

43=1

1215

In 208
m 104

SCRIPTORES
HISTORIAE ROMANAE.
TOMUS SECUNDUS.

SCRIPTORES
HISTORIAE ROMANAE
TOMUS SECUNDUS

P. Egell inv. Mannhemii. C.N. Cochin filius delin.

N. Tardieu Sculp. 1743.

SCRIPTORES
HISTORIÆ ROMANÆ
LATINI VETERES,
QUI EXTANT OMNES,
NOTIS VARIIS ILLUSTRATI,

A
CAROLO HENRICO DE KLETTENBERG
ET WILDECK,

E BIBLIOTHECA

PERILLUSTRIS ET GENEROSI DOMINI

BERNARDI FRANCISCI
S.R.I. LIBERI BARONIS DE HALLBERG,
DYNASTÆ IN GELSTORFF &c.

SERENISSIMI ELECTORIS PALATINI CAMERARII, REGIMINIS ELECTO-
RALIS CONSILIARII, NEC NON SATRAPIÆ BOXBERGENSIS SUPREMI PRÆFECTI,

IN UNUM REDACTI CORPUS,

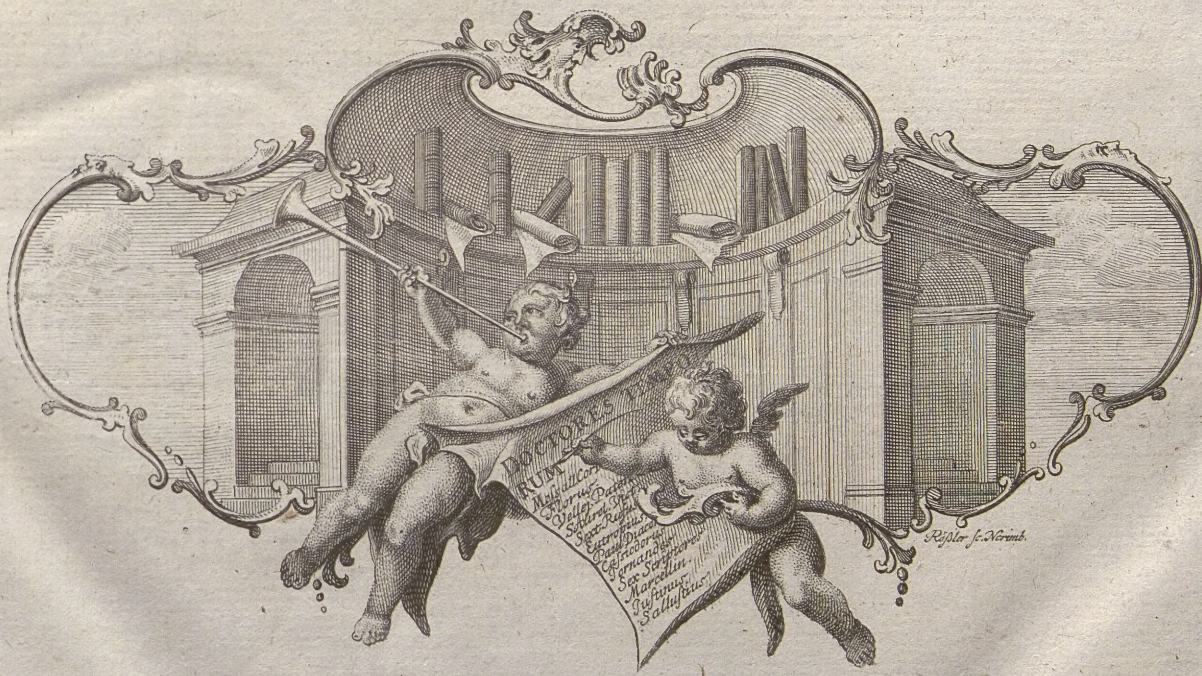
TRIBUS TOMIS DISTINCTUM.

EDENTE ET ACCURANTE

BENNONE CASPARO HAURISIO.
TOMUS II.

CUM FIGURIS ÆNEIS.

SCRIPTORES IN HOC TOMO CONTENTOS DOCET SUBJECTUS ICON.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSARÆ MAJESTATIS.

HEIDELBERGÆ,
EX TYPOGRAPHEJO ACADEMICO PER JOANNEM JACOBUM HÆNER.
ANNO clbcccxlvi.

SCRIPTORES
HISTORIAE ROMANAE

LATINI
GRIECI
CAROLO HENRICO DE KILTTENBERG
ET WILHELMO

BERNARDI FRANKI
S.R.L. LIBERT BARONIS DE HALLBERG
DYNASTAE IN GUSTORF &

IN UNUM REDACTI CORPUS
TOMUS I
TOMUS II

BENNO NE CASPARO HALKSIUS
TOMUS I
TOMUS II

CUM FACSIMILI
SICUTI IN HOC TOMO CONTINENTUR

IN HOC TOMO CONTINENTUR
SICUTI IN HOC TOMO CONTINENTUR

IN HOC TOMO CONTINENTUR
SICUTI IN HOC TOMO CONTINENTUR

IN HOC TOMO CONTINENTUR
SICUTI IN HOC TOMO CONTINENTUR

PRÆFATIO

A D

ERUDITUM LECTOREM.

Istimus tibi tandem, Lector erudite, Tomum III. & ultimum Historiæ Romanæ Scriptorum, diutius quidem multis desideratum, sed inter moras identidem objectas ægrè citius exhibendum. Non pauca fuerunt, quæ cunctationis aliquid imperârunt: five id improbus in indice tam copiosè digerendo labor fecit: five parergorum eo delectu adjiciendorum multitudo: five Clarissimi Viri, qui eruditam suam in hos Tomos operam hæcenus contulerat, affecta diu valetudo, & mors nuper consecuta: five demum, quod in ejus formæ libris fieri amat, inopina alia morarum causas præbuerunt. Sat citò tamen, si sat bene. In quo singulari potissimum favore ac summis laudibus digno in rem litterariam Studio Perillu- stris ac perquam Gratosi Domini D. BERNARDI FRANCISCI S. R. J. L. B. DE HALLBERG &c. postremus hic Tomus superioribus adeò nihil concedit, ut & justis titulis anteferatur. Tuum erit, Lector erudi- te, rem è merito æstimare. Nos institutam præfandi methodum se- quimur, ac primò, quos Rom. Historiæ Scriptores hic Tomus com- plectatur, subjicimus.

Scripto-
res hujus
Tomi re-
censentur.

I. C. SUETONIUS TRANQUILLUS de XII Cæsaribus.

Ejusdem Authoris liber de illustribus Grammaticis.

Ejusdem de Claris Oratoribus liber.

Accedunt vitæ Publii Terentii Afri Carthagin.

Horatii Flacci.

Annæi Lucani.

Plinii II.

Junii Juvenalis.

Auli Persii.

pag. 3.
pag. 125.
pag. 130.
pag. 132.
pag. 133.
pag. 134.
pag. 135.
ibid.
pag. 136.

II. CAJUS CORNEL. TACITUS.

Ejus opera, quæ extant, omnia. Sive Annalium ab excessu

D. Augusti libri XVI.

Historiarum ab excessu Neronis libri V.

De situ, moribus, & populis Germaniæ.

Julii Agricolæ vita.

Dialogus de Oratoribus Tacito inscriptus.

pag. 137.
pag. 277.
pag. 356.
pag. 364.
pag. 374.
pag. 391.
pag. 468.
pag. 517.

III. C. JULII CÆSARIS Commentarii de bello Gallico.

Ejusdem de bello Civili.

A. Hirtii vel Oppii de bello Alexandrino liber.

(a)

De

PRÆFATIO.

De bello Africano.	pag. 533.
De bello Hispanensi.	pag. 552.
J. Cæsaris fragmenta.	pag. 560.
IV. POMPONII LÆTI Rom. historiæ compendium ab interitu Gordiani Junioris usque ad Justinum III.	pag. 577.
V. JOANNIS BAPTISTÆ EGNATII Veneti de Rom. Principibus libri tres.	pag. 611.
VI. ANDREAS ALCIATUS Juris Consultus de Magistratibus civilibusque & militaribus officiis.	pag. 657.
VII. PUBLIUS VICTOR de Regionibus Urbis Romæ.	pag. 661.
VIII. ANONYMUS de Origine Urbis Romæ.	pag. 667.

Rationes
hujusce-
modi di-
visionis.

Horum Authorum vitas & fata ante, quàm ex more prosequamur, occurrendum est non unius eruditi Lectoris postulato haud injuria petentis, quas ob rationes Historiæ Rom. Scriptores eo ordine per tres Tomos digesti, & præstantissimi quidam ad Tomum III. rejecti fuerint. Fidem suam eo in capite Clarissimus Vir, qui ad primum alterumque Tomum præfatus est, obstrinxit; quam, quia morte occupato exsolvere haud licuit, hoc loco solutione posthuma è conjecturis liberamus. Ac primo quidem ejusmodi Authorum ordinem non tam ex serie temporum, nexuve argumenti, quam legentium aut discentium commodo spectasse videtur. Primis nempe Tomis eos Scriptores exhibuit, qui res nascentis Romæ ad apices usque summa diligentia notarunt, quod Livius præ cæteris mira felicitate executus est. Tum illos adjunxit, qui & corpus Romanæ historiæ ex integro, & Monarchiam sensim in Anarchiam degenerantem repræsentarent; id quod plures in Tomum II. relati luculenter præstant. Ad graviores denique Historicos qui, quid agendum, potius docent, quam, quæ sunt acta commemorant, processit. Præmittit *Suetonium*, qui stylo candidissimo summorum Principum facta, virtutes & vitia graphicè depingit: subjungit *Tacitum*, qui profundiori dexteritate in Aulas Principum penetrat, arcana pandit, & ideas politicas Magistro propior, quam Historico subministrat. Tertium locum tribuit *Julio Cæsari*, qui in militaribus idem, quod in politicis Tacitus, effectum dedit: cujus Commentarii in manibus Heroum versantur non adeo, ut res ab eo gestas discant, quam ut consilia, stratagemata, & Summi Ducis dotes proprius explorent. His denique recentiores aliquot subtexit, quibus viam sibi ad nostra sensim tempora sterneret, non omissurus, si per vitam licuisset felicem porro calamum exercere. Accedit ejusmodi ordinem à Viris doctissimis jam ante probatum esse & legentibus consultum. Eruditissimus Mabillonius Tract. de Studiis Monasticis P. 2. C. 8. ejusdem fere ordinis in lectione Historicorum servandi auctor est: laudat idem similem authorum collectionem per Nicolaum Cœffeteau adornatam, & his respondentem D. Tillemontii sententiam. Insuper iconum per singulos Tomos distributarum, rationem habuisse videtur p. m. Curator, quas, cum naturali negotiorum humanorum ordine in sacras, civiles, litterarias, militares & domesticas dispertitus esset, postremas

PRÆFATIO.

postremas potissimum Tomo III. servavit, iis scriptoribus adjiciendas, qui domesticos Romanorum & Germanorum ritus meditatus persequerentur. Quod dum de Romanis ceteri hujus Tomi Authores, de Germanis J. Cæsar & Tacitus studiose præstiterunt. Itaque ad res Alemannorum cognoscendas facili gradu acceditur: simul & legendum tædio cavetur facile exituro, si minorum gentium Dii sive notæ minus commendatæ Historici Tomum III. plane occupassent. His obiter commemoratis indicatam præfandi methodum de singulis Authoribus aggredimur.

SECTIO I.

De Scriptoribus hujus Tomi, eorumque Chronologia & Genealogia.

Membrum I.

D E

CAJO SUETONIO TRANQUILLO.

C Suetonius Tranquillus patre natus est Suetonio, non illo Paulino, uti Muretus alique eum secuti è Tacito hujus Tomi pag. 250, Plinio & Dione in Xiphilino perperam collegerunt; sed Suetonio Leni, sub Imperatore Othone legionis tertiæ decimæ Tribuno Augusticlavio, quod rite Justus Lipsius & Vossius observarunt. Ducto nomine patris cognomentum *Tranquilli*, quod re idem ac *Lenis* sonat, adscivit, insignis Romanorum Cæsarum Scriptor, in quo ex Lipsii sententia, si verba vides, pura sunt, tersa, propria: si flum totum orationis, breve, nervosum: si rem ipsam, utilis pariter & jucunda Historia est: & quod caput, plena moris & doctrinæ antiquæ. Clarus non solum ob litterarum elegantiam, accuratum & sincerum scribendi characterem, sed & ob claritatem natalium, & officii, quo functus est dignitatem. Floruit sub Trajano primum, dein sub Hadriano, cui è sacris scriniis sive Epistolarum Magister fuit, ut Ælius Spartianus Tomo II. pag. 280. hujus editionis testatur. Trajani beneficio jus trium liberorum concessus est opera præcipue Plinii secundi, qui libro X. epist. 95. Trajano ea super re in hunc sensum scribit: *Suetonium Tranquillum, probissimum, honestissimum, Eruditissimum virum, & mores ejus secutus & studia jam pridem Domine, in contubernium assumpsi: tantoque magis diligere cæpi, quanto hunc propius inspexi. Huic jus trium liberorum necessarium faciunt duæ Causæ. Nam & judicia amicorum promeretur, & patrum felix matrimonium expertus est impetrandumque à bonitate tua per nos habet; quod illi fortunæ malignitas denegavit. Cui Trajanus epistola sequenti respondet his verbis: tuo desiderio subscripsi, & ut scias cedissee me jus trium liberorum Suetonio Tranquillo ea conditione, qua assuevi, referri in Commentarios meos jussi.*

Verum cum sub Hadriano una cum Septicio Claro Præfecto prætorii, multisque aliis, teste Ælio Spartiano Tom. II. hujus editionis pag. 280. injussu Imperatoris apud Sabinam uxorem familiaris egisset, se diceretur, quam reverentia domus aulicæ postulabat, Successor ei ab

Natus Patre Suetonio Leni.

Scriptor elegans.

Floruit sub Trajano & Hadriano.

Suetonius Hadriani gratia excedit.

PRÆFATIO.

ab Hadriano datus est. Ingenii & operum suorum plures laudatores nactus est. A Plinio Juniore amico magis familiari rogatur, ut propediem ederet volumen, quod nimia forte cura detereret: *perfectum opus*, inquit libro 5. Ep. 11. *absolutumque est; nec jam splendet lima, sed atteritur*. Scripsit libellos de illustribus Grammaticis & claris Rhetoribus, quorum ultimum injuria temporum haud integrum secutus est D. Hieronymus texens Catalogum Scriptorum Ecclesiasticorum. Conscripsit etiam libellum de Poëtis, qui pariter nonnisi mutilus ad nos pervenit. *Publii Terentii Afri* vita, teste *Donato*, eum planè Authorem habet; Item vitæ *Horatii Flacci*, *Annæi Lucani*, *Auli Persii Flacci*, & *Junii Juvenalis* eidem ob styli similitudinem à Doctis tribuuntur. *Plinii* majoris vitam, qui *Suetonio* vindicant, non videntur distinguere stylum hujus solide nitidum à triviali & declamatorio dicendi genere, ex quo illa annis facile quadringentis post Suetonium scripta fuisse ab Eruditis existimatur. Plures alios conscripsit libellos, quorum titulos ex *Aulo Gellio*, *Servio* & *Suida* habemus, sed per iniquitatem temporum nunc interciderunt, quales illi: de *Ludis Græcorum*, de *Urbe Roma*, ejusque *institutis ac moribus*, de *Romanorum Spectaculis*, de *Nominibus propriis & generibus vestium*, de *Prætoribus*, de *institutione officiorum*, tres libri de *Regibus*, quorum subin compendium Sanctus Paulinus versibus dedit; & alii ejusmodi, nonnisi de nomine jam noti.

Recensentur ejus libri.

Vita duodecim Cæsarum infigne opus.

Ad Princeps opus, quod Suetonium nostrum certum habet, & laudat Authorem ad nostra usque tempora transmissum, dici meretur vita XII Cæsarum ab eodem concinne & graphice conscripta. Offensa, quam apud Hadrianum ob familiaris cum Sabina consortium subiit, & orta inde ab Aulicis officiis remotio ansam erudito labori dedisse videntur. Terso ad materiam accommodato & sincero scribendi character primas sibi hoc opus consensu eruditorum vindicavit adeo, ut emendatissimus & candidissimus scriptor meruerit appellari. Acephalam vero hanc Suetonii historiam esse è tribus potissimum argumentis colligitur:

Sed acephalum.

1. Quod *Julii Cæsaris* ortum, gentem ac familiæ originem prætermittat, id quod in cæterorum Cæsarum vita à se descripta sollicitè exequitur.

2. Quod *Julia* scæminæ tam illustris & memoratu dignæ nulla mentio fiat.

3. Quod, ut *Vives* notat in vetustis exemplaribus omisso *Julii Cæsaris* nomine, hocce passim legatur initium: *Annum agens sextum decimum* &c. ut adeo appareat, continuationem historiæ esse, non principium.

Editione Patini usus est D. de Klerenberg.

Atque hæc Suetonii historia, quemadmodum cæterorum Romanæ Historiæ Scriptorum opera, sæpius jam edita habetur. Ex optimis autem editionibus *Caroli Patini* Suetonius nummis illustratus Basileæ anno

PRÆFATIO.

anno MDCLXXV prodiit; qua editione præprimis usus est D. de Klettenberg in exornando Authore, adjecta multiplici observatione ex nummis Cimeliarchii sui petita.

Quantum ad Authoris nostri Cæsares, cum methodo quasi synthetica, qua certis capitibus præcipua Imperatorum gesta complectitur, incesse- rit, hinc ordinem chronologicum observandum non putavimus. Quare ut alter alteri succederet, breviter subjicimus:

Ordo &
nomina
Cæsarum
ex Suetonio.

I. D. JULIUS CÆSAR.	pag. 3
II. D. OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.	pag. 19
III. TIBERIUS NERO CÆSAR.	pag. 42
IV. C. CÆSAR CALIGULA.	pag. 57
V. TIB. CLAUDIUS DRUSUS CÆSAR.	pag. 70
VI. NERO CLAUDIUS CÆSAR.	pag. 81
VII. SERG. SULPITIUS GALBA.	pag. 95
VIII. M. SALVIUS OTHO.	pag. 100
IX. AULUS VITELLIUS.	pag. 103
X. T. FLAVIUS VESPASIANUS AUGUSTUS.	pag. 109
XI. TITUS FLAVIUS VESPASIANUS AUGUSTUS.	pag. 115
XII. T. FLAVIUS DOMITIANUS.	pag. 118

Quorum numerum, ordinem, Imperii tempus & mortem compendiarie carmine *Aufonius* Poëta complexus est, quod epitomes loco subjungimus:

Cæsareos Proceres, (in quorum Regna Secundis
Consulibus dudum Romana potentia cessit)
Accipe bis Senos: sua quemque Monosticha signant.
Quorum per plenam seriem Suetonius olim
Nomina, Res gestas, vitamque, obitumque peregit.

MONOSTICHA

De Ordine XII. Imperatorum.

Primus regalem patefecit *Julius* aulam
Cæsar, & *Augusto* nomen transcripsit, & arcem.
Privignus posthunc regnat *Nero Claudius*: à quo
Cæsar, cognomen *Caligæ*, cui castra dederunt:
Claudius hinc potitur regno; post quem *Nero* sævus
Ultimus *Æneadum*; post hunc tres, nec tribus annis:
Galba senex frustra Socio confusus inertis:
Mollis *Otho*, infami per luxum, degener ævo,
Nec regno dignus, nec morte *Vitellius* ut vir.
His decimus fatoque accitus *Vespasianus*.
Et *Titus* imperii felix brevitate: secutus
Frater, quem *Calvum* dixit sua Roma *Neronem*.

PRÆFATIO.

Tempus imperii XII. Cæsarum.

Julius ut perhibent, Divus trieteride regnat.
Augustus post lustra decem Lex prorogat annos,
Et ter septenis geminos *Nero Claudius* addit.
Tertia finit hyems grassantia tempora *Caji*.
Claudius hebdomadem duplicem trahit, & *Nero* dirus
Tantundem; summæ Consul sed defuit unus.
Galba senex, *Otho* lascive & famose *Vitelli*
Tertia vos Latio regnantes nesciit æstas,
Interitus dignos vita properante probrosa.
Implet fatalem decadem sibi *Vespasianus*.
Ter, dominante *Tito* cingit nova laurea Janum.
Quindecies sævis potitur dum frater habenis.

De Morte eorum.

Julius interiit Cæsar grassante Senatu.
Addidit *Augustum* Divis matura senectus.
Sera senex Capreis exul *Nero* fata peregit.
Expetii pœnas de Cæsare chærea mollis
Claudius ambiguo conclusit fata veneno,
Matricida *Nero* proprii vim pertulit ensis
Galba senex periit sævo prostratus Othone:
Mox *Otho* famosus, clara sed morte potitus.
Prodiga succedunt perimendi sceptrâ *Vitelli*.
Laudatum imperium mors lenis *Vespasiano*;
At *Titus* orbis amor rapitur florentibus annis.
Sera gravem perimunt sed iusta piacula fratrem.

PRÆFATIO.

GENEALOGIA XII.

IMPERATORUM PRIMORUM SECUNDUM SVETONIUM PRIMO EX GENTE JULIA ET OCTAVIA.

I.

Ex Gente JULIA.

C. JULIUS CÆSAR Prætor.
Ux. AURELIA.

I. JULIUS CÆSAR occisus Ao. ætatis 56. U. C. 708. Olymp. 183. ante C. N. 45. pag. 17. & 18. Confuturâ sibi desponsata dimissâ.
Ux. I. CORNELIA filia Cinnae Consul pag. 3.
Ux. II. POMPEJA, Q. Pompeji filia pag. 4. divortio facto.
Ux. III. CALPURNIA L. Pisonis filia. pag. 7.

JULIA C. Cæsaris soror. Marit. M. Arius Balbus. pag. 20.

JULIA nata è Cornelia pag. 3. marit. Cn. Pompejus pag. 7.

ATIA

Mar. C. Octavius.
pag. 19. 20. & 31.

II.

Ex Gente Octavia.

* * *

C OCTAVIUS

Ux. ATIA, filia Juliae Sororis Julii Cæsaris, pag. 19. 20. & 31.

OCTAVIA Soror Augusti
pag. 8. 20. 31.

MARCELLUS.

Ux. JULIA Augusti filia pag. 32.

2. D. OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS. Nat. M. Tullio Cicerone & Antonio Coss. ix. Kal. Octob. p. 20. A. U. C. 690. Olymp. 179, ante C. N. 63. Moritur U. C. 766. p. C. N. 14. anno ætatis 76. non expleto pag. 40.

Ux. I. CLAUDIA filia Clodii & Fulviae, privigna Antonii, quâ virgine dimissa pag. 32.

Ux. II. SCRIBONIA & hæc dimissa.

Ux. III. LIVIA DRUSILLA, Tiberrii Neronis Uxor pag. 32.

2.

JULIA, cujus maritus primus Marcellus Qui supra.
Mar. II. M. AGRIPPA pag. 32.

3.

Infans immaturo partu editus. pag. 32.

2. CAJUS.
pag. 32.
† in Lycia.

2. LUCIUS.
pag. 32.
† in Massilia.

2. AGRIPPA.
Relegatus.

2. JULIA
Relegata.

2. AGRIPPINA.
Ux. Germanici
pag. 32. 51

NERO.
pag. 52. & 58.

DRUSUS.
Ibid.

CAJUS CALIGULA
Cæsar.
pag. 25. & 58.
vide in Gente Claudia.

AGRIPPINA
pag. 58.
Mar. Domitius Nero Balbus.
vide in Gente Domitia.

DRUSILLA.
pag. 58.

LIVILLA.
pag. 58.

PRÆFATIO.

III.

Ex Gēte CLAUDIA.

TIBERIUS CLAUDIUS NERO,

Quæstor pag. 32. 45.

Ux. LIVIA DRUSILLA dein ab

Augusto abstracta pag. 32. 51.

3. CLAUDIUS TIBERIUS NERO.

Nat. xvi. Kal. Decemb. M. Æmilio

Lepido II. & L. Munatio Coss.

pag. 43.

Mort. U. C. 789. p. C. N. 37. pag. 32.

43. 55.

Ux. I. AGRIPPINA M. Agrippæ

filia pag. 43.

Ux. II. JULIA AUGUSTI filia

pag. 43.

1.

DRUSUS

Tiberii filius ex

Agrippina pag.

49. 51.

Ux. LIVILLA

pag. 53.

2.

Infans filius Aquilæ

extinguitur. pag. 44.

TIBERIUS

pag. 52.

NERO CLAUDIUS DRUSUS

Frater Tiberii pag. 51.

Obiit in castris Germanicis pag. 70.

Ux. ANTONIA filia Agrippæ

pag. 57.

GERMANICUS CÆSAR filius

adoptivus Cl. Tiberii pag. 49.

51. 52. 57. 60.

Ux. AGRIPPINA filia Juliæ &

M. Agrippæ pag. 32. 51. 58.

5. TIBERIUS CLAUDIUS

DRUSUS Cæsar,

Nat. Kal. Augusti Iulo Antonio

& Fabio Africano Coss. pag. 71.

Moritur U. C. 806. p. C. N. 54.

Ux. I. PLAUTIA URGULA-

NILLA pag. 77.

Ux. II. ÆLIA PATINA. pag. 77.

utrâque dimissa.

Ux. III. VALERIA MESSALI-

NA. pag. 77.

Ux. IV. AGRIPPINA, Germani-

nici fratris filia. pag. 77.

NERO. DRUSUS. 4. CAJUS CALPURNIUS AGRIPPINA. DRUSILLA. LIVILLA.

GULA Cæsar. p. 58. ejus ma-

Mort. Ao. ætat. 29. ritus Domitius

U. C. 793. p. C. N. Ænobarbus p.

41. pag. 52. 57. 81. & 82.

58. 69.

Ux. I. LIVIA

ORESTILLA.

Ux. II. LOLLIA

PAULINA.

Ux. III. CÆSO-

NIA. pag. 62.

IV.

Ex Gēte Domitia familiæ Æno-
barborum.

DOMITIUS ÆNOBARBUS

pag. 81. 82.

Ux. AGRIPPINA filia Germanici

pag. 58.

6. L. DOMITIUS NERO

Nat. xvii. Kal. Januar. ix menses

post mortem Tiberii. pag. 82.

Mort. U. C. 820. p. C. N. 68.

pag. 93.

Ux. I. OCTAVIA filia Tiberii

Claudii ex Messalina

Ux. II. POPPÆA SABINA.

Ux. III. STATILIA MESSALI-

NA pag. 89.

1. DRUSUS. 1. CLAUDIA. 2. ANTONIA. 3. OCTAVIA.

pag. 77.

pag. 77.

Marit. Cn.

Pompejus

pag. 77.

Mar. Nero

privignus

Claudii

pag. 77.

V.

PRÆFATIO.

V. Ex Gente *SULPITIA*.

SULPITIUS GALBA Consul.
Ux. I. MUMMIA ACHAICA.
Ux. II. LIVIA OCELLINA.
pag. 96.

CAJUS 7. SERGIUS SULPI-
voluntaria TIUS GALBA.
morte pe- Nat. M. Valerio Messalla.
rit. Cn. Lentulo Coss. ix. Kal.
Jan. pag. 96.
Morit. pag. 99. Ao. ætat. 73.
Ux. LEPIDA

Duo filii præmature ex-
tincti. pag. 96.

VI. Ex Familia veteri *Etruriae*.

M. SALVIUS OTHO Vir
Prætorius, primus Senator domus suæ
pag. 100.

L. OTHO Proconsul Africae pag. 100.
Ux. ALBIA TERENTIA pag. 100.

L. TITIA- 8. M. SALVIUS OTHO, Filia Sponsa
NUS. Nat. iv. Kal. Maji, Camillo Drusi filii
pag. 100. Aruntio, Domitio Ahe- Germanici
nobarbo Coss. pag. 100. pag. 100.
se ipsum interficit A.U.C.
820. p. C.N. 68 p. 103.

VII. Ex Gente *VITELLIORUM*.

P. VITELLIUS
Eques Romanus pag. 104.
Ux. SEXTILIA.

AULUS QUIN- PUBLIUS LUCIUS
Consul pag. TUS pag. 104. Syriae, Præ-
104. positus pag.
104.

9. AULUS VITELLIUS
Imperat. pag. 104.
Natus Druso Cæsare, Ur-
bano Flavio Coss. occidi-
tur A. U. C. 821. --- 69.
Ao. ætatis 57. pag. 107.

1. 2.
PETRO- Liberos u-
NIANUS triusque fe-
pag. 104. xus p. 104.
105.

VIII. Ex Gente *FLAVIA*.

TITUS, FLAVIUS, PETRONIUS
Centurio pag. 109.

FLAVIUS SABINUS.
Ux. VESPASIA POLLA.

FLAVIUS 10. TIT. FLAVIUS VE-
SABINUS SPASIANUS Impera-
Præfect. Ur. tor pag. 109.
bis pag. Nat. xv. Kal. Decemb. Q.
159. Sulpicio Camerino, C.
Poppæo Sabino Coss.
pag. 109.
Mort. viii. Kal. Jul. Anno
ætatis 69. A. U. C. 831.
p. C. N. 79. p. 115.
Uxor FLAVIA DOMI-
TILLA p. 110.
Cænis, amica pene uxoris
justæ loco p. 110.

11. TITUS VESPASIA- 12. TIT. FLAVIUS DO-
NUS Imper. pag. 110. MITIANUS Imperator
& 115. pag. 110. 118.
Nat. iii. Kal. Jun. anno cæsi Nat. ix. Kal. Novemb. Pa-
Caji. tre Coss. designato pag.
Mort. Idibus Septemb. Ao. 118.
ætatis 42. U. C. 833. p. Occiditur à conjuratis A.
C.N. 81. p. 118. U. C. 848. p. C. N. 96.
Ux. I. ARRICIDIA TER- pag. 124.
TULLA. Uxor DOMITIA pag.
Ux. II. MARCIA FUR- 119.
NILLA pag. 115. &
116.

PRÆFATIO.

Membrum II.

D E

CAJO CORNELIO TACITO.

Taciti
munia in
Republi-
ca.

Justus Lipsius in C. Cornelii Taciti vitam honores & scripta sic præloquitur: C. Cornelius Tacitus, cui vulgo P. prænomen faciunt, non illa Patricia Cornelia gente, sed alia minus illustri natus est, extremis, ut opinio mea fert, Tib. Claudii Imperatoris temporibus. Pater avusque honores gesserint, & ad Rempublicam accesserint, nec ne, ut re vetusta & incerta nihil affirmem: propius à vero abest, ipsum primum jus imaginis & honores in familiam non nimis illustrem intulisse. Initium dignitatis illi sub Vespasiano fuit, à quo, Plinio authore, Procurator datus Galliæ Belgicæ, rationes Principis administravit. Quæ dignitas equestri ordini diu peculiaris fuit. Reversus, à Tito, ut opinor, quæsturam accepit: certe dignitatem suam, quam Vespasianus inchoaverat, auctam & adjutam esse à Tito, ipse in historiis profitetur: nec aliud suspicari est, quam Quæsturam, aut si forte Ædilitatem, quia Prætura XVI. demum Consulatu Domitiani auctus est. In quo erroris manifestus est eruditus Vir, qui Domitiano IX. & Vergilio Rufo II Coss. Prætorem Tacitum constituit. Nam Tacitus quidem ipse in Annal. XI diserte ait, se XV Virum S. F. ac tum Prætorem ludis Sæcularibus Domitiani cum cura adfuisse. Atqui ludos sæculares à Domitiano editos A. V. C. DCCCXLI id est quinquennio ipso posterius, quam Vertranio placuit, ex monumentis antiquis liquidæ veritatis est. Extant nummi non pauci cum his notis: *Imp. Cæs. Flav. Domitianus. Aug. Germ. Pont. Max. Tr. potest. VIII. Coss. XIV. Lud. sæc. fec.* Ad Consulatum deinde satis longo intervallo, imperante Nerva pervenit A. V. C. DCCCXL suffectus in locum demortui T. Verginii Rufi, illius qui delatum à Germanicis legionibus imperium constanter spreverat. Quem & defunctum pro rostris Tacitus laudavit. Exulasse eum sub Domitiano quidam tradiderunt; magis tamen, ut opinor, pro more vulgi, qui magnis Viris insignes casus adfingere amat, quam quòd ejus rei certus Auctor sit. Ego legendo non aliud comperio, quam affuisse eum aliquot annis ab Urbe, idque eo ipso tempore, quo *Julius Agricola* socer ejus mortem obierit, Coss. *Pompejo Conlega*, & *Cor. Prisco* non tam exilii necessitate, ut arbitror, quam tædio temporum & cupidine otii. Nam quod iidem, ut omni ex parte tam anxia diligentia constet, decennium in exilio egisse scribunt, ac denum exorato *Domitiano* restitutum, latine ut loquar, inanis fabula est. Ac credo eos homines, cum hoc scriberent, indormisse bello Trojano, & illinc decennia sua sumpsisse. Constat enim apud vigilantes & sobrios, *Domitianum* à Ludis suis Sæcularibus, quibus certe *Tacitus* Prætor Romæ adfuit, VII duntaxat annos vixisse, octavo conspiratione suorum occisum. Hæc fere in Repub. in privata ejus vita ista sunt. Uxorem duxit A. V. C. DCCCXXX *Vespasiano* IIX, & C. *Julio Agricola* Coss. *Agricolæ* filiam, idque illi ad extremam ætatem concors & tranquillum matrimonium fuit. Liberos

haud

Ejusdem
vita pri-
vata.

PRÆFATIO.

haud dubie reliquit, & ex iis, nisi conjectura fallor, longo intervallo nepotem M. *Claudium Tacitum*, qui postea Imp. appellatus est (sic enim eum Imperatorem nummi appellant, non ut vulgus, P. Annium Tacitum) qui, ut Fl. Vobiscus refert, parentem suum appellare hunc Tacitum solet. Historiæ scribendæ senex demum vacavit, cum reliquum ætatis in foro & causis orandis egisset. Ex Plinii epistolis & *Tacitum* in principibus oratoribus fuisse, & orationes aliquot edidisse intelligimus. Æquales habuit, Fabium Quintilianum, utrumque Plinium, Julium Florum, Secundum Maternum, M. Aprum, Eprium Marcellum, Vipsanium Messallam. Scripsit primum omnium, uti Ejus libri. post docebo, historiarum libros ab excessu *Neronis* ad imperium *Nervæ*. Deinde Annales ab Augusti excessu ad finem *Neronis*: quorum omnium quanta jactura, & quibus locis facta sit, in tempore memorabo. Nominantur & ejus facetiarum libri à Fulgentio, cum hoc fragmento, *Cæsi itaque morum eclogio in filiis relicto*. Mortis ejus tempus non exprimo: natalem tamen annum propemodum inveni. Odoratus sum ex *Plinii* nepotis epistola, quæ lib. VII; nam ait diserte propemodum ætate æqualem se *Tacito*. At *Plinius* incendio Vesuvini, montis, quo Avunculus periit, agebat, ut ipse ait, duodevicesimum annum. Natus ergo *Plinius* (nam incendium illud secundo anno *Titi*) non dubie A. V. C. DCCCXVI *Memmio Regulo* & *Verginio Rufo* Coss. At *Tacitus* paulo major natus, quod eadem illa epistola testatur reliquit *Plinius*. Ergo natus extremo imperio *Claudii*, vel potius, initio *Neronis*: vixeritque opinor, vel ad imperium *Hadriani*. Historiam quidem exorsus est scribere post mortem *Nervæ*. Clarum quoniam principio I. Histor. vocat D. *Nervam*, qui honos non habetur nisi principi mortuo. *Hactenus Lipsius.*

Porro de librorum à *Tacito* conscriptorum fatis, de quibus alibi Annalium à Tacito conscriptorum fata. *Lipsius*, nos hic pauca. Annalium à *Tiberii* principatu ad excessum *Neronis* libros XVI, hiatus medio non considerato, etiamnum numeramus; licet S. *Hieronymus* comment. 3. in Zach. proph. C. 14. asserat, à *Tacito* post *Augustum* usque ad mortem *Domitiani* vitam Cæsarum 30. voluminibus fuisse exaratam; quorum 5. priora; quinto tamen mutilo, inventa legimus in illustri ad Visurgim monasterio Corbejæ, atque inde deprompta à *Leone X* dono 500. aureorum fuisse redempta.

Liber VI. integer in *Tiberii* excessu desinit: inde post 4. librorum hiatus liber undecimus acephalus, incipit à C. *Valerii Asiatici* exitio sub *Claudio* Imperatore inimicorum fraudibus ad spontaneam mortem adacti; Liber XVI extrema parte mutilus ad interitum *Thraseæ Pæti*, quem Nero mori jusserat, narrationem ducit. Diverso ab Historiarum libri. his Annalium libris scribendi genere exarati fuerunt à *Tacito* libri Historiarum, quorum quinque primi supersunt, ultimo ad finem haud integro. Complectuntur res à consulatu *Galbæ* & *Titi Vinnii* usque ad pacem inter Cerialem Romanum & Civilem Batavum, qui ex occasione mortis *Vitellii* seditionem movit, sed prælio victus manus dedit.

PRÆFATIO.

Historiarum libros, quod & Lipsius notat, ante Annales scriptos fuisse, Tacitus ipse innuere videtur, quando annalium lib. XI Cap. XI hujus editionis pag. 214. Lectorem remittit his verbis: *utriusque Principis rationes prætermitto satis narratas libris, quibus res Imperatoris Domitiani composui.* Ut adeo orsus fuerit ab Imperatoribus ætati suæ propinquieribus, ab his ad remotiores gradum faciendo. Quem modum à Plutarcho quoque in vitis suis pertexendis servatum fuisse legimus.

Historias vero & annales ordine scriptionis præcedit libellus de situ, moribus & populis Germaniæ, quam ex vicino Belgio, cui Tacitus Procurator erat impositus, propius cognoscere poterat; licet non omnia coram inspexisse se se, ipse profiteatur Cap. XXVII hujus editionis pag. 360, ubi ait: *hæc in communi de omni Germanorum origine ac moribus accepimus.*

Libellus de moribus Germanorum anno Christi 98. scriptus est Trajano II Consule, id est Nerva adhuc vivo; Historia verò, quod supra meminimus, post ejus mortem.

His accedit foceri ipsius C. *Julii Agricolæ*, Viri Consularis & Britanniae Præfecti vita: Libellus eruditorum testimonio diserte ac prudenter concinnatus eodem fere tempore, quo de moribus Germanorum libellum contexit. Quadriennio enim à morte Agricolæ hunc confecisse videtur ex ipsis libri verbis pag. 373. *nobis tam longæ absentiae conditione ante quadriennium amissus est.* Obiit verò Agricola Pompejo Collega & Corn. Prisco Coss. ut adeo hunc libellum sub initia imperii Trajani scriptum esse oporteat.

Dialogus, qui sequitur, conscriptus anno Christi 75. ab aliis Cornelio Tacito, ab aliis Fabio Quintiliano, aliisque Authoribus inscribitur, vero etiamnum incerto. Progredimur his præmissis ad Chronologiam in Corn. Tacitum; de tanti enim Historici laudibus quidquam porro adjicere, nostri nunc instituti non est. Quid litteratus orbis de Tacito sentiat, infiniti propemodum commentarii maxime Politici luculenter testantur. Dixisse sufficiat, à Tacito Lectores sui similes desiderari.

ANNA-

PRÆFATIO.

Ab Urbe condita.	Post Chri- stum na- tum.		
<h2>ANNALES TACITI</h2> <h3>AB EXCESSU DIVI AUGUSTI ORDINE CHRO- NOLOGICO IN EPITOME PROPOSITI.</h3>			
766	14	AUGUSTUS Nolæ mortem obit. Juratur in novum Principem Tiberium. Ludi Augustales.	pag. 140 pag. 141 pag. 143
767	15	GERMANICUS Chattos invadit.	pag. 149
768	16	GERMANICUS ARMINIUM vincit.	pag. 158
769	17	Triumphat Romæ GERMANICUS. 12. Urbes Asiæ terræ motu collapsæ TACFARINAS in Africa à CAMILLO funditur.	pag. 161 pag. 163 pag. 163
770	18	GERMANICUS in Asia moratur, cui PISO invidet.	pag. 164
771	19	Moritur GERMANICUS non finè suspicione veneni.	pag. 167
772	20	PISO violentas sibi manus infert.	pag. 173
773	21	Orta apud <i>Thracas</i> & <i>Gallos</i> rebellio comprimitur.	pag. 178
774	22	Agitatum de luxu coërcendo.	pag. 179
775	23	Mutatio TIBERII in pejus SEJANI artibus. <i>Asiatici</i> templum TIBERIO decernunt.	pag. 184 pag. 187
776	24	TACFARINAS ultimo prælio occumbit.	pag. 188
777	25	SEJANUS LIVIAM frustra in uxorem petit. Plures Romæ accusati & damnati.	pag. 191 pag. 192
778	26	In <i>Thracia</i> motus & bellum.	pag. 192
779	27	TIBERIUS Roma discedit. Fidenis amphitheatrum corrui 50. millium strage.	pag. 194 pag. 195
780	28	Calendæ anni violantur TITII SABINI morte. <i>Frisi</i> sæviunt in Romanos præfidiarios.	pag. 197 ibidem.
781	29	Mors JULIÆ & elogium.	pag. 199
782	30	Horum annorum acta omnia uti & pleraque anni 781.	
783	31	intercederunt.	
784	32	<i>Tiberius</i> urbem adit, non intrat. Redit Capreas suis ibi sceleribus cruciatus.	pag. 201 pag. 202
785	33	Fœnebri malo Romæ remedium adhibetur. Miseranda Romæ cædes à TIBERIO imperata. DRUSUS inediâ extinguitur, item AGRIPPINA.	pag. 204 pag. 205 pag. 206
786	34	Phoenix visus in Ægypto.	pag. 206
787	35	Parthi Regem Romæ petunt. VITELLIUS Orienti præficitur.	pag. 207 pag. 207
788	36	Grave incendium Romæ. Fœda mors AGRIPPÆ.	pag. 209 ibidem.
789	37	Moritur TIBERIUS annorum 78. non finè vi & fraude.	pag. 211
799	47	Perfidia Advocatorum Romæ castigatur.	pag. 213
800	48	Ludi sæculares Romæ. CLAUDIUS tres novas litteras format.	pag. 214 ibidem.
		MESSALINA interficitur.	pag. 219
801	49	CLAUDIUS AGRIPPINAM ducit.	pag. 220
		D	Annaeus

PRÆFATIO

Ab Urbe condita.	Post Chri- stum na- tum.		
		Annæus Seneca Neroni præficitur.	pag. 222
		MITHRIDATES victus Romam perducitur.	pag. 223
802	50	NERO DOMITIUS à CLAUDIO adoptatur	ibidem.
		Colonia in Ubios missa ab Agrippina.	pag. 224
803	51	NERO <i>princeps juventutis</i> appellatur.	pag. 226
804	52	Motus in Judæa inter incolas & Romanos milites.	pag. 228
		Mathematici in exilium pulsi.	ibidem.
805	53	NERO OCTAVIAM ducit.	pag. 229
806	54	CLAUDIUS ab AGRIPPINA non obscuro veneno tollitur.	pag. 231
		Imperium NERONI traditur.	ibidem.
807	55	Britannici veneno sublatis festinum funus.	pag. 235
		AGRIPPINA res novas molitur.	pag. 237
808	56	Actum de Libertis in servitutem revocandis.	ibidem.
809	57	Amphitheatrum Neronianum.	pag. 238
810	58	NERONI in Armenia magni honores decreti.	pag. 240
		L. VETUS Ararim & Mosellam connectere parat.	pag. 243
811	59	NERO AGRIPPINAM matrem interficit.	pag. 246
		Ad deterrima prorumpit.	pag. 247
812	60	Quinquennale Romæ certamen.	pag. 248
		Apparet cometes.	ibidem.
813	61	Res Britannicæ.	pag. 250
814	62	Burrhus rei Romanæ fulcrum obit.	pag. 253
		OCTAVIA NERONIS conjux in exilio perit.	pag. 256
815	63	Tiridates in Armenia statuæ NERONIS diadema subjicit.	pag. 262
816	64	Ad flammam ardentis Romæ NERO canit.	pag. 264
		In <i>Christianos</i> quasi incendiarios sævitur.	pag. 265
817	65	Conjuratio in NERONEM.	pag. 267
		Senecæ mors indicta.	pag. 268
818	66	Popæa cum plurimis aliis moritur.	pag. 272
<i>Ab excessu Neronis Historiarum Libri V.</i>			
821	69	GALBA PISONEM adoptat.	pag. 281
		GALBA & PISO cæduntur ab Othone.	pag. 285
		VITELLIUS in Germania Imperator salutatur.	pag. 288
		OTHO se interficit, succedente VITELLIO.	pag. 304
		VESPASIANUS in Oriente Imperator renuntiatur.	pag. 309
		Pugna inter <i>Flavianos</i> & <i>Vitellianos</i> in Italia.	pag. 319
		Capitolium incenditur.	pag. 328
		Occiditur VITELLIUS.	pag. 330
		DOMITIANUS Cæsar salutatus.	ibidem.
822	90	Tumultus Germaniæ contra Romanos.	pag. 347
		VESPASIANUS Alexandriæ mira edit.	pag. 349
		Gentis Judaicæ origo, mores, religio perperam relata.	pag. 351
		Titus in Judæam, urbemque sacram expeditio.	pag. 350

PRÆFATIO.

SERIES CONSULUM AD TACITI ANNALES

Continuata ab Anno urbis conditæ 587.

Ratio
Conti-
uationis.

Locum magis opportunum pro serie Consulum ex integro pertexen-
tum da non invenimus, atque istum, qui tum Authoris instituto,
tum menti p. m. D. Haurisii respondere videtur. Itaque quod hic ad
Livium Tom. I. hujus editionis recepit, nos ejus vestigiis, quâ licet,
insistentes præstamus. Figit Vir Clarissimis urbem conditam ad pri-
mum annum Olympiadis VII. indeque orditur ab anno V. C. 243.
haud dubiè, quod primi Consules continuò ab expulso Tarquinio,
atque adeò ante initium anni 244. denominati fuerint. Verùm cum
duplex Regi-fugium in fastorum monumentis notetur, & Consules
nonnisi ab altero Regi-fugio, quod in annum 244. incidit, Consu-
latu fungi cceperint, Chronologi in varias abeunt sententias. Sed
hujus loci non est, controversiam ejusmodi suis utrimque rationibus
nixam componere, quare opinionem magis communem amplexi Con-
sulum seriem & Chronologiæ ordinem, secundùm fastos potissimum
consulares, tum Messalæ, Orosii, Rufi, Eutropii, Jornandis, & cele-
berrimorum ad T. Livium & Tacitum Commentatorum sententiam;
insuper etiam principalium Epocharum à demortuo Curatore fixarum
rationem habentes prosequimur. His itaque ad annum ab U. C. 588.
ante Christum natum 165. à quo anno series continuanda est. Ejus-
modi ordo placet:

Cur ab
anno U. C.
243. Con-
sules nu-
merati.

Ab Urbē Condita.	Olympia- des.	Post Chri- stum na- tum.	
588	153	165	T. MANLIUS TORQUATUS. Cn. OCTAVIUS NEPOS.
589	154	164	A. MANLIUS TORQUATUS. Q. CASSIUS LONGINUS.
590	154	163	T. SEMPRONIS GRACCHUS. M. JUVENTIUS THALNA.
591	154	162	P. CORNELIUS LENTULUS. Cn. DOMITIUS ÆNOBARBUS.
592	154	161	M. VALERIUS MESSALA. C. FANNIUS STRABO.
593	155	160	L. ANICIUS GALLUS. M. CORNELIUS CETHEGUS.
594	155	159	Cn. CORNELIUS DOLABELLA. M. SALVIUS NOBILIOR.
595	155	158	M. ÆMILIUS LEPIDUS. C. POPILIUS LÆNAS II.
596	155	157	Sex. JULIUS CÆSAR. L. AURELIUS ORESTES.
597	156	156	L. CORNELIUS LENTULUS LUPUS. C. MARTIUS FIGULUS II.
598	156	155	P. CORNELIUS SCIPIO NASICA II. M. CLAUDIUS MARCELLUS II.
599	156	154	Q. OPIMIUS NEPOS. L. POSHUMIUS ALBINUS.
600	156	153	Q. FULVIUS NOBILIOR. T. ANNIUS LUSCUS.
601	157	152	M. CLAUDIUS MARCELLUS III. L. VALERIUS FLACCUS.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Olym piades.	Post Chri- stum na- tum.	
602	157	151	L. LICINIUS LUCULLUS.
			A. POSTHUMIUS ALBINUS.
603	157	150	T. QUINCTIUS FLAMINIUS.
			M. ACILIUS BALBUS.
604	157	149	L. MARCIUS CENSORINUS.
			M. MANLIUS NEPOS.
605	158	148	Sp. POSTHUMIUS ALBINUS.
			L. CALPURNIUS PISO.
606	158	147	P. CORNELIUS SCIPIO AFRICANUS.
			C. LIVIUS DRUSUS.
607	158	146	Cn. CORNELIUS LENTULUS.
			L. MUMMICUS ACHAICUS.
608	158	145	Q. FABIUS ÆMILIANUS.
			L. HOSTILIUS MANCINUS.
609	159	144	Ser. SULPICIUS GALBA.
			L. AURELIUS COTTA.
610	159	143	Ap. CLAUDIUS PULCHER.
			Q. COECILIUS METELLUS.
611	159	142	L. COECILIUS METELLUS.
			Q. FABIUS SERVILIANUS.
612	159	141	Cn. SERVILIUS CÆPIO.
			Q. POMPEJUS RUFUS.
613	160	140	C. LÆLIUS SAPIENS.
			Q. SERVILIUS CÆPIO.
614	160	139	Cn. CALPURNIUS PISO.
			M. POPILIUS LÆNAS.
615	160	138	Cn. CORNELIUS SCIPIO NASICA.
			D. JUNIUS BRUTUS.
616	160	137	M. ÆMILIUS LEPIDUS.
			C. HOSTILIUS MANCINUS.
617	161	136	P. FURIUS PHILUS.
			Ser. ATILIUS SERRANUS.
618	161	135	Sex. FULVIUS FLACCUS.
			C. CALPURNIUS PISO.
619	161	134	P. CORNELIUS SCIPIO AFRICANUS II.
			C. FULVIUS FACCUS.
620	161	133	P. MUCIUS SCÆVOLA.
			L. CALPURNIUS PISO FRUGI.
621	162	132	P. POPILIUS LÆNAS.
			P. RUPILIUS NEPOS.
622	162	131	P. LICINIUS CRASSUS.
			L. VALERIUS FLACCUS.
623	162	130	M. PERPENNA.
			C. CLAUDIUS PULCHER.
624	162	129	C. SEMPRONIUS TUDITANUS.
			M. AQUILIUS NEPOS.
625	163	128	Cn. OCTAVIUS NEPOS.
			T. ANNIUS LUSCUS.
626	163	127	L. CASSIUS LONGINUS.
			L. CORNELIUS CINNA.
627	163	126	M. ÆMILIUS LEPIDUS.
			L. AURELIUS ORESTES.
628	163	125	M. PLAUTIUS HYPSEUS.
			M. FULVIUS FLACCUS.
629	164	124	C. CASSIUS LONGINUS.
			C. SEXTIUS CALVINUS.
630	164	123	Q. CÆCILIUS METELLUS.
			T. QUINCTIUS FLAMINIUS.
631	164	122	Cn. DOMITIUS ÆNOBARBUS.
			C. FANNIUS NEPOS.
632	164	121	Q. FABIUS MAXIMUS.
			L. OPIMIUS NEPOS.
633	165	120	P. MANILIUS NEPOS.
			C. PAPIRIUS CARBO.

PRÆFATIO.

Ab Urbe Condita.	Olym- piade.	Ante C. N.	
634	165	119	L. CÆCILIVS METELLVS.
635	165	118	L. AURELIVS COTTA. M. PORTIVS CATO.
636	165	117	Q. MARTIVS REX. L. CÆCILIVS METELLVS.
637	166	116	Q. MUTIVS SCÆVOLA. C. LICINIVS GETA.
638	166	115	Q. FABIVS MAXIMVS. M. ÆMILIVS SCAVRVS.
639	166	114	M. CÆCILIVS METELLVS. M. ACILIVS BALBVS.
640	166	113	C. PORCIVS CATO. C. CÆCILIVS METELLVS.
641	167	112	Cn. PAPIRIVS CARBO. M. LIVIVS DRVSVS.
642	167	111	L. CALPURNIVS PISO. P. CORNELIVS SCIPIO NASICA.
643	167	110	L. CALPURNIVS BESTIA. M. MINVCIVS RVFVS.
644	167	109	Sp. POSTHVMIVS ALBINVS. Q. CÆCILIVS METELLVS.
645	168	108	M. JUNIVS SILANVS. Ser. SVPICIVS GALBA.
646	168	107	M. AURELIVS SCAVRVS. L. CASSIVS LONGINVS.
647	168	106	C. MARIVS. C. ATILIVS SERRANVS.
648	168	105	Q. SERVILIVS CÆPIO II. P. AUTILIVS RVFVS.
649	169	104	C. MANILIVS NEPOS. C. MARIVS II.
650	169	103	C. FLAVIVS FIMBRIA. C. MARIVS III.
651	169	102	L. AURELIVS ORESTES. C. MARIVS IV.
652	169	101	Q. LVCATIVS CATVLVS. C. MARIVS V.
653	170	100	M. AQVILIVS NEPOS. C. MARIVS VI.
654	170	99	L. VALERIVS FLACCVS. M. ANTONIVS.
655	170	98	A. POSTHVMIVS ALBINVS. Q. CÆCILIVS METELLVS.
656	170	97	T. DIDIVS NEPOS. Cn. CORNELIVS LENTVLVS.
657	171	96	P. LICINIVS CRASSVS. Cn. DOMITIVS ÆNOBVBVS.
658	171	95	C. CASSIVS LONGINVS. L. LICINIVS CRASSVS.
659	171	94	Q. MUTIVS SCÆVOLA. C. CÆLIVS CALVVS.
660	171	93	L. DOMITIVS ÆNOBVBVS. C. VALERIVS FLACCVS.
661	172	92	M. HERENNIVS. C. CLAVDIVS PVLCHER.
662	172	91	M. PERPENNA. L. MARCIVS PHILIPPVS.
663	172	90	Sex. IVLIVS CÆSAR. L. IVLIVS CÆSAR.
664	172	89	P. RVTILIVS LVPVS. Cn. POMPEIVS STRABO.
665	173	88	L. PORCIVS CATO. L. CORNELIVS SVLLA. P. POMPEIVS RVFVS.

PRÆFATIO.

Ab Urbe Condita.	Olym- piade.	AnteChri- stum na- mm.	
666	173	87	Cn. OCTAVIUS NEPOS. L. CORNELIUS CINNA.
667	173	86	L. CORNELIUS CINNA II. C. MARIUS VII.
668	173	85	L. CORNELIUS CINNA III. Cn. PAPIRIUS CARBO.
669	174	84	Cn. PAPIRIUS CARBO II. L. CORNELIUS CINNA IV.
670	174	83	L. CORNELIUS SCIPIO ASIATICUS. C. NORBANUS FLACCUS.
671	174	82	C. MARIUS. Cn. PAPIRIUS CARBO III.
672	174	81	M. TULLIUS DECOLA. Cn. CORNELIUS DOLABELLA.
673	175	80	L. CORNELIUS SYLLA II. Q. CÆCILIUS METELLUS PIUS.
674	175	79	Q. SERVILIUS VATIA. App. CLAUDIUS PULCHER.
675	175	78	M. ÆMILIUS LEPIDUS. Q. LUCTATIUS CATULUS.
676	175	77	D. JUNIUS BRUTUS. M. ÆMILIUS BRUTUS.
677	176	76	Cn. OCTAVIUS NEPOS. C. SCRIBONIUS CURIO.
678	176	75	L. OCTAVIUS NEPOS. C. AURELIUS COTTA.
679	176	74	LICINIUS LUCULLUS. M. AURELIUS COTTA.
680	176	73	M. TERENTIUS VARRO. C. CASSIUS LONGINUS.
681	177	72	L. GELLIUS PGPLICOLA. Cn. CORNELIUS LENTULUS.
682	177	71	Cn. AUFIDIUS ORESTES. P. CORNELIUS LENTULUS.
683	177	70	Cn. POMPEJUS MAGNUS. M. LICINIUS CRASSUS.
684	177	69	Q. HORTENSIVS. Q. CÆCILIUS METELLUS.
685	178	68	L. CÆCILIUS METELLUS. Q. MARTIUS REX.
686	178	67	C. CALPURNIUS PISO. M. ACILIUS GLABRIO.
687	178	66	M. ÆMILIUS LEPIDUS. L. VOLCATIUS TULLUS.
688	178	65	P. CORNELIUS SULLA. P. ANTONIUS PÆTUS.
689	179	64	L. JULIUS CÆSAR. C. MARCIUS FIGULUS.
690	179	63	M. TULLIUS CICERO. C. ANTONIUS NEPOS.
691	179	62	D. JULIUS SILANUS. L. LICINIUS MURENA.
692	179	61	M. PUPIUS PISO. M. VALERIUS MESSALA.
693	180	60	L. AFRANIUS. Q. CÆCILIUS METELLUS CELER.
694	180	59	C. JULIUS CÆSAR. M. CALPURNIUS BIBULUS.
695	180	58	L. CALPURNIUS PISO. A. GABINIUS.
696	180	57	P. CORNELIUS LENTULUS SPINTHER. Q. CÆCILIUS METELLUS.
697	181	56	Cn. CORNELIUS LENTULUS. L. MARTIUS PHILIPPUS.

Cn. POM.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Olymp.	Ante C. N.	
698	181	55	Cn. POMPEJUS MAGNUS II.
699	181	54	M. LICINIUS CRASSUS II.
700	181	53	L. DOMITIUS ÆNOBARBUS.
701	182	52	Ap. CLAUDIUS PULCHER.
702	182	51	Cn. DOMITIUS CALVINUS.
703	182	50	M. VALERIUS MESSALA.
704	182	49	Cn. POMPEJUS MAGNUS III.
705	183	48	Q. CÆCILIUS METALLUS.
706	183	47	SER. SULPICIUS RUFUS.
707	183	46	M. CLAUDIUS MARCELLUS.
708	183	45	L. AEMILIUS PAULUS.
709	184	44	C. CLAUDIUS MARCELLUS.
710	184	43	C. CLAUDIUS MARCELLUS II.
			L. CORNELIUS LENTULUS.
			C. JULIUS CÆSAR II.
			P. SERVILIUS VATIA.
			Q. FUSIUS CALENUS.
			P. VATICINIUS.
			C. JULIUS CÆSAR III.
			M. AEMILIUS LEPIDUS.
			C. JULIUS CÆSAR IV. Solus sine Collega.
			C. JULIUS CÆSAR V.
			M. ANTONIUS NEPOS.
			C. VIBIUS PANSA.
			A. HIRTIUS.
			Quibus Suffecti.
			CÆSAR OCTAVIUS &
			Q. PEDIUS.
711	184	42	M. AEMILIUS LEPIDUS II.
712	184	41	L. MUNACIUS PLANCUS.
713	185	40	P. SERVILIUS VATIA SCAURICUS.
714	185	39	L. ANTONIUS.
715	185	38	Cn. DOMITIUS CALVINUS II.
716	185	37	C. ASINIUS POLLIO.
717	186	36	L. MARCIUS CENSORINUS.
718	186	35	C. CALVISIUS SABINUS.
719	186	34	Ap. CLAUDIUS PULCHER.
			C. NORBANUS FLAVUS.
			M. VIPSANIUS AGRIPPA.
			L. CANINIUS GALLUS.
			L. GELLIUS POPLICOLA.
			M. COCCEIUS NERVA.
			L. CORNIFICIUS.
			SEX. POMPEJUS.
			L. SCRIBONIUS LIBO.
			M. ANTONIUS II. Cui abdicanti Successit.
			L. SEMPRONIUS ATRATINUS.
720	186	33	C. CÆSAR OCTAVIUS II.
721	187	32	L. VOLCATIUS TULLUS.
722	187	31	Cn. DOMITIUS ÆNOBARBUS.
723	187	30	C. SOSIUS NEPOS.
724	187	29	C. CÆSAR OCTAVIUS III.
725	188	28	M. VALERIUS MESSALA CORVINUS.
726	188	27	C. CÆSAR OCTAVIANUS IV.
727	188	26	M. LICINIUS CRASSUS.
728	188	25	C. CÆSAR OCTAVIANUS V.
			SEX. APULEJUS.
			C. CÆSAR OCTAVIANUS VI.
			M. VIPSANIUS AGRIPPA II.
			C. CÆSAR OCTAVIANUS VII.
			M. VIPSANIUS AGRIPPA III.
			C. CÆSAR AUGUSTUS VIII.
			T. STATILIUS TAURUS II.
			C. CÆSAR AUGUSTUS IX.

PRÆFATIO

Ab U. C.	Olymp.	Ante C. N.	
729	189	24	M. JUNIUS SILANUS.
			C. CÆSAR AUGUSTUS X.
			C. NORBANUS FLACCUS.
730	189	23	C. CÆSAR AUGUSTUS XI.
			Cn. CALPURNIUS PISO.
731	189	22	M. CLAUDIUS MARCELLUS AESERNINUS.
			L. ARRUNTIUS.
732	189	21	M. LOLLIVS.
			M. AEMILIUS LEPIDUS.
733	190	20	M. APULEIUS.
			P. SILIUS NERVA.
734	190	19	C. SENTIUS SATURNINUS.
			L. LUCRETIVS VISPALIO.
735	190	18	Cn. CORNELIVS LENTVLVS.
			P. CORNELIVS LENTVLVS MARCELLINVS.
736	190	17	C. FURNIVS.
			C. JUNIVS SILANVS.
737	191	16	L. DOMITIUS ÆNOBARBUS.
			P. CORNELIVS SCIPIO.
738	191	15	M. DRVSUS LIBO.
			L. CALPURNIVS PISO.
739	191	14	M. LICINVS CRASSVS.
			Cn. CORNELIVS LENTVLVS.
740	191	13	TIB. CLAVDIVS NERO.
			P. QVINTILIVS VARVS.
741	192	12	M. VALERIVS MESSALA BARBATUS.
			P. SVPICIIVS QVIRINIIVS.
742	192	11	PAVLVS FABIIVS MAXIMVS.
			Q. AELIVS TVERO.
743	192	10	JVLVS ANTONIVS.
			Q. FABIIVS MAXIMVS AFRICANVS.
744	192	9	NERO CLAVDIVS DRVSUS.
			T. QVINTIVS CRISPINVS.
745	193	8	C. MARCIIVS CENSORINVS.
			C. ASINIIVS GALLVS.
746	193	7	TIB. CLAVDIVS NERO II.
			Cn. CALPURNIVS PISO II.
747	193	6	D. LÆLIVS BALBVS.
			C. ANTISTIVS VETVS.
748	193	5	C. CÆSAR AVGVSTVS XII.
			L. CORNELIVS SYLLA.
749	194	4	C. CALVISIVS SABINVS.
			L. BASSIENVS RVFVS.
750	194	3	L. CORNELIVS LENTVLVS.
			M. VALERIVS MESSALINVS.
751	194	2	C. CÆSAR AVGVSTVS XIII.
			M. PLAVTIVS SILVANVS.
752	194	1	COSSVS CORNELIVS LENTVLVS.
			L. CALPURNIVS PISO.

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Olymp.	à Christo Nato	
			<i>Annus JESU CHRISTI natalis.</i>
753	195	1	C. CÆSAR AUGUSTI FILIUS.
			L. AEMILIUS PAULUS.
754		2	P. VINICIUS NEPOS.
			P. ALFENIUS VARUS.
755		3	L. ÆLIUS LAMIA.
			L. SERVILIUS GEMINUS.
756		4	Sex. AELIUS CATUS.
			C. SENTIUS SATURNINUS.
757		5	L. VALERIUS MESSALA.
			Cn CORNELIUS CINNA MAGNUS.
758		6	M. AEMILIUS LEPIDUS.
			L. ARRUNTIUS NEPOS.
759		7	A. LICINIUS NERVA.
			Q. CÆCILIUS METELLUS CRETICUS.
760		8	M. FURIUS CAMILLUS.
			Sex. NONIUS QUINCTILIANUS.
761		9	Q. SULPICIUS CAMERINUS.
			C. POPPÆUS SABINUS.
762		10	P. CORNELIUS DOLABELLA.
			C. JULIUS SILANUS.
763		11	M. AEMILIUS LEPIDUS.
			T. STATILIUS TAURUS.
764		12	TIB. GERMANICUS CÆSAR.
			C. FONTĒJUS CAPITO.
765		13	C. SILIUS NEPOS
			MUNACIUS PLANCUS.
			<i>Consulum series secundum Taciti Annales continuata</i>
			<i>ab Anno.</i>
766		14	Sex. POMPEIUS NEPOS.
			Sex. APPULEIUS NEPOS.
767		15	DRUSUS JULIUS CÆSAR.
			C. NORBANUS FLACCUS.
768		16	T. STATILIUS SISENNA TAURUS.
			L. SCRIBONIUS LIBO.
769		17	C. CÆCILIUS RUFUS.
			L. POMPONIUS FLACCUS.
770		18	TIBERIUS CÆSAR AUG. III.
			GERMANICUS CÆSAR II.
771		19	M. IUNIUS SILANUS.
			C. NORBANUS FLACCUS.
772		20	M. VALERIUS MESSALA.
			M. AURELIUS COTTA.
773		21	CL. TIBERIUS NERO IV.
			DRUSUS JULIUS CÆSAR II.
774		22	C. SULPICIUS GALBA.
			D. HATERIUS AGRIPPA.
775		23	C. ASINIUS POLLIO.
			C. ANTISTIUS VETUS.
776		24	Sex. CORNELIUS CETHEGUS.
			L. VISELLIUS VARRO.
777		25	COSSUS CORNELIUS LENTULUS.
			C. CALVISIUS SABINUS.
778		26	Cn. CORNELIUS LENTULUS.
			C. CALVISIUS SABINUS.
779		27	M. LICINIUS CRASSUS.
			L. CALPURNIUS PISO.

pag. 141.

pag. 149.

Pag. 155.

pag. 161.

pag. 163.

pag. 165.

pag. 171.

pag. 175.

pag. 179.

pag. 184.

pag. 187.

pag. 190.

pag. 192.

pag. 195.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.		
780	28	AP. JUNIUS SILANUS.	pag. 196
		P. SILIUS NERVA.	
781	29	C. RUBELLIUS GEMINUS	pag. 199.
		C. FUSIUS GEMINUS.	
782	30	M. VINUCIUS QUARTINUS.	Libro V. Annalium, cujus acta pleraque inter- ciderunt.
		C. CASSIUS LONGINUS.	
783	31	CL. TIB. NERO CÆSAR V.	
		L. AELIUS SEJANUS.	
784	32	Cn. DOMITIUS ÆNOBARBUS.	pag. 201.
		M. FURIUS CAMILLUS.	
785	33	Ser. SULPICIUS GALBA.	pag. 204.
		L. CORNELIUS SULLA.	
786	34	PAULUS FABIVS PERSICUS.	pag. 206.
		L. VITELLIUS NEPOS.	
787	35	C. CESTIUS GALLUS.	pag. 207.
		M. SERVILIUS RUFUS.	
788	36	Q. PLAUTIVS LÆLIANUS.	pag. 209.
		Sex. PAPINIUS GALLICANUS.	
789	37	Cn. ACERRONIUS PROCULUS.	pag. 210.
		Cn. PONTIUS NIGRINUS.	
790	38	C. CÆSAR CALIGULA II.	
		L. APRONIUS CÆSIANUS.	
791	39	M. AQUILIUS JULIANUS.	
		P. NONIUS ASPRENAS.	
792	40	C. CÆSAR CALIGULA II. solus: dein ei adjunctus	
		L. GELLIUS.	
793	41	C. CÆSAR CALIGULA IV.	
		Cn. SENTIUS SATURNINUS.	
794	42	TIBERIUS CLAVDIUS Imp. II.	
		L. LICINIUS LARGUS.	
795	43	TIB. CLAVDIUS Imp. II.	
		L. VITELLIUS II.	
796	44	L. QUINCTIVS CRISPINUS II.	
		T. STATILIUS TAURUS.	
797	45	M. VINICIUS QUARTINUS II.	Hiatus in Tacito.
		M. STATILIUS CORVINUS.	
798	46	C. VALERIUS ASIATICUS II.	
		M. VALERIUS MESSALA.	
799	47	CLAVDIUS Imp. IV.	
		C. VITELLIUS NEPOS III.	
800	48	A. VITELLIUS qui postea Imperator.	pag. 216.
		L. VIPSANIUS POPLICOLA.	
801	49	C. POMPEJUS GALLUS.	pag. 220.
		Q. VERANNIVS LÆTUS.	
802	50	C. ANTISTIVS VETUS.	pag. 223.
		M. SUIIVS RUFUS.	
803	51	TIB. CLAVDIUS IMP. V.	pag. 226.
		Ser. CORNELIVS SCIPIO ORFITUS.	
804	52	P. CORNELIVS SULLA.	pag. 228.
		L. SALVIUS OTHO.	
805	53	D. JUNIVS SILANUS.	pag. 229.
		Q. HATERIVS ANTONIVS.	
806	54	M. ASINIVS MARCELLUS.	pag. 230.
		M. ACILIVS A VIOLA.	
807	55	NERO CLAVDIUS IMPERATOR.	pag. 234.
		L. ANTISTIVS VETUS.	
808	56	Q. VOLUSIVS SATURNINUS.	pag. 237.
		P. CORNELIVS SCIPIO.	
809	57	NERO CLAVDIUS IMP. II.	pag. 238.
		L. CALPURNIVS PISO.	
810	58	NERO CLAVDIUS IMP. III.	pag. 239.
		M. VALERIUS MESSALA.	
811	59	C. VIPSANIUS POPLICOLA.	pag. 244.
		L. FONTEJUS CAPITO.	
		NERO	

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post C. N.		
812	60	NERO CLAUDIUS IMPERAT. IV. COSSUS CORNELIUS LENTULUS.	pag. 248
813	61	C. CESONIUS PÆTUS. T. PETRONIUS TURPILIANUS.	pag. 250.
814	62	P. MARIUS CELSUS. L. ASINIUS GALLUS.	pag. 253.
815	63	C. MEMMIUS REGULUS. T. VERGINIUS RUFUS.	pag. 261.
816	64	C. LECANIUS BASSUS. M. LICINIUS CRASSUS.	pag. 263.
817	65	P. SILIUS NERVA. C. JULIUS ATTICUS VESTINUS.	pag. 265.
818	66	C. SUETONIUS PAULLINUS. L. PONTIUS TELESINUS.	pag. 273.
		<i>Hucusque Annales Taciti Consulium seriem pertexerunt.</i>	
819	67	L. FONTEIUS CAPITO. C. JULIUS RUFUS.	
820	68	C. SILIUS ITALICUS. M. GALERIUS TRAIHALUS.	
		<i>Continuatio Consulium è libris Historiarum C. Cornelii Taciti</i>	
821	69	SER. SULPICIUS GALBA IMPERAT. T. VINIUS CRISPINIANUS.	pag. 277.
822	70	FLAV. VESPASIANUS IMPERAT. I. T. VESPASIANUS CÆSAR.	pag. 339.
		<i>Hactenus è Tacito.</i>	
823	71	FL. VESPASIANUS II. M. COCCEIUS NERVA.	
824	72	FLAV. VESPASIANUS III. TI. VESPASIANUS CÆSAR II.	
825	73	D. FLAV. DOMITIANUS. M. VALERIUS MESSALINUS.	
826	74	FL. VESPASIANUS IV. T. VESPASIANUS III.	
827	75	FL. VESPASIANUS V. T. VESPASIANUS IV.	
828	76	FL. VESPASIANUS VI. T. VESPASIANUS V.	
829	77	FL. VESPASIANUS VII. T. VESPASIANUS VI.	
830	78	L. CEJONIUS COMMODUS VERUS. C. CORNELIUS. PRISCUS.	
831	79	FL. VESPASIANUS VIII. T. VESPASIANUS VII.	
832	80	T. VESPASIANUS IMPERAT. VIII. FL. DOMITIANUS VII.	
833	81	M. PLAUTIUS SILVANUS. T. ANNIUS POLLIO.	
834	82	FL. DOMITIANUS IMP. VIII. T. FLAVIUS SABINUS.	
835	83	FL. DOMITIANUS IX. T. VIRGINIUS RUFUS II.	
836	84	FL. DOMITIANUS IMP. X. AP. JUNIUS SABINUS.	
837	85	FL. DOMITIANUS IMP. XI. T. AURELIUS FULVUS. five FULVIUS.	
838	86	FLAV. DOMITIANUS IMP. XII. SER. CORNELIUS DOLABELLA.	
839	87	FL. DOMITIANUS IMP. XIII. A. VOLUSIUS SATURNINUS.	

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
840	88	FL. DOMITIANUS IMP. XIV. L. MINUCIUS RUFUS.
841	89	T. AURELIUS FULVUS. A. SEMPRONIUS ATRATINUS.
842	90	FL. DOMITIANUS IMPERATOR XV. M. COCCEIUS NERVA II.
843	91	M. ULPIUS TRAJANUS. M. ACILIUS GLABRIO.
844	92	FL. DOMITIANUS IMPERATOR XVI. A. VOLUSIUS SATURNINUS II.
845	93	Sex. POMPEJUS COLLEGA. CORNELIUS PRISCUS.
846	94	L. NONIUS ASPRENAS M. ARRICINUS CLEMENS.
847	95	FLAV. DOMITIANUS IMPERATOR XVII. T. FLAVIUS CLEMENS.
<i>Sub decimo septimo Domitiani Consulatu comprehenduntur sex illi consulatus, quos regnante Vespasiano tanquam surrogatus gessit.</i>		
848	96	C. FULVIUS VALENS. A. ANTISTHIUS VETUS.
849	97	M. COCCEIUS NERVA IMPERATOR III. T. VIRGINIUS RUFUS III.
850	98	M. COCCEIUS NERVA IMPERATOR IV. M. ULPIUS TRAJANUS II.
851	99	C. SOSIUS SENECIO. A. CORNELIUS PALMA.
852	100	M. ULPIUS TRAJANUS IMPERATOR III. M. CORNELIUS FRONTO. PLINIUS JUNIUS JUNIOR & CORNUTUS TERTULLUS Consules Honorarii.
853	101	M. ULPIUS TRAJANUS IMPERATOR IV. SEX. ARTICULEIUS PÆTUS.
854	102	C. SOSIUS SENECIO II. L. LICINIUS SURA.
855	103	M. ULPIUS TRAJANUS IMPERATOR V. L. APPIUS MAXIMUS.
856	104	SURANUS. P. NERATIUS MARCELLUS.
857	105	T. IULIUS CANDIDUS. A. JULIUS QUADRATUS.
858	106	L. CEJONIUS COMMODUS. L. TUTIUS CEREALIS.
859	107	C. SOSIUS SENECIO III. L. LICINIUS SURA II.
860	108	AP. ANNIUS TREBONIUS. M. ATTILIUS BRADUA.
861	109	M. VALERIUS MESSALA. C. POPILIUS PEDO.
862	110	CLAUDIUS CRISPINUS. SOLENIUS ORPHITUS HASTA.
863	111	L. CALPURNIUS PISO. M. VETTIUS RUSTICUS.
864	112	M. ULPIUS TRAJANUS IMP. IV. C. JULIUS AFRICANUS
865	113	L. PUBLIUS CELSUS. C. CLODIUS CRISPINUS.
866	114	Q. NINNIUS HASTA. P. MANLIUS VOPISCUS.
867	115	ÆLIAN. HADRIANUS. SALINATOR.

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post. C. N.	
868	116	AEMILIUS AELIANUS.
		L. ANTISTIVS VETUS.
869	117	QUINCTIVS NIGER.
		T. VIPSANIUS APRONIANUS.
870	118	AELIAN. HADRIANUS, IMP. II.
		T. CLAVDIUS FVSCVS.
871	119	AELIAN. HADRIANUS. IMP. III.
		Q. JUNIVS RVSTICVS.
872	120	L. CATILIVS SEVERVS.
		T. AVRELIVS ANTONINVS.
873	121	M. ANNIVS VERVS II.
		AUGVRVS.
874	122	M. ACILIVS AVIOLA.
		C. CORELLIVS PANSA.
875	123	Q. ARRIVS PÆTINVS.
		C. VERANIVS APRONIANVS.
876	124	M. ACILIVS GLABRIO.
		C. BULLICIVS TORQVATVS.
877	125	P. CORNELIVS SCIPIO ASIATICVS.
		C. VETTIVS AQVILINVS.
878	126	M. LOLLIVS PEDIVS.
		Q. JUNIVS LEPIDVS.
879	127	GALLICANVS.
		C. CÆLIVS TITIANVS.
880	128	L. NONIVS ASPRENAS.
		M. ANNIVS LIBO.
881	129	P. JVENTIVS CELSVS.
		Q. JUNIVS BALBVS.
882	130	Q. FABIVS CATVLLINVS.
		M. FLAVIVS APER.
883	131	Ser. OCTAVIVS LENAS.
		M. ANTONIVS RVFINVS.
884	132	SENTIVS AVGVRI NVS.
		ARRIVS SEVERIANVS.
885	133	HEBERVS.
		JVNIVS SILANVS SISENNA.
886	134	C. JVLIVS SERVILVS.
		C. VIBIVS JVENTIVS.
887	135	POMPEJANVS LVPERCVS.
		L. JVLIVS ATTICVS.
888	136	L. CEJONIVS COMMODVS VERVS.
		Sex. VETVLENVS.
889	137	L. AELIVS HADRIANVS.
		P. CÆLIVS BALBINVS.
890	138	SVLPICIVS CAMERINVS.
		QUINCTIVS NIGER MAGNVS.
891	139	ANTONINVS PIVS, IMP. II.
		BRVTTIVS PRÆSENS.
892	140	ANTONINVS PIVS, IMP. III.
		M. AVRELIVS CÆSAR.
893	141	M. PEDVCÆVS PRISCINVS.
		T. HOENIVS SEVERVS.
894	142	L. CVPIVS RVFINVS.
		L. STATIVS QVADRATVS.
895	143	T. BELLICIVS TORQVATVS.
		T. CLAVDIVS ATTICVS.
896	144	LOLLIANVS AVITVS.
		C. GAVIVS MAXIMVS.
897	145	ANTONINVS PIVS, IMP. IV.
		M. AVRELIVS, CÆSAR II.
898	146	Sex. ERVCIVS CLARVS.
		Ch. CLAVDIVS SEVERVS.
899	147	M. VALERIVS LARGVS.
		M. VALERIVS MESSALINVS.

PRÆFATIO

Ab. U.C.	Post C.N.	
900	148	C. BELLIUS TORQUATUS. M. SALVIUS JULIANUS.
901	149	Ser. CORNELIUS SCIPIO ORFITUS. Q. NONIUS PRISCUS.
902	150	ROMULUS GALLICANUS. ANTISTIVS VETUS.
903	151	Sex. QUINTILIUS GORDIANUS. Sex. QUINTILIUS MAXIMUS.
904	152	Sex. ACILIUS GLABRIO. C. VALERIUS VERIANUS.
905	153	BRUTTIUS PRÆSENS II. M. ANTONIUS RUFFINUS.
906	154	M. AURELIUS CÆSAR III. Sex. LATERANUS.
907	155	C. JULIUS SEVERUS. M. RUFINUS SABIANUS.
908	156	C. CEJONIUS SILVANIUS. C. SERIUS AUGURINUS.
909	157	BARBATUS. REGULUS.
910	158	Q. FLAVIUS TERTULLUS. C. SACERDOS.
911	159	PLAUTIUS QUINCTILLUS. STATIUS PRISCUS.
912	160	T. VIBIUS BATUS. AP. ANNIUS BRADUA.
913	161	M. AURELIUS, IMPERATOR III. L. AURELIUS CÆSAR.
914	162	Q. JUNIUS RUSTICUS. VETTIUS AQUILINUS.
915	163	L. PAPIRIUS ÆLIANUS. JUNIUS PASTOR.
916	164	C. JULIUS MACRINUS. L. CORNELIUS CELSUS.
917	165	L. ARRIUS PUDENS. M. GAVIUS ORFITUS.
918	166	Q. SERVILIUS PUDENS. L. AUFIDIUS GOLLIO.
919	167	L. AURELIUS VERUS, IMPERATOR II. T. VINIDIUS QUADRATUS.
920	168	L. VETTIUS PAULUS. T. JUNIUS MONTANUS.
921	169	SOSIUS PRISCUS. Q. CÆLIUS APPOLLINARIS.
922	170	L. JULIUS CLARUS. M. AURELIUS CETHEGUS.
923	171	T. TICINUS SERENUS. C. SCOEDIUS NATTA.
924	172	CLAUDIUS MAXIMUS. CORNELIUS SCIPIO ORFITUS.
925	173	M. AURELIUS SEVERUS II. T. CLAUDIUS POMPEIANUS.
926	174	ANNIUS TREBONIUS GALLUS. L. FLACCUS.
927	175	CALPURNIUS PISO. M. SALVIUS JULIANUS.
928	176	T. VITRASIUS POLLIO. M. FLAVIUS APER.
929	177	L. AURELIUS COMMODUS IMPERATOR. PLAUTIUS QUINCTILLUS.
930	178	VETTIUS RUFUS. CORNELIUS SCIPIO ORFITUS.
931	179	L. AURELIUS COMMODUS IMPERATOR II. VESPRONIUS CANDIDUS.

BRUT.

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post C.N.	
932	180	BRUTTIUS PRÆSENS.
933	181	Sex. QUINCTILIUS GORDIANUS.
934	182	L. AURELIUS COMMODUS IMPERATOR III.
935	183	ANTISTILIUS BURCHUS.
936	184	PETRONIUS MAMERTINUS.
937	185	M. VETTIUS TREBELLIVS.
938	186	L. AURELIUS COMMODUS IMPERATOR IV.
939	187	M. AUFIDIUS VICTORINUS.
940	188	M. EGGIUS MARTELLUS.
941	189	M. PAPIRIUS ÆLIANUS.
942	190	M. ATTILIUS BRADUA.
943	191	TRIARIUS MATERNUS.
944	192	L. AURELIUS COMMODUS V.
945	193	M. ACILIUS GLABRIO.
946	194	CLODIUS CRISPINUS.
947	195	PAPIRIUS ÆLIANUS.
948	196	C. ALLIUS FUSCIANUS.
949	197	DULLIUS SILANUS.
950	198	JUNIUS SILANUS.
951	199	Q. SERVILIUS SILANUS.
952	200	L. AURELIUS COMMODUS IMPERATOR VI.
953	201	PETRONIUS SEPTIMIANUS.
954	202	CASSIUS APRONIANUS.
955	203	M. ATTILIUS BRADUA II.
956	204	L. AURELIUS COMMODUS IMPERATOR VII.
957	205	L. HELVIUS PERTINAX.
958	206	Q. SOSSIUS FALCO.
959	207	C. JULIUS CLARUS.
960	208	L. SEPTIMIVS SEVERUS IMPERATOR II.
961	209	D. CLODIUS ALBINUS.
962	210	Q. FLAVIUS TERTULLUS.
963	211	L. FLAVIUS CLEMENS.
		Cn. DOMITIUS DEXTER.
		L. VALERIUS MESSALA.
		AP. CLAUDIUS LATERANUS.
		M. MARIUS RUFINUS.
		T. ATERIUS SATURNINUS.
		C. ANNIUS TREBONIUS.
		P. CORNELIUS ANULLINUS.
		M. AUFIDIUS FRONTO.
		TIB. CLAUDIUS SEVERUS.
		C. AUFIDIUS VICTORINUS.
		L. ANNIUS FABIANUS.
		M. NONIUS MUCIANUS.
		L. SEPTIMIUS SEVERUS IMPERATOR III.
		M. AURELIUS CÆSAR.
		P. SEPTIMIUS GETA.
		L. SEPTIMIUS PLAUTIANUS.
		L. FABIANUS SEPTIMUS SILO.
		M. ANNIUS LIBO.
		M. AURELIUS ANTONINUS IMPERATOR II.
		P. SEPTIMIUS GETA CÆSAR.
		M. NUMMIUS ANNIUS.
		FULVIUS AEMILIANUS.
		M. FLAVIUS APER.
		Q. ALLIUS MAXIMUS.
		M. AURELIUS ANTONINUS IMPERATOR III.
		P. SEPTIMIUS GETA CÆSAR II.
		TIB. CLAUDIUS POMPEJANUS.
		LOLLIANUS AVITUS.
		M. ACILIUS FAUSTINUS.
		C. CÆSONIUS MACER.
		Q. EPIDIUS RUFUS.
		POMPONIVS BASSUS.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
964	212	L. POMPEJUS ASPER. EJUSDEM NOMINIS COLLEGA.
965	213	M. ANTONIUS CARACALLA, IMPERATOR IV; P. COELIUS BALBINUS.
966	214	SILIUS MESSALA. Q. AQUILIUS SABINUS.
967	215	L. AEMILIUS LÆTUS. ANICIUS CEREALIS.
968	216	Q. AQUILIUS SABINUS. Sex. CORNELIUS ANULLINUS.
969	217	BRUTTIUS PRÆSENS. EXTRICATUS.
970	218	M. OPILIUS ANTONINUS. DIADUMENUS CÆSAR & ADVENTUS.
971	219	M. AURELIUS ANTONINUS AUG. II. SACERDOS.
972	220	M. AURELIUS ANTONINUS AUG. III. M. AURELIUS EUTYCHIANUS.
973	221	ANNIUS GRATUS. CLAUDIUS SELEUCUS.
974	222	M. AURELIUS ANTONINUS AUG. IV. M. AURELIUS ALEXANDER SEVERUS.
975	223	L. MARIUS MAXIMUS II. PAPIRIUS ÆLIANUS.
976	224	CLAUDIUS JULIANUS. CLAUDIUS CRISPINUS.
977	225	L. TURPILIUS DEXTER. M. MÆCIUS RUFUS.
978	226	M. AURELIUS ALEXANDRINUS SEVERUS, IMPERAT. II. C. QUINCTILIUS MARCELLUS.
979	227	CÆLIUS BALBINUS. M. CLODIUS PUPIENUS.
980	228	VETTIUS MODESTUS. PROBUS.
981	229	M. AURELIUS ALEXANDRIN. SEVERUS, IMP. III; CASSIUS APRONIUS DIO.
982	230	CALPURNIUS AGRICOLA. CLEMENTINUS.
983	231	T. CLAUDIUS POMPEJANUS. FELICIANUS.
984	232	JULIUS LUPUS. MAXIMUS.
985	233	MAXIMUS II. OVINIUS PATERNUS.
986	234	MAXIMUS III. URBANUS.
987	235	L. CATILIUS SEVERUS. L. RAGONIUS URINATIUS QUINCTIANUS.
988	236	C. JULIUS MAXIMUS IMPERATOR. C. JULIUS AFRICANUS.
989	237	P. TITIUS PERPETUUS. L. OVINIUS RUSTICUS CORNELIANUS.
990	238	M. ULPIUS CRINITUS. C. NONIUS PROCULUS PONTIANUS.
991	239	M. ANTONIUS GORDIANUS, IMPERATOR; M. ACIOLUS AVIOLA.
992	240	VETTIUS SABINUS. VENUSTUS.
993	241	M. ANTONIUS GORDIANUS, IMPERATOR II. T. CLAUDIUS POMPEJANUS.
994	242	C. AUFIDIUS ATTICUS. C. ASINIUS PRÆTEXTATUS.
995	243	C. JULIUS AFRICANUS. ÆMILIUS PAPPUS.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
996	244	FULVIUS AEMILIANUS. PEREGRINUS.
997	245	M. JULIUS PHILIPPUS IMPERATOR II. TIB. FABIVS TITIANVS.
998	246	BRUTTIUS PRÆSENS. NUMMIUS ALBINUS.
999	247	M. JULIUS PHILIPPUS IMPERATOR II. M. JULIUS PHILIPPUS CÆSAR.
1000	248	M. JULIUS PHILIPPUS IMPERATOR III. JULIUS PHILIPPUS CÆSAR II.
1001	249	FULVIUS AEMILIANUS. VETTIUS AQUILINUS.
1002	250	DECIUS AUGUSTUS IMPERATOR II. ANNIUS MAXIMUS GRATVS.
1003	251	DECIUS AUGUSTUS IMPERATOR III. Q. HERENNIUS ETRUSCUS.
1004	252	C. VIB. TREBONIANUS GALLUS. C. VIB. VOLUSIANUS.
1005	253	C. VIB. VOLUSIANUS II. M. VALERIUS MAXIMUS.
1006	254	LICIN. VALERIANUS II. GALLIENUS.
1007	255	LICIN. VALERIANUS III. GALLIENUS II.
1008	256	M. VALERIUS MAXIMUS II. M. ACILIUS GLABRIO.
1009	257	LICIN. VALERIANUS IV. GALLIENUS III.
1010	258	M. AURELIUS MEMMIUS FUSCUS. POMPONIVS BASSVS.
1011	259	GALLIENUS IV. VALERIANUS JUNIOR.
1012	260	FULVIUS AEMILIANUS. POMPONIVS BASSVS II.
1013	261	GALLIENUS V. PETRONIVS VOLUSIANVS.
1014	262	GALLIENUS VI. POMPEJUS FAUSTINVS.
1015	263	NUMMIUS ALBINUS. MAXIMUS DEXTER.
1016	264	LICINIUS GALLIENUS VII. AEMILIUS SATURNINVS.
1017	265	LICINIUS VALERIANUS CÆSAR. L. CÆSONIVS MARCER LVCILLVS.
1018	266	LICINIUS GALLIENUS VIII. SABINILLVS.
1019	267	OVINIUS PATERNVS. ARCESILAUS.
1020	268	OVINIUS PATERNVS II. MARINIANVS.
1021	269	M. AURELIUS CLAVDIVS IMPERATOR. OVINIUS PATERNVS III.
1022	270	FLAVIUS ANTIOCHIANVS. FURIUS ORFITVS.
1023	271	L. DOMITIUS VALERIUS AUREL. IMPERATOR. C. JULIUS CAPITOLINVS.
1024	272	QUIETVS. VOLDUMIANVS.
1025	273	M. CLAVDIUS TACITVS. FURIUS PLACIDIANVS.
1026	274	L. DOMITIUS VALERIUS AURELIANVS IMPERAT. II. C. JULIUS CAPITOLINVS.
1027	275	L. DOMITIUS VALERIUS AURELIANVS IMP. III. T. NONNIUS MARCELLINVS.

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post C.N.	
1028	276	M. CLAUDIUS TACITUS, IMPERATOR II. FULVIUS AEMILIANUS.
1029	277	M. AURELIUS PROBUS, IMPERATOR II. M. FURIUS LUPUS.
1030	278	M. AURELIUS PROBUS, IMPERATOR III. M. FURIUS LUPUS.
1031	279	M. AURELIUS PROBUS, IMPERATOR IV. C. JUNIUS TIBERIANUS.
1032	280	JUNIUS MESSALA. GRATUS.
1033	281	M. AURELIUS PROBUS, IMPERATOR V. C. JULIUS TIBERIANUS.
1034	282	M. AURELIUS PROBUS, IMPERATOR VI. POMPONIUS VICTORINUS.
1035	283	M. AURELIUS CARUS, IMPERATOR II. M. AURELIUS CARINUS, CÆSAR.
1036	284	M. AURELIUS CARUS, IMPERATOR III. M. AURELIUS NUMERIANUS, IMPERATOR.
1037	285	VALERIUS DIOCLETIANUS, IMPERATOR II. ARISTOBULUS.
1038	286	MAXIMUS JUNIUS PRISCILLIANUS. VETTIUS AQUILINUS.
1039	287	CONSTANTIUS VALERIUS DIOCLETIANUS, IMPERATOR III. MAXIMIANUS HERCULEUS.
1040	288	M. AURELIUS MAXIMUS. POMPONIUS JANUARIUS.
1041	289	ANNIUS BASSUS. L. RAGONIUS QUINCTIANUS.
1042	290	CONSTANTIUS VALERIUS DIOCLETIANUS, IMPERATOR IV. VALERIUS MAXIMIANUS II.
1043	291	C. JUNIUS TIBERIANUS. CASSIUS DIO.
1044	292	AFRANIUS HANNIBALIANUS. M. AURELIUS ASCLEPIODOTUS.
1045	293	CONSTANTIUS VALERIUS DIOCLETIANUS, IMPERATOR V. VALERIUS MAXIMIANUS III.
1046	294	CONSTANTIUS CHLORUS. GALERIUS MAXIMIANUS.
1047	295	NUMMIUS TUSCUS. ANNIUS CORNELIUS ANULLINUS.
1048	296	C. VALERIUS DIOCLETIANUS VI. CONSTANTIUS CÆSAR II.
1049	297	MAXIMIANUS HERCULEUS V. GALERIUS MAXIMIANUS CÆSAR II.
1050	298	ANITIUS FAUSTUS. SEVERUS GALLUS.
1051	299	C. VALERIUS DIOCLETIANUS VII. MAXIMIANUS HERCULEUS VI.
1052	300	CONSTANTIUS CHLORUS II. GALERIUS MAXIMIANUS ARMENTARIUS III.
1053	301	POSTHUMIUS TITIANUS. FI. POPILIUS NEPOTIANUS.
1054	302	CONSTANTIUS CHLORUS IV. GALERIUS MAXIMIANUS ARMENTARIUS IV.
1055	303	C. VALERIUS DIOCLETIANUS VIII. M. MAXIMIANUS HERCULEUS VII.
1056	304	C. VALERIUS DIOCLETIANUS IX. MAXIMIANUS HERCULEUS VIII.
1057	305	CONSTANTIUS CHLORUS V. GALERIUS MAXIMIANUS ARMENTARIUS V.
1058	306	CONSTANTIUS CHLORUS VI. GALERIUS MAXIMIANUS ARMENTARIUS VI.

MAXI-

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post C. N.	
1059	307	MAXIMIANUS HERCULEUS IX. CONSTANTIUS.
1060	308	C. VALERIUS DIOCLETIANUS X. GALERIUS MAXIMIANUS ARMENTARIUS VII.
1061	309	MAXENTIUS. ROMULUS.
1062	310	MAXENTIUS, solus.
1063	311	GALERIUS MAXIMIANUS AUGUSTUS VIII. LICINIUS AUGUSTUS.
1064	312	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS II. LICINIUS AUGUSTUS II.
1065	313	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS III. LICINIUS AUGUSTUS III.
1066	314	CEJONIUS RUFUS VOLUSIANUS. ANIANUS.
1067	315	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS IV. LICINIUS AUGUSTUS IV.
1068	316	RUFIIUS CECINNA SABINUS. Q. ARCADIUS RUFINUS.
1069	317	OVINIUS GALLICANUS. SEPTIMIUS BASSUS.
1070	318	LICINIUS AUGUSTUS V. CRISPUS CÆSAR.
1071	319	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS V. LICINIUS CÆSAR.
1072	320	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS VI. CONSTANTINUS JUNIUS CÆSAR.
1073	321	CRISPUS CÆSAR II. CONSTANTINUS CÆSAR II.
1074	322	PETRONIUS PROBIANUS. ANICIUS JULIANUS.
1075	323	ACILIUS SEVERUS. Fl. JUNIUS RUFINUS.
1076	324	CRISPINUS CÆSAR III. CONSTANTINUS CÆSAR III.
1077	325	ANICIUS PAULINUS. PUBLIUS JULIANUS.
1078	326	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS VII. JULIUS CONSTANTIUS.
1079	327	CONSTANTINUS CÆSAR. MAXIMUS BASILIUS.
1080	328	Fl. MAGNUS JANUARIUS. FABIUS JUSTUS.
1081	329	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS VIII. CONSTANTINUS CÆSAR V.
1082	330	OVINIUS GALLICANUS. L. AURELIUS SYMACHUS.
1083	331	ANNIUS BASSUS. ABLAVIUS ÆGYPTICUS.
1084	332	OVINIUS PACATIANUS. MECINIUS HILARIANUS.
1085	333	F. VALERIUS DALMATIUS. M. AURELIUS XENOPHILUS.
1086	334	L. RANIUS OPTATUS. ANICIUS FAUSTUS PAULINUS.
1087	335	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS. C. CEJONUS ALBINUS.
1088	336	Fl. POPILIUS NEPOTIANUS. FACUNDUS seu SECUNDUS.
1089	337	T. FABIUS TITIANUS. FELICIANUS.
1090	338	URSUS LUPULUS. POLEMIUS.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
1091	339	Fl. VALERIUS CONSTANTINUS AUGUSTUS II. CONSTANTINUS AUGUSTUS.
1092	340	Fl. SEPTIMIUS ACYNDINUS. L. ARADIUS PROCULUS.
1093	341	Fl. ANTONIUS MARCELLINUS. COELIUS PROBINUS.
1094	342	CONSTANTIUS AUGUSTUS II. CONSTANTIUS AUGUSTUS III.
1095	343	M. MEMMIUS PLACIDUS. Fl. PISIDIUS ROMULUS.
1096	344	DOMITIUS LEONTIUS. SALUSTIUS.
1097	345	AMANTIUS CEJONIUS. RUFII ALBINUS.
1098	346	CONSTANTIUS AUGUSTUS IV. CONSTANTIUS AUGUSTUS III.
1099	347	FLAVIUS RUFINUS. F. EUSEBIUS.
1100	348	Fl. PHILIPPUS. Fl. SAELLAS.
1101	349	ULPIUS LIMENIUS. FABIUS CATULLINUS.
1102	350	SERGIUS. NIGRIANUS.
1103	351	Post Consulatum SERGII & NIGRIANI.
1104	352	CONSTANTIUS AUGUSTUS V. CONSTANTIUS GALLUS CÆSAR.
1105	353	CONSTANTIUS AUGUSTUS VI. CONSTANTIUS GALLUS II.
1106	354	CONSTANTIUS AUGUSTUS VII. CONSTANTIUS GALLUS III.
1107	355	Fl. ARBETIUS. MAVORTIUS LOLLIANUS.
1108	356	CONSTANTIUS AUGUSTUS VIII. Cl. JULIANUS CÆSAR.
1109	357	CONSTANTIUS AUGUSTUS IX. Cl. JULIANUS CÆSAR II.
1110	358	DATIANUS. NERATIUS CEREALIS.
1111	359	EUSEBIUS. HYPATIUS.
1112	360	CONSTANTIUS AUGUSTUS X. Cl. JULIANUS CÆSAR III.
1113	361	Fl. TAURUS. Fl. FLORENTINUS.
1114	362	Fl. MAMERTIUS. Fl. NEVITTA.
1115	363	C. JULIANUS AUGUSTUS IV. SECUNDUS SALUSTIUS.
1116	364	JOVIANUS AUGUSTUS. VARRONIANUS PUER NOBIL.
1117	365	VALENTINIANUS AUGUSTUS. VALENS AUGUSTUS.
1118	366	GRATIANUS PUER NOBIL. Fl. DAGALAIFUS.
1119	367	Fl. LUPICINUS. Fl. JOVINUS.
1120	368	VALENTINIANUS AUGUSTUS II. VALENS AUGUSTUS II.
1121	369	FELIX VALENTINIANUS. Sex. AURELIUS VICTOR.
1122	370	VALENTINIANUS AUGUSTUS III. VALENS AUGUSTUS III.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C.N.	
1123	371	GRATIANUS AUGUSTUS II. Sex. ANICIUS PROBUS.
1124	372	Fl. MODESTUS. Fl. ARINTHEUS.
1125	373	VALENTINIANUS AUGUSTUS IV. VALENS AUGUSTUS IV.
1126	374	GRATIANUS AUGUSTUS III. FLAVIUS EQUITIUS V. C.
1127	375	Post Consulatum GRATIANI & EQUITII.
1128	376	VALENS AUGUSTUS V. VALENTINIANUS AUGUSTUS JUNIOR.
1129	377	GRATIANUS AUGUSTUS IV. Fl. MEROBAUDES. V. C.
1130	378	VALENS AUGUSTUS VI. VALENTINIANUS AUGUSTUS II.
1131	379	D. AUSONIUS GALLUS. Q. CLAUDIUS OLYBRIUS.
1132	380	GRATIANUS AUGUSTUS V. THEODOSIUS AUGUSTUS.
1133	381	POSTHUMIUS SYAGRIUS. Fl. ANNIUS EUCHERIUS.
1134	382	POSTHUMIUS SYAGRIUS II. Fl. ANTONIUS.
1135	383	Fl. MEROBAUDES II. Fl. SATURNINUS.
1136	384	Fl. RICIMER. Fl. CLEARCHUS.
1137	385	ARCADIUS AUGUSTUS. Fl. BAUTG.
1138	386	FLAVIUS HONORIUS PUER NOB Fl. EVODIUS.
1139	387	VALENTINIANUS AUGUSTUS III. Fl. EUTROPIUS.
1140	388	THEODOSIUS AUGUSTUS II. Fl. CYNEGIUS.
1141	389	Fl. TIMASIIUS. Fl. PROMOTUS.
1142	390	VALENTINIANUS AUGUSTUS IV. Fl. NEOTERIUS.
1143	391	TIBERIUS FABIIUS TITIANUS. Q. AURELIUS SYMMACHUS.
1144	392	ARCADIUS AUGUSTUS II. Fl. RUFINUS.
1145	393	THEODOSIUS AUGUSTUS III. Fl. ABUNDANTIUS.
1146	394	ARCADIUS AUGUSTUS III. HONORIUS AUGUSTUS II.
1147	395	Sex. ANICIUS OLYBRIUS. Sex. ANICIUS PROBINUS.
1148	396	ARCADIUS AUGUSTUS IV. HONORIUS AUGUSTUS III.
1149	397	Fl. CÆSAREUS. PONTIUS ATTICUS.
1150	398	HONORIUS AUGUSTUS IV. Fl. EUTYCHIANUS.
1151	399	MANLIUS THEODORUS. Fl. EUTROPIUS.
1152	400	Fl. STILICON V. C. Fl. AURELIANUS.
1153	401	RAGONIUS CELSUS. Fl. FLAVITTA.
1154	402	ARCADIUS AUGUSTUS V. HONORIUS AUGUSTUS V.

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post C.N.	
1155	403	THEODOSIUS JUNIOR AUGUSTUS. FI. RUMORIDIUS.
1156	404	HONORIUS AUGUSTUS VI. FI. ARISTÆNETUS.
1157	405	FI. STILICON. V. C. FI. ANTHEMIUS.
1158	406	ARCADIUS AUGUSTUS VI. Sex. ANICIUS PROBUS.
1159	407	HONORIUS AUGUSTUS VII. THEODOSIUS AUGUSTUS II.
1160	408	ANICIUS BASSUS. FI. PHILLIPPUS.
1161	409	HONORIUS AUGUSTUS VIII. THEODOSIUS AUGUSTUS III.
1162	410	FI. VARANES. FI. TERTULLUS.
1163	411	THEODOSIUS AUGUSTUS IV. <i>fine</i> COLLEGA.
1164	412	HONORIUS AUGUSTUS IX. THEODOSIUS AUGUSTUS V.
1165	413	FI. LUCIANUS. FI. HERODIANUS.
1166	414	FI. CONSTANTIANUS. V. C. FI. CONSTANTIUS.
1167	415	HONORIUS AUGUSTUS X. THEODOSIUS AUGUSTUS VI.
1168	416	THEODOSIUS AUGUSTUS VII. JUNIUS QUARTUS PALLADIUS.
1169	417	HONORIUS AUGUSTUS XI. FI. CONSTANTIUS V. C.
1170	418	HONORIUS AUGUSTUS XII. THEODOSIUS AUGUSTUS VIII.
1171	419	FI. MONAXIUS. FI. PLINTA.
1172	420	THEODOSIUS AUGUSTUS IX. FI. CONSTANTIUS III. V. C.
1173	421	FI. AGRICOLA. FI. EUSTATHIUS.
1174	422	HONORIUS AUGUSTUS XIII. THEODOSIUS AUGUSTUS X.
1175	423	RUFUS MARINIANUS. FI. ASCLEPIODOTUS.
1176	424	FI. CASTINUS. FI. VICTORINUS.
1177	425	THEODOSIUS AUGUSTUS XI. PLACIDIUS VALENTINIANUS CÆSAR.
1178	426	THEODOSIUS AUGUSTUS XII. VALENTINIANUS AUGUSTUS II.
1179	427	FI. NIERIUS. FI. ARDABURIUS.
1180	428	FI. FELIX. FI. TAURUS.
1181	429	FI. FLORENTIUS. FI. DIONYSIUS.
1182	430	THEODOSIUS AUGUSTUS XIII. VALENTINIANUS AUGUSTUS III.
1183	431	ANICIUS BASSUS. FI. ANTIOCHUS.
1184	432	FI. AETIUS V. C. FI. VALERIUS.
1185	433	THEODOSIUS AUGUSTUS XIV. FI. ANICIUS MAXIMUS.
1186	434	FI. ASPAR. FI. ARIOBINDUS.

THEO-

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
1187	435	THEODOSIUS AUGUSTUS XV. VALENTINIANUS AUGUSTUS IV.
1188	436	FLAVIUS ISIDORUS. FLAVIUS SENATOR.
1189	437	FLAVIUS AETIUS II. V. C. FLAVIUS SIGISVULTUS.
1190	438	THEODOSIUS AUGUSTUS XVI. ANICIUS GLABRIO. FAUSTUS.
1191	439	THEODOSIUS AUGUSTUS XVII. FLAVIUS FESTUS.
1192	440	VALENTINIANUS AUGUSTUS V. FLAVIUS ANATOLIUS.
1193	441	FLAVIUS CYRUS PANAPOLITES, <i>fine</i> COLLEGA.
1194	442	FLAVIUS DIOSCORUS. FLAVIUS EUDOXUS.
1195	443	FLAVIUS ANICIUS MAXIMUS. FLAVIUS PATERNUS.
1196	444	THEODOSIUS AUGUSTUS XVIII. DECIUS ALBINUS.
1197	445	VALENTINIANUS AUGUSTUS VI. FLAVIUS NONIUS
1198	446	FLAVIUS AETIUS V. C. III. Q. AURELIUS SYMMACHUS.
1199	447	FLAVIUS ARDABURIUS. PROBUS CALLIPIUS.
1200	448	RUFII POSTHUMIANUS. FLAVIUS ZENON.
1201	449	FLAVIUS PROTOGENES. TURCIUS SECUNDUS ASTERIUS.
1202	450	VALENTINIANUS AUGUSTUS VII. GENNADIUS AVIENUS.
1203	451	MARCIANUS AUGUSTUS. CLODIUS ADELPHIUS.
1204	452	FLAVIUS HERCULANUS. FLAVIUS ASPORATIUS.
1205	453	FLAVIUS OPILIO. FLAVIUS VINCOMALUS.
1206	454	FLAVIUS AETIUS. FLAVIUS STUDIUS.
1207	455	VALENTINIANUS AUGUSTUS VIII. FLAVIUS ANTHEMIUS.
1208	456	FLAVIUS JOANNES. FLAVIUS VARANES.
1209	457	FLAVIUS CONSTANTINUS. FLAVIUS RUFUS.
1210	458	LEO AUGUSTUS. MAJORANUS AUGUSTUS.
1211	459	FLAVIUS RICIMER. FLAVIUS PATRICIUS.
1212	460	FLAVIUS MAGNUS. FLAVIUS APOLLONIUS.
1213	461	FLAVIUS SEVERIANUS. FLAVIUS DAGALAPHUS.
1214	462	LEO AUGUSTUS II. VIBIUS SEVERUS AUGUSTUS.
1215	463	DECIUS BASILEUS FELIX. FLAVIUS VIBIANUS.
1216	464	FLAVIUS RUSTICUS. ANICIUS OLYBRIUS.
1217	465	FLAVIUS BASILISCUS. FLAVIUS HERMINERICUS.
1218	466	LEO AUGUSTUS III. TIB. FABIIUS TITIANUS.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
1219	467	FLAVIUS PUSÆUS. FLAVIUS JOANNES.
1220	468	ANTHEMIUS AUGUSTUS. fine COLLEGA.
1221	469	FLAVIUS ZENON. FLAVIUS MARCIANUS.
1222	470	FLAVIUS SEVERUS. ELAVIUS JORDANUS.
1223	471	LEO AUGUSTUS IV. FLAVIUS PROBIANUS.
1224	472	FLAVIUS FESTUS. FLAVIUS MARCIANUS.
1225	473	LEO AUGUSTUS fine COLLEGA.
1226	474	LEO AUGUSTUS JUNIOR. fine COLLEGA.
1227	475	ZENO ISAURICUS fine COLLEGA.
1228	476	BASILISCUS AUGUSTUS II. FLAVIUS ARMATUS.
1229	477	Post Consulatum BASILISCI & ARMATI; hic enim annus Consules non numerat.
1230	478	FLAVIUS ILLUS, fine COLLEGA.
1231	479	ZENO AUGUSTUS II. & SOLUS.
1232	480	FLAVIUS PLACIDIUS, fine COLLEGA.
1233	481	FLAVIUS SEVERINUS. FLAVIUS TROCONDUS.
1234	482	ANICIUS FAUSTUS fine COLLEGA.
1235	483	THEODORICUS AMALUS, Rex Gothorum.
1236	484	FLAVIUS VENANTIUS.
1237	485	Q. AURELIUS SYMMACHUS JUNIOR, fine COLLEGA.
1238	486	MAURUS DECIUS. FLAVIUS LONGINUS.
1239	487	ANICIUS MANLIUS. SEVERINUS BOETIUS V. C. fine COLLEGA.
1240	488	FLAVIUS SUFIDIUS. CLAUDIUS DYNAMIUS.
1241	489	ANICIUS PROBINUS. EUSEBIUS CHRONIO.
1242	490	ANICIUS FAUSTUS. FLAVIUS LONGINUS II.
1243	491	FLAVIUS OLYBRIUS JUNIOR fine COLLEGA.
1244	492	ANASTASIUS AUGUSTUS. FLAVIUS RUFINUS.
1245	493	DECIUS ALBINUS. EUSEBIUS CHRONIO II.
1246	494	FLAVIUS PRÆFIDIUS. TURCIUS ASTERIUS.
1247	495	FLAVIUS VIATOR. FLAVIUS AEMILIUS.
1248	496	FLAVIUS PAULUS, fine COLLEGA.
1249	497	ANASTASIUS AUGUSTUS II. fine COLLEGA.
1250	498	DECIUS PAULINUS. JOANNES SCITHA.
1251	499	FLAVIUS JOANNES GIBBUS. FLAVIUS ASCLEPIUS.
1252	500	FLAVIUS PATRICIUS. FLAVIUS HYPATIUS.
1253	501	FLAVIUS POMPEIUS. RUFIIUS AVIENUS.
1254	502	RUFIIUS AVIENUS JUNIOR. FLAVIUS PROBUS.
1255	503	FLAVIUS DEXECRATUS. FLAVIUS VOLUSIANUS.
1256	504	FLAVIUS CETHACUS fine COLLEGA.
1257	505	MANLIUS THEODORUS. FLAVIUS SABINIANUS.

PRÆFATIO.

Ab U. C.	Post C. N.	
1258	506	FLAVIUS MESSALA.
1259	507	FLAVIUS AREOBINDA.
1260	508	ANASTASIUS AUGUSTUS III.
1261	509	VENANTIUS DECIUS.
1262	510	VENANTIUS DECIUS JUNIOR.
1263	511	FLAVIUS CELER.
1264	512	OPPORTUNUS V. C. fine COLLEGA.
1265	513	MANLIUS SEVERINUS BOETIUS.
1266	514	FLAVIUS EUCCHARICUS.
1267	515	FELIX GALLUS.
1268	516	SECUNDINUS.
1269	517	FLAVIUS PAULLUS.
1270	518	FLAVIUS MUSCHIANUS.
1271	519	ANICIUS PROBUS.
1272	520	FLAVIUS CLEMENTINUS.
1273	521	M. AURELIUS CASSIODORUS SENATOR, fine COLLEGA.
1274	522	FLAVIUS ANTHEMIUS.
1275	523	FLAVIUS FLORENTIUS.
1276	524	FLAVIUS PETRUS, V. C. fine COLLEGA.
1277	525	ANASTASIUS AUGUSTUS IV.
1278	526	FLAVIUS AGAPITUS.
1279	527	FL. FLORENTIUS II.
1280	528	FLAVIUS MAGNUS.
1281	529	JUSTINUS AUGUSTUS.
1282	530	EUTHERICUS CILICA V. C.
1283	531	FLAVIUS VITALIANUS V. C.
1284	532	FLAVIUS RUSTICUS.
1285	533	JUSTINIANUS V. C.
1286	534	FLAVIUS VALERIUS.
1287	535	Q. AURELIUS SYMACHUS V. C.
1288	536	SEVERINUS BOETIUS. V. C.
1289	537	ANICIUS MAXIMUS fine COLLEGA.
1290	538	JUSTINUS AUGUSTUS II.
1291	539	FLAVIUS OPILIO.
1292	540	ANICIUS PROBUS.
1293	541	FLAVIUS PHILOXENUS.
		FLAVIUS OLYBRIUS JUNIOR, fine COLLEGA.
		FLAVIUS MAVORTIUS, fine COLLEGA.
		JUSTINIANUS AUGUSTUS II. fine COLLEGA.
		MAURUS DECIUS, fine COLLEGA: aut is fuit
		BASILIIUS JUNIOR.
		POSTHUMIUS LAMPADIUS. V. C.
		FLAVIUS ORESTES, V. C.
		Post Consulatum LAMPADII & ORESTIS I. (hoc anno Consules non habentur)
		Post Consulatum LAMPADII & ORESTIS II. (hoc anno Consules non habentur.)
		JUSTINIANUS AUGUSTUS III. fine COLLEGA.
		JUSTINIANUS AUGUSTUS IV.
		THEODOSIUS PAULINUS JUNIOR.
		FLAVIUS BELISARIUS, V. C. fine COLLEGA.
		Post primum Consulatum BELISARII. (hoc anno Consules non habentur.)
		Post Consulatum BELISARII II. (hoc anno Consules non habentur.)
		FLAVIUS SOARGUS.
		FLAVIUS VOLUSIANUS.
		FLAVIUS APPIO, AEGYPTIUS, fine COLLEGA.
		FLAVIUS JUSTINUS, V. C. fine COLLEGA.
		BASILIIUS JUNIOR, V. C. fine COLLEGA.

PRÆFATIO.

Ab U.C.	Post C. N.	
1294	542	II
1295	543	III
1296	544	IV
1297	545	V
1298	546	VI
1299	547	VII
1300	548	VIII
1301	549	IX
1302	550	X
1303	551	XI
1304	552	XII
1305	553	XIII
1306	554	XIV
1307	555	XV
1308	556	XVI
1309	557	XVII
1310	558	XVIII
1311	559	XIX
1312	560	XX
1313	561	XXI
1314	562	XXII
1315	563	XXIII
1316	564	XXIV
1317	565	XXV
1318	566	JUSTINUS IMPERATOR & CONSUL
1319	567	JUSTINUS IMPERATOR & CONSUL II. qui per vitam Consulatum

Post Consulatum
BASILII JUNIORIS.
His annis nulli Consules habentur.

gestit, & in cujus persona Consules finiuntur. Ita ex Riccioli Chronol. Reform. Atque hæc series licet non omnibus numeris absoluta sit, ad institutum tamen videtur abunde sufficere.

Membrum III.

DE

JULIO CÆSARE.

Julii Cæsaris natales, Juventutem, familiam, atque educationem, quæ apud Suetonium desiderantur, hîc commodius è Ludovico Vives supplemus.

De Gente Julia.

Gentem Juliam pro indubitato creditur ab Julo Æneæ filio manasse, qui Lavinio relicto Albam longam condidit, in qua & regnavit. Eo mortuo cum ad Ascanium Laviniaæ atque Æneæ filium Latinum rediisset Regnum cura sacrorum cæremoniæque Latinae ac Trojanæ gentis penes sobolem Juli mansit, ex qua sunt Julii: Hos cum aliis quibusdam nobilissimis Latii familiis Tullus Hostilius Romanus Rex, postquam Albam diruisset, Romam transtulit, ac in Patres cooptavit. Serò ad magistratus emerferunt, nempe inter Patritios majorum gentium ferè postremi. Anno Urbis Conditæ altero & trecentesimo Gn. Julio Xviro legibus scribendis priore ejusce Magistratûs lectione: Omnis dein generis honores & dignitates nacta mansit in Patriciatu & ordine Senatorio, mediocribus opibus, nullo insigniter præstanti viro factisque præclaris illustrior.

Cæsa.

PRÆFATIO.

Cæsarum familia.

In Julia Gente familia fuit Cæsarum, quæ ratione cognominis haud liquet, nec cui primùm contigerit. Nam ante Cæsarem Dictatorem Patremque ejus aut Avum Julii Cæsares fuerunt: ut ille, qui Punico bello secundo à Senatu ad Crispinum Consulem de Dictatore dicendo missus est. Cæsares verò consuevit Romanus sermo cognominare eos, qui vel cæso matris utero, vel cùm cæsarie nascerentur vel oculis essent cæsi. Addunt quidam de elephanto in Africa occiso, quem indigenæ Cæsarem vocent, eamque ob causam cognomen hoc primum avo Dictatoris contigisse; sed qui hoc tradunt, infimæ sunt auctoritatis, nempe Spartianus & Servius. Neque etiam sola illius progenies ex Juliis hoc cognomen habuit: sed alii & ante eum multi, & cum eo gentiles illius plerique. Consules ante Dictatorem fuerunt Sex. Julius Cæsar cum L. Martio Philippo initio belli socialis. Sequenti anno L. Cæsar cum Rutilio Lupo: nec ante hos clarus quisquam fuit Cæsarum, aut summo magistratu Romæ functus. Multis post annis Consulatum ex eadem familia adeptus est L. Cæsar Sex. filius patruelis L. Julii Cæsaris, Qui Dictatorem progeniuit. Hic ad præturam tantùm pervenit, Pisis dum manè calciaretur, extinctus nullo manifesto morbo.

Ortus Cæsaris & educatio.

Natus est Cæsar Romæ C. Mario & L. Valerio Flacco Coss. ad III. Idus Quintiles, qui mensis post ejus mortem lege Antoniâ Julius est eâ causâ dictus: educatus apud Aureliam matrem C. Cottæ filiam & Juliam amitam Marii conjugem: unde illi Patricio amor plebejæ factionis & odium Syllæ. Litteras latinas græcasque, tum & præcepta dicendi edoctus est à M. Antonio Cniphone homine Gallo, qui magno ingenio vir, ac singulari memoriâ, præterea moribus comis & naturâ facilis primò in ædibus L. Cæsaris patris Græcam Latinamque, grammaticam & Rhetoricam docuit: hinc in suis ipsius, multa discentium liberalitate consecutus, cùm nunquam pacisceretur de mercede, fuit Cæsar admirabili docilitate, & addicendi facultatem appositus: sermo ejus latinus excultus est domesticâ consuetudine ab Aureliâ matre, quæ purè ac eleganter Romanè loquebatur, ut Mutiæ, Læliæ, Corneliæ, & aliæ primariæ Matronæ: in quarum familiis insignes Oratores extiterunt. Hactenus Ludovicus Vives.

Scripta Julii Cæsaris.

Res à Julio Cæsare domi militiæque gestas tam ipsemet hoc tomo, quàm alii plures Historiæ Romanæ Scriptores in binis prioribus luculenter prodiderunt. Nunc de illius scriptis hoc tomo contentis pauca restant præmittenda.

Julius Cæsar de bello Gallico, quod ipse cum Gallis gessit, Commentarios seu Libros VII. condidit, quos ephemeridum nomine tam ab antiquis, quàm recentioribus citari comperimus. Horum singulos singulorum annorum res complecti asserit Hirtius Lib. VIII. C. XLVIII.

PRÆFATIO.

hujus editionis pag. 466. ubi ait: *Cæsar singulorum annorum singulos Commentarios confecit; quod ego non æstimavi mihi faciendum.* Orditur Cæsar ab ipso istius belli principio sive ab anno V. C. 694. A. C. N. 59. pag. 391. absolvitque opus in deditioe victi Vercingetorigis Arvernorum Ducis, quæ Anno V. C. 700. ante C. N. 53. pag. 457. accidit. Libro VIII. de bello Gallico, VII. prioribus à Cæsare scriptis, addito Hirtius Author perducit Historiam à Cæsare cœptam ad ejus è Gallia in Italiam reditum. Hic, de quo loquimur, Hirtius Cæsaris familiaris, proximo post illum interfectum anno Consul in acie periit, à quo novissimum belli Gallici librum imperfectum adhuc, suppletum fuisse scribit Suetonius in Julio. C. LVI. pag. 13.

Historiam belli Civilis, quod ipse cum Cn. Pompejo gessit, Cæsaris quoque esse testatur Suetonius C. LVI. pag. 13. Hanc incipit ab istius belli principio sive anno V. C. 703. ante C. N. 50. Terminat in Pothini Eunuchi, qui bellum Ægyptiacum contra Cæsarem excitaverat, morte, quæ incidit in annum V. C. 704. Ante C. N. 49.

Liber de bello Cæsaris Alexandrino eundem, qui Librum VIII. de bello Gallico adjecit, Hirtium videtur habere Authorem: similiter & ille de bello Africano, quod cum Juba Numidarum Rege Cæsar gessit, Liber omnium, è quorundam judicio, elegantissimus: plura tamen interpolatoris recentioris vestigia in eodem haud difficulter deprehendas.

Librum de bello Hispanensi extremâ parte mutilum, alterius, quàm duo superiores, Authoris, totum militari quodam & austero compositum stylo, etsi bene Latino, alii ad Corn. Balbum, alii ad C. Oppium referunt, atque à Julio Celso, ut existimant, interpolatum. At Suetonius de Balbo silens C. LVI. in Julio Cæsare inquit; *Alexandrini, Africique & Hispaniensis incertus Auctor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium, qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque Librum suppleverit.*

De Historiæ J. Cæsaris fragmento quid sentiendum, vide sub ejusdem initium & finem pag. 560. & 563. Accedunt J. Cæsaris fragmenta ex Libris epistolarum ad M. Tull. Ciceronem.

Membrum IV.

DE

POMPONIO LÆTO.

Natales &
Educatio.

Munus
docendi.

Julium Pomponium Sanseverina illustri familiâ in Picentinis extra legitimum thorum, natum ferunt; ut Paulus Jovius in elogiis Virorum Doctorum meminit. Magnâ licet curâ educatus linguæ Græcæ prorsus ignarus extitit, uti & Religionis Christianæ expers visus, Paganorum ritus impendio admirabatur. Cæterum antiquitatis præsertim Romanæ satis peritus, Pii Pontificis ætate, qui anno MCCCCLVIII. sedere cœpit, inter Sæculi sui præclarissima ingenia locum & famam obtinuit. Unde cum Laurentius Valla Anno MCCCCLXV. è vivis excessisset, dignus judicatus fuit, qui in defuncti Præceptoris locum succederet. Romæ fructu insigni liberales artes professus est; Verum cum sub ea tem-
pora

PRÆFATIO.

pōra docti quidam initam familiari Societati nomina sua Veterum Romanorum nominibus permutarent, quibus & Pomponius Lætus se adjunxerat, hoc assumpto nomine magè delectatus quàm natalitio, Successor Pii, Paulus II suspitionis ingenii Pontifex, prisca illa eruditorum sodalium nomina conjurationis cujusdam periculose tesseras ratus, Lætum è Venetorum Urbe, quò se contulerat, Romam accersitum cum Bapt. Platina & Philippo Callimacho tormentis subjecit, à quibus ille, non nisi innocentiam suam ritè fassus se vindicavit.

Sixto IV. & Innocentio VIII, quorum ille Anno M CCCCLXXXI. hoc anno MCCCCLXXXIV. Supremi Pontificatûs honorem gessit, faventibus, eam Auditorum frequentiam habuit, ut, cum ante aulam docere inciperet, à mediâ nocte in auditorium ad occupanda subsellia concurrerent. Descendebat è Quirinali sæpe solus, Diogenis more præferens laternam, cum opes contemneret, & jucundâ frugilitate venerabilis haberetur. Simplici namque & penè subagresti convictu usque adeò gaudebat; ut, cum frequenti semper limine coheretur, improvisi nobiles convivæ non semel coquinæ manus admove-^{Doctrinæ fama.} rent, unde perurbani sales, multæque facetiæ sererentur, ut Paulus Jovius in ejus elogio author est. Scripsit grammaticæ compendium & graviore stylo Seriem Rom. Cæsarum: gratissimoque libello in antiquæ urbis ruinis vera loca atque vocabula demonstravit.

Pluribus annis è Romanæ eloquentiæ Cathedra indefessus ejusdem propagator ad extremum adeò indigus fuit, ut morbo correptus, unde semet aleret, aut curaret, non habuerit; ideoque & Xenodochium intraverit, ubi sub ALEXANDRO VI. Pontifice, qui anno MCCCCXCII. federe cœpit, gelidissimo potu calorem ventriculi oppriment septuagenarius obiit. Ut ut inops elatus est Auditorum insignium piis humeris, honestante funus familiâ purpuratâ

ALEXANDRI Pontificis, & laudante
MARSO Oratore.

PRÆFATIO.

POMPONII LÆTI ROMANÆ HISTORIÆ COM- PENDIUM

AB INTERITU *GORDIANI JUNIORIS* USQUE AD
JUSTINUM III.

Post Urbem Condi- tam.	Post Chri- stum na- tum.		
989	237	BALBINUS & PUPIENUS, Cæsares.	pag. 578
990	238	GORDIANUS, Imperator.	ibid.
996	244	M. JULIUS PHILIPPUS Imp.	ibid.
1001	249	M. Q. TRAJANUS DECIUS Imp.	pag. 579
1004	252	C. Vib. TREBONIANUS GALLUS Imp.	pag. 580
1005	253	AEMILIANUS Imp.	pag. 581
1005	253	LICINIUS VALERIANUS Imp.	ibid.
1005	253	LICINIUS GALLIENUS Imp.	ibid.
1020	268	M. AURELIUS CLAUDIUS Imp.	ibid.
1022	270	AURELIUS QUINTILLUS Imp.	ibid.
1022	270	AURELIANUS. Imp.	ibid.
1027	275	PUBLIUS ANNIUS TACITUS Imp.	ibid.
1028	276	M. AURELIUS PROBUS Imp.	ibid.
1034	282	M. AURELIUS CARUS Imp.	pag. 582
1034	282	NUMERIANUS Imp.	ibidem.
1034	282	CARINUS Imp.	ibid.
1036	284	DIOCLETIANUS dictus JOVIUS. Imp.	ibidem.
1038	286	MAXIMIANUS dictus HERCULIUS Imp.	ibidem.
1043	291	GALERIUS MAXIMIANUS & CONSTAN- TIUS CHLORON adoptati Cæsares.	pag. 583
		Magnitudo Imperii Romani.	pag. 585
		De Triumpho & Ovatione.	pag. 586
		De Nemese Dea.	ibidem.
1057	305	DIOCLETIANUS & MAXIMIANUS impe- rium ponunt.	ibid.
1057	305	CONSTANTIUS CHLORUS & MAXIMI- ANUS Imp.	pag. 588
1057	305	M. JULIUS LICINIUS LICINIANUS Imp.	pag. 589
1058	306	M. FLAVIUS VALERIUS CONSTANTI- NUS Imperator.	pag. 589
1089	337	Divisio imperii Romani inter Filios CONSTAN- TINI.	pag. 593
1092	340	CONSTANTINUS II. Imp. interficitur.	ibidem.
1102	350	CONSTANS Imp. per Siccarios occisus.	ibidem.
1103	351	MAGNENTIUS imperium invadit.	ibidem.
1106	354	MAGNENTIUS à CONSTANTIO victus.	pag. 594

PRÆFATIO.

Post Urbe Condi- tam.	Post Chri- stum na- tum.		
		BRITANNION in ordinem redigitur.	
		SILVANUS imperium invadens occiditur.	pag. 594
		GALLUS Cæsar obtruncatur.	ibid.
		JULIANUS à CONSTANTIO adoptatur.	pag. 395
1107	355	JULIANUS à CONSTANTIO Cæsar renun- ciatur.	ibid.
1113	361	JULIANUS Imp.	pag. 596
1115	363	In prælio contra Persas moritur.	pag. 598
1116	364	JOVIANUS Imperator in castris electus.	pag. 599
		Initâ cum Persis pace moritur.	ibid.
1118	366	VALENTINIANUS I. Imp.	ibid.
		GRATIANUS à patre AUGUSTUS appellatur.	pag. 600
		GRATIANUS VALENTINIANUM II. Confor- tem imperii facit.	ibidem.
		à MAXIMO Tyranno GRATIANUS occiditur.	ibid.
1131	379	THEODOSIUS I. Imp.	ibid.
1148	396	VALENTINIANUS II. occiditur.	ibidem.
		THEODOSIUS EUGENIUM TYRANNUM vincit.	pag. 601
		ARADIUS & HONORIUS consortes imperii à patre THEODOSIO constituti.	ibidem.
1147	395	THEODOSIUS I. M. moritur.	ibidem.
		ARCADIUS sub tutela Rufini imperat in occi- dente.	ibidem.
1160	408	ARCADIUS moritur.	ibidem.
		ALARICUS Romam capit.	
1175	423	HONORIUS in Oriente imperans moritur.	pag. 602
1177	425	VELENTINIANUS III. Imp. occidentis.	ibid.
1202	450	THEODOSIUS II. in Oriente moritur.	ibid.
1203	451	ATTILA vincitur ab AETIO.	ibid.
1206	454	VALENTINIANUS III. occisus.	pag. 603
1202	450	FLAVIUS VALER. MARCIANUS Imperator Orientis.	ibid.
1207	455	AVITUS Imp. Occidentis.	ibid.
1209	457	LEO I. Imp. Orientis.	ibid.
1209	457	LEO II. Cæsar.	ibid.
		MAJORANUS Imperium Occidentis sibi vindicat.	ibid.
1219	467	ANTHEMIUS Occidentis Imp.	ibid.
1213	461	SEVERUS Ravennæ imperium arripit.	ibid.
1224	472	OLYMPIUS in Occidente succedit.	ibid.
1225	473	GLYCERIUS Imp. salutatur.	ibid.
1226	474	NEPOS Imp.	ibid.
1227	475	AUGUSTULUS Imp. ab Odoacre pulsus.	pag. 604
			GO-

PRÆFATIO.

Post Urbem Condi- tam.	Post Chri- stum na- tum.		
1249	497	GOTHI usque ad JUSTINIANUM regnant in Italia.	ibid.
1226	474	Fl. VAL. ZENON, Imp. Orientis.	ibid.
1245	493	ODACER vincitur à THEODORICO Ostro Gothorum Rege.	ibid.
1243	491	Fl. VAL. ANASTASIUS Imp. Orientis.	ibid.
1270	518	Fl. VAL. JUSTINUS Imp. Orientis.	ibid.
1258	506	ATHALARIUS Rex Gothorum.	pag. 605
1279	527	Fl. VAL. JUSTINIANUS Imp. Orientis.	ibid.
1286	534	TOTILA Romam capit & incendit.	ibid.
1286	534	NARSES à JUSTINIANO missus Gothos vincit.	pag. 606
1317	555	JUSTINUS II. Imp. Orientis.	ibid.
		Longobardi à NARSETE sollicitati Italiam subigunt & annis CCIV. tenent.	ibid.
1330	578	TIBERIUS Imp. Orientis adoptatus à Justino.	ibid.
1334	582	MAURITIUS à TIBERIO adoptatus Imp. Ori- entis.	ibid.
1354	602	PHOCAS cæso Mauritio Imp. Orientis.	pag. 607
1362	610	HERACLIUS Imp. Orientis.	ibid.
		MAGMEDIS Ortus.	pag. 608
1393	641	CONSTANTINUS novus Imp. Orientis.	pag. 609
1393	641	HERACLONAS sublato Constantino Imperat. Orientis.	ibid.
1394	642	CONSTANS Constantini Filius Imperator. Orientis.	ibidem.

Membrum V.

DE

JOANNE BAPT. EGNATIO VENETO.

Natales &
munus
Egnatii.

Scripta
Egnatii.

Joannes Bapt. Egnatius, gentilitio nomine Joannes de Cipellis, natus Venetiis anno 1473. Discipulus Politiani, atque in patria successor Sabellici fuit. Humaniores ibi litteras magnâ laude & suâ commendatione docuit, adeò, ut provectâ jam ætate emeriti Professoris titulum, nequid, studentium commodo officeretur, agrè obtinere potuerit. Extremâ demum senectute docendi munere, quod per annos fere XL. obierat, liberatus paulò post è vivis excessit anno ætatis 80. Christi 1553. Vitam Imperatorum à Julio Cæsare ad Constantinum Palæologum: tum à Carolo M. ad Maximilianum I. proposuit in compendio. Edidit præterea *notas in Suetonium, in Historiæ Augustæ Scriptores, in Ovidium, in Ciceronis Epistolas ad diversos, in discoridem, & ad Romanæ Urbis descriptionem*: scripsit insuper *de exemplis virorum illustrium Venetæ præsertim Civitatis, Racemationes in loca bonorum Authorum, uti & orationes LXX. Inter alias unam ad meretrices, & panægyricam FRANCISCO Regi Francorum, ob victoriam de Helvetiis partam, Venetiis 1540. & Epistolas XC. de origine Turcarum.*

Viri

PRÆFATIO.

Viri merita indicati libri haud plenè repræsentant; in dicendo etenim multò præclariùs ac in scribendo sese offerebat. Plura *Vossius de Hist. Lat. Gessner. Possevin. Baillet, Jugement des savans* tom. I. pag. 66.

JOANNIS BAPT. EGNATII VENETI. DE ROMANIS PRINCIPIBUS SERIES CHRONOLOGICA.

Ab U. C.	Olym- piades.	Ante Chri- stum na- tum.		
704	182	49	CAJUS JULIUS CÆSAR Dictator.	pag. 615
708	183	45	Conjuratone oppressus perit.	ibid.
721	187	32	OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.	ibid.
752	194		CHRISTUS <i>SERVATOR</i> nascitur.	ibid.
			Post Chri- stum na- tum.	
766		14	TIBERIUS NERO Imp.	ibid.
785		33	CHRISTUS <i>SERVATOR</i> crucifigitur.	ibidem.
789		37	C. CÆSAR CALIGULA.	ibidem.
793		41	CLAUD. CÆSAR.	pag. 616
806		54	DOMITIUS NERO.	ibidem.
820		68	SERVIUS GALBA.	ibidem.
820		68	M. SALVIUS OTHO.	ibidem.
821		69	VITELLIUS.	ibidem.
821		69	VESPASIANUS.	ibid.
831		79	D. TITUS VESPASIANUS.	ibid.
833		81	DOMITIANUS.	ibid.
848		96	COCCEJUS NERVA.	pag. 617.
850		98	ULPIUS TRAJANUS.	ibid.
869		117	ÆLIUS ADRIANUS.	ibid.
890		138	ANTONINUS PIUS.	ibid.
913		161	M. ANTONINUS PHILOSOPHUS.	ibid.
932		180	COMMODUS.	ibid.
945		193	ÆLIUS PERTINAX.	pag. 618
945		193	DIDIUS JULIANUS Mediolanensis.	ibid.
945		193	SEPTIMIUS SEVERUS.	ibid.
963		211	ANTONINUS CARACALLA.	ibid.
969		217	OPILIUS MACRINUS.	ibid.
970		218	VARIUS HELIOGABALUS.	ibid.
974		222	ALEXANDER SEVERUS.	pag. 619
			De <i>PARTHORUM & PERSARUM</i> Imperio.	ibid.
987		235	JULIUS MAXIMINUS.	ibid.
990		238	BALBINUS & PUPIENUS.	ibid.
990		238	GORDIANUS.	ibid.
			M	PHI-

PRÆFATIO.

Post U. C.	Post C. N.		
996	244	PHILIPPI <i>PATER</i> & <i>FILIUS</i> Imp. Celebratur annus Urbis milesimus.	pag. 620 ibid. ibidem.
1001	249	DECIUS.	
1004	252	GALLUS. <i>PATER</i> & VOLUSIANUS <i>FILIUS</i> .	ibid. ibid.
1005	253	ÆMILIANUS.	ibid.
1005	253	LICINIUS VALERIANUS.	ibid.
1005	253	GALLIENUS.	ibid.
1020	268	CLAUDIUS.	pag. 621
1022	270	QUINTILLUS.	ibid.
1022	270	AURELIANUS.	ibid.
1027	275	TACITUS.	ibid.
1027	275	FLORIANUS Imperium invadit.	ibid.
1028	276	PROBUS.	ibid.
1034	282	CARUS, CARINUS, & NUMERIANUS.	ibid.
1036	284	DIOCLETIANUS, &	
1038	286	MAXIMIANUS.	ibidem.
1057	305	Uterque imperium ponit.	pag. 622.
1057	305	CONSTANTIUS CHLORUS, & GALLE- RIUS MAXIMINUS.	pag. 622.
		SEVERUS & MAXIMIANUS à GALERIO adsciti.	ibid. ibid.
1064	312	LICINIUS & CONSTANTINUS. M. FLAVIUS CONSTANTINUS CON- STANTII <i>AUG.</i> filius solus.	pag. 623
1089	337	CONSTANTINUS, CONSTANS & CON- STANTIUS.	ibid.
1092	340	CONSTANTINUS II. moritur.	ibidem.
1102	350	CONSTANS à MAGNENTIO occiditur.	ibidem.
1113	361	JULIANUS succedit CONSTANTIO.	ibid.
1116	364	JOVIANUS.	pag. 624
1116	364	VALENTINIANUS & VALENS Augg.	ibid.
1127	375	GRATIANUS & VALENTINIANUS II.	ibid.
1131	379	THEODOSIUS I. M. Imp.	ibid.
1147	395	ARCADIUS & HONORIUS Imp.	ibid.
1160	408	ARCADIUS moritur in Oriente,	ibid.
1161	409	Roma sub HONORIO capta & vastata.	ibid.
1175	423	HONORIUS Romæ moritur.	pag. 625
<i>Liber II.</i>			
1160	408	THEODOSIUS II. Imp. Orientis.	pag. 626.
1176	424	VALENTINIANUS III. Imp. Occidentis.	ibid.
1228	476	Varii rerum Romæ potiti usque ad <i>AUGUSTU-</i> <i>LUM</i> per <i>ODOACRÊM</i> pulsum.	ibidem. Fl.

PRÆFATIO.

Post Urbem Condi- tam.	Post Chri- stum na- tum.		
1202	450	Fl. VALERIUS MARCIANUS. Imperator Orientis.	ibid.
1209	457	LEO I. Imp. Orientis.	ibid.
1226	464	LEO II. junior Imp. Orientis.	pag. 627.
1226	474	ZENO Imp. Orientis.	ibid.
1243	491	Fl. VAL. ANASTASIUS DICOROS.	ibid.
1270	518	JUSTINUS I. Imp. Orientis.	ibid.
1279	527	JUSTINIANUS I. M. Imp. Orientis.	ibid.
1317	565	JUSTINUS II. Imp. Orientis.	ibid.
1330	578	TIBERIUS II. Imp. Orientis.	ibid.
1334	582	MAURITIUS Imp. Orientis.	pag. 628
1354	602	PHOCAS Imp. Orientis.	ibid.
1362	610	HERACLIUS Imp. Orientis.	ibid.
1393	641	CONSTANTINUS II. Imp. Orientis.	ibid.
1393	641	CONSTANS II. Imp. Orientis.	ibid.
1420	668	CONSTANTINUS Pogonatus.	pag. 629.
1437	685	JUSTINIANUS II. Imp. Orientis.	ibid.
1447	695	LEONTIUS Imp. Orientis.	ibid.
1450	698	ABIMARUS, qui & TIBERIUS III. Imp. Orientis.	ibid.
1463	711	PHILIPPICUS BARDANES.	ibid.
1465	713	ARTHEMIUS, qui & ANASTASIUS II. Imp. Orientis.	ibid.
1467	715	THEODOSIUS III. ATRAMYTENUS.	pag. 630
1469	717	LEON III. ISAURUS five CONON.	ibid.
1494	742	CONSTANTINUS V. COPRONYMOS.	ibid.
1527	775	LEO IV. Imp. Orientis.	ibid.
1532	780	CONSTANTINUS VI. & IRENE mater.	ibid.
1554	802	NICEPHORUS I. Imp. Orientis.	pag. 631
1563	811	STAURACIUS Imp. Orientis.	ibid.
1563	811	MICHAEL I. CUROPALATES, Rangabe.	ibid.
1565	813	LEO V. ARMENIUS. Imp. Orientis.	ibid.
1572	820	MICHAEL II. <i>BALBUS</i> .	ibid.
1581	829	THEOPHILUS. Imp. Orientis.	ibid.
1593	841	MICHAEL THEOPHILI, & THEODORA ejus Mater.	ibid.
1619	867	BASILIIUS MACEDO. Imp. Orientis.	pag. 632.
1638	886	LEO VI. Philosophus Imp. Orientis.	ibid.
1663	911	ALEXANDER Imp. Orientis	ibid.
1664	912	CONSTANTINUS VII. Imp. Orient.	ibid.
		ROMANUS LECAPENUS adscitus à CON- STANTINO Imperii Socius.	ibid.
1711	959	ROMANUS I. LEONIS Imp. Orientis.	ibid.
1715	963	NICEPHORUS II. PHOCAS Imp. Orient.	ibid.
1721	969	JOANNES ZIMISCES.	pag. 633.

PRÆFATIO.

Post Urbem Condi- tam.	Post Christum natum.		
1727	975	BASILIVS II. & CONSTANTINVS VIII.	ibidem.
1777	1025	CONSTANTINVS VIII. solus.	ibid.
1780	1028	ROMANVS II. <i>ARCHYROPYLVS</i> .	ibid.
1786	1034	MICHAEL IV. <i>PAPHLAGO</i> .	ibid.
1704	1042	MICHAEL CALAPHATES.	ibid.
		ZOE & THEODORA Imperatrices Orient.	ibid.
1794	1042	CONSTANTINVS MONOMACHVS ZOES maritus.	pag. 634 ibid.
1806	1054	THEODORA ZOES soror.	ibid.
1807	1055	MICHAEL IV. Imp. Or.	ibid.
1809	1057	ISAACVS I. COMENVS Imp. Or.	ibid.
1811	1059	CONSTANTINVS X, DUCAS Imperator Orientis.	ibid.
		EUDOCIA Imperatrix & Filii.	ibid.
1820	1068	ROMANVS III. DIOGENES Imp. Orient. <i>EUDOCIAE</i> maritus.	ibid.
1823	1071	MICHAEL VII. DUCAS PARAPI. NACEVS.	pag. 635
1830	1078	NICEPHORVS III. BOTONIATES Imp. Orientis.	ibid.
1833	1081	ALEXIVS I. COMMENVS.	ibid.
1870	1118	JOANNES II. Imp. Orient.	ibid.
1895	1143	MANCIEL I. Imp. Orient.	ibid.
1932	1180	ALEXIVS Imp. Orient.	ibid.
1935	1183	ANDRONIVS COMMENVS.	pag. 636
1937	1185	ISAACIVS II. Angelus Imp. Or.	ibidem.
1947	1195	ALEXIVS II. fraticida.	ibid.
1955	1203	ALEXIVS III. Isaaci filius.	ibid.
		<i>MURZIPHLVS</i> imperium invadit.	ibid.
1956	1204	BALDUINVS Imp. Orientis Latinus Con- stantipoli.	ibid.
1958	1206	HENRICVS Imp. Orient. Lat. Constant.	ibid.
1968	1216	PETRVS ANTISIODORENSIS Imp. Orient. Lat. Constant.	ibid.
1968	1216	ROBERTVS Imp. Orientis Lat. Constant.	pag. 637
1979	1227	BALDUINVS II Imp. Orient. Lat. Constant.	ibid.
		IMPERATORES <i>ORIENTIS GRÆCI</i> , qui inte- rim ADRIANOPOLI rerum potiti sunt.	
1956	1204	THEODORVS I. LASCARES.	pag. 637
1974	1222	JOANNES I. DIPLOBATAZIUS.	ibid.
2007	1255	THEODORVS II.	ibid.
2011	1259	JOANNES II. à <i>MICHAELE PALÆO- LOGO</i> interfectus.	ibid. MI.

PRÆFATIO.

Post U. C.	Post C. N.		
2014	1262	MICHAEL VIII. PALÆOLOGUS. <i>CONSTANTINOPOLIM</i> Latinis ereptam successoribus relinquit.	ibidem. ibid.
2035	1283	ANDRONICUS II. & MICHAEL filius.	ibid.
2084	1332	ANDRONICUS III.	ibid.
2093	1341	JOANNES V. PALÆOLOGUS &	
2099	1347	JOANNES VI. CANTACUCENUS.	ibid.
2136	1384	MANUEL II.	pag. 638
2170	1418	JOANNES VII.	ibid.
2196	1444	CONSTANTINUS XI.	ibid.
2205	1453	<i>CONSTANTINOPOLIS</i> à Turcis capta. Narratio de <i>BYZANTIO</i> . De Origine <i>TURCARUM</i> .	ibid. pag. 638 pag. 639
	1325	OTHOMANNUS Veterem <i>TURCARUM</i> glo- riam contra IMPERATORES Orientales afferens moritur.	ibid.
	1325	ORCHANES <i>OTHOMANNI</i> filius.	ibid.
	1357	AMMURATHES.	pag. 640.
	1383	PAZAITES I. victus à <i>TAMBERLANE</i> .	ibid.
	1403	MAHOMETHES I.	ibid.
	1420	AMMURATHES II.	ibid.
	1451	MAHOMETHES II.	ibid.
	1453	<i>Imperium Orientale</i> tam <i>Constantinopolitanum</i> quàm <i>Trapezuntinum</i> evertitur.	ibid.
	1481	PAZAITES II.	pag. 640
	1512	SELIMUS I. <i>TURCARUM</i> Imp.	pag. 641

LIBER III.

Romanorum Principum ab restituto Imperio
Occidentali.

800	CAROLUS I. M. Imp. à LEONE PONTI- FICE, Scito populi Romani, Clerique ro- gatu primum appellatus, Idibus Decembris Anno Regni Francici 33.	pag. 642
814	LUDOVICUS I. PIUS Imp.	ibid.
840	LOTHARIUS I. Imp.	ibid.
853	LUDOVICUS II. Imp.	pag. 643
875	CAROLUS II. <i>CALVUS</i> Imp.	ibid.
877	LUDOVICUS III. <i>BALBUS</i> Imp.	ibid.
880	CAROLUS III. <i>CRASSUS</i> Imp.	ibid.
896	ARNULPHUS Imp. Ab <i>ARNULPHI</i> obitu diuturna confusio præsertim in Italia per 60 annos.	ibid.
962	OTHO I. M. Imp.	pag. 644

N

OTHO

PRÆFATIO.

Post C. N.		
967	OTHO II. Imp.	ibid.
983	OTHO III. Imp.	ibidem
	GREGORII V. Constitutio de Imperatore Germanico à Germanis eligendo.	ibid.
1002	HENRICUS I. Imp.	ibidem
1024	CORRADUS I. Suevus Imp.	ibid.
1039	HENRICUS II. Imp.	ibid.
1056	HENRICUS III. Imp.	pag. 645
1106	HENRICUS IV. Imp.	ibidem
1125	LOTHARIUS II. Imp.	ibidem
1138	CORRADUS II. Imp.	ibid.
1152	FRIDERICUS <i>ÆNOBARBUS</i> .	ibid.
1190	HENRICUS V. <i>FRIDERICI</i> filius Imp.	pag. 646
1197	PHILIPPUS in discordia electus.	ibid.
1208	OTHO IV. Imp.	ibid.
1212	FRIDERICUS II. Anti-Cæsar.	pag. 647
	Diffidium cum <i>PONTIFICE</i> , factiones contra <i>GUELPHOS</i> .	ibid.
1246	HENRICUS Anti-Cæsar à Pontifice nominatus.	ibid.
1250	FRIDERICUS II. moritur.	ibid.
	<i>INTERREGNUM</i> durans juxta <i>EGNATIUM</i> per 18. annos.	ibid.
1273	RUDOLPHUS I. Imp. <i>HABSPURGENSIS</i> .	ibid.
1292	ADOLPHUS <i>NASSAVIÆ</i> , Imp.	ibid.
1298	ALBERTUS I. Austriæ Dux, <i>RUDOLPHI</i> filius Imp.	ibid.
1308	HENRICUS VI. <i>LUCELBURGENSIS</i> Imp.	ibid.
1314	LUDOVICUS IV. <i>BAVARUS</i> Imp.	pag. 648
1347	EDUARDUS & FRIDERICUS Anti-Cæsares.	ibidem
1349	GUNTHERUS Imp.	ibid.
1349	CAROLUS IV. Imp.	ibid.
1378	VENCESLAUS Imp.	ibid.
1400	ROBERTUS <i>BAVARUS</i> Imp.	ibid.
1411	SIGISMUNDUS Imp.	ibid.
1438	ALBERTUS II. Imp. gener <i>SIGISMUNDI</i> Austriæ Dux.	pag. 649
1440	FRIDERICUS III. Imp.	ibid.
1493	MAXIMILIANUS I. Imp.	ibid.

PRÆFATIO.

Post
C. N.

Romanorum Principum Historia,

Ab EGNATIO rebus humanis exempto, continuata
ab Recentiori aliquo usque ad *MAXI-
MILIANUM II.*

1519	CAROLUS V. Imp.	pag. 651
1556	Resignat Imperium.	pag. 652
1556	FERDINANDUS I. Imp.	pag. 653
1564	MAXIMILIANUS II.	pag. 653

Membrum VI.

DE

ANDREA ALCIATO.

Andreas Alciatus in pago sibi cognomine ditionis Mediolanensis Anno MCCCCXCII. postridie nonas Maji nobili genere ortus, inter Eruditos ejus Sæculi Scriptores censetur. In Janum Parrhasium, quem Bononiæ docentem, & in Jasonem Magnum, quem Papiæ profitentem audivit, subin incidit; indeque sermonis latini purioris elegantia & antiquitatum cognitione plurimum excellere cœpit; quarum præsidio juris scientiam, & Doctoris nomen ex eo anno MDXXVII. obtentum mirificè illustravit. Mediolani, cum per triennium se diligentem juxta ac fidum clientibus patronum in foro præbuisset, Avenionem in Galliam vocatus, juris ibidem interpretem singulari cum laude egit. Deinde à Francisco I. Galliarum Rege stipendio mille ducentorum aureorum ad Academiam Avarici Biturigum Cuborum invitatus Anno MDXXVIII. inter juris Consultos Professoris munus adiit.

Alciati
Officia.

Hoc Quinque annis summâ suâ commendatione & discentium profectu singulari functus, aliquando à Delphino Francisci Regis Filio primogenito scholam ingresso nummum CCCC aureorum, quem à Ticinensibus civibus acceperat, dono retulit. At desiderante Francisco Sfortia Mediolanensium Duce, qui civis sui amore actus acquiescere non poterat, dum ad Italos eum retraxisset, Dignitatem Senatoriam & docendi apud Ticinenses provinciam suscepit. Ab eo tempore sedem minùs stabilem habuit: Nam incertis quibusdam de causis Ticino Bononiam profectus, mille pariter ducentorum aureorum stipendio jura quadriennio professus, Ticinum rediit. Postea jacentem Ferrariensium Academiam, ab Hercule II Duce amplissimis conditionibus invitatus, excellenti suâ eruditione & nominis famâ nobilitatem erexit. Hic à Paulo III Rom. Pontifice urbes lustrandi studio illuc adventante, oblatos Ecclesiæ honores generosè respuit, solo Protonotarii titulo contentus. Tum Ticinum reversus susceptâ priori docendi provinciâ post annos vitæ LVIII. menses VIII. dies IV. Pridie Idus Januarii.

Variis in
Acade-
miis Pro-
fessor.

PRÆFATIO.

Anno MDLl. obiit. Rarâ prærogativâ insignis Poëtæ & præstantis-
simi juris Consulti laudem meruit. Ejus emblemata orbi litterato plu-
rimùm commendantur.

Membrum VII.

DE

PUBLIO VICTORE.

Liber de urbis Romæ Regionibus Publio Victori passim adscribi-
tur, quanquam ille, qui Sexto Rufo tribuitur, multa prorsus ea-
dem contineat; ordo tamen utriusque diversus, & contenta hinc in-
de dissimilia Libros probant esse distinctos.

Libellus de Origine Urbis Romæ quamvis incerti sit Authoris, eum
tamen Sæculo XV. Authore Germano conscriptum fuisse constat, cum
in eo citentur Libri Onuphrii Panvinii, qui Anno MDLXVIII. &
Georgii Fabricii, qui Anno MDLXXI. obierunt. Porro Germa-
num fuisse evincunt novissima Libri verba.

Atque hic Libellus collectioni Latinorum Romanæ historiæ Scripto-
rum ex prima Curatorum totius operis designatione supremus acce-
dit. Superest, ut, quid adjectæ sibi icones velint, paucis pro institu-
to more expediamus.

SECTIO II.

*De Iconibus ære expressis per Authores hujus Tomi III. pro
opportunitate distributis.*

Quod circa Res Romanorum Sacras oculis subjiciendas Tomo I. Ci-
viles verò, Litterarias & militares Tomo II. præstitum fuit, idem
circa Ritus Romanorum domesticos & speciales consuetudines To-
mo III. observandum duximus. Icones itaque, quas artificiosæ D.
Egellii industriæ idem debemus, brevi pro more explicatione illustra-
mus.

pag. 3.	Suetonii effigies vitæ XII. Cæsarum ab eodem conscripta præmissa.
Huic succedunt effigies eorundem Cæsarum per Litteras initio
positas conspicuæ.	
pag. 3.	Littera I. initialis exhibet Julii Cæsaris effigiem.	
pag. 18.	Cædes Julii Cæsaris in Senatu, descripta à Suetonio.	pag. 17.
pag. 19.	Augustus Romam à se mirificè exornatam & provincias bello subactas
contemplatur. Vide.	pag. 25.
ibidem.	Littera G. Effigies Augusti.	
pag. 41.	Augusto ab Regibus exteris deferuntur obsequia. Vid.	pag. 34.
pag. 42.	Tiberii crudelitas adumbratur. Vid.	pag. 53.
ibidem.	Littera P. effigies Tiberii.	
pag. 56.	Caligulæ fausta & læta suscepti imperii initia, populo gestiente & ap-
plaudente. Vid.	pag. 59.
pag. 57.	Caligulæ cædes: quorum periit Uxor Cæsonia gladio à centurione con-
fossa & filia parieti illisa. Vid. Suetonium.	pag. 69.
- Litte-

PRÆFATIO.

- Ibidem. Littera G. Caligulae effigies.
- pag. 69. Sumptuosissima sexcentenorum plerumque convivarum commessationes Claudii Caesaris. pag. 78.
- pag. 70. Roma à Nerone incendio vastata, ad cujus flammam latus *ἄλωσιν* Ilii in scenico habitu decantavit. pag. 85.
- Ibidem. Littera P. Tib. Claudii effigies.
- pag. 94. Nero Romae publicis in Theatris canit tragœdias. Ejusdem effigies in fronte Theatri suspensa. Vide Suetonium. pag. 90.
- pag. 95. Galba Pisonem è media salutantium turba apprehensum adoptat, parte exercitus pro Othone faciente. pag. 99.
- Ibidem. Littera P. Serg. Galbae effigies.
- pag. 108. Hierosolyma à Tito Vespasiano expugnatur. Vitellii effigies eminus conspicitur. pag. 116.
- pag. 109. Triumphus Flavii Vespasiani & Titi Filii. Adjecta Titi effigies. pag. 116.
- Ibidem. Littera R. Vespasiani effigies.
- pag. 136. Cædes Domitiani, ejusdemque effigies. pag. 124.
- pag. 139. Cornelius Tacitus, Caesarum quorum vitam descripsit, imagines contemplatur.
- Ibidem. Littera U. Cornelium Tacitum Consulem exhibet.
- pag. 169. Proponitur, ut jussu Taciti Imperatoris Cornelii Taciti historia, ne quo fato periret, decies per annos singulos descripta fuerit.
- pag. 170. Ritus conjugii contrahendi per *confarreationem* exhibet; ubi sponsa Pontificibus arbitris, farreo libo vel pane oblato, prælatoque sponsa in solenni Sacrificio inter decem testes obtinebatur. Nuptiæ ejusmodi dictæ sunt farraciæ, nihilque eo vinculo habitum religiosius. Matrimonium per Confarreationem.
- Ibidem. Littera N. exhibet ritum matrimonii per raptum sive usum, cum sponsa de sinu matris, cui incumberebat, simultata specie raptus, quod Sabinarum raptum imitatione fingerent, à sponso abstraheretur; atque ita in manum usumque mariti venire dicta est. Ritus ineundi conjugii per raptum.
- Præter binos hosce sponsam ducendi modos tertius, quem coemptionem vocabant, in usu erat. Ipsa coemptio hoc ferè ritu peragi solebat. Vir sciscitabatur ex sponsa: *Visne mihi mater familias esse?* Cui illa: *volo*; respondit: iterumque sciscitans: *& tu mihi Pater familias vis esse?* Quo annuente sponsa tres afferebat asses, unum manu complectens, velut emptura marito obtulit, alterum pede sustinens in foro Larium deponebat, tertium in facciperio gerebat, donec Zonâ Virginali à marito solutâ, tanquam virginitatis tributum, in compito vicino dabat. Hac imaginaria coemptione in mutuam obligationem transibant, & uxor, tanquam filia, hæres mariti facta est. De tribus hisce modis Cicero & Boeth. in Top. Dionys. Halicarn. L. 11. Plinius L. XVIII. Cap. III. Ulpian. in fragm. Institut. tit. IX. Apulejus L. X. & Festus. Fusè de iisdem differit Briffonius Lib. de ritu Nuptiarum. Per coemptionem.
- pag. 198. Cæna Nuptialis exhibetur. Suscepta nempe in domum sponsa una cum aliis convivis lautæ cœnæ adhibita est. Sponsis apponebatur inter cætera succus pavaveris lacte & melle dilutus, Tibicine Hymenæum

PRÆFATIO.

Coenæ
nuptialis
ritus.

næum vel Thalassionem deum nuptialem tibiâ, convivis voce invocantibus. Morem *Thalassio* canendi deducit Livius L. 1. hujus editionis Tom. I. pag. 6. à raptu Sabinarum & unius inter cæteras præstantioris *Thalassio* sub ejus nominis acclamatione vindicatæ.

Post epulas ubi satis cantum & saltatum, cum sponfi ad genialem thorum ducerentur, spargebantur nuces à pueris prætextatis, quibus monebantur conjuges, puerilibus ludis renuntiare, & nova Oeconomiae studia auspicari. De quo Virgil. Ecl. 8. *Sparge marite, nuces.* Inter eos nucum projectarum strepitus versus mollitie ac lascivia diffluentes impuni licentia occinebantur, itidem à pueris, à quibus illi joci *prætextati*, id est, obscœni vocabantur; *Fescennini* verò, sive quod ab urbe Fescennina essent allati: sive quod fascinum arcere putabantur. Vide Lucan. L. 2. belli Pharsal. de Nuptiis Marciae & Catonis, & recentiorem L'Abbé Danet.

pag. 199. Modus deducendi sponfam proponitur: ad quem ex Plutarcho faces adhibitæ, quod sponfa à matris aut Affinium gremio per sponsum abstracta nonnisi sub vespertinum crepusculum deducta fuerit ad sponfi domum. Facem prætextatus puer & spina alba, quæ *prælux* & *tæda jugalis* dicebatur, ante ferebat. Alii duo hinc atque hinc sponfam manu apprehensam ducebant. Plura in nuptiis & pauciora quam quinque adhibere lumina nefas erat; quod hic numerus Jovi perfecto & Junoni perfectæ, tum Veneri Suadelæ & Dianæ facer esset. Ex eodem Plutarcho & Festo intelligimus, utensilia mulieris, & quæ in usu ac ministerio ejuserant, per puerum impuberem in vase operito, quod *cumerum* & *camillum* dicebant, gestata fuisse, item colum cum fuso & stamine, sicuti in Icone exhibetur Præcedebat Tibicen canens Hymenæum seu Deum Nuptialem, qui pingebatur coronatus floribus & amaraco: dextrâ facem tenens, sinistra flammeum, in pedibus croceos foccos habens carmen erat: *Hymen, o Hymenæe Hymen, ades o Hymenæe Hymen!* Ipsa nova nupta coronam ex floribus, verbenis herbisque à se lectis, suisque manibus contextam (quàm, cum varii flores essent, *pancarpiam* dixere) sub amiculo sive sub *flammeo* deferebat.

Ibidem.
Jugum
subeunt
sponfi.

Littera R. indicat morem illum, quo apud Latinos sponfi amicti vittâ purpureâ candido colore distinctâ & veste versicolore jugum subibant, unde *conjugium* & Juno *jugalis*. de quo Festus *Juges ejusdem jugi pares*, unde conjuges. Hinc Plautus in Curcul. Act. 1. Scen 1. *jamne ea fert jugum?*

pag. 211.

Ritus ad
ingressum
Jannæ.

Novâ nupta ædibus sponfi propinquâ, ædium fores postésque lanâ & lauro aliisque frondibus & floribus exornabantur. Unde Juvenalis Satyra VI. v. 79. *Ornentur post es & grandi janua lauro: & inferius Ornatas paulo ante fores, pendentia linquit vela domûs, & adhuc virides in limine ramos.* Ignem & aquam in limine positam ambo tangere jubebantur, quâ etiam nova nupta aspergebatur, ut meminissent, in extrema necessitate sibi cohærendum esse.

Ingrediens item sponfa claves accipiebat, ut significaretur, illi rerum omnium domesticarum, quæ clavibus concludi solent, curam ac custodiam, totam denique domûs ac rei familiaris administrationem, dispensationemque permitti. Ita Festus.

Divor-

PRÆFATIO.

- pag. 212. Divortium mariti & uxoris, quod apud Romanos Romuli & XII. Tabularum lege variis causis indultum erat, ut si uxor vel sterilis vel adultera vel venefica fuisset. Certis illud ritibus instituebatur. Lex Divortiorum ritus. Julia ait: *Divortia septem civibus Romanis puberibus testibus adhibitis postea faciunt: aliter facta pro infactis habentur.* Maritus receptis ab uxore clavibus eam his verbis dimittebat: *Res tuas tibi habeto.* aut: *res tuas tibi agito.* De quo Cicero in Philipp. contra Antonium: *Frugi factus est, mimam illam suas sibi res habere dixit ex duodecim tabulis, claves ademit, exegit.* & Plautus Amphit. Act. III. Scena II. *valeas tibi habeas res tuas, reddas meas.* Divortium verò primum factum invenitur à Spurio Carvilio Ruga, sub Consulatu Marci Pomponii & Caji Papyrii, aut M. Attilii & P. Valerii.
- Ibidem. Littera I. Uxor tristis abit. De quo Juvenalis Satyra VI. v. 146. *colli-ge sarcinulas, dicet libertus, & exi: jam gravis es nobis.*
- pag. 231. Adoptio figurâ præsentatur, qui ritus consistebat in trina venditione, adhibito ære, & libra, præsentibus Patre naturali & adoptante, filioque adoptando; nec non libripende, antestato & testibus. Primò Pater filium Patri adoptivo mancipabat his verbis: *Mancupo tibi hunc filium, qui meus est.* Tunc Pater adoptivus æs tenens simulque apprehendens filium adoptivum, *hunc ego hominem, inquit, jure Quiritum meum esse ajo, isque mihi emptus est hoc ære, æneâque librâ.* Tum ære, seu ut olim vocabatur, raudusculo, id est, festerio nummo percutiebat libram: Illud æs dabat Patri naturali, quasi pretii loco; eâque mancipatio ter erat repetenda, si scilicet filii loco deberet esse adoptivus (nam si quis in locum nepotis adoptaretur, unicâ mancipatione actus absolvebatur) quo facto Pater naturalis in jure cedebat filium, ipsâque adoptio perfecta erat. Ita ex Cajo, Gellio Heineccius.
- pag. 232. Arrogationis ritum declarat, quæ est adoptio, quâ is, qui adoptabat, Arrogationis ritus. rogabatur, an vellet eum, quem adoptaturus esset, justum sibi filium esse; & is qui adoptabatur, rogabatur, an id fieri pateretur. Arrogationis jus primis temporibus petebatur à Pontificibus; paulo post à Populo præsentè Patre adoptandi, quæ petitio adrogationis nomen fortiebatur. Ejus formula erat hujusmodi: *Velitis, jubeatis, uti L. Valerius Lucio Titio tam lege jureque filius sibi fiet, quàm si ex eo Patre matreque familias ejus natus esset: utique ei vitæ necisque in eum potestas fiet, uti pariundo filio est.* Hoc ita, ut dixi, ita vos Quirites rogo. Ex Cajo, Gellio & Rosin. Dempster. Danet Heineccius.
- pag. 233. Littera P. Servus Romanus, cujus signum manifestum erat, quod perfossis esset auribus. De quo Juvenalis i. 104. *Natus ad Euphraten, molles quod in aure fenestræ arguerint, licet ipse negem.* Vestis erat Diph- Servus Romanus. tera, quæ Polluci VII. 15. dicitur tunica stricta habens cucullum.
- pag. 256. Manumissio exhibetur, quæ fiebat coram Consule vel Prætore, adhibito Lictore. Dominus percussio servi capite, eodemque in gyrum circumacto, inflictâque alapâ addebat hæc verba: *hunc hominem liberum esse volo:* Modus Manumissionis.
- pag. 257.

PRÆFATIO.

pag. 257. Demum Prætor vindictâ ejus capiti impositâ dicebat : *Ajo te liberum esse more Quiritium.* Inde conversus ad Lictores adjiciebat. *Secundum tuam causam, sicuti dixi, ecce tibi vindicta.* Tum Licor caput servi vindicta percutiebat. Vindicta autem à vindicando dicitur; quippe ea, Boethio teste, erat virgula quædam ad vindicandum in libertatem adhiberi solita. De quo Juvenalis Satyr. V. 171. *pulsandum vertice raso, præbebis quandoque caput, nec dura timebis flagrapati.* Terque, quaterque percussus dicit Horatius Satyra II. : *quem ter vindicta quaterque imposita haud unquam miserâ formidine privet.*

Ibidem.
Liberti
habitus.

Littera I. Libertus, seu manumissus. hujus insignia erant, quod veste albâ & annulo donaretur à Patrono. de quo Tertullian. de Resurrect. Cap. LVII. Capite item raso ac pileatus incedebat. De quo Plautus Amph. *quod utinam ille faxit Jupiter, ut raso capite portem pileum.*

pag. 276.

Vestibul
in Roma-
norum æ-
dibus ex-
plicatio.

Repræsentat domum more Romano constructam, distinctam in vestibulum, atrium & januam. De vestibuli notione varia est veterum sententia, eoque ex capite, Vossius suspicatur, antiquitus, cum essent Romuleæ casæ, idem fuisse *atrium & vestibulum*; postea autem cum luxuries crevisset, non in atrio, sed area inter viam & domum interjecta homines, priusquam admitterentur, consistere soluisse, indeque atrii & vestibuli voces fuisse distinctas; quanquam diu fuerit, ut multi, re quoque immutata, veterem retinerent loquendi consuetudinem. Itaque vestibulum Romanis idem fuisse videtur, ac Græcis πρόθυρον & πρόδομον. In quam sententiam Gellius inducit Cæcilius Gallus in L. de significat. verborum, quæ ad jus pertinent, secundo; *vestibulum esse dicit non in ipsis ædibus, neque partem ædium, sed locum ante januam domûs vacuum; per quem à via aditus accessusque ad ædes est, cum dextrâ sinistrâque inter januam tectaque, quæ sunt viæ junctæ, spatium relinquatur, atque ipsa janua procul à via est, areâ vacanti intersitâ: Atrium differt ab area, quod hæc porticibus caret; atrium verò est porticus circumdans aream ante portas, de quo Servius ad illud Maronis I. Æneid. vocemque per ampla volutant atria. Tangit, inquit, morem Romanorum. Nam, ut ait Cato, & in atrio & duobus ferculis epulabantur antiqui. Unde ait juvenalis: quis fercula septem secreto cœnavit avus? Ibi & pecunias habebant: Unde qui honoratiores servi erant, liminum custodes adhibebantur: ut, qui Dardanio Anchisæ armiger ante fuit, fidusque ad limina custos. Ibi etiam & culina erat, unde & atrium dictum est; atrum enim erat ex fumo. Hætenus Servius: cujus sententiam confirmant, quæ de fumosis imaginibus scribunt Poætæ: nam imaginum in atrio locus erat. Ejusmodi est Romæ templum D. Petri, in quo imagines Deorum, hominumque, trophæa, & varia ornamenta suspendebantur.*

Et
atrium.

Ac Januæ.

Janua est primus ingressus ad interiora domûs, plerumque ærata, quæ variis sculpturis signisque militaribus exornabatur. De quo Ovidius: Radiabant limine valvæ materiam superabat opus; nam mulciber illis æquora celarat medias cingentia terras.

De Janitore Januæ adhibito idem Fastor. I. *Usque sedens primi vester prope limina tecti janitor, egressus introitusque videt.*

Atrium

PRÆEATIO.

pag. 277. Atrium exhibetur, de quo supra.

Ibidem. Littera initio posita I. Gynæceum repræsentat, quod est textrinum, five conclave, locus nempe interior ædium, in quo mulieres degere solent, & opera textoria, ac muliebria exercere.

Pag. 313. Vestibulum, Atrium, & Janua, de quibus supra.

Pag. 314. Exhibentur mensarum apud Romanos usitatarum figuræ: sub initium erant quadrata. *Escariæ mensæ quadrata vocantur, in quibus homines epulantur.* Varro de Ling. Latin. IV. 25. *Quadratæ fuerunt, sed in longum, scilicet ad lectorum mensuram, quamdiu triclinia durarunt, id est, tres lecti discubitorii; cum autem stibadia sive accubita in usum inducta sunt, rotundæ sive orbes inveciti sunt.* Ferrar. elect. II. 17. Mensarum figura apud Romanos.

Mensa ejusmodi rotunda collocabatur in cenaculo: inferiorum quidem hominum tripes & ex simplici ligno: lautiorum citrea aut acerna, aut laminâ argenteâ insecta, quam pes eburneus fabrefactus, puta in modum Pardi aut Leonis sustinebat. Circum mensam tres, ut plurimum, lecti erant, ex quo *triclinii* nomen; vel duo, quod Plauto *biclinium* vocatur.

In forma autem græci sigmatis mensas in usu fuisse, probatur ex Martiali L. X. Ep. XLVIII. dum inquit:

Septem sigma capit, sex sumus: adde lupum.

Eundem numerum indicat Lampridii locus, ubi sic de Heliogabalo scribit: *Habuit hanc consuetudinem, ut octo calvos rogaret cenam: item octo podagrosos, octo surdos, octo nigros, octo longos & octo pingues, cum capi non possent omnes uno sigmate, ut de his omnibus risus citaret.*

Non paucis placet. illâ ætate, sigma litteram semi circuli figuram sive mediam lunam retulisse; unde ejusmodi mensam Appulejus L. V. vocat *semi rotundum suggestum* & Martialis L. XIV. *accipe lunatâ scriptum testudine sigma: octo capit: veniat, quisquis amicus erit.* Quæ forma.

pag. 314. In Littera Initiali M. exhibetur.

pag. 355. Gladiatores in conviviiis adhibiti, quos mercurialis & Ciacconius in hanc formam exhibent. de his Silius L. II.

Quin etiam exhilarare viris convivia cæde

Mos olim, & miscere epulis spectacula dira,

Certantùm ferro sæpe, & super ipsa cadentùm

Pocula, respersis non parco Sanguine mensis.

Ad convivia adhibebantur Gladiatores.

Et S. Petrus Chrysol. *in arenam vertitur domus, mensa migrat in caveam, fiunt de pransoribus spectatores, fit cibus cædes, vinum transit in sanguinem.* Cætera de Conviviorum ritu apud veteres vide apud Philan-
P drum

PRÆFATIO.

drum in Vitruv. Hieronymum Mercurialem L. I. de re Gymnastica Cap. XI. Ciacconium & Fulvium in Tract. de Triclinio. item J. Lipsium L. III. Antiq. Lect. &c.

pag. 356. Ubi Tacitus de Germania ejusque incolis ac moribus speciali libello tractat, nos veterem Germanorum vestitum ex eodem Tacito, Pomponio Mela ac potissimum Cluverio de Germ. antiq. præfigimus.

Veterum
Germanorum
vestitus.
Ibidem.

Littera G initialis exprimit ritum Germanorum in creando & elevando Imperatore adhibitum. de quo idem Tacitus Hist. Lib. IV. Impositus Scuto more gentis & sustinentium humeris vibratus Dux eligitur.

pag. 387. Suffigimus armatorum Germanorum vestitum & armorum feram speciem. de qua Silius Ital.

Et arma

- - - - - Ore ferarum.

Et rictu horrificant galeas.

Et Virgil. Lib. VII. Æneidos.

- - - - - Pars spicula gestant

Bina manu, fulvosque Cupi de pelle galeros,

Tegmen habent capiti &c.

Idem ibidem Lib. VIII.

- - - - - Scutis protecti corpore longis.

Et Sidonius Apollinaris de Francis in Panegyrico ad Jul. Val. Majorianum :

Strictius assutæ vestes procera coercent

Membra virum : patet iis arctato tegmine poples,

Latus & angustam suspendit Balteus alvum.

Plura ad rem alia occurrunt in citato Cluverio.

pag. 391.
Romanarum
mulierum
vestitus.

Exhibetur vestitus scæminarum Romanarum, ubi figura Num. I. notata mulierem palliatam repræsentat; de qua Horat:

Ad talos dimissa stola & circumdata pallâ.

Unde cognoscimus, ut indusitum supparo, supparum *stola*, ita stolam pallâ circumdari solere.

Nro. 2. tunicatam seu tunicâ manicatâ, sive manuleata indutam, de qua Ovidius de arte amandi :

Usque erat à somno tunica velata

Nuda pedem.

Nro. 3. forma alia pallatæ mulieris. Ovid. metamorph. L. III.

Alter a depositæ subjecit brachia pallæ.

Nro.

PRÆFATIO.

Nro. 4. & 5. alii mulierum vestitus: primus visitur Romæ in fronte domûs Bassianorum; alter è Cimelio Car. Steph. Littæ Mediolan. depromptus.

Ibidem. Littera Initialis G. vestitus virginis vestalis, qualem exhibet Justus Lipsius in Lib. de Vesta & Vestalit. Vestaliū
vestimēta.

pag. 413. Vestitus virilis veterum Romanorum ubi. Nro. 1. notata figura togatum repræsentat, qui fuit omnium maximè communis; unde Poëta *Romanos rerum Dominos gentemque togatam* vocat. Et Roma-
norum
veterum.

Num. 2. Lacerna indutum, qualis deprompta ex Colum. Trajana de qua Martial.

*Amphitheatrales nos commendamus ad usus,
Cum tegit argentes nostra lacerna togas.*

Nro. 3. Adrianum Chlamyde breviori indutum; de qua Virgil. Æneidos L. IV.

*Tandem progreditur, magna stipanta caterva,
Sidoniam picto Chlamydem circumdata limbo:*

Nro. 4. Imperatorem paludatum, qualis visitur in nummis Adriani: de quo genere vestis Juvenalis: Ufus palu-
dementi.

*Cumque paludatis ducibus præse marito
Ipsa loqui rectâ facie.*

Hoc vestimentum propriè Imperatorum erat, ut indicat cùm Appulejus in Apologia: tum Isidorus Lib. XIX. Cap. XXIV. *Paludamentum erat insigne pallium Imperatorum cocco, purpurâque & auro distinctum.*

Nro. 5. Mercurium pænulatum exhibet, quod vestimentum viatorium Et Pænu-
læ. frigori & imbribus arcendis aptum, de quo Tertullianus in Apolog. Cap. VI: *nam ne vel hieme voluptas impudica frigeret, primi Lacedæmonii pænulam ludis excogitaverunt.* Et Horatius Lib. I. Epist. II.

*Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit, quod
Pænula solstitio, campestre nivalibus auris,
Per Brumam Tiberis, Sextili mense caminus.*

Item & Juvenalis Satyra V.

- - - - fremeret lava cum grandine vernas
Jupiter, & multo stillaret pænula nimbo.

pag. 414. Thermæ Titi Imperat. & rudera earundem prout illa nostris visa temporibus.

Ibidem. Littera E. Balnearum dispositio, apud Vitruvium Poll. delineata, de quarum partibus, lotionè unctioneque balneari aliisque ad balnea pertinentibus fusè scribit Fulvius Ursinus in Appendice de triclinio.

PRÆFATIO.

pag. 439. Balnea ex mercuriali huc translata.

Pompa
Circen-
sium.
pag. 440.

Pompa Circensis à priscis Romanis | maximo apparatu & ritu solenni ce-
lebrata, ex antiquis librorum, lapidum, nummorumque testimoniis
accurratè expressa per Onuph. Panvin.

1. Lictores. 2. Senatores. 3. Juventus Romana. 4. Bigæ, trigæ
& quadrigæ. 5. Luctatores. 6. Pugiles. 7. Cursores. 8. Salta-
tores. 9. Juvenes saltantes. 10. Satyrici. Tum Aruspices, Vi-
ctimæ, simulacra Deorum, Carpentæ, Instrumenta bellica, sum-
mus Pontifex & reliqui Sacerdotes. Libri Sibyllarum, Virgines
Vestales, Scutiferi, Lictores, Magistratus & Senatores.

Ibidem. Littera Q. Species cujusdam lusus, cujus figuram ex Liceto Fortun.
Ciaccon exhibet, de quo Virgil. L. II. Georg.

Præmiâque ingentis pagos & compita circum

Thestidæ posuere, atque inter procula læti

Mollibus in pratis unctos saliere per utres.

pag. 467. Instrumenta musica veterum. 1. Sistrum. 2. Cymbala. 3. Tibiæ.
Musica
Veterum
Instru-
menta. 4. Cytharæ. 5. Tubicines. 6. Tibicines. 7. Plectrum. 8. Tym-
pana. 9. Lyra testudinea; 10. Lituus. 11. Lyra heptachorda.
12. Syringa Panos. 13. Lyra pentachorda.

pag. 468. Aurigatio Circensis ab Anuphr. Panvin. descripta ex marmoreo sepulchro
quod Romæ in ædibus quondam Card. Saraceni ad agonalem circum
extitit, præ aliis ex præfato Authore selecta, quoniam modum auri-
gandi qui in nummis passim obscurè repræsentatur, magis clare ex-
plicat. Ratio aurigandi hæc servata est.

1mo. Signum è turri moeniana, quæ ostio maximo imminebat, primùm
quidem elatâ face, postea verò quam Nero mensæ immoratus po-
pulo spectandi cupido, projecta ex fenestra mappa fecisset certami-
nis potestatem, mappa candida datum est.

Modus
Aurigan-
di.

2do. Submissis deinde catenis Hermulorum, quibus carceres claude-
bantur per dextrum Circi latus eo ordine quem fors jacta dederat,
procurrebant ad metam, quam qui septenis curriculis seu flexibus
sinistro gyro ductis prior omnium ambiisset, is ad alteram Circi par-
tem, primam repetens metam, desiliebat in spinam, gradibusque
aliquot ad præmiorum locum enisus bravium postulabat. Quod si
quis ad metam aut spinam currum allisisset, aut laxiori flexisset gyro
facile ab insequente prævertebatur, aut elidebatur curru. Impin-
gere turpissimum est habitum, talesque naufragium in Circo fecisse
dicti. In hoc verò adnixa omnes, ut currus mutuo subverterent,
qui æmulæ factionis erant, quod laudis fuit summæ, ideoque illic
maximè adlaboratum, ubi sedens Imperator spectabat. Curru ex-
cussi attritique fimo aprugno sanabantur: honestiores tamen ejus
fimi cineres bibebant, quibus & ipse vero usus est, ne quid Aurigis
usitatum omitteret.

Littera

PRÆFATIO.

Ibidem. Littera L. Quadriga ex marmorea Ludorum Circensium tabula, quæ Fulginii in Prætorio civitatis extat, desumpta, superiorem aurigationem amplius illustrans.

pag. 493. Luctatores & Volutatores, prout illos per Ligorium ex Syracusanorum nummis depromptos exhibet Mercurialis, de quibus Virgil. Lib. 6.

*Pars in gramineis exercent membra palæstris,
Contendunt ludo, & fulvâ luctantur arenâ.*

pag. 494. Pugiles, sive Athletæ ex nummo Gordiani Imperatoris, de quibus Theocrit. Idyll. XXIII: *Unus contra unum manus attolle, adversus virum consistens pugil, aut etiam pedibus figens crux; oculos verò rectos pugilicè intendens. Vestræ ne parcito arti.*

Ibidem. Littera D. Cæstum sive pugnorum loris laminâve circumseptorum variæ figuræ, quas ex Ligorio exhibet Mercurialis, de quibus Propertius L. III.

Nunc ligat ad cæstum gaudentia brachia loris
& Virgil. Lib. V.

Cæstum
descrip-
tio.

*Tum satus Anchisa cæstus pater extulit æquos,
Et paribus palmas amborum innexuit armis.
Constitit in digitos extemplo adrectus uterque,
Brachiaque ad superas interitus extulit auras.
Aduxere retro longe capita arduæ ab ictu:
Immiscentque manus manibus, pugnamque laceffunt.
Ille pedum melior motu fretusque juventâ:
Hic membris & mole valens: sed tarda trementi
Genua labant: vastos quatit æger anbelitus artus.
Multa viri nequicquam inter se vulnera jactant,
Multa caro lateri ingeminant, & pectore vastos
Dant sonitus, erratque auris & tempora circum
Crebra manus: duro crepitant sub vulnere malæ &c.*

De his porro ludis videri potest Ligorius de Arte Gymnastica, L. 2. C. 9. Onuph. de Ludis Circensibus L. 2. C. 2. Aldus Manut. de quæsit. per Epist. L. I. C. 8. & Turneb. L. 14. C. 4. Jul. Cæsar Scalliger Poëtices L. I. C. 15.

pag. 516. Amphitheatrum, in quo venatio Amphitheatralis exhibebantur, dum vel bestię inter se, vel cum hominibus decertabant. Tres in eo partes præcipuas notare licet, I^{mo} solum infimum stabulo stratum, quod *arenam* vocabant, ubi Gladiatores congregiebantur. Dicebatur & *Cavea* ab interiore parte, quæ concava plures subterraneos

Amphi-
theatri
forma.

Q

Specus

PRÆFATIO.

Specus adiectos habebat tum ad custodiam & receptum ferarum, tum ad aquas conservandas pro Naumachiae spectaculis. Post arenam murus occurrit, qui *Podium* sustinet, in quo plures gradus ac suggestus pro spectantium commoditate dispositi erant. Pars tertia variis animalium speciebus servandis destinata fuerat, de quo fuse Cassiodorus Lib. V. in Epist. Theodorici ad Maximum, & Lipsius de Amphitheatris C. 2. & 3.

pag. 517. Exhibet ab una parte lufum follium sive pilarum magnarum, quæ ex
Lufus pi-
larum. aluta confectæ soloque vento erant repletæ, ex Nummis Gordiani Imperat. de quo Propert. Lib. III.

Cum pila veloces fallit per brachia jactus.

Ab altera parte lufum pilarum trigonalium sive parvarum ex numis Aurel. Antonini apud Byzantios excusis, à quo ludo Martialis L. 7. Polybum quendam laudat ob agilitatem sinistrae manus in jacenda excipiendæque pila.

Ibidem. Littera B. Statua marmorea, quæ quondam Romæ in ædibus Joannis Papt. Victorii; & brachium lapideum, quod Pisis in ædibus Magni Thusciae Ducis asservatur, in quo, pilam an discum gestet, non satis discernas.

pag. 532. Lufus disci ab una parte repræsentatur ex Mercuriali. Disci figura est
Lufus
disci. plana ac rotunda: cùmque talis nobis videatur esse solis facies, patet hinc, cur Græci solem appellant *discum*. Discus ipse autem erat moles saxea, ferrea aut plumbea, cujus jactu athletæ inter se decertabant, eratque victor, qui aut altius in sublime jactasset, aut longius in tractu aut propius metam destinatam. De quo Martial.

Splendida cum volitant Spartani pondera disci.

& Propertius:

Missile nunc disci pondus in orbe rotat.

Ab altera parte exercitatio supra discum inunctum, cùm quenquam alter jussisset, ut se violenter detraheret, inflecterétque; dum ipse non manibus modo, verum etiam cruribus spinæque dorsi constans & non flexus resistebat. Quo genere Milonem ipsum exercuisse se ferunt, dum juberet alios, convellere se, moveréque è disco inuncto, super quem erectus manebat. Vide Mercurial. de arte Gymnast.

pag. 533. Ab una parte funambuli ex sculptis gemmis veterum delineati.

Funam-
buli
& Petau-
ristæ. Ab altera Petaurum sive oscellæ ex Nummis Augusti & Tiberii. Ex ea machina in sublimi suspensa Petauristæ se in aëra sive auras excutere atque in terram devolare solebant, de quo Juvenal. Satyra XIV.

An magis oblectant animam jactata petauro

Corpora, quique solet rectum descendere funem.

Plura

PRÆFATIO.

Plura de Petauristis Scaliger ad Festum.

Ibidem. Littera C. exhibet Athletas in Spiritus retentione se exercentes; qua in exercitatione Milonem se eatenus exercuisse, legitur, quousque præ impetu intumescences venæ ligamina discinderent. Has Icones inter Ænea Illust. Ferrariæ Principis signa repertas Mercurial. transmisit Ligorius.

pag. 573. Exhibentur Saltus Althetici. in quibus non manibus modò ponduscula, ut melius exercerentur, gestarunt; verum & graviora subin pondera supra caput, nonnunquam supra humeros, aliquando in pedibus circumferebant. De quo Aristotel. in Lib. de communi animalium gressu: *Pentathlos Athletas halteribus* (halteres erant massæ plumbeæ, quam saltantes tenerent, tum ad se librandum, tum ad melius exercendum, sudorémque evocandum) *utraq. manu comprehensis majorem & concitatio-rem saltum edere, quam non comprehensis.* Hal-
Saltus
Athleta-
rum.
Halterum
descri-
prio.
 terum autem discrimen exprimit Antyllus apud Oribasium suis ver-
 bis: Differentia autem & halterum ipsorum; aut enim projiciuntur
 manibus extensis & vicissim inflexis: aut in manuum protensione,
 quæ quiescunt, & ut plurimum brevi motu moventur.

Ipsi verò, qui exercebantur, non secus ac pugiles introibant, & concurrebant; vel qui se exercebant secundum dorsi assensum manibus vicissim se flectebant. De quo Martial. L. VII. 66. *halteres agili rotat lacerto.*

& L. XIV. 49.

Quid pereunt stulti fortes haltere lacerti?

pag. 577. Consecratio sive lustratio loci, aræ, ædium &c. quæ fiebat à militibus, quibus fausta erant nomina, felicibus ramis, quibus succedebant
Lustratio-
nis sacer-
ritus.
 virgines vestales cum pueris puellisque patrimis & matrimis; aquâ è rivis amnibusque haustâ universam aream perluebant. Dein & Magistratus aderant, qui præeunte Pontifice suo vetaurilibus lustrabant spatium, & super cespitem reddebant exta. Ac denique precati Deos, ut suas sedes divinâ ope attollerent, fundamenta solemniter jaciebant injecto ingente Saxo. Tacit. Histor. Lib. IV. Cap. 53. hujus tomi pag. 342.

Accedebant demum epulæ & sportularum distributio, quibus omnibus ritè peractis credebatur Religio locum occupâsse.

pag. 578. Littera M. absoluto ædificio opus insuper dedicatione erat peragenda à Magistratu majore, qui præeunte Pontifice solemne carmen recitabat postem ædis manu tenens. De quo Ovid. Fastor. I.

. Augusta vocantur

Templa Sacerdotum rite dicata manu

Eo de ritu etiam Cicero in Orat. pro domo sua ad Pontifices:

Ergone, Pontifices, putatis, si is postem tenuerit, & aliquid dixerit, do-

PRÆFATIO.

mum uniuscujusque consecrari posse? & paulò inferius inducit Clodii verba: Ades, ades, Luculle, servili, dum dedico domum Ciceronis, ut mihi praeceatis postémque teneatis.

pag. 609. **Ritus condendarum urbium.** Designatur ritus in condendis urbibus & extruendis mœnibus adhiberi solitus. Quoties aut urbs nova excitanda, aut Colonia condenda erat, toties Conditor vel Triumvir Coloniae deducendae cinctu Gabino ornatus, aratro aptabat aeneum vomerem, junctisque bobus mare & fœmina, ipse circum lineamenta profundum ducebat fulcum: Sequebantur Coloni, & excisas aratro glebas intro vertebant. Ubi portam esse placebat, vomere exemplo atque aratro sublato relinquebant spatium. Ducto sulco cum boves illi, tum aliae victimae immolabantur Diis medioxumis, vexillo ad aram suspenso. Plutarch. Quæst. Rom. XXIV. & in vita Romuli. Dion. Halicarn. I. pag. 75.

Et Coloniae deducendae. Coloniae deductionem præcedebant Leges agrariae, sequebantur Decuriones Augures, Scribae, præcones, Architecti, mulis; tabernaculis & suppellectili instructi, atque sub vexillo quasi exercitum ducebant. Cicero Orat. II. de Lege Agraria.

pag. 613. Ritus, quo se Belliduces pro salute & incolumitate exercitus devovebant, quem describit Tit. Livius Lib. VIII. Cap. IX. hujus editionis pag. 162.

pag. 615. **Lucerna sepulchralis** Littera P. Lucerna Sepulchralis in Romanorum tumulis ferè omnibus collocari solita. De quo more Patinus pag. 162. *Lucernas tum fictiles tum cereas suis monumentis Aegyptios recondidisse nemo non novit: Ab illis traductus est mos ad Hebræos, ab his ad Gentiles Romanos; & tandem à priscis Christianis usurpatus: Idque non tantum ad lumen inducendum, tenebrasque pellendas, sed & lætitiæ causâ, quæ postmodum in Religionem versa est.* Celebris est ille in Mæviae testamento articulus: *Saccus servus meus, & Eutychia & Irene ancillæ meæ omnes sub hac conditione liberi sunt, ut monumento meo alternis mensibus lucernam accendant, & solemnia mortis peragant.* L. Mævia 44. D. de Manuiss. test.

Forma ejusmodi Lucernarum conspicitur varia: aliae sphaericae, aliae oblongae, aliae triangulares, quadrangulum aliae referunt, & ad arbitrium conditoris varias figuras repræsentant. Earum multæ unicuique Ellychnium habuere, aliae duo, plura aliae. De quibus eruditissime scripsit Fortunat. Licetus. Nostram, quæ Christiani fuisse videtur, desumpsimus è Begero. Asservatur ea in Gaza Regio-Elector. Brandenb. hæc utroque è latere salutiferum monogramma nominis Christi impressum habet. Caput collumque Gryphem refert, capitique infixum est vel idem monogramma vel certè crux; neque enim cum in vertice ruptum sit, certi quid determines ita ex Beger.

pag. 654. Rogus vel Pyra. (strues illa lignorum ad comburendum cadaver parata) exhibetur. De quo Statius Thebaid. Lib. VI. vers 54.

Tristibus

PRÆFATIO.

*Tristibus interea ramis, teneraque cupresso
 Damnatus flammæ torus, & puerile pheretrum
 Textitur: ima virent agresti stramina cultu.
 Proxima gramineis operosior area certis
 Et picturatus morituris floribus agger.
 Tertius assurgens Arabum strue tollitur ordo
 Eoas complexus opes, incanaque glebis
 Thura, & ab antiquo durantia cinnama Belo.
 Summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
 Molle supercilium.*

Pyra pro
 combu-
 rendis ca-
 daveribus
 parata.

Et Virgilius :

*Ingentem struxere pyram, cui frondibus atris
 Intexunt latera, & ferales ante cupressos
 Constituunt.*

Gladiatores primum adhibuit Junius Brutus, teste Livio Lib. XLII.
 de quo l. c. sequentia: *Barbari moris Authores M. & D. Junii Bruti
 nescio qua pietate defuncti Patris cineres honoraturi gladiatorium munus
 ediderunt magno favore civitatis.*

pag. 657. Mausoleum Augusti, ejusdemque rudera. Describitur illud à Strabo-
 ne sequentibus :

Augusti
 Mausoleum.

*Commemoratione dignissimum est, quod Mausoleum appellant in excelsis
 fundatum collibus, lapide niveo, & perpetuæ viriditatis arboribus coo-
 pertum: ad summum usque verticem ad fluminis ripam exaggeratum; in
 summo autem positum Cæsaris Augusti simulacrum ex ære fabricatum.*

pag. 657. Littera C. Consecratio five Apotheosis Claudii Imperatoris. Marmor
 insigne apud Bovillas superiore sæculo repertum. Sistitur eo pro-
 tome Claudii Colosseâ fere magnitudine ab aquila alis expansis in
 cælum sublati. Caput corona radiis decora ornatum, quæ circulo
 luminoso five limbo ambitur. Aquila altero ungue Jovis fulmen,
 altero globum tenet designatura imperium, quod jam nunc Claudius
 cum Jove exerciturus fuerat. Arma ad imum globi conjecta partas
 terra marique victorias indicant. Illustre hoc monumentum Hieron.
 Columna S. R. E. Purpuratus Hispaniarum Regi Philippo IV. dono
 obtulit. Plura in Schœpl. Tractat. de Apotheosi.

pag. 673. Apotheosis Augusti: hanc exprimit suprema pars, quæ sola hic exhi-
 betur, Tiberiani Achatis, qui in sancta, ut vocant, Capella Pa-
 risiensi asservatur. Omissis aliorum de illo opinionibus sequentem
 ex Schœplino damus: figura, quæ corona radiata, velo sceptrorum
 insignis, sedensque conspicitur, Augustum designant, quem
 nummi à morte ejus cusi sæpe corona radiata condècoratum sistunt.

Apotheo-
 sis Augusti
 ex Schœplino
 desumpta.

R

Velum

PRÆFATIO.

Velum autem hastamque puram sive sceptrum Divinitatis insignia esse, è veteribus passim monumentis constat. Ille qui Pegaso, Heroum vel Divorum equo per Cupidinem ducto insidet; cujusque ad superiores denotatur adventus, Drusus Tiberii filius designatur. Quod thorax ejus à tergo decidens conspicitur, hominis ad Deos transeuntis & humanas exuvias deponentis Symbolum esse videtur. Qui Phrygio habitu & galea more Trajano induitur, & globum cœlestem adveniēti Divo offert, Æneas, seu filius ejus Julius, Juliæ gentis Author esse creditur.

Ad Indicem. Antonini & Faustinae Apotheosis, quæ in stylobata Columnæ Antonianæ figuratur, quam exhibet & explicat laudatus Schœplinus his ferè verbis : Antoninus pius & Faustina ille nudato capite, togâ indutus & Sceptrum aquiligerum dextrâ tenens; hæc capite velato à sinistra mariti, per juvenem alatum transferuntur in cœlum. Sceptrum, in cujus vertice avis, quæ sine dubio est aquila, signum fuit imperii & potestatis. Aquilæ, quæ in cœlum vehere defunctorum animas credebantur hic à lateribus alis expansis, ut animarum Antonini & Faustinae Comites repræsentantur. Juvenis alatus vel mundi genius est vel æternitatis. Tenet ille dexterâ pannum instar Pallii, qui à tergo procedit, & sinistro leviter injectus est brachio. Genius hic sinistrâ tenet Globum stellatum, in quo Luna falcata & pars Zodiaci exhibentis arietem inter pisces & taurum, quæ signa referri possunt ad Principium & finem Antoniani Imperii. Adoptatus enim est V. Kalend. Martias ab Hadriano in Senatu, factusque Patri & imperio proconsulari, & in Tribunitia potestate Collega, anno Æræ Christ. CXXXVII. Mortuus verò est Nonis Martii Anno Christi CLXI. In inferiore stylobatae regione alius conspicitur juvenili iterum specie genius, humi jacens & seminudus, inferiore corporis parte panno involuta. Sinistrâ ille tenet Obeliscum, cujus summitati impositus est Globus, quem respicit Genius, quasi illum nunc erigeret, ac justo poneret æquilibrio. E regione hujus figura Roma Galeata conspicitur sedens eâ specie, quâ illam Corippus describit :

*Addidit antiquam, tendentem brachia Romam,
Exserto, & nudam gestantem pectore mammam
Altricem Imperii, libertatisque parentem.*

Cincta perizonio & induta veste, ad talos usque demissa, armis & spoliis militaribus insidet ad Tiberim decurrentem. Extendit dextram versus Genium orbis & Antonium, tanti Principis dignos honores, transitumque ad superiores laeta intuens. Sinistrâ innititur clypeo, laureâ corona circumdato, in quo Lupa Romulum Remumque lactans, lambensque exsculpta. Ad pedes alia armorum jacet congeries, pharetra nimirum, galea, scutum; qua ratione in nummis toties expressa conspicitur. *Terrarum Dea, gentiumque Roma, cui par est nihil, & nihil secundum.*

O. A. M. D. G.

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

AROLUS SEPTIMUS, DIVINA FAVEN-
TE CLEMENTIA ELECTUS ROMA-
NORUM IMPERATOR SEMPER AU-
GUSTUS, AC GERMANIÆ ET BOHE-
MIÆ REX, UTRIUSQUE BAVARIÆ ET
SUPERIORIS PALATINATUS DUX,
COMES PALATINUS RHENI, AR-

CHIDUX AUSTRIÆ, LANDGRAVIUS LEUCH-
TENBERGÆ &c. &c.

Agnosimus & notum facimus tenore præ-
sentium universis, quod, cum Nobis Noster sacrique Imperii fide-
lis dilectus Benno Casparus Haurisius, Serenissimi Electoris Palati-
ni Consiliarius Aulicus & Universitatis Heidelbergensis Professor
Historiarum humillimè exponi curârit, quem in modum librum, cui
titulus *Scriptores Historiæ Romanæ Latini Veteres, qui exstant omnes,*
cum figuris æneis in folio, prelo commiserit, vereatur autem ne æmu-
lorum invidia hanc editionem imitantium impendii & laboris sui
fructu frustretur, ideoque Nobis demissè supplicârit, quatenus ejus
indemnitati Privilegio Nostro Cæsareo succurrere clementissimè digna-
remur; Nos submissioni pariter ac æquæ ejus petitioni annuendum cen-
suerimus. Ac proinde Authoritate Nostra Cæsarea omnibus & singu-
lis Bibliopolis, Bibliopegis, Typographis, & aliis quibuscumque rem
librariam seu negotiationem exercentibus, firmiter inhibemus, veta-
mus & interdicimus, nè quis supranominatum librum, cui titulus:
Scriptores Historiæ Romanæ Latini Veteres, qui exstant omnes, cum figuris
æneis, sub hoc aliôve titulo aut hac aliâve forma, seu, ut ajunt for-
mato, nec in toto nec in parte per quindecim annorum spatium, ab
hodierno die computandum, intra Sacri Romani Imperii Ditionum-
que Nostrarum hæreditariarum fines recudere, vel aliis recudendum
dare, aliorsumve impressum apportare, vendere vel distrahere citra
præfati Impetrantis, ejusdémque hæredum ac successorum voluntatem
& assensum, in scriptis obtentum, ausit vel præsumat; siquis verò secùs
faciendo Privilegium hoc Nostrum seu Interdictum violare, contem-
neréque

neréque præsumpserit, eum non solum ejusmodi exemplaribus, ubicunque locorum repertis perperam quippe recusis seu apportatis (quæ dictus Benno Casparus Haurisius sive propria Authoritate, sive Magistratûs illius loci Auxilio sibi vindicare poterit) de facto privandum, sed & decem marcarum auri puri pœna ærario seu Fisco Nostro Cæsareo & Parti Læsæ ex æquo pendendâ, omni spe veniæ sublâtâ, mulctandum decernimus, dummodo tenor hujus Nostri Privilegii in fronte libri impressus reperiatur, & consueta quinque Exemplaria Consilio Nostro Imperiali Aulico exhibeantur. Mandamus itaque omnibus & singulis Nostris & Sacri Romani Imperii, Dominiorumque Nostrorum hæreditariorum subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis, quàm sæcularibus, cujuscunque statûs, gradus, dignitatis aut ordinis fuerint, præsertim verò iis, qui in Magistratu existentes, vel suo vel superiorum suorum loco jus justitiâmque administrant, ne quemquam Privilegium hoc Nostrum Cæsareum violare, spernere, aut transgredi patiantur, sed si quos contumaces compererint, constitutâ à Nobis mulctâ eos puniri, & quibuscunque modis idoneis coërceri curent, quatenus & ipsi gravissimam Nostram indignationem prædictâque pœnam evitare voluerint. Harum testimonio literarum, manu Nostra subscriptarum & Sigilli Nostri Cæsarei appensione munitarum, quæ dabantur Francofurti ad Mœnum die decima nona Septembris Anno millesimo septingentesimo quadragesimo tertio, Regnorum Nostrorum Romani & Bohemici secundo.

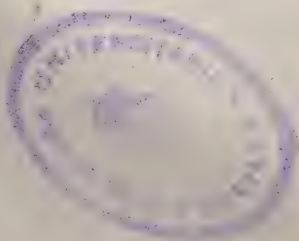
CAROLUS.

(L. S.)

Vt. JOANNES GEORGIUS,
Comes à Königsfeld.

*Ad Mandatum Sacræ Cæsareæ Majestatis
proprium*

J. J. Hayeck de Waldstätten.

CAII
SVETONII
TRANQVILLI
OPERA
QUÆ EXTANT.

C. SVETONII TRANQVILLI, DE XII CÆSARIBUS LIBER PRIMUS

DIVUS JULIUS CÆSAR.

CAPUT I.

Cajus Julius
Cæsar post
sumptam viri-
lem togam ad-
huc privatus.

Ejus uxor.

IULIUS CÆSAR
DIVUS annum
agens sextum deci-
mum patrem ami-
sit: sequentibusque
Consulibus (1) Fla-
men Dialis destina-
tus; dimissa Cossu-
tia, quæ, familia
equestri, sed ad-
modum dives, præ-
textato desponsa-
ta (a) fuerat, Corneliæ (2) Cinnæ, quater
Consulis filiam, duxit uxorem: ex qua illi
mox Julia nata est: neque ut repudiaret (b)
compelli (3) à Dictatore Sulla ullo modo potuit.
Quare & Sacerdotio, & uxoris dote, & gen-
tilitiis hereditatibus multatus, diversarum par-
tium habebatur; ut etiam discedere è medio,

&, quamquam morbo quartanæ adgravante,
prope per singulas noctes commutare latebras
cogeretur, seque ab inquisitoribus pecunia red-
imere (c): donec per virgines Vestales, per-
que Mamercum (d) Æmiliū & Aureliū
Cottam, propinquos & affines suos, veniam
impetravit. Satis constat, Sullam, cum de-
precantibus amicissimis & ornatissimis viris ali-
quamdiu denegasset, atque illi pertinaciter
contenderent, expugnatum tandem procla-
masse (sive divinitus, sive aliqua conjectura)
*Vincerent, ac sibi haberent: dummodo scirent,
eum, quem incolumem tanto opere (e) cuperent,
quandoque optimatum partibus, quas secum simul
defendissent, exitio futurum: nam Cæsari multos
Marios inesse.*

CAP. II. Stipendia prima in Asia fecit, M.
Thermi Prætoris contubernio: à quo ad ar-
cessendam (f) classē in Bithyniam missus,
(4) defedit apud Nicomedem, non sine ru-
more

Stipendia pri-
ma Cæsaris &
reliqua ejus-
dem militia.

(a) al. disponfata. (b) al. ut repudiaret illam. (c) al. redimeret. (d) al. Mamertum.
(e) al. tantopere. (f) al. accersendam.

- (1) Flamen Dialis) Sacerdotium istud exprimit in numis Tab. I. num. I. & II. apex ille seu albogalerus, à Flamine Jovis gestari solitus, qui cum temone, globo, cornucopiæ & caduceo, in numis signatus est, retro caput Julii. Scribit quidem Plutarchus, Sullam, cum in Urbem rediisset, Cæsari in comitiis refragatum esse, & ne suffragiis Populi id sacerdotium obtineret, effecisse. Sed verius est, falli Scriptorem græcum Rerum Romanarum minus peritum, quam Suetonium & Vellejum, Romanos, quorum fidem adstruunt numi antiqui, testes omni exceptione majores. PATIN. ad Sueton. pag. 1.
- (2) Cinnæ, quater Consul) Nulli Romanorum concessum fuit effigiem suam monetæ imprimere ante Pompejum, quare vel Cinnæ, aut aliorum, qui ante hæc tempora floruerunt, ineptum esset querere. Hujus equidem nomen numo areo inscriptum ab FULV. URSINO vulgatum est, in Fam. Rom. in Editione Patiniana pag. 90. num. 8. Cujus sculptura hic supersedemus, cum præter galeatum caput Romæ & proram navis, nihil contineat. Ne vero quidquam, quod ad rem numariam spectat, prætermittamus, adulterinum istum ac recentioris notæ numum adjicere placuit Tab. I. num. 3. in quo L. CINNA III. COS. legitur. Scribendum erat Antiquorum more in recenti numo COS. IIII. Pars ejus aversa templum exhibet MARTI ULTORI sacratum. Hæc forte ad Suetonii nostri mentem ficta sunt. PATIN. I. c. pag. 2.
- (3) A Dictatore Sulla) Præclarum numum Tab. I. num. 4. adjicere lubet, qui Consules cœvos SULLAM & POMPEJUM RUFUM A. U. C. DCLXV. refert. PATIN. I. c. & idem in Fam. Rom. pag. 87.
- (4) Defedit apud Nicomedem) Plures fuere hujus nominis Bithyniæ Reges. Prusæ Venatoris, τῆς κυνῆς, filius fuit Nicomedes ἐπιφανής, quem indignum regio nomine notat Polybius. Pileatum enim, capite raso obviam ire Legatis Romanis solitum, libertumque se P. R. profiteri, insignia ejus ordinis gerere, Romæ quoque, cum in Curiam veniret, Senatum Senatoresque

more prostratæ regi pudicitia: quem rumorem auxit, intra paucos rursus dies (g) repetita Bithynia, per causam exigendæ pecuniæ, quæ deberetur cuidam libertino clienti suo. Reliqua militia, secundiore fama fuit: & (5) à Thermo in expugnatione Mitylenarum corona (h) civica donatus est.

CAP. III. Meruit & sub Servilio Isaurico in Cilicia, sed brevi tempore. Nam Sullæ mortē comperta, simul spe novæ diffensionis, quæ per M. Lepidum movebatur, Romam propere rediit. Et Lepidi quidem societate, quamquam magnis conditionibus invitaretur, abstinuit: cum ingenio ejus diffusus, tum occasione (i), quam minorem opinione offenderat.

Actio contra
Dolabellam.

CAP. IV. Cæterum composita seditione civili, Cornelium Dolabellam (k), consularem & triumphalem virum (l), repetundarum postulavit: absolutoque, Rhodum secedere statuit, & ad declinandam invidiam, & ut per otium ac requiem Apollonio Molonis (m), clarissimo tunc dicendi magistro, operam daret. Huc, dum hibernis jam mensibus trajicit, circa Pharmacusam (n) insulam à prædonibus captus est: mansitque apud eos, non sine summa indignatione (o), prope quadraginta dies, cum uno medico (p) & cubiculariis duobus. Nam comites servosque cæteros initio statim, ad expediendas pecunias, quibus redimeretur, dimiserat. Numeratis deinde quinquaginta talentis, expositus in litore, non distulit quin è vestigio classe deducta persequeretur abeuntes: ac redactos in potestatem supplicio, quod illis sæpe minatus inter jocum (q) fuerat, adficeret. Vastante regiones proximas (6) Mithridate, ne desiderè in discrimine sociorum videretur, ab Rhodo, quò pertenderat, transiit in Asiam: auxiliisque contractis, & præfecto regis provincia expulso, nutanteis (r) ac dubias civitatis retinuit in fide.

Et secessus
Rhodum.

C. Jul. Cæsar
à prædonibus
captus.

Expediitio Cæ-
saris adversus
Mithridatem.

Cæsar's Tri-
bunatus mili-
tium.

CAP. V. TRIBUNATU (s) militum, qui primus Romam reverso per suffragia populi honor obtigit, auctores restituendæ Tribunitiæ Potestatis, cujus vim Sulla diminuerat, enixissime juyit. L. etiam Cinnæ, uxoris fratri, & qui cum eo civili discordia Lepidum secuti, post necem Consulis ad Sertorium confugerant, reditum in civitatem rogatione Plotia confecit (t), habuitque & ipse super ea re concionem.

Amitam &
uxorem mor-
tuas laudat.

CAP. VI. Quæstor Juliam amitam, uxo-

remque Corneliam, defunctas laudavit è more (u) pro Rostris: & (x) in amitæ quidem laudatione, de ejus ac patris sui utraque origine sic refert: *Amitæ meæ Juliæ maternum genus ab regibus ortum, paternum cum Diis immortalibus conjunctum est. Nam (7) ab Anco Marcio Marcii sunt Reges, quo nomine fuit mater: à Venere Julii, cujus gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent: & cærimonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* In Cornelie autem locum Pompejam duxit, Q. Pompeji filiam, L. Sullæ neptem: cum qua deinde divortium fecit, adulteratam opinatus à P. Clodio: quem inter publicas cærimonias penetrasse ad eam muliebri veste tam constans fama erat, ut Senatus quæstionem de pollutis sacris decreverit.

Cæsar's uxor
secunda.

CAP. VII. Quæstori ulterior Hispania obvenit: ubi cum mandatu (y) Prætoris, jure dicundo conventus circumirer, (8) Gadeisque venisset, animadversa apud Herculis templum Magni Alexandri imagine, ingemuit: & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihil dum à se memorabile (z) actum esset in ætate, qua jam Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuo efflagitavit, ad captandas quam primum majorum rerum occasiones in Urbe. (a) Etiam confusum eum somnio proximæ noctis (nam visus erat per quietem matri stuprum intulisse) conjectores ad amplissimam spem incitaverunt, arbitrium orbis terrarum portendi (b) interpretantes: *quando mater, quam subjectam sibi vidisset, non alia esset quam terra, quæ omnium parens haberetur.*

Cæsar's Qua-
stura in ulte-
riori Hispania.

CAP. VIII. Decedens ergo ante tempus, colonias Latinas de petenda civitate agitanter, adiit: & ad audendum aliquid concitasset, nisi Coss. conscriptas in Ciliciam legiones paullisper ob idipsum retinuisent: nec eo fecius majora mox in Urbe molitus est.

CAP. IX. Siquidem ante paucos dies, quam ædilitatem iniret, venit in suspicionem conspirasse cum M. Crasso consulari, item P. Sulla & Autronio, post designationem consulatus, ambitus condemnatis, ut principio anni Senatum adorirentur: & trucidatis quos placitum esset, dictaturam Crassus invaderet, ipse ab eo magister equitum diceretur, constitutaque ad arbitrium Rep. Sullæ & Autronio consulatus restitueretur. Meminerunt hujus conjurationis

C. Cæsar con-
spirationis
suspectus.

(g) al. intra paucos dies rursus. (h) alii τὸ corona omittunt. (i) al. occasione. (k) al. Dolobellam. (l) alii τὸ virum omittunt. (m) al. Molani. (n) al. Pharmacussam. (o) al. dignatione. al. summa in dignatione. (p) al. cum uno amico. (q) al. per jocum. (r) al. nutantes. (s) al. Tribunatum. (t) al. fecit. (u) al. ex more. (x) al. sed. (y) al. mandato. (z) al. memoriale. (a) al. in Urbem. (b) al. potiendi.

resque appellasse Deos. LIVIUS Tom. I. Script. Hist. Rom. pag. 769. Ille mortuo, ad Nicomedem Philopatorem regnum devolutum est, cujus filius vel nepos, sic enim est apud Appianum, *Νικωμὲς*, fuit Nicomedes ille qui Populum Roman. regni sui heredem nuncupavit. Sunt, qui arbitrentur, apud primum prædictorum Nicomedem, Cæsarem desedisse. Ego recte computata temporum ratione, de tertio id accipiendum censeo. Hujus Regis Illustrissimi Nicomedis maximum numum argenteum expressum vides Tab. II. num. I. PATIN. I. c. pag. 3.

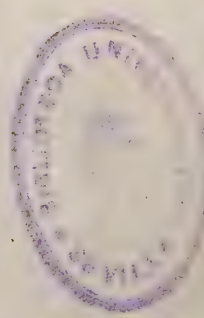
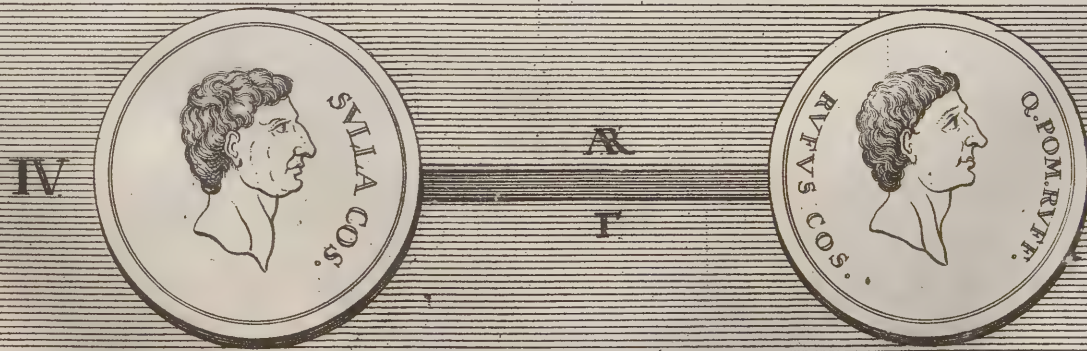
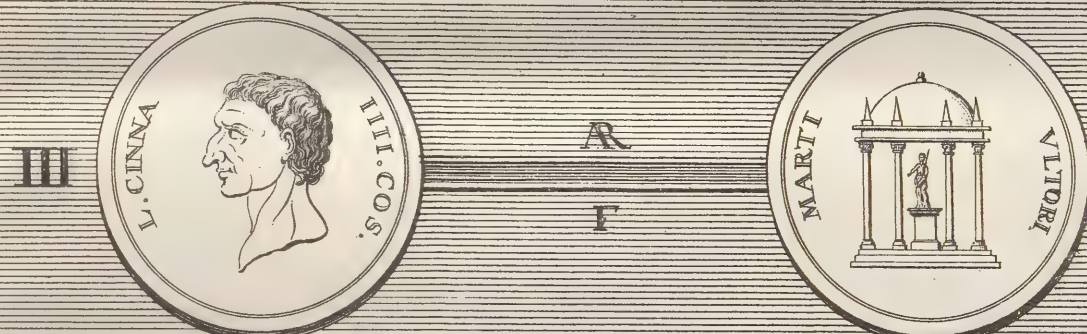
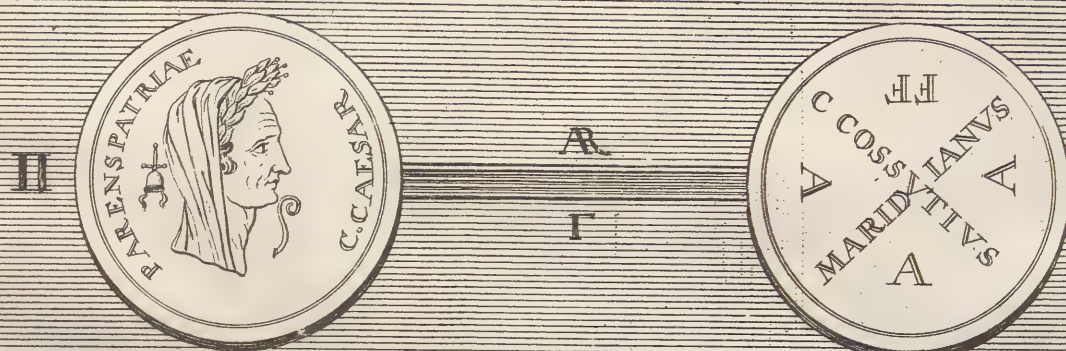
(5) A Thermo Ille est Quint. Minutius Thermus Prætor, cujus contubernio prima stipendia Cæsar in Asia fecerat. Verisimile est eum corona civica donatum fuisse, ut fieri solebat apud Romanos, ob servatum civem, quem hostis prostraverat vel ceperat. Hujus rei egregium monumentum mihi videtur numus gentis MINUCIÆ, qui Tab. II. num. II. exhibetur. PATIN. I. c. p. 4.

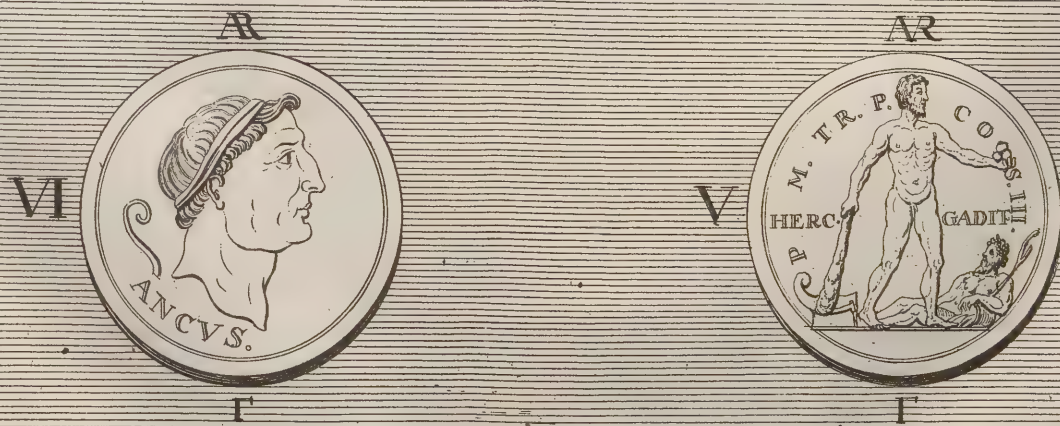
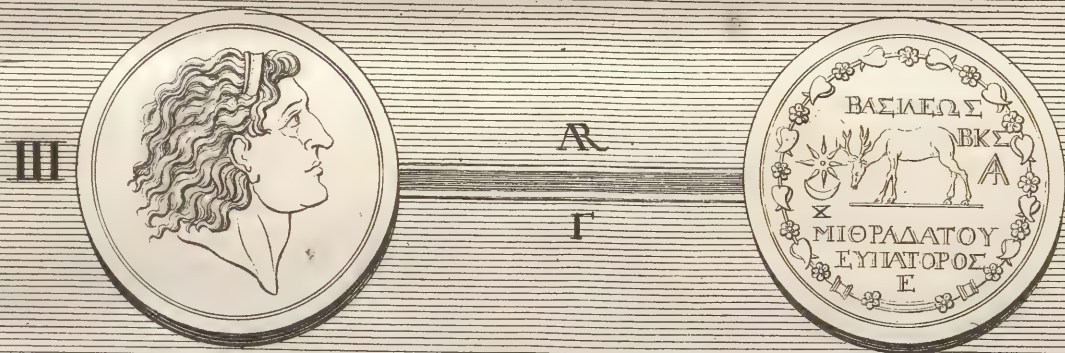
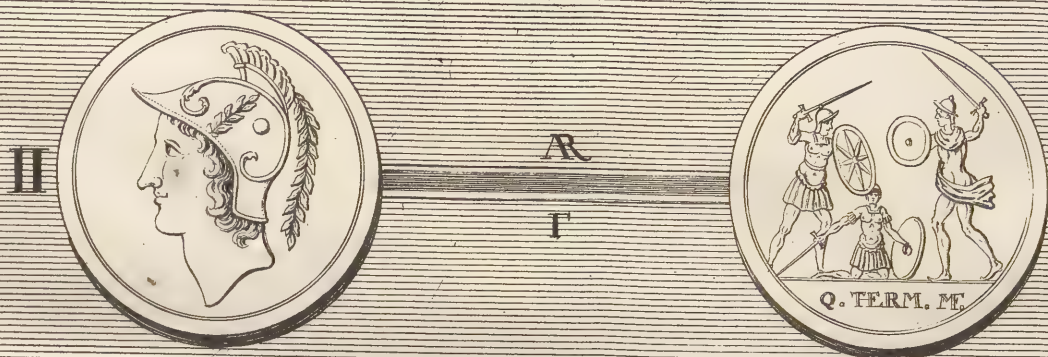
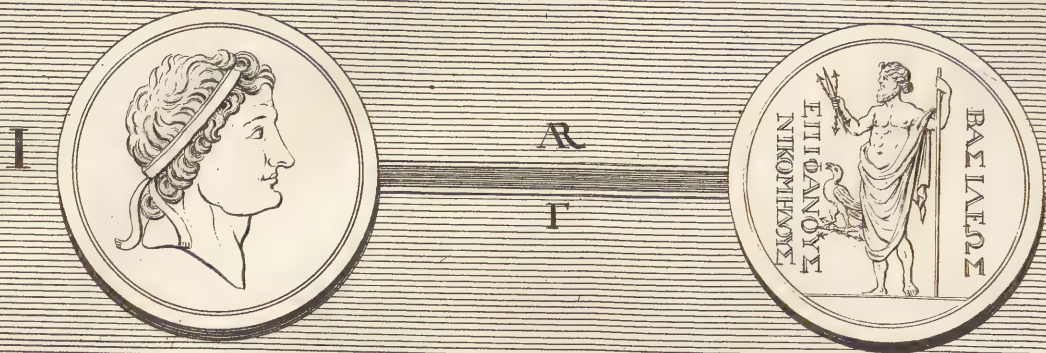
(6) Mithridate Hujus effigiem exprimit numus Tab. II. num. 3. PATIN. I. c. pag. 5.

(7) Ab Anco Marcio Cave credas numum Tab. II. num. 4. Regis Anci temporibus cūsum fuisse, cum non nisi A. U. C. CDLXXXIII. argento signato Romani uti ceperint. LIVIUS Tom. I. Script. Hist. Rom. pag. 250. PATIN. I. c. pag. 6.

(8) Gadeisque venisset Gades ad Oceanum, Tyri colonia fuit, teste Curtio Lib. IV. cap. 2, à qua deductus Hercules cultus mutato cognomine: qui in Oriente Tyrius, in Occidente Gaditanus nuncupabatur, qualis exhibetur in numo Hadriani Tab. II. num. 5. cum navi & freti Gaditani Genio, fenis forma. PATIN. I. c. pag. 7.

Tab. 1.
ad pag. 3.

nīs Tanufius (c) Geminus in historia, M. Bibulus in Edictis, C. Curio pater in Orationibus. De hac significare videtur & Cicero, in quadam ad Axium (d) epistola, referens, *Cæsarem in consulatu confirmasse regnum, de quo Ædilis cogitavit*. Tanufius adjicit, Crassum, penitentia vel metu, diem cædi destinatum non obiisse (e) & idcirco ne Cæsarem quidem signum, quod ab eo dari convenerat, dedisse. Convenisse autem Curio ait, ut togam de humero deiceret. Idem Curio, sed & M. Actorius (f) Naso, auctores sunt, conspirasse eum etiam cum Cn. Pisone adolescente: cui ob suspicionem urbanæ conjurationis, provincia Hispania ultro extra ordinem data sit: pactumque, ut simul foris ille, ipse Romæ, ad res novas confurgerent, per Lambranos (g) & Transpadanos: destitutum utriusque consilium morte Pisonis.

Ædilitas C. Cæsaris & varia ejus gesta in ea.

CAP. X. Ædilis, præter Comitium ac Forum Basilicasque, etiam Capitolium ornavit porticibus ad tempus extructis: in quibus abundante rerum copia, pars apparatus exponeretur. Venationes autem, ludosque, & cum collega & separatim edidit: quo factum est, ut communium quoque impensarum solus gratiam caperet: nec dissimularet, collega ejus M. Bibulus, evenisse sibi quod Polluci. Ut enim geminis fratribus ædēs in foro constituta, tantum Castoris vocaretur: ita suam Cæsarisque munificentiam, unius Cæsaris dici. Adjecit insuper Cæsar etiam gladiatorium munus, sed aliquanto paucioribus quam destinaverat, paribus. Nam cum multiplici undique familia comparata inimicos exterruisset, cautum est de numero gladiatorum, quo ne majorem cuiquam habere Romæ (h) liceret.

C. Cæsar non obtinet Ægyptum provinciam.

CAP. XI. Conciliato populi favore, tentavit per partem tribunorum, ut sibi Ægyptus provincia plebiscito daretur: nactus extraordinarii Imperii occasionem, quod Alexandrini Regem suum, socium atque amicum à Senatu appellatum, expulerant, resque vulgo improbabatur, nec obtinuit, adversante Optimatum factione, quorum auctoritatem ut quibus posset modis invicem diminueret, (g) tropæa C. Marii de Jugurtha, deque Cimbris atque Teutonis, olim à Sulla disjecta, restituit: atque in exercenda de ficiariis quæstione, eos quoque ficiariorum numero habuit, qui proscriptione ob relata civium Romanorum capita, pecunias ex ærario acceperant, quamquam exceptos Corneliis legibus.

C. Rabirius perduellionis accusatur.

CAP. XII. Subornavit etiam qui C. Rabirio perduellionis diem diceret: quo præcipuo adjutore (i), aliquot ante annos (io) L. Saturnini seditiosum tribunatum Senatus coercuerat: ac

forte iudex in reum ductus, tam cupide condemnavit, ut ad Populum provocanti nihil æque ac judicis acerbitas profuerit.

CAP. XIII. Deposita provinciæ spe, Pontificatum maximum petiit, non sine profusissima largitione. In qua reputans magnitudinem æris alieni, cum manè ad comitia descenderet, prædixisse matri osculanti fertur, domum se nisi Pontificem non reversurum. Atque ita potentissimos duos competitores, multumque & ætate & (k) dignitate antecedentes, superavit; ut plura ipse in eorum tribubus suffragia, quam uterque in omnibus, tulerit.

C. Cæsaris Pontificatus maximus.

CAP. XIV. Prætor creatus, detecta conjuratione Catilinæ, Senatusque universo in socios facinoris ultimam statuente pœnam, solus municipatim dividendos, custodiendosque publicatis bonis, censuit. Quin & tantum metum injecit asperiora suadentibus; identidem ostentans quanta eos in posterum à plebe Romana maneret invidia, ut Decimum Silanum Consulē designatum non piguerit, sententiam suam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut gravius atque ipse sensisset, exceptam: obtinuisseque adeo, transductis ad se jam pluribus, & in his Ciceronis Consulis fratre (l), nisi labantem ordinem confirmasset M. Catonis oratio. Ac ne sic quidem impedire rem destitit, quoad usque manus Equitum (m) Romanorum, quæ armata præsidii causa circumstabat, immoderatus perseveranti necem comminata est: etiam strictos gladios usque eo intentans, ut sedentem una proximi deseruerint, vix pauci complexu togaque objecta protexerint. Tunc plane deterritus, non modo cessit, sed etiam in reliquum anni tempus Curia abstinuit.

Prætura & varia gesta in ea.

CAP. XV. Primo Præturæ die, (ii) Q. Catulum de refectione Capitolii ad disquisitionem populi vocavit, rogatione promulgata, quæ curationem eam in alium transferebat. Verum impar Optimatum conspirationi, quos, relicto statim novorum Consulū officio frequentes, obstinatosque ad resistendum (n) concurrisse cernebat, hanc quidem actionem deposuit.

CAP. XVI. Cæterum Cæcilio Metello Tribuno plebis turbulentissimas leges adversus collegarum intercessionem ferenti, auctorem propugnatoremque se pertinacissime præstitit: donec ambo administratione Reipublicæ decreto Patrum summoventur. Ac nihilo minus permanere in magistratu, & jus dicere ausus, ut comperit paratos, qui vi ac per arma prohiberent, dimissis lictoribus, abjectaque prætexta, domum clam refugit, pro conditione

A 3

tem-

- (c) al. Tamisius. (d) al. ad Anxum. al. ad Atticum. (e) al. adisse. (f) al. Auctorius. (g) al. Ambianos. al. Ambranos, vel Ambrones. (h) alii rō Romæ omittunt. (i) al. auctore. (k) al. ac. (l) al. Cicerone Consulis fratre. (m) al. quoad manus Equitum. (n) al. frequentes destinatos ad resistendum.

(9) Tropæa Caji Marii de Jugurtha) Locus hic occasionem forte præbuit artifici cuidam Italo sculpturæ apprimè perito, fingendi numos C. Marii cum tropæo de Cimbris atque Teutonis erecto; sed cave ne pro antiquis accipias, quamvis, ut innoscant, omnes Tab. III. exhibeat. PATIN. l. c. pag. 9.

(10) L. Saturnini seditiosum tribunatum) Patet hunc Saturninum tribunum fuisse; quare miror, oculatissimum FULV. URSINUM Fam. Rom. Edit. PATIN. p. 254. scripsisse: Sentia gens, incertum Patriciæ, an plebejæ fuerit. Neque vero Rerum Romanarum scriptores aliquem ex hac Gente nominant, qui Lucii Prænomen habuerit. Ad hunc L. Sentium Saturninum, duos numos Tab. IV. num. 1. & 2. præter alios in Fam. Rom. l. c. sculptos, referre non dubito. PATIN. l. c. pag. 10.

(11) Q. Catulum - - - vocavit) DEDICatum CAPITOLIUM fuisse à Q. CATULO, præbatur numus Tab. IV. num. 3. f. ut eximia celsatuta, ita indubitata esset antiquitatis. PATIN. l. c. pag. 11.

temporum quieturus. Multitudinem quoque biduo post sponte & ultro confluentem, operamque sibi in asserenda dignitate tumultuosius pollicentem, compescuit. Quod cum præter opinionem evenisset, Senatus ob eundem cærum festinato coactus, gratias ei per primores viros egit: accitumque in Curiam, & amplissimis verbis collaudatum, in integrum restituit, inducto priore decreto.

C. Cæsar inter
socios Catili-
næ nomina-
tur.

CAP. XVII. Recidit rursus in discrimen aliud, inter socios Catilinæ nominatus, & apud Novium Nigrum Quæstorem (12) à L. Vettio (o) indice, (p) & in Senatu à Q. Curio: cui, quod primus consilia conjuratorum detexerat, constituta erant publice præmia. Curius è Catilina se cognovisse dicebat: Vettius etiam chiographum ejus Catilinæ datum pollicebatur. Id vero Cæsar nullo modo tolerandum existimans, cum implorato Ciceronis testimonio, quædam (q) se de conjuratione ultro ad eum detulisse docuisset, ne Curio præmia darentur, effecit. Vettium pignoribus captis, & direpta suppellestile male mulcatum (r), ac pro Rostris in concione pæne discerptum, coniecit in carcerem: eodem Novium (s) Quæstorem, quod compelli apud se majorem potestatem passus esset.

C. Cæsar ex
prætura ulte-
riorem Hispaniam
fortitur.

CAP. XVIII. Ex prætura ulteriorem sortitus Hispaniam, retinentes creditores inter-ventu sponforum removit: ac neque more, neque jure, antequam provinciæ ornarentur, (t) profectus est: incertum, metune judicii, quod privato parabatur; an quo maturius sociis implorantibus subveniret. Pacataque provincia, pari festinatione, non expectato successore, ad triumphum simul consulatumque decessit. Sed cum edictis (u) jam comitiis ratio ejus haberi non posset, nisi privatus introisset Urbem, & ambienti ut legibus solveretur, multi contradicerent, coactus est triumphum, ne consulatu excluderetur, dimittere.

Ex provincia
redit in Ur-
bem.

C. Cæsaris
consulatus.

CAP. XIX. E duobus consulatus competitoribus. L. Luceio, M. que Bibulo, Luceium sibi adjunxit: pactus ut is, quoniam inferior gratia esset, pecuniaque polleret, nummos de suo communi nomine per centurias pronuntiaret. Qua cognita re, Optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum eum in summo magistratu, concordis & consentiente collega, auctores Bibulo fuerunt tantundem pollicendi: ac plerique pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionem è Republica fieri. Igitur cum Bibulo Consul creatur. (x)

Eandem ob causam opera Optimatibus (y) data est, ut provinciæ futuris Coss. minimi negotii, id est, silvæ callesque decernerentur. Qua maxime injuria instinctus, omnibus officiis Cn. Pompejum affectatus est, offensum Patribus, quod Mithridate rege victo, cunctantius (z) confirmarentur acta sua: Pompejoque M. Crassum reconciliavit, veterem inimicum ex consulatu, quem summa discordia simul gesserant: ac societatem cum utroque iniit, ne quid ageretur in Rep. quod displicuisset ulli è tribus.

CAP. XX. Inito honore, primus omnium instituit, ut tam Senatus, quam Populi diurna acta conficerentur, & publicarentur. Antiquum etiam retulit morem, ut quo mense fasces non haberet, accensus ante eum ireret, lictores pone sequerentur. Lege autem agraria promulgata, obnuntiantem collegam armis foro expulit. Ac postero die in Senatu conquestum, nec quoquam reperto qui super tali consternatione referre, aut censere aliquid auderet, qualia multa sæpe in levioribus turbis (a) decreta erant, in eam coëgit desperationem, ut quoad potestate abiret, domo abditus nihil aliud quam per edicta obnuntiaret. Unus ex eo tempore omnia in Rep. ad arbitrium administravit: ut nonnulli urbanorum, cum quid per jocum testandi (b) gratia signarent, non *Cæsare & Bibulo*, sed *Julio & Cæsare* Coss. actum scriberent, bis eundem præponentes (c), nomine atque cognomine: utque vulgo mox ferrentur hi verius:

*Non Bibulo quidquam (d) nuper sed Cæsare factum est:
Nam Bibulo fieri Consule, nil memini.*

Campum Stellatæ majoribus consecratum, agrumque Campanum ad subsidia Reip. vectigalem relictum, divisit extra sortem, ad xx. millibus (e) civium, quibus terni pluresve liberi essent. Publicanos remissionem petentes, tertia mercedum parte relevavit: ac ne in locatione novorum vectigalium immoderatus licerentur, (f) propalam monuit. Cætera item quæ cuique libuissent, dilargitus est, contradicente nullo, ac, si conaretur quis, absterito. M. Catonem interpellantem extrahi curia per licitorem, ducique in carcerem iussit. (13) L. Lucullo liberius resistenti tantum calumniarum metum injecit, ut ad genua ultro sibi accideret. (g) Cicerone in judicio quodam deplorante temporum statum, P. Clodium inimicum ejus frustra jampridem à Patribus ad plebem trans-

(o) al. Vettio. al. Vetto. (p) al. iudice. (q) al. quadam. (r) al. multatum. (s) al. eodem & Novium. (t) al. ordinarentur. (u) al. editis. (x) al. creatus est. (y) al. ab Optimatibus. (z) al. contantius. al. cunctantius. (a) al. culpis. (b) al. testationis. (c) al. proponentes. (d) al. quiddam. al. quidam. (e) al. ac xx. millibus. (f) al. licitarentur. (g) al. accederet.

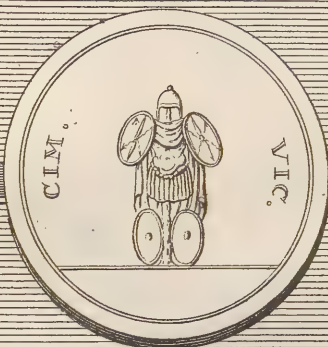
(12) à L. Vettio indice. JUDICE pro INDICE substituerat Casaubonus refragantibus aliis, meo quidem judicio optime. Ennum Tab. IV. num. 4. quem citat hujus controversiæ iudicem, in quo manifeste legitur VETTIUS JUDEX. PATIN. I. c. p. 12.
(13) L. Lucullo. Hic ille est Lucullus, qui Mithridate & Tigrane, mira felicitate, superatis, tantas opes paraverat, ut inde, ad sumptuosam vitam conversus, in aedes, bibliothecas ac prætoria extruenda, in villas hortosque, orani signorum tabularumque genere, exornandos, incredibilem auri vim profuderit: Cum interim quotidiano epularum apparatu fere in proverbium veniret. Hac Luculli effigie, ejusdem lautitiam exprimere voluisse opinor sculptorem Italum, quisquis demum numum Tab. V. num. 1. finxit. Imperitiam certe latinæ linguæ turpiter prodidit, dum C. litteram TQ S. præmisit, quibus notam Senatus Consulti designare sine dubio voluit, nec enim alio consilio factum fuisse arbitror. PATIN. I. c. p. 35.

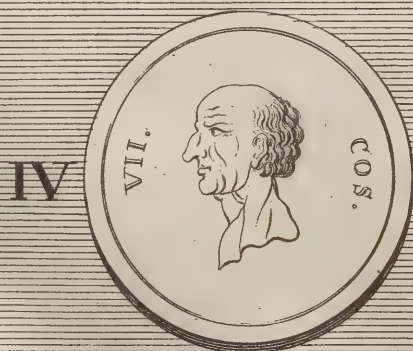
AR

AR

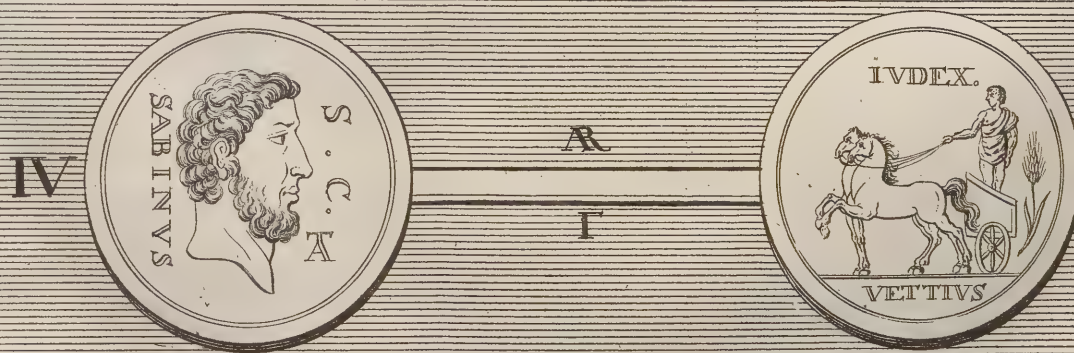
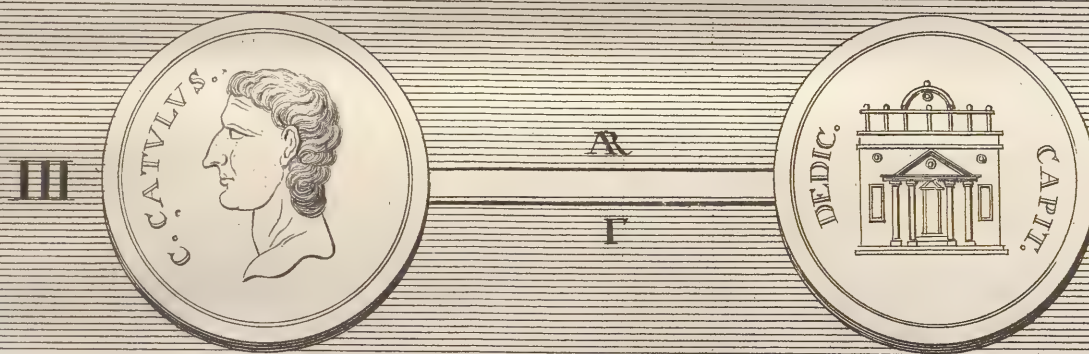
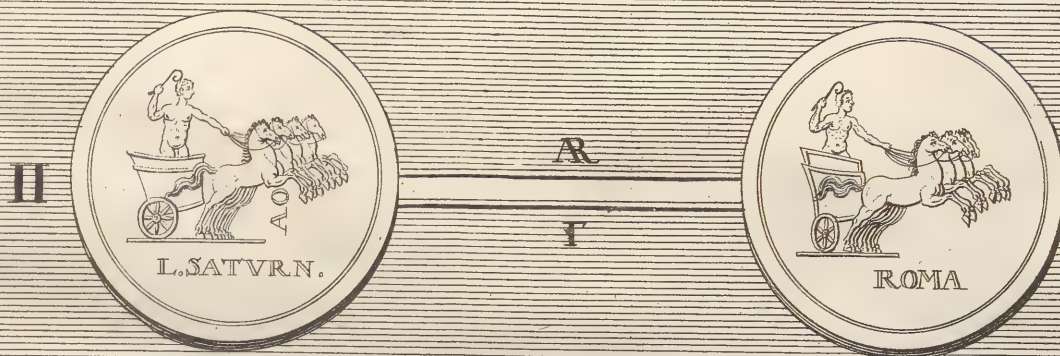
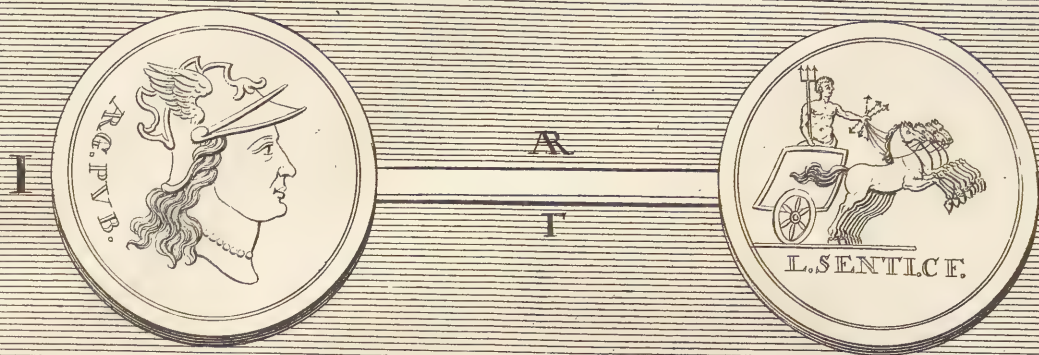

AR

AR

transire nitentem, eodem die (b), horaque nona, transduxit. (i) Postremo in universos diversæ factionis induxit Vettium præmiis, (k) ut sede inferenda Pompejo nece sollicitatum à quibusdam profiteretur, productusque pro Rostris auctores ex compacto nominaret, sed uno atque altero frustra, nec sine suspitione fraudis nominatis, desperans tam præcipitis consilii eventum, interceptisse veneno indicem (l) creditur.

Cæsaris uxor
tertia.

CAP. XXI. Sub idem tempus Calpurniam L. Pisonis filiam, successuri sibi in consulatu, duxit uxorem: suamque Juliam Cn. Pompejo collocavit, repudiato priore sponso Servilio Cæpione, cujus vel præcipua opera paullo ante Bibulum impugnaverat. Ac post novam affinitatem, Pompejum primum rogare sententiam cœpit, (14) cum Crassum soleret: essetque consuetudo, ut quem ordinem interrogandi sententias Consul Kalend. Januariis instituisset, eum toto anno conservaret (m).

Galliam provin-
ciam forti-
tur Cæsar.

CAP. XXII. Socero igitur generoque suffragantibus, ex omni provinciarum copia Gallias potissimum elegit, cujus emolumento & opportunitate idonea sit materia triumphorum. Et initio quidem Galliam Cisalpinam, Illyrico adjecto, lege Vatinia accepit: mox per Senatum, Comitam quoque: veritis Patribus ne si ipsi negassent, Populus & hanc daret. Quo gaudio elatus, non temperavit quin paucos post dies frequenti curia jactaret, invitis & gementibus adversariis adeptum se quæ concupisset: proinde ex eo insultaturum omnium capitibus, ac negante quodam per contumeliam, *Facile hoc ulli femina fore*, responderit, quasi alludens, *In Assyria (n) quoque regnasse Semiramis, magnamque Asiæ partem Amazonas tenuisse quondam*.

Accusatio ge-
storum consi-
latus Cæsaris.

CAP. XXIII. Functus consulatu, C. Memmio Lucioque Domitio Prætoribus, de superioris anni actis referentibus, cognitionem Senatui detulit: nec illo suscipiente, triduoque irritas altercationes absumpto, in provinciam abiit: & statim Quæstor ejus in præjudicium aliquod criminibus arreptus est. Mox & ipse à L. Antistio Tribuno plebis postulatus, appellato demum collegio, obtinuit, cum Reip. causa abesset, reus ne fieret. Ad securitatem ergo posteri temporis, in magno negotio habuit obligare semper annuos Magistratus, & è petitoribus, (o) non alios adjuvare, aut ad honorem pati pervenire, quam qui sibi recepissent (p) propugnatos absentiam suam: cujus pacti non dubitavit à quibusdam jusiurandum atque etiam syngrapham (q) exigere.

L. Domitius
minatur Cæ-
sari.

CAP. XXIV. Sed cum L. Domitius consulatus candidatus palam minaretur, Cos. se effecturum quod prætor nequisset, adempturumque ei exer-

citus: Crassum, Pompejumque in urbem provinciae suæ Lucam extractos, compulit, ut detrudendi Domitii causa, consulatum alterum peterent: & ut in quinquennium sibi imperium propagaretur: perfecitque utrumque (r). Qua fiducia ad legiones quas à Rep. acceperat, alias privato sumptu addidit: unam etiam ex Transalpinis conscriptam, vocabulo quoque Gallico: (Alauda enim appellabatur) quam disciplina cultuque Romano institutam & ornatam, postea universam civitate donavit. Nec deinde ulla belli occasione, ne injusti quidem ac periculosi, abstinuit, tam fœderatis quam infestis ac feris gentibus ultro laceratis: adeo ut Senatus quondam legatos ad explorandum statum Galliarum mittendos decreverit: ac nonnulli dedendum eum hostibus censuerint. Sed prospere decedentibus rebus, & sæpius & plurimum quam quisquam umquam dierum supplicationes impetravit.

CAP. XXV. Gessit autem novem annis, quibus in imperio fuit, hæc fete. Omnem Gal-

Cæsaris gesta
per Galliam.

liam, quæ à saltu Pyrenæo Alpibusque & monte Gebenna, fluminibus Rheno & Rhodano continetur, patetque circumitu ad bis & tricies centum millia passuum, præter socios ac bene meritas civitates, in provinciae formam redegit, eique quadringenties in singulos annos stipendii nomine imposuit. Germanos qui trans Rhenum incolunt, primus Romanorum, ponte fabricato, aggressus, maximis affecit cladibus. Aggressus est & Britannos, ignotos antea: superatisque pecunias & obsides imperavit. Per tot successus ter, nec amplius, adversum casum expertus: in Britannia, classe vi tempestatis prope absumpta: & in Gallia, ad Gergoviam legione fusa: & in Germanorum finibus (15) Titurio & Arunculeio (s) legatis per insidias cæsis.

CAP. XXVI. Eodem temporis spatio matrem primo, deinde filiam, nec multo post neprem (t) amisit. INTER QUÆ consternata (u) P. Clodii cæde Rep. cum Senatus unum Cos. nominatimque Cn. Pompejum fieri censuisset, egit cum tribunis plebis collegam se Pompejo destinantibus, id potius ad Populum ferrent, ut absenti sibi, quandoque (x) imperii tempus expleri cœpisset, petitio secundi Consulatus daretur: ne ea causa maturius, & imperfecto adhuc bello decederet. Quod ut adeptus est, altiora jam meditans, & spei plenus, nullum largitionis, aut officiorum in quemquam genus publice, privatimque omisit. Forum de manubiis inchoavit: cujus area super Hs. millies constitit. Munus Populo, epulumque pronuntiavit in filiae memoriam, quod ante eum nemo. (y) Quorum ut quam maxima expectatio esset, ea quæ ad epulum pertinerent, quam-

Mors matris,
filiae & neptis
C. Cæsaris.

Variæ Cæsaris
artes ad fir-
mandam au-
gendamque
potentiam.

(b) al. eodemque die. (i) al. traduxit. (k) al. diversæ factionis inductum præmiis. (l) al. judicem. (m) al. observaret. (n) al. in Suria vel Syria. (o) al. competitoribus. (p) al. pepigissent. (q) al. syngraphum. (r) al. peterent: perfecitque utrumque: & ut in quinquennium sibi imperium prorogaretur. (s) al. Arunculejo. (t) al. nepotem. (u) al. Interimque consternata. (x) al. absenti sibi & quando &c. (y) al. nemo fecit.

(14) Cum Crassum soleret) Crassi faciem, in antiquis numismatis, non extantem, sibi finxit sculptor numi Tab. V. num. 2. quem ideo appono, ne pro antiquo obtrudatur. PATIN. l. c. p. 17.

(15) Titurio) Titurii gentis numos ob Tarpejam virginem raptumque Sabinarum satis spectabiles vid. Tom. I. Scriptor. Rez. Rom. Tab. IV. num. 2.

quamvis macellariis oblocata (z), etiam domesticatim apparebat. Gladiatores notos, sicubi infestis spectatoribus dimicarent, vi rapiendos reservandosque mandabat. Tirones neque in ludo, neque per lanistas, sed in domibus per Equites Romanos, ac etiam per Senatores armorum peritos erudiebat: precibus enitens, quod epistolis ejus ostenditur, ut disciplinam singulorum susciperent, ipsique dictata exercitibus darent. Legionibus stipendium in perpetuum duplicavit. Frumentum, quoties copia esset, etiam sine modo mensuraque prae-buit: ac singula interdum mancipia & praedia (a) viritim dedit.

Affinitas cum Pompejo renovata.

CAP. XXVII. Ad retinendam autem Pompeii necessitudinem ac voluntatem, Octaviam sororis suae neptem, quae C. Marcello nupta erat conditione (b) ei detulit, sibi que filiam ejus in matrimonium petiit, Fausto Sullae destinata. Omnibus vero circa eum, atque etiam parte magna Senatus, gratuito, (c) aut levi foenore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere vel invitatos, vel sponte ad se commeantes, uberrimo congiario prosequabatur: liberos insuper, servulosque cujusque, prout domino patronove gratus quis esset. Tum reorum aut obætorum, aut prodigæ juventutis subsidium unicum, ac promptissimum erat: nisi quos gravior criminum, vel inopiæ luxuriæve vis urgeret, quam ut subveniri posset a se. His plane palam bello civili opus esse dicebat.

Amicitia regum & provinciarum à Caesare allesta.

CAP. XXVIII. Nec minore studio Reges atque provincias per terrarum orbem alliciebat: aliis, captivorum millia dono offerens: aliis citra Senatus Populique auctoritatem, quo vellent, & quoties vellent, auxilia submittens: superque Italiae, Galliarumque & Hispaniarum, Asiae quoque & Graeciae potentissimas urbes praecipuis operibus exornans: donec attonitis jam omnibus, & quorsum illa tenderent reputantibus, M. Claudius Marcellus Cos. edito praefatus de summa se Rep. acturum, retulit ad Senatum ut ei succederetur ante tempus: quoniam bello confecto pax esset, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne absentis ratio comitiis haberetur, quando nec plebiscito Pompejus postea abrogasset. Acciderat autem, ut is legem de jure magistratuum ferens, eo capite quo à petitione honorum absentes summovebat, ne Caesarem quidem exciperet per oblivionem: ac mox lege jam in aes incisa, & in ærarium condita, corrigeret errorem. Nec contentus Marcellus provincias Caesari & privilegium eripere, retulit etiam, ut colonis quos rogatione Vatinia Novumcomum deduxisset, civitas adimeretur: quod per ambitionem & ultra praescriptum data esset.

Provisio Caesaris contra hoc decretum.

CAP. XXIX. Commotus his Caesar, ac judicans, quod sæpe ex eo auditum ferunt, difficilius se principem civitatis à primo ordine in secundum, quam ex secundo in novissimum detrudi, summa ope restitit, partim per intercessores tribunos, partim per Servium Sulpicium alterum Consulem. Insequenti quoque anno, C. Marcello, qui fratri patrulli suo Mar-

co in consulatu successerat, eadem tentanti, collegam ejus Æmiliū Paullum, Cajumque Curionem violentissimum tribunorum, ingenti mercede defensores paravit. Sed obstinatius cum omnia agi videret, & designatos etiam coss. è parte diversa, Senatum literis deprecatus est, ne sibi beneficium Populi adimeretur (d): aut ut cæteri quoque Imperatores ab exercitibus discederent: confusus, ut putant, facilius se, simulatque libuisset, veteranos convocaturum, quam Pompejum novos milites. Cum adversariis autem pepigit, ut dimissis octo legionibus Transalpinaque Gallia, duæ sibi legiones, & Cisalpina provincia, vel etiam una legio cum Illyrico, concederetur, quoad cos. fieret.

CAP. XXX. Verum neque Senatu interveniente, & adversariis negantibus, ullam se de Rep. facturos pactionem, transiit in citeriorem Galliam: conventibusque peractis, Ravennæ substitit, bello vindicaturus, si quid de Tribunis plebis intercedentibus pro se gravius à Senatu constitutum esset. Et prætextum quidem illi civilium armorum hoc fuit: causas autem alias fuisse opinantur. Cn. Pompejus ita dictitabat, quod neque opera consummare quæ instituerat, neque Populi expectationem, quam de adventu sui fecerat, privatis opibus exple-re posset, turbare omnia ac permiscere voluisse. Alii timuisse dicunt, ne eorum, quæ primo consulatu adversus auspicia legesque & intercessionem gessisset, rationem reddere cogeretur: cum M. Cato idemtidem, nec sine jurejurando, denuntiaret, delaturum se nomen ejus simul ac primum exercitum dimississet: cumque vulgo fore prædicarent, ut sit privatus rediisset, Milonis exemplo, circumpositis armatis, causam apud judices diceret. Quod probabilius facit Asinius Pollio, Pharsalica acie caesos profligatosque adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse referens: *Hoc (e) voluerunt: tantis rebus gestis C. Caesar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petiissem.* Quidam putant captum imperii consuetudine, pensitatisque suis & inimicorum viribus, usum occasione rapiendæ dominationis, quam ætate prima concupisset. Quod existimasse videbatur & Cicero, scribens *De officiis tertio libro*, semper Caesarem in ore habuisse Euripidis versus, quos sic ipse convertit:

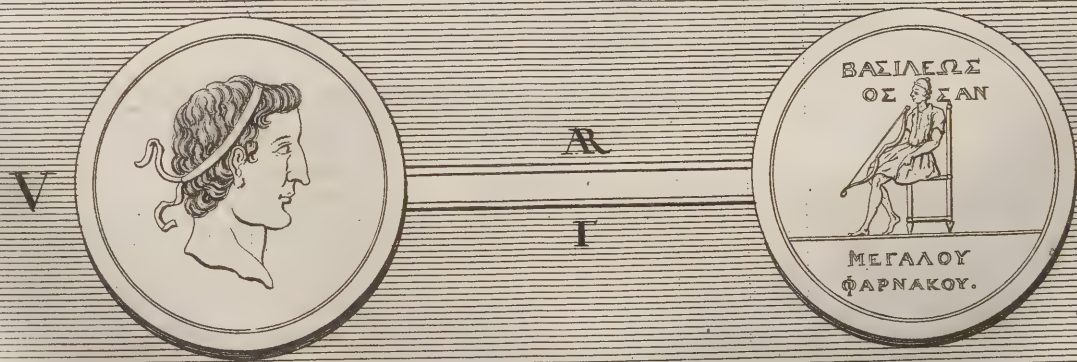
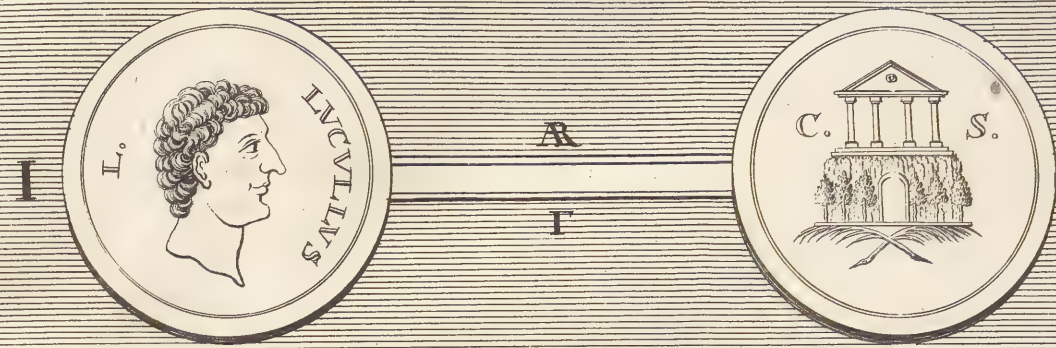
Causa bellorum civilium.

Nam si violandum est jus, regnandi gratia Violandum est: aliis rebus pietatem colas.

CAP. XXXI. Cum ergo sublatam tribunorum intercessionem, ipsosque Urbe celsisse nuntiatum est, praemissis confestim clam cohortibus, ne qua suspicio moveretur, & spectaculo publico per dissimulationem interfuit, & formam, qua ludum gladiatorum erat ædificaturus, consideravit, & ex consuetudine convivio se frequenti dedit. Dein post solis occasum, mulis è proximo pistrino ad vehiculum junctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est: & cum luminibus extinctis decessisset via, diu errabundus, tandem ad lucem duce reperto, per angustissimos trami-

Profectus Caesaris à Ravenna ad Rubiconem flumen.

(z) al. adlocata. (a) al. ex præda. (b) al. conditionem. (c) al. gratuito. (d) al. adimeretur. (e) al. Hæc.

tes pedibus evasit: consecutusque cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciae ejus finis erat, paullum constitit (f): ac reputans quantum moliretur, conversus ad proximos, *Etiam nunc*, inquit, *regredi possumus: quod si ponticulum transferimus, omnia armis agenda erunt.*

Cæsari dubitanti ostentum factum apud Rubiconem.

CAP. XXXII. Cunctanti ostentum tale factum est. Quidam eximia magnitudine & forma, in proximo sedens repente apparuit, arundine canens: ad quem audiendum, cum præter pastores, plurimi etiam ex stationibus milites concurrissent, interque eos & Aeneatores, rapta ab uno ruba profiliuit ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsus, pertendit ad alteram ripam. Tunc Cæsar, *Eatur*, inquit, *quo Deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat. Facta alea est*, inquit (g).

Transitus Rubiconis, & ejus concio.

CAP. XXXIII. Atque ita trajecto exercitu, adhibitis Tribunis plebis, qui pulsi supervernerant, pro concione fidem militum, flens, ac veste à pectore discissa, invocavit. Existimatur etiam equestres census pollicitus singulis: quod accidit opinione falsa. Nam cum in alloquendo exhortandoque, sæpius digitum lævæ manus ostentans, affirmaret se ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensusus esset, annulum quoque æquo animo detracturum sibi: extrema concio, cui facilius erat videre concionantem, quam audire, pro dicto accepit quod visu suspicatur: promissumque jus annulorum cum millibus quadringenis (h), fama distulit.

Ordo & summa rerum C. Cæsaris.

CAP. XXXIV. Ordo & summa rerum quas deinceps gessit, sic se (i) habent. Picenum, Umbriam, Etruriam occupavit: & L. Domitio, qui per tumultum successor ei nominatus, Corfinium præsidio tenebat, in deditionem redacto, atque dimisso, secundum superum mare Brundisium (k) tetendit, quo Coss. Pompejusque confugerant, quam primum tansfretaturi. Hos frustra per omnes moras exitu prohibere conatus, Romam iter convertit, appellatisque de Rep. Patribus, validissimas Pompeji copias, quæ sub tribus legatis M. Petrejo, & (16) L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, invasit: professus ante inter suos, *ire se ad exercitum sine duce, & inde reversurum ad ducem sine exercitu.* Et quamquam obsidione Massiliæ, quæ sibi in itinere portas clauserat, summaque frumentariæ rei penuria retardante, brevi tamen omnia subegit.

CAP. XXXV. Hinc Urbe repetita, in Macedoniam transgressus, Pompejum per quatuor

pæne mensis maximis obsessum operibus, ad extremum Pharsalico prælio fudit (l): & fugientem Alexandriam persecutus, ut occisum deprehendit, (17) cum Ptolemæo rege, à quo sibi quoque insidias tendi videbat, bellum sane difficillimum gessit: neque loco, neque tempore æquo, sed hieme anni, & intra mœnia copiosissimi ac follertissimi hostis, inops ipse rerum omnium, atque imparatus. Regnum Ægypti victor, Cleopatram fratrique ejus minori permisit: veritus provinciam facere, ne quandoque violentiorem præsidem nacta, novarum rerum materia esset. Ab Alexandria in Syriam, & inde Pontum transit, urgentibus (18) de Pharnace nuntiis: quem Mithridatis Magni filium, ac tunc occasione temporum bellantem, jamque multiplici successu præferocem, intra quintum, quam adfuerat, diem, quatuor, quibus in conspectum venit, horis, una profligavit acie: crebro commemorans Pompeji felicitatem, cui præcipua militiæ laus, de tam imbelli genere hostium contigisset. Dehinc Scipionem ac Jubam, reliquias partium in Africa refoventeis, devicit: Pompeji liberos in Hispania.

Cæsaris & legatorum suorum clades.

CAP. XXXVI. Omnibus civilibus bellis nullam cladem, nisi per legatos suos, passus est: quorum C. Curio in Africa periit: C. Antonius (m) in Illyrico in adversariorum devenit potestatem: P. Dolabella classem in eodem Illyrico, Cn. Domitius Calvinus in Ponto exercitum amiserunt. Ipse prosperrime semper, ac ne ancipiti quidem umquam fortuna, præterquam bis dimicavit: semel ad Dyrrachium, ubi pulsus; non instante Pompejo, negavit eum vincere scire: iterum in Hispania ultimo prælio, cum desperatis rebus, etiam de consciscenda nece cogitavit.

C. Cæsaris triumphus.

CAP. XXXVII. Confectis bellis, (19) quinque triumphavit, post devictum Scipionem quater eodem mense, sed interjectis diebus: & rursus semel post superatos Pompeji liberos. Primum & excellentissimum triumphum egit Gallicum, sequentem Alexandrinum, deinde Ponticum, huic proximum Africanum, novissimum Hispaniensem, diverso quemque apparatu & instrumento. Gallici triumphi die, Velabrum prætervehens, pæne curru excussus est, axe diffracto: adscenditque Capitolium ad lumina, quadraginta elephantis dextra atque sinistra lychnuchos (n) gestantibus. Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prætulit titulum, (20) *VENI, VIDI, VICI*:

B

non

(f) al. substitit. (g) alii τὸ inquit omittunt. (h) al. quadragenis. (i) alii τὸ se omittunt. (k) al. Brundisium. (l) al. fundit. (m) al. C. Annius. (n) al. lychnos.

(16) L. Afranio & M. Varrone) Eorum numos exhibent Fam. Rom. Qui quod vel effigibus careant, vel nihil insoliti exhibeant, à nobis sponte prætermittuntur: neque enim omnes quorum nomina Author refert, exprimere animus est. PATIN. loc. cit. p. 24. Lege interim in numo Tab. V. num. 3. non Spurius Afranius, ut vult URSINUS, sed cum BEGERO Sextus Afranius. Dn. de KLETTENB.

(17) Cum Ptolemæo rege) Numus rarissimus Tab. V. num. 4. à Cl. VAILLANTIO hunc Ptolemæum regem Ægyptiorum exhibet. (18) De Pharnace) REGIS MAGNI PHARNACIS numum habes Tab. V. num. 5. quem porro Mithridatis filium non opinor, cum hunc MAGNUM cognominatum non legam apud STRABONEM Lib. XI. & XII. APPIANUM, de bell. Mithr. & de bell. civil. Lib. II. aliosque, qui de eo scripserunt. Mallem ad priorem Pharnacem de quo sic PLINIUS, Lib. XXXIII. cap. 12. Argenti usum in statuas primum ad honorem Divi Augusti in adulationem temporum transisse falso existimatur. Jam enim triumpho Magni Pompeji reperimus translata PHARNACIS qui primus regnavit in Ponto, argenteam statuam: item Mithridatis Eupatoris, &c. Quibus adducor, ut credam, numum ad Mithridatis avum referri. PATIN. l. c. p. 25.

(19) Quinque triumphavit) Quare non dubitarem, quinque diversos numos Tab. VI. num. 1. 2. 3. 4. 5. peculiares triumphos denotare, quod patet ex captivorum, armorum, & tropæorum varietate. Veneris caput in anticis conspicitur, quod Juliorum nobilitatem denotat. PATIN. l. c. p. 26.

(20) Veni, Vidi, Vici) Hac ipsa verba Cæsar in Urbem, de hac victoria, scripserat, inquit APPIANUS Lib. II. de bell. civil. quæ superiori sæculo JOANN. CAVINUS Italus, (à patria, communiter Patavinus dictus) homo in imitanda antiquorum monetariorum arte valde industrius, Cæsaris numo Tab. VI. num. 6. accommodavit, idque ita eleganter, ut sui temporis Antiquarii pæne impofuerit. PATIN. l. c. p. 27.

non acta belli significantem, sicut cæteri, sed celeriter confecti notam.

Cæsar liberalitas erga militem & populum.

CAP. XXXVIII. Veteranis legionibus prædæ nomine, in pedites singulos, super bina sestertia, quæ initio civilis tumultus numeraverat, vicena millia (o) nummum dedit. Assignavit & agros, sed non continuos, ne quis possessorum expelleretur. Populo præter frumenti denos modios, ac totidem olei libras, trecenos quoque nummos, quos pollicitus olim erat, viritim divisit: & hoc amplius, centenos pro mora. Annuatim etiam habitationem Romæ usque ad bina millia nummum, in Italia non ultra quingenos sestertios remisit. Adjecit epulum ac viscerationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Nam cum prius parce, neque pro liberalitate sua præbitum judicaret, quinto post die aliud largissimum præbuit.

Spectacula varii generis à C. Cæsare edita.

CAP. XXXIX. Edidit spectacula varii generis: munus gladiatorium, ludos etiam regionatim Urbe tota, & quidem per omnium linguarum histriones: item Circenses, athletas, naumachiam. Munere in foro depugnavit Furius Leptinus (p) stirpe prætoris, & Q. Calpurnius (q) Senator quondam actorque causarum. Pyrricham saltaverunt Asia Bithyniæque principum liberi. Ludis Decimus Laberius eques Romanus mimum suum egit: donatusque quingentis sestertiis, & annulo aureo, fessum in quatuordecim è scena per orchestram transiit. Circensibus, spatio circi ab utraque parte producto, & in gyrum Euripo addito, quadrigas bigasque, & equos defultorios agitaverunt nobilissimi juvenes. (21) Trojam lusit turma duplex, majorum minorumque puerorum. Venationes editæ per dies quinque: ac novissime pugna divisa in duas acies: quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commissis. Nam quo laxius dimicaretur, sublata meræ, inque earum locum bina castra ex adverso constituta erant. Athletæ, stadio ad tempus extructo, in regione Martii campi certaverunt per triduum. Navali prælio in minore Codeta defosso lacu, biremes ac triremes, quadriremesque, Tyriæ & Ægyptiæ classes, magno pugnatorum numero conflixerunt. Ad quæ omnia spectacula tantum undique confluit hominum, ut plerique advenæ aut inter vicos, aut inter vias tabernaculis positos manerent: ac sæpe præ turba elisi exanimatique sint plurimi, & in his duo Senatores.

C. Cæsar Fastos emendat.

CAP. XL. CONVERSUS hinc ad ordinandum Reip. statum, Fastos correxit, jam pridem vitio Pontificum per intercalandi licentiam adeo turbatos, ut neque messium feriæ æstati, neque vindemiarum autumnis competere. Annumque ad cursum Solis accommodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset: & intercalario mense sublato, unus dies quar-

to quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in posterum ex Kalendis Januariis nobis (r) temporum ratio congrueret, inter Novembrem ac Decembrem mensem, interjecit duos alios: fuitque is annus, quo hæc constituebantur, xv. mensium cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat.

CAP. XLI. Senatui supplevit, patricios adlegit: prætorum, ædilium, quæstorum, minorum etiam magistratuum numerum ampliavit: nudatos opere censorio, aut sententia iudicum de ambitu condemnatos, restituit. Comitia cum Populo partitus est: ut exceptis consulatus competitoribus, de cætero numero candidatorum, pro parte dimidia, quos Populus vellet pronuntiarentur: (s) pro parte altera, quos ipse edidisset. Et edebat per libellos circum tribus (t) missos scriptura brevi, *Cæsar dictator illi tribui. Commendo vobis illum, & illum, ut vestro suffragio suam dignitatem teneant.* Admisit ad honores & proscriptionum liberos. Iudicia ad duo genera iudicum redegit, equestris ordinis, ac senatorii: tribunos ærarios, quod erat tertium, sustulit. Recensum Populi, nec more, nec loco solito, sed vicatim per dominos insularum egit: atque ex viginti trecentisque millibus accipientium frumentum è publico, ad centum quinquaginta retraxit. Ac ne qui novi coetus, recensitionis causa moveri quandoque possent, instituit, quotannis in demortuorum locum ex his qui recensiti essent, subfortitio à prætore fieret.

Senatum supplet.

Comitia cum populo partitur.

Et alia nova multa in Urbe instituit.

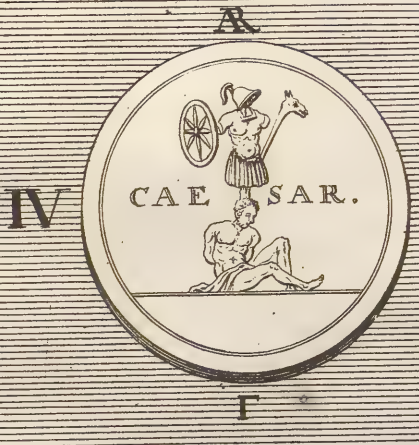
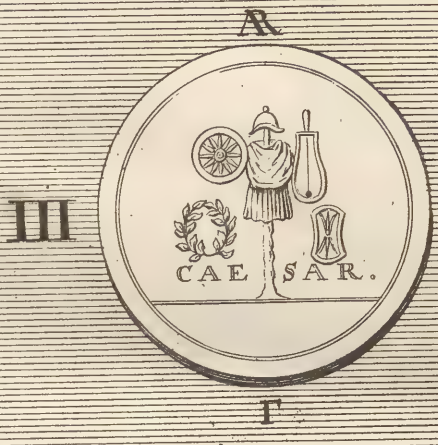
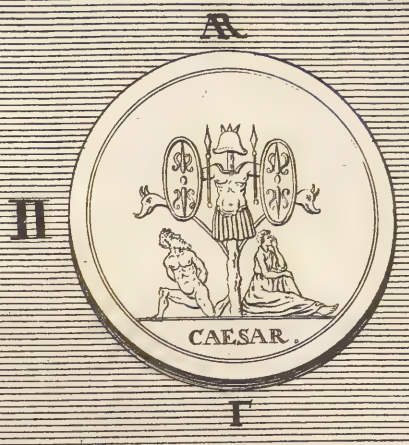
CAP. XLII. (22) Octoginta autem civium millibus in transmarinas colonias distributis, ut exhaustæ quoque Urbis frequentia suppeteret, sanxit. Ne quis civis major annis viginti, minorve xl. qui sacramento non teneretur, plus triennio continuo Italia abesset; neu quis Senatoris filius, nisi contubernalis, aut comes magistratus, peregre proficisceretur. neve hi qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesque medicinam Romæ professos, & liberalium artium doctores, quo libentius & ipsi Urbem incoherent, & cæteri appeterent, civitate donavit. De pecuniis mutuis, disjecta novarum tabularum expectatione, quæ crebro movebatur, decrevit tandem, ut debitores creditoribus satisfacerent, per æstimationem possessionum, quanti quasque ante civile bellum comparassent, deducto summæ æris alieni, si quid usuræ nomine numeratum, aut per scriptum fuisset: qua conditione quarta pars ferre crediti deperibat. Cuncta collegia, præter antiquitus constituta: distraxit. (u) Pœnas facinorum auxit: & cum locupletes eo facilius scelere se obligarent, quod integris patrimoniis exsulabant, parricidas, ut Cicero scribit, bonis omnibus, reliquos dimidia parte multavit.

Liberalium artium doctores fovet.

CAP.

(o) al. numeraverat, in equites vicena quaterna millia &c. (p) al. Lertinius. (q) al. A. Calpurnius. (r) al. novis. (s) al. renuntiarentur. (t) al. cuique tribui. (u) al. detraxit.

(21) Trojam lusit. Illam describit VIRGILIUS Aeneid. Lib. V. Exhibentque numi Imp. Getæ præstantissimi Tab. VI. num. 7. Troja lusit puerorum equestris dicitur, inquit FESTUS. De eo plura scripsimus, in numis ex ære mediocri pag. 272. PATIN. loc. cit. p. 29.
(22) Octoginta civium millibus. . . distributis. Transmarinarum coloniarum à Julio Cæsare deductarum duo Tab. VII. num. 1. & 2. apposuius monumenta, quæ Corinthum indicant & Berythum. Certum est ab eodem Carthaginem amplificatam etiam fuisse, & coloniam factam: at nulli ejus supersunt numi. Quæ ad Corinthum spectant, diximus in Numis ex ære mediocri. Ad illam referuntur hæc verba Authoris Cap. XLIV. Cæsarem Isthmum perfodere destinasse, scilicet Corinthiacum, quod postea Nero frustra tentavit, PATIN. loc. cit. p. 34.

Cæsaris labor
in iure dicen-
do.

CAP. XLIII. Jus laboriosissime ac severissime dixit. Reperundarum convictos etiam ordine senatorio movit. Diremit nuptias prætorii viri, qui digressam à marito post biduum statim duxerat, quamvis sine probri suspitione. Peregrinarum mercium portoria instituit. Leæticarum usum, item conchiliatæ vestis, & margaritarum, nisi certis personis & ætatibus, perque certos dies ademit. Legem præcipue sumptuariam exercuit: dispositis circa macellum custodibus, qui opsonia contra veritum retinerent, deportarentque ad se, submissis nonnumquam lictoribus atque militibus: qui si qua custodes fefellissent, jam apposita è triclinio auferrent.

Cæsaris desti-
natio in ordi-
nanda Urbe,
& Imperio
ampliando.

CAP. XLIV. Jam de ornanda instruendaque Urbe, item de tuendo ampliandoque imperio, plura ac majora in dies destinabat. In primis Martis templum, quantum nusquam esset, exstruere, repleto & complanato lacu, in quo naumachiae spectaculum ediderat: theatrumque summæ magnitudinis Tarpejo monti accubans. Jus civile ad certum modum redigere, atque ex immensa diffusaque legum copia, optima quæque & necessaria in paucissimos conferre libros. Bibliothecas Græcas & Latinas, (x) quas maximas posset, publicare, data M. Varroni cura comparandarum ac digerendarum. Siccare Pomptinas paludes: emittere Fucinum lacum: viam munire à mari supero per Apennini dorsum ad Tiberim usque: perfodere Isthmum: Dacos, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, coercere: mox Parthis inferre bellum per Armeniam minorem, nec nisi ante expertos aggredi prælio. Talia agentem atque meditantem mors prævenit: de qua prius quam dicam, ea quæ ad formam & habitum, & cultum & mores, nec minus quæ ad civilia & bellica ejus studia pertineant, non alienum erit summatim exponere.

Cæsaris statu-
ra & cultus
corporis.

CAP. XLV. Fuisse traditur excelsa statura, colore candido, teretibus membris, (23) ore paullo pleniore, nigris vegetisque oculis, valetudine prospera: nisi quod tempore extremo, repente animo linqui, atque etiam per somnum (y) exterreri solebat. Comitiali quoque morbo bis inter res agendas (z) correptus est. Circa corporis curam morosior, ut non solum tonderetur diligenter, ac raderetur, sed velleretur etiam: ut quidam exprobraverunt: calvitii vero deformitatem iniquissime ferret, sæpe obrectatorum jocos obnoxiam expertus. Ideoque & deficientem capillum revocare à vertice assueverat: & ex omnibus decretis sibi à Senatu Populoque honoribus, non aliud aut recepit aut usurpavit libentius quam (24) jus laureæ perpetuo gestandæ. Etiam cultu notabile ferunt. Usus enim lato clavo ad ma-

nus fimbriato, nec ut umquam aliter quam super eum cingeretur, & quidem fluxiore cinctura. Unde emanasse Sullæ dictum (a), Optimates sæpius admonentis, ut male præcinctum puerum caverent.

CAP. XLVI. Habitavit primo in Suburra modicis ædibus: post autem Pontificatum maximum, in Sacra via domo publica. Munditiarum lautitiarumque studiosissimum multi prodiderunt. Villam in Nemorensi à fundamentis inchoatam, magnoque sumptu absolutam, quia non tota ad animum ei responderat, totam diruisse, quamquam tenuem adhuc & obæratum. In expeditionibus tessellata & scætilia pavimenta circumtulisse.

Cæsaris habi-
ratio, & stru-
ctura villarum

CAP. XLVII. Britanniam petisse spe margaritarum, quarum amplitudinem conferentem interdum sua manu exegisse pondus. Gemmas, toreumata, signa, tabulas operis antiqui semper animosissime comparasse: servitia recentiora (b) politioraque, immenso pretio, & cujus ipsum etiam puderet, sic ut rationibus vetaret (c) inferri.

Cæsaris cupi-
ditas circa
gemmas.

CAP. XLVIII. Convivatum assidue, per provincias duobus tricliniis: uno, quo sagati palliative, altero, quo togati cum illustrioribus provinciarum discumberent. Domesticam disciplinam in parvis ac majoribus rebus diligenter adeo severeque rexit, ut pistorem, alium quam sibi panem convivis subjicientem, compedibus vinxerit: libertum gratissimum, ob adulteratam equitis Romani uxorem, quamvis nullo querente (d), capitali poena adfecerit.

Cæsaris convi-
viorum ratio
& domestica
disciplina.

CAP. XLIX. Pudicitiae ejus famam nihil quidem præter Nicomedis contubernium læsit, gravi tamen & perenni opprobrio, & ad omnium convitia exposito. Omitto Calvi Licinii notissimos versus:

Cæsaris pud-
icitia apud Ni-
comedem re-
gem prostrata.

*Bitynia quicquid & prædicator Cæsaris
Umquam habuit.*

Prætereo actiones Dolabellæ & Curionis patris, in quibus eum Dolabella *pellicem reginae, spondam interiorem regiae lecticae*, ac Curio *stabulum Nicomedis, & Bitynicum fornicem* dicunt. Missa etiam facio edicta Bibuli, quibus proscripsit (e) *collegam suum, Bitynicam reginam: ei-que regem antea fuisse cordi, nunc esse regnum*. Quo tempore, ut M. Brutus refert, Octavius etiam quidam, valetudine mentis liberius dicax, conventu maximo cum Pompejum *regem* appellasset, ipsum *reginam* salutavit. Sed C. Memmius (f) etiam ad cyathum & vinum Nicomedi steterisse objecit, cum reliquis exoleris, pleno convivio, accubantibus nonnullis urbicis negotiatoribus, quorum refert nomina. Cicero vero non contentus in quibusdam epis-
stolis

B 2

(x) al. Græcas Latinasque. (y) al. somnium. (z) al. gerendas. (a) al. emanasse Sullæ dictum constat. (b) al. rectiora. (c) al. ut rationibus quoque vetaret. (d) al. quærente. (e) al. præscripsit. (f) al. Sed & C. Memmius ad cyathum &c.

(23) Ore paullo pleniore) Plurimi apud GOLTZIUM, PATINUM, VAILLANTIUMque, Cæsaris numi, quemadmodum & duo Cimeliarchii nostri exempli loco Tab. VII. num. 3. & 4. exhibita numismata, omnino refragantur, quia Cæsarem macilentum contractisque genis referunt. Dn. de KLETTENBERG.

(24) Jus laureæ gestandæ) Huc spectat numus æreus Tab. VII. num. 4. cujus fabrica sculpturaque modus Augusti tempora sapit, à quo hic numus in honorem Divi Julii percussus, ut servaretur memoria eidem ex Senatus Consulto concessi juris gestandæ laureæ. Dn. de KLETTENBERG.

stolis scripisse, à satellitibus eum in cubiculum regium eductum (g) in aureo lecto, veste purpurea decubuisse, floremque ætatis à Venere orti, in Bithynia contaminatum: quondam etiam in Senatu defendenti Nyfæ causam, filiae Nicomedis, beneficiaque regis in se commemoranti: *Remove*, inquit, *istæc oro te: quando notum est, & quid ille tibi, & quid illi tu dederis* (h). Gallico denique triumpho milites ejus inter cætera carmina, qualia currum prosequentes joculariter canunt, etiam vulgatissimum illud pronuntiaverunt:

*Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:
Ecce Cæsar nunc triumphat, qui subegit Gallias:
Nicomedes non triumphat, qui subegit Cæsarem.*

Cæsar's libido
& ab ipso corruptæ illustres
fœminæ in
Urbe.

CAP. L. Pronum & sumptuosum in libidines fuisse constans opinio est, plurimasque & illustres fœminas corrupisse: in quibus Postumiam Servii Sulpicii, Lolliam Auli Gabinii, Tertullam M. Crassi, etiam Cn. Pompeji Muciam. Nam certe Pompejo, & à Curionibus patre & filio, & à multis exprobratum est, quod *cujus causa post tres liberos exegisset uxorem, & quem gemens Ægisthum appellare consuesset, ejus postea filiam potentiae cupiditate in matrimonium recepisset*. Sed ante alias dilexit M. Bruti matrem Serviliam: cui & proximo (i) suo consulatu sexagies HS. margaritam mercatus est: & bello civili super alias donationes, amplissima prædia ex auctionibus hæstæ minimo (k) addixit. Cum quidem plerisque vilitatem mirantibus, facetissime Cicero, *Quo melius*, inquit, *emptum sciatis, Tertia deducta est*: existimabatur enim Servilia, etiam filiam suam Tertiam Cæsari conciliare.

Item provinciales matronæ.

CAP. LI. Ne provincialibus quidem matrimoniis abstinuisse, vel hoc disticho apparet, jactato æque à militibus per Gallicum triumphum:

Urbani servate uxores, mæchum calvum adducimus.

Aurum in Gallia effutisti (l): heic sumpsisti mutuum.

Et variaz reginæ, maxime Cleopatra.

CAP. LII. Dilexit & reginas, inter quas Eunoën Mauram, Bogudis uxorem: cui maritoque ejus, plurima & immensa tribuit, ut Naso scripsit: sed maxime Cleopatram, cum qua & convivia in primam lucem sæpe protraxit, & eadem nave thalamago (m) pæne Æthiopia tenus Ægyptum penetravit, nisi exercitus sequi recusasset. Quam denique accitam in Urbem, non nisi maximis honoribus præmiisque auctam remisit: filiumque natum appellare nomine suo passus est. Quem quidem nonnulli Græcorum similem quoque Cæsaris & forma & incessu tradiderunt. M. Antonius agnitum etiam ab eo, Senatui adfirmavit: quæ scire C. Matium (n), & C. Oppium, reliquosque Cæsaris amicos: quorum C. Oppius, qua-

si plane defensione ac patrocinio res egeret, librum edidit, *Non esse Cæsaris filium, quem* (o) *Cleopatra dicat*. Helvius Cinna Trib. pleb. plerisque confessus est, habuisse se scriptam paratamque legem, quam Cæsar ferre jussisset, cum ipse abesset, uti uxores, liberorum quærendorum causa, quas & quot vellet (p), ducere liceret. Ac ne cui dubium omnino sit, & impudicitiae eum, & adulteriorum flagrasse infamia, Curio pater quadam eum oratione, *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellat.

CAP. LIII. Vini parcissimum ne inimici quidem negaverunt. Verbum M. Catonis est, *Unum ex omnibus Cæsarem ad evertendam Rempublicam sobrium accessisse*. Nam circa victum C. Oppius adeo indifferentem docet, ut quondam (q) ab hospite conditum oleum, pro viridi appositum, adspersantibus cæteris, solum etiam largius dicat appetisse: ne hospitem aut negligentiae, aut rusticitatis videretur arguere.

Cæsaris parva monia in cibo & potu.

CAP. LIV. Abstinentiam neque in imperiis neque in magistratibus præstitit. Ut enim quidam monumentis suis testati sunt, in Hispania à Proconsule, & à fociis pecunias accepit, emendicatas in auxilium æris alieni: & Lusitanorum quædam oppida, quamquam nec imperata detrectarent, & advenienti portas patefacere, diripuit hostiliter. In Gallia fana templaque Deum donis referta expilavit: urbes diruit, sæpius ob prædam quam ob delictum: unde factum, ut auro abundaret, ternisque millibus nummum in libras promercale, per Italiam provinciasque divideret (r). In primo consulatu tria millia pondo auri furatus è Capitolio, tantumdem inaurati æris reposuit. Societates ac regna pretio dedit: ut qui uni Ptolemæo prope sex millia talentorum suo Pompeique nomine abstulerit. Postea vero evidentissimis rapinis ac sacrilegiis, & onera bellorum civilium, & triumphorum ac munerum sustinuit impendia.

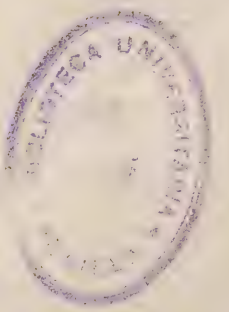
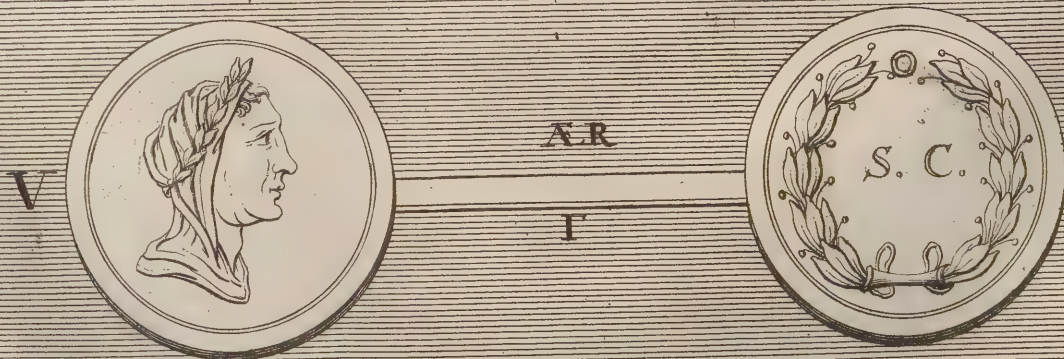
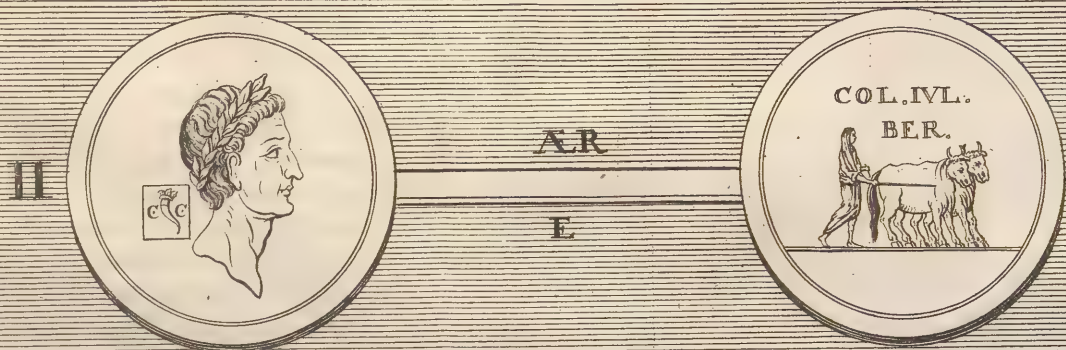
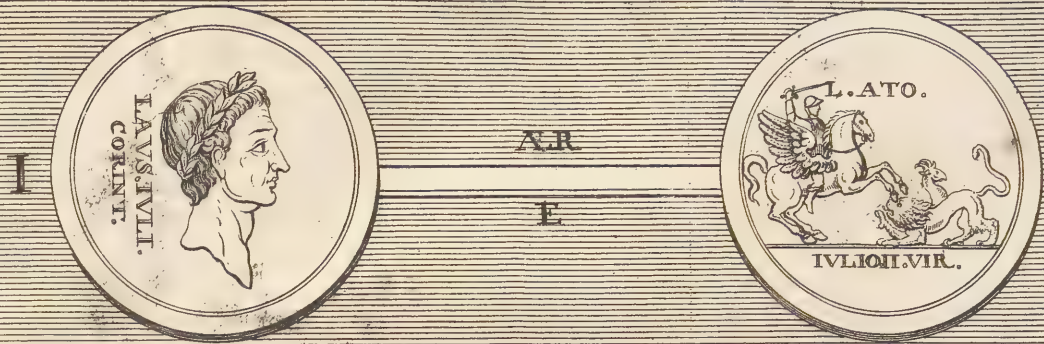
Cæsaris rapinae, cum in imperiis tum in magistratibus.

CAP. LV. Eloquentia militarique re aut æquavit præstantissimorum gloriam, aut exsuperavit. Post accusationem Dolabellæ, haud dubie principibus patronis annumeratus est. Certe Cicero ad Brutum oratores enumerans, negat *se videre cui Cæsar debeat cedere*; aitque eum *elegantem, splendidam quoque, ac etiam magnificam ac generosam quodammodo rationem dicendi tenere*. Et ad Cornelium Nepotem de eodem ita scripsit: *Quid? oratorum quem huic antepones eorum qui nihil aliud egerunt? Quis sententius aut acutior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior?* Genus eloquentiæ duntaxat adolescens adhuc Strabonis Cæsaris secutus videtur: cujus etiam ex oratione, quæ inscribitur, *Pro Sardis*, ad verbum nonnulla transtulit in *Divinationem* suam. Pronuntiassè autem dicitur voce acuta, ardenti motu gestuque, non sine venustate. Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur: ut *Pro Q. Metello*: quam non immerito Augustus existimat

Cæsaris eloquentia.

Et ars oratoria

(g) al. inductum. al. deductum. (h) al. quid illi tute dederis. (i) al. primo. (k) al. nummo. (l) al. Auro in Gallia stuprum emisti. (m) al. thalamoque. (n) al. C. Macium. al. C. Matium. (o) al. quæque de Cleopatra dicant. (p) al. vellent. (q) al. quodam. (r) al. divenderet.

istimat (s) magis ab actuariis exceptam, male subsequentibus verba dicentis, quam ab ipso editam. Nam in quibusdam exemplaribus invenio, ne inscriptam quidem *Pro Metello*, sed, *quam scripsit Metello*, cum ex persona Cæsaris fermo sit, Metellum seque adversus communium obrectatorum criminationes purgant. *Apud milites*, quoque *in Hispania*, idem Augustus orationem esse vix ipsius putat: quæ tamen duplex fertur: una, quasi priore habita prælio; altera, posteriore: quo Asinius Pollio ne tempus quidem concionandi habuisse eum dicit, subita hostium incursione.

Cæsaris scripta

CAP. LVI. Reliquit & rerum suarum Commentarios, Gallici civilisque belli Pompejani. Nam Alexandrini, Africique & Hispaniensis, incertus auctor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium: qui etiam Gallici belli novissimum imperfectumque librum suppleverit. De commentariis Cæsaris Cicero in eodem Bruto (t) sic refert: *Commentarios scripsit valde quidem probandos, nudi sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis, tanquam veste detracta: sed dum voluit alios habere parata unde sumerent, qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui illa volunt calamistris imurere, sanos quidem homines à scribendo deterruit.* De iisdem commentariis Hirtius ita prædicat: *Adeo probantur omnium iudicio, ut præcepta, non præbita, facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quam reliquorum est admiratio. Cæteri enim quam bene atque emendate, nos etiam quam facile atque celeriter eos perscripserit, scimus.* Pollio Asinius parum diligenter, parumque integra veritate compositos putat: cum Cæsar pleraque & quæ per alios erant gesta, temere crediderit, & quæ per se, vel consulto, vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum & correcturum fuisse. Reliquit & *De analogia* libros duos, & *Anticatores* totidem, ac præterea poemata quod inscribitur *Iter*. Quorum librorum primos, in transitu Alpium, cum ex citeriore Gallia, conventibus peractis, ad exercitum rediret: sequentes, sub tempus Mundensis prælii fecit: novissimum, dum ab Urbe in Hispaniam ulteriorem III. (u) & XX. die pervenit. *Epistolæ* quoque ejus *ad Senatum* extant, quas primus (x) videtur ad paginas & formam memorialis libelli convertisse, cum antea Coss. & duces nonnisi transversa charta scriptas mitterent. Extant & *ad Ciceronem*, item *ad familiares* domesticis de rebus: in quibus si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo litterarum ordine, ut nullum verbum effici posset: quæ si quis investigare & persequi veller (y), quartam elementorum litteram, id est, d pro a, & perinde reliquas commutet. Feruntur & à puero, & ab adolescentulo (z), quædam scripta: ut *Laudes Herculis*; *Tragedia Oedipus*: item *Dicta collectanea*, quos omnes libellos veruit Augustus publicari, in epistola, quam brevem admodum ac simplicem, ad Pompejum Macrum, cui ordinandas bibliothecas delegaverat, misit.

Veterum testimonia de scriptis Cæsaris.

CAP. LVII. Armorum & equitandi peritissimus, laboris ultra fidem patiens erat: in agmine, nonnumquam equo, sæpius pedibus, anteibat, capite detecto, seu sol, seu imber esset. Longissimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus, meritoria rheda, centena passuum millia in singulos dies: si flumina morarentur, nando trajiciens, vel innixus inflatis utribus, ut persæpe nuntios de se præveniret.

Cæsaris præstantia & labor in te militari.

CAP. LVIII. In obeundis expeditionibus, dubium cautior an audentior (a). Exercitum neque per insidiosa itinera duxit umquam, nisi perspeculatus locorum situs: neque in Britanniam transvexit, nisi ante per se portus & navigationem, & accessum ad insulam explorasset. At idem obsessione (b) castrorum in Germania nuntiata, per stationes hostium Gallico habitu penetravit ad suos. A Brundisio Dyrrhachium inter oppositas classes hieme transmisit. Cessantibusque copiis, quas subsequi jusserat, cum ad arcessendas frustra sæpe misisset, novissime ipse clam noctu parvulum navigium solus obvoluto capite conscendit: neque aut quis esset ante detexit, aut gubernatorem cedere adversæ tempestati passus est, quam pæne obrutus fluctibus.

Cæsaris in expeditionibus utrum cautior an audentior.

CAP. LIX. Ne religione quidem ulla à quoquam incepto, absterritus umquam vel retardatus est. Cum immolanti aufugisset hostia, profectionem adversus Scipionem & Jubam non distulit. Prolapsus etiam in (c) egressu navis, verso ad melius omine, *Teneo te*, inquit, *Africa*. Ad eludendas autem vaticinationes, quibus felix & invictum in ea provincia fataliter Scipionum nomen ferebatur, despectissimum quendam ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium vitæ Salutioni (d) cognomen erat, in castris secum habuit.

Cæsaris religionem negligit.

CAP. LX. Prælia non tantum destinato, sed ex occasione sumebat: ac sæpe ab itinere statim, interdum spurcissimis tempestatibus, cum minime quis moturum speraret (e): nec nisi tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus est. Quo sæpius vicisset, hoc minus experiendos casus opinans: nihilque se tantum acquisiturum victoria, quantum auferre calamitas posset. Nullum umquam hostem fudit, quin castris quoque exueret: ita nullum spatium perterritis dabat. Ancipiti prælio equos dimittebat, & in primis suum, quo major permanendi necessitas imponderetur, auxilio fugæ erepto.

Cæsaris prælia & destinato, & ex occasione sumit.

CAP. LXI. Utebatur autem equo insigni, pedibus prope humanis, & in modum digitorum ungulis fissis: quem natum apud se, cum haruspices imperium orbis terræ significare domino pronuntiasent, magna curâ aluit: nec patientem fessoris alterius primus adscendit: cujus etiam instar pro æde Veneris genitricis postea dedicavit.

Cæsaris insignis equus.

CAP. LXII. Inclinatam aciem solus sæpe restituit, obsistens fugientibus, retinensque singulos, & contortis faucibus convertens in hostem: & quidem adeo plerumque trepidos,

Cæsaris in acie inclinata repanda virtus.

B 3

(s) al. existimabat. (t) al. Bruto. (u) al. IV. (x) al. primum. (y) al. volet. (z) al. Feruntur vero ab adolescente. (a) al. cautiorne an audentior. (b) al. obsidione. (c) alii tō in omittunt. (d) al. Salvitoni. (e) al. putaret.

ut aquilifer moranti se cuspide sit comminatus: alius in manu detinentis reliquerit signum.

Cæsaris constantia & severitas contra Cassium.

CAP. LXIII. Non minora illa constantiæ ejus, immo majora etiam indicia fuerunt: Post aciem Pharsalicam, cum præmissis in Asiam copiis, per angustias Hellesponti vectoria navicula trajiceret, L. Cassium partis adversæ cum decem rostratis navibus obvium sibi, neque refugit: & cominus tendens, ultro ad deditio- nem hortatus, supplicem ad se recepit.

Cæsaris mira evasio nando.

CAP. LXIV. Alexandria, circa oppugna- tionem pontis, eruptione hostium subita com- pulsus (f) in scapham, pluribus eodem præ- cipitantibus cum defilisset in mare, nando per cc. passus, evasit ad proximam navem, ela- ta (g) læva, ne libelli, quos tenebat, madefie- rent: paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis.

Cæsaris probatio & disci- plina in militi.

CAP. LXV. Militem neque à moribus ne- que à fortuna (h) probabat, sed tantum à viri- bus: tractabatque pari severitate atque indul- gentia. Non enim ubique ac (i) semper, sed cum hostis in proximo esset, coercerebat, tum maxime exactor gravissimus disciplinæ, ut ne- que itineris, neque prælii tempus denuntiaret: sed paratum & intentum momentis omnibus, quo vellet, subito educeret. Quod etiam sine causa plerumque faciebat, præcipue pluviis, & festis diebus. Ac subinde observandum se admonens, repente interdiu vel nocte subtra- hebat: augebatque iter, ut serius subsequentes defatigaret.

Cæsar ut mi- litum virtu- tem accende- ret, hostium potentiam amplificat.

CAP. LXVI. Fama vero hostilium copia- rum perterritos non negando, minuendove, sed insuper amplificando, ementiendoque con- firmabat. Itaque cum expectatio adventus Ju- bæ terribilis esset, convocatis ad concionem militibus, Scitote, inquit, paucissimis his diebus regem affuturum cum x. legionibus, equitum xxx. levis armaturæ c. millibus, elephantis ccc. Pro- inde desinant quidam quærere ultra, aut opinari, mihi qui compertum habeo, credant: aut qui- dem vetustissima nave impositus (k), quocumque vento, in quascumque terras jubebo (l) avari.

Cæsaris indul- gentia & amor erga suos mi- lites.

CAP. LXVII. Delicta neque observabat omnia, neque pro modo exsequebatur: sed desertorum ac seditiosorum & inquisitor & pu- nitor acerrimus, connivebat in cæteris. Ac nonnunquam post magnam pugnam atque vi- ctorem remisso officiorum munere, licentiam omnem passim lasciviendi permittebat: jacta- re solitus, milites suos etiam unguentatos bene pu- gnare posse: nec milites eos pro concione, sed blandiori nomine commilitones appellabat: ha- bebatque tam cultos, ut argento & auro poli- tis armis ornaret: simul & ad speciem, & quo tenaciores eorum in prælio essent metu damni. Diligebat quoque usque adeo, ut audita clade Tituriana, barbam capillumque summisserit: nec ante dempserit quam vindicasset. Quibus rebus & devotissimos sibi, & fortissimos red- didit.

Fidelitas & amor militum erga Cæsarem.

CAP. LXVIII. Ingresso civile bellum, cen- turiones cujusque legionis singulos equites è viatico suo obtulerunt: & (m) universi milites

gratuitam & sine frumento stipendioque ope- ram, cum tenuiorem tutelam locupletiores in se contulissent. Neque in tam diuturno spatio quisquam omnino descivit: plerique capri con- cessam sibi sub conditione vitam, si militare adversus eum vellent, recusarunt. Famem & cæteras necessitates, non cum obsiderentur modo, sed & si alios ipsi obsiderent, tanto- pere tolerabant, ut Dyrrachina munitione Pompejus, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, cum feris sibi rem esse dixerit: amoverique ocyus, ne cuiquam ostendi, jus- serit: ne patientia & pertinacia hostis, animi suorum frangerentur. Quanta fortitudine di- micaverint, testimonio est, quod adverso fe- mel apud Dyrrachium prælio, pœnam in se ultro depoposcerunt: ut consolandos eos magis Imperator, quam puniendos habuerit. Cæte- ris præliis innumeras adversariorum copias, multis partibus ipsi pauciores, facile superave- runt. Denique una sextæ legionis cohors præposita castello, quatuor Pompeji legiones per aliquot horas sustinuit, pæne omnis con- fixa multitudine hostilium sagittarum, quarum centum ac triginta millia intra vallum reperta sunt. Nec mirum, si quis singulorum facta respiciat, vel Cassii Scævæ centurionis, vel C. Acilii militis, ne de pluribus referam. Scæ- va, excusso oculo, transfixus femore & hu- mero, centum & viginti ictibus scuto perfo- rato, custodiam portæ commissi castelli reti- nuit. Acilius navali ad Massiliam prælio, in- jecta in puppem hostium dextra, & abscissa, memorabile illud apud Græcos Cynægiri exem- plum imitatus, transiit in navem, umbone obvios agens.

Cassii Scævæ & C. Acilii facta.

CAP. LXIX. Seditio- nem per x. annos Gal- licis bellis nullam omnino moverunt, civilibus aliquas: sed ut celeriter ad officium redierint, nec tam indulgentia ducis, quam auctoritate. Non enim cessit umquam tumultuantibus, at- que etiam obviam semper iit. Et nonam qui- dem legionem apud Placentiam, quamquam adhuc in armis Pompejus esset, totam cum ignominia missam fecit: ægreque post multas & supplices preces, nec nisi exacta de fontibus pœna, restituit.

Cæsaris labor contra seditio- nem milita- rem.

CAP. LXX. Decumanos autem Romæ cum ingentibus minis, summoque etiam Urbis pe- riculo, missionem & premia flagitantes, ar- dente tunc in Africa bello, neque adire cuncta- tus est, quamquam deterrentibus amicis, ne- que dimittere: sed una voce, qua Quirites eos pro militibus appellarat, tam facile circumegit & flexit, ut ei milites esse confestim responde- rint: & quamvis recusantem ultro in Africam sint secuti: ac sic quoque seditiosissimum quem- que & prædæ & agri destinati tertia parte mul- tavit.

Cæsaris facilis reconciliatio militum irato- rum.

CAP. LXXI. Studium & fides erga clientes, ne juveni quidem defuerunt. Malin- tham no- bilem juvenem, cum adversus Hiempsalem regem tam enixe defendisset, ut Jubæ regis fi- lio in altercatione barbam invaserit, stipendia- rium quoque pronuntiatum, & abstrahentibus

Cæsaris stu- dium & fides erga clientes.

(f) al. eruptione hostium facta subito compulsus. (g) al. elevata. (h) al. à forma. (i) al. aut. (k) al. aut equidem vetustissima navi impositos. (l) al. jubeo. (m, al. i. r. o. & omittunt.

statim eripuit, occultavitque apud se diu: & mox ex prætura proficiscens in Hispaniam, inter officia prosequentium, fascesque lictorum, lectica sua avexit.

Cæsaris cultus
& dilectio
amicorum.

CAP. LXXII. Amicos tanta semper facilitate indulgentiaque tractavit, ut C. Oppio comitanti se per sylvestre iter, correptoque subita valetudine, & in diversorio loco, quod (n) unum erat, cesserit: ac ipse humi ac sub divo cubuerit. Jam autem rerum potens, quosdam etiam infimi generis ad amplissimos honores provexit. Cum ob id culparetur, professus est palam, si grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usus esset, talibus quoque se parem gratiam velaturum (o).

Cæsaris odio-
rum facilis re-
missio.

CAP. LXXIII. Similitates contra, nullas tam graves excepit umquam, ut non occasione oblata libens deponeret. C. Memmii, cujus asperrimis orationibus non minore acerbitate rescripserat, etiam suffragator mox in petitione consulatus fuit. C. Calvo post famosa epigrammata de reconciliatione per amicos agentis, ultro ac prior scripsit. Valerium Catullum, à quo sibi verficulis de Mamurra perpetua stigmata imposita non dissimulaverat, satisfaciens, eadem die adhibuit cœnæ, hospitioque patris ejus sicut consueverat, uti perseveravit.

Cæsaris lenitas
in ulciscendo.

CAP. LXXIV. Sed & in ulciscendo, natura lenissimus. Piratas, à quibus captus est, cum in ditionem redeisset, quoniam suffixurum se cruci ante juraverat, jugulari prius iussit, deinde suffigi. Cornelio Phagita, cujus quondam nocturnas insidias æger ac latens, ne perduceretur ad Sullam, vix præmio dato evaserat, numquam nocere sustinuit. Philemonem à manu servum, qui necem suam per venenum inimicis promiserat, non gravius quam simplici morte punit. In P. Clodium Pompejæ uxoris suæ adulterum, atque eadem de causa pollutarum ceremoniarum reum, testis citatus, negavit se quidquam comperisse: quamvis & mater Aurelia, & soror Julia, apud eosdem iudices, omnia ex fide retulissent. Interrogatusque cur igitur repudiasset uxorem. Quoniam, inquit, meos tam suscipione quam crimine iudico cavere oportere.

Cæsaris moderatio
& clementia cum in
administratione, tum in
victoria belli civilis.

CAP. LXXV. (25) Moderationem vero clementiamque cum in administratione, tum in victoria belli civilis, admirabilem exhibuit. Denuntiante Pompejo, pro hostibus se habiturum, qui Reipubl. defuissent: ipse medios & neutrius partis suorum sibi numero futuros pronuntia-

vit. Quibus autem ex commendatione Pompeji, ordines dederat, potestatem transeundi ad eum omnibus fecit. Moris apud Ilerdam deditionis conditionibus, cum assiduo inter utrasque partes usu atque commercio, Afranius ac Petrejus deprehensos intra castra Julianos subita poenitentia interfecissent, admissam in se perfidiam non sustinuit imitari. Acie Pharfalica proclamavit, ut civibus parceretur: deincepsque nemini non suorum quem vellet, unum partis adversæ servare concessit: nec ulli periisse, nisi in prælio reperiuntur, exceptis duntaxat Afranio & Fausto, & L. Cæsare juvene: ac ne hos quidem voluntate ipsius interemptos putant: quorum tamen & priores post impetratam veniam rebellaverant: & Cæsar libertis servisque ejus ferro & igni crudelem in modum enectis, bestias quoque ad munus populi (p) comparatas contrucidaverat. Denique tempore extremo etiam quibus nondum ignoverat, cunctis in Italiam redire permisit, magistratusque & imperia capere. Sed & statuas L. Sullæ atque Pompeji, à plebe disiectas, reposuit. Ac si qua posthac aut cogitarentur gravius adversus se, aut dicerentur, inhibere maluit, quam vindicare. Itaque & detectas conjurationes, conventusque nocturnos, non ultra arguit, quam ut edicto ostenderet esse sibi notas: & acerbe loquentibus satis habuit pro concione denuntiari, ne perseverarent. Aulique Cæcinæ criminofissimo libro, & Pitholai carminibus (q) maledicentissimis, laceratam existimationem suam, civili animo tulit.

CAP. LXXVI. Prægravant tamen cætera facta, dictaque ejus, ut & abusus dominationis, & jure cæsus existimetur. Non enim honores modo nimios recepit, ut continuum consulatum, perpetuam dictaturam, præfecturamque morum, insuper prænomen Imperatoris, cognomen Patris patriæ, statuam inter Reges, suggestum in orchestra: sed & ampliora etiam humano fastigio decerni sibi passus est: (26) sedem auream in curia & pro tribunali, (27) thenfam & ferculum Circensi pompa, templa, aras, simulacra juxta Deos, pulvinar, Flaminem, Lupercos, appellationem mensis suo nomine, ac nullos non honores (r) ad libidinem cepit, & dedit. Tertium & quartum consulatum titulo tenuis gessit, contentus Dictaturæ potestate decretæ cum consulatibus simul: atque utroque anno binos Consules substituit sibi in ternos novissimos menses: ita ut medio

Cæsaris abusus
dominationis
& potestatis.

(n) al. & in diversoriolo, quod &c. (o) al. se grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usum esse, talibus quoque parem gratiam velaturum. (p) al. ad munus publicum. (q) al. criminibus. (r) al. ac nonnullos honores.

(25) Moderationem vero clementiamque Quare nullum dubium est, CLEMENTIÆ CÆSARIS templum à Senatu dictum fuisse, de quo luculente scripserunt DIO & PLUTARCHUS, ut retulimus in nostris Familiis Romanis. Expressius APPIANUS his verbis, de bell. civil. Lib. II. Καὶ νεὼς ἐψηφίσαντο πολλὰς αὐτῷ γίνεσθαι, καθάπερ Θεῶν. Καὶ κοινὸν αὐτῷ καὶ ΕΠΙΕΙΚΕΙΑΣ, ἀλλήλους δεξιζόμενων. Hoc est: Templum multa tanquam Deo ex S. C. decreta sunt, & in his unum ipsi CLEMENTIÆque commune, in quo simulacra eorum jungerent dextras. Illius templi formam rarus noster Tab. VIII. num. 3. exhibet, cujus nulla alia supersunt monumenta. PATIN. loc. cit. pag. 48.

(26) Sedem auream) Honorem hunc, à Senatu Julio Cæsari delatum, abunde CASAUBONUS explicat, insuper DIO Lib. XLV. coronæ ei impositæ, gemmis ornata, mentionem facit. APPIANI in hanc rem hæc sunt verba Lib. III. de bell. civil. Interea tempus ludorum instabat, quas editurus erat Aedilis & Cæsar, scilicet Augustus, Patris SELLAM AUREAM atque coronam parabat, & quod illi ex Senatus-Consulto in perpetuum ludis omnibus decretum fuerat. Sellam & coronam in nummo suo Tab. VIII. num. 2. ideo Augustum scalpsisse verisimile est, quo Patris sui honores vulgarentur, & cunctis innotescerent, cujus nomine omnia sperabat. PATIN. loc. cit. pag. 50.

(27) Thenfam) Thenfas Diis in Circensi pompa sacras fuisse constat. Hunc honorem primus accepit Julius Cæsar. Postea Cæsar filius Matri defunctæ Thenfam decrevit, quod infra docebit SUETONIUS in Caligula cap. 15. & quod confirmat nummus noster Tab. VIII. num. 4. Dn. de KLETTENBERG.

medio tempore comitia nulla habuerit, præter Tribunorum & Ædiliū plebis: Præfectosque pro Prætoribus constituerit, qui præsentem se res urbanas administrarent. Pridie autem Kal. Januarias repentina Consulis morte cessantem honorem in paucas horas petenti dedit. Eadem licentia, spreto patriæ more, magistratus in plures annos ordinavit. Decem prætoris viris consularia ornamenta tribuit. Civitate donatos, & quosdam è semibarbaris Gallorum recepit in curiam. Præterea (28) monetæ, publicisque vectigalibus, peculiares servos præposuit. Trium legionum, quas Alexandriæ relinquebat, curam & imperium Rufini (s) liberti sui filio, exoleto suo, demandavit.

Cæsaris arrogantia.

CAP. LXXVII. Nec minoris impotentiae voces propalam edebat, ut T. Ampius (t) scribit: *Nil esse amplius Remp. appellationem modo, sine corpore, ac specie. Sullam nescisse literas, qui Dictaturam deposuerit. Debere homines consideratius jam loqui secum, ac pro legibus habere quæ dicat.* Eoque arrogantiae progressus est, ut haruspice tristitia & sine corde exta sacro quondam nuntiante, futura diceret lætiora, cum vellet: nec pro ostento ducendum, si pecudi cor defuisset.

Cæsaris incivilitas & indignatio.

CAP. LXXVIII. Verum præcipuam & in-expiabilem (u) sibi invidiam hinc maxime movit. Adeuntes se cum plurimis (x) honorificentissimisque decretis, universos Patres Conscriptos, sedens pro æde Veneris genetricis excepit. Quidam putant, retentum à Cornelio Balbo, cum conaretur assurgere: alii, ne conatum quidem omnino, sed etiam admonentem C. Trebatium, ut assurgeret minus, familiaris vultu respexisse. Idque factum ejus tanto intolerabilius est visum, quod ipse triumphanti & subsellia tribunitia prætervehenti sibi, unum è collegio Pontium Aquilam non affurrexisse adeo indignatus sit, ut proclamaverit, *Repete ergo à me, Aquila, Remp. tribunus*: & nec destiterit per continuos dies quidquam cuiquam, nisi sub exceptione polliceri, si tamen per Pontium Aquilam licuerit.

CAP. LXXIX. Adjecit ad tam insignem despecti Senatus contumeliam, multo arrogantius factum. Nam cum sacrificio Latinarum revertente eo, inter immodicas ac novas Populi acclamationes, quidam è turba statuæ ejus coronam lauream candida fascia præligatam imposuisset: & Tribuni plebis Epidius Marullus Cæsetiusque Flavus coronæ fasciam detrahi, hominemque duci in vincula jussissent, dolens seu parum prospere motam regni mentionem, sive, ut ferebat (y), ereptam sibi gloriam re-

cusandi, Tribunos graviter increpitos, potestate privavit: neque ex eo infamiam affectati etiam regii nominis discutere valuit (z): quamquam & plebi (a) Regem se salutanti, *Cæsarem se, non Regem* esse responderit: & Lupercalibus, pro Rostris à Consule Antonio admotum sæpius capiti suo diadema repulerit, atque in Capitolium Jovi Opt. Max. miserit: Quinetiam varia (b) fama percrebuit, migraturum Alexandriam vel Ilium, translatis simul opibus imperii, exhaustaque Italia delectibus, & procuratione Urbis amicis permessa: proximo autem Senatu L. Cottam (c) Quindecim Virum sententiam dicturum: ut, quoniam libris fatalibus contineretur, Parthos, nisi à rege, non posse vinci, Cæsar rex appellaretur.

Cæsaris regni affectatio.

CAP. LXXX. Quæ causa (d) conjuratis maturandi fuit destinata negotia, ne assentiri necesse esset. Consilia igitur dispersum antea habita, & quæ sæpe bini ternive ceperant, in unum omnes contulerunt: ne Populo quidem jam præsentem statu læto, sed clam palamque detrectante dominationem, atque assertores flagitante. Peregrinis in Senatum allectis libellus propositus est: *Bonum factum. Ne quis Senatori novo curiam monstrare velit*: & illa vulgo caneantur:

Conspiratorum in Cæsarem consilia.

Gallos Cæsar in triumphum ducit, idem in curiam (e).

Galli bracas deposuerunt, latum clavum sumpserunt.

Q. Maximo suffecto, trimestrique Consule theatrum introeunte, cum licitor animadverti ex more jussisse, ab universis conclamatum est: *Non esse Consulem eum.* Post remotos Cæsetium & Marullum tribunos, reperta sunt proximis comitiis complura suffragia, Consules eos declarantium. Subscribere quidam L. Bruti statuæ, *Utinam viveres.* Item ipsius Cæsaris statuæ (f): (29) *Brutus, quia reges (g), Consul primus factus est*: Hic quia (h) *Consules ejecit, rex postremo factus est.* Conspiratum est in eum à LX. amplius, C. Cassio, Marcoque (i) & Decimo Bruto, principibus conspirationis. Qui primum cunctati, utrumne illum in campo per comitia tribus ad suffragia vocantem, partibus divisus è ponte dejicerent, atque exceptum trucidarent, an in Sacra via, vel in aditu theatri adorirentur: postquam Senatus Idibus Martiis in Pompeji curiam edictus est, facile tempus & locum prætulerunt.

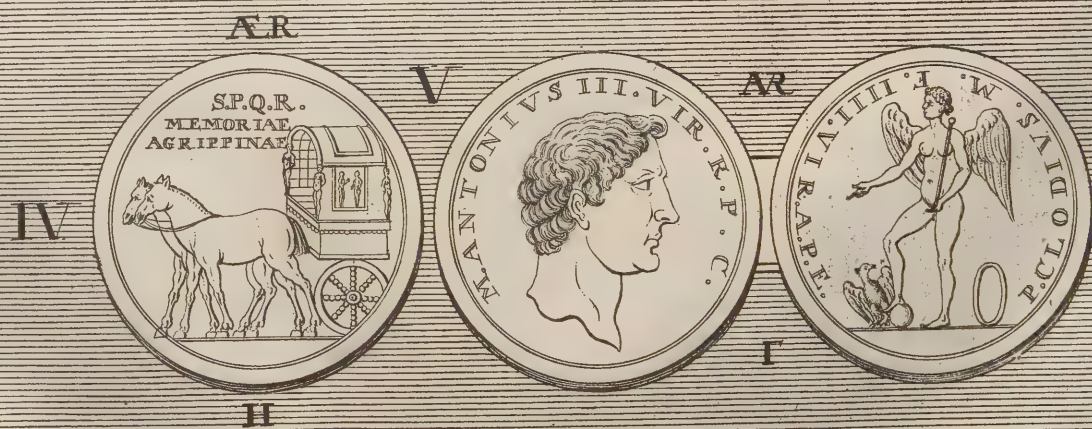
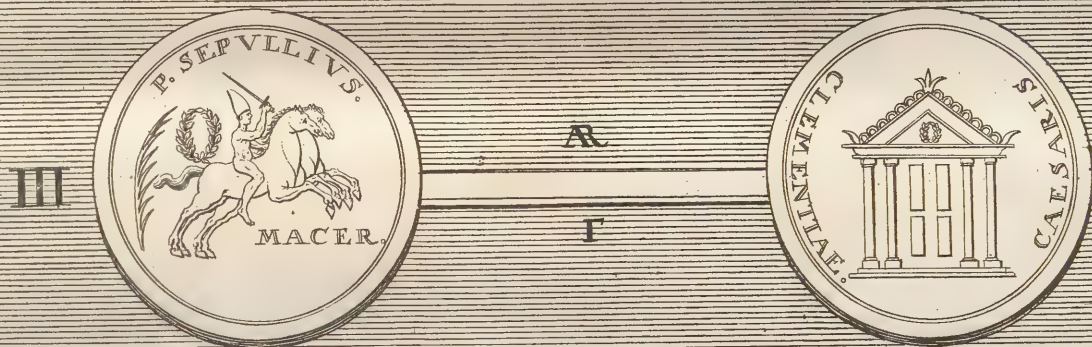
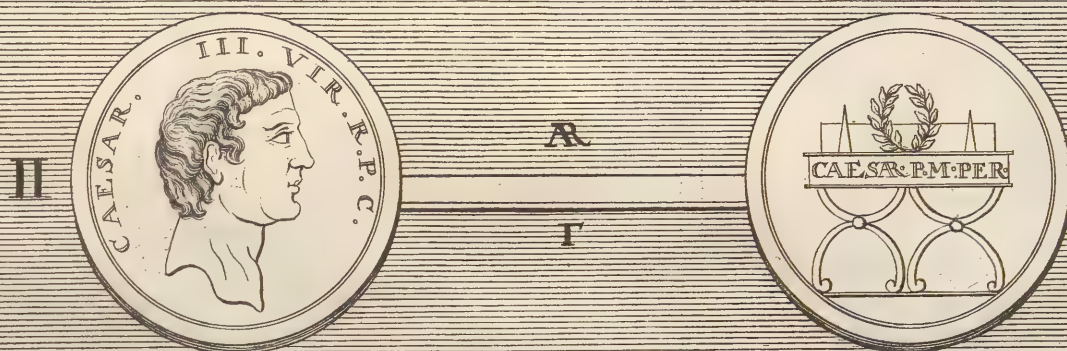
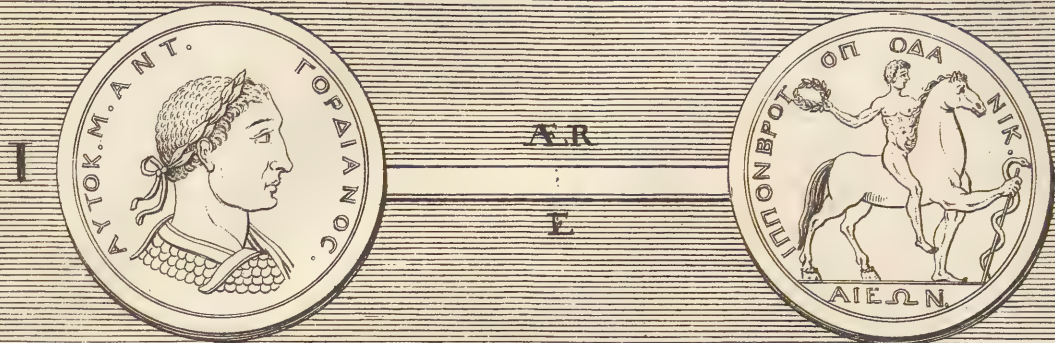
Eorumque numerus,

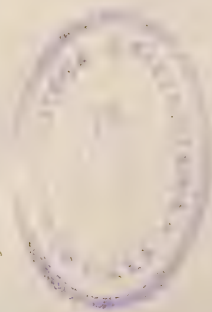
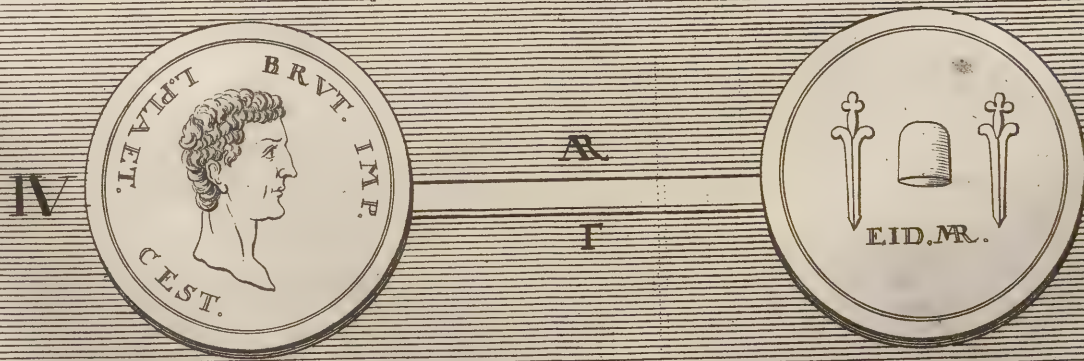
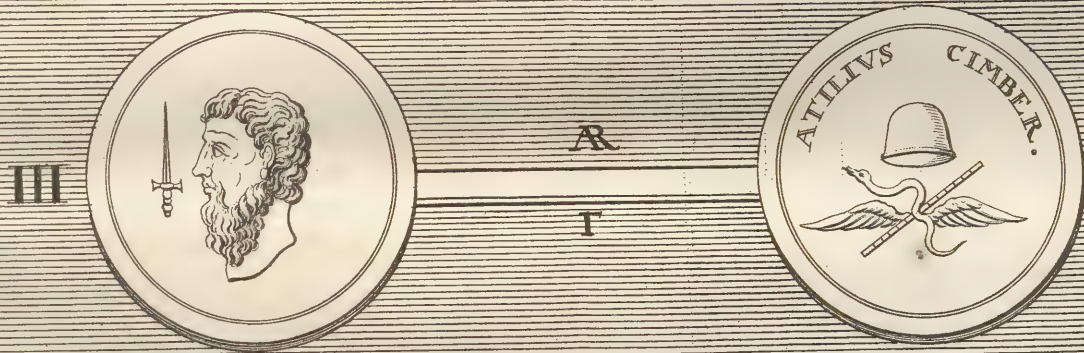
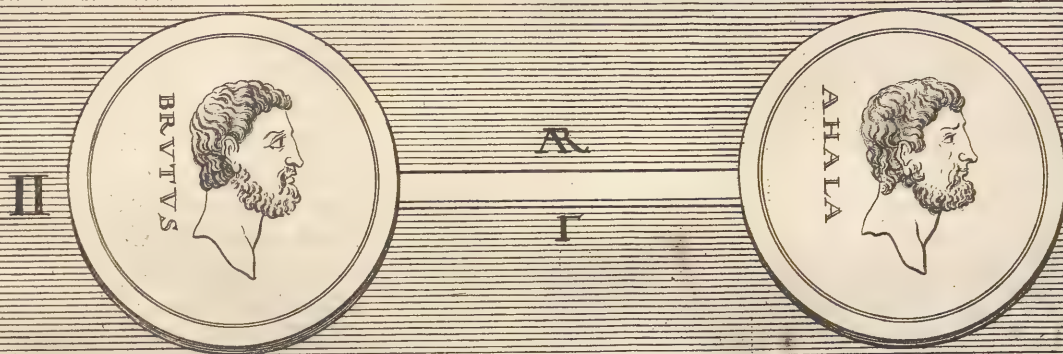
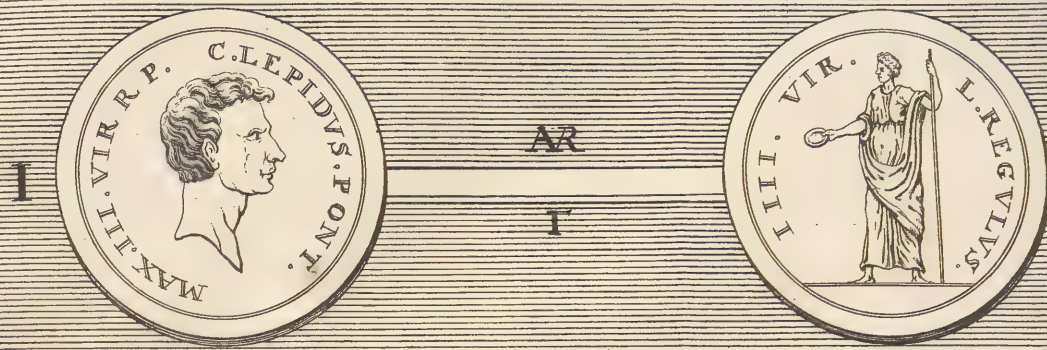
CAP. LXXXI. Sed Cæsari futura cædes evidentibus prodigiis denuntiata est. Paucos ante menses, cum in colonia Capua deducti lege

Prodigia motam Cæsaris indicantia.

(s) al. Rufioni aut Rufioni. (t) al. Ampius. al. Amprius. al. Tampus. (u) al. exitiabilem. (x) al. cum pluribus. (y) al. ut referebat. (z) al. voluit. (a) al. plebei. (b) al. valida. (c) al. proximo autem Senatu percrebuit fama L. Cottam &c. (d) al. Quæ sententiæ causa. (e) al. *idem in curia.* al. *inde in curiam.* (f) alii τὸ statuæ omittunt. (g) al. Brutus qui reges ejecit. (h) al. qui. (i) al. Marcelloque.

(28) Monetæ - - - servos præposuit) Minorum magistratum numero scilicet adaucto. Hinc pro solitis Triumviris A. A. A. F. F. instituti sunt Quartum-Viri, quos demum post devictum M. Antonium Augustus ad Triumviros redegit. Hac exempla ex pluribus, ut rarissima selegimus, quibus Quartum-Virorum nomina inscripta sunt. Patronos suos Antonium & Lepidum sic colentium. FATIN. loc. cit. pag. 51. Vid. Tab. VIII. num. 5. & Tab. IX. num. 1.
(29) Brutus - - - Consul factus est) Hic est ille L. Brutus, qui A. U. C. 243. Tarquinium ob violatam Lucretiam ejecit, libertatisque Romanæ primus fuit Author. Nota est ejus historia ex LIVIO T. I. Script. Hist. Rom. pag. 25. Illius effigiem habemus in numo Tab. IX. num. 2. quem M. Brutus, Cæsaris percussor, secundum antiquam statuam, representari curavit, quo & Tyrannicidam celebraret & gentem suam: uterque enim ex Familia Junia, ut abunde III. URSINUS docuit in Fam. Rom. FATIN. loc. cit. pag. 53.

Julia coloni, ad extruendas villas sepulcra verustissima disjicerent (k), idque eo studiosius facerent, quod aliquantum vasculorum operis antiqui scrutantes reperiebant: tabula ænea in monumento, in quo dicebatur Capys, conditor Capuæ, sepultus, inventa est, conscripta litteris verbisque Græcis, hac sententia: *Quandoque ossa (l) Capyis detecta essent, fore ut Fulio (m) prognatus, manu consanguineorum necaretur, magnisque mox Italiæ cladibus vindicaretur.* Cujus rei, ne quis fabulosam aut commentitiam (n) putet, auctor est Cornelius Balbus, familiarissimus Cæsaris. Proximis diebus equorum greges, quos in trajiciendo Rubicone (o) flumine consecravit, ac vagos & (p) sine custode dimiserat, comperit (q) pertinacissime pabulo abstinere, uberrimque flere. Immolantem haruspex Spurrinna monuit, caveret periculum quod non ultra Martias Idus proferretur. Pridie autem easdem Idus, avem regaliolum (r), cum laureo ramulo Pompejanæ curiæ se inferentem, volucres varii generis ex proximo nemore persecutæ, ibidem discerpserunt. Ea vero nocte cui inluxit dies cædis, & ipse sibi visus est per quietem interdum supra nubes volitare, alias cum Jove dextram (s) jungere. Et Calpurnia uxor imaginata est, collabi fastigium domus, maritumque in gremio suo confodi: ac subito cubiculi fores sponte patuerunt. Ob hæc simul & ob infirmam valetudinem diu cunctatus, an se contineret, & quæ apud Senatum proposuerat, agere differret: tandem D. Bruto adhortante, ne frequentes ac jam dudum opperientes destitueret, quinta fere hora progressus est: libellumque insidiarum indicem, ab obvio quodam (t) porrectum, libellis cæteris, quos sinistra manu tenebat, quasi mox lecturus, commiscuit. Dein pluribus hostiis cæsis, cum litare non posset, introiit curiam, sprete religione: Spurrinamque irridens, & ut falsum arguens, quod sine ulla noxa (u) Idus Martiæ adessent: quamquam is *venisse quidem eas diceret, sed non præterivisse.*

Cæsar Cassii brachium arreptum (x) graphio trajecit, conatusque profligare, alio vulnere tardatus est. Utque animadvertit undique se strictis pugionibus peti, toga caput obvolvit: simul sinistra manu sinum ad ima crura deduxit, quo honestius caderet, etiam inferiora corporis parte velata. Atque ita tribus & viginti plagis confossus est, uno modo ad primum ictum gemitu sine voce edito. Et si tradiderunt quidam, (31) M. Bruto irruenti dixisse, (32) καὶ σὺ εἰ ἐκείνων, σὺ τέκνον; Exanimis diffugientibus cunctis aliquamdiu jacuit, donec lecticæ impositum, dependente brachio, tres servuli domum retulerunt. Nec in tot vulneribus, ut Antistius (z) medicus existimabat, lethale ulum repertum est, nisi quod secundo loco in pectore acceperat. Fuerat animus conjuratis, corpus occisi in Tiberim trahere, bona publicare, actu rescindere: sed metu M. Antonii Consulis, & magistri equitum Lepidi, destiterunt.

CAP. LXXXIII. Postulante ergo L. Pisone focero, testamentum ejus aperitur: recitaturque in Antonii domo, quod Idibus Septembribus proximis in Lavicano suo fecerat, demandaveratque virgini Vestali Maximæ. Q. Tubero tradit, heredem ab eo scribi solidum ex consulatu ipsius primo, usque ad initium civilis belli, Cn. Pompejum: idque militibus pro concione recitatum. Sed novissimo testamento tres instituit heredes sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cæra. C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit: pluresque (a) percussorum in tutoribus filii, si quis sibi nasceretur, nominavit: D. Brutum etiam in secundis heredibus. Populo hortos circa Tiberim publice, & viritum trecentos sestertios, legavit.

CAP. LXXXIV. Funere indicto, rogos exstructus est in Martio campo juxta Juliæ tumulum: & pro Rostris aurata ædes (b) ad simulacrum templi Veneris Genetricis collocata, intraque lectus eburneus, auro ac purpura stratus: & ad caput tropæum, cum (33) veste in qua fuerat occisus. Præferentibus munera, (quia suffecturus dies non videbatur) præceptum est, *ut omisso ordine, quibus quisque vellet itineribus Urbis, portaret in campum.* Inter ludos cantata sunt quædam ad miserationem, & invectivam cædis ejus, accommodata ex Pacuvii Armarum judicio:

Testamentum
Cæsaris aperitur
& recitatur

Funus Cæsaris
& pompa
exsequiarum.

C

Men

(k) al. discinderent. (l) al. *Quando ossa.* (m) al. *Ilo.* (n) al. ne quis fabulosum & commentitium. (o) al. Rubiconi flumini. (p) alii τὸ & omittunt. (q) al. comperiit. (r) al. regavio um. (s) al. dextras. (t) al. ab Ovio quodam. (u) al. sine ulla sua noxa. (x) al. abreptum. al. arrepto vel abrepto. (y) al. καὶ σὺ ἐκείνων εἰ; καὶ σὺ τέκνον. (z) al. Antius. (a) al. plerosque. (b) al. aurata sedes.

(30) Cimper Tullius. Certe debet legi ATILIUS CIMBER; sic frequenter apud Appianum ATILAIOS KIMBER. Quare Atilio Tullium sublinant, & vel ipse CASAUBONUS consentiat, non video. Nisi numi Tab. IX, num. 3, antiquitas suspensa esset, summu foret conjectura nostræ argumentum. PATIN. loc. cit. pag. 56.

(31) M. Bruto) Rarissimum possideo hujus Bruti numum, quem exhibemus Tab. IX, num. 4. in quo præter faciem cernitur pileus, de quo sic APPIANUS Lib. II. Πίλεον τις ἐπὶ δόρατι ἔφερεν σύμβολον ἐλευθερώσεως: Hoc est, Pileum alius hastæ fixum ferebat Symbolum libertatis. Ad pugiones respiciunt verba CICER. Lib. II, Phil. Cæsare statim interfecit cruentum alte extollens M. Brutus pugionem, Cicéronem nominatim exclamavit, &c. EID. MAR. tempus necis designant, Idus scilicet Martias, Vid. Fam. Rom. in gente Junia. Eundem typum numus alter Tab. X, num. 1. refert cum LIBERTATIS Pop. Ro. capite, quæ tessera fuit Bruti in campis Philippicis.

(32) Καὶ σὺ - - - τέκνον) Hoc est: Et tu inter illos es, & tu Fili?

(33) Veste in qua fuerat occisus) Illam in numo Tab. X, num. 2. commovendæ plebis miserationi signatam fuisse, verisimile est: ea autem est palmata. Inscriptionem hujus numi sic lege: S. P. Q. R. PARENTI CONSERVATORI SUO. PATIN. loc. cit. pag. 58.

Mentem servasse, ut essent qui me perderent?

Et ex Electra Attilii (c) alia ad similem sententiam. Laudationis loco Consul Antonius per præconem pronuntiavit (d) S. C. quo omnia ei divina simul atque humana decreverat: item iusjurandum, quo se cuncti pro salute unius adstrinxerat: quibus perpauca à se (e) verba addidit. Lectum pro Rostris in Forum magistratus, & honoribus functi detulerunt (f). Quem cum pars in Capitolini Jovis cella cremare, pars in curia Pompeji, destina-ret, repente duo quidam gladiis succincti, ac bina jacula gestantes, ardentibus cereis succenderunt: confestimque circumstantium turba virgulta arida, & cum subselliis tribunalia, quidquid præterea ad donum aderat (g) congestit: deinde tibicines & scenici artifices vestem, quam ex instrumento triumphorum ad præsentem usum induerant, detractam sibi, atque discissam, in-jecere flammæ: & veteranorum militum legio-narii arma sua, quibus exculti funus celebra-bant. Matronæ etiam pleræque ornamenta sua quæ gerebant, & liberorum bullas atque prætextas. In summo publico luctu exterarum gentium multitudo circulatim suo quæque more lamentata est: præcipueque Judæi, qui etiam noctibus continuis bustum frequen-tarunt.

Plebs Roma-næ furor in-conjuratos.

CAP. LXXXV. Plebs statim à funere ad domum Bruti & Cassii cum facibusetendit: atque ægre repulsa, obvium sibi Helvium Cin-nam, per errorem nominis, quasi Cornelius is esset, quem graviter pridie concionatum de Cæsare requirebat (h), occidit: caputque ejus præfixum hastæ circumtulit. Postea solidam columnam prope xx. pedum lapidis Numidici in foro statuit: scripsitque, (34) PARENTI PA-TRIAE. Apud eandem longo tempore, sacrifi-care, vota suscipere, controversias quasdam interposito per Cæsarem jurejurando distrahe-re, perseveravit.

Honores Cæ-sari mortuo à plebe exhibiti.

CAP. LXXXVI. Suspicionem Cæsar qui-busdam suorum reliquit, neque voluisse se di-

Suspicio cur Cæsar religio-nem neglexe-

utius vivere, neque curasse, quod valetudine minus prospera uteretur: ideoque & quæ re-ligiones monerent, & quæ renuntiarent amici, neglexisse. Sunt qui putent, confisum eum novissimo illo Senatus-consulto ac jurejuran-do, etiam custodias Hispanorum cum gladiis sectantium (i) se, removisse. Alii è diverso opinantur, *insidias undique imminentes subire se-mel confessum satius esse, quam cavere semper.* Alii ferunt (k) dicere solitum, *non tam sua quam Reip. interesse, uti salvus esset: se jam pridem potentiae gloriæque abunde adeptum: Remp. si quid sibi eveniret, neque quietam fore, & ali-quanto deteriore conditione civilia bella subituram.*

rit, & quæ re-nuntiarent amici.

Mors inopina-ta & repentina à Cæsare opta-ta.

CAP. LXXXVII. Illud plane inter omnes fere constitit, talem ei mortem pæne ex sen-tentia obtigisse. Nam & quondam cum apud Xenophontem legisset, Cyrum ultima valetu-dine mandasse quædam de funere suo, asper-natus tam lentum mortis genus, subita sibi ce-leremque optaverat. Et pridie quam occide-retur, in sermone nato super cœnam, apud M. Lepidum, quisnam esset finis vitæ commodis-simus, repentinum inopinarumque prætulera-t.

CAP. LXXXVIII. Perit sexto & quinquagesimo ætatis anno: atque in Deorum nume-rum relatus est, non ore modo decernentium, sed & persuasione vulgi. Siquidem ludis, quos primo consecratos (l) ei hæres Augustus ede-bat, (35) stella crinita per septem dies conti-nuos fulsit, exorians circa undecimam horam. Creditumque est animam esse Cæsaris in cœ-lum recepti: & hac de causâ simulacro ejus in vertice additur stella. Curiam, in qua occi-sus est, obstrui placuit: Idusque Martias *par-ricidium* nominari: ac ne umquam eo die Se-natus ageretur.

Ætas Cæsaris.

Ejusque coa-secratio, alii-que honores.

CAP. LXXXIX. Percussorum autem fere, neque triennio quisquam amplius supervixit, neque sua morte defunctus est. Damnati omnes, alius alio casu perit: pars naufragio, pars præ-lío, nonnulli semet eodem illo pugione, quo Cæsarem violaverant, interemerunt.

Percussorum Cæsaris mors.

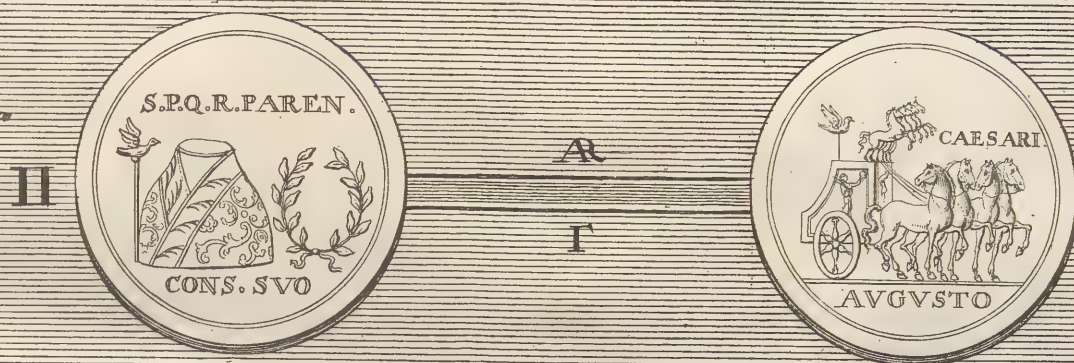
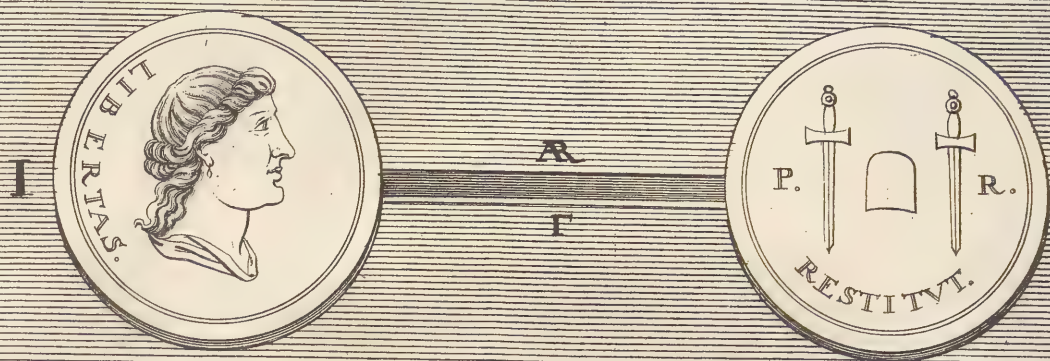
(c) al. Attii. (d) al. prænuntiavit. (e) al. abs se. (f) al. detulerant. (g) al. ad manum aderat. (h) al. inquirebat. (i) al. inspectantium. (k) al. fuerunt. (l) al. consecrato.

(34) Parenti Patriæ) Mortuo Cæsari quot quantique honores decreti fuerint, occurrit passim apud Antiquos, præsertim T. LIVIUM Lib. II. in Epit. & SUETON. cap. 76. CICERONE pluribus in locis, à FULV. URSINO in Fam. Rom. transcriptis con-tradicente. Numus Tab. X. num. 3. prioribus faver, cujus Inscriptionem expresse refert DIO, his verbis: ΠΡΟΣ ΤΙ ΤΕΤΟΙΣ ΤΟΙΣΤΟΙΣ ΕΣΙ ΠΑΤΕΡΑ ΤΕ ΑΥΤΩΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΕΠΑΝΟΜΑΣΑΝ, & ΕΣ ΤΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΕΝΧΑΡΑΞΑΝ; Hoc est: Post hæc PARENTEM PATRIÆ illum nuncupaverunt, suisque numismatibus insculperunt. Illud porro Parentis Patriæ nomen à Senatu datum erat, superato ad Mundum Sexto Pompejo, ac civilibus bellis passim compositis. PATIN. loc. cit. pag. 59.

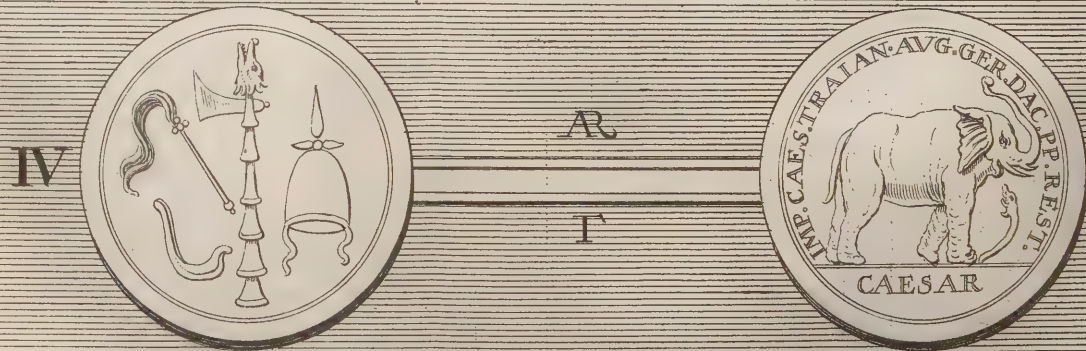
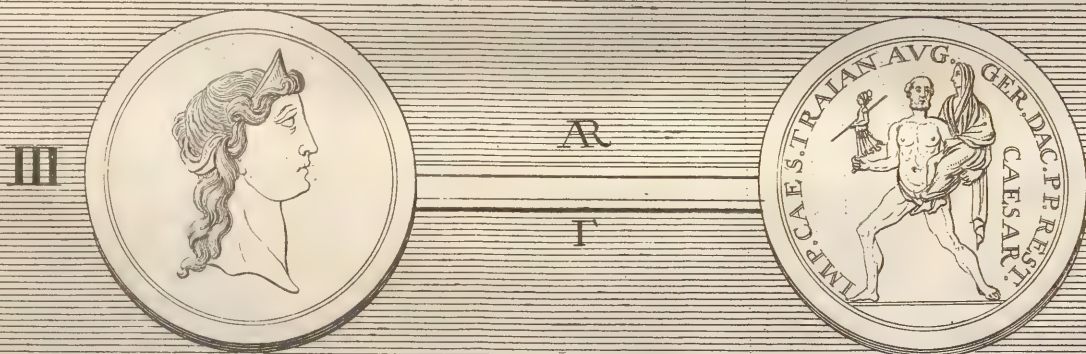
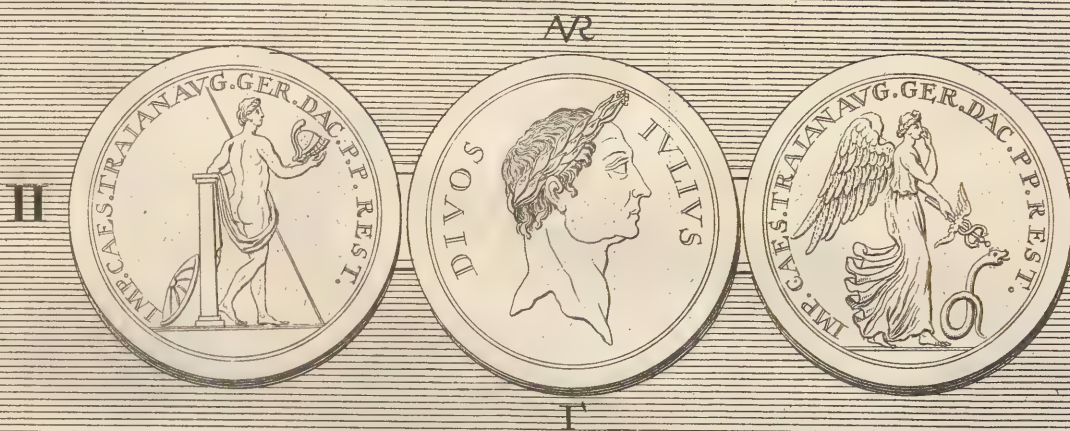
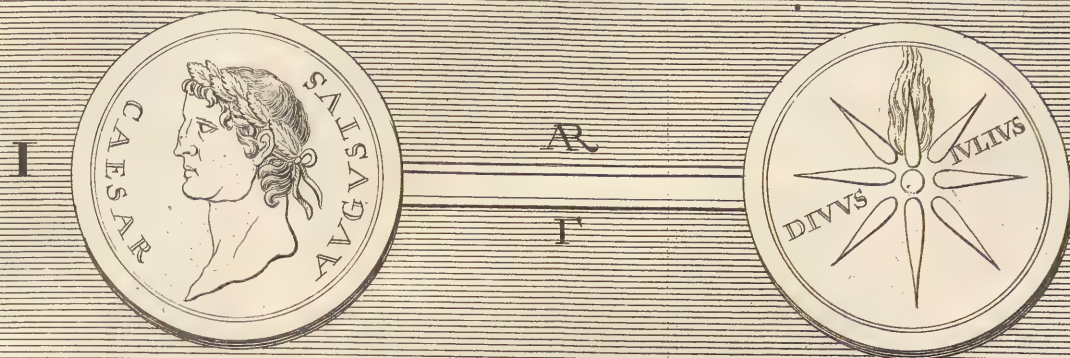
(35) Stella crinita fulsit) Hinc toties, in Augusti numis circum caput legitur CÆSAR DIVI FILIUS; hinc Cæsaris numismatibus, DIVI JULI inscriptum est, indicandæ scilicet ejus consecrationi. Stellam illam crinitam habes in numis Tab. X. num. 4. & Tab. XI. num. 1.

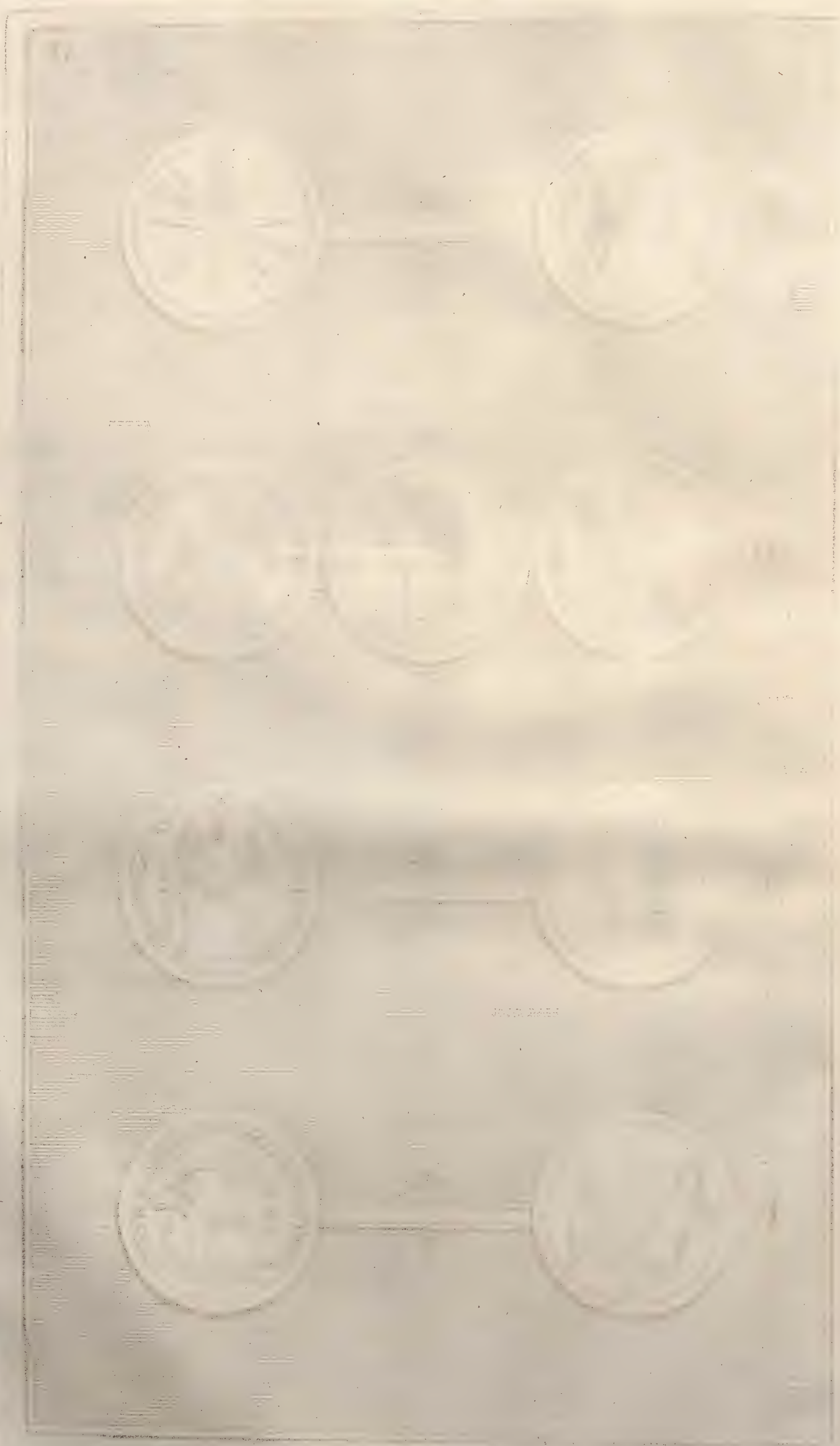
Quanti porro memoriam DIVI JULI æstimaverit IMP. CÆS. TRAJAN. AUG. GER. DAC. P. P. pater ex numis, in ejus laudem RESTITUTIS. Duos habes Tab. XI. num. 2. rarissimos. Primo Venerem victricem referente, cujus nomine tanquam tessera in prælio Pharsalico Cæsar usus fuerat; Altero Victoriæ perpetuam Cæsaris comitem; semper enim vicit, nec ullam cladem nisi per legatos suos passus est, inquit Author noster. Cap. 36. pag.

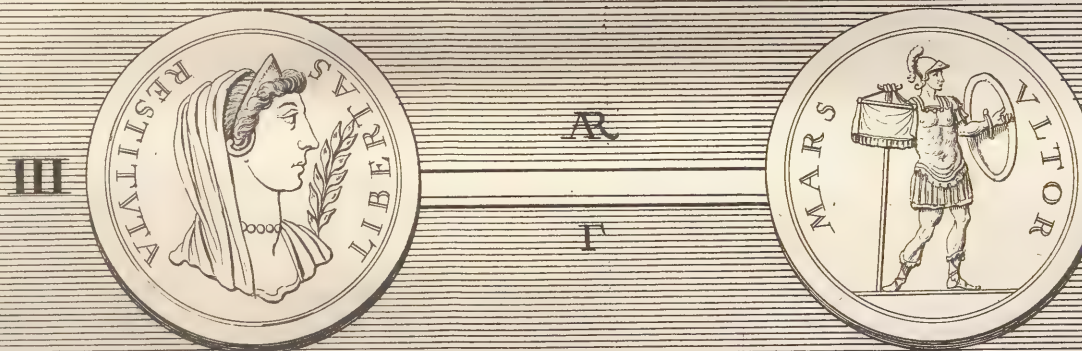
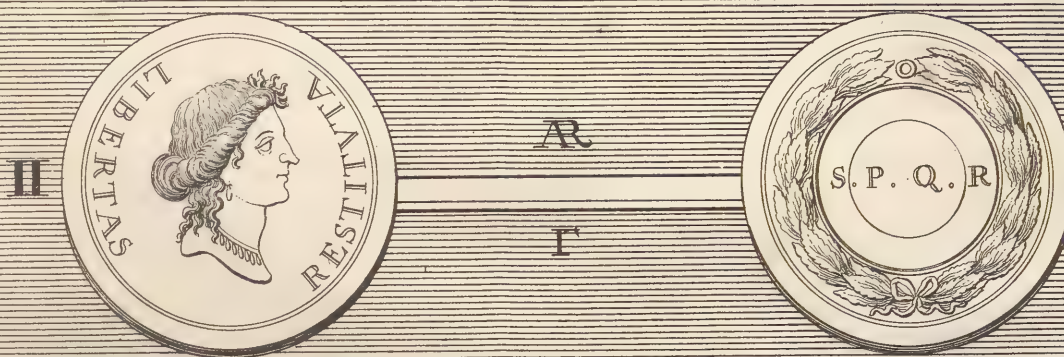
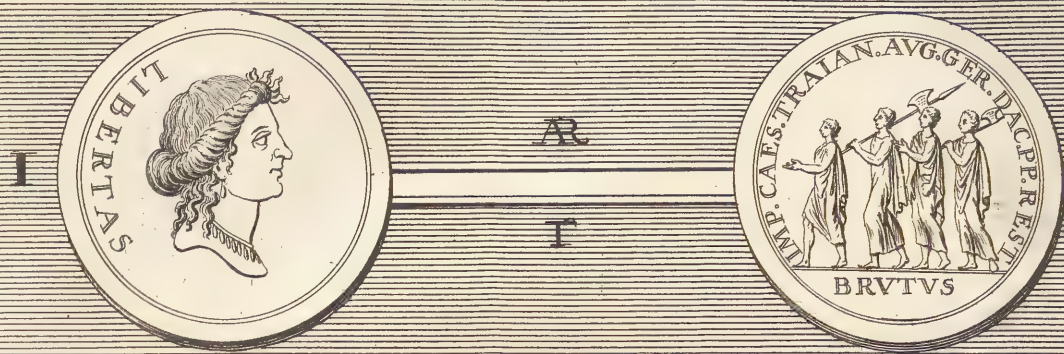
Non abs re nostra futurum arbitror, Tab. XI. num. 3. 4. & Tab. XII. num. 1. 2. 3. numos aliquot antiquos hic proponere nun-quam vulgatos, quibus tum Julii Cæsaris numi quo frequentiores essent, restituerentur, tum LIBERTATIS ejus cæde Roma-nis partæ cujus signum perpetuo existeret. Miror ab eodem Trajano, DIVUM JULIUM, ejusque percussorem BRUTUM ita celebrari; nec tamen temere credo, cum hos omnes numos indubitæ antiquitatis suavitine contrectaverim. PATINUS loc. cit. pag. 61. & 62.

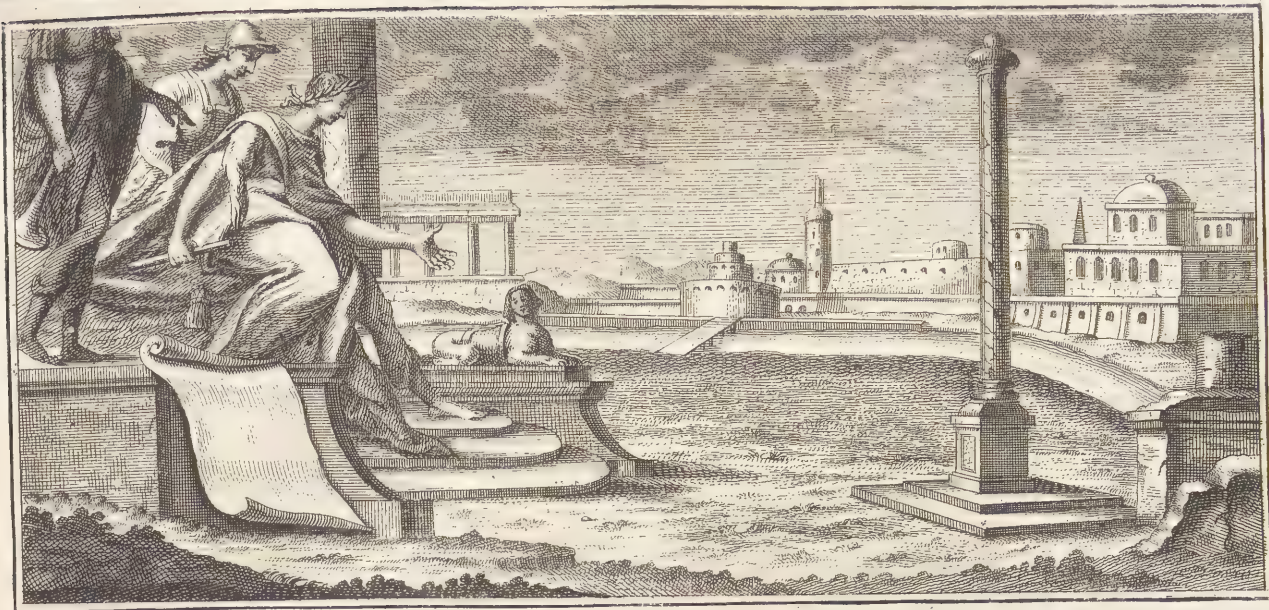

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER II.

D. OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.

CAPUT I.

Genus Octavia
& paterni Au-
gusti majores.

ENTEM Octaviam Ve-
litis præcipuam o-
lim fuisse (m), mul-
ta declarant. Nam
& vicus celeberrima
parte oppidi jam pri-
dem Octavius voca-
batur: & ostendeba-
tur ara Octavio con-
secrata: qui bello dux
finitimo, cum forte
Marti rem divinam

faceret, nuntiata repente hostis incursione, se-
micruda extra raptâ furore profecuit (n): atque
ita prælium ingressus, victor rediit. Decre-
tum etiam publicum exstabat, quo cavebatur,
ut in posterum quoque simili modo extra Marti
redderentur, reliquæque ad Octavios referren-
tur.

De iisdem.

CAP. II. Ea gens à Tarquinio Prisco re-
ge, inter Romanas gentes allecta, in Senatum
mox à Ser. Tullio in patricias transducta, pro-
cedente tempore ad plebem se contulit: ac rur-
sus magno intervallo (o) per D. Julium in pa-
triciatum rediit. Primus ex hac magistratum
populi suffragio cepit C. Rufus. Is quæstorius
Cneum & Cajum procreavit: à quibus duplex
Octaviorum familia defluxit, conditione di-
versa. Siquidem Cn. & deinceps ab eo reli-
qui omnes functi sunt honoribus summis. At
Cajus ejusque posteris, seu fortuna, seu vo-

luntate, in equestri ordine constiterunt, usque
ad Augusti patrem. Proavus Augusti secun-
do Punico bello, stipendia in Sicilia tribunus
militum fecit, Æmilio Pappo (p) Imperatore.
Avus municipalibus magistratibus (q) contentus,
abundante patrimonio, tranquillissime senescit.
Sed hæc alii. Ipse Augustus nihil amplius
quam equestri familia ortum se scribit, vetere
ac locuplete, & in qua primus Senator pa-
ter fuerit. M. Antonius libertinum (r) ei
proavum exprobrat, restionem è pago Thu-
rino, avum argentarium. Nec quidquam ul-
tra de paternis Augusti majoribus reperi.

Proavus Au-
gusti.

Avus.

CAP. III. Octavius (s) pater à principio
ætatis, & re & existimatione (t) magna fuit,
ut equidem mirer, hunc quoque à nonnullis
argentarium, atque etiam inter divisores, ope-
rasque campestris, proditum. Amplis enim
innutritus opibus, honores & adeptus est faci-
le, & egregie administravit. Ex prætura Ma-
cedoniam fortitus, fugitivos, residuam Spar-
taci & Catilinæ manum Thurinum agrum te-
nentes, in itinere delevit, negotio sibi in Sena-
tu extra ordinem dato. Provinciæ præfuit,
non minore justitia quam fortitudine. Namque
Bessis ac Thracibus magno prælio fuis, ita so-
cios tractavit, ut epistolæ M. Tullii Ciceronis
exstent, quibus Q. fratrem, eodem tempore
parum secunda fama proconsulatum Asiæ admi-
nistrantem, hortatur & monet, imitetur in
promerendis sociis vicinum suum Octavium.

De patre Au-
gusti, ejusque
rebus gestis.

CAP. IV. Decedens Macedonia, prius quam
profiteri (u) se candidatum consularis posset,

Mors Octavii.

C 2

(m) al. præcipuam omnium fuisse. (n) al. profecuit. (o) al. magna vi. (p) al. Paulo.
(q) al. ministeriis. (r) al. libertum. (s) al. C. Octavius. (t) al. æstimatione. (u) al.
confiteri.

Ejus uxores & liberi. morte obiit repentina, superstitibus liberis, Octavia maiore, quam ex Ancharia: & Octavia minore, item Augusto, quos ex Atia tulerat.

Materna Augusti origo.

Atia (36) M. Atio Balbo, & Julia sorore C. Cæsaris, genita est. Balbus paterna stirpe Aricinus, multis in familia senatoriis imaginibus, à matre Magnum Pompejum arctissimo contingebat gradu, functusque honore præturæ, inter xx. viros agrum Campanum plebi Julia lege divisit. Verum M. Antonius despiciens etiam maternam Augusti originem, proavum ejus Afri generis fuisse, & modo unguentariam tabernam, modo pistrinum Ariciæ exercuisse, objicit. Cassius quidem Parmensis quadam epistola, non tantum ut pistoris, sed etiam ut nummularii nepotem, sic taxat Augustum: *Materna tibi favina: siquidem (x) ex crudissimo Ariciæ pistrino hanc finxit manibus collybo decoloratis Nerulonenfis (y) mensarius.*

Augusti nati-
vitas tempus
& locus.

CAP. V. Natus est Augustus, (37) M. Tullio Cicerone, & Antonio coss. ix. Kal. Octobris, paullo ante solis exortum, regione Palatii, ad Capita bubula: ubi nunc sacrarium habet, (z) aliquanto post quam excessit, constitutum. Nam ut Senatus Actis continetur, cum C. Lætorius (a) adolescens patricii generis, in deprecanda graviore adulterii pœna, præter ætatem atque natales, hoc quoque Patribus Conscriptis allegaret, *se esse possessorem: ac velut aditum soli, quod primum D. Augustus nascens attigisset, peteretque donari, quasi proprio suo, ac peculiari Deo: decretum est, ut ea pars domus consecraretur.*

Ejus nutri-
mentorum lo-
cus.

CAP. VI. Nutrimentorum ejus ostenditur adhuc locus in avito suburbano, juxta Velitras permodicus, & cellæ penuariæ instar: tenetque vicinitatem opinio, tamquam & natus ibi sit. Huc introire nisi necessario (b) & caste, religio est: concepta opinione veteri, quasi temere adeuntibus horror quidam & metus objiciatur: sed & mox confirmata est. Nam cum possessor villæ novus, seu forte, seu tentandi causa cubitum se eo contulisset: evenit, ut post paucissimas noctis horas exturbatus inde subita vi, & incerta, pæne semianimis cum strato simul ante fores inveniretur.

Augusti varia
cognomina.

CAP. VII. Infanti cognomen THURINO inditum est, in memoriam majorum originis: vel quod in regione Thurina, recens eo nato, pater Octavius adversus fugitivos rem prospere gesserat. Thurinum cognominatum, fatis certa probatione tradiderim, nactus puerilem Imagunculam ejus æream veterem, ferreis ac pæne jam exolecentibus litteris, hoc nomine

inscriptam: *quæ dono à me Principi data inter cubiculares colitur.* Sed & à M. Antonio in epistolis per contumeliâ sæpe Thurinus appellatur: & ipse nihil amplius quam *mirari se* rescribit, *pro opprobrio nomen prius sibi objici.* Postea C. CÆSARIS, & deinde AUGUSTI cognomen assumpsit: alterum, testamento majoris avunculi: alterum, Munatii Planci sententiâ: cum quibusdam censentibus, Romulum appellari oportere, quasi & ipsum conditorem Urbis, prævaluisset, ut Augustus potius vocaretur, non tantum novo, sed etiam ampliore cognomine: quod loca quoque religiosa, & in quibus augurato quid consecratur, augusta dicantur, ab auctu, vel ab avium gestu, gustuve (c), sicut etiam Ennius docet, scribens:

Augusto augurio postquam inclyta condita Roma est.

CAP. VIII. Quadrimus, patrem amisit: duodecimum annum agens, aviam Juliam defunctam pro concione laudavit. Quadriennio post virili toga sumpta, militaribus donis triumpho Cæsaris Africano donatus est, quamquam expertus belli propter ætatem. Profectum mox avunculum in Hispanias, adversus Cn. Pompeji liberos, vix dum firmus à gravi valetudine, per hostibus infestas vias, paucissimis comitibus, naufragio etiam facto, subsecutus, magnopere demeruit, approbata cito etiam morum indole super itineris industriam. Cæsare post receptas (d) Hispanias, expeditionem in Dacos, & inde in Parthos, (e) destinante, præmissus Apolloniam, studiis vacavit. Utque primum occisum eum, heredemque se comperit, diu cunctatus, an proximas legiones imploraret, id quidem consilium ut præceps immaturumque omisit: cæterum, Urbe repetita, hereditatem adiit, dubitante matre, vitrico vero Marcio Philippo consulari multum dissuadente. Atque ab eo tempore exercitibus comparatis, primum cum M. Antonio, Marcoque Lepido, dein tantum cum Antonio per duodecim fere annos, novissime per quatuor & xl. solus Remp. tenuit.

Augusti juven-
tus.

CAP. IX. Proposita vitæ ejus velut summa, partes sigillatim, (f) neque per tempora, sed per species, exsequar: quo distinctius demonstrari cognoscique possint. Bella civilia quinque gessit: Mutinense, Philippense, Perusinum, Siculum, Actiacum. Ex quibus primum ac novissimum adversus M. Antonium: secundum adversum Brutum & Cassium: tertium adversum L. Antonium Triumviri fratrem: quartum (38) adversus Sex. Pompejum, Cn. filium (g).

Augustus he-
reditatem
Cæsaris adit.

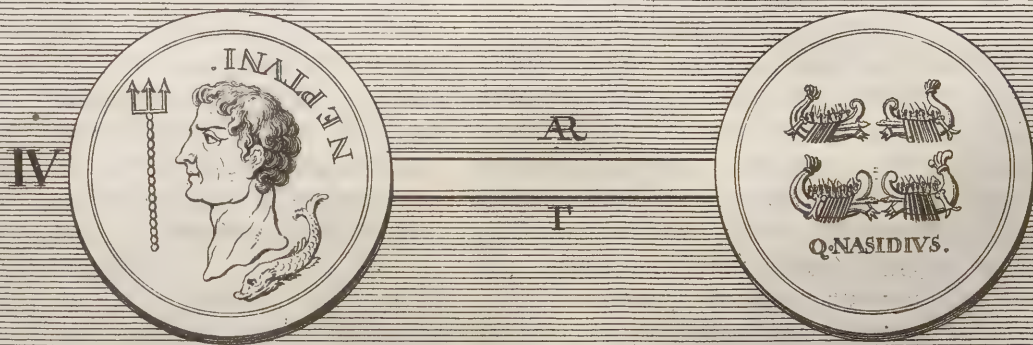
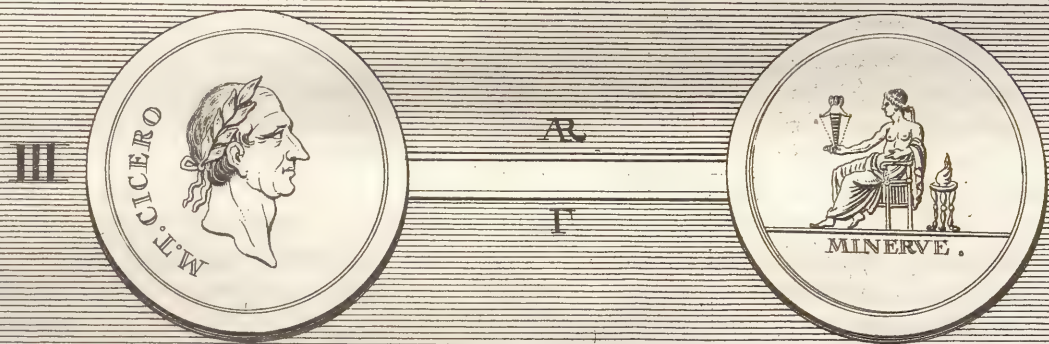
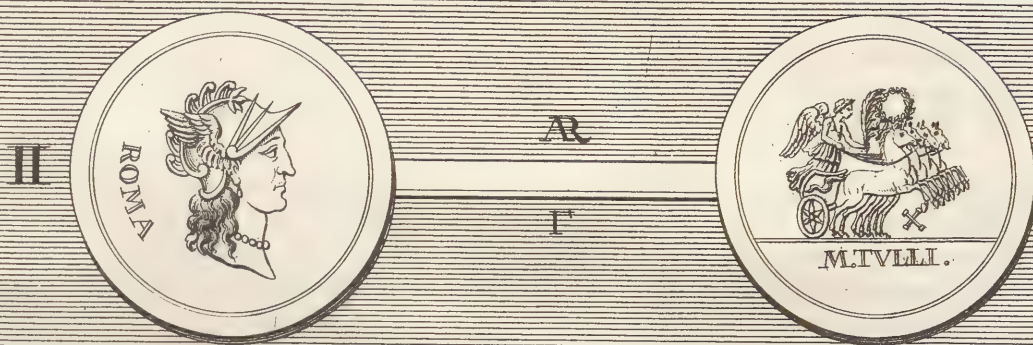
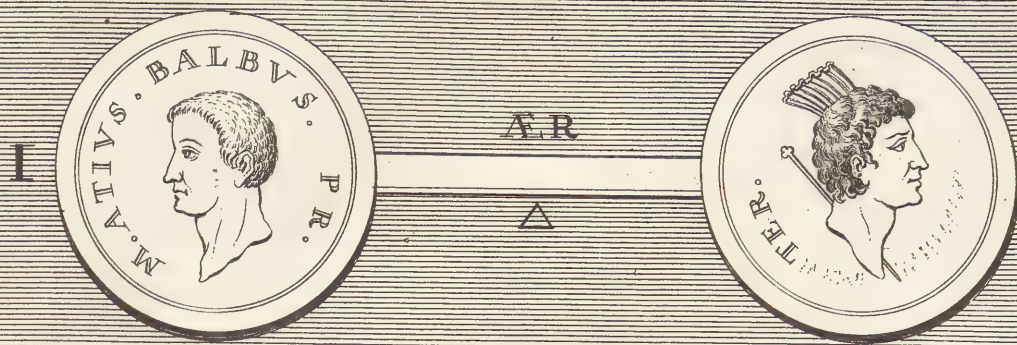
Augusti res
per speciem
sigillatim ex-
ponuntur.

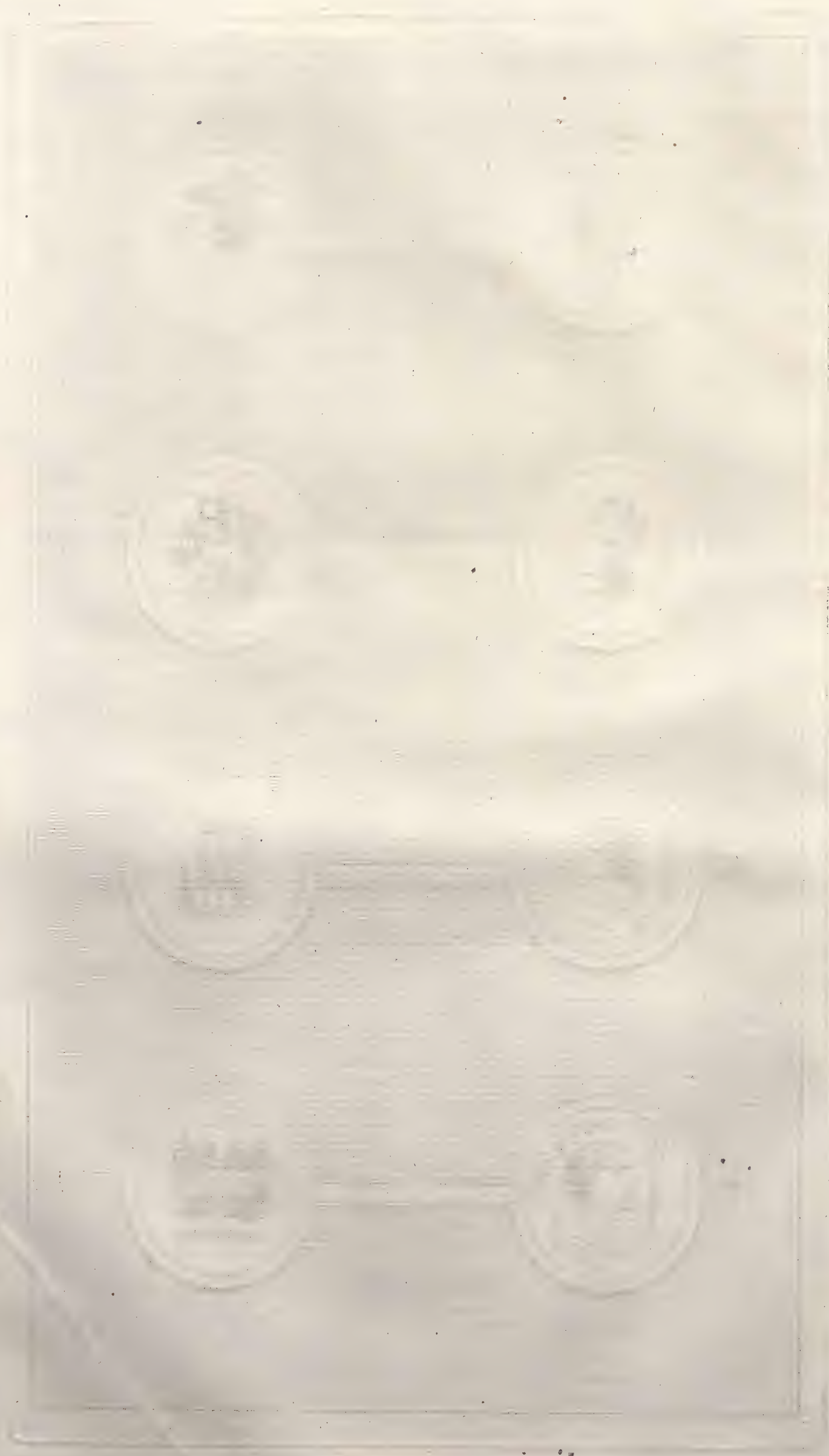
(x) alii tò siquidem omittunt. al. si ex crudissimo &c. (y) al. Veruloniensis. (z) al. habetur. (a) al. Lætorius. (b) al. non nisi necessario. (c) al. gustative. (d) al. acceptas. (e) al. in Dacos & inde in Parthos. (f) al. singillatim. (g) al. Cn. Pompeji filium.

(36) M. Atio Balbo) Hic extat in numo æreo Tab. XIII. num. 1. cui prætura eodem capite à Suetonio commemorata, inscripta est. Ejus explicatio videri potest in nostris Numismatibus ex ære mediocri, pag. 26. & in Fam. Rom. in gente ATIA. PATIN. l. c. p. 65.

(37) M. Tullio Cicerone) Ille est, qui, ut eloquentiæ, sic Patriæ Patri cognomen meruit, summis in Romanam Rempublicam, & litterariam meritis. Duos ejus numos apponi curavimus Tab. XIII. num. 2. & 3. Alterum à FULV. URSINO, harum rerum peritissimo, pridem vulgatum, quamvis non definiet, sitne ad Ciceronem referendus, an ad Deculam, aliosve M. TULLII nominibus insignitos. Alter ab III. P. LAMBECCIO perdocte omnino est explicatus, Biblioth. Cæsar. Vindob. Tom. II. p. 726. ubi eum indubitata antiquitatis asserit: Cujus viri suffragio plus tribuere quam oculis nostris, utut contrarium distantibus, grave non erit; doceat modo, qua autoritate Ciceronis effigies monetis impressa fuerit. Id primum Pompejo ex S. C. licuit; Cæsari deinde Dictatori, postea Augustis. Nusquam legimus id juris concessum privatis hominibus, nisi forte Principum decretis, quorum nullum Ciceroni potuit tantum honorem gratificari. MINERVE deinde vox, pro MINERVÆ, sculptoris impetitiâ arguit, eruditis illis temporibus minime convenientem. PATIN. l. c. p. 66.

(38) Adversus Sex. Pompejum) De quo præter SUTONIUM, abunde differunt PLUTARCHUS, DIO, APPIANUS & alii. Hujus numum rarissimum observare est Tab. XIII. num. 4. nunquam satis ob typi decus laudandum. PATIN. loc. cit. p. 69. Alterum numum Pompeji jam exhibuimus Tom. I. Script. Rer. Rom. ad pag. 183. Tab. XXXIV. num. 5.

Augusti bel-
lum civile Mu-
tinenſe.

CAP. X. OMNIUM bellorum initium & cauſam hinc ſumpſit, nihil convenientius ducens quam necem avunculi vindicare, tuerique acta. Confeſtim ut Apollonia rediit, Brutum Caſſiumque, & vi, nec opinantes, (b) & quia præviſum (i) periculum ſubterfugerant, legibus aggredi, reſque cædis abſentes deferre ſtatuit. Ludos autem victoriæ Cæſaris non audentibus facere quibus obtigerat id munus, ipſe edidit. Et quo conſtantius cætera quoque exſequeretur, in locum Tribuni plebis forte demortui, candidatum petitorum ſe (k) oſtendit: quamquam patricius nec dum Senator. Sed adverſante conatibus ſuis M. Antonio Conſule, quem vel præcipuum adiutorem ſperaverat; ac ne publicum quidem & tranſlatitium jus ulla in re ſibi ſine pactione graviffimæ mercedis impertinente, ad Optimates ſe contulit: quibus eum inviſum ſentiebat, maxime quod D. Brutum obſeſſum Mutinæ, provincia à Cæſare data, & per Senatum confirmata, expellere armis niteretur. Hortantibus itaque nonnullis, percuſſores ei ſubornavit. Hac fraude deprehenſa, periculum invicem metuens, veteranos ſimul & (l) in ſuum ac Reip. auxilium, quanta potuit largitione, contraxit. Juſſusque comparato exercitui Pro-prætoris præeſſe, & cum Hirtio ac Panſa, qui conſulatum acceperant, (m) D. Bruto opem ferre, demandatum bellum tertio menſe confecit duobus præliis. Priore, Antonius eum fugiſſe ſcribit: ac ſine paludamento equoque poſt biduum demum apparuiſſe. Sequenti ſatis conſtat non modo ducis, ſed etiam militis functum munere: atque in media dimicatione, aquilifero legionis ſuæ graviter faucio, aquilam humeris ſubiſſe, diuque portafſe.

CAP. XI. Hoc bello cum Hirtius in acie, & Panſa paullo poſt (n) ex vulnere periſſent, rumor increbruit; ambos opera ejus occiſos: ut Antonio fugato, Rep. Conſulibus orbata, ſolus victores (o) exercitus occuparet. Panſæ quidem adeo ſuſpecta mors fuit, ut Glyco medicus cuſtoditus ſit, quaſi venenum vulnere indidiſſet. Adjicit his Aquilius Niger, alterum è Conſulibus, Hirtium, in pugnæ tumultu ab ipſo interemptum.

CAP. XII. Sed ut cognovit, Antonium poſt fugam à M. Lepido receptum, cæterosque duces, & exercitus, conſentire pro Patribus, (p) cauſam Optimatum ſine cunctatione deſeruit, ad prætextum mutatæ voluntatis dicta factaque quorundam calumniatus: quaſi alii ſe *puerum*, alii *ornandum* (q) *tollendumque* jactaſſent: ne aut ſibi, aut veteranis par gratia referretur. Et quo magis pœnitentiam prioris ſectæ approbaret, Nurlinos grandi pecunia, & quam pendere nequirent, multatos, extorres egit oppido: quod Mutinenſi acie interemptorum civium tumulto publice exſtructo adſcripſerant, *Pro libertate eos occubiſſe*.

CAP. XIII. Inita cum Antonio & Lepido ſocietate, Philippenſe quoque bellum, quam-

quam invalidus atque æger, duplici prælio tranſegit. quorum priore caſtris exutus, vix ad Antonii cornu fuga evaſerat. Nec ſucceſſum (r) victoriæ moderatus eſt: ſed capite Bruti Romam miſſo, ut ſtatuae Cæſaris ſubmitteretur (s), in ſplendidiffimum quemque captivum, non ſine verborum (t) contumelia, ſæviit. (u). Ut quidem uni ſuppliciter ſepulturam precanti reſpondiſſe dicatur, *Jam iſtam in volucrum fore poteſtatem*: alios, patrem & filium, pro vita roganteis, ſortiri vel micare (x) juſſiſſe, ut alterutri concederetur: ac ſpectaſſe utrumque morientem, cum patre, qui ſe (y) obtulerat, occiſo, filius quoque voluntaria occubiſſet nece. (z) Quare cæteri, & (a) in his M. Favonius, ille Catonis æmulus, cum catenati producerentur, Imperatore Antonio honorifice ſalutato, hunc ſœdiſſimo convivio coram proſciderunt, Partitis poſt victoriam officiis, cum Antonius Orientem ordinandum, ipſe veteranos in Italiam reducendos, & municipalibus agris collocandos recepſſet: neque veteranorum, neque poſſeſſorum gratiam tenuit: alteris, pelli ſe; alteris, non pro ſpe meritum tractari querentibus.

CAP. XIV. Quo tempore L. Antonium, fiducia conſulatus quem gerebat, ac fraternæ potentiae, res novas molientem, confugere Peruſiam coëgit, & ad deditionem fame compulſit: non tamen ſine magnis ſuis & ante bellum, & in bello diſcriminibus. Nam cum ſpectaculo ludorum gregarium militem in xiv. ordinibus ſedentem excitari per apparitorem juſſiſſet, rumore ab obtrectatoribus dilato, quaſi eundem mox & diſcruciatum necaſſet: minimum abſuit quin periret, concurſu & indignatione turbæ militaris. Saluti fuit, quod qui deſiderabatur, repente comparuit incolumis, ac ſine injuria. Circa Peruſinum autem murum ſacrificans, pæne interceptus eſt à manu gladiatorum, quæ oppido eruperat. (b)

CAP. XV. Peruſia capta in plurimos animadvertit: orare veniam, vel excuſare ſe conantibus, una voce occurrens, *Moriendum eſſe*. Scribunt quidam, trecentos (c) ex dedititiis electos, utriusque ordinis, ad aram Divo Julio extructam, Idibus Martiis hoſtiarum more maſtatos. Exſtiterunt qui traderent, conſpecto (d) eum ad arma iſſe, ut occulti adverſarii, & quos metus magis quam voluntas contineret, facultate L. Antonii ducis præbita, detegerentur: devictiſque hiſ, & conſiſcatis, promiſſa veteranis præmia perſolverentur.

CAP. XVI. Bellum Siculum inchoavit in primis, ſed diu traxit, intermiſſum ſæpius: modo reparandarum claſſium cauſa, quas tempeſtatibus duplici naufragio, & quidem per æſtatem amiſerat: modo pace facta, flagitante populo, ob intercluſos commeatus, famemque ingreſcentem: donec navibus ex integro fabricatis, ac xx. ſervorum millibus manu- miſſis, & ad remum datis, portum Julium apud

C 3

Bajas

(b) al. & nec opinantes. (i) al. proviſum. (k) al. τὸ petitorum omittunt. (l) alii τὸ & omittunt. (m) al. ſuſceperant. (n) al. Panſaque paullo poſt. (o) al. victor. (p) al. pro partibus. (q) al. *ordinandum*. (r) al. ſucceſſu. (s) al. ſubjiceretur. (t) al. verberum. (u) al. ſævit. (x) al. dimicare. (y) al. quia ſe. (z) voluntariam occubuit necem. (a) alii τὸ & omittunt. (b) al. qui oppidum eruperant. (c) al. ducentos. (d) al. conſpicato. al. eum ad arma iſſe ex propoſito. al. è conſpectu. al. conſpecto. al. compecto.

Augusti bel-
lum Philip-
penſe.

Augusti bel-
lum Peruſi-
num.

Augusti bel-
lum Siculum
contra Sextum
Pompejum.

Bajas, immisso in Lucrinum & Avernum lacum mari, effecit. (e) In quo cum hieme tota (f) copias exercuisset, Pompejum inter Mylas & Naulochum superavit: sub horam pugnae, tam arcto repente somno devinctus (g), ut ad dandum signum ab amicis excitaretur. Unde praebitam Antonio materiam putem exprobrandi, *Ne rectis quidem oculis eum adspicere potuisse instructam aciem: verum supinum, (h) caelum intuentem, stupidum cubuisse: nec prius surrexisse, ac militibus in conspectum fuisse, (i), quam* (39) à M. Agrippa fugatae sint hostium naves. Alii dictum factumque ejus criminantur, quasi classibus tempestate perditis exclamaverit, *etiam invito Neptuno victoriam se adepturum*: ac die Circensium proximo solenni pompae simulacrum Dei (k) detraxerit. Nec temere plura ac majora pericula ulla alio bello adiit. Traiecto in Siciliam exercitu, cum ad (l) partem reliquam copiarum continentem (m) repeteret, oppressus ex improvviso à Demochare & Apollophane, praefectis Pompeji, uno demum navigio ægerrime effugit. Item (n) cum praeter Locros (40) Rhegium pedibus iret, & prospectis biremibus Pompejanis terram legentibus, suas ratus, descendisset ad litus, paene exceptus est. Tunc etiam per devios tramites refugientem, servus Aemilii Paulli, comitis ejus, dolens proscriptum olim ab eo patrem Paullum, & quasi occasione ultionis oblata, interficere conatus est. Post Pompeji fugam, collegarum alterum M. Lepidum, quem ex Africa in auxilium evocarat, superbientem xx. legionum fiducia, summasque sibi partes terrore ac minis vindicantem, spoliavit exercitu: supplicemque concessa vita Circeios (o) in perpetuum relegavit.

CAP. XVII. M. Antonii societatem semper dubiam & incertam, reconciliationibusque variis male focillatam abruptit tandem. Et quo magis degenerasse eum à civili more approbaret, testamentum, quod is Romae etiam (p)

de Cleopatrae liberis inter heredes nuncupatis reliquerat, aperiendum recitandumque pro concione curavit. Remisit tamen hosti judicato necessitudines, amicosque omnes: atque inter alios (41) C. Sotium & (42) T. (q) Domitium, tunc adhuc Coss. Bononiensibus quoque publice, quod in Antoniorum clientela antiquitus erant, gratiam fecit conjurandi cum tota Italia pro partibus suis. Nec multo post navali praelio apud Actium vicit, in serum dimicatione protracta, ut in navi victor pernoctaverit. Ab Actio cum Samum insulam (r) in hiberna se recepisset, turbatus nuntiis de seditione militum, praemia & missionem poscentium, quos ex omni numero confecta victoria Brundisium praemisera, repetit Italiam tempestate in trajectu bis conflictatus: primo inter promontoria Peloponnesi atque Aetoliae: rursus circa montes Ceraunios: utrobique parte Liburnicarum demersa: simulque ejus in qua vehebatur, fufis armamentis, & gubernaculo diffracto. (s) Nec amplius quam septem & xx. dies, donec desideria (t) militum ordinarentur, Brundisii commoratus, Asiae Syriaeque circuitu Aegyptum petit: obsessaque Alexandria, quo Antonius cum Cleopatra confugerat, brevi potitus est. Et Antonium quidem seras condiciones pacis tentantem, ad mortem adegit, viditque mortuum. (43) Cleopatrae, (u) quam servatam triumpho magnopere cupiebat, etiam Pysillos admovit, qui venenum ac virus exfugerent: quod periisse morfu aspidis putabatur. Ambobus communem sepulturae honorem tribuit, ac tumulum ab ipsis inchoatum perfici iussit. Antonium juvenem, majorem de (x) duobus Fulvia genitis, simulacro D. Julii, ad quod post multas & irritas preces confugerat, abreptum interemit. Item Caesariem, quem, ex Caesare (y) Cleopatra concepisse praedicabat, retractum è fuga supplicio affecit. Reliquos Antonii Reginaeque communes liberos, non secus ac necessitudine junctos sibi,

Augustus apud Actium Antonium vincit.

(e) al. efficit. (f) al. hiemes totas. (g) al. devinctus. (h) al. supremum. (i) al. venisse. (k) al. deinde. (l) alii τὸ ad omittunt. (m) al. continenti. (n) al. Iterum. (o) al. Circejis. (p) al. &. (q) al. Cn. (r) alii τὸ insulam omittunt. (s) al. defracto. (t) al. donec & desideria. (u) al. viditque mortuam Cleopatram &c. (x) alii τὸ de omittunt. (y) al. ex Caesare patre.

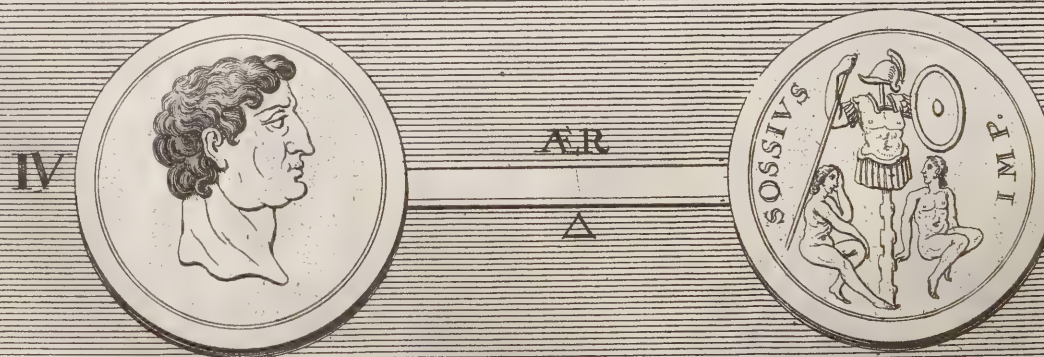
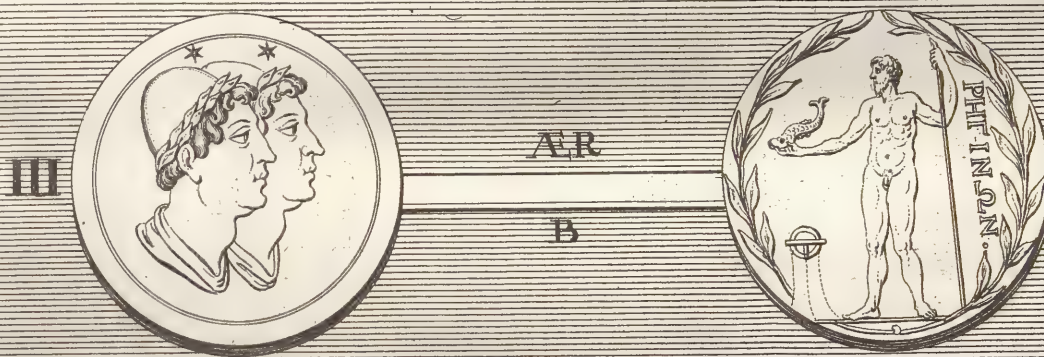
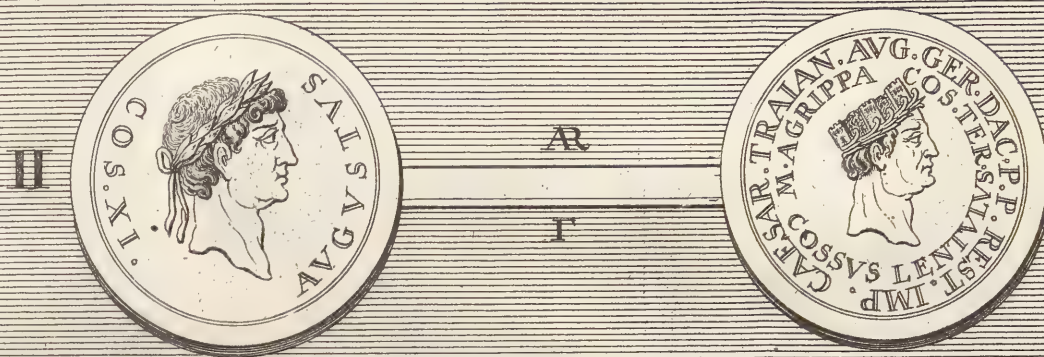
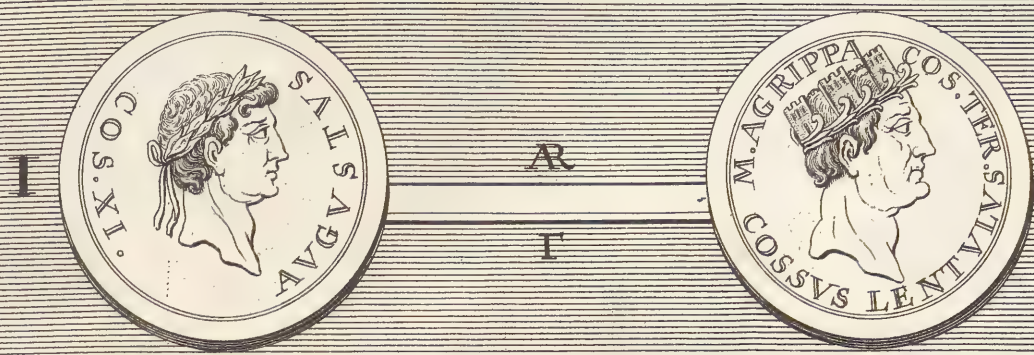
(39) à M. Agrippa) Ejus numos vulgavimus in Fam. Rom. & inter aereos mediocres, pag. 60. Duos rarissimos in tanti Viri gloriam reponemus Tab. XIV. num. 1. & 2. PATIN. loc. cit. pag. 73.

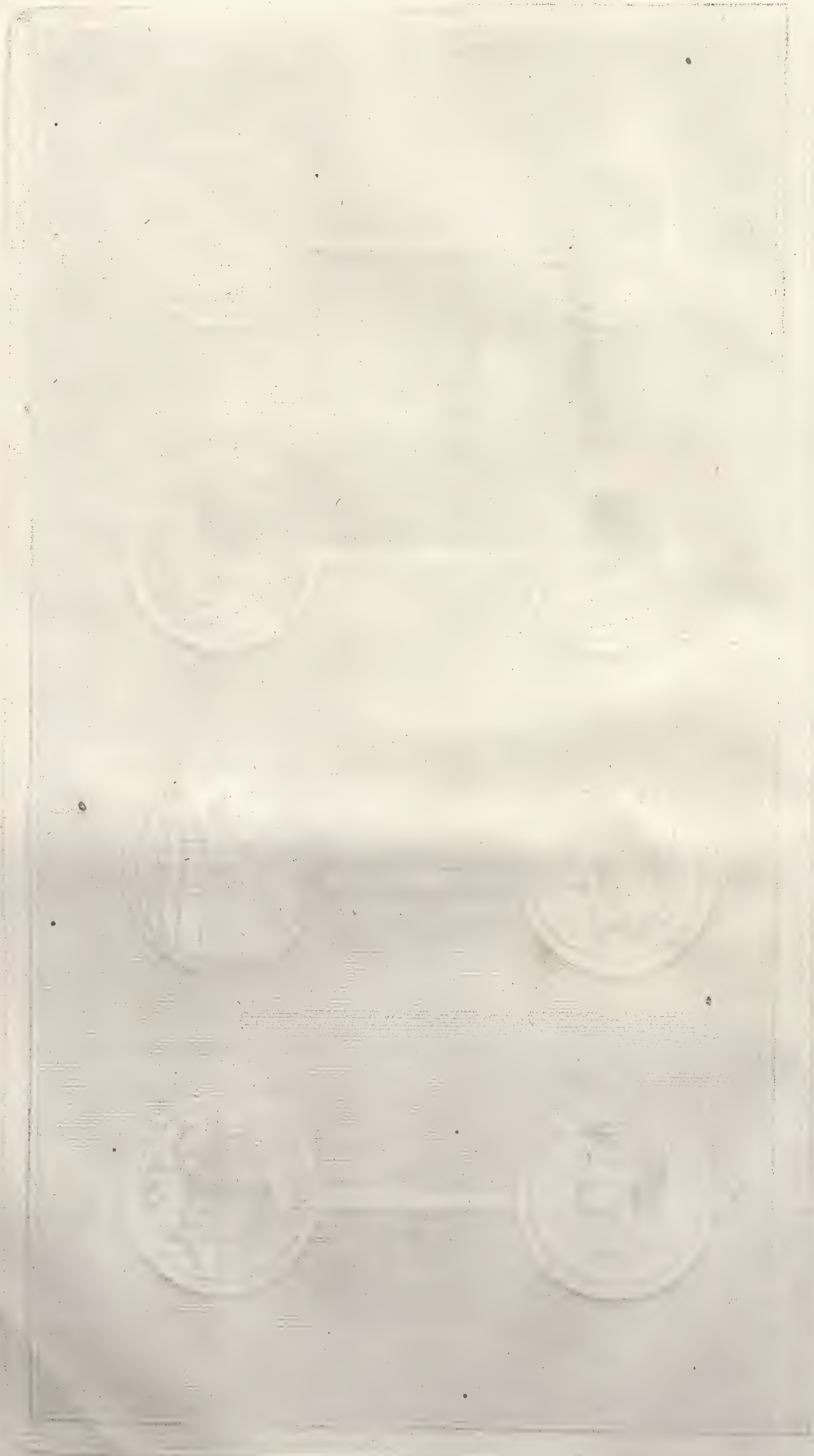
(40) Rhegium) Ejus numisma quidem supra Tom. I. Scriptor. Rer. Romanar. ad pag. 370. Tab. XLV. num. 2. exhibuimus ex Thesaur. Brandenburgico; ast cum fortuna propitia numum Tab. XIV. num. 3. mole quidem exiguum, attamen nusquam, quod meminerim, vulgatum, in cimeliarium meum nuperime collocaverit, non injucundum duxi, paucis illum hic exponere. Conspicitur in Antica Dioscurorum par, cum tamen nullibi legatur, Dioscuros Rhegi praecipue cultos fuisse. Fortassis id factum ob vicinitatem Locrensiū; STRABONE enim innuente, Locrenses in memoriam victoriae geminas Castori & Polluci aras ad Sagra fluvii ripas erexere, numusque eorundem quoad Anticam cum nostro plane convenit; sumptuosissimum quoque Dioscuris ob hanc viciniam de Crotoniatis reportatam, Locrenses edificasse templum, idem STRABO auctor est. In averfa numi Neptunus cum Delphino & Tridente apparet, ad denotandum non urbis solum situm, & etiam nominis originem. Credebatur enim antiquitus, Italiam cum Sicilia cohaesisse, Neptuni autem potentia hanc ab illa disruptam esse hinc, Rhegium dictum à græco ἐν γῆναι ruptum esse. Dn. de KLETTENBERG.

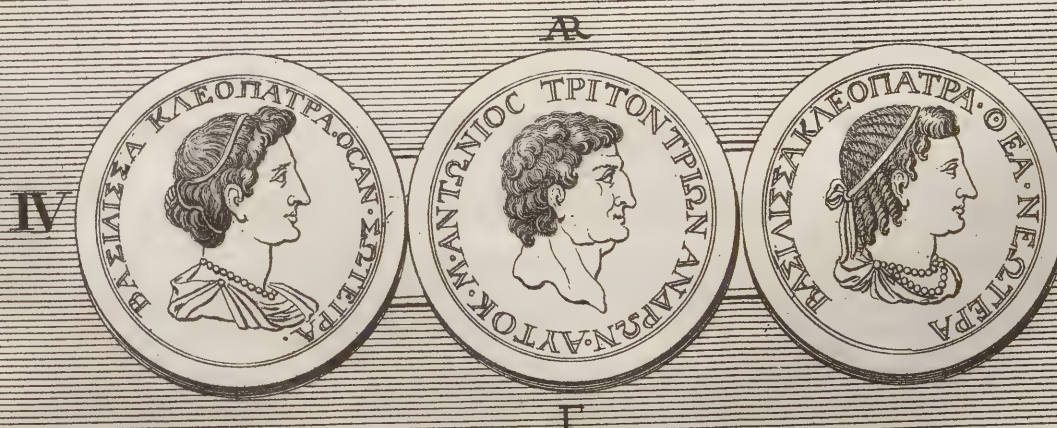
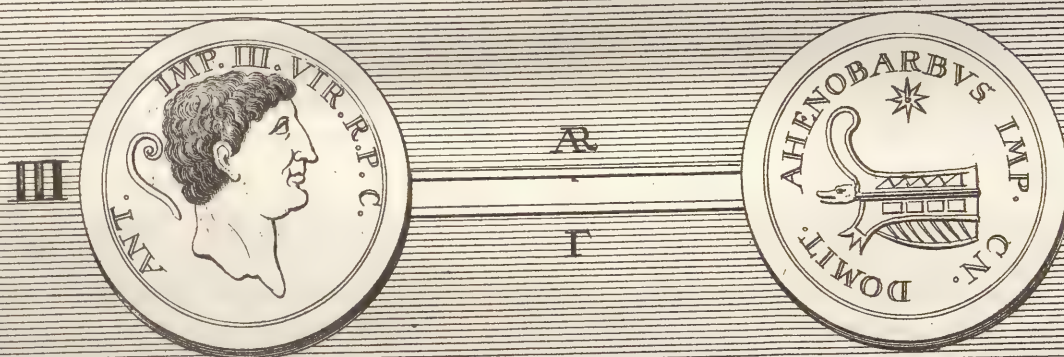
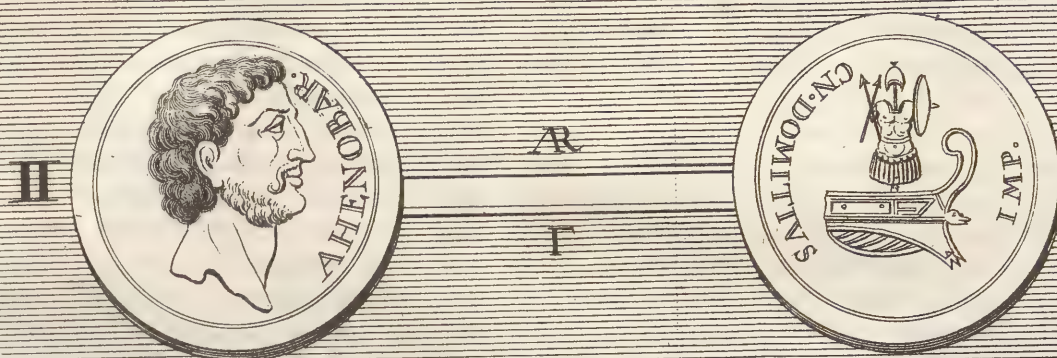
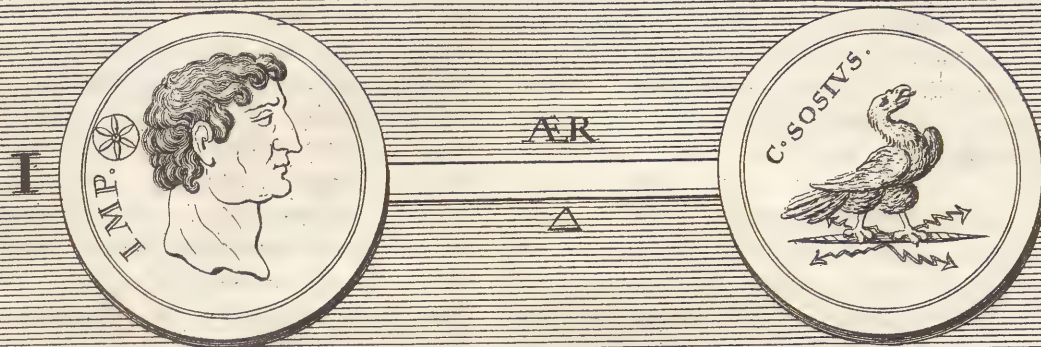
(41) C. Sotium) Cajum Sotium indicant duo numi, quos vidimus Tab. XIV. num. 4. & Tab. XV. num. 1. Syriae atque Ciliciae praefectus est ab Antonio, cujus partes acriter tutatus est: postquam Ventidius, devictis Parthis & Q. Labieno, è provincia discessisset, Aradios, postea Antigonum Judaeorum regem vicit, vivumque misit ad M. Antonium. De eo, atque Judaeorum gente, Hierosolymis enim potitus est, tropaeum in numo expressisse videtur; Triumphavit deinde Romae A. U. C. DCCXIX. Postea Consul factus, Urbe relicta, ad Antonium transiit: Demum praelio navali ab Agrippa superatus est & occisus, paucis ante pugnam Actiacam diebus. Prolixè de Sotio scripserunt PLUTARCHUS in Antonio. DIO Lib. 51. & APPIANUS Lib. de bell. Parth. Hæc PATIN. l. c. p. 74. Addit Dn. de KLETTENB. Notandum capita Anticarum epigraphis carentia, non ad Sotium sed ad Antonium Patronum ejus pertinere.

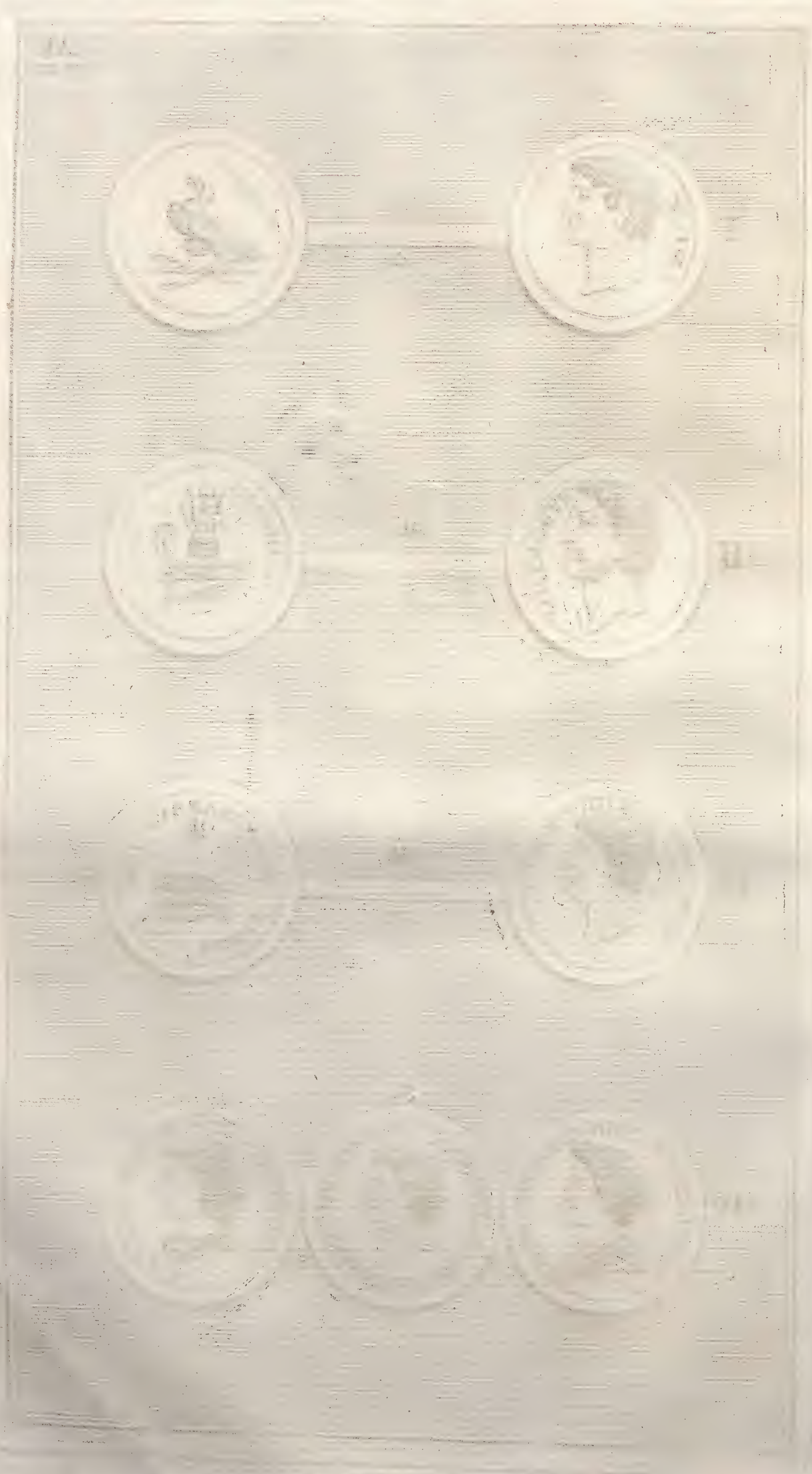
(42) Cn. Domitium) P. Tito Cnzum reponere non dubites, Antonium fide fretus numismatumque Tab. XV. num. 2. & 3. Fuit is Neroneis proavus de quo multa scribit Author noster in Nerone cap. 3. Tropaeum in navi quid indicaret praeter victoriam navalem. Numus alter ad ea Suetonii verba refertur: Post Bruti Cassique interitum, classem quam sibi commissam Domitius retinuerat, auctam & profligatis partibus M. Antonio sponte & ingentis meriti loco, tradidit. Plura de eo narrantur in Fam. Rom. p. 99. PATIN. loc. cit. p. 75.

(43) Cleopatra) Istius Aegypti Reginae historia diligentissime à Plutarcho conscripta est, in vita M. Antonii. Plures ejus numos exposuimus in Fam. Rom. & numis ex ære mediocri. Praeter quos & maximos argenteos Tab. XV. num. 4. inspexissè forte non poterit. Mihi attente spectanti duplicem illam epigraphem, ad unam revocare placuit, de qua frustra sæpe disputantes audivi. ΟΣΑΝ ΣΩΤΕΙΡΑ barbaram vocem refert, accedit propius ad sensum ΘΕΑ ΝΕΩΤΕΡΑ, quæ paucis mutatis longe clarior evadit. Nolim quidquam statuerè, cum praecipue ΟΣΣΑΝ manifeste legem in numo Pharnacis supra scalpti Tab. V. num. 5. Attendant peritiores. Patin. loc. cit. p. 76.

bi, & conservavit, & mox pro conditione cuiusque sustinuit ac fovit.

Alexandri Magni conditorium & corpus Augustus inspicit.

CAP. XVIII. Per idem tempus, conditorium & corpus Magni Alexandri, cum prolatum è penetrati subiecisset oculis, corona aurea imposita ac floribus aspersis (z) veneratus est: consultusque, num & Ptolemæum inspicere vellent, *Regem se voluisse*, ait, *videre, non mortuos*. (44) Ægyptum, in provinciæ formam redactam, ut feracior habilioremque annonæ urbicæ redderet, fossas omnes, in quas (a) Nilus exæstuat, oblimatas longa vetustate, militari opere deterisit. Quoque (45) Actiæ victoriæ memoria celebratio in posterum esset, urbem (46) Nicopolim apud Actium condidit, ludosque illic Quinquennales constituit: & ampliato (b) vetere Apollinis templo, locum castrorum, quibus fuerat usus, exornatum navalibus spoliis, Neptuno ac Marti consecravat.

Coniurationes in Augurum detectæ & compressæ.

CAP. XIX. Tumultus post hæc, ac etiam rerum novarum initia, coniurationesque complures, prius quam invalescerent, indicio detectas compressit, & alias alio tempore: Lepidi juvenis, deinde Varronis Murenæ, & Fannii Cæpionis, Mox M. Egnatii (c), exin Plautii (d) Rufi, Luciique Paulli progeneri sui: ac præter has L. Audasii falsarum tabularum rei, ac neque ætate neque corpore integri: item Asinii Epicadi, ex gente Parthyna hybridæ: ad extremum Telephi (e) mulieris servi nomenclatoris (f). Nam ne ultimæ quidem fortis hominum conspiratione & periculo caruit. Audasius atque Epicadus Juliam filiam & Agrippam nepotem ex insulis, quibus continebantur, rapere ad exercitus: Telephus, quasi debita sibi fato dominatione, & ipsum & Senatum aggredi destinaverant. Quinetiam quondam juxta cubiculum ejus lixa quidam, ex Illyrico exercitu, janitoribus deceptis, noctu deprehensus est, cultro venatorio cinctus: impone mentis, an simulata dementia, incer-

rum. Nihil enim exprimi quæstione potuit.

CAP. XX. Externa bella duo omnino per se gessit: Dalmaticum, adolescens adhuc: & Antonio devicto, Cantabricum. Dalmatico etiam vulnera excepit, una acie, dextrum genu lapide ictus: altera & crus (g) & utrumque brachium ruina pontis confauciatus. Reliqua per legatos administravit: ut tamen quibusdam Pannonicis, atque Germanicis aut interveniret, aut non longe abesset, Ravennam, vel Mediolanum, vel Aquileiam usque ab Urbe progrediens.

Augusti externa bella, quæ per ipsum quæ per legatos gesta.

CAP. XXI. Domuit autem partim ductu, partim auspiciis suis Cantabriam, Aquitaniam, Pannoniam, Dalmatiam, cum Illyrico omni: item Rhætiæ, & Vindelicos, ac Salassos, gentes Inalpinas. (h) Coërcuit & Dacorum incursiones, tribus eorum ducibus cum magna copia cæsis, Germanosque ultra Albim fluvium summovit: ex quibus Ubios (i) & Sicambros dedentes se traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocavit. Alias item nationes male quietas ad obsequium redegit. Nec ulli genti sine justis & necessariis causis bellum intulit. Tantumque abfuit à cupiditate quoquo modo imperium vel bellicam gloriam augendi, ut quorundam barbarorum principes in æde Martis Ultoris jurare coëgerit, mansuros se in fide ac pace quam peterent: à quibusdam vero novum genus obsidum fœminas exigere tentaverit: quod negligere marium pignora sentiebat. Et tamen potestatem semper omnibus fecit, quoties vellent, obsides recipiendi. Neque aut crebrius aut perfidiosius rebellantes, graviore umquam multatus est (k) pœna, quam ut captivos sub lege venundaret, ne in vicina regione fervirent, neve intra xxx. annum liberarentur. Qua virtutis moderationisque fama, Indos etiam ac Scythas, auditu modo cognitos, pellexit ad amicitiam suam, Populique Romani ultro per legatos petendam. (47) Parthi quoque & (48) Armeniam

Provincia Augusti partim ductu, partim auspiciis ejus domita.

Augusti studium pacis conservandæ.

Augusti virtutis moderatio, n. s. q. fama ad Indos, Scythas & Parthos fertur.

(z) al. aspersum. (a) al. in quibus. (b) al. applicato. (c) al. Genati. al. Genutii. (d) al. Plantii. (e) al. Telephus. (f) al. Nomenclatoris. al. cui nomen circulatoris. (g) al. altera autem & crus &c. (h) al. Alpinas. (i) al. Suevos. (k) al. ultus est.

(44) Ægyptum in provinciæ formam redactam) E pugna Actiæ fugientem Cleopatram infecutus est M. Antonius, utrumque victor Augustus. Post utriusque interitum, Ægyptus in provinciæ formam redacta est, quare percussus est numus postea ab Imperatore Traiano restitutus, quem vide Tab. XVI. num. 1. Inscriptionem ex BOISSARDO, Antiquit. Lib. III. ad hanc rem hic habes:

IMP. CÆSAR DIVI FIL. AUG.
PONTIFEX MAXIMUS
Imp. XI. TRIB. POT. XIV.
ÆGYPTO IN POTESTATEM
POPULI ROMANI
REDACTA,
SOLI DONUM DEDIT.

PATIN. loc. cit. pag. 77.

(45) Actiæ victoriæ memoria) Hac victoria cum omnis triumviratus potentia atque adeo totius Imperii summa ad Augustum esset devoluta, ut aliquid rei tam feliciter gestæ etiam apud posteros extaret monumentum, quo cum gaudium suum, tum gratias in Deos animus perspiceretur, Apollini qui apud Actium colitur, templum extruxit, naves consecravat, & certamen quinquennale instituit, urbemque eo loco quo castra habuerat, condidit, quam in hujus victoriæ memoriam Nicopolim nominavit: ut præter Authorem nostrum etiam DIO commemorat, Lib. 57. Hinc Actius Apollo in hujus Imperatoris numis Tab. XVI. num. 2. & 3. celebratur. PATIN. loc. cit. pag. 77.

(46) Nicopolim apud Actium condidit) Locum hunc illustrat PLINIUS Lib. 4. cap. 1. In ore ipso colonia Augusti Actium, cum Apollinis templo nobili & civitate libera Nicopolitana. In gloriæ partem venit & laborum particeps Augusti gener M. Agrippa, cui aurea navalis rostrataque corona ab Augusto donata est, accepta à genere humano civica, ut ejusdem Plinii verbis utar. Hanc ornandæ Actiæ victoriæ, in numis Nicopolevvs scalpi curavit victor, urbisque fundator Augustus. Numos ipse vide Tab. XVI. num. 4. PATIN. l. c. p. 78.

(47) Parthi) Quantum fuerit Augusti gaudium, ex hac signorum recuperatione subortum, abunde testantur Historici. Amplam numorum copiam rem eandem celebrantem habes Tab. XVI. num. 5. & 6. Deinde Tab. XVII. num. 1. 2. 3. 4. & 5. PATIN. loc. cit. p. 80.

(48) Armeniam) Egregios numos hunc locum illustrantes habes Tab. XVII. num. 6. 7. & 8. Deinde Tab. XVIII. num. 1. & 2. Armeniam supplicem & receptam argentei exhibent. Aurei pharetram sagittasque Armeniorum, & bovem Augusto inuolati solitum, juxta Inscriptionem à GRUTERO commemoratam, pag. 117. apud Fratres Arvales,

MINERVÆ VACCAM
DIVO AUGUSTO BOVEM MAREM.

PATIN. loc. cit. pag. 81.

Armeniam vindicanti (l) facile cesserunt: & signa militaria quæ M. Craſſo & M. Antonio ademerant, reſolcenti reddiderunt: obſideſque inſuper obtulerunt: denique pluribus quondam de regno concertantibus, non niſi ab ipſo electum comprobaverunt.

Augustus Janum Quirinum ter claudit.

Ejus orationes & triumphus.

Augusti graves ignominia & clades.

CAP. XXII. Janum Quirinum ſemel atque iterum à condita Urbe memoriam ante ſuam clauſum, in multo breviori temporis ſpatio, terra marique pace parta, ter (m) cluſit. Bis ovans ingreſſus eſt Urbem, poſt Philippenſe, & rurfus poſt Siculum bellum. Curuleſ triumphos treis egit, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum: continuo triduo omnes.

CAP. XXIII. Graves ignominiaſ cladeſque, duas omnino, nec alibi quam in Germania, accepit, Lollianam & Varianam: ſed Lollianam majoris infamiae, quam detrimenti: Varianam pæne exitiabilem, tribus legionibus, cum duce legatiſque & auxiliis omnibus, caſiſ. Hac nuntiata, excubias per Urbem indixit, ne quiſ tumultus exiſteret: & præſidiis provinciarum propagavit imperium, ut & à peritis & aſſuetis focii continerentur. (49) Vovit & magnos ludos Jovi Opt. Max. *SI RES PUBLICA (n) IN MELIOREM STATUM VERTISSET*: quod factum Cimbriſco Marſicoque bello erat. Adeo namque conſternatum ferunt, ut per continuos meſes barba capilloque ſummiſſo caput interdum foribus illideret, vociferans: *Quintili Vare, legiones redde*: diemque cladiſ quotannis mœſtum habuerit ac lugubrem.

Quæ in remilitari Augustus commutaverit & inſtituerit.

CAP. XXIV. IN RE militari & commutavit multa, & inſtituit: atque etiam ad antiquum morem nonnulla revocavit. Diſciplinam ſeveriſſime rexit (o), ne legatorum quidem cuiquam niſi gravate, (p) hiberniſque demum meſibus, permiſit uxorem interviſere. Equitem R. quod duobus filiis adoleſcentibus, cauſa detrectandi ſacramenti pollices amputaſſet, ipſum bonaque ſubjecit haſtæ: quem tamen, quod imminere emptioni publicanos videbat, liberto ſuo addixit, ut relegatum in agros pro libero eſſe ſineret. Decimam legionem contumacius parentem, cum ignominia totam dimiſit: item alias immodeste miſſionem poſtulantem, citra comoda emeritorum præmiorum exauſtoravit. Cohortes, ſi quæ ceſſiſſent loco, decimatas hordeo pavit. Centuriones, ſtatione deſerta itidem, ut manipulares, capitali animadverſione puniit: pro cætero delictorum genere variis ignominiaſ affecit: ut ſtare per totum diem juberet ante Prætorium: interdum tunicatos, diſcinctoſque, nonnumquam cum decempedis, vel etiam ceſpitem portantes.

CAP. XXV. Neque poſt bella civilia, aut in concione, aut per edictum, ulloſ militum

commilitones appellabat, ſed *milites*. Ac ne à filiis quidem, aut privignis ſuis, imperio præditis, aliter appellari paſſus eſt: ambitioſius id exiſtimans, quam aut ratio militaris, aut temporum quies, aut ſua domuſque ſuæ majeſtas poſtularet. Libertino milite, præterquam Romæ incendiorum cauſa, & ſi tumultus in graviore annona metueretur, bis uſus eſt: ſemel ad præſidium coloniarum Illyricum contingetium: iterum ad tutelam ripæ Rheni fluminis: eoſque fervos adhuc, viris ſœminisque pecunioſioribus (q) indictos, ac ſine mora manuſmiſſos, ſub priore vexillo habuit, neque aut commiſtos cum ingenuis, aut eodem modo armatos. Dona militaria aliquanto facilius, phaleras & torques, quidquid auro argentoque conſtaret, quam vallares ac murales coronas, quæ honore præcellerent, dabat: has quam pauciſſime, & ſine ambitione, ac ſæpe etiam caligatiſ tribuit. M. Agrippam in Sicilia poſt navalem victoriam cœruleo vexillo donavit. Solos triumphales, quamquam & ſocios expeditionum, & participes victoriarum ſuarum, numquam donis impertiendos putavit: quod ipſi quoque juſ habuiſſent tribuendi ea quibus vellent. Nihil autem minus in perfecto duce, quam feſtinationem temeritatemque convenire arbitrabatur. Crebro itaque illa jactabat: (r)

(50) *Σπεῦδε βραδείας. & Ἀσφαλὴς γὰρ ἐστὶ ἀμείνων ἢ θρασὺς στρατηλάτης.*

Et, *Sat celeriter fieri, quidquid fiat ſatis bene.* Prælium quidem aut bellum ſuſcipiendum omnino negabat, niſi cum major emolumentis ſpes quam damni metus oſtenderetur. Nam *minima comoda non minimo ſectantes diſcrimine, ſimiles ajebat eſſe aureo bamo piſcantibus: cujus abrupti damnum nulla captura penſari poſſet.*

CAP. XXVI. MAGISTRATUS atque honores, & ante tempus, & quosdam novi generis, perpetuoſque, cepit. Conſulatum xx. ætatis anno invaſit, admotis hoſtiliter ad Urbem legionibus, miſſiſque qui ſibi nomine exercitus depoſcerent. Cum quidem cunctante Senatu, Cornelius Centurio, princeps legationis, reſecto ſagulo, oſtendens gladii capulum, non dubitaſſet in curia dicere, *Hic faciet, ſi vos non feceritis.* Secundum conſulatum poſt ix. annos, tertium anno interjecto geſſit: ſequentes uſque ad undecimum continuavit: multiſque mox, cum deferrentur, reſuſcitiſ, duodecimum magno, id eſt, ſeptemdecim annorum intervallo, & rurfus tertium decimum biennio poſt ultro petiit: ut Cajam & Lucium filios ampliſſimo præditos magiſtratu, ſuo quemque tirocinio deduceret in forum.

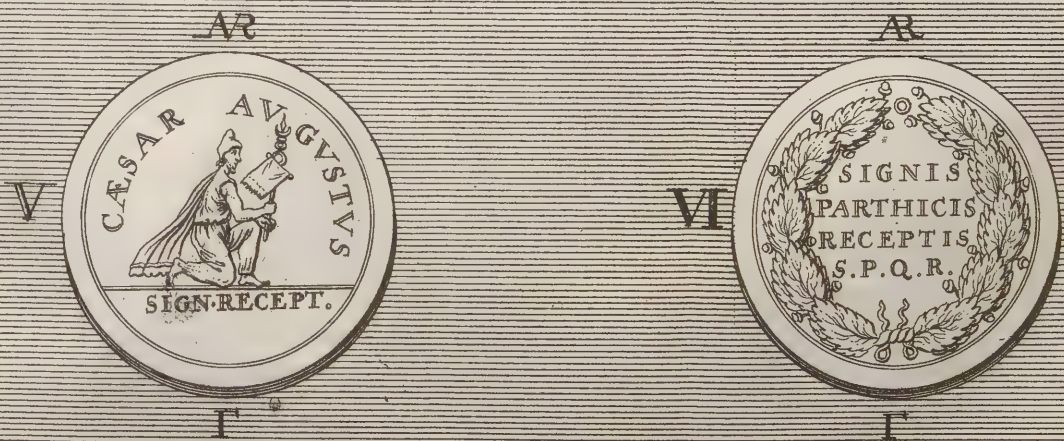
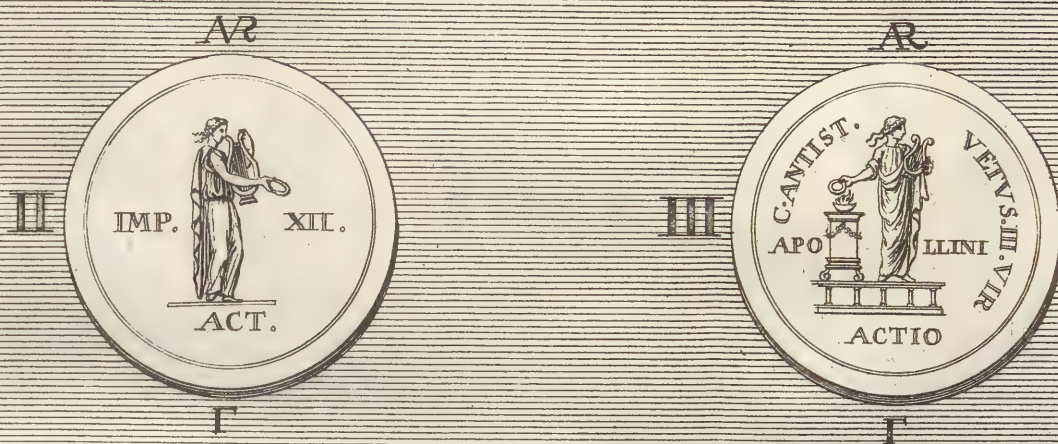
Augustus quos magistratus cepit.

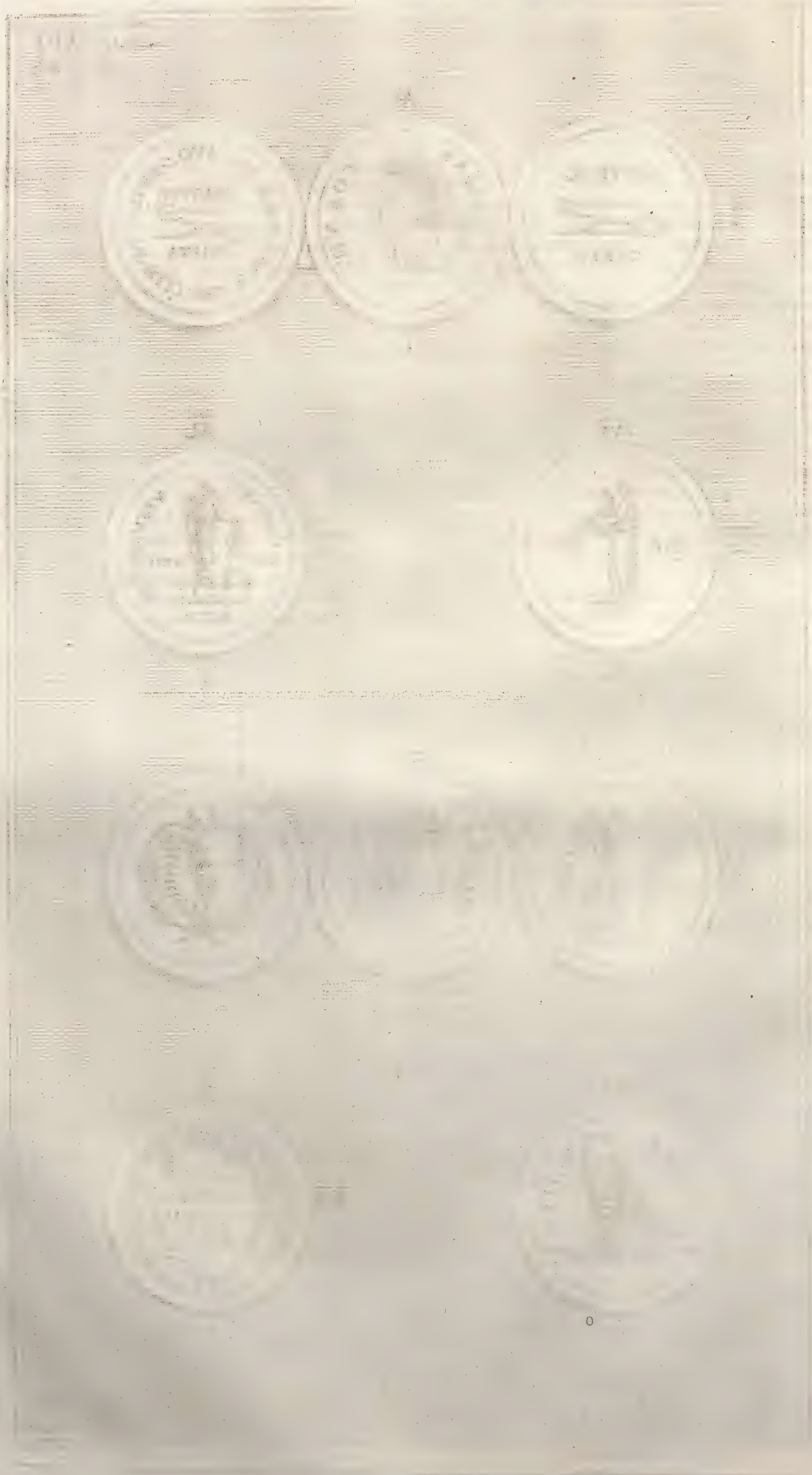
Consul Augustus tredices.

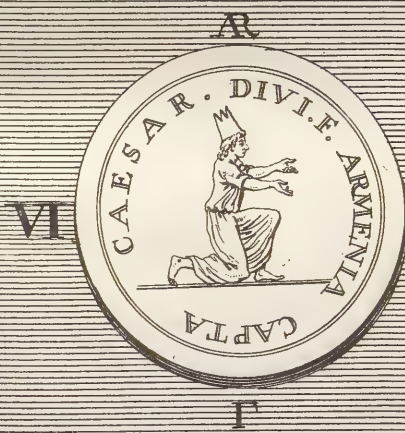
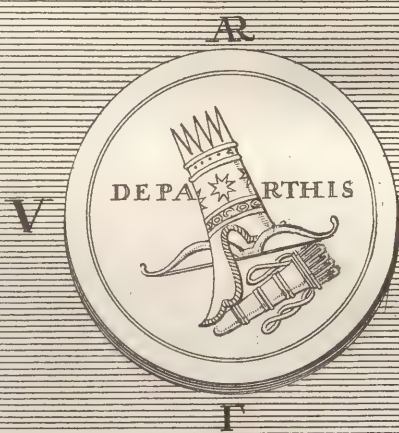
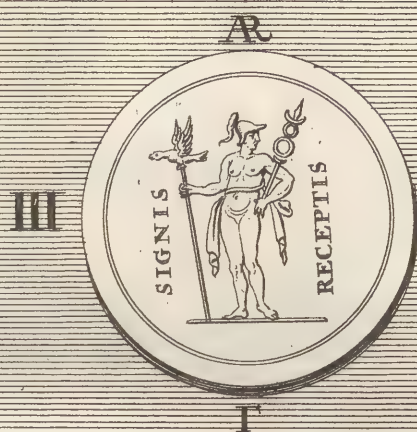
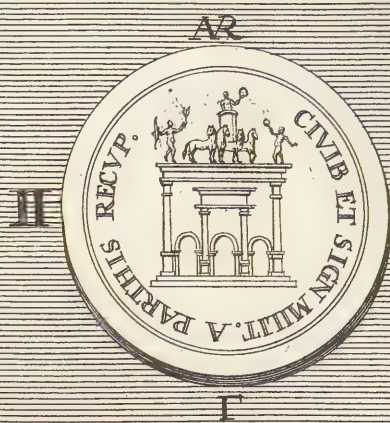
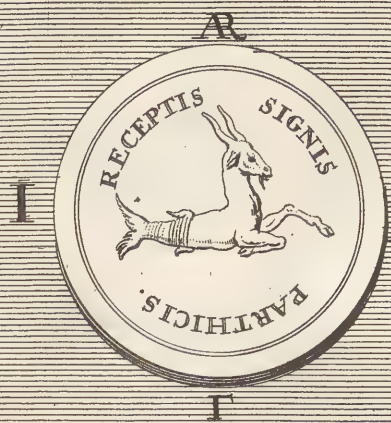
(l) al. Parthi quoque & Armenii juſ dicenti. (m) al. tertio. (n) al. REMPUBLICAM. (o) al. exegit. (p) al. gravato. (q) al. periculoſioribus. (r) al. crebroque ita jactabat.

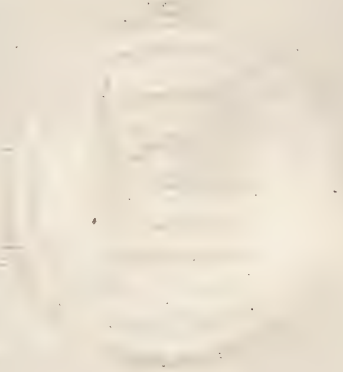
(49) Vovit & magnos ludos Jovi. Ecce Tab. XVIII. num. 4. & 5. numos vororum vel ſuſceptorum vel ſolutorum memoriam conferantes, quorum primus verbis hiſ explicandis perquam opportunus ita, meo juicio legendus venit: *Jovi Optimo Maximo Senatus Populusque Romanus Vota Solvit PRO Salute IMPeratoris Cæſaris QUOD PER EUM Res Publica IN AMPLiore ATque TRAN- quilliore Statu Eſt.* PATIN. loc. cit. p. 82.

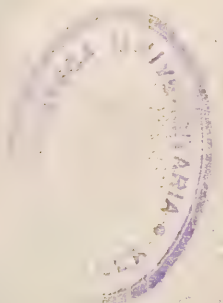
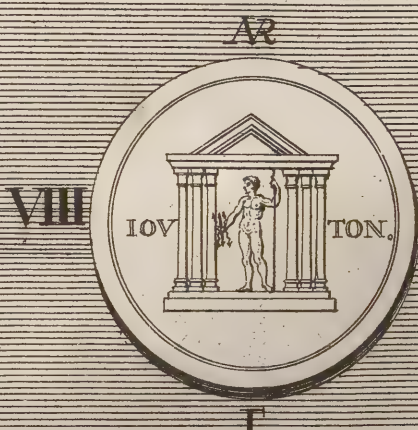
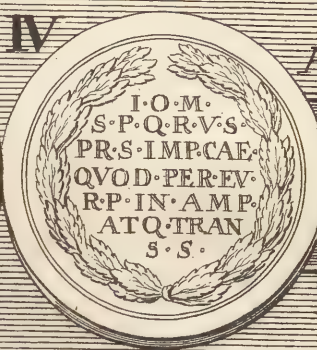
(50) *Σπεῦδε βραδείας.* Hoc eſt: Feſtina lente: Providus enim melior, quam temerarius Imperator.

rum. Quinque medios consulatus à sexto ad undecimum annuos gessit: cæteros aut novem aut sex (s) aut quatuor aut tribus mensibus; secundum vero, paucissimis horis. Nam die Kal. Januarii, cum mane pro æde Capitolini Jovis paullulum curuli sella præsedisset, honore abiit, suffecto alio in locum suum. Nec omnes Romæ, sed quartum consulatum in Asia, quintum in insula Samo, octavum & nonum Tarracone iniit.

Augustus Tri-
umvir Reipub-
licæ consti-
tuendæ.

CAP. XXVII. TRIUMVIRATUM Reip. constituendæ per decem annos administravit: in quo restitit quidem aliquamdiu collegis, ne qua fieret proscripcio, sed inceptam utroque acerbius exercuit. Namque illis in multorum sæpe personam per gratiam & preces exorabilibus, solus magnopere contendit, ne cui parceretur: proscripsitque etiam C. Toranium tutorem suum, eundemque collegam patris sui Octavii in ædilitate. Junius Saturninus (t) hoc amplius tradit. Cum peracta proscriptione, M. Lepidus in Senatu excusasset præterita, & spem clementiæ in posterum fecisset: quoniam satis pœnarum exactum esset: hunc è diverso professum, ita modum se proscribendi statuisse, ut omnia sibi reliquerit libera: in cuius tamen pertinaciæ pœnitentiam, postea T. Vinium (t) Philopœmenem, quod patronum suum proscripsum celasse olim diceretur, equestri dignitate decoravit. (x) In eadem hac potestate (y) multiplici flagravat invidia. Nam & Pinarium equitem R. cum concionante se admissa turba paganorum apud milites subscribere quædam animadvertisset, curiosum ac speculatorem ratus, coram (z) confodi imperavit. Et Tedium (a) Afrum Cos. designatum, quia factum quoddam suum maligno sermone carpsisset, tantis perterritis minis, ut is se præcipitaverit. Et Q. Gallium (b) prætorem, in officio salutationis, tabulas duplices veste tectas tenentem, suspicatus gladium occulere: nec quidquam statim, ne aliud inveniretur, ausus inquirere, paullo post per centuriones & milites raptum è tribunali, fervilem in modum torsit: ac fatentem (c) nihil, iussit occidi, prius oculis ejus sua manu effosis: quem tamen scribit colloquio petito insidiatum sibi, conjectumque à se in custodiam, deinde Urbe interdicta dimissum, naufragio, vel latronum insidiis periisse. Tribunitiam potestatem perpetuam recepit: in qua semel atque iterum per singula lustra collegam sibi cooptavit. Recepit & morum legumque regimen æque perpetuum: quo jure, quamquam sine censuræ honore, censum tamen populi ter egit: primum ac tertium cum collega, medium solus.

Augusti tribu-
nitia potestas
perpetua.

Augusti cogi-

CAP. XXVIII. De reddenda Rep. bis co-

gitavit: primo post oppressum statim Antonium, memor objectum ab eo sibi sæpius, quasi per ipsum stare ne redderetur: ac rursus tædio diuturnæ valetudinis: cum etiam magistratibus ac Senatu (d) domum accitis Rationarium Imperii tradidit. Sed reputans, & se privatum non sine periculo fore, & illam plurimum arbitrio temere committi, in retinenda perseveravit: dubium eventu meliore an voluntate. Quam voluntatem cum præ se identidem ferret, quodam etiam edicto his verbis testatus est: *Ita mihi salvam ac sospitem Rempublicam sistere in sua sede liceat, atque ejus rei fructum percipere, quem peto, ut optimi status auctor dicar: & moriens, ut feram mecum spem, mansura in vestigio suo fundamenta Reip. quæ jecero (e).* Fecitque ipse se compotem voti, nixus omni modo ne quem novi status pœniteret.

tationes de
reddenda Re-
publica.

CAP. XXIX. URBEM neque pro majestate imperii ornatam, & inundationibus incendiisque obnoxiam, excoluit adeo, ut jure sit gloriatus, *marmoream se relinquere, quam lateritiam accepisset.* Tutam vero, quantum provideri humana ratione potuit, etiam in posterum præstitit. Publica opera plurima exstruxit, ex quibus vel præcipua, Forum (51) cum æde Martis Ultoris, templum Apollinis in Palatio, ædem Tonantis Iovis in Capitolio. Fori exstruendi causa fuit, hominum & judiciorum multitudo quæ videbatur, non sufficientibus duobus, etiam tertio indigere. Itaque festinantius, nec dum perfecta Martis æde, publicatum est, cautumque ut separatim in eo publica judicia & sortitiones judicum fierent. Ædem Marti, bello Philippeni pro ultione paterna suscepto, voverat. Sanxitergo *ut de bellis triumphisque heic consuleretur Senatus: provincias cum Imperio petaturi, hinc deducerentur: quique victores redissent, huc insignia triumphorum inferrent.* Templum Apollinis in ea parte Palatinæ domus excitavit, quam fulmine ictam desiderari à Deo haruspices pronuntiarant. Addidit (f) porticus cum bibliotheca Latina Græcaque; quo loco jam senior sæpe etiam Senatum habuit, decuriasque judicum recognovit. Tonanti Iovi ædem consecravit, liberatus periculo, cum in expeditione Cantabrica per nocturnum iter lecticam ejus fulgur perstrinxisset, (g) servumque prælucentem exanimasset. Quædam etiam opera sub nomine alieno nepotum scilicet & uxoris fororisque, fecit: ut porticum, basilicamque Lucii & Caji: item porticus Livie & Octavie, theatrumque Marcelli. Sed & cæteros principes viros sæpe hortatus est, ut pro facultate quisque monumentis vel novis, vel restructis & excultis, Urbem adornarent. Multaque

Urbs ab Au-
gustio ornata &
exculta.

Publica opera
per Augustum
& ejus hortatu
per cæteros
principes ex-
structa.

(s) al. cæteros autem sex, aut novem aut sex &c. (t) al. Saturnius. (u) al. Iunium. (x) al. honoravit. (y) al. tempestate. (z) al. coram se. (a) al. Rhodium. (b) al. Gallum. (c) al. fantem. (d) al. è Senatu. (e) al. injecero. (f) al. Addita. (g) al. præstrinxisset.

(51) Cum æde Martis Ultoris - - - ædem Tonantis Iovis) Extant ædes istæ in antiquis Augusti numismatibus Tab. XVIII. num. 6. 7. & 8. quibus & ista Authoris nostri verba explicantur, eodem capite: Ædem Marti bello Philippeni pro ultione paterna voverat, PATIN, loci cit. pag. 88.

taque à multis exstructa sunt : sicut à Marcio Philippo, ædes (52) Herculis Musarum : (b) à L. Cornificio, ædes Dianæ : ab Alinio Pol-
lione, atrium Libertatis : à Munatio Planco, ædes Saturni : à Cornelio Balbo, theatrum : à Statilio Tauro, amphitheatrum : à M. vero Agrippa, complura, & egregia.

Augustus Ur-
bem in regio-
nes vicosque
dividit, & ma-
gistratus varios
ad omnium cu-
ram instituit.

CAP. XXX. Spatium Urbis in regiones, vicosque divisit : instituitque, ut illas annui magistratus sortito tuerentur, hos magistri è plebe cujusque viciniae electi (i). Adversus incendia excubias nocturnas, vigilesque com-
mentus est. Ad coercendas inundationes, al-
veum Tiberis laxavit, ac repurgavit, comple-
tum olim ruderibus, & ædificiorum prolapsi-
onibus (k) coarctatum. Quo autem facilius
undique Urbs adiretur, desumpta sibi Flami-
nia via Ariminotenus munienda, reliquas tri-
umphalibus viris ex manubiali pecunia ster-
nendas distribuit. Ædes sacras vetustate col-
lapsas, aut incendio absumptas, refecit : eas-
que & cæteras opulentissimis donis adornavit :
utpote qui in cellam Capitolini Iovis sede-
cim millia pondo auri, gemmasque ac marga-
ritas quingenties h.s. una donatione contu-
lerit.

Augusti Ponti-
ficatus Maxi-
mus.

CAP. XXXI. POSTQUAM vero Pontifica-
tum maximum, quem numquam vivo Lepi-
do auferre sustinuerat, mortuo demum susce-
pit, quidquid fatidicorum librorum Græci La-
tinique generis, nullis vel parum idoneis au-
ctoribus vulgo ferebatur, supra duo millia con-
tracta undique cremavit, ac solos retinuit Si-
byllinos : hos quoque delectu habito, condi-
ditque duobus forulis auratis sub Palatini A-
pollinis basi. Annum à D. Julio ordinatum,
sed postea negligentia conturbatum atque con-
futum, rursus ad pristinam rationem redegit :
in cujus ordinatione Sextilem mensem è suo
cognomine (l) nuncupavit, magis quam Se-
ptembrem, quo erat natus : quia hoc sibi &
primus consulatus & insignes victoriæ obtigis-
sent. Sacerdotum & numerum & dignitatem,
sed & commoda, auxit : præcipue Vestalium
virginum. Cumque in demortuæ locum ali-
am capi (m) oporteret, ambirentque multi ne
filias in sortem darent, adjuravit, si cujusquam
neptium suarum competeret ætas, oblaturum
se fuisse eam. Nonnulla etiam ex antiquis cæ-
remoniis paulatim abolita restituit : ut Salutis
augurium, Diale flaminium, sacrum Luperca-
le, (53) ludos Sæculares & compitalitios. Lu-
percalibus vetuit currere imberbes : item, Sæ-
cularibus ludis juvenes utriusque sexus prohi-
buit ullum nocturnum spectaculum frequenta-

Augustus An-
num Julianum
restituit.

Sacerdotum
numerum di-
gnitatem &
commoda
auget.

Cæremonias
antiquas ab-
olitas restituit.

re, nisi cum aliquo majore natu propinquo-
rum. Compitales Lares ornari (n) bis anno
instituit, vernis floribus, & æstivis. Proxi-
mum à Diis immortalibus honorem memoriæ
ducum præstitit, qui imperium Populi Roma-
ni ex minimo maximum reddidissent. Itaque
& opera cujusque, manentibus titulis, resti-
tuit : & statuas omnium triumphali effigie in
utraque Fori sui porticu dedicavit. Profes-
sus est edicto, *commentum id se, ut illorum velut
ad exemplar (o) & ipse dum viveret, & inse-
quentium ætatem principes exigerentur à civibus.*
Pompeji quoque statuam contra theatri ejus
regiam, marmoreo Iano supposuit (p), trans-
latam è curia, in qua C. Cæsar fuerat occisus.

Memoria da-
cum Pop.
Rom. hono-
rem proxi-
mum à Diis
præstat.

CAP. XXXII. PLERAQUE pessimi exem-
pli correxit, quæ in perniciem publicam, aut
ex consuetudine licentiaque bellorum civilium
duraverant, aut per pacem etiam existerant.
Nam & grassatorum plurimi palam se fere-
bant succincti ferro, quasi tuendi sui causa : &
rapti per agros viatores sine discrimine, liberi
servique, ergastulis possessorum supprimeban-
tur : & plurimæ factiones titulo collegii novi,
ad nullius non facinoris societatem coibant.
Igitur grassatores, dispositis per opportuna
loca stationibus, inhibuit : ergastula recogno-
vit ; collegia, præter antiqua & legitima (q),
dissolvit ; tabulas veterum ærarii (r) debito-
rum, vel præcipuam calumniandi materiam,
exussit (s). Loca in Urbe publica juris ambi-
gui possessoribus adjudicavit. Diuturnorum
reorum, & ex quorum fordibus nihil aliud
quam voluptas inimicis quæreretur, nomina
abolevit : conditione proposita, ut si quem
quis repetere vellet, par periculum pænæ sub-
iret. Ne quod autem malefium negotiumve
impunitate vel mora elaboretur, triginta am-
plius dies, qui honorariis ludis occupabantur,
actui rerum accommodavit. Ad tres judicum
decurias, quartam addidit (t) ex inferiore cen-
su, quæ ducenariorum vocaretur, judicaret-
que de levioribus summis. Judices à tricesi-
mo ætatis anno adlegit : id est, quinquennio
maturius, quam solebant. At plerisque judi-
candi munus detrectantibus, vix concessit ut
singulis decuriis per vices annua vacatio esset,
& ut solitæ agi Novembri ac Decembri mense
res omitterentur.

Augustus graf-
fatores inhi-
bet.

Ergastula reco-
gnoscit.
Collegia non
legitima dis-
solvit.

Calumniandi
litigandique
materiam un-
dique tollit.

Judices ordi-
nat.

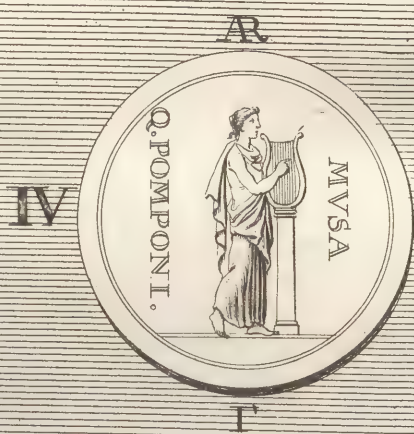
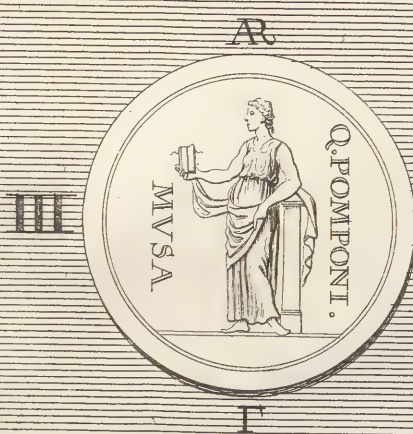
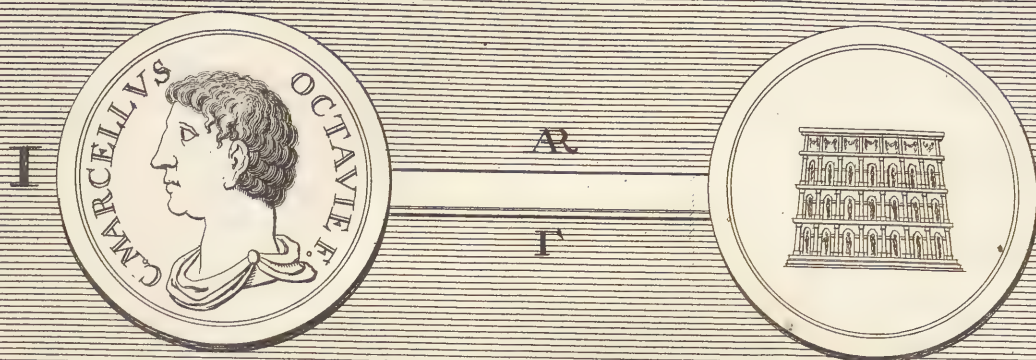
CAP. XXXIII. Ipse jus dixit assidue, & in
noctem nonnunquam : si parum corpore va-
leret, lectica pro tribunali collocata, vel etiam
domi cubans. Dixit autem jus non diligentia
modo summa, sed & lenitate : siquidem ma-
nifesti parricidii reum, ne culeo (u) infueretur,
quod

Augustus ipse
dicit jus assi-
due, diligen-
ter & leniter.

(b) al. ædes Herculis & Musarum. (i) al. lecti. (k) al. prolotionibus. (l) al. nomine.
(m) al. capi aliam. (n) al. ornare. (o) al. ut illorum velut ad exemplar. (p) al. super-
posuit. (q) alii verba & legitima omittunt. (r) alii τὸ ærarii omittunt. (s) al. ex-
cussit. (t) al. addixit. (u) al. culleo.

(52) Herculis Musarum) Hercules Musarum representatur inter numos gentis Pomponiæ, ut & singula Musæ, quas ex PATINI Fam. Rom. p. 223. 226. & 227. videre est Tab. XIX. num. 2. nimirum Hercules Musarum cum clava & cithara ; num. 3. Calliope ; num. 4. Clio ; num. 5. Euterpe ; num. 6. Melpomene ; num. 7. Terpsichore ; Tab. XX. num. 1. Erato ; num. 2. Polyhymnia ; num. 3. Urania ; num. 4. Thalia.

(53) Ludos Sæculares) Hos celebravit Augustus A. U. C. DCCXXXVII. eosque HORATIUS eleganti carmine, quod SÆCULARE in-
scribitur, est profecutus. Lapidum quin etiam monumentis eisdem fuisse mandatos & columnis incisos, indicat præclarus gentis
Mescinæ numus Tab. XX. num. 5. Quem equidem morem subsequentes Impp. Domitianus & Philippus, qui Ludos Sæculares fece-
runt, sunt imitati, ut ex utriusque numis apparet. Quindecimviris autem Sacris Faciundis, sic enim legendæ illæ litteræ XV. S. F.
antiquitus Ludorum Sæcularium cura incumberebat, & magistratus potissimum exequiebantur officia cærimoniarum, ut ex TACITO
Annal. Lib. II. colligere est. PATIN. loc. cit. p. 91.

quod non nisi confessi afficiuntur (x) hac poena, ita fertur interrogasse: *Certe patrem (y) tuum non occidisti?* & cum de falso testamento ageretur, omnesque signatores (z) lege Cornelia tenerentur: non tantum duas tabellas, damnatoriam, & absolutoriam, simul cognoscen-
tibus dedit: sed tertiam quoque, qua ignosce-
retur iis quos fraude ad signandum, vel erro-
re inductos, constitisset. Appellationes quot-
annis urbanorum quidem litigatorum prae-
tori delegavit urbano: at provincialium consulari-
bus viris, quos singulos cujusque provinciae
negotiis praeposuisse.

Augustus leges
retractat, &
quasdam ex
integro sancit.

CAP. XXXIV. Leges retractavit, & quas-
dam ex integro sanxit: ut *sumptuariam, de adul-*
teriis & de pudicitia, de ambitu, de maritandis or-
dinibus. Hanc cum aliquanto quam caeteras se-
verius emendasset, praetumultu recusantium
perferre non potuit: nisi adempta demum le-
nitave parte poenarum: & vacatione triennii
data, auctisque praemiis. Sic quoque aboli-
tionem ejus, publico spectaculo pertinaciter po-
stulante equite, accitos Germanici liberos, re-
ceptosque partim ad se, partim in patris gre-
mium ostentavit: manu vultuque significans,
ne gravarentur imitari juvenis exemplum. Cum-
que etiam immaturitate sponsarum, & matri-
moniorum crebra mutatione, vim legis eludi
sentiret, tempus sponsas habendi coarctavit:
divortiis modum imposuit.

Augustus Se-
natum legit &
reformat.

CAP. XXXV. Senatorum affluentem nume-
rum deformi & incondita turba (erant enim
super mille, & quidam indignissimi, & post
necem Caesaris per gratiam & praemium adle-
cti, quos *Orcinos* (a) vulgus vocabat) ad mo-
dum pristinum & splendorem redegit duabus
lectionibus: prima, ipsorum arbitratu, quo
vir virum legit: secunda, suo & Agrippae:
quo tempore existimatur lorica sub veste mu-
nitus, ferroque cinctus praesedis, decem va-
lentissimis senatorii ordinis amicis sellam suam
(b) circumstantibus. Cordus Cremutius scri-
bit, ne admissum quidem tunc quemquam Se-
natorum, nisi solum, & praetentato sinu. Quos-
dam ad excusandi se verecundiam compulit:
fervavitque etiam excusantibus (c) insigne ve-
stis, & spectandi in orchestra, epulandique
publice jus. Quo autem lecti probatique &
religiosius & minore molestia senatoria mune-
ra fungerentur, sanxit ut priusquam consideret
quisque, *thure ac mero supplicaret apud aram ejus*
Dei, in cujus templo coiretur, & ne plus quam
bis in mense legitimus Senatus ageretur (d), *Ka-*
lendis & Idibus: neve Septembri Octobrive men-
se ullos adesse alios necesse esset, quam sorte ductos,
per quorum numerum decreta confici possent: si-
bique instituit consilia fortiri semestria (e), cum
quibus de negotiis ad frequentem Senatum re-
ferendis ante tractaret. Sententias de majore
negotio, non more, atque (f) ordine, sed
prout libuisset, praerogabat (g): ut perinde
quisque animum intenderet, ac si censendum
magis quam assentiendum esset.

Augusti varia
instituta circa
acta Senatus.

CAP. XXXVI. Auctor & aliarum rerum
fuit: in quibus *ne acta Senatus publicarentur: ne*
magistratus deposito honore statim in provincias
mitterentur: ut Proconsulibus ad malos & taber-
nacula, quae publice locari solebant, certa pecu-
nia constitueretur: ut cura aerarii a quaestoribus
urbanis ad praetorios praetoresve transiret: ut cen-
tumviralem hastam, quam quaestura functi consue-
verant cogere, decemviri cogere.

CAP. XXXVII. Quoque plures partem
administrandae Reip. caperent, nova officia ex-
cogitavit: curam operum publicorum, viarum,
aquarum, alvei Tiberis, frumenti Populo di-
vidundi, praefecturam Urbis, Triumviratum
legendi Senatus, & alterum recognoscendi tur-
mas equitum, quotiescumque opus esset. Cen-
sores creari desitos longo intervallo creavit, nu-
merum praetorum auxit. Exegit etiam, ut
quoties consulatus sibi daretur, binos pro sin-
gulis collegas haberet: nec obtinuit, reclaman-
tibus cunctis, satis majestatem ejus imminui,
quod honorem eum non solus, sed cum altero
gereret. (h)

Officia nova ab
Augusto excogitata.

CAP. XXXVIII. Nec parciore in bellica
virtute honoranda: super triginta ducibus ju-
stos triumphos, & aliquanto pluribus trium-
phalia ornamenta decernenda curavit. Libe-
ris Senatorum, quo celerius Reip. assuescerent,
protinus virilem togam, latum (i) clavum in-
duere, & curiae interesse permisit: militiam-
que auspicantibus, non tribunatum modo le-
gionum, sed & praefecturas alarum dedit: ac
ne quis expers castrorum esset, binos plerum-
que laticlavios praeposuit singulis alis. Equi-
tum turmas frequenter recognovit, post lon-
gam intercapedinem reducto more transvecti-
onis. Sed neque detrahi quemquam in trans-
vehendo ab accusatore passus est, quod fieri
solebat: & senio vel aliqua corporis labe in-
signibus permisit, praemisso in ordine equo,
ad respondendum quoties citarentur, pedibus
venire: mox reddendi equi gratiam fecit eis
qui majores annorum quinque & triginta re-
tinere eum nollent. (k)

Augustus bel-
licae virtuti ho-
norem tribuit.

CAP. XXXIX. Impetratisque a Senatu de-
cem adjutoribus, unumquemque equitum ra-
tionem vitae reddere coegit: atque ex impro-
batis (l) alios poena, alios ignominia notavit;
plures admonitione, sed varia. Lenissimum
(m) genus admonitionis fuit: traditio coram
pugillarium, quos (n) taciti, & ibidem statim
legerent. Notavitque aliquos, quod pecunias
seviorebus usuris mutuari, graviore foenore col-
locassent.

Equitum
transvectio &
recognitio.

CAP. XL. Comitibus tribuniciis si deessent
candidati Senatores, ex Equitibus Romanis cre-
avit: ita ut potestate transacta, in utro vellent
ordine, manerent. Cum autem plerique equi-
tum, attrito bellis civilibus patrimonio (o),
spectare ludos & quatuordecim non auderent,
metu poenae theatrialis: pronuntiavit, non te-
neri ea quibus ipsis parentibusve equester cen-
sus umquam fuisset. Populi recensum vicatim

Augusti insti-
tuta urbana
varia.

D 2

(x) al. afficiebantur. (y) al. parentem. (z) al. Senatores. (a) al. Orcivos. (b) alii po-
suam omittunt. (c) al. excusatis. (d) al. haberetur. (e) al. semestria. (f) al. neque.
(g) al. perrogabat. (h) al. ageret. (i) al. togam, ac latum clavum &c. (k) al. vellent.
(l) al. exprobratis. (m) al. levissimum. (n) al. tradito pugillari quod &c. (o) al. ma-
trimonio.

egit, ac ne plebs frumentationum causa frequentius à negotiis avocaretur, ter in annum quaternum mensium tesserarum dare destinavit: sed desideranti consuetudinem veterem concessit rursus, ut sui cuiusque mensis acciperet. Comitiorum quoque pristinum jus reduxit: ac multiplici pœna coercito ambitu, Fabianis (p) & Scaptiensibus tribulibus suis die comitiorum, ne quid à quoquam candidato desiderarent, singula millia nummum à se dividebat (q). Magni præterea existimans, sincerum, atque (r) ab omni colluvione peregrini ac fervilis sanguinis incorruptum servare Populum: & civitatem Romanam parcissime dedit, & manumittendi modum terminavit. Tiberio pro cliente Græco petenti rescripsit, *Non aliter se daturum, quam si præsens sibi persuasisset, quam justas petendi causas haberet.* Et Liviae pro quodam tributario Gallo roganti, civitatem negavit, immunitatem obtulit: affirmans, *Se facilius passurum fisco detrahi aliquid, quam civitatis Romanæ vulgari honorem.* Servos non contentus multis difficultatibus à libertate, & multo pluribus à libertate iusta removisse: cum & de numero & de conditione ac differentia eorum qui manumitterentur curiose cavisset, hoc quoque adjecit, *ne victus umquam tortusve quis, ullo libertatis genere civitatem adipisceretur.* Etiam habitum vestitumque pristinum reducere studuit. At visa quondam pro concione pullatorum (s) turbas, indignabundus & clamitans: *En, ait,*

Romanos rerum dominos, gentemque togatam.

Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in Foro Circove (t), nisi positis lacernis, togatum consistere.

Augusti liberalitas omnibus ordinibus exhibita.

CAP. XLI. LIBERALITATEM omnibus ordinibus per occasiones frequenter exhibuit. Nam & in vesta Urbi Alexandrino triumpho regia gaza, tantam copiam nummariæ rei effecit, ut fœnore diminuto, plurimum agrorum pretiis accesserit. Et postea quoties ex damnatorum bonis pecunia superflueret, usum ejus gratuitum iis qui cavere in duplum possent, ad certum tempus indulgit. Senatorum censum ampliavit: ac pro octingentorum millium summa duodecies HS. taxavit, supplevitque non habentibus. Congiaria Populo frequenter dedit, sed diversæ fere summæ: modo quadringenos, modo tricenos, nonnumquam ducenos quinquagenosque nummos (u): ac ne minores quidem pueros præterit, quamvis nonnisi ab undecimo ætatis anno accipere consueverant. Frumentum quoque in annonæ difficultatibus sæpe levissimo, interdum nullo pretio, viritim admensus est, tesserarumque nummarias duplicavit.

CAP. XLII. Sed ut salubrem magis ambitiosum principem scires, querentem de inopia & caritate vini Populum, severissima coercuit voce (x): *Satis provisum à genero suo Agrippa, perductis pluribus aquis, ne homines sitirent.* Ei-

dem Populo promissum quidem congiarium reposcenti, *Bonæ fidei se esse* respondit: non promissum autem flagitanti, turpitudinem & impudentiam edicto exprobravit, affirmavitque, *non daturum se*, quamvis dare destinarat. Nec minore gravitate atque constantia, cum proposito congiario multos manumissos, inferosque civium numero, comperisset, negavit accepturos quibus promissum non esset: cæterisque minus quam promiserat, dedit, ut destinata summa sufficeret. Magna vero quondam sterilitate, ac difficili remedio, cum venalicias & lanistarum familias, peregrinosque omnes, exceptis medicis & præceptoribus, partemque servitorum, Urbe expulisset; ut tandem annona convaluit, *impetum se cepisse* scribit, *frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quod earum fiducia cultura agrorum cessaret* (y): *neque tamen perseverasse, quia certum haberet, posse per ambitionem quandoque restitui.* Atque ita post hanc rem (z) temperavit, ut non minorem aratorum ac negotiantium, quam Populi rationem deduceret (a).

CAP. XLIII. SPECTACULORUM & assiduitate Spectacula ab Augusto edita, & varietate, atque magnificentia, omnes antecessit. Fecisse ludos se ait suo nomine quater: pro aliis magistratibus, qui aut abessent, aut non sufficerent, ter & vicies. Fecitque nonnumquam etiam vicatim, ac pluribus scenis per omnium linguarum histriones: non in foro modo, nec Amphitheatro, sed in Circo & in Septis, & aliquando nihil præter (b) venationem edidit. Athletas exstructis in campo Martio sedilibus ligneis: item navale prælium circa Tiberim cavato solo: in quo nunc Cæsarum nemus est. Quibus diebus custodes in Urbe disposuit, ne raritate remanentium grafsatoribus obnoxia esset. In circo aurigas cursoresque & confectores ferarum, & nonnumquam ex nobilissima juventute, produxit. Sed & Trojæ ludum edidit frequentissime, majorum (c) minorumve puerorum delectu: prisca decorique moris existimans, claræ stirpis indolem sic notescere (d). In hoc ludicro Cn. Nonium Asprenatem lapsu debilitatum, aureo torque donavit: passusque est ipsum posterosque Torquati ferre cognomen. Mox finem fecit talia edendi, Asinio Pollione oratore graviter invidioseque in curia questo Æterni nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat. (e) Ad scenicas quoque & gladiatorias operas, etiam Equitibus Romanis aliquando usus est: verum prius quam senatusconsulto interdiceretur. Postea nihil sane, præterquam adolescentulum Lycium (f) honeste natum, exhibuit: tantum ut ostenderet, quod erat bipedali minor, librarum septemdecim, ac vocis immensæ. Quodam autem muneris die, Parthorum obsides tunc primum missos, per arēnam mediam ad spectaculum induxit: superque se subsellio secundo collocavit. Solebat etiam citra spectaculorum dies, si quando quid invisatum (g) dignumque cognitu advectum esset,

(p) al. Sabotinis. (q) al. affe dividebat. (r) alii τὸ atque omittunt. (s) al. bullatorum. al. palliatorum. (t) al. circave. (u) al. modo trecenos, nonnumquam ducenos quinquagenos nummos. (x) al. oratione. (y) al. cessarat. (z) al. Atque ita posthac rem &c. (a) al. duceret. (b) al. sed & in Circo. In Septis nihil umquam præter &c. (c) al. magnorum. (d) al. enotescere. (e) al. fregerat. (f) al. Lucium. (g) al. inusitatum.

esset, id extra ordinem quolibet loco publicare: ut rhinocerotem, apud Septa: tigrim, in scena: anguem quinquaginta cubitorum, pro Comito. Accidit votivis Circensibus, ut correptus valetudine, lectica cubans, thenas deduceret: rursus commissione ludorum, quibus theatrum Marcelli dedicabat, evenit ut laxatis fellæ curulis compagibus caderet supinus. Neptum quoque suorum munere, cum consternatum ruinæ metu populum retinere, & confirmare nullo modo posset, transiit è loco suo, atque in ea parte confedit, quæ suspecta maxime erat.

Quæ circa rem
spectaculorum
Augustus pri-
mus institue-
rit,

CAP. XLIV. Spectandi confusissimum ac solutissimum morem correxit ordinavitque, motus injuria Senatoris; quem Puteolis per celeberrimos ludos confessu frequenti nemo receperat. Facto igitur decreto Patrum, ut, *quoties quid spectandum (b) usquam publice ederetur, primus subselliorum ordo vacaret Senatoribus*. Romæ legatos liberarum sociarumque gentium vetuit in orchestra confidere: cum quosdam etiam libertini generis mitti deprehendisset. Militem secrevit à Populo. Maritis è plebe proprios ordines assignavit: prætextatis cuneum suum, & proximum pædagogis: sanxitque *ne quis pullatorum (i) media cavea sederet*. Fæminis ne gladiatores quidem, quos promiscue spectari solenne olim erat, nisi ex superiore loco spectare concessit. Solis virginibus Vestalibus locum in theatro separatim & contra prætoris tribunal dedit. Athletarum vero spectaculo muliebrem sexum omnem adeo submovit, ut Pontificalibus ludis pugilum par postulatam distulerit in sequentis diei matutinum tempus: edixeritque, *Mulieres ante horam quintam venire (k) in theatrum, non placere*.

Augustus ut
ipse interfue-
rit spectaculis

CAP. XLV. Ipse Circenses ex amicorum fere libertorumque cœnaculis spectabat, interdum è pulvinari, & quidem cum conjuge ac liberis sedens. Spectaculo plurimas horas, aliquando totos dies aderat: (l) petita venia, commendatisque qui suam vicem (m) præfendendo fungerentur. Verum quoties adesset, nihil præterea agebat: seu vitandi rumoris causa, quo patrem Cæsarem vulgo reprehensum commemorabat, quod inter spectandum, epistolis libellisque legendis, ac rescribendis vacaret: seu studio spectandi, ac voluptate, qua teneri se neque dissimulavit umquam, & sæpe ingenue professus est. Itaque corollaria & præmia alienis quoque muneribus ac ludis & crebra & grandia de suo offerebat: nullique Græco certamini interfuit, quo non pro merito certantium quemque honoravit. (n) Spectavit autem studiosissime pugiles, & maxime Latinos: non legitimos atque ordinarios modo, quos etiam committere cum Græcis solebat: sed & catervarios oppidanos inter angustias vicorum pugnantem temere ac sine arte. Universum de-

nique genus operas aliquas publico spectaculo præbentium, etiam cura sua dignatus est. Athletis & conservavit privilegia, & ampliavit. Gladiatores sine missione edi prohibuit. Coërcitionem in histriones, magistratibus in omni tempore & loco, lege vetere, permissam, ademit: præterquam ludis & scena. (o) Nec tamen eo minus aut xylicorum certationes, aut gladiatorum pugnas severissime semper exegit. Nam histrionum licentiam adeo compescuit, ut Stephanionem togatarium, cui in puerilem habitum circumtonsam matronam ministrasse compererat, per trina theatra virgis cæsum relegaverit: Hylam pantomimum, querente (p) Prætoris, in atrio domus suæ, nemine excluso, flagellis verberaverit: & Pyladem Urbe atque Italia submoverit, quod spectatorem, à quo exhibebatur, demonstrasset digito, conspicuumque fecisset.

CAP. XLVI. Ad hunc modum Urbe urbanisque rebus administratis, ITALIAM (54) duodetriginta coloniarum numero deductarum ab se frequentavit, operibusque ac vectigalibus publicis plurifariam instruxit: etiam jure ac dignatione Urbi quodammodo pro parte aliqua adæquavit: excogitato genere suffragiorum, quæ de magistratibus urbicis decuriones colonici in sua quisque colonia (q) ferrent, & sub diem comitiorum obsignata (r) Romam mitterent. Ac necubi aut honestorum deficeret copia, aut multitudinis soboles, equestrem militiam petentis (s) etiam ex commendatione publica cujusque (t) oppidi ordinabat: at (u) iis qui è plebe regiones sibi reviventi filios filiasve approbarent, singula nummorum millia pro singulis (x) dividebat.

Augustus Ita-
liam ordinat.

CAP. XLVII. PROVINCIAS validiores, & quas annuis magistratuum imperiis regi nec facile nec tutum erat, ipse suscepit: cæteras Proconsulibus fortito permisit, & tamen nonnullas commutavit interdum: atque ex utroque genere plerasque sæpius adiit. Urbium quasdam fœderatas, sed ad exitium licentia præcipientes, libertate privavit: alias, aut ære alieno laborantes levavit, aut terræ motu subversas denuo condidit: aut merita erga Populum Romanum allegantes, Latinitate, vel civitate donavit. Non est, ut opinor provincia, excepta duntaxat Africa & Sardinia, quam non adierit. In has, fugato Sexto Pompejo, trajicere ex Sicilia apparantem, continuæ & immodicæ tempestates inhibuerunt, nec mox occasio aut causa trajiciendi fuit.

Augustus
quomodo Pro-
vincias admi-
nistraverit.

CAP. XLVIII. REGNA, quibus belli jure potitus est præter pauca, aut iisdem, quibus ademerat, reddidit, aut alienigenis contribuit. Reges socios etiam inter semetipsos necessitudinibus mutuis junxit: promptissimus affinitatis cujusque atque amicitie conciliator, & fautor: nec aliter universos, quam membra partefque imperii curæ habuit. Rectorem quo-

De regnorum
ordinatione
& sociis regi-
bus.

D 3

que

(b) al. *quoties quid spectaculi*. (i) al. *bullatorum*. (k) al. *venirent*. (l) al. *aderat*. (m) al. *sua vice*. (n) al. *honoraverit*. (o) al. *ludos & scenam*. (p) al. *querente*. (q) al. *in suam quisque coloniam*. (r) al. *assignata*. (s) al. *petentes*. (t) al. *cujuscumque*. (u) al. *aut*. (x) al. *per singulos*.

(54) Duodetriginta coloniarum. Locus hic esset totidem colonias in numis exhibendi; sed tantus est earum numerus, ut veniam non difficulter me impetraturum sperem, si omnia illarum sculptura, cupidum Lectorem ad GOLTZIUM & numos nostros ex ære meo, remittam. PATIN. loc. cit. pag. 103.

que solitus est apponere ætate parvis, ac mente lapsis, donec adolefcerent aut resipiscerent: ac plurimorum liberos & educavit simul cum suis & instituit.

De militari-
bus copiis &
variis quibus-
dam ejus in-
stitutis.

CAP. XLIX. Ex MILITARIBUS COPIIS legiones & auxilia provinciatim distribuit: classem Miseni, & alteram Ravennæ, ad tutelam superi & inferi maris, collocavit. Certum numerum partim in Urbis (y), partim in sui custodiam adlegit: dimissa Calagurritanorum manu, quam usque ad devictum Antonium; item Germanorum, quam usque ad cladem Varianam, inter armigeros circa se habuerat. Neque tamen umquam plures quam tres cohortes in Urbe esse passus est, easque sine castris, reliquas in hiberna & æstiva, circa finitima oppida dimittere assuevit. Quidquid autem ubique militum esset, ad certam stipendiorum præmiorumque formulam adstrinxit: definitis pro gradu cujusque, & temporibus militiæ, & commodis missionum: ne aut ætate aut inopia post missionem sollicitari ad res novas possent. Utque perpetuo ac sine difficultate sumptus ad tuendos eos prosequendosque suppeteret, ærarium militare cum vectigalibus novis instituit. (z) Et quo celerius, ac sub manum (a) annuntiari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dehinc vehicula disposuit: commodius id visum est, ut, qui à loco eidem perferrent litteras, interrogari quoque, si quid res exigenter, possent.

Augustus quo-
modo episto-
las signaverit.

CAP. L. In diplomatibus libellisque & epistolis signandis, initio (55) Sphinge usus est: mox (56) imagine Magni Alexandri: novissime sua, Dioscoridis manu sculpta, qua signare infecuti quoque principes perseveraverunt. Ad epistolas omnes horarum quoque momenta nec diei modo, sed & noctis, quibus datæ significarentur, addebat.

Augusti clem-
entia & ci-
vilitas.

CAP. LI. Clementiæ civilitatisque ejus multa & magna documenta sunt. Ne enumerem quot & quos diversarum partium, venia & incolumitate donatos, principem etiam in civitate locum tenere passus sit: Junium Novatum, & Cassium Patavinum, è plebe homines, alterum pecunia, alterum levi (b) exilio punire satis habuit; cum ille Agrippæ juvenis nomine, asperrimam de se (c) epistolam in vulgus edidisset; hic convivio pleno proclamasset, *Neque votum sibi, neque animum deesse confodienti eum.* Quadam vero cognitione, cum Æmilio Æliano Cordubensi inter cætera crimina vel maxime objiceretur, quod male opinari de Cæsare soleret, conversus ad accusatorem, commotoque similis: *Velim, inquit, hoc mihi*

probes: faciam, sciat Ælianus & me linguam habere: plura enim de eo loquar. Nec quidquam ultra, aut statim aut postea inquisivit. Tiberio quoque eadem de re, sed (d) violentius (e) apud se per epistolam conquerenti, ita rescripsit: *Ætati tuæ, mi Tiberi, noli in hac re indulgere, & nimium indignari quemquam esse qui de me male loquatur. Satis est enim, si hoc habemus, ne quis nobis male facere possit.*

CAP. LII. Templam quamvis sciret etiam Proconsulibus decerni solere (f): in nulla tamen provincia, nisi (57) communi suo Romæque nomine recepit: nam in Urbe quidem pertinacissime abstinuit hoc honore. Atque etiam argenteas statuas olim sibi positas conflavit omnes: exque iis aureas cortinas Apollini Palatino dedicavit. Dictaturam magna vi offerente Populo, genu nixus, dejecta ab humeris toga, nudo pectore deprecatus est.

Augusti mo-
destia.

CAP. LIII. Domini appellationem, ut maledictum & opprobrium semper exhorruit. Cum spectante eo ludos, pronuntiatum esset in mimo, (g) *O Dominum æquum & bonum!* & universi quasi de ipso dictum exultantes comprobassent: & statim manu vultuque indecoras adulationes represit, & insequentem die gravissimo corripuit edicto, *Dominumque* se post hac appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis, vel serio vel joco passus est: atque hujusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit. Non temere Urbe oppidove ullo egressus, aut quoquam ingressus est, nisi vespere aut noctu: ne quem officii causa inquietaret. In consulatu, pedibus fere, extra consulatum, sæpe adoperta (h) sella per publicum incescit. Promiscuis salutationibus admittebat & plebem, tanta comitate adeuntium desideria excipiens, ut quendam joco corripuerit, *quod sic sibi libellum porrigere dubitaret, quasi elephantum stipem.* Die Senatus numquam Patres nisi in curia salutavit, & quidem sedentes, ac nominatim singulos, nullo submonente: & discedens (i) eo modo sedentibus singulis valere dicebat. (k) Officia cum multis mutua (l) exercuit: nec prius dies cujusque solemnes frequentare desit, quam grandior jam natu (m), & in turba quondam sponsaliorum (n) die vexatus. Galium Terrinium (o) Senatorem, minus sibi familiarem, sed captum repente oculis, & ob id inedia mori destinantem, præfens consolando revocavit ad vitam.

Augustus Do-
mini appella-
tionem ab-
horret.

CAP. LIV. In Senatu verba facienti dictum est, *Non intellexi:* & ab alio, *Contradicere mihi si locum haberem.* Interdum ob immodicas altercationes disceptantium è curia per iram se proripienti, quidam ingesserunt, *Licere oportere,*

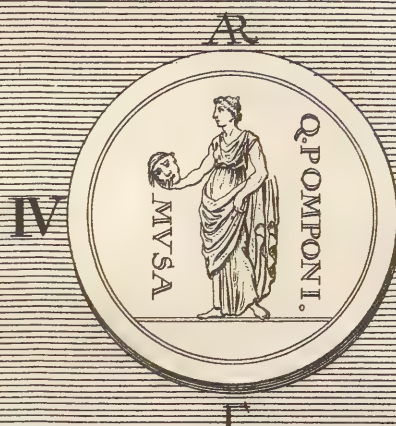
Plura de Au-
gusti mode-
stia.

(y) al. in Urbis partim. (z) al. constituit. (a) al. sub manu. (b) al. leni. (c) al. de eo. (d) al. sedulo. (e) al. lentius. (f) alii τὸ solere omittunt. (g) al. è mimo. (h) al. adaperta. (i) al. nullo se movente: etiam discedens &c. (k) al. valedicebat. (l) al. mutuo. (m) al. grandi jam natu. al. ornatu. (n) al. sponsaliorum. (o) al. Tetinnium.

(55) Sphinge usus est) Numi antiqui ex auro, argento & ære supersunt, Sphingem Augusti exprimentes, uti exemplum exhibemus Tab. XX. num. 6. Conf. OISEL. Thef. num. antiqu. Tab. XXXIII. num. 12.

(56) Imagine Magni Alexandri) Hanc quadruplicem exhibent numi antiqui, Tab. XX. num. 7. & 8. Deinde Tab. XXI. num. 1. & semper cum pectorosa cervicis repandæ ostentatione, ut loquitur PLINIUS. Numos istos, olim meos, Regis Christianissimi thesauro accessisse non parum gloriatur. PATIN. loc. cit. p. 105. Addit sequentia Dnus de KLETTENBERG ad num. 2. Tab. XXI. En monumentum vere antiquum Romæ à Celeb. Viro JOSEPHO WERNERO, Borussia quondam Regis pictore, Academiæ direttore, veroque Antiquitatum cultore, in monte Palatino repertum, studiosissimeque in museo suo, dum viveret, adservatum, nunc me juris. Refert caput pectoratus Alexandri Magni quam elegantissime æri insculptum, galeatum, cum pegaso, uti in Patini secundo numo; nullum dubium, sigillum id fuisse, utinam ipsius Augusti, quod vix negaverò, quia latinam præ se fert Epigraphen.

(57) Communi suo Romæque nomine) Hanc inscriptionem templo ab Asiæ Communitate exstructo insculptam cernas Tab. XXI. num. 3. in rarissimo maximi moduli numo, quem pridem vulgavimus in Thef. pag. 48. PATIN loc. cit. pag. 107.

re Senatoribus de Republ. loqui. Antistius Labeo Senatus lectione, cum vir virum legeret, M. Lepidum, hostem olim ejus, & tunc exsulantem, legit: interrogatusque ab eo, *an essent alii digniores, Suum quemque judicium habere*, respondit. Nec ideo libertas, aut contumacia fraudi cuiquam fuit.

Calumnias
spemur Augu-
stus.

CAP. LV. Etiam sparsos de se in curia famulos libellos, nec expavit, nec (p) magna cura redarguit. Ac ne requisitis quidem auctoribus, id modo (q) censuit, cognoscendum posthac de iis qui libellos aut carmina ad infamiam cujuspian sub alieno nomine ederent (r).

Plura de mo-
destia Augusti.

CAP. LVI. Iocis quoque quorundam invidiosis aut petulantibus laceffitus, contradixit edicto. Et tamen de inhibenda testamentorum (s) licentia, ne Senatus quidquam constitueret, intercessit. Quoties magistratuum comitiis interesset, tribus cum candidatis suis circumibat (t): supplicabatque more solemn. Ferebat & ipse suffragium in tribubus (u), ut unus è Populo. Testem se in judiciis & interrogari & refelli æquissimo animo patiebatur. Forum angustius fecit, non ausus extorquere possessoribus proximas domos. Numquam filios suos Populo commendavit, ut non adjiceret, *Si merebuntur*. Eisdem prætextatis adhuc assurrectum ab universis in theatro, & à stantibus plausum, gravissime questus est. Amicos ita magnos & potentes in civitate esse voluit, ut tamen pari jure essent quo cæteri, legibusque judiciariis æque tenerentur. Cum Asprenas Nonius arctius ei junctus, causam veneficii, accusante Cassio Severo, diceret: consuluit Senatum quid officii sui putaret: *Cunctari enim se, ne, si superesset, eriperet legibus reum: sin deesset, destituere ac prædammare amicum existimaretur*. Et consentientibus universis, sedit in subelliis per aliquot horas: verum tacitus, ac ne laudatione quidem judiciali data. Affuit & clientibus: sicut Scutario (x) cuidam, evocato quondam suo, qui postulabatur injuriarum. Unum omnino è reorum numero, ac ne eum quidem, nisi precibus, eripuit, exorato coram iudicibus accusatore, Castricum, per quem de conjuratione Murenæ cognoverat.

Amor omni-
um erga Au-
gustum.

CAP. LVII. PRO QUIBUS meritis quantopere dilectus sit, facile est æstimare. Omitto Senatusconsulta, quæ possunt videri vel necessitate expressa, vel verecundia. Equites Romani natalem ejus sponte atque consensu (y) biduo semper celebrarunt. Omnes ordines in lacum Curtii quotannis ex voto pro salute ejus stipem jaciebant: item Kalendis Januariis strenuam in Capitolio, etiam absenti: ex qua summa pretiosissima deorum simulacra mercatus, vicatim dedicabat: ut Apollinem Sandaliarium, & Iovem Tragedum, aliaque. In

restitutionem Palatinæ domus incendio absumptæ, veterani, decuriæ, tribus, atque etiam singillatim (z) de cætero genere hominum, libentes ac pro facultate quisque pecunias contulerunt, delibante tantummodo eo summorum acervos, neque ex quoquam plus denario auferente. Revertentem ex provincia, non solum faultis ominibus, sed & modulatis carminibus prosequabantur. Observatum etiam est, ne, quoties introiret Urbem, supplicium de quoquam fumeretur.

CAP. LVIII. Patris patriæ cognomen universi repentino maximoque consensu derulerunt ei. Prima plebs, legatione Antium missa: dein quia non recipiebat, ineunti Romæ spectacula frequens & laureata: mox in curia Senatus: neque decreto, neque acclamatione, sed per Valerium Messallam id mandantibus cunctis: *Quod bonum, inquit, faustumque sit tibi, domuique tuæ, Cæsar Auguste: (sic enim nos perpetuam felicitatem Reipublicæ & læta huic precari existimamus) Senatus te consentiens cum Pop. Rom. consalutat PATRIÆ PATREM*. Cui lacrymans respondit Augustus, his verbis (ipsa enim, sicut Messallæ, posui) (a) *Compos factus votorum meorum, Patres C. quid habeo aliud deos immortales precari, quam ut hunc consensum vestrum ad ultimum vitæ finem mihi perferre liceat?*

Pater Patriæ
appellatur.

CAP. LIX. Medico Antonio Musæ, cujus opera ex ancipiti morbo convaluerat, statuam, ære collato, juxta signum Æsculapii statuerunt. Nonnulli patrum familiarum testamento caverunt, ut ab heredibus suis, prælato victimæ titulo, in Capitolium ducerentur, votumque pro se solveretur, QUOD SUPERSTITEM AUGUSTUM RELIQUISENT. Quædam Italiæ civitates diem, quo primum ad se venisset, initium anni fecerunt. Provinciarum pleræque super templa & aras, ludos quoque quinquennales pæne oppidatim constituerunt.

Vota omnium
pro Augusto
ex morbo re-
stituro.

CAP. LX. Reges amici atque focii, & singuli in suo quisque regno, (58) Cæsareas urbes condiderunt: & cuncti simul, ædem Iovis Olympici Athenis antiquitus inchoatam, perficere communi sumptu destinaverunt, Genioque ejus dedicare: ac sæpe regnis relictis, non Romæ modo, sed provincias peragranti, quotidiana officia togati, ac sine regio insigni, more clientium præstiterunt.

Regum & fo-
ciorum obser-
vantia in Au-
gustum.

CAP. LXI. QUONIAM qualis in imperiis ac magistratibus, regendaque per terrarum orbem pace belloque Respublica fuerit, exposui: refer amunc interiorum ac familiarem ejus vitam, quibusque moribus atque fortuna domi & inter suos egerit, à juvenia usque ad supremum vitæ diem. Matrem amisit in primo consulatu, sororem Octaviam, quinquagesimum & quartum agens ætatis annum. Utrique cum præcipua officia vivæ præstitisset, etiam defunctæ honores maximos tribuit.

Augusti vita
interior ac fa-
miliaris.

Augusti mater
& soror.

CAP. LXII.

(p) al. &. (q) al. neque expavit, nec magna cura redarguit, ne requisitis quidem auctoribus. Id modo &c. (r) al. edant. (s) al. scommatorum. (t) al. circuibat. (u) al. tribu. al. tribus. (x) al. Scrutario. (y) al. concessu. (z) al. figillatim. (a) al. apposui.

(58) Cæsareas urbes condiderunt) Hinc Cæsarearum numerus in numis antiquis. Quatuor vulgavimus Tab. XXI. Num. 4. 5. 6. & 7. in ære mediocri Cæsaream Hispanicam referentes, quibus decem alios diversos II. Virorum nominibus signatos adjungere liceat. Sunt præterea multi in Cappadocia, Cilicia, Palæstina, Ægypto, aliisque provinciis græcis percussii, hunc Suetonii locum maxime illustrantes. PATIN. loc. cit. pag. III.

Augusti sponsa. CAP. LXII. Sponsam habuerat (b) adolescens P. Servilii Isaurici filiam: sed reconciliatus post primam discordiam Antonio, & postulantibus (c) utriusque militibus, ut necessitudine aliqua jungerentur, privignam ejus Claudiam, Fulviæ ex P. Clodio filiam, duxit uxorem, vix dum nubilem. Ac similitate cum Fulvia focru exorta, dimisit intactam adhuc, & virginem. Mox Scriboniam in matrimonium accepit, nuptam ante duobus consularibus, & ex altero etiam matrem. Cum hac etiam divortium fecit, pertæsus, ut scribit, morum perversitatem ejus: ac statim Liviam Drusillam matrimonio Tiberii Neronis, & quidem prægnantem, abduxit, dilexitque & probavit unice ac perseveranter.

Augusti liberi. CAP. LXIII. Ex Scribonia Juliam, ex (59) Livia nihil liberorum tulit, cum maxime cuperet. Infans, qui conceptus erat, immaturus est editus. Juliam primum Marcello, Octaviæ fororis suæ filio, tantum quod pueritiam egresso, deinde ut is obiit, M. Agrippæ nuptum (d) dedit: exorata forore ut sibi genero cederet. Nam tunc Agrippa alteram Marcellarum habebat, & ex ea liberos. Hoc quoque defuncto, multis, ac diu, etiam ex equestri ordine, circumspectis conditionibus, Tiberium privignum suum elegit: coëgitque prægnantem uxorem, & ex qua jam pater erat, dimittere. M. Antonius scribit, *Primum eum Antonio filio suo despondisse Juliam: dein Cotisoni (e) Geta- rum regi: quo tempore sibi quoque invicem filiam regis in matrimonium petisset (f).*

Augusti nepotes. CAP. LXIV. Nepotes ex Agrippa & Julia tres habuit, Cajum, Lucium, & Agrippam: neptes duas, Juliam & Agrippinam. Juliam L. Paulo Censoris filio, Agrippinam Germanico fororis suæ nepoti collocavit. Cajum & Lucium adoptavit domi per assem & libram emptos à patre Agrippa: tenerosque adhuc ad curam Reipublicæ admovit: & Consules designatos circum provincias exercitusque dimisit. Filiam & neptes ita instituit, ut etiam lanificio (g) assuefaceret: vetaretque loqui, aut agere quidquam, nisi propalam, & quod in diurnos commentarios referretur. Extraneo-

rum quidem cœtu adeo prohibuit, ut L. Vini- cio (h), claro decoroque juveni, scripserit quondam, *Parum modeste fecisse eum, quod filiam suam Bajas salutatam venisset.* Nepotes, & litteras & natæ aliaque rudimenta per se plerumque docuit, ac nihil æque laboravit (i) quam ut imitarentur chirographum suum. Neque cœnavit una, nisi ut in imo lecto assiderent: neque iter fecit, nisi ut vehiculo anteerent, aut circa adequarentur.

CAP. LXV. Sed lætum eum atque fidentem & sobole & disciplina domus, Fortunæ destituit. Julias, filiam (k) & neptem, omnibus probris contaminatas, relegavit. Cajum & Lucium in duodeviginti mensium spatio amisit ambos: Cajo, in Lycia: Lucio, Massiliæ defunctis. Tertium nepotem Agrippam, simulque privignum Tiberium adoptavit in foro, lege Curiata. Ex quibus Agrippam, brevi, ob ingenium sordidum ac ferox abdicavit, seposuitque Surrentum. Aliquanto autem patientius mortem quam dedecora suorum tulit. Nam (60) Caji Lucique casu non adeo fractus, de filia, absens, ac libello per quæstorem recitato, notum Senatui fecit: abstinuitque congressu hominum diu, præ pudore, etiam de necanda deliberavit. Certe cum sub idem tempus una ex consciis liberta, Phœbe (l) nomine suspendio vitam finisset: *Maluisse se, ait, Phæbes (m) patrem fuisse.* (61) Relegatæ usum vini, omnemque delatorem cultum ademit: neque adiri à quopiam libero, servove, nisi se consulto, permisit: & ita ut certior fieret, qua is ætate, qua statura, quo colore esset, etiam quibus corporis notis vel cicatricibus. Post quinquennium demum ex insula in continentem, lenioribusque paullo conditionibus transtulit eam: nam ut omnino revocaret, exorari nullo modo potuit: deprecanti sæpe Populo Romano & pertinacius instanti, *tales filias talesque conjuges* pro concione imprecatus. Ex nepte Julia, post damnationem, editum infantem agnosci, alique vetuit. Agrippam nihilo tractabiliorem, immo in dies amentio- rem, in insulam transportavit, sepsitque insuper custodia militum. Cavit etiam Senatusconsulto, ut eodem

Augusti filia, neptarum nepotumque mores.

(b) al. habuit. (c) al. expostulantibus. (d) al. nuptui. (e) al. Cofoni. (f) al. petiisse. (g) al. ad lanificium. (h) al. Tucinio. al. Ticinio. al. Turinio. (i) al. elaboravit. (k) al. & filiam. (l) al. Fede vel Fœde. (m) al. Fedes vel Fædes.

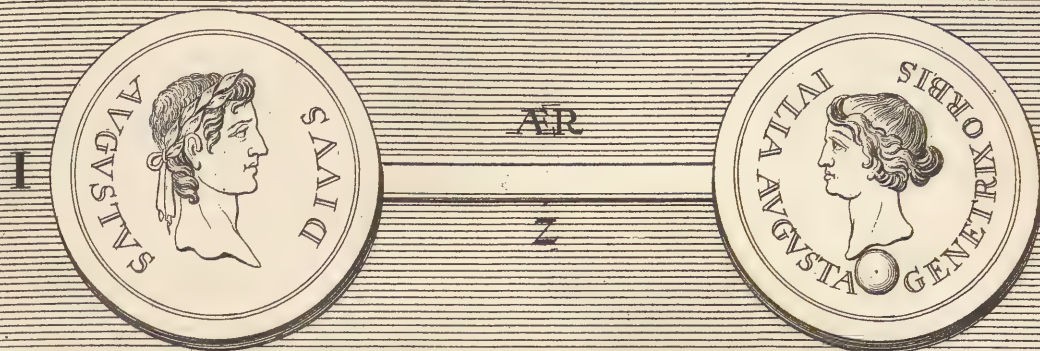
(59) Livia) Rarissima sunt ejus utut ab Augusto unice ac perseveranter dilectæ numismata. Superfedemus præclaro illi græco in Regem Christianissimum à nobis derivato, cæterisque ex ære mediocri à nobis vulgatis. Unum nunc erit cunctorum loco, non minus titulo quam raritate superbum Tab. XXII. num. 1. Inscriptionem præterea adjunximus à BUSBEQUIO in Hispaniis notatam, deinde à curiosissimis LIPSIO GRUTEROque pag. 234. transcriptam

JULIÆ AUG.
DIVI F. MATRI
TI. CÆSARIS AUG.
PRINCIPIS ET CONSERVATORIS
ET DRUSI GERMANICI
M. CORNELIUS PROCULUS
PONTIFEX
CÆSARUM.

PATIN. loc. cit. pag. 113.

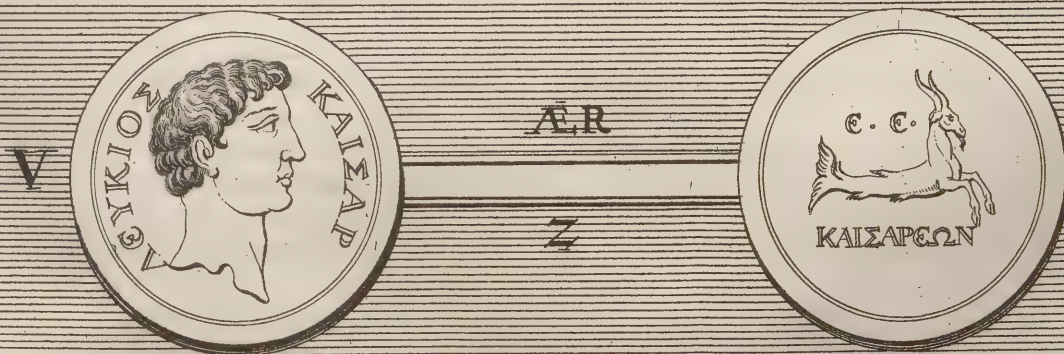
(60) Caji Lucique) De iisdem jam numis dedimus T. II. Script. Rer. Rom. Tab. XIV. num. 4. & 5. Duos alios à PATINO loc. cit. pag. 115. vulgatos, exhibemus Tab. XXII. num. 4. & 5. de quibus ita idem PATINUS: Cajum JULIA TRADUCTA Mauritanæ urbs, Tanger vulgo dicta, uva racemi venerata est, qui citra Gades hinc & inde pretiosissimi saporis est. Ejusdem numum possideo PERMISSU CÆSARIS AUGUSTI alibi declarandum. Coloniam factam à Claudio Imperatore, TRADUCTAM- que JULIAM nominatam docet PLINIUS Lib. 5. Cap. 1. Cujus errorem manifestum faciunt, cum hic Lucii numus, tum & Augusti, quorum temporibus JULIA TRADUCTA dicebatur. Potuit quidem ab Imperatore Claudio ampliari & ornari. Capricornus à Cæsarensibus signatus est in honorem Lucii, celebre illud Augusti thema natalitium innuens, sed aliquid deesse superioris numi parti suspicor.

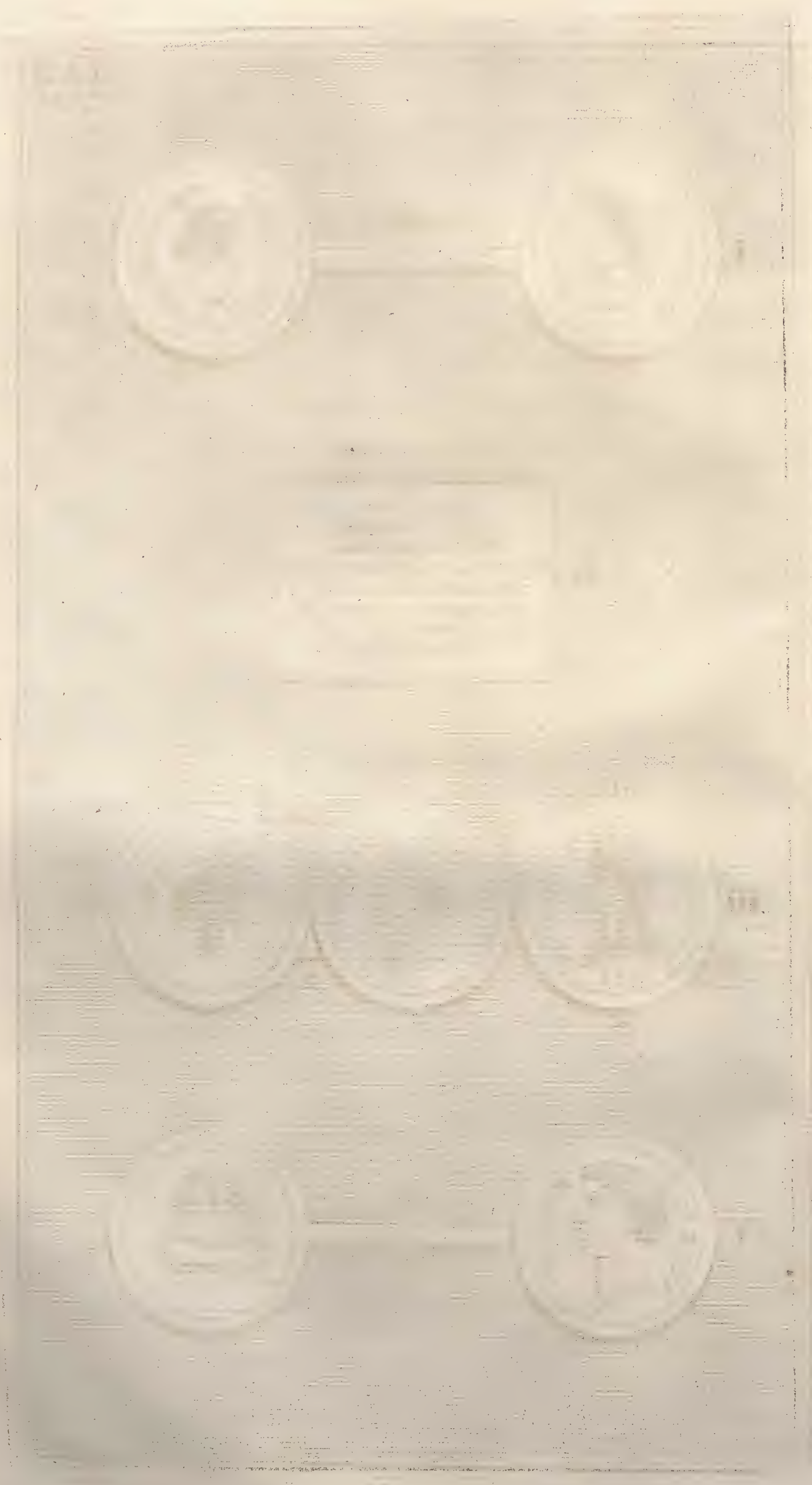
(61) Relegatæ usum vini) Julia Augusti ex Scribonia filia usque adeo probris contaminata fuit, ut nunquam vel instante Populo Romano, parentem Augustum mitigare potuerit, addito: Citius aquam mixtum iri, quam se illam in patriam restitutum: De quo APPIANUS Lib. 55. In exilio tandem misera obiit, quamvis divinis honoribus prius culta videatur, ut docet rarissimus numulus Tab. XXIII. num. 1. Liviam ut Junonem, Juliam ut Venerem celebrans. PATIN. loc. cit. pag. 116.

II

JVLIA AVG.
DIVI F. MATRI
TI. CÆSARIS AVG.
PRINCIPIS ET CONSERVATORIS
ET DRVSI GERMANICI
M. CORNELIVS PROCVLVS
PONTIFEX
CÆSARVM.

eodem loci in perpetuum contineretur: atque ad omnem & ejus & Juliarum mentionem ingemiscens, proclamare etiam solebat,

(62) Αἰδ' ὄφελον ἀγαμός τ' ἔμμενα, ἀγόνος τ' ἀπολείδαι.

nec aliter illos appellare quam *treis vomicas*, aut *tria carcinomata sua*.

Qualis Augustus erga amicos fuerit.

CAP. LXVI. AMICITIAS neque facile admisit, & constantissime retinuit: non tantum virtutes ac merita cujusque digne prosecutus, sed vitia quoque & delicta dumtaxat modica perpessus. Neque enim temere, ex omni numero, in amicitia ejus afflictis reperientur, præter Salvidienum Rufum, quem ad consulatum usque, & Cornelium Gallum, quem ad præfecturam Ægypti, ex infima utrumque fortuna, provexerat. Quorum alterum res novas molientem, damnandum Senatui tradidit: alteri ob ingratum & malevolum animum domo & provinciis suis interdixit. Sed Gallo quoque & accusatorum denuntiationibus & Senatusconsultis ad necem compulso, laudavit quidem pietatem tantopere pro se indignantium: cæterum & illacrymavit, & vicem suam conquestus est, *quod sibi soli non liceret amicis, quatenus vellet, irasci*. Reliqui potentia atque opibus ad finem vitæ sui quisque ordinis (n) principes floruerunt: quamquam & offensis intervenientibus. Desideravit enim nonnumquam, ne de pluribus referam, & M. Agrippæ patientiam, & Mæcenatis taciturnitatem: cum ille ex levi frigoris (o) suspicione, & quod Marcellus sibi anteferebatur, Mitylenas se relictis omnibus contulisset: hic secretum de comperita Murenæ conjuratione, uxori Terentiæ prodidisset. Exegit & ipse invicem ab amicis benevolentiam mutuam, tam à defunctis quam à vivis. Nam quamvis minime appeteret hereditates, ut qui numquam ex ignoti testamento capere quidquam sustinuerit, amicorum tamen suprema judicia morosissime pensitavit: neque dolore dissimulato, si parcus, aut citra honorem verborum: neque gaudio, si grate pieque quis se prosecutus fuisset. Legata, vel partes hereditatum, à quibuscumque parentibus relictæ sibi, aut statim liberis eorum concedere, aut, si pupillari ætate essent, die virilis togæ, vel nuptiarum, cum incremento restituere consueverat.

Augustus Patronus & Dominus severus & clemens.

CAP. LXVII. Patronus Dominusque non minus severus, quam facilis & clemens, multos libertorum in honore & usu maximo habuit: ut Lucinium (p) Enceladum, aliosque. Cosmum servum gravissime de se opinantem, non ultra quam compedibus coercuit. Diomedem dispensatorem, à quo, simul ambulante, incurrenti repente fero apro per merum objectus est, maluit timiditatis arguere quam noxæ: remque non minimi periculi, quia ta-

men fraus aberat, in jocum vertit. Idem Proculum ex acceptissimis libertis mori coëgit, compertum adulterare matronas. Thallo (q) à manu, quod pro epistola prodita denarios quingentos accepisset, crura effregit. Pædagogum ministrosque Caji filii, per occasionem valetudinis mortisque ejus superbe avareque in provincia grassantes (r), oneratis gravi pondere cervicibus, præcipitavit in flumen.

CAP. LXVIII. PRIMA juvena variorum dedecorum infamiam subiit. Sex. Pompejus ut effœminatum infectatus est. M. Antonius adoptionem avunculi stupro meritum. Item Lucius Marci frater, quasi pudicitiam delibatam à Cæsare, A. etiam Hirtio in Hispania ccc. millibus nummum substravit (s): solitusque sit crura suburere nuce ardenti, quo mollior pilus surgeret. Sed & populus quondam universus ludorum die, & accepit in contumeliam ejus, & assensu maximo comprobavit verum in scena pronuntiatum de Gallo matris Deum tympanizante,

Adversarii Augusti impudicitiam obiciunt.

Videsne ut cinædus orbem digito temperet?

CAP. LXIX. Adulteria quidem exercuisse, ne amici quidem negant: excusantes sane non libidine, sed ratione commissa: quo facilius consilia adversariorum per cujusque mulieres exquireret. M. Antonius super festinatas Liviæ nuptias objecit, & fœminam consularem è triclinio viri coram in cubiculum abductam, rursus in convivium rubentibus auriculis, incomptiore capillo reductam: & dimissam Scriboniam, quia liberius doluisset nimiam potentiam pellicis: & conditiones quæsitæ per amicos, qui matresfamilias & adultas ætate virgines denudarent, atque perspicerent, tamquam Thoranio mangone vendente. Scribit etiam ad ipsum hoc familiariter adhuc, nec dum plane (t) inimicus, aut hostis. *Quid te mutavit? quod reginam in eo? uxor mea est. Nunc capi, an abhinc annos novem? tu deinde solam Drusillam inis? ita valeas uti tu hanc epistolam cum leges, non inieris Tertullam, aut Terentillam, aut Rufillam, aut Salviam Titisceniam (u), aut omnes. Anne refert ubi & in quam arrigas?*

Libidinem.

CAP. LXX. COENA quoque ejus secretior in fabulis fuit, quæ vulgo (63) δωδεκάθετος vocabatur: in qua deorum dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum, non Antonii modo epistolæ singulorum nomina amarissime enumerantis (x), exprobrant, sed & sine auctore notissimi versus:

Lautitiarum quoque.

*Cum primum istorum conduxit mensa choragum,
Sexque deos vidit Mallia, sexque deas:
Impia dum Phæbi Cæsar mendacia ludit,
Dum nova divorum cænat adulteria:
Omnia se à terris tunc Numina declinarunt (y):
Fugit & auratos Juppiter ipse thronos (z).*

E

Auxit

(n) al. vitæ suæ cujusque ordinis. (o) al. rigoris. (p) al. Licinium. (q) al. Tallo.
(r) al. grassatos. (s) al. substraverit. (t) al. plene. (u) al. Ciriseniam. al. Titisceniam.
(x) al. annumerantis. (y) al. declinaverunt. (z) al. toros.

(62) Αἰδ' ὄφελον) Hoc est: Quam convenit cælibem manere, & sine liberis interire.

(63) δωδεκάθετος) Hoc est: Duodecim Deorum.

Auxit cœnæ rumorem summa tunc in civitate penuria ac fames. Acclamatumque est postridie, *frumentum omne deos comedisse: & Cæsarem esse plane (a) Apollinem, sed Tortorem*. Quo cognomine is Deus quadam in parte Urbis colebatur. Notatus est ut (b) pretiosæ suppellectilis Corinthiorumque præcupidus, & aleæ indulgens. Nam & præscriptionis tempore ad statuum ejus adscriptum est,

Et aleæ studium.

Pater argentarius, ego Corinthiarius:

cum existimaretur, quosdam propter vasa Corinthia inter proscriptos curasse referendos. Et deinde bello Siciliensi epigramma vulgatum est,

*Postquam bis classe victus naves perdidit,
Aliquando ut vincat, ludit assidue aleam.*

Augustus à criminibus objectis vindicatur

CAP. LXXI. Ex quibus five criminibus five maledictis, infamiam impudicitiae facillime refutavit, & præsentis & posteræ vitæ castitate. Item lautitiarum invidiam, cum & Alexandria capta, nihil sibi præter unum myrrhinum (c) calicem, & instrumento regio, retinuerit, & mox vasa aurea assidue usui conflaverit omnia. Circa libidines hæsit, postea quoque, ut ferunt, ad vitiandas virgines promptior, quæ sibi undique etiam ab uxore conquirentur. Aleæ rumorem nullo modo expavit: lusitque simpliciter & palam oblectamenti causa, etiam senex: ac, præterquam Decembri mense, aliis quoque festis profectisque diebus. Nec id dubium est: autographa quadam epistola, *Cænavi, ait, mi Tiberi, cum visdem. Accesserunt convivæ Vinicius & Silvius (d) pater. Inter cænā lusimus (64) γεροντιώες & heri & hodie. Talis enim jactatis, ut quisque canem, aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat: quos tollebat universos qui Venerem jecerat. Et rursus aliis litteris, Nos, mi Tiberi, Quinquatribus (e) satis jucunde egimus. Lusimus enim per omnes dies, forumque aleatorium calsecimus. Frater tuus magnis clamoribus rem gessit. Ad summam tamen perdidit non multum. sed ex magnis detrimentis præter spem paulatim retractus est. Ego perdidit viginti millia nummum, meo nomine: sed cum effuse in lusu liberalis fuissim, ut soleo plerumque. Nam si, quas manus remisui cuique, exegissim, aut retinuissem quod cuique donavi, vicissim vel quinquaginta millia. Sed hoc malo. Benignitas enim mea me ad cælestem gloriam efficeret. Scribit ad filiam, Misi tibi denarios ducentos quinquaginta, quos singulis convivis dederam, si vellent inter se inter cænā vel talis, vel par impar ludere.*

Augusti continentia.

CAP. LXXII. In cæteris partibus vitæ continentissimum fuisse constat, ac sine suspitione ullius vitii. Habitavit primo juxta Romanum forum supra Scalas anularias, in domo quæ Calvi oratoris fuerat: postea in Palatio: sed ni-

hilominus in ædibus modicis Hortensianis, & neque laxitate neque cultu conspicuis: ut in quibus porticus breves essent Albanarum columnarum, & sine marmore ullo, aut insigni pavimento conclavia. Ac per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hieme & æstate mansit: quamvis parum salubrem valetudini suæ Urbem hieme experiretur, assidueque in Urbe hiemaret. Si quando quid secreto aut sine interpellatione agere proposuisset, erat illi locus in edito singularis, quem Syracusas & (65) τεχνόφουον vocabat: huc transibat, aut in alicujus libertorum (f) suburbanum: æger autem in domo Mæcenatis cubabat. Ex fecibus præcipue frequentavit maritima, insulasque Campaniæ, aut proxima Urbi oppida, Lanuvium (g), Præneste, Tibur: ubi etiam in porticibus Herculis templi persæpe jus dixit. Amplia & operosa prætoria gravabatur. Et neptis quidem suæ Juliæ, profuse ab ea extructa, etiam diruit ad solum: sua vero quamvis modica, non tam statuarum tabularumque pictarum ornatu, quam xystris & nemoribus excoluit, rebusque vetustate ac raritate notabilibus (h): qualia sunt Capreis (i) immanium belluarum ferarumque membra prægrandia, quæ dicuntur Gigantum (k) ossa, & arma Heroum.

CAP. LXXIII. Instrumenti ejus & suppellectilis & parcimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atque mensis, quorum pleraque vix privatæ elegantiae sunt. Ne toro quidem cubuisse ajunt, nisi humili & modice instrato. Veste non temere alia quam domestica usus est, ab uxore & sorore & filia neptibusque confecta: togis neque restrictis neque fufis, clavo nec lato nec angusto: calceamentis altiusculis, ut procerior quam erat, videretur. Et forensia autem, & calceos nunquam non intra cubiculum habuit ad subitos repentinosque casus parata.

Parcimonia instrumenti & suppellectilis.

CAP. LXXIV. Convivabatur & assidue, nec umquam nili recta: non sine magno ordinum hominumque delectu. Valerius Messalla tradit, neminem umquam libertinorum adhibitum ab eo cœnæ excepto Mena, sed asserto in ingenuitatem, post proditam Sex. Pompeji classem. Ipse scribit invitasse se quendam, in cuius villa maneret, qui speculator (l) suus olim fuisset. Convivia nonnumquam & serius inibat, & maturius relinquebat: cum convivæ & cœnare inciperent priusquam ille discumberet, & permanerent digressio eo. Cœnam trinis (m) ferculis, aut cum abundantissime senis præbebat, ut non nimio sumptu, ita summa comitate. Nam & ad communionem sermonis tacentes, vel submissim (n) fabulantes provocabat, & aut acroamata (o), & histriones, aut etiam triviales ex circo ludios interponebat, ac frequentissime (p) aretalogos.

Convivorum ratio.

CAP. LXXV.

(a) alii τὸ plane omittunt. (b) al. Notatus est & ut &c. (c) al. Murrhinum. (d) al. Silvius vel Salvius. (e) al. Quinquatribus. (f) al. libertinorum. (g) al. Lavinium. (h) al. vetustate, ac venustate, ac raritate nobilibus. (i) al. capita. (k) al. Gigantium. (l) al. speculator. (m) al. ternis. (n) al. summissim. (o) al. cromata. (p) al. frequentius.

(64) γεροντιώες Hoc est: Seniliter.

(65) τεχνόφουον Hoc est: Artes producens.

Festos & solennes dies ut celebravit Augustus.

CAP. LXXV. Festos & solennes dies profusissime, nonnumquam joculariter tantum, celebrabat. Saturnalibus, & si quando alias libuisset, modo munera dividebat, vestem & aurum, & argentum: modo nummos omnis notæ, etiam veteres regios (q) ac peregrinos: interdum nihil præter cilicia & spongas (r), & rutabula, & forfices (s), atque alia id genus, titulis obscuris & ambiguis. Solebat & inæqualissimarum rerum sortes, & adversas tabularum picturas in convivio venditare, incertoque casu spem mercantium vel frustrari vel explere: ita ut per singulos lectos licitatio fieret, & seu jactura seu lucrum communicaretur.

Augustus qualis circa cibos fuerit.

CAP. LXXVI. Cibi (nam ne hoc quidem omiserim) minimi erat atque vulgaris fere. Secundarium panem, & pisciculos minutos, & caseum bubulum manu pressum, & ficos virides biferas maxime appetebat: vescereturque & ante cœnam, quocumque tempore & loco, quostomachus desideraret. Verba ipsius ex epistolis sunt, *Nos in essendo panem & palmas gustavimus. Et iterum, Dum lectica ex regia domum redeo, panis unciam cum paucis acinis uvæ duraciæ comedi. Et rursus, Ne Judæus quidem, mi Tiberi, tam diligenter sabbatis jejunium servat, quam ego hodie servavi, qui in balneo (t) demum post horam primam noctis duas buccas manducavi priusquam ungi (u) inciperem. Ex hac observantia (x), nonnumquam vel ante initium vel post dimissum convivium solus cœnitabat, cum pleno convivio nihil tangeret.*

Augustus vini parcissimus fuit.

CAP. LXXVII. Vini quoque natura parcissimus erat. Non amplius ter bibere eum solitum super cœnam in castris apud Mutinam Cornelius Nepos tradit. Postea, quoties largissime se invitaret, senos sextantes non excessit, aut, si excessisset, rejiciebat. Et maxime delectatus est Rhætico, neque temere interdum bibit. Pro potione sumebat perfusum aqua frigida panem, aut cucumeris frustum, vel lactuculæ thyrsus, aut recens acidumve (y) pomum succi vinosioris.

Augustus qualis circa somnum.

CAP. LXXVIII. Post cibum meridianum, ita ut vestitus calceatusque erat, relictis (z) pedibus paullisper conqueſcebat, opposita ad oculos manu. A cœna lucubrationem se in lecticulam recipiebat. Ibi donec residua diurni actus, aut omnia, aut ex maxima parte, conficeret, ad multam noctem permanebat. In lectum inde transgressus, non amplius, cum plurimum, quam septem horas dormiebat: ac ne eas quidem continuas, sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur. Si interruptum somnum recuperare, ut evenit, non posset, lectoribus, aut tabulatoribus arcessitis, resumebat, producebatque ultra primam sæpe lucem. Nec in tenebris vigilavit umquam, nisi assidente aliquo. Matutina vigilia offendeſebatur: ac si vel officii, vel sacri causa maturius evigilandum (a) esset, ne id contra commodum faceret, in proximo cujuscumque domesticorum cœnaculo manebat. Sic quoque sæpe indigens somni, & dum per vicos

deportaretur, & deposita lectica inter aliquas moras condormiebat.

CAP. LXXIX. FORMA fuit eximia, & per omnes ætatis gradus venustissima: quamquam & omnis lenocinii negligens, & in capite comendo tam incuriosus, ut raptim compluribus simul tonsoribus operam daret: ac modo tonderet, modo raderet barbam: eoque ipso tempore aut legeret aliquid, aut etiam scriberet. Vultu erat, vel in sermone vel tacitus, adeo tranquillo serenoque, ut quidam è primoribus Galliarum confessus sit inter suos, eo se inhibitu ac remollitu, quo minus, ut destinarat, in transitu Alpium per simulationem colloqui propius admissus, in præcipitum propelleret. Oculos habuit claros ac nitidos, quibus etiam existimari volebat inesse quiddam divini vigoris, gaudebatque si quis sibi acrius contuenti, quali ad fulgorem Solis, vultum submitteret. Sed in senecta sinistro minus vidit. Dentes raros & exiguos, & scabros, capillum leviter inflexum & sufflavum, supercilia juncta, mediocres aures: nalum & à summo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem inter aquilum candidumque: itaturam brevem: (quam tamen Julius Marathus libertus etiam in memoriam ejus quinque pedum & dodrantis fuisse tradit:) sed quæ commoditate & æquitate membrorum occuleretur: ut nonnisi ex comparatione adstantis alicujus procerioris intelligi posset.

CAP. LXXX. Corpore traditur maculoso, dispersis per pectus atque alvum genitivis notis, in modum & ordinem ac numerum stellarum cœlestis Urſæ; sed & callis quibusdam ex prurigine corporis, assiduoque & vehementi strigilis usu, plurifariam contractis (b) ad impetiginis formam. Coxendice, & femore, & crure sinistro, non perinde valebat, ut sæpe etiam inde claudicaret: sed remedio arunarum (c) atque arundinum confirmabatur. Dextræ quoque manus digitum salutarem, tam imbecillum interdum sentiebat, ut torpentem contractumque frigore, vix cornei circuli supplemento scripturæ admoveret. Quæstus & de vesica, cujus dolore, calculis demum per urinam ejectis, levabatur.

CAP. LXXXI. Graves & periculosas valedudines per omnem vitam aliquot expertus est: præcipue Cantabria domita, cum etiam distillationibus jocinore (d) vitiato, ad desperationem redactus, contrariam & ancipitem rationem medendi necessario subiit: quia calida fomenta non proderant, frigidis curari coactus auctore Antonio Musa. Quasdam & anniversarias, ac tempore certo recurrentes, experiebatur. Nam sub natalem suum plerumque languebat: & initio veris præcordiorum inflatione tentabatur: austrinis autem tempestatibus, gravedine. Quare quassato corpore, neque frigora neque æstus facile tolerabat.

CAP. LXXXII. Hieme quaternis cum pingui toga tunicis, & subuculæ thorace laneo, & feminalibus, & tibialibus muniebatur: æstate

Qua ratione Augustus corporis infirmitatem tueri solitus.

E 2

(q) alii τὸ regios omittunt. (r) al. sphongias. (s) al. forpices. (t) al. balneo. al. balieno. (u) al. ungui. (x) al. inobservantia. (y) al. aridumve. (z) al. rejectis. (a) al. vigilandum. (b) al. concretis. (c) al. harenarum & harundinum. (d) al. jecinore.

te apertis cubiculi foribus, ac sæpe in peristyllo saliente aqua, atque etiam ventilante aliquo cubabat. Solis vero ne hiberni quidem patiens, domi quoque non nisi petasatus sub divo (e) spatiabatur. Itinera lectica, & noctibus fere, eaque lenta ac minuta faciebat, ut Præneste vel Tibur biduo procederet. Ac si quo pervenire mari posset, potius navigabat. Verum tantam infirmitatem magna cura tuebatur, in primis lavandi raritate. Ungebatur enim (f) sæpius, & sudabat ad flammam: deinde perfundebatur egelida (g) aqua, vel sole multo calefacta. At quoties nervorum causa marinis Albulisque calidis utendum esset, contentus hoc erat, ut insidens ligneo folio, quod ipse Hispanico verbo *duretam* vocabat, manus ad pedes alternis jactaret.

Augusti exerci-
tationes.

CAP. LXXXIII. Exercitationes campestris equorum & armorum statim post civilia bella omisit: & ad pilam primo folliculumque transiit: mox nihil aliud quam vectabatur & deambulabat: ita, ut in extremis spatiis subsultim decurreret, festertio vel lodicula involutus. Animi laxandi causa, modo piscabatur hamo: modo talis, aut ocellatis (h), nucibusque ludebat cum pueris minutis, quos facie & garrulitate amabiles undique conquirebat, præcipue Mauros & Syros. Nam pumilos (i), atque distortos, & omnes generis ejusdem, ut ludibria naturæ malique ominis, abhorrebat.

Eloquentia.

CAP. LXXXIV. ELOQUENTIAM studiaque liberalia ab ætate prima & cupide & laboriosissime exercuit. Mutinensi bello in tanta mole rerum, & legisse & scripsisse & declamasse quotidie traditur. Nam deinceps neque in Senatu, neque apud Populum, neque apud milites locutus est umquam, nisi meditata & composita oratione: quamvis non deficeretur (k) ad subita, extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediscendo tempus absumeret, instituit recitare omnia. Sermones quoque cum singulis, etiam (l) cum Livia sua graviores, nonnisi in scriptis, & è libello habebat: ne plus minusque (m) loqueretur ex tempore. Pronuntiabat dulci & proprio quodam oris sono, dabatque assidue phonaeco operam: sed nonnumquam infirmatis faucibus, præconis voce ad Populum concionatus est.

Scripta.

CAP. LXXXV. Multa varia generis prosa oratione composuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, velut in auditorio, recitavit: sicut *Rescripta Bruto de Catone*. Quæ volumina cum jam senior ex magna parte legisset, fatigatus, Tiberio tradidit perlegenda. Item *Hortationes ad Philosophiam*: & aliqua *De vita sua*, quam tredecim libris, Cantabrico tenuis bello, nec ultra exposuit. Poeticam summam attigit. Unus liber exstat scriptus ab eo hexametris versibus, (66) cujus & argumentum & titulus est, *Sicilia*. Exstat alter æque modi-

cus *Epigrammatum*, quæ fere tempore balnei meditabatur. Nam tragœdiam magno impetu exorsus non succedente stylo, abolevit: quærentibusque amicis *quidnam Ajax ageret?* respondit, *Ajacem suum in spongiam incubuisse*.

CAP. LXXXVI. Genus eloquendi securus est elegans & temperatum: vitatis sententiarum ineptiis, atque inconcinnitate: & *reconditorum verborum*, ut ipse dicit *factoribus*. Præcipuamque curam duxit, sensum animi quàm aperitissime exprimere, quod quo facilius efficeret, aut necubi lectorem vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque præpositiones verbis addere, neque conjunctiones sæpius iterare dubitavit, quæ detractæ afferunt aliquid obscuritatis, etli gratiam augment. Cacozeleos & antiquarios, ut diverso genere vitiosos, pari fastidio sprexit. Exagitabat nonnumquam in primis Mæcenatem suum, cujus (67) *μυροβερχεις*, ut ait, *cincinnos* usquequaque persequitur, & imitando per jocum irridet. Sed nec Tiberio parciit & exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M. quidem Antonium, ut infanum, increpat: quasi ea scribentem quæ mirerentur potius homines, quàm intelligant. Deinde ludens malum & inconstans in eligendo genere dicendi ingenium ejus, addidit hæc: *Tuque dubitas Cimberne Annii an Veranii (n) Flaccus imitandi sint tibi? ita ut verbis quæ C. Sallustius excerpfit ex Originibus Catonis utaris? an potius Asiaticorum oratorum inanibus (o) sententiis verborum volubilitas in nostrum sermonem transferenda?* Et quadam epistola Agrippinæ neptis ingenium collaudans: *sed opus est, inquit, dare te operam, ne moleste scribas aut loquaris*.

CAP. LXXXVII. Quotidiano sermone quædam frequentius & notabiliter usurpasse eum, litteræ ipsius autographæ ostendant. In quibus identidem cum aliquos numquam soluturos significare vult, *Ad Kalendas Græcas soluturos*, ait: & cum hortatur ferenda esse præsentia, qualiacumque sint, *Contenti sumus hoc Catone*: & ad exprimendam festinatæ rei velocitatem, *Velocius (p) quam asparagi coquuntur*. Ponit assidue & pro stulto, *baceolum (q)*: & propulso, *pulleiaceum*: & pro cerito, *vacerrosum*: & *vapide sese habere*, pro male: & *betizzare (r)*, pro languere: quod vulgo *lachianizare (s)* dicitur. Item *simus*, pro fumus: & *domos* genitivo casu singulari, pro domus. Nec umquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis quam consuetudinem putet. Notavi & in chirographo ejus illa præcipue: non dividere (t) verba, neque (u) ab extrema parte versuum abundantes literas in alterum transfert: sed ibidem statim subjicit, circumducitque.

CAP. LXXXVIII. Orthographiam, id est, formulam rationemque scribendi à grammaticis institutam, non adeo custodiit: ac videtur eorum sequi potius opinionem, qui perinde scri-

Augusti genus
loquendi.

Augusti nota-
bilia quædam
in ejus sermo-
ne quotidiæ.

Item in scri-
bendi ratione
tam simpliciter
quam per no-
tas.

- (e) al. dio. (f) al. etiam. (g) al. è gelida. (h) al. oscillatis. al. ocellatis & ocillaris.
(i) al. pumilos. (k) al. deficeret à subita & extemporali &c. (l) al. atque etiam. (m)
al. minusve. (n) al. *Ferrius*. (o) al. *inanis*. (p) al. *celerius*. (q) al. *bacceolum*. al. *baleolum*.
(r) al. *betizare*. (s) al. *lachianizare*. (t) al. dividit. (u) al. nec.

(66) Cujus argumentum & titulus est *Sicilia*.) *Sicilia* tantum nata laudum suarum præconem, ne ingrati animi notam incurreret, eundem numis suis frequenter concelebravit, ut ex Tab. XXIII. num. 2. & 3. patet. PATIN. loc. cit. pag. 129.

(67) *Μυροβερχεις*) Hoc est: Unguento delibutus.

scribendum ac loquamur existiment. Nam quod sæpe non literas modo, sed syllabas aut permutat aut præterit, communis hominum error est. Nec ego id notarem, nisi mihi mirum videretur, tradidisse aliquos, legato eum consulari successorem dedisse, ut rudi & indocto, cujus manu *ixi* pro *ipsi* scriptum animadverterit. Quoties autem per notas (*x*) scribit, *b* pro *a*: *c* pro *b*, ac deinceps eadem ratione sequentes literas ponit, pro *z* (*y*) autem duplex *aa*.

Augusti studium Græcarum litterarum.

CAP. LXXXIX. NE Græcarum quidem disciplinarum leviori studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter, magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno, quem jam grandem natu, Apolloniam quoque secum ab Urbe juvenis adhuc eduxerat. Deinde etiam eruditione varia repletus, Sphæri (*z*), Arei (*a*) philosophi, filiorumque ejus Dionysii & Nicanoris, contubernium iniit: non tamen ut aut loqueretur expedite, aut componere aliquid auderet. Nam & si quid res exigeret, latine formabat, vertendumque alii dabat. Sed plane poematum quoque non imperitus, delectabatur etiam comœdia veteri, & sæpe eam exhibuit publicis spectaculis. In evolvendis utriusque linguæ auctoribus, nihil æque sectabatur quam præcepta & exempla publice vel privatim salubria: eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum provinciarumque rectores, aut ad Urbis magistratus plerumque mittebat: prout quique monitione indigerent. Etiam libros totos & Senatui recitavit, & Populo notos per edictum sæpe fecit: ut orationes *Q. Metelli, De prole augenda*, & *Rutilii, De modo ædificiorum*: quo magis persuaderet, utramque rem non à se primo animadversam, sed antiquis jam tunc curæ fuisse. Ingenia seculi sui omnibus modis fovit. Recitantes & benigne & patienter audivit, nec tantum carmina & historias, sed & orationes & dialogos. Componi tamen aliquid de se, nisi & serio, & à præstantissimis, offendebar: admonebatque Prætores, ne paterentur nomen suum commissionibus obsolescere.

Augustus qualis circa religionem fuerit.

CAP. XC. CIRCA RELIGIONES talem accepimus. Tonitrua & fulgura paullo infirmius expavecebat: ut semper & ubique pellem vituli marini circumferret, pro remedio: atque ad omnem majoris tempestatis suspicionem, in abditum & concameratum (*b*) locum se reciperet: consternatus olim per nocturnum iter transcursu fulguris, ut supra diximus.

Augustus neque sua, neque aliena somnia negligit.

CAP. XCI. SOMNIA neque sua, neque aliena de se negligebat. Philippensi acie, quamvis statuisset non egredi tabernaculo propter valetudinem, egressus est tamen amici somnio monitus: cessitque res prospere, quando captis castris lectica ejus, quasi ibi cubans remansisset, concursu hostium confossa atque lacerata est. Ipse per omne ver, plurima, & formidolosissima (*c*), & vana, & irrita vide-

bat: reliquo tempore rariora, & minus vana. Cum dedicatam in Capitolio ædem Tonanti Jovi assidue frequentaret, somniavit queri Capitolinum Jovem, *cultores sibi abduci*, seque respondisse: *Tonantem pro janitore ei appositum*: ideoque mox tintinnabulis fastigium ædis redimivit, quod easere januis dependebant. Ex nocturno visu etiam stipem quotannis die certo emendicabat à Populo, cavam manum asfes porrigentibus præbens.

CAP. XCII. AUSPICIA quædam & omnia pro certissimis observabat. Si mane sibi calceus perperam, ac sinister pro dextero induceretur, ut dirum: si terra marive ingrediente se longinquam perfectionem forte rorasset, ut lætum, maturique & prosperi reditus. Sed & ostentis præcipue monebatur. Enatam inter juncturas lapidum ante domum suam palmam, in compluvium deorum penatium transtulit: utque coalesceret, magnopere curavit. Apud insulam Capreas, veterrimæ illic demissos jam ad terram languentesqueros convaluisse adventu suo, adeo lætatus est, ut eas cum Republica Neapolitanorum permutteret, Ænaria data. Observabat & dies quosdam, ne aut postridie nundinas quoquam proficisceretur, aut Nonis quidquam rei seriæ inchoaret: nihil in hoc quidem aliud devitans, ut ad Tiberium scribit, quam (68) *δυσφημίαν* nominis. (*d*)

Augustus auspicia observat.

CAP. XCIII. Peregrinarum cæremoniarum, sicut veteres ac præceptas (*e*) reverentissime coluit, ita cæteras contemptui habuit. Namque Athenis initiatus, cum postea Romæ pro tribunali de privilegio sacerdotum Atticæ Cereris cognosceret, & quædam secretiora proponerentur, dimisso consilio (*f*) & corona circumstantium, solus audiit disceptantes. At contra non modo in peragrandæ Ægypto paulum deflectere ad visendum Apin superfedid: sed & Cajum nepotem, quod Judæam prætervehens, apud Hierosolymam non (*g*) supplicasset, collaudavit.

Cæremonias colit Augustus.

CAP. XCIV. ET QUONIAM ad hæc (*h*) ventum est, non abs re fuerit subtexere quæ ei prius quam nasceretur, & ipso natali die, ac deinceps evenerint, quibus futura magnitudo ejus, & perpetua felicitas sperari animadvertique posset. Velitris antiquitus tacta de cælo parte muri, responsum est, *ejus oppidi civem quandoque rerum potiturum*: qua fiducia Velitri (*i*), & tunc statim, & postea sæpius pæne ad exitium sui cum Pop. Rom. belligeraverant: sero tandem documentis apparuit, ostentum illud, Augusti potentiam portendisse. Auctor est Julius Marathus, ante paucos quam nasceretur menses, prodigium Romæ factum publice, quo denuntiabatur, *Regem Pop. Rom. Naturam parturire*: Senatum exterritum censuisse, *ne quis illo anno genitus educaretur*: eos qui gravidas uxores haberent, quo ad se quisque spem traheret, curasse ne Senatusconsultum ad ærarium deferretur. In Asclepiadis Med-

Præfagia de magnitudine & felicitate Augusti ante ipsius nativitatem.

E 3

(*x*) al. per notam. (*y*) al. *x*. (*z*) al. Sperarei aut Sperarci. (*a*) al. Aræi. (*b*) al. concavernatum. (*c*) al. formidolosa. (*d*) al. ominis. (*e*) al. receptas. (*f*) al. concilio. (*g*) al. ne. (*h*) al. ad hoc. (*i*) al. Veliterni.

dentis (69) Θεολογμένων libris lego, Atiam, cum ad solemne Apollinis sacrum media nocte venisset, posita in templo lectica, dum cæteræ matronæ dormirent, obdormisse: draconem (k) repente irrepsisse ad eam, paulloque post egressum: illamque expergefactam quasi à concubitu mariti purificasse se: & statim in corpore ejus extitisse maculam, velut depicti draconis: nec potuisse umquam eximi (l): adeo ut mox publicis balineis perpetuo abstineret: Augustum natum mense decimo, & ob hoc (70) Apollinis filium existimatum. Eadem Atia priusquam pareret, somniavit intestina sua ferri ad fidera, explicarique per omnem terrarum & cœli ambitum. Somniavit & pater Octavius, utero Atiæ jubar solis exortum. Quo natus est die, cum de Catilinæ conjuratione ageretur in curia, & Octavius ob uxoris puerperium serius adfuisset, nota ac vulgata res est, P. Nigidium (m) comperta moræ causa, ut horam quoque partus acceperit, affirmasse, *Domini terrarum orbi natum*. Octavio postea, cum per secreta Thraciæ exercitum duceret, in Liberi patris luco barbaræ cærimonia de filio consulenti, idem affirmatum est à sacerdotibus: quod infuso super altaria mero, tantum flammæ emicuisset, ut supergressa fastigium templi ad cœlum usque ferretur: unicus olim omnino Magnò Alexandro apud easdem aras sacrificanti, simile provenisset ostentum. Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem, (71) cum fulmine & sceptro, exuviisque Jovis Opt. Max. ac radiata corona super laureatum (n) currum, bis senisequis candore eximio trahentibus. (72) Infans adhuc, ut scriptum apud C. Drusum extat, repositus vespere in cunas à nutricula, loco plano, postera luce non comparuit: & diu quæsitus, tandem in altissima turri repertus est, jacens contra solis exortum. Cum primum fari cœpisset, in aviro suburbano obstrepentes forte ranas filere jussit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. Ad quartum lapidem Campanæ viæ in nemore prandenti, ex improvviso aquila panem ei è manu rapuit, & cum altissime volasset (o), rursus ex improvviso leniter delapsa reddidit. Q. Catulus post dedicationem Capitolium, duabus continuis noctibus somniavit: prima, *Jovem Opt. Max. prætextatis compluribus circum aram ludentibus unum se-*

Ipso natali die.

Somnia eadem portendentia.

crevisse: atque in ejus sinum signum Reip. quod manu gestaret, reposuisse: at insequentem, animadvertisse se in gremio Capitolini Jovis eundem puerum, quem cum detrabi jussisset, prohibitum monitu Dei, tamquam is ad tutelam Reip. educaretur. Ac die proximo obvium tibi Augustum, cum incognitum alias haberet, non sine admiratione contuitus, *simillimum* dixit pueri de quo somniasset. Quidam prius somnium Catuli aliter exponunt, quasi Jupiter compluribus prætextatis tutorem à se poscentibus, unum ex eis demonstrasset, ad quem omnia desideria sua referrent: ejusque osculum delibatum digitis ad os suum retulisset. M. Cicero C. Cæsarem in Capitolium profecurus, somnium pristinae noctis familiaribus forte narrabat: puerum, facie liberali, demissum cœlo, catena aurea, ad fores Capitolii constitisse, eique Jovem flagellum tradidisse: deinde repente Augusto viso, quem ignotum adhuc plerisque avunculus Cæsar ad sacrificandum acciverat, affirmavit *ipsum esse, cujus imago secundum quietem sibi obversata sit*. Sumentem virilem togam, tunica lati clavi resuta ex utraque parte, ad pedes decidit. Fuerunt, qui interpretarentur, non aliud significare quam ut is ordo cujus insigne id esset, quandoque ei subiceretur. Apud Mundam D. Julius castris locum capiens, cum silvam cæderet, arborem palmæ repertam conservari, ut omen victoriæ, jussit: ex ea continuo enata soboles, adeo in paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verum etiam obtegeret, frequentareturque columbarum nidis: quamvis id avium genus duram & asperam frondem maxime viter. Illo & præcipue ostento motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere, quam sororis nepotem vellet. In secessu Apolloniæ Theogenis mathematici pergulam comite Agrippa adscenderat: cum Agrippæ, qui prior consulebat, magna, & pæne incredibilia prædicerentur, reticere ipse genituram suam, nec velle edere, perseverabat, metu ac pudore, ne minor inveniretur. Quia tamen post multas adhortationes vix & cunctanter edita (p), exsilivit (q) Theogenes, adoravitque eum. Tantam mox fiduciam fati Augustus habuit, ut thema suum vulgaverit, (73) nummumque argenteum nota fideris Capricorni, quo natus est, percusserit. Post

Alia præsentia.

(k) al. draconemque. (l) al. exigi. (m) al. Nigidium. (n) al. deauratum. (o) al. evolasset. (p) al. edicta. (q) al. exsiluit.

(69) Θεολογμένων) Hoc est: De rebus divinis.

(70) Apollinis filium existimatum.) His jungi possunt quæ dicta sunt supra Cap. LXX. Cœnam Augusti secretiorem in fabulis fuisse, quæ vulgo *δωδεκάθεος* vocabatur; in qua Deorum Dearumque habitu discubuisse convivas, & ipsum pro Apolline ornatum, &c. Acclamatum est postmodum Cæsarem esse plane Apollinem. Quo referri potest quod scribit Auctor noster in Nerone, cap. 12. Citharam à Judicibus ad se delatam adoravit, ferisque ad Augusti statuam jussit. Hinc frequenter illum Apollinis habitu numismata repræsentant ut videre est Tab. XXIII. num. 4. & 5. & præcipue Aëtii; illius enim ope, ut sibi persuadebat, aliisque persuadere conabatur, amplissimam obtinuerat victoriam, quæ orbis Dominus factus est. Tripolitanorum numum vulgatum inter æreos pag. 44. in quo Augustus sub effigie Apollinis signatus est appositâ coram cythara. PATIN. loc. cit. pag. 135.

(71) Cum fulmine.) Ostenti famam juvisse atque ampliâsse videtur Augustus, fulmine suæ faciei adjecto: sic enim in antiquis numis conspicitur. Tab. XXIII. num. 6. Forte ad Julium Cæsarem Augusti patrem refertur. PATIN. loc. cit. pag. 136. Numum hunc à PATINO hic non satis apte allegatum crediderim, cum nullus omnino talis reperiat inter Augusti numos cufus cum fulmine, ipso adhuc superstite. Omnes enim Apotheosin ejus indicant, & à Tiberio signati sunt; nihil quoque ad rem facit Inscripcio IMP. CÆSAR, cum ille fellæ divinitatis insidens hic conspicitur. Dn. de KLETTENBERG.

(72) Infans adhuc.) Solertiam Auctoris nostri hæc indignant, quæ non modo ad historiam spectant, verum & ad religionem superstitionemque. Tot omina, tot somnia simplicitatemque hominum, vel eruditissimis illis temporibus arguunt. Certe minutias Historiæ Augustæ, aliosque Scriptores gravissimos, tam græcos, quam latinos, consecratos esse mirandum est. PATIN. loc. cit. pag. 137.

(73) Nummumque argenteum nota fideris Capricorni.) Mirari satis nequeo, Suetonium de argenteo solum mentionem fecisse, cum ejusdem typi suppetant & aurei & ærei. Incuriane id fecerit, an incertum, nescio. Occurrerunt certe frequentes ex omni metallo adeo, ut Suetonium, ab illis temporibus non adeo remotum, id latuisse, vix adducor ut credam. Eorum sunt exempla Tab. XXIV. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. & Tab. XXV. num. 1. & 2. PATIN. loc. cit. pag. 139.

AR

Z

F

F

F

F

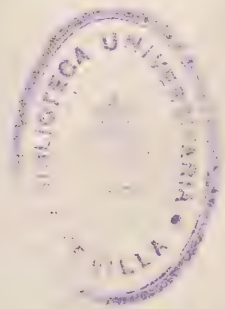
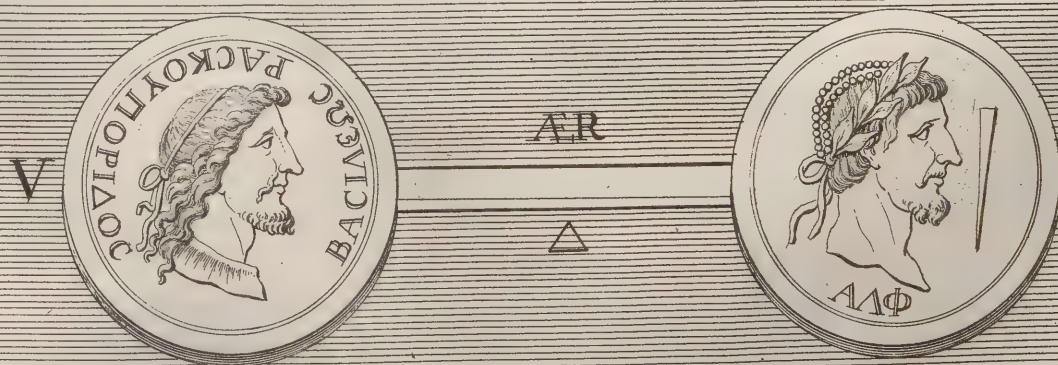
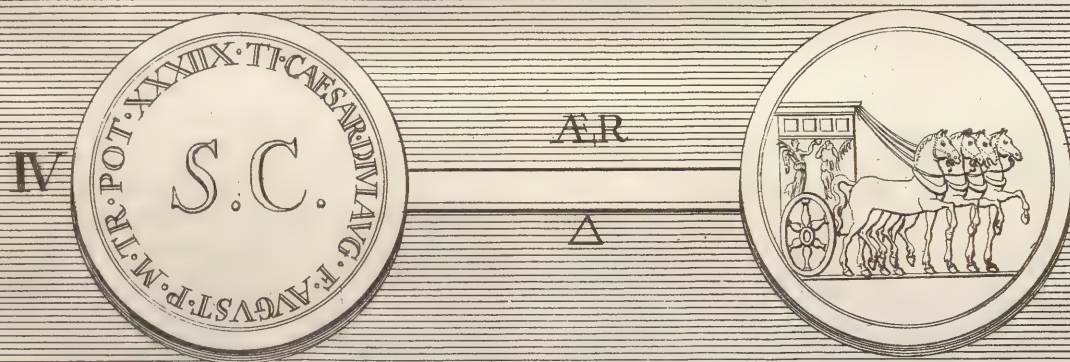
AR

F

Tab. XXV
ad pagg. 38. 40.
40. 49.

Rursus alia
potenta.

CAP. XCV. POST necem Cæsaris, rever-
so ab Apollonia & ingrediente eo Urbem, re-
pente liquido ac puro sereno, circulus ad spe-
ciem cœlestis arcus orbem Solis ambiit: ac sub-
inde Juliæ Cæsaris filiæ monumentum fulmine
ictum est. Primo autem consulatu ei augurium
cipienti, duodecim se vultures, ut Romulo,
ostenderunt: & immolanti omnium victima-
rum jecinora (r) replicata intrinsecus ab ima
fibra paruerunt (s): nemine peritorum aliter
conjectante, quam læta per hæc & magna
portendi.

Augustus bel-
lorum even-
tum præsentit.

CAP. XCVI. QUIN & bellorum omnium
eventus ante præsentit. Contractis ad Bono-
niam Triumvirorum (t) copiis, aquila tento-
rio ejus superfedens, duos corvos hinc & in-
de infestantes afflixit, & ad terram dedit: no-
tante omni exercitu, futuram quandoque in-
ter collegas discordiam talem, qualis secuta
est, ac exitum (u) præfagiente. In Philippis,
Thessalus quidam de futura victoria nuntiavit,
auctore D. Cæsare, cujus sibi species itinere a-
vio occurrisset. Circa Perusiam, sacrificio
non litante (x), cum augeri hostias imperas-
set: ac subita eruptione hostes omnem rei di-
vinæ apparatus abstulissent, constitit inter ha-
ruspices, quæ periculosa & adversa sacrifican-
ti denuntiata essent, cuncta in illos (y) reca-
sura qui exta haberent. Neque aliter evenit.
Pridie quam Siciliensem pugnam classe com-
mitteret, deambulanti in littore, piscis è mari
exsiluit, & ad pedes jacuit. Apud Actium de-
scendenti in aciem, asellus cum asinario oc-
currit: *Eutychus* homini, bestiae, *Nicon* erat
nomen. Utriusque simulachrum æneum vi-
ctor posuit in templo, in quod castrorum suo-
rum locum vertit.

Præfagia de
monte Augusti.

CAP. XCVII. MORS quoque ejus, de qua
dehinc dicam, divinitasque post mortem, e-
videntissimis ostentis præcognita est. Cum
lustrum in campo Martio magna Populi fre-
quentia conderet, aquila eum sæpius circum-
volavit: transgressaque in vicinam ædem, su-
per nomen Agrippæ, ad primam literam se-
dit: quo animadverso, vota, quæ in proxi-
mum lustrum suscipi mos est, collegam suum
Tiberium nuncupare jussit. Nam se quam-
quam conscriptis paratisque jam tabulis, nega-
vit suscepturum quæ non esset soluturus. Sub
idem tempus ictu fulminis ex inscriptione sta-
tuæ ejus prima nominis littera effluxit. Re-
sponsum est, centum solos dies posthac victu-
rum, quem numerum C. littera notaret: futu-
rumque ut inter deos referretur, quod ÆSAR,
id est, reliqua pars è Cæsaris nomine, Etrusca
lingua Deus vocaretur. Tiberium igitur in

Illyricum dimissurus, & Beneventum usque
prosecutus, cum interpellatores aliis atque a-
liis causis in jure dicendo detinerent, exclamavit,
(quod & ipsum mox inter omnia rela-
tum est,) *Non, si omnia morarentur, amplius
se posthac Romæ futurum.* Atque itinere in-
choato (z); Asturam perrexit: & inde, præ-
ter consuetudinem, de nocte ad occasionem
auræ evectus est.

CAP. XCVIII. Causam valerudinis contra-
xit ex profluvio alvi. Tunc Campaniæ ora,
proximisque insulis circuitis, Caprearum quo-
que secessui quatrimum impendit: remississi-
mo ad otium & ad omnem comitatem ani-
mo. Forte Puteolanum sinum prætervehenti,
vectores nautæque de navi Alexandrina,
quæ tantum quod appulerat, candidati, co-
ronatique, & thura libantes, fausta omina (a)
& eximias laudes congesserant: *Per illum se
vivere: per illum navigare: libertate atque for-
tunis per illum frui.* Qua re admodum exhi-
laratus, quadragenos aureos comitibus divisit:
jusque jurandum, & cautionem exegit à sin-
gulis, non alio datam summam, quam in em-
ptionem Alexandrinarum mercium absumptu-
ros. Sed & cæteros continuos dies, inter va-
ria munuscula, rogas insuper ac pallia distri-
buit: lege proposita, ut Romani Græco, Græ-
ci Romano habitu & sermone uterentur. Spe-
ctavit assidue & exercentes ephebos, quorum
aliqua adhuc copia ex vetere instituto Capreis
erat. Iisdem etiam epulum in conspectu suo
præbuit, permissa, immo exacta jocandi li-
centia, diripiendique pomorum & opsonio-
rum, rerumque missilium (b). Nullo deni-
que genere hilaritatis abstinuit. Vicinam Ca-
preis insulam (74) *Ἀπραγόπολιν* appellabat,
à desidia secedentium illuc è comitatu suo. Sed
ex dilectis unum Masgabam nomine, quali
conditorem insulæ, (75) *κτίστην* vocare con-
sueverat: hujus Masgabæ, ante annum defun-
cti, tumulum, cum ex triclinio animadvertisset
magna turba, multisque luminibus frequen-
tari, versum compositum ex tempore clare
pronuntiavit:

(76) *Κτίστης ὁ τύμβον εἰσορῶ πυρῶμενον.*

Conversusque ad Thrasyllum Tiberii comitem,
contra accubantem, & ignarum rei, interroga-
vit, *cujusnam poëtæ putaret esse?* quo hæsitante,
subjecit alium:

(77) *Ὁρᾶς φάεσσι Μασγάβαν τιμώμενον.*

de hoc quoque consuluit: cum ille nihil aliud
responderet, quam *cujuscumque essent optimos
esse:*

(r) al. jecinera. (s) al. patuerunt. (t) al. Triumvirum. (u) al. at exitum. al. atque
exitum. (x) al. litanti. (y) al. ipsos. (z) al. initiato. (a) al. omnia. (b) al. re-
rumque missilia.

(74) *Ἀπραγόπολιν* Hoc est: Urbem nihil agentium.

(75) *Κτίστην* Hoc est: Conditorem.

(76) *Κτίστης* Hoc est: Conditoris tumulum conspicio ardentem.

(77) *Ὁρᾶς* Hoc est: Viden' facibus honoratum Masgabam.

Augusti vale-
tudo & iter
novissimum
per Campani-
am.

esse: cachinnum sustulit (c) atque in jocos effusus est. Mox Neapolim trajecit, quamquam & tum infirmis intestinis morbo variante: tamen & quinquennale certamen gymnicum honori suo (d) institutum perspectavit: & cum Tiberio ad destinatum locum contendit. Sed in redeundo aggravata valetudine, tandem Nolæ succubuit: revocatumque ex itinere Tiberium, diu secreto fermone detinuit, neque post ulli majori negotio animum accommodavit.

Augusti supremus dies.

CAP. XCIX. Supremo die idemtidem exquirens, an jam de se tumultus foris esset, petito speculo capillum sibi comi, ac malas lantes corrigi præcepit. Et amicos admissos percunctatus, *Ecquid iis videretur minum vitæ commode transgisse*, adjecit & clausulam:

78) Δότε κρότον καὶ πάντες ὑμῖς μετὰ χαρᾶς κτυπήσατε.

Et mors in osculis Liviae, U.C. 766. p. C. N. 14.

Omnibus deinde dimissis, dum advenientes ab Urbe de Drusi filia ægra interrogabat, repente in osculis Liviae, & in hac voce defecit: *Livia nostri conjugii memor vive, ac vale*: fortitus exitum facilem, & qualem semper optaverat. Nam fere quoties audisset, cito ac nullo cruciatu defunctum quempiam, sibi & suis (79) *Εὐθανασίαν* similem (hoc enim & verbo uti solebat) precabatur. Unum omnino ante efflatam animam signum alienatae mentis ostendit, quod subito pavefactus, à quadraginta se juvenibus abripi questus est. Id quoque magis præfagium quam mentis diminutio fuit: siquidem totidem milites Prætoriani extulerunt eum in publicum.

Locus & tempus mortis Augusti.

CAP. C. Obiit in cubiculo eodem, quo pater Octavius: duobus Sextis, Pompejo & Appulejo coss. xiv. Kal. Septembris, hora diei nona, septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus. Corpus decuriones municipiorum & coloniarum à Nola Bovillas usque deportarunt noctibus propter anni tempus, cum interdiu in basilica cuiusque oppidi, vel in ædium (e) sacrarum maxima reponeretur. A Bovillis equester ordo suscepit, Urbique intulit, atque in vestibulo domus collocavit. Senatus & in funere orando, & in memoria honoranda eo studio certatim progressus est, ut inter alia complura censuerint quidam, funus triumphali porta ducendum, præcedente Victoria, quæ est in

Augusti defuncti funus.

curia, canentibus næniam Principum liberis utriusque sexus. Alii exsequiarum die ponendos anulos aureos, ferreosque fumendos, nonnulli legenda ossa per sacerdotes summorum collegiorum. Fuit & qui suaderet appellationem mensis Augusti in Septembrem transferendam: quod hoc genitus Augustus, illo defunctus esset. Alius, ut omne tempus à primo die natali ad (f) exitum ejus, seculum Augustum appellaretur, & ita in fastos referretur. Verum adhibito honoribus modo, bifariam laudatus est: pro æde D. Julii à Tiberio: & pro Rostris subveteribus, à Druso Tiberii filio, ac Senatorum humeris delatus in Compum, crematusque (g) Nec defuit vir prætorius qui se effigiem cremati eundem (80) in cælum vidisse jurasset. Reliquias legerunt primores equestris ordinis, tunicati & discincti, pedibusque nudis, ac in Mausoleo condiderunt. Id opus inter Flaminiam viam, ripamque Tiberis, sexto suo consularu extruxerat: circumjectusque filvas & ambulationes in usum Populi tunc jam publicarat.

Augusti consecratio.

Mausoleum.

CAP. CI. Testamentum, L. Planco, C. Siliio, coss. iii. Nonas Aprilis, ante annum & quatuor menses quam decederet, factum ab eo, ac duobus codicibus, partim ipsius, partim libertorum Polybii (h) & Hilarionis manu scriptum, depositumque apud sex virgines Vestales, cum tribus signatis æque voluminibus protulerunt. Quæ omnia in Senatu aperta atque recitata sunt. Heredes instituit primos, Tiberium ex parte dimidia, & sextante, Liviam ex parte tertia, quos & ferre nomen suum jussit: secundos, Drusum Tiberii filium ex tridente, & ex partibus reliquis Germanicum, liberosque ejus tres sexus virilis: tertio gradu, propinquos amicosque complures. Legavit Populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies h.s. Prætorianis militibus singula millia nummorum. Cohortibus urbanis quingentos: legionariis trecentos (i) nummos: quam summam repræsentari jussit: nam & confiscatam semper, repositamque habuerat. Reliqua legata varie dedit (k): produxitque quædam ad vicena sestertia: quibus solvendis annum diem finiit, excusata rei familiaris mediocritate: nec plus perventurum ad heredes suos, quam millies & quingenties professus: quamvis viginti proximis annis quaterdecies millies ex testamentis amicorum percepisset: quod pæne omne cum duobus paternis patrimoniis, cæterisque hereditatibus in Rempublicam

Testamentum Augusti.

(c) al. extulit. (d) al. fui. (e) al. in æde. (f) al. usque ad. (g) al. crematus est. (h) al. Polibi. (i) al. trecenos. (k) al. varia edidit.

(78) Δότε) Hoc est: Edite strepitum, vosque omnes cum gaudio applaudite.

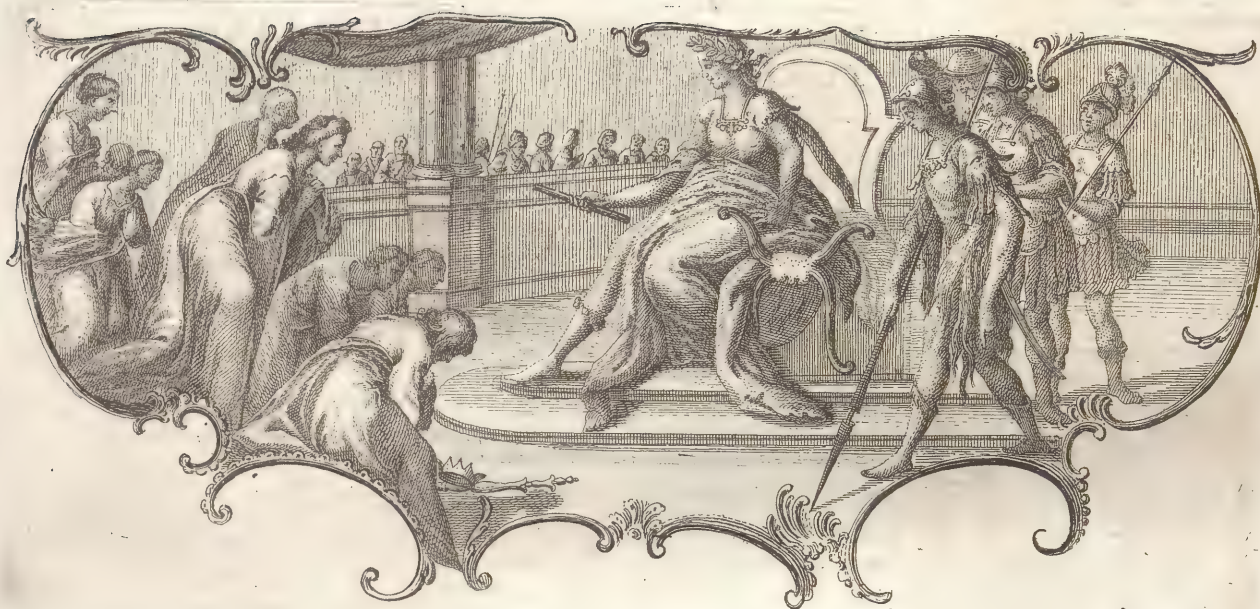
(79) Εὐθανασίαν) Hoc est: Facilem obitum.

(80) In cælum vidisse jurasset) CONSECRATIONEM Augusti præter Auctorem nostrum plures alii referunt, inter quos DIO Lib. 56. ejus ceremonias prolixè scribit. Eandem celebrant antiqui lapides a GRUTERO p. 228. commemorati, quibus frequenter inscriptum est: DIVO AUGUSTO SACRUM. At nihil illustrius relictum est tot numis ex omni metallo vulgatis. Aëreis mediocribus, aureisque in aliud tempus rejectis, argenteos Tab. XXV. num. 3. tradam, neque illos temporibus CONSECRATIONIS cufos, sed ab aliquo Imperatore restitutos, cujus nullæ scriptæ sunt notæ. Gallienum fecisse verisimile est, cum & eodem metallo, argento scilicet ari permixto cufi sint, quam ipsius Gallieni numi, quod Billon Galli dicunt. Plurimorum deinde Imperatorum Rom. CONSECRATIONES numis pariter impressas vidimus, aquila semper vel ara designatas: quales suppetunt in museo nostro, Vespasiani, Titi, Nervæ, Trajani, Hadriani, Antonini Pii, M. Aurelii, Commodi atque Severi; Non est dubium, & alios existere, quos vidisse non contigit; mutato Imperatoris nomine, omnes hæc similes sunt. PATIN. loc. cit. pag. 146.

blicam absumplisset. Julias, filiam neptemque, si quid his accidisset, vetuit sepulchro suo inferri. De tribus voluminibus, uno, mandata de funere suo complexus est: altero, indicem rerum à se gestarum: quem vellet incidi in æneis tabulis, quæ ante Mausoleum statuerentur: tertio, breviarium totius Impe-

rii, quantum militum sub signis ubique essent (1), quantum pecuniæ in ærario & fiscis, & vectigaliorum residuis. Adjecit, & libertorum servorumque nomina, à quibus ratio exigi posset.

(1) al. esset.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER III.

TIBERIUS NERO CÆSAR.

CAPUT I.

De gente
Claudia.

PATRICIA gens Claudia (fuit enim & alia plebeja, nec potentia minor nec dignitate) orta est ex Regillis, oppido Sabinorum. Inde Romam recens conditam, cum magna clientum manu commigravit, auctore Tito Tatiano con-

sorte Romuli: vel, quod magis constat, Atta Claudio (*m*) gentis principe, post Reges exactos sexto fere anno, à Patribus in patricios cooptata. (*n*) Agrum insuper trans Anienem clientibus, locumque (*o*) sibi ad sepulturam sub Capitolio publice accepit. Deinceps procedente tempore, duodetriginta consulatus, dictaturas quinque, centuras septem, triumphos septem, (*p*) duas ovationes adepta est. Cum prænominibus cognominibusque variis distingueretur, Lucii prænomen consensu repudiavit, postquam à duobus (*q*) gentilibus præditis eo, alter latrocinii, cædis alter convictus est. Inter cognomina autem, & Neronis assumpsit, quo significatur lingua Sabina fortis ac strenuus.

Claudiorum
in Rempubli-
cam egregia
merita & se-
cus admissa.

CAP. II. Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa etiam secus (*r*) admissa in Rempublicam exstant. Sed ut præcipua com-

memorem, Appius Cæcus societatem cum rege Pyrrho, ut parum salubrem, iniri dissuasit. Claudius Caudex, primus freto classe transjecto, Pœnos Sicilia expulit. Claudius Nero advenientem ex Hispania cum ingentibus copiis Afrubalem, prius quam Hannibali fratri conjungeretur, oppressit. Contra Claudius Appius Regillianus (*s*) decemvir, legibus scribendis, virginem ingenuam, per vim, libidinis gratia, in servitutem asserere conatus, causa fuit plebi (*t*) secedendi rursus à Patribus. Claudius Drusus, statua sibi cum diademate ad Appii forum posita, Italiam per clientelas occupare tentavit. Claudius Pulcher apud Siciliam, non pascentibus in auspiciando pullis, ac per contemptum religionis mari demersis, quasi ut biberent, quando esse nollent, prælium navale iniit: superatusque, cum Dictatorem dicere à Senatu juberetur, velut iterum illudens discrimini publico, Glyciam (*u*) viatorem suum dixit. Exstant & fœminarum exempla diversa æque: siquidem gentis ejusdem utraque Claudia fuit, & quæ navem cum sacris matris Deum Ideæ obhærentem (*x*) Tiberino vado extraxit, precata propalam, ut ita demum sequeretur (*y*), si sibi pudicitia constaret: & quæ novo more judicium majestatis apud Populum mulier subiit, quod in conferta multitudine ægre procedente carpento, palam optaverit: (*z*) ut frater suus Pulcher revivisceret, atque iterum classem amitteret, quo minor turba Romæ foret. Præterea notissimum (*a*) est, Claudios omnes, excepto dumtaxat P. Clodio, qui ob expellendum

(*m*) al. Appio Claudio. (*n*) al. fere anno sexto, atque in patricias cooptata. (*o*) al. lucumque. (*p*) al. VI. (*q*) al. è duobus. (*r*) al. sequius. al. fecius. (*s*) al. Regillanus. (*t*) al. causa plebei fuit. (*u*) al. Ilyciam. (*x*) al. adhærentem. (*y*) al. se sequeretur. (*z*) al. optaverat. (*a*) al. notatissimum.

dum Urbe Ciceronem plebejo homini, atque etiam natu minori, in adoptionem se dedit, optimates assertoresque unicos dignitatis ac potentiae patriciorum semper fuisse: atque adversus plebem adeo violentos ac contumaces, ut ne capitis quidem quisquam reus apud populum mutare vestem aut deprecari sustinuerit: nonnulli in altercatione & jurgio tribunos plebis pulsaverint. Etiam virgo Vestalis fratrem injussu Populi triumphantem, adscenso simul curru, usque in Capitolium profecta est, ne vetare, aut intercedere (b) fas cuiquam tribunorum esset.

De familia ex qua Tiberius genus trahit.

CAP. III. Ex hac stirpe Tiberius Cæsar genus trahit, & quidem utrumque: paternum, à Tiberio Nerone; maternum, ab Appio Pulchro: qui ambo Appii Cæci filii fuerunt. Infertus est & Liviorum (c) familiae, adoptato in eam materno avo. Quæ familia, quamquam plebeja, tamen & ipsa admodum floruit, octo consularibus, censuris duabus, triumphis tribus: dictatura etiam ac magisterio equitum honorata: clara & insignibus viris, ac maxime Salinatore, Drusisque. Salinator universas tribus in censura notavit levitatis nomine, quod cum se post priorem consulatum multa irrogata condemnassent, Consulem iterum censoremque fecissent. Drusus hostium duce Drauso cominus trucidato, sibi posterisque suis cognomen invenit. Traditur etiam Pro-prætor ex provincia Gallia retulisse aurum, Senonibus olim in obsidione Capitolii datum: nec, ut fama, extortum à Camillo. Ejus abnepos, ob eximiam adversus Gracchos operam *Patronus Senatus* dictus, filium reliquit, quem in simili diffensione multa varie molientem, diversa factio per fraudem interemit.

De patre Tiberii.

CAP. IV. Pater vero Tiberii, quæstor C. Cæsar, Alexandrino bello classis præpositus, plurimum ad victoriam contulit. Quare & Pontifex in locum P. Scipionis substitutus, & ad deducendas in Galliam colonias, in quibus Narbo (d) & Arelate erant, missus est. Tamen Cæsare occiso, cunctis turbarum metu abolitionem facti decernentibus, etiam de præmiis tyrannicidarum referendum censuit. Prætura deinde functus, cum exitu anni discordia inter Triumviros exorta esset, retentis ultra justum tempus insignibus, L. Antonium Consulem Triumviri fratrem ad Perusiam secutus, deditione à cæteris facta, solus permansit in partibus: ac primo Præneste, inde Neapolim evasit: servisque ad pileum frustra vocatis, in Siciliam profugit. Sed indigne ferens nec statim se in conspectum Sex. Pompeji admissum, & fascium usu prohibitum, ad M. Antonium trajecit in Achajam. Cum quo brevi reconciliata inter omnes pace, Romam rediit, uxoremque Liviam Drusillam, & tunc gravidam, & ante jam apud se filium enixam, petenti Augusto concessit. Nec multo post diem obiit, utroque liberorum superstite, Tiberio Drusoque Neronibus.

Tiberii natalis locus & tempus.

CAP. V. TIBERIUM quidam Fundis natum existimaverunt, secuti levem conjecturam,

quod materna ejus avia Fundana fuerit, & quod mox simulacrum Felicitatis (e) ex Senatusconsulto publicatum ibi sit. Sed ut plures, certioresque tradunt, natus est Romæ in Palatio, xvi. Kal. Decembr. M. Æmilio Lepido iterum, & L. Munatio (f) Planco Coss. post (g) bellum Philippense. Sic enim in Fastos Actaque publica relatum est. Nec tamen defunt, qui partim antecedente anno, Hirtii ac Pansæ; partim insequente, Servilii Isaurici Antonii que consulatu, genitum eum scribant.

CAP. VI. INFANTIAM pueritiamque habuit laboriosam (h) & exercitatam: comes usquequaque parentum fugæ: quos quidem apud Neapolim sub irruptionem hostis navigium clamperentes, vagitu suo pæne bis prodidit: semel, cum à nutricis ubere, item cum à sinu matris raptim auferretur ab iis qui pro necessitate temporis mulierculas levare onere tentabant. Per Siciliam quoque & Achajam circumductus, ac Lacedæmoniis publice, quod (i) in tutela Claudiorum erant, demandatus, digrediens inde itinere nocturno, discrimen vitæ adiit: flamma repente è filvis undique exorta, adeoque omnem comitatum circumplexa, ut Liviae pars vestis & capilli amburerentur. Munera, quibus à Pompeja Sexti Pompeji forore in Sicilia donatus est, chlamys & fibula, item bullæ aureæ, durant, ostendunturque adhuc Baiis. Post reditum in Urbem, à M. Gallio Senatore testamento adoptatus, hereditate adita, mox nomine abstinuit: quod Gallius adversarum Augusto partium fuerat. Novem natus annos, defunctum patrem pro Rostris laudavit. Dehinc pubescens, Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est, sinistriori funali equo, cum Marcellus Octaviae filius dexteriori veheretur. Præsedit & Actiacis (k) ludis, & Trojanis Circensibus, ductor turmae puero- rum majorum.

Tiberii infantia & pueritia.

CAP. VII. VIRILI toga sumpta, adolescentiam omnem, spatiumque insequentis ætatis usque ad principatus initia, per hæc fere transegit.

Tiberii adolescentiam post sumptam virilem togam.

Munus gladiatorium in memoriam patris, & alterum in avi Drusi dedit, diversis temporibus ac locis: primum in foro, secundum in Amphitheatro: rudiariis quoque quibusdam revocatis, auctoramento centenarum (l) millium. Dedit & ludos, sed absens: cuncta magnifice, impensa matris ac vitrici. Agrippinam M. Agrippa genitam, neptem Cæcilii (m) Attici equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, duxit uxorem: sublatoque ex ea filio Druso, quamquam bene convenientem, rursusque gravidam, demittere, ac Juliam Augusti filiam confestim coactus est ducere: non sine magno angore (n) animi, cum & Agrippinae consuetudine teneretur, & Juliae mores improbarer, ut quam sensisset, sui quoque sub priore marito appetentem, quod sane vulgo etiam existimabatur. Sed Agrippinam & abegisse post divortium doluit: & semel omnino ex occurso visam, adeo contentis & tumentibus oculis profectus est, ut custoditum sit, ne umquam in conspectum ejus posthac veniret.

Tiberii uxor.

F 2

(b) al. Interdicere. (c) al. Læviorum. (d) al. Narbona. (e) al. fecunditatis. (f) al. Numatio. (g) al. per. (h) al. luxuriosam. (i) al. qui. (k) al. hasticis. al. Atticis. (l) al. centum. (m) al. Pomponii. (n) al. languore.

ret. Cum Julia primo concorditer, & amore mutuo vixit: mox diffedit, & aliquanto gravius, ut etiam perpetuo secubaret, intercepto communis filii pignore, qui Aquileiæ natus infans extinctus est. Drusum fratrem in Germania amisit, cujus corpus pedibus toto itinere prægrediens, Romam usque pervexit.

Tiberii rudimenta officiorum civilium.

CAP. VIII. CIVILIVM officiorum rudimentis regem Archelaum, Trallianos & Theffalos, varia quosque de causa Augusto cognoscere defendit. Pro Laodiceis, Thyatirensibus, Chiis terræ motu afflictis, operumque implorantibus, Senatum deprecatus est. Fannium Cæpionem, qui cum Varrone Muræna in Augustum conspiraverat, reum majestatis apud iudices fecit, & condemnavit. Interque hæc duplicem curam administravit annonæ, quæ arctior inciderat: & repurgandorum tota Italia ergastulorum, quorum domini in invidiam venerant: quasi exceptos supprimerent, non solum viatores, sed & quos sacramenti merus ad hujusmodi latebras compulisset.

Tiberii stipendia prima & expeditiones variæ.

CAP. IX. STIPENDIA prima expeditione Cantabrica tribunus militum fecit: deinde ducto ad Orientem exercitu, regnum Armeniæ Tigrani restituit, ac pro tribunali diadema imposuit. Recepit & signa quæ M. Crasso ademerant Parthi. Posthæc comatam Galliam anno fere rexit, & barbarorum incursionibus, & principum discordia inquietam. Exhinc Rhæticum (o) Vindelicumque bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum gessit. Rhætico atque Vindelico, gentes Alpinas: Pannonico, Breucos (p) & Dalmatas subegit. Germanico, quadraginta millia deditiorum (q) trajecit in Galliam, juxtaque ripam Rheni sedibus assignatis collocavit. Quas ob res, & ovans, & curru Urbem ingressus est, primus, ut quidam putant, triumphalibus ornamentis honoratus, novo, nec antea cuiquam tributo genere honoris. Magistratus & maturius inchoavit, & pæne junctim percucurrit, (r) quæsturam, præturam, consulatum: interpositoque tempore, cos. iterum, etiam tribunitiam potestatem in quinquennium accepit.

Tiberii secessus ex Urbe ejusque causa.

CAP. X. TOT PROSPERIS confluentibus, integra ætate ac valetudine (s) statuit repente secedere, seque è medio quam longissime amovere. Dubium uxoris ne tædio, quam neque criminari aut dimittere auderet, neque ultra perferre (t) posset, an ut vitato assiduitatis fastidio, auctoritatem absentia tueretur, atque etiam augeret, si quando indignisset sui Republica. Quidam existimant, adultis jam Augusti liberis, loco & quasi possessione, usurpati à se diu secundi gradus, sponte cessisse, exemplo M. Agrippæ, qui M. Marcello ad munera publica admoto, Mitylenas abierit: ne aut obstare, aut obrectare præsens videretur. Quam causam & ipse, sed postea, reddidit. Tunc autem honorum satietatem, ac requiem laborum præterens, commeatum petiit. Neque aut matri suppliciter precanti, aut vitrico, deferi

se etiam in Senatu conquerenti, veniam dedit. Quin & pertinacius retinentibus, cibo per quadriduum abstinuit. Facta tandem abeundi potestate, relictis Romæ uxore & filio, confestim Ostiam descendit: ne verbo quidem cuiquam prosequentium reddito, paucosque admodum in digressu osculatus (u).

Tiberii mora Rhodi.

CAP. XI. Ab ostia oram Campaniæ legens, imbecillitate Augusti nuntiata, paulum substitit. Sed increbescere (x) rumore, quasi ad occasionem majoris spei commoraretur, tantum non adversis tempestatibus Rhodum enavigavit, amœnitate & salubritate insulæ jam inde captus, cum ad eam ab Armenia rediens appulisset. Hæc modicis contentus ædibus, nec multo laxiore suburbano, genus vitæ civile admodum instituit: sine lictore aut viatore gymnasio (y) interdum obambulans: mutuaque cum Græculis officia usurpans, prope ex æquo. Forte quodam (z) in disponendo die, mane prædixerat, *quidquid ægrorum (a) in civitate esset, visitare se velle*: id à proximis aliter exceptum est: jussique sunt omnes ægri in publicam porticum deferri, ac per valetudinum genera disponi. Percussus igitur inopinata re, diu quid ageret incertus, tandem (b) singulos circuit: excusans factum etiam tenuissimo cuique, & ignoto. Unum hoc tantummodo, neque præterea quidquam notatum est, in quo exercuisse jus tribunitiæ potestatis visus sit. Cum circa scholas & auditoria professorum assiduus esset, moto inter antisophistas graviore jurgio, non defuit qui eum intervenientem & quasi studiosiorem partis alterius convitio incesset. Sensim itaque regressus domum, repente cum apparitoribus prodiit: citatumque pro tribunali, voce præconis convitiatorem rapi jussit in carcerem. Comperit deinde Juliam uxorem ob libidines atque adulteria damnatam, repudiumque ei suo nomine, ex auctoritate Augusti, remissum: & quamquam lætus animo, (c) tamen officii duxit, quantum in se esset, exorare filiæ patrem frequentibus litteris, & vel utcumque meritæ, quidquid umquam dono dedisset, concedere. Transacto autem tribunitiæ potestatis tempore, confessus tandem nihil aliud secessu devitasse se, quam æmulationis cum Cajo Lucioque suspicionem, petiit ut sibi securo jam ab hac parte, corroboratis his, & secundum locum facile tutantibus (d), *permitteretur revivere necessitudines, quarum desiderio teneretur*. Sed neque imperravit: ultroque etiam admonitus est, *dimitteret omnem curam suorum, quos tam cupide reliquisset*.

Tiberii cupiditas redeundi in Urbem.

CAP. XII. Remansit ergo Rhodi contra voluntatem: vix per matrem consecutus, ut ad velandam ignominiam, quasi legatus ab Augusto (e) abesset. Enimvero tunc non privatum modo, sed etiam obnoxium, & trepidum egit, mediterraneis agris abditus, vitansque præter navigantium officia, quibus frequentabatur assidue: nemine cum imperio aut magistratu

Tiberii mansio Rhodi contra voluntatem.

(o) al. Exin Rætium. (p) al. Brennos. al. Brencos. (q) al. deditiorum. (r) al. percurrit. (s) al. ac prospera valetudine. (t) al. neque ultra ferre posset. (u) al. exosculatus. (x) al. increbescere. (y) al. gymnasia. (z) al. Forte quondam. (a) al. ægrotorum. (b) al. tamen. (c) al. lætus nuntio. (d) al. curantibus. (e) al. legatus Augusti.

gistratu tendente quoquam, quin diverteret (*f*) Rhodum. Et accesserunt majoris sollicitudinis causæ. Namque privignum Cajum, Orienti præpositum, cum visendi gratia trajecisset Samum, alieniorem sibi sensit ex criminationibus M. Lollii comitis & rectoris ejus. Venit etiam in suspicionem per quosdam beneficii sui centuriones, à commeatu castra repetentes, mandata ad complures dedisse ambigua, & quæ tentare singulorum animos ad novas res viderentur. De qua suspitione certior ab Augusto factus, non cessavit efflagitare aliquem, cuiuslibet ordinis, custodem factis atque dictis suis.

Tiberii vita
Rhodi depositio
patrio habitu
in summo
contemptu.

CAP. XIII. Equi quoque & armorum solitas exercitationes omisit: redegitque se, deposito patrio habitu, ad pallium & crepidas: atque in tali statu biennio, fere permansit, contemptior in dies, & invisior: adeo ut imagines ejus & statuas Nemaufenses subverterint: ac familiari quodam (*g*) convivio, mentione ejus orta, exstiterit, qui Cajo polliceretur, *Confestim se, si juberet, Rhodum navigaturum, caputque exsulis* (sic enim appellabatur) *relaturum*. Quo præcipue, non jam metu, sed discrimine, coactus est tam suis quam matris impensissimis precibus reditum expostulare: impetravitque, adjutus aliquantum etiam casu. Destinatum Augusto erat, nihil super ea re, nisi ex voluntate majoris filii, statuere. Is forte tunc M. Lollio offensior, facilis exorabilisque in vitricum fuit. Permittente ergo Cajo, revocatus est: verum sub conditione, ne quam partem curamve Reipublicæ attingeret.

Tiberii reditus
in Urbem.

Prælagia futuri
principatus
Tiberii.

CAP. XIV. REDII OCTAVO post secessum anno, magna nec incerta spe futurorum, quam & ostentis, & prædictionibus ab initio ætatis conceperat. Prægnans enim Livia, cum an marem editura esset, variis captaret ominibus, ovum incubanti gallinæ subductum nunc sua, nunc ministrarum (*b*) manu per vices usque eo fovit, quoad pullus insigniter cristatus exclusus est. Ac de infante Scribonius mathematicus præclara spondit: *etiam regnaturum quandoque, sed sine regio insigni*: ignota scilicet tunc adhuc Cæsarum potestate. Et ingressu primam expeditionem, ac per Macedoniam ducente exercitum in Syriam, accidit, ut apud Philippos sacratæ olim victricium legionum aræ, sponte subitis collucerent ignibus: & mox cum Illyricum petens, juxta Patavium adisset Geryonis oraculum, sorte tracta, qua monebatur, *ut de consultationibus in Aponi fontem talos aureos jaceret*: evenit ut summum numerum jacti ab eo ostenderent: hodieque sub aqua visuntur ii tali. Ante paucos vero quam revocaretur dies, aquila, numquam antea Rhodi conspecta, in culmine domus ejus assedit: & pridie quam de reditu certior fieret, vestimenta mutanti, tunica ardere visa est. Thrasyl-

lum quoque mathematicum, quem ut sapientiæ professorem contubernio admovent, tunc maxime (*i*) expertus est, affirmantem nave prævisa gaudium afferri, cum quidem illum durius, & contra prædicta cadentibus rebus, ut falsum & secretorum temere conscium, eo ipso momenro dum spatietur una, præcipitare in mare destinasset.

CAP. XV. Romam reversus, deducto in forum filio Druso, statim è Carinis ac Pompejana domo, Esquilias in hortos Mæcenatianos transmigravit: totumque se ad quietem contulit, privata modo officia obiens, ac publicorum munerum expers. Cajo & Lucio intra triennium defunctis, adoptatur ab Augusto simul cum fratre eorum M. Agrippa: coactus prius ipse Germanicum adoptare. Nec quidquam postea pro patrefamilias egit: aut jus quod adoptione amiserat, ex ulla parte retinuit. Nam neque donavit, neque manumisit: nec hereditatem quidem, aut legata percepit ulla aliter quam ut peculio referret accepta: nihil ex eo tempore prætermisum est ad majestatem ejus augendam, ac multo magis postquam Agrippa abdicato atque sepolito, certum erat, uni spem successionis incumbere.

Tiberii Romæ
privata vita.

Tiberius ab
Augusto ad-
optatur.

CAP. XVI. Data rursus potestas tribunitia in quinquennium: delegatus pacandæ Germaniæ status: Parthorum legati, mandatis Augusto Romæ redditis, eum quoque adire in provinciam jussi. Sed nuntiata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli: quod gravissimum omnium externorum bellorum post Punica, per xv. legiones, paremque auxiliorum copiam, triennio gessit: in magnis omnium rerum difficultatibus, summaque frugum inopia. Et quamquam sæpius revocaretur, tamen perseveravit: metuens, ne vicinus & prævalens hostis instaret ultro cedentibus. Ac perseverantiæ grande præmium tulit, toto Illyrico, quod inter (*k*) Italiam, regnumque Noricum & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, & sinum maris Adriatici patet, perdomito & in ditionem (*l*) redacto.

Tiberio tribu-
nitia potestas
iterum data.

Bellum Illyri-
cum per Tibe-
rium geritur.

CAP. XVII. Cui gloriæ amplior adhuc ex opportunitate cumulus accessit. Nam sub id fere tempus Quintilius Varus, cum tribus legionibus in Germania periit: nemine dubitante, quin victores Germani juncturi se Pannoniis fuerint, nisi debellatum prius Illyricum esset. Quas ob res triumphus ei decretus est, multique & magni honores. Censuerunt etiam quidam, ut *Pannonicus*, alii ut *Invictus*, nonnulli ut *Pius* cognominaretur. Sed de cognomine intercessit Augustus, eo contentum repromittens: quod se defuncto suscepturus esset. (89) Triumphum ipse distulit, mœsta civitate clade Variana. Nihilominus Urbem prætextatus, & laurea coronatus intravit, positumque in Septis tribunal, Senatu adstante, con-

Honores Ti-
berio à Senatu
decreti.

F 3

scendit:

(*f*) al. diverteret. (*g*) al. quondam. (*b*) al. magistrarum. (*i*) al. cum maxime. (*k*) al. intra. (*l*) al. deditionem.

(81) Triumphum ipse distulit) Hoc eodem capite SUETONIUS narrat, propter res bene gestas triumphum Tiberio decretum, multosque & magnos honores. Utrumque locum explicat numus Tab. XXV. num. 4. curru triumphalem exhibens, sed absque triumphatore; quasi mœsta civitas honorem triumphatori debitum denegare noluisse, triumphatore eundem ob mœsticiam recusante. Sic & DIO refert Lib. 56. Triumphasse Tiberium an. U. C. DCCLXV. delato ultra biennium triumpho. Morant hanc egregie numus confirmat, percussus quippe anno Tribunitiæ Potestatis XXXIX. PATIN. loc. cit. pag. 60.

scendit: ac medius inter duos coss. cum Augusto simul fedit: unde, Populo consalutato, circum templa deductus (m) est.

Tiberii gesta
in Germania
post cladem
Varianam.

CAP. XVIII. Proximo anno repetita Germania, cum animadverteret, Varianam cladem temeritate & negligentia ducis accidisse, nihil non de consilii sententia egit: semper alias sui arbitrii, contentusque se uno, tunc præter consuetudinem cum pluribus de ratione belli communicavit. Curam quoque solito exactiorem præstitit. Trajecturus Rhenum, commeatum omnem ad certam formulam adstrictum non ante transmisit, quam consistens apud ripam explorasset vehiculorum onera: ne qua deportarentur (n), nisi concessa aut necessaria. Trans Rhenum vero eum vitæ ordinem tenuit, ut sedens in cespere nudo cibum caperet: sæpe sine tentorio pernoctaret: præcepta sequentis diei omnia, & si quid subiti muneris injungendum esset, per libellos daret, addita monitione, ut de quo quisque (o) dubitaret, se, nec alio interprete, quacumque vel noctis hora uteretur.

Tiberii disciplina in re militati.

CAP. XIX. Disciplinam acerrime exegit: animadversionem & ignominiarum generibus ex antiquitate repetitis: atque etiam legato legionis, quod paucos milites cum liberto suo trans ripam venatum misisset, ignominia notato. Prælia, quamvis minimum fortunæ casibusque permetteret, aliquanto constantius inibat, quoties lucubrante se, subito ac nullo propellente, decideret lumen, & extingueretur: confidens, ut ajebat, ostento, sibi ac majoribus suis in omni ducatu expertissimo. Sed re prospere gesta, non multum abfuit quin à Bructero (p) quodam occideretur: cui inter proximos versanti, & trepidatione detecto, tormentis expressa confessio est cogitati facinoris.

Tiberii triumphus Illyricus.

CAP. XX. A Germania in Urbem post biennium regressus, triumphum, quem distulerat, egit prosequentibus etiam legatis, quibus triumphalia ornamenta impetrarat. Ac priusquam in Capitolium flecteret: descendit è curru, seque præfidenti patri ad genua submisit. Batonem (q) Pannonium ducem ingentibus donatum præmiis Ravennam transtulit, gratiam referens, quod se quondam cum exercitu iniquitate loci circumclusum, passus esset evadere. Prandium dein Populo mille mensis, & congiarium trecenos nummos viritim dedit. Dedicavit & Concordiæ ædem: item Pollucis & Castoris, suo fratrisque nomine, de manubiis.

Tiberio cum Augusto provinciarum communicantur à Senatu.

CAP. XXI. Ac non multo post lege per coss. lata, ut provincias cum Augusto communiter administraret, simulque censum ageret, condito lustrò in Illyricum profectus est. Et statim ex itinere revocatus, jam quidem affectum, sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit, fuitque una secreto per totum diem.

Scio vulgo persuasum, quasi egresso post secretum sermonem Tiberio vox Augusti per cubicularios excepta sit: *Miserum Populum Romanum, qui sub tam lentis maxillis (r) erit.* Ne (s) illud quidem ignoro, aliquos tradidisse, Augustum palam nec dissimulanter morum ejus duritatem (t), adeo improbasse, ut nonnunquam remissiores hilarioresque sermones superveniente eo abrumperet: sed expugnatum precibus uxoris adoptionem non abnuisse: vel etiam ambitione tactum (u), ut tali successore desiderabilior ipse quandoque fieret. Adduci tamen nequeo, quin existimem circumspectissimum & prudentissimum principem, in tanto præsertim negotio, nihil temere fecisse: sed vitiis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse virtutes: præsertim cum & *Reip. causa adoptare se eum* pro concione juraverit (x): & epistolis aliquot, ut peritissimum rei militaris, atque (y) unicum Populi Romani præsidium prosequatur. Ex quibus in exemplum pauca hinc inde subjeci. *Vale, jucundissime Tiberi, & rem gere feliciter,* (90) *ἐμοὶ καὶ ταῖς Μουσαῖς εὐχαριστῶν. Jucundissime, & ita sum felix, vir fortissime, & dux* (91) *νομιώτατε. Vale, & Ordinem æstivorum tuorum! Ego vero, mi Tiberi, & inter tot rerum difficultates,* (92) *καὶ τοσαύτην βαρυμίαν τῶν στρατευομένων, non potuisse quemquam prudentius gerere se, quam tu gesseris, existimo. Hi quoque, qui tecum fuerunt omnes, confitentur verum illum in te posse dici.*

Et ab Augusto Imperium.

Causa cur Augustus Tiberio Imperium reliquerit.

Augusti testimonia de Tiberii virtute.

Unus homo nobis vigilando restituit rem. Sive, inquit, quid incidit, de quo sit cogitandum diligentius, sive quid stomachor valde, medius fidius Tiberium meum desidero, succurritque versus ille Homericus,

(93) *Τέτρε δ' ἐσπομένοιο, καὶ ἐκ πυρός ἀνδομένοιο Ἀμφὶ νοσήσαιμην, ἐπεὶ περὶ οἷδ' εὐνοῖσαι.*

Attenuatum te esse continuatione laborum, cum audio & lego, Dū me perdant, nisi cohorrescit corpus meum: teque rogo ut parcas tibi: ne si te languere audierimus, & ego, & mater tua exspirem, & de summa Imperii sui Populus Romanus periclitetur. Nihil interest valeam ipse nec ne, si tu non valebis (z). Deos obsecro, ut te nobis conservent, & valere nunc & semper patiantur, si non populum Romanum perosi sunt.

CAP. XXII. EXCESSUM Augusti non prius palam fecit, quam Agrippa juvene interempto. Hunc tribunus militum, custos appositus occidit, lectis codicillis, quibus ut id faceret, jubebatur. Quos codicillos dubium fuit, Augustusne moriens reliquisset, quo materiam tumultus post se abduceret: an nomine Augusti Livia, & ea consilio Tiberio an ignaro, dictasset. Tiberius renuntianti tribuno factum esse quod imperasset, *Neque imperasse se, & redditurum eum Senatui rationem respondit:* invidiam scilicet

Agrippæ juvenis cædes.

(m) al. devectus. (n) al. deponerentur. (o) al. ut de quoque quisque. (p) al. Ruthero. (q) al. Bationem. (r) al. vexillis. (s) al. Nec. (t) al. duritatem. (u) al. tractum. (x) al. juraverat. (y) al. utque. (z) al. si tu modo valebis.

(82) *Ἐμοὶ* Hoc est: Mihi Musisque rem administrans militarem.

(83) *νομιώτατε* Hoc est: prudentissime.

(84) *καὶ τοσαύτην* Hoc est: Et tantum militantium socordiam.

(85) *Τέτρε* Hoc est: Hoc comitante vel ex igne ardenti ambo revertantur, prudens enim est in circumspectando.

in præsentia vitans. Nam mox silentio rem obliteravit.

Tiberii gemitus ad testamentum Augusti in Senatu recitatum.

CAP. XXIII. Jure autem tribunitiæ potestatis coacto Senatu, inchoataque allocutione, derepente velut impar dolori, congemit: utque non solum vox, sed ut & spiritus deficeret, optavit: ac perlegendum librum Druso filio tradidit. Illatum deinde Augusti testamentum, non admissis signatoribus nisi senatorii ordinis, cæteris extra curiam signa agnoscantibus, recitavit per libertum. Testamenti initium fuit: *Quoniam sinistra (a) Fortuna Cæsum & Lucium filios mihi eripuit, Tiberius Cæsar mihi ex parte dimidia & sextante heres esto.* Quo & ipso aucta est suspicio opinantium, successorem adscitum eum necessitate magis quam judicio: quando ita præfati non abstinerit.

Tiberius Imperium diu recusat.

CAP. XXIV. Principatum quamvis neque occupare confestim (b), neque agere dubitasset, & statione militum, hoc est, vi & specie dominationis assumpta, diu tamen recusavit impudentissimo animo: nunc adhortantes amicos increpans, ut ignaros quanta bellua esset Imperium: nunc precantem Senatum, & procumbentem sibi ad genua, ambiguis responsis, & callida cunctatione suspendens: ut quidam patientiam rumperent, atque unus in tumultu proclamaret, *Aut agat, aut desistat*: alter coram exprobraret, *Cæteros quod polliciti sint, tarde præstare: sed ipsum quod præstet, tarde polliceri.* Tandem quasi coactus, & querens miseram & onerosam injungi sibi servitutem, recepit Imperium: nec tamen aliter quam ut depositurum se quandoque spem faceret. Ipsi verba sunt hæc: *Dum veniam ad id tempus quo vobis æquum possit videri, dare vos aliquam senectuti meæ requiem.*

Tandem quasi coactus recipit

Cunctandi causæ, quæ Tiberio fuerint.

CAP. XXV. Cunctandi causa erat, metus undique imminentium discriminum: ut sæpe lupum se auribus tenere diceret. Nam & servus Agrippæ, Clemens nomine, non contemnendam manum in ultionem domini compararat: & L. Scribonius Libo vir nobilis res novas clam moliebatur: & duplex seditio militum in Illyrico & in Germania exorta est. Flagitabant ambo exercitus multa extra ordinem: ante omnia, ut æquarentur stipendio prætorianis. Germanici quidem (c) etiam principem detestabant non à se datum: summaque vi Germanicum, qui tum (d) iis præerat, ad capefendam Rempublicam perurgebant, quamquam obfirmate resistentem. Quem maxime casum timens, partes sibi, quas Senatui liberet, tuendas in Republica depoposcit: quando universæ sufficere solus nemo posset: nisi cum altero, vel etiam cum pluribus. Simulavit (e) & valetudinem, quo æquiore animo Germanicus celerem successionem, vel certe societatem principatus operiretur. Compositis seditionibus, Clementem quoque fraude deceptum, redegit in potestatem. Libonem, ne quid in novitate acerbius fieret, secundo demum anno in Senatu coarguit, medio temporis spatio tantum cavere contentus. Nam & inter Pontifi-

ces sacrificanti simul, pro secespita plumbeum cultrum subijciendum curavit: & secretum petenti nonnisi adhibito Druso filio dedit: dextramque obambulantem, veluti incumbens, quoad perageretur sermo, continuit.

CAP. XXVI. VERUM liberatus metu, civilem admodum inter initia ac paullo minus quam privatum egit. Ex plurimis maximisque honoribus, præter paucos & modicos non recepit. Natalem suum, plebejis incurrentem Circensibus vix unius bigæ adjectione honorari passus est. Tempia, flamines, sacerdotes decerni sibi prohibuit: etiam statuas, atque imagines nisi permittente se poni: permisitque ea sola conditione, ne inter simulacra deorum, sed inter ornamenta ædium ponerentur. Intercessit & quo minus in acta sua juraretur: & ne mensis September, *Tiberius*: October, *Libius* vocarentur. Prænomen quoque IMPERATORIS, cognomenque PATRIS PATRIÆ, & civicam in vestibulo coronam recusavit. Ac ne AUGUSTI quidem nomen, quamquam hæreditarium, ullis nisi ad reges ac dynastas epistolis addidit. Nec amplius quam omnino tres (f) consulatus, unum paucis diebus, alterum tribus mensibus, tertium absens usque in Idus Majas gessit.

Tiberii civitas inter initia principatus.

Et modestia.

CAP. XXVII. Adulationes adeo averfatus ex, ut neminem Senatorum aut officii aut negotii causa ad læticam suam admiserit: consularem vero satisfaciendam sibi, ac per genua orare conantem, ita suffugerit, ut caderet supinus: atque etiam si quid in sermone, vel in continua oratione blandius de se diceretur, non dubitaret interpellare, ac reprehendere, & commutare continuo. *Domnus* appellatus à quodam, denunciavit, ne se amplius contumeliæ causa nominaret. Alium dicentem, *sacras ejus occupationes*: & rursus alium, *auctore eo Senatum se adisse* (g), verba mutare, & pro auctore, *suasorem*: pro *sacris*, *laboriosas* dicere coëgit.

Tiberius adulationes fœdas averfatus.

CAP. XXVIII. Sed adversus convitia malosque rumores & famosa de se ac suis carmina firmus ac patiens, subinde jactabat, *In civitate libera linguam mentemque libertas esse debere.* Et quondam Senatu cognitionem de ejusmodi criminibus ac reis flagitante: *Non tantum, inquit, orti habemus, ut implicare nos pluribus negotiis debeamus. Si hanc fenestram aperueritis, nihil aliud agi sinetis: omnium inimiciæ hoc prætextu ad vos (h) deferentur.* Existat & sermo ejus in Senatu percivilis: *Siquidem locutus aliter fuerit, dabo operam ut rationem factorum meorum dictorumque reddam: si perseveraverit, invicem eum otero.*

Tiberii patientia adversus convitia & maledicta.

CAP. XXIX. Atque hæc eo notabiliora erant, quod ipse in appellandis venerandisque singulis, & universis (i), prope excefferat humanitatis modum. Dissentiens in curia à Q. Haterio, *Ignoscas, inquit, rogo, si quid adversus te liberius, sicut Senator, dixero.* Et inde omnes alloquens, *Dixi & nunc & sæpe alias P. C. bonum & salutarem principem, quem vos tanta &*

Tiberii insignis humanitas in Senatum

(a) al. atrox. (b) al. occupare aperte confestim. (c) al. prætorianis Germanici. Quidam. (d) al. Germanicum filium Drusi, qui tum &c. (e) al. assimulavit. (f) al. quam mox tres &c. (g) al. audiisse. (h) al. ad nos. (i) al. & singulis, & universis.

ta & tam libera potestate instruxistis, Senatui servire debere, & universis civibus sæpe, & plerumque etiam singulis: neque id dixisse me pœnitet, & bonos & equos & faventes vos habui dominos, & adhuc habeo.

Tiberius speciem libertatis inducit.

CAP. XXX. Quin etiam speciem libertatis quandam induxit, conservatis Senatui ac magistratibus & maiestate pristina & potestate: neque tam parvum quidquam, neque tam magnum publici privati negotii fuit, de quo non ad P. C. referretur. De vectigalibus ac monopolis, de exstruendis reficiendisve operibus, etiam de legendo vel exauctorando milite, ac legionum & auxiliorum descriptione: denique quibus Imperium prorogari, aut extraordinaria bella mandari, quid & qua forma (k) Regum litteris rescribi placeret. Præfectum alæ, de vi & rapinis reum, causam in Senatu dicere coëgit. Numquam curiam nisi solus intravit: lectica quondam introlatus æger, comites à se removuit.

Huius rei varia documenta

CAP. XXXI. QUÆDAM adversus sententiam suam decerni ne questus quidem est. Negan- te eo, *destinatos magistratus abesse oportere, ut præsentibus honori acquiescerent*, Prætor designatus, liberam legationem impetravit. Iterum censente, *ut Trebrianis legatum in opus novi theatri pecuniam, ad munitionem viæ transferre concederetur*, obtinere non potuit quin rata voluntas legatoris esset. Cum Senatusconsultum per discessionem forte fieret, transeuntem eum in alteram partem, in qua pauciores erant, secutus est nemo. Cætera quoque nonnisi per magistratus & iure ordinario agebantur: tanta auctoritate, ut legati ex Africa adierint eos, querentes *trahi se à Cæsare, ad quem missi forent*. Nec mirum, cum palam esset, ipsum quoque eisdem & assurgere & decedere via.

Quorum plura sequuntur.

CAP. XXXII. CORRIPUIT consulares exercitiis præpositos, quod non de rebus gestis Senatui scriberent: quodque de tribuendis quibusdam militaribus donis ad se referrent: quasi non omnium tribuendorum ipsi jus haberent. Prætores collaudavit, quod honore iniro, consuetudinem antiquam retulisset de maioribus suis pro concione memorandi. Quorundam illustrium exsequias usque ad rogam frequentavit. Parem moderationem minoribus quoque & personis & rebus exhibuit: cum Rhodiorum magistratus, quod litteras publicas sine subscriptione ad se dederant, evocasset, ne verbo quidem infectatus, ac tantummodo iussos subscribere, remisit. Diogenes grammaticus disputare sabbatis Rhodi solitus, venientem eum, ut se extra ordinem audiret, non admiserat: ac per servulum suum in septimum diem distulerat. Hunc Romæ salutandi sui causa pro foribus adstantem, nihil amplius, quam *ut post septimum annum rediret*, admonuit. Præsidibus onerandas tributo provincias suadentibus, rescripsit, *Boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere*.

Tiberius paulatim Principem exercebat.

CAP. XXXIII. Paullatim principem exercebat (l), præstititque: etsi varium diu, com-

modiorem tamen sæpius, & ad utilitates publicas proniorem. Ac primo eatenus interveniebat, ne quid perperam fieret. Itaque & constitutiones quasdam Senatus rescidit: & magistratibus pro tribunali cognoscentibus plerumque se offerebat consiliarium, affidebatque mistim (m), vel ex adverso (n) in parte primori: & si quem reorum elabi gratia rumor esset, subitus aderat: iudicesque aut è plano, aut è quæstoris Tribunali, legum & religionis, & noxæ de qua cognoscerent, admonebat: atque etiam, si qua in publicis moribus desidia aut mala consuetudine labarent, corrigenda suscepit.

CAP. XXXIV. Ludorum ac numerum impen- sas corripuit: mercedibus scenicorum recis (o), paribusque gladiatorum ad certum numerum redactis. Corinthiorum vaforum pretia in immensum exarsisse, tresque mulos xxx. millibus nummum venisse, graviter con- questus, adhibendum suppellectili modum censuit: annonamque macelli Senatus arbitratu quotannis temperandam; dato Ædilibus negotio, propinas ganeasque usque eo inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia finerent. Et ut parcimoniam publicam exemplo quoque juvaret, solennibus ipse cœnis pridiana sæpe ac semel opsonia apposuit, dimidiatumque aprum, affirmans, *Omnia eadem habere, quæ totum*. Quotidiana oscula prohibuit edicto: item, strenarum commercium, ne ultra Kalendas Januarias exerceretur. Consueverat quadruplam strenam & de manu reddere: sed offensus interpellari se toto mense ab iis qui potestatem sui die festo non habuissent, ultra non reddidit (p).

Corripiendo impen- sas ludorum.

Modum supellectilis.

Quotidiana oscula.

Et strenarum commercium.

CAP. XXXV. MATRONAS prostratæ pudicitiae, quibus accusator publicus deesset, ut propinqui more majorum de communi sententia coërcerent, auctor fuit. Equiti Romano iurisjurandi gratiam fecit, ut uxorem in stupro generi compertam dimitteret, quam se numquam repudiaturum ante juraverat. Fœminæ famosæ, ut ad evitandas legum pœnas iure ac dignitate matronali exsolverentur, lenocinium profiteri cœperant: & ex juventute utriusque ordinis profligatissimus quisque, quo minus in opera scenæ arenæque edenda Senatusconsulto tenerentur, famosi iudicii notam sponte subibant. Eos easque omnes (q), ne quod refugium in tali fraude cuiquam esset, exilio affecit. Senatori latum clavum ademit, cum cognovisset (r) sub Kalend. Julii demigrasse in hortos, quo vilis post diem ædes in Urbe conduceret. Alium & quæstura (s) removuit, quod uxorem pridie fortitionem (t) ductam, postridie repudiasset.

Alia à Tiberio severe instituta

CAP. XXXVI. EXTERNAS cærimonias, Ægyptios Judaicosque ritus compescuit: coactis qui superstitione ea tenebantur, religiosas vestes cum instrumento omni comburere. Judæorum juventutem, per speciem sacramenti, in provincias gravioris cœli distribuit: reliquos gentis ejusdem, vel similia sectantes, Urbe sub-

Externas cærimonias compescuit.

(k) al. quid & quam formam &c. (l) al. exercuit al. exemit. (m) al. juxtim. (n) al. adversum. (o) al. rescissis. (p) al. ultra non tulit. (q) al. Eos itaque omnes. (r) al. quem cognovisset. (s) al. à quæstura. (t) al. fortitione.

Et mathematicos expellit.

Tiberii cura tuenda pacis à grassatoribus ac latrociniiis seditionumque licentia.

Tiberius hostiles motus per legatos compescit.

Reges infestis artibus repressit.

Tiberii mora in Urbe.

Mors filiorum Tiberii.

be submovit, sub pœna perpetuæ servitutis, nisi obtemperassent. Expulit & mathematicos: sed deprecantibus, ac se artem desituros promittentibus, veniam dedit.

CAP. XXXVII. In primis tuendæ pacis à grassatoribus ac latrociniiis seditionumque licentia, curam habuit. Stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit. Romæ castra constituit, quibus Prætorianæ cohortes, vagæ ante id tempus, & per hospitia dispersæ, continerentur. Populares tumultus exortos gravissime coërcuit: & ne orirentur sedulo cavuit. Cæde in theatro per discordiam admissa, capita factionum & histriones, propter quos dissidebatur, relegavit: nec, ut revocaret, umquam ullis Populi precibus potuit evinci. Cum Polentina (u) plebs funus cujusdam Primipilaris non prius ex foro misisset, quam extorta pecunia per vim heredibus ad gladiatorium munus: cohortem ab Urbe, & aliam à Cottii regno dissimulata itineris causa, detectis repente armis, concinentibusque signis per diversas portas in oppidum immisit: ac partem majorem plebis ac decurionum in perpetua vincula conjecit. Abolevit & jus, moremque asylorum, quæ usquam erant. Cyzicenis in cives Romanos violentius quædam ausis, publice libertatem ademit, quam Mithridatico bello meruerant. Hostiles motus, nulla postea expeditione suscepta, per legatos compescuit: nec per eos quidem, nisi cunctanter & necessario. Reges infestos suspectosque comminationibus magis & querelis quam vi repressit. Quosdam per blanditias atque promissâ extractos ad se non remisit: ut Marabodum (x) Germanum, (86) Rascyporim (y) Thracem, Archelaum Cappadocem, cujus etiam regnum in formam provinciæ redegit.

CAP. XXXVIII. Biennio continuo post ademptum Imperium, pedem porta non extulit: sequenti tempore, præterquam in propinqua oppida, & cum longissime, Antio tenus nusquam abfuit (z): idque perraro & paucos dies, quamvis provincias quoque & exercitus revisurum se sæpe pronuntiasset: & prope quotannis profectionem præpararet: vehiculis comprehensis, com meatibus per municipia & colonias dispositis. Ad extremum vota pro itu & reditu suo suscipi passus, ut vulgo jam per jocum *Callipides* vocaretur: quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensuram progredi, proverbio Græco notatum est.

CAP. XXXIX. SED ORBATUS utroque filio, quorum Germanicus in Syria, Drusus Romæ obierat, secessum Campaniæ petiit: constanti & opinione & sermone pæne omnium, quasi neque rediturus umquam, & cito mortem etiam obiturus: quod paullo minus utrumque evenit. Nam neque Romam amplius rediit: sed (a) & paucos post dies juxta Terracinam in prætorio, cui *speluncæ* nomen erat, incæ-

nante eo, complura & ingentia saxa fortuito superne delapsa sunt: multisque convivarum & ministrorum elisis, præter spem evasit.

CAP. XL. PERAGRATA Campania, cum Capuæ Capitolium, Nolæ templum Augusti, quam causam profectionis prætenderat, dedicasset, Capreas se contulit: præcipue delectatus insula, quod uno parvoque littore adiretur, septa undique præruptis immensæ altitudinis rupibus, & profundo maris. Statimque revocante assidua obtestatione Populo, propter cladem, qua apud Fidenas, supra xx. hominum millia, gladiatorio munere amphitheatri ruina perierant, transiit in continentem, potestatemque omnibus adeundi sui fecit: tanto magis quod ab (b) Urbe egrediens, ne quis se interpellaret, edixerat, ac toto itinere adeuntes submoverat.

CAP. XLI. REGRESSUS in insulam, Reipublicæ quidem curam usque adeo abjecit, ut postea non decurias equitum umquam supplerit: non tribunos militum præfectosque, non provinciarum præfides ullos mutaverit: Hispaniam & Syriam per aliquot annos sine consularibus legatis habuerit: Armeniam à Parthis occupari, Mæsiam à Dacis Sarmatisque: Gallias à Germanis vastari neglexerit: magno dedecore Imperii, nec minori discrimine.

CAP. XLII. CÆTERUM secreti licentiam nactus, & quasi civitatis oculis remotus (c), cuncta simul vitia male diu dissimulata, tandem profudit: de quibus sigillatim ab exordio referam. In castris tiro etiam tum, propter nimiam vini aviditatem, pro Tiberio, *Biberius*: pro Claudio, *Caldius*: pro Nerone, *Mero* vocabatur. Postea princeps in ipsa publicorum morum correctione (d), cum Pomponio (e) Flacco & L. Pisone, noctem continuumque biduum epulando potandoque consumpsit: quorum alteri Syriam provinciam, alteri præfecturam Urbis confestim detulit, Codicillis quoque *jucundissimos*, & *omnium horarum amicos* professus. Sestio Gallo (f) libidinoso ac prodigo feni, olim ab Augusto ignominia notato, & à se ante paucos dies apud Senatum increpito, cœnam ea lege condixit, ne quid ex consuetudine immutaret aut demeret: utque nudis (g) puellis ministrantibus cœnaretur. Ignotissimum quæsturæ candidatum nobilissimis anteposuit, ob epotam in convivio, propinante se, vini amphoram. Asellio Sabino hs. ducenta donavit pro dialogo, in quo boleti, & ficedulæ, & ostreæ, & turdi certamen induxerat. Novum denique officium instituit à voluptatibus, præposito equite Rom. T. Cæsonio Prisco.

CAP. XLIII. Secessu vero Capreenfi, etiam fellariam excogitavit, sedem arcanarum libidinum: in quam undique conquiriti puellarum & exoletorum greges, monstrosique (b) concubitus repertores, quos *spintrias* appellabat,

(u) al. Pollentina. (x) al. Marabodum. al. Marobodum. (y) al. Thrafcipolim. (z) al. nunquam afuit. (a) alii τὸ sed omittunt. (b) alii τὸ ab omittunt. (c) al. remotis. (d) al. correptione. (e) al. Pompejo. (f) al. Sextio Claudio. (g) al. nullis. (h) al. monstrososque.

(86) Rascyporim) Etiam Thraciæ Reges suas effigies numorum monumentis tradiderunt, sic SCYTHEM, COTIN, RASCYPORIM, in iis depictis videmus, quorum postremus duplici numo Tab. XXV. num. 5. & Tab. XXVI. num. ar. celebratur, qui & veram ejus nominis ὀρθογραφίαν demonstrant, cum in Mscis Codicibus ubique corrupta sit, PATIN. loc. cit. pag. 372.

Tiberii secessus primus in Campaniam.

Secessus Capreenfis.

Tiberius omnem curam Reipublicæ abiecit.

Tiberii vitia.

Temulentia.

Luxuria & libido.

Ineffabilis abusus luxuriæ.

bat, triplici serie connexi (i), invicem incessarent se coram ipso, ut aspectu deficientes libidines excitaret. Cubicula plurifariam disposita (k) tabellis ac sigillis lascivissimarum picturarum & figurarum adornavit, librisque Elephantidis instruxit: ne cui in opera edenda exemplar impetratae (l) schemæ deesset. In silvis quoque ac nemoribus passim venereos locos commentus est, prostantesque per antra & cavas rupes, ex utriusque sexus pube, Paniscorum & Nympharum habitu: palamque jam & vulgato nomine insulæ abutentes, *Caprinum* dictabant.

Ulteriora de
ea re docu-
menta.

CAP. XLIV. Majore adhuc & turpiore infamia flagravat, vix ut referri audirive, nedum credi fas sit. Quasi pueros primæ tene-ritudinis, quos pisciculos vocabat, institueret, ut natanti sibi inter femina versarentur, ac luderent: lingua morfuque sensim appetentes, atque etiam quasi infantes firmiores, nec dum tamen lacte depulso, inguini ceu papillæ ad-moveret: pronior sane ad id genus libidinis & natura & ætate. Quare Parrhasii quoque ta-bulam, in qua Meleagro Atalanta ore mori-geratur, legatam sibi sub conditione, ut si ar-gumento offenderetur, decies pro ea HS. ac-ciperet: non modo prætulit, sed & in cubicu-lo dedicavit. Fertur etiam in sacrificando quondam captus facie ministri, acerram præ-ferentis, nequisse abstinere, quin pæne vix dum re divina peracta, ibidem statim sedu-ctum constupraret, simulque fratrem ejus tibi-cinem: atque utrique mox, quod mutuo fla-gitium exprobrabant (m), crura fregisse.

Tiberii illu-
siones ad fo-
minas.

CAP. XLV. Fœminarum quoque, & qui-dem illustrium capitibus quantopere solitus sit illudere, evidentissime apparuit, Malloniæ cu-jusdam exitu: quam perductam (n), nec quid-quam amplius pati constantissime recusantem, delatoribus objecit: ac ne ream quidem inter-pellare desist, *Ecquid pæniteret?* donec ea, re-licto judicio, domum se abripuit (o), ferro-que transegit, obscenitate (p) oris hirsuto at-que olido seni clare exprobrata. Unde no-ta (q) in Atellanico exodio proximis ludis af-fensu maximo excepta, percrebuit: *Hircum vetulum capris (r) naturam ligurrire.*

Tiberii avari-
tia & tenacitas

CAP. XLVI. PECUNIÆ parcus ac tenax, co-mites peregrinationum expeditionumque num-quam salario, cibariis tantum, sustentavit: una modo liberalitate ex indulgentia vitrici profecutus (s), cum tribus classibus factis, pro dignitate cujusque, primæ sexcenta sestertia, secundæ quadringentā distribuit, ducenta ter-tiæ, quam non amicorum, sed Græcorum (t) appellabat.

Tiberius ope-
ra publica
nulla fecit.

CAP. XLVII. Princeps neque opera ulla

(i) al. convexi. (k) al. dispositis. (l) al. imperatae. (m) al. exprobrarant. (n) al. prædu-ctam. (o) al. arripuit. (p) al. obscenitatem. (q) al. mora. (r) al. capreis. (s) al. unam modo liberalitatem. . . . profecutus. al. consecutus. (t) al. gratorum. (n) al. comœdia. (x) al. Quo pacto. (y) al. Orallum. (z) alii τὸ animum omittunt.

magnificā fecit. Nam & quæ sola susceperat, Augusti templum, restitutionemque Pompe-jani theatri, imperfecta post tot annos reliquit: neque spectacula omnino edidit: & iis, quæ ab aliquo ederentur, rarissime interfuit, ne-quid exposceretur, utique postquam comœ-dum (u). Actium coactus est manumittere. Paucorum Senatorum inopia sustentata, ne plu-ribus opem ferret, negavit se aliis subventu-rum, nisi Senatui justas necessitatum causas probassent. Quo peracto (x) plerosque mo-destia & pudore deterruit: in quibus Hortala (y) Q. Hortensii oratoris nepotem, qui permodica re familiari, auctore Augusto, qua-tuor liberos tulerat.

Neque specta-
cula edidit.

Tiberii parci-
tas alimonia-
rum erga Se-
natores.

CAP. XLVIII. Publice munificentiam bis omnino exhibuit: proposito millies HS. gra-tuito in triennii tempus: & rursus quibusdam dominis insularum, quæ in monte Cœlio de-flagrant, pretio restituto. Quorum alterum magna difficultate nummaria populo auxilium flagitante coactus est facere, cum per Senatuf-consultum sanxisset, ut fœneratores duas pa-trimonii partes in solo collocarent, debitores totidem æris alieni statim solverent, nec res expediretur, alterum ad mitigandam tempo-rum atrocitatem. Quod tamen beneficium tanti aestimavit, ut montem Cœlium appella-tione mutata vocari *Augustum* jussit. Militi post duplicata ex Augusti testamento legata, nihil umquam largitus est, præterquam singula millia denariorum prætorianis, quod Seja-no se non accommodassent: & quædam mu-nera Syriacis legionibus, quod solæ nullam Se-jani imaginem inter signa coluissent: atque et-iam miliones veteranorum rarissimas fecit, ex senio mortem, ex morte compendium captans. Ne provincias quidem ulla liberalitate suble-vavit, (87) excepta Asia, disjectis terræ mo-tu civitatibus.

Munificentia
erga populum.

Et liberalitas
erga milites.

CAP. XLIX. Procedente mox tempore, etiam ad rapinas convertit animum (z). Sat constat, Cn. Lentulum augurem, cui census maximus fuerit, metu & angore ad fastidium vitæ ab eo actum, & ut ne quo nisi ipso he-rede moreretur. Condemnatam & generosif-simam fœminam Lepidam, in gratiam Quiri-ni consularis prædivitis, & orbi, qui dimissam eam è matrimonio post vigesimum annum ve-neni olim in se comparati arguebat: præter-ea Galliarum & Hispaniarum, Syriæque & Græciæ principes confiscatos, ob tam leve ac tam impudens calumniarum genus, ut quibus-dam non aliud sit objectum, quam quod par-tem rei familiaris in pecunia haberent. Plu-rimis etiam civitatibus & privatis, veteres im-munitates & jus metallorum ac vectigalium adempta.

Tiberii rapinae

(87) Excepta Asia, disjectis terræ motu civitatibus) En nuno confirmata Suetonii Auctoritas, Tab. XXVI, num. 2. Tiberius in sella curuli sedet Jovis instar, post restitutionem quarundam civitatum terræ motu dejectarum. PLINIUS Lib. II. cap. 84. Maximus terræ, memoria mortalium, existit motus, Tiberii Cæsaris principatu XII. urbibus Asia una nocte prostratis, inquit. In quo quidem numero consentit TACITUS Lib. II. Annal. cap. 47. EUSEBIUS in Chronicis, tredecim everfas fuisse asserit, & NICEPHORUS Lib. I. cap. 17. quindecim. Ad numi illustrationem faciunt, quæ docuit Auctor noster cap. VIII. p. 44. Pro Laodiceis, Thyatirensis, Chiiis terræ motu afflictis opemque implorantibus, Senatui Tiberius deprecatus est: quem ve-rissime est postea eis succurrisse. Factum hoc tanti facit amor ille Populi Romani Titus, ut ejus memoriam renovare, atque in animos hominum si forte excidisset, revocare non dubitaverit eo quem edidit rarissimo numo, cum restitutionis nota, qui ideo depingi cum priori Tab. XXVI, num. 3. meretur. PATIN. loc. cit. pag. 178.

AR

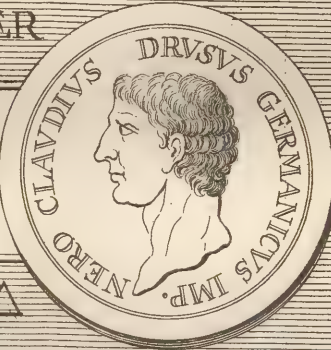
AER

AER

ÆR

ER

AR

ER

銀

AR
I

AR
Δ

AR
Δ

AR
I

adempta. Sed & Vononem regem Parthorum, qui pulsus à suis, quasi in fidem Populi Romani cum ingenti gaza Antiochiam se receperat, spoliatum perfidia, & occisum.

Tiberii odium
& crudelitas
adversus fra-
trem.

Uxorem.

Matrem.

CAP. L. ODIUM adversus necessitudines, (89) in Druso primum fratre detexit, prodita ejus epistola, qua secum de cogendo ad restituendam libertatem Augusto agebat; deinde & in reliquis. Juliae uxori tantum abfuit (a), ut relegatae, quod minimum est, officii aut humanitatis aliquid impertiret; ut ex constitutione patris uno oppido clausam, domo quoque egredi, & commercio hominum frui vetuerit: sed & peculio concessio à patre, praebitisque annuis fraudavit, per speciem publici juris, quod nihil de his Augustus testamento cavisset. Matrem Liviam gravatus, velut partes sibi aequas potentiae vindicantem, & congressum ejus assiduum vitavit: & longiores secretioresque sermones, ne ejus consiliis, quibus tamen (b) interdum & agere & uti solebat (c), regi videretur. Tulit etiam perindigne actum in Senatu (d), ut titulis suis quasi Augusti, ita & Liviae filius adjiceretur. Quare non *Parentem patriae* appellari, non ullum insignem honorem recipere publice passus est. Sed & frequenter admonuit, *majoribus, nec feminae (e) convenientibus negotiis abstinere*: praecipuaeque ut animadvertit incendio juxta aedem Vestae, & ipsam intervenire: Populumque & milites, quo enixius opem ferrent, adhortatam; sicut sub marito solita esset.

CAP. LI. Dehinc ad simultatem usque processit, hac ut ferunt de causa: Instanti saepius, ut civitate donatum in decurias adlegeret (f), negavit alia se conditione adlecturum (g), quam si pateretur adscribi albo, *extortum id sibi à matre*. At illa commota, veteres quosdam ad se Augusti codicillos de acerbitate & intolerantia morum ejus è sacratio (h) protulit, atque recitavit. Hos & custoditos tamdiu, & exprobratos tam infeste (i), adeo graviter tulit, ut quidam putent inter causas secessus hanc ei vel

praecipuam fuisse. Toto quidem triennio, quo vivente matre abfuit (k), semel omnino eam, nec amplius quam uno die, ac paucissimis vidit horis: ac mox neque aegrae adesse curavit, defunctamque, & dum adventus sui spem facit, complurium dierum mora, corrupto demum & tabido corpore funeratam prohibuit consecrari: quasi id ipsa mandasset. Testamentum quoque ejus pro irrito habuit, omnesque amicitias & familiaritates, etiam quibus ea funeris curam (l) moriens demandarat, intra breve tempus affixit: uno ex his equestri ordinis viro & in antliam (m) condemnato.

CAP. LII. Filiorum neque (90) naturalem Filios. Drusum, neque adoptivum Germanicum patria charitate dilexit. Alterius virtutibus, alterius vitiis infensus: nam Drusus animi fluxioris, remissiorisque vitae erat. Itaque ne mortuo quidem perinde affectus est: sed tantum non statim à funere (n) ad negotiorum consuetudinem rediit, justitio longiore inhibito. Quin & Iliensium legatis paullo serius consolantibus, quasi oblitterata jam doloris memoria irridens: *Se quoque respondit vicem eorum dolere, quod egregium civem Hectorem amisissent*. Germanico usque adeo obtrectavit, ut & praecleara facta ejus pro supervacuis elevarit (o): & gloriosissimas victorias, ceu damnosas Reipublicae increparit (p). Quod vero Alexandriam, propter immensam & repentinam famem, inconsulto (q) se adisset, questus est in Senatu. Etiam causa mortis fuisse ei per Cn. Pisonem legatum Syriae creditur: quem mox hujus criminis reum putant quidam mandata prolaturum, nisi ea secreta (r) obstarent. Per quae multifariam inscriptum (s), & per noctes creberrime (t) acclamatum est, *Redde Germanicum*. Quam susceptionem confirmavit ipse postea, conjuge etiam ac liberis Germanici crudelem in modum afflictis.

CAP. LIII. (91) Nurus Agrippinam, post Nurtum. mortem mariti, liberius quiddam questam, manu apprehendit: Graecoque versu, *Si non domi-*

G 2

(a) al. afuit. (b) al. tantum. (c) al. interdum & aegre uti solebat. (d) al. à Senatu. (e) al. admonuit, quod non maribus, nec feminae &c. (f) al. allegeret. (g) al. alleeturum. (h) al. à sacratio. (i) al. manifeste. (k) al. afuit. al. adfuit. (l) al. funeris sui curam &c. (m) al. Antiliam. (n) al. statim post à funere. (o) al. elevarit. al. elueret. (p) al. increparet. (q) consulto. (r) al. secreto. (s) al. increpitum. (t) al. celeberrime.

(88) In Druso fratre) Plurimi nobis suppetunt optimi istius Principis numi, ex omni metallo. Laudi hoc Germanorum dictum sit, animi corporisque viribus praestantium, vix alia ex gente tantam gloriam capasse Romanos, ideoque quo majori quisque Imperatorum ambitione ducebatur, eo lubentius de illis triumphasse. Quamvis satis constet, à nemine unquam penitus fuisse subactos; quin imò de populis nunquam visis vel aditis non raro triumphasse Romanos. Hinc tot excitata tropaea, tot erecti arcus; tot acti DE GERMANIS triumphi, in quibus principem locum obtinent, quae in honorem Drusi à Senatu Populoque decreta numis Tab. XXVI. num. 4. 5. 6. 7. & 8. exhibitis argumentum praebere; quorum duo priores à filio ejus Claudio Imperatore percussus sunt; sequentes duo à Tito; postremus à Domitiano. Plures forte posteritas consecrabit. PATIN. loc. cit. pag. 180.

(89) Naturalem Drusum) Id est, ex se genitum & Agrippina, non adoptivum; hominem impurissimum lavissimumque, qui litteras virtutesque omnes summo odio prosequeretur. Veneno tandem sublatum est à Livilla uxore exhibito, ut docet Auctor nostro infra Cap. LXII. Numos ejus ex aere aedificari vulgavimus, pag. 79. aureus, quod sciam, nullus exstat; Argentus vero Tab. XXVII. num. I. exquisita raritatis censendus est, cum nullum alium praeter hunc viderim. PATIN. loc. cit. pag. 182.

(90) Nurus Agrippinam) Haec filia fuit Agrippae & Juliae Augusti filiae. Infelix ejus fatum est quod mireris: Julia mater misere in exilio perit; Germanicus maritus veneno; Nero major filius se ipsum peremit; exhibitus à carnifice laqueis; Drusus alter filius, fame; Cajus Imp. à conjuratis necatus; Agrippina, Julia, filiae in exilium actae, hac demum à Claudio interemptae, ipsa quoque, posita per inedia vita, miseriarum finem fecit. Ejus numos exponemus in Cajo, cap. 15. Urna marmorea etiamnum visitur Romae in area Capitolina, cum hac inscriptione:

OSSA
AGRIPPINAE M. AGRIPPAE F.
DIVI AUG. NEPTIS UXORIS
GERMANICI CÆSARIS
MATRIS C. CÆSARIS AUG.
GERMANICI PRINCIPIS.

dominavis, inquit, *filiola*, *injuriā te accipere existimas?* Nec ullo mox sermone dignatus est. Quondam vero inter cœnam porrecta à se poma gustare non ausam, etiam vocare desinit, simulans, se veneni crimine arcessi (u): cum præstructum utrumque consulto esset, ut & ipse tentandi gratia offerret, & illa quasi certissimum exitum caveret. Novissime calumniatus, modo ad statuam Augusti, modo ad exercitus confugere velle, Pandatariam relegavit: convitiantique oculum per centurionem verberibus excussit. Rursus mori inedia destinanti, per vim ore diducto, infulciri cibum iussit. Sed & perseverantem, atque ita absumptam, criminofissime infectatus est, cum diem quoque natalem ejus inter nefastos referendum suasset. Imputavit etiam, quod non laqueo strangulatam in Gemonias abjecerit: proque tali clementia interponi decretum passus est, quo sibi gratiæ agerentur, & Capitolino Iovi donum ex auro sacraretur.

Et nepotes.

CAP. LIV. Cum ex Germanico tres nepotes, Neronem & (x) Drusum & Cajum, ex Druso unum Tiberium haberet, destitutus morte liberorum, maximos natu de Germanici filiis, (92) Neronem & Drusum P. C. commendavit: diemque utriusque tirocinii, congiario plebi dato, celebravit. Sed ut comperit, ineunte anno, pro eorum quoque salute publice vota suscepta: egit cum Senatu, *Non debere talia præmia tribui, nisi expertis & ætate provectis*: atque ex eo, patefacta interiore animi sui nota, omnium criminationibus obnoxios reddidit: variaque fraude inductos, ut & concitarentur ad convitia, & concitati perderentur (y), accusavit per litteras, amarissime congestis etiam probris, & judicatos hostes fame necavit: Neronem, in insula Pontia: Drusum, in ima parte Palatii. Putant Neronem ad voluntariam mortem coactum, cum ei carnifex, quasi ex Senatus auctoritate missus, laqueos & uncas ostentaret: Druso autem adeo alimenta subducta, ut tomentum è culcita (z) tentaverit mandere: amborum sic reliquias dispersas (a), ut vix quandoque colligi possent.

Odium & crudelitas Tiberii adversus amicos & familiares.

CAP. LV. Super veteres amicos ac familiares, viginti sibi è numero principum civitatis depoposcera, velut consiliarios in negotiis publicis. Horum omnium vix duos aut tres incolumes præstitit: cæteros, alium alia de causa perculit. Inter quos cum plurimorum clade (93) Ælium Sejanum, quem ad

summam potentiam, non tam benivolentia (b) provexerat, quam ut esset cujus ministerio ac fraudibus liberos Germanici circumveniret: nepotemque suum ex Druso filio (c) naturalem ad successionem Imperii confirmaret.

CAP. LVI. Nihilò lenior in convictores Græculos, quibus vel maxime acquiescebat. Zenonem (d) quendam exquisitius fermocinantem, cum interrogasset, *quenam illa tam molesta dialectos esset*: & ille respondisset, *Doridem*: relegavit Cinariam: existimans exprobratum sibi veterem secessum, quod Dorice Rhodii loquantur. Item cum soleret ex lectione quotidiana quæstiones super cœnam proponere, comperissetque, Seleucum grammaticum à ministris suis perquirere quos quoque tempore tractaret auctores, atque ita præparatum venire, primum à contubernio removit, deinde etiam ad mortem compulit.

Convictores Græculos.

Grammaticos & Magistros.

CAP. LVII. Sæva ac lenta natura ne in puero quidem latuit, quam Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor & perspexisse (e) primus sagaciter, & assimilasse (f) aptissime visus est: subinde in objurgando appellans eum, (94) *πῆλὸν αἵματι πεφυραμένον*. Sed aliquanto magis in principe eluxit, etiam inter initia, cum adhuc favorem hominum moderationis simulatione captaret. Scurram, qui prætereunte funere clare mortuo mandarat, ut nuntiaret Augusto, *nondum reddi legata, quæ plebi reliquisset*, attractum ad se, recipere debitum, ducique ad supplicium imperavit, & patri suo verum referre. Nec multo post in Senatu Pompejo cuidam, equiti Romano quiddam perneganti, dum vincula minatur, affirmavit fore *ut ex Pompejo Pompejanus fieret*: acerba cavillatione simul hominis nomen incessens, veteremque (g) partium fortunam.

Tiberii sæva ac lentæ naturæ in juvenute indicia.

CAP. LVIII. Sub idem tempus, consulente prætor, *an judicia majestatis cogi juberet, exercendas esse leges* respondit, & atrocissime exercuit. Statuæ quidam Augusti caput dempserat (b), ut alterius imponeret. Acta res in Senatu. Et quia ambigebatur, per tormenta quæsitæ est. Damnato reo, paullatim (i) hoc genus calumniæ eo processit, ut hæc quoque capitalia essent: circa Augusti simulacrum servum cecidisse: vestimenta mutasse: nummo vel anulo effigiem impressam, latrinæ aut lupanari intulisse, dictum ullum factumve ejus existimatione aliqua læsisse. Per-

Tiberius crimen læsæ majestatis atrociter exercet.

(u) al. accersitum. (x) alii τὸ & omittunt. (y) al. proderentur. (z) al. culcitra. (a) al. reliquiis dispersis. (b) al. benivolentia. (c) al. filium. (d) al. Xenonem. (e) al. prospexisse. (f) al. assimilasse. (g) al. veterumque. (h) al. deprefferat. (i) al. confestim.

(91) Neronem & Drusum. Il erant filii majores optimorum infeliciūque conjugum, Germanici & Agrippinæ, quorum miseram sortem paullo post describit Auctor noster. Gaudet equis in numo à Caligula eorum fratre, cum Cæsar Augustus esset, cuso. Tab. XXVII. num. 2. Ubi non prætereunda, quam insolitam præfert, generis dominatio, se enim non Tiberii filium aut nepotem, prædicat, sed DIVI AUGUSTI PRONepotem, quo fortassis conjunctionem vitaret occisorum, & ejus, cujus iussu cades illa fuit patrata. PATIN. loc. cit. pag. 184.

(92) Ælium Sejanum. Ejus faciem ne quæras in numismatibus. Nomen ejus ab MUNICIPIO AUGUSTA BILBILI in Hispania scriptum est, in Tiberii numo rarissimo Tab. XXVII. num. 3. cum ejusdem quintum Consulis esset collega, ut Cap. LXV. exponitur, Ao. scil. ab U. C. DCCLXXXIII. quo filius Dei CHRISTUS pro nobis sese morte offerens crucifixus est, ut ait EUTROPIUS. Abunde de eo diximus in explicatione numorum ex ære mediocri pag. 69. De Sejano vide JUVENALEM, Sat. 10. PATIN. loc. cit. pag. 185.

(93) Πῆλὸν. Hoc est: Lutum sanguine maceratum.

it denique & is qui honores (k) in colonia sua eodem die decerni sibi passus est, quo decreti (l) & Augusto olim erant.

Tiberii atrociter gesta sub specie gravitatis.

CAP. LIX. Multa præterea, specie gravitatis ac morum corrigendorum, sed & magis naturæ obtemperans, ita sæve & atrociter factitavit: ut nonnulli versiculis quoque & præsentia exprobrarent, & futura denuntiarent mala:

Asper & immitis, breviter vis omnia dicam?

Dispeream si te mater amare potest.

Non es eques. Quare? non sunt tibi millia centum.

Omnia si quæras, & Rhodos exsilium est.

Aurea mutasti Saturni sæcula, Cæsar:

Incoluni nam te, ferrea semper erunt.

Fastidit vinum, quia jam sitit (m) iste cruorem:

Tam bibit hunc avide, quam bibit ante merum.

Adspice felicem sibi non tibi, Romule, Sullam (n):

Et Marium, si vis, adspice, sed reducem.

Nec non Antoni civilia bella moventis,

Nec semel infectas adspice cæde manus.

Et dic, Roma perit: regnabit sanguine multo,

Ad regnum quisquis venit ab exsilio.

Quæ primo quasi ab impatientibus remedium (o), ac non tam ex animi sententia, quam bile & stomacho fingerentur, volebat accipi. Dicebatque identidem, *Oderint, dum probent.* Deinde vera plane certa que esse ipse fecit fidem.

Tiberii sævitie alia exempla.

CAP. LX. In paucis diebus quam Capreas attigit, piscatori, qui sibi secretum agenti grandem mullum inopinanter obtulerat, perfricari eodem pisce faciem iussit: territus, quod is à tergo insulæ per aspera & devia ereplisset ad se. Gratulanti autem inter pœnam, quod non & locustam, quam prægrandem ceperat, obtulisset, locusta quoque lacerarios imperavit. Militem prætorianum, ob surreptum & viridario pavonem, capite punit. In quodam itinere lectica, qua vehebatur, vepribus impedita, exploratorem viæ primarum cohortium centurionem stratum humi pæne ad necem verberavit.

Adhuc alia omnis generis crudelitatis exempla.

CAP. LXI. Mox in omne genus crudelitatis erupit, numquam deficiente materia: cum primo matris, deinde nepotum & nurus, postremo Sejani familiares atque etiam notos persequeretur. Post cujus interitum vel sævissimus exstitit: quo maxime apparuit: non tam ipsum à Sejano concitari solitum, quam Sejanum (p) quærenti occasiones subministrasse. Etli commentario, quem de vita sua summam breviterque composuit, ausus est scribere, *Sejanum se punisse, quod comperisset furere adversus Germanici liberos filii sui*: quorum ipse alterum suspecto jam, alterum oppresso demum Sejano interemit. Singillatim (q) crudeliter facta ejus exsequi longum est: generatim velut

exemplaria sævitiae enumerare sat erit. Nul- lus à pœna hominum cessavit dies: ne religio- sus quidem ac sacer. Animadversum in quof- dam ineunte anno novo: accusati damnatique multi cum liberis atque etiam uxoribus suis. Interdictum, ne capite damnatos propinqui lugerent: decreta accusatoribus præcipua præ- mia, nonnumquam & testibus. Nemini dela- torum fides abrogata. Omne crimen pro ca- pitali receptum, etiam paucorum simplicium- que verborum. Objectum est poëtæ, quod in tragœdia Agamemnonem probris (r) lacef- sisset: objectum & historico, quod *Brutum Cassiumque ultimos Romanorum* dixisset: anim- adversum est statim in auctores, scriptaque abolita, quamvis probarentur aliquot ante an- nos, etiam Augusto audiente recitata. Qui- busdam custodiæ traditis, non modo studendi (s) solatium ademptum, sed etiam sermonis & colloquii usus. Citati ad causam dicendam, partim se domi vulneraverunt, certi damna- tionis, sed ad vexationem ignominiamque vi- tandam: partim, in media curia venenum hauserunt, & tamen colligatis vulneribus, ac semianimes palpitantesque in carcerem rapti. Nemo punitorum non & in Gemonias abje- ctus, uncoque tractus. Viginti uno die abjecti tractique (t) sunt: inter eos pueri & fœminæ. Immaturæ puellæ, quia more tradito nefas esset virgines strangulari, vitiatæ prius à car- nifice, dein strangulatæ. Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeo le- ve supplicium putabat, ut cum audisset unum è reis, Carnulium (u) nomine, anticipasse eam, exclamaverit, *Carnulius me evasit.* Et in re- cognoscendis custodiis, precanti cuidam pœ- næ maturitatem, respondit, *Nondum tecum in gratiam redii.* Annalibus suis vir consula- ris inseruit, frequenti quondam convivio, cui & ipse affuerit, interrogatum eum subito & clare à quodam nano aditante mensæ inter Capreas, *cur Paconius, majestatis reus, tam diu viveret?* Statim quidem petulantiam linguæ objurgasse, cæterum post paucos dies scripsis- se Senatui, ut de pœna Paconii quam primum statueret.

CAP. LXII. Auxit intenditque sævitiam, exacerbatus indicio de morte filii sui Drusi: quem cum morbo & intemperantia periisse existimaret, ut tandem veneno (x) interem- ptum fraude Livillæ uxoris atque Sejani co- gnovit, neque tormentis neque supplicio cu- jusquam pepercit: soli huic cognitioni adeo per totos dies deditus & intentus, ut Rhodien- sem hospitem, quem familiaribus litteris Ro- mam evocarar, advenisse sibi nuntiarum, *tor- queri sine mora* jussit, quasi aliquis ex neces- sariis quæstioni adesset: deinde errore detecto, & occidi, ne vulgaret (y) injuriam. Carni- ficinæ ejus ostenditur locus Capreis, unde damnatos post longa & exquisita tormenta, præcipitari coram se in mare jubebat: exci- piente classiariorum manu, & contis atque re- mis elidente cadavera: ne cui residui spiritus quid-

Tiberii sævi- tie & crudeli- tas augetur.

G 3

(k) al. honorem. (l) al. decretus. (m) al. bibit. (n) al. Sullam. (o) al. ab impatienti- bus Romæ domini, ac non &c. (p) al. Sejano. (q) al. Sigillatim. (r) alii τὸ probris omittunt. (s) al. scribendi. (t) alii τὸ tractique omittunt. (u) al. Carnilium. (x) alii τὸ veneno omittunt. (y) al. divulgaret.

quidquam inesset. Excogitaverat autem inter genera cruciatus, etiam ut larga meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum simul urinæque tormento distenderet. Quod nisi eum & mors prævenisset, & Thrasyllus consulto, ut ajunt, differre quædam, spe longioris vitæ compulisset: plures aliquanto necaturus, ac ne reliquis quidem nepotibus parsurus creditur: cum & Cajum suspectum haberet, & Tiberium ut ex adulterio conceptum aspernaretur. Nec abhorret à vero: namque identidem *Felicem Priamum* vocabat, quod *superstes omnium suorum extitisset*.

Suspicio qua
vixit Tiberius
inter facinora.

CAP. LXIII. Quam vero inter hæc non modo invisus ac detestabilis, sed prætrepidus quoque atque etiam contumeliis obnoxius vixerit, multa indicia sunt. Haruspices secreto ac sine testibus consuli vetuit. Vicina vero Urbi oracula etiam disjicere conatus est: sed majestate Prænestinarum fortium territus, destitit: cum obsignatas devectasque Romam non reperisset in arca, nisi relatas rursus ad templum. Unum & alterum consulares oblati provinciis, non ausus à se dimittere, usque eo (z) detinuit, donec successores post aliquot annos præsentibus daret: quum interim manente officii titulo, etiam delegaret plurima: assidueque illi per legatos & adjuutores suos exsequenda curarent.

Nurus præfeti-
tim & nepo-
tum damnato-
rum.

CAP. LXIV. Nurus ac nepotes numquam aliter post damnationem, quam catenatos, obfutaque (a) lectica, loco movit: prohibitis per militem obviis ac viatoribus respicere usquam, (b) vel consistere.

Diffidentia &
suspicio erga
Sejanum.

CAP. LXV. Sejanum res novas molientem, quamvis jam & natalem ejus publice celebrari, & imagines aureas coli passim videret: vix tandem & astu magis ac dolo, quam principali auctoritate, subvertit. Nam primo, ut à se per speciem honoris dimitteret, collegam sibi assumpsit in quinto consulatu, quem longo intervallo absens ob id ipsum susceperat. Deinde spe affinitatis ac tribunitiæ potestatis deceptum, inopinantem criminatus est pudentia miserandaque oratione: cum inter alia P. C. precaretur, *mitterent alterum è Consulibus, qui sehem se, & solum, in conspectum eorum cum aliquo militari præsidio perduceret*. Sic quoque diffidens, tumultumque metuens, Drusum nepotem, quem vinculis adhuc Romæ continebat, solvi, si res posceret, ducemque constitui præceperat. Aptatis etiam navibus ad quascumque legiones meditabatur fugam, speculabundus ex altissima rupe identidem signa, quæ, ne nuntii morarentur, tolli procul, ut quidque foret factum, mandaverat. Verum & oppressa conjuratione Sejani, nihilo securior aut constantior, per novem proximos menses non egressus est villa, quæ vocatur Jovis.

Contra Tibe-
rium convitia
& libelli e-
duntur.

CAP. LXVI. Urebant insuper anxiam mentem varia undique convitia, nullo non dam-

natorum omne probri genus coram, vel per libellos in orchestra positos, ingerente. Quibus quidem diversissime afficiebatur: modo, ut præ pudore ignota & celata cuncta cupe- ret: nonnunquam eadem contemneret, & proferret ultro atque vulgaret. Quin & Arrabani Parthorum regis laceratus est litteris, parricidia & cædes & ignaviam & luxuriam objicientis, monentisque ut voluntaria morte, maximo iustissimoque civium odio quamprimum satisfacere.

CAP. LXVII. Postremo semetipse pertæsus talis epistolæ principio, tantum non summam malorum suorum professus est. *Quid scribam vobis, Patres Conscripti, aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam, hoc tempore? Dū me, Deæque pejus (c) perdant, quam quotidie perire sentio, si scio*. Existimant quidam, præscisse hæc eum peritia futurorum, ac multo ante, quanta se quandoque acerbitas & infamia maneret, prospexisse. Ideoque ut Imperium inierit (d), & *PATRIS PATRIÆ* appellationem, & ne in acta sua juraretur, obstinatissime recusasset: ne mox majore dedecore impar tantis honoribus inveniretur. Quod sane & ex oratione ejus, quam de utraque re habuit, colligi potest: vel cum ait, *Similem se semper sui futurum: nec unquam mutaturum mores suos, quamdiu mentis sanæ fuisset: sed exempli causa cavendum, ne se Senatus in acta cujusquam obligaret, qui aliquo casu mutari posset*. Et rursus: *Si quando autem, inquit, de moribus meis, devotoque vobis animo dubitaveritis: quod prius quam eveniat, opto ut me supremus dies huic mutæ vestræ de me opinioni eripiat: nihil honoris adjiciet mihi PATRIS appellatio: vobis autem exprobrabit: aut temeritatem delati mihi ejus cognominis, aut inconstantiam contrarii de me iudicii*.

Tiberius epi-
stola & ora-
tione ad Sena-
tam summam
malorum suo-
rum profite-
tur.

CAP. LXVIII. CORPORE fuit amplo atque robusto: statura, quæ justam excederet. Latius ab humeris & pectore: cæteris quoque membris usque ad imos pedes æqualis, & congruens. Sinistra manu agiliore ac validiore: articulis ita firmis, ut recens & integrum malum digito terebraret: Caput pueri, vel etiam adolescentis, talitro vulneraret. Colore erat candido, capillo pone occipitium summiore (e), ut cervicem etiam obtegeret: quod gentile in illo videbatur. Facie honesta: in qua tamen crebri, & subiti (f) tumores, cum prægrandibus oculis: & qui, quod mirum esset, noctu etiam & in tenebris viderent, sed ad breve: & cum primum à somno patuissent, demum rursus hebescebant. Incedebatervice rigida & obstipa: adducto fere vultu, plerumque tacitus: nullo aut rarissimo etiam cum proximis sermone, eoque tardissimo: nec sine molli quadam digitorum gestulatione. Quæ omnia ingrata atque arrogantiae plena, & animadvertit Augustus in eo, & excusare tentavit, sæpe apud Senatum ac Populum professus, *Naturæ vitia esse, non animi*. Valetudine prosperrima usus est, tempore quidem principatus pæne toto prope illaesa: quamvis à trigésimo

Tiberii Sta-
tura.

Forma.

Et valetudo.

(z) al. adeo. (a) al. obfutaque. (b) al. unquam. (c) al. pænis. (d) al. iniret. (e) al. submissiore. (f) al. subriles.

trigesimo ætatis anno arbitrato eam suo rexit, sine adjumento consiliove medicorum.

Tiberius religiones negligit.

CAP. LXIX. CIRCA DEOS ac religiones negligentior: quippe addictus mathematicæ: persuasioneque plenus (g), cuncta fato agi. Tonitrua tamen præter modum expavecebat: & turbatiore cælo numquam non coronam lauream capite gestavit, quod fulmine afflari negetur id genus frondis.

Tiberii studia.

CAP. LXX. ARTES liberales utriusque generis studiosissime coluit. In oratione Latina secutus est Corvinum Messallam, quem senem adolescens observaverat. Sed affectatione & morositate nimia obscurabat stylum: ut aliquanto ex tempore quam à cura præstantior haberetur. Composuit & carmen lyricum, cujus est titulus, *Conquestio (h) de L. Cæsaris morte*. Fecit & Græca poemata, imitatus Euphorionem, & Rhianum, & Parthenium: quibus poetis admodum delectatus, scripta eorum & imagines, publicis bibliothecis inter veteres & præcipuos auctores dedicavit: & ob hoc plerique eruditorum certatim ad eum multa de his ediderunt. Maxime tamen curavit notitiam historiæ fabularis, usque ad ineptias atque derisum. Nam & grammaticos, quod genus hominum præcipue, ut diximus, appetebat, ejusmodi fere quæstionibus experiebatur: *Quæ mater Hecubæ? Quod Achilli nomen inter virgines fuisset? Quid Sirenes cantare sint solitæ?* Et quo (i) primum die, post excessum Augusti curiam intravit, quasi pietati simul ac religioni satisfactorius, Minois exemplo (k), thure quidem ac vino, verum sine tibicine, supplicavit, ut ille olim in mortem filii.

Tiberii peritia sermonis græci.

CAP. LXXI. Sermone Græco, quamquam alioqui (l) promptus & facilis, non tamen usquequaque usus est. Abstinentque (m) maxime in Senatu: adeo quidem ut *Monopolium* nominaturus, prius veniam postularit (n) quod sibi verbo peregrino utendum esset: atque etiam in quodam decreto Patrum, cum *ἐμβληµα* (o) recitaretur, commutandam censuerit (p) vocem, & pro peregrina nostratem requirendam, aut si non reperiretur, vel pluribus & per ambitum verborum rem enuntiandam. Militem quoque Græce testimonium interrogatum, nisi *Latine respondere* vetuit.

Tiberii conatus redeundi Romam.

CAP. LXXII. Bis omnino toto secessus tempore, Romam redire conatus, semel triremi usque ad proximos Naumachiae hortos subvectus est, disposita statione per ripas Tiberis, quæ obviam prodeuntes submoveret. Iterum, Appia usque ad septimum lapidem, sed prospectis modo nec aditis Urbis mœnibus rediit. Primo incertum qua de causa, postea ostento territus. Erat ei in oblectamentis serpens draco, quem ex consuetudine manu sua cibaturus, cum consumptum à formicis invenisset, monitus est, ut vim multitudinis caveret. Red-

iens ergo propere (q) Campaniam, Asturæ in languorem incidit. Quo paulum levatus, Circejos pertendit. Ac ne quam suspicionem infirmitatis daret, castrensibus ludis non interfuit (r) solum, sed etiam missum in arenam (s) aprum jaculis desuper petiit, statimque latere convulso, &, ut exæstuarat afflatus aura, in graviolem recidit morbum. Sustentavit tamen aliquamdiu, quamvis Misenum usque devectus, nihil ex ordine quotidiano prætermitteret, ne convivia quidem ac cæteras voluptates, partim intemperantia, partim dissimulatione. Nam Chariclem medicum, quod commeatu abfuturus, è convivio egrediens, manum sibi osculandi causa apprehendisset, existimans tentatas ab eo venas sibi, remanere ac recumbere hortatus est, cœnamque protraxit. Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio, adstante lictore, singulos valere dicentes appellaret.

Tiberius æget redit in Campaniam.

CAP. LXXIII. Interim cum in actis Senatus legisset, dimissos ac ne auditos quidem quosdam reos, de quibus strictim, & nihil aliud quam nominatos ab indice scripserat: pro contempto se habitum fremens, repetere Capreas quoquo modo destinavit, non temere quidquam nisi ex tuto ausurus. Sed & tempestatibus & ingravescente vi morbi retentus, paulo post obiit in villa Lucullana (t), octavo & septuagesimo ætatis anno, tertio & vigesimo Imperii, septimo decimo Kalend. Aprilis, Cn. Acerronio Proculo, C. Pontio Nigro Coss. Sunt qui putent venenum ei à Cajo datum lentum atque tabificum. Alii in remissione fortuitæ febris cibum desideranti negatum: nonnulli pulvinum injectum, cum extractum sibi deficienti anulum mox resipiscens requisisset. Seneca eum scribit, *Intellecta defectione, exemptum anulum quasi alicui traditurum parumper tenuisse: dein rursus aptasse digito, & compressa sinistra manu jacuisse diu immobilem: subito vocatis (u) ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul à lectulo deficientibus viribus concidisse.*

Tiberius moritur.

Locus & tempus mortis. U. C. 789. p. C. N. 37.

CAP. LXXIV. Supremo natali suo Apollinem Temenitem & amplitudinis & artis eximie advectum Syracusis, ut in bibliotheca novi templi poneretur, viderat per quietem affirmantem sibi, *Non posse se ab ipso dedicari.* Et ante paucos quam obiret dies, turtis Phariæ motu Capreis concidit. Ac Miseni cinis è favilla & carbonibus ad calefaciendum triclinium illatus, extinctus: & jam diu frigidus exarsit repente prima vespere, atque in multam noctem pertinaciter luxit.

Prodigia mortem Tiberii præcedentia.

CAP. LXXV. Morte (x) ejus ita lætatus est Populus, ut ad primum nuntium discurrentes, pars *Tiberium in Tiberim* clamitarent: (y) pars *Terram matrem, deosque Manes orarent, ne mortuo sedem ullam nisi inter impios darent:*

Læticia Romanorum ob mortem Tiberii.

(g) al. plenusque persuasione. (h) al. Conquisito. (i) al. ex quo. (k) al. majorum exemplo. (l) al. alias. (m) al. abstinent. (n) al. postulaverit. (o) al. emblemata. (p) al. censuit. (q) al. prope. (r) al. non tantum interfuit. (s) al. arenam. (t) al. Luculliana. (u) al. subitoque vocatis. (x) al. Mortem. (y) al. Tiberium in Tiberim trahi clamitarent.

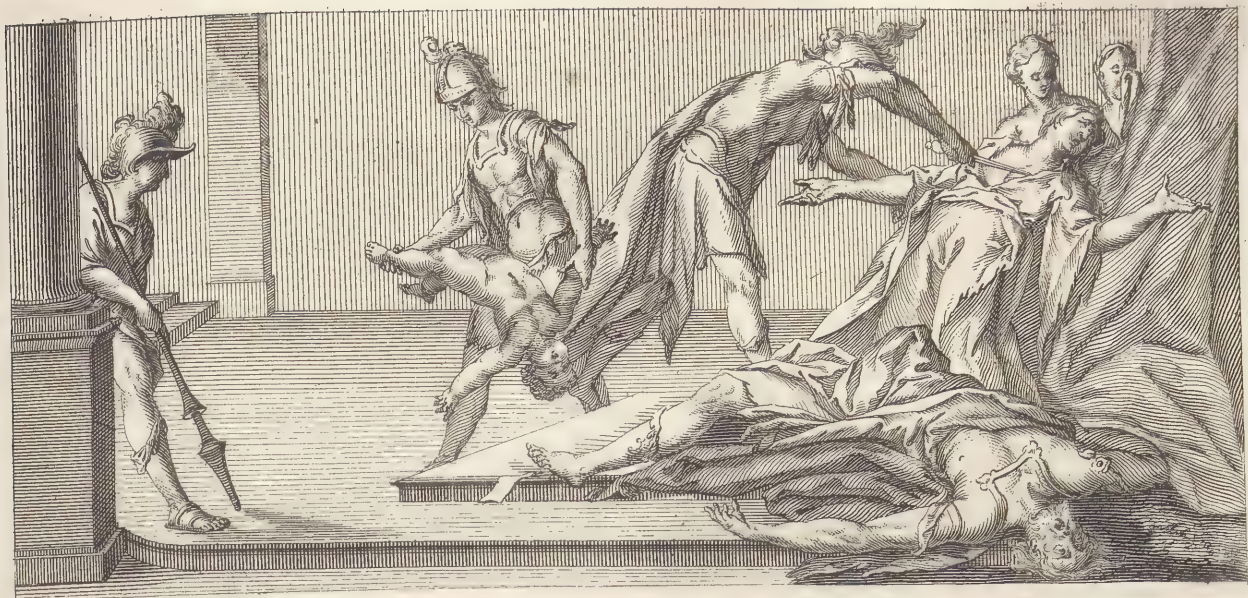
rent: alii unum & Gemonias cadaveri minarentur, exacerbati super memoriam pristinae crudelitatis, etiam recenti atrocitate. Nam cum Senatusconsulto cautum (z) esset, ut poena damnatorum in decimum semper diem differretur, forte accidit, ut quorundam supplicii dies is esset, quo nuntiatum de Tiberio erat. Hos implorantes hominum fidem, quia, absente adhuc Cajo, nemo exstabat (a) qui adiri interpellarique posset, custodes, ne quid adversus constitutum facerent, strangularunt, abjeceruntque in Gemonias. Crevit igitur invidia, quasi etiam post mortem tyranni saevitia permanente. Corpus ut moveri à Miseno coepit, conclamantibus plerisque,

Atellam potius deferendum, & in Amphitheatro semiustulandum (b), Romam per milites deportatum est, crematumque publico funere.

CAP. LXXVI. Testamentum duplex ante biennium fecerat: alterum sua, alterum liberti manu, sed eodem exemplo: obsignaveratque etiam humillimorum signis. Eo testamento heredes æquis partibus reliquit, Cajum ex Germanico, & Tiberium ex Druso, nepotes: substituitque invicem. Dedit & legata plerisque: inter quos virginibus Vestalibus, sed & militibus(o) universis, plebique Romanae viritim, atque etiam separatim vicorum magistris.

(z) al. actum. (a) al. adstabat. (b) al. semiustulandum. (c) al. Vestalibus, ac militibus.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER IV.

C. CÆSAR CALIGULA.

CAPUT I.

Caligula pater Germanicus ejusque gesta.

GERMANICUS (94) C. Cæsaris pater, Drusi & minoris Antoniae filius, à Tiberio patruo adoptatus; quæsturam quinquennio ante quam per leges liceret, & post eam consulatum, statim gessit. Mis-

tum in Germaniam, excessu Augusti nuntiato, legiones universas Imperatorem Tiberium pertinacissime recusantes, & sibi summam Reip. deferentes, incertum pietate (d) an constantia majore, compescuit: atque hoste mox devicto, triumphavit. Consul deinde iterum creatus, ac prius quam honorem iniret ad componendum Orientis statum expulsus, cum Armeniæ regem devicisset, Cappadociam in provinciæ formam rede-gisset, annum ætatis agens quartum & trigessimum; diutino (e) morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione. Nam præter livores, qui toto corpore erant, & spumas quæ per os fluebant, cremati quoque cor inter ossa incorruptum repertum est: cujus ea natura ex-

istimatur, ut tinctum veneno igne confici nequeat.

CAP. II. Obiit autem, ut opinio fuit, fraude Tiberii, ministerio & opera C. Pisonis. Qui sub idem tempus Syriæ præpositus, nec dissimulans offendendum sibi aut patrem, aut filium, quasi plane ita necesse esset; etiam ægrum Germanicum gravissimis verborum ac rerum acerbitatibus, nullo adhibito modo, affecit: propter quæ (f), ut Romam rediit, pæne discerptus à Populo, à Senatu (g) capitis damnatus est.

CAP. III. Omnes Germanico corporis animique virtutes, & quantas nemini cuiquam contigisse satis constat: formam & fortitudinem egregiam: ingenium in utroque eloquentiæ doctrinæque genere præcellens: benevolentiam singularem: conciliandæque hominum gratiæ, ac promerendi amoris mirum efficax studium. Formæ minus congruebat gracilitas crurum, sed ea quoque paullatim repleta assidua equi vectatione post cibum. Hostem cominus sæpe percussit. Oravit causas etiam triumphales (h), atque inter cætera studiorum monumenta reliquit & comœdias Græcas. Domi forisque civilis: libera ac fœderata oppida sine lictoribus adibat. Sicubi clarorum virorum sepulchra cognosceret, inferias Manibus dabat. Cæsorum clade Variana veteres ac dispersas reliquias uno tumulto

Opinio de genere mortis Germanici.

Germanici virtutes tam corporis quam animi.

Germanici mors.

(d) al. incertum constantia an pietate. (e) al. diurno. al. diurno. (f) al. propter quod. (g) al. & à Senatu. (h) al. triumphaleis. al. triumphales.

(94) Germanicus) Egregius numis Germanicus fuit decoratus, ob res præclare gestas, Cæsarisque dignitatem; Aureos argenteosque & æreos in Theſ. nostro vulgavimus, sed longe plures ex ære mediocri. Ab ejus filio Caſo, fratreque Claudio Imperatoribus factis, multi fuere reſtituti, & quibus numus Tab. XXVII. num. 4. patris & filii faciebus insignitus est. PATIN. loc. cit. pag. 199.

humaturus, colligere sua manu, & comportare primus aggressus est. Obrectatoribus etiam qualescumque, & quantacumque de causa nactus esset, lenis adeo & innoxius, ut Pisoni decreta sua rescindent, clientelas diu vexanti(i), non prius succensere in animum induxerit, quam beneficiis quoque & devotionibus impugnari se comperisset: ac ne tunc quidem ultra progressus, quam ut & amicitiam ei more majorum renuntiaret, mandaretque domesticis ultionem, si quid sibi accideret.

Favoris omnium erga Germanicum testimonio.

CAP. IV. QUARUM virtutum fructum uberrimum tulit, sic probatus & dilectus a suis, ut Augustus, (omitto enim necessitudines reliquas,) diu cunctatus an sibi successorem destinaret, adoptandum Tiberio dedit. Sic vulgo favorabilis, ut plurimi tradant, quoties aliquo adveniret, vel sicunde discederet, prae turba occurrentium prosequentiumve nonnumquam eum discrimen vitae adisse: à Germania (k) vero, post compressam seditionem, revertenti, praetorianas cohortes universas prodisse obviam, quamvis pronuntiatum esset, ut duae tantummodo exirent: Populi autem Romani sexum, aetatem, ordinem omnem usque ad vicesimum lapidem effudisse se.

Præfagia mortem Germanici indicantia.

CAP. V. TAMEN longe maiora & firmitiora de eo iudicia in morte ac post mortem exstiterunt. Quo defunctus est die, lapidata sunt templa, subversa Deum aræ, Lares à quibusdam familiares in publicum abjecti, partus conjugum expositi. Quin & Barbaros ferunt, quibus intestinum, quibusque adversus nos bellum esset, velut in domestico communique mœrore consensisse ad inducias. Regulos quosdam barbaram posuisse, & uxorum capita rasisse, ad indicium maximi luctus. (95) Regum etiam regem & exercitatione venandi, & convictu Megistanum (l) abstinuisse, quod apud Parthos iustitiae instar est.

Luctus barbarorum ob mortem Germanici.

CAP. VI. ROMÆ equidem (m), cum ad primam famam valetudinis attonita & mœsta civitas sequentes nuntios opperiretur, & repente jam vesperi incertis auctoribus convalescente tandem percubisset, passim cum luminibus & victimis in Capitolium concursus est: ac pæne revulsæ templi fores, ne quid gestientes vota reddere morarentur. (n). Expergefactus è somno Tiberius est gratulantium vocibus, atque undique concinentium, *Salva Roma, Salva patria, Salvus est Germanicus*. Sed ut demum (o) fato functum palam factum est, non solatiis ullis, non edictis inhiberi luctus publicus potuit: duravitque etiam per festos Decembris mensis dies. Auxit gloriam desideriumque defuncti etiam atrocitas

Luctus Romæ de morte Germanici.

insequentium temporum, cunctis nec temere opinantibus, reverentia ejus ac metu repressam Tiberii sævitiam, quæ mox eruperit.

CAP. VII. HABUIT in matrimonio Agrippinam, M. Agrippæ & Juliæ filiam, & ex ea novem liberos tulit: quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam puerascens, insigni festivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia dedicavit. Augustus in cubiculo suo positam, quotiescumque introiret, exosculabatur. Cæteri superstites patri fuerunt. Tres sexus foemini, (96) Agrippina, Drusilla, Livilla, continuo triennio natæ; totidem mares, Nero, & Drusus, & C. Cæsar. Neronem & Drusum Senatus, Tiberio criminante, hostes judicavit.

Uxor Germanici & ex ea liberi.

CAP. VIII. C. Cæsar natus est pridie Kal. Septembres, patre suo & C. Fontejo Capitone Coss. Ubi natus sit, incertum diversitas tradentium facit. Cn. Lentulus Gætulicus Tiburi genitum scribit: Plinius Secundus in Treveris, vico Ambiatino (p) supra Confluentes: addit etiam pro argumento *aras ibi ostendi inscriptas, OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM*. Versiculi, imperante mox eo, divulgati, apud hibernas legiones (q) procreatum indicant:

Locus & tempus nativitatis Caligulae.

*In castris natus, patriis nutritus in armis,
Jam designati principis omen erat.*

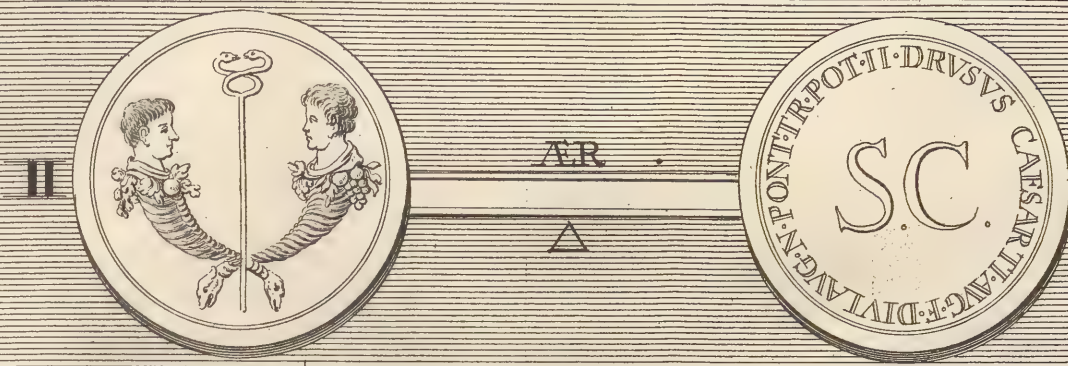
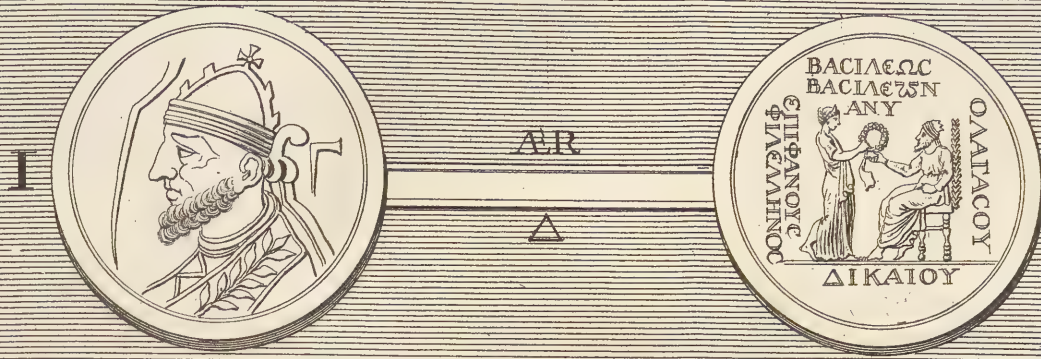
Ego in Actis Antii invenio editum. Gætulicum refellit Plinius, quasi mentitum per adulationem, ut ad laudes juvenis gloriosique principis aliquid etiam ex Urbe Herculi sacra sumeret: abusumque audentius mendacio, quod ante annum fere natus Germanico filius Tiburi fuerat, appellatus & ipse C. Cæsar: de cujus amabili pueritia immaturoque obitu supra diximus. Plinium arguit ratio temporum. Nam qui res Augusti memoriae mandarunt, Germanicum exacto consulatu in Galliam missum consentiunt, jam nato Cajo. Nec Plinii opinionem inscriptio aræ quidquam adjuverit, cum Agrippina bis in ea regione filias enixa sit: & qualiscumque partus, sine ullo sexus discrimine, *puerperium* vocetur: quod antiqui etiam puellas *pueras*, sicut & pueros *puellos* dictarent. Exstat & Augusti epistola ante paucos quam obiret (r) menses, ad Agrippinam neptem ita scripta de Cajo hoc (neque enim quisquam jam alius infans nomine pari tunc supererat) *Puerum Cajum xv. Kal. Junii, si Dii volent, ut ducerent Talaris & Asellius (s), heri cum his constitui. Mitto præterea cum eo ex servis meis medicum, quem scripsi Germanico, si vellet, ut retineret. Valerius*.

Disputatio contra Gætulicum & Plinium de loco nativitatis Caligulae.

(i) al. clientelas divexanti. (k) al. à Germania. (l) al. Megistanum. (m) al. Romæ quidem. (n) al. morarentur. (o) al. Et ut demum. (p) al. Ambitarino. al. Ambiatario. (q) al. apud hiberna legionum. (r) al. obiit. (s) al. Asilius. al. A. Selius.

(95) Regum etiam regem) Sic Parthi suum principem nominaverunt, quod etiam ex numis Parthicis patet. Eos, si fata juvent, Litterarum Reipublicæ non denegabo. Rarissimum unum Vologasi in thesauro pridem explicavi pag. 209. quem dum reliqui sequantur, Tab. XXVIII. num. 1. locandum curavi. Vologasus Parthorum Rex à Suetonio commemoratur in Nerone Cap. ultimo, qui missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc etiam magnopere oravit, ut Neronis memoria coleretur. PATIN. loc. cit. pag. 202. Dolendum sane, quod Vir Clarissimus, morte præventus, à publicatione, quam hic promittit, rarissimæ collectionis numismatum Regum Parthorum fuerit impeditus. Dn. de KLETTENBERG.

(96) Agrippina, Drusilla, Livilla) Illas vides Tab. XXVIII. num. 2. sub Dearum habitu Constantiæ, Pietatis & Fortunæ. Typum similem vidimus in aure & in ære parvo. De eo differimus in numis ex æte medio. pag. 91. PATIN. loc. cit. pag. 203.

lebis, mea Agrippina, & dabis operam, ut valens pervenias ad Germanicum tuum. Abunde arbitror parere (t), non potuisse ibi nasci Cæjum, quo prope bimulus demum perductus ab Urbe sit. Verficulorum quoque fidem eadem hæc elevent: & eo facilius quod hi sine auctore sint (u). Sequenda igitur est quæ sola Aëtorum restat & publici instrumenti auctoritas (x): præsertim cum Cæjus Antium, omnibus semper locis atque secessibus prælatum, non aliter quam natale solum dilexerit: tradaturque etiam sedem ac domicilium Imperii tædio Urbis transferre eo destinasse.

Caligula cognomen unde.

CAP. IX. Caligulae cognomen castrensi jo-
co traxit: quia manipulario habitu inter milites educabatur. Apud quos quantum præterea per hanc nutrimentorum consuetudinem amore & gratia valuerit, maxime cognitum est: cum post excessum Augusti tumultuantes & in furorem usque præcipientes, solus haud dubie conspectu suo flexit. Non enim prius destiterunt quam ablegari (y) eum ob seditionis periculum, & in proximam civitatem demandari animadvertissent. Tunc demum ad pœnitentiam versi, represso (z) ac retento vehiculo, invidiam quæ sibi fieret deprecari sunt.

Caligula ubi primo educatus fuerit.

CAP. X. Comitatus est patrem & in Syriacâ expeditione (a). Unde reversus primum in matris, deinde ea relegata, in Liviæ Augustæ proaviæ suæ contubernio mansit: quam defunctam prætextatus etiam tum pro Rostris laudavit. Transiitque ad Antoniam aviam, & inde vicelimo (b) ætatis anno accitus Capreas à Tiberio, uno atque eodem die togam sumpsit, barbâque posuit: sine ullo honore, qualis contigerat tirocinio fratrum ejus. Hic omnibus insidiis tentatus elicientium, cogentiumque se ad querelas, nullam umquam occasionem dedit, perinde oblitterato fuorum casu, ac si nihil cuiquam accidisset; quæ vero ipse pateretur, incredibili dissimulatione transmittens. Tantique in avum, & qui juxta erant, obsequii, ut non immerito sit dictum: *Nec servum meliorem ullum, nec deteriozem dominum fuisse.*

Caligula favam ac probrosam naturam in juventute non potest inhibere.

CAP. XI. Naturam tamen sævam atque probrosam, ne tunc quidem inhibere poterat: quin & animadversionibus pœnisque ad supplicium datorum cupidissime interesset: & ganeas atque adulteria capillamento celatus, & veste longa noctibus obiret (c): ac scenicas saltandi canendique artes studiosissime appetere: facile id sane Tiberio patiente, si per has mansuescieri posset ferum ejus ingenium. Quod sagacissimus senex ita prorsus perspexerat, ut aliquoties prædicaret, *Exilio suo, omniumque Cæjum vivere, & se natricem* (fer-

pentis id genus) *Populo Romano, Phaëtonem orbi terrarum educare.*

CAP. XII. Non ita multo post Iuniam Claudillam M. Silani nobilissimi viri filiam duxit uxorem. Deinde augur in locum fratris sui Drusi destinatus, prius quam inauguraretur, ad Pontificatum traductus est: insigni testimonio pietatis atque indolis: cum deserta desolataque reliquis subsidiiis aula, Sejano vero tunc suspecto (d) mox & oppresso, ad spem successionis paulatim admoveretur.

Caligula uxorem Iuniam Claudilla.

Quam quo magis confirmaret, amissa Junia ex partu, Enniam Næviam Macronis uxorem, qui tum prætorianis cohortibus præerat, sollicitavit ad stuprum, pollicitus & matrimonium suum, si potius Imperio fuisset: deque ea re & jurejurando & chirographo cavit. Per hanc inlinuatus Macroni, veneno Tiberium aggressus est, ut quidam opinantur: spirantique adhuc detrahi annulum, & quoniam suspicionem retinentis dabat, pulvinum jussit injici, atque etiam fauces manu sua oppressit (e): liberto, qui ob atrocitatem facinoris exclamaverat, confestim in crucem acto. Nec abhorret à veritate: quum sint quidam auctores, ipsum postea, & si non de perfecto (f), at certe de cogitato quondam parricidio professum. Gloriatum enim esse assidue, in commemoranda sua pietate, *ad ulciscendam necem matris & fratrum, introisse se cum pugione cubiculum Tiberii dormientis & misericordia correptum, abjecto ferro recessisse: nec illum, quamquam sensisset (g), aut inquirere quidquam, aut exsequi ausum.*

Caligula quomodo spem successionis confirmare tentavit.

Tiberium veneno aggreditur.

CAP. XIII. Sic imperium adeptus, Populum Romanum, vel ut ita dicam, hominum genus, voti compotem fecit, exoptatissimus princeps maximæ parti (h) provincialium ac militum, quod infantem plerique cognoverant, sed & universæ plebi urbanæ ob memoriam Germanici patris, miserationemque prope afflictæ domus. Itaque ut à Miseno movit, quamvis lugentis habitu, & funus Tiberii prosequens, tamen inter altaria & victimas, ardenteisque tædas, densissimo & lætissimo obviorum agmine incessit, super fausta nomina (i), *fidus, & pullum, & puppum & alumnium* appellantium.

Caligula Imperium adeptus, ut ingenti omnium gaudio.

CAP. XIV. Ingressoque Urbem, statim consensu Senatus, & irrupentis in Curiam turbæ, irrita Tiberii voluntate, qui testamento (98) alterum nepotem suum prætextatum adhuc coheredem ei dederat, jus arbitriumque omnium rerum illi permissum est, tanta publica lætitia, ut tribus proximis mensibus, ac ne toris quidem, supra centum sexaginta millia victimarum cæsa tradantur. Cum deinde paucos post dies in proximas Campaniæ

Caligula Urbem ingressus, Senatus ius arbitriumque rerum omnium permittit.

(t) al. apparere. al. patere. (u) al. quod sine auctore sunt. (x) al. quæ sola auctoritas restat publici documentum. (y) al. oblegari. (z) al. reprehensio. (a) al. Syriacam expeditionem. (b) al. undevicelimo. (c) al. ambiret. (d) al. Sejano vero tunc hoste suspecto. (e) al. compressit. (f) al. profundo. (g) al. neque ullum quemquam sensisse. (h) al. maximæque parti. (i) al. omnia.

(97) Alterum nepotem) Drusus Tiberij ex Livilla duos suscepit gemellos, quorum alter, Gënullus, ut nomine sic re, infans mortuus est, cui alter Tiberius, non longe fuit superstes. Hac de re sic Auctor noster in Tiberio cap. 54. Cum ex Germadi-
co tres nepotes, Neronem, Drusum & Cæjum, ex Druso unum TIBERIUM haberet, &c. Exultavit ipse Tiberius in Senatu,
nullum priorem fuisse jactans ex familia Cæsarum, qui præter suum Drusum duos filios gemellos procreasset. Gënullus illos
fratres exhibet numisma Tab. XXVIII. num. 2. cornibus copiæ impositos, intermedio caduceo, quo pax & abundantia, ab il-
lis Principibus sperata significaretur. Motis semper fuit Orientis principes sic venerari. PATIN. loc. cit. pag. 208.

insulas trajecisset, vota pro reditu suscepta sunt: ne minimam quidem occasionem quodquam omittente in testificanda sollicitudine & cura de incolumitate ejus. Ut vero in adversam valetudinem incidit, pernoctantibus cunctis circa Palatium, non defuerunt, qui depugnatos se armis pro salute ægri, quique capita sua titulo proposito voverent. Accessit ad immensum civium amorem notabilis etiam externorum favor. Namque Artabanus Parthorum rex, odium semper contemptumque Tiberii præ se ferens, amicitiam ejus ultro petiit, venitque ad colloquium legati consularis: & transgressus Euphratem, aquilas & signa Romana Cæsarumque imagines adoravit.

Caligula popularitas & facta ab eo in honorem Tiberii.

CAP. XV. Incendebat & ipse studia hominum omni genere popularitatis. Tiberio cum plurimis lacrymis pro concione laudato, funeratoque amplissime, confestim Pandatariam (k), & Pontias (l), ad transferendos matris fratrisque cineres festinavit, tempestate turbida, quo magis pietas emineret: adiitque venerabundus, ac per semet in urnas condidit. Nec minore scena Ostiam, præfixo in biremis puppe vexillo, & inde Romam Tiberi subvectos, per splendidissimum quemque equestris ordinis, medio ac frequenti die, duobus ferculis Mausoleo intulit. Inferiasque his annua religione publice instituit: & eo amplius matri Circenses, (98) carpentumque (m) quo in pompa traduceretur. At in memoriam patris, Septembrem mensem *Germanicum* appellavit. Post hæc, Antonia avia, quidquid umquam Livia Augusta honorum cepisset, uno Senatusconsulto congessit. Patrum Claudium equitem Romanum ad id tempus collegam sibi in consulatu assumpsit. Fratrem Tiberium die virilis togæ adoptavit, appellavitque *Principem juventutis*. De sororibus auctor fuit, ut omnibus sacramentis adjiceretur (n), *NEQUE ME LIBEROSQUE MEOS CHARIORES HABEBO* (o) *QUAM CAJUM ET SORORES EJUS*. Item relationibus Consul: *QUOD BONUM FELIXQUE SIT C. CÆSARI SORORIBUSQUE EJUS*. Pari popularitate damnatos, relegatosque restituit: criminumque, si qua residua ex priore tempore manebant, omnium gratiam fecit. Commentarios ad matris fratrumque suorum causas pertinentes, ne cui postmodum delatori aut testi maneret ullus metus, convectos (p) in forum, & ante clare obtestatus (q) deos neque legisse neque attigisse quidquam, concremavit. Libellum de salute sua oblatum non recepit, contendens, *Nihil*

Patris.

Avia.

Patrum.

Fratris.

Sororum.

Et matris.

sibi admissum cur cuiquam invisus esset: negavitque (r) se delatoribus aures habere.

CAP. XVI. Spintrias monstrosarum libidinum ægre, ne profundo mergeret, exortus, Urbe submovit. Titi Labieni, Cordi Cremutii, Cassii Severi scripta Senatusconsultis abolita, requiri, & esse in manibus lectitarique permisit: quando maxime sua interesset, ut facta quæque posteris tradantur. Rationes Imperii ab Augusto proponi solitas, sed à Tiberio intermissas, publicavit. Magistratibus liberam jurisdictionem, & sine sui appellatione concessit. Equites Romanos severe curiosque, nec sine moderatione recognovit, palam adempto equo, quibus aut probri aliquid aut ignominia inesset (s): eorum qui minore culpa tenerentur, nominibus modo in recitatione præteritis. Ut levior labor judicantibus foret, ad quatuor priores quintam decuriam addidit. Tentavit & comitiorum more revocato, suffragia Populo reddere. Legata ex testamento Tiberii, quamquam abolito, sed & Juliae (t) Augustæ, quod Tiberius suppresserat, cum fide, ac sine calumnia representata persolvit. (99) Ducentessimam (u) auctionum Italiae remisit. Multis incendiorum damna supplevit: ac si quibus regna restituit, adjecit (w) & fructum omnem vectigaliorum, & redditum (x) medii temporis, ut Antiocho Comageno h. s. millies confiscatum. Quoque magis nullius non boni exempli fautor videretur, mulieri libertinae octoginta (y) donavit, quod excruciatæ gravissimis tormentis de scelere patroni reticuisset. Quas ob res inter reliquos honores decretus est ei clypeus aureus, quem quotannis certo die collegia sacerdotum in Capitolium ferrent, Senatu prosequente nobilibusque pueris, ac puellis, carmine modulato, laudes virtutum ejus canentibus. Decretum autem, ut dies quo cepisset Imperium, *Palilia* (z) vocaretur, velut argumentum rursus conditæ Urbis.

Caligula facta civilia egregia.

CAP. XVII. CONSULATUS quatuor gefit: primum ex Kal. Julii per duos menses: secundum ex Kalend. Januariis per triginta dies: tertium usque in Idus Januarii: quartum usque in VII. Idus easdem. Ex omnibus duos novissimos conjunxit. Tertium autem Lugduni (a) iniit solus: non, ut quidam opinantur, superbia negligentia, sed quod defunctum sub Kalendarum diem collegam rescisse absens non potuerat. Congiarium Populo bis dedit trecenos h. s. toties abundantissimum epulum Senatui equestrique ordini, etiam conjugibus ac liberis utrorumque. Posteriore

Caligula consulatus.

Caligula liberalitas erga Populum, Senatam & equestrem ordinem.

epulo

(k) al. Pandateriam. (l) al. Pontiam. (m) al. & carpentum. (n) al. adficerentur. (o) al. HABEO. (p) al. convectus. (q) al. ostentatus. (r) al. negavit. (s) al. adesset. (t) al. Liviae. (u) al. Centesimam. (w) al. affecit. (x) al. redditum. (y) al. octingenta. (z) al. Parilia. (a) al. Lugduni.

(98) Carpentumque Id cernitur Tab. XXVIII. num. 3. in egregio numismate à Cajo, cum Augustus renuntiatus esset, cuso: qui honores Juliae Augustæ delatos videtur imitatus, eodem carpento donata. Id enim satis manifeste innunt sequentia Auctoris nostri verba, Antonia avia quidquid unquam Livia Augusta honorum cepisset, uno Senatusconsulto congessit. Alterum ab optimo TITO RESTITUTUM EST. PATIN. loc. cit. pag. 210.

(99) Ducentessimam auctionem Italiae remisit. Video dissentire CASAUBONUM & malle centesimam legere, cum ex uno MS. Codice, tum ex DIONE sic scribente: τὸ τέλος τῆς ἐκατοστῆς κατέλυσε, h. e. tributum Centesimæ reliquit. Nummus Tab. XXVIII. num. 4. quid indicaret præter Ducentessimam, ut in numo Galbae R. XL. Remissio quadragesimarum nullo refragante significatur. Ducentesimæ vectigal erat aurei semissis à Tiberio institutum, quod sublata primum centesima, Cæsar in totum remisit. PATIN. loc. cit. pag. 211.

epulo forensia insuper viris, pueris ac fœminis fascias (b) purpuræ ac conchylii distribuit. Et ut lætitiâ publicâ in perpetuum quoque augeret, adjecit diem Saturnalibus, appellavitque *Juvenalem*.

Spectacula à Caligula edita.

CAP. XVIII. MUNERA gladiatoria partim in Amphitheatro Tauri, partim in Septis aliquot edidit: quibus inseruit catervas Afro-rum Campanorumque pugilum ex utraque regione electissimorum. Neque spectaculis ipse semper præsedet, sed interdum aut magistratibus aut amicis præsidendi munus injunxit. Scenicos ludos & assidue, & varii generis ac (c) multifariam fecit, quondam etiam & nocturnos, accensis tota Urbe luminibus. Sparlit & missilia variarum rerum, & panaria cum opsonio viritum divisit. Qua epulatione equiti Romano contra se hilarius avidiusque vescenti, partes suas misit: sed & Senatori ob eandem causam codicillos, quibus prætorem eum extra ordinem designabat. Edidit & Circenses plurimos à mane usque ad vespèram, interjecta modo Africanarum venatione, modo Trojæ decursione: & quosdam præcipuos (d), minio & chrysocolia confrato Circo: nec ullis nisi ex Senatorio ordine aurigantibus. Commisit & subitos, & cum è Gelotiana (e) apparatus Circi prospicientem pauci ex proximis Mænianis postulassent.

Novum spectaculi genus à Caligula editum.

CAP. XIX. Novum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitavit. Nam Bajarum medium intervallum Puteolanas ad moles (f) trium millium & sexcentorum fere passuum ponte conjunxit, contractis undique onerariis navibus, & ordine duplici ad anchoras (g) collocatis, superjectoque aggere (h) terreno, ac directo in Appiæ viæ formam. Per hunc pontem ultro citroque commavit, biduo continenti. Primo die phalerato equo, insignisque quercica corona, & securi, & cetra, & gladio, aureaque chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoque bijugi famosorum equorum, præ se ferens Darium (i) puerum ex Parthorum obfidibus, comitante prætorianorum agmine, & in effedis (k) cohorte amicorum. Scio plerosque existimasse, talem à Cajo pontem excogitatum æmulatione Xerxis, qui non sine admiratione aliquanto augustiorem Hellepontum contabulaverit. Alios, ut Germaniam & Britanniam, quibus imminerebat, alicujus imminis operis fama territaret. Sed avum meum narrantem puer audiebam, causam operis ab interioribus aulicis proditam, quod Thrasylus (l) mathematicus, anxio de successore Tiberio, & in verum nepotem proniori, affir-

masset, *Non magis Cajum imperaturum, quam per Bajanum sinum equis discursurum.*

CAP. XX. Edidit & peregre spectacula: Spectacula à Caligula peregre edita. in Sicilia Syracusis astycos (m) ludos, & in Gallia Lugduni miscellos. Sed & certamen (n) quoque Græcæ Latinæque facundiæ. Quo certamine ferunt victoribus præmia victos contulisse, eorundem & laudes componere coactos. Eos autem qui maxime displicuissent, scripta sua spongia linguave delere iussos, nisi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi maluissent.

CAP. XXI. OPERA sub Tiberio semiperfecta, templum Augusti theatrumque Pompeji absolvit. Inchoavit autem aquæductum Opera publicæ à Caligula semiperfecta absoluta. Inchoata. (o) regione Tiburti (p), & Amphitheatrum juxta Septa: quorum operum à successore ejus Claudio, alterum peractum, omisum alterum est. Syracusis collapsa vetustate mœnia, Deorumque ædes resectæ. Destinaverat & Samii Destinata. Polycratis regiam restituere, (100) Miletî Didymeum peragere, in Iugo Alpium urbem condere, sed ante omnia Isthmum in Achaja perfodere. Miseratque jam ad demetiendum opus primipilarem.

CAP. XXII. HACTENUS quasi de principe, reliqua ut de monstro narranda sunt. Compluribus cognominibus assumptis (nam Caligula arrogantiâ adversus Deos & homines. & PIUS, & CASTRORUM FILIUS, & PATER EXERCITUM, & OPT. MAX. CÆSAR vocabatur) cum audiret forte reges qui officii causa in Urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit, (101) *Εἰς κοίρανός ἐσσι, Εἰς βασιλεὺς.* Nec multum abfuit, quin statim diadema sumeret, speciemque principatus in regni formam converteret. Verum admonitus, & principatum & regum se excessisse fastigium, divinam ex eo majestatem asserere sibi cœpit. Datoque negotio, ut simulacra numinum religione & arte præclara, inter quæ Olympici (q) Jovis, apportarentur è Græcia, quibus capite dempto suum imponeret (r), partem palatii ad Forum usque promovit, atque ædē Castoris & Pollucis in vestibulum transfigurata, consistens sæpe inter fratres deos, medium (s) se adorandum adeuntibus exhibebat: & quidam eum LATIALEM (t) JOVEM consalutaverunt. Templum etiam numini suo proprium, & sacerdotes & excogitatissimas hostias instituit. In templo simulacrum stabat aureum iconicum (u). Amiciebaturque quotidie veste, quali ipse uteretur. Magisteria sacerdotii distissimus quisque & ambitione & licitatione maxima vicibus comparabant. Hostiæ erant phœnicopteri, pavones, tetraones (w), numidi-

H 3

(b) al. fascēs. (c) alii τὸ ac omittunt. (d) al. quosdam autem præcipuos. (e) al. è lege Lotiana, vel Lovana vel Lutiana. (f) al. & Puteolanas moles. al. Puteolanæ molis. (g) al. ancoras collatis. (h) alii τὸ aggere omittunt. (i) al. Dareum. (k) al. in effedo. (l) al. Thrasyllus. (m) al. hasticos. al. Atticos. (n) al. sed & hic certamen. (o) al. Inchoavitque aquæductum. (p) al. Tiburi. (q) al. Olympii. (r) al. imponeretur. (s) al. medius. (t) al. LATIALEM. (u) al. inconium. (w) al. tetracones.

(100) Miletî Didymæum) Hunc locum mire illustrat numus ille græcus Tab. XXIX. num. 1. quem inter aræos mediocres explicavimus p. 73. hunc in modum: In Urbe Ioniæ principe Mileto celebre fuit Apollinis Didymæi templum, qui ideo Milesius dictus. Didymus dictus Apollo quasi Geminus, quia sollunam etiam illuminat: vel qui uno partu cum Diana editus est, hoc enim Διδύμης Græci nuncupant, ut alii Jovem & Apollinem. Hæc omnia probat numulus in quo stat Apollo lyram tenens. PATIN. loc. cit. p. 215.

(101) Εἰς κοίρανός) Hoc est: Unus Imperator sit, unus Rex.

midicæ, meleagrides, phasianæ, quæ generatim per singulos dies immolarentur. Et noctibus quidem plenam fulgentemque lunam invitabat assidue in amplexus atque concubitus: interdum vero cum Capitolino Jove fecereto fabulabatur, modo insufurrans, ac præbens invicem aures, modo clarius, nec sine jurgiis. Nam vox comminantis audita est,

(104) Εἰς γαῖαν Δαναῶν πρῶτον σε,

donec exoratus, ut referebat, & in contubernium ultro invitatus, super templum Divi Augusti ponte transmissio, palatium Capitoliumque conjunxit. Mox quo prior esset, in area Capitolina novæ domus fundamenta jecit.

Caligula detractio & seditia contra propinquos.

CAP. XXIII. Agrippæ se nepotem neque credi, neque dici ob ignobilitatem ejus volebat: succensebatque, si qui vel oratione vel carmine imaginibus eum Cæsarum infererent. Prædicabat autem matrem suam ex incesto, quod Augustus cum Julia filia commisisset, procreatam. Ac non contentus hac Augusti infestatione, Actiacas Siculasque victorias, ut funestas Pop. Rom. & calamitosas, vetuit solennibus feriis celebrari. Liviam Augustam proaviam, *Ulysses stolatum* identidem appellans, etiam ignobilitatis quadam ad Senatum epistola arguere ausus est, quasi materno avo decurione Fundano ortam: cum publicis monumentis certum sit, Aufidium Lurconem (x) Romæ honoribus functum. Avia Antonia secretum petenti denegavit, nisi ut interveniret Macro præfectus. Ac per istiusmodi indignitates & tædia, causa exstitit mortis, dato tamen, ut quidam putant, & veneno. Nec defunctæ ullum honorem habuit, prospexitque è triclinio ardentem rogi. Fratrem Tiberium inopinantem, repente immisso tribuno militum, interemit. Silanum item socerum ad necem, secandasque novacula fauces, compulit: caesus in utroque, quod hic ingressum se turbatus mare non esset secutus, ac spe occupandi Urbem, si quid sibi per tempestates accideret, remansisset: ille antidotum oboluisse (y), quasi ad præcavenda venena sua sumptum: cum & Silanus impatientiam nausæ vitasset, & molestiam navigandi, & Tiberius propter assiduam & ingravescentem tussim medicamento usus esset. Nam Claudium patrum non nisi in ludibrium reservavit.

Caligula stupra cum omnibus fororibus suis.

CAP. XXIV. Cum omnibus fororibus suis stupri consuetudinem fecit: plenoque convivio singulas infra se vicissim collocabat, uxore supra cubante. Ex his Drusillam vitiasse virginem, prætextatus adhuc, creditur. Atque etiam in concubitu ejus quondam deprehensus ab avia Antonia, apud quam simul edu-

cabantur. Mox Lucio Cassio Longino consulari collocatam abduxit, & in modum justæ uxoris propalam habuit. Heredem quoque bonorum atque Imperii æger instituit. Eadem defuncta, justitium indixit, in quo risisse, lavisse, cœnasse cum parentibus, aut conjugē, liberisve, capitale fuit. Ac mœroris impatiens, cum repente noctuque profugisset ab Urbe, transcurrissetque Campaniam, Syracusas petiit. Rursusque inde propere rediit, barba capilloque promisso. Nec umquam postea quantiscumque de rebus, ne pro concione quidem Populi, aut apud milites, nisi (105) *per numen* (z) *Drusillæ* dejeravit. Reliquas sorores, nec cupiditate tanta, nec dignatione dilexit, ut quas sæpe exoletis suis prostraverit. Quo facilius eas in causa Æmilii Lepidi condemnavit, quasi adulteras, & insidiarum adversus se conficias. Nec solum chirographa omnium requisita fraude ac stupro divulgavit, sed & tres gladios in necem suam præparatos, Marti ultori: addito elogio, consecravit.

CAP. XXV. MATRIMONIA contraxerit rumpius, an dimiserit, an tenuerit, non est facile discernere. (a) Liviam Orestillam C. Pisoni nubentem, cum ad officium & ipse venisset, ad se deduci imperavit, intraque paucos dies repudiatam biennio post relegavit: quod repetisse usum prioris mariti tempore medio videbatur. Alii tradunt, adhibuit cœnæ nuptiali, mandasse ad Pisonem, contra accubentem, *Noli uxorem meam premere*: statimque è convivio abduxisse eam secum, & proximo die edixisse, *MATRIMONIUM SIBI REPERTUM EXEMPLO ROMULI ET AUGUSTI*. Lolliam Paullinam, C. Memmio consulari exercitus regenti (b) nuptam, facta mentione avia ejus, ut quondam pulcherrimæ, subito ex provincia evocavit, ac perductam à marito conjunxit sibi, brevique missam fecit, interdicto cuiusquam in perpetuum coitu. Cæsoniam neque facie insigni, neque ætate integra, matremque jam ex alio viro trium filiarum, sed luxuriæ ac lasciviæ perditæ, & ardentius, & constantius amavit: ut sæpe chlamyde peltaque & galea ornatam (c), & juxta adequantem, militibus ostenderit, amicis vero (d) etiam nudam. Quam enixam uxorio nomine dignatus est, uno atque eodem die professus, & maritum se ejus, & patrem infantis ex ea natæ. Infantem autem Juliam Drusillam appellatam, per omnium dearum templa circumferens, Minervæ gremio imposuit, alendamque & instituendam commendavit. Nec ullo firmiore indicio sui seminis esse credebatur, quam feritatis, quæ illi quoque tanta jam tunc erat, ut infestis digitis ora & oculos simul ludentium infantium incesceret.

Caligula matrimonia & uxores, Livia Orestilla.

Lollia Paullina.

Cæsonia.

CAP.

(x) al. Lingonem. (y) al. oboleviffer. (z) al. *nomen*. (a) al. cernere. (b) al. C. Memmii, Consularis, exercitus regentis. (c) al. peltaque & gladio comatam vel armatam. (d) alii τὸ vero omittunt.

(102) Εἰς γαῖαν) Hoc est: In terram Græcorum transmittam te.

(103) Per numen Drusillæ) Per numen scribi debere non per nomen, mirifice probant duo rarissimi numi Tab. XXIX, num. 2. &

3. quibus Drusilla indigitatur Dea, addito insuper JULIA DRUSILLA simulacro ejus atque Caligula filia: de qua ne γῆν quidem apud Antiquos reperi. Videtur illud factum fuisse ad imitationem filii Germanici Agrippinæque, de quo sic Auctor noster in Augusto, cap. 7. Pueraſcentis rapti, insigni festivitate, effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolina Veneris Livia dedicavit. Augustus in cubiculo suo positum, quotiescumque introiret, exosculabatur. Altera quidem ejus ex Cæsonia filia legitur, cap. XXV, quam huc referri non arbitror PATIN, loc. cit. pag. 208.

AR

AR

AR

AR

Caligula quo
pacto propin-
quos amicos-
que tractave-
rit.

Caligulae su-
perbia & vic-
lentia erga Se-
natum, ma-
gistratus &
ceteros ordi-
nes.

Per quæ Ca-
ligula sævi-
tiam ingenii
ostendit.

CAP. XXVI. Leve ac frigidum sit his adde-
re quo propinquos amicosque pacto tractave-
rit. (104) Ptolemæum regis Jubæ filium, con-
sobrinum suum (erat enim & is M. Antonii ex
Selenâ (e) filia nepos) & in primis ipsum Ma-
cronem, ipsam Enniam, adjutores Imperii,
quibus omnibus pro necessitudinis jure, pro-
que meritorum gratia cruenta mors persoluta
est. Nihilo reverentior leniorve erga Sena-
tum, quosdam summis honoribus functos, ad
essendum sibi occurrere (f) togatos per aliquot
passuum millia, & cœnanti, modo ad pluteum,
modo ad pedes stare succinctos linteo, passus
est: alios cum clam interemisset, citare nihilo
minus ut vivos perseveravit, paucos post dies
voluntaria morte periisse mentitus. Coss. ob-
litis de natali suo edicere, abrogavit magistra-
tum, fuitque per triduum sine summa potesta-
te Resp. Quæstorem suum in conjuratione no-
minatum flagellavit veste detracta, subjectaque
militum pedibus, quo firme verberaturi insi-
sterent. Simili superbia violentiaque ceteros
tractavit ordines. Inquietatus fremitu gratui-
ta in Circo loca de media nocte occupantium,
omnes fustibus abegit. Elisi (g) per eum tu-
multum viginti amplius equites Romani, toti-
dem matronæ, super innumeram turbam cæ-
teram. Scenicis ludis, inter plebem & equitem
causam discordiarum ferens, decimas maturius
dabat, ut equestria ab infimo quoque occu-
parentur. Gladiatorio munere, reductis inter-
dum flagrantissimo Sole velis, emitti quem-
quam vetabat: remotoque ordinario appa-
ratu, rabidas feras vilissimos senio confectos gla-
diatores quoque pegmares, patresfamilia-
rum notos, sed insignes debilitate aliqua corporis
subjiciebat. Ac nonnumquam horreis præclu-
sis, Populo famem indixit (h).

CAP. XXVII. SÆVITIAM ingenii per hæc
maxime ostendit. Cum ad saginam ferarum
muneri præparatarum carius pecudes compa-
rarentur, ex noxiis laniandos adnotavit: & cu-
stodiarum seriem recognoscens, nullius inspe-
cto elogio, stans tantummodo intra porticum
mediam, a calvo ad calvum duci imperavit. Vo-
tum exegit ab eo qui pro salute sua gladiato-
riam operam promiserat, spectavitque ferro
dimicantem, nec dimisit nisi victorem, &
post multas preces. Alterum qui se periturum
ea de causa voverat, cunctantem pueris tradi-
dit verbenatum insultatumque, qui votum re-
poscentes per vicos agerent, quoad præcipita-
retur ex aggere. Multos honesti ordinis, de-
formatos prius stigmatum notis, ad metalla,
aut ad viarum munitiones, aut ad bestias con-
demnavit, aut bestiarum more quadrupedes
cavea coercuit, aut medios ferra dissecuit. Nec

omnes gravibus ex causis, verum male de mu-
nere suo opinatos, vel quod numquam per
Genium suum deierassent. Parentes suppli-
cio filiorum interesse cogebat. Quorum uni
valetudinem excusanti lecticam misit: alium
è spectaculo pœnæ epulis statim adhibuit, at-
que omni comitate ad hilaritatem & jocos pro-
vocavit. Curatorem munerum ac venationum
per continuos dies in conspectu suo catenis (i)
verberatum non prius occidit, quam offen-
sus putrefacti cerebri odore. Atellanæ poë-
tam, ob ambigui joci versiculum, media Am-
phitheatri harena igni cremavit. Equitem Ro-
manum objectum feris, cum se innocentem
proclamasset, reduxit: abscissaque lingua, rur-
sus induxit.

CAP. XXVIII. Revocatum quendam à ve-
tere exilio sciscitatus, quidnam ibi facere con-
sueisset, respondente eo per adulationem: Deos
semper oravi, ut, quod venit, perviret Tiberius,
& tu imperares: opinans sibi quoque exsules
suos (k) mortem imprecari, misit circum in-
sulas, qui universos contrucidarent. Cum dis-
cerpi Senatorem concupisset, subornavit qui
ingredientem curiam, repente hostem publi-
cum appellantes, invaderent, graphiisque con-
fossam lacerandum ceteris traderent. Nec
ante satiatus est, quam membra & artus & vi-
scera hominis tracta per vicos, atque ante se
congesta vidisset.

CAP. XXIX. Immanissima facta augebat a-
trocitate verborum. Nihil magis in natura sua
laudare se ac probare dicebat, quam, ut ipsius
verbo utar, (105) ἀδίστατος. Monenti Anto-
niæ aviæ, tamquam parum esset non obedire:
Memento, ait, omnia mihi & homini licere (l).
Trucidaturus fratrem, quem metu veneno-
rum præmuniri medicamentis suspicabatur:
Antidotum, inquit, adversus Cæsarem? Relegatis
sororibus, non solum insulas habere se, sed etiam
gladios minabatur. Prætorium virum ex se-
cessu Anticyræ, quam valetudinis causa pe-
tierat, propagari (m) sibi commeatum sæpius
desiderantem, cum mandasset interimi, adjecit,
Necessariam esse sanguinis missionem, cui tam diu
non prodesset (n) elleborum. Decimo quoque
die, numerum puniendorum ex custodia sub-
scribens, Rationem se purgare dicebat. Gallis
Græcisque, aliquot uno tempore condemnatis,
gloriabatur Gallogræciam sese subegisse.

CAP. XXX. Non temere in quemquam, nisi
crebris & minutis ictibus animadverti passus
est: perpetuo notoque jam præcepto, Ita feri,
ut se mori sentiat. Punito per errorem no-
minis alio quam quem destinaverat, ipsum quo-
que paria meruisse dixit. Tragicum illud subin-
de jactabat, Oderint dum metuant.

Sæpe

(e) al. Helena vel Helene. (f) al. currere. (g) al. Elifque. (h) al. præclusus famem indu-
xit. (i) al. habenis. (k) al. exules suos sibi quoque. (l) al. Omnia mihi & heroibus in
omnibus licere. (m) al. prorogari. (n) al. profuisset.

(104) Ptolemæum Regis Jubæ filium) Juba Mauritanæ Rex Pompejanorum partium à Julio Dictatore victus, filium habuit Jubam
M. Antonii & Cleopatras generum, quam Selenam Suetonius alique appellant, quasi Lunam & Isidem, in matrimonium colloca-
verint, ex quo conjugio natus est Ptolemæus à Caligula necatus, de quo vide infra cap. XXXV. Hunc cum patre & avo ex numis
antiquis producamus. PATIN. loc. cit. pag. 220. Et quidem Tab. XXIX. num. 4. Jubam seniore, vultu crudelitatem præ se ferentem
Tab. XXX. num. 1. Jubam juniorem, diademate ornatum tanquam Rex Mauritanæ. Tab. XXX. num. 2. Eundem Jubam juniorem
exuviiis elephantinis superbientem, Tab. XXX. num. 3. Ptolemæum Jubæ junioris filium, de quo Auctor loquitur, litteræ R. A. par-
tis aversæ significant Regem Africæ. Dn. de KLETTENBERG.

(105) ἀδίστατος) Hoc est: inaverecundiam.

Caligulae sæ-
vitiæ contra
exsules suos.

Caligula im-
manissima fa-
cta atrocitate
verborum au-
get.

Sæpe in cunctos pariter Senatores, ut Sejanii clientes, aut matris ac fratrum suorum delatores, invecus est: prolatis libellis, quos crematos simulaverat, defensionemque Tiberii sævitia, quasi necessaria, cum tot criminantibus credendum esset. Equestrem ordinem, ut scenæ harenæque devotum assidue proscidit. Inensus turbæ faventi adversus studium suum exclamavit: *Utinam Pop. Rom. unam cervicem haberet.* Cumque Tetrinius latro postularetur, & qui postularent, *Tetrinios esse* ait. Retiarii tunicati quinque numero gregatim dimicantes, sine certamine ullo totidem secutoribus succubuerant: cum occidi juberentur, unus resumpta fuscina, omnes victores interemit. Hanc ut crudelissimam cædem & deflevit edicto, & eos qui spectare (o) sustinuisent, execratus est.

Caligulæ querela de felicitate suorum temporum.

CAP. XXXI. Queri etiam palam de conditione temporum suorum solebat: *quod nullis calamitatibus publicis insignirentur.* Augusti principatum, clade Variana: Tiberii, ruina spectaculorum apud Fidenas, memorabile factum; sui oblivionem imminere prosperitate rerum. Atque identidem exercituum cædes, famem, pestilentiam, incendia, hiatum aliquem terræ optabat.

Caligulæ crudelitas inter ludos & epulas.

CAP. XXXII. ANIMUM quoque remittenti, ludoque & epulis dedito, eadem dictorum factorumque sævitia aderat. Sæpe in conspectu prandentis vel commissantis, seriæ quæstiones per tormenta habebantur. Miles decollandi artifex quibuscumque è custodia capita amputabat. Puteolis dedicatione pontis, quem excogitarum ab eo significavimus, cum multos è littore invitasset ad se, repente (p) omnes præcipitavit. Quosdam gubernacula apprehendentes, contis remisque detruxit in mare. Romæ publico epulo servum, ob detractam lectis argenteam laminam, carnifici confestim tradidit, ut manibus abscissis, atque ante petus è collo pendentibus, præcedente titulo, qui causam pænæ indicaret, per cætus epulantium circumduceretur. Mirmillonem è ludo rudibus secum batuentem, & sponte prostratum, confodit ferrea sica, ac more victorum cum palma discurret. Admota altaribus victima, succinctus poparum habitu, elato alte malleo, cultrarium mactavit. Lautiore convivio effusus subito in cachinnos, Coss. qui juxta cubabant, quidnam rideret, blande quærentibus: *Quid, inquit, nisi uno meo nutu jugulari utrumque vestrum statim posse?*

Inter jocos patitur.

CAP. XXXIII. Inter varios jocos, cum assistens simulacro Jovis, Apellem tragædum consulisset, *uter illi major videretur*, cunctantem flagellis discidit: collaudans subinde vocem deprecantis, quasi etiam in gemitu prædulcem. Quoties uxoris vel amiculæ collum exoscularetur, addebat: *Tam bona cervix, simulacrum jussero, demetur.* Quin & subinde jactabat, *Exquisitum se vel fidiculis de Cæsonia sua, cur eam tanto opere diligeret.*

CAP. XXXIV. NEC MINORE livore ac malignitate quam superbia sævitiaque pæne adversus omnis ævi homines (q) grassatus est. Statuas virorum illustrium, ab Augusto ex Capitolina area propter angustias in Martium Campum collatas (r), ita subvertit atque disjecit, ut restitui salvis titulis non valuerint. (s) Veritatemque posthac viventium cuiquam usquam statuam aut imaginem, nisi consulto se (t) & auctore, poni. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis. *Cur enim sibi non liceret, dicens, quod Platoni licuisset (u), qui eum è civitate, quam constituerebat, ejecerit?* Sed & Virgilii & Titi Livii scripta & imagines, paullum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoveret (x): quorum alterum, *ut nullius ingenii, minimæque doctrinæ: alterum, ut verbosum in historia negligentemque carpebat.* De juris quoque consultis, quasi scientiæ eorum omnem usum aboliturus sæpe jactavit, *Se, me hercle (y), effecturum, ne quid respondere possint præter eum (z).*

Caligulæ livor & malignitas adversus omnis ævi homines.

CAP. XXXV. Vetera familiarum insignia nobilissimo cuique ademit: Torquato torquem, Cincinnato crinem, Cn. Pompejo stirpis antiquæ, Magni cognomen (a). Ptolemæum, de quo retuli, & arcessitum (b) è regno, & exceptum honorifice, non alia de causa repente percussit, quam quod edente se munus, ingressum spectacula, convertisse hominum oculos fulgore purpureæ abollæ animadvertit. Pulchros & comatos, quoties sibi occurrerent, occipitio raso deturpabat. Erat Esus Proculus (c) patre primipilari, ob egregiam corporis amplitudinem & speciem *Colosseros (d)* dictus. Hunc è spectaculis detractum, repente & in harenam deductum Threci (e), & mox hoplomacho comparavit, bisque victorem constringi sine mora jussit, & pannis oblitum vicitim circumduci, ac mulieribus ostendi, deinde jugulari. Nullus denique tam abjectæ conditionis, tamque extremæ fortis fuit, cujus non commodis obrectaret. Nemorensi (f) regi, quod multos jam annos potiretur sacerdotio, validiorem adversarium subornavit. Cum quodam die muneris, essedario Porio, ob prosperam pugnam (g) servum suum manumittenti, studiosius plausum esset, ita se proripuit è spectaculis, ut calcata lacinia togæ, præceps per gradus iret indignabundus, & clamitans, *Dominum gentium Populum ex re levissima plus bonoris gladiatori tribuentem, quam consecratis principibus, aut præsentis sibi.*

Caligulæ invidia contra omnes.

CAP. XXXVI. PUDICITIÆ neque suæ, neque alienæ pepercit. M. Lepidum, Mnesterem pantomimum, quosdam obfides dilexisse fertur, commercio mutui stupri. Valerius Catullus (h) consulari familia juvenis, stupratum à se, ac latera sibi contubernio ejus defessa, etiam vociferatus est. Super sororum incesta, & notissimum prostitutæ Pyralidis amorem, non temere ulla illustriore scæmina abstinuit: quas plerumque cum maritis ad cœnam vocatas, præterque pedes suos transeuntes, diligenter,

Caligulæ luxuria & libido.

(o) al. & deflevit, & eos edicto qui spectare &c. (p) al. è ponte. (q) al. omne genus hominum. (r) al. collocatas. al. signatas. (s) al. potuerint. (t) al. se consulto. (u) al. licuit. (x) al. amoverit. (y) al. Semel hercle. (z) al. præter æquum. (a) al. nomen. (b) al. arcessitum. (c) al. Eratius Proculus. (d) al. Colosseos. (e) al. Thraci. (f) al. Nemereffi. (g) al. post prosperam pugnam. (h) al. Catulus.

ac lente, mercantium more, considerabat: etiam faciem manu allevans, si quæ pudore submitterent. Quoties deinde libuisset egres- sus triclinio, cum maxime placitam sevocasset, paullo post recentibus adhuc lasciviæ notis reversus vel laudabat palam, vel vituperabat, singula enumerans (i) bona malave corporis, atque concubitus. Quibusdam absentium ma- ritorum nomine repudium ipse misit, iussitque in acta referri.

Caligulae lu-
xuria in bal-
neis.

Conviviis.

Ædificiis.

Et aliis operi-
bus.

Caligulae ra-
pinæ & extor-
siones.

CAP. XXXVII. NEPOTINIS (k) sumptibus omnium prodigorum ingenia superavit: com- mentus novum balnearum usum, portentosissi- ma genera ciborum, atque cœnarum: ut cali- dis frigidisque unguentis lavaretur: pretiosis- simas margaritas aceto liquefactas (l) forberet: conviviis ex auro panes & opsonia apponeret: *Aut frugi hominem esse oportere dictitans, aut Cæsarem.* Quin & nummos non mediocris summæ, è fastigio basilicæ Juliæ per aliquot dies sparsit in plebem. Fabricavit & de cedris Liburnicæ, gemmatis puppibus, versicolori- bus velis, magna thermarum & porticum & tricliniorum laxitate, magnæque etiam vitium & pomiferarum arborum varietate: quibus discumbens de die inter choros ac sympho- nias, littora Campaniæ peragraret. In extru- ctionibus prætoriorum atque villarum omni ratione potthabita, nihil tam efficere concupi- scebat, quam quod posse effici negaretur. Et jactæ itaque moles infesto ac profundo mari, excisæ (m) rupes durissimi filicis, & campi montibus aggere æquati, & complanata fossu- ris montium juga, incredibili quidem celeri- tate, cum moræ culpa capite lueretur. Ac ne singula enumerem, immensas opes, totum- que illud Tiberii Cæsaris, vices ac septies mil- lies hs. non toto vertente anno absumpsit.

CAP. XXXVIII. EXHAUSTUS igitur atque egens, ad rapinas convertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & auctonum & ve- ctigalium genere. Negabat jure civitatem Ro- manam usurpare eos, quorum majores sibi posterisque eam impetrassent, nisi filii essent. Neque enim intelligi debere *posteris* ultra hunc gradum. Prolataque Divorum Julii & Augu- sti diplomata, ut vetera & obsoleta deslebat (n). Arguebat & perperam editos census, quibus postea quacumque de causa quidquam incre- menti accessisset. Testamenta primipilariū, qui ab initio principatus Tiberii, neque illum neque se heredem reliquissent, ut ingrata re- scidit. Item cæterorum, ut irrita & vana, quoscumque quis diceret (o) hærede Cæsare mori destinasse. Quo metu injecto, cum jam & ab ignotis inter familiares, & à parentibus inter liberos palam heres nuncuparetur, deri- fores vocabat: quod post nuncupationem vi- vere perseverarent, & multis venenatas ma- tteas (p) misit. Cognoscebat autem de tali- bus causis, taxato prius modo summæ, ad quam conficiendum (q) consideret, confecto

demum excitabatur. Ac ne paullulum qui- dem moræ patiens, super quadraginta reos quondam ex diversis criminibus una sententia condemnavit, gloriatusque est expergefactæ fomno Cæsoniæ (r), *quantum egisset, dum ea meridiaret.* Auctione proposita, reliquias o- mnium spectaculorum subjecit, & venditavit: exquirens per se pretia, & usque eo extendens, ut quidam immenso coacti quædam emere, ac bonis exuti, venas sibi inciderent. Nota res est, Aponio Saturnino inter subsellia dor- mitante, monitum à Cajo præconem, ne præ- torium virum crebro capitis motu nutantem sibi præteriret: nec licendi finem factum, quo- ad tredecim gladiatores hs. nonagies ignoran- ti addicerentur.

CAP. XXXIX. In Gallia quoque, cum da- mnatarum sororum ornamenta, & supellecti- lem, & servos, atque etiam liberos, immen- sis pretiis vendidisset: invitatus lucro, quid- quid instrumenti veteris aulæ erat, ab Urbe repetiit: comprehensis ad deportandum mè- ritoriiis quoque vehiculis, & pistrinensibus ju- mentis: adeo, ut & panis Romæ sæpe defice- ret, & litigatorum plerique, quod occurrere absentes ad vadimonium non possent, causa caderent. Cui instrumento distrahendo nihil non fraudis ac lenocinii adhibuit: modo ava- ritia singulos increpans, & *quod non puderet eos locupletiores esse, quam se;* modo poeniten- tiam simulans, quod principalium rerum pri- vatis copiam faceret. Compererat provincia- lem locupletem ducenta hs. numerasse voca- toribus, ut per fallaciam convivio interpone- retur, nec tulerat moleste tam magno æstima- ri honorem cœnæ suæ. Huic postero die se- denti in auctione misit, qui nescio quid fri- voli ducentis millibus traderet: diceretque *cæ- naturum apud Cæsarem vocatu ipsius.*

CAP. XL. Vectigalia nova atque inaudita, primum per publicanos, deinde quia lucrum exuberabat, per centuriones tribunosque præ- torianos exercuit: nullo rerum aut hominum genere omisso, cui non tributū aliquid impone- ret. Pro eduliis (s) quæ tota Urbe venirent, certum statumque (t) exigebatur. Pro litibus atque judiciis ubicumque conceptis, quadrage- sima summæ, de qua litigaretur: nec sine pœ- na, si quis composuisse vel donasse negotium convinceretur. Ex gerulorum diurnis quæsti- bus pars octava, ex capturis prostituerarum, quantum quæque uno concubitu mereret. Additumque ad caput legis, ut tenerentur pu- blico, & quæ meretricium, & quæ lenocini- um (u) fecissent: nec non & matrimonia ob- noxia essent.

CAP. XLI. Hujusmodi vectigalibus indi- ctis, neque propositis, cum per ignorantiam scripturæ multa commissæ fierent, tandem fla- gitante Populo Romano proposuit quidem le- gem: sed & minutissimis litteris, & augustis- simo loco, uti ne cui describere liceret. Ac

I

Caligulae tur-
pia lucra.

Caligulae ve-
ctigalia nova
& fordidi que-
ritus.

(i) al. numerans. (k) al. Nepotatus. (l) al. pretiosissima margarita aceto liquefacta. (m) al. & excisæ. (n) al. delebat. (o) al. quos quis diceret. (p) al. matteas vel mat- theas. (q) al. ad quam faciendam vel faciendum. al. ad quam conficiendam. (r) al. expergefacta è fomno Cæsonia. (s) al. edulibus. (t) al. statutumque. (u) al. quive lenocinium.

ne quod non manubiarum genus experiretur, lupanar in palatio constituit: distinctisque & instructis pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus matronæ ingenuique starent. Misit circum fora, & basilicas nomenclatores ad invitandos in libidinem (x) juvenes senesque: præbita advenientibus pecunia fenebris, appositisque (y) qui nomina palam subnotarent, quasi adjuvantium Cæsaris reditus. Ac ne ex lusu quidem aleæ compendium spernens, plus mendacio atque etiam perjurio lucrabatur. Et quondam proximo collusori, demandata vice sua, progressus in atrium domus, cum prætereuntes duos equites Romanos locupletes sine mora corripere, confiscarique iussisset, exultans rediit, gloriansque *numquam se prospere alea usum.*

Caligula frenas petiræ recipit.

CAP. XLII. Filia vero nata, paupertate, nec jam imperatoria modo, sed & patria conquerens onera, collationes in alimoniam atque dotem puellæ recepit. Edixit & frenas ineunte anno se recepturum: stetitque in vestibulo ædium Kalend. Januariis ad captandas stipēs, quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat. Novissime contrectandæ pecuniæ cupidine incensus, sæpe super immensos aureorum acervos patentissimo diffusos loco, & nudis pedibus spatatus, & toto corpore aliquamdiu volutatus est (z).

Caligula militiæ & expeditionis Germanicæ ludibrium plena.

CAP. XLIII. MILITIAM resque bellicas semel attigit, neque ex destinato, sed cum ad visendum nemus flumenque Clitumni Mevaniæ processisset: admonitus de supplendo numero Batavorum, quos circa se habebat, expeditionis Germanicæ impetum cepit (a): neque distulit, sed legionibus & auxiliis undique excitis, dilectibus (b) ubique acerbissime actis, contracto & omnis generis commeatu, quantum numquam ante alius, iter ingressus est, confecitque modo tam festinanter & rapide, ut prætorianæ cohortes contra morem signa jumentis imponere, & ita subsequi cogerentur: interdum adeo segniter & delicate, ut octophoro veheretur, atque à propinquarem urbium plebe verri sibi vias, & conspergi propter pulverem exigeret.

Caligula gesta in castris.

CAP. XLIV. Postquam castra attigit, ut se acrem & severum ducem ostenderet, legatos, qui auxilia serius ex diversis locis adduxerant, cum ignominia dimisit. At in exercitu recensendo, plerisque centurionum maturis jam, & nonnullis ante paucissimos quam consummaturi essent dies, primos pilos ademit, causatus senium cujusque & imbecillitatem: cæterorum increpita cupiditate, commoda emeritæ militiæ ad sexcentorum millium (c) summam rescidit. Nihil autem amplius quam Adminio Cinobellini Britannorum regis filio, qui pulsus à patre, cum exigua manu transfugerat, in deditionem recepto, quasi universa tradita insula, magnificas Romam litteras

misit, monitis speculatoribus (d), ut vehiculo ad Forum usque & Curiam pertenderent; nec nisi in æde Martis, ac frequente Senatu, Coss. traderent.

CAP. XLV. Mox deficiente belli materia; paucos de custodia Germanos trajici: oculique trans Rhenum iussit: ac sibi post prandium, quam tumultuosissime adesse hostem nuntiari. Quo facto, proripuit se cum amicis & parte equitum prætorianorum in proximam silvam, truncatisque arboribus, & in modum tropæorum adornatis, ad lumina reversus, eorum quidem qui secuti non essent timiditatem & ignaviam corripuit: comites autem & participes victoriæ, novo genere ac nomine coronarum donavit, quas distinctas Solis ac Lunæ, siderumque specie, *exploratorias* appellavit. Rursus obsides quosdam abductos è litterario (e) ludo, clamque præmissos, deserto repente convivio cum equitatu infecutus, veluti profugos ac reprehensos in catenis reduxit: in hoc quoque mimo præter modum intemperans. Repetita cœna renuntiantes coactum agmen, sicut erant, loricated ad discumbendum adhortatus est. Monuit etiam notissimo Virgilii versu, *Durarent, secundisque se rebus servarent.* Atque inter hæc absentem Senatum, Populumque gravissimo objurgavit edicto, quod *Cæsare præliante & tantis discrimenibus (f) obiecto, tempestiva (g) convivio, circum & theatra & amœnos secessus celebrarent.*

Caligula militum præmiis donat.

CAP. XLVI. Postremo quasi perpetraturus bellum, directâ acie in littore Oceani, ac ballistis machinisque dispositis, nemine gnaro aut opinante (h) quidnam cœpturus esset, repente ut conchas legerent, galeasque & sinus replerent, imperavit: *spolia Oceani* vocans, *Capitolio Palatioque debita.* Et in indicium victoriæ altissimam turrem (i) excitavit: ex qua, ut Pharo (k), noctibus ad regendos navium cursus, ignes emicarent: pronuntiatoque militi donativo, centenis viritim denariis, quasi omne exemplum liberalitatis supergressus: *Abite, inquit, læti, abite locupletes.*

Caligula ridicula expeditio contra Oceanum.

CAP. XLVII. Conversus hinc ad curam triumphi, præter captivos & transfugas barbaros, Galliarum quoque procerissimum quemque, & ut ipse dicebat, (105) *Ἀξιολογία μὲν βεβύτων*, ac nonnullos ex principibus legit, ac posuit ad pompam: cœgitque non tantum rutilare, & submittere comam, sed & sermonem Germanicum addiscere, & nomina barbarica ferre. Præcepit etiam triremes, quibus introierat Oceanum, magna ex parte itinere terrestri Romam devehî. Scripsit & procuratoribus, *Triumphum appararent quam minima summa; sed quantus numquam alius fuisset: quando in omnium hominum bona jus haberent.*

Caligula cura triumphi.

CAP. XLVIII. Priusquam provincia de cederet, consilium iniit nefandæ atrocitatis, legiones,

Caligula nefarium consilium trucidandi legiones aliquot.

(x) al. ad libidinem. (y) al. præbita advenientibus pecunia fenebris, appositisque &c. (z) al. voluptatus est. (a) al. fecit. (b) al. delectibus. (c) al. sex millium. (d) al. speculatoribus. (e) al. à litterario. (f) al. criminibus. (g) al. intempestiva. (h) al. ac opinante. (i) al. turrim. (k) al. ut ex Pharo.

(105) *Ἀξιολογία μὲν βεβύτων* Hoc est: Dignum qui in triumpho ducatur.

giones, quæ post excessum Augusti seditionem olim moverant, contrucidandi: quod & patrem suum Germanicum ducem, & se infantem tunc obsedissent. Vixque à tam præcipiti cogitatione revocatus, inhiberi nullo potuit modo, quin decimare velle perseveraret. Vocatas itaque ad concionem inermes, atque etiam gladiis depositis (l), equitatu armato circumfedit. Sed cum videret, suspecta re, plerosque dilabi ad resumenda, si qua vis fieret, arma, profugit concione (m), confestimque Urbem petiit, deflexa omni acerbitate in Senatum, cui ad avertendos (n) tantorum dedecorum rumores palam minabatur: querens inter cætera, fraudatum se iusto triumpho, cum ipse paullo ante, ne quid de honoribus suis ageretur, etiam sub mortis poena denuntiasset.

Caligula dicta
sæva in reditu.

CAP. XLIX. Aditus ergo in itinere à legatis amplissimi ordinis, ut maturaret orantibus, quam maxima voce, *Veniam*, inquit, *veniam*, & *hic mecum*, capulum gladii crebro verberans quo cinctus erat. Edixit & *reverti se, sed his tantum qui optarent, equestri ordini & Populo: nam se neque civem, neque principem Senatui amplius fore*. Veruit etiam quemquam (o) Senatorum sibi occurrere: atque omisso, vel dilato triumpho, ovans Urbem natali suo ingressus est. Intraque quartum mensem periit, ingentia facinora ausus, & aliquanto majora moliens. Siquidem proposuerat, Antium, deinde Alexandriam commigrare, interempto prius utriusque ordinis electissimo quoque. Quod ne cui dubium videatur, in secretis ejus reperti sunt duo libelli, diverso titulo: alteri GLADIUS, alteri PUGIO index erat. Ambo notas & nomina continebant morti destinatorum. Inventæ & arca ingens, variorum venenorum plena: quibus mox à Claudio demersis, infecta maria traduntur, non sine piscium exitio, quos enectos (p) æstus in proxima littora eiecit.

Malum ejus
propositum.

Et venena re-
perta.

Caligula sta-
tura corporis.

CAP. L. STATURA fuit eminenti, ex pallido (q) colore, corpore enormi, gracilitate maxima cervicis & crurum, & oculis & temporibus concavis, fronte lata & torva, capillo raro, ac circa verticem nullo, hirsutus cætera. Quare transeunte eo, prospicere ex superiore parte, aut omnino quacumque de causa *capram* nominare, criminofum exitiale habebatur. Vultum vero natura horridum ac tetrum etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem. Valetudo ei neque animi, neque corporis consistit. Puer comitali morbo vexatus: in adolescentia ita patiens laborum erat, ut tamen nonnumquam subita defectione (r) ingredi, stare, colligere semet ac sufferre vix posset. Mentis valetudinem & ipse senserat: ac subinde de secessu, deque purgando crebro cogitavit. Creditur potionatus à Cæsonia uxore, amatorio quidem medicamento, sed quod in furorem verterit. Incitabatur insomnio maxi-

Ac valetudo
corporis

& mentis.

me, neque enim plus quam tribus nocturnis horis quiescebat, ac ne his quidem placida quiete, sed pavida miris rerum imaginibus, ut qui inter cæteras, pelagi quondam speciem colloquentem secum videre visus sit. Ideoque magna parte noctis, vigiliæ cubandique tædio, nunc toro residens, nunc per longissimas porticus vagus, invocare idemtidem atque expectare lucem consueverat.

CAP. LI. Non immerito mentis valetudini attribuerim diversissima in eodem vitia, summam confidentiam, & contra, nimium metum. Nam qui deos tantopere (s) contemneret, ad minima tonitrua & fulgura connivere, caput obvolvere, ad vero majora proripere se è strato, sub lectumque condere (t) solebat. Peregrinatione quidem Siciliensi, irrifis multorum (u) locorum miraculis, repente à Messana noctu profugit, Ætnæi verticis fumo ac murmure pavefactus. Adversus Barbaros quoque minacissimus, cum trans Rhenum inter angustias densumque agmen iter effedo faceret, dicente quodam, *Non mediocrem fore consternationem, sicunde hostis appareat*, equum illico conscendit: ac propere versus ad pontes, ut eos calonibus & impedimentis stipatos reperit, impatiens moræ, per manus ac super capita hominum translatus est. Mox etiam audita rebellione Germaniæ, fugam & subsidia fugæ, classes apparabat: uno solatio acquiescens, transmarinas certe (x) sibi superfuturas provincias, si victores Alpium juga, ut Cimbri, vel etiam Urbem, ut Senones quondam, occuparent: unde credo percussoribus ejus postea consilium natum, apud tumultuantes milites ementiendi, ipsum sibi manus intulisse, nuntio malæ pugnæ perterritum.

Caligula con-
fidentia & ni-
mius metus.

CAP. LII. VESTITU, calceatuque, & cætero habitu, neque patrio, neque civili ac ne virili quidem, ac denique humano (y) semper usus est. Sæpe depictas gemmatasque indutus pænulas, manuleatus & armillatus in publicum processit: aliquando sericatus, & cycladatus, ac modo in crepidis vel cothurnis, modo in speculatoria caliga, nonnumquam focco muliebri, plerumque vero aurea barba, fulmen tenens, aut fuscina (z), aut caduceum, deorum insignia, atque etiam Veneris cultu conspectus est. Triumphalem quidem ornatum etiam ante expeditionem assidue gestavit: interdum & magni Alexandri thoracem, repetitum è conditorio ejus.

Caligula ve-
stes cæterique
habitus.

CAP. LIII. Ex DISCIPLINIS (a) liberalibus minimum eruditioni, eloquentiæ plurimum attendit, quantumvis facundus & promptus: utique si perorandum in aliquem esset, irato & verba & sententiæ suppetebant: pronuntiatio quoque & vox, ut neque eodem loci præ ardore confisteret, & exaudiretur à procul stantibus. Peroraturus *stricturum se lucubrationis suæ telum minabatur*: lenius comptiusque scribendi genus adeo contemnens, ut Senecam tum maxime placentem, *commissions meras*

Caligula di-
sciplina libe-
rales.

1. 2

(l) al. dispositis. (m) al. concionem. (n) al. animadvertendos. (o) al. quemque. (p) al. evectos. (q) al. pallido. (r) al. defectione. (s) al. tanto opere. (t) al. concedere. (u) al. irrifis multum. (x) alii tō certe omittunt. (y) al. ac denique non humano. (z) al. ac fuscina. (a) al. E disciplinis.

meras componere & *bavenam esse sine calce* diceret. Solebat etiam prosperis oratorum actionibus rescribere, & magnorum in Senatu reorum accusationes defensionesque meditari: ac, prout stylus cesserat, vel onerare sententia sua quemque, vel sublevare, equestri quoque ordine ad audiendum invitato per edicta.

Caligula studium aliarum artium diversissimum.

CAP. LIV. Sed & aliorum generum artes studiosissime & diversissimas exercuit. Threx (b) & auriga, idem cantor, atque saluator. Batebat pugnatoriis (c) armis, aurigabat exstructo plurifariam circo. Canendi ac saltandi voluptate ita efferrebat, ut ne publicis quidem spectaculis temperaret, quo minus & tragædo pronuntianti concineret: & gestum histrionis quasi laudans vel corrigens palam effingeret. Nec alia de causa videtur eo die quo perijt, pervigilium indixisse, quam ut initium in scenam prodeundi licentia temporis auspicaretur. Saltabat autem nonnumquam etiam noctu: & quondam tres consulares secunda vigilia in palatium accitos, multaque & extrema metuentes super pulpitem collocavit, deinde repente magno tibiæ & scabellorum crepitu, cum palla tunicaque talari profiliuit, ac desaltato cantico abiit. Atque hic tam docilis ad cætera, natæ nesciit.

Caligula nimius favor erga eos, quorum studio tenebatur.

CAP. LV. Quorum vero studio tenebatur, omnibus ad insaniam favit. Mnestherem pantomimum etiam inter spectacula osculabatur, ac si quis saltante eo vel leniter obstreperet, detrahi iustum manu sua flagellabat. Equiti Romano tumultuanti, per centurionem denuntiavit, abiret (d) sine mora Ostiam, perferretque ad Ptolemæum regem in Mauritaniam codicillos suos. Quorum exemplum erat: *Ei, quem istuc misi, neque boni quidquam, neque mali feceris.* Threces (e) quosdam Germanis corporis custodibus præposuit. Myrmillonum armaturas recidit (f). Columbo victori, leviter tamen saucio venenum in plagam addidit, quod ex eo *Columbinum* appellavit. Sic certe inter alia venena scriptum ab eo repertum est. Prasinæ factioni ita addictus & deditus, ut cœnaret in stabulo assidue, & maneret. Agitatori Cythico commiffatione quadam in apophoretis vicies HS. contulit. Incitato equo, cujus causa pridie Circenses, ne inquietaretur, vicinæ silentium per milites indicare solebat, præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterque purpurea tegumenta, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & suppellectilem dedit, quo lau-

tius nomine ejus invitati, acciperentur: consulum quoque traditur destinasse.

CAP. LVI. Ita bacchantem atque grassantem non defuit plerisque animus adoriri. Sed una alteraque (g) conspiratione detecta, aliis per inopiam occasionis cunctantibus, duo consilium communicaverunt, perfeceruntque: non sine conscientia potentissimorum libertorum præfectorumque prætorii: quod ipsi quoque, etsi falso, in quadam conjuratione quasi participes nominati, suspectos tamen se & invisos sentiebant. Nam & statim seductis magnam fecit invidiam, *districto gladio affirmans sponte se periturum, si & illis morte dignus videretur*: nec cessavit ex eo criminari alterum alteri, atque inter se omnes committere. Cum placuisset Palatinis ludis (h) spectaculo egressum meridie aggredi, primas sibi partes Cassius Chærea tribunus cohortis prætoriae deposcit, quem Cajus seniore jam, ut mollem & effœminatum denotare omni probro consueverat: & modo, signum petenti, *PRIAPUM* aut *VENEREM* dare: modo ex aliqua causa agenti gratias, osculandam manum offerre, formatam commotamque in obscœnum modum.

Conspirationes & conjurationes in Caligulam.

Novissima conspiratio Chærea Cassii

CAP. LVII. Futuræ cædis multa prodigia extiterunt. Olympiæ simulacrum Jovis, quod dissolvi transferrique Romam placuerat, tantum cachinnum repente edidit, ut machinis labefactis opifices diffugerint. Supervenitque illico quidam Cassius quoque nomine, *jussum se somnio affirmans immolare taurum Jovi.* Capitolium Capuæ Idibus Martiis de cœlo raptum est: item Romæ cella Palatini (i) atriensis. Nec defuerunt qui conjectarent altero ostento periculum à custodibus domino portendi: altero cædem rursus insignem, qualis eodem die facta quondam fuisset. Consulenti quoque de genitura sua, Sylla (k) mathematicus *certissimam necem appropinquare* affirmavit. Monuerunt & (107) sortes Antiatinæ (l), *ut à Cassio caveret.* Quæ causa ille Cassium Longinum Asiæ tum Proconsulem occidendum delegaverat, immemor Chæream Cassium nominari. Pridie quam periret, somniavit consistere se in cœlo juxta folium Jovis, impulsamque ab eo dextri pedis pollice, & in terras præcipitatum. Prodigiis loco habita sunt etiam quæ forte illo ipso die paullo prius acciderant. Sacrificans respersus est phœnicopteri sanguine. Et pantomimus Mnesther tragædiam saltavit, quam olim

Prodigia futuræ cædis Caligulæ.

(b) al. Thrax. (c) al. propugnatoriis. (d) al. ut abiret. (e) al. Thraces. (f) al. recidit. (g) al. una & altera. (h) al. Palatini ludi. (i) al. cella Palatina. (k) al. Sulla. (l) al. Antianæ.

(107) Sortes Antiatinæ) Duæ Fortunæ Antii colebantur, altera scilicet Reducis nomine, altera Antiatina. Utramque in numo Tab. XXX. num. 4. pictam vulgavit & explicavit FULV. URSINUS in Familiis Rom. præcipue ex Macrobio, in Saturnal. Apud Antium Fortunæ templum erat famosissimum multorum etiam Principum donis ornatum, unde civitas Fortunæ ipsius tutela dicta est, quam sic alloquitur HORATIUS Ode XXV. Lib. I.

O Diva, gratum quæ regis Antium,
Præfens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel superbos
Verere funeribus triumphos.

Earum monumentum marmoreum visitur etiamnum Antii, ut scribit GRUTERUS pag. 72.

FORTUNIS ANTIATIBUS
M. ANTONIUS RUFUS AXIUS
DAMASCO S. D. D.

Caligulam Antii natam probat Auctor noster, cap. VIII. quod omnibus semper locis atque secessibus palatium non aliter quam natale solum dilexerit. Quare major erat fortassis ipsius erga Sortes Antiatinas religio. PATIN. loc. cit. pag. 241.

AR
I

AR
I

AR
I

AR
I

olim Neoptolemus tragædus ludis, quibus (108) rex Macedonum Philippus occisus est, egerat. Et cum in Laureolo mimo, in quo actor proripiens se ruina (m) sanguinem vomuit (n), ut plures secundarum certatim experimentum artis darent, cruore scena abundavit. Parabatur & in noctem spectaculum, quo argumenta inferorum per Ægyptios & Æthiopes explicarentur.

Caligula cædes.

CAP. LVIII. Nono Kalendas Februarias, hora quali septima (o), cunctatus an ad prandium surgeret, marcente (p) adhuc stomacho pridiani cibi onere, tandem suadentibus amicis egressus est. Cum in crypta, per quam transeundum erat, pueri nobiles ex Asia ad edendas in scena operas evocati, præpararentur, ut eos inspiceret hortareturque, restitit. Ac nisi princeps gregis algere se diceret, redire ac repræsentare spectaculum voluit. Duplex dehinc (q) fama est: alii tradunt alloquenti pueros à tergo Chæream cervicem gladio, cæsim graviter percussisse, præmissa voce: *Hoc age*. Dehinc Cornelium Sabinum, alterum è conjuratis tribunum, ex adverso trajecisse petus: alii, Sabinum, submota per conscios centuriones turba, signum more militiæ petisse (r), & Cajo *Jovem* dante, Chæream exclamasse: *Accipe iratum* (s): respicientique maxillam ictu discidisse. Jacentem, contractisque membris clamitantem *se vivere*, cæteri vulneribus triginta confecerunt. Nam signum erat omnium (t), *Repete*. Quidam etiam per obscæna ferrum adegerunt. Ad primum tumultum le-

Et mors, U. C. 793, p. C. N. 41.

ticarii cum asseribus in auxilium accurrunt (u): mox Germani corporis custodes, ac nonnullos ex percussoribus, quosdam etiam Senatores innoxios, interemerunt.

CAP. LIX. Vixit annis xxix, imperavit triennio & x. mensibus, diebusque viii. Cadaver ejus clam in hortos Lamianos asportatum, & tumultuario rogo semiambustum levi cespere obrutum est: postea per sorores ab exilio reversas erutum, crematum, sepultumque. Satis constat, prius quam id fieret, hortorum custodes umbris inquietatos: in ea quoque domo, in qua occubuerit, nullam noctem sine (109) aliquo terrore transactam, donec ipsa domus incendio consumpta sit. Perit una & uxor Cæsonia, gladio à centurione confossa, & filia parieti illisa.

Caligula ætas.
Fusus tumultuarii.

Mors uxoris & filia.

CAP. LX. Conditionem temporum illorum etiam per hæc existimare quivis possit. Nam neque cæde vulgata statim creditum est. Fuitque suspicio, ab ipso Cajo famam cædis simulatam & emissam, ut eo pacto erga se hominum mentes deprehenderet. Neque conjurati cuiquam imperium destinaverunt. Et Senatus in asserenda libertate adeo consensit, ut Coss. primo non in curiam, quia Julia vocabatur, sed in Capitolium convocarent. Quidam vero sententiæ loco abolendam Cæsarum memoriam ac diruenda templa censuerunt. Observatum autem notatumque est in primis, Cæsares omnes, quibus Caji prænomen fuit, ferro periisse, jam inde ab eo qui Cinnanis temporibus sit occisus.

Conditio temporum illorum.

Cæsares quibus Caji prænomen, ferro perierunt.

(m) al. prorepens è ruina. (n) al. vomit. (o) al. hora fere septima. (p) al. marcescente. (q) al. dein. (r) al. petiisse. (s) al. Accipe iratum. (t) al. omnibus. (u) al. accucurrunt.

(108) Rex Macedonum Philippus) JOSEPHI verba ex Lib. XIX. Antiqu. Judaicar. transcripsit CASAUBONUS paullo diversè sentientis: *Ὁμολογείται δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην γενέσθαι ἐν ἣ φιλίππον τὸν Αἰνίντε Μακεδόνων βασιλέα πτείνει Πανσανίας εἰς τῶν ἐταίρων, εἰς τὸ θέατρον εἰσιόντα.* Hoc est; Eundem diem fuisse ajunt, quo Philippus Amyntæ filius Rex Macedonum ab amico Pausania cæsus est, dum theatrum introgreditur. Fuit ille ut propria virtute, sic filio Alexandro M. notissimus, quare duos ejus argenteos numos Tab. XXXI. num. 1. & 2. prætermittere nefas ducerem. PATIN. loc. cit. pag. 243.

(109) Aliquo terrore) Vides territamenti speciem qua plus dæmon quam Deus indigitur. Exstant tamen inter meos numos duo rarissimi, Tab. XXX. num. 3. quibus Caligula sub habitu Jovis inter Pleiades conspicitur. Cave credas illos post ejus mortem cufos consecrationem indicare, cum illius omniumque Cæsarum memoriam abolendam, diruendaque templa quidam in Senatu censuerint, ut scribit Auctor noster cap. ult. Mallem eos referre ad Cap. XXII. ubi ita: Quidam eum LATIALEM JOVEM consalutaverunt. Templum etiam numini suo proprium & sacerdotes & excogitatissimas hostias instituit. In templo simulacrum stabat aureum iconicum &c. quale forte numis expressum est: quod Caligula superbiæ mire convenit. PATIN. loc. cit. p. 243.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER V.

TIB. CLAUDIUS DRUSUS CÆSAR.

CAPUT I.

Drusi patris
Claudii Cæsaris
nativitas.

ATREM Claudii Cæsaris Drusum, olim Decimum, mox Neronem prænomine, Livia, cum Augusto gravida nupsisset, intra mensem tertium peperit: fuitque suspicio, ex vitrico per adulterii consuetudinem procreatum. Statim certe vulgaris est versus.

(110) Τοῖς εὐτυχῶσι καὶ τρίμηναι παῖδες.

Res gestæ.

Is Drusus in quæsturæ præturæque honore, dux Rhætici, deinde Germanici belli, Oceanum septentrionalem primus Romanorum ducum navigavit, transque Rhenum fossas novi & immensi operis (x) effecit, quæ nunc adhuc DRUSINÆ vocantur. Hostem etiam frequenter cæsum, ac penitus in intimas solitudines actum, non prius destitit insequi, quam species barbaræ mulieris humana amplior, victorem tendere ultra sermone Latino prohibuisset. Quas ob res ovandi jus, & triumphalia ornamenta percepit: ac post præturam confestim inito consulatu, atque expeditione reperita, supremum diem morbo obiit, in æstivis castris, quæ ex eo *Scelerata* sunt appellata. Corpus ejus per municipiorum coloniarumque primo-

Mors.

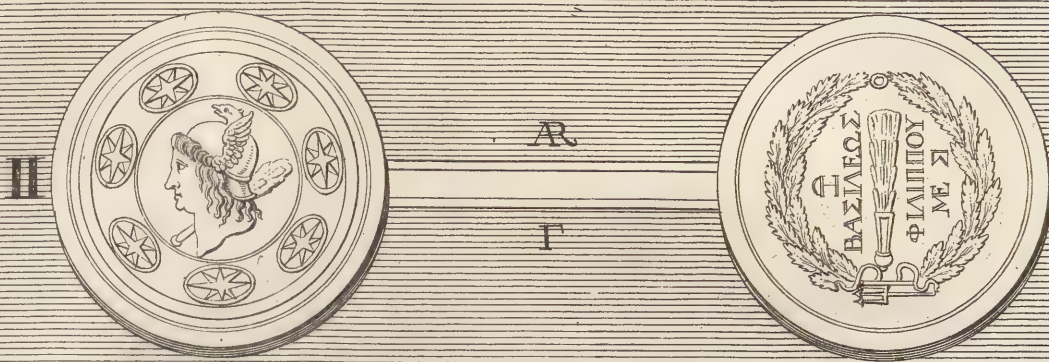
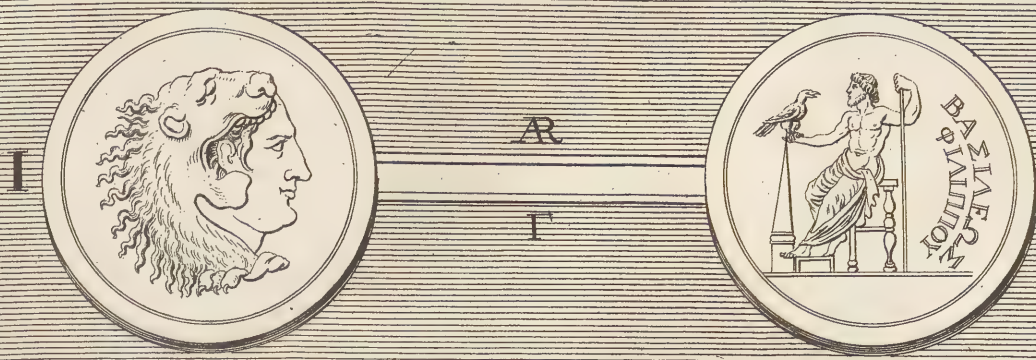
res, fuscipientibus obviis scribarum decuriis, ad Urbem devectum, sepultum est (y) in Martio campo. Cæterum exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps statim die quotannis miles decurreret, Galliarumque civitates publice supplicarent. Præterea Senatus inter alia complura, marmoreum arcum cum tropæis via Appia decrevit, & Germanici cognomen ipsi posterisque ejus. Fuisse autem creditur non minus gloriosi quam civilis animi. Nam ex hoste super victorias opima quoque spolia captasse, summoque sæpius discrimine duces Germanorum tota acie infectatus: nec dissimulasse umquam pristinum se Reip. statim quandoque restitutum, si posset (z). Unde existimo nonnullos tradere auctores, suspectum eum Augusto, revocatumque ex provincia; & quia cunctaretur, interceptum veneno. Quod equidem magis, ne prætermitterem, retuli, quam quia verum aut verisimile putem: cum Augustus tantopere & vivum dilexerit, ut cohæredem semper filius instituerit, sicut quondam in Senatu professus est, & defunctum ita pro concione laudaverit, ut deos precatus sit, *Similes ei Cæsares suos facerent: sibi que tam honestum quandoque exitum darent, quam illi dedissent.* Nec contentus elogium tumulo ejus versibus à se compositis insculpsisse, etiam vitæ memoriam prosa oratione composuit. Ex Antonia minore complures quidem liberos tulit: verum tres omnino reliquit, Germanicum, Livillam, Claudium.

Et honores
post obitum ei
decreti.

CAP. II.

(x) al. fossas magna vi & immensi operis. (y) al. sepultumque est. (z) al. quandocumque posset, restitutum.

(110) Τοῖς Hoc est: Veniunt beatis & trimestres liberi.

Claudii nati-
vitas.

Nomina.

Infantia, pue-
ritia & adole-
scentia.Spernitur ab
omnibus ut
animo simul
& corpore he-
berato.Augusti iudi-
cia de Claudio

CAP. II. CLAUDIUS natus est, Iulo Antonio, Fabio Africano Coss. Kalend. Augustis, Lugduni, eo ipso die quo primum ara ibi Augusto dedicata est, appellatusque TIBERIUS CLAUDIUS DRUSUS. Mox fratre majore in Juliam familiam adoptato, Germanici cognomen assumpsit. Infans autem relictus à patre, ac per omne fere pueritiæ atque adolescentiæ tempus, variis & tenacibus morbis confectus est: adeo ut animo simul & corpore heberato, ne progressa quidem ætate, ulli publico privatoque (a) muneri habilis existimaretur. Diu, atque etiam post (b) tutelam receptam, alieni arbitrii, & sub pædagogo fuit: quem *Barbarum* & olim *superjumentarium*, ex industria sibi appositum, ut se quibuscumque de causis quam seivissime coërceret, ipse quodam libello conqueritur. Ob hanc eandem valitudinem & gladiatorio munere, quod simul cum fratre memoriæ patris edebat, palliolatus novo more præfedit: & togæ virilis die, circa mediam noctem, sine solenni officio lectica in Capitolium latus est.

CAP. III. Disciplinis tamen liberalibus ab ætate prima non mediocrem operam dedit, ac sæpe experimenta cujusque etiam publicavit. Verum ne sic quidem quidquam dignitatis assequi, aut spem de se commodiorem in posterum facere potuit. (111) Mater Antonia portentum eum hominis dictitabat, nec absolutum à natura, sed tantum inchoatum: ac, si quem socordiae argueret, stultiores aiebat filio suo Claudio. Avia Augusta, pro despectissimo semper habuit: non affari, nisi rarissime: non monere, nisi acerbo & brevi scripto, aut per internuntios, solita. Soror Livilla, cum audisset quandoque imperaturum, tam iniquam & tam indignam sortem Populo Romano palam & clare detestata est. Nam & avunculus major Augustus quid de eo in utramque partem opinatus sit, quo certius cognoscatur, capita ex ipsius epistolis posui.

CAP. IV. Collocatus sum cum Tiberio, ut mandasti, mea Livia, quid nepoti tuo Tiberio faciendum esset ludis Martialibus. Consentit autem uterque nostrum, semel esse nobis statuendum, quod consilium in illo sequamur. Nam si est (112) ἀρτίως, ut ita dicam, (113) ὁλόκληρος, quid est quod dubitemus, quin per eosdem articulos & gradus producendus (c) sit, per quos frater ejus productus (d) fuit? Sin autem (114) ἡλατ-

τώδεις sentimus eum, (115) καὶ βεβλάσθαι, καὶ εἰς τὴν τῆς σώματος καὶ εἰς τὴν τῆς ψυχῆς ἀρτιότητα præbenda materia deridendi & illum & nos non est hominibus, (116) τὰ τοιαῦτα σκώπτειν καὶ μυκτηρίζειν ἰσχύοσι. Nam semper æstuabimus, si de singulis articulis temporum deliberabimus, (117) μὴ προῦποκειμένης ἡμῶν, posse eum gerere honores arbuemur nec ne. In præsentia tamen de rebus consulis? curare eum ludis Martialibus triclinium sacerdotum, non displicet nobis, si est passurus se ab Silani (e) filio, homine sibi affini, admoneri, ne quid faciat quod conspici & derideri possit. Spectare eum Circenses ex pulvinari non placet nobis. Expositus enim in prima fronte spectaculorum conspicietur. In Albanum montem ire eum non placet nobis, aut esse Romæ Latinarum diebus. Cur enim non præficitur Urbis, si potest fratrum suum sequi in montem? Habes nostras, mea Livia, sententias, quibus placet semel de tota re aliquid constitui, ne semper inter spem & metum fluctuemus. Licebit autem, si voles, Antonia quoque nostræ des hanc partem epistolæ hujus legendam. Rursus alteris litteris: Tiberium adolescentem ego vero, dum tu aberis, quotidie invitabo ad cenam, ne solus cænet cum suo Sulpicio & Athenodoro: qui vellem diligentius, & minus (118) μετῴρων, deligeret sibi aliquem, cujus motum (f) & habitum & incessum imitaretur mihi illis:

(119) Ἀτυχεῖ πάντοτε ἐν τοῖσι σπινδαίοις λίαν.

Ubi non aberravit ejus animus, satis apparet (120) ἡ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εὐγένεια. Item tertiis litteris: Tiberium nepotem tuum placere mihi declamantem potuisse, peream, nisi, mea Livia, admiror. Nam qui tam (121) ἀσαφῶς loquatur, qui possit, cum declamat, (122) σαφῶς dicere quæ dicenda sunt, non video. Nec dubium est, quid (g) post hæc Augustus constituerit, & reliquerit eum nullo præter auguralis sacerdotii honore impertitum: ac ne heredem quidem, nisi inter tertios, ac pæne extraneos, è parte sexta nuncuparit: legatoque non amplius, quam octingentorum sestertiorum profectus.

CAP. V. TIBERIUS patruus, petenti honores, consularia ornamenta detulit. Sed instantius legitimos flagitanti, id solum codicillis scripsit, *Quadragenta aureos in Saturnalia & Sigillaria se misisse ei*. Tunc demum abjecta spe dignitatis, ad otium concessit, modo in hortis & suburbana domo, modo in Campa-

Claudio à Tiberio honor
consulatus
negatur.

Claudii secessus.

(a) al. privatove. (b) al. Diu etiam atque post &c. (c) al. perducendus. (d) al. perductus.
(e) al. Silvani. (f) al. modum. (g) al. quin.

(111) Mater Antonia) Ecce Tab. XXXI. num. 4. ejus numos ex auro & argento. Sponte omisimus quem inter aereos mediocres p. 81. vulgavimus; ubi præclara ex antiquis Authoribus de ea transcripsimus. Numos ejus ex ære magno nusquam vidimus. PATIN.

(112) ἀρτίως) Hoc est: Perfectus.

(113) ὁλόκληρος) Hoc est: Omnino habilis.

(114) ἡλατῶδες) Hoc est: Deficere.

(115) καὶ βεβλάσθαι) Hoc est: Et imminui quoad perfectionem tum corporis tum animi.

(116) τὰ τοιαῦτα) Hoc est: Ista talia cavillari & irrideri solentibus.

(117) μὴ προῦποκειμένης ἡμῶν) Hoc est: Cum nondum definitum nobis sit.

(118) μετῴρων) Hoc est: Mirabiliter.

(119) Ἀτυχεῖ) Hoc est: Infelix est omnino dum valde inter istos sodales.

(120) ἡ τῆς ψυχῆς) Hoc est: Animi ejus bona indoles.

(121) ἀσαφῶς) Hoc est: Obscure.

(122) σαφῶς) Hoc est: Perspicue.

niae secessu delitescens atque ex contubernio fordidissimorum hominum super veterem se-
gnitiae notam, ebrietatis quoque & aleae infa-
miam subiit.

Claudii gratia
& favor apud
homines.

CAP. VI. Cum interim, quamquam hoc modo agenti, numquam aut officium homi-
num, aut reverentia publica (b) defuit. Eque-
ster ordo bis patronum eum perferendae pro
se legationis elegit: semel cum deportandum
Romam corpus Augusti humeris suis à Coss.
exposcerent (i): iterum cum oppressum Seja-
num apud eosdem gratularetur. Quin & spe-
ctaculis advenienti assurgere; & lacernas de-
ponere solebat. Senatus quoque, ut ad nume-
rum sodalium Augustalium sorte ductorum ex-
tra ordinem adjicerentur (k), censuit: & mox
ut domus ei, quam incendio amiserat, publi-
ca impensa restitueretur, dicendaeque inter
consulares sententiae jus esset. Quod decretum
abolutum est, excusante Tiberio imbecillita-
tem ejus, ac damnum liberalitate sua refartu-
rum (l) pollicente. Qui tamen moriens, &
in tertiis heredibus eum ex parte tertia nuncu-
patum, legato etiam circa hs. vicies prosecu-
tus, commendavit insuper exercitibus, Sena-
tui (m) Populoque Romano inter ceteras ne-
cessitudines nominatim.

Claudii Con-
sulatus sub
Caligula.

CAP. VII. Sub Cajo demum fratris filio
secundam existimationem circa initia imperii
omnibus lenociniis colligente, honores auspi-
catus, consulatum gessit una per duos menses:
evenitque ut primitus ingredienti cum fasci-
bus Forum, praetervolans aquila dexteriore
humero consideret. Sortitus est de altero con-
sulatu in quartum annum (n): praefeditque non-
numquam spectaculis in Caji vicem, accla-
mante Populo, *Feliciter*, partim *patruo Im-
peratoris*, partim *Germanici fratri*.

Contumeliae
quibus Clau-
dius vixit ob-
noxius.

CAP. VIII. Nec eo minus contumeliis ob-
noxius vixit. Nam & si paullo serius ad praedi-
ctam coenae horam occurrisset, nonnisi æ-
gre, & circuito demum triclinio recipie-
batur. Et quoties post cibum addormisce-
ret (o), quod ei fere accidebat, olearum ac (p)
palmularum ossibus incessabatur: interdum fe-
rula flagrove, velut (q) per ludum, excitaba-
tur à copreis. Solebant & manibus stertentis
focci induci, ut repente expergefactus sibi (r)
faciem confricaret.

Discrimina
quae Claudius
paulus est.

CAP. IX. Sed ne discriminibus quidem ca-
ruit: primum (s) in ipso Consulatu, quod Ne-
ronis & Drusi, fratrum Caesaris, statuas segni-
us locandas ponendasque curasset, pæne ho-
nore submotus est: deinde extraneo, vel et-
iam domesticorum aliquo deferente, assidue,
varieque inquietatus. Cum vero detecta es-
set Lepidi & Gætulici conjuratio, missus in
Germaniam inter legatos ad gratulandum, et-

iam vitae periculum adiit: indignante ac fre-
mente Cajo, patrum potissimum ad se mis-
sum, quasi ad puerum regendum: adeo ut
non defuerint, qui traderent, praecipitatum
quoque in flumen, sicut vestitus advenerat.
Atque ex eo numquam non in Senatu novissi-
mus consularium sententiam dixit, ignominiae
causa post omnes interrogatus. Etiam cogni-
tio falli testamenti recepta est, in quo & ipse
signaverat. Postremo etiam festerium octo-
gies pro introitu novi sacerdotii coactus im-
pendere, ad eas rei familiaris angustias decidit,
ut cum obligatam ærario fidem liberare non
posset, in vacuum lege praediatrica venalis pe-
penderit sub edicto praefectorum.

CAP. X. *PER HÆC AC* talia, maxima
ætatis parte transacta, quinquagesimo anno
Imperium cepit, quantumvis mirabili casu.
Exclusus inter ceteros ab insidiatoribus Caji,
cum quasi secretum eo desiderante turbam sub-
moverent, in diætam, cui nomen est *Hermæ-
um*, recesserat. Neque multo post rumore
cædis exterrius, prorepit ad solarium (t)
proximum: interque praetenta foribus vela se
abdedit: latentem discurrens forte gregarius
miles, animadversis pedibus, è studio isci-
tandi quisnam esset, agnovit, extractumque
& prae metu ad genua sibi accidentem, *IM-
PERATOREM* salutavit. Hinc ad alios com-
mitones fluctuantes, nec quidquam adhuc
quam frementes, perduxit. Ab his lecticæ
impositus, & quia sui (u) diffugerant, vicissim
succollantibus in castra delatus est, tristis ac
trepidus, miserante obviam turba, quasi ad pœ-
nam reperiretur infons. (123) Receptus intra
vallum, inter excubias militum pernoctavit,
aliquanto minore spe quam fiducia. Nam
Consules cum Senatu & cohortibus urbanis,
Forum Capitoliumque occupant (x), asser-
turi communem libertatem: accitusque & ipse
per Tribunum plebis in curiam ad suadenda
quæ viderentur, *vi se & necessitate teneri* re-
spondit. Verum postero die (y), & Senatu
segniore in exsequendis conatibus, per tædi-
um ac dissensionem diversa consentium, & mul-
titudine quæ circumstabat, unum rectorem
jam nominatim exposcente, armatos (z) pro
concione jurare in nomen suum passus est:
promisitque singulis quindenā hs. primus Cæ-
sarum fidem militis etiam præmio pignera-
tus (a).

Quo casu
Claudio im-
perium dela-
tum.

Claudius im-
perio stabili-
to: suæ & omni-
um securitati
consult.

CAP. XI. IMPERIO stabilito, nihil antiquius
duxit quam id biduum quo de mutando Reip.
statu hæsitatum erat, memoriae eximere.
Omnium itaque factorum dictorumque in eo
veniam & oblivionem in perpetuum sanxit, ac
praestitit: tribunis modo ac centurionibus pau-
cis è conjuratorum in Cajum numero interem-
ptis,

(b) al. publice. (i) al. exposceretur. (k) al. addiceretur. (l) al. refarturum. (m) al. ac
Senatui. (n) al. Sortitus est & de proconsulatu in sextum annum. (o) al. obdormisceret.
(p) al. aut. (q) al. interdum ferulae flagro velut &c. (r) al. sibimet. (s) al. primo.
(t) al. solarium vel scholarium. (u) al. servi. (x) al. occuparunt. al. occupaverant.
(y) al. Postero vero die. (z) al. armatus. (a) al. pignoratus.

(123) Receptus intra vallum) Duos Tab. XXXII. num. I. habes egregios numos, quibus Claudium in castra RECEPTUM, à
PRÆTORIANIS IMPERATOREM consalutatum manifestum est, promissis singulis, quindenis festeriis. Primus quidem castra
refert non modo ut militum mansionem, verum & arcem validissimam contra Populi impetum. Alter Prætorianum exhibet,
dextra data fidem suam erga Claudium obstringentem. De quo DIO, JOSEPHUS, Antiquit. Lib. XIX. & alii. PATIN.
loc. cit. pag. 253.

Claudius pietatis officia præstat Augusto & Livie.
 Parentibus.
 Fratri.
 M. Antonio.
 Tiberio.
 Et Cajo.

ptis, exempli simul causa, & quod suam quoque cædem depoposcisse cognoverat. Con-
 versus hinc ad officia pietatis, iusjurandum
 neque sanctius sibi, neque crebrius instituit,
 quam *PER AUGUSTUM*. Avia Livia di-
 vinos honores, & Circensi pompa (124) cur-
 rum elephantorum Augustino (b) similem,
 decernendum (c) curavit. Parentibus inferias
 publicas, & hoc amplius; patri Circenses an-
 nuos natali die matri carpentum quod per Cir-
 cum duceretur: & cognomen *Augustæ*, ab avia
 recusatum (d). (125) Ad fratris memoriam
 per omnem occasionem celebratam, comædi-
 am quoque Græcam Neapolitano certamine
 docuit, ac de sententia (e) iudicum coronavit.
 Ne Marcum quidem Antonium inhonoratum,
 ac sine grata mentione transmisit: testatus
 quondam per edictum, *Tanto impensius petere
 se, ut natalem patris Drusi celebrarent, quod i-
 dem esset & avi sui Antonii*. Tiberio marmo-
 reum arcum juxta Pompeji theatrum, decre-
 tum quidem olim à Senatu, verum omis-
 sum, peregit. Caji quoque, etsi acta omnia rescidit,
 diem tamen necis, quamvis exordium
 principatus sui, vetuit inter festos (f) referri.

Claudii civilitas in semet augendo.
 Amor favor- que omnium in Claudium.

CAP. XII. At (g) in semet augendo parvus
 atque civilis, prænominis *Imperatoris* abstinuit,
 nimios honores recusavit, sponsalia filia, na-
 talemque geniti nepotis, silentio ac tantum
 domestica religione, transegit. Neminem ex-
 sulum, nisi ex Senatus auctoritate, restituit:
 ut sibi in curiam præfectum Prætorii, tribu-
 nosque militum secum inducere liceret, utque
 rata essent quæ procuratores sui in iudicando
 statuerent, precario exegit. Jus nundinarum in
 privata prædia à Consulibus petiit: cognitio-
 nibus magistratuum, ut unus è consiliariis (h),
 frequenter interfuit. Eosdem spectacula eden-
 tes, surgens & ipse cum cætera turba, voce
 ac manu veneratus est. Tribunis plebis ad-
 euntibus se pro tribunali excusavit, quod pro-
 pter angustias non posset audire eos nisi stantes.
 Quare in brevi spatio tantum amoris favoris-
 que collegit, ut cum profectum eum Ostiam
 peris-
 se ex insidiis nuntiatum esset, magna
 consternatione Populus, & militem quasi pro-
 ditorem, & Senatum quasi parricidam, diris
 execrationibus incessere non ante destiterit,
 quam unus atque alter, & mox plures à ma-
 gistratibus in Rostra producti, salvum & ap-
 propinquare confirmarent.

Insidiæ in Claudium structæ.

CAP. XIII. NEC tamen expers insidiarum
 usquequaque permansit, sed & à singulis, &
 per factionem, & denique civili bello infesta-
 tus est. E plebe homo nocte media juxta cu-
 biculum ejus cum pugione deprehensus est:
 reperti & equestris ordinis duo in publico cum

dolone ac venatorio cultro præstolantes, alter, ut
 egressum theatro, alter, ut sacrificantem apud
 Martis ædem adoriretur. Conspiraverat au-
 tem ad res novas Gallus Asinius (i), & Statilius
 Corvinus, Pollionis ac Messallæ oratorum ne-
 potes, assumptis compluribus libertis ipsius ar-
 que servis. Bellum civile movit Furius Ca-
 millus Scribonianus, Dalmatiæ (k) legatus:
 verum intra quintum diem oppressus est; le-
 gionibus, quæ sacramentum mutaverant, in
 pœnitentiam religione conversis, postquam
 denunciato ad novum Imperatorem itinere,
 casu quodam ac divinitus (l), neque aquila
 ornari, neque signa convelli moverique po-
 tuerunt.

CAP. XIV. CONSULATUS super pristinum
 quatuor gessit: ex quibus duos primos jun-
 ctim, sequentes per intervallum, quarto
 quemque anno, semestrem (m) novissimum,
 bimestres (n) cæteros, tertium autem novo cir-
 ca principem exemplo in locum demortui suf-
 fectus. Jus & Consul, & extra honorem la-
 boriosissime dixit, etiam suis suorumque die-
 bus solennibus, nonnumquam festis quoque
 antiquitus (o), & religiosis. Nec semper præ-
 scripta legum secutus, duritiam lenitatemve
 multarum, ex bono & æquo, perinde ut af-
 ficeretur, moderatus est. Nam & iis, qui
 apud privatos iudices plus petendo formula
 excidissent, restituit actiones: & in majore
 fraude convictos, legitimam pœnam super-
 gressus, ad bestias condemnavit.

CAP. XV. In cognoscendo autem ac de-
 cernendo mira varietate animi fuit, modo cir-
 cumspectus & sagax, modo inconsultus (p) ac
 præceps: nonnumquam frivolus amentique
 similis. Cum decurias rerum actu expunge-
 ret, eum, qui dissimulata vacatione, quam
 beneficio liberorum habebat, responderat, ut
 cupidum iudicandi dimisit: alium interpella-
 tum ab adversariis de propria lite, negantem-
 que cognitionis rem, sed ordinarii juris esse,
 agere causam confestim apud se coëgit, pro-
 prio negotio documentum daturum, quam
 æquus iudex in alieno negotio futurus esset.
 Fœminam non agnoscentem filium suum, du-
 bia utrimque argumentorum fide, ad confes-
 sionem compulit, indicto matrimonio juvenis.
 Absentibus secundum præsentis facillime da-
 bat, nullo delectu, culpa ne quis in aliqua
 necessitate cessasset. Proclamante quodam,
 præcidendas falsario manus: carnificem statim
 acciri cum machæra mensaque lanionia flagi-
 tavit. Peregrinitatis reum, orta inter advo-
 catos levi contentione (q), rogatumne an pal-
 liatum dicere causam oporteret, quasi æqui-
 tatem integram ostentans, mutare habitum
 K
 sæpius,

Claudii Con-
 sulatus & ge-
 sta in eis.

Claudii varie-
 tas in cogno-
 scendo & de-
 cernendo.

(b) al. Augusteo. (c) al. decernenda. (d) al. ab viva recusatum. (e) al. ac de se senten-
 tia &c. (f) al. fastos. (g) al. Ac. (h) al. è consularibus. (i) al. Statinus, & Statinius.
 (k) al. Dalmatiæ. (l) al. an divinitus. (m) al. semenstrem. (n) al. bimestres. (o) al.
 antiquis. (p) al. interdum inconsultus. (q) al. concertatione.

(124) Currum elephantorum) Currus iste Augusto decretus in numo Tab. XXXII. num. 2. cernitur. De quo obiter dicam, illu-
 strem Suetonii Commentatorem TORRENTIUM existimasse, elephantis impositos fuisse juvenes triumpho participes, scilicet
 triumphatoris filios aut nepotes: certe non nisi belluarum rectores ipsi sunt: Carpentum autem erat lectica species majoris
 artificii quam currus, qui Græcis ὄχημα: Rheda quatuor habebat rotas, ideoque dicebatur τετρακύκλον & ὀχημάτιον.
 PATIN. loc. cit. pag. 254.

(125) Ad fratris memoriam) Scilicet Germanici, cujus uxorem Agrippinam ita dilexit, ut præter numos supra ad pag. 60. Tab.
 XXVIII. num. 3. sculptos, numum quoque Tab. XXXII. num. 3. suo nomine eidem dicaverit, PATIN. loc. cit. pag. 255.

sæpius, & prout accusaretur defendereturve, iussit. De quodam etiam negotio ita ex tabella pronuntiasse creditur, *SECUNDUM EOS SE SENTIRE QUI VERA PROPOSUISSENT*. Propter quæ usque eo evitavit, ut passim ac propalam contemptui esset. Excusans quidam testem è provincia ab eo vocatum, negavit *præsto esse posse*. Dissimulata diu causa, ac post longas demum interrogationes, *mortuus est*, inquit, *puto, licuit* (r). Alius gratias agens, quod reum defendi pateretur, adjecit: *Et tamen fieri solet*. Illud quoque à majoribus (s) natu audiebam, adeo caustidicos patientia ejus solitos abuti, ut descendente tribunali non solum voce revocarent, sed & lacinia togæ retenta, interdum pede apprehenso retinerent. Ac ne cui hæc mira sint, litigatori Græculo vox in altercatione excidit, (126) καὶ σὺ γέρον ἐῖ, καὶ μωρός. Equitem quidem Romanum obscenitatis in scæminas reum, sed falso, & ab impotentibus (t) inimicis conficto crimine, satis constat, cum scorta meritoria citari adversus se, & audiri pro testimonio videret, graphium & libellos, quos tenebat in manu, ita cum magna stultitiæ & sævitiae exprobratione jecisse in faciem ejus, ut genam non leviter perstrinxerit (u).

Censura à Claudio in æqualiter gesta.

CAP. XVI. GESSIT & censuram intermissam diu post Paullum Plancumque censores: (x) sed hanc quoque inæqualiter, varioque & animo & eventu. Recognitione equitum juvenem probri plenum, sed quem pater probatissimum sibi affirmabat, sine ignominia dimisit, *habere* dicens *censorem suum*. Alium corruptelis, adulteriisque famosum, nihil amplius quam monuit, aut *parcius ætate indulgeret*, aut *certe cautius*. Acciditque, *Quare enim ego scio, quam amicam habeas?* Et cum orantibus familiaribus dempsisset cuidam appositam notam, *Litura tamen*, inquit, *existet*. Splendidum (y) virum, Græciæque provinciæ principem, verum Latini sermonis ignarum, non modo albo judicum erasit, sed etiam (z) in peregrinitatem redegit. Nec quemquam nisi sua voce, utcumque quis posset, ac sine patrono, rationem vitæ passus est reddere (a). Notavitque multos, & quosdam inopinantes, & ex causa novi generis, quod se inscio, ac sine comitatu Italia excessissent: quendam vero & quod comes regis in provincia fuisset, referens, majorum temporibus, Rabirio Postumo, Ptolemæum Alexandriam, crediti fervendi causa, secuto, majestatis crimen apud iudices morum. Plures notare conatus, magna inquisitorum negligentia, sed suo majore dedecore, innoxios fere reperit, quibuscumque cœliba-

tum, aut orbitatem, aut egestatem objiceret, maritos, patres, opulentos se probantibus: eo quidem, qui sibi vim (b) ferro intulisse arguebatur, illæsum corpus veste deposita ostentante. Fuerunt & illa in censura ejus notabilia, quod effedum argenteum sumptuose fabricatum ac venale, ad Sigillaria, redimi concidique coram imperavit: quodque uno die xx. edicta proposuit, inter quæ duo, quorum altero admonebat, *ut uberi vinearum proventu bene dolia picarentur*: altero, *nihil æque facere ad viperæ morsum, quam raxi arboris succum*.

CAP. XVII. EXPEDITIONEM unam omnino suscepit, eamque modicam. Cum decretis sibi à Senatu ornamentis triumphalibus, leviorum majestati principali (c) titulum arbitraretur, velletque justis triumphis decus, unde acquireret, Britanniam potissimum elegit: neque tentatam ulli post Divum Julium, & tunc tumultuantem ob non redditos transfugas. Huc cum ab Ostia navigaret, vehementi circio bis pæne demersus est, prope Liguriam, juxtaque Stœchadas insulas. Quare Massilia (d) Gessoriacum usque pedestri itinere confecto, inde transmisit: ac sine ullo prælio aut sanguine intra (e) paucissimos dies parte insulæ in deditio-nem recepta, sexto quam profectus erat mense, Romam rediit, (127) triumphavitque maximo apparatu. Ad cujus spectaculum commeare in Urbem non solum præsidibus provinciarum permisit, verum etiam exsulibus quibusdam: atque inter hostilia spolia, navalem coronam fastigio Palatinæ domus juxta civicam fixit, trajecti & quasi domiti Oceani insigne. Currum ejus Messallina uxor carpento secuta est. Secuti & triumphalia ornamenta eodem bello adepti, sed cæteri pedibus & in prætexta: Crassus Frugi equo phalerato, & in veste palmata, quod eum honorem iteraverat.

Claudii expeditionis in Britanniam.

Et triumphus.

CAP. XVIII. URBIS (128) Annonæque curam sollicitissime semper egit. Cum Æmiliana pertinacius arderent, in diribitorio duabus noctibus mansit, ac deficiente militum ac familiarum turba, auxilio plebem per magistratus ex omnibus vicis convocavit, ac positis ante se cum pecunia fideis, ad subveniendum hortatus est, repræsentaturus (f) pro opera dignam cuique mercedem. Arctiore autem annona ob assiduas sterilitates, detentus quondam medio Foro à turba, convitiisque ac simul fragminibus panis ita instratus (g), ut ægre nec nisi possico evadere in Palatium valuerit, nihil non excogitavit (h) ad invehendos etiam tempore (i) hiberno commeatus. Nam & negotiatoribus certa lucra proposuit, suscepto in se damno, si cui quid per tempestates accidisset (k):

Claudii cura Urbis & annonæ.

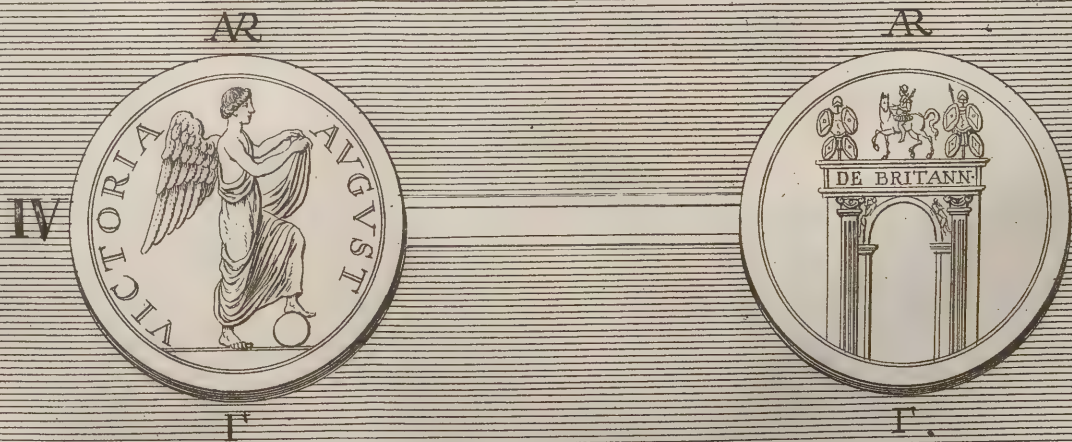
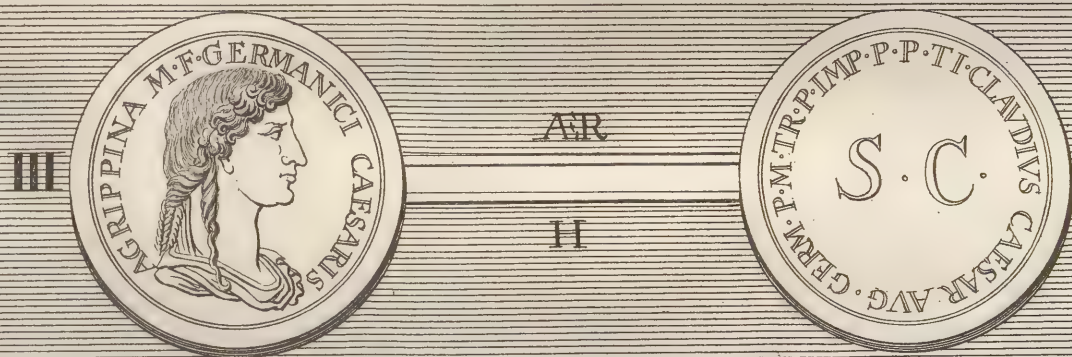
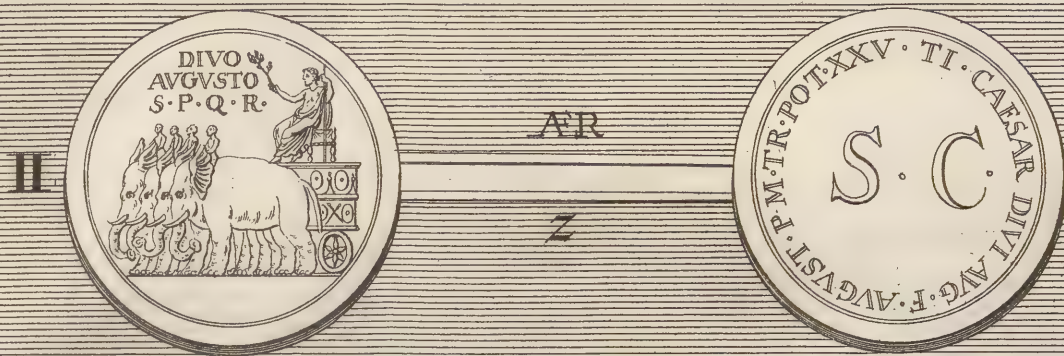
& naves

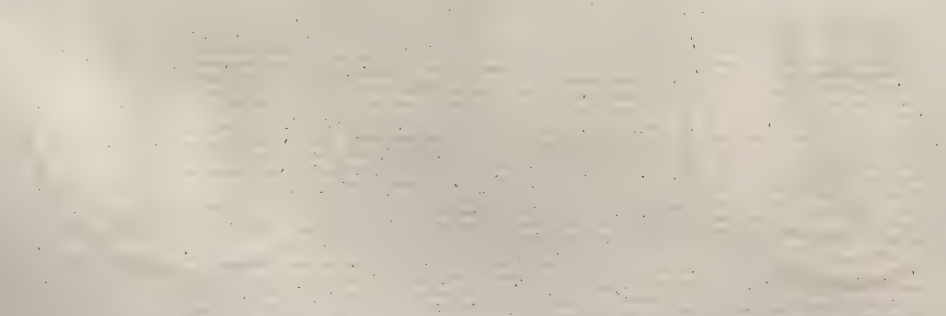
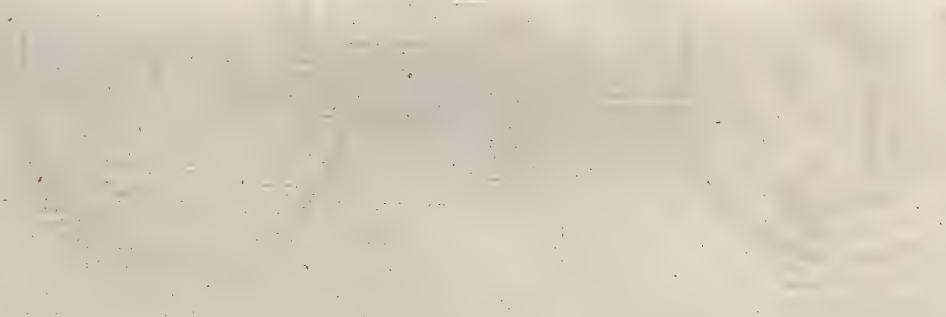
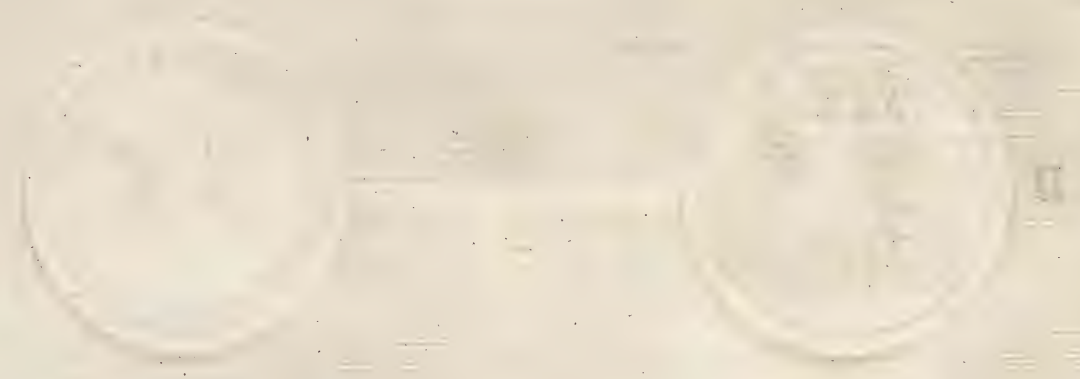
(r) al. *Mortuus est*, inquit, *Puteolis*. (s) al. è majoribus. (t) al. imponentibus. (u) al. per-tuderit. (x) al. post Plancum Paullumque censores. (y) al. splendidissimum. (z) alii tō etiam omittunt. (a) al. reddere passus est. (b) al. qui sibi metu vim &c. (c) al. principalem. (d) al. à Massilia. (e) al. inter. (f) al. repræsentans. (g) al. infestatus. (h) al. nihil non ex eo cogitavit. (i) al. in tempore. (k) al. accideret.

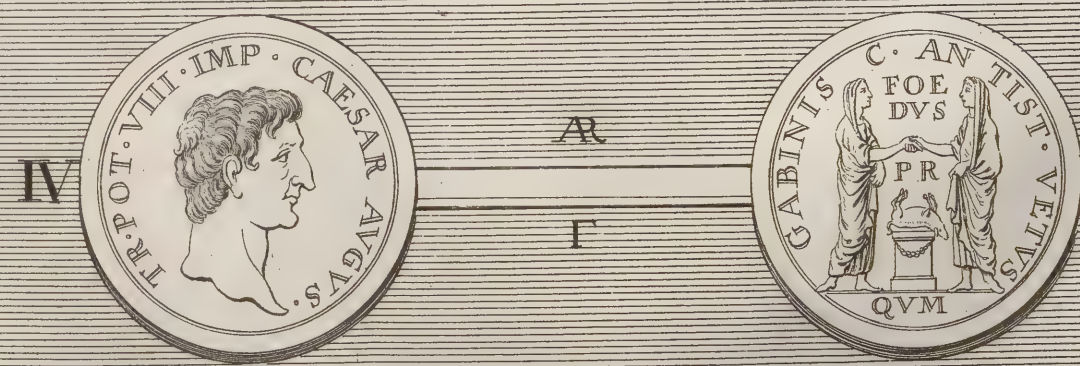
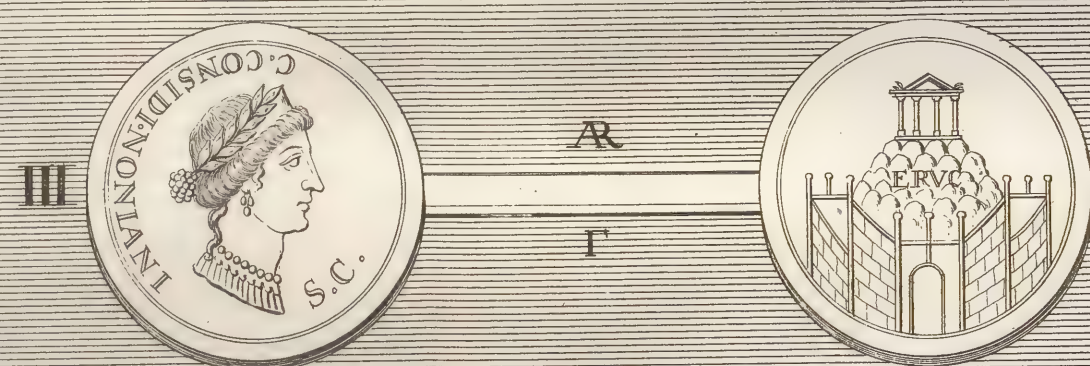
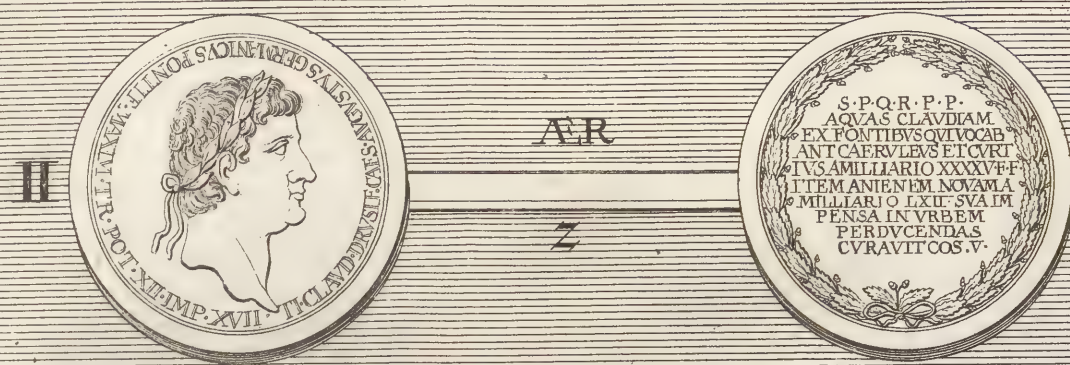
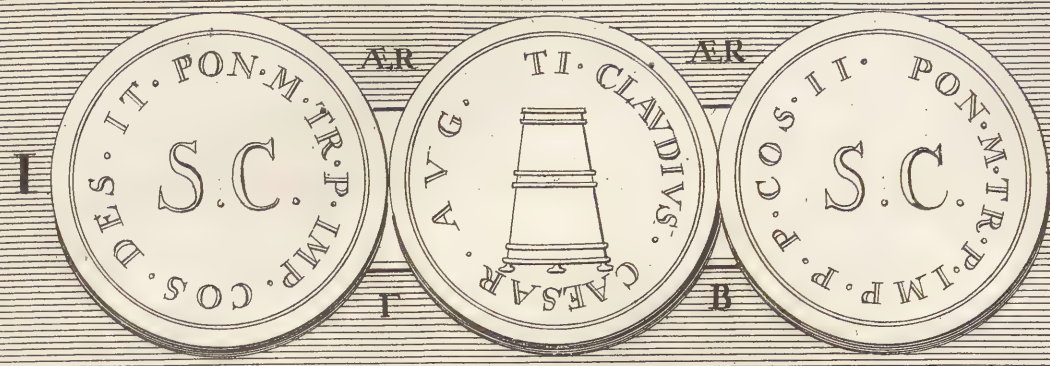
(126) Καὶ σὺ γέρον ἐῖ) Hoc est: Et tu senex es, & stultus.

(127) triumphavitque maximo apparatu.) Hujus rei illustre testimonium perhibent numi Tab. XXXII. num. 4. Triumphus ille incidit in ann. U. C. DCCCXCVI, eumque his verbis describit DIO: Senatus rebus cognitis BRITANNICI cognomentum & triumphum, ludos annuos, arcum tropæa ferentem in Urbe, aliumque in Gallia; unde in Britanniam trajecerat; filio idem cognomen, ut, quasi proprio suo nomine, BRITANNICUS diceretur: Messallinæ primum in consensu locum, ut Livia quondam, utque carpento veheretur, decrevit. Eo referuntur Victoria orbem calcans scilicet Britannicum, Arcusque ille magnificus cum inscriptione DE BRITANNIS. PATIN. loc. cit. pag. 261.

(128) Annonæque curam.) Hujus rei memoriam bini Cimeliarchii nostri numuli ærei Tab. XXXIII. num. 1. celebrant, simulque tempus quo annonam Claudius Pop. Rom. distribuerit indicant. Dn. de KLITTEBERG.

& naves mercaturæ causâ fabricantibus magna commoda constituit.

Vacationes per
Claudium
concessæ.

CAP. XIX. Pro conditione cuiusque civis vacationem legis Papiæ Poppææ, Latinis jus Quiritum, fœminis jus quatuor liberorum, quæ constituta hodieque servantur.

Opera publica
per Claudium
facta.

CAP. XX. Opera magna porius quam necessaria, quam multa perfecit: sed vel præcipua, aquæ ductum à Cajo inchoatum: item emissarium Fucini lacus, porrumque Ostiensem: quamquam sciret ex his alterum ab Augusto præcantibus assidue Marfis negatum, alterum à D. Julio sæpius destinatum, ac propter difficultatem omissum: (129) Claudiae aquæ gelidos & uberes fontes, quorum alteri Cœruleo, alteri Curtio & Albudino (l) nomen est: simulque rivum Anienis novi (m) lapideo opere in Urbem perduxit, divisitque in plurimos & ornatissimos lacus. Fucinum aggressus est, non minus compendii spe quam gloriæ, cum quidam privato sumptu emissuros se repromitterent, si sibi siccati agri concederentur. Per tria autem passuum millia, partim effosso monte, partim exciso, canalem absolvit ægre, & post undecim annos, quamvis continuis triginta hominum millibus sine intermissione operantibus. Portum Ostiæ extruxit, circumducto dextra sinistraque brachio, & ad introitum profundo jam salo (n) mole objecta. Quam quo stabilius fundaret, navem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Ægypto fuerat advectus, congestisque pilis superposuit altissimam turrin in exemplum Alexandrini Phari, ut ad nocturnos ignes cursum navigia dirigerent.

Spectacula per
Claudium e-
dita.

CAP. XXI. Congiaria populo sæpius distribuit. SPECTACULA quoque complura magnificaque edidit, non usitata modo, ac solitis locis, sed & commentitia (o), & ex antiquitate repetita, & ubi præterea nemo ante eum. Ludos dedicationis Pompejani theatri, quod ambustum restituerat, è tribunali posito (p) in orchestra commisit, cum prius apud superiores ædes supplicasset, perque mediam caveam sedentibus ac silentibus cunctis, descendisset. Fecit & sæculares, quasi anticipatos ab Augusto, nec legitimo (q) tempori reservatos: quamvis ipse in historiis suis prodatur, intermissos eos, Augustum multo post, diligentissime annorum ratione subducta, in ordinem redigisse. Quare vox præconis irrita est, invitantis more solenni ad ludos, quos nec spectasset quisquam, nec spectaturus esset: cum superessent adhuc qui spectaverant, & quidam histrionum producti olim, tunc quoque producerentur. Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnumquam interjecta per quinos missus venatione. Circo vero maximo marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ

utraque & tophina ac lignea antea fuerant, ex-culto, propria Senatoribus constituit loca, promiscue spectare solitis. Ac super quadrigarum certamina Trojæ lusum exhibuit, & Africanas conficiente turma equitum prætorianorum, ducibus tribunis, ipsoque præfecto: præterea Thessalos equites, qui feros tauros per spatia circi agunt, insiliuntque defessos, & ad terram cornibus detrahunt. Gladiatoria munera plurifariam ac multiplicia exhibuit. Anniversarium in castris prætorianis, sine venatione apparatuque, iustum atque legitimum in septis, ibidem extraordinarium & breve, dierumque paucorum, quodque appellare cœpit *Sportulam*: quia primum daturus edixerat, (r) *velut ad subitam conditionem cœnulam invitare se Populum*. Nec ullo spectaculi genere communior aut remissior erat, adeo ut oblatos victoribus aureos, prolata (s) sinistra (t) pariter cum vulgo, voce digitisque numeraret: ac sæpe hortando rogandoque ad hilaritatem homines provocaret, dominos identidem appellans, immistis interdum frigidis & arcessitis (u) jocis: qualis est, cum Palumbum postulantibus, *daturum se promisit, si captus esset*. Illud quoque plane quantumvis salubriter & in tempore, cum essedario (x), pro quo quatuor filii deprecabantur, magno omnium favore indulisset rudem, tabulam (y) illico misit, admonens Populum, *quantopere (z) liberos suscipere deberet, quos videret & gladiatori præsidio, gratiæque esse*. Edidit & in Martio campo expugnationem direptionemque oppidi ad imaginem bellicam, & deditionem Britanniae regum, præsedique paludatus (a). Quin & emissurus Fucinum lacum, naumachiam ante commisit. Sed cum proclamantibus naumachiariis, *Ave Imperator, morituri te salutant*, respondisset, *Ave te vos*: neque post hanc vocem, quasi venia data, quisquam dimicare vellet, diu cunctatus, an omnes igni ferroque (b) absumeret, tandem è sede sua profiluit, ac per ambitum lacus, non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando ad pugnam compulit. Hoc spectaculo classis Sicula & Rhodia concurrerunt, duodenarum triremium singulæ, exciente buccina Tritone argenteo, qui è medio lacu per machinam emerferat.

CAP. XXII. QUÆDAM circa cærimonias, civilemque & militarem morem, item circa omnium ordinum statum, domi forisque, aut correxit, aut exoleta revocavit, aut etiam nova instituit. In cooptandis per collegia sacerdotibus, neminem nisi juratus nominavit: observavitque sedulo, ut quoties terra in Urbe movisset, ferias advocata concio ne prætor indiceret: utque dira avi in Urbe aut in Capitolio

Quæ circa cærimonias civilemque & militarem morem Claudius instituerit.

K 2

(l) al. Albudigno. (m) al. novo. (n) al. solo. (o) al. Commentatitia. (p) alii τὸ posito omittunt. (q) al. modo legitimo &c. (r) al. daturum se dixerat. (s) al. prolataque. (t) al. sinistra manu. (u) al. accersitis. (x) al. retiario. (y) al. fabulam. (z) al. quanto opere. (a) al. paludamentatus. (b) al. vi ferroque.

(129) Aqua Claudiae. Hanc celebrat numus Tab. XXXIII. num. 2. maximæ formæ, pridem in Thesauris nostro vulgatus: quem quidem aliquibus in hoc studii genere non infeliciter versatis de novitate suspectum esse non ignoro, ob insolitam neque usitatam numis aliis verborum, imo linearum seriem; hæcque omnia ex marmore antiquo transcripta credunt, totidem pane verbis rem eandem enarrantem, quod jamdudum doctissimi viri GASAUBONUS & GRUTERUS pag. 176. recensuerunt. PATIN. loc. cit. pag. 262.

pitolio visa, obsecratio haberetur, eamque ipse jure Max. Pont. commonito pro Rostris Populo praeiret, submota (c) operariorum servorumque turba.

CAP. XXIII. Rerum actum divisum antea in hibernos aestivosque menses conjunxit. Jurisdictionem de fideicommissis quotannis, & tantum in Urbe delegari magistratibus solitam, in perpetuum, atque etiam per provincias potestatibus demandavit. Capiti Papiæ Poppææ legis, à Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possent, addito (d), abrogavit. Sanxit ut pupillis extra ordinem tutores à Coss. darentur, utque hi, quibus à magistratibus provinciae interdicerentur, Urbe quoque & Italia submoverentur. Ipse quosdam novo exemplo relegavit, ut ultra lapidem tertium vetaret egredi ab Urbe. De majore negotio acturus, in curia medius inter Consulium sellas tribunitio subsellio sedebat. Commensus à Senatu peti solitos, beneficii sui fecit.

Alia Claudii instituta.

CAP. XXIV. Ornamenta consularia etiam procuratoribus ducenariis indulgit. Senatoriam dignitatem recusantibus, equestrem quoque ademit. Latum clavum, quamvis initio affirmasset non lecturum Senatorem (e), nisi civis R. abnepotem, etiam libertini filio tribuit: sed sub conditione, si prius ab equite R. adoptatus esset. Ac sic quoque reprehensionem verens, etiam App. Cæcum, generis sui proauctorem, censorem (f) libertinorum filios in Senatum allegisse docuit: ignarus, temporibus Appii & deinceps aliquamdiu, *libertinos* dictos, non ipsos qui manumitterentur (g), sed ingenuos ex his procreatos. Collegio quæstorum pro stratura viarum gladiatorum munus injunxit: detractaque Ostiensi & Gallica provincia, curam ærarii Saturni reddidit, quam medio tempore prætores, aut utique prætura functi (h) sustinuerant. Triumphalia ornamenta Siliano filiae suæ sponso, nondum puberi dedit. Majoribus vero natu, tam multis, tamque facile, ut epistola communi legionum nomine extiterit, petentium, *ut legatis consularibus simul cum exercitu & triumphalia darentur, ne causam belli quoquo modo quærent.* A Plautio etiam orationem decrevit: ingressoque Urbem obviam progressus, & in Capitolium eunti, & inde rursus revertenti latus textit. Gabinio secundo, Chaucis, gente Germanica, superatis, *Chaucius* cognomen usurpare concessit.

Rursus alia.

CAP. XXV. Equestreis militias ita ordinavit, ut post cohortem, alam: post alam, tribunatum legionis daret: stipendiaque instituit, & imaginariæ militiæ genus, quod voca-

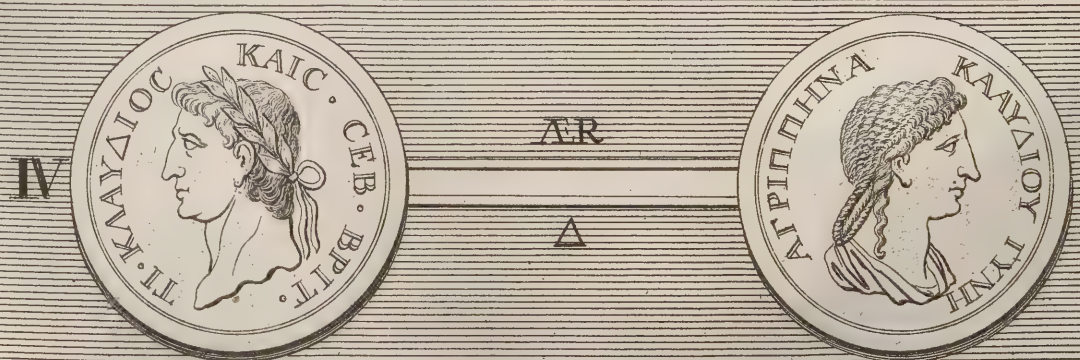
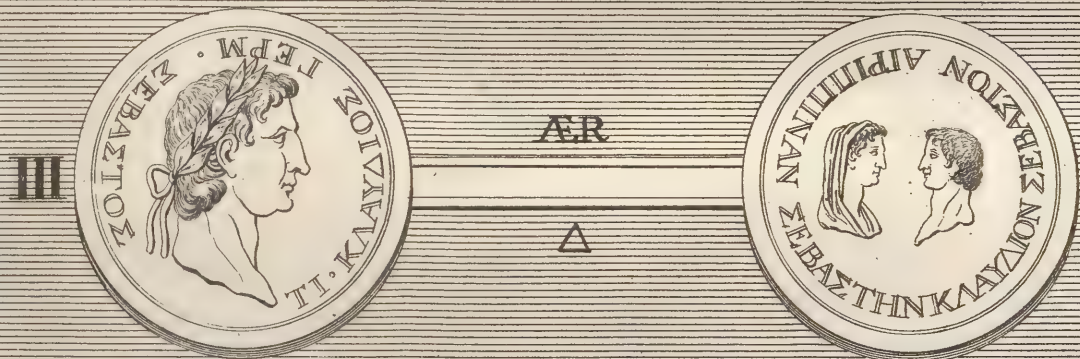
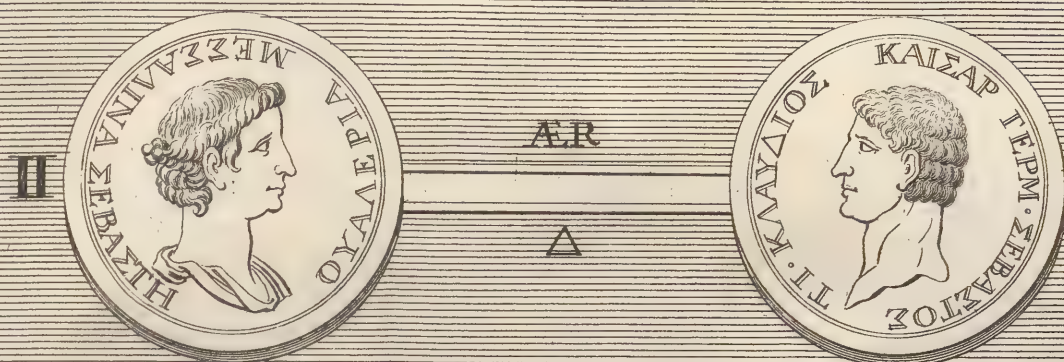
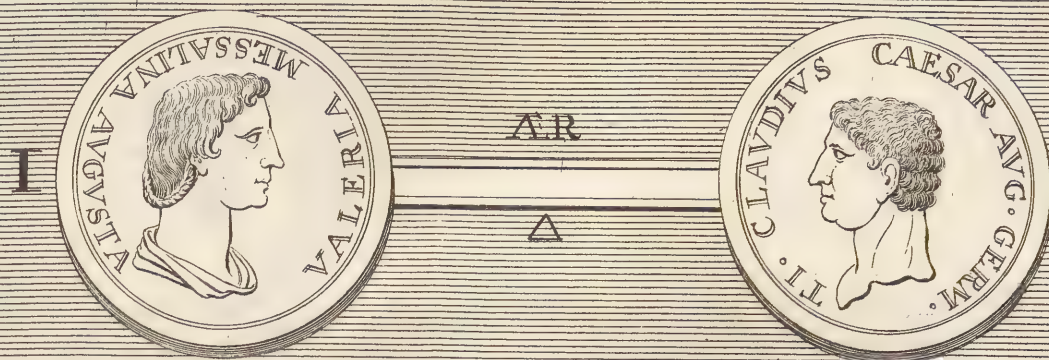
tur *Super numerum* (i), quo absentes, & titulo tenus fungerentur. Milites domos senatorias salutandi causa ingredi, etiam patrum decreto prohibuit. Libertinos, qui se pro Equitibus Romanis agerent, publicavit. Ingratos, & (k) de quibus patroni quererentur, revocavit in servitutem: advocatisque eorum negavit se adversus liberos ipsorum jus dicturum. Cum quidam ægra & affecta mancipia in insulam Æsculapii rædio medendi exponerent, omnes qui exponerentur, liberos esse sanxit, nec redire in ditionem domini, si convalescent: quod si quis necare quem mallet, quam exponere, cædis crimine teneri. Viatores ne per Italiæ oppida, nisi aut pedibus, aut sella, aut lectica transirent, monuit edicto. Puteolis & Ostiæ singulas cohortes ad arcendos incendiorum casus collocavit. Peregrinæ conditionis homines vetuit usurpare Romana nomina, dumtaxat gentilitia. Civitatem Romanam usurpantes in campo Esquilino securi percussit. Provincias Achajam & Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam transtulerat, Senatui reddidit. Lyciis ob exitiabiles inter se discordias, libertatem ademit, Rhodiis ob pœnitentiam veterum delictorum reddidit. Ilienibus, quasi Romanæ gentis auctoribus, tributa in perpetuum remisit; recitata veteri epistola Græca Senatus Populique Rom. Seleuco regi amicitiam, & societatem ita demum pollicentis, si consanguineos suos Ilienses ab omni onere immunes præstiterit. Judæos impulsore CHERESTO (l) assidue tumultuantes Roma expulit. Germanorum legatis in orchestra federe permisit, simplicitate eorum & fiducia motus, (m) quod in popularia deducti, cum animadvertissent Parthos & Armenios sedentes in Senatu, ad eadem loca sponte transierant, nihilo deteriore virtutem aut conditionem suam prædicantes. Druidarum religionem apud Gallos diræ immanitatis, & tantum civibus sub Augusto interdictam, penitus abolevit. Contra, sacra Eleusina etiam transferre ex Attica Romam conatus est. (130) Templum quoque in Sicilia Veneris Erycinæ vetustate collapsum, ut ex ætario Populi Rom. reficeretur, auctor fuit. Cum regibus fœdus in foro icit, (131) porca cæsa, ac veteri fecialium præfatione adhibita. Sed & hæc & cætera, totumque adeo ex parte magna principatum, non tam suo quam uxorum libertorumque arbitrio administravit: talis ubique plerumque, qualem esse eum aut expediret illis, aut liberet.

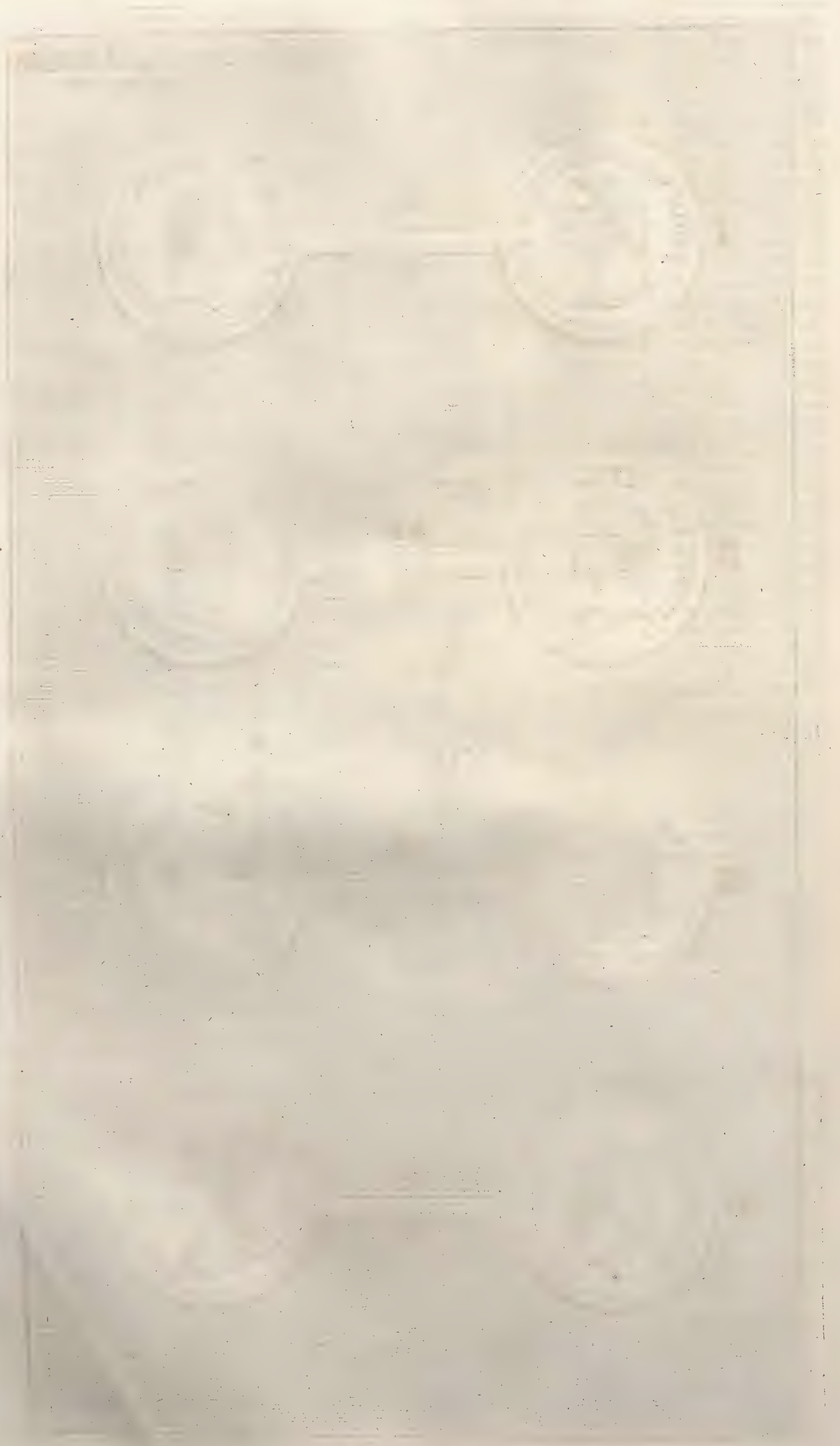
CAP.

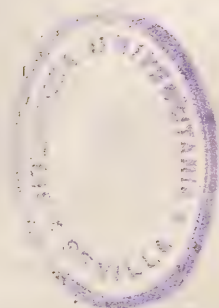
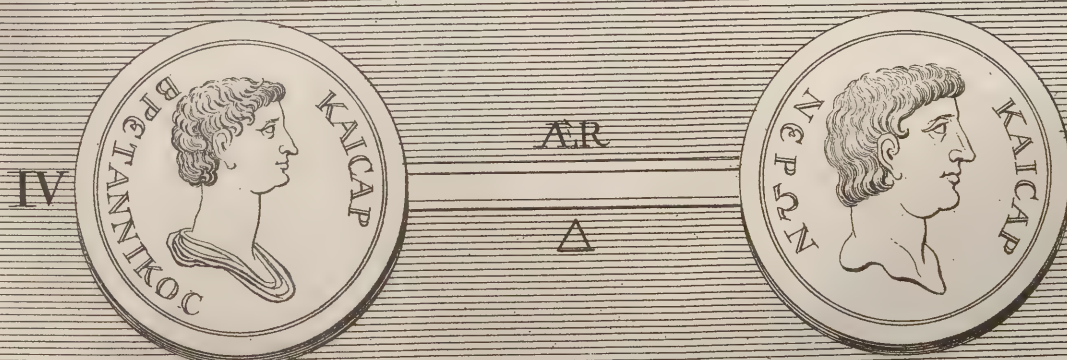
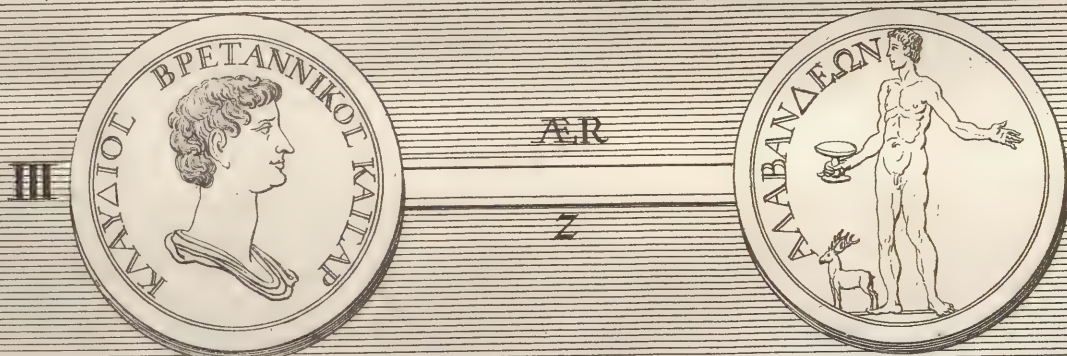
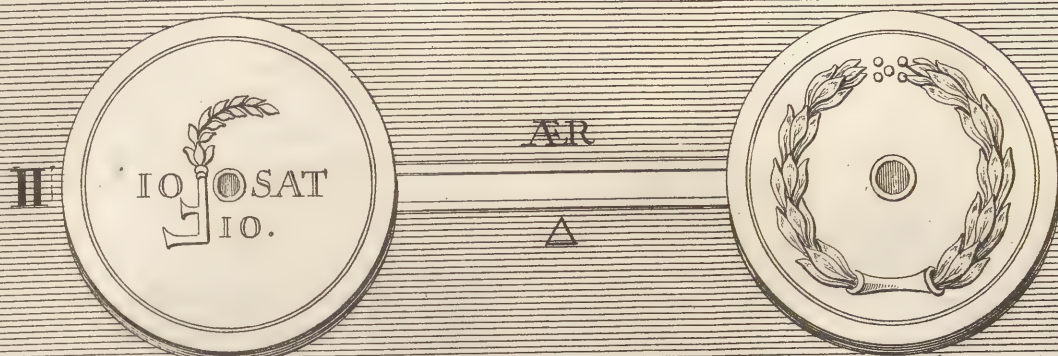
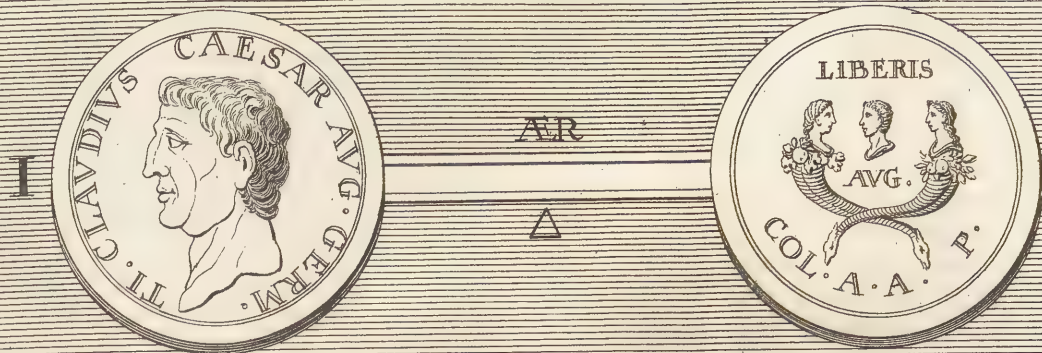
- (c) al. submotaque. (d) al. edito, al. edicto. (e) al. lecturum se Senatorem. (f) al. etiam, App. Cæcum, censorem, generis sui proauctorem. (g) al. manu emitterentur. (h) al. aut uti nunc prætura functi. (i) al. *Supra numerum*. (k) alii τὸ & omittunt. (l) al. CHERESTO. al. CHERESTRO. al. CHIRESTO. (m) al. commotus.

(130) Templum - - - Veneris Erycinæ) Id exhibemus in denario gentis CONSIDIAE Tab. XXXIII. num. 3. ex PATINI Fam. Rom. pag. 80.

(131) Porca cæsa) Carimoniam istam expriment numi gentis VETURIAE, quam ex Livio Lib. I. transcripsit & illustravit FULV. URSINUS, in Fam. Rom. pag. 290. Occurrit ea iterum in exquisita raritatis ac integritatis numo musæi Erasmiiani atque Amerbachiani, quod nuper in inclytæ Academiæ Basileensis bibliothecam cum numis aliis & picturis elegantissimis transiit. Illius typum inspicere Tab. XXXIII. num. 4. non pœnitebit. A ritu hoc sacro, quo fecialis porcam saxo feriebat, his verbis: Qui prior populus fœdus rumpet, Jupiter eum ita feriet, uti ego porcam lapide, dimanavit illud adagium, quo etiam PLAUTUS utitur: Inter Sacrum & saxum. Cui convenit illud ORIGENIS: Ματαζὺ τῆ ἀκροῦς καὶ σφύρας; Inter in eundem & malleum. De Fœdere P. R. cum Sabinis alias. PATIN. loc. cit. pag. 268.

Claudii spon-
sa & uxores.

CAP. XXVI. SPONSAS admodum adole-
scens duas habuit: Æmiliam Lepidam, Augu-
sti proneptem: item Liviam Medullinam, cui
& cognomen Camillæ erat, è genere antiquo
Dictatoris Camilli. Priorem, quod parentes
ejus Augustum offenderant, virginem adhuc
repudiavit: posteriore ipso die, qui erat nu-
ptiis destinatus, ex valitudine amisit. Uxo-
res deinde duxit Plautiam Urgulanillam, tri-
umphali, & mox Æliam Pætina, consulari
patre. Cum utraque divortium fecit: sed cum
Pætina, ex levibus offensis: cum Urgulanilla,
ob libidinum probra & homicidii suspicionem.
Post has (132) Valeriam Messallinam, Bar-
bari Messallæ consobrini sui filiam in matri-
monium accepit. Quam cum comperisset su-
per cætera flagitia atque dedecora, C. Silio
etiam nupsisse, dote inter auspices (n) con-
signata, supplicio affecit: confirmavitque pro
concione apud prætorianos, *Quatenus sibi ma-
trimonia (o) male cederent, permansurum se in
celibatu: ac nisi permansisset, non recusaturum
se confodi manibus ipsorum.* Nec durare valuit,
quin de conditionibus continuo tractaret, et-
iam de Pætina, quam olim exegerat, deque
Lollia Paullinæ, quæ C. Cæsari nupta fuerat.
Verum (133) illecebris Agrippinæ, Germa-
nici fratris sui filia, per jus osculi & blandi-
tiarum occasiones plectus in amorem, sub-
ornavit proximo Senatu qui censeret cogen-
dum se ad ducendum eam uxorem, quasi
Reip. maxime interesset: dandamque cæteris
veniam talium conjugiorum, quæ ad id tem-
pus incesta habebantur. Ac vix uno interpo-
sito die, confecit nuptias: non repertis qui se-
querentur exemplum, excepto libertino quo-
dam, & altero primipilari, cujus officium nu-
ptiarum & ipse cum Agrippina celebravit.

Claudii liberi.

CAP. XXVII. LIBEROS ex tribus uxo-
ribus tulit: ex Urgulanilla Drusum & Clau-
diam: (134) ex Pætina Antoniam: ex Mes-
sallina Octaviam, & quem primo Germani-
cum, mox Britannicum cognominavit. Dru-
sum Pompejis impuberem amisit, pyro per-
lucum in sublimi jactato, & hiatu oris exce-
pto strangulatum: cui & ante (p) paucos
dies filiam Sejani despondisset. Quo magis
miror fuisse qui traderent, fraude à Sejano ne-
catum. Claudiam ex liberto suo Botere con-
ceptam, quamvis ante quintum mensem di-
vortii natam, alique cœptam, exponi tamen
ad matris januam, & nudam jussit abjici. An-
toniam Cn. Pompejo Magno, deinde Fausto
Sullæ, nobilissimis juvenibus, Octaviam Ne-

roni privigno suo collocavit, Silano ante de-
sponsatam. Britannicum vigesimo imperii die,
inque secundo consulatu natum sibi, parvulum
etiam tum, & militibus pro concione, mani-
bus suis gestans, & plebi, per spectacula gre-
mio, aut ante se retinens, assidue commenda-
bat, faustisque omnibus cum (q) acclamanti-
um turba prosequeretur. E generis Nero-
nem adoptavit: Pompejum atque Silanum
non recusavit modo, sed & interemit.

CAP. XXVIII. LIBERTORUM præcipue
suspexit Posiden spadonem, quem etiam Bri-
tannico triumpho inter militares viros hasta
pura donavit. Nec minus Felicem, quem
cohortibus & alis, provinciæque Judææ præ-
posuit, trium reginarum maritum. Et Har-
pocran (r), cui lectica per Urbem vehendi,
spectaculaque publice edendi jus tribuit. Ac
super hos Polybium à studiis, qui sæpe inter
duos Coss. ambulabat. Sed ante omnes,
Narcissum ab epistolis, & Pallantem à ratio-
nibus: quos decreto quoque Senatus, non
præmiis modo ingentibus, sed & quæstoriis
prætoriisque ornamentis ornari libenter (s)
passus est: tantum præterea acquirere & rape-
re, ut querente eo quondam de fisci exigui-
tate, non absurde sit dictum, *Abundaturum,
si à duobus libertis in consortium reciperetur.*

Liberti à
Claudio præ-
dilecti.

CAP. XXIX. His, ut dixi (t), uxoribus
que addictus, non principem se, sed mini-
strum egit. Compendio cujusque horum, vel
etiam studio ac libidine, honores, exercitus,
impunitates, supplicia largitus est: & quidem
insciens plerumque & ignarus. Ac ne singu-
latim (u) minora quæque (x) enumerem, re-
vocatas liberalitates ejus, judicia rescissa, sup-
positos aut etiam palam immutatos datorum
officiorum codicillos: App. Silanum consoce-
rum suum, Juliasque (y), alteram Drusi, al-
teram Germanici filiam, crimine incerto, nec
defensione ulla data, occidit. Item Cn. Pom-
pejum, majoris filia virum, & L. Silanum,
minoris sponsum. Ex quibus Pompejus in
concubitu dilecti adolescentuli confossus est.
Silanus abdicare se prætura ante quartum Ka-
lend. Januariæ, morique initio anni coactus,
die ipso Claudii & Agrippinæ nuptiarum. In
quinque & triginta Senatores, trecentosque
amplius equites Rom. tanta facilitate animad-
vertit, ut de nece consularis viri renuntiante
centurione, *Factum esse quod imperasset, negaret
quidquam se imperasse, nibilo minus rem comproba-
ret: affirmantibus libertis, officio milites fun-
ctos, quod ad ultionem Imperatoris ultro pro-
cur-*

Parricidia à
Claudio opera
libertorum &
uxorum per-
petrata.

K 3

(n) al. aruspices. (o) al. *Quod matrimonia sibi fecit.* (p) al. cum ei ante. (q) al. fau-
stisque omnibus eum. (r) al. Harpocram. (s) al. honorari libens. (t) al. ut dictum
est. (u) al. sigillatim. (x) al. minima quæque. (y) al. Liviasque.

(132) Valeriam Messallinam. Viri & uxoris numos conspicias Tab. XXXIV. num. 1. & 2. Latine græque inscriptos, quos ex-
plicavimus inter nostros areos mediocri forma, pag. 106. Repugnat quidem DIO numorum auctoritati; dum ait, Lib. LX.
neque Britannico AUGUSTI, neque Messallinæ AUGUSTÆ nomen dari passum fuisse Claudium. Verum mutabilem eum ad-
modum fuisse, qui noverit, totumque ab uxoris & libertorum arbitrio pependisse, nec eum à priori proposito recessisse mira-
bitur: quare hoc ipsum numorum fidei per me nihil detrahet. PATIN. loc. cit. pag. 269.

(133) Illecebris Agrippinæ. Hæc fuit Neronis mater, cujus raros aliquot numos ex ære mediocri explicavimus. Uxores in numis
partes areæ nobiliores occupare, contra morem est: Agrippina in numo Tab. XXXIV. num. 3, dextram occupat, Claudio in si-
nistra constituto. Rara est inscriptio numi Tab. XXXIV. num. 4, cum TYNH nomen à me nunquam in aliis numis lectum
fuerit: PATER vero & MATER & SOROR in iis compareant. Agrippinæ alios numos vide infra in NERONE cap. IX. PA-
TIN. loc. cit. pag. 270.

(134) Ex Pætina Antoniam, ex Messallina Octaviam & Britannicum. Hos tres Claudii liberos refert numus rarissimus Tab. XXXV.
num. 1. à COLonia Augusta Aroe PATRenfi cufus. Eminebat profecto in collectione illa Lomeniana, quam Regis Christi-
anissimi nomine à me petitam, libens tanti Principis erudito thesauro concessi. PATIN. loc. cit. pag. 271.

Et generi.

currissent (z). Nam illud omnem fidem exceſſerit, quod nuptiis, quas Meſſallina cum adultero Silio fecerat, tabellas dotis & ipſe conſignaverit, inductus, quaſi de induſtria ſimularentur, ad evertendum transferendumque periculum quod imminere ipſi per quædam oſtenta portenderetur.

Claudii forma
& ſtatura.

CAP. XXX. AUCTORITAS dignitaſque formæ non defuit, vel ſtanti, vel ſedenti, ac præcipue quieſcenti. Nam & prolixo, nec exili corpore erat: & ſpecie, canitieque pulcra, opimis cervicibus. Cæterum & ingredientem deſtituebant poplites minus firmi, & remiſſe quid vel ſerio agentem multa dehoneſtabant. Riſus indecens: ira turpior, ſpuman-
te riſu, humentibus naribus: præterea linguæ titubantia, caputque, cum ſemper, tum in quantulocumque actu vel maxime tremulum.

Claudii vale-
tudo.

CAP. XXXI. Valetudine ſicut olim gravi, ita princeps perproſperauſus eſt, excepto ſtomachi dolore. Quo ſe correptum etiam de conſciſcenda morte cogitaſſe dixit.

Claudii convi-
via.

CAP. XXXII. CONVIVIA agitavit & ampla & aſſidua, ac fere patentiffimis locis, ut plerumque ſexcenteni ſimul diſcumberent. Convivatus & ſuper emiſſarium Fucini lacus, ac pæne ſubmerſus, cum emiſſa imperu aqua redundਾſſet. Adhibebat omni cœnæ & liberos ſuos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum ſedentes veſce-
rentur. Convivæ, qui pridie ſcyphum aureum ſurripuiſſe exiſtimabatur, revocato in diem poſterum, calicem fictilem appoſuit. Di-
citur etiam meditatũs ediſtum, *quo veniam daret flatum (a) crepitumque ventris in convivio emittendi*: cum periclitatum quendam præ pudore ex continentia reperiffet.

Claudius cibi
vinique appe-
tentiffimus.

CAP. XXXIII. Cibi vinique, quocumque & tempore & loco, appetentiffimus. Cognito-
ſcens quondam in Auguſti foro, iſtuſque (b) nidore prandii, quod in proxima Martis æde Saliis apparabatur, deſerto tribunali, adſcendit ad ſacerdotes, unaque diſcubuit. Nec temere umquam triclinio abſceſſit, niſi diſtensus ac madens: & ut ſtatim ſupino, ac per ſomnum hianti, pinna in os inderetur, ad exonerandum ſtomachum. Somni breviffimi erat. Nam ante mediam noctem plerumque evigilabat, ut tamen interdiu nonnumquam in jure dicendo obdormiſceret, vixque ab advocatis de induſtria vocem augentibus excitaretur.

Claudii ſom-
nus breviffi-
mus.

Libido in fœ-
minas.
Alexæ ſtadium.

Libidinis in fœminas proſuſiffimæ, mari-
um omnino experts. Aleam ſtudioſiffime luſit, de cujus arte librum quoque emiſit: ſo-
litus etiam in geſtatione ludere, ita eſſedo alveoque adaptatis, ne luſus confunderetur.

Claudii ſava
& ſanguinaria
natura.

CAP. XXXIV. SÆVUM & ſanguinarium natura fuiſſe, magnis minimiſque apparuit rebus. Tormenta quæſtionum, pœnaſque par-
ricidarum repræſentabat, exigebatque coram. Cum & ſpectare antiqui moris ſupplicium Ti-
buri concupiſſet, & deligatis ad palum noxiis carnifex deeſſet, accitum ab Urbe veſperam

uſque operiri perſeveravit. Quocumque gla-
diatorio munere, vel ſuo, vel alieno, etiam forte prolapſos jugulari jubebat, maxime re-
tarios, ut exſpirantium facies videret. Cum par quoddam mutuis iſtibus concidiſſet, cul-
tellos ſibi parvulos ex utroque ferro in uſum fieri ſine mora juſſit. Beſtiariis meridianiſque adeo delectabatur, ut etiam prima luce (c) ad ſpectaculum deſcenderet: & meridie, di-
miſſo ad prandium populo, perſederet, præ-
terque deſtinatos, etiam levi ſubitaque de cau-
ſa, quosdam committeret, de fabrorum quo-
que ac miniſtrorum, atque id genus nume-
ro, ſi (135) *αὐτόματος*, vel pegma, vel quid tale aliud parum ceſſiſſet. Induxit & unum ex nomenclatoribus ſuis, ſicut erat togatus.

Claudii timi-
ditas & diffi-
dentia.

CAP. XXXV. SED NIHIL æque quam ti-
midus ac diffidens fuit. Primis imperii die-
bus, quamquam, ut diximus, jactator civili-
tatis, neque convivia inire auſus eſt, niſi ut ſpeculatores (d) cum lanceis circumſtarent, militeſque vice miniſtrorum fungerentur: ne-
que ægrum quemquam viſitavit, niſi explora-
to (e) prius cubiculo, culcitriſque, & ſtragulis prætentatis, & excuſſis: reliquo autem tempore ſalutatoribus ſcrutatores ſemper ap-
poſuit, & quidem omnibus, & acerbiffimos. Sero enim, ac vix remiſit, ne fœminæ præ-
textatique pueri & puellæ contrectarentur, & ne cujus (f) comiti aut librario calamariæ aut graphiariæ thecæ adimerentur. Motu civili, cum eum Camillus non dubitans etiam citra bellum poſſe terreri, contumelioſa & minaci & contumaci epiſtola cedere imperio juberet, vitamque otioſam in privata re agere: dubitavit, adhibitis principibus viris, an obtemperaret.

Claudii timor
inſidiarum.

CAP. XXXVI. Quasdam inſidias temere delatas adeo expavit, ut deponere imperium rentaverit. Quodam, ut ſupra retuli, cum ferro circa ſacrificantem ſe deprehenſo (g), Senatum per præcones propere convocavit: lacrymiſque & vociferatione miſeratus eſt conditionem ſuam, cui nihil tuti uſquam eſſet, ac diu publico abſtinuit. Meſſallinæ quoque amorem flagrantiffimum, non tam indignitate contumeliarum, quam periculi metu abjecit, cum adultero Silio acquiri imperium credidiſſet: quo tempore fœdum in modum trepidus ad caſtra confugit, nihil tota via, quam eſſetne ſibi ſalvum imperium, requires.

Pœnæ ob le-
ves ſuſpicio-
ne, innocentibus à Claudio
illata.

CAP. XXXVII. Nulla adeo ſuſpicio, nul-
lus auctor tam levis exiſtitit, à quo non me-
diocri ſcrupulo injecto ad cavendum ulciſcen-
dumque compelleretur. Unus ex litigatoribus, ſeduſto in ſalutatione affirmavit, ſe vi-
diſſe per quietem occidi eum à quodam: deinde paulo poſt, quaſi percuſſorem agnoſceret, libellum tradentem adverſarium ſuum demon-
ſtravit: conſeſtimque is pro deprehenſo ad pœnam raptus eſt. Pari modo oppreſſum fe-
runt App. Silanum: quem cum Meſſallina & Narciffus conſpiraffent perdere, divitiſ parti-
bus,

(z) al. procucurriffent. (a) al. efflatum. (b) al. victuſque. (c) al. ut & prima luce.
(d) al. ſpiculatores. (e) al. ſcrutato. (f) al. cuius. (g) al. depreſſo.

(135) *Αὐτόματος*) Hoc eſt: Id quod per ſe movetur.

bus, alter ante lucem similis attonito, patroni cubiculum irrupit: affirmans *somniaſſe ſe, vim ei ab Appio illatam*: altera, in admirationem formata (b), ſibi quoque eandem ſpeciem aliquot jam noctibus obſervari rerulit. Nec multo poſt ex compoſito irrumpere Appius nuntiatus, cui pridie, *ad id temporis ut adeſſet*, præceptum erat, quaſi plane repræſentaretur ſomni fides, *arceſſi (i) ſtatim ac mori* juſſus eſt. Nec dubitavit poſtero die Claudius ordinem rei geſtæ perferre ad Senatum, ac liberto gratias agere, quod pro ſalute ſua etiam dormiens excubaret.

Claudii iracundia & ſtultitia.

CAP. XXXVIII. IRÆ ATQUE iracundiæ conſcius ſibi, utramque (k) excuſavit edicto, diſtinxitque, pollicitus *alteram quidem brevem & innoxiam, alteram non injuſtam fore*. Oſtienſibus, quia ſibi ſubeunti Tiberim ſcaphas obviam non miſerant (l), graviter correptis, eaque cum invidia, *ut in ordinem ſe coactum (m)* conſcriberet, repente tantum non ſatisfacientis (n) veniam modo dedit. Quosdam in publico parum tempeſtively adeuntes, manu ſua repulit. Item ſcribam quaëſtorium, itemque prætura functum Senatorem, inauditos & innoxios relegavit: quod ille adverſus privatum ſe intemperantius affuiſſet: hic in ædilitate inquilinos prædiorum ſuorum contra vetitum cocta (o) vendentes multaveſſet, vilicumque (p) intervenientem flagellaveſſet. Quade cauſa etiam coërcitionem (q) popinarum ædilibus ademitt. Ac ne ſtultitiam quidem ſuam reticuit, ſimulatamque à ſe ex induſtria ſub Cajo, quod aliter evaſurus perventurusque ad ſuſceptam ſtationem non fuerit, quibuſdam oratiunculis reſtatus eſt. Nec tamen perſuaſit (r), quam intra breve tempus liber editus ſit, cui index erat (136) *Μωρῶν ἀνάſτασις* (s) argumentum autem, *ſtultitiam neminem fingere*.

Claudii obſidio & inconfiderantia ſtupenda.

CAP. XXXIX. INTER CÆTERA in eo mirati ſunt homines & oblivionem & inconfiderantiam: vel, ut Græce dicam, (137) *Μετewορίαν καὶ ἀβλεψίαν*. Occiſa Meſſallina, paullo poſt quam in triclinio decubuit, *cur Domina non veniret*, requiſivit. Multos ex iis quos capite damnaverat, poſtero ſtatim die & in convivium & ad aleæ luſum admoveri juſſit: & quaſi morarentur, ut ſomniculoſos per nuntium increpuit. Ducturus contra fas Agrippinam uxorem, non ceſſavit omni ratione *filiam & alumnā & in gremio ſuo natā, atque educatā*, prædicare. Adſciturus (t) in nomen familiæ ſuæ Neronem, quaſi parum

reprehenderetur, quod adulto jam filio privignum adoptaret, identidem divulgavit, *neminem unquam per adoptionem familiæ Claudie inſertum*.

CAP. XL. SERMONIS vero rerumque tantam ſæpe negligentiam oſtendit, ut ne quis, nec inter quos, quove tempore, ac loco verba faceret, ſcire ac cogitare exiſtimaretur. Cum de lanis, ac vinariis ageretur, exclamavit in curia: *Rogo vos, quis poteſt ſine offula vivere?* deſcripſitque abundantiam veterum tabernarum, unde ſolitus eſſet vinum olim & ipſe petere. De quaëſtore quodam candidato inter cauſas ſuffragationis ſuæ poſuit, *quod pater ejus frigidam ægro ſibi tempeſtively dedideſſet*. Inducta teſte in Senatu, *Hæc, inquit, matris meæ liberta & ornatrice fuit: ſed me patronum ſemper exiſtimavit. Hoc ideo dixi, quod quidam ſunt adhuc in domo mea, qui me patronum non putant*. Sed & pro tribunali, Oſtienſibus quiddam publice orantibus, cum excanduſſet, *Nihil habere ſe vociferatus eſt, quare eos demereatur: ſi quem alium, & ſe liberum eſſe*. Nam illa ejus quotidiana, & plane omnium horarum & momentorum erant, *Quid, ego tibi Theogonius (u) videor?* & (138) *λάλει καὶ μὴ θίγγων*. (x) Multaque talia etiam privatis deformia, nedum principi, neque inſacundo, neque indocto, immo etiam pertinaciter liberalibus ſtudiis dedito.

Claudii ſermones & orationes.

CAP. XLI. HISTORIAM in adoleſcentia, hortante T. Livio, Sulpicio vero Flavio etiam adjuvante, ſcribere aggreſſus eſt (y). Et cum primum frequenti auditorio commiſiſſet, ægre perlegit, refrigeratus ſæpe à ſemeripſo. Nam cum initio recitationis deſractis compluribus ſubſelliis, obſitate cujuſdam, riſus exortus eſſet: ne ſedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo ſubinde facti reminiſceretur, cachinnosque revocaret. In principatu quoque & ſcripſit plurimum, & aſſidue recitavit per lectorem. Initium autem ſumpſit hiftoriæ poſt cædem Cæſaris Dictatoris. Sed & tranſiit ad inferiora tempora, cœpitque à pace civili: cum ſentiret neque libere, neque vere ſibi de ſuperioribus tradendi poteſtatem relictam, correptus ſæpe & à matre, & ab avia. Prioris materiæ duo volumina, poſterioris unum & quadraginta reliquit. Compoſuit & *De vita ſua* octo volumina, magis inepte quam ineleganter. Item *Ciceronis deſenſionem adverſus Aſinii Galli libros*, ſaris eruditam. (139) Novas etiam commentus eſt litteras tres, ac numero veterum quaſi

Claudii ſcripta hiftorica.

(b) al. firmata. (i) al. accerſi. (k) al. utrumque. (l) al. miſerint. (m) al. coacturum. (n) al. ſatisfacientibus. al. ſatisfaciens. (o) al. coacta. (p) al. vilicumque. (q) al. coërtionem. (r) al. Nec tamen ante. (s) al. ἐπανάſτασις. (t) al. Aſſerturus. (u) al. Telegenius. (x) al. Quid, ego tibi Theogonius videor, & λογιώτατος, hoc eſt: loquentiſſimus. (y) al. adortus eſt.

(136) *Μωρῶν ἀνάſτασις*) Hoc eſt: ſtultorum reſurrectio.

(137) *Μετewορίαν*) Hoc eſt: Oblivionem & inconfiderantiam.

(138) *λάλει*) Hoc eſt: loquere & noli me tangere.

(139) Novas etiam commentus eſt litteras) Idem adſtruit TACITUS Annal. Lib. XI. De his eleganter ſcripſit Illuſt. SEGUINUS

ad calcem libri de Seleftis numismatis, addito numo, Tab. XXXV. num. 2. H digamma, victoriam Britannicam exprimente. Quæ ſunt tres illæ literæ à Claudio inventæ, vel potius, ut videtur, ex græco in latinum uſum traductæ, eum non uſque adeo inter Criticos conſtet, meum non eſt, Neſtorem agere. Digamma interim Æolicum, quo V conſonans ſignatur, extra dubium: quippe cui numus facit fidem. De reliquis duabus altum apud Veteres ſilentium, ut vix crepuſculum illuceſcat. Conſiſcit tamen Cl. VOSSIUS Lib. I. cap. 24. de re Grammat. Secundam eſſe Ψ; tertiam ſive X, ſive Θ, potius, quam J.

LIPSII Φ. Sed hæc non ſunt noſtri Fori. PATIN. loc. cit. pag. 280.

quasi maxime necessarias addidit. De quarum ratione cum privatus adhuc volumen edidisset, mox princeps non difficulter obtinuit, ut in usu quoque promiscuo essent. Exstat talis scriptura in plerisque libris, ac diurnis titulisque operum.

Claudii amor
Græcorum
studiorum.

CAP. XLII. Nec minore cura Græca studia secutus est, amorem præstantiamque linguæ occasione omni professus. Cuidam Barbaro Græce & Latine differenti, *Cum utroque*, inquit, *sermone nostro sis peritus* (z). Et in commendanda Patribus conscripsit Achaia, *gratam sibi provinciam*, ait, *communium studiorum commercio*. Ac sæpe in Senatu legatis perpetua oratione respondit. Multum vero pro tribunali etiam, Homericis locutus est versibus. Quoties quidem hostem vel insidiatorem ultus esset, excubitori tribuno signum de more poscenti, non temere aliud dedit quam,

Claudii scri-
pra græca.

(140) Ἀνδρ' ἐπαμύνασθαι, ὅτε τις πρῶτος χαλεπαίνῃ.

Denique & Græcas scripsit historias, (141) *Τυρρηνικῶν* XX. (142) *Καρχηδονιακῶν* VIII. Quarum causa veteri Alexandria museo alterum additum ex ipsius nomine: institutumque ut quotannis in altero *Τυρρηνικῶν* libri, altero *Καρχηδονιακῶν*, diebus statutis, velut in auditorio, recitarentur toti à singulis per vices.

Claudii poenit-
entia de ma-
trimonio A-
grippinæ, &
adoptione Ne-
ronis.

CAP. XLIII. SUB EXITU VITÆ, signa quædam nec obscura poenitentis de matrimonio Agrippinæ, deque Neronis adoptione dederat. Siquidem commemorantibus liberis, ac laudantibus cognitionem, qua pridie quandam adulterii ream condemnaverat: *sibi quoque in fati esse iactavit omnia impudica, sed non impunita matrimonia*. Et subinde obvium sibi (143) Britannicum arctius complexus, hortatus est, *ut cresceret, rationemque à se omnium factorum acciperet*. Græca insuper voce profecurus, (144) *ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται* (a). Cumque impubi teneroque adhuc, quando itatura permitteret, togam dare destinasset, adjecit: *Ut tandem Pop. Rom. verum Cæsarem habeat*.

Claudii testa-
mentum.

CAP. XLIV. Non multo post testamentum etiam conscripsit, ac lignis omnium magistratuum oblignavit. Prius igitur quam ultra progrediretur, præventus est ab Agrip-

pina, quam præter hæc, conscientia quoque, nec minus delatores multorum criminum arguebant. Et veneno quidem occisum convenit, ubi autem & per quem dato, discrepat. Quidam tradunt, epulanti in arce cum sacerdotibus, per Halorum spadonem prægustatorem; alii, domestico convivio, per ipsam Agrippinam, quæ boletum medicatum avidissimo ciborum talium obtulerat. Etiam de subsequenter diversâ fama est. Multi statim hausto veneno obmutuisse ajunt, excruciatumque doloribus nocte tota, defecisse prope lucem. Nonnulli inter initia confopitum, deinde cibo affluente evomuisse omnia, repetiturumque toxico, incertum pultine addito, cum velut exhaustum refici cibo oporteret, an immisso per clysterem: ut quasi abundantia laboranti etiam hoc genere egestionis subveniretur.

Agrippina
Claudium
prævenit &
veneno occi-
dit.

CAP. XLV. MORS ejus celata est, donec circa successorem omnia ordinarentur. Itaque & quasi pro ægro adhuc vota suscepta sunt, & inducti per simulationem comædi, qui velut desiderantem (b) oblectarent. Excessit 111. Idus Octobris, Atinio Marcello, Acilio Aviola Coss. LXIV. (c) ætatis, Imperii XIV. (d) anno. Funeratus est solenni principum pompa, & (145) in numerum deorum relatus. Quem honorem, à Nerone destitutum abolitumque, recepit mox per Vespasianum.

Claudii mors
celata.

Tempus mor-
tis Claudii
U.C. 806, p.
C. N. 54.
Funus Clau-
dii.

CAP. XLVI. Præfagia mortis ejus præcipua fuerunt, exortus crinitæ stellæ, quam (e) cometen vocant, tactumque de cælo monumentum Drusi patris, & quod eodem anno ex omnium magistratuum genere plerique mortem obierant. Sed ipse nec ignorasse, aut dissimulasse ultima vitæ suæ tempora videretur, aliquot quidem argumentis. Nam & cum Coss. designaret, neminem ultra mentem, quo obiit, designavit: & in Senatu, cui novissime interfuit, multum ad concordiam liberos suos cohortatus, utriusque ætatem suppliciter Patribus commendavit. Et in ultima cognitione pro tribunali, *accessisse ad finem mortalitatis*, quamquam abominantibus qui audiebant, semel atque iterum

Præfagia de
morte Clau-
dii.

(146) pronuntiavit.

C. SVETO-

(z) al. *paratus*. (a) al. *ὁ ἔρως δ' ἐπείγεται*. Hoc est: Amor vero impellit. (b) al. *defidentem*. (c) al. LXIII. (d) al. quarto decimo. (e) al. quem. (f) alii τὸ se omittunt.

(140) Ἀνδρ' ἐπαμύνασθαι) Hoc est: Utrum ulcisci quando prior ille injuriam intulerit.

(141) *Τυρρηνικῶν*) Hoc est: De rebus Tyrrenicis.

(142) *Καρχηδονιακῶν*) Hoc est: De rebus Carthaginiensibus.

(143) Britannicum) En Tab. XXXV. num. 3. & 4. ejus numi rarissimi, illis temporibus cusi. Primum vulgavit & perdocte interpretatus Illustr. SEGUINUS, in *Selectis Numism.* Alter paullo post signatus est, Ann. U. C. DCCC. cum Nero à Claudio Imp. adoptatus est. PATIN. loc. cit. pag. 281.

(144) *ὁ τρώσας*) Hoc est: Qui vulnus infixit idem medebitur.

(145) In numerum Deorum relatus) Confirmantibus numis. En duo ad hanc rem rarissimi Tab. XXXVI. num. 1. Illustrantur his Auctoris nostri verbis, in NERONE cap. IX. Claudium apparatusimo funere elatum laudavit consecravique Nero. Quare obscura sunt hæc sequentia verba, cap. XLV. Quem honorem à Nerone abolitumque, recepit mox per Vespasianum; ut & illa, cap. XXXIII. Bustum ejus conspici niti humili levique materia, neglexit. Quin & Trajanus suam erga Claudium venerationem testari voluit peculiaribus suis solennibusque notis, postremo numo additis, ex Regis Christianissimi gaza. Utinam & exterorum pretiosissimorum sculptura brevi fruatur, cujus spes mihi facta est Respublica litteraria. PATIN. loc. cit. p. 283.

(146) Pronuntiavit) In fine vitæ Claudii duos numos Tab. XXXVI. num. 2. PATINUS apposuit, ad quos ita commentatur: Opportune occurrunt duo Claudii numi ex ære magno. Primum ex divite suo penu suppeditavit Illustr. Comes de LAZARA, spectabilem certe sua mole, cum eundem typum in minimo frequentem esse noverimus. Manus illa statera læces ex æquo sustinens, quin ad monetæ leges ordinationemque revocetur, non dubitamus. Characteres illud ipsum confirmare videntur, quibus, ut conjicimus, Claudius Imperator Pecuniam Nostram Restitutam significat. Alter Deam Spem refert, ab Imperatore Tito VESPASIANO AUGUSTO RESTITUTAM, cujus cum Claudio necessitudinem explicavimus inter numos nostros mediocres pag. 108. PATIN. loc. cit. pag. 284.

Possent etiam litteræ P. N. R. ita explicari; Pondera Nostra Restituit. quæ verba, meo judicio bilanci magis conveniunt quam pecuniæ. Negare quidem non possumus, Monetam Deam cum bilance in numis conspici, aut aquitas, Dea ponderum & mensurarum similiter cum bilance invenitur. Miror interim Clariss. PATINUM numulum æreum minimi moduli non apposuisse, cum hic tamen magis ad rem faciat, quam æreus magni moduli. Indicat enim notæ Tab. XXXVI. num. 3. annum, quo Restitutio hæc Pecuniæ vel Ponderum contigit. Nimirum A. U. C. 794. Dn. de KLETTENBERG.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER VI.

NERO CLAUDIUS CÆSAR.

CAPUT I.

De gente Do-
mitia.

De familia Æ-
nobarborum.

EX gente DOMITIA duæ familiæ cla-
ruerunt, CALVINORUM (g) & Æ-
NOBARBORUM. Ænobarbi auctore
originis itemque cognominis habent,
L. Domitium: cui rure quondam revertenti,
juvenes gemini augustiore forma (b) ex occurſu
imperasse traduntur, nuntiaret Senatui ac Popu-
lo victoriam, de qua incertum adhuc erat: at-
que in fidem majestatis, adeo permulſiſſe ma-
las, ut è nigro rutilum ærique aſſimilem ca-
pillum redderent. Quod inſigne manſit, &
in poſteris ejus, magna pars rutila barba fue-
runt. Functi autem conſulatibus VII. trium-
pho cenſuraque duplici, & inter patricios al-
lecti, perſeverarunt omnes in eodem cogno-
mine. Ac ne prænomina quidem ulla præ-
terquam Cnæi & Lucii uſurparunt: eaque ip-
ſa notabili varietate, modo continuantes u-
numquodque per ternas (i) perſonas, mo-
do alternantes per ſingulas. Nam primum
ſecundumque ac tertium Ænobarborum Lu-
cios, rurfus ſequentes tres, ex ordine Cnæos
accepimus: reliquos nonniſi viciffim, tum
Lucios tum Cnæos. Plures è familia cogno-
ſci referre, arbitror: quo facilius appareat,
ita degeneraſſe à ſuorum virtutibus Nero (k),
ut tamen vitia cujuſque, quaſi tradita & inge-
nita, retulerit.

Atavus Nero-
nis.

Abavus Nero-
nis.

CAP. II. Ut igitur paullo altius repetam,
atavus ejus Cn. Domitius in tribunatu Ponti-
ficibus offeſſior, quod alium quam ſe in pa-
tris ſui locum cooptaſſent, juſ ſacerdotum
ſubrogandorum à collegiis ad Populum trans-
tulit: ac in conſulatu Allobrogibus Arvernif-
que ſuperatis, elephantu per provinciam in-
vectus eſt: turba militum, quaſi inter ſollen-
nia triumpho, proſequentem. In hunc dixit
Licinius Craſſus (l) orator, *Non eſſe mirandum,
quod æneam barbam haberet, cui os ferreum, cor
plumbeum eſſet.* Hujus filius prætor C. Cæſa-
rem abeuntem conſulatu, quem adverſus au-
ſpicia legeſque geſſiſſe exiſtimabatur, ad diſ-
quiſitionem Senatus vocavit: mox Conſul
Imperatorem ab exercitibus Gallicis retrahe-
re tentavit: ſucceſſorque ei per factionem no-
minatus, principio civilis belli ad Corfinium
captus eſt. Unde dimiſſus, Maſſilienſes ob-

fidione laborantes cum adventu ſuo confir-
maſſet, repente deſtituit, acieque demum
Pharſalica occubuit. Vir neque ſatis conſtans,
& ingenio truci: in deſperatione rerum, mor-
tem timore appetitam ita expavit, ut hauſtum
venenum pœnitentia evomuerit (m), medi-
cumque manuſerit, qui id (n) ſibi prudens
ac ſciens minus noxium temperaſſet. Conſul-
tante autem Cn. Pompejo de mediis ac neu-
tram partem ſequentibus, ſolus cenſuit hoſti-
um numero habendos.

CAP. III. (147) Reliquit filium omnibus
gentis ſuæ procul dubio præferendum. Is
inter conſcios Cæſariæ necis, quamquam
inſons, damnatus lege Pedia, cum ad Caſſium
Brutumque ſe, propinqua ſibi cognatione
conjunctos, contuliſſet, poſt utriuſque inter-
itum claſſem olim commiſſam retinuit: auxil-
etiam: nec niſi partibus ubique proſtigatis, M.
Antonio ſponte, & ingentis meriti loco tra-
didit. Soluſque omnium ex iis, qui pari le-
ge damnati erant, reſtitutus in patriam, am-
pliſſimos honores percucurrit, ac ſubinde red-
integrata diſſenſione civili, eidem Antonio le-
gatus, delatam ſibi ſummam Imperii ab iis quos
Cleopatrarum pudebat, neque ſuſcipere, neque
recuſare fidenter, propter ſubitam valetudi-
nem, auſus, tranſiit ad Auguſtum: & in die-
bus paucis obiit, nonnulla & ipſe infamia ad-
ſperſus. Nam Antonius eum deſiderio amicæ
Serviliæ Naidis tranſfugiſſe jaſtavit.

Neronis proa-
vus.

CAP. IV. Ex hoc Domitius naſcitur, quem
emptorem familiæ pecuniæque in teſtamento
Auguſti fugiſſe, mox vulgo notatum eſt: non
minus aurigandi arte in adoleſcentia clarus,
quam deinde ornamentis triumphalibus ex
Germanico bello. Verum arrogans, proſu-
ſus, immitis, cenſorem L. Plancum via ſibi
decedere Ædilis coëgit: præturæ conſulatuſ-
que honore equites R. matronaſque ad agen-
dum mimu produxit in ſcenam. Vena-
tiones (o) & in circo & in omnibus Urbis
regionibus dedit. Munus etiam gladiatorii-
um; ſed tanta ſævitia, ut neceſſe fuerit Au-
guſto clam fruſtra monitu edicto coërcere.

Neronis avus.

CAP. V. Ex Antonia majore patrem Ne-
ronis procreavit, omni parte vitæ deteſtabi-
lem. Siquidem comes ad Orientem C. Cæ-
ſaris juvenis, occiſo liberto ſuo, quod pota-

Neronis pa-
ter.

L

re

(g) al. CLAUDIANORUM. (b) al. auctiores forma. (i) al. per trinas. (k) Nero-
nem. (l) al. L. Craſſus. (m) al. evomeret. Medicumque manuſerit. (n) al. quod
id. (o) al. Venationeſque.

(147) Reliquit filium. Is fuit Neronis proavus, cujus numos exhibuimus ſupra in Auguſto. Cap. XVII. pag. 22. Tab. XV.
num. 2. & 3.

re quantum jubebatur, recusat: dimissus è cohorte amicorum, nihilo modestius vixit. Sed & in viæ Appiæ vico, repente puerum citatis jumentis, haud ignarus (p) obtrivit: & Romæ, medio foro, cuidam equiti R. liberius jurganti oculum eruit. Perfidia vero tantæ, ut non modo argentarios pretiis rerum coemptarum, sed & (q) in prætura mercede palmarum aurigarios fraudaverit. Notatus ob hæc & fororis joco, querentibus dominis factionum, *repræsentanda præmia in posterum* sanxit. Majestatis quoque & adulteriorum, incestique cum sorore Lepida sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit: decessitque Pyrgis morbo aquæ intercutis, sublato filio Nerone ex Agrippina Germanico genita.

Neronis nati-
vitas.

Præfagia futu-
ræ infelicitatis
Neronis.

CAP. VI. NERO natus est Antii post IX. menses (r) quam Tiberius excessit, XVII. Kal. Januarias: tantum quod exoriente Sole, pæne ut radiis prius, quam terra contingeretur. De genitura ejus statim multa & formidolosa multis conjectantibus, præfagio fuit etiam Domitii patris vox, inter gratulationes amicorum, negantis *quidquam ex se & Agrippina nisi detestabile & malo publico nasci potuisse*. Eiusdem futuræ infelicitatis (s) signum evidens die lustrico exstitit: nam C. Cæsar, rogante sorore, *ut infanti quod vellet, nomen daret*, intuens Claudium patruum suum, à quo mox principe Nero adoptatus est, *ejus se dixit dare*: neque id (t) ipse serio, sed per jocum, & aspernante Agrippina, quod tum Claudius inter ludibria aulæ erat. Trimulus patrem amisit, cujus ex parte tertia heres, ne hanc quidem integram cepit, correptis per coheredem Cajum universis bonis, & subinde matre etiam relegata, pæne inops atque agens apud amitam Lepidam nutritus est, sub duobus pædagogis, saltatore atque tonsore. Verum Claudio Imperium adepto, non solum paternas opes recuperavit: sed & Crispi Passieni vitrici sui hereditate ditatus est. Gratia quidem & potentia revocatæ restitutæque matris usque eo floruit, ut emanaret in vulgus, missos à Messallina uxore Claudii, qui eum meridianam quasi Britannici æmulum strangularent. Additum fabulæ est, eisdem dracone è pulvino se proferente conterritos refugisse. Quæ fabula exorta est, (148) deprehenfis in lecto ejus circum cervicalia fer-

pentis exuviis: quas tamen aureæ armillæ ex voluntate matris inclusas dextro brachio gestavit aliquamdiu: ac tædio tandem maternæ memoriæ abjecit, rursusque extremis suis rebus frustra requisivit.

CAP. VII. TENER adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Trojam constantissime favorabiliterque lufit. Undecimo ætatis anno à Claudio adoptatus est, Annaeque Senecæ jam tunc Senatori in disciplinam traditus. Ferunt Senecam proxima nocte visum sibi per quietem, C. Cæsari præcipere: & fidem somnio Nero brevi fecit, prodita immanitate naturæ, quibus primum potuit experimentis. Namque Britannicum fratrem, quod se post adoptionem *ÆNOBARBUM* (u) ex consuetudine salutasset, ut subditivum (x) apud patrem arguere conatus est. Amitam etiam Lepidam, ream testimonio coram afflixit, gratificans matri, à qua rea premebatur. Deductus in forum tiro, (149) Populo congiarium, militi donativum proposuit: indictaque decursione prætorianis, scutum sua manu prætulit: exinde patri gratias in Senatu egit. Apud eundem Consulem pro Bononiensibus Latine, & (150) pro Rhodiis atque Iliensibus Græce verba fecit. Auspicatus est & jurisdictionem, Præfectus Urbi (y) sacro Latinarum, celeberrimis patronis, non translatis, ut afolet, & breves, sed maximas plurimasque postulationes certatim ingerentibus: quamvis interdictum à Claudio esset. Nec multo post duxit uxorem Octaviam: ediditque pro Claudii salute Circenses & venationem.

CAP. VIII. SEPTEMDECIM natus annos, ut de Claudio palam factum est, inter horam sextam septimamque processit ad excubitores, cum ob totius diei diritatem non aliud auspiciandi tempus accommodatius videretur: proque Palatii gradibus *IMPERATOR* consalutatus, lectica in castra, & inde raptim appellatis militibus in curiam delatus est: discessitque jam vesperi: ex immensis, quibus cumulabatur, honoribus, tantum *PATRIS PATRIÆ* nomine recusato, propter ætatem.

CAP. IX. Orsus hinc à pietatis ostentatione, Claudium apparatissimo funere elatum laudavit, consecravique. Memoriam Domitii patris honores maximos habuit. Matri summam omnium rerum publicarum privatarumque permisit. Primo etiam Imperii die signum

Neronis pietatis ostentatio in Claudii funere. Memoria patris honoranda, & matre colenda.

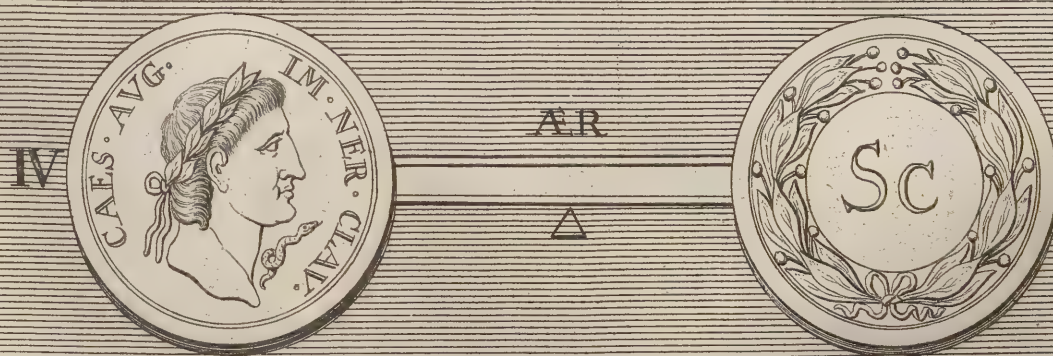
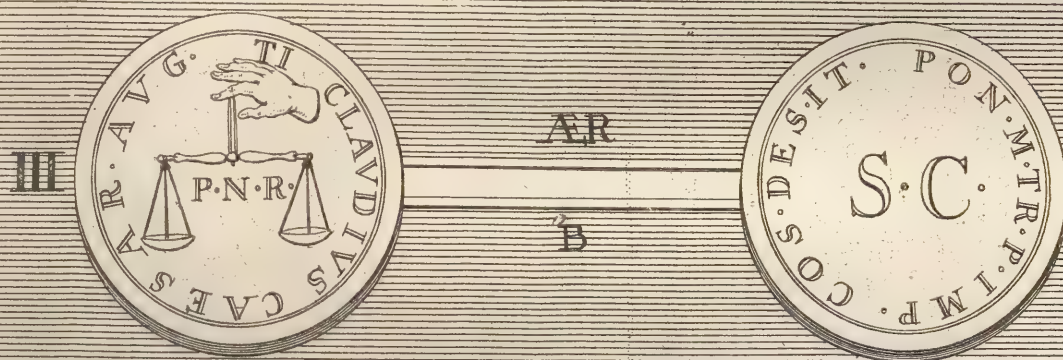
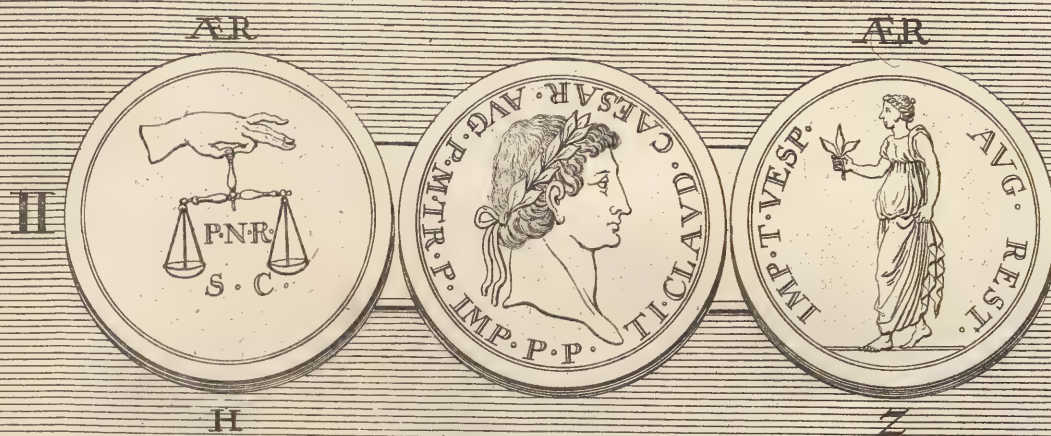
excu-

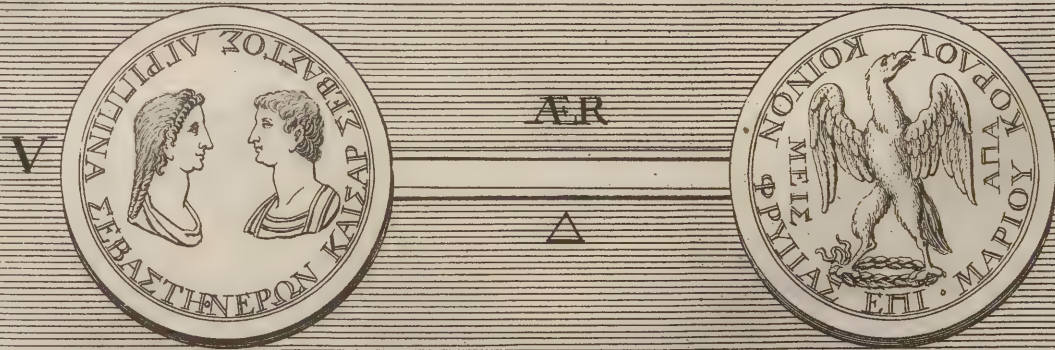
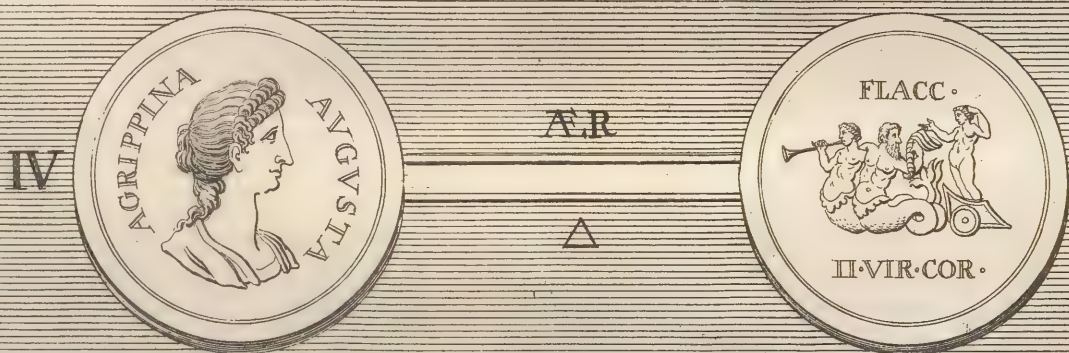
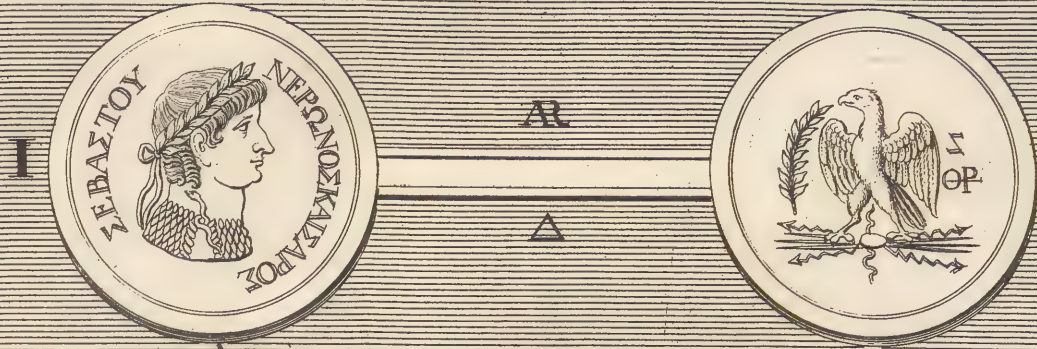
(p) al. haud gnarus. (q) alii τὸ & omittunt. (r) al. ante nonum mensem. (s) al. Eisdem futuræ felicitatis. (t) alii τὸ id omittunt: (u) al. *ÆNOBARBUM*. (x) al. subditivum. (y) al. jurisdictionem Præfecti Urbis.

(148) Deprehens . . . serpentis exuviis) De quo ita gloriatus est Nero, ut eundem serpentem quasi majestatis indicem portentumque sibi in ornamentum duxerit, numoque latino insculpi curaverit. Tab. XXXVI. num. 4. Id videtur expressisse civitas græca Tab. XXXVII. num. 1. nullo quidem apposito nomine, verum addito divinæ potentia symbolo, aquila fulguri immixta. Uterque penes me est. PATIN. loc. cit. pag. 289. Numus hic postremus à PATINO prolatus, non in Græcia, sed in Ægypto percussus videtur, tam ob calaturæ modum, quam consuetam aquilam cum palmæ ramo, quæ sæpius in numis Ptolemæorum, ut & in aliorum Impp. numis ibidem percussis conspiciuntur. Dn. de KLETTENBERG.

(149) Populo congiarium) Expressum in numis antiquis CONGIARIUM non cernitur ante Neronis tempora; dicebaturque CONGIARIUM quo populus, DONATIVUM quo milites donabantur, inquit SENECA Lib. IV. de Benef. Quod quidem expressis verbis Auctor noster scribit: Populo congiarium, militi donativum proposuit. Uberius illud explicat TACITUS Lib. XXIII. Plebei congiarium quadringeni numi viritum dati, & tertium quadringentis arario illatum est, ad retinendam populi fidem. Quo refertur CONGIARIUM II. in numo expressum. Promittæ deinde cum liberalitate & largitione confusum est. A congiatio nomen habuit, mensura rerum liquidarum, apud QUINTILIANUM, vini præcipue, mellis & olei: postea & pecuniæ granove continendo usus fuit. Antiquum congiarii signum Tab. XXXVII. num. 2. ex ære refert GRUTERUS pag. 223. ap. Card. CÆSIUM. PATIN. loc. cit. pag. 290.

(150) Pro Rhodiis . . . verba fecit) Superbum possideo Neronis numum radiis & laurea insignitum, quibus tum ut Imperator, tum ut sol à Rhodiis celebratur. En illum pridem in Thesauris nostris p. 145. vulgatum Tab. XXXVII. num. 3. PATIN. loc. cit. pag. 291.

excubanti tribuno dedit, (151) *Optimam matrem*: ac deinceps ejusdem sæpe lectica per publicum simul vectus est. Antium coloniam deduxit, adscriptis veteranis è prætorio, additisque per domicilii translationem ditissimis primipilariis, ubi & portum operis sumptuosissimi fecit.

Dicta factaque
bonæ indolis
indicia.

CAP. X. Atque, ut certiore (z) adhuc indolem ostenderet, ex *Augusti præscripto imperaturum se* professus, neque liberalitatis, neque clementiæ, nec comitatus quidem exhibendæ ullam occasionem omisit. Graviora vectigalia aut abolevit, aut minuit. Præmia delatorum Papiæ legis ad quartas redegit, divisim populo viritim quadringenis (a) nummis. Senatorum nobilissimo cuique, sed à re familiari destituto, annua salaria, & quibusdam quingena constituit. Item prætorianis cohortibus frumentum menstruumque gratuitum (b). Et cum de supplicio cujusdam capite damnati, ut ex more subscriberet, admoneretur: *Quam vellem, inquit, nescire (c) literas!* Omnes ordines subinde, ac memoriter salutavit. Agenti Senatui gratias, respondit: *Cum meruero*. Ad campetres exercitationes suas admisit & plebem. Declamavit & sæpius publice. Recitavit & carmina, non modo domi, sed & (d) in theatro, tanta universorum lætitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit, eaque pars carminum aureis literis Jovi Capitolino dicata.

Spectacula per
Neronem edi-
ta.

CAP. XI. SPECTACULORUM plurima & varia genera edidit: Juvenales, Circenses, scenicos ludos, gladiatorium munus. Juvenalibus fenes quoque consulares, anusque matronas (e) recepit ad lufum. Circensibus loca equiti secreta à cæteris tribuit, commisitque etiam camelorum quadrigas. Ludis, quos pro æternitate Imperii susceptos appellari *Maximos* voluit, ex utroque ordine & sexu plerique ludicras partes sustinuerunt. Notissimus eques R. elephanto superfedens per catadromum decucurrit. Inducta est Afranii (f) togata, quæ *Incendium* inscribitur: concessumque ut scenici ardentis domus suppellectilem diriperent, ac sibi haberent. Sparsa & populo mililia omnium rerum per omnes dies singula quotidie millia. Avium cujusque generis multiplex penus, tesseræ frumentariæ, vestis, aurum, argentum, gemmæ, margaritæ, tabulæ pictæ, mancipia, jumenta, atque etiam manfuetæ feræ: novissime naves, insulæ, agri.

Et varii ludi.

CAP. XII. Hos ludos spectavit è proscenii fastigio. Munere quod in Amphitheatro ligneo, in (g) regione Martii campi intra anni

spatium fabricato, dedit, neminem occidit, ne noxiorum quidem. Exhibuit autem ad ferrum etiam quadringentos Senatores, sexcentosque equites R. & quosdam fortunæ atque existimationis integræ ex iisdem ordinibus, confectoresque ferarum (b), & ad varia haræ-næ ministeria. Exhibuit & naumachiam marina aqua innantibus belluis: item Pyrrichas quasdam è numero epheborum, quibus post editam operam diplomata civitatis Romanæ singulis obtulit. Inter Pyrricharum argumenta, taurus Pasiphaën ligneo juvenæ simulacro abditam iniit, ut multi spectantium crediderunt. Icarus primo statim conatu juxta cubiculum ejus decidit, ipsumque cruore resperfit. Nam perraro præsidere, cæterum accubans primum parvis foraminibus, deinde toto podio adaperto spectare consuevit (i). (152) Instituit & quinquennale certamen primum omnium Romæ, more Græco triplex, mulicum, gymnicum, equestre, quod appellavit NERONIA. Dedicatisque thermis atque gymnasio, Senatui quoque & equiti oleum præbuit. Magistros toti certamini præposuit consulares forte, sede prætorum: deinde in orchestram Senatumque descendit, & orationis quidem carminisque Latini coronam, de qua honestissimus quisque contenderat, ipso- rum consensu concessam, sibi recepit. Citharam autem à judicibus ad se delatam adoravit, ferrique ad Augusti statuam iussit. Gymnico, quod in Septis edebat, inter buthyiæ apparatus, barbam primam posuit, conditamque in auream pyxidem, & pretiosissimis margaritis adornatam Jovi Capitolino consecravit. Ad athletarum spectaculum invitavit & virgines Vestales: quia Olympiæ Cereris sacerdotibus spectare conceditur.

CAP. XIII. Non immerito inter spectacula ab eo edita, & Tiridatis in Urbem introitum retulerim. Quem Armeniæ Regem magnis pollicitationibus sollicitatum, cum destinato per edictum die ostensurus Populo propter nubilum distulisset, produxit, quo opportunissime potuit: dispositis circa fori templa armatis cohortibus, curuli residens apud Rostra triumphantis habitu, inter signa militaria, atque vexilla: & primo per devexum pulpitum subeuntem admisit ad genua, allevatumque dextra exosculatus est: dein precanti, tiara deducta, diadema imposuit, verba supplicis interpretata prætorio viro multitudini pronuntiante. Perductum deinde in theatrum, ac rursus supplicantem, juxta se latere dextro collocavit. Ob quæ *Imperator* consalutatus,

Neronis magnificencia in
exciendo
Tiridate.

L 2

lau-

(z) al. mitiorem. al. interiorem. (a) al. quadragenis. (b) al. frumentum menstruum gratuitum. (c) al. nescisse. (d) al. τὸ & omittunt. (e) al. anusque & matronas. (f) al. Inducta est & Afranii. (g) alii τὸ in omittunt. (h) al. confectores quoque ferarum. (i) al. consueverat.

(151) Optimam matrem) Iis temporibus cū videntur numi rarissimi Tab. XXXVII. num. 4. & 5. in honorem Agrippinæ. Primus quidem Veneris triumphum exhibere videtur,

Quem vehit immanis Triton & cærulea concha,

deceat is ocellum Graciæ CORINTHUM, puellarum suarum forma opibusque nobilissimam. Alter APAMEÆ percussus est ab PHRYGIÆ COMMUNITATE. Apamea cognomento Cibotus maxime Phrygiarum urbium, inquit STRABO Lib. XII. De ea alibi diximus. PATIN. loc. cit. pag. 292.

(152) Instituit & quinquennale certamen) In cujus memoriam percussus est æreus numulus Tab. XXXVIII. num. 1. ita descriptus: CERTAMEN QUINQUENNALE ROMÆ CONSTITUTUM. Quinquennalis certaminis gymnici, præter mulicum & equestre mentionem fecerat Auctor noster in Aug. cap. LXXXIX. pag. 37. Et TACITUS Lib. XIV. Annal. his verbis: Cornelio Cossio Coss. Quinquennale ludicrum Romæ institutum est, ad morem græci certaminis, varia fama us cuncta fere nova. Hujus typum facit aenea egregia, super qua urceus & corona. PATIN. loc. cit. pag. 294.

Nero Janum
elaudit.

Neronis Con-
sulatus qua-
tuor.

Neronis mos
in iure dicen-
do.

laurea in Capitolium lata. (153) Janum ge-
minum clausit, tam nullo quam residuo bel-
lo (k).

CAP. XIV. CONSULATUS quatuor gessit: pri-
mum bimestrem, secundum & novissimum se-
mestres, tertium quadrimestrem: medios duos
continuavit, reliquos inter annua spatia va-
riavit.

CAP. XV. In iurisdictione postulatoribus
nisi sequenti die, ac per libellos, non temere
respondit. Cognoscendi morem (l) eum te-
nuit, ut continuus actionibus omissis, sigillatim
quæque per vices ageret. Quoties autem ad
consultandum secederet (m), neque in com-
mune quidquam neque propalam deliberabat:
sed & conscriptas ab unoquoque sententias ta-
citus ac secreto legens, quid ipsi libuisset, per-
inde atque pluribus idem videretur, pronun-
tiabat. In curiam libertinorum filios diu non
admisit: admissis (n) à prioribus principibus
honores denegavit. Candidatos, qui supra
numerum essent, in solatium dilationis ac mo-
ræ, legionibus præposuit. Consulatum in se-
nos plerumque menses dedit. Defunctoque
circa Kalend. Januarias altero è Coss. neminem
substituit: improbens exemplum vetus Cani-
nii Rebili (o), uno die Consul. Triumphali-
a ornamenta, etiam quæstoriæ dignitatis, &
nonnullis ex equestri ordine tribuit: nec uti-
que de causâ militari. De quibusdam (p) re-
bus orationes (q) ad Senatum missas, præte-
rito quæstoris officio, per Coss. plerumque
recitabat.

Excogitata à
Nerone circa
adificia.

CAP. XVI. Formam ædificiorum Urbis no-
vam excogitavit: & ut ante insulas ac domos
porticus essent, de quarum solariis incendia
arcerentur: easque sumptu suo exstruxit. De-
stinat etiam Ostia (r) tenus moenia promo-
vere, atque inde fossa mare veteri Urbi indu-
cere. Multa sub eo & animadversa severe, &

coërcita, nec minus instituta: adhibitus sum-
ptibus modus: publicæ cœnæ ad sportulas
reductæ: interdictum ne quid in popinis cocti
præter legumina aut olera veniret, cum an-
tea nullum non opsonii genus proponeretur:
afflicti suppliciis (154) CHRISTIANI, genus ho-
minum superstitionis novæ ac maleficæ: veri-
ti quadrigariorum lusus, quibus inveterata li-
centia passim vagantibus, fallere ac furari per
jocum jus erat: pantomimorum factiones cum
ipsis simul relegatæ.

Nero Chris-
tianos affligit.

CAP. XVII. Adversus falsarios tunc primum
reperit ne tabulæ nisi pertusæ, ac ter lino
per foramina trajecto, obliquarentur. Cautum
ut in testamentis primæ duæ cæræ, testatorum mo-
do nomine inscripto, vacuæ signaturis ostenderet-
tur: ac ne quis alieni testamenti scriptor legatum
sibi adscriberet. Item litigatores pro patrociniis
certam justamque mercedem, pro subselliis nullam
omnino darent, præbente ærario gratuita: ut-
que rerum actu ab ærario causæ ad forum, ac re-
cuperatores (s) transferrentur: & ut omnes ap-
pellationes à iudicibus ad Senatum fierent.

Cautum in
falsarios pro
testamentis.

CAP. XVIII. Augendi propagandique Im-
perii neque voluntate ulla, neque spe motus
umquam, etiam ex Britannia deducere exer-
citum cogitavit: nec nisi verecundiâ, ne ob-
trectare parentis gloriæ videretur, destitit.
(155) Ponti modo regnum concedente Pole-
mone, item Alpium, defuncto Cottio (t) in
provinciæ formam redegit.

Imperium sub
Nerone non
auctum.

CAP. XIX. PEREGRINATIONES duas omnino
suscepit, Alexandrinam & Achaicam: sed A-
lexandrina ipso profectionis die destitit, tur-
batus religione simul ac periculo. Nam circu-
itis templis cum in æde Væstæ resedisset, con-
surgenti ei primum lacinia obhæsit: deinde
tanta coorta caligo est, ut despicere (u) non
posset. (156) In Achaja Isthmum perfodere
aggressus, prætorianos pro concione ad in-
choan-

Neronis duæ
peregrinatio-
nes.

(k) al. Janum geminum clausit, tanquam nullo residuo bello. (l) al. In cognoscendo, mo-
rem &c. (m) al. federet. (n) al. admissisque. (o) al. Rebuli. (p) al. Sed & de
quibusdam &c. (q) al. rationes. (r) al. Hostiam. (s) al. recuperatores. (t) al. Cotto.
(u) al. despicere.

(153) Janum geminum clausit) Eius templi sive aditus figuram, non enim ex reliquiis constat, quid fuerit, Numismata servant
antiqua, aurea & area omnis magnitudinis, quæ Musæum nostrum decorant. Ecce Tab. XXXVIII. num. 1. unum, quem habeo
integerrimum. De Jani templo fuse scriptum pag. 113. de numis ex ære med. ubi, quoties & à quibus fuerit clausum, ex-
posuimus. PATIN. loc. cit. pag. 296.

(154) Christiani genus hominum superstitionis novæ) Impietati id tribuas aut populorum cæcitati, qua Lumen de Lumine non
cognoverunt, recte conieceris verba Suetonii pro more illorum temporum. Potest ille probari hac inscriptione à GRUTERO
pag. 238. vulgata:

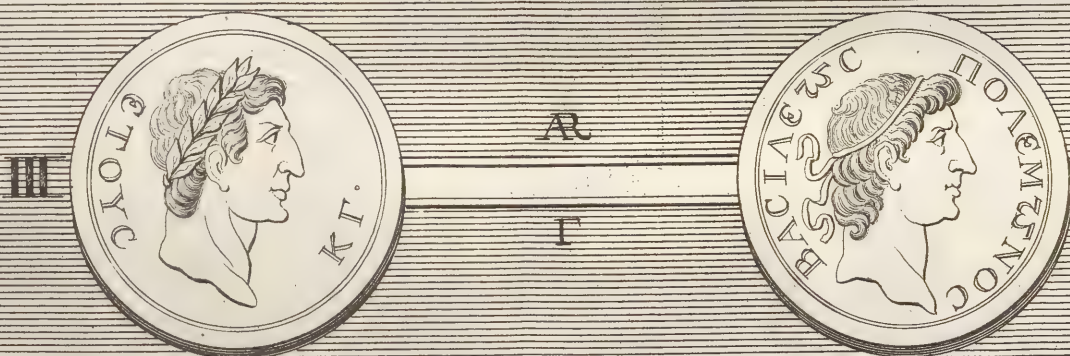
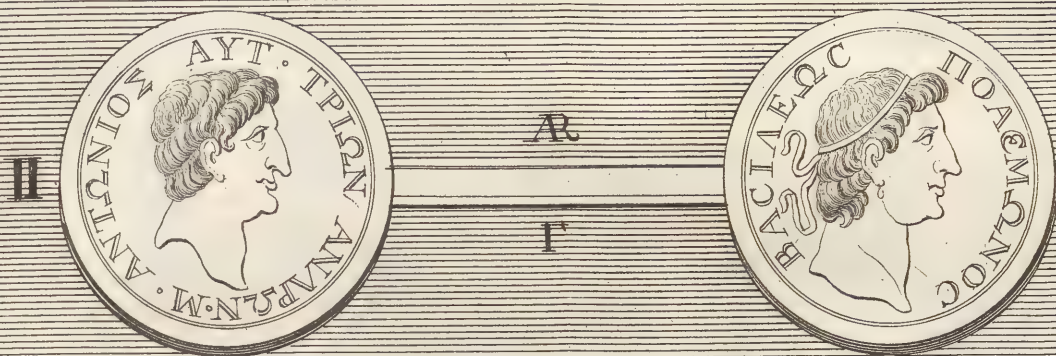
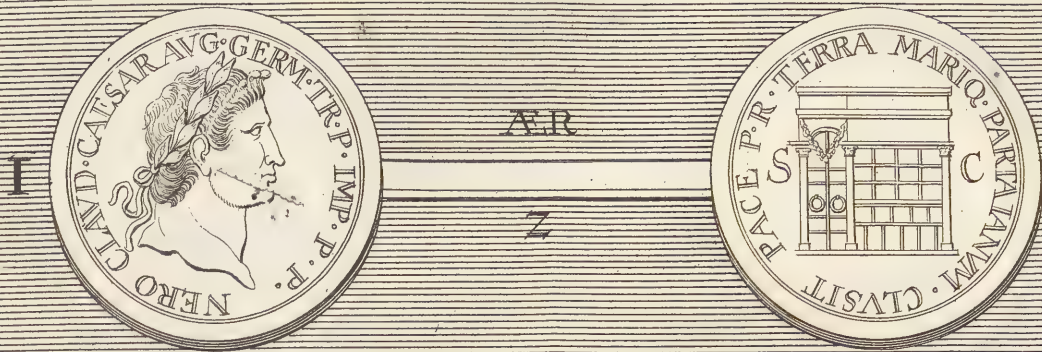
NERONI CL. CÆS.
AUG. PONT. MAX.
OB. PROVINC. LATRONIB.
ET HIS QUI NOVAM
GENERI HUM. SUPER-
STITION. INCULCAB.
PURGATAM.

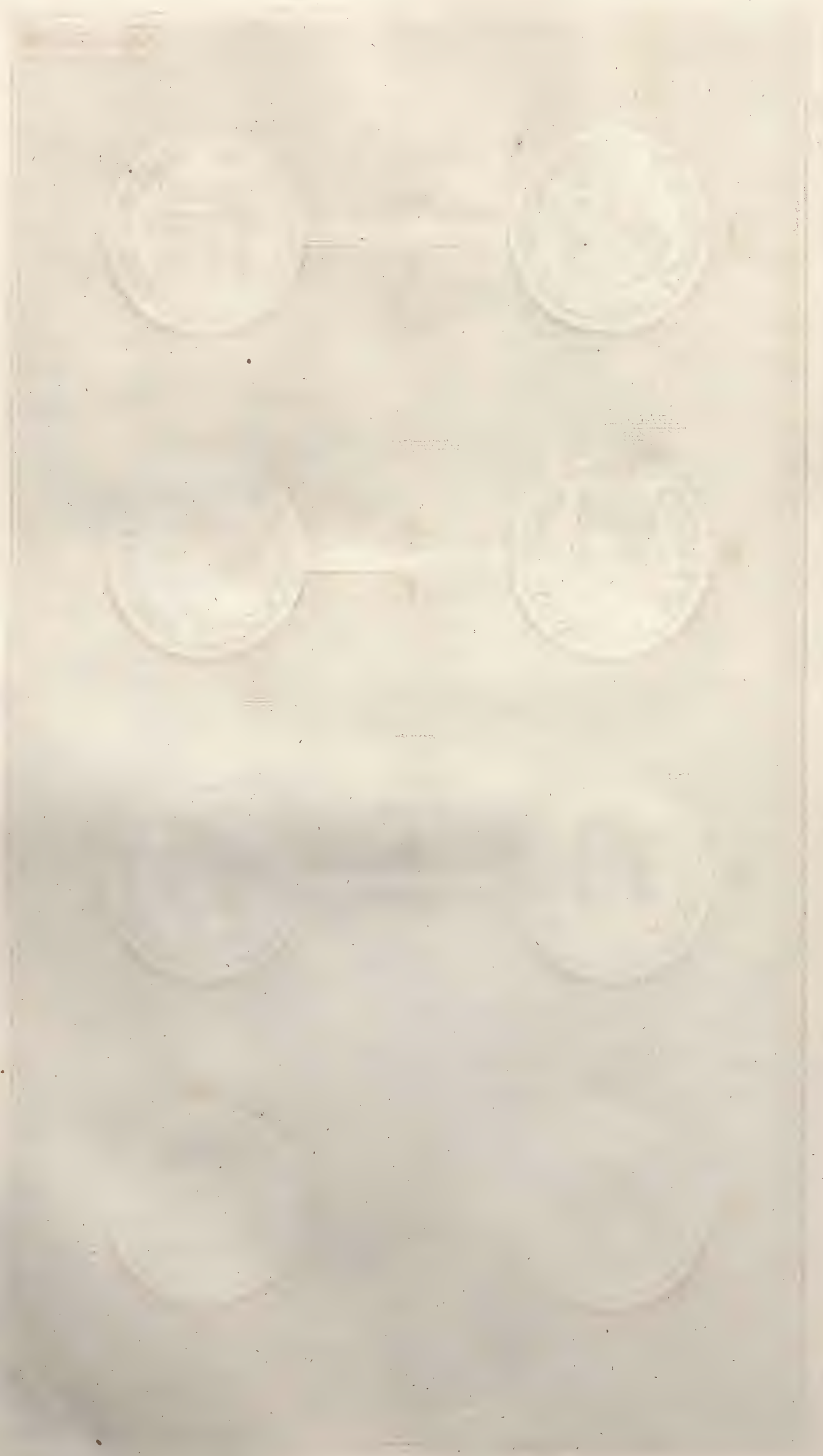
PATIN. loc. cit. pag. 297.

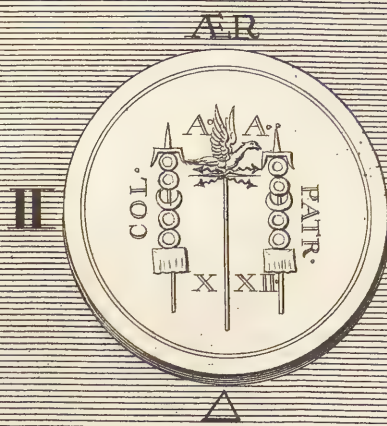
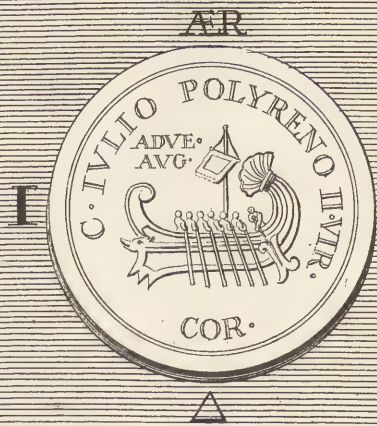
(155) Ponti regnum concedente Polemone) Binos habemus numos Polemonis Ponti Regis Tab. XXXVIII. num. 2. & 3. illius de
quo Auctor noster verba facit, patrem. Is enim quod à M. Antonii partibus steterat, minore Armenia donatus est, ut re-
censet DIO Lib. 49. A. U. C. DCCXXI. Superato Antonio, POLEMO rex Ponti in socios ac foederatos P. R. adscriptus est,
ac prima subsellia in theatris per totum ejus regnum Senatoribus concessa. DIO Lib. 54. Eidem & Bospori regnum ab Agrip-
pa traditum esse ob rem bene gestam A. U. C. DCCXL. subjungit idem DIO Lib. 59. Cujus filio paternum imperium &
ex S. C. Cajus tradidit, καὶ ΠΟΛΕΜΩΝΙ τῷ τῷ ΠΟΛΕΜΩΜΟΣ ὑπὸ τὴν πατρῶαν ἀρχὴν; Ψηχι-
σαμένης δὴ τῆς βελῆς, ἐχαρίσατο. A. U. C. DCCXCI. Ei à Claudio pro Bospori regno Mithridati tradito, partem

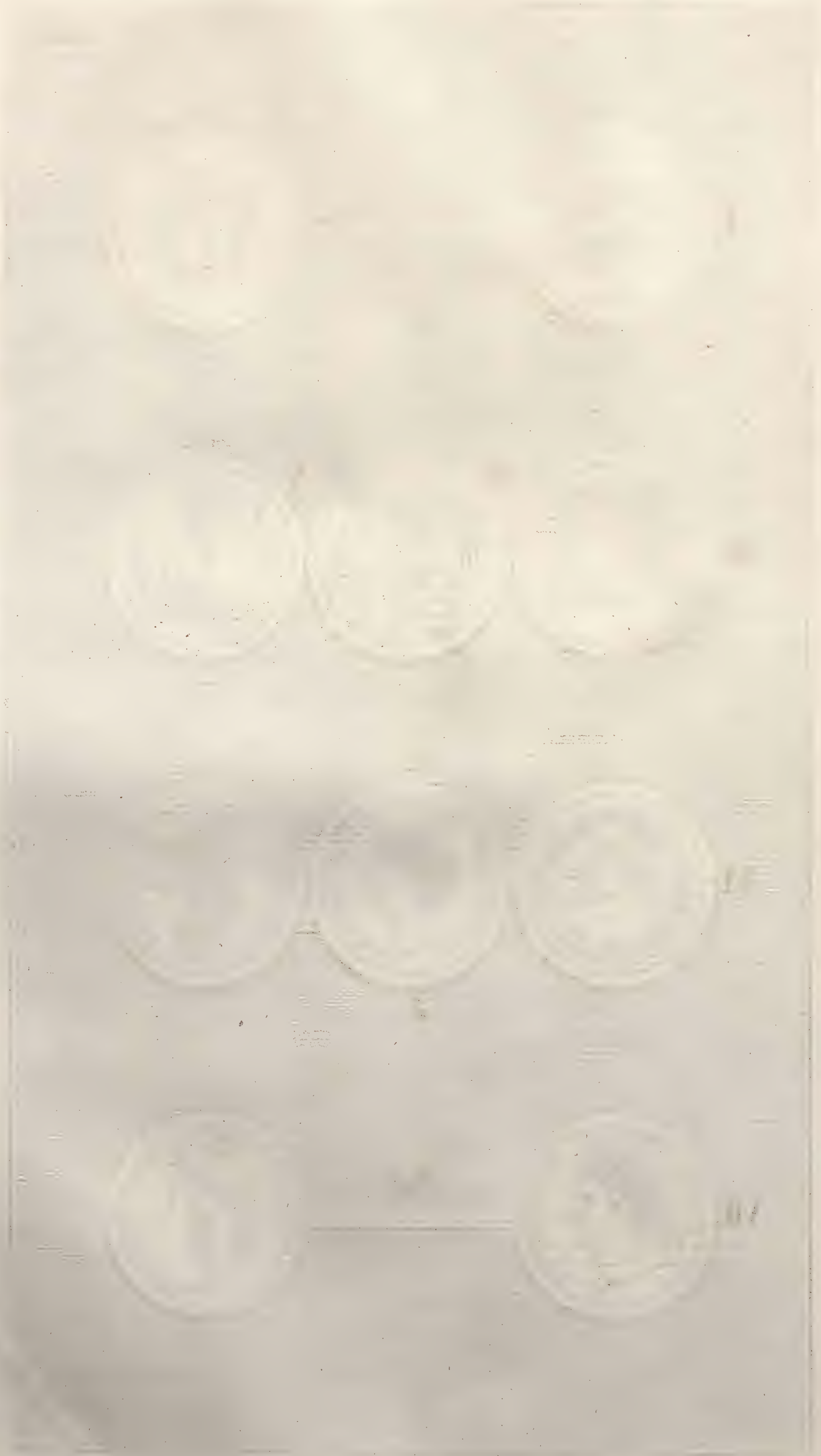
Ciliciæ oblatam, A. U. C. DCCXCIV. scribit DIO. Hunc opinor Ponti regnum Neroni concessisse. Utrumque numum mire
illustrat hicce STRABONIS locus Lib. XII. Zenonis rhetoris filius POLEMO, qui ob res præclare gestas regno donatus est,
primum ab ANTONIO deinde à CÆSARE AUGUSTO. His conveniunt characteres ETOTΣ ΚΓ. annum Imp. Augusti,
XXIII. indicantes, quo jam Polemo rex erat assertus A. U. C. DCCXXX. PATIN. loc. cit. p. 298.

(156) In Achaja isthmum perfodere est aggressus) Quibus temporibus verisimile est numos Tab. XXXVIII. num. 4. & 5. Deinde
Tab. XXXIX. num. 6. & 7. cufos fuisse, quorum tres priores restaurata ab integrioribus inscriptione mutila, vulgavimus inter
arcos nostros mediocres pag. 116. Quartum cudit COLONIA Augusta Aroe PATRENsis, in qua LEGIO XXII. commorabatur:
servat etiamnum nomen; PATRAS enim vulgo dicitur, memorabili Turcarum clade Venetorumque fortitudine & victoria cele-
bris. PATIN. loc. cit. pag. 299.

choandum opus cohortatus est: tubaque signo dato, primus rastello humum effodit, & corbulæ congestam humeris extulit. Parabat & ad Caspias portas expeditionem, conscripta ex Italicis senum pedum tironibus nova legione, quam Magni Alexandri phalangem (x) appellabat. Hæc partim nulla reprehensione, partim etiam non mediocri laude digna, in unum contuli: ut fecernerem à probris ac sceleribus ejus, de quibus dehinc dicam.

Neronis studium in cantu & musica.

CAP. XX. INTER cæteras disciplinas pueritiæ tempore imbutus & musica, statim ut Imperium adeptus est, Terpnum citharædum vigentem (y) tunc præter alios, arcessiit: (z) diebusque continuis post cœnam canenti in multam noctem assidens, paullatim & ipse meditari exerceique cœpit: nec eorum quidquam omittere, quæ generis ejus artifices, vel conservandæ vocis causa, vel augendæ fastidirent. Sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinere: & clystere vomituque purgari: & abstinere pomis, cibisque officientibus: (a) donec blandiente profectu (quamquam exiguae vocis, & fuscae) prodire in scenam concupivit: subinde inter familiares Græcum proverbium jactans, *occultæ musicæ nulum esse respectum*. Et prodiit Neapoli primum: ac ne, concusso quidem repente motu terræ theatro, ante cantare destitit, quam inchoatum absolveret (157) νόμον. Ibidem sæpius & per complures cantavit dies: sumpto etiam ad reficiendam vocem brevi tempore, impatiens secreti à balneis in theatrum transiit, mediæque in orchestra frequente Populo epulatus (b), *si paullum subbibisset, aliquid se sufferri tinnituum* Græco sermone promisit. Captus autem modulatis Alexandrinorum laudationibus, qui de novo comœatu Neapolim confluerant, plures Alexandria evocavit. Neque eo segnius adolescentulos equestris ordinis, & quinque amplius millia è plebe robustissimæ juventutis undique elegit, qui divisi in factiones, plausuum genera condiscerent, (*bombos, & imbrices, & testas* vocabant) operamque navarent cantanti sibi, insignes pinguis coma, & excellentissimo cultu pueri, nec sine anulo lævis: quorum duces quadragena (c) millia hæc merebant.

Nero Romæ cantat tragœdias.

CAP. XXI. Cum magni æstimaret cantare, etiam Romæ Neroneum agona ante præstitutam diem revocavit. Flagrantibusque cunctis cælestem vocem, respondit quidem, *in hortis se copiam volentibus facturum*: sed adjuvante vulgi preces etiam statione militum, quæ tunc excubabat, repræsentaturum se pollicitus est libens: ac sine mora nomen suum in albo profitentium citharædorum jussit adscribi: forticulaque in urnam cum cæteris demissa intravit ordinē suo, simulque Præfecti prætorii citharam sustinentes, post tribuni militum, juxtaque amicorum intimi. Urque constitit, peracto principio, *Nioben* se cantaturum per

Clivium (d) Rufum consularem pronuntiavit, & in horam fere decimam perseveravit: coronamque eam, & reliquam certaminis partem in annum sequentem distulit, ut sæpius canendi occasio esset. Quod cum tardum videretur, non cessavit identidem se publicare. Non dubitavit etiam privatis spectaculis operam inter scenicos dare, quodam prætorum hæc decies offerente. Tragœdias quoque cantavit personatus: heroum Deorumque, item heroidum ac Dearum personis effectis ad similitudinem oris sui, & fœminæ, prout quamque diligeret. Inter cætera cantavit *Canacem parturientem, Orestem matricidam, OEdipodem excæcatum* (e), *Herculem insanum*. In qua fabula fama est tirunculum militem positum ad custodiam aditus, cum eum ornari ac vinciri catenis, sicut argumentum postulabat, videret, accurrisse ferendæ opis gratia.

CAP. XXII. EQUORUM studio vel præcipue ab ineunte ætate flagravit, plurimusque illi sermo, quamquam vetaretur, de Circensibus erat, & quondam (f) tractum Præfinitum agitatore inter condiscipulos quærens, oburgante magistro (g), *de Hectore se loqui* ementitus est. Sed cum inter initia Imperii, eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam minimos Circenses commeabat è secessu (h), primo clam, deinde propalam: ut nemini dubium esset, eo die utique affuturum. Neque dissimulabat velle se palmarum numerum ampliare (i): quare spectaculum multiplicatis missibus (k) in serum protraheretur, ne dominis quidem jam factionum dignantibus, nisi ad totius diei cursum, græges ducere. Mox & ipse aurigare, atque etiam spectari sæpius voluit: positoque in hortis inter servitia & sordidam plebem rudimento, univerforum se oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam, unde magistratus solent. Nec contentus harum artium experimenta Romæ dedisse, Achaïam ut diximus, petit; hinc maxime motus: Instituerant civitates, apud quas musici agones edi solent, omnes citharædorum coronas ad ipsum mittere. Eas adeo grate recipiebat, ut legatos, qui pertulissent, non modo primos admitteret, sed etiam familiaribus epulis interponeret. A quibusdam ex his rogatus, ut cantaret super cœnam, exceptusque effusus: *solos scire audire Græcos, solosque se & studiis suis dignos* ait. Nec profectio dilata, ut primum Cassiopen (l) trajecit, statim ad aram Iovis Cassii cantare auspiciatus est.

Neronis studium equorum & auri-gandi.

Neronis profectio in Achaïam.

CAP. XXIII. CERTAMINA deinceps obii omnia. Nam & quæ diversissimorum temporum sunt, cogi in unum annum, quibusdam etiam iteratis, jussit. Olympiæ quoque præter consuetudinem musicum agona commisit. Ac, ne quid circa hæc occupatum avocaret detineretve, cum præsentia ejus ur-

Ubi omnia certamina probrosissime obit.

L 3

(x) al. phalanga. (y) al. ingentem. (z) al. accersit. (a) al. afficientibus. (b) al. epulans. (c) al. quadringena. (d) al. Clivium. (e) al. obcæcatum. (f) al. quendam. (g) al. pædagogo. (h) al. secessu commeabat. (i) al. ampliari. (k) al. missilibus. (l) al. Cassopen.

(157) νόμον) Hoc est: legem.

bicas res egere à liberto Helio admoneretur, rescriptis his verbis: *Quamvis nunc tuum consilium sit & votum, celeriter reverti me (m); tamen suadere & optare potius debes, ut Nerone dignus revertar.* Cantante eo, ne necessaria quidem causa excedere theatro licitum erat. Itaque & enixæ quædam in spectaculis dicuntur, & multi, tædio audiendi laudandique, clausis oppidorum portis, aut furtim defiluisse de muro, aut morte simulata funere elati. Quam autem trepide anxieque certaverit, quanta adversariorum æmulatione, quomero iudicum, vix credi potest. Adversarios, quasi plane conditionis ejusdem, observare, captare, infamare secreto, nonnumquam ex occurfu maledictis incessere: ac, si arte præcellerent, corrumpere etiam solebat. Iudices autem, prius quam inciperet reverentissime alloquebatur, *omnia se facienda fecisse, sed eventum in manu esse Fortune: illos, ut sapientes & doctos viros fortuita debere excludere:* atque ut auderet, hortantibus, æquiore animo recedebat: ac ne sic quidem sine sollicitudine taciturnitatem pudoremque quorundam pro tristitia ac malignitate arguens, suspectosque sibi dicens.

In quibus victorem se ipse pronuntiat.

CAP. XXIV. In certando vero ita legi obediebat, ut numquam excreare ausus, fudorem quoque frontis brachio detergeret: atque etiam in quodam tragico actu, cum elapsum baculum cito resumpsisset, pavidus & metuens, ne ob delictum certamine submoveretur, non aliter confirmatus est, quam adjurante hypocrita, non animadversum id inter exultationes succlamationesque Populi. Victorem autem se ipse pronuntiabat. Quade causa & præconio ubique contendit. Ac ne cujus alterius hieronicarum memoria aut vestigium exstaret usquam, subverti & unco trahi, abjicere in latrinas omnium statuas & imagines imperavit. (158) Aurigavit quoque plurifariam, Olympiis vero etiam decemjugem: quamvis id ipsum in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset. Sed excussus curru, ac rursus repositus, cum perdurare non posset, destitit ante decursum: nec eo secius coronatus est. Decedens deinde, (159) provinciam universam libertate donavit: simulque iudices civitate Romana, & pecunia grandi. Quæ beneficia è medio stadio, Isthmiorum die, sua ipse voce pronuntiavit.

Nero regreditur à Græcia Neapolim.

CAP. XXV. REVERSUS è Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat,

albis equis introiit, disjecta parte muri, ut mos hieronicarum est. Simili modo Antium, inde Albanum, inde Romam. Sed & Romam eo curru quo Augustus olim triumphaverat, & in veste purpurea, distinctaque stellis aureis chlamyde, coronamque capite gerens Olympicam (n), dextra manu Pythiam, præeunte pompa cæterarum cum titulis, *ubi, & quos, quo cantionum, quove fabularum argumento vicisset:* sequentibus currum ovantium ritu plausoribus, *Augustianos, militesque se triumphis ejus clamitantibus.* Dehinc diruto Circi maximi arcu, per Velabrum, Forumque, Palatium & Apollinem petiit. Incedenti passim victimæ cæse, sparso per vias identidem croco, ingestæque aves, ac lemnisci, & bellaria. Sacras coronas in cubili circum lectos posuit. Item (160) statuas suas citharædico habitu: qua nota etiam nummum percussit. Ac post hæc tantum abfuit à remittendo laxandoque studio, ut conservandæ vocis gratia, neque milites umquam, nisi absens, aut alio verba pronuntiantem, appellaret (o): neque quidquam serio jocove egerit, nisi adstante phonasco, qui moneret, *parceret arteriis,* ac sudarium ad os applicaret: multisque vel amicitiam suam obtulerit, vel similitatem indixerit, prout quisque se magis parciusve laudasset.

Romam ingreditur pompa triumphali.

CAP. XXVI. PETULANTIAM, libidinem, luxuriam, avaritiam, crudelitatem sensim quidem primo & occulte, velut juvenili errore exercuit: sed ut tunc quoque dubium nemini foret, naturæ illa vitia non ætatis esse. Post crepusculum statim arrepto pileo vel galero, popinas inibat, circumque vicos vagabatur ludibundus, nec sine perniciæ tamen. Siquidem redeuntes à cœna verberare, ac repugnantes vulnerare, cloacisque demergere affuerat (p): tabernulas etiam effringere & expilare, quintana domi constituta, ubi partæ, & ad licitationem dividendæ prædæ pretium assumeretur. Ac sæpe in ejusmodi rixis, oculorum & vitæ periculum adiit, à quodam laticlavio, cujus uxorem attrectaverat, prope ad necem cæsus. Quare numquam postea se publico illud horæ sine tribunis commisit, procul & occulte subsequens. Interdum quoque clam gestatoria sella delatus in theatrum, seditionibus pantomimorum ex parte proscenii superiori, signifer simul ac spectator aderat. Et cum ad manus ventum esset, lapidibusque & subfelliis fragminibus decerneretur, multa & ipse jecit in populum, atque etiam prætoris caput consauciavit.

Neronis petulantia & alia scelera.

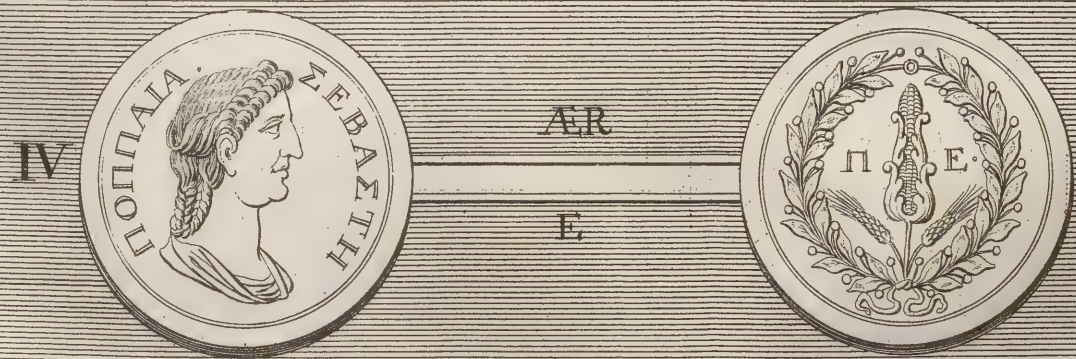
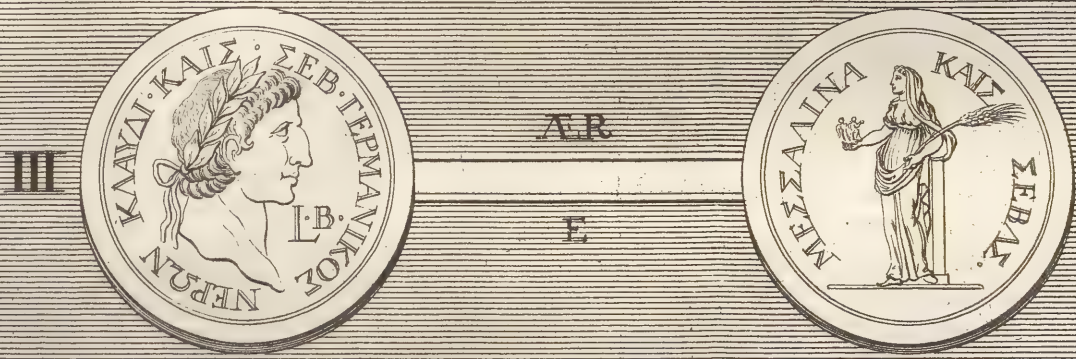
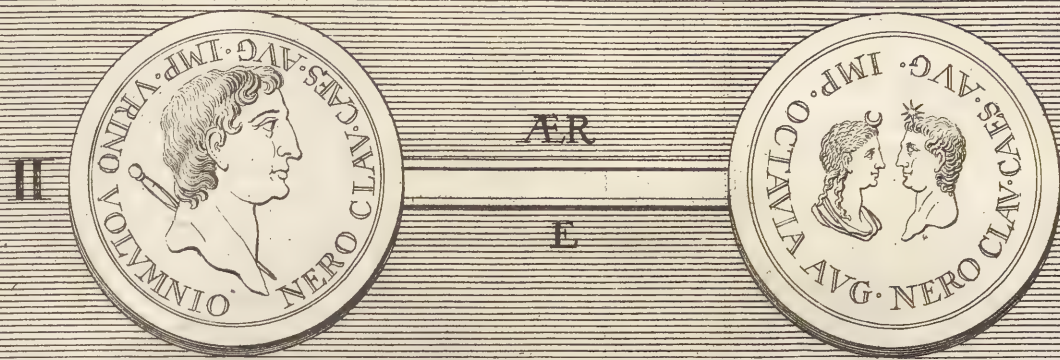
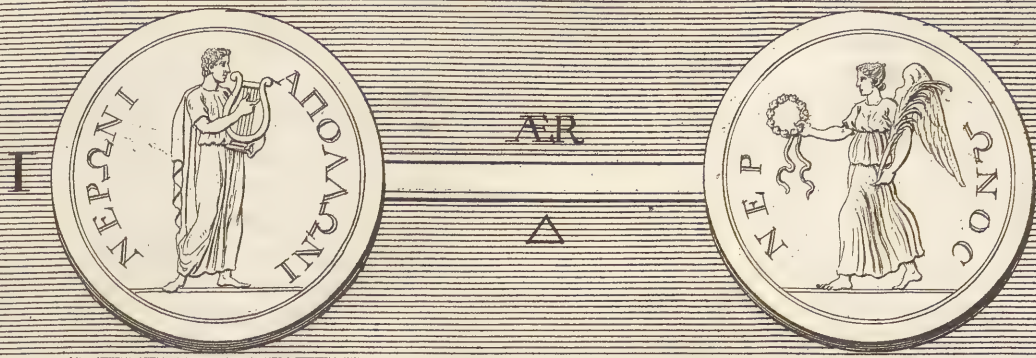
CAP.

(m) al. *me celeriter reverti.* (n) al. Olympicam. (o) al. appellavit. (p) al. affueverat.

(158) Aurigavit quoque plurifariam) Hinc arbitror numos Tab. XXXIX, num. 3. 4. & 5. signatos, præcipue quos Contourniatis, ab includente circulo vocant, quibus vesanus ille Imperator quadrigam regit. Illustrantur hæc Cap. LIII. verba: Destinaverat etiam, qui Apollinem cantu, solem aurigando æquiparare exillimaretur, imitari & Herculis facta. PATIN. loc. cit. pag. 304.

(159) Provinciam universam libertate donavit) In ejus quidem beneficii gratiam recordationem cusi videntur duo numi Tab. XXXIX, num. 6. Alludit quidem alterius Epigraphæ ad Solis *ἐπιθετον* in Obelisco maximo scriptum, quem Constantinus M. transferri Romam iussit: inscribitur ille Conditor universi *ΚΤΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ* de quo Amm. Marc. Lib. XVII. Cap. IV. Tom. II. Scriptor. Rer. Romanar. pag. 465. Alter numus & raritate & elegantia insignis est. PATIN. loc. cit. pag. 305.

(160) Statuas suas citharædico habitu: qua nota etiam nummum percussit) Suetonii solertiam manifestam facit numerorum copia id ipsum designantium. Suppetunt istius argumenti ex auro, argento, & ære, cujus rei mentionem fecimus inter æreos mediores, pag. 118. De illo habitu sic APULEJUS Lib. II. Florid. & CORNIFICIUS Lib. IV. ad Herennium: Uti citharædus cum prodierit optime vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus variis intertexta & cum corona aurea magnis fulgentibusque gemmis ornata? Certe illum gestabat Nero ad imitationem Apollinis, qui (ut ait PROPERTIUS) in longa carmina veste sonat. Docet Auctor noster cap. XII. Citharam à iudicibus ad se delatam adorasse, ferrique ad Augusti statuas iussisse. Hanc videtur manibus gestare numis Tab. XXXIX, num. 7. & Tab. XL, num. 1. PATIN. loc. cit. pag. 306.

Neronis co-
messationes &
epulae.

CAP. XXVII. PAULLATIM vero invalescentibus vitiis, jocularia & latebras omisit, nullaquē dissimulandi cura ad majora palam erupit. Epulas à medio die ad mediam noctem protraherebat, refectus sæpius calidis pisciniis, ac tempore æstivo nivatis. Cœnitabatque nonnumquam & in publico, Naumachia præclusa, vel Martio campo, vel Circo maximo, inter scortorum totius Urbis ambubiarumque ministeria. Quoties Ostiam Tiberi deflueret, aut Bajanum sinum præternavigaret, dispositæ per littora & ripas diversoriæ tabernæ parabantur, insignes gæneæ & matronarum institorio copas imitantium, atque hinc inde hortantium (q) ut appelleret. Indicebat & familiaribus cœnas, quorum uni mitellita quadragies Hs. constitit (r), alteri pluris aliquanto rosaria (s).

Neronis libi-
do.

CAP. XXVIII. Super ingenuorum pædagogia, & nuptiarum concubinitus, Vestali virgini Rubricæ vim intulit. Acten libertam paullum abfuit quin iusto matrimonio sibi conjungeret: submissis consularibus viris qui regio genere ortam pejerarent. Puerum Sporum, exfectis testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est, cum dote & flameo, per solenne nuptiarum celeberrimo officio deductum ad se pro uxore habuit. Exstatque cujusdam non inscitus jocus, *Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius pater talem habuisset uxorem.* Hunc Sporum, Augustarum ornamentis excultum, lecticaque vectum, & circa conventus mercatusque Græciæ, ac mox Romæ circa Sigillaria comitatus est, identidem exosculans. Nam matris concubitus appetisse (t), & ab obtrectatoribus ejus, ne ferox & impotens mulier & hoc genere gratiæ prævaleret, deterritum nemo dubitavit: utique postquam meretricem, quam fama erat Agrippinæ simillimam, inter concubinas recepit. Olim etiam quoties lectica cum matre veheretur, libidinum incestu, ac maculis vestis proditum affirmant.

Neronis pudici-
cia passim
protrahata.

CAP. XXIX. Suam quidem pudicitiam usque adeo prostituit, ut, contaminatis pæne omnibus membris, novissime quasi genus lusus excogitaret, quo (u) feræ pelle contextus emitteretur è cavea, virorumque ac foeminarum ad stipitem deligatorum, inguina invaderet: & cum affatim defævisset, conficeretur à Doryphoro liberto: cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit: voces quoque & ejulatus vim patientium virginum imitatus. Ex nonnullis comperi, persuasissimum habuisse eum, neminem hominum (x) pudicum, aut ulla corporis parte purum esse: verum plerosque dissimulare vitium, & calliditate obtegere: ideoque professis apud se obscœnitatem, cætera quoque concessisse delicta.

Neronis pro-
fusio divitiarum & pecuniarum.

CAP. XXX. DIVITIARUM & pecuniæ fructum non alium putabat, quam profusionem: sordidos ac deparcos esse, quibus ratio

impensarum constaret: prælautos vereque magnificos, qui abuterentur ac perderent. Laudabat mirabaturque avunculum Cajum, nullo magis nomine, quam quod ingentes à Tiberio relictas opes in brevi spatio prodigisset. Quare nec largiendi nec absumendi modum tenuit. In Tiridatem, quod vix credibile videatur, octingena nummum millia diurna erogavit, abeuntique super Hs. millies contulit. Menecratem citharædum & Spicillum myrmillonem triumphalium virorum patrimoniis ædibusque donavit. Ceropithæcum Pancrotem fœneratorem, & urbanis rusticisque prædiis locupletatum, prope regio extulit funere. Nullam vestem bis induit. Quadringenis (y) in punctum Hs. aleam ludit. Piscatus est rete aurato, purpura coccoque funibus nexis. Numquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canusinatis mulionibus, armillata phalerataque (z) cum Mazacum turba, atque cûrforum.

CAP. XXXI. Non in alia re damnosior quam in ædificando. Domum à Palatio Equilias usque fecit. Quam primo *Transitoriam*, mox incendio absumptam restitutamque, *Auream* nominavit. De cujus spatio atque cultu suffecerit hoc retulisse. Vestibulum ejus fuit, in quo colossus centum viginti pedum staret ipsius effigie: tanta laxitas, ut porticus triplices milliarias haberet, item stagnum maris instar, circumseptum ædificiis ad urbium speciem. Rura insuper arvis atque vinetis & pascuis, silvisque, varia cum multitudine omnis generis pecudum ac ferarum. In cæteris partibus cuncta auro lita, distincta gemmis unionumque conchis erant. Cœnationes laqueatæ tabulis eburneis versatilibus, ut flores, fistularis, ut unguenta desuper spargerentur. Præcipua cœnationum rotunda, quæ perpetuo diebus ac noctibus vice mundi circumageretur: balinæ marinis & Albulis fluentes aquis. Ejusmodi domum cum absolutam dedicaret, hactenus comprobavit, ut se diceret *quasi hominem tandem habitare cepisse.* Præterea inchoabat piscinam à Miseno ad Avernum lacum, contextam, particibusque conclusam, quo quidquid totis Bais calidarum esset converteretur (a). Fossam ab Averno Ostiam usque, ut navibus, nec tamen mari iretur, longitudinis per centum sexaginta millia: latitudinis, qua contrariæ quinquereemes commearent. Quorum operum perficiendorum gratia, quod ubique esset custodiæ in Italiam deportari, etiam scelere convictos, nonnisi ad opus damnari, præceperat. Ad hunc impendiorum furorem super fiduciam imperii, etiam spe quadam repentina immensarum & reconditarum opum impulsus est: ex indicio equitis Romani pro comperto pollicentis, thesauros antiquissimæ gazæ, quos (161) Dido regina fugiens Tyro secum

Neronis sum-
ptus in ædifi-
cando.

(q) al. orantium. (r) al. constituerunt. (s) al. aliquanto absortio rosaria. (t) al. appetiisse. (u) al. quatenus. (x) al. hominem. (y) al. Quadragenis. (z) al. armillata & phalerata. (a) al. committeretur.

(161) Dido Regina) Carthaginis alma fundatrix, ob idque inter Heroidas numerata. Famam ipsi maximam conciliavit Poëtarum Latinorum Princeps Aeneid. lib. IV. quò insano Aeneæ amore detentam, ubi Aeneas Italiam classe petere comperisset, mortem sibi conscivisse, mirabili quadam suavitate canit. Cave tamen, tanto vati credas, lacrymasque ob hanc necem fundas, cum Carthago nonnisi septuagesimo post Romam conditam anno exstructa sit; Aeneasque trecentis prius annis Albæ regnaverit. Cave iterum ne Didonis, qui circumfertur, numum Tab. XL. num. 2. pro antiquo habeas: signum est eruditi sculptoris Itali, suis ex inscriptione manifestum. PATIN. loc. cit. pag. 311.

secum extrulisset, esse in Africa vastissimis specubus abditos, ac posse erui parvula molientium opera.

Neronis rapina & extorsiones.

CAP. XXXII. Verum ut spes fefellit, destitutus, atque ita jam exhaustus & egens, ut stipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi ac differri necesse esset, calumniis rapinisque intendit animum. Ante omnia instituit, ut è libertorum defunctorum bonis pro semisse dextans (b) cogereetur ei, si qui sine probabili causa eo nomine essent, quo fuissent ullæ familiæ quas ipse contingeret: deinde ut ingratorum in principem testamenta ad fiscum pertinerent: ac ne impune esset studiosis juris qui scripsissent vel dictassent ea: tum ut lege majestatis facta dictaque omnia, quibus modo delator non deesset, tenerentur. Revocavit & præmia coronarum, quæ umquam sibi in certaminibus civitates detulissent. Et cum interdixisset usum amethystini ac Tyrii coloris, submisissetque qui nundinarum die pauculas uncias venderet, præcludit cunctos negotiatores. Quinetiam inter canendum animadversam matronam è spectaculis, vetita purpura cultam, demonstrasse procuratoribus suis dicitur (c): detractamque illico, non veste modo, sed & bonis exiit. Nulli delegavit officium, ut non adjiceret: *scis quid mihi opus sit, & hac agamus, ne quis quidquam habeat.* Ultimo templis compluribus dona detraxit: simulacraque ex auro vel argento fabricata conflagavit: in his Penatium deorum, quæ mox Galba restituit.

Neronis paricidium in Claudium & Britannicum.

CAP. XXXIII. PARRICIDIA & cædes à Claudio exorsus est, cujus necis, etsi non auctor, at conscius fuit: neque dissimulanter, ut qui boletos, in quo cibi genere venenum is acceperat, quasi deorum cibum, posthac proverbio Græco collaudare sit solitus. Certe omnibus rerum verborumque contumeliis mortuum insectatus est, modo stultitiæ, modo sævitæ arguens. Nam & morari eum inter homines desiisse, producta prima syllaba jocabatur: multaque decreta & constituta, ut insipientis atque deliri, pro irritis habuit. Denique bustum ejus conssepiri, nisi humili levique materia, neglexit. Britannicum non minus æmulatione vocis, quæ illi jucundior suppetebat, quam metu, ne quandoque apud hominum gratiam paterna memoria prævaleret, veneno aggressus est. Quod acceptum à quadam Locusta, venenariorum indice, cum opinione tardius cederet, ventre modo Britannici moto: arcessitam (d) mulierem sua manu verberavit, arguens *pro veneno remedium dedisse.* Excusantique minus datum ad occultandam facinoris invidiam: *Sane: inquit, legem Juliam timeo:* coëgitque se coram in cubiculo quam posset velocissimum ad præsentaneum coquere. Deinde in hædo expertus, postquam is quinque horas protraxit, iterum ac sæpius recoctum, porcello objecit. Quo statim exanimato, inferri in triclinium, darique cœnanti secum Britannico imperavit. Et cum

ille ad primum gustum concidisset, comitali morbo ex consuetudine correptum apud convivos ementitus, postero die raptim inter maximos imbres translatitio extulit funere. Locustæ pro navata opera, impunitatem (e) prædique ampla, sed & discipulos dedit.

CAP. XXXIV. Matrem, dicta factaque sua exquirentem acerbius & corrigen-tem, hætenus primo gravabatur, ut invidia identidem oneraret, quasi cessurus imperio, Rhodumque abiturus, mox & honore omni, & potestate privavit: abductaque militum & Germanorum statione, contubernio quoque ac palatio expulit. Neque in divexanda quidquam pensi habuit: submissis & qui Romæ morantem litibus, & in secessu quiescentem, per convivia & jocos, terra marique prætervehentes inquietarent. Verum minis ejus ac violentia territus perdere statuit. Et cum veneno tentasset, sentiretque antidotis præmunitam, lacunaria, quæ noctu super dormientem laxata (f) machina deciderent, paravit. Hoc consilio per conscios parum celato, solutilem navem, cujus vel naufragio vel cameræ ruina periret, commentus est. Atque ita reconciliatione simulata, jucundissimis litteris Bajæ evocavit ad solennia Quinquatruum (g) simul celebranda: datoque negotio trierarchis, qui Liburnicam, qua advecta erat, velut fortuito concursu (h) confringerent, protraxit convivium. Repetentique Baulos, in locum corrupti navigii, machinosum illud obtulit, hilare profecutus: atque in digressu papillas quoque exosculatus, reliquum temporis cum magna trepidatione vigilavit, cæptorum opperiens exitum. Sed ut diversa omnia, nandoque evasisse eam comperit, inops consilii, L. Agerinum (i), libertum ejus, salvam & incolumem cum gaudio nuntiantem, objecto (k) clam juxta pugione, ut percussorem sibi subornatum arripi constringique jussit, matremque occidi, quasi deprehensum crimen voluntaria morte vitasset. Adduntur his atrociora, nec incertis auctoribus, ad visendum interfectæ cadaver accurrisse, contrectasse membra, alia vituperasse, alia laudasse, fictique interim, aborta, bibisse. Neque tamen sceleris conscientiam, quamquam & militum & Senatus populique gratulationibus confirmaretur, aut statim aut umquam postea ferre potuit, sæpe confessus *exagitari se materna specie, verberibus Furiarum, ac tædis ardentibus.* Quin & facto per Magos sacro, evocare Manes, & exorare tentavit. Peregrinatione quidem Græciæ, Eleusiniis sacris (l), quorum initiatione impii & scelerati voce præconis submoverentur, interesse non ausus est. Junxit (m) paricidio matris amitæ necem. Quam cum ex duritia alicui cubantem visitaret, & illa tractans lanuginem ejus, ut assollet, jam grandis natu (n), per blanditias forte dixisset, *Simul hanc excepero, mori volo:* conversus ad proximis, confestim *se positurum*, vel ut irridens, ait: præcepitque medicis, *ut largius purgarent ægram.*

In matrem facta Neronis dictaque acerbius corrigen-tem.

(b) al. dodrans. (c) al. creditur. (d) al. accersitam. (e) al. immunitatem. (f) al. luxata. (g) al. Quinquatruum. (h) al. concussu. (i) al. consilii Lagerinum. (k) al. abjecto. (l) al. & Eleusiniis sacris. (m) al. Junxitque. (n) al. ut assollet jam grandes natu.

egram. Nam necdum defunctæ bona invasit, suppresso testamento, ne quid abscederet.

In uxores.

CAP. XXXV. Uxores præter (162) Octaviam duas postea duxit. Poppæam (o) Sabinam, quæstorio patre natam, & equiti Romano ante nuptam, deinde (163) Statiliam Messalinam, Tauri bis Consulis ac triumphalis abneptem. Qua ut potiretur, virum ejus Atticum Vestinum (p) Cos. in honore ipso trucidavit. Octaviæ consuetudinem cito aspernatus, corripientibus amicis, *sufficere illi debere respondit, uxoria ornamenta.* Eandem mox sæpe frustra strangulare meditatus, dimisit ut sterilem: sed improbante divortium populo, nec parcente convitiis, etiam relegavit. Denique occidit sub crimine adulteriorum, adeo impudenti falsoque, ut in quæstione pernegantibus cunctis, Anicetum pædagogum suum indicem (q) subjecerit, qui dolo (r) stupratam à se fateretur. (164) Poppæam duodecimo die post divortium Octaviæ in matrimonium acceptam, dilexit unice. Et tamen ipsam quoque ictu calcis occidit: quod se ex aurigatione sero reversum, gravida & ægra convitiis inceserat. Ex hac filiam tulit (165) Claudiam Augustam, amisitque admodum infantem. Nullum adeo necessitudinis genus est, quod non scelere perculerit. Antoniam Claudii filiam (s), recusantem post Poppææ mortem nuptias suas, quasi molitricem novarum rerum, interemit. Similiter cæteros (t), aut affinitate aliqua sibi aut propinquitate conjunctos. In quibus Aulum Plancium (u) juvenem, quem cum ante mortem per vim constuprasset (x): *Eat nunc, inquit, mater mea (y), & successorem meum osculetur: jactans dilectum ab ea, & ad spem imperii impulsus.* Privignum Rufinum (z) Crispinum, Poppæa natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus & imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius (a) demandavit. Tuscum nutricis filium relegavit, quod in procuratione Ægypti, balneis (b) in adventum suum exstructis, lavisset. Senecam præcepto-

Ac cæteros aut affinitate aut propinquitate sibi conjunctos.

rem ad necem compulit: quamvis sæpe com meatum petenti, bonisque cedenti, persancte jurasset, *suspectum se frustra, periturumque potius quam nociturum ei.* Burro præfecto remedium ad fauces pollicitus, toxicum misit. Libertos divites & senes, olim adoptionis, mox dominationis suæ fautores (c), atque rectores, veneno partim cibus, partim potionibus indito, interceptit.

CAP. XXXVI. Nec minore sævitia foris & in externos grassatus est. Stella crinita, quæ summis potestatibus exitium portendere vulgo putatur, per continuas noctes oriri cæperat. Anxius ea re, ut ex Babilo (d) astrologo didicit, solere reges talia ostenta cæde aliqua illustri expiare, atque à semet in capita procerum depellere, nobilissimo cuique exitium destinavit. Enimvero multo magis & quasi per justam causam duabus conjurationibus promulgatis (e): quarum prior majorque Pisoniana Romæ: posterior Vinicianæ, Beneventi conflata atque detecta (f) est. Conjurati è vinculis triplicium catenarum dixere causam: cum quidam crimen ultro faterentur, nonnulli etiam imputarent, tamquam aliter illi non possent nisi morte succurrere, dedecorato flagitiis omnibus. Damnatorum liberi Urbe pulsi, enectique veneno aut fame. Constat quosdam cum pædagogis & capsariis uno prandio pariter necatos, alios diurnum victum prohibitos quærere.

Neronis sævitia in externos, & cædes illustrium viro- rum.

CAP. XXXVII. Nullus posthac adhibitus delectus aut modus interimendi quoscunque libuisset, quacumque de causa. Sed ne de pluribus referam, Salvidieno Orfito objectum est, quod tabernas tres de domo sua circa forum civitatibus ad stationem locasset: Cassio Longino jurisconsulto, ac luminibus orbato, quod in vetere gentili stemmate C. Cassii percussoris Cæsaris, imagines retinuisset (g). Pæto Thraseæ, tristior & pædagogi vultus. Mori iussis, non amplius quam horarium spatium dabat. Ac ne quid moræ interveniret, medicos admovebat (h), *qui cunctantes continuo*

Neronis cædes nullo delectu aut modo.

M

cura-

(o) Pompejam. (p) al. Vestilium, Vestirium & Vettirium. (q) alii τὸ indicem omittunt. (r) al. qui fingeret & dolo &c. (s) al. filiam Claudii. (t) al. similiter interemit cæteros. (u) al. Plaurium. (x) al. conspurcasset. (y) alii τὸ mea omittunt. (z) al. Rufrium. al. Rufum. (a) al. servis suis. (b) al. balineis. (c) al. auctores. (d) al. Babillo. al. Papilo. (e) al. provulgatis. (f) al. detectaque. (g) al. restituisset. (h) al. admonebat.

- (162) Octaviam) Hæc erat Claudii Messalinæque filia, ut eventus docuit, infelicissima. Superbum ejus numum Tab. XL. num. 2. explicavimus inter arcus mediocres pag. 114. quo Nero se Solem, Octavia Lunam indigitant; quasi parum illis fuisset primos esse inter homines, nisi se cælestes cæteris significarent. PATIN. loc. cit. pag. 315.
- (163) Statiliam Messalinam) Duplicem habemus in numis Messalinam. Valeriam unam Claudii uxorem, ejus numos ex arc mediocri vulgavimus pag. 106. alteram Statiliam dicunt in numo Tab. XL. num. 3. signatam, quod mihi optarem uberius probatum. Conjecturas nostras commodiori loco exponemus. Eodem spectat quod docet de hac Messalina Auctor noster in Othone, cap. X. PATIN. loc. cit. pag. 315.
- (164) Poppæam Sabinam) Quatuor ejus numos vulgavimus pag. 123. quibus & alios, data occasione, superaddemus. In eorum antecessum unum Tab. XL. num. 4. habebis à Perinthiis ut arbitror cūsum, fecunditatem ejus optantibus flore spicisque designatam. Poppæam valde laudat JOSEPHUS, piamque nominat, quod forte pro sacerdotibus Judæis absolutionem impetraverit, multaque munera ipse reportaverit. Ejus hæc sunt verba, Antiqu. Judaic. Lib. XX. cap. VII. Τῇ γυναικὶ ΠΟΠΠΑΙΑ, Θεοσεβὴς γὰρ ἦν, ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων χαρίζομένη. Hoc est: Uxori Poppææ, pia femina, quæ pro Judæis deprecatrix fuerat. Hinc Josephi erga Neronem Poppæamque propensio, quam de vita sua manifestam exhibuit. TACIT. Lib. XIII. Cap. XLV. Annal. aliter de illa scribit; Ejus sunt hæc verba: Huic mulieri cuncta alia fuere præter honestum animum. PATIN. loc. cit. pag. 316.
- (165) Claudiam Augustam) Perrarum hujus Claudie numulum reperi, quem Tab. XLI. num. 1. exhibeo; in quo Fortunæ habitu se populis adorandam præbet. Duplicem hujus typi rationem esse opinor. Ea ut Fortuna Romana à vesano patre censebatur; deinde in Antio colonia nata erat, sic scribente TACITO Lib. XV. Annal. ejus nomen solenne, Fortuna. Pars aversa templum exhibet POPPÆÆ dictum. Illi quidem erectum fuisse in Insula Lesbo, narrat DIO, in fragmento his verbis: καὶ τὸ τὰς Σαβίνας ἡρώων ἐκποιθὲν, καὶ, ὅτι Σαβίνη αὐτὸ Θεᾷ Ἀφροδίτῃ αἱ γυναῖκες. Hoc est: Templum POPPÆÆ SABINÆ absolutum, multisque donatiis ornatum dedicavit, & templo hæc inscripsit, SABINÆ DEÆ VENERI MATRONÆ POSUERUNT. Inscriptio porro latina, aliud quam Lesbianum indicat, quare & alibi exstructum etiam fuisse certum est. Decretum inquit TACIT. Lib. XV. ut Fortunarum effigies aureæ in folio Capitolino Jovis collocarentur; & paullo post: Honorem Divæ & pulvinar ædemque & sacerdotem. PATIN. loc. cit. pag. 317.

curarent. Ita enim vocabat (i), venas mortis gratia incidere. Creditur etiam polyphago cuidam Ægyptii generis, crudam carnem & quidquid daretur mandere assueto, concupisse vivos homines laniandos absumendosque objicere. Elatus inflatusque tantis velut succibus negavit *quemquam principum scisse quid sibi liceret.* Multasque nec dubias significationes sæpe jecit, ne reliquis quidem se parsum Senatoribus, eumque ordinem sublatum quandoque è Rep. ac provincias & exercitus equiti Rom. ac libertis permittitur. Certe neque adveniens, neque proficiscens, quemquam osculo impertivit (k), ac ne resalutatione quidem. Et in auspicando opere Isthmi, magna frequentia clare, *ut sibi ac Populo Rom. benes verteret,* optavit: dissimulata Senatus mentione.

Nero incendio
populum &
moenia patriæ
vastat.

CAP. XXXVIII. Sed nec populo aut moenibus patriæ pepercit. Dicente quodam in sermone communi,

(166) Εμὲ θανόντῳ γαῖα μιχθήτω πυρὶ.

imo, inquit, (167) Εμὲ ζώντῳ. Planeque ita fecit: nam quasi offensus deformitate veterum ædificiorum, & angustiis flexurisque vicorum, incendit Urbem tam palam, ut plerique consulares, cubicularios (l) ejus, cum stupa (m) tædaque, in prædiis suis deprehensos non attigerint: & quædam horrea circa domum Auream, quorum spatium maxime desiderabat, vi bellicis (n) machinis labefactata, atque inflammata sint, quod faxeo (o) muro constructa erant. Per sex dies, septemque noctes ea clade sævitum est, ad monumentorum bustorumque diversoria plebe compulsâ. Tunc præter immensum numerum insularum, domus priscorum ducum arserunt, hostilibus adhuc spoliis adornatæ, deorumque ædes ab regibus, ac deinde Punicis ac Gallicis bellis votæ dedicatæque, & quidquid visendum, atque memorabile ex antiquitate duraverat. Hoc incendium è turri Mæcenatiana (p) prospectans, lætusque *flammæ,* ut agebat, *pulchritudine,* (168) ἄλωσιν Ilii in illo suo scenico habitu decantavit. Ac ne non hinc quoque quantum posset prædæ & manubiarum invaderet, pollicitus cadaverum & rudum gratuitam egestionem, nemini ad reliquias rerum suarum adire permisit: collationibusque non receptis modo, verum & efflagitatis, provincias privatorumque census prope exhaustis.

CAP. XXXIX. ACCESSERUNT tantis ex principe malis, probrisque, quædam & fortuita: pestilentia unius autumnus, qua triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt: clades Britannica, qua (q) duo præcipua oppida, magna civium sociorumque cæde direpta sunt: ignominia ad Orientem, legionibus in Armenia sub jugum missis, ægreque Syria tentata. Mirum, & vel præcipue notabile inter hæc fuit, nihil eum patientius quam maledicta & convitia hominum tulisse: neque in ullos leniorem, quam qui se dictis aut carminibus laceffissent, existisse. Multa Græce Latineque proscripita, aut vulgata (r) sunt, sicut illa,

Mala fortuita
sub Nerone,
Pestilentia.

Et clades Britanica.

Neronis mira
patientia in
maledictis &
convitiis ferendis.

(169) Νέρων, Ορέστης, Αλκμαίων μητροκτόνοι.
Νεόνυμφον (s) Νέρων, ἰδίαν μητέρα ἀπέκτεινεν.
Quis negat Æneæ magna de stirpe Neronem?
Sustulit hic matrem, sustulit ille patrem.
Dum tendit citharam noster, dum cornua Parthus,
Noster erit Pæan, ille (170) Εκατηβελέτης.
Roma domus fiet, Vejos migrate Quirites,
Si non & Vejos occupat ista domus.

Sed neque auctores requisivit, & quosdam per indicem delatos ad Senatum, affici graviore pœna prohibuit. Transeuntem eum Isidorus Cynicus in publico clara voce corripuerat, *quod Nauplii mala bene cantitaret, sua bona male disponderet.* Et Datus Atellanarum histrio in cantico quodam, (171) ὕψαινε πᾶτες, ὕψαινε μήτες, ita demonstraverat, ut bibentem nantemque faceret exitum scilicet Claudii (t) Agrippinæque significans: & in novissima clausula,

Orcus vobis ducit pedes,
Senatum gestu notaret: histrionem & philosophum Nero nihil amplius quam Urbe Italiaque submovit, vel contemptu omnis infamiæ, vel ne fatendo dolorem, irritaret ingenia.

CAP. XL. TALEM principem paullo minus xiv. annos perpeffus terrarum orbis, tandem destituit, initium facientibus Gallis, duce Julio (u) Vindice, qui tum eam provinciam Proprætor obtinebat. Prædictum à mathematicis Neroni olim erat, *fore ut quandoque destitueretur:* unde illa vox ejus celeberrima, (172) τὸ τέχνηον πᾶσα γαῖα τρέφει, quo majore venia (x) meditaretur citharædicam artem principi sibi gratam, privato necessariam. Spoponderunt (y) tamen quidam destituto ei (z) dominationem Orientis, nonnulli nominatim

Defectio Gal-
liarum sub
Nerone duce
Vindice.

(i) al. vocabatur. (k) al. impertiit. (l) al. cubicularesque. (m) al. stuppa. (n) al. ut bellicis. (o) al. faxea. (p) al. Mæcenatica. (q) al. quo. (r) al. ac vulgata. (s) al. Νεόνυμφον. (t) al. exitum C. Claudii &c. (u) al. Junio. al. Vinio. (x) al. quo majore scilicet venia. (y) al. spoponderant. (z) alii τὸ ei omittunt.

(166) Εμὲ θανόντῳ Hoc est: Me mortuo terra misceatur igni.

(167) Εμὲ ζώντῳ Hoc est: Me vivente.

(168) Ἀλωσιν Hoc est: Captivitatem.

(169) Νέρων Hoc est: Nero, Orestes, Alcmaeon, matricida.

Novam nuptam Nero, propriam matrem interfecit.

(170) Εκατηβελέτης Hoc est: Longe jaculans.

(171) Ὑψαινε Hoc est: Bene vale pater, bene vale mater.

(172) Τὸ τέχνηον Hoc est: Artem omnis terra nutrit.

nominatim regnum Hierosolymorum, plures omnis pristinae fortunae restitutionem. Cui spei prior, Britannia (173) Armeniaque amissa, ac rursus utraque recepta, defunctum se fatalibus malis existimabat. Ut vero consulto Delphis Apolline, septuagesimum ac tertium annum cavendum sibi audivit, quasi eo demum obiturus, ac nihil conjectans de ætate Galbæ, tanta fiducia, non modo senectam, sed etiam perpetuam singularemque concepit felicitatem, ut amissis naufragio pretiosissimis rebus, non dubitaverit inter suos dicere, *pisces eas sibi relatu-ros*. Neapoli de motu Galliarum cognovit die ipso, quo matrem occiderat: adeoque lente ac secure tulit, ut gaudens etiam suspicionem præberet, tamquam occasione nata spoliandarum jure belli opulentissimarum provinciarum. Statimque in gymnasium progressus, certantes athletas effusissimo studio spectavit. Cœnæ quoque tempore interpellatus tumultuosioribus litteris, hæcenus excaudit, ut malum iis qui descissent (a), minaretur. Denique per octo continuos dies non rescribere cuiquam, non mandare quid aut præcipere conatus, rem silentio oblitteravit.

Nero Senatum in ultionem sui & Reip. adhortatur.

CAP. XLI. Edictis tandem Vindicis contumeliosis (b), & frequentibus permotus, Senatum epistola in ultionem sui Reique publicæ adhortatus est, excusato languore faucium, propter quem non adesset. Nihil autem æque doluit quam ut *malum se citbarædum* (c) increpitum, ac pro Nerone *Ænobarbum* appellatum. Et nomen quidem gentile, quod sibi per contumeliam exprobraretur, resumpturum se professus est, deposito adoptivo. Cætera convitia ut falsa, non alio argumento refellebat, quam quod etiam inscitia tantopere (d) laboratæ perfectæque à se artis objiceretur, singulos subinde rogicans, *nossentne quemquam præstantiorem*. Sed urgentibus aliis super alios nuntiis, Romam prætrepidus rediit. Leviterque modo in itinere frivolo auspicio mente recreata, cum annotasset insculptum monumento, militem Gallum ab equite Romano oppressum, trahi crinibus, ad eam speciem exiluit gaudio, cœlumque adoravit. Ac ne tunc quidem aut Senatu, aut populo coram appellato (e), quosdam è primoribus viris domum (f) evocavit: transactaque raptim consalutatione, reliquam diei partem per (174) organa hydraulica novi & ignoti generis circumduxit. Ostendensque singula, de ratione ac difficultate cujusque differens, jamque se

Nero Romam prætrepidus rediit.

etiam prolaturum omnia in theatrum affirmavit, si per Vindicem liceat.

CAP. XLII. Postquam deinde etiam (g) Galbam & Hispanias descivisse cognovit, collapsus, animoque male fracto, diu & sine voce, & prope intermortuus jacuit. Utque resipivit (h), veste descissa, capite converberato, *actum de se* pronuntiavit. Consolantique nutriculae, & aliis quoque jam principibus similia accidisse memoranti. *Se vero propter cæteros inaudita & incognita pati* respondit, *qui suum imperium* (i) *vivus amitteret*. Nec eo fecius quidquam ex consuetudine luxus atque deficiæ omisit vel imminuit (k). Quinimo, cum prosperi quiddam ex provinciis nuntiatum esset, super abundantissimam cœnam jocularia in defectionis duces carmina, lasciveque modulata (l), quæ vulgo innotuerunt, etiam gesticulatus est: ac spectaculis theatri clam illatus, cuidam scenico placenti nuntium misit, *abuti eum occupationibus suis*.

Defectio Galbæ & Hispaniarum à Nerone.

CAP. XLIII. Initio statim tumultus, multa & immania, verum non abhorrentia à sua natura (m), creditur destinasse. Successores, percussoresque submittere exercitus, & provincias regentibus, quasi conspiratis, idemque & unum sentientibus: quidquid ubique exsulum, quidquid in Urbe hominum Gallicanorum esset, contrucidare: illos, ne desciscensibus aggregarentur; hos, ut conscios popularium suorum, atque fautores. Gallias exercitibus diripiendas permittere, Senatum universum veneno per convivia necare, Urbem incendere, feris in populum immisis, quo difficilius defenderetur. Sed absteritus, non tam pœnitentia quam perficiendi (n) desperatione, credensque expeditionem necessariam, Coss. ante tempus privavit honore: atque in utriusque locum solus iniit consulatum, quasi fatale esset, non posse Gallias debellari nisi à Consule. Ac susceptis fascibus, cum post epulas triclinio digrederetur, innixus humeris familiarium, affirmavit, *simul ac primum provinciam attigisset, inermem se conspectum exercitum proditurum, nec quidquam aliud quam fleturum*. Revocatisque ad pœnitentiam defectoribus, *sequenti die lætum inter lætos cantaturum epinicia, quæ jam nunc sibi componi oporteret* (o).

Neronis malum propositum.

De Senatu universo necando.

De Consulatu.

CAP. XLIV. In præparanda expeditione primam curam habuit deligendi vehicula, portandis scenicis organis, concubinasque, quas secum educeret, tondendi ad virilem modum,

Neronis expeditionis in Gallos præparatio ridicula & fæva.

M 2 & se-

- (a) al. descissent, descendissent, dedissent. (b) al. & contumeliosis. (c) al. *ut citbarædum malum se*. (d) al. inscitia sibi tantopere. (e) al. adorato. (f) al. demum. (g) al. Postquam etiam deinde. (h) al. resipivit. (i) al. *summum imperium*. (k) al. omisit vel minimum. (l) al. lascive modulata. (m) al. à natura sua. (n) al. efficiendi. (o) al. oportere.

(173) Armeniaque omissa rursus recepta) De quo ita Nero gloriatus erat; ut numum argenteum Tab. XLI. num. 2. cudi curaverit, in quo Victoria more solito palinam coronamque gerit addito suo cognomine. ARMENIACA Neronis nuncupatur, quemadmodum GERMANICA Domitiani, DACIA Trajani, PARTHICA M. Aurelii & Veri, BRITANNICA Commodi & Caracallæ, PARTHICA BRITANNICA & MAXIMA Severi & Caracallæ, PARTHICA Macrini, CARPICA Philippi, SARMATICA Maximiniani & Constantii junioris, GOTHICA Constantini & aliorum. PATIN. loc. cit. pag. 322.

(174) Organa hydraulica) Illorum figuram habes in gemino numo Tab. XLI. num. 3. Organarii seu ὑδραυλοὶ videntur illi duo viri, machinam, aquæ pondere modulos efficiente, regentes, cum quæ antiquioribus in usu fuerant aëre inflarentur; hinc πνευματικά seu ἐμπνευστά organa hydraulicis opposita. Ad hoc refertur quod Cap. LIV. sub exitu quidem vitæ palam voverat, si sibi incolumis status permansisset, proditurum se paræ victoria ludis etiam & choraulam & utricularium, ac novissimo die histrionem, saltaturumque Virgilii Turnum. Nero quippe sua confessione magnus erat artifex. Horum organorum hydraulicorum structuram docet VITRUVIUS Lib. X. cap. 12. & ATHENÆUS Lib. IV. quæ nobis in solius Neronis numis superest, iisque ex eorum genere quos Contourniatis vulgo vocant. PATIN. loc. cit. pag. 324.

& securibus peltisque Amazonicis instruendi. Mox tribus urbanas ad sacramentum citavit, ac nullo idoneo respondente, certum dominis fervorum numerum indixit: nec nisi ex tota cujusque familia probatissimos, ne dispensatoribus quidem, aut amanuensibus exceptis, recepit. Partem etiam census omnes ordines conferre iussit: & insuper inquilinos privatarum ædium atque insularum, pensionem annuam repræsentare fisco. Exegitque ingenti fastidio & acerbitate nummum asperum, argentum pustulatum (p), aurum ad obrussam: ut plerique omnem collationem palam recusarent, consensu flagitantes, à delatoribus potius revocanda præmia quæcumque cepissent.

Ex qua subito
casu invidia
accrescit.

CAP. XLV. Ex annonæ quoque caritate luctantium (q) accrevit invidia. Nam & forte accidit, ut in publica fame, Alexandrina navis nuntiaretur pulverem luctatoribus aulicis advexisse. Quare omnium in se odio concitato (r), nihil contumeliarum defuit quin subiret. Statuæ ejus à vertice currus appositus est cum inscriptione Græca, *Nunc demum agona esse; & Traberet tandem.* Alterius collo & ascopera (s) deligata, simulque titulus, *Ego quid potui? sed tu culeum meruisti.* Adscriptum & columnis, *Etiam Gallos eum (t) cantando excitasse.* Iam noctibus (u) jurgia cum servis plerique simulantes, crebro Vindicem poscebant.

Nero terretur
portentis somniorum, auspiciorum & omnium.

CAP. XLVI. Terrebatur ad hæc (w) evidentibus portentis somniorum & auspiciorum, & ominum, tum veteribus, tum novis (x). Numquam antea somniare solitus. Occisa demum matre, vidit per quietem navem sibi regenti extortum gubernaculum, trahique se ab Octavia uxore in arctissimas tenebras. Et modo pennatarum formicarum multitudinem operiri: modo à simulacris gentium ad Pompeji theatrum dedicatarum circui, arcerique progressu. Asturconem, quo maxime lætabatur, posteriore corporis parte in fimie speciem transfiguratum, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros. De Mausoleo sponte foribus patefactis exaudita vox est, nomine eum cientis (y). Kalend. Januarii exornati Lares in ipso sacrificii apparatu conciderunt. Auspicanti Sporus janulum muneri obtulit, cujus gemmæ sculptura erat *Proserpinæ raptus.* Votorum nuncupatione magna jam ordinum frequentia vix repertæ Capitolii claves. Cum ex oratione ejus, qua in Vindicem perorabat, recitaretur in Senatu, *daturus penas scelerosos, ac brevi dignum exitum (z) facturos,* conclamatum est ab universis, *Tu facies Auguste Observatum etiam fuerat, novissimam fabulam cantasse eum publice Oedipodem exsulem, atque in hoc decidisse (a) versu,*

(175) *Θανείν μ' ἀνὼγε σύγγαμτος, μήτηρ, πατήρ.*

(p) al. postulatum. (q) al. lucrantium. (r) al. incitato. (s) al. ascopa & escopa. (t) al. Gallos & eum &c. (u) al. Etiam noctibus. (w) al. ad hoc. (x) al. cum veteribus, tum novis. (y) al. ciens. (z) al. exitium. (a) al. desisse. (b) al. quanta posset maxima. (c) al. Spiculum. (d) al. obtento. (e) al. adversum. al. adversus villæ parietem.

(175) *Θανείν* Hoc est: Mori me adegit, uxor, mater, pater.

CAP. XLVII. Nuntiata interim etiam cæterorum exercituum defectione, litteras prandenti sibi redditas concerpfit, mensam subvertit: duos scyphos gratissimi usus, quos Homericos à cælatura carminum Homeri vocabat, solo illisit: ac sumpto à Locusta veneno, & in auream pyxidem condito, transiit in hortos Servilianos. Ubi præmissis libertorum fidissimis, Ostiam, ad classem præparandam, tribunos centurionesque prætorii de fugæ societate tentavit. Sed partim tergiversantibus, partim aperte detrectantibus, uno vero etiam proclamante,

Nero nuntiata
cæterorum ex-
ercituum de-
fectione cogi-
tat de fuga.

Sed omisso fu-
gæ consilio
varia agitatur.

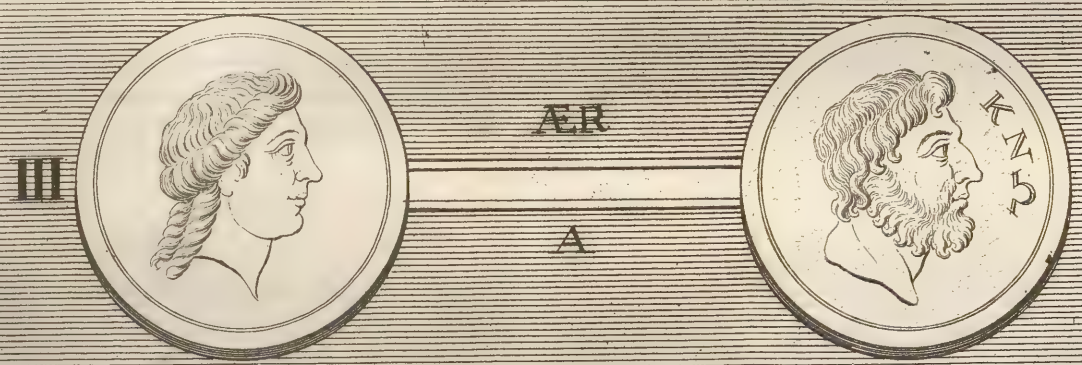
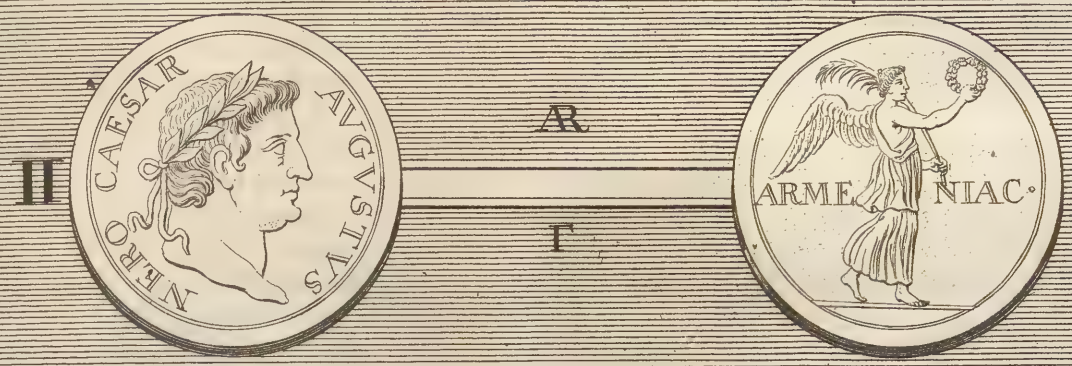
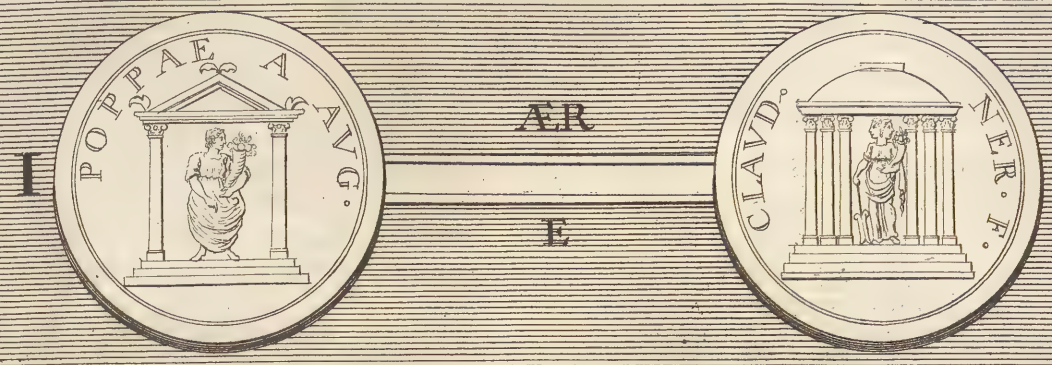
Usque adeone mori miserum est?

varia agitavit: Parthosne an Galbam supplex peteret, an atratus prodiret in publicum, proque Rostris quanta maxima posset (b) miseratione veniam præteritorum precaretur: ac ni flexisset animos, vel Ægypti præfecturam concedi sibi oraret. Inventus est postea in scrinio ejus hac de re sermo formatus. Sed deterritum putant, ne prius quam in forum perveniret, discerperetur. Sic cogitatione in posterum diem dilata, ad mediam fere noctem excitatus, ut comperit stationem militum recessisse, profiliuit è lecto, misitque circum amicos. Et quia nihil à quoquam renuntiabatur, ipse cum paucis hospitibus singulorum adiit. Verum clausis omnium foribus, respondente nullo, in cubiculum rediit, unde jam & custodes diffugerant, direptis etiam stragulis, amota & pyxide veneni. Ac statim *Spiculum (e) mirmillonem, vel quemlibet alium percussorem, cujus manu periret,* requisivit. Et nemine reperto: *Ergo ego, inquit, nec amicum habeo, nec inimicum?* procurritque quasi præcipitatus se in Tiberim.

CAP. XLVIII. Sed revocato rursus impetu, aliquid secretioris latebræ ad colligendum animum desideravit, & offerente Phaonte liberto suburbanum suum inter Salariam & Nummentanam viam circa quartum millarium, ut erat nudo pede atque tunicatus, pænulam obsoleti coloris superinduit: adopertoque capite, & ante faciem obtento (d) sudario, equum inscendit, quatuor solum comitantibus, inter quos & Sporus erat. Statimque tremore terræ, & fulgure adverso pavefactus, audiit ex proximis castris clamorem militum, & sibi adversa & Galbæ prospera ominantium: etiam ex obviis viatoribus quendam dicentem, *Hi Nerone persequuntur:* alium sciscitantem *Ecquid in Urbe novi de Nerone?* Equo autem odore abjecti in via cadaveris consternato, detecta facie, agnitus est à quodam Millicio prætoriano, & salutatus. Ut ad diverticulum ventum est, dimissis equis inter fruticeta ac vepres, per arundineti semitam ægre, nec nisi strata sub pedibus veste, ad aversum (e) villæ parietem evasit. Ibi hortante eodem Phaonte, ut interim

Tandem ta-
men exit Urbe
& venit in
suburbanum
Phaontis li-
berti.

Tab XII.
ad pagg 89. 91.
95. 96. 97.

1745

interim in specum egestæ harenæ concederet (f), negavit se vivum sub terram iturum: ac parumper commoratus, dum clandestinus ad villam introitus pararetur, aquam ex subiecta lacuna potaturus manu hausit: & *Hæc est*, inquit, *Neronis decocta*. Dein (g) divulsæ sentibus pænula trajectos surculos rasit, atque ita quadrupes per angustias effossæ cavernæ receptus, in proximam cellam decubuit super lectum modicella (h) culcita, vetere pallio strato instructum (i). Fameque interim & siti interpellante, panem quidem sordidum oblatum aspernatus est, aquæ autem tepidæ aliquantum bibit.

Nero post longam trepidationem.

CAP. XLIX. Tunc unoquoque hinc inde instante, ut quam primum se impendentibus contumeliis eriperet, *scrobem coram fieri* imperavit, dimensus (k) ad corporis sui modulum: componique simul, si qua invenirentur, frusta marmoris & aquam, simul ac ligna conferri, curando mox cadaveri, flens ad singula, atque identidem dictitans: *Qualis artifex pereo!* Inter moras perlatus à cursore Phaontis codicillos præripuit, legitque se hostem à Senatu judicatum, & quæri, ut puniatur more majorum. Interrogavitque quale id genus esset pænæ. Et cum comperisset nudi hominis cervicem inferi furcæ, corpus virgis ad necem cædi, conterritus, duos pugiones, quos secum tulerat (l), arripuit, tentataque utriusque acie rursus condidit, causatus nondum adesse fatalem horam. Ac modo Sporum hortabatur, ut lamentari ac plangere inciperet: modo orabat, ut se aliquis ad mortem capeffendam exemplo juvaret, interdum segnitiam suam his verbis increpabat: *Vivo deformiter ac (m) turpiter*: (176) & πρέπει Νέρωνι, & πρέπει. νήθειν δ' εἰ ἐν τοῖς τίστοις. ἄγε, ἔγειρε σεαυτόν. Jamque equites appropinquabant, quibus præceptum erat, ut vivum eum attraherent. Quod ut sensit, trepidanter effatus,

Mortē se eripit impendentibus contumeliis.
U. C. 820. p. C. N. 68.

(177) Ὑππῶν μὲν ὠκυπόδων ἀμφὶ κτύπον ἔατα βάνδει.

ferrum jugulo adegit, juvante Epaphrodito à libellis. Semianimisque adhuc interrumpenti centurioni, & pænula ad vulnus apposita, in auxilium se venisse simulanti, non aliud respondit (n), quam, *Sero*; &, *Hæc est fides*. Atque in ea voce defecit, exstantibus regentibusque oculis usque ad horrorem formidinemque visentium. Nihil prius ac magis à comitibus exegerat, quam ne potestas cuiquam capitis sui fieret: sed ut, quoquo modo, totus cremaretur. Permisit hoc Icelus (o) Galbæ libertus, non multo ante vinculis exsolutus, in quæ primo tumultu coniectus fuerat.

Neronis funus.

CAP. L. Funeratus est impensa ducento-

rum millium, stragulis albis auro intextis, quibus usus Kalend. Januarii fuerat. Reliquias Ecloge & Alexandra (p) nutrices cum Acte concubina gentili Domitiorum monumento condiderunt: quod prospicitur è campo Martio impositum colli hortulorum (q). In eo monumento solum Porphyretici marmoris superstante (r) Lunensi ara circumseptum est lapide Thasio.

CAP. LI. STATURA fuit pæne justa (s), corpore maculoso & foedo, sufflavo capillo, vultu pulcro magis quam venusto, oculis cæcis & hebetioribus, cervice obesa, ventre projecto, gracillimis cruribus, valitudine prospera. Nam qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per xiv. annos languit, atque ita, ut neque vino, neque consuetudine reliqua abstineret. Circa cultum habitumque adeo pudendus, ut comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaica etiam pone verticem summisserit: ac plerumque synthefinam (t) indutus, ligato circum collum sudario prodierit in publicum, sine cinctu, & discalceatus.

Statura & forma.

Cultus habitusque.

CAP. LII. LIBERALES disciplinas omnes ferre puer attigit. Sed à philosophia eum mater avertit, monens, *imperaturo contrariam esse*: à cognitione veterum oratorum Seneca præceptor, quo diutius in admiratione sui detineret. Itaque ad poëticam pronus carmina libenter, ac sine labore composuit, nec, ut quidam putant, aliena pro suis edidit. Venere in manus meas pugillares libellique, cum quibusdam notissimis versibus ipsius chirographo scriptis: ut facile appareret, non translatos (u), aut dictante aliquo exceptos, sed plane quasi à cogitante atque generante exaratos: ita multa & deleta & inducta & superscripta inerant.

Neronis studium artium liberalium.

CAP. LIII. Habuit & pingendi fingendique maxime non mediocre studium. Maxima autem popularitate efferebatur, omnium æmulus, qui quoquo modo animum vulgi moverent. Exiit opinio post scenicas coronas (x) proximo lustro descensurum eum ad Olympia (y) inter athletas. Nam luctabatur (z) assidue: nec aliter certamina gymnica Græcia tota spectaverat, quam brabeutarum more in stadio Lami affidens: ac si quæ patia longius recessissent, in medium manibus suis protrahens. Destinaverat etiam, quia Apollinem (a) cantu, Solem aurigando æquiparare (b) existimaretur, imitari & Herculis facta. Præparatumque leonem ajunt, quem vel clava vel brachiorum nexibus in Amphitheatro harena spectante populo nudus elideret.

Neronis studium pingendi ac fingendi.

CAP. LIV. Sub exitu quidem vitæ palam voverat, si sibi incolumis status permanisset, proditurum.

Neronis votum si vinceret.

M 3

(f) al. se conderet. al. conderetur. (g) al. Deinde. al. Dehinc divolsa. (h) al. modica. (i) al. vetere pallio instratum. (k) al. demensus. (l) al. extulerat. (m) alii τὸ ac omittunt. (n) alii τὸ respondit omittunt. (o) al. Promisit hoc Sejus. (p) al. Alexandra. (q) al. colle hortorum. al. collo hortulorum. (r) al. superstanti. (s) al. prope justa. (t) al. synthefin. (u) al. tralatos. (x) al. Exiit post scenas coronas opinio. (y) al. ad Olympiam. (z) al. Nam & luctabatur. (a) al. qui Apollinem. (b) al. æquiparare.

(176) & πρέπει Hoc est: Non decet Neronem, non decet. Vigilare oportet in talibus, age, excita teipsum.

(177) Ὑππῶν Hoc est: Equorum celeripedum sonitus aures circumtulit.

diturum se partæ victoriæ (c) ludis, etiam hydraulam & choraulam, & utricularium, ac novissimo die histrionem, saltaturumque Virgilii Turnum. Et sunt qui tradant Paridem histrionem occisum ab eo, quasi gravem adversarium.

Nero famæ & æternitatis cupidus.

CAP. LV. Erat illi æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed inconsulta. Ideoque multis rebus ac locis vetere appellatione detracta, novam induxit (d) ex suo nomine. Mensem quoque Aprilem, *Neroneum* appellavit. Destinaverat & Romam *Neropolim* nuncupare.

Neronis in omni religionum contemptu superstitio.

CAP. LVI. Religionum usquequaque contemptor, præter unius Deæ Syriæ. Hanc mox ita sprexit, ut urina contaminaret: alia superstitione captus in qua sola pertinacissime hæsit. Siquidem Icunculam (e) puellarem, cum quasi remedium insidiarum à plebejo quodam & ignoto muneri accepisset, detecta confestim conjuratione pro summo numine trinitique in die sacrificiis colere perseveravit, vo-

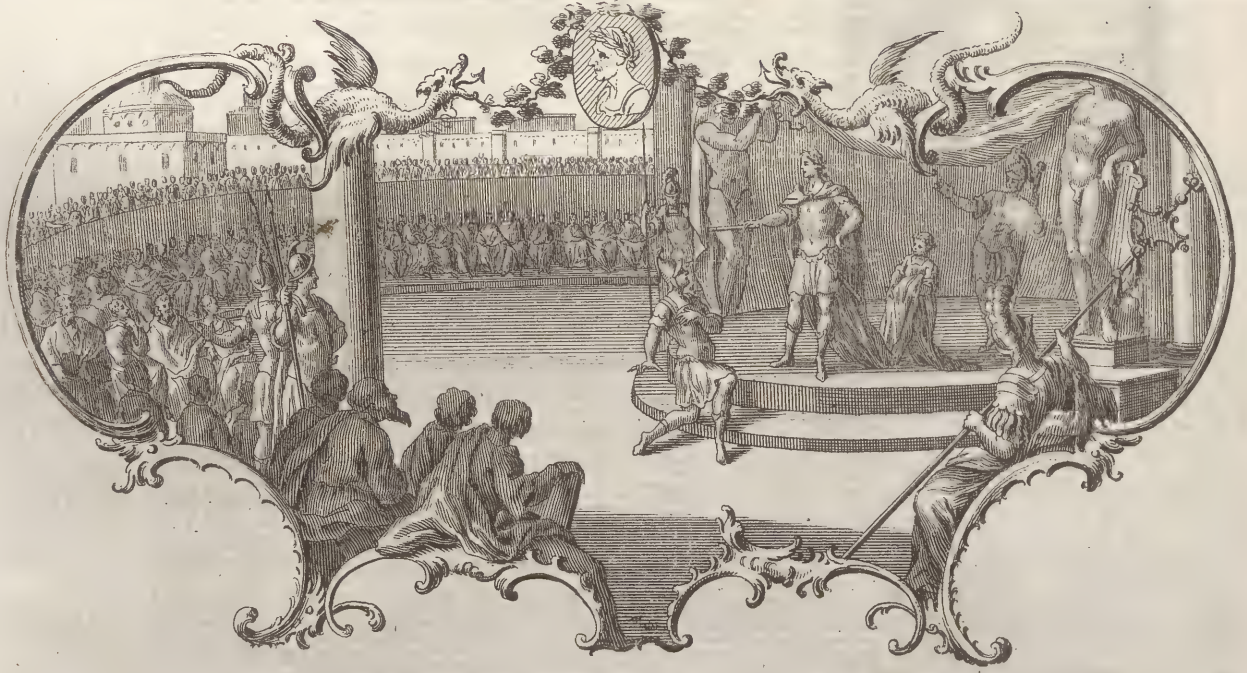
lebatque credi monitione ejus futura prænoscere. Ante paucos quam periret menses, attendit & exstispicio, nec umquam litavit.

CAP. LVII. OBIT secundo & trigesimo (f) ætatis anno, die quo quondam Octaviam interemerat. Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota Urbe discurreret. Et tamen non defuerunt, qui per longum tempus vernis æstivisque floribus tumulum ejus ornarent: an modo imagines prætextatas in Rostris proferrent, modo edicta, quasi viventis, & brevi magno inimicorum malo reversuri. Quin etiam Vologesus Parthorum rex, missis ad Senatum legatis de instauranda societate, hoc etiam magnopere oravit, ut *Neronis memoria coleretur*. Denique cum post viginti annos adolescente me extitisset conditionis incertæ, qui se *Neronem esse* jactaret, tam favorable nomen ejus apud Parthos fuit, ut vehementer adjutus, & vix redditus sit.

Neronis ætas,

Neronis mors quomodo accepta ab hominibus,

(c) al. *parta victoria*. (d) al. *indixit*. (e) al. *acunculam*. (f) al. *tricesimo*.

C. SUETONII TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER VII.

SER. SULPITIUS GALBA.

CAPUT I.

Progenies Cæsarum in Nerone deficit. Prodigia hoc præcedentia.

PROGENIES Cæsarum in Nerone defecit, quod futurum compluribus quidem signis, sed (g) evidentissimis duobus apparuit. Li-
viæ olim

post Augusti statim nuptias Vejentanum suum revisenti, prætervolans aquila, gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem, ita ut rapuerat, demisit in gremium: cumque nutrirî alitem, pangique ramulum (b) placuisset, tanta pullorum soboles (i) provenit, ut hodie quoque ea villa ad Gallinas vocetur: tale vero laurerum, ut triumphaturi Cæsares inde laureas decerperent: fuitque mos triumphantibus, alias confestim eodem loco pangere: & observatum est sub cuiusque obitum arborem ab ipso institutam, elanguisse. Ergo novissimo Neronis anno, & filva omnis exaruit radicitus, & quid-

quid ibi gallinarum erat, interiit: ac subinde tacta de cœlo Cæsarum æde, capita omnibus simul statuis (k) deciderunt, Augustique sceptrum (l) è manibus excussum est.

CAP. II. NERONI GALBA successit, nullo gradu contingens Cæsarum domum; sed haud dubie nobilissimus, magnæque & vetere pro-
sapia: ut qui statuarum titulis PRONEPOTEM se (m) Q. CATULI CAPITOLINI semper adscripserit: Imperator vero etiam stemma in atrio proposuerit, quo paternam originem ad Jovem, maternam ad (179) Pasiphaën (n) Minois uxorem referret.

CAP. III. Imagines & elogia universi generis exsequi longum est: (180) familiæ breviter attingam. Qui primus Sulpiciorum cognomen Galbæ tulit, cur, aut unde traxerit, ambigitur. Quidam putant, quod oppidum Hispaniæ frustra diu oppugnatum illitis demum galbano facibus succenderit: alii, quod in diuturna valetudine galbeo, id est, remediis lana involutis assidue uteretur: nonnulli, quod præpinguis fuerit visus, quem galbam Galli vocent: vel contra, quod tam exilis, quam sunt animalia, quæ in esculis (o) nascuntur, appellanturque galbæ. Familiam illustravit Serg. Galba consularis, temporum (p) suorum eloquentissimus: quem tradunt, Hispaniam

(g) al. vel. (b) al. pangi ramulum. (i) al. suboles. (k) al. omnibus statuis simul. (l) al. Augusti etiam sceptrum. (m) alii τὸ se omittunt. (n) al. Pasiphaam. (o) al. æsculis. (p) al. & temporum.

(178) Progenies Cæsarum in Nerone defecit) Id quod ex Genealogia Cæsarum manifestum est, quam ex numis, marmoribus scriptisque antiquis qua potuit fieri diligentia collectam Præfationi hujus Tomi inseruimus.

(179) Pasiphaën Minois uxorem) Singularem plane, atque, ni quis fidem neget, ex ultima vetustate peritus Pasiphaës cum Minoë marito conjunctæ typus est Tab. XLI. num. 3. quo studiosorum oculos pavit NIC. FRANC. HAYM in Thesauris Britannico P. I. Vol. II. p. 2. Literæ ΚΝΩ indicant Κνωσσον Gnosum Cretæ urbem, Minois regiam, hodie prorsus excisam.

(180) Familiæ) Plurimos habemus numos SULPICIÆ gentis, in Fam. Rom. cufos, diligentissimi Usseni cura perdocte explicatos. PATIN. loc. cit. pag. 336.

spaniam ex prætura obtinentem, xxx. Lusitanorum millibus perfidia trucidatis, Viriati belli causam (q) exstitisse. Ejus nepos ob repulsam consulatus infensus Julio Cæsari, cujus legatus in Gallia fuerat, conspiravit cum Cassio & Bruto: propter quod Pedia lege damnatus est. Ab hoc sunt Imperatoris Galbæ avus & pater. Avus clarius studiis quam dignitate; non enim egressus præturæ gradum, multiplicem nec incuriosam historiam edidit. Pater consulatu functus, quam brevi corpore (r) atque etiam gibber, modicæque in dicendo facultatis, causas industrie actavit. Uxores habuit Mummiam Achaicam, (181) neprem Catuli, proneptem L. Mummii, qui Corinthum excidit, item Liviam Ocellinam, ditem admodum & pulcram, à qua tamen nobilitatis causa appetitus ultro existimatur, & aliquanto enixius, postquam subinde instanti vitium corporis secreto posita veste detexit, ne quasi ignaram fallere videretur. Ex Achaica liberos, Cajum & Sergium procreavit. Quorum major Cajus attritis facultatibus Urbe cessit, prohibitusque à Tiberio sortiri anno suo proconsulatum, voluntaria morte obiit.

Galbæ natalis. CAP. IV. SER. Galba Imperator, M. Valerio Messalla, Cn. Lentulo Coss. natus est, ix. (s) Kal. Januarii, in villa colli superposita, (t) prope Terracinam sinistrorsum Fundos pentibus. Adoptatus à noverca sua, Livii nomen, & Ocellæ (u) cognomen assumpsit, mutato prænominem (x). Nam & Lucium mox pro Sergio (y) usque ad tempus imperii usurpavit. Constat Augustum puero adhuc salutanti se inter æquales apprehensa buccula dixisse, (182) καὶ σὺ τέκνον τῆς ἀρχῆς ὑμῶν πατρῶζ. Sed & Tiberius, cum comperisset imperaturum eum, verum in senecta: Vivat sane, ait, quando id ad nos nihil pertinet. Avo quoque ejus fulgur procuranti, cum exta de manibus aquila rapuisset, & in frugiferam (z) quercum contulisset, summum, sed ferum imperium portendi familiæ responsum est. Et ille irridens: Sane, inquit, cum mula pepererit. Nihil æque postea Galbam tentantem res novas confirmavit, quam mulæ partus: cæterisque, ut obscenum ostentum abhorrentibus, solus pro lætissimo accepit, memor sacrificii, dictique avi. Sumpta virili toga, somniavit fortunam dicentem, stare se ante fores defessam, & nisi ocyus reciperetur, cuicumque obvio prædæ futuram. Utque evigilavit, aperto atrio, simulacrum æneum Deæ cubitali majus juxta limen invenit, idque gremio suo Tuscum, ubi æstivare consueverat, avexit, & in parte

ædium consecratum, menstruis deinceps supplicationibus & pervigilio anniversario coluit. Quamquam autem nondum ætate constanti, veterem civitatis exoletumque morem, ac tantum in domo sua hærentem, obstinatissime retinuit: ut liberti fervique bis die frequentes adessent, ac mane *salvere*, vespere *valere* sibi singuli dicerent.

CAP. V. INTER liberales disciplinas attendit juri. Dedit & matrimonio operam, verum amissa uxore Lepida, duobusque ex ea filiis, remansit in cœlibatu, neque sollicitari ulla conditione amplius potuit, ne Agrippinæ quidem viduæ morte Domitii, quæ maritum quoque adhuc necdum cælibem Galbam, adeo omnibus sollicitaverat modis, ut in conventu (a) matronarum correpta jurgio, atque etiam manu pulsata sit à matre Lepida (b). (183) Observavit ante (c) omnes Liviam Augustam, cujus & vivæ gratia plurimum valuit, & mortuæ testamento pæne diratus est. HS. namque quingentes cum præcipuum inter legatarios habuisset, quia notata non per scripta erat summa, herede Tiberio legatum ad quingenta revocante, ne hæc (d) quidem accepit.

CAP. VI. HONORIBUS ante legitimum tempus initis, prætor commissione ludorum Floralium, novum spectaculi genus, elephantos funambulos edidit, exin provinciæ Aquitanie anno fere præfuit, mox consulatum per sex (e) menses ordinarium gessit. Evenitque ut in eo ipse L. Domitio (f) patri Neronis, ipsi Salvius Otho pater Othonis succederet, velut præfagium insequentis casus, quo medius inter utriusque filios extitit Imperator. A Cajo Cæsare, Gætulico substitutus, postridie quam ad legiones venit, solenni forte spectaculo plaudentes inhibuit, data tessera, ut manus pænilis continerent. Statimque per (g) castra jactatum est,

Disce miles militare, Galba est, non Gætulicus.

Pari severitate interdixit commeatus peti. Veteranum ac tironem militem opere assiduo corroboravit: matureque barbaris, qui jam in Galliam usque proruperant, coercitis, præfenti quoque Cajo talem & se & exercitum approbavit, ut inter innumeras contractasque ex omnibus provinciis copias, neque testimonium, neque præmia ampliora ulli perciperent. Ipse maxime insignis, quod campestem decursionem scuto moderatus, etiam ad effedum Imperatoris per viginti passuum millia cucurrit.

CAP.

(q) al. causa. (r) al. quamquam brevi corpore. (s) al. VIII. (t) supposita. (u) al. Ocellare. (x) al. mutato & prænominem. (y) al. Servio. (z) al. fructiferam. (a) al. inter conventum. (b) al. Lepidæ. (c) al. Observavit autem ante. (d) al. ne hoc. (e) al. per tres. (f) al. Cn. Domitio. (g) al. Statim per.

(181) Neptem Catuli, proneptem L. Mummii. Catuli numum exposuimus supra hoc Tomo in Jul. Cæsare cap. XV. num. 11. Tab. IV. num. 3. Mummii ille cui cognomen ACHAICI victoria dedit, Urbem signis replevit, ut Plinii verbis utar Lib. XXXIV. cap. 7. tabulisque externis auctoritatem Romæ publice fecit primus, Lib. III. cap. 4. Namque cum præda vendenda rex Attalus VI. M. festertium emisset Aristidis tabulam Liberum patrem continentem, pretium miratus, suspicatusque aliquid in ea virtutis quod ipse nesciret, revocavit tabulam, Attalo multum quarente, & in Cereris delubro posuit, quam primam arbitror picturam externam Romæ publicatam. PATIN. loc. cit. pag. 337.

(182) Καὶ σὺ τέκνον. Hoc est: Et tu fili, imperium nostrum degustabis.

(183) Observavit ante omnes Liviam Augustam. Sive propter cognationem, qua ei junctus erat, teste PLUTARCHO; sive propter opes sibi ab illa legatas, ut subiungit SUETONIUS, Omnis generis numos ei dicavit, sub habitu Deæ, hac inscriptione, DIVA AUGUSTA, nobiliore scilicet quam aut LIVIA aut JULIA. PATIN. loc. cit. pag. 339. Loco speciminis unicum tantum numum producimur Tab. XLI. num. 4. ex ÆNEA VICO Numism. XII. Cæs. priorum in Galba Tab. III. num. 5.

Galbæ studia,
Matrimonium
& liberi.

Honores qui-
bus Galba do-
mi forisque
functus est.

Galbæ disci-
plina in re mi-
litari.

Galbae vita
sub Claudio.

Africae admi-
nistratio.

Galba orna-
mentis trium-
phalibus & sa-
cerdotio tri-
plici ornatur.

Galba praefi-
citur Hispani-
ae Tarraco-
nenſi.

Galbae varie-
tas in admini-
stranda pro-
vincia.

CAP. VII. CAEDE Caji nuntiata, multis ad occasionem stimulantibus, quietem praetulit. Per hoc gratissimus Claudio, receptusque in cohortem amicorum, tantae dignationis est habitus, ut cum subita ei valetudo nec adeo gravis incidisset, dilatus sit expeditionis Britannicae dies. Africam Proconsule biennio obtinuit, extra sortem electus ad ordinandam provinciam, & intestina dissensione, & barbarorum tumultu inquietam. Ordinavitque magna severitatis ac iustitiae cura, etiam in parvulis rebus. Militi (b), qui per expeditionem annona arctissima residuum cibarium, tritici modium centum denariis vendidisse arguebatur, vetuit, simulatque indigere cibo coepisset, a quoquam opem ferri, & is fame extabuit. At in iure dicendo, cum de proprietate jumenti (i) quaereretur, levibus utrimque argumentis, & testibus, ideoque difficili conjectura veritatis, ita decrevit, ut ad lacum, ubi adaquari (k) solebat, duceretur capite involuto, atque ibidem revelato, ejus esset ad quem sponte se a potu recepisset.

CAP. VIII. Ob res & tunc in Africa, & olim in Germania gestas, ornamenta triumphalia accepit, & sacerdotium triplex, inter XV. viros, sodalesque Titios, item Augustales (l) cooptatus, atque ex eo tempore prope ad medium Neronis principatum (m) in secessu plurimum vixit, ne ad gestandum quidem umquam iter ingressus, quam ut secum vehiculo proximo decies HS. in auro efferret, donec in oppido Fundis moranti Hispania Tarraconensis oblata est. Acciditque, ut cum provinciam ingressus sacrificaret, intra (n) aedem publicam, puero è ministris acerram tenenti, capillus repente toto capite canesceret. Nec defuerunt (o) qui interpretarentur, significari rerum mutationem, successurumque juveni senem hoc est, ipsum Neroni. Non multo (p) post in Cantabriae lacum (q) fulmen decidit, repertaeque sunt duodecim secures, haud ambiguum summi Imperii signum.

CAP. IX. Per octo annos varie & inaequaliter provinciam rexit. Primo acer, vehemens, & in coercendis quidem delictis vel immodicus. Nam & nummulario non ex fide versanti pecunias, manus amputavit, mensaeque ejus affixit. Et tutorem, quod pupillum, cui substitutus heres erat, veneno necasset, cruce affecit: implorantique leges, & civem Romanum se testificantem, quasi solatio & honore aliquo poenam levaturus, mutari, multoque praeter caeteras altiore & dealbatam statui crucem iussit. Paullatim in desidiam se-

gnitiemque conversus est, ne quid materiae praeberet Neroni: &, ut dicere solebat, quod nemo rationem otii sui reddere cogeretur. Carthagine nova conventum agens, tumultuari Gallias comperit. Legato Aquitaniae auxilia implorante, supervenerunt Vindicis litterae, hortantis, (184) ut humano generi assertorem ducemque se accommodaret. Nec diu cunctatus conditionem partim metu partim spe recepit. Nam & mandata Neronis de nece sua ad procuratores clam missa deprehenderat: & confirmabatur cum secundissimis auspiciis, & omnibus, tum virginis honestae vaticinatione, tanto magis, quod eadem illa carmina (185) sacerdos Jovis Cluniae (r) ex penetrali, somnio monitus eruerat, ante ducentos annos similiter à fatidica puella pronuntiata. Quorum carminum sententia erat, Oriturum quandoque ex Hispania principem, dominumque rerum.

CAP. X. Igitur cum quasi manumissio- ni vacaturus conscendisset tribunal, propo- sitis ante se damnatorum occisorumque à Ne- rone quam plurimis imaginibus, & adstante nobili puero, quem exsulantem ex proxima Baleari insula, ob id ipsum acciverat, deplo- ravit temporum statum, consalutatusque IM- PERATOR, legatum se Senatus ac Populi Ro- mani professus est. Deinde iustitio indicto, è plebe quidem provinciae legiones & auxilia conscripsit, super exercitum veterem legio- nis unius, duarumque alarum, & cohortium trium. Ac (s) è primoribus prudentia atque aetate praestantibus, velut instar Senatus, ad quos de maiore re, quoties opus esset, re- ferretur, instituit. Delegit & equestris ordi- nis juvenes, qui manente anulorum aureorum usu, Evocati appellarentur, excubiasque circa cubiculum suum vice militum agerent. Et- iam per provincias edicta dimisit, auctor sin- gulis universisque conspirandi simul, & ut qua posset quisque opera, communem cau- sam juvarent. Per idem fere tempus in mu- natione oppidi, quod sedem bello delegerat, repertus est anulus opere antiquo, sculptura (t) gemmae victoriam cum tropaeo exprimen- te. Ac subinde Alexandrina navis Dertosam (u) appulit armis onusta, sine gubernatore, sine nauta ac vectore ullo, ut nemini dubium esset, iustum piumque, & faventibus diis, bellum suscipi. Cum repente ex inopinato prope cuncta turbata sunt: alarum altera ca- stris appropinquantem, poenitentia mutati sa- cramenti, destituere conata est, aegreque re- tenta in officio: & servi, quos à liberto Ne- ronis ad fraudem praeparatos muneri accepe- rat, per angiportum in balneas transeuntem pæne

Galba sollici-
tatus ad res
novas per Vin-
dicem, condi-
tionem reci-
pit.

Galba impera-
tor salutatus
Legatum se
dicit.

Signa Domi-
nationi Gal-
bae faventia.

Galbae confi-
lia fere tur-
bantur.

(b) al. Mileti. (i) al. cum proprietate jumenti. (k) al. adaquare. (l) al. itemque Augu-
stales. (m) al. ad Neronis medium principatum. (n) al. inter. (o) al. defecerunt.
(p) al. Nec multo. (q) al. lucum. (r) al. sacerdos Luni Cluniae. (s) al. At. (t) al.
sculptura. (u) al. Dertosae.

(184) Ut humano generi assertorem. Solennis erat hæc formula eruditis illis temporibus. Occurrit illa in numis Augusti argen-
teis & aereis quos vidi. Aureos insuper scalpsit GOLTZIUS typo superbissimos, in primo Trium-Viri R. P. C. adstant aræ
sacrificantes, Pace Dea infra cubante. In altero tres dexteræ junctæ fascibus caduceoque interpositis, concordiam universam,
pacemque demonstrant: Utrique inscriptum: SALUS GENERIS HUMANI. Eandem epigraphen suis in numis arrogavit
Galba Tab. XLI. num. 5. Sublato videlicet Nerone, humani generis peste atrocissima, cum Dea Salutis typo. PATIN. loc.
cit. pag. 342.

(185) Sacerdos Jovis Cluniae. Clunia à Galba Sulpicia dicta, oppidum est Hispaniae de quo PLINIUS Lib. III. cap. 3.
& PLUTARCHUS in Galba. Celebratur illa in perraro numo, Tab. XLII. num. 1. imitatus est suo more Jo. CAVI-
NUS Patavinus, cum quadraginta aliis, quorum clypeos, matrices vocant, penes me Parisiis fuerunt. PATIN. loc. cit. p. 342.

pæne interemerunt: nisi cohortantibus invicem, ne occasionem omitterent, (x) interrogatisque de qua occasione loquerentur, expressa cruciatu confessio esset.

Mors Vindicis.

Galba Nerone occiso Cæsarem se dicit.

Galba sævitia & avaritia.

Adventus ad Urbem.

CAP. XI. Accessit ad tanta discrimina mors Vindicis (y), qua maxime consternatus, destituroque similis, non multum abfuit quin vitæ renuntiaret. Sed supervenientibus ab Urbe nuntiis, ut occisum Neronem, cunctosque in verba sua jurasse cognovit, deposita LEGATI, suscepit CÆSARIS appellationem. Iterque ingressus est paludatus, ac dependente à cervicibus pugione ante pectus, nec prius usum togæ recuperavit, quam oppressis, qui novas res moliebantur, præfecto prætorii Nymphidio Sabino Romæ: in Germania Fonteio Capitone: (186) in Africa Clodio Macro, legatis.

CAP. XII. PRÆCESSERAT de eo fama sævitiae simul atque avaritiae: quod civitates (187) Hispaniarum Galliarumque, quæ cunctantius sibi accesserant, gravioribus tributis, quasdam etiam murorum destructione punisset: & præpositos procuratoresque supplicio capitis affecisset cum conjugibus ac liberis: quodque oblatam à Tarraconensibus è veteri templo Iovis coronam auream librarum quindecim conflasset, ac tres uncias quæ ponderi deerant, jussisset exigi. Ea fama & confirmata & aucta est, ut primum Urbem introiit. Nam cum classarios, quos Nero ex remigibus justos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret: recusantes, atque insuper aquilam, & signa pertinacius flagitantes, non modo immisso equite disjecit, sed decimavit etiam. Item Germanorum cohortem à Cæsaribus olim ad custodiam corporis institutam, multisque experimentis fidelissimam, dissolvit, ac sine ullo commodo remisit in patriam, quasi Cn. Dolabellæ, juxta cujus hortos tendebat, proniorem. Illa quoque, verene an falso, per ludibrium jactabantur, apposita lautioris cœna, ingemuisse eum. Et ordinario quidem dispensatori breviarium rationum offerenti, paropsidem (z) leguminis pro sedulitate ac diligentia porrexisset. Cano autem choraulæ, mire placenti, denarios quinque donasse, prolatos manu sua è peculiari- bus oculis suis.

CAP. XIII. Quare adventus ejus non perinde gratus fuit; idque proximo spectaculo apparuit. Siquidem Atellanis notissimum canticum exorsis (a), *Venit io Simus à villa*: cuncti simul spectatores consentiente voce reliquam partem retulerunt, ac sæpius versu repetito egerunt.

Non adeo gratus fuit.

CAP. XIV. Majore adeo & favore & auctoritate adeptus est, quam gessit Imperium, quamquam multa documenta egregii principis daret: sed nequaquam tam grata erant, quam invisæ quæ secus fierent. Regebatur trium arbitrio, quos una & intra Palatium habitantes, nec umquam non adherentes, pædagogos vulgo vocabant. Hi erant T. Vinius legatus ejus in Hispania, cupiditatis immensæ; Cornelius Laco, ex assessore præfectus prætorii, arrogantia fœcordiaque (b) intolerabilis; libertus Icelus (c) paullo ante anulis aureis & Martiani cognomine ornatus, ac jam summi equestris gradus candidatus. His diverso vitiorum genere grassantibus, adeo se abutendum permisit & tradidit, ut vix sibi ipsi constaret, modo acerbior parciorque, modo remissior ac negligentior quam conveniret principi electo, atque illud (d) ætatis. Quosdam claros ex utroque ordine viros suspicione minima inauditos condemnavit. Civitatem Romanam raro dedit. Jura trium liberorum vix uni atque alteri, ac ne his quidem nisi ad certum præfinitumque tempus. Judicibus sextam decuriam adjici precantibus, non modo negavit, sed etiam concessum à Claudio beneficium, ne hieme initioque anni ad judicandum evocarentur, eripuit.

Imperium quomodo à Galba gestum, quæque in eo bene aut secus fecerit.

CAP. XV. Existimabatur etiam senatoria & equestria officia biennii spatio determinaturus, nec daturus nisi invitis ac recusantibus. Liberalitates Neronis non plus decimis concessis, per quinquaginta equites Rom. ea conditione revocandas curavit exigendasque, ut & si quid scenici aut (e) xyfici donatum olim vendidissent, auferretur emptoribus, quando illi absumpto pretio solvere nequirent. At contra, nihil non per comites atque liberos pretio addici (f), aut donari gratia passus est (188) vectigalia, immunitates, pœnas innocentium (g), impunitates noxiorum.

Galba liberalitas.

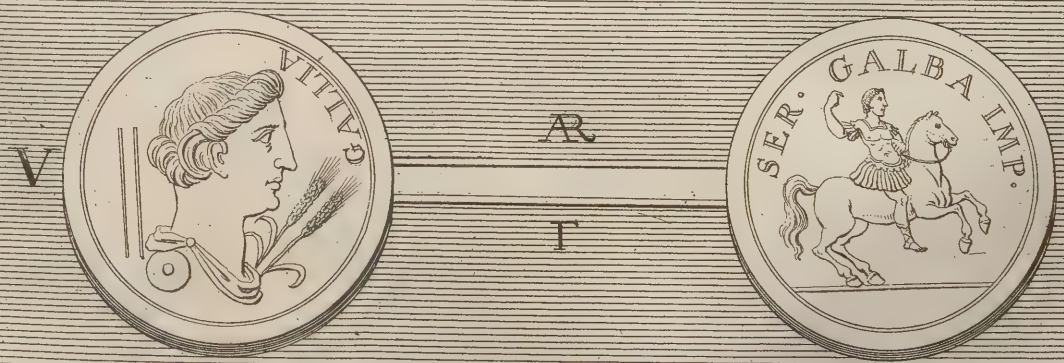
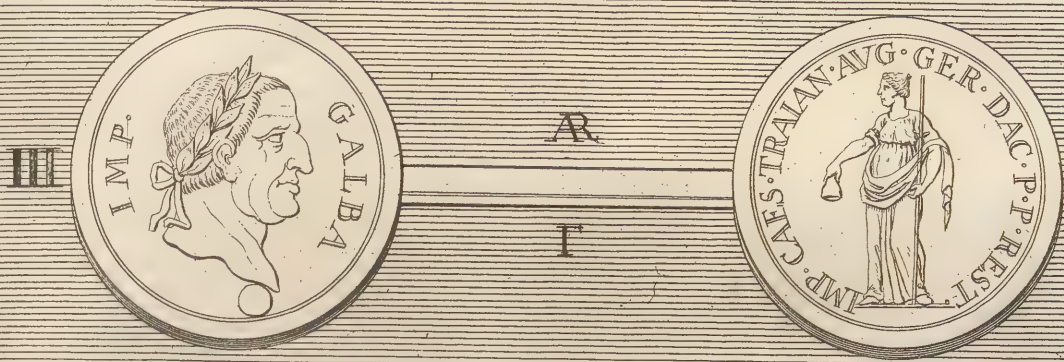
Quin-

(x) al. amitterent. (y) al. mors sui Vindicis. (z) al. parapsidem. (a) al. exorsus. (b) al. fœcordiaque. (c) al. incertus Icelus. (d) al. illius. (e) al. ac. (f) al. adipisci. al. adjici. (g) al. innocentum.

(186) In Africa Clodio Macro Optatem avide nullum antiquitatis *τελεμνιον* desiderari ejus numo pridem vulgato inter meos æreos pag. 124. confirmandæ enim historiæ nobis non satis notæ lucem adferret, & si præter Auctorem nostrum de eo scripserint PLUTARCHUS in Galba, & TACITUS Lib. XVII. & XVIII. Clodius ille Macer tunc temporis Africa præses audita Neronis nece, regionem totam turbavit, cohortesque delegit, sunt enim TACITI verba Hist. Lib. II. quarum ope se imperio potiturum sperabat. Legionem etiam contraxisset, quam suo nomine donaverit, probat denarius ille rarissimus, Tab. XLII. num. 2. ad imitationem legionum, Antonio III. Viro parentium, eusus. LEGIONIS PRIMÆ MACRIANÆ LIBERÆ seu LIBERTATIS, forte nomen induit, quod jugum Neronis excusserit. Conjecturam firmat Libertas Dea pileum tenens, temporibus illis maxime conveniens: Quippe quibus plebs pileata tota Urbe discurrebat, ut refert Auctor in extremo Nerone. Hanc ob causam etiam Galbam Libertate numos signasse videmus, tanti ab Imp. Trajano æstimatos, ut & nomine suo & restitutionis nota eos insigniri jussisset. Tab. XLII. num. 3. Ad illustrandum MACRI numum faciunt superstites celeberrimi Oconis Augusti ad Illustr. Amerbachiam Basil. epistolæ MS. in quibus hæc legi, in musæo Feschiano, 'Macri meum numum mittam, de quo Fulvius aliud nihil, nisi quod puter non esse legitimum, cum tamen omnino, *γνησιος* sit, ut nemo dubitet. Eruditam Amerbachii responsionem, ne prolixior videat, mittere cogor. PATIN. loc. cit. pag. 344.

(187) Hispaniarum Galliarumque Hæ provinciæ multos numos, quos exhibemus Tab. XLII. num. 4. & 5. Deinde Tab. XLIII. num. 1. & 2. in honorem Galbæ euderunt in spem optimi Principis, extincto pessimo. Utinam hodie atque in æternum, ita ex voto bonorum omnium convenirent. De Gallia Hispaniaque dixi in Thef. pag. 55. Numus Tab. XLIII. num. 3. tres Gallias representat, Belgicam, Celticam & Aquitanicam, quibus Galba temporibus Gallia tota comprehendebatur. PATIN. loc. cit. pag. 345.

(188) Vectigalia Unius tributi remissionem, quod QUADRAGESIMAM vocant, celebrat numus Tab. XLIII. num. 4. à nobis inter æreos mediocres editus pag. 126. & à CASAUBONO in notis ad Sueton. p. 620. explicatus, triumphalem arcum ob id decretum

AR

F

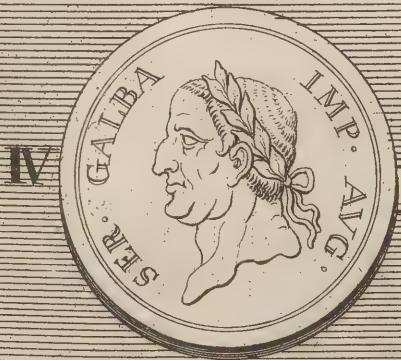
AR

F

AR

F

Quin etiam Pop. Rom. deposcente supplicium Haloti & Tigillini, solos ex omnibus Neronis emissariis vel maleficientissimos incolumes praestitit: atque insuper Halorum procuratione amplissima ornavit. Pro Tigillino etiam saevitiae populum edicto increpuit (b).

Invidia omnium ordinum in Galbam.

CAP. XVI. PER hæc prope universis ordinibus offensus (i), vel præcipua flagravat invidia apud milites. Nam cum in verba ejus absentis jurantibus donativum grandius solito præpositi pronuntiasent, neque ratam rem habuit, & subinde jactavit, *legere se militem, non emere consueisse*. Atque eo quidem nomine omnes, qui ubique erant, exacerbavit. Cæterum prætorianos etiam metu & indignitate commovit, removens subinde plerisque ut suspectos, & Nymphidii socios. Sed maxime fremebat superioris Germaniæ exercitus, fraudari se præmiis navatae adversus Gallos & Vindicem operæ. Ergo primi obsequium rumpere ausi, Kalend. Januarii adigi sacramento, nisi in nomen Senatus, recularunt: statimque legationem ad prætorianos cum mandatis destinaverunt, *displicere Imperatorem in Hispania factum, eligerent ipsi quem cuncti exercitus comprobarent*.

Superioris Germaniæ exercitus primi obsequium rumpunt.

Galba Pisonem adoptat.

CAP. XVII. Quod ut nuntiatum est, despectui esse non tam senectam suam, quam orbitatem ratus, Pisonem Frugi Licinianum, nobilem egregiumque juvenem, ac sibi olim probatissimum, testamentoque semper in bona & nomen adscitum, repente è media salutantium turba apprehendit, filiumque appellans, perduxit in castra, ac pro concione adoptavit, ne tunc quidem donativi ulla mentione facta: quo faciliorem occasionem M. Salvio Othoni præbuit perficiendi conata, intra sextum adoptionis diem.

Præfagia Galbæ exitum portendentia.

CAP. XVIII. MAGNA & assidua monstra jam inde à principio exitum ei, qualis evenit, portenderant. Cum per omne iter dextra sinistraque oppidatim victimæ cæderentur, taurus securis ictu consternatus, rupto vinculo, effedum ejus invasit, elatisque pedibus totum cruore perfudit, ac descendentem spiculator (k) impulsu turbæ lancea prope vulneravit. Urbem quoque, & deinde Palatium ingressum, excepit terræ tremor (l), & assimilis quidam mugitui sonus. Secuta sunt aliquanto manifestiora. (m) Monile margaritis gemmisque confertum ad ornandum Fortunam suam Tusculanam, ex omni gaza secreverat: id repente quasi augustiore dignius loco, Capitolinæ Veneri dedicavit: ac proxima nocte somniavit speciem Fortunæ querentis fraudatam se dono destinato, minantisque erepturam & ipsam quæ dedisset. Cumque exterritus luce prima ad expiandum somnium, præmissis qui rem divinam appa-

rent, Tusculum excucurrisset, nihil invenit præter tepidam in ara favillam, atratumque juxta senem in catino vitreo thus tenentem, & in calice fictili merum. Observatum etiam est Kalend. Januariis sacrificanti coronam de capite excidisse: auspicanti pullos evolasse (n): adoptionis die, neque (189) milites allocuturo castrensem sellam de more positam pro Tribunali, oblitis ministris, & in Senatu curulem perverse collocatam.

CAP. XIX. Prius vero quam occideretur, Galbæ cædes ac mors. sacrificantem mane haruspex idemtidem monuit, *caveret periculum, non longe percussores abesse*. Haud multo post cognoscit teneri castra ab Othone: ac plerisque ut eodem quamprimum pergeret suadentibus (posse enim auctoritate & præsentia prævalere) nihil amplius quam continere se statuit, & legionariorum firmare præsidia, qui multifariam diverseque tendebant. Loricam tamen induit linteam, quamquam haud dissimulans parum adversus mucrones profuturam. Sed extractus rumoribus falsis, quos conspirati ut eum in publicum elicerent, de industria dissipant (o), paucis temere affirmantibus transactum negotium, oppressos qui tumultuarentur, advenire frequentes cæteros gratulabundos, & in omne obsequium paratos: his ut occurreret, prodiit tanta fiducia, ut militi cuidam occisum à se Othonem glorianti, *Quo auctore responderit*, atque in Forum usque processit. Ibi equites, quibus mandata cædes erat, cum per publicum dimota paganorum turba equos adegissent, viso proculeo, parumper restiterunt: deinde rursus incitati, desertum à suis contrucidarunt.

CAP. XX. SUNT QUI tradant ad primum Galbæ verba novissima. tumultum proclamasse eum, *Quid agitis, commilitiones? ego vester sum, & vos mei*: donativum etiam pollicitum. Plures autem prodiderunt, obtulisse ultro jugulum, & ut hoc agerent ac ferirent, quando ita videretur, hortatum. Illud mirum admodum fuerit, neque præsentium quemquam (p) opem Imperatori ferre conatum: & omnes qui arcesferentur (q) sprevisse nuntium, excepta Germanicorum (r) vexillatione. Hi ob recens meritum, quod se ægros & invalidos magnopere fovisset, in auxilium advolavere: sed ferius, itinere devio per ignorantiam locorum retardati. Jugulatus est ad lacum Curtii, ac relictus ita uti erat, donec gregarius miles à frumentatione rediens, abjecto onere caput ei amputavit. Et quoniam capillo præ calvitie (s) arripere non poterat, in gremium abdidit. Mox inserto per os pollice, ad Othonem derulit. Ille lixis calionibusque donavit, qui hasta suffixum, non sine ludibrio circum castra portarunt, acclamantes idemtidem, Gal-

Galbæ mortuo illudicunt.

N 2

ba

(b) al. increpuit edicto. (i) al. offensus. (k) al. speculator. (l) al. excepit terra tremore. (m) al. Secuta sunt aliquanto majora & tristiora. (n) al. avolasse. (o) al. disperferant. (p) al. quempiam. (q) al. accerferentur. (r) al. Germanicorum. (s) al. calvitio.

cretum referens. Exstant & alii eandem XXXX. REMISSIONEM diversis typis indicantes, quos in Thesauro edidimus, pag. 146. Faciunt hæc QUINTILIANI verba, Declam. 359. Præter instrumenta itineris omnes res QUADRAGESIMAM publicano debeant. Et SUETONII verba in Vespas. cap. I. Sabinus publicum QUADRAGESIMAM in Asia fecit. Quod minus frequens fuerit posterioribus temporibus id vectigalis nomen, fecit Vespasianus, qui, ut refert Auctor noster, cap. XVI. omnia sub Galba vectigalia revocavit. PATIN. loc. cit. pag. 347. (189) Milites allocuturo) Egregium possideo numum ADLOCUTIONEM celebrantem in Thesauro editum pag. 146. Eum ad adoptionem Pisonis referunt alii, alii ad orationem ab Auctore nostro commemoratam cap. X. Vid. Tab. XLIV. num. 1. PATIN. loc. cit. pag. 350.

ba cupide (t) fruavis ætate tua. Maxime irritati ad talem jocorum petulantiam, quod ante paucos dies exierat in vulgus, laudanti cui-

dam formam suam, ut adhuc floridam & vegetam, respondisse eum: (190) *ἔτι μοι μένος ἐμπεδόν ἐστι.* Ab his Patrobii Neroniani (u) libertus, centum aureis redemptum, eo loco ubi iussu Galbæ animadversum in patronum fuerat, ab-

Galbæ funus.

Galbæ statura.

jecit. Sero tandem dispensator Argius, & hoc & cæterum truncum in privatis ejus hortis Aureliæ viæ sepulturæ dedit. CAP. XXI. Statura fuit iusta, capite præcalvo (x), oculis cæruleis, adunco naso, manibus pedibusque articulari morbo distortissimis; ut neque calceum perpeti, neque libellos evolvere aut tenere omnino valeret. Excreverat etiam in dexteriore (y) latere ejus caro, præpendebatque (z) adeo, ut ægre fascia substringeretur.

Cibus, potus
atque luxuria.

CAP. XXII. Cibi plurimi traditur, quem

tempore hiberno etiam ante lucem capere consueverat (a): inter cœnam vero usque eo abundantem, ut congestas super manus reliquias circumferri juberet, spargique ad pedes stantibus. Libidinis in mares pronioris (b), & eos non nisi præduros, exoletosque. Ferebant in Hispania Icelum è veteribus concubinis, de Neronis exitu nuntiantem, non modo arctissimis osculis palam exceptum ab eo, sed ut sine mora velleretur oratum, atque seductum.

CAP. XXIII. Periiit tertio & septuagesimo ætatis anno, Imperii mense septimo. Senatus ut primum licitum fuit, statuam ei decreverat (191) rostratæ columnæ superstantem in parte Fori, qua trucidatus est. Sed decretum Vespasianus abolevit, percussores sibi ex Hispania in Judæam sub-

Galbæ ætas &
honores ei
post mortem
decreti.

misisse opinatus.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER VIII.

M. SALVIUS OTHO.

CAPUT I.

Othonis ma-
jores.

Avus.

Pater.

MAJORES Othonis orti sunt oppido Ferentino (c), familia vetere & honorata, atque ex principibus Etruriæ. Avus M. Salvius (d) Otho, patre equite Romano, matre humili, incertum an ingenua, per gratiam Liviæ Augustæ, in cujus domo creverat, Senator est factus, nec præturæ gradum excessit. Pater L. Otho materno genere præclaro, multarum & magnarum propinquitatum, tam charus, tamque non absimilis facie Tiberio principi fuit, ut plerique procreatum ex eo crederent. Urbanos honores, proconsulatum Africæ, & extraordinaria imperia, severissime administravit. Ausus etiam est in Illyrico milites quosdam, quod motu (e) Camilli ex poenitentia præpositos suos, quasi defectionis adversus Claudium auctores, occiderant, capite punire: & quidem ante principia se coram, quamvis ob id ipsum promotos in ampliorem gra-

dum à Claudio sciret. Quo facto, sicut gloriâ auxit, ita gratiam minuit: quam tamen mature recuperavit, detecta equitis Romani fraude, quem prodentibus servis necem Claudio parare compererat. Namque & Senatus honore rarissimo, statua in Palatio posita, profecutus est eum: & Claudius allectum inter patritios collaudans amplissimis verbis, hoc quoque (f) adjecit: *Vir, quo meliores liberos habere ne opto quidem.* Ex Albia Terentia splendida (g) fœmina duos tulit filios, L. Titianum, & minorem Marcum cognominem (h) sibi. Tulit & filiam, quam nondum nubilem (i) Druso Germanici filio despondit.

CAP. II. OTHO Imperator, iv. Kalend. Maji natus est, Camillo Arruntio, Domitio Ahenobarbo (k) Coss. A primâ adolescentia prodigus, ac procax, adeo ut sæpe flagris objurgaretur à patre. Ferebatur & vagari noctibus solitus, atque invalidum quemque obviorum vel potentum corripere, ac disten-

Othonis nati-
vitas & ad-
olescentia.

(t) al. Cupido. (u) al. Neronis. (x) al. capite calvo. (y) al. dextro. (z) al. propendebatque. (a) al. consueverat. (b) al. pronior. (c) al. Ferento. (d) al. Silvius. (e) al. metu. (f) al. hæc quoque. (g) al. splendidissima. (h) al. cognomine. (i) al. vixdum nubilem. (k) al. Ahenobarbo.

(190) *ἔτι μοι* Hoc est: Adhuc mihi firmum est robur.

(191) Rostratæ columnæ) Seu rostris ornata, quibus navales victoriæ indicarentur. χαλκήμβολοι Græcis nuncupabantur. Harum figuras in marmore sæpe Romæ vidimus, sed & exstant in numis Augusti Titique, ideo Tab. XLIV. num. 2. & 3. appositis. De iis CÆSAR, VIRGILIUS, HORATIUS, TACITUS, APPIANUS, JOSEPHUS, & alii. PATIN. loc. cit. pag. 352.

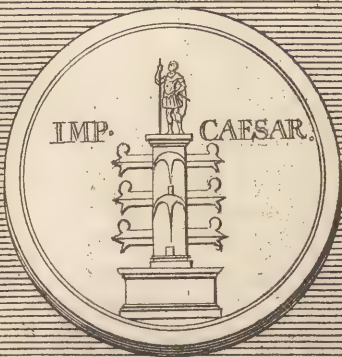
AR

Z

AR

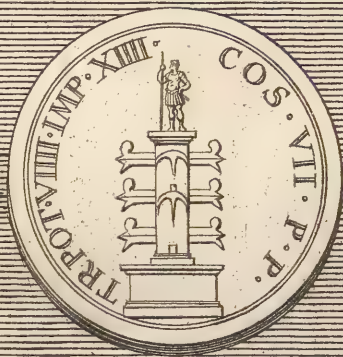
II

F

AR

III

F

IV

AR

F

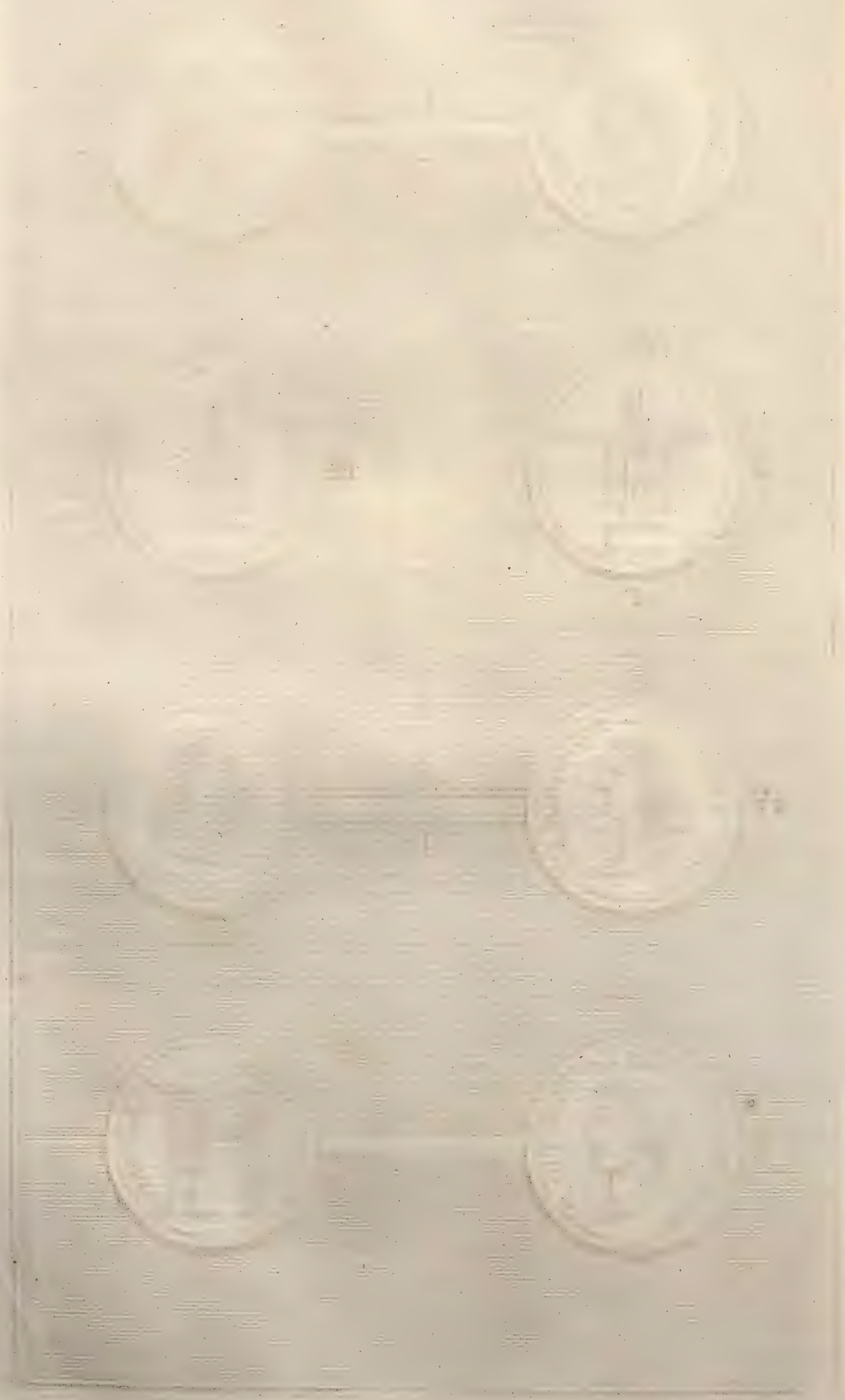
V

AR

F

to fago impositum in sublimē jactare. Post patris deinde mortem, libertinam aulicam gratiosam, quo efficacius coleret, etiam diligere simulavit, quamvis anum, ac pæne decrepitam. Per hanc insinuat Neroni, facile summum inter amicos locum tenuit congruentia morum: ut vero quidam tradunt, & consuetudine mutui stupri: ac tantum potentia valuit, ut damnatum de reperundis (l) consulare virum, ingens præmium pactus, prius quam plane restitutionem ei impetrasset, non dubitaret in Senatum ad agendas gratias introducere.

CAP. III. Omnium autem consiliorum secretorumque particeps, die quem Nero necandæ matri (m) destinaverat, ad avertendas suspiciones cœnam utrique exquisitissimæ comitatis dedit. (192) Item Poppæam Sabinam, tunc adhuc amicam ejus, abductam marito, demandatamque interim sibi, nuptiarum specie recepit. Nec corrupisse (n) contentus, adeo dilexit, ut ne rivalem quidem Neronem æquo tulerit animo. Creditur certe non modo missos ad arcessendam (o) non recepissee, sed ipsum etiam exclusisse quondam pro foribus adstantem, miscentemque frustra minas & prece, ac depositum reposcentem. Quare diducto (p) matrimonio, sepositus est per causam legationis in Lusitaniam. Id satis visum, ne pœna acrior minus omnem divulgaret: qui tamen sic quoque hoc disticho enotuit: (q)

*Cur Otho mentito sit, quæritis exsul honore?
Uxoris mæchus ceperat esse suæ.*

Provinciam administravit quæstorius per decem annos, moderatione atque abstinentia singulari.

CAP. IV. Ut tandem ultionis occasio data est, conatibus Galbæ primus accessit: eodemque momento & ipse spem Imperii cepit, magnam quidem ex (r) conditione temporum, sed aliquanto majorem ex affirmatione Seleuci mathematici. Qui cum eum olim *superstitem Neroni fore* sponsoisset, tunc ultro (s) inopinatus advenerat, *imperaturum quoque brevi* repromittens. Nullo igitur officii aut ambitionis in quemquam genere omisso, quoties cœna principem acciperet, aureos excubanti cohorti viritim dividebat, nec eo minus alium alia via militem (t) demerebatur. Cuidam etiam de parte finium cum vicino litiganti, adhibitus arbiter, totum agrum redemit, emancipavitque: ut jam vix ullus esset, qui non & sentiret & prædicaret solum successionē (u) Imperii dignum.

CAP. V. Speraverat autem fore ut adoptaretur à Galba, idque in dies exspectabat. Sed postquam, Pisonē prælato, spē decidit, ad vim conversus est, instigante super animi do-

lorem etiam magnitudine æris alieni. Neque enim dissimulabat, *nisi principem, se stare non posse: nihilque referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus caderet.* Ante paucos dies servo Cæsaris pro impetrata dispensatione decies sestertium expresserat. Hoc subsidium tanti cœpti fuit: ac primo quinque spiculatoribus commissa est res, deinde decem aliis, quos singuli binos produxerant: omnibus dena sestertia repræsentata, & quinquagena promissa. Per hos sollicitati reliqui, nec adeo multi, haud dubia fiducia in ipso negotio pluribus affuturis (x).

CAP. VI. Tulerat animus post adoptionem statim castra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi: sed obstitit respectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidia, quod ejusdem statione & Cajus fuerat occisus, & desertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergo destinata die, præmonitis consciis, ut se in Foro sub æde Saturni ad Milliarium aureum operirentur, mane Galbam salutavit: utque consueverat, osculo exceptus, etiam sacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruspiciis. Deinde liberto adesse architectos nuntiante, quod signum convenerat, quasi vanalem domum inspecturus abcessit: proripuitque se postica parte Palatii ad constitutum. Alii febrem simulasse ajunt, eamque excusationem proximis mandasse, si quæreretur. Tunc abditus propere muliebri sella in castra contendit, ac deficientibus lecticariis, cum descendisset, cursumque cepisset, laxato calceo restitit, donec ommissa (z) mora succollatus, & à præsentē comitatu (193) IMPERATOR consalutatus, inter faustas acclamationes strictosque gladios ad principia devenit, obvio quoque non aliter ac si conscius & particeps foret, adhærente. Ibi missis qui Galbam & Pisonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione testatus est, quam *id demum se habiturum, quod sibi illi reliquissent.*

CAP. VII. Deinde vergente (a) jam die ingressus Senatum, positaque brevi ratione (b), quasi raptus de publico, & suscipere Imperium vi coactus, gesturusque communi omnium arbitrio, Palatium petit. Ac super cæteras gratulantium adulantiumque blanditias, ac infima plebe appellatus NERO, nullum indicium recusantis dedit: immo, ut quidam tradiderunt, etiam diplomatibus primisque epistolis suis ad quosdam provinciarum Præfides, Neronis cognomen adjecit. Certe & imagines statuasque ejus reponi passus est, & procuratores atque liberos ad eadem officia revocavit. Nec quidquam prius

N 3

(l) al. damnatum reperundis. (m) al. quem necandæ matri Nero. (n) al. corripuisse. (o) al. arcessendum. (p) al. deducto. (q) al. innotuit. (r) al. quidem & ex. (s) alii tō ultro omittunt. (t) al. militum. (u) al. successionis. (x) al. plures affuturos. (y) al. Erat animus. (z) al. amissa. (a) al. urgente. (b) al. oratione.

(192) Poppæam Sabinam. Præter ejus numum supra pag. 89. exhibitum, areosque mediocres in opere nostro, vulgaris scalpendum censui Tab. XLIV. num. 4. argenteum numum pretiosissimum, ex Regis Christianissimi gaza. PATIN. loc. cit. pag. 355.

(193) Imperator consalutatus. Id exprimit superbus illius numi typus Tab. XLIV. num. 5. quo miles pratorianus dextram porrigit Othoni toga consulari induto. Sic enim Senatus & exercitus concordiam suamque fidem in electum Imperatorem testantur: quemadmodum supra vidimus. hoc Tomo. pag. 72. in num. Claudii Tab. XXXII. num. 1. PATIN. loc. cit. pag. 357.

Amicitia Othonis cum Nerone.

Poppæam Sabinam servat Neroni sed mala fide.

Otho seponitur per causam legationis in Lusitaniam.

Otho ultionem parans accedit conatibus Galbæ.

Imperii spem capit & eo sibi viam ambitione munit.

Otho spe adoptionis à Galba frustratus.

Nova molitur adversus Galbam.

Et Galbam Pisonemque trucidat.

Othonis gesta in initio principatus.

Othonem manes Galba agitant.

Conjuratio Germanici exercitus in Othonem.

Initia belli Vitelliani.

Congressio Othonis cum Vitellianis ducibus.

pro potestate subscripsit, quam quingenties HS. ad peragendam Auream domum. Dicitur ea nocte per quietem pavefactus gemitus maximos edidisse: repertusque à concursantibus humi ante lectum jacens, per omnia piaculorum genera manes Galbæ, à quo deturbari expellique se viderat, propitiare tentasse: postridie quoque in augurando tempestate orta graviter prolapsus (c), idemtidem obmurmurasse: (194) *Τὶ γὰρ μοι καὶ μακροῖς αὐλοῖς.*

CAP. VIII. SUB idem vero tempus, Germanici exercitus in Vitellii verba iuraverant (d). Quod ut comperit, auctor Senatui fuit mittendæ legationis, quæ doceret, *electum jam principem*, quietem & concordiam suaderet. Et tamen per internuntios ac litteras consortem Imperii, generumque se Vitellio obtulit. Verum haud dubio bello, jamque ducibus (e) & copiis quas Vitellius præmiserat, appropinquantibus, animum fidemque prætorianorum erga se pæne internecione amplissimi ordinis expertus est. Placuerat (f) per classarios arma transferri, remittique navibus. Ea cum in castris sub noctem promerentur, insidias quidam suspicati, tumultum excitaverunt: ac repente omnes, nullo certo duce, in Palatium cucurrerunt (g), cæde Senatus flagitantes: repulsi que tribunorum, qui inhibere tentabant, nonnullis & occisis, sicut erant cruenti, ubinam Imperator esset requirerent, perruperunt (h) in (195) triclinium usque, nec nisi viso destiterunt. Expeditionem autem impigre atque etiam præpropere inchoavit, nulla ne religionum quidem cura, sed & motis necdum conditis ancilibus, quod antiquitus infaustum haberetur: & die, quo cultores Deum matris lamentari & plangere incipiunt: præterea adversissimis auspiciis. Nam & victima Diti patri cæsa (i) litavit: cum tali sacrificio contraria exta potiora sint. Et primo egressu inundationibus Tiberis retardatus, ad xx. etiam lapidem ruina ædificiorum præclusam viam offendit.

CAP. IX. Simili temeritate, quamvis dubium nemini esset, quin trahi bellum deberet, quando & fame & angustis locorum urgeretur hostis, quam primum tamen decertare statuit, sive impatiens longioris solitudinis, speransque ante Vitellii adventum profligari plurimum posse, sive impar militum ardori pugnam deposcentium. Nec illi pugna affuit, substititque Brixelli (k). (196) Et

tribus quidem, verum mediocribus præliis, apud Alpes, circaque Placentiam, & ad Castoris (l), quod loco nomen est, vicit: novissimo maximoque apud Berriacum (m) fraude superatus est: cum spe colloqui facta, quasi ad conditionem pacis militibus eductis, ex improviso, atque in ipsa consalutatione (n) dimicandum fuisset: ac statim moriendi imperum cepit: ut multi, nec frustra, opinantur, magis pudore, ne tanto rerum hominumque periculo dominationem sibi asserere perseveraverat, quam desperatione ulla, aut diffidentia copiarum: quippe residuis, integrisque etiam nunc (o), quas secum ad secundos casus detinuerat, & supervenientibus aliis è Dalmatia, Pannoniaque & Mœsia: ne victis quidem adeo afflictis, ut non in ultionem ignominia quidvis discriminis ultro, & vel solæ subirent.

CAP. X. Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis, (p) tertiæ decimæ legionis tribunus angusticlavus (q). Is mox referre crebro solebat, Othonem etiam privatum usque adeo detestatum civilia arma (r), ut memorante quodam inter epulas de Cassii Bruttique exitu cohorrerit (s): nec concursum cum Galba fuisse, nisi consideret sine bello rem transigi posse. Tunc ad despiciendam vitam exemplo manipularis militis concitatum: qui cum cladem exercitus nuntiaret, nec cuiquam fidem faceret, ac nunc mendacii, nunc timoris, quasi fugisset ex acie, argueretur, gladio ante pedes ejus incubuerit: hoc viso proclamasse eum aiebat, *non amplius se in periculum tales tamque benemeritos conjecturum.* Fratrem igitur, fratrisque filium, & singulos amicorum cohortatus, ut sibi quisque pro facultate consuleret, ab amplexu & osculo suo dimisit omnes, secretoque captato (t), binos codicillos exaravit ad sororem consolatorios. Sed & ad (197) Messallinam Neronis, quam matrimonio destinaverat, commendans reliquias suas & memoriam. Quidquid deinde epistolarum erat, ne cui periculo aut noxæ apud victorem forent, concremavit. Divisit & pecunias domesticis ex copia præsentis.

CAP. XI. Atque ita paratus, intentusque jam mori, tumultu inter moras exorto, ut eos qui discedere & abire cœptabant (u), corripere quasi desertores, detinerique, sensit: *Adjiciamus*, inquit, *vita & hanc noctem*, his ipsis, toridemque verbis, vetuitque vim cuiquam fieri, & in serum usque patente cubiculo,

(c) al. prolapsus. (d) al. iurarent. (e) al. jam ducibus. (f) al. Et placuerat. (g) al. concurrerunt. (h) al. proruperunt. (i) al. victimas Diti patri cæsas. (k) al. Brixilli. (l) al. Castros. (m) al. Bebriacum. (n) al. in ipsa consalutatione. (o) al. etiam tunc. (p) al. angusticlavus. (q) al. Suetonius Lærus. (r) al. bella. (s) al. corruerit. (t) al. capto. (u) al. captabant. (x) al. Post hoc.

(194) *Τὶ γὰρ μοι* Hoc est: Quid enim mihi cum longis tibiis.

(195) Triclinium) Locus in quo cenabant, qui alias Cœnaculum latino verbo dicebatur, à tribus lectis, quos in eo sternebant, nomen accepit. Frequenter etiam pro ipsa mensa triplicique lecto & reliquo discubitus apparatu formam Triclinii tradiderunt FULV. URSINUS, LIPSIUS, LAMBECIUS Bibl. Caf. T. II. p. 1009. quibus ex marmore antiquo aliquot *ἐξήματα* me in rei litterariæ amplificationem, Deo Volente, additurum spondeo. PATIN. loc. cit. pag. 359.

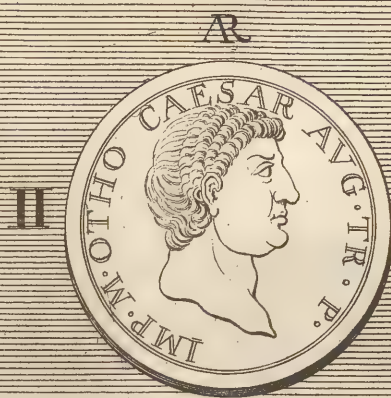
(196) Tribus præliis vicit) Quorum manifestum est testimonium, duplex VICTORIA OTHONIS numis vario typo Tab. XLV. num. 1. impressa. Cum enim ambabus manibus binas tener coronas, bis fufos hostes, uno atque eodem tempore indicat, Sarmatas scilicet & Vitellianos, de quibus sic TACITUS Histor. Lib. I. cap. Othone & gloriam in se trahente, tanquam & ipse felix bello, & suis ducibus, suisque exercitibus Republicam auxisset. Alios ejusdem Othonis numos vulgavimus in Theatro, SECURITATEM Populi Romani exprimentes, PACEMQUE ORBIS TERRARUM. PATIN. loc. cit. pag. 360.

(197) Messallinam Neronis) Hæc est Statilia Messallina, quæ post quatuor matrimonia diverso exitu soluta, postremo Neroni nupsit. Post quem interemptum, & opibus & forma & ingenio plurimum vixit, usum eloquentiæ ad studium usque declamandi consecrata, ut ait SENECA. Nomen ejus exstat in numo supra vulgato hæc Tomo pag. 89. PATIN. loc. cit. pag. 361.

Quarto prælio Otho vincitur.

Othonis detestatio bellorum civilium.

Othonis extrema facta.

culo, si quis adire vellet, potestatem sui præbuit. Post hæc (x) sedata siti gelidæ aquæ potione (y); arripuit duos pugiones, & explorata utriusque acie, cum alterum pulvino subdidisset, foribus adopertis (z) arctissimo somno quievit. Et circa lucem demum expergefactus, uno se trajecit ictu infra lævam papillam: irrumpentibusque ad primum gemitum, modo celans, modo detegens plagam, exanimatus est: & celeriter (nam ita præceperat) funeratus, xxxviii. ætatis anno, & xcv. Imperii die.

Otho seipsum
trajecit.
U.C. 820. P.C.
N. 68.

Othonis statu-
ra.

Cultus corpo-
ris.

CAP. XII. TANTO Othonis animo nequaquam corpus aut habitus competiit. Fuisse enim traditur & modicæ staturæ, & male pedatus, scambusque (a). Munditiarum vero pæne muliebrum, vulso corpore, (198) galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato & annexo, ut nemo dignosceret. Quin & faciem quotidie rasitare, ac pane

madido linere (b) consuetum: idque instituisse à prima lanugine, ne barbatus umquam esset. (199) Sacra etiam Ifidis sæpe in lintea religiosaque veste propalam celebrasse. Per quæ factum putem, ut mors ejus minime congruens vitæ, majori miraculo fuerit. Multi præsentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes jacentis exosculati, fortissimum virum, unicum Imperatorem prædicantes, ibidem statim nec procul à rogo vim suæ vitæ attulerunt. Multi & absentium accepto nuntio, præ dolore armis inter se ad internecionem concurrerunt. Denique magna pars hominum, incolumem gravissime detestata, mortuum laudibus tulit, ut vulgo jactatum sit etiam; *Galbam ab eo non tam dominandi, quam Reipublicæ ac libertatis restituendæ causa, interemptum.*

Othonis mors
omnibus mi-
raculo, o-
mnium bene-
volentiam ipsi
conciliat.

C. SUETONII TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER IX.

A. VITELLIUS.

CAPUT I.

Stirps & origo
Vitelliorum.

VITELLIORUM originem alii aliam, & quidem diversissimam, tradunt: partim veterem & nobilem, partim vero novam & obscuram, atque etiam fordidam. Quod ego per adulatores obtrectatoresque Imperatoris Vitellii evenisse opinarer, nisi aliquanto prius de familiæ (c) conditione variatum esset. Exstat Q. Eulogi (d) ad Q. Vitellium, Divi Augusti quæstorem, libellus, quo continetur, Vitellios Fauno, Aboriginum rege, & Vitellia, quæ multis locis

pro numine coleretur, ortos, toto Latio imperasse (e). Horum residuam stirpem ex Sabinis transisse Romam, atque inter patritios allectam. Indicia stirpis diu mansisse, viam Vitelliam ab Janiculo ad mare usque: item coloniam ejusdem nominis, quam gentili copia adversus Æquiculos tutandam olim depoposcissent: tempore deinde Samnitici belli, præsidio in Apuliam missio, quosdam ex Vitelliis subsedisse Nuceriæ: eorumque progeniem longo post intervallo reperisse Urbem, atque ordinem senatorium.

CAP. II. Contra, plures auctorem generis

(x) al. Post hoc. (y) al. gelidæ potione aquæ. (z) al. adopertis. (a) al. cambusque. al. calvusque. (b) al. linere. (c) al. nisi aliquando de familiæ. (d) al. Exstatque Eulogii. (e) al. imperitasse.

(198) Galericulo capiti propter raritatem capillorum adaptato) Quid aliud est ille galericulus, quam extraneum capillitium & coma adscititia Gallis Peræque dicta? Illum in singulis Othonis numismatibus aureis & argenteis observavimus. In aureis quidem aliter se res habet, forte quod Ægyptii, apud quos ut plurimum percussa sunt, hunc Imperatoris morem non noverint. Quis enim virum fortem, Imperatorem Romanum, luxui muliebri ita deditum suscitatus esset? Julio Cæsari, Galbæque etiam grave fuerit calvitium, nulla fuit capillitii admoti cura. TERTULLIANUS quidem, sed sequiori ævo sic scribit de cultu foeminarum: Affigitis præterea nescio quas enormitates sutilium atque textilium capillamentorum, nunc in galieri modum quasi vaginam capitis & operculum verticis, nunc in cervicem retro suggestam. Quod de pellibus intelligendum est crinibus humanis ita ornatis, ut ars naturam egregie imitati videretur. De quo sic JUVENALIS, Sed nigrum flavo caput abscondente galero.

Othonis numos habes Tab. XLV. num. 1. & 2. quibus ille galericulus omnino manifestus est, brevitate diversus à mentita nostrorum hominum casarie. PATIN. loc. cit. pag. 362.

(199) Sacra etiam Ifidis) Cujus quidem religionis memoriam frequenter Ægyptii aureis numismatibus concelebrarunt, in quibus & Serapidem & Ifidem & Canopum observavimus, Ægyptia Numina, etiam cum Ibi sacra regionis ave. Illustrantur illa TACITI verbis Histor. Lib. I. cap. 76. Ægyptus omnesque versæ in Orientem provinciæ nomine ejus, Othonis, tenebantur.

Duos ejus numos habes Tab. XLV. num. 3. nuper Alexandria Ægypti advectos planè γυναικῶς indubitataque antiquitatis, tanta insuper integritate præditos, ut nihil prorsus desit eorum elegantia. PATIN. loc. cit. pag. 363.

NOTA:

Quando primum melius se habuit Respublica litteraria barbarie mille sæculorum si non liberata saltém levata, in eo præcipue laboravit, ut auctoritatem sibi conciliaret, quam nulla ex parte majorem conquæsit, quam ex antiquis Monumentis, Ædificiis, Arcubus, Statuis, Numismatibus fides habita est, quibus neque ipsi stolidi refragare possent. Orta postea tot erudita quæstiones, inter quos non illecebris fuit illa de numis Othonis æreis, negantibus acriter aliis, aliis ultro probantibus. Ad hanc rem plurima protulimus in opere nostro de numis æreis, pag. 121. A quo itaque candide sua cessit opinione HENR. TH. CHIFFLETIUS, nullum audivimus talem suscepisse negandi provinciam, à qua forte & nostra & Illust. SEGUINI & JO. B. CAPPONI Med. & Profess. Bononiensis argumenta quemlibet bene natum terruissent. Perplacuit nobis vidisse Medicum alterum eumque Antiquarium Regium JOH. VALLANT publico suo suffragio pedibus in nostras descendisse partes. Sed quid moveant auctoritates, cum ipsa exempla abunde suppetant. Numos enim Othonis æreos viginti sex, eosque antiquos me vidisse contréctasseque palam facio. Sed de his satis. PATIN. loc. cit. pag. 364.

ris libertinum prodiderunt. Cassius Severus, nec minus alii, eundem & futorem veteramentarium: cujus filius sectionibus & cognituris (f) uberius compendium nactus, ex muliere vulgari (g), Antiochi cujusdam furnariam (h) exercentis filia, equitem Romanum genuerit. Sed quod discrepat, sit in medio.

Vitellii avus. Cæterum P. Vitellius domo Nuceria, five ille stirpis antiquæ, five pudendis parentibus atque avis, eques certe Romanus, & rerum

Ejusque filii. Augusti procurator, quatuor filios amplissimæ dignitatis cognomines, ac tantum prænominibus distinctos, reliquit, Aulum, Quintum,

Aulus. Publium & Lucium. AULUS in consulatu obiit, quem cum Domitio Neronis Cæsaris patre inierat: prælatus (i) alioqui, famosusque cœnarum magnificentia. QUINTUS caruit ordine, cum auctore Tiberio secerni minus idoneos Senatores, removerique placuisset. PUBLIUS Germanici Comes, Cn. Pisonem inimicum, & interfectorem ejus, accusavit condemnavitque: ac post præturæ honorem inter Sejani conscios (k) arreptus, & in custodiam fratri datus, scalpro librario venas sibi incidit: nec tam mortis poenitentia, quam suorum obtestatione, obligari curarique se passus, in eadem custodia morbo periit. LUCIUS ex consulatu Syriæ præpositus, Artabanum Parthorum regem summis artibus, non modo ad colloquium suum, sed etiam ad veneranda legionum signa, pellexit. Mox cum Claudio principe, duos insuper ordinarios consulatus, (200) censuramque gessit. Curam quoque Imperii sustinuit, absente eo, expeditione Britannica: vir innocens & industrius, sed amore libertinæ perinfamis, cujus etiam salivis melle commistis, nec clam quidem aut raro, sed quotidie ac palam arterias & fauces pro remedio fovebat. Idem miri in adulando ingenii, primus C. Cæsarem adorari (l) ut Deum instituit: cum reversus ex Syria non aliter adire ausus esset, quam capite velato, circumvertensque se, deinde procumbens. Claudium uxoribus libertisque addictum ne qua non arte demereretur, pro maximo munere (m) à Messallina petiit, ut sibi pedes præberet exalceandos: detractumque focculum dextrum, inter togam tunicaque gestavit assidue, nonnumquam osculabundus. Narcissi quoque & Pallantis imagines aureas inter Lares coluit. Hujus & illa vox est, *Sæpe facias*, cum sæculares ludos edenti Claudio gratularetur.

Avi Vitellii mors. CAP. III. Decessit paralyti altero die quam correptus est, duobus filiis superstitibus, quos

ex Sextilia (n) probatissima, nec ignobili femina editos, Consules vidit: & quidem eodem ambos totoque anno, cum majori minor in vi. menses successisset. Defunctum Senatus publico funere honoravit: item statua pro rostris, cum hac inscriptione, PIETATIS IMMOBILIS ERGA PRINCEPEM. Aulus Vitellius L. filius IMP. natus est viii. Kalend. Octobris, vel, ut quidam, vii. Idus Septembris, Druso Cæsare, Norbano Flacco Coss. Genituram ejus prædictam à mathematicis, ita parentes exhortuerunt, ut magnopere semper contenderit pater ne qua ei provincia vivo se committeretur: & mater missum ad legiones, & appellatum Imperatorem pro afflicto statim lamentata sit. Pueritiam primamque adolescentiam Capreis egit, inter Tiberiana scorta, & ipse perpetuo *spintriae* cognomine notatus: existimatusque corporis gratia initium & causa incrementorum patri fuisse.

CAP. IV. Sequenti quoque ætate omnibus probris contaminatus, præcipuum in aula locum tenuit: Cajo per aurigandi, Claudio per aleæ studium familiaris. Sed aliquanto Neroni acceptior, cum propter eadem hæc, tum peculiari merito: quod præsidens certamini Neroneo, cupientem inter citharædos contendere, nec quamvis flagitantibus cunctis promittere audentem, ideoque egressum theatro, revocaverat (o) quasi perseverantis Populi legatione suscepta, exorandumque præbuerat. (p).

CAP. V. Trium itaque principum indulgentia, non solum honoribus, verum & sacerdotiis amplissimis auctus, proconsulatum Africæ posthæc, curamque operum publicorum administravit, & voluntate dispari, & existimatione. In provincia singularem innocentiam præstitit biennio continuato, cum succedenti fratri legatus substitutus esset. (q) At in urbano officio, dona atque ornamenta templorum surripuisse, & commutasse quædam ferebatur: proque auro & argento, stannum (r) & orichalcum (s) supposuisse.

CAP. VI. Uxorem habuit Petroniam, consularis viri filiam, & ex ea filium Petronianum, captum altero oculo. Hunc heredem à matre sub conditione institutum, si de potestate patris exisset, manu emisit, brevique, ut creditum est, interemit, insimulatum insuper parricidii, & quasi paratum ad scelus venenum ex conscientia hausisset. Duxit mox (201) Galeriam Fundanam, prætorio patre. Ac de hac quoque (202) liberos utriusque sexus ruit, sed

(f) al. confuturis. (g) al. vulgarem. (h) al. funariam. (i) al. prælatus alioqui. (k) al. consocios. (l) al. adorare. (m) al. proximo munere. (n) al. Sextilia. (o) al. revocaverit. (p) al. exorandum præbuerit. (q) al. substitisset. (r) al. stannum. (s) al. aurichalcum.

(200) Censuramque gessit) Lucius Vitellius Publii filius duos habuit filios, Aulum & Lucium. Aulus octavo numeratur loco inter Cæsares: Lucius etiam Censura, quam aliorum magistratum fastigium nuncupat PLUTARCHUS, functus est, sicut & pater, cujus honoris monumentum in auro, argento & ære etiamnum extare videmus. Quamvis dubium sit, cuinam à duobus Lucis illud potius sit tribuendum. Pro parte probabilior mihi est opinio, cujus honores extulisse videtur filius, Augustus factus: Sic enim TACITUS Historiar. Lib. I. cap. 9. Vitellius aderat, CENSORIS VITELLII ac ter Consul filius. Is tertium Consul fuit cum Claudio Imp. A. U. C. DCCCCL. De Censura ad hanc rem vide III. SPANHEMII eruditam Dissertationem de præst. & usu numismatum, pag. 737. Numos vide Tab. XLV. num. 4. & Tab. XLVI. num. 1. PATIN. loc. cit. pag. 367.

(201) Galeriam Fundanam) Hanc ne quæveris in antiquis numismatibus, etsi ejus imaginem vulgatam esse probe noverim. Illam conjicio effictam à viro rei antiquariæ studioso veram desiderante. Nonne falsi teneretur, si vigeret lex Cornelia? Utinam antiquis numis debitus honos fervetur, nec unquam adulterini pro legitimis obtundantur. Sarius est Galeriz Fundanz effigie typoque carere, quam utrumque cujuslibet arbitrio permittere. Id tamen vide superiori sæculo non modo permissum, verum & remuneratione eximia dignum censum. O tempora! PATIN. loc. cit. pag. 369.

(202) Liberos utriusque sexus tulit) De hoc admodum Auctores dissentiunt. *Ἀνδρῶν* Vitellium vocat JOSEPHUS Lib. V. cap.

marem titubantia oris, prope mutum, & e-
linguem.

Vitellius a
Galba in infe-
riorem Ger-
maniam mit-
titur.

Vitellius ege-
stas.

Adventus Vi-
telli exercitui
ad res novas
præo gratus.

Vitellius ca-
stra ingressus
milites sibi
conciliat.

Imperator sa-
lutatus.

CAP. VII. A Galba in inferiorem Germa-
niam contra opinionem missus est. Adju-
tum putant T. Vinii (z) suffragio, tunc poten-
tissimi, & cui jam pridem per communem
factionis Veneræ favorem (u) conciliatus esset:
nisi quod Galba præ se tulit, nullos minus
metuendos, quam qui de solo victu cogita-
rent: ac posse provincialibus copiis profun-
dam ejus expleri gulam, ut cuivis evidens sit,
contemptu magis quam gratia electum. Sa-
tis constat exituro viaticum defuisse, tanta e-
gestate rei familiaris, ut uxore & liberis, quos
Romæ relinquebat, meritorio cœnaculo abdi-
tis, domum in reliquam partem anni abloca-
ret, atque ex auræ matris detractum unionem
pigneraverit ad itineris impensas. Credito-
rum quidem præstolantium ac detinentium
turbam, & in iis Sinuessanos (x) Formianof-
que, quorum publica vectigalia intervererat,
nonnisi terrore calumniæ amovit: cum liber-
tino cuidam acerbius debitum reposcenti, in-
juriarum formulam, quasi calce ab eo per-
cussus, intendisset, nec aliter quam extortis
quingenta HS. remisisset. Advenientem
male animatus erga principem exercitus, pro-
nusque ad res novas, libens ac supinis mani-
bus excepit, velut dono Deum oblatum ter
Consulis filium ætate integra, facili ac prodi-
go animo. Quam veterem de se persuasio-
nem Vitellius recentibus etiam experimentis
(y) auxerat, tota via caligatorum quosque
militum obvios exosculans, perque stabula ac
diversoria, mulionibus ac viatoribus præter
modum comis, ut mane singulos jamne jen-
tassent sciscitaretur, seque fecisse ructu quoque
ostenderet.

CAP. VIII. CASTRA vero ingressus, nihil
cuiquam poscenti negavit: atque etiam ultro
ignominiosis notas, reis sordes, damnatis sup-
plicia dempsit. Quare vix dum mense trans-
acto, neque diei, neque temporis habita ra-
tione, ac jam vespere, subito à militibus à cu-
biculo raptus, ita ut erat, in veste domestica,
IMPERATOR est consalutatus, circumlatuque per
celeberrimos vicos, strictum Divi Julii gla-
dium tenens, detractum delubro Martis, atque
in primâ gratulatione porrectum sibi à quo-
dam: nec ante in Prætorium rediit, quam fla-
grante triclinio ex conceptu camini: tum qui-

dem consternatis, & quasi omine adverfo an-
xiis omnibus: Bono, inquit, animo (z) estote,
nobis alluxit: nullo sermone alio apud milites
usus. Consentiente deinde etiam jam superio-
ris provinciæ exercitu, qui prius (a) à Galba
ad Senatum defecerat, (203) cognomen GER-
MANICI delatum ab universis cupide recepit,
AUGUSTI distulit, CÆSARIS in perpetuum re-
cusavit.

CAP. IX. Ac subinde cæde Galbæ annun-
tiata, compositis Germanicis rebus, partitus
est copias, quas adversus Othonem præmit-
teret, quasque ipse perduceret. Præmisso
agmini (b) lætum evenit auspiciu: siquidem
à parte dextra repente aquila advolavit, lustra-
tisque signis, ingressos viam sensim antecessit.
At contra ipso movente, statuæ equestres cum
plurifariam ei ponerentur, fractis repente cru-
ribus pariter corruerunt: & laurea, quam re-
ligiosissime circumdederat, in profluentem ex-
cidit. Mox Viennæ pro tribunali jura red-
denti, gallinaceus supra humerum, ac deinde
in capite adstitit. Quibus ostentis, par re-
spondit exitus: nam confirmatum per lega-
tos suos imperium, per se retinere non po-
tuit.

CAP. X. De (204) Betriacensi (c) victoria,
& Othonis exitu, cum adhuc in Gallia esset,
audiit: nihil cunctatus, quidquid prætoriana-
rum cohortium fuit, ut pessimi exempli, uno
exactoravit edicto, jussas tribunis tradere ar-
ma. Centum autem atque viginti, quorum
libellos Othoni datos invenerat, exposcen-
tium præmia, ob editam in cæde Galbæ ope-
ram, conqueri, & supplicio affici impera-
vit: egregie prorsus, (d) atque magnifice, &
ut summi principis spem ostenderet, nisi cæ-
tera magis ex natura, & priore vita sua, quam
ex Imperii majestate gessisset. Namque itine-
re inchoato, per medias civitates ritu trium-
phantium vectus est: perque flumina delica-
tissimis navigiis, & variarum coronarum ge-
nere redimitis, inter profusissimos opsonio-
rum apparatus, nulla familiæ, aut militis di-
sciplina, rapinas ac petulantiam omnium in
jocum vertens, qui non contenti epulo ubi-
que publicæ præbito, quoscumque libuisset,
in libertatem asserebant, verbera & plagas,
sæpe vulnera, nonnumquam necem repræsen-
tantes adversantibus. Utque campos in qui-
bus pugnatum est, adiit, abhorrentes quos-
dam

Vitellius prin-
cipatum inva-
dit.

Præfagia de
Principatu Vi-
telli.

Vitellii facta
dictaque Ro-
mam ex Ger-
mania peten-
tis.

(z) al. T. Junii. (u) al. factionis suæ favorem. (x) al. Sueffanos. (y) al. etiam de se ex-
perimentis. (z) al. omnibus, inquit, Bono animo &c. (a) al. qui prior. (b) al. agmine.
(c) al. Bebriacensi. (d) al. ægre prorsus.

cap. 10. quem ideo opponit Vespasiano florentes habenti liberos. Aliter sentiunt TACITUS & SUETONIUS, ad quo-
rum mentem cufus videtur numus Tab. XLVI. num. 3. Scribit enim TACITUS Hist. Lib. III. cap. 63. salutem & pecu-
niam & secreta Campaniæ Vitellio oblata fuisse, si positis armis seque ac LIBEROS SUOS Vespasiano permisisset. Facit
præterea mentionem Historiar. Lib. II. cap. 59. tum filii Vitellii, cujus nuptias Orho ambiverat, à Vespasiano successore
splendidissime maritata; tum ejus filii, quem GERMANICUM nominat, cunctis antea fortunæ insignibus decoratum, bre-
vi post Parentis fata à Muciano Vespasianarum partium duce interfectum. Hunc sic commemorat Auctor noster cap. ult.
Periit cum fratre & filio. PATIN. loc. cit. pag. 370.

(203) Cognomen Germanici Optime conveniunt numis Tab. XLV. num. 4. Tab. XLVI. num. 3. & 4. Auctoris nostri verba,
quibus Vitellium legimus GERMANICUM semper cognominatum, interdum AUGUSTUM, CÆSAREM nunquam. Idem scri-
bit TACITUS Lib. II. Hist. cap. 59. his verbis: Nomen GERMANICI Vitellio statim additum, CÆSAREM se appellari victor
prohibuit. Quare minime mirandum, si ejus filius GERMANICUS nominatus fuerit. PATIN. loc. cit. pag. 372.

(204) De Betriacensi victoria Illam opinor celebrant numi Tab. XLVI. num. 4. cum Dea stante & sedente. Atque hoc ad men-
tem

dam cadaverum tabem, detestabili voce confirmare ausus est: *Optime olere occisum hostem & melius civem*. Nec eo secius ad leniendam gravitatem odoris, plurimum meri propalam hausit, passimque divisit pari vanitate, atque insolentia. Lapidem (e) memoriae Othonis inscriptum intuens, *dignum eo Mausoleo* ait: pugionemque, quo se is occiderat, in Agrippinensem coloniam misit, Marti dedicandum. In Appennini quidem jugis etiam pervigilium egit.

Vitellius Urbem ingredi-
tur & impe-
rium turpiter
inchoat.

CAP. XI. URBEM denique ad classicum introiit paludatus, ferroque fuccinctus, inter signa atque vexilla, sagulatis comitibus, ac detectis commilitonum armis. Magis deinde ac magis, omni divino humanoque jure neglecto, Aliensi (f) die pontificatum maximum cepit, comitia in decem annos ordinavit, seque perpetuum Consulem. Et ne cui dubium foret, quod exemplar regendae Reipublicae eligeret, medio Martio campo adhibita publicorum sacerdotum frequentia, inferias Neroni dedit, ac solenni convivio citharædum placentem palam admonuit, ut & aliquid de Domitio (g) diceret: inchoanti-que Neroniana cantica, primus exultans etiam plaussit.

Vitellius regi-
tur & regit
omnia arbi-
trio vilissimi
liberti.

CAP. XII. Talibus principiis magnam Imperii partem, nonnisi consilio & arbitrio vilissimi cujusque histrionum & aurigarum, administravit, & maxime Asiatici liberti. Hunc adolescentulum mutua libidine constupratum, mox tædio profugum, cum Puteolis poscam vendentem reprehendisset, (h) coniecit in compedes, statimque solvit, & rursus in deliciis habuit: iterum deinde ob nimiam contumaciam & ferocitatem (i) gravatus, circumforaneo lanistæ vendidit, dilatumque ad finem muneris repente furripuit, & provincia demum accepta manumisit, ac primo Imperii die aureis donavit anulis super cœnam, cum mane rogantibus pro eo cunctis, detestatus esset severissime talem equestris ordinis maculam.

Vitellii luxu-
ria & savoria.

CAP. XIII. Sed vel præcipue luxuriæ savoriæque deditus, epulas trifariam semper, interdum quadrifariam dispertiebat: in jentacula (k) & prandia & cœnas, comissationesque (l) facile omnibus sufficiens, vomitandi consuetudine. Indicebat autem aliud alii eadem die: nec cuiquam minus singuli apparatus quadringenis (m) millibus nummum constiterunt. Famossissima super cæteras fuit cœna

ei data adventitia à fratre: in qua duo millia lectissimorum piscium, septem avium apposita traduntur. Hanc quoque exsuperavit ipse dedicatione patinæ, quam ob immensam magnitudinem (205) *Clypeum Minervæ αἰγίδα πολίσχε* dictitabat. In hac scarorum jocinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicopterum, murænarum lactes, à Parthia (n) usque, fretoque Hispaniæ, per navarchos ac triremes petitarum, commiscuit. Ut autem homo non profundæ modo, sed intempestivæ quoque ac sordidæ gulæ, ne in sacrificio quidem umquam, aut itinere ullo temperavit, quin inter altaria ibidem statim viscus & farra pæne rapta è foco manderet, circaque viarum popinas fumantia opsonia, vel pridiana atque semesa.

CAP. XIV. PRONUS vero ad cujusque (o) & Vitellii varia supplicia, quacumque de causa necem atque supplicium: nobiles viros, condiscipulos & æquales suos, omnibus blanditiis tantum non ad societatem Imperii allicefactos, genere vario fraudis occidit: etiam unum veneno manu sua porrecto in aquæ frigidæ potione, quam is affectus febre poposcerat. Tum sceneratorum & stipulatorum publicanorumque qui umquam se aut Romæ debitum, aut in via portorium flagitassent, vix ulli pepercit. Ex quibus quemdam in ipsa salutatione supplicio traditum, statimque revocatum, cunctis clementiam laudantibus, coram interfici iussit, *velle se*, dicens, *pascere oculos*: alterius pœnæ duos filios adjecit, deprecari pro patre conatos. Sed & equitem Romanum proclamantem, cum raperetur ad pœnam, *Heres meus es*, exhibere testamenti tabulas coëgit: utque (p) legit coheredem sibi libertum ejus adscriptum, jugulari cum liberto imperavit. Quosdam & de plebe ob id ipsum, quod Venetæ factioni clare maledixerant, interemit, contemptu sui, & nova spe id ausos opinatus (q). Nullis tamen offensior (r), quam vernaculis & mathematicis, ut quisque deferretur, inauditum capite puniebat: exacerbatus, quod post editum suum, quo jubebat *intra Kalend. Octobris Urbe Italiaque mathematici excederent*, statim libellus est propositus, & *Chaldaeos dicere* (s), *Bonum factum, ne Vitellius* (t) *Germanicus intra eundem Kalendarum diem usquam esset*. Suspectus & in morte (u) matris fuit, quasi ægræ præberi cibum prohibuisset: vaticinante Catta (x) muliere, cui velut oraculo acquiescebat, *ita demum firmiter ac diutissime imperaturum, si superstes parenti exstiteret*. Alii tradunt, ipsam tædio præsentium, & immi-

(e) al. divisit. Pari vanitate atque insolentia lapidem &c. (f) al. Aliensi. (g) al. de Dominico. (h) al. deprehendisset. (i) al. furacitatem. (k) al. jentacula. (l) al. comessationesque. (m) al. quadragenis. (n) al. à Carpathio. (o) al. cujuscunque. (p) al. utique. (q) al. obstinatus. (r) al. infensior. (s) al. edicere. (t) al. ut Vitellius. (u) al. mortem. (x) al. Cata.

tem Apellis, qui interrogatus cur Victoriam pinxisset sedentem? quia nunquam stetit, respondit. Bebricum autem sive Be-
tricum Βητριανὸν πολίχνην πλησίον κρεμῶνης apud PLUTARCHUM legitur, oppidum erat prope Cremonam, vulgo Labina, PATIN. loc. cit. pag. 372.

(205) Clypeum Minervæ Non abs re fuerit hic excusare scriptorem quendam censentem & hunc in numo Vitellii sculptum: adeo Macedonum clypeus patinæ Vitellianæ convenit. Illum sæpe Macedones Imperatoribus Romanis exhibuerunt, ut in arcis numis diximus pag. 120. Cave porro credas vel ipsos Tyrannos aliquid præter heroica consignasse, si obsænos Tiberii numos exceperis. Macedonum clypeum vide in Vitellii numo Tab. XLVI. num. 5. PATIN. loc. cit. pag. 375.

nentium metu, venenum à filio impetrasse, retinere se ferrum affirmavit, verum etiam haud sane difficulter. CONCORDIÆ recipere cognomen.

Exercitus à Vitellio deficiunt.

Vitellii conatus retinendi Imperii.

CAP. XV. OCTAVO Imperii mense desciverunt ab eo exercitus Mœsiarum, atque Pannoniæ: item ex transmarinis, (206) Judaicus & Syriacus, ac pars in absentis, pars in præsentis Vespasiani verba jurarunt. Ad retinendum ergo cæterorum hominum studium ac favorem, nihil non publice privatimque nullo adhibito modo, largitus est. Dilectum (y) quoque ea conditione in Urbe egit, ut voluntariis non modo missionem post victoriam, sed etiam veteranorum justæque militiæ commoda polliceretur. Urgenti deinde terra marique hosti, hinc fratrem cum classe, ac tironibus & gladiatorum manu opposuit: hinc Betriacenses (z) copias & duces. Atque ubique aut superatus aut proditus, salutem sibi, & millies HS. à Flavio Sabino Vespasiani fratre pepigit: statimque pro gradibus Palatii apud frequentes milites *cedere se Imperio, quod invitatus receperat*, professus, cunctis reclamantibus (a), rem distulit, ac nocte interposita, primo diluculo fordidatus descendit ad Rostra, multisque cum lacrymis eadem verba (b), verum è libello testatus est. Rursus interpellante milite, ac populo, & *ne deficeret* hortante, omnemque operam suam certatim pollicente, animum resumpsit, Sabinumque & reliquos Flavianos nihil jam metuentes, vi subita in Capitolium compulit, succensoque templo Iovis Opt. Max. oppressit: cum & prælium & incendium è Tiberiana prospiceret domo inter epulas. Non multo post pœnitens facti, & in alios culpam conferens, vocata concione juravit, coëgitque jurare cæteros, *nihil sibi antiquius quiete publica fore*. Tunc solum à latere pugionem, Consuli primum, deinde illo recusante, magistratibus, ac mox Senatoribus singulis porrigens: nullo recipiente, quasi in æde Concordiæ positurus, abscessit. Sed quibusdam acclamantibus, *ipsum esse Concordiam*, rediit: nec solum

CAP. XVI. Suasitque Senatui (c), ut legatos cum virginibus Vestalibus mitterent, pacem, aut certe tempus ad consultandum petituros. Postridie responsa opperienti nuntiatum est per exploratorem, hostem appropinquare. Continuo igitur abstrusus gestatoria sella, duobus solis comitibus, pistore & coquo, Aventinum, & paternam domum clam perivit (d), ut inde in Campaniam fugeret. Mox levi rumore & incerto, tamquam pax impetrata esset, referri se in Palatium passus est: ubi cum deserta omnia reperisset (e), dilabentibus etiam qui simul erant, zona se aureorum plena circumdedit: confugitque in cellulam janitoris, religato pro foribus cane, lectoque & culcita objectis.

Vitellii conatus paciscendi cum hoste.

CAP. XVII. IRRUPERANT autem jam agminis antecessores: ac nemine obvio rimabantur, ut sit, singula. Ab iis extractus è latebra, sciscitantes *quisnam esset* (nam ignorabatur) & *ubi (f) esse Vitellium sciret*, mendacio elusit: deinde agnitus rogare non destitit, quasi quædam de salute Vespasiani dicturus, ut custodiretur interim vel in carcere: donec religatis post terga manibus, injecto cervicibus laqueo, veste discissa (g) seminudus in Forum tractus est, inter magnarum verborumque ludibria, per totum viæ Sacræ spatium, reducto (h) coma capite, ceu noxii solent, atque etiam mento mucrone gladii subiecto (i), ut visendam præberet faciem, neve submitteret: quibusdam stercore & cæno incessantibus, aliis *incendiarii & patinarii* vociferantibus, parte vulgi etiam corporis vitia exprobrante (erat enim in eo enormis proceritas, facies rubida plerumque ex vinolentia, venter obesus, alterum femur subdebile, impulsu olim quadrigæ, cum auriganti Cajo ministratorem exhiberet (k): tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excar-

Et inter ludibria occiditur. U. C. 821. p. C. N. 69.

Vitellii statura

O 2

(y) al. Dilectum. (z) al. Bebriacenses. (a) al. declamantibus. (b) al. eadem illa verba. (c) al. Suasit. Senatui. al. Senatoribus. (d) al. petit. (e) al. comperisset. (f) al. *ecubi*. (g) al. discissa. (h) al. reducta. (i) al. subiecto. (k) al. ministratorem se exhiberet.

(206) Exercitus Judaicus & Syriacus) Quanto studio gloriam nominis sui rerumque præclare gestarum ad posteros transmittere contenderint Romani, testes sunt numi innumeri, quibus tum opes, tum potentiam, tum victorias decantabant, ut vel vi, vel metu hostes coëcerent, populosque continerent in officio. EXERCITUS suos numis consignavit Imp. Hadrianus, etiam SPARTIANO teste Tom. II. Script. rer. Rom. p. 283. Expeditiones sub eo graves nulla fuerint, sed bella silentio pane transacta. Præesse illis videtur Imperator modo eques, modo pedes, quem cum his Inscriptionibus vidimus: EXERCITUS BRITANNICUS, CAPPADOCICUS, DACICUS, GERMANICUS, HISPANICUS, ISCANICUS, JUDAICUS, MAURETANICUS, MOESIACUS, NORICUS, RHÆTICUS, SYRIACUS; E quibus duos ab Auctore nostro nominatos exhibemus Tab. XLVII. num. 1. Sed cur plures non occurrunt, cum in numis fuisse signatos sit verisimile? A beneficio temporis id erit expectandum, litterarumque diligentia. Neque vero exercitus tantum sed & legionum nomina frequenter occurrunt. Viginti tres legiones vidimus in numis M. Antonii scriptas, præter sextam ab Imp. Antonino & Vero restitutam, duodecimam antiquam, XVII. classicam, XVIII. Lybicam, cohortesque pratorianorum & speculatoreum, in Fam. nostris Rom. scalptas. De iis præterea consulatur DIO Lib. LV. Plures columnis inscriptæ videntur Romæ in Capitolio, & apud Massas. Hanc prioriam ampliore & integerrimam ex GRUTERO Inscript. Antiqu. pag. 513. apponendam censuimus, quod Rerum Romanarum intelligentiæ plurimum conferat.

NOMINA LEG.

II. AUGUSTA.
VI. VICTRIX.
XX. VICTRIX.
VIII. AUGUSTA.
XXII. PRIMIGENIA.
I. MINERVIA.
XXX. ULPIA.
I. ADIUTRIX.
X. GEMINA.
XIII. GEMINA.
I. PARTHICA.

II. ADIUTRIX.
IV. FLAVIA.
VII. CLAUDIA.
I. ITALICA.
V. MACEDONICA.
XI. CLAUDIA.
XIV. GEMINA.
XII. FULMINATRIX.
XV. APOLLINEA.
III. GALLICANA.
II. PARTHICA.

IV. SCYTHICA.
XVI. FLAVIA.
VI. FERRATENSIS.
X. CRETENSIS.
III. CYRENAICA.
II. TRAIANA.
III. AUGUSTA.
VII. GEMINA.
II. ITALICA.
III. ITALICA.
III. PARTHICA.

carnificatus atque confectus est, & inde unco tractus in Tiberim.

Ætas.

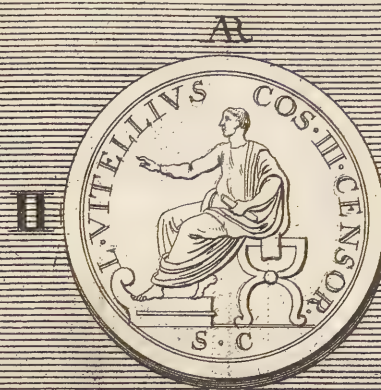
Augurium de
interitu Vi-
tellii.

CAP. XVIII. Perit cum fratre & filio, anno vitæ VII. & quinquagesimo, nec fefellit conjecturam eorum, qui augurio, quod factum ei (l) Viennæ ostendimus, non aliud

portendi prædixerant, quam venturum in alicujus Gallicani hominis potestatem: siquidem ab Antonio Primo adversarum partium duce oppressus est, cui Tolosæ nato cognomen in pueritia *Becco* (m) fuerat, id valet, gallinacei rostrum.

(l) alii τὸ ei omittunt. (m) al. Becca.

C. SUETONII TRANQVILLI DE XII. CÆSARIBVS LIBER X.

T. FLAVIUS VESPASIANUS AUGUSTUS.

De gente Fla-
via, & Pro-
genitoribus
Vespasiani.

REBELLIONE trium
Principum & cæ-
de, incertum diu
& quasi vagum
Imperium susce-
pit firmavitque
tandem gens FLA-
VIA, obscura illa
quidem, ac sine
ullis majorum i-
maginibus, sed ta-
men Reipublicæ

nequaquam pœnitenda, constet licet Domi-
rianum cupiditatis ac sævitæ merito pœnas
luisse. Titus Flavius Petro (*n*), municeps
Reatinus, bello civili Pompejanarum partium
centurio evocatus (*o*), profugit ex Phar-
salica acie, domumque se contrulit. Ubi dein-
de venia & missione impetrata, coactiones
argentarias factitavit. Hujus filius cognomi-
ne Sabinus, expers militiæ (etsi quidam eum
primipilarem, nonnulli, cum adhuc ordines
duceret, sacramento solutum per causam va-
lerudinis tradunt) publicum quadragesimæ in
Asia egit. Manebantque (*p*) imagines à civi-
tatibus ei positæ sub hoc titulo; (207)
ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ. Postea fœnus apud
Helvetios (*q*) exercuit, ibique diem obiit,

superstitibus uxore Vespasia Polla, & duobus
ex ea liberis: quorum major Sabinus ad præ-
fecturam Urbis, minor Vespasianus ad prin-
cipatum usque processit. Polla Nursiæ ho-
nesto genere orta, patrem habuit Vespasium
Pollionem, ter tribunum militum, præfectum-
que castrorum, fratremque Senatorem præ-
toriæ dignitatis. Locus etiam nunc ad sextum
milliarium à Nursia Spoletum (*r*) euntibus in
monte summo appellatur Vespasiæ: ubi Ve-
spasiorum complura monumenta existant, ma-
gnum indicium splendoris familiæ & vetusta-
tis. Non negaverim jactatum à quibusdam,
Petronis (*s*) patrem è regione Transpadana
fuisse mancipem operarum, quæ ex Umbria
in Sabinos ad culturam agrorum quotannis
commeari solerent (*t*): subsedisse autem in
oppido Reatino, uxore ibidem ducta. Ipse
ne vestigium quidem de hoc, quamvis satis
curiose inquirerem, inveni.

CAP. II. VESPASIANUS natus est in Sa-
binis (*u*) ultra Reate, vico modico, cui no-
men est *Phalacrine*, xv. Kalend. Decemb. ve-
speri, Q. Sulpicio Camerino, C. Poppæo
Sabino Coss. quinquennio ante quam Augu-
stus excederet: educatus sub paterna avia Ter-
tulla, in prædiis Cosanis (*x*). Quare Prin-
ceps quoque & locum incunabulorum assidue
fre-

Vespasiani or-
tus & educa-
tio.

(*n*) al. Petronius. (*o*) al. centurio, incertum sponte an evocatus. (*p*) al. Manentque.
(*q*) al. Helvericos. (*r*) al. Spoletium. (*s*) al. Petronii. (*t*) al. soleant. (*u*) al. Sa-
mnis & Samnis. (*x*) al. Cosanis.

(207) ΚΑΛΩΣ ΤΕΛΩΝΗΣΑΝΤΙ) Hoc est: Bene vestigal agent. Unam ex illis imaginibus Vespasiani Imp. patri Tito Fla-
vio Sabino, à civitatibus positam edidit BOISSARDUS, Antiquitat. Lib. III. ex pretioso illo FULV. URSINI Mssito Codice,
quem nuper in Vaticana Bibliotheca vidimus. Quam bonum publicanum sapiunt quæ præter hominem vides! Arcam scilicet
pecuniis servandis, schedasque reddendis rationibus: hæc habet præ manibus paratas veluti omni momento: quibus RATIO-
NEM ULTIMAM nuper tormentis bellicis applicatam se mitius exhibiturum pollicetur. Quæ longe grandior & ad hominis
mensuram statua facta est, in compendium reduximus Tab. XLVI. num. 1. PATIN. loc. cit. pag. 382.

Honores à
Vespasiano
gesti.

Vespasiani
uxor.

Liberi.

Et amica.

Vespasiani ex-
peditio Ger-
manica.

Administratio
Africæ.

frequentavit, manente villa, qualis fuerat olim, ne quid scilicet oculorum consuetudini deperiret. Et aviæ memoriam tantopere dilexit, ut solennibus ac festis diebus pocillo (y) quoque ejus argenteo potare perseveraverit. Sumpta toga virili, latum clavum, quamquam fratre adepto, diu averfatus est: nec ut tandem appeteret, compelli nisi à matre potuit. Ea demum extrudit (z), magis convivio quam precibus vel auctoritate, dum eum idemdem per contumeliam *anteambulonem fratris* appellat. Tribunatum militum in Thracia meruit. Quæstor Cretam & Cyrenas provinciam (a) forte cepit: ædilitatis ac mox præturæ candidatus, illam non sine repulsâ, sextoque loco vix adeptus est: ac prima statim petione, & in primis prætor, infensus Senatui, Cajum ne quo non genere demeretur, ludos extraordinarios pro victoria ejus Germanica depoposcit, pœnæque conjuratorum addendum censuit, ut insepulti projicerentur. Egit & gratias ei apud amplissimum ordinem, quod se honore cœnæ dignatus esset.

CAP. III. Inter hæc (208) Flaviam Domitillam (b) duxit uxorem Statilii Capellæ equitis Rom. Sabratenfis (c) ex Africa deligatam (d) olim, Latinæque conditionis, sed mox ingenuam & civem Romanam recuperatorio judicio pronuntiatam: patre asserente Flavio Liberale (e) Ferenti (f) genito, nec quidquam amplius quam quæstorio scriba. Ex hac liberos tulit, Titum & Domitianum, & Domitillam. Uxori ac filiæ superstes fuit, atque utramque adhuc privatus (g) amisit. Post uxoris excessum, Cænidem Antoniae libertam, & à manu, dilectam quondam sibi, revocavit in contubernium, habuitque etiam Imperator pæne justæ uxoris loco.

CAP. IV. Claudio Principe, Narcissi gratia legatus legionis in Germaniam missus est, inde in Britanniam translatus, tricies cum hoste conflixit. Duas validissimas gentes superque xx. oppida, & insulam Vectem Britanniae proximam in ditionem (h) redegit: partim Auli Plautii consularis legati (i), partim Claudii ipsius ductu. Quare triumphalia ornamenta, & in spatio brevi (k) duplex sacerdotium accepit. Præterea consulatum, quem gessit per duos novissimos anni menses: medium tempus ad Proconsulatum usque in otio secessuque egit, Agrippinam timens potentem apud filium, & defuncti quoque Narcissi amicos perosam. Exin sortitus Africam, integerrime, nec sine magna dignatione administravit: nisi quod Adrumeti seditione quadam, rapa in eum jacta sunt. Rediit certe

nihilo opulentior, ut qui prope labefacta (l) jam fide, omnia prædia fratri obligarit (m): necessarioque ad mangonicos quæstus sustinendæ dignitatis causa descenderit, propter quod vulgo *Mulio* vocabatur. Convictus quoque dicitur ducenta hs. expressisse juveni, cui latum clavum adversus patris voluntatem impetrarat, eoque nomine graviter increpitus. Peregrinatione Achaica inter comites Neronis, cum cantante eo aut discederet sæpius, aut præfens obdormisceret, gravissimam contraxit offensam: prohibitusque non contubernio modo, sed etiam publica salutatione, secessit in parvam ac deviam civitatem, quoad latenti, etiamque extrema metuenti, provincia cum exercitu oblata est. Percrebuerat Oriente toto verus & constans opinio: *esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti verum potirentur*. Id de Imperatore Rom. quantum eventu postea paruit, prædictum Judæi (n) ad se trahentes, rebellant: cæsoque proposito, legatum insuper Syriæ consulem suppetias ferentem, rapta aquila fugaverunt. Ad hunc motum comprimendum cum exercitu ampliore, & non instrenuo duce, cui tamen tuto tanta res committeretur, opus esset, ipse potissimum delectus est: ut & industriæ expertus (o), nec metuendus ullo modo ob humilitatem generis & nominis (p). Additis igitur ad copias duabus legionibus, octo alis, cohortibus decem, atque inter legatos majore filio assumpto, ut primum provinciam attingit, proximas quoque convertit in se: correctâ statim castrorum disciplina: uno quoque & altero (q) prælio tam constanter inito, ut in oppugnatione castelli lapidis ictum genu, scutoque sagittas aliquot exceperit.

CAP. V. Post Neronem Galbamque, Othone atque Vitellio de principatu certantibus, in spem Imperii venit, jampridem sibi per hæc ostenta conceptam. In suburbano Flavio quercus antiqua (r) erat Marti sacra, per tres Vespasie partus, singulos repente ramos à frutice dedit, haud dubia signa futuri cujusque fati. Primum exilem, & cito arefactum: ideoque puella nata non perannavit (s). Secundum prævalidum ac prolixum, & qui magnam felicitatem portenderet. Tertium vero instar arboris. Quare patrem Sabinum ferunt haruspicio insuper confirmatum renuntiasse matri, *nepotem ei Cæsarem genitum*: nec illam quidquam aliud quam cachinnasse, mirantem, *quod adhuc se mentis compote, deliraret jam filius suus*. Mox cum ædilem eum C. Cæsar succensens (t) propter curam verrendis viis non adhibitam, luto jussisset oppleri, congesto per milites in prætex-

Peregrinatio
Achaica.

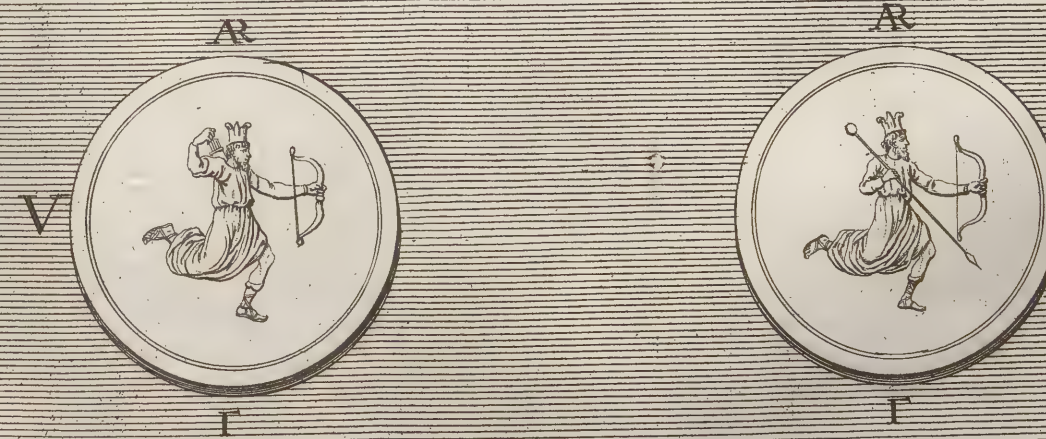
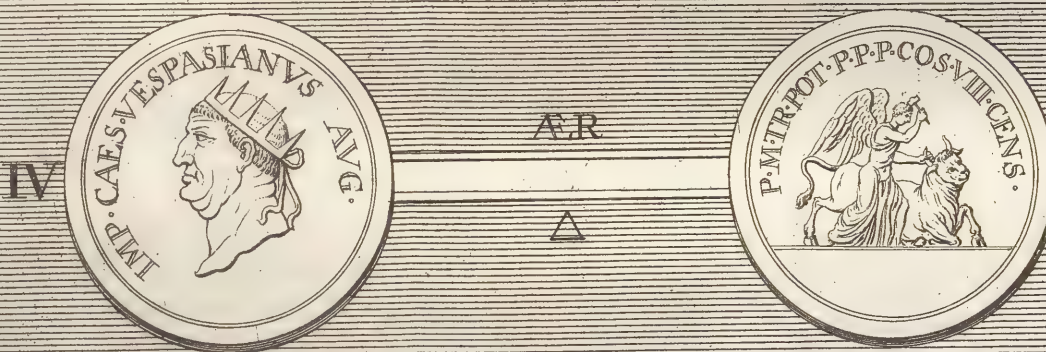
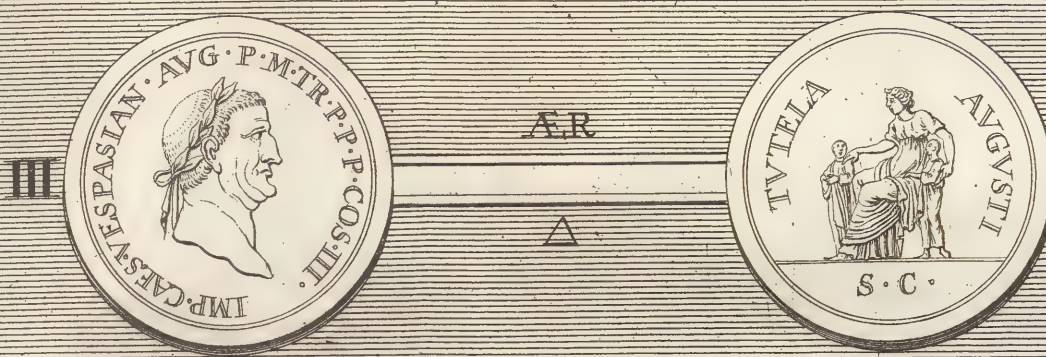
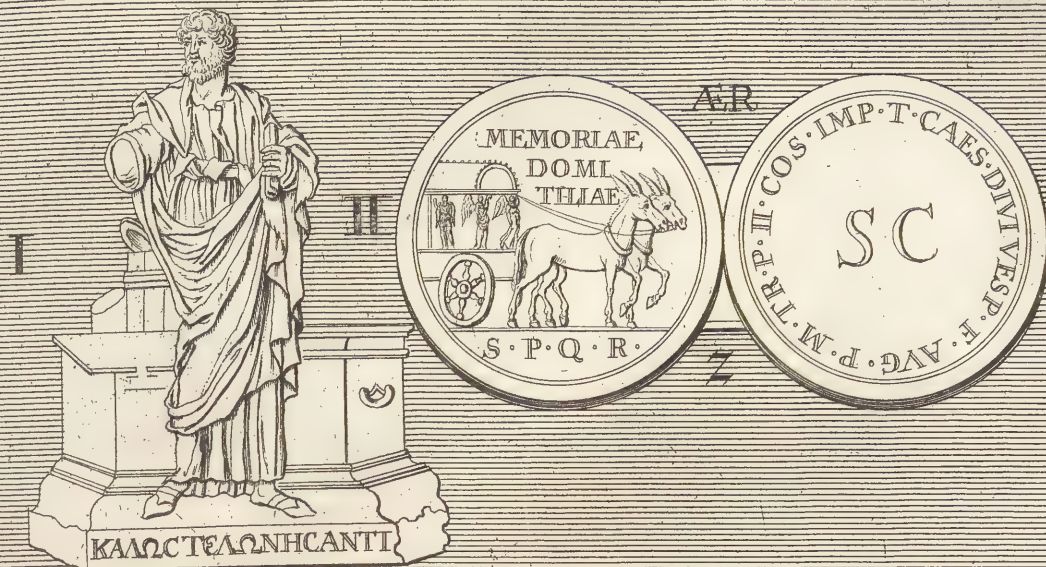
Expedi-
tio Je-
daica.

Vespasianus in
spem Imperii
venit.

Præfagia & si-
gna Vespasia-
no imperium
portendentia.

(y) al. poculo. (z) al. excussit. al. extrudit. (a) al. provincias. (b) al. Domicillam. (c) al. Sabracensis. (d) al. delegatam. al. delicatam. (e) al. Liberali. (f) al. Ferentini. (g) al. adhuc utramque privatus. (h) al. deditioem. (i) al. legati consularis. (k) al. & in brevi spatio. (l) al. labefactata. (m) al. obligarat. (n) al. quantum eventu postea paruit prædictum, Judæi &c. (o) al. & ut industriæ expertæ. (p) al. ac nominis. (q) al. unoque & altero. (r) al. antiqua, quæ erat Marti sacra. (s) al. perennavit. (t) al. succensus.

(208) Flaviam Domitillam) Egregium ejus numum à Tito Imp. restitutum possidemus absque effigie Tab. XLVII. num. 2. Carpentum in ejus loco signatum est, indicandis honoribus, ipsi sicut Livæ & Agrippinæ post mortem oblati. PATIN. loc. cit. pag. 384.

textæ finum: non defuerunt qui interpreta-
rentur, quandoque proculcatam deferramque
Reimp. civili aliqua perturbatione (209) in
tutelam ejus, ac velut in gremium deventu-
ram. Prudente eo quondam, canis extrari-
us è trivio manum (u) humanam intulit, men-
sæque subjecit. Cœnante rursus, bos arator
decussio jugo, triclinium irrupit, ac fugatis
ministris, quasi repente defessus, procidit ad
ipsum (w) accumbentis pedes, (210) cervi-
cemque summisit (x). Arbor quoque cupres-
sus in agro avito sine ulla vi tempestatis ra-
dicibus evulsa atque prostrata, insequenti die
viridior ac firmior resurrexit. At in Achaia
somniauit, initium sibi suisque felicitatis futu-
rum, simul ac dens Neroni exemptus esset:
evenitque ut sequenti die progressus in atrium,
medicus dentem ei ostenderet tantum, quod
exemptum (y). Apud Judæam Carmeli Dei
oraculum consulente, ita confirmare for-
tes: *ut quidquid cogitaret voveretque animo,*
*quantumlibet magnum (z), id esse proveni-
turum polliceretur.* (211) Et unus ex nobilibus
captivis Josephus, cum conjiceretur in vin-
cula, constantissime asseveravit fore, *ut ab eo-*
dem brevi solveretur, verum jam Imperatore.
Nuntiabantur & ex Urbe prælagia, Nero-
nem diebus ultimis monitum per quietem,
ut thensam Iovis Opt. Max. è sacrario in do-
mum Vespasiani, & inde (a) in Circum de-
duceret. Ac non multo post, comitia secun-
di consulatus ineunte Galba, statua divi Julii
ad Orientem sponte conversa, acieque Be-
triacensi (b), prius quam committeretur, duas
aquilas in conspectu omnium conflixisse: vi-
ctæque altera, supervenisse tertiam à Solis or-
tu (c), ac victricem abegisse.

Vespasiano
Mœsiaci exer-
tus pars defert
imperium.

CAP. VI. Nec tamen quidquam ante ten-
tavit, promptissimis atque etiam instantibus
suis, quam sollicitatus quorundam & igno-
torum & absentium fortuito favore. Mœ-
siaci exercitus bina è tribus legionibus millia,
missa auxilio Othoni, postquam iter ingressis
nuntiatum est, victum eum, ac vim vitæ suæ
attulisse, nihilo fecius Aquileiam usque per-
severaverunt, quasi rumori minus crederent.
Ibi per occasionem ac licentiam omni rapi-
narum genere grassati, cum timerent ne sibi
reversis reddenda ratio, ac subeunda pœna

esset, consilium inierunt eligendi creandique
Imperatoris. *Neque enim deteriores esse, aut*
Hispaniensi exercitu qui Galbam, aut prætori-
ano qui Othonem, aut Germaniciano (t) qui Vi-
tellium fecissent. Propositis itaque nominibus
legatorum consularium, quot ubique tunc
erant, cum cæteros alii alium alia de causa
(e) improbarent: & quidam è legione tertia,
quæ sub exitu Neronis translata ex Syria in
Mœsiam fuerat, Vespasianum laudibus fer-
rent: assensere cuncti, nomenque ejus vexil-
lis omnibus sine mora inscripserunt. Et tunc
quidem compressa res est, revocatis ad offi-
cium numeris (f) parumper. Cæterum di-
vulgato factò, Tiberius Alexander præfectus
Ægypti primus in verba Vespasiani legiones
adegit Kalend. Julii, qui principatus dies in
posterum observatus est. Judaicus deinde ex-
ercitus, V. Idus Julii apud ipsum juravit.
Plurimum cœptis contulerunt, jactatum ex-
emplar epistolæ, veræ, sive falsæ, defuncti
Othonis ad Vespasianum, *extrema obtestatione*
ultionem mandantis, & ut Reip. subveniret o-
ptantis (g): simul rumor dissipatus, destina-
se Vitellium victorem (h) permutare hiberna
legionum, & Germanicas transferre in Orien-
tem ad securiorem mollioremque militiam:
præterea ex præsidibus provinciarum Licini-
us Mucianus, & è regibus Vologesus Par-
thus: ille, deposita similitudine, quam in id
tempus ex æmulatione non obscure gerebat,
Syriacum promisit exercitum: hic, (212) qua-
draginta millia sagittariorum.

Deinde Le-
giones Ale-
xandrina.

Et Judaicus
exercitus.

CAP. VII. SUSCEPTO igitur civili bello, ac
ducibus copiisque in Italiam præmissis, interim
Alexandriam transiit, ut claustra Ægypti ob-
tineret. Hic cum de firmitate Imperii capti-
vus auspiciū, ædem Serapidis, summo-
tis omnibus, solus intrasset: ac propitiato mul-
tum Deo, tandem se convertisset, verbenas,
coronasque & panificia, ut illic assolet, Basili-
des liberrus obtulisse ei visus est: quem neque
admissum à quoquam, & jam pridem propter
nervorum valetudinem vix ingredi longeque
abesse constabat (i). Ac statim advenere litte-
ræ, *fusas apud Cremonam Vitellii copias, ipsum*
in Urbe interemptum nuntiantes. Auctoritas
& quasi majestas quædam, ut scilicet inopin-
to (k) & adhuc novo principi deerat: hæc quo-
que

Vespasianus
Alexandriam
venit & auspi-
cio ibi confir-
matur.

Ibiq̃ aucto-
ritatem & ma-
jestatem sibi
miraculis pa-
rat.

(u) al. extrarius triclinio manum. (w) al. ad ipsius. (x) al. submisit. (y) al. recenter
quidem exemplum. (z) al. *quantumlibet magnum.* (a) alii τὸ inde omittunt. (b) al.
Betracensis. (c) al. ab exortu Solis. (d) al. Germanico. (e) al. cum cæteros alium
alia de causa. (f) al. muneris. (g) al. hortantis. (h) al. victorem Vitellium. (i) al.
longeque à se abesse constabat. (k) al. ut solet, inopinato.

(209) In tutelam ejus. Deæ Tutelæ mentionem fecimus in numis ex aræ mediocri p. 144. Cur gratæ sibi recordationis memriam non refricasset Vespasianus, eo quem exhibemus numus Tab. XLVII. num. 3. Titum atque Domitianum Tutelæ Deæ com-
mittens. Hanc & Deum & Deam, quemadmodum & Lunum & Lunam dicebant antiqui: Legitur hæc inscriptio in Hispa-
nia, DEO TUTEL. GENIO LOCI, sive sit ille TUTELA sive TUTELARIS. TUTELAM etiam Deam habebant seu TU-
TELLINAM à tuendo & tutando: Hinc Dii Tutelares qui urbium hominumque curam & patrocinium gerere credebantur.
PATIN. loc. cit. pag. 387.

(210) Cervicemque summisit. Ad quod referri arbitror rarissimum numum Tab. XLVII. num. 4. in ostenti memoriam resitutum.
Victoria alata, Popæ instar, malleo victimam percutiente, ipsum Imperatorem designari opinor. Sic enim frequenter apud
priscos Victoria in bigis vel quadrigis pro Imperatore triumphante vehebatur. PATIN. loc. cit. pag. 387.

(211) Et unus ex nobilibus captivis Josephus. Is est Hierosolymitanus sacerdos, qui toties pugnavit contra Romanos, tandemque
captivus Romam ductus est, ubi in honore maximo ob singularem doctrinam habitus, statuæque in Urbe donatus est. Scripsit
ille de Antiquitatibus Judaicis, Belloque Judaico libros ævum duraturos, aliosque, à quibus emm JOH. SCALIGER, in
prolegom. de emend. tempor. diligentissimum καὶ φιλαριδιστάτων omnium Scriptorum celebrat. De eo plura EUSE-
BIUS Hist. Eccles. L. III. cap. 9. HIERONYMUS de Scriptor. Eccles. SOZOMENUS Hist. Eccles. Lib. I. cap. I. EVAGRI-
US. Lib. V. cap. 24. & PHOTIUS in Bibliotheca. Josephum ipsum dicunt juxta tropæum Judææ stantem in numis, quos cap.
VIII. exponemus. PATIN. loc. cit. pag. 388.

(212) Quadraginta millia sagittariorum. Non inepte quidam Amicorum pecuniæ summam interpretabatur, qua Vespasiano Partho-
rum Rex opem tulisset; ea enim belli nervus perpetuo habita est. Numisma vero Persicum SAGITTARII nota signatum est,
inquit

que accessit. E plebe quidam luminibus orbatus, item alius debili crure sedentem pro tribunali, pariter adierunt, orantes *opem valetudinis, demonstratam à Serapide per quietem: restitutum oculos, si inspisset: confirmaturum crur: si dignaretur calce contingere.* Cum vix fides esset rem ullo modo successuram, ideoque ne experiri quidem auderet, extremo hortantibus amicis, palam pro concione utrumque tentavit, nec eventus defuit. Per idem tempus Tegeæ in Arcadia, instinctu vaticinantium, effossa sunt sacrato loco vasa operis antiqui, atque in iis assimilis Vespasiano imago.

Vespasianus triumphat.

Censuram suscipit.

Rempublicam nutantem stabilis.

CAP. VIII. TALIS, tantaque cum fama in Urbem reversus, (213) acto de Judæis triumpho, consulatus octo veteri addidit. Suscepit & censuram, ac per totum Imperii tempus nihil habuit antiquius, quam prope afflictam nutantemque Rempublicam stabilire primo, deinde & ornare. Milites, pars victoriæ fiducia, pars ignominiae dolore, ad omnem licentiam audaciamque procefferant. Sed & provinciæ, civitatesque liberæ, nec non & regna quædam tumultuosius inter se agebant. Quare Vitellianorum quidem & exauctoravit plurimos, & coërcuit. Participibus autem victoriæ adeo nihil extra ordinem indulgit, ut etiam legitima præmia nonnisi fero perfolverit. Ac ne quam occasionem corrigendi disciplinam prætermitteret, adolescentulum fragrantem unguento, cum sibi pro impetrata præfectura gratias ageret, nutu aspernatus, voce etiam gravissima increpuit, *Malluissæm alium oboluisse, litterasque revocavit.* Classarios vero, qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vices (l) commeant, petentes *constitui aliquid sibi Calcearii nomine:* quasi parum esset sine responso abegisse, iussit post hæc excalceatos cursitare, & ex eo ita cursitant. Achaiam, Lyciam, Rhodum, Byzantium, Samum, libertate adempta, item Thraciam, Ciliciam, & Comagenem ditionis regiæ usque ad id tempus, in provinciarum formam redegit. Cappadociæ

propter assiduos barbarorum incurfus legiones addidit: consularemque rectorem imposuit, pro equite Romano. Deformis Urbs veteribus incendiis ac ruinis erat: vacuas areas occupare, & ædificare, si possessores cessarent, cuicumque permisit. Ipse restitutionem Capitolii aggressus, ruderibus purgandis manus primus admovit, ac suo collo quædam extulit: ærearumque (m) tabularum tria millia, quæ simul conflagraverant, restituenda suscepit, undique investigatis exemplaribus, instrumentum Imperii pulcherrimum ac vetustissimum (n): quo continebantur pæne ab exordio Urbis senatusconsulta, plebiscita de societate & fœdere ac privilegio cuicumque concessis (o).

Rudera Urbis restituit.

CAP. IX. Fecit & nova opera, (214) templum Pacis Foro proximum, Divique Claudii in Cælio monte, coëptum quidem ab Agrippina, sed à Nerone prope funditus destructum. (215) Item Amphitheatrum Urbe media, ut destinasse compererat Augustum. Amplissimos ordines, & exhaustos cæde varia, & contaminatos veteri negligentia, purgavit: supplevitque recensito Senatu (p) & equite: summo indignissimis, & honestissimo quoque Italicorum ac provincialium allecto. Atque uti notum esset, utrumque ordinem non tam libertate inter se, quam dignitate differre, de jurgio quodam Senatoris equitisque Rom. ita pronuntiavit: *Non oportere maledici Senatoribus, re maledici civile fasque esse.*

Et nova opera erigit.

CAP. X. Litium series ubique majorem in modum excreverant, manentibus antiquis, intercapedine jurisdictionis, accedentibus novis, ex conditione tumultuque temporum. Sorte elegit per quos rapta bello restituerentur: quique judicia centumvitalia, quibus peragendis vix suffectura litigatorum ætas videbatur, extra ordinem dijudicarent, redigerentque ad brevissimum numerum.

Litigia per Vespasianum compendiosius decisa.

CAP. XI. Libido atque luxuria, coërcente nullo, invaluerat. Auctor Senatui fuit discernendi *ut quæ se alieno servo junxisset, ancilla haberetur.*

Vespasianus libidinem & luxuriam coërcet.

(l) al. per vicos. (m) al. ænearumque. (n) al. ac vetustissimum confecit. (o) al. concessit. (p) al. recensito Senatu.

inquit PLUTARCHUS in Apophth. τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα ΤΟΞΟΘΗΝ ἐπίσημον εἶχεν. Verum omnem hac de re dubitationem tollit TACITUS, Lib. IV. Histor. cap. 51. his verbis: Legati Regis Vologesi XL. Parthorum equitum millia offerentes, quos & sagittarios & hippotoxotas nuncupabant. Neque tamen in jucundum fore arbitror, duo Persicæ monetæ exempla rarissima Tab. XLVII. num. 5. & Tab. XLVIII. num. 1. inspicere, donec major eorum numerus, bono cum Deo, suo tempore sequatur. PATIN. loc. cit. pag. 390.

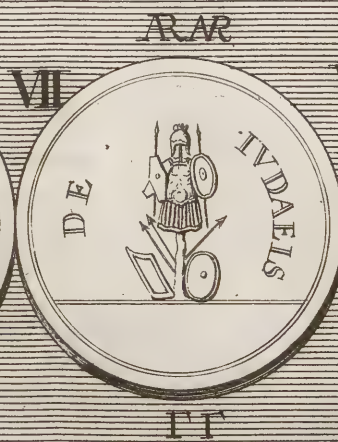
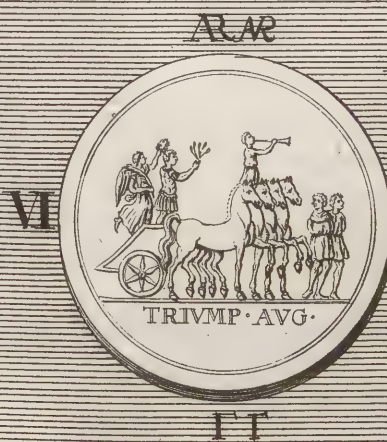
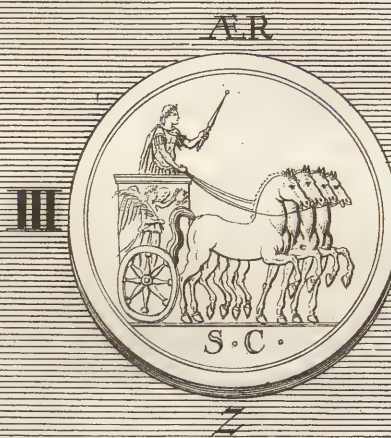
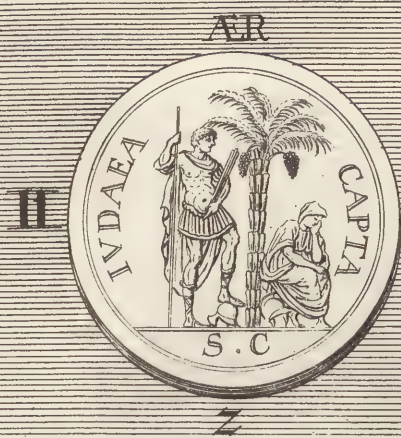
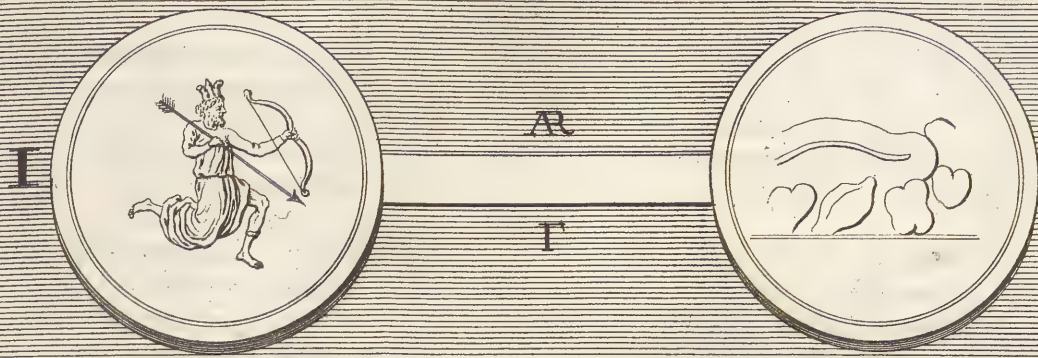
(213) Acto de Judæis triumpho) Gloriam Gentis Flaviæ, Populique Romani letitiam demonstrant innumera monumenta, ob devictam supersticiosam Gentem, expugnatamque Hierosolymam. Mira sunt quæ ad hanc rem scripsit JOSEPHUS, in Antiquit. è quo præcipue excerptimus, quæ ad interpretationem numorum ex are mediocri faciebant. Eadem & numos Tab. XLVIII. num. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. explicant, non minus typo quam raritate & inscriptione insignes. PATIN. loc. cit. pag. 391.

(214) Templum Pacis) Egregia de eo narrat JOSEPHUS Lib. VII. Cap. 24. DIO Lib. LXVI. alique & GALENUS Lib. I. de Pulchritudine, pulcherrima operum quæ unquam. Statuis picturisque celeberrimis ornatum fuisse, variis in locis docet: quas vel exiguus numus patefacit. Statuarum pretio non cessere lapides illud decorantes Lib. XXXVI. cap. 7. Basaltes ferrei coloris atque duritiæ, nunquam major repertus est quam in TEMPLO PACIS ab Imperatore Vespasiano dicatus; argumento Nili liberis circa ludentibus per quos totidem cubiti flumini incrementi augentis se amnis intelliguntur. Conflagravit tandem, HERODIANO teste, Severo & Caracalla imperantibus. Templi hujus figuram vide Tab. XLIX. num. 1. Inscriptam vero Vespasiani Pacem habes ex BOISSARDO ad arcum Septimianum.

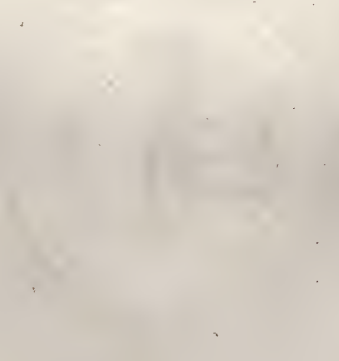
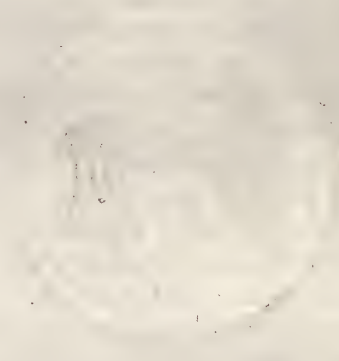
PACI ATERNÆ
DOMUS
IMP. VESPASIANI
CÆSARIS AUG.
LIBERORUMQUE EJUS
SACRUM.

PATIN. loc. cit. pag. 393.

(215) Amphitheatrum) Ejus ædificii formam tot carminibus celebratam exhibet Numisma Tab. XLIX. num. 2. quod quidem audio à quibusdam novitatis damnari, mihi tamen, qui numorum fidem non ex arbitrio possessorum æstimare soleo, ille omnino videtur antiquus. Amphitheatrum dedicatum fuisse à Tito scribit Auctor noster, in Tito cap. VII. Ex DIVI VESPASIANI inscriptione colligitur, filium ejus Titum post dedicationem numum percussisse. PATIN. loc. cit. pag. 394. Exhibuimus quoque hoc Amphitheatrum inter Icones Tomi II. Scriptorum Rei. Rom. pag. 201.

W 114

habereretur. Neve filiorumfamilias feneratoribus exigendi crediti jus umquam esset: hoc est, ne post patrum quidem mortem.

CAP. XII. CÆTERIS in rebus statim ab initio principatus usque ad exitum civilis & clemens. Mediocritatem pristinam neque dissimulavit umquam, ac frequenter etiam præ se tulit. Quin & conantes quosdam originem Flavii generis ad conditores Reatinos, comitemque Herculis, cujus monumentum exstat via Salaria, referre, irrisit ultro. Adeoque nihil ornamentorum extrinsecus cupide appetivit, ut triumphi die fatigatus tarditate & tædio pompæ, non reticuerit (q): *merito se ple-
ti, qui triumphum, quasi aut debitum majori-
bus suis, aut speratum umquam sibi, tam inepte
senex concupisset.* Ac ne TRIBUNITIAM quidem POTESTATEM & PATRIS PATRIÆ appellationem nisi sero recepit. Nam consuetudinem salutantes scrutandi, manente adhuc bello civili, omiserat.

CAP. XIII. Amicorum libertatem, causidicorum figuras, ac philosophorum contumaciam lenissime tulit. Licinium Mucianum notæ impuditiæ, sed meritorum fiducia minus sui reverentem, numquam nisi clam, & hactenus retaxare sustinuit, ut apud communem aliquem amicum querens, adderet clausulæ, *Ego tamen vir sum.* Salvium Liberalem in defensione divitis rei, ausum dicere, *quid ad Cæsarem, si Hipparchus HS. milles habet?* & ipse laudavit. Demetrium Cynicum in itinere obvium sibi post damnationem (r), ac neque assurgere, neque salutare se dignantem, oblatrantem etiam nescio quid; satis habuit *Canem* appellare.

CAP. XIV. Offensarum inimicitarumque minime memor, executorve, Vitellii hostis sui (s) filiam splendidissime maritavit, dotavitque etiam & instruxit (t). Trepidum eum interdicta aula sub Nerone, quærentemque quidnam ageret, aut quo abiret: quidam ex officio admissionis simul expellens, *abire Morbo-
niam* (u) jusserat. In hunc postea deprecantem haud ultra verba excanduit, & quidem totidem fere atque eadem. Nam ut suspicione aliqua vel metu ad perniciem cujusquam compelleretur, tantum abfuit, ut (x) monentibus amicis cavendum esse Metium Pompasianum (y), quod vulgo crederetur genesim habere imperatoriam, insuper Cos. fecerit (z), spondens quandoque beneficii memorem futurum.

CAP. XV. Non temere quis punitus insons reperitur (a), nisi absente eo & ignaro, aut certe invito atque decepto. Helvidio Prisco, qui reversum ex Syria solus, privato nomine *Vespasianum* salutaverat, & in prætura omni-

bus edictis sine honore ac mentione ulla trans- miserat, non ante succensuit quam altercationibus insolentissimis pæne in ordinem redactus. Hunc quoque (b), quamvis relegatum primo, deinde & interfici jussu, magni aestimavit servare quoquo modo, missis qui percussores revocarent: & servasser, nisi jam periisse (c) falso nuntiatum (d) esset. Cæterum neque cæde cujusquam (e) umquam lætatus, justis suppliciis illacrymavit etiam & ingemuit.

CAP. XVI. SOLA est, in qua merito culpe- tur, pecuniæ cupiditas. Non enim conten- tus omissa sub Galba vectigalia revocasse, nova & gravia addidisse; auxisse tributa provin- ciis nonnullis; & duplicasse, negotiationes quoque vel privato pudendas propalam exer- cuit, cõmendo quædam tantum, ut pluris postea distraheret. Ne candidatis (f) quidem honores, reifvetam innoxiiis quam nocentibus absolutiones venditare cunctatus est. Credi- tur etiam procuratorum rapacissimum quem- que ad ampliora officia ex industria solitus pro- movere, quo locupletiores mox condemnaret: quibus quidem vulgo *pro spongiis* dicebatur *uti*, quod quasi & ficos madefaceret, & exprime- ret humentes. Quidam natura cupidissimum tradunt, idque exprobratum ei à sene bubul- co: qui negata sibi gratuita libertate, quam imperium adeptum suppliciter orabat, procla- maverit, *Vulpem pilum mutare, non moves.* Sunt contra qui opinentur, ad manubias & rapinas necessitate compulsu, summa ærarii fisci que inopia: de qua testificatus sit initio sta- tim principatus: professus *quadringenties milles opus esse, ut Respublica stare posset.* Quod & verisimilius videtur, quando & male partis optime usus est.

CAP. XVII. In omne hominum genus li- beralissimus: explevit censum Senatorium: consulares inopes quingenis sestertiis annuis su- stentavit: plurimas per totum orbem civita- tes terræmotu aut incendio afflictas, restituit in melius.

CAP. XVIII. (216) Ingenia & artes vel ma- xime fovit: primus è fisco Latinis Græcisque rhetoribus annua centena constituit. Præ- stantes poëtas, nec non & artifices, Coæ Vene- ris, item colossi refectorem insigni congiario magna que mercede donavit: mechanico quo- que grandes columnas exigua impensa perdu- cturum in Capitolium pollicenti, præmium pro commento non mediocre obtulit, operam remisit, præfatus *sineret se plebeculam pascere.*

CAP. XIX. Ludis per quos scena Marce- liani theatri restituta dedicabatur, vetera quo- que acroamata revocaverat. Appollinari (g) tragædo quadringena (h); Terpno Diodoro-

(q) al. nec reticuerit. (r) al. post dominationem. (s) al. hostis sibi. (t) al. dotavit etiam & instruxit. (u) al. *Morboviam*. (x) alii tñ ut omittunt. (y) al. Pufianum. al. Pusa- num. (z) al. fecit. (a) al. reperiretur. (b) al. Tunc quoque. (c) al. nisi periisse jam. (d) al. renuntiatum. (e) al. cujusque. (f) al. Nec candidatis. (g) al. Apellari. (h) al. quadringenta.

(216) Ingenia & artes) Magnificentiam Vespasiani eo magis extollit, quo pecunia ultra modum amans tenaciorque vulgo habebatur. Egregiam hanc immortalitatis adipiscendæ rationem imitati videntur nostris temporibus nunquam mihi satis laudandi Principes, Augustissimus LEOPOLDUS, Christianissimusque Rex LUDOVICUS XIV. Illi ut ingenia notant nobiliora, artifices præcla- ros, cujuscunque demum fortis ac conditionis, quos de meliore luto finxit Jupiter, sua continuo fovant munificentia, sic- que ad expoliendas magis magisque artes egregie stimulant. Augustis illis capitibus profecto nunquam deerit, quod sibi M. Alexander optabat, illustres atque factis suis pares scriptores. PATIN. loc. cit. pag. 398.

Vespasiani
modestia.

Vespasiani pa-
tientia erga
criminales.

Vespasianus
offensarum
non est me-
mor.

Vespasiani cle-
mentia in reos
accusatos.

Vespasiani in-
gens cupiditas
pecuniæ.

Liberalitas.

Vespasianus
doctos fovet.

Ludi per Ve-
spasianum edi-
ti.

Et convivium.

que citharædis ducena, nonnullis centena, quibus minimum, quadragena sestertia super plurimas coronas aureas dedit. Sed & convivabatur assidue: ac sæpius recte (i), ac dapfile, ut macellarios adjuvaret. Dabat sicut Saturnalibus viris apophoreta, ita & per Kalend. Martii foeminis: & tamen ne sic quidem pristinae (k) cupiditatis infamia caruit. Alexandrini *Cybiosacten* (l) eum vocare perseveraverunt, cognomine unius è regibus suis turpissimarum sordium. Sed & in funere Favor (m) archimimus personam ejus ferens, imitansque, ut est mos, facta ac dicta vivi (n), interrogatis palam procuratoribus *quanti funus & pompa constaret*: ut audiit HS. centies, exclamavit, *Centum sibi sestertia darent, ac se vel in Tiberim projicerent*.

Vespasiani statura.

CAP. XX. STATURA fuit quadrata, compactis firmisque membris, vultu veluti nitentis. Unde quidam urbanorum (o) non infacete: siquidem petenti, *ut & in se aliquid diceret*: *Dicam*: inquit, *cum ventrem exonerare desieris*. Valetudine prosperrima usus est: quamvis ad ruendam eam nihil amplius quam fauces cæteraque membra sibimet ad numerum in sphaeristerio defricaret, inediamque unius diei per singulos menses interponeret.

Ordo vitæ in principatu.

CAP. XXI. ORDINEM vitæ fere hunc tenuit. In principatu maturius semper, ac de nocte evigilabat: deinde perlectis epistolis, officiorumque omnium breviariis, amicos admittebat: ac dum salutabatur, & calceabat ipse sese & amiciebat. Post decisa quæcumque obvenissent negotia, gestationi, & inde quieri vacabat, accubante aliqua pallacarum (p), quas in defunctæ locum Cænidis plurimas constituerat. A secreto (q) in balneum (r) tricliniumque transibat. Nec ullo tempore facilius, aut indulgentior traditur: eaque momenta domesticis ad aliquid petendum magnopere captabant.

Vespasiani dicacitas ejusque faceta dicta.

CAP. XXII. Et super cœnam autem, & super alias communissimus (s), multa joco transigebat. Erat enim dicacitatis plurimæ, & sic scurrilis ac sordida, ut ne prætextatis quidem verbis abstinere. Et tamen nonnulla ejus facerissima exstant, in quibus & hæc (t): *Mestrium Florum, consularem, admonitus ab eo plaustra potius quam plostra dicenda, die postero Flaurum salutavit*. Expugnatus autem à quadam, quasi amore sui (u) deperiret, cum perductæ (x) pro concubitu sestertia quadringenta (y) donasset, admonente dispensatore

quemadmodum summam rationibus vellet referri (z), *Vespasiano*, inquit, *adamato*.

CAP. XXIII. Utebatur & versibus Græcis tempestive satis: ut de quodam procerae staturæ, improbiusque nato (a):

Vespasianus utitur versibus græcis.

(217) Μακρὰ βιβὰς, κραδῶν δολιχόσκιον ἔρχῃ.

Et maxime (b) de Cerylo (c) liberto, qui dives admodum ob subterfugiendum quandoque jus fisci, ingenuum se & Lachetem mutato nomine cæperat ferre,

(218) ὦ Λάχης, Λάχης, ἐπὶ ἀν' ἀποθανής, ἄνδρες ἐξ ὑπαρχῆς εἰρήσῃ Κήρυλῳ.

Maxime tamen dicacitatem in deformibus lucris affectabat, ut invidiam aliqua cavillatione dilueret (d), transferretque ad sales. Quendam è charis ministris (e) dispensationem cuidam, quasi fratri, petentem, cum distulisset, ipsum candidatum ad se vocavit, exactaque pecunia, quantam is cum suffragatore suo pepigerat, sine mora ordinavit. Interpellanti mox ministro: *Alium tibi*, ait, *quære fratrem: hic, quem tuum putas, meus est*. Mulionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas defilisse, ut adeunti litigatori spatium moramque præberet: interrogavit, *quanti calceasset*, pactusque est lucris partem (f). Reprehendenti filio Tito, quod etiam urinæ vectigal commentus esset, pecuniam ex prima pensione (g) admovit ad nares, sciscitans *num odore offenderetur*: & illo negante, *Atqui*, inquit, *è lorio est*. Nuntiantis legatos (h), *decretam ei publice non mediocris summæ statuam colosseam*, jussit, *ut continuo ponerent*, cavam manum ostentans, & *paratam basim* dicens. Ac ne in metu quidem ac periculo mortis extremo abstinuit jocos. Nam cum inter cætera prodigia Mausoleum Cæsarum derepente patuisset (i), & stella in cælo crinita apparuisset: alterum ad (219) Juniam Calvinam è gente (k) Augusti pertinere dicebat: alterum ad Parthorum regem, qui capillatus esset. Prima quoque morbi accessione, *Ut*, inquit, *puto, Deus fio*.

Alia faceta dicta lucris causa.

Et in extremis vitæ.

CAP. XXIV. CONSULATU suo nono tentatus in Campania motiunculis levibus, ac protinus Urbe repetita (l), Curylias (m), ac Reatina rura, ubi æstivare quotannis solebat, petiit. Hæc, cum super urgentem valetudinem creber-

Vespasiani morbus.

(i) al. recta. (k) al. pristina. (l) al. *Cibiotatem*. al. *Cibiosantem*. (m) al. Favo. (n) al. viri. (o) al. De quo quidam urbanorum. (p) al. palacarum. (q) al. A secreto. (r) al. balneum. (s) al. & semper alias comissimus. (t) al. in quibus & hoc. (u) al. suo. (x) al. productæ. (y) al. quadraginta. (z) al. inferri. (a) al. irato. (b) alii τὸ maxime omittunt. (c) al. de Cerulo. (d) al. deflueret. (e) al. è Cæsaribus ministris. (f) al. pactus lucris partem. (g) al. passione. (h) al. Nuntiantibus legatis. (i) al. Nam cum inter cætera prodigia Mausoleum derepente patuisset. (k) al. ad Juliam Calvinam de gente &c. (l) al. protinusque Urbe repetita. (m) al. Cutilias.

(217) Μακρὰ βιβὰς) Hoc est: Vastum incedens, vibrans immanem hastam.

(218) ὦ Λάχης) Hoc est: O Laches, Laches, quandoque obieris rursum, ut ante, dicere Cerylus.

(219) Juniam Calvinam) Hæc soror fuit Syllani & Caji, natus Vitellii. Ab Agrippina Italia pulsa est, quam Nero post XI. annos, matre interempta, patriæ una cum illustribus viris foeminisque restituit, quo lenitatem ostenderet. De ea vid. TACIT. Annal. Lib. XII. cap. 4. & 8. Juliam lego interdum illam nominari in Julia gentis gloriam; at à Junia erant Syllani, quare vulgatam lectionem probandam censeo: De ea mentio facta est in JULIORUM PROSAPIA, quam in Præfatione hujus Tomi præfiximus. PATIN. loc. cit. pag. 401.

creberrimo frigidae aquae usu etiam intestina vitiafferet: nec eo minus muneribus imperatoribus ex consuetudine fungeretur, ut etiam legationes audiret cubans, alvo repente usque ad defectionem soluta, *Imperatorem*, ait, *stantem mori oportere*. Dumque consurgit, ac nititur, inter manus sublevantium exstinctus est, VIII (n) Kal. Julii: annum agens ætatis sexagesimum ac nonum, superque mensem ac diem septimum.

CAP. XXV. Convenit inter omnes, tam certum eum de sua suorumque genitura semi-

per fuisse, ut post assiduas in se conjurationes ausus sit affirmare Senatui, *aut filios sibi successuros, aut neminem*. Dicitur etiam vidisse quondam per quietem stateram in (o) media parte vestibuli Palatinæ domus positam examine æquo: cum in altera lance Claudius & Nero starent: in altera ipse ac filii. Nec res fellit, quando totidem annis, parique temporis spatio utrique imperaverunt.

Ac mors.
U. C. 831. P.
C. N. 79.

Vespasiani
prælagium de
filiorum suc-
cessionem.

C. SVETONII TRANQVILLI DE XII CÆSARIBUS LIBER XI.

TIT. FLAVIUS VESPASIANUS AUGUSTUS.

CAPUT I.

TITUS, cognomine paterno, (220) amor ac deliciae generis humani: tantum illi ad promerendam omnium voluntatem vel ingenii, vel artis, vel fortunæ superfuit: & quod difficillimum est, in imperio, quando privatus, atque etiam sub patre principe, ne odio quidem, nedum vituperatione publicâ caruit.

Cap. II. Natus est III. Kal. (p) Jan. insigni anno Cajanæ nece, prope Septizonium, fordidis ædibus, cubiculo vero perparvo, & obscuro: nam manet adhuc, & ostenditur. Educatûs in aula cum Britannico simul, ac paribus disciplinis, & apud eosdem magistros institutus. Quò quidem tempore, ajunt, metropiscopum à Narcisso Claudii liberto adhibitum, ut Britannicum inspiceret, constantissime affirmasse: *illum quidem nullo modo, ceterum Titum, qui tunc (q) prope adstabat, utique imperaturum*. Erant autem adeo familiares (r), ut de potione, qua Britannicus hausta periit, Titus quoque juxta cubans gustasse credatur gravique morbo afflictatus (s) diu. Quorum omnium mox memor, (221) statuari ei auream in Palatio posuit, & alteram ex ebone equestrem, quæ Circensi pompa hodieque (t) præfertur, dedicavit, profectusque est.

CAP. III. In puero statim corporis animique dotes exsplenduerunt, magis ac magis (u) deinceps per ætatis gradus: forma egregia, & cui non minus auctoritatis inesset quam gratiæ: præcipuum robur, quamquam neque procera statura (x), & ventre paullo projectiore: memoria (y) singularis, docilitas ad omnes fere tum belli, tum pacis artes. Armarum & equitandi peritissimus, Latine Græcæque, vel (z) in orando vel in fingendis poematibus promptus, & facilis ad extemporalityatem usque: sed ne mûsicæ quidem rudis, ut qui cantaret & psalleret jucunde scienterque. E pluribus comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis per ludum jocumque certantem, imitari chiographa quæcumque vidisset: ac sæpe profiteri (a) *se maximum falsarium esse potuisse*.

CAP. IV. Tribunus militum & in Germania & in Britannia meruit, summa industria, nec minore modestia & fama: sicut apparet statuarum (b) & imaginum ejus multitudine, ac titulis per utramque provinciam. Post stipendia, foro operam dedit, honestam magis quam assiduam. Eodemque tempore Arricidiam Tertullam patre (c) equite Rom. sed præfecto quondam prætorianarum cohortium, duxit uxorem, & in defunctæ locum (222) Marciam Furnillam (d) splendidi generis, cum qua,

Corporis animique dotes.

Militia ejus sagata togataque.

Uxores & liberi.

(n) al. VIII. (o) al. alii tō in omittunt. (p) al. IIII. Kal. (q) al. qui tum. (r) al. Erat autem adeo familiaris. (s) al. afflictus. (t) al. hodie quoque. (u) al. magisque ac magis. al. magisque deinceps. (x) al. statura procera. (y) al. memoriæ. (z) al. Latinæ Græcæque linguæ, vel &c. (a) al. ac profiteri sæpe. (b) al. ex statuarum. (c) al. Tertullo patre. (d) al. Furvillam.

(220) Amor ac deliciae generis humani. Quid superbis? Majestas Principes vix unquam deserit, sed ex iis nullus tantum adeptus est titulum; quantum omnium consensu Titus est consecutus. Quod exemplum Princeps quis sibi imitandum ducet, ut majestatem clementia temperet ac fulciat. Absit & absit longe à Principe Optimo tragica illa Caligulae vox, ederint, dum metuant. PATIN. loc. cit. pag. 403.

(221) Statuari ei auream. Vides familiaritatem quæ Britannicum inter & Titum intercesserat: hujusque erga illum optimè de se meritum gratum animum. Hinc tot statua illa posita: Sed & numos in ejus memoriam cudisse in promptu est suspicari, præsertim cum & ab aliis olim cufos toties restituerit, optimi Imp. indicium, quod supra ceteros Tito atque Trajano convenit. PATIN. loc. cit. pag. 404.

(222) Marciam Fulviam. Ita substituo pro FURNILLA, FURVILLA, aliisque corruptis; ut arbitror, nominibus, ex Codice antiquo, & interpretum fide; sed præcipue ex antiquo Numismate Tab. XLIX. num. 3. cui nihil refragari potest. Novi porro FURNIUM, FURNIAM, FURNILLAM, apud antiquos legi. PATIN. loc. cit. pag. 405.

Amor omnium erga Titum.

Titus ortus.

Et educatio.

Ejus familiaritas cum Britannico.

In bello Ju-
daico fortiter
se gerit.

qua, sublata filia, divortium fecit. Ex qua-
sturæ deinde honore legioni præpositus, Ta-
richæam & Gamalam urbes validissimas Judææ
in potestatem redegit: equo quadam acie sub
feminibus amisso, alteroque inscens, cujus
rector contra se (e) dimicans occubuerat.

Hierosoly-
mam expu-
gnat.

Imperator sa-
lutatur.

Redit in Ita-
liam.

Et Urbem.

Participem at-
que tutorem
Imperii agit.

CAP. V. Galba mox tenente Remp. mis-
sus ad gratulandum, quæqua iret, convertit
homines, quasi adoptionis gratia arcessere-
tur. Sed ubi turbari rursus cuncta sensit,
redit ex itinere: aditroque (223) Paphiæ Ve-
neris oraculo, dum de navigatione consulit,
etiam de imperii spe confirmatus est. Cujus
brevis compos, & ad perdomandam Judæam
relictus, novissima Hierosolymorum oppu-
gnatione XII. propugnatores totidem sagitta-
rum confecit ictibus: cepitque eam (f) natali
filiae suæ, tanto militum gaudio ac favore, ut
in gratulatione IMPERATOREM eum consa-
lutaverint: & subinde decedentem provincia
detinuerint, suppliciter nec non & minaciter
efflagitantes, aut remaneret (g), aut secum o-
mnes pariter abduceret. Unde nata suspicio
est, quasi desciscere (h) à patre, Orientisque re-
gnum sibi vindicare tentasset. Quam suspi-
cionem auxit, postquam Alexandriam pe-
tens, in consecrando apud Memphim bove
Apide (i) diadema gestavit, de more id qui-
dem (k) ritumque priscæ religionis; sed non
decerant qui sequius (l) interpretarentur. Qua-
re festinans in Italiam, cum Rhegium, dein
(m) Puteolos oneraria nave appulisset, Ro-
mam inde contendit expeditissimus, inopi-
nantique patri, velut arguens rumorum de se
temeritatem, *Veni, inquit, pater, veni.*

CAP. VI. Neque ex eo destitit participem,
atque etiam tutorem imperii agere. (224)
Triumphavit cum patre, censuramque gessit
una. Eidem collega & in tribunicia potesta-
te, & in septem consulatibus fuit. Recepta-

que ad se prope omnium officiorum cura,
cum patris nomine & epistolas ipse dictaret,
& edicta conscriberet, orationesque in Senatu
recitaret etiam quæstoris vice, præfecturam
quoque prætorii suscepit, numquam ad id
tempus, nisi ab equite Rom. administratam.
Egitque aliquanto incivilius & violentius: si-
quidem suspectissimum quemque sibi, sub-
missis qui per theatra & castra, quasi consen-
su ad pœnam deposcere(n), haud cunctan-
ter oppressit. In his A. Cæcinam consularem
virum, vocavit ad cœnam, ac vix dum tri-
clinio egressum, confodi iussit: fane urgente
discrimine, cum etiam chirographum ejus
præparatæ apud milites conjurationis (o) de-
prehendisset. Quibus rebus sicut in posterum
securitati satis cavit, ita ad præsens plurimum
contraxit invidiæ: ut non temere quis tam
adverso rumore, magisque invitis omnibus
transierit ad principatum.

CAP. VII. PRÆTER sævitiam, suspecta in
eo etiam luxuria erat, quod ad mediam no-
ctem comissiones cum profusissimo quoque
familiarium extenderet. Nec minus libido,
propter exoletorum & spadonum greges,
propterque insignem reginæ Beronices (p) a-
morem, cui etiam nuptias pollicitus fereba-
tur. Suspecta & rapacitas, quod consta-
bat in cognitionibus (q) patris nundinari præ-
mariarumque solitum. Denique propalam (r) a-
lium Neronem & opinabantur & prædica-
bant. At illi ea fama pro bono cessit, con-
versaque est in maximas laudes: neque ullo vi-
tio reperto (s), & contra virtutibus summis.
Convivia instituit jucunda magis quam pro-
fusa. Amicos elegit, quibus etiam post eum
principes, ut & sibi & Reip. necessariis, ac-
quieverunt, præcipueque sunt usi. (225) Be-
ronicen (t) statim ab Urbe dimisit, invitus
invitam. Quosdam à gratissimis delicatorem,
quam-

Sed aliquando
incivilius &
incautus.

Suspectam
Tito sævitiam,
Luxuria.

Libido.

Rapacitas.

Mutatio in
melius.

(e) al. circa se. (f) al. cepitque eam. (g) al. ut remaneret. (h) al. descisceret. (i) al. bo-
ve Api. (k) al. de more siquidem. al. de more is quidem. (l) al. secius. (m) al. deinde.
(n) al. deposcere(n). (o) al. concionis. (p) al. Beronices. (q) al. concionibus. (r)
al. Deinde propalam. (s) al. neque vitio ullo reperto. (t) al. Beronicen. al. præcipue-
que sumptam sibi Beronicen &c.

(223) Paphiæ Veneris oraculo) Illius frequens est mentio apud Veteres: Celebre fanum habet Veneris Paphos, in cujus quan-
dam aream non impluit, inquit PLINIUS Lib. II. c. 96. Cui sanguinem offundere vetitum, precibus & igne puro altaria
adolent, nec ullis imbris, quamquam in aperto, madescunt: nec fuerit longum initia religionis, templi situm, formam
Deæ, neque enim alibi sic habetur, paucis differere. Simulacrum Deæ non effigie humana, continuus orbis latiore initio
tenuem in ambitum, metæ modo exurgens, & ratio in obscuro, sicuti ex TACITO Lib. II. Histor. colligitur. Figuram
istius templi, areæ, Deæ videre mihi contigit in numis Drusi, Vespasiani, Trajani, Hadriani, Sabinae, Severi, Juliae, Ca-
racallæ, Geræ aliorumque Imp. è quibus Vespasiani numum Tab. XLIX. num. 4. apponendum censui. Qui plura de Ve-
nere Paphia desiderat, videat numos nostros areos pag. 80. vel ipsum TACITUM. PATIN. loc. cit. pag. 406.

(224) Triumphavit cum patre) Vespasiano provincia cum exercitu à Nerone oblata est, inquit SUETON. in Nerone cap. IV. cu-
jus opæ bellum adversus Judæos suscepit: Inchoatum vocatus ad Imperium commisit filio Tito: Res egregie peracta est Hie-
rosolymarum oppugnatione, quam & suis vulneribus nobiliorem sibi gloriorem Titus reddidit. Ideo merito trium-
phavit cum Patre, dicatis utrisque numismatibus, communem eorum gloriam asserentibus. De celeberrimo triumpho Ju-
daico mira scripsit JOSEPHUS de bell. Jud. Lib. VII. cap. 16. è quo præcipue excerpimus, quæ ad interpretationem numo-
rum ex ære mediocri faciebant pag. 147. Hinc arcus ille Titi superbissimus quem in Urbe nuper vidimus. Titi triumphum
exhibet numus Tab. L. num. 1. Arcum vero Icon Tom. II. Scriptor. Rer. Rom. pag. 335. Hic prætermittere non possum
inscriptionem antiquam in Circo, superiori sæculo repertam, quam BOISSARDUS supplevit, GRUTERUSQUE pag. 244.
adeo marmor istud hunc SUETONII locum explicat.

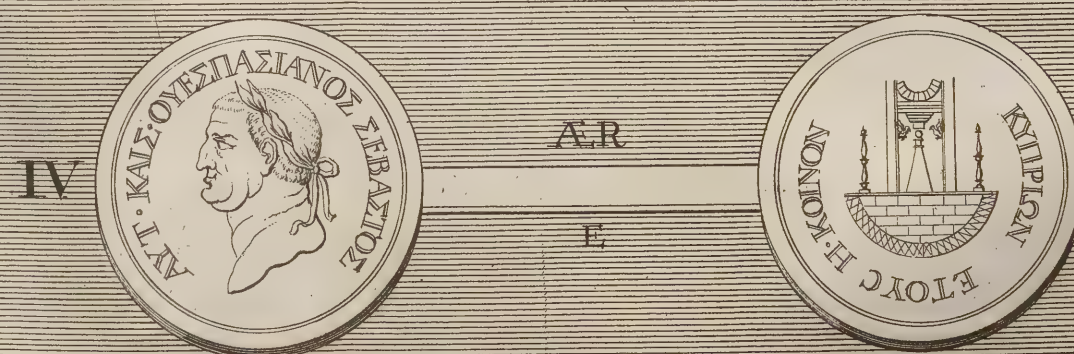
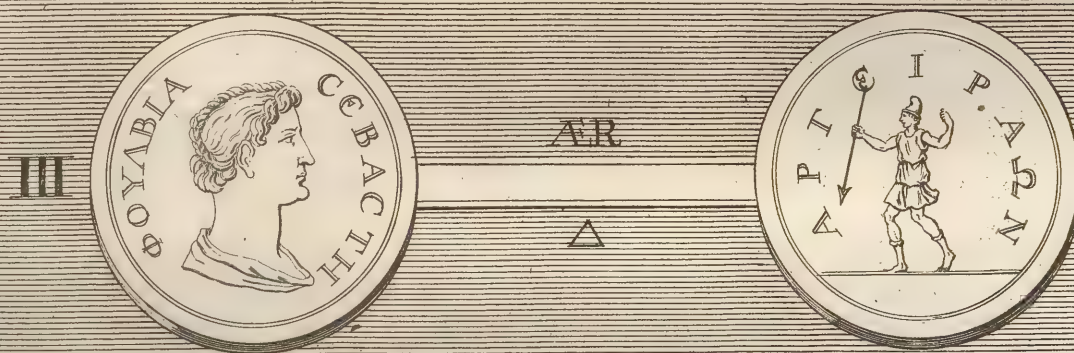
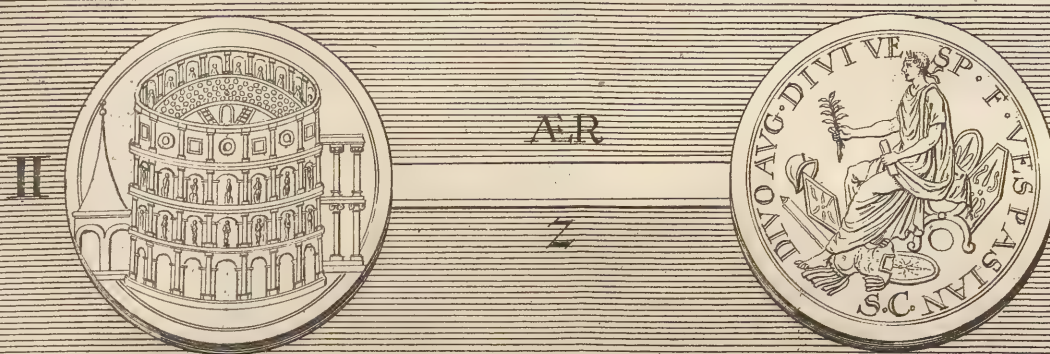
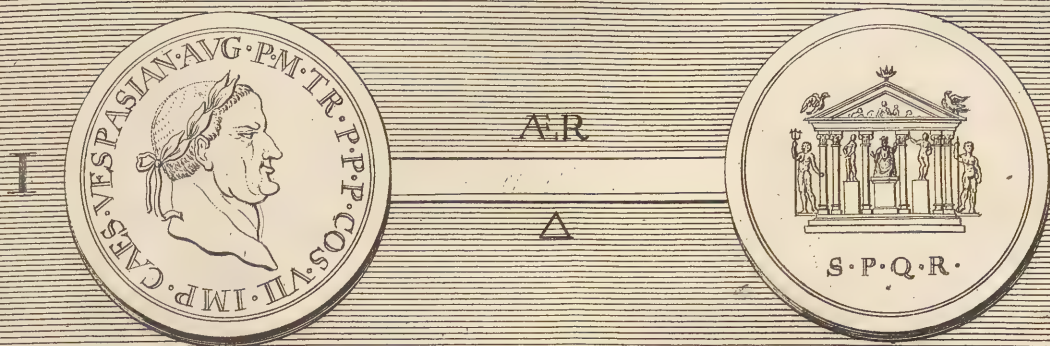
IMP. TITO CÆSARI DIVI VESPASIANI F.
VESPASIANO AUG. PONTIFICI MAXIMO
TRIB. POT. X. IMP. XXII. COS. VIII. P. P.
PRINCIPI SUO

S. P. Q. R.

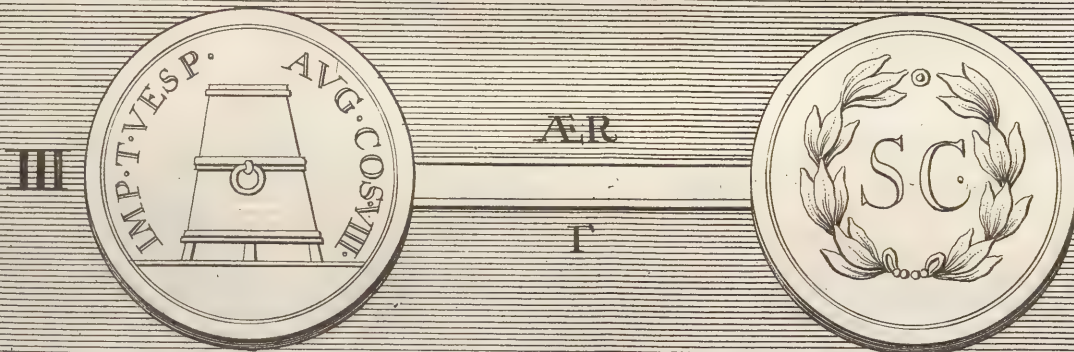
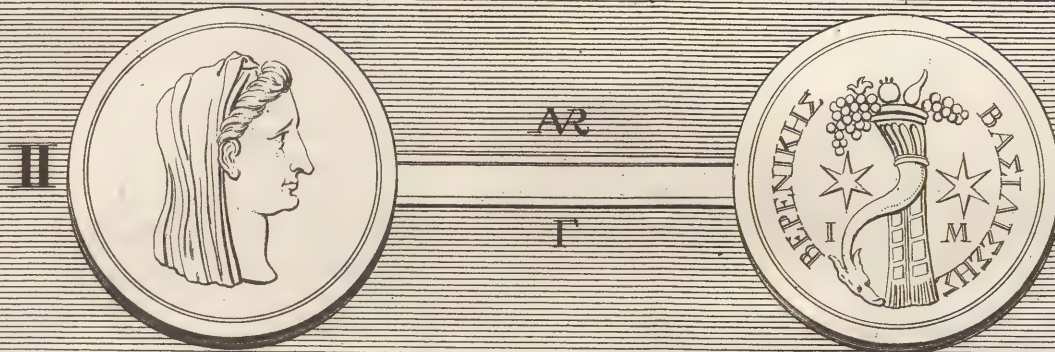
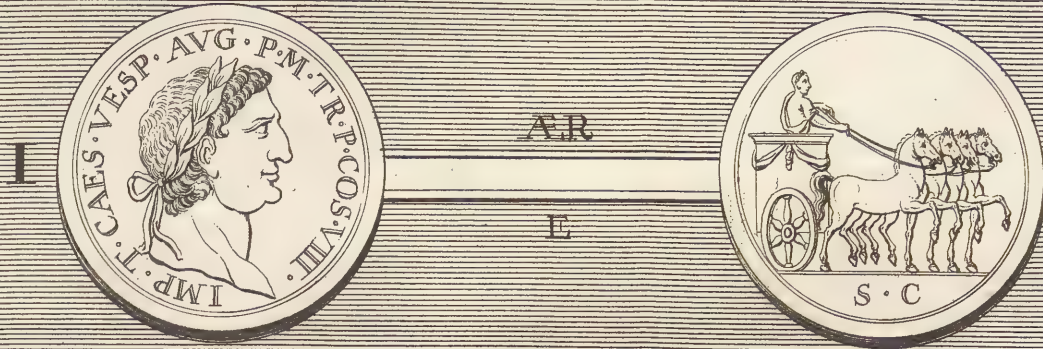
QUOD PRÆCEPTIS PATRIS CONSILIIQUE ET
AUSPICIS GENTEM JUDÆORUM DOMUIT ET
URBEM HIEROSOLYMAM OMNIBUS ANTE SE
DUCIBUS REGIBUS GENTIBUSQUE AUT FRUSTRA
PETITAM AUT OMNINO INTENTATAM DELEVIT.

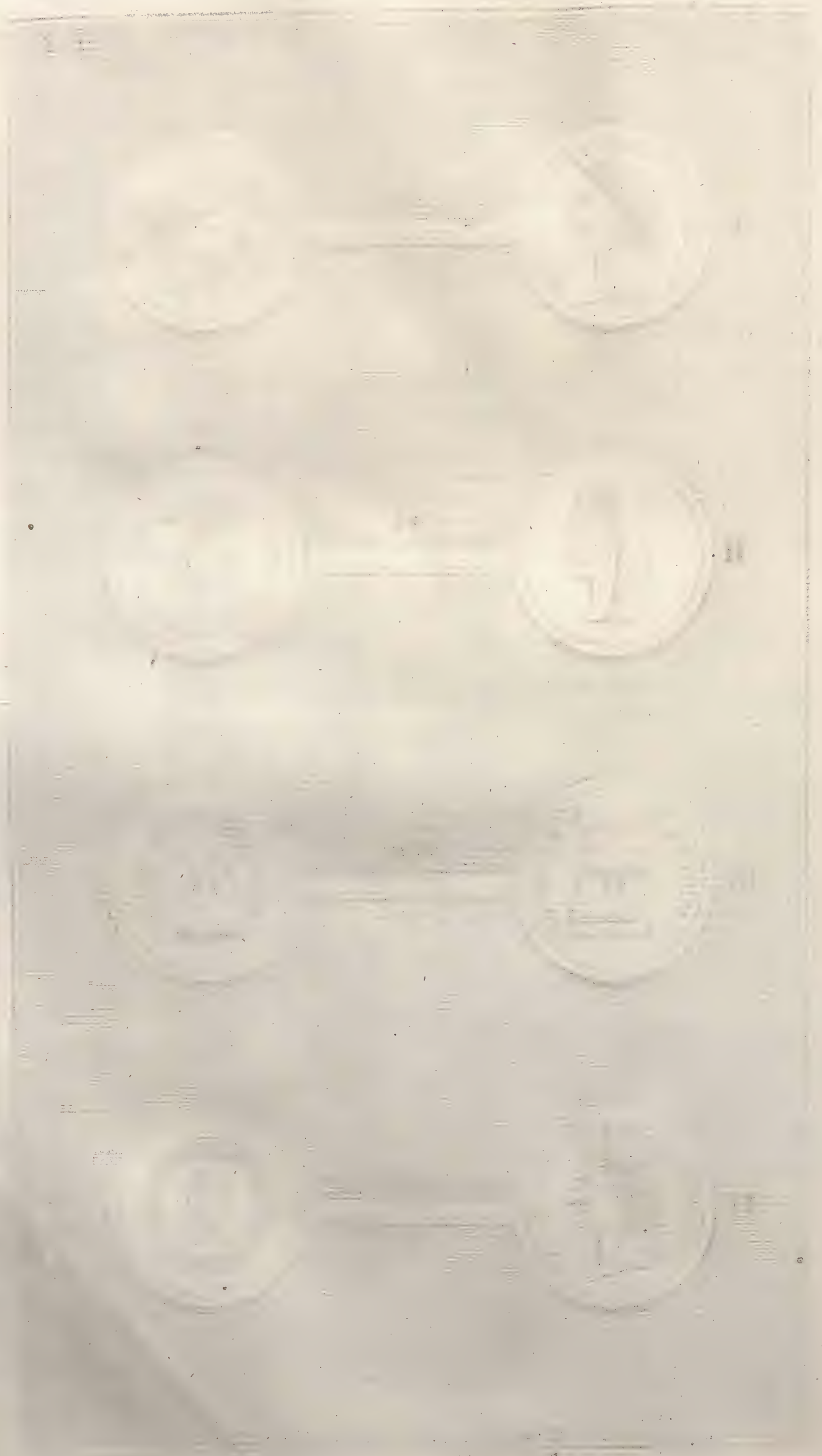
PATIN. loc. cit. pag. 407.

(225) Beronicen) Longum esset Beronices omnes enumerare; Beronice apud JUSTINUM Lib. XXXVI. Cap. IV. pag. 683. T. II.
Scriptor. Rer. Rom. legitur; Bernice apud JOSEPHUM Lib. XX. Antiquit. Judaic. Restituitur nomen hoc numismate Tab. L.
num.

*Tab. I.
ad pagg. 116. 117.
118.*

quamquam tam artifices saltationis, ut mox scenam tenuerint, non modo fovere prolixius, sed spectare omnino in publico cœtu superfedit (u). Nulli civium quidquam ademit: abstinuit alieno, ut si quis umquam: ac ne concessas quidem ac solitas collationes recepit. Et tamen nemine ante se munificentia minor. (226) Amphitheatro dedicato, thermisque juxta celeriter (x) exstructis, (227) munus edidit apparatissimum largissimumque. Dedit & navale prælium in veteri naumachia. Ibidem & gladiatores: atque uno die quæque millia omne genus ferarum.

Titi benevolentia erga omnes homines mirabilis.

CAP. VIII. NATURA autem benevolentissimus, cum ex instituto Tiberii omnes dehinc Cæsares beneficia à superioribus concessa principibus, aliter rata non haberent, quam si eadem iisdem & ipsi dedissent: primus præterita omnia uno confirmavit edicto, nec à se peri passus est. In cæteris vero desideris omnium hominum obstinatissime tenuit, ne quem sine spe dimitteret. Quin & admonentibus domesticis, quasi plura polliceretur, quam præstare posset: Non oportere, ait, quemquam à sermone principis tristem discedere. Atque etiam recordatus quondam super cœnam, quod nihil cuiquam toto die præstitisset, memorabilem illam meritoque laudatam vocem edidit: AMICI, DIEM PERDIDI (y). Populum in primis universum tanta per omnes occasiones comitate tractavit, ut proposito gladiatorio munere, non ad suum, sed ad spectantium arbitrium editurum se professus sit. Et plane ita fecit. Nam neque negavit quid-

quam petentibus, & ut quæ vellent, peterent. ultro adhortatus est. Quin & studium armaturæ Threcum (z) præ se ferens, sæpe cum populo & voce, & gestu, ut fautor, cavillatus est: verum maiestate salva, nec minus æquitate. Ne quid popularitatis prætermitteret, nonnumquam (228) in thermis suis, admissa plebe, lavit. Quædam sub eo fortuita ac tristia acciderunt: ut conflagratio Vesevi (a) montis in Campania: & incendium Romæ, per triduum, totidemque noctes: item pestilentia quanta non temere alias. In his tor adversis, ac talibus, non modo principis sollicitudinem; sed & parentis affectum unicuique præstitit: nunc consolando per edicta, nunc opitulando, quatenus suppeteret facultas. Curatores restituendæ Campaniæ è consularium numero sorte duxit. (229) Bona oppressorum in Vesevo (b), quorum heredes non exstabant, restitutioni afflictatum civitatum attribuit. Urbis incendio nihil nisi sibi publice periisse testatus, cuncta prætoriorum suorum ornamenta operibus, ac templis destinavit: præposuitque complures ex equestri ordine, quo quæque maturius peragerentur. Medendæ valetudini leniendisque morbis, nullam divinam humanamque opem non adhibuit, inquisito omni (c) sacrificiorum remediumque genere. Inter adversa temporum, & delatores mandatoresque erant ex licentia veteri. Hos assidue in foro flagellis ac fustibus cæfos, ac novissime traductos per Amphitheatri harenam, partim subjici (d), ac vænire imperavit: partim in asperrimas insularum

Fortuita ac tristia quæ sub Tito acciderunt.

P 3

(u) al. spectare omnino in publico superfedit. (x) al. celebriter. (y) al. AMICI, HODIE DIEM PERDIDI. (z) al. Thracum. (a) al. Vescui. (b) al. Vescuo. (c) al. omnium. (d) al. subjici in fevos &c.

num. 2. uxoris Ptolemæi Lagi, quos conjuges numi lapidesque ΘΕΟΥΣ ΣΩΤΗΡΑΣ nominant, parentes ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ Ptolemæi Philadelphi & Arsinoës. Edidit Cl. LEO ALLATIUS monumentum Adulitanum, cujus initium & hic apponam, cum Plinii locum Lib. III. transcripsero. Berenice reginæ topasium primum oblatam mire placuisse, & inde factam statuam Arsinoæ Ptolemæi Philadelphi uxori quatuor cubitorum, sacratam in delubro, quod aureum cognominabatur. ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΣ ΤΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΑΡΣΙΝΟΗΣ ΒΕΡΕΝΙΚΗΣ : ΘΕΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΠΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΘΕΩΝ ΣΩΤΗΡΩΝ ΑΠΟΓΟΝΟΣ. PATIN. loc. cit. pag. 409.

(226) Amphitheatro dedicato) Diximus de hoc supra pag. 112 num. 215.
(227) Munus edidit apparatissimum) Congiarii hujus splendidissimi testis esto numulus cimeliarchii mei Tab. L. num. 3. indicans Titi Consulatum VIII. quo Meta absoluta, Amphitheatrum dedicatum, Congiariumque P. R. distributum fuit A.U.C. 833. p. C. N. 81. Quod ultimum & sequens Inscriptio Romæ in hortis Palatinis inventa corroborat:

IMP. T. CÆSAR DIVI F.
VESPASIANO AUG.
PLEBS URBANA
QUÆ FRUMENTUM
PUBLICUM ACCEPIT
ET TRIBUS.

Dn. de KLETTENBERG.

(228) In thermis suis, admissa plebe, lavit) In eo superbissimo labro superiori sæculo in thermis Titi effosso, unde in hortos collium Vaticanarum, quos ob prospectus amœnitatem Belvedere vulgo vocant translatus est. Amplissimum est, ex marmore Pario viridi variegato, & diaphano, mischium nuncupant, quod in eo mixti sint malachitæ, sardoniches, agathites, cristallus, chalcedonicus, amethystus, cyanus, aliæque gemmæ quibus pretium refertur nequit. Dignum vas profecto in quo tantus Imperator lavaretur. Thermas autem Titi ejusque palatium statuunt in hortis D. Petri in vinculis; juxta in quas reperta est A. C. MDVI. absolutissima illa Laocoontis statua, de qua sic PLINIUS Lib. XXXVI. cap. 5. Sicut in Laocoonte, qui est in Titi Imperatoris domo, opus omnibus & pictura & statuaria artis præferendum: ingentes ruinæ ædificii magnificentiam etiamnum denotant. Usus thermarum frequentissimum fuisse apud Romanos nemo nescit, non modo religionis causa, lavabant enim ante rem sacram, sed valetudinis & conservandæ & restituendæ, ut passim docet GALENUS noster, præcipue Lib. III. de Sanit. tuenda & Θεραπευτικῆς, Cap. X. Tres cellas habebant præcipuas, prima Sudatorium à SENECA nuncupabatur, à DIONE ΠΥΡΙΑΤΗΡΙΟΝ, in qua sicco calore sudorem eliciebant. In altera labrum erat constitutum aqua tepida repletum, lavando corpori. Tertia frigidaria dicebatur, in qua & frigida se abstergebant, & strigilibus, quidquid fordidum supererat, mundabant. Unctioni deinde dabant operam oleis scilicet pretiosioribus in guttis gestari solitis, Rhodino, Cyprino, Myrrhino aliisque à GALENO, THEOPHRASTO, DIOSCORIDE, fuscis commemoratis. Quo revocatur hæc PLINII Lib. XXII. cap. 24. narratiuncula: Centesimum annum excedentem Pollionem Romulum Divus Augustus hospes interrogavit, quam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset, at ille respondit, intus mulso, foris oleo. Quo superbia thermarum solitusque lavandi mos innoscat, labri figuram, cujus formæ multa Romæ vidit PATINUS ex BOISSARDO in suo SÜETONIO pag. 411. palam fecit, nos vero consulto hic o-mittimus. PATIN. loc. cit. pag. 410. & 411.

(229) Bona oppressorum in Vesevo restitutioni afflictatum civitatum attribuit) Munificentiam certe maximam, sed cujus in numismatibus nullum exstat monumentum. Montem in averis Titi numis sculptum ex hoc Auctoris nostri loco interpretati sunt de

rum avehi. Utque etiam familia quandoque auferros perpetuo coërceret, veruit inter cetera, de eadem re pluribus legibus agi, quæ rive de cuiusquam defunctorum statu, ultra certos annos.

Titus Pontifi-
catum maxi-
mum sumit,
ut servet ma-
nus puras,
fidemque
præstat.

**Titielementia
in infidiato-
res.**

In fratrem in-
fidiantem sibi.

CAP. IX. PONTIFICATUM maximum ideo se professus accipere, ut puras servaret manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cuiusquam necis, nec conscius, quamvis interdum ulciscendi causa non deesset: sed *perituum se potius, quam perdituum (e)* adiurans. Duos patricii generis convictos in affectatione imperii, nihil amplius quam *ut desisterent* monuit, dicens *Principatum fato dari*: si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum: & confestim quidem ad alterius matrem, quæ procul aberat, cursores suos misit, qui anxie filium salvum nuntiarent. Cæterum ipsos non solum familiari coenæ adhibuit, sed & insequenti die gladiatorum spectaculo circa se ex industria collocatis, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexerit. Dicitur etiam cognita utriusque genitura, *imminere ambobus periculum* affirmasse, verum *quandoque & ab alio: (f)* sicut evenit. Fratrem insidiari sibi non desinentem, sed pæne ex professo sollicitantem exercitus, meditantem fugam, nec occidere, neque sepone, ac ne in minore quidem honore habere sustinuit: sed ut à primo Imperii die, consortem successoremque testari perseveravit, nonnumquam secreto lacrymis & precibus orans, *ut tandem mutuo erga se animo vellet esse.*

CAP. X. INTER hæc morte præventus est, majore hominum damno quam suo. Spectaculis absolutis, in quorum sine populo coram ubertim fleverat. Sabinos petit aliquanto tristior: quod sacrificanti hostia aufugerat, quodque tempestate serena tonuerat. Deinde ad primam statim mansionem febrim nactus, cum inde lectica transferretur, suspexisse dicitur dimotis plagulis (g) cælum, multumque conquestus, *Eripi sibi vitam immerenti: neque enim exstare ullum suum factum penitendum, excepto dumtaxat uno.* Id quale fuerit, neque ipse tunc prodidit, neque cuiquam facile succurrit (h). Quidam opinantur, consuetudinem recordatum quam cum fratris uxore habuerit. Sed nullam habuisse persancte Domitia jurabat: haud negatura, si qua omnino fuisset, immo etiam gloriatura: quod illi promptissimum erat in omnibus probris.

CAP. XI. Excessit in eadem qua pater, vil-
la: Idibus Septembris, post biennium, ac
mensēs duos, diesque xx. quam successerat
patri, altero & quadragesimo ætatis anno.
Quod ut palam factum est, non secus atque
in domestico luctu mœrentibus publice cun-
ctis, Senatus prius quam edicto convocaretur,
ad curiam concurrit (i): obferatisque ad-
huc foribus, deinde apertis, tantas mor-
tuo gratias egit, laudesque congestit,
quantas ne vivo quidem um-
quam, atque præ-
fenti.

C. SÜETONII TRANQVILLI
DE XII. CÆSARIBVS
LIBER XII.

T. FLAVIUS DOMITIANUS.

CAPUT I.

Domitiani or-
tus.

DOMITIANUS natus est ix. Kal. Novembris, patre Cos. designato, inituroque mense insequenti honorem, regione Urbis sexta, ad Malum Pu-

nicum, domo, quam postea in templum gen-
tis Flaviæ convertit. Pubertatis ac primæ ad-
olescentiæ tempora (*k*) tanta inopia, tantaque
infamia gessisse (*l*) fertur, ut nullum vas ar-
genteum in usu haberet. Satisque constat,
Clodium Pollionem prætorium virum, in
quem

(e) al. *puniturum*. (f) al. *affirmasse*, *venturum quandoque & ab alio*. (g) al. *pallulis*. al. *paludamentis*. (h) al. *fuccurrat*. (i) al. *cucurrit*. (k) al. *tempus*. (l) al. *egisse*.

de Vesevo, qui profus de Argæo intelligendus est. Præter quod enim nihil Vesevum declaret, plures possideo Imp. Roman. numos monte signatos, cum hac inscriptione, ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ, addito interdum ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ nomine. Et quod rem extra controversiam ponit, sic inscriptus reperitur ille mons, in numo Veri apud Reginam incomparabilem, ΑΡΓΑΙΩ ΕΤ. Β. Concedantur ergo omnes illi Argæo monti in Cappadocia, ad quem condita est Cæsarea, ἡ πρὸς τῷ ΑΡΓΕΙΩ καίσαρεια legitur apud SOZOMENUM Lib. V. cap. 4. & expressius πρὸς τῷ ΑΡΓΑΙΩ ὄρει. Sic apud PLINIUM Lib. VI. cap. 3. Et sub monte Argæo Mazaca, quæ nunc Cæsarea nominatur, Eadem fere STRABO Lib. XII. cum Argæum omnium altissimum montem nominat. Potuissæd ad illustrandum argumentum eos proferre numos, qui montem Argæum referunt sub diversis Imperatoribus, à quorum & sculptura & recensione jam mihi tempero, id modo liceat nunc indicare, numum in magnificentiſſimo quodam cimeliarchio servari, monte signatum cum Othonis nomine, quem Titum sed suppositiõe referre certum est, non quidem Vesevi, sed Argæi typo insignitum, addita frequenti hac Epigraphe ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΕΤ - - - PATIN. loc. cit. pag. 412.

quem est poema Neronis, quod inscribitur *Lusio* (m), chirographum ejus conservasse, & nonnumquam protulisse, noctem sibi pollicentis: nec defuerunt, qui affirmarent corruptum Domitianum, & (n) à Nerva succedere mox suo. Bello Vitelliano confugit in Capitolium, cum patruo Sabino, ac parte praesentium copiarum: sed irrumpentibus adversariis, & ardente templo, apud aedituum clam pernoctavit: ac mane (230) Isiaci celatus habitu, inter (o) sacrificulos vanæ superstitionis, (p) cum se trans Tiberim ad condiscipuli sui matrem comite uno contulisset, ita latuit, ut scrutantibus qui vestigia subsecuti erant, deprehendi non potuerit. Post victoriam demum progressus, & CESAR consulatus honorem præturae urbanae consulari (q) potestate suscepit titulo tenus, quam jurisdictionem ad collegam proximum transtulit. (r) Cæterum omnem vim dominationis tam licenter exercuit, ut jam tum, qualis futurus esset, ostenderet. Ne exsequar singula, contrectatis multorum uxoribus, Domitiam Longinam Aelio Lamiae nuptam, etiam in matrimonium abduxit: atque uno die super viginti urbana officia atque peregrina distribuit, mirari se Vespasiano dictitante, quod successorem non sibi mitteret.

CAP. II. (231) Expeditionem quoque in Galliam, Germaniasque, neque necessariam, & dissuadentibus paternis amicis, inchoavit: tantum ut fratri se & operibus (s) & dignatione adaequaret. Ob hæc correptus, quo magis ætatis & conditionis (t) admoneretur, habitabat cum patre una, fellamque ejus ac fratris, quoties prodirent, lætica sequebatur, ac triumphum utriusque Judaicum equo albo comitatus est. In sex consulatibus nonnisi unum ordinarium gessit: eumque cedente & suffragante fratre. Simulavit & ipse mire modestiam, in primisque poeticae studium, tam infuerum antea sibi, quam postea spreum & abjectum: recitavitque etiam publice. Nec tamen eo fecius, cum Vologesus Parthorum rex auxilia adversus Alanos, ducemque alte-

rum ex Vespasiani liberis depoposcisset, omni ope contendit, ut ipse potissimum mitteretur. Et quia discussa res est, alios Orientis Reges, ut idem postularent, donis ac pollicitationibus sollicitare tentavit. Patre defuncto, diu cunctatus, an duplum donativum militi offerret (u), numquam jactare dubitavit, *relictum se participem* (x) Imperii, sed fraudem testamenti adhibitam. Neque cessavit ex eo insidias fratri clam palamque: quoad correptum gravi valetudine, prius quam plane efflaret animam, pro mortuo deserui jussit: defunctumque nullo præterquam consecrationis honore dignatus, sæpe etiam carpsit obliquis orationibus & edictis.

CAP. III. INTER initia principatus, quotidie secretum sibi horarium (y) fumere solebat: nec quidquam amplius quam muscas capere, ac stylo præacuto configere: ut cui-dam interroganti, *esset ne quis intus cum Cæsare*, non absurde responsum sit à Vibio Crispo, *ne musca quidem*. Deinde (232) uxorem (z) Domitiam, ex qua in secundo suo consulatu filium tulerat, alteroque anno à consulatu filiam, AUGUSTAM eandem (a) Paridis histriionis amore deperditam, repudiavit: intraque breve tempus impatiens dissidii, quasi efflagitante populo, reduxit. Circa administrationem Imperii (b) aliquamdiu se varium præstitit: mistura quoque (c) æquabili vitiorum atque virtutum, donec virtutes quoque in vitia deflexit: quantum conjectare licet, super ingenii naturam, inopia rapax, metu sævus.

CAP. IV. SPECTACULA assidue magnifica & sumptuosa edidit: non in Amphitheatro modo, verum & in Circo: ubi præter solennes bigarum quadrigarumque cursus, prælium duplex etiam equestre ac pedestre commisit: at (d) in Amphitheatro navale quoque. Nam venationes, gladiatoresque & noctibus ad lych-nuchos (e): nec virorum modo pugnas, sed & foeminarum. Præterea quæstoriis muneribus, quæ olim omissa revocarat (f), ita semper interfuit, ut populo potestatem faceret, bina paria è suo ludo postulandi, quæ novissima

Domitianus insidias fratri struit.

Ejus secretum horarium inter initia principatus.

Domitiani uxor Domitia.

Domitianus qualis in administratione Imperii.

Domitiani spectacula magnifica & sumptuosa.

Quæstoria munera revocat & spectacula.

(m) al. *Lutio*. (n) alii τὸ & omittunt. (o) al. interque. (p) al. uterque sacrificulos variæ superstitionis. (q) al. cum consulari. (r) al. quum. . . . transtulisset. (s) al. & opibus. (t) al. Ob hoc correptus, quo magis & ætatis & conditionis. (u) al. donaret. (x) al. *Principem*. (y) al. horarum. (z) al. uxorem suam. (a) al. alteroque anno consalutaverat ut AUGUSTAM, eandem &c. (b) al. Circa administrationem autem Imperii. (c) alii τὸ quoque omittunt. (d) al. atque. (e) al. lychnos. (f) al. revocaverat.

(230) Isiaci celatus habitu) Hinc Domitiani erga Isidem religio, quam superstitionem verius dixeris, ex raro numo Tab. L. num. 4. manifesta, quem nuper Cl. OBRECHTUS perdocte explicuit. Sacrigerulus Isiachus, inquit, veste prope muliebri, galero calvitium regente, quod proprium erat Sacerdotum gestamen, navi insidet, cujus usum prima Isis invenit. Perseæ fructum tenet Deæ Isidi consecratum, ut docet PLUTARCHUS de Isid. & Osir. quo revocari etiam debet corona ex Perseæ. Crucem gestat vitæ venturæ apud Ægyptios symbolum, ex RUFFINO Hist. Eccles. Lib. XXIX. Ad cujus illustrationem mire faciunt hæc verba ex SUIDA, voce *σαυρός*. *Ἐπὶ Θεοδοσίῳ τῷ μεγάλῳ βασιλεὺς καθαιρουμένων τῶν Ἑλληνικῶν ἱερῶν εὐρέθησαν ἐν τῷ τῷ Σαραπίδος νέῳ ἱερογλυφικὰ γράμματα, σαυρὲ ἔχοντα τύπας, ἀπὲρ Θεοτάμνοι οἱ ἐξ Ἑλλήνων χριστιανιστῆς ἔφασαν σημαίνειν τὸν ΣΤΑΥΡΟΝ παρὰ τοῖς ἱερογλυφικὰ γινώσκουσιν γράμματα* ZORN EΠΕΡΧΟΜΕΝΗΝ. Hoc est: Theodosio magno imperante, cum fana Gentilium diruerentur, inventa sunt in Serapidis templo hieroglyphicæ litteræ habentes CRUCIS formam; quas videntes Græci, qui Christo additi jam erant, CRUCEM apud peritos hieroglyphicarum notarum aiebant significare VITAM VENTURAM. PATIN. loc. cit. pag. 416.

(231) Expeditionem in Galliam Germaniasque) Assentiunt numi innumeri ex omni metallo, & quibus tres ex ære magno Tab. LI. num. 1, 2, & 3. apponendos selegimus. De Dacis Cattisque duplicem triumphum egit, inquit EUTROPIUS Lib. VII. cap. XV. Tom. II. Scriptor. Rer. Rom. pag. 189. Post SUETONIUS cap. VI. De Sarmatis solam lauream usurpavit. Scribit etiam Autor noster Cap. XIII. Post duos triumphos GERMANICI nomen assumpsisse, quod quidem in numis legitur. Deinde quo gloriam adangeret, Germanici nomine assumpto Septembrem mensem GERMANICUM transnominavit. Quo sensu singulos menses suis cognominibus nuncupare frustra tentasse Commodum Imperatorem scribit CAPITOLINUS in Vita Commodi Cap. XI. Tom. II. Scriptor. Rer. Rom. pag. 307.

(232) Uxorem suam Domitiam) Ea cernitur in numis omnis metalli. Græcos aliquot vulgavimus inter æreos nostros pag. 169. atque perrarum unum in Thesauris pag. 153. Argenteos quinque inspicias Tab. LI. num. 4, 5, 6, 7, 8. eximia raritatis. Conspicitur hæc in maximo cum amicis libertisque intimis, ut docet Autor noster infra cap. XIV. PATIN. loc. cit. pag. 419.

Spectaculum
gladiatorumNavales pu-
gnæ.Ludi sæcula-
res.Quinquenna-
le certamen
Capitolinum
triplex.Quinquatria
Minervæ cele-
brata.Domitiani li-
beralitas erga
populum.Senatum &
equites.Domitiani o-
pera publica
vel restituta,
vel nova fa-
cta.

aulico apparatu induceret. Ac per omne gla-
diatorum spectaculum ante pedes ejus stabat
(g) puerulus coccinatus, parvo portentoso-
que (h) capite, cum quo plurimum fabulaba-
tur, nonnumquam serio. Auditus est certe:
dum ex eo quærit, *ecquid sciret cur sibi visum
esset ordinatione proxima Ægypto præficere Me-
tium Rufum*. Edidit navales pugnas pæne ju-
starum classium, effosso, & circumstructo (i)
juxta Tiberim lacu: atque inter maximos im-
bres perspectavit (k) (233) Fecit & ludos
sæculares: computata ratione temporum ab
anno (l), non quo Claudius proxime, sed
quo olim Augustus ediderat. In his Circen-
sium die, quo facilius centum missus perage-
rentur, singulos à septenis spatiis ad quina
corrupuit. Instituit & quinquennale certa-
men, Capitolino Jovi triplex, musicum, e-
questre, gymnicum, & aliquanto plurimum
quam nunc est, coronarum. Certabant etiam
& prosa oratione Græce Latineque: ac præ-
ter citharædos chorocitharistæ quoque, &
psillocitharistæ (m). In stadio vero cursu etiam
virgines. Certamini præfedit crepidatus, pur-
pureaque amictus toga græcanica (n), capite
gestans coronam auream cum effigie Jovis, ac
Junonis, Minervæque: assidentibus Diali sa-
cerdote, & collegio Flavialium pari habitu:
nisi quod illorum coronis inerat & ipsius ima-
go. Celebrabat & in Albano quotannis quin-
quatria Minervæ, cui collegium instituerat:
ex quo sorte ducti magisterio fungerentur, e-
derentque (o) eximias venationes, & sceni-
cos ludos, superque oratorum ac poetarum
certamina (234). Congiarium populo num-
morum trecentorum (p) rer dedit: atque in-
ter spectacula muneris, largissimum epulum.
Septimontiali sacro (q) quidem Senatui E-
quitique panariis, plebi sportellis cum opso-
nio distributis, initium vescendi primus fecit:
dieque proximo omne genus missilia (r) spar-
sit: & quia pars major intra popularia (s) de-
ciderat, quinquagenas tesseras in singulos
cuneos equestris ac senatorii ordinis pronun-
tiavit.

CAP. V. Plurima & amplissima opera in-
cendio absumpta restituit: in queis & Capi-
tolium, quod rursus arserat: sed omnia sub
titulo tantum suo, ac sine ulla pristini aucto-
ris memoria. Novam autem (235) excitavit
ædem in Capitolio custodi Jovi, & forum
quod nunc Nervæ vocatur. Item Flaviæ tem-
plum gentis, & Stadium, & Odeum, (t) &
Naumachiam: è cujus postea lapide maximus
Circus, deustis utrimque lateribus, exstru-
ctus est.

(g) al. ante pedes ei stabat. (h) al. portentoso parvoque. (i) al. circumducto. (k) al. pro-
spectavit. (l) al. ad annum. (m) al. psillocitharistæ. (n) al. Germanica. (o) al. redde-
rentque. (p) al. trecentorum. (q) al. sacrorum. al. Septimontiali sacrorum quidem die.
(r) al. omne genus rerum missilia. (s) al. inter popularia. (t) al. Odium. (u) al. Oppio.
(x) al. quondam. (y) al. militesque. (z) al. militare. (a) al. ad aureos ternos. (b) al. se
semper persuasoriis.

CAP. VI. EXPEDITIONES partim sponte su-
cepit, partim necessario. Sponte in Catos,
necessario unam in Sarmatas, legione cum le-
gato simul cæsa. In Dacos duas, primam
Appio (u) Sabino consulari oppresso, secun-
dam Cornelio Fusco præfecto cohortium
prætorianarum, cui belli summam commise-
rat. De Cartis Dacisque post varia prælia du-
plicem triumphum egit. De Sarmatis lauream
modo Capitolino Jovi retulit. Bellum civile
motum à L. Antonio, superioris Germaniæ
præsidente confecit absens, felicitate mira, cum
ipsa dimicationis hora resolutus repente Rhe-
nus transiret ad Antonium copias barbaro-
rum inhibuisset. De qua victoria præfagiis
prius quam nuntiis comperit. Siquidem
ipso, quo dimicatum erat, die, statuam ejus
Romæ insignis aquila circumplexa, pennis
clangores lætissimos edidit: pauloque post
occisum Antonium adeo vulgatum est, ut ca-
put quoque ejus apportatum vidisse se pleri-
que contenderent.

CAP. VII. MULTA etiam in communi re-
rum usu novavit. Sportulas publicas sustu-
lit, revocata cænarum rectarum consuetudi-
ne. Duas Circensibus gregum factiones au-
rati purpureique panni ad quatuor pristinas
addidit. Interdixit histrionibus scenam, intra
domum quidem exercendi artem jure conce-
so. Castrari mares vetuit. Spadonum, qui
residui apud mangones erant, pretia modera-
tus est. Ad summam quandam (x) ubertatem
vini, frumenti vero inopiam, existimans ni-
mio vinearum studio negligi arva, edixit,
*Ne quis in Italia novellaret, utque in provinciis
vineta succiderentur, relicta, uti plurimum, di-
midia parte: nec exsequi rem perseveravit.*
Quædam ex maximis officiis inter libertinos
equitesque (y) Rom. communicavit. Gemi-
nari legionum castra prohibuit, nec plus quam
mille nummos à quoquam ad signa deponi,
quod L. Antonius apud duarum legionum hi-
berna, res novas moliens, fiduciam cepisse
etiam ex depositorum summa videbatur. Ad-
didit & quartum stipendium militi (z) aureos
ternos (a).

CAP. VIII. Jus diligenter & industrie dixit.
Plerumque & in foro pro tribunali extra or-
dinem ambitiosas centumvirorum sententias
rescivit. Recuperatores, ne se perfusoriis (b)
assertionibus accommodarent, idemridem ad-
monuit. Nummarios judices cum suo quem-
que consilio notavit. Auctor & Tribunis ple-
bis fuit, Ædilem sordidum repetundarum ac-
cusandi, judicesque in eum à Senatu petendi.
Magistratibus quoque urbicis, provinciarum-

Magistratus
urbicos &
que

(233) Fecit & ludos sæculares) Abunde scripsimus de istis ludis, cum numos æreos interpretati sumus pag. 158. Exstant &
plures alii ex omni metallo, diversisque typis. Duos habes Tab. LI. num. 8. & 9. ex ære magno, quorum prior SUFFIMENTA
Popula Data, alter FRUGUM ACCEPTIONEM designat. Alium numum Domitiani, ejus ludis sæcularibus adjungendum vide Tab.
LII. num. 10. PATIN. loc. cit. pag. 420. & 421.

(234) Congiarium Populo nummorum trecentorum ter dedit) Secundum vidimus Domitiani congiarium in numo Tab. LII. num. 2.
signatum; sed & primum tertiumque identidem expressum fuisse verisimile est. Congii figuram supra exposuimus pag. 82. num.
149. PATIN. loc. cit. pag. 421.

(235) Novam excitavit ædem in Capitolio Jovi Custodi) Arbitror eandem quam Vespasianus inchoaverat, numis indigitatam, hac
inscriptione, JOVIS CUSTOS, sicut numus Tab. LII. num. 3. demonstrat, in quo JOVIS casu recto. PATIN. loc. cit. pag. 422.

Domitiani ex-
peditiones
partim sponte,
partim neces-
sario susceptæ.Victoria ejus
præfagiis nota
in Urbe.Instituta quæ-
dam & ordi-
nata per Do-
mitianum.Domitiani di-
ligentia in ju-
re dicendo.

Z

Z

Z

I

I

I

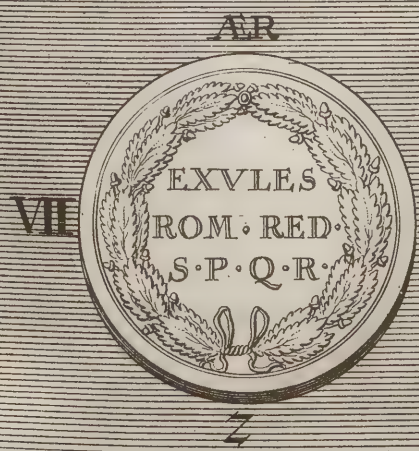
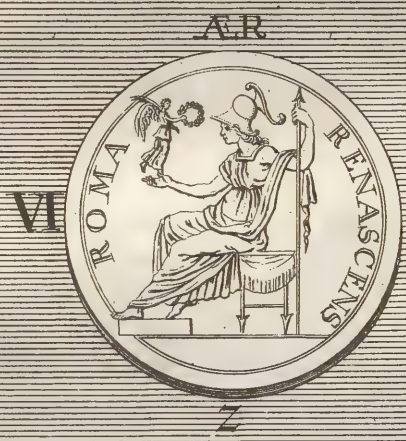
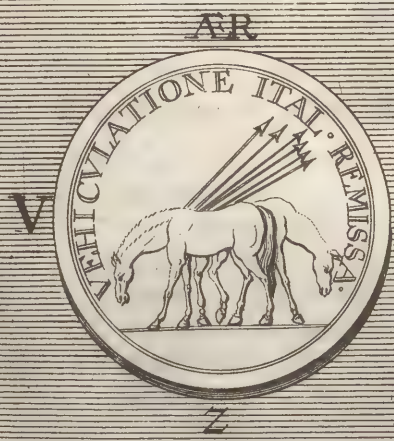
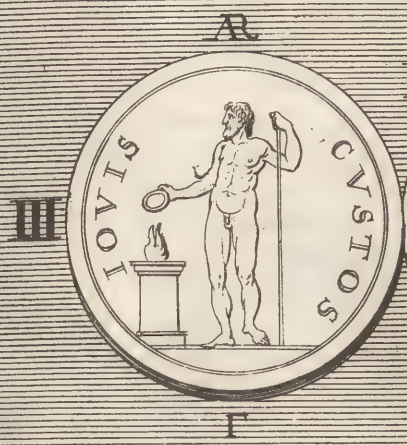
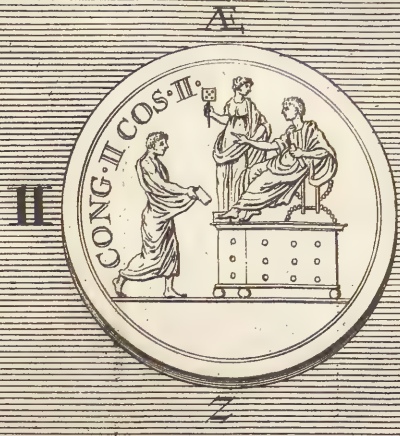
I

Z

Z

Præsides pro-
vinciarum
coerceat.

Suscepta mo-
rum corre-
ptione severe
quendam a-
nimadvertit
Domitianus.

que præsidibus coercendis, tantum curæ adhibuit, ut neque modestiores umquam, neque justiores existerint: è quibus plerosque post illum reos omnium criminum vidimus. Suscepta morum correctione (c), licentiam theatralem promiscue in equite spectandi inhibuit. Scripta famosa, vulgoque edita (d), quibus primores viri ac feminae notabantur, abolevit non sine auctorum ignominia. Quæstorium virum, quod gesticulandi saltandique studio teneretur, movit Senatu. Probrosis feminis lecticæ usum ademit, jusque capiendi legata hereditatesque. Equitem Rom. ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat, erasit iudicium albo. Quosdam ex utroque ordine lege Scatinia (e) condemnavit. Incesta Vestalium virginum, à patre quoque suo & fratre neglecta, varie ac severe coercuit: priora capitali supplicio, posteriora more veteri. Nam cum Ocellatis (f) sororibus, item Varonillæ (g) liberum mortis permisisset arbitrium, corruptoresque earum relegasset, mox Corneliam virginem maximam; (h) absolutam olim, dehinc (i) longo intervallo repetitam atque convictam, defodi imperavit, stupratoresque virgis in comitio ad necem cædi, excepto prætorio viro, cui, dubia etiamnum (k) causa, & incertis quæstionibus atque tormentis, de semet professo exilium indulgit. Ac ne qua religio Deum impune contaminaretur, monumentum quod libertus ejus è lapidibus templo Capitolini Jovis destinatis filio construxerat, diruit per milites, ossaque & reliquias, quæ inerant, mari misit.

Domitianus
inter initia
imperii clemens & absti-
nens.

CAP. IX. INTER initia usque adeo ab omni cæde abhorrebat, ut absente adhuc patre, recordatus Virgillii versum:

Impia quam cæsis gens est epulata juvenis:

edicere destinaverit (l); *Ne boves immolarentur.* Cupiditatis quoque atque avaritiæ vix suspicionem (m) ullam, aut privatus umquam, aut princeps aliquamdiu dedit: immo è diverso magna (n) sæpe non abstinentiæ modo, sed etiam liberalitatis experimenta. Omnes circa se largissime persecutus, nihil prius aut acrius monuit, quam ne quid sordide facerent. Relictas sibi hereditates ab iis quibus liberi erant, non recepit. Legatum etiam ex testamento Ruscii (o) Cæpionis, qui caverat, ut quotannis ingredientibus Curiam Senatoribus, certam summam viritum præstaret heres suus, irritum fecit. Reos, qui ante quinquennium proximum apud ærarium pependissent, universos discrimine liberavit, nec reperi, nisi intra annum, eaque conditione permisit, ut accusatori, qui causam non teneret, exilium poena esset. Scribas quæstorios negotiantes

ex consuetudine, sed contra Clodiam legem, venia in præteritum (p) donavit. Subseciva, quæ divisim per veteranos agris carptim superfuerunt, veteribus possessoribus, ut usucapta concessit. Fiscales calumnias magna calumniantium poena repressit, ferebaturque vox ejus: PRINCEPS QUI DELATORES NON CASTIGAT, IRRITAT.

CAP. X. SED NEQUE in clementiæ, neque in abstinentiæ tenore permansit, & tamen aliquanto celerius ad sævitiam descivit quam ad cupiditatem. Discipulum Paridis pantomimi, impuberem (q) adhuc, & cum (r) maxime ægrum, quod arte formaque non absimilis magistro videbatur, occidit: item Hermogenem Tarsensem, propter quasdam in historia figuras, librariis (s) etiam qui eam descripsissent, cruci affixis (t). Patrem familias, quod *Thracem* (u) *mirmilloni parem, munerario imparem* dixerat, detractum è spectaculis (x) in harenam canibus objecit cum hoc titulo: *IMPIE LOCUTUS PARMULARIUS.* Complures Senatores, in his aliquot consulares, interemit: ex quibus Civicam Cerealem in ipso Asiæ proconsulatu, Salvidienum Orfitum, Acilium Glabrium exilio quasi molitores novarum rerum. Cæteros levissima quemque de causa: Ælium Lamiam, ob suspiciosos quidem, verum & veteres & innoxios jocos: quod post abductam uxorem laudanti vocem suam, *Heu taceo*, dixerat: quodque Tito hortanti se ad alterum matrimonium responderat (236) *μη καὶ σὺ γαμήσαι θέλεις*; Salvium Coccejanum, quod Othonis Imperatoris patrui sui diem natalem celebraverat: Metium (y) Pomposianum, quod habere Imperatoriam genesim vulgo ferebatur & quod depictum orbem terræ in membranis, concionesque Regum ac Ducum ex Tito Livio circumferret, quodque servis nomina Magonis & Annibalis indidisset. Sallustium Luculum Britanniae legatum, quod lanceas novæ formæ appellari *Lucullæas* passus esset. Junium Rusticum, quod Parti Thraçæ & Helvidii Prisci laudes edidisset, appellassetque (z) eos *sanctissimos viros*: cujus criminis occasione philosophos omnes Urbe Italiaque summovit. Occidit & Helvidium filium, quasi (a) scenico exodio (b) sub persona Paridis & Oenones divortium suum cum uxore taxasset. (c) Flavium Sabinum alterum è patruelibus, quod eum comitiorum consularium die destinatum, perperam præco non *Consulem* ad populum, sed *Imperatorem* pronuntiasset. Verum aliquanto post civilis belli victoriam sævior, plerosque partis adversæ, dum etiam latentes conscios investigat, novo (d) quæstionis genere distortit, immisso per obscœna ignes. Nonnullis & manus amputavit. Satisque constat

(c) al. Suscepta correptione morum. (d) al. vulgoque edicta. (e) al. Scatinia. al. Scantinia. (f) al. Oculatis. (g) al. Varronillæ. (h) al. Corneliam maximam virginem. (i) al. dein. (k) al. etiam tum. (l) al. destinavit. (m) al. suspicionem. (n) al. magnæ. (o) al. Ruscii. al. Ruffi. (p) al. in perpetuum. (q) al. puberem. (r) al. rum. (s) al. librarios. . . cruci affixit. (t) al. crucifixis. (u) al. *Thracem*. (x) al. detractum spectaculis. (y) al. Mettium. (z) al. appellaretque. (a) al. quod quasi. (b) al. exordio. (c) al. tractasset. (d) al. dudum etiam latentes conscios, investigato novo &c.

(239) *Μη καὶ σὺ γαμήσαι θέλεις* Hoc est: Et tu uxorem ducere non vis.

stat duos solos è notioribus venia donatos, tribunum laticlavium, & centurionem: qui se, quo facilius expertes culpæ ostenderent, impudicos probaverant, & ob id neque apud ducem, nec apud milites ullius momenti esse potuisse.

Ultiora exempla
sævitiae
Domitiani.

CAP. XI. Erat autem non solum magnæ sed & callidæ inopinataeque sævitiae. Auctorem (e) summarum pridie quam cruci suffigeret (f), in cubiculum vocavit, assidere in toro juxta coëgit, securum hilaremque dimisit, partibus etiam de cœna dignatus est. Aretinum Clementem consularem virum (g), è familiaribus & emissariis suis, capitis condemnaturus, in eadem vel etiam in majore gratia habuit, quoad novissime simul gestanti, conspecto delatore ejus: *Vis, inquit, hunc nequissimum servum cras audiamus?* Et quo contemptius abuteretur patientia hominum, numquam tristiore sententiam, sine præfatione clementiæ, pronuntiavit: ut non aliud jam certius atrocis exitus signum esset quam principii lenitas. Quosdam majestatis reos in curiam induxerat, & cum prædixisset experturum se illa die quam charus Senatui esset, facile perfecerat ut etiam more majorum puniendi condemnarentur: deinde atrocitate pœnæ conterritus, ad leniendam invidiam intercessit, his verbis: neque enim ab re fuerit ipsa cognoscere: *Permittite, Patres Conscripti, à pietate vestra impetrari (quod scio me difficulter impetraturum) ut damnatis liberum mortis arbitrium indulgeatis. Nam & parceris oculis vestris, & intelligit me omnes Senatui interfuisse.*

Domitiani avaritia & rapina.

CAP. XII. EXHAUSTUS operum ac munerum impensis, stipendioque quod adjecerat, tentavit quidem ad relevandos castrenses sumptus, militum numerum diminueret. Sed cum & obnoxium se barbaris per hoc animadverteret, neque eo secius in explicandis oneribus (h) hæreret, nihil pensi habuit quin prædaretur omni modo. Bono vivorum & mortuorum usquequaque, quolibet & accusatore & crimine corripiebantur: satis erat objici quaecumque factum dictumque (i) adversum majestatem Principis. Confiscabantur alienissimæ hereditates: vel existente uno qui diceret, *audisse se ex defuncto, cum viveret, heredem sibi Cæsarem esse.* Præter cæteros (237) Judaicus

fiscus acerbissime actus est: ad quem deferbantur qui vel improfessi (k), Judaicam intra Urbem viverent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum memini, cum à procuratore frequentissimoque consilio inspiceretur nonagenarius senex, an circumflectus esset. Ab juvena minime civilis, animi confidens etiam, & tum verbis tum rebus immodicus. Cænidii patris concubinae ex Istria reversæ, osculumque ut assuerat (l), offerenti, manum præbuit. Generum fratris indigne ferens, albatos & ipsum ministros habere, proclamavit: (238) *Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.*

CAP. XIII. Principatum vero adeptus, neque in Senatu jactare dubitavit, & patri se, & fratri Imperium dedisse, illos sibi reddidisse. Neque in reducenda post divortium uxore, edicere, *revocatam eam in pulvinar suum.* Acclamati etiam in Amphitheatro epulari die libenter audiit: *Domino & Dominae feliciter.* Sed & Capitolino certamine cunctos ingenti consensu precantes, ut Palfurium Suram restitueret, pulsus olim Senatu, ac tunc de oratoribus coronatum, nullo responso dignatus, *Tacere tantummodo jussit, voce præconis.* Pari arrogantia cum procuratorum suorum nomine formalem dictitaret epistolam, sic cœpit: *Dominus & Deus noster sic fieri jubet (m).* Unde institutum posthac, ut ne scripto quidem ac sermone cujusquam appellaretur aliter. Statuas sibi in Capitolio nonnisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Janos, (239) arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones Urbis, tantos ac tot exstruxit, ut cuidam græce inscriptum sit arcui (n), *APKEI.* Consulatus XVII. cepit, quod ante eum nemo. Ex quibus septem medios continuavit: omnes autem pæne titulo tenus gessit: nec quemquam ultra Kalendas Maji: plures ad Idus usque Januarias. Post autem duos triumphos, (240) Germanici cognomine assumpto, Septembrem mensem & Octobrem, ex appellationibus suis, Germanicum Domitianumque transnominavit: quod altero suscepisset Imperium, altero natus esset.

CAP. XIV. PER HÆC terribilis cunctis & invisus, tandem oppressus est amicorum liberorumque intimorum conspiratione, simul & uxore.

Domitiani avaritia & gloria.

Conspiratio ab amicis libertis & uxore in Domitianum.

(e) al. Actorem. (f) al. crucifigeret. (g) al. Arrentinum Clementem consularem unum. (h) al. oneribus omnibus. (i) al. dictumve. (k) al. qui veluti professi. (l) al. assueverat. (m) al. hoc fieri jubet. (n) al. inscriptum arcui sit.

(237) Judaicus Fiscus) Ex eo constitutus intelligebatur, ut Judæi qui patrios ritus servare vellent, didrachmum quotannis Jovi Capitolino inferrent. Abolitus deinde fuit ab Imp. Nerva, de quo sic VICTOR: Quidquid pœnæ nomine tributis accesserat, Domitiani temporibus, Nerva sustulit. Accurate id explicat BARONIUS Card. Annal. Hinc cusi duo numi, alter Tab. LII. num. 4. expresse FISCO JUDAICI CALUMNIAM SUBLATAM esse significat, alter Tab. LII. num. 5. tributorum remissionem qua ad vehiculationem spectabant. Ad optimi Principis Nervæ gloriam, tres alios subjunxi Tab. LII. num. 6. 7. 8. eximiae raritatis, quibus ROMAM RENASCENTEM benignitate sua polliceri videtur, TUTELA ITALIAE in se recepta & EXULIBUS ROMAM REDUCTIS, ob quod quæceæ corona ipsi delata est, eodem sensu quo prioribus Imp. OB CIVES SERVATOS. PATIN. loc. cit. pag. 429.

(238) *Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη*) Hoc est: Non bonum est multorum imperium.

(239) Arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum) Eius argumenti numos octo varios exposuimus ex ære mediocri: alios addam ex ære magno & mediocri, & ex argento: Tab. LIII. num. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. quibus triumphos istos, arcusque quos fornices sæpius appellabant, à Græcis etiam fuisse sculptos patet. In eo etenim consentiebant, ut vesano Imperatori etiam de non victa gente triumphorum insignia erigerent. MARTIAL. Lib. VIII. Ep. 65.

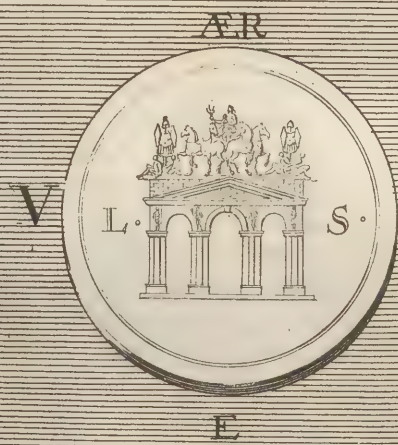
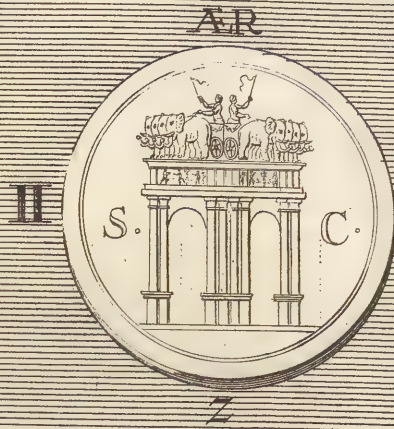
Stat sacer & domitis gentibus, Arcus ovans.

Hic genuini currus numerant elephanta frequentem.

Sufficit immensis aureus ipse jugis.

PATIN. loc. cit. pag. 431.

(240) Germanici cognomine assumpto) Vesaniam id demonstrat Imp. Domitiani, superbam apud Romanos titulum ambientis, quasi bellicosam gentem vicisset: Germaniæ ab ipso devictæ numos paullo ante exposuimus, quibus ut & aliis plurimis GERMANICI cognomina manifeste inscriptum est. PATIN. loc. cit. pag. 432.

& uxoris. Annum diemque ultimum vitæ(o) jam pridem suspectum habebat, horam etiam, nec non & genus mortis. Adolescentulo Chaldaei cuncta prædixerant. Pater quoque super cœnam quondam (p) fungis abstinentem palam irriserat, ut ignarum fortis suæ, quod non ferrum potius timeret. Quare pavidus semper atque anxius, minimis etiam suspici-
Domitiani anxietas ob suspicionem mortis.

(241) Κὴν μὲ Φάγης ἐπὶ ρίζαν, ὅμως ἐτι καρποφορήσω.
 Ὅσπον ἐπὶ σπείσαι καίσαρι θυομένω.

Eadem formidine oblatum à Senatu novum & excogitatum (q) honorem, quamquam omnium talium appetentissimus, recusavit: quod decretum erat, ut quoties gereret consulatum, equites Rom. quibus sors obligisset, trabeati, & cum hastis militaribus, præcederent eum, inter lictores apparitoresque. Tempore quoque suspecti periculi (r) appropinquante, sollicitior in dies, porticum in quibus spatium consu-
Domitiani patrelem Flavius Clementem occidit.

CAP. XV. Denique Flavium Clementem patruelem suum contemptissimæ inertiae, cuius filios etiamnum parvulos successores palam destinaverat, & abolito priore nomine, alterum *Vespasianum* appellari jusserat, alterum *Domitianum* repente ex tenuissima suspitione tantum non ipso ejus consulatu interemit. Quo maxime facto maturavit sibi exitium. Continuis octo mensibus tot fulgura facta nuntiataque sunt, ut exclamaverit, *Feriat jam quem volet* (u). Tactum de cælo Capitolium, templumque Flavie gentis; item domus Palatina & cubiculum ipsius; atque etiam è basi statuae triumphalis titulus excussus vi procellæ in monumentum proximum decidit. Arbor, quæ privato adhuc Vespasiano eversa surrexerat, tunc rursus repente corruit. (242) Prænestina Fortuna toto Imperii spatio annum novum commendanti, lætam eandemque semper for-

rem dare assueta, extremo tristissimam reddidit, nec sine sanguinis mentione (x). (243) Minervam, quam superstitiosè colebat, somniavit excedere sacrario, negantem, *ultra se tueri eum posse, quod exarmata esset à Jove*. Nulla tamen re perinde commotus est quam responso casuque Ascletarionis mathematici. Hunc delatum, nec inficiantem jactasse se, quæ providisset ex arte, sciscitatus est, *quis ipsum manderet exitus?* & affirmantem, *fore ut brevi laceraretur à canibus*, interfici quidem sine morâ, sed ad coarguendam temeritatem artis, sepeliri quoque accuratissime imperavit. Quod cum fieret, evenit ut repentina tempestate dejecto funere semiustum cadaver discerperent canes: idque ei cœnanti à mimo latino, qui præteriens forte animadverterat, inter cæteras diei fabulas referretur (y).

CAP. XVI. PRIDIE quam periret, cum oblatos tuberos fervari jussisset in crastinum, adjecit: *Si modo uti licuerit*. Et conversus ad proximos, affirmavit fore, ut sequenti die, *Luna se in Aquario cruentaret: factumque aliquod existeret, de quo loquerentur homines per terrarum orbem*. Ad mediam noctem (z) ita est exterritus, ut è strato(a) profiliret. Dehinc mane haruspice ex Germania missum, qui consultus de fulgure, mutationem rerum prædixerat, audiit, condemnavitque. Ac dum exulceratam in fronte verrucam vehementius scalpit, profluente sanguine, *Utinam*, inquit, *hactenus*. Tunc horas requirenti (b), pro quinta, quam metuebat, sexta ex industria nuntiata est. His, velut transacto (c) jam periculo, lætum, festinantemque ad corporis curam, Parthenius cubiculo præpositus convertit, nuntians, *esse qui magnum nescio quid afferret, nec differendum*. Itaque summotis omnibus in cubiculum se recepit, atque ibi occisus est.

CAP. XVII. De infidiarum cædisque genere hæc fere divulgata sunt. Cunctantibus conspiratis, quando & quomodo, id est, lavantemne an cœnantem aggredierentur: Stephanus Domitillæ procurator, & tunc interceptarum pecuniarum reus, consilium operamque obtulit. Ac sinistriori brachio velut ægro, lanis fasciisque per aliquot dies ad aver-
De genere infidiarum cædisque Domitiani.

Q 2

(o) alii τὸ vitæ omittunt. (p) al. quandam. (q) al. inexcogitatum. (r) al. Tempore suspecti periculi. (s) al. consueverat. (t) al. receptisque in manu. (u) al. velit. (x) al. missione. (y) al. referebatur. (z) al. Ac circa mediam noctem. (a) al. ut de strato. (b) al. inquirenti. (c) al. transiro. (d) al. dolonem. (e) al. Satur.

(241) Κὴν μὲ Φάγης Hoc est: Vel si me ad radicem comederis, tamen adhuc fructum proferam, quantum superfundatur Cæsari immolato.

(242) Prænestina Fortuna Hujus Deæ delubrum lithostrato parvulis satis crustis Syllam stravisse novo tum temporis invento, auctor est PLINIUS Lib. XXXVI. cap. 25. Cujus generis mirandum opus Venetiis ad D. Marci, omnem Romanorum industriam superare videtur.

(243) Minervam quam superstitiosè colebat Observavimus plerosque Imp. Romanos, etsi valde impios, peculiare aliquod numen supra cætera coluisse, quod numis suis impresserunt: Augustus Apollinem, Antoninus Esculapium & Hygiam; Commodus Herculem; Severus Deos patrios, Herculem & Bacchum; Heliogabalus Solem; & Domitianus Minervam, cui in Albano quotannis Quinquatris celebrabat, collegiumque instituerat, ut scribit Auctor noster, cap. IV. Ejusque filius diei & credi voluerat; de quo QUINTILIANUS, PHILOSTRATUS, JUVENALIS, & alii. Hinc toties Minerva signata est in Domitiani numis, ut docent numi Tab. LIV. num. 1. & 2. PATIN. loc. cit. pag. 434.

Offensa quæ mortem Domitiani præcesserunt.

lariorum, & quidam è gladiatorio ludo, vulneribus septem contrucidarunt (f). Puer, qui curæ Larium cubiculi ex consuetudine afflens, interfuit cædi, hoc amplius narrabat, iustum se à Domitiano ad primum statim vulnus pugionem pulvino subditum porrigere, ac ministros vocare, neque ad caput quidquam, excepto capulo, & præterea omnia clausa (g) reperisse: atque illum interim correpto (h) deductoque ad terram Stephano, colluctatum diu, dum (i) modo ferrum extorquere, modo, quamquam laniatis digitis, oculos effodere conatum. Occisus est xiv. Kal. Octobris, anno ætatis xlv. Imperii xv. Cadaver ejus populari sandapila per vespillones (k) exportatum, Phyllis (l) nutrix in suburbano suo Latina via funeravit, sed reliquias templo Flaviæ gentis clam intulit, cineribusque (244) Juliae Titi filiae, quam & ipsam educarat (m), commiscuit.

Domitianus
occiditur.
U. C. 848. p.
C. N. 96.

Domitiani sta-
tura & pul-
chritudo.

CAP. XVIII. STATURA fuit procera, vultu modesto, ruborisque pleno, grandibus oculis, verum acie hebetiore: præterea pulcher ac decens, maxime in juvenia, & quidem toto corpore, exceptis pedibus, quorum digitos restrictiores habebat: postea calvitio (n) quoque deformis, & obesitate ventris, & crurum gracilitate: quæ tamen ei valitudine longa remacruerant. Commendari se verecundia oris adeo sentiebat, ut apud Senatum sic quondam jactaverit, *Usque adhuc certe animum meum probastis & vultum.* Calvitio ita offendebar, ut in contumeliam suam traheret, si cui alii joco vel jurgio objectaretur: quamvis libello, quem *De cura capillorum* ad amicum edidit, hoc etiam simul illum (o) seque consolans inferuerit:

(245) Οὐκ ὀρέαας οἷον καὶ γὰρ καλὸς τε μέγας τε.

Eadem me tamen manent capillorum fata (p), & forti animo fero comam in adolescentia senescentem. Scias nec gratius quidquam decore, nec brevius.

Impatients
laborum.

& peritia in
sagittando.

CAP. XIX. Laboris impatiens, per Urbem pedibus non temere ambulavit: in expeditione & agmine, equo rarius, lectica assidue vectus est. Armorum nullo, sagittarum vel præcipuo studio tenebatur. Centenas varii generis feras sæpe in Albano secessu (q) conficientem spectare plerique: atque etiam ex industria ita quorundam capita figentem, ut duobus ictibus quasi cornua effingeret. Nonnumquam in pueri procul stantis, præbentis-

que pro scopo (r) dispanfam (s) dextræ manus palmam, sagittas tanta arte direxit, ut omnes per intervalla digitorum innocue evaderent.

CAP. XX. Liberalia studia in initio Imperii (t) neglexit, quamquam bibliothecas incendio absumptas impensissime reparare curasset, exemplaribus undique petitis: missisque Alexandriam (u), qui describerent emendarentque. Numquam tamen aut historiae carminibusve cognoscendis (x) operam ullam, aut stylo vel necessario dedit. Præter commentarios & acta Tiberii Cæsaris nihil lectitabat, epistolâs, orationesque & edicta alieno formabat ingenio, sermonis tamen nec inelegantis. Dictorum interdum etiam notabilium, *Vellum*, inquit, *tam formosus esse, quam Metius sibi videtur.* Et cujusdam caput varietate capilli subrutilum, & incanum, *perfusam nivem mulso* dixit.

Studia Domi-
tiani.

Dicta notabi-
lia.

CAP. XXI. *Conditionem Principum miserrimam*, aiebat, *quibus de conjuratione comperta non crederetur, nisi occisis.* Quoties otium esset, alea se oblectabat, etiam profectis diebus, matutinisque horis: ac lavabat de die, prandebatque ad satietatem: ut non temere super cœnam præter Marianum (y) malum, & modicam in ampulla potiunculam sumeret. Convivabatur frequenter ac large, sed pæne raptim: certe non ultra Solis occasum, nec ut postea commissaretur. Nam ad horam somni nihil aliud quam secreto solus deambulabat.

Ufus aleæ.

Convivia.

CAP. XXII. Libidinis nimiae, assiduitatem concubitus velut exercitationis genus, *clinopalem* vocabat. Eratque fama, quasi concubinas ipse divelleret (z), nataretque inter vulgarissimas (a) meretrices. Fratris filiam aduc virginem oblatam in matrimonium sibi, cum devinctus (b) Domitiæ nuptiis pertinacissime recusasset, non multo post alii collocatam, ultro corripit, & quidem vivo etiam tum Tito. Mox patre ac viro orbatam, ardentissime palamque dilexit: ut etiam causa mortis existerit, coactæ conceptum à se abigere.

Libido.

CAP. XXIII. Occisum eum, populus indifferenter, miles gravissime ruit, statimque eum *Divum* appellare conatus est, paratus & ulcisci, nisi duces desuissent. Quod quidem paullo post fecit, expostulatis ad pœnam pertinacissime cædis auctoribus. Contra Senatus adeo lætatus est, ut repleta certatim curia non temperaret, quin mortuum contumeliosissimo atque acerbissimo acclamationum genere laceraret: scalas etiam inferri, (246) clypeosque & ima-

Caedes Domi-
tiani ut acce-
pta à populo
& milite.

Et Senatu.

(f) al. contrucidaverunt. (g) al. clausa omnia. (h) al. arrepto. (i) alii τὸ dum omittunt. (k) al. vespillonis. (l) al. Phyllis. (m) al. quam & ipsa educaverat. (n) al. calvirie. (o) al. hoc etiam illum simul &c. (p) al. *Eadem tamen manent mecum capillo fata.* (q) al. successu. (r) al. scopulo. (s) al. dispensam. al. dispassam. al. expansam. (t) al. Imperii initio. (u) al. Alexandream. (x) al. carminibusve noscendis. (y) al. Martianum. (z) al. velleret. (a) al. vulgarissimas. (b) al. devinctus.

(244) Julia Titi filia) Hujus vitam & infelicem exitum narrat Auctor noster cap. XXII. Superest illa in numis ex auro & argento, areque mediocri, græce & latine. Unus ex ære magno, sed absque facie, consecrationem ejus indicat à patruo simul & amato Domitiano decretam, ut in averfa parte legitur. Tab. LIV. num. 3. PATIN. loc. cit. pag. 436.

(245) Οὐκ ὀρέαας) Hoc est: Non vides quam ego & pulcher & magnus.

(246) Clypeosque & imagines) Quod primum in honorem deorum excogitatum est, præci Romani ad homines transulerunt. Suorum clypeos in sacro vel publico privatim dicare primus instituit ut reperio, App. Claudius qui an. U. C. CCLIX. posuit in Bellonæ aedes majores suos, placuitque in excelsis spectari, & titulos honorum legi, inquit PLINIUS, Lib. XXXV. cap. 2. Et postea cap. 3. scutis qualibus apud Trojam pugnatum est, continebantur imagines, unde & nomen habuere clypeorum &c. Cujus quidem generis marmorea monumenta à me visa sunt. Sed ne à numismatibus recedam, Basilica Æmilia multis ejusmodi clypeis suspensis exornata in perraro M. Lepidi numo conspicitur, quem videre est in Famil. Rom. pag. 7. Imagi-
num

& imagines ejus coram detrahi, & ibidem solo affligi juberet: novissime eradendos ubique titulos, abolendamque omnem memoriam decerneret. Ante paucos quam occideretur mens, cornix in Capitolio elocuta est, (247) *ἔσαυ πάντα καλῶς*. Nec defuit qui ostentum sic interpretaretur:

*Nuper Tarpejo quæ sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere: dixit, Erit.*

Ipsam etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi pone cervicem auream enatam: pro certoque habuisse, beatiorum post se latiorumque portendi statum Reipublicæ (c). Sicut sane brevi evenit, abstinentia & moderatione insequentium Principum.

FINIS XII. CÆSARUM.

C. SVETONII TRANQVILLI (248) DE ILLUSTRIBUS (d) GRAMMATICIS LIBER.

CAPUT I.

Grammatica
qualis olim
Romæ.

GRAMMATICA olim Romæ ne in usu quidem, nedum in honore ullo erat: rudi scilicet ac bellicosa etiam tum civitate, nec dum magnopere libera-

libus disciplinis vacante. Initium quoque ejus mediocre exstitit: siquidem antiquissimi doctorum, qui idem & poetæ & oratores semi-græci erant (Livium & Ennium dico, quos utraque lingua domi forisque docuisse adnotum (e) est) nihil amplius quam Græce interpreta-

(c) al. portendi rerum statum publice. (d) al. Inlustribus, al. de Claris. (e) al. adnotatum.

num quidem amore flagrasse Atticum & Varronem narrat PLINIUS, lib. XXXV. cap. 2. qui septingentorum illustrium imaginibus non passi sunt intercidere figuras, aut vetustatem ævi contra homines valere &c. Quibus perspicuum est honoris causa clypeos imaginesque dedicatas, in Curia suspensas & summo in honore habitas, publice privatimque: sicque maximo dedecori fuisse, si quando decernente Senatu jubenteque populo fuerint detractæ; Id quod Ptolemæo regi contigit Alexandria, apud JUSTINUM, lib. XXXI. cap. 44. Commodum apud LAMPRIIDIUM in vita Commodi Cap. XVII. & XVIII. Tom. II. Script. Rer. Rom. pag. 308. & 309. Maximino apud CAPITOLINUM in vita Maximini cap. XXIV. T. II. Script. Rer. Rom. pag. 364. & HERODIANUM, lib. VIII. aliisque qui savitia & morum perversitate generis humani odium promeruerunt. Sic etiam LAMPRIIDIUS loco supra citato exincto Commodum Senatui acclamasse scribit, hosti patriæ honores detrahantur; parricidæ gladiatoris memoria aboleatur: parricidæ gladiatoris statuæ detrahantur. Carnifex unco trahatur. Carnifex Senatus more majorum unco trahatur: Saviour Domitiano, impurius Nerone, sic fecit, sic patitur, &c. Et paulo post abolendas statuas, quæ undique sunt abolendæ, nomenque ex omnibus privatis publicisque monumentis eradendum. Cæterum imagines nobilitatis notam fuisse nos docet CICERO cum adilis curulis factus jus imaginis ponendæ se consequutum gloriatur. PATIN. loc. cit. pag. 429.

(247) *ἔσαυ πάντα καλῶς*. Hoc est: Erunt omnia bene.

(248) De illustribus Grammaticis Liber. Duo isti libelli, pars duntaxat sunt, aut fortasse etiam particula, operis majoris à SVETONIO quondam editi. Satis hoc vel ex eo potest constare, quod non solum grammaticos, & rhetores, sed etiam poetæ illustres ab eo fuisse descriptos, res ipsa arguit. Nam & HORATHI & LUCANI vitæ quæ hodieque extant, Suetonium in antiquis libris præferunt auctorem: & stilus ipse, concinna quadam brevitate insignis, item illa accurata inquisitio rerum ad

πολυμάθεια & eruditionis copiam spectantium, etiam mediocriter versatis in lectione hujus eruditissimi scriptoris, si dem ejus abunde fecerint. TERENTII quoque vita, initio *προλεγόμενων* in eum poetam descripta, sicut observavit, & monuit vere in suis ad EUSEBIUM Notis illustrissimus SCALIGER, hujus est scriptoris. Tranquillo enim dubio procul adscribi debent, quæcunque in fronte illorum prolegomenon leguntur, usque ad ista Verba, HÆC SVETONIUS TRANQUILLUS. Quin & PERSII vitam, initio veterum scholiorum positam, fallor, aut alius nemo præter hunc composuit. Habemus igitur operis Suetoniani tres partes distinctas, de grammaticis, de rhetoribus, de poetis. Quemadmodum autem priusquam professores grammaticos aut rhetorices enumeret, artium illarum originem apud Romanos, & incrementa videmus illum exposuisse: ita etiam poetica ortum, & prima illius studia, quæque eodem pertinent, omnia executus erat SVETONIUS, antequam poetas ipsos in ordinem digereret. Id enim nonnulla quæ hodieque supersunt fragmenta indicant; imprimis autem illud egregium, quod è libro VIII. ISIDORI inter cætera descripsimus. Præter hæc tres, videntur & aliæ corporis ejusdem fuisse partes. Nam PLINII quoque vitam à Tranquillo fuisse compositam, postea ostendimus. Quem non putamus in illo ordine è tribus superioribus fuisse collocatum: etiam non negamus, omnibus illis facultatibus fuisse ipsum præditum. Fuere, qui existimarent, non solum de viris litteratis egisse isto opere Tranquillum; sed in universum de omnibus, aut plerisque omnibus Romanis, aliqua insigni laude illustribus. Primus, quod sciam, auctor hujus opinionis extitit ALEXANDER MINUTIANUS: qui ante centum & octo annos sub titulo SVETONII DE VIRIS ILLUSTRIBUS & hos duos libellos Mediolani publicavit, & una cum istis librum integrum SEPTIMI AURELIJ VICTORIS quo præfatos Romæ, five Reges five duces enumeravit. Tam absurda sententia, quam ipsius auctor, qui ejus patrocinium suscepit, ne similitudine quidem aliqua veri potuit firmare, invenit tamen quibus placeret. Nam Minutiani editio aliis quoque locis postea est repetita. Porro licet non ignoremus, & apud græcos & apud Romanos plures fuisse, qui similis argumenti libros à se compositos ΠΕΡΙ ΑΝΔΡΩΝ ΕΝΔΟΞΩΝ & DE VIRIS ILLUSTRIBUS inscriberent, ut CORNELIUM NEPOTEM, PLUTARCHUM, & alios: nos tamen existimamus, operis hujus SVETONIANI indicem minus laxè conceptum fuisse, hoc aut simili modo: DE VIRIS IN LITTERIS ILLUSTRIBUS. Non obscure præit nobis ad hanc sententiam B. HIERONYMUS; qui Suetonium enumerasse scribit, non simpliciter viros illustres Romanorum: Sed litterarum viros illustres. Est vero dolendum priorum sæculorum homines, ea fuisse rerum cognitu dignitissimarum incuriositate; ut tam eruditum scriptum posteris conservare neglexerint: nisi, quod haud ratione caret, ut qui meliores litteras penitus & ignorarent, & contemptui haberent; eorum quoque memoriam vellent extinctam, qui bene de litteris merendo nomen & famam sibi pepererant. Inde est, quod quum librorum octo de Cæsaribus passim in omnibus bibliothecis scripta manu exemplaria reperiantur, horum tamen libellorum ne vestigium quidem ullum in librariis vel locupletissimis appareat. Nos in Regia nusquam illos offendimus. Unum exemplar Senator amplissimus PAULUS PETAVIUS exhibuit. Alterum olim habuit V. Cl. & præstantissimus PETRUS PITHOEUS; unde excerptas *διαφόρες γραφάς* optimus virorum JACOBUS BONGARSIVS *ὁ πάνυ* nobiscum communicavit. Multa in iis notata, quæ ex aliis libris protulerunt in lucem ACHILLES STABIVS, & ELIAS VINETUS Viri doctissimi, & de his libellis præclare meriti: nos pauca attingemus illis intacta. CASAUBONUS ad hunc locum.

pretabantur; ac si quid Latine ipsi composuissent, praelegebant (*f*). Nam quod nonnulli tradunt, duos libros *De litteris syllabisque*, item *De metris*, ab eodem Ennio editos, jure arguit Lucius Cotta, non poetæ sed posterioris Ennii esse: cujus etiam de augurandi disciplina volumina feruntur (*g*).

Crates Mallo-
res primus stu-
dium Gram-
maticæ in Ur-
bem infert.

CAP. II. Primus igitur, quantum opina-
mur, studium grammaticæ in Urbem inulit
CRATES MALLOTES Aristarchi æqualis, qui mis-
sus ad Senatum ab Attalo Rege, inter secun-
dum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam
Ennii mortem, quum in regione Palatii pro-
lapsus in cloacæ foramen crus fregisset, per
omne legationis simul & valetudinis tempus,
plurimas (249) ἀρχαίους subinde fecit, assi-
dueque differuit: ac nostris exemplo fuit ad
imitandum (*h*). Hactenus tamen imitati, ut
carmina parum adhuc divulgata, vel defuncto-
rum amicorum, vel si quorum aliorum pro-
bassent, diligentius retractarent (*i*): ac legen-
do commentandoque etiam cæteris nota
facerent: ut CAJUS OCTAVIUS LAMPADIO, Næ-
vii Punicum bellum: quod unico volumine &
continenti scriptura expositum, divisit in se-
ptem libros: ut postea QUINTUS VARGONTEJUS
annales Ennii, quos certis diebus in magna
frequentia pronuntiabat: ut LÆLIUS, ARCHE-
LAUS, VECTIUS, QUINTUS PHILOCOMUS (*k*) Luci-
lii satyras familiaris sui: quas legisse se apud
Archelaum POMPEJUS LENÆUS, apud Philoco-
mum VALERIUS CATO prædicant (*l*). Instruxe-
runt auxeruntque ab omni parte grammaticam,
LUCIUS ÆLIUS (*m*) LANUVINUS, gener Quinti
Ælii, SERVIUS CLAUDIUS (*n*), uterque eques
Romanus, multique ac varii & in doctrina &
in Republica usus.

Illustres
Grammatici.

Cajus Octavi-
us Lampadio.

Quintus Var-
gontejus.

Lucius Ælius
Lanuvinus.
Servius Clau-
dius.

Lucius Ælius.

Servius.

Grammaticæ
artis incre-
mentum.

Grammatico-
rum mercedes
magnæ.

LUTATIUM DAPHNIDEM, quem LENÆUS Lutatius
MELISUS per cavillationem nominis, (250) Πά-
νός δ' ὄρνυα dicit, ducentis millibus nummum
Quinto Catulo emprum, ac brevi manumif-
sum: LUCIUM APPULEJUM ab Efficio Calvino (*u*) Lucius Appu-
lejus.
equite Romano prædivite, quadringenis an-
nuis conductum, multos edocuisse (*x*). Nam Grammatica
in provincias quoque Grammatica penetrave-
rat, ac nonnulli de notissimis (*y*) doctoribus
peregre docuerunt, maxime in Gallia Togata:
inter quos OCTAVIUS TEUCER, & SISCENNIUS (*z*) Octavius Teu-
cer, Siscennius
JACCHUS, & OPIUS CARES: hic quidem ad
ultimam ætatem, & cum jam non gressu mo-
do deficeretur (*a*), sed & visu.

Lutatius
Daphnis.
Lenæus Meli-
sus.

Lucius Appu-
lejus.

Grammatica
& in provin-
cias penetravit

Octavius Teu-
cer, Siscennius
Jacchus & Op-
pius Cares.

CAP. IV. Appellatio GRAMMATICORUM Grammatici
Græca consuetudine invaluit, sed initio Litte-
rati vocabantur. Cornelius quoque Nepos in
libello quo distinguit litteratum ab erudito,
litteratos vulgo quidem appellari ait eos, qui
aliquid diligenter & acute scienterque possint
aut dicere aut scribere; cæterum proprie sic
appellandos poetarum interpretes, qui à Græ-
cis γραμματικοὶ nominentur; eosdem LITTE-
RATORES vocitatos. Messalla Corvinus, in
quadam epistola non esse sibi, dicens, rem cum
Furio Bibaculo, nec cum Sigida (*b*) quidem, aut
litteratore Catone: significat enim haud dubie
Valerium Catonem poetam simul, grammati-
cumque notissimum. Sunt qui litteratum à lit-
teratore distinguant, ut Græci Grammaticum
à Grammatista: & illum (*c*) quidem absolute,
hunc mediocriter doctum existiment. Quo-
rum opinionem ORBILIUS etiam exemplis
confirmat. Nam apud majores, ait, cum fa-
milia alicujus venalis produceretur, non temere
quem litteratum, in titulo, sed litteratorem in-
scribi solitum esse: quasi non perfectum litteris,
sed imbutum. Veteres Grammatici & Rhetor-
icam docebant: ac multorum de utraque arte
commentarii feruntur, secundum quam con-
suetudinem posteriores quoque existimo, quam-
quam jam discretis professionibus, nihilomi-
nus vel retinuisse, vel instituisse & ipsos quæ-
dam genera institutionum ad eloquentiam præ-
parandam, ut problemata, periphrases, elo-
cutiones (*d*), ethologias, atque alia hoc genus:
ne scilicet ficci omnino atque aridi pueri Rhetoribus traderentur. Quæ quidem omitti jam
video desidia quorundam & infantia; non e-
nim fastidio putem. Me quidem adolescen-
tulo, repeto quendam Principem nomine, al-
ternis diebus declamare, alternis disputare,
nonnullis vero mane differere, post meridiem,
remoto pulpito, declamare solitum. Audie-
bam etiam memoria patrum, quosdam è Gram-
maticis statim è ludo (*e*) transisse in forum, atque

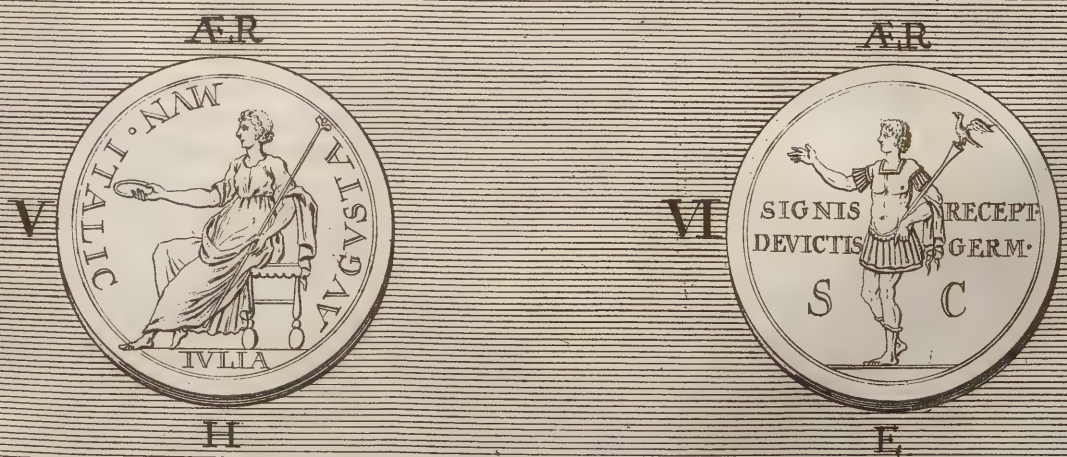
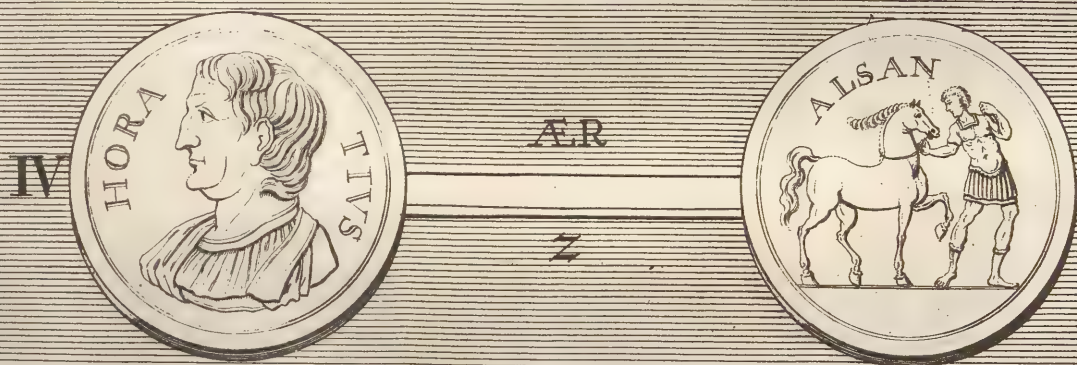
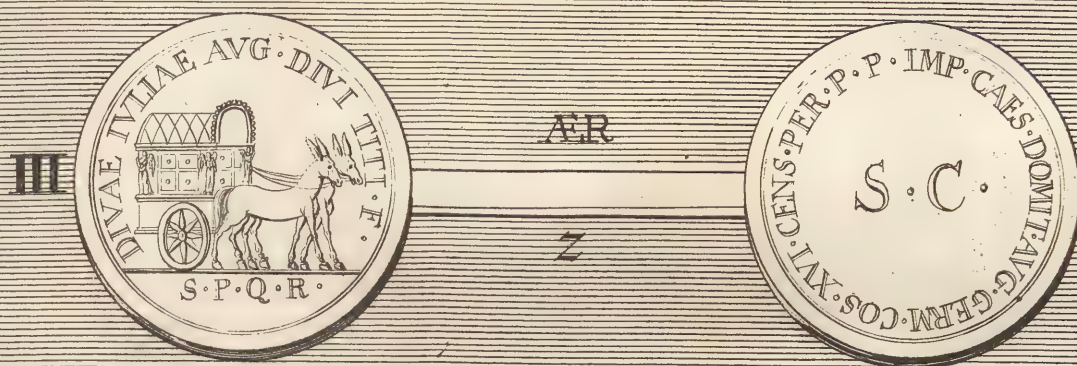
Grammatici
appellati litte-
rati.

Grammatici
iisdem & Rhetoribus.

(*f*) al. præallegabant. (*g*) al. ferantur. (*h*) alii verba ad imitandum omittunt. (*i*) al. recitarent. al. retractarent legendo &c. (*k*) al. Vettius & Philocomus. (*l*) al. prædicantur. (*m*) al. grammatica, L. ÆLIUS &c. al. LÆLIUS. (*n*) al. CLODIUS. (*o*) al. LÆLIUS. (*p*) al. Stylo. al. Istilo. (*q*) al. favor. (*r*) al. viveret. (*s*) al. ars increvit. (*t*) al. super decem. (*u*) al. Fuficio Calvino. al. Efficio. al. Æficio. (*x*) al. multos edoceret. (*y*) al. doctissimis. (*z*) al. SISCENNIUS. (*a*) al. deficeret. (*b*) al. ne cum Sedigito. (*c*) al. ne illum. (*d*) al. paraphrases, allocutiones. (*e*) al. eludendo. al. è Grammatici statim ludo. al. è Grammatici Statii ludo.

(249) Ἀρχαῖοις Hoc est: Lectiones. Vel elocutiones seu allocutiones ut statim infra cap. IV.

(250) Πάνος δ' ὄρνυα Hoc est: Panis (Dei) pecus: quasi diceret insigniter stolidum ac stupidum.

Clariprofesso-
res Gramma-
tica.

atque in numerum præstantissimorum patro-
norum receptos. Clari professores, & de qui-
bus prodi possit aliquid duntaxat à nobis, fere
hi fuerunt.

Sævius Nica-
nor.

CAP. V. SÆVIUS NICANOR primus ad
famam dignationemque docendo pervenit:
commentarios, quorum tamen pars maxima
intercepta dicitur, satyram quoque, in qua li-
bertinum se, ac duplici cognomine esse hoc
indicat (f),

*Sævius (g) Nicanor Marci libertus negabit:
Sævius Posthumius idem sed Marcus (h) docebit.*

Aurelius Opi-
lius.

Sunt qui tradant ob infamiam quandam eum
in Sardiniam secessisse, ibique diem obiisse (i).

CAP. VI. AURELIUS OPILIUS Epicurei
cujusdam libertus, philosophiam primo, de-
inde rhetoricam, novissime Grammaticam do-
cuit. Dimissa autem schola, Rutilium Rufum
damnatum in Asiam secutus, ibidem Smyrnæ
simulque consenuit: composuitque variæ eru-
ditionis aliquot volumina, ex quibus novem
unius corporis. Qui quia scriptores ac poë-
tas sub clientela Musarum judicaret, non absur-
de & scripsisse & fecisse se, ait, ex numero Di-
varum & appellatione. Hujus cognomen in
plerisque indicibus & titulis per unam litte-
ram scriptum animadverto; verum ipse id per
duas effert in parastichide libelli, qui inscribi-
tur PINAX.

Marcus Anto-
nius Gniphio.

CAP. VII. MARCUS ANTONIUS GNIPHO
ingenuus, in Gallia natus, sed expositus: à
nutritore suo manumissus, institutusque, Ale-
xandriæ quidem, ut aliqui tradunt, in contu-
bernio Dionysii Scythobrachionis (quod equi-
dem non temere crediderim: quum temporum
ratio vix congruat) fuisse dicitur ingenii ma-
gni, memoriæ singularis, nec minus Græce
quam Latine doctus, præterea comi facili-
que natura, necumquam de mercedibus pactus, eo-
que plura ex liberalitate discipulorum consecu-
tus. Docuit primum in Divi Julii domo
pueri adhuc; deinde in sua privata. Do-
cuit autem & Rhetoricam, ita ut quotidie
præcepta eloquentiæ traderet, declamaret ve-
ro nonnisi nundinis. Scholam ejus claros quo-
que viros frequentasse ajunt: in his Marcum
Ciceronem, etiam cum prætura fungeretur.
Scripsit multa, quamvis annum ætatis quin-
quagesimum non exceßerit; etsi Attejus
Philologus duo tantum volumina de Latino
sermone reliquisse eum tradit. Nam cætera
scripta discipulorum ejus esse, non ipsius in
quibus & suum alicubi reperiri (k) nomen.

Pompilius An-
dronicus.

CAP. VIII. POMPILIUS ANDRONICUS (l),
natione Syrus, studio Epicureæ sectæ desidio-
rior in professione Grammaticæ habebatur, mi-
nusque idoneus ad tuendam scholam. Itaque
cum se in Urbe non solum Antonio Gniphoni,
sed cæteris etiam deterioribus postponi vide-
ret, cumas transiit, ibique in otio vixit, &

multa composuit: Verum adeo inops atque
egens, ut coactus sit præcipuum illud opuscu-
lum annalium elenchorum sedecim millibus
nummum (m) cuidam vendere. Quos libros
Orbilius suppressos redemisse se dixit, vul-
gandosque curasse nomine auctoris.

CAP. IX. ORBILIUS PUPILLUS Bene-
ventanus, morte parentum, una atque eadem
die, inimicorum dolo, interemptorum, de-
stitutus, primo apparituram magistratibus fe-
cit: deinde in Macedonia corniculo, mox e-
quo meruit: functusque militia, studia repe-
tit, quæ jam inde à puero non leviter attige-
rat, ac professus diu in patria, quinquagesimo
demum anno Romam, Consule Cicerone, trans-
iit: docuitque majore fama quam emolumen-
to. Namque jam per senex pauperem se, &
habitare sub tegulis (n), quodam scripto fate-
tur. Librum etiam, cui est titulus *Perialogos*,
edidit, continentem querelas de injuriis, quas
professores negligenter ab ambitione parentum
acciperent. Fuit autem naturæ acerbæ, non
modo in antisophistas, quos omni sermone (o)
laceravit, sed etiam in discipulos, ut Horatius
significat, *plagosum* eum appellans, & Domi-
tius Marfus scribens,

Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit.

Ac ne principum quidem virorum infectatio-
ne abstinuit: si quidem ignotus adhuc, quam
judicio frequenti testimonium diceret, inter-
rogatus à Varrone diversæ partis advocato,
quidnam ageret, & quo artificio uteretur (p),
Gibberosos se de sole in umbram transferre, re-
spondit: quod Muræna gibber erat. Vixit
prope ad centesimum ætatis annum, amissa jam-
pridem memoria, ut versus Bibaculi docet,

Orbilius ubinam est, litterarum oblivio?

Statua ejus Beneventi ostenditur in Capitolio
ad sinistrum latus marmorea, habitu sedentis
ac palliati, appositis duobus scriniis. Reli-
quit filium ORBILIUM, & ipsum Grammati-
cum professorem.

CAP. X. ATTEJUS PHILOLOGUS liber-
tinus, Athenis natus. Hunc Capito Attejus
jurisconsultus (q) inter Grammaticos rhetorem,
inter rhetores grammaticum fuisse ait. De eo-
dem ASINIUS POLLIO in libro quo Sallu-
stii scripta reprehendit, ut nimia præcorum
verborum affectatione oblita, ita tradit: *In*
eam rem adiutorium ei fecit (r) maxime quidam
Attejus prætextatus nobilis Grammaticus Latini-
cus, declamantium deinde adiutor, atque præ-
ceptor, ad summam Philologus ab semet nomina-
tus. Ipse ad Lucium Hermam (s) scripsit,
se in Græcis litteris magnum processum habere,
& in Latinis nonnullum: audisse ANTONIUM
GNIPHONEM, ejusque HERMAM (t): po-
stea docuisse. Præcepisse autem multis & claris
juvenibus: in quibus APPIO quoque & PUL-
CHRO CLAUDIIS, fratribus, quorum et-
iam

(f) al. in qua libertinum se duplici cognomine esse per hoc indicat. (g) al. Sævius.
(h) al. Sævius Posthumus ac Marcus. (i) al. ibique dicitur obiisse. (k) al. reperi.
(l) al. M. POMPILIUS ANDRONICUS. (m) al. Annalium Ennii Elenchorum XVI. nummum.
(n) al. pergulis. (o) al. occasione. (p) al. se tueretur. (q) al. natus Jurisconsultus.
(r) al. fuit. (s) al. L. Hermam. (t) al. ejusque F. Hermam.

iam comes in provincia fuerit. Philologi appellationem assumpsisse videtur; quia sicut Eratosthenes, qui primus hoc cognomen sibi vendicavit (u), multiplici variaque doctrina censebatur. Quod sane ex commentariis ejus apparet, quamquam paucissimi extant. De quorum tamen copia, sic altera ad eundem Hermam epistola significat: *HYLEN nostram aliis memento commendare: quam omnis generis coëginus, uti scis, octingentos in libros*. Coluit postea familiarissime Cajum Sallustium, & eo defuncto ASINIUM POLLIONEM: quos historiam componere aggressos, alterum brevuario rerum omnium Romanarum, ex quibus quas vellet, eligeret, instruxit: alterum præceptis de ratione dicendi (w). Quo magis miror Asinium Pollionem credidisse, antiqua eum verba & figuras solitum esse colligere Sallustio: quum sibi sciat nil aliud suadere, quam ut noto civilique & proprio sermone utatur: vitetque maxime obscuritatem Sallustii, & audaciam in translationibus.

Valerius Cato.

CAP. XI. VALERIUS CATO, ut nonnulli tradiderunt, Burseni cujusdam libertus ex Gallia: ipse bello, cui est titulus INDIGNATIO, ingenuum se natum ait, & pupillum relictum, eoque facilius licentia Syllani temporis exutum patrimonio. Docuit multos, & nobiles: visusque est peridoneus præceptor maxime ad poëticam (x) tendentibus; ut quidem apparere vel his versiculis potest.

Cato Grammaticus, Latina Siren,

Qui solus legit, ac facit poëtas.

Scriptit (y) præter grammaticos libellos, etiam poëmata, ex quibus præcipue probantur *Lydia*, & *Diana*. *Lydiæ* Ticide meminit:

Lydia doctorum maxima cura liber.

Dianæ Cinna:

Sæcula permaneat nostri Diana Catonis. (z)

Vix ad extremam senectam, sed in summa pauperie, & pæne inopia, abditus modico gurgustio, postquam Tusculana villa creditoribus cesserat, ut auctor est Bibaculus:

Si quis forte mei domum Catonis,

Depictas minio assulas, & illos

Custodis videt hortulos Priapi,

Miratur quibus ille disciplinis

Tantam sit sapientiam affecutus,

Quem tres cauliculi, & selibra farris,

Racemi duo, tegula sub una

Ad summam prope nutriant senectam.

Et idem rursus:

Catonis modo, Galle, Tusculanum,

Tota creditor Urbe venditabat.

Mirati sumus unicum magistrum,

Summum grammaticum, optimum poëtam.

Omnes solvere posse quæstiones,

Unum difficile expediri nomen.

En cor Zenodoti, eu jecur Cratetis.

Cornelius Epicadius.

CAP. XII. CORNELIUS EPICADIUS Lucii Cornelii Syllæ Dictatoris libertus Calatorque sacerdotio augurali, filioque ejus Fau-

sto gratissimus fuit: quare nunquam (a) non utriusque se libertum edidit. Librum autem, quem Sylla novissimum de rebus suis imperfectum reliquerat, ipse supplevit.

CAP. XIII. LABERIUS HIERA suo hero emprus (b) de catasta, & propter litterarum studium manumissus, docuit inter cæteros Brutum & Cassium. Sunt qui tradant tanta eum honestate præditum, ut temporibus Syllanis, proscriptorum liberos, gratis & sine mercede ulla in disciplinam receperit.

Laberius, Hieria.

CAP. XIV. CURTIUS NICIA (c) hæsit Cnæo Pompejo & Cajo Memmio; sed quum codicillos Memmii ad Pompeji uxorem de stupro pertulisset, proditus ab ea, Pompejum offendit; domoque ei interdictum est. Fuit & Marci Ciceronis familiaris; in cujus epistola ad Dolabellam hæc de eo legimus: *Omni- no mihi litteræ magis sunt expetendæ à te, quam à me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare, nisi forte scire vis me inter Niciam nostrum & Vidium judicem esse. Proferat alter, opinor, duobus versiculis expensum Nicia: alter Aristarchus hos ὀβελίζει. Ego tamquam criticus antiquus judicaturus sum, utrum sint τὰ ποιητῆς ἢ παραμυθεύοντες. Item ad Atticum, De Nicia (d) quod scribis, si ita me haberem, ut ejus humanitate frui possem, in primis vellem illum mecum habere: sed mihi solitudo & recessus provinciæ est. Quod quia facile ferebat Sicca, eo magis illum desidero. Præterea nosti Nicia nostri imbecillitatem, molliem, consuetudinem victus. Cur ergo illi (e) molestus esse velim, quum mihi ille jucundus esse non possit? Voluntas tamen ejus mihi grata est. Hujus de Lucilio libros etiam satyra comprobat.*

Curtius Nicia.

CAP. XV. LENÆUS Pompejii Magni libertus, & pæne omnium expeditionum comes, defuncto eo, filiisque ejus, schola se sustentavit: docuitque in Carinis ad Telluris ædem; in qua regione Pompejorum domus fuerat: ac tanto amore erga patroni memoriam extitit, ut SALLUSTIUM historicum, quod eum oris improbi (f), animo inverecundo scripisset, acerbissima satyra laceravit, *lastaurum* & *lurconem*, & *nebulonem*, *popinonem*que appellans: & vita scriptisque monstruosum: præterea priscorum, Catonisque verborum (g) ineruditissimum furem. Traditur autem puer adhuc catenis subreptus, refugisse in patriam; perceptisque liberalibus disciplinis, pretium Domino suo retulisse (h). Verum ob ingenium & doctrinam gratis manumissus.

Lenæus.

CAP. XVI. QUINTUS CÆCILIUS EPI-
rora, Tusculi natus, libertus Attici Satrii (i) equitis Romani, ad quem sunt Ciceronis epistolæ, cum filiam patroni nuptam Marco Agrippæ doceret, suspectus in ea (k), & ob hoc remotus, ad Cornelium Gallum se contulit, vixitque una familiarissime. Quod ipsi Gallo inter gravissima crimina ab Augusto obicitur. Post deinde (l) damnationem mortemque Galli, scholam aperuit: sed ita, ut paucis,

Quintus Cæcilius.

(u) al. vindicavit. (w) al. scribendi. (x) al. ad poëtas. (y) al. Inscriptit. (z) al. nostri Dictynna Catonis. (a) al. quasi nunquam. (b) al. TABERIUS hero suo more emprus. (c) al. Hirtius Nicia. (d) al. de Hirtio. (e) al. Cur ego illi. (f) al. oris probi. (g) al. priscorum Catonis verborum. (h) al. pretium suum retulisse. (i) al. Sarti. (k) al. in eo. (l) al. Postinde.

paucis, & tantum adolescentibus præciperet, prætextato nemini, nisi si cuius parenti hoc officium negare non posset. Primus dicitur Latine ex tempore disputasse, primusque Virgilium & alios poetas novos prælegere (m) cœpisse. Quod etiam Domitii Marfi versiculus indicat,

Epirota tenellorum nutricula vatam.

Verrius Flaccus.

CAP. XVII. VERRIUS FLACCUS, libertinus, docendi genere maxime inclaruit. Namque ad exercitanda discipulorum ingenia æquales inter se committere solebat, proposita non solum materia, quam scriberent, sed & præmio, quod victor auferret. Id erat liber aliquis antiquus, pulcher, aut rarior. Quare ab Augusto quoque nepotibus ejus (n) præceptor electus, transiit in Palatium cum tota schola: verum ut ne quem amplius (o) posthac discipulum reciperet: docuitque in atrio Catilinæ (p) domus, quæ pars palatii tunc erat: & festeria centena (q) in annum accipit. Decessit ætatis exactæ sub Tiberio. Statuam habet Præneste, in inferiore fori parte, contra hemicyclum (r): in quo fastos à se ordinatos, & marmoreo parieti incisos, publicarat. (s)

Lucius Crassitius.

CAP. XVIII. LUCIUS CRASSITIUS genere Tarentinus, ordinis libertini, cognomine Pafides (t), mox Panfam se transnominavit. Hic initio circa scenam versatus est, dum Mimographos adjuvat. Deinde in pergula (u) docuit, donec commentario Smyrnæ edito, adeo inclaruit, ut hæc de eo scriberentur,

Uni Crassitio se credere Smyrna probavit:

Definite indocti conjugio hanc petere.

Soli Crassitio se dixit nubere velle:

Intima cui soli nota (x) sua extiterint.

Sed cum edoceret jam multos, ac nobiles, in his Julium Antonium triumviri filium, ut Verrio quoque Flacco compararetur, dimissa repente schola transiit ad Quinti Septimii (y) philosophi sectam.

Scribonius Aphrodisius.

CAP. XIX. SCRIBONIUS APHRODISIUS, Orbilii servus atque discipulus, mox à Scribonia Libonis filia, quæ prior Augusti uxor fuerat, redemptus & manumissus, docuit, quo Verrius tempore: cuius etiam libros de orthographia rescripsit, non sine insectatione studiorum morumque ejus.

Cajus Julius Hyginus.

CAP. XX. CAJUS JULIUS HYGINUS, Augusti libertus, natione Hispanus, etsi nonnulli Alexandrinum putant, & à Cæsare puerum Romam advectum (z), Alexandria capta. Studiose & avide imitatus est (a) Cornelium Alexandrum Grammaticum Græcum: quem propter antiquitatis notitiam, *Polyhistorum* multi, quidam *historiam* vocabant. Præfuit Palatinæ bibliothecæ: nec eo secius plurimos docuit: fuitque familiarissimus Ovidio poetæ, & Cajo Licinio consulari historico, qui eum admodum pauperem decessisse tradit, & liberalitate sua, quoad vixit, sustentatum. Hujus libertus fuit Julius Modestus, in studiis atque doctrina vestigia patroni secutus.

CAX. XXI. CAJUS MELISSUS, Spoleti natus, ingenuus, sed ob discordiam parentum expositus, cura & industria educatoris sui altiora studia percepit, ac Mæcenati pro Grammatico muneri datus est. Cui quum se gratum & acceptum in modum amici videret, quamquam adferente matre, permansit tamen in statu servitutis, præsentemque conditionem veræ origini anteposuit. Quare cito manumissus, Augusto & insinuat est. Quo delegante, curam ordinandarum bibliothecarum in Octaviæ porticu suscepit. Atque, ut ipse tradit, sexagesimum ætatis annum agens, libellos *Ineptiarum*, qui nunc *Jocorum* inscribuntur, componere instituit, absolvitque centum & quinquaginta, quibus & alios diversos postea addidit. Fecit & novum genus Togatarum, inscripsitque *Trabeatas*.

Cajus Melissus.

CAP. XXII. MARCUS POMONIUS MARCELLUS sermonis Latini exactor molestissimus, in advocacy quadam (nam interdum & causas agebat) solæcismum ab adversario factum usque adeo arguere perseveravit, quoad Cassius Severus interpellatis iudicibus dilationem petiit: ut litigator suus alium Grammaticum adhiberet; quando non putat is cum adversario de jure sibi, sed de solæcismo controversiam futuram. Hic idem cum ex oratione Tiberium reprehendisset: affirmante Atejo Capitone, & esse illud Latinum, & si non esset, futurum: *Certe jam inde mentitur*, inquit, *Capito. Tu enim Cæsar civitatem dare potes hominibus, verbis non potes.* Pugilem olim fuisse Asinius Gallus hoc in eum Epigrammate ostendit:

Marcus Pomponius Marcellus.

Qui caput ad lævam didicit, glossmata vobis

Præcipit: os nullum, vel potius pugilis!

CAP. XXIII. REMMIUS (b) PALÆMON VICENTINUS, mulieris verna, primo, ut

Remmius Palæmon Vicentinus.

ferunt, texturinum, deinde herilem filium dum comitatur in scholas, litteras didicit. Postea manumissus, docuit Romæ; ac principem locum inter Grammaticos tenuit; quamquam infamis omnibus vitiis, palamque & Tiberio, & mox Claudio, prædicantibus, nemini minus institutionem puerorum vel juvenum committendam: sed capiebat homines cum memoria rerum, tum facilitate sermonis: nec non etiam poemata faciebat ex tempore. Scripsit & variis, nec vulgaribus metris. Arrogantia fuit tanta, ut Marcum Varronem *porcum* appellaret: *secum & natus & morituras litteras* jactaret. *Nomen suum in Bucolicis non temere positum, sed præfagiente Virgilio fore quandoque omnium poetarum ac poematum Palæmonem judicem.* Gloriabatur etiam latrones quondam sibi propter nominis celebritatem parvisse. Luxuriæ ita indulsit, ut sæpius in die lavaretur: nec sufficeret sumptibus, quamquam ex schola quadragena (c) annua caperet, ac non multo minus ex re familiari, cuius diligentissimus erat; cum & officinas promercalium vestium exerceret, & agros adeo coleret, ut vitem manu ejus institutam satis

R

con-

(m) al. perlegere. (n) al. suis. (o) al. verum ut neque amplius. (p) al. Catulinæ. (q) al. centena festeria. (r) al. contra hemiculum. (s) al. publicaret. (t) al. Paficles. (u) al. percula. (x) al. vota. (y) al. Septimi. (z) al. adductum. (a) al. studiose & audiit & imitatus est. (b) al. REMMIUS. (c) al. quadringenta.

constet trecenta sexaginta quinque vasa edidisse. Sed maxime flagrabat libidinibus in mulieres, usque ad infamiam oris (d): dictoque non infaceto notatum ferunt cuiusdam, qui quum in turba osculum sibi ingerentem, quamquam refugiens, devitare non posset: *Vis tu, inquit, magister, quotiens festinantem aliquem vides, abliguvire?*

Marcus Valerius Probus,

CAP. XXIV. MARCUS VALERIUS PROBUS Berytius (e), diu centuriatum petiit, donec tædio ad studia se contulit. Legerat in provincia quosdam veteres libellos apud Grammatistam, durante adhuc ibi antiquorum memoria, necdum omnino abolita, sicut Romæ. Hos quum diligentius repetere atque alios deinceps cognoscere cuperet, quamvis se contemni, magisque opprobrio legentibus, quam

gloriæ & fructui esse animadverteret, nihilominus in proposito mansit: multaque exemplaria contracta emendare, ac distinguere, & adnotare curavit, soli huic nec ulli præterea Grammatices parti deditus. Hic non tam discipulos quam sectatores aliquot habuit. Numquam enim ita docuit ut magistri personam sustineret. Unum vel alterum, vel quamplurimos, tres aut quatuor, postmeridianis horis admittere solebat, cubansque, inter longos ac vulgares sermones, legere quædam, idque perraro. Nimis pauca (f) & exigua de quibusdam minutis quæstiunculis edidit. Reliquit autem non mediocrem sylvam observationum sermonis antiqui.

C. SVETONII TRANQVILLI DE CLARIS RHETORIBUS LIBER.

CAPUT I.

RHETORICA quoque apud nos, perinde atque grammatica, fero recepta est, paullo etiam difficilius, quippe quam constet nunnumquam etiam prohibitam exerceri. Quod ne cui dubium sit, vetus Senatusconsultum, item Censorium edictum subijciam: *CAJO FANNIO STRABONE, MARCO VALERIO MESSALLA CONSULIBUS, Marcus Pomponius Prætor Senatui consuluit. Quod verba facta sunt de Philosophis & de Rhetoribus, de ea re ita censuerunt: Ut Marcus Pomponius Prætor animadverteret, curaretque uti ei è Republica fideque sua videretur, uti Romæ ne essent. De iisdem (g) interjecto tempore, Cnæus Domitius Ænobarbus, & Lucius Lucinius Crassus censores, ita (h) edixerunt: RENUNTIATUM EST NOBIS ESSE HOMINES, qui novum genus disciplinæ instituerunt: ad quos juvenus (i) in ludos conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos (k) Rhetoras: ibi homines adulescentulos totos dies desiderare. Majores nostri, quæ liberos suos discere, & quos in ludos (l) itare (m) vellent, instituerunt. Hæc nova quæ præter consuetudinem ac morem majorum fiunt, neque placent, neque recta videntur. Quapropter & iis qui eos ludos habent: & iis qui eo venire consueverunt (n), videtur faciendum ut ostendamus nostram sententiam, nobis non placere. Paullatim & ipsa utilis honestaque apparuit, multique eam*

Rhetores Romana pulsi.

Rhetoricæ institutum Romæ.

præsidii causa, & gloriæ, appetiverunt (o). CICERO ad præturam usque Græce declamavit: latine vero senior quoque, & quidem Consulibus (p) Hirtio & Panfa: quos *discipulos, & grandes prætextatos* vocabat. CNEUM POMPEJUM, quidam historici tradiderunt, sub ipsum civile bellum, quo facilius Cajo Curioni promptissimo juveni, causam Cæsaris defendenti, contradiceret, repetisse declamandi consuetudinem. MARCUM ANTONIUM, item AUGUSTUM, ne Mutinensi quidem bello omisisse. NERO CÆSAR & primo imperii anno, publice quoque bis antea declamavit. Plerique autem oratorum etiam declamationes ediderunt. Quare magno studio hominibus injecto, magna etiam professorum ac doctorum profuxit (q) copia, adeoque floruit (r), ut nonnulli ex infima fortuna in ordinem senatorium, atque ad summos honores processerint. Sed ratio docendi nec una omnibus, nec singulis eadem semper fuit: quando vario modo quisque discipulos exercuerunt. Nam & dicta præclare, per omnes figuras, per casus, & apologos, aliter atque aliter exponere: & narrationes, tum breviter (s) & presse, tum latius & uberius (t) explicare consueverant (u): interdum Græcorum scripta convertere, ac viros illustres laudare, vel vituperare: quædam etiam ad usum communis vitæ instituta, tum utilia, & necessaria, tum perniciofa & supervacanea ostendere: sæpe fabulis fidem firmare, aut historiis demere, quod

Incrementum.

(d) al. orationis. (e) al. Berritius. (f) al. id perraro nimis. Pauca. (g) al. De eisdem. (h) al. item. (i) al. juvenus ad quos. (k) al. latine scilicet. (l) al. in ludum. (m) al. intrare. (n) al. consueverunt. (o) al. appetivere. (p) al. & quidem cum Consulibus. (q) al. profuxit. (r) al. fluit. (s) al. cum breviter. (t) al. liberius. (u) al. consueverant.

Controversia
veteres Rhe-
torum exerci-
tamenta.

quod genus (251) *ῥητορικὴ καὶ ἀνακρινεὺς καὶ παρρησιαὶ* Græci vocant, donec sensim hæc exoleverunt (x): & ad controversiam ventum est. Veteres **CONTROVERSIAE**, aut ex historiis trahebantur, sicut sane nonnullæ usque adhuc: aut ex veritate, ac re, si qua forte recens accidisset. Itaque locorum etiam appellationibus adjectis (y) proponi solebant. Sic certe collectæ editæque se habent: ex quibus non alienum fuerit unam & alteram, exempli causa, ad verbum referre. *Æstivo tempore adolescentibus urbani cum Ostiam venissent, litus ingressi, piscatores trabentes rete adierunt (z): & pepigerunt (a), bolum quanti emerent: nummos solverunt (b). Diu expectaverunt, dum retia extraherentur. Aliquando extractis, piscis nullus infuit (c) sed sporta auri (d) obsuta. Tum emptores bolum suum ajunt, piscatores suum. Venalicii quum Brundisii gregem venalium e navi educerent, formoso, & pretioso puero, quod portitores verebantur, bullam, & prætextam togam imposuere: facile fallaciam celarunt. Romam veniunt, res cognita est, petitur puer, quod domini voluntate fuerit liber, in libertatem. Olim autem eas appellatione Græca (252) *συμβολαὶ* vocabant: mox controversias quidam, sed aut fictas, aut judiciales. Illustres professores, & quorum memoria aliqua extet, non temere alii reperiuntur, quam de quibus tradam.*

Illustres Rhe-
toricæ Profes-
sores.

Lucius Plotius
Gallus.

CAP. II. LUCIUS PLOTIUS GALLUS. De hoc Cicero ad Marcum Tullium sic refert; *Equidem memoria teneo, pueris nobis primum latine docere cepisse Lucium Plotium quendam: ad quem quum fieret concursus, quod studiosissimus quisque apud eum exerceretur, dolebam mihi idem non licere. Continebar autem doctissimorum hominum auctoritate: qui existimabant Græcis exercitationibus alii melius ingenia posse. Hunc eundem (nam diutissime vixit) M. Cælius in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictasse Atracino (e) accusatori suo actionem, subtractoque nomine, *ordearium* (f) eum rhetorem appellat, deridens ut inflatum, ac levem, & sordidum.*

Lucius Octa-
cilius Pilus.

CAP. III. LUCIUS OCTACILIUS PILITUS (g) servisse dicitur, atque etiam hostiarius, veteri more, in catena fuisse: donec ob ingenium ac studium litterarum manumissus, accusanti patrono subscripsit. Deinde Rhetoricam professus, Cnæum Pompejum Magnum docuit, patris ejus res gestas nec minus ipsius, compluribus libris exposuit: primus omnium libertinorum, ut Cornelius Nepos opinatur, scribere historiam orsus, non nisi ab honestissimo quoque scribi solitam.

Epidius.

CAP. IV. Ad id tempus **EPIDIUS** calumnia notatus, ludum docendi aperuit: docuitque inter cæteros Marcum Antonium & Augustum. Quibus quondam Cajus Canutius, objicientibus sibi quod in Republica administran-

da potissimum consularis Isaurici sectam sequeretur: *Malle*, respondit, *Isaurici esse discipulum, quam Epidii (h) calumniatoris.* Hic Epidius ortum se ab Epidio Nuncione prædicabat: quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni (i), paullo post cum cornibus extitisse, ac statim non comparuisse, in numeroque deorum habitum.

CAP. V. SEXTUS CLODIUS è Sicilia, Latinæ Sextus Clodius. simul Græcæque eloquentiæ professor, male oculatus, & dicax, *par oculorum in amicitia Marci Antonii triumviri extitisse se* ajebat. Eiusdem uxorem Fulviam, cui altera bucca inflator erat *acumen stili tentare* dixit, nec eo minus, immo vel magis ob hoc, Antonio gratus. A quo mox Consule ingens etiam congiarium accepit, ut ei in Philippicis Cicero objicit. *Adhibes joci causa magistrum suffragio tuo, & compotum tuorum Rhetorem: cui concessisti, ut in quem vellet, diceret: Salsum omnino hominem: sed materia facilis, in te, & in tuos dicta dicere.* At quanta merces rhetori est data, audite Patres Conscripti, & cognoscite Republicæ vulnera. Duo millia jugerum campi *Leontini Sexto Clodio Rhetori assignasti, & quidem immunia, ut tanta mercede nihil sapere disceres.*

CAP. VI. CAJUS ALBUTIUS SILUS Novariensis, quum ædilitate in patria fungeretur, quum forte jus diceret, ab iis contra quos pronuntiabat, pedibus è tribunali detractus est. Quod indigne ferens, statim contendit ad portam, & inde Romam: receptusque in **PLANCI** oratoris contubernium: cui declamatorio mos erat, prius aliquem, qui ante diceret, excitare: suscepit eas partes, atque ita implevit (k), ut Planco silentium imponeret, non audenti in comparisonem se dimittere. Sed ex eo clarus, propria auditoria instituit, solitus proposita controversia sedens incipere, & calore demum provectus consurgere, ac perorare. Declamabat autem genere vario: modo splendide atque ornate: tum, ne usquequaque scholasticus existimaretur, circumcise ac sordide, & tantummodo trivialibus verbis. Egit & causas, verum rarius, dum amplissimam quamque sectatur, nec alium in ulla locum, quam perorandi. Postea renunciavit foro, partim pudore, partim metu. Nam quum in lite quadam centumvirali adversario, quem ut impium erga parentes inceffebat, iusiurandum quasi per figuram sic obtulisset: *Jura per patris matrisque cineres, qui inconditi jacent: & alia in hunc modum: arripiente eo conditionem, nec iudicibus aspernantibus, non sine magna sui invidia negotium afflixit.* Et rursus in cognitione cædis Mediolani, apud Lucium Pisonem proconsulem, defendens reum, quum cohibente lictore nimias laudantium voces, ita excanduisset, ut & deplorato Italiæ statu,

Cajus Albutius
Silus.

R 2

(x) al. exfoluerunt. (y) al. additis. (z) al. adire. (a) al. pepigere. (b) al. solvere. (c) al. adfuit. (d) al. porta auri. (e) al. dictasse à Cratino. al. Atracino. (f) al. Ordinarium. (g) al. Pilutus. (h) al. Epidi. (i) al. Scarni. (k) al. actaque ita implevit.

(251) *ῥητορικὴ* Hoc est: Theses, Refutationes & Probationes.

(252) *συμβολαὶ* Hoc est: Constructiones.

statu, quasi iterum in formam provinciæ redigeretur: Marcum insuper Brutum, cujus statua in conspectu erat, invocaret, *legum ac libertatis auctorem, & vindicem*, pæne pœnas luit. Jam autem senior ob vitium vomicæ

Novariam rediit: convocataque plebe, causis, propter quas mori destinasset, diu, ac more concionantis, redditis, abstinuit cibo.

NOTA:

Multa hodie in hoc libello desiderari, ex indice apparet, quem in vetustis codicibus repertum hujus editionis fronti præfiximus, supra pag. 125. Quoniam autem B. HIERONYMUS, ut antea dicebamus, quæcunque de claris oratoribus in EUSEBII Chronico adnotavit, ea ab hoc scriptore fuit mutuatus; nos vicissim, quæ huc pertinebant, ex illo præstantissimo opere descripsimus; atque infra subjecimus.

L. CÆSTIUS PIUS.

Chronicon EUSEBII numero MMIV. in anno Augusti XXXI. Cæstius Smyrnæus Rhetor Latine Romæ docuit. Multa de hoc rhetore passim leguntur apud M. SENECA in controversiarum libris.

M. PORCIUS LATRO.

HIERONYMUS numero MMXIII. in anno Augusti XL. MARCUS PORCIUS LATRO Latinus Declamator, tædio duplicis quartanæ semet interficit.

L. STATIUS URSULUS.

Chronicon Eusebii numero MMLXXIV. in anno tertio Neronis. STATIUS SURCULUS Tolosensis in Galliis celeberrime Rhetoricam docet. Legendum, STATIUS URSULUS, ut habent omnes Codices SUETONII in nostro laterculo. Errorem eorum qui STATIUM PAPINIUM poetam cum hoc confundunt, doctè confutat JOSEPHUS SCALIGER ad hunc locum.

DOMITIUS AFER.

P. CLODIUS QUIRINALIS.

HIERONYMUS numero MMLX. in anno IV. Claudii. DOMITIUS AFER Nemaufensis clarus Orator habetur; qui postea Nerone regnante ex cibi redundantia in cœna moritur.

CLODIUS QUIRINALIS Rhetor Arelatenfis, Romæ insignissime docet.

In nostro indice nomen Domitii non extat: sed nos judicium Scaligeri secuti sumus; qui etiam ista è libro SUETONII putabat esse descripta: est tamen dubitationi locus; quia HIERONYMUS ait ORATOR non autem Rhetor. Sane Domitius etiam honores gessit in Rep. Prætor enim fuit ac Consul. Videndus DIO.

M. ANTONIUS LIBERALIS.

HIER. numero MMLXIV. in anno Claudii nono: M. ANTONIUS Liberalis Latinus rhetor, gravissimas inimicitias cum Pælamone exercet. Cur non possit hic ille esse cujus hodie extat *Μεταμορφώσεων συναγωγή*, causam equidem video nullam.

SEX. JULIUS GABINIANUS.

HIERONYMUS numero MMXCII. in anno Vespasiani octavo. GABINIANUS celeberrimi nominis Rhetor in Gallia docuit. Meminit etiam alibi idem HIERON. ut adnotat SCALIGER.

Isti sunt Rhetores Suetoniani, quorum in Eusebiano Chronico meminit HIERON. Existimat SCALIGER ex eodem TRANQUILLO etiam alia esse desumpta, quæ ibi leguntur: ut quæ in anno Augusti XXXIX. de M. TULLIO TIRONE Cicéronis liberto. Et si qua his similia. Sunt & nonnulli in nostro laterculo, quorum in Chronico non meminit HIERONYMUS: velut Q. CURTIUS RUFUS: quem illum esse, cujus historia rerum Alexandri elegantissime scripta in doctorum manibus versatur, pæne assentior viris eruditissimis sic existimantibus. At ille Curtius Rufus cujus meminit TACITUS in XI. Annalium, cum nostro Rhetore nihil videtur commune habuisse.

PUB. TERENTII AFRI CARTHAGINENSIS VITA.

Pub. Terentii
Afri ortus.

Ejus familia-
res amici.

PUBLIUS TERENTIUS AFER, Carthagine natus, servivit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam, non institutus modo liberaliter, sed & mature manumissus est. Quidam caprum esse existimant, quod fieri nullo modo potuisse *Fenestella* docet: cum inter finem secundi belli Punici, & initium tertii natus sit, & mortuus: nec si à Numidis aut Getulis captus sit, ad Ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros nisi post deletam Carthaginem cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maxime cum Scipione Africano, & C. Lælio: quibus etiam corporis gratia conciliatus existimatur. Quod & ipsum *Fenestella* arguit, contendens utroque majorem natu fuisse. Quamvis & *Cornelius Nepos* æquales omnes fuisse tradat, & *Porcius* suspicionem de consuetudine per hæc faciat.

Dum lasciviam nobilium & fucosas laudes petit:

Dum Africani vocem divinam inbiat avidis auribus:

Dum ad Furium se cœnitare & Lælium pulchrum putat:

Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapi

Ob florem ætatis suæ: ad summam inopiam redactus est.

Mortuus est in Strymphalo, Arcadiæ oppido: nihil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius, Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:

Saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus.

Scripsit Comœdias sex. Ex quibus primam *Scripta.*
Andriam cum ædilibus daret, jussus ante Cæcilio recitare. Ad cœnantem cum venisset, dictus est, initium quidem fabulæ, quod erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens, legisse: post paucos vero versus invitatus,

vitatus, ut accumberet, cœnasse una, deinde cætera percurrisse non sine magna Cæciliæ admiratione. Et hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit: quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribat, *Sumetur Hecyra sexta ex his fabula.*

Eunuchus quidem bis die acta est: meruitque pretium quantum nulla antea cuiusquam comœdia, id est, octo millia nummum: propterea summa quoque titulo ascribitur. Nam *Adelphorum* principium *Varro* etiam præfert principio *Menandri*. Non obscura fama est, adjutum *Terentium* in scriptis à *Lælio* & *Scipione*, quibuscum familiariter vixit. Eandem ipse auxit: nunquam nisi leviter se tutari conatur, ut in *Prologo Adelphorum*:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles

Hunc adjuvare, assidueque una scribere:

Quod illi maledictum vehemens existimant, Eam laudem hic ducit maximam: cum illis placet,

Qui vobis universis, & populo placent:

Quorum opera in bello, in otio, in negotio, Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat *Lælio* & *Scipioni* non ingratam esse hanc opinionem; quæ tamen magis & usque ad posteriora tempora valuit.

Q. Memmius in oratione pro se ait: *Pub. Africanus*, qui à *Terentio* personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in *Scenam* detulit. *Nepos* auctore certo comperisse se ait, *C. Lælium* quondam in *Puteolano* *Kal. Martiis* admonitum ab uxore, temporius ut discumberet, petiisse ab ea ne interPELLARETUR: serius tandem ingressum triclinium, dixisse, non saepe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiasse versus, qui sunt in *Heautontimorumenio*,

Satis pol proterve me Syri promissa hac induxerunt.

Santra *Terentium* existimat, si modo inscribendo adjutoribus indiguerit, non tam *Scipione* & *Lælio* uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam *C. Sulpitio Gallo*, homine docto, qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum, vel *Q. Fabio Labeone*, & *M. Popilio*, Consulari utroque, ac poëta. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur: sed viros, quorum operam, & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comœdias nondum quintum atque trigesi-

mum egressus annum; causa evitandæ opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta morefque, quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbem est, neque amplius rediit. De morte ejus *Volcatius* tradit:

Sed ut Afer sex populo dedit comœdias, Iter hinc in Asiam fecit. Navem cum semel Conscendit, visus nunquam est, sic vita vacat.

Q. Consentius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis, conversis è *Menandro*. Cæteri mortuum esse in *Arcadiæ Stymphalo*, sive *Leucadia*, tradunt, *Cn. Cornelio Dolabella*, *M. Fulvio Nobil. Coss.*, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum quas in navi præmiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fusco. Reliquit filiam, quæ post equiti Romano nupsit. Item hortulos *XX. jugerum*, via *Appia* ad *Martis Villam*. Quo magis miror *Porcium* scribere,

nihil Publius Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius, Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam:

Saltem ut esset, quò referret obitum Domini servulus.

Hunc *Afranius* quidem omnibus comici præfert, scribens in compitalibus, *TERENTIO non similem dices quempiam.*

Volcatius autem non solum *Nævio*, & *Plauto*, & *Cæcilio*, sed *Licinio* quoque postponit. *Cicero* in *Limone* hætenus laudat:

Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti, Conversum expressumque Latina voce Menandrum

In medio populi sedatis vocibus effers: Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item, *C. CÆSAR*:

Tu quoque tu in summis, ô dimidiata Menander,

Poneris, & merito puri sermonis amator, Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis

Comica, ut æquato virtus polleteret honore, Cum græcis, neque in hac despectus parte jaceres,

Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse Terenti.

H O R A T I I V I T A.

Horatii Flacci
ortus.

HORATIUS FLACCUS Venulinus, patre, ut ipse tradit, libertino, & exactionum coactore: ut vero creditum est sal-

samentario, quum illi quidam in altercatione exprobrasset; quotiens ego vidi patrem tuum cubito emungentem? Bello Philippen-

R 3

si, ex-

Mæcenati de-
inde Augusto
insinuatus.

fi, excitus à Marco Bruto Imperatore, tribunus militum meruit: victisque partibus, venia impetrata, scriptum quaestorium comparavit. Ac primo Mæcenati, deinde Augusto insinuatus, non mediocrem locum in amborum amicitia tenuit. Mæcenatē quantopere eum dilexerit, satis demonstratur illo Epigrammate, ubi inquit:

*Ni te visceribus meis, Horati,
Plus jam diligo, Titium sodalem (1)
Mimo tu videas strigosorem.*

Sed multo magis extremis, tali ad Augustum elogio: *Horatii Flacci, ut mei, memor esto.* AUGUSTUS ei epistolarum officium obtulit: hoc ad Mæcenatem scripto significat: *Ante ipse scribendis epistolis amicorum sufficerebam: nunc occupatissimus, & infirmus. Horatium nostrum à te cupio abducere. Veniet ergo ab ista parasitica mensa ad hanc regiam: & nos in scribendis epistolis juvabit.* Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam ingerere desuit. Extant epistolæ, ex quibus argumenti gratia pauca subjeci: *Sume tibi aliquid juris apud me, tanquam si victor mihi fueris: recte enim, & non temere feceris, quoniam id usus mihi tecum esse volui, si per valitudinem tuam fieri possit.* Et rursus: *Tui qualem habeam memoriam poteris ex Septimio quoque nostro audire; nam incidit ut illo coram fieret à me tui mentio. Neque si tu superbus amicitiam nostram spreveris, ideo nos quoque ἀνδρῶν πρὸς φίλους.* Præterea sæpe inter alios jocos purissimum penem, & homuncionem lepidissimum appellat: unaque & altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem ejus usque adeo probavit, mansuraque perpetuo, ut non modo seculare carmen componendum injunxerit, sed & Vindelicam victoriam Tiberii Drusique privignorum, eumque coegerit propter hoc, tribus carminum libris, ex longo intervallo, quarum addere: post

Scripta ejus.

(1) al. tu tuum sodalem.

sermone quoque lectos, nullam fui mentionem habitam ita sit questus: *Irasci me tibi scito, quod non in plerisque ejusmodi scriptis mecum potissimum loquaris. An vereris ne apud posteros tibi infame sit, quod videaris familiaris nobis esse?* Expressitque elogium, cujus initium est,

*Cum tot sustineas, & tanta negotia solus:
Res Italas armis tuteris, moribus ornes,
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo sermone mover tua tempora, Cæsar.*

* Idem Horatius (253) habitu corporis brevis fuit atque obesus: qualis à se ipso & in Satyris describitur, & ab Augusto hac epistola: *Protulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego, ne accusem te, quantuluscunque est, boni consulo. Vereri autem mihi videris, ne majores libelli tui sint, quam ipse es; sed sit tibi statura deest.* * Unde est. Itaque licebit in sextariolo scribas: quum circuitus voluminis tui sit. * ὀττωδάντα, sicut est ventriculi tui. Ad res Venereas intemperantior traditur. Nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita, ut quocunque respexisset, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in fecessu ruris sui Sabini, aut Tiburtini: domusque ejus ostenditur circa Tiburtini luculum. Venerunt in manus & elegi sub titulo ejus, & Epistola prosa oratione, quali commendantis se Mæcenati: sed utraque falsa puto. Nam elegi vulgares, epistola etiam obscura: quo vitio minime tenebatur. Natus est sexto Idus Decembres Lucio Cotta & Lucio Torquato Consulibus. Decessit quinto Calendas Decembres, Cajo Marcio Censorino, Cajo Asinio Gallo Consulibus, post nonum & & quinquagesimum annum, hærede Augusto palam nuncupato: quum urgente vi valitudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus & conditus est extremis Esquiliis, juxta Mæcenatis tumulum.

Statura corporis & mores.

Nativitas.

Mors.

Testamentum.

Funus.

NOTA:

Non pertinere hanc vitam ad libellos de Grammaticis & Rhetoribus, initio ostendimus: neque dubitare possumus, de poetica & poetis SUETONIUM quoque scripsisse, CASAUBONUS.

LUCANI VITA.

M. Annaei Lucani scripta.

M. ANNÆUS LUCANUS Cordubensis prima ingenii experimenta in Neronis laudibus dedit quinquennali certamine. Dein civile bellum quod cum Pompejo & Cæsare gestum est, recitavit. Qui tantæ levitatis & tam immoderatæ linguæ fuit, ut in præfatione quadam ætatem & initia sua cum

Virgilio comparans ausus sit dicere, *Et quantum mihi restat ad culicem?* Hic in initio adolescentiæ, cum ob infestum matrimonium patrem suum ruri agere longe cognovisset, revocatus Athenis à Nerone, cohortique amicorum additus, atque etiam questura honoratus: non tamen permanfit in gratia. Siquidem ægre

(253) Habitu corporis brevis) Egregium HORATII numum Tab. LXV. num. 4. apponere non dubitavimus, etsi ejus tempore non cufum. Rudis ac minus polita sculptura satis indicat sequiorum sæculorum opus, quibus & scientiæ & artes perierant. Con-
tourmiatos vocant illos numos, circulo veluti inclusos, nullam vel autoris vel temporis notam præferentes. Dubium non est,
quin in eorum honorem sint signati quos referunt. Hujus generis vidimus HOMERI, PYTHAGORÆ, SOLONIS, SO-
CRATIS, DIOGENIS, MILONIS, SALLUSTII, VIRGILII, OVIDII, SENECE, APOLLONII, THYANEI, APULEI,
ALEXANDRI MAGNI, Deorumque plurimorum atque Imp. Romanorum & etiam Augustarum quatuorundam, PATIN. loc.
cit. pag. 468.

gre ferens, recitante se, subito, ac nulla nisi refrigerandi sui causa, indicto Senatu Neronem recessisse: neque verbis adversus principem, neque factis extantibus post hæc temperavit. Adeo ut quondam in latrinis publicis clariore cum strepitu ventris emisso, hemistichium Neronis magna cum fessorum fuga pronuntiavit: *sub terris tonuisse putes*. Sed & famoso carmine cum ipsum, tum potentissimos amicorum, gravissime proscidit. Ad extremum pene signifer Pisonianæ conjurationis exitit. Multis in gloriam tyrannicidarum palam indicenda: ac plenus minarum, usque eo inintemperans, ut Cæsaris caput proximo cuique

jaçtaret. Verum detecta conjuratione, nequaquam animi constantiam (m) præstitit. Facile enim confessus, & ad humillimas devolutus preces, matrem quoque innoxiam inter socios nominavit: Sperans impietatem sibi apud parricidam principem profuturam. Impetrato autem mortis libero arbitrio, Codicillos ad patrem de corrigendis quibusdam versibus suis exaravit: epulatusque largiter, brachia ad secandas venas medico præbuit. Poëmata etiam ejus prælegi memini: confici vero, ac vœnalia proponi, non tantum operose, & diligenter, sed inepte quoque.

(m) al. nequaquam parem animi constantiam.

NOTA:

Hanc vitam ita ut erat descripta è veteri codice, ad me misit THEODORUS CANTERUS vir clarissimus. CASAUBONUS.

PLINII VITA.

Plinii secundi
honores.

Studia.

Scripta.

PLINIUS SECUNDUS Novocomensis, equestribus militiis industrie functus, procurationes quoque splendidissimas, atque continuas summa integritate administravit, & tamen liberalibus studiis tantam operam dedit, ut non temere quis plura in otio scripserit. Itaque bella omnia, quæ unquam cum Germanis gesta sunt, viginti voluminibus comprehendit. Item naturalis historiæ triginta

septem libros absolvit. Periit clade Campaniæ. Nam cum Misenensi classi præesset, flagrantem Vesevo, ad explorandas propius causas, liburnicas prætendisset: neque adversantibus ventis, remeare posset: vi pulveris ac favillæ oppressus est: vel ut quidam existimant, à servo suo occisus, quem, deficiens æstu ut necem sibi maturaret, oraverit.

NOTA:

Non est Suetonii: quod & dictio clare arguit & supina negligentia in tanti viri rebus memoriæ prodendis. Amat, fateor breviter Tranquillus: sed eruditam, & quæ cognitioni rerum nihil officiat. Denique auctor hujus vitæ, neque Suetonius est, neque quisquam alius, qui meliore illo sæculo vixerit, sicut etiam JOSEPHUS SCALIGER pronuntiavit. Scripsisse tamen TRANQUILLUM hujus PLINII vitam, testimonio est locus illè, quem ex ejus libro de Viris Illustribus laudatum, commemorat ACHILLES STATIUS. CASAUBONUS.

JUVENALIS VITA.

Junii Juvenalis
Scripta.

JUNIUS JUVENALIS liberti locupletis incertum filius, an alumnus, ad mediam fere ætatem declamavit, animi magis causa, quam quod scholæ & foro præpararet: deinde paucorum versuum Satyra non absurde composita in Paridem pantomimum, poëtamque Claudii Neronis, ejus semestribus militio- lis tumentem, genus Scripturæ industrie excoluit. Et tamen diu ne modico quidem auditorio quicquam committere est ausus. Mox magna frequentia, magnoque successu bis ac ter auditus est, ut ea quoque quæ prima fecerat, inferciret novis scriptis:

Quod non dant proceres, dabit histrio, tu Camerinos,

*Et Barea, tu nobilium magna atria curas.
Præfectos Pelopæa facit, Philomela tribunos.*

Erat tum in delitiis aulæ histrio: multique fautorum ejus quotidie provehebantur. Venit ergo Juvenalis in suspicionem, quasi tempora figurate notasset: ac statim per honorem militiæ, quanquam octogenarius, Urbe summo- tus, missusque ad præfecturam cohortis in extrema parte tendentis Ægypti. Id supplicii genus placuit, ut levi atque joculari delicto par esset. Verum intra brevissimum tempus angore, & tædio periit.

PERSII

P E R S I I V I T A.

Auli Persii
Flacci ortus.

Mors.

Studia.

Familiares
Præceptores &
amici.

Mores.

AULUS PERSIUS FLACCUS natus est pridie Nonas Decembris, Fabio Perfico, L. Vitellio Coss. Decessit viii. Kal. Decemb. Rubrio Mario, Asinio Gallo Coss. Natus in Etruria Volaterris, Eques Romanus, sanguine & affinitate primi ordinis viris conjunctus. Decessit ad Octavum milliarium via Appia, in prædiis suis. Pater ejus Flaccus pupillum reliquit moriens, annorum fere sex. Fulvia Sifennia mater nupsit postea Fusio, Equiti Romano: & eum quoque exulit intra paucos annos. Studuit Flaccus usque ad annum XII. Volaterris: inde Romæ apud Grammaticum Remmiam Palæmonem & apud Rhetorem Verginium Flaccum. Cum esset annorum XVI. amicitia cœpit uti Annæi Cornuti, ita ut ab eo nusquam discederet, à quo introductus aliquatenus in Philosophia est. Amicos habuit à prima adolescentia Cæsium Bassum, & Calpurnium Staturam, qui eo vivo juvenis discessit. Coluit ut patrem Servilium Numanum (n). Per Cornutum cognovit Annæum etiam Lucanum, æquævum auditorem Cornuti. Nam Cornutus illo tempore Tragicus fuit, sectæ Stoicæ, qui libros Philosophiæ reliquit. Sed Lucanus adeo mirabatur scripta Flacci, ut vix retineret se illo recitante à clamore (quin illa esse vera poemata diceret.) Sero cognovit Senecam, sed non ut caperetur ejus ingenio. Usus est apud Cornutum duorum convictu doctissimorum & sanctissimorum virorum acriter tum philosophantium, Claudii Agatæni medici Lacedæmonii, & Petronii Aristocratis Magnetis, quos unice miratus est & æmulatus, cum æquales essent, & Cornuto minores. Ipse etiam decem fere annis summe dilectus apud Thraseam est, ita ut peregrinaretur quoque cum eo aliquando, cognatam ejus Arriam uxorem habente. Fuit morum lenissi-

morum, verecundiæ virginalis, formæ pulcræ, pietatis erga matrem & sororem & amitam exemplo sufficientis. Fuit frugi & pudicus. Reliquit circa HS. XX. matri & sorori, scriptis Testamentum tantum ad matrem codicillis, rogavit eam, ut daret Cornuto Sestertia, ut quidam dicunt, centies (o), ut alii volunt plus, & argenti facti pondera viginti (p), & libros circa septingentos, Chrysippi, sive bibliothecam suam omnem. Verum Cornutus sublatis libris, pecuniam sororibus, quas frater hæredes fecerat, reliquit. Et raro, & tarde scripsit. Hunc ipsum librum imperfectum reliquit. Versus aliqui dempti sunt in ultimo libri: & quasi finitus esset, leviter recitavit Cornuto: & Cæsio Bassio petenti ut ipse ederet, tradidit edendum. Scripserat etiam in pueritia Flaccus prætextam (q), & Ὀδοιπορικὸν (r) librum unum, & paucos in sororem Thraseæ & in Arriæ matrem (s) versus, quæ se ante virum occiderat. Omnia autem Cornutus auctor fuit matri ejus, ut ea aboleret. Editum librum continuo mirari homines, & deripere (t) cœperunt. Decessit autem vitio stomachi, anno ætatis XXX. Sed mox ut à schola & magistris deverterat, lecto libro Lucili decimo, vehementer Satyras componere studuit: cujus libri principium imitatus est, sibi primo, mox omnibus detrectaturus, cum tanta recentium poetarum & oratorum insectatione, ut etiam Neronem illius temporis principem, culpaverit: cujus versus in Neronem cum ita se haberet,

Auriculas asini Mida rex habet,

in hunc modum à Cornuto ipso tantummodo est emendatus,

Auriculas asini quis non habet?

Ne hoc Nero in se dictum arbitraretur.

(n) al. Nonianum. (o) al. centum. (p) al. argenti pondo XX. (q) al. prætextatam.
(r) al. Ὀδοιπορικὸν. al. Ὀδοπορικόν. (s) al. in focum Thraseæ Arriam matrem,
(t) al. diripere.

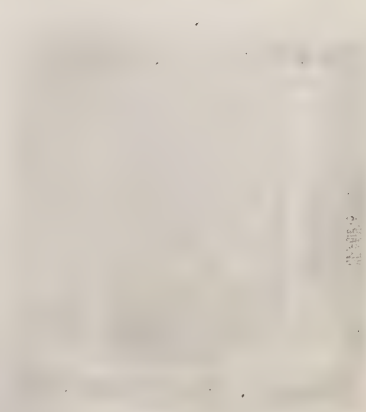

C. COR-

C. CORNELII
T A C I T I
O P E R A
QUÆ EXSTANT.

T A C I T I
O P E R A
G E N E R A L E

C. ^(a) CORNELII TACITI
AB
EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM ^(b)
LIBER I.

BREVIARIUM LIBRI I.

AUGUSTUS Nolæ mortem obit. Tiberius succedit, tarde & cupidinem dissimulans. Pannonicas legiones tres gravis seditio incessit. Ea, misso Druso Tib. F. ægre componitur. Idem in Germania inferiori motus. Qui confedit, non sine sanguine & cæde. Germanicus Cæsar in hostem ducit: eaque expeditione Marsi, Tubantes, Bructeri, Usipetes vastati aut cæsi. Julia Augusti F. Rhægi vitam finiit. Sodales in honorem Augusti, & ludi Augustales instituti. Germanicus iterum Rhenum transmittit, in Chattos ducit. Agros, domos, homines, vastat, urit, cædit. Segestes obsidione Arminii liberatur. Ob hæc Imperator cæsalutatus. Bellum deinde in Cheruscos gestum. Reliquiæ Vari & militum lætæ: iisque suprema soluta. Romani in veditu, sub Cæcina duce, periclitati. Tamen hostes prospera eruptione fusi, fugati. Majestatis lex reducta & aspere exercita. Tiberis inundat. Theatralis tumultus est: & per eam causam decreta Patrum expressa ad coercendos histriones. Postremo actum de subducendis Tiberi aquis. Eoque nomine querele civitatum Italiæ & legationes. Hæc biennio fere gesta.

SEX. POMPEJO, ET SEX. APULEJO COSS.

NERONE CLAUDIO DRUSO CÆSARE, ET C. NORBANO COSS.

CAPUT I.

Rei Rom.
status.

UBI ROMAM à principio reges habuere. Libertatem & Consulatum L. Brutus instituit. Dictaturæ ad tempus sumebantur: neque Decemvralis potestas ultra biennium, ^(c) neque Tribunorum militum consulare jus diu valuit. Non Cinnæ, non Sullæ longa dominatio: & Pompeji Craf-

fique potentia, cito in Cæsarem; Lepidi, atque Antonii arma, in Augustum cessere. Qui cuncta discordiis civilibus fessa, nomine Principis sub imperium accepit. Sed veteris Reip. ^(d) prospera vel adversa, claris scriptoribus memorata sunt: temporibusque Augusti dicendis non defuere decora ingenia, donec gliscente adulatione detererentur ^(e). Tiberii, Cæjique & Claudii, ac Neronis res, florentibus ipsis, ob metum falsæ; postquam occiderant, recentibus odiis compositi sunt. Inde consilium mihi pauca de Augusto, & extrema tradere: mox Tiberii principatum, & cetera: sine ira, & studio, quorum causas procul habeo.

Ad Augustum.
Qui primus
Princeps dicitur.

Materia huic
scriptioni.

A Tiberio ad
Galbam.

S 2

CAP. II.

(a) al. P. (b) al. Actorum diurnalium. al. Actionum diurnalium. (c) al. triennium.
(d) al. veteris Populi Romani. (e) al. detererentur.

Artes & via
Augusti ad
imperium.

CAP. II. Postquam Bruto & Cassio cæsis, nulla jam publica arma; Pompejus apud Siciliam oppressus, exutoque Lepido, interfecto Antonio, ne Julianis quidem partibus, nisi Cæsar dux reliquus: posito Triumviri nomine, Consulem se ferens, & ad tuendam plebem Tribunicio jure contentum; ubi militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otii pellexit; insurgere paullatim, munia Senatus, magistratuum, legum in se trahere, nullo adversante: cum ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissent: ceteri nobilium, quanto quis servitio promptior, opibus & honoribus extollerentur: ac novis ex rebus aucti, tuta & præsentia, quam vetera & periculosa mallent. Neque provinciæ illum rerum statum abnuebant, suspecto Senatus populique imperio ob certamina potentium, & avaritiam magistratuum: invalido legum auxilio, quæ vi, ambitu, postremo pecunia turbabantur.

Varii quos
successores
designavit.
Marcellus.
M. Agrippa.

CAP. III. Ceterum Augustus subsidia dominationi Claudium Marcellum, sororis filium admodum adolescentem Pontificatu & curuli Aedilitate: M. Agrippam ignobilem loco, bonum militia, & victoriæ socium, geminatis consulatibus extulit. Mox defuncto Marcello generum sumpsit: Tiberium Neronem, & Claudium Drusum privignos, imperatoriis nominibus auxit, integra etiam dum domo sua. Nam genitos Agrippa Cajum ac Lucium, in familiam Cæsarum induxerat: nec dum posita puerili prætexta, (1) Principes juventutis appellari, destinare Consules, specie recusantis flagrantissime cupiverat. Ut Agrippa vita concessit; L. Cæsarem euntem ad Hispanienses exercitus, Cajum remeantem Armenia, & vulnere invalidum, mors fato propera, vel novercæ Liviae dolus abstulit; Drusoque pridem extincto, Nero solus è privignis erat: illuc cuncta vergere. Filius, collega imperii, confors Tribuniciae potestatis adsumitur, omnique per exercitus ostentatur: non obscuris, ut antea matris artibus, sed palam hortatu. Nam senem Augustum devinxerat adeo, uti nepotem unicum, Agrippam Postumum, in insulam Planasiam projiceret: rudem sane bonarum artium, & robore corporis stolidè ferocem, nullius tamen flagitii compertum. At hercule Germanicum Drusi ortum, octo apud Rhenum legionibus imposuit, adscirique per adoptionem à Tiberio jussit, quamquam esset in domo Tiberii filius juvenis, sed quo pluribus munimentis insisteret. Bellum ea tempestate nullum, nisi adversus Germanos supererat: abolendæ magis infamiæ, ob amissum cum Quinctilio Varo exercitum, quam cupidine proferendi imperii, aut dignum ob præmium. Domi res tranquillæ. Eadem magistratuum vocabula. Juniores post Actiacam victoriam, etiam senes plerique inter bella civium nati. Quotusquisque reliquus, qui rempubl. vidisset?

Cajum & Lu-
cium Cæsares.

Denique Ti-
berius Nero.

Et id gratia
matris Liviae.

Germanicus
Drusi filius
Galliae præfe-
ctus.

Status rerum
& affectus ci-
vium sub Au-
gusto.

CAP. IV. Igitur verso civitatis statu, nihil

usquam prisca & integri moris: omnis, exuta æqualitate, jussa principis aspectare. Nulla in præfens formidine, dum Augustus ætate validus, seque & domum & pacem sustentavit. Postquam provecta jam senectus, ægro & corpore (f) fatigabatur, aderatque finis, & spes novæ: pauci bona libertatis incassum differere, plures bellum pavescere, alii cupere, pars multo maxima imminenti dominos variis rumoribus differebant. Trucem Agrippam, & ignominia accensum, non ætate, neque rerum experientia tantæ moli parem. Tiberium Neronem maturum annis, spectatum bello: sed vetere atque insita Claudiae familiæ superbia; multaque indicia sævitiae, quamquam premantur, erumpere. Hunc & prima ab infantia educum in domo regnatrice: congestos juveni consulatus, triumphos: ne iis quidem annis, quibus Rhodi specie secessus exulem egerit, aliquid quam iram, & simulationem, & secreta libidines meditarum. Accedere matrem muliebri impotentia: serviendum feminae, duobusque insuper adolescentibus, qui remp. interim premant, quandoque distrahant.

Judicia de suc-
cessoribus.

Nec bona de
Tiberio.

CAP. V. Hæc atque talia agitantibus, gravescere valetudo Augusti: & quidam scelus uxoris suspectabant. Quippe rumor incesserat, paucos ante menses, Augustum electis consiliis, & comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum, ad visendum Agrippam. Multas illic (g) utrimque lacrymas, & signa caritatis, spemque ex eo, fore ut juvenis penatibus avi redderetur. Quod Maximum uxori Martiæ aperuisse: illam Liviae. C. Navum id Cæsari (h). Neque multo post, extincto Maximo (dubium an quæsitâ morte) auditos in funere ejus Martiæ gemitus semet inculantis, quod causa exitii marito fuisset. Utcumque se ea res habuit, vix dum ingressus Illyricum Tiberius, properis matris litteris accitur: neque satis compertum est, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem repererit. Acribus namque custodiis domum, & vias sepserat Livia: lætique interdum nuntii vulgabantur, donec provisus quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit.

Morbus Au-
gusti, quem à
fraude Liviae
censebant.

Quia recon-
ciliandus A-
grippa vide-
batur.

Tiberius su-
bito revoca-
tur.

Livianæ & au-
licæ artes in
celanda mor-
te Principis.

Agrippæ cæ-
des.

Quam Tibe-
rius frustra à
se rejicit.

CAP. VI. Primum facinus novi principatus fuit, Postumi Agrippæ cædes: quem ignarum inermumque, quamvis firmatus animo, centurio ægre confecit. Nihil de ea re Tiberius apud Senatum differuit. Patris jussa simulabat, quibus præscripserat Tribuno custodiæ adposito, ne contaretur (i) Agrippam morte adficere, quandocumque ipse supremum diem explevisset. Multa sine dubio sævae Augustus de moribus adolescentis questus, ut exilium ejus Senatusconsulto sanciretur, perfecerat: ceterum in nullius umquam suorum necem duravit: neque mortem nepoti pro securitate privigni inlatam, credibile erat. Propius vero, Tiberium ac Liviam, illum metu, hanc novercalibus odiis, suspecti & invisii juvenis

(f) al. & ægro corpore. (g) al. illinc. (h) al. Gnarum id Cæsari. al. Liviam id Cæsari.
(i) al. cunctaretur.

(1) Principes juventutis appellari) Sic appellantur etiam in humo, quem exhibuimus Tom. II, Scriptor. Rer. Romanar. Tab. XIV. num. 4. ad pag. 52. Eundem numum huc revoca, & illustrabit hunc locum, Dn. de KLETTENBERG.

Sallustii pro
tempore, sed
in omnia tem-
pora verum
effatum.

Roma quam
servituti ob-
noxia.

Juratum in
novum Prin-
cipem.
U. C. 766. p.
C. N. 14.

Tiberii callida
tergiversatio.

Arca, quo sine

Testamentum
Augusti.

juvenis cædem festinavisse. Nuncianti centurioni, ut mos militiæ, *factum esse quod imperasset: neque imperasse sese, & rationem facti reddendam apud Senatum*, respondit. Quod postquam Sallustius Crispus particeps secretorum (is ad tribunum miserat codicillos) comperit: metuens ne reus subderetur, juxta periculoso ficta seu vera promeret, monuit Liviam, *ne arcana domus, ne consilia amicorum, ministeria militum vulgarentur: neve Tiberius vim principatus resolveret, cuncta ad Senatum vocando. Eam conditionem esse imperandi, ut non aliter ratio constet, quam si uni reddatur.*

CAP. VII. At Romæ ruere in servitium Consules, Patres, Eques. Quanto quis illustrior, tanto magis falsi ac festinantes, vultuque composito, ne læti excessu principis, neutriusque primordio, lacrymas, gaudium, questus, adulationes miscebant. Sex Pompejus & Sex Apulejus Coss. primi in verba Tiberii Cæsaris juravere: apudque eos Sejus Strabo, & C. Turranius: ille prætoriarum cohortium præfectus, hic annonæ. Mox Senatus, milesque & populus. Nam Tiberius cuncta per Consules incipiebat, tamquam veterem Rep. & ambiguus imperandi. Ne edictum quidem, quo Patres in curiam vocabat, nisi Tribunicia potestatis præscriptione posuit, sub Augusto acceptæ. Verba edicti fuere pauca, & sensu permodesto. De honoribus parentis consulturum: neque abscedere à corpore: idque unum ex publicis muneribus usurpare. Sed defuncto Augusto, signum prætorii cohortibus, ut Imperator dederat. Excubiæ, arma, cetera aulae. Miles in forum, miles in curiam comitabatur: litteras ad exercitus, tamquam adepto principatu, misit: nusquam contabundus (k), nisi cum in Senatu loqueretur. Causa præcipua ex formidine, ne Germanicus in cujus manu tot legiones, immensa sociorum auxilia, mirus apud populum favor, habere Imperium, quam exspectare mallet. Dabat & famæ, ut vocatus electusque potius à Rep. videretur, quam per uxorium ambitum, & senili adoptione inrepisset. Postea cognitum est, ad introspectiendas etiam procerum voluntates, inductam dubitationem. Nam verba vultus, in crimen detorquens recondebat.

CAP. VIII. Nihil primo Senatus die agi passus, nisi de supremis Augusti. Ejus testamentum in latum per virgines Vestæ, Tiberium & Liviam heredes habuit. (2) Livia in familiam Juliam nomenque Augustæ adsumebatur. In spem secundam, nepotes pronepotesque: tertio gradu primores civitatis scripserat: plerosque invisos sibi, sed jactantia gloriaque ad posteros. Legata non ultra civilem modum, nisi quod populo & plebi ccccxv. (l) prætoriarum cohortium militibus singula nummum millia; legionariis autem cohortibus ci-

vium Romanorum, trecenos nummos viritum dedit. Tum consultatum de honoribus. Ex quis maxime insignes visi: *ut porta triumphali duceretur funus, Gallus Asinius; ut legum latarum tituli, victarum ab eo gentium vocabula anteferrentur, L. Arruntius censuere. Addebat Messalla Valerius; renovandum per annos sacramentum in nomen Tiberii. Interrogatusque à Tiberio, num se mandante eam sententiam promississet (m)? sponte dixisse, respondit: neque in iis quæ ad Remp. pertinerent, consilio nisi suo usurum, vel cum periculo offensionis. Ea sola species adulandi supererat. Conclamant Patres, corpus ad rogi humeris Senatorum ferendum. Remisit Cæsar adroganti moderatione: populumque edicto monuit, ne, ut quondam nimis studiis funus divi Julii turbassent; ita Augustum in foro, potiusquam in campo Martis, sede destinata, cremari vellent. Die funeris, milites velut præsidio steterunt. Multum irridentibus, qui ipsi viderant; quique à parentibus acceperant, diem illum crudi adhuc servitii, & libertatis improspere repetitæ, cum occisus dictator Cæsar, aliis pessimum, aliis pulcherrimum, facinus videretur: nunc senem principem longa potentia, provisis etiam heredum in Remp. opibus, auxilio scilicet militari tuendum, ut sepultura ejus quieta foret.*

CAP. IX. Multus hinc ipso de Augusto sermo. Plerisque vana mirantibus: *quod idem dies accepti quondam imperii princeps, & vite supremus: quod Nolæ in domo & cubiculo, in quo pater ejus Octavius, vitam finivisset. Numerus etiam consulatum celebrabatur, quo Valerium Corvinum & C. Marium simul æquaverat. Continuata per septem & triginta annos Tribunicia potestas: nomen Imperatoris semel atque vicies partum: aliaque bonorum multiplicata, aut nova. At apud prudentes vita ejus varie extollebatur, arguebaturve. Hi pietate erga parentem, & necessitudine Reip. in qua nullus tunc legibus locus, ad arma civilia actum, quæ neque parari possent, neque haberi per bonas artes. Multa Antonio, ut (n) interfectores patris ulcisceretur, multa Lepido concessisse. Postquam hic socordia senuerit, ille per libidines pessum datus sit: non aliud discordantis patriæ remedium fuisse, quam ut ab uno regeretur. Non regno tamen, neque dictatura, sed Principis nomine constitutam Remp. mari Oceano, aut annibus longinquis septimum imperium: regiones (o), provincias, classes, cuncta inter se connexa: jus apud cives, modestiam apud socios: Urbem ipsam magnifico ornatu: pauca admodum vi tractata, quo ceteris quies esset.*

CAP. X. Dicebatur contra, pietatem erga parentem, & tempora Reipublicæ, obtentui sumpta. Ceterum cupidine dominandi concitos per largitiones veteranos, paratum ab adolescente privato exercitum, corruptas Consulibus legiones, simulatam Pompejanarum gratiam partium. Mox ubi decreto Patrum, fascēs, & jus prætoris invaserit: cæsis

S 3

(k) al. cunctabundus. (l) al. populo & plebi cccc. tribubus xxxv. (m) al. promississet.
(n) al. dum. (o) al. legiones.

(2) Livia in familiam Juliam, nomenque Augustæ appellabatur. Hinc & in numismatibus JULIA AUGUSTA appellatur, uti vidimus hoc Tomo Scriptor. Rer. Romanar. Tab. XXII. num. 1. ad pag. 32. Colonias quoque & Municipia JULIÆ nomen LIVIÆ loco in numis usurpasset, exemplo est eximia raritatis numisma Maximum attingens modulum, cimeliarchii mei Tab. LIV. num. 5. In quo Municipium Italicum eandem non solum ut JULIAM AUGUSTAM, sed etiam ut Deam adulantes Tiberio filio offert. Dn. de KLETTENBERG.

Honores exi-
mii in funere
Augusti.

Judicia in
utramque par-
tem de Augu-
sto.
Primum vulgi.

Inde pruden-
tium.
Qui cum par-
tem laudabant.

Plures damna-
bant.

cæsis Hirtio & Pansa (sive hostis illos; seu Pansam venenum vulnere adfusus; sui milites Hirtium, & machinator doli Cæsar abstulerant:) utriusque copias occupavisse. Extortum invito Senatu consulatum, armaque quæ in Antonium acceperit, contra Remp. versa. Proscriptionem civium, divisiones agrorum, ne ipsis quidem qui fecere laudatas. Sane Cassii, & Brutorum exitus paternis inimiciis datos (quamquam fas sit privata odia publicis utilitatibus remittere) sed Pompejum imagine pacis, sed Lepidum specie amicitiae deceptos: post Antonium Tarentino Brundisinoque fœdere, & nuptiis sororis illectum subdole adfinitatis pœnas morte exsolvisse. Pacem sine dubio post hæc, verum cruentam. Lollianas, Varianasque clades, interfectos Romæ Varrones, Egnatios, Fulos. Nec domesticis abstinebatur. Abducta Neroni uxor: & consulti per ludibrium pontifices, an concepto, nec dum edito partu rite nuberet: qui Tedi & Vedii Pollionis luxus: postremo Livia gravis in Remp. mater, gravior domui Cæsarum noverca. Nihil deorum honoribus relictum, cum se templis & effigie numinum, per flamines & sacerdotes coli vellet. Ne Tiberium quidem caritate, aut Reip. cura successorem adscitum: sed quoniam adrogantiam sævitiamque introspexerit (p) comparatione deterrima sibi gloriam quævisse. Etenim Augustus, paucis ante annis, cum Tiberio Tribuniciam potestatem à Patribus rursus postularet, quamquam honora oratione, quædam de habitu cultuque & institutis ejus jecerat, quæ velut excusando exprobraret.

CAP. XI. Ceterum sepultura mōre perfecta, templum & cœlestes religiones decernuntur. Versæ inde ad Tiberium preces. Et ille varie differebat, de magnitudine imperii, sua modestia. Solam divi Augusti mentem tantæ molis capacem: se in partem curarum ab illo vocatum, experiendo didicisse, quam arduum, quam subjectum fortunæ, regendi cuncta onus. Proinde in civitate tot illustribus viris submixta, non ad unum omnia deferrent. Plures facilius munia Reip. societatis laboribus executuros. Plus in oratione tali dignitatis, quam fidei erat: Tiberioque etiam in rebus quas non occuleret, seu natura, sive adfuetudine, suspensâ semper & obscura verba: tunc vero, nitenti ut sensus suos penitus abderet, in incertum & ambiguum magis implicabantur. At Patres quibus unus metus, si intelligere viderentur, in questus, lacrymas, vota effundi: ad deos, ad effigiem Augusti, ad genua ipsius manus tendere: cum proferri libellum recitarique jussit. Opes publicæ continebantur. Quantum civium, sociorumque in armis: quot classes, regna, provinciæ, tributa, aut vectigalia, & necessitates ac largitiones. Quæ cuncta sua manu perscripserat Augustus: addideratque consilium, coercendi intra terminos imperii. Incertum metu, an per invidiam.

CAP. XII. Inter quæ Senatu ad infimas obtestationes procumbente, dixit forte Tiberius, se, ut non toti Reip. parem, ita quæcumque pars sibi mandaretur, ejus tutelam suscepturum. Tum

Asinius Gallus, interrogo, inquit, Cæsar, quam partem Reip. mandari tibi velis? Percussus improvisa interrogatione, paullum reticuit, dein collecto animo respondit: Nequaquam decorum pudori suo, legere aliquid aut evitare ex eo, cui in universum excusari mallet. Rursus Gallus (etenim vultu offensionem conjectaverat) non idcirco interrogatum, ait, ut divideret quæ separari nequiverint: sed ut sua confessione argueretur, unum esse Reip. corpus, atque unius animo regendum. Addidit laudem de Augusto, Tiberiumque ipsum victoriarum suarum, quæque in toga per tot annos egregie fecisset, admonuit. Nec ideo iram ejus lenivit, pridem invisus, tamquam ducta in matrimonium Vipsania M. Agrippæ filia, quæ quondam Tiberii uxor fuerat, plusquam civilia agigaret, Pollionisque Asinii (q) patris ferociam retineret.

CAP. XIII. Post quæ L. Arruntius haud multum discrepans à Galli oratione, perinde offendit. Quamquam Tiberio nulla vetus in Arruntium ira. Sed divitem, promptum, artibus egregiis, & pari fama publice, suspectabat. Quippe Augustus supremis sermonibus cum tractaret, quinam adipisci principem locum suffecturi abnuerent, aut impares vellent, vel iidem possent cuperentque: Man. Lepidum dixerat capacem, sed aspernantem; Gallum Asinium, avidum & minorem; L. Arruntium, non indignum, & si casus daretur, ausurum. De prioribus consentitur, pro Arruntio quidam Cn. Pisone tradidere, omnesque præter Lepidum, variis mox criminibus, struente Tiberio, circumventi sunt. Etiam Q. Haterius, & Mamercus Scaurus, suspicacem animum præstrinxere. Haterius cum dixisset, Quousque patieris Cæsar non adesse caput Reipublicæ (r)? Scaurus quia dixerat, spem esse ex eo non invitâ fore Senatus preces, quod relationi Consulum jure Tribunicie potestatis non intercessisset. In Haterium statim invecus est, Scaurum, cui implacabilius irascebatur, silentio tramisit. Fessusque clamore omnium, expostulatione singulorum, flexit paullatim, non ut fateretur suscipi à se imperium, sed ut negare & rogari desineret. Constat Haterium, cum deprecandi causa palatium introisset, ambulantisque Tiberii genua advolveretur, prope à militibus interfectum, quia Tiberius casu, an manibus ejus impeditus, prociderat. Neque tamen periculo talis viri mitigatus est, donec Haterius Augustam oraret, ejusque curatissimis (s) precibus protegeretur.

CAP. XIV. Multa Patrum & in Augustam adulatio. Alii parentem, alii matrem patriæ appellandam, plerique ut nomini Cæsaris adscriberetur, Julice filius, censebant. Ille moderandos feminarum honores dictitans; eademque se temperantia usurum in his quæ sibi tribuerentur; ceterum anxius invidia, & muliebre fastidium in diminutionem sui accipiens, ne licetorem quidem ei decerni passus est: aramque adoptionis (t), & alia hujuscemodi prohibuit. At Germanico Cæsari proconsulare imperium petivit, missique legati qui deferrent, simul mœsticiam

(p) al. sævitiamque ejus introspexerit. (q) al. Agnii. (r) al. non esse caput te Reipublicæ? (s) al. acutissimis. (t) æraque adoptionis.

Tiberius rejicit à se imperium.

Perplexæ & obscuræ, ut mos ejus, oratione.

At Senatus urget.

Rationarium imperii profertur.

Asinii improvisum telum in Tiberium, sed id dejecit.

Qui tamen offensus Asinio, etiam aliis de causis.

Item Arruntio, qui vir magnus, & eo magnæ spei suspectus.

Augusti judicium de his qui imperio digni.

Haterii & Scauri commissum in Tiberium.

Haterii periculum à milite

Senatus fœda adulatio in Liviam.

Quam Tiberius temperat.

stiriam ejus ob excessum Augusti solarentur. Quo minus idem pro Druso postularetur, ea causa, quod designatus Consul Drusus, praesensque erat. Candidatos praeturae duodecim nominavit, numerum ab Augusto traditum: & hortante Senatu ut auget, jurejurando obstrinxit, se non excessurum.

Ratio Comiti-
orum.

CAP. XV. Tum primum è campo comitia ad Patres translata sunt. Nam ad eam diem, & si potissima arbitrio Principis, quaedam tamen studiis tribuunt fiebant. Neque populus ademptum jus questus est, nisi inani rumore: & Senatus largitionibus ac precibus fordidis exsolutus, libens tenuit, moderante Tiberio, ne plures quam quatuor candidatos commendaret, sine repulsa & ambitu designandos. Inter quae Tribuni plebei petivere, ut proprio sumptu ederent ludos, qui de nomine Augusti fastis additi, Augustales vocarentur. Sed decreta pecunia ex aërio, utque per Circum triumphali veste uterentur: curru vehi haud permissum. Mox celebratio annua ad Praetorem translata, cui inter cives & peregrinos jurisdictio evenisset.

Ludi Augustales.

Seditio in
Pannonia.

CAP. XVI. Hic rerum urbanarum status erat, cum Pannonicas legiones seditio incescit: nullis novis causis, nisi quod mutatus princeps licentiam turbarum, & ex civili bello spem praemiorum ostendebat. Castris aestivis tres simul legiones habebantur, praesidente Junio Blaeso: qui fine Augusti, & initio Tiberii auditis, ob justitiam aut gaudium, intermiserat solita munia. Eo principio lascivire miles, discordare, pessimi cujusque sermonibus praebere aures, denique luxum & otium cupere, disciplinam & laborem aspernari. Erat in castris Percennius quidam, dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax lingua, & miscere cœtus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quam post Augustum militiae conditio ambigentes, impellere paullatim nocturnis colloquiis, aut flexo in vesperam die, & delapsis melioribus, deterrimum quemque congregare. Postremo promptis jam & aliis seditionis ministris, velut concionabundus interrogabat.

Qui otium
causa.

Et fax Percen-
nius quidam.

Ejus seditiosa
ad milites
oratio.

In qua diutur-
nitatem mili-
tia culpat.

Paupertatem.

Et duriciem.

CAP. XVII. Cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis, in modum servorum obedirent? quando ausuros exposcere remedia, nisi novum & nutantem adhuc principem, precibus vel armis adirent? Satis per tot annos ignavia peccatum, quod tricena aut quadragena stipendia fenes, & plerique truncato ex vulneribus corpore, tolerent. Ne dimissis (x) quidem finem esse militiae, sed apud vexillum retentos, alio vocabulo, eosdem labores perferre. Ac si quis tot casus vita superaverit (y), trahi adhuc diversas in terras, ubi per nomen agrorum, uligines paludum, vel inculta montium accipiant. Enimvero militiam ipsam gravem, infructuosam: denis in diem assibus animam & corpus aestimari: hinc vestem, arma, tentoria, hinc sevitiâ centurionum, & vacationes munerum redimi. At hercule verbera, & vulnera, duram biemem, exer-

citas aestates, bellum atrox, aut sterilem pacem, sempiterna. Nec aliud levamentum quam si certis sub legibus militia inivetur; ut singulos denarios mereant; sextusdecimus stipendii annus finem adferret, ne (z) ultra sub vexillis tenerentur, sed iisdem in castris praemium pecunia solveretur. An praetorias cohortes, quae binos denarios acceperint (a), quae post sexdecim annos penatibus suis reddantur, plus periculorum suscipere? Non obrectari à se urbanas excubias; sibi tamen apud horridas gentes è contuberniis hostem adspici.

Contra prae-
mia aliorum
ostendit.

CAP. XVIII. Adstrepebat vulgus diversis incitamentis. Hi verberum notas, illi canitiem, plurimi detrita tegmina & nudum corpus exprobrantes. Postremo eo furoris venerunt, ut tres legiones miscere in unam agitaverint. Depulsi æmulatione, quia suae quisque legioni eum honorem quaerebant, alio vertunt, atque una tres aquilas & signa cohortium locant: simul congerunt cespites, exstruunt tribunal, quo magis conspicua sedes foret. Properantibus Blaesus advenit. Increpabatque ac retinebat singulos, clamitans, Mea potius caede imbuite manus. Levioze flagitio legatum interficietis, quam ab Imperatore desciscitis. Aut incolumis fidem legionum retinebo, aut jugulatus poenitentiam adcelerabo.

Miles incipit
furere.

Quem mode-
rati & fideles
Blaesus cona-
tur.

CAP. XIX. Aggerebatur nihilominus cespes, jamque pectori usque adcreverat, cum tandem pervicacia victi incœptum omisere. Blaesus multa dicendi arte, Non per seditionem & turbas desideria militum ad Caesarem ferenda, ait, neque veteres ab imperatoribus priscis, neque ipsos à divo Augusto tam nova petivisse, & parum in tempore, incipientes principis curas onerari. Si tamen tenderent in pace tentare, quae ne civilium quidem bellorum victores exposculaverint: cur contra morem obsequii, contra fas disciplinae, vim meditentur? decernerent legatos, seque coram mandata darent. Adclamavere, ut filius Blaesi tribunus legatione ea fungeretur, peteretque militibus missionem ab sexdecim annis. Cetera mandatuos, ubi prima provenissent. Profecto juvene, modicum otium: sed superbire miles, quod filius legati orator publicae causae, satis ostenderet, necessitate expressa, quae per modestiam non obtinuissent.

Qui suadet le-
gationem ad
Principem.

Ad quem fi-
lius Blaesi
mittitur.

Seditio recit-
descit, mani-
pulorum ali-
quot super-
ventu.

CAP. XX. Interea manipuli ante caeptam seditionem Nauportum missi, ob itinera & pontes, & alios usus, postquam turbatum in castris acceperunt, vexilla convellunt: direptisque proximis vicis, ipsoque Nauporto, quod municipii instar erat, retinentis centuriones inrisu & contumeliis, postremo verberibus insectantur: praecipua in Aufidienum Rufum praefectum castrorum ira, quem dereptum (b) vehiculo, sarcinis gravant, aguntque primo in agmine per ludibrium rogantes, aut tam immensa onera, tam longa itinera libenter ferret? Quippe Rufus diu manipularis, dein centurio, mox castris praefectus, antiquam duramque militiam revocabat, invictus operis (c) ac laboris, & eo immitior quia toleraverat.

A quibus prae-
fectus castrorum
violatur.

CAP.

(x) al. dimissis. (y) al. si qui tot casus vitae superaverint. (z) al. nec. (a) al. quae bis denos acciperent. (b) al. direptum. (c) al. intus operis, al. vetus operis.

CAP. XXI. Horum adventu redintegratur seditio, & vagi circumjecta populabantur. Blæsus paucos maxime præda onustos, ad terrorem ceterorum, adfici verberibus, claudi carcere jubet. Nam etiam tum legato à centurionibus, & optimo quoque manipularium parebatur. Illi obniti trahentibus, pressare circumstantium genua, ciere modo nomina singulorum, modo centuriam quisque cujus manipularis erat, cohortem, legionem, eadem omnibus imminere clamitantes: simul probra in Legatum cumulant, cælum ac deos obtestantur: nihil reliqui faciunt, quo minus invidiam, misericordiam, metum, & iras permoverent. Adcurritur ab universis, & carcere effracto, solvunt vincula: desertoresque ac rerum capitalium damnatos, sibi jam miscunt.

Sed frustra.
Milites carcerem effragant.

Vibuleni fallax facinus.

CAP. XXII. Flagrantior inde vis, plures seditioni duces. Et Vibulenus quidam gregarius miles, ante tribunal Blæsi adlevatus circumstantium humeris, apud turbatos, & quid pararet intentos: *Vos quidem, inquit, his innocentibus, & miserrimis lucem & spiritum reddidistis, sed quis fratri meo vitam, quis fratrem mihi reddit? quem missum ad vos à Germanico exercitu de communibus commodis, nocte proxima jugulavit per gladiatores suos, quos in exitium militum habet atque armat. Responde Blæse, ubi cadaver abjeceris? ne hostes quidem sepulturam (d) invident. Cum osculis, cum lacrimis dolorem meum implevero: me quoque trucidari jube. Dum interfectos nullum ob scelus, sed quia utilitati legionum consulebamus, ii (e) sepeliant.*

Quod invidiam & mortem pæne Blæso attulit.

Tribuni militum pulsi.

Lucillius interfectus.

Turbatores inter se turbant.

Drusus à Tiberio mittitur seditioni sedanda.

CAP. XXIII. Incendebat hæc fletu, & pectus atque os manibus verberans: mox disiectis quorum per humeros sustinebatur, præceps & singulorum pedibus advolutus, tantum consternationis invidiæque concivit, ut pars militum, gladiatores qui è servitio Blæsi erant, pars ceteram ejusdem familiam vincerent, alii ad quærendum corpus effunderentur. Ac ni propere neque corpus ullum reperiri, & servos adhibitis cruciatibus abnuere cædem, neque illi fuisse umquam fratrem pernotuisset, haud multum ab exitio Legati aberant. Tribunos tamen, ac præfectum castrorum extrudere: sarcinæ fugientium direptæ. Et centurio Lucillius interficitur, cui militaribus facetiis vocabulum, *Cedo alteram*, indiderant: quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat. Ceteros latebræ texere, uno retento Clemente Julio, qui perferendis militum mandatis habebatur idoneus, ob promptum ingenium. Quin ipsæ inter se legiones Octava & Quintadecima (f) ferrum parabant: dum centurionem cognomento Sirpicum, illa morti deposcit, Quintadecumani tuentur: ni miles Nonanus preces, & adversum aspernantis, minas interjecisset.

CAP. XXIV. Hæc audita, quamquam abstrusum, & tristissima quæque maxime occultantem Tiberium perpulere, ut Drusum fili-

um cum primoribus civitatis, duabusque prætorii cohortibus mitteret, nullis satis certis mandatis, ex re consulturum. Et cohortes dilecto milite supra solitum firmatae. Additur magna pars prætoriani equitis, & robora Germanorum, qui tum custodes imperatori aderant: simul prætorii præfectus Aelius Sejanus, collega Straboni patri suo datus, magna apud Tiberium auctoritate, rector juveni, & ceteris periculorum præmiorumque ostentator. Druso propinquant, quasi per officium obviæ fuere legiones: non lætæ, ut adoler, neque insignibus fulgentes, sed inlucie deformi, & vultu, quamquam mæstiam imitarentur, contumaciæ propiores.

Eique comes & consultor Aelius Sejanus datur.

Legiones Drusum patrum comites excipiunt.

CAP. XXV. Postquam vallum introiit: portas stationibus firmant; globus armatorum certis castrorum locis opperiri jubent; ceteri tribunal ingenti agmine circumveniunt. Stabat Drusus silentium manu poscens. Illi quoties oculos ad multitudinem retulerant, vocibus truculentis strepere; rursus viso Cæsare, trepidare. Murmur incertum, atrox clamor, & repente quies. Diversis animorum motibus, pavebant terrebantque. Tandem interrupto tumultu, litteras patris recitat. Inquis perscriptum erat, præcipuam ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella toleravisset. Ubi primum à luctu requiesceret animus, acturum apud Patres de postulatis eorum. Misisse interim filium, ut sine cunctatione concederet, quæ statim tribui possent: cetera Senatui servanda, quem neque gratiæ, neque severitatis expertem haberi par esset.

Drusus litteras Tiberii recitat.

CAP. XXVI. Responsum est à concione, mandata Clementi Centurioni quæ præferret (g). Is orditur de missione à sexdecim annis: de præmiis finitæ militiæ: ut denarius diurnum stipendium foret: ne veterani sub vexillo haberentur. Ad ea Drusus cum arbitrium Senatus & patris obtenderet, clamore turbatur. *Cur venisset, neque augendis militum stipendiis, neque adlevandis laboribus, demique nulla benefaciendi licentia? ac berce verbera, & necem cunctis permitti. Tiberium olim nomine Augusti desideria legionum frustrari solitum: easdem artes Drusum retulisse, nunquamne nisi ad se (h) filios familiarum venturos? novum id plane, quod imperator sola militis commoda ad Senatum rejiciat. Eundem ergo Senatum consulendum, quoties (i) supplicia aut prælia indicantur. An præmia sub dominis, pænas sine arbitrio (k) esse?*

Miles distinguere quædam postulabat.

Ea Drusus differt, hinc tumultus.

CAP. XXVII. Postremo deserunt tribunal, ut quis prætorianorum militum, amicorumve Cæsaris occurreret, manus intentantes, causam discordiæ, & initium armorum. Maxime infensi Cn. Lentulo, quod is ante alios ætate & gloria belli, firmare Drusum credebatur, & illa militiæ flagitia primus aspernari. Nec multo post digredientem cum Cæsare, ac provisu periculi hiberna castra repetentem, circumstant, rogantes, quo pergeret? *ad Imperatorem, an ad Patres? ut illic quoque commodis legionum adversaretur?* simul in-

Et Cn. Lentulo periculum.

(d) al. sepulturæ. (e) al. bi. al. mei. (f) al. Quintadecuma. (g) al. perferret. (h) al. ad se nisi. (i) al. quotiens. (k) al. arbitrio.

ingruunt, saxa jaciunt. Jamque lapidis ictu cruentus, & exitii certus, adcursum multitudinis, quæ cum Druso advenerat, protectus est.

Tandem casu
seditionis com-
ponitur.

Quo velut
ominoso vul-
gus trepidum.

Nec deest oc-
casioni Drus-
us.

Milites fle-
buntur, &
obnoxios se
ostendunt.

Sententia in
Senatu diver-
sa de motu
proflus sedan-
do.

Asperior apud
asperum Drus-
um vincit.
Capita tumult-
us castra.

CAP. XXVIII. Noctem minacem, & in scelus erupturam fors lenivit. Nam Luna clariore pæne cælo (l) visâ languescere. Id miles, rationis ignarus, omen præsentium accepit, ac suis laboribus defectionem sideris adsimilans, prospereque cessura quæ pergerent, si fulgor & claritudo deæ redderetur. Igitur æris sono, tubarum cornuumque concentu strepere: prout splendidior, obscuriorve, latari, aut mœrere. Et postquam ortæ nubes offecere visui, creditumque conditam tenebris (ut sunt mobiles ad superstitionem percussæ semel mentes) sibi æternum laborem portendi, sua facinora averfari deos lamentantur. Utendum inclinatione ea Cæsar, & quæ casus obtulerat in sapientiam vertenda ratus, circumiri tentoria jubet. Accititur centurio Clemens, & si qui alii (m) bonis artibus grati in vulgus: in vigiliis (n), stationibus, custodiis portarum se inferunt, spem offerunt, metum intendunt. Quousque filium Imperatoris obsidebimus? Quis certaminum finis? Percennione, & Vibuleno sacramentum dicturi sumus? Percennius & Vibulenus stipendia militibus, agros emeritis largientur? denique pro Neronibus & Drusis, imperium populi Rom. capeffent? quin potius ut novissimi in culpam, ita primi ad penitentiam sumus? Tarda sunt quæ in commune expostulantur: privatam gratiam statim mereare, statim recipias. Commotis per hæc mentibus, & inter se suspectis, tironem à veterano, legionem à legione dissociant. Tum redire paulatim amor obsequii: omittunt portas, signa unum in locum principio seditionis congregata, suas in sedes referunt.

CAP. XXIX. Drusus orto die, & vocata concione, quamquam rudis dicendi, nobilitate ingenita, incusat priora, probat præsentia. Negat se terrore & minis vinci: flexos ad modestiam si videat, si supplices audiat, scripturum patri, ut placatus legionum preces exciperet. Orantibus, rursus idem Blæsus & L. Apronius eques Romanus è cohorte Drusi, Iustusque Catonius primi ordinis centurio, ad Tiberium mittuntur. Certatum inde sententiis, cum alii opperiendos legatos, atque interim comitate permulcendum militem censerent; alii fortioribus remediis agendum. Nihil in vulgo modicum: terrere, ni paveant: ubi pertimuerint, impune contemni. Dum superstitio urgeat, adjiciendos ex duce metus, sublati seditionis auctoribus. Promptum ad asperiora ingenium Druso erat. Vocatos Vibulenum & Percennium interfici jubet. Tradunt plerique intra tabernaculum ducis obrutos, alii corpora extra vallum abjecta ostentui.

CAP. XXX. Tum, ut quisque præcipuus turbator, conquiriti. Et pars extra castra palantes, à centurionibus, aut prætoriarum cohortium militibus cæsi: quosdam ipsi manipuli, documentum fidei, tradidere. Auxerat

militum curas præmatura hiems, imbribus continuis, adeoque sævis, ut non egredi tentoria, congregari inter se, vix tutari signa possent, quæ turbine atque unda raptabantur. Durabat & formido cœlestis iræ, nec frustra adversus impios hebescere sidera, ruere tempestates. Non aliud malorum levamentum, quam si linquerent castra infauusta temerataque, & soluti piaculo, suis quisque hibernis redderentur. Primum octava, dein quintadecima legio, rediere. Nonnus opperiendas Tiberii epistolas clamitaverat: mox desolatus aliorum discessione, imminentem necessitatem sponte prævenit. Et Drusus non expectato legatorum regressu, quia præsentia satis confederant, in Urbem rediit.

Denique le-
giones castris
suis redditæ.

CAP. XXXI. Iisdem ferme diebus, iisdem causis Germanicæ legiones turbatae, quanto plures, tanto violentius: & magna spe fore ut Germanicus Cæsar imperium alterius pati nequiret, daretque se legionibus, vi sua cuncta tracturus (o). Duo apud ripam Rheni exercitus erant. Cui nomen superiori, sub C. Silio legato; inferiorem A. Cæcina curabat. Regimen summæ rei penes Germanicum, agendo Galliarum censui tum intentum. Sed quibus Silius moderabatur, mente ambigua, fortunam seditionis alienæ speculabantur. Inferioris exercitus miles in rabiem prolapsus est, orto ab undevicesimanis (p), quintanisque initio, & tractis prima quoque ac vicefima legionibus. Nam iisdem æstivis, in finibus Ubiorum habebantur, per orium, aut leviam munia. Igitur audito fine Augusti, vernacula multitudo, nuper acto in Urbe dilectu (q), lasciviæ sueta, laborum intolerans, implere ceterorum rudes animos: Venisse tempus, quo veterani maturam missionem, juvenes largiora stipendia, cuncti modum miseriæ exposcerent, sævitiamque centurionum ulciscerentur. Non unus hæc, ut Pannonicas inter legiones, Percennius, nec apud trepidas militum aures alios validiores exercitus respicientium, sed multa seditionis ora vocesque. Sua in manu sitam rem Romanam, suis victoriis augeri Remp. in suum cognomentum adscisci imperatores (r).

Seditio eadem, sed acrior, in Germania.

In qua duo exercitus, superior & inferior.

Initium motus ab inferiore.

Voces seditionis, vota, & minæ.

Sævitia in centuriones.

Cassii Chærea animosum factum.

T

(l) al. claro repente cælo. al. Luna clamore pæne cælo. (m) al. Et si alii &c. (n) al. ii vigiliis. (o) al. tracturis. (p) al. ab una & vicefimanis. (q) al. delectu. (r) al. imperatores. (s) al. mulcant.

mos altius conjectantibus præcipuum indicium magni atque implacabilis motus, quod neque disiecti, nil (t) paucorum instinctu, sed pariter ardescerent, pariter filerent: tanta æqualitate & constantia, ut regi crederes.

Germanicus
Cæsar inter-
ea in Gallia.

CAP. XXXIII. Interea Germanico per Gallias, ut diximus, census accipienti, *excessisse Augustum* adfertur. Neptem ejus Agrippinam in matrimonio, pluresque ex ea liberos habebat. Ipse Druso fratre Tiberii genitus, Augustæ nepos: sed anxius occultis in se patri aviaque odiis, quorum causæ acriores, quia iniquæ. Quippe Drusi magna apud populum Rom. memoria, credebaturque *si verum potitus foret, libertatem redditurus*. Unde in Germanicum favor, & spes eadem. Nam juveni civile ingenium, mira comitas, & diversa à Tiberii sermone, vultu, adrogantibus & obscuris. Accedebant muliebres offensiones, novercalibus Liviae in Agrippinam stimulis: atque ipsa Agrippina paullo commotior, nisi quod castitate, & mariti amore, quamvis indomitum animum in bonum vertebat.

Magna laude
& gratia ju-
venis.

Et Tiberio,
præter meri-
tum fidissi-
mus.

Statim ad le-
giones prope-
rat.

CAP. XXXIV. Sed Germanicus quanto summæ spei propior, tanto impensius pro Tiberio niti. Sequanos proximos, & Belgarum civitates in verba ejus adigit. Dehinc, audito legionum tumultu, raptim profectus, obvias extra castra habuit, dejectis in terram oculis velut pœnitentia. Postquam vallum iniit, dissoni questus audiri cœpere. Et quidam prehensa manu ejus, per speciem osculandi, inferuerunt digitos, ut vacua dentibus ora contingeret: alii curvata senio membra ostendebant. Adstantem concionem, quia permixta videbatur, *discedere in manipulos jubet: sic melius audituros responsum: vexilla præferri, ut id saltem discerneret cohortes*. Tarde obtemperavere. Tunc à *veneratione Augusti orsus, flexit ad victorias triumphosque Tiberii, præcipuis laudibus celebrans: quæ apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima fecisset. Italiae inde consensum, Galliarum fidem extollit, nil usquam turbidum aut discors*.

Verbis incre-
pat & ad fi-
dem hortatur.

Legiones de-
sideria sua &
querelas pro-
munt.

CAP. XXXV. Silentio hæc, vel murmure modico audita sunt. Ut seditionem attigit, *ubi modestia militaris? ubi veteris disciplinæ decus? quonam tribunos, quo centuriones exegissent? rogans: nudant universi corpora, cicatrices ex vulneribus, verberum notas exprobrant: mox indiscretis vocibus, pretia vacationum, angustias stipendii, duritiam operum, ac propriis nominibus incusant, vallum, fossas, pabuli, materiæ, lignorum adgestus, & si qua alia ex necessitate, aut adversus otium castrorum queruntur*. Atrocissimus veteranorum clamor oriebatur, qui *tricens aut supra stipendia numerantes, mederetur fessis, neu mortem in iisdem laboribus, sed finem tam exercitiæ militiæ, neque inopem requiem, orabant*. Fuere etiam qui *legatam à divo Augusto pecuniam reposcerent, faustis in Germanicum omnibus (u): & si vellet imperium, promptos ostentavere*. Tum vero quasi scelere contaminaretur, præceps tribunali desiluit. Opposuerunt abeunti

Pars impe-
rium offert.

arma, minitantes, ni regrederetur. *At ille moriturum potius quam fidem exueret* clamitans, ferrum à latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prehensam dextram vi attinuissent. Extrema & conglobata inter se pars concionis, ac vix credibile dictu, quidam singuli propius incedentes, *feriret*, hortabantur: & miles, nomine Calpurnius, stricturn obtulit gladium, addito, *Acutiorem esse*. Sævum id, malique moris, etiam furentibus visum: ac spatium fuit, quo Cæsar ab amicis in tabernaculum raperetur.

At ille acriter
renuit & mori
eligit.

Cui rei gla-
dium quip-
piam petu-
lenter offert.

Sed amici Ger-
manicum ab-
ripiunt.
Et de medici-
na ancipitis
mali consul-
tant.

CAP. XXXVI. Consultatum ibi de remedio. Etenim nuntiabatur *parari legatos, qui superiorem exercitum ad causam eandem traherent: destinatum excidio Ubiorum oppidum: imbutasque præda manus, in direptionem Galliarum erupturas*. Augebat metum gnarus Romanæ seditionis, & si omitteretur ripa, invasurus hostis. Ac si auxilia & focii adversum abscedentis legiones armarentur, civile bellum suscipi. Periculosa severitas, flagitiosa largitio: seu nihil militi, seu omnia concederentur, in ancipiti Republica. Igitur volutatis inter se rationibus placitum, *ut epistolæ nomine principis scriberentur, missionem dari vicena stipendia meritis; exauctorari qui senadena fecissent, ac retineri sub vexillo, ceterorum immunes, nisi propulsandi hostis. Legata quæ petiverant, exsolvi duplicarique*.

Ea visa opti-
ma, indulgere.

Igitur ca-
piunt, quæ
petierant.

CAP. XXXVII. Sensit miles in tempus conficta, statimque flagitavit. Missio per tribunos maturatur, largitio differebatur. In hiberna cujusquam (x) non abscessere quintani undevigesimanique (y), donec iisdem in æstivis, contracta ex viatico amicorum ipsiusque Cæsaris pecunia, persolveretur. Primam ac vicesimam legiones Cæcina legatus in civitatem Ubiorum reduxit, turpi agmine, cum fisci de Imperatore rapti inter signa interque aquilas veherentur. Germanicus superiorem ad exercitum profectus, secundam & tertiamdecimam & sextamdecimam legiones nihil contatus (z) sacramento adigit. Quartadecumani paullum dubitaverant. Pecunia & missio, quamvis non flagitantibus, oblata est.

Missionem &
pecuniam.

Superior exer-
citus in fide
mansit.

CAP. XXXVIII. At in Chaucis cœptavere seditionem, præsidium agitantes vexillarii discordium legionum, & præsentis duorum militum supplicio paullum repressi sunt. Jusserrat id Mennius castrorum præfectus, bono magis exemplo, quam concessio jure. Deinde intumesciente motu, profugus repertusque, postquam intus latebræ, præsidium ab audacia mutuatur: *Non præfectum ab iis, sed Germanicum ducem, sed Tiberium Imperatorem violari*. Simul exterritis qui obstiterant, raptum vexillum ad ripam vertit, & si quis agmine decessisset, pro desertore fore, clamitans, reduxit in hiberna turbidos, & nihil ausos.

Nisi quod ve-
xillarii qui-
dam turbave-
re.

Quos fortiter
reprimat &
componit
Mennius.

CAP. XXXIX. Interea legati ab Senatu egressi (a), jam apud aram Ubiorum Germanicum adeunt. Duæ ibi legiones, prima atque vicesima, veteranique nuper missi sub vexillo hiemabant. Pavidos & conscientia vecordes intrat

Sed iterum
duæ legiones
infantunt.

(t) al. vel. (u) al. nominibus. (x) al. in hiberna usquam. al. Largitio differebatur in hiberna cujusque. (y) al. una & vicesimani. (z) al. cunctatas. (a) al. regressi. al. legati ab Senatu, regressum jam &c.

intrat metus, venisse Patrum jussu, qui irrita facerent, quæ per seditionem expresserant. Utque mos vulgo, quamvis falsis reum subdere, Munatium Plancum consulatu functum, principem legationis, auctorem Senatusconsulti incusant: & nocte concubia vexillum in domo Germanici situm flagitare occipiunt: concurruntque ad januam facti, moliuntur fores: extractum cubili Cæsarem, tradere vexillum intento mortis metu subigunt. Mox vagi per vias, obvios habuere legatos, audita consternatione ad Germanicum tendentes. Ingerunt contumelias, cædem parant: Planco maxime, quem dignitas fuga impediverat. Neque aliud periclitanti subsidium, quam castra primæ legionis. Illic signa (b) & aquilam amplexus, religione sese tutabatur: ac ni aquilifer Calpurnius vim extremam arcuisset, rarum etiam inter hostes, legatus populi Romani, Romanis in castris, sanguine suo altaria deum commaculavisset. Luce demum, postquam dux, & miles, & facta noscebantur, ingressus castra Germanicus, perducere ad se Plancum imperat, recipitque in Tribunal. Tum fatalem increpans rabiem, neque militum, sed deum ira resurgere, cur venerint legati aperit: jus legationis, atque ipsius Planci gravem & immeritum casum, simul quantum dedecoris adierit legio, facunde miseratur. Attonitaque magis quam quieta concione, legatos præsidio auxiliarum equitum dimittit.

CAP. XL. Eo in metu (c) arguere Germanicum omnes, quod non ad superiorem exercitum pergeret, ubi obsequia, & contra rebellis auxilium. Satis superque missione & pecunia; & mollibus consultis peccatum: vel si vili ipsi salus, cur filium parvulum, cur gravidam conjugem inter fuventes, & omnis humani juris violatores haberet? illos saltem avo, & Reip. redderet. Diu contactus (d), aspernantem uxorem (e), cum se divo Augusto ortam, neque degenerem ad pericula restaretur; postremo uterum ejus, & communem filium multo cum fletu complexus, ut abiret perpulit. Incedebat muliebre & miserabile agmen, profuga ducis uxor parvulum sinu filium gerens, lamentantes circum amicorum conjuges, quæ simul trahebantur: nec minus tristes qui (f) manebant.

CAP. XLI. Non florentis Cæsaris, neque suis in castris, sed velut in Urbe victa, facies gemitusque ac planctus, etiam militum aures oraque advertere. Progrediuntur contuberniis. Quis ille flebilis sonus? quod tam triste? feminas inlustres, non centurionem ad tutelam, non militem, nihil imperatoris uxoris, aut comitatus soliti, pergere ad Treveros, & externæ fidei. Pudor inde & miseratio, & patris Agrippæ, augusti avi memoria, focer Drusus: ipsa insigni fœcunditate, præclara pudicitia. Jam infans in castris genitus, in contubernio legionum eductus, quem militari vocabulo Calignam appellabant, quia plerumque ad concilianda vulgi studia eo tegmine pedum induebatur. Sed nihil æque flexit, quam invidia in Treveros. Orant, obsistunt, rediret,

maneret: pars Agrippinæ occurrentes, plurimi ad Germanicum regressi. Isque ut erat recens dolore & ira, apud circumfusus ita cæpit.

CAP. XLII. Non mihi uxor, aut filius, patre & Rep. cariores sunt: sed illum quidem sua majestas, Imperium Romanum ceteri exercitus defendent. Conjugem, & liberos meos, quos pro gloria vestra libens ad exitium offerrem, nunc procul à furentibus submoveo: (g) ut quidquid istuc sceleris imminet, meo tantum sanguine pietur: neve occisus Augusti pronepos, interfecta Tiberii nurus, nocentiores vos faciat. Quid enim per hos dies inausum, intemeratumve vobis? Quod nomen huic cæui dabo? militesne appellem? qui filium Imperatoris vestri, vallo, & armis circumsedistis. An cives? quibus tam projecta Senatus auctoritas. Hostium quoque jus, & sacra legationis & fas gentium rupistis. Divus Julius seditionem exercitus verbo uno compefcuit, Quirites vocando, qui sacramentum ejus detredebant. Divus Augustus, vultu & aspectu, Aetiacas legiones exterruit. Nos ut nondum eosdem, ita ex illis ortos, si Hispaniæ Syriæve miles aspernaretur, tamen mirum & indignum erat: primane, & vicesima legiones, illa signis à Tiberio acceptis, ut tot præliorum socia, tot præmiis aucta, egregiam duci vestro gratiam referatis? hunc ego nuntium patri, læta omnia aliis & provinciis audienti, feram? ipsius tirones, ipsius veteranos, non missione, non pecunia satiatos? hic tantum interfici centuriones, ejici tribunos, includi legatos? infecta sanguine castra, flumina? meque precariam animam inter infensos trahere?

CAP. XLIII. Cur enim primo concionis die, ferrum illud quod pectori meo insigere parabam, detraxistis? O improvidi amici! melius & amantius ille, qui gladium offerebat. Cecidissem certe, nondum tot flagitiorum exercitui meo conficius. Legissetis ducem, qui meam quidem mortem impunitam fineret, Vari tamen & trium legionum ulcisceretur. Neque enim diu sinant, ut Belgarum, quamquam offerentium, decus istud & claritudo sit, subvenisse Romano nomini, compressisse Germaniæ populos. Tua dive Auguste cælo recepta mens, tua pater Druse imago, tui memoria, iisdem istis cum militibus, quos jam pudor & gloria intrat, eluant hanc maculam, irasque civiles in exitium hostibus vertant. Vos quoque quorum alia nunc ora, alia pectora contueor, si legatos Senatui, obsequium imperatori, si mihi conjugem ac filium redditis, discedite à contactu, ac dividite turbidos. Id stabile ad penitentiam, id fidei vinculum erit.

CAP. XLIV. Supplices ad hæc, & vera exprobrari fatentes, orabant, puniret noxios, ignoscere lapsis, & duceret in hostem: revocaretur conjunx, rediret legionum alumnus, neve obses Gallis traderetur. Reditum Agrippinæ excusavit ob imminentem partum, & hiemem. Venturum filium: cetera ipsi exsequerentur. Discurrunt mutati, & seditiosissimum quemque victos trahunt ad legatum legionis primæ, C. Cetronium: qui judicium & pœnas de singulis, in hunc modum exercuit. Stabant pro concione legiones, districtis gladiis:

T 2

(b) al. quam castra. Primæ Legionis illic signa &c. (c) al. motu. (d) al. cunctatus. (e) al. aspernante uxore. (f) al. quæ. (g) al. summoveo.

Et Cæsari vim intentant.

Planco mortem.

Germanicus concionem habet.

Moveretque non placat.

Filium & uxorem à se dimittit.

Que res militum in penitentiam dedit.

Quem facunda oratione Cæsar alloquitur.

Milites mutati, pœnas ultro in se possunt.

Ipsi seditiosos puniunt.

diis: reus in suggestu per tribunum ostendebatur. Si nocentem adclamaverant, præceps datus trucidabatur. Et gaudebat cædibus miles, tamquam semet absolveret. Nec Cæsar arcebat, quando nullo ipsius jussu, penes eodem sævitia facti & invidia erat. Secuti exemplum veterani, haud multo post in Rhætiā mittuntur, specie defendendæ provinciæ, ob imminentis Suevos: ceterum ut avellerentur castris, trucibus adhuc non minus asperitate remedii, quam sceleris memoria. Centurionatum inde egit (b). Citatus ab imperatore, nomen, ordinem, patriam, numerum stipendiorum, quæ strenue in præliis fecisset, & cui erant donaria militaria, edebat. Si tribuni, si legio, industriam innocentiamque adprobaverant, retinebat ordines: ubi avaritiam, aut crudelitatem consensu objectavissent, solvebatur militia.

Cæsar inde per artem eos se jungit.

Novosque Centuriones sufficit.

Sed hæc adhuc legiones turbidæ apud Vetera.

In eas vis patitur.

Romani consternati his nuntiis.

Tiberium incusat, qui ipse non occurrat.

Sed illa vulpes sedem Imperii premit.

Et iter simulat, non somniat.

Interea Germanicus minis & terrore rem conficit.

CAP. XLV. Sic compositis præsentibus, haud minor moles supererat, ob ferociam quintæ, & una & vicesimæ (i) legionum, sexagesimum apud lapidem, (loco *Vetera* nomen est) hibernantium. Nam primi seditionem cœptaverant, atrocissimum quodque facinus horum manibus patratum. Nec poena commilitonum exterriti, nec pœnitentia conversi, iras retinebant. Igitur Cæsar arma, classem, socios demittere Rheno, parat: si imperium detrectetur, bello certaturus.

CAP. XLVI. At Romæ nondum cognito, qui fuisset exitus in Illyrico, & legionum Germanicarum motu audito; trepida civitas incusare Tiberium, quod cum Patres, & plebem, invalida & inermia, cunctatione ficta ludificetur, dissideat interim miles, neque duorum adolescentium nondum adulta auctoritate comprimi queat. Ire ipsum, & opponere majestatem imperatoriam debuisse; cessuris, ubi principem longa experientia, eundemque severitatis & munificentiae summum vidissent. An Augustum fessa ætate, toties (t) in Germanias commeari potuisse; Tiberium vigentem annis, sedere in Senatu verba Patrum cavillantem? satis prospectum urbanæ servituti: militaribus animis adhibenda fomenta, ut ferre pacem velint.

CAP. XLVII. Immotum (l) adversus eos sermones, fixumque Tiberio fuit, non omittere caput rerum, neque se remque publicam in casum dare. Multa quippe & diversaangebant: validior per Germaniam exercitus; propior apud Pannoniam: ille Galliarum opibus subnixus, hic Italiæ imminens. Quos igitur anteferebat? ac ne postpositi, contumelia incenderentur. At per filios pariter adiri, majestate salva, cui major è longinquo reverentia. Simul adolescentibus excusatum, quædam ad patrem rejicere: resistentisque Germanico, aut Druso, posse à se mitigari vel infringi: quod aliud subsidium si imperatorem sprevisset? Ceterum ut jam jamque iturus legit comites, conquirit impedimenta, adornavit naves, mox hiemem, aut negotia varie causatus, primo prudentes, dein vulgum, diutissime provincias fefellit.

CAP. XLVIII. At Germanicus quamquam

contracto exercitu, & parata in defectores ultione, dandum adhuc spatium ratus, si recenti exemplo sibi ipsi consularent, præmittit litteras ad Cæcinam, venire se valida manu; ac ni supplicium in malos præsumant, usurum promiscua cade. Eas Cæcina aquiliferis significisque, & quod maxime castrorum sincerum erat, occulte recitat: utque cunctos infamiæ, se ipsos morti eximant hortatur. Nam in pace causas & merita spectari; ubi bellum ingruat, innocentes ac noxios juxta cadere. Illi, tentatis quos idoneos rebantur, postquam majorem legionum partem in officio vident; de sententia legati, statuunt tempus, quo fœdissimum quemque & seditioni promptum ferro invadant. Tunc signo inter se dato, irrumpunt contubernia, trucidant ignaros: nullo, nisi consciis, noscente quod cædis initium, quis finis.

Ipsi turbidi turbatores suos cadunt.

CAP. XLIX. Diversa omnium, quæ umquam accidere, civilium armorum facies. Non prælio, non adversis è castris, sed iisdem è cubilibus, quos simul vescentis dies, simul quietos nox habuerat, discedunt in partes, ingerunt tela. Clamor, vulnera, sanguis palam: causa in occulto. Cetera fors regit: & quidam bonorum cæsi. Postquam, intellecto in quos sæviretur, pessimi quoque arma rapuerant. Neque legatus, aut tribunus moderator adfuit: permissa vulgo licentia atque ultio & satietas. Mox ingressus castra Germanicus, non medicinam illud plurimis cum lacrymis, sed cladem adpellans, cremari corpora jubet. Truces etiam tum animos cupido involat eundi in hostem, piaculum furoris. Nec aliter posse placari commilitonum manes, quam si pectoribus impiis honesta vulnera accepissent (m). Sequitur ardorem militum Cæsar, junctoque ponte tramittit duodecim millia è legionibus sex, & viginti socias cohortes, (n) octo equitum alas, quarum ea seditione intemerata modestia fuit.

Sed parum composit.

Et dolet Cæsar.

Mox ducit in hostem, ut avocet & oblitescat.

Rhenum transiit.

CAP. L. Læti neque procul Germani agitabant, dum justitio ob amissum Augustum, post discordiis attinemur. At Romanus agmine propero silvam Cæsiā limitemque à Tiberio cœptum scindit. Castra in limite locat, frontem ac tergum vallo; latera, concædibus munitur (o). Inde saltus obscuros permeat, consultatque ex duobus itineribus, breve & solitum sequatur: an impeditius & intentatum, eoque hostibus incautum. Delecta (p) longiore via, cetera adcelerantur. Etenim attulerant exploratores festam eam Germanis noctem, ac solennibus epulis ludicram. Cæcina cum expeditis cohortibus præire, & obstantia silvarum amoliri jubetur: legiones modico intervallo sequuntur. Juvit nox fideribus inlustris. Ventumque ad vicos Marforum, & circumdatae stationes, stratis etiam tum per cubilia, propterque mensas, nullo metu, non antepositis vigiliis. Adeo cuncta incuria disjecta erant, neque belli timor: ac ne pax quidem nisi languida, & soluta inter temulentos.

Ad Marfos venit.

Quos securos & incutitos cædit.

CAP. LI. Cæsar avidas legiones, quo latior

(b) al. legit. (i) al. & undevicesimæ. (k) al. totiens. (l) al. Immotus. (m) al. accepissent. (n) al. è legionibus, sex & viginti &c. (o) al. munitus. (p) al. Delecta.

tior populatio foret, quatuor in cuneos dispersit. Quinquaginta millium spatium, ferro flammisque pervastat. Non sexus, non ætas miserationem attulit. Profana simul & sacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod *Tanfana* vocabant, solo æquantur. Sine vulnerere milites, qui semisomnos, inermes, aut palantis ceciderant. Excivit ea cædes Bructeros, Tubantes, Usipetes: saltusque per quos exercitui regressus, infedere. Quod gnarum duci: incesitque itineri & prælio. Pars equitum, & auxiliarie cohortes ducebant: mox prima legio, & mediis impedimentis, sinistrum latus undevicesimani (q), dextrum quintani clausere. Vicefima legio terga firmavit, post ceteri fociorum. Sed hostes, donec agmen per saltus porrigeretur, immoti; dein latera, & frontem modice adfultantes, tota vi novissimos incurrere. Turbabanturque densis Germanorum catervis leves cohortes, cum Cæsar advectus ad vicefimanos, voce magna, *hoc illud tempus oblitteandæ seditionis*, clamitabat, *pergerent, properarent culpam in decus vertere*. Exarsere animis, unoque impetu perruptum hostem, redigunt in aperta, cæduntque: simul primi agminis copiae evasere silvas, castraque communivere. Quietum inde iter. Fidenisque recentibus, ac priorum oblitus miles, in hibernis locatur.

CAP. LII. Nuntiata ea Tiberium lætitia curaque adfecere. Gaudebat oppressam seditionem: sed quod largiendis pecuniis, & missione festinata favorem militum quævisset, bellica quoque Germanici gloria,angebatur. Retulit tamen ad Senatum de rebus gestis, multaue de virtute ejus memoravit: magis in speciem verbis adornata, quam ut penitus sentire crederetur. Paucioribus Drusum, & finem Illyrici motus laudavit; sed intentior, & fida oratione. Cunctaque quæ Germanicus indulerat, fervavit, etiam apud Pannonicos exercitus.

CAP. LIII. Eodem anno, Julia supremum diem obiit, ob impudicitiam olim à patre Augusto Pandateria insula, mox opido Rheginorum, qui Siculum fretum accolunt, clausa. Fuerat in matrimonio Tiberii, florentibus Caio & Lucio Cæsaribus, spreveratque ut imparem: nec alia tam intima Tiberio causa, cur Rhodum abscederet. Imperium adeptus, extorrem, infamem, & post interfectum Postumum Agrippam, omnis spei egenam, inopia ac tæbe longa peremit, obscuram fore necem longinquitate exsilii ratus. Par causa sævitiae in Sempronium Gracchum, qui familia nobili, follers ingenio, & prave facundus, eandem Juliam in matrimonio M. Agrippæ temeraverat. Nec is libidini finis. Traditam Tiberio, pervicax adulter contumacia & odiis in maritum accendebat. Litteræque quas Julia patri Augusto cum insectatione Tiberii scripsit, à Graccho compositæ credebantur. Igitur amorus Cercinam, Africi maris insulam, quatuordecim annis exsilium toleravit. Tunc milites ad cædem missi, invenere in prominenti littoris nihil lætum opperientem. Quo-

rum adventu breve tempus petivit, *ut suprema mandata uxori Alliariae per litteras daret*: cervicemque percussoribus obtulit. Constantia mortis, haud indignus Sempronio nomine; vita degeneraverat. Quidam non Roma eos milites, sed ab L. Asprenate proconsule Africæ missos tradidere, auctore Tiberio, qui famam cædis posse in Asprenatem verti, frustra speraverat.

CAP. LIV. Idem annus novas cærimoni-
as accepit, addito sodalium Augustalium sacerdotio, ut quondam T. Tadius retinendis Sabinorum sacris, sodales Titios instituerat. Sorte ducti è primoribus civitatis unus & viginti. Tiberius, Drususque & Claudius, & Germanicus adjiciuntur. Ludos Augustales, tunc primum cæptos (r), turbavit discordia, ex certamine histrionum. Indulserat ei ludicro Augustus, dum Mæcenati obtemperat effuso in amorem Bathylli. Neque ipse abhorrebat talibus studiis, & civile rebatur misceri voluptatibus vulgi. Alia Tiberio morum via. Sed *populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere*.

CAP. LV. Druso Cæsare, C. Norbano Coss. decernitur Germanico triumphus manente bello; quod quamquam in æstatem summa ope parabat, initio veris & repentino in Chattos excursu, præcepit. Nam spes incesferat dissidere hostem in Arminium ac Segestes, insignem utrumque perfidia in nos, aut fide. Arminius, turbator Germaniæ: Segestes, *paravi rebellionem sæpe alias, & supremo convivio post quod in arma itum*, aperuit, suavitque Varo, *ut se, & Arminium, & ceteros proceres vinceret: nihil ausuram plebem principibus amotis, atque ipsi tempus fore quo crimina, & innoxios discerneret*. Sed Varus fato, & vi Arminii cecidit. Segestes quamquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat, auctis privatim odiis, quod Arminius filiam ejus alii pactam rapuerat. Gener invifus, inimici foceri, quæque apud concordēs vincula caritatis, incitamenta irarum apud infensos erant.

CAP. LVI. Igitur Germanicus quatuor legiones, quinque auxiliarium millia, & tumultuarias catervas Germanorum cis Rhenum colentium, Cæcinæ tradit: totidem legiones, duplicem fociorum numerum ipse ducit: positoque castello super vestigia paterni præsidii in monte Tauno (s), expeditum exercitum in Chattos rapit, L. Apronio ad munitiones viarum, & fluminum relicto. Nam, rarum illi cælo, ficcitate, & amnis modicis inoffensum iter properaverat: imbresque & fluminum auctus regredienti metuebantur. Sed Chattis adeo improvisus advenit, ut quod imbecillum ætate ac sexu, statim captum, aut trucidatum sit: juvenus flumen Adranam nando tramiserit (t): Romanosque pontem cæptantis arcebant. Dein tormentis sagittisque pulsi, tentatis frustra conditionibus pacis, cum quidam ad Germanicum perfugissent, reliqui ommissis pagis vicisque in silvas disperguntur. Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta po-

T 3

pula-

(q) al. una & vicefimani. (r) al. cæpta.

(s) al. Tauro. (t) al. tramiferat.

Tanfana templum dicitur.
Redeunt infidie à finitimis parantur.

Sed virtute eas irritas facit.

Tiberius laudat Germanicum & invidet.

Julia Augusti filia obiit, alimentis subtrahitis.

Cæditur & Gracchus, adulter in ea.

Sodales Augustales instituti.

Histrionia turbæ.

Germanicus Chattos irrumpit. U.C. 767. p.C. N. 15.

Arminius. Segestes.

Copie, divisio, & itinera Germanici.

Chattos improvisus opprimunt.

Mattium incendit.

pulatus, vertit ad Rhenum: non auso hoste terga abeuntium laceffere, quod illi moris, quories astu magis, quam per formidinem cessit. Fuerat animus Cheruscis juvare Chatos, sed exterruit Cæcina huc illuc ferens arma: & Marfos congregi ausos, prospero prælio cohibuit.

Legati à Segeste auxilium petunt.

CAP. LVII. Neque multo post legati à Segeste venerunt, auxilium orantes adversus vim popularium, à quis circumferebatur; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Nam barbaris, quanto quis audacia promptus, tanto magis fidus, rebus commotis (u) potior habetur. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum. Sed juvenis conscientia contabatur (x). Quippe anno quo Germaniæ descivere, sacerdos apud Aram Ubiorum creatus ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiæ Romanæ, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum præsidio Gallicam in ripam missus est. Germanico pretium fuit, convertere agmen: pugnatumque in obsidentis, & ereptus Segestes magna cum propinquorum & clientium manu. Inerant feminae nobiles, inter quas uxor Arminii, eademque filia Segestis, mariti magis quam parentis animo, neque victa in lacrymas, neque voce supplex, compressis intra sinum manibus gravidum uterum intuens. Ferebantur & spolia Varianæ cladis, plerisque eorum qui tum in deditionem veniebant prædæ data. Simul Segestes ipse ingens visu, & memoria bonæ societatis impavidus. Verba ejus in hunc modum fuere.

Tulit ipse Germanicus.

Uxor Arminii capta.

Segestis oratio, quidquid veler, servilis.

CAP. LVIII. Non hic mihi primus erga Populum Rom. fidei & constantiæ dies. Ex quo à divo Augusto civitate donatus sum, amicos inimicosque ex vestris utilitatibus delegi (y): neque odio patriæ, (quippe proditores, etiam iis quos anteposunt, inveniunt) verum quia Romanis Germanisque idem conducere: & pacem, quam bellum probabam. Ergo raptorem filiae meæ, violatorem fœderis vestri Arminium, apud Varum, qui tum exercitui præsidebat, reum feci. Dilatus segnitia ducis, quia parum præsidii in legibus erat. Ut me & Arminium, & consocios vinceret, flagitavi. Testis illa nox, mihi utinam potius novissima! quæ secuta sunt, deservi magis, quam defendi possunt. Ceterum & injeci catenas Arminio, & à factione ejus injectas perpeffus sum. Atque ubi primum tui copia; vetera novis, & quieta turbidis antehabeo; neque ob præmium, sed ut me perfidia exsolvam: simul genti Germanorum idoneus conciliator, si penitentiam quam perniciem maluerit. Pro juvenia & errore filii veniam precor. Filiam necessitate hac adductam, fateor: tuum erit consultare, utrum prævaleat, quod ex Arminio concepit, an quod ex me genita est. Cæsar, clementi responso, liberis propinquisque ejus incolumitatem, ipsi sedem veterem in provincia (z) pollicetur. Ex-

Ipse & comites benigne habiti.

ercitum reduxit, nomenque Imperatoris auctore Tiberio accepit. Arminii uxor, virilis sexus stirpem edidit: educatus Ravennæ puer, quo mox ludibrio confectatus sit, in tempore memorabo. Fama dediti benigneque excepti Segestis vulgata, ut quibusque bellum invitis aut cupientibus erat, spe vel dolore accipitur.

Filius Arminii Ravennæ educatur.

Cujus pater arma & ultionem parat.

Invectio ejus in Segestem & Romanos.

CAP. LIX. Arminium, super insitam violentiam, rapta uxor, subiectus servitio uxoris uterus, vecordem agebant: volitabatque per Cheruscis, arma in Segestem, arma in Cæsarem poscens. Neque probis temperabat. Egregium patrem, magnum imperatorem, fortem exercitum, quorum tot manus unam mulierculam avexerint! Sibi tres legiones, totidem legatos procubuisse. Non enim se prodicione, neque adversus feminas gravidas, sed palam adversus armatos bellum tractare. Cerni adhuc Germanorum in lucis signa Romana, quæ diis patriis suspenderit. Coleret Segestes victam ripam; redderet filio sacerdotium: hominem Germanos nunquam satis excusaturos (a), quod inter Albim & Rhenum virgas, & secures, & togam viderint. Aliis gentibus, ignorantia (b) imperii Romani, inexperta esse supplicia, nescia tributa: quæ quando exuerint, invitusque discesserit ille inter numina dicatus Augustus, ille delectus (c) Tiberius; ne imperitum adolescentulum, ne seditiosum exercitum pavescerent. Si patriam, parentes, antiqua mallent, quam dominos, & colonias novas; Arminium potius gloriæ ac libertatis, quam Segestem flagitiosæ servitutis ducem sequerentur.

CAP. LX. Conciti per hæc, non modo Cherusci, sed conterminæ gentes: tractusque in partis Inguimerus Arminii patruus, veteri apud Romanos auctoritate. Unde major Cæsari metus: & ne bellum mole una ingrueret, Cæcinam cum quadraginta cohortibus Romanis, distrahendo hosti, per Bructeros ad flumen Amisiam mittit. Equitem Pædo (d) præfectus, finibus Frisiorum ducit. Ipse impositas navibus quatuor legiones per lacus vexit: simulque pedes, eques, classis, apud prædictum amnem convenere. Chauçi cum auxilia pollicerentur, in commilitium adsciti sunt. Bructeros sua urentis, expedita cum manu L. Stertinius, missu Germanici fudit, interque cædem & prædam, (3) reperit undevicesimæ legionis aquilam, cum Varo amissam. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum: quantumque Amisiam & Luppiam amnes inter, vastatum: haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquæ Vari legionumque insensitæ dicebantur.

Cherusci & finitimi, tracti in Romanos. Etiam Inguimerus.

Copia Romanæ ad Amisiam.

Bructeri fusi.

Ventum ad Teutoburgiensem saltum.

Ubi infelix Vari pugna.

CAP. LXI. Igitur cupido Cæsarem invadit solvendi suprema militibus, ducique; permoto ad miserationem omni qui aderat exercitu, ob propinquos, amicos, denique ob casus bellorum & sortem hominum. Præmissa Cæcina, ut occulta saltuum scrutaretur, pontesque & aggeres humido paludum & fallacibus

(u) al. rebusque motis. (x) al. cunctabatur. (y) al. dilegi. (z) al. vetere in provincia. (a) al. accusaturos. (b) al. ignorantiam. (c) al. dilectus. (d) al. Pædo.

(3) Reperit undevicesimæ legionis aquilam) En Tab. LIV. num. 6. Germanici ex arte medio numum, in quo Cæsar militari habitu indutus, stans manu dextra elata, quasi S. P. Q. R. allocuturus seu salutaturus, prædam hanc gratissimam sinistra gerens, conspicitur. Dn. de KLETTENBERG.

facies ejus ca-
lamitatis.
lacibus campis imponeret, incedunt mœstos
locos, visuque ac memoria deformes. Pri-
ma Vari castra, lato ambitu, & dimensis
principiis, trium legionum manus ostenta-
bant: dein semiruto vallo, humili fossa, acci-
sæ jam reliquæ confedisse intelligebantur.
Medio campi albertia ossa, ut fugerant, ut
resisterant, disjecta vel aggerata. Adjacebant
fragmina telorum, equorumque artus, simul
truncis arborum antefixa ora. Lucis propin-
quis barbaræ aræ, apud quas tribunos, ac
primorum ordinum centuriones mactaverant.
Et cladis ejus superstites pugnam aut vincula
elapsi, referebant, *hic cecidisse legatos, illic rap-
tas aquilas; primum ubi vulnus Varo adactum;
ubi infelici dextra, & suo ictu mortem invene-
rit: quo tribunali concionatus Arminius: quot
patibula captivis, quæ scrobes: utque signis &
aquilis per superbiam inluserit.*

Reliquæ le-
gæ & huma-
ta.

Ipsa Cæsare
ad pietatem
cam præeunte.

CAP. LXII. Igitur Romanus qui aderat
exercitus, sextum post cladis annum, trium
legionum ossa, nullo noscente, alienas reli-
quias an suorum humo tegeret, omnes ut con-
junctos, ut consanguineos, aucta in hostem
ira, mœsti simul & infensi condebant. Pri-
mum exstruendo tumulo cespitem Cæsar po-
suit, gratissimo munere in defunctos, & præ-
sentibus doloris socius. Quod Tiberio haud
probarum. Seu cuncta Germanici in deteri-
us trahenti; sive exercitum imagine cæsorum
inséputorumque, tardatum ad prælia, & for-
midolosiores hostium credebat. Neque im-
peratorem auguratu & vetustissimis cærimo-
niis præditum, adtrectare feralia debuisse.

Inde pugna
cum Arminio.

Nec Romanis
satis prospera.

CAP. LXIII. Sed Germanicus cedentem
in avia Arminium secutus, ubi primum cõ-
pia fuit, evehi (e) equites, campumque quem
hostis infederat, eripi jubet. Arminius colli-
gi suos, & propinquare silvis monitos, ver-
tit repente: mox signum prorumpendi dedit
iis, quos per saltus occultaverat. Tunc no-
va acie turbatus eques, missæque subsidiariæ
cohortes, & fugientium agmine impulsæ, au-
xerant consternationem: trudebanturque in
paludem gnaram vincentibus, iniquam nesciis,
ni Cæsar productas legiones instruxisset. In-
de hostibus terror, fiducia militi: & manibus
æquis abcessum. Mox reducto ad Amisiam
exercitu, legiones classe ut advexerat, repor-
tat. Pars equitum, littore Oceani, petere Rhe-
num jussa. Cæcina qui suum militem duce-
bat, monitus, quamquam notis itineribus re-
grederetur, Pontes longos quam maturrime
superare. Angustus is trames, vastas inter pa-
ludes, & quondam à L. Domitio aggeratus:
cetera limosa, tenacia gravi cœno, aut rivis
incerta erant: circum silvæ paullatim adcli-
ves (f), quas tum Arminius implevit, com-
pendiis viarum, & cito agmine, onustum sar-
cinis armisque militum cum antevenisset. Cæ-
cinæ dubitanti, quonam modo ruptos vetu-
state pontes reponeret, simulque propulsaret
hostem, castrametari in loco placuit, ut opus,
& alii prælium inciperent.

Cæcinam in
reditu Armi-
nius aggredi-
tur.

Tantum non
fundit.

CAP. LXIV. Barbari perfringere statio-

nes, seque inferre munitoribus nisi, laceffunt,
circumgrediuntur, occurrant. Miscetur ope-
rantium bellantiumque clamor, & cuncta pa-
riter Romanis adversa. Locus uligine pro-
funda, idem ad gradum instabilis, proceden-
tibus lubricus, corpora gravia loricis, neque
librare pila inter undas poterant. Contra Che-
ruscis fœta apud paludes prælia, procera
membra, hastæ ingentes ad vulnera facienda,
quamvis procul. Nox demum inclinantis
tum legiones adversæ pugna exemit: Ger-
mani ob prospera indefessi, ne tum quidem
sumpta quiete, quantum aquarum circumfur-
gentibus jugis oritur, vertere in subjecta. Mer-
saque humo, & obruto quod effectum ope-
ris, duplicatus militi labor. Quadagesimum
id stipendium Cæcina parendi, aut imperi-
tandi habebat: secundarum ambiguarumque
rerum sciens, eoque interritus. Igitur futura
volvens, non aliud repperit, quam ut hostem
silvis coërceret, donec faucii, quantumque
gravioris agminis, anteirent. Nam medio
montium & paludum, porrigebatur planicies,
quæ tenuem aciem pateretur. Deliguntur le-
giones, quinta dextro lateri, undevicesima (g)
in lævum, primani ducendum ad agmen, vi-
cesimanus adversum secuturos.

Cæcina tamen
vetus dux ad-
versa tolerat.

Et ratione ob-
viam it.

Sed miles
consternatur.

Ipsæ etiam dux
malo præfa-
gio.

Visti & cafi
pau Roman.

Et captus ipse
dux.

CAP. LXV. Nox per diversa iniquis,
cum barbari festis epulis, læto cantu, aut tru-
ci sonore subjecta vallium ac resultantis saltus
complerent: apud Romanos invalidi ignes,
interruptæ voces, atque ipsi passim adjacerent
vallo, oberrarent tentoriis, insomnes magis
quam pervigiles. Ducemque terruit dira quies.
Nam Quinctilium Varum sanguine oblitum,
& paludibus emersum, cernere & audire vi-
sus est, velut vocantem, non tamen obsecu-
tus, & manum intendentis reppulisse. Cœ-
pta luce, missæ in latera legiones, metu, an
contumacia, locum deseruere: capto prope-
re campo, humentia ultra. Neque tamen
Arminius, quamquam libero incurfu, statim
prorupit: sed ut hæfere cœno fossisque im-
pedimenta, turbati circum milites, incertus
signorum ordo, utque tali in tempore sibi
quisque properus, & lentæ adversum impe-
ria aures, irrumpere Germanos jubet, cla-
mitans, *En Varus, & eodem (h) iterum fato vi-
dæ legiones.* Simul hæc: & cum delectis (i)
scindit agmen, equisque maxime vulnera in-
gerit. Ille sanguine suo, & lubrico paludum
lapsantes, excussis rectoribus disjicere obvios,
proterere jacentes. Plurimus circa aquilas
labor, quæ neque adversum ferri ingruentia
tela, neque figi limosa humo poterant. Cæ-
cina dum sustentat aciem, suffosso equo dela-
psus circumveniebatur, ni prima legio sese
opposuisset. Iuvit hostium aviditas, omiſsa
cæde, prædam sectantium: enisæque legio-
nes, vesperscente die, in aperta & solida.
Neque is miseriarum finis. Struendum val-
lum; petendus agger: amissa magna ex par-
te, per quæ egeritur humus, aut exciditur
cespes. Non tentoria manipulis, non fomen-
ta faucibus. Infectos cœno aut cruore cibos
divi-

(e) al. invehi. (f) al. adelines. (g) al. una & viceſima. (h) al. & eodemque. (i) al.
dilectis.

dividentes, funestas tenebras, & tot hominum millibus unum jam reliquum diem lamentabantur.

Nocte lymphatus apud eos terror.

Quos à fuga dux ægre fuffit.

CAP. LXVI. Forte equus abruptis vinculis vagus, & clamore territus, quosdam occurrentium obturbavit. Tania inde consternatio irrupisse Germanos credentium, ut cuncti ruerent ad portas; quarum Decumana maxime petebatur, averfa hosti, & fugientibus tutior. Cæcina, comperto vanam esse formidinem, cum tamen neque auctoritate, neque precibus, ne manu quidem obsistere, aut retinere militem quiret, projectus in limine portæ, miseratione demum, quia per corpus legati eundum erat, clausit viam. Simul tribuni & centuriones falsum pavorem docuerunt.

Consilium ejus probum.

CAP. LXVII. Tunc contractos in principia, jussosque dicta cum silentio accipere, temporis ac necessitatis monet. *Unam in armis salutem, sed ea consilio temperanda: manendumque intra vallum, donec expugnandi hostes spe, propius succederent: mox undique erumpendum. Illa eruptione ad Rhenum perveniri, quod si fugerent, pluris silvas, profundas magis paludes, sævitiam hostium superesse: at victoribus decus, gloriam, quæ domi cara, quæ in castris honesta, memorat.* Reticuit de adversis. Equos dehinc, orsus à suis (k), legatorum tribunorumque, nulla ambitione, fortissimo cuique bellatori tradit: ut hi, mox pedes, in hostem invaderent.

Quod successit

Et hostes cupidine victoria, victoriam amittunt.

CAP. LXVIII. Haud minus iniquies Germanus, spe, cupidine, & diversis ducum sententiis agebat: Arminio, *sinerent egredi, egresfosque rursum per humida & impedita circumvenirent*, suadente: atrociora Inguionero, & læta barbaris, *ut vallum armis ambirent.* Promptam expugnationem, plures captivos, incorruptam prædam fore. Igitur orta die, proruunt fossas, injiciunt crates (l), summa valli prefant, raro super milite, & quasi ob metum defixo. Postquam hæfere munimentis, datur cohortibus signum, cornuaque ac tubæ concinere. Exin clamore & impetu tergis Germanorum circumfunduntur, exprobrantes, *non hic silvas, nec paludes, sed æquis locis æquos deos.* Hosti facile excidium, & paucos & semermos cogitanti, sonus tubarum, fulgor armorum, quanto inopina, tanto majora offunduntur: cadebantque, *ut rebus secundis avidi, ita adversis incauti.* Arminius integer, Inguionerus post grave vulnus, pugnam deseruere. Vulgus trucidatum est, donec ira & dies permansit. Nocte demum reversæ legiones, quamvis plus vulnorum, eadem ciborum egestas fatigaret, vim, sanitatem, copias, cuncta in victoria habuere.

Agrippinæ in his casibus vitilis animus.

CAP. LXIX. Pervaserat interim circumventi exercitus fama, & infesto Germanorum agmine Gallias peti. Ac ni Agrippina impositum Rheno pontem solvi prohibuisset, erant qui id flagitium formidine auderent. Sed femina ingens animi, munia ducis per eos dies induit, militibusque ut quis inops, aut fau-

cus, vestem & fomenta dilargita est. Tradit C. Plinius, Germanicorum bellorum scriptor, steterisse, apud principium pontis, laudes & grates reversis legionibus habentem. Id Tiberii animum altius penetravit. *Non enim simplices eas curas: nec adversus externos militem quæri. Nihil relictum imperatoribus, ubi femina manipulos intervisat, signa adeat, largitionem tentet. Tamquam parum ambitiose filium ducis gregali habitu circumferat, Cæsaremque Caligulam appellari velit. Potiorem jam apud exercitus Agrippinam, quam legatos, quam duces: compressam à muliere seditionem, cui nomen principis obsistere non quiverit.* Accendebat hæc onerabatque Sejanus, peritia morum Tiberii, odia in longum jaciens, quæ reconderet, autæque promeret.

Qui Tiberium offendit.

Periclitatæ legiones, quæ littore reduebant.

Effusione in plana Oceani.

Sed emerferunt ad alta.

CAP. LXX. At Germanicus legionum, quas navibus vexerat, secundam & quartamdecimam itinere terrestri P. Vitellio ducendas tradit, quo levior classis vadoso mari innaret, vel reciproco fideret. Vitellius primum iter ficca humo, aut modice adlabente æstu, quietum habuit. Mox impulsu aquilonis, simul fidere æquinoctii, quo maxime tumescit Oceanus, rapi agique agmen. Et opplebantur terræ. Eadem freto, littori, campis facies: neque discerni poterant incerta ab solidis, breviora à profundis. Sternuntur fluctibus, hauriuntur gurgitibus: jumenta, sarcinæ, corpora exanima, interfluunt, occurrant. Permiscuntur inter se manipuli, modo pectore, modo ore tenus exstantes, aliquando substracto solo disjecti aut obruti. Non vox, & mutui hortatus juvant, adversante unda. Nihil strenuus ab ignavo, sapiens à prudenti (m), consilia à casu differre: cuncta pari violentia involvebantur. Tandem Vitellius in editiora enisus, eodem agmen subduxit. Pernoctavere sine utensilibus, sine igni; magna pars nudo aut mulcato corpore, haud minus miserabiles, quam quos hostis circumfideret. Quippe illis etiam honestæ mortis usus: his inglorium exitium. Lux reddidit terram: penetratumque ad amnem Visurgim (n), quo Cæsar classe contenderat. Impositæ deinde legiones, vagante fama submersas: nec fides salutis, antequam Cæsarem exercitumque reducem videre.

Segimerus in deditionem acceptus cum filio.

CAP. LXXI. Jam Stertinius ad accipiendum in deditionem Segimerum fratrem Segestis præmissus, ipsum & filium ejus in civitatem Ubiorum perduxerat. Data utrique venia, facile Segimero, cunctatius (o) filio: quia Quintilii Vari corpus inluisse dicebatur. Ceterum ad supplenda exercitus damna certavere Galliæ, Hispaniæ, Italia (p): quod cuique promptum, arma, equos, aurum offerentes. Quorum laudato studio Germanicus, armis modo & equis ad bellum sumptis, propria pecunia militem juvit. Utque cladis memoriam etiam comitate lenirer, circumire faucios; facta singulorum extollere, vulnera intuens, alium spe, alium gloria, cunctos alloquio & cura, sibi & prælio firmabat.

CAP. LXXII.

(k) al. suo. (l) al. Igitur orta die proruunt, fossis injiciunt crates. (m) al. sapiens ab imprudenti. al. insciens à prudenti. (n) al. Vidram. (o) al. cunctantius. (p) al. Italiæ.

CAP. LXXII. Decrētā eō anno triumphalia insignia A. Cæcinæ, L. Apronio, C. Silio, ob res cum Germanico gestas. Nomen patris patriæ Tiberius à populo sæpius ingestum, repudiavit: neque in acta sua jurari, quamquam censente Senatu, permisit: *cuncta mortalium incerta, quandoque plus adeptus foret, tanto se magis in lubrico dictans* (q). Non tamen ideo faciebat fidem civilis animi. Nam legem maiestatis reduxerat, cui nomen apud veteres idem, sed alia in iudicium veniebant, si quis prodicione exercitum, aut plebem seditionibus, denique male gesta Rep. maiestatem populi Romani minuisse. Facta arguebantur, dicta impune erant. Primus Augustus cognitionem de fomis libellis, specie legis ejus tractavit, commotus Cassii Severi libidine, qua viros feminasque inlustres procacibus scriptis diffamaverat. Mox Tiberius, consultante Pompejo Macro prætore, *an iudicia maiestatis redderentur, exercendas leges esse* respondit. Hunc quoque asperavere carmina, incertis auctoribus vulgata in sævitiam superbiamque ejus, & discordem cum matre animum.

CAP. LXXIII. Haud pigebit referre, in Falanio & Rubrio, modicis equitibus Romanis, prætentata crimina: *ut quibus initiis, quanta Tiberii arte, gravissimum exitum irrepserit, dein repressum sit, postremo arserit, cunctaque corripuerit, noscatur.* Falanio objiciebat accusator, quod inter cultores Augusti, qui per omnes domos in modum collegiorum habebantur, Cassium quemdam minime corpore infamem adscivisset: quodque venditis hortis, statuam Augusti simul mancipasset. Rubrio crimini dabatur, violatum perjurio nomen Augusti. Quæ ubi Tiberio notuere, scripsit Consulibus, *Non ideo decretum patri suo calum, ut in perniciem civium is honor verteretur. Cassium histrionem solitum inter alios ejusdem artis interesse ludis, quos mater sua in memoriam Augusti sacrasset. Nec contra religiones fieri, quod effigies ejus, ut alia numinum simulacra, venditionibus hortorum & domuum accedant. Jusjurandum perinde æstimandum, quam si Jovem fefellisset. Deorum injurias diis curæ.*

CAP. LXXIV. Nec multo post Granium Marcellum, prætorem (r) Bithyniæ, Quæstor ipsius Cæpio Crispinus maiestatis postulavit, subscribente Romano Hispone. Qui formam vitæ iniit, quam postea celebrem miseriæ temporum, & audaciæ hominum fecerunt. Nam egens, ignotus, inquit, dum occultis libellis sævitæ principis adreperit, mox clarissimo cuique periculum faceffit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus dedit, exemplum quod secuti ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis ac postremum sibi invenerunt. Sed Marcellum infimulabat, *sinistros de Tiberio sermones habuisse.* Inevitable crimen, cum ex moribus principis fœdissima quæquæ deligeret (s) accusator, obiectaretque reo. Nam quia vera erant, etiam dicta credebantur. Addidit Hispo, *statuam Marcelli altius quam Cæsarium sitam: & alia in statua, amputato capite Augusti, effigiem Tiberii*

inditam. Ad quod exarsit adeo, ut rupta taciturnitate proclamaret, *se quoque in ea causa latitum sententiam palam & juratum, quo ceteris eadem necessitas fieret.* Manebant etiam tum vestigia morientis libertatis. Igitur Cn. Piso, Quo, inquit, loco censebis Cæsar? si primus, habeo quod sequar: si post omnes, vereor ne imprudens dissentiam. Permotus his, quantoque incautius efferbuerat, poenitentia patiens, tulit absolvi reum criminibus maiestatis. De pecuniis repetundis, ad recipiendos itum est.

CAP. LXXV. Nec Patrum cognitionibus satiatus, iudiciis adsidebat in cornu tribunalis, ne prætorem curuli depelleret: multaque eo coram, adversus ambitum & potentium preces constituta. Sed dum veritati consulitur, libertas corrumpabatur. Inter quæ Pius Aurelius Senator, questus mole publicæ viæ, ductuque aquarum, labefactas ædis suas, auxilium Patrum invocabat. Resistentibus ærarii prætoribus, subvenit Cæsar, pretiumque ædium Aurelio tribuit, erogandæ per honesta pecuniæ cupiens, quam virtutem diu retinuit, cum ceteras exueret. Propertio Celeri prætorio, veniam ordinis ob paupertatem petenti, decies sestertium largitus est, satis comperto, paternas ei angustias esse. Tentantis eadem alios, probare causam Senatui iussit: cupidine severitatis, in his etiam quæ rite faceret, acerbis. Unde ceteri silentium & paupertatem confessioni & beneficio præposuere. Eodem anno continuis imbribus auctus Tiberis, plana Urbis stagnaverat: relabentem secuta est ædificiorum & hominum strages. Igitur censuit Asinius Gallus, ut libri Sibyllini adirentur. Renuit Tiberius, perinde divina humane obtegens: sed remedium coercendi fluminis Atejo Capioni, & L. Arruntio mandatum. Achaiam ac Macedoniam onera deprecantis, levare in præfens proconsulari imperio, tradique Cæsari placuit. Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris, ac suo nomine obtulerat, Drusus præfedit, quamquam vili sanguine nimis gaudens: quod vulgus (t) formidolosum, & pater arguisse dicebatur. Cur abstineret spectaculo ipse, varie trahebant; alii tædio cœtus, quidam tristitia ingenii, & metu comparationis, quia Augustus comiter interfuisset. Non crediderim ad ostentandam sævitiam, movendasque populi offensiones, concessam filio materiem: quamquam id quoque dictum est.

CAP. LXXVII. At Theatri licentia proximo priore anno cœpta, gravius tum erupit, occisis non modo è plebe, sed militibus & centurione, vulnerato tribuno prætoriæ cohortis, dum probra in magistratus & dissensionem vulgi prohibent. Actum de ea seditione apud Patres, dicebanturque sententiæ, *ut prætoribus jus virgarum in histriones esset.* Intercessit Haterius Agrippa tribunus plebei, increpitusque est Asinii Galli oratione, silente Tiberio, qui ea simulacra libertatis Senatui præbebat. Valuit tamen intercessio, quia divus Augustus immunes verberum histriones quondam responderat, neque fas Tiberio infringere di-

Qui iram voce etiam vulgavi.

Pisone acute & libere carpente.

Tiberii in iudiciis severitas an sævitia?

Liberalitas ejus in aliquot Senatoribus.

Tiberis inundat, cum insigni Urbis detrimento.

Drusus gladiatores datur, sed cruentum munere.

Histrionum causa, tumultus & cadcs.

(q) al. dictitans. (r) al. Proconsulem. (s) al. diligeret. (t) al. quod in vulgus.

Decreta Patrum ad coercendum.

Sta ejus. De modo lucaris, & adversus lasciviam fautorum, multa decernuntur; ex quis maxime insignia: *Ne domos Pantomimorum Senator introiret: ne egredientis in publicum, equites Romani cingerent: aut alibi quam in theatro spectarentur. Et spectantium immodestiam exilio mulctandi potestas prætoribus fieret.*

Templum Augusti in Hispania.

Centesima rerum venalium.

CAP. LXXVIII. Templum ut in colonia Tarraconensi strueretur Augusto, petentibus Hispanis permissum; datumque in omnes provincias exemplum. Centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo, edixit Tiberius militare ærarium eo subsidio niti. Simul imparem oneri Remp. nisi vicesimo militiæ anno veterani dimitterentur. Ita proximæ seditionis male consultata, quibus sexdecim stipendiorum finem expresserant, abolita in posterum.

Revocata, quæ seditioni militum expresserant.

Agitatum qui Tiberis coerceri posset.

CAP. LXXIX. Actum deinde in Senatu ab Arruntio & Atejo, an ob moderandas Tiberis exundationes verterentur flumina & lacus, per quos augebat. Auditaque municipiorum & coloniarum legationes, orantibus Florentinis, *ne Clavis solito alveo demotus in amnem Arrium transferretur, idque ipsis perniciem adferret.* Congruentia his Interamnates (u) disseruere, *peffum ituros facundissimos Italiæ campos, si amnis Nar (id enim parabatur) in rivos diductus, superstagnavisset.* Nec Reatini filebant, *Velinum lacum, qua in Narem effunditur, obstrui recusantes. Quippe in adjacentia erupturum. Optime rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, utque originem ita fines dederit.* Spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, & lucos, & aras patris amnis dicaverint. *Quin ipsum Tiberim nolle prorsus acco-*

lis fluvii orbatum, minore gloria fluere. Seu preces coloniarum, seu difficultas operum, si ve superstitio valuit, ut in sententiam Pisonis concederetur, qui *nil mutandum censuerat.*

CAP. LXXX. Prorogatur Poppæo Sabino provincia Mæsia, additis Achaia & Macedonia. Id quoque morum Tiberii fuit, continuare imperia, ac plerosque ad finem vitæ in iisdem exercitiis, aut jurisdictionibus habere. Causæ variæ traduntur. Alii tædio novæ curæ, semel placita pro æternis fervavisse: quidam invidia, ne plures fruerentur. Sunt qui existiment, ut callidum ejus ingenium, ita anxium judicium. Neque enim eminentis virtutes sectabatur, & rursus vitia oderat. Ex optimis, periculum sibi; à pessimis, dedecus publicum meruebat. Qua hæsitazione postremo eo provectus est, ut mandaverit quibusdam provincias, quos egredi Urbe non erat passurus. De comitiis consularibus, quæ tum primum illo principe, ac deinceps fuere, vix quidquam firmate ausim. Adeo diversa, non modo apud auctores, sed in ipsius orationibus reperiuntur. Modo subtractis candidatorum nominibus, originem cujusque & vitam, & stipendia descripsit, ut qui forent intelligeretur. Aliquando, ea quoque significatione subtracta, candidatos hortatus, *ne ambitu comitiæ turbarent,* suam ad id curam pollicitus est. Plerumque, eos tantum apud se professos disseruit, quorum nomina Consulibus edidisset: posse & alios profiteri, si gratiæ, aut meritis confiderent. Speciosa verbis, re inania, aut subdola: quantoque majore libertatis imagine tegebantur, tanto eruptura ad infensius servitium.

Tiberius præfides ratio mutare solitus.

Tiberii ingenium & judicium.

Comitiarum consilia tunc ratio.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI ANNALIUM LIBER II.

BREVIARIUM LIBRI II.

Motus aliqui in Oriente. Vonones Parthorum rex solio, & solo suo ab Artabano pellitur: & ad Armenios profugus, ab his in regnum accipitur. Quo eodem mox demovetur à Silano Præsidente Syriae, ob metum & Artabani minas. At Tiberius, specie moti Orientis, Germanicum à legionibus suetis abstrahit. Cui paret ille, sed lente. Prius enim Germaniam ingreditur, & fabricata ingenti classe, exercitum Oceano ad Amisiam flumen vebit. Illic Angrivarios Stertinio duce populatur & sternit. Mox Cheruscos & Arminium ingenti prælio vincit. Multumque gloriæ partum, nisi in regressu fortuita clades eam oblitterasset. Navium enim hominumque maximam partem in Oceano amisit, vi tempestatis, & imperitia ejus maris. Interea Romæ Vir nobilis Libo Drusus studio rerum novarum defertur. Accusatur in Senatu, & parte aliqua convincitur. Tiberium infensum expertus, & veniæ nulla spe, gladio incubuit. M. Hortalis preces (nepos is Hortensii) in manifesta paupertate, sprete à Principe. Clemens Postumi Agrippæ servus, domino interfecto, faciem & nomen ejus mentitur. Res Romanas turbat. Occulte conscios & adjuvatores multos habet. Opera tamen & ingenio Sallustii Crispi sine motu capitur, & Romam perducitur. Sub id tempus Germanicus de Chatti, Cheruscis, aliisque

(u) al. Antemnates.

aliisque gentibus triumphat. Archelaus Cappadocum rex in Urbem accitus, & indigne habitus fato moritur. Regnum ejus in provinciam redactum. Germanico Oriens permissus, cum majore, quoquo adisset, imperio. Cn. Pisoni Syria, cum occultis (ut creditur) in Germanicum mandatis. Drusus in Illyricum it, dux contra Germanos, qui tamen inter se discordes, otium & securitatem Romanis fecere. Cherusci duce Arminio, potentem & veterem regem Maroboduum, magno nec incruento praelio vincunt. In Asia duodecim celebres urbes terræ motu collapsæ, aut haustæ sunt. Tacfarinas in Africa bellum sive latrocinium exercet, idque à Furio proconsule statim repressum. Germanicus in Armeniam venit: regem Zenonem, amoto Vonone, volentibus iis imponit. Drusus Germanos ad discordiam incit. Maroboduus vi Catualdæ regno pulsus in Italiam venit, & Ravennæ per duodeviginti annos egit. Idem Catualdæ mox casus, qui Forum Julium missus. Rhescuporis Thracum rex opera Pomponii Flacci in vincula datur: Romam perducitur. Germanicus Aegyptum lustrat, reversus inimicitias cum Pisone exercet, & denuntiat. Sed paullo post morbo correptus, cum ingenti gentium omnium lætu Antiochiæ extinguitur. Veni à Pisone dati suspicio erat. Qui conatus armis Syriam repetere, à Sentio aliisque Germanici amicis impeditur. Honores multi Germanico mortuo Romæ decreti. Sanctiones contra muliebrem impudicitiam. Virgo Vestalis capta. Arminius in Germania dolo cæsus. Hæc gesta annis quatuor.

T. STATILIO SISENNA TAURO, ET L. SCRIBONIO LIBONE. COSS.
C. CÆCILIO RUFO, ET L. POMPONIO FLACCO. COSS.
TIBERIO CÆSARE AUG. III. ET GERMANICO CÆSARE II. COSS.
M. JUNIO SILANO, ET C. NORBANO FLACCO. COSS.

CAPUT I.

Causæ & initia
belli Parthici.
U. C. 768. p.
C. N. 16.

Phraates rex,
Augusto ami-
cus.

Ejus filius Vo-
nones à Tibe-
rio in regnum
missus,
Qui non diu
gratus.

Et ab Artaba-
no mox deji-
citur.

Profugus in
Armeniam
abit.

SISENNA Statilio Tauro, L. Libone Coss. mota Orientis regna, provinciæque Romanæ, initio apud Parthos orto, qui petitum Roma, acceptumque regem, quamvis gentis Arsacidarum, ut externum aspernabantur. Is fuit Vonones, obses Augusto datus à Phraate. Nam Phraates quamquam depulisset exercitus, ducesque Romanos, cuncta venerantium officia ad Augustum verterat: partemque prolis, firmandæ amicitiae miserat, haud perinde nostri metu, quam fidei popularium diffusus.

CAP. II. Post finem Phrahatis & sequentium regum, ob internas cædes, venere in Urbem legati à primoribus Parthis, qui Vononem vetustissimum liberorum ejus accirent. Magnificum id sibi credidit Cæsar, auxitque opibus. Et accipere barbari lætantes, ut ferme ad nova imperia. Mox subit pudor, degeneravisse Parthos, petitum alio ex orbe regem, hostium artibus infectum, jam inter provincias Romanas solum Arsacidarum haberi, darique. Ubi illam gloriam trucidantium Crassum, exturbantium Antonium, si mancipium Cæsaris, tot per annos servitutem perpassum, Parthis imperitet? Accendebat dedignantes & ipse diversus à majorum institutis, raro venatu, segni equorum cura, quoties per urbes incederet lecticæ gestamine, fastuque erga patrias epulas. Irridebantur & Græci comites, ac vilissima utensilium anulo clausa. Sed prompti aditus, obvia comitas, ignotæ Parthis virtutes, nova vitia; & quia ipsorum majoribus aliena, perinde odium pravis & honestis.

CAP. III. Igitur Artabanus Arsacidarum à sanguine, apud Dahas adultus excitur: primoque congressu fusus, reparat vires, regnoque potitur. Victo Vononi perfugium Armenia fuit, vacua tunc, interque Parthorum & Romanas opes infida, ob scelus Antonii: qui Ar-

tavalden regem Armeniorum specie amicitiae inlectum, dein catenis oneratum, postremo interfecerat. Ejus filius Artaxias, memoria patris nobis infensus, Arsacidarum vi seque regnumque tutatus est, occiso Artaxia per dolum propinquorum, datus à Cæsare Armeniis Tigranes, deductusque in regnum à Tiberio Nerone. Nec Tigrani diuturnum imperium fuit, neque liberis ejus, quamquam sociatis more externo in matrimonium regnumque. Dein jussu Augusti impositus Artavaldes, & non sine clade nostra dejectus.

CAP. IV. Tum C. Cæsar componendæ Armeniæ deligitur. Is Ariobarzanem origine Medum, ob insignem corporis formam, & præclarum animum, volentibus Armeniis præfecit. Ariobarzane morte fortuita absumpto, stirpem ejus haud toleravere: tentatoque feminae imperio, cui nomen Erato, eaque brevi pulsâ, incerti solutique, & magis sine domino, quam in libertate, profugum Vononem in regnum accipiunt. Sed ubi minitari Artabanus, & parum subsidii in Armeniis, vel si nostra vi defenderetur, bellum adversus Parthos sumendum erat: rector Syriæ Creticus Silanus excutum custodia circumdat, manente luxu & regio nomine. Quod ludibrium ut effugere agitaverit Vonones, in loco redemus.

CAP. V. Ceterum Tiberio haud ingratum accidit, turbari res Orientis, ut ea specie Germanicum suetis legionibus abstraheret, novisque provinciis impositum, dolo simul & casibus objectaret. At ille quanto acriora in eum studia militum, & aversa patrum voluntas, celerandæ victoriæ intentior, tractare præliorum vias, & quæ sibi tertium jam annum beligeranti sæva (w) vel prospera evenissent. Fundi Germanos acie & iustis locis; juvari silvis, paludibus, brevi æstate, & præmatura hieme: suum militem, haud perinde vulneribus, quam spatiis iterum, damno armorum adfici: fes-

In qua variâ
mutatio re-
gum.

Tigranes im-
ponitur.

Jam Vonones,

Sed metu Par-
thorum remo-
vetur.

His causis Ger-
manicus in
Orientem de-
stinatur.

Sed ille in
Germanos
bellum mallet

fas Gallias ministrandis equis: longum impedimentorum agmen, opportunum ad insidias, defensoribus iniquum. At si mare intreretur, promptam ipsis possessionem, & hostibus ignotam: simul bellum maturius incipi, legionesque & commeatus pariter vehi: integrum equitem, equosque, per ora & alveos fluminum media in Germania fore.

Igitur nova ratione, & mari eos aggreditur.

Classis mille navium.

Quae in portuosa Batavia conveniunt.

Interea prolevis quaedam belli in Chattos.

Ara Drusi.

Fossa Drusiana copiae transvecta.

Ad Amisiam ventum.

CAP. VI. Igitur huc intendit, missis ad census Galliarum, P. Vitellio & Cantio (x). Silius, & Anteius, & Cæcina fabricandæ classis præponuntur. Mille naves sufficere visæ, properatæque. Aliæ breves, angusta puppi pro-
raque & lato utero, quo facilius fluctus tolerarent: quædam, planæ carinis, ut sine noxa fiderent: plures, appositis utrimque gubernaculis, converso ut repente remigio, hinc vel illinc adpellerent: multæ pontibus stratae, super quas tormenta veherentur, simul aptæ ferendis equis aut commeatui, velis habiles, citæ remis, augebantur alacritate militum in speciem ac terrorem. Insula Batavorum in quam convenirent prædicta, ob faciles adpullus, accipiendisque copiis, & transmittendum ad bellum opportuna. Nam Rhenus uno alveo continuus, aut modicas insulas circumveniens, apud principium agri Batavi, velut in duos amnes dividitur, servatque nomen & violentiam cursus, qua Germaniam prævehitur, donec Oceano misceatur: ad Gallicam ripam latior & placidior adfluens, verso cognomento Vahalem accolæ dicunt: mox id quoque vocabulum mutat Mosa flumine, ejusque immenso ore eundem in Oceanum effunditur.

CAP. VII. Sed Cæsar, dum adiguntur naves, Silium legatum cum expedita manu inruptionem in Chattos facere jubet. Ipse, audito castellum Lupiæ flumini adpositum obfideri, sex legiones eo duxit, neque Silio ob subitos imbres aliud actum, quam ut modicam prædam, & Arpi principis Chattorum conjugem, filiamque raperet. Neque Cæsari copiam pugnae obseffores fecere, ad famam adventus ejus dilapsi. Tumulum tamen nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram Druso sitam disjecerant. Restituit aram, (4) honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit. Tumulum iterare haud visum, & cuncta inter castellum, Alifonem, ac Rhenum, novis limitibus, aggeribusque permunita.

CAP. VIII. Jamque classis advenerat, cum præmissis commeatu, & distributis in legiones ac socios navibus, fossam, cui Drusianæ nomen ingressus, precatusque Drusum patrem, ut se eadem ausum, libens placatusque exemplo ac memoria consiliorum atque operum juvaret: lacus inde & Oceanum usque ad Amisiam flumen secunda navigatione pervehitur. Classis Amisiam relicta, lævo amne. Erratumque in eo, quod non subvexit. Transposuit militem dextras in terras iturum: ita plures dies efficiendis pontibus absumpti. Et eques quidem ac legiones prima æstuarium, non-

dum adcrecente unda, intrepidi transire: postremum auxiliorum agmen. Batavique in parte ea, dum insultant aquis artemque nandi ostentant, turbati, & quidam hausti sunt. Metanti castra Cæsari Angrivariorum defectio à tergo nuntiatur. Missus illico Stertinius cum equite & armatura levi, igne & cædibus perfidiam ultus est.

Batavi natati res.

Angrivarii deficiunt, sed re-vocantur.

CAP. IX. Flumen Visurgis Romanos Cheruscosque interfuebat. Ejus in ripa cum ceteris primoribus Arminius adstitit, quæsitoque an Cæsar venisset, postquam adesse responsum est, ut liceret cum fratre conloqui oravit. Erat is in exercitu cognomento Flavius, insignis fide, & amisso per vulnus oculo paucis ante annis, duce Tiberio. Tum permissum. Progressusque salutatur ab Arminio: qui amoris stipulatoribus, ut sagittarii nostra pro ripa dispositi abscederent, postulat; & postquam digressi, unde ea deformitas oris interrogat fratrem. Illo locum, & prælium referente, quodnam præmium recepisset exquirat. Flavius aucta stipendia, torquem, & coronam, aliaque militaria dona memorat, inridente Arminio vilia servitii pretia.

Arminio colloquium cum fratre Flavio.

CAP. X. Exin diversi ordiuntur: hic magnitudinem Romanam, opes Cæsaris, & victis graves penas, in deditionem venienti paratam clementiam, neque conjugem & filium ejus hostiliter haberi. Ille fas patriæ, libertatem avitam, penetralis (y) Germaniæ deos, matrem precum sociam, ne propinquorum & adfinium, denique gentis suæ desertor & proditor, quam imperator esse mallet. Paullatim inde ad jurgia prolapsi, quo minus pugnam conferrent, ne flumine quidem interjecto cohibebantur: ni Stertinius adcurrere, plenum iræ, armaque & equum poscentem Flavium attinisset. Cernebatur contra minitabundus Arminius, præliumque denuntians. Nam pleraque latino sermone interjaciebat, ut qui Romanus in castris ductor popularium meruisset.

Quod in jurgia & pæne pugnam desistit.

Arminius latine sciens.

CAP. XI. Postero die, Germanorum acies trans Visurgim stetit. Cæsar, nisi pontibus præfidiisque impositis, dare in discrimen legiones haud imperatorium ratus, equitem vado tramittit. Præfuere Stertinius, & è numero primipilariū Æmilius, distantibus locis in-
vecti, ut hostem diducerent: qua celerrimus amnis, Cariovalda dux Batavorum erupit. Cum Cherusci fugam simulantes, in planiciem saltibus circumjectam traxere: dein coorti, & undique effusi trudent adversos, instant cedentibus, collectosque in orbem, pars congressi, quidam eminus proturbant. Cariovalda, diu sustentata hostium sævitia, hortatus suos, ut ingruentes catervas globo frangerent, atque ipse in densissimos irrumpens, congestis telis & suffoso equo labitur, ac multi nobilium circa. Ceteros vis sua, aut equites, cum Stertinio Æmilioque subvenientes, periculo ex-
mere.

Flumen Romanum trans-eunt.

Cum iis Batavi strenue, sed minus feliciter.

Cariovalda, dux eorum alique cæli.

CAP. XII.

(x) al. Scantio. (y) al. penetrales.

(4) Honorique Patris . . . decucurrit) Equestris talis certaminis memoriam conservat numus Neronis Tab. LV. num. 1. BELLOR. Annotat. ad ÆN. VICUM pag. 37. Tab. I. num. 2.

CAP. XII. Cæsar transgressus Visurgim, indicio perfugæ cognoscit, delectum ab Arminio locum pugnae, convenisse & alias nationes in silvam Herculi sacram, ausurosque nocturnam castrorum oppugnationem. Habita indici fides, & cernebantur ignes, suggestisque propius speculatores audiri fremitum equorum, immensique & inconditi agminis murmur atulere. Igitur propinquo summæ rei discrimine, explorandos militum animos ratus, quoniam id modo incorruptum foret, secum agitabat. Tribunos & centuriones læta sæpius, quam comperta nuntiare; libertorum servilia ingenia; amicis inesse adulationem; si concio vocetur, illic quoque, quæ pauci incipiant, reliquos obstreperè. Penitus noscendas mentes, cum secreti & incustoditi, inter militaris cibos, spem aut metum proferrent.

CAP. XIII. Nocte cœpta, egressus augurali, per occulta & vigilibus ignara, comite uno, contactus humeros ferina pelle, adit castrorum vias, adstitit tabernaculis, fruiturque fama sui: cum hic nobilitatem ducis, decorem alius, plurimi patientiam, comitatem, per seria per jocos eundem animum, laudibus ferrent: reddendamque gratiam, in acie faterentur: simul perfidos & ruptores pacis, ultioni & gloriæ mactandos. Inter quæ unus hostium latinæ linguæ sciens, acto ad vallum equo, voce magna, conjuges, & agros, & stipendii indies, donec bellaretur, festertios centenos, si quis transfugisset, Arminii nomine pollicetur. Incendit ea contumelia legionum iras, veniret dies, daretur pugna: sumpturum militem Germanorum agros, tracturum conjuges: accipere omen, & matrimonia ac pecunias hostium prædæ destinare. Tertia ferme vigilia, adscutatum est castris, sine conjectu teli: postquam crebras pro munimentis cohortes, & nihil remissum sensere.

CAP. XIV. Nox eadem lætam Germanico quietem tulit, viditque se operatum, & sanguine sacro resperfa prætexta, pulchriorem aliam manibus aviæ Augustæ accepisse. Ausus omine, addicentibus auspiciis, vocat concionem, & quæ sapientia prævisa aptaque imminenti pugnae differit. *Non campos modo militi Romano ad prælium bonos, sed si ratio adsit, silvas & saltus. Nec enim immensa barbarorum scuta, enormis hastas, inter truncos arborum, & enata humo virgulta, perinde haberi, quam pila, & gladios, & hærentia corpori tegmina. Densarent ictus, ora mucronibus quærent: non lorica Germano, non galeam: ne scuta quidem ferro nervove firmata, sed viminum textus, vel tenuis & fucatas colere tabulas. Primam utcumque aciem hastatam, ceteris præusta aut breviora tela. Jam corpus, ut visu torvum, & ad brevem impetum validum; sic nulla vulnerum patientia. Sine pudore flagitii, sine cura ducum, abire, fugere: pavidos adversis; inter secunda, non divini, non humani juris memores. Si tædio viarum ac maris finem cupiant; hac acie parari. Propriorem jam Albim, quam Rhenum: neque bellum ultra, modo se patris, patruique vestigia prementem, iisdem in terris victorem sisterent.* Orationem du-

cis secutus militum ardor, signumque pugnae datum.

CAP. XV. Nec Arminius, aut ceteri Germanorum proceres omittebant suos quisque testari. *Hos esse Romanos Varii exercitus fugacissimos, qui ne bellum tolerarent, seditionem induerint: quorum pars onusta vulneribus tergum, pars fluctibus & procellis fractos artus, infensis rursus hostibus, adversis diis (z) objiciant, nulla boni spe. Classem quippe & avia Oceani quæsitam, ne quis venientibus occurreret, ne pulsos premeret: sed ubi miscuerint manus, inane victis ventorum remorumque subsidium. Meminissent modo avaritiæ crudelitatis, superbiæ: aliud (a) sibi reliquum quam tenere libertatem, aut mori ante servitium?*

CAP. XVI. Sic accensos & prælium poscentes in campum, cui Idistavisio nomen, deducunt. Is medius inter Visurgim & colles, ut ripæ fluminis cedunt, aut prominentia montium resistunt, inæqualiter sinuatur. Pone tergum insurgebat silva, editis in altum ramis, & pura humo inter arborum truncos, campum & prima silvarum, barbara acies tenuit: soli Cherusci juga insedere, ut præliantibus Romanis desuper incurrerent. Noster exercitus sic incessit. Auxiliares Galli, Germanique in fronte: post quos pedites sagittarii: dein quatuor legiones, & cum duabus prætoriis cohortibus, ac dilecto equite Cæsar: exin totidem aliæ legiones, & levis armatura cum equite sagittario, ceteræque sociorum cohortes. Intentus paratusque miles, ut ordo agminis, in aciem adlisteret (b).

CAP. XVII. Visis Cheruscorum catervis, quæ per ferociam proruperant; validissimos equitum incurrere latus, Stertinium cum ceteris turmis circumgredi, tergaque invadere jubet, ipse in tempore adfuturus. Interea pulcherrimum augurium, octo aquilæ petere silvas, & intrare visæ, Imperatorem advertere. Exclamat, *Irent, sequerentur Romanas aves, propria legionum numina.* Simul pedestris acies infertur, & præmissus eques, postremos ac latera impulit. Mirumque dictu, duo hostium agmina diversa fuga, qui silvam tenebant in aperta, qui campis adstiterant, in silvam ruebant: medii inter hos Cherusci, colibus detrudebantur, inter quos insignis Arminius manu, voce, vulnere, sustentabat pugnam. Incubueratque sagittariis, illa rupturus, ni Rætorum, Vindelicorum, & Gallicæ cohortes signa objecissent: nisu tamen corporis, & impetu equi pervasit, oblitus faciem suo cruore ne nosceretur. Quidam agniti à Chaucis inter auxilia Romana agentibus, emissumque tradiderunt. Virtus, seu fraus eadem, Inguioero effugium dedit: ceteri passim trucidati. Et plerisque tranare Visurgim conantes, injecta tela aut vis fluminis, postremo moles ruentium, & incidentes ripæ, operuere. Quidam turpi fuga in summa arborum nisi, ramisque se occultantes, admotis sagittariis per ludibrium figebantur: alios prorutæ arbores adflixere. Magna ea victoria, neque cruenta nobis fuit.

U 3

CAP.

(z) al. odiis. (a) al. an aliud. (b) al. adstiteret.

Arminius & suos animat.

Romanos deprimit.

In ipsa audacia metus incusat.

Locis descriptio ubi pugna.

Ordo & dispositio utrimque acierum.

Pugna committitur.

Quam felicem Romanis Aquilæ prædicunt.

Vincunturque Germani.

Nec virtus Arminio, nisi ad effugium profuit.

Idem Inguioero.

Trophæum
Romani in lo-
co excitant.

CAP. XVIII. Quintâ ab horâ diei ad noctem cæsi hostes, decem millia passuum cadaveribus atque armis opplevēre: repertis inter spolia eorum catenis, quas in Romanos, ut non dubio eventu, portaverant. Miles in loco prælii, Tiberium imperatorem salutavit, struxitque aggerem & in modum trophæorum arma, subscriptis victarum gentium nominibus, imposuit.

Qua contumelia Germani accensū.

CAP. XIX. Haud perinde Germanos vulnera, luctus, excidia, quam ea species dolore & ira adfecit. Qui modo abire sedibus, trans Albim concedere parabant, pugnam volunt, arma rapiunt: plebes, primores, juvenus, senes, agmen Romanum repente incursant, turbant. Postremo diligunt locum, flumine & silvis clausum, arta intus planitie, & humida: silvas quoque profunda palus ambibat, nisi quod latus unum Angrivarii lato aggere extulerant, quo à Cheruscis dirimerentur. Hic pedes adstitit, equitem propinquis lucis texere, ut ingressis silvam legionibus à tergo foret.

Iterumque ad pugnam ventum.

CAP. XX. Nihil ex iis Cæsari incognitum: consilia, locos, prompta, occulta noverat, astusque hostium in perniciem ipsis vertebat. Sejo Tuberoni legato tradit equitem, campumque. Peditum aciem ita instruxit, ut pars æquo in silvam aditu incederet, pars objectum aggerem eniteretur. Quod arduum, sibi: cetera legatis permisit. Quibus plana evenerant, facile inrupere: quis impugnandus agger, ut si murum succederent, gravibus superne ictibus conflictabantur. Sensit dux imparem comminus pugnam, remotisque paullum legionibus, funditores libratoresque excutere tela, & proturbare hostem jubet. Missæ è tormentis hastæ, quantoque conspicui magis propugnatores, tanto pluribus vulneribus dejecti. Primus Cæsar cum prætoriis cohortibus, capto vallo dedit impetum in silvas. Conlato illic gradu certatum. Hostem à tergo palus, Romanos flumen aut montes claudebant: utrisque necessitas in loco, spes in virtute, salus ex victoria.

Quæ aeris & ambigua.

CAP. XXI. Nec minor Germanis animus, sed genere pugnae & armorum superabantur: cum ingens multitudo artis locis, prælongas hastas non protenderet, non colligeret, neque adfultibus & velocitate corporum uteretur, coacta stabile ad prælium. Contra miles, cui scutum pectori adpressum, & insidens capulo manus, latos barbarorum artus, nuda ora foderet, viamque strage hostium aperiret: imprompto jam Arminio, ob continua pericula, sive illum recens acceptum vulnus tardaverat. Quin & Inguiomerum tota volitantem acie, fortuna magis quam virtus deserebat. Et Germanicus quo magis agnosceretur, detraxerat regimen capiti, orabatque *insisterent cædibus, nihil opus captivis, solam internecionem gentis finem bello fore.* Jamque sero diei subducit ex acie legionem faciendis castris: ceteræ ad noctem cruore hostium saturatæ sunt. Equites ambigue certavere.

Romani vincunt tamen Germanos.

CAP. XXII. Laudatis pro concione victori-

bus, Cæsar congeriem armorum struxit, superbo cum titulo, DEBELLATIS INTER RHENUM ALBIMQUE NATIONIBUS EXERCITUM TIBERII CÆSARIS EA MONIMENTA MARTI ET JOVI ET AUGUSTO SACRAVISSE. De se nihil addidit, metu invidiæ, an ratus conscientiam facti (c) satis esse. Mox bellum in Angrivarios Stertinio mandat; ni deditionem properavissent: atque illi supplices, nihil abnuendo, veniam omnium acceperere.

Monimentum & titulus rerum magnificus.

CAP. XXIII. Sed æstate jam adulta, legionum aliæ itinere terrestri in hibernacula remissæ, plures Cæsar classi impositas per flumen Amisiam Oceano invexit. Ac primo placidum æquor mille navium remis strepere, aut velis impelli: mox atro nubium globo effusa grandio: simul variis undique procellis, incerti fluctus prospectum adimere, regimen impedire: milesque pavidus, & casuum maris ignarus, dum turbat nautas, vel intempestive juvat, officia prudentium corrumpere. Omne dehinc cælum, & mare omne in austrum cessit, qui tumidis Germaniæ terris, profundis amnibus, immenso nubium tractu validus, & rigore vicini Septentrionis horridior, rapuit disjecitque naves in aperta Oceani, aut insulas saxis abruptas, vel per occulta vada infestas, quibus paullum ægreque vitatis postquam mutabat æstus, eodem quo ventus ferebat (d), non adherere anchoris, non exhaurire inrumpentis undas poterant. Equi, jumenta, sarcinæ, etiam arma præcipitantur, quo levarentur alvei manantes (e) per latera, & fluctu super urgente.

Milites plerique classe reducuntur.

Cum clade & pæne exitio.

Ita Oceanus intumuit.

Ejus tempestatis pulchra species.

CAP. XXIV. Quanto violentior cetero mari Oceanus, & truculentia cœli præstat Germania, tantum illa clades novitate & magnitudine excessit, hostilibus circum littoribus, aut ita vasto & profundo, ut credatur novissimum ac sine terris mare, pars navium haustæ sunt, plures, apud insulas longius sitas ejectæ: milesque nullo illic hominum cultu, fame absumptus, nisi quos corpora equorum eodem elisa toleraverant. Sola Germanici triremis Chaucorum terram adpulit, quem per omnes illos dies noctesque apud scopulos & prominentis oras, cum se tanti exitii reum clamitaret, vix cohibere amici, quo minus eodem mari oppeteret. Tandem relabente æstu, & secundante vento, claudæ naves, raro remigio, aut intentis vestibibus, & quædam à validioribus tractæ, revertere: quas raptim refectasmisit, ut scrutarentur insulas. Collecti ea curaque: multos Angrivarii nuper in fidem accepti, redemptos ab interioribus reddidere. Quidam in Britanniam rapti, & remissi à regulis. Ut quis ex longinquo revererat, miracula narrabant, vim turbinum, & inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum & beluarum formas: visa, sive ex metu credita.

Germanicus in Chaucos rejectus.

Servati & alii quidem, sed pauci.

CAP. XXV. Sed fama classis amissæ, ut Germanos ad spem belli, ita Cæsarem ad coercendum erexit. C. Silio cum triginta peditum, tribus equitum millibus ire in Chattos imperat: ipse majoribus copiis Marfos irrumpit: quorum dux

Hæc clades Germanos occidit.

Quos contra Cæsar it.

(c) al. factis. (d) al. eodemque quo ventus ferebat. (e) al. nantes.

dux Maloendus nuper in deditionem acceptus, propinquo loco (f) defossam Varianae legionis aquilam modico praesidio servari indicat. Missa ex tempore manus, quae hostem à fronte eliceret, alii qui terga circumgressi recluderent humum: & utrique adfuit fortuna. Eo promptior Cæsar pergit introrsus, populatur, excindit, non ausum congregi hostem (g): aut sicubi restiterat, statim pulsum (h), nec umquam magis, ut ex captivis cognitum est, paventem (i). Quippe invictos & nullis casibus superabiles Romanos prædicabant, qui perditâ classe, amissis armis, post constricta equorum virorumque corporibus littora, eadem virtute, pari ferocia, & veluti aucti numero inrupissent.

CAP. XXVI. Reductus inde in Hiona (k) miles, lætus animi, quod adversa maris, expeditione prospera pensavisset. Addidit munificentiam Cæsar, quantum quis damni profusus erat exsolvendo. Nec dubium habebatur, labare hostes, petendæque pacis consilia sumere, & si proxima æstas adjiceretur, posse bellum patrari: sed crebris epistolis Tiberius monebat, rediret ad decretum triumphum. Satis jam eventuum, satis casuum: prospera illi & magna praelia: eorum quoque meminisset, quæ venti & fluctus, nulla ducis culpa gravia tamen & seva damna intulissent. Se novies à divo Augusto in Germaniam missum, plura consilio quam vi perfecisse. Sic Sugambros in deditionem acceptos, sic Suevos, regemque Maroboduum pace obstrictum. Possent & Cereus, ceterasque rebellium gentes, quando Romanæ ultioni consultum est, interius discordiis relinqui. Precante Germanico annum efficiendis cœptis, acrius modestiam ejus adgreditur, alterum consulatum offerendo, cujus munia præfens obiret. Simul adnectebat, si foret adhuc bellandum, relinqueret materiem Drusi fratris gloriæ, qui nullo tum alio hoste, nonnisi apud Germanias adsequi nomen imperatorium, & deportare lauream posset. Haud contatus est ultra Germanicus, quamquam fingi ea, seque per invidiam parto jam decori abstrahi intelligeret.

CAP. XXVII. Sub idem tempus, è familia Scriboniorum Libo Drusus defertur moliri res novas. Ejus negotii initium, ordinem, finem curatius differam; quia tum primum reperta sunt, quæ per tot annos Remp. exedere. Firmius Catus Senator, ex intima Libonis amicitia, juvenem improvidum & facilem inanibus, ad Chaldaeorum promissa, Magorum sacra, somniorum etiam interpretes impulit: dum proavum Pompejum, amitam Scriboniam, quæ quondam Augusti conjunx fuerat, consobrinos Cæsares, plenam imaginibus domum ostentat: hortaturque ad luxum & æs alienum, focius libidinum & necessitatum, quo pluribus indiciis inligaret.

CAP. XXVIII. Ut satis testium, & qui servi eadem noscerent, reperit: aditum ad principem postulat, demonstrato crimine & reo per Flaccum Vescularium equitem Romanum, cui propior cum Tiberio usus erat. Cæsar indicium haud aspernatus, congressus abnuat:

posse enim, eodem Flacco internuntio, sermones commear. Atque interim Libonem ornat prætura, convictibus adhibet, non vultu alienatus, non verbis commotior (ad eo iram condiderat) cunctaque ejus dicta factaque cum prohibere posset, scire mallebat. Donec Junius quidam tentatus ut infernas umbras carminibus eliceret, ad Fulcimum Trionem indicium detulit. Celebre inter accusatores Trionis ingenium erat, avidumque famæ malæ. Statim corripit reum, adit Consul. Senatus cognitionem poscit: & vocantur Patres, addito, *consulandum super re magnâ & atroci.*

CAP. XXIX. Libo interim veste mutata, cum primoribus feminis, circumire domos, orare adfines, vocem adversum pericula poscere: abnuentibus cunctis, cum diversa prætenderent, eadem formidine. Die Senatus metu & ægritudine fessus, sive, ut tradidere quidam, simulato morbo, lectica delatus ad fores curiæ, innisusque fratri, & manus ac supplices voces ad Tiberium tendens, immoto ejus vultu excipitur. Mox libellos & auctores recitat Cæsar, ita moderans, ne lenire, neve asperare crimina videretur.

CAP. XXX. Accesserant præter Trionem & Catum accusatores, Fontejus Agrippa, & C. Livius (l), certabantque cui jus perorandi in reum daretur: donec Livius, quia nec ipsi inter se concederent, & Libo sine patrono introisset, singillatim se crimina objecturum professus, protulit libellos vecordes adeo, ut consultaverit Libo, an habiturus foret opes, quis viam Appiam Brundisium usque pecunia operiret. Inerant & alia hujusmodi, stolidæ, vana; si mollius acciperes, miseranda. Uni tamen libello, manu Libonis, nominibus Cæsarum aut Senatorum, additas atroces vel occultas notas, accusator arguebat. Negante reo, agnoscentes servos per tormenta interrogari placuit. Et quia vetere Senatufconsulto, quæstio in caput domini prohibebatur, callidus & novi juris reparator Tiberius, mancipari singulos actori publico jubet: scilicet, ut in Libonem ex servis, salvo Senatufconsulto, quæreretur. Ob quæ postero diem reus petivit, domumque digressus, extremas preces P. Quirinio propinquo suo ad principem mandavit. Responsum est, ut *Senatum rogaret.*

CAP. XXXI. Cingebatur interim milite domus, strepabantque etiam in vestibulo, ut audiri, ut aspici possent: cum Libo, ipsis, quas in novissimam voluptatem adhibuerat, epulis excruciat, vocare percussorem, prehensare servorum dexteras, inferere gladium. Atque illis, dum trepidant, dum refugiunt, everrentibus adpositum mensa lumen, feralibus jam sibi tenebris duos ictus in viscera direxit. Ad gemitum conlabentis, currere liberti, & cæde visa miles abstinit. Accusatio tamen apud Patres adseveratione eadem peracta, juravitque Tiberius *petiturum se vitam, quamvis nocenti, nisi voluntariam mortem properavisset.*

CAP.

(f) al. lupo. (g) al. non auso congregi hoste. (h) al. pulso. (i) al. pavente. (k) al. hiberna. (l) al. Cluvius.

Marfos vastat,
& excindit.

Germani ad
pacem jam fle-
cebant.

Sed Cæsarem
Tiberius avo-
cat.

Cui tanta &
lenta consilia
quam ferocia
magis cordi.

Honoribus
etiam Germa-
nicum enuol-
lit.

Libo Drusus
majestatis ac-
cusatur.

Qui temere
Chaldæos
consultat.

Delatis iis-
ipfis, qui im-
pulerant.

Tiberius diffi-
cultat, & ruc-
re cum pati-
tur.

Ad extremum
in Senatu ac-
cusatur.

Et convinci-
tur vecordia
potius quam
sceleris.

Servi in domi-
num torti, &
adversa leges
novo pallio
velant.

Libo deni-
que, tadio &
desperatione
se conficit.

Praemia accu-
satoribus.

Et varia in
mortuum de-
creta, pravif-
simae adulationis.

Unum utilissi-
mum de vari-
bus pellendis.

Luxus publi-
cus leviter co-
ercitus.

Quem ex pro-
fesso defendit
Asinius.

Facili assensu,
in omnium
contage.

Pisonis libera
vox & minz.

Urgulania de-
licium Liviz.

CAP. XXXII. Bona inter accusatores divi-
duntur: & præturae extra ordinem datae, his
qui Senatorii ordinis erant. Tunc Cotta Mes-
sallinus, *ne imago Libonis exsequias postero-
rum comitaret*, censuit: Cn. Lentulus, *ne
quis Scribonius cognomentum Drusi adsume-
ret*. Supplicationum dies, Pomponii Flacci
sententia constituti, ut dona Jovi, Marti, Con-
cordiae, utque Iduum Septembrium dies quo
se Libo interfecerat, dies festus haberetur, L.
P. & Gallus Asinius (m), & Papius Mutilus,
& L. Apronius decrevere: quorum auctori-
tates, adulationesque retuli, ut sciretur vetus
id in Rep. malum. Facta & de Mathematicis
Magisque Italia pellendis Senatus consulta: quo-
rum è numero C. Pituanius saxo dejectus est.
In P. Martium Consules extra portam Exqui-
linam, cum classicum canere jussissent, more
prisco advertere.

CAP. XXXIII. Proximo Senatus die, mul-
ta in luxum civitatis dicta à Q. Haterio con-
sulari, Octavio Frontone prætura functo: de-
cretumque *ne vasa auro solida ministrandis
cibis fierent, ne vestis serica viros fœdaret*.
Excessit Fronto, ac postulavit modum argen-
to, supellectili, familiae. Erat quippe adhuc
frequens Senatoribus, si quid è Rep. crederent,
loco Sententiae promere. Contra Gallus Asi-
nius disseruit: *Auctu imperii adolevisse etiam
privatas opes, idque non novum, sed è vetustissi-
mis moribus. Aliam apud Fabricios, aliam apud
Scipiones pecuniam, & cuncta ad Remp. refer-
ri. Qua tenui, angustas civium domos; postquam
eo magnificentiae venerit, gliscere singulos. Ne-
que in familia & argento, quæque ad usum pa-
rentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex
fortuna possidentis. Distinctos Senatus & equi-
tum census: non quia diversi natura, sed ut locis,
ordinibus, dignationibus antissent, talesque ad re-
quiem (n) animi aut salubritatem corporum pa-
rentur. Nisi forte clarissimo cuique plures curas,
majora pericula subeunda; delinimentis curarum
& periculorum cavendum esse. Facilem adsen-
sum Gallo, sub nominibus honestis, confessio
vitiatorum & similitudo audientium dedit. Ad-
jecerat & Tiberius, non id tempus censurae:
nec si quid in moribus labaret, defuturum corri-
gendi auctorem.*

CAP. XXXIV. Inter quæ L. Piso ambitum
fori, corrupta judicia, sævitiam oratorum,
accusationes minitantium increpans, *abire se,
& cedere Urbe, victurum in aliquo abdito &
longinquo rure testabatur*. Simul curiam re-
linquebat. Commotus est Tiberius, & quam-
quam mitibus verbis Pisonem permulisset,
propinquos quoque ejus impulit, *ut abeun-
tem auctoritate vel precibus tenerent*. Haud
minus liberi doloris documentum idem Piso
mox dedit, vocata in jus Urgulania, quam
supra leges amicitia Augustæ extulerat. Nec
aut Urgulania obtemperavit, in domum Cæ-
saris spreto Pifone vecta; aut ille abstinit, quam-
quam Augusta se violari & imminui quere-
retur. Tiberius hactenus indulgere matri ci-
vile ratus, ut se iturum ad prætoris tribunal,

adfuturum Urgulaniæ diceret, processit pala-
tio, procul sequi jussis militibus, spectabatur,
occurrente populo, compositus ore, & ser-
monibus variis tempus atque iter ducens: do-
nec propinquis Pisonem frustra coercenti bus,
deferri Augusta pecuniam quæ petebatur ju-
beret. Isque finis rei, ex qua neque Piso in-
glorius, & Cæsar majore fama fuit. Ceterum
Urgulaniæ potentia adeo nimia civitati erat,
ut testis in causa quadam quæ apud Senatum
tractabatur, venire dedignaretur. Missus est
prætor, qui domi interrogaret: cum Virgi-
nes Vestales in foro & judicio audiri, quoni-
es testimonium dicerent, vetus mos fuerit.

CAP. XXXV. Res eo anno prolatae haud
referrem, ni pretium foret, Gn. Pisonis &
Asinii Galli super eo negotio diversas senten-
tias noscere. Piso, quamquam abfuturum se
dixerat Cæsar, ob id magis agendum cense-
bat, ut absente Principe, Senatus & equites
possent sua munia sustinere. Decorum Reip.
fore. Gallus, quia speciem libertatis Piso
præceperat, nihil satis illustre, aut ex digni-
tate populi Romani nisi coram & sub oculis
Cæsaribus: eoque conventum Italiæ & adfluen-
tis provincias, præsentiae ejus servanda dice-
bat. Audiente hæc Tiberio ac silente, ma-
gnis utrimque contentionibus acta, sed res di-
latae.

CAP. XXXVI. Et certamen Gallo adver-
sus Cæsarem exortum est. Nam censuit in
quinquennium magistratuum comitia habenda:
utque legionum legati, qui ante prætu-
ram ea militia fungebantur, jam tum præto-
res destinarentur: Princeps duodecim candi-
datos, in annos singulos nominaret. Haud
dubium erat, eam sententiam altius penetra-
re, & arcana imperii tentari. Tiberius tamen
quasi augeretur potestas ejus disseruit. *Gra-
ve moderationi suæ, tot eligere, tot differre. Vix
per singulos annos offensiones vitari, quamvis re-
pulsam propinqua spes soletur: quantum odii fo-
re ab his qui ultra quinquennium projiciantur!
unde prospici posse quæ cuique tam longo tempo-
ris spacio mens, domus, fortuna? superbire ho-
mines etiam annua designatione: quid si honorem
per quinquennium agitent? quintuplicari pror-
sus magistratus, subverti leges, quæ sua spatia
exercendæ candidatorum industriae, quærendisque
aut potiundis honoribus statuerint.*

CAP. XXXVII. Favorabili in speciem o-
ratione vim imperii tenuit, censuræque quo-
rundam Senatorum jovit. Quo magis mirum
fuit, quod preces M. Hortali nobilis juvenis,
in paupertate manifesta, superbius accepisset.
Nepos erat oratoris Hortensii, inlectus à di-
vo Augusto liberalitate decies festerium (o)
ducere uxorem, suscipere liberos, ne clarissima
familia exstingeretur. Igitur quatuor filiis
ante limen curiæ adstantibus, loco sententiæ,
quum in palatio Senatus haberetur, modo
Hortensii inter oratores sitam imaginem, mo-
do Augusti intuens, ad hunc modum cœpit.
*Patres Conscripti, hos quorum numerum & pue-
ritiam videtis, non sponte sustuli, sed quia Prin-
ceps*

(m) al. Asinii. al. L. Pætus, Gallus Asinius. (n) al. dignationibus antissent, aliisque,
quæ ad requiem. (o) Sunt nobis viginti millia Philippicum.

Potentia vel
impotentia
potius, mu-
liercula.

De rebus æ-
gendis certat-
tio.

Asinii Galli
sententia su-
per comitiis.

Pro Cæsare,
ut videbatur.

Sed rejecta à
Cæsare, ob
suas causas.

Is liberalis in
quosdam Se-
natores.

Asper contra
in nepotem
Hortensii.

Qui composi-
ta oratione in-
opiam fatentur,
& subsidium
poscit.

ceps monebat : simul majores mei meruerant , ut posteros haberent . Nam ego , qui non pecuniam , non studia populi , neque eloquentiam gentile domus nostræ bonum varietate temporum accipere vel parare potuissem , satis habebam , si tenues res meæ nec mihi pudori , nec cuiquam oneri forent . Jussus ab imperatore , uxorem duxi . En stirps & progenies tot Consulum , tot dictatorum . Nec ad invidiam ista , sed conciliandæ misericordiæ refero . Adsequentur florente te Cæsar quos dederis honores , interim Q. Hortensii pronepotes , divi Augusti alumnos , ab inopia defende .

Claustrum Tiberio aures & bulga.

Duriter imo negat.

CAP. XXXVIII. Inclinatione Senatus incitamentum Tiberio fuit , quo promptius adversaretur , his ferme verbis usus . Si quantum pauperum est , venire huc , & liberis suis petere pecunias ceperint : singuli nunquam exsatiabuntur . Resp. deficient . Nec sane ideo à majoribus concessum est , egredi aliquando relationem , & quod in commune conducit loco sententiæ proferre , ut privata negotia , res familiares nostras hic augeamus : cum invidia Senatus & Principum , sive indulserint largitionem , sive abnuerint . Non enim preces sunt istæ , sed efflagitatio intempestiva quidem & improvisa : cum aliis de rebus conveniunt Patres , consurgere , & numero atque ætate liberum suorum , urgere modestiam Senatus , eandem vim in me transmittere , ac velut perfringere ærarium : quod si ambitione exhauserimus , per scelera supplendum erit . Dedit tibi Hortale divus Augustus pecuniam , sed non compellatus , nec ea lege ut semper daretur . Languescet aliqui industria , intendetur socordia , si nullus ex se metus , aut spes ; & securi omnes aliena subsidia expectabunt , sibi ignavi , nobis graves . Hæc atque talia , quamquam cum ad sensu audita ab his , quibus omnia principum honesta atque inhonesta laudare mos est , plures per silentium aut occultum murmur exceperunt . Sensitque Tiberius , & cum paulum reticisset , Hortalo se respondisse ait , ceterum si Patribus videretur , daturum liberis ejus ducena sestertia (p) singulis , qui sexus virilis essent . Egere alii gratias : filius Hortali , pavore , an avitæ nobilitatis etiam inter angustias fortunæ retinens . Neque miseratus est posthac Tiberius , quamvis domus Hortensii pudendam ad inopiam dilaberetur .

Ita illustis Hortensiana domus collapsa.

Clementis servi non servile facinus.

Lapsus prima spe , ad alteram accingitur.

Agrippam se facit.

CAP. XXXIX. Eodem anno , mancipii unius audacia , ni mature subventum foret , discordiis armisque civilibus Remp. perculisset . Postumi Agrippæ servus , nomine Clementis , comperto fine Augusti , pergere in insulam Planasiam , & fraude aut vi raptum Agrippam ferre ad exercitus Germanicos , non fervili animo concepit . Ausa ejus impedit tarditas onerariæ navis . Atque interim patrata cæde , ad majora & magis præcipitia conversus , furatur cineres , vectusque Coram (q) Etruriæ promontorium , ignotis locis sese abdit , donec crinem barbamque promitteret . Nam ætate & forma haud dissimili in dominum erat . Tum per idoneos & secreti ejus socios , crebescit vivere Agrippam , occultis primum sermonibus , ut vetita solent ; mox vago rumore apud imperitissimi cujusque prom-

ptas aures , aut rursus apud turbidos , eoque nova cupientes . Atque ipse adire municipia obscuro diei , neque propalam aspici , neque diutius iisdem locis . Sed quia veritas visu & mora , falsa festinatione & incertis valescunt , relinquebat famam , aut præveniebat .

CAP. XL. Vulgabatur interim per Italiam , servatum munere deum Agrippam , credebatur Romæ . Jamque Hostiam in vectum multitudo ingens , jam in Urbe clandestini cœtus celebrabant : cum Tiberium anceps cura distrahere , vine militum servum suum coerceret , an inanem credulitatem tempore ipso vane sciret . Modo nihil spernendum , modo non omnia metuenda , ambiguus pudoris ac metus reputabat . Postremo dat negotium Sallustio Crispo . Ille è clientibus duos (quidam milites fuisse tradunt) delegit , atque hortatur , simulata conscientia adeant , offerant pecuniam , fidem atque pericula polliceantur . Exsequuntur ut jussum erat . Dein speculati noctem incustoditam , accepta idonea manu , vinctum clauso ore in palatium traxerunt . Percontanti Tiberio , Quomodo Agrippa factus esset ? respondisse fertur , Quomodo tu Cæsar . Ut ederet socios , subigi non potuit . Nec Tiberius pœnam ejus palam ausus , in secreta palatii parte interfici jussit , corpusque clam auferri . Et quamquam multi è domo principis , equitesque ac Senatores , sustentasse opibus , juvisse consiliis dicerentur , haud quaesitum .

Stulti & avidi multi credunt

Tiberius callide & tranquille orientem tumultum disjicit.

Falsum Agrippam capiunt . Cujus in os Cæsaris pulcra & libera vox.

CAP. XLI. Fine anni , arcus propter ædem Saturni , ob recepta signa cum Varo amissa , ductu Germanici , auspiciis Tiberii ; & ædes Fortis fortunæ Tiberim juxta in hortis , quos Cæsar dictator Populo Rom. legaverat ; sacrum genti Juliæ , effigiesque divo Augusto apud Bovillas , dicantur . C. Coelio , L. Pomponio COSS. Germanicus Cæsar A. D. VII. Kalendas Junias triumphavit de Cheruscis Chattisque & Angrivariis , quæque aliæ nationes usque ad Albim colunt . Vecta spolia , captivi , simulacra montium , fluminum , prætorum : bellumque , quia conficere prohibitum erat , pro confecto accipiebatur . Augebat intuentium visus eximia ipsius species , curusque quinque liberis onustus : sed suberat occulta formido reputantibus , haud prosperum in Druso patre ejus favorem vulgi , avunculum ejusdem Marcellum flagrantibus plebis studiis intra juventam ereptum , breves & infaustos Populi Romani amores .

Arcus triumphalis Germanico . U. C. 769 . p. C. N. 17.

Ipse speciosissime triumphat.

CAP. XLII. Ceterum Tiberius , nomine Germanici , trecenos plebei sestertios (r) viritum dedit , seque collegam consulatui ejus destinavit . Nec ideo sinceræ caritatis fidem adsecutus , amoliri juvenem specie honoris statuit , struxitque causas , aut forte oblatas arripuit . Rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebat , invisus Tiberio , quod eum Rhodi agentem nullo officio coluisset . Nec id Archelaus per superbiam omiserat , sed ab intimis Augusti monitus , quia florente C. Cæsare , missoque ad res Orientis , intuta Tiberii amicitia credebatur . Ut versa

Procul mox remouetur per speciem honoris.

Archelaus Cappadocum Rex invisus Principi.

X

Cæ-

(p) Sunt nobis quinque millia Philippicum . (q) al. Coram . (r) Sunt nobis septem millia Philippicum & semis .

Accusatur &
moritur.

Regnum ejus
Provincia fa-
ctum.

Concussa alia
in Oriente.

Quibus fir-
mandis Ger-
manicus eligi-
tur.

Cum ampla
potestate.

Sed Tiberius
coërcet, & z-
mulum ei ad-
jungit, fero-
ci ingenio,
Pisonem.

Cum occultis
mandatis.

Germanicus
gratiosus su-
pra Drusum.

Drusus in Illy-
ricum mitti-
tur.

Cæsarum sobole, imperium adeptus est, elicit Archelaum matris litteris, quæ non dissimulatis filii offensionibus clementiam offerebat, si ad precandum veniret. Ille ignarus doli, vel si intelligere crederetur vim metuens, in Urbem properat, exceptusque immiti à principe, & mox accusatus in Senatu, non ob crimina quæ fingeantur, sed angore, simul festus senio, & quia regibus æqua nedum infima insolita sunt, finem vitæ sponte an fato implevit. Regnum in provinciam redactum est, fructibusque ejus levare posse centesimæ vectigal professus Cæsar, ducentesimam in posterum statuit. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur nationes plerisque Romanum, aliis regum imperium cupientibus: & provinciæ Syria atque Judæa, fessæ oneribus, diminutionem tributi orabant.

CAP. XLIII. Igitur hæc, & de Armenia quæ supra memoravi, apud Patres differuit, nec posse motum Orientem (s) nisi Germanici sapientia componi. Nam suam ætatem vergere, Drusi nondum satis adolevisse. Tunc decreto Patrum, permissæ Germanico provinciæ, quæ mari dividuntur, majusque imperium quoquo adisset, quam his qui sorte aut missu principis obtinerent. Sed Tiberius demoverat Syria Creticum Silanum, per adfinitatem connexum Germanico, quia Silani filia Neroni vetustissimo liberorum ejus pacta erat: præfeceratque Cn. Pisonem ingenio violentum, & obsequii ignarum, insita ferocia à patre Pifone, qui civili bello resurgentes in Africa partes acerrimo ministerio adversus Cæsarem juvit. Mox Brutum & Cassium secutus, concessio redditu, petitione honorum abstinuit, donec ultro ambiretur delatum ab Augusto consulatum accipere. Sed præter paternos spiritus, uxoris quoque Plancinæ nobilitate & opibus accendebatur. Vix Tiberio concedere, liberos ejus ut multum infra despectare: nec dubium habebat, se delectum, qui Syriæ imponeretur, ad spes Germanici coërcendas. Credidere quidam data & à Tiberio occulta mandata, & Plancinam haud dubie Augusta monuit, muliebri æmulatione Agrippinam insectandi. Divisa namque & discors aula erat, tacitis in Drusum aut Germanicum studiis. Tiberius, ut proprium & sui sanguinis Drusum fovebat: Germanico, alienatio patrum, amorem apud ceteros auxerat; & quia claritudine materni generis antebat, avum M. Antonium, avunculum Augustum ferens. Contra Druso proavus eques Rom. Pomponius Atticus, dedecere Claudio- rum imagines videbatur: & conjunx Germanici Agrippina, fecunditate ac fama Liviam uxorem Drusi præcellebat. Sed fratres egregie concordēs, & proximorum certaminibus inconcussi.

CAP. XLIV. Nec multo post Drusus in Illyricum missus est, ut sueciceret militiæ, studiæque exercitus pararet; simul juvenem urbano luxu lascivientem melius in castris haberi Tiberius, seque tutiorem rebatur, utroque

filio legiones obtinente. Sed Suevi prætendebantur, auxilium adversus Cheruscōs orantes. Nam discessu Romanorum, ac vacui externo metu, gentis assuetudine, & cum æmulatione gloriæ, arma in se verterant. Vis nationum, virtus ducum in æquo: sed Maroboduus regis nomen invisum apud populares, Arminium pro libertate bellantem favor habebat.

CAP. XLV. Igitur non modo Cherusci fociliq̃ue eorum, vetus Arminii miles, sumpsere bellum: sed è regno etiam Marobodui Suevæ gentes, Semnones ac Langobardi (t) defecere ad eum. Quibus additis præpollebat, ni Inguiomerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugisset: non aliam ob causam, quam quia fratris filio juveni, patruus senex parere dedignabatur. Diriguntur acies pari utrimque spe, nec ut olim apud Germanos vagis incurfibus, aut disjectas per catervas. Quippe longa adversus nos militia, insueverant sequi signa, subsidiis firmari, dicta imperatorum accipere. Ac tunc Arminius equo conlustrans cuncta, ut quosque advectus erat: *Reciperatam libertatem, trucidatas legiones, spolia adhuc & tela Romanis direpta, in manibus multorum ostentabat. Contra fugacem Maroboduum appellans, præliorum expertem, Hercyniæ latebris defensum, ac mox per dona & legationes petivisse fœdus, proditorem patriæ, satellitem Cæsaris, haud minus infensis animis exturbandum quam Varum Quinctilium interfecerint. Meminissent modo tot præliorum, quorum eventu, & ad postremum ejectis Romanis, satis probatum, penes utros summa belli fuerit.*

CAP. XLVI. Neque Maroboduus jactantia sui, aut probris in hostem abstinebat. Sed Inguiomerum tenens, *Illo in corpore decus omne Cheruscorum, illius consiliis gesta, quæ prospere ceciderint, testabatur, vecordem Arminium, & rerum nescium, alienam gloriam in se trahere: quoniam tres vacuas legiones & ducem fraudis ignarum perfidia deceperit: magna cum clade Germaniæ, & ignominia sua; cum conjunx, cum filius ejus servitium adhuc tolerant. At se duodecim legionibus petitum duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam servavisse. Mox conditionibus æquis discessum. Neque penitere quod ipsorum in manu sit, integrum adversus Romanos bellum, an pacem incruentam malint.* His vocibus instinctos exercitus, propriæ quoque causæ stimulant. Cum à Cheruscis Langobardisque, pro antiquo decore, aut recenti libertate; & contra, augendæ dominationi certaretur. Non alias majore mole concursum, neque ambiguo magis eventu, fufis utrimque dextris cornibus. Sperabaturque rursus pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset. Id signum perculsi fuit: & transfugis (u) paullatim nudatus, in Marcomannos concessit, misitque legatos ad Tiberium oraturos auxilia. Responsum est, *Non jure eum adversus Cheruscōs arma Romana invocare, qui pugnantis in eundem hostem Romanos nulla ope juvisset.*

CAP. XLVII. Missus tamen Drusus, ut retu-

Germani inter
se discordes.

Pars pro Ma-
roboduo.

Pars pro Ar-
minio.

Parantur ad
pugnam.

Arminii ad
suos verba.

Marobodui ad
suos.

Acriter con-
curritur.

Sed pro victo
Maroboduo
fuit.

Auxilium à
Romanis ne-
quidquam pe-
tit.

(s) al. Orientis. (t) al. Longobardi. (u) al. transfugiis.

Gravis in Asia
terramotus.

retulimus, pacis firmator. Eodem anno duodecim celebres Asiae urbes conlapsae, nocturno motu terrae. Quo improvissior graviorque pestis fuit. Neque solitum in tali casu effugium subveniebat in aperta prorumpendi, quia diductis terris hauriebantur. Sedisse imensos montes, visa in arduo quae plana fuerint, effulsisse inter ruinam ignes memorant. Asperissima in Sardonios lues, plurimum in eosdem misericordiae traxit. Nam centies festerium (w) pollicitus Caesar: & quantum aërio, aut fisco pendebant, in quinquennium remisit. Magnetes à Sipylo, proximi damno ac remedio habiti. Temnios, Philadelphenos, Aegaeatas, Apollonienſes, quique Mofceni (x) aut Macedones Hyrcani vocantur, & Hierocæsaream, Myrinam, Cymen, Tmolium levati idem in tempus tributis, mittique ex Senatu placuit, qui praesentia spectaret, refoveretque. Delectus est M. Aletus (y) è praetoriis, ne consulari obtinente Asiam aemulatio inter pares, & ex eo impedimentum oriretur.

Liberalitas
etiam ejus pri-
vatum in
quosdam.

CAP. XLVIII. Magnificam in publicum largitionem auxit Caesar haud minus grata liberalitate, quod bona Aemiliae Musae locupletis (z) intestatae petita in fiscum, Aemilio Lepido, cujus è domo videbatur; & Patulei divitis equitis Romani hereditatem (quamquam ipse heres in parte legeretur) tradidit M. Servilio, quem prioribus neque suspectis tabulis scriptum compererat: *nobilitatem utriusque pecunia juvandam* praefatus. Neque hereditatem cujusquam adiit, nisi cum amicitia meruisset. Ignotos & aliis infensos, eoque principem nuncupantes, procul arcebat. Ceterum ut honestam innocentium paupertatem levavit; ita prodigos & ob flagitia egentes Vibidium Varronem, Marium Nepotem, Appium Appianum, Cornelium Sullam, Q. Vitellium movit Senatu, aut sponte cedere passus est.

In deos pietas.

CAP. XLIX. Iisdem temporibus deum aedes vetustate aut igni abolitas, coeptasque ab Augusto, dedicavit: Libero Liberæque & Cerei, juxta Circum maximum, quas (a) A. Postumius dictator voverat: eodemque in loco aedem Floræ, ab Lucio & Marco Publiciis aedilibus constitutam: & Jano templum, quod apud forum olitorium C. Duillius struxerat, qui primus rem Romanam prospere mari gessit, triumphumque navalem de Pœnis meruit. Spei aedes à Germanico sacatur: hanc Atilius voverat eodem bello.

Varilia majestatis postulatur.

CAP. L. Adolescebat interea lex majestatis. Et Apuleiam Variliam sororis Augusti neptem, quia probrosis sermonibus divum Augustum ac Tiberium, & matrem ejus inlisset, Caesarique connexa, adulterio teneretur, majestatis delator arcessebat. De adulterio satis caveri lege Julia visum. Majestatis crimen distinguere Caesar postulavit; damnarique si qua de Augusto inreligiose dixisset. In se jacta, nolle ad cognitionem vocari. Interrogatus à Consule *quid de his censeret, quae de*

matre ejus locuta secus argueretur, reticuit: dein proximo Senatus die, illius quoque nomine oravit, *ne cui verba in eam quoquo modo habita crimini forent*. Liberavitque Apulejam lege majestatis: adulterii graviolem poenam deprecatus, *ut exemplo majorum propinquis suis ultra ducentefimum lapidem removeretur* suavit. Adultero Manlio Italia atque Africa interdictum est.

CAP. LI. De praetore in locum Vipsanii Galli, quem mors abstulerat, subrogando, certamen incessit. Germanicus atque Drusus (nam etiam tum Romae erant) Haterium Agrippam propinquum Germanici fovebant: contra plerique nitebantur, ut numerus liberorum in candidatis praepolleret, quod lex ejus & leges Senatus disceptaret. Victa est sine dubio lex: sed neque statim, & paucis suffragiis: quomodo, etiam cum valerent, leges vincebantur.

De Praetore
substituendo
contentio.

CAP. LII. Eodem anno coeptum in Africa bellum, duce hostium Tacfarinate. Is natione Numida, in castris Romanis auxiliariis stipendia meritis, mox desertor, vagos primum, & latrociniiis fuetos, ad praedam & raptus congregare; dein more militiae per vexilla & turmas componere; postremo non in conditae turbæ, sed Musulanorum dux haberi. Valida ea gens, & solitudinibus Africae propinqua, nullo etiam tum urbium cultu, cepit arma, Maurosque accolat in bellum traxit. Dux & his Mazippa. Divisusque exercitus: ut Tacfarinas lectos viros, & Romanum in modum armatos castris attineret, disciplina & imperiis suaderet: Mazippa levium copia, incendia & caedes, & terrorem circumferret. Compulerantque Cinithios, haud spernendam nationem, in eadem; cum Furius Camillus proconsul Africae, legionem & quod sub signis sociorum, in unum conductos ad hostem duxit. Modicam manum, si multitudinem Numidarum atque Mauros spectares; sed nihil aequè cavebatur, quam ne bellum metu (b) eluderent. Spe victoriae inducti sunt, ut vincerentur. Igitur legio medio, leves cohortes duæque alae in cornibus locantur. Nec Tacfarinas pugnam detrectavit. Fusi Numidae, multosque post annos Furio nomini partum decus militiae. Nam post illum recipiatorem urbis, filiumque ejus Camillum, penes alias familias imperatoria laus fuerat. Atque hic, quem memoravimus, bellorum expers habebatur. Eo pronior Tiberius res gestas apud Senatum celebravit: & decrevere Patres triumphalia insignia. Quod Camillo ob modestiam vitæ impune fuit.

Bellum in A-
frica motum.
Cui dux Tac-
farinas.

Et alter Ma-
zippa.

Camillus Pro-
consul se op-
ponit.

Et praelio fun-
dit.

Ideo trium-
phalia ei de-
creta.
U. C. 770. p.
C. N. 18.

Germanici
actiones &
iter.

Actum videt.

X 2

(w) Nobis sunt CCL millia Philippicum.
Musae L. (hoc est Libertæ) locupletis.

(x) al. Mosteni. (y) al. Alejus. (z) al.
(a) al. quam. (b) al. astu.

Athenas. dies insumpsit reficiendæ classi, simul sinus Actiaca victoria inclitos, & sacratas ab Augusto manubias, castraque Antonii cum recordatione majorum suorum adiit. Namque ei, ut memoravi, avunculus Augustus, avus Antonius erant, magnaue illic imago tristium lætorumque. Hinc ventum Athenas, fœderique sociæ & vetustæ urbis datum, ut uno lictore uteretur. Excepere Græci quæsitissimis honoribus, vetera suorum facta dictaque præferentes, quo plus dignationis adulatio haberet. Petita inde Eubœa, tramisit Lesbum, ubi Agrippina novissimo partu Juliam edidit. Tum extrema Asiæ, Perinthumque ac Byzantium Thracias urbes, mox Propontidis angustias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & fama celebratos noscendi: pariterque provincias internis certaminibus, aut magistratuum injuriis fessas refovebat. Atque illum in regressu sacra Samothracum visere nitentem, obvii aquilones depulere.

Redit in Asiam, & Colophone Deum consultit. CAP. LIV. Igitur aliaque quæ ibi varietate fortunæ, & nostri origine veneranda, relegit Asiam, (4) appellitque Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Non femina illic, ut apud Delphos, sed certis è familiis & ferme Mileto accitus sacerdos, numerum modo consultantium & nomina audit: tum in specum degressus, hausta fontis arcani aqua, ignarus plerumque litterarum & carminum, edit responsa; versibus compositis super rebus quas quis mente concepit. Et ferebatur, Germanico per ambages, ut mos oraculis, maturum exitum cecinisse.

Cn. Piso acerbus ipso adventu in Germanicum. Athenienses increpat & abiecit. CAP. LV. At Cn. Piso, quo properantius destinata inciperet, civitatem Atheniensium turbido incessu exterritam oratione sæva increpat: oblique Germanicum perstringens, quod contra decus Romani nominis non Athenienses tot cladibus extinctos, sed colluviem illam nationum comitate nimia coluisset. Hos enim esse Mitradatis adversus Sullam, Antonii adversus divum Augustum socios. Etiam vetera objectabat, quæ in Macedones improspere, violenter in suos fecissent, offensum Urbi propria quoque ira; quia Theophilum quemdam Areo iudicio falsi damnatum, precibus suis non concederent. Exin navigatione celeri per Cycladas, & compendia maris, adsequitur Germanicum apud insulam Rhodum, haud nescium quibus insectationibus petitus foret: sed tanta mansuetudine agebat, ut cum orta tempestas raperet in abrupta, possetque interitus inimici ad casum referri, miserit triremes quarum subsidio discrimini eximeretur. Neque tamen mitigatus Piso: & vix diei moram perpeffus, linquit Germanicum, prævenitque. Et postquam Syriam ac legiones attingit, largitione, ambitu, infimos manipularium juvando, cum veteres centuriones, severos tribunos demo-

Rhodum navigat. Periclitantem Germanicum liberat. In Syriam præcurrit.

veret, locaque eorum clientibus suis, vel deterrimo, cuique attribueret, desidiam in castris, licentiam in urbibus, vagum ac lascivientem per agros militem fineret, eo usque corruptionis proventus est, ut sermone vulgi, parens legionum haberetur. Nec Plancina se intra decora feminis tenebat, sed exercitio equitum, decursibus cohortium interesse: in Agrippinam, in Germanicum contumelias jacere: quibusdam etiam bonorum militum ad mala obsequia promptis, quod haud invito imperatore ea fieri, occultus rumor incedebat.

CAP. LVI. Nota hæc Germanico, sed præverti ad Armenios instantior cura fuit. Ambigua gens ea antiquitus, hominum ingeniis, & situ terrarum, quo nostris provinciis late prætenta, penitus ad Medos porrigitur, maximisque imperiis interjecti, & sæpius discordes sunt, adversus Romanos odio, & in Parthum invidia. Regem illa tempestate non habebant, amoto Vonone; sed favor nationis inclinabat in Zenonem, Polemonis regis Pontici (c) filium, quod is prima ab infantia instituta & cultum Armeniorum æmulatus, venatu, epulis, & quæ alia barbari celebrant, proceres plebemque juxta devinxerat. Igitur Germanicus in urbe Artaxata, adprobantibus nobilibus, circumfusa multitudine, insigne regium capiti ejus imposuit. Ceteri venerantes regem, Artaxiam consalutavere; quod illi vocabulum indiderant, ex nomine urbis. At Cappadoces in formam provinciæ redacti, Q. Veranium legatum acceperunt. Et quædam ex regiis tributis deminuta, quo mitius Romanum imperium speraretur. Comagenis Q. Servæus præponitur, tum primum ad jus prætoris translatis.

CAP. LVII. Cunctaque socialia prospere composita, non ideo lætum Germanicum habebant, ob superbiam Pisonis, qui iussus partem legionum ipse, aut per filium in Armeniam ducere, utrumque neglexerat. Cyridemum apud hiberna decumæ legionis convenere, firmato vultu Piso adversus metum, Germanicus ne minari crederetur. Et erat, ut retuli, clementior. Sed amici accendendis offensionibus callidi, intendere vera, adgere falsa, ipsumque & Plancinam, & filios variis modis criminari. Postremo paucis familiarium adhibitis sermo cæptus à Cæsare, qualem ira & dissimulatio gignit. Responsum à Pifone precibus contumacibus, discesserantque (d) opertis (e) odiis. Post quæ rarus in tribunali Cæsaris Piso; & si quando adfideret, atrox, ac dissentire manifestus. Vox quoque ejus audita est in convivio, cum apud Regem Nabatæorum coronæ aureæ magno pondere Cæsari & Agrippinæ, leves Pifoni & ceteris offerrentur; principis Romani, non Parthi regis filio eas epulas dari. Abiecitque simul

(c) al. Ponti. (d) al. discesseruntque. (e) al. apertis.

(4) Appellitque Colophona, ut Clarii Apollinis oraculo uteretur. Colophon Joniæ urbs, Clarii Apollinis oraculo celebris; navaliq; potentia, ut & equestribus certaminibus nobilis & clara. Colophonii enim adeo equestri militia excelluerunt, ut certam sibi pollicerentur victoriam, qui Colophonio aterentur equitatu. Unde proverbium, Colophonem imponere vel addere. Est hæc urbs insuper inter illas septem, quæ de Homeri natalibus certant, quod & in numo Tab. LV. num. 2. expressit, qui est eximie raritatis & elegantia.

simul coronam, & multa in luxum addidit, quæ Germanico, quamquam acerba, tolerabantur tamen.

CAP. LVIII. Inter quæ ab rege Parthorum Artabano legati venere. Miserat *amicitiam ac fœdus memoraturos, & cupere renovari dextras, daturumque honori Germanici, ut ripam Euphratis accederet: petere interim, ne Vonones in Syria haberetur, ne proceres gentium propinquis nuntiis ad discordias traheret.* Ad ea Germanicus, *de societate Romanorum Parthorumque, magnifice: de adventu regis & cultu sui, cum decore ac modestia* respondit. Vonones Pompejopolim Ciliciæ, maritimam urbem, amotus est, datum id non modo precibus Artabani, sed contumeliæ Pisonis, cui gratissimus erat ob plurima officia & dona, quibus Plancinam devinxerat.

CAP. LIX. M. Silano, L. Norbano Coss. Germanicus Ægyptum proficiscitur, cognoscendæ antiquitatis: sed cura provinciæ prætendebatur. Levavitque apertis horreis pretia frugum: multaque in vulgus grata usurpavit, sine milite incedere, pedibus intectis, & pari cum Græcis amictu, P. Scipionis æmulatione; quem eadem factitavisse apud Siciliam, quamvis flagrante adhuc Pœnorum bello, accepimus. Tiberius, cultu habituque ejus lenibus verbis perstricto, acerrime increpuit, *quod contra instituta Augusti, non sponte principis, Alexandriam introisset.* Nam Augustus, inter alia dominationis arcana, vetitis, nisi permissu, ingredi Senatoribus aut equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum: ne fame urgeret Italiam, quisque eam provinciam, claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio adversum ingentes exercitus infedisset.

CAP. LX. Sed Germanicus, nondum comperto profectionem eam incusari, Nilo subvehebatur, orsus opido à Canopo. Condidere id Spartani, ob sepultum illic rectorem navis Canopum: qua tempestate Menelaus Græciam repetens, diversum ad mare terramque Lybiam delatus. Inde proximum amnis os dicatum Herculi, quem indigenæ ortum apud se & antiquissimum perhibent, eosque qui postea pari virtute fuerint, in cognomentum ejus adscitos. Mox visit veterum Thebarum magna vestigia. Et manebant structis molibus litteræ Ægyptiæ, priorem opulentiam complexæ: jussusque è senioribus sacerdotum patrium sermonem interpretari, referebat habitasse quondam septingenta millia ætate militari: atque eo cum exercitu regem Rhamsen Libya, Æthiopia, Mediisque & Persis, & Bactriano, ac Scythia positum, quasque terras Suri Armenique & contigui Cappadoces colunt, inde Bithynum, hinc Lycium ad mare imperio tenuisse. Legebantur & indicta gentibus tributa, pondus argenti & auri, numerus armorum equorumque, & dona templis ebur atque odores, quasque copias frumenti & omnium utensilium quæque natio penderet, haud minus magnifica, quam nunc vi Parthorum, aut potentia Romana jubentur.

CAP. LXI. Ceterum Germanicus aliis quoque miraculis intendit animum, quorum præcipua fuere, Memnonis faxea effigies, ubi radiis solis icta est vocalem sonum reddens: disjectasque inter & vix pervias arenas, instar montium eductæ Pyramides, certamine & opibus regum: lacusque effossa humo superfluentis Nili receptacula: atque alibi angustiae, & profunda altitudo, nullis inquirentium spatiis penetrabilis. Exin ventum Elephantinen ac Syenen, claustra olim Romani Imperii; quod nunc rubrum ad mare patefecit.

CAP. LXII. Dum ea æstas Germanico plures per provincias transigitur, haud leve decus Drusus quæsit, inliciens Germanos ad discordias, utque fracto jam Maroboduus usque in exitium infisteretur. Erat inter Gotonis nobilis juvenis nomine Catualda, profugus olim vi Marobodui, & tunc dubiis rebus ejus, ultionem ausus. Is valida manu fines Marcomannorum ingreditur, corruptisque primoribus ad societatem, inrumpit regiam, castellumque juxta situm. Veteres illic Suevorum prædæ, & nostris è provinciis lixæ, ac negotiatores reperti, quos jus commercii, dein cupido augendi pecuniam, postremum oblivio patriæ, suis quemque ab sedibus hostilem in agrum transtulit.

CAP. LXIII. Maroboduus undique deserto, non aliud subsidium quam misericordia Cæsaris fuit. Transgressus Danubium, qua Noricam provinciam præfuit, scripsit Tiberio, *non ut profugus aut supplex, sed ex memoria prioris fortunæ: nam multis nationibus clarissimum quondam regem ad se vocantibus, Romanam amicitiam prætulisse.* Responsum à Cæsare, *tutam ei honoratamque sedem in Italia fore, si maneret: sin rebus ejus aliud conducere, abiturum fide quâ venisset.* Ceterum apud Senatum differuit, non Philippum Atheniensibus, non Pyrrhum, aut Antiochum, Populo Romano perinde metuendos fuisse. Exstat oratio quâ magnitudinem viri, violentiam subjectarum ei gentium, & quam propinquus Italiæ hostis, suaque in destruendo eo consilia extulit. Et Maroboduus quidem Ravennæ habitus, si quando insolescerent Suevi, quasi rediturus in regnum ostentabatur. Sed non excessit Italia per duodeviginti annos, consenuitque multum imminuta claritate, ob nimiam vivendi cupidinem. Idem Catualdæ casus, neque aliud perfugium. Pulsus haud multo post Hermundurorum opibus, & Vibilio duce; receptusque, Forum Julium Narbonensis Galliae coloniam mittitur. Barbari utrumque comitati, ne quietas provincias immixti turbarent, Danubium ultra inter flumina Marum & Cusum locantur, dato rege Vannio gentis Quadorum.

CAP. LXIV. Simul nuntiato regem Artaxiam Armeniis à Germanico datum, decrevere Patres, *ut Germanicus atque Drusus ovantes Urbem introirent.* Structi & arcus circum latera templi Martis Ultoris, cum effigie Cæsaris: lætiore Tiberio quia pacem sapientia firmaverat, quam si bellum per acies confecisset.

Memnonis statua.

Pyramides.

In Germania discordia, astu Drusi.

Catualda Maroboduus pellit.

Is ad Romanos confugit.

Vis & virtus Marobodui.

Qui Ravennæ diu habitus.

Sed & Catualda pellitur, & à Romanis recipitur.

Honores ob has res Germanico & Druso.

Legati ab Artabano.

Vonones Syria demovetur.

U.C. 771. P. C.N. 19. Germanicus ad Ægyptum visum abiit.

Studium popularitatis in eo.

Tiberius improbat.

Canopus opidum.

Thebæ veteres.

Earum olim opes supra fidem.

Thracia diffi-
det, in Cotyn.

Et Rhescupo-
rim.

Hic illum vio-
lat, & premit.

fecisset. Igitur Rhescuporim quoque Thra-
ciae regem astu adgreditur. Omnem eam na-
tionem Rhœmetalces tenuerat: quo defuncto,
Augustus partem Thracum Rhescuporidi fra-
tri ejus, partem filio Cotyi permisit. In ea
divisione arva, & urbes, & vicina Græcis,
Cotyi; quod incultum, ferox, adnexum ho-
stibus, Rhescuporidi cessit. Ipsorumque re-
gum ingenia, illi mite, & amœnum; huic a-
trox, avidum, & societatis impatiens erat. Sed
primo subdola concordia egere. Mox Rhe-
scuporis egredi fines, vertere in se Cotyi da-
ta, & resistenti vim facere; contanter (f) sub
Augusto, quem auctorem utriusque regni, si
sperneretur, vindicem metuebat. Enimvero
audita mutatione principis, immittere latronum
globos, excindere castella, causas bello.

CAP. LXV. Nihil æque Tiberium anxium
habebat, quam ne composita turbarentur. De-
ligit centurionem, qui nuntiaret regibus, *ne
armis disceptarent*. Statimque à Cotye dimissa
sunt, quæ paraverat, auxilia. Rhescuporis
ficta modestia postulat, *eundem in locum coire-
tur, posse de controversiis colloquio transigi*. Nec
diu dubitatum de tempore, loco, dein condi-
tionibus: cum alter facilitate, alter fraude cun-
cta inter se concederent, acciperentque. Rhe-
scuporis sanciendo, ut dictitabat, foederi, con-
vivium adjicit; tractaque in multam noctem
læticia, per epulas ac vinolentiam incautum
Cotyn, & postquam dolum intellexerat, fa-
cra regni, ejusdem familiae deos, & hospita-
lis menfas obtestantem, catenis onerat. Thra-
ciaque omni potitus, scripsit ad Tiberium,
structas sibi insidias, præventum insidiatorem:
simul bellum adversus Bastarnas Scythasque
præstendens, novis peditum & equitum copiis
se se firmabat.

CAP. LXVI. Molliter rescriptum, *si fraus
abesset, posse eum innocentiae fidere: ceterum ne-
que se, neque Senatum, nisi cognita causa, jus
& injuriam discreturos*. Proinde tradito Cotye
veniret, transferretque invidiam criminis. Has
litteras Latinius Pandus proprætor Mœsiæ, cum
militibus quis Cotys traderetur, in Thraciam
misit. Rhescuporis inter metum & iram con-
tatus, maluit patrati, quam incepti facinoris
reus esse: occidi Cotyn jubet, mortemque
sponte sumptam ementitur. Nec tamen Cæ-
sar placitas semel artes mutavit, sed defuncto
Pando, quem sibi infensum Rhescuporis ar-
guebat, Pomponium Flaccum veterem sti-
pendiis, & arta cum rege amicitia, eoque
accommodatiorem ad fallendum, ob id maxi-
me Mœsiæ præfecit.

CAP. LXVI. Flaccus in Thraciam tran-
sgressus, per ingentia promissa, quamvis am-
biguum & scelera sua reputantem, perpulit,
ut præsidia Romana intraret. Circumdatus
hinc regi specie honoris valida manus, tri-
bunisque, & centuriones, monendo, suaden-
do, & quanto longius abscedebatur apertiore
custodia, postremo gnarum necessitatis in Ur-
bem traxere. Accusatus in Senatu ab uxore
Cotyis damnatur, *ut procul regno teneretur*.
Thracia in Rhœmetalcen filium, quem pater-

nis consiliis adversatum constabat, inque libe-
ros Coryis diuiditur: iisque nondum adultis
Trebellienus Rufus prætura functus datur, qui
regnum interim tractaret; exemplo, quo ma-
jores M. Lepidum Ptolemæi liberis tutorem,
in Ægyptum miserant. Rhescuporis Alexan-
driam devectus, atque illic fugam tentans,
an ficto crimine, interficitur.

CAP. LXVIII. Per idem tempus Vono-
nes, quem amotum in Ciliciam memoravi,
corruptis custodibus effugere ad Armenios,
inde in Albanos Heniochosque, & consan-
guineum sibi regem Scytharum conatus est,
specie venandi. Omissis maritimis locis, avia
saltuum petiit, mox pernecitate equi ad amnem
Pyramum contendit, cujus pontes accolæ ru-
perant, audita regis fuga: neque vado pene-
trari poterat. Igitur in ripa fluminis, à Vi-
bio Frontone præfecto equitum vincitur. Mox
Remmius Evocatus priori custodiæ regis ad-
positus, quasi per iram gladio eum transigit:
unde major fides, conscientia sceleris & metu
indicii, mortem Vononi inlatam.

CAP. LXIX. At Germanicus Ægypto re-
means, cuncta quæ apud legiones aut urbes
jusserat, abolita, vel in contrarium versa co-
gnoscit. Hinc graves in Pisonem contume-
liæ, nec minus acerba quæ ab illo in Cæsa-
rem tentabantur. Dein Piso abire Suria sta-
tuit, mox adversa Germanici valetudine de-
tentus, ubi recreatum accepit, vota pro
incolumitate solvebantur, admodos hostias, sa-
crificalem apparatus, festam Antiochenis
plebem, per lictores proturbat. Tum Seleu-
ciam digreditur, opperiens ægritudinem quæ
rursus Germanico acciderat. Sævam vim
morbi augebat persuasio veneni à Pifone ac-
cepti: & reperiebantur solo ac parietibus (g)
erutæ humanorum corporum reliquæ, car-
mina, & devotiones, & nomen Germanici
plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres,
ac tabe (h) obliti, aliaque maleficia, quis cre-
ditur animas numinibus infernis sacrari. Simul
missi à Pifone incusabantur, ut valetudinis ad-
versa rimantes.

CAP. LXX. Ea Germanico haud minus
ira, quam per metum accepta; si limen ob-
sideretur, si effundendus spiritus sub oculis
inimicorum foret: quid deinde miserrimæ
conjugi, quid infantibus liberis eventurum?
lenta videri veneficia: festinare & urgere ut
provinciam, ut legiones solus habeat: sed
non usque eo defectum Germanicum, neque
præmia cædis apud interfectorem mansura.
Componit epistolas, quis amicitiam ei renun-
tiabat. Addunt plerique jussu provincia de-
cedere. Nec Piso moratus ultra, navis sol-
vit, moderabaturque cursui, quo propius (i)
regrederetur, si mors Germanici Suriam a-
peruisset.

CAP. LXXII. Cæsar paullisper ad spem
erectus, dein fesso corpore, ubi finis aderat,
adstantes amicos in hunc modum alloquitur:
*Si fato concederem, justus mihi dolor etiam ad-
versus deos esset, quod me parentibus, liberis, pa-
triae, intra juventam præmaturo exitu raperent.*
Nunc

Tandemque in
vincla conjicit.

Etiam occidit.

Flaccus à Ti-
berio missus
sceleri vindi-
cando.

Quod fecit, sed
Tiberiana arte.

Rhescuporis
Romæ accusa-
tur & damna-
tur.

Vonones fu-
gam tentat.

Sed reprehen-
ditur & inter-
ficitur.

Piso à Germa-
nico palam
disfider.

Atque hic in
morbo hæret.

Cui causam
plerique da-
bant, vene-
num Pisonis.

Germanicus
amicitiam cum
illo dimittit.

Moriturus ejus
ad amicos
verba.

(f) al. cunctanter. (g) al. parietinis. (h) al. tabo. (i) al. properius.

Quibus Pisonem cum uxore inculcat.

Et ultionem mandat.

Coniugi etiam monita dat.

Moriturque.

Magno luctu omnium ob virtutes.

Cum Alexandro comparatur.

Disceptatio de Syria praefide.

Sentius factus.

Nunc scelere Pisonis & Plancinae interceptus, ultimas preces pectoribus vestris relinquo, referatis patri ac fratri, quibus acerbissimis dilaceratus, quibus insidiis circumventus miserrimam vitam pessima morte finierim. Si quos spes mea, si quos propinquus sanguis, etiam quos invidia erga viventem movebat; inlacrymabant, quondam florentem, & tot bellorum superstitem, muliebri fraude cecidisse. Erit vobis locus querendi apud Senatū, invocandi leges. Non hoc praecipuum amicorum munus est, prosequi defunctum ignavo questu: sed quae voluerit meminisse, quae mandaverit exsequi. Flebunt Germanicum etiam ignoti; vindicabitis vos, si me potius quam fortunam meam fovebatis. Ostendite Populo Romano divi Augusti neptem, eandemque conjugem meam: numerate sex liberos. Misericordia cum accusantibus erit, fingentibusque scelestā mandata, aut non credent homines, aut non ignoscent. Jurare amici dextram morientis contingentes, spiritum ante quam ultionem amissuros.

CAP. LXXII. Tum ad uxorem versus, per memoriam sui, per communes liberos oravit, exueret ferociam, saevienti fortunae submitteret animum, neu regressa in Urbem emulatione potentiae, validiores invitaret. Haec palam & alia secreto, per quae ostendere credebatur metum ex Tiberio. Neque multo post exstinguitur, ingenti luctu provinciae, & circumjacentium populorum. Indolere exterarum nationes resque. Tanta illi comitas in focios, mansuetudo in hostes: visuque & auditu juxta venerabilis; cum magnitudinem & gravitatem summæ fortunæ retineret, invidiam & adrogantiam effugerat.

CAP. LXXIII. Funus sine imaginibus & pompa; per laudes, & memoriam virtutum ejus, celebre fuit. Et erant qui formam, aetatem, genus mortis, ob propinquitatem etiam locorum, in quibus interit, Magni Alexandri fati adaequarent. Nam utrumque corpore decoro, genere insigni, haud multum triginta annos egressum, suorum insidiis externas inter gentes occidisse. Sed hunc mitem erga amicos, modicum voluptatum, uno matrimonio, certis liberis egisse: neque minus praeliatorem, etiam si temeritas abfuerit, praepeditusque sit percussas tot victoriis Germanias servitio premere. Quod si solus arbiter rerum, si jure & nomine regio fuisset, tanto promptius adsecuturum gloriam militiae, quantum clementia, temperantia, ceteris bonis artibus praestitisset. Corpus antequam cremaretur, nudatum in foro Antiocheno, qui locus sepulturae destinabatur. Prætulitne veneficii signa, parum constitit, nam ut quis misericordia in Germanicum, & praesumpta suspicione, aut favore in Pisonem pronior, diversi interpretabantur.

CAP. LXXIV. Consultatum inde inter legatos, quique alii Senatorum aderant, quis nam Syriae praeficeretur. Et ceteris modice nisi, in Vibium Marsum, & Cn. Sentium, diu quaesitum: dein Marsum seniori, & acrius tendenti

Sentio concessit. Isque infamem veneficiis ea in provincia, & Plancinae percaram, nomine Martinam, in Urbem misit, postulantibus Vitellio ac Veranio, ceterisque qui crimina & accusationem tamquam adversus receptos jam reos instruebant.

CAP. LXXV. At Agrippina, quamquam defessa luctu, & corpore aegro, omnium tam men quæ ultionem morarentur intolerans, ascendit classem cum cineribus Germanici, & liberis; miserantibus cunctis, quod femina nobilitate princeps, pulcherrimo modo matrimonio inter venerantes gratantisque aspici solita, tunc feralis reliquias sinu ferret, incerta ultionis, anxiosa sui, & infelici fecunditate fortunæ toties obnoxia. Pisonem interim (7) apud Coum insulam nuntius adsequitur, excessisse Germanicum. Quo intemperanter accepto, cædit victimas, adit templā: neque ipse gaudium moderans, & magis insolescente Plancina, quæ luctum amissæ sororis, tum primum læto cultu mutavit.

CAP. LXXVI. Adfluebant centuriones, moriebantque prompta illi legionum studia, repetere provinciam non jure ablatam, & vacuam. Igitur quid agendum consultant, M. Piso filius properandum in Urbem censebat: nihil adhuc inexpressibile admissum, neque suspensiones imbecillas, aut inania famæ, pertimescenda. Discordiam erga Germanicum odio fortasse dignam, non pœna: & ademptione provinciae, satisfactum inimicis. Quod si regrederetur, obstitente Sentio, civile bellum incipi; nec duraturos in partibus centuriones militesque, apud quos recens imperatoris sui memoria, & penitus infixus in Cæsares amor praevaleret.

CAP. LXXVII. Contra Domitium Celerem ex intima ejus amicitia differuit, Utendum eventu. Pisonem, non Sentium, Syriae praepositum. Huic fasces & jus praetoris, huic legiones datas. Si quid hostile ingruat, quem (k) justius arma oppositurum, quam (l) qui legati auctoritatem, & propria mandata acceperit? Relinquendum etiam rumoribus tempus, quo senescant. Plerumque innocentes, recenti invidiæ impares. At si teneat exercitum, augeat vires; multa quæ provideri non possint, fortuito in melius casura. An festinamus cum Germanici cineribus adpellere, ut te inauditum & indefensum planctus Agrippinae, ac vulgus imperitum, primo rumore rapiant? Est tibi Augustæ conscientia, est Cæsaris favor, sed in occulto: & periisse Germanicum nulli jactantius morient, quam qui maxime lætantur.

CAP. LXXVIII. Haud magna mole Piso, promptus ferocibus in sententiam trahitur, missisque ad Tiberium epistolis, inculcat Germanicum luxu & superbiae: seque pulsum, ut locus rebus novis patefieret. Curam exercitus, eadem fide qua tenuerit, repetivisse. Simul Domitium impositum triremi vitare littorum oram, præterque insulas lato (m) mari pergere in Suriam jubet. Concurrentes desertores per manipulos componit, armat lixas, trajectis-

que

(k) al. quam. (l) alii rō quam omittunt. (m) al. alto.

(7) Apud Coum insulam) Duo Tab. LV. num. 3. & 4. rarissima vides numismata, quorum prius totius insulae esse arbitror, quod Æsculapium, cujus secundum Auctorem nostrum Lib. IV. cap. 14. delubrum Cois erat, ejusque Symbolum exhibeat. Posterius & urbis & insulae est, partim ex Epigraphæ, Metropolit. enim Insulae pariter Coos dicebatur, partim ex amphora & uva, quibus fertilitas vini generosi totius insulae innuitur. Dn. de KLETTENBERG.

Agrippina Romanam properat.

At Piso de reditu in Syriam ambigit.

Quem dissuadet filius.

Alii suadent.

Et persuadent.

Copias & vim parat in Sentium.

que in continentem navibus, vexillum tiro-
num in Suriam euntium intercipit. Regulis
Cilicum ut se auxiliis juvarent scribit; haud
ignavo ad ministeria belli juvene Pifone, quam-
quam suscipiendum bellum abnuisset.

CAP. LXXIX. Igitur oram Lyciae ac Pam-
phyliae praefegentes, obviiis navibus, quae A-
grippinam vehebant, utrimque infensi, arma
primo expedire. Dein mutua formidine, non
ultra jurgium processum est. Marfusque Vi-
bius nuntiavit Pifoni, Romam ad dicendam cau-
sam veniret. Ille eludens respondit, adfutu-
rum ubi praetor, qui de veneficiis quaereret, reo
atque accusatoribus diem praedixisset. Interim
Domitius Laodiceam urbem Suriae adpulsus,
cum hiberna sextae legionis peteret, quod eam
maxime novis consiliis idoneam rebatur, à Pa-
cuvio legato praevenitur. Id Sentius Pifoni
per litteras aperit, monetque ne castra corrupto-
ribus, ne provinciam bello tentet. Quosque
Germanici memores, aut inimicis ejus adver-
sos cognoverat, contrahit, magnitudinem im-
peratoris identidem ingerens, & Rempublicam
armis petit: ducitque validam manum,
praelio paratam.

CAP. LXXX. Nec Pifo, quamquam coe-
pta secus cadebant, omisit tutissima e praesen-
tibus: sed castellum Ciliciae munitum admo-
dum, cui nomen Celenderis (n), occupat.
Nam admixtis desertoribus, & Tirone nuper
intercepto, suisque & Plancinae servitiis, au-
xilia Cilicum quae reguli miserant, in nume-
rum legionis composuerat. Caesaris quoque se lega-
tum testabatur, provincia quam is dedisset arce-
ri, non à legionibus (earum quippe accitu venire)
sed à Sentio privatum odium falsis criminibus te-
gente. Consisterent in acie, non pugnaturis mi-
litibus, ubi Pisonem ab ipsis parentem quondam
appellatum, si jure ageretur, potiorum; si armis,
non invalidum, vidissent. Tum promunimen-
tis castelli manipulos explicat, colle arduo &
derupto. Nam cetera mari cinguntur. Con-
tra veterani, ordinibus ac subsidiis instructi,
hinc militum, inde locorum asperitas. Sed
non animus, non spes, ne tela quidem nisi
agrestia ad subitum usum properata. Ut vene-
re in manus, non ultra dubitatum, quam dum
Romanae cohortes in aequum eniterentur.
Vertunt terga Cilices, seque castello claudunt.

CAP. LXXXI. Interim Pifo classem haud
procul opperientem oppugnare frustra ten-
tavit: regressusque, & pro muris modo se-
met adfligendo, modo singulos nomine ci-
ens, praemiis vocans, seditionem coeptabat:
adeoque commoverat, ut signifer legionis sex-
tae signum ad eum transtulerit. Tum Sentius
occidere cornua tubasque, & peti aggerem, eri-
gi scalas jussit, ac promptissimum quemque succe-
dere: alios tormentis hastas, saxa, & faces in-
gerere. Tandem victa pertinacia Pifo oravit,
uti traditis armis maneret in castello, dum Cae-
sar cui Suriam (o) permetteret, consulitur. Non
receptae conditiones. Nec aliud, quam naves,
& tutum in Urbem iter concessum est.

CAP. LXXXII. At Romae postquam Ger-
manici valetudo percrebuit, cunctaque ut ex

longinquo aucta in deterius adferebantur: do-
lor, ira, & erumpebant questus. Ideo nimi-
rum in extremas terras relegatum: ideo Pifoni
permissam provinciam: hoc egisse secretos Augu-
stae cum Plancina sermones: vera prorsus de Dru-
so seniores locutos, displicere regnantibus civilia
filiorum ingenia: neque ob aliud interceptos, quam
quia Populum Romanum aequo jure complecti, red-
dita libertate, agitarerint. Hos vulgi sermo-
nes audita mors adeo incendit, ut ante edi-
ctum magistratum, ante Senatusconsultum,
sumpto iustitio defererentur fora, clauderen-
tur domus, passim silentia & gemitus, nihil
compositum in ostentationem. Et quamquam
neque insignibus lugentium abstinere, altius
animis maeabant. Forte negotiatores, viven-
te adhuc Germanico Syria egressi, laetiora de
valitudine ejus attulere. Statim credita, sta-
tim vulgata sunt. Ut quisque obvius, quam-
vis leviter audita, in alios, atque illi in plures
cumulata gaudio transferunt. Cursant per Ur-
bem, moluntur templorum fores. Juvit cre-
dulitatem nox, & promptior inter tenebras ad-
firmatio. Nec obstitit falsis Tiberius, donec
tempore ac spatio vanescerent. Et populus
quali rursus ereptum acrius doluit. Hono-
res, ut quis amore in Germanicum aut inge-
nio validus, reperti decretique: ut ejus nomen
Saliari carmine caneretur; sedes curules Sacerdo-
tum Augustalium locis, superque eas querceae co-
ronae statuerentur; ludos Circenses eburna effigies
praerent, neve quis flamen aut augur in locum Ger-
manici, nisi gentis Juliae, crearetur.

CAP. LXXXIII. Arcus additi Romae, &
apud ripam Rheni, & in monte Syriae Amano,
cum inscriptione rerum gestarum, ac mortem
ob Remp. obiisse: sepulchrum Antiochia ubi
crematus: tribunal Epidaphnae, quo in loco
vitam finierat. Statuarum locorumve in quis
coleretur, haud facile quis numerum inierit.
Cum censeretur clypeus: auro & magnitudine
insignis, inter auctores eloquentiae, adseruit
Tiberius, solitum paremque ceteris dicaturum.
Neque enim eloquentiam fortuna discerni; & sa-
tis inlustre, si veteres inter scriptores haberetur.
Equester ordo cuneum Germanici appellavit,
qui Juniorum dicebatur: instituitque uti turmae
Idibus Juliis imaginem ejus sequerentur. Ple-
raque manent, quaedam statim omissa sunt, aut
verustas oblitteravit.

CAP. LXXXIV. Ceterum recenti adhuc
maestitia, soror Germanici Livia, nupta Dru-
so, duos virilis sexus simul enixa est. Quod
rarum laetumque etiam modicis penatibus, tan-
to gaudio Principem adfecit, ut non tempera-
verit, quin jactaret apud Patres nulli ante Ro-
manorum ejusdem fastigii viro geminam stirpem
editam. Nam cuncta etiam fortuita ad glo-
riam vertebat. Sed populo tali in tempore id
quoque dolorem tulit. Tamquam auctus li-
beris Drusus, domum Germanici magis ur-
geret.

CAP. LXXXV. Eodem anno gravibus Se-
natus decretis libido feminarum coercita, cau-
tumque, ne questum corpore faceret, cui avus,
aut pater, aut maritus Eques Rom. fuisset. Nam
Vistilia

Obviam habet
Agrippinam.

Castellum
quoddam Ci-
liciae occupat.

Acie etiam
struit.

Sed facile à
Sentio pelli-
tur.

Romam di-
mittitur.

Ubi Germani-
ci valetudo in
magna cura.

Et mors in
maximo ludio.

Multi honores
mortui Ger-
manico.

Clypeus inter
Oratores.

Livia Drusi
geminos parit.

Compressa li-
bido mulie-
bris novis sci-

(n) al. Celendris. (o) al. Syriam.

Vistilia prætoria familia genita, licentiam stupri apud ædiles vulgaverat; more inter veteres recepto, qui satis pœnarum adversum impudicas in ipsa professione flagitii credebant. Exacta (p) & à Tiridio Labeone Vistiliæ marito, cur in uxore delicti manifesta ultionem legis omisisset? atque illo prætendente sexaginta dies ad consultandum datos nec dum præteruisse, satis visum de Vistilia statuere. Eaque in insulam Seriphon abdita est. Actum & de sacris Ægyptiis Judaicisque pellendis. Factumque Patrum consultum, ut quatuor millia libertini generis ea superstitione infecta, quis idonea ætas, in insulam Sardiniam veherentur, coercendis illic latrociniis, & si ob gravitatem cæli interuissent, vile damnum: ceteri cederent Italia, nisi certam ante diem profanos ritus exuissent.

Capta Vestalis.

CAP. LXXXVI. Post quæ retulit Cæsar, capiendam virginem in locum Occiæ, quæ septem & quinquaginta per annos summa sanctimonia Vestalibus sacris præfederat: egitque grates Fontejo Agrippæ, & Domitio Pollioni, quod offerendo filias, de officio in Remp. certarent. Prækata est Pollionis filia, non ob aliud, quam quod mater ejus in eodem conjugio manebat. Nam Agrippa dissidio domum imminuerat. Et Cæsar quamvis posthabitam, decies festerii dote solatus est.

CAP. LXXXVII. Sævitiæ annonæ incusante plebe, statuit frumento pretium, quod emptor penderet, binosque nummos se addi-

turum negotiatoribus in singulos modios. Neque tamen ob ea parentis patriæ delatum & antea vocabulum adsumpsit, acerbique increpuit eos, qui divinas occupationes, ipsumque dominum dixerant. Unde angusta & lubrica oratio, sub principe, qui libertatem metuebat, adulationem oderat.

CAP. LXXXVIII. Reperio apud scriptores Senatoresque (q) eorundem temporum, Adgandestrii principis Chattrorum lectas in Senatu litteras, quibus mortem Arminii promittebat, si patranda neci venenum mitteretur: responsumque esse, non fraude neque occultis, sed palam & armatum Populum Romanum hostes suos ulcisci. Qua gloria æquabat se Tiberius principis imperatoribus, qui venenum in Pyrrhum regem vetuerant, prodiderantque. Ceterum Arminius, abscedentibus, Romanis & pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adversam habuit: petitusque armis, cum varia fortuna certaret, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie Germaniæ, & qui non primordia Populi Rom. sicut alii reges dūcesque, sed florentissimum imperium lacefferit: præliis ambiguus, bello non victus. Septem & triginta annos vitæ, duodecim potentiæ explevit: caniturque adhuc barbaras apud gentes, Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur: Romanis haud perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi.

Titulos & speciosa nomina Tiberius aversatur.

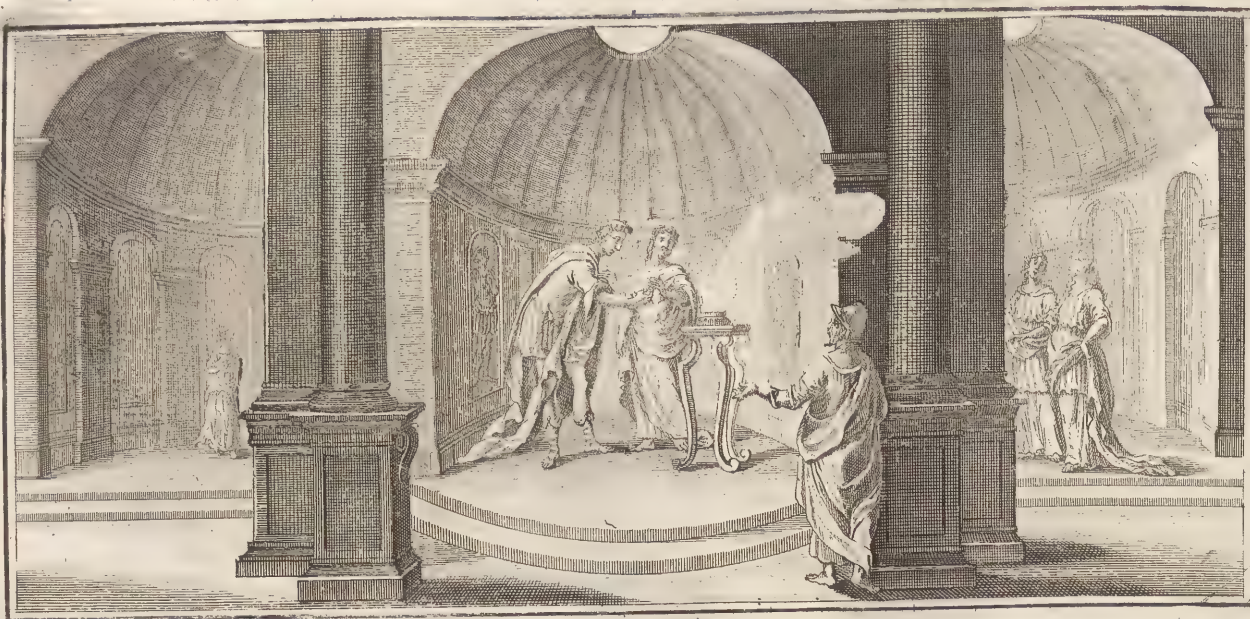
Arminii mortem Germanus, non Germanus promittit. Quæ perfidia præta.

Et nihilo factus à suis columnen illud tollitur.

Cui verum à Tacito elogium.

(p) al. Exactum. (q) al. senioresque.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI III.

Agrippina cum Germanici reliquiis Brundisium, inde Romam pervenit. Eæ tumultu Augusti illata, & funus ductum. Drusus in Illyricum redit. Cn. Piso cum Romam redisset, veneni & Majestatis postulatur. Dicta causa, cum omnia infensa & infesta experiretur, manus sibi adfert. Tacfarinas bellum in Africa renovat: quod opprimitur à L. Apronio Proconsule. Lepida Emilia adulterii & veneni defertur, damnaturque. Papia Poppæa lex ad id tempus asperius exercita, molitur à Tiberio, & nexus ejus exsolvantur. Iterum Africam incurrit Tacfarinas: cui tutandæ Junius Blæsus deligitur. Equites aliquot Romani Majestatis damnantur. Gallie rebellant: ducibus Julio Sacroviro, & Julio Floro. Infelicitur: quia à legionibus Germanicis copiae earum cæsæ. Et ipsæ ad vetus jugum retractæ. C. Lutorius eques, Majestatis damnatus, in carcere exanimatus est. Cura luxus coercendi capta, & omissa. Drusus Tribunitiam potestatem accipit. Flamen Dialis vetitus provinciam sortiri. Asyla Græcorum lustrata & repurgata. C. Silanus repetundarum & Majestatis damnatus. Tacfarinatem Junius proturbat & fratrem ejus capit. Junie illustris femina mors & funus. Hæc triennio gesta.

M. VALERIO ET M. AURELIO COSS.

TIBERIO IMP. IV. ET DRUSO NERONE II. COSS.

C. SULPICIO ET D. HATERIO. COSS.

CAPUT I.

Coreyram Agrippina cum
urna appellat.

Nil intermissa navigatione hiberni maris Agrippina Coreyram insulam advehitur, littora Calabriae contra sitam. Illic paucos dies componendo animo insumit, violento luctu, & nescia tolerandi. Interim adventu ejus audi-

to, intimus quisque amicorum, & plerique militares, ut quique sub Germanico stipendia fecerant, multique etiam ignoti vicinis è municipiis, pars officium in principem rati, plures illos secuti, ruere ad opidum Brundisium; quod naviganti celerrimum fidissimumque (r) adpulsu erat. Atque ubi primum ex alto visa classis, complentur non modo portus & proxima maris, sed mœnia ac tecta, quaque longissime prospectari poterat, mœrentium turba, ac rogitantium inter se, *silentione an voce aliqua egredientem exciperent?* Neque satis constabat

Obviam illi
populariter
Brundisium
itur.

Magno plan-
ctu excipitur.

(r) al. fidelissimumque.

constabat quid pro tempore foret: cum classis paullatim successit, non alacri ut adsolet remigio, sed cunctis ad tristitiam compositis. Postquam duobus cum liberis feralem urnam tenens egressa navi, defixit oculos; idem omnium gemitus, neque discerneret, proximos, alienos, virorum feminarumve planctus; nili quod comitatum Agrippinae longo mœrore fessum, obvii & recentes in dolore anteibant.

A municipiis & coloniis.

CAP. II. Miserat duas prætorias cohortes Cæsar, addito, ut magistratus Calabriae, Apulique, & Campani, suprema erga memoriam filii sui munera fungerentur. Igitur tribunorum, centurionumque humeris cineres portabantur: præcedebant incompta signa, versi fasces: atque ubi colonias transgrederentur, atrata plebes, trabeati equites, pro opibus loci, vestem, odores, aliaque funerum solennia cremabant. Etiam quorum diversa opida, tamen obvii, & victimas atque aras Diis Manibus statuentes, lacrymis & conclamationibus dolorem testabantur. Drusus Terracinam progressus est, cum Claudio fratre, liberisque Germanici, qui in Urbe fuerant. Consules, M. Valerius & M. Aurelius (jam enim magistratum occæperant) & Senatus, ac magna pars populi viam complevere; disiecti, & ut cuique libitum flentes. Aberat quippe adulatio, gnaris omnibus letam Tiberio Germanici mortem male dissimulari.

A primoribus Urbis.
U. C. 772. P.
C. N. 29.

At Tiberius cum matre parietibus se tenent.

Itemque mater Germanici Antonia.

CAP. III. Tiberius atque Augusta publico abstinuere, inferius maiestate sua rati, si palam lamentarentur; an ne omnium oculis vultum eorum scrutantibus, falsi intelligerentur. Matrem Antoniam non apud auctores rerum, non diurna actorum scriptura, reperio ullo insigni officio functam: cum super Agrippinam, & Drusum, & Claudium, ceteri quoque consanguinei nominatim perscripti sint: seu valetudine præpediebatur, seu victus luctu animus, magnitudinem mali perferre visu non toleravit. Facilius crediderim, Tiberio & Augusta, qui domo non excedebant, cohibitam: ut par mœror, & matris exemplo, avia quoque & patruus attineri viderentur.

Ossa in Mausoleum illata.

Magno honore omnium in defunctum.

Amore in conjugem & liberos vivos.

CAP. IV. Dies quo reliquæ tumulo Augusti inferebantur, modo per silentium vastus (s), modo ploratibus iniquis: plena Urbis itinera, confluentes per campum Martis faces. Illic miles cum armis, sine insignibus magistratus, populus per tribus, concidisse Remp. nihil spei reliquum clamitabant, promptius apertiusque, quam ut meminisse imperitantium crederes. Nihil tamen Tiberium magis penetravit, quam studia hominum accensa in Agrippinam, cum decus patriæ, solum Augusti sanguinem, unicum antiquitatis spectamen appellarent, versique ad cælum ac deos, integram illi subolem ac superstitem iniquorum precarentur.

Querela populi de Tiberio.

CAP. V. Fuere qui publici funeris pompam requirerent, compararentque quæ in Drusum patrem Germanici honora & magnifica Augustus fecisset. Ipsam quippe asperrimo

biemis, Ticinum usque progressum, neque abscedentem à corpore simul Urbem intravisse: circumfusas lecto Claudiorum Juliorumque (t) imagines, defletum in foro, laudatum pro rostris, cuncta à majoribus reperta, aut quæ posteri invenerint cummulata. Ac Germanico ne solitos quidem, & cuicumque nobili debitos honores, contigisse. Sane corpus ob longinquitatem itinerum externis terris quoquo modo crematum: sed tanta phœra decora mox tribui par fuisse, quanto prima fors negavisset. Non fratrem (u) nisi unius diei via, non patruum saltem porta tenus obvium. Ubi illa veterum instituta? præpositam thoro effigiem, meditata ad memoriam virtutis carmina, & laudationes & lacrymas, vel doloris (w) imitamenta?

Qui parvus fuit in honorandis reliquiis.

CAP. VI. Gnarus id Tiberio fuit. Utque premeret vulgi sermones, monuit edicto, Multos illustrium Romanorum ob Remp. obiisse, neminem tam flagranti desiderio celebratum. Idque & sibi & cunctis (x) egregium, si modus adigeretur. Non enim eadem decora principibus viris & imperatori, populoque. Modicis domibus, aut civitatibus, convenisse (y) recenti dolore luctum, & ex mœrore solatia. Sed referendum jam animum ad firmitudinem, ut quondam divus Julius amissa unica filia, ut divus Augustus ereptis nepotibus, abstulerint tristitiam. Nil opus vetustioribus exemplis: quoties populus Romanus clades exercituum, interitum ducum, funditus amissas nobiles familias constanter tulerit. Principes mortales, Remp. æternam esse. Proin repeterent solennia: & quia ludorum Megalensium spectaculum suberat, etiam voluptates resumerent.

Excusat & erigit populum.

CAP. VII. Tum exuto iustitio, reditum ad munia: & Drusus Illyricos ad exercitus profectus est, erectis omnium animis petendæ à Pisone ultionis: & crebro questu, quod vagus interim per amœna Asiæ atque Achaiæ, adroganti & subdola mora, scelerum probationes subverteret. Nam vulgatum erat missam, ut dixi, à Cn. Sentio famosam beneficiis Martinam, subita morte Brundisii extinctam, venenumque nodo crinium ejus occultatum, nec ulla in corpore signa sumpti exitii reperta.

Iustitiam omissem.

CAP. VIII. At Piso, præmisso in Urbem filio, datisque mandatis, per quæ principem molliret, ad Drusum pergit; quem haud fratris interitu trucem, quam remoto æmulo æquiorém sibi sperabat. Tiberius quo integrum iudicium ostentaret, exceptum comiter juvenem, sùeta erga filios familiarum (z) nobiles liberalitate auget. Drusus Pisoni, si vera forent quæ jacerentur, præcipuum in dolore suum locum respondit: sed malle falsa & inania, nec cuiquam mortem Germanici exitiosam esse. Hæc palam, & virato omni secreto: neque dubitabantur præscripta & à Tiberio (a); cum incallidus alioqui & facilis juvenia, senilibus tum artibus uteretur.

Piso ad Drusum abiit, purgandi sui causa.

Septuaginta ille responderet, & ex Tiberiano præscripto.

CAP. IX. Piso Dalmatico mari transmissus, relictoque apud Anconam navibus, per Picenum, ac mox Flaminiam viam adsequitur legionem, quæ à Pannonia in Urbem, dein præsidio

At Piso R. & mam venit, oris & animi alacer.

Y 2

(s) al. vastum. (t) al. Liviorumque. (u) al. fratres. (w) al. rei doloris. al. veri doloris. (x) al. functis. (y) al. & imperatori populo. Quæ modicis domibus &c. (z) al. familiarum. (a) al. præscripta ei à Tiberio.

præsidio Africæ ducebatur. Eaque res agitata rumoribus, ut in agmine atque itinere crebro se militibus ostentavisset. Ab Narnia, vitandæ suspicionis (b), an quia pavidis consilia in incerto sunt, Nare ac mox Tiberi devectus, auxit vulgi iras, quia navem tumultu Cæsarum adpulerat; dieque, & ripa frequenti, magno clientium agmine ipse, feminarum comitatu Plancina, & vultu alacres incessere. Fuit inter inritamenta invidiæ domus foro imminens, festo (c) ornatu, conviviumque & epulæ, & celebritate loci nihil occultum.

Postulatur à pluribus.

Idque apud Tiberium iudicem.

Sed ille à se ad Senatum rejicit.

Patroni reo.

Cæsar oratio ad Patres, flexa, callida, vere Tiberiana.

CAP. X. Postera die, Fulcinius Trio Pisonem apud Consules postulavit. Contra Vitellius ac Veranius (d), ceterique Germanicum comitati tendebant, nullas esse partes Trioni, neque se accusatores, sed rerum indices & testes, mandata Germanici perlaturos. Ille dimissa ejus causæ delatione, ut priorem vitam accusaret obrinuit: petrumque est à principe, cognitionem exciperet. Quod ne reus quidem abnuebat, studia Populi & Patrum metuens. Contra, Tiberium spernendis rumoribus validum, & conscientiae matris innexum esse: veraque, aut interius credita, iudice ab uno facilius discerni: odium & invidiam apud multos valere. Haud fallebat Tiberium moles cognitionis, quaque ipse fama distraheretur. Igitur paucis familiarium adhibitis, minas accusantium, & hinc preces audit, integramque causam ad Senatum remittit.

CAP. XI. Atque interim Drusus rediens Illyrico, quamquam Patres censuissent ob receptum Maroboduum, & res priore ætate gestas (8), ut ovans iniret, prolato honore Urbem intravit. Post quæ, reo (e) T. (f) Aruntium, Fulcinium, Alinium Gallum, Aferinum Marcellum, Sex. Pompejum patronos petenti, iisque diversa excusantibus, M. Lepidus, & L. Piso, & Livenejus Regulus adfuere: arrecta omni civitate, quanta fides amicis Germanici, quæ fiducia reo, fatin' cohiberet ac premeret sensus suos Tiberius, an promeret (g). Iis haud alias intentior populus (h), plus sibi in principem occultæ vocis, aut suspicacis silentii permisit.

CAP. XII. Die Senatus, Cæsar orationem habuit meditato temperamento. Patris sui legatum atque amicum Pisonem fuisse, adiutoremque Germanico datum à se, auctore Senatu, rebus apud Orientem administrandis. Illic contumacia & certaminibus asperosset juvenem, exituque ejus lætatus esset, an scelere exstinxisset, integris animis dijudicandum. Nam si legatus officii terminos, obsequium erga imperatorem exiit, ejusdem morte, & luctu meo lætatus est, odero, seponamque à domo mea, & privatas inimicitias, non Principis (i) ulciscar. Sin facinus in cuiuscumque mortalium nece vindicandum detegitur: vos vero & liberos Germanici, & nos parentes justis solatiis adficite. Simulque illud reputate, turbide & seditiose tractaverit exercitus Piso, quæ-

sita sint per ambitionem studia militum, armis reperta provincia; an falsa hæc in majus vulgaverint accusatores. Quorum ego nimis studiis jure succenseo. Nam quo pertinuit, nudare corpus & contrectandum vulgi oculis permittere, differrique etiam per externos, tamquam veneno interceptus esset, si incerta adhuc ista, & scrutanda sunt? Desleo equidem filium meum, semperque deslebo: sed neque reum prohibeo, quo minus cuncta proferat, quibus innocentia ejus sublevari, aut si qua fuit iniquitas Germanici, coargui possit. Vosque oro, ne, quia dolori meo causa connexa est, objecta crimina pro adprobatis accipiatis. Si quis propinquus sanguis, aut fides sua patronos dedit, quantum quisque eloquentia & cura valet, juvate periclitantem. Ad eundem laborem, eandem constantiam accusatores hortor. Id solum Germano super leges præstiterimus, quod in curia potius quam in foro, apud Senatum quam apud iudices, de morte ejus anquiritur. Cetera pari modestia tractentur. Nemo Drusi lacrymas, nemo mæstitiam meam spectet, nec si qua in nos adversa finguntur.

Accusatorum oratio, & eliminatio.

CAP. XIII. Exin biduum criminibus obiciendis statuitur, utque sex dierum spatio interjecto, reus per triduum defenderetur. Tum Fulcinius vetera & inania orditur, ambitiose, avareque habitam Hispaniam. Quod neque convictum noxæ reo, si recentia purgaret; neque defensum absolutioni erat, si teneretur majoribus flagitiis. Post quem Servæus, & Veranius, & Vitellius consimili studio, sed multa eloquentia Vitellius, objecere, odio Germanici, & rerum novarum studio Pisonem vulgus militum per licentiam & sociorum injurias, eo usque corrupisse, ut parens legionum à deterrimis appellaretur: contra, in optimum quemque, maxime in comites & amicos Germanici, sævisse: postremo ipsum devotionibus & veneno peremisse: sacra hinc & immolationes nefandas ipsius atque Plancinæ: petitam armis Remp. utque reus agi posset, acie victum.

Quam haud usquequaque reus eluit.

CAP. XIV. Defensio in ceteris trepidavit. Nam neque ambitionem militarem, neque provinciam pessimo cuique obnoxiam, ne contumelias quidem adversum imperatorem inficiari poterat: solum veneni crimen visus est diluisse. Quod ne accusatores quidem satis firmabant, in convivio Germanici, cum super eum Piso discumberet, infectos manibus ejus cibos arguentes. Quippe absurdum videbatur, inter aliena servitia, & tot adstantium visu (k), ipso Germanico coram id ausum. Offerebatque familiam reus, & ministros in tormenta flagitabat. Sed iudices per diversa implacabiles erant. Cæsar ob bellum provinciæ inlatum: Senatus, numquam satis credito, sine fraude Germanicum interuisse.* Scripserant expostulantes: quod haud minus Tiberius quam Piso abnuere.* (l) Simul populi ante curiam voces audiebantur, non temperaturos manibus, si Patrum sententias evasisset: effigiesque Pisonis traxe-

In eum iudices haud proni, & populus offensus.

(b) al. vitandæ suspicioni. (c) al. festa. (d) al. Contra Vitellius, Veranius &c. (e) al. Postquam reo &c. (f) al. L. (g) alii verba: an promeret, omittunt. (h) al. Is haud alias intentior: populus &c. (i) al. novi Principis. (k) al. visus. (l) alii verba afferentis inclusa superflua censent.

(8) Ut ovans iniret) Numos huc pertinentes vid. supra ad SUTONIUM lib. III. Cap. L. pag. 51. Tab. XXVI. num. 4. 5. 6. 7. & 8.

traxerant in Gemonias ac divellebant, ni jussu principis protectæ repositæque forent. Igitur inditus lecticæ, & à tribuno prætoris cohortis deductus est: vario rumore, custos salutis, an mortis exactor sequeretur.

Plancina à matris causa suam divellit. CAP. XV. Eadem Plancinæ invidia, major gratia: eoque ambiguum habebatur, quantum Cæsari in eam liceret. Atque ipsa, donec mediæ Pisoni spes, sociam se cujuscumque fortunæ, & si ita ferret, comitem exitii promittebat. Ut secretis Augustæ precibus veniam obtinuit, paulatim segregari à marito, dividere defensionem cœpit. Quod reus postquam sibi exitiabile intelligit, an adhuc experiretur dubitans, hortantibus filiis durat mentem, Senatumque rursus ingreditur: redintegratamque accusationem, infensas Patrum voces, adversa & sæva cuncta perpeffus, nullo magis exterritus est, quam quod Tiberium sine miseratione, sine ira, obstinatum clausumque vidit, ne quo adfectu perumperetur. Relatus domum, tamquam defensionem in posterum meditaretur, pauca conscribit obfignatque, & liberto tradit. Tum solita curando corpori exsequitur. Dein multam post noctem, egressa cubiculo uxore, operiri fores jussit: & cœpta luce, perfosso jugulo, jacente humi gladio, repertus est.

Ipsæ tamen defensionem iterat. CAP. XVI. Audire me memini ex senioribus, visum sæpius inter manus Pisonis libellum, quem ipse non vulgaverit, sed amicos ejus dictitavisse, litteras Tiberii, & mandata in Germanicum continere: ac destinatum promere apud Patres, principemque arguere, ni elusus à Sejano per vana promissa foret. Nec illum sponte extinctum, verum immisso percussore. Quorum neutrum adseveraverim. Neque tamen oculere debui narratum ab iis, qui nostram ad juventam duraverunt. Cæsar flexo in mœstitiam ore, suam invidiam tali morte quæsitam apud Senatum, crebrisque interrogationibus exquiri qualem Piso diem supremum, noctemque exegisset. * Atque illo (m) pleraque sapienter, quædam inconsultius respondente, recitat codicillos à Pione in hunc ferme modum compositos. *Conspiratione inimicorum, & invidia falsi criminis oppressus, quatenus (n) veritati & innocentie meæ nusquam locus est, deos immortales testor, vixisse me Cæsar cum fide adversum te, neque alia in matrem tuam pietate: vosque oro liberis meis consulatis. Ex quibus Cn. Piso qualicunque fortunæ meæ non est adjunctus, cum omne hoc tempus in Urbe egerit. M. Piso repetere Syriam dehortatus est. Atque utinam ego potius filio juveni, quam ille patri seni cessisset! eo impensius precor, ne meæ pravitatis pœnas innoxius luat. Per quinque & quadraginta annorum obsequium, per collegium consulatus quondam divo Augusto parenti tuo probatus, & tibi amicus, nec quidquam post hæc rogaturus, salutem infelicis filii rogo.* De Plancina nihil addidit.

Piso filius absoluitur. CAP. XVII. Post quæ Tiberius adolescentem crimine civilis belli purgavit: patris quippe jussa, nec potuisse filium detrectare: simul

nobilitatem domus, etiam ipsius, quoquo modo meriti, gravem casum miseratus. Pro Plancina cum pudore & flagitio differuit matris preces obtendens: in quam optimi cujusque secreti questus magis ardescebant. *Id ergo fas aviæ, interfetricem nepotis adspicere, adloqui, eripere Senatui? quo pro omnibus civibus leges obtineant, uni Germanico non contigisse. Vitellii & Veranii voce destetum Cæsarem: ab imperatore & Augusta defensam Plancinam. Proinde venena, & artes tam feliciter expertas vertet in Agrippinam, in liberos ejus, egregiamque aviam, ac patrum sanguine miserrimæ domus exsatiaret.* Biduum super hæc imagine cognitionis absumptum; urgente Tiberio liberos Pisonis, matrem uti tuerentur. Et cum accusatores ac testes certatim perorarent, respondente nullo, misratio quam invidia augebatur. Primus sententiam rogatus Aurelius Cotta Consul (nam referente Cæsare, magistratus eo etiam munere fungebantur) nomen Pisonis radendum fastis censuit: partem bonorum publicandam: pars ut Cn. Pisoni filio concederetur, isque prænomen mutaret. M. Piso exuta dignitate, & accepto quinquages fectertio (o), in decem annos relegatur (p), concessa Plancinæ incolumitate ob preces Augustæ.

CAP. XVIII. Multa ex ea sententia mitigata sunt à principe: ne nomen Pisonis fastis eximeretur, quando M. Antonii qui bellum patriæ fecisset, Juli Antonii qui domum Augusti violasset, manerent. Et M. Pisonem ignominie exempt, concessitque ei paterna bona; satis firmus, ut sæpe memoravi, adversum pecuniam, & tum pudore absolutæ Plancinæ placabilior. Atque idem, cum Valerius Messalinus signum aureum in æde Martis Ultoris, Cæcina Severus aram Ultioni statuendam censuissent, prohibuit: ob externas ea victorias sacrari dictitans, domestica mala tristitia operienda. Addiderat Messalinus, Tiberio, & Augustæ, & Antonie, & Agrippinæ Drusoque, ob vindictam Germanici, grates agendas, o-miseratque Claudii mentionem. Et Messalinum quidem L. Asprenas Senatu coram percontatus est, an prudens præterisset? Ac tum demum nomen Claudii adscriptum est. Mihi, quanto plura recentium seu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis observantur. Quippe fama, spe, veneratione potius omnes destinabantur imperio, quam quem futurum principem fortuna in occulto tenebat.

CAP. XIX. Paucis post diebus Cæsar auctor Senatui fuit, Vitellio, atque Veranio, & Servæo sacerdotia tribuendi: Fulcinio suffragium ad honores pollicitus, monuit, ne facundiam violentia præcipitaret. Is finis fuit ulciscenda Germanici morte, non modo apud illos homines qui tum agebant, etiam secutis temporibus vario rumore (q) jactata. Adeo maxima quæque ambigua sunt, dum alii quoquo modo audita pro compertis habent: alii vera in contrarium vertunt. Et gliscit utrumque posteritate. At Drusus Urbe egressus repetendis

Plancina precibus eripitur.

Sententia in Pisonem.

Quas Tiberius mitigat.

Claudius adulatio imprudenter præterit, post Principem.

Drusus ovans Urbem introit.

Y 3

(m) al. Atque filio.

(n) al. quatinus.

(o) Sunt nobis, centum viginti quinque millia

Philippicorum.

(p) al. relegaretur.

(q) al. fermone.

auspiciis, mox ovals introiit. Paucosque post dies Vipfania mater ejus exceffit, una omnium Agrippæ liberorum miti obitu. Nam ceteros manifestum ferro, vel creditum est, veneno aut fame extinctos.

Bellum in Africa inftauratum Tacfarinæ ducce.

Cohors Romana fuffa.

CAP. XX. Eodem annò Tacfarinas, quem priore æftate pulfum à Camillo memoravi, bellum in Africa renovat, vagis primum populationibus, & ob pernicitatem inultis: dein vicos excindere, trahere graves prædas: poffremo haud procul Pagyda flumine, cohortem Romanam circumfedit. Præerat caftello Decrius, impiger manu, exercitus militia, & illam obfidionem flagitii ratus. Is cohortatus milites, *ut copiam pugnae in aperto facerent*, aciem pro castris inftruit. Primoque impetu pulfa cohorte, promptus inter tela occurfat fugientibus, increpat figniferos, *quod inconditis aut defertoribus miles Romanus terga daret*. Simul excepta vulnera. Et quamquam tranf-foffo oculo, adverfum os in hoftem intendit, neque prælium omifit, donec defertus fuis caderet.

Quam decimat Apronius.

Ea feveritate pauci hoftem proturbant.

CAP. XXI. Quæ poftquam L. Apronio (nam Camillo fuccefferat) comperta; magis dedecore fuorum, quam gloria hoftis anxius, raro ea tempeftate, & è veterem memoria facinore, decumum quemque ignominiofæ cohortis, forte ductos, fuffe (r) necat. Tantumque feveritate profectum, ut vexillum veteranorum non amplius quingenti numero, eafdem Tacfarinatis copias, præfidium, cui Thala nomen, adgreffas fuderint. Quo prælio Rufus Helvius gregarius miles fervati civis decus retulit, donatusque eft ab Apronio torquibus & hafta. Cæfar addidit civicam coronam, quod non eam quoque Apronius jure proconfulis tribuiffet, queftus magis, quam offenfus. Sed Tacfarinas perculfis Numidis, & obfidia afpernantibus, fpargit bellum; ubi inftaretur, cedens, ac rurfum in terga remeans. Et dum ea ratio barbaro fuit, inritum feflumque Romanum impune ludificabatur. Poftquam deflexit ad maritimos locos; inligatus præda, ftativis castris hærebat. (s) Miffuque patris (t) Apronius Cæfianus cum equite & cohortibus auxiliariis, quis velociffimos legionum addiderat, proferam adverfum Numidas pugnam facit, pellitque in deferta.

Lepida accufatur fuppositi partus.

Et majestatis.

Tiberius perplexe agit.

CAP. XXII. Atque Romæ Lepida, cui fuper Æmiliorum decus, L. Sulla ac Cn. Pompejus proavi erant, defertur fimulaviffe partum ex P. Quirinio divite atque orbo. Adjiciebantur adulteria, venena; quaefitumque per Chaldaeos in domum Cæfaris, defendente ream Manio Lepido fratre. Quirinius poft dictum repudium adhuc infenfus, quamvis infami ac nocenti miferationem addiderat. Haud facile quis difpexerit illa in cognitione mentem Principis: adeo vertit ac mifcuit iræ & clementiæ figna; deprecatus primo Senat, ne majestatis crimina tractarentur. Mox M. Servilium è confularibus, aliosque testes inlexit ad proferenda, quæ velut reticere (u) voluerat. Idemque (w) fervos Lepidæ, cum

militari custodia haberentur, tranftulit ad Confules: neque per tormenta interrogari paffus eft, de his quæ ad domum fuam pertinerent. Exemit etiam Drufum Confulem designatum dicendæ primo loco fententiæ. Quod alii civile rebantur, ne ceteris adfentiendi neceffitas fieret: quidam ad fævitiam trahebant. Neque enim ceffurum nifi damnandi officio.

CAP. XXIII. Lepida ludorum diebus, qui cognitionem intervenerant, theatrum cum clavis feminis ingreffa, lamentatione flebili majores fuos ciens, ipfumque Pompejum, cujus ea monimenta & adftantes imagines vifabantur, tantum mifericordiæ permovit, ut effufi in lacrymas fæva & deteftanda Quirinio clamitarent, cujus fenectæ atque orbitati & obfcuriffimæ domui, deftinata quondam uxor L. Cæfari, ac divo Augufto nurus, dedere-tur. Dein tormentis fervorum patefacta funt flagitia, itumque in fententiam Rubellii Blandi, à quo aqua atque igni arcebat. Huic Drufus adfenfit, quamquam alii mitius cenfuiſſent. Mox Scauro, qui filiam ex ea genuerat, datum, ne bona publicarentur. Tum demum aperuit Tiberius, compertum fibi etiam ex P. Quirinii fervis, veneno eum à Lepida petitum.

Miferatio populi in Lepidam.

Sed rea convincitur & damnatur.

CAP. XXIV. Inluftrium domuum adverfa (etenim haud multum diftanti tempore Calpurnii Pifonem, Æmilii Lepidam amiferant) folatio adfecit D. Silanus Junia familiae redditus. Cafum ejus paucis repetam. Ut valida divo Augufto in Remp. fortuna; ita domi improſpera fuit, ob impudicitiam filia ac neptis, quas Urbe depulit, adulterosque earum morte aut fuga punivit. Nam culpam inter viros ac feminas vulgatam, gravi nomine læfarum religionum, ac violatæ majestatis appellando, clementiam majorum fuasque ipfe leges egrediebatur. Sed aliorum exitus, fimul cetera illius ætatis memorabo, fi effectis in quæ tendi, plures ad curas vitam produxero. D. Silanus in nepti Auguſti adulter, quamquam non ultra foret fævitum, quam ut amicitia Cæſaris prohiberetur; exilium fibi demonſtrari intellexit: nec nifi Tiberio imperitante deprecari Senat, ac Principem auſus eft, M. Silani fratris potentia, qui per inſignem nobilitatem & eloquentiam præcellebat. Sed Tiberius grates agenti Silano, Patribus coram reſpondit, *ſe quoque lætari, quod frater ejus è peregrinatione longinqua revertiſſet. Idque jure licitum, quia non Senatusconſulto, non lege pulſus foret: ſibi tamen adverſus eum integras parentis ſui offenfiones: neque reditu Silani, diſſoluta quæ Auguſtus voluiſſet.* Fuit poſthac in Urbe, neque honores adeptus eſt.

Junius Silanus exilii veniam impetrat.

Qui adulter in nepte Auguſti.

CAP. XXV. Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa, quam ſenior Auguſtus poſt Julias rogationes incitandis cœlibum pœnis, & augendo ærario fanxerat. Nec ideo conjugia & educationes liberum frequentabantur, prævalida orbitate. Ceterum multitudo periclitantium glifcebat, cum omnis domus delatorum interpretationibus ſubverterentur (x). Utque antehac flagitiis, ita tunc legibus laborabatur.

Papia lex moderationem quaerit.

(r) al. fuſti. (s) al. adhærebat. (t) al. Miſſu patris. (u) al. rejicere. (w) al. Itemque. (x) al. ſubverteretur.

rabatur. Ea res admonet, ut de principiis juris, & quibus modis ad hanc multitudinem infinitam ac varietatem legum perventum sit, alius differam.

CAP. XXVI. Vetustissimi mortalium nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere, eoque sine poena aut coercitionibus agebant. Neque præmiis opus erat, cum honesta suoque ingenio peterentur; & ubi nihil contra morem cuperent, nihil per metum vetabantur. At postquam exui æqualitas, & pro modestia ac pudore, ambitio & vis incedebat; provenire dominationes: multosque apud populos, æternum mansere. Quidam statim, aut postquam Regum pertæsum, leges maluerunt. Hæ primo rudibus hominum animis simplices erant. Maximeque fama celebravit Cretenesium, quas Minos; Spartanorum, quas Lycurgus: ac mox Atheniensibus quæsitiores jam & plures Solon perscripsit. Nobis Romulus, ut libitum, imperitaverat: dein Numa religionibus & divino jure populum devinxit; repertaque quædam à Tullo & Anco: sed præcipuus Servius Tullius sanctior legum fuit, quis etiam reges obtemperarent.

CAP. XXVII. Pulso Tarquinio, adversum Patrum factiones multa populus paravit tuendæ libertatis, & firmandæ concordiae: creatique decemviri, & accitis quæ usquam egregia, compositæ duodecim tabulæ, finis æqui juris. Nam secutæ leges, etsi aliquando in maleficos ex delicto, sæpius tamen dissensione ordinum, & apiscendi illicitos honores, aut pellendi claros viros, aliaque ob prava per vim latæ sunt. Hinc Gracchi, & Saturnini, turbatores plebis: nec minor largitor nomine Senatus Drusus, corrupti spe, aut inlusi per intercessionem socii. At ne bello quidem Italico, mox civili omisso, quin multa & diversa sciscerentur; donec L. Sulla dictator, abolitis vel conversis prioribus cum plura addidisset, otium ei rei haud in longum paravit, statim turbidis Lepidi rogationibus. Neque multo post Tribunis reddita licentia, quoquo vellent populum agitandi. Iamque non modo in commune, sed in singulos homines latæ quæstiones: & corruptissima Rep. plurimæ leges.

CAP. XXVIII. Tum Cn. Pompejus tertium Consul, corrigendis moribus delectus, & gravior remediis quam delicta erant, suarumque legum auctor idem ac subversor, quæ armis tuebatur armis amisit. Exin continua per viginti annos discordia, non mos, non jus. Deterrima quæque impune; ac multa honesta exitio fuere. Sexto demum consulatu Cæsar Augustus potentiae securus, quæ triumphatu jusserat, abolevit: deditque jura, quis pace & principe uteremur. Acriora (y) ex eo vincla, inditi custodes, & lege Papia Popæa præmiis inducti, visi (z) à privilegiis parentum cessaretur, velut parens omnium populum vacantia teneret. Sed alius penetrabant, Urbemque & Italiam, & quod usquam civium corripuerant: multorumque excisi status, & terror omnibus intentabatur: ni Tiberius sta-

tuendo remedio, quinque consularium, quinque è prætoriis, totidem è cetero Senatu forte duxisset. Apud quos exsoluti plerique legis nexus, modicum in præsens levamentum fuere.

CAP. XXIX. Per idem tempus Neronem è liberis Germanici jam ingressum juventam, commendavit Patribus; utque munere capeffendi vigintiviratus solveretur, & quinquennio maturius quam per leges Quæsituram peteret, non sine inrisu audientium postulavit. Prætendebat sibi atque fratri decreta eadem, petente Augusto. Sed neque tum fuisse dubitaverim, qui ejusmodi preces occulti includebant. Ac tamen initia fastigii Cæsaribus erant: magisque in oculis vetus mos, & privignis cum vitrico levior necessitudo, quam avo adversum nepotem. Additur pontificatus, & quo primum die forum ingressus est, congiarium plebi, admodum lætæ, quod Germanici stirpem jam puberem adspiciebat. Auctum dehinc gaudium, nuptiis Neronis & Juliæ Drusi filiae. Utque hæc secundo rumore, ita adversis animis acceptum, quod filio Claudii focer Sejanus destinaretur. Polluisse nobilitatem familiæ videbantur, suspectumque jam nimiae spei Sejanum ultro extulisse.

CAP. XXX. Fine anni concessere vita insignes viri, L. Volusius, & Sallustius Crispus. Volusio vetus familia, neque tamen præturam egressa. Ipse consulatum intulit, censoria etiam potestate legendis equitum decuriis functus, opumque quis domus illa immensum viguit, primus accumulator. Crispum equestri ortum loco, C. Sallustius rerum Romanarum florentissimus auctor, sororis nepotem in nomen adscivit. Atque ille, quamquam prompto ad capeffendos honores aditu, Mæcenatem æmulatus, sine dignitate senatoria multos triumphalium consulariumque potentia anteit. Diversus à veterum instituto, per cultum & munditias; copiaque & affluentia, luxu propior. Suberat tamen vigo ranimi, ingentibus negotiis par; eo acrior, quo somnum & inertiam magis ostentabat. Igitur incolumi Mæcenate proximus, mox præcipuus cui secreta imperatorum inniterentur, & interficiendi Postumi Agrippæ conscius, ætate provecta speciem magis in amicitia principis, quam vim tenuit. Idque & Mæcenati acciderat: fato potentiae raro sempiternæ: an satias capit, aut illos cum omnia tribuerunt; aut hos, cum jam nihil reliquum est quod cupiant.

CAP. XXXI. Sequitur Tiberii quartus, Drusi secundus consulatus, patris atque filii collegio insignis. Nam biennio ante, Germanici cum Tiberio idem honor, neque patruo lætus, neque natura tam connexus fuerat. Eius anni principio Tiberius, quasi firmandæ valetudini, in Campaniam concessit, longam & continuam absentiam paullatim meditans; sive ut amoto patre, Drusus munia consulatus solus impleveret. Ac forte parva res magnum ad certamen progressa, præbuit juveni materiam apiscendi favoris. Domitius Corbulo, prætura functus, de L. Sulla nobili juvene que-

nunc temperat.

Nero Germanici filius in viros scribitur.

Fit Pontifex.

Volusii & Sallustii mortes.

Elogia.

Potentia aule infida.

U. C. 773. P. C. N. 21.

Tiberius Roma secedit.

L. Sulla immodestia accusatus.

(y) al. arriora. (z) al. ut si.

Excursus ad initia & progressus legum.

Quæ pauca primo & simplices.

Creverunt paullatim.

Studiis partium, aut odiis.

Sulla correctionem molitur.

Item Pompejus.

Denique Augustus, magis cum effectu.

Ab eo hæc Papia, immodice severa.

Ergo Tiberius

Quod præto-
rio viro Cor-
buloni non
cessisset.

Corbulo via-
rum curam
recipit.

Severe exer-
cet.

Lepidus in A-
siam Procon-
sul.

Cæcina uxores
à provinciis
arceat.

Suis & iustis
causis.

Cui Messalli-
nus repugnat.

Sed causis vi-
catus.

stus est apud Senatum, quod sibi inter specta-
cula gladiatorum, loco non decessisset. Pro
Corbulone ætas, patrius mos, studia senio-
rum erant: contra, Mamercus Scaurus & L.
Arruntius, alique Sullæ propinqui niteban-
tur. Certabant orationibus, & memorabantur
exempla majorum, qui juventutis inreveren-
tiam gravibus decretis notavissent. Donec
Drusus apta temperandis animis differuit, &
satisfactum Corbuloni per Mamercum, qui pa-
truus simul ac vitricus Sullæ, & oratorum ea
ætate uberrimus erat. Idem Corbulo plurima
per Italiam itinera, fraude mancipum & incur-
ria magistratuum interrupta & impervia cla-
mitando, executionem ejus negotii libens sus-
cepit. Quod haud perinde publice usui ha-
bitum, quam exitiosum multis, quorum in pe-
cuniam atque famam damnationibus & hasta
sæviebat.

CAP. XXXII. Neque multo post missis ad
Senatum litteris Tiberius, motam rursùm A-
fricam incursum Tacfarinatis docuit; judicioque
Patrum deligendum proconsulem, gnarum
militiæ, corpore validum, & bello suffectu-
rum. Quod initium Sex. Pompejus agitando
adversus M. Lepidum odii nactus, ut socor-
dem, inopem & majoribus suis dedecorum,
eoque etiam Asiæ sorte depellendum incusa-
vit. Adverso Senatu, qui Lepidum mitem
magis quam ignavum, paternas ei angustias,
& nobilitatem sine probro actam, honori quam
ignominiam habendam ducebat. Igitur missus
in Asiam. Et de Africa decretum, ut Cæsar
legeret, cui mandanda foret.

CAP. XXXIII. Inter quæ Severus Cæcina
censuit, ne quem magistratum, cui provincia
obvenisset, uxor comitaretur: multum ante re-
petito, concordem sibi conjugem, & sex partus
enixam, seque quæ in publicum statueret domi
servavisse, cohibita intra Italiam, quamquam
ipse pluris per provincias quadraginta stipen-
dia explevisset. Haud enim frustra placitum
olim, ne femina in socios aut gentes externas
traherentur. Inesse mulierum comitatu, quæ
pacem luxu, bellum formidine moventur, &
Romanum agmen ad similitudinem barbari in-
cessus convertant. Non imbecillem tantum &
imparem laboribus sexum; sed si licentia ad-
sit, sævum, ambitiosum, potestatis avidum. In-
cedere inter milites, habere ad manum centu-
riones: præsedisse nuper feminam exercitio co-
hortium, decursu legionum. Cogitarent ipsi,
quoties repetundarum aliqui arguerentur, plura
uxoribus objectari. His statim adhærescere de-
terrimum quemque provincialium: ab his ne-
gotia suscipi, transigi: duorum egressus coli,
duo esse prætoria. Pervicacibus magis & im-
potentibus mulierum jussis, quæ Oppius quondam,
aliisque legibus constrictæ, nunc vinculis exsolu-
tis, domos, fora, jam & exercitus regerent.

CAP. XXXIV. Paucorum hæc ad sensu au-
dita, plures, obturbabant, neque relatum
de negotio, neque Cæcinam dignum tantæ
rei censorem. Mox Valerius Messallinus,
cui parens Messalla, ineratque imago pater-
næ facundiæ, respondit; *Multa duritiæ ve-*

*terum melius & lætius mutata. Neque enim, ut
olim, obsideri Urbem bellis, aut provincias ho-
stilis esse. Et pauca feminarum necessitatibus
concedi, quæ ne conjugum quidem penates, adeo
socios non onerent. Cetera promiscua cum ma-
rito, nec ullum in eo pacis impedimentum. Bel-
la plane accinctis obeunda: sed revertentibus post
laborem, quod honestius quam uxorum levamen-
tum? At quasdam in ambitionem aut avaritiam
prolapsas. Quid ipsorum magistratuum, nonne
plerosque variis libidinibus obnoxios? non tamen
ideo neminem in provinciam mitti. Corruptos
sæpe pravitatibus uxorum maritos: num ergo
omnes cælibes integros? placuisse quondam Op-
pias leges, sic temporibus Reip. postulantibus:
remissum aliquid postea, & mitigatum, quia ex-
pedierit. Frustra nostram ignaviam alia ad vo-
cabula transferri. Nam viri in eo culpam, si
femina modum excedat. Porro ob unius aut al-
terius imbecillum animum, male eripi maritis
consortia rerum secundarum adversarumque; si-
mul sexum natura invalidum deserui, & exponi
suo luxu, cupidinibus alienis. Vix præsentis cu-
stodia manere inlæsa conjugia: quid fore, si per
plures annos in modum dissidii oblitterentur? Sic
obviam irent iis quæ alibi peccarentur, ut flagi-
tiorum Urbis meminissent. Addidit pauca Dru-
sus de matrimonio suo. Nam principibus ad-
eunda sæpius longinquæ imperii. Quoties divum
Augustum in Occidentem atque Orientem meavis-
se comite Livia? Se quoque in Illyricum profe-
ctum, & si ita conducatur, alias ad gentes ita-
rum, haud semper æquo animo, si ab uxore ca-
rissima, & tot communium liberorum parente di-
velleretur. Sic Cæcinæ sententia elusa.*

CAP. XXXV. Et proximi Senatus die, Ti-
berius per litteras castigatis oblique Patribus,
quod cuncta curarum ad principem rejicerent,
M. (a) Lepidum & Junium Blæsum nomina-
vit: ex quis proconsul Africæ legeretur. Tum
audita amborum verba, intentius excusante se
Lepido, cum valetudinem corporis, ætatem
liberum, nubilem filiam obtenderet: intelli-
gereturque etiam quod filebat, avunculum
esse Sejani Blæsum, atque eo prævalidum. Re-
spondit Blæsus, specie recusantis, sed neque
eadem adseveratione, & consensu adulantium
auditus est.

CAP. XXXVI. Exin promptum, quod mul-
torum intimis questibus tegebatur. Incede-
bat enim deterrimo cuique licentia, impune
probra, & invidiam in bonos excitandi, arre-
pta imagine Cæsaris: liberique etiam ac servi,
patrono vel domino, cum voces, cum manus
intentarent, ultro metuebantur. Igitur C. Ce-
stius Senator (b) differunt: *Principes quidem
instar deorum esse: sed neque à diis nisi iustas sup-
plicum preces audiri, neque quemquam in Capi-
tolum, aliave Urbis templa perfugere, ut eo
subsidio ad flagitia utatur. Abolitas leges, &
funditus versas, ubi in foro, in limine curiæ, ab
Anniæ Rufilla, quam fraudis sub iudice damna-
visset, probra sibi & minæ intenduntur. Neque
ipse audeat jus experiri ob effigiem imperatoris
oppositam. Haud dissimilia alii, & quidam
atrociora circumstrepebant: precabanturque*

Dru-

Ei tamen Dru-
sus assensus
& alii.

M. Lepidus
recusat pro-
consulatum
Africæ.

Abusus in
Principum
imaginibus.

Quas pessimi
pro inviolato
clypeo habe-
bant.

(a) al. Manium. (b) al. Senatu.

Drusum, *daret ultionis exemplum.* Donec accitam convictamque attineri publica custodia iussit.

Sed exemplo
uno repressi.

Drusi obit
laudatio.

CAP. XXXVII. Et Confidius Æquus, & Caelius Cursor equites Rom. quod fictis majestatis criminibus Magium Cæcilianum prætorem petivissent, auctore principe, ac decreto Senatus puniti. Utrumque in laudem Drusi trahebatur: ab eo, in Urbe inter cœtus & sermones hominum obversante, secreta patris mitigari. Neque luxus in juvene adeo displicebat. Huc potius intenderet, diem ædificationibus (c), noctem convivii traheret, quam solus & nullis voluptatibus avocatus mœstam vigilantiam, & malas curas exerceret. Non enim Tiberius, non accusatores fatiscabant.

Accusationes.

CAP. XXXVIII. Et Ancharius Priscus Cæsium Cordum proconsulem Cretæ postulaverat repetundis, addito majestatis crimine: quod tum omnium accusationum complementum erat. Cæsar Antistium Veterem, è primoribus Macedoniae absolutum adulterii, increpitis iudiciis, ad dicendam majestatis causam retraxit, ut turbidum, & Rhescuporidis consiliis permixtum, qua tempestate Cotye fratre interfecto, bellum adversus nos voluerat. Igitur aqua & igni interdictum reo, adpositumque ut teneretur insula, neque Macedoniae neque Thraciæ opportuna. Nam Thracia diviso imperio in Rhœmetalcen & liberos Cotyis, quis ob infantiam tutor erat Trebellienus Rufus, insolentia nostri discors agebat; neque minus Rhœmetalcen quam Trebellienum incusans, popularium injurias inultas sinere. Cœlaetæ, Odrusæque, & alii (d), validae nationes, arma cepere, ducibus diversis & paribus inter se per ignobilitatem: quæ causa fuit, ne in bellum atrox coalescerent. Pars turbant præsentia, alii montem Hæmum transgrediuntur, ut remotos populos concirent. Plurimi ac maxime compositi regem, Urbemque Philippopolim à Macedone Philippo sitam, circumfidunt.

Thracæ re-
bellant.

Quos P. Vellejus facile
cecidit.

CAP. XXXIX. Quæ ubi cognita P. Vellejo, (is proximum exercitum præsidebat) alarios equites ac leves cohortium mittit in eos, qui prædabundi aut adsumendis auxiliis vagabantur. Ipse robur peditum, ad exsolvendum obsidium ducit. Simulque cuncta prospere acta, cæsis populatoribus, & dissensione orta apud obsidentes, regisque opportuna eruptione, & adventu legionis. Neque aciem aut prælium dici decuerit, in quo semermes ac palantes trucidati sunt, sine nostro sanguine.

Major rebel-
lio in Galliis.

Cui duces Ju-
lius Florus, &
Julius Sacro-
vir.

CAP. XL. Eodem anno Galliarum civitates, ob magnitudinem æris alieni, rebellionem coëptavere: cujus exstimulator acerrimus inter Treveros Julius Florus, apud Æduos Julius Sacrovir. Nobilitas ambobus, & majorum bona facta, eoque Romana civitas olim data, cum id rarum, nec nisi virtuti pretium esset. Il seceris conloquiis, ferocissimo quoque adsumpto, aut quibus ob egestatem, ac metum ex flagitiis maxima peccandi necessitudo; componunt, Florus Belgas, Sacrovir

propiores Gallos concire. Igitur per conciliabula & cœtus seditiosa differebant, de continuatione tributorum, gravitate fœnoris, sævitia ac superbia præsentium: & discordare militem, audito Germanici exitio. Egregium resumendæ libertati (e) tempus, si ipsi florentes, quam inops Italia, quam imbellis urbana plebes, nihil validum in exercitibus, nisi quod externum, cogitarent.

CAP. XLI. Haud ferme ulla civitas intacta feminibus ejus motus fuit. Sed erupere primi Andecavi, ac Turonii. Quorum Andecavos Acilius Aviola legatus, excita cohorte, quæ Lugduni præsidium agitabat, coërcuit. Turonii, legionario milite, quem Visellius Varro inferioris Germaniæ legatus miserat, oppressi, eodem Aviola ducē, & quibusdam Galliarum primoribus; qui tulere auxilium, quo dissimularent defectionem, magisque in tempore efferrent. Spectatus & Sacrovir intacto capite pugnam pro Romanis ciens, ostentandæ, ut ferebat, virtutis: sed captivi, ne incesceretur telis, adgnosendum se præbuisse, arguebant. Consultus super eo Tiberius, asperratus est indicium, aluitque dubitatione bellum.

Primi motus
ab Aviola re-
pressi.

CAP. XLII. Interim Florus insistere destinatis, pellicere alam equitum, quæ conscripta Treveris, militia disciplinaque nostra habebatur, ut cæsis negotiatoribus Romanis bellum inciperet. Paucique equitum corrupti, plures in officio mansere. Aliud vulgus obæeratorum aut clientium arma cepit: petebantque saltus, quibus nomen Arduenna, cum legiones utroque ab exercitu, quas Visellius & C. Silius adversis itineribus objecerant, arcuerunt. Præmissusque cum delecta manu Julius Indus, è civitate eadem, discors Floro, & ob id navandæ operæ avidior, inconditam multitudinem adhuc disjecit. Florus incertis latebris victores frustratus, postremo visis militibus qui effugia infederant, sua manu cecidit. Isque Treverici tumultus finis.

Florus nihil-
ominus alias
copias colli-
git.

Prævenitur
à Visellio &
Silio.

Et manu sua
mortem invenit.

CAP. XLIII. Apud Æduos major moles exorta, quanto civitas opulentior, & compri- mendendi procul præsidium. Augustodunum caput gentis, armatis cohortibus, Sacrovir occupaverat, nobilissimam (f) Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam, ut eo pignore parentes propinquosque eorum ad- jungeret. Simul arma occulte fabricata juven- tuti dispertit. Quadraginta millia fuere, quin- ta sui parte legionariis armis, ceteri cum ve- nabulis & cultris, quæque alia venantibus te- la sunt. Adduntur è servitiis gladiaturæ de- stinati, quibus more gentico continuum ferri tegimen (Cruppellarios (g) vocant) inferen- dis ictibus inhabiles, accipiendis impenetra- biles. Augebantur hæ copiæ, vicinarum ci- vitatum, ut nondum aperta consensione, ita viritim promptis studiis; & certamine ducum Romanorum, quos inter ambigebatur, utro- que bellum sibi poscente. Mox Varro invali- dus senectæ, vigenti Silio concessit.

Æduos Sacro-
vir turbat.

Magnum ex-
ercitum cogit.

Z

CAP.

(c) al. editionibus. (d) al. & dii. (e) al. libertatis. (f) al. & nobilissimam. al. nobilissi-
marum. al. nobilissimamque. (g) al. Clibanarios.

Ea res in metu Romanis.

CAP. XLIV. At Romæ non Treveros modo & Æduos, sed quatuor & sexaginta Galliarum civitates descivisse, adsumptos in societatem Germanos, dubias Hispanias, cuncta (ut mos famæ) in majus credita. Optimus quisque Reip. cura mœrebat: multi odio præsentium, & cupidine mutationis, suis quoque periculis lætabantur. Increpabantque Tiberium, quod in tanto rerum motu, libellis accusatorum infunderet operam. *An Julium Sacrovirum, majestatis crimine, reum in Senatu fore? exstitisse tandem viros, qui cruentas epistolas armis cobiberent. Miseram pacem vel bello bene*

Sed non callido Tiberio.

mutari. Tanto impensius in securitatem compositus, neque loco, neque vultu mutato, sed, ut solitum, per illos dies egit: altitudine animi, an compererat modica esse, & vulgatis leviora.

Silius Gallis obviavit.

CAP. XLV. Interim Silius cum legionibus duabus incedens, præmissa auxiliari manu, vastat Sequanorum pagos, qui finium extremi, & Æduis contermini, sociique in armis erant. Mox Augustodunum petit propero agmine, certantibus inter se signiferis, fremente etiam gregario milite, ne fuetam requiem, ne spatia noctium opperiretur: viderent modo adversos, & aspicerentur. Id satis ad victoriam. Duodecimum apud lapidem, Sacrovir copiarumque, patentibus locis apparuere. In fronte statuerat ferratos, in cornibus cohortes, à tergo semerms. Ipse inter primores equo insigni adire, *memorare veteres Gallorum glorias, quæque Romanis adversa intulissent: quam decora victoribus libertas: quanto intolerantior servitus iterum victis.*

Sacrovir componit suos & excitat.

CAP. XLVI. Non diu hæc, nec apud lætos. Etenim propinquabat legionum acies. Inconditique ac militiæ nescii opidani, neque oculis, neque auribus satis competeabant. Contra Silius, & si præsumpta spes hortandi causas exemerat, clamitabat tamen; *Pudendum ipsis, quod Germaniarum victores, adversum Gallos, tamquam in hostem ducerentur. Una nuper cohors rebellem Turonium (b), una ala Treverum, pauca hujus ipsius exercitus turmæ profligavere Sequanos. Quanto pecunia dites, & voluptatibus opulentos, tanto magis imbelles Æduos, evincite, & fugientibus consilite.* Ingens ad ea clamor. Et circumfudit eques: frontemque pedites invasere. Nec contatum apud latera. Paullum moræ attulere ferrati, restantibus laminis adversum pila & gladios. Sed miles correptis securibus & dolabris, ut si murum perumperet, cedere regmina & corpora. Quidam trudibus aut furcis, inertem molem prosternere. Jacentesque nullo ad resurgendum nisu, quasi exanimis linquebantur. Sacrovir primo Augustodunum, dein metu deditionis in villam propinquam cum fidissimis pergit. Illic sua manu, reliqui mutuis ictibus occidere. Incensa super villa, omnes cremavit.

Idem Silius.

Pugna.

Statimque fu-
si Galli.

Sacrovir cæditur, sed sua manu.

CAP. XLVII. Tum demum Tiberius ortum patratumque bellum Senatui scripsit. Neque dempsit, aut addidit vero; sed fide ac vir-

tute legatos, se consiliis superfuisset. Simul causas, cur non ipse, non Drusus profecti ad id bellum forent, adjunxit; *magnitudinem imperii extollens: neque decorum principibus, si una alterave civitas turbet, omissa Urbe, unde in omnia regimen. Nunc quia non metu ducatur, iturum ut præsentia spectaret, componeretque.* Decrevere Patres vota pro reditu ejus, supplicationesque & alia decora. Solus Dolabella Cornelius dum anteire ceteros parat, absurdam in adulationem progressus, censuit ut ovens à Campania Urbem introiret. Igitur secutæ Cæsaris litteræ, quibus se non tam vacuum gloria prædicabat, ut post ferocissimas gentes perdomitas, tot receptos in juvenia, aut spreto triumphos, jam senior peregrinationis suburbanæ inane præmium peteret.

Tiberius simulat iter in Gallias.

CAP. XLVIII. Sub idem tempus, ut mors Sulpicii Quirinii publicis exsequiis frequentaretur, petivit à Senatu. Nihil ad veterem & patritiam Sulpiciorum familiam Quirinius pertinuit, ortus apud municipium Lanuvium: sed impiger militiæ, & acribus ministeriis consulatum sub Divo Augusto, mox expugnatis per Ciliciam Homonadensium castellis, insignia triumphi adeptus, datusque rector C. Cæsari Armeniam obrinenti, Tiberium quoque Rhodi agentem coluerat. Quod tunc patefecit in Senatu: laudatis in se officiis, & incusato M. Lollio (i), quem auctorem C. Cæsari pravitatis & discordiarum arguebat. Sed ceteris haud læta memoria Quirinii erat, ob intenta, ut memoravi, Lepidæ pericula, fordidamque & præpotentem senectam.

Quirinii mors honestata publice. Quid ille hominis?

CAP. XLIX. Fine anni C. Lutorium (k) Priscum equitem Romanum, post celebre carmen, quo Germanici suprema desleverat, pecunia donatum à Cæsare, corripuit delator: objectans ægro Druso composuisse, quod si extinctus foret, majore præmio vulgaretur. Id C. Lutorius in domo P. Petronii, focru ejus Vitellia coram, multisque inlustribus feminis, per vaniloquentiam legerat. Ut delator exstitit, ceteris ad dicendum testimonium exterritis, sola Vitellia nihil se audivisse adseveravit: sed arguentibus ad perniciem plus fidei fuit. Sententiaque Haterii Agrippæ Consulis designati indictum reo ultimum supplicium.

C. Lutorius majestatis defertur.

CAP. L. Contra M. Lepidus in hunc modum exorsus est. *Si P. C. unum id spectamus, quam nefaria voce Lutorius Priscus mentem suam & aures hominum polluerit; neque carcer, neque laqueus, ne serviles quidem cruciatus in eum suffecerint. Sin flagitia & facinora sine modo sunt; suppliciis ac remediis, principis moderatio, majorumque & vestra exempla temperant; & vana à scelestis, dicta à maleficiis differunt: est locus sententiæ, per quam neque huic delictum impune sit, & nos clementiæ simul ac severitatis non peniteat. Sæpe audiivi principem nostrum conquerentem, si quis sumpta morte misericordiam ejus prævenisset. Vita Lutorii in integro est (l), qui neque servatus in periculum Reip. neque interfectus in exemplum ibit. Studia illi ut plena*

Pro eo Lepidi oratio.

(b) al. Andecavum. (i) al. M. Folio. (k) al. Clutorium. (l) al. esto.

na vecordiae, ita inania & fluxa sunt: nec quidquam grave ac serium ex eo metuas, qui suorum ipse flagitiorum proditor, non virorum animis, sed muliercularum adrepat. Cedat tamen Urbe, & bonis amissis aqua & igni arceatur. Quod perinde censeo, ac si lege maiestatis teneretur.

Sed plures
damnant.

CAP. LI. Solus Lepido Rubellius Blandus è consularibus adfensit; ceteri sententiam Agrippae secuti. Ductusque in carcerem Priscus, ac statim exanimatus. Id Tiberius solitis sibi ambagibus apud Senatum incusavit, cum extolleret pietatem quamvis modicas principis injurias acriter ulciscendum, deprecaretur tam praecipitis verborum poenas (m): laudaret Lepidum, nec Agrippam argueret. Igitur factum S. C. ne decreta Patrum, ante diem decimum, ad aerarium deferrentur: idque vitae spatium damnatis prorogaretur. Sed non Senatui libertas ad poenitendum erat; neque Tiberius interjectu temporis mitigabatur.

S. C. de inter-
villo ad poe-
nam.

U. C. 774. P.
C. N. 23.
Agitatum de
luxu coërcen-
do.

CAP. LII. C. Sulpicius, D. Haterius Consules, sequuntur. Inturbidus externis rebus annus, domi suspecta severitate adversum luxum; qui immensum proruperat, ad cuncta quis pecunia prodigitur. Sed alia sumptuum quamvis graviora, dissimulatis plerumque pretiis occultabantur; ventris & ganeae paratus assiduus sermonibus vulgari, fecerant curam, ne princeps antiquae parcimoniae, durius adverteret. Nam incipiente C. Bibulo, ceteri quoque aediles disseruerant, sperni sumptuariam legem, vetitaeque utensilium pretia augeri in dies; nec mediocribus remediis fisci (n) posse. Et consulti Patres, integrum id negotium ad principem distulerant. Sed Tiberius saepe apud se pensitato, an coërceri tam profusae cupidines possent: num coërcitio plus damni in Remp. ferret. Quam indecorum adtractare quod non obtineretur, vel retentum ignominiam & infamiam virorum inlustrium posceret: postremo litteras ad Senatum composuit, quarum sententia in hunc modum fuit.

Ea super re
epistola Tibe-
rii.

Qua dissuadet
medicinam.

CAP. LIII. Ceteris forsitan in rebus P. C. magis expediat me coram interrogari, & dicere quid è Rep. censeam: in hac relatione, subtrahi oculos meos melius fuit, ne denotantibus vobis ora, ac metum singulorum qui pudendi luxus arguerentur, ipse etiam viderem eos, ac velut deprehenderem. Quod si mecum ante viri strenui aediles consilium habuissent; nescio an suasurus fuero omittere potius praevaleant & adulta viria, quam hoc adsequi, ut palam fieret quibus flagitiis impares essemus. Sed illi quidem officio functi sunt, ut ceteros quoque magistratus sua munia implere velim. Mibi autem neque honestum silere, neque proloqui expeditum quia non aedilis, aut praetoris, aut Consulis partes sustineo: majus aliquid & excelsius à principe postulat; & cum recte factorum sibi quisque gratiam trahant, unius invidia ab omnibus peccatur. Quid enim primum prohibere, & priscum ad morem recidere adgrediar? villarum de infinita spatia, familiarum numerum, & nationes? argenti & auri pondus? aris, tabularumque miracula? promiscuas viris & feminis vestes? atque illa feminarum propria, quis

Quia vitia
praevalabant.

lapidum causa pecuniae nostrae ad externas aut hostilis gentes transferuntur?

CAP. LIV. Nec ignoro in conviviis & circulis incusari ista, & modum posci. Sed si quis legem sanciat, poenas indicat: iidem illi civitatem verti, splendidissimo cuique exitium parari, neminem criminis expertem clamitabunt. Atqui ne corporis quidem morbos veteres, & diu auctos, nisi per dura & aspera coërcetas. Corruptus simul & corruptor, aeger & flagrans animus, haud levioribus remediis restinguendus est, quam libidinibus ardescit. Tot à majoribus repertae leges, tot quas divus Augustus tulit, illae oblivione, hae (quod flagitiosus est) contemptu abolitae, securiorum luxum fecere. Nam si velis quod nondum vetitum est; timeas, ne vetere. At si prohibita impune transgredieris, neque metus ultra, neque pudor est. Cur ergo olim parcimonia pollebat? quia sibi quisque moderabatur: quia unius Urbis cives eramus. Ne irritamenta quidem eadem, intra Italiam dominantibus. Externis victoriis aliena; civilibus, etiam nostra consumere didicimus. Quantulum istud est, de quo aediles admonent? Quam, si cetera respicias, in levi habendum! At hercule nemo refert, quod Italia externae opis indiget, quod vita Populi Romani per incerta maris & tempestatum quotidie volvitur. Ac nisi provinciarum copiae & dominis, & servitiis, & agris subvenerint; nostra nos scilicet nemora, nostraeque villae tuebuntur? Hanc P. C. curam sustinet princeps. Haec omissa, funditus Remp. trahet: reliquis intra animum medendum est. Nos, pudor! pauperes, necessitas; divites, satias in melius mutet. Aut si quis ex magistratibus, tantam industriam ac severitatem pollicetur, ut ire obviam queat; hunc & laudo, & exonerari laborum meorum partem fateor. Sin accusare vitia volunt, dein cum gloriam ejus rei adepti sunt, simultates faciunt (o), ac mihi relinquunt; credite P. C. me quoque non esse offensivum avidum. Quas cum graves, & plerumque iniquas pro Rep. suscipiam, inanes & irritas, neque mihi aut vobis usui futuras, jure deprecor.

Quia etiam
majora curan-
da.

CAP. LV. Auditis Caesaris litteris, remissa Aedilibus talis cura; luxuriae mensae, à fine Actiaci belli, ad ea arma quis Ser. Galba rerum (p) adeptus est, per annos centum profusis sumptibus exerciti, paullatim exoleverat. Causas ejus mutationis quaerere libet. Dites olim familiae nobilium, aut claritudine insignes, studio magnificentiae prolabebantur. Nam etiam tum plebem, socios, regna colere, & coli licitum. Ut quisque opibus, domo, paratu speciosus, per nomen & clientelas inlustrior habebatur. Postquam caedibus saevitum, & magnitudo famae exitio erat; ceteri ad sapientiora convertere. Simul novi homines è municipiis & coloniis, atque etiam provinciis, in Senatum crebro adsumpti, domesticam parcimoniam intulerunt. Et quamquam fortuna vel industria plerique pecuniosam ad senectam pervenirent; mansit tamen prior animus. Sed praecipuus adstricti moris auctor Vespasianus fuit, antiquo ipse cultu victique. Obsequium inde in principem, & aemulandi amor, validior quam poena ex legibus

Omissa igitur
coërcitio.

Sed sponte
mutati mores.

Exempla vali-
diora quam
leges.

gibus & merus. Nisi forte rebus cunctis inest quidam velut orbis, ut quemadmodum temporum vices, ita morum vertantur. Nec omnia apud priores meliora, sed nostra quoque ætas multa laudis & artium imitanda posteris tulit. Verum hæc nobis majores (q) certamina ex honesto maneat.

CAP. LVI. Tiberius fama moderationis parata, quod ingruentis accusatores represserat, mittit litteras ad Senatum, (8) quis potestatem tribunitiam Druso petebat. Id summi fastigii vocabulum Augustus reperit, ne regis aut dictatoris nomen adsumeret, ac tamen appellatione aliqua cetera imperia præmineret. M. dein (r) Agrippam socium ejus potestatis, quo defuncto, Tiberium Neronem delegit, ne successor in incerto foret. Sic cohiberi pravæ aliorum spes rebatur: simul modestiæ Neronis, & suæ magnitudini fidebat. Quo tunc exemplo, Tiberius Drusum summæ rei admoveat: cum incolumi Germanico, integrum inter duos iudicium tenuisset. Sed principio litterarum veneratus deos, ut consilia sua Reip. prosperarent, modica de moribus adolescentis, neque in falsum aucta, retulit. *Esse illi conjugem & tres liberos, eamque ætatem qua ipse quodam à divo Augusto ad capeffendum hoc munus vocatus sit. Neque nunc prope, sed per octo annos capto experimento, compressis seditionibus, compositis bellis, triumphalem & bis Consulem, noti laboris participem sumi.*

Et impetrata, cum adulatione Patrum,

CAP. LVII. Præceperant animis orationem Patres: quo quæsitior adulatio fuit. Nec tamen repertum, nisi ut effigies principum, aras deum, templa & arcus, aliaque solita censerent. Nisi quod M. Silanus ex contumelia consularis, honorem principibus petivit: dixitque pro sententia, *ut publicis privatisve (s) monumentis, ad memoriam temporum, non Consulium nomina præscriberentur, sed eorum qui tribunitiam potestatem reverent.* Atque Haterius (t), cum ejus diei Senatus consulta aureis litteris figenda in curia censuisset, deridiculo fuit, senex fœdissimæ adulationis tantum infamia ufusus.

Flamen Dialis provinciam ambit.

CAP. LVIII. Inter quæ, provincia Africa Junio Blæso prorogata, Servius Maluginensis flamen Dialis, ut Asiam forte haberet postulavit; frustra vulgatum dictitans, *non licere Dialibus egredi Italia. Neque aliud jus suum, quam Martialium, Quirinaliumque Flaminum: porro si hi duxissent (u) provincias, cur Dialibus id vetitum? nulla de ea populi scita, non in libris cærimoniarum reperiri. Sæpe Pontifices dialia sacra fecisse, si flamen valetudine aut munere publico impediretur. Duobus & septuaginta annis post Cornelii Merulæ cædem, neminem suffectum: neque tamen cessavisse religiones. Quod si per tot annos possit non creari, nullo sacrorum*

damno; quanto facilius abfuturum, ad unius anni proconsulare imperium? Privatis olim simulatibus effectum, ut à pontificibus maximis ire in provincias probiberentur: nunc deum munere, summum Pontificum etiam summum hominum esse, non æmulationi (w), non odio, aut privatis adfectionibus obnoxium.

CAP. LIX. Adversus quæ cum augur Lentulus aliique varie differerent, eo decursum est, ut Pontificis Max. sententiam opperirentur. Tiberius, dilata notione de jure Flaminis, decretas ob tribunitiam Drusi potestatem cærimonias temperavit; nominatim arguens insolentiam sententiæ, aureasque litteras contra patrium morem. Recitatae & Drusi epistolæ, quamquam ad modestiam flexæ, pro superbissimis accipiuntur. *Huc recidisse cuncta, ut ne juvenis quidem tanto honore accepto, adiret Urbis deos, ingrederetur Senatum, auspicia saltem gentile apud solum inciperet? Bellum scilicet (x), aut diverso terrarum tractu distineri, littora & lacus Campaniæ tum maxime (y) peragrantem. Sic imbui rectorem generis humani: id primum è paternis consiliis discere. Sane gravaretur aspectum civium senex imperator, fessamque ætatem, & actos labores prætenderet: Druso quod, nisi ex advogantia, impedimentum?*

Alii obstitunt.

Drusus superbia notatur.

Obliqua in eum verba.

CAP. LX. Sed Tiberius vim principatus sibi firmans, imaginem antiquitatis Senatui præbebat, postulata provinciarum ad disquisitionem Patrum mittendo. Crebrescebat (z) enim Græcas per urbes licentia atque impunitas asyla statuendi. Complebantur templa pessimis servitorum. Eodem subsidio obærat adversum creditores, suspectique capitalium criminum receptabantur. Nec ullum satis validum imperium erat coercendis seditionibus populi, flagitia hominum ut cærimonias deum protegentis. Igitur placitum ut *mitterent civitates jura, atque legatos. Et quædam quod falso usurpaverant sponte omisere. Multæ vetustis superstitionibus, aut meritis in Populum Romanum fidebant. Magnaque ejus diei species fuit, quo Senatus majorum beneficia, sociorum pacta, regum etiam qui ante vim Romanam valuerant decreta, ipsorumque numinum religiones intropexit; libero, ut quondam, quid firmaret mutaretve.*

De jure asylorum certamen.

Senatu judic.

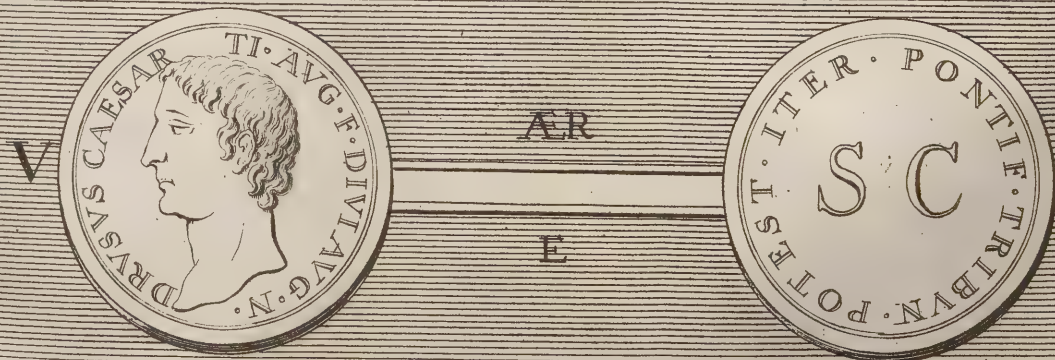
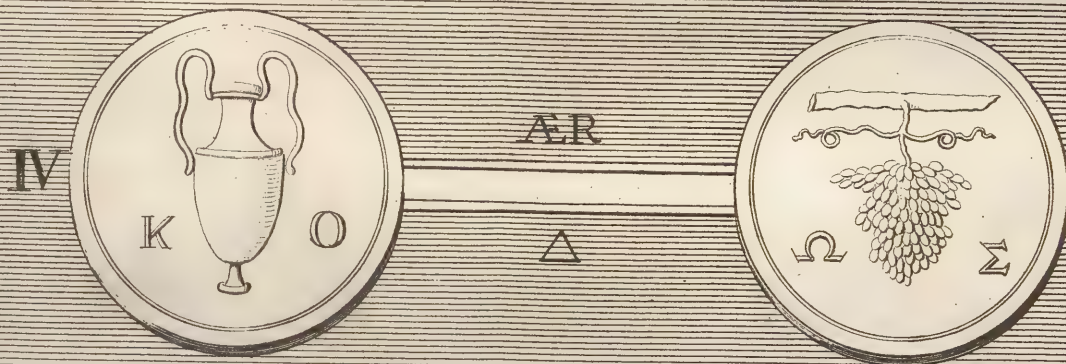
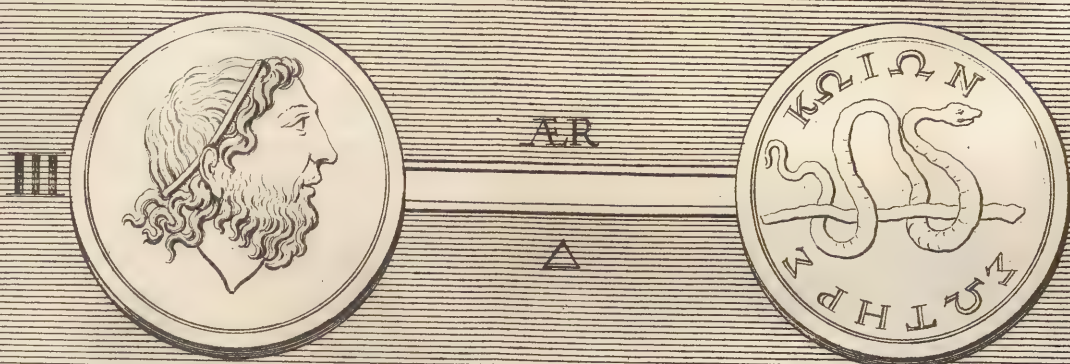
CAP. LXI. Primi omnium Ephesi adiere, memorantes. Non, ut vulgus crederet, (9) Dianam atque Apollinem Delo genitos: esse apud se Cenchrium amnem, lucum (a) Ortygiam (b), ubi (c) Latonam (d) partu gravidam, & oleæ, quæ tum etiam maneat, adnissam, edidisse ea numina: deorumque monitu sacratum nemus. Atque ipsum illic Apollinem, post interfectos Cyclopes, Jovis iram vitavisse. Mox Liberum patrem bello victorem, supplicibus Amazonum quæ aram infederant, ignovisse. Auctam hinc concessu

Ephesii id sibi vindicant.

(q) al. nobis in majores. (r) al. deinde. (s) al. privatisque. (t) al. At Q. Haterius. (u) al. si hi duo rexissent. al. si hi direxissent. (w) al. æmulatione. (x) al. Bello scilicet. al. Bello eum scilicet. (y) al. cum maxime. (z) al. Crebrescebat. (a) al. locum. (b) al. Ortygiam. (c) al. ibi. (d) alii sic distinguunt: lucum Ortygiam. Ibi Latonam.

(8) Quis tribunitiam potestatem Druso petebat? Huc spectat numisma ex ære medio Cimeliarchii nostri Tab. LV. num. 5.

(9) Dianam atque Apollinem Delo genitos? Hinc est, quod Delphii in numismatibus utriusque effigiem expresserint, ut Numus Tab. LVI. Num. 1. monstrat.

*cessu Herculis, cum Lydia potiretur, caerimoni-
am templo: neque Persarum ditio, diminutum
jus. Post Macedonas, dein nos servavisse.*

CAP. LXII. Proximo Magnetes, L. Sci-
pionis, & L. Sullae constitutis nitebantur. Quo-
rum ille Antiocho, hic Mithridate, pullis,
fidem atque virtutem Magnetum decoravere,
uti Dianae Leucophryenae (e) perfugium in-
violabile forer. Aphrodisienses posthac, &
Stratonicensis dictatoris Caesaris ob vetusta in-
partis merita, & recens divi Augusti decre-
tum attulere. Laudati quod (f) Parthorum
irruptionem, nihil mutata in Populum Roma-
num constantia, pertulissent. Sed Aphrodi-
sienfium civitas, Veneris; Stratonicensium,
Jovis & Triviae religionem tuebantur. Alti-
us Hierocæsarienses exposuere, *Perficam apud
se Dianam, delubrum rege Cyro dictum.* Et
memorabantur Perpernae, Isaurici, multaue
alia imperatorum nomina, qui non modo
templo, sed duobus millibus passuum eandem
sanctitatem tribuerant. Exin Cyprii tribus
delubris, quorum vetustissimum Paphiae Ve-
neri auctor, Aërias, post filius ejus Amathus
Veneri Amathusiæ, & Jovi Salaminio, Teu-
cer, Telamonis patris ira profugus posuissent.

CAP. LXIII. Audita aliarum quoque ci-
vitatum legationes. Quorum copia fessi Pa-
tres, & quia studiis certabatur; Consulibus
permisere, ut *perspecto jure, & si qua iniqui-
tas involveretur, rem integram rursus ad Sena-
tum referrent.* Consules super eas civitates
quas memoravi, apud Pergamum, *Æsculapii
compertum asylum* retulerunt: *ceteros obscuris
ob vetustatem initis niti.* Nam Smyrnæos o-
raculum Apollinis, cujus imperio Stratonici
Veneri templum dicaverint: Tenios ejusdem
carmen referre, quo sacrare Neptuni effigiem,
ædemque jussi sint. Propiora Sardianos, A-
lexandri victoris id donum, neque minus
Milesios Dario rege uti. (g) Sed cultus nu-
minum utrisque, Dianam aut Apollinem ve-
nerandi. Petiere & Cretenses simulacro divi
Augusti. Factaque Senatusconsulta, quismul-
to cum honore, modus tamen præscribeba-
tur; jussique ipsis in templis facere aras (h),
sacrandam ad memoriam, neu specie religio-
nis in ambitionem delaberentur.

CAP. LXIV. Sub idem tempus Juliae Au-
gustae valetudo atrox, necessitudinem Princi-
pi fecit festinati in Urbem reditus: sincera
adhuc inter matrem filiumque concordia, sive
occultis odiis. Neque enim multo ante, cum
haud procul theatro Marcelli effigiem divo
Augusto Julia dicaret; Tiberii nomen, suo
postscripserat. Idque ille credebatur, ut in-
ferius majestate principis, gravi & dissimula-
ta offensione abdidisse. Sed tum supplicia
diis, ludique Magni ab Senatu decernuntur,
quos Pontifices, & augures, & quindecimvi-
ri, septemviris simul & sodalibus Augustali-
bus ederent. Censuerat L. Apronius, *ut fe-
ciales quoque iis ludis præfiderent.* Contradixit
Caesar, *distincto sacerdotiorum jure, & repetitis*

*exemplis. Neque enim unquam fecialibus hoc
majestatis fuisse. Ideo Augustales adjectos, quia
proprium ejus domus sacerdotium esset, pro qua
vota persolverentur.*

CAP. LXV. Exsequi sententias haud insti-
tuit, nisi insignes per honestum, aut notabili
dedecore: quod præcipuum munus annalium
reor, ne virtutes fileantur, utque pravis di-
ctis factisque ex posteritate & infamia metus
sit. Ceterum tempora illa adeo infecta & adu-
latione sordida fuere, ut non modo primo-
res civitatis, quibus claritudo sua obsequiis
protegenda erat; sed omnes consulares, ma-
gna pars eorum qui prætura functi, multique
etiam pædarii Senatores certatim exsurgerent,
fœdaque & nimia censerent. Memoriae pro-
ditur, Tiberium, quoties curia egrederetur,
Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum,
O HOMINES AD SERVITUTEM PA-
RATOS! scilicet etiam illum, qui libertatem
publicam noller, tam projectæ servientium
patientiae tædebat.

CAP. LXVI. Paullatim dehinc, ab inde-
coris ad infecta transgrediebantur. C. Sila-
num proconsulem Asiæ, repetundarum à so-
ciis postulatam, Mamercus Scaurus è Consu-
laribus, Junius Otho prætor, Brutidius Ni-
ger ædilis, simul corripunt. Objectantque
*violatum Augusti numen, spretam Tiberii maje-
statem.* Mamercus antiqua exempla jaciens,
*L. Cottam à Scipione Africano, Ser. Galbam
à Catone censorio, P. Rutilium à M. Scauro ac-
cusatos:* videlicet Scipio & Cato talia ulcisce-
bantur. Aut ille Scaurus, quem proavum
suum, opprobrium majorum Mamercus, in-
fami opera dehonestabat. Junio Othoni litte-
rarium ludum exercere vetus ars fuit, mox
Sejani potentia Senator, obscura initia impu-
dentibus ausis propolluebat (i). Brutidium
artibus honestis copiosum, & si rectum iter
pergeret, ad clarissima quæque iturum, festi-
natio exstimulabat; dum æqualis, dein supe-
riores, postero suafmet ipse spes anteire pa-
rat. Quod multos etiam bonos pessum dedit,
qui spretis quæ tarda cum securitate, præma-
tura vel cum exitio properant.

CAP. LXVII. Auxere numerum accusato-
rum Gellius Poplicola, & M. Paconius. Ille
quæstor Silani, hic legatus. Nec dubium ha-
beatur, sævitiae captarumque pecuniarum te-
neri reum. Sed multa adgerebantur etiam in-
fontibus periculosa; cum super tot Senatores
adversos, facundissimis totius Asiæ, eoque ad
accusandum delectis, responderet solus & o-
randi nescius, proprio in metu, qui exerci-
tam quoque eloquentiam debilitat. Non tem-
perante Tiberio, quin premeret voce, vultu,
eo quod (k) ipse creberrime interrogabat: ne-
que refellere, aut eludere, dabatur. Ac sæpe
etiam confutandum erat, ne frustra quæxivis-
set. Servos quoque Silani, ut tormentis in-
terrogentur (l), actor publicus mancipio ac-
ceperat. Et ne quis necessariorum juvaret,
periclitantem, majestatis crimina subdebantur,

Z 3

(e) al. Leucophryenæ. (f) al. attulere, laudati, quod &c. (g) al. niti. (h) al. figere
æra. (i) al. ausis prætor polluebat. al. perpolluebat. al. propellebat. (k) al. & quod.
(l) al. interrogarentur.

Item Magn-
tes.Aphrodisi-
enses & Straton-
icensis.Hierocæsari-
enses.

Cyprii.

Permissa res
Consulibus.Qui pluribus
hoc ius adju-
dicavere.Augustæ mor-
bus.Tiberii in eam
non sincerus
amor.Adulationis
fœditas tunc
& crebritas.Adeo ut Cæsar
ipse objiceret.C. Silanus po-
stulatur.Accusatores
ejus qui, &
quales?

Brutidius.

Omnia Silano
adversa.Etiam ipse
princeps.

vinculum & necessitas filendi. Igitur perito paucorum dierum interjectu, defensionem sui deferuit; ausis ad Cæsarem codicillis, quibus invidiam & preces miscuerat.

CAP. LXVIII. Tiberius quæ in Silanum parabat, quo excusatus sub exemplo acciperentur, libellos divi Augusti de Voleso Messalla ejusdem Asiæ proconsule, factumque in eum Senatusconsultum recitari jubet. Tum L. Pisonem sententiam rogat. Ille multum de clementia principis præfatus, *aqua atque igni Silano interdicendum censuit, ipsumque in insulam Gyarum relegandum.* Eadem ceteri, nisi quod Gn. Lentulus separanda Silani materna bona (quippe alia parente geniti (m)) reddendaque filio dixit, adnuente Tiberio. At Cornelius Dolabella, dum adulationem longius sequitur, increpitis C. Silani moribus, addidit, *ne quis vita probrosus, & opertus infamia, provinciam sortiretur: idque princeps judicaret.* Nam à legibus delicta puniri. Quanto fore mitius in ipsos, melius in socios, provideri ne peccaretur?

CAP. LXIX. Adversum quæ differuit Cæsar: non quidem sibi ignara quæ de Silano vulgabantur, sed non ex rumore statuendum. Multos in provinciis contra, quam spes aut metus de illis fuerit, egisse. Excitari quosdam ad meliora, magnitudine rerum; hebescere alios. Neque posse principem sua scientia cuncta complecti: neque expedire, ut ambitione aliena trabatur. Ideo leges in facta constitui, quia futura in incerto sint. Sic à majoribus institutum, ut si antissent delicta, pænæ sequerentur. Ne verterent sapienter reperta, & semper placita. Satis onerum principibus, satis etiam potentia: minutura (n) quoties gliscat potestas: nec utendum imperio, ubi legibus agi possit. Quanto rarior apud Tiberium popularitas, tanto lætioribus animis accepta. Atque ille prudens moderandi, si propria ira non impelleretur, addidit, *insulam Gyarum imitem & sine cultu hominum esse: darent Junia familiae, & viro quondam ordinis ejusdem, Cytheram (o) potius concederet.* Id serorem quoque Silani Torquatam, priscæ sanctimonie virginem expetere. In hanc sententiam facta discessio.

CAP. LXX. Post auditi Cyrenenses, & accusante Anchario Prisco, Cæsius Cordus repetundarum damnatur. L. Ennium equitem Romanum majestatis postulatam, quod effigiem principis promiscuum ad usum argenti vertisset, recipi Cæsar inter reos veruit: palam aspernante Atejo Capitone, quasi per libertatem. Non enim debere eripi Patribus vim statuendi, neque tantum maleficium impune habendum. Sane lentus in suo dolore esset; Reip. injurias ne largiretur.

CAP. LXXI. Intellexit hæc Tiberius ut erant magis, quam ut dicebantur: perstititque intercedere. Capito insignior (p) infamia fuit: quod humani divinique juris sciens, egregium publicum, & bonas domi artes de-

honestavisset. Incessit dein religio, quoniam in templo locandum foret donum, quod pro valetudine Augustæ equites Romani voverant Equestri Fortunæ. Nam & si delubra ejus deæ multa in Urbe, nullum tamen tali cognomento erat. Repertum est ædem esse apud Antium quæ sic nuncuparetur, cunctasque caerimonias Italicis in opidis, templaque, & numinum effigies, juris atque imperii Romani esse. Ita donum apud Antium statuitur. Et quando de religionibus tractabatur, dilatum nuper responsum adversus Servium Maluginensem Flaminem Dialem, prompsit Cæsar: recitavitque decretum pontificum. *Quoties valetudo adversa Flaminem Dialem incessisset, ut Pontificis maximo arbitrio, plusquam binoctium (q), abesset: dum ne diebus (r) publici sacrificii, neu sæpius quam bis eundem in annum.* Quæ principe Augusto constituta, factis ostendebant, annuam absentiam & provinciarum administrationem Dialibus non concedi. Memorabaturque L. Metelli Pontificis maximi exemplum, qui Aulum Postumium Flaminem attinisset. Ita fors Asiæ in eum, qui consularium Maluginensi proximus erat, conlata.

CAP. LXXII. Iisdem diebus Lepidus à Senatu petivit, ut basilicam Paulli, Emilia munimenta, propria pecunia firmaret ornavetque. Erat etiam tum in more publica munificentia. Nec Augustus arguerat (s) Taurum, Philippum, Balbum, hostiles exuvias, aut exundantis opes ornatum ad Urbis, & posterum gloriam conferre. Quo tum exemplo Lepidus, quamquam pecuniæ modicus, avitum decus recoluit. At Pompeji theatrum igne fortuito haustum, Cæsar exstructurum pollicitus est, eo quod nemo è familia restaurando sufficeret, manente tamen nomine Pompeji. Simul laudibus Sejanum extulit, tamquam labore vigilantiaque ejus tanta vis unum (t) intra damnum stetisset. Et censuere Patres effigiem Sejano, quæ apud theatrum Pompeji locaretur. Neque multo post Cæsar cum Junium Blæsum proconsulem Africæ triumphis insignibus attolleret, dare id se dixit honori Sejani, cujus ille avunculus erat.

CAP. LXXIII. At tamen (u) res Blæsi dignæ decore tali fuere. Nam Tacfarinas quam sæpius depulsus, reparatis per intima Africæ auxiliis, huc adrogantiæ venerat, ut legatos ad Tiberium mitteret, sedemque ultro sibi atque exercitui suo postularet, aut bellum inexplicabile minitaretur. Non alias magis sua populique contumelia Rom. (x) indoluisse Cæsarem ferunt; quam quod desertor & prædo, hostium more ageret. Ne Spartaco quidem, post tot consularium exercituum clades inultam Italiam urenti, quamquam Sertorii atque Mithridatis ingentibus bellis labaret Resp. datum, ut pacto in fidem acciperetur. Nedum pulcherrimo Populi Romani fastigio, latro Tacfarinas, pace & concessione agrorum redime-

(m) al. quippe tali parente geniti. al. quippe illa parente geniti. (n) al. minui jura. (o) al. Cythorum. al. ut Cytherum. (p) al. insignior. (q) al. dum ne plus. (r) al. quam in binoctium. (s) al. arcuerat. (t) al. tanta vis ignium. (u) al. Ac tamen. (x) al. sua populique Romani contumelia.

Sententia in
ejus damna-
tione.

Dolabella sca-
va adulatio.

Cui Tiberius
resistit.

Et ex aliorum
sententiis non-
nulla mitigat.

Accusantur
damnanturque
& alii.

Ateji Capito-
nis Servilis li-
bertas.

Equestris for-
tuna.

De jure Flami-
nio decretum.

Basilica Paulli
refecta.

Et Pompeji
theatrum.

Tacfarinas in
armis.
Improba ejus
petitio.

imeretur. Dat negotium Blæso, ceteros quidem ad spem proliceret arma sine noxa ponendi, ipsius autem ducis quoquo modo potiretur.

Blæsus eum
aggreditur.

Divis copias.

Iterumque di-
visis.

Fratrem ejus
capit.

Blæsus Impe-
rator salutatus.

CAP. LXXIV. Et recepti ea venia plerique. Mox adversum artes Tacfarinatis, haud dissimili modo belligeratum. Nam quia ille robore exercitus impar, furandi melior, pluris per globos incurfaret, eluderetque, & infidias simul tentaret: tres incessus, totidem agmina parantur. Ex quis Cornelius Scipio legatus præfuit, qua prædario in Leptinos & suffugia Garamantum: alio latere, ne Cirtensium pagi impune traherentur, propriam manum Blæsus filius duxit. Medio, cum deletis castella & munitiones idoneis locis imponens, dux ipse, arta & infensa hostibus cuncta fecerat: quia quoquo inclinarent, pars aliqua militis Romani in ore, in latere, & sæpe à tergo erat. Multique eo modo cæsi, aut circumventi. Tunc tripartitum (y) exercitum plures in manus dispergit, præponitque centuriones virtutis expertæ: nec, ut mos fuerat, acta ætate retrahit copias, aut in hibernaculis veteris provinciæ componit: sed ut in limine belli, dispositis castellis, per expeditos & solitudinum gnaros mutantem inapalia Tacfarinatem proturbat. Donec fratre ejus capto, regressus est, properantius tamen quam ex utilitate fociorum, relictis per quos resurgeret bellum. Sed Tiberius pro confecto interpretatus, id quoque Blæso tribuit, ut Imperator à legionibus salutaretur: prisco erga duces honore, qui bene gesta Rep. gaudio & impetu victoris exercitus conclamabantur. Erantque plures simul Imperatores, nec super

ceterorum æqualitatem. Concessit quibusdam & Augustus id vocabulum, ac tunc Tiberius Blæso.

CAP. LXXV. Postremum obiere (z) eo anno viri illustres, Asinius Saloninus, M. Agrippa & Pollione Asinio avis, fratre Druso insignis, Cæsarique progener destinatus. Et Capito Atejus, de quo memoravi, principem in civitate locum studiis civilibus adsecutus, sed avo centurione Sullano, patre prætorio, Consulatum ei adceleraverat Augustus, ut Labeonem Antistium iisdem artibus præcellentem dignatione ejus magistratus anteiret. Namque illa ætas duo pacis decora simul tulit. Sed Labeo incorrupta libertate, & ob id fama celebratior: Capitonis obsequium dominantibus magis probabatur. Illi, quod præturam intra stetit, commendatio ex injuria; huic, quod consulatum adeptus est, odium ex invidia oriebatur.

Capitonis Ateji mors & elogium.

Cum Labeone confertur.

CAP. LXXVI. Et Junia sexagesimo quarto post Philipensem aciem anno supremum diem explevit, Catone avunculo genita, C. Cassii uxor, M. Bruti soror. Testamentum ejus multo apud vulgum rumore fuit: quia in magnis opibus, cum ferme cunctos proceres cum honore nominasset, Cæsarem omisit. Quod civiliter acceptum: neque prohibuit quo minus laudatione pro rostris, ceterisque sollennibus funus cohonestaretur. Vingt clarissimarum familiarum imagines antelatae sunt, Manlii, Quinctii, aliaque ejusdem nobilitatis nomina: sed præfulgebant Cassius atque Brutus, eo ipso, quod effigies eorum non visabantur.

Junia mors.

(y) al. tripartitum. (z) al. Blæso, postremum. Obiere &c.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI ANNALIUM LIBER IV.

BREVIARIUM LIBRI IV.

ALii Sejani præfecti prætorii ingenium & mores. Is ad dominationem adspirat, & ut perveniat, Drusum Tib. Filium à medio tollit, adjuvante uxore Livia, quam stupro prius polluebat. Eidem fini castra Prætoria Romæ jubet extrui, & militem in unum locum conduci. Ab hoc tempore lapsæ imperii res. Ideoque qui status tunc rerum, quis numerus, quæ loca cohortium & legionum, Tacitus opportune exsequitur. At Druso jam mortuo, Senatui Princeps ingreditur, eum maestum erigit. Germanici duos filios inducit, eosque ut imperii heredes Patribus commendat. Sejanus quo destinata perficeret, Agrippinam callide calumniatur, & semina futuri odii in ipsam liberosque jacit. Tiberius legationes & accusationes aliquot Civitatum & Provinciarum audit. Histriones sive Pantomimos immodestius agentes Italia pellit. De Flamini Diali ejusque caerimoniis temperandis nova lex lata. Sacerdotes, sollennibus votis, etiam Drusum & Neronem Dis commendaverant. Ægre id Tiberius tulit, & initium in eos exitii fuit. C. Silius ex amicis Germanici damnatus. Cn. Piso, C. Cassius, Plautius Silvanus, accusati aut damnati. In Africa Tacfarinatis

rinatis bello finis impositus à P. Dolabella. Ipse Tacfarinas cæsus. Semina servilis motus in Italia, sed statim oppressa. Q. Vibius Severus in Senatu à filio accusatur, & Amorgum amovetur. P. Sullus, aliique damnantur. Inter eos Crematius Cordus Historiæ scriptor, quod Brutum & Cassium laudavisset, ejusque libri combusti. Cyzicenis libertas adempta. Templi honorem ab Hispanis oblatum Tiberius spernit. Sejanus rebus ex voto adhuc fluentibus, altiora struit: & Liviam sibi uxorem à Principe petit. Hic iudeste negat, additis causis. Sed ille ut potentiam sibi augeret, magisque opportunum Tiberium haberet, perpulit eum ad secessum ab Urbe. Nec multo post persuasit. Interea Romæ legationes Græcorum auditæ, de jure Asylorum. In Hispania L. Piso Prætor à quodam agreste interficitur. In Thracia montani Thracæ dilectus abnuunt, arma sumunt. Vicit eos Poppæus Sabinus, & triumphi insignia accepit. Claudia Pulchra Romæ adulterii accusata, & damnata. Agrippinæ maritum sibi postulat, nec accipit. Undecim Asiæ civitates certant, in qua earum templum Tiberio statueretur. Smyrnæi prælati. Tandem Tiberius, non ultra dilato consilio, in Campaniam ab Urbe abiit. Ubi in spelunca quadam, repentino lapsa lapidum, periclitatur: sed à Sejano servatur, quæ res huic fidem addidit. Igitur Neronem majorem è liberis Germanici aggreditur, & variis artibus calumniisque subvertit. Amphitheatri casu Fidenis multa hominum millia debilitata, vel obruta. Romæ ingens incendium Cælum montem deurit. Princeps Capreas insulam transit, ibique se recondit. Titus Sabinus turpi fraude circumventus accusatur, damnaturque ipsis anni Kalendis. Julia neptis moritur. Frisii rebellant: quos L. Apronius Proprætor inferioris Germaniæ parum feliciter repressum iit. Cn. Domitius Agrippinam Germanici filiam uxorem accipit. Hæc sexennio fere gesta.

C. ASINIO, C. ANTISTIO COSS.

CORNELIO CETHEGO, VISELLIO VARRONE COSS.

COSSO LENTULO, ASINIO AGRIPPA COSS.

CN. LENTULO GÆTUL. C. CALVISIO COSS.

M. LICINIO CRASSO, L. CALPURNIO PIS. COSS.

AP. JUNIO SILANO, P. SILIO NERVA COSS.

CAPUT I.

U.C. 775. P.C.
N. 23.

Mutatio Tiberii in pejus.

Causa Ælii Sejanus.

Qui Apicii delictum.

Mox Tiberii consilium.

Castrorum in Urbe illic auctor.

CASINIO, C. Antistio Coss. nonus Tiberio annus erat compositi Reip. florentis domus: (nam Germanici mortem inter prospera ducebat) cum repente turbare fortuna cœpit; sævire ipse, aut sævientibus vires præbere. Initium & causa penes Ælium Sejanum, cohortibus prætoris præfectum: cujus de potentia supra memoravi. Nunc originem, mores, & quo facinore dominationem captaverit (a), expedi- am. Genitus Vulfiniis, patre Sejo Strabone equite Romano, & prima juvenia C. Cæsarem divi Augusti nepotem sectatus, non sine rumore Apicio diviti & prodigo stuprum veno dedisse (b); mox Tiberium variis artibus devinxit adeo, ut obscurum adversum alios, sibi uni incautum intectumque efficeret. Non tam sollertia, (quippe iisdem artibus victus est) quam deum ira in rem Romanam; cujus pari exitio vixit, ceciditque. Corpus illi laborum tolerans, animus audax, sui obtegens, in alios criminator, juxta adulatio & superbia. Palam compositus pudor, intus summa apiscendi libido: ejusque causa, modo largitio & luxus, sæpius industria ac vigilantia, haud minus noxiæ, quoties parando regno finguntur.

CAP. II. Vim præfecturæ modicam antea intendit, dispersas per Urbem cohortes una in castra conducendo, ut simul imperia acciperent, numeroque & robore, & visu inter se, fiducia ipsis, in ceteros metus crederetur. (c)

Prætendebat lascivire militem diductum: si quid subitum ingruat, majore auxilio pariter sub- veniri. Et severius acturos, si vallum statua- tur procul Urbis inlecebris. Ut perfecta sunt castra, inrepere paulatim militares animos, adeundo, appellando: simul centuriones ac tribunos ipse deligere. Neque senatorio am- bitu abstinerebat, clientes suos honoribus aut provinciis ornando (d), facili Tiberio, atque ita prono, ut socium laborum, non modo in sermonibus, sed apud Patres & populum ce- lebraret, colique per theatra & fora effigies ejus, interque principia legionum sineret.

CAP. III. Ceterum plena Cæsaris domus, juvenis filius, nepotes adulti, moram cupitis adferebant. Et quia vi tot simul corripere intutum, dolus intervalla scelerum poscebat. Placuit tamen occultior via, & à Druso inci- pere, in quem recenti ira ferebatur. Nam Drusus impatiens æmuli, & animo commotior, orto forte jurgio, intenderat Sejano manus, & contra (e) tendentis os verberaverat. Igitur cuncta tentanti promptissimum visum, ad uxorem ejus Liviam convertere. Quæ so- ror Germanici, formæ initio ætatis indecoræ, mox pulchritudine præcellebat. Hanc, ut a- more incensus, adulterio pellexit. Et post- quam primi flagitii potitus est, neque femina amissa pudicitia alia abnuerit: ad conjugii spem, consortium regni, & necem mariti im- pulit. Atque illa, cui avunculus Augustus, so- cer Tiberius, ex Druso liberi, seque ac ma- jores & posteros municipali adultero fœdabat; ut pro honestis & præsentibus, flagitiosa & in-

Viam ad Im- perium struit.

Igitur Drusum amoliri cona- tur.

Idque per Li- viam uxorem, stupro cogi- tam.

(a) al. raptum ierit. (b) al. venum dedisse. (c) al. dederetur. al. cresceret. al. crea- retur. (d) al. ornandi. (e) al. & his contra &c.

certa exspectaret. Sumitur in conscientiam Eudemus amicus ac medicus Liviae, specie artis frequens secretis. Pellit domo Sejanus uxorem Apicatam, ex qua tres liberos genuerat, ne pellici suspectaretur. Sed magnitudo facinoris metum, prolationes, diversa interdum consilia adferebat.

Eudemus ad-
ministr.

Drusus minor
in viros lectus.

CAP. IV. Interim anni principio, Drusus ex Germanici liberis togam virilem sumpsit. Quæque fratri ejus Neroni decreverat Senatus, repetita. Addidit orationem Cæsar, multa cum laude filii sui, *quod patria benevolentia in fratris liberos foret*. Nam Drusus (quamquam arduum sit, eodem loci potentiam & concordiam esse) æquus adolescentibus, aut certe non adversus habebatur. Exin vetus & sæpe simulatum proficiscendi in provincias consilium refertur. *Multitudinem veteranorum prætexebat Imperator, & delectibus supplendos exercitus. Nam voluntarium militem deesse. Ac si suppeditet, non eadem virtute ac modestia agere: quia plerumque inopes ac vagi sponte militiam sumant.* Percensuitque cursim numerum legionum, & quas provincias tutarentur. Quod mihi quoque exsequendum reor, quæ tum Romana copia in armis, qui focii reges, quanto sit angustius imperitarum.

Recensio le-
gionum & mi-
litum.

Quot, & ubi
classes.

Legiones Ger-
manicæ.

Hispanicæ.

Africanæ.

Syriacæ.

Pannonicæ.

Mœsicae.

Dalmaticæ.

Urbanus mi-
les.

Civilis admi-
nistratio qualis
hæcenus?

CAP. V. Italiam utroque mari duæ classes, Misenum apud & Ravennam, proximumque Galliae littus rostratæ naves præsidebant, quas Actiaca victoria captas Augustus in opidum Forojulienſe miserat, valido cum remige. Sed præcipuum robur Rhenum juxta, commune in Germanos Gallosque subsidium, octo legiones erant. Hispaniæ recens perdomitæ, tribus habebantur. Mauros Juba rex acceperat, donum Populi Romani. Cetera Africæ, per duas legiones, parique numero Ægyptus. Dehinc initio ab Suria usque ad flumen Euphraten, quantum ingenti terrarum sinu ambitur, quatuor legionibus coercita (f); accolis Hybero, Albanoque, & aliis regibus, qui magnitudine nostra protegentur adversum externa imperia. Et Thraciam, Rhœmetalces ac liberi Coryis: ripamque Danubii, legionum duæ in Pannonia, duæ in Mœsia atinebant. Totidem apud Dalmatiam locatis, quæ positu regionis à tergo illis, ac si repentinum auxilium Italia posceret, haud procul accirentur. Quamquam infideret Urbem proprius miles, tres urbanæ, novem prætoriarum cohortes, Etruria ferme Umbriaque delectæ, aut vetere Latio, & colonis (g) antiquitus Romanis. At apud idonea provinciarum focia triremes, alæque, & auxilia cohortium. Neque multo secus in iis virium: sed persequi incertum fuit (h); cum ex usu temporis huc illuc mearent, gliscerent numero; & aliquando minuerentur.

CAP. VI. Congruens crediderim recensere ceteras quoque Reip. partes, quibus modis ad eam diem habitæ sint: quando Tiberio mutati in deterius principatus initium ille annus attulit. Jam primum publica negotia, & privatorum maxima, apud Patres tractabantur. Dabaturque primoribus differere: & in adulationem lapsos, cohibebat ipse, mandabat.

que honores, nobilitatem majorum, claritudinem militiae, inlustres domi artes spectando: ut satis constaret, non alios potiores fuisse. Sua Consulibus, sua prætoribus species. Minorum quoque magistratuum exercita potestas: legesque, si majestatis quæstio eximeretur, bono in usu. At frumenta, & pecuniæ vectigales, cetera publicorum fructuum, societatibus equitum Romanorum agitabantur. Res suas Cæsar spectatissimo cuique, quibusdam ignotis ex fama mandabat; semelque adsumpti tenebantur, prorsus sine modo, cum plerique iisdem negotiis infenescerent. Plebes acri quidem annona fatigabatur: sed nulla in eo culpa ex principe. Quin infœcunditati terrarum, aut asperis maris obviam iit, quantum impendio, diligentiaque poterat. Et ne provinciæ novis oneribus turbarentur, utque vetera sine avaritia aut crudelitate magistratuum tolerarent, providebat. Corporum verbera, ademptiones bonorum aberant.

CAP. VII. Rari per Italiam Cæsaris agri; modesta servitia; intra paucos libertos domus; ac si quando cum privatis disceptaret, forum & jus. Quæ cuncta, non quidem comi via, sed horridus ac plerumque formidatus retinebat tamen, donec morte Drusi verterentur. Nam dum superfuit, mansere: quia Sejanus incipiente adhuc potentia, bonis consiliis notescere volebat, & ultor metuebatur, non occultus odii, & crebro querens, *incolumi filio adiutorem imperii alium vocari. Et quantum superesse ut collega dicatur? Primas dominandi spes in arduo; ubi sis ingressus, adesse studia & ministros.* Exstructa jam sponte præfecti castra, datos in manum milites: cerni effigiem ejus, in monumentis Cn. Pompeji: communes illi cum familia Drusorum fore nepotes. Precandam post hæc Modestiam, ut contentus esset. Nequeraro, neque apud paucos talia jaciebat; & secreta quoque ejus, corrupta uxore, prodebantur.

Drusi de Sejan-
no querela.

Quas uxor ex-
tulit.

CAP. VIII. Igitur Sejanus maturandum ratus, deligit venenum, quo paullatim inrepente, fortuitus morbus adsimularetur. Id Druso datum per Lygdum Spadonem, ut octo post annos cognitum est. Ceterum Tiberius per omnes valetudinis ejus dies, nullo metu, an ut firmitudinem animi ostentaret, etiam defuncto, necdum sepulto, curiam ingressus est. Consulesque sede vulgari per speciem mœstitiæ sedentes, honoris locique admonuit; & effusum in lacrymas Senatum, victo gemitu, simul oratione continua erexit. *Non quidem sibi ignarum, posse argui, quod tam recenti dolore subierit oculos Senatus: vix propinquorum adloquia tolerari: vix diem adspici à plerisque lugentium. Neque illos imbecillitatis damnandos; se tamen fortiora solatia è complexu Reip. petivisse.* Miseratusque Augustæ extremam senectam, rudem adhuc nepotum, & vergentem ætatem suam ut Germanici liberi, unica præsentium malorum levamenta, inducerentur, petivit. Egressi Consules, firmatos adloquio adolescentulos, deductosque ante Cæsarem statuunt. Quibus adprehenſis, *Patres Conscripti, Hos, inquit, orbatos parente, tradidi patruo ipsorum, precatus-*

Igitur veneno
tollitur.

Firmitudo Ti-
berii in eo ca-
su.

Germanici li-
beri in curiam
acciti.

Commendati
Patribus.

A a

que

(f) al. coercitum. (g) al. coloniis. (h) al. fuerin

que sum, quamquam esset illi propria suboles, ne secus quam suum sanguinem foveret ac tolleretur, si-bique & posteris confirmaret (i). Erepto Druso, preces ad vos converto, diisque & patria coram obtestor, Augusti pronepotes clarissimis majoribus genitos suscipite, regite: vestram meamque vicem explete. Hi vobis Nero & Druse parentum loco. Ita nati estis, ut bona malaque vestra ad Remp. pertineant.

Curam rerum deprecatur Tiberius. Parum serio.

Fantus Druso.

Variatum in morte ejus tradenda.

Quam nonne- mo patri pa- rum provido adscribit.

Refellit noster

CAP. IX. Magno ea fletu, & mox preca- tionibus faustis audita, ac si modum orationi posuisset; misericordia sui gloriaque animos audientium impleverat. Ad vana & tories in- rita revolutus, de reddenda Rep. utque Con- sules seu quis alius regimen susciperent, vero quoque & honesto fidem dempsit. Memoriae Drusi eadem quæ in Germanicum decernun- tur; plerisque additis, ut ferme amat poste- rior adulatio. Funus imaginum pompa maxi- me inlustre fuit, cum origo Juliae gentis Æne- as, omnesque Albanorum reges, & conditor Urbis Romulus, post Sabina nobilitas, Appius Clausus (k), ceteraque Claudiorum effigies, longo ordine spectarentur.

CAP. X. In tradenda morte Drusi, quæ plu- rimis maximeque fidis auctoribus memorata sunt, retuli. Sed non omiserim eorumdem temporum rumorem validum adeo, ut non- dum exolescat. Corrupta ad scelus Livia, Se- janum Lygdi quoque Spadonis animum stupro vinxisse: quod is Lygdis ætate atque forma carus domino, interque primores ministros erat. Deinde inter conscios, ubi locus vene- ficii, tempusque composita sunt (l); eo auda- ciæ provectum, ut verteret, & occulto in- dicio Drusum veneni in patrem arguens, mo- neret Tiberium, vitandam quæ prima ei apud filium epulanti offerretur. Ea fraude tum senem, postquam convivium inierat, exceptum pocu- lum Druso tradidisse; atque illo ignaro & ju- veniliter hauriente, auctam suspicionem, tam- quam metu & pudore, sibimet inrogaret mor- tem, quam patri struxerat.

CAP. XI. Hæc vulgo jactata, super id quod nullo auctore certo firmanur, prompte refutaveris. Quis enim mediocri prudentia, nedum Tiberius tantis rebus exercitus, inau- dito filio exitium offerret, idque sua manu, & nullo ad poenitendum regressu? Quin potius ministrum veneni excruciet, auctorem exqui- reret. Infita denique etiam in extraneos con- tatione & mora, adversum unicum, & nullus ante flagitii compertum uteretur. Sed quia Sejanus facinorum omnium repertor habeba- tur, ex nimia caritate in eum Cæsaris, & ce- terorum in utrumque odio, quamvis fabulosa & immania credebantur: atrocior semper fa- ma, erga dominantium exitus. Ordo alioqui sceleris per Apicatam Sejani proditus, tormen- tis Eudemi, ac Lygdi patefactus est. Neque quisquam scriptor tam infensus exstitit, ut Ti- berio objectaret, cum omnia alia conqui- rent, intenderentque. Mihi tradendi arguen- dique rumoris causa fuit, ut claro sub exem- plo falsas audiciones depellerem, peteremque

ab iis quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata atque incredibilia, avidè accepta, veris neque in miraculum corruptis anteha- beant.

CAP. XII. Ceterum laudante filium pro- rostris Tiberio, Senatus Populusque habitum ac voces dolentum, simulatione magis quam libens induebat, domumque Germanici revi- viscere occulti lætabantur. Quod principium favoris, & mater Agrippina spem male te- gens, perniciem adcelerare. Nam Sejanus ubi videt mortem Drusi inultam interfectori- bus, sine mœrore publico esse, ferox scele- rum, & quia prima provenerant, volutare secum, quo nam modo Germanici liberos per- verteret, quorum non dubia successio. Ne- que spargi venenum in tres poterat, egregia custodum fide, & pudicitia Agrippinae impe- netrabili. Igitur contumaciam ejus insectari, vetus Augustæ odium, recentem Liviæ con- scientiam exagitare, ut superbiam fecunditate subnixam, popularibus studiis inhiare domina- tioni, apud Cæsarem arguerent. Atque hæc callidis criminatibus (inter quos delegerat Julium Postumum, per adulterium Mutiliæ Priscæ inter intimos aviæ, & consiliis suis per- idoneum: quia Prisca in animo Augustæ vali- da) anum suapte natura potentiæ anxiam, in- sociabilem nurui efficiebat. Agrippinae quo- que proximi inliciebantur, pravis sermonibus tumidos spiritus perstimulare.

CAP. XIII. At Tiberius, nihil intermissa rerum cura, negotia pro solatiis accipiens, jus civium, preces sociorum tractabat. Factaque auctore eo Senatusconsulta, ut civitati Cibra- ticae apud Asiam, Ægirense apud Achaïam mo- tu terræ labefactis, subveniretur remissione tri- buti in triennium. Et Vibius Serenus pro- consul ulterioris Hispaniæ de vi publica damna- tus, ob atrocitatem temporum (m) in insulam Amorgum deportatur. Carius Sacerdos reus, tamquam frumento hostem Tacfarinatem ju- vissset absolvitur; ejusdemque criminis C. Gracchus. Hunc comitem exilii admodum infantem, pater Sempronius in Insulam Cer- cinam tulerat. Illic adultus inter extorres & liberalium artium nescios, mox per Africam ac Siciliam mutando fordidas merces sustenta- batur. Nec tamen effugit magnæ fortunæ pe- ricula. At ni Ætius Lamia & L. Apronius, qui Africam obtinuerant, infontem protexissent, claritudine infausti generis, & paternis adver- sis foret abstractus.

CAP. XIV. Is quoque atinus legationes Græ- carum civitatum habuit; Samius Junonis, Cois Æsculapii delubro, vetustum asyli jus ut firmare- tur, petentibus. Samii decreto Amphictyo- num nitebantur, quis præcipuum fuit rerum omnium judicium, qua tempestate Græci conditis per Asiam urbibus ora maris potiebantur. Ne- que dispar apud Coos antiquitas: & accedebat meritum ex loco. Nam cives Romanos tem- plo Æsculapii induxerant, cum jussu regis Mi- thradatis apud cunctas Asiæ insulas & urbes tru- cidarentur. Variis dehinc & sæpius inritis præto-

Favor omnium in liberos Germanici.

Quibus infi- diatur Sejanus.

Et Agrippinae matrem primo eruiatur.

Sublevata ut- bes.

Accusati ali- quot.

Inter eos C. Gracchus.

Iterum de Asyliis actum.

Histriones eo- ercentur.

(i) al. conformaret. (k) al. Attus vel Attius Clausus. al. Atta Clausus. (l) al. ubi locus ve- neficii, tempus, composita sint. (m) al. ob atrocitatem morum.

prætorum questibus, postremo Cæsar de immodestia histriionum retulit. *Multa ab iis in publicum seditiose, fæda per domos tentari. Oscum quondam ludicrum levissimæ apud vulgum oblectationis, eo flagitiorum & virium venisse, ut auctoritate Patrum coercendum sit.* Pulsi tum histriiones Italia.

CAP. XV. Idem annus alio quoque luctu Cæsarem adficit, alterum ex geminis Drusi liberis extinguendo: neque minus morte amici. Is fuit Lucillius Longus, omnium illi tristium lætorumque socius; unusque è Senatoribus Rhodii secessus comes. Ita quamquam novo homini, censorium funus, effigiem apud forum Augusti, publica pecunia Patres decrevere: apud quos etiam tum cuncta tractabantur. Adeo ut procurator Asiæ Lucillius Capito, accusante provincia causam dixerit, magna cum adseveratione principis, non se jus nisi in servitia & pecunias familiares dedisse. Quod si vim prætoris usurpasset, manibusque militum usus foret; spreta in eo mandata sua, audirent socios. Ita reus, cognito negotio, damnatur. Ob quam ultionem, & quia priore anno in C. Silanum vindicatum erat, decrevere Asiæ urbes templum Tiberio matricque ejus, ac Senatui, Et permissum statuere. Egitque Nero grates ea causa Patribus atque avo, lætas inter audientium adfectiones, qui, recenti memoria Germanici, illum adspici, illum audiri reban-
tur. Aderantque juveni modestia, ac forma, principe viro digna, notis in eum Sejani odiis ob periculum gratiora.

ribus corruptis, perinde anceps si nulla, & ubi nimia est. Nam Tiberius haud umquam domui Germanici mitis, tum vero æquari adolefcentes senectæ suæ impatienter indoluit: accitosque Pontifices percontatus est, num id precibus Agrippinæ, aut minis tribuissent. Et illi quidem quamquam abnuerent, modice perstricti, (etenim pars magna è propinquis ipsius, aut primores civitatis erant:) ceterum in Senatu, oratione monuit in posterum *ne quis mobiles adolescentium animos, præmaturis honoribus ad superbiam extolleret.* Instabat quippe Sejanus, incusabatque *diductam civitatem, ut civili bello, esse qui se partium Agrippinæ vocent: ac hi resistatur, fore pluris. Neque aliud gliscentis discordiæ remedium, quam si unus, alterve maxime prompti subverterentur.*

Indignante Principe.

Quem acuit Sejanus.

CAP. XVIII. Qua causa C. Silium & Tiberium Sabinum, adgreditur. Amicitia Germanici perniciofa utrique. Silio, & quod ingentis exercitus septem per annos moderator, partisque apud Germaniam triumphalibus Sacroviriani belli victor, quanto majore mole procideret, plus formidinis in alios dispergebatur (p). Credebant plerique auctam offensionem ipsius intemperantia, immodice jactantis, *suum militem in obsequio duravisse, cum alii ad seditiones prolaberentur: neque mansurum Tiberio imperium, si iis quoque legionibus cupido novandi fuisset.* Destruï per hæc fortunam suam Cæsar, imparemque tanto merito (q) rebatur. *Nam beneficia eo usque læta sunt, dum videntur exsolvi posse: ubi multum antevenere, pro gratia odium redditur.*

Amici Germanici petuntur.

CAP. XIX. Erat uxor Silio Sofia Galla caritate Agrippinæ invisa principi. Hos corripit, dilato ad tempus Sabino, placitum: immisusque Varro Consul, qui paternas inimicitias obtendens, odiis Sejani per dedecus suum gratificabatur. Precante reo brevem moram, dum accusator consulatu abiret, adversatus est Cæsar: *solutum quippe magistratibus diem privatis dicere, nec infringendum Consulis jus, cuius vigiliis niteretur, ne quod Resp. detrimentum caperet.* Proprium id Tiberio fuit, scelera nuper reperta priscis verbis obtegere. Igitur multa adseveratione, quasi aut legibus cum Silio ageretur, aut Varro Consul, aut illud Resp. esset, coguntur Patres: silente reo, vel si defensionem cœptaret, non occultante cuius ira premeretur. Conscientia belli, Sacrovir diu dissimulatus, victoria per avaritiam fœdata, & uxor Sofia arguebantur. Nec dubie repetundarum criminibus hærebant. Sed cuncta quæstione majestatis exercita; & Silius imminentem damnationem voluntario fine præverrit.

Silius primo.

Quem Consul Varro accusat.

CAP. XX. Sævitur tamen in bona, non ut stipendiariis pecuniæ redderentur, quorum nemo repetebat: sed liberalitas Augusti avulsa (r), computatis singillatim quæ fisco petebantur. Ea prima Tiberio erga pecuniam alienam diligentia fuit. Sofia in exilium pellitur Afirii Galli sententia, qui *partem bonorum pu-*

Uxor ejus publica.

A a 2

blican-

(n) al. flaminia. (o) Sunt nobis: quinquaginta millia Philippicorum. (p) al. dispergarur. (q) al. imparemque se tanto merito. (r) al. convulsa.

Lucillius Longi mors, & publicum funus.

Lucillius Capito damnatur.

Tiberio templum in Asia.

Flaminis allectio.

De uxore ejus aliquid novatum.

Honor vestalibus additus.

U. C. 776. p. C. N. 24.

Votis publicis inserti Nero & Drusus.

Lepidi egregia laudatio.

blicandam, pars ut liberis relinqueretur, censerat. Contra M. (s) Lepidus quartam accusatoribus secundum necessitudinem legis, cetera liberis concessit. Hunc ego Lepidum, temporibus illis, gravem & sapientem virum fuisse comperio. Nam pleraque ab saevis adulationibus aliorum, in melius flexit (t): neque tamen temperamenti egebat, cum aequabili auctoritate & gratia apud Tiberium vigeret. Unde dubitare cogor, fato & sorte nascendi, ut cetera, ita principum inclinatio in hos, offensio in illos: an sit aliquid in nostris consiliis, liceatque inter abruptam contumaciam, & deforme obsequium, pergere iter ambitione ac periculis vacuum. At Messallinus Cotta, haud minus claris majoribus, sed animo diversus, censuit cavendum Senatusconsulto, ut quamquam insontes magistratus, & culpae alienae nescii, provincialibus uxorum criminibus, perinde quam suis plecterentur.

Piso accusatur.

CAP. XXI. Actum dehinc de Calpurnio Pisone, nobili ac feroci viro. Is namque, ut retuli, cessurum se Urbe ob factiones accusatorum in Senatu clamitaverat: & sprete potentia Augustae, trahere in jus Urgulianiam, domoque principis excire ausus erat. Quae in praesens Tiberius civiliter habuit. Sed in animo revolvente iras, etiam si impetus offensionis languerat, memoria valebat: Pisonemque gravius (u) secreti sermonis inculcavit adversum maiestatem habiti, adjecitque in domo ejus venenum esse, eumque gladio accinctum introire curiam. Quod ut atrocius vero tramissum. Ceterorum quae multa cumulabantur, receptus est reus, neque peractus ob mortem opportunam. Relatum & de Cassio Severo exsule, qui fordidæ originis, maleficæ vitæ, sed orandi validus per immodicas inimicitias, ut judicio jurati Senatus Cretam amoveretur, effecerat: atque illic eadem actitando, recentia veteraque odia advertit: bonisque exutus, interdicto igni atque aqua, saxo Seriphio consecruit.

Ante damnationem moritur.

Cassio Severo poena exangitur.

CAP. XXII. Per idem tempus Plautius Silvanus prætor, incertis causis Aproniam conjugem in præceps jecit; tractusque ad Cæsarem ab L. Apronio focero, turbata mente respondit, tamquam ipse somno gravis atque eo ignarus, & uxor sponte mortem sumpsisset. Non contantanter Tiberius pergit in domum, visit cubiculum; in quo reluctantis & impulsæ vestigia cernebantur. Refert ad Senatum, datisque iudicibus Urgulania Silvani avia pugionem nepoti misit. Quod perinde creditum, quasi principis monitu, ob amicitiam Augustæ cum Urgulania. Reus frustra tentato ferro, venas præbuit exsolvendas. Mox Numantina, prior uxor ejus, accusata iniecisse carminibus & veneficiis vecordiam marito, insons judicatur.

Apronia à marito præcipitata.

Isque ad mortem actus.

CAP. XXIII. Is demum annus populum Romanum longo adversum Numidam Tacfarinatem bello absolvit. Nam priores duces sibi (x) impetrando triumphaliū insigni sufficere res suas crediderant, hostem omittebant. Jamque tres laureatæ in Urbe statuae, & adhuc

Bellum ultimum cum Tacfarinate.

raptabat (y) Africam Tacfarinas, auctus Maurorum auxiliis, qui Ptolemæo Jubæ filio juvena incurioso, libertos regios, & servilia imperia bello mutaverant. Erat illi prædarum receptor ac socius postulandi, rex Garamantum: non ut cum exercitu incederet: sed missis levibus copiis, quæ ex longinquo in majus audiebantur: ipsaque è provincia, ut quis fortunæ inops, moribus turbidus, promptius ruebant, quia Cæsar post res à Blæso gestas, quasi nullis jam in Africa hostibus, reportari Nonnam legionem jusserat. Nec proconsul ejus anni P. Dolabella retinere ausus erat, jussu principis magis, quam incerta belli metuens.

CAP. XXIV. Igitur Tacfarinas, disperso rumore, rem Romanam aliis quoque ab nationibus lacerari, eoque paullatim Africa decedere, ac posse reliquos circumveniri, si cuncti, quibus libertas servitio potior, incubuissent: auget vires, positisque castris Thubuscum opidum circumfidet. At Dolabella contracto quod erat militum, terrore nominis Romani, & quia Numidæ peditum aciem ferre nequeunt, primo sui incessu solvit obsidium, locorumque opportuna permunivit: simul principes Musulamorum defectionem cœptantes securi percutit. Dein quia pluribus adversum Tacfarinatem expeditionibus cognitum, non gravi nec uno incurfu confectandum hostem vagum: excito cum popularibus rege Ptolemæo, quatuor agmina parat, quæ legatis ac tribunis data: & prædatorias manus delecti Maurorum duxere. Ipse consultor aderat omnibus.

Dolabella comprimere.

Denique divisis copiis opprimere.

CAP. XXV. Nec multo post adfertur, Numidas apud castellum femirutum, ab ipsis quondam incensum, cui nomen Auzea, positus mapalibus confedisse: fisos loco, quia vastis circum saltibus claudabatur. Tum expeditæ cohortes alæque, quam in partem ducerentur ignaræ, cito agmine rapiuntur. Simulque cœptus dies, & concentu tubarum, ac truci clamore aderant semisomnios in barbaros: præpeditis Numidarum equis, aut diversos pastus pererrantibus. Ab Romanis confertus pedes, dispositæ turmæ, cuncta prælio provisa: hostibus contra omnium nesciis, non arma, non ordo, non consilium, sed pecorum modo, trahi, occidi, capi. Infensus miles memoria laborum, & adversum eludentes optatæ toties pugnae, se quisque ultione & sanguine explebant. Differtur per manipulos, Tacfarinatem omnes notum tot præliis confectentur: non nisi duce interfecto, requiem belli fore. At ille delectis (z) circum stipatoribus, vinctoque jam filio, & effusis (a) undique Romanis, ruendo in tela captivitatem haud inulta morte effugit. Isque finis armis impositus.

Ipsa Tacfarinate caeso.

Dolabella triumphalia non impetrat.

CAP. XXVI. Dolabellæ petenti abnuat triumphalia Tiberius, Sejano tribuens, ne Blæsi avunculi ejus laus obsolesceret. Sed neque Blæsus ideo inlustrior, & huic negatus honor gloriam intendit. Quippe minore exercitu, insignis captivos, cædem ducis, bellicque confecti famam deportarat. Sequebantur & Garaman-

(s) al. Manius. (t) al. deflexit. (u) al. Pisonem Q. Granius. (x) al. ubi. (y) al. reptabat. (z) al. deleris. al. disjectis. (a) al. offusis.

Ptolemæo regi
dona, riu
piscis.

ramantum legati, raro in Urbe visi, quos Tacfarinate cæso, perculsa gens, & culpæ ne- scia, ad satisfaciendum Populo Rom. miserat. Cognitis dehinc Ptolemæi per id bellum stu- diis, repetitus ex vetusto mos, missusque è Senatoribus, qui Scipionem eburnum, togam pictam, antiqua Patrum munera daret, regem- que & socium atque amicum appellaret.

Bellum servile
nascitur.

CAP. XXVII. Eadem æstate, mora per Italiam servilis belli semina fors oppressit. Au- ctor tumultus T. Curtius, quondam præto- riæ cohortis miles. Primo cœtibus clandesti- nis, apud Brundisium, & circumjecta opida; mox positis propalam libellis, ad libertatem vocabat agrestia per longinquos saltus & ferocia servitia: cum velut munere Deum, tres bire- mes adpulere ad usus commeantium illo mari. Et erat iisdem regionibus Curtius Lupus quæ- stor, cui provincia vetere ex more Cales eve- nerat. Is disposita claffiariorum copia, cœ- prantem tum (b) maxime conjurationem disje- cit. Missusque à Cæsare propere Stajus tri- bunus cum valida manu, ducem ipsum & pro- ximos audaciæ in Urbem traxit; jam trepidam, ob multitudinem familiarum, quæ gliscebant immensum, minore in dies plebe ingenua.

Sed in herba
opprimuntur.

Q. Serenus à
filio accusatus.

CAP. XXVIII. Iisdem Consulibus mise- riarum ac sævitiae exemplum atrox, reus pa- ter, accusator filius, nomen viri Q. Vibius Serenus (c), in Senatum inducti sunt, ab ex- filio (d) retractus, illuvieque ac squalore obsi- tus, & tum catena vinctus perorante filio. Preparatur adolescens (e) multis munditiis, alacri vultu. *Structus principi insidias, missos- que (f) in Galliam concitatores belli*, index idem & testis dicebat; adnectebatque, *Cæcilium Cor- nutum prætorium ministravisse pecuniam*. Qui tædia curarum, & quia periculum pro exitio habebatur, mortem in se festinavit. At con- tra reus nihil infracto animo, obversus in fi- lium, quater vincula, *vocare ultores deos, ut sibi quidem redderent exsilium, ubi procul tali more ageret, filium autem quandoque supplicia sequerentur. Adseverabatque innocentem Cornu- tum & falsa exterritum. Idque facile intellectu, si proderentur alii. Non enim se cædem princi- pis & res novas uno socio cogitasse.*

Odium Tibe-
rii in eum &
causa.

CAP. XXIX. Tum accusator Gn. Lentu- lum, & Sejum Tiberonem, nominat: magno pudore Cæsaris, cum primores civitatis, inti- mi ipsius amici, Lentulus senectutis extremæ, Tubero defecto corpore, tumultus hostilis, & turbandæ Reip. arcesserentur. Sed hi qui- dem statim exempti. In patrem ex servis quæ- situm: & quæstio adversa accusatori fuit. Qui scelere vecors, simul vulgi rumore territus, robur & saxum, aut parricidarum pœnas mini- tantium, cessit Urbe. Ac retractus Ravenna, exsequi accusationem adigitur; non occultante Tiberio vetus odium, adversus exfulem Sere- num. Nam post damnatum Libonem, missis ad Cæsarem litteris exprobraverat, suum tan- tum studium sine fructu fuisse. Addideratque

quædam contumacius, quam tutum apud au- res superbas & offensionem proniores. Ea Cæ- sar octo post annos retulit, medium tempus varie arguens; etiam si tormenta, pervicacia servorum, contra evenissent.

CAP. XXX. Dictis dein sententiis, ut Se- renus more majorum puniretur, quo molliret invidiam, intercessit Gallus Asinius (g). Gy- ro aut Donusa claudendum censere (h). Id quoque aspernatus est, egenam aquæ utram- que insulam referens, dandosque vitæ usus, cui vita concederetur. Ita Serenus Amor- gum reportatur. Et quia Cornutus sua ma- nu ceciderat, actum de præmiis accusato- rum abolendis, si quis majestatis postulator ante perfectum judicium se ipse vita priva- visset. Ibaturne in eam sententiam, ni du- rius contraque morem suum palam pro accu- satoribus Cæsar, *Inventas leges, Remp. in præci- piti conquestus esset. Subverterent potius jura, quam custodes eorum amoverent.* Sic delatores, genus hominum publico exitio repertum, & pœnis quidem numquam satis coërcitum, per præmia eliciebantur.

Damnatus &
deportatur.

Præmia accu-
satorum à Cæ-
sare firmantur.

CAP. XXXI. His tam assiduis tamque mœ- stis, modica lætitia interjicitur, quod C. Co- minium equitem Romanum probrosi in se car- minis convictum, Cæsar precibus fratris, qui Senator erat, concessit. Quo magis mirum habebatur, gnarum meliorum, & quæ fama clementiam sequeretur, tristiora malle. Ne- que enim socordia peccabat; nec occultum est, quando ex veritate, quando adumbrata lætitia, facta imperatorum celebrentur. Quin ipse compositus alias, & velut eluctantium verbo- rum, solutius promptiusque eloquebatur, quo- ties subveniret. At P. Suilius, quæstorem quondam Germanici, cum Italia arceretur, convictus pecuniam ob rem judicatam (i) ce- pisse, *amovendum in insulam* censuit; tanta con- tentione animi, ut & jurando obstringeret è *Rep. id esse.* Quod aspere acceptum ad præ- sens, mox in laudem vertit, regresso Suilio: quem vidit sequens ætas præpotentem, vena- lem, & Claudii principis amicitia diu prospe- re, numquam bene usum. Eadem pœna in Catum Firmium Senatorem statuitur, tamquam falsis majestatis criminibus fororum petivisset. Catus, ut retuli, Libonem inlexerat insidiis, deinde indicio perculerat. Ejus operæ me- mor Tiberius, sed alia prætendens, exsilium deprecatus est: quo minus Senatu pelleretur, non obstitit.

C. Cominio
ignotum, ob
fratrem.

P. Suilius de-
portatur.

CAP. XXXII. Pleraque eorum quæ retu- li, quæque referam, parva forsitan & levia me- moratu videri non nescius sum. Sed nemo Annales nostros cum scriptura eorum contem- derit, qui veteres Populi Romani res compo- suere. Ingentia illi bella, expugnationes ur- bium, fufos captosque reges; aut, si quando ad interna præverterent, discordias Consulium adversum tribunos, agrarias frumentariasque leges plebis & optimatum certamina, libero egressu memorabant. Nobis in arto, & in-

De descriptione
istius judicium.

A a 3

glorius

(b) al. cum. (c) al. nomen utrique Vibius Serenus. (d) al. inducti. Senex ab exfilio &c.
(e) al. perorante filio, pater. Paratur adolescens. al. Preparatur adolescens. (f) al.
missos in Galliam. (g) al. intercessit Gallus Asinius. (h) al. cenferet. (i) al. judicandam.

Et quis ejus
natus.

glorius labor. Immota quippe aut modice la-
cessita pax, mœstæ Urbis res, & princeps pro-
ferendi imperii incuriosus erat. Non tamen
fine usu fuerit, introspicere illa primo aspectu
levia; ex quis magnarum sæpe rerum motus (k)
oriuntur.

CAP. XXXIII. Nam cunctas nationes &
urbes, populus, aut primores, aut singuli re-
gunt. Delecta ex his & constituta Reip. for-
ma, laudari facilius, quam evenire, vel si e-
venit, haud diuturna esse potest. Igitur ut o-
lim plebe valida, vel cum Patres pollerent,
noscenda vulgi natura, & quibus modis tem-
peranter haberetur; Senatusque & optimatum
ingenia qui maxime perdidicerant, callidi tem-
porum & sapientes credebantur: sic converso
statu, neque alia rerum (l) quam si unus im-
peritet, hæc conquiri tradique in rem fuerit.
Quia pauci prudentia, honesta ab deterioribus,
utilia ab noxiis discernunt: plures, aliorum
eventis docentur. Ceterum ut profutura, ita
minimum oblectationis adferunt. Nam situs
gentium, varietates præliorum, clari ducum
exitus, retinent ac redintegrant legentium ani-
mum: nos sæva jussa, continuas accusationes,
fallaces amicitias, perniciem innocentium, &
easdem exitu (m) causas jungimus; obvia
rerum similitudine, & satietate. Tum quod
antiquis scriptoribus rarus obrectator, neque
refert cujusquam, Punicas Romanasve acies
lætius extuleris: at multorum qui Tiberio re-
gente pœnam vel infamiam subiere, posterius
manent. Utque familiæ ipsæ jam extinctæ
sint; reperies qui ob similitudinem morum,
aliena malefacta sibi objectari putent. Etiam
gloria ac virtus infensos habet, ut animus ex
propinquo (n) diversa arguens. Sed ad in-
cœpta redeo.

U. C. 777. p.
C. N. 26.
Cremutius po-
stulatur novo
& futuri cri-
mine.

Libera & pul-
chra ejus de-
fensio.

CAP. XXXIV. Cornelio Cossio, Asinio
Agrippa Coss. Cremutius Cordus postulat,ur,
novo ac tunc primum audito crimine, quod
editis annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Cas-
sium Romanorum ultimum dixisset. Accusabant
Satrius Secundus, & Pinarius Natta, Sejani
clientes. Id perniciosum reo, & Cæsar truci
vultu defensionem accipiens: quam Cremu-
tius, reliquendæ vitæ certus, in hunc mo-
dum exorsus est: *Verba mea, P. C. arguuntur:
adeo factorum innocens sum. Sed neque hæc in
principem, aut Principis parentem, quos lex ma-
jestatis amplectitur: Brutum & Cassium lauda-
visse dicor. Quorum res gestas cum plurimi com-
posuerint, nemo sine honore memoravit. Titus
Lavius, eloquentiæ ac fidei præclarus in primis,
Gn. Pompejum tantis laudibus tulit, ut Pompe-
janum eum Augustus appellaret. Neque id ami-
citiae eorum offecit. Scipionem, Afranium, hunc
ipsum Cassium, hunc Brutum, nusquam latrones
& parricidas, quæ nunc vocabula imponuntur,
sæpe ut insignis viros nominat. Asinii Pollionis
scripta, egregiam eorundem memoriam tradunt.
Messalla Corvinus, imperatorem suum Cassium
prædicabat: & uterque opibusque atque honori-
bus pervigere. Marci Ciceronis libro, quo Ca-
tonem celo æquavit, quid aliud dictator Cæsar,*

quam rescripta oratione, velut apud judices re-
spondit? Antonii epistolæ, Bruti conciones, fal-
sa quidem in Augustum probra, sed multa cum
acerbitate habent. Carmina Bibaculi & Catulli,
referta contumeliis Cæsarum leguntur. Sed ipse
divus Julius, ipse divus Augustus, & tulere ista,
& reliquere; haud facile dixerim, moderatione
magis, an sapientia. Namque sprete exolescunt:
si irascere, adgnita videntur.

CAP. XXXV. Non attingo Græcos, quorum
non modo libertas, etiam libido impunitas: aut si
quis advertit, dictis dicta ultus est. Sed maxime
solutum, & sine obrectatore fuit, prodere de iis
quos mors odio aut gratiæ exemisset. Num cum
armatis Cassio & Bruto, ac Philippenses campos
obtinens, belli civilis causa populum per con-
ciones incendio? an illi (o) quidem septuagesimum
ante annum perempti, quomodo imaginibus suis
noscuntur, quas nec victor quidem abolevit, sic
partem memoriæ apud scriptores retinent? suum
cuique decus posteritas rependit. Nec deerunt, si
damnatio ingruit, qui non modo Cassii & Bru-
ti, sed etiam mei meminerint. Egressus dein
Senatu, vitam abstinentia finivit. Libros per
ædiles cremandos censuere Patres, sed man-
ferunt occultati, & editi (p). Quo magis fo-
cordiam eorum inridere libet, qui præsentis
potentia, credunt exstingui posse etiam sequen-
tis ævi memoriam. Nam contra, punitis in-
geniis gliscit auctoritas. Neque aliud externi
reges, aut qui eadem sævitia usi sunt, nisi de-
decus sibi, atque illis gloriam peperere.

Vita fortiter
abiit.
Libri ejus oc-
cultati & editi.

CAP. XXXVI. Ceterum postulandis reis, variis accusan-
tur.
tam continuus annus fuit, ut feriarum Latina-
rum diebus, Præfectum Urbis Drusum, auspi-
candi gratia tribunal ingressum adierit Calpur-
nius Salvanus in Sex. Marium. Quod à Cæ-
sare palam increpitum, causa exsilii Salviano
fuit. Objecta publice Cyzicenis incuria carim-
oniarum divi Augusti, additis violentiæ cri-
minibus adversum cives Romanos. Et amise-
re libertatem, quam bello Mithradatis merue-
rant circumfessi, nec minus sua constantia, quam
præsidio Luculli pulso rege. At Fontejus Ca-
pito, qui proconsul Asiam curaverat, absolvi-
tur; comperto ficta in eum crimina, per Vi-
bium Serenum. Neque tamen id Sereno no-
xæ fuit, quem odium publicum tutiorem fa-
ciebat. Nam ut quis districtior accusator, vel-
ut sacrosanctus erat: leves, ignobiles, pœnis
adficiebantur.

CAP. XXXVII. Per idem tempus Hispa-
nia ulterior, missis ad Senatum legatis oravit,
ut exemplo Asiæ delubrum Tiberio matrique ejus
exstrueret: qua occasione Cæsar, validus alio-
qui spernendis honoribus, & respondendum
ratus iis quorum rumore arguebatur in ambi-
tionem flexisse, hujuscemodi orationem cœ-
pit. Scio, P. C. constantiam meam à plerisque
desideratam, quod Asiæ civitatibus nuper idem
istud petentibus, non sum adversatus. Ergo &
prioris silentii defensionem; & quid in futurum
statuerim, simul aperiā. Cum divus Augustus,
sibi atque Urbi Romæ templum apud Pergamum
fisti non prohibuisset; qui omnia facta dictaque ejus
vice

Hispani tem-
plum Tiberio
structum vo-
lunt.

Ejus sententia
de hoc hono-
rum genere.

(k) al. monitus. (l) al. neque alia re Rom. (m) al. exitii. (n) al. ut nimis ex propinquo.
(o) al. at illi. (p) al. abditi.

vice legis observem, placitum jam exemplum promptius secutus sum, quia cultui meo veneratio Senatus adjugebatur. Ceterum ut semel recepisse, veniam habuerit; ita per omnes provincias effigie numinum sacrari, ambitiosum, superbum. Et vasesit Augusti honor, si promiscuis adulationibus vulgatur.

Verba praclata & non pro Tiberio.
CAP. XXXVIII. Ego me, P. C. mortalem esse, & hominum officia fungi, satisque habere, si locum principem impleam, & vos testor & meminisse posteros volo. Qui satis superque memoriae tribuent, ut majoribus meis dignum, rerum vestrarum providum, constantem in periculis offensionum pro utilitate publica non pavidum, credant. Haec mihi in animis vestris templa, haec pulcherrimae effigies, & mansurae. Nam quae saxo struuntur, si iudicium posterorum in odium vertit, pro sepulcris spernuntur. Proinde socios, cives, & deos & deas ipsas, precor (q): hos, ut mihi ad finem usque vitae, quietam & intelligentem humani diviniq; juris mentem dunt; illos, ut quandocumque concessero, cum laude & bonis recordationibus, facta atque famam nominis mei prosequantur. Perstititque posthac, secretis etiam sermonibus aspernari talem sui cultum. Quod alii modestiam; multi quia diffideret; quidam ut degeneris animi interpretabantur. Oportunos quippe mortalium, altissima cupere. Sic Herculem & Liberum apud Graecos, Quirinum apud nos, deum numero additos. Melius Augustum, qui speraverit. Cetera principibus statim adesse: unum insatiabiliter parandum, prosperam sui memoriam. Nam contemptu famae, contemni virtutes.

Sejanus nuptias Liviae petiit.
Idque scripto.
CAP. XXXIX. At Sejanus nimia fortuna focors (r) & muliebri insuper cupidine incensus, promissum matrimonium flagitante Livia, componit ad Caesarem codicillos. Moris quippe tum erat, quamquam praesentem, scripto adire. Ejus talis forma fuit. Benevolentia patris Augusti, & mox plurimis Tiberii iudiciis, ita consuevisse, ut spes vota que sua non prius ad deos, quam ad principem aures conferret. Neque fulgorem honorum unquam precatum excubias ac labores, at unum e militibus, pro incolunitate imperatoris malle. Attamen quod pulcherrimum, adeptum, ut conjunctione Caesaris dignus crederetur. Hinc initium spei. Et quoniam audierit Augustum, in conlocanda filia, nonnihil etiam de equitibus Romanis consultavisse: ita si maritus Liviae quaereretur, haberet in animo amicum, sola necessitudinis gloria usurum. Non enim exuere imposita munia: satis aestimare, firmari domum adversum iniquas Agrippinae offensiones. Idque liberorum causa. Nam sibi multum superque vitae fore, quod tali cum principe explevisset.

Oblique negat Tiberius.
CAP. XL. Ad ea Tiberius, laudata pietate Sejanus, suisque in eum beneficiis modice percursis, cum tempus tamquam ad integram consultationem perivisset, adjunxit: Ceteris mortalibus in eo stare consilia, quid sibi conducere putent: Principum diversam esse sortem, quibus praecipua rerum ad famam dirigenda. Ideo se non illuc decurrere, quod promptum rescriptu:

posse ipsam Liviam statuere, nubendum post Drusum, an in penatibus iisdem tolerandum haberet: esse illi matrem & aviam, propiora consilia. Simplicius acturum. De inimicis primum Agrippinae: quas longe acrius arsuras, si matrimonium Liviae, velut in partes, domum Caesarum distraxisset. Sic quoque erumpere emulationem feminarum, eaque discordia nepotes suos convelli: quid si intendatur certamen tali conjugio? Falleris enim Sejanus, si te mansurum in eodem ordine putas, & Liviam quae C. Caesari, mox Druso nupta fuerit, ea mente acturam ut cum equite Romano senescat. Ego ut finiam, credis ne passuros, qui fratrem ejus, qui patrem majoresque nostros, in summis imperiis videre? Vis tu quidem istum intra locum sistere. Sed illi magistratus & primores qui te invito percurrunt, omnibusque de rebus consulunt, excessisse jam pridem equestre fastigium, longeque antisse patris mei amicitias, non occulti ferunt, perque invidiam tui me quoque incusant. At enim Augustus filiam suam equiti Romano tradere meditatus est. Mirum hercule, si cum in omnis curas distraheretur, immensumque attolli provideret, quem conjunctione tali super alios extulisset, C. Proculum & quosdam in sermonibus habuit, insigni tranquillitate vitae, nullis Reip. negotiis permixtos. Sed si dubitatione Augusti movemur; quanto validius est, quod M. Agrippae, mox mihi conlocavit? Atque ego haec, pro amicitia, non occultavi. Ceterum neque tuis, neque Liviae destinatis adversabor. Ipse quid intra animum volutaverim, quibus adhuc necessitudinibus immiscere te mihi parem: omittam ad praesens referre. Id tantum aperiam, nihil esse tam excelsum, quod non virtutes istae, tuusque in me animus mereantur. Datoque tempore vel in Senatu, vel in concione non reticebo.

Callidum Sejanus consilium.
CAP. XLI. Rursum Sejanus, non jam (s) de matrimonio, sed altius metuens tacita suspicionum: vulgi rumorem, ingruentem invidiam deprecatur. Ac ne assiduos in domum coetus arcendo, infringeret potentiam, aut receptando, facultatem criminantibus praerberet; huc flexit, ut Tiberium ad vitam procul Roma, amoenis locis degendam, impelleret. Multa quippe providebat. Sua in manu aditus, litterarumque magna ex parte se arbitrum fore, cum per milites commearent: mox Caesarem vergentem jam senecta secretoque loci mollitum, munia imperii facilius tramissurum: & minui sibi invidiam, adempta salutantum turba, sublatisque inanibus, vera potentia augere (t). Igitur paullatim negotia Urbis, populi adcursum, multitudinem adfluentium increpat, extollens laudibus quietem & solitudinem: quis abesse tedia & offensiones, ac praecipua rerum maxime agitari.

Qui Principem abducit.
Causa, quibus persuadetur.
CAP. XLII. Ac forte habita per illos dies de Votieno Montano, celebris ingenii viro, cognitio, contantem jam Tiberium perpulit, ut vitandos crederet Patrum coetus vocesque, quae plerumque verae & graves coram ingerebantur. Nam postulato Votieno ob contumelias in Caesarem dictas, testis Aemilius e militibus viris, dum studio probandi cuncta refert, & quam-

(q) al. Proinde socios, cives, & deos ipsos, precor. (r) al. vecors. (s) al. non tam.

(t) al. veram potentiam augere.

& quamquam inter obstreptentes magna adseveratione nititur; audivit Tiberius probra, quis per occultum lacerabatur: adeoque percussus est, ut *se vel statim, vel in cognitione purgaturum* clamitaret: *precibusque proximorum, adulatione omnium, ægre componeret animum.*

Plures accusati
& damnati.

Et Votienus quidem majestatis poenis adfectus est. Cæsar objectam sibi adversus reos inclementiam eo pervicacius amplexus, Aquiliam adulterii delatam, cum Vario Ligure, quamquam Lentulus Gæulicus Consul designatus lege Julia damnasset, exilio punivit: Apidiumque Merulam, quod in acta divi Augusti non juraverat, albo senatorio erasit.

Controversia
super templo.

Inter Lacedæ-
monios &
Messenios.

CAP. XLIII. Audiat dehinc Lacedæmoniorum & Messeniorum legationes, de jure templi Dianæ Limneridis (u), quod suis à majoribus, suaque in terra dicatum, Lacedæmonii firmabant annalium memoria, vatunumque carminibus. Sed Macedonis Philippi, cum quo bellassent, armis ademptum, ac post C. Cæsaris & M. Antonii sententia, redditum. Contra Messenii, veterem inter Herculis posteros divisionem Peloponnesi protulere, suaque regi Dentheliatem agrum (x), in quo id delubrum, cessasse: monumentaque ejus rei sculpta saxi, & ære prisco manere. Quod si vatum, annalium ad testimonia (y) vocentur, plures sibi ac locupletiores esse. Neque Philippum potentia, sed ex vero statuisse. Idem regis Antigoni, idem Imperatoris Mummii judicium. Sic Milesios, permissio publice arbitrio, postremo Atidium Geminum, prætorum Achæiæ decrevisse. Ita secundum Messenios datum. Et Segestani, ædem Veneris, montem apud Erycum (z) vetustate delapsam, restaurari postulavere: nota memorantes de origine ejus, & læta Tiberio. Suscepit curam libens, ut consanguineus. Tunc tractatæ Massiliensium preces, probatumque P. Rutilii exemplum. Namque eum legibus pulsus, civem sibi Smyrnæi addiderant. Quo jure Vulcatius Moschus, exsul in Massilienses receptus, bona sua Reip. eorum, ut patriæ reliquerat.

Vincunt Mes-
senii.

Lentuli & Do-
mitii mores,
& elogia.

CAP. XLIV. Obiere eo anno viri nobiles, Gn. Lentulus, & L. Domitius. Lentulo super consularum & triumphalia de Gætulis, gloriæ fuerat bene tolerata paupertas, dein magnæ opes innocenter partæ (a) & modeste habitæ. Domitium decoravit pater, civili bello maris potens: donec Antonii partibus, mox Cæsaris misceretur. Avus, Pharsalica acie, pro optimatibus ceciderat. Ipse delectus, cui minor (b) Antonia Octavia genita in matrimonium daretur. Post, exercitu flumen Albim transcendit, longius penetrata Germania, quam quisquam priorum. Easque ob res insignia triumphi adeptus est. Obiit & L. Antonius, multa claritudine generis, sed improspere. Nam patre ejus Julo Antonio ob adulterium Juliæ morte punito, hunc admodum adolescentulum, sororis nepotem, sepelivit Augustus in civitatem Massiliensem: ubi specie studiorum nomen exilii regeretur. Habitus ta-

Item L. Anto-
nii.

men supremis honor: ossaque tumulo Octavio inlata, per decretum Senatus.

CAP. XLV. Iisdem Consulibus, facinus atrox in citeriore Hispania admissum à quodam agreste, nationis Terrestinæ. Is prætor provinciae, L. Pisonem, pacē incuriosum ex improvise in itinere adortus, uno vulnere in mortem adfecit: ac pernecitate equi profugus, postquam saltuosus locos attigerat, dimisso equo, per derupta & avia sequenteis frustratus est. Neque diu fefellit. Nam prehenso ductoque per proximos pagos equo, ejus foret cognitum. Et repertus cum tormentis edere confocios adigeretur; vocē magna, sermone patrio, frustra se interrogari clamavit, *adsisterent socii ac spectarent: nullam vim tantam doloris fore, ut veritatem eliceret*: idemque cum postero (c) ad quæstionem retraheretur, eo nisu proripuit se custodibus, saxoque caput adfixit, ut statim exanimaretur. Sed Piso Terrestinorum dolo cæsus habetur: qui pecunias (d) è publico interceptas, acrius quam ut tolerarent barbari, cogeabat.

Piso prætor
Hispaniæ in-
terficitur.

Mira constan-
tia interfecto-
ris.

CAP. XLVI. Lentulo Gæulico, C. Calvisio Coss. decreta triumphi insignia Poppæo Sabino, contusis Thracum gentibus, qui mon-
tium editis, inculti, atque eo ferocius agita-
bant. Causa morus, super hominum inge-
nium, quod pati delectus, & validissimum quem-
que militiæ nostræ dare aspernabantur; ne re-
gibus quidem parere, nisi ex libidine soliti: aut
si mitteret auxilia suos ductores præficere, nec
nisi adversum accolæ belligerare. Ac tum
rumor inceserat fore, ut disjecti aliisque natio-
nibus permixti, diversas in terras traherentur.
Sed antequam arma inciperent, misere legatos,
amicitiam, obsequiumque memoraturos;
& mansura hæc, si nullo novo onere tentarentur.
Sin ut victis servitium indiceretur; esse sibi ferrum
& juventutem, & promptum libertati, aut ad
mortem animum. Simul castella rupibus indita,
conlatosque illuc parentes & conjuges ostentabant,
bellumque impeditum, arduum, cruentum, minitabantur.

U.C. 778. p.
C. N. 26.
In Thracia mo-
tus & bellum.

CAP. XLVII. At Sabinus, donec exercitus in unum conduceret (e), datis mitibus responsis, dum Pomponius Labeo è Mœsia cum legione, rex Rhæmetalcus cum auxiliis popularium, qui fidem non mutaverant, veniret: addita præsentī copia, ad hostem pergit, compositum jam per angustias saltuum. Quidam audentius apertis in collibus visabantur. Quos
dux Romanus acie suggestus, haud ægre pepulit, sanguine barbarorum modico, ob propinqua suffugia. Mox castris in loco communis, valida manu montem occupat, angustum, & æquali dorso continuum usque ad proximum castellum, quod magna vis armata aut incondita (f) tuebatur. Simul in ferocissimos qui ante vallum more gentis cum carminibus & tripudiis persultabant (g), mittit delectos sagittariorum. Ii dum eminens grassabantur, crebra & multa vulnera fecere, propius

Obviam it
prudenter &
caute Sabinus.

Primo impetu
pellit.

(u) al. Limnatidis. (x) al. regi Penthilo Eleatem agrum. (y) al. annaliumque testimonia.
(z) al. Erycem. (a) al. paratæ. (b) in Suetonio est major. (c) alii addunt postero die. (d) al. quia pecunias. (e) al. conducerentur. (f) al. incondita. (g) al. præsul-
tabant.

pius incedentes, eruptione subita turbati sunt, receperique subsidio Sugambræ cohortis, quam Romanus promptam ad pericula, nec minus cantuum & armorum tumultu trucem, haud procul instruxerat.

CAP. XLVIII. Translata dehinc castra hostem propter, relictis apud priora munimenta Thracibus, quos nobis adfuisse memoravi. Iis-que permissum vastare, urere, trahere prædas, dum populatio lucem intra sisteretur, noctem-que in castris tutam & vigilem capefferent. Id primo servatum: mox versi in luxum, & raptis opulenti (b), omittere stationes, lascivia epularum, aut somno & vino procumbere. Igitur hostes incuria eorum comperta, duo agmina parant: quorum altero, populatores invaderentur; alii castra Romana adpugnarent, non spe capiendi, sed ut clamore, telis, suo quisque periculo intentus, sonorem alterius prælii non acciperet. Tenebræ insuper delectæ, augendam ad formidinem. Sed qui vallum legionum tentabant, facile pelluntur. Thracum auxilia repentino incurfu (i) territa, cum pars munitionibus adjacerent, plures extra palarentur (k), tanto infensius cæsi, quanto perfugæ & proditores ferre arma ad suum patriæ-que servitium inculcabantur.

CAP. XLIX. Postera die Sabinus exercitum æquo loco ostendit, si barbari successu noctis alacres, prælium auderent. Et postquam castello, aut conjunctis tumulis non digrediebantur (l); obsidium cœpit per præsidia, quæ opportune jam muniebat. Dein fossam loricamque contexens, quatuor millia passuum ambitu amplexus est. Tum paullatim, ut aquam pabulumque eriperet, contrahere claustra, artaque circumdare. Et struebatur agger, unde saxa, hastæ, ignes propinquum jam in hostem jacerentur. Sed nihil æque quam sitis fatigabat, cum ingens multitudo bel-latorum, imbellium, uno reliquo fonte uterentur. Simul æque armenta (m) (ut mos barbaris) juxta clausa, egestate pabuli exanimari: adjacere corpora hominum, quos vulnera, quos sitis peremerat: pollui cuncta sanie, odore, contactu. Rebusque turbatis, malum extremum (n) discordia accessit: his deditionem, aliis mortem, & mutuos inter se ictus parantibus. Et erant qui non inultum exitium, sed eruptionem suaderent: neque ignobiles, quamvis diversi sententiis.

CAP. L. Verum è ducibus, Dinis provectus fenestra, & longo usu vim atque clementiam Romanam edoctus, ponenda arma; unum adflictis id remedium, differebat. Primusque se cum conjuge & liberis victori permisit. Secuti ætate aut sexu imbecilli, & quibus major vitæ quam gloriæ cupido. At juvenrus Tarsam inter & Turesim distrahebatur. Utrique destinatum cum libertate occidere: sed Tarsa properum finem, abruptas pariter spes ac metus clamitans, dedit exemplum, demisso in pectus ferro. Nec defuere qui eodem modo oppeterent. Turesis sua cum manu noctem

oppetit, haud nescio duce nostro. Igitur firmatæ stationes densioribus globis: & ingruerat nox nimbo atrox, hostisque clamore turbido, modo per vastum silentium incertos obsessores effecerat: cum Sabinus circumire, hortari, ne ad ambigua sonitus, aut simulationem quietis, casum insidiantibus aperirent, sed sua quisque munia servarent immoti, telisque non in falsum jactis.

CAP. LI. Interea barbari catervis decurrentes, nunc in vallum manualia saxa, præustas fudes, decisa robora jacere: nunc virgultis, & cratibus, & corporibus exanimis, complere fossas: quidam pontes & scalas ante fabricati inferre propugnaculis, eaque prehensare, derrahere, & adversus resistenteis cominus niti. Miles contra deturbare telis, pelle-umbonibus, muralia pila, congestas lapidum moles provolvere. His partæ victoriæ spes, & si cedant, insignitius flagitium: illis extrema jam salus, & adstantes plerisque matres & conjuges, earumque lamenta addunt animos. Nox aliis in audaciam, aliis ad formidinem opportuna: incerti ictus, vulnera improvisa: suorum atque hostium ignoratio: & montis anfractu repercussæ velut à tergo voces, adeo cuncta miscuerant, ut quædam munimenta Romani quasi perrupta omiserint. Neque tamen pervasere hostes, nisi admodum pauci. Ceteros, deletio promptissimo quoque aut faucio, adpetente jam luce, trusere ad summa castelli. Ubi tandem coacta deditio, & proxima sponte inimicorum (o) recepta. Reliquis, quo minus vi aut obsidio subigerentur, præmatura montis Hæmi & sæva hiems subvenit.

CAP. LII. At Romæ commota principis domo, ut series futuri in Agrippinam exitii inciperet, Claudia Pulchra sobrina ejus postulatur, accusante Domitio Afro. Is recens prætura, modicus dignationis, & quoquo facinore properus clarescere, crimen impuditiæ, adulterum Furnium, veneficia in principem & devotiones objectabat. Agrippina semper atrox, tum & periculo propinquæ accensa, pergit ad Tiberium, ac forte sacrificantem patri reperit. Quo initio invidiæ, Non ejusdem, ait, mactare divo Augusto victimas, & posteros ejus insectari. Non in effigies mutas divinum spiritum transfusum; sed imaginem (p) veram cælesti sanguine ortam intelligere discrimen, suscipere sordes. Frustra Pulchram præscribi, cui sola exitii causa sit, quod Agrippinam stulte prorsus ad cultum delegerit, oblita Sossæ ob eadem adflictæ. Audita hæc raram oculi pectoris vocem elicuere, correptamque Græco versu admonuit: ideo lædi (q); quia non regnaret? Pulchra & Furnius damnantur. Afer primoribus oratorum additus, divulgato ingenio, & secuta adseveratione Cæsaris, qua suo jure disertum eum appellavit. Mox capeffendis accusationibus, aut reos tutando, prosperiore eloquentiæ quam morum fama fuit. Nisi quod ætas extrema

Alii erumpunt
& castra ten-
tant.

Conatu irritato.

Ira ad extre-
mum dediti.

Claudia Pul-
chra accusata
Romæ.

Indignante
Agrippina.

Comitii Affi
laus.

Bb

mul-

(b) al. & capti opulentia. (i) al. concursu. (k) al. pabularentur. (l) al. digrediebantur. (m) al. Simul equi, armenta &c. al. Simulque armenta. (n) al. malorum extremum. (o) al. incolarum. (p) al. se imaginem. (q) al. num ideo lædi.

Illi populares
suos vagos
cedunt.

Sed à Sabinio
arctius obli-
dentur.

Aquarum in-
opia premun-
tur.

Dilident su-
per deditione.

Tarsæ nimis
vile consili-
um & factum.

multum etiam eloquentiae dempsit, dum fessa mente retinet silentii impatientiam.

Agrippina maritum petit.

CAP. LIII. At Agrippina pervicax iræ, & morbo corporis implicata, cum viseret eam Cæsar, profusus diu ac per silentium lacrymis, mox invidiam & preces orditur: *Subveniret solitudini, daret maritum, habilem adhuc juventam sibi, neque aliud probis quam ex matrimonio solatium: esse in civitate Germanici conjugem (r): ac liberos ejus recipere dignaretur (s)* Sed Cæsar non ignarus quantum ex Rep. peteretur; ne tamen offensionis aut metus manifestus foret, sine responso, quamquam instantem, reliquit. Id ego à scriptoribus annalium non traditum, reperi in commentariis Agrippinæ filiae: quæ Neronis principis mater, vitam suam & casus suorum posteris memoravit.

Invidia in eam Sejani.

CAP. LIV. Ceterum Sejanus mœrentem & improvidam altius perculit, immixtis qui per speciem amicitiae monerent, *paratum ei venenum, vitandas fœceri epulas.* Atque illa simulationum nescia, cum propter discumberet, non vultu aut sermone flecti, nullos attingere cibos; donec advertit Tiberius, forte, an quia audiverat? idque quo acrius experiretur, poma ut erant adposita laudans, nurui sua manu tradidit. Aucta ex eo suspicio Agrippinæ, & intacta ore, servis tramisit. Nec tamen Tiberii vox coram secuta, sed obversus ad matrem, *non mirum, ait, si quid severius in eam statuisset, à qua veneficii insinularetur.* Inde rumor, parari exitium: neque id Imperatorem palam audere, secretum ad perpetrandum quaerit.

Certamen Afiaticarum urbium pro templo Augusti.

Singularum argumenta & inductiones.

CAP. LV. Sed Cæsar quo famam averteret, adesse frequens Senatui, legatosque Asiæ ambigentes quam in civitate templum statueretur, pluris per dies audivit. Undecim urbes certabant pari ambitione, viribus diversæ. Neque multum inter se distantia memorabant, *de vetustate generis, studio in Populum Romanum, per bella Persi & Aristonici, aliorumque regum.* Verum Hypæpeni Trallianique Laodiceis & Magnētibus simul tramissi, ut parum validi. Ne Ilienses quidem, cum parentem Urbis Romæ Trojam referrent, nisi antiquitatis gloria pollebant. Paullum addubitatum, quod Halicarnassii mille & ducentos per annos nullo motu terræ nutavisse sedes suas, vivoque in saxo fundamenta templi adseverarent. Pergamēnos (eo ipso nitebantur) ade Augusto ibi sita, satis adeptos creditum. Ephesii, Milesique, hi Apollinis, illi Dianæ cærimonia occupavisse civitates visi. Ita Sardinianos inter, Smyrnæosque deliberatum. Sardiniani decretum Etruriæ recitare, ut consanguinei. Nam Tyrrhenum Lydumque Atre rege genitos, ob multitudinem divisisse gentem. Lydum patrū in terris resedisse; Tyrrheno datum novas ut conderet sedes. Et ducum è nominibus indita vocabula, illis per Asiam, his in Italia: auctamque adhuc Lydorum opulentiam, missis in Græciam populis, cui mox à Pelope nomen; simul litteras imperatorum, & icta nobiscum fede-

ra bello Macedonum, ubertatemque fluminum suorum, temperiem cæli, ac dites circum terras memorabant.

CAP. LVI. At Smyrnæi reperita vetustate, seu Tantalus Jove ortus, illos, sive Theseus divina & ipse stirpe, sive una Amazonum condidisset: transcendere ad ea: quis maxime fidebant in Populum Romanum officiis, missa navali copia non modo externa ad bella, sed quæ in Italia tollerabantur: seque primos templum Urbis Romæ statuisse, M. Porcio Consule, magnis quidem jam Populi Romani rebus, nondum tamen ad summum elatis, stante adhuc Punica Urbe, & validis per Asiam regibus. Simul L. Sullam testem adferebant, gravissimo in discrimine exercitus ob asperitatem hiemis, & penuriam vestis; cum id Smyrnæi in concionem (t) nuntiatum foret, omnes qui adstant detraxisse corpori tegmina, nostrisque legionibus misisse. Ita rogati sententiam Patres, Smyrnæos prætulērunt. Censuitque Vibius Marcius, ut M. Lepido, cui ea provincia obvenerat, super numerum legaretur, qui templi curam susciperet: & quia Lepidus ipse deligere (u) per modestiam abnuebat, Valerius Naso è prætoris sorte missus est.

Vincunt Smyrnæi.

Tiberius Roma abiit.

Variis variis causas dant. Sejani.

Savitiæ ejus.

Deformem formam.

Matrem.

Pauci illius comites.

Mira prædictio super manifestatione ejus.

CAP. LVII. Inter quæ diu meditato, proloquo sæpius consilio, tandem Cæsar in Campaniam (w) specie dedicandi templum apud Capuam Jovi, apud Nolam Augusto; sed certus procul Urbe degere. Causam abscessus quamquam secutus plurimos auctorum ad Sejani artes retuli, quia tamen cæde ejus patrata, sex postea annos pari secreto conjunxit, plerumque permoveor, num ad ipsum referri verius sit, sævitiam ac libidinem cum factis promeret, locis occultantem. Erant qui crederent, in senectute quoque corporis habitum pudori fuisse. Quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulcrosa facies, ac plerumque medicaminibus interstincta. Et Rhodi secreto, vitare cœtus, recondere voluptates insuerat. Traditur etiam matris impotentia extrusum, quam dominationis sociam aspernabatur; neque depellere poterat, cum dominationem ipsam donum ejus accepisset. Nam dubitaverat Augustus Germanicum sororis nepotem, & cunctis laudatum, rei Romanæ imponere: sed precibus uxoris evictus, Tiberio Germanicum, sibi Tiberium adscivit. Idque Augusta exprobrabat, reposcebat.

CAP. LVIII. Profectio arto comitatu fuit. Unus Senator consulatu functus, Cocceius Nervæ, cui legum peritia: eques Romanus, præter Sejani, ex inlustribus Curtius Atticus. Ceteri liberalibus studiis præditi, ferme Græci, quorum sermonibus levaretur. Ferebant periti cœlestium, iis motibus siderum excessisse Roma Tiberium, ut reditus illi negaretur. Unde exitii causa multis fuit, properum finem vitæ conjectantibus, vulgantibusque. Neque enim tam incredibilem causam providebant, ut undecim per annos libens patria careret. Mox patuit breve confinium artis, & falsi; veraque quam obscuris tegerentur. Nam in Urbem non

(r) alii suppleant ita: *Esse in civitate qui Germanici conjugem.* (s) al. dignarentur. (t) al. in concione. (u) al. ipse deligi se. (w) al. Cæsar iit in Campaniam.

non regressurum, haud forte dictum: ceterorum nescii egere, cum propinquo rure, aut littore, & sæpe mœnia Urbis adfidens, extremam senectam compleverit.

CAP. LIX. Ac forte illis diebus oblatum Cæsari anceps periculum, auxit vana rumoris: præbuitque ipsi materiem, cur amicitiae constantiaeque Sejani magis fideret. Vescabantur in villa cui vocabulum Speluncae, mare Amulclanum inter Fundanosque montes, nativo in specu. Ejus os lapsis repente faxis, obruit quosdam ministros. Hinc merus in omnes, & fuga eorum qui convivium celebrabant. Sejanus genu, vultuque & manibus super Cæsarem suspensus, opposuit sese incidentibus: atque habitu tali repertus est à militibus, qui subsidio venerant. Major ex eo, & quamquam exitiosa suaderet, ut non sui anxius, cum fide audiebatur. Adsimulabatque judicis (x) partes adversus Germanici stirpem, subditis qui accusatorum nomina sustinerent, maximeque infestarentur Neronem proximum successioni, & quamquam modesta juvena, plerumque tamen quid in praesentiarum conduceret oblitum: dum à libertis & clientibus apiscendae potentiae properis exstimulatur, ut erectum & fidentem animi (y) ostenderet: velle id Populum Romanum: cupere exercitus; neque ausurum contra Sejanum, qui nunc patientiam senis, & segnitiam juvenis juxta insultet.

CAP. LX. Hæc atque talia audienti, nihil quidem pravæ cogitationis, sed interdum voces procedebant contumaces, & inconsultæ; quas adpositi custodes exceptas auctasque cum deferrent, neque Neroni defendere daretur, diversæ insuper sollicitudinum formæ oriebantur. Nam alius occursum ejus vitare, quidam salutatione reddita statim averti, plerique inceprum sermonem abruptum; insistentibus contra inridentibusque, qui Sejano fautores aderant. Enimvero Tiberius torvus, aut falsum renidens vultu, seu loqueretur, seu taceret. Juvenis crimen ex silentio, ex voce (z). Ne nox quidem secuta, cum uxor vigilas, somnos, suspiria matri Liviae, atque illa Sejano patefaceret. Qui fratrem quoque Neronis Drusum traxit in partes, spe objecta principis loci, si priorem ætate & jam labefactum demovisset. Atrox Drusi ingenium, super cupidinem potentiae & solita fratribus odia, accendebatur invidia: quod mater Agrippina promptior (a) Neroni erat. Neque tamen Sejanus ita Drusum fovebat, ut non in eum quoque semina futuri exitii meditaretur: gnarus præferocem, & insidiis magis opportunum.

CAP. LXI. Fine anni excessere insignes viri, Asinius Agrippa, claris majoribus quam vetustis, vitæque non degener. Et Q. Haterius familia senatoria, eloquentiae quoad vixit celebrata. Monumenta ingenii ejus haud perinde retinentur. Scilicet impetu magis, quam cura vigeat. Utque aliorum meditatio &

labor in posterum valescit; sic Haterii canorum illud & profluens, cum ipso simul extinctum est.

CAP. LXII. M. Licinio, L. Calpurnio Coss. ingentium bellorum cladem æquavit malum improvisum. Ejus initium simul & finis extitit. Nam cœpto apud Fidenam amphitheatro, Atilius quidam libertini generis, quo spectaculum gladiatorum celebraret, neque fundamenta per solidum subdidit, neque firmis nexibus ligneam compagem superstruxit: ut qui non abundantia pecuniae, nec municipali ambitione, sed in sordida mercede (b) id negotium quæsisset. Adfluxere avidi talium, imperitante Tiberio procul voluptatibus habiti, virile ac muliebre sexus (c), omnis ætas, ob propinquitatem loci effusius. Unde gravior pestis fuit, conferta mole, dein convulsa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immensamque vim mortalium spectaculo intentos, aut qui circum adstabant, præceps trahit (d), atque operit.

CAP. LXIII. Et illi quidem quos principium stragis in mortem adflixerat, ut tali sorte, cruciatum effugere. Miserandi magis, quos abrupta parte corporis, nondum vita deseruerat: qui per diem visu, per noctem ululatibus & gemitu, conjuges aut liberos noscebant. Jam ceteri fama excitati, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari. Etiam quorum diversa de causa amici aut necessarii aberant, pavere tamen: neque dum comperto, quos illa vis perculisset, latior ex incerto metus. Ut cœpere dimoveri obruta; concursus ad exanimos, complectentium, osculantium. Et sæpe certamen, si confusior facies, & par forma aut ætas, errorem adnoscentibus fecerat. Quinquaginta hominum millia, eo casu debilitata vel obruta sunt. Cautumque in posterum Senatusconsulto, ne quis gladiatorum munus ederet, cui minor quadringentorum millium (e) res, neve amphitheatrum imponeretur, nisi solo firmitatis spectata. Atilius in exilium actus est. Ceterum sub recentem cladem patuere procerum domus, fomenta, & medici passim præbiti. Fuitque Urbs per illos dies, quamquam mœsta facie, veterum institutis similis, qui magna post prælia saucios largitione, & cura sustentabant.

CAP. LXIV. Nondum ea clades exoleverat, cum ignis violentia Urbem ultra solitum adfecit, deusto monte Caelio. Feralemque annum ferebant, & ominibus adversis susceptum principi consilium absentiae, qui mos vulgo, fortuita ad culpam trahentes, ni Cæsar obviam isset, tribuendo pecunias ex modo detrimenti. Actæque ei grates apud Senatum, ab inlustribus: fama apud Populum, quia sine ambitione, aut proximorum precibus, ignotos etiam & ultro accitos munificentia juverat. Adduntur sententiae, ut mons Caelius in posterum Augustus appellaretur: quando cunctis circum flagrantibus, sola Tiberii effigies

Bb 2

(x) al. indicis. (y) al. animum. (z) al. renidens vultu. Seu loqueretur, seu taceret juvenis; crimen ex silentio, ex voce. (a) al. pronior. (b) al. in sordidam mercedem. (c) al. virilis ac muliebris sexus. (d) al. in præceps trahit. (e) Sunt nobis: decem millia Philippicorum.

Periculum
Cæsaris.

Et Sejanum
parida fides.

Nero juveni-
liter incautus.

Et deferretur ad
Tiberium.

Cujus frater
Drusus in fra-
trem armatur.

Agrippa &
Haterii mors.

U. C. 779. p.
C. N. 27.
Fidenis Am-
phitheatrum
parium firmi-
ter structum.

Idque magna
strage homi-
num corruit.

Census eque-
stris.

Incendium
Romæ atroxi.

Cæsar libera-
litate mitigatus.

Statua ejus in-
tacta igni.

effigies sita in domo Junii Senatoris, inviolata mansisset. Evenisse id olim Claudiae Quintiae (f), ejusque statuam vim ignium bis elapsam majores apud eadem Matris deam consecravisse. Sanctos acceptosque numinibus Claudios: & augendam caerimoniam loco, in quo tantum in Principem honorem dii ostenderint.

Caelii montis
nomen, unde?

CAP. LXV. Haud fuerit absurdum tradere, montem eum antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis silvae frequens, fecundusque erat: mox Caelium appellatum à Cæle Vibenna, qui dux gentis Etruscae, cum auxilium * appellatum (g) ductavisset (h), sedem eam acceperat à Tarquinio Prisco, seu quis alius regum dedit. Nam scriptores in eo dissentiunt. Cetera non ambigua sunt, magnas eas copias per plana etiam ac foro propinqua habitavisse, unde Thuscum vicum è vocabulo advenarum dictum.

Quintilius
Varus accusatur.

CAP. LXVI. Sed ut studia procerum, & largitio principis adversum (i) casum solatium rulerant; ita accusatorum major in dies & infestior vis sine levamento grassabatur. Corripueratque Varum Quintilium, divitem & Cæsari propinquum, Domitius Afer, Claudiae Pulchrae matris ejus condemnator; nullo mirante, quod diu egens & parto nuper præmio male usus, plura ad flagitia accingeretur. Publium Dolabellam socium delationis exstitisse, miraculo erat; quia claris majoribus, & Varo connexus, suam ipsè nobilitatem, suum sanguinem perditum ibat. Restitit tamen Senatus, & opperendum Imperatorem censuit. Quod unum, urgentium malorum suffugium in tempus erat.

Tiberius Capreas concessit.

Descripta ea insula.

Duodecim ibi Cæsaris villæ.

In loco occulto, occultæ calumniæ.

CAP. LXVII. At Cæsar dedicatis per Campaniam templis, quamquam edicto monuisset, ne quis quietem ejus inrumperet, concursusque opidanorum disposito milite prohiberentur; perosus tamen municipia, & colonias, omniaque in continenti sita, Capreas se in insulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii dijectam. Solitudinem ejus placuisse maxime crediderim, quoniam importuosum circa mare, & vix modicis navigiis pauca subsidia. Neque adpulerit quisquam, nisi gnaro custode. Caeli temperies hieme mitis, objectu montis quo sæva ventorum arcentur. Æstas in Favonium obversa, & aperto circum pelago peramœna, prospectabatque pulcherrimum finem, antequam Vesuvius mons ardescens faciem loci verteret. Græcos ea tenuisse, Capreasque Thelebois habitatas, fama tradit. Sed tum Tiberius duodecim villarum nominibus, & molibus infederat; quanto intentus olim publicas ad curas, tanto occultior in luxus, & malum otium resolutus. Manebat quippe suspicionum & credendi temeritas, quam Sejanus augere etiam in Urbe fuerus, acrius turbabat, non jam occultis adversum Agrippi-

nam & Neronem infidiis. Quis additus miles, nuntios, introitus, aperta, secreta, velut in annales referebat. Ultroque struebantur, qui monerent perfugere ad Germaniæ exercitus, vel celeberrimo fori effigiem divi Augusti amplecti, Populumque ac Senatum auxilio vocare. Eaque spreta ab illis, velut pararent, objiciebantur.

CAP. LXVIII. Junio Silano & Silio Nerva Coss. fœdum anni principium inceffit, tracto in carcerem illustri equite Romano Titio Sabinus, ob amicitiam Germanici. Neque enim omiserat conjugem, liberosque ejus percolare, sectator domi, comes in publico, post tot clientes unus; eoque apud bonos laudatus, & gravis iniquis. Hunc Latinius Latiaris, Porcius Cato, Petritius (k) Rufus, M. Opsius, prætura functi adgrediuntur, cupidine consulatus; ad quem nonnisi per Sejanum aditus. Neque Sejanus voluntas, nisi scelere quærebat. Compositum inter ipsos, ut Latiaris, qui modico usu Sabinum contingebat, strueret dolum, ceteri testes adessent: deinde accusationem inciperent. Igitur Latiaris jacere fortuitos primum sermones: mox laudare constantiam. Quod non, ut ceteri, florentis domus amicus, adflictae deseruisset: simul honora de Germanico, Agrippinam miserans, disserebat. Et postquam Sabinus, ut sunt molles in calamitate mortalium animi, effudit lacrymas, junxit questus; audentius jam onerat Sejanum, sævitiam, superbiam, spes ejus. Ne in Tiberium quidem convitio abstinet. Iique sermones, tamquam vetita miscuissent, speciem artæ amicitiae facere. Ac jam ultro Sabinus quærere Latialem, ventitare domum, dolores suos quasi ad fidissimum deferre.

U. C. 780, p. C. N. 28.

Titius Sabinus in carcerem datus.

Circumventus turpi fraude.

CAP. LXIX. Consultant quos memoravi, quonam modo ea plurium auditu acciperentur. Nam loco, in quem coibatur, servanda solitudinis facies; & si pone fores adfisterent, metus visus, sonitus, aut forte ortæ suspicionis erat. Tectum inter & laquearia, tres Senatores, haud minus turpi latebra quam detestanda fraude, sese abstrudunt; foraminibus & rimis autem admovent. Interea Latiaris repertum in publico Sabinum, velut recens cognita narraturus, domum & in cubiculum trahit: præteritaque & instantia, quorum affatim copia, ac novos terrores cumulat. Eadem ille, & diutius, quando mœsta, ubi semel prorupere, difficiliter reticentur. Properata inde accusatio, missisque ad Cæsarem litteris ordinem fraudis, suumque ipsi dedecus narravere. Non alias magis anxia & pavens civitas, egens (l) adversum proximos. Congressus, colloquia, notæ ignotæque aures vitari (m); etiam muta atque inanima, tectum & parietes circumspectabantur.

CAP. LXX. Sed Cæsar solennia incipientis anni Kalend. Januarias, epistola precatus: ver-

Kalendæ anni violantur.

tit

(f) al. Quintæ. (g) al. appellatus. al. ad bella rum &c. (h) al. cum auxilium tulisset. (i) al. adversis. (k) al. Perilius. (l) al. tegens. (m) al. Non alias magis anxia & pavens civitas egerat. Adversum proximos, congressus &c.

tit in Sabinum, corruptos quosdam libertorum, & petitem se arguens, ultionemque haud obscure poscebat. Nec mora, quin decerneretur. Et trahebatur damnatus, quantum obducta veste & adstrictis faucibus niti poterat, clamitans; *Sic inchoavi annum, has Seiano victimas cadere. Quo intendisset oculos, quo verba acciderent, fuga, vastitas: deserti itinera, fora: & quidam regrediebantur, ostentabantque se rursus, id ipsum paventes, quod timuissent. Quem enim diem vacuum pœna, ubi inter sacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abstinere mos esset, vincla & laqueus inducantur? non imprudentem (n) Tiberium tantam invidiam adisse: quæstum meditatumque, ne quid impedire credatur, quo minus novi magistratus, quo modo delubra & altaria, sic carcerem recludant.* Secutæ insuper litteræ, grates agentis, quod hominem insensum Reip. punivissent. Adjecto, trepidam sibi vitam, suspectas inimicorum insidias, nullo nominatim compellato: neque tamen dubitabatur in Neronem & Agrippinam intendi.

Ministri scelerum, ferius aut citius puniri.

Tiberius recludi mentem suam indignatur.

Julia reipis Augusti mors.

Frisii rebel-
lant.

Avariter ha-
biti.

CAP. LXXI. Ni mihi destinatum foret, suum quæque in annum referre; avehat animus anteire, statimque memorare exitus, quos Latinus atque Opius, ceterique flagitii ejus repertoires habuere, non modo postquam C. Cæsar rerum potitus est, sed incolumi Tiberio. Qui scelerum ministros, ut perverti ab aliis nolebat; ita plerumque satiatus, & oblati in eandem operam recentibus, veteres & prægraves afflixit. Verum has atque alias sonitum pœnas, in tempore trademus. Tum censuit Asinius Gallus, cujus liberorum Agrippina matertera erat, *petendum à principe, ut metus suos Senatui fateretur, amoverique sineret.* Nullam æque Tiberius, ut rebatur, ex virtutibus suis quam dissimulationem diligebat. Eo ægrius accepit, recludi quæ premeret. Sed mitigavit Sejanus, non Galli amore, verum ut contationes principis aperirentur (o): gnarus lentum in meditando, ubi prorupisset, tristibus dictis atrociam facta conjungere. Per idem tempus Julia mortem obiit, quam neptem Augustus convictam adulterii damnaverat, projeceratque in insulam Trimerum, haud procul Apulis littoribus. Illic viginti annis exilium toleravit, Augustæ ope sustentata: quæ florentes privignos cum per occultum subvertisset, misericordiam erga adfectos palam ostentabat.

CAP. LXXII. Eodem anno Frisii transrhenanus populus pacem exuere, nostra magis avaritia, quam obsequii impatientes. Tributum iis Drusus jussit modicum, pro angustia rerum: *ut in usus militares, coria boum penderent.* Non intenta cujusquam cura, quæ firmitudo, quæ mensura. Donec Olennius è primipilaribus, regendis Frisiis impositus, terga urorum delegit, quorum ad formam acciperentur. Id aliis quoque nationibus arduum, apud Germanos difficiliter tolerabatur,

(n) al. prudentem. (o) al. operirentur. subveniebat.

quis ingentium belluarum feraces saltus, modica domi armenta sunt. Ac primo boves ipsos, mox agros, postremo corpora conjugum aut liberorum, servitio tradebant. Hinc ira & questus. Et postquam non subveniebat (p), remedium ex bello. Rapti qui tributo aderant milites, & patibulo adfixi. Olennius insensos fuga prævenit, receptus castello cui nomen Flevum: & haud spernenda illic civium sociorumque manus littora Oceani præsidebat.

Serviunt in Romanos præsidarios.

CAP. LXXIII. Quod ubi L. Apronio inferioris Germaniæ proprætori cognitum, vexilla legionum è superiore provincia, peditumque & equitum auxilium delectos accivir: ac simul utrumque exercitum Rheno deVectum, Frisiis intulit; soluto jam castelli obsidio, & ad sua tutanda digressis rebellibus. Igitur proxima æstuaria aggeribus & pontibus, traducendo graviori agmini, firmat. Atque interim, repertis vadis, alam Caninefatem, & quod peditum Germanorum inter nostros merebat, circumgredi terga hostium jubet, qui jam acie compositi pellunt turmas sociales, equitesque legionum subsidio missos. Tum tres leves cohortes; ac rursum duæ; dein tempore interjecto, acrius eques immissus. Satis validi si simul incubissent; per intervallum adventantes, neque constantiam addiderant turbatis, & pavore fugientium auferebantur. Cethego Labæoni legato quintæ legionis, quod reliquum auxiliorum tradit. Atque ille dubia suorum re, in anceps tractus, missis nuntiis vim legionum implorabat. Prorumpunt quintani ante alios, & acri pugna hoste pulso, recipiunt cohortis alasque fessas vulneribus. Neque dux Romanus ultum iit, aut corpora humavit: quamquam multi tribunorum præfectorumque & insignes centuriones cecidissent. Mox compertum à transfugis, non gentos Romanorum apud lucum, quem Baduhennæ vocant, pugna in posterum extracta, confectos: & aliam quadringentorum manum, occupata Cruptoricis quondam stipendiarii villa, postquam proditio metuebatur, mutuis ictibus procubuisse.

L. Apronius obviam.

Parum providus, aut felix.

Clades duplex Romano-
rum.

Dissimulante Tiberio.

CAP. LXXIV. Clarum inde inter Germanos Frisium nomen: dissimulante Tiberio damna, ne cui bellum permetteret. Neque Senatus in eo cura, an imperii extrema dehonestarentur. Pavor internus occupaverat animos, cui remedium adulatione quærebat. Ita quamquam diversis super rebus consulerentur, aram clementiæ, aram amicitiae, effigiesque circum Cæsaris ac Seiani censuere: crebrisque precibus efflagitabant, visendi sui copiam facerent. Non illi tamen in Urbem, aut propinqua Urbi digressi sunt. Satis visum, omittere insulam, & in proximo Campaniæ adspici. Eo venire Patres, eques, magna pars plebis, anxii erga Sejanum; cujus durior congressus, atque eo

Bb 3

per

(p) al. subveniebat. al. & postquam nemo

Sejani poten-
tia & fastus.

per ambitum, & societate consiliorum par-
batur. Satis constabat auctam ei adrogantiam,
sædum illud in propatulo servitium spectan-
ti. Quippe Romæ, fueti discursus: & ma-
gnitudine Urbis, incernum, quod quisque ad
negotium pergat. Ibi campo aut littore ja-
centes, nullo discrimine noctem ac diem,
juxta gratiam aut fastus janitorum perpetie-
bantur. Donec idque vetitum. Et revene-
re in Urbem trepidi, quos non sermone,
non visu dignatus erat. Quidam male ala-

cres, quibus infaustæ amicitia gravis ex-
itus imminebat.

CAP. LXXV. Ceterum Tiberius neptem Agrippinam, Germanico ortam, cum coram
Gn. Domitio tradidisset, in Urbe celebrari
nuptias jussit. In Domitio, super vetusta-
tem generis, propinquam Cæsaris sangui-
nem delegerat. Nam is aviam Octa-
viam, & per eam Augustum avun-
culum præferebat.

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM
LIBER V.

BREVIARIUM LIBRI V.

*Livia Augusta moritur: eoque Sejani potentia crescit. Agrippina & Nero Principis litteris ac-
cusantur. Nec multo post Sejanus ipse, detecta cupidine imperii, pervertitur: cum magna a-
micorum ejus Strage. (Quæ omnia Tacito singillatim tradita ævum aboluit.) Falsus apud Cyclades
Drusus se ostendit: sed diligentia & astu Poppæi Sabini capitur. Hæc gesta annis circiter tribus.*

C. RUBELLIO GEMINO, C. FUSIO GEMINO. COSS.
M. VINUCIO QUARTINO, C. CASSIO LONGINO. COSS.
TIBERIO CÆSARE V. L. ÆLIO SEJANO. COSS.

CAPUT I.

U. C. 781. p.
C. N. 29.
Mors Julia,
& de ea elo-
gium.

RUBELLIO & Fusio
Coss. quorum u-
trique Geminus
cognomentum e-
rat, Julia Augusta
mortem obiit, æ-
tate extrema, no-
bilitatis per Clau-
diam familiam, &
adoptione Livio-
rum Juliorumque
clarissimæ. Pri-

mum ei matrimonium & liberi fuere, cum
Tiberio Nerone: qui bello Perusino profugus,
pace inter Sex. Pompejum ac triumviros pa-
cta, in Urbem rediit. Exin Cæsar cupidine
formæ aufert marito, incertum, an invitam,
adeo properus, ut ne spatio quidem ad eni-
tendum dato, penatibus suis gravidam indu-
xerit. Nullam posthac subolem edidit, sed
sanguini Augusti per conjunctionem Agrip-
pinæ & Germanici adnexa, communes pro-

(q) al. urgens.

nepotes habuit: sanctitate domus priscum ad-
morem, comis ultra quam antiquis feminis
probatum, mater impotens, uxor facilis, &
cum artibus mariti, simulatione filii bene com-
posita. Funus ejus modicum, testamentum
diu inritum fuit. Laudata est pro rostris à C.
Cæsare pronepote, qui mox rerum potitus est.

CAP. II. At Tiberius quod supremis in
matrem officiis defuisset, nihil mutata amœ-
nitate vitæ, magnitudinem negotiorum per
litteras excusavit: honoresque memoriæ ejus
ab Senatu large decretos, quasi per mode-
stiam imminuit, paucis admodum receptis, &
addito, ne cœlestis religio decerneretur. Sic
ipsam maluisse. Quin & parte ejusdem epi-
stolæ increpuit amicitias muliebres, Fusium
Consulem oblique perstringens. Is gratia
Augustæ floruerat, aptus alliciendis femina-
rum animis, dicax idem, & Tiberium acer-
bis facetiis inridere solitus; quarum apud præ-
potentes in longum memoria est.

CAP. III. Ceterum ex eo prærupta jam &
vergens (q) dominatio. Nam incolumi Au-
gusta,

Funus.

Tiberius et-
iam mortuæ
parum æquus.

Derectus jam
Imperium.

Agrippina &
Nero accusati.

Quibus crimi-
nibus.

Anceps in hoc
iudicio Sena-
tus.

Quem ad mi-
nora inclinat
Rusticus.

Etiā populi
favor.

Cæsar ægerri-
me accipit.

gusta, erat adhuc perfugium: quia Tiberio inveteratum erga matrem obsequium; neque Sejanus audebat auctoritati parentis antea. Tunc velut frenis exsoluti proruperunt. Misæque in Agrippinam ac Neronem litteræ; quas pridem adlatas & cohibitas ab Augusta credidit vulgus. Haud enim multum post mortem ejus recitatae sunt. Verba inerant quæsitæ asperitate: sed non arma, non rerum novarum studium, amores juvenum, & impudicitiam nepoti objectabat. In nurum ne id quidem confingere ausus, adrogantiam oris & contumacem animum inculcavit, magno Senatus pavore ac silentio: donec pauci, quis nulla ex honesto spes, & publica mala singulis in occasionem gratiæ trahuntur, ut referretur postulavere, promptissimo Cotta Messallino cum atroci sententia. Sed aliis à primoribus, maximeque à magistratibus trepidabatur: quippe Tiberius, & si infense inductus, cetera ambigua reliquerat.

CAP. IV. Fuit in Senatu Junius Rusticus, componendis Patrum actis defectus à Cæsare, eoque mediationes ejus introspicere creditus: is fatali quodam motu (neque enim ante specimen constantiæ dederat) seu prava solertia, dum imminentium oblitus incerta pavet, inferere se dubitantibus, ac monere Consules ne relationem inciperent: differebatque, brevibus momentis summa verti posse, dandumque interstitium penitentiae senis. Simul populus effigies Agrippinae ac Neronis gerens, circumfistit curiam; festisque in Cæsarem omnibus, falsas litteras, & principe invito exitium domui ejus intendi clamat. Ita nihil triste illo die patratum. Ferebantur etiam sub nominibus consularium fictæ in Sejanum sententiæ, exercentibus plerisque per occultum, atque eo procacius, libidinem ingeniorum. Unde illi ira violentior, & materies criminandi. Spretum dolorem Principis, ab Senatu descivisse populum (r): audiri jam & legi novas conciones, nova Patrum consulta. Quid reliquum, nisi ut caperent ferrum? & quorum imagines pro vexillis secuti forent, duces imperatoresque deligerent?

CAP. V. Igitur Cæsar repetitis adversum nepotem & nurum probris: increpitaque per edictum plebe; questus apud Patres, quod fraude unius Senatoris imperatoria majestas elusa publice foret, integra tamen sibi cuncta postulavit. Nec ultra deliberatum, quo minus non quidem extrema decernerent, id enim verum, sed paratos ad ultionem vi principis impediri testarentur. † **

CAP. VI. Quatuor & quadraginta orationes super ea re habitæ, ex quis ob metum paucae, plures adfuetudine, ** mihi pudorem aut Sejano invidiam allaturum censui. **

versu est fortuna, & ille quidem qui collegam & generum adsciverat, sibi ignoscit.

(r) al. Spretum dolorem Principis ab Senatu, descivisse populum.

(t) al. Ælii. (u) al. elapsum.

Ceteri quem per dedecora fovere, cum scelere infectantur.

* * miserius fit ob amicitiam accusare, haud disceverim, * non crudelitatem, non clementiam cujusquam experiar, sed liber, & mihi ipsi probatus antibo periculum. Vos obtestor, ne memoriam nostri per maiorem quam læti retineatis, adjiciendo me quoque iis, qui fine egregio publica mala effugerunt.

CAP. VII. Tunc singulos, ut cuique adstiteret, alloqui animus erat, retinens aut dimittens, partem diei absumpsit. Multoque adhuc cætu, & cunctis intrepidum vultum ejus spectantibus, cum superesse tempus novissimis crederent, gladio quem sinu abdiderat incubuit. Neque Cæsar ullis criminibus aut probris defunctum infectatus est, cum in (s) Blæsum multa foedaque inculcavisset.

CAP. VIII. Relatum inde de P. Vitellio & Pomponio Secundo. Illum indices arguebant, claustra æarii cui præfectus erat, & militarem pecuniam rebus novis obtulisse: huic à Confidio prætura functo objectabatur Velii (s) Galli amicitia, qui punito Sejano, in hortos Pomponii quasi fidissimum ad subsidium perfugisset. Neque aliud periclitantibus auxilii, quam in fratrum constantia fuit, qui vades exstiteret. Mox crebris prolationibus spem ac metum juxta gravatus Vitellius, petito per speciem studiorum scalpro, levem ictum venis intulit, vitamque ægritudine animi finivit. At Pomponius multa morum elegantia, & ingenio inlustri, dum adversam fortunam æquus tolerat, Tiberio superstes fuit.

CAP. IX. Placitum posthac, ut in reliquos Sejani liberos adverteretur: vanescente quamquam plebis ira, ac plerisque per priora supplicia lenitis. Igitur portantur in carcerem, filius imminentium intelligens, puella adeo nescia, ut crebro interrogaret, quod ob delictum, & quo traheretur? neque facturam ultra. Et, posse se puerili verberare moneri. Tradunt temporis ejus auctores, quia triumphali supplicio affici virginem inauditum habebatur, à carnifice laqueum juxta compressam: exin obliquis faucibus, id ætatis corpora in Gemonias abjecta.

CAP. X. Per idem tempus Asia atque Achaja exterritæ sunt, acri magis quam diuturno rumore, Drusum Germanici filium apud Cycladas insulas, mox in continenti visum. Et erat juvenis haud dispari ætate, quibusdam Cæsaris libertis velut agnitus, per dolumque comitantibus. Alliciebantur ignari fama nominis, & promptis Græcorum animis ad nova & mira. Quippe lapsus (u) custodia, pergere ad paternos exercitus, Ægyptum aut Syriam invasurum fingeant simul, credebantque. Jam juventutis concursu, jam publicis studiis frequentabatur, lætus præsentibus & inanium spe; cum auditum id Poppæo Sabino.

Vitellius & Pomponius accusati.

Vitellius se interficit.

Pomponius moram trahit, & supervivit.

Liberi Sejani puniti.

Etiā virguncula, percellus prius violata.

Pseudo-Dm-fus.

NOTA:

† Quæ præeunt, gesta sunt Fusio & Rubellio Coss. initio anni: hæc autem C. Memmio Regulo & Fulcinio Trione. Ita interciderunt acta pleraque anni DCCLXXXI. acta omnia anni sequentis, quo M. Vinucius & L. Cassius Coss. Item hujus anni, quo ex Kal. Maji successit Tiberio & Sejano Consules Regulus & Trio. LIPSIUS ad hunc locum.

Quem Sabinius
capit.

no. Is Macedoniæ tum intentus, Achajam quoque curabat. Igitur quo vera seu falsa anteiret, Toronæum Thermæumque sinum præfestinans, mox Eubœam Ægæi maris insulam, & Piræeum Atticæ oræ, dein Corinthiense litus, angustiasque Isthmi evadit: marique alio Nicopolim Romanam coloniam ingressus, ibi demum cognoscit. Solertius interrogato (x), *quisnam foret?* dixit se *M. Silano genitum* (y). Et multis sectatorum dilapsis, ascendisse navem, tamquam Italiam peteret. Scripsitque hæc Tiberio: neque nos ori-

ginem finemve ejus rei ultra comperimus.

CAP. XI. Exitu anni, diu aucta discordia Consulum erupit. Nam Trio facilis capeffendis inimiciis, & foro exercitus, ut segnem Regulum ad opprimendos Sejani ministros oblique perstrinxerat. Ille nisi lacefferetur modestiæ retinens, non modo retudit collegam, sed ut noxium conjurationis ad disquisitionem trahebat. Multisque Patrum orantibus, *ponerent odia in perniciem itura*, mansere infensi ac minitantes, donec magistratu abirent.

Consulum
discordia.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER VI.

BREVIARIUM LIBRI VI.

Tiberii arcane & fædæ libidines. Multorum accusationes: interque eas M. Terentii equitis R. cujus libera & egregia defensio inserta. L. Pisonis Præfecti Urbis mors & funus: & per occasionem de origine ejus muneris & progressu. De Sibyllarum carminibus recipiendis consultatio: & quæ in iis cauta. Seditio Romæ ob gravitatem annonæ. Germanici duæ filiae nuptum datæ, L. Cæsares facta. Iterum accusationes Majestatis: & in uno edicto omnes conscii Sejanianæ conjurationis necati. C. Cæsar Caligula Claudiam uxorem accipit: ejus mores & callida simulatio in avum. Tiberii præfagium de Ser. Galba: & per causam eam de Mathematicis aliquid & Thrasullo. Drusi Germanici filii miseranda mors: item Agrippinæ. Nerva jureconsultus inedia voluntaria obiit. Aliquot aliorum illustrium mortes. Phœnix in Ægypto visa, & super ea veterum narrationes ac judicia. Accusationes variae & mortes. Parthorum legati in Urbem venire, ad novum regem petendum, & Tiberius unum, deinde alterum misit. L. Vitellius Orienti præfectus: ejusque ingenium. Prælia inter Armenios & Parthos. Artabanus regno exutus, & in Scythiam profugus, cui Tivdates sufficitur Vitellii consilio & armis. At Romæ, illustrium damnationes & mortes. Clitæ Cappadoces regi suo rebelles & repressi. Tiridates rex dissidio procerum pellitur, & Artabanus in regnum iterum accitur. Romæ incendium atrox: quod Cæsar liberalitate sua mitigavit. Tiberii deliberatio de successore: ejusque morbus & mors. Gesta hæc annis circiter sex.

CN. DOMITIO, M. FURIO CAMILLO. COSS.
SER. SULPICIO GALBA, L. CORNELIO SULLA. COSS.
PAULLO FABIO PERSICO, L. VITELLIO. COSS.
C. CESTIO GALLO, M. SERVILIO RUFO. COSS.
Q. PLAUTIO, SEX. PAPINIO. COSS.
CN. ACERRONIO, C. PONTIO. COSS.

CAPUT I.

U. C. 784. P.
C. N. 32.Tiberius Ur-
bem adit, non
intrat.

CN. Domitius & Camillus Scribonianus consulatum inierant; cum Cæsar, transmissis, quod Capreas & Surrentum interluit, freto, Campaniam prælegebat, ambiguus an Urbem intraret: seu quia contra destinaverat, speciem venturi simulans.

Et sæpe in propinqua digressus, aditis juxta Tiberim hortis, saxa rursum & solitudinem maris repetiit, pudore scelerum & libidinum: quibus adeo indomitis exarserat, ut more regio pubem ingenuam stupris pollueret. Nec formati tantum & decora corpora; sed in his modestam pueritiam, in aliis imagines majorum, incitamentum cupidinis habebat. Tunc-
Cc que

Capreas redit.

Ubi libidines
foede exercet.

(x) al. Solertius interrogatum. al. cognoscit, interrogato &c. (y) al. dixisse M. Silano genitum.

que primum ignota ante (z) vocabula reperta sunt, fellariorum & spintriarum, ex foeditate loci ac multiplici patientia. Præpositique servi qui quærent, pertraherent. Dona in promptos, minas adversum abnuentes; & si retinerent propinquus aut parens, vim, raptus, suaque ipsi libita velut in captos exercebant.

Decreta in Sejanum & Liviam.

CAP. II. At Romæ principio anni, quasi recens cognitis Liviae flagitiis, ac non pridem etiam punitis, atroces sententiæ dicebantur, in effigies quoque ac memoriam ejus. Et bona Sejani ablata ærario, ut in fiscum cogerentur, tum retulere Scipiones. (a) Hæc & Silani & Cassii, iisdem ferme aut paulum immutatis verbis adseveratione multa censebant; cum repente Togonius Gallus, dum ignobilitatem suam magnis nominibus inserit, per deridiculum auditur. Nam principem orabat deligere Senatores, ex quis viginti sorte ducti & ferro accincti, quoties curiam inisset, salutem ejus defenderent. Crediderat nimirum epistolæ, subsidio sibi alterum ex Consulibus poscentis, ut tutus à Capreis Urbem peteret. Tiberius tamen ludibria feriis permiscere solitus, egit gratias benevolentiae Patrum: sed quos omitti posse? quos deligi? semper ne eosdem? an subinde alios? & honoribus perfunctos, an juvenes? privatos, an è magistratibus? quam deinde speciem fore, fumentum in limine curiæ gladios? neque sibi vitam tanti, si armis regenda foret. Hæc adversus Togonium, verbis moderans: neque ultra abolitionem sententiæ suadere.

Togonii adulatoria sententia.

Refutata Tiberio.

Altera Gallionis.

Violenter increpita.

CAP. III. At Junium Gallionem, qui censuerat, ut prætoriani actis stipendiis, jus apiscerentur in quatuordecim ordinibus sedendi, violenter increpuit; velut coram rogicans, quid illi cum militibus? quos neque dicta imperatoris, neque præmia nisi ab imperatore accipere par esset. Reperisse prorsus, quod divus Augustus non providerit. An potius discordiam & seditionem à satellite Sejani quæsitam? qua rudes animos, nomine honoris, ad corrumpendum militiæ morem propelleret. Hoc pretium Gallio medtæ adulationis tulit, statim curia, deinde Italia exactus. Et quia inculcatur facile toleraturus exilium, delecta Lesbo insula, nobili & amœna, retrahitur in Urbem, custoditurque domibus magistratuum. Iisdem litteris Cæsar Sestium (b) Paconianum prætorium perculit, magno Patrum gaudio, audacem, maleficum, omnium secreta rimantem, delectumque à Sejano, cujus ope dolus C. Cæsari pararetur. Quod postquam patefactum, prorupere concepta per idem odia (c), & summum supplicium decernebatur, ni professus indicium foret.

Imo & punita.

Sestius Paconianus à Cæsare percussus.

Latinus Latianus accusatur.

CAP. IV. Ut vero Latinus Latianus ingressus est accusator Acrius, juxta invisi (d), gratissimum spectaculum præbebatur (e). Latianus, ut retuli, præcipuus olim circumvenienti Titii Sabini, & tunc luendæ pœnæ primus

fuit. Inter quæ Haterius Agrippa Consules anni prioris invasit, cur mutua accusatione intentata, nunc silerent? metum prorsus & noxam conscientiae (f) pro fœdere haberi (g): at non Patribus reticenda quæ audivissent. Regulus manere tempus ultionis, seque coram principe executurum: Trio æmulationem inter collegas, & si qua discordes jecissent, melius obliterari, respondit. Urgente Agrippa, Sanquinius Maximus è consularibus oravit Senatum, ne curas impetratoris, conquisitis insuper acerbitatibus augerent: sufficere ipsum statuendis remediis. Sic Regulo salus & Trioni dilatio exiti quæsitæ. Haterius invisior fuit, quia somno aut libidinosis vigiliis marcidus, & ob segnitiam, quamvis crudelem principem non metuens, illustribus viris perniciem inter ganeum (h) & stupra meditabatur.

Diffidium inter Consules renovatur.

Quod Sanquinius Maximus sedat.

CAP. V. Exin Cotta Messallinus, sævissimæ cujusque sententiæ auctor, eoque inveterata invidia, ubi primum facultas data, arguitur pleraque, C. Cæsarem quasi incestæ (i) virilitatis, & cum die natali Augustæ (k) inter sacerdotes epularetur, novendialem eam cœnam dixisse: (l) querentemque (m) de potentia M. Lepidi, ac L. Arruntii, cum quibus ob rem pecuniariam disceptabat, addidisse, Illos quidem Senatus, me autem tuebitur Tiberiolus meus. Neque contatus (n) à primoribus civitatis revincebatur: iisque instantibus, ad Imperatorem provocavit. Nec multo post litteræ adferuntur, quibus in modum defensionis, repetito inter se atque Cottam amicitiae principio, crebrisque ejus officiis commemoratis, ne verba prave detorta, neu convivalium fabularum simplicitas in crimen duceretur, postulavit.

Qui provocat ad Imperatorem.

Ab eoque eripitur.

CAP. VI. Insigne visum est earum Cæsaris litterarum initium. Nam his verbis exorsus est. Quid scribam vobis P. C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, dii me deæque pæsus perdant, quam perire quotidie sentio, si scio. Adeo facinora atque flagitia sua ipsi quoque in supplicium vertant. Neque frustra præstantissimus sapientiæ firmare solitus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus & ictus; quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, malis consultis, animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris suasque ipse pœnas fateretur.

Mira Confessio Tiberii & notabilis.

Tyrannorum occulta supplicia.

CAP. VII. Tum facta Patribus potestate, statuendi de Cæciliano Senatore, qui plurima adversum Cottam promiserat, placitum eamdem pœnam invogari, quam in Arusejum & Sanquinium accusatores L. Arruntii. Quo non aliud honorificentius Cottæ evenit, qui nobilis quidem, sed egens ob luxum, per flagitia infamis, sanctissimis Arruntii artibus dignitate ultionis æquabatur. Quintus Servæus posthac, & Minutius Thermus inducti. Servæus

Cæcilianus accusator Cottæ, ipse damnatur.

Q. Servæus & Thermus damnati.

(z) al. antea. (a) al. cogerentur, tamquam referret, Scipiones &c. (b) al. Sextium. (c) al. concepta pridem odia. (d) al. aggressus est, accusator ac reus juxta invisi. (e) al. præbebant. (f) al. noxæ conscientiam. (g) al. habere. (h) al. ganeam. (i) al. incestæ. (k) al. Augusti. (l) al. dixisset. (m) al. querensque. (n) al. Eaque cuncta. al. Neue cuncta.

Passim delationes, ut sub tyrannide.

væus prætura functus, & quondam Germanici comes. Minutius equestri loco, modeste habita Sejani amicitia, unde illis major miseria. Contra Tiberius præcipuos ad scelera increpans, admonuit C. Cæstium patrem (o), dicere Senatui, quæ sibi scripsisset: suscepitque Cæstius accusationem. Quod maxime exitiale tulere illa tempora, cum primores Senatus infimas etiam delationes exercerent, alii propalam, multi per occultum: neque discerneres alienos à conjunctis, amicos ab ignotis, quid repens, aut vetustate obscurum: perinde in foro, in convivio, quaque de re locuti inculcabantur, ut quis prævenire & reum destinare properat (p); pars ad subsidium sui, plures infecti quali valetudine & contactu. Sed Minutius & Servæus damnati, indicibus accessere. Tractique sunt in casum eundem Julius Africanus è Santonis Gallica civitate, Sejus Quadratus. Originem non reperi. Neque sum ignarus à plerisque scriptoribus, omnia multorum pericula & pœnas, dum copia fatiscunt; aut quæ ipsis nimia & mœsta fuerant, ne pari cœdio lecturos adficerent, videntur. Nobis pleraque digna cognitu obvenire, quamquam ab aliis incelebrata.

M. Terentius accusatur.

Qui diserte ac libere se defendit.

CAP. VIII. Nam ea tempestate qua Sejani amicitiam ceteri falso exuerant, ausus est eques Romanus M. Terentius ob id reus, amplecti, ad hunc modum apud Senatum ordiendo. *Fortunæ quidem meæ fortasse minus expediat adnoscere crimen, quam abnuere? sed utcumque casura res est, fatebor & fuisse me Sejanum amicum, & ut essem expetisse, & postquam adeptus eram, lætatum. Videram collegam patris regendis prætoris cohortibus, mox Urbis & militiæ munia simul obeuntem. Illius propinqui & adfines honoribus augebantur: ut quisque Sejanum intinuit, ita ad Cæsaris amicitiam validus. Contra quibus insensus esset, metu ac sordibus conflabantur. Nec quemquam exemplo adsumo. Cunctos qui novissimi consilii expertes fuimus, meo unius discrimine defendam. Non enim Sejanum Vulsiniensem, sed Claudiam & Juliam domus partem, quas adfinitate occupaverat, tuum Cæsar generum, tui consulatus socium, tua officia in Rep. capeffentem colebamus. Non est nostrum æstimare, quem supra ceteros, & quibus de causis extollas. Tibi summum rerum judicium dii dedere; nobis obsequii gloria relicta est. Spectamus porro quæ coram habentur, cui ex te opes, honores, quis plurima juvandi nocendive potentia. Quæ Sejanum fuisse, nemo negaverit. Abditos principis sensus, & si quid occultius parat, exquirere illicitum, anceps: nec ideo adsequare. Ne P. C. ultimum Sejani diem, sed sexdecim annos cogitaveritis, etiam Satrium atque Pomponium venerabamur: libertis quoque ac janitoribus ejus notescere, pro magnifico accipiebatur. Quid ergo? indistincta hæc defensio, & promiscua dabitur? imo iustis terminis dividatur. Insidiæ in Remp. consilia cædis adversum imperatorem, puniantur: de amicitia & officiis, idem finis & te Cæsar & nos absolvet.*

ipse absolutus.

CAP. IX. Constantia orationis, & quia re-

pertus erat qui efferret, quæ omnes animo agitabant, eo usque potuere, ut accusatores ejus, additis quæ ante deliquerant, exilio aut morte multarentur. Secutæ dehinc Tiberii litteræ in Sex. Vestilius prætorium, quem Druso fratri percarum, in cohortem suam transtulerat. Causa offensionis Vestilio fuit, seu composuerat quædam in C. Cæsarem ut impudicum, five ficto habita fides. Atque ob id convictu principis prohibitus, cum senili manu ferrum tentavisset, obligavit venas: precatusque per codicillos, immitti rescripto, venas resolvit. Acervatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco simul, ac Sabino Calvisio, majestatis postulatur, & Vicinianus (q) Pollioni patri adjiciebatur, clari genus, & quidam summis honoribus. Contremuerantque Patres. Nam quoruscunque adfinitatis, aut amicitiae tot inlustrium virorum, expers erat? ni Celsus urbanæ cohortis tribunus, tum inter indices, Appium & Calvisium discrimini exemisset. Cæsar Pollionis, ac Viciniani Scaurique causam ut ipse cum Senatu nosceret, distulit; datis quibusdam in Scaurum tristibus notis.

rus; qui arguerant, damnati.

Sex. Vestilius se interimit.

Plures acervatim accusantur.

Etiā feminæ.

CAP. X. Ne feminæ quidem exsortes periculi, qua occupandæ (r) Reip. argui non poterant, ob lacrymas inculcabantur. Nequaquæ est anus Vitia Fusii Gemini mater, quod filii necem flevisset. Hæc apud Senatum. Nec secus apud principem, Vescularius Atticus (s), ac Julius Marinus ad mortem aguntur, è vetustissimis familiarium Rhodum secuti, & apud Capreas individui. Vescularius insidiarum in Libonem internuntius. Marino particeps, Sejanus Curtium Atticum opprefferat. Quo lætius acceptum, sua exempla in consultores recidiisse. Per idem tempus L. Piso Pontifex, (t) rarum in tanta claritudine, fato obiit: nullius servilis sententiæ sponte auctor, & quoties necessitas ingrueret, sapienter moderans. Patrem ei Censorium fuisse memoravi, æras ad octogesimum annum processit. Decus triumphale in Thracia meruerat. Sed præcipuo ex eo gloria, quod præfectus Urbi recens, continuam potestatem, & insolentia parendi graviolem, mire temperavit.

L. Pisonis mors & laudatio.

Præfectura Urbis origo, & progressus.

CAP. XI. Namque antea profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne Urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur qui jus redderet, ac subitis mederetur. Feruntque ab Romulo Dentrem Romulium, post ab Tullo Hostilio Numam Marcium, & ab Tarquinio Superbo Spurium Lucretium impositos. Dein Consules mandabant: duratque simulachrum, quoties ob ferias Latinas præficitur, qui consulare munus usurpet. Ceterum Augustus bellis civilibus Cilnium (u) Mæcenatem equestri ordinis, cunctis apud Romam atque Italiam præposuit. Mox rerum potitus, ob magnitudinem populi, ac tarda legum auxilia, sumpsit è consularibus qui coerceret servitia, & quod civium audacia turbidum, nisi vim metuat. Primusque Messalla Corvinus eam potestatem, & paucos intra dies finem

Cilnius Mæcenas.

Messalla Corvinus.

Cc 2

accepit,

(o) al. C. Cæstium Prætozem. (p) al. poterat. (q) al. Vinicianus. (r) al. quia occupandæ. (s) al. Flaccus. (t) al. L. Piso P. U. (id esset Præfectus Urbi: (u) al. Cillinium,

Taurus Stati-
lius.
Piso.

Super Sibylli-
no libro dif-
ceptatio.

Cæsar cum re-
piciit.

Seditio pane
ob Annonam
artam.

Decreto & E-
dicto coercita.

U. C. 785. P.
C. N. 33.
Progeneri Cæ-
sari quaſiti
& lecti, M.
Vinicius & L.
Cassius.

accepit, quasi nescius exercendi. Tum Tau-
rus Statilius, quamquam provecta ætate, egre-
gie toleravit. Dein Piso, viginti per annos
pariter probatus, publico funere ex decreto
Senatus celebratus est.

CAP. XII. Relarum inde ad Patres à Quin-
tiliano tribuno plebei de libro Sibullæ, quem
Caninius Gallus quindecimvir recipi inter ce-
teros ejusdem vatis, & ea de re Senatuscon-
sultum postulaverat. Quo per discessionem
facto, misit litteras Cæsar modice tribunum
increpans, *ignarum antiqui moris ob juventam*:
Gallo exprobrabat, *quod scientiæ cærimoniarumque vetus, incerto auctore, ante sententiam collegii, non, ut assolet, lecto per magistratos æstimatoque carmine, apud infrequentem Senatum egisset*. Simul commonefecit: quia multa va-
na sub nomine celebri vulgabantur, sanxisse
Augustum, *quem intra diem ad prætorem ur-
banum deferrentur, neque habere privatim lice-
ret*. Quod à majoribus quoque decretum e-
rat, post exustum sociali bello (x) Capitolium,
quæſitis Samo, Ilio, Erythris, per Africam
etiam, ac Siciliam, & Italicas colonias car-
minibus Sibullæ; una seu plures fuere; dato-
que sacerdotibus negotio, quantum humana ope
potuissent, vera discernere. Igitur tunc quo
que notioni quindecimvirum is liber subjicitur.

CAP. XIII. Iisdem Consulibus, gravitate
annonæ juxta seditionem ventum. Multaque
& plures per dies, in theatro licentius efflagi-
tata, quam solitum adversum imperatorem.
Quis commotus, inculcavit Magistratus Pa-
tresque, *quod non publica auctoritate populum
coërcuissent*: addiditque quibus è provinciis, &
*quanto majorem quam Augustus rei frumentariæ
copiam, adveheret*. Ita castigandæ plebi com-
positum Senatusconsultum, prisca severitate.
Neque segnius (y) Consules edixere. Silen-
tium ipsius non civile, ut crediderat, sed in
superbiam accipiebatur.

CAP. XIV. Fine anni Geminius, Celsus,
Pompejus, equites Romani cecidere conju-
rationis crimine. Ex quis Geminius prodig-
gentia opum, ac mollitia vitæ amicus Sejano,
nihil ad ferium. Et Julius Celsus tribunus,
in vinclis laxatam catenam, & circumdatam in
diversum tendens, suam ipse cervicem per-
fregit. At Rubrio Fabato, tamquam despe-
ratis rebus Romanis, Parthorum ad miseri-
cordiam fugeret, custodes additi. Sanus re-
pertus (z) apud fretum Siciliae, retractusque
per centurionem, nullas probabiles causas lon-
ginquæ peregrinationis adferebat. Mansit ta-
men incolumis, oblivione magis quam cle-
mentia.

CAP. XV. Ser. Galba, L. Sulla Coss. diu
quæſito quos neptibus suis maritos destinaret
Cæsar, postquam instabat virginum ætas, L.
Cassium, M. Vinicium legit. Vinicio opida-
num genus. Calibus (a) ortus, patre atque
avo consularibus, cetera equestri familia erat,
miris ingenio, & comptæ facundiæ. Cassius
plebei Romæ generis, verum antiqui hono-

rarique, & severa patris disciplina eductus,
facilitate (b) sæpius quam industria commen-
dabatur. Huic Drusillam, Vinicio Juliam,
Germanico genitas conjungit. Superque ea
re Senatui scripsit, levi cum honore juvenum.
Dein redditis absentiae causis admodum vagis
(c), flexit ad graviora, & offensiones ob Remp.
cæptas (d): *utque Macro præfectus, tribunorum-
que & centurionum pauci, secum introirent, quo-
ties curiam ingrederetur*, petivit. Factoque
large, & sine præscriptione generis, aut nu-
meri, Senatusconsulto; ne tecta quidem Ur-
bis, adeo publicum consilium numquam adiit,
deviis plerumque itineribus ambigens (e) pa-
triam & declinans.

CAP. XVI. Interea magna vis accusatorum
in eos inrupit, qui pecunias fœnore auctita-
bant, adversum legem dictatoris Cæsar, qua
de modo credendi, possidendique intra Ita-
liam cavetur; omissam olim, quia privato
usui bonum publicum postponitur. Sane ve-
tus Urbi fœnebre malum, & seditionum dif-
cordiarumque creberrima causa: eoque cohi-
beatur antiquis quoque & minus corruptis
moribus. Nam primo duodecim tabulis san-
ctum, *ne quis unciario fœnore amplius exerce-
ret*, cum antea ex libidine locupletium agi-
taretur. Dein rogatione tribunitia, ad semun-
cias redacta, postremo vetita versura. Multis-
que plebis scitis obviam itum fraudibus, quæ
tories repressæ, miras per artes rursus orie-
bantur. Sed tum Gracchus Prætor, cui ea
quæſtio evenerat, multitudine periclitantium
subactus, retulit ad Senatum: trepidique Patres
(neque enim quisquam tali culpa vacuus) ve-
niam à principe petivere: & concedente (f),
*annus in posterum sexque menses dati, quis secundum
jussa legis, rationes familiares quisque componerent*.

CAP. XVII. Hinc inopia rei nummariæ,
commoto simul omnium ære alieno: & quia
tot damnatis, bonisque eorum divenditis, si-
gnatum argentum fisco vel ærario attinebatur.
Ad hoc Senatus præscripserat, *duas quisque
fœnoris partes in agris per Italiam collocaret*.
Sed creditores in solidum appellabant. Nec
decorum appellatis, minuere fidem. Ita pri-
mo concursatio, & preces; dein strepere præ-
toris tribunal. Eaque quæ remedio quæſita,
venditio, & emptio, in contrarium mutari;
quia fœneratores omnem pecuniam mercandis
agris condiderant. Copiam vendendi securâ
vilitate, quanto quis obæratior ægrius distra-
hebant. Multique fortunis provolvebantur:
eversio rei familiaris dignitatem ac famam præ-
ceps dabat: donec tulit opem Cæsar, disposito
per menses millies sestertio, factaque mutuan-
di copia sine usuris per triennium, si debitor
populo in duplum prædiis (g) cavisset. Sic
refecta fides. Et paullatim privati quoque cre-
ditores reperti. Neque emptio agrorum exer-
cita ad formam Senatusconsulti, acribus, ut
ferme talia, iniitiis, incurioso fine.

CAP. XVIII. Dein redeunt priores metus,
postulato majestatis Confidio Proculo. Qui
nullo

(x) al. civili bello. (y) al. sequitur. (z) al. Sane is repertus. al. Nam is repertus. (a) al.
Callibus. (b) al. felicitate. (c) al. vanis. (d) al. captas. al. susceptas. (e) al. ambiens.
(f) al. eo concedente. (g) al. prædiis.

Fœneratores
in jus tracti.

Leges & scita
fœnebre.]

Remedium
exuberanti
malo.

Quod pane in
exitium vertit.

Nisi Cæsar
subvenisset
egregia libera-
litate.

Confidius ac-
cusatus, da-
mnatus, nequa-
lus.

nullo pavore diem natalem celebrans, raptus in curiam, pariterque damnatus interfectusque. Et forori ejus Sanciae aqua atque igni interdictum, accusante Q. Pomponio. Is moribus iniquis, hæc & hujuscemodi à se factitari prætendebat, ut parta apud principem gratia, periculis Pomponii Secundi fratris mederetur. Etiam in Pompejam Macrinam exilium statuitur, cujus maritum Argolicum, focerum Laconem è primoribus Achæorum Cæsar afflixerat. Pater quoque inlustre eques Romanus, ac frater prætorius, cum damnatio instaret, se ipsi interfecere. Datum erat crimini, quod Theophanem Mitylenæum proavum eorum, Cn. Magnus inter intimos habuisset: quodque defuncto Theophani, cœlestes honores Græca adulatio tribuerat.

rat, Imperium ipsi, & futura sollerter patefaciens: interrogatur, *an suam quoque genitalem horam comperisset, quem tum annum, qualem diem haberet.* Ille positus siderum, ac spatia dimensus, hære primo, dein pavescere: & quantum introspiceret, magis ac magis trepidus admirationis & metus. Postremo exclamat, *Ambiguum sibi ac prope ultimum discrimen instare.* Tum complexus eum Tiberius, præscium periculorum, & incolumen fore gratatur; quæque dixerat oraculi vice accipiens, inter intimos amicorum tenet.

Et certa præscientia.

CAP. XXII. Sed mihi hæc, ac talia audienti, in incerto iudicium est, fatone res mortalium & necessitate immutabili, an forte voluntur. Quippe sapientissimos veterum, quique sectam eorum æmulantur, diversos reperies: ac multis insitam opinionem, non initia nostri, non finem, non denique homines diis curæ. Ideo creberrima & tristitia in bonos, læta apud deteriores esse. Contra alii, fatum quidem congruere rebus putant, sed non è vagis stellis, verum apud principia, & nexus naturalium causarum. Ac tamen electionem vitæ nobis relinquunt: quam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. Neque mala vel bona, quæ vulgus putet: multos qui conflictari adversis videantur, beatos; ac plerosque, quamquam magnas per opes, miserimos: si illi gravem fortunam constanter tolerant, hi prospera inconsulte utantur. Ceterum plurimis mortalium non eximitur (l), quin primo cujusque ortu ventura destinentur: sed quædam secus quam dicta sint cadere, fallaciis ignara dicentium. Ita corrumpi fidem artis, cujus clara documenta, antiqua ætas & nostra rulerit. Quippe à filio ejusdem Trasulli, prædictum Neronis imperium, in tempore memorabitur, ne nunc incepto longius abierim.

Tacitus ambigit de Gubernatione.

Fatalis ea an fortuita.

Sed illam probat magis.

Fidem etiam Mathematicis adstruit, sed quibus Genius

Q. Pomponii pravitatis.

Crimina nisi, in lacrimis digna?

Sex. Marius incesti arguitur.

Obid, sive pecuniam, occidit.

Promiscua & miseranda cædes.

Quam nec miserari licuit.

C. Cæsar utrorem accipit.

Tiberii vaticinium.

Ex arte Chaldaea.

Trasulli exploratio.

Afinii Galli mors.

Et Drusi, filii Germanici.

Nec mortuo parit Cæsar.

Varia in eum atrocitas.

CAP. XIX. Post quos Sex. Marius Hispaniarum ditissimus, defertur incestasse filiam, & saxo Tarpejo defecit. Ac ne dubium haberetur, magnitudinem pecuniæ malo vertisse, aurariasque ejus, quamquam publicarentur, sibimet Tiberius seposuit. Inritatusque suppliciis, cunctos qui carcere attinebantur accusati societatis cum Sejano, necari jubet. Jacuit immensa strages: omnis sexus, omnis ætas: inlustres, ignobiles: dispersi, aut aggregati (b). Neque propinquis aut amicis adfistere, inlacrymare, ne visere quidem diutius dabatur. Sed circumjecti custodes, & in mœrorem cujusque intenti, corpora putrefacta adfectabantur, dum in Tiberim traherentur. Ubi fluitantia, aut ripis adpulsa, non cremare quisquam, non contingere. Interciderat fortis humanæ commercium vi metus (i); quantumque sævitia glisceret, misratio arcebatur.

CAP. XX. Sub idem tempus, C. Cæsar discedenti Capreas avo comes, Claudiam M. Silani filiam conjugio accepit; immanem animum subdola modestia regens, non damnatione matris, non exilio fratrum rupta voce, qualem diem Tiberius (k) induisset, pari habitu, haud multum distantibus verbis. Unde mox scitum Passieni oratoris dictum percubuit, *Neque meliorem unquam servum, neque deteriozem dominum fuisse.* Non omiserim præfagium Tiberii, de Ser. Galba tum Consule; quem accitum, & diversis sermonibus perterritum, postremo Græcis verbis in hanc sententiam adlocutus: *Et tu Galba quandoque degustabis Imperium.* Seram ac brevem potentiam significans, scientia Chaldæorum artis, cujus apiscendæ, otium apud Rhodum, magistrum Trasillum, habuit, peritiam ejus hoc modo expertus.

CAP. XXI. Quotiens super negotio consultaret, edita domus parte, ac liberti unius conscientia utebatur. Is litterarum ignarus, corpore valido, per avia ac derupta (nam saxi domus imminet) præibat eum cujus artem experiri Tiberius statuisset: & regredientem, si vanitatis aut fraudum suspicio inceserat, in subjectum mare præcipitabat, ne index arcani existeret. Igitur Trasillus iisdem rupibus inductus, postquam percontantem commove-

CAP. XXIV. Quin & in vectus in defunctum, probra corporis, exitiabilem in suos, infensum Reip. animum objecit: recitarique factorum dictorumque ejus descripta per dies iussit. Quo non aliud atrocius visum. Adstitisse tot per annos, qui vultum, gemitus, oculum etiam murmur exciperent. Et potuisse avum audire, legere, in publicum promere,

Cc 3

vix

(b) al. aggerati. (i) al. vi, metu. (k) al. qualem die Tiberius. (l) al. non eximi.

(m) al. præscriptum.

vix fides; nisi quod Actii centurionis, & Didymi liberti epistolæ, fervorum nomina proferebant, ut quis egredientem cubiculo Drusum pulsaverat, exterruerat. Etiam sua verba centurio sævitæ plena, tamquam egregium, vocesque deficientis adjecerat, quis primo alienationem mentis simulans, quasi per dementiam, funesta Tiberio; mox ubi exspes vitæ fuit, meditata compositasque diras imprecabatur: ut quemadmodum nurum, filiumque fratris (n), & nepotes, domumque omnem cædibus complevisset; ita pœnas nomini generique majorum, & posteris exsolveret. Obtrubabant quidem Patres, specie detestandi. Sed penetrabat pavor (o), & admiratio, calidum olim & regendis sceleribus obscurum, huc confidentiæ venisse, ut tamquam dimotis parietibus ostenderet nepotem sub verbere centurionis, inter fervorum ictus, extrema vitæ alimenta frustra orantem.

CAP. XXV. Nondum is dolor exoleverat, cum de Agrippina auditum, quam interfecto Sejano spe sustentatam provixisse reor: & postquam nihil de sævitia remittebatur, voluntate extinctam. Nisi si negatis alimentis, adsimulatus est finis, qui videretur sponte sumptus. Enimvero Tiberius fœdissimis criminationibus exarsit, impudicitiam arguens, & Asinium Gallum adulterum, ejusque morte ad tædium vitæ compulsam. Sed Agrippina æqui impatiens, dominandi avida, virilibus curis, feminarum vitia exuerat. Eodem die defunctam, quo biennio ante Sejanus pœnas luisset, memoriæque id prodendum addidit Cæsar: jactavitque quod non laqueo strangulata, neque in Gemonias projecta foret. Actæ ob id grates, decretumque, ut *quintodecimo Kalend. Novembris, utriusque necis die, per omnis annos, donum Jovi sacraretur.*

CAP. XXVI. Haud multo post Coccejus Nerva continuus principis, omnis divini humanique juris sciens, integro statu, corpore inlæso, moriendi consilium cepit. Quod ut Tiberio cognitum; adsidere, *causas requirere: addere preces; fateri postremo grave conscientie, grave famæ suæ, si proximus amicorum, nullis moriendi rationibus, vitam fugeret.* Aversatus sermonem Nerva, abstinentiam cibi conjunxit. Ferebant gnari cogitationum ejus, quanto propius mala Reip. viseret, ira, & metu, dum integer, dum intentatus, honestum finem voluisse. Ceterum Agrippinæ perniciēs, quod vix credibile, Plancinam traxit. Nupta olim Cn. Pisoni; & palam læta morte Germanici, cum Piso caderet, precibus Augustæ, nec minus inimicitii Agrippinæ defensa erat. Ut odium & gratia desiere; jus valuit. Petitaque criminibus haud ignotis, sua manu, sera magis quam immerita supplicia persolvit.

CAP. XXVII. Tot luctibus funesta civitate, pars mœroris fuit, quod Julia Drusi filia, quondam Neronis uxor, denupsit in domum Rubellii Blandi, cujus avum Tiburtem equitem Romanum plerique meminerant. Extremo anni mors Ælii Lamie funere censorio ce-

lebrata; qui administrandæ Syriæ (p) imagine tandem exsolutus, Urbi præfuerat. Genus illi decorum, vivida senectus, & non permixta provincia dignationem addiderat. Exin Flacco Pomponio Syriæ proprætore defuncto, recitantur Cæsaris litteræ, quis inculabat *egregium quemque, & regendis exercitibus idoneum, abnuere id munus: seque ea necessitudine ad preces cogi, per quas consularium aliqui capeffere provincias adigerentur.* Oblitus Arruntium, ne in Hispaniam pergeret, decimum jam annum attineri. Obiit eodem anno & M. Lepidus, de cujus moderatione, atque sapientia in prioribus libris satis conlocavi. Neque nobilitas diutius demonstranda est. Quippe Æmilium genus fœcundum bonorum civium, & qui eadem familia corruptis moribus, inlustri tamen fortuna egere.

CAP. XXVIII. Paulo Fabio, L. Vitellio Coss. post longum sæculorum ambitum, avis Phœnix in Ægyptum venit; præbuitque materiem doctissimis indigenarum, & Græcorum, multa super eo miraculo differendi. De quibus congruunt, & plura ambigua, sed cognitu non absurda, promere libet. Sacrum Soli id animal, & ore ac distinctu (q) pinnarum à ceteris avibus diversum, consentiunt qui formam ejus definire. De numero annorum varia traduntur. Maxime vulgatum, quingentorum spatium. Sunt qui adseverent, mille quadringentos sexaginta unum interjici: prioresque alites (r) Sesostride primum, post Amaside, dominantibus, dein Ptolemæo, qui ex Macedonibus tertius regnavit, in civitatem cui Heliopolis nomen, advolavisse, multo ceterarum volucrum comitatu, novam faciem mirantium. Sed antiquitas quidem obscura. Inter Ptolemæum ac Tiberium minus ducenti quinquaginta anni fuerunt. Unde nonnulli falsum hunc phœnicem, neque Arabum è terris credidere, nihilque usurpavisse ex his quæ vetus memoria firmavit. Confecto quippe annorum numero, ubi mors propinquet, suis in terris struere nidum, eique vim genitalem adfundere: ex qua fœtum oriri, & primam adulto curam sepeliendi patris. Neque id temere, sed sublato murrhæ pondere, tentatoque per longum iter, ubi par oneri, par meatui sit, subire patrium corpus, inque solis aram perferre, atque adolere. Hæc incerta & fabulosis aucta. Ceterum aspici aliquando in Ægypto eam volucrem, non ambigitur.

CAP. XXIX. At Romæ cæde continua, Pomponius Labeo, quem præfuisse Mœsiæ retuli, per abruptas venas sanguinem effudit: æmulataque est conjunx Paxæa. Nam promptas ejusmodi mortes, metus carnificis faciebat: & quia damnati, publicatis bonis, sepultura prohibebantur: eorum qui de se statuebant, humabantur corpora, manebant testamenta, pretium festinandi. Sed Cæsar missis ad Senatum litteris, disseruit: *Morem fuisse majoribus, quoties dirimerent amicitias, interdicare domo, eumque finem gratiæ ponere: id se repetivisse in Labeone.* Atque illum, quia male administratæ provin-

(n) al. filium fratris. (o) al. pudor. (p) al. Suria. (q) al. colore ac distinctu. (r) al. mille quadringentos sexaginta. Unum in terris: prioresque alites &c.

Diræ illius in
Tiberium.

Agrippina ma-
ter, inedia ex-
stincta.

Hanc quoque
Cæsar crimi-
natur.

Purgat noster.

Coccejus Ner-
va sponte vita
abit.

Nec Tiberio
oranti cedit.

Plancina se in-
terfic.

Julia Rubellio
denupsit.

Ælii Lamie
mors.

Manli Lepidi
mors.

U. C. 986. p.
C. N. 34.
Phœnix vilis.

Quæ illa avis,
& quam vita-
lis?

Multorum ju-
dicio falsus.

Pomponius
Labeo moti-
tur sponte.
Multique alii,
& quare?

Scaurus Ma-
mercus accu-
satus.Se ipsum ab-
solvit.Lentulus Ge-
tulicus postu-
latus.Mita fiducia
evadit.
Epistola ejus
ad Tiberium.U. C. 787. p.
C. N. 35.
Parthi in Ur-
bem venerunt.
Artabanum
amoturi, qui
his Romanis-
que invisus.

provinciae, aliorumque criminum urgebatur; cul-
pam invidia velavisse, frustra conterrita uxore,
quam etsi nocentem, periculi tamen expertem fu-
isse. Mamercus dein Scaurus rursus postula-
tur, insignis nobilitate & orandis causis, vita
probrosus. Nihil hunc amicitia Sejani, sed
labefecit haud minus validum ad exitia Macro-
nis odium, qui easdem artes occultius exerce-
bat: detuleratque argumentum tragœdiæ à
Scauro scriptæ, additis versibus qui in Tibe-
rium flecterentur. Verum ab Servilio & Cor-
nelio accusatoribus, adulterium Liviae, mago-
rum sacra objectabantur. Scaurus, ut dignum
veteribus Æmiliis, damnationem anteit; hor-
tante Sextia (s) uxore: quæ incitamentum mor-
tis, & particeps fuit.

CAP. XXX. Actamen accusatores, si facul-
tas incideret, pœnis adiciebantur: ut Servilius
Corneliusque perditio Scauro famosi, quia pe-
cuniam à Vario Ligure omittendæ delationis
ceperant, in insulas, interdicto igni atque a-
qua, demoti sunt. Et Abudius Ruso functus
ædilitate, dum Lentulo Getulico, sub quo le-
gioni præfuerat, periculum facessit, quod is
Sejani filium generum destinasset, ultro da-
mnatur, atque Urbe exigitur. Getulicus ea
tempestate superioris Germaniæ legiones cura-
bat; mirumque amorem adsecutus erat, effu-
sæ clementiæ, modicus severitate, & proxi-
mo quoque exercitui per L. Apronium socerum
non ingratus. Unde fama constans, au-
sum mittere ad Cæsarem litteras: *Adfinitatem
sibi cum Sejano haud sponte, sed consilio Tiberii
captam: perinde se, quam Tiberium falli potuis-
se. Neque errorem eundem illi sine fraude; ali-
is exitio habendum. Sibi fidem integram, & si
nullis insidiis peteretur, mansuram: successorem
non aliter quam indicium mortis accepturum. Fir-
marent velut fœdus, quo princeps ceterarum re-
rum potiretur, ipse provinciam retineret.* Hæc
mira quamquam, fidem ex eo trahebant, quod
unus omnium Sejani adfinium incolumis, mul-
taque gratia mansit: reputante Tiberio publi-
cum sibi odium, extremam ætatem, magisque fa-
ma quam vi, stare res suas.

CAP. XXXI. C. Cestio, M. Servilio Coss.
nobiles Parthi in Urbem venire ignaro rege
Artabano. Is metu Germanici fidus Romanis,
æquabilis in suos; mox superbiam in nos, sæ-
vitiam in populares sumpsit. Fretus bellis,
quæ secunda adversum circumjectas nationes
exercuerat, & senectutem Tiberii ut inermem
despiciens, avidusque Armeniæ, cui defun-
cto rege Artaxia, Arsacem liberorum suorum
veterrimum imposuit, addita contumelia, &
missis qui gazam à Vonone relictam in Syria
Ciliciaque reposcerent, simul veteres Persa-
rum ac Macedonum terminos: seque invasu-
rum possessa Cyro, & post Alexandro, per
vaniloquentiam ac minas jaciebat. Sed Parthis
mittendi secretos nuntios validissimus auctor
fuit Sinnaces, insigni familia ac perinde opi-
bus; & proximus huic Abdus, ademptæ vi-
rilitatis. Non despectum id apud barbaros:
ulstroque potentiam habet. Il adscitis & aliis
primoribus, quia neminem gentis Arsacidarum

summæ rei imponere poterant, interfectis ab
Artabano plerisque aut nondum adultis; Phra-
hatem regis Phrahatis filium Roma poscebant.
Nomine tantum & auctore opus, ut sponte
Cæsaris, ut genus Arsacis, ripam apud Eu-
phratis cerneretur.

CAP. XXXII. Cupitum id Tiberio. Or-
nat Phrahatem, accingitque paternum ad fa-
stigium: destinata retinens, consiliis & astu res
externas moliri, arma procul habere. Inter-
ea cognitis insidiis, Artabanus tardari metu;
modo cupidine vindictæ inardescere. Et bar-
baris contatio, servilis: statim exsequi, regi-
um videtur. Valuit tamen utilitas, ut Abdum
specie amicitiae vocatum ad epulas, lento ve-
neno inligaret; Sinnacem dissimulatione ac do-
nis, simul per negotia, moraretur. Et Phra-
hates apud Syriam, dum omisso cultu Roma-
no, cui per tot annos insueverat, instituta Par-
thorum sumit (t), patriis moribus impar, mor-
bo absumptus est. Sed non Tiberius omisit in-
cepta. Tiridatem sanguinis ejusdem, æmu-
lum Artabano, recipendæque Armeniæ Hi-
berum Mithradatem deligit, conciliatque fra-
tri Pharasmani, qui gentile imperium obtine-
bat: & cunctis, quæ apud Orientem paraban-
tur, L. Vitellium præfecit. Eo de homine
haud sum ignarus, finistram in Urbe famam,
pleraque fœda memorari: ceterum regendis
provinciis prisca virtute egit. Unde regressus,
& formidine C. Cæsaris, familiaritate Claudii,
turpe in servitium mutatus, exemplar apud po-
steros adulatorii dedecoris habetur. Cesserunt-
que prima postremis, & bona juventæ fene-
ctus flagitiosa oblitteravit.

CAP. XXXIII. At ex regulis, prior Mi-
thradates Pharasmanen perpulit, dolo & vi
conatus suos juvare: repertique corruptores,
ministros Arsacis multo auro ad scelus cogunt,
simul Hiberi magnis copiis Armeniam irrum-
punt, & urbe (u) Artaxata potiuntur. Quæ
postquam Artabano cognita; filium Orodem
ultorem parat, datque Parthorum copias, mit-
tit, qui auxilia mercede facerent. Contra,
Pharasmanes adjungere Albanos, accipere Sar-
matas (x), quorum Sceptruchi utrimque do-
nis acceptis, more gentico diversa induere.
Sed Hiberi locorum potentes, Caspia via Sar-
matam in Armenios raptim effundunt. At qui
Parthis adventabant, facile arcebantur, cum
alios incessus hostis clausisset, unum reliquum,
mare inter & extremos Albanorum montes,
æstus impediret. Quia statibus Etesiarum im-
plentur vada, hibernus Auster revolvit fluctus,
pulsoque introrsus freto, breviam littorum nu-
dantur.

CAP. XXXIV. Interim Orodem sociorum
inopem, auctus auxilio Pharasmanes vocare
ad pugnam, & detrectantem incessere, ad-
equitare castris, infensare pabula ac sæpe in mo-
dum obsidii, stationibus cingebat: donec Par-
thi contumeliarum insolentes, circumfisterent
regem, poscerent prælium. Atque illis sola
in equite vis: Pharasmanes & pedite valebat.
Nam Hiberi Albanique saltuosos locos incolen-
tes, duritiæ patientiæque magis insuevere.
Ferunt-

Phrahatem ad
regnum postu-
lant.Cæsar permit-
tit.Sed ille mori-
tur.Alium submit-
tit Tiberius.Vitellius Ori-
enti præficitur.Ejus mores &
ingenium.Discordiæ in-
ter Armenios
& Parthos.Orodes in Par-
thos mittitur.Sed viribus
impar.Hiberi & Al-
bani unde orti.

(s) al. Sextia. (t) al. resumit. (u) al. urbem Artaxatem. (x) al. acciere Sarmatas.

Pugna inter
Armenios &
Parthos.

Feruntque se Theſſalis ortos, qua tempeſtate Jaſon poſtavectam Medeam, genitosque ex ea liberos, inanem mox regiam Ætææ. vacuoſque Colchos repetivit. Multaque de nomine ejus, & oraculum Phryxi celebrant. Nec quiſquam ariete ſacrificaverit, credito vexiſſe Phryxum: ſive id animal, ſeu navis inſigne fuit. Ceterum directâ utrimque acie, Parthus imperium Orientis, claritudinē Arſacidarum: contraque ignobilem Hiberum, mercenario milite, diſſerebat (y). Pharaſmanes, integros ſemet à Parthico dominatu: quanto majora peterent, plus decoris victores, aut ſi terga darent, flagitiū atque periculi laturos. Simul horridam ſuorum aciem, picta auro Medorum agmina; hinc viros, inde prædam oſtendere.

In qua Orodes
ſuccubuit, ac
pane occubuit

CAP. XXXV. Enimvero apud Sarmatas non una vox ducis. Se quiſque ſtimulant, ne pugnam per ſagittas inirent, imperu & comminus præveniendum. Variæ hinc bellantium ſpecies. Cum Parthus ſequi vel fugere pari arte ſuetus, diſtraheret turmas, ſpatium iſtibus quaereret: Sarmatæ omiſſo arcu, quo brevius valent, contis gladiiſque ruerent. Modo equeſtris prælii more, frontis & tergi vices (z); aliquando, ut conſerta acies, corporibus & pulſu armorum pellerent, pellerentur. Jamque & Albani Hiberique preſſare, detrudere, ancipitem pugnam hoſtibus facere. Quos ſuper, eques, & propioribus vulneribus pedites adſiſtabant. Inter quæ Pharaſmanes Orodeſque dum ſtrenuis adſunt, aut dubitantibus ſubveniunt, conſpicui, eoque gnari, clamore, telis, equis concurrunt. Instantius Pharaſmanes. Nam vulnus per galeam adegit, nec iterare valuit, prælatus equo, & fortiſſimis ſatellitum protegentibus ſaucium. Fama tamen occiſi falſo credita (a), exterruit Parthos, victoriamque conceſſere.

Artabano omnia inſeſta,
inſida.

CAP. XXXVI. Mox Artabanus tota mole regni ultimi. Id peritia (b) locorum, ab Hiberis melius pugnatum. Nec ideo abſcedebat, ni contractis legionibus Vitellius, & ſubdito rumore tamquam Meſopotamiam invaſurus, metum Romani belli feciſſet. Tum omiſſa Armenia, verſæque Artabani res: inſciente Vitellio, defererent regem ſævum in pace, & adverſis præliorum exitioſum. Igitur Sinnaces, quem ante inſenſum memoravi, patrem Abdageſem, aliosque occultos conſulit (c), & tunc continuis cladibus promptiores ad defectionem trahit: adſluentibus paullatim, qui metu magis quam benevolentia ſubjecti, repertis auctoribus ſuſtulerant animum. Nec jam aliud Artabano reliquum, quam ſi qui externorum, corpori cuſtodes aderant, ſuis quiſque ſedibus extorres; quis neque boni intellectus, neque mali cura, ſed mercede aluntur, miniſtri ſceleribus. His adſumptis, in longinqua & contermina Scythiæ fugam maturavit, ſpe auxilii: quia Hyrcanis Carmaniſque per adſinitatem innexus erat. Atque interim poſſe Parthos abſentium æquos, præſentibus mobiles, ad poenitentiam mutari.

Scythiam au-
fugit.

CAP. XXXVII. At Vitellius profugo Artabano, & flexis ad novum regem popularium animis, hortatus Tiridaten parata capeſſere, robur legionum, ſociorumque ripam ad Euphratis ducit. Sacrificantibus, cum hic more Romano Suovetaurilia daret, ille equum placando amni adornaret; nuntiavere accolæ. *Euphraten nulla imbrum vi, ſponte & immenſum attolli: ſimul alventibus ſpumis in modum diadematis ſinuare orbes; auſpiciū proſperi transgreſſus.* Quidam callidius interpretabantur, initia conatus ſecunda, neque diuturna: quia eorum quæ terra cœlove portenderentur, certior fides, fluminum inſtabilis natura, ſimul oſtenderet omina, raperetque. Sed ponte navibus effecto, tramifſoque exercitu, primus Ornoſpades multis equitum millibus in caſtra venit: exful quondam, & Tiberio, cum Dalmaticum bellum conficeret, haud inglorius auxiliator, eoque civitate Romana donatus. Mox repetita amicitia regis, multo apud eum honore, præfectus campis, qui Euphrate & Tigre inclutis annibus circumflui, Meſopotamiæ nomen acceperunt. Neque multo poſt, Sinnaces auget copias: & columen partium Abdageſes, gazam & paratus regiones adicit. Vitellius oſtentariſſe Romana arma ſatis ratus, monet Tiridaten primoresque: hunc, Phraſhatis avi & altoris Cæſaris, quæ utrobique pulchra, meminerit: illōs, obſequium in regem, reverentiam in nos, decus quiſque ſuum & fidem retinerent (d). Exin cum legionibus in Syriam remeavit.

Vitellius ad
Euphratem
Romanum
exercitum dū-
cit.

Ponte enim
jungit.

Aggregantur
fautores aut
conſcii.

Copias reducit
Vitellius.

CAP. XXXVIII. Quæ duabus æſtatibus geſta conjunxi, quo requieſceret animus à domeſticis malis. Non enim Tiberium, quamquam triennio poſt cædem Sejani, quæ ceteros mollire ſolent, tempus, preces, ſatias, mitigabant, quin incerta vel abolita pro graviſſimis & recentibus puniret. Eo metu Fulcinus Trio ingruentis accuſatores haud perpeſſus, ſupremis tabulis multa & atrociam Maſcronem ac præcipuos libertorum Cæſaris compoſuit: ipſi fluxam ſenio mentem, & continuo abſceſſu velut exilium objectando. Quæ ab hæredibus occultata, recitari Tiberius juſſit: patientiam libertatis alienæ oſtentans, & contemptor ſuæ infamiæ; an ſcelerum Sejani diu neſcius, mox quoquo (e) modo dicta vulgari malebat, veritatique, cui aduſatio officiſ, per probra ſaltem gnarus fieri. Iiſdem diebus Granius Marrianus Senator à C. Graccho maſtæſtatis poſtulat, vim vitæ ſuæ attulit. Tattiusque Gratianus prætura functus, lege eadem extremum ad ſupplicium damnatus.

Tiberii tenax
ſavitia.

Tionis in
eum ſuprema
libertas.

Plurimum mor-
tes.

CAP. XXXIX. Nec diſpares Trebellieni Ruſi, & Sextii Pacioniani exitus. Nam Trebellienus ſua manu cecidit; Pacionianus in carcere, ob carmina illic in principem factitata, ſtrangulatus eſt (f). Hæc Tiberius non mari, ut olim, diviſus, neque per longinquos nuntios accipiebat, ſed Urbem juxta; eodem ut die, vel noctis interjeſto, litteris Conſulū reſcriberet: quaſi aſpiciens undantem per domos

Tiberius ad
Urbem.

(y) al. diſſerebat. (z) al. vice. (a) al. dedita. (b) al. modo regni ultimum iit peritia &c. (c) al. conligit. (d) al. retineret. (e) al. quoque. (f) al. ob carmina in principem factitata, illic ſtrangulatus eſt.

mos sanguinem, aut manus (g) carnificum. Fine anni Poppæus Sabinus concessit vita, modicus originis, principum amicitia consulatum ac triumphale decus adeptus. Maximisque provinciis per quatuor & viginti annos impositus, nullam ob eximiam artem, sed quod par negotiis, neque supra erat.

U.C. 788. P. C.N. 36. CAP. XL. Q. Plautius Sex. Papinius Coss. sequuntur. Eo anno, neque quod L. Arusejus (h) morte adfecti forent, adfuetudine malorum ut atrox advertebatur; sed exterruit, quod Vibulenus Agrippa eques Romanus, cum perorassent accusatores, in ipsa curia depromptum sinu venenum hausit: prolapsusque ac moribundus, festinatis licitorum manibus in carcerem raptus est, faucesque jam exanimis laqueo vexatae. Ne Tigranes quidem Armenia quondam potitus, ac tunc reus, nomine regio supplicia civium effugit. At C. Galba consularis, & duo Blæfii voluntario exitu cecidere. Galba, tristibus Cæsaris litteris provinciam sortiri prohibitus; Blæfiis sacerdotia integra eorum domo destinata, convulsa, distulerat: tunc ut vacua contulit in alios. Quod

Tigranes rex Armeniae damnatur. signum mortis intellexere, & exsecuti sunt. Et Æmylia Lepida, quam juveni Drufo nuptam retuli, crebris criminibus maritum infecuta: quamquam inestabilis, tamen impunita agebat, dum superfuit pater Lepidus. Post à delatoribus corripitur, ob servum adulterum. Nec dubitabatur de flagitio. Ergo omissa defensione, finem vitæ sibi posuit.

Cappadoces rebellant. CAP. XLI. Per idem tempus Clitarum (i) natio Cappadociæ, Archelao subjecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in jugo Tauri montis abcessit: locorumque ingenio sese contra imbelles regis copias tutabatur: donec M. Trebellius legatus à Vitellio præfide Syriæ cum quatuor millibus legionariorum, & delectis auxiliis missus, duos collis, quos barbari infederant (minori Cadra, alteri Davara nomen est) operibus circumdedit. Et erumpere ausos, ferro; ceteros, fiti, ad deditiorem coëgit. At Tiridates volentibus Parthis Nicephorium & Anthemusiada, ceterasque urbes, quæ Macedonibus sitæ, Græca vocabula usurpant, Halumque & Artemitam Parthica opida recepit; certantibus gaudio, qui Artabanum Scythas inter ductum ob sævitiam exsecrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.

Seleucia civitas opulens. CAP. XLII. Plurimum adulationis Seleucenses induere, civitas potens, septa muris, neque in barbarum corrupta, sed conditoris Seleuci retinens. Trecenti opibus, aut sapientia delecti, ut Senatus. Sua populo vis, & quoties concordēs agunt, spernitur Parthus: ubi dissenfere, dum sibi quisque contra æmulos subsidium vocant, accitus in parrem, adversum omnes valescit. Id nuper acciderat Artabano regnante, qui plebem primoribus tradidit ex suo usu. Nam populi imperium, juxta libertatem; paucorum dominatio, regiae libidini

propior est. Tum adventantem Tiridatem extollunt, veterum regum honoribus, & quos recens ætas largius invenit. Simul probra in Artabanum fundebant, materna origine Arfaciden, cetera degenerem. Tiridates rem Seleucensem populo permittit. Mox consultans quonam die solennia regni capefferet; litteras Phrahatis & Hieronis, qui validissimas præfecturas obtinebant, accipit, brevem moram precantium. Placitumque opperiri viros præpollentis. Atque interim Ctesiphon sedes imperii petita. Sed ubi diem ex die prolatabant, multis coram & adprobatibus, Surena patrio more Tiridaten insigni regio evinxit.

CAP. XLIII. Ac si statim interiora, ceterasque nationes perivisset; oppressa contantium dubitatio, & omnes in unum cedebant. Adfidendo castellum, in quod pecuniam & pellices Artabanus contulerat, dedit spatium exuendi pacta. Nam Phrahates & Hiero, & si qui alii delectum capiendi diademati diem non concelebraverant, pars metu, quidam invidia in Abdagesen, qui tum aula & novo rege potiebatur, ad Artabanum vertere. Isque in Hyrcanis repertus est, inluvie obfusus, & alimentata arcu expediens. Ac primo tamquam dolus pararetur, territus; ubi data fides reddendæ dominationi venisse, adlevatur animum, & quæ repentina mutatio exquirat. Tum Hiero pueritiam Tiridatis increpat: neque penes Arfacidem imperium, sed inane nomen apud imbellem externa mollitia: vim in Abdagesis domo.

CAP. XLIV. Sensit vetus regnandi, falsos in amore, odia non fingere. Nec ultra moratus, quam dum Scytharum auxilia conciret, pergat properus, & præveniens inimicorum astus, amicorum pœnitentiam. Neque exuerat pædorem, ut vulgum miseratione adverteret. Non fraus, non preces, nihil omisum, quo ambiguos inliceret, prompti firmarentur. Jamque multa manu, propinqua Seleuciæ adventabat; cum Tiridates simul fama atque ipso Artabano percussus, distrahi consiliis, iret contra, an bellum contatione tractaret. Quibus prælium & festinati casus placebant, disiectos & longinquitate itineris fessos, ne animo quidem satis ad obsequium coaluisse differunt; proditores nuper hostesque ejus, quem rursus foveant. Verum Abdageses regrediendum in Mesopotamiam censebat, ut amne obiecto, Armeniis interim Elymæisque & ceteris à tergo excitis, aucti copiis socialibus, & quas dux Romanus misisset, fortunam tentarent. Ea

sententia valuit, quia plurima auctoritas penes Abdagesen, & Tiridates ignavus (k) ad pericula erat. Sed fugæ speciē discessum, ac principio à gente Artabum facto, ceteri domosabeunt, vel in castra Arabani: donec Tiridates cum paucis in Syriam revectus, pudore proditiōnis omnes exsolvit.

CAP. XLV. Idem annus gravi igne Ur-

Ei se adjungit.

Tiridates coronatur.

Sed mora res suas corrumpit. Abeunt ab eo, qui ante pro-

Artabanum reducant.

Qui prospere agit.

Tiridates lente.

Ea et cedit hosti.

Incendium Romæ.

(g) al. manum. (h) al. Eo anno neque quod alii, neque quod L. Arusejus. (i) al. Citarum. (k) al. ignarus.

(10) Deusta parte Circi) Circi, quem Tarquinius Priscus excitaverat, & Augustus insauraverat, & cujus forma numisma Augusti aureum præstantissimum exhibet Tab. LVI. num. 2. Conf. OISEL, Thes. Numism. Antiqu: pag. 480. Tab. XCVII. num. 2.

Cui solamen
Cæsare.

damnum Cæsar ad gloriam vertit, exsolutis domum & insularum pretiis. Millies sestertium ea munificentia conlocatum: tanto acceptius in vulgum, quanto modicus privatis ædificationibus. Ne publice quidem nisi duo opera struxit, templum Augusto, & scenam Pompeiani theatri: eaque perfecta contemptu ambitionis, an per senectutem haud dedicavit. Sed æstimando cuiusque detrimento quatuor progeneri Cæsaris, Cn. Domitius, Cassius Longinus, M. Vinicius, Rubellius Blandus delecti, additusque nominatione Consul P. Petronius. Et pro ingenio cuiusque quaesiti decretae in principem honores. Quos omiserit receperitve in incerto fuit, ob propinquum vitae finem. Neque enim multo post supremi Tiberio Consules, Cn. Acerronius, C. Pontius magistratum occepere, nimiam potentia Macronis: qui gratiam C. Cæsaris numquam sibi neglectam, acius in dies fovebat. Impuleratque post mortem Claudiæ, quam nuptam ei retuli, uxorem suam Enniam immittendo, amore juvenem inlicere, pactoque matrimonii vincere, nihil abnuentem dum dominationis (l) apisceretur. Nam & si commotus ingenio; simulationum tamen falsa, in sinu avi perdidicerat.

U.C. 789. p.
C. N. 37.

Macro præfatus
prætorio.

Caligulam
captat, & ipse
captatur.

Tiberius ambigit de
successore.

CAP. XLVI. Gnarum hoc principi. Eoque dubitavit de tradenda Rep. primum inter nepotes; quorum Druso genitus, sanguine & caritate propior, sed nondum pubertatem ingressus: Germanici filio robur juventutis, vulgi studia, eaque apud avum odii causa. Etiam de Claudio agitati, quod is composita ætate bonarum artium cupiens erat, imminuta mens ejus obstinit. Sin extra domum successor quaereretur, ne memoria Augusti, ne nomen Cæsarium in ludibria & contumelias verteret (m), metuebat. Quippe illi non perinde curæ gratia præsentium, quam in posteros ambitio. Mox incertus animi, fesso corpore, consilium cui impar erat, fato permisit: iactis tamen vocibus, per quas intelligeretur providus futurorum. Namque Macroni non abdita ambage, *Occidentem ab eo deseri, Orientem spectari* exprobravit. Et C. Cæsari forte orto sermone L. Sullam inridenti, omnia Sullæ vitia, & nullam ejusdem virtutem habiturum prædixit. Simul crebris cum lacrymis minorem ex nepotibus complexus, truci alterius vultu: *Occides hunc tu*, inquit, *& te alius*. Sed gravescente valetudine, nihil è libidinibus omittebat, in patientia firmitudinem simulans: solitusque eludere medicorum artes, atque eos qui post tricesimum ætatis annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia, alieni consilii indigerent.

Morbum diffi-
mulat.

CAP. XLVII. Interim Romæ futuris etiam post Tiberium cædibus semina jaciebantur. Lælius Balbus Acutiam, P. Vitellii quondam uxorem, majestatis postulaverat: qua damnata, cum præmium accusatori decerneretur, Junius Otho tribunus plebei intercessit. Unde illis odia, mox Othoni exilium. Dein multorum amoribus famosa Albucilla, cui matrimo-

Albucilla ac-
cusata cum
aliis illustri-
bus.

nium cum Satrio Secundo conjurationis indice fuerat, deferretur impietatis in principem. Connecebantur ut conscii & adulteri ejus, Cn. Domitius, Vibius Marfus, L. Arruntius. De claritudine Domitii supra memoravi. Marfus quoque vetustis honoribus, & illustribus studiis erat. Sed testium interrogationi, tormentis servorum Macronem præfuisse, commentarii ad Senatum missi ferebant: nullæque in eos imperatoris litteræ, suspicionem dabant, invalido ac fortasse ignaro, ficta pleraque ob inimicitias Macronis notas in Arruntium.

CAP. XLVIII. Igitur Domitius defensionem meditans, Marfus tamquam inedium destinavisset, produxere vitam. Arruntius conjunctionem & moras suadentibus amicis: *Non eadem omnibus decora* respondit. *Sibi satis ætatis: neque aliud penitendum, quam quod inter ludibria & pericula anxiam (n) senectam toleravisset, diu Sejano, nunc Macroni, semper alicui potentium invisus; non culpa, sed ut flagitiorum impatiens. Sane paucos & supremos principis dies posse vitari; quemadmodum evasurum imminetis juventam? An cum Tiberius post tantam rerum experientiam, vi dominationis convulsus & mutatus sit: C. Cæsarem vix finita pueritia, ignarum omnium, aut pessimis innutritum, meliora capeffiturum, Macrone duce? qui ut deterior ad opprimendum Sejanum delectus, plura per scelera Kemp. consueverat. Prospectare jam se acius servitium, eoque fugere simul acta & instantia.* Hæc vatis in modum dictitans, venas resolvit. Documento sequentia erunt, bene Arruntium morte usum. Albucilla inrito ictu à semet vulnerata, jussu Senatus in carcerem fertur. Stuprorum ejus ministri, Grasidius Sacerdos prætorius, ut in insulam deportaretur, Pontius Fregellanus amitteret ordinem senatorium: & eadem poenæ in Lælium Balbum decernuntur. Id quidem à lætantibus, quia Balbus truci eloquentia habebatur, promptus adversum inson-tes.

Arruntius vita
abit, radio
temporum.

Bene vaticina-
tur de sevitia
Caligula.

CAP. XLIX. Iisdem diebus Sex. Papinius consulari familia, repentinum & informem exitum delegit, iacto in præceps corpore. Causa ad matrem referebatur, quæ pridem repudiata, adsentationibus atque luxu perpulisset juvenem ad ea, quorum effugium non nisi morte inveniret. Igitur accusata in Senatu, quamquam genua Patrum adolveretur, luctumque (o) communem, & magis imbecillum tali super casu feminarum animum, aliaque in eundem dolorem mœsta & miseranda diu ferrer (p), Urbe tamen in decem annos prohibita est, donec minor filius lubricum juventutis exiret.

Sex Papinius
se precipitat.

In matre
suspectus.

CAP. L. Jam Tiberium corpus, jam vires, nondum dissimulatio deserebat. Idem animi rigor, sermone ac vultu intentus, quaesita interdum comitate, quamvis manifestam defectionem tegebat. Mutatisque sæpius locis, tandem apud promontorium Miseni confedit, in villa, cui L. Lucullus quondam dominus. Illic eum adpropinquare supremis, tali modo compertum. Erat medicus arte insignis, no-

Tiberius defi-
cit, sed regit.

Medicus astu
comperit.

(l) al. dominationem. (m) al. verterent. (n) al. quod inter ludibria, & pericularia anxiam. (o) al. lectumque. (p) al. miseranda differret.

mine Charicles, non quidem regere valetudines principis solitus, consilii tamen copiam præbere. Is velut propria ad negotia digrediens, & per speciem officii (b) manum complexus, pulsum venarum attigit: neque fefellit. Nam Tiberius incertum an offensus, tantoque magis iram premens, instaurari epulas jubet, discumbitque ultra solitum; quasi honori abeuntis amici tribueret. Charicles tamen labi spiritum, nec ultra biduum duraturum Macro ni firmavit. Inde cuncta conloquiis inter præsentem, nuntiis apud legatos & exercitus festinabantur. Decimo septimo Kalend. Aprilis interclusa anima, creditus est mortalitatem explevisse. Et multo gratantum concursu, ad capiendâ imperii primordia C. Cæsar egrediebatur. Cum repente adfertur, redire Tiberio vocem ac visus, vocarique qui recreandæ defectioni cibum adferrent. Pavor hinc in omnes; & ceteri passim dispergi, se quisque mœstum aut nescium fingere. Cæsar in silentium fixus, à summa spe, novissima expectabat. Macro intrepidus, opprimi senem injectu multæ vestis jubet, discedique ab limine.

CAP. LI. Sic Tiberius finivit, octavo & (q) al. per speciem osculi.

septuagesimo ætatis anno. Pater ei Nero, & utrimque origo gentis Claudiae, quamquam mater in Liviam, & mox Juliam familiam, adoptionibus transferit. Cæsar prima ab infanzia ancipites. Nam proscripsum patrem exsul secutus, ubi domum Augusti privignus introiit, multis æmulis conflicatus est; dum Marcellus & Agrippa, mox Cæsar Luciusque Cæsares, viguere. Etiam frater ejus Drusus prosperiore civium amore erat. Sed maxime in lubrico egit, accepta in matrimonium Julia: impudicitiam uxoris tolerans aut declinans. Dein Rhodo regressus, vacuos principis penates duodecim annis, mox rei Romanæ arbitrium tribus ferme & viginti obtinuit. Morum quoque tempora illi diversa: egregium vita famaque quoad privatus, vel in imperiis sub Augusto fuit: occultum ac subdolum fingendis virtutibus, donec Germanicus ac Drusus superfuere. Idem inter bona malaque mixtus, incolumi matre: intestabilis sævitia, sed obiectis libidinibus, dum Sejanum dilexit, timuitque. Postremo in scelera simul ac dedecora prorupit, postquam remoto pudore & metu, suo tantum ingenio utebatur.

Elogium de
Tiberio.

Macro ni
nuntiat.

Tiberius mo-
ritur.

Non sine vi &
fraude.

C. CORNELII TACITI
AB
EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM
LIBER XI.

BREVIARIUM LIBRI XI.

Valerius Asiaticus fraude Messallinae & Vitellii evertitur. Advocatis præmii modus pro patrocínio definitus. Parthorum res intestino regum dissidio turbata. Ludi Sæculares Romæ editi. Litteræ tres novæ à Claudio repertæ : & ea occasione de primis litteris. Italus Cheruscis rex imponitur. Corbulo inferiori Germaniæ præficitur, & ipsam, militemque severe regit. Curtius Rufus triumphalia adsequitur : Deque ipso viro. De quæstorum munere & numero. Galliæ proceres jus plenum civitatis Romanæ adipiscuntur, Patricii augentur, lustrum conditur. Messallina impudicissima feminarum, amore vecors, C. Silio palam nubit. Res ad Claudium defertur : qui in uxorem & ad ministros libidinum, impulsu libertorum, animadvertit. Hæc gesta annis fere duobus.

C. VALERIO ASIATICO, M. VALERIO MESSALLA COSS.
A. VITELLIO, L. VIPSANIO COSS.

CAPUT I.

Horti Lucul-
læi.

AM Valerium Asiaticum bis Consullem, fuisse quondam adulterum ejus credidit : pariterque hortis inhians, quos ille à Lucullo cœptos (r) insigni magnificentia extol-
lebat (s), Suilium accusandis utrisque immit-
tit. Adjungi-

tur Sosibius Britannici educator, qui per speciem benevolentiae moneret Claudium, auri vim (t) atque opes principibus infensas : præ-

cipuum auctorem Asiaticum interficiendi Cæsaris, non extimuisse concionem populi Romani, gloriamque (u) facinoris ultro petere. Clarum ex eo in Urbe, dedita (x) per provincias fama, parare iter ad Germanicos exercitus, quando genitus Viennæ, multisque & validis propinquitatibus subnixus, turbare gentiles nationes promptum haberet (y). At Claudius In Urbem rapitur.
nihil ultra scrutatus, citis cum militibus tamquam opprimendo bello, Crispinum prætorii præfectum misit : à quo repertus est apud Bajas, vinclisque inditis in Urbem raptus.

CAP. II. Neque data Senatus copia, intra Clam auditur.
cubiculum auditur, Messallina coram. Et Suilius corruptionem militum, quos pecunia & stupro in omni flagitio (z) obstrictos arguebat, exin adulterium Poppææ, ac postremum mol-

Asiaticus clam
accusatur.

(r) al. à Lucullo emptos. (s) al. excolebat. (t) al. caveri vim. (u) al. non extimuisse in concione populi Romani fateri, gloriamque &c. (x) al. didita. (y) al. proprietii haberet. (z) al. in omne flagitium.

mollitiam corporis objectare (a). Ad quod victo (b) silentio prorupit reus, & Interroga, inquit, *Suili filios tuos, virum me esse fatebuntur*: ingressusque defensionem, commoto majorem in modum Claudio, Messallinae quoque lacrymas excivit. Quibus abluendis cubiculo egrediens, monet Vitellium *ne elabi reum sine-ret*. Ipsa ad perniciem Poppææ festinat, subditis qui terrore carceris ad voluntariam mortem propellerent: adeo ignaro Cæsare, ut paucos post dies epulantem apud se maritum ejus Scipionem percontaretur, *cur sine uxore discubisset?* atque ille *functam fato* responderet.

Fraude Vitellii evenitur.

CAP. III. Sed consultanti super absolutio-
ne Asiatici, flens Vitellius commemorata vetustate amicitiae, utque Antoniam principis matrem pariter observavissent, dein percursis Asiatici in Remp. officiis, recentique adversus Britanniam militia, quæque alia conciliandæ misericordiae videbantur: liberum ei mortis arbitrium permisit. Et secuta sunt Claudii verba, in eandem clementiam. Hortantibus dehinc quibusdam inedia (c) & lenem exitum, *remittere beneficium* Asiaticus ait: & usurpatis quibus infueverat exercitationibus, lauto corpore, hilare epulatus, cum *se honestius calliditate Tiberii, vel impetu C. Caesaris periturum* dixisset, *quam quod fraude muliebri & impudico Vitellii ore caderet*, venas exsolvit. Viso tamen ante rogo, jussuque transferri partem in aliam, ne opacitas arborum vapore ignis minueretur.

Secure mortitur.

Equites Rom. duo interfecti.

Idque ob somnium.

Scipionis caute modestia dictum.

Advocatorum vulgo perfidia.

CAP. IV. Tantum illi securitatis novissimæ fuit. Vocantur post hæc Patres, pergitque Suilius addere reos equites Romanos illustres, quibus Petra cognomentum. At causa necis ex eo, quod domum suam Mnestris & Poppææ (d) congressibus præbuisent. Verum nocturnæ quietis species alteri objecta, tamquam vidisset Claudium spicea corona evinctum, spicis retro conversis: eaque imagine gravitatem annonæ dixisset. Quidam pampineam coronam albetibus foliis visam, atque ita interpretatum tradidere, vergente (e) autumno mortem principis ostendi. Illud haud ambigitur, qualicumque insomnio, ipsi fratrique perniciem allatam. Sestertium quindicies, & insignia præturæ Crispino decreta. Adjecit Vitellius sestertium decies Sosibio: quod Britannicum præceptis, Claudium consiliis juvaret. Rogatus sententiam & Scipio: *cum idem*, inquit, *de admissis Poppææ sentiam quod omnes, putate me idem dicere quod omnes*. Eleganti temperamento inter conjugalem amorem, & senatoriam necessitatem.

CAP. V. Continuus inde & sævus accusandis reis Suilius, multique audaciæ ejus æmuli. Nam cuncta legum & magistratuum munia in se trahens princeps, materiam prædandi patefecerat. Nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quam advocatorum perfidia: adeo ut Samius insignis eques Romanus, quadrin-

gentis nummorum millibus Suilio datis, & cognita prævaricatione, ferro in domo ejus incubuerit. Igitur incipiente C. Silio Consule designato, cujus de potentia & exitio in tempore memorabo, consurgunt Patres, legemque Cinciam flagitant. Qua cavetur antiquitus, *ne quis ob causam orandam pecuniam donumve accipiat*.

Cui coercenda lex Cincia postulatur.

CAP. VI. Deinde obstrepentibus his quibus ea contumelia parabatur, discors Suilio-Silius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, *qui famam in posteros, præmia eloquentiæ cogitavissent pulcherrima*. Alioquin & bonarum artium principem sordidis ministeriis fœdari: *nec fidem integram manere, ubi magnitudo questuum spectetur*. Quod si in nullius mercedem negotia (f) tueantur, pauciora fore: *nunc inimicitias, accusationes, odia, & injurias foveri, ut quomodo vis morborum pretia medentibus, sic fori tabes pecuniam advocatis ferat*. Meminissent C. Asinii, & Messallæ, ac recentiorum Arruntii & Esernini. Ad summa proVectos in corrupta vita & facundia. Talia dicente Consule designato, consentientibus aliis parabatur sententia, qua lege repetundarum tenerentur: cum Suilius, & Cossutianus, & ceteri, qui non iudicium (quippe in manifestos) sed pecuniam statui videbant, circumstant Cæsarem, ante acta deprecantes.

Repugnant Corvi.

CAP. VII. Et postquam annuit tacens, incipiunt (g), *Quem illum tanta superbia esse, ut æternitatem famæ spe præsumat? usui & rebus subsidium præparari, ne quis inopia advocatorum potentioribus obnoxius sit*. Neque tamen eloquentiam gratuito contingere: *omitti curas familiares, ut quis se alienis negotiis intendat*. Multos militia, quosdam exercendo agros tolerare vitam. Nihil à quoquam expeti, nisi cujus fructus (h) ante providerit (i). Facile Asinium, & Messallam, inter Antonium & Augustum bellorum præmiis refertos, aut ditum familiarum heredes Eserninos & Arruntios, magnum animum induisse. Prompta sibi exempla, quantis mercedibus P. Clodius aut C. Curio concionari soliti sint. Se modicos Senatores, qui à Rep. (k) nulla nisi pacis emolumenta peterent (l) cogitare (m) plebem, qua toga emitesceret: *sublati studiorum pretiis, etiam studia peritura, ut minus decora*. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus, capiendis pecuniis posuit modum, usque ad dena sestertia, quæ egressi (n) repetundarum tenerentur.

Princeps moderatur & præmium definit.

CAP. VIII. Sub idem tempus Mithradates, quem imperitasse Armeniis, & ad præsentiam Cæsaris vectum memoravi, monente Claudio in regnum remeavit, filius Pharasmanis opibus. Is rex Hyberis, idemque Mithradatis frater, nuntiabat discordare Parthos: summaque imperii ambigua, minora sine cura haberi. Nam inter Gotarzi pleraque sæva (qui necem fratri Artabano, conjugique ac filio ejus præparaverat, unde metus ejus in ceteros accivere Bardanem. Ille ut erat magnis ausis

Mithradates in Armeniam redit.

Dum Parthi discordes.

Dd 3

prom-

(a) al. Et Suilio objectante. (b) al. indicto. (c) al. quibusdam ad inedia. (d) al. Valerii & Poppææ. al. Nestoris (aut Nestoris) Poppææ. (e) al. vertente. (f) al. negotiantur. (g) al. Et postquam annuit, tacere incipiunt. al. Et postquam annuit, agere incipiunt. (h) al. fructum. (i) al. præviderit. (k) al. qui & à Rep. al. quæta Rep. (l) al. petere. (m) al. cogitaret. al. cogitare & plebem &c. (n) al. quem egressi.

promptus, biduo tria millia stadiorum invadit (o), ignarumque & exterritum Gotarzem proturbat: neque contatur, quin proximas praefecturas corripiat, solis Seleucensibus dominationem ejus abnuentibus. In quos, ut patris sui quoque defectores, ira magis quam ex usu praesenti accensus implicatur obsidione urbis validae, & munimentis objecti amnis, muroque & com meatibus firmatae. Interim Gotarzes Daharum Hyrcanorumque opibus auctus, bellum renovat: coactusque Bardanes omittere Seleuciam, Bactrianos apud campos castra contulit.

Gotarzes pel-
litur.

Sed reparat
vires.

Pacem deinde
eum Bardane
init.

Ita ut hic in
regno maneat.

Sed pax ea
haud in lon-
gum.

Iterum diffi-
dent & pu-
gnant, victore
Bardane.

Quem super-
bientem sui
interimant.

Gotarzes ite-
rum regnat.

CAP. IX. Tunc distractis Orientis viribus, & quonam inclinarent incertis; casus Mithradati datus est, occupandi Armeniam, ut militis Romani ad excidenda castellorum ardua, simulque Hybero exercitu campos persultante. Nec enim resistere Armenii, fuso qui praelium ausus erat Demonacte praefecto. Paullulum cunctationis attulit rex minoris Armeniae Corys, versis illuc quibusdam procerum; deinde litteris Caesaris coercitus. Et cuncta in Mithradatem fluxere, atrociorum quam novo regnoduceret. At Parthi imperatores cum pugnam pararent, foedus repente faciunt (p), cognitis popularium insidiis, quas Gotarzes fratri patefecerat. Congressique primo contanter, deinde complexi dextras, apud altaria deum pepigere, fraudem inimicorum ulcisci, atque ipsi inter se concedere. Potiorque Bardanes visus retinendo regno. At Gotarzes, ne quid emulationis existeret, penitus in Hyrcaniam abiit: regressoque Bardani deditur Seleucia (q) septimo post defectionem anno; non sine dedecore Parthorum, quos una civitas tamdiu eluserat.

CAP. X. Exin validissimas praefecturas invasit. Et recipere Armeniam (r), ni Vibio Marso Syriae legato bellum minitante cohibitus foret. Atque interim Gotarzes poenitentia concessi regni, & revocante nobilitate, cui in pace durius servitium est, contrahit copias. Et huic contra itum ad amnem Erindem: in cuius transgressu multum certato, pervicit Bardanes, prosperisque praeliis medias nationes subegit ad flumen Ginden (s), quod Dahas Ariosque determinat. Ibi modus rebus secundis positus. Nam Parthi quamquam victores, longinquam militiam aspernabantur. Igitur exstructis monumentis, quibus opes suas testabatur, nec cuiquam ante Arsacidarum tributa illis de gentibus parata (t), regreditur: ingens gloria, atque eo ferocior, & subjectis intolerantior. Qui dolo ante composito, incautum venationique intentum interfecere, primam intra juventam, sed claritudine paucos inter senum regum, si perinde amorem inter populares, quam metum apud hostes quaesivisset. Nece Bardanis turbatae Parthorum res, inter ambiguos quis in regnum acciperetur. Multi ad Gotarzen inclinabant; quidam ad

Meherdatem prolem Phrahatis, obsidio nobis datum. Deinde praevaluit Gotarzes. Potiusque regia (u), per saevitiem ac luxum adiegit Parthos mittere ad principem Romanum occultas preces, quis *permitti Meherdatem patrium ad fastigium* orabant.

CAP. XI. Iisdem Consulibus ludi saeculares octingentesimo post Romam conditam, quarto & sexagesimo quam Augustus ediderat, spectati sunt. Utriusque principis rationes praetermitto, satis narratas libris quibus res imperatoris Domitiani composui. Nam is quoque edidit ludos saeculares, iisque intentius affui sacerdotio Quindecimvirali praeditus, ac tum praetor. Quod non jactantia refero, sed quia collegio quindecimvirum antiquitus ea cura, & magistratus potissimum exsequebantur officia caerimoniarum. Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Trojae inirent, interque eos Britannicus imperatore genitus, & L. Domitius adoptione mox in imperium & cognomentum Neronis adscitus, favor plebis acrior in Domitium, loco praesagii acceptus est. Vulgabaturque affuisse infantiae ejus (11) dracones in modum custodum, fabulosa & externis miraculis assimilata (x). Nam ipse haudquaquam sui detractor, *unam omnino anguem in cubiculo visam* narrare solitus est.

Ludi saeculares
Romae.

L. Domitius
Nero spe
destinatur im-
perio.

CAP. XII. Verum inclinatio populi supererat ex memoria Germanici, cujus illa reliqua suboles virilis: & matri Agrippinae misratio augebatur, ob saevitiam Messallinae. Quae semper infesta, & tunc commotior, quo minus strueret crimina & accusatores, novo & furori proximo amore distinebatur. Nam in C. Silium, juventutis Romanae pulcherrimum ira exarserat, ut Juniam Syllanam (y) nobilem feminam, matrimonio ejus exturbaret, vacuoque adultero potiretur. Neque Silius flagitii aut periculi nescius erat; sed certo si abnueret exitio, & nonnulla fallendi spe, simul magnis praemiis, opperiri futura, & praesentibus frui pro solatio habebat. Illa non furtim, sed multo comitatu ventitare domum, egressibus adhaerescere, largiri opes, honores: postremo velut translata jam fortuna, servi, liberti, paratus principis apud adulterum (z) vivebantur.

Messallina in
Silium amor.

Palam & quasi
in iustum vi-
rum.

CAP. XIII. At Claudius matrimonii sui ignarus, & munia censoria usurpans, theatrali populi lasciviam severis edictis (a) increpuit, quod in P. Pomponium consularem (is carmina scenae dabat) inque feminas illustres probra jecerat. Et lege lata, saevitiam creditorum coercuit, ne in mortem parentum pecunias filiis familiarum foenori darent: fontefque aquarum Simbruinis (b) collibus deductos, Urbi intulit. Ac novas litterarum formas addidit, vulgavitque: comperto Graecam quoque litteraturam non simul coeptam, absolutamque.

At Claudius
aliud agit.

Leges ferit.

A quas ducit.

Novas litteras
format.

CAP.
(o) al. evadit. (p) al. jaciunt. al. iciunt. (q) al. dedit se Urbs Seleucia. (r) al. recipere Armeniam habebat. al. recipere Armeniam parabat. (s) al. Sindem. (t) al. parta. (u) al. regiam. (x) al. adsimulata. (y) al. Syllanam. (z) al. alterum. (a) al. dictis. (b) al. sub Imbruinis. al. sub Imbrivinis.

(11) Dracones) Eapropter fortassis Nero in nummo Tab. LVI. num. 3. anguem jactanter expressit.

Litterum
inventores.

CAP. XIV. Primi per figuras animalium Ægyptii sensus mentis effingebant; & antiquissima (c) monumenta memoriæ humanæ impressa faxis cernuntur; & litterarum semet inventores perhibent. Inde Phœnicas quia mari præpollebant, intulisse Græciæ, gloriamque adeptos, tamquam reppererint quæ acceperant. Quippe fama est Cadmum classe Phœnicum vectum, rudibus adhuc Græcorum populis artis ejus auctorem fuisse. Quidam Cecropem Atheniensem, vel Linum Thebanum, & temporibus Trojanis Palamedem Argivum memorant, sexdecim litterarum formas; mox alios, ac præcipuum Simonidem ceteras repperisse. At in Italia Etrusci ab Corinthio Damarato, Aborigenes Arcadæ ab Evandro didicerunt. Et formæ litteris Latinis, quæ veterimis Græcorum. Sed nobis quoque paucæ primum fuerunt: deinde additæ sunt. Quo exemplo Claudius tres litteras adjecit, quæ usui, imperitante eo, post oblitteratæ, adspiciuntur etiam nunc in ære publicandis plebiscitis (d) per forā ac templa fixo.

Haruspices
fuit.

CAP. XV. Retulit deinde ad Senatum super collegio haruspicum, ne vetustissima Italia disciplina per desidiā exolesceret: sæpe adversis Reip. temporibus accitis, quorum monitu redintegratas cærimonias, & in posterum rectius habitas. Primoresque Etruriæ sponte, aut Patrum Romanorum impulsu, retinuisse scientiam, & in familias propagasse: quod nunc segnius fieri, publica circa bonas artes socordia, & quia externæ superstitiones valescant (e). Et læta quidem in præsens omnia: sed benignitati deum gratiam referendam, ne ritus sacrorum inter ambigua culti, per prospera oblitterarentur. Factum ex eo Senatusconsultum: viderent pontifices, quæ retinenda firmandaque haruspicum.

Cheruscii Ro-
ma regem
petunt.

CAP. XVI. Eodem anno Cheruscorum gens regem Roma petivit, amissis per interna bella nobilibus, & uno reliquo stirpis regis, qui apud Urbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flavio, fratre Arminii. Mater ex Catumero (f), principe Catutorum erat. Ipse forma decorus, & armis equisque in patrium nostrumque morem exercitus. Igitur Cæsar, auctum pecunia, additis stipatoribus, hortatur gentile decus magno animo capeßere. Illum primum Romæ ortum, nec obsidem, sed civem, ire externum ad imperium. Ac primo lætus Germanis adventus, atque eo magis, quod nullis discordiis imbutus pari in omnes studio ageret; celebrari, colli, modo comitatem & temperantiam nulli invisam, sæpius vinolentiam ac libidines, grata barbaris, usurpans. Jamque ad proximōs (g), jam longius clarescere; cum potentiam ejus suspectantes qui factionibus floruerant, discedunt ad conterminos populos, ac testificantur, Adimi veterem Germaniæ libertatem, & Romanas opes insurgere. Adeo neminem isdem in terris ortum, qui principis locum (h) impleat: nisi exploratoris Flavii progenies supra

Et Cæsar mit-
tit.Accipitur gra-
te primo.Sed mox vile-
scit.In eum insur-
gitur.

cunctos attollatur? Frustra Arminium præscribi: cujus si filius hostili in solo adultus, in regnum venisset, posse extimesci, infectum alimonia (i), servitio, cultu, omnibus externis. At si paternā Italo mens esset, non alium infensus arma contra patriam ac deos penates, quam parentes (k) ejus exercuisse.

CAP. XVII. His atque talibus magnas copias coëgere. Nec pauciores Italum sequebantur. Non enim irrupisse ad invitos, sed accitum memorabant: quando nobilitate ceteros antequam, virtutem experirentur, an dignum se patrio Arminio, avo Catumero præberet. Nec patrem illi rubori esse, quod fidem adversus Romanos, volentibus Germanis sumptam, nunquam omisset. Falso libertatis vocabulum obtendi ab eis, qui privatim degeneres, in publicum exitiosi, nihil spei: nisi per discordias habeant. Astrepebat huic alacre vulgus, & magno inter (l) Barbaros prælio victor rex; dehinc secunda fortuna ad superbiam prolapsus, pulsusque, ac rursus Langobardorum opibus reffectus, per læta, per adversa res Cheruscas afflictabat.

Ipse quoque
se parat.Et prælio vin-
cit.Chauci Belgi-
cam infestant.Corbulo eos
reprimit.Disciplinam
apud suos fir-
mar.Perquam se-
vere.Sed cum ma-
gno fructu.Frisios com-
ponit.Gannasum
intestificat.

(c) al. ea antiquissima. (d) al. publicandis scriptis. (e) al. invalescant. (f) al. Actumero. (g) al. apud proximōs. (h) al. principem locum. (i) al. alimonia. (k) al. parentem. (l) magno ut inter. (m) al. auxiliare æs diu meruit. (n) al. aucta. al. acta. (o) al. per rebellionem. (p) al. præsidium inde munivit.

rae Chaucorum mentes, & Corbulo semina rebellionis præbebat; ut læta apud plerosque, ita apud quosdam sinistra fama. *Cur hostem conciret? adversa in Rempublicam casura: cum (q) prospere egisset, formidolosum paci, virum insignem, & ignavo principi prægravem.* Ideo Claudius adeo novam in Germanias vim prohibuit; ut referri præsidia cis Rhenum juberet.

Claudius ardorem ejus frangit.

Fossa Corbulonis.

Quæstus

Curtius Rufus.

Circa eum maculum.

Grandia incrementa.

Cn. Novius cum ferro in Principem.

Quæstoribus necessitas muneris imponitur.

CAP. XX. Jam castra in hostili solo molienti Corbuloni, hæ litteræ redduntur. Ille re subita, quamquam multa simul offunderentur, metus ex imperatore, contemptio ex barbaris, ludibrium apud socios, nihil aliud prolocutus, quam *Beatos quosdam (r) duces Romanos*, signum receptui dedit. Ne tamen (s) miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque, trium & viginti millium spatio, fossam produxit, qua incerta Oceani vetarentur (t). Insignia tamen triumphi indulgit Cæsar, quamvis bellum negavisset. Nec multo post Curtius Rufus eundem honorem adipiscitur, qui in agro Martiaco (u) recluserat specus, quærendis venis argenti: unde tenuis fructus, nec in longum fuit. At legionibus cum damno labor, excodere rivos, quæque in aperto gravia, humum infra moliri. Quis subactus miles: & quia plures per provincias similia tolerabantur, componit occultas litteras nomine exercituum, precantium imperatorem, ut quibus permissurus esset exercitus, triumphalia ante tribueret.

CAP. XXI. De origine Curtii Rufi, quem gladiatore genitum quidam prodidere, neque falsa promiserim, & vera exsequi pudet. Postquam adolevit, sectator (x) quæstoris cui Africa obtigerat, dum in opido Adrumeto vacuis per medium diei porticibus secretus agit, oblata ei species muliebris ultra modum humanum, & audita est vox: *Tu es Rufe, qui in hanc provinciam pro Consule venies.* Tali omine in spem sublatus, digressusque in Urbem, & largitione amicorum, simul acri ingenio, quæsturam, & mox nobiles inter candidatos præturam principis suffragio assequitur: cum hisce verbis Tiberius dedecus natalium ejus velavisset, *Curtius Rufus videtur mihi ex se natus.* Longa post hæc senecta, & adversus superiores tristi adulatione, arrogans minoribus, inter pares difficilis, consulare imperium, triumphi insignia, ac postremo Africam obtinuit: atque ibi defunctus, fatale præfagium implevit.

CAP. XXII. Interea Romæ, nullis palam neque cognitis mox causis, Cn. Novius insignis eques Romanus, ferro accinctus reperitur in coetu salutantium principem: nam postquam tormentis dilaniabatur, de se Novius confcios (y) non edidit, incertum an occultans. Iisdem Consulibus P. Dolabella censuit spectaculum gladiatorum per omnes annos celebrandum, pecunia eorum, qui quæstu-

ram adipiscerentur. Apud majores virtutis id præmium fuerat, cunctisque civium, si bonis artibus fiderent, licitum petere magistratus: ac ne ætas quidem distinguebatur, quin prima juventa consulatum ac dictaturas inirent. Sed quæsttores, regibus etiam tum imperantibus, instituti sunt: quod lex curiata ostendit, ab L. Bruto repetita. Mansitque Consulibus potestas deligendi, donec eum quoque honorem populus mandaret. Creatique primum Valerius Potus (z), & Æmilius Mamercus, LXIII. anno post Tarquinius exactos, ut rem militarem comitarentur. Dein gliscientibus negotiis, duo additi qui Romæ curarent. Mox duplicatus numerus, stipendiaria jam Italia, & accedentibus provinciarum vectigalibus. Post lege Syllæ viginti creati supplendo Senatui, cui judicia tradiderat. Et quamquam equites judicia recipere vissent; quæstura tamen ex dignitate candidatorum, aut facilitate tribuentium, gratuito concedebatur, donec sententia Dolabellæ velut venundaretur.

De Quæstura.

CAP. XXIII. A. Vitellio, L. Vipsanio Consulibus, cum de supplendo Senatu agigaretur, primoresque Galliæ, quæ Comata appellatur, fœdera & civitatem Romanam pridem affecti; jus adipiscendorum in Urbe honorum expeterent: multus ea super re variusque rumor, & studiis diversis apud principem certabatur, asseverantium, *Non adeo ægram Italianam, ut Senatum suppeditare Urbi suæ nequiret: suffecisse olim indigenas consanguineis populis (a), nec pœnitere veteris Reip. Quin adhuc memorari exempla, quæ priscis moribus ad virtutem & gloriam Romana indoles prodiderit. An parum, quod Veneti & Insuæ curiam intruperint, nisi cætus alienigenarum velut captivitas inferatur? quem ultra honorem residuis nobilium? aut si quis (b) pauper è Latio Senator foret? oppleturos omnia divites illos, quorum avi, proavique hostilium nationum duces, exercitus nostros ferro vique (c) ceciderint; divum Julium apud Alesiam obsederint. Recentia hæc. Quid si memoria eorum inorivetur, qui Capitolio & ara Romana manibus eorumdem prostratis (d) Fruerentur sane vocabulo civitatis: insignia Patrum, decora magistratuum, ne vulgarent.*

U. C. 800. p. C. N. 48.

Galli civitatem plenam adfectant.

Contradicitur.

CAP. XXIV. His atque talibus haud per-motus princeps; etiam statim (e) contra dis-seruit; & vocato Senatu ita exorsus est. *Majores mei (quorum antiquissimus Clausus origine Sabina, simul in civitatem Romanam & in familias patriciorum adscitus est) hortantur, uti paribus consiliis Remp. capeßam, transfere-rendò huc quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Julios Alba, Coruncanios Camerio, Porcios Tusculo; & ne vetera scrutemur, Etruria Lucaniaque, & omni Italia, in Senatum accitos. Postremo ipsam ad Alpes promotam, ut non modo singuli viritum, sed terra*

Sed ab iis est Princeps.

(q) al. fin. (r) al. quondam. (s) al. Ut tamen. (t) al. vectarentur. al. vitarentur. (u) al. Maciaco. al. Mazyaco. al. quia in agro Martiaco. (x) al. Sector. (y) al. de se Novius confessus, confcios &c. (z) al. Potitus. (a) al. indigenas consanguineos populos. (b) al. aut ecquis. (c) al. ferro ignique. (d) al. qui Capitolio & ara Romana? navibus eorumdem parceretis? (e) al. & statim.

floruius, cum Transpadani in civitatem recepti, cum specie deductarum per orbem terræ legionum, additis provincialium validissimis, fesso imperio subventum est. Nam pœnitet Balbos ex Hispania, nec minus insignes viros è Gallia Narbonensi transivisse? Manent posterit eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmoniis & Atheniensibus fuit, quamquam armis polleverit, nisi quod victos pro alienigenis arcebant? At conditor noster Romulus tantum sapientia valuit, ut plerosque populos eodem die hostes, dein cives habuerit. Advenæ in nos regnaverunt. Libertinorum filiis magistratus mandari, non, ut plerique falluntur, recens (f), sed priori populo factitatum est. At cum Senonibus pugnavimus. Scilicet Volsci & Æqui, numquam adversam nobis aciem struxere? Capti à Gallis sumus. Sed & Tusci obsides dedimus, & Samnitium jugum subivimus. Attamen si cuncta bella recenscas, nullum brevioris spatio quam adversus Gallos confectum. Continua inde ac fida pax. Jam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti, aurum & opes suas inferant potius, quam separati habeant. Omnia P. C. qua nunc vetustissima creduntur, nova fuisse. Plebei magistratus post patricios, Latini post plebejos, ceterarum Italiae gentium post Latinos. Inveterascet hoc quoque: & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit.

igitur impetant.

Patricii supplantant.

Senatum purgat Cæsar Clementi via.

Lustrum condit.

CAP. XXV. Orationem principis secuto Patrum consulto, primi Ædui Senatorum in Urbe jus adepti sunt. Datum id fœderi antiquo, & quia soli Gallorum fraternitatis nomen cum populo Romano usurpant. Iisdem diebus in numerum patriciorum ascivit Cæsar vetustissimum quemque è Senatu (g), aut quibus clari parentes fuerant: paucis jam reliquis familiarum, quas Romulus majorum, & L. Brutus minorum gentium appellaverant (h), exhaustis etiam quas dictator Cæsar lege Cassia, & princeps Augustus lege Sænia (i) sublegere. Lætaque hæc in R. P. munia, multo gaudio Censoris (k) inibantur. Famosos probris quoniam modo Senatu depelleret anxius, mitem & recens repertam, quandam ex severitate prisca (l) rationem adhibuit: monendo, secum quisque de se consultaret, peteretque jus exeundi ordinis (m). Facilem ejus rei veniam. Et motos Senatu, & excusatos simul propositurum: ut iudicium censorum ac pudor sponte cedentium permixti, ignominiam mollirent. Ob ea Vipstanius Consul retulit, Patrem Senatus appellandum esse Claudiū. Quippe promiscuum Patris Patriæ cognomen: nova in Remp. merita, non usitatis vocabulis honoranda. Sed ipse cohibuit Consulem ut nimium assentantem. Condiditque lustrum, quo censa sunt civium LXIX. centena, & XLIV. millia. Isque illi finis inscitiae erga domum suam fuit. Haud multo post, flagitia uxoris noscere ac punire adactus, ut deinde ardesceret in nuptias incestas.

CAP. XXVI. Jam Messallina facilitate adulterorum in fastidium versa, ad incognitas libidines profluebat; cum abrumpi dissimulationem etiam Silius, sive fatali vecordia, an imminentium periculorum remedium ipsa pericula ratus, urgebat. Quippe non eo ventum, ut senecta principis opperiretur (n). Infontibus innoxia consilia: flagitiis manifestis, subsidium ab audacia petendum. Adesse conscios parva metuentes: se calibem, orbem, nuptiis & adoptando Britannico paratum. Mansuram eandem Messallinae potentiam, addita securitate, si praevenirent Claudium, ut insidiis incautum, ita iræ properum. Segniter hæ voces acceptæ, non amore in maritum: sed ne Silius summa adeptus, sperneret adulteram, scelusque inter anticipia probatum, veris mox pretiis aestimaret. Nomen tamen matrimonii concupivit; ob magnitudinem infamiae: cujus apud prodigos novissima voluptas est. Nec ultra expectato: quam dum sacrificii gratia Claudius Hostiam proficisceretur, cuncta nuptiarum sollennia celebrat.

Messallina ruit.

Præcipiti etiam Silio.

Vivō marito, alium inducit.

CAP. XXVII. Haud sum ignarus, fabulosum visum iri, tantum ullis mortalium securitatis fuisse, in civitate omnium gnara & nihil reticente: nedum Consulem designatum, cum uxore principis, prædicta die, adhibitis qui obsignarent velut suscipiendorum liberorum causa, convenisse: atque illam audisse auspicum verba, subisse (o), sacrificasse apud deos, discubitu inter convivas, oscula, complexus, noctem denique actam licentia conjugali. Sed nihil compositum miraculi causa, verum audita scriptaque senioribus tradam. (p).

Incredenda audacia & impudentia.

Idque sollenniter.

CAP. XXVIII. Igitur domus principis inhorruerat; maximeque quos penes potentia, & si res verterent, formido, non jam secretis colloquiis, sed aperte fremere. Dum industria cubiculum principis occulit adulteros (q), dedecus quidem illatum, sed excidium (r) procul abfuisse. Nunc juvenem nobilem, dignitate formæ (s), juventutis (t), ac propinquo consulatu, majorem ad spem accingi. Nec enim occultum, quid post tale matrimonium superesset. Subibat sine dubio metus, reputantes hebetem Claudium & uxori devinctum, multasque mortes jussu Messallinae patratas. Rursus ipsa facilitas imperatoris fiduciam dabat, si atrocitate criminis prævaluissent, posse opprimi damnatam antequam ream. Sed in eo discrimen verti, si defensio audiretur utque clausæ aures etiam confitenti forent.

Palatium & Palatini turbantur.

CAP. XXIX. Ac primo Calistus jam mihi circa necem (u) Cæsaris narratus, & Appianæ cædis molitor Narcissus, flagrantissimaque eo tempore (x) gratia Pallas, agitavere; num Messallinam secretis minis depellerent amore Silii, cuncta alia dissimulantes. Deinde metu, ne ad perniciem ultro traherentur, desistunt, Pallas per ignaviam, Calistus prioris quoque

Deliberant.

Dissentiunt.

Ee

re-

(f) al. repens. (g) al. vetustissimum quemque à se natum. (h) al. quas Romulus majorum gentium, L. Tarquinius minorum, Brutus conscriptorum appellaverant. (i) al. Servia. (k) al. Cæsaris. (l) al. quam haud ex severitate prisca. (m) al. ordine, (n) al. operiretur. (o) al. nupisse. (p) al. trado. (q) al. Dum histrio cubiculum principis persultaverit. (r) al. exitum. (s) al. forma. (t) al. vi mentis. (u) al. circa mortem. (x) al. eo in tempore.

Narcissus ta-
men ausus de-
segere.

regiæ peritus, & potentiam cautis quam ac-
ribus consiliis tutius haberi. Perstitit Nar-
cissus, solum id immutans, ne quo sermone
præciam criminis & accusatoris faceret. Ipse
ad occasiones intentus, longa apud Hostiam
Cæsaris mora, duas pellices, quantum is cor-
pori (y) maxime insueverat, largitione ac
promissis, & uxore dejecta plus potentiae of-
tentando, perpulit delationem subire.

Sed per pelli-
ces.

CAP. XXX. Exin Calpurnia (id pellici no-
men) ubi datum secretum, Cæsaris genibus
provoluta nupsisse Messallinam Silio exclamat.
Simul Cleopatram, quæ idem opperiens ad-
stabat; *ancomperisset*, interrogat: atque illa an-
nuente, cieri Narcissum postulat. Is veniam
in præteritum petens, quod ei cis Vectium,
cis Plautium dissimulavisset, *nec nunc adulteria*
objecturum, ait, *ne domum, servitia, & ceteros*
fortune paratus reposceret; fruereur imo iis, &
redderet uxorem, rumperetque tabulas nuptiales.
An dissidium (z) inquit, tuum nosti? nam ma-
trimonium Silii vidit populus, & Senatus & mi-
les: ac ni propere agis, tenet Urbem maritus.

Claudius ami-
cos consulit.

CAP. XXXI. Tum potissimum (a) amico-
rum vocat, primumque rei frumentariæ præ-
fectum Turranius, post Lusium (b) Getam
prætorianis impositum, percontatur. Qui-
bus fatentibus (c), tum certatim ceteri cir-
cumstrepunt, iret in castra, firmaret prætori-
as cohortes, securitati ante quam vindictæ con-
fuleret. Satis constat eo pavore offusum Clau-
dium, ut idemidem interrogaret, *an ipse im-*
perii potens? an Silius privatus esset? At Mes-
sallina non alias solutior luxu, adulto autumnio,
simulacrum vindemiæ per domum celebrabat:
urgeri præla, fluere lacus, & feminae pellibus
accinctæ assultabant, ut sacrificantes vel insa-
nientes Bacchæ. Ipsa crine fluxo, thyrsus
quatiens; juxtaque Silius hedera vinctus, ge-
rere cothurnos, jacere caput, strepente cir-
cum procaci choro. Ferunt Vectium Valen-
tem lascivia in præaltam arborem connisum,
interrogantibus *quid adspiceret*, respondisse,
tempestatem ab Hostia atrocem. Sive ceperat ea
species; seu forte lapsa vox in præsagium
verit.

Milites eos
dissipant, &
quosdam ca-
piunt.

CAP. XXXII. Non rumor interea, sed un-
dique nuntii incedunt, qui gnara Claudio cun-
cta, & venire promptum ultioni afferrent. I-
gitur Messallina Lucullianos in hortos, Silius
dissimulando metu, ad munia fori digrediun-
tur (d). Ceteris passim dilabentibus, affuere
centuriones, inditæque sunt vincula, ut quis
reperiebatur in publico aut per latebras. Mes-
sallina tamen, quamquam res adversæ consi-
lium adimerent (e), ire obviam, & aspici à
marito, quod sæpe subsidium habuerat, haud
segniter intendit: iussitque ut Britannicus &
Octavia in complexum patris pergerent. Et
Vibidiam virginum Vestalium vetustissimam
oravit, *Pontificis maximi aures adire, clemen-*
tiam expetere. Atque interim tribus omnino

Illa preces &
artes parat.
Marito ob-
viam it.

comitantibus (id repente solitudinis erat) spa-
rium Urbis pedibus emensa, vehiculo quo
purgamenta hortorum eripiuntur (f), Hosti-
ensem viam intrat: nulla cuiusquam misericor-
dia, quia flagitiorum deformitas prævalebat.

Claudius tre-
pidat.

CAP. XXXIII. Trepidabatur nihilominus
à Cæsare. Quippe Getæ prætorii præfecto
haud satis fidebat, ad honesta seu prava juxta
levi. Ergo Narcissus, assumptis quibus idem
merus, non aliam spem incolumitatis Cæsaris
affirmat, quam si jus militum uno illo die in
aliquem libertorum transferret: seque offert
suscepturum. Ac ne, dum in Urbem vehi-
tur, ad pœnitentiam à L. Vitellio, P. Largo
Cæcina mutaretur; in eodem gestamine sedem
poscit, sumitque (g).

CAP. XXXIV. Crebra post hæc fama fuit,
inter diversas principis voces, cum modo in-
cusaret flagitia uxoris, aliquando ad memori-
am conjugii, & infantiam liberorum revolve-
retur, non aliud prolocutum Vitellium, quam
ô facinus, ô scelus. Instabat quidem Narcissus
aperire (h) ambages, & veri copiam facere
(i): sed non ideo pervicit, quin suspensa &
quo ducerentur inclinaturâ responderet; ex-
emploque ejus Largus Cæcina uteretur. Et
jam erat in aspectu Messallina, clamitabatque
audiret Octaviæ & Britannici matrem: cum ob-
streperet accusator, Silium & nuptias referens.
Simul codicillos libidinum indices tradidit,
quibus visus Cæsaris averteret. Nec multo
post Urbem ingredienti offerebantur commu-
nes liberi, nisi Narcissus amoveri eos iussisset.
Vibidiam depellere nequivit, quin multa (k)
cum invidia flagitaret, *ne indefensa conjunx ex-*
citio daretur. Ergo *auditurum principem, &*
fore diluendi criminis facultatem respondit. *Iret*
interim virgo & sacra capefferet.

Narcissus vi-
rum, imo
Principem
agit.

Vibidia audi-
tur; non ex-
auditur.

CAP. XXXV. Mirum inter hæc silentium
Claudii. Vitellius ignaro propior. Omnia
liberto obediebant. *Patescere domum adulteri,*
atque illuc deduci Imperatorem jubet. Ac pri-
mum in vestibulo, effigiem patris Silii con-
sulto Senatus abolitam, demonstrat. Tum
quidquid habitum Neronibus & Drusis, in
pretium probri cessisse. Incensumque & ad
minas prorumpentem, castris infert, parata
concione militum; apud quos, præmonente
Narcisso, pauca verba fecit. Nam & si ju-
stum dolorem, pudor impediabat. Cohorti-
um clamor dehinc continuus, nomina reorum
& pœnas flagrantium: admodumque Silius tri-
bunali, non defensionem, non moras tenta-
vit, precatus *ut mors acceleraretur.* Eadem
constantia & inlustres equites Romanos cupi-
dos maturæ necis fecit. Titium Proculum
custodem [Silio ac] Messallinæ datum (l), & in-
diciam offerentem Vectium Valentem & con-
fessum, & Pompejum Urbicum, ac Saufel-
lum (m) Trogum ex consciis trahi ad sup-
plicium jubet. Decius (n) quoque Calpur-
nianus vigilum præfectus, Sulpicius Rufus lu-
di

Domum Silii
adeunt.

Inde castra.

Mox fontium
cedes.

(y) al. corporibus. (z) al. excidium. (a) al. potissimos. (b) al. Lucium aut Lucium.
(c) al. tacentibus. (d) al. digreditur. (e) al. eximerent. (f) al. excipiuntur. (g) al.
poscit assumitque. (h) al. aperiret. (i) al. faceret. (k) al. quæ multa. (l) al. cu-
stodem à Silio Messallinæ datum. (m) al. Saufelium. al. Saufejum. (n) al. Decius.
al. Decius.

di procurator, Juncus Virgilianus Senator, eadem poena affecti.

Mneſter non
vane ſe excu-
ſat.

CAP. XXXVI. Solus Mneſter contationem attulit, dilaniata veſte clamitans, *aspiceret verberum notus, reminſceretur vocis, qua ſe obnoxium juffis Meſſallinae dediffet. Aliis largitione aut ſpei magnitudine, ſibi ex neceſſitate culpam: nec cuiquam ante pereundum fuiſſe, ſi Silius verum potiretur.*

Tamenſtra-

Commotum his & prouum ad miſericordiam Caſarem, perpulere liberti, ne tot illuſtribus viris interfectis, hiſtrioni conſuleretur: ſponte an coactus tam magna peccaviſſet, nihil referre. Ne Trauli quidem Montani, equitis Romani, deſenſio recepta eſt. Is modeſta iuuenta, ſed corpore inſigni, accitus ultro, noctemque intra unam à Meſſallina proturbatus erat, paribus laſciuiis ad cupidinem & faſtidia (o). Suilio Ceſonino, & Plautio Laterano mors remittitur: huius ob patrui egregium meritum; Ceſoninus vitiis protectus eſt, tamquam in illo foediſſimo coetu paſſus muliebria.

Meſſallina
etiam nunc
ferox.

CAP. XXXVII. Interim Meſſallina Luculianis in hortis prolatare vitam, componere preces, nonnulla ſpe, & aliquando ira. Tanta inter extrema ſuperbia agebat. Ac ni cædem ejus Narciffus properaviſſet, verterat perniciem in accuſatorem. Nam Claudius domum reſreſſus, & tempeſtibus epulis delinitus, ubi vino incaluiſſet, iri jubet nuntiarique miſeræ (hoc enim verbo uſum ferunt,) *dicendam ad cauſam poſtera die adeſſet.* Quod ubi auditum, & languere ira, redire amor, ac ſi contentur, propinqua nox, & uxorii cubiculi memoria timebantur; prorupit (p) Narciffus,

Et ſane lan-
guebat Clau-
dius.

Niſi libertus
aſſu præueni-
ſſet.

denuntiatque centurionibus & tribuno qui aderant, *exſequi cædem. Ita Imperatorem jubere.* Cuſtos & exactor è libertis. Evodus datus. Iſque raptim in hortos progreſſus, reperit fuſam humi, aſſidente matre Lepida: quæ florenti filia haud concors, ſupremis ejus neceſſitatibus ad miſerationem evicta erat: ſua- debatque ne percufforem opperiretur. Tranſiſſe vitam, neque aliud quam morte (q) decus quaerendum. Sed animo per libidines corrupto, nihil honeſtum inerat: lacrymæque & queſtus irriti ducebantur. Tum impetu venientium pulſæ fores, aſtitit tribunus (r) per ſilentium, at libertus (s) increpans multis ac ſervilibus probris.

CAP. XXXVIII. Tunc primum fortunam ſuam introſpexit, ferrumque accepit, quod fruſtra jugulo ac pectori per trepidationem admouens, ictu tribuni tranſfigitur (t). Corpus matri conſeſſum. Nuntiatumque Claudio epulanti periſſe Meſſallinam, non diſtincto ſua an aliena manu. Nec ille quaſiuit, poſcitque poculum, & ſolita convivio celebravit. Ne ſecutis quidem diebus, odii, gaudii, iræ, triſtitia, ullius denique humani affectus ſigna dedit; non cum lætantes accuſatores aſpiceret, non cum filios mœrentes. Iuvitque oblivionem ejus Senatus, cenſendo nomen & effigies privatis ac publicis locis demovendas. Decreta Narciffi quaſtoria inſignia, leviſſimum faſtigii ejus, cum ſecundum Pallantem & Califtum ageret, honeſta quidem, ſed ex quibus deterrima orientur, flagitiis (u) inultis.

A tribuno ea
interſcitur.

Claudius nec
quaſit, nec
curat.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI

ANNALIUM

LIBER XII.

BREVIARIUM LIBRI XII.

Claudius de matrimonio deliberat: & Agrippina alius præfertur, Germanici fratris ejus filia. Eæ nuptiæ decreto Senatus firmata, & legitimæ habitæ. L. Silanus mortem ſibi conſciſcit, Claudii gener. Annæus Seneca ab exilio redit. Octavia Claudii filia Neroni deſponſa. Parthi regem Roma petunt Meherdatem: qui prælio congreſſus à Gotarze vincitur. Mithridates Ponti regnum recipere tendit irritum conatu. Victus Romam tandem perducitur. Lollia inluſtris femina Agrippinae artibus damnata. Claudius Pomærium Urbis profert: & qui ante eum protulerint. Nero Domitius à Claudio adoptatur. Colonia in Ubios deducta. Catti latrocinia agitantur vincuntur. Vannius Suevorum rex, pellitur regno. P. Oſtorii in Britannia res, & de Caractaco rege victoria. Britannicus Agrippinae fraudibus Neroni poſthabetur, & fideliffimi comitum paullatim ab eo remouentur. Prodigia aliquot, & Romæ annonæ caritas. Bellum inter Armenios & Hiberos: cui Parthi & Romani quoque miſcentur. Furius Scribonianus relegatus S. C. Claudia-

Ee 2

num

(o) al. faſtidio. (p) al. prorumpit. (q) al. morti. (r) al. Cum impetu venientium pulſæ fores, aſtititque Tribunus. (s) al. ac liberius. (t) al. tranſfigitur. (u) al. triſtitis.

num de feminis quæ servo succumberent. Motus aliquis in Judæa inter incolas & Romanos milites. Claudius lacum Fucinum emisit, & navale spectaculum præbuit. Procuratorum in provinciis Auctoritas ab eodem stabilita. Cois immunitas concessa. Byzantiis tributum ad tempus remissum. Lepida ad mortem agitur. Claudius denique veneno non obscure ab uxore tollitur. Nero primordia imperii capit. Gesta hæc annis VI.

C. POMPEJO, Q. VERRANIO COSS.

C. ANTISTIO, M. SUILIO RUFO COSS.

TI. CLAUDIO, V. SER. CORNELIO ORFITO COSS.

P. CORNELIO SULLA, L. SALVIO OTHONE COSS.

D. JUNIO SILANO, Q. HATERIO COSS.

M. ASINIO MARCELLO, M. ACILIO AVIOLA COSS.

CAPUT I.

Claudius uxorem quaerit.

Uxores ipsum.

Liberti alii aliam commendant.

Narcissus, Æliam.

Calistus, Lolliam.

Pallas, Agrippinam.

Et hic vincit, insinuante fecerit Agrippinam.

In Silanum dolus struitur.

CÆDE Messallinæ convulsa principis domus, orto apud libertos certamine, quis deligeret uxorem Claudio cœlibi (x) vitæ intonanti (y) & conjugum imperiis obnoxio. Nec minore ambitu feminæ exarserant, suam quæquæ nobilitatem, formam, opes, contendere, ac digna tanto matrimonio ostentare. Sed maxime ambigebatur inter Lolliam Paulinam, M. Lollii consularis filiam, & Juliam Agrippinam Germanico genitam. Huic Pallas, illi Calistus, fautores aderant. At Ælia Petina è familia Tuberorum, Narcisso fovebatur. Ipse modo huc, modo illuc, ut quemque suadentium audierat promptus (z), discordantes in concilium vocat, ac *promere sententiam*, & *adjuvare rationes* jubet.

CAP. II. Narcissus *vetus matrimonium, familiam communem* (nam Antonia ex Petina erat) *nihil in penatibus ejus novum* differebat, *si sueta conjunx rediret, haudquaquam novercalibus odiis visura Britannicum & Octaviam, proxima suis pignora*. Calistus *improbata longi dissidio, ac si rursus assumeretur, eo ipso superbam: longeque rectius Lolliam induci, quando nullos liberos genuisset, vacuam æmulatione, & privignis parentis loco futuram*. At Pallas *id maxime in Agrippina laudare, quod Germanici nepotem secum traheret, dignum prorsus imperatoria fortuna, stirpem nobilem & familiæ Claudie, quæ posteros conjungeret (a); ne femina experta (b) fecunditatis, integra juvenia, claritudinem Cæsarum aliam in domum ferret*.

CAP. III. Prævalere hæc adjuta Agrippinæ illecebris. Quæ ad eum per speciem necessitudinis crebro ventitando pellicit patrum, ut prælata ceteris, & nondum uxor, potentia uxoria jam uteretur. Nam ubi sui matrimonii certa fuit, struere majora, nuptiaque Domitii, quem ex Cn. Ænobarbo genuerat, & Octaviæ Cæsaris filiae moliri: quod sine scelere perpetrari non poterat, quia L.

Silano desponderat Octaviam Cæsar. Juvenemque & alia (c) clarum, insigni triumphalium, & gladiatorii muneris magnificentia, protulerat ad studia vulgi. Sed nihil arduum videbatur in animo principis, cui non iudicium, non odium erat, nisi indita (d) & iussa.

CAP. IV. Igitur Vitellius nomine Censoris, serviles fallacias obtegens, ingruentiumque dominationum provisor, quo gratiam Agrippinæ pararet, consiliis ejus implicari, ferre (e) crimina in Silanum, cui sane decora & procax soror Junia Calvina haud multum ante Vitellii nurus fuerat. Hinc initium accusationis, fratrisque (f) non incestum, sed incustoditum amorem ad infamiam traxit. Et præbebat Cæsar aures, accipiendis adversum generum suspicionibus caritate filiae promptior. At Silanus insidiarum nescius, ac forte eo anno prætor, repente per edictum Vitellii ordine Senatorio moveretur, quamquam lecto pridem Senatu, iustroque condito, simul affinitatem Claudius diremit. Adactusque Silanus ejurare magistratum, & reliquos præturæ dies in Eprium Marcellum collarus est.

CAP. V. C. Pompejo, Q. Verannio Coss. (12) pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. Jam fama (g), jam amore illicito firmabatur, nec dum celebrare sollennia nuptiarum audebant, nullo exemplo deducta in domum patrum, fratris filia (h). Quin & incestum, ac si sperneretur (i), ne in malum publicum erumperet, metuebatur. Nec ante omissa contatio, quam Vitellius suis artibus id perpetrandum sumpsit. Percontatusque Cæsaem, an jussis populi, an auctoritati Senatus cederet? ubi ille *unum se civium & consensui (k) imparem*, respondit, *opperiri intra palatium* jubet. Ipse curiam ingreditur, summamque Reip. (l) agi obtestans, veniam dicendi ante alios exposcit, orditurque. *Gravissimos Principis labores, quis orbem terræ capebat, egere adminiculis, ut domestica cura vacuus, in commune consulat. Quod porro honestius censoriæ (m) mentis levamen, quam assu-*

Administro Vitellio.

Qui Senatu eum pellit

Claudius à sperata sua abjungit.

U.C. 801. p.C. N. 49.

Agrippinam ipse habet, nondum ducit.

Idque infamiae metu.

Vitellius rem perficit.

(x) al. cœlibis. (y) al. intoleranti. (z) al. pronus. (a) al. & familiæ Claudie. Quin posteros &c. (b) al. experta. (c) al. alias. (d) al. indicta. (e) al. ferere. (f) al. fratrumque. (g) al. matrimonium, jam fama &c. (h) al. deducta . . . filia. (i) al. Quin & incestui via si sterneretur. (k) al. civium & Senatus consensui. (l) al. summamque Remp. (m) al. Cæsareæ.

(12) Pactum inter Claudium & Agrippinam matrimonium. In cujus matrimonii memoriam cusus est numus argenteus Tab. LVI. num. 4. ab una parte Claudium, ab altera Agrippinam exhibens.

mere conjugem prosperis dubiisque sociam? cui cogitationes intimas, cui parvos liberos tradat; non luxui aut voluptatibus assuefactus, sed qui prima ab juventa legibus obtemperavisset.

Senatu adju-
vante.

CAP. VI. Postquam hæc favorabili oratione præmisit, multaue Patrum assentatio sequebatur; capto rursus initio, Quando maritandum principem cuncti suaderent, deligi oportere feminam nobilitate, puerperiis, sanctimonia insignem. Nec diu inquirendum, (n) quin Agrippina claritudine generis anteiret. Datum ab ea fecunditatis experimentum, & congruere artes honestas. Id vero egregium, quod provisu deum vidua jungeretur principi, sua tantum matrimonia experto. Audivisse à parentibus, vidisse ipsos, arripi conjuges ad libita Caesarum: procul id à præsentī modestia. Statueretur imo documentum, quo uxorem (o) imperator acciperet. At enim nova nobis in fratrum filias conjugia. Sed aliis gentibus sollennia, nec lege ulla prohibita. Et sobrinarum diu ignorata, tempore addito percrebuisse: (p) morem accommodari prout conducatur, & fore hoc quoque in his quæ mox usurpentur.

Et vulgus mox
in partibus.

CAP. VII. Haud defuere qui certatim, si contaretur Cæsar, vi acturos testificantes, erumperent curia. Conglobatur promiscua multitudo, Populumque Romanum eadem rogare clamitat. Nec Claudius ultra expectato, obvium apud forum præbet se gratantibus. Senatumque ingressus decretum postulat, quo justæ inter patruos fratrumque filias nuptiæ etiam in posterum statuerentur. Neque tamen reperi- tus est, nisi unus talis matrimonii cupitor, Talledius (q) Severus eques Romanus, quem plerique Agrippinæ gratia impulsus ferebant. Versa ex eo civitas, & cuncta feminæ obediebant, non per lasciviam, ut Messallina, rebus Romanis illudenti. Adductum quasi & virile servitium. (r) Palam severitas, ac sæpius superbia: nihil domi impudicum, nisi dominationi expediret: cupido auri immensa ob- tentum habebat, quasi subsidium regno para- retur.

Ita lex lata pro
incestu.

Potens mariti
& rerum A-
grippina.

Silanus mor-
tem sponte
sumit.

Magnus Seneca
patris resti-
tuitur.

Neroni præfi-
ciunt.

CAP. VIII. Die nuptiarum Silanus sibi mortem conscivit. Sive eo usque spem vitæ produxerat, seu delecto die, augendam ad invidiam. Calvina soror ejus Italia pulsa est. Addidit Claudius, sacra ex legibus Tulli regis, piaculæ apud lucum Dianæ per pon- tifices danda: irridentibus cunctis, quod pœ- næ procurationesque incesti id temporis exqui- rerentur. At Agrippina ne malis tantum fa- cinoribus notesceret, veniam exilii pro An- næo Seneca, simul præturam impetrat, lætum in publicum rata, ob claritudinem studiorum ejus; utque Domitii pueritia tali magistro adolesceret, & consiliis ejusdem ad spem do- minationis uterentur. (s) Quia Seneca fidus in Agrippinam memoria beneficii, & infen- sus Claudio dolore injuriæ credebatur.

CAP. IX. Placitum dehinc non ultra con-

tari: sed designatum Consulem Memmium Pol- lionem ingentibus promissis inducunt, sen- tentiam expromere, qua hortaretur (t) Clau- dius, despondere Octaviam Domitio. Quod æta- ti utriusque non absurdum, & majora patefactu- rum erat. Pollio haud disparibus verbis, ac nuper Vitellius, censet: despondereturque O- ctavia. Ac super (u) priorem necessitudinem, sponsus jam & gener Domitius æquari Britan- nico, studiis matris, arte eorum quis ob ac- cusatam Messallinam ultio ex filio timebatur.

Eidem Octa-
via desponde-
tur.

CAP. X. Per idem tempus legati Partho- rum ad expetendum, ut retuli, Meherdatem missi, Senatum ingrediuntur, mandata in hunc modum incipiunt. Non se fœderis igna- ros, nec defectione à familia Arsacidarum ve- nire: sed filium Vononis, nepotem Phrabatis, accersere adversus dominationem Gotarxis, no- bilitati plebique juxta intolerandam. Jam fra- tres, jam propinquos, jam longius sitos, cædi- bus exhaustos: adjici conjuges gravidas, liberos parvos, dum socors domi, bellis infastus (x) ignaviam sævitia tegat. Veterem sibi ac publice ceptam nobiscum amicitiam; & subveniendum sociis viriam æmulis, cedentibusque per reveren- tiam. Ideo regum obsides liberos dari, ut si do- mestici imperii tædeat, sit regressus ad principem Patresque quorum moribus assuefactus rex melior ascisceretur.

Parthorum se-
gati Romæ.

Regem peren-
tes.

CAP. XI. Ubi hæc atque talia differtave- re, incipit orationem Cæsar de fastigio Ro- mano, Parthorumque obsequiis: seque divo Augusto adæquabat, petirum ab eo regem referens, omissa Tiberii memoria, quam- quam is quoque miserat. Addiditque præ- cepta (etenim aderat, Meherdates) ut non dominationem & servos, sed rectorem & ci- ves cogitaret, clementiamque ac justitiam, quanto ignara (y) barbaris, tanto toleratiora (z) capefferet. Hinc versus ad legatos, ex- tollit laudibus alumnum Urbis, spectatæ ad id modestiæ: ac tamen ferenda regum inge- nia, neque usui crebras mutationes. Rem Romanam huc satietate gloriæ provectam, ut externis quoque genibus quietem ve- lit datam. Post hæc C. Cassio, qui Syriæ præerat, deducere juvenem ripam ad Euphratis jubet.

Claudius eum
mittit.

Et præceptis
instruit & re-
gem.

Et legatos.

CAP. XII. Ea tempestate Cassius ceteros præminebat (a) peritia legum. Nam mili- tares artes per otium ignotæ, industriosque ac ignavos pax in æquo tenet. Attamen quan- tum sine bello dabatur, revocare priscum morem, exercere (b) legiones, cura, pro- visu, agere perinde ac si hostis ingrueret. Ita dignum majoribus suis, & familia Cassia ra- rus, per illas quoque gentes celebrata. Igitur excitis quorum de sententia petitus rex, po- sitisque castris apud Zeugma, unde maxime pervius amnis, postquam illustres Parthi, rex- que Arabum Abbarus (c) advenerat; mo- net Meherdatem, barbarorum impetus acres,

C. Cassius ju-
risperitus.

Nec belli ne-
gligens.

Meherdatem
in regnum du-
cere conatur.

Ee 3

conta-

(n) al. anquirendum. (o) al. quomodo uxorem. (p) al. tempore percrebuisse. al. tempore adeo percrebuisse. (q) al. T. Alledius. (r) al. Adductum, & quasi virile servitium. al. Adductum &c. (s) al. uteretur. (t) al. oraretur. (u) al. secundum. (x) al. belli infastus. (y) al. ignota. al. ignoratiora. (z) al. tolerantiora. (a) al. ceteris præerat. (b) al. exercitare. (c) al. Abgarus.

Sed fraus &
imperia im-
pedit.

contatione languescere, aut in perfidiam mutari. Itaque urgeret capta. Quod speratum fraude Abbati, qui juvenem ignarum, & summam fortunam in luxu raturum, multos per dies attinuit apud oppidum Edeffam. Et vocante Carrhene, promptasque res ostentante si citi advenissent, non cominus Mesopotamiam, sed flexu Armeniam perunt, id temporis importunam, quia hiems occipiebat. (d)

Initia leviter
prospera.

CAP. XIII. Exin nivibus & montibus fessi, postquam campis propinquabant, copiis Carrhenis adjunguntur. Transmissoque amne Tigri, permeant Adiabenos, quorum rex Juliates (e) societatem Meherdatis palam induerat; in Gotarzen per occulta & magis fida inclinabat. Sed capta in transitu urbs Ninus vetustissima sedes Assyriae, & castellum (f) insigne fama, quod postremo inter Dariam atque Alexandrum praelio Persarum illic opes conciderant. Interea Gotarzes apud montem cui nomen Sambulos, vota diis loci suspiciebat, praecipua religione Herculis: qui tempore statuto, (g) per quietem monet sacerdotes, ut, templum juxta, equos venatui adornatos sistant. Equi ubi pharetras telis onustas (h) accepere, per saltus vagi, nocte demum vacuis pharetris, multo cum anhelitu redeunt. Rursus deus, quas silvas pererraverint, (i) nocturno visu demonstrat: reperiunturque fusae passim ferae.

Præstigia apud
templum Her-
culis.

Gotarzes frau-
de & argenteis
hastis pugnat.

CAP. XIV. Ceterum Gotarzes nondum satis aucto exercitu, flumine Corma pro munimento uti. Et quamquam per insectationes & nuntios ad praelium vocaretur, necere moras, locos mutare, & missis corruptoribus, exuendam ad fidem hostes emercari. Ex quis Ezates Adiabenus, mox (k) Abbarus, Arabum cum exercitu abscedunt, levitate gentili, & quia experimentis cognitum est, Barbaros malle Roma petere Reges quam habere. At Meherdates validis auxiliis nudatus, ceterorum prodicione suspecta, quod unum reliquum, rem in casum dare, praelioque experiri statuit. Nec detrectavit pugnam Gotarzes, deminutis hostibus ferox. Concursumque magna caede, & ambiguo eventu: donec Carrhenem, profligatis obversis, longius eventum integer à tergo globus circumveniret. Tum omni spe perditā, Meherdates promissa Parrhacis paterni clientis secutus, dolo ejus vincitur, traditurque victori. Atque ille non propinquum neque Arsacis de gente, sed alienigenam & Romanum increpans, auribus decisis vivere jubet, ostentui clementiae suae & in nos dehonestamento. Dein Gotarzes morbo obiit, accitusque in regnum Vonones, Medis (l) tum praesidens. Nulla huic prospera aut adversa quis memoraretur. Brevis & inglorio imperio perfunctus est: resque Parthorum in filium ejus Vologesen translatae.

Ad extremum
vera & ferrea
etiam pugna.

Vincitque ho-
stem.

Cui capto tur-
piter illudit.

Sed mox mo-
ritur.

Mithradates
Bosphori re-
gnum adse-
dit.

CAP. XV. At Mithradates Bosphoranus amissis opibus vagus, posteaquam Didium ducem Romanum, roburque exercitus abiisse

cognoverat, relictos in novo regno Cotyn juvena rudem, & paucas cohortium cum Julio Aquila equite Romano; speretis utrisque, concire nationes, illicere perfugas, postremo exercitu coacto, regem Dandaridarum exturbat, imperioque ejus potitur. Quae ubi cognita, & jam jamque Bosphorum invasurus habebatur, diffusi (m) propriis viribus Aquila, & Cotys, quia Zorlines Soracorum (n) rex hostilia resumpserat, externas & ipsi gratias quaesivere, missis legatis ad Eunonem, qui Adorforum genti praecellebat. Nec fuit in arduo societas, potentiam Romanam adversus rebellem Mithradatem ostendantibus. Igitur pepigere, equestribus praeliis Eunones certaret, obsidia urbium Romani capefferent.

Resistitur à
Cotye & Ro-
manis.

CAP. XVI. Tum composito agmine incedunt. Cujus frontem & terga, Adorsis; media cohortes & Bosphorani, tutabantur; nostris in armis. (o) Sic pulsus hostis, ventumque Soza (p) opidum Dandaricae, quod desertum à Mithradate, ob ambiguos popularium animos obtineri relicto ibi praesidio visum. Exin in Soracos pergunt. Et transgressi amnem Pandam circumveniunt urbem Uspen, editam loco, & mœnibus ac fossis munitam, nisi quod mœnia non saxo, sed cratibus junctis, (q) ac media humo adversum irrumpentes invalida erant: eductaeque altius turres, facibus atque hastis turbabant obfessos. Ac ni praelium nox diremisset, coepta patrataque expugnatio eundem intra diem foret.

Qui pellunt
hostem.

Uspen opi-
dum oppu-
gnant.

CAP. XVII. Postero misere legatos, veniam liberis corporibus orantes: servitii decem millia offerebant. Quod aspernati sunt victores, quia trucidare deditos saevum, tantam multitudinem custodia cingere arduum: ut belli potius jure caderent. Datumque militibus, qui scalis evaserant, signum caedis. Excidio Uspensium merus ceteris injectus, nihil tutum ratus, cum arma, munimenta, impediti vel eminentes loci, amnesque & urbes juxta perumperentur. Igitur Zorlines diu pensitato, Mithradatisne rebus extremis, an patrio regno consuleret: postquam praevaluit gentilis utilitas, datis obsidibus, apud effigiem Caesaris procubuit, magna gloria exercitus Romani, quem incruentum & victorem, tridui itinere abfuisse ab amne Tanai constitit. Sed in regressu dispar fortuna fuit; quia navium quasdam, quae mari remeabant, in littora Taurorum delatas circumvenere barbari, praefecto cohortis, & plerisque centurionum (r) interfectis.

Expugnant.
Et excidunt.

Zorlines dese-
rit Mithrada-
tem.

CAP. XVIII. Interea Mithradates nullo in armis subsidio, consultat cujus misericordiam experiretur. Frater Cotys proditor olim, deinde hostis metuebatur. Romanorum nemo id auctoritatis aderat, ut promissa ejus magni penderentur. Ad Eunonem convertit, propriis odiis infensum, (s) & recens conjuncta nobiscum amicitia, validum. Igitur cultu,

Et ipse ad mi-
tiora inclinat.

Implorat si-
dem Eunonis.

(d) al. occupabat. (e) al. Hyliates. (f) al. & Arbetea castellum. (g) al. statuto. (h) al. telis omisissis onustas. (i) al. qua silvas pererraverit. (k) al. & rex. (l) al. Medos. (m) al. diffusus. (n) al. Siracusorum. al. Siracorum. (o) al. nostris armis. (p) al. Sozam. (q) al. sed cratibus & vimentis, &c. (r) al. consularium. (s) al. non infensum.

cultu, vultuque quam maxime ad præsentem fortunam comparato, regiam ingreditur, genibusque ejus provolutus, *Mithradates*, inquit, *terra marique Romanis per tot annos quaesitus, sponte adsum. Utere ut voles prole magni Achemenis, quod mihi solum hostes non abstulerunt.*

qui cum at- tollit. CAP. XIX. At Eunones claritudine viri, mutatione rerum, & prece haud degenerare permotus, allevat supplicem, laudatque quod gentem *Adorforum*, quod suam dexteram petendæ veniæ delegerit. Simul legatos litterasque ad Cæsarem in hunc modum mittit. *Pop. Romani imperatoribus magnarumque nationum regibus, primam ex similitudine fortunæ amicitiam: sibi & Claudio, ex communione victoriæ (t) esse. Bellorum egregios fines, quoties ignoscendo transigatur. (u) Sic Zorfini victo nihil ereptum. Pro Mithradate quando gravius mereretur, non potentiam, neque regnum precari; sed ne triumpharetur, neve pœnas capite expenderet.*

ille ambigit, venia an pœna efficiat. CAP. XX. Atque Claudius, quamquam nobilitatibus externis mitis, dubitavit tamen, accipere captivum pacto salutis, an repetere armis rectius foret. Hinc (y) dolor injuriarum, & libido vindictæ adigebat. Sed differre contra: *Suscipi bellum avio itinere, importuoso mari: ad hoc reges feroces, vagos populos, solum frugum egens: tum tedium ex mora, pericula ex properantia; modicam victoriis laudem, ac multum infamiæ si pellerentur. Quin arriperet oblata, & servaret exsulem: cui inopi quanto longiorem vitam, tanto plus supplicii fore.* His permotus, scripsit Eunoni, meritum quidem novissima exempla *Mithradatem*, nec sibi vim ad exsequendum deesse: verum ita majoribus placitum, quanta pervicacia in hostem, (z) tanta beneficentia adversus supplices utendum. Nam triumphos de populis regnisque integris adquiri.

Mithradates tamen ad Cæsarem venit. CAP. XXI. Traditus post hæc *Mithradates*, vectusque Romam per Junium Colonem (a) procuratorem Ponti, ferocius quam pro fortuna differuisse apud Cæsarem ferebatur. Elataque vox ejus in vulgum hisce verbis: *Non sum remissus ad te, sed reversus: vel si non credis, dimitte & quære.* Vultu quoque interrito permansit, cum rostra juxta, custodibus circumdatus, visui populo præberetur. Consularia insignia Coloni, (b) Aquilæ prætorioria decernuntur.

Lollia exortitur. CAP. XXII. Jisdem Consulibus atrox odii Agrippina ac Lollia infensa, quod secum de matrimonio principis certavisset; molitur crimina, & accusatorem, qui objiceret Chaldaeos, magos, interrogatumque Apollinis Clarii simulacrum super nuptiis Imperatoris. Exin Claudius inaudita rea, multa de claritudine ejus apud Senatum præfatus, sorore L. Volusii genitam, majorem ei patrum Cottam Messallinum esse, Menio quondam Regulo nuptam; (nam de C. Cæsaris nuptiis (c) consulto reticebat) addidit perniciose in Remp. con-

filia, & materiem sceleri detrahendam. Proin publicatis bonis, cederet Italia. Ita quinquages festerium ex opibus immensis exsuli relictum. Et Calpurnia illustris femina pervertitur, quia formam ejus laudaverat princeps, nulla libidine, sed fortuito sermone. Unde vis Agrippinae citra ultima stetit. In Lolliam mittitur tribunus, à quo ad mortem adigere-tur. Damnatu & lege repetundarum Cadius (d) Rufus, accusantibus Bithynis.

Etiā Calpurnia. CAP. XXIII. Gallia Narbonensi ob egrē-giam in Patres reverentiam datum, ut senato-ribus ejus provinciæ, non exquisita principis sen-tentia, jure quo Sicilia haberetur, res suas in-ferre liceret. Ituræique & Judæi, defunctis re-gibus Sohemo atque Agrippa, provinciæ Sy-riæ additi. *Salutis augurium quinque & vigin-ti annis omisum repeti, ac deinde continuari placitum.* Et pomerium Urbis auxit Cæsar more prisco; quo iis qui protulere imperium, etiam terminos Urbis propagare datur. Nec tamen duces Romani, quamquam magnis na-tionibus subactis, usurpaverant, nisi L. Sylla, & divus Augustus. Regum in eo ambitio, vel gloria varie vulgata.

Pro Gallia Narbonensi privilegium. CAP. XXIV. Sed initium condendi, & quod pomerium Romulus posuerit, noscere haud absurdum reor. Igitur à foro boario, ubi æreum tauri simulacrum aspicimus, quia id genus animalium aratro subditur, sulcus designandi opidi cœptus, ut magnam Hercu-lis aram amplecteretur. Inde certis spatiis interjecti lapides, per ima montis Palatini ad aram Conli, mox ad Curias veteres, tum ad facellum Larium: forumque Romanum & Ca-pitolium non à Romulo, sed à T. Tatius addi-tum Urbi credidere. Mox pro fortuna po-merium auctum. Et quos tum Claudius ter-minos posuerit, facile cogniti, & publicis actis præscriptum.

Termini Urbis sub Romulo. CAP. XXV. C. Antistius, M. Sulpio Coss. U. C. 802. P. adoptio in Domitium auctoritate Pallantis fe-ftinatur. Qui obstrictus Agrippinae ut conciliator nuptiarum, & mox stupro ejus illiga-tus, stimulabat Claudium, consuleret Reip. Bri-tannici pueritiam robore circumdaret. Sic apud divum Augustum, quamquam nepotibus subnixum, viguisse privignos: à Tiberio, super propriam stirpem, Germanicum assumptum. Se quoque accingeret juvene, partem curarum capeffitu-ro. His evictus, biennio majorem natu Domitium filio antepont, habita apud Senatum oratio-ne in eundem, quem à liberto acceperat, modum. Adnotabant periti, nullam antehac adoptionem inter patricos Claudios reperiri, eosque ab Atta (e) Claufo continuos du-ravisse.

U. C. 802. P. C. N. 50. Domitius adoptatus. CAP. XXVI. Ceterum actæ Principi gra-tes, ex quaesitiore (f) in Domitium adula-tione. Rogataque lex, qua in familiam Clau-diam & nomen Neronis transfiret. Augetur Agrippina Au-gusta appella-ta. Quibus patratis, nemo adeo expers misericordiæ fuit, quem

(t) al. etiam communionem victoriæ. (u) al. transigantur. (x) al. exciperet. (y) al. Huc. (z) al. quantalibet pertinacia in hoc tentata. (a) al. Cilonem. (b) al. Ciloni. (c) al. nuptiis omittunt. (d) al. Claudius. (e) al. Atto. al. Accio. al. Atto Cluso. (f) al. quaesitiore. al. quaesitiore.

Britannicus
spretus & de-
pressus.

Agrippinensis
colonia dedu-
cta.

Catti latroci-
nantur haud
impune.

Circumventi
& caesi.

Pomponius
poëta tragicus

Vannius rex
a suis invadi-
tur.

Cui negat
auxilia Clau-
dius.

quem non Britannici fortunæ mœror afficeret. Desolatus paulatim etiam servilibus ministe-
riis, per intempestiva novercæ officia, in lu-
dibria vertebat, intelligens falsi. Neque enim
segnem ei fuisse indolem ferunt: sive verum;
seu periculis commendatus, retinuit famam
sine experimento.

CAP. XXVII. Sed Agrippina, quo vim
suam sociis quoque nationibus ostentaret,
in opidum Ubiorum, in quo genita erat, vete-
ranos coloniamque deduci imperat; cui nomen
inditum ex vocabulo ipsius. Ac forte accide-
rat, ut eam gentem Rheno transgressam avus
Agrippa in fidem acciperet. Iisdem tempo-
ribus in superiore Germania trepidatum, ad-
ventu Cattorum latrocinia agitantium. Dein-
de L. Pomponius legatus auxiliares Vangiones
ac Nemetas, addito equite alario monuit, ut
anteirent populos, vel dilapsis (g) improvisi
circumfunderentur. Et secuta consilium ducis
industria militum, diviseque in duo agmina,
qui lævum iter petiverant, recens reversos,
predaque per luxum usos & somno graves
circumvenere. Aucta lætitia, quod quosdam
e clade Variana, post quadragesimum an-
num, (h) servitio exemerant.

CAP. XXVIII. At quidextris & propio-
ribus compendiis ierant, obvio hosti & aciem
auso, plus cladis faciunt. Et præda fama-
que onusti, ad montem Taunum (i) revertuntur,
ubi Pomponius cum legionibus opperiebatur,
si Catti cupidine ulciscendi casum pugnae præ-
berent. Illi metu ne hinc Romanus; inde
Cherufci, cum quis æternum discordant, cir-
cumgrederentur, legatos in Urbem & obse-
des misere. Decretusque Pomponio trium-
phalis honos, modica pars famæ ejus apud
posteror, in quis carminum gloria præcellit.

CAP. XXIX. Per idem tempus Vannius
Suevis à Druso Cæsare impositus, pellitur re-
gno, prima imperii ætate clarus acceptusque
popularibus: mox diuturnitatem (k) in su-
perbiam mutans, & odio accolarum, simul
domesticis discordiis circumventus. Aucto-
res fuere, Jubilius Hermundurorum rex, &
Vangio ac Sido sorore Vannii geniti. Nec
Claudius, quamquam sæpe oratus, arma cer-
tantibus barbaris interposuit, tutum Vannio
perfugium promittens, si pelleretur. Scripsit-
que P. Artilio (l) Histro, qui Pannoniæ
(m) præfidebat, legionem ipsaque e provincia
lecta auxilia, pro ripa componeret, subsidio vi-
ctis, & terrori adversus victores, ne fortuna
elati, nostram quoque pacem turbarent. Nam
vis innumera Ligii, aliæque gentes adventa-
bant, fama ditis regni, quod Vannius xxx.
per annos prædationibus & vectigalibus aux-
erat. Ipsi manus propria pedites, eques e
Sarmatis Jazygibus erat, impar multitudini
hostium: eoque castellis sese defendere, bel-
lumque ducere statuerat.

CAP. XXX. Sed Jazyges obsidionis im-

patientes, & proximos per campos vagi, ne-
cessitudinem pugnae attulere, quia Ligius
Hermundurisque illic ingruerant. (n) Igitur
digressus castellis Vannius, funditur prælio;
quamquam rebus adversis, laudatus, quod &
pugnam manu capeffit, & corpore adverso vul-
nere excepit. Ceterum ad classem in Danubio
opperientem perfugit. Secuti mox clientes,
& acceptis agris, in Pannonia locati sunt. Re-
gnum Vangio ac Sido inter se partivere, (o)
egregia adversus nos fide: (p) subiectis suone
an servitii ingenio, dum adipiscerentur do-
minationes (q) multa caritate, & majore odio
postquam adepti sunt.

CAP. XXXI. At in Britannia P. Osto-
rium propratorem turbidæ res exceperunt, ef-
fusis in argum sociorum hostibus, eo violenti-
us, quod novum ducem exercitu ignoto, &
cœpta hieme, iturum obviam non rebantur.
Ille gnarus primis eventibus merum aut fidu-
ciam gigni, citas cohortes rapit: & cæsis qui
resisterunt, disiectos confectatus, ne natus
conglobarentur, infensaque & infida pax non
duci non militi requiem permetteret, detra-
here arma suspectis, cinctosque castris (r) An-
tonam & Sabrinam fluvios cohibere parat.
Quod primi Icenii abnuere, valida gens, nec
præliis concussa, (s) quia societatem nostram
volentes acceperant. Hisque auctoribus cir-
cumjectæ nationes locum pugnae delegere,
septum agresti aggere & aditu angusto, ne
pervius equid foret. Ea munimenta dux Ro-
manus, quamquam sine robore legionum so-
ciales copias ducebat, perrumpere aggreditur,
& distributis cohortibus, turmas quoque
peditum ad munia accingit. (t) Tunc dato
signo perfringunt aggerem, suisque claustris
impeditos turbant. Atque illi conscientia re-
bellionis & obseptis effugiis, multa & clara
facinora fecere. Qua pugna filius legati, M.
Ostorius, servati civis decus meruit.

CAP. XXXII. Ceterum clade Icenorum
compositi qui bellum inter & pacem dubita-
bant; & ductus in Cangos (u) exercitus. Va-
stati agri, prædæ passim actæ: non ausis aciem
hostibus, vel si ex occulto carpere agmen ten-
tarent, punito dolo. Jam ventum (x) haud
procul mari, quod Hiberniam insulam aspe-
ctat; cum ortæ apud Brigantes discordiæ re-
traxere ducem, destinationis certum, ne nova
moliretur, nisi prioribus firmatis. Et Brigantes
quidem, paucis qui arma cœptabant inter-
fectis, in reliquos data venia, resedere. Si-
lurum gens, non atrocitate, non clementia
mutabatur, quin bellum exerceret, castrisque
legionum premenda foret. Id quo promptius
veniret, colonia Camalodunum valida vetera-
norum manu deducitur in agros captivos,
subsidium adversus rebelles, & imbuendis so-
ciis ad officia legum.

CAP. XXXIII. Itum inde in Siluras, (y)
super propriam ferociam, Caractaci viribus
confisos.

(g) al. delapsis. (h) al. quadragesimum post annum. (i) al. Taurum. (k) al. diutur-
nitate. (l) al. Attellio. (m) al. Pannoniam. (n) al. ingruerant. (o) al. partiti sunt.
(p) al. egregia apud nos fide. (q) al. dominationem. (r) al. cunctisque castris. al. jun-
ctisque castris. (s) al. præliis confusi. (t) al. turmas quoque, peditum ad munia accin-
git. (u) al. & ductus inde in Cangos. (x) al. Jamque ventum. (y) al. ad Siluras.

Vannius pu-
gna vincitur.

Regnum alius
cedit.

In Britannia
mover se habet.

Deinde & pu-
gna vincit.

Cangii vastan-
tur.

Brigantes
componuntur.

Camalodu-
num colonia
deducta.

Caractacus
rex Silurum.

confisos. Quem multa ambigua, multa prospera extulerant, ut ceteros Britannorum imperatores praemineret. Sed astu, tum locorum fraude prior, (z) vi militum inferior, transfert bellum in Ordovicas, additisque qui pacem nostram metuebant, novissimum casum experitur: sumpto ad praelium loco, ut aditus, abscessus, cuncta nobis importuna, & suis in melius essent. Tunc montibus arduis, & si qua clementer accedi poterant, in modum valli saxa praestruit: & praefluebat amnis vado incerto, catervaque majorum (a) pro munimentis constiterant.

CAP. XXXIV. Adhuc gentium ductores circumire, hortari, firmare animos, minuendo metu, accendenda spe, aliisque belli incitamentis. Enimvero Caractacus huc illuc volitans, illum diem, illam aciem testatur, aut recipiendae libertatis, aut servitutis aeternae initium (b) fore. Vocabatque nomina majorum, qui dictatorem Caesarem pepulissent: quorum virtute vacui a securibus & tributis, intemerata conjugum & liberorum corpora retinerent. Haec atque talia dicenti, adstrepere vulgus; gentili quisque religione obstringi, non telis, non vulneribus cessuros.

CAP. XXXV. Obstupefecit ea alacritas ducem Romanum: simul objectus amnis, additum vallum, imminetia juga, nihil nisi atrox & propugnatoribus frequens, terrebat. Sed miles praelium poscere, cuncta virtute (c) expugnabilia clamitare, praefectique ac tribuni paria differentes, ardorem exercitus incendebant. Tum Ostorius, circumspectis quae impenetrabilia, quaeque pervia, ducit infensos, amnemque haud difficulter evadit. Ubi ventum ad aggerem, dum missilibus certabatur, plus vulnere in nos, & pleraque caedes oriebantur. Posteaquam facta testudine, rudes & informes saxorum compages distractae, parque cominus acies; decedere barbari in juga montium. Sed eo quoque irrupere ferentarius gravisque miles. Illi, telis assultantes; hi, conferto gradu, turbatis contra Britannorum ordinibus, apud quos nulla loricarum galearumve tegmina: & si auxiliariis resisterent, gladiis ac pilis legionariorum; si huc verterent, spatis & hastis auxiliarium sternebantur. Clara ea victoria fuit, captaque uxore & filia Caractaci, fratres quoque in deditiorem accepti.

CAP. XXXVI. Ipse (ut ferme intuta sunt adversa) cum fidem Cartismanduae reginae Brigantum petivisset, victus ac victoribus traditus est, nono post anno quam bellum in Britannia coepit. Unde fama ejus evecta insulas, & proximas provincias pervagata, per Italiam quoque celebrabatur: avebantque visere, quis ille, tot per annos, opes nostras sprevisset. Ne Romae quidem ignobile Caractaci nomen erat. Et Caesar dum suum decus extollit, addidit gloriam victo. Vocatus quip-

pe ut ad insigne spectaculum populus. Stetere in armis praetoriae cohortes, campo qui castra (d) praecipet. Tunc incedentibus regiis clientelis phaleræ torquesque, quaeque externis bellis quaesierat, traducta; mox fratres & conjux & filia: postremo ipse ostentatus. Ceterorum preces degeneres fuere, ex metu. At non Caractacus aut vultu demisso, aut verbis misericordiam requirens, ubi tribunali astitit, in hunc modum loquutus est.

CAP. XXXVII. Si quanta nobilitas & fortuna mihi fuit, tanta rerum prosperarum moderatio fuisset; amicus potius in hanc Urbem, quam captus venissem: neque dedignatus esses claris majoribus ortum, pluribus gentibus imperantem (e) foedere pacis accipere. Praesens fors mea, ut mihi informis; sic tibi magnifica est. Habui equos, vivos, arma, opes. Quid mirum, si haec invitatus amisi? Nam si vos omnibus imperitare vultis, sequitur ut omnes servitutem accipiant. Si statim deditus traderer; neque mea fortuna, neque tua gloria iuclarisset: & supplicium mei oblitio sequeretur. At si (f) incolumem servaveris, aeternum exemplar clementiae ero. Ad ea Caesar veniam ipsique, & conjugis, & fratribus, tribuit. Atque illi vinculis exsoluti, Agrippinam quoque haud procul alio suggestu conspicuam, iisdem quibus principem laudibus gratibusque venerati sunt. Novum sane, & moribus veterum insolitum, feminam signis Romanis praefidere. Ipsa semet parti a majoribus suis imperii sociam ferebat.

CAP. XXXVIII. Vocati posthac Patres, multa & magnifica super captivitate Caractaci disseruere. Neque minus id clarum, quam cum Siphacem P. Scipio, Persen L. Paullus, & si qui alii victos reges (g) Populo Romano ostendere. Censentur Ostorio triumphi insignia, prosperis ad id rebus ejus, mox ambiguis: five quod amoto Caractaco: quasi debellatum foret, minus intenta apud nos militia fuit; five hostes miseratione tanti regis, acrius ad ultionem exarsere. Praefectum castrorum, & legionarias cohortes exstruendis apud Siluras praefidiis relictas, circumfundunt. Ac ni cito vicis & castellis (h) proximis subventum foret, copiae tum occidione occubuissent. Praefectus tamen & octo centuriones, ac promptissimus quisque manipulus (i) cecidere. Nec multo post pabulantis nostros, ipsasque missas ad subsidium turmas profligant.

CAP. XXXIX. Tum Ostorius cohortes expeditas exposuit: nec ideo fugam sistebat, ni legiones praelium exceperant. Earum robore aequata pugna, dein nobis pro meliore fuit. Effugere hostes tenui damno, quia inclinabat dies. Crebra hinc praelia, & saepius in modum latrocinii: per saltus, per paludes, ut cuique fors, aut virtus: temere provisa; (k) ob iram, ob praedam: jussu, & aliquando

F f

(z) al. sed tum astu, locorum fraude prior. (a) al. Catervaeque nationum. (b) al. rō initium omittunt. (c) al. virtuti. (d) al. castris. (e) al. imperitantem. (f) al. & supplicium mei, oblitio sequetur: at si incolumem &c. (g) al. victos reges. (h) al. Ac ni cito nuntiis & castellis. al. è vicis & castellis. (i) al. è manipulis. (k) al. proviso. al. provisu.

Praelium in Romanos aut det.

Saepe excitat.

Et mite alacritas reddidit.

Tamen Romanis invadunt, et loco suos.

Atque petivadunt.

Cadunt aut capiunt.

Ipse dux deditus.

Et Romam perductus.

Populoque ut in triumpho ostentatus.

Verba ejus erecta ad Caesarem.

Veniam impetrat cum suis.

Triumphalia Ostorio decreta.

Cujus tamen res mox inclinarunt.

Silures pervicaciter Romanis resistunt.

Ostorius mortuus.

Succedit A. Didius.

Res turbatas & fluxas invenit.

Venutius Britannorum dux

U. C. 803. p. C. N. 51. Nero in viros transiit.

Princeps juventutis appellatur.

do ignaris ducibus. Ac præcipua Silurum pervicacia, quos accendebat vulgata imperatoris Ro. vox: ut quondam Sugambri excissi, & in Gallias trajecti forent, ita Silurum nomen penitus extinguendum. Igitur duas auxiliares cohortes, avaritia præfectorum incautius populates, intercepte. Spoliaque & captivos largiendo, ceteras quoque nationes ad defectionem trahebant, cum tædio curarum fessus Ostorius, concessit vita, lætis hostibus, tamquam ducem haud spernendum, & si non prælium, at (l) certe bellum absumpisset.

CAP. XL. At Cæsar, cognita morte legati, ne provincia sine rectore foret. A. Didium suffecit. Is propere vectus, non tamen integras res invenit, adversa interim legionis pugna, cui Manlius Valens præerat. Auctaque & apud hostes ejus rei fama, quo venientem ducem exterrerent. Atque illo augente audita, ut major laus compositi (m) vel si duravissent, venia justior tribueretur. Silures id quoque damnum intulerant, lateque persultabant, donec accursu Didii pellerentur. Sed post captum Caractacum, præcipuus scientia rei militaris Venutius (n) è Jugantum (o) civitate, ut supra memoravi, fidusque diu, & Romanis armis defensus, cum Cartismanduam reginam matrimonio teneret, mox orto dissidio, & statim bello, etiam adversus non hostilia induerat. Sed primo tantum inter ipsos certabatur, callidisque Cartismandua artibus, fratrem ac propinquos Venutii interceptit. Inde accensi hostes, stimulante ignominia, ne femina imperio subderentur, valida & lecta armis juvenus regnum ejus invadunt. Quod nobis prævisum, & missæ auxilio cohortes acre prælium fecere, cujus initio ambiguo, finis lætior fuit. Neque dispari eventu pugnatum à legione, cui Cæsius Nafica præerat. Nam Didius senectute gravis, & multa copia honorum, per ministros agere, & arcere hostem satis habebat. Hæc, quamquam à duobus, Ostorio Didioque proprætoribus plures per annos gesta, conjunxi, ne divisa haud perinde ad memoriam sui valerent.

CAP. XLI. Nunc ad temporum ordinem redeo. Ti. Claudio quintum, Ser. Cornelio Orfito Coss. virilis toga Neroni maturata, quo capeffendæ Reip. habilis videretur. Et Cæsar adulationibus Senatus libens cessit, ut vicesimo ætatis anno consulatum Nero iniret: atque interim designatus proconsulare imperium extra Urbem haberet, ac (13) Princeps juventutis appellaretur. Additum nomine ejus donativum militi, congiarium plebi. Et ludicro Circensium, quod acqui-

rendis vulgi studiis edebatur, Britannicus in prætexta, Nero triumphali veste transvecti sunt. Spectaret populus hunc docere imperatorio, illum puerili habitu, ac perinde fortunam utriusque præsumeret. Simul qui (p) centurionum tribunorumque sortem Britannici miserabantur, remoti fictis causis, & alii per speciem honoris, etiam libertorum si quis incorrupta fide, depellitur. Tali occasione obvii inter se, (q) Nero Britannicum nomine, ille Domitium, salutavere. Quod ut discordiæ initium, Agrippina multo questu, ad maritum defert: *sperni quippe adoptionem, quæque censuerint Patres, jussit populus, intra penates abrogari: ac nisi pravitas tam infensa (r) docentium arceatur, eruptura in publicam perniciem.* Commotus his quasi criminibus Claudius, optimum quemque educatorem filii exilio ac morte afficit: datosque à noverca, custodiæ ejus imponit.

CAP. XLII. Nondum ramen summa moliri Agrippina audebat, ni prætoriarum cohortium cura exsolverentur Lulius Geta, & Rufus Crispinus, quos Messallinæ memores & liberis ejus devinctos credebant. Igitur distrahi cohortes ambitu duorum, & si ab uno regerentur, intentiorem fore disciplinam asseverante uxore, transfertur regimen cohortium ad Burrhum Afranium egregiæ militaris famæ, gnarum tamen cujus sponte præficeretur. Suum quoque fastigium Agrippina extollere altius, carpento Capitolium ingredi, qui mos sacerdotibus, & sacris antiquitus concessus, (s) venerationem augebat femina: quam imperatore genitam, sororem ejus qui rerum potitus sit, & conjugem & matrem fuisse, unicum ad hunc diem exemplum est. Inter quæ præcipuus progugnator ejus Vitellius, validissima gratia, ætate extrema (adeo incertæ sunt potentium res) accusatione corripitur, deferente Junio Lupo Senatore. Is crimina majestatis, & cupidinem imperii objectabat. Præbissetque aures Cæsar, nisi Agrippinæ minis magis quam precibus mutatus esset, ut accusatori aqua atque igne interdiceret. Hactenus Vitellius voluerat.

CAP. XLIII. Multa eo anno prodigia evenere. Inseffum diris avibus Capitolium: crebris terræmotibus prorutæ domus: ac dum latius metuitur, trepidatione vulgi, invalidus quisque obtriti. (t) Frugum quoque egestas, & orta ex eo fames, in prodigium accipiebatur. Nec occulti tantum questus; sed jura reddentem Claudium circumvasere clamoribus turbidis, pulsusque in extremam fori partem vi (u) urgebant, donec militum globo infestos (x) perrupit. Quindecim dierum alimenta Urbi non amplius superfuisset constitit

(l) al. ac. (m) al. compositis. (n) al. Venustus. (o) al. Brigantum. (p) al. Simulque qui &c. (q) al. incorrupta fide, depellitur, tali occasione. Obvii inter se &c. (r) al. *impensa*. (s) al. & sacris Druidibus confessus. al. & sacris virginibus concessus. (t) al. obtritus. (u) al. *to vi* omittunt. (x) al. infensos.

(13) Princeps juventutis appellaretur) Nero hic in rarissimi numismatis emiliarchii nostri Tab. LVI. num. 5. adversa parte non solum Princeps juventutis inscribitur, sed etiam, ut omnibus simul officiis & honoribus decoraretur, supra numerum sacerdos quoque, in omnia sacerdotum collegia assumptus, per varia in aversa instrumenta sacerdotalia innuitur. Numum hunc Claudio adhuc vivo percussum, tam ex capite Neronis, titulisque Cæsaris & Principis juventutis; quam Drusi cognomine arguitur,

Omni in re Britannico præponitur.

Custodes sui ab ipso amoventur.

Burrhus Prætorio præfectus.

Vitellius majestatis defertur.

Sed Agrippinam eripit.

Prodigia Roma.

Annona præparatur.

constitit. Magnaque deum benignitate, & modestia hiemis, (y) rebus extremis subven- tum. At hercule olim ex Italiae regionibus longinquas in provincias commeatus porta- bant. (z) Nec nunc infœcunditate laboratur, sed Africam potius & Ægyptum exercemus, navibusque & calibus vita Populi Romani permissa est.

dium (e) Quadratum præsidem Syriae doce- ret, quo in statu Armeniæ forent.

CAP. XLVI. Digressu centurionis velut custode exsolutus præfectus, hortari Mithra- datem ad sancendum fœdus; *conjunctionem fratrum, ac priorem ætate Pharasmanem, & cetera necessitudinum nomina referens, quod fi- liam ejus in matrimonio haberet, quod ipse Rha- damisto socer esset. Non abnuere pacem Hiberos, quamquam in tempore validiores, & satis cogni- tam Armeniorum perfidiam. Nec aliud præsi- dii (f) quam castellum commeatu (g) egenum. Ne dubitaret armis, quam incruentas conditio- nes (h) malle.* Contante ad ea Mithradate, & suspectis præfecti consiliis, quod pellicem regiam polluerat, inque omnem libidinem venalis habebatur; Casperius interim ad Pha- rasmanem pervadit: utque Hiberi obsidio de- cedant, expostulat. Ille propalam incerta, & sæpius molliora respondens, secretis nuntiis monet Rhadamistum, oppugnationem quo- quo modo accelerare. Augetur flagitii mer- ces, & Pollio occulta corruptione impellit milites, ut pacem flagitarent, seque præsidio abituros minitarentur. Qua necessitate, Mi- thradates diem locumque fœderi accepit, ca- stelloque egreditur.

CAP. XLVII. Ac primo Rhadamistus in amplexus ejus effusus, simulare obsequium, focerum ac parentem appellare. Adjicit jus- jurandum, non ferro, non veneno vim alla- turum: simul in lucum propinquum trahit, *provisum illic (i) sacrificium imperatum dicti- tans, ut diis testibus pax firmaretur.* Mos est regibus quoties in societatem coeant, impli- care dexteras, pollicesque inter se vincire, no- doque præstingere. Mox ubi sanguis in ar- tus extremos se effuderit, levi ictu cruorem eliciunt, atque invicem lambunt. Id fœdus arcanum habetur, quasi mutuo cruore sacra- tum. Sed tunc qui ea vincula admovebat, decidisse simulans, genua Mithradatis inva- dit, ipsumque prostermit: simulque concursu plurium injiciuntur catenæ, ac compedes (k) (quod dedecorum Barbaris) trahebatur. Mox- que vulgus duro imperio habitum, probra ac verba intentabat. Et erant contra, (l) qui tantam fortunæ commutationem (m) misera- rentur. Secutaque cum parvis liberis conjunx- cuncta lamentatione complebat. Diversis & contactis vehiculis abduntur, dum Pharas- manis jussa exquirerentur. Illi cupido regni fratre & filia potior, animusque sceleribus pa- ratus. Visui tamen consuluit, ne coram in- terficerentur. Et Rhadamistus quasi jusiuran- di memor, non ferrum, non venenum in so- rorem & patruum expromit, sed projectos in humum, & veste multa gravique opertos necat. Filii quoque Mithradatis, quod cædibus parentium illachrymaverant, trucidati sunt.

Ff 2

CAP. XLVIII.

CAP. XLIV. Eodem anno bellum inter Armenios Hiberosque exortum, Parthis quo- que ac Romanis gravissimorum inter se mo- tum causa fuit. Genti Parthorum Vologe- ses imperitabat, materna origine ex pellice Græca, concessu fratrum regnum adeptus. Hiberos Pharasmanes vetusta possessione, Ar- menios frater ejus Mithradates obtinebat opi- bus nostris. Erat Pharasmani filius nomine Rhadamistus, decora proceritate, vi corpor- is insignis, & patrias artes edoctus, claraque inter accolæ fama. Is modicum Hiberiæ re- gnum senecta patris detineri ferocius crebrius- que jactabat, quam ut cupidinem occultaret. Igitur Pharasmanes juvenem potentiæ prom- ptæ, (a) & studio popularium accinctum, vergentibus jam annis suis metuens, aliam ad spem trahere, & Armeniam ostentare, pul- sis Parthis datam Mithradati à semet memo- rando: sed vim differendam, & potio- rem dolum, quo incautum opprimerent. Ita Rhadamistus simulata adversus patrem discor- dia, tamquam novercæ odiis impar, pergit ad patruum. Multaque ab eo comitate in spem liberum cultus, primores Armenio- rum ad res novas illicit, ignaro & ornante (b) insuper Mithradate.

CAP. XLV. Reconciliationis specie assum- pta, (c) regressus ad patrem, quæ fraude confici potuerint prompta nuntiat, (d) ce- tera armis exsequenda. Interim Pharasma- nes belli causas confingit. Prælianti sibi ad- versus regem Albanorum, & Romanos auxi- lio vocanti fratrem adversatum; eamque in- juriā excidio ipsius ultum iturum. Simul magnas copias filio tradidit. Ille eruptione subita territum exutumque campis Mithrada- tem, compulit in castellum Gorneas, tutum loco ac præsidio militum, quis Cælius Pollio præfectus, centurio Casperius præerat. Ni- hil tam ignarum barbaris, quam machina- menta & astus oppugnationum. At nobis ea pars militiæ maxime gnara est. Ita Rhada- mistus frustra vel cum damno tentatis muni- tionibus, obsidium incipit. Et cum vis ne- gligeretur, avaritiam præfecti emeretur; ob- testante Casperio, ne socius rex, ne Armenia donum Populi Romani, scelere & pecunia venderentur. Postremo quia multitudinem hostium Pollio, jussa patris Rhadamistus ob- tendebant; pactus inducias, abscedit: ut nisi Pharasmanem bello absterruisset, T. Vini-

(y) al. molestia hiemis. (z) al. portabat. al. portabatur. al. portabantur. (a) al. promptum. (b) al. orante. (c) alii sic distinguunt hæc capita: ad res novas illicit. CAP. XLV. Ignaro & ornante insuper Mithradate, reconciliationis specie &c. (d) al. qua fraude confici potuerit, prompte nuntiat. (e) al. Tumidium. al. Numidium. (f) al. subsidii. (g) al. commeatumum. (h) al. incruenta conditione. (i) al. provisu suo illic &c. al. provisu illic sacrificium ac paratum. (k) al. compede. (l) al. Et erant è contra. (m) al. commotionem.

Motus in Ar-
menia.Rhadamistus
regni avidus.In Armeniam
mittitur.Patruo dolum
stuit.Et tandem a-
perta vi aggre-
ditur.Præfecti Ro-
mani præsidia.

Et libido.

Qui prodit
Mithradatem.Is in vincula
datur.Denique occi-
ditur.

Romani deli-
berant de ul-
ciscendo.

CAP. XLVIII. At Quadratus cognoscens proditum Mithradatem, & regnum ab interfecto-ribus obtineri, vocat concilium, docet acta, & an ulcisceretur consultat. Paucis de-
cus publicum curæ: plures tuta differunt. *Omnes scelus (n) externum, cum lætitia habendum. Semina etiam odiorum jacienda, ut sæpe principes Romani eandem Armeniam specie largitionis, turbandis Barbarorum animis præbuerint. Potivetur Rhadamistus male partis, dum invisus, infamis. Quando id magis ex usu, quam si cum gloria adeptus foret (o).* In hanc sententiam itum. Ne tamen annuisse facinori viderentur, & diversa Cæsar præciperet; missi ad Pharasmanem nuntii, ut abscederet à finibus Armeniis, filiumque abstraheret.

Sed abstant.

Julius Pelignus conatur aliquid.

CAP. XLIX. Erat Cappadociæ procurator Julius Pelignus, ignavi (p) animi, & deridiculo corporis juxta despiciendus. Sed Claudio perquam familiaris, cum privatas olim conversationes curaret, iners otium oblectaret (q). Is Pelignus auxiliis provincialium contractis, tamquam recuperaturus Armeniam, dum socios magis quam hostes prædatur, abscessu suorum, & incurstantibus Barbaris, præfidii egens, ad Rhadamistum venit, donisque ejus evictus, ultro regium insigne sumere cohortatur: fumentique adest auctor & satellites. Quod ubi rurpi fama divulgatum; ne ceteri quoque ex Peligno conjectarentur, Helvidius Priscus legatus cum legione mittitur, rebus turbidis pro tempore ut consuleret. Igitur prope montem Taurum transgressus, moderatione plura quam vi composuerat: cum redire in Syriam jubetur, ne initium belli adversus Parthos existeret.

Infelicit.

Et transit ad hostem.

Parthi Armeniam invadunt.

CAP. L. Nam Vologeses casum invadendæ Armeniæ obvenisse ratus, quam à majoribus suis possessam, externus rex flagitio obtineret, contrahit copias, fratremque Tiridatem deducere in regnum parat, ne qua pars domus sine imperio ageret. Incessu Parthorum, sine acie pulsi Hiberi: urbesque Armeniorum Artaxata & Tigranocerta jugum accepere. Dein atrox hiems, seu parum provisi commeatus, & orta ex utroque tabes, percellunt (r) Vologesen omittere præsentia. Vacuamque rursus Armeniam Rhadamistus invadit, truculentior quam antea, tamquam adversus defectores, & in tempore rebellaturos. Atque illi quamvis servitio fueri, patientiam abrumpunt, armisque regiam circumveniunt.

Nec subjiciunt.

Rhadamistus à suis pellitur.

CAP. LI. Nec aliud Rhadamisto subsidium fuit, quam pernecitas equorum, quis seque & conjugem abstulit. Sed conjunx gravida, primam utcumque fugam ob merum hostilem & mariti caritatem toleravit. Post festinatione continua, ubi quati uterus, & viscera vibrantur, orare ut morte honesta contumeliis captivitatis eximeretur. Ille primo amplecti, allevare, adhortari, modo virtutem admirans, modo timore æger, ne quis reli-

cta potiretur. Postremo violentia amoris, & facinorum non rudis, distringit acinacem, vulneratamque ad ripam Araxis trahit, flumini tradit, ne corpus etiam auferretur. Ipse præceps Hiberos ad patrium regnum pervadit. Interim Zenobiam (id mulieri nomen) placida illuvie spirantem, ac vitæ manifestam, advertere pastores; & dignitate formæ haud degenerem reputantes, obligant vulnus, agrestia medicamina adhibent; cognitoque nomine & casu, in urbem Artaxata ferunt. Unde publica cura deducta ad Tiridatem, comiterque excepta, cultu regio habita est.

Uxorem, ut putat, interfecit.

CAP. LII. Fausto Sylla, Salvio Othone Coss. Furius Scribonianus in exilium agitur, quasi finem principis per Chaldaeos scrutaretur. Adnectebatur crimini Junia mater ejus, ut casus prioris (nam relegata erat) impatiens. Pater Scriboniani Camillus armâ per Dalmatiam moverat. Idque ad clementiam traherat Cæsar, qui stirpem (s) hostilem iterum conservaret. Neque tamen exfuli longa post hac vita fuit: morte fortuita, an per venenum extinctus esset, ut quisque credidit, vulgare. De mathematicis Italia pellendis factum Senatusconsultum, atrox & irritum. Laudati dehinc oratione principis; qui ob angustias familiares ordine Senatorio sponte cederent, motique qui remanendo impudentiam paupertati adjicerent.

U. C. 804. C. N. 52. Furius in exilium pulsus.

Item Mathematici.

CAP. LIII. Inter quæ refertur ad Patres de pœna feminarum, quæ servis jungerentur. Statuiturque ut ignaro domino ad id prolapsa, in servitutem sui consensisset, & qui (t) nati essent, pro libertis haberentur. Pallanti, quem repertorem ejus relationis ediderat Cæsar, prætoria insignia, & centies quinquagesies sestertium censuit Consul designatus Barrea Soranus: additum à Scipione Cornelio, gratas publice agendas, quod regibus Arcadiæ ortus, veterrimam nobilitatem usui publico postponeret, seque inter ministros Principis haberi fineret. Asseveravit Claudius, contentum honore Pallantem, intra priorem paupertatem subsistere. Et fixum est publico (u) Senatusconsultum, quo libertinus sestertii ter millies possessor, antiquæ parcimoniae laudibus cumulabatur.

Senatusconsultum super muliebri libidine.

Adulatio in Pallantem.

CAP. LIV. At non frater ejus cognomento Felix pari moderatione agebat, jam pridem Judææ impositus, & cuncta malefacta sibi impune ratus, tanta potentia subnixo. Sane præbuerant Judæi speciem motus orta seditione, postquam cognita cæde Caji haud obtemperatum esset. Manebat metus, ne quis principum eadem imperitaret. Atque interim Felix intempestivis remediis delicta accendebat, æmulo ad deterrima Ventidio Cumano, cui pars provinciæ habebatur: ita divisus, ut huic Galilæorum natio, Felici Samaritæ parerent, discordes olim, & tum contemptu regentium minus coercitis odiis. Igitur raptare inter se, im-

Felix Judææ Praefectus.

Res ibi turbas.

Itemque Ventidius.

(n) al. Omne scelus. (o) al. quanto id magis ex usu, quam si cum gloria adempta foret. (p) al. ignavia. (q) al. cum privatus olim conversatione scurrarum iners otium oblectaret. (r) al. percellunt. (s) al. quod stirpem. (t) al. in servitutem, seu consensisset: & qui & nati essent, pro liberis ne haberentur. al. in servitute: si consensisset, pro liberta haberetur. (u) al. Et fixum ære publico.

immittere latronum globos, componere infidias, & aliquando praeliis congregi, spoliisque & prædas ad procuratores referre. Hique primo lætari, mox gliscente pernicie, cum arma militum interjecissent, cæsi milites. Arfissetque bello provincia, ni Quadratus Syriæ rector subvenisset. Nec diu adversus Judæos, qui in necem militum proruperant, dubitatum, quin capite poenas luerent: Cumanus & Felix contationem afferebant, quia Claudius causis rebellionis auditis, jus statuendi etiam de procuratoribus dederat. Sed Quadratus Felicem inter iudices ostentavit, receptum in tribunal, quo studia accusantium deterrerentur. Damnatusque flagitiorum, quæ duo deliquerant, Cumanus; & quies provinciae reddita.

CAP. LV. Nec multo post agrestium Cilicum nationes, quibus Clitarum cognomen, sæpe & alias commotæ, tunc Trosobore (x) duce, montes asperos castris cœpere. Atque inde decursu in littora aut Urbes, vim cultoribus ac opidanis, ac plerumque in mercatores & navicularios audebant. Obsessaque civitas Anemuriensis, & missi è Syria in subsidium equites cum præfecto Curtio Severo turbantur: quod duri circum loci, peditibusque ad pugnam idonei, equestre prælium haud patiebantur. Dein rex ejus oræ Antiochus, blandimentis adversus plebem, fraude in ducem, cum Barbarorum copias dissociasset; Trosobore (y) paucisque primoribus interfectis, ceteros clementia composuit.

CAP. LVI. Sub idem tempus, inter lacum Fucinum amnemque Lyrin perrupto monte, quo magnificentia operis à pluribus viseretur, lacu in ipso (14) navale prælium adornatur, ut quondam Augustus structo cis Tiberim stagno, sed levibus navigiis & minore copia ediderat. Claudius triremes (z) quadriremesque & undeviginti hominum milia armavit, cincto ratibus (a) ambitu, ne vaga effugia forent: attamen spatium amplexus, ad vim remigii, & gubernantium artes, impetusque navium, & prælio solitos (b). In ratibus prætoriarum cohortium manipuli turmaeque adfiterant, antepositis propugnaculis, ex quis catapultæ balistæque tenderentur. Reliqua lacus, classarii rectis (c) navibus obtinebant. Ripas & colles, ac montium edita in modum theatri, multitudo innumera complevit, proximis è municipiis, & alii Urbe ex ipsa, visendi cupidine, aut officio in Principem. Ipse insigni paludamento, neque procul Agrippina chlamyde aurata præsedere. Pugnatum, quamquam inter fontes, fortium virorum animo: ac post multum vulnere, occidioni exempti sunt.

CAP. LVII. Sed perfecto spectaculo apertum aquarum iter, & incuria operis manife-

sta fuit, haud satis depressi ad lacus ima vel media. Eoque, tempore interjecto, altius effossi specus; & contrahendæ rursus multitudini, gladiatorum spectaculum editur, inditis pontibus pedestrem ad pugnam. Quin & convivium effluvio lacus appositum magna formidine cunctos affecit, quia vis aquarum prorumpens, proxima trahebat, convulsis ulterioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Simul Agrippina trepidatione principis usa, ministrum operis Narcissum incusat cupidinis, ac prædarum. Nec ille reticet, impotentiam muliebrem nimiasque spes ejus arguens.

CAP. LVIII. D. Junio, Q. Haterio Coss. U. C. 805. P. sedecim annos natus Nero Octaviam Cæsaris filiam in matrimonium accepit. Utque studiis honestis, & eloquentiæ gloria nitesceret (d), causa Ilienſium suscepta, Romanum Troja demissum, & Juliæ stirpis auctorem Æneam aliaque haud procul fabulis vetera facunde exsecutus, impetrat (e) ut Ilienſes omni publico munere solverentur. Eodem oratore, Bononiensi Coloniae igni haustæ subventum, centies sestertii largitione. Redditur Rhodiis libertas, adempta sæpe aut firmata, prout bellicis externis meruerant, aut domi seditione deliquerant. Tributumque Apamienſibus terræmotu convulsis, in quinquennium remissum.

CAP. LIX. At Claudius sævissima quæque promere adigebatur ejusdem Agrippinæ artibus, quæ Statilium Taurum opibus illustrem, hortis ejus inhians, pervertit, accusante Tarquitiio Prisco. Legatus is Tauri Africam imperio proconsulari regentis, postquam reverterant, pauca repetundarum crimina, ceterum magicas superstitiones objectabat. Nec ille diutius falsum accusatorem indigna sorte perpeſſus, vim vitæ suæ attulit, ante sententiam Senatus. Tarquitius tamen curia exactus est. Quod Patres odio delatoris, contra ambitum Agrippinæ pervicere.

CAP. LX. Eodem anno sæpius audita vox Principis, parem vim rerum habendam à procuratoribus suis judicatarum, ac si ipse statuisset. Ac ne fortuito prolapsus videretur, Senatus quoque consulto cautum plenius quam antea & uberius. Nam divus Augustus apud equestres qui Ægypto præficerent lege agi, decretaque eorum proinde (f) haberi jusserrat, ac si magistratus Romani constituisſent: mox alias per provincias, & in Urbe pleraque concessa sunt, quæ olim à prætoribus noscebantur. Claudius omne jus tradidit, de quo toties seditione aut armis certatum, cum Sempronius rogationibus equester ordo in possessione judiciorum locaretur, aut rursus Serviliæ leges Senatui judicia redderent. Mariusque & Sylla olim de eo vel præcipue bellarunt. Sed tunc ordinum diversa studia: & qui

Ff 3

(x) al. Arosoboro. (y) al. Arosobore. (z) al. Claudius centum triremes. (a) al. cratibus. al. trabibus. (b) al. ad vim remigii, & gubernantium artes, impetus navium prælio solito. (c) al. rectis. (d) al. nitesceret. (e) al. perpetrat. (f) al. perinde.

(14) Navale prælium adornatur. Insigne sane hujus rei monumentum est numus eximia raritatis & præstantiæ Tab. LVI. num. 5. Græca ejus inscriptio ΝΙΚΑ ΝΑΥΚΡΑΤΩΝ ΚΑΠΙΤΩΛΑ. indicat Victoriam Classiariorum Capitolinorum. OISELIUS Theſ. numism. antiqu. pag. 500. Tab. CI. num. 7. Exhibuimus quoque hujus generis prælia natalia in Iconibus Tomi II. Scriptor. Hist. Rom. pag. 669. 670. & 680.

Quadratus componit.

Montes in Cilicia.

Rex Antiochus sedat.

Naumachia in lacu Fucino.

Magna pugnantium copia.

Itemque spectaculum.

Lacus ipse emissus.

Parum fideliter.

U. C. 805. P. C. N. 53. Nero Octavianam ducit.

Causas agit.

Statilius Taurus damnatur.

Procuratorum potestas aucta.

qui vicerant (*g*), publice valebant. C. Opius & Cornelius Balbus primi Cæsaris opibus potuere conditiones pacis & arbitria belli tractare. Matios posthac & Vedios, & cetera equitum Romanorum prævalida nomina, referre nihil attinuerit; cum Claudius liberos, quos rei familiari præfecerat, sibi & legibus adæquaverit.

Cois immunitas data.

CAP. LXI. Retulit dein de immunitate Cois tribuenda. Multaque super antiquitate eorum memoravit: Argivos, vel cum Latonæ parente (*b*), vetustissimos insulæ cultores: mox adventu Æsculapii artem medendi illatam, maximeque inter posteros ejus celebrem fuisse, nomina singulorum referens, & quibus quisque ætatibus vixissent. Quin etiam dixit Xenophontem, cujus scientia ipse uteretur, eadem familia ortum. Precibusque ejus dandum, ut omni tributo vacui in posterum Coi, sacram & tantum (*i*) dei ministram insulam colerent. Neque dubium habetur, multa eorundem in Pop. Rom. merita, socialque victorias potuisse tradi. Sed Claudius facilitate solita, quod uni concesserat, nullus extrinsecus adjumentis velavit.

Byzantii levati tributis postulant.

CAP. LXII. At Byzantii, data dicendi condia, cum magnitudinem onerum apud Senatum deprecarentur, cuncta repetivere; orsi à fœdere quod nobiscum icerant (*k*), qua tempestate bellavimus adversus regem Macedonum, cui ut degeneri, Pseudophilippi vocabulum impositum. Missas posthac (*l*) copias in Antiochum, Persen, Aristonicum, & piratico bello adjutum Antonium. Memorabantque quæ Syllæ, aut Lucullo, aut Pompejo obtulissent. Mox recentia in Cæsares merita. Quando ea loca insiderent, quæ transmeantibus terra marique ducibus, exercitibusque, simul vehendo commeatu (*m*) opportuna forent.

Situs & opportunitas ejus opidi.

CAP. LXIII. Namque artissimo inter Europam Asiamque divortio, Byzantium in extrema Europa posuere Græci. Quibus Pythium Apollinem consulentibus, ubi conderent urbem, redditum oraculum est: quærentes sedem, cæcorum terris adversam. Ea ambage Chalcedonii monstrabantur, quod priores illuc advecti, prævisa locorum utilitate (*n*), pejora legissent. Quippe (*o*) Byzantium fertili solo, fœcundoque mari. Quia vis piscium in Pontum (*o*) erumpens, & obliquis (*p*) subter undas saxi exterrita, omisso alterius littoris flexu, hos ad portus defertur. Unde primo quæstuosi & opulenti; post magnitudine onerum urgente, finem aut modum orabant, annitente principe, qui Thracio Bosphoranoque bello recens fessos juvandosque retulit. Ita tributa in quinquennium remissa.

CAP. LXIV. M. Afinio, M. Acilio Coss. mutationem rerum in deterius portendi, cognitum est crebris prodigiis. Signa enim ac tentoria militum igne cælesti arserunt. Fastigio Capitolii examen apium (*q*) infedit. Biformes hominum partus. Et suis fœtus editus, cui accipitrum ungues erant (*r*). Numerabatur inter ostenta, deminutus (*s*) omnium magistratum numerus, quæstore, ædili, tribuno, ac prætore, & Consule, paucos intra menses defunctis. Sed in præcipuo pavore Agrippina vocem Claudii, quam temulentus jecerat, fatale sibi, ut conjugum flagitia ferret, dein puniret, metuens, agere & celerare statuit, perdita prius Domitia levibus & muliebribus causis: quia Lepida minore Antonia genita (*t*), avunculo Augusto, Agrippinæ sobrina prior, ac Gnei mariti ejus soror, parem sibi claritudinem credebat. Nec forma, ætas, opes multum distabant. Et utraque impudica, infamis, vinolenta (*u*), haud minus vitiis æmulabantur, quam si qua ex fortuna prospera acceperant. Enimvero certamen acerrimum, amita potius an mater apud Neronem prævaleret. Nam Lepida blandimentis & largitionibus juvenilem animum devinciebat; truci contra ac minaci Agrippina, quæ filio dare imperium, tolerare imperitantem nequibat.

CAP. LXV. Ceterum objecta sunt, quod conjugium principis devotionibus petivisset, quodque parum coercitis per Calabriam servorum agminibus pacem Italiæ turbaret. Ob hæc mors indicta, multum adversante Narcisso, qui Agrippinam magis magisque suspectans, promississe inter proximos ferebatur, certam sibi perniciem, seu Britannicus verum, seu Nero potiretur. Verum ita de se meritum Cæsarem, ut vitam usui ejus impenderet. Convictam Messalinam & Silium. Pares iterum accusandi causas esse, si Nero imperitaret. Britannico successore, nullum principi meritum, ac novercæ insidiis domum omnem convelli, majore flagitio, quam si impudicitiam prioris conjugis reticuisse. Quamquam ne impudicitiam quidem nunc abesse, Pallante adultero. Ne quis ambigat, decus, pudorem, corpus cuncta regno viliora habere. Hæc atque talia dictitans, amplecti Britannicum, robur ætatis quam maturrimum precari: modo ad deos, modo ad ipsum tendere manus, adolefceret, patris inimicos depelleret: matris etiam interfectores ulcisceretur.

CAP. LXVI. In tanta mole curarum, Claudius valetudine adversa corripitur, refovensque viribus mollitie cœli & salubritate aquarum, Sinuessam pergit. Tum Agrippina sceleris olim certa, & oblatae occasionis prope, nec ministrorum egens, de genere veneni consultavit: ne repentina & præcipiti facinus proderetur; si lentum & tabidum dele-

(*g*) al. & quæ vicerant. (*b*) al. Argivos vel Cœum Latonæ parentem. (*i*) al. tanti. (*k*) al. jecerant. (*l*) al. post hæc. (*m*) al. commeatui. (*n*) al. parum visa locorum utilitate. (*o*) al. in Metapontum. (*p*) al. albis vel albidis. (*q*) al. apum. (*r*) al. inerant al. inessent. (*s*) al. deminutus. (*t*) al. perdita prius Domitia Lepida levibus & muliebribus causis, quia minor Antonia genita. (*u*) al. violenta.

(15) Byzantium fertili solo, fœcundoque mari) Hunc locum egregie illustant tria Byzantium numismata Tab. LVI. num. 6. 7. & 8. In primo enim duplex Cornucopiæ fertilitatem agrorum frugumque abundantiam loquitur; in secundo uva vinearum egregium firum, vinique fertilitatem prædicat, simul & Bacchi cultum; tertium denique mare piscibus abundans, Neptuniquæ sacra per tridentem testatur.

U. C. 806, p. C. N. 54. Prodigia.

Agrippinæ in Lepidam amulatio.

Utriusque mores.

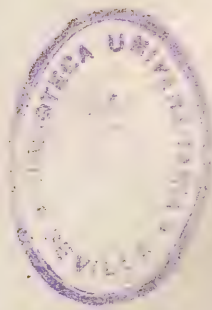
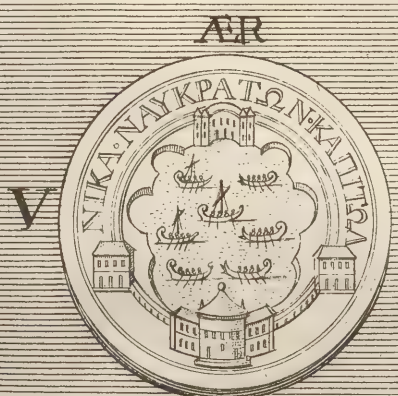
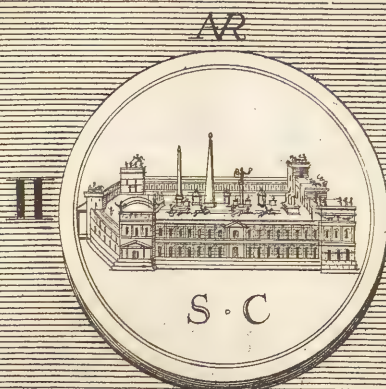
Lepida accusata.

Et ad mortem acta.

Narcissi libera voces.

Qui Britannico fidus.

Claudius ægrotus.

gisset, ne ad motus supremis Claudius, & dolore intellecto, ad amorem filii rediret. Exquisitum aliquid placebat, quod turbaret mentem, & mortem differret. Deligitur artifex talium, vocabulo Locusta, nuper veneficii damnata, & diu inter instrumenta regni habita. Ejus mulieris ingenio paratum virus, cujus minister è spadonibus fuit Halotus, inferre epulas, & explorare gustu solitus.

CAP. LXVII. Adeoque cuncta mox pernotuere, ut temporum illorum scriptores prodiderint, infusum delectabili cibo boletorum venenum; nec vim medicaminis statim intellectam, focordiane Claudii an vinolentia (w). Simul soluta alvus subvenisse videbatur. Igitur exterrita Agrippina, & quando ultima timebantur, spreta praesentium invidia, provisam jam sibi Xenophontis medici conscientiam adhibet. Ille tamquam nixus evomentis adjuvaret, pinnam rapido veneno illitam faucibus ejus demisisse creditur: haud ignarus summa scelera incipi cum periculo, peragi cum praemio.

CAP. LXVIII. Vocabatur interim Senatus, votaue pro incolumitate principis Consules & sacerdotes nuncupabant, cum jam exanimis vestibibus & fomentis obtegeretur, dum res firmando Neronis imperio componuntur. Jam primum Agrippina, velut dolore victa & solatia conquirens, tenere amplexu Britannii-

(w) al. violentia. (x) al. adventaret. (y) al. tertio ante idus. (z) al. Ubi.

cum, veram paterni oris effigiem appellare, ac variis artibus demorari, ne cubiculo egrederetur. Antoniam quoque & Octaviam sorores ejus attinuit, & cunctos aditus custodiis clauferat; crebroque vulgabat, *ire in melius valetudinem principis*, quo miles bona in spe ageret, tempusque prosperum ex monitis Chaldaeorum attentaret (x).

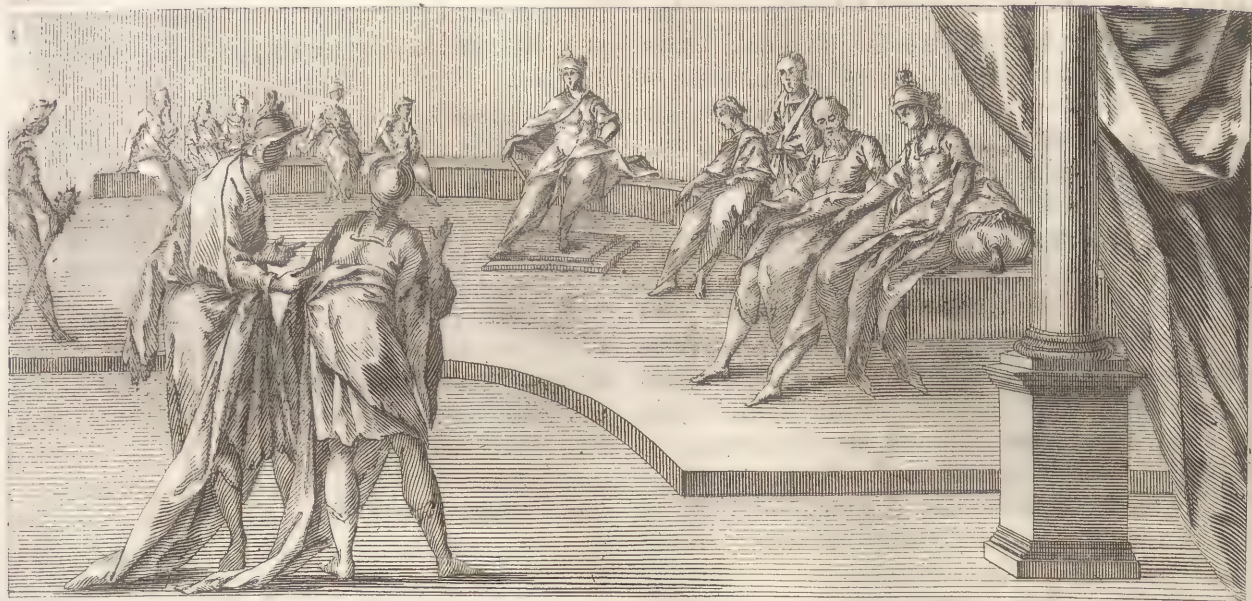
CAP. LXIX. Tunc medio diei, tertium ante idus (y) Octobr. foribus palatii repente diductis, comitante Burrho Nero egreditur ad cohortem, quae more militiae excubiis adest. Ibi (z) monente Praefecto, festis vocibus exceptus, inditur lectica. Dubitavisse quosdam ferunt respectantes, rogantesque, *ubi Britannicus esset?* mox nullo in diversum auctore, quae offerebantur secuti sunt. Illatusque castris Nero, & congruentia tempori praefatus, promisso donativo, ad exemplum paternae largitionis, Imperator consalutatur. Sententiam militum secuta Patrum consulta. Nec dubitatum est apud provincias. (16) Coelestesque honores Claudio decernuntur, & funeris solenne perinde ac divo Augusto celebratur: aemulante Agrippina proaviae Liviae magnificentiam. Testamentum tamen haud recitatum, ne antepositus filio privignus, injuria & invidia animos vulgi turbaret.

Imperium Neroni traditur.

Claudio funus & honores.

(16) Coelestesque honores Claudio decernuntur) Mira raritatis & praestantiae numum Regii thesauri vides, Lector Erudite, Tab. LVII. num. 1. Cujus aversa aram incensam refert, adversa autem Claudii Imp. caput nudum cum septem planetis, quibus divinitatis majestas & inter divos relatio indicatur.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM
LIBER XIII.

BREVIARIUM LIBRI XIII.

Silanus proconsul Asiae, veneno necatus, Agrippinae fraude (a). Item Narcissus ad mortem actus. Claudio furus censorium ductum, & laudatur à Principe. Bona Neronis, initia, & multa arbitrio Senatus constituta. Parthi Armeniam adfectant: quibus Domitius Corbulo opponitur. Nero Acten libertam amat, matre fremente. Eaque causa minutæ maternæ potentiae. Pallas libertus cura rerum demotus. Mox venenum Britannico properatum: & festinum ejus funus. Agrippina Neroni offensior, & visa res novas moliri. Accusata eo nomine, absolvitur. Neronis luxus, & lascivi per noctem discursus. Actum de libertis in servitutem revocandis, sed non peractum. Damnationes aliquot illustrium, itemque à fato mortes. Iterum cum Parthis discordia, super Armenia. Ad quod bellum prisca severitate & disciplina militem suum Corbulo firmavit. Is Armeniam ingreditur, castella aliquot exscindit, urbem Artaxata capit & incendit: rege Tiridate praelium aut defensionem nusquam auso. P. Silius Romæ damnatur, adnitente Seneca. Octavius Sagitta Pontiam tergiversantem de nuptiis, impotentia amoris, ferro transadigit. Libertus suum crimen id fatetur, magno exemplo. Poppæam Sabinam amare Nero occipit: deque ingenio & venere ejus feminae. Cornelius Sulla Massiliam amovetur, suspectus Principi Publicanorum iniquitas temperata. In Germania Frisii res movent: & sedes juxta Rhenum conantur figere. Frustra, quia pulsi ab Romano equite, & disjecti. Eosdem agros mox Ansibarii occupant, sed eodem fato. Hermunduri Cattiue inter se bellantur. Sed magno praelio Catti ad exitium pæne gentis cæsi. Gesta hæc annis quatuor.

IMP. CLAUDIO NERONE, L. ANTISTIO VETERE. COSS.

Q. VOLUSIO, P. CORNELIO SCIPIONE. COSS.

IMP. CLAUDIO NERONE II., L. CALPURNIO PISONE.
COSS.IMP. CLAUDIO NERONE III., VALERIO MESSALLA.
COSS.

(a) al. Neronis jussu.

CAPUT I.

RIMA novo principatu mors Junii Silani proconsulis Asiae, ignaro Nerone, per dolum Agrippinae paratur. Non quia ingenii violentia exitum irritaverit, se-
gnis & dominationibus aliis fastiditus, adeo ut C.

Cæsar pecudem auream eum appellare solitus sit: verum Agrippina fratri ejus L. Silano necem molita, ultorem metuebat, crebra vulgi fama, anteponendum esse vix dum pueritiam egresso Neroni, & imperium per scelus adepti, virum ætate composita, infontem, nobilem, & quod tunc spectaretur, è Cæsarium posteris. Quippe & Silanus D. Augusti abnepos erat. Hæc causa necis: ministri fuere P. Celerius (b) eques Romanus, & Ælius libertus, rei familiari Principis in Asia impositi. Ab iis (c) proconsuli venenum inter epulas datum est, apertius quam ut fallerent. Nec minus properato Narcissus Claudii libertus, de cuius jurgiis adversus Agrippinam retuli, aspera custodia, & necessitate extrema, ad mortem agitur, invito principe, cujus abditis adhuc vitiis per avaritiam ac prodigenti-
am mire congruebat.

Palam veneno
necatus.

Narcissus et-
iam ad mor-
tem actus.

Burrhi & Se-
nece laudatio.

Honores in A-
grippinam.

Laudatio fu-
nebris Clau-
dii.

Non sine au-
dientium irri-
su.

CAP. II. Ibatumque in cædes, nisi Afranius Burrhus, & Annæus Seneca obviam is-
sent. Hi rectores imperatoriae juventutis, & pa-
ri (d) in societate potentiae concordēs, diver-
sa arte ex æquo pollebant. Burrhus militari-
bus curis, & severitate morum; Seneca præ-
ceptis eloquentiae, & comitate honesta. Ju-
vantes invicem, quo facilius lubricam prin-
cipis ætatem, si virtutem aspernaretur, volu-
ptatibus concessis retinerent. Cerramen utri-
que unum erat contra ferociam Agrippinae,
quæ cunctis male dominationis cupidinibus
flagrans, habebat in partibus Pallantem, quo
auctore Claudius nuptiis incestis, & adoptio-
ne exitiosa, semet pervererat. Sed neque
Neroni infra servos ingenium; & Pallas tristi
arrogantia modum liberti egressus, tedium
sui moverat. Propalam tamen omnes in eam
honores cumulabantur, signumque more mi-
litiæ perenti tribuno dedit, OPTIMÆ MATRIS.
Decreti & à Senatu duo lictores, flaminium
Claudiale, simul Claudio censorium funus, &
mox consecratio.

CAP. III. Die funeris, laudationem ejus
princeps exorsus est. Dum antiquitatem ge-
neris, consulatus, ac triumphos majorum enu-
merabat, intentus ipse & ceteri. Liberalium
quoque artium commemoratio, & nihil re-
gente eo Reip. triste ab externis accidisse, pro-
nis animis audita. Postquam ad providentiam
sapientiamque flexit, nemo risui temperare,

quamquam oratio à Seneca composita, mul-
tum cultus præferret: ut fuit illi viro ingeni-
um amœnum, & temporis illius auribus ac-
commodatum. Adnotabant seniores, quibus
otiosum est (e) vetera & præsentia contendere,
primum ex iis qui rerum potiti essent Neronem,
alienæ facundiae eguisse. Nam dictator
Cæsar summis oratoribus æmulus; & Augu-
sto prompta ac profluens, quæ deceret prin-
cipem, eloquentia fuit. Tiberius artem quo-
que callebat, qua verba expenderet, tum va-
lidus sensibus aut consulto ambiguus. Etiam
C. Cæsaris turbata mens vim dicendi non cor-
rupit. Nec in Claudio quoties meditata dis-
fereret, elegantiam requireres. Nero pueri-
libus statim annis, vividum animum in alia
detorsit. Cælare & pingere, cantus aut regi-
men equorum exercere. Et aliquando carmi-
nibus pangendis, inesse sibi elementa doctri-
nae ostendebat.

Nero puer vi-
vidi animi.

CAP. IV. Ceterum peractis tristitiæ imita-
mentis, curiam ingressus, & de auctoritate
Patrum, & consensu militum præfatus, con-
silia sibi & exempla capeffendi egregie impe-
rii memoravit: nec juventam armis civilibus,
aut domesticis discordiis imbutam: nulla odia,
nullas injurias, nec cupidinem ultionis affer-
re. Tum formam futuri principatus præscri-
psit, ea maxime declinans, quorum recens
flagravit invidia. Non enim se negotiorum
omnium judicem fore, ut clausis unam intra
domum accusatoribus & reis, paucorum po-
tentia grassaretur. Nihil in penetibus suis vae-
nale, aut ambitioni pervium: discretam do-
mum & Remp. Teneret antiqua munia Se-
natus. Consulibus tribunalibus Italia & publi-
cæ provinciæ assisterent. Illi Patrum aditum
præberent; se mandatis exercitibus consultu-
rum.

Ejus honesta
oratio in cu-
ria.

Forma guber-
nandi.

Senatui aucto-
ritas restituta.

CAP. V. Nec defuit fides. Multaque ar-
bitrio Senatus constituta sunt; *Ne quis ad cau-
sam orandam mercede aut donis emeretur; Ne
designatis quidem quæstoribus edendi gladiatores
necessitas esset.* Quod quidem adversante A-
grippina, tamquam acta Claudii subverteren-
tur, obtinere Patres. Qui in palatium ob
id vocabantur, ut astaret abditis à tergo fo-
ribus velo discreta, quod visum arceret, ad-
itus (f) non adimeret. Quin & legatis Ar-
meniorum causam gentis apud Neronem oran-
tibus, ascendere (g) suggestum Imperatoris,
& præsidere simul parabat; nisi ceteris pavore
defixis, Seneca admonuisset, venienti ma-
tri occurreret. Ita specie pietatis, obviam
itum dedecori.

Agrippinae su-
pra feminam
curæ.

CAP. VI. Fine anni turbidis rumoribus
prorupisse rursus Parthos, & rapi Armeni-
am, allatum est; pulso Rhadamisto, qui sæpe
regni ejus potitus, dein profugus, tum quo-
que bellum deseruerat. Igitur in Urbe ser-
monum avida, *quemadmodum princeps vix se-
ptemdecim annos egressus, suscipere eam molem
aut propulsare posset: quod subsidium in eo qui
à femina regebat: num prælia quoque & op-
pugnationes urbium, & cetera belli per magistros
admini-*

Armenia tur-
bat.

Sermones hinc
in Neronem.

Gg

(b) al. P. Celer. (c) al. ab his. (d) al. paris. (e) al. quibus otium est. (f) al. auditus.
(g) al. ascendere.

Et alii pro-
Nerone.

administrari possent, anquirebant (b). Contra alii melius evenisse differunt (i), quam si invalidus senecta & ignavia Claudius, militiæ ad labores vocaretur, servilibus jussis obtemperaturus. Burrhum tamen & Senecam multarum rerum experientia cognitos: & Imperatori quantum ad robur deesse? cum octavodecimo ætatis anno Cn. Pompejus, nonodecimo Cæsar Octavianus, civilia bella sustinuerint. Pleraque in summa fortuna auspiciis & consiliis, quam telis & manibus geri. Daturum plane documentum, honestis an secus amicis uteretur, si ducem amota invidia egregium, quam si pecuniosum & gratia subnixum per ambitum deligeret.

Ipse curam
belli suscipit.

CAP. VII. Hæc atque talia vulgantibus, Nero & juventutem proximas per provincias quæsitam supplendis Orientis legionibus admove (k), legionesque ipsas propius Armeniam collocari jubet. Duosque veteres reges Agrippam & Jochum (l) expedire copias, quis Parthorum fines ultro intrarent, simul pontes per amnem Euphratem jungi. Et minorem Armeniam Aristobulo, regionem Sophenem Sohemo cum insignibus regis mandat. Exortusque in tempore æmulus Vologeso, filius Vardanes. Et abscessere Armenia Parthi, tamquam differrent bellum.

Parthi Armeniam omittunt.
Inde honores in principem, vani & nimii.

CAP. VIII. Sed apud Senatum omnia in majus celebrata sunt, sententiis eorum, qui supplicationes & diebus supplicationum vestem principi triumphalem, utque ovans Urbem iniret, effigiesque ejus pari magnitudine ac Martis Ultoris, eodem in templo censuere: præter sventam adulationem læti, quod Domitium Corbulonem retinendæ Armeniæ præposuerat. Videbaturque locus virtutibus patefactus. Copiæ Orientis ita dividuntur, ut pars auxiliarium cum duabus legionibus apud provinciam Syriam, & legatum ejus Quadratum Vinidium remaneret; par civium sociorumque numerus Corbuloni esset, additis cohortibus aliisque, quæ apud Cappadociam hiemabant. Socii reges, prout bello conduceret, parere jussi. Sed studia eorum in Corbulonem promptiora erant. Qui ut famæ inserviret, quæ in novis cœptis validissima est, itinere propere confecto, apud Egas (m) civitatem Ciliciæ obvium Quadratum habuit, illuc progressum, ne si ad accipiendas copias Syriam intravisset Corbulo, omnium ora in se verteret, corpore ingens, verbis magnificus, & super experientiam sapientiamque, etiam specie inanum validus (n).

Corbulo Armeniæ rebus præpositus.

Copias à Quadrato accipit.

CAP. IX. Ceterum uterque Vologesem regem nuntiis monebant, pacem quam bellum mallet; datisque obsidibus, solitam prioribus reverentiam in Populum Romanum continuaret. Et Vologeses quo bellum ex æquo modo (o) pararet, an ut æmulationis suspectos per nomen obsidum amoveret, tradit nobilissimos ex familia Arsacidarum. Accepitque eos centurio Hostorius (p) ab Vinidio missus, forte priore de causa (q) adito rege. Quod

Vologeses ad pacem inclinatur.

postquam Corbuloni cognitum est; ire præfectum cohortis Arrium Varum, & recipere (r) obsides jubet. Hinc ortum inter præfectum & centurionem jurgium, ne diutius externis spectaculo esset, arbitrium rei obsidibus legatisque qui eos ducebant, permissum. Atque illi ob recentem gloriam, & inclinatione quadam etiam hostium, Corbulonem prætulere. Unde discordia inter duces. Querente Vinidio præcepta quæ suis consiliis patravisset; testante contra Corbulone, non prius conversum regem ad offerendos obsides, quam ipse dux bello delectus, spes ejus ad metum mutaret. Nero quo componeret diversos, sic evulgari jussit: *Ob res à Quadrato & Corbulone prospere gestas, laurum fascibus imperatoris addi.* Quæ in alios Consules egressa, conjunxi.

Obsides dat.

Unde dissidium inter Romanos duces.

Quod Nero componit.

CAP. X. Eodem anno Cæsar effigiem Cn. Domitio patri, consularia insignia Asconio Labeoni, quo tutore usus erat, petivit à Senatu: sibi que statuas argento vel auro solidas, adversus offerentes prohibuit. Et quamquam censuissent Patres, ut principium anni inciperet mense Decemb. quo ortus erat Nero, veterem religionem Kalendarum Januariarum inchoando anno retinuit. Neque recepti sunt in reos Carinas Celer Senator, servo accusante; aut Julius Densus equester (s), cui favor in Britannicum crimini dabatur.

Populariter quadam Romana gerit.

CAP. XI. Claudio Nerone, L. Antistio Coss. cum in acta principum (t) jurarent magistratus, in sua acta collegam Antistium jurare prohibuit: magnis Patrum laudibus, ut juvenilis animus levium quoque rerum gloria sublatus, majores continuaret. Secutaque lenitas in Plautium Lateranum, quem ob adulterium Messalinæ ordine remotum, reddidit Senatui, clementiam suam obstringens crebris orationibus; quas Seneca, testificando quam honesta præciperet, vel jactandi (u) ingenii, voce principis vulgabat.

U.C. 807. p.C. N. 55.

Clementiam ostentat.

CAP. XII. Ceterum infracta paullatim potentia matris, delapso Nerone in amorem libertæ, cui vocabulum Actæ fuit: simul assumptis in conscientiam Othone & Claudio Senecione adolescentulis decoris, quorum Otho familia consulari, Senecio liberto Cæsaris patre genitus, ignara matre, dein frustra obnitente, penitus irrepserat (x) per luxum & ambigua secreta. Ne severioribus (y) quidem principis amicis adversantibus, muliercula nulla cujusquam injuria cupidines principis explente, quando uxore ab Octavia, nobili quidem, & probitatis spectatæ, fato quodam, an quia prævalent illicita, abhorrebat. Metuebaturque ne in supra feminarum illustrium prorumperet, si illa libidine prohiberetur.

Amor ejus in Acten.

CAP. XII. Sed Agrippina libertam æmulam, nurum ancillam, aliaque eundem in modum muliebriter fremere. Neque poenitentiam filii, aut facietatem opperiri: quantoque

Qui Agrippinæ odiosus.

Et avertere conatur minis.

(b) al. inquirebant. (i) al. dixerunt. (k) al. admove. (l) al. Antiochum. (m) al. Egæas. (n) al. spe animum validus. al. spe immanium validus. (o) al. ex commodo. (p) al. Histius. al. Histejus. (q) al. forte prior ea de causa. (r) al. recipere. (s) al. eques Rom. (t) al. principis. (u) al. causa jactandi. (x) al. irrepserant. (y) al. senioribus.

toque foediora exprobrabat, acrius accendere. Donec vi amoris subactus, exueret obsequium in matrem, Senecæque (z) permetteret. Ex cuius familiaribus Annæus Serenus, simulatione amoris adversus eandem libertam, primas adolescentis cupides velaverat, præbueratque nomen, ut quæ princeps furtim mulierculæ tribuebat, ille palam largiretur. Tum Agrippina versis artibus, per blandimenta juvenem aggredi, suum potius cubiculum ac sinum offerre contegendis quæ prima ætas, & summa fortuna expeterent. Quin & fatebatur intempestivam severitatem, & suarum opum quæ haud procul imperatoriis aberant, copias tradebat. Ut nimia nuper coërcendo filio; ita rursus intemperanter dimissa. Quæ mutatio neque Neronem fefellit, & proximi amicorum metuebant, orabantque cavere (a) infidias mulieris semper atrocis, tum & falsæ. Forte illis diebus Cæsar inspecto ornatu, quo principum conjuges ac parentes effulserant, deligit vestem & gemmas, misitque donum matri: nulla parsimonia, cum præcipua & cupita aliis, prior deferret. Sed Agrippina non his instrui cultus suos, sed ceteris arceri proclamat, & dividere filium, quæ cuncta & ipsa haberet.

CAP. XIV. Nec defuere qui in deterius referrent. Et Nero infensus iis quibus superbia muliebris innitebatur, demovet Pallantem cura rerum, quis à Claudio impositus, velut arbitrum regni agebat. Ferebaturque digrediente eo, magna prosequentium multitudinem, non absurde dixisse: *Ire Pallantem ut ejuraret.* Sane pepigerat Pallas, ne cuius facti in præteritum interrogaretur, paresque rationes cum Rep. haberet. Præceps post hæc Agrippina, ruere in terrorem (b) & minas, neque principis auribus abstinere, quo minus testaretur, *adultum jam esse Britannicum, veram dignamque stirpem suscipiendo patris imperio; quod insitus & adoptivus, per injurias matris exercebat. Non abnuere se, quin cuncta infelicis domus mala patefierent, suæ in primis nuptiæ, suum veneficium. Id solum diis & sibi provisum, quod viveret privignus. Ituram cum illo in castra. Audiretur hinc Germanici filia, inde vilis, (c) rursus Burrhus & exsul Seneca, trunca scilicet manu, & professoria lingua, generis humani regimen expostulantes.* Simul intendere manus, aggerere probra: consecratum Claudium, infernos Silanorum manes invocare, & tot irrita facinora.

CAP. XV. Turbatus his Nero, & propinquo die, quo quartumdecimum ætatis annum Britannicus explebat, volutare secum, modo matris violentiam, modo ipsius indolem, ut quidem experimento nuper cognitam, quo tamen favorem late quæxivisset. Festis Saturno diebus inter alia æqualium ludicra, regnum (e) lusu sortientium, evenerat ea fors Neroni. Igitur ceteris diversa, nec ruborem illatura, ubi Britannico jussit exsur-

geret, progressusque in medium, cantum aliquem inciperet, irrisum ex eo sperans pueri, sobrios quoque convictus, nedum temulentos ignorantis; ille constanter exorsus est carmen, quo evolutum eum sede patria rebusque summis significabatur. Unde orta miserratio manifestior, quia dissimulationem nox & lascivia exemerat. Nero intellecta invidia, odium intendit. Urgentibusque Agrippinæ minis, quia nullum crimen, neque jubere cædem fratris palam audebat, occulta molitur. Parari venenum (f) jubet, ministro Pollione Julio prætoriae cohortis tribuno, cuius cura attinebatur damnata veneficii nomine Locusta, multa scelerum fama. Nam ut proximus quisque Britannico, neque fas, neque fidem pensi haberet, olim provisum erat. Primum venenum ab ipsis educatoribus accipit, transmisitque exsoluta alvo parum validum, five temperamentum inerat, ne statim sæviret. Sed Nero lenti sceleris impatiens, minitari tribuno, jubere supplicium veneficæ; quod dum rumorem respiciunt, dum parant defensiones, securitatem morarentur. Promittentibus dein tam præcipitem necem quam si ferro urgeretur, cubiculum Cæsaris juxta decoquitur virus, cognitis antea venenis rapidum.

CAP. XVI. Mos habebatur, principum liberos cum ceteris idem ætatis nobilibus sedentes vesci in aspectu propinquorum, propria & parciore mensa. Illic epulante Britannico, quia cibos potusque ejus delectus ex ministris gustu explorabat, ne omitteretur institutum, aut utriusque morte proderetur scelus, talis dolus repertus est. Innoxia adhuc ac præcalida, & libata gustu potio traditur Britannico. Dein postquam fervore aspernabatur, frigida in aqua affunditur (g) venenum; quod ita cunctos ejus artus pervasit, ut vox pariter & spiritus ejus raperentur. Trepidatum à circumsedentibus, diffugiunt imprudentes. At quibus altior intellectus, resistunt defixi, & Neronem intuentes. Ille ut erat reclinis, & nescio similis, *solutum ita, ait, per comitalem morbum, quo primum ab infantia afflueretur, Britannicus, & redituros paulatim visus sensusque.* At Agrippinæ is pavor, ea conternatio mentis, quamvis vultu premeretur, emicuit: ut perinde ignaram fuisse ac Octaviam sororem Britannici constiterit. Quippe sibi supremum auxilium ereprum, & parricidii exemplum intelligebat. Octavia (h) quoque quamvis rudibus annis, dolorem, caritatem, omnis affectus abscondere didicerat. Ita post breve silentium, reperita convivii lætitia.

CAP. XVII. Nox eadem necem Britannici & rogi conjunxit, provisio ante funebri apparatu (i) qui modicus fuit. In campo tamen Martio (k) sepultus est, adeo turbidis imbribus, ut vulgus iram deum portendi crediderit adversus facinus cui plerique etiam

G g 2

homi-

(z) al. Senecaque. al. seque neci permetteret. (a) al. caveret. (b) al. ad terrorem. (c) al. debilis. (d) al. tunicata scil. manu. (e) al. ludicra R. (h. e. Romanum) regnum. (f) al. Pararique venenum. (g) al. infunditur. (b) al. Octaviæ. (i) al. paratu. (k) al. Martis.

Mox blandi-

sed frustra

Quia ipse se

Pallantem

Hinc minax

Nero Britan-

Qui injuria

Veneno eum

Et quidem

Datur ei in

Illius obitu

Nocte effertur

hominum ignoscebant, antiquas fratrum discordias, & infociabile regnum existimantes. (l) Tradunt plerique eorum temporum scriptores, crebris ante exitium diebus, illuisse (m) pueritiæ Britannici Neronem. Ut jam non præmatura, neque sæva mors videri queat, quamvis inter sacra mensæ, ne tempore quidem ad complexum forori dato, ante oculos inimici properata sit, in illum supremum Claudiorum sanguinem, stupro prius quam veneno pollutum. Festinationem exsequiarum edicto Cæsar defendit, id à maioribus institutum referens, *subtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus, aut pompa detinere. Ceterum & sibi amisso fratris auxilio, reliquas spes in Rep. sitas: & tanto magis fovendum Patribus Populoque Principem, qui unus superesset è familia summum ad fastigium genita.*

Adictum super
ea re Cæsaris.

Liberalitas ad
redimendum
scelus.

Agrippina ta-
men mansit
infernior.

Cui Nero ex-
cubias admittit.

Igitur cultores
eam deferunt.

Silana n eam
insurgit.

Insidiarum in
Principem ac-
cusat.

CAP. XVIII. Exin largitione potissimos amicorum auxit. Nec defuerunt, qui arguerent viros gravitatem asseverantes, quod domos villasque id temporis quasi prædas divisissent. Alii necessitatem adhibitam credebant à Principe, sceleris sibi conscio, & veniam sperante, si largitionibus validissimum quemque obstrinxisset. At matris ira nulla munificentia leniri; sed amplecti Octaviam, crebra cum amicis secreta habere. Super ingentem avaritiam, undique pecunias quasi in subsidium corripens, tribunos & centuriones comiter excipere. Nomina & virtutes nobilium, qui etiam tum supererant, in honore habere: quasi quæreret ducem & partes. Cognitum id Neroni, excubiasque militares, quæ ut conjugii Imperatoris soli, tum (o) & ut matri, servabantur, & Germanos super eundem honorem custodes additos digredi jubet. Ac ne cœtu salutarium frequentaretur, separat domum, matremque transfert in eam quæ Antoniae fuerat: quoties ipse illuc ventitaret, septus turba centurionum, & post breve osculum digrediens.

CAP. XIX. Nihil rerum mortalium tam instabile ac fluxum est, quam fama potentiae, non sua vi nixæ. Statim relictum Agrippinae limen. Nemo solari, nemo adire, præter paucas feminas. Amore an odio, incertum. Ex quibus erat Junia Silana, quam matrimonio C. Sili à Messallina depulsam, supra reuli, insignis genere, forma lasciva, (p) & Agrippinae diu percara. Mox occultis inter eas offensionibus, quia Sextium (q) Africanum nobilem juvenem à nuptiis Silanae deterruerat Agrippina, impudicam & vergentem annis dictitans; non ut Africanum sibi seponeret, sed ne opibus & orbitate Silanae maritus potiretur. Illa spe ultionis oblata, parat accusatores ex clientibus suis Iturium (r) & Calvisium, non vetera, & sæpius jam audita deferens, (s) quod Britannici mortem lugeret, aut Octaviae injurias evulgaret: sed

destinavisse eam Rubellium Plautum, per matrem originem pari ac Nero gradu à divo Augusto, ad res novas extollere, conjugioque ejus etiam imperio Remp. (t) rursus invadere. Hæc Iturius & Calvisius Atimeto Domitiæ Neronis amitæ liberto aperiunt. Qui lætus oblati (quippe inter Agrippinam & Domitiam infensa æmulatio exercebatur) Paridem histrionem libertum & ipsum Domitiæ impulit, ire propere, crimenque atrociter deferre.

CAP. XX. Profecta nox erat, & Neroni per vinolentiam trahebatur. Cum ingreditur Paris, solitus alioquin id temporis lusus (u) principis intendere. Sed tunc compositus ad mœstitiam, expositoque indicii ordine, ita audientem exterret, ut non tantum matrem Plautumque interficere, sed Burrhum etiam demovere præfectura destinaret, tamquam Agrippinae gratia provectum, & vicem reddentem. Fabius Rusticus auctor est, scriptos esse ad Cæcinam Thuscum codicillos mandata ei prætoriarum cohortium cura, sed ope Senecæ dignationem Burrho retentam. Plinius & Cluvius (x) nihil dubitatum de fide præfecti referunt. Sane Fabius inclinatur ad laudes Senecæ, cujus amicitia floruit. Nos consensum auctorum secuturi, quæ diversa prodiderint, sub nominibus ipsorum trademus. Nero trepidus, & interficiendæ matris avidus, non prius differri potuit, quam Burrhus necem ejus promitteret, si facinoris coargueretur. *Sed cuicumque, nedum parenti defensionem tribuendam. Nec accusatores adesse, sed vocem unius ex inimica domo (y) afferri. Refutare tenebras, (z) & vigilatam convivio noctem, omniaque temeritati & inscitæ propiora.*

Nero mirifice
terretur.

In eadem ma-
tris imminet.

Coërcetur à
Burrho.

Agrippina se-
rio se purgat.

CAP. XXI. Sic lenito principis metu, & luce orta, itur ad Agrippinam ut nosceret objecta, dissolveretque, vel pœnas lueret. Burrhus iis mandatis, Seneca coram, fungebatur. Aderant & ex libertis, arbitri sermonis. Deinde à Burrho, postquam crimina & auctores exposuit, minaciter actum. Agrippina ferociæ memor, *Non miror, inquit, Silanum nunquam edito partu, matrum affectus ignotos habere. Neque enim perinde à parentibus liberi, quam ab impudica adulteri mutantur. Nec si Iturius & Calvisius adefis omnibus fortunis, novissimam suscipiendæ accusationis operam anni rependunt: ideo aut mihi infamiæ parvici-dii, aut Cæsari conscientia subeunda est. Nam Domitiæ inimicitias gratias agerem, si benevolentia mecum in Neronem meum certaret. Nunc per concubinum Atimetum, & histrionem Paridem, quasi scenæ fabulas componit. Bazarum suarum piscinas excolebat, cum meis consiliis adoptio, & proconsulare jus, & designatio consulatus, & cetera adipiscendo imperio præpararentur. Aut existat qui cohortes in Urbe tentatas, qui provinciarum fidem labefactatam, denique servos*

(l) al. extimantes. (m) al. illudum esse vel isse. (n) al. corripere. (o) al. quæ ut conjugii Imperatoris olim, tum &c. (p) al. insignis genere, forma, lascivia &c. (q) al. Sex. (r) al. Titurium. (s) al. differens. (t) al. etiam pacto Remp. (u) al. luxus. (x) al. Clivius. (y) al. vocem mimi ex mimica domo. (z) al. Reputaret tenebras.

servos vel liberos ad scelus corruptos arguat. Vi- vere ego Britannico potente rerum poteram: at si Plautus aut quis alius Remp. judicaturus obtinuerit; desunt scilicet mihi accusatores, qui non verba impatientia caritatis aliquando incauta, sed ea crimina objiciant, quibus nisi à filio mater absolvi non possim? Commotis qui aderant, ultroque spiritus ejus mitigantibus, colloquium filii exposcit. Ubi nihil pro innocentiam quasi diffideret, (a) nec beneficiis quasi exprobraret, differuit, sed ultionem in delatores & præmia amicis obtinuit.

CAP. XXII. Præfectura annonæ Senio (b) Rufo, cura ludorum, qui à Cæsare parabantur Arruntio Stellæ, Ægyptus C. Balbillo permittuntur. Syria P. Antejo (c) destinata, & variis mox artibus elusus, ad postremum in Urbe retentus est. At Silana in exilium acta. Calvisius quoque & Iturius relegantur. De Arimeto supplicium sumptum, validiore apud libidines principis Paride, quam ut poena afficeretur. Plautus ad præsens silentio transmissus est.

CAP. XXIII. Deferuntur dehinc consensisse Pallas, ac Burrus, ut Cornelius Sulla claritudine generis, & affinitate Claudii, cui per nuptias Antoniae, gener erat, ad imperium vocaretur. Ejus accusationis auctor exstitit Pætus quidam, exercendis apud ærarium sectionibus famosus, & tum vanitatis manifestus. Nec tam grata Pallantis innocentia, quam gravis superbia fuit. Quippe nominatis libertis ejus, quos confcios haberet, respondit, *nihil unquam se domi, nisi nutu aut manu significasse, vel si plura demonstranda essent, scripto usum, ne vocem confociaret.* Burrus quamvis reus, inter iudices sententiam dixit. Exiliumque accusatori irrogatum, & tabulæ exustæ sunt, quibus oblitterata ærarii monimenta retrahabat.

CAP. XXIV. Fine anni statio cohortis affidere ludis solita, demoveretur, quo major species libertatis esset; utque miles theatri licentiæ non permixtus, incorruptior ageret, & plebs (d) daret experimentum, an amotis custodibus, modestiam retineret. Urbem princeps lustravit è responso haruspicum, quod Jovis ac Minervæ ædes de cælo tactæ erant.

CAP. XXV. Q. Volusio, P. Scipione Coss. otium foris, fœda domi lascivia, qua Nero itinera Urbis, & lupanaria, & diverticulas velte servili in dissimulationem sui compositus pererrabat, comitantibus qui raperent ad venditionem exposita, & obviis vulnera inferrent, adversus ignaros adeo, ut ipse quo-

que acciperet ictus, & ore præferret. (e) Deinde ubi Cæsarem esse qui grassaretur pernotuit, augebanturque injuriæ adversus viros feminasque insignes, (f) & quidam simili licentia (g) sub nomine Neronis, multi (h) propriis cum globis eadem exercebant, & in modum captivitatis (i) nox agebatur. Julius quidam Montanus senatorii ordinis, sed qui nondum honorem capeffisset, congressus forte per tenebras cum Principe, quia violentantem acriter repulerat, deinde agnitum oraverat, quasi exprobrasset, mori adactus est. Nero autem metuentior in posterum, milites sibi, & plerosque gladiatorum circumdedit, qui rixarum initia modica, & quasi privata finerent (k). Si à læsis validius ageretur; arma inferebant. (l) Ludicram quoque licentiam, & fautores histrionum velut in prælia convertit, impunitate & præmiis; atque ipse occultus, & plerumque coram prospectans: donec discordi populo, & gravioris motus terrore, non aliud remedium repertum est, quam ut histriones Italia pellerentur, milesque theatro rursum affideret.

CAP. XXVI. Per idem tempus actum in Senatu de fraudibus libertorum, efflagitatumque ut adversus male meritos, revocandæ libertatis jus patronis daretur. Nec deerant qui censerent. Sed Consules relationem incipere non ausi ignaro Principe, perscribere tamen consensum Senatus. Ille auctor constitutionis fieret, ut inter paucos & sententiæ adversos, (m) quibusdam coalitam libertate irreverentiam eo prorupisse frementibus, *vi an æquo cum patronis jure agerent, sententiam eorum consultarent, ac verberibus manus ultro intenderent, impellerentve pœnam suam dissuadentes.* (n) Quid enim aliud læso patrono concessum, quam ut vicesimum ultra lapidem, in oram Campaniæ libertum releget? Ceteras actiones promiscuas & pares esse. Tribuendum aliquod telum quod sperni nequeat. Nec grave manumissis, per idem obsequium retinendi libertatem, per quod affecuti sint. At (o) criminum manifestos, merito ad servitutem retrahi; ut metu coërceantur, quos beneficia non mutavissent.

CAP. XXVII. Differebatur contra. *Pau-* corum culpam ipsis exitiosam esse debere. Nihil universorum juri derogandum. Quippe late fustum id corpus. Hinc plerumque (p) tribus, decurias, ministeria magistratibus & sacerdotibus cohortes etiam in Urbe conscriptas. Et plurimis equitum, plerisque Senatoribus, non aliunde originem trahi. Si separentur libertini; manifestam fore pœnuriam ingenuorum. Non frustra majores cum dignitatem ordinum dividerent, libertatem

Gg 3

(a) al. defenderet. (b) al. Fenio. Atque ita semper infra. (c) al. Syria Pantello. (d) al. plebes. (e) al. & ore se Cæsarem præferret. (f) al. illustres. (g) al. & quidam permixta semel licentia. (h) al. inulti. (i) al. in modum captæ Civitatis. (k) al. fererent. (l) al. inferrent. (m) al. Perscribere tamen consensum Senatus illi, an auctor constitutionis fieret, ut inter paucos & sententiæ diversos. (n) al. *vi an æquo cum patronis jure agerent sententiam eorum consultarent; ac verberibus ultro manus intenderent, impulere vel pœnam suam suadentes.* al. *vi ne æquo cum patronis jure agerent, sententiam eorum conculcarent, ac verberibus manus ultro intenderent, implerentve pœnam suam dissuadentes.* LIPSIUS ita: ut jam nec æquo cum patronis jure agerent. Sententia eorum consultari, an verberibus manus ultro intenderent, impune vel pœnam suam dissuadentes. (o) al. Ac. (p) al. plerasque.

Filius ipsa
convenit.Placat & pla-
cat.Accusatores
ejus varie pu-
rati.Pallas & Bur-
rus delati.Illius contem-
ptus superbia.Miles à Thea-
tro remotus.U. C. 808. p.
C. N. 56.
Neronis no-
cturna lascivia.Quam vulgo
imitati.Julius Monta-
nus infeliciterMiles iterum
in theatrum
reductus.De ingratis li-
bertis delibe-
ratio.Contra eos
dictum.

Pro his dictum.

bertatem in communi posuisse. Quin & mittendi duas species institutas, ut relinqueretur penitentiae aut novo beneficio locus. Quos vindicta patronis non liberaverit; velut vinculo servitutis attineri. Dispiceret quisque merita, tardeque concederet, quod datum non admiretur.

Et hi obtinere.

Paris ingenuus iudicatus.

Hæc sententia valuit. Scripsitque Cæsar Senatui, privatim expenderent causam libertorum, quoties à patronis arguerentur: in commune nihil derogent. (q) Nec multo post, ereptus amitæ libertus Paris, quasi jure civili; non fine infamia principis, cujus jussu perpetratum ingenuitatis iudicium erat.

Jus Tribunicium coercitum.

CAP. XXVIII. Manebat nihilominus quædam imago Reip. Nam inter Vibullium prætorem, & plebei tribunum Antistium ortum certamen, quod immodestos fautores histrionum, & à prætore in vincula ductos, tribunus omitti jussisset. Comprobavere (r) Patres, incusata Antistii licentia. Simul prohibiti tribuni jus prætorum & Consulum præripere, aut vocare ex Italia cum quibus lege agi posset. Addit L. Piso designatus Consul, ne quid intra domum pro potestate animadverterent: neve multam ab iis dictam, quæstores ærarii in publicas tabulas ante quatuor menses referrent: medio temporis contradicere liceret. Deque eo Consules statuerent.

Item Adilicium.

Cohibita artius & adilium potestas, statutumque quantum curules, quantum plebei pignoris caperent, vel pænæ irrogarent. Eo Helvidius Priscus tribunus plebis, adversus Obultronium Sabinum ærarii quæstorem contentiones proprias exercuit, tamquam jus hæstæ adversus inopes inclementer augetet. (s) Dein princeps curam tabularum publicarum à quæstoribus ad præfectos transtulit.

De Præfectis ærarii variatio

CAP. XXIX. Varie habitæ, ac sæpe immutata ejus rei forma. Nam Augustus permisit Senatui deligere præfectos. Dein ambitu suffragiorum suspecto, sorte ducebantur ex numero prætorum qui præessent. Neque id diu mansit, quia fors deerrabat ad parum idoneos. Tunc Claudius quæstores rursus imposuit, iisque ne meru offensioum segnius consulerent, extra ordinem honores permisit. (t) Sed deerat robur ætatis eum primum magistratum capeffentibus. Igitur Nero præfectura (u) perfunctos, & experientia probatos delegit.

CAP. XXX. Damnatus iisdem Consulibus Vipsanius Lenas, ob Sardiniam provinciam avare habitam. Absolutus Cestius Proculus repetundarum, cedentibus accusatoribus. Claudius Quirinalis, quod præfectus remigum qui Ravennæ haberentur, velut infamam na-

tionum, Italiam luxuria sævitique afflictavisset, veneno damnationem antevertit. C. Amnius Rebius (x) ex primoribus peritia legum, & pecuniæ magnitudine, cruciatus ægræ senectæ misso per venas sanguine effugit: haud creditus sufficere ad constantiam fumendæ mortis, ob libidines muliebriter infamis. At L. Volusius egregia fama concessit. Cui tres & nonaginta anni spatium vivendi, præcipuæque opes bonis artibus, inoffensa tor imperatorum malitia fuit.

L. Volusius mors & opes.

CAP. XXXI. Nerone secundum, L. Pisonem Consulibus, pauca memoria digna evenere. Nisi cui libeat, (17) laudandis fundamentis & trabibus, quis molem amphitheatri apud campum Martis Cæsar adstruxerat (y), volumina implere: cum ex dignitate Populi Romani repertum sit, res illustres annalibus, talia diurnis Urbis actis mandare. Ceterum coloniae Capua atque Nuceria, additis veteranis, firmatae sunt. (18) Plebei que congiarium quadrageni (z) nummi viritim dati, & festertium quadringenties ærario illatum est, ad retinendam populi fidem. Vectigal quoque quintæ & vicesimæ venalium mancipiorum remissum, specie magis quam vi. Quia cum venditor pendere juberetur, in partem pretii emptoribus accrescebat. Edixit Cæsar, ne quis magistratus, aut procurator qui provinciam obtineret, spectaculum gladiatorum, aut ferarum, aut quod aliud ludicrum ederet. Nam ante non minus tali largitione, quam corripiendis pecuniis, subjectos affligebant; dum quæ libidine deliquerant, ambitu propugnarent.

U. C. 809. P. C. N. 57. Amphitheatrum Neronianum.

Edictum, ne præfides ludos edant.

CAP. XXXII. Factum & S. consultum ultioni juxta & securitati, ut si quis à suis servis interfectus esset, ii quoque qui testamento manumissi sub eodem testamento mansissent, inter servos supplicia penderent. Redditur ordini Lufius Varius consularis, avaritiæ criminibus olim perculsus. Et Pomponia Græcina insignis femina, Plautio, qui ovans se de Britannis retulit, nupta, ac superstitionis externæ rea, mariti iudicio permissa. Isque prisco instituto, propinquis coram, de capite famaue conjugis cognovit, & infontem nuntiavit. Longa huic Pomponiæ ætas, & continua tristitia fuit. Nam post Juliam Drusi filiam dolo Messallinæ interfectam, per quadraginta (a) annos, non cultu nisi lugubri, non animo nisi mæsto egit. Idque illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam vertit.

Vita dominica consultum.

Pomponia Græcina.

CAP. XXXIII. Idem annus plures reos habuit. Quorum P. Celerem, accusante Asia, quia absolvere nequibat Cæsar, traxit, senecta

P. Celer accusatur.

(q) al. derogarent. (r) al. Non probavere. (s) al. ageret. (t) al. promisit. (u) al. prætura. (x) al. Caninius Rebilus. (y) al. exstruxerat. (z) al. quadringeni. (a) al. quatuordecim.

(17) laudandis fundamentis & trabibus) Auctor noster non solum de Amphitheatro, sed & aliorum ædificiorum structuris loqui videtur; quo facit numus Tab. LVII. num. 1. in quo Macellum à Nerone extructum representatur. Vid. plura de hoc Macello BELLOR. ad ÆN. VICUM pag. 44. Num. 21.

(18) Plebei que congiarium) Erat hoc Congiarium II. quod à Nerone distribuebatur, & de quo loquitur numus Tab. LVII. num. 2. quemque sic explicat BELLORIUS ad ÆNEAM VICUM pag. 37. Num. 1. CONgiarium Ildum DATum POPulo. Sed in suggestu Imperator, & proxime in pulpito Administer Largitionis calculos, sive tesseras numarias populo dat. Emittit simulacrum Romæ galeatæ cum hasta, & victoriola, nec longe adstat aliud simulacrum Liberalitatis, quod ligneum fuisse tradit Antoninus Augustinus; titulum exhibens largitionis. Unus è populo gradus scalarum ascendit, manumque protendit ad accipiendum munus; pone sequitur puerulus nudus.

Et Cossutia-
nus Capito.Epius Mar-
cellus.U. C. 810. P.
C. N. 58.
Messalla Con-
sulatus &
laus.Neronis libe-
ralitas in illu-
sures.In Armenia,
& pro ea,
bellum.Corbulo mili-
tem disciplina
firmat.Certe defi-
dem.Ille bene ex-
citat.Et exemplo
præit.

Severitas ejus.

ita donec mortem obiret. Nam Celer inter-
fecto, ut memoravi, Silano Proconsule, ma-
gnitudine sceleris cetera flagitia obtegebat.
Cossutianum Capitonem Cilices detulerant,
maculosum fœdumque, & idem jus audaciæ
in provincia ratum, quod in Urbe exercue-
rat. Sed pervicaci accusatione conflictatus,
postremo defensionem omisit, ac lege repe-
rendarum damnatus est. Pro Eprio Marcel-
lo, à quo Lycii res repetebant, eo usque am-
bitus prævaluit, ut quidam accusatorum ejus
exilio multarentur, tamquam infanti pericu-
lum fecissent.

CAP. XXXIV. Nerone tertium Consule
simul iniit consulatum Valerius Messalla, cu-
jus proavum oratorem (b) Corvinum, divo
Augusto abavo Neronis, collegam in eo ma-
gistratu fuisse, pauci jam senum meminerant.
Sed nobili familiæ honor auctus est, oblati
in singulos annos quingenis sestertiis, quibus
Messalla paupertatem innoxiam sustentaret. Au-
relion quoque Cottæ & Haterio Antonino an-
nuam pecuniam statuit princeps, quamvis per
luxum avitas (c) opes dissipassent. Ejus anni
principio, mollibus adhuc initiis prolaturum
inter Parthos Romanosque de obtinenda Ar-
menia bellum, acriter sumitur: quia nec Vo-
logeses finebat fratrem Tiridatem dari à se re-
gni expertem esse, aut alienæ id potentiæ do-
num habere: & Corbulo dignum magnitudi-
ne Populi Romani rebatur, parta olim à Lu-
cullio Pompejoque recipere. Ad hæc Arme-
nii ambigua fide utraque arma invitabant, situ
terrarum similitudine morum Parthis propio-
res, connubiisque permixti, ac libertate igno-
ra illuc (d) magis ad servitium inclinantes.

CAP. XXXV. Sed Corbuloni plus molis
adversus ignaviam militum, quam contra per-
fidiam hostium erat. Quippe Syria transmo-
tæ legiones, pace longa segnes, munia Ro-
manorum ægerrime tolerabant. Satis constitit
fuisse in eo exercitu veteranos, qui non sta-
tionem, non vigilias inissent: vallum fossam-
que quasi nova & mira viserent: sine galeis,
sine loriceis, nitidi & quæstiosi, militia per
oppida expleta. Igitur dimissis quibus sene-
cta, aut valetudo adversa erat, supplementum
petivit. Et habiti per Galatiam ac Cappado-
ciam delectus. Adjectaque ex Germania le-
gio cum equitibus alariis, & peditatu cohori-
tium: retentusque omnis exercitus sub pelli-
bus, quamvis hieme sæva adeo, ut obducta
glacie, nisi effossa humus, tentoriis locum
non præberet. Ambusti multorum artus vi
frigoris, & quidam inter excubias exanimati
sunt. Annotatusque miles, qui fascem ligno-
rum gestabat, ira præriguisse manus, ut one-
ri adherentes, truncis brachiis deciderent.
Ipse cultu levi, capite intecto, in agmine, in
laboribus, frequens adesse: laudem strenuis,
solatium invalidis, exemplum omnibus osten-
dere. Dehinc quia duritiam cœli militiæque
multi abnuebant, deserebantque; remedium
severitate quæsitum est. Nec enim, ut in a-

liis exercitiis, primum alterumque delictum
venia prosequeretur, sed qui signa reliquerat,
statim capite pœnas luebat. Idque usu salu-
bre, & misericordia melius apparuit. Quip-
pe pauciores illa castra deseruere, quam ea
in quibus ignoscebatur.

CAP. XXXVI. Interim Corbulo legioni-
bus intra castra habitis, donec ver adolesce-
ret, dispositisque per idoneos locos cohorti-
bus auxiliariis, ne pugnam priores adirent (e),
prædicat (f). Curam præsidiorum Pæctio
Orphito primipili honore perfuncto mandat.
Is quamquam incautos Barbaros, & bene ge-
rendæ rei casum offerri scripserat, tenere se
munimentis, & majores copias opperiri ju-
betur. Sed rupto imperio, postquam paucae
è proximis castellis turmæ advenerant, pu-
gnamque imperitia poscebant; congressus cum
hoste funditur. Et damno ejus exterriti qui
subsidium ferre debuerant, sua quisque in ca-
stra trepida fuga redire. Quod graviter Cor-
bulo accepit. Increpitumque Pæctium, &
præfectos, militesque tendere omnes extra
vallum jussit. Inque ea contumelia detenti,
nec nisi precibus universi exercitus exsoluti
sunt.

CAP. XXXVII. At Tiridates super pro-
prias clientelas, ope Vologesi fratris adjutus,
non furtim jam, sed palam bello infensare
Armeniam, quosque fidos nobis rebatur de-
populari, & si copiæ contra ducerentur, elu-
dere, huc quoque & illuc (g) volitans, plu-
ra fama quam pugna extrahere (h). Igitur
Corbulo, quæsito diu prælio, frustra habitus,
& exemplo hostium circumferre bellum co-
actus, dispartit vires, ut legati præfectique
diversos locos pariter invaderent. Simul An-
tiochum regem monet, proximas sibi præfe-
cturas petere. Nam Pharasmanes interfecto
filio Rhadamisto, quasi proditore suo (i),
quo fidem in nos testaretur, vetus adversus
Armenios odium promptius exercebat. Tunc
quoque (k) primum illecti Isichi (l) gens
ante alias (m) socia Romanis, avia Armeniæ
incuravit. Ita consilia Tiridati in contrarium
vertebantur. Mittebatque oratores, qui suo
Parthorumque nomine exostularent, cur da-
tis nuper obsidibus, redintegrataque amicitia,
quæ novis quoque beneficiis locum aperiret, ve-
tere Armeniæ possessione depelleretur? Ideo non-
dum ipsum Vologesem commotum, quia causa,
quam vi agere mallet (n). Sin perstaretur in
bello, non desore Arsacidis virtutem fortunam-
que, sæpius clade (o) Romana expertam. Ad
ea Corbulo, satis comperto, Vologesem de-
fectione Hyrcaniæ attineri, suadet Tiridati,
precibus Casarem aggredi: posse illi regnum sta-
bile, & res incruentas contingere, si omissa spe
longinqua & sera, præsentem potioreque seque-
retur.

CAP. XXXVII. Placitum dehinc, quia
commeantibus invicem nuntiis, nihil in sum-
ma pacis proficiebatur, colloquio ipsorum
tempus locumque destinari. Mille equitum
præ-

Re salubris.

Verat suos ex-
currere.Qui fecerant
multat.Tiridates pa-
lam incurvat
Armeniam.Prælium ta-
men vitat.Ita copias ipse
spargit.Tiridates in
metu, legatos
mittit.Corbulo sub-
missionem
suadet.De colloquio
agitur.

(b) al. auctorem. (c) al. habitas. (d) al. illud. (e) al. auderent. (f) al. edicit. (g)
al. hucque & illuc. (h) al. exterrere. (i) al. fui. (k) al. Tuncque primum &c. (l)
al. Issechi. (m) al. gens haud alios. (n) al. mallet. (o) al. sæpius jam clade.

præsidium Tiridates affore sibi dicebat: quantum Corbuloni, cujusque generis militum assisteret, non statuere, dum positis loriceis & galeis, in faciem pacis veniretur. Cuicumque mortalium, nedum veteri & provido duci, barbaræ astutiæ paruiſſent. Ideo artum inde numerum finire, & hinc majorem afferri, ut dolus patraretur (p). Nam equiti sagittarum usu exercito, si detecta corpora objicerentur; nihil profuturam multitudinem. Dissimulato tamen intellectu (q), *rectius de his quæ in publicum consulerentur, totis exercitibus coram differtaturos* respondit. Locumque delegit, cujus pars altera colles erant clementer assurgentes, accipiendis peditum ordinibus; pars in planitiem porrigebatur, ad explicandas equitum turmas. Dieque pacto, prior Corbulo, socias cohortes & auxilia regum pro cornibus, medio sextam legionem constituit: cui accita per noctem aliis ex castris, tria millia tertianorum permiscuerat, una cum aquila, quasi eadem legio spectaretur. Tiridates vergente jam die procul affirit, unde videri magis quam audiri posset. Ita sine congressu dux Romanus abscedere militem sua quemque in castra jubet.

CAP. XXXIX. Rex sive fraudem suspectans, quia plura simul in loca ibatur; sive ut commeatus nostros Pontico mari, & Trapezunte opido adventantes interciperet, prope re discedit. Sed neque commeatibus vim facere potuit, quia per montes ducebantur præfidiis nostris infessos: & Corbulo, ne irritum bellum traheretur, utque Armenios ad sua defendenda cogeret, excindere parat castella. Sibique quod validissimum in ea præfectura cognomento Volandum sumit. Minora Cornelio Flacco legato, & Istejo (r) Capitoni castrorum præfecto mandat. Tum circumspexit munimentis, & quæ expugnationi idonea, provisus, hortatur milites, *ut hostem vagum, neque paci aut prælio paratum, sed perfidiam & ignaviam fuga consistentem, exuerent sedibus, gloriæque pariter & prædæ consulerent.* Tum quadripartito exercitu, hos in testudinem conglobatos, subruendo vallo inducit; alios scalas mœnibus admovere; multos tormentis faces & hastas incutere jubet. Libratoribus funditoribusque attributus locus, unde eminus glandes torquerent (s): ne qua pars subsidium laborantibus ferret, pari undique metu. Tantus inde ardor certantis exercitus fuit, ut intra tertiam diei partem, nudati propugnatoribus muri, obices portarum subverſi, capta escensu munimenta, omnesque puberes trucidati sint, nullo milite amisso, paucis admodum vulneratis. Et imbelles vulgus sub corona venundatum: reliqua præda victoribus cessit. Pari fortuna legatus ac præfectus usi sunt, tribusque una die castellis expugnatis, cetera terrore, & alia sponte incolarum, in deditionem veniebant. Unde orta fiducia caput gentis Artaxata aggrediendi. Nec

tamen proximo itinere ductæ legiones, quæ si amnem Araxem, qui mœnia alluit, ponte transgrederentur, sub ictum dabantur: procul & latioribus vadis transiere.

CAP. XL. At Tiridates pudore & metu, ne si concessisset obsidioni, nihil opis in ipso videretur; si prohiberet, impeditis locis, seque & equestres copias illigaret: statuit postremo ostendere aciem, & dato die (t) prælium incipere, vel simulatione fugæ, locum fraudi parare. Igitur repente agmen Romanum circumfundit, non ignaro duce nostro, qui viæ pariter & pugnæ composuerat exercitum. Latere dextro tertia legio, sinistro sexta incedebat, mediis decumanorum delectis: recepta inter ordines impedimenta, & tergum mille equites tuebantur. Quibus jufferat, ut instantibus cominus resisterent, refugos non sequerentur. In cornibus pedes sagittarius, & cetera manus equitum ibat, productior cornu in sinistro (u) per ima collium, ut si hostis intravisset, fronte simul & sinu exciperetur. Assaultare ex diverso Tiridates, non usque ad jactum reli, sed cum (w) minitans, tum specie trepidantis, si laxare ordines & diversos consecrari posset. Ubi nihil temeritate solum, nec amplius quam decurio equitum audentius progressus, & sagittis confixus, ceteros ad obsequium exemplo firmaverat, propinquis jam tenebris abscessit.

CAP. XLI. Et Corbulo castra in loco meratus, an expeditis legionibus nocte Artaxata pergeret, obsidioneque circumdaret, agitavit, concessisse illuc Tiridatem ratus. Dein postquam exploratores attulere longinquum regis iter, & Medi an Albani peterentur, incertum, lucem opperitur: præmissaque levis armatura, quæ muros interim ambiret, oppugnationemque eminus inciperet. Sed opidani portis sponte patefactis, se suæque Romanis permisere. Quod salutem ipsis tulit. Artaxatis ignis immissus, deletaque & solo æquata sunt. Quia nec teneri valido præsidio, ob magnitudinem mœnium, nec id nobis virium erat, quod firmando præsidio, & capeſſendo bello divideretur. Vel si integra & incustodita relinquerentur, nulla in eo utilitas aut gloria quod capta essent. Adjicitur miraculum velut numine (x) oblatum. Nam cuncta extra tecta hæctenus (y) sole illustra fuere: quod mœnibus cingebatur, ita repente atra nube coopertum, fulguribusque discretum est, ut quasi infensantibus deis exitio tradi crederetur. Ob hæc consalutatus Imperator Nero, & Senatusconsulto supplicationes habitæ: statuæque & arcus, & continui consulatus principii: utque inter festos referretur dies, quo patrata victoria, quo nuntiata, quo relatum de ea esset, aliaque in eandem formam decernuntur. Adeo modum egressa, ut C. Cassius de ceteris honoribus assensus, si pro benignitate fortunæ diis grates agerentur, ne

(p) al. pararetur. (q) al. intellecta. (r) al. Istejo. (s) al. unde eminus lapides, & glandes torquerent. (t) al. claro die. (u) al. productiore cornuum sinistro. (w) al. tum. (x) al. velut deum numine. (y) al. Nam cuncta extra, tecta (vel ut alii, tectis) tenus &c.

In quo dolum
Barbarus
fruit.

Romanus in-
telligit.

Qui tamen
prodit.

Et eminus Ti-
ridates.
Sed iriti ab-
eunt.

Ille Arme-
niam ingredi-
tur.

Castella expu-
gnat.

Artaxata ipsa
aggreditur.

Tiridates pro-
hibere cona-
tur.

Locum fraudi
& pugna qua-
rit.

Sed apud ho-
stem non op-
portunum.

Itaque abse-
dit.

Artaxata dedi-
ta.

Et combusta.

Neroni ob
hæc honores.

totum quidem annum supplicationibus sufficere differuerit. Eoque oportere dividi sacros & negotiosos dies, quis divina colerentur, & humana non impedirent.

p. Suius reus. CAP. XLII. Variis deinde casibus jactatus, & multorum odia meritis reus, haud tamen sine invidia Senecæ damnatur. Is fuit P. Suius, imperitante Claudio terribilis ac venalis, & mutatione temporum, non quantum inimici cuperent demissus: quique se nocentem videri, quam supplicem mallet. Ejus opprimendi gratia repetitum credebatur Senatusconsultum, pœnaque Cinciae legis, adversus eos qui pretio causas oravissent. Nec Suius questu aut exprobratione abstinebat, præter ferociam animi, extrema senecta liber, & Senecam increpans, *inensum amicis Claudii, sub quo iustissimum exsilium pertulisset. Simul studiis inertibus, & juvenem imperitiae suetum, invidere (z) iis qui vividam & incorruptam eloquentiam tuendis civibus exercerent. Se quaestorem Germanici; illum domus ejus adulterum fuisse. An gravius existimandum, sponte litigatoris præmium honestæ operæ assequi, quam corrumpere cubacula principum feminarum? Qua sapientia, quibus philosophorum præceptis, intra quadriennium regiae amicitiae, ter milles sesterium paravisset? Romæ testamenta & orbos, velut indagine ejus capi. Italiam & provincias, immenso fenore hauriri. At sibi labore quaestitam, & modicam pecuniam esse. Crimen, periculum, omnia potius toleraturum, quam reterem ac olim partam dignationem subitæ felicitati submittere (a).*

Qui acriter in Senecam invehit.

Adulterium obicit.

Rapinas & avaritiam.

At ipse varie acculatur. CAP. XLIII. Nec deerant qui hæc iisdem verbis, aut versa in deterius Senecæ deferrent. Repertique accusatores, direptos socios cum Suius provinciam Asiam regeret, ac publicæ pecuniæ peculatum detulere. Mox quia inquisitionem annuam impetraverat (b), brevius visum, suburbana crimina incipi, quorum obvii testes erant. II acerbitate accusationis Q. Pomponium ad necessitatem belli civilis detrusum; Juliam Drusi filiam, Sabinamque Poppæam ad mortem actas; & Valerium Asiaticum, Lusium Saturninum, Cornelium Lupum circumventos; jam equitum Romanorum agmina damnata, omnemque Claudii sævitiam Suilio objectabant. Ille nihil ex his sponte susceptum, sed principi paruisse defendebat, donec eam orationem Cæsar cohibuit, compertum sibi referens ex commentariis patris sui, nullam cujusquam accusationem ab eo coactam. Tum iussa Messallinæ prætendi, & labare defensio. Cur enim neminem alium electum, qui sævienti impudicæ vocem præberet? Puniendos rerum atrocium ministros, ubi pretia scelerum adepti, scelera ipsa aliis delegent. Igitur adempta bonorum parte (nam filio & nepti pars concedebatur, eximebanturque etiam quæ testamento matris, aut avi acceperant) in insulas Baleares pellitur: non in ipso discrimine, non post damnationem fractus animo. Fere-

Et in insulas pellitur.

baturque copiosa & molli vita, secretum illud toleravisse. Filium ejus Nerulinum aggressis accusatoribus per invidiam patris, & crimina repetundarum, intercessit princeps, tamquam satis expleta ultione.

CAP. XLIV. Per idem tempus Octavius Sagitta plebei tribunus, Pontiae mulieris nuptæ amore vecors, ingentibus donis adulterium, & mox ut omitteret maritum emeretur; suum matrimonium promittens, ac nuptias ejus pactus. Sed ubi mulier vacua fuit, neistere moras, adversam patris voluntatem causari, repertaque spe ditioris conjugis, promissa exuere. Octavius contra modo conqueri, modo minitari, famam perditam, pecuniam exhaustam obtestans: denique salutem, quæ sola reliqua esset, arbitrio ejus permittens. Ac postquam spernebatur; noctem unam ad solatium poscit, qua delinitus, modum in posterum adhiberet. Statuitur nox. Et Pontia consciae ancillæ custodiam cubiculi mandat. Ille, uno cum liberto, ferrum veste occultum infert. Tum, ut assolet in amore & ira, jurgia, preces, exprobratio, satisfactio; & pars tenebrarum libidine seposita. Et questu incensus, nihil metuentem ferro transverberat, & accurrentem ancillam vulnere absterret, cubiculoque prorumpit. Postera die manifesta cædes, haud ambiguus percussor. Quippe mansisse una convincebatur. Sed libertus suum illud facinus profiteri, se patroni injurias ultum esse (c). Commoveratque quosdam magnitudine exempli: donec ancilla ex vulnere resecta, verum aperuit. Postulatusque apud Consules à patre interfectæ, postquam tribunatu abierat, sententia Patrum, & lege Cornelia de sicariis condemnatur.

Octavii Sagittæ vecors amor.

Et inmane factum.

Quod libertus in se derivat.

CAP. XLV. Non minus insignis eo anno impudicitia, majorum (d) Reip. malorum initium fecit. Erat in civitate Sabina Poppæa, T. Ollio (e) patre genita, sed nomen avi materni sumpserat, illustri memoria Poppæi Sabini consulari & triumphali decore præfulgentis. Nam Ollium honoribus nondum functum, amicitia Sejani pervertit. Huic mulieri cuncta alia fuere, præter honestum animum. Quippe mater ejus ætatis suæ feminas pulchritudine supergressa, gloriam pariter & formam dederat. Opes claritudini generis sufficiebant. Sermo comis, nec absurdum ingenium. Modestiam præferre (f), & lascivia uti. Rarus in publicum egressus; idque velata parte oris, ne satiaret aspectum, vel quia sic decebat. Famæ nunquam pepercit, maritos & adulteros non distinguens: neque affectui suo, aut alieno obnoxia. Unde utilitas ostenderetur, illuc libidinem transferebat. Igitur agentem eam in matrimonio Rufi Crispini (g) equitis Romani, ex quo filium genuerat, Ortho pellexit juvena ac luxu, & quia flagrantissimus in amicitia Neronis habebatur. Nec mora, quin adulterio matrimonium jungeretur.

Poppææ genus.

Forma.

Mores.

Fellacia.

Crispino ea nupta.

Hh

CAP.

(z) al. vivere. (a) al. quam veterem ac diu patriam dignationem subitæ felicitati submitteret. (b) al. impetraverant. (c) al. ultum esse. (d) al. magnorum. (e) al. Ellio. (f) al. nec absurdum ingenium modestiam præferre. (g) al. Crispi.

Mox Othoni.

Qui apud Neronem laudat.

Audientem & mox vocantem.

Ea mitis artibus hominem allicit.

Otho seponitur.

Sylla suspectus Neroni.

Et suspectior redditur liberti dolo.

Massiliam ablegatur.

Puteolis discordia.

CAP. XLVI. Otho, five amore incautus, laudare formam elegantiamque uxoris apud principem: five ut accenderet, ac si eadem femina potirentur, id quoque vinculum potentiam ei adjiceret. Sæpe audirus est confurgens è convivio Cæsaris, se ire ad illam, sibi concessam dictitans nobilitatem (b), pulchritudinem, vota omnium, & gaudia felicitum. His atque talibus irritamentis, non longa contatio interponitur. Sed accepto aditu, Poppæa primum per blandimenta & artes valescere, imparem cupidini se, & forma Neronis captam simulans: mox acri jam principis amore, ad superbiam vertens, si ultra unam alteramque noctem attineretur, nuptam esse se dictitans, nec posse matrimonium amittere, devinctam Othoni per genus vitæ, quod nemo adæquaret (i). Illum animo & cultu magnificum: ibi se summa fortuna digna visere. At Neronem pellice ancilla, & assuetudine Actes devinctum, nil è contubernio servilli, nisi abjectum & sordidum traxisse. Dejicitur familiaritate sueta, post congressu & comitatu Otho: & postremo, ne in Urbe æmulatus ageret, provinciæ Lusitanæ præficitur. Ubi usque ad civilia arma, non ex prior infamia, sed integre sancteque egit, pro-cax otii, & potestatis temperantior.

CAP. XLVII. Hactenus Nero flagitiis & sceleribus velamenta quæsit. Suspectabat maxime Cornelium Syllam, socors ingenium ejus in contrarium trahens, callidumque & simulatorem interpretando. Quem metum Graptus ex libertis Cæsaris, usu & senectâ à Tiberio usque domum principum edoctus, tali mendacio intendit. Pons Milvius in eo tempore celebris nocturnis illecebris erat: ventitabatque illuc Nero, quo solutius Urbem extra lasciviret. Igitur regredienti per viam Flaminiam compositas infidias, fatoque evitatas, quoniam diverso itinere Sallustianos in hortos remeaverit, auctoremque ejus doli Syllam ementitur: quia forte redeuntibus ministris principis, quidam per juvenilem licentiam quæ tunc passim exercebatur, inanem metum fecerant. Neque servorum quisquam, neque clientium Syllæ agnitus. Maximeque despecta (k) & nullius ausi capax natura ejus, à crimine abhorrebat: perinde tamen quasi convictus esset, cedere patria, & Massiliensium mœnibus coerceri jubetur.

CAP. XLVIII. Iisdem Consulibus auditæ Puteolanorum legationes, quas diversas Senatorius (l) ordo plebsque ad Senatum miserant: Illi vim multitudinis; hi magistratuum & primi cujusque avaritiam increpantes. Cumque seditio ad saxa & minas ignium progressa, necem & arma perliceret; C. Cassius adhibendo remedio delectus. Quia severitatem ejus non tolerabant, precante ipso, ad Scribonios fratres ea cura transfertur, data cohorte prætorii. Cujus terrore & paucorum supplicio; rediit opidanis concordia.

CAP. XLIX. Non referrem vulgarissimum Senatusconsultum, quo civitati Syracusano-rum egredi numerum edendis gladiatoribus finitum permittebatur: nisi Pætus Thrasea contradixisset, præbuissetque materiam (m) ob-trectatoribus arguendæ sententiæ. Cur enim si Remp. egere libertate senatoria crederet, tam lævia consecraretur? quin de bello aut pace, de vectigalibus & legibus, quibusque aliis Romana (n) continentur, suaderet dissuaderetve? Licere Patribus, quoties jus dicendæ sententiæ accepissent, quæ vellent expromere, relationemque in ea postulare. An solum emendatione dignum, ne Syracusis spectacula largius ederentur? Cetera per omnes imperii partes perinde egregia, quam si non Nero, sed Thrasea regimen eorum teneret? Quæ si summa dissimulatione transmitterentur, quanto magis inanibus abstinendum? Thrasea contra, rationem poscentibus amicis, non præsentium ignarum respondebat, ejusmodi consulta corrigere: sed Patrum honori dare, ut manifestum fieret, magnarum rerum curam non dissimulatos, qui animum etiam levissimis ad-verterent.

CAP. L. Eodem anno crebris populi flagitationibus immodestiam publicanorum arguentis, dubitavit Nero, an cuncta vectigalia omitti juberet; idque pulcherrimum donum generi mortalium daret. Sed impetum ejus, multum prius laudata magnitudine animi, attingere Senatores (o), dissolutionem Imperii docendo, si fructus quibus Resp. sustineretur, diminuerentur. Quippe sublatis portoriis, sequens ut tributorum abolitio expostularetur. Pleraque vectigalium societates, à Consulibus & tribunis plebis constitutas, acri etiam Populi Rom. tum libertate. Reliqua mox ita provisâ, ut ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruerent. Temperandas plane publicanorum cupidines, ne per tot annos sine querela tolerata, novis acerbitatibus ad invidiam verterent.

CAP. LI. Ergo edixit Princeps, ut leges cujusque publici occultæ ad id tempus, proscriberentur: omittas petitiones, non ultra annum resumerent. Romæ prætor per provincias qui pro prætore aut Consule essent, jura adversus publicanos extra ordinem redderent. Militibus immunitas servaretur, nisi in iis quæ vâno exercebant. Aliaque admodum æqua: quæ brevi servata, dein frustra habita sunt. Manet tamen abolitio quadragesimæ quinquagesimæque, & quæ alia exactionibus illicitis nomina publicani invenerant. Temperata apud transmarinas provincias frumenti subvectio. Et ne censibus negotiatorum naves ascriberentur, tributumque pro illis penderent, constitutum.

CAP. LII. Reos ex provincia Africa, qui proconsulare imperium illic habuerant, Sulpicium Camerinum, & Pomponium Silvanum, absolvit Cæsar. Camerinum adversus privatos & paucos, sævitæ magis quam captarum pecuniarum crimina objicientes: Sil-

(b) al. sibi concessam à Dis jactans nobilitatem. al. sibi concessam Dis dignam nobilitatem. al. ubi concessam dictitaret &c. (i) al. quod Nero non adæquaret. al. quod Nero haud æquaret. (k) al. Maxime despecta. (l) alii tō Senatorius omittunt. (m) al. materiem. (n) al. quibusque aliis res Romana. (o) al. Seniores.

Thraseas nec minuta Resp. negligit. id increpat.

Ipsæ rationem dat.

Neroni impetus vectigalia tollere.

Continetur à Senatoribus & sanioribus.

Sed publicanis leges data.

Frumentariæ naves immunes.

Sulpicius Camerinus absolutus.

vanum magna vis accusatorum circumsteterat, poscebatque tempus evocandorum testium: reus illico defendi postulabat. Valuitque pecuniosa orbitate & senectâ, quam ultra eorum vitam produxit, quorum ambitu evaserat.

Et Pomponius
Silvanus.

Agger ad Rhe-
num, cohiben-
dum.

Fossa inter
Ararim & Mo-
sellam.

CAP. LIII. Quieræ ad id tempus res in Germania fuerant, ingenio ducum, qui pervulgatis triumphis insignibus, majus ex eo decus sperabant, si pacem continuavissent. Paulinus Pompejus, L. Vetus, ea tempestate exercitui præerant. Ne tamen segnem militem attinerent, ille inchoatum ante tres & sexaginta annos à Druso aggerem coercendo Rheno, absolvit: Vetus, Mosellam atque Ararim, facta inter utrumque fossa connectere parabat, ut copiarum per mare, dein Rhodano & Ararum subvectæ, per eam fossam, mox fluvio Mosella, in Rhenum, exin Oceanum decurrerent; sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septentrionisque littora fierent. Invidit operi Ælius Gracilis (p) Belgicæ legatus, deterrendo Veterem, ne legiones alienæ provinciæ inferret, studiaque Galliarum affectaret. Formidolosum id Imperatori dictitans, quo (q) plerumque prohibentur conatus honesti.

Frisii limita-
neos agros
insident.

Legatos Ro-
manos mittunt.

Eorum Ger-
mania simpli-
citas.

Sed agris ce-
dere cogun-
tur.

CAP. LIV. Ceterum continuo exercituum otio fama incescit, ereptum jus legatis ducendi in hostem. Eoque Frisii juventutem salubribus aut paludibus, imbellem ætatem per lacus admovebant ripæ, agrosque vacuos, & militum usui sepositos infedere, auctore Verrito & Malorige, qui nationem eam regebant, in qua tum Germani regnabant (r). Jamque fixerant domos, semina arvis intulerant, utque patrium solum exercebant; cum Dubius Avitus (s) accepta à Paullino provincia, minitans vim Romanam, nisi abscederent Frisii veteres in locos, aut novam sedem à Cæsare impetrarent, perpulit Verritum & Malorigem preces suscipere. Profectique Romam, dum aliis curis intentum Neronem opperiuntur, inter ea quæ Barbaris ostentantur, intravere Pompeji theatrum, quo magnitudinem populi viderent. Illic per otium (neque enim ludicris ignari oblectabantur) dum confessum cavæ, discrimina ordinum, quis eques; ubi Senatus percontantur, advertere quosdam cultu externo in sedibus Senatorum: & quinam forent rogantes, postquam audiverant, earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute & amicitia Romana præcellerent, NULLOS MORTALIUM ARMIS AUT FIDE ANTE GERMANOS ESSE, exclamant, digrediunturque (t) & inter Patres confidunt. Quod comiter à visentibus exceptum, quasi impetus antiqui, & bona æmulatio (u). Nero civitate Romana ambos donavit. Frisios decedere agris jussit. Atque illis aspernantibus, auxiliariis e-

ques repente immixtus, necessitatem attulit, captis cæsisque qui pervicacius resisterant.

CAP. LV. Eosdem agros Anfibarii occupare, validior gens, non modo sua copia, sed adjacentium populorum miseratione: quia pulsi à Chaucis & sedis inopes, tutum exilium orabant. Aderatque iis clarus per illas gentes, & nobis quoque fidus, nomine Bojocalus; vinctum se rebellionem Cherusca, jussu Arminii referens, mox Tiberio & Germanico ducibus, stipendia meruisse, quinquaginta (w) annorum obsequio. Id quoque adjungere, quod gentem suam ditioni nostræ subiceret. Quotam (x) partem campi jacere, in quam pecora & armenta militum aliquando transirentur? Servarent sane receptos (y) gregibus inter hominum famam (z); modo ne vastitatem & solitudinem mallent, quam amicos populos. Chamavorum quondam ea arva, mox Tubantum, & post Usipiorum fuisse. Sicut cælum diis, ita terras generi mortalium datas: quæque sint vacuæ (a), eas publicas esse. Solem deinde respiciens, & cetera fidera vocans, quasi coram interrogabat, vellentne contueri inane solum? potius mare superfunderent adversus terrarum ereptores.

Eosdem Anfi-
barii occu-
pant.

Duce Bojo-
calo.

Quem cor-
rumpere Avi-
tus conatur.

Ille perseve-
rat.

Sed auxilia
cum deserunt.

Denique Anfi-
barii cæsi.

Bellum inter
Cattos & Her-
munduros.

Flumen sal-
sum.

CAP. LVI. Et commotus his Avitus, patiunda meliorum imperia. Id diis quos (b) implorarent placitum, ut arbitrium penes Romanos manerent, quid darent, quid adimerent; neque alios judices, quam seipsos paterentur. Hæc in publicum Anfibarii respondit, ipsi Bojocalo ob memoriam amicitiae daturum agros. Quod ille, ut proditoris pretium, aspernatus addidit: Deesse nobis terra, in qua vivamus: in qua (c) moriamur, non potest. Atque ita infensis utrimque animis discessum. Illi Bructeros, Tencteros, ultiores etiam nationes socias bello vocabant. Avitus scripto ad Curtium Manciam superioris exercitus legatum, ut Rhenum transgressus, arma à tergo ostenderet; ipse legiones in agrum Tencterum induxit, excidium minitans, nisi causam suam dissociarent. Igitur absistentibus his, pari meru exterritis Bructeris (d), & ceteris quoque aliena pericula deferentibus, sola Anfibarii gens retro ad Usipios & Tubantes concessit. Quorum terris exacti, cum Cattos, dein Cheruscas petissent, errore longo, hospites, egeni, hostes, in alieno quod juventutis erat, cæduntur. Imbellis ætas in prædam divisa est.

CAP. LVII. Eadem æstate inter Hermunduros Cattosque certatum magno prælio, dum flumen gignendo sale fecundum, & conterminum, vi trahunt; super libidinem cuncta armis agendi, religione insita, eos maxime locos propinquare cælo, precesque mortalium à deis nusquam propius audiri. Inde indulgentia numinum, illo in amne illisque silvis, salem provenire, non ut alias apud gentes eluvie

(p) al. Ælius Gracchus. (q) al. quomodo. (r) al. in quantum Germani regnantur. (s) al. Vibius Avitus. (t) al. digrediunturque. (u) al. quasi impetus antiqui & boni æmulatione. (w) al. quadraginta. al. & quinquaginta. (x) al. quo tantam. al. quo eam. (y) al. exceptos. (z) al. famem. (a) al. quæque vacuæ. (b) al. Nec commotus his Avitus, patiunda meliorum imperia, ait. Dis quos &c. (c) al. Deesse nobis terram vivam, in qua moriamur, &c. (d) al. exterriti Bructeri.

Catti occisio-
ne occisi.Ignis è terra
enatus.

eluvie maris arescente unda, sed (e) super
ardentem arborum struem fusa, ex (f) con-
trariis inter se elementis, ignis atque aquis
concreta (g). Sed bellum Hermunduris
prosperum: Catti exitio (h) fuit. Quia
victores diversam aciem Marti ac Mercurio
sacravere, quo voto equi, viri, cum ita vi-
cta occidioni dantur (i). Et minae quidem
hostiles in ipsos vertebantur. Sed civitas Ju-
honum (k) socia nobis malo improvise affli-
cta est. Nam ignes terra editi, villas, arva,
vicos, passim corripiebant, ferebanturque in
ipsa conditae nuper Coloniae moenia. Neque
extingui poterant; non si imbres caderent, non
si fluvialibus aquis, aut quo alio humore ni-

terentur (l): donec inopia remedii, & ira
cladis, agrestes quidam eminens saxa jacere,
dein residentibus flammis propius suggestis,
ictu fustium, aliisque verberibus, ut feras abs-
terrebant: postremo tegmina corpori dire-
pta injiciunt, quanto magis profana & usu
polluta (m), tanto magis oppressura ignes.

CAP. LVIII. Eodem anno Ruminalem ar-
borem in comitio, quae super octingentos &
quadraginta (n) ante annos Remi Romulique
infantiam texerat, mortuis ramalibus & are-
scente trunco deminutam, prodigii loco
habitum est, donec in novos foetus
revivisceret.

Ficus Rumina-
lis extincta.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI ANNALIUM LIBER XIV.

BREVIARIUM LIBRI XIV.

NEro matrem suam fastidit, demique interficit. Excusat id factum apud Senatum: & is non igno-
scit solum, sed laudat. Inde ad deterrima quaeque prorupit. Currus agitavit. In Scena can-
tavit. Quinquennale ludicrum Romae institutum, vario sermone vulgi. Rubellius Plautus amove-
tur. At Corbulo in Armenia strenue rem gerit. Tigranocerta capit: Tigranem regem iis impo-
nit. Contra in Britannia clades accepta, dum Suetonius Paullinus Monam insulam intrasset. Et
tota pene provincia amissa: quam tamen mira constantia, & unius praelii successu Suetonius idem
retinuit. Praefectus Urbis domi suae interfectus. Supplicium de familia sumptum. Lex Maje-
statis revocata. Burrhus obiit. Seneca à pessimis in invidiam vocatur: ideoque commeatum à
principe petit, nec accipit. Tigellinus urus omnia potest: is Plautum & Syllam interfici curat.
Nero Octaviam dimittit: Poppaeae jungitur. Seditionem super ea re populus movet: quae causa
maturandi Octaviae exitii. Ea interfecta in Pandateria Insula. Gesta haec annis circiter quatuor.

C. VIPSANIO, L. FONTEJO CAPITONE COSS.
IMP. NERONE IV., COSSO CORNELIO LENTULO COSS.
C. CAESONIO PETO, C. PETRONIO TURPILIANO COSS.
P. MARIO CELSO, L. ASINIO GALLO COSS.

CAPUT I.

U. C. 811. P.
C. N. 58.
Nero agit
matris cadem.

CATO Vipsanio (o), Fontejo coss.
diu meditatam scelus non ultra Nero
distulit, vetustate imperii coalita au-
dacia, & flagrantior in dies amore
Poppaeae. Quae sibi matrimonium, & diffi-
dium Octaviae incolumi Agrippina haud spe-
rans, crebris criminationibus, aliquando per
facetias incusare (p) principem, & pupillum
vocare (q), qui iussis alienis obnoxius, non

modo imperii, sed libertatis etiam indigeret.
Cur enim differri nuptias suas? formam scilicet
displicere, & triumphales avos? An fecundita-
tem, & verum animum timeri? ne uxor (r)
saltem injurias Patrum, iram Populi adversus
superbiam avaritiamque matris aperiat. Quod
si nurum Agrippina non nisi filio infestam ferre
posset, reddatur ipsa Othonis conjugio. Ituram
quoque terrarum, ubi audiret potius contumelias
Imperatoris, quam viseret periculis ejus immix-
ta. Haec atque talia lacrymis & arte adulterae
pene-

Per obliquum
stimulante
poppaeae.

(e) al. arescente, sed unda. (f) alii τὸ ex omittunt. (g) al. concretum. (h) al. exitio-
sus. (i) al. cuncta viva occidioni dantur. (k) al. Hujonum. al. Vibonum. (l) al. aut quo alio
humore niterentur extinguere. (m) al. & usu viliori polluta. (n) al. & triginta. (o) al.
Vipsano. (p) al. incusaret. (q) al. vocaret. (r) al. & verum animum? Timeri ne uxor &c.

penetrantia, nemo prohibebat: cupientibus cunctis infringi matris potentiam, & credente nullo, usque ad caedem ejus duratura filii odia.

Agrippina sce-
lulentat.

CAP. II. Tradit Cluvius ardore retinenda Agrippinam potentiae eo usque profectam, ut medio diei; cum id temporis Nero per vinum & epulas incalesceret, offerret se saepius temulento comptam, & incesto paratam. Jamque lasciva oscula, & praenuntias flagitii blanditias, annotantibus proximis, Senecam contra muliebres illecebras subsidium a femina petivisse: immisamque Acten libertam, quae simul suo periculo, & infamia Neronis anxia, deferret, pervulgatum esse incestum gloriantem matre, nec toleraturos milites profani principis imperium. Fabius Rusticus non Agrippinae, sed Neroni cupitum id memorat, ejusdemque libertae astu disiectum. Sed quae Cluvius, eadem ceteri quoque auctores prodiderunt; & fama huc inclinatur, seu conceperit animo tantum immanitatis Agrippina, seu credibilior novae libidinis meditatio in ea visa est, quae puellaribus annis stuprum cum Lepido spe dominationis admiserat, pari cupidine usque ad libita Pallantis provoluta, & exercita ad omne flagitium patrum nuptiis.

Sive ipse Ne-
ro.

Qui paulatim
adjuvit se a
matre.

Deliberat de
interficienda.

Anicetus solu-
torem navem
huic rei repper-
it.

CAP. III. Igitur Nero vitare secretos ejus congressus. Abscedentem in hortos, aut Tusculanum vel Antiatem in agrum, laudare quod otium laceraret. Postremo ubicumque haberetur, praegravem ratus, interficere constituit: hactenus consultans, veneno, an ferro, vel qua alia vi. Placuitque primo venenum. Sed inter epulas principis si daretur, referri ad casum non poterat, tali jam Britannici exitio. Et ministros tentare arduum videbatur, mulieris usu scelerum adversus insidias intentae. Atque ipsa praesumendo remedia munierat corpus. Ferrum & caedes quonam modo occultaretur, nemo reperiebat; & ne quis illi tanto facinori delectus, iussa sperneret, metuebat. Obtulit ingenium Anicetus libertus, classis apud Misenum praefectus, & pueritiae Neronis educator, ac mutuis odiis Agrippinae invisus. Ergo navem posse componi docet, *cujus pars ipso in mari per artem soluta effunderet ignaram. Nihil tam capax fortuitorum quam mare; & si naufragio intercepta sit; quem adeo iniquum, ut sceleri assignet, quod venti & fluctus deliquerint? Additurum principem defunctae templum, & aras, & cetera ostentandae pietatis.* (s)

Bajas Agrippi-
na elicitur.

CAP. IV. Placuit sollertia, tempore etiam jura, quando Quinquatruum festos dies apud Bajas frequentabat. Illuc matrem elicit, ferendas parentum iracundias, & placandum animum dictitans; quod rumore reconciliationis efficeret, acciperetque (t) Agrippinam, facili feminarum credulitate ad gaudia venientem. Dehinc obvius in littora (u) (nam Antio adventabat) excipit manu & complexu, ducitque Baulos: id villae nomen est, quae

promontorium Misenum inter & Bajanum lacum flexo mari alluitur. Stabat inter alias navis ornatior, tamquam id quoque honori matris daretur. Quippe sueverat triremi, & classiariorum remigio vehi. Ac tum invitata Convivio ex-
cipitur. ad epulas erat, ut occultando facinori nox adhiberetur. Satis constitit existisse proditorum, & Agrippinam, auditis insidiis, an crederet ambiguum, gestamine fellae (x) Bajas (y) pervectam. Ibi blandimentum sublevavit metum, comiter excepta, superque ipsum collocata. Nam pluribus sermonibus modo familiaritate juvenili Nero, & rursus adductus quasi seria consociaret, tracto in longum convictu, prosequitur abeuntem, artius oculis & pectori haerens; sive explenda simulatione (z), seu periturae matris supremus aspectus, quamvis ferum animum retinebat.

Blande habe-
tur.

Fallaci navi
imponitur.

Qua in parte
soluta est.

CAP. V. Noctem sideribus illustrem, & placido mari quietam, quasi convincendum ad scelus, dii praebere. Nec multum erat progressa navis, duobus e numero familiarium Agrippinam comitantibus: ex quibus Creperejus Gallus haud procul gubernaculis adstabat, Aceronia super pedes cubitantis reclinis, poenitentiam filii, & reciperatam matris gratiam per gaudium memorabat. Cum dato signo, ruere tectum loci multo plumbo grave, pressusque Creperejus, & statim exanimatus. (a) Agrippina & Aceronia eminentibus tecti parietibus (b), ac forte validioribus, quamvis oneri (c) cederent, protectae sunt: nec dissolutio navigii sequebatur turbatis omnibus, & quod plerique ignari etiam conscios impediabant. Visum (d) dehinc remigibus, unum in latus inclinare, atque ita navem submergere. Sed neque ipsis promptus in rem subitam consensus; & alii contra nitentes dedere facultatem lenioris in mare jactus. Verum Aceronia imprudens dum se Agrippinam esse, & ut subveniretur matri principis, clamat, contis & remis, & quae fors (e) obtulerat, navalibus telis conficitur. Agrippina silens, eoque minus agnita, unum tamen vulnus humero excepit. Nando, deinde occursum lembunculorum Lucrinum in lacum vectam, villae suae inferunt.

Agrippina in
mare se pro-
jicit.

Naviculis ex-
cepta est, &
villae illata.

CAP. VI. Illic reputans, ideo se fallacibus litteris accitam, & honore praecipuo habitam, quodque littus juxta non ventis acta, non saxis impulsam navis, summa sui parte, veluti terrestre machinamentum concidisset: observans etiam Aceroniae necem, simul suum vulnus aspiciens, solum insidiarum remedium esse, si non intelligeretur: misit libertum Agerinum, qui nuntiaret filio, benignitate deum, & fortuna ejus evasisse gravem casum. Orare, ut quamvis periculo matris exterritus, visendi curam differret. Sibi ad praesens quiete opus. Atque interim securitate simulata, medicamina vulneri, & fomenta corpori adhibet. Testamentum Aceroniae requiri, bonaque obsignari jubet. Id tantum non per simulationem.

Ad filium de
periculo suo
mittit.

H h 3

CAP. VII.

- (s) al. pietati. (t) al. deciperetque. (u) al. littore. (x) alii rō fellae omittunt. (y) al. Baulos. (z) al. explendae simulationi. (a) al. exanimatus est. (b) al. arietibus. (c) al. quam ut oneri. (d) al. jussum. (e) al. & quae fors. (f) al. Lucrinum in lacum vecta, villae suae infertur.

Nero conster-
natus.

Amicos advo-
cat.
Illi ancipites
consilii.

Anicetus ite-
rum rem susci-
pit.

Crimen in A-
grippinam ri-
dicule confin-
git.

Vulgus ad pe-
riculum A-
grippinæ exci-
tati.

Anicetus ædes
ejus irruit.

Animosæ illa
alloquitur.

At ipse & alii
occidunt.

CAP. VII. At Neroni nuntios patrati fa-
cinoris opperienti, affertur evasisse ictu levi
fauciam, & hæcenus adito discrimine ne au-
ctor dubitaretur. Tum pavore exanimis, &
jam jamque affore obtestans vindictæ prope-
ram, five servitia armaret, vel militem accen-
deret, five ad Senatum & Populum pervade-
ret, naufragium & vulnus, & interfectos ami-
cos objiciendo; quod contra subsidium (g)
sibi? nisi quid Burrhus & Seneca expergisce-
rentur. (b) Quos statim acciverat; incertum
an & ante ignaros. Igitur longum utriusque
silentium, ne irriti dissuaderent; an eo descen-
sum (i) credebant, ut nisi præveniretur A-
grippina, pereundum Neroni esset. Post Se-
neca hæcenus promptior, respicere Burrhum,
ac si scitaretur, *an militi imperanda cedes esset?*
Ille prætorianos toti Cæsaris domui obtri-
ctos, & memores Germanici, *nihil adversus
progeniem ejus atrox ausuros* respondit: *perpe-
traret Anicetus promissa.* Qui nihil contatus,
poscit summam sceleris. Ad illam vocem Ne-
ro, *illo sibi die dari imperium, auctoremque
tanti muneris libertum* proficitur. *Iret propere,
duceretque promptissimos ad jussa.* Ipse audito,
venisse missu Agrippinæ nuntium Agerinum,
scenam ultro criminis parat: gladiumque, dum
mandata perfert, abjicit inter pedes ejus. Tum
quasi deprehenso, vincla injici jubet: ut ex-
itium principis molitam matrem, & pudore
deprehenso sceleris sponte mortem sumpsisse
confingeret.

CAP. VIII. Interim vulgato Agrippinæ
periculo, quasi casu evenisset, ut quisque ac-
ceperat, decurrere ad littus. Hi molium
objectus, hi proximas scaphas scandere. Alii,
quantum corpus sinebat, vaderè in mare;
quidam manus protendere. Questibus, vo-
tis, clamore diversa rogantium (k), aut in-
certa respondentium, omnis ora compleri:
affluere ingens multitudo cum luminibus, at-
que ubi incolumem esse pernotuit, ut ad gra-
tandum sese expedire, donec aspectu armati
& minitantis agminis disjecti sunt. Anicetus
villam statione circumdat, refractaque janua,
obvios servorum arripit, donec ad fores cu-
biculi veniret: cui pauci adstabant, ceteris
terrore irruptentium exterritis. Cubiculo
modicum lumen inerat, & ancillarum una:
magis ac magis anxia Agrippina, quod nemo
à filio, ac ne Agerinus quidem. Aliam fere
littore faciem nunc, solitudinem ac repenti-
nos strepitus, & extremi mali indicia. Abeun-
te dehinc ancilla, *Tu quoque me deseris*, pro-
locuta, respicit Anicetum trierarcho Hercu-
leo & Oloarito centurione classario comita-
tum. *Ac si ad visendum venisset, refotam
nunciaret: sin facinus patraturus, nihil se de
filio credere, non imperatum parricidium.* Cir-
cumstant lectum percussores, & prior trier-
archus fusti caput ejus afflixit. Nam in mor-
tem centurioni ferrum distringenti, proten-
dens uterum, *Ventrem feri*, exclamavit: mul-

risque vulneribus confecta est. Hæc confen-
su traduntur.

CAP. IX. Aspexerit ne matrem exanimem
Nero, & formam corporis ejus laudaverit,
sunt qui tradiderint, sunt qui abnuant. Cre-
mata est nocte eadem, convivali lecto, & ex-
sequiis vilibus. Neque dum Nero rerum po-
tiebatur congesta aut clausa humo (l), mox
domesticorum cura, levem tumultum accepit,
viam Miseni propter, & villam Cæsaris dicta-
toris, quæ subjectos sinus editissima prospe-
ctat. Accenso rogo, libertus ejus, cogno-
mento Mnester, ipse ferro se transegit: in-
certum caritate in patronam, an metu exitii.
Hunc sui finem multos ante annos crediderat
Agrippina, contempseratque. Nam confu-
lenti super Nerone, responderunt Chaldæi, *fo-
re ut imperaret, matremque occideret*; atque
illa, *Occidat, inquit, dum imperet.*

CAP. X. Sed à Cæsare perfecto demum
scelere, magnitudo ejus intellecta est: reliquo
noctis, modo per silentium defixus, sæpius
pavore exurgens, & mentis inops lucem op-
periebatur, tamquam exitium allaturam. At-
que eum, auctore Burrho, prima centurio-
num tribunorumque adulatio ad spem firma-
vit, prehensantium manu (m), gratantium-
que, *quod discrimen improvisum, & matris fa-
cinus evasisset.* Amici dehinc adire templa: &
cæpto exemplo, proxima Campaniæ muni-
cipia victimis & legationibus lætitiā testari.
Ipse diversa simulatione, mæstus, & quasi
incolumitati suæ inensus, ac morti (n) pa-
rentis illacrymans; quia tamen non ut homi-
num vultus, ita locorum facies mutantur,
obversabaturque maris (o) illius & littorum
gravis aspectus (& erant qui crederent, soni-
tum tubæ collibus circum editis, planctusque
tumulo matris audiri) Neapolim concessit,
litterasque ad Senatum misit, quarum summa
erat:

CAP. XI. *Repertum cum ferro percussorem*
*Agerinum, ex intimis Agrippinæ libertis, &
luisse eam pœnam conscientia (p), qua scelus
paravisset.* Adjiciebat crimina longius repeti-
ta, *quod consortium imperii, juraturasque in fe-
minæ verba prætorias cohortes, idemque dedecus
Senatus & Populi speravisset: ac posteaquam fru-
stra oblata (q) sint, infensa militibus Patribus-
que & plebi, dissuasisset donativum & congia-
rium, periculaque viris illustribus instruxisset.*
*Quanto suo labore perpetratum, ne irrumperet
curiam, ne gentibus externis responsa daret?*
Temporum quoque Claudianorum obliqua
(r) infestatione, cuncta ejus dominationis
flagitia in matrem transtulit, publica fortuna
extinctam referens. Namque (s) & naufra-
gium narrabat. Quod fortuitum fuisse, quis
adeo hebes inveniretur, ut crederet? aut à
muliere naufraga missum cum telo unum, qui
cohortes, & classes Imperatoris perfringeret?
Ergo non jam Nero, cujus immanitas omnium
questus anteibat, sed adverso rumore Sene-
ca

(g) al. suffragium. (b) al. expurgent. al. expedirent. (i) al. & eo descensum. (k)
al. rogantium. (l) al. humus. (m) al. manus. al. manum. (n) al. morte. (o)
al. obversabatur maris &c. (p) al. ea conscientia. (q) al. ablata. al. optata. al. frustra
ab illa tentata sint. (r) al. oblita. al. obita. (s) al. Jamque.

ca erat, quod oratione tali confessionem scrip-
pisset.

CAP. XII. Miro tamen certamine proce-
rum decernuntur supplicationes apud omnia
pulvinaria, utque Quinquatrus, quibus aper-
tae essent insidiae, ludis annuis celebrarentur.
Aureum Minervae simulacrum in curia, &
juxta principis imago statueretur. Dies nata-
lis Agrippinae inter nefastos esset. Thrasea
Pætus silentio vel brevi assensu priores adula-
tiones transmittere solitus, exitium Senatu
(*t*), ac sibi causam periculi fecit, ceteris li-
bertatis initium non præbuit. Prodigia quo-
que crebra & irrita intercessere. Anguem
enixa mulier, & alia in concubitu mariti ful-
mine exanimata. Jam Sol repente obscura-
tus, & tactæ de cælo quatuordecim Urbis re-
giones. Quæ adeo sine cura deum evenie-
bant, ut multos post annos Nero imperium
& scelera continuaverit. Ceterum quo gra-
varet invidiam matris, eaque demota, auctam
lenitatem suam testificaretur; feminam illu-
stres Juniam & Calpurniam, præfectura fun-
ctos Valerium Capitonem & Licinium Gabo-
lum, sedibus patriis reddidit, ab Agrippina
olim pulsos. Etiam Lolliae Paullinae cineres
reportari, sepulcrumque exstrui permisit:
quosque ipse nuper relegaverat, Iturium &
Calvisium poena exsolvit. Nam Silana fato
functæ erat, longinquo ab exilio Tarentum
regressa, labante jam Agrippina, cujus in-
imicitias conciderat, vel tum mitigata.

CAP. XII. Contanti in opidis Campaniæ,
quonam modo Urbem ingrederetur, an obsequi-
um Senatus, an studia plebis repeteret (*u*) an-
xio; contra deterrimus quisque quorum non
alia regia fecundior exstitit, invisum Agrip-
pinæ nomen, & morte ejus accensum populi
favorem differunt. Iret intrepidus, & vene-
rationem sui coram experiretur. Simul pro-
gredi exposcunt & promptiora quam promi-
serant inveniunt, obvias tribus, festo cultu
Senatum: conjugum ac liberorum agmina
per sexum & ætatem disposita: exstructos
qua incederet spectaculorum gradus, quo mo-
do triumphi visuntur. Hinc superbus ac pu-
blici servitii victor, Capitolium adiit; grates
exsolvit: seque in omnes libidines effudit,
quas male coercitas qualiscumque matris re-
verentia tardaverat.

CAP. XIV. Vetus illi copia (*w*) erat cur-
riculo quadrigarum insistere, nec minus fœ-
dum studium cithara ludicrum (*x*) in mo-
dum canere, cum cœnaret: quod regibus &
antiquis ducibus factitatum memorabat. Idque
vatum laudibus celebre, & deorum honori
datum. Enimvero cantus Apollini sacros,
talique ornatu astare, non modo Græcis in
urbibus, sed Romana apud templa, numen
præcipuum, & præscium. Nec jam fisti po-
terat; cum Senecæ ac Burrho visum, ne ut-
roque (*y*) pervinceret, alterum concedere.

Claustumque vallæ Vaticana spatium, in quo
equos regeret, haud promiscuo spectaculo.
Mox ultro vocari Populus Romanus, laudi-
bus extollere (*z*), ut est vulgus cupiens volu-
ptatum, & si eo princeps (*a*) trahat, lætum.
Ceterum evulgatus pudor non satietatem, ut
rebantur, sed incitamentum attulit. Ratus-
que dedecus amoliri (*b*), si plures fœdasset,
nobilium familiarum posteros, egestate vena-
les in scenam deduxit: quos fato perfunctos
ne nominatim tradam, majoribus eorum tri-
buendum puto. Nam & ejus flagitium est,
qui pecuniam ob delicta potius dedit, quam
ne delinquerent. Notos quoque equites Ro-
manos operas arenæ promittere subegit, do-
nis ingentibus: nisi quod merces ab eo qui
jubere potest, vim necessitatis affert.

CAP. XV. Ne tamen adhuc publico thea-
tro dehonestaretur, instituit ludos Juvenalium
vocabulo, in quos passim nomina data. Non
nobilitas cuiquam, non ætas aut æti honores
impedimento, quo minus Græci Latinive hi-
strionis artem exercerent, usque ad gestus
modosque haud viriles. Quin & feminæ il-
lustres deformia meditari. Exstructaque apud
nemus quod navali stagno circumposuit Au-
gustus, conventicula & cauponæ, & posita
væno irritamenta luxus. Dabanturque stipes,
quas boni necessitate, intemperantes gloria
consumerent. Inde gliscere flagitia & infæ-
mia; nec ulla moribus corruptis olim plus li-
bidinum circumdedit, quam illa colluvies.
Vix artibus honestis pudor retinetur; nedum
inter certamina vitiorum, pudicitia, aut mo-
destia, aut quidquam probi moris reservaretur.
Postremo ipse scenam incendit (*c*), multa
cura tentans citharam & præmeditans,
assistentibus familiaribus. (*d*) Accesserat co-
hors militum, centuriones tribuni: &
mœrens Burrhus, ac laudans. Tuncque
primum conscripti sunt equites Romani, co-
gnomento Augustanorum, ætate ac robore
conspicui, & pars ingenio procaces, alii in
spe potentiæ. Hi (*e*) dies ac noctes plau-
sibus personare. Formam principis vocem-
que deum vocabulis appellantes, quasi per
virtutem clari honoratique agere.

CAP. XVI. Nec tamen ludicræ tantum
Imperatoris artes notescerent, carminum quo-
que studium affectavit, contractis quibus ali-
qua pangendi facultas. Nec (*f*) dum infi-
gnis ætatis nati, confidere (*g*) simul, & al-
latos (*h*) vel ibidem repertos versus conne-
ctere; atque ipsius verba quoque modo (*i*)
prolata supplere. Quod species ipsa carmi-
num docet, non impetu & instinctu, nec ore
uno fluens. Etiam sapientiæ doctoribus tem-
pus impertiebat post epulas: utque contraria
asseverantium discordiæ eruerentur. (*k*) Nec
deerant, qui voce vultuque (*l*) tristi inter
oblectamenta regia spectari cuperent.

CAP. XVII. Sub idem tempus, levi con-
tentione

In circo Vati-
cano cursum
regit.

Mox palam.
Ad eadem no-
biles adigit.

Ludi Juvena-
lium.

Luxus ad Sta-
guin.

Et corrupta
paullatim tota
Roma.

Cithara in pu-
blico canit.

Augustani
equites læti
ad plausum.

Ad carmina se
etiam dat.

Sed non sine
aliis Phœbis.

Philosophis
illudit.

Pompejis cz-
des per ludos.

(*t*) al. exiit tum Senatu. (*u*) al. reperiret. (*w*) al. cupido. al. cura. (*x*) al. ludiorum.
(*y*) al. ne utrumque. al. utraque. (*z*) al. laudibusque extollere. (*a*) al. & si eodem
princeps. (*b*) al. molliri. (*c*) al. incedit. (*d*) al. facibus. (*e*) al. Illi. (*f*) fa-
cultas, nec &c. (*g*) al. erat. Ii jussi confidere &c. (*h*) al. & ablatos. al. & oblatos.
(*i*) al. quoquo modo. (*k*) al. eruebantur. (*l*) al. qui ore vultuque.

Decreta adu-
latoria.

Thraseas Se-
natu exiit.

Mitota ali-
quot facta
Neronis.

Mentit Urbem
ingredi.

Sed illa adula-
tioni paratissi-
ma.

Inde Neroni
contemptus
fama.

Ad viles ludos
se applicat.

tentione atrox cædes orta inter colonos Nucerinios Pompejanosque, gladiatorio spectaculo quod Livineius Regulus, quem motum Senatu retuli, edebat. Quippe opidana lascivia invicem incessente (m) probra, deinde saxa postremo ferrum fumpere, validiore Pompejanorum plebe, apud quod spectaculum edebatur. Ergo reportati sunt in Urbem multi è Nucerinis trunco per vulnera corpore, ac plerique liberorum ac parentum (n) mortes deslebant. Cujus rei indicium Princeps Senatui, Senatus Consulibus permisit. Et rursus re ad Patres delata, prohibiti publice in decem annos ejusmodi cœru Pompejani, collegiaque quæ contra leges instituerant, dissoluta. Livineius, & qui alii seditionem conciverant, exilio multati sunt.

Et punita, fed
leviter.

Acilius Strabo
accusatus.

CAP. XVIII. Motus Senatu & Pedius Blæsus, accusantibus Cyrenensibus, violatum ab eo thesaurum Æsculapii, delectumque militarem pretio & ambitione corruptum. lidem Cyrenenses reum agebant. Acilium Strabonem, prætoriam potestate usum, & missum disceptatorem à Claudio agrorum, quos regis Apionis (o) quondam habitos, & Pop. Rom. cum regno relictos, proximus quisque possessor invaserant, diutinaque licentia & injuria, quasi jure & æquo nitebantur. Igitur abjudicatis agris, orta adversus judicem invidia: & Senatus ignota sibi esse mandata Claudii, & consulendum Principem respondit. Nero probata (p) Strabonis sententia, se nihilominus subvenire sociis, & usurpata concedere scripsit.

Domitii Afri
mors.
Et M. Servilii.

CAP. XIX. Sequuntur virorum illustrium mortes, Domitii Afri, & M. Servilii, qui summis honoribus, & multa eloquentia viguerant. Ille orando causas, Servilius diu foro, mox tradendis rebus Romanis celebris, & elegantia vitæ, quam clariorem effecit (q), ut par ingenio, ira morum diversus.

U. C. 812. P.
C. N. 60.
Quinquennale
certamen.

CAP. XX. Nerone quartum, Cornelio Coss. quinquennale ludicrum Romæ institutum est, ad morem Græci certaminis, varia fama, ut cuncta ferme nova. Quippe erant, qui Cn. quoque Pompejum incusatum à senioribus ferrent, quod mansuram theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus, & scena in tempus structa, ludos edi solitos: vel si vetustiora repetas, stantem populum spectavisse: si consideret (r), theatro dies totos ignavia continuaret. Ne spectaculorum quidem antiquitas servaretur, quoties P. R. sederet (s), nulla cuiquam civium necessitate certandi: (t) Ceterum abolitos paulatim patrios mores, funditus everti (u) per accitam lasciviam; ut quod usquam corrumpi & corrumpere queat, in Urbe visatur, degeneretque studis externis juvenis, gymnasia & otia, & turpes amores exercendo, Principe & Senatu auctoribus. Qui non modo

Contra thea-
tra & ludos
disiuncta.

licentiam vitis permiserint, sed vim adhibeant. Proceres Romani specie orationum & carminum, scena polluantur, quid superesse, nisi ut corpora quoque nudent, & cæstus assumant, easque pugnas pro militia & armis meditentur! An justitiam augurii, & decurias (x) equitum, egregium judicandi munus expleturos, si fractos sonos & dulcedinem vocum pervite audissent (y)? Noctes quoque dedecori adjectas, ne quod tempus pudori relinquatur, sed cætu promiscuo quod perditissimus quisque per diem concupiverit, per tenebras audeat.

CAP. XXI. Pluribus ipsa licentia placebat, ac tamen honesta nomina prætendebant. Majores quoque non abhorruisse spectaculorum oblectamentis (z) pro fortuna quæ tum erat; eoque à Thuscis accitos histriones, à Thuriis equorum certamina, & possessa Achaja Asiaque, ludos curatius (a) editos. Neque quemquam (b) Romæ honesto loco ortum, ad theatrales artes degeneravisse, ducentis jam annis à L. Mumii triumpho, qui primus id genus spectaculi in Urbe præbuerit. Sed & consultum parsimonie, quod perpetua sedes theatro locata sit, potius quam immenso sumptu, singulos per annos confurgeret ac strueretur. Nec perinde magistratus rem familiarem exhausturos, aut populo efflagitandi Græca certamina à magistratibus causam fore, cum eo sumptu Resp. fungatur. Oratorum ac vatum victorias incitamentum ingeniis allaturas: nec cuiquam judici grave, aures studiis honestis, & voluptatibus concessis impartire. Lætitie magis quam lascivie dari paucas totius (c) quinquennii noctes, quibus, tanta luce ignium, nihil illicitum occultari queat. Sane nullo insigni dehonestamento id spectaculum transiit. Ac ne modica quidem studia plebis exarsere, quia redditus quamquam scenæ Pantomimi, certaminibus sacris prohibebantur. Eloquentiæ primas [partes] (d) nemo tulit, led victorem esse Cæsarem pronuntiatum. Græci amictus quos (e) per eos dies plerique incesserant, tum exoleverant.

Pro iis dictum.

Nero elo-
quentia pri-
mas tulit.

CAP. XXII. Inter quæ & fidus cometes effulgit, de quo vulgi opinio est, tamquam mutationem regis portendat. Igitur quasi jam depulso Nerone, quis nam deligeretur, inquirebant. Et omnium ore Rubellius Plautus celebratur (g), cui nobilitas per matrem ex Julia familia. Ipse placita majorum colebat, habitu severo, casta & secreta domo, quantoque metu occultior, tanto plus famæ adeptus. Auxit rumorem pari vanitate orta interpretatio fulguris. Nam quia discumbentis Neronis apud Simbruina stagna, cui Sublaqueum nomen est, ictæ dapes, mensaque disjecta erat, idque finibus Tiburtum acciderat, unde paterna Plauto origo, hunc illum numine deum destinari credebant. Fovebantque multi, quibus nova & ancipitia præcolere

Cometes ap-
paruit.

Is causa rumo-
ribus.

Et periculum
Plauto.

(m) al. incessentes. (n) al. aut parentum. (o) al. regi Apioni. (p) al. Princeps probata. al. Ne probata. (q) al. & quem elegantia vitæ clariorem effecit. (r) al. ne si consideret. (s) al. quotiens Prætores ederent. al. Prætor sederet. (t) al. spectandi. (u) al. τὸ everti omittunt. al. & verti. (x) al. An institutos Augustanos & decuria. (y) al. edidissent. (z) al. oblectamenta. (a) al. accuratius. (b) al. Nec quemquam. (c) al. potius. (d) alii τὸ partes omittunt. (e) al. quomodo. (f) al. Græci etiam amictus, quis per eos dies &c. al. quos per eos dies ingesserant. (g) al. celebrabatur.

Qui in Asiam
ablegatur.

re avida & plerumque fallax ambitio est. Ergo permotus iis Nero componit ad Plautum literas, consulere sibi & turbis, (b) seque prave diffamantibus subtraheret. Esse illi per Asiam avitos agros, in quibus tuta & inturbida juventa frueretur. Ita illuc cum conjugē Antistia & paucis familiarium concessit. Iisdem diebus nimia luxur cupidō, infamiam & periculum Neroni tulit, quia fontem aquae Martiae (i) ad Urbem deductae nando inceserat: videbaturque potus sacros & caeremoniam loci corpore toto (k) polluisse. Secutaque anceps valetudo, iram deum affirmavit.

Nero zgotat.

Corbulo Tigranocerta pergit.

CAP. XXIII. At Corbulo post deleta Artaxata, utendum recenti terrore ratus, ad occupanda Tigranocerta; quibus excisis, metum hostium intenderet, vel si pepercisset, clementiae famam adipisceretur; illuc pergit non infenso exercitu, ne spem veniae auferret: neque tamen remissa cura, gnarus facilem mutatu gentem, ut seque ad pericula, ita infidam ad occasiones. Barbari pro ingenio quisque, alii preces offerre, quidam deserre vicos, & in avia digredi; ac fuere qui se speluncis, & carissima secum abderent. Igitur dux Romanus diversis artibus, misericordia adversus supplices, celeritate adversus profugos, immitis iis qui latebras infederant, ora & exitus specuum sarmentis virgultisque completos, igni exurit. Atque illum fines suos praetergredientem incurfavere Mardi, latrocinii exerciti, contraque irrupentem montibus defensi. Quos Corbulo immissis Hiberis vastavit, hostilemque audaciam externo sanguine ultus est.

Hostes diffugiunt, aut se occultant.

Mardi cum incurvant.

Fame aliisque incommodis laborat.

CAP. XXIV. Ipse exercitusque, ut nullis ex praelio damnis, ita per inopiam & labores fatiscabant, carne pecudum propulsare famem adacti. Ad haec paenuria aquae, fervida aestas, longinqua itinera, sola ducis patientia mitigabantur, eodem plura quam gregario milite tolerante. Ventum dehinc in locos cultos: demessaeque segetes, & ex duobus castellis in quae confugerant Armenii, alterum impetu captum; qui primam vim depulerant, obsidione coguntur. Unde in regionem Taurantium transgressus, improvisum periculum viravit. Nam haud procul tentorio ejus, non ignobilis barbarus cum telo repertus, ordinem infidiarum, seque auctorem & socios per tormenta edidit. Convictique & puniti sunt, qui specie amicitiae dolum parabant. Nec multo post legati Tigranocerta missi, parere moenia afferunt, intentos popularis ad iussa. Simul hospitale donum, coronam auream tradebant. Accepitque cum honore, nec quidquam Urbi detractum, quo promptius obsequium integri retinerent.

Infidiae capiti ejus succutitur.

Tigranocerta in fidem accepta.

CAP. XXV. At praesidium regium, quod ferox juvenis clauserat (l), non sine certamine expugnatum est. Nam & praelium promuris ausi erant, & pulsi intra munimenta

aggeris, demum irrupentium (m) armis cessere. Quae facilius proveniebant, quia Parthi Hyrcano bello distinebantur. Miserantque Hyrcani ad principem Romanum societatem oratum, attineri a se Vologesen pro pignore amicitiae ostentantes. Eos regredientes Corbulo, ne Euphratem transgressi hostium custodiis circumvenirentur, dato praesidio ad littora maris rubri deduxit. Unde vitatis Parthorum finibus, patrias in sedes remeare.

Hyrcani cum Parthis dissident. Societatem Romanam petunt.

CAP. XXVI. Quin & Tiridatem per Medos extrema Armeniae intrantem, praemisso cum auxiliis Verulano legato, atque ipse legionibus citis, abire procul ac spem belli amittere subegit: quosque nobis ob regem aversos animi cognoverat, caedibus & incendiis perpopulatus, possessionem Armeniae usurpabat. Cum advenit Tigranes, a Nerone ad capeffendum imperium delectus, Cappadocum ex nobilitate, regis Archelai nepos; sed quod diu obses apud Urbem fuerat, usque ad servilem patientiam demissus. Nec consensu acceptus, durante apud quosdam favore Arsacidarum. At plerique superbiam Parthorum perosi, datum a Romanis regem malebant. Additum etiam (n) praesidium, mille legionarii, tres sociorum cohortes, duaeque equitum alae. Et quo facilius novum regnum tueretur, pars Armeniae ut cuique finitima, pars Nipolique (o) & Aristobulo atque Antiocho parere iussae sunt. Corbulo in Syriam accessit, (p) morte Vinidii legati vacuum, ac sibi permissam.

At Corbulo Armeniae reliqua subigit.

Cui Tigranes rex imponitur.

CAP. XXVII. Eodem anno ex illustribus Asiae urbibus, Laodicea tremore terrae prolapsa, nullo a nobis remedio, propriis opibus revaluit. At in Italia vetus oppidum Puteoli, jus Coloniae, (q) & cognomentum a Nerone adipiscuntur. Veterani Tarentum & Antium ascripti, non tamen infrequentiae locorum subvenere, dilapsis pluribus in provincias, in quibus stipendia expleverant. Neque conjugii suscipiendis, neque alendis liberis fueti, orbas sine posteris domos relinquerebant. Non enim ut olim, universae legiones deducebantur cum tribunis & centurionibus, & sui cujusque ordinis militibus, ut consensu & caritate Remp. efficerent; sed ignoti inter se, diversis manipulis, sine rectore, sine affectibus mutuis, quasi ex alio genere mortalium repente in unum collecti, numerus magis quam colonia.

Laodicea terrae motu afflictata.

Colonia in Italia deducta.

Non cum effectus.

CAP. XXVIII. Comititia praetorum arbitrio Senatus haberi solita, quod acriore ambitu exarserant, princeps composuit, tris qui supra numerum petebant, legioni praeficiendo. Auxitque Patrum honorem, statuendo, ut qui a privatis iudicibus ad Senatum provocavissent, ejusdem pecuniae periculum facerent, cuius ii, qui Imperatorem appellaverunt. Nam antea vacuum id, solutumque poena fuerat.

De Appellationibus lex.

Fine anni Vibius Secundus eques Romanus, accufan-

Vibius Secundus damnatus.

(b) al. consulere quieti urbis. al. consulere sibi & urbi. (i) al. aquae marginae. (k) al. corpore toto. (l) al. quo ferox juvenis clausa erat. (m) al. demum & irrupentium. (n) al. &. (o) al. Thrafcypolique. (p) al. abcessit. (q) al. Puteoli novum jus coloniae.

accusantibus Mauris repetundarum damnatur, atque Italia exigitur: ne graviore poena afficeretur, Vibii Crispi fratris favore (r) enixus.

U. C. 813. p.
C. N. 61.
Res Britannicae.

Verannius in
ea moritur.

Suetonius
Paullinus suc-
cessit.

Qui Monam
ingreditur.

Viri feminæ-
que occur-
runt.

Sternuntur.

Præsidium ac-
cipiunt.

Britannia qua
occasione de-
fecerit.

Romanorum
rapinæ.

Trinobantes
rebellant.

CAP. XXIX. Cefonio Pæto, Petronio Turpiliano Coss. gravis clades in Britannia accepta. In qua neque Avitus (s) legatus, ut memoravi, nisi parta retinuerat; & successor Verannius (t), modicis excursibus Silvas (u) populatus, quin ultra bellum proferret, morte prohibitus est: magna dum vixit severitatis fama, supremis testamenti [verbis] ambitionis manifestus. Quippe multa in Neronem adulatione addidit, subjecturum ei provincias (x) fuisse, si biennio proximo vixisset. Sed tum Paullinus Suetonius obtinebat Britannos, scientia militiæ, & rumore populi, qui neminem sine æmulo finit, Corbulonis concertator: receptæque Armeniæ decus æquare domitis perduellibus cupiens. Igitur Monam (y) insulam incolis validam, receptaculum perfugarum aggredi parat, navesque fabricatur plano alveo, adversus breve littus & incertum. Sic pedites equites vado secuti, aut altiores inter undas, adnantes equis transmissere.

CAP. XXX. Stabat pro littore diversa acies, densa armis virisque, intercurfantibus feminis: in modum Furiarum, veste ferali, crinibus dejectis, faces præferebant. Druidæque circum, preces diras sublatis ad cælum manibus fundentes, novitate aspectus perculere militem (z); ut quasi hærentibus membris, immobile corpus vulneribus præberent. Dein cohortationibus ducis, & se ipsi stimulant, ne muliebre & fanaticum agmen pavescerent; inferunt signa, sternuntque obvios, & igni suo involvunt. Præsidium posthac impositum vicis (a) excisique luci, sævis superstitionibus sacri. Nam cruore captivo adolere aras, & hominum fibris consulere deos fas habebant. Hæc agenti Suetonio, repentina defectio provinciæ nuntiatur.

CAP. XXXI. Rex Icenorum Prasutagus, longa (b) opulentia clarus, Cæsarem heredem duasque filias scripserat, tali obsequio ratus regnum & domum suam procul injuria fore. Quod contra verit. Adeo ut regnum, per centuriones; domus per servos, velut capta, vastarentur. Jam primum uxor ejus (c) Boudicea (d) verberibus affecta, & filiæ stupro violatæ sunt. Præcipui quique Icenorum, quasi cunctam regionem muneri acceperant, avitis bonis exuuntur. Et propinqui regis inter mancipia habebantur. Qua contumelia & metu graviorum (quando in formam provinciæ cesserant) rapiunt arma, commotis ad rebellionem (e) Trinobantibus, & qui alii nondum servitio assuefacti (f), resumere libertatem occultis conjurationibus pepigerant, acerrimo in veteranos odio. Quippe in co-

loniam Camalodunum recens deducti, pellebant domibus, exturbabant agris, captivos, servos appellando; fœventibus impotentiam veteranorum militibus, similitudine vitæ, & spe ejusdem licentiæ. Ad hæc templum divo Claudio constitutum, quasi ara (g) æternæ dominationis aspiciebatur: delectique sacerdotes, specie religionis, omnes fortunas effundebant. Nec arduum videbatur, excindere coloniam nullis munimentis septam: quod ducibus nostris parum provisum erat, dum amœnitati prius quam usui consulitur.

Claudii tem-
plum.

CAP. XXXII. Inter quæ nulla palam causa delapsum Camaloduni simulacrum Victoriæ, ac retro conversum, quasi cederet hostibus. Et femina in furore (h) turbata, adesse exitium canebant. Externosque fremitus in curia eorum auditos, consonuisse ululatus theatrum, visamque speciem (i) in æstuario, notam esse subversæ coloniæ (k). Jam Oceanum cruento aspectu: dilabente æstu, humanorum corporum effigies relictas, ut Britannii ad spem, ita veterani ad metum trahebant. Sed quia procul Suetonius aberat, petivere à Cato Deciano procuratore auxilium. Ille haud amplius quam ducentos sine justis armis misit: & inerat modica militum manus, tutela templi freti. Et impredientibus qui occulti rebellionis (l) conscii consilia turbabant, neque fossam aut vallum prædlexerant, neque motis senibus & feminis, juvenus sola testitur: quasi media pace incauti, multitudine barbarorum circumveniuntur. Et cetera quidem impetu direpta, aut incensa sunt. Templum in quo se miles conglobaverat, biduo obsessum, expugnatumque. Et victor Britannus Pæto (m) Ceriali legato legionis nominæ in subsidium adventanti obviis, fudit legionem, & quod peditum interfecit. Cerialis cum equitibus evasit in castra, & munimentis defensus est. Qua clade & odiis provinciæ, quam avaritia in bellum egerat, irripidus procurator Catus in Galliam transiit.

Prodigia cla-
dis Romanæ
nuntiata.

Veterani auxi-
lium petunt.
Paxce mittitur.

Sed colonia
capta, & ipsi
cæsi.

Legio fusa.

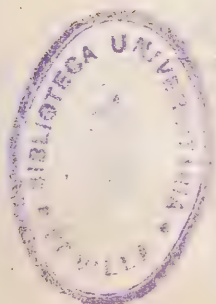
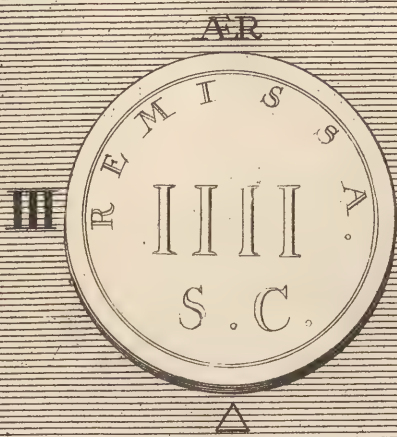
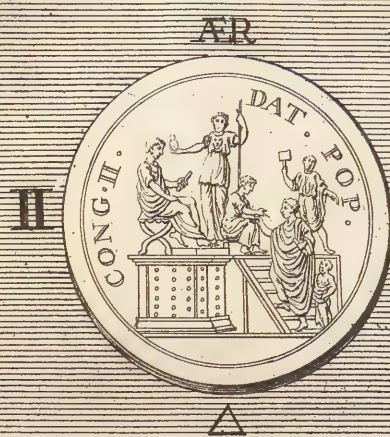
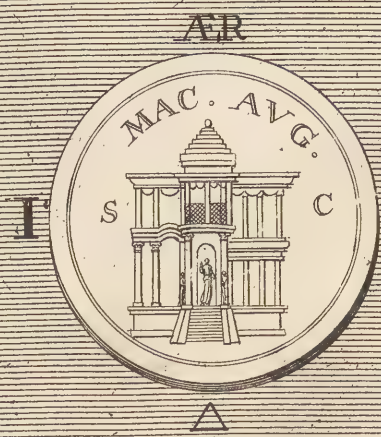
CAP. XXXIII. At Suetonius mira constantia medios inter hostes Londinium perrexit, cognomento quidem coloniæ non insignis, sed copia negotiatorum & comœtuum (n) maxime celebre. Ibi ambiguus an illam sedem bello deligeret, circumspecta infrequentia militis, satisque magnis documentis temeritatem Petillii coercitam, unius opidi damno servare universa statuit. Neque fletu & lacrymis auxilium ejus orantium flexus est, quin daret profectiois signum, & comitantes in partem agminis acciperet. Si quos imbellis sexus, aut fessa ætas, vel loci dulcedo attrinuerat, ab hoste oppressi sunt. Eadem clades municipio Verulamio fuit, quia barbari omifis castellis præfidiisque militarium (o), quod uberrimum spoliis, & deferentes in tutum (p), læti

Suetonius au-
xilium accipit à
Mona.
Londinium
venit.

Non mansit,
sed parum
tuta.

Verulamium
Britanni ca-
piunt.

(r) al. opibus. (s) al. Veranius. (t) al. A. Didius. (u) al. Silurus. (x) al. provinciam. (y) al. Mona. (z) al. milites. (a) al. victis. (b) al. longe. (c) alii rō ejus omittunt. (d) al. Boudicea. (e) al. ad rebellionem. (f) al. servitio facti. (g) al. ara. (h) al. furorem. (i) al. visamque ædium speciem. (k) al. æstuario, Tamosæ subversæ coloniæ. (l) al. occultæ rebellionis. (m) al. Petilio. (n) al. comœtu. (o) al. militibus. (p) al. & defendentibus intutum.

Magna Roma-
norum ubique
caedes.

Suetonius de
re summa
aleam jact.

Acie in-
struit.

Et Britanni
contra.

Quibus femi-
na dux.

Ea suos acuit.

Et Suetonius
suos.

Sponte valde
promptos.

Romani exci-
piunt hostem.

Inde invadunt.

læti præda, & aliorum insignes petebant (q). Ad septuaginta millia civium & sociorum, iis quæ memoravi locis, cecidisse constitit. Neque enim capere aut venundare, aliudve quod belli commercium; sed cædes, patibula, ignes, cruces, tamquam reddituri (r) supplicium ac prærepta interim ultione, festinabant.

CAP. XXXIV. Jam Suetonio quartadeci-
ma legio cum vexillariis vicefimiis, & è proximis auxiliares, decem ferme millia armatorum erant: cum omittere contationem, & congregi acie parat. Deligitque locum artis faucibus, & à tergo silva clausum; satis cognito, nihil hostium nisi in fronte, & apertam planitiem esse sine metu insidiarum. Igitur legionarius frequens ordinibus, levi circum armatura conglobatus, pro cornibus eques astirit. At Britannorum copiae passim per catervas & turmas exultabant, quanta non alias multitudo; & animo adeo fero, ut conjuges quoque testes victoriæ secum traherent, plaustrisque imponent, quæ super extremum ambitum campi posuerant.

CAP. XXXV. Boudicea curru filias præ se vehens, ut quamque nationem accesserat: *Solitum quidem Britannis feminarum ductu bellare testatur; sed tunc non ut tantis majoribus ortam regnum & opes, verum ut unam è vulgo, libertatem amissam, confectum(s) verberibus corpus, contrectatam filiarum pudicitiam ulcisci. Eo provectas Romanorum cupidines, ut non corpora, nec senectam quidem, aut virginitatem impollutam relinquant. Adesse tamen deos justæ vindictæ. Cecidisse legionem, quæ prælium ausa sit: ceteros castris occultari, aut fugam circumspicere. Ne strepitum quidem & clamorem tot millium, nedum impetus & manus perlaturus. Si copias armatorum, si causas belli secum expendere; vincendum illa acie, vel cadendum esse. Id mulieri destinatum: viverent viri, & servirent.*

CAP. XXXVI. Ne Suetonius quidem in tanto discrimine filebat. Qui quamquam consideret virtuti, tamen exhortationes & preces miscebat. *Ut spernerent sonoras (t) Barbarorum, & inanes minas. Plus illic feminarum quam juventutis aspici. Imbelles, inermes, cessuros statim, ubi ferrum virtutemque vincuntium, toties fusi agnovissent. Etiam in multis legionibus paucos esse qui prælia prostigarent. Gloriaeque eorum accessurum, quod modica manu, universi exercitus famam adipiscerentur. Conserti tantum, & pilis emissis, post umbonibus & gladiis stragem cademque continuarent, prædæ immemores. Parta victoria, cuncta ipsis cessura.* Is ardor verba ducis sequebatur, ita se ad intorquenda pila expedierat vetus miles & multa præliorum experientia, ut certus eventus Suetonius, daret pugnae signum.

CAP. XXXVII. Ac primum legio gradu immota, & angustias loci pro munimento retinens, postquam propius suggestus hostis (u) certo (w) jactu rela exhauserat, velut cuneo (x) erupit. Idem auxilium impetus, &

eques protentis hastis, perfringit quod obvium & validum erat. Ceteri terga præbuere, difficili effugio, quia circumjecta vehicula se-
pserant abitus. Et miles ne mulierum quidem ne-
ci temperabat. Confixaque telis etiam jumenta, corporum cumulum auxerant. Clara & antiquis victoriis par ea die laus parta. Quippe sunt qui paullominus quam octoginta millia Britannorum cecidisse tradant, militum quadringentis ferme interfectis, nec multo amplius vulneratis. Boudicea vitam veneno finivit. Et Pœnius Postumus præfectus castrorum secundæ legionis, cognitis quartadecimanorum vicefimanorumque prosperis rebus, quia pari gloria legionem suam fraudaverat, abnueratque contra ritum militiæ iusta ducis, se ipsum gladio transegit.

CAP. XXXVIII. Contractus deinde omnis exercitus, sub pellibus habitus est, ad reliqua belli perpetranda. Auxitque copias Cæsar, missis è Germania duobus legionariorum milibus, octo auxiliariarum cohortibus, ac mille equitibus: quorum adventu, nonani legionario milite suppleti sunt. Cohortes alæque novis hibernaculis locatæ, quodque nationum ambiguum aut adversum fuerat, igni atque ferro vastatur. Sed nihil æque quam fames affligebat ferendis frugibus incuriosos, & omni ætate ad bellum versa, dum nostros commeatus sibi destinant, gentesque præferoces tardius ad pacem inclinant: quia Julius Claudi-
cianus successor Cato missus, & Suetonio discors, bonum publicum privatis simultatibus impediēbat. Disperferatque novum legatum opperiendum esse, sine hostili ira & superbia victoris clementer deditis consulturum. Simul in Urbem mandabat, nullum prælio (y) finem exspectarent, nisi succederetur Suetonio. Cujus adversa, pravitate ipsius; prospera, ad fortunam (z) Reip. referebat.

CAP. XXXIX. Igitur ad spectandum Britanniae statum missus est ex libertis Polyclētus, magna Neronis spe, posse auctoritate ejus, non modo inter legatum procuratoremque concordiam gigni; sed & rebelles Barbarorum animos pace componi. Nec defuit Polyclētus, quo minus ingenti agmine Italiae Galliaeque gravis, postquam Oceanum trans-
miserat, militibus quoque nostris terribilis incederet. Sed hostibus irrifui fuit, apud quos flagrante etiam tum libertate, nondum cognita libertorum potentia erat. Mirabanturque, quod dux & exercitus tanti belli confector servitiis obedirent. Cuncta tamen ad Imperatorem in mollius relata. Detentusque rebus gerundis Suetonius, quod post paucas naves in littore, remigiumque in iis amiserat, tamquam (a) durante bello tradere exercitum Petronio Turpiliano, qui jam consulatu abierat, jubetur. Is non irritato hoste, neque lacestus, honestum pacis nomen segni otio imposuit.

CAP. XL. Eodem anno Romæ insignia
II 2 scelera

(q) al. quod uberrimum spoliandi, & defendentibus intutum, læti prædas, & aliorum signes, petebant. (r) al. reddituris. (s) al. confectum. (t) al. sonores. (u) al. suggestis hostibus. (w) al. incerto. (x) al. cuneis. (y) al. bello. al. præliorum. (z) al. prospera, fortunæ. (a) al. quamquam.

Fundunt infigni victoria.

Boudicea sese interimitt. Et alia de causa Pœnius.

Auctz victi-ces copia a Cæsare.

Suetonius victoria utebatur.

Nisi procurator Cæsaris impedisset.

Polyclētus in Britanniam arbitri venit.

Non sine iritu hostium.

Turpilianus succedit Suetonio.

scelera, alterum senatoria, servili alterum audacia, admissa sunt. Domitius Balbus erat praetorius, simul longa senectū, simul orbitate & pecunia infidiis obnoxius. Ejus propinquus Valerius Fabianus capeffendis honoribus destinatus, subdidit testamentum, ascitis Vicio (b) Rufino, & Terentio Lentino equitibus Romanis. Illi Antonium Primum, & Asinium Marcellum sociaverant. Antonius audacia promptus, Marcellus Asinio Pollione proavo clarus, neque morum spernendus habebatur, nisi quod paupertatem praecipuum malorum credebat. Igitur Fabianus tabulas iis quos memoravi (c), & aliis minus illustribus, ob-signat. Quod apud Patres convictum. Et Fabianus Antoniusque cum Rufino & Terentio lege Cornelia damnantur. Marcellum memoria majorum, & preces Caesaris, poenae magis quam infamiae exemere.

Falsarii da-
mnati.

CAP. XLI. Perculit is dies Pompejum (d) quoque Aelianum juvenem quaestorium, tamquam flagitiorum Fabiani gnarum: eique Italia, & Hispania in qua ortus erat, interdictum est. Pari ignominia Valerius Ponticus afficitur, quod reos, ne apud praefectum Urbis arguerentur, ad praetorem detulisset; interim specie legum, mox praevanicando ultionem elufurus. Additur Senatusconsultum: *Qui talem operam emptitasset, vendidissetve, ut perinde poena teneretur, ac si publico iudicio calumniae condemnatus.*

Lex Cornelia
intenta.

Praefectus Ur-
bi a servo oc-
census.

Igitur omnes
familiares pu-
niendi, ex
more.

CAP. LXII. Haud multo post, praefectum Urbis Pedanium Secundum servus ipsius interfecit: seu negata libertate, cui pretium pepigerat; sive amore exoleri infensus (e), & dominum aemulum non tolerans. Ceterum cum vetere ex more familiam omnem, quae sub eodem tecto mansitaverat, ad supplicium agi oporteret, concursu plebis, quae tot innoxios protegebat, usque ad seditionem ventum est: Senatusque, in quo ipso (f) erant studia nimiam severitatem aspernantium, pluribus nihil mutandum censentibus. Ex quibus C. Cassius sententiae loco in hunc modum differuit.

Quem Cassius
rigide retinet.

CAP. XLIII. Saepenumero P. C. in hoc ordine interfui, cum contra instituta & leges majorum nova Senatus decreta postularentur: neque sum adversatus. Non quia dubitarem super omnibus negotiis melius atque rectius olim provisum, & quae converterentur in deterius mutari; sed ne nimio amore antiqui moris studium meum extollere viderer. Simul quidquid hoc in nobis auctoritatis est, crebris contradictionibus destruendum non existimabam, ut maneret integrum, si quando Respublica consiliis eguisset. Quod hodie evenit, consulari viro domi suae interfecto, per insidias serviles; quas nemo prohibuit, aut prodidit, quamvis nondum concusso Senatusconsulto, quod supplicium toti familiae minitabatur. Decernite bercule impunitatem. At quem dignitas sua defendet, cum praefectura Urbis non profuerit? Quem numerus servorum tuebitur, cum Pedanium Secundum quadringenti non protexerint? Cui

familia opem feret, quae ne in metu quidem pericula nostra advertit? An, ut quidam fingere non erubescunt, injurias suas ultus est intersector? quia de paterna pecunia transegerat, aut avitum mancipium detrahebatur? Pronuntiemus ultro, dominum jure caesum videri.

CAP. XLIV. Libet argumenta conquirere in eo, quod sapientioribus deliberatum est. Sed & si nunc primum statendum haberemus, creditis ne servum interficiendi domini animum sumpsisse, ut non vox minax excideret? nihil per temeritatem proloqueretur? Sane consilium occultum, telum inter ignaros paravit. Num excubias transiret, cubiculi fores recluderet, lumen inferret, caedem pararet, omnibus nesciis? Multa sceleris indicia praeveniunt servi. Si prodant, possumus singuli inter plures, tuti inter anxios; postremo si pereundum sit, non inulti inter nocentes agere. Suspecta majoribus nostris fuisse ingenia servorum, etiam cum in agris aut domibus iisdem nascerentur, caritatemque dominorum statim acciperent. Postquam vero nationes in familiis habemus, quibus diversi ritus, externa sacra aut nulla sunt, colluviem istam non nisi metu coercueris. At quidam insontes peribunt. Nam & ex fuso exercitu, cum decimus quisque iuste feritur, etiam strenui sortiuntur (g). Habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod contra singulos, utilitate publica rependitur.

CAP. XLV. Sententiae Cassii, ut nemo unus contraire ausus est, ita dissonae voces respondabant, numerum, aut aetatem, aut sexum, ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium. Praevaluit tamen pars quae supplicium decernebat. Sed obtemperari non poterat, conglobata multitudine, saxa ac faces minitante. Tum Caesar populum edicto increpuit: atque omnē iter quo damnati ad poenam ducebantur, militaribus praefidiis sepsit. Censuerat Cingonius Varro, ut liberti quoque qui sub eodem tecto fuissent, Italia deportarentur. Id à Principe prohibitum est; ne mos antiquus, quem misericordia non minuerat, per saevitiam intenderetur (h).

Multi infra-
ctum ibant.

Sed frustra.

Praefidio dis-
posito, omnes
interfecti.

CAP. XLVI. Damnatus iisdem Consulibus Tarquitius Priscus repetundarum, Bithynis interrogantibus, magno Patrum gaudio, qui accusatum ab eo Statilium Taurum proconsulem ipsius meminerant. Censui per Gallias à Q. Volusio, & Sex. Africano, Trebellioque Maximo acti sunt, aemulis inter se per nobilitatem Volusio atque Africano: Trebellium dum uterque dedignatur, supra tulere.

Census Gal-
liarum.

CAP. XLVII. Eo anno mortem obiit Memmius Regulus, auctoritate, constantia, fama, in quantum praemumbrante imperatoris fastigio datur, clarus, adeo ut Nero aeger valetudine, & adulationibus circum qui finem imperio adesse dicebant, si quid fato pateretur; responderit, habere subsidium Rempublicam. Rogantibus dehinc in quo potissimum, addiderit, in Memmio Regulo. Vixit tamen post haec Regulus, quiete defensus, & quia nova generis claritudine, neque invidiosis opibus erat.

Memmi Reguli mors & elogium.

(b) al. Vincio. (c) al. Igitur Fabianus tabulariis quos memoravi. (d) al. Pompejanum. (e) al. incensus. (f) al. Senatuque in ipso. (g) al. Nam & ex fuso exercitu; cum decimus quisque fusti feritur, etiam strenui non sortiuntur. (h) al. incenderetur.

Gymnasium
Nero dedicat.

erat. Gymnasium eo anno dedicatum à Nerone, præbitumque oleum equiti ac Senatui Græca facilitate.

U.C. 814.p.C.
N. 62.
Antistius ma-
jestatis dela-
tus.

CAP. XLVIII. P. Mario, L. Asinio Consulibus, Antistius prætor, quem in tribunatu plebis licenter egisse memoravi, probrosa adversus principem carmina factitavit: vulgavitque celebri convivio, dum apud Ostorium Scapulam epulatur. Exin à Cossutiano Capitone, qui nuper senatorium ordinem precibus Tigellini foci sui receperat, majestatis delatus est. Tum primum revocata ea lex credebatur, quæ haud perinde exitium Antistio, quam imperatori gloriam quæsit, ut condemnatus à Senatu, intercessione tribunicia morti eximeretur. Et cum Ostorius nihil audivisse pro testimonio dixisset, adversis testibus creditum. Censuitque Junius Marullus Consul designatus, adimendam reo præturam, necandumque more majorum. Ceteris inde assentientibus, Pætus Thrasea multo cum honore Cæsaris, & acerrime increpito Antistio, *Non quidquid nocens reus pati mereretur, id egregio sub principe, & nulla necessitate obstricto Senatu, statuendum differuit. Carnificem & laqueum pridem abolita: & esse pœnas legibus constitutas, quibus sine judicium severitæ & temporum infamia, supplicia decernerentur. Quin insula (i) publicatis bonis, quo longius fontem vitam traxisset, eo privatim miserior (k), & publice clementiæ maximum exemplum futurum.*

De eo da-
mmando va-
riant.Mittora Thra-
seas censet.

Et obtinet.

Tamen ad Cæ-
sarem refer-
tur.
Ille ambigue
& ita cum de
respondet.

CAP. XLIX. Libertas Thraseæ silentium (l) aliorum rupit. Et postquam discessionem Consul permiserat, pedibus in sententiam ejus iere, paucis exemptis: in quibus adulatione promptissimus fuit A. Vitellius, optimum quemque jurgio lacescens, & respondenti reticens, ut pavida ingenia solent. At Consules perficere, Senatus decretum non ausi, de consensu scripsere Cæsari. Ille inter pudorem & iram contatus, postremo rescripsit, nulla injuria provocatum Antistium gravissimas in principem contumelias dixisse. Earum ultionem à Patribus postulatam. Et pro magnitudine delicti penam statui par fuisse. Ceterum se qui severitatem decernentium impediturus fuerit, moderationem non prohibere. Statuerent ut vellent, data etiam absolvendi licentia (m). His atque talibus recitatis, & offensione manifesta, non ideo aut Consules mutare relationem, aut Thrasea decessit sententia, ceterive quæ probaverant deseruere: pars ne principem objecisse invidiæ viderentur, plures numero tuti, Thrasea sueta firmitudine animi, & ne gloria intercideret.

Vejento simili
crimine voca-
tus in disci-
men.Is Italia pul-
sus.

CAP. L. Haud dispari crimine Fabricius Vejento conflictatus est, quod multa (n) & probrosa in Patres & sacerdotes composuisset, iis libris quibus nomen Codicillorum dederat. Adjiciebat Talius Geminus accusator, venditata ab eo munera principis, & adipiscendorum honorum jus. Quæ causa Neroni fuit suscipiendi judicii. Convictum-

que Vejentonem Italia depulit, & libros exuri jussit, conquisitos lectitatosque donec cum periculo parabantur: mox licentia habendi, oblivionem attulit.

CAP. LI. Sed gravescentibus in dies publicis malis, subsidia minuebantur. Concessitque vita Burrhus, incertum valetudine an veneno. Valerudo ex eo conjectabatur, quod in se rumescentibus paulatim faucibus, & impedito meatu, spiritum finiebat. Plures Burrhus, al-
terum rei
Rom. falcum
obit.
Plures suspici-
one Cæsariani
veneni.
Duo Præfeti
prætorio.
Fenius Rufus.
Et Tigellinus.
CAP. LII. Mors Burrhi infregit Senecæ
Senecæ aucto-
ritas labascit.
In eum crimi-
na.
CAP. LIII. At Seneca criminantium non
Ipsæ caute pa-
riter & animo-
se se defendit.

potentiam, quia nec bonis artibus idem virum erat, altero velut duce amoto, & Nero ad deteriores inclinabat. Hi variis criminationibus Senecam adoriuntur, *tamquam ingentes & privatum modum evectas opes adhuc auget, quodque studia civium in se verteret, hortorum & eloque amœnitate & villarum magnificentia quasi principem supergrederetur. Obiciebant etiam eloquentiæ laudem uni sibi asciscere, & carmina crebrius factitare, postquam Neroni amor eorum venisset. Nam oblectamenti principis palam iniquum, detrectare vim ejus equos regentis, illudere voces (s) quoties caneret. Quem ad finem nihil in Rep. clarum fore, quod non ab illo reperiri credatur? Certe finitam Neronis pueritiam, & robur juventæ adesse. Exueret magistrum, satis amplis doctoribus instructus, majoribus suis.*

CAP. LIII. At Seneca criminantium non ignarus, prodentibus iis quibus aliqua honesti cura, & familiaritatem ejus magis aspernante Cæsare, tempus sermoni orat: & accepto, ira incipit. *Quartusdecimus annus est, Cæsar, ex quo spei tuæ admotus sum, octavus ut imperium obtines. Medio temporis tantum honorum atque opum in me cumulasti, ut nihil felicitati meæ desit, nisi moderatio ejus. Utar magnis exemplis, nec meæ fortunæ, sed tuæ. Atavus (t) tuus Augustus, M. Agrippæ Mitylenense secretum; C. Mæcenati Urbe in ipsa, velut peregrinum otium permisit: quorum alter bellorum socius, alter Romæ pluribus laboribus jactatus, ampla quidem, sed pro ingentibus me-*

Ii 3

(i) al. *quin in insula.* al. *qui in insula.* (k) al. *miseriorem* (l) al. *servitium.* (m) al. *datam etiam absolvendi licentiam.* (n) al. *qui multa.* (o) alii *to* ejus *omittunt.* (p) alii *to* eum *omittunt.* (q) al. *atque illi pro cognitis moribus.* al. *progenitis moribus.* al. *illi pro cognitis moribus.* (r) al. *in intimis.* (s) al. *vocem.* (t) al. *Atavus.*

ritis præmia acceperant. Ego quid aliud munificentiae adhibere potui quam studia, ut sic dixerim, in umbra educata? è quibus claritudo venit, quod iuventutis tuæ rudimentis affuisse videor, grande huius rei pretium. At tu gratiam immensam, innumeram pecuniam dedisti (u), adeo ut plerumque intra me ipsum volvam: Egone equestri & provinciali loco ortus, proceribus civitatis annumeror? Inter nobiles & longa decora præferentes, novitas mea enituit? Ubi est animus ille modicis contentus? Tales hortos instruit (x) & per hæc suburbana incedit, & tantis agrorum spatiis, tam lato fenore exuberat?

CAP. LIV. Una defensio occurrit, quod muneribus tuis obniti non debui. Sed uterque mensuram implevimus, & tu quantum Princeps tribuere amico posset, & ego quantum amicus à Principe accipere. Cetera invidiam augent. Quæ quidem, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet: sed mihi incumbit. Mihi subveniendum est. Quo modo in militia aut via fessus adminiculum orarem: ita in hoc itinere vitæ, senex, & levissimis quoque curis impar, cum opes meas ultra sustinere non possim, præsidium peto. Fube eas per procuratores tuos administrari, in tuam fortunam recipi. Nec me in paupertatem ipse detrudam, sed traditis quorum fulgore perstringor, quod temporis hortorum aut villarum curæ seponitur, in animum redocabo. Superest tibi robur, & tot per annos nixum fastigii regimen: possumus seniores amici, quiete (y) respondere. Hoc quoque in tuam gloriam cedit, eos ad summa vexisse, qui & modica tolerarent.

Nero subdole
respondet.

CAP. LV. Ad quæ Nero sic ferme respondit. Quod meditatæ orationi tuæ statim occurræ, id primum tui muneris habeo, qui me non tantum prævisa, sed subita expedire docuisti. Avus (z) meus Augustus Agrippæ & Mæcenati usurpare otium post labores concessit; sed in ea ipsa (a) ætate, cujus auctoritas tueretur, quidquid illud & qualecumque tribuisset. Attamen neutrum datis à se præmiis exiit. Bello & periculis meruerant. In his enim iuventutis Augusti versata est. Nec mihi tela & manus tuæ defuissent, in armis agenti. Sed quod præsens conditio poscebat, ratione, consilio, præceptis pueritiam, dein iuventutem meam fovisti. Et tua quidem erga me munera, dum vita suppetet, æterna erunt. Quæ à me habes, horti, & fenus, & villæ, casibus obnoxia sunt; ac licet multa videantur, plerique haud quaquam artibus tuis pares, plura tenuerunt. Pudet referre libertinos, qui ditiores spectantur. Unde etiam rubori mihi est, quod præcipuus caritate, nondum omnes fortuna antecellis.

CAP. LVI. Verum & tibi valida ætas, rebusque & fructui rerum sufficiens, & nos prima imperii spatia ingredimur: nisi forte aut te Vitellio ter Consuli, aut me Claudio præponis (b). Sed quantum Volusio (c) longa parsimonia quæfivit, tantum in te mea liberalitas explere non potest. Quin si quæ in parte lubricum adolescen-

tia nostræ declinat, revocas, inornatumque (d) robur subsidio impensius regis. Non tua moderatio, si reddideris pecuniam, nec quies, si reliqueris Principem; sed mea avaritia, meæ crudelitatis metus in ore omnium versabitur. Quod si maxime continentia tua laudetur, non tamen sapienti viro decorum fuerit, unde amico infamiam parat (e), inde gloriam sibi recipere. His adjicit complexum & oscula, factus (f) natura & consuetudine exercitus velare odium fallacibus blanditiis. Seneca (qui finis omnium cum dominante sermonum (g)) grates agit: sed instituta prioris potentiae commutat: prohibet cætus salutarium: vitat comitantes: rarus per Urbem, quasi valetudine infensa, aut sapientiae studiis domi attineretur.

CAP. LVII. Perculso Seneca, promptum fuit Rufum Fenium imminuere, Agrippinæ amicitiam in eo criminantibus. Validiorque in dies Tigellinus; & malas artes, quibus solis pollebat, gratiores rarus si Principem societate scelerum obstringeret, metus ejus rimatur. Compertoque Plautum & Syllam maxime timeri, Plautum in Asiam, Syllam in Galliam Narbonensem nuper amotos: nobilitatem eorum, & propinquos huic Orientis, illi Germaniæ exercitus commemorat. Non se, ut Burrum, diversas spes, sed solam incolumitatem Neronis spectare, cui cavere utcumque ab urbanis insidiis præsentia (h), longinquos motus quonam modo comprimi posse? Erectas Gallias ad nomen dictatorium, nec minus suspectos (i) Asiæ populos, claritudine avi Drusi, Syllam inopem. Unde præcipuam audaciam; & simulatorem segnitiae, dum temeritati locum reperiret. Plautum magnis opibus, ne fingere quidem cupidinem otii, sed veterum Romanorum imitamenta præferre; assumpta etiam Stoicorum arrogantia, sectaque quæ turbidos, & negotiorum appetentes faciat. Nec ultra mora. Sylla, sexto die pervectis Massiliam percussoribus, ante metum & rumorem interficitur, cum epulandi causa discumberet. Relatum caput ejus illudit Nero, tamquam præmatura canitie deforme.

CAP. LVIII. Plauto parari necem, non perinde occultum fuit, quia pluribus salus ejus curabatur, & spatium itineris ac maris tempusque interjectum moverat famam: vulgoque fingeant, petitum ab eo Corbulonem, magnis tum (k) exercitibus præidentem, si clari atque infontes interficerentur, præcipuum ad pericula. Quin & Asiam favore juvenis arma accepisse, nec milites ad scelus missos, aut numero validos, aut animo promptos, postquam iussa efficere nequiverint, ad spes novas transisse una. Hæc in ore famæ (l), credentium otio agebantur (m). Ceterum libertus Plauti celeritate ventorum prævenit centurionem, & mandata L. Antistii focerit attulit: Effugeret segnem mortem, otium, suffugium, & magni nominis miserationem. Reperiturum bonos, consociaturum audaces. Nul-

(u) al. circumdedit. (x) al. exstruit. (y) al. quietem. (z) al. Abavus. (a) al. ipse. (b) al. non præponis. (c) al. Volusio. (d) al. ordinatumque. al. innatumque. (e) al. paret. (f) al. facetus. (g) alii tō sermonum omittunt. (h) al. præsentiora. al. præsentia opera. (i) al. suspensos. (k) al. tum magnis. (l) al. Hæc more famæ. (m) al. augebantur.

Senecam co-
miter dimitte.

At ille vana
rerum exuit,
& quietem se-
rio spectat.

Tigellinus in-
crevit.

Plautum &
Syllam crimi-
natur.

Sylla occisus.

Parant &
Plautum.

De quo vana
quædam spæ-
sa.

Et sane focer
ad audendum
aliquid excia-
bati.

lum interim subsidium aspernandum. Si sexaginta milites (tot enim adveniebant) propulisset; dum refertur nuntius Neroni, dum manus alia permeat, multa secutura, quæ ad usque bellum evalescerent. Denique aut salutem tali consilio queri, aut nihil gravius audenti quam ignavo patiendum esse.

Sed immo-
tam.

Mortem intre-
pide expectat.

Et excipit.

Nero de utro-
que ad Sena-
tum scribit,
sed recte.

Illi appro-
bant.

Octavia extur-
batur, inducitur
Poppæa.

Servile adulte-
rium illi ob-
icitur.

Constantia &
confidentia
ancillæ.

Octavia revo-
catur, motu
populi.

CAP. LIX. Sed Plautum ea non movere. Sive nullam opem providebat inermis atque exsul; seu tædio ambiguae spei; an amore conjugis & liberorum, quibus placabiliorem fore principem rebatur, nulla sollicitudine turbatum. Sunt qui alios à focero nuntios venisse ferant, tamquam nihil atrox immineret, doctoresque sapientiæ Cœranum Græci, Musonium Thufci generis, constantiam operiendæ mortis, pro incerta & trepida vita suasisse. Repertus est certe per medium diei nudus, exercitando corpori. Talem eum centurio trucidavit, coram Pelagone spadone, quem Nero centurioni & manipulo quasi satellitibus ministrum regium præposuerat. Caput interfecti relatum. Cujus aspectu, ipsa principis verba referam: *Quin, inquit, Nero deposito metu nuptias Poppææ ob ejusmodi terrores dilatas maturare paras, (n) Octaviamque conjugem amoliri, quamvis modeste agat (o), & nomine patris, & studiis populi gravem?* Sed ad Senatum litteras misit, de cæde Syllæ Plautique haud confessus. Verum utriusque turbidum ingenium esse, & sibi incolumitatem Reip. magna cura haberi. Decretæ eo nomine supplicationes, utque Sylla & Plautus Senatu moverentur, gravioribus tamen ludibriis quam malis.

CAP. LX. Igitur accepto Patrum consulto, postquam cuncta scelerum suorum (p) pro egregiis accipi videt, exturbat Octaviam, sterilem dictitans. Exin Poppææ conjungitur. Ea diu pellex, & adulteri Neronis, mox mariti potens, quemdam ex ministris Octaviæ impulit, servilem ei amorem objicere. Destinaturque reus cognomento Eucerus, natione Alexandrinus (q), canere tibiis (r) doctus. Actæ ob id de ancillis quæstiones, & vi tormentorum victis quibusdam, ut falsa annuerent, plures perfitere sanctitatem domina tueri. Ex quibus una instanti Tigellino, *castiora esse muliebria Octaviæ*, respondit, *quam os ejus*. Moverur (s) tamen primo civilis dissidii specie: domumque Burrhi, & prædia Plauti, infausta dona accipit. Mox in Campaniam pulsa est, addita militari custodia. Inde crebri questus, nec occulti per vulgum, cui minor sapientia, & ex mediocritate fortunæ, pauciora pericula sunt. His, haud quam Nero pœnitentia flagitii (t) conjugem revocavit Octaviam.

CAP. LXI. Exin læti Capitolium scandunt, deosque tandem venerantur. Effigies Poppææ proruunt, Octaviæ imagines gestant humeris, spargunt floribus, foroque ac templis statuunt. Itur etiam in principis laudes, re-

petitum venerantium. Jamque & palatium multitudine & clamoribus complebant, cum emissi militum globi verberibus & intento ferro turbatos disjecere. Mutataque quæ per seditionem verterant, & (u) Poppææ ho-
nos repositus est. Quæ semper odio, tum
& metu atrox, ne aut vulgi acrior vis in-
grueret, aut Nero inclinatione populi muta-
retur, provoluta genibus ejus: *non eo loci res suas agi, ut de matrimonio certet (quamquam id sibi vita potius) sed vitam ipsam in extremum deductam à clientelis & servitibus Octaviæ, quæ plebis sibi nomen indiderint, ea in pace ausis quæ vix bello evenirent. Arma illa adversus principem sumpta. Ducem tantum defuisse, qui motis rebus facile reperiretur. Omitteret modo Campaniam, & in Urbem ipsam pergeret, ad cujus nutum absentis tumultus cieverunt. Quod alioquin suum delictum? quam cujusquam offensionem? An quia veram progeniem penatibus Cæsaris datura sit, malle Populum Romanum tibiicinis Ægyptii sobolem Imperatorio fastigio induci? Denique si id rebus conducatur, libens quam coactus accivet dominam, vel consuleret securitati justa ultione. Et modicis remediis, primos motus consedisse. At si desperent (x) uxorem Neronis fore Octaviam, illi maritum duros.*

Poppæa sibi
metuit.

CAP. LXII. Varius sermo, & ad metum atque iram accommodatus, terruit simul audientem & accendit. Sed parum valebat suspicio in sermo, & quæstionibus ancillarum eluserat (y). Ergo confessionem alicujus
quæri placet, cui iterum quoque novarum
crimen affingeretur. Et visus idoneus ma-
ternæ necis patrator Anicetus, classi apud
Misenum, ut memoravi, præfectus, levi
post admissum scelus gratia, dein graviore
odio: quia graviorum (z) facinorum mini-
stri quasi exprobrantes aspiciuntur. Igitur
accitum eum Cæsar operæ prioris admonet.
Solum incolumitati principis adversus insi-
diantem matrem subvenisse: locum haud
minoris gratiæ instare, si conjugem infen-
sam depelleret. Nec manu aut telo opus.
Fateretur Octaviæ adulterium. Occulta qui-
dem ad præfens, sed magna ei præmia, &
secessus amœnos promittit: vel si negasset,
necem intentat. Ille insita vecordia, & faci-
litate priorum flagitiorum, plura etiam, quam
jussum erat, fingit, fateturque apud amicos,
quos velut consilio adhibuerat princeps. Tum
in Sardiniam pellitur, ubi non inops exsilium
toleravit, & fato obiit.

Alia machina
in Octaviam.

Aniceto admi-
nistro.

Qui fatetur
adulterium.

CAP. LXIII. At Nero præfectum in spem (a) sociandæ classis corruptum, & incusata paullo ante sterilitatis oblitus, abactos partus conscientia libidinum, eaque sibi com-
perta, dicto (b) memorat. Insulaque Pan-
dateria Octaviam claudit. Non alia exsul vi-
sentium oculos majore misericordia affecit.
Meminerant adhuc quidam Agrippinæ à Ti-
berio, recentior Juliæ memoria obversabatur
à Clau-

Octavia insula
clausa.

Magna mise-
ratione po-
puli.

(n) al. parat. (o) al. ageret. (p) alii rō suorum omittunt. (q) al. natione Alexandri-
na. (r) al. per tibiis (s) al. Amoveretur. (t) al. His motus Nerō, an pœnitentia
flagitii. (u) alii rō & omittunt. (x) al. an si desperent. (y) al. elusa erat. (z) al.
malorum. (a) al. in spe. (b) al. edicto.

à Claudio pulsæ. Sed illis robur ætatis affue-
rat. Læta aliqua viderant, & præsentem sæ-
vitiam melioris olim fortunæ recordatione le-
vabant (c). Huic primum (d) nuptiarum
dies loco funeris fuit, deductæ in domum,
in qua nihil nisi luctuosum haberet; erepto
per venenum patre, & statim fratre. Tum
ancilla domina validior. Et Poppæa non nisi
in perniciem uxoris nupta. Postremo crimen
omni exitio gravius.

CAP. LXIV. Ac puella vicesimo ætatis
anno, inter centuriones & milites, præfagio
malorum jam à vita exempta, nondum ta-
men morte acquiescebat. Paucis dehinc in-
terjectis diebus, mori jubetur: cum jam vi-
duam se & tantum sororem testaretur, com-
muneque (e) Germanici, & postremo Agrip-
pinæ nomen cieret. Qua incolumi infelix
quidem matrimonium, sed sine exitio per-
tulisset. Restrigitur vinculis, venæque ejus
per omnes artus exsolvuntur: & quia pressus
pavore sanguis tardius labebatur, præfervidi

Denique ad
mortem ada-

(c) al. allevabant. (d) al. primus. (e) al. communesque Germanicos. (f) al. cre-
ditus est.

balnei vapore enecatur. Additurque atrocior
sævitia, quod caput amputatum latumque in
Urbem Poppæa vidit. Dona ob hæc tem-
plis decreta. Quod ad eum finem memora-
vimus, ut quicumque casus temporum illo-
rum nobis vel aliis auctoribus noscent, præ-
sumptum habeant, quotiens fugas & cædes
jussit princeps, totiens grates deis actas, quæ-
que rerum secundarum olim, tum publicæ
cladis insignia fuisse. Neque tamen filebimus,
si quod Senatus consultum, adulatione no-
vum, aut patientia postremum fuit.

CAP. LXV. Eodem anno libertorum po-
tissimos veneno interfecisse creditum est (f),
Doryphorum quasi adversatum nuptiis Pop-
pææ, Pallantem quod immensam pecuniam
longa senectæ detineret. Romanus secretis
criminationibus incusaverat Senecam ut C. Pi-
sonis socium, sed validius à Seneca eodem cri-
mine perculsus est. Unde Pisoni timor &
orta insidiarum in Neronem magna
moles, sed improspira.

Caput Pop-
pææ oblatum.

Nero libertos
aliquot vene-
no tollit.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM
LIBER XV.

BREVARIUM LIBRI XV.

Vologeses Parthorum rex Armeniam invadit, quem Corbulo caute & tamen fortiter repressit. Sed Cæsonius Pætus jussu (g) Neronis mox supervenit, proprius Armeniæ tuendæ dux. Is imperitia & temeritate rem perdidit: turpi fœdere cum hoste depactus. Corbulo ei tamen sed sero succurrit. Neroni filia ex Poppæa nascitur, non vitalis. Legati Parthorum Romam venire, super Armenia retinenda. Irriti remittuntur; & bellum Corbuloni permissum. Is Armeniam iterum invadit, & metu Parthis injecto, ad colloquium ventum. Placuit arma poni & Tiridatem diadema Statuæ Neronis submittere, nec nisi sponte ejus resumere. Nero Neapoli cantat in publico: Romæ luxu & libidine omnia polluit. Ipsa Urbs ardet casu, sive Principis dolo. Qui in ruinis ejus ingentem sibi domum exstruxit. Christiani ab eo exagitati & necati, falso crimine incendi. Conjunctio in Neronem imita & detecta, capite ejus C. Pisone. Multi interfecti inlustrum, interque eos Seneca. Grates tamen diis actæ, & dona decreta templis, ut rebus lætis. Gesta hæc annis paullo amplius tribus.

C. MEMMIO REGULO, VERGINIO RUFO COSS.

C. LECANIO BASSO, M. LICINIO CRASSO COSS.

P. SILIO NERVA, C. JULIO ATTICO VESTINO COSS.

CAPUT I.

Vologeses de-
liberat de re-
petenda Ar-
menia.

INTEREA Rex Parthorum Vologeses, cognitis Corbulonis rebus, regemque alienigenam Tigranem Armeniæ impositum: simul, fratre Tiridate pulso, spre- tum Arsacidarum fastidium ire ultimum volens, magni-

rudine rursus Romana, & continui fœderis reverentia, diversas ad curas trahebatur: con-
tator ingenio, & defectione Hyrcanorum gen-
tis validæ, multisque ex eo bellis illigatus. At-
que illum ambiguum novus insuper nuntius
contumeliæ exstimulat: quippe egressus Ar-
menia Tigranes, Adiabenos conterminam na-
tionem latius ac diutius quam per latrocinia
vastaverat. Idque primores gentium ægre
tolerabant, eo contempiones descensum, ut ne
duce quidem Romano incursarentur, sed temeri-
tate obsidis, tot per annos inter mancipia habiti.
Accendebat dolorem eorum Monobazus, quem
penes Adiabenum regimen, quod præsidium,
aut unde peteret, rogans. Jam de Armenia

Impulit am-
biguum inju-
ria Tigranis.Fines Partho-
rum popalane-
tis.Monobazus
etiam exsti-
mulat.

Kk

concessum,

(g) al. missa.

concessum, proxima trahi: & nisi defendant Parthi, levius servitium apud Romanos deditis, quam captis esse. Tiridates quoque regni profugus, per silentium haud modice querendo gravior erat. Non enim ignavia, magna impetoria contineri: virorum armorumque faciendum certamen. Id in summa fortuna æquius, quod validius. Et sua retinere, privata domus: de alienis certare, regiam laudem esse.

Qui pervicere. CAP. II. Igitur commotus his Vologeses concilium vocat, & proximum sibi Tiridatem constituit, atque ita orditur. *Et oratione sensa sua Vologeses aperit.* Hunc ego eodem mecum patre genitum, cum mihi per ætatem summo nomine concessisset, in possessionem Armenia deduxi, qui tertie potentie gradus habetur. Nam Medos Pacorus anteceperat. Videbamque contra vetera fratrum odia & certamina, familie nostrae penates rite composuisse. Prohibent Romani, & pacem ipsis numquam prospere laceffitam, nunc quoque in exitium suum abrumpunt. Non ibo infitias, æquitate quam sanguine, causa quam armis retinere parta majoribus malueram. Si contatione deliqui, virtute corigam. Vestra quidem vis & gloria in integro est, addita modestie fama. Quæ neque summis mortalium spernenda est, & a diis æstimatur. Simul diademate caput Tiridatis evinxit, promptam equitum manum, quæ regem ex more sectabatur, Monefi nobili viro tradidit, adjectis Adiabenorum auxiliis: mandavitque Tigranem Armenia exturbari, dum ipse positis adversus Hyrcanos discordiis, vires intimas, molémque belli ciet, provinciis Romanis minitans.

At Corbulo auxiliatur Tigrani. CAP. III. Quæ ubi Corbuloni certis nuntiis audita sunt: legiones duas cum Verulano Severo, & Vectio (b) Bolano, subsidium Tigrani mittit, occulto præcepto, compositius cuncta, quam festinantius agerent. Quippe bellum habere, quam gerere malebat. Scripseratque Cæsari, proprio duce opus esse, qui Armeniam defenderet: Syriam ingruente Vologese acriore in discrimine esse. Atque interim reliquas legiones pro ripa Euphratis locat: tumultuariam provincialium manum armat: hostiles ingressus præfidiis intercipit. Et quia egena aquarum regio est, castella fontibus imposita. Quosdam rivôs congestu arenæ abdidit.

Præfidiis omnia firmat. CAP. IV. Ea dum à Corbulone tuendæ Syriæ parantur, acto raptim agmine Monefes ut famam sui præiret, non ideo nescium aut incautum Tigranem offendit: qui occupaverat Tigranocerta, urbem copia defensorum & magnitudine mœnium validam. Ad hæc Nicephorius amnis haud spernenda latitudine partem murorum ambit. Et ducta ingens fossa, qua fluvio diffidebatur. Inerantque milites (i), & provisi ante commeatus. Quorum subvectu pauci avidius progressi, & repentinis hostibus circumventi, ira magis quam metu ceteros accenderant. Sed Partho ad exsequendas obsidiones nulla cominus audacia: raris sagittis, neque clausos exterret, & semet frustratur. *Quam frustra tentant Parthi.* Adiabeni cum promoverem

scalas & machinamenta inciperent, facile destrusi, mox erumpentibus nostris cæduntur.

CAP. V. Corbulo tamen, quamvis secundis rebus suis, moderandum fortunæ ratus; misit ad Vologesem, qui expostularent vim provinciae illatam. Socium amicumque regem cohortes Romanas circumfidere. Omitteret potius (k) obsidionem, aut se quoque in agro hostili castra positurum. Casperius centurio in eam legationem delectus, apud opidum Nisibin septem & triginta millibus passuum Tigranocerta distantem adit regem, & mandata ferociter edidit. Vologesi verus, & penitus infixum erat, arma Romana vitandi: nec præsentia prospere fluebant. Irritum obsidium, tutus manu & copiis Tigranes, fugati qui expugnationem sumpserant, missæ in Armeniam legiones, & aliæ pro Syria paratæ ultra irrumperem. Sibi imbecillum equitem pabuli inopia. Nam exorta vis locustarum ambederat, quidquid herbidum aut frondosum. Igitur metu abstruso mitiora obtinens, missurum ad Imperatorem Romanum legatos super petenda Armenia & firmanda pace respondet. Monefen omittere Tigranocerta jubet, ipse retro concedit.

CAP. VI. Hæc plures ut formidine regis, & Corbulonis minis patrata & magnifica extollebant. Alii occulte pepigisse interpretabantur, ut omisso utrimque bello, & abeunte Vologese, Tigranes quoque Armenia abcederet. *Paeta quædam occultiora inter Romanum & Parthum.* Cur enim exercitum Romanum à Tigranocertis deductum? cur deserta per otium, quæ bello defenderant? An melius hibernavisse in extrema Cappadocia, raptim erectis tuguriis, quam in sede regni modo retenti? Dilata provus arma, ut Vologeses cum alio quam cum Corbulone certaret: Corbulo merita tot per annos gloriæ, non ultra periculum faceret. Nam ut retuli, proprium ducem tuendæ Armeniæ poposcerat, & adventare Cæsennius Pætus audiebatur: jamque aderat, copiis ita divisus, ut quarta & duodecima legiones addita quinta quæ recens è Mœsis excita erat, simul Pontica, & Galatarum Cappadocumque auxilia Pæto obedirent: tertia, & sexta, & decima legiones, priorque Syriæ miles apud Corbulonem manerent. Cetera ex rerum usu sociarent, partirenturve. Sed neque Corbulo æmuli patiens, & Pætus cui satis ad gloriam erat si proximus haberetur, despiciebat gesta, nihil cedis aut prædæ, usurpatas nominatenus urbium expugnationes dictitans. Se tributa ac leges, & pro umbra regis, Romanum jus victis impositurum.

CAP. VII. Sub idem tempus legati Vologesis, quos ad principem missos memoravi, revertere irriti: bellumque propalam sumptum à Parthis. Nec Pætus detrectavit, sed duabus legionibus, quarum quartam Famisulanus Vectonius eo in tempore, duodecimam Calavius Sabinus regebant, Armeniam intrat, tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte trans mittebat, nulla palam causa, turbatus equus qui consularia insignia

(b) al. Vettio. (i) al. Inerant milites. (k) al. ocius.

signia gestabat, retro evasit. Hostiaque quæ muniebantur hibernaculis assistens, semifacta opera fuga perrupit, seque vallo extulit. Et pila militum ardere, magis insigni prodigio, quia Parthus hostis missilibus telis decertat.

CAP. VIII. Ceterum Pætus spreis omnibus, nec dum satis firmatis hibernaculis, nullo rei frumentariæ provisu, rapit exercitum trans montem Taurum, recipiendis, ut ferebat, Tigranocertis, vastandisque regionibus, quas Corbulo integras omisisset. Et capta quædam castella, gloriæque & prædæ nonnihil partum, si aut gloriam cum modo, aut prædam cum cura habuisset. Longinquis itineribus percurfando quæ obtineri nequibant, corrupto qui captus erat commearu, & instante jam hieme, reduxit exercitum. Composuitque ad Cæsarem litteras, quasi confecto bello, verbis magnificas, rerum vacuas.

CAP. IX. Interim Corbulo numquam neglectam Euphratis ripam crebrioribus præfidiis infedit: & ne ponti injiciendo impedimentum hostiles turmae afferrent, (jam enim subjectis campis, magna specie volitabant) naves magnitudine præstantes, & connexas trabibus, ac turribus auctas, agit per amnem, catapultisque & balistis proturbat Barbaros. In quos saxa & hastæ longius permeabant, quam ut contrario sagittarum jactu adæquarentur. Dein pons continuatus, collesque adversi per socias cohortes, post legionum castris occupantur; tanta celeritate & ostentatione virium, ut Parthi omisso paratu invadendæ Syriæ, spem omnem in Armeniam verterent.

CAP. X. Ibi Pætus imminentium nescius, quintam legionem procul in Ponto habebat. Reliquas promiscuis militum commeatibus infirmaverat, donec adventare Vologesem magno & infenso agmine auditum. Accitit legio duodecima, & unde famam aucti exercitus sperat, prodita infrequentia: qua tamen retineri castra, & eludi Parthus tractu belli poterat, si Pæto aut in suis, aut in alienis consiliis constantia fuisset. Verum ubi à viris militaribus adversus urgentes casus firmatus erat, rursus ne alienæ sententiæ indigens videretur, in diversa ac deteriora transibat. Et tunc relictis hibernis, non fossam neque vallum sibi, sed corpora & arma in hostem data clamitans, duxit legiones quasi prælio certaturus. Deinde amisso centurione & paucis militibus, quos visendis hostium copiis præmiserat, trepidus remeavit. Et quia minus acriter Vologeses institerat, vana rursus fiducia, tria millia delecti peditis (l) proximo Tauri jugo imposuit, quo transitum regis arcerent. Alares quoque Pannonios, robur equitatus, in parte campi locat. Conjunctus ac filius castello, cui Arsamofata nomen est, abdit, data in præsidium cohorte, ac disperso milite, qui in unum (m) habitus, vagum hostem promptius sustentavisset. Et (n) ægre compulsum ferunt, ut instantem Corbuloni

fareretur. Nec à Corbulone properatum, quo gliscentibus periculis etiam subsidii laus augeretur. Expediri tamen itineri singula millia ex tribus legionibus, & alarios octingentos, parem numerum è cohortibus jussit.

CAP. XI. At Vologeses quamvis obfessa à Pæto itinera hinc peditatu, inde equite accepisset, nihil mutato consilio, sed vi ac minis alares exterruit, legionarios obtrivit, uno tantum centurione Tarquitio Crescente turrim in qua præsidium agitabat, defendere auso: factaque sæpius eruptione, & cæsis qui Barbarorum propius fuggrediebantur, donec ignium jactu circumveniretur. Peditum si quis integer, longinqua & avia; vulnerati, castra repetivere: virtutem regis, sævitiam & copias gentium, cuncta metu extollentes, facili credulitate eorum qui eadem pavebant. Ne dux quidem obniti adversis, sed cuncta militiæ munia deseruerat, missis iterum ad Corbulonem precibus, veniret propere, signa & aquilas, & nomen reliquum infelicitis exercitus tueretur: se fidem interim donec vita suppeditet, retenturum. (o)

CAP. XII. Ille interritus, & parte copiarum apud Syriam relictæ, ut munimenta Euphrati imposita retinerentur, qua proximum & commeatibus non egenum, regionem Comagenam, exin Cappadociam, inde Armenios petivit. Comitabantur exercitum, præter alia fueta bello, magna vis camelorum onusta frumento, ut simul hostem famemque depelleret. Primum è percussis Pactium primipili centurionem obvium habuit, dein plerosque militum: quos diversas fugæ causas obtendentes, redire ad signa, & clementiam Pæti experiri monebat. Se nisi victoribus imitem esse. Simul suas legiones adire, hortari, priorum admonere, novam gloriam ostendere. *Non vicos aut opida Armeniorum, sed castra Romanæ, duasque in his legiones pretium laboris peti. Si singulis manipularibus præcipua servati civis corona, imperatoria manu tribueretur, quod illud & quantum decus, ubi par eorum numerus adipisceretur, (p) qui attulissent salutem, & qui accepissent?* His atque talibus in commune alacres, (& erant quos pericula fratrum, aut propinquorum propriis stimulis incenderent) continuam diu noctuque iter properabant.

CAP. XIII. Eoque intentius Vologeses premere obfessos, modo vallum legionum, modo castellum, quo imbellis ætas defendebatur, oppugnare (q), propius incedens, quam mos Parthis, si ea temeritate hostem in prælium eliceret. At illi vix contuberniis extracti, nec aliud quam munimenta propugnabant: pars jussu ducis, & alii propria ignavia, aut Corbulonem (r) opperientes, ac si vis ingrueret, provisis exemplis Caudinæ ac Numantinæ cladis. Neque eandem vim Samnitibus Italico Populo, aut pœnis Romani imperii æmulis. Validam quoque & laudatam antiquitatem, quoties fortuna contra daret,

Kk 2

(l) al. delectorum peditum. (m) al. in uno. (n) alii τό & omittunt. (o) al. retenturos. (p) al. aspiceretur. al. apisceretur. (q) al. adpugnare. (r) al. ut Corbulonem. al. aut metu Corbulonem.

Principia tamen ei rident.

Corbulo interea Euphrati assidet.

Ponte eum jungit.

Vologeses ad Pætum vertit.

Hic mutat valde & trepidat.

Imperite militem spargit.

Auxilium à Corbulone invitavit.

Vologeses interea vi per-rumpit.

Præsidia fugat aut expugnat.

Pætus jacet.

Corbulonem expectat.

Ille festinat.

Suos ad robur & celeritatem excitat.

At Parthus Romanos premit & obidet.

Languide se illi defendunt.

Imo deditio-nem loquuntur & spectant.

Itaque Pærus
pacem petit.

daret, saluti consuluisse. Qua desperatione excitus dux subactus, primas tamen litteras ad Vologesem, non supplices, sed in modum querentis composuit, *Quid pro Armeniis semper Romanæ ditionis, aut subiectis regi quem imperator delegisset, hostilia faceret. Pacem ex æquo utilem. Nec præsentia tantum spectaret. Ipsum adversus duas legiones, totis regni viribus advenisse: at Romanis orbem terrarum reliquum, quo bellum juvarent.*

Tergiversatur
Vologeses.

CAP. XIV. Ad ea Vologeses, nihil pro causa, sed opperandos sibi fratres Pacorum ac Tiridatem rescripsit. Illum locum tempusque consilio destinatum quid de Armenia cernerent. Adjecisse deos dignum Arsacidarum, simul & de legionibus Romanis statuerent. Missi post à Pæro nuntii, & regis colloquium petiit, qui Vafacem præfectum equitatus ire iussit. Tum Pærus, Lucullos, Pompejos, & si qui duces obtinendæ donandæve Armeniæ egerant: Vafaces imaginem retinendi donandive penes nos, vim penes Parthos memorat. Et multum invicem disceptato, Monobazus Adiabenus in diem posterum testis iis quæ pepigissent, adhibetur. Placuitque liberari obsidio legiones, & decedere omnem militem finibus Armeniorum, castellaque & commeatus Parthis tradi. Quibus perpetratis copia Vologesi fieret, mittendi ad Neronem legatos.

Ventum ta-
men ad collo-
quium.

Et ex eo, ad
infamiam pacta.

CAP. XV. Interim flumini Arsameri (s) (etenim is castra præstuebat) pontem imposuit, specie sibi illud iter experientis. Sed Parthi quasi documentum victoriæ iusserant. Namque (t) iis usui fuit. Nostri per diversum iere. Addidit rumor, sub jugum missas legiones, & alia ex rebus infaustis: quorum simulacrum ab Armeniis usurpatum est. Namque & munimenta ingressi sunt, antequam agmen Romanum excederet; & circumstere vias, captiva olim mancipia, aut jumenta agnoscere, abstrahentesque. Raptæ etiam vestes, retenta arma, pavido milite & concedente, ne qua prælii causa existeret. Vologeses armis & corporibus cæcorum aggregatis, quo cladem nostram testaretur, visu fugientium legionum abstinuit. Fama moderationis quærebatur, postquam superbiam expleverat. Flumen Arsametem (u) elephanto insidens, & proximus quisque regi vi equorum perrupere (w) quia rumor incesserat, pontem cessurum oneri, dolo fabricantium. Sed qui ingredi ausi sunt, validum & fidum intellexere.

Quia Parthi
varie illudunt
Romanis.

Nimium pa-
vidis.

Quibus o-
mnia ex uberi.

Et hostibus
contra.

Infamiam Pæri
Corbulo au-
get.

CAP. XVI. Ceterum obsessis adeo suppeditavisse rem frumentariam constitit, ut horreis ignem iniicerent: contraque prodiderit Corbulo, Parthos inopes copiarum, & pabulo attrito, relicturos oppugnationem, neque se plus tridui itinere abfuisse. Adjecit, jurejurando

Pæti cautum apud signa, astantibus iis, quos testificando rex misisset, neminem Romanum Armeniam ingressurum, donec referrentur (x) litteræ Neronis, an paci annueret. Quæ ut augendæ infamiæ composita: sic reliqua non in obscuro habentur: una die quadraginta milium spatium emensum esse Pærum, desertis passim faucibus. Neque minus deformem illam fugientium trepidationem, quam si terga in acie vertissent. Corbulo cum suis copiis apud ripam Euphratis obvius, non eam speciem insignium & armorum prætulit, ut diversitatem exprobraret. Mœsti manipuli, ac vicem commilitonum miserantes, ne lacrymis quidem temperavere. Vix præ fletu usurpata consalutatio. Deceßerat certamen virtutis, & ambitio gloriæ felicius hominum affectus: sola misericordia valebat, & apud minores magis.

Qui occurrunt
cum suis fu-
genti.

Milites inter
se benefoli.

CAP. XVII. Ducum inter se brevis sermo secutus est, hæc conquerentium: irritum (y) laborem, potuisse bellum fuga Parthorum finire. Ille integra utrique cuncta respondit, converterent aquilas, & juncti invaderent Armeniam, abscessu Vologesis infirmatam. Non ea Imperatoris habere mandata Corbulo: periculo legionum commotum, è provincia egressum. Quando in incerto babeantur Parthorum conatus, Syriam repetiturum. Sic quoque optimam fortunam orandam, ut pedes confectus spatiis irinorum, alacrem & facilitate camporum prævenientem equitem assequeretur. Exin Pærus per Capadociam hibernavit. At Vologesis ad Corbulonem missi nuntii, detraberet castella trans Euphratem, annuemque ut olim (z) medium faceret. Ille Armeniam quoque diversis præfidiis vacuam fieri exposulabat. Et postremo concessit rex. Dirutaque (a) quæ ultra Euphratem communierat Corbulo, & Armenii suo arbitrio relictæ sunt.

At non duces.

Species fœde-
ris inter Volo-
gesem & Cor-
bulonem.

CAP. XVIII. (19) At Romæ trophæa de Parthis, arcusque, medio Capitolini montis sistebantur: decreta ab Senatu integro adhuc bello, neque rum omiſſa, dum aspectui consulitur, sprete conscientia. Quin & dissimulandis rerum externarum curis Nero frumentum plebis vetustate corruptum, in Tiberim jecit, quo securitatem annonæ sistenteret. (b) Cujus pretio nihil additum est, quamvis ducentas ferme naves portu in ipso, violentia tempestatis, & centum alias Tiberi subvectas, fortuitus ignis absumpſisset. Tris dein consulares, L. Pisonem, Ducennium Geminum, Pompejum Paullinum vectigalibus publicis præposuit, cum insectatione priorum principum, qui gravitate sumptuum justos reditus anteissent. Se annum sexcenties festerium Reip. largiri.

Romæ tamen
non nisi faulta
omnia audita.

Frumentum
vetus in Tibe-
rim jactum.

Præfecti novi
vectigalibus.

CAP. XIX. Percrebuerat ea tempestate pravissimi

(s) al. Arsaniæ. (t) al. Neque. (u) al. Arsaniam. (w) al. & proximus quisque regi, alii vi equorum perrupere. (x) al. referantur. (y) al. hoc conquerente, suum irritum &c. al. hic conqueri, tantum irritum laborem. (z) al. ut omnium. (a) al. Diruptaque. (b) al. sustentaret. al. ostentaret.

(19) At Romæ trophæa de Parthis, arcusque . . . sistebantur. Huc spectant bini cimeliarchii nostri nummi Tab. LVII. num. 3. & 4. quorum prior victoriam alatam, Neroni nomine S. P. Q. R. gratulabundam exhibet. Posterior arcum elegantissimum triumphalem conspiciendum præbet; ad latus Colossus cernitur, procul dubio ad imitationem ejus, quem Nero cum sua imagine in vestibulo domus suæ posuerat. Conf. BELLORIUS ad A. N. VICUM sub Nerone num. 12. & 14.

Querelæ de
brevis & ficta
adoptione.

Patres provi-
dent & prohi-
bent.

Timarchus ac-
cusatus.

Ea occasione
Thrasea sen-
tentia.

praviſſimus mos, cum propinquis comitijs, aut forte provinciarum, plerique orbi fictis adoptionibus adſciſcerent filios, præturaſque & provincias inter Patres ſortiti, ſtatim emitterent manu quos adoptaverant. Qui magna cum invidia Senatum adeunt, jus naturæ, labores educandi, adverſus fraudem & artes & brevitate adoptionis enumerant. Satis pretii eſſe orbis, quod multa ſecuritate, nullis oneribus, gratiam, honores, cuncta prompta & obvia haberent. Sibi promiſſa legum diu expectata, in ludibrium verti, quando quis ſine ſollicitudine parens, ſine luſtu orbus. Longa Patrum vota repente adæquaret. Factum ex eo Senatusconſultum, ne ſimulata adoptio in ulla parte muneris publici juvaret, ac ne uſurpandis quidem hereditatibus prodeſſet.

CAP. XX. Exin Claudius Timarchus Cretenſis reus agitur, ceteris criminibus, ut ſolent prævalidi provincialium, & opibus nimis ad injurias minorum elati: una vox ejus uſque ad contumeliã Senatus penetraverat, quod dictiſſet, in ſua poteſtate ſitum, an Proconſulibus qui Cretam obtinuiffent, grates agerentur. Quam occaſionem Pætus Thraſea ad bonum publicum vertens, poſtquam de reo cenſuerat, provincia Creta depellendum, hæc addidit. Uſu probatum eſt P. C. leges egregias, exempla honeſta, apud bonos ex delictis aliorum gigni. Sic oratorum licentia, Cinciam rogationem; candidatorum ambitus, Julias leges; magiſtratum avaritia, Calpurnia ſcita, pepererunt. Nam culpa quam pœna tempore prior, emendari quam peccare poſterius eſt. Ergo adverſus novam provincialium (c) ſuperbiam dignum fide conſtantiaque Romana capiamus conſilium, quo tutelæ ſociorum nihil derogetur, nobis opinio decedat, qualis quiſque habeatur, alibi quam in civium judicio eſſe.

CAP. XXI. Olim quidem non modo prætor aut Conſul, ſed privati etiam mittebantur, qui provincias viſerent, & quid de cujuſque obſequio videretur, referrent. Trepidabantque gentes de æſtimatione ſingulorum. At nunc colimus externos, & adulamur, & quomodo ad nutum alicujus grates, ita promptius accuſatio decernitur. Decernaturque & maneat (d) provincialibus, potentiam ſuam tali modo oſtentandi. Sed laus falſa & precibus expreſſa, perinde cobibentur, quam malitia, quam crudelitas. Plura ſæpe peccantur, dum demeremur, quam dum offendi-mus. Quædam imo virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus adverſum gratiam animus. Inde initia magiſtratum noſtrorum meliora ferme, & ſinis inclinat, dum in modum candidatorum ſuffragia conquirimus. Quæ ſi arceantur, æqualius atque conſtantius provinciæ regentur. Nam ut metu repetundarum infraſta avaritia eſt, ita vetita gratiarum actione ambitio cobibetur (e).

Et cohibita
ambitio pro-
vincialium.

CAP. XXII. Magno aſſenſu celebrata ſententia. Non tamen Senatusconſultum perfici potuit, abnuentibus Conſulibus ea de re relatum. Mox auctore Principe ſanxere, ne quis ad concilium ſociorum referret, agendas apud Se-

natum prætoribus proveconſulibus grates, neu quis ea legatione fungeretur. Iiſdem Conſulibus gymnaſium icſtu fulminis conflagravit, effigiesque in eo Neronis ad informe æs liquefacta. Et motu terræ, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magna ex parte proruit. Defunctaque virgo Veſtalis Lælia, in cujus locum Cornelia ex familia Coſſorum capta eſt.

Gymnaſium
fulmine.

Pompeji opi-
dum terræ-
motu, cor-
rupta.

CAP. XXIII. Memmio Regulo, & Ver-ginio Rufo Coſſ. natam ſibi ex Poppæa fili-am Nero ultra mortale gaudium accepit, ap-pellavitque Auguſtam, dato & Poppææ eo-dem cognomento. Locus puerperio colonia Antium fuit (f), ubi ipſe generatus erat. Jam Senatus uterum Poppææ commendaverat diis, vota-que publice ſuſceperat. Quæ multipli-cata, exſolutaque. Et additæ ſupplicationes, templumque Fecunditati, & certamen ad exemplar Atticæ religionis (g) decretum. Utque Fortunarum effigies aureæ in folio Ca-pitolini Jovis collocarentur: ludicrum Cir-cenſe, ut Juliæ genti apud Bovillas, ita Clau-dia Domitiæque apud Antium ederetur. Quæ fluxa fuere, quarum intra menſem defuncta infante. Rurſusque exortæ adulationes, cen-ſentium honorem divæ, & pulvinar, ædem-que & ſacerdotem. Atque ipſe ut lætitiæ, ita mœroris immodicus egit. Adnotatum eſt, omni Senatu Antium ſub recentem partum effuſo, Thraſeam prohibitum, immoto ani-mo prænuntiam imminentis cædis contume-liam excepiſſe. Secutam dehinc vocem Cæ-saris ferunt, qua reconciliatum ſe Thraſeæ apud Senecam jactaverit, ac Senecam Cæſa-ri gratulatum. Unde gloria (h) egregiis vi-ris, & pericula gliſcebant.

U. C. 815. p.
C. N. 63.
Filia Neroni
nata.

Multa adula-
tione Patrum.

At ea brevi
obit.

Thraſeas pro-
hibetur aditu
Cæſaris.

CAP. XXIV. Inter (i) quæ veris prin-cipio, legati Parthorum mandata regis Volo-geſis, litteraſque in eandem formam attulere. Se priora & toties jactata ſuper obtinenda Ar-meniam nunc omittere, quoniam diu quamvis poten-tium populorum arbitri, poſſeſſionem Parthis non ſine ignominia Romana tradidiſſent. Nuper clau-ſum Tigranem, poſt Pætum legionesque cum op-primere poſſet, incolumes dimiſiſſe. Satis appro-batam vim, datum & lenitatis experimentum. Nec recuſaturum Tiridatem accipiendò diadema-ti in Urbem venire, niſi ſacerdotii religione atti-neretur. Iturum ad ſigna & effigies Principis, ubi legionibus coram, regnum auſpicaretur.

Legati Partho-
rum ad Prin-
cipem.

Cum ſuper-
biuſculis man-
datis.

CAP. XXV. Talibus Vologeſis litteris, quia Pætus diverſa tamquam rebus integris ſcribebat, interrogatus centurio qui cum le-gatis advenerat, quo in ſtatu Armenia eſſet? Omnes inde Romanos exceſſiſſe reſpondit. Tum intellecto Barbarorum irriſu, qui peterent quod eriperant, conſulit inter primores ci-vitatis Nero, bellum anceps, an pax in hoſte placeret (k). Nec dubitatum de bello. Et Corbulo tot per annos militum atque hoſti-um gnarus, gerendæ rei præſcitur, ne cu-jus alterius inſcitia rurſum peccaretur, quia Pæti piguerat. Igitur irriti remittuntur, cum

Deliberat
Princeps.

Placuitque
bellum.

Cui Corbulo
præſcitur.

Kk 3

donis

(c) al. provinciarum. (d) al. Decernatur ne maneat. (e) al. cobibebitur. (f) alii τὸ fuit omittunt. (g) al. Antianæ religionis. al. Actiacæ religionis. (h) al. gloriæ. (i) al. interim. (k) al. an pax inhoneſta placeret.

donis tamen, unde spes fieret, non frustra eadem oraturum Tiridatem, si preces ipse attulisset. Syriæque executio Cintio, copiae militares Corbuloni permittæ, & quintadecima legio, ducente Mario Celso, è Pannonia adjecta est. Scribitur tetrarchis ac regibus præfectisque & procuratoribus, & qui prætorum finitimas provincias regebant, iussis Corbulonis obsequi, in tantum ferme modum aucta potestate, quem Populus Romanus Cn. Pompejo bellum Piraticum gesturo dederat. Regressum Pætum cum graviora metueret, facietis insectari satis habuit Cæsar, his ferme verbis: *Ignoscere se statim, ne tam promptus in pavorem, longiore sollicitudine egresceret.*

CAP. XXVI. At Corbulo quarta & duodecima legionibus, quæ fortissimo quoque amisso; & ceteris exterritis, parum habiles prælio videbantur, in Syriam translatis, sextam inde ac tertiam legiones, integrum militem & crebris ac prosperis laboribus exercitum in Armeniam ducit. Addiditque legionem quintam, quæ per Pontum agens, expers cladis fuerat. Simul quintadecimatos recens adductos, & vexilla delectorum ex Illyrico & Ægypto, quodque alarum cohortiumque, & auxilia regum in unum conducta apud Melitenen; qua transmittere Euphratem parabat. Tum lustratum rite exercitum ad concionem vocat, orditurque magnifica de auspiciis imperatoriis, rebusque à se gestis, adversam incertam Pæti declinans: multa auctoritate, quæ viro militari pro facundia erat.

CAP. XXVII. Mox iter L. Lucullo quondam penetratum, apertis quæ verustas obseperat, pergit. Et venientes Tiridatis Vologesisque de pace legatos haud aspernatus, adiungit iis centuriones cum mandatis non immitibus. *Non enim adhuc eo ventum, ut certamine extremo opus esset. Multa Romanis secunda, quædam Parthis evenisse, documento adversus superbiam: proinde & Tiridati conducere, intactum vastationibus regnum dono accipere; & Vologesem melius societate Romana, quam damnis mutuis genti Parthorum consulturum. Scire (l) quantum intus discordiarum, quamque indomitas & præferoces nationes reget. Contra Imperatori suo immotam ubique pacem, & unum id bellum esse.* Simul consilio terrorem adjicere, & Megistanas Armenios qui primi à nobis defecerant, pellit sedibus, castella eorum excindit, plana, edita, validos, invalidosque, pari metu complet. Non infensum, nedum hostili odio Corbulonis nomen etiam Barbaris habebatur, eoque consilium ejus fidum credebant.

CAP. XXVIII. Ergo Vologeses neque atrox in summam, & quibusdam præfecturis inducias petit. Tiridates locum diemque colloquio poscit. Tempus propinquum, locus in quo nuper obsessæ cum Pæto legiones erant, cum à Barbaris delectus esset, ob memoriam lætioris sibi rei, non est à Corbulone vitatus, ut dissimilitudo fortunæ gloriam augeret. Neque infamia Pæti augebatur, quod

eo maxime patuit, quia filio ejus tribuno ducere manipulos, atque opperire reliquias mæ pugnae imperavit. Die pacta Tiberius Alexander illustris eques Romanus minister bello datus (m), & Vivianus Annius gener Corbulonis, nondum senatoria ætate, sed pro legato quintæ legioni impositus, in castra Tiridatis venire, honore (n) ejus, ac ne metueret infidias tali pignore. Viceni dehinc equites assumpti. Et viso Corbulone, rex prior equo desiluit: nec contactus Corbulo.

CAP. XXIX. Sed pedes uterque dextras miscuere. Exin Romanus laudat juvenem, omittis præcipitibus tuta & salutaria capeffentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cetera temperanter adjungit. *Iturum quippe Romam, laturumque novum Cæsari decus, non adversis Parthorum rebus supplicem Arfaciden.* Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæsaris insigne regium, nec nisi manu Neronis resumere. Et colloquium osculo finitum. Dein paucis diebus interjectis, magna utrimque specie, inde eques compositus per turmas, & insignibus patriis, hinc agmina legionum stetero fulgentibus aquilis, signisque, & simulacris deum in modum templi. Medio tribunal sedem curulem, & sedes effigiem Neronis, sustinebat. Ad quam progressus Tiridates, cæsis ex more victimis, sublatum capite diadema imagini subjecit. Magnis apud cunctos animorum motibus, quos augebat insita adhuc oculis exercituum Romanorum cædes, aut obsidio. At nunc verfos casus: iturum Tiridatem ostentui gentibus, quanto minus quam captivum?

CAP. XXX. Addidit gloriæ Corbulo comitatem, epulasque, & rogitante rege causas, quoties novum aliquid adverterat: *ut, initia vigiliarum per centurionem nuntiari, convivium buccina dimitti, & structa ante Auguralem aram (o) subdita face accendi:* cuncta in majus extollens, admiratione prisca moris affecit. Postremo (p) die spatium oravit, quo tantum itineris aditurus, fratres ante, matremque viseret: obsidem interea filiam tradit, litterasque supplices ad Neronem.

CAP. XXXI. Et digressus Pacorum apud Medos, Vologesem Ecbatanis repperit non incuriosum fratris: quippe & propriis nuntiis à Corbulone petierat, *ne quam imaginem servitii Tiridates perferret, neu ferrum traderet, aut complexu provincias obtinentium arceretur, foribusque eorum assisteret: tantusque ei (q) Romæ, quantus Consulibus, honor esset.* Scilicet externæ superbiæ suero, non erat notitia nostri: apud quos jus imperii (r) valet, inania transmittuntur.

CAP. XXXII. Eodem anno Cæsar nationes Alpium maritimarum in jus Latii transtulit. Equitum Romanorum locos sedilibus plebis anteposuit, apud Circum. Namque ad eam diem indifferenter inibant, quia lex Roscia nihil nisi de quatuordecim ordinibus sanxit. Spectacula gladiatorum idem annus habuit, pari magnificentia ac priora. Sed seminarum illu-

Et finitimi præfides re- gesque obe- sive iussi.

Pætum scom- mate Nero ex- cipit.

Corbulo co- pias cogit.

Lustrat, & o- ratione exci- tat.

Parthi ad eum legati.

Nec viam iis pacis claudit.

Rem nihilo- minus in Ar- menia gerit,

Tiridates col- loquium po- stulat.

Obsides à Ro- manis dantur.

Ita rex ad Corbulonem venit.

Pacta inter eos.

Tiridates dia- dema detra- ctum Neroni subijcit.

Epulo excipi- tur à Corbulone. Et res Roma- nas docetur.

Abit fratres salutaturus.

Alpium pars jure Latii do- nata. Sedes equitum in Circo dif- creta.

(l) al. Sciret. (m) al. minister bello clarus. (n) al. honori. (o) al. & structam ante Au- gurale aram. (p) al. Postero. (q) alii rō ei omittunt. (r) al. vis imperii.

illustrum Senatorumque plures per arenam
foedati sunt.

U. C. 816. P.
C. N. 64.

Neapoli Nero
se & vocem
publicat.

CAP. XXXIII. C. Lecanio, M. Licinio
Coss. acriore in dies cupidine adigebatur Ne-
ro promiscuas scenas frequentandi. Nam ad-
huc per domum aut hortos cecinerat Juvena-
libus ludis, quos ut parum celebres & tantæ
voci angustos spernebat. Non tamen Romæ
incipere [scenas] (s) ausus, Neapolim quasi
Græcam urbem delegit. Inde initium fore,
ut transgressus in Achaïam, insignesque & an-
tiquitus sacras coronas adeptus, majore fama
studia civium eliceret. Ergo contractum o-
pidanorum vulgus, & quos è proximis co-
loniis & municipiis ejus rei fama civerat,
quique Cæsarem per honorem, aut varios
usus sectantur, etiam militum manipuli thea-
trum Neapolitanorum complent.

Theatrum
ruit, sed sine
noxa.

CAP. XXXIV. Illic, plerique ut arbitra-
bantur, triste; ut ipse, providum potius &
secundis numinibus evenit. Nam egresso qui
affuerat populo, vacuum & sine ullius noxa
theatrum collapsum est. Ergo per compo-
sitos cantus grates diis, atque ipsam recentis
casus fortunam celebrans, petiturusque maris
Hadriæ trajectus, apud Beneventum interim
confedit: ubi gladiatorum munus (t) à Va-
tinio celebre edebatur. Vatinius inter foedissi-
ma ejus aulae ostenta fuit, futrinæ tabernæ a-
luminus, corpore detorto, facetiis scurrilibus:
primo in contumelias assumptus, deinde o-
ptimi cujusque criminatione eo usque valuit,
ut gratia pecunia, vi nocendi etiam malis (u)
præmineret.

Gladiatorum
munus Bene-
venti.
A pessimo Va-
tinio.

CAP. XXXV. Ejus munus frequentanti
Neroni, ne inter voluptates quidem à scele-
ribus cessabatur. Iisdem quippe illis diebus
Torquatus Silanus mori adigitur, quia super
Juniae familiae claritudinem divum Augustum
atavum ferebat. Jussi id accusatores obicere,
prodigum largitionibus, neque aliam spem quam
in novis rebus esse. *Quin eum nobiles habere (x),*
quos ab epistolis & libellis & rationibus appelleret,
nomina summæ curæ & medicamenta. Tum
intimus quisque libertorum vincti abreptique.
Et cum damnatio instaret, brachiorum venas
Torquatus interfecit, secutaque Neronis ora-
tio ex more: *Quamvis fontem & defensionem me-*
rito diffusum, victurum tamen fuisse, si clemen-
tiam judicis expectasset.

Junius Tor-
quatus ad
mortem actus.

CAP. XXXVI. Nec multo post omiſſa in
præſens Achaia (causæ in incerto fuere) Ur-
bem revisit; provincias Orientis, maxime
Ægyptum, secretis imaginationibus agitans.
Dein edicto testificatus non longam sui absen-
tiam, & cuncta in Rep. perinde (y) immo-
ta ac prospera fore, super ea profectioe adiit
capitolium. Illic veneratus deos, cum Vestæ
(z) quoque templum inisset, repente cunctos
per artus tremens, seu numine exterrente,
seu facinorum recordatione numquam timore
vacuus, deseruit inceptum, *cunctas sibi curas*

Omittit de-
fensionem.

amore patriæ leviores dictitans. Vidisse civium
mæstos vultus, audire secretas querimoniaſ, quod
tantum aditurus eſſet iter, cujus ne modicos qui-
dem egreſſus tolerarent, ſueti adverſum fortuitâ
aſpectu Principis reſoveri. Ergo ut in privatis
neceſſitudinibus proxima pignora prævalerent; ita
Populum Romanum vim plurimam habere: pa-
rendumque retinenti. Hæc atque talia plebi vo-
lenti (a) fuere, voluptatum cupidine, & quæ
præcipua cura eſt, rei frumentariæ anguſtias
ſi abeſſet metuenti. Senatus & primores in
incerto erant, procul an coram atrocior ha-
beretur. Dehinc, quæ natura magnis timori-
bus, deterius credebant quod evenerat.

Quaſi caritate
plebis & pa-
triae.

CAP. XXXVII. Ipſe quo fidem acquire-
ret, nihil uſquam perinde lætum ſibi (b); pu-
blicis locis ſtruere convivia, totaque Urbe qua-
ſi domo uti. Et celeberrimæ luxu famaſque
epulæ fuere, quas Tigellino paratas (c), ut
exemplum referam, ne ſæpius eadem prodi-
gentia narranda ſit. Igitur in ſtagno Agrippæ
fabricatus eſt ratem, cui ſuperpoſitum con-
vivium navium (d) aliarum tractu movere-
tur. Naves auro & ebore diſtinctæ. Remi-
geſque exoleti, per ætates & ſcientiam libidi-
num componebantur. Volucres & feras di-
verſis è terris, & animalia maris Oceano ab
uſque petiverat. Crepidinibus ſtagni lupana-
ria aſtabant, illuſtribus feminis completa. Et
contra ſcorta viſebantur, nudis corporibus.
Jam geſtus motuſque obſceni, & poſtquam
tenebræ incedebant, quantum juxta nemoris,
& circumjecta recta, conſonare cantu & lumi-
nibus clareſcere. Ipſe per licita atque illicita
foedatus, nihil ſagitii reliquerat, quo corrup-
tior ageret; niſi paucos poſt dies uni ex il-
lo contaminatorum grege, cui nomen Pytha-
goræ fuit, in modum ſolennium conjugio-
rum denupſiſſet. Inditum Imperatori flam-
meum. Miſſi auſpices duo, & genialis (e)
torus, & faces nuptiales; cuncta denique ſpe-
ctata, quæ etiam in femina nox operit.

Infamēs ejus
epulæ.

Magnò ſum-
ptu.

Turpi libidi-
ne.

Denique
(b) ſcelus)
nubit Pytha-
goræ.

CAP. XXXVIII. Sequitur clades, forte,
an dolo principis incertum: nam utrumque
auctores prodidere: ſed omnibus quæ huic
Urbi per violentiam ignium acciderunt, gra-
vior atque atrocior. Initium in ea parte Cir-
ci ortum, quæ Palatino Cælioque montibus
contigua eſt. Ubi per tabernas, quibus id
mercimonium inerat quo flamma alitur, ſi-
mul cœptus ignis, & ſtatim validus, ac ven-
to citius, longitudinem Circi corripuit. Ne-
que enim domus munimentis ſeptæ, vel tem-
pla muris cincta, aut quid aliud moræ inter-
jacebat. Impetu pervagatum incendium, pla-
na primum, deinde inedita aſurgens, & (f)
ruſſum inferiora populando, anteaſſit remedia
velocitate mali, & obnoxia Urbe artis itine-
ribus, hucque & illuc flexis, atque enormi-
bus vicis, qualis vetus Roma fuit. Ad hoc
lamenta paventium feminarum, feſſa [ætate]
aut rudis pueritiæ ætas (g), quique ſibi, qui-
que

Incendium
grande Romæ.

Miſera ejus
facies.

(s) alii tō scenas omittunt. (t) al. gladiatorum munus. (u) al. malos. (x) al. *quin eum*
nonnullos habere. (y) al. exinde. al. perinde. (z) al. adiit Capitolium, illic veneratu-
rus deos. Cum Vestæ &c. (a) al. plebi volentia. (b) al. nihil uſquam periculofum ſibi.
(c) al. quas à Tigellino paratas &c. (d) alii tō navium omittunt. (e) al. Viſi auſpices,
dos, & genialis torus. (f) alii tō & omittunt. (g) al. feſſa, aut rudis pueritiæ ætas.

que aliis confulebant, dum trahunt invalidos aut opperiuntur, pars morans, pars festinans, cuncta impediabant: & sæpe dum in tergum respectant, lateribus aut fronte circumveniebantur: vel si in proxima evaserant, illis quoque igni correptis, etiam quæ longinqua crediderant, in eodem casu reperiebantur. Postremo quid vitarent; quid peterent ambigui, complere vias, sterni per agros: quidam amissis omnibus fortunis diurni quoque victus, alii caritate suorum quos eripere nequiverant, quamvis patente effugio, interiere. Nec quisquam defendere audebat, crebris multorum minis restinguere prohibentium; & quia alii palam faces jaciebant, atque esse sibi auctorem vociferabantur: five ut raptus licentius exercerent, seu iussu.

Quod nec restinguere licuit.

Domus etiam Principis exusta. Receptacula quædam plebi data.

At ille canit inter flammæ.

Nec sine ejus metu videbatur id incendium.

Ceterum tota pene Roma eo corrupta.

Et vetustissima templa.

Innumera statua.

CAP. XXXIX. Eo in tempore Antii agens, non ante in Urbem regressus est, quam domui ejus, qua palatium & Mæcenatis hortos continuaverat, ignis propinquaret. Neque tamen sisti potuit, quin & palatium & domus & cuncta circum haurirentur. Sed solatium populo exturbato & profugo, campum Martis ac monumenta Agrippæ, hortos quin etiam suos patefecit. Et subitaria ædificia exstruxit, quæ multitudinem inopem acciperent. Subvectaque utensilia ab Hostia, & propinquis municipiis; præteritumque frumenti minutum, usque ad ternos nummos. Quæ quamquam popularia, in irritum cadebant, quia pervaserat rumor: ipso tempore flagrantis Urbis, inisse eum domesticam scenam, & cecinisse Trojanum excidium, præsentia mala vetustis cladibus assimilantem.

CAP. XL. Sexto demum die apud imas Esquilias finis incendio factus, proruptis per immensum ædificiis, ut continuæ violentiæ campus, & velut vacuum cælum occurreret. Nec dum posito metu redibat. Levis rursus grassatus ignis (b), patulis magis Urbis locis, eoque strages hominum minor. Delubra deum, & porticus amœnitati dicatæ latius procidere. Plusque infamiæ id incendium habuit, quia prædiis Tigellini Æmyliani (i) proruperat. Videbaturque Nero condendæ Urbis novæ, & cognomento suo appellandæ gloriam quærere. Quippe in regiones quatuordecim Roma dividitur: quarum quatuor integræ manebant, tres solo tenus dejectæ: septem reliquis pauca tectorum vestigia supererant, lacerata & semiusta.

CAP. XLI. Domuum & insularum, templorum, quæ amissa sunt, numerum inire haud promptum fuerit: sed vetustissima religione, quod Servius Tullius Lunæ, & Magna ara fanumque quæ præsentis Herculi Arcas Evander sacraverat, ædesque Statoris Jovis vota Romulo, Numæque regia, & delubrum Vestæ cum penatibus Populi Romani exusta. Jam opes tot victoriis quæsitæ, & Græcarum artium decora, exin monumenta ingeniorum antiqua & incorrupta, quamvis in tanta resurgentis Urbis pulchritudine, mul-

ta seniores meminerant (k), quæ reparari nequibant. Fuere qui annotarent, xiv. Kalend. Sextiles principium incendii hujus ortum, quo & Senones captam Urbem inflammaverant. Alii eo usque cura progressi sunt, ut totidem annos mensesque & dies inter utraque incendia numerent.

CAP. XLII. Ceterum Nero usus est patriæ ruinis, exstruxitque domum, in qua haud perinde gemmæ & aurum miraculo essent, solita pridem, & luxu vulgata, quam arva & stagna, & in modum solitudinum hinc silvæ, inde aperta spatia, & prospectus: magistris & machinatoribus Severo & Celere, quibus ingenium & audacia erat, etiam quæ natura denegavisset, per artem tentare, & viribus Principis illudere. Namque ab lacu Averno navigabilem fossam usque ad ostia Tiberina depressuros promiserant, squalenti littore, aut per montes adversos. Neque enim aliud humidum gignendis aquis occurrit, quam Pomptinæ paludes: cetera abrupta, aut arentia. Ac si perrumpi possent, intolerandus labor, nec satis causæ. Nero tamen, ut erat incredibilium cupitor, effodere proxima Averno juga connixus est: manentque vestigia irritæ spei.

CAP. XLIII. Ceterum Urbis quæ domus supererant (l), non ut post Gallica incendia, nulla distinctione, nec passim erectæ: sed dimensis vicorum ordinibus, & latis viarum spatiis, cohibita ædificiorum altitudine, ac patefactis areis, additisque porticibus, quæ frontem insularum protegerent. Easque porticus Nero sua pecunia exstructurum, purgatasque areas dominis traditurum, pollicitus est. Addidit præmia pro cuiusque ordine, & rei familiaris copiis: finivitque tempus, intra quod effectis domibus aut insulis, adipiscerentur. Ruderi accipiendo Hostienles paludes destinavit (m), utque naves quæ frumentum Tiberi subvectassent (n), onustæ rudere decurrerent. Ædificiaque ipsa certa sui parte, sine trabibus, saxo Gabino Albanoque solidarentur: quod is lapis igni (o) impervius est. Jam aqua privatorum licentia intercepta, quo largior & pluribus locis in publicum fluere, custodes: & subsidia reprimendis ignibus, in propatulo quisque haberet: nec communione parietum, sed propriis quæque muris ambirentur. Ea ex utilitate accepta, decorem quoque novæ Urbi attulere. Erant tamen qui crederent, veterem illam formam salubritati magis conduxisse, quoniam angustiae itinerum, & altitudo tectorum non perinde Solis vapore perrumperentur. At nunc patulam latitudinem, & nulla umbra defensam, graviore æstu ardescere.

CAP. XLIV. Et hæc quidem humanis consiliis providebantur. Mox petita à diis piacula, aditque Sibyllæ libri, ex quibus supplicatum Vulcano & Cereri Proserpinæque, ac propitiata Juno per matronas, primum in Capitolio, deinde apud proximum mare. Unde

(b) al. metu rediit, at levius rursus grassaturus ignis. (i) al. in Æmilianis. (k) al. meminerint. (l) al. quæ domus perierant. (m) al. destinavit. (n) al. subvectæ essent. (o) al. ignibus.

Nero domum sibi exstruit.

laxitate & splendore magnificentum.

ipsa Urbs coëpta instaurari.

Sed ad menturam & compositionem.

Etiā firmior contra incendia.

Et veteri pulchrior. Non tamen salubrior.

Diis supplicia instituta.

de hausta aqua, templum & simulacrum deæ prosperum est; & lectisternia (p) ac pervigilia celebrare feminæ quibus mariti erant. Sed non ope humana, non largitionibus principis, aut deum placamentis, decedebat infamia, quin iustum incendium crederetur. Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & quæsitissimis pœnis affecit, quos per flagitia invisos, vulgus Christianos (q) appellabat. Auctor nominis ejus CHRISTUS, qui (r) Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaque in præsens exitiabilis (s) superstitio rursus erumpebat, non modo per Judæam originem ejus mali, sed per Urbem etiam: quo cuncta undique atrocità aut pudenda confluent, celebranturque. Igitur primo correpti qui fatebantur, deinde indicio eorum multitudo ingens, haud perinde in crimine incendii, quam odio humani generis conjuncti (z) sunt. Et pereuntibus addita ludibria, ut ferarum tergis contacti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi; atque ubi defecisset dies in usum nocturni luminis urerentur. Hortos suos ei spectaculo Nero obtulerat, & Circensē ludicrum edebat, habitu aurigæ permixtus plebi, vel circulo (u) insistent. Unde quamquam adversus fontes & novissima exempla meritos, miserratio oriebatur; tamquam non utilitate publica, sed in sævitiam unius absumerentur.

Et supplicia in
Christianos,
quasi incen-
diarios.

Flagitii in eos
crudelitas.

Nero interea
aurigatur.

Italiam & pro-
vincias exhaui-
it.

Templa dispo-
nit.

Seneca his sce-
leribus vocem
aut mentem
non commo-
dat.

Continentia
hominis.

Clades in
mari.

CAP. XLV. Interea conferendis pecuniis petvastata Italia, provinciæ everse, focique populi, & quæ civitatum liberæ vocantur. Inque eam prædam etiam dii cessere, spoliatis in Urbe templis, egestoque auro, quod triumphis, quod votis, omnis Populi Romani ætas prospere aut in metu sacraverat. Enimvero per Asiam atque Achaiam non dona tantum, sed simulacra numinum abripiebantur, missis in eas provincias Acrato, ac Secundo Carinate (x). Ille libertus cuicumque flagitio promptus: hic Græca doctrina ore tenus exercitus, animum bonis artibus non induerat (y). Ferebatur Seneca, quo invidiam sacrilegii à semet averteret, longinqui ruris secessum oravisse: & postquam non concedebatur, ficta valetudine quasi æger nervis, cubiculum non egressus. Tradidere quidam, venenum ei per libertum ipsius, cui nomen Cleonicus, paratum, jussu Neronis: vitatumque à Seneca prodicione liberti, seu propria formidine, dum persimplici (z) victu, & agrestibus pomis, ac, si sitis admoneret, profluente aqua vitam tolerat.

CAP. XLVI. Per idem tempus gladiatores apud opidum Preneste, tentata eruptione, præsidio militis, qui custos adesset, coerciti sunt: jam Spartacum & vetera mala rumori-
bus ferente populo, ut est novarum rerum cupiens pavidusque. Nec multo post clades rei navalis accipitur, non bello, (quippe haud alias tam immota pax) sed certum ad diem

in Campaniam redire classē Nero jusserat, non exceptis maris casibus. Ergo gubernatores, quamvis sæviente pelago, à Formiis movere, & gravi Africo, dum promontorium Miseni superare contendunt, Cumanis lit-
toribus impacti, triremium plerasque, & minora navigia passim amiserunt.

CAP. XLVII. Fine anni vulgantur prodigia imminentium malorum nuntia. Vis fulgurum non alias crebrior, & fidus cometes, sanguine illustri semper Neroni expiatum. Bicipites hominum aliorumve animalium partus abjecti in publicum, aut in sacrificiis quibus gravidas hostias immolare mos est, reperti. Et in agro Placentino viam propter natus vitulus, cui caput in crure esset. Secutaque haruspicum interpretatio: *paravi verum humanarum aliud caput, sed non fore validum, neque occultum: quia in utero repressum, aut iter juxta editum sit.*

Prodigia plu-
ra.

CAP. XLVIII. Ineunt deinde consulatum U. C. 817. p. Silius Nerva (a); & Atticus Vestinus, cœpta simul & aucta conjuratione, in quam certatim nomina dederant, Senatores: eques, miles, feminæ etiam, cum odio Neronis, tum favore (b) in C. Pisonem. Is Calpurnio genere orrus, ac multas insignesque familias paterna nobilitate complexus, claro apud vulgum rumore erat, per virtutem aut species virtutibus similes. Namque facundiam tuendis civibus exercebat, largitionem adversus amicos; & ignotis quoque comi sermone & congressu. Aderant etiam fortuita, corpus procerum, decora facies. Sed procul gravitas morum, aut voluptatum parsimonia. Lenitati ac magnificentia, & aliquando luxui indulgebat. Idque pluribus probabatur, qui in tanta vitiorum dulcedine summum imperium non restrictum; nec perseverum volunt.

U. C. 817. p.
C. N. 65.
Conjuratio in
Neronem.

Capite C. Pi-
sonis.
Qui describi-
tur.

CAP. XLIX. Initium conjurationi non à cupiditate ipsius fuit. Nec tamen facile memoraverim, quis primus auctor, cujus instinctu concitum sit, quod tam multi sumpserunt. Promptissimos Subrium Flavium tribunum prætorie cohortis, & Sulpicium Asprum centurionem exstitisse, constantia exitus docuit. Et Lucanus Annæus, Plautiusque Lateranus Consul designatus, vivida odia intulere. Lucanum propriae causæ accendebant, quod famam carminum ejus premebat Nero, prohibueratque ostentare, vanus assimulatione (c). Lateranum Consulem designatum, nulla injuria, sed amor Reip. sociavit. At Flavius Scevius & Afranius Quinctianus, uterque senatorii ordinis, contra famam sui, principium tanti facinoris capeffivere. Nam Scevino dissoluta luxu mens, & proinde vita somno languida. Quinctianus molli corpore infamis (d), & à Nerone probroso carmine diffamatus, contumelias ultum ibat.

Et qui præci-
pui in ea.

Lucanus poë-
ta.

Flavius Sce-
vius.

Afranius
Quinctianus.

CAP. L. Ergo dum scelera principis, & finem adesse imperii, deligendumque qui fessis rebus succurreret, inter se aut inter ami-

LI

cos

(p) al. fellisternia. al. solisternia. (q) al. Chrestianos. (r) alii τὸ qui omittunt. (s) al. exitialis. (t) al. convicti. (u) al. circulo. (x) al. Caprinatē. (y) al. imbuerat. (z) al. simplici. (a) al. Silanus Nerva. (b) al. favore. (c) al. assimulatione. al. vana assimulatione. al. vanus æmulatione. (d) al. mollitia [vel mollitie] corporis infamis.

Plures alii.

cos jaciunt, aggregavere Tullium Senecionem, Cervarium Proculum, Vulcatium Araricum, Julium Tugurinum, Munatium Gratum, Antonium Natalem, Martium Festum, equites Romanos: ex quibus Senecio è præcipua familiaritate Neronis speciem amicitiae etiam tum retinens, eo pluribus periculis conflictabatur. Natalis particeps ad omne secretum Pisoni erat. Ceteris spes ex novis rebus petebatur. Adscitæ sunt super Subrium

Etiam ex prætorio.

(e) & Sulpicium, de quibus reruli, militares manus, Granius Silvanus & Statius Proximus, tribuni cohortium prætoriarum, Maximus Scaurus & Venerus Paullus centuriones. Sed summum robur in Fenio Rufo præfecto videbatur: quem vita famaue laudatum, per sævitiam impudicitiamque Tigellinus in animo Principis anteibat, fatigabatque criminationibus, ac sæpe in metum adduxerat, quasi adulterum Agrippinæ, & desiderio ejus ultioni intentum. Igitur ubi conjuratis, præfectum quoque prætorii in partes descendisse, crebro ipsius sermone facta fides, promptius jam de tempore ac loco cædis agitabant. Et cepisse imperum Subrius Flavius ferebatur, in scena canentem Neronem aggrediendi, aut cum ardente domo per noctem huc illuc cursaret incustoditus. Hic occasio solitudinis, ibi ipsa frequentia tanti decoris testis, pulcherrimum animum exstimulaverant: nisi impunitatis cupido retinisset, magnis semper conatibus adversa.

Flavii honestus impetus.

CAP. LI. Interim contantibus prolatantibusque spem ac metum (f), Epicharis quædam, incertum quonam modo sciscitata (g) (neque illi ante ulla rerum honestarum cura fuerat) accendere, & arguere conjuratos: ac postremo lentitudinis eorum pertæsa, & in Campania agens, primores classiariorum Misensium labefacere, & conscientia illigare connixa est tali initio. Erat Chiliarchus (h) in ea classe Volusius Proculus, occidendæ matris Neronis inter ministros non ex magnitudine sceleris provectus, ut rebatur. Is mulieri olim cognitus, seu recens orta amicitia, dum merita erga Neronem sua, & quam in irritum cecidissent, aperit, adiicitque questus & destinationem vindictæ, si facultas oriretur, spem dedit posse impelli & plures conciliare. Nec leve auxilium in classe; crebras occasiones, quia Nero multo apud Puteolos & Misenum maris usu lætabatur. Ergo Epicharis plura, & omnia scelera Principis orditur. Neque Senatui, quid manere (i), sed provisum quo nam modo pœnas versæ (k) Reip. daret: accingeretur modo, navaret operam, & militum acerrimos duceret in partes, ac digna pretia exspectaret. Nomina tamen conjuratorum reticuit. Unde Proculi indicium irritum fuit, quamvis ea quæ audierat ad Neronem detulisset. Accita quippe Epicharis,

Sed ignaviter remissus.

Epicharis moras ægre fert.

Proculus a sciscitare conatur.

Ille eam defert.

Hæc constanter refutat.

& cum indice composita, nullis testibus innixum facile confutavit. Sed ipsa in custodia retenta est, suspectante Nerone, haud falsa esse etiam quæ vera non probabantur.

CAP. LII. Conjuratis tamen metu proditionis permotis, (l) placitum maturare cædem apud Bajas, in villa Pisonis: cujus amœnitate (m) caprus Cæsar crebro ventitabat, balneasque & epulas inibat ommissis excubiis, & fortunæ suæ mole. Sed abnuvit Piso, invidiam prætendens, si sacra mensæ, diique hospitales cæde qualiscumque Principis cruentarentur. Melius apud Urbem in illa invisa & spoliis civium exstructa domo, vel in publico patratturos, quod pro Rep. suscepissent. Hæc in commune: ceterum timore occulto, ne L. Silanus eximia nobilitate, disciplinaque C. Cassii, apud quem educatus erat, ad omnem claritudinem sublatus, imperium invaderet, prompte daturis operam, qui à conjuratione integri essent, quique miserarentur Neronem tamquam per scelus interfectum. Plerique Vestini quoque Consulis acre ingenium vitavisse Pisonem crediderunt, ne à libertate (n) moveretur, vel delecto imperatore alio, sui muneris Remp. faceret. Et enim expers conjurationis erat, quamvis super eo crimine Nero vetus adversus infontem odium expleverit.

Consilium cædendi tyrannum apud Bajas.

Sed iterum ommissum.

Meru ne alii arripere impetum.

CAP. LIII. Tandem statuere Circensium Ludorum die, qui Cereri celebratur, exsequi destinata: quia Cæsar rarus egressu, domoque aut hortis clausus (o), ad ludicra Circi ventitabat; promptioresque aditus erant lætitia spectaculi. Ordinem insidiis composuerant, ut Lateranus quasi subsidium rei familiari oraret, deprecabundus, & genibus Principis accidens, prosterneret incautum premeretque, animi validus, & corpore ingens. Tum jacentem & impeditum, tribuni & centuriones, & ceterorum ut quisque audentiæ habuisset, accurrerent, trucidarentque: primas sibi partes exposculante Scevino, qui pugionem templo Salutis in Etruria, sive, ut alii tradidere, Fortunæ Ferentano in opido detraxerat, gestabatque (p) velut magni operis sacrum. (r) Interim Piso apud ædem Cereris operiretur, unde eum præfectus Fenius & ceteri accitum ferrent in castra, comitante Antonia Claudii Cæsaris filia, ad eliciendum vulgi favorem. Quod C. Plinius memorat. Nobis quoque modo traditum non occultare in animo fuit, quamvis absurdum videretur, & inane aut ipsi Antoniam (s) nomen & periculum commodavisse, aut Pisonem notum amore uxoris, alii matrimonio se obstrinxisse: nisi si cupido dominandi cunctis affectibus flagrantior est.

Scena gerenda rei.

CAP. LIV. Sed mirum quam inter diversi generis, ordinis, ætatis, sexus, dites, pauperes, taciturnitate omnia cohibita sint: donec

Fatum negat, & conjuratio delegitur.

(e) al. per Subrium. (f) al. spe ac metu. (g) al. suscitata. (h) al. Navarchus. (i) al. quod manere. al. Neque se nautam quidem manere. (k) al. everse. (l) alii rō permotis omittunt. (m) al. quo, ejus amœnitate. (n) al. ad libertatem moraretur. al. ne aut libertatem moliretur. (o) al. domo aut hortis clausus. (p) al. audaciæ. (q) al. servabatque. al. jactabatque. (r) al. velut magno operi sacrum. al. magnis operis. (s) al. videretur, aut inanem ad spem Antoniam. al. aut inane aut spem.

nec proditio cœpit domo Scevini. Qui pridie infidiarum, multo sermone cum Antonio Natale, dein regressus domum, testamentum obsignavit: promptum vagina pugionem, de quo supra retuli, vetustate obtusum increpans, asperari saxo, & mucronem (t) ardescere iussit. Eamque curam liberto Milicho mandavit. Simul affluentius solito convivium initum. Servorum charissimi libertate, & alii pecunia donati. Atque ipse mœstus, & magnæ cogitationis manifestus erat, quamvis lætitiâ vagis sermonibus simularet. Postremo vulneribus ligamenta, quibusque fisticur sanguis parare eundem Milichum (u) monet: sive gnarum conjurationis, & hucusque fidum, seu nescium, & tunc primum arreptis suspitionibus, ut plerique tradidere, de consequentibus. Nam cum secum servilis animus præmia perfidiæ reputavit, simulque immensa pecunia & potentia observabantur, cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Etenim uxoris quoque consilium assumpserat, muliebri ac deterius. Quippe ultro metum intentabat, multosque altituisse libertos ac servos, qui eadem viderint: nihil profuturum unius silentium. At præmia penes unum fore, qui indicio prævenisset.

Milichus suspiciones arripit.

Cum uxore communicat.

Ad Principem deferit.

Scevinus fisticur.

Et fidenter se defendit.

Libertum arguit.

Jam labantem nisi uxor subvenisset.

Natalis vocatus.

CAP. LV. Igitur cœpta luce Milichus in hortos Servilianos pergit: & cum foribus arceretur, magna & atrocitas afferre dictitans, deductusque ab janitoribus ad libertum Neronis Epaphroditum, mox ab eo ad Neronem, urgens periculum, graves conjurationes, (x) & cetera quæ audierat, conjectaveratque, docet. Telum quoque in necem ejus paratum ostendit, accirique reum iussit. Is raptus per milites, & defensionem orsus, Ferrum cuius argueretur, olim religione patria cultum, & in cubiculo habitum, ac fraude liberti subreptum respondit. Tabulas testamenti sæpius à se, & incustodita dierum observatione, signatas. Pecunias & libertates servis & ante dono datas: sed ideo tunc largius, quia tenui jam re familiari, & instantibus creditoribus, testamento diffideret. Enim vero liberales semper epulas struxisse, & vitam amœnam, & duris iudiciis parum probatam. Fomenta vulneribus nulla iussu suo; sed quia cetera palam vana obiectisset, adjungere crimen visum, se pariter indicem & testem facere. (y) Adjicit dictis constantiam. Inculcat ultro intestabilem, & confelceratum, tanta vocis ac vultus securitate, ut labaret indicium, nisi Milichum uxor admonuisset, Antonium Natalem multa cum Scevino, ac secreto (z) collocutum, & esse utrosque C. Pisonis intimos.

CAP. LVI. Ergo accitus Natalis: & diversi interrogantur, quis nam is sermo, quæ de re fuisset. Tum exorta suspicio, quia non congruentia responderant. Inditaque vincla. Et tormentorum aspectum ac minas non tu-

lere. Prior tamen Natalis totius conjurationis magis gnarus, simul arguendi peritior, de Pisonem primum fatetur. Deinde adjicit Annæum Senecam, sive internuntius inter eum Pisonemque fuit, sive ut Neronis gratiam pararet, qui infensus Senecæ, omnes ad eum opprimendum artus conquirebat. Tum cognito Natalis indicio, Scevinus quoque pari imbecillitate, an cuncta jam patefacta credens, nec ullum silentii emolumentum, edidit ceteros. Ex quibus Lucanus, Quinctianusque, & Senecio diu abnuere. Post promissa impunitate corrupti, quo tarditatem excusarent, Lucanus Atillam matrem suam, Quinctianus Glicium Gallum, Senecio Annium Pollionem amicorum præcipuos nominavere.

Et tota res patefacta.

Seneca accusatus.

Lucanus. Alii.

Epicharis adnota tormentis.

Nil fatetur.

Quin ultro sese exanimat.

CAP. LVII. Atque interim Nero recordatus Volusii Proculi indicio Epicharim attineri, ratusque muliebri corpus impar dolori, tormentis dilacerari jubet. At illam non verbera, non ignes, non ira eo acrius tormentum ne à femina spernerentur, pervicere quin objecta denegaret. Sic primus quæstionis dies contemptus. Postero cum ad eosdem cruciatus retraheretur, gestamine fellæ (nam dissolutis membris insistere nequebat) vinclo fasciæ quam pectori detraxerat, in modum laquei ad arcum fellæ restricto, indidit cervicem, & corporis pondere connisa, tenuem jam spiritum expressit: clariore exemplo libertina mulier in tanta necessitate alienos ac prope ignotos protegendò, cum ingenui & viri & equites Romani Senatoresque intacti (a) tormentis, carissima suorum quisque pignorum (b) proderent. Non enim omittebant Lucanus quoque & Senecio & Quinctianus passim conscios edere, magis magisque pavido Nerone, quamquam multiplicatis excubiis ferner sepsisset.

CAP. LVIII. Quin & Urbem, per manipulos occupatis mœnibus, infesso etiam mari & amne, velut in custodiam dedit. Volitabantque per fora, per domos, rura quoque & proxima municipiorum, pedites equitesque permixti Germanis, quibus fidebat princeps quasi externis. Continua hinc & juncta agmina trahi, ac foribus hortorum adjacere. Atque ubi dicendam ad causam introissent, lætatum erga conjuratos, si fortuitus sermo, & subiti occurfus, si convivium, si spectaculum simul inissent, pro crimine accipi: cum super Neronis ac Tigellini sævas percontationes, Fenius quoque Rufus violenter urgeret, nondum ab indicibus nominatus, sed quo fidem inscitæ pararet, atrox adversus socios. Idem Subrio Flavio assistenti, annuentique an inter ipsam cognitionem distringeret gladium, cædemque patraret, retinuit (c), infregitque impetum jam manum ad capulum referentis.

Nero pavidus præsidia ubique disponit.

Agmina reorum trahuntur.

Fenii Rufi dissimulatio.

CAP. LIX. Fuere qui prodita conjuratione, dum auditur Milichus, dum dubitat Sce-

Pisonem interea ad conandum, mul- ti hortantur.

LI 2

vinus,

(t) al. & in mucronem. (u) al. fartiebat eundem Milichum. al. partiebatque. al. partiebat. (x) al. graves conjuratos. (y) al. adjungere crimen, ut se pariter indicem & testem faceret. al. crimini, cuius se... faceret. (z) al. secreta. (a) al. intactis. al. in tantis. (b) al. carissima quæque suorum pignorum. (c) al. renuit.

Bonis rationi-
bus.

vinus, hortarentur Pisonem pergere in castra, aut rostra escendere, studiaque militum & populi tentaret: si conatibus ejus conscii aggregarentur, secuturos etiam integros, magnamque motæ rei famam; quæ plurimum in novis consiliis valeret. Nihil adversum hoc Neroni provisum. Et jam fortes viros subitis terreri; ne dum ille scenicus, Tigellino scilicet cum pellicibus suis comitante, arma contra cieveret. Multa experiendo consieri, (d) qua seignibus ardua videantur. Frustra silentium & fidem in tot consciorum animis & corporibus sperari. Cruciatu aut præmio, cuncta pervia esse. Venturos qui ipsum quoque vincerent, postremo indigna nece afficerent. Quanto laudabilius periturum, dum amplectitur Remp. dum auxilia libertati invocat, dum miles potius deesset, & plebes desereret, dum ipse majoribus, dum posteris, si vita præripere-
tur, mortem approbaret? Immotus iis, &

Non illi is ani-
mus.

Mortem fū-
mit.
Supremis ta-
bulis adulari
tyranno.

Plautii Late-
rani egregia
mors.

Sapientia, id
est, Senecæ
cædes.

Qui in rure
suburbano.

Libera ejus
responsio ad
quæsitæ.

paullulum in publico versatus, post domi se-
cretus, animum adversum suprema firmabat.
(e) Donec manus militum adveniret, quos
Nero tirones aut stipendiis recentes delegerat.
Nam vetus miles timebatur, tamquam
favore imbutus. Obiit abruptis brachiorum
venis. Testamentum fœdis adversus Nero-
nem adulationibus, amoris uxoris dedit, quam
degenerem, & sola corporis forma commen-
datam, amici matrimonio abstulerat. No-
men mulieris Arria Galla, priori marito, Do-
mitius Silius: hic patientia, illa impudicitia,
Pisonis infamiam propagavere.

CAP. LX. Proximam necem Plautii La-
terani Consulis designati Nero adjungit, ad-
eo propere, ut non complecti liberos, non
illud breve mortis arbitrium permetteret. Ra-
ptus in locum servilibus pœnis sepositum, ma-
nu Statii tribuni trucidatur, plenus constan-
tis silentii, nec tribuno objiciens eandem
conscientiam. Sequitur cædes Annæi Senecæ
lætissima Principi, non quia conjurationis
manifestum compererat, sed ut ferro grassa-
retur, quando venenum non processerat. So-
lus quippe Natalis, & hætenus promisit, mis-
sum se ad ægrotum Senecam, ut videret con-
querereturque, cur Pisonem aditu arceret? me-
lius fore si amicitiam familiari congressu exer-
cuisset. Et respondisse Senecam, sermones
mutuos & crebra colloquia neutri conducere: ce-
terum salutem suam incolumitate Pisonis inmiti,
Hæc ferre Granius Silvanus tribunus præto-
riæ cohortis, & an dicta Natalis, suæque re-
sponsa nosceret, percontari Senecam jubetur.
Is, forte an prudens, ad eum diem ex Cam-
pania remeaverat, quartumque apud lapidem
suburbano rure substiterat. Illo propinqua
vespera tribunus venit, & villam globus (f)
militum sepsit. Tum ipsi cum Pompeja Paul-
lina uxore & amicis duobus epulanti mandata
Imperatoris edidit.

CAP. LXI. Seneca, missum ad se Nata-
lem, conquestumque nomine Pisonis quod visen-
do eo probiberetur, seque rationem valetudinis

& amorem quietis (g), excusavisse, respondit.
Cur salutem privati hominis incolumitati suæ
anteferret, causam non habuisse. Nec sibi prom-
ptum in adulationes (h) ingenium. Idque nulli
magis gnarum quam Neroni, qui sæpius liber-
tatem Senecæ, quam servitium expertus esset.
Ubi hæc à tribuno relata sunt, Poppæa & Ti-
gellino coram, quod erat sævienti Principi
intimum consiliorum, interrogat, an Seneca
voluntariam mortem pararet? Tum tribunus
nulla pavoris signa, nihil triste in verbis ejus
aut vultu deprehensum confirmavit. Ergo re-
gredi, & indicare mortem jubetur. Tradit
Fabius Rusticus, non eo quo venerat itinere
reditum, sed flexisse ad Fenium præfectum,
& expositis Cæsaris jussis, an obtemperaret
interrogavisse: monitumque ab eo, ut exse-
queretur, fatali omnium ignavia. Nam & Sil-
vanus inter conjuratos erat, augebatque sce-
lera in quorum ultionem consenserat. Voci
tamen & aspectui pepercit. Intromisitque ad
Senecam unum ex centurionibus, qui neces-
sitatem ultimam denuntiaret.

Constantia in
verbis & vul-
tu.

Mors ei indi-
cta.

Verba viri ul-
tima, utinam
ipsa!

CAP. LXII. Ille interritus poscit testa-
menti tabulas: ac denegante centurione, con-
versus ad amicos, quando meritis eorum referre
gratiam probiberetur, quod unum jam, attamen
pulcherrimum (i) habebat, imaginem vitæ suæ
relinquere testatur. Cujus si memores essent bo-
narum artium, famam tam constantis amicitiae
laturos. Simul lacrymas eorum, modo ser-
mone, modo intentior in modum coercens,
ad firmitudinem revocat, rogans: Ubi præ-
cepta sapientiæ? ubi tot per annos meditata ra-
tio adversum imminentiam? Cui enim ignavam
fuisse sævitiam Neronis? Neque aliud superesse
post matrem fratremque interfectos, quam ut
educatoris præceptorisque necem adjiceret.

CAP. LXIII. Ubi hæc atque talia velut in
commune differuit, complectitur uxorem.
Et paullulum adversus præsentem formidi-
nem (k) mollitus, rogat oratque temperaret do-
lori, ne æternum susciperet, (l) sed in contem-
platione vitæ per virtutem actæ, desiderium ma-
riti solatus honestis toleraret. Illa contra, sibi
quoque destinatum mortem adseverat, manum-
que percussoris exposcit. Tum Seneca glo-
riæ ejus non adversus, simul amore, ne sibi
unice dilectam ad injurias relinqueret: Vitæ,
inquit, delinimenta monstraveram tibi, tu mor-
tis decus mavis. Non invidebo exemplo. Sit
hujus tam fortis exitus constantia penes utrosque
par, claritudinis plus in tuo fine. Post quæ,
eodem ictu brachia ferro exsolvant. Seneca,
quoniam senile corpus & parvo victu tenua-
tum, lenta effugia sanguini præbebat, cru-
rum quoque & poplitum venas abrumpit. Sæ-
visque cruciatibus defessus, ne dolore suo
animum uxoris infringeret, atque ipse visen-
do ejus tormenta, ad impatientiam delabere-
tur, suadet in aliud cubiculum abscederet. Et
novissimo quoque momento suppeditante elo-
quentia, advocatis scriptoribus, pleraque tra-
didit,

Uxorem affa-
tur & firmat.

Sed commori
illa vult.

Venas sibi pa-
riter incidunt.

Senex noster
lente & ægre
moritur.

Multa dictat
& loquitur.

(d) al. fieri. (e) al. firmat. (f) al. globis. (g) al. seque ratione valetudinis & amore
quietis &c. (h) al. adulationem. (i) al. jam tamen & pulcherrimum. (k) al. fortitu-
dinem. al. adversus præsentem formidinem mollitam. al. adversus præsentia, for-
midine mollitus. (l) al. temperaret dolorem, æternum susciperet.

didit, quæ in vulgus edita ejus verbis, invertere superfedeo.

Paulina ejus
vivere cogitur.

CAP. LXIV. At Nero, nullo in Paullinam proprio odio, ac ne glisceret invidia crudelitatis, *inhiberi mortem* imperat. Hortantibus militibus, servi libertique obligant brachia, premunt sanguinem, incertum an ignara. Nam ut est vulgus ad deteriora promptum, non defuere qui crederent, donec implacabilem Neronem timuerit, famam sociatæ cum marito mortis petivisse, deinde oblata mitiore spe, blandimentis vitæ evictam: cui addidit paucos postea annos, laudabili in maritum memoria, & ore ac membris in eum pallorem albensibus, ut ostentui esset, multum vitalis spiritus egestum. Seneca interim, durante tractu, & lentitudine mortis, Statium Annæum diu sibi amicitiae fide & arte medicinae probatum, orat provisum pridem venenum, quo damnati publico Atheniensium judicio extinguerentur, promeret: allatumque hausit frustra, frigidis jam artibus & clauso corpore adversum vim veneni. Postremo stagnum calidæ aquæ introiit, respergens proximis servorum, addita voce, *Libare se liquorem illum* JOVI LIBERATORI. Exin balneo illatus, & vapore ejus exanimatus, sine ullo funeris sollenni crematur. Ita codicillis præscripserat, cum etiam tum prædices & præpotens, supremis suis consuleret.

Denique balnei vapore
exanimatur.

Rumor de Imperio ad Senecam
transferebatur.

Sed non tam
felix Roma.

Fenius Præfectus
tandem detectus.

CAP. LXV. Fama fuit, Subrium Flavium cum centurionibus occulto consilio, neque tamen ignorante Seneca, destinavisse, ut post occisum opè (m) Pisonis Neronem, Piso quoque interficeretur, tradereturque imperium Senecæ, quasi infanti, claritudine virtutum ad summum fastigium delecto. Quin & verba Flavii vulgabantur, *Non referre de decori, si citharædus dimoveretur, & Tragædus succederet.* Quia ut Nero cithara, ita Piso Tragico ornatu canebat.

CAP. LXVI. Ceterum militaris quoque conspiratio non ultra sefellit, accensis indicibus ad prodendum Fenium Rufum, quem eundem conscium & inquisitorem non tolerabant. Ergo instanti minitantiq; renitens (n) Scevinus, *neminem ait plura scire quam ipsum.* Hortaturque *ultra redderet tam (o) bono principi vicem.* Non vox adversum ea Fenio, non silentium, sed verba sua præpediens, & pavoris manifestus. Ceterisque ac maxime Cervario Proculo equite, ad convincendum eum connixis, jussu Imperatoris à Cassio milite, qui ob insigne corporis robur adstabat, corripitur, vinciturque.

Et Flavius tribunus.

Qui primo negat.

Mox cum infestatione fatetur.

CAP. LXVII. Mox eorundem indicio (p) Subrius Flavius tribunus pervertitur, primo dissimilitudinem morum ad defensionem trahens, neque se armatum cum inermibus & (q) effeminatis tantum facinus consociaturum. Dein postquam urgebatur, confessionis gloriam amplexus, interrogatusque à Nerone, quibus causis ad oblivionem sacramenti pro-

cessisset: *Oderam te,* inquit, *nec quisquam tibi fidelior militum fuit, dum amari meruisti. Odisse cæpi, postquam parricida matris & uxoris, auriga & (r) bistrio & incendiarius exististi.* Ipsa retuli verba, quia non ut Senecæ, vulgata erant. Nec minus nosci decebat militaris viri sensus & incompertos & validos. (s) Nihil in illa conjuratione gravius auribus Neronis accidisse constitit, qui ut faciendis sceleribus promptus, ita audiendi quæ faceret, insolens erat. Pœna Flavii Vejano Nigro tribuno mandatur. Is proximo in agro scrobem effodi jussit, quam Flavius ut humilem & angustam (t) increpans, circumstantibus militibus: *Nec hoc quidem,* inquit, *ex disciplina.* Admonitus (u) fortiter protendere cervicem: *utinam,* ait, *tu tam fortiter ferias.* Et ille multum tremens, cum vix duobus ictibus caput amputavisset, sævitiam apud Neronem jactavit, sesquiplaga interfectum à se dicendo.

Militariter
moritur.

CAP. LXVIII. Proximum constantiae exemplum, Sulpicius Asper centurio præbuit: percontanti Neroni, *cur in cædem suam conspiravisset?* Breviter respondens: *Non aliter tot flagitiis ejus subveniri (x) potuisse.* (y) Tum jussam pœnam subiit. Nec ceteri centuriones in perpetuendis suppliciis degeneravere. At non Fenio Rufo par animus, sed lamentationes suas etiam in testamentum contulit. Opperiebatur Nero, ut Vestinus quoque Consul in crimen traheretur, violentum & infensum ratus: sed conjurati consilia cum Vestino non miscuerant, quidam vetustis in eum similitudinibus, plures quia præcipitem & infociabilem credebant. Ceterum Neronis odium adversus Vestinum ex intima sodalitate cœperat, dum hic ignaviam Principis penitus cognitam despiciit, ille ferociam amici (z) meruit, sæpe asperis facetiis illusit, quæ ubi multum ex vero traxere, acrem sui memoriam relinquunt. Accesserat recens causa, quod Vestinus Statiliam Messallinam matrimonio sibi junxerat, haud nescius inter adulteros ejus & Cæsarem esse.

Sulpicius
Asper pari
fiducia.

Fenius contra
muliebriter.

Nero Vestinum
quoque
culpari voluit.

In quem ei
vetus odium,

CAP. LXIX. Igitur non crimine, non accusatore existente, quia speciem indicii induere non poterat, ad vim dominationis conversus, Gerelanum tribunum cum cohorte militum immittit: jubetque prævenire conatus Consul, occupare velut arcem ejus, opprimere delectam juventutem, quia Vestinus imminentes foro ædes, decoraque servitia, & pari ætate habebat. Cuncta eo die munia Consul, impleverat: conviviumque celebrarat (a), nihil metuens, an dissimulando metu. Cum ingressi milites *vocari eum à tribuno* dixere. Ille nihil demoratus exsurgit. Et omnia simul properantur, clauditur cubiculo, præsto est medicus, abscinduntur venæ, vicens adhuc balneo infertur, calida aqua meriatur, nulla edita voce qua semet miseretur. Circumdati interim custodia

Quia insons,
pro Imperio
jubet mori.

Ille statim &
intrepide ex-
sequitur.

L13

(m) al. opera. (n) al. renidens. (o) al. *redderet jam.* (p) al. eorum indicio. (q) alii τὸ & omittunt. (r) alii τὸ & omittunt. (s) al. sensus incompertos, sed validos. (t) al. quem Flavius ut humilem & angustum. (u) al. admonitusque. (x) al. obveniri. (y) al. posse. (z) al. animi. (a) al. convivium celebrat.

qui simul discubuerant, nec nisi provecta nocte emissi sunt, postquam pavorem eorum imminens exitium opperientium & imaginatus & irridens Nero, *satis supplicii fuisse ait pro epulis consularibus.*

Lucanus occisus.

CAP. LXX. Exin M. Annæi Lucani cædem imperat. Is profluente sanguine, ubi frigescere pedes manusque, & paulatim ab extremis cedere spiritum, fervido adhuc & compote mentis pectore intelligit, recordatus carmen à se compositum, quo vulneratum militem per ejusmodi mortis imaginem obisse tradiderat, versus ipsos retulit. Eaque illi suprema vox fuit. Senecio posthac, & Quintianus, & Scevinus, non ex prioris viræ molitia, mox reliqui conjuratorum perire, nullo facto dictove memorando.

Et ceteri.

Romani interea sacrificant gaudent.

CAP. LXXI. Sed compleri interim Urbs funeribus, Capitolium victimis: alius filio, fratre alius, aut propinquo, aut amico interfectis, agere grates deis, ornare laurum domum, genua ipsius advolvi, & dextram osculis fatigare. Atque ille gaudium id credens, Antonii Natalis & Cervarii Proculi festinata indicia impunitate remuneratur: Milichus præmiis ditatus, Conservatoris sibi nomen Græco ejus rei vocabulo assumpsit. E tribunis Granus Silvanus quamvis absolutus, suo manu cecidit: Stadius Proximus veniam quam ab Imperatore acceperat, vanitate exitus corruptit. Exuti dehinc tribunatu Pompejus, Cornelius Martialis, Flavius Nepos, Stadius Domitius; quasi Principem non quidem odissent, sed tamen extrimerentur. (b) Nonio Prisco per amicitiam Senecæ, & Glitio Gallo atque Annio Pollioni infamatis magis quam convictis, data exilia. Priscum Antonia Flacilla conjunx comitata est: Gallum Egnatia Maximilla, magnis primum & integris opibus, post ademptis. Quæ utraque gloriam eis auxere. Pellitur & Rufus Crispinus occasione conjurationis, sed Neroni invisus, quod Poppæam quondam matrimonio tenuerat. Verginium Rufum (c) claritudo nominis expulit. Nam Verginius studia juvenum eloquentia, Musonius præceptis sapientiæ fovebat. Cluvieno Quietto, Julio Agrippæ, Blitio Catulino, Petronio Prisco, Julio Altino, velut in agmen & numerum, Egæi maris insulæ permittuntur. At Cadicia uxor Scevini, & Cæsenius (d) Maximus Italia prohibentur, reos fuisse se, tantum poena experti. At illa mater Annæi Lucani, sine absolutione, in supplicio (e) diffimulata.

Milites alloquentur. Et largitione auget.

Amicos item honoribus.

CAP. LXXII. Quibus perpetratis Nero, & concione militum habita, bina nummum millia viritim manipularibus divisit; addiditque sine pretio frumentum, quo ante ex modo annonæ utebantur. Tum quasi gesta bel-

(b) al. extimarentur. al. existimarentur. (c) al. Verginium & Rufum. al. Verginium & Musonium Rufum. (d) al. Cæsonius. (e) al. sine supplicio. (f) al. apud palatium quoque effigies eorum sisteret. (g) alii verba Dedit etiam omittunt. (h) al. composita aut oblitterata mansuetudine. (i) al. traheret. (k) alii putant τὸ decernuntur redundare. (l) al. quorundam ad omnia dolum sui exitus verteretur.

lo expositurus vocat Senatum, & triumphale decus Petronio Turpiliano consulari, Cocceio Nervæ Prætori designato, Tigellino præfecto prætorii tribuit; Tigellinum & Nervam ita extollens, ut super triumphales in foro imagines, apud palatium effigies eorum quoque sisteret. (f) Dedit etiam (g) consularia insignia Nymphidio; de quo quia nunc primum oblatus est, pauca repetam. Nam & ipse pars Romanorum cladum erit. Igitur matre libertina ortus, quæ corpus decorum inter servos libertosque Principum vulgaverat, ex C. Cæsare se genitum ferebat, quoniam forte quadam habitu procerus & torvo vultu erat: live C. Cæsar scortorum quoque cupiens, etiam matri ejus illufit.

De Nymphidio, ex occasione.

CAP. LXXIII. Sed Nero vocato Senatu, oratione inter Patres habita, edictum apud populum, & collata in libros indicia, confessionesque damnatorum adjunxit. Etenim crebro vulgi rumore lacerabatur, tamquam viros infontes ob invidiam aut metum extinxisset. Ceterum cœptam, adultamque & revictam conjurationem neque tunc dubitare, quibus verum noscendi cura erat; & fatentur, qui post interitum Neronis in Urbem regressi sunt. At in Senatu cunctis ut cuique plurimum mœroris, in adulationem demissis, Junium Gallionem Senecæ fratris morte pavidum, & pro sua incolumitate supplicem increpuit Salienus Clemens, hostem & parricidam vocans: donec consensu Patrum deterrius est, ne publicis malis abuti ad occasionem privati odii videretur, neu compositam & oblitteratam mansuetudinem (h) Principis novam ad sævitiam retraheret. (i)

In Senatu adultantium cœptam.

CAP. LXXIV. Tum decreta dona & grates deis [decernuntur] (k) propriusque honos Soli, cui est vetus ædes apud Circum, in quo facinus parabatur, qui occulta conjurationis, numine retexisset: utque Circensium Cerealium ludicrum pluribus equorum curribus celebraretur: mensisque Aprilis Neronis cognomentum acciperet: templum Salutis exstrueretur, eo loci ex quo Scevinus ferrum prompserat. Ipse eum pugionem apud Capitolium sacravit, inscripsitque JOVI VINDICI. In præsens haud animadversum, post arma Julii Vindicis ad auspiciam & præfagium futuræ ultionis trahebatur. Reperio in commentariis Senatus, Cerialem Anicium Consulem designatum, pro sententia dixisse, *ut templum divo Neroni quam maturrime publica pecunia poneretur.* Quod quidem ille decernebat, tamquam mortale fastigium egresso, & venerationem hominum merito: quod ad omnia olim sui exitus verteretur (l). Nam deum honor principi non ante habetur, quam agere inter homines desierit.

Pugio Scevini sacratus.

verbis omnino.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU DIVI AUGUSTI
ANNALIUM
LIBER XVI.

BREVIARIUM LIBRI XVI.

*F*alsi thesauri in Africa reperti; inque iis Neronis vanitas. Qui Romæ Quinquennale certamen certat, prorsus histrionum in movem. Poppæa moritur: eique amplum funus ductum. C. Cassius & L. Silanus in exsilium pelluntur: posterior denique interficitur, ac plures alii. In Campania magna & prodigii loco tempestas. Antejus, & Ostorius ad mortem aguntur, Mella, Crispinus, Petronius. Thraseas Pætus etiam accusatur, tunc lumen Romani Orbis: & Barea Sura. Damnantur, & ipsi se absolvunt. Anni unius hæc gesta: quia reliqua libri fatum invidit.

C. SÜETONIO, L. PONTIO TELESINO COSS.

CAPUT I.

Magni thesauri spes Neroni facta.

ILLUSIT dehinc Neroni fortuna per vanitatem ipsius, & promissa (m) Cæsellii Bassi, qui origine Pœnus, mente turbida, nocturnæ quietis imaginem ad spem haud dubiam retraxit. Vectusque Romam, principis aditum emeratus, expromit repertum in agro suo specum altitudine immensa, quo magna vis auri contineretur, non in formam pecuniæ, sed rudi & antiquo pondere. Lateres quippe prægraves jacere, astantibus parte alia columnis. Quæ per tantum ævi occulta, augendis præsentibus bonis (n). Ceterum ut conjectura demonstrat, Didonem Fenissam Tyro profugam, condita Carthagine, illas opes abdidiisse, ne novus populus nimia pecunia lasciviret; aut reges Numidarum & alias infensi, cupidine auri ad bellum accenderentur.

Quem Dido olim abdidisset.

Nero credit.

Mittit qui adveherent.

Oratores & vates etiam hæc publicant.

CAP. II. Igitur Nero non auctoris, non ipsius negotii fide satis spectata, nec missis visoribus per quos nosceret, an vera allererentur, auget ultro rumorem, mittitque qui velut partam prædam adveherent. Dantur triremes & delectum navigium, juvandæ festinationi. Nec aliud per illos dies populus credulitate (o) prodentis diversa fama tulerat (p). Ac forte quinquennale ludicrum secundo lustro celebrabatur: oratoribusque (q) præcipua materia in laudem principis assumpta est. Non enim tantum solitas fruges, nec metallis confusum aurum gigni, sed nova ubertate provenire terras, & obvias opes deferre deos. Quæque alia summa facundia, nec minore adulatione servilia fingeant, securi de facilitate credentis.

CAP. III. Gliscebant interim luxuria spe

inani, consumebanturque veteres opes, quasi oblati quas multos per annos prodigeret. Quin & inde jam largiebatur. Et divitiarum expectatio, inter causas paupertatis publicæ erat. Nam Bassus effosso agro suo, latisque circum arvis, dum hunc vel illum locum promissi specus adseverat, sequunturque non modo milites, sed populus agrestium efficiendo operi assumptus; tandem posita vecordia, non falsa antea somnia sua, seque tunc primum elusum admirans, pudorem & metum morte voluntaria effugit. Quidam vinctum ac mox dimissum tradidere, adeptis bonis in locum regiae gazæ.

Desisti omnes.

Quia nihil re-

pertum.

Quidam somniator se interimit.

CAP. IV. Interea Senatus propinquo jam lustrali certamine, ut dedecus averteret, offert Imperatori victoriam cantus, adjicit facundia (r) coronam, qua ludicra deformitas velaretur. Sed Nero nihil ambitu nec potestate Senatus opus esse dictitans, se æquum adversus æmulos (s), & religione judicum meritam laudem assecuturum, primo carmen in scena recitat: mox flagitante vulgo, ut omnia studia sua publicaret (hæc enim verba dixere) ingreditur theatrum, cunctis citharæ legibus obtemperans: ne fessus resideret, ne sudorem, nisi ea quam indutui gerebat veste detergeret: ut nulla oris aut narium excrementa viderentur. Postremo flexus genu, & cœtum illum manu veneratus, sententias judicum opprobriatur ficto pavore. Et plebs quidem Urbis, histrionum quoque gestus juvare solita, perfonabat certis modis, plausuque composito. Crederes lætari, ac fortasse lætabantur, per injuriam publici flagitii.

Nero publice cithara, etiam Romæ canit.

Accurate, ex scenica lege.

Plebs urbana applaudit.

CAP. V. Sed qui remotis è municipiis, severamque adhuc, & antiqui moris retinentes Italiam (t), quique per longinquas provincias

Non illa severa, ac rustica.

(m) al. ex promissa. (n) al. augendis præsentibus bonis lauerint. (o) al. populus plus credulitate. (p) al. tulere. (q) al. aboratoribus oratoribusque. al. ac rhetoribus oratoribusque. al. ac vatibus oratoribusque. (r) al. adjicitque facundia. (s) al. seque unum adversus æmulos. (t) al. severaque . . . retinente Italia.

vincias (u) lasciviae inexpecti, officio legationum aut privata utilitate advenerant, neque aspectum illum tolerare, neque labori inhonesto sufficere: cum manibus nesciis fatiscerent, turbarent gnaros, ac saepe à militibus verberarentur, qui per cuneos stabant, ne quod temporis momentum impari clamore, aut silentio segni præteriret. Constitit plerisque equitum, dum per angustias aditus & ingruentem multitudinem enituntur, obritos: & alios dum diem noctemque sedilibus continuant, morbo exitiabili correptos. Quippe gravior inerat metus, si spectaculo defuissent, multis palam & pluribus occultis, ut nomina ac vultus, alacritatem, tristitiamque coeuntium scrutarentur. Unde tenuioribus statim irrogata supplicia, adversus illustres dissimulatum ad præfens, & mox redditum odium. Ferebantque Vespasianum, tamquam somno conniveret, à Phœbo liberto increpitum, ægreque meliorum præcibus obtectum: mox imminentem perniciem majore fato effugisse.

CAP. VI. Post finem ludicri Poppæa mortem obiit, fortuita mariti iracundia, à quo gravida ictu calcis afflicta est. Neque enim venenum crediderim, quamvis quidam scriptores tradant, odio magis quam ex fide. Quippe liberorum cupiens, & amoris uxoris obnoxius erat. Corpus non igni abolitum, ut Romanus mos: sed regum externorum consuetudine, differtum odoribus conditur, tumuloque Juliorum infertur. Ductæ tamen publicæ exsequiæ, laudavitque ipse apud rostra formam ejus, & quod divinæ infantis parens fuisset, aliaque fortunæ munera pro virtutibus.

CAP. VII. Mortem Poppææ ut palam tristem, ita recordantibus lætam ob impudicitiam ejus sævitiamque, nova insuper invidia Nero complevit, prohibendo C. Cassium officio exsequiarum. Quod primum indicium mali, neque in longum dilatum est. Sed Silanus additur. Nullo crimine, nisi quod Cassius opibus vetustis, & gravitate morum; Silanus claritudine generis, & modesta juvenita præcellebant. Igitur ad Senatum oratione, removendos à Rep. utrosque differuit. Objeçtavitque Cassio quod inter imagines majorum, etiam C. Cassii effigiem coluisset, ita inscriptam: DUCI (w) PARTIUM. Quippe semina belli civilis, & defectionem à domo Cæsarium quæsitam. Ac ut (x) memoria tantum infensi nominis ad discordias uteretur, assumpsisse L. Silanum juvenem genere nobilem, animo præruptum (y), quem novis rebus ostentaret.

CAP. VIII. Ipsum dehinc Silanum increpuit iisdem quibus patruum ejus Torquatum, tamquam disponderet jam imperii curas, præficeretque rationibus & libellis & epistolis libertos: inania (z) simul & falsa. Nam Silanus intentior metu, & exitio patrum ad præcavendum exterritus erat. Inducit posthac vocabulo indicum, qui in Lepidam Cassii u-

xorem, Silani amitam, incestum cum fratris filio, & diros sacrorum ritus confingerent. Trahebantur ut conscii Vulcatius Tullinus (a), ac Marcellus Cornelius Senatores, & Calpurnius Fabatus eques Romanus: qui appellato principe instantem damnationem frustrari, mox Neronem circa summa scelera distentum, quasi minores evasere.

CAP. IX. Tunc Senatusconsulto Cassio & Silano exilia decernuntur; de Lepida Cæsar statueret. Deportatusque in insulam Sardiniam Cassius, & Senatus (b) jus exspectabatur (c). Silanus tamquam Naxum deveheretur, Hostiam amotus; post municipio Apuliæ, cui nomen est Barium, clauditur. Illic indignissimum casum sapienter tolerans, à centurione ad cædem misso corripitur. Suadentique venas abrumpere, animum quidem morti destinatum ait, sed non permittere percussori gloriam ministerii. At centurio quamvis inermem, prævalidam tamen & iræ quam timori propiorem cernens, premi à militibus jubet. Nec omisit Silanus obniti, & intendere ictus quantum manibus nudis valebat, donec à centurione vulneribus adversis tamquam in pugna caderet.

CAP. X. Haud minus prompte L. Verus, focusque ejus Sextia & Pollutia filia necem subiere: invisi principi, tamquam vivendo exprobrarent interfectum esse Rubellium Plautum generum Lucii Veteris. Sed initium detegendæ sævitiae præbuit interverfis patroni rebus ad accusationem transgrediens Fortunatus libertus, ascito Claudio Demiano, quem ob flagitia vinctum à Vetere Asiæ Proconsule, exsolvit Nero in præmium accusationis. Quod ubi cognitum reo, seque & libertum pari sorte componi, Formianos in agros digreditur. Illic eum milites occulta custodia circumdant. Aderat filia super ingruens periculum longo dolore atrox, ex quo percussores Plauti mariti sui viderat. Cruentamque cervicem ejus amplexa, servabat sanguinem, & vestes resperfas, vidua amplexa luctu continuo, nec ullis alimentis, nisi quæ mortem arcerent. Tum hortante patre, Neapolim pergit. Et quia aditu Neronis prohibebatur, egressus obsidens, audiret infontem, neve consulatus sui quondam collegam dederet liberto, modo muliebri ejulatu, aliquando sexum egressa, voce infensa clamitabat. Donec Princeps immobilem se precibus & invidiæ juxta ostendit.

CAP. XI. Ergo nuntiat patri abjicere spem, & uti necessitate. Simul affertur parari cognitionem Senatus, & trucem sententiam. Nec desuere, qui monerent, magna ex parte heredem Cæsarem nuncupare, atque ita nepotibus de reliquo consulere. Quod aspernatus, ne vitam proxime libertatem actam novissimo servitio fœdaret, largitur in servos quantum aderat pecuniæ: & si qua asportari possent, sibi quemque deducere, tris modo lectulos ad suprema retineri jubet. Tunc eodem

(u) al. per longas provincias. (w) al. dux. (x) al. ne. (y) al. promptum. (z) al. & inania &c. (a) al. Tertullinus. (b) al. exitus. (c) al. Senatus jussus spectabatur. al. & senectus ejus exspectabatur.

Per vim retenti spectatores,

Inquisitum in vultus & voces.

Unde Vespasiano periculum.

Poppæa moritur.

More novo sepulta.

Nero eam pro rostris laudavit.

Cassius & Silanus accusati.

Ob virtutes,

Tamen ridicula quædam præscripta.

Aut falsa.

Additur Lepida, Cassii uxor.

Illi in exili-um pulsi.

Sed Silanus paulo post interfectus.

L. Verus item accusatus.

Idque à libertis.

Filia pro eo intercedit.

Nec impetrat.

Miserabile tri-næ mortis exemplum.

dem in cubiculo, eodem ferro abscindunt venas, properique & singulis vestibus ad verendum velati, balneis inferuntur. Pater, filiam; avia, neptem; illa utrosque intuens, & certatim precantes labenti animæ celerem exitum, ut relinquerent suos superstites & morituros. Servavitque ordinem fortuna: ac senior prius, tum cui prima ætas, extinguuntur. Accusati post sepulturam, decretumque, ut more majorum punirentur. Et Nero intercessit, mortem sine arbitro permittens (d). Ea cædibus peractis ludibria adiciebantur.

Honores Neroni.

CAP. XII. P. Gallus eques Romanus, quod Fenio Rufo intimus, & Veteri non alienus fuerat, aqua atque igni prohibitus est: liberto & accusatori præmium operæ, locus in theatro inter viatores tribunicios datur. Et mensis qui Aprilem eundemque Neroneum sequebatur, Majus Claudii, Junius (e) Germanici, vocabulis mutantur: testificante Cornelio Orfito, qui id censuerat, ideo Junium mensem transmissum (f), quia duo jam Torquati ob scelera interfecti, infaustum nomen Junii tum fecissent (g).

Tempestas in Campania.

Pestis notabilis Romæ.

CAP. XIII. Tot facinoribus sædum annum etiam dii tempestatibus & morbis insignivere. Vastata Campania turbine ventorum, qui villas, arbusa, fruges passim disjecit, pertulitque violentiam ad vicina Urbi. In qua omne mortalium genus vis pestilentia depopulabatur, nulla cæli intemperie quæ occurreret oculis. Sed domus corporibus exanimis, itinera funeribus complebantur. Non sexus, non ætas periculo vacua. Servitia perinde ac ingenua plebes raptim extinguui, inter conjugum & liberorum lamenta; qui dum affident, dum deslent, sæpe eodem rogo cremabantur. Equitum Senatorumque interitus quamvis promiscui, minus flebiles erant, tamquam communi mortalitate sævitiam Principis prævenirent. Eodem anno delectus per Galliam Narbonensem Africamque & Asiam habitus sunt, supplendis Illyrici legionibus, ex quibus ætate aut valitudine fessi, sacramento solvebantur. Cladem Lugdunensem quadragies festerio solatus est Princeps, ut amissa urbi repouerent. Quam pecuniam Lugdunenses ante obrulerant, turbidis casibus.

Lugduno combustæ subvenit Nero.

U.C. 818. p.C. N. 66.

Sofianus exsul.

P. Anteju accusat.

CAP. XIV. C. Suetonio, L. Telefino Coss. Antistius Sofianus factitatis in Neronem criminibus probrosis, exilio, ut dixi, multatus, postquam id honoris indicibus, tamque promptum ad cædes Principem accepit, inquit animo, & occasionum haud segnis, Pammenem ejusdem loci exulem, & Chaldaeorum arte famosum, eoque multorum amicitii innoxium, similitudine fortunæ sibi conciliat. Ventitare ad eum nuntios & consolationes (h) non frustra ratus, simul annuam pecuniam a P. Antejo ministrari cognoscit. Neque nescium habebat, Anteju caritate Agrippinæ in visum Neroni, opesque ejus præcipuas ad efficiendam cupidinem, eamque causam multis

exitio esse. Igitur interceptis Anteji litteris, furatus etiam libellos quibus dies genitilis ejus, & eventura, secretis Pammenis occultabatur, simul repertis quæ de ortu vitæque Ostorii Scapulæ composita erant, scribit ad Principem, *magna se & quæ incolumitati ejus conducere allaturum, si brevem exilii veniam impetravisset. Quippe Anteju & Ostorium imminere rebus, & sua Cæsarisque fata scrutari.* Exin missæ liburnicæ, advehiturque propere Sofianus. Ac vulgato ejus indicio, inter damnatos magis quam inter reos Anteju Ostoriusque habebantur, adeo ut testamentum Anteji nemo obsignaret, nisi Tigellinus auctor exstitisset. Monitus prius Anteju, ne supremas tabulas moraretur. At ille hausto veneno, tarditatem ejus prorsus, intercisus venis, mortem approperavit. *Et Ostorium.*

Et Ostorium.

Ille venis incisis obit.

CAP. XV. Ostorius longinquis in agris apud finem Ligurum (i) id temporis erat. Eo missus centurio, qui cædem ejus maturaret. Causa festinandi ex eo oriebatur, quod Ostorius multa militari fama, & civicam coronam apud Britanniam meritis, ingenti corporis robore, armorumque scientia, metum Neroni fecerat, ne invaderet, pavidum semper, & reperta nuper conjuratione magis exterritum. Igitur centurio ubi effugia villæ clausit, jussu Imperatoris Ostorio aperit. Is fortitudinem adversum hostes sæpe spectatam in se vertit. Et quia venæ quamquam interruptæ parum sanguinis effundebant, hactenus manu servi usus ut immotum pugionem extolleret, adpressit dextram ejus, juguloque occurrit. *Ad Ostorium centurio missus.*

Ad Ostorium centurio missus.

Atque is pugione se interimit.

CAP. XVI. Etiam si bella externa, & obitas pro Rep. mortes tanta casuum similitudine memorarem; meque ipsum satias cepisset, aliorumque tædium expectarem, quamvis honestos civium exitus, tristes tamen & continuos aspernantium. At nunc patientia servilis, tantumque sanguinis domi perditum, fatigant animum & mœstitia restringunt. Neque aliam defensionem ab iis quibus ista noscentur exegerim, quam ne oderim (k) tam segniter pereuntes. Ira illa numinum in res Romanas fuit, quam non ut in cladibus exercituum, aut captivitate urbium, semel editam transire licet. Derur hoc illustrium virorum posteritati, ut quomodo exsequiis à promiscua sepultura separantur; ita in traditione supremorum accipiant habeantque propriam memoriam. *Excusatio tot tristem narrationum, & parium.*

Excusatio tot tristem narrationum, & parium.

CAP. XVII. Paucos quippe intra dies, eodem agmine Annæus Mella, Cerialis Anicius, Rufus Crispinus, ac C. Petronius cecidere. Mella & Crispinus equites Romani, dignitate senatoria. Nam hic quondam præfectus prætorii, & consularibus insignibus donatus, ac nuper crimine conjurationis in Sardiniam exactus, accepto jussæ mortis nuntio semet interfecit. Mella quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abstinuerat, per ambitionem præposteram, ut eques Roma-

Crispinus morti jussus.

Et Annæus Mella.

(d) al. mortem libero arbitrio permittens. al suo arbitrio. (e) al. Julius. (f) al. transnominatum. (g) al. nomen Junium fecissent. (h) al. consolationes. (i) al. apud fanum Ligurum. (k) al. oderint.

Romanus consularibus potentia æquaretur. Simul acquirendæ pecuniæ brevius iter credebatur, per procuraciones administrandis Principis negotiis. Idem Annæum Lucanum genuerat, grande adjumentum claritudinis. Quo interfecto, dum rem familiarem ejus acriter requirit, accusatorem concivit Fabium Romanum, ex intimis Lucani amicis. Mixta inter patrem filiumque conjurationis scientia fingitur, assimilatis Lucani litteris. Quas inspectiones Nero, ferri ad eum jussit, opibus ejus inhians. At Mella, quæ tum promptissima mortis via, exsolvit venas: scriptis codicillis, quibus grandem pecuniam in Tigellinum, generumque ejus Cossurium Capitonem erogabat, quo cetera manerent. Additur codicillis, tamquam de iniquitate exitii quærens ita scripisset: *se quidem mori nullis supplicii causis, Rufum autem (l) Crispinum & Amicum Cerialem vita frui, infensos Principi.* Quæ composita credebantur, de Crispino quia interfectus erat, de Ceriale ut interficeretur. Neque enim multo post vim sibi attulit, minore quam ceteri miseratione, quia proditam C. Cæsari conjurationem ab eo meminerant.

C. Petronius
ad mortem
actus.

Elegantia viri.

CAP. XVIII. De C. Petronio supra pauca repetenda sunt. Nam illi dies per somnum, nox officiis, & oblectamentis vitæ transigebatur. Utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat; habebaturque non gaudio & profligator, ut plerique sua haurientium, sed erudito luxu. Ac dicta factaque ejus quanto solutiora, & quamdam sui negligentiam præferentia, tanto gratius in speciem simplicitatis accipiebantur. Proconsul tamen Bithyniæ, & mox Consul, vigentem se ac parem negotiis ostendit: dein revolutus ad vitia, seu vitiorum imitationem, inter paucos familiarium Neroni assumptus est, elegantiae arbiter, dum nihil amœnum, & molle affluentia putat, nisi quod ei Petronius approbavisset. Unde invidia Tigellini, quasi adversus æmulum, & scientia voluptatum potiorum. Ergo crudelitatem Principis, cui ceteræ libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Scevini Petronio objectans; corrupto ad indicium servo, ademptaque defensione, & majore parte familiæ in vincla rapta.

Diu Neroni
percari.

Donec Tigel-
lino admitten-
te, exertitur.

Solute admo-
dum moritur.

Neroni flagi-
tius suis prius
ingestis.

CAP. XIX. Forte illis diebus Campaniam petiverat Cæsar, & Cumas usque progressus Petronius illic attinebatur. Nec tulit ultra timoris aut spei moras. Neque tamen præceps vitam expulit, sed incisas venas, ut libitum obligatas, aperire rursus, & alloqui amicos, non per seria, aut quibus constantiæ gloriam peteret. Audiebatque referentes, nihil de immortalitate animæ, & sapientium placitis, sed levia carmina & faciles versus. Servorum alios largitione, quosdam verberibus affecit. Iniit & vias, somno indulgit, ut quamquam coacta mors, fortuitæ similis esset. Ne codicillis quidem (quod plerique pereuntium) Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus est: sed flagitia Principis sub nominibus exoletorum fe-

minarumque, & novitate cujusque stupri perscripsit, atque obsignata misit Neroni. Fregitque annulum, ne mox usui esset ad faciendam pericula.

CAP. XX. Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur Silia matrimonio Senatoris haud ignota, & ipsi ad omnem libidinem adscita, ac Petronio perquam familiaris. Agitur in ex-filium, tamquam non filuisset quæ viderat per-ruleratque, proprio odio. At Numicium Thermum prætura functum Tigellini simulta-tibus dedit, quia libertus Thermi quædam de Tigellino criminosè detulerat, quæ cruciatibus tormentorum ipse patronus ejus nece immerita lueret.

CAP. XXI. Trucidatis tot insignibus vi-ris, ad postremum Nero virtutem ipsam ex-scindere concupivit, interfecto Thrasea Pæto & Barea Sorano (m), olim utrisque infensus, & accedentibus causis in Thraseam: quod Se-natu egressus est, cum de Agrippina referre-tur, ut memoravi: quodque Juvenalium lu-dicro parum expetibilem operam præbuerat: eaque offensio altius penetrabat, quia idem Thrasea Patavii, unde ortus erat, ludis Cæsti-cis à Trojano Antenore institutis, habitu tra-gico cecinerat. Die quoque quo prætor An-tistius, ob probra in Neronem composita ad mortem damnabatur, mitiora censuit, ob-tinuitque: & cum deum honores Poppææ de-cernuntur, sponte absens, funeri non inter-fuit. Quæ obliterari non sinebat Capito Cos-sutianus, præter animum ad flagitia præcipi-tem, inimicus Thraseæ (n), quod auctori-tate ejus concidisset juvenis Cilicum legatos, dum Capitonem repetundarum interrogant.

Barea Sor-
anus & Thra-
seas Pæto accu-
santur.

Crimina in-
istum.

Capito ea re-
novat.

CAP. XXII. Quin & illa objectabat: *prin-cipio anni vitare Thraseam solenne jusjurandum: nuncupationibus votorum non adesse, quamvis Quindecimviri sacerdotio præditi: numquam pro salute Principis, aut cælesti voce immolavisse: assiduum olim & indefessum, qui vulgaribus quoque Patrum consultis semet factorem aut ad-versarium ostenderet, triennio non introisse cu-riam: nuperrimeque cum ad coercendos Silanum & Veterem certatim concurreretur, privatis poti-us clientium negotiis vacavisse, secessionem jam id & partes; & si multi idem audeant, bellum esse. Ut quondam C. Cæsarem, inquit, & M. Catonem; ita nunc te Nero & Thraseam avida discordiarum civitas loquitur. Et habet sectato-res vel potius satellites, qui nondum contumaciam sententiarum, sed habitum vultumque ejus sectan-tur, rigidi & tristes, qui (o) tibi lasciviam ex-probrent. Huic uni incolumitas tua sine arte, si-ne honore (p). Prosperas Principis res sper-nit: etiam ne luctibus & doloribus non satiatur? Ejusdem animi est, Poppæam divam non crede-re, cujus in acta divi Augusti & divi Julii non jurare. Spernit religiones, abrogat leges. Diur-na Populi Romani per provincias, per exercitus, curatius leguntur, ut noscatur quid Thrasea non fecerit. Aut transeamus ad illa instituta, si po-tiora sunt: aut nova cupientibus auferatur dux*

&

(l) al. Rufum tamen. (m) al. interfecto Barea Sorano & Thrasea Pæto. (n) al. in-
iquus Thraseæ. (o) al. quasi. (p) al. incolumitas tua sine cura, artes sine honore.

Et auctor. Ista secta Tiberones & Favonius (q) veteri quoque Reip. ingrata nomina genuit. Ut imperium evertant, libertatem præferunt: si perverterint, libertatem ipsam aggredientur (r). Frustra Cassium amovisti, si gliscere & vigere Brutorum æmulos passurus es. Denique nihil ipse de Thrasea scripseris, disceptatorem Senatum nobis relinque. Extollit ira promptum Cossutiani animum Nero: adjicitque Marcellum Eprium acri eloquentia.

Accessit Marcellus accusator.

Crimina in Baream.

Tiridates sub hæc in Urbem venit.

Thraseas prohibetur occurrere.

Codicillos ad Neronem mittit.

Ambigit, an se defendat.

Sunt, qui suadeant.

Sunt, qui dissuadeant.

CAP. XXIII. At Baream Soranum jam fidei Ostorius (s) Sabinus eques Romanus poposcerat reum ex proconsulatu Asiæ, in qua offensiones Principis auxit, iustitia atque industria: & quia portui Ephesiorum reperiendo curam insumpserat: vimque civitatis Pergamenæ, prohibentis Acratum Cæsaris libertum statuas & picturas avehere, inultam (t) omiserat. Sed crimini dabatur amicitia Plauti, & ambitio conciliandæ provinciæ ad spes novas. Tempus damnationi delectum, quo Tiridates accipiendo Armeniæ regno adventabat: ut ad externa rumoribus (u) intestinum scelus obscuraretur, an ut magnitudinem imperatoriam cæde insignium virorum quasi regio facinore ostentaret.

CAP. XXIV. Igitur omni civitate ad excipiendum Principem spectandumque regem effusa, Thrasea occursum prohibitus non demisit animum: sed codicillos ad Neronem composuit, requirens objecta, & expurgaturum asseverans, si notitiam criminum & copiam diluendi habuisset. Eos codicillos Nero propter acceperat, spe exterritum Thraseam sensisse (x), per quæ claritudinem Principis extolleret, suamque famam dehonestaret. Quod ubi non evenit, vultumque & spiritus & libertatem infontis ultro extimuit, vocari Patres iussit. Tum Thrasea inter proximos consultavit, tentaretne defensionem, an sperneret. Diversa consilia afferebantur.

CAP. XXV. Quibus intrari curiam placebat, securos esse de constantia ejus dixerunt, nihil dicturum, nisi quo gloriam auget. Segnes & pavidos supremis suis secretum circumdare (y). Aspiceret populus virum morti obvium, audiret Senatus voces quasi ex aliquo numine supra humanas: posse ipso miraculo etiam Neronem permoveri, sin crudelitas persisteret (z), distinguere certe apud posteros memoriam honesti exitus ab ignavia per silentium pereuntium.

CAP. XXVI. Contra, qui opperendum domi censebant, de ipso Thrasea eadem. Sed ludibria & contumelias imminere. Subtrahere aures conviciis & probris. Non solum Cossutianum aut Eprium ad scelus promptos, superesse qui forsitan manus ictusque per immanitatem Augusti. Etiam bonos metu sequi (a). Derraheret potius Senatui, quem perornavisset (b), infamiam tanti flagitii: & relinqueret incertum, quid viso Thrasea reo decreturi Patres fuerint. Ut

Neronem flagitiorum pudor caperet, irrita spe agitari. Multoque magis timendum, ne in conjugem, in familiam, in cetera pignora ejus sciviret. Proinde intemeratus, impollutus, quorum vestigiis & studiis vitam duxerit, eorum gloria peteret finem. Aderat consilio Rusticus Arulenus flagrans juvenis, & cupidine laudis offerebat se intercessurum Senatusconsulto. Nam plebis tribus erat. Cohibuit spiritus ejus Thrasea, ne vana & reo non profutura, intercessori exitiosa inciperet. Sibi actam ætatem, & tot per annos continuum vitæ ordinem, non deserendum: illi initium magistratuum, & integra quæ supersint. Multum ante secum expenderet, quod tali (c) tempore capeßendæ Reip. iter ingrederetur.

Aruleni juvenilis impetus.

Quem vir augustinus cohibet.

CAP. XXVII. Ceterum ipse an venire in Senatum deceret, meditationi suæ reliquit. At postera luce duæ prætoriae cohortes armatæ, templum genitricis Veneris infedere. Aditum Senatus globus togatorum obsederat, non occultis gladiis. Dispersique per fora ac basilicas cunei militares. Inter quorum aspectus & minas ingressi curiam Senatores. Et oratio Principis per Quæstorem ejus audita est. Nemine nominatim compellato, Patres arguebat, quod publica munia deserebant, eorumque exemplo equites Rom. ad segnitiam verterentur. Et enim quid mirum è longinquis provinciis adveniri (d), cum plerique adepti consulatum & sacerdotia, hortorum potius amœnitati inservirent? Quod velut telum arripere accusatores.

Templum Neronis milite complet.

Obliqua oratione Patres accusat.

CAP. XXVIII. Et initium faciente Cossutiano, majore vi Marcellus, summam Reip. agi clamitabat: contumacia inferiorum lenitatem imperitantis deminui. Nimum mites ad eam diem Patres, qui Thraseam descendentem, qui generum ejus Helvidium Priscum in iisdem furoribus, simul Paconium Agrippinum paterni in Principes odii heredem, & Curtium Montanum detestanda carmina factitantem, eludere impune sinerent. Requiere se in Senatu consularem, in votis sacerdotem, in jurejurando civem: nisi contra instituta & cærimonias majorum, proditorem palam & hostem Thrasea induisset. Denique agere Senatorem, & Principis obrectatores protegere solitus, veniret, censeret quid corrigi aut mutari vellet: facilius perlaturus singula increpantem, quam nunc silentium perferrent omnia damnantis. Pacem illi per orbem terræ, an victorias sine damno exercituum displicere? Ne hominem bonis publicis mactum, & qui fora, theatra, templa pro solitudine haberet, qui minitaretur exsilium suum, ambitionis prævæ compotem facerent. Non illi consulta hæc, non magistratus, aut Romanam Urbem videri. Abrumperet vitam ab ea civitate, cujus caritatem olim, nunc & aspectum exuisset.

Marcellus in Thraseam insurgit.

CAP. XXIX. Cum per hæc atque talia Marcellus, ut erat torvus (e) vel minax, vo-

Senatus ad hæc expavidus.

M m 2

ce,

- (q) al. Faunios. (r) al. si perverterint, ipsam aggrediuntur. (s) al. Torius. al. Subtorius. (t) al. invitam. (u) al. ut ab externis rumoribus. (x) al. scripisse. (y) al. otium dare. (z) al. sin crudelitati insisteret. (a) al. ictusque parent. Immanitatem Augusti etiam bonos metu sequi. (b) al. quem semper ornavisset. (c) al. tali in tempore. (d) al. haud veniri. al. quid mirum nec longinquis provinciis subveniri. vel provinciis adverti. (e) al. Marcellus inveheretur torvus.

Milites ante
oculos.
Thraseas in a-
nimo.

ce, vultu, oculis ardesceret, non illa nota & celebritate (f) periculorum fueta jam Senatus moestitia, sed novus & altior pavor, manus & tela militum cernentibus. Simul ipsius Thraseae venerabilis species obversabatur: & erant qui Helvidium quoque miserarentur, innoxiae affinitatis poenas daturum. *Quid Agrippino obiectum, nisi tristem patris fortunam? quando & ille perinde innocens Tiberii saevitia concidisset. Enimvero Montanum probae juventutis, neque famosi carminis, quia protulerit ingenium, extorrem agi.*

Jam & in Ba-
ream Ostorius
invehitur.

CAP. XXX. Atque interim Ostorius Sabinus Sorani accusator ingreditur, orditurque de amicitia Rubellii Plauti, quodque proconsul (g) Asiae Soranus pro claritate sibi potius accommodatum, quam ex utilitate communi egisset, alendo seditiones civitatum. Venera haec. Sed recens, discrimini (h) patris filiam connectabat, quod pecuniam Magis dilargita esset. Acciderat sane pietate Serviliae (id enim nomen puellae fuit) quae caritate erga parentum, simul imprudentia aetatis, non Samen aliud consultaverat, quam de incolumitate domus, & an placabilis Nero, an cognitio Senatus nihil atrox afferret. Igitur accita est in Senatum, steteruntque diversi ante tribunal Consulium, grandis aetate parens, contra filia intra vicesimum aetatis annum, nuper marito Annio Pollione in exilium pulso, viduata desolataque: ac ne patrem quidem intuens, cujus onerasse pericula videbatur.

Etiā in ejus
filiam.

Illa in Curiam
vocata.

Invidiose in-
terrogat accu-
sator.

Ipsa pie & mi-
serabiliter re-
sponderet.

CAP. XXXI. Tum interrogante accusatore, an cultus dotales, an detractum cervici monile venum dedisset, quo pecuniam faciendis magicis sacris contraheret? primum strata humi, longoque fletu & silentio, post, altaria & aram complexa: *Nullos, inquit, impios deos, nullas devotiones, nec aliud infelicibus precibus invocavi, quam ut hunc optimum patrem tu Caesar, & vos Patres servaretis incolumem. Sic gemmas & vestes & dignitatis insignia dedi, quomodo si sanguinem & vitam poposcissent. Viderint isti, antebac mihi ignoti quo nomine sint, quas artes exerceant: nulla mihi principis mentio, nisi inter numina fuit. Nescit tamen miserrimus pater, & si crimen est, sola deliqui.*

Pater eam ex-
cusat.

Impurus testis,
Egnatius.

CAP. XXXII. Loquentis adhuc verba excipit Soranus, proclamatque, non illam in provinciam secum profectam, non Plauto per aetatem nosci potuisse, non criminibus mariti connexam, nimiae tantum pietatis ream, separarent a se quamcumque sortem subiret. Simul in amplexus occurrentis filiae ruebat, nisi interjecti lictores utrisque obstitissent. Mox datus testibus locus: & quantum misericordiae saevitia (i) accusationis permove-

rat, tantum irae P. Egnatius testis concivit. Cliens hic Sorani, & tunc emptus ad opprimendum amicum, auctoritatem Stoicae sectae praeferebat, habitu & ore ad exprimendam imaginem honesti & exerciti (k), ceterum animo perfidiosus, & subdolos, avaritiam ac libidinem occultans. Quae postquam pecunia reclusa sunt, dedit exemplum praecavendi, quomodo fraudibus involutos, aut flagitiis commaculatos, sic specie bonarum artium falsos, & amicitiae fallaces.

Philosophia
dehonesti-
mentum.

CAP. XXXIII. Idem tamen dies & honestum exemplum tulit Cassii Asclepiodori, qui magnitudine opum praecipuus inter Bithynos, quo obsequio florentem Soranum celebraverat, labentem non deseruit. Exutusque omnibus fortunis, & in exilium actus, aequitate deum erga bona malaque documenta. Thraseae, Soranoque, & Serviliae datur mortis arbitrium. Helvidius & Paconius Italia depelluntur. Montanus patri concessus est, praedicto ne in Repub. haberetur. Accusatoribus Eprio & Cossutiano quinquagies sestertium singulis, Ostorio duodecies & quaestoria insignia tribuuntur.

Thraseas &
Soranus mori
iussi.

CAP. XXXIV. Tum ad Thraseam in hortis agentem quaestor Consulis missus, vesperascente jam die. Illustrium virorum familiarumque coetus frequentes egerat, maxime intentus Demetrio Cynicae institutionis doctore: cum quo, ut conjectare erat intentione vultus, & auditu si qua clarius proloquebantur, de natura animae, & dissociatione spiritus corporisque inquirebat: donec advenit Domitius Caecilianus ex intimis amicis, & ei quid Senatus censuisset, exposuit. Igitur flentes quiritantesque qui aderant, facessere propere Thrasea, neu pericula sua miscere cum sorte damnati hortatur. Arriamque tentantem mariti suprema, & exemplum Arriae matris sequi, monet retinere vitam, filiaeque communi subsidium unicum non adimere.

Perfertur nun-
tius ad Thra-
seam.
Seriis sermo-
nibus inten-
tum.

Suos hortatur
& roborat.

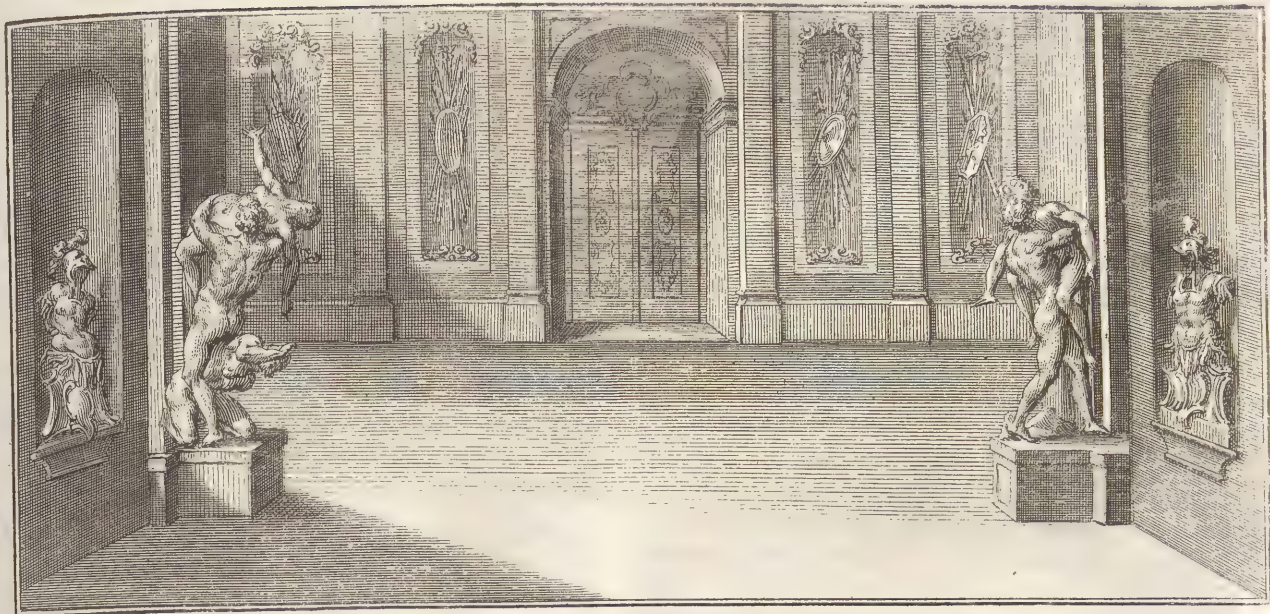
CAP. XXXV. Tum progressus in porticum, illic a quaestore reperitur, laetitiae propior, quia Helvidium generum suum Italia tantum arceri cognoverat. Accepto dehinc Senatusconsulto, Helvidium & Demetrium in cubiculum inducit: porrectisque (l) utriusque brachii venis, postquam cruorem effudit, humum super spargens, propius vocato quaestore, *Libemus, inquit, JOVI LIBERATORI. Specta juvenis, & omen quidem dii prohibeant, ceterum in ea tempora natus es, quibus firmare animum expediat (m) constantibus exemplis.* Post lenitudine exitus graves cruciatus afferente, obversis in

Abiit de vita, ut
convivio.

Demetrium * *

(f) al. celebritate. (g) al. proconsulatum. (h) al. sed recens & quod discrimini. (i) al. & quantum tunc saevitia. (k) al. honesti exercitii. (l) al. porrectis. (m) al. expedit.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU NERONIS

HISTORIARUM

LIBER I.

BREVIARIUM LIBRI I.

Orditur, & quæ in Historiarum toto opere dicenda, carptim proponit: Statum item tunc rei Romanæ: Galbæ ingenium, mores, gubernationem. Qui audito motu Germanico, Pisonem Casarem adoptat. Id Othonem offendit, qui spe sua lapsus animum ad utriusque cædem appulit. Et perfecit, conciliatis sibi Prætorianis. Galba & Piso trucidantur, item T. Vinnius. Otho in Imperii sede est. Cui tamen æmulus statim & hostis Vitellius exortus. De causis motæ Germaniæ, & in ea legionum. Vitellium Principem sumunt, & iter in Italiam: duobus ducibus, Valente Fabio, & Alieno Cæcina. Otho copias item ducesque parat. Recensio provinciarum, quæ penes utrumque Principem. Interea Roxolani Sarmatæ Mæsiam irrupere: Sed repulsi, aut cæsi. Seditio Romæ & tumultus Prætorianorum ingens exortus: qui Senatum universum ad cædem deposcunt, ut Othoni infidum. Otho ægre eos coercet, & donativo mox placat. Idem classem instruit, mittitque in Galliam contra Vitellium. Denique ipse, omissa Urbe, in eum it. Gesta hæc paucis mensibus.

IMP. SER. GALBA, ET T. VINIO COSS.

CAPUT I.

U. C. 821. p.
C. N. 69.

Causa huius
scriptionis.
Priores priores
scripserunt.

NITIMUM mihi operis Ser. Galba iterum, T. Vinnius Consules erunt. Nam post conditam Urbem DCC. & XX. prioris ævi annos multi auctores retulerunt; dum res Populi Rom. memorabantur, pari elo-

quentia ac libertate. Postquam bellatum apud Actium, atque omnem (n) potestatem ad unum conferri pacis interfuit; magna illa ingenia cessere. Simul veritas pluribus modis infracta. Primum inscitia Reip. ut alienæ, mox libidine assentandi, aut rursus odio adversus dominantes. Ita neutris cura posteritatis, inter infensos vel obnoxios. Sed ambitionem scriptoris facile adverferis (o): obtrectatio & livor pronis auribus accipiuntur. Quippe adulationi scdum crimen servitutis, malignitati falsa species libertatis inest. Mihi Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio nec injuria cogniti. Dignitatem nostram à Vespasiano inchoatam, à Tito auctam, à Domitiano lon-

Ipse Tacitus
postrema pati
cura.

Mm 3

(n) al. omnium. (o) al. averferis.

longius provectam non abnuerim. Sed in-
corruptam fidam professis, nec amore quis-
quam, & sine odio dicendus est. Quod si
vita suppeditet, principatum divi Nervæ, &
imperium Trajani, uberiores securioresque
materiam senectuti seposui: rara temporum
felicitate, ubi sentire quæ velis, & quæ sen-
tias dicere licet.

Materies ope-
ris.

Varia bella.

Clades.

Servitia.

Miseria.

Etiam virtu-
tes.

Et exitus con-
stantes.

Causa mo-
rum ab ori-
gine.

Mors Neronis
varie lata aut
tristis.

CAP. II. Opus aggredior plenum variis
casibus (p), atrox præliis, discors seditioni-
bus, ipsa etiam pacem sævum. Quatuor
Principes ferro interempti. Tria bella civi-
lia, plura externa, ac plerumque permixta.
Prosperæ, in Oriente; adversæ, in Occiden-
te res. Turbatum Illyricum, Galliæ nutan-
tes, perdomita Britannia, & statim missa co-
horte in Sarmatarum ac Suevorum gentes,
(q) nobilitatus cladibus mutuis Dacus. Mo-
ta etiam prope Parthorum arma falsi Neronis
ludibrio. Jam vero Italia novis cladibus, vel
post longam sæculorum seriem repetitis, affli-
cta. Haustæ aut obrutæ urbes. Fœcundis-
sima Campaniæ ora, & urbs (r) incendiis
vastata; consumptis antiquissimis delubris,
ipso Capitolio civium manibus incenso. Pol-
lutæ caerimoniae. Magna adulteria. Plenum
exiliis mare. Infecti cædibus scopuli. Atro-
cius in Urbe sævitum. (s) Nobilitas, opes,
omissi gestique honores pro crimine, & ob
virtutes, certissimum exitium. Nec minus
præmia delatorum invisa quam scelera: cum
alii sacerdotia & consulatus ut spolia adepti,
procuraciones alii & interiorum potentiam,
agerent ferrent (t) cuncta odio & terrore.
Corrupti in dominos servi; in patronos li-
berti: & quibus deerat inimicus, per amicos
oppressi.

CAP. III. Non tamen adeo virtutum ste-
rile sæculum, ut non & bona exempla pro-
diderit. Comitæ profugos liberos matres,
secutæ maritos in exilia conjuges, propinqui
audentes, constantes generi, contumax etiam
adversus tormenta fervorum fides. Supre-
mæ clarorum virorum necessitates; ipsa ne-
cessitas fortiter tolerata; & laudatis antiquo-
rum mortibus pares exitus. Præter multi-
plices rerum humanarum casus, cælo terra-
que prodigia, & fulminum monitus, & fu-
tutorum præfagia, læta, tristia, ambigua,
manifesta. Nec enim umquam atrocioribus
Populi Rom. cladibus, magisve justis judiciis
approbatum est, non esse curæ deis securita-
tem nostram, esse ultionem.

CAP. IV. Ceterum antequam destinata com-
ponam, repetendum videtur; qualis status
Urbis, quæ mens exercituum, quis habitus
provinciarum, quid in toto terrarum orbe
validum, quid ægrum fuerit: ut non modo
casus eventusque rerum, qui plerumque for-
tuiti sunt (u), sed ratio etiam causæque no-
scentur. Finis Neronis, ut lætus primo gau-

dentium impetu fuerat; ita varios motus ani-
morum, non modo in Urbe apud Patres,
apud Populum, apud urbanum militem, (x)
sed omnes legiones ducesque conciverat. E-
vulgato imperii arcano, posse Principem ali-
bi quam Romæ fieri. Sed Patres læti, usur-
pata statim libertate, licentius ut erga Princi-
pem novum & absentem. Primores equi-
tum proximi gaudio Patrum. Pars Populi
integra, & magnis domibus annexa, clien-
tes, libertique damnatorum (y) & exsulum,
in spem erecti. Plebs sordida & circo ac thea-
tris sueta, simul deterrimi fervorum, aut qui
adesis bonis, per dedecus Neronis alebantur,
mæsti & rumorum avidi.

Bonis & ma-
gnis læta.

Malis & vil-
ibus contra.

CAP. V. Miles urbanus longo Cæsarum
sacramento imbutus, & ad destituendum Ne-
ronem arte magis & impulsu, quam suo in-
genio traductus, postquam neque dari dona-
tivum sub nomine Galbæ promissum, neque
magnis meritis ac præmiis eundem in pace
qui in bello locum, præventamque gratiam,
intelligit, apud Principem à legionibus fa-
ctum, pronus ad novas res, scelere insuper
Nymphidii Sabini Præfecti imperium sibi
molientis agitatur. Et Nymphidius quidem
in ipso conatu oppressus. Sed quamvis ca-
pite defectionis ablato, manebat plerisque
militum conscientia; nec deerant sermones,
senium atque avaritia Galbæ increpantium.
Laudata olim & militari fama celebrata seve-
ritas ejus, angebat coaspermantes veterem di-
sciplinam, atque ita xiv. annis à Nerone assue-
factos, ut haud minus vitia Principum ama-
rent, quam olim virtutes verebantur. (z)
Accessit Galbæ vox pro Rep. honesta, ipsi
anceps, legi à se militem, non emi. Nec
enim ad hanc formam cetera erant.

Miles præmia
spectabat.

Nymphidius
cum turbat.

Galba parum
benigne ha-
bet.

CAP. VI. Invalidum senem T. Vinus &
Cornelius Laco, alter deterrimus mortalium,
alter ignavissimus, odio flagitiorum onera-
bant (a), contemptu inertiae destruebant.
Tardum Galbæ iter & cruentum, interfectis
Cingonio Varrone Consule designato, & Pe-
tronio Turpiliano consulari. Ille ut Nym-
phidii socius, hic ut dux Neronis, inauditi
atque indefensi, tamquam innocentes perie-
rant. Introitus in Urbem, trucidatis tot mil-
libus inermium militum, infaustus omine, at-
que ipsis etiam qui occiderat, formidolosus.
Inducta legione Hispana, remanente ea quam
è classe Nero conscripserat, plena Urbs exer-
citu insolito. Multi ad hoc & innumeri (b)
è Germania ac Britannia & Illyrico, quos
idem Nero electos præmissosque ad claustra
Caspium, & bellum quod in Albanos para-
bat, opprimendis Vindicis coëptis revocave-
rat: ingens novis rebus materia, ut non in
unum aliquem prono favore, ita audenti pa-
rata.

Qui & in aliis
rebus peccat.

Servitiam ex-
ercet.

Urbs plena
militum.

CAP. VII. Forte congruerat, ut Clodii
Macri

(p) al. opimum casibus. (q) al. & statim amissa. Coortæ Sarmatarum ac Suevorum
gentes. Nobilitatus &c. (r) al. Haustæ aut obrutæ urbes fœcundissimæ Campaniæ
ora. Urbs &c. (s) al. servitium. (t) al. verterent. (u) al. qui plerumque haud
fortuiti sunt. (x) al. aut Populum, aut urbanum. (y) al. domibus annexi clientes
libertique damnatorum. (z) al. reverebantur. (a) al. oneratum. (b) al. Multi ad
hoc numeri. al. Milites ad hoc innumeri.

Macri & Fonteji Capitonis cædes nuntiarentur. Macrum in Africa haud dubie turbantem, Trebonius (c) Garucianus procurator, jussu Galbæ; Capitonem in Germania, cum familia cœptaret; Cornelius Aquinus & Fabius Valens legati legionum interfecerant, anrequam juberentur. Fuere qui crederent, Capitonem, ut avaritia & libidine fœdum ac maculosum, ita cogitatione rerum novarum abstinuisset: sed à legatis bellum suadentibus, postquam impellere nequiverint, crimen ac dolum compositum ultro: & Galbam mobilitate ingenii, an ne altius scrutaretur, quoquo modo acta, quia mutari non poterant, comprobasse. Ceterum utraque cædes finire accepta: & invisio semel Principe, seu bene seu male facta premunt. Jam afferebant venalia cuncta, præpotentes liberti. Servorum manus subitis avidæ, & tamquam apud senem festinantes. Eademque novæ aulæ mala, æque gravia, non æque excusata. Ipsa ætas Galbæ, & irrifui & fastidio erat, assuetis juventæ Neronis, & imperatores forma ac decore corporis (ut est mos vulgi) comparantibus.

CAP. VIII. Et hic quidem Romæ, tamquam in tantâ multitudine, habitus animorum fuit. E provinciis, Hispaniæ præerat Cluvius Rufus, vir facundus, & pacis artibus, belli inexpertus. Galliæ, super memoriam Vindicis, obligatæ recenti dono Romanæ civitatis, & in posterum tributî levamento. Proximæ tamen Germanis exercitibus Galliarum civitates, non eodem honore habitæ, quædam etiam finibus ademptis, pari dolore commoda aliena ac suas injurias metiebantur. Germanici exercitus, quod periculosissimum in tantis viribus, solliciti & irati (d) superbia recentis victoriæ, & metu tamquam alias partes fovissent. Tarde à Nerone desciverant: nec statim pro Galba Virginus. An imperare voluisset dubium: delatum ei à milite imperium conveniebat. Fontejum Capitonem occisum, etiam qui queri non poterant, tamen indignabantur. Dux deerat, abducto Verginio per simulationem amicitiae: quem non remitti, atque etiam reum esse, tamquam suum crimen accipiebant.

CAP. IX. Superior exercitus legatum Hordeonium Flaccum spernebat, senecta ac debilitate pedum invalidum, sine constantia, sine auctoritate: ne quieto quidem milite, regimen. Adeo furentes infirmitate retinentis ultro etiam accendebantur. Inferioris Germaniæ legiones diutius sine consulari fuere: donec, missu Galbæ, Vitellius aderat, censoris Vitellii ac ter Consulîs filius. Id. satis (e) videbatur. In Britannico exercitu nihil irarum. Non sane aliæ legiones, per omnes civilium bellorum motus, innocentius egerunt: seu quia procul, & Oceano divitæ; seu crebris expeditionibus, doctæ hostem potius odisse. Quies & Illyrico: quamquam excitæ à Nerone legiones, dum in Italia con-

tantur, Verginium legationibus adissent. Sed longis spatiis discreti exercitus, quod saluberrimum est ad continendam militarem fidem, nec vitiis nec viribus miscebantur.

CAP. X. Oriens adhuc immotus. Syriam & quatuor legiones obtinebat Licinius Mucianus, vir secundis adversisque juxta famulus, insignes amicitias juvenis ambitiose coluerat. Mox attritis (f) opibus, lubrico statu, suspecta etiam Claudii iracundia, in secretum Asiæ repositus, tam prope ab exfule fuit, quam postea à Principe. Luxuria, industria, comitate, arrogantia, malis bonisque artibus mixtus. Nimis voluptates, cum vacaret: quoties expedierat, magnæ virtutes. Palam laudares, secreta male audiebant. Sed apud subjectos, apud proximos, apud collegas, variis illecebris potens: & cui expeditius fuerit (g) tradere imperium, quam obtinere. Bellum Judaicum Flavius Vespasianus (ducem eum Nero delegerat) tribus legionibus administrabat. Nec Vespasiano adversus Galbam votum, aut animus. Quippe T. filium ad venerationem cultumque ejus miserat, ut suo loco memorabimus. (h) Occulta lege fati, & ostentis ac responsis destinatum Vespasiano liberisque ejus imperium, post fortunam credidimus.

CAP. XI. Ægyptum copiasque quibus coërceretur, jam inde à divo Augusto, equites Romani obtinent loco regum. Ita visum expedire, provinciam aditu difficilem, annonæ fecundam, superstitione, ac lascivia discordem & mobilem, insciam legum, ignaram magistratuum domi retinere. Regebat Tiberius Alexander ejusdem nationis. Africa, ac legiones (i) in ea, interfecto Clodio Macro, contentæ qualicunque principe, post experimentum domini minoris. Duæ Mauretaniæ, Rhætia, Noricum, Thracia, & quæ aliæ procuratoribus cohibentur, ut cuique exercitui vicinæ, ita in favorem aut odium contactu valentiorum agebantur. Inermes provinciæ, atque ipsa in primis Italia, cuicumque servitio expositæ, in pretium belli, cessuræ erant. Hic fuit rerum Romanarum status, cum Ser. Galba iterum, Titus Vinius Consules, inchoavere annum sibi ultimum, Reip. prope supremum (k).

CAP. XII. Paucis post Kalen. Jan. diebus, Pompeji Proquinqui procuratoris, & Belgica litteræ afferuntur, superioris Germaniæ legiones, rupta sacramenti reverentia, imperatorem alium flagitare, & Senatui ac Pop. Rom. arbitrium eligendi permittere, quo seditio mollius acciperetur. Maturavit ea res consilium Galbæ jam pridem de adoptione secum & cum proximis agentis. Non sane crebrior tota civitate sermo per illos menses fuerat. Primum licentia ac libidine talia loquendi, dein fessa jam ætate (l) Galbæ. Paucis judicium, aut Reip. amor: multi occulta spe (m) prout quis amicus vel cliens, hunc vel illum ambitionis (n) rumoribus destinabant.

(c) al. Trebonianus. (d) al. solliciti & elati. (e) al. fatis. (f) al. attritis. (g) al. fuerat. (h) al. memoravimus. (i) al. ac legio. (k) al. sibi & reip. supremum. (l) al. fessa annis ætate. (m) al. militis occulta spe. (n) al. ambitiosis.

Clodius Macro in Africa cæsus.

Capito cæsus.

Cum invidia Galbæ.

Qui libertis nimis etiam obnoxius.

Cluvius Rufus Hispaniæ Præf.

Galliarum pars aliena Galbæ.

Etiam legiones ad Rhenum.

Hordeonius Flaccus partium præfectus.

Pompeii.

Britannicæ legiones moderata.

Syriæ præf. Mucianus.

Ejus vita breviter, & ingenium.

Et Vespasianus cum Judæis belligerat.

Ægypti præf. Tiberius Alexander.

Nuntii de legionum Germanicarum defectione.

Galba de adoptando Casare cogitat.

Quem alii alium destinant.

bant. Etiam in T. Vinii odium diverterant, qui (o) in dies quanto potentior, eodem [actu] invisior erat. (p) Quippe hiantes in magna fortuna amicorum cupiditates, ipsa Galbae facilitas intendebat: cum apud infirmum & credulum minore metu, & majore præmio peccaretur.

CAP. XIII. Potentia principatus divisa in T. Vinium Consulem, & Cornelium Lac-

nem prætorii præfectum. Nec minor gratia Icelo Galbae liberto, quem annulis donatum equestri nomine Martianum vocitabant. Hi discordes, & rebus minoribus sibi quisque tendentes, circa consilium eligendi successoris in duas factiones scindebantur. Vinus pro Othone; Laco atque Icelus consensu non tam unum aliquem fovebant, quam alium. Neque erat Galbae ignota Othonis ac T. Vinii amicitia, ex rumoribus nihil silentio transmittentium: quia Vinio vidua filia, cælebs Otho, gener ac socer destinabantur. Credo & Reip. curam subisse, frustra à Nerone translatae, si apud Othonem relinqueretur.

Namque Otho pueritiam incuriose, adolescentiam perulenter egerat, gratus Neroni æmulatione luxus. Eoque jam Poppæam Sabinam principale scortum, ut apud consci-um libidinum deposuerat, donec Octaviam uxorem amoliretur. (q) Mox suspectum in eadem Poppæa, in provinciam Lusitaniam specie legationis seposuit. Otho, comiter administrata provincia, primus in partes transgressus, nec segnis, & donec bellum fuit, inter præsentis splendidissimus, spem adoptionis statim conceptam, acrius in dies rapiebat: faventibus plerisque militum, prona in eum aula Neronis ut similem.

CAP. XIV. Sed Galba, post nuntios Germanicæ seditionis, quamquam nihil adhuc de Vitellio certum, anxius quonam exercituum vis erumperet, ne urbano quidem militi confusus, quod remedium unicum rebatur, comitia imperii transigit. Adhibitoque super Vinium, ac Laconem, Mario Celso Consule designato, ac Ducenio Gemino præfecto Urbis, pauca præfatus de sua senectute, Pisonem Licinianum accersiri jubet: seu propria delectione (r), five, ut quidam tradiderunt, (s) Lacone instante. Cui apud Rubellium Plautum exercita cum Pifone amicitia: sed callide ut ignotum fovebat, & prospera de Pifone fama consilio ejus fidem addiderat. Pifo M. Crasso & Scribonia genitus, nobilis utrimque, vultu habituque moris antiqui, & æstimatione recta severus, deterius interpretantibus tristior habebatur. Ea pars morum ejus, quo suspectior sollicitis, adoptanti placebat.

CAP. XV. Igitur Galba apprehensa Pisonis manu, in hunc modum locutus fertur. Si te privatus, lege curiata apud Pontifices, ut moris est, adoptarem; & mihi egregium erat tunc, Pompeji & M. Crassi subolem in penates

meos adsciscere, & tibi insigne, Sulpiciæ ac Lutatiae decora, nobilitati tuæ adjecisse. Nunc me deorum hominumque consensu ad Imperium vocatum, præclara indoles tua, & amor patriæ impulit, ut principatum, de quo majores nostri armis certabant, bello adeptus, quiescenti offeram. Exemplo divi Augusti, qui sororis filium Marcellum, dein generum Aprippam, mox nepotes suos, postremo Tiberium Neronem privignum, in proximo sibi fastigio collocavit. Sed Augustus in domo successorem quæsit; ego, in Rep. Non quia propinquos aut socios belli non habeam: sed neque ipse Imperium ambitione accepi, & judicii mei documentum sint, non meæ tantum necessitudines, quas tibi postposui, sed & tuæ. Est tibi frater pari nobilitate, natu major, dignus hac fortuna, nisi tu potior esses. Ea ætas tua, quæ cupiditates adolescentiæ jam effugerit: ea vita, in qua nihil præteritum excusandum habeas. Fortunam adhuc tantum adversam tulisti. Secundæ res acrioribus stimulis annos explorant: quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eadem constantia retinebis: sed alii per obsequium imminuent. (t) Irrumperet adlatio, blanditiæ: pessimum veri affectus venenum, sua cuique utilitas. Etiam ego actu simplicissime inter nos hodie loquimur; ceteri, libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum. Nam suadere Principi quod oporteat, multi laboris: assentatio erga Principem quemcumque, sine affectu peragitur.

CAP. XVI. Si immensum imperii corpus stare ac librari sine rectore posset, dignus eram, à quo Resp. inciperet. Nunc eo necessitatis jam pridem ventum est, ut nec mea senectus conferre plus Populo Rom. possit, quam bonum successorem; nec tua plus juvenia, quam bonum Principem. Sub Tiberio, & Cajo, & Claudio, unius familiæ quasi hereditas fuimus: loco libertatis erit, quod eligi cœpimus. Et finita Juliorum Claudiorumque domo, optimum quemque adoptio inveniet. Nam generari & nasci à Principibus, fortuitum, nec ultra æstimatur; adoptandi judicium integrum; & si velis eligere, consensu monstratur. Sit ante oculos Nero, quem longa Cæsarum serie tumentem, non Vindex cum inermi provincia, aut ego cum una legione: sed sua immanitas, sua luxuria cervicibus publicis depulvere. Neque erat adhuc damnati Principis exemplum. Nos bello; & ab æstimantibus asciti, cum invidia quamvis, egregii erimus. Ne tamen territus fueris, si duæ legiones in hoc concussi orbis motu nondum quiescunt. Ne ipse quidem ad securas res accessi: & audita adoptione, desinam videri senex, quod nunc mihi unum objicitur. Nero à pessimo quoque semper desiderabitur: mihi ac tibi providendum est, ne etiam à bonis desideretur. Monere diutius, neque temporis hujus, & impletum est omne consilium, si te bene elegi. Utilissimus quidem (u) ac brevissimus bonarum malarumque rerum delectus cogitare (w) quid aut nolueris sub alio Principe,

(o) al. in T. Vinii odium. Qui &c. (p) al. eadem invisior erat. al. eodem actu. al. eo dein fastu &c. (q) al. Octavia uxor amoveretur. (r) al. electione. (s) al. crederunt. (t) al. alii licet per obsequium annuent. (u) al. utilissimus idem. (w) al. delectus est, cogitare &c.

aut volueris. (x) Neque enim hic, ut in ceteris gentibus quæ regnantur, certa dominorum dominus, & ceteri servi: sed imperaturus es hominibus, qui nec totam servitutem pati possunt, nec totam libertatem. Et Galba quidem, hæc ac talia, tamquam Principem faceret: ceteri, tamquam cum facto loquebantur.

Piso pater Fortuna.

Eamque in motus excipit.

In castra itur.

CAP. XVII. Pisonem ferunt statim intuentibus, & mox coniectis in eum omnium oculis, nullum turbati, aut exultantis animi motum prodidisse. Sermo erga patrem Imperatoremque reverens, de se moderatus, nihil in vultu habituque mutatum: quasi imperare posset magis, quam vellet. Consultatum inde, pro rostris, an in Senatu, an in castris adoptio nuncuparetur. Iri in castra placuit. Honorificum id militibus fore, quorum favorem ut largitione & ambitu male acquiri, ita per bonas artes haud spernendum. Circumsteterat interim palatium publica expectatio magni secreti impatiens, & male coercitam famam suppressantes augebant.

Adoptio exponitur.

Sed donativi nulla mentio.

Et omnino Galba nimis restrictus, inde apud Patres publicata adoptio. Admodum ea laeta.

CAP. XVIII. Quartum Idus Janu. fœdum imbris diem, tonitrua & fulgura & celestes minæ ultra solitum turbaverant. Observatum id antiquitus comitiis dirimendis, non terruit Galbam quo minus in castra pergeret: contemptorem talium ut fortuitorum; seu quo fato manent, quamvis significata, non vitantur. Apud frequentem militum concionem, imperatoria brevitate, adoptari à se Pisonem, more divi Augusti, & exemplo militari (y), quo vir virum legeret, pronuntiat: ac ne dissimulata seditio in majus crederetur, ultro asseverat, quartam & duodevicesimam (z) legiones, paucis seditionis auctoribus, non ultra verba ac voces errasse, & brevi in officio fore. Nec ullum orationi aut lenocinium additum (a), aut pretium. Tribuni tamen centurionesque, & proximi militum, gratabundi respondent. (b) Per ceteros mœstitia ac silentium, tamquam usurpatam etiam in pace donativi necessitatem, bello perdidissent. Constat potuisse conciliari animos quantulacumque parci senis liberalitate. Nocuit antiquus rigor & nimia severitas, cui jam pares non sumus.

Legati ad legiones Germanicas missi.

CAP. XIX. Inde apud Senatum non compior Galbæ, non longior quam apud milites sermo; Pisonis comis oratio. Et Patrum favor aderat, multi voluntate effusius, qui noluerant medie, ac plurimi obvio obsequio privatas spes agitantes, sine publica cura. Nec aliud sequenti quadriduo (quod medium inter adoptionem & cædem fuit) dictum à Pione in publicum, (c) factumve. Crebrioribus in dies Germanicæ defectionis nuntiis, & facili civitate ad accipiendâ credendaque omnia nova, cum tristitia sunt; censuerant Patres mittendos ad Germanicum exercitum legatos. Agitatum secreto, num & Piso proficisceretur, majore prætextu: illi auctoritatem Se-

natus, hic dignationem Cæsaris laturus. Placebat & Laconem prætorii præfectum simul mitti. Is consilio intercessit. Legati quoque (nam Senatus electionem Galbæ permiserat) fœda inconstantia nominati, excusati, substituti, ambitu remanendi aut eundi, ut quemque metus vel spes impulerat.

Pecunia in publicum quaesita.

Et repetita à Neronis asseclis.

CAP. XX. Proxima pecuniæ cura. Et cuncta scrutantibus justissimum visum est, inde repeti, ubi inopiæ (d) causa erat. Bis & vices mille (e) festertium donationibus Nero effuderat. Appellari singulos iussit, decuma parte liberalitatis apud quemque eorum relicta. At illis vix decumæ super portiones erant: iisdem erga aliena sumptibus quibus sua prodegerant, cum rapacissimo cuique ac perditissimo, non agri, aut fœnus, sed sola instrumenta vitiorum manerent. Exactioni xxx. equites Romani præpositi, novum officii genus, & ambitu ac numero onerosum: ubique hasta, & sector, & inquieta Urbs auctionibus. Attamen grande gaudium, quod tam pauperes forent quibus donasset Nero, quam quibus abstulisset. Exauctorati per eos dies tribuni, è prætorio Antonius Taurus, & Antonius (f) Naso: ex urbanis cohortibus, Æmylius Pacensis: è vigiliis, Julius Fronto. Nec remedium in ceteros fuit, sed merus initium: tamquam per artem & formidinem singuli pellerentur, omnibus suspectis.

Otho ad Imperium se excitulat.

CAP. XXI. Interea Othonem, cui compositis rebus nulla spes, omne in turbido consilium, multa simul excitulabant: luxuria etiam principi onerosa, inopia vix privato toleranda, in Galbam in Pisonem invidia. Fingebat & metum, quo magis concupisceret. Prægravem se Neroni fuisse. Nec Lusitaniam rursus aut alterius exsilii honorem expectandum: suspectum semper invisumque dominantibus, qui proximus destinaretur. Nocuisse id sibi apud senem Principem: magis nociturum apud juvenem, ingenio truce, & longo exsilio efferatum. Occidi Othonem posse. Proin agendum audendumque dum Galbæ auctoritas fluxa, Pisonis nondum coaluisset. Opportunos magnis conatibus transitus rerum: nec contatione opus, ubi perniciosior sit quies, quam temeritas. Mortem omnibus ex natura æqualem, oblivione apud posteros, vel gloria distingui. At si nocentem innocentemque idem exitus maneat, acrioris viri esse, merito perire.

Item liberti ejus.

Et divinaculi.

CAP. XXI. Non erat Othonis (g) mollis & corpori similis animus. Et intimi libertorum servorumque corruptius, quam in privata domo habiti, aulam Neronis, & luxus, adulteria, matrimonia (h) ceterasque regnorum libidines, avidi talium (i), si auderet, ut sua ostentantes; quiescenti, ut aliena exprobrabant: urgentibus etiam mathematicis, dum novus motus, & clarum Othoni annum observatione siderum affirmant, genus hominum potentibus infidum, sperantibus

Nn

bus

(x) al. quid aut volueris sub alio Principe, aut nolueris. (y) al. exemplo divi Augusti, & more militari. (z) al. duo & vicesimam. (a) al. addidit. al. addita ut metum. (b) al. grata auditu respondent. (c) al. in publico. (d) al. unde inopiæ. (e) al. millies. (f) al. Aurelius. (g) al. Othoni. (h) al. adultera matrimonia. (i) al. ceteraque regnorum avido talium.

Inter quos
Ptolemæus
quidam.

Fidem alia
prædictione
meritus.

Milites in eum
proni.

Varia olim
arte conciliati.

Et accessit
corruptor Me-
vius Pudens.

Qui largiter
numos iis da-
bat, pro spor-
tula.

Et Otho ipse
animosus lar-
gitor.

Electi duo mi-
lites, aliorum
illices.

Hi varie mo-
vent & alie-
nant à Galba.

bus fallax, quod in civitate nostra & verabi-
tur semper, & retinebitur. Multos secreta
Poppææ mathematicos, pessimum principa-
lis matrimonii instrumentum, habuerant: è
quibus Ptolemæus Othoni in Hispania comes,
cum superfuturum eum Neroni promississet,
postquam ex eventu fides, conjectura jam &
rumore, senium Galbæ, & juventam Otho-
nis computantium, persuaserat fore, *ut in Im-
perium ascisceretur*. Sed Otho tamquam pe-
ritia, & monitu fatorum prædicta accipiebat,
cupidine ingenii humani libentius obscura cre-
di (*k*). Nec deerat Ptolemæus, jam & sce-
leris instigator, ad quod facillime ab ejus-
modi voto transiit.

CAP. XXII. Sed celeris cogitatio incer-
tum an repens, studia militum jampridem spe
successionis, aut paratu facinoris affectaverat.
In itinere, in agmine, in stationibus, veru-
tissimum quemque militum nomine vocans,
ac memoria Neroniani comitatus, contuber-
nales appellando, alios agnoscere, quosdam
requirere, & pecunia aut gratia juvare: in-
ferendo sæpius querelas, & ambiguos de Gal-
ba sermones, quæque alia turbamenta vulgi.
Labores itinerum, inopia comæatuum, du-
ritia imperii, atrocius accipiebantur: cum
Campaniæ lacus & Achaïæ urbes classibus ad-
ire soliti, Pirenæum & Alpes, & immensa
viarum spatia, ægre sub armis eniterentur
(*l*).

CAP. XXIV. Flagrantibus jam militum ani-
mis, velut faces addiderat Mevius Pudens, è
proximis Tigellini. Is mobilissimum quem-
que ingenio, aut pecuniæ indigum, & in no-
vas cupiditates præcipitem alliciendo, eo paul-
latim progressus est, ut per speciem convi-
vii, quoties Galba apud Othonem epularetur,
cohorti excubias agenti, viritum centenos
nummos divideret. Quam velut publicam
largitionem, Otho, secretioribus apud singu-
los præmiis, intendebat. Adeo animosus cor-
ruptor, ut Coccejo Proculo speculatori de
parte finium cum vicino ambigenti, univer-
sum vicini agrum sua pecunia emptum do-
no dederit: per socordiam præfecti, quem
nota pariter & occulta fallebant.

CAP. XXV. Sed tum è libertis Onoma-
stus futuro sceleri præfecit, à quo Barbium
Proculum Tesserarium speculatorum (*m*), &
Veturium Optionem eorundem (*n*) perdu-
ctos, postquam vario sermone callidos, au-
dacesque cognovit, pretio & promissis oñe-
rat, data pecunia ad pertentandos plurium
animos. Suscepere duo manipulares Imperi-
um Pop. Rom. transferendum, & transtule-
runt. In conscientiam facinoris pauci asciti,
suspensos ceterorum animos, diversis artibus
stimulant: primores militum, per beneficia
Nymphidii ut suspectos: vulgus & ceteros,
ira & desperatione dilati toties donativi. E-
rant quos memoria Neronis, ac desiderium
prioris licentiæ accenderet. In commune om-
nes metu mutandæ militiæ terrebantur (*o*).

CAP. XXVI. Infecit ea tabes legionum
quoque & auxiliorum motas jam mentes, post-
quam vulgatum erat labare Germanici exerci-
tus fidem. Adeoque parata apud malos fedi-
tio, etiam apud integros dissimulatio fuit, ut
postero Iduum (*p*) die (*q*) redeuntem à cæ-
na Othonem rapturi fuerint, nisi incerta no-
tis, & tota Urbe sparsa militum castra, nec
facilem inter temulentos consensum timuissent:
non Reip. cura, quam sedare Principis sui
sanguine sobrii parabant, sed ne per tenebras,
ut quisque Pannonici vel Germanici exercitus
militibus oblatus esset, ignorantibus plerisque
pro Othone destinaretur. Multa erumpentis
seditionis indicia per conscios oppressa, quæ-
dam apud Galbæ aures præfectus Laco elu-
sit, ignarus militarium animorum, consilii quæ-
quamvis egregii, quod non ipse afferret, in-
imicus, & adversus peritos pervicax.

CAP. XXVII. XVIII. Kalend. Febr. sacri-
ficanti pro æde Apollinis Galbæ, haruspex
Umbricius tristitia exta, & *instantes insidias, ac
domesticum hostem* prædicit: audiente Othone
(nam proximus adstiterat.) Idque ut lætum
è contrario, & suis cogitationibus prosperum
interpretante. Nec multo post libertus Ono-
mastus nuntiat, *expectari eum ab architecto &
redemptoribus*. Quæ significatio coëuntium
jam militum, & paratæ conjurationis conve-
nerat. Otho, causam digressus requirentibus,
cum emi sibi prædia verustate suspecta, eo-
que prius exploranda finxisset, innixus libe-
ro, per Tiberianam domum in Velabrum,
inde ad Miliarium aureum, sub ædem Satur-
ni (*r*) pergit. Ibi tres & viginti speculatores,
consalutatim Imperatorem, ac paucitate salu-
tantium trepidum, & sellæ festinanter impo-
situm, strictis mucronibus rapiunt. Toridem
ferme milites in itinere aggregantur; alii con-
scientia, plerique miraculo: pars clamore &
gladiis (*s*), pars silentio, animos (*t*) ex even-
tu sumpturi.

CAP. XXVIII. Stationem in castris agebat
Julius Martialis tribunus. Is magnitudine
subiti sceleris, an corrupta latius castra, ac si
contra tenderet, exitium metuens, præbuit
plerisque suspicionem conscientiae. Antepo-
suere ceteri quoque tribuni centurionesque
præsentia dubiis & honestis. Isque habitus
animorum fuit, ut pessimum facinus auderent
pauci; plures vellent; omnes paterentur.

CAP. XXIX. Ignarus interim Galba & sa-
cris intentus, fatigabat alieni jam imperii deos:
cum affertur rumor *rapi in castra, incertum
quem Senatorem, mox Othonem esse qui rapere-
tur*. Simul ex tota Urbe, ut quisque obvis
fuerat, alii formidinem augentes, quidam
minora vero, ne tum quidem obliti adulationi-
nis. Igitur consultantibus placuit tentari (*u*)
animum cohortis, quæ in palatio stationem
agebat, nec per ipsum Galbam, cujus inte-
gra auctoritas majoribus remediis servabatur:
Piso pro gradibus domus vocatos, in hunc
modum allocutus est. *Sextus dies agitur, com-
mili-*

Et statim par-
ta manus.

Judicia de in-
itia seditionis
sperta à Laco-
ne.

Prædictum
Galbæ disci-
men.

Audiente O-
thone.

Qui ad conju-
ratos suos per-
git.

Paucos pro re-
tanta.

Rapiunt eum
in castra.

Et admittitur,
dum alii si-
lent, alii pro-
bant.

Ad Galbam is
nuntius.

Placuit fidem
cohortis excu-
bantis tentari.

Quam allo-
quitur Piso se-
cunde.

(*k*) al. credendi. (*l*) al. emetirentur. al. emitterentur. (*m*) al. Tesserarium speculato-
rem. (*n*) al. eodem. (*o*) al. exterrebantur. (*p*) al. Januar. (*q*) al. dierum. al. po-
stero Iduum, redeuntem &c. (*r*) al. in ædem Saturni. (*s*) al. gaudiis. (*t*) al. animum.
(*u*) al. perrentari. al. prætentari.

militones, ex quo ignarus futuri, & sive optandum hoc nomen sive timendum erat, Cæsar ascitus sum: quo domus nostræ aut Reip. fato, in vestra manu positum est. Non quia, meo nomine, tristiore casum paveam, ut qui adversa expertus cum maxime, ducam ne secunda quidem minus discriminis habere; Patris & Senatus & ipsius Imperii vicem doleo, si nobis aut pervire hodie necesse est, aut, quod æque apud bonos miserum est, occidere. Solatium proximi motus habebamus, incruentam Urbem & res sine discordia translata. Provisum adoptione videbatur, ut ne post Galbam quidem bello locus esset.

CAP. XXX. Nihil arrogabo mihi nobilitatis aut modestiæ. Neque enim relatu virtutum, in comparatione Othonis, opus est. Vitia, quibus solis gloriatur, evertere Imperium, etiam cum amicis Imperatoris ageret. Habitum & incessu, an illo muliebri ornatu, mereretur imperium? Falluntur, quibus luxuria specie liberalitatis imponit. Perdere iste sciet, donare nesciet. Stupra nunc, & comissiones, & feminarum cæsus, voluit animo. Nec principatus præmia putat, quorum libido ac voluptas, penes ipsum sit; rubor ac dedecus, penes omnes. Nemo enim unquam Imperium flagitio quæsitum bonis artibus exercuit. Galbam consensus generis humani; me Galba, consentientibus vobis, Cæsarem dixit. Si Resp. & Senatus, & Populus, vana nomina (x) sunt: vestra, commilitones, interest, ne Imperatorem pessimi faciant. Legionum seditio adversum duces suos audita est aliquando: vestra fides famaue illæsa ad hunc diem mansit. Et Nero quoque vos destituit, non vos Neronem. Minus xxx. transfugæ & desertores, quos centurionem aut tribunum sibi eligentes nemo ferret, Imperium assignabunt? Admittitis exemplum? & quiescendo commune crimen facitis? Transcendet hæc licentia in provincias: & ad nos scelerum exitus, bellorum ad vos pertinebunt. Nec est plus quod pro cæde Principis, quam quod innocentibus datur. Sed proinde à nobis donativum ob fidem, quam ab aliis pro facinore accipietis.

Fida & prona videtur.

Sed verbis.

Mittitur ad conciliandos alios milites.

Etiam ad ipsos prætorianos.

Qui minantur & spernunt.

Nec alii sane audiunt.

CAP. XXXI. Dilapsis speculatoribus, cetera cohors non aspernata concionantem, ut turbidis rebus evenit, timore magis (y), & nonnullo adhuc consilio (z), parat signa, quod postea creditum est, insidiis & simulatione. Missus & Celsus Marius ad electos Illyrici exercitus, Vipsanii in porticu tendentes. Præceptum Amulio Sereno & Domitio Sabino primipilaribus, ut Germanicos milites à Libertatis atrio accerferent. Legioni classicæ diffidebat, infestæ ob cædem commilitonum, quos primo statim introitu trucidaverat Galba. Pergunt etiam in castra prætorianorum tribuni Cerius Severus, Subrius Dexter, Pompejus Longinus, si incipiens adhuc & nondum adulta seditio melioribus consiliis flecteretur. Tribunorum Subrium & Cerium milites adorti minis, Longinum manibus coercerent, exarmanque: quia non ordine militiæ, sed è Galbæ amicis, fidus Principi suo, & desciscitibus suspectior erat. Legio classica nihil contata prætorianis adjungitur. Illyrici exer-

citus electi, Celsum infestis pilis proturbant. Germanica vexilla diu nutavere, invalidis adhuc corporibus, & placatis animis, quod eos à Nerone Alexandriam præmissos, atque inde rursus longa navigatione ægros, impensiore cura Galba refovebat.

CAP. XXXII. Univerfa jam plebs palatium implebat, mixtis servitiis, & dissono clamore, cædem Othonis, & conjuratorum exilium poscentium, ut si in circo ac theatro ludicrum aliquod postularent. Neque illis iudicium aut veritas: quippe eodem die diversa pari certamine postulatoris: sed tradito more, quemcumque Principem adulandi, licentia acclamationum, & studiis inanibus. Interim Galbam duæ sententiæ distinebant. Titus Vinius manendum intra domum, opponenda servitia, firmandos aditus, non eundem ad iratos censebat: daret malorum pœnitentiæ, daret bonorum consensui spatium. Scelera impetu, bona consilia mora valescere. Denique eundi ultro si ratio sit, eandem mox facultatem: regressus, si pœniteat, in aliena potestate.

Nisi quod plebs æstuat pro Galba.

Non in longum.

T. Vinius in palatio manendum censet.

CAP. XXXIII. Festinandum ceteris videbatur, antequam cresceret invalida adhuc conjuratio paucorum. Trepidaturum etiam Othonem, qui furtim digressus, ad ignaros illatus, contatione nunc & segnitia terentium tempus, imitari Principem discat. Non expectandum, ut compositis castris, forum invadat, & prospiciente Galba Capitolium adeat: dum egregius Imperator, cum fortibus amicis, janua, ac limine tenus domum cludit, obsidionem nimirum toleraturus. Et præclarum in servis auxilium, si consensus tantæ multitudinis, & quæ plurimum valet, prima indignatio languescat. Proinde intuta, quæ indecora: vel si cadere necesse sit, occurrendum discrimini. Id Othoni invidiosius, & ipsis honestum. Repugnantem huic sententiæ Vinium, Laco minaciter invasit, stimulante Icelo, privati odii pertinacia, in publicum exitum.

Alii celeriter obviam eundum.

Inter quos & Laco.

CAP. XXXIV. Nec diutius Galba contatus, speciosiora suadentibus accessit. Præmissus tamen in castra Piso, ut juvenis magno nomine, recenti favore, & infensus T. Vinius; seu quia erat, seu quia irati ita volebant. Et facilius de odio creditur. Vix dum egrosso Pifone, occisum in castris Othonem, vagus primum & incertus rumor, mox ut in magnis mendaciis, interfuisse se quidam, & vidisse affirmabant; credula fama, inter gaudentes, & incuriosos. Multi arbitrabantur compositum auctumque rumorem, mixtis jam Othonianis, qui ad evocandum Galbam, læta falso vulgaverint.

Variis interea rumor de cæde Othonis.

Seu forte, seu consilio sparsus.

CAP. XXXV. Tum vero non Populus tantum & imperita plebs in plausus & immodica studia, sed equitum plerique ac Senatorum, posito metu incauti, refractis palatii foribus, ruere intus, ac se Galbæ ostentare, præreptam sibi ultionem querentes. Ignavissimus quisque, & (ut res docuit) in periculo non ausurus, nimii verbis, linguæ feroces: nemo scire, & omnes affirmare. Donec in-

Itaque omnes jam prompti.

Et pro Galba ruere.

Nn 2

opia

(x) al. vacua nomina. (y) al. forte magis. (z) al. rebus evectior ire magis & nullo adhuc consilio.

opia veri, & consensu errantium victus, sumpto thorace Galba, irruenti turbæ neque ætate neque corpore sistens (a), fella levaretur. Obvius in palatio Julius Atticus speculator cruentum gladium ostentans, occisum à se Othonem clamavit (b). Et Galba, Commilito, inquit, quis iussit? Insigni animo ad coercendam militarem licentiam, minantibus trepidus, adversus blandientes incorruptus.

Insigne eius dictum ad vanum militem.

At magis firma in castris mentes.

Vera illis alacritas & minas.

Otho gestibus excitat.

Etiā apta oratione.

CAP. XXXVI. Haud dubiæ jam in castris omnium mentes, tantusque ardor, ut non contenti agmine & corporibus, in suggestu, in quo paullo ante aurea Galbæ statua fuerat, medium inter signa Othonem vexillis circumdarent. Nec tribunis aut centurionibus adeundi locus: gregarius miles caveri insuper præpositos jubebat. Strepere cuncta clamoribus, & tumultu, & exhortatione mutua; non tamquam in populo ac plebe, variis segni adulatione vocibus, sed ut quemque affluentium militum aspexerant, prehensare manibus, complecti armis (c), collocare juxta, præire sacramentum, modo Imperatorem militibus, modo Imperatori milites commendare. Nec deerat Otho protendens manus, adorare vulgum, jacere oscula, & omnia serviliter pro dominatione. Postquam universa classiariorum (d) legio sacramentum ejus accepit, fidem viribus, & quos adhuc singulos extimulaverat, accendendos in commune ratus, pro vallo castrorum ira cœpit.

CAP. XXXVII. Quis ad vos processerim, commilitones, dicere non possum, quia nec privatum me vocari (e) sustineo, Princeps à vobis nominatus; nec Principem, alio imperante. Vestrum quoque nomen in incerto erit, donec dubitabitur Imperatorem Populi Rom. in castris, an hostem habeatis. Audistisne, ut pœna mea, & supplicium vestrum simul postulentur? adeo manifestum est, neque perire nos, neque salvos esse, nisi una, posse. Et cujus levitatis est Galba, jam fortasse promisit: ut qui nullo exposcente, tot millia innocentissimorum civium (f) trucidaverit. Horror animum subit, quoties recordor feralem introitum, & hanc solam Galbæ victoriam, cum in oculis Urbis decumari deditos juberet, quos deprecantes in fidem acceperat. His auspiciis Urbem ingressus, quam gloriam ad principatum attulit, nisi occisi Obultronii Sabini (g), & Cornelii Marcelli in Hispania, Berichilonis in Gallia, Fonteji Capitonis in Germania, Clodii Macri in Africa, Cingonii in via, Turpiliani in Urbe, Nymphidii in castris? Quæ usquam provincia, quæ castra sunt, nisi cruenta & maculata? aut, ut ipse prædicat, emendata & correctæ? Nam quæ alii scelera, hic remedia vocat: dum falsis nominibus, severitatem pro sævitia, parsimoniam pro avaritia, supplicia, & contumelias vestras, disciplinam appellat. Septem à Neronis fine menses sunt, & jam plus rapuit Icelus, quam quod Polycleti, & Vatinius, & Elii (h), [et alii] paraverunt. Minore avaritia aut (i) licentia grassatus esset T. Vinus, si ipse imperasset. Nunc & subjectos nos habuit

tamquam suos, & viles ut alienos. Una illa domus sufficit donativo, quod vobis numquam datur, & cotidie exprobratur.

CAP. XXXVIII. Ac ne qua saltem in successore Galbæ spes esset, accersit ab exilio, quem tristitia & avaritia sui sumillimum judicabat. Vidistis, commilitones, notabili tempestate, etiam deos infaustam adoptionem aversantes (k). Idem Senatus, idem Populi Rom. animus est. Vestra virtus expectatur, apud quos omne honestis consiliis robur, & sine quibus quamvis egregia invalida sunt. Non ad bellum vos, nec ad periculum voco: omnium militum arma nobiscum sunt. Nec una cohors togata defendit nunc Galbam, sed detinet. Cum vos aspexerit, cum signum meum acceperit, hoc solum erit certamen, quis mihi plurimum imputet. Nullus contationi locus est in eo consilio, quod non potest laudari nisi peractum. Aperiri (l) deinde armamentarium iussit. Rapta statim arma, sine more & ordine militiæ, ut prætorianus, aut legionarius insignibus suis distingueretur. Miscentur auxiliariis, galeis scutisque. Nullo tribunorum centurionumve adhortante, sibi quisque dux & instigator: & præcipuum pessimorum incitamentum, quod boni mœrebant.

Arma dividit.

Jamque in Urbem ruunt.

CAP. XXXIX. Jam exterritus Piso fremitu crebrescentis seditionis, & vocibus in Urbem usque resonantibus, egressum interim Galbam & foro appropinquantem affecutus erat. Jam Marius Celsus haud læta retulerat: cum alii in palatium redire, alii Capitolium petere, plerique vestra occupanda censerent, plures tantum sententiis aliorum contradicerent; utque evenit in consiliis infelicibus, optima viderentur, quorum tempus effugerat. Agitasse Laco, ignaro Galba, de occidendo T. Vinio dicitur, sive ut pœna ejus animos militum mulceret, seu conscium Othonis credebatur, ad postremum vel odio. Hæsitacionem attulit tempus ac locus, quia initio cædis orto, difficilis modus: & turbavere consilium trepidi nuntii, ac proximorum diffugia, languentibus omnium studiis, qui primo alacres fidem atque animum ostentaverant.

Galba filium suum.

Laco agit de Vinii cæde.

Intempestive.

CAP. XL. Agebatur huc illuc Galba, vario turbæ fluctuantis impulsu, completis undique basilicis ac templis, lugubri prospectu, neque populi aut plebis ulla vox, sed attoniti vultus, & conversæ ad omnia aures. Non tumultus, non quies, quale magni metus, & magnæ iræ silentium est. Othoni tamen armari plebem nuntiabatur. Ire præcipientes, & occupare pericula jubet. Igitur milites Romani, quasi Vologesen, aut Pacorum, avito Arfacidarum folio depulsuri, ac non Imperatorem suum inermem & senem trucidare pergerent, disjecta plebe, proculcato Senatu, truces armis, rapidis equis forum irrumpunt. Nec illos Capitolii aspectus, & imminentium templorum religio, & priores & futuri principes terruere, quo minus facerent scelus, cujus ultor est quisquis successit.

Plebs jam silet, & pendet ab eventu.

Milites Othoniani forum avidi irrumpunt.

CAP. XLI. Viso cominus armatorum agmine,

Deficit & deserit Galbam sua cohors.

(a) al. irruente turba, neque corpore sistens. al. resistens. (b) al. exclamavit. (c) al. arctius. al. amplecti armis. (d) al. classiariorum. (e) al. vocare. (f) al. militum. (g) al. ab ultroniis Albini. (h) al. & Egii. (i) al. ac. (k) al. aversantes. (l) al. Aperire.

ne, vexillarius comitantis Galbam cohortis (Atilium Vergilionem fuisse tradunt) direptam (m) Galbæ imaginem solo afflixit. Eo signo manifesta in Othonem omnium militum studia, desertum fuga populi forum, districta adversus dubitantes tela. Juxta Curtium lacum, trepidatione furentium Galba projectus è sella, ac provolutus est. Extremam ejus vocem, ut cuique odium aut admiratio fuit, varie prodidere. Alii suppliciter interrogasse, *quid mali meruisset?* paucos dies exsolvendo donativo deprecatur. Plures obtulisse ultro percussoribus jugulum, agerent ac ferirent, si ita è Rep. videretur. Non interfuit occidentium, quid diceret. De percussore non satis constat. Quidam Terentium Evocatum, alii Lecanium, crebrior fama tradidit Camurium xv. legionis militem, impresso gladio, jugulum ejus hausisse. Ceteri crura brachiaque (nam pectus tegebatur) foede laniavere. Pleraque vulnera, feritate & sævitia, trunco jam corpori adjecta.

CAP. XLII. Titum inde Vinium invasere. De quo & ipso ambigitur, consumpsit ne vocem ejus instans metus, an proclamaverit, *non esse ab Othone mandatum ut occideretur.* Quod seu finxit formidine, seu conscientia conjurationis confessus est: huc potius ejus vita fama-que inclinatur, ut conscius sceleris fuerit, cuius causa erat. Ante ædem divi Julii jacuit, primo ictu in poplitem, mox ab Julio Caro legionario milite in utrumque latus transverberatus.

CAP. XLIII. Insignem illa die virum Semprium Densum ætas nostra vidit. Centurio is prætoriae cohortis ad Galbæ custodiam à Pifone additus (n), stricto pugione occurrens armatis, & scelus exprobrans, ac modo manu, modo voce, vertendo in se percussores, quamquam vulnerato Pifoni effugium dedit. Pifo in ædem Vestæ pervasit, exceptusque misericordia publici servi, & contubernio ejus abditus, non religione, nec cærimonis, sed latebra imminens exitum differebat. Cum advenire, jussu (o) Othonis, nominatim in cædem ejus ardentes, Sulpicius Florus è Britannicis cohortibus, nuper à Galba civitate donatus, & Staius Murcus speculator. A quibus protractus Pifo, in foribus templi trucidatur. Nullam cædem Otho majore lætitia excepisse, nullum caput tam insatiabilibus oculis perlustrasse dicitur: seu tum primum levata omni sollicitudine mens, vagare gaudio cœperat, seu recordatio majestatis in Galba, amicitiae in T. Vinio, quamvis immitem animum imagine tristi confuderat. Pifonis, ut inimici & æmuli, cæde lætari, jus fasque credebatur.

CAP. XLIV. Præfixa contis capita gestabantur, inter signa cohortium juxta Aquilam legionis, certatim ostentantibus cruentas ma-

nus qui occiderant, qui interfuerant, quive vere, quive falso (p), ut pulchrum & memorabile facinus jactabant. Plures quam cxx. libellos præmia exposcentium, ob aliquam notabilem illa die operam, Vitellius postea invenit. Omnesque conqueri & interfici jussit, non honore Galbæ, sed tradito Principibus more, munimentum ad præsens, in posterum, ultionem (q).

CAP. XLV. Alium crederes Senatum, alium Populum. Ruere cuncti in castra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum judicium, exosculari Othonis manum: quantoque magis falsa erant quæ fiebant, tanto plura facere. Nec aspernabatur singulos Otho, avidum & minacem militum animum, voce vultuque temperans. Marius Celsus, Consulem designatum, & Galbæ usque in extremas res amicum fidumque, ad supplicium expostulabant, industriæ ejus innocentiaque quasi malis artibus infensi. Cædis & prædarum initium, & optimo cuique perniciem quæri apparebat. Sed Othoni nondum auctoritas inerat ad prohibendum scelus, jubere jam poterat. Ita simulatione iræ, vinciri jussum, & majores pœnas daturum affirmans, præsentis exitio subtraxit.

CAP. XLVI. Omnia deinde arbitrio militum acta. Prætorii præfectos sibi ipsi legere: Plotium Firmum è manipularibus quondam, tum vigilibus præpositum, & incolumi adhuc Galba partes Othonis secutum. Adjungitur Licinius Proculus, intima familiaritate Othonis, suspectus consilia ejus fovisse. Urbi Flavium Sabinum præfecere, judicium Neronis secuti, sub quo eandem curam obtinuerat, plerisque Vespasianum fratrem in eo respicientibus. Flagitatum, ut vacationes præstari centurionibus solitæ remitterentur. Namque gregarius miles, ut tributum annuum pendebat. Pars manipulis, pars per (r) commeatus, aut in ipsis castris vaga, dum mercedem centurioni exsolveret, neque modum oneris quisquam, neque genus quæstus pensi habebat. Per latrocinia & raptus, aut servilibus ministeriis, militare otium redimebant. Tum locupletissimus quisque miles, labore ac sævitia fatigari, donec vacationem emeret. Ubi sumptibus exhaustus, secordia misere elanguerat (s), inops pro locuplete, & iners pro strenuo, in manipulum redibat. Ac rursus alius atque alius, eadem egestate ac licentia corrupti, ad seditionem & discordias, & ad extremum, bella civilia ruebant. Sed Otho, ne vulgi largitione, centurionum animos averteret, ex fisco suo vacationes annuas exsolviturum promisit: rem haud dubie utilem, & à bonis postea principibus, perpetuitate disciplinæ, firmatam. Laco præfectus, tamquam in insulam seponeretur, ab Evocato quem ad

N n 3

cæ.

(m) al. dereptam. (n) al. Centurio is prætoriae cohortis à Galba custodiæ Pifonis additus. al. Centurio is prætoriae ac Galbæ custodiæ à Pifone additus. al. Centurio is Prætorii, à Galba custodiæ Pifonis additus. (o) al. missu. (p) al. qui vere, qui falso. (q) al. tradita Principibus more, munimentum ad præsens, in posterum ultione. (r) al. Quarta pars manipuli sparsa per &c. (s) al. secordia misere elanguerat. al. secordia insuper elanguerat.

Ipsæ à furentibus in terram projicitur. De suprema ejus voce variant.

Sicut & de percussore.

T. Vinio occisus.

Semprium Densum fides.

Pifo in ædem Vestæ confugit.

Sed illinc extractus & cæsus. Lubente & læto admodum Othone.

Multi gloriam hanc cædium affectant.

Cum suo postea exitio.

At Romani nimirum se dant Othoni.

Marius Celsus ad cædem postulat.

Arte eripitur ab Othone.

Duo Præfecti Prætorio facti.

Miles vacationes tolli vult. Quales ex.

Sed melius visum è fisco solvi.

Laco occisus.

Et Marcianus
Icelus.

cædem ejus Otho præmiserat, confossus. In Marcianum Icelum, ut in libertum, palam animadversum.

In Senatu omnes honores Othoni habiti.

CAP. XLVII. Exacto per scelera die, novissimum malorum fuit lætitia. Vocat Senatū prætor urbanus. Certant adulationibus ceteri magistratus. Accurrunt Patres, decernitur Othoni tribunicia potestas, & nomen Augusti, & omnes principum honores, annitentibus cunctis abolere convicia ac probra: quæ promiscue jacta hæsisse animo ejus nemo sensit. Omisisset offensas, (t) an distulisset, brevitate Imperii in incerto fuit. Otho, cruento adhuc foro, per strages jacentium, in Capitolium atque inde in palatium vectus, concedi corpora sepulturæ, cremarique permisit. Pisonem Verania uxor ac frater Scribonianus, T. Vinium Crispina filia composuere, quæsitis redemptisque capitibus, quæ venalia interfectores servaverant.

De Pifone elo-
gium.

CAP. XLVIII. Piso unum & tricesimum ætatis annum explebat, fama meliore quam fortuna. Fratres ejus Magnum Claudius, Crassum Nero interfecerant. (a) Ipse diu exsul, quattriduo Cæsar properata adoptione, ad hoc tantum majori fratri prælatus est, ut prior occideretur. T. Vinium XLVII. annos variis moribus egit. Pater illi è prætoris familia, maternus avus è proscriptis. Prima militia infamis, Legatum Calvisium Sabinum habuerat: cujus uxor, mala cupidine visendi situm castrorum, per noctem militari habitu ingressa, cum vigilias & cetera militiæ munia eadem lascivia tentasset (x), in ipsis principis stuprum ausa, & criminis hujus reus T. Vinium arguebatur. Igitur jussu C. Cæsaris oneratus catenis. Mox mutatione temporum dimissus, cursu honorum inoffenso, legioni post præturam præpositus, probatusque. Servili deinceps probro resperus est, tamquam scyphum aureum in convivio Claudii furatus. Et Claudius postera die soli omnium Vinio fictilibus ministrari jussit. Sed Vinium, proconsulatu, Galliam Narbonensem severe integreque rexit. Mox Galbæ amicitia in abruptum tractus, audax, callidus, promptus, & prout animum intendisset, parvus aut industrius, eadem vi. Testamentum T. Vinii magnitudine opum irritum: Pisonis supremam voluntatem paupertas firmavit.

Galba vix sepultus.

CAP. XLIX. Galbæ corpus diu neglectum, & licentia tenebrarum plurimis ludibriis vexatum, dispensator Argius, è prioribus (y) servis, humili sepultura in privatis ejus hortis contexit. Caput per lixas calonesque suffixum, laceratumque ante Patrobii tumulum (libertus is Neronis punitus à Galba fuerat) postera demum die repertum, & cremato jam corpori admixtum est. Hunc exitum habuit Ser. Galba tribus & septuaginta annis. Quinque principes prospera fortuna emensus, & alieno imperio felicior, quam suo. Vetus in familia nobilitas, magnæ opes. Ipsi medium ingenium, magis extra vitia

Elogium de eo & judicium.

quam cum virtutibus. Famæ nec incuriosus, nec venditor. Pecuniæ alienæ non appetens, suæ parcus, publicæ avarus. Amicorum libertorumque, ubi in bonos incidisset, sine reprehensione patiens: si mali forent, usque ad culpam ignarus. Sed claritas natalium, & metus temporum obtentui, (z) ut quod segnitia erat, sapientia vocaretur. Dum vigeat ætas, militari laude apud Germanias floruit: proconsul Africam moderate: jam senior, citeriorem Hispaniam pari justitia continuit, major privato visus, dum privatus fuit, & omnium censu capax imperii, nisi imperasset. Trepidam Urbem, ac simul atrocitatem recentis sceleris, simul veteres Othonis mores paventem, novus insuper de Vitellio nuntius exterruit, ante cædem Galbæ suppressus, ut tantum superioris Germaniæ exercitum descivisse crederetur. Tum duos omnium mortalium impudicitia, ignavia, luxuria deterrimos, velut ad perdendum (a) Imperium fataliter electos, non Senatus modo & eques, quis aliqua pars & cura Reip. sed vulgus quoque palam mœrere. Nec jam recentia sævæ pacis exempla, sed repetita bellorum civilium memoria, captam toties suis civibus (b) Urbem, vastitatem Italiæ, direptiones provinciarum, Pharsaliam, Philippos, & Perusiam ac Mutinam, nota publicarum cladum nomina, loquebantur. Prope eversum orbem, etiam cum de principatu inter bonos certaretur; sed mansisse C. Julio, mansisse Cæsare Augusto victore, Imperium, mansuram fuisse, sub Pompejo Brutoque, Remp. Nunc pro Othone, an pro Vitellio, in templa ituros? Utrasque impias preces, utraque detestanda vota, inter duos, quorum bello solum id scires, deteriore fore qui vicisset. Erant qui Vespasianum & arma Orientis augurarentur. Et ut potior utroque Vespasianus, ita bellum aliud, atque alias clades horrebant. Et ambigua de Vespasiano fama: solusque omnium ante se Principum, in melius mutatus est.

Dignus imperio visus, non fuit.

Nuntius de Vitellio electo.

Omnibus pa-
vidis, & de
Rep. jam de-
sperantibus.

Certamen enim inter duos pessimos.

CAP. L. Nunc initia causasque motus Vitelliani expediam. Cæso cum omnibus copiis Julio Vindice, ferox præda gloriaque exercitus, ut, cui sine labore ac periculo, ditissimi belli victoria evenisset, expeditionem & aciem (c), præmia quam stipendia malebat: diuque infructuosam & asperam militiam toleraverat, ingenio loci cœlique, & severitate disciplinæ, quam in pace exorabilem discordiæ civium resolvunt: paratis utrimque corruptoribus, & perfidia impunita. Viri, arma, equi, ad usum & ad decus (d) supererant. Sed ante bellum, centurias tantum suas turmasque noverant: exercitus finibus provinciarum discernebantur.

Germanici motus origo.

Ferocient legiones cz.

CAP. LI. Tum adversus Vindicem contra tractæ legiones, seque & Gallias expertæ, querere rursus arma, novasque discordias: nec socios ut olim, sed hostes & victos vocabant. Nec deerat pars Galliarum quæ Rhenum accolit, easdem partes secuta, ac tum acerrima

Nova bella volunt.

(t) al. Omisisset tot offensas. (u) al. interfecerat. (x) al. temperasset. al. temerasset. (y) al. primoribus. (z) al. obtinuit. (a) al. ad partiendum. (b) al. exercitibus. (c) al. expeditionem quam otium. (d) al. dedecus, al. ad abusum & ad dedecus.

acerrima instigatrix adversus Galbianos. Hoc enim nomen fastidito Vindice (e) indiderant. Igitur Sequanis Aëdisque, ac deinde prout opulentia civitatibus erat, infensi, expugnationes urbium, populationes agrorum, raptus penatium hauserunt animo; secundum (f) avaritiam & arrogantiam præcipua validiorum vitia, contumacia Gallorum irritati, qui (20) remissam sibi à Galba quartam tributorum partem, & publice donatos in ignominiam exercitus jactabant. Accessit callide vulgatum, temere creditum, decumari legiones, & promptissimum quemque centurionum dimitti. Undique atroces nuntii, sinistra ex Urbe fama, infensa Lugdunensis colonia, & pertinaci pro Nerone fide foecunda rumoribus. Sed plurima ad fingendum credendumque materies in ipsis castris, odio, metu, & ubi vires suas respexerant, securitate.

juvenem Galba, quaestorem in Bætica, impigre in partes suas transgressum, legioni præposuit. Mox compertum (n) publicam pecuniam avertisse, ut peculatore flagitari jussit. Cæcina ægre passus, miscere cuncta, & privata vulnera Reip. malis operire statuit. Nec deerant in exercitu semina discordiæ, quod & bello adversus Vindicem universus affuerat, nec nisi occiso Nerone translatus in Galbam, atque in eo ipso sacramento vexillis inferioris Germaniæ præventus erat. Et Treveri ac Lingones, quasque alias civitates atrocibus edictis, aut damno finium Galba perculerat, hibernis legionum propius miscuntur. Unde seditiosa colloquia, & inter paganos corruptior miles, & in Verginium favor cuicumque alii profuturus.

CAP. LIV. Miserat civitas Lingonum, veteri instituto, dona legionibus, dextras hospitii insigne. Legati eorum in squalorem mæstitiamque compositi, per principia, per contubernia, modo suas injurias, modo civitatum vicinarum præmia, & ubi pronis militum auribus (o) accipiebantur, ipsius exercitus pericula & contumelias conquerentes, accendebant animos. Nec procul seditione aberant, cum Hordeonius Flaccus abire legatos, utque occultior digressus esset, nocte castris excedere jubet. Inde atrox rumor, affirmantibus plerisque interfectos, ac ni sibi consulerent, fore ut acerrimi militum & præsentia conquesti, per tenebras & inscitiam ceterorum occiderentur. Obstringuntur inter se tacito foedere legiones. Asciscitur auxiliorum miles, primo suspectus, tamquam circumdatis cohortibus alisque, impetus in legiones pararetur: mox eadem acrius volens, faciliore inter malos consensu ad bellum, quam in pace ad concordiam.

CAP. LV. Inferioris tamen Germaniæ legiones solenni Kalend. Januar. sacramento pro Galba adactæ, multa contatione, & raris primorum ordinum vocibus: ceteri silentio, proximi cujusque audaciam expectantes, insita (p) mortalibus natura propere sequi, quæ piget inchoare. Sed ipsis legionibus inerat diversitas animorum: primani quintanique turbidi, adeo ut quidam saxa in Galbæ imagines jecerint: quintadecima ac sextadecima legiones, nihil ultra fremitum & minas ausæ, initium erumpendi circumspectabant. At in superiori exercitu, quarta ac duo & vicesima (q) legiones iisdem hibernis tendentes, ipso Kalend. Januar. die dirumpunt imagines Galbæ: quarta legio promptius, duo & vicesima (r) contanter. Mox consensu, ac ne (s) reverentiam Imperii exuere viderentur, in s. p. q. r. oblitterata jam nomina, sacramenta advocabant.

Nulla

(e) al. faris dato vindice. (f) al. super. (g) al. Et profusa cupidine, insigni temeritate. (h) al. Alienum. (i) al. & imponere. (k) al. quam ut speraret. (l) al. scito. (m) al. inlexerat. (n) al. comperto. (o) al. animis. (p) al. insito. (q) al. duodevicesima. (r) al. duodevicesima. (s) al. contanter, mox consensu. Ac ne &c.

(20) Remissam sibi à Galba quartam tributorum partem) Egregie huc faceret numus Tab. LVII. num. 3. in quo quartam tributorum partem remissam, inquitur, si genuinus esset, omnisque falsitatis suspicione careret.

Et inhiant
opibus Gallo-
rum.

Variis etiam
rumoribus
conciantur.

Interea Vitel-
lius ad eas
venit.

Insuper sese,
& ambit.

Comis.

Largus.

Valens Lega-
tus ad Princi-
pum capien-
dum extimū-
lat.

Ille cupit,
quam audeat.

Cæcina lega-
tus infensus
Galbæ.

Nec universi
milites in eum
proni.

Quos irritant
etiam Gallo-
Germani.

Lingonum
Legati sedi-
tione agunt.

Hordeonius
comprimere
conatur.

Auger.

Constant in-
ter se milites.

Inferior etiam
exercitus tur-
bat.

Jurant quidam
in Galbam,
sed lingua.

At superior
palam deficit.

Nullo legatorum tribunorumve pro Galba nitente, quibusdam, ut in tumultu, notabilius turbantibus. Non tamen quisquam in modum concionis, aut suggestu locutus. Neque enim erat adhuc cui imputaretur.

Hordeonius non compe-
sit.

CAP. LVI. Spectator flagitii Hordeonius Flaccus consularis legatus aderat, non compescere ruentes, non retinere dubios, non cohortari bonos ausus, sed segnis, pavidus, & secordia innocens. Quatuor centuriones duodevicesimæ legionis, Nonius Receptus, Donatius Valens, Romilius Marcellus, Calpurnius Repentinus, cum protegerent Galbæ imagines, impetu militum abrepti, vinctique. Nec cuiquam ultra fides, aut memoria prioris sacramenti. Sed, quod in seditionibus accidit, unde plures erant, omnes fuere. Nocte quæ Kalend. Januar. secuta est, in (t) coloniam Agrippinensem Aquilifer quartæ legionis epulanti Vitellio nuntiat, quartam & duodevicesimam legiones, projectis Galbæ imaginibus, in Senatus & Pop. Rom. verba jurasse. Id sacramentum inane visum. Occupari nutantem (u) fortunam, & offerri Principem placuit. Missi à Vitellio ad legiones legatosque, qui descivisse à Galba superiorem exercitum nuntiarent: proinde aut bellandum adversus desciscentes, aut si concordia & pax placeat, faciendum Imperatorem: & minore discrimine sumi Principem, quam quæri.

Ad Vitellium
is nuntius.

Qui porro le-
gatis indicat.

E quibus Fa-
bius Valens
Imperatorem
eum salutat.

Accedunt le-
giones.

Et finitimi
provincia-
lium.

Opes suas of-
ferunt.

Ipsæ quosdam
punit. In ple-
rosque ele-
mentia utitur.

CAP. LVII. Proxima legionis primæ hiberna erant, & promptissimus è legatis Fabius Valens. Is die postero coloniam Agrippinensem cum equitibus legionis, auxiliatorumque ingressus, Imperatorem Vitellium consalutavit. Secutæ ingenti certamine (x) ejusdem provinciae legiones: & superior exercitus, speciosis Senatus Populique Romani nominibus relictis, IIII. Non. Januar. Vitellio accessit. Scires illum priore biduo non penes Remp. fuisse. Ardorem exercituum Agrippinenses, Treveri, Lingones æquabant, auxilia, equos, arma, pecunias offerentes, ut quisque corpore, opibus, ingenio validus. Nec principes modo coloniarum aut castrorum, quibus præsentia ex affluentia, & parta victoria magnæ spes: sed manipuli quoque & gregarius miles, viatica sua, & balteos, phalerasque, insignia armorum argento decora, loco pecuniæ tradebant: instinctu, & impetu, & avaritia.

CAP. LVIII. Igitur laudata militum alacritate Vitellius, ministeria principatus per liberos agi solita, in equites Romanos disponit. Vacationes centurionibus ex fisco numerat. Sævitiā militum plerosque ad pœnam exposcentium sæpius approbat, pari simulatione (y) vinculorum frustratur. Pompejus Propinquus procurator Belgicæ statim interfectus. Julium Burdonem Germanicæ classis præfectum astu subtrahit. Exarserat in eum iracundia exercitus, tamquam crimen, ac mox insidias, Fontejo Capitoni struxisset.

Grata erat memoria Capitonis, & apud sævientes occidere palam, ignoscere non nisi fallendo licebat. Ita in custodia habitus: & post victoriam demum, stratis jam militum odiis, dimissus est. Interim ut piaculum ob-
jicitur centurio Crispinus, qui se sanguine Capitonis cruentaverat: eoque & postulanti-
bus manifestior, & punienti vilior fuit.

Crispinus ca-
sus.

CAP. LIX. Julius deinde Civilis periculo exemptus, præpotens inter Batavos, ne supplicio ejus ferox gens alienaretur. Et erant in civitate Lingonum VIIII. Batavorum cohortes, quartadecimæ legionis auxilia, tum discordia temporum à legione digressæ: prout inclinassent, grande momentum, sociæ aut adversæ. Nonium, Donatium, Romilium, Calpurnium, centuriones, de quibus supra retulimus, occidi jussit, damnatos fidei crimine, gravissimo inter desciscentes. Ac-
cessere partibus Valerius Asiaticus, Belgicæ
provinciæ legatus, quem mox Vitellius ge-
nerum ascivit: & Junius Blæsus Lugdunen-
sis Galliæ rector, cum Italica legione, & ala
Taurina, Lugduni tendentibus. Nec in Rhæ-
ticiis copiis mora, quo minus statim adjunge-
rentur.

Julius Civilis
liberatus.

Cohortes Ba-
tavorum.

Valerius Asia-
ticus Vitellio
se junxit.

Rhæti.

CAP. LX. Ne in Britannia quidem du-
bitatum. Præerat Trebellius Maximus, per
avaritiam ac sordes contemptus exercitui invi-
susque. Accendebat odium ejus Roscius Cæ-
lius legatus vicesimæ legionis olim discors, sed occasione civilium armorum atrocius pro-
ruperant. Trebellius seditionem & confusum
ordinem disciplinæ Cælio; spoliatas & inopes
legiones Cælius Trebellio objectabat; cum
interim, fœdis legatorum certaminibus, mo-
destia exercitus corrupta, eoque discordiæ
ventum, ut auxilium quoque militum con-
vitiis proturbantibus, (z) & aggregantibus
se Cælio cohortibus alisque, desertus Trebel-
lius ad Vitellium perfugerit. Quies provin-
ciæ, quamquam remoto consulari, mansit.
Rexere legati legionum, pares jure, Cælius
audendo potentior.

Et Britanni.

Ubi res turbi-
da.

CAP. LXI. Adjuncto Britannico exercitu,
ingens viribus opibusque Vitellius, duos du-
ces, duo itinera bello destinavit. Fabius Va-
lens allicere, vel si abnuerent, vastare Gal-
lias, & Cotianis Alpibus Italiam irrumpere;
Cæcina propiore transitu, Peninis jugis de-
gredi jussus. Valenti inferioris exercitus ele-
cti cum Aquila quintæ legionis, & cohorti-
bus alisque ad XL. millia armatorum data. xxx.
millia Cæcina è superiore Germania ducebat,
quorum robur legio una, prima & vicesima
(a) fuit. Addita utrique Germanorum auxi-
lia, è quibus Vitellius suas quoque copias sup-
plevit, tota mole belli secuturus.

Duplices co-
pias Vitellius
in Italiam de-
stinat.
Alteras, sub
Valente.

Alteras sub
Cæcina ducit.

CAP. LXII. Mira inter exercitum Im-
peratoremque diversitas. *Instare miles, arma
poscere, dum Galliæ trepident, dum Hispaniæ
contentur. Non ob stare hiemem, neque ignavæ
paci moras. Invadendam Italiam, occupan-
dam Urbem. Nihil in discordiis civilibus festi-
natione tutius, ubi factio magis quam consulto
opus*

Miles ejus
mire fervet.

(t) alii τὸ in omittunt. (u) al. invitantem. (x) al. ingenti agmine. (y) al. partim
simulatione &c. (z) al. proturbatus. (a) al. una & vicesima.

Ipse socors & languidus. *Uni ventriditus.* *Lærum angurium Valenti.* *Cujus agmen Divoduri lymphatur.* *Cives innoxios cadunt.* *Unde in reliquos Gallos terror.* *Qui tamen exso Galba, palam in Vitellium inclinant.* *Batavæ cohortes ferociter agunt.* *Valens comperit.* *Diffidium vetus inter Lugdunenses & Viennenses.* *opus esset.* Torpebat Vitellius, & fortunam Principatus inertis luxu ac prodigis epulis præsumebat; medio diei remulentus, & sagina gravis; cum tamen ardor & vis militum ultro ducis munia implebat, ut si adesset Imperator, & strenuis vel ignavis spem metumque adderet. Instructi intentique signum profectionis exposcunt: nomine Germanici, Vitellio statim addito. Cæsarem se appellari, etiam victor prohibuit. Lærum augurium Fabio Valenti exercituique, quem in bellum agebat (b), ipso profectionis die, aquila leni (c) meatu, prout agmen incederet, velut dux viæ prævolavit: longumque per spatium, is gaudentium militum clamor, ea quies interritæ alitis fuit, ut haud dubium magnæ & prosperæ rei omen acciperetur.

brius infestiusque, quam ut tantum propter Neronem Galbamque pugnaretur. Et Galba reditus Lugdunensium, occasione iræ, in fiscum verterat. Multus contra in Viennenses honor. Unde æmulatio, & invidia, & uno amne discretis connexum odium. Igitur Lugdunenses exstimulare singulos militum, & in everfionem Viennensium impellere, obsesam ab illis coloniam suam, adjutos Vindicis conatus, conscriptas nuper legiones in præsidium Galbæ referendo. Et ubi causas odiorum prætenderant, magnitudinem prædæ ostendebant. Nec jam secreta exhortatio, sed publicæ preces. *Ivent ultores, exscinderent sedem Gallici belli. Cuncta illic externa & hostilia, se coloniam Romanam & partem exercitus, & prosperarum adversarumque rerum socios, si fortuna contra daret, iratis ne relinquerentur.*

illi, milites in horum exitium provocant.

CAP. LXVI. His & pluribus in eundem modum, perpulerant, ut nec legati quidem ac duces partium restingui posse iracundiam exercitus arbitrarentur: cum haud ignari discriminis sui Viennenses, velamenta & infulas præferentes, ubi agmen inceserat, arma, genua, vestigia prehensando, flexere militum animos. Addidit Valens tricenos (f) singulis militibus sestertios. Tum vetustas dignitasque coloniae valuit. Et verba Fabii salutem incolumitatemque Viennensium commendantis, æquis auribus accepta. Publice tamen armis mulctati, privati & promiscuis copiis juvere militem. Sed fama constans fuit, ipsum Valentem magna pecunia emptum. Is diu sordidus, repente dives, mutationem fortunæ male tegebat, accensis egestate longa cupidinibus, immoderatus, & inopi juvena, senex prodigus. Lento deinde agmine, per fines Allobrogum & Vocontiorum ductus exercitus: ipsa itinerum spatia, & stativorum mutationes venditante duce, fœdis pactionibus adversus possessores agrorum, & magistratus civitatum, adeo minaciter, ut Luco (municipium id Vocontiorum est) faces admoverit, donec pecunia mitigaretur. Quoties pecuniæ materia deesset, stupris (g) & adulteriis exorabatur. Sic ad Alpes perventum.

Viennenses supplices occurrunt.

Et infensos placant.

Precibus.

Sed mixto pretio.

Quin ipse dux emptus.

Jam diu rapax.

Qui etiam vias & mansiones vendit.

CAP. LXVII. Plus prædæ ac sanguinis Cæcina hausit. Irritaverant turbidum ingenium Helvetii, Gallica gens, olim armis virisque, mox memoria nominis clara, de cæde Galbæ ignari, & Vitellii imperium abnuentes. Initium bello fuit avaritia ac festinatio undevicesimæ (b) legionis. Rapuerunt (i) pecuniam missam in stipendium castelli, quod olim Helvetii suis militibus ac stipendiis tuebantur. Ægre id passi Helvetii, interceptis epistolis, quæ nomine Germanici exercitus ad Pannonicas legiones ferebantur, centurionem & quosdam militum in custodia retinebant. Cæcina belli avidus, proximam quamque culpam antequam pœniteret, ultum ibat. Mota propere castra. Vastati agri. Direptus, longa pace in modum municipii exstructus,

Cæcina Helvetios invadit.

Nonnulla ipsorum culpa.

Vastat omnia.

O o

locus,

(b) al. cogeat. (c) al. levi. (d) al. sed pace. (e) al. Cohortem duodevicesimam. al. Cohortem decimam octavam. (f) al. trecentos. (g) al. & stupris &c. (h) al. una & vicesimæ. (i) al. rapuerant.

locus, amœno salubrium aquarum usu frequens. Missi ad Rhætica auxilia nuntii, ut versos in legionem Helvetios à tergo aggrederentur.

Illi trepidant.

CAP. LXVIII. Illi ante discrimen feroces, in periculo pavidī, quamquam primo tumultu Claudium Severum ducem legerant, non arma noscere, non ordines sequi, non in unum consulere. Exitiosum adversus veteranos praelium, intuta obsidio, dilapsis vetustate moenibus. Hinc Cæcina cum valido exercitu, inde Rhæticae alae cohortesque. Et ipsorum Rhætorum juvenus sueta armis, & more militiae exercita. Undique populatio & caedes. Ipsi in medio vagi abjectis armis, magna pars faucii aut palantes, in montem Vocetium (k) perfugere. Ac statim immissa cohorte Thracum depulsi, & confectantibus Germanis Rhætisque, per silvas, atque in ipsis latebris trucidati. Multa hominum milia laesa, multa sub corona venundata. Cumque direptis (l) omnibus, Aventicum gentis caput iusto agmine peteretur; missi qui dederent civitatem, & deditio accepta. In Julium Alpinum è principibus, ut concitorem belli, Cæcina animadvertit: ceteros veniae vel saevitiae Vitellii reliquit.

Vocetium montem perfugiunt.

Sed plerique capti aut caesi.

Legati eorum ad Vitellium.

Valde asperum.

Vis eloquentia.

CAP. LXIX. Haud facile dictu est, legati Helvetiorum minus placabilem Imperatorem, an militem invenerint. Civitatis excidium poscunt; tela ac manus in ora legatorum intentant. Ne Vitellius quidem minis ac verbis temperabat: cum Claudius Cossus, unus ex legatis, notae facundiae, sed dicendi artem apta trepidatione occultans, atque eo validior, militis animum mitigavit: ut est mos vulgo, mutabili subitis, & tam prono in misericordiam, quam immodicum saevitia fuerat. Effusis lacrymis, & meliora constantius postulando, impunitatem salutemque civitati impetravere.

Ala Syllana Vitellio se jungit.

Et una secum aliquot opida.

CAP. LXX. Cæcina paucos in Helvetiis moratus dies, dum sententiae Vitellii certior fieret, simul transitum Alpium parans, laetum ex Italia nuntium accipit, alam Syllanam circa Padum agentem, sacramento Vitellii accessisse. Proconsulem Vitellium Syllani in Africa habuerant: mox à Nerone, ut in Aegyptum praemitterentur, exciti, & ob bellum Vindicis remorati, ac tum in Italia manentes, instinctu decurionum, qui Othonis ignari, Vitellio obstricti, robur adventantium legionum & famam Germanici exercitus attollebant, transire in partes: & ut donum aliquod novo principi, firmissima Transpadanae regionis municipia, Mediolanum, ac Novariam, & Eporediam, ac Vercellas, adjungere. Id Cæcinæ per ipsos compertum. Et quia praesidio alae unius latissima pars Italiae defendi nequibat, praemissis Gallorum, Lufitanorum, Britannorumque cohortibus, &

Germanorum vexillis, in Alpe Graja (m) ipse paullulum contatus; num Rhætici jugis in Noricum flesteret, adversus Petronium Urbis (n) procuratorem (o), qui concitis auxiliis, & interruptis fluminum pontibus, fidus Othoni putabatur. Sed metu ne amitteret praemissas jam cohortes alasque, simul reputans plus gloriae retenta Italia, & ubicumque certatum foret, Noricos in cetera victoriae praemia accessuros (p), Penino subsignatum militem itinere, & grave legionum agmen, hibernis adhuc nivibus (q) traduxit.

Cæcina Peninis alpiibus transit.

Otho compsite se gerit.

Celsum servat.

Imo & ducem elegit.

CAP. LXXI. Otho interim, contra spem omnium, non delitiis, neque desidia torpescere. Dilatae voluptates, dissimulata luxuria, & cuncta ad decorem Imperii composita. Eoque plus formidinis afferebant falsae virtutes, & vitia reditura. Marium Celsum Consulem designatum, per speciem vinculorum, saevitiae militum subtractum, acciri in Capitolium jubet. Clementiae titulus, è viro claro & partibus inviso, petebatur. Celsus constanter servatae erga Galbam fidei crimen confessus exemplum ultro imputavit. Nec Otho quasi ignosceret, sed ne hostis metum reconciliationis adhiberet (r), statim intra intimos amicos habuit, & mox bello inter duces delegit. Mansitque Celfo velut fataliter etiam pro Othone fides, integra & infelix. Lata primoribus civitatis, celebrata in vulgus Celsi salus, ne militibus quidem ingrata fuit, eandem virtutem admirantibus cui irascebantur.

CAP. LXXII. Par inde exsultatio, disparibus causis consecuta, impetrato Tigellini exitio. Sophonius Tigellinus obscuris parentibus, foeda pueritia, impudica senectæ, praefecturam vigilum & praetorii, & alia praemia virtutum, quia velocius erat vitiis adeptus, crudelitatem mox, deinde avaritiam, & virilia scelera exercuit: corrupto ad omne facinus Nerone, quaedam ignaro ausus, ac postremo ejusdem defensor ac proditor. Unde non alium pertinacius ad poenam flagitavere, diverso affectu, quibus odium Neronis inerant, & quibus desiderium. Apud Galbam T. Vinii potentia defensus, praetextentis servatam ab eo filiam. Et haud dubie servaverat, non clementia (quippe tot interfectis) sed effugio in futurum. Quia pessimus quisque, dissidentia praesentium mutationem pavens, adversus publicum odium, privatam gratiam praeparat: unde nulla innocentiae cura, sed vitae impunitatis (s). Eo infensior populus, addita ad vetus Tigellini odium recenti T. Vinii invidia, concurrere è tota Urbe in palatium ac fora, & ubi plurima vulgi licentia, in circum ac theatra effusi, seditiosis vocibus obstrepere: donec Tigellinus, accepto apud Sinuessanas (t) aquas supremæ necessitatis nuntio, inter stupra concubinarum, & oscula,

Tigellinus noxa permisus.

Aequaliter odiosus omnibus.

Jugulum sibi secut.

(k) al. Vocetum. al. Vogesum. (l) al. dirutis. (m) al. cum ala Petrina vel Taurina. al. in alpe triaria. (n) al. ibi. al. Urbi. (o) al. praefectum. al. praetorem. (p) al. cessuros. (q) al. hibernis adhuc Alpibus. (r) al. sed nec hostis metu, reconciliationi se adhiberet. al. sed ne hostes metueret conciliationis adhibens. (s) al. sed vices impunitatis. al. privatam gratiam praeparatum it: nulla innocentiae cura, sed vice suae impunitatis. al. privatam gratiam praeparat undeundae: nulla &c. (t) al. Sueffanas.

oscula, & deformes moras, sectis novacula faucibus, infamem vitam foedavit etiam exitu fero & inhonesto.

Crispinilla liberata.

CAP. LXXIII. Per idem tempus exposita ad supplicium Galvia (u) Crispinilla, variis frustrationibus, & adversa dissimulantis principis fama, periculo exempta est: magistra libidinum Neronis, transgressa in Africam ad instigandum (x) in arma Clodium Marcum, famem Populi Rom. haud obscure molita, totius postea civitatis gratiam obtinuit consulari matrimonio innixa (y), & apud Galbam, Othonem, Vitellium illæsa: mox potens pecunia, & orbitate, quæ bonis malisque temporibus juxta valent.

Quo ad potentiam postea erecta.

Otho sistere & placare Vitellium nititur.

Et ille hunc.

CAP. LXXIV. Crebræ interim, & muliebribus blandimentis infectæ, ab Othone ad Vitellium epistolæ, offerebant pecuniam & gratiam, & quemcumque quietis locum prodigæ vitæ legisset. Paria Vitellius ostendebat, primo mollius, stulta utrimque & indecora simulatione: mox quasi rixantes, stupra & flagitia invicem objectavere. Neuter falso. Otho, revocatis quos Galba miserat legatis, rursus ad utrumque Germanicum exercitum, & ad legionem Italicam, easque quæ Lugduni agebant copias, specie Senatus misit. Legati apud Vitellium remansere, promptius quam ut retenti viderentur. Prætoriani, quos per simulationem officii legatis Otho adjunxerat, remissi, antequam legionibus miscerentur. Addit epistolas Fabius Valens, nomine Germanici exercitus, ad prætorias & urbanas cohortes, de viribus partium magnificas, & concordiam offerentes. Increpabant ultro, quod tanto, ante traditum Vitellio Imperium, ad Othonem vertissent. Ita promissis simul, ac minis tentabantur: ut bello impares, in pace nihil amissuri.

Legati ab Othone in Germaniam.

A Valente epistolæ corruptices Romanæ missæ.

Etiā utrimque percussores.

CAP. LXXV. Neque ideo prætorianorum fides mutata. Sed insidiatores ab Othone in Germaniam, à Vitellio in Urbem missi. Utrisque frustra fuit: Vitellianis impune, per tantam hominum multitudinem, mutua ignorantia fallentibus: Othoniani, novitate vultus, omnibus invicem gnaris, prodebantur. Vitellius litteras ad Titianum fratrem Othonis composuit, exitium ipsi filioque ejus minitans, ni incolumes sibi mater ac liberi servarentur. Et stetit domus utraque sub Othone, incertum an metu (z); Vitellius victor, clementiæ gloriam tulit.

Illyricanæ legiones pro Othone.

CAP. LXXVI. Primus Othoni fiduciam addidit ex Illyrico nuntius, jurasse in eum Dalmatiæ, ac Pannoniæ, & Mœsiæ, legiones. Idem ex Hispania allatum: laudatusque per edictum Cluvius Rufus. Et statim cognitum est, conversam ad Vitellium Hispaniam. Nec Aquitania quidem, quamquam à Julio Cordo in verba Othonis obstricta, diu mansit. Nusquam fides aut amor, metu ac necessitate huc illuc mutabantur. Eadem formido provinciam Narbonensem ad Vitellium vertit, fa-

cili transitu ad proximos & validiores. Longinquæ provinciæ, & quidquid armorum mari dirimitur, penes Othonem manebant, non partium studio, sed erat grande momentum in nomine Urbis ac prætextu Senatus. Et occupaverat animos prior auditus. Judæicum exercitum Vespasianus, Syriæ legiones Mucianus sacramento Othonis adegere. Simul Ægyptus, omnesque versæ in Orientem (a) provinciæ, nomine ejus tenebantur. Idem Africa obsequium, initio à Carthagine orto. Neque expectata Vipsanii Aproniani Proconsulis auctoritate, Crescens Neronis libertus (nam in malis temporibus partem se Reip. fecerat (b)) epulum plebi, ob lætitiā recentis Imperii, obtulerat: & Populus pleraque sine modo festinavit. Carthaginem ceteræ civitates secutæ. Sic distractis exercitibus ac provinciis, Vitellio quidem ad capeffendam principatus fortunam bello opus erat.

Et pene omnes transmarinæ.

Africa adiungitur.

CAP. LXXVII. Otho, ut in multa pace, munia Imperii obibat: quædam ex dignitate Reip. pleraque, contra decus, ex præsentī usu properando. Consul cum Titiano fratre in Kalend. Martias ipse, proximos menses Verginio destinat, ut aliquod exercitui amicitia, plerique Viennensium honori datum interpretabantur. Ceteri consulatus ex destinatione Neronis, aut Galbæ, mansere. Cælio ac Flavio Sabinis, in Julias; Ario Antonino & Mario Celso, in Septembres; quorum honori ne Vitellius quidem victor intercessit. Sed Otho, pontificatus auguratusque honoratis jam senibus cumulum dignitatis addidit; & recens ab exilio reversos nobiles adolescentulos, aviris ac paternis sacerdotiis in solarium recoluit. Redditus Cadio Rufo, Pedio Blaeso, Sevino Promptino senatorius locus, qui repetundarum criminibus sub Claudio ac Nerone ceciderant. Placuit ignoscentibus, verso nomine, quod avaritia fuerat, videri majestatem: cujus tum odio, etiam bonæ leges peribant.

Ipse Romæ civilia administrat.

Consules disponit.

Sacerdotia dividit.

Damnatos quosdam restituit.

CAP. LXXVIII. Eadem largitione, civitatum quoque ac provinciarum animos aggreffus, Hispalensibus & Emeritensibus familiarum adjectiones, Lingonibus universis civitatem Romanam, provinciæ Bæticæ Maurorum civitates dono dedit. Nova jura Capadociæ, nova Africa, ostentui magis quam mansura. Inter quæ necessitate præsentium rerum & instantibus curis excusata, ne tum quidem immemor amorum, statuas Poppææ per Senatusconsultum reposuit. Creditus est etiam de celebranda Neronis memoria agitavisse, spe vulgum alliciendi. Et fuere qui imagines Neronis proponerent (c): atque etiam Othoni, quibusdam diebus (d) populus & miles, tamquam nobilitatem ac decus astruerent, NERONI OTHONI, acclamavit. Ipse in suspensio tenuit, vetandi metu, vel cognoscendi (e) pudore.

Beneficia varie largitur.

Poppææ statuas reponit.

CAP. LXXIX. Conversus ad civile bellum
Oo 2 ani.

(u) al. Calvia. (x) al. investigandum. (y) al. subnixa. (z) al. Stetit domus utraque. Sub Othone incertum an metu: &c. (a) al. omnesque versus Orientem. (b) al. nam & hi malis temporibus partem se Reip. faciunt. (c) al. reponerent. (d) al. quinquatruum diebus. (e) al. agnoscendi.

Sarmatæ Mœ-
siam incur-
runt.

Romani ag-
grediuntur &
vincunt.

Genus pugnae
Sarmatarum.

Legati Romæ
honorantur.

Ibi seditio.

Ejus causa.

Suspicio in Se-
natores.

Miles præto-
rianus ad ar-
ma.

Urbem & pa-
latium irum-
pit.

animis, externa sine cura habebantur. Eo
audentius Rhoxolani, Sarmatica gens, priore
hieme cæsis duabus cohortibus, magna spe ad
Mœsiam irruerant. Novem millia equitum,
ex ferocia & successu, prædæ magis quam
pugnæ intenta. Igitur vagos & incuriosos,
tertia legio adjunctis auxiliis, repente invasit.
Apud Romanos omnia prælio apta. Sarmatæ
dispersi, aut cupidine prædæ graves onere
sarcinarum, & lubrico itinerum adempta e-
quorum pernecitate, velut vincti cædebantur.
Namque mirum dictu ut sit omnis Sarmata-
rum virtus, velut extra ipsos. Nihil ad pe-
destrem pugnam tam ignavum; ubi per tur-
mas advenere, vix ulla acies obstiterit. Sed
tum humido die, & soluto gelu, neque conti-
ti, neque gladii, quos prælongos utraque ma-
nu regunt, usui, lapsantibus equis, & cata-
phractarum pondere (id principibus & nobi-
lissimo cuique tegmen, ferreis laminis, aut
præduro corio confertum; ut adversus ictus
impenetrabile, ita impetu hostium provolutis
inhabile ad resurgendum) simul altitudine, &
mollitia nivis, hauriebantur. Romanus miles
facili lorica, & missili pilo, aut lanceis assultans,
ubi res posceret, levi gladio inermem Sarmata-
tam, (neque enim defendi scuto mos est) co-
minus fodiebat. Donec pauci, qui prælio su-
perfuera, paludibus abderentur. Ibi sævitia,
hic miseria vulnerum absumpti (f). Post-
quam id Romæ compertum, M. Aponius
Mœsiam obtinens, triumphali statua, Fulvius
Aurelius, & Julianus Titius, ac Numisius
Lupus, legati legionum, consularibus orna-
mentis donantur: læto Othone, & gloriam
in se trahente, tamquam & ipse felix bello,
& suis ducibus suisque exercitiis Remp. au-
xisset.

CAP. LXXX. Parvo interim initio, unde
nihil timebatur orta seditio, prope Urbi
excidio fuit. Septimamdecimam cohortem,
colonia (g) Hostiensis, in Urbem acciri Otho
jusserat. Armandæ ejus cura, Vario Crispino
tribuno è prætorianis, data. Is quo ma-
gis vacuus, quietis castris, jussa exsequere-
tur; vehicula cohortis, incipiente nocte, one-
rari aperto armamentario jubet. Tempus, in
suspicionem; causa, in crimen; affectatio quie-
tis, in tumultum evaluit. Et visa inter temu-
lentos arma, cupidinem sui movere. Fremit
miles, & tribunos centurionesque prodicionis
arguit, tamquam familiæ Senatorum ad per-
niciem Othonis armarentur. Pars ignari &
vino graves; pessimus quisque in occasionem
prædarum; vulgus, ut mos est, cujusque mo-
tus novi cupidum, & obsequia meliorum nox
abstulerat. Resistentem seditioni tribunum,
& severissimum (h) centurionum obruncant.
Rapta arma, nudati gladii, insidentes equis,
Urbem ac palatium petunt.

CAP. LXXXI. Erat Othoni celebre con-
vivium, primoribus feminis virisque, qui
trepidi, fortuitus ne militum furor, an dolus
Imperatoris, manere ac deprehendi, an fu-
gere & dispergi, periculolius foret; modo

constantiam simulare, modo formidine dete-
gi, simul Othonis vultum intueri. Utque
evenit inclinatis ad suspensionem mentibus,
cum timeret Otho, timebatur. Sed laud se-
cus discrimine Senatus quam suo territus, &
præfectos prætorii ad mitigandas militum iras
statim miserat, & abire propere omnes è con-
vivio jussit. Tum vero passim magistratus,
projectis insignibus, vitata comitum & servo-
rum frequentia; fenes feminæque per tene-
bras, diversa Urbis itinera, rari domos, plu-
rimi amicorum tecta, & ut cuique humilli-
mus cliens, incertas latebras petivere.

CAP. LXXXII. Militum impetus ne fori-
bus quidem palatii coercitus, quo minus con-
vivium irrumperent, ostendi sibi Othonem ex-
postulantes: vulnerato Julio Martiale tribuno,
& Vitellio Saturnino præfecto legionis, dum
ruentibus obsistunt. Undique arma & minæ,
modo in centuriones tribunosque, modo in
Senatum universum: lymphatis cæco pavore
animis, & quia neminem unum destinare iræ
poterant, licentiam in omnes poscentibus. Do-
nec Otho, contra decus Imperii thoro infi-
stens, precibus & lacrymis ægre cohibuit. Re-
dieruntque in castra inviti, neque innocen-
tes. Postera die, velut capta Urbe, clausæ
domus, rarus per vias Populus, mœsta plebs,
dejecti in terram militum vultus, ac plus tri-
stitiæ quam pœnitentiæ. Manipulatim allo-
cuti sunt Licinius Proculus, & Plotius Fir-
mus, præfecti: ex suo quisque ingenio, mi-
tius aut horridius. Finis sermonis in eo, ut
quina millia nummum singulis militibus nume-
rarentur. Tum Otho ingredi castra ausus.
Atque illum tribuni centurionesque circumfi-
stunt, abjectis militiæ insignibus, otium & sa-
lutem flagitantes. Sensit invidiam miles, &
compositus in obsequium, auctores seditionis
ad supplicium ultro postulabat.

CAP. LXXXIII. Otho quamquam turbi-
dis rebus, & diversis militum animis, cum o-
ptimus quisque remedium præsentis licentiæ
posceret: vulgus & plures, seditionibus &
ambitioso imperio læti, per turbas & raptus
facilius ad civile bellum impellerentur: simul
reputans non posse Principatum scelere quæ-
situm, subita modestia, & prisca gravitate
retineri, sed discrimine Urbis & periculo Se-
natus anxius, postremo ita differuit. Neque
ut affectus vestros in amorem mei accenderem,
commilitones; neque ut animum ad virtutem co-
hortarer (utraque enim egregie supersunt:) sed
veni postulaturus à vobis temperamentum vestræ
fortitudinis, & erga me modum caritatis. Tu-
multus proximi initium, non cupiditate (i) vel
odio, (quæ multos exercitus in discordiam ege-
re) ac ne detrectatione quidem aut formidine pe-
riculorum, nimia pietas vestra acrius quam con-
sideratus excitavit. Nam sæpe honestas rerum
causas, ni judicium adhibeas, perniciosi exitus
consequuntur. Imus ad bellum. Num omnes
nuntios palam audiri, omnia consilia cunctis præ-
sentibus tractari, ratio rerum, aut occasionum
velocitas patitur? Tam nescire quædam milites,
quam

(f) al. Illi sævitia hiemis, hi miseria vulnerum absumpti. (g) al. è colonia. (h) al. severissimos. (i) al. cupidine.

Diffugiunt Se-
natores.

Ipsi omnibus
minantur.

Otho precibus
ægre compo-
nit.

Et sequenti
die minis ar-
gentis.

Insigni ora-
tione milites
affatur.

quam scire oportet. Ita se ducum auctoritas, sic rigor disciplinae habet, ut multa per centuriones (k) tribunosque tantum, juberi expediat. Si ubi jubeantur; quædere singulis liceat: per-eunte obsequio, etiam Imperium intercidit. An & illic nocte intempesta rapiantur arma? Unus alterve perditus ac temulentus (neque enim plures consternatione proxima insanisse crediderim) centurionis ac tribuni sanguine manus imbuet? Imperatoris sui tentorium irrumpet?

CAP. LXXXIV. Vos quidem istuc pro me. Sed in discursu ac tenebris, & rerum omnium confusione, patefieri occasio etiam adversus me potest. Si Vitellio & satellitibus ejus eligendi facultas detur, quem nobis animum, quas mentes imprecentur? Quid aliud quam seditionem & discordiam optabunt? ne miles centurioni, ne centurio tribuno obsequatur: hinc confusi pedites equitesque, in exitium ruamus. Parendo potius, commilitones, quam imperia ducum sciscitando, res militares continentur. Et fortissimus in ipso discrimine exercitus est, qui ante discrimen quietissimus. Vobis arma & animus sit; mihi consilium, & virtutis vestrae regimen relinquite. Paucorum culpa fuit, duorum poena erit. Ceteri abolete memoriam fœdissimæ noctis. Nec illas adversus Senatum voces ullus unquam exercitus audiat. Caput Imperii, & decora omnium provinciarum, ad penam vocare, non hercle illi, quos cum maxime (l) Vitellius in nos ciet, Germani audeant (m). Ulli ne Italiae alumni, & Romana vere juvenus, ad sanguinem & cædem deposcerent ordinem, cujus splendore & gloria, sordes & obscuritatem Vitellianarum partium perstringimus? Nationes aliquas occupavit Vitellius, imaginem quamdam exercitus habet: Senatus nobiscum est. Sic fit, ut hinc Resp. inde hostes Reip. constiterint. Quid? vos pulcherrimam hanc Urbem, domibus & tectis, & congestu lapidum, stare creditis? Muta ista & inanimata (n) intercidere ac reparari promiscue (o) possunt. Aeternitas rerum, & pax gentium, & mea cum vestra salus, incolumitate Senatus firmatur. Hunc auspiciato à Parente & Conditore Urbis nostræ institutum, & à Regibus usque ad Principes continuum & immortalem, sicut à majoribus accepimus, sic posteris tradamus. Nam ut ex vobis Senatores, ita ex Senatoribus Principes nascuntur.

CAP. LXXXV. Et oratio ad perstringendos mulcendosque militum animos, & severitatis modus (neque enim in plures quam in duos animadverti jusserat) grate accepta, compositique ad præsens, qui coerceri non poterant. Non tamen quies Urbi redierat. Strepitus telorum, & facies belli erat: militibus, ut nihil in commune turbantibus, ita sparsis per domos, occulto habitu, & maligna cura in omnes, quos nobilitas, aut opes, aut aliqua insignis claritudo rumoribus objecerat. Vitellianos quoque milites venisse in Urbem ad studia partium noscenda, plerique credebant. Unde plena omnia suspitionum, & vix

secreta domuum sine formidine. Sed plurimum trepidationis in publico, ut quemque nuntium fama attulisset, animum vultumque conversi, ne diffidere dubiis, ac parum gaudere prosperis viderentur. Coacto vero in curiam Senatu, arduus rerum omnium modus, ne contumax silentium, ne suspecta libertas. Et privato Othoni nuper, atque eadem dicenti, nota adulatio. Igitur versare sententias, & huc atque illuc torquere, hostem & parricidam Vitellium vocantes. Providentissimus quisque, vulgaribus conviciis; quidam, vera probra jacere, in clamore tamen, & ubi plurimæ voces, aut tumultu verborum sibi ipsi obstrepentes.

CAP. LXXXVI. Prodigia insuper terre-bant, diversis auctoribus vulgata. In vestibulo Capitolii omittas habenas bigæ, cui Victoria insisterat. Erupisse cella Junonis, majorem humana speciem. Statuam divi Julii, in insula Tiberini amnis, sereno & immoto die, ab Occidente in Orientem conversam. Prolocutum in Etruria bovem. Insolitos animalium partus. Et plura alia, rudibus sæculis, etiam in pace observata, quæ nunc tantum in metu audiuntur. Sed præcipuus, & cum præsentis exitio, etiam futuri pavor, subita inundatione Tiberis: qui immenso auctu, prorupto ponte sublicio, ac strage obstantis molis refusus, non modo jacentia & plana Urbis loca, sed secuta hujusmodi casuum implevit. Rapti è publico plerique, plures in tabernis & cubilibus intercepti. Fames in vulgus, inopia quæstus, & pænuria alimentorum. Corrupta stagnantibus aquis insularum fundamenta, dein remeante flumine dilapsa. Utque primum vacuus à periculo animus fuit, id ipsum, quod paranti expeditionem Othoni, campus Martius & via Flaminia iter belli esset obstructum, à fortuitis vel naturalibus causis, in prodigium & omen imminentiam cladium vertebatur.

CAP. LXXXVII. Otho, lustrata Urbe, & expensis belli consiliis, quando Peninæ Cottinæque Alpes, & ceteri Galliarum aditus Vitellianis exercitibus claudebantur, Narbonensem Galliam aggredi statuit, classe valida & partibus fida. Quod reliquos cæsarum ad pontem Milvium, & sævitia Galbæ in custodiam habitos, in numerum (p) legionis composuerat. Facta & ceteris (q) spes honoratoris in posterum militiæ. Addidit classi urbanas cohortes, & plerosque è prætorianis, vires & robur (r) exercitus, atque ipsis ducibus consilium & custodes. Summa expeditionis Antonio Novellio (s), Suedio Clementi primipilaribus, Æmylio Pacensi, cui ademptum à Galba Tribunatum reddiderat, permissa. Curam navium Oscus libertus retinebat, ad observandam honestiorum fidem invitatus (t). Peditum equitumque copiis Suetonius Paullinus, Marius Celsus, Annius Gal-lus, rectores destinati (u). Sed plurima fides

O o 3

Lici-

(k) al. ut multa etiam centuriones &c. (l) al. quis cum maxime. (m) al. audiant. (n) al. inania. (o) al. promiscua. (p) al. numero. al. numeros. (q) al. reliquis. (r) al. è prætorianis viris ut robur &c. (s) al. Novello. (t) al. imitatus. al. immutatus. al. initio datus. al. immixtus. (u) al. constituti.

Senatus ipse
sententiæ an-
xius.Ne hunc il-
lumve offen-
derent.Cladium Ro-
mæ signa.Tiberis inun-
dat.Otho provin-
ciam statuit
aggredi.

Idque classe.

Ducēs expē-
ditionis.Licinius Pro-
culus.Duo è sedi-
tiosis puniti.Romæ omnia
suspensa, su-
specta.

Calumniarum
sartor.Dolabella re-
legatus.Otho Senato-
res ad bellum
ducit.

Sed imbelles.

Plebs belli in-
commoda
sentit.Diu eorum ex-
pers.

Licinio Proculo prætorii præfecto. Is urba-
næ militiæ impiger, bellorum insolens, au-
thoritatem Paullini, vigorem Celsi, maturi-
tatem Galli, ut cuique erat, criminando, quod
facillimum factu est, pravus & callidus, bonos
& modestos anteibat.

CAP. LXXXVIII. Sepositus per eos dies
Cornelius Dolabella in Coloniam Aquinatem,
neque arta custodia neque obscura: nullum
ob crimen, sed vetusto nomine, & propin-
quitate Galbæ monstratus. Multos è magi-
stratibus, magnam consularium partem, Otho,
non participes aut ministros bello, sed comi-
tum specie, secum expedire jubet. In quis
& L. Vitellium, eodem quo ceteros cultu,
nec ut Imperatoris fratrem, nec ut hostis. Igi-
tur motæ Urbis curæ, nullus ordo metu aut
periculo vacuus. Primores Senatus ætate in-
validi, & longa pace desides; segnīs & obli-
ta bellorum nobilitas; ignarus militiæ eques;
quanto magis occultare ac abdere pavorem
nitebantur, manifestius pavidi. Nec deerant
è contrario, qui ambitione stolidi, conspicua
arma, insignes equos, quidam luxuriosos ap-
paratus conviviorum, & irritamenta libidi-
num, ut instrumenta belli mercarentur. Sa-
pientibus quietis & Reip. cura: levissimus
quisque & fururi improvidus, spe vana tu-
mens. Multis afflictæ fides in pace, ac turba-
tis rebus alacres, & per incerta tutissimi.

CAP. LXXXIX. Sed vulgus & magnitudi-
ne nimia communium curarum expers Popu-
lus, sentire paulatim belli mala, conversâ in
militum usum omni pecunia, intentis alimen-
torum pretiis: quæ motu Vindicis, haud per-
inde plebem attriverant, secura rum Urbe, &
provinciali bello, quod inter legiones Gallias-
que velut externum fuit. Nam, ex quo di-
vus Augustus res Cæsarum composuit, pro-
cul & in unius sollicitudinem aut decus, Po-
pulus Romanus bellaverat. Sub Tiberio &
Cajo, tantum pacis adversâ pertinuere (x):

Scriboniani contra Claudium incepta, simul
audita & coercita. Nero nuntiis magis &
rumoribus, quam armis depulsus. Tum le-
giones classesque, & quod raro alias, præto-
rianus urbanusque miles, in aciem deducti,
Oriens Occidentisque & quidquid utrimque vi-
rium est à tergo: sub ducibus (y) aliis bella-
tum foret, longo bello materia. Fuere, qui
proficiscenti Othoni moras religionemque
nondum conditorum ancilium afferrent. A-
spernatus omnem contationem, ut Neroni quo-
que exitiosam: & Cæcina, jam Alpes trans-
gressus, exstimulabat.

CAP. XC. Pridie Idus Mar. commendata
Patribus Rep. reliquias Neronianarum sectio-
num nondum in fiscum conversas, revocatis
ab exilio concessit; iustissimum donum, &
in speciem magnificum, sed festinata exacti-
one (z), usu sterile. Mox vocata concione,
majestatem Urbis, & consensum Populi ac
Senatus pro se attollens, adversum Vitellianas
partes modeste differuit. Inscitiam potius le-
gionum, quam audaciam increpans, nulla Vi-
tellii mentione. Sive ipsius ea moderatio, seu
scriptor orationis sibi metuens, contumeliis
in Vitellium abstinuit: quando, ut in consi-
liis militiæ Suetonio Paullino & Mario Celsi,
ita in rebus urbanis Galerii Trachali ingenio
Othonem uti credebatur. Et erant qui genus
ipsum orandi noscerent, crebro fori usu ce-
lebre, & ad implendas populi aures, latum
& sonans. Clamor vocesque vulgi, ex mo-
re adulandi, nimiae & falsæ, quasi Dictatorem
Cæsarem, aut Imperatorem Augustum pro-
sequerentur, ita studiis vorisque certabant.
Nec metu aut amore, sed ex libidine servi-
tii, ut in familiis (a), privata cuique stimu-
latio, & vile jam decus publicum. Profectus
Otho, quietem Urbis curasque Imperii,
Salvio Titiano fratri per-
misit.

Ancilium con-
ditio.Otho profici-
scitur.Concione
prius habita.Quam caute
composuit.Galerius Tra-
chali.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU NERONIS HISTORIARUM LIBER II.

BREVIARIUM LIBRI II.

Titus Vespasianus Romam missus ad gratulandum Galbæ, cæde ejus audita, substitit. Pa-
phiam Venerem adit, & de futuris eam consulit. Læta omnia & magna accipit. Ad
patrem redit. Qui belli consilia agit, sed bellum ipsum in occasionem differt. Falsus Nero
detegitur, & capitur. Othonis copiae, & duces; & classis ejus in Galliam Narbonensem
irruptio. In Corsica motus aliquis temeritate procuratoris. Cæcina Italiam intrat, Placen-
tiam oppugnat, sed cum infamia & strage repulsus. Insidias paullo post Othonianis locat,
sed ea quoque in ipsum vertere. Valens Ticinum venit. Seditio ibi in eum militum.

(x) al. adversâ Reip. pertinuere. (y) al. si ducibus &c. (z) al. festinata jam pridem
exactione. (a) al. servitii. Ut in familiis, &c.

tam. Qua composita, Cæcinæ rapido agmine jungitur. Otho eo nuntio accepto, de summa belli deliberat. Trahi id melius; an fortunam experiri præstaret. Postremum pessimumque consilium præfert. Ita haud procul Bedriaco pugnatum. Victi Othopiani: non tamen fracti. Sed Otho aversus à consiliis belli, mortem elegit. Quam tam fortiter exsequitur, quam noster facunde narrat. Post mortem ejus, seditio militum & impetus in Verginium. Senatorum etiam periculum, falso quodam nuntio. Albinus in Africa victus, & eæ provinciæ Vitellio adjunctæ. Quid in Italia Vitellius egerit, & legiones cohortesque victas quomodo distraxerit: non sine acri tumultu apud Ticinum. At in Syria Vespasianus & Mucianus serio jam de bello deliberant. Hujus egregia ad illum oratio. Qua persuasus Vespasianus Imperium suscipit. Legiones in nomen ejus jurant. Præterque Orientales, Mæsi & Pannonii etiam transeunt in partes. Vitellius interea magno & minaci agmine Urbem intrat. Popularia multa usurpat. Consilia item ejus paratusque de bello. Gesta eodem anno, Consulibus tamen aliis successis.

CAPUT I.

STRUEBAT jam fortuna, in diversa parte terrarum, initia causasque Imperio: quod varie ortum (b), lætum Reip. aut atrox, ipsis Principibus prosperum, aut exitio fuit. Titus Vespasianus è Judæa, incolumi adhuc Galba, missus à patre, causam protectionis, officium erga Principem, & maturam petendis honoribus juventam, ferebat. Sed vulgus fingendi avidum, disperferat, accitum in adoptionem. Materia sermonibus, senium & orbitas Principis, & intemperantia civitatis, donec unus eligatur, multos destinandi. Augebat famam, ipsius Titi ingenium quantæcumque fortunæ capax, decor oris cum quadam majestate, prosperæ Vespasiani res, præfaga responsa, & inclinatis ad credendum animis, loco omnium etiam fortuna. Ubi Corinthi, Achajæ urbe, certos nuntios accepit de interitu Galbæ, & aderant qui arma Vitellii bellumque affirmarent: anxius animo, paucis amicorum adhibitis, cuncta utrimque perlustrat. Si pergeret in Urbem; nullam officii gratiam, in alterius honorem suscepti: ac se Vitellio, sive Othoni, obsidem fore. Sin rediret; offensam haud dubiam victoris: sed incerta adhuc victoria, & concedente in partes patre, filium excusatum. Sin Vespasianus Remp. susciperet, obliviscendum infensarum (c), de bello agitantibus.

CAP. II. His ac talibus inter spem metumque jactatum, spes vicit. Fuere qui accensum desiderio Berenices reginæ, vertisse iter crederent. Neque abhorrebat à Berenice juvenilis animus: sed gerendis rebus nullum ex eo impedimentum. Lætam voluptatibus adolescentiam egit, suo quam patris imperio modestior (d). Igitur oram Achajæ, & Asiæ, ac læva maris prætervectus (e), Rhodum & Cyprum insulas; inde Syriam audentioribus spatiis petebat. Atque illum cupido incessit, adeundi visendique templum Paphiæ Veneris, inclytum per indigenas advenasque. Haud fuerit longum initia religionis, templi fitum, formam deæ, neque enim alibi sic habetur, paucis differere.

CAP. III. Conditorem templi regem Aëriam (f) vetus memoria, quidam ipsius deæ nomen id perhibent. Fama recentior tradit,

à Cinara (g) sacratum templum, deamque ipsam conceptam mari, huc appulsam. Sed scientiam artemque haruspicum accitam, & Cilicem Thamyram intulisse. Atque ita pactum, ut familiæ utriusque posteris cærimoniis præfiderent. Mox ne honore nullo regum genus peregrinam stirpem antecelleret, ipsa quam intulerant scientia hospites cessere. Tantum Cinarades sacerdos consulitur. Hostiæ, ut quisque vovisset, mares (h) deliguntur. Certissima fides hædorum fibris. Sanguinem aræ offendere vetitum. Precibus & igne puro altaria adolentur, nec ullis imbribus quamquam in aperto madescunt. Simulacrum deæ non effigie humana, continuus orbis latiore initio tenuem in ambitum metæ modo exurgens. Et ratio in obscuro.

CAP. IV. Titus spectata opulentia donisque regum, quæque alia lætum antiquitatibus Græcorum genus incertæ vetustati affingit, de navigatione primum consuluit. Postquam pandi viam, & mare prosperum accepit, de se per ambages interrogat, cæsis compluribus hostiis. Softratus (i) sacerdotis (i) id nomen erat) ubi læta & congruentia exta, magnisque consultis annuere deam videt, pauca in præsens & solita respondens, petito secreto futura aperit. Titus aucto animo ad patrem pervectus, suspensis provinciarum & exercituum mentibus, ingens rerum [fiducia] (k) accessit. Profligaverat bellum Judaicum Vespasianus, oppugnatione Hierosolymorum reliqua, duro magis & arduo opere ob ingenium gentis (l) & pervicaciam superstitionis, quam quod satis virium obsessis ad tolerandas necessitates superesset. Tres, ut supra memoravimus, ipsi Vespasiano legiones erant, exercitæ bello: quatuor Mucianus obtinebat in pace. Sed æmulatio & proximi exercitus gloria repulerat segnitiam. Quantumque illis roboris discrimina & labor, tantum his vigoris addiderat integra quies, & inexpertus belli (m) labor (n). Auxilia utrique cohortium alarumque, & classes regesque, ac nomen dispari fama celebre.

CAP. V. Vespasianus acer militiæ, antequam agmen, locum castris capere, noctu diuque consilio, ac si res posceret, manu hostibus obniti, cibo fortuito, veste habituque vix à gregario milite discrepans, prorsus, si avaritia

Ritus ibi sacrorum.

Deæ ipsius informis signum.

Titus à sacerdote futura discit.

Ad patrem redit.

Ejus vires & copia.

Ingenium & mores.

(b) al. quod varia forte. (c) al. offensarum. (d) al. moderatior. (e) al. præfectus. (f) al. Verianum. al. Venerianum. al. Uranium. (g) al. Cynara. (h) al. quisque vovit: sed mares &c. (i) al. sacerdotii. (k) alii τὸ fiducia omittunt. (l) al. montis. (m) al. & inexpertis belli. (n) alii τὸ labor omittunt.

ritia abesset, antiquis ducibus par. Mucianum è contrario magnificentia & opes, & cuncta privatum modum supergressa extollebant. Aptior sermone, dispositu, provisumque, civilium rerum peritus. Egregium principatus temperamentum, si demptis utriusque vitiis, solæ virtutes miscerentur. Ceterum hic Syria, ille Judææ præpositus, vicinis provinciarum administrationibus invidia discordes, exitu demum Neronis, positis odiis in medium consulere. Primum per amicos; dein præcipua concordiae fides Titus, prava certamina communi utilitate aboleverat: natura atque arte compositus alliciendis etiam Muciani moribus. Tribuni centurionesque, & vulgus militum, industria, licentia, per virtutes, per voluptates, ut cuique ingenium, adfiscabantur.

Qui Syria præfess.

Orientales legiones Othoni juraverant.

Haud prone ad res novas.

Nisi quod in communi hoc tumore intumescunt.

Frete suis viribus.

Vespasianus tamen bellum prolatat.

Falsus Nero in Asia.

CVP. VI. Antequam Tirus adventaret, sacramentum Othonis acceperat uterque exercitus, præcipitibus, ut affoler, nuntiis, & tarda mole civilis belli, quod longa concordia quietus Oriens, tunc primum parabat. Namque olim validissima inter se civium arma, in Italia, Galliave, viribus Occidentis cœpta. Et Pompejo, Cassio, Bruto, Antonio, quos omnes trans mare secutum est civile bellum, haud prosperi exitus fuerant. Auditique sæpius in Syria Judæaque Cæsares quam inspecti. Nulla seditio legionum; tantum adversus Parthos minæ, vario eventu. Et proximo civili bello, turbatis aliis, inconcussa ibi pax: dein fides erga Galbam. Mox ut Othonem ac Vitellium scelestis armis res Romanas raptum ire, vulgatum est, ne penes ceteros Imperii præmia, penes ipsos tantum servitii necessitas esset, fremere miles, & vires suas circumspicere. Septem legiones statim, & cum ingentibus auxiliis Syria Judæaque: inde continua Ægyptus, duæque legiones: hinc Cappadocia Pontusque, & quicquid castrorum Armeniis prætenditur. Asia, & ceteræ provinciæ, nec virorum inopes, & pecuniæ opulentæ. Quantum insularum mari cingitur, & parando interim bello seclusum tutumque (o) ipsum mare.

CAP. VII. Non fallebat duces impetus militum. Sed bellantibus aliis placuit expectari bellum, cum in victores (p) victosque numquam solida fides coalesceret (q). Nec referre Vitellium an Othonem superstitem fortuna faceret. Rebus secundis etiam egregios duces inolescere. Discordiam his, ignaviam, luxuriam. Et suismet vitiis, alterum bello, alterum victoria periturum. Igitur arma in occasionem distulere, Vespasianus Mucianusque nuper, ceteri olim mixtis consiliis (r), optimus quisque amore Reip. Multos dulcedo prædarum stimulat; alios ambiguae domi res. Ita boni malique, causis diversis, studio pari, bellum omnes cupiebant.

CAP. VIII. Sub idem tempus Achaia atque Asia falso, exterritæ, velut Nero adventaret: vario super exitu ejus rumore, eoque

pluribus vivere eum fingentibus, credentibusque. Ceterorum casus conatusque in contextu operis dicemus. Tunc servus è Ponto, sive, ut alii tradidere, libertinus ex Italia, ci-tharæ & cantus peritus (unde illi super similitudinem oris propior ad fallendum fides) adjunctis desertoribus, quos inopia vagos ingentibus promissis corruperat, mare ingreditur: ac vi tempestatum Scithinum (s) insulam detrusus, & militum quosdam ex Oriente commeantium adscivit, & abnuentes interfici jussit, & spoliatis negotiatoribus, mancipiorum valentissimum quemque armavit. Centurionemque Sisennam dextras, concordiae insignia, Syriaci exercitus nomine ad prætorianos ferentem, variis artibus aggressus est: donec Sisenna clam relicta insula, trepidus & vim metuens aufugeret. Inde late terror, multis ad celebritatem nominis erectis, rerum novarum cupidine, & odio præsentium.

Qui milites colligit.

CAP. IX. Gliscentem in dies famam fors discussit. Galatiam ac Pamphyliam provincias, Calpurnio Asprenati regendas Galba permiserat. Data è classe Misenenfi duæ triremes ad prosequendum, cum quibus Scithinum (t) insulam tenuit. Nec defuere qui trierarchos nomine Neronis accirent. Is in mœstitiam compositus, & fidem suorum quondam militum invocans, ut eum in Syria, aut Ægypto sisterent orabat. Trierarchi nutantes, seu dolo, alloquendos sibi milites, & paratis omnium animis reversuros firmaverunt. Sed Asprenati cuncta ex fide nuntiata. Cujus cohortatione expugnata navis, & interfectus quisquis ille erat. Corpus insigne oculis comaque & torvitate vultus, in Asiam, atque inde Romam pervectum est.

Sed opprimuntur ab Asprenate.

CAP. X. In civitate discordi, & ob crebras principum mutationes inter libertatem ac licentiam incerta, parvæ quoque res magnis motibus agebantur. Vibius Crispus pecunia, potentia, ingenio inter claros magis quam inter bonos, Annium Faustum equestris ordinis, qui temporibus Neronis delationes facitaverat, ad cognitionem Senatus vocabat. Nam recens Galbæ principatu censuerant Patres, ut accusatorum causæ noscerentur. Id Senatusconsultum varie jactatum, & prout potens vel inops reus inciderat, infirmum aut validum retinebatur. Ad hæc terrore (u) & propria vi Crispus incubuerat delatorem fratris sui pervertere: traxeratque magnam Senatus partem, ut indefensum (x) & inauditum dedi ad exitum postularent (y). Contra apud alios nihil æque reo proderat, quam nimia potentia accusatoris: dari tempus, edi crimina, quamvis invisum ac nocentem, more tamen audiendum censebant. Et valere primo, dilataque in paucos dies cognitio. Mox damnatus est Faustus, nequaquam eo assensu civitatis, quem pessimis moribus meruerat. Quippe ipsum Crispum easdem accusa-

Vibius Crispus Annium accusat.

Et damnat.

Ipse tamen ejusdem criminis damnandus.

(o) al. secundum tutumque &c. (p) al. belli exitum. Victores &c. (q) al. coalescere. (r) al. nuper Titi opera mixtis consiliis. (s) al. Cythnum. al. Cynthum. (t) al. Cythnum. (u) al. retinebatur adhuc. Terrore &c. (x) al. in indefensum. (y) al. postularet.

tiones cum præmio exercuisse meminerant. Nec poena criminis, sed ultor displicebat.

Auxilia Othoni adiungunt.

Quartadecima, veterana & laudata legio.

Copie urbanae.

Annius Gallus & Spurinna iis duces.

Otho cultu & victu militaris.

Prima belli prospera.

Sed milites licenter & favore agunt.

Maturus Alpium procurator vincitur.

Albium Intemelium spoliatum.

CAP. IX. Læta interim (2) Othoni principia belli, motis ad imperium ejus è Dalmatia Pannoniaque exercitibus. Fuere quatuor legiones, è quibus bina millia præmissa. Ipsæ modicis intervallis sequebantur: septima à Galba conscripta: veteranæ, undecima ac tertiadecima, & præcipui fama Quartadecumani, rebellionem Britanniae compressa. Addiderat gloriam Nero, eligendo ut potissimos. Unde longa illis erga Neronem fides, & erecta in Othonem studia. Sed quo plus virium ac roboris, è fiducia tarditas inerat. Agmen legionum, alæ cohortesque præveniebant. Ex ipsa Urbe haud spernenda manus, quinque prætoriarum cohortes, & equitum vexilla cum legione prima, ac deforme insuper auxilium, duo millia gladiatorum, sed per civilia arma etiam severis ducibus usurpatum. His copiis rector additus Annius Gallus, cum Vestricio Spurinna ad occupandas Padi ripas præmissus: quoniam prima consiliorum frustra ceciderant, transgresso jam Alpes Cæcina, quem fisti intra (a) Gallias posse speraverat. Ipsum Othonem comitabantur speculatorum lecta corpora, cum ceteris prætoriiis cohortibus, veterani è prætorio, classicorum ingens numerus. Nec illi segne aut corruptum luxu iter. Sed lorica ferrea usus (b), & ante signa pedester, horridus, incomptus, famæque dissimilis.

CAP. XII. Blandiebatur cœptis fortuna, possessa per mare & naves majore Italiae parte, penitus usque ad initium maritimarum Alpium. Quibus tentandis, aggrediendæque provinciae (c) Narbonensi, Suedium Clementem, Antonium Novellum, Æmilium Pacensem duces dederat. Sed Pacensis per licentiam militum victus (d); Antonio Novello nulla auctoritas; Suedius Clemens ambitioso imperio regebat; ut adversus modestiam disciplinæ corruptus, ita præliorum avidus. Non Italia adiri, nec loca sedesque patriæ videbantur: tamquam externa littora, & urbes hostium urere, vastare, rapere: eo atrocius, quod nihil usquam provisum adversum metus. Pleni agri, apertæ domus. Occursantes domini juxta conjuges & liberos, securitate pacis, & belli malo circumveniebantur. Maritimas tum Alpes tenebat procurator Marius Maturus. Is concita gente (nec deest juvenis) arcere provinciae finibus Othonianos intendit. Sed primo impetu cæsi disiectique montani, ut quibus temere collectis, non castra, non ducem noscitantibus, neque in victoria decus esset, neque in fuga flagitium.

CAP. XIII. Irritatus eo prælio Othonis miles, vertit iras in municipium Albium Intemelium. Quippe in acie nihil prædæ, inopes agrestes, & vilia arma: nec capi poterant, pernix genus, & gnari locorum. Sed

calamitatibus infantium expleta avaritia. Auxit invidiam præclaro exemplo femina Ligus, quæ filio abdito, cum simul pecuniam occultari milites credidissent, eoque per cruciatus interrogarent *ubi filium occuleret*, uterum ostendens, *latere* respondit. Nec ullis deinde tortoribus (e), aut morte, constantiam vocis egregiæ mutavit.

Fortis ibi matris pietas.

CAP. XIV. Imminere provinciae Narbonensi, in verba Vitellii adaectæ, classem Othonis, Fabio Valenti trepidi nuntii attulere. Aderant legati coloniarum, auxilium orantes. Duas Tungrorum cohortes, quatuor equitum turmas, universam Treverorum alam, cum Julio Classico præfecto misit. E quibus pars in colonia Foro-Julienensi retenta; ne omnibus copiis in terrestre iter versis, vacuo mari classis acceleraret. Duodecim equitum turmæ, & lecti è cohortibus, adversus hostem iere: quibus adjuncta Ligurum cohors, vetus loci auxilium, & quingenti Pannonii nondum sub signis. Nec mora prælio: sed acie ita instructa, ut pars classicorum mixtis paganis in colles mari propinquos exurgeret, quantum inter colles ac littus æqui loci prætorianus miles expleret, in ipso mari ut annexa classis & pugnae parata, conversa, & minaci fronte prætenderetur. Vitelliani, quibus minor perditum vis, in equite robur, Alpinos proximis jugis, cohortes densis ordinibus post equitem locant. Treverorum turmæ obrutere se hosti incaute, cum exciperet contra veteranus miles, simul à latere saxi urgeret apta ad jaciendum paganorum (f) manus; qui sparsi inter milites, strenui ignavique in victoria idem audebant. Additus percussis terror, in vecta in terga pugnantium classe. Ita undique clausi. Deletæque omnes copiae forent, ni victorem exercitum attinuisset obscurum noctis, obtentui fugientibus.

Valens auxilia mittit Gallis.

Pugnant cum Othonianis.

Sed Matre non fausto.

CAP. XV. Nec Vitelliani, quamquam victi, quiescere: accitis auxiliis, securum hostem, ac successu rerum focior agentem invadunt. Cæsi vigiles, perrupta castra, trepidatum apud naves, donec fidente paulatim metu, occupato juxta colle defensi, mox irrupere. Atrox ibi cædes, & Tungrarum cohortium præfecti, sustentata diu acie, telis obruuntur. (21) Ne Othonianis quidem incruenta victoria fuit, quorum improvide secutos, conversi equites circumvenerunt. Ac velut pactis induciis, ne hinc classis, inde equites (g) subitam formidinem inferrent, Vitelliani retro Antipolim Narbonensis Galliae municipium, Othoniani Albingaunum interioris Liguriæ revertere.

Quem iterum tentant.

Nec tunc felicitas.

CAP. XVI. Corsicam ac Sardiniam, ceterasque proximi maris insulas fama, victoris classis in partibus Othonis tenuit. Sed Corsicam prope afflixit Decimi Pacarii procuratoris temeritas, tanta mole belli nihil in summa (b) profutura, ipsi exitiosa. Namque

Procurator Corsicæ in Othonem molitur.

Pp

(2) alii tō interim omittunt. (a) al. inter. (b) al. usus est. (c) al. quibus tentandis aggrediendisque, provincia &c. (d) al. victus. (e) al. terroribus. (f) al. ad jaciendum etiam paganorum. (g) al. eques. (h) al. summam.

(21) Othonianis incruenta victoria fuit. Victorias Othonis numismata argentea Tab. LVII. num. 4. & 5. jaçant, quamquam nullus exinde cepit fructus. Conf. BELLOR. ad ÆN. VIQUM pag. 55.

Adversos sibi
occidit.

Sed & ipse
mox ab insu-
lanis occidi-
tur.

Pars Italia
prima pro
Vitellio.

Ejus miles ul-
terius pene-
trat.

In quem pauci
Othoniani ire
volunt.

Alacrius quam
prudentius.

que Othonis odio juvare Vitellium Corfo-
rum viribus statuit, inani auxilio etiam si
provenisset. Vocatis principibus insulae,
consilium aperit. Et contradicere ausos Clau-
dium Phirricum trierarchum Liburnicarum
ibi navium, Quinctium Certum equitem Ro-
manum, interfici jubet. Quorum morte ex-
territi qui aderant, simul ignara & alieni me-
tus socia imperitorum turba, in verba Vitellii
juravere. Sed ubi delectum agere Pacarius,
& inconditos homines fatigare militiae mune-
ribus coepit, laborem insolitum perosi, in-
firmitatem suam reputabant. Insulam esse
quam incoherent, & longe Germaniam vires-
que legionum: direptos vastatosque classe,
etiam quos cohortes alaeque protegerent. Et
averfi repente animi, nec tamen aperta vi;
aptum tempus insidiis legere. Digressis qui
Pacarium frequentabant, nudus & auxilii in-
ops, balneis (i) interficitur. Trucidati &
comites. Capita, ut hostium, ipsi interfe-
ctores ad Othonem tulere. Neque eos aut
Otho praemio affecit, aut punivit Vitellius,
in multa colluvie rerum majoribus flagitiis
permixtos.

CAP. XVII. Aperuerat jam Italiam, bel-
lumque transmiserat, ut supra memoravimus,
ala Syllana, nullo apud quemquam Othonis
favore, nec quia Vitellium mallent, sed lon-
ga pax ad omne servitium fregerat, faciles
occupantibus, & melioribus incuriosos. Flo-
rentissimum Italiae latus, quantum inter Pa-
dum Alpesque camporum & urbium, armis
Vitellii (namque & praemissae a Caecina co-
hortes advenerant) tenebatur. Capta Pan-
noniorum cohors apud Cremonam. Inter-
cepti centum equites, ac mille classici inter
Placentiam Ticinumque: quo successu Vitel-
lianus miles, non jam flumine aut ripis arce-
batur. Irritabat quin etiam Batavos Trans-
rhenanosque Padus ipse: quem repente (k)
contra Placentiam transgressi, raptis (l)
quibusdam exploratoribus, ita ceteros ter-
ruere, ut adesse omnium Caecinae exercitum
trepidi ac falsi nuntiarent.

CAP. XVIII. Certum erat Spurinnæ (is
enim Placentiam obtinebat) nec dum venisse
Caecinam, & si propinquaret, coercere intra
munimenta militem, nec tris praetorias co-
hortes, & mille vexillarios cum paucis equi-
tibus, veterano exercitui objicere. Sed in-
domitus miles, & belli ignarus, correptis fi-
gnis vexillisque ruere, & retinenti duci rela-
tentare, spreis centurionibus tribunisque
providentiam ducis laudantibus. Quin pro
Othone, & accitum (m) Caecinam clamita-
bant. Fit temeritatis alienae comes Spurin-
na, primo coactus, mox velle simulans, quo
plus auctoritatis inesset consiliis, si seditio
mitemceret.

CAP. XIX. Postquam in conspectu Pa-
dus, & nox appetebat, vallari castra placuit.

Is labor urbano militi insolitus contudit ani-
mos. Tum vetustissimus (n) quisque casti-
gare credulitatem suam, merum ac discrimen
ostendere, si cum exercitu Caecina, patenti-
bus campis, tam paucas cohortes circumfu-
disset. Jamque totis castris modesti sermo-
nes, & inferentibus se centurionibus tribu-
nisque, laudari providentiam ducis: quod
coloniam virium & opum validam, robur ac
sedem bello legisset. Ipse postremo Spurin-
na non tam culpam exprobrans, quam ratione
ostendens, relictis exploratoribus, ceteros
Placentiam reduxit, minus turbidos, & im-
peria accipientes. Solidati muri, propugna-
cula addita, auctae turres, provisae parataque
non arma modo, sed obsequium & parendi
amor, quod solum illis partibus defuit, cum
virtutis haud poeniteret.

CAP. XX. At Caecina, velut relicta post
Alpes saevitia ac licentia, modesto agmine per
Italiam incessit. Ornatum ipsius, municipia
& coloniae in superbiam trahebant: quod ver-
ficoloris sagulo, brachias tegmen barbarum
indutus, togatos alloqueretur. Uxorem quo-
que ejus Saloninam, quamquam in nullius
injuriā, insigni equo ostroque veheretur,
tamquam laesi gravabantur. Infusa (o) morta-
libus natura, recentem aliorum felicitatem
aegris oculis introspicere, modumque fortu-
nae a nullis magis exigere, quam quos in æ-
quo videre. Caecina Padum transgressus,
tentata Othonianorum fide per colloquium &
promissa, iisdem petitis, postquam pax &
concordia speciosis & irritis nominibus jactata
fuit, consilia curasque in oppugnationem Pla-
centiae magno terrore vertit: gnarus, ut in-
itia belli provenissent, famam in cetera fore.

CAP. XXI. Sed primus dies, impetu ma-
gis quam veterani exercitus artibus, trans-
actus. Aperti incautique muros subiere, cibo
vinoque praegraves. In eo certamine, pul-
cherrimum amphitheatri opus, situm extra
muros, conflagravit: sive ab oppugnationibus
incensum, dum faces & glandes ac missilem
ignem in obsessos jaculantur, sive ab obsessis,
dum regerunt. (p) Municipale vulgus pro-
num ad suspensiones, fraude illata ignis ali-
menta credidit, a quibusdam è vicinis (q) co-
loniis, invidiae æmulatione, (r) quod nulla
in Italia moles tam capax foret. Quocumque
casu accidit (s), dum atrociora metuebantur,
in levi habitum: reddita securitate, tamquam
nihil gravius pati potuissent, mœrebant. Ce-
terum, multo suorum cruore, pulsus Caecina.
Et nox parandis operibus assumpta. (t) Vi-
telliani pluteos cratesque & vineas suffodien-
dis muris, protegendisque oppugnationibus,
Othoniani fudes & immensas lapidum ac
plumbi aërisque moles, perfringendis operi-
bus, obruendisque hostibus expediunt. U-
trimque pudor, utrimque gloria, & diversae
exhortationes, hinc legionum & Germanici
exerci-

(i) al. balineis. (k) alii τὸ repente omittunt. (l) al. captis. (m) al. quin prodicione
accitum &c. al. quin prodicionem, & accitum &c. (n) al. mœstissimus. al. modestis-
simus. (o) al. infuso. (p) al. sive ab obsessis, dum reportans gerunt. (q) al. è
quibusdam vicinis &c. (r) al. invidia & æmulatione. (s) al. acciderat. (t) al. ab-
sumpta.

Coercendi
arte quadam
a ducē.

Placentia mœ-
nitur.

Caecina intet-
ca in Italiam.

Placentiam sta-
tim oppugnat.

Amphithea-
trum exustum.

Capacissimum
omnium Ita-
liae.

exercitus robur; inde urbanæ militiæ, & prætoriarum cohortium decus attollentium. Illi, ut segnem ac desidem, & circo ac theatris corruptum militem; hi, peregrinum & externum increpabant. Simul Othonem, ac Vitellium, celebrantes culpantesque, uberioribus inter se probris, quam laudibus stimulantur.

Iterata oppugnatione.

Sed strenua repugnatio.

Et abiit Cæcina irritus.

Bedriacum vicus.

Othonianorum pugna prospera.

Qui seditiosi in duces.

CAP. XXII. Vix dum orto die, plena propugnatoribus mœnia, fulgentes armis virisque campi, densum legionum agmen, sparsa auxiliorum manus, altiora murorum sagittis aut saxi incessere, neglecta aut ævo fluxa cominus aggredi. Ingerunt desuper Othoniani pila, librato magis & certo ictu, adversus temere subeuntes cohortes Germanorum, cantu truci, & more patrio, nudis corporibus, super humeros scuta quatientium. Legionarius pluteis & cratibus reclusus subruit muros, instruit aggerem, molitur portas. Contra prætoriani dispositos ad id ipsum molares, ingenti pondere ac fragore, provolvunt. Pars subeuntium obruti: pars confixi, & exsangues aut laceri, cum augeret stragem trepidatio, eoque acrius è mœnibus vulnerarentur, redire, infracta partium fama. Et Cæcina, fama (x) & pudore cœptæ temere oppugnationis, ne irrisus ac vanus iisdem castris assideret, trajecto rursus Pado, Cremonam petere intendit. Tradidere se (y) abeunti Turullius Cerialis, cum compluribus classicis, & Julius Briganticus, cum paucis equitum. Hic præfectus alæ, in Batavis genitus; ille primipilaris, & Cæcinæ haud alienus, quod ordines in Germania duxerat.

CAP. XXIII. Spurinna, comperto itinere hostium, defensam Placentiam, quæque acta, & quid Cæcina pararet, Annium Gallum per litteras docet. Gallus legionem primam in auxilium Placentiæ ducebat, diffusus paucitati cohortium, ne longius obsidium, & vim Germanici exercitus parum tolerarent. Ubi pulsus Cæcinam pergere Cremonam accepit, ægre coercitam legionem, & pugnandi ardore usque ad seditionem progressam, Bedriaci (z) sistit. Inter Veronam Cremonamque situs est vicus, duabus jam Romanis cladibus notus, infaustusque. Iisdem diebus, à Martio Macro, haud procul Cremona, prospere pugnatum. Namque promptus animi Martius, transvectos navibus gladiatores, in adversam Padi ripam, repente effudit. Turbata ibi Vitellianorum auxilia, & ceteris Cremonam fugientibus, cæsi qui restiterant. Sed repressus vincentium impetus, ne novis præfidiis (a) firmati hostes, fortunam prælii mutarent. Suspectum id Othonianis fuit, omnia quæcumque facta, prave æstimantibus. Certatim, ut quisque animo ignavus, pro-cax ore, Annium Gallum, & Suetonium Paullinum, & Marium Celsum (nam eos Otho quoque præfecerat) variis criminibus incesse-
Acerrima seditionum ac discor-

diæ incitamenta, interfectores Galbæ, scelere & metu vecordes, miscere cuncta, modo palam turbidis vocibus, modo occultis ad Othonem litteris, qui humillimo cuique credulus, bonos metuens, trepidabat, rebus prosperis incertus, & inter adversa melior. Igitur Titianum fratrem accitum, bello præposuit. Interea Paullini & Celsi ductu, res egregiæ gestæ.

Titianus copiis præfectus

CAP. XXIV. Angebant Cæcinam, ne quidquam omnia cœpta, & senescens exercitus sui fama. Pulsus Placentia, cæsis nuper auxiliis, etiam per concursum exploratorum, crebra magis quam digna memoratu prælia, inferior: propinquante Fabio Valente, ne omne belli decus illuc concederet, recipere gloriam, avidius quam consultius, properabat. Ad duodecimum à Cremona, locus Castorum (b) vocatur, ferocissimos auxiliarium imminentibus viæ lucis occultos imponit. (c) Equites procedere longius iussi, & irritato prælio sponte refugii, festinationem sequentium elicere, donec insidiæ coararentur. Proditum id Othonianis ducibus. Et curam peditum Paullinus, equitum Celsus, sumpsere. Tertiadecimæ legionis vexillum, quatuor auxiliorum cohortes, & quingenti equites in sinistro locantur. Aggerem viæ tres prætoriae cohortes, artis ordinibus obtinere. Dextra fronte prima legio incessit, (d) cum duabus vexillaribus (e) cohortibus, & quingentis equitibus. Super hos è prætorio auxiliisque mille equites, cumulus prosperis, aut subsidium laborantibus, ducebantur.

Cæcina insidias ponit.

Quæ detectæ Othonianis.

CAP. XXV. Antequam miscerentur acies, terga verterentibus Vitellianis, Celsus doli prudens, repressit suos. Vitelliani temere exsurgentes, cedente sensim Celso, longius secuti, ultro in insidias præcipitantur. Nam à lateribus cohortes legionum, adversa fronte (f), & subito discursu terga cinxerant equites. Signum pugnae non statim à Suetonio Paullino pediti datum. Contator natura, & cui cauta potius consilia cum ratione, quam prospera ex casu placerent. Compleri fossas, aperiri campum, pandi aciem jubebat, satis cito incipi victoriam ratus, ubi provisum foret ne vincerentur. Ea contatione, spatium Vitellianis datum, in vineas nexu traducum impeditas, refugiendi. Et modica silva adhærebat, unde rursus ausi, promptissimos prætorianorum equitum interfecere. Vulneratur rex Epiphanes, impigre pro Othone pugnam ciens.

Itaque in ipsum vertere.

Suetonii cautela & tarditas.

CAP. XXVI. Tum Othonianus pedes eripit: protrita hostium acie, versi in fugam etiam qui subveniebant. Nam Cæcina non simul cohortes, sed singulas acciverat: quæ res in prælio trepidationem auxit, cum dispersos, nec usquam validos pavor fugientium abriperet. Orta & in castris seditio, quod non universi ducerentur. Vincit præfectus castrorum Julius Gratus, tamquam fratri apud

Vitelliani fugantur.

Pp 2

Otho-

(u) al. culpantesve. (x) al. fame. (y) al. sese. (z) al. Bebriaci. (a) al. subsidiis. (b) al. castrorum. (c) al. componit. (d) al. Aggerem viæ tres prætoriae cohortes obtinere dextra. A fronte &c. (e) al. auxiliaribus. (f) al. à lateribus cohortes, legio adversa fronte.

Othonem militanti prodicionem ageret: cum fratrem ejus Julium Frontonem tribunum, Othoniani sub eodem crimine vinxissent. Ceterum ea ubique formido fuit, apud fugientes, occurrentes, in acie, pro vallo, ut deleretur cum universo exercitu Cæcinam potuisse, ni Suetonius Paullinus receptui cecinisset, utrisque in partibus percrebuerit. Timuisse se Paullinus ferebat, tantum insuper laboris atque itineris, ne Vitellianus miles recens è castris fessos aggrediretur, percussis (g) nullum retro subsidium foret. Apud paucos ea ducis ratio probata, in vulgus adverso rumore fuit.

Suetonius receptui canit, sed praefestine.

Valens venit in Italiam.

Batavorum jactantia.

Suspecta Valentii.

Dividere eos parat.

Unde nata seditio.

Dux comprimere parat.

Sed ipsum invadunt.

Latere cogitur.

Varus per artem eos sedat.

CAP. XXVII. Haud perinde id (h) damnum Vitellianos in metum compulit, quam ad modestiam composuit: nec solum apud Cæcinam, qui culpam in militem conferebat, seditioni magis quam praelio paratum, sed Fabii quoque Valentis copiae (jam enim Ticinum venerat) posito hostium contemptu, & recuperandi decoris cupidine, reverentius & aequalius duci parebant. Gravis alioquin seditio exarserat, quam altiore initio (neque enim rerum à Cæcina gestarum ordinem interrumpi oportuerat) repetam. Cohortes Batavorum, quas bello Neronis à quartadecima legione digressas, cum Britanniam peterent, audito Vitellii motu in civitate Lingonum Fabio Valenti adjunctas retulimus, superbe agebant; ut cujusque legionis tentoria accessissent, coercitos à se quartadecimanos, ablatam Neroni Italiam, atque omnem belli fortunam in ipsorum manu sitam jactantes. Contumeliosum id militibus, acerbum duci, corrupta jurgiis aut rixis disciplina. Ad postremum Valens è petulantia, etiam perfidiam suspectabat.

CAP. XXVIII. Igitur nuntio allato, pulsam Treverorum alam Tungrosque à classe Othonis, & Narbonensem Galliam circumiri, simul cura socios tuendi, & militari astu, cohortes turbidas, ac si una forent, praevalidas, dispergendi, partem Batavorum ire in subsidium jubet. Quod ubi auditum, vulgatumque, mœrere socii, fremere legiones, *orbati se fortissimorum virorum auxilio. Veteres illos & tot bellorum victores, postquam in conspectu sit hostis, velut ex acie abduci. Si provincia, Urbe & salute Imperii potior sit, omnes illuc sequerentur: sin victoriae sanitas, sustentaculum, columen in Italia vertetur, non abrumpendos, ut corpori, validissimos artus.*

CAP. XXIX. Hæc ferociter jactando, postquam, immissis lictoribus, Valens coercere seditionem cœptabat, ipsum invadunt, saxa jaciunt, fugientem sequuntur. Spolia Galliarum, & Viennensium aurum, & pretia laborum suorum occultare clamitantes, direptis sarcinis, tabernacula ducis, ipsamque humum pilis & lanceis rimabantur. Nam Valens, servili veste, apud decurionem equitum tegebatur. Tum Alphenus Varus præfectus castrorum, deflagrante paullatim seditione, addit consilium, vetitis obire vigilias centurionibus, omisso tubæ sono, quo miles ad belli

munia cietur. Igitur torpere cuncti, circumspectare inter se attoniti: & id ipsum quod nemo regeret paventes, silentio, patientia, (i) postremo precibus ac lacrymis veniam quærebant. Ut vero deformis & flens, & præter spem incolumis Valens processit, gaudium, miseratio, favor: versi in lætitiā (ut est vulgus utroque immodicum) laudantes gratantesque circumdatum aquilis signisque, in tribunal ferunt. Ille, utili moderatione, non supplicium cujusquam poposcit: ac ne dissimulans suspectior foret, paucos (k) inculcavit: gnarus civilibus bellis, plus militibus quam ducibus, licere.

Valens prodit, lato & grante milite.

CAP. XXX. Munientibus castra apud Ticinum, de adversa Cæcinæ pugna allatum, & prope renovata seditio, tamquam fraude & contationibus Valentis praelio defuissent. Nolle requiem, non expectare ducem, anteire signa, urgere signiferos. Rapido agmine Cæcinæ junguntur. Improspira Valentis fama apud exercitum Cæcinæ erat: expositos se tanto pauciores integris hostium viribus querebantur, simul in suam excusationem & adventantium robur per adulationem attolentes, ne ut victi & ignavi despectarentur. Et quamquam plus virium, prope duplicatus legionum auxiliorumque numerus erat Valenti, studia tamen militum in Cæcinam inclinabant, super benignitatem animi quam promptior habebatur, etiam vigore ætatis, proceritate corporis, & quodam inani favore. Hinc æmulatio ducibus. Cæcina, ut sædum & maculosum: ille, ut vanum ac tumidum, irridebant. Sed condito odio, eandem utilitatem fovere, crebris epistolis, sine respectu veniæ, probra Othoni objectantes: cum duces partium Othonis, quamvis uberrima conviciorum in Vitellium materia, abstinerent.

Qui festinat ad Cæcinam.

In quem milites valde proini.

In Othonem probra.

CAP. XXXI. Sane ante utriusque exitum, quo egregiam Otho famam, Vitellius flagitiosissimam, metuere, minus Vitellii ignavæ voluptates, quam Othonis flagrantissimæ libidines timebantur. Addiderat huic terrorem atque odium cædes Galbæ: contra, illi initium belli nemo imputabat. Vitellius, ventre & gula sibi ipsi hostis: Otho, luxu, sævitia, audacia, Reip. exitiosior ducebatur. Conjunctis Cæcinæ ac Valentis copiis, nulla ultra penes Vitellianos mora, quin totis viribus certarent. Otho consultavit, trahi bellum, an fortunam experiri placeret. Tum Suetonius Paullinus, dignum fama sua ratus, qua nemo illa tempestate militaris rei callidior habebatur, de toto genere belli censere, festinationem hostibus, moram ipsis utilem differuit.

Deliberat Otho an pugnam. Negat peritissimus bellorum Suetonius.

CAP. XXXII. Exercitum Vitellii universum advenisse: nec multum virium à tergo, quoniam Gallia tumeant, & deserere Rheni ripam, irrupturis tam infestis nationibus, non conducat. Britannicum militem hoste & mari distineri: Hispanias, armis non ita redundare: provinciam Narbonensem, incursum classis, & adverso praelio contremuisse: clausam Alpibus, & nullo maris subsidio, Transpadanam Italiam, atque ipso transitu exercitus vastatam: non frumentum usquam

(g) al. & percussis. (h) alii tō id omittunt. (i) al. silentio, pœnitentia. (k) al. paucis.

quam exercitui, nec exercitum sine copiis retineri posse. Jam Germanos, quod genus militum apud hostes atrocissimum sit, tracto in aestatem bello, fluxis corporibus, mutationem soli calique haud toleraturos. Multa bella impetu valida, per tedia & moras evanuisse. Contra, ipsis omnia opulenta, & fida: Pannoniam; Mæsiam, Dalmatiam, Orientem, cum integris exercitibus. Italiam, & caput rerum Urbem, Senatūque & Populum, numquam obscura nomina, etsi aliquando obumbrentur: publicas privatasque opes, & immensam pecuniam, inter civiles discordias ferro validiorem: corpora militem aut Italiae sueta, aut aestibus. Objacere flumen Padum, tutas viris murisque urbes, è quibus nullam hosti cessuram, Placentiae defensione exploratum. Proinde duceret bellum. Paucis diebus quartadecimam legionem, magna ipsam fama, cum Mæsiacis copiis affore. Tum rursus deliberaturum, & si praelium placuisset, auctis viribus certaturos.

CAP. XXXV. Othoniani in ripa turrim struxerant, saxaque & faces jaculabantur. Et erat insula amne medio, in quam gladiatores navibus molientes, Germani nando praelabantur. Ac forte plures transgressos, completis Liburnicis, per promptissimos gladiatorum Macer aggreditur. Sed neque ea constantia gladiatoribus ad praelia quæ militibus, nec perinde nutantes è navibus, quam stabili gradu è ripa, vulnera dirigeant. Et cum variis trepidantium inclinationibus, immixti remiges propugnatoresque turbarentur, defilire in vada ultro Germani, retentare puppes, scandere foros, aut cominus mergere. Quæ cuncta in oculis utriusque exercitus, quanto lætiora Vitellianis, tanto acrius Othoniani causam auctoremque cladis detestabantur.

Leve praelium inter gladiatores & Germanos.

Non pro bono illis.

CAP. XXXVI. Et praelium quidem, abruptis quæ superfuerant (m) navibus, fuga diremptum: Macer ad exitium poscebatur. Jamque vulneratum eminens lancea, strictis gladiis invaserant, cum intercursum tribunorum centurionumque protegitur. Nec multo post, Vestricius Spurinna, jussu Othonis, relicto Placentiae modico praesidio, cum cohortibus subvenit. Dein Flavium Sabinum Consulem designatum Otho rectorem copiis misit, quibus Macer praefuerat, læto milite ad mutationem ducum, & ducibus ob crebras seditiones, tam infestam militiam aspernantibus.

Itacundia militaris in Marcum.

Flavius Sabinus ei substituitur.

CAP. XXXVII. Invenio apud quosdam auctores, pavore belli, seu fastidio utriusque principis, quorum flagitia ac dedecus apertiore in dies fama noscebantur, dubitasse exercitus, num posito certamine, vel ipsi in medium consultarent, vel Senatui permetterent legere Imperatorem. Atque eo duces Othonianos spatium ac moras suasisse, præcipue Paullinum: quod vetustissimus consularium, & militia clarus, gloriam nomenque Britannicis expeditionibus meruisset. Ego ut concesserim apud paucos, tacito voto, quietem pro discordia, bonum & innocentem Principem, pro pessimis ac flagitiosissimis expetitur: ita neque Paullinum, qua prudentia fuit, sperasse corruptissimo sæculo, tantam vulgi moderationem reor, ut qui pacem belli amore turbaverant, bellum pacis caritate deponerent: neque aut exercitus linguis moribusque dissonos, in hunc consensum potuisse coalescere: aut legatos ac duces, magna ex parte luxus, egestatis, scelerum sibi conscios, nisi pollutum obstrictumque meritis suis (n) Principem passuros.

Fama de studio pacis.

Quam refellit Tacitus.

CAP. XXXVIII. Vetus ac jam pridem insita mortalibus potentiae cupido, cum Imperii magnitudine adolevit, erupitque. Nam rebus modicis, æqualitas facile habebatur. Sed ubi subacto orbe, & æmulis urbibus regibusve excisis, securas opes concupiscere vacuum fuit, prima inter Patres plebemque certamina exarsere. Modo turbulenti tribuni, modo Consules prævalidi, & in Urbe ac foro tentamenta civilium bellorum. Mox è

Imperii cupido vetus.

Cui origo opes.

Pluresque Romæ ad illud aspirant.

Pp 3

plebe

(l) al. manum. Ac ne ipsorum miles segne otium tereret, naves &c. (m) al. supererant.

(n) al. moribus suis.

Othoni mens alia, & impetitia.

Hi vicerunt.

Etiā hoc, ne Otho interesset.

Vitelliani agunt cautius.

Pontem in Pado struunt.

plebe infima, C. Marius, & nobilium sævis-
simus L. Sulla, victam armis libertatem in
dominationem verterunt. Post quos Cn.
Pompejus occultior, non melior. Et num-
quam postea, nisi de principatu quæsitum.
Non discessere ab armis in Pharsalia ac Philip-
pis civium legiones, nedum Othonis ac Vi-
tellii exercitus sponte posituri bellum fuerint.
Eadem illos deum ira, eadem hominum ra-
bies, eadem scelerum causæ in discordiam
egere. Quod singulis velut ictibus transacta
sunt bella, ignavia Principum factum est.
Sed me veterum novorumque morum repu-
tatio longius tulit. Nunc ad rerum ordinem
venio.

Titianus pro
Othone, co-
piis præest,
sed titulo.
Proculus vi.

Imperitia eo-
rum & lapsus.

Militem fessum hosti ob-
jiciunt.

Duorum tri-
bunorum col-
loquium.

Incertum cui
fini.

Vitelliani pu-
gnæ se aptant.

CAP. XXXIX. Profecto Brixellum Otho-
ne, honor Imperii penes Titianum fratrem,
vis ac potestas penes Proculum præfectum.
Celsus & Paullinus, cum prudentia eorum
nemo uteretur, inani nomine ducum, alienæ
culpæ prætendebantur. Tribuni centurio-
nesque ambigui, quod spretis melioribus,
deterrimi valebant. Miles alacer, qui tamen
iussa ducum interpretari quam exsequi mallet.
Promoveri ad quartum à Bedriaco castra pla-
cuit, adeo imperite, ut quamquam verno
tempore anni, & tot circum annibus, penu-
ria aquæ fatigarentur. Ibi de prælio dubita-
tum, Othone per litteras flagitante, *ut matura-
rent: militibus, ut Imperator pugnae adesset*
poscentibus: plerique *copias trans Padum a-
gentes acciri* postulabant. Nec perinde diju-
dicari potest, quid optimum factum fuerit,
quam pessimum fuisse quod factum est.

CAP. XL. Non ut ad pugnam, sed ad
bellandum profecti, Confluentes Padi & Ad-
duæ (o) fluminum xvi. inde millium spa-
tio distantes patebant. Celso & Paullino ab-
nudentibus, militem itinere fessum, sarcinis
gravem objicere hosti, non admissuro quo
minus expeditus & vix quatuor millia passuum
progressus, aut incompósitos in agmine, aut
disperfos, & vallum molientes aggredederetur.
Titianus & Proculus, ubi consiliis vincerentur,
ad jus Imperii transibant. Aderat sane
citus equo Numida, cum atrocibus mandatis,
quibus Otho, increpita ducum segnitia, rem
in discrimen mitti jubebat: æger mora, & spei
impatiens.

CAP. XLI. Eadem die, ad Cæcinam ope-
ri pontis intentum, duo prætoriarum cohorti-
um tribuni, colloquium ejus postulantes,
venerunt. Audire condiciones, ac reddere
parabat, cum præcipientes exploratores adesse
hostem nuntiavere. Interruptus tribunorum
fermo. Eoque incertum fuit, insidias, an
proditionem, vel aliquod honestum consili-
um coeptaverint. Cæcina dimissis tribunis,
revertens in castra, datum jussu Fabii Valentis
pugnae signum, & militum armis invenit. Dum
legiones de ordine agminis sortiuntur, equi-
tes prorupere, & mirum dictu, à pauciori-
bus Othonianis, quo minus in vallum impin-
gerentur, Italicae legionis virtute territi sunt.
Ea strictis mucronibus, redire pulsos, & pu-

gnam resumere coëgit. Disposita Vitelliana-
rum legionum acies, sine trepidatione, &
enim (quamquam vicino hoste) aspectus ar-
morum densis arbutis prohibebatur: apud
Othonianos pavidi duces, miles ducibus in-
fensus, mixta vehicula & lixæ, & præruptis
utrimque fossis, via quieto quoque agmini
angusta. Circumsistere alii signa sua, quæ-
rere alii: incertus undique clamor, accurren-
tium, clamantium (p): & ut cuique audacia
vel formido, in primam postremamve aciem
prorumpabant, vel revehebantur. (q)

CAP. XLII. Attonitas subito terrore
mentes, falsum gaudium in languorem vertit,
reperitis qui descivisse à Vitellio exercitum
ementirentur. Is rumor ab exploratoribus
Vitellii dispersus, an ipsa Othonis parte, seu
dolo, seu forte surrexerit, parum comper-
tum. Omissa pugnae ardore, Othoniani ul-
tro salutavere. Et hostili murmure excepti,
plerisque suorum ignaris, quæ causa salutan-
di, metum proditionis fecere. Tum incubuit
hostium acies, integris ordinibus, robore &
numero præstantior. Othoniani quamquam
dispersi, pauciores, fessi, prælium tamen
acriter sumpserunt. Et per locos arboribus ac
vineis impeditos, non una pugnae facies. Co-
minus, eminusque, catervis ac cuneis, con-
currebant: in aggere viæ, collato gradu, cor-
poribus & umbonibus niti (r), omisso pilo-
rum jactu, gladiis & securibus galeas lori-
casque perrumpere, noscentes inter se, cete-
ris conspicui, in eventum totius belli certa-
bant.

CAP. XLIII. Forte inter Padum viam-
que, patenti campo, duæ legiones congressæ
sunt: pro Vitellio unaetvicesima, cui cogno-
men Rapaci, vetere gloria insignis: è parte
Othonis, Prima Adjutrix, non ante in aciem
deducta, sed ferox, & novi decoris avida.
Primani, stratis Unaetvicesimanorum prin-
cipiis, (s) aquilam abstulere. Quo dolore
accensa legio, & impulit rursus Primanos,
interfecto Orphidio Benigno legato, & plu-
rima signa, vexillaque ex hostibus rapuit. A
parte alia, propulsa Quintanorum impetu ter-
tiadecima legio: circumventi plurium accursu
quartadecimani. Et ducibus Othonis jam
pridem profugis, Cæcina ac Valens subsidiis
suos firmabant. Accessit recens auxilium Va-
rus Alphenus cum Batavis; fusa gladiatorum
manu, quam navibus transvectam, oppositæ
cohortes in ipso flumine trucidaverant. Ita
victores latus hostium invecti.

CAP. XLIV. Et media acie perrupta, fu-
gere passim Othoniani Bedriacum petentes.
Immensum id spatium. Obstructæ strage
corporum viæ; quo plus cædis fuit. Neque
enim civilibus præliis, capti in prædam ver-
runtur. Suetonius Paullinus, & Licinius Pro-
culus, diversis itineribus, castra vitavere. Ve-
dium Aquilam tertiadecimæ legionis lega-
tum, iræ militum inconsultus pavor obrulit.
Multo adhuc die vallum ingressus, clamore
feditioforum & fugacium circumstrepitur.
Non

(o) al. Padi & Agele. (p) al. vocitantium. (q) al. relabebantur. (r) alii rō niti o-
mittunt. (s) al. principibus. (t) al. petivere.

Sine metu, &
compositæ.

Apud Otho-
nianos contra
turba.

Falso nuntio
is impositum.

Tamen acriter
pugnatum.

Duorum le-
gionum certa-
men.

Duces Otho-
nis profugi-
unt.

Et mox exer-
citus.

Qui ducibus
inensus, in-
multuatur in
castris.

Non probris, non manibus abstinent, defer-
torem proditoremque increpant, nullo pro-
prio crimine ejus, sed, more vulgi, suum
quisque flagitium aliis objectantes. Titianum
& Celsum nox juvit, dispositis jam excubiis,
compressisque militibus, quos Annius Gallus
precibus, consilio, auctoritate flexerat, ne
super cladem adversæ pugnae, fuisset ipsi
cædibus sævirent. Sive finis bello venisset,
seu resumere arma mallerent, unicum victis in
consensu levamentum. Ceteris fractus ani-
mus. Prætorianus miles, non virtute se, sed
proditiōne victum fremebat. Ne Vitellianis
quidem incruentam fuisse victoriam, pulso
equite, rapta legionis aquila. Superesse cum
ipso Othone militum quod trans Padum fue-
rit: venire Mœticas legiones: magnam exer-
citus partem Bedriaci remansisse. Hos certe
nondum victos, & si ita ferret, honestius in
acie perituros. His cogitationibus truces aut
pavidi, extrema desperatione ad iram sæpius,
quam in formidinem, stimulabantur.

CAP. XLV. At Vitellianus exercitus, ad
quintum à Bedriaco lapidem confedit, non
ausis ducibus eodem die oppugnationem ca-
strorum. Simul voluntaria deditio sperabatur.
Sed expeditis & tantum ad prælium egressis,
munimentum fuere arma & victoria. Postera
die, haud ambigua Othoniani exercitus vo-
luntate, & qui ferociōres fuerant ad pœniten-
tiam inclinantibus, missa legione, apud du-
ces Vitellianos dubitatum (u), quod minus
pacem concederent. Legati paullisper reten-
ti. Ea res hæsitatiōnem attulit, ignaris adhuc
an impetrassent. Mox remissa legatione pa-
tuit vallum. Tum victi victoresque in lacry-
mas effusi, sortem civilium armorum, misera
lætitiâ detestantes. Iisdem tentoriis, alii fra-
trum, alii propinquorum vulnera fovebant.
Spes & præmia in ambiguo: certa, funera &
luctus. Nec quisquam adeo mali expers, ut
non aliquam mortem mœreret. Requisi-
tum Orphidii legati corpus, honore solito
crematur. Paucos necessarii ipsorum sepe-
livere. Ceterum vulgus, super humum re-
lictum.

CAP. XLVI. Opperiebatur Otho nun-
tium pugnae, nequaquam trepidus, & con-
fili certus. Mœsta primum fama, dein pro-
fugi è prælio perditas res patefaciunt. Non
expectavit militum ardor vocem Imperato-
ris. Bonum habere animum jubebant. Super-
esse adhuc novas vires, & ipsos extrema passu-
ros, ausurosque. Neque erat adlatio. Ire
in aciem, excitare partium fortunam, furore
quodam & instinctu flagrabant. Qui procul
astiterant, tendere manus, & proximi pre-
hensare genua, promptissimo Plotio Firmo.
Is prætorii præfectus, idemtidem orabat, ne
fidissimum exercitum, ne optime meritos milites
desereret: majore animo tolerari adversa quam
relinqui fortes & strenuos, etiam contra fortu-
nam, insistere spei, timidos & ignavos ad despe-

rationem formidine properare. Quas inter vo-
ces, ut flexerat vultum, aut induraverat O-
tho, clamor & gemitus. Nec prætoriani
tantum, proprius Othonis miles, sed præ-
missi Mœsia (x) eandem obstinationem ad-
ventantis exercitus, legiones Aquilejam in-
gressas, nuntiabant. Ut nemo dubiret po-
tuisse renovari bellum atrox, lugubre, incer-
tum victis, & victoribus.

CAP. XLVII. Ipse versus (y) à consiliis
belli, Hunc, inquit, animum, hanc virtutem
vestram ultra periculis objicere, nimis grande
vitæ meæ pretium puto. Quanto plus spei osten-
ditis, si vivere placeret, pulchrior (z) mors
erit. Experti invicem sumus, ego ac fortuna.
Ne tempus (a) computaveritis. Difficilius est
temperare felicitati, qua te non putes diu usu-
rum. Civile bellum à Vitellio cepit, & ut de
principatu certavimus armis, initium illic fuit.
Ne plusquam semel certemus, penes me exemplum
erit. Hinc Othonem posteritas æstimet. Fruetur
Vitellius fratre, conjuge, liberis. Mibi non
ultione, neque solatiis opus est. Alii diutius Im-
perium tenuerint (b); nemo tam fortiter reli-
querit. An ego tantum Romanæ pubis, tot e-
gregios exercitus, sterni rursus, & Reip. eripi
patiar? Eat hic mecum animus, tanquam per-
ituri pro me fueritis. Sed este (c) superstites,
nec diu moremur, ego incolumitatem vestram,
vos constantiam meam. Plura de extremis lo-
qui, pars ignavia est. Præcipuum destinatio-
nis meæ documentum habete, quod de nemine
queror. Nam incusare deos vel homines, ejus
est, qui vivere velit.

CAP. XLVIII. Talia locutus, ut cuique
ætas aut dignitas, comiter appellatos, irent
propere, neu remanendo (d) iram victoris
asperarent, juvenes auctoritate, senes preci-
bus monebat (e): placidus ore, intrepidus
verbis, intempestivas suorum lacrymas coër-
cens. Dari naves ac vehicula abeuntibus ju-
bet. Libellos epistolasque, studio erga se,
aut Vitellium contumeliis, insignes, abolet.
Pecunias distribuit parce, nec ut periturus.
Mox Salvium Coccejanum (f) fratris filium,
prima juvenia trepidum, & mœrentem, ul-
tro solatus est, laudando pietatem ejus, ca-
stigando formidinem. An Vitellium tam im-
mitis animi fore, ut pro incolumi tota domo, ne
hanc quidem sibi gratiam redderet? Mereri se
festinato exitu clementiam victoris. Non enim
ultima desperatione, sed poscente prælium exer-
citu, remisisse Reip. novissimum casum. Satis
sibi nominis, satis posteris suis nobilitatis quæsi-
tum. Post Julios, Claudios, Servios, se pri-
mum, in familiam novam Imperium intulisse.
Proinde erecto animo capefferet vitam, neu pa-
truum sibi Othonem fuisse, aut oblivisceretur
unquam, aut nimium (g) meminisset.

CAP. XLIX. Post quæ, dimotis omnibus, Morti se pa-
paullum requievit. Atque illum supremas
jam curas agentem (h) repens tumultus a-
vertit, nuntiata confestatione ac licentia mi-
litum.

(u) al. non dubitatum, al. missa legatio: Nec apud duces &c. (x) al. è Mœsia. (y) al. averfus. (z) al. tanto pulchrior. (a) al. Nec tempus. (b) al. tenuerunt. (c) al. estote. (d) al. neu remorando. (e) al. movebat. (f) al. Coccejum. (g) alii τὸ nimium omittunt. (h) al. animo volutantem.

Placat Annius
Gallus.

Prætorianus
miles nil fra-
ctus ea pugna.

Vitelliani vi-
dores castris
appropin-
quant.

Legati ad eos
veniunt, pro
venia.

Et impetrant.

Detestantur
communiter
civilia bella.

Tristis hic ad
Othonem
nuntius.
Quem milites
fidissimi eri-
gunt.

Et cum iis Plotius Firmus.

Sed ipse bel-
lum abhorret.

Suos dimittit.

Cavet omni-
bus in poste-
rum.

Fratris filium
alloquitur.

Morti se pa-
rat.

Impeditur se-
ditione mili-
tum.

Quam inter-
veniens, se-
dat.

Nocte ea dor-
mit.

Mane se inter-
ficit.

Funeratur ma-
gno studio.

Milites multi
se quoque in-
terficiunt.

Elogia de O-
thone.

Prodigium de
ave visa.

Iterum seditio
militaris.

Senatus disci-
men Mutinæ.

litum. Namque abeuntibus exitium minita-
bantur, atrocissima in Verginium vi, quem
clausa domo obsidebant. Increpitis seditionis
auctoribus regressus, vacavit abeuntium allo-
quiis, donec omnes inviolati digrederentur.
Vesperascente (i) die, sitim haustu gelidæ
aquæ sedavit. Tum allatis pugionibus (k),
cum utrumque pertentasset (l), alterum capi-
ti subdit (m). Et explorato, jam profectos
amicos, noctem quietam, utque affirmatur,
non insomnem egit. Luce prima, in ferrum
pectore incubuit. Ad gemitum morientis, in-
gressi liberti, servique, & Plotius Firmus
prætorii præfectus, unum vulnus invenere.
Funus maturatum. Ambitiosis id precibus
petierat, ne amputaretur caput, ludibrio fu-
turum. Tulere corpus prætoriae cohortes,
cum laudibus & lacrymis, vulnus manusque
ejus exosculantes. Quidam militum, juxta
rogum interfecere se, non noxa neque ob me-
tum, sed æmulatione decoris, & caritate Prin-
cipis. Ac postea, promiscue Bedriaci, Pla-
centiæ, aliisque in castris (n), celebratum id
genus mortis. Othoni sepulcrum exstructum
est, modicum, & mansurum.

CAP. L. Hunc vitæ finem habuit septimo
& tricesimo ætatis anno. Origo illi è mu-
nicipio Ferentino. Pater consularis, avus
prætorius, maternum genus impar, nec ta-
men indecorum. Pueritia ac juvenia, qualem
monstravimus. Duobus facinoribus, altero fla-
gitiosissimo, altero egregio, tantumdem apud
posteror meruit bonæ famæ quantum malæ.
Ut conquirere fabulosa, & fictis oblectare le-
gentium animos, procul gravitate cœpti ope-
ris crediderim; ita vulgatis traditisque deme-
re fidem, non ausim. Die quo Bedriaci cer-
tabatur, avem inusitata specie, apud Regium
Lepidum celebri luco (o) confedissee, incolæ
memorant, nec deinde cœtu hominum, aut
circumvolitantium alitum, territam pulsamve,
donec Otho se ipse interficeret: tum ablatam
ex oculis; & tempora reputantibus, initium
finemque miraculi, cum Othonis exitu com-
petisse.

CAP. LI. In funere ejus, novata luctu ac
dolore militum seditio. Nec erat, qui coër-
ceret. Ad Verginium versi. Modo ut reci-
peret Imperium, nunc ut legatione apud Cæci-
nam ac Valentem fungeretur, minitantes ora-
bant. Verginius per averfam domus portam
furtim digressus, irrupentes frustratus est.
Earum, quæ Brixelli egerant, cohortium,
preces, Rubrius Gallus tulit. Et venia statim
impetrata, concedentibus ad victorem, per
Flavium Sabinum, iis copiis quibus præfue-
rat.

CAP. LII. Posito ubique bello, magna
pars Senatus extremum discrimen adiit, pro-
fecta cum Othone ab Urbe, dein Mutinæ re-
lieta. Illuc de adverso prælio allatum. Sed
milites, ut falsum rumorem aspernantes, quod
infensum Othoni Senatum arbitrabantur, cu-
stodire sermones, vultum habitumque trahe-

re in deterius: convitiis postremo ac probris
causam & initium cædis quærebant. Cum
alius insuper metus Senatoribus instaret, ne
prævalidis jam Vitellii partibus, contanter ex-
cepisse victoriam crederentur. Ita trepidi &
utrimque anxii cœunt. Nemo privatim ex-
pedito consilio, inter multos, societate culpæ
tutior (p). Onerabat paventium curas ordo
Mutinensis, arma & pecuniam offerendo, ap-
pellabatque Patres Conscriptos, intempestivo
honore.

CAP. LIII. Notabile jurgium inde fuit, Eprius Mar-
cello accusatur, quo Licinius Cæcina Marcellum Eprium,
ut ambigua differentem, invasit. Nec ceteri
sententias aperiebant. Sed invisum memoria
delationum, expositumque ad invidiam Mar-
celli nomen, irritaverat Cæcinam, ut novus
adhuc, & in Senatum nuper adscitus, magnis
inimicitias claresceret. Moderatione meliorum
dirempti. Et rediere omnes Bononiam, rur-
sus consiliaturi. Simul, medio temporis, plu-
res nuntii sperabantur. Bononiæ, divisim per
itinera qui recentissimum quemque perconta-
rentur, interrogatus Othonis libertus causam
digressus, habere se suprema ejus mandata, re-
spondit. Ipsum viventem quidem relictum, sed
sola posteritatis cura, & abruptis vitæ blandi-
mentis. Hinc admiratio, & plura interrogan-
di pudor. Atque omnium animi in Vitellium
inclinavere.

CAP. LIV. Intererat consiliis frater ejus
L. Vitellius, seque jam adulantibus offerebat,
cum repente Cenus (q) libertus Neronis, a
Liberti Nero-
niani audax
mendacium, atroci mendacio universos perculit, affirmans
superventu xiv. legionis, junctis à Brixello
viribus, cæsos victores, versam partium for-
tunam. Causa fingendi fuit, ut diplomata
Othonis quæ negligebantur, lætiore nuntio
revalescerent. Et Cenus quidem rapidus in
Urbem vectus, paucos post dies, jussu Vitel-
lii pœnas luit. Senatorum periculum auctum,
credentibus Othonianis militibus vera esse quæ
afferebantur. Intendebat formidinem, quod
publici consilii facie, discessum Mutina, de-
fertæque partes forent. Nec ultra in com-
mune congressi, sibi quisque consulere: do-
nec missæ à Fabio Valente epistolæ, demerent
metum. Et mors Othonis, quo laudabilior,
eo velocius audita.

CAP. LV. At Romæ nihil trepidationis:
Cereales ludi ex more spectabantur. Ut ces-
sisse vita Othonem, & à Flavio Sabino præ-
fecto Urbis, quod erat in Urbe militum sa-
cramento Vitellii adactum, certi auctores in
theatrum attulerunt, Vitellio plaufere: popu-
lus, cum lauru ac floribus, Galbæ imagines
circum templa tulit, congestis in modum tu-
muli coronis, juxta lacum Curtii, quem lo-
cum Galba moriens sanguine infecerat. In
Senatu, cuncta longis aliorum principatibus
composita, statim decernuntur. Additæ erga
Germanicos exercitus laudes, gratesque. Et
missa legatio, quæ gaudio fungeretur. Re-
citatae Fabii Valentis epistolæ ad Consules scri-
ptæ,

(i) al. Vesperante. al. Ubi jam vesperaverat. (k) al. pugionibus duobus. (l) al. ren-
tasset. (m) al. subdidit. (n) al. aliis in castris. (o) al. loco. (p) al. tutiores. (q)
al. Comenus. al. Cœnus.

ptæ, haud immoderatae. Gravior Cæcinæ modestia fuit, quod non scripisset.

CAP. LVI. Ceterum Italia gravius atque atrocius, quam bello afflictabatur. Dispersi per municipia & colonias Vitelliani, spoliare, rapere, vi & stupris polluere, in omne fas nefasque avidi, aut venales, non profano abstinebant. Et fuere, qui inimicos suos specie militum interficerent. Ipsique milites regionum gnari, refertos agros, dites dominos, in prædam, aut si repugnatum foret, ad excidium destinabant: obnoxiiis ducibus, & prohibere non ausis. Minus avaritiæ in Cæcina; plus ambitionis: Valens, ob lucra & quæstus infamis, eoque alienæ etiam culpæ dissimulatio. Jam pridem attritis Italiæ rebus, tantum (r) peditum equitumque, vis, damnaque, & injuriæ, ægre tolerabantur.

Hordeonius
Germaniæ
præfectus.

Asiaticus li-
berius anulis
donatur.

Mauretania
utraq; ad Vi-
tellium redit.

CAP. LVII. Interim Vitellius victoriæ suæ nescius, ut ad integrum bellum, reliquas Germanici exercitus vires trahebat. Pauci veterum militum in hibernis relictæ, festinatis per Gallias delectibus, ut remanentium legionum nomina supplerentur. Cura belli (s) Hordeonio Flacco permessa. Ipse è Britannico delectu octo millia sibi adjunxit. Et paucorum dierum iter progressus, prosperas apud Bedriacum res, ac morte Othonis concidisse bellum accepit. Vocata concione, virtutem militum laudibus cumulat. Postulante exercitu, ut libertum suum Asiaticum equestri dignitate donaret, inhonestam adulationem compescuit. Dein, mobilitate ingenii, quod palam abnuerat, inter secreta convivii largitur: honoravitque Asiaticum anulis, fœdum mancipium, & malis artibus ambitiosum.

CAP. LVIII. Iisdem diebus, accessisse partibus utramque Mauretaniam, interfecto procuratore Albino, nuntii venere. Lucejus Albinus, à Nerone Mauretaniæ Cæsariensi præpositus, addita per Galbam Tingitanæ provinciæ administratione, haud spernendis viribus agebat. XVIII. cohortes, quinque alæ, ingens Maurorum numerus aderat, per latrocinia & raptus apta bello manus. Cæso Galba, in Othonem pronus, nec Africa contentus, Hispaniæ angusto freto diremptæ imminabat. Inde Cluvio Rufo metus, & decimam legionem propinquare littori, ut transmissurus iussit. Præmissi centuriones, qui Maurorum animos Vitellio conciliarent. Neque arduum fuit, magna per provincias Germanici exercitus fama. Spargebatur insuper, spreto procuratoris vocabulo, Albinum insigne regis, & Jubæ nomen usurpare.

In altera Albi-
nus, & turba-
tores, caesi.

CAP. LIX. Ita muratis animis, Asinius Pollio alæ præfectus, è fidissimis Albino, & Festus ac Scipio cohortium præfecti opprimuntur. Ipse Albinus, dum è Tingitana provincia Cæsariensem Mauretaniam petit, ap-
pulsus littori, trucidatur. Uxor ejus, cum se percussoribus obtulisset, simul interfecta est: nihil eorum quæ fierent Vitellio inquirente (t). Brevi auditu, quamvis magna

transibat, impar curis gravioribus. Exercitum itinere terrestri pergere jubet. Ipse Arare flumine devehitur, nullo principali paratu, sed vetere egestate conspicuus: donec Junius Blæsus, Lugdunensis Galliæ rector, genere illustri, largus animo, & par opibus, circumdaret Principi materia, comitaretur liberaliter, eo ipso ingratus, quamvis odium Vitellius humilibus (u) blanditiis velaret. Præsto fuere Lugduni, victricium victarumque partium duces. Valentem & Cæcinæ pro concione laudatos, curuli suæ circumposuit. Mox universum exercitum occurrere infanti filio jubet. Perlatumque (x), & paludamento opertum, sinu retinens, Germanicum appellavit, cinxitque cunctis fortunæ principalis insignibus. Nimiis honos inter secunda, rebus adversis in solatium cessit.

Vitellii filius
ut Cæsar ha-
beretur.

CAP. LX. Tum interfecti centuriones promptissimi Othonianorum: unde præcipua in Vitellium alienatio, per Illyricos exercitus. Simul ceteræ legiones contactu, & adversus Germanicos milites invidia, bellum meditabantur. Suetonium Paullinum, ac Licinium Proculum, tristi mora squalidos tenuit: donec auditi, necessariis magis defensionibus, quam honestis uterentur. Proditionem ultro imputabant: spatium longi ante prælium itineris, fatigationem Othonianorum, permixtum vehiculis agmen, ac pleraque fortuita, fraudi suæ assignantes. Et Vitellius credidit de perfidia, & fidem absolvit. Salvius Titianus, Othonis frater, nullum discrimen adiit, pietate & ignavia excusatus. Mario Celso consulatus servatur. Sed creditum fama (y) obiectumque mox in Senatu Cæcilio Simplicio, quod eum honorem pecunia mercari, nec fine exitio Celsi voluisset. Restitit Vitellius, deditque postea consulatum Simplicio, innoxium & inemptum. Trachalum adversus criminales, Galeria uxor Vitellii protexit.

Ipse adver-
sarios aut punit
varie, aut ab-
solvit.

CAP. LXI. Inter magnorum virorum discrimina (pudendum dictu) Maricus quidam, è plebe Bojorum, inferere sese fortunæ, & provocare arma Romana, simulatione numinum ausus est. Jamque assertor Galliarum, & deus (nomen id sibi indiderat) (z) concitis octo millibus hominum, proximos Æduorum pagos trahebat: cum gravissima civitas, electa juventute, adjectis à Vitellio cohortibus, fanaticam multitudinem disjecit. Captus in eo prælio Maricus, ac mox feris obiectus, quia non laniabatur, stolidum vulgus inviolabilem credebat, donec spectante Vitellio interfectus est.

Marici insania.

Qui poenas
cum suis luit.

CAP. LXII. Nec ultra in defectores, aut bona cujusquam, sævitum. Rata fuere eorum, qui acie Othoniana ceciderant, testamenta, aut lex intestatis. Prorsus, si luxuriæ (a) temperaret, avaritiam non timeres. Epularum fœda & inexplabilis libido. Ex Urbe atque Italia, irritamenta gulæ gestabantur, strepentibus ab utroque mari itineribus. Exhausti conviviorum apparatus principes civitatum.

Vitellius glur-
to & ganeo.

Qq

(r) alii tō tantum omittunt. (s) al. Cura ripæ. (t) al. acquirente. al. inquirente. (u) al. vernilibus. (x) al. Perlatum. (y) al. deditum fama. (z) al. nam id sibi indiderat. (a) al. luxuriam.

Edicta tamen
ejus quædam
severa.

vitatum. Vastabantur ipsæ civitates. Dege-
nerabat à labore ac virtute miles, assuetudine
voluptatum, & contemptu ducis. Præmisit
in Urbem edictum, *quo vocabulum Augusti
differret, Cæsaris non reciperet, cum de potesta-
te nihil detraberet.* Pulsi Italia mathematici.
Cautum severe, ne equites Rom. ludo & are-
na polluerentur. Priores id principes, pecu-
nia, & sæpius vi, perpulerant. Ac pleraque
municipia, & coloniæ, æmulabantur corru-
ptissimum quemque adolescentium, pretio il-
licere.

Dolabellæ ca-
des.

Quem Varus
improbe ac-
cusat.

CAP. LXIII. Sed Vitellius, adventu fra-
tris, & irrepentibus dominationis magistris,
superbior & atrocior, occidi Dolabellam ius-
sit, quem in coloniam Aquinatem sepositum,
ab Othone retulimus. Dolabella, audita mor-
te Othonis, Urbem introierat. Id ei Plautius
Varus, prætura functus, ex intimis Dolabel-
læ amicis, apud Flavium Sabinum præfectum
Urbis objecit, tamquam rupta custodia, du-
cem se victis partibus ostentasset. Addidit
tentatam cohortem, quæ Hostiæ ageret. Nec
ullis tantorum criminum probationibus, in
pœnitentiam versus, feram veniam (b) post
scelus quærebat. Contantem super tanta re
Flavium Sabinum, Triaria L. Vitellii uxor,
ultra feminam ferox, terruit è periculo Prin-
cipis famam clementiæ affectare. Sabinus suo-
pte ingenio mitis, ubi formido incessisset,
facilis mutatu, & in alieno discrimine sibi pa-
vens, ne allevasse videretur, impulit ruen-
tem.

Galeria mo-
desta matrona.
Et Sextilia
etiam pru-
dens.

CAP. LXIV. Igitur Vitellius, metu & o-
dio, quod Petroniam uxorem ejus mox Do-
labella in matrimonium accepisset, vocatum
per epistolas, vitata Flaminie viæ celebritate,
divertere Interamnem, atque ibi interfici ius-
sit. Longum interfectori visum: in itinere
ac taberna, projectum humi jugulavit: ma-
gna cum invidia novi principatus, cujus hoc
primum speciem noscebatur. Et Triariæ
licentiam, modestum è proximo onerabat,
Galeria imperatoris uxor, non minax (c) tri-
stibus: & pari probitate, mater Vitelliorum
Sextilia, antiqui moris. Dixisse quin etiam,
ad primas filii sui epistolas, ferebatur, non
Germanicum à se, sed Vitellium genitum.
Nec ullis postea fortunæ illecebris, aut ambi-
tu civitatis in gaudium evecta (d), domus suæ
tantum adversa sensit.

Cluvius clam
delatus.

CAP. LXV. Digressum à Lugduno Vitel-
lium, M. Cluvius Rufus assequitur, omissa
Hispania: lætitiâ & gratulationem vultu fe-
rens, animo anxius, & petum se crimina-
tionibus gnarus. Hilarius Cæsaris libertus
derulerat, tamquam audito Vitellii & Otho-
nis principatu, propriam ipse potentiam, &
possessionem Hispaniarum tentasset: eoque di-
plomatibus nullum principem præscripsisset.
Interpretabatur quædam ex orationibus ejus,
contumeliosa in Vitellium, & pro se ipso po-

pulariâ. Auctoritas Cluvii prævaluit, ut pu-
niri ultro libertum suum Vitellius juberet. Clu-
vius comitatu principis adjectus, non adem-
pta Hispania, quam rexit absens, exemplo
L. Arruntii. Eum Tiberius (e) Cæsar ob
metum, Vitellius Cluvium nulla formidine,
retinebat. Non idem Trebellio Maximo ho-
nos. Profugerat Britannia, ob iracundiam
militum.

CAP. LXVI. Missus est in locum ejus,
Vectius Bolanus. E præsentibus, angebat
(f) Vitellium victarum legionum haudqua-
quam fractus animus. Sparse per Italiam, &
victoribus permixtæ, hostilia loquebantur:
præcipua quartadecimanorum ferocia, qui se
victos abnuebant. Quippe Bedriacensi acie,
vexillariis tantum pulsus, vires legionis non
affuisse. Remitti eos in Britanniam, unde à
Nerone exciti erant, placuit, atque interim
Batavorum cohortes una tendere, ob vete-
rem adversus quartadecimanos discordiam.
Nec diu in tantis armatorum odiis quies fuit.
Augustæ Taurinorum, dum opificem quem-
dam Batavus ut fraudatorem infectatur, le-
gionarius ut hospitem tuetur, sui cuique com-
mittones congregati, à conviciis ad cædem
transiere. Et prælium atrox arfisset, ni duæ
prætoriæ cohortes, causam quartadecimano-
rum secutæ, his fiduciam, & metum Batavis
fecissent. Quos Vitellius agmini suo jungit,
ut fidos; legionem, Grajis Alpibus traductam,
eo flexu itineris ire juber, quo Viennam vi-
tarent. Namque & Viennenses timebantur.
Nocte qua proficiscebatur legio, relictis pas-
sim ignibus, pars Taurinæ coloniæ ambusta:
quod damnum, ut pleraque belli mala, ma-
joribus aliarum urbium cladibus oblitteratum.
Quartadecimani, postquam Alpibus degressi
sunt, seditiosissimus quisque signa Viennam
ferebant. Consensu meliorum compressi: &
legio in Britanniam transvecta. Proximus Vi-
tello è prætoriis cohortibus metus erat.

CAP. LXVII. Separati primum, deinde,
addito honestæ missionis lenimento, arma ad
tribunos suos ferebant (h): donec motum à
Vespasiano bellum crebresceret. Tum, resum-
pta militia, robur Flavianarum partium fuere.
Prima classicorum legio, in Hispaniam missa,
ut pace & otio miresceret. Undecima ac se-
ptima, suis hibernis redditæ. Tertiadecima-
ni, struere amphitheatra iussi. Nam Cæcina
Cremonæ, Valens Bononiæ, spectaculum
gladiatorum edere parabant: numquam ita
ad curas intento Vitellio, ut voluptates (i)
oblivisceretur. Et quidem partes modeste
distinguerat (k).

CAP. LXVIII. Apud victores orta seditio
ludicro initio, nisi numerus cæforum invi-
diam bello auxisset. Discubuerat (l) Vitel-
lius Ticini, adhibito ad epulas Verginio. Le-
gati tribunique, ex moribus Imperatorum
severitatem æmulantur, vel tempestivis con-
viviis

(b) al. secundam veniam. (c) al. immitis. al. non minis. al. non nimia. (d) al. evicta.
(e) al. exemplo L. Arruntii, quem Tiberius. (f) al. Vectius Bolanus è præsentibus.
Angebat &c. (g) al. jungi. (h) al. deferebant. (i) al. voluptatum. (k) al. distra-
xerat. (l) al. Et quidem partes modeste distraxerat, nisi numerus cæforum inviam
bello auxisset. Apud victores orta seditio, ludicro initio. Discubuerat &c.

Sed fidenter se
purgat.

Victæ legio-
nes, non pro
victis.

Quartadeci-
mani à Batavis
dissident.

Ad manus ve-
niunt.

Sed se jungun-
tur.

In Britanniam
transvecti.

Prætoriani ho-
nesti missi.

Cæteræ legio-
nes, alia alibi
locata.

Seditio Ticini.

A levi causa.
Inter legiona-
rios & auxilia-
rios.

Composuit
eos fama de
hoste.

Verginius ad
eandem posci-
tur.

Batavi in Ger-
maniam red-
eunt.

Vitellius mili-
tares numeros
accidit.

Locum felici
sibi pugnae
spectat.

Fœdum & tri-
stem.

Milites læti ea
specie.

viviis gaudent. Perinde miles intentus, aut licentior (*m*). Apud Vitellium omnia indisposita, temulenta, pervigiliis ac Bacchanalibus, quam disciplinæ & castris propiora. Igitur duobus militibus, altero legionis quintæ, altero è Gallis auxiliaribus, per lasciviam & certamen (*n*) luctandi accensis, postquam legionarius prociderat, insultante Gallo, & iis, qui ad spectandum convenerant in studia diductis; erupere legionarii in perniciem auxiliorum, ac duæ cohortes interfectæ. Remedium tumultus fuit, alius tumultus. Pulvis procul, & arma aspiciebantur. Conclamatum repente, XIV. legionem, verso itinere, ad prælium venire. Sed erant agminis coactores. Agniti, dempsere sollicitudinem. Interim Verginii servus forte obviis, ut percussor Vitellii insimulatur. Et ruebat ad convivium miles, mortem Verginii exposcens. Ne Vitellius quidem, quamquam ad omnes suspiciones pavidus, de innocentia ejus dubitavit. Ægre tamen cohibiti, qui exitium viri consularis, & quondam ducis sui flagitabant. Nec quemquam sæpius quam Verginium omnis seditio infestavit. Manebat admiratio viri, & fama: sed oderant, ut fastiditi.

CAP. LXIX. Postero die, Vitellius, Senatus legatione quam ibi opperiri jusserat, audita, transgressus in castra, ultro pietatem militum collaudavit: frementibus auxiliis, tantum impunitatis atque arrogantiae legionariis accessisse. Cohortes Batavorum, ne quid truculentius auderent, in Germaniam remissæ, principium interno simul externoque bello parantibus fatis. Reddita civitatibus Gallorum auxilia, ingens numerus, & prima statim defectione, inter inania (*o*) belli assumptus. Ceterum, ut largitionibus affectæ tamen imperii opes sufficerent, amputari legionum auxiliorumque numeros jubet, vetitis supplementis. Et promiscuæ missiones offerebantur. Exitiale (*p*) id Reip., ingratum militi, cui eadem munia inter paucos, periculaque ac labor crebrius redibant. Et vires luxu corrumpebantur: contra veterem disciplinam, & instituta majorum, apud quos virtute quam pecunia res Romana melius stetit.

CAP. LXX. Inde Vitellius Cremonam flexit, & spectato munere Cæcinæ, insistere Bedriacensibus campis, ac vestigia recentis victoriæ lustrare oculis, concupivit. Fœdum atque atrox spectaculum. Intra XL. pugnae diem, lacera corpora, trunci artus, putres virorum equorumque formæ, infecta tabo humus, prostritis arboribus atque frugibus, dira vastitas. Nec minus inhumana pars viæ: quam Cremonenses lauro rosisque constraverant, exstructis altaribus, cæsisque victimis, regium in morem. Quæ læta in præsens, mox perniciem ipsis fecere. Aderant Valens & Cæcina, monstrabantque pugnae locos: hinc irrupisse (*q*) legionum agmen, hinc equites coortos: inde circumfusæ auxiliorum manus.

Jam tribuni præfectique, sua quisque facta extollentes, falso verâ (*r*), aut majora vero miscebant. Vulgus quoque militum, clamore & gaudio, deflectere via, spatia certaminum recognoscere, aggerem armorum, strues corporum intueri, mirarique. Et erant quos varia fors rerum, lacrymæque & misericordia subiret. At non Vitellius flexit oculos, nec tot millia insepulorum civium exhorruit. Lætus ultro, & tam propinquæ fortis ignarus, instaurabat sacrum diis loci.

CAP. LXXI. Exin Bononiæ, à Fabio Valente, gladiatorum spectaculum editur, advecto ex Urbe cultu. Quantoque magis propinquabat, tanto corruptius iter, immixtis histrionibus & spadonum gregibus, & cetero Neronianæ aulæ ingenio. Namque & Neronem ipsum Vitellius admiratione celebrabat, sectari cantantem solitus, non necessitate, qua honestissimus quisque, sed luxu, & saginæ mancipatus emptusque. Ut Valenti & Cæcinæ vacuos honoris menses aperiret, coartati aliorum consulatus, dissimulatus M. Macri (*s*) tamquam Othonianarum partium ducis: & Valerium Marinum, destinatum à Galba Consulem, distulit; nulla offensa, sed mitem, & injuriam segniter laturum. Pedanius Costa omittitur, ingratus principi, ut adversus Neronem ausus, & Verginii exstimulator. Sed alias protulit causas. Actæque insuper Vitellio gratiæ, consuetudine servitii.

CAP. LXXII. Non ultra paucos dies, quamquam acribus initiis cœptum, mendacium valuit. Exstiterat quidam, Scribonianum se Camerinum ferens, Neronianorum temporum metu in Histria occultatum, quod illic clientelæ & agri veterum Crafforum, ac nominis favor manebat. Igitur deterrimo quoque in argumentum fabulæ assumpto, vulgus credulum, & quidam militum errore veri, seu turbarum studio, certatim aggregabantur: cum pertractus ad Vitellium, interrogatusque *quisnam mortalium esset*, postquam nulla dictis fides, & à domino noscebatur, conditione fugitivus, nomine Geta, sumptum de eo supplicium in servilem modum.

CAP. LXXIII. Vix credibile memoratu est, quantum superbiæ secordiæque Vitellio adoleverit; postquam speculatores Syria (*t*) Judæaque, adactum in verba ejus Orientem nuntiavere. Nam & si vagis adhuc & incertis auctoribus, erat tamen in ore famaue Vespasianus, ac plerumque ad nomen ejus Vitellius excitabatur. Tum ipse exercitusque, ut nullo æmulo, sævitia, libidine, raptu, in externos mores proruperant.

CAP. LXXIV. At Vespasianus bellum armaque, procul (*u*) vel juxta sitas vires, circumspectabat. Miles ipsi adeo paratus, ut præeuntem sacramentum & fausta Vitellio omnia precantem, per silentium audierint. Muciani animus, nec Vespasiano alienus, & in Titum propior. Præfectus Ægypti Alexander, consilia sociaverat. Tertiam legionem,

Qq 2

quod

(*m*) al. aut licentiosius. al. aut licenter agit. (*n*) al. ad certamen. (*o*) al. immania. (*p*) al. Exitiale. (*q*) al. irrupisse. al. erupisse. (*r*) al. falsa, vera &c. (*s*) al. Marci Macri. (*t*) al. è Syria. (*u*) al. & procul.

Et Vitellius
supra fas.

Qui Neronis
olim affecula.

Honores suis
dividit.

Falsus Scribo-
nianus.

Capite & cruce
mendacium
luit.

Oriens in Vi-
tellium jurat.

Tamen Vespasianus occulte
de Imperio
agit.

quod è Syria in Mœsiam transisset, suam numerabat. Ceteræ Illyrici legiones, secuturæ sperabantur. Namque omnes exercitus flammaverat arrogantia venientium à Vitellio militum, quod truces corpore, horridi sermone, ceteros ut impares irridebant. Sed inerat à mole (x) belli plerumque contatio, & Vespasianus modo in spem erectus, aliquando adversa reputabat. Quis ille dies foret, quo l. x. ætatis annos, & duos (y) filios juvenes bello permitteret? Esse privatis cogitationibus progressum (z): & prout velint, plus minusve sumi ex fortuna. Imperium cupientibus, nihil medium inter summa aut præcipitia.

CAP. LXXV. Versabatur ante oculos Germanici exercitus robur, notum viro militari. Suas legiones, civili bello inexpertas: Vitellii, victrices; & apud victos, plus querimoniarum, quam virium. Fluxam per discordias militum fidem, & periculum ex singulis. Quid enim profuturas cohortes alasque, si unus alterque, præsentis facinore paratum ex diverso præmium petat? Sic Scribonianum sub Claudio interfectum; sic percussorem ejus Volaginium, è gregario ad summa militiæ provectum. Facilius universos impelli, quam singulos vitari.

Amici cum
fumant.

In primis acri
& apta oratio
ne Mucianus.

CAP. LXXVI. His pavoribus nutantem, & alii legati amique firmabant, & Mucianus post multos secretosque sermones, jam & coram ita locutus. Omnes qui magnarum rerum consilia suscipiunt, æstimare debent, an quod inchoatur, Reip. utile, ipsis gloriosum, aut promptum effectu, aut certe non arduum sit. Simul ipse qui suadet considerandus est, adjiciatne consilio periculum suum: & si fortuna cæptis affuerit, cui summum decus acquiratur. Ego te Vespasiane ad Imperium voco, tam salutare Reip. quam tibi magnificum. Juxta deos, in tua manu possum est. Nec speciem adulantis expaveris, à contumelia quam à laude propius fuerit, post Vitellium eligi. Non adversus divi Augusti acerrimam mentem, nec adversus cautissimam Tiberii senectutem, nec contra Cæsi quidem, aut Claudii, vel Neronis, fundatam longo imperio domum exsurgimus. Cessisti etiam Galbæ imaginibus. Torpere ultra, & polluentiam perdendamque Remp. relinquere, sopor & ignavia videretur, etiam si tibi, quam inhonesta, tam tuta servitus esset. Abiit jam & transvectum est tempus, quo posses videri concupisse. Confugiendum est ad Imperium. An excidit trucidatus Corbulo? splendidior origine quam nos sumus, fateor: sed & Nero, nobilitate natalium, Vitellium anteibat. Satis clarus est apud timentem, quisquis timetur. Et posse ab exercitu principem fieri, sibi ipse Vitellius documento est, nullis stipendiis, nulla militari fama, Galbæ odio provectus. Ne Othonem quidem ducis arte, aut exercitus vi, sed præpropera ipsius desperatione victum, jam desiderabilem & magnum principem fecit. Cum interim spargit legiones, exarmat cohortes, nova quotidie bello semina ministrat. Si quid ardoris ac ferociæ miles habuit, popinis, & comestationibus, & principis imitatione, deteritur. Tibi è

Judæa & Syria & Ægypto novem legiones integre, nulla acie exhaustæ, non discordia corruptæ: sed firmatus usu miles, & belli domitor externi. Classium, alarum, cohortium robora, & fidiissimi reges; & tua ante omnes experientia.

CAP. LXXVII. Nobis nih. ultra arrogabo, quam ne post Valentem ac Cæcinam numeremur. Ne tamen Mucianum socium spreveris, quia æmulum non experiris: me Vitellio antepono, te mihi. Tuae domui triumphale nomen, duo juvenes, capax jam Imperii alter, & primis militiæ annis apud Germanicos quoque exercitus clarus. Absurdum fuerit, non cedere Imperio ei, cujus filium adoptaturus essem, si ipse imperarem. Ceterum inter nos non idem prosperarum adversarumque rerum ordo erit. Nam si vincimus, honorem quem dederis habebō: discrimen ac pericula (a), ex æquo partiemur. Imo ut melius est, tu hos exercitus rege, mihi bellum, & præliorum incerta trade. Acriore hodie disciplina, victi, quam victores agunt. Hos ira, odium, ultionis cupiditas ad virtutem accendit: illi per fastidium, & contumaciam hebescent. Aperiet, & recludet, contexta victricium partium & tumescencia vulnera (b), bellum ipsum. Nec mihi major in tua vigilantia parcimonia (c), sapientia, fiducia est, quam in Vitellii corpore, inscirtia, sevitia. Sed & meliorem in bello causam, quam in pace habemus. Nam qui deliberant, desce-

CAP. LXXVIII. Post Muciani orationem ceteri audentius circumfistere, hortari, responsa vatum, & siderum motus referre. Nec erat intactus tali superstitione, ut qui mox rerum dominus, Seleucum quemdam mathematicum, rectorem & præscium palam habuerit. Recursabant animo vetera omnia (d). Cum pressus arbor in agris ejus, conspicua altitudine, repente prociderat; ac postera die, eodem vestigio resurgens, procera & latior (e) virebat. Grande id, prosperumque, consensu haruspicum: & summa claritudo juveni admodum Vespasiano promissa. Sed primo triumphalia, & consulatus, & Judaicæ victoriæ decus, implese fidem ominis videbantur. Ut hæc adeptus est, portendi sibi Imperium credebatur. Est Judæam inter Syriamque Carmelus, ita vocant montem, deumque. Nec simulacrum deo, aut templum, (sic tradidere majores) aram tantum & reverentiam (f). Illic sacrificanti Vespasiano, cum spes occultas versaret animo, Basilides sacerdos, inspectis idemtidem extis, Quidquid est, inquit, Vespasiane quod parvas, seu domum exstruere, seu prolatare agros, sive ampliare servitia, datur tibi magna sedes, ingentes termini, multum hominum. Has ambages & statim exceperat fama, & tunc aperiebat. Nec quidquam magis in ore vulgi: crebriores apud ipsum sermones, quanto sperantibus plura dicuntur.

CAP. LXXIX. Haud dubia destinatione discessere, Mucianus Antiochiam, Vespasianus Cæsaream. Illa Syriæ, hæc Judææ caput est. Initium ferendi ad Vespasianum Imperii

Cui omnes
subscribunt.

Invitant & va-
ricinia.

Omina etiam.

Carmelus
deus.

Prima Ægy-
ptus Vespasia-
no jurat.

Alexan-

(x) al. Sed in tanta mole &c. (y) al. Sexagesimo ætatis anno, si & duos &c. (z) al. regressum. (a) al. periculum. (b) al. contexta & tumescencia victricium partium vulnera. (c) al. acrimonia. (d) al. vetera omnia. (e) al. lætior. (f) al. ara tantum & reverentia.

Sequitur in
Judæa legio-
nes.

Alexandriæ cœptum, festinante Tiberio Alexandro, qui Kal. Jul. sacramento ejus legiones (g) adegit. Isque primus principatus dies in posterum celebratus, quamvis Judaicus exercitus v. Nonas Jul. apud ipsum jurasset, eo ardore, ut ne Titus quidem filius exspectaretur, Syria remeans, & consiliorum inter Mucianum ac patrem nuntius. Cuncta impetu militum acta: non parata cognitione (h), non conjunctis legionibus.

CAP. LXXX. Dum quæritur tempus locustique, quodque in re tali difficillimum est, prima vox, dum animo spes, timor, ratio, casus obversantur. Egressum cubiculo Vespasianum, pauci milites solito adstant ordine (i), ut legatum salutaturi, Imperatorem salutaverunt (k). Tum ceteri accurrere, Cæsarem, & Augustum, & omnia principatus vocabula cumulare. Mens à metu ad fortunam transferat. In ipso nihil tumidum, arrogans, aut in rebus novis novum fuit. Ut primum tantæ multitudinis offusam oculis caliginem disjecit, militariter locutus (l), læta omnia, & affluentia excepit. Jam id ipsum (m) operiens Mucianus, alacrem militem in verba Vespasiani adegit. Tum Antiochenium theatrum ingressus, ubi illis consultare mos est, concurrentes in adulationem effusos alloquitur: satis decorus etiam Græca facundia, omniumque quæ diceret atque ageret, arte quadam ostentator. Nihil æque provinciam exercitumque accendit, quam quod asseverabat Mucianus, statuisse Vitellium, ut Germanicas legiones in Syriam, ad militiam opulentam quietamque transferret. Contra, Syriacis legionibus Germanica hiberna, cœlo ac laboribus dura mutarentur. Quippe & provinciales, sueto militum contubernio gaudebant, plerique necessitudinibus & propinquitatibus mixti, & militibus, verustate stipendiorum, nota & familiaria castra, in modum penatium deligebantur (n).

Et Reges so-
ciantur.
Sohemus,
Antiochus.

Agrippa.

Berenice.

Beryti con-
ventus.

CAP. LXXXI. Ante Idus Jul. Syria omnis in eodem sacramento fuit. Accessere cum regno, Sohemus haud spernendis viribus, Antiochus vetustis opibus ingens, & inservientium regum dirissimus. Mox, per occultos suorum nuntios, excitus ab Urbe Agrippa, ignaro adhuc Vitellio, celeri navigatione properaverat. Nec minore animo, regina Berenice partes juvabat, florens ætate formaque, & seni quoque Vespasiano magnificentia munerum grata. Quidquid provinciarum alluitur mari, Asia atque Achaia tenus, quantumque introrsus Pontum & Armenios patescit, juravere. Sed inermes legati regebant, nondum additis Cappadociæ legionibus. Consilium de summa rerum, Beryti habitum. Illuc Mucianus, cum legatis tribunisque, & splendidissimo quoque centurionum ac militum, venit. Et è Judaico exercitu, læta decora. Tantum simul peditum equitumque, & æmulantium inter se regum paratus, speciem fortunæ Principalis effecerant.

CAP. LXXXII. Prima belli cura, agere delectus, revocare (o) veteranos. Destinatur validæ civitates, exercendis armorum officinis. Apud Antiochenes, aurum argentumque signatur. Eaque cuncta per idoneos ministros, suis quæque locis, festinabantur. Ipse Vespasianus, adire, hortari; bonos laude, segnes exemplo, incitare sæpius quam coërcere; vitia magis amicorum, quam virtutes dissimulans. Multos, præfecturis & procurationibus; plerosque, senatorii ordinis honore percoluit, egregios viros, & mox summa adeptos. Quibusdam, fortuna pro virtutibus fuit. Donativa (p) militi, neque Mucianus prima concione, nisi modice ostendebat. Ne Vespasianus quidem, plus civili bello obtulit, quam alii in pace, egregie firmus adversus militarem largitionem, eoque exercitu meliore. Missi ad Parthum Armeniumque legati. Provisumque, ne versis ad civile bellum legionibus, terga nudarentur. Titum instare Judææ, Vespasianum obtinere claustra Ægypti placuit. Sufficere videbantur adversus Vitellium, pars copiarum, & dux Mucianus, & Vespasiani nomen, ac nihil arduum fatis. Ad omnes exercitus legatosque scriptæ epistolæ, præceptumque ut prætorianos Vitellio infensos, recipiendæ militiæ præmio invitarent.

Omnia ad bellum parantur.

Honores in amicos Vespasianus largitur.

At parce pecuniam militi.

Titus in Judæa manet.

CAP. LXXXIII. Mucianus cum expedita manu, socium magis Imperii quam ministrum agens, non lento itinere, ne contari videretur, neque tamen properans, gliscere famam ipso spatio sinebat: gnarus modicas vires sibi, & majora credi de absentibus. Sed legio sexta, & tredecim vexillariorum millia, ingenti agmine sequebantur. Classem è Ponto, Byzantium adigi jusserat: ambiguus consilii, num omissa Mœsia, Dyrrhachium pedite atque equite peteret: simul longis navibus versum in Italiam mare clauderet, tuta ponè tergum Achaia Asiaque. Quas inermes exponi Vitellio, ni præsidiis firmarentur: atque ipsum Vitellium in incerto fore, quam partem Italiæ protegeret, si simul Brundisium Tarentumque, & Lucaniæ Calabriaeque littora, infestis classibus peterentur.

Mucianus it ad bellum.

Classem parat.

CAP. LXXXIV. Igitur navium, militum, armorum paratu strepere provinciæ. Sed nihil æque fatigabat, quam pecuniarum conquistio: eos esse belli civilis nervos dictitans Mucianus, non jus aut verum in cognitionibus, sed solam magnitudinem opum spectabat. Passim delationes, & locupletissimus quisque in prædam correpti. Quæ gravia atque intoleranda, sed necessitate armorum excusata, etiam in pace mansere. Ipso Vespasiano, inter initia Imperii, ad obtinendas iniquitates haud perinde obstinato (q): donec, indulgentia fortunæ, & pravis magistris, didicit, aususque est. Propriis quoque opibus Mucianus bellum jovit, largitus privatim (r), quod avidius de Rep. fumeret. Ceteri conferendarum pecuniarum exemplum secuti; rarissimus quis-

Pecuniam in primis.

Acres ubique exactiones.

Qq 3

(g) al. ejus legiones. (h) al. non paratu ac concione. (i) al. adstantes ordine. (k) al. salutavere. (l) al. militariter lautus. (m) al. Namque id ipsum &c. (n) al. dirigebantur. (o) al. evocare. (p) al. Donativum. (q) al. obstinante. (r) al. largus privatim.

que, eamdem in recipiendo licentiam habuerunt.

Illyriciani ad
Vespasianum
transcunt.

CAP. LXXXV. Accelerata interim Vespasiani cœpta, Illyrici exercitus studio. Transgressa in partes, tertia legio, exemplum (s) ceteris Mœsiæ legionibus præbuit. Octava erat ac septima Claudiana, imbutæ favore Othonis, quamvis prælio non interfuissent: Aquilejam jam progressæ, proturbatis qui de Othone nuntiabant, laceratisque vexillis nomen Vitellii præferentibus, rapta postremo pecunia, & inter se divisa, hostiliter egerant. Unde metus, & ex metu consilium, posse imputari Vespasiano, quæ apud Vitellium excusanda erant. Ita tres Mœsiæ legiones per epistolas alliciebant Pannonicum (t) exercitum, aut abnuenti vim parabant. In eo motu (u) Aponius Saturninus Mœsiæ rector, pessimum facinus audet, misso centurione ad interficiendum Tertium Julianum, septimæ legionis legatum; ob similitudines, quibus causam partium prætendebat. Julianus, comperto discrimine, & gnaris locorum adscitis, per avia Mœsiæ ultra montem Hemum profugit. Nec deinde civili bello interfuit, per varias moras susceptum ad Vespasianum iter trahens, & ex nuntiis contabundus, aut properans.

Opera maxime
Antonii
Primi.

Quid is ho-
minis.

Fax altera,
Cornelius
Fuscus.

Alii exercitus
item alliciun-
tur.

CAP. LXXXVI. At in Pannonia XIII. legio ac VII. Galbiana, dolorem iramque Bedriacensis pugnae retinentes, haud contanter Vespasiano accessere, vi præcipua Primi Antonii. Is legibus nocens, & tempore Neronis falsi damnatus, inter alia belli mala, senatorium ordinem recipaverat, præpositus à Galba septimæ legioni. Scriptitasse (x) Othoni credebatur, ducem se partibus offerens: à quo neglectus, in nullo Othoniani belli usu fuit. Labantibus Vitellii rebus Vespasianum secutus, grande momentum addidit, strenuus manu, sermone promptus, ferendæ in alios invidiæ artifex, discordiis & seditionibus potens, raptor, largitor, pace pessimus, bello non spernendus. Juncti inde Mœsici ac Pannonici exercitus, Dalmaticum militem traxere, quamquam consularibus legatis nihil turbantibus. Titus Ampius Flavianus (y) Pannoniam, Pompejus Sullanus (z) Dalmatiam tenebant, divites senes. Sed procurator aderat Cornelius Fuscus, vicens ætate, claris natalibus. Prima juvenia, quietis cupidine, senatorium ordinem exuerat. Idem pro Galba dux coloniae suæ, eaque opera procuracionem adeptus, susceptis Vespasiani partibus, acerrimam bello faciem prætulit. Non tam præmiis periculorum, quam ipsis periculis lætus, pro certis & olim partibus, nova, ambigua, ancipitia malebat. Igitur movere & quater quidquid usquam ægrum foret, aggrediuntur. (a) Scriptæ in Britanniam ad quartadecimanos, in Hispaniam ad primanos epistolæ: quod utraque legio

pro Othone, adversa Vitellio fuerat. Sparguntur per Gallias litteræ, momentoque temporis flagrabat ingens bellum, Illyricis exercitibus palam desciscitibus: ceteris fortunam secuturis.

CAP. LXXXVII. Dum hæc per provincias, à Vespasiano ducibusque partium, geruntur: Vitellius contemptior in dies segniorque, ad omnis municipiorum villarumque amœnitates resistens, gravi Urbem agmine petebat. Sexaginta millia armatorum sequebantur, licentia corrupta. Calonum numerus amplior, procacissimis etiam inter servos lixarum ingeniis. Tot legatorum amicorumque comitatus inhabilis ad parendum, etiam si summa modestia regeretur. Onerabant multitudinem, obvii ex Urbe Senatores equitesque: quidam metu, multi per adulationem, ceteri ac paullatim omnes, ne aliis proficiscentibus, ipsi remanerent. Aggregabantur e plebe, flagitiosa per obsequia Vitellio cogniti, scurræ, histriones, aurigæ, quibus ille amicitiarum dehonestamentis mire gaudebat. Nec coloniarum modo, aut municipia, congestu copiarum; sed ipsi cultores, arvaque, maturis jam frugibus, ut hostile solum, vastabantur.

Vitellius lente
interca ad Ur-
bem.

Ingenti agmi-
ne.

Cui & villis
simi miscen-
tur.

CAP. LXXXVIII. Multæ & atroces inter se militum cædes, post seditionem Ticini cœptam; manente legionum auxiliorumque discordia, ubi adversus paganos certandum foret, consensu. Sed plurima strages, ad septimum ad Urbe lapidem. Singulis ibi militibus Vitellius paratos cibos, ut gladiatoriam saginam, dividebat. Et effusa plebs, totis se castris miscuerat. Incuriosos milites, vernacula urbanitate (b) quidam spoliavere, abscissis furtim balteis, an accincti forent rogitantes. Non tulit ludibrium insolens contumeliæ animus. Inermem Populum gladiis invasere. Cæsus inter alios pater militis, cum filium comitaretur, deinde agnitus. Et vulgata cæde, temperatum ab innoxiiis. In Urbe tamen trepidatum, præcurrentibus passim militibus. Forum maxime petebant, cupidine visendi locum in quo Galba jacuisset. Nec minus sævum spectaculum erant ipsi, tergis ferarum & ingentibus relis horrentes, cum turbam Populi per inscitiam parum vitarent, aut ubi lubrico viæ vel obcurfu alicujus procidissent, ad jurgium, mox ad manus & ferum transirent. Quin & tribuni præfectique, cum terrore & armatorum catervis volitabant.

Plebs urbana
militibus cæsa.

Ferocia Ger-
manicorum
militum.

CAP. LXXXIX. Ipse Vitellius, à ponte Milvio, insigni equo, paludatus accinctusque, Senatum & Populum ante se agens, quo minus ut captam Urbem ingrederetur, amicorum consilio deterritus, sumpta prætexta & composito agmine incessit. Quatuor legionum aquilæ per frontem, totidemque circa e legionibus aliis vexilla; mox XII. alarum signa, & post peditum ordines, eques: dein quatuor

Vitellius Ur-
bem init.

Pulcherrimo
exercitu.

(s) al. Illyrici exercitus studio transgressi in partes. Tertia legio exemplum &c. (t) al. alliciebant. Pannonicum &c. (u) al. metu. (x) al. recipaverat. Præpositus à Galba septimæ legioni, scriptitasse &c. (y) al. Fabianus. (z) al. Poppæus Silvanus. (a) al. aggreditur. (b) al. vernacula utebantur urbanitate. al. vernacula, ut rebantur, &c.

quatuor & xxx. cohortes, ut nomina gentium, aut species armorum forent, discretæ. Ante Aquilam præfecti castrorum tribunique, & primi centurionum, candida veste: ceteri, juxta suam quisque centuriam, armis donisque fulgentes. Et militum phaleræ, torquesque splendebant. Decora facies, & non Vitellio Principe dignus exercitus. Sic Capitolium ingressus, atque ibi matrem complexus, Augustæ nomine honoravit.

Concionem
habet.

Magno ap-
plausu vulgi.

Malum omen
Vitellio.

Popularem se
facit.

Helvidius in
eum liberior.

Quod comiter
tamen accep-
tum.

Dissidium in-
ter Valentem
& Cæcinam.
Qui omnia
Romæ pos-
sunt.

CAP. XC. Postera die, tamquam apud alterius civitatis Senatum Populumque, magnificam orationem de semetipso prompsit, industriam temperantiamque suam laudibus attollens: consciis flagitiorum ipsis qui aderant, omnique Italia, per quam somno & luxu pudendus inceserat. Vulgus tamen, vacuum curis, & sine falsi verique discrimine solitas adulationes edoctum, clamore & vocibus adstrepebat: abnuentique nomen Augusti, expressere ut assumeret, tam frustra quam recusaverat.

CAP. XCI. Apud civitatem cuncta interpretantem, funesti ominis loco acceptum est, quod maximum Pontificatum adeptus Vitellius, de caerimoniis publicis xv. Kal. Aug. edixisset, antiquitus infausto die Cremerensi Aliensique cladibus. Adeo omnis humani divinique juris expers, pari libertorum amicorumque secordia, velut inter temulentos agebat. Sed comitia Consulium cum candidatis civiliter celebrans, omnem infimæ plebis rumorem, in theatro ut spectator, in circo ut fautor affectavit. Quæ grata sane & popularia, si à virtutibus proficiscerentur; memoria vitæ prioris, indecora & vilia accipiebantur. Ventitabat in Senatum, etiam cum parvis de rebus Patres consulerentur. Ac forte Priscus Helvidius, prætor designatus, contra studium ejus censuerat. Commotus primo Vitellius, non tamen ultra quam Tribunos plebis in auxilium spretæ potestatis advocavit. Mox mitigantibus amicis, qui altiore iracundiam ejus verebantur, *nihil novi accidisse* respondit, *quod duo Senatores in Rep. dissentirent: solitum se etiam Thraseam contradicere.* Irrisere plerique impudentiam æmulationis. Aliis id ipsum placebat, quod non ex præpotentibus (c), sed Thraseam ad exemplar veræ gloriæ legisset.

CAP. XCII. Præposuerat prætorianis P. Sabinum, ac præfecturæ cohortis Julium Priscum dum centurio esset. (d) Priscus, Valentis; Sabinus, Cæcinæ gratia pollebant. Inter discordes, Vitellio nihil auctoritatis. Munia Imperii Cæcina ac Valens obibant, olim anxii odiis, quæ bello & castris male dissimulata, pravitas amicorum, & secunda gignendis inimicitiis civitas auxerat, dum ambitu, comitatu, & immensis salutantium agminibus contendunt, comparanturque, variis in hunc

aut illum Vitellii inclinationibus. Nec unquam satis fida potentia, ubi nimia est. Simul ipsum Vitellium, subitis offensis aut intempestivis blanditiis mutabilem, contemnebant metuebantque. Nec eo segnius invaserant domos, hortos, opesque Imperii: cum flebilis & egens nobilium turba, quos ipsos liberosque patriæ Galba reddiderat, nulla principis misericordia juvantur. Gratum pri-
moribus civitatis, etiam plebs approbavit, quod reversis ab exilio jura libertorum concessisset: quamquam id omnino (e) servilia ingenia corrumpebant, abditis pecuniis per occultos aut ambitiosos sinus. Et quidam in domum Cæsaris transgressi, atque ipsis dominis potentiores.

Exsiliis jus
libertorum re-
stitutum.

CAP. XCIII. Sed miles, plenis castris, & redundante multitudine, in porticibus aut delubris, & Urbe tota vagus, non principia noscere, non servare vigilias, neque labore firmari: per illecebras Urbis, & inhonesta dictu, corpus orio, animum libidinibus imminuebat. Postremo ne salutis quidem cura, infamibus Vaticanis locis magna pars tetendit. Unde crebræ in vulgus mortes. Et adjacentia Tiberi Germanorum Gallorumque obnoxia morbis corpora, fluminis aviditas, & æstus impatientialabefecit. Insuper confusus, pravitate vel ambitu, ordo militiæ. Sedecim prætorianæ, quatuor urbanæ cohortes scribebantur, quis singula millia inessent. Plus in eo delectu Valens audebat, tamquam ipsum Cæcinam periculo exemisset. Sane adventu ejus partes convaluerant, & sinistram lenti itineris rumorem prospero prælio verterat: omnisque inferioris Germaniæ miles Valentem affectabatur. Unde primum creditur Cæcinæ fides fluisse.

Miles Romæ
effeminatur.

Atque lan-
guescit.

Numerus co-
hortium in
Urbe augetur.

CAP. XCIV. Ceterum non ita ducibus indulgit Vitellius, ut non plus militi liceret. Sibi quisque militiam sumpserat. Quamvis indignus, si ita maluerat, urbanæ militiæ adscribatur; rursus bonis remanere inter legionarios aut alares volentibus, permixtum. Nec deerant qui vellent, fessi morbis, & intemperiem coeli incusantes. Robora tamen legionibus alisque subtrahere, convulsam castrorum decus, xx. millibus è toto exercitu permixtis magis quam electis. Concionante Vitellio, postulantur ad supplicium Asiaticus, & Flavius, & Rufinus duces Galliarum, quod pro Vindice bellassent. Nec coërcebat ejusmodi voces Vitellius, super insitam animo (f) ignaviam, conscius sibi instare donativum & deesse pecuniam, omnia alia militi largiebatur. Liberti principum, conferre pro numero mancipiorum, ut tributum jussi. Ipse sola perdendi cura, stabula aurigis exstruere. Circum, gladiatorum ferarumque spectaculis, opplere: tamquam in summa abundantia, pecuniæ illudere.

Idque confu-
se.

Quidam ad
supplicium
postulati.

Vitellius vim
pecuniæ pro-
fudit.

CAP.

(c) al. quod neminem ex præpotentibus. (d) al. Præposuerat prætorianis P. Sabinum à præfectura cohortis, Julium Priscum rum centurionem. (e) al. omnimodo. (f) al. insitam morte animo. al. insitam forte animo.

CAP. XCV. Quin & natalem Vitellii diem, Cæcina ac Valens, editis tota Urbe vicatim gladiatoribus, celebrare: ingenti paratu, & ante illum diem insolito. Lærum fœdissimo cuique, apud bonos invidiæ fuit, quod exstructis in campo Martio aris, inferias Neroni fecisset (*g*). Cæsæ publice victimæ crematæque: faces (*b*) Augustales subdidere: quod sacerdotium, ut Romulus Tatius Regi, ita Cæsar Tiberius Juliæ genti sacrauit. Nondum quartus à victoria mensis, & libertus Vitellii Asiaticus, Polycletos, Patrobios, & vetera odiorum nomina æquabat. Nemo in illa aula, probitate aut industria certavit: unum ad potentiam iter, prodigis epulis, & sumptu Cajanæ aquæ (*i*) satiare inexplēbiles Vitellii libidines. Ipse abunde ratur, si præsentibus rueretur, nec in longius consultans, novies millies festertium paucissimis mensibus intervertisse creditur. Magna & misera civitas, eodem anno Othonem Vitelliumque passa, inter Vinios, Fabios, Icelos, Asiaticos, varia & pudenda sorte agebat: donec succedere Mucianus & Marcellus, & magis alii homines, quam alii mores.

Neroni parentat.

Aula ejus corruptissima.

Miseria civium.

Nuntii super defectione a Vitellio.

Quos stulte coërcit ipse.

Lente colligit militem.

Africa pro eo adnuitur.

CAP. XCVI. Prima Vitellio tertiæ legionis defectio nuntiatur, missis ab Aponio Saturnino epistolis, antequam is quoque Vespasiani partibus aggregaretur. Sed neque Aponius cuncta, ut trepidans re subita, perscripserat; & amici adulantes, mollius interpretabantur. Unius legionis eam seditionem: ceteris exercitibus constare fidem. In hunc modum etiam Vitellius apud milites disseruit, prætorianos nuper exauctoratos infectatus, à quibus falsos rumores dispergi. Nec ullum civilis belli metum asseverabat, suppresso Vespasiani nomine, & vagis per Urbem militibus, qui sermones Populi coërcerent. Id præcipuum alimentum famæ erat.

CAP. XCVII. Auxilia tamen è Germania Britanniaque & Hispaniis excivit: segniter, & necessitatem dissimulans. Perinde legati provinciæque contabantur. Hordeonius Flaccus, suspectis jam Batavis, anxius proprio bello. Vectius Bolanus, numquam satis quietam Britannia. Et uterque ambigui. Neque ex Hispaniis properabatur, nullo tum ibi consulari. Trium legionum legati, pares jure, & prosperis Vitellii rebus, certaturi ad obsequium; adversam ejus fortunam, ex æquo detrectabant. (*k*) In Africa legio cohortesque delectæ à Clodio Macro, mox à Galba dimissæ; rursus jussu Vitellii militiam cœpere. Simul cetera juvenus dabat impigre nomina. Quippe integrum illic ac favorabilem proconsulatum Vitellius, famosum invisumque Vespasianus egerat: perinde focii de Imperio utriusque conjectabant. Sed experimentum contra fuit.

CAP. XCVIII. Ac primo Valerius Festus legatus, studia provincialium cum fide juvit. Mox nutabat, palam epistolis edictisque Vitellium, occultis nuntiis Vespasianum fovens, & hæc illave defensus, prout invaluisse. (*l*). Deprehensi cum litteris edictisque Vespasiani, per Rhætiæ & Gallias militum & centurionum quidam, ad Vitellium missi necantur. Plures sefellere, fide amicorum, aut suomet astu occultati. Ita Vitellii paratus noscebantur: Vespasiani consiliorum pleraque ignota. Primum secordia Vitellii; deinde Pannonicæ Alpes præfidiis infessæ, nuntios retinebant. Mare quoque Etesia flabant. Harum flatu (*m*) in Orientem navigantibus secundum, inde adversum erat.

Sed præses ejus occulte pro Vespasiano.

Cæcina it ad bellum.

Non cum eodem milite, quem adduxerat.

Dux ipse solutus.

Sive corruptus etiam.

CAP. XCIX. Tandem irruptione hostium, atrocibus undique nuntiis exterritus, Cæcinam & Valentem expediri ad bellum jubet. Præmissus Cæcina. Valentem è gravi corporis morbo tum primum assurgentem, infirmitas tardabat. Longe alia proficiscentis ex Urbe Germanici exercitus species. Non vigor corporibus, non ardor animis. Lentum & rarum agmen, & fluxa arma, segnes equi. Impatiens solis, pulveris, tempestatum: quantumque hebes ad sustinendum laborem miles, tanto ad discordias promptior. Accedebat huc Cæcinæ ambitio vetus, torpor recens, nimia fortunæ indulgentia soluti in luxum: seu perfidiam meditati, infringere exercitus virtutem, inter artes erat. Crediderè plerique Flavii Sabini consiliis concussam Cæcinæ mentem, ministro sermonum Rubrio Gallo, rata apud Vespasianum fore pacta transitionis. Simul odiorum invidiæque erga Fabium Valentem admonebatur, ut impar apud Vitellium (*n*), gratiam viresque apud novum Principem pararet.

CAP. C. Cæcina, complexu Vitellii multo cum honore digressus, partem equitum ad occupandam Cremonam præmisit. Mox vexillarii quartadecimæ & sextadecimæ legionum (*o*), dein quinta & duodevicesima (*p*) secutæ: postremo agmine unaevicesima Rapax, & prima Italica incessere, cum vexillariis trium Britannicarum legionum, & electis auxiliis. Profecto Cæcina, scripsit Fabius Valens exercitui, quem ipse duxaverat, ut in itinere opperiretur: sic sibi cum Cæcina convenisse. Qui præsens, eoque validior, immuratum id consilium finxit, ut ingruenti bello, tota mole occurreretur. Ita accelerare legiones Cremonam, pars Hostiliam petere jussæ. Ipse Ravennam divertit, prætexo classem alloquendi. Mox Patavii secretum componendæ prodicionis quæsitum. Namque Lucilius Bassus (*q*) post præfecturam alæ, Ravennati simul ac Misenenensi classibus à Vitellio præpositus, quod non statim præfecturam

Prodicionem cum Basio intravit.

(*g*) al. jecisset. (*b*) al. facem. (*i*) al. & sumptu ganeæque &c. al. & sumptu saginae. (*k*) al. detractabant. (*l*) al. prout ii valuisse. (*m*) al. Mare quoque & Blæsi Flabra aquilonis, harum flatu &c. al. Mari quoque etesii flabant Aquilones. Horum flatu &c. (*n*) al. ad Vittellium. (*o*) al. vexilla XIV. & XIII. legionum. (*p*) al. duodevicesima. (*q*) al. Blæsus. al. Blexus.

Quem cor-
ruptum? an ab
eo corruptus?

Curam prætorii adeptus foret, iniquam iracundiam flagitiosa perfidia ulciscabatur. Nec sciri potest, traxerintne Cæcinam, an (quod evenit inter malos, ut & similes sint) eadem illos pravitas impulerit.

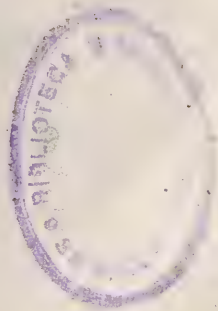
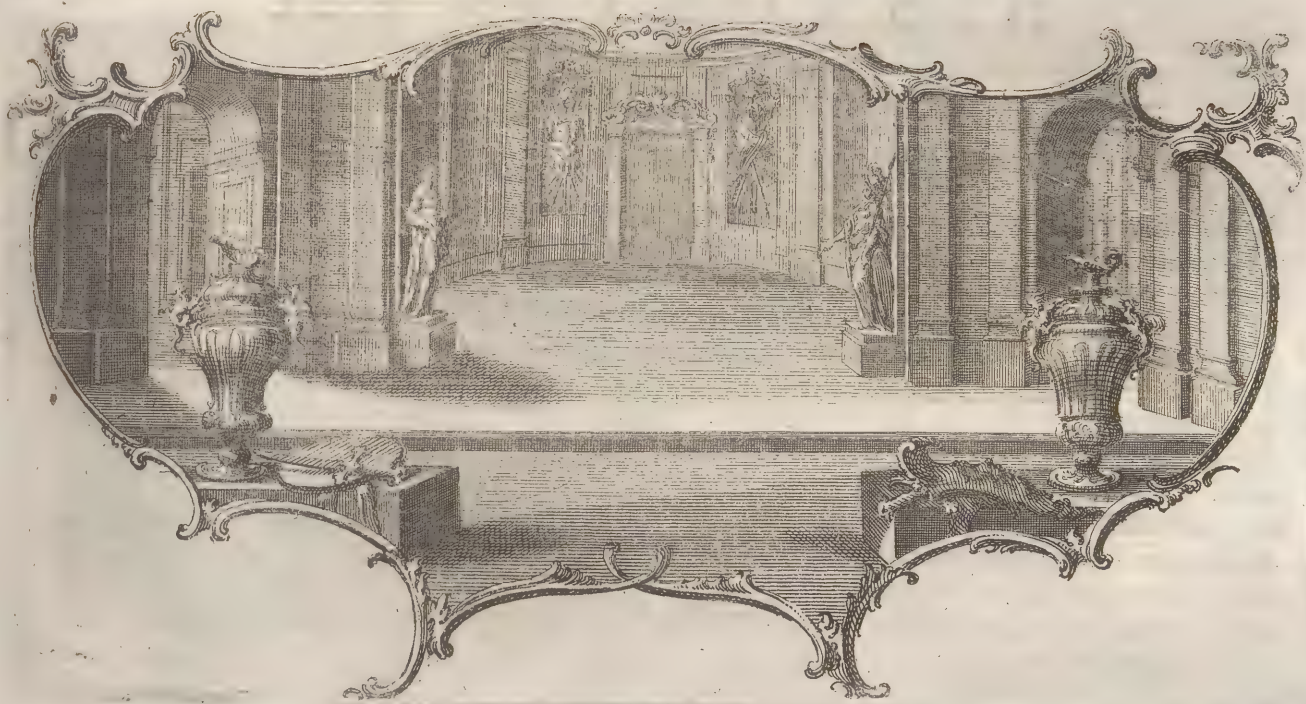
CAP. CI. Scriptores temporum, qui potente rerum Flavia domo, monumenta hujusce belli composuerunt, curam pacis & amorem Reip. corruptas in adulationem causas tradidere. Nobis, super insitam levitatem,

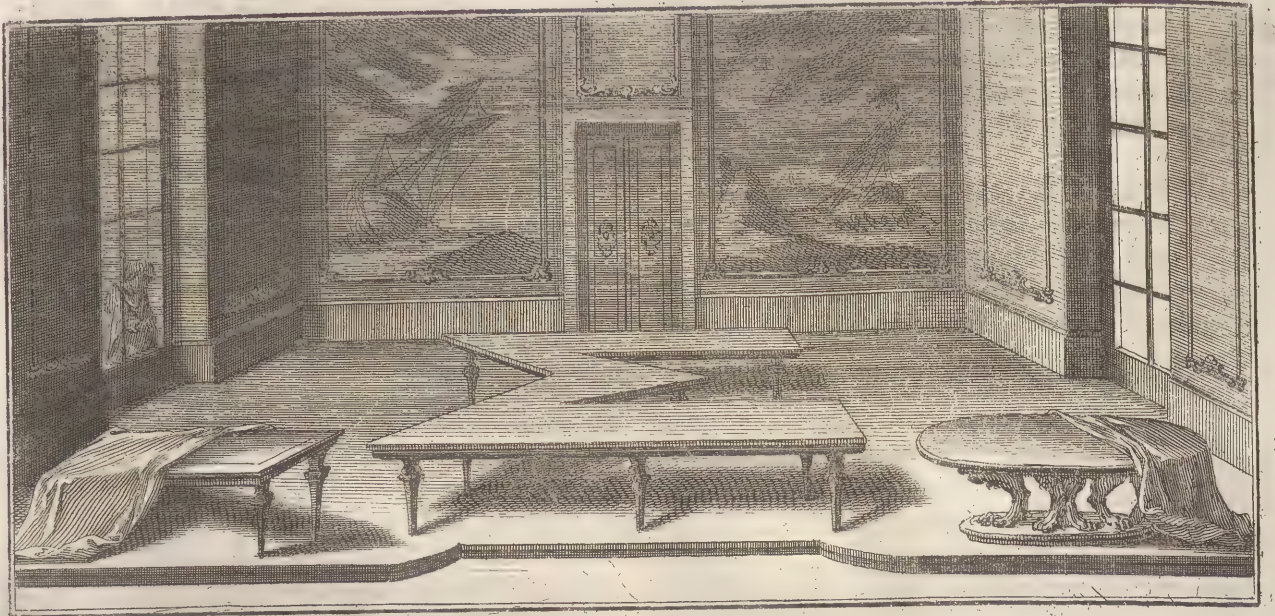
(r) alii τὸ etiam omittunt. (s) alii τὸ Vitellium omittunt.

& prodito Galba mox vilem fidem, æmulatione etiam (r) invidiaque, ne ab aliis apud Vitellium anteirentur, pervertisse ipsum Vitellium (s) videntur. Cæcina legiones affectus, centurionum militumque animos obstinatos, pro Vitellio, variis artibus subrebat. Basso eadem molienti minor difficultas erat, lubrica ad mutandam fidem classe, ob memoriam recentis pro Othone militiæ.

Uterque suos tentat & immutat.

Facilius Bassus.

C. CORNELII TACITI

AB

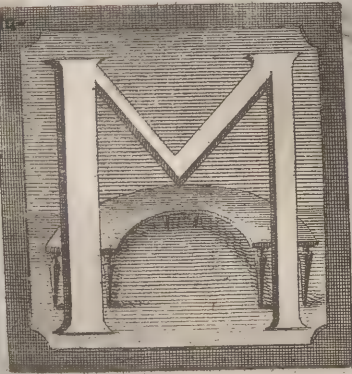
EXCESSU NERONIS HISTORIARUM LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI III.

Vespasiani copiae in Italiam veniunt, duce & instinctore Antonio Primo. Sparsim quaedam gesta, & leves pugnae. Classis Ravennas ad Vespasianum deficit: & proditorem animum Caccina aperit. Sed hic parum prospere, quia à milite victus captusque. Prælium inde ad Bedriacum quo victi Vitelliani. Iterum superventu novarum legionum prælium: idque noctu. Sed & tunc pulsi Vitelliani. Castra ad Cremonam oppugnantur & tandem expugnantur. Ubi magna strages, paullo post in ipsa Urbe omne genus cladum. Vitellius interea luxu, nec sine sævitia P. Sabinum vinciri jubet, Junium Blæsum interfici. Fabius Valens contra Antonium venit: sed pugna illa magna cognita, cum paucis aufugit, & in mari oppressus est. Britannia turbata, item Germania & Dacia. Vespasiani duces Romam petunt. Vitellius insideri Apenninum jubet. Sed belli mox pertæsus, paciscitur cum Sabino Vespasiani fratre. Quod pactum Germanici milites rupere. Sabinum in Capitolium compulerunt, obsederunt, expugnavunt, incenderunt. Quedam à L. Vitellio fratre Principis in Campania gesta. Tandem Vespasiani omnes copiae Romam venerunt: per vim & varia prælia ingressæ sunt, omniaque libidine & cæde foedarunt. Mors ipsius Vitellii. Ge-
a uno eodemque anno.

CAPUT I.

Vespasiani
ces de bello
deliberant.

Quidam id
differunt,

MELIORE fato fide-
que Flavianarum
partium duces
consilia belli tra-
ctabant. Petovio-
nem in hiberna
Tertiædecimæ le-
gionis convene-
rant. Illic agitavere,
placere obstrui
Pannoniæ Alpes,
donec à tergo vires

universæ confurgerent, an ire cominus, &
certare pro Italia constantius foret. Quibus

opperiri auxilia, & trahere bellum videbatur,
Germanicarum legionum vim famamque extolle-
bant, & advenisse mox cum Vitellio Britannici
exercitus roborâ: ipsis nec numerum parem pul-
sarum nuper legionum, & quamquam atrociter
loquerentur, minorem esse apud victos animum.
Sed in seffis interim Alpibus, venturum cum co-
pis Orientis Mucianum. Superesse Vespasiano
mare, classes, studia provinciarum, per quas
velut alterius belli molem ciceret. Ita salubri
mora, novas vires affore, & præsentibus nihil
perituum.

CAP. II. Ad ea Antonius Primus (is Accelerant
acerrimus belli concitator) festinationem ipsis alii, & impi-
utem, Vitellio exitiosam diseruit. Plus secor- mis Antonius,
diæ, quam fiducia, accessisse victoribus. Ne-
que enim in procinctu & castris habitos: per
omnia

omnia Italiae municipia desides, tantum hospitibus metuendos: quanto ferocius ante se egerint, tanto cupidius insolitas voluptates hausisse. Circo quoque, ac theatris, & amenitate Urbis emolitos, aut valetudinibus fessos: sed addito spatio, rediturum & his robur meditatione belli. Nec procul Germaniam, unde vires; Britanniam freto divini, juxta Gallias, Hispaniasque utrimque viros, equos, tributa; ipsamque Italiam, & opes Urbis. Ac si inferre arma ultro velint: duas classes, vacuumque Illyricum mare. Quid tum claustra montium profutura? quid tractum in aetatem aliam bellum? Unde interim pecuniam, & commeatus? Quin potius eo ipso uterentur, quod Pannonicae legiones deceptae magis, quam victae; resurgere in ultionem properent: Mæsici exercitus, integras vires attulerint. Si numerus militum potius, quam legionum putetur: plus hinc roboris, nihil libidinum, & profuisse disciplinae ipsum pudorem. Equites vero, ne tum quidem victos: sed, quamquam rebus adversis, disjectam Vitellii aciem. Duæ tunc Pannonicae ac Mæsicae alæ perrupere hostem. Nunc XVI. alarum conjuncta signa, pulsu sonituque, & nube ipsa operient ac superfundent oblitos praeliorum equites equosque. Nisi quis retinet, idem suasor auctorque consilii ero. Vos, quibus fortuna in integro est, legiones continete, mihi expeditæ cohortes sufficient. Jam, reserata militia, (t) impulsas Vitellii res audietis: juvabit sequi, & vestigiis vincentis insistere.

CAP. III. Hæc atque talia, flagrans oculis, truci voce, quo laus audiretur, (etenim se centuriones & quidam militum consilio miscuerant) ita effudit, ut cautos quoque ac providos permoveret: vulgus, & ceteri, unum virum ducemque, sprete aliorum segnitia laudibus ferrent. Hanc sui famam ea statim concione commoverat, qua recitatis Vespasiani epistolis, non, ut plerique, incerta differuit, huc illuc tracturus interpretatiorem, prout conduxisset. Aperte descendisse in causam videbatur: eoque gratior (u) militibus erat, culpæ vel gloriæ socius.

CAP. IV. Proxima Cornelii Fusci procuratoris auctoritas. Is quoque inclementer in Vitellium invehi solitus, nihil spei sibi inter adversa reliquerat. Titus Ampius Flavianus, (w) natura ac senectæ contator, suspiciones militum irritabat, tamquam affinitatis cum Vitellio meminisset. Idemque, quod cœptante legionum motu profugus, dein sponte remeaverat, perfidiæ locum quæsisse credebatur. Nam Flavianum, omiſſa Pannonia ingressum Italiam, & discrimini exemptum, rerum novarum cupido, legati nomen resumere, & misceri civilibus armis impulerat, suadente Cornelio Fusco; non quia industria Flaviani egebat, sed ut consulare nomen, surgentibus tum maxime partibus, honesta specie prætenderetur.

CAP. V. Ceterum ut transmitteret in Ita-

liam impune, & eo usui foret, scriptum Aponio socium revirescere crederet (x). Quæsitum inde quæ sedes bello legeretur. Verona potior visa, patentibus circum campis ad pugnam equestrem, qua prævalebant: simul coloniam copiis validam auferre Vitellio, in rem famamque videbatur. Possessa ipso transitu Vicentia (y), quod per se parum (etenim modicæ municipio vires) magni momenti locum obtinuit, reputantibus illic Cæcina genitum, & patriam hostium duci ereptam. In Veronensibus pretium fuit. Exemplo, opibusque partes juvere. Et interceptus exercitus per Rhætiam Juliasque alpes. Ac ne pervium illa Germanicis (z) exercitibus foret, obsepserat. Quæ ignara Vespasiano, aut venita. Quippe Aquilejæ fisti bellum, expectarique Mucianum jubebat. Adiciebatque Imperio consilium, quando Ægyptus, claustra annonæ, vectigalia opulentissimarum provinciarum obtinerentur, posse Vitellii exercitum, egestate stipendii frumentique ad deditiorem subigi. Eadem Mucianus crebris epistolis monebat, incruentam & sine luctu victoriam, & alia hujusmodi prætexendo; sed gloriæ avidus, atque omne belli decus sibi retinens. Ceterum ex distantibus terrarum spatiis consilia post res afferebantur.

CAP. VI. Igitur, repentino incurſu, Antonius stationes hostium irrupit, tentatisque levi praelio animis, ex æquo discessum. Mox Cæcina, inter Hostiliam vicum Veronensium, & paludes Tartari fluminis, castra permuniit, tutus loco, cum terga flumine, latera objectu paludis tegerentur. Quod si affuisset fides, aut opprimi universis Vitellianorum viribus, duæ legiones nondum conjuncto Mæsico exercitu potuere: aut retro actæ, deserta Italia turpem fugam conscivissent. Sed Cæcina, per varias moras, prima hostibus prodidit tempora belli, dum quos armis pellere promptum erat, epistolis increpat, donec per nuntios pacta perfidiæ firmaret. Interim Aponius Saturninus, cum legione septima Claudiana advenit. Legioni tribunus Vipſanius Messalla præerat, claris majoribus, egregius ipse, & qui solus ad id bellum artes bonas attulisset. Has ad copias nequaquam Vitellianis pares (quippe tres adhuc legiones erant) misit epistolas Cæcina, temeritatem victa arma tractantium incusans. Simul virtus Germanici exercitus, laudibus attollebatur, Vitellii modica & vulgari mentione, nulla in Vespasianum contumelia. Nihil profusus, quod aut corrumpere hostem, aut tereret. Flavianarum partium duces, omiſſa prioris fortunæ defensione, pro Vespasiano magnifice, pro causa fidenter, de exitu (a) securi, Vitellium ut inimici, ut innocuum exercitum Mæsicum celebrare.

CAP. VII. At ne (b) inermes provin-

R r 2

(t) al. reserata Italia. (u) al. gravior. (w) al. T. Ampius Flavianus. al. Tampus aut Tumpius. (x) al. ut transmitteretur in Italiam impune eo usui foret scriptum Aponio Satium revirescere crederetur. (y) al. Viceria. (z) al. interjectus exercitus Rhæticas Juliasque Alpes, ne pervium illa Germanicis &c. (a) al. de exercitu. (b) al. Ac ne &c.

Vicentiam occupant.

Etiam Veronam.

Cæcina castra ad Hostiliam.

Qui verbis in Flavianos ferrox, te amicus.

Messalla laus.

Cæcina epistola parum libera.

Libertina Flavianorum.

Auxilia externa Vespasiani.

Quem milites audiunt.

Ut virum, & ut apertum.

Cornelius Fuscus.

T. Ampius Flavianus.

Vespasiani copie in Italia.

ciæ, barbaris nationibus exponerentur, principes Sarmatarum Jazygum, penes quos civitatis regimen, in commilitium asciti. Plebem (c) quoque, & vim equitum, qua sola valent, offerebant. Remissum id munus, ne inter discordias externa molirentur; ac majore (d) ex diverso mercede, jus fasque exuerent. Trahuntur in partes Sido atque Italicus, reges Suevorum, quibus verus obsequium erga Romanos, & gens fidei commissæ patientior (e). Opposita in latus auxilia (f), infesta Rhætia, cui Porcius Septimius procurator erat, incorruptæ erga Vitellium fidei. Igitur Sextilius Felix cum ala Tauriana (g) & VIII. cohortibus, ac Noricorum juventute, ad occupandam ripam Æni fluminis, quod Rhætos Noricosque interfuit, missus, nec illis, aut his prælium tentantibus, fortuna partium alibi transacta.

CAP. VIII. Antonio vexillarios è cohortibus, & partem equitum ad invadendam Italiam rapienti, comes fuit Arrius Varus, strenuus bello, quam gloriam (i) ei dux Corbulo, & prosperæ in Armenia res addiderant. Idem, secretis apud Neronem sermonibus, ferebatur Corbulonis virtutes criminatus. Unde infami gratia, primum pilum adepto, læta ad præfens male parta, mox in perniciem vertere. Sed Primus ac Varus, occupantes Aquilejæ proxima quæque (k), & Opitergii & Altini lætis animis accipiuntur. Relictum Altini præsidium adversus classem Ravennatensem, nondum defectione ejus audita. Inde Patavium & Ateste partibus adjungere. Illic cognitum, tris Vitellianas cohortes, & alam cui Scribonianæ nomen (l), ad Forum Alieni, ponte juncto, confedissee. Placuit occasio invadendi incuriosos. Nam id quoque nuntiabatur. Luce prima, inermes (m) plebsque oppressere. Prædictum, ut paucis interfectis, ceteros pavore ad mutandam fidem cogerent. Et fuere, qui se statim dederent. Plures, abrupto ponte, instanti hosti viam abstulerunt.

CAP. IX. Vulgata victoria, post principia belli (n) secundum Flavianos, duæ legiones, septima Galbiana, tertiadecima Gemina, cum Vedio Aquila legato, Patavium alacres veniunt. Ibi pauci dies ad requiem sumpti. Et Minucius Justus, præfectus castrorum legionis septimæ, quia audacius (o) quam civili bello imperitabat, subtractus militum iræ, ad Vespasianum missus est. Desiderata diu res, interpretatione gloriæ, in majus accipitur, postquam Galbæ imagines, discordia temporum subversas, in omnibus municipiis recoli jussit Antonius: decorum pro causa ratus, si placeret Galbæ principatus. Et partes præsumpsere (p), facta tribunis & centurionibus retinendi quæ Vitellius indulgisset spe, atque

ipsum Cæcinam non obscure ad transitionem hortabantur. Recitatae pro concione epistolæ addidere fiduciam, quod submissee Cæcina velut offendere Vespasianum timens, ipsorum duces contemptim, tamquam insultantes Vitellio scripsissent.

CAP. X. Adventu deinde duarum legionum, è quibus tertiam Dillius Aponianus, octavam Numisius Lupus ducebant, ostentare vires, & militari vallo Veronam circumdare placuit. Forte Galbianæ legioni, in adversa valli opus cesserat, & visi procul sociorum equites, vanam formidinem ut hostes fecere. Rapiuntur arma. Et ut prodicionis ira (q) militum in T. Ampium Flavianum incubuit, nullo criminis argumento. Sed jam pridem invisus, turbine quodam ad exitum poscebatur. Propinquum Vitellii, proditorem Othonis, interceptorem donativi clamitabant. Nec defensionis locus, quamquam supplices manus tenderet, humi plerumque stratus, lacera veste, pectus atque ora singultu quatiens. Id ipsum apud infensos incitamentum erat, tamquam nimius pavor conscientiam argueret. Obturbabatur militum vocibus Aponianus (r), cum loqui cœptaret. Fremitu & clamore ceteros aspernantur, uni Antonio apertæ militum aures. Nam & facundia aderat mulcendique vulgum artes, & auctoritas. Ubi crudefcere seditio, & à conviciis & probris, ad tela & manus transibant, injici catenas Flaviano jubet. Sensit ludibrium miles, disjectisque qui tribunal ruebantur, extremâ vis parabatur. Opposuit sinum Antonius stricto ferro, aut militum se manibus, aut suis moriturum obtestans: ut quemque notum, & aliquo militari honore (s) insignem aspexerat, ad ferendam opem nomine ciens. Mox conversus ad signa & bellorum deos, hostium potius exercitibus illum furorem, illam discordiam injicerent, orabat, donec fatisceret seditio, & extremo jam die, sua quisque in tentoria dilaberentur (t). Profectus eadem nocte Flavianus, obviis Vespasiani litteris, discrimini exemptus est.

CAP. XI. Legiones, veluti rabe infectæ, Aponium Saturninum Mœsici exercitus legatum, eo atrocius aggrediuntur, quod non, ut prius, labore & opere fessæ, sed medio diei exarserant, vulgatis epistolis, quas Saturninus ad Vitellium scripsisse credebatur. Ut olim virtutis modestiæque, tunc procacitatis & petulantiae certamen erat; ne minus violenter Aponium, quam Flavianum, ad supplicium deposcerent. Quippe Mœsici (u), adjutam à se Pannonicorum (x) ultionem, referentes; & Pannonici, velut absolverentur aliorum seditione, iterare culpam gaudebant. In hortos, in quibus divertebatur Saturninus, pergunt. Nec tam Primus, Aponianus (y), & Messalla (quamquam omni modo nisi) eripuerunt.

(c) al. asciti, plebem &c. (d) al. aut majore. (e) al. commissior, patientior. (f) al. fidei commissior: patenti ora, opposita in latus auxilia. (g) al. Auriana. (h) al. missus. Nec his, aut illis &c. (i) al. strenuus bello magis, quam gloria. Et dux Corbulo &c. (k) al. occupata Aquileja, in proxima quæque. (l) al. Sebonianæ nomen. (m) al. inermes. (n) al. victoria, principio belli. (o) al. adductius. (p) al. si placere Galbæ principatum & partes, præsumpsissent. (q) al. Et ut prodicionis auctorem, ira &c. (r) al. Aponius. (s) al. decore. (t) al. dilaberetur. (u) al. Mœsiciæ legiones. (x) al. Pannoniorum. (y) al. & Aponianus.

Arrius Varus.

Opitergium.
Altinum.

Patavium,
Ateste, à Flaviano occupata.

Legiones duæ
eis accedunt.

Galbæ imagines
restitutæ.

Verona obfesa.

Seditio in castris.

Antonius arte lenire patat.

Quæ detecta.

Igitur auctoritate agit.

Et pervincit.

Iterum seditio.

Et pulsus Saturninus.

Antoniū fo-
lus omnia re-
git.

puere Saturninum, quam obscuritas latebra-
rum, quibus occulebatur, vacantium forte
balnearum fornacibus abditus. Mox, omiſſis
lictoribus; Patavium conceſſit. Digreſſu con-
ſularium, uni Antonio viſ & (z) poteſtas in
utrumque exercitum fuit; cedentibus colle-
gis, & obverſis militum ſtudiis. Nec deerant
qui crederent, utramque ſeditionem fraude
Antonii cœptam, ut ſolus bello fruere-
tur.

Baſſus claſſem
prodit.

CAP. XII. Ne in Vitellii quidem partibus
quietæ mentes. Exitioſiore diſcordia, non
ſuſpicionibus vulgi, ſed perfidia ducum tur-
babantur. Lucilius Baſſus, claſſis Ravennariſ
præfectus, ambiguos militum animos, quod
magna pars Dalmatæ Pannoniæque erant, quæ
provincia Veſpaſiano tenebantur, partibus
ejus aggregaverat. Nox proditiōi electa, ut
ceteris ignariſ, ſoli in principia defeſtores
coirent. Baſſus, pudore ſeu metu quis nam
exitus foret, intra domum opperiebatur. Tri-
erarchi, magno tumultu, Vitellii imagines in-
vadunt, & paucis reſiſtentium obtruncatis, ce-
terum vulgus rerum novarum ſtudio, in Ve-
ſpaſianum inclinabat. Tum progreſſus Luci-
lius auctorem ſe palam præbet. * * * Claſſis
Cornelium Tuſcum (a) præfectum ſibi de-
ſtinat, qui propere adcurrit (b). Baſſus,
honorata cuſtodia, Liburnicis navibus Hadri-
am perveſtus (c), à præfecto alæ Mennio
Ruſino, præſidium illic agitante, vincitur.
Sed exſoluta ſtatim vincula, interventu Hor-
mi Cæſariſ liberti. Is quoque inter duces habe-
batur.

Cæcina idem
conatur de ex-
ercitu.

CAP. XIII. At Cæcina, defeſtione claſſis
vulgata, primores centurionum, & paucos
militum, ceteriſ per militiæ munera diſperſiſ,
ſecreta (d) caſtrorum affectans, in principia
vocat. Ibi Veſpaſiani virtutem, viresque par-
tium extollit: tranſfuſiſſe claſſem, arcem com-
meatum, adverſas Gallias Hiſpaniaſque, ni-
hil in Urbe fidum, atque omnia de Vitellio in
deterius. Mox, incipientibus qui conſcii ad-
erant, ceteros re nova attonitoſ, in verba Ve-
ſpaſiani adigit. Simul Vitellii imagines dire-
ptæ, & miſſi qui Antonio nuntiarent. Sed
ubi totiſ caſtriſ in fama proditiō (e), recurrens
in principia miles, præſcriptum Veſpaſiani
nomen, projectaſ Vitellii effigieſ aſpexit: va-
ſtum primo ſilentium, mox cuncta ſimul erum-
punt. Huc cecidiſſe Germanici exercituſ glori-
am, ut ſine prælio, ſine vulnere, vinctaſ manuſ,
& capta traderent arma? Quas enim ex diverſo
legioneſ? Nempe victaſ. Et abeſſe unicum Otho-
niani exercituſ robur, primanoſ, quartadecima-
noſque. Quoſ tamen iſdem campis illiſ fuderint
ſtraverintque, ut tot armatorum millia velut grex
venalium exſili Antonio donum darentur. Octo
nimirum legioneſ uniuſ claſſiſ acceſſionem fore. Id
Baſſo, id Cæcinæ viſum, poſtquam domoſ, hor-
toſ, opes, principi abſtulerint, etiam militibuſ
(f) principem auferre, licet integroſ incruentoſ-
que, Flavianis quoque partibuſ vileſ. Quid dicta-
roſ repoſcentibuſ aut proſpera, aut adverſa.

Indignatio
militum.

CAP. XIV. Hæc ſinguli, hæc univerſi,
ut quemque dolor impulerat, vociferanteſ,

Cæcinam in
vincla dant.

Cremonam
eunt.

initio à quinta legione orto, repoſitiſ Vitellii
imaginibuſ, vincla Cæcinæ injiciunt. Fabium
Fabulum, quintæ legioniſ legatuſ, & Caſ-
ſium Longum præfectuſ caſtrorum, duceſ
deligunt. Forte oblatoſ trium Liburnicarum
milites, ignaroſ & inſonteſ trucidant. Reli-
ctiſ caſtriſ, abrupto ponte, Hoſtiliam ruſuſ,
inde Cremonam pergunt, ut legioneſ pri-
mæ Italicæ & Univerſeſimæ Rapaci junc-
rentur: quaſ Cæcina ad obtinendam Cre-
monam, cum parte equitum præmiſerat.

Antoniū oc-
caſione uti
properat.

CAP. XV. Ubi hæc comperta Antonio,
diſcordes animiſ, diſcretos viribuſ hoſtium
exercituſ aggredi ſtatuit, antequam ducibuſ
auctoritaſ, militi obſequium, & junctiſ legio-
nibuſ fiducia rediret. Namque Fabium Va-
lentem proſectum ab Urbe, acceleraturum-
que, cognita Cæcinæ proditiōe, conjecta-
bat. Et fiduſ Vitellio Fabiuſ, nec militiæ
ignaruſ. Simul ingeſ Germanorum viſ, per
Rhætiā timebatur: Britannia Galliaque &
Hiſpania auxilia Vitellio acciverat, immen-
ſam belli luem, ni Antonioſ id ipſum metuens,
feſtinato prælio victoriā præcepiſſet. Uni-
verſo cum exercitu, ſecundiſ à Verona ca-
ſtriſ, Bedriacum venit. Poſtero die, legio-
nibuſ ad muniendum retentiſ, auxiliares co-
hortes in Cremonenſem agrum miſſæ, ut ſpe-
cie parandarum copiarum, civili præda mi-
leſ imbueretur. Ipſe cum quatuor millibuſ
equitum, ad octavum à Bedriaco progreſſuſ,
quo licentiſ popularentur. Exploratoſ (ut
moſ eſt) longiuſ curabant.

Bedriacum ve-
nit.

CAP. XVI. Quinta ferme hora diei erat,
cum cituſ eques, adventare hoſteſ, prægredi
paucos, motum fremituſque late audiri, nun-
tiavit. Dum Antonioſ, *quid nam agendum*,
conſultat, aviditate navandæ operæ Arriuſ Va-
ruſ cum promptiſſimiſ equitum prorupit, im-
puliſque Vitellianoſ modica cæde. Nam plu-
riuſ accuſſuſ, verſa fortuna, & acerrimuſ
quiſque ſequentium, fugæ ultimuſ erat. Nec
ſponte Antonii properatuſ, & fore quæ ac-
ciderant, rebatur. Hortatuſ ſuoſ, ut magno
animo capeſſerent pugnam, diductiſ in latera
turmiſ, vacuum in medio relinquit iter, quo
Varuſ equiteſque ejuſ reciperet. Juſſæ ar-
mari legioneſ, datum per agroſ ſignuſ, ut
qua cuique proximū, omiſſa præda, præ-
lio occurrerent. Paviduſ interim Varuſ, tur-
bæ ſuorum miſcetur, intulitque formidinem.
Puſſi cum ſauciſ integri, ſuometiſpiſ metu, &
anguiſtiſ viaruſ conflictabantur.

Nec Antonia-
niſ primo pro-
ſperuſ.
Sed rem An-
toniuſ reſti-
tuit.

Nimiſ quā-
amuloſ.

CAP. XVII. Nulluſ in illa trepidatione
Antonioſ conſtantiſ duciſ, aut fortiſſimi mi-
litiſ, officiū omiſit. Occurſat paventibuſ,
retinet cedenteſ. Ubi plurimuſ labor, unde
aliqua ſpeſ, conſilio, manu, voce inſigniſ ho-
ſtiſ, conſpicuſ ſuiſ, eo poſtremo ardoriſ pro-
veſtuſ eſt, ut vexillariuſ fugientem haſta
tranſverberarit. Mox raptuſ vexilluſ in ho-
ſtem vertit. Quo pudore, haud plureſ quam
centuſ equiteſ reſtitere. Juvit locuſ, artio-
re illic via, & fracto interfluentiſ rivi ponte,
qui incerto alveo, & præcipitibuſ ripiſ, fugam

Rr 3

im-

(z) al. ac. (a) al. Fuſcuſ. (b) al. accurrit. (c) al. proveſtuſ. (d) al. ſecretoſum.
(e) al. infamia prodita. (f) al. etiam militeſ.

impediebat. Ea necessitas, seu fortuna, lapsas jam partes restituit. Firmati inter se, densis ordinibus, excipiunt Vitellianos temere effusos. Atque illi consternantur. Antonius instare percussis, sternere obvios. Simul ceteri, ut cuique ingenium, spoliare, capere, arma equosque abripere: & (g) exciti prospero clamore, qui modo per agros fuga palabantur, victoriae se miscebant.

CAP. XVIII. Ad quartum à Cremona lapidem, fulsere legionum signa, Rapacis atque Italicae, laeto inter initia equitum suorum praelio, illuc usque provecta. Sed ubi fortuna contra fuit, non laxare ordines, non recipere turbatos, non obviam ire, ultroque aggredi hostem, tantum per spatium cursu & pugnando fessum. Forte victi (h), haud perinde rebus prosperis ducem desideraverant, atque in adversis deesse intelligebant. Nutantem aciem, victor equitatus incurfat. Et Vipsianus Messalla tribunus, cum Moesicis auxiliariis (i), quamquam raptim ductos (k), aequabat. Ita mixtus pedes equeque, rupere legionum agmen. Et propinqua Cremonensium moenia, quanto plus spei ad effugium, minorem ad resistendum animum dabant.

CAP. XIX. Nec Antonius ultra institit, memor laboris ac vulnerum, quibus tam anceps praelii (l) fortuna, quamvis prospero fine equites equosque afflictauerat. Innumbrante vespera, universum Flaviani exercitus robur advenit. Utque cumulos super, & recentia caede (m) vestigia incescere, quasi debellatum foret, pergere Cremonam, & victos in deditionem accipere, aut expugnare deposcunt. Haec in medio, pulchra dictu. Illa sibi quisque. *Posse coloniam plano sitam impetu capi. Idem audaciae per tenebras irrumpentibus, & maiorem rapiendi licentiam. Quod si lucem opperiantur, jam pacem, jam precēs, & pro labore ac vulneribus, clementiam & gloriam inania laturos. Sed opes Cremonensium, in sinu praefectorum legatorumque fore. Expugnatae urbis praedam, ad militem; dedita, ad duces pertinere.* Spernuntur centuriones tribunique, ac ne vox cujusquam audiat, quatiunt arma, rapturi Imperium ni ducantur.

CAP. XX. Tum Antonius inferens se manipulis, ubi aspectu & auctoritate silentium fecerat: *Non se decus neque pretium eripere tam bene meritis, affirmabat: sed divisa inter exercitum ducesque munia. Militibus cupidinem pugnandi convenire; duces providendo, consultando, contatione sepius, quam temeritate prodesse. Ut pro virili portione, armis ac manu victoriam juverit; ratione & consilio, propriis ducis artibus, profuturum. Neque enim ambigua esse quae occurrant, noctem, & ignota situm Urbis, intus hostes, & cuncta insidiis opportuna. Non si pateant portae, nisi explorato, nisi die, intrandum (n).* An oppugnationem inchoaturos, ad-

empto omni prospectu, quis aequus locus, quanta altitudo mœnium? tormentis ne & telis, an operibus & vineis aggredienda urbs foret? Mox conversus ad singulos, num secures, dolabras (o), & cetera expugnandis urbibus, secum attulissent? rogitabat. Et cum abnuerent, gladius ne, inquit, & pilis, perfringere ac subruere muros, ullae manus possunt? Si aggerem struere, si pluteis cratibusve protegi necesse fuerit, ut vulgus improvidum irriti stabimus, altitudinem turrium, & aliena munimenta mirantes? Quin potius mora noctis unius, advectis tormentis machinisque, vim victoriamque nobiscum ferimus. Simul lixas calonesque cum recentissimis equitum, Bedriacum mittit, copias ceteraque usui, al-
laturus.

CAP. XXI. Id vero ægre tolerante milite, prope seditionem ventum, cum progressi equites sub ipsa mœnia, vagos ex Cremonensibus corripunt. Quorum indicio noscitur, sex Vitellianas legiones, omnemque exercitum qui Hostiliae egerat, eo ipso die triginta millia passuum emensum, comperta suorum clade, in praelium accingi, ac jam affore. Is terror obstructas mentes, consiliis ducis, aperuit. Sistere tertiam (p) legionem, in ipso viae Postumiae aggere jubet, cui juncta à lævo septima Claudiana, agresti fossa (ita locus erat) praemunita, dextro, octava per apertum, limitem, mox terriadecima (q), densis arbutis intercepta (r). Hic aquilarum signorumque ordo. Milites mixti per tenebras, ut fors ruerat, praetorianum vexillum, proximum tertianis. Cohortes auxiliorum, in cornibus. Latera ac terga, equite circumdata. Sido atque Italicus Suevi, cum delectis popularium, primori in acie versabantur.

CAP. XXII. At Vitellianus exercitus, cui acquiescere Cremonae, & recipere cibo somnoque viribus, confectum algore atque inedia hostem, postera die profligare ac proruere, ratio fuit (s); indigus rectoris, inops consilii (t), tertia ferme noctis hora, paratis jamque dispositis (u) Flavianis impingitur. Ordinem agminis disiecti per iram ac tenebras, asseverare non ausim: quamquam alii tradiderint, quartam Macedonicam, dextro suorum cornu; quintam, & quintamdecimam, cum vexillis nonae, secundaeque, & vicefimae, Britannicarum legionum, mediam aciem; sextadecimanos, duo vicefimanosque, & primanos, laevum cornu complexisse. Rapaces atque Italici, omnibus se manipulis miscuerant. Equites, auxiliaque, sibi ipsi locum legere. Praelium, tota nocte varium, anceps, atrox; his, rursus illis, exitiabile. Nihil animus, aut manus, ne oculi quidem provisu juvabant. Eademque, utraque acie, arma. Crebris interrogationibus, notum pugnae signum: permixta vexilla, ut quisque globus, capta ex hostibus, huc vel illuc raptabat. Urgebatur maxime septima legio, nuper à Galba con-

(g) alii τὸ & omittunt. (h) al. victuri. (i) al. quos militibus legionariis. (k) al. dilectos. (l) al. belli. (m) al. caedis. (n) al. Non si pateant portae, non die, nisi explorato intrandum. (o) al. dolabrasque. (p) al. tertiamdecimam. (q) al. tertia. (r) al. intersepta. (s) al. ac proruere fuit. (t) al. vacuus consilii. (u) al. paratis jam dispositisque.

Cremonam
Vitelliani omnes con-
venerunt.

Parati praelio.

Itaque & Fla-
viani se pa-
rant.

Eorum dispo-
sicio.

Vitelliani in-
vadunt.

Quorum ordo
incertus.

Longa & an-
ceps pugna
per tenebras.

Septima legio
afflicta.

scripta. Occisi sex primorum ordinum centuriones. Abrepta quædam signa. Ipsam Aquilam, Atilius Vetus primipili centurio, multa cum hostium strage, & ad extremum moriens, servaverat.

CAP. XXIII. Sustinuit labentem (x) aciem Antonius, accitis prætorianis. Qui ubi excipere pugnam, pellunt hostem, dein pelluntur. Namque Vitelliani, tormenta in aggerem viæ contulerant, ut tela vacuo atque aperto excuterentur, dispersa primo & arbutis sine hostium noxa illisa. Magnitudine eximia, quartædecimæ (y) legionis balista, ingentibus saxi hostilem aciem proruebat: lateque cladem intulisset, ni duo milites præclarum facinus ausi, arreptis è strage scutis, ignorati vincla ac libramenta tormentorum abscedissent. Statim confossi sunt, eoque interciderè nomina. De facto haud ambigitur. Neutro inclinaverat fortuna, donec adulta nocte, luna surgens ostenderet acies, falleretque. Sed Flaviani æquior à tergo. Hinc majores equorum virorumque umbræ, & falso, ut in corpora, ictu, tela hostium citra cadebant. Vitelliani, adverso lumine collucescentes, velut ex occulto jaculantibus, incauti offerebantur.

CAP. XXIV. Igitur Antonius, ubi noscere suos, noscique poterat, alios pudore & probris, multos laude & hortatu, omnes spe promissisque accendens, *cur rari sumpssissent* (z) arma? Pannonicas legiones interrogabat. *Illos esse campos, in quibus abolere labem prioris ignominie, ubi recipere gloriam possent.* Tum ad Mæficos conversus, principes auctoresque belli ciebat: *Frustra minis & verbis provocatos Vitellianos, si manus eorum oculosque non tolerent.* Hæc ut quosque accesserat. Plura ad Tertianos, veterum recentiumque admonens: *ut sub M. Antonio Partbos, sub Corbulone Armenios, nuper Sarmatas pepulissent.* Mox infensus prætorianis: *Vos, inquit, nisi vinctis pagani, quis alius Imperator, quæ castra alia excipient? Illic signa armaque vestra sunt, & mors victis. Nam ignominiam consumpsistis.* Undique clamor. Et orientem solem (ita in Syria mos est) Tertianis salutavere.

CAP. XXV. Vagus inde, consilio (a) ductis, subditus rumor, advenisse Mucianum, exercitus invicem salutasse. Gradum inferunt. Quasi recentibus auxiliis aucti, rariore jam Vitellianorum acie, ut quos, nullo rectore, suos quemque impetus vel pavor contraheret, diduceretve (b). Postquam pulsos sensit Antonius, denso agmine obturbat. Laxati ordines abrumpuntur. Nec restitui quivere, impredientibus vehiculis, tormentisque. Per limitem viæ sparguntur, confectandi festinatione, victores. Eo notabilior cædes fuit, quia filius patrem interfecit. Rem nominatque, auctore Vipsanio Messalla, tradam. Julius Mansuetus, ex Hispania, Rapaci legioni additus, impuberem filium domi liquerat. Is mox adultus, inter Septimanos à Galba conscriptus, oblatum forte patrem & vulnere

stratum, dum semianimem scrutatur, agnitus, agnoscensque, & exsanguem amplexus, voce flebili precabatur *piatos* (c) patris manes, neve se ut parricidam adversarentur (d). Publicum id facinus, & unum militum quotam civilium armorum partem? Simul attollere corpus, aperire humum, supremo erga parentem officio fungi. Advertere proximi, deinde plures. Hinc per omnem aciem miraculum, & questus, & sævissimi belli execratio. Nec eo segnius propinquos, affines, fratres trucidatos spoliant. Factum esse scelus loquuntur, faciuntque.

CAP. XXVI. Ut Cremonam venere, novum immensumque opus occurrit. Othoniano bello, Germanicus miles mœnibus Cremonensium castra sua, castris vallum circumjecerat. Eaue munimenta rursus auxerat. Quorum aspectu hædere victores, incertis ducebatur. Incipere oppugnationem, fesso per diem noctemque exercitu, arduum; & nullo juxta subsidio, anceps. Sin Bedriacum redirent, intolerandus tam longi itineris labor; & victoria ad irritum revolvebatur. Munire castra; id quoque propinquis hostibus formidolosum, ne dispersos & opus molientes subita eruptione turbarent. Quæ super cuncta, terrebat ipsorum miles, periculi quam moræ patientior. Quippe ingrata quæ tuta, & ex temeritate, spes. Omnisque cædes, & vulnera, & sanguis, aviditate prædæ pensabantur.

CAP. XXVII. Huc inclinavit Antonius, cingique vallum corona jussit. Primo sagittis saxisque eminus certabant, majore Flavianorum pernicie, in quos tela desuper librabantur. Mox vallum portasque legionibus attribuit, ut discretus labor fortes ignavosque distingueret, atque ipsa contentione decoris accenderentur. Proxima Bedriacensi viæ, tertiani septimanique sumpserunt; dexteriora valli, octava ac septima Claudiana, tertiadecimanos, ad Brixianam portam impetus tulit. Paulum inde moræ, dum è proximis agris ligoines, dolabras, & alii falces, scalasque convectant. Tum, elatis super capita scutis, densa testitudine succedunt. Romanæ utrimque artes. Pondera saxorum Vitelliani provolvunt, disjectam fluitantemque testitudinem lanceis contisque scrutantur, donec soluta compage scutorum exsanguis aut laceros prosternerent.

CAP. XXVIII. Multa cum strage, incesserat (e) contatio, ni duces fesso militi, & velut irritas exhortationes abnuerent, Cremonam monstrassent. Hormine id ingenium, ut Messalla tradit, an potior auctor sit C. Plinius, qui Antonium incusat, haud facile discreverim: nisi quod neque Antonius, neque Hormus, à fama vitæ suæ, quamvis pessimo flagitio, degeneravere. Non jam sanguis, neque vulnera morabantur, quin subruerent vallum, quaterentque portas, innixi humeris, & super iteratam testudinem scandentes, prehensarent hostium tela brachiaque.

(x) al. labentem. (y) al. quintædecimæ. (z) al. *cur resumpssissent*. (a) al. Vagus inde an consilio. (b) al. duceretve. (c) al. placatos. (d) al. adversarentur. (e) al. prosternerent multa cum strage. CAP. XXVIII. incesserat &c.

Dnorum militum audax facinus.

Luna Flavianos juvat.

Antonius in primis, qui eos erigit.

Tertianorum laus.

Callidum Antonii consilium.

Patrem filius interfecit.

Ad Cremonam castra.

Quæ oppugnatione ardua.

Tamen oppugnant.

Testudinem faciunt.

Vitelliani eam disjiciunt.

Sed spe prædæ iterum accenduntur.

que. Integri cum faucibus, semineces (f) cum expirantibus volvuntur, varia pereuntium forma, & omni imagine mortium.

CAP. XXIX. Acerrimum septimæ, tertiæque legionum, certamen. Et dux Antonius, cum delectis auxiliariis, eodem incubuerat. Obstinatos inter se, cum sustinere Vitelliani nequirent, & superjecta tela testudine laberentur, ipsam postremo balistam in subeuntes propulere: quæ ut ad præsens disjecit obruitque quos inciderat, ita pinnas ac summa valli ruina sua traxit. Simul juncta turris, ictibus saxorum cessit. Qua septimani dum nituntur cuneis, tertianus securibus gladiisque portam perfregit. Primum irrupisse C. Volusium tertiæ legionis militem, inter omnes auctores constat. Is in vallum egressus, deturbatis qui resisterent (g), conspicuus manu ac voce, capta castra conclamavit. Ceteri, trepidis jam Vitellianis, seque è vallo præcipitantibus, perrupere. Completur cæde, quantum inter castra murosque, vacui fuit.

Denique pervincunt & perrumpunt.

Vitelliani in urbem fugam feruntur.

Sed & hanc victores aggreduuntur.

Ante-urbia incendunt.

Languescunt Vitellianorum primi.

Cæcinam exsolvunt.

Victoribus supplicant.

Inermes exeunt.

CAP. XXX. Ac rursus nova laborum facies, ardua urbis mœnia, faxæ turres, ferrati portarum obices, vibrans tela miles, frequens obstrictusque Vitellianis partibus Cremonensis populus, magna pars Italiae statim in eosdem dies mercatu congregata. Quod defensoribus auxilium ob multitudinem, oppugnantibus incitamentum ob prædam erat. Rapiques Antonius, inferrique amœnissimis extra urbem ædificiis jubet: si damno rerum suarum, Cremonenses ad mutandam fidem traherentur. Propinqua muris tecta, & altitudinem mœnium egressa, fortissimo quoque militum complet. Illi trabibus, regulisque, & facibus, propugnatores deturbant.

CAP. XXXI. Jam legiones in testudinem glomerantur (h), & alii tela saxaque incutiebant, cum languere (i) paulatim Vitellianorum animi, & ut quisque ordine anteibat, cedere fortunæ: ne Cremona quoque excisa, nulla ultra venia, omnisque ira victoris non in vulgus inops, sed in tribunos centurioneque, ubi pretium cædis erat, reverteretur. Gregarius miles, futuri secors, & ignobilitate tutior, persistabat. Vagi per vias, in domibus abditi, pacem ne tum quidem orabant, cum bellum posuissent. Primores castrorum, nomen atque imagines Vitellii amoliantur. Catenas Cæcinæ (nam etiam tum victus erat) exsolvunt. Orantque, ut causæ suæ deprecator assistat. Aspernantem tumentemque, lacrymis fatigant. Extremum malorum, tot (k) fortissimi viri, proditoris opem invocantes, mox velamenta & infulas pro muris ostentant. Cum Antonius inhiberi tela iussisset, signa aquilasque extulere. Mœstum inermium agmen, dejectis in terram oculis, sequebatur. Circumstiterant victores, & primo ingerebant probra, intentabant ictus. Mox ut præberi ora contumeliis, & posita omni ferocia cuncta victi patiebantur, subit recordatio, illos esse, qui nuper Bedriaci victoriæ

temperassent. Sed ubi Cæcina, prætexta licetoribusque insignis, dimota turba, Consul incessit: exarsere victores. Superbiam, sævitiamque (adeo invisa scelera sunt) etiam perfidiam, objectabant. Obstitit Antonius, datisque defensoribus ad Vespasianum dimisit.

CAP. XXXII. Plebs interim Cremonensis, inter armatos conflictabatur. Nec procul cæde aberant, cum precibus ducum mitigatus est miles. Et vocatos ad concionem Antonius alloquitur, magnifice victores, victos clementer. De Cremona in neutrum. Exercitus, præter insitam prædandi cupidinem, vetere odio ad excidium Cremonensium incubuit. Juvisse partes Vitellianas, Othonis quoque bello, credebantur. Mox triadecimanos ad extruendum amphitheatrum relictos, ut sunt procacia urbanae plebis ingenia, petulantibus jurgiis illuserant. Auxit invidiam editum illic à Cæcina gladiatorum spectaculum, eademque rursus (l) belli sedes, & præbiti in acie Vitellianis cibi: cæsa quædam femina, studio partium ad prælium progressæ. Tempus quoque mercatus, diem alioquin coloniam, majorum opum specie complebat. Ceteri duces in obscuro, Antonium fortuna fama omnium oculis exposuerat. Is balneas (m), ablundo cruori, propere petit. Excepta vox est, cum teporem incusaret, statim futurum ut incalcescerent. Vernile dictum omnem invidiam in eum vertit, tamquam signum incendendæ Cremonæ dedisset, quæ jam flagrabat (n).

CAP. XXXIII. Quadraginta armatorum millia irrupere, calorum lixarumque amplior numerus, & in libidinem ac sævitiam corruptior. Non dignitas, non ætas protegebatur, quo minus stupra cædibus, cædes stupris miscerentur. Grandævos senes, exacta ætate feminas, viles ad prædam (o), in ludibrium trahebant. Ubi adulta virgo, aut si quis forma conspicuus incidisset, vi manibusque rapientium divulsus, ipsos postremo direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam, vel gravia auro templorum dona, sibi quisque trahunt, majore aliorum vi truncabantur. Quidam obvia aspernati, verberibus tormentisque dominorum, abdita scrutati, defossa eruere. Faces in manibus: quas, ubi prædam egefferant, in vacuas domos, & inania templa, per lasciviam jaculabantur. Utque exercitu vario linguis, moribus, cui cives, socii, externi interessent, diversæ cupidines, & aliud cuique fas, nec quidquam illicitum. Per quadriduum Cremona suffecit. Cum omnia sacra profanaque in igne confunderent, solum Mephitis templum stetit ante mœnia, loco, seu numine, defensum.

CAP. XXXIV. Hic exitus Cremonam habuit, anno cclxxxvi. à primordio sui. Conditæ erat Ti. (y) Sempronio & P. Cornelio Consulibus, ingruente in Italiam Hannibale, propugnaculum adversus Gallos trans Padum agentes, & si qua alia vis per Alpes (q) rueret (r).

Igitur

(f) al. semianimes. (g) al. resisterant. (h) al. glomerabantur. (i) al. languescere. (k) al. fatigant, extremum malorum. Tot &c. (l) al. eadem rursus. (m) al. balneas. (n) al. deflagrabat. (o) al. miles ad prædam. (p) al. Tito. (q) al. inter Alpes. (r) al. irrueret. al. ingrueret.

Flavianus inter-
si Cremonen-
sibus.

Varia de causâ

Sed prima, &
intima, ob
opes.

Cremona igi-
tur incensa.

Vexata.

Spoliata.

Templum
Mephitis inti-
olatum igni.

Antonii ima-
ginarium edi-
ctum pro civi-
bus.

Cremona in-
staurata Ve-
spasiani iussu.

Victores spar-
gant victos.

Vitellius in-
terea latet, &
jacet.

Nuntii ad eum
de Basso &
Cæcina.

P. Sabinum in
vincula dat.

Senatum ha-
bet.

Qui verba tor-
quent & tem-
perant.

Diarius Con-
sul suffectus.

Igitur numero colonorum, opportunitate flu-
minum, ubere agri, annexi, connubiisque
gentium adolevit floruitque, bellis externis
intacta, civilibus infelix. Antonius pudore
flagitii (s), crebrescente invidia, edixit, *ne
quis Cremonenses captivos detineret*. Irritamque
prædam militibus effecerat consensus Italiae,
emptionem talium mancipiorum aspernantis.
Occidi cœpere. Quod ubi enotuit, à pro-
pinquis affinibusque occulte redimebantur (t).
Mox rediit Cremonam reliquus populus. Re-
posita fora, templaque, magnificentia (u)
municipum, & Vespasianus hortabatur.

CAP. XXXV. Ceterum assidere sepultæ
urbis ruinis, noxia tabo humus, haud diu per-
misit. Ad tertium lapidem progressi, vagos
paventisque Vitellianos, sua quemque apud
signa componunt. Et victæ legiones, ne ma-
nente adhuc civili bello ambigue agerent, per
Illyricum dispersæ. In Britanniam inde, &
Hispanias, nuntios famamque; in Galliam,
Julium Calenum tribunum; in Germaniam,
Alpinum Montanum præfectum cohortis,
quod hic Trevir, Calenus Aduus, uterque
Vitelliani fuerant, ostentui misere. Simul
transitus Alpium, præfidiis occupati: suspecta
Germania, tamquam in auxilium Vitellii ac-
cingeretur.

CAP. XXXVI. At Vitellius, profecto
Cæcina, cum Fabium Valentem paucis post
diebus ad bellum impulisset, curis luxum
obtendebat: non parare arma, non alloquio
exercitioque militem firmare, non in ore vul-
gi (x) agere, sed umbraculis hortorum ab-
ditus, ut ignava animalia, quibus si cibum
suggeras, jacent torpentque: præterita, in-
stantia, futura, pari oblivione dimiserat. At-
que illum, in nemore Aricino desidem &
marcentem, proditio Lucilii Bassi, ac defectio
classis Ravennatis perculit. Nec multo post
de Cæcina affertur mixtus gaudio dolor, &
descivisse, & ab exercitu victum. Plus apud
secordem animum lætitia, quam cura valuit.
Multa cum exultatione in Urbem revectus,
frequenti concione, pietatem militum laudi-
bus cumulat. P. Sabinum prætorii præfe-
ctum, ob amicitiam Cæcinæ vinciri jubet,
substituto in locum ejus Alphenio Varo.

CAP. XXXVII. Mox Senatum, compo-
sita in magnificentiam oratione, allocutus,
exquisitis Patrum adulationibus attollitur. In-
itium atrocis in Cæcinam sententiæ, à L. Vi-
tello factum. Dein ceteri, composita indi-
gnatione, quod Consul Rempubicam, dux
Imperatorem, tantis opibus, tot honoribus
cumulatus, amicum, prodidisset, velut pro
Vitello conquerentes, suum dolorem profe-
rebant. Nulla, in oratione cujusquam, erga
Flavianos duces obrectatio. Errorem im-
prudentialque exercituum culpantes, Vespas-
iani nomen suspensi & vitabundi circumibant.
Nec defuit, qui unum consularis diem (is
enim in locum Cæcinæ supererat) magno cum
irrisu accipientis, tribuentisque, eblandiretur.
Pridie Kalend. Novemb. Roscius Regulus in-

lit, ejuravitque. Annotabant periti, num-
quam antea non abrogato magistratu, neque
lege lata, alium suffectum. Nam Consul uno
die & ante fuerat Caninius Rebilus, C. Cæsa-
re Dictatore, cum belli civilis præmia festi-
narentur.

CAP. XXXVIII. Nota per eos dies Junii
Blæsi mors, & famosa fuit; de qua sic acce-
pimus. Gravi corporis morbo æger Vitel-
lius, Servilianis hortis, turrim vicino sitam
collucere per noctem crebris luminibus anim-
advertit. Sciscitanti causam, apud Cæcinam
Tusculum epulari multos, præcipuum honore
Junium Blæsum nuntiatur. Cetera in majus,
de apparatu, & solutis in lasciviam animis.
Nec defuere, qui ipsum Tusculum & alios, sed
criminofius Blæsum incusarent, quod ægro
Principe lætos dies ageret. Ubi asperatum
Vitellium, & posse Blæsum perverti, satis
patuit iis qui principum offensas acriter spe-
culantur, datæ L. Vitellio delationis partes.
Ille infensus Blæso, æmulatione prava, quod
eum omni dedecore maculosum, egregia fa-
ma anteibat, cubiculum Imperatoris referat:
filium ejus sinu complexus, & genibus acci-
dens, causam confusionis quærenti. *Non se
proprio metu, nec sui anxium, sed pro fratre,
pro liberis fratris, preces lacrymasque attulisse.
Frustra Vespasianum timeri, quem tot Germa-
nicæ legiones, tot provinciæ virtute ac fide, tan-
tum denique terrarum ac maris immensis spa-
tiis arceat. In Urbe ac sinu cavendum hostem,
Junios Antoniosque avos jactantem, qui se stir-
pe imperatoria, comem ac magnificum militibus
ostendet. Versas illuc omnium mentes, dum Vi-
tellius amicorum inimicorumque negligens, fovet
æmulum, principis labores è convivio prospectan-
tem. Reddendam pro intempestiva lætitia mæ-
stem & funebrem noctem, qua sciat & sentiat
vivere Vitellium, & imperare, & si quid fato
accidat, filium habere.*

CAP. XXXIX. Trepidanti inter scelus me-
tumque, ne dilata Blæsi mors maturam per-
niciem, palam jussa atrocem invidiam ferret:
placuit veneno grassari. Addidit facinori fi-
dem, nobili gaudio (y), Blæsum visendo.
Quin & audita est sævissima Vitellii vox, qua
(ipsa enim verba referam) *se pavisse oculos,
spectata inimici morte*, jactavit. Blæso super
claritatem natalium & elegantiam morum,
fidei obstinatio fuit. Integris quoque rebus,
à Cæcina & primoribus partium jam Vitel-
lium aspernantibus, ambitus, abnuere perse-
veravit; sanctus, inturbidus, nullius repen-
tini honoris, adeo non principatus appetens,
ut parum effugeret, ne dignus crederetur.

CAP. XL. Fabius interim Valens, multo
ac molli concubinarum spadonumque agmi-
ne, segnius quam ad bellum incedens, pro-
ditam à Lucilio Basso Ravennatem classem,
pernicibus nuntiis accepit. Et si cœptum iter
properasset, nutantem Cæcinam prævenire,
aut, ante discrimen pugnae, assequi legiones
potuisset. Nec deerant qui monerent, ut cum
fidissimis per occultos tramites, vitata Raven-
na,

Ss

(s) al. pistore flagitii. al. post rem flagitii. (t) al. redemptabantur. (u) al. munificen-
tia. (x) al. non more vulgi. (y) al. notabili gaudio.

Junii Blæsi
mors.

Ob severam
causam.

Sed delatores
exaggerant.

Et in primis
frater Princi-
pis.

Hac oratione
usus.

Igitur veneno
tollitur.

Cum turpi Vi-
telli voce.

Valens pa-
rum militari-
ter it ad bel-
lum.

Tristitia accipit.

na, Hostiliam Cremonamve pergeret. Aliis placebat, accitis ex Urbe prætoris cohortibus, valida manu perrumpere. Ipse, inutili contatione, agendi tempora consultando consumpsit. Mox utrumque consilium aspernatus, quod inter ancipitia deterrimum est, dum media sequitur, nec ausus est satis, nec providit.

Inutiliter cunctatur.

Libidine interea omnia foedat.

In Umbriam venit.

Consilium ejus forte.

Flaviani Italiae prima occupant.

Valerius Paulinus pro Vespasiano.

CAP. XLI. Missis ad Vitellium litteris, auxilium postulat. Venere tres cohortes, cum ala Britannica, neque ad fallendum aptus numerus, neque ad penetrandum. Sed Valens, ne in tanto discrimine quidem, infamia caruit, quo minus illicitas rapere voluptates, adulteriisque ac stupris polluere hospitum domus crederetur. Aderant vis & pecunia, & ruentis fortunæ novissima libido. Adventu demum peditum equitumque pravitas consilii patuit, quia nec vadere per hostes tam parva manu poterat, etiam si fidissima foret, nec integram fidem attulerant. Pudor tamen, & præsentis ducis reverentia morabatur, haud diuturna vincula apud avidos periculorum, & decoris (z) securos. Eo metu, & paucis, quos adversa non mutaverant, comitantibus, cohortes Ariminum præmittit. Alam rueri terga jubet. Ipse flexit in Umbriam, atque inde in Etruriam: ubi cognito pugnae Cremonensis eventu, non ignavum, & si provenisset, atrox consilium iniit, ut arreptis navibus, in quamcumque partem Narbonensis provinciæ egressus, Gallias, & Germaniæ (a) gentes, novumque bellum cieret.

CAP. XLII. Digressio Valente, trepidos, qui Ariminum tenebant, Cornelius Fuscus admoto exercitu, & missis per proxima littorum Liburnicis, terra marique circumvenit. Occupantur plana Umbriæ, & qua Picenus ager Hadria alluitur. Omnisque Italia, inter Vespasianum ac Vitellium, Apennini jugis dividebatur. Fabius Valens è sinu Pisano, sævitia (b) maris, aut adversante vento, Portum Herculis Monæci depellitur. Haud procul inde agebat Marius Maturus, Alpium maritimarum procurator, fidus Vitellio, cujus sacramentum, cunctis circa hostilibus, non (c) exuerat. Is Valentem comiter exceptum, ne Galliam Narbonensem temere ingrederetur, monendo terruit. Simul ceterorum fides metu intacta (d). Nam circumjectas civitates, procurator Valerius Paulinus, strenuus militiæ, & Vespasiano ante fortunam amicus, in verba ejus adegerat.

CAP. XLIII. Concitisque omnibus, qui exauctorati à Vitellio bellum sponte sumebant, Foro-Juliensem coloniam, claustraque maris præsidio tuebatur: eo gravior auctor, quod Paullino patria Forum Julii, & honos apud prætorianos, quorum quondam tribunus fuerat. Ipsique pagani, favore municipali, & futuræ potentiæ spe juvare partes annitebantur. Quæ ubi paratu firma, & aucta rumore, apud varios Vitellianorum animos incre-

buere; Fabius Valens cum quatuor speculatoribus, & tribus amicis, totidem centurionibus ad naves regreditur mature: ceterisque (e) remanere, & in verba Vespasiani adigi volentibus fuit (f). Ceterum ut mare tutius Valenti, quam littora, aut urbes; ita futuri ambiguus, & magis quid vitaret quam cui fideret certus, adversa tempestate Stæchadas Massiliensium insulas affertur. Ibi eum, missæ à Paullino Liburnicæ, oppressere.

Valens mare intrat.

CAP. XLIV. Capto Valente, cuncta ad victoris opes conversa, initio per Hispaniam à prima Adjutrice legione orto, quæ memoria Othonis infensa Vitellio, decimam quoque ac sextam traxit. Nec Galliæ contabantur. Et Britanniam, inclytus erga Vespasianum favor, quod illic secundæ legioni à Claudio præpositus, & bello clarus egerat, non sine motu adjunxit ceterarum: in quibus plerique centuriones ac milites à Vitellio pro-
vecti, expertum jam principem anxii mutabant.

Capitur à Paullino.

CAP. XLV. Ea discordia, & crebris belli civilis rumoribus, Britanni sustulere animos, auctore Venusio: qui super insitam ferociam, & Romani nominis odium, propriis in Cartismanduam reginam stimulis accendebatur. Cartismandua Brigantibus imperitabat, pollens nobilitate, & auxerat potentiam (g), postquam capto per dolum rege Caractaco (b) instruxisset triumphum Claudii Cæsaris videbatur. Inde opes, & rerum secundarum luxus. Spreto Venusio (is fuit maritus) armigerum ejus Vellocatum in matrimonium regnumque accepit. Concussa statim flagitio domus. Pro marito, studia civitatis: pro adultero, libido reginæ, & sævitia. Igitur Venusius, accitis auxiliis, simul ipsorum Brigantum defectione, in extremum discrimen Cartismanduam adduxit. Tum petita à Romanis præsidia. Et cohortes alæque nostræ, variis præliis, exemere tamen periculo reginam. Regnum Venusio, bellum nobis relictum.

In Britannia rebellio.

Duce Venusio.

CAP. XLVI. Turbata per eosdem dies Germania, & secordia ducum, & seditione legionum. Externa vi, & perfidia sociali, prope afflictæ Romana res. Id bellum, cum causis & eventibus (etenim longius proVectum est) mox memorabimus. Mota & Dacorum gens, numquam fida, tunc sine metu, abducto è Mœsia exercitu. Sed prima rerum, quieti speculabantur: ubi flagrare Italiam bello, cuncta invicem hostilia, acceperere: expugnatis cohortium alarumque hibernis, utraque Danubii ripa potiebantur. Jamque castra legionum excindere parabant, ni Mucianus sextam legionem opposuisset. Cremonensis victoriæ gnarus, ac ne externa moles utrimque ingrueret, si Dacus Germanusque diverſi irrupissent. Affuit, ut sæpe alias, fortuna Populi Romani, quæ Mucianum vireſque Orientis illuc tulit: & quod Cremonæ interim

In Germania turba.

Et Daci rebellant.

Sed repressit opportune Mucianus.

(z) al. dedecoris. (a) al. Gallias, & exercitus, & Germaniæ &c. (b) al. segnitia. (c) al. nondum. (d) al. infracta. al. intentata. (e) al. regreditur. Maturo ceterisque &c. (f) al. volentibus liberum fuit. al. auctor fuit. (g) al. potentia. (b) al. Caractaco.

Interim transegitur. Fonteius Agrippa ex Asia (proconsul eam provinciam annuo imperio tenuerat) Moesia praepositus est: aditis copiis è Vitelliano exercitu, quem spargi per provincias, & externo bello illigari, pars consilii, pacisque erat.

In Ponto bel-
lum.
Duce Anicero
liberto.
Is Trapezun-
tem capit.
Classem in-
cendit.
Cameras, na-
vis.

CAP. XLVII. Nec ceterae nationes filebant. Subita per Pontum arma, Barbarum mancipium, regiae quondam classis praefectus, moverat. Is fuit Anicetus Polemonis libertus, praepotens olim, (i) & postquam regnum in formam provinciae verterat, mutationis impatiens. Igitur Vitellii nomine, adscitis gentibus, quae Pontum accolunt, corrupto in spem rapinarum egentissimo quoque, haud temendae manus ductor, Trapezuntem, vetustam admodum civitatem (k), à Graecis in extremo Ponticae orae conditam subitus irrupit. Caesa ibi cohors, regium auxilium olim. Mox donati civitate Romana, signa armaque in nostrum modum, desidiam licentiamque Graecorum retinebant. Classi quoque faces intulit, vacuo mari eludens, (l) quia lectissimas Liburnicarum, omnemque militem Mucianus Byzantium adegerat. Quin & barbari contemptius vagabantur, fabricatis repente navibus, quas cameras vocant, artis lateribus, lata alvo, sine vinculo aeris aut ferri connexa. Et tumido mari, prout fluctus attollitur, summa navium tabulis augent, donec in modum tecti claudantur. Sic inter undas volvuntur, pari utrimque prora, & mutabili remigio, quando hinc vel illinc appellere indiscretum & innoxium est.

CAP. XLVIII. Advertit ea res Vespasiani animum (m), ut vexillarios è legionibus, ducemque Viridium Geminum, spectatae militiae, deligeret. Ille incompotum & praedae cupidine vagum hostem adortus, cogit in naves: effectisque raptim Liburnicis, assequitur Anicetum in ostio fluminis Cohibi, tutum sub Sedochezorum (n) regis auxilio, quem pecunia donisque ad societatem perpulerat. Ac primo rex, minis armisque supplicem tueri. Postquam merces proditoris, aut bellum ostendebatur, fluxa, ut est Barbaris, fide, pactus Aniceti exitum, perfugas tradidit, belloque fervili finis impositus. Lætum ea victoria Vespasianum, cunctis super vota fluentibus, Cremonensis praelii nuntius in Aegypto assequitur. Eo properantius Alexandriam pergit, ut fracto Vitellii exercitu, Urbem quoque externae opis indigam fame urgeret. Namque & Africam, eodem latere sitam, terra marique invadere parabat, clausis annonae subsidiis, inopiam, ac discordiam hosti facturum.

Anicetus Ro-
manis tradi-
tur.
Vespasianus
Alexandriam
pergit.
Antonius im-
modeste agit.

CAP. XLIX. Dum hac totius orbis mutatione, fortuna Imperii transit: Primus Antonius nequaquam pari innocentia, post Cremonam agebat: satisfactum bello ratus, & cetera ex facili; seu felicitas, in tali ingenio, avaritiam, superbiam, ceteraque occulta mala patefecit. Ut captam Italiam perfultare,

ut suas legiones colere, omnibus dictis factisque viam sibi ad potentiam struere. Utque Et ambitiose. licentia militem imbueret, interfectorum centurionum ordines, legionibus offerebat. Eo suffragio turbidissimus quisque delecti. Nec miles in arbitrio ducum, sed duces militari violentia trahebantur. Quae feditiosa, & corrumpendae disciplinae, mox in praedam vertebat, nihil adventantem Mucianum veritus, quod exitiosius erat quam Vespasianum sprevisse.

CAP. L. Ceterum propinqua hieme, & Copias in ho-
sena expedit.
humentibus Pado campis, expeditum agmen incedere. Signa aquilaeque victicium legionum, milites vulneribus aut aetate graves, plerique etiam integri, Veronae relict. Sufficere cohortes alaeque, & è legionibus lecti, profligato jam bello videbantur. Undecima Earum enu-
meratio.
legio sese adjunxerat, initio contata, sed prosperis rebus, anxia quod defuisset. Sex milia Dalmatarum, recens delectus, comitabantur. Ducebat Poppaeus Silvanus consularis. Vis consiliorum penes Annium Bassum, legionis legatum. Is Silvanum secordem bello, & dies rerum verbis terentem, specie obsequii regebat, ad omniaque quae agenda forent, quieta cum industria aderat. Ad has copias, è classicis Ravennatibus legionariam militiam poscentibus, optimus quisque adsciti. Classem, Dalmatae supplevere. Exercitus ducesque ad Fanum Fortunae iter sistunt, de summa rerum contantes, quod motas ex Urbe praetorias cohortes audierant, & teneri praesidiis Apenninum rebantur, & ipsos in regione (o) bello attrita, inopia & feditiosae militum voces terrebant, Clavarium (donativi nomen est) flagitantium. Nec pecuniam, Pecunia &
commeatum angustia.
aut frumentum providerant: & festinatio atque aviditas praepediebant, dum quae accipi poterant, rapiuntur.

CAP. LI. Celeberrimos auctores habeo, tantam victoribus adversus fas nefasque irreverentiam fuisse, ut gregarius eques, occisum Immane sce-
lus militis.
à se proxima acie fratrem professus, praemium à ducibus petierit. Nec illis aut honorare eam caedem, jus hominum; aut ulcisci, ratio belli permittebat. Distulerant tamquam majora meritum, quam quae statim exsolventur (p). Nec quidquam ultra traditur. Ceterum, & prioribus civium bellis, pars scelus inciderat. Nam praelio, quo apud Janiculum adversum Cinnam pugnatum est, Pompejanus miles fratrem suum, dein cognito facinore, seipsum interfecit, ut Sisenna memorat. Tanto acrior apud majores, sicut virtutibus gloria, ita flagitiis poenitentia fuit. Sed haec aliaque ex veteri memoria repetita, quoties res locusque exempla recti, aut solatia mali poscent, haud absurde memorabimus.

CAP. LII. Antonio ducibusque partium, praemitti equites, omnemque Umbriam explorari placuit, si qua Apennini juga clementius adirentur: acciri aquilas signaque, & Reliquae co-
piae arcessun-
tur.
quidquid Veronae militum foret. Padumque & mare

Ss 2

& mare

(i) al. praepotens libertus olim. (k) al. vetustam Asiae civitatem. al. vetusta fama civitatem. (l) al. illudens. (m) al. ea res Vespasianum. (n) al. Sedothezorum. al. Sedotoforum. (o) al. in legione. (p) al. exsolverent.

& mare, com meatibus compleri. Erant inter duces, qui neccerent moras. Quippe nimius jam Antonius, & certiora de Muciano (q) sperabantur. Namque Mucianus tam celeri victoria anxius, & ni praesens Urbe potiretur, expertem se belli gloriaeque ratus, ad Primum & Varum media scriptabat, instandum coeptis, aut rursus contandi utilitates edifferens: atque ita compositus, ut ex eventu rerum adversa abnueret, vel prospera agnosceret. Plotium Giphum, nuper ab Vespasiano in Senatorium (r) ordinem additum, ac legioni praepositum, ceterosque sibi fidos, apertius monuit. Iique omnes, de festinatione Primi ac Vari finistre, & Muciano volentia (s) scripsere. (t) Quibus epistolis Vespasiano missis, effecerat, ut non pro spe Antonii, consilia factaque ejus aestimarentur.

Muciani ambigua scripta.

Qui alienat Vespasianum ab Antonio.

Isto nec ignaro, nec dissimulante.

Litterae ejus superbae.

CAP. LIII. Aegre id pati Antonius, & culpam in Mucianum conferre, cujus criminatationibus coaluissent pericula sua. Nec sermonibus temperabat, immodicus linguae (u) & obsequii insolens. Litteras ad Vespasianum composuit, jactantius quam ad principem, nec sine occulta in Mucianum insectatione. Se Pannonicas legiones in arma egisse, suis stimulis excitos Mæsiæ duces, sua constantia perruptas Alpes, occupatam Italiam, intersepta Germanorum Rhaetorumque auxilia. Quod discordes, dispersasque Vitellii legiones, equestri procella, mox peditum vi, per diem noctemque fudisset, id pulcherrimum, & sui operis. Casum Cremonæ, bello imputandum. Majore damno, plurimum urbium excidiis, veteres civium discordias Reipublicæ sterisse. Non se nuntiis neque epistolis, sed manu & armis Imperatori suo militare. Neque officere gloriae eorum, qui Asiam interim composuerint: illis Mæsiæ pacem, sibi salutem securitatemque Italiae, cordi fuisse. Suis exhortationibus, Gallias Hispaniasque validissimam terrarum partem, ad Vespasianum conversas. Sed cecidisse in irritum labores, si praemia periculorum soli assequantur, qui periculis non affuerint. Nec fessellere ea Mucianum. Inde graves simultates; quas Antonius simplicius, Mucianus callide, eoque implacabilius nutrieat.

Quibus mire Mucianus offensus.

Vitellius cladem dissimulat.

Rumores vetat.

Centurionis memorabile factum.

CAP. LIV. At Vitellius, fractis apud Cremonam rebus, nuntios cladis occultans, stulta dissimulatione, remedia potius malorum, quam mala differebat. Quippe confitenti consultantique supererant spes viresque: cum è contrario lata omnia fingeret, falsis ingravescerebat. Mirum apud ipsum de bello silentium. Prohibiti per civitatem sermones, eoque plures: ac si liceret, vera narraturi, quia vetabantur, atrociora vulgaverant. Nec duces hostium, augendae famae deerant, captos Vitellii exploratores, circumductosque, ut robora victoris exercitus noscerent, remittendo: quos omnes Vitellius secreto percontatus, interfici jussit. Notabili constantia, centurio Julius Agrestis, post multos sermones quibus Vitellium ad virtutem frustra ac-

cendebat, perpulit, ut (x) ad vires hostium spectandas, quæque apud Cremonam acta forent, ipse mitteretur. Nec exploratione occulta fallere Antonium tentavit, sed mandata Imperatoris suumque animum professus, ut cuncta viseret, postulat. Missi qui locum praelii, Cremonæ vestigia, captas legiones ostenderent. Agrestis ad Vitellium remeavit, abnuentique vera esse quæ referret, atque ultro corruptum arguenti; quandoquidem, inquit, magno documento opus est, nec alius jam tibi aut vitæ, aut mortis meæ usus, dabo cui credas. Atque ita digressus, voluntariam morte dicta firmavit. Quidam jussu Vitellii interfectum, de fide constantiaque eadem tradidere.

CAP. LV. Vitellius ut è fommo exitus, Julium Priscum, & Alphenum Varum, cum xiv. prætorii cohortibus, & omnibus equitum alis obsidere Apenninum jubet. Secuta è classicis legio. Tot millia armatorum, lecta equis virisque, si alius dux foret, inferendo quoque bello satis pollebant. Ceteræ cohortes, ad tuendam Urbem L. Vitellio fratri datæ. Ipse nihil è solito luxu remittens, & diffidentia properus, festinare comitia, quibus Consules in multos annos destinabat: fœdera sociis, Latium externis dilargiri: his tributa dimittere, alios immunitatibus juvare, denique nulla in posterum cura, lacerare Imperium. Sed vulgus ad magnitudinem beneficiorum aderat, stultissimus quisque pecuniis mercabatur. Apud sapientes cassa habebantur, quæ neque dari, neque accipi, salva Republica poterant. Tandem, flagitante exercitu, qui Mevaniam infederat, magno Senatorum agmine, quorum multos ambitione, plures formidine trahebat, in castra venit, incertus animi, & infidis consiliis obnoxius.

Tandem Vitellius Apenninum occupat.

Honore largitur.

Aut commoda.

In castra venit.

CAP. LVI. Concionanti (prodigiosum dictu) tantum fœdarum volucrum supervolavit, ut nube atra diem obtenderent. (y) Accessit dirum omen, profugus altaribus taurus, disjecto sacrificii apparatu, longe, nec ubi feriri hostias mos est, confossus. Sed præcipuum ipse Vitellius ostentum erat, ignarus militiæ, improvidus consilii. Quis ordo agminis, quæ cura explorandi, quantus urgendo trahendove bello modus, alios rogians, & ad omnes nuntios, vultu quoque & incessu trepidus, dein temulentus. Postremo tædio castrorum, & audita defectione Misensis classis, Romam revertit, recentissimum quodque vulnus pavens, summi discriminis incuriosus. Nam cum transgredi Apenninum integro exercitus sui robore, & fessos hieme atque inopia hostes aggredi, in aperto foret: dum dispergit vires, acerrimum militem, & usque in extrema obstinatum, trucidandum, capiendumque tradidit, peritissimis centurionum dissentientibus, & si consularentur, vera dicturis. Arcuere (z) eos intimi amicorum Vitellii. Ita formati Principis auribus, ut

Mirum ei prodigium.

Romam rediit.

Pessimo in omnibus eorum filio usus.

(q) al. ex Muciano. (r) al. Senatorum. (s) al. volenti. (t) al. rescribere. (u) al. lingua. (x) alii rō ut omittunt. (y) al. obtunderent. al. nube radium obtenderent. (z) al. Arguere.

ut aspera quæ utilia, nec quidquam nisi jocundum & læsurum acciperet.

Misenensis
classis defe-
ctio.
Puteolani pro
Vespasiano.
Capuani pro
Vitellio.
Julianus cum
gladiatoribus
transit ad Fla-
vianos.
CAP. LVII. Sed classē Misēnensem (tan-
tum civilibus discordiis etiam singulorum au-
dacia valet) Claudius Faventinus centurio,
per ignominiam à Galba dimissus, ad defe-
ctionem traxit, fictis Vespasiani epistolis pre-
tium proditiōis ostentans. Præerat classi
Claudius Apollinaris, neque fidei constans,
neque strenuus in perfidia. Et Apinius Tiro
prætura functus, ac tum forte Minturnis a-
gens, ducem se defectoribus obrulit. A qui-
bus municipia coloniæque impulsæ, præci-
puo Puteolanorum in Vespasianum studio;
contra Capua Vitellio fida, municipalem æ-
mulationem bellis civilibus miscebant. Vi-
tellius, Claudium Julianum (is nuper classē
Misēnensem molli imperio rexerat) permul-
cendis militum animis delegit. Data in auxi-
lium urbana cohors, & gladiatores, quibus
Julianus præerat. Et collata utrimque castra,
haud magna contatione Juliano in partes Ve-
spasiani transgresso, Tarracinam occupavere,
mœnibus sitoque magis, quam ipforum inge-
nio tutam.

L. Vitellius in
cum it.
Tribus Roma-
nz nomina
dant.
CAP. LVIII. Quæ ubi Vitellio cognita,
parte copiarum Narniæ cum præfectis præ-
torii relicta, L. Vitellium fratrem, cum sex
cohortibus & quingentis equitibus, ingruen-
ti per Campaniam bello opposuit. Ipse æger
animi, studiis militum & clamoribus populi
arma poscentis refovebatur: dum vulgus
ignavum, & nihil ultra verba ausurum, falsa
specie, exercitus (a) & legiones appellat.
Hortantibus libertis (nam amicorum ejus
quanto quis clarior, minus fidus) vocari tri-
bus jubet, dantes nomina sacramento adigit.
Superfluente multitudine, curam delectus in
Consules partitur. Servorum numerum, &
pondus argenti Senatoribus indicit. Equites
Romani obrulere operam pecuniasque, etiam
libertinis idem munus ultro flagitantibus. Ea
simulatio, officia metu profecta, verterat in
favorem. Et plerique haud perinde Vitel-
lium, quam casum locumque principatus mi-
ferebantur. Nec deerat ipse vultu, voce,
lacrymis, misericordiam elicere, largus pro-
missis, & quæ natura trepidantium est, im-
modicus. Quin & Cæsarem se dici voluit,
aspernatus antea. Sed tunc, superstitione no-
minis, & quia in metu consilia prudentium,
& vulgi rumor juxta audiuntur. Ceterum ut
omnia inconsulti imperus cœpta, initiis vali-
da, spatio languescunt, dilabi paulatim Se-
natores, equitesque, primo contanter & ubi
ipse non aderat, mox conterriti mœstive di-
scrimine (b), donec Vitellius pudore irriti
conatus, quæ non dabantur omisit (c).

Multi Italo-
rum ad Fla-
vianos defe-
ciunt.
CAP. LIX. Ut terrorem Italiæ possessa
Mevania, ac velut renatum ex integro bellum
intulerat; ita haud dubium erga Flavianas
partes studium, tam pavidus Vitellii disces-
sus addidit. Ereptus (d) Samnis, Pelignus-
que, & Marfi, æmulatione, quod Campa-
nia prævenisset, ut in novo obsequio ad cun-

cta belli munia acres erant. Sed fœda hieme
per transitum Apennini conflictatus exercitus:
& vix quieto agmine nives eluctantibus, pa-
tuit quantum discriminis adeundum foret, ni
Vitellium retro fortuna vertisset. Quæ Fla-
vianis ducibus non minus sæpe quam ratio
affuit. Obvium illic Petilium Cerialem ha-
buere, agresti cultu, & notitia locorum cu-
stodias Vitellii elapsam. Propinqua affinitas
Ceriali cum Vespasiano, nec ipse inglorius
militiæ, eoque inter duces assumptus est. Fla-
vio quoque Sabino, ac Domitiano paruisse
effugium, multi tradidere. Et missi ab An-
tonio nuntii, per varias fallendi artes pene-
trabant, locum ac præsidium monstrantes. Sa-
binus inhabilem labori & audaciæ valerudi-
nem causabatur. Domitiano aderat animus:
sed custodes à Vitellio additi, quamquam se
socios fugæ promitterent, tamquam insidian-
tes timebantur. Atque ipse Vitellius, res-
pectu suarum necessitudinum, nihil in Domi-
tianum atrox parabat.

Hi Apenni-
num trans-
eunt.
Cerialis cla-
p. fus.
Domitianus
non item.
CAP. LX. Duces partium, ut Carfulas
venere, paucos ad requiem dies sumunt: do-
nec aquilæ, signaque legionum assequerentur.
Et locus ipse castrorum placebat, late prospe-
ctans, tuto copiarum aggestu, florentissimis
pone tergum municipiis. Simul colloquia
cum Vitellianis decem millium spatio distan-
tibus, & proditio sperabatur. Ægre id pati
miles, & victoriam malle quam pacem. Ne
suas quidem legiones opperiebantur, ut præ-
dæ quam periculorum socias. Vocatos ad
concionem Antonius docuit, esse adhuc Vi-
tellio vires, ambiguas si deliberarent, acres si
desperassent. Initia bellorum civilium fortune
permittenda, victoriam consiliis & ratione per-
fici. (e) Jam Misēnensem classē & pulcher-
rimam Campaniæ oram descivisse, nec plus è toto
terrarum orbe reliquum Vitellio, quam quod in-
ter Tarracinam Narniamque jaceat. Satis glo-
riæ prælio Cremonensi partum, & exitio Cre-
monæ, nimium invidiæ. Ne concupiscerent Ro-
mam capere potius, quam servare. Majora il-
lis præmia, & multo maximum decus, si in-
columitatem Senatui Populoque Rom. sine san-
guine quæfissent. His & talibus mitigati a-
nimi.

Castra Carfu-
lis.
Antonius mi-
lites mitigat.
CAP. LXI. Nec multo post legiones ve-
nere. Et terrore famaue aucti exercitus,
Vitellianæ cohortes nutabant, nullo in bel-
lum adhortante, multis ad transitionem, qui
suas centurias turmasque tradere donum vi-
ctori, & sibi in posterum gratiam certabant.
Per eos cognitum est, Interamnā proximis
campis præsidio quadringentorum equitum
teneri. Missus extemplo Varus, cum expe-
dita manu, paucos repugnantium interfecit.
Plures, abjectis armis, veniam petivere.
Quidam in castra refugi, cuncta formidine
implebant, augendo rumoribus virtutem co-
piasque hostium, quo amissi præsidii dede-
cus lenirent. Nec ulla apud Vitellianos fla-
gitii pœna: & præmiis defectorum, vera
fides. Ac reliquum perfidiæ certamen, cre-
bra

Præsidium In-
teramnæ in-
terceptum.

Vitelliani car-
ptum ad victo-
res transeunt.

Ss 3

(a) al. exercitum. (b) al. mox contemptum & sine discrimine. (c) al. remisit. (d) al.
Ereptus. (e) al. proficisci.

bra transfugia tribunorum centurionumque. Nam gregarius miles induruerat pro Vitellio, donec Priscus & Alphenus, desertis castris ad Vitellium regressi, pudore proditoris cunctos exsolverent.

Valentis ex-
des.

Vita & mores
hominis.

Cohortium
Vitellii dedi-
tio.

Ipsi conditio-
nes propo-
sita.

Nec ab eo
spretum.

Sabinus inci-
tatur ad arma.

CAP. LXII. Iisdem diebus, Fabius Valens, Urbini, in custodia interficitur. Caput ejus Vitellianis cohortibus ostentatum, ne quam ultra spem foverent. Nam pervasisse in Germanias Valentem, & veteres illic novosque exercitus ciere credebant. Vifa cæde, in desperationem versi. Et Flavianus exercitus, immane quantum animo exitium Valentis, ut finem belli accepit. Natus erat Valens Anagninæ, equestri familia, procax moribus, neque absurdus ingenio famam urbanitatis per lasciviam petere. Ludicro Juvenalium (f) sub Nerone, velut ex necessitate, mox sponte mimos actitavit, scite magis quam probe. Legatus legionis, & fovit Verginium, & infamavit. Fonteium Capitonem in proditorem corruptum (g), seu quia corrumpere nequiverat, interfecit. Galbæ proditor, Vitellio fidus, & aliorum perfidia illustratus.

CAP. LXIII. Abrupta undique spe, Vitellianus miles transiturus in partes, id quoque non sine dedecore. Sed sub signis vexillisque in subjectos Narniæ campos descendere. Flavianus exercitus, ut ad prælium intentus armatusque (h), densis circa viam ordinibus, adfiterat. Accepti in medium Vitelliani. Et circumdatos, Primus Antonius clementer alloquitur. Pars Narniæ, pars Interamnæ subsistere iussit. Relictæ simul è victricibus legiones, neque quiescentibus graves, & adversus contumaciam validæ. Non omisere per eos dies Primus ac Varus crebris nuntiis salutem, & pecuniam, & secreta Campaniæ, offerre Vitellio, si positis armis, seque ac liberos suos Vespasiano permisisset. In eundem modum & Mucianus composuit epistolas: quibus plerumque fidere Vitellius, ac de numero servorum, electione lictorum (i) loqui. Tanta torpedo invaserat animum, ut si Principem eum fuisse ceteri non meminissent, ipse oblivisceretur.

CAP. LXIV. At primores civitatis, Flavium Sabinum præfectum Urbis, secretis sermonibus incitabant, victoriæ famæque partem capefferet. Esse illi proprium militem cohortium urbanarum. Nec defuturas vigiliæ cohortes, servitia ipsorum, fortunam partium, & omnia prona victoribus. Ne Antonio Varoque de gloria concederet. Paucas Vitellio cohortes, & mæstis undique nuntiis trepidas. Populi, mobilem animum: & si se ducem præbuisset, easdem illas adulationes pro Vespasiano fore. Ipsum Vitellium ne prosperis quidem parem, adeo ruentibus debilitatum. Gratiam patrati belli penes eum, qui Urbem occupasset. Id Sabinum convenire, ut Imperium fratri reserva-

ret: id Vespasiano, ut ceteri post Sabinum haberentur.

CAP. LXV. Haudquaquam erecto animo eas voces accipiebat, invalidus senecta. (k) Erant qui occultis suspicionibus incescerent, tamquam invidia & æmulatione fortunam fratris moraretur. Namque Flavius Sabinus ætate prior, privatis utriusque rebus, auctoritate pecuniaque Vespasianum anteibat. Et credebatur affectam ejus fidem præjuvisse, domo agrisque pignori acceptis. Unde, quamquam manente in speciem concordia, offensarum operta (l) metuebantur. Melior interpretatio, mitem virum abhorreere à sanguine & cædibus: eoque crebris cum Vitellio sermonibus de pace, ponendisque per conditionem armis agitare. Sæpe domi congressi. Postremo in æde Apollinis, ut fama fuit, pepigere. Verba vocesque duos testes habebant, Cluvium Rufum & Silium Italicum. Vultus procul visentibus notabantur, Vitellii projectus & degener, Sabinus non insultans, & miseranti proprior.

CAP. LXVI. Quod si tam facile suorum mentes flexisset Vitellius, quam ipse cesserat; incruentam Urbem Vespasiani exercitus intrasset. Ceterum ut quisque Vitellio fidus, ita pacem & condiciones abnuebant, discrimen ac decus ostentantes, & fidem in libidine victoris. Nec tantam Vespasiano superbiam, ut privatum Vitellium pateretur: ne victos quidem laturos. (m) Ita periculum ex misericordia. Ipsum sane senem, & prosperis adversisque satiatum. Sed quod nomen, quem statum filio ejus Germanico fore? Nunc pecuniam, & familiam, & beatos Campaniæ sinus promitti. Sed ubi Imperium Vespasianus invaserit, non ipsi, non amicis ejus, non denique exercitibus securitatem, nisi extincto æmulatu redituram. (n) Fabium illis Valentem, captivum & casibus dubiis reservatum, prægravem fuisse: nedum Primus ac Fuscus, & specimen partium Mucianus, ullam in Vitellium nisi occidendi licentiam habeant. Non à Casare Pompejum, non ab Augusto Antonium incolumes relictos. Nisi forte Vespasianus altiores spiritus gerat, Vitellii cliens, cum Vitellius collega Claudio foret. Quin ut censuram patris, ut tres consulatus, ut tot egregiæ domus honores deceiveret (o), desperatione saltem in audaciam accingeretur. Perstare militem, superesse studia Populi. Denique nihil atrocius eventurum, quam in quod sponte ruant. Moriendum victis, moriendum deditis. Id solum referre, novissimum spiritum per ludibrium & contumelias effundant, an per virtutem.

CAP. LXVII. Surdæ ad fortia consilia Vitellio aures. Obruebatur animus miseratione curaque, ne pertinacibus armis, minus placabilem victorem relinqueret conjugii ac liberis. Erat illi & fessa ætate parens, quæ tamen paucis ante diebus opportuna morte excidium domus prævenit. Nihil principatu filij

(f) al. Juvenum. (g) al. Fonteium Capitonem corruptum. (h) al. ornatusque. (i) al. lictorum. (k) al. invalidus senecta sensuque. (l) al. opera. (m) al. ne victor quidem laturus. al. Ne victum quidem laturus. (n) al. æmulatore redituram. al. æmulatore daturam. (o) al. honores degeret. al. tegetet. al. negligeret.

filiis affecuta, nisi luctum & bonam famam. xv. Kal. Jan. audita defectione legionis cohortiumque, quæ se Narniæ dediderant, pullo amictu palatio degreditur, mœsta circum familia. Simul ferebatur lecticula parvulus filius, velut in funebrem pompam. Voces Populi blandæ & intempestivæ. Miles minaci silentio.

Ipsæ Principatu
abicit.

CAP. LXVIII. Nec quisquam adeo rerum humanarum immemor, quem non commoveret illa facies, Romanum Principem, & generis humani paullo ante dominum, relicta fortunæ suæ fede, per Populum, per Urbem, exire de Imperio. Nihil tale viderant, nihil audierant. Repentina vis dictatorem Cæsarem oppresserat; occultæ Cajum insidiæ. Nox & ignotum rus, fugam Neronis absconderant. Piso & Galba, tamquam in acie cecidere: in sua concione Vitellius, inter suos milites, prospectantibus etiam feminis, pauca & præsentis mœstitiæ congruentia locutus: *Cedere se pacis & Reip. causa: retinerent tantum memoriam sui, fratremque, & conjugem, & innoxiam liberorum ætatem miserarentur.* Simul filium protendens, modo singulis, modo universis commendans, postremo fletu præpediente, assistenti Consuli (Cæcilius Simplex erat) exsolutum à latere pugionem, velut jus necis vitæque civium, reddebat. Aspernante Consule, reclamantibus qui in concione adstiterant, ut in æde Concordiæ positorum insignia Imperii, domumque fratris petiturus, discessit. Major hic clamor obfistentium penetibus privatis, in palatium vocantium. Interclusum (p) aliud iter, idque solum quod in sacram viam pergeret, patebat. Tum consilii inops, in palatium rediit. Prævenerat rumor, ejurari ab eo Imperium. Scripseratque Flavius Sabinus cohortium tribunis, ut militem cohiberent.

Concionem
habet.

Abiecit se ge-
ni.

Populus &
miles in sede
cum reli-
tuunt.

Sabinus inter-
ea Kemp. sus-
ceperat.

CAP. LXIX. Igitur tamquam omnis Resp. in Vespasiani sinum cessisset, primores Senatus, & plerique equestris ordinis, omnisque miles urbanus, & vigiles, domum Flavii Sabini complevere. Illuc de studiis vulgi, & minis Germanicarum cohortium affertur. Longius jam progressus erat, quam ut regredi posset: & suo quisque metu, ne disiectos, eoque minus validos. Vitelliani confectarentur, contantem in arma impellebant. Sed quod in ejusmodi rebus accidit, consilium ab omnibus datum est, periculum pauci sumpsere. Circa lacum Fundani, descendentibus qui Sabinum comitabantur armatis, occurrunt promptissimi Vitellianorum. Modicum ibi prælium, improvise tumultu, sed prosperum Vitellianis fuit. Sabinus, re trepida, quod tutissimum è præsentibus, arcem Capitolii infedit, mixto (q) milite, & quibusdam Senatorum equitumque: quorum nomina tradere haud promptum est, quoniam victore Vespasiano, multi id meritum erga partes simulavere. Subierunt obsidium etiam feminae: inter quas maxime insignis, Verulana Gracilia, neque liberos, neque

Prælium cum
Vitellianis.

Capitolium
occupat.

propinquos, sed bellum secuta. Vitellianus miles, custodia secordi clausos circumdedit, eoque, concubia nocte, suos liberos Sabinus, & Domitianum fratris filium, in Capitolium accivit. At Sabinus, (r) misso per neglecta ad Flavianos duces nuntio, qui circumlideri ipsos, & ni subveniretur, artas res nuntiaret; noctem adeo quietam egit, ut digredi sine noxa potuerit. Quippe miles Vitellii adversus pericula ferox, laboribus & vigiliis parum intentus erat. Et hibernus imber repente fusus, oculos auresque impediabat.

Obsidetur.

CAP. LXX. Luce prima Sabinus, antequam invicem hostilia cœptarent, Cornelium Martialem è primipilaribus, ad Vitellium misit, cum mandatis & questu, quod pacta turbarentur. *Simulationem prorsus & imaginem deponendi Imperii fuisse, ad decipiendos tot illustres viros. Cur enim è rostris, fratris domum imminentem foro, & irritandis hominum oculis, quam Aventinum & penates uxoris petisset? Ita privato, & omnem principatus speciem vitanti, convenisse. Contra, Vitellium in palatium, in ipsam Imperii arcem regressum. Inde armatum agmen emissum, stratum innocentium cædibus celeberrimam Urbis partem. Ne Capitolio quidem abstinere. Togatum nempe se, & unum è Senatoribus, dum inter Vespasianum ac Vitellium præliis legionum, captivitatibus urbium, deditioibus cohortium judicatur. Jam Hispanis, Germanisque, & Britannia, descendentibus, fratrem Vespasiani mansisse in fide, donec ultro ad condiciones vocaretur. Pacem & concordiam victis utilia; victoribus tantum pulchra esse. Si conventionis pæniteat: non se, quem perfidia deceperit, ferro peteret, non filium Vespasiani vix puberem. Quantum occisis uno sene, & uno juvene profici? Iret obviam legionibus, de (s) summa rerum illic certaret. Cetera secundum eventum prælii cessura.* Trepidus ad hæc Vitellius, pauca purgandi sui causa respondit, culpam in militem conferens, cujus nimio ardori imparem esse modestiam suam. Et monuit Martialem, ut per secretam ædium partem occulte abiret, ne à militibus internuntius invisæ pacis interficeretur. Ipse neque jubendi, neque vetandi potens, non jam Imperator, sed tantum belli causa erat.

Mittit ad Vi-
tellium ex-
postulatum.

CAP. LXXI. Vix dum regresso in Capitolium Martiale, furens miles aderat, nullo duce, sibi quisque auctor: cito agmine, forum & imminencia foro templa præterveſti, erigunt aciem per adversum collem, usque ad primas Capitolinæ arcis fores. Erant antiquitus porticus in latere clivi, dextra (t) subeuntibus. In quarum tectum egressi, faxis regulisque Vitellianos deturbabant (u). Neque illis manus nisi gladiis armatæ; & arcescere tormenta, aut missilia tela, longum videbatur. Faces in prominentem porticum jecere, & sequebantur ignem. Ambustasque Capitolii fores penetrassent, ni Sabinus revulsas undique statuas, decora majorum, in ipso aditu vice muri objecisset. Tum diver-

Ille se purgat,
militis culpam.

Capitolium
expugnatur.

(p) al. Interclusum alterum iter. (q) alii rō mixto omittunt. (r) alii omittunt verba: At Sabinus. (s) al. & de & c. (t) al. dextræ. (u) al. obruebant.

Incenditur. ^{Incenditur.} fos Capitolii aditus invadunt, juxta lucum asyli, & qua Tarpeja rupes centum gradibus aditur. Improvisa utraque vis. Propior atque acrior per asylum ingruerat. Nec fisti poterant, scandentes per conjuncta aedificia: quæ, ut in multa pace, in altum edita, solum Capitolii æquabant. Hic ambigitur, ignem tectis oppugnatores injecerint, an obfessi, quæ crebrior fama est, quo nitentes ac progressos depellerent. Inde lapsus ignis in porticus, appositas aedibus. Mox sustinentes fastigium Aquilæ, vetere ligno, traxere (x) flammam, alueruntque. Sic Capitolium, clausis foribus, indefensum & indireptum, conflagravit.

Quærela super eo. ^{Quærela super eo.} CAP. LXXII. Id facinus post Conditam Urbem luctuosissimum fœdissimumque Pop. Rom. accidit, nullo externo hoste, propitiis, si per mores nostros liceret, deis. Sedem lovis optimi maximi, auspicato à majoribus pignus Imperii conditam, quam non Porfena dedita Urbe, neque Galli capta, temerare (y) potuissent, furore principum excindi? Arserat & ante Capitolium civili bello, sed fraude privata. Nunc palam obfessum, palam incensum. Quibus armorum causis, quo tantæ cladis pretio (z) pro patria bellavimus? Voverat Tarquinius Priscus rex, bello Sabino, jeceratque fundamenta, spe magis futuræ magnitudinis, quam quo modicæ adhuc Pop. Rom. res sufficerent. Mox Servius Tullius, sociorum studio; deinde Tarquinius Superbus, capta Sueffa Pometia, hostium spoliis extruxere. Sed gloria operis, libertati reservata. Pulsis regibus, Horatius Pulvillus iterum Consul dedicavit, ea magnificentia, quam immensæ postea Pop. Rom. opes ornarent potius, quam augerent. Iisdem rursus vestigiis fitum est, postquam interjecto ccccxv. annorum spatio, L. Scipione, C. Norbano Coss. flagraverat. Curam victor Sulla suscepit, neque tamen dedicavit. Hoc solum felicitati ejus negatum. Lutatii Catuli nomen, inter tanta (a) Cæsarum opera, usque ad Vitellium mansit. Ea tunc ædes cremabatur.

Torpor Sabini. ^{Torpor Sabini.} CAP. LXXIII. Sed plus pavoris obsessis, quam obsessis intulit. Quippe Vitellianus miles, neque astu, neque constantia, inter dubia indigebat. Ex diverso, trepidus miles, dux segnis, & veluti captus animi, non lingua, non auribus competere. Neque alienis consiliis regi, neque sua expedire. Huc illuc clamoribus hostium circumagi. Quæ jussu erat vetare, quæ vetuerat jubere. Mox quod in perditis rebus accidit, omnes præcipere, nemo exsequi. Postremo abjectis armis, fugam & fallendi artes circumspiciant. Irrumpunt Vitelliani, & cuncta sanguine, ferro, flammisque miscunt. Pauci militarium virorum, inter quos maxime insignes, Cornelius Martialis, Æmylius Pacensis, Casperius Niger, Didius Scæva, pugnam ausi obtruncantur. Flavium Sabinum

inermem, neque fugam cœptantem, circumfistunt, & Quinctium Atticum Consulem, umbra honoris & suamet vanitate monstratum, quod edicta in Populum pro Vespasiano magnifica: probrosa adversus Vitellium jecerat. Ceteri per varios casus elapsi, quidam servili habitu, alii fide clientium contacti, & inter sarcinas abditi. Fuere, qui excepto Vitellianorum signo, quo inter se noscebantur, ultro rogantes respondentese, audacia pro larebra haberent.

CAP. LXXIV. Domitianus, prima irruptione apud ædituum occultatus, solertia liberti, lineo amictu turbæ sacricolarum immixtus ignarusque (b), apud Cornelium Primum paternum clientem, juxta Velabrum, deliruit. Ac potiente rerum patre, disjecto æditui contubernio, modicum sacellum Jovi CONSERVATORI, aramque posuit, casusque suos in marmore expressit. Mox Imperium adeptus, Jovi CUSTODI templum ingens, seque in sinu dei sacravit. Sabinus & Atticus onerati catenis, & ad Vitellium ducti, nequaquam infesto sermone vultuque excipiuntur, frementibus, qui jus cædis, & præmia navatæ operæ, petebant. Clamore à proximis orto, sordida pars plebis supplicium Sabini exposcit, minas adulationesque miscet. Stantem pro gradibus palatii Vitellium, & preces parantem, pervicere ut abfisteret. Tum confossum conlaceratumque, & abscisso capite truncum corpus Sabini, in Gemonias trahunt.

CAP. LXXV. Hic exitus viri haud sane spernendi. Quinque & xxx. stipendia in Rep. fecerat, domi militiæque clarus. Innocentiam justitiamque ejus, non argueres: sermonis nimius erat. Id unum septem annis, quibus Mæsiæ; duodecim, quibus præfecturam Urbis obtinuit, calumniatus est rumor. In fine vitæ, alii segnem, multi moderatum; & civium sanguinis parcum credidere. Quod inter omnes constiterit, ante principatum Vespasiani, decus domus penes Sabinum erat. Cædem ejus lætam fuisse Muciano accepimus. Ferebant plerique etiam paci consultum, dirempta æmulatione inter duos, quorum alter se fratrem Imperatoris, alter consortem Imperii cogitaret. Sed Vitellius Consul supplicium poscenti Populo restitit, placatus ac velut vicem reddens, quod interrogantibus quis Capitolium incendisset, se rerum Atticus obtulerat. Eaque confessione, sive aptum tempori mendacium fuit, invidiam crimenque agnovisse, & à partibus Vitellii amolitus videbatur.

CAP. LXXVI. Iisdem diebus L. Vitellius, positus apud Feroniam castris, excidio Tarracinae imminabat: clausis illic gladiatoribus remigibusque, qui non egredi mœnia, neque periculum in aperto audebant. Præerat, ut supra memoravimus, Julianus gladiatoribus, Apollinaris remigibus, lascivia fecordiaque gladiatorum magis, quam ducum similes. Non vigilias agere, non intura mœnium

(x) al. traxerunt. (y) al. tenere. (z) al. pretio sterit. (a) al. tot. (b) al. ignarusque.

nium firmare, noctu dieque fluxi, & amœna littorum personantes, in ministerium luxus dispersis militibus, de bello tantum inter convivia loquebantur. Paucos ante dies, discesserat Apinius Tiro: donisque ac pecuniis acerbe per municipia conquiendis, plus invidiæ quam virium partibus addebat.

Proditor à ser-
vo,

CAP. LXXVII. Interim ad Vitellium servus Verginii Capitonis perfugit, pollicitusque si præsidium acciperet, vacuum arcem furtim traditurum, multa nocte cohortes expeditas fumini montium jugis, super caput hostium sistit. Inde miles ad cædem magis, quam ad pugnam decurrit. Sternunt inermes, aut arma capientes, & quosdam somno excitos, cum tenebris, pavore, sonitu tubarum, clamore hostili turbantur. Pauci gladiatorum resistentes, neque inulti cedere. Ceteri ad naves ruebant, ubi cuncta pari formidine implicabantur, permixtis paganis, quos nullo discrimine Vitelliani trucidabant. Sex Liburnicæ inter primum tumultum evasere, in quis præfectus classis Apollinaris: reliquas in littore captas (c), aut nimio ruentium onere pressas, mare hausit. Julianus ad L. Vitellium perductus, & verberibus fœdatus, in ore ejus jugulatur. Fuere, qui uxorem L. Vitellii Triariam inceserint, tamquam gladio militari cincta, inter luctum cladesque expugnata Tarracinæ, superbe sævèque egisset. Ipse lauream prospere gestæ rei, ad fratrem misit: percontatus, statim regredi se, an perdomandæ Campaniæ insistere juberet. Quod salutare non modo partibus Vespasiani, sed Reip. fuit. Nam si recens victoria miles, & super insitam perviciam secundis ferox, Romam contendisset, haud parva mole certatum, nec sine exitio Urbis foret. Quippe L. Vitellio, quamvis infami, inerat industria: ne virtutibus, ut boni, sed quo modo pessimus quisque vitiis valebat.

Julianus occi-
sus.

Femina virili-
ter laesiva.

L. Vitellii in-
genium.

Flaviani Sa-
turnalia agi-
tant.

Causa ejus
mora.

CAP. LXXVIII. Dum hæc in partibus Vitellii geruntur, digressus Narnia Vespasiani exercitus, festos Saturni dies, Otriculi per otium agitabat. Causa tam pravæ moræ, ut Mucianum opperirentur. Nec defuere qui Antonium suspicionibus arguerent, tamquam dolo contantem, post secretas Vitellii epistolas, quibus consulum & nubilem filiam, & dotales opes, pretium proditoris, offerebat. Alii, ficta hæc, & in gratiam Muciani composita. Quidam, omnium id ducum consilium fuisse, ostentare potius Urbi bellum, quam inferre: quando validissimæ cohortes à Vitellio descivissent, & abscissis omnibus prædiis, cessurus Imperio videbatur. Sed cuncta festinatione, deinde ignavia Sabini corrupta: qui sumptis temere armis, munitissimam Capitolii arcem, & ne magnis quidem exercitibus expugnabilem, adversus tris cohortes tueri nequisset. Haud facile quis uni assignaverit culpam, quæ omnium fuit. Nam & Mucianus, ambiguus epistolis, victores morabatur, & Antonius, præposte-

ro obsequio, vel dum tegeter (d) invidiam, crimen meruit. Ceterique duces, dum peractum (e) bellum putant, finem ejus insignivere. Ne Petilius quidem Cerialis, cum mille equitibus præmissus, ut transversis itineribus per agrum Sabinum, Salaria via Urbem introiret, fatis maturaverat: donec obfessi Capitolii fama cunctos simul exciret.

Mox omnes
properant ad
Urbem.

CAP. LXXIX. Antonius per Flaminiam ad Saxa rubra, multo jam noctis, serum auxilium venit. Illic interfectum Sabinum, conflagrassè Capitolium, tremere Urbem, moesta omnia accepit. Plebem quoque & servitia pro Vitellio armari, nuntiabatur. Et Petilio Ceriali equestre prælium adversum fuerat. Namque incautum, & tamquam ad victos ruentem, Vitelliani interjectus equiti pedes exceperet. Pugnatum haud procul Urbe (f), inter ædificia hortosque, & anfractus viarum. Quæ gnara Vitellianis, incomperta hostibus, metum fecerant. Neque omnis eques concors, adjunctis quibusdam, qui nuper apud Narniam dediti, fortunam partium speculabantur. Capitur præfectus alæ, Tullius Flavianus. Ceteri fœda fuga consternantur, non ultra Fidenas secutis victoribus. Eo successu studia populi aucta.

Equites eo-
rum victi.

Plebs pro Vi-
tello se ar-
mat.

CAP. LXXX. Vulgus urbanum arma cepit. Paucis scuta militaria. Plures, raptis quod cuique obvium telis, signum pugnae exposcunt. Agit grates Vitellius, & ad tuendam Urbem prorumpere jubet. Mox vocato Senatu, deliguntur legati ad exercitus, ut prætextu Reip. concordiam pacemque suaderent. Varia legatorum sors fuit. Qui Petilio Ceriali occurrerunt, extremum discrimen adiere, aspernante milite conditiones pacis. Vulneratur prætor Arulenus Rusticus. Auxit invidiam, super violatum legati prætorisque nomen, propria dignatio viri. Palantur comites. Occiditur proximus lictor, dimovere turbam ausus. Et ni dato à duce præsidio defensi forent, sacrum etiam inter exterarum gentes legatorum jus, ante ipsa patriæ mœnia, civilis rabies usque in exitum temerasset. Æquioribus animis accepti sunt, qui ad Antonium venerant, non quia modestior miles, sed duci plus auctoritatis.

Legati de pace
missi.

Sed ferociter
excepti.

CAP. LXXXI. Miscuerat se legatis Musonius Rufus equestris ordinis, studium philosophiæ, & placita Stoicorum æmulatus. Cœptabatque permixtus manipulis, bona pacis ac belli discrimina differens, armatos monere. Id plerique ludibrio, pluribus tædio. Nec deerant qui propellerent proculcarentque, ni admonitu modestissimi cujusque, & aliis minitantibus, omisisset intempestivam sapientiam. Obviæ fuere & virgines Vestales, cum epistolis Vitellii ad Antonium scriptis. Eximi supremo certamini unum diem postulabant. Si moram interjecissent, facilius omnia conventura. Virgines cum honore dimissæ. Vitellio rescriptum, Sabini cæde, & incendio Capitolii, dirempta belli commercia.

Musonii im-
portuna sa-
pientia.

Vestales à Vi-
tello missæ.

T t

CAP.

(c) al. reliquæ in littore captæ. (d) al. dum regerit. (e) al. patratum. (f) al. Urbem.

CAP. LXXXII. Tentavit tamen Antonius vocatas ad concionem legiones mitigare, ut castris juxta pontem Milvium positis, postera die Urbem ingrederentur. Ratio contandi, ne asperatus praelio miles, non Populo, non Senatui, ne templis quidem ac delubris deorum consulere. Sed omnem prolationem, ut inimicam victoriae, suspectabant. Simul fulgentia per colles vexilla, quamquam imbelis Populus sequeretur, speciem hostilis exercitus fecerant: Tripartito agmine; pars ut astiterat, Flaminia via: pars juxta ripam Tiberis incessit, tertium agmen per Salariam Collinae portae propinquabat. Plebs, in vectis equitibus fusa. Miles Vitellianus, trinis & ipse praesidiis occurrit. Praelia ante Urbem multa, & varia: sed Flaviani consilio ducum praestantibus, saepius prospera. Ii tantum conflictati sunt, qui in partem sinistram Urbis ad Sallustianos hortos, per angusta & lubrica viarum flexerant. Superstantes maceris hortorum Vitelliani, ad serum usque diei (g), faxis pilisque subeuntes arcebant. Donec ab equitibus, qui porta Collina irruperant, circumvenirentur. Concurrere & in campo Martio infestae acies. Pro Flaviani fortuna, & parva toties victoria: Vitelliani desperatione sola ruebant. Et quamquam pulsi, rursus in Urbe congregabantur.

CAP. LXXXIII. Aderat pugnantibus spectator Populus, utque in ludicro certamine, hos modo, rursus illos clamore & plausu fovebat: quoties pars altera inclinasset, abditos (h) in tabernis, aut si quam in domum perfugerant, erui jugularique postulantes (i), parte majore praedae potiebantur. Nam milite ad sanguinem & caedes obverso, spolia in vulgus cedebant. Saeva ac deformis Urbe rota facies. Alibi praelia & vulnera, alibi balneae (k) popinaeque. Simul cruor & strues corporum. Juxta scorta, & scortis similes: quantum in luxurioso otio libidinum, quidquid in acerbissima captivitate scelerum: prorsus, ut eandem civitatem, & furere crederes, & lascivire. Confluxerant ante armati exercitus in Urbe, bis L. Sulla, semel Cinna, victoribus, nec tunc minus crudelitatis. Nunc inhumana securitas, & ne minimo quidem temporis, voluptates intermissae, velut festis diebus id quoque gaudium accederet, exultabant, fruebantur (l), nulla partium cura, malis publicis laeti.

CAP. LXXXIV. Plurimum molis in oppugnatione castrorum fuit, quae acerrimus quisque ut novissimam spem retinebant. Eo intentius victores, praecipuo veterum cohortium studio, cuncta validissimarum urbium excidiis reperta, simul admovent, testudinem, tormenta, aggeres, fascesque: quidquid tot praeliis laboris ac periculi hausissent, operae illo consummari clamitantes. Urbem Senatui ac Pop. Rom. templa diis reddita; proprium esse militis decus, in castris. Illam patriam, illos penates. Ni statim recipiantur, noctem in armis agendam. Contra Vitelliani, quam-

quam numero fatoque dispares, inquietare victoriam; morari pacem, domos arasque cruore foedare, suprema victis solatia complectebantur. Multi semianimes, super turres & propugnacula moenium, exspiravere. Convulsis portis, reliquus globus obtulit se victoribus: & cecidere omnes contrariis vulneribus, versi in hostem. Ea cura etiam morientibus decori exitus fuit.

CAP. LXXXV. Vitellius capta Urbe, per averfam palatii partem (m), Aventinum in domum uxoris sellula deferitur: ut si diem latebra vitavisset, Tarracinam ad cohortes fratremque perfugeret. Dein mobilitate ingenii, & quae natura pavoris est, cum omnia metuenti, praesentia maxime displicerent, in palatium regreditur, vastum desertumque: dilapsis etiam infimis servitorum, aut occursum ejus declinantibus. Terret solitudo, & tacentes loci. Tentat clausa, inhorrescit vacuis. Fessusque misero errore, & pudenda latebra semet occultans, ab Julio Placido tribuno cohortis protrahitur. Vincula pone tergum manus. Laniata veste, foedum spectaculum ducebatur, multis increpantibus, nullo illacrymante. Deformitas exitus misericordiam abstulerat. Obvius e Germanicis militibus Vitellium infesto ictu, per iram, vel quo maturius ludibriis eximere, an tribunum appetierit, in incerto fuit: aurem tribuni amputavit, ac statim confossus est. Vitellium infestis mucronibus coactum, modo erigere os & offerre contumeliis, nunc cadentes statuas suas, plerumque rostra, & Galbae occisi locum contueri; postremo ad Gemonias, ubi corpus Flavii Sabini jacuerat, propulere. Vox una non degeneris animi excepta, cum tribuno insultanti, *se tamen Imperatorem ejus fuisse*, respondit. Ac deinde ingestis vulneribus, concidit. Et vulgus eadem pravitate infectabatur interfectum, qua foverat viventem.

CAP. LXXXVI. Pater illi L. Vitellius, seipsum & quinquagesimum aetatis annum explebat. Consulatum, sacerdotia, nomen locumque inter primores, nulla sua industria, sed cuncta patris claritudine adeptus. Principatum ei detulere, qui ipsum non noverant. Studia exercitus, raro cuiquam bonis artibus quaesita perinde affuere, quam huic per ignaviam. Inerat tamen simplicitas ac liberalitas: quae, ni adsit modus, in exitum vertuntur. Amicitias dum magnitudine munerum, non constantia (n) morum continere putat, meruit magis quam habuit. Reip. (o) haud dubie intererat, Vitellium vinci. Sed imputare perfidiam non possunt, qui Vitellium Vespasiano prodidere, cum a Galba descivissent. Praecipiti (p) in occasum die, ob pavorem magistratum Senatorumque, qui dilapsi ex Urbe, aut per domos clientium semet occultabant, vocari Senatus non potuit. Domitianum, postquam nihil hostile metuebatur, ad duces partium progressum, & Caesarem consulatum, miles frequens, utque erat in armis, in paternos penates deduxit.

C. COR-

(g) al. diem. (h) al. abdit. (i) al. expostulantes. (k) al. balineae. (l) alii rō fruebantur omitunt. (m) al. portam. (n) al. convenientia. (o) alii rō Reip. omitunt. (p) al. Praecipitanti.

Sed miles morae impatiens.

Triplici agmine Urbem ad-eunt.

Occurritur.

Sed Flaviani vincunt.

Instauratum in campo Martio praedium.

Sed pari fortuna.

Plebs levitas & savitia.

Miseria Romae facies.

Castra Pratoria oppugnata.

Strenue propugnata.

Vitellius Palatium deserit.

Iterum repetit.

Latens capitulur.

Ad necem ductus.

Vox supra ejus indolem.

Vita & mores.

Domitianus Caesar salutaris.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU NERONIS
HISTORIARUM
LIBER IV.

BREVIARIUM LIBRI IV.

Facies & miseria Romanæ Urbis. L. Vitellius se cum cohortibus dedit: sed nibilo secius ipse interfectus. Imperium Vespasiano à Senatu firmatur. De Helvidio Prisco accuratius, insigni viro. De dissidiis ejus cum Eprio Marcello. Mucianus inter hæc Urbem ingreditur. Is Calpurnium Pisonem interfici jubet. Initia & motus Germanici belli: quod, duce Civili, Batavi primi sumpserunt. Postque eos, Caninefates. Præsidia & Castella Romana ejiciunt, aut exscindunt. Aquilium primipilarem, & post Mumium Lupercum legatum præliis vident. Batavorum veterane cohortes ad Civilem abeunt. Quas transitu arcere Herennius Gallus conatus, item funditur. Castra Vetera à Civili obsidentur. Seditio militum Rom. contra Hordeonium. Et summa belli Vocula permissa. Is contra Civilem duxit: & primo victus, præter spem fortuito vicit. Iterum seditio in Hordeonium: quem & interficiunt. Quædam Romæ & apud Patres gesta. Furgia: accusationes. Vitelliani milites compositi. Alii in prætorium lecti. L. Pisonis in Africa cædes. Capitolium Romæ restitutum. Treveri & Lingones à Romanis deficiunt, & reliquæ Galliæ mutant. Ipsæ legiones cohortesque Romanæ parum fidæ, & à Gallis corrumpuntur. Vocula interficitur. Sacramentum Romani pro imperio Galliarum dicunt. Idem legiones fecere, quæ in Veteribus diu obfessæ. Nec Agrippinenses ultra contati, quin se victoribus adjungerent. Lingones interea à Sequanis fusi. At Romæ, Imperium periclitari visum: & Domitianus ipse ad hoc bellum accingitur, cum Muciano. Legiones quatuor statim præmissæ. Galli interea deliberant: & pluribus sanioribusque cum servitute pax placuit. Petilius Cerialis Treveros magna pugna vicit. Defectores plerique ad Romana signa redire. Paulo post acre iterum certamen cum Civili & Classico: cujus initio ambiguo, lætus Romanis finis fuit. Vespasiani in Ægypto facta, & edita ab eo miracula. Itemque de oraculis & sortibus ad ejus Imperium. Gesta illo ipso anno, cujus parte postrema Consules

IMP. VESPASIANUS ITERUM, TITUS FILIUS.

CAPUT I.

dias pessimo cuique plurima vis, pax & quies bonis artibus indigent.

CAP. II. Nomen sedemque Cæsaris, Domitianus acceperat, nondum ad curas intentus, sed stupris & adulteriis filium principis agebat. Præfectura prætorii, penes Arrium Varum. Summa potentia, in Primo Antonio. Is pecuniam familiamque è principis domo, quasi Cremonensem prædam rapere. Ceteri modestia vel ignobilitate, ut in bello obscuri, ita præmiorum expertes. Civitas pavida & servitio parata, occupari redeuntem Tarracina L. Vitellium cum cohortibus, extinguere reliqua belli, postulabat. Præmissi Ariciam equites (r). Agmen legionum, intra Bovillas stetit. Nec contatus est Vitellius, L. Vitellius se dedidit. seque & cohortes arbitrio victoris permittere. Et miles infelicia arma, haud minus ira, quam metu abjecit. Longus deditorum ordo, septus armatis, per Urbem incessit. Nemo supplici vultu, sed tristes & truces, & adversum plausus ac lasciviam insultantis vulgi immobiles. Paucos erumpere ausos, circumjecti pressere. Ceteri in custodiam conditi. Nihil quisquam locutus indignum, & quam-

T t 2

(q) al. & forma. (r) al. Arriani equites.

Servitum in
Urbe.

Et prædæ actæ.

Nec duces mi-
liti coercendo.Antonius im-
potenter se
gerit.L. Vitellius se
dedit.

Isque inter-
fectus.

Campania
composita.

Honores in
Vespasianum à
Senatu.

Qui comiter
ad eos scribit.

Etiam Mucia-
nus.

Sed superbe.

Honores in
duces.

Helvidius Pri-
scus.

quamquam inter adversa, salva virtutis fama. Dein L. Vitellius interficitur, par vitiis fratris, in principatu ejus vigilantior, nec perinde prosperis socius, quam adversis abstractus.

CAP. III. Iisdem diebus Lucilius Bassus, cum expedito equite, ad componendam Campaniam mittitur: discordibus municipiorum animis, magis inter semet, quam contumacia adversus Principem. Viso milite, quies, & minoribus coloniis impunitas. Capuæ, legio tertia hiemandi causa locatur: & domus illustres afflictæ, cum contra Tarracinenfes nulla ope juvantur. Tanto proclivius est injuriæ, quam beneficio vicem exsolvere: quia gratia oneri, ultio in quaestu habetur. Solatio fuit servus Verginii Capitonis, quem proditorem Tarracinenfium diximus, patibulo affixus, in iisdem annulis, quos acceptos à Vitellio gestabat. At Romæ Senatus cuncta principibus solita, Vespasiano decernit, lætus & spei certus. Quippe, sumpta per Gallias Hispaniasque civilia arma, motis ad bellum Germanis, mox Illyrico; postquam Ægyptum, Judæam, Syriamque, & omnis provincias exercitusque lustraverant, velut expiato terrarum orbe, cepisse finem videbantur. Addidere alacritatem Vespasiani litteræ, tamquam manente bello scriptæ. Ea, prima specie, forma. Ceterum ut princeps loquebatur, civilia de se & Rep. (s) egregia. Nec Senatus obsequium deerat. (22) Ipsi consularatus cum Tito filio, prætura Domitiano & consulare Imperium decernuntur.

CAP. IV. Miserat & Mucianus epistolas ad Senatum, quæ materiam sermonibus præbuere. Si privatus esset, cur publice loqueretur? potuisse eadem, paucos post dies, loco sententiæ dici. Ipsa quoque infectatio in Vitellianos (t), sera & sine libertate. Id vero erga Remp. superbum, erga principem contumeliosum, quod in manu sua fuisse Imperium, donatumque Vespasiano jactabat. Ceterum invidia, in occulto; adulatio in aperto, erant. Multo cum honore verborum, Muciano triumphalia de bello civili data. Sed in Sarmatas expeditio fingebatur. Adduntur Primo Antonio consularia, Cornelio Fusco, & Arrio Varo, prætoria insignia. Mox deos respexere. Restitui placuit Capitolium. Eaque omnia Valerius Asiaticus, Consul designatus, censuit. Ceteri, vultu manuque; pauci quibus conspicua dignitas, aut ingenium adulatione exercitum, compositis orationibus assentiebantur. Ubi ad Helvidium Priscum prætorem designatum ventum, prompsit sententiam, ut honorificam in bonum principem. Falsa erant, & studiis Senatus attollebantur (u). Isque præcipuus illi dies, magnæ offensæ initium, & magnæ gloriæ fuit.

CAP. V. Res poscere videtur, quia iterum in mentionem incidimus viri sæpius me-

morandi, ut vitam studiaque ejus, & quali fortuna sit usus, paucis repetam. Helvidius Priscus, regione Italiæ septima (x), Tarracinae municipio, Cluvio patre, qui ordinem primipili duxisset, ingenium illustre altioribus studiis juvenis admodum dedit: non ut plerique, ut nomine magnifico segne otium velaret, sed quo firmior adversus fortuita, Remp. capefferet. Doctores sapientiæ secutus est, qui sola bona quæ honesta, mala tantum quæ turpia; potentiam, nobilitatem, ceteraque extra animum, neque bonis neque malis annumerant. Quæstorius adhuc, à Pæto Thrasea gener delectus, è moribus focii nihil æque ac libertatem hausit. Civis, Senator, maritus, gener, amicus, cunctis vitæ officiis æquabilis, opum contemptor, recti pervicax, constans adversus metus.

CAP. VI. Erant quibus appetentior famæ videretur: quando etiam sapientibus, cupido gloriæ, novissima exuitur. Ruina focii, in exilium pulsus, ut Galbæ principatu rediit, Marcellum Eprium delatorem Thraseæ accusare aggreditur. Ea ultio, incertum major an justior, Senatum in studia diduxerat. Nam si caderet Marcellus, agmen reorum sternebatur. Primo minax certamen, & egregiis orationibus utriusque (y) testatum (z). Mox dubia voluntate Galbæ, multis Senatorum deprecantibus, omisit Priscus: variis, ut sunt hominum ingenia, sermonibus, moderationem laudantium, aut constantiam requirentium. Ceterum eo Senatus die, quo de Imperio Vespasiani censebant, placuerat mitti ad Principem legatos. Hinc inter Helvidium, & Eprium, acre jurgium. Priscus eligi nominatim à magistratibus juratis; Marcellus urnam postulabat, quæ Consulibus designati sententia fuerat.

CAP. VII. Sed Marcelli studium proprius rubor excitabat, ne aliis electis posthabitus crederetur. Paullatimque, per altercationem, ad continuas & infestas orationes provecti sunt. Quærente Helvidio, quid ita Marcellus judicium magistratuum pavesceret? esse illi pecuniam, & eloquentiam, quis multos anteiret, ni memoria flagitiorum urgeret (a). Sorte & urna, mores non discerni: suffragia & estimationem Senatus reperta, ut in cujusque vitam (b) famamque penetrarent. Pertinere ad utilitatem Reip. pertinere ad Vespasiani honorem, occurrere illi quos innocentissimos Senatus habeat, qui honestis sermonibus aures Imperatoris imbuant. Fuisse Vespasiano amicitiam cum Thrasea, Sorano, Senecione (c): quorum accusatores, etiamsi puniri non oporteat, ostentari non debere. Hoc Senatus judicio, velut admoneri principem, quos probet, quos reformidet nullum majus boni Imperii instrumentum, quam bonos amicos. Esse (d) satis Marcello, quod Neronem in exitium tot innocentium impulerit. Frueretur præ-

Viri magni ge-
nus, & inge-
nium.

Stoicos ama-
vit.

Et famam.

Actio ejus in
Marcellum.

Cum eodem
dissentio super
legatos.

Invehitur in
hominem.

(s) al. de Rep. (t) al. Vitellium. (u) al. attollebatur. (x) alii tō septima omittunt.
(y) al. utrimque. (z) al. certatum. (a) al. urgeretur. (b) al. ut uniuscujusque vi-
tam. (c) al. Sentio. (d) al. Effet.

(22) Ipsi Consularatus - - - decernuntur) Numus Tab. LVII. num. 6. egregie hunc locum illustrat, Titi enim Consula-
rum & Domitiani Præturam exprimit. Conf. BEGER. T. II. p. 631.

præmiis & impunitate, Vespasianum melioribus relinqueret.

Marcellus cor-
date respon-
det.

CAP. VIII. Marcellus, non suam sententiam impugnari, sed Consulem designatum censuisse dicebat, secundum vetera exempla, quæ sortem legationibus posuissent, ne ambitioni aut inimicitias locus foret. Nihil evenisse cur antiquitus instituta exolescerent, aut principis honor in cuiusquam contumeliam verteretur (e). Sufficere omnes obsequio. Id magis vitandum, ne pervicacia quorundam irritaretur animus novo principatu suspensus, & vultus quoque ac sermones omnium circumspectans. Se meminisse temporum, quibus natus sit, quam civitatis formam patres avique instituerint: ulteriora mirari, præsentia sequi: bonos Imperatores voto expetere, qualescumque tolerare. Non magis sua oratione Thraseam, quam iudicio Senatus afflictum. Sevitiæ Neronis, per huiusmodi imagines illuxisse (f). Nec minus sibi anxiam talem amicitiam, quam aliis exilium. Denique constantia, fortitudine, Catonibus & Brutis æquaretur Helvidius: se unum esse ex illo Senatu, qui simul servierit. Suadere etiam Prisco, ne supra principem scanderet, ne Vespasianum senem triumphalem, juvenum liberorum patrem præceptis coerceret. Quo modo pessimis Imperatoribus sine fine dominationem, ita quamvis egregiis modum libertatis placere. Hæc magnis utrimque contentionibus jactata, diversis studiis accipiebantur. Vicit pars quæ fortiri legatos malebat, etiam mediis Patrum annitentibus retinere morem. Et splendidissimus quisque eodem inclinabat, metu invidiæ si ipsi eligerentur.

Legati forte
lecti.

De pecunia
publica dissen-
sio.

CAP. IX. Secutum aliud certamen. Prætores ærarii (nam tum à prætoribus tractabatur ærarium) publicam paupertatem questu, modum impensis postulaverant. Eam curam Consul designatus, ob magnitudinem oneris, & remedii difficultatem, principi reservabat. Helvidius, arbitrio Senatus agendum censuit. Cum perrogarent sententias Consules, Vulcatius Tertullinus tribunus plebis intercessit, ne quid super tanta re, principe absente, statueretur. Censuerat Helvidius, ut Capitolium publice restitueretur, adjuvaret Vespasianus. Eam sententiam modestissimus quisque silentio, deinde oblivio transmisit. Fuere, qui & meminissent.

Et quædam ab
Helvidio, non
pro servili ita-
tu.

Musonius Ce-
lerem accusat.

CAP. X. Tum invecus est Musonius Rufus in Publium Celerem, à quo Baream Soranum falso testimonio circumventum arguebat. Ea cognitione renovari odia accusationum videbantur. Sed vilis & nocens reus, protegi non poterat. Quippe Sorani sancta memoria. Celer professus sapientiam, dein testis in Baream, proditor corruptorque amicitiae, cuius (g) se magistrum ferebat. Proximus dies, causæ destinatur. Nec tam Musonius aut Publius, quam Priscus & Marcellus, ceterique motis ad ultionem animis (h), expectabantur.

CAP. XI. Tali rerum statu, cum discor-

dia inter Patres (i), ira apud victos, nulla in victoribus auctoritas, non leges, non princeps (k) in civitate essent; Mucianus in (l) Urbem ingressus cuncta simul in se traxit, Frætæ Primi Antonii Varique potentia (m), male dissimulata in eos Muciani iracundia, quamvis vultu tegeretur. Sed civitas rimandis offensis sagax, verterat se, transtuleratque. Ille unus ambiri, coli. Nec deerat ipse, stipatus armatis, domos, hortosque permutans, apparatu, incessu, excubiis, vim Principis amplecti (n), nomen remittere. Plurimum terroris intulit cædes Calpurnii Galeriani. Is fuit filius C. Pisonis, nihil ausus. Sed nomen insignis, & decora ipsi juvena, rumore vulgi celebrabantur. Erantque in civitate adhuc turbida, & novis sermonibus læta, qui principatus inanem ei famam circumdarent. Jussu Muciani, custodia militari cinctus, ne in ipsa Urbe conspectior mors foret, ad quadragesimum ab Urbe lapidem, via Appia, fuso per venas sanguine exstinguitur. Julius Priscus, prætoriarum sub Vitellio cohortium præfectus, se ipsum interfecit, pudore magis quam necessitate. Alphenus Varus, ignaviae infamiaeque suæ superfuit. Asiaticus (enim is libertus) malam potentiam, fervili supplicio, expiavit.

Mucianus in
Urbem venit.

Ad quem om-
nes se incli-
nant.

Calpurnius
Piso cæsus.

Asiaticus cruci
affixus.

CAP. XII. Iisdem diebus, crebrescentem cladis Germanicæ famam, nequaquam mœsta civitas excipiebat. Cæsos exercitus, capta legionum [castra] (o) hiberna, descivisse Gallias, non ut mala loquebantur. Id bellum quibus causis ortum, quanto externarum sociarumque gentium motu flagraverit, altius expediam. Batavi, donec trans Rhenum agebant pars Cattorum, seditione domestica pulsi, extrema Gallicæ oræ vacua cultoribus, simulque insulam inter vada sitam occupavere, quam mare Oceanum à fronte, Rhenus amnis tergum ac latera circumluit: nec opibus Romanis, societate validiorum, attriti (p), viros tantum armaque imperio ministrant, diu Germanicis bellis exerciti: mox aucta per Britanniam gloria, transmissis illuc cohortibus, quas vetere instituto, nobilissimi popularium regebant. Erat & domi delectus eques, præcipuo nandi studio, arma equosque retinens (q), integris turmis, Rhenum perrumpere.

Initium belli
Germanici.

Batavorum re-
gio.

Et in armis
gloria.

CAP. XIII. Julius Paullus, & Claudius Civilis, regia stirpe, multo ceteros anteibant. Paullum Fonteius Capito, falso rebellionis crimine interfecit. Injectæ Civili catenæ, missusque ad Neronem, & à Galba absolutus, sub Vitellio rursus discrimen adiit, flagitante supplicium ejus exercitu. Inde causæ irarum, spesque ex malis nostris. Sed Civilis, ultra quam barbaris solitum, ingenio follers, & Sertorium se aut Hannibalem ferens, simili oris dehonestamento, ne ut hosti obviam iretur, si à Populo Romano palam descivisset, Vespasiani amicitiam, studiumque parrium præ-

Julius Paullus
& Claudius
Civilis.

Hujus foller-
tia.

Tt 3

(e) al. verteret. (f) al. illuxisse. (g) al. corruptorque amici, & cuius &c. (h) al. motis adulationibus animis. (i) al. inter partes. (k) al. non principes. (l) alii tō in omittunt. (m) al. Varique Arrii potentia. (n) al. complecti. (o) alii tō castra omittunt. (p) al. societateve aliorum adstricti. (q) al. arma quoque retinens.

prærendit. Missis fane ad eum Primi Antonii litteris, quibus avertere accita à Vitellio auxilia, & tumultus Germanici specie, retentare legiones jubebatur. Eadem Hordeonius Flaccus præfens monuerat, inclinato in Vespasianum animo, & Reip. cura, cui excidium adventabat, si redintegratum bellum, & tot armatorum millia Italiam irrupissent.

CAP. XIV. Igitur Civilis diffidii certus (r), occultato interim altiore consilio, cetera ex eventu judicaturus, novare res hoc modo coepit. Jussu Vitellii, Batavorum juvenus ad delectum vocabatur: quem suapte natura gravem, onerabant ministri avaritia ac luxu, senes aut invalidos conquirendo, quos pretio dimitterent. Rursus impuberes (s) sed forma conspicui (& est plerisque procera pueritia) ad stuprum trahebantur. Hinc invidia, & compositi seditionis auctores, perpulere ut delectum abnuerent. Civilis primores gentis & promptissimos vulgi, specie epularum, sacrum in nemus vocatos, ubi nocte ac lætitia incaluisse videt, à laude gloriaque gentis orsus, injurias & raptus, & cetera servitii mala enumerat. *Neque enim societatem ut olim, sed tamquam mancipia haberi. Quando legatum, gravi quidem comitatu, & superbo cum imperio, venire? tradi se præfectis centurionibusque. Quos ubi spoliis & sanguine expleverint, mutari, exquirique novos sinus, & varia prædandi vocabula. Instare delectum, quo liberi à parentibus, fratres à fratribus, velut supremum dividantur. Numquam magis afflictam rem Romanam, nec aliud in hibernis quam prædam & senes. Attollerent tantum oculos, & inania legionum nomina ne pavescerent. Esse sibi robur peditum equitumque; consanguineos Germanos; Gallias idem cupientes: ne Romanis quidem ingratum id bellum, cujus ambiguum fortunam Vespasiano imputaturos: victoriæ rationem non reddi.*

Civilis eos oratione incitat.

Et impellit ad arma.

Caninefates quoque.

Brinio dux.

Hiberna Romana capit.

CAP. XV. Magno cum assensu auditus, barbaro ritu, & patriis execrationibus, universos adigit. Missi ad Caninefates, qui consilia sociarent. Ea gens partem insulæ colit, origine, lingua, virtute, par Batavis: numero superantur. Mox occultis nuntiis, pellexit Britannica auxilia, Batavorum cohortes, missas in Germaniam, ut supra retulimus, ac tum Magontiaci agentes. Erat in Caninefatibus, stolidæ audaciæ Brinio (t), claritate natalium insigni. Pater ejus multa hostilia ausus, Cajanarum expeditionum ludibrium impune spreverat. Igitur ipso rebellis familiæ nomine (u) placuit, impositusque scuto, more gentis, & sustinentium humeris vibratus, dux deligitur. Statimque accitis Frisiis (transrhenana gens est) duarum cohortium hiberna, proximo occupato (x), Oceano, irrupit. Nec præviderant impetum hostium milites: nec si prævidissent, satis virium ad arandum erat. Capta igitur & direpta castra. Dein vagos & pacis modo effusos lixas, negotiatoresque Romanos, invadunt. Simul excidiis castellorum imminebant: quæ à præfe-

ctis cohortium incensa sunt, quia defendi nequibant. Signa vexillaque, & quod militum, in superiorem insulæ partem congregantur, duce Aquilio primipilari, nomen magis exercitus, quam robur. Quippe viribus cohortium abductis, Vitellius è proximis Nerviorum Germanorumque pagis, segnem numerum armis oneraverat.

CAP. XVI. Civilis dolo grassandum ratus, incusavit ultro præfectos, quod castella deseruissent: se cum cohorte cui præerat, Caninefatem tumultum compressurum. Illi sua quisque hiberna repeterent. Subesse fraudem consilio, & dispersas cohortes facilius opprimi, nec Brinionem ducem ejus belli, sed Civilem esse patuit: erumpentibus paulatim indiciis, quæ Germani lætâ bello gens, non diu occultaverant. Ubi insidiæ parum cessere, ad vim transgressus. Caninefates, Frisios, Batavos propriis cuneis componit. Directa ex diverso acies, haud procul à flumine Rheno, & obversis in hostem navibus, quas incensis castellis illuc appulerant. Nec diu certato, Tungrorum cohors signa ad Civilem transtulit: perculsi milites improvisa prodicione, à fociis hostibusque cædebantur. Eadem etiam navibus perfidia. Pars remigum è Batavis, tamquam imperitia, officia nautarum propugnatorumque impediebant. Mox contra tendere, & puppes hostili ripæ objicere. Ad postremum gubernatores centurionesque, nisi eadem volentis, trucidant. Donec universa quatuor & viginti navium classis, transfugeret, aut caperetur.

CAP. XVII. Clara ea victoria in præfens, in posterum usui: armaque & naves, quibus indigebant, adepti, magna per Germanias Galliasque fama, libertatis auctores celebrabantur. Germaniæ statim misere legatos, auxilia offerentes. Galliarum societatem, Civilis arte donisque affectabat, captos cohortium præfectos suas in civitates remittendo: cohortibus abire an manere mallent data potestate. Manentibus, honorata militia: digredientibus, spolia Romanorum offerebantur. Simul, secretis sermonibus, admonebat maiorum, quæ tot annis perpeffi: *Miseram servitutem falso pacem vocarent. Batavos, quamquam tributorum expertes, arma contra communes dominos cepisse. Prima acie, fustum victumque Romanum: quid si Galliæ jugum exuant? quantum in Italia reliquum: provinciarum sanguine, provincias vinci. Ne Vindictis aciem cogitarent: Batavo equite, protritros Aduos Arvernorumque. Fuisse inter Verginii auxilia, Belgas. Vereque reputantibus, Galliam suismet viribus concidisse. Nunc easdem omnium partes, addito si quid militaris disciplinæ in castris Romanorum vigeret. Esse secum veteranas cohortes, quibus nuper Othonis legiones procubuerint. Servirent Syria, Asiaque, & suetus regibus Oriens: multos adhuc in Gallia vivere, ante tributum genitos. Nuper certe, caso Quinctilio Varo, pulsam è Germania servitutem. Nec Vitellium principem, sed Cæsarem Augustum bello pro-*

Civilis dolo.

Et mox aperta vis.

Prælium cum Romanis.

Qui produntur, & vincuntur.

Germaniam Civilis sibi jungit. Conatur & Gallias.

Composita oratione.

(r) al. desciscendi certus. (s) al. impubes. (t) al. Brinno. al. Brenno. (u) al. omine. (x) al. proxima occupatu, &c.

provocatum. Libertatem naturā, etiam mātis animalibus, datam. Virtutem proprium hominis bonum. Deos fortioribus adesse. Proinde arriperent vacui, occupatos; integri, fessos. Dum alii Vespasianum, alii Vitellium foveant, patere locum adversus utrumque.

CAP. XVIII. Sic in Gallias Germaniasque intentus, si destinata provenissent, validissimarum ditissimarumque nationum regno imminebat. At Flaccus Hordeonius, primos Civilis conatus, per dissimulationem aluit. Ubi expugnata castra, deletas cohortes, pulsum Batavorum insula Romanum (y) nomen, trepidi nuntii afferebant: Mumium Luperum legatum (is duarum legionum hibernis præerat) egredi adversus hostem jubet. Luperus legionarios è præsentibus, Ubios è proximis, Treverorum equites, haud longe agentes, raptim transmisit: addita Batavorum ala, quæ jam pridem corrupta, fidem simulabat, ut proditis in ipsa acie Romanis, majore pretio fugeret. Civilis captarum cohortium signis circumdatus, ut suo militi recens gloria ante oculos, & hostes memoria cladis terrerentur, matrem suam sororesque, simul omnium conjuges parvosque liberos, consistere à tergo jubet: hortamenta victoriæ, vel pulsus pudorem. Ut virorum cantu, feminarum ululatu, sonuit acies: nequaquam par à legionibus, cohortibusque redditur clamor. Nudaverat sinistrum cornu Batavorum ala transfugiens, statimque in nos versa. Sed legionarius miles, quamquam rebus trepidis, arma ordineque retinebat. Ubiorum Treverorumque auxilia, fœda fuga dispersa, totis campis palantur. Illuc incubuere Germani. Et fuit interim effugium legionibus, in castra, quibus Veterum nomen est. Præfectus alæ Batavorum, Claudius Labeo, opidano certamine æmulus Civili, ne interfectus invidiam apud populares, vel si retineretur, semina discordiæ præberet, in Frisios avehitur.

CAP. XIX. Iisdem diebus Batavorum & Caninefatium cohortes, cum jussu Vitellii in Urbem pergerent, missus à Civile nuntius assequitur. Intumescere statim superbia ferociaque, & pretium itineris, donativum, duplex stipendium, augeri equitum numerum, promissa sane à Vitellio, postulabant; non ut assequerentur, sed causam seditioni. Et Flaccus multa concedendo, nihil aliud effecerat, quam ut acrius exposcerent, quæ sciebant negaturum. Spreto Flacco, inferiorem Germaniam petivere, ut Civili jungerentur. Hordeonius, adhibitis tribunis centurionibusque, consultavit, num obsequium abnuentes vi coerceret. Mox insita ignavia, & trepidis ministris, quos ambiguus auxiliorum animus, & subito delectu suppletæ legiones angebant, statuit continere intra castra militem. Dein pœnitentia, & arguentibus ipsis qui suaserant, tamquam secuturus, scripsit Herennio Gallo, legionis primæ legato, qui Bonnam obtine-

bat, ut arceret transitu Batavos: se cum exercitū, tergis eorum hæsurum. Et opprimi poterant, si hinc Hordeonius, inde Gallus, motis utrimque copiis, medios clausissent. Flaccus omisit inceptum, aliisque litteris Gallum monuit, ne teneret (z) abeuntes. Unde suspicio, sponte legatorum excitari bellum: quin cuncta quæ acciderant (a), aut metuebantur, non inertia militis, neque hostium vi, sed fraude ducum evenire.

CAP. XX. Batavi, cum castris Bonnenfibus propinquarent, præmisere qui Herennio Gallo mandata cohortium exponerent. Nul- lum sibi bellum adversus Romanos, pro quibus toties bellaissent. Longa atque irrita militia fessis, patriæ atque otii cupidinem esse. Si nemo obfisteret, innoxium iter fore: sin arma occurrant, ferro viam inventuros. Contantem legatum milites perpulerant, fortunam prælii experiretur. Tria millia legionariorum, & tumultuariæ Belgarum cohortes, simul paganorum lixarumque ignavia, sed procax ante periculum manus, omnibus portis erumpunt, ut Batavos numero impares circumfundant. Illi veteres militiæ (b), in cuneos congregantur, densi undique, & frontem tergaque ac latus tuti. Sic tenuem aciem nostrorum perfringunt. Cedentibus Belgis, pellitur legio, & vallum portasque trepidi petebant. Ibi plurimum cladis. Cumulatæ corporibus fossæ. Nec cæde tantum & vulneribus, sed ruina, & suis plerique telis interiire. Victores, colonia Agrippinensium vitata, nihil cetero in itinere hostile ausi, Bonnenfè prælium excusabant: tamquam petita pace, postquam negabatur, sibimetipsi consulissent.

CAP. XXI. Civilis adventu veteranarum cohortium, justus jam exercitus ductor, sed consilii ambiguus, & vim Romanam reputans, cunctos qui aderant, in verba Vespasiani adigit. Mittitque legatos ad duas legiones, quæ priore acie pullæ, in Vetera castra concesserant, ut idem sacramentum acciperent. Redditur responsum, neque proditoris, neque hostium se consiliis uti. Esse sibi Vitellium principem, pro quo fidem & arma usque ad supremam spiritum retenturos. Proinde perfuga Batavus arbitrum rerum Romanarum ne ageret, sed meritas sceleris pœnas expectaret. Quæ ubi relata Civili, incensus ira, universam Batavorum gentem in arma rapit. Junguntur Bructeri Tencterique, & excita nuntiis Germania, ad prædam famamque.

CAP. XXII. Adversus has belli concurrentis minas, legati legionum, Mumius Luperus, & Numisius Rufus, vallum murosque firmabant. Subversa longæ pacis opera, haud procul castris in modum municipii exstructa, ne hostibus usui forent. Sed parum provisum, ut copię (c) in castra conveherentur; rapi permiserunt. Ita paucis diebus per licentiam absumpta sunt, quæ adversus necessitates in longum suffecissent. Civilis medium agmen cum robore Batavorum obtinens, utramque

(y) al. Romanorum. (z) al. terreret. (a) al. excitare bellum, cunctaque quæ acciderant. (b) al. Illi veteris militiæ memores. (c) al. ni copię.

Hordeonius
regneret in ob-
viam.

Luperus in
eum missus.

Civilis animo
se occidit.

Et insigniter
vincit.

Romani in ca-
stra Vetera fu-
gunt.

Batavorum co-
hortes corrup-
tæ à Civili.

Ad eum ten-
dunt.
Hordeonius
impedire vult,
nec vult.

Bonnam ve-
niunt.

Innoxium
transitum
petunt.

Sed resistitur.

Illi ferociam
inveniunt.

Civilis Vespasiano
callide
jurat.

Copias con-
trahit & auget.

Ad Vetera ve-
nit.

tramque (d) Rheni ripam, quo truculentior visu foret, Germanorum catervis complet, assultante per campos equite. Simul naves in adversum amnem agebantur. Hinc veteranarum cohortium signa, inde depromptæ filvis lucisque (e) ferarum imagines, ut cuique genti inire prælium mos est, juxta belli (f) civilis externique facie obstupescerant obsessos. Et spem oppugnantium augebat amplitudo valli, quod duabus legionibus fitum, vix quinque millia armatorum tuebantur (g). Sed lixarum multitudo, turbata pace illuc congregata, & bello ministra ad-

Eorum descri-
prio.

Oppugnantur.

Frustra.

Machinæ ad-
moventur.

Frustra.

Igitur obfi-
dium placuit.

Vocula ad id
solvendum
mittuntur.

Miles in Hor-
deonium fre-
mit.

CAP. XXIII. Pars castrorum, in collem leniter assurgens, pars æquo adibatur. Quippe illis hibernis, obsideri premique Germanias Augustus crediderat: neque umquam id malorum, ut oppugnatum ultro legiones nostras venirent. Inde non loco, neque munimentis labor additus. Vis & arma satis placebant. Batavi, Transrhenanique, quo discreta virtus manifestius spectaretur, sibi quæque gens consistunt, eminus laceffentes. Post ubi pleraque telorum turribus pinnisque mœnium irrita hærebant (b), & desuper saxis vulnerabantur; clamore atque impetu, invadere vallum. Appositis plerique scælis, alii per testudinem suorum, scandebant (i) jam quidam: cum gladiis & armorum incussu præcipitati, sudibus & pilis obruuntur, præferoces initio, & rebus secundis nimii. Sed tum (k) prædæ cupidine, adversa quoque tolerabant. Machinas etiam, insolitum sibi, ausi. Nec ulla ipsis sollertia: perfugæ captivique docebant struere materias in modum pontis, mox subiectis rotis propellere: ut alii superstantes, tamquam ex aggere præliarentur: pars intus, occulti muros subruerent. Sed excussa balistis saxa, stravere informe opus. Et crates vineasque parantibus, adactæ tormentis ardentes hastæ. Ulroque ipsi oppugnatores ignibus petebantur: donec desperata vi, verterent consilium ad moras, haud ignari paucorum dierum inesse alimenta, & multum imbellis turbæ. Simul ex inopia proditio, & fluxa servitiorum fides, ac fortuita belli sperabantur.

CAP. XXIV. Flaccus interim, cognito castrorum obsidio, & missis per Gallias qui auxilia concirent, lectos legionibus (l) Dillio Voculæ duodevicesimæ legionis legato tradit, ut quam maximis per ripam itineribus celeraret. Ipse pavidus torpere (m), invisus militibus. Neque enim ambigue fremebant. Emissas à Magontiaci Batavorum cohortes, dissimulatos Civilis conatus, acciri (n) in societatem Germanos. Non Primi Antonii, neque Muciani ope Vespasianum magis adolevisse. Aperta odia, armaque palam depelli: fraudem & dolum, obscura, eoque inevitabilia. Civilem stare contra, struere aciem; Hordeonium, è cubiculo & lectulo, jubere quidquid hosti condu-

cat. Tot armatas fortissimorum virorum manus, unius senis valetudine regi. Quin potius interfecto traditore, fortunam virtutemque suam malo omine exsolverent. His inter se vocibus insistentes (o), flammavere insuper allatæ à Vespasiano litteræ, quas Flaccus, quia occultari nequibant, pro concione recitavit: vinctosque qui attulerant, ad Vitellium misit.

CAP. XXV. Sic mitigatis animis, Bonnam, hiberna primæ legionis ventum. Inferior illic miles, culpam cladis in Hordeonium vertebat: ejus jussu directam adversus Batavos aciem, tamquam à Magontiaci legiones sequerentur: ejusdem prodicione cæsos, nullis supervenientibus auxiliis. Ignota hæc ceteris exercitibus, neque Imperatori suo nuntiari: cum accursu tot provinciarum, exstingui repens perfidia potuerit. Hordeonius exemplaria omnium litterarum, quibus per Gallias Britanniamque & Hispanias auxilia orabat, exercitui recitavit: instituitque pessimum facinus, ut epistolæ Aquiliferis legionum traderentur, à quibus ante militi quam ducibus legebantur (p). Tum è seditiosis unum vinciri jubet, magis usurpandi juris, quam quia unius culpa foret. Morusque Bonna exercitus, in Coloniæ Agrippinensem; affluentibus auxiliis Gallorum, qui primo rem Romanam enixe juvabant. Mox valescentibus Germanis, pleræque civitates adversum nos armatæ, spe libertatis: &, si exuissent servitium, cupidine imperitandi. Gliscebant iracundia legionum, nec terrorem unius militis vincula indiderant. Quin idem ille arguebat ultro conscientiam ducis: tamquam nuntius inter Civilem Flaccumque, falso crimine, testis veri opprimeretur. Conscendit tribunal Vocula, mira constantia, prehensumque militem ac vociferantem duci ad supplicium jussit. Et dum mali pavent, optimus quisque jussis parere. Exin, consensu, ducem Voculam poscentibus, Flaccus summam rerum ei permisit.

Ille se purgat.

Galli auxili-
antur strenue
Romanis.

Voculæ con-
stans factum.

Quem omnes
duces depo-
sunt, & ca-
piunt.

CAP. XXVI. Sed discordes animos multa efferabant, inopia stipendii frumentique, & simul delectum tributæque Galliæ aspernantes: Rhenus, incognita illi cælo siccitate, vix navium patiens: arti commeatibus: dispositæ per omnem ripam stationes, quæ Germanos vado arcerent: eademque de causâ minus frugum, & plures qui consumerent. Apud imperitos prodigii loco accipiebatur ipsa aquarum penuria, tamquam nos amnes quoque, & vetera imperii munimenta, defererent. Quod in pace, fors, seu natura: tunc fatum & ira dei, vocabatur. Ingressis Novesium, tertiadecima (q) legio conjungitur. Additus Voculæ in partem curarum, Herennius Gallus, legatus: nec ausi ad hostem pergere, loco, Gelduba nomen est, castra fecere, & ceteris belli meditentis militem firmabant. Utque præda ad virtutem accendere-

Sed multa Ro-
manis adversa.

Herennius ac-
cedit Voculæ.

(d) alii tò utramque omittunt. al. utrimque. (e) al. jugisque. (f) al. mixta belli. (g) al. armatorum Romanorum tuebantur. (h) al. pendebant. (i) al. scandebantque. (k) al. tamen. (l) al. è legionibus. (m) al. Ipse navibus invalidus corpore. (n) al. adsciri. (o) al. instinctos. (p) al. legantur. (q) al. XVI.

tur, in proximos Gugernorum pagos, qui societatem Civilis acceperant, ductus à Vocula exercitus. Pars cum Herennio Gallo permansit.

CAP. XXVII. Forte navem, haud procul castris, frumento gravem, cum per vada hæfisset, Germani in suam ripam trahebant. Non tulit Gallus, misitque subsidio cohortem. Ausus & Germanorum numerus, paullatimque aggregantibus se auxiliis, acie certatum. Germani, multa cum strage nostrorum, navem abripiunt. Victi (quod tum in morem veterat) non suam ignaviam, sed perfidiam legati culpabant. Protractum è tentorio, scissâ veste, verberato corpore, quo pretio, quibus conscis, prodidisset exercitum, dicere jubent. Redit in Hordeonium invidia. Illum auctorem sceleris, hunc ministrum vocant: donec exitium minitantibus exterritus, prodicionem & ipse Hordeonio objecit. Vinctusque, adventu demum Voculæ, exsolvitur. Is postera die, auctores seditionis morte affecit. Tanta illi exercitui diversitas inerat, licentiæ, patientiæque. Haud dubie gregarius miles, Vitellio fidus: splendidissimus quisque, in Vespasianum proni. Inde scelerum ac suppliciorum vices, & mixtus obsequio furor: ut contineri non possent, qui puniri poterant.

CAP. XXVIII. At Civilem immensum universa (r) Germania extollebat, societate nobilissimis obsidum firmata. Ille, ut cuique proximum, vastari Ubios Treverosque, & alia manu Mosam amnem transire jubet, ut Menapios & Morinos & extrema Galliarum quaterent. Actæ utrobique prædæ. Infestius in Ubiis, quos gens Germanicæ (s) originis, ejurata patria, Romanorum (t) nomine Agrippinenses vocarent. Cæsæ cohortes eorum, in vico Marcoduro, incuriosius agentes, quia procul ripa aberant. Nec quievire Ubii, quominus prædas è Germania peterent. Primo impune: dein circumventi sunt, per omne id bellum, meliore usi fide, quam fortuna. Contusis Ubiis, gravior & successu rerum ferocior Civilis, obsidium legionum urgebat: intentis custodiis, ne quis occultus nuntius venientis auxilii penetraret. Machinas molemque operum, Batavis delegat: Transrhenanos prælium poscentis, ad scindendum vallum ire, detrusosque redintegrare certamen jubet: superante multitudine, & facili damno. Nec finem labori (u) nox attulit.

CAP. XIX. Congestis circum lignis, accensisque, simul epulantes, ut quisque vino incaluerat, ad pugnam temeritate inani ferebantur. Quippe ipsorum tela, per tenebras vana Romani conspicuam Barbarorum aciem, & si quis audacia aut insignibus effulgens, ad ictum destinabant. Intellectum id Civili: & restincto igne, misceri cuncta tenebris & armis jubet. Tum vero strepitus dissoni, casus incerti, neque ferendi, neque declinandi providentia. Unde clamor acciderat, circum-

agere corpora, tendere arcus: nihil prodesse virtus; fors cuncta turbare, & ignavorum sæpe telis fortissimi cadere. Apud Germanos, inconsulta ira: Romanus miles periculorum gnarus, ferratas fudes, gravia saxa, non forte jaciebat. Ubi sonus molientium, aut appositæ scalæ, hostem in manus dederant, propellere umbone, pilo sequi. Multos moenia (x) egressos, pugionibus fodere. Sic exhausta nocte, novam aciem dies aperuit.

CAP. XXX. Eduxerant Batavi turrim, duplici tabulato, quam prætoriae portæ (is æquissimus locus) propinquantem, promoti contra validi asseres, & incussæ trabes perfregere, multa superstantium pernicie. Pugnatumque in percussos, subita & prospera eruptione. Simul à legionariis peritia & arte præstantibus, plura struebantur. Præcipuum pavorem intulit suspensum & nurans machinamentum, quo repente demisso præter suorum ora, singuli pluresve hostium sublime rapti, verso pondere intra castra effundebantur. Civilis omiſsa oppugnandi spe, rursus per otium assidebat, nuntiis & promissis fidem legionum convellens.

CAP. XXXI. Hæc in Germania ante Cremonense prælium gesta, cujus eventum literæ Primi Antonii docuere, addito Cæcinæ edicto. Et præfectus cohortis è victis, Alpinus Montanus, fortunam partium præfens fatebatur. Diversi hinc motus animorum. Auxilia è Gallia, quis nec amor, nec odium in partes, militia sine affectu, hortantibus præfectis, statim à Vitellio desciscunt: vetus miles contabatur. Sed adigente Hordeonio Flacco, instantibus tribunis, dixit sacramentum, non vultu neque animo satis affirmans: & cum cetera jurisjurandi verba conciperent, Vespasiani nomen hæsitantes, aut levi murmure, & plerumque silentio trans mittebant.

CAP. XXXII. Lectæ deinde pro concione epistolæ Antonii ad Civilem, suspensiones (y) militum irritavere, tamquam ad socium partium scriptæ; & de Germanico exercitu hostiliter. Mox allatis Geldubam in castra nuntiis, eadem dicta, factaque: & missus cum mandatis Montanus ad Civilem, ut abſisteret bello, neve externa armis (z) falsis velaret. Si Vespasianum juvare aggressus foret; satisfactum cœptis. Ad ea Civilis primo, callide: post, ubi videt Montanum præferocem ingenio, paratumque in res novas, orsus à questu periculisque, quæ per quinque & viginti annos in castris Romanis exhaustisset, Egregium, inquit, pretium laboris cepi (a), necem fratris, & vincula mea, & sævissimas hujus exercitus voces, quibus ad supplicium petitus, jure gentium pœnas reposco. Vos autem Treveri, ceteræque servientium animæ, quod pretium effusi toties sanguinis expectatis, nisi ingrattam militiam, immortalia tributa, virgas, secures, & dominorum ingenia? En ego præfectus unius cohortis, & Caninefates Batavique, exigua Galliarum portio, vana illa castrorum

U u

(r) al. At Civilem immensis auctibus universa &c. al. laudibus. (s) al. quod gens Germanicæ (t) al. Romano vocarentur. (u) al. Nec finem quidem labori. (x) al. in moenia. (y) al. suspensiones. (z) al. externa arma. (a) al. recipi, al. recepi.

Fortuitum certamen. In quo Germani superant.

Diversi affectus & vota inter Romanos.

Germani prædam è Galliis agunt.

Ubii ab iis repressi. Civilis ad vetera fatagit.

Qui Germanos oppugnatum ea mittit.

Parum confusa.

Turris à Bata vis structa.

Sed contracta.

Igitur iterum ad obsidium Civilis vertit.

Milites Vespasiano jurare adacti.

Montanus ad Civilem, pro pace.

Sed ipse ultro cum ad bellum trahit.

spatia

spatia excidimus, vel septa ferro fameque premimus. Denique ausos aut libertas sequetur, aut victi iidem erimus. Sic accensum, sed meliora (b) referre jussum, dimittit. Ille ut irritus legationis rediit, cetera dissimulans, quæ mox erupere.

Civilis in Voculam mittit.

CAP. XXXIII. Civilis parte copiarum re-tenta, veteranas cohortes, & quod è Germa-nis maxime promptum, adversus Voculam exercitumque ejus mittit: Julio Maximo, & Claudio Victore sororis suæ filio (e), duci-bus. Rapiunt in transitu hiberna alæ, Asciburgii sita. Adeoque improvise castra invio-lavere, ut non alloqui, non pandere aciem Vocula potuerit. Id solum, ut in tumultu, monuit, subsignano milite media firmare. Au-xilia passim circumfusa sunt. Eques proru-pit, exceptusque compositis hostium ordini-bus, terga in suos vertit. Cædes inde, non prælium. Et Nerviorum cohortes, metu seu perfidia, latera nostrorum nudavere (d). Sic ad legiones perventum. Quæ, amissis signis, intra vallum sternebantur; cum repente, no-vo auxilio, fortuna pugnae mutatur. Vasconum lectæ à Galba cohortes, ac tum accitæ, dum castris propinquant, audito præliantium cla-more, intentos hostes à tergo invadunt, la-tioremque quam pro numero terrorem faci-unt: aliis à Novesio, aliis à Magontiacò uni-versas copias advenisse credentibus. Is error Romanis addit animos, & dum viribus con-fidunt, suas recepere. Fortissimus quisque è Batavis, quantum peditum erat funduntur: eques evasit, cum signis captivisque, quos prima acie corripuerant. Cæsorum eo die, in partibus nostris, major numerus & imbellior; è Germanis, ipsa roborata.

Casus Roma-nos adjuvit.

Et Batavos cedunt.

Judicium in utrumque du-cem.

CAP. XXXIV. Dux uterque, pari culpa meritis adversa, prosperis defuere. Nam Civilis, si majoribus copiis instruxisset aciem; circumiri à tam paucis cohortibus nequisset, castraque perrupta excidisset. Vocula, nec adventum hostium exploravit, eoque simul egressus victusque. Dein victoriæ parum confusus, tritis frustra diebus, castra in ho-stem movit. Quem si statim impellere, cur-sumque rerum sequi maturasset; solvere ob-sidium legionum eodem impetu potuisset. Tentaverat interim Civilis obsessorum ani-mos, tamquam perditæ apud Romanos res, & suis victoria provenisset. Circumfereban-tur signa vexillaque. Ostentati etiam captivi. Ex quibus unus, egregium facinus ausus, clara voce gesta patefecit, confossus illic à Ger-manis. Unde major indici fides. Simul va-statione incendiisque flagrantium villarum, venire victorem exercitum intelligebatur. In conspectu castrorum constitui signa, fossam-que & vallum circumdari Vocula jubet, ut depositis impedimentis sarcinisque expediti certarent. Hinc in ducem clamor pugnam poscentium. Et minari assueverant. Ne tem-pore quidem ad ordinandam aciem capto, incompositi fessique prælium sumpserunt. Nam Civilis aderat, non minus vitiis hostium, quam

Civilis obses-sos fraude ten-tat.

Quam capti-vus unus ape-rit.

Ad Vetera cer-tatur.

virtute suorum fretus. Varia apud Romanos fortuna, & seditiosissimus quisque ignavus: quidam recentis victoriæ memores, retinere locum, ferire hostem, seque & proximos hor-tari. Et redintegrata acie, manus ad obsessos tendere, ne tempori deessent. Illi cuncta è muris cernentes, omnibus portis prorumpunt. Ac forte Civilis lapsu equi prostratus, credita (e) per utrumque exercitum fama, vulneratum aut interfectum, immane quan-tum suis pavoris, & hostibus alacritatis in-didit.

Primo ambi-gue.

Mox eruptio-ne, prospere, Civilis pericu-lum.

CAP. XXXV. Sed Vocula, omissis fugi-entium tergis, vallum turreisque castrorum augebat, tamquam rursus obsidium immine-neret; corrupta toties victoria, non falso suspectus bellum malle. Nihil æque exerci-tus nostros, quam egestas copiarum fatiga-bat. Impedimenta legionum cum imbelli tur-ba Novesium missa, ut inde terrestri itinere frumentum adveherent. Nam flumine hostes potiebantur. Primum agmen securum inces-sit, nondum satis firmo Civile. Qui rever-sus (f), missos Novesium frumentatores, da-tasque in præsidium cohortes, velut multa pace, ingredi accepit, rarum apud signa mi-litem, arma in vehiculis, cunctos licentia va-gos, compositus invadit: præmissis, qui pon-tes & viarum angusta infiderent. Pugnatum longo agmine, & incerto Marte, donec præ-lium nox dirimeret. Cohortes Geldubam perrexere, manentibus ut fuerant castris, quæ relictorum illic militum præsidio tenebantur. Non erat dubium, quantum in regressu dis-criminis adeundum foret, frumentatoribus onustis paucisque (g). Addit exercitui suo Vocula mille delectos, è quinta & quartade-cima legionibus apud Vetera obsessis, indo-mitum militem, & ducibus infensum. Plu-res quam jussum erat profecti, palam in agmi-ne fremebant, non se ultra famem, insidias legatorum toleraturos. At qui remanserant, desertos se abducta parte legionum quære-bantur. Duplex hinc seditio, aliis revocan-tibus Voculam; aliis redire in castra abnuen-tibus.

Vocula non utitur victo-ria.

Frumentato-res Rom. Ci-vilis invadit.

Ad quos eti-piendos copia è veteribus lectæ.

CAP. XXXVI. Interim Civilis Vetera cir-cumsedit. Vocula Geldubam, atque inde Novesium concessit. Civilis capit Geldubam. Mox haud procul Novesio, equestri prælio prospere certavit. Sed miles, secundis adver-sisque, perinde in exitium ducum accendeba-tur. Et advenit quintanorum quintadecima-norumque auctæ legiones donativum expo-scunt, comperto pecuniam à Vitellio missam. Nec diu contatus Hordeonius, nomine Vespasiani dedit. Idque præcipuum fuit seditio-nis alimentum. Effusi in luxum & epulas, & nocturnos coetus, veterem in Hor-deonium iram renovant. Nec ullo legato-rum, tribunorumve obsistere auso, (quippe omnem pudorem nox ademerat) protractum è cubili interficiunt. Eadem in Voculam pa-rabantur, nisi servili habitu, per tenebras, ignoratus evasisset. Ubi sedato impetu, me-tus

Geldubam Civilis capit.

Pecuniam Ro-mani.

Quæ in peri-ciem datorum vertit.

(b) al. molliora. (c) al. sororis suæ viro. (d) al. mandavere. (e) al. edita. al. dedita. (f) al. Qui ubi rursus. (g) al. onustis percussisque.

tus rediit: centuriones cum epistolis ad civitates Galliarum misere, auxilia ac stipendia oraturos.

Discordia inter ipsos.
Ad Vitellium pars redit, jam nullum.
Magontiacum liberatum.
CAP. XXXVII. Ipsi, ut est vulgus sine rectore præceps, pavidus (*b*), fecors, adveniente Civile, raptis temere armis, ac statim omissis, in fugam vertuntur. Res adversæ, discordiam peperere; iis qui è superiore exercitu erant, causam suam dissociantibus. Vitellii tamen imagines, in castris, & per proximas Belgarum civitates, repositæ, cum jam Vitellius corruisset. (*i*) Dein mutati in pœnitentiam primani, quartanique, & duodevicesimani, (*k*) Voculam sequuntur: apud quem resumpto Vespasiani sacramento, ad liberandum Magontiaci obsidium ducebantur. Discefferant obsessores, mixtis ex Cattis, Usipiis, Matriacis exercitus, satietate prædæ, nec incruentati. (*l*) [Ita] (*m*) via dispersos & nescios miles noster invaserat. Quin & lorica vallumque per fines suos Treveri struxere, magnisque invicem cladibus cum Germanis certabant. Donec egregia erga Populum Romanum merita, mox rebelles fœdarent.

U. C. 822. p. C. N. 70.
Falsus ab Africa metus.
L. Piso.
CAP. XXXVIII. Interea Vespasianus iterum, ac Titus, consulatum absentes inierunt, mœsta & multiplici metu suspensa civitate. Quæ super instantia mala, falsos pavores induerat, descivisse Africam, res novas moliente L. Pisone. Is præerat provinciæ, nequaquam turbidus ingenio. Sed quia naves sævitia hiemis prohibebantur, vulgus alimenta in dies mercari solitum, cui una ex Rep. annonæ cura, clausum littus, retineri com meatus dum timet, credebat: augentibus famam Vitellianis, qui studium partium nondum posuerant: nec victoribus quidem ingrato rumore, quorum cupiditates externis quoque bellis inexplebiles, nulla umquam civilis victoria satiavit.

Senatus honores distribuit.
Domitianus prætor.
Antonius Muciano suspectus.
CAP. XXXIX. Kalend. Januariis, in Senatu, quem Julius Frontinus prætor urbanus vocaverat, legis exercitibusque, ac regibus laudes gratesque decretæ. Et Tertio Juliano prætura, quod (*n*) transgredientem in partes Vespasiani, legionem deseruisset, ablata, ut in Plotium Griphum transferretur. Hormo dignitas equestris data. Et mox, ejurante Frontino, Cæsar Domitianus præturam cepit. Ejus nomen epistolis edictisque proponebatur. Vis penes Mucianum erat: (*o*) nisi quod pleraque Domitianus, instigantibus amicis, aut propria libidine, audebat. Sed præcipuus Muciano merus è primo Antonio, Varoque Arrio (*p*): quos recentes, clarosque rerum fama, ac militum studiis, etiam populus fovebat, quia in neminem ultra aciem sævierant. Et ferebatur Antonius Scribonianum Crassum, egregiis majoribus, & fraterna imagine fulgentem ad capessendam Remp. hortatus: haud defutura conscriptorum manu, ni Scribonianus abnuisset, ne paratis quidem corrumpi facilis, adeo me-

tuens incerta. Igitur Mucianus, quia propalam opprimi Antonius nequibat: multis in Senatu laudibus cumulatam, secretis promissis onerat, citeriorem Hispaniam ostentans, discessu Cluvii Rufi vacuam. Simul amicis ejus, tribunatus præfecturasque largitur. Dein, postquam inanem animum spe & cupidine impleverat, vires abolet: dimissa in hiberna legione septima, cujus flagrantissimus in Antonium amor. Et tertia legio, familiaris Arrio Varo miles, in Syriam remissa. Pars exercitus, in Germanias ducebatur. Sic egesto, quidquid turbidum, redit Urbi sua forma, legesque, & munia magistratuum.

Callide eum exarmat.
Domitianus Patres benigne alloquitur.
Galbæ memoria restituta.
Leges & Fasti reparata.
CAP. XL. Quo die Senatum ingressus est Domitianus, de absentia patris fratrisque ac juventa sua, pauca & modica differuit, decorus habitu: & ignotis adhuc moribus, crebra oris confusio pro modestia accipiebatur. Referente Cæsare, de restituendis Galbæ honoribus, censuit Currius Montanus, ut Pisonis quoque memoria celebraretur. Patres utrumque jussere. De Pisone irritum fuit. Tum sorte ducti, per quos redderentur bello rapta, quique æra legum vetustate delapsa noscerent, figerentque, & Fastos (*q*) adulatione temporum fœdatos exonerarent, modumque publicis impensis facerent. Redditur Tertio Juliano prætura, postquam cognitus est ad Vespasianum confugisse. Gripho honor mansit. Repeti inde cognitionem inter Musonium Rufum & P. Celerem placuit, damnatusque Publius, & Sorani manibus satisfactum. Insignis publica severitate dies, ne privatim quidem laude caruit. Justum judicium expleffe Musonius videbatur. Diverfa fama Demetrio Cynicam sectam professso, quod manifestum reum ambitiosius quam honestius defendisset. Ipsi Publio neque (*r*) animus in periculis, neque oratio suppeditavit. Signo ultionis in accusatores dato, petit à Cæsare Junius Mauricus, ut *commentariorum principalem potestatem Senatui faceret, per quos nosceret, quem quisque accusandum poposcisset. Consulendum tali super re principem*, respondit.

P. Celer damnatus.
Jurati Patres à calumnia se purgant.
Delatores propulsi.
CAP. XLI. Senatus, inchoantibus primoribus, jusjurandum concepit, quo certatim omnes magistratus, ceteri ut sententiam rogabantur. *Deos testes* advocabant, *nihil ope sua factum quo cuiusquam salus læderetur, neque se præmium aut honorem ex calamitate civium cepisse.* Trepidis, & verba jurisjurandi per varias artes mutantibus, quis flagitii conscientia inerat. Probabant religionem Patres; perjurium arguebant. Eaque velut censura, in Sariolenum Voculam, & Nonium Actianum, & Cestium Severum acerrime incubuit, crebris apud Neronem delationibus famosos. Sariolenum & recens crimen urgebat, quod apud Vitellium molitus eadem foret. Nec destitit Senatus manus intentare Voculæ, donec curia excederet. Ad

Uu 2

Pactium

(*b*) al. pavidum. (*i*) al. occidisset. (*k*) al. duoervicesimani. (*l*) al. incruenti. (*m*) alii tō Ita omittunt. al. In via. (*n*) al. tamquam. (*o*) alii tō erat omittunt. (*p*) al. Ario. (*q*) al. & qui Fastos. (*r*) alii tō neque omittunt.

Pactum Africanum transgressi, eum quoque proturbant: tamquam Neroni, Scribonianos (s) fratres concordia opibusque insignes, ad exitium monstravisset. Africanus neque fateri audebat, neque abnuere poterat: in Vibium Crispum, cujus interrogationibus fatigabatur, ultro conversus, miscendo quæ defendere nequibat, societate culpæ invidiam declinavit.

Messalla Regulum eripere tentat.

CAP. XLII. Magnam eo die pietatis eloquentiæque famam Vipsanius Messalla adeptus est, nondum senatoria ætate, ausus pro fratre Aquilio Regulo deprecari. Regulum, subversa Crassorum & Orphiti domus, in summum odium extulerat. Sponte ex S. C. accusationem subiisse juvenis admodum, nec depellendi periculi, sed in spem potentiæ videbatur. Et Sulpicia Prætextata Crassi uxor, (t) quatuorque liberi, si cognosceret Senatus, ultores aderant. Igitur Messalla non causam neque reum rueri, sed periculis fratris semet opponens, flexerat quosdam. Occurrit truci oratione Curtius Montanus, eo usque progressus, ut post cædem Galbæ, datam interfectori Pisonis pecuniam à Regulo, appetitum (u) morsu Pisonis caput objectaret. *Hæc certe, inquit, Nero non coëgit, nec dignitatem, aut salutem illa sævitia redemisti. Sane toleremus istorum defensiones: qui perdere alios, quam periclitari ipsi maluerunt. Te securum reliquerat exsul pater, & divisa inter creditores bona, nondum bonorum capax ætas: nihil quod ex te concupisceret Nero: nihil quod timeret. Libidine sanguinis, & hiatu præmiorum ignotum adhuc ingenium, & nullis defensionibus expertum, cæde nobili imbuisti. Cum ex funere Reipublicæ, raptis consularibus spoliis, septuagies sestertio Signatus, (x) & sacerdotio fulgens, innoxios pueros, illustres senes, conspicuas feminas eadem ruina prosterneret: cum segnitiam Neronis incusares, quod per singulas domos, seque & delatores fatigaret. Possit universum Senatum una voce subverti. Retinete Patres Conscripti, & reservate hominem tam expediti consilii, ut omnis ætas instructa sit: & quomodo senes nostri, Marcellum, Crispum, juvenes, Regulum imitentur. Invenit etiam æmulos infelix nequitia. Quid si floreant vigeantque? Et quem adhuc quæstorium offendere non audeamus, prætorium & consularem visuri (y) sumus? An Neronem, extremum dominorum putatis? Idem crediderant, qui Tiberio, qui Caio superstites fuerunt: cum interim instabilior, & sævior exortus est. Non timemus Vespasianum: ea principis ætas, ea moderatio. Sed diutius durant exempla, quam mores. (z) Elanguimus Patres Conscripti, nec jam ille Senatus sumus, qui occiso Nerone, delatores & ministros, more majorum puniendos flagitabat. Optimus est, post malum principem, dies primus.*

Et Senatum permover.

Helvidius iterum in Marcellum.

CAP. XLIII. Tanto cum assensu Senatus auditus est Montanus, ut spem caperet Helvidius, posse etiam Marcellum prosterni. I-

gitur à laude Cluvii Rufi orsus, qui perinde dives & eloquentia clarus, nulli umquam sub Nerone periculum facessisset; crimine simul exemploque Eprium urgebat, ardentibus Patrum animis. Quod ubi sensit Marcellus, velut excedens curia: *Imus, inquit, Prisce, & relinquimus tibi Senatum tuum: regna præfente Cæsare.* Sequebatur Vibius Crispus: ambo infensi, vultu diverso. Marcellus minacibus oculis, Crispus renidens: donec accursu amicorum, retraherentur. Cum glisceret certamen, hinc multi bonique, inde pauci & validi pertinacibus odiis tenderent; consumptus per discordiam dies.

CAP. XLIV. Proximo Senatu, inchoante Cæsare de abolendo dolore iraque, & priorum temporum necessitatibus, censuit Mucianus prolixè pro accusatoribus. Simul eos qui cæptam, dein omissem actionem repeterent, monuit sermone molli, & tamquam rogaret. Patres cæptam (a) libertatem, postquam obviam itum, omisere. Mucianus ne sperni Senatus iudicium, & cunctis sub Nerone admissis data impunitas videretur; Octavium Sagittam (b), & Antistium Soffianum senatorii ordinis, egressos exsilium, in easdem insulas redegit. Octavius, Pontiam Postumiam stupro cognitam, & nuptias suas abnuentem, impotens amoris interfecerat: Soffianus, pravitate morum multis exitiofus. Ambo gravi Senatus consulto damnati pulsiq;e, quamvis concessio aliis reditu, in eadem pœna retenti sunt. Nec ideo lenita erga Mucianum invidia. Quippe Soffianus ac Sagitta, viles, etiam si reverterentur: accusatorum ingenia, & opes, & exercita malis artibus potentia, timebantur.

Sed memoria prætoriorum abolita.

Sagitta reje-ctus in exilium.

Et Soffianus,

CAP. XLV. Reconciliavit paullisper studia Patrum; habita in Senatu cognitio, secundum veterem morem. Manlius Patritius (c) ordinis senatorii, pulsatum se in colonia Senienti (d) cœtu multitudinis, & iussu magistratuum querebatur. Nec finem injuriæ hic stetit: planctum, & lamenta, & supremorum imaginem præfenti sibi circumdata: cum contumeliis & probris, quæ in Senatum universum jacerentur. Vocati qui arguebantur. Et cognita causa, in convictos vindicatum. Additumque S. C. quo Senientium plebes modestiæ admoneretur. Iisdem diebus Antonius Flamma Cyrenensibus damnatur, lege repetundarum, & exilio ob sævitiam.

Puniti qui Senatorem illustrant.

CAP. XLVI. Inter quæ, militaris feditio prope exarsit. Prætorianam militiam repetebant à Vitellio dimissi, pro Vespasiano congregati: & lectus in eandem spem è legionibus miles, promissa stipendia flagitabat. Ne Vitelliani quidem, sine multa cæde, pelliculi poterant. Ingressus castra Mucianus, quo rectius stipendia singulorum spectaret, suis cum insignibus armisque victores constituit, modicis inter se spatiis discretos. Tum Vitelliani, quos apud Bovillas in deditionem acceptos

Seditione pœne nova.

Quam Mucianus committit.

(s) al. Scribonios. (t) alii tō uxor omittunt. (u) al. adpetitumque. (x) al. dignatus. al. saginatus. (y) al. ausuri. (z) al. homines. (a) al. cæptatam. (b) al. Octavium Sabinum Sagittam. (c) al. Patritius Senator, &c. (d) al. Senienti.

Vitellianos
produci jubet.

Alii fraudem
& eadem ti-
ment.

Sed confirmat
Mucianus.

Iterumque in
prætorium ac-
cipit.

Pecunia con-
quilita.

De L. Pisonis
eade.

Proconsul A-
fricæ inermis
factus.

Valerius Festus
in ea legatus.

Is Pisonem
criminatur.

acceptos memoravimus, ceterique per Urbem, & Urbi vicina conquiriti, producuntur prope intecto corpore. Eos Mucianus diduci, & Germanicum Britannicumque militem, ac si qui aliorum exercituum, separatim assistere jubet. Illos primus statim aspectus obstupescerat. Cum ex diverso, velut aciem telis & armis truces; semet, clausos nudosque & illuvie deformes, aspicerent. Ut vero huc illuc distrahi cœpere, metus per omnes, & præcipua Germanici militis formido, tamquam ea separatione ad cædem destinarentur. Prenfare commanipularium pectora, cervicibus innecti, (e) suprema oscula petere, ne defererentur soli, neu in pari causa disparem fortunam paterentur: modo Mucianum, modo absentem principem, postremum cælum ac deos obtestari. Donec Mucianus, cunctos ejusdem sacramenti, ejusdem Imperatoris milites appellans, falso timori obviam iret. Namque & victor exercitus, clamore, lacrymas eorum juvabat. Isque finis illa die. Paucis post diebus, alloquentem Domitianum firmati jam excepere. Spernunt oblatos agros, (f) militiam & stipendia orant. Preces erant, sed quibus contradici non posset. Igitur in prætorium accepti. Dein quibus ætas & iusta stipendia, dimissi cum honore, alii ob culpam: sed carptim, ac singuli. Quo tutissimo remedio, consensus multitudinis extenuatur.

CAP. XLVII. Ceterum verane pauperie, an uti videretur, actum in Senatu, ut sexcenties festerium à privatis mutuum acciperetur. Præpositusque ei curæ Poppæus Silvanus. Nec multo post necessitas abiit, siue omissa simulatio. Abrogati inde, legem ferente Domitiano, consulatus quos Vitellius dederat. Funusque censorium Flavio Sabino ductum. Magna documenta instabilis fortunæ, summaque etiam miscantis. (g)

CAP. XLVIII. Sub idem tempus L. Piso proconsul interficitur. Ea de cæde quam verissime expediam, si pauca supra petiero, ab initio causisque talium facinorum non absurda. Legio in Africa auxiliæque, tutandis Imperii finibus, sub divo Augusto Tiberioque principibus, Proconsuli parebant. Mox C. Cæsar turbidus animi, ac M. Silanum obtinentem Africam metuens, ablatam Proconsuli legionem, misso in eam rem legato tradidit. Æquatus inter duos beneficiorum (h) numerus, & mixtis utriusque mandatis, discordia quæsitæ auctæque. Pravo certamine, legatorum jus adolevit, diuturnitate officii, vel quia minoribus major æmulandi cura. Proconsulum splendidissimus quisque, securitati magis quam potentiæ consulebant.

CAP. XLIX. Sed tum legionem in Africa regebat Valerius Festus sumptuosæ adolescentiæ, neque modica cupiens, sed affinitate Vitellii anxius. Is, crebris sermonibus, tentaritne (i) Pisonem ad res novas; an tentanti restiterit, incertum. Quoniam secreto

eorum nemo affuit, & occiso Pifone plerique ad gratiam interfectoris inclinavere. Nec ambigitur, provinciam & militem, alienato erga Vespasianum animo fuisse. Et quidam è Vitellianis Urbe profugi, ostentabant Pifoni nutantes Gallias, paratam Germaniam, pericula ipsius, & in pace suspecta tutius bellum. Inter quæ Claudius Sagitta, præfectus alæ Petrinæ, postera navigatione prævenit Papirium centurionem, à Muciano missum: asseveravitque mandata interficiendi Pifonis, centurioni data. Cecidisse Galerianum, confobrinum ejus generumque. Unam in audacia spem salutis. Sed duo itinera audendi, seu mallet statim arma, seu petita navibus Gallia, ducem se Vitellianis exercitibus ostenderet. Nihil ad ea moto Pifone, centurio à Muciano missus, ut portum Carthaginis attigit, magna voce, læta Pifoni omnia, tamquam principi continuare: obvios & subitæ rei miraculo attonitos, ut eadem adstreperent, hortari. Vulgus credulum, ruere in forum, præsentiam Pifonis exposcere. Gaudio clamoribusque cuncta miscebant, indiligentia veri, & adulandi libidine. Pifo indicio Sagittæ, vel infita modestia, non in publicum egressus est, neque se studiis vulgi permisit. Centurionemque percontatus, postquam quæsitum sibi crimen cædemque comperit: animadverti in eum iussit, haud perinde spe vitæ, quem ira in percussorem, quod idem ex interfectorebus Clodii Macri, cruentas legati sanguine manus, ad cædem proconsulis retulisset. Anxio deinde edicto Carthaginensibus increpitis, ne solita quidem munia usurpabat, clausus intra domum, ne qua motus novi causa vel forte oriretur.

CAP. L. Sed ubi Festo consternatio vulgi, centurionis supplicium, veraque & falsa, more famæ, in majus innotuere, equites ad necem Pifonis mittit. Illi raptim vecti, obscuro adhuc cœptæ lucis, domum Proconsulis irrumpunt, districtis gladiis, & magna pars Pifonis ignari: quod Pœnos auxiliares, Maurosque in eam cædem delegerat. Haud procul cubiculo, obvium forte servum, quis nam, & ubi esset Pifo? interrogavere. Servus, egregio mendacio, se Pisonem esse, respondit: ac statim obtruncatur. Nec multo post, Pifo interficitur. Namque aderat, qui nosceret, Bebius Massa è procuratoribus Africæ: jam tunc optimo cuique exitiosus, & in causas malorum quæ mox tulimus, sæpius rediturus. Festus Adrumeto, ubi speculabundus substitit, ad legionem tendit, præfectumque castrorum Cetronium Pisanum vinciri iussit, proprias ob similitudines: sed Pifonis satellitem vocabat, militesque & centuriones quosdam puniit, alios præmiis affecit. Neutrum ex merito, sed ut oppressisse bellum crederetur. Mox Ophensium (k) Lepitanorumque discordias componit, quæ raptu frugum & pecorum inter agrestes, modicis

Centurio ad
eandem ejus
missus.

Qui fraude
agit.

Pifo eum in-
terfecit.

Et plebem
coërcet.

Festus ad ejus
cædem equites
mittit.

Servi mita-
fides.

Festus & alios
punit.

Ophenses.
Lepitanos.

Uu 3

(e) al. prenfare commanipulares, pectori, cervicibus innecti. (f) al. oblatos sibi agros. (g) al. summaque & ima miscantis. (h) al. beneficiariorum. (i) al. tentaveritne. (k) al. Ruspensium.

modicis principiis, jam per arma atque acies exercebantur. Nam populus Ophenfis multitudine inferior, Garamantas exciverat, gentem indomitam, & inter accolae latrocinii fecundam. Unde arcta Leptitanis res, lateque vastatis agris, intra moenia trepidabant. Donec interventu cohortium alarumque, fusi Garamantes, & recepta omnis praeda, nisi quam vagi per inaccessa mapalium ulterioribus vendiderant.

Et Garamantes componit.

Vespasiano nuntii de victoria.

Legati item de Partho.

Domitianus eius suspectus.

Mitigat Titus.

Frumentum Romam missum. Quae periclitabatur à fame.

Capitolium refectum.

Quo ritu, quaque carimonia?

Qua prece?

CAP. LI. At Vespasiano post Cremonensem pugnam, & prosperos undique nuntios, cecidisse Vitellium multi cujusque ordinis pari audacia fortunaque hibernum mare aggreffi nuntiavere. Aderant legati regis Vologesi, quadraginta Parthorum equitum millia offerentes. Magnificum lætumque tantis fociorum auxiliis ambiri, neque indigere. Gratiae Vologeso actæ, mandatumque ut legatos ad Senatum mitteret, & pacem esse sciret. Vespasianus in Italiam resque Urbis intentus, adversam de Domitiano famam accipit: tamquam terminos ætatis, & concessa filio egrederetur. Igitur validissimam exercitus partem Tito tradit, ad reliqua Judaici belli perpetranda.

CAP. LII. Titum, antequam digredere-
tur, multo apud patrem sermone orasse dicebatur. Ne criminantium nuntiis temere accenderetur: integrumque se ac placabilem filio præstaret. Non legiones, non classes, perinde firma Imperii munimenta, quam numerum liberorum. Nam amicos tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus, imminui, transferri, desinere: suum cuique sanguinem indiscrētum. Sed maxime principibus: quorum prosperis, & alii fruuntur, adversa ad junctissimos pertineant. Ne fratribus quidem mansuram concordiam, ni pater exemplum præbisset. Vespasianus haud æque Domitiano mitigatus, quam Titi pietate gaudens, bono esse animo jubet, belloque & armis Rempublicam attollere; sibi pacem domumque curæ fore. Tum celerrimas navium frumento onustas, sævo adhuc mari committit. Quippe tanto discrimine Urbs nutabat, ut decem haud amplius dierum frumentum in horreis fuerit, cum à Vespasiano commeatus subvenere.

CAP. LIII. Curam restituendi Capitolii in L. Vestinum confert; equestris ordinis virum, sed auctoritate famaue inter proceres. Ab eo contracti haruspices, monuere, ut reliquæ prioris delubri in paludes aveherentur, templum iisdem vestigiis sisteretur. Nolle deos mutari veterem formam. Undecimo Kalend. Julias, serena luce, spatium omne quod templo dicabatur, evinctum virtutis coronisque. Ingressi milites, quibus fausta nomina (l) felicibus ramis. Dein virgines vestales, cum pueris puellisque patrimis matrimisque, aqua rivis & fontibus amnisque hausta, perluere. Tum Helvidius Priscus prætor, præeunte Plauto Eliano (m) ponti-

fice, lustrata bove taurisque (n) area, & super cespitem redditis extis, Jovem, Junonem, Minervam, præfidesque imperii deos precatus, uti capta prosperarent, sedesque suas pietate hominum inchoatas, divina ope attollerent: vittas quibus ligatus lapis innexique funes erant, contigit. Simul ceteri magistratus, & sacerdotes, & Senatus, & eques, & magna pars Populi, studio lætitiæque connixi, saxum ingens traxere: passimque injectæ fundamentis argenti aurique stipes, & metallorum primitiæ, nullis fornacibus victæ, sed ut gignuntur. Prædixere haruspices, ne temeraretur opus saxo aurove in aliud destinato. Altitudo ædibus adjecta. Id solum religio annuere, & prioris templi magnificentiæ defuisse creditum, quo tanta vis hominum retinenda erat.

CAP. LIV. Audita interim per Gallias Germaniasque mors Vitellii, duplicaverat bellum. Nam Civilis omissa dissimulatione, in Populum Romanum ruere. Vitellianæ legiones externum servitium (o), quam imperatorem Vespasianum malle. Galli fustulerant animos, eandem ubique exercituum nostrorum fortunam rati. Vulgato rumore, à Sarmatis Dacisque Mælica ac Pannonica hiberna circumfideri, paria de Britanniaangebantur. Sed nihil æque, quam incendium Capitolii, ut finem Imperii adesse crederetur (p), impulerat. Captam olim à Gallis Urbem; sed integra Jovis sede, mansisse Imperium. Fatali nunc igne, signum cœlestis iræ datum. Et possessionem rerum humanarum Transalpinis gentibus portendi, superstitione vana Druidæ canebant. Incesseratque fama, primores Galliarum ab Othone adversus Vitellium missos, antequam digredere-
ntur, pepigisse, ne deessent libertati, si Populum Romanum continua bellorum civilium series & interna mala fregissent.

CAP. LV. Ante Flacci Hordeonii cædem, nihil prorupit, quo conjuratio intelligeretur. Interfecto Hordeonio, commovere nuntii inter Civilem Clasicumque præfectum alæ Treverorum. Clasicus, nobilitate opibusque, anteibat alios. (q) Regium illi genus, & pace belloque clara origo. Ipse, è majoribus suis, hostis (r) Populi Rom. quam socius (s) jactabat. Miscuere sese Julius Tutor, & Julius Sabinus; hic (t) Trevir, hic Lingon. Tutor, ripæ Rheni à Vitellio præfectus: Sabinus, super insitam vanitatem, falsæ stirpis gloria incendebatur, proaviam suam divo Julio per Gallias bellanti, corpore atque adulterio placuisse. Hi feceris sermonibus, animos ceterorum scrutari. (u) Ubi, quos idoneos rebantur, conscientia obstrinxere; in colonia Agrippinensi, in domum privatam conveniunt. Nam puplice, civitas talibus inceptis abhorrebat. Attamen interfuere quidam Ubiorum, Tungrorumque. Sed plurima vis penes Treveros, ac Lingonas. Nec tulere moras consultandi.

(l) al. omina. (m) al. Eliatio. (n) al. suovetaurilibus. (o) al. legiones vel externum servitium. (p) al. crederent. (q) al. ante alios. (r) al. hostes. (s) al. socios. (t) al. Ille. (u) al. scrutati.

Aurum & argentum rude injectum.

Altius id exstructum.

In Germania aciores turba.

Et arrepti hostes, ob incendium Capitolii.

Foedus Civile cum quibusdam Gallis.

Cum Treveris primo.

Qui in Ubis consultant.

Deficiunt à Romanis.

sultandi. Certatim proclamant, *furere discordiis Populum Rom. cæsas legiones, vastatam Italiam, capi cum maxime Urbem, omnes exercitus suis quemque bellis distineri. Si Alpes præsidis firmentur: coalita libertate, dispecturas Gallias, quem virium suarum terminum velint.*

De legionibus delibant.

CAP. LVI. Hæc dicta pariter, probataque. De reliquiis Vitelliani exercitus dubitare. Plerique interficiendos censébant, turbidos, infidos; sanguine ducum pollutos. Vicit ratio parcendi: ne sublata spe veniæ, pertinacia accenderentur. Alliciendos potius in societatem. Legatis tantum legionum interfectis, ceterum vulgus conscientia scelerum, & spe impunitatis, facile accessurum. Ea primi consilii forma. Missique per Gallias concitatores belli. Simulatum ipsis obsequium, quo incautiorem Voculam opprimerent. Nec defuere qui Voculæ nuntiarent. Sed vires ad coercendum deerant, infrequentibus infidisque legionibus. Inter ambiguos milites, & occultos hostes, optimum è præsentibus ratus, mutua dissimulatione, & iisdem quibus petebatur artibus grassari, in Coloniæ Agrippinensem descendit. Illuc Claudius Labeo, quem captum & extra conventum (x) amandatum in Frisios diximus, corruptis custodibus perfugit. Pollicitusque, si præsidium daretur, iturum in Batavos, & potiore civitatis partem ad societatem Romanam retracturum: accepta peditum equitumque modica manu; nihil apud Batavos ausus, quosdam Nerviorum Bethasiorumque in arma traxit. Et furtim magis, quam bello, Caninefates Marsacosque incurfabat. Vocula Gallorum fraude illectus, ad hostem contendit.

Ad reliquos Gallos mittunt.

Vocula resciscit, nec pugnare aude.

Claudius Labeo aliquid pro Romanis temptat.

Treveri & Lingones palam deficiunt.

Vocula incipit.

CAP. LVII. Nec procul Veteribus aberat. Cum Classicus & Tutor per speciem explorandi prægressi, cum ducibus Germanorum pacta firmavere. Tumque primum discreti à legionibus, proprio vallo castra sua circumdant, obestante Vocula, Non adeo turbatam civilibus armis rem Romanam, ut Treveris etiam Lingonibusque despectui sit. Superesse fidas provincias, victores exercitus, fortunam Imperii, & ultores deos. Sic olim, Sacerdotum & Aduos; nuper, Vindicem Galliasque singulis præliis concidisse. Eadem rursus numina, eadem fata, ruptores fœderum expectarent. Melius divo Julio, divoque Augusto notos eorum animos. Galbam, & infracta tributa, hostiles spiritus induisse. Nunc hostes, quia molle servitium: cum spoliati exutique fuerint, amicos fore. Hæc ferociter locutus, postquam perstare in perfidia Classicum Tutoremque vider; verso itinere, Novesium concedit. Galli, duum millium spatio distantibus campis, confedere. Illuc commantium centurionum militumque emebantur animi: ut (flagitium incognitum) Romanus exercitus in externa verba jurarent, pignusque tanti sceleris, nece aut vinculis legatorum daretur. Vocula, quamquam plerique fu-

Et Novesium ab.

Galli Romanos ipsos ad se alliciunt.

gam suadebant, audendum ratus, vocata concione, in hunc modum differuit.

CAP. LVIII. Numquam apud vos verba feci, aut pro vobis sollicitior, aut pro me securior. Nam mihi exitium paravi, libens audio: mortemque in tot malis hostium (y) ut finem miseriæ exspecto. Vestri me pudet miseretque, adversus quos non prælium & acies parantur: id enim fas armorum, & jus hostium. Bellum cum Populo Romano vestris se manibus gesturum, Classicus sperat: imperiumque & sacramentum Galliarum ostentat. Adeo nos, si fortuna in præsens virtusque deseruit, etiam vetera exempla deficiunt, quoties Romanæ legiones perire præoptaverunt, (z) ne loco pellerentur. Socii sæpe nostri, excindi urbes suas, seque cum conjugibus ac liberis cremari pertulerunt. Neque aliud pretium exitus, quam fides famaque. Tolerant cum maxime inopiam obsidiumque apud Vetera legiones, nec terrore aut promissis demoveantur. Nobis super arma & viros, & egregia castrorum munimenta, frumentum & comineatus quamvis longo bello pares. Pecunia nuper etiam donativo sufficit (a): quod sive à Vespasiano, sive à Vitellio datum interpretari mavultis, ab Imperatore certe Romano accepistis. Tot bellorum victores, apud Geldubam, apud Vetera, fuso toties hoste, si pavetis aciem, indignum id quidem. Sed est vallum murique, & trabendi artes, donec è proximis provinciis auxilia exercitusque concurrant. Sane ego displiceam. Sunt alii legati, tribuni, centurio denique, aut miles. Ne hoc prodigium toto terrarum orbe vulgetur, vobis satellitibus, Civilem & Classicum Italiam invasuros. An si ad mœnia Urbis Germani Gallique duxerint, arma patriæ inferetis? Horret animus tanti flagitii imagine. Tutori Trevero augentur excubiæ? Signum belli Batavus dabit? Et Germanorum catervas supplebitis? quis deinde sceleris exercitus? cum Romanæ legiones contra direxerint: transfugæ è transfugis, & proditores è proditoribus, inter recens & vetus sacramentum in-visi deis errabitis? Te Jupiter optime maxime, quem per octingentos viginti annos, tot triumphis coluimus; te Quirine Romanæ parens Urbis, precor venerorque, ut si vobis non fuit cordi, me duce hæc castra incorrupta & intemerata servari: at certe pollui fœdarique à Tutore & Classico, ne sinatis. Militibus Romanis, aut innocentiam detis; aut naturam & sine noxa penitentiam.

Vocula dehortati conatur.

CAP. LIX. Varie excepta oratio inter spem metumque ac pudorem. Digressum Voculam, & de supremis agitantem, liberti servique prohibere fœdissimam mortem sponte prævenire. Et Classicus, misso Æmilio Longino desertore primæ legionis, cædem ejus maturavit. Herennium & Numisium legatos, vinciri satis visum. Deinsumptis Romani Imperii insignibus, in castra venit. Nec illi, quamquam ad omne facinus durato, verba ultra suppeditare, quam ut sacramentum recitaret. Juravere qui aderant, pro imperio Galliarum. Interfectorem Voculæ, altis ordinibus; ceteros, ut quisque flagi-

Nec proficis multum.

Classici opera occiditur.

Legati alii vincuntur.

Romani Gallis iurant.

(x) al. commentum. (y) al. hodie. (z) al. præoptaverint. (a) al. suffecit.

Tutor Agrippinenses eodem adigit.

Obsessi in Veneribus sollicitantur.

Quos fames premit.

Et ad pacem perpelit.

Abeuntes Germani præter fas cadunt.

Civis crimen ponit, voti damnas.

Savitia ejus.

Velledæ virginis auctoritas.

Castra Romana everfa.

Legio quæ Novesium exit.

flagitium navaverat, præmiis attollit. Divisæ inde inter Tutorem & Classicum curæ. Tutor, valida manu circumdatos Agrippinenses, quantumque militum apud superiorem Rheni ripam in eadem verba adigit. Occisis Magontiaci tribunis, pulso castrorum præfecto, qui detractaverant. (b) Classicus corruptissimum quemque è deditis pergere ad obsessos jubet, veniam ostentantes si præsentia sequerentur. Aliter, nihil spei. Famem, ferrumque, & extrema passuros. Adjecere qui missi erant, exemplum suum.

CAP. LX. Obsessos hinc fides, inde egestas, inter decus ac flagitium distrahebant. Contantibus solita insolitaque alimenta deerant; absumptis jumentis equisque & ceteris animalibus, quæ profana fœdaque in usum necessitas vertit. Virgulta postremo & stirpes & internatas faxis herbas vellentes, miseriarum patientiæque documentum fuere: donec egregiam laudem, sine turpi macularent, missis ad Civilem legatis vitam orantes. Neque ante preces admittæ, quam in verba Galliarum jurarent. Tum pactus prædam castrorum, dat custodes, qui pecuniam, calones, sarcinas retentarent, ac qui ipsos (c) leves abeuntes prosequerentur. Ad quintum fere lapidem coorti Germani, incautum agmen aggrediuntur. Pugnacissimus quisque, in vestigio; multi, palantes occubuerunt. Ceteri retro in castra profugiunt, querente sane Civile & increpante Germanos, tamquam fidem per scelus abrumperent. Simulata ea fuerint, an retinere sævientes nequiverit, parum affirmatur. Direptis castris, faces injiciunt. Cunctosque qui prælio superfuerant, incendium hausit.

CAP. LXI. Civilis barbaro voto, postcepta adversus Romanos arma, propexum rutilatumque crinem, parata demum cæde legionum, deposuit. Et ferebatur parvulo filio, quosdam captivorum, sagittis jaculisque puerilibus figendos, obrulisse. Ceterum neque se, neque quemquam Batavum, in verba Galliarum adegit: filius Germanorum opibus, & si certandum adversus Gallos de possessione rerum foret, inclytus fama, & potior. Mumius Lupercus legatus legionis, inter dona missus Velledæ. Ea virgo nationis Bructeræ, late imperitabat: vetere apud Germanos more, quo plerasque feminarum fatidicas, & augescere superstitione arbitrentur deas. Tuncque Velledæ auctoritas adolevit. Nam prosperas Germanis res, & excidium legionum prædixerat. Sed Lupercus, in itinere interfectus. Pauci centurionum tribunorumque in Gallia geniti referantur, pignus societatis. Cohortium, alarum, legionum, hiberna, subversa cremataque: iis tantum relictis, quæ Magontiaci, ac Vindonissæ sita sunt.

CAP. LXII. Legio XIII. (d). Cum auxiliis simul deditis, Novesium in coloniam Treverorum transgredi jubetur, præfinita die intra quam castris excederet. Medium

omne tempus, per varias curas egere. Ignavissimus quisque, caesorum apud Vetera exemplo, paventes; melior pars, rubore & infamia, quale illud iter, quis dux vitæ, & omnia in arbitrio eorum, quos vitæ necisque domino fecissent. Alii, nulla dedecoris cura, pecuniam aut carissima sibimet ipsi circumdare. Quidam expedire arma, telisque tamquam in aciem accingi. Hæc meditantibus advenit proficiscendi hora, expectatione tristior. Quippe intra vallum, deformitas haud perinde notabilis: detexit ignominiam campus, & dies. Revulsæ Imperatorum imagines, innexa signa (e), fulgentibus hinc inde Gallorum vexillis, silens agmen, & velut longæ exsequiæ. Dux Claudius Sanctus effosso oculo, dirus ore, ingenio debilior. Duplicatur flagitium, postquam, desertis Bonnenfibus castris, altera se legio miscuerat. Et vulgata captarum legionum fama, cuncti qui paullo ante Romanorum nomen horrebant, procurentes ex agris rectisque, & undique effusi, insolito spectaculo nimium fruebantur. Non tulit ala Picentina gaudium insultantis vulgi. Sprentisque Sancti promissis, aut minis, Magontiacum abeunt: ac forte obvio interfectore Vocolæ Longino, conjectis in eum telis, initium exsolvendæ in posterum culpæ fecere. Legiones nihil mutato itinere, ante moenia Treverorum confidunt.

CAP. LXIII. Civilis & Classicus rebus secundis sublatis, an Coloniam Agrippinensem diripiendam exercitibus suis permitterent; dubitavere. Sævitia ingenita (f), & cupidine prædæ, ad excidium civitatis trahebantur. Obstabat ratio belli, & novum imperium inchoantibus utilis clementiæ fama. Civilem etiam beneficii memoria flexit; quod filium eius primo rerum motu in Colonia Agrippinensi deprehensum, honorate custodierant. Sed Transrhenanis gentibus invisâ civitas, opulentia auctuque. Neque alium finem belli rebantur, quam si promiscua ea sedes omnibus Germanis foret: aut disjecta, Ubios quoque dispersisset.

CAP. LIV. Igitur Tencteri, Rheno discreta gens, missis legatis, mandata apud concilium Agrippinensium edi jubent. Quæ, ferocissimus è legatis, in hunc modum protulit. Redisse vos in corpus nomenque Germaniæ, communibus deis, sed præcipuo deorum Marti grates agimus: vobisque gratulamur, quod tandem liberi inter liberos eritis. Nam ad hunc diem, flumina ac terras, & cælum quodammodo ipsum, clauservant Romani: ut colloquia congressusque nostros arcerent: vel quod contumeliosius est viris ad arma natis, inermes ac prope nudi, sub custode & pretio coiremus. Sed ut amicitia societasque nostra in æternum rata sint: postulamus à vobis, muros Coloniam, munimenta servitii, detrahatis. Etiam fera animalia, si clausa teneas, virtutis obliviscuntur. Romanos omnes, in finibus vestris, trucidetis. Haud facile libertas, & domini miscentur.

(b) al. detractaverant. (c) al. atque ipsos &c. al. atqui ipsos. (d) al. sextadecima, (e) al. inhonora signa. (f) al. ingenii.

scuntur. Bona interfectorum, in medium cedant: ne quis occidere quidquam, aut segregare causam suam possit. Liceat nobis vobisque utramque ripam colere, ut olim majoribus nostris. Quomodo lucem noctemque (g) omnibus hominibus; ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. Instituta cultumque patrum resumite, abruptis voluptatibus (h), quibus Romani plus adversus subjectos, quam armis valent. Sincerus & integer, & servitutis oblitus Populus, aut ex æquo ageris, aut aliis imperitabit.

CAP. LXV. Agrippinenses, sumpto consulandi spatio, quando neque subire condiciones metus futuri, neque palam aspernari conditio præfens sinebat, in hunc modum respondent. Quæ prima libertatis facultas data est, avidius quam cautius sumpsimus, ut vobis ceterisque Germanis consanguineis nostris jungeremur. Muros civitatis, congregantibus se cum maxime Romanorum exercitibus, augere nobis, quam diruere tutius est. Si qui ex Italia aut provinciis alienigenæ in finibus nostris fuerant, eos bellum absumpsit: vel in suas quisque sedes refugere. Eductis olim, (i) & nobiscum per connubium sociatis, quique mox provenere, hæc patria est. Nec vos adeo iniquos existimamus, ut interfici à nobis parentes, fratres, liberos nostros velitis. Vectigal & onera commerciorum, resolvimus. Sint transitus incustoditi, sed diurni & inermes, donec nova & recentia jura, in vetustatem consuetudine vertantur. Arbitrum habebimus Civilem & Velledam, apud quos pacta sancientur. Sic lenitis Tencteris, legati ad Civilem & Velledam missi cum donis, cuncta ex voluntate Agrippinensium perpetrare. Sed coram adire, alloquique Velledam negatum. Arcebantur aspectu, quo venerationis plus inesset. Ipsa edita in turre. Dilectus (k) è propinquis, consulta responsaque, ut internuntius numinis, portabat.

CAP. LXVI. Civilis societate Agrippinensium actus proximas civitates affectare, aut adversantibus bellum inferre statuit. Occupatisque Sunicis, & juventute eorum per cohortes composita: quominus ultra pergeret, Claudius Labeo Bethasiorum Tungro- rumque & Nerviorum tumultuaria manu resistit. Fretus loco, quia pontem Mosæ fluminis anteceperat. Pugnabaturque in angustiis ambigue, donec Germani tranantes, (l) terga Labeonis invadere. Simul Civilis aulus, an ex composito, intulit se agmini Tungrorum, & clara voce, Non ideo, inquit, bellum sumpsimus, ut Batavi & Treveri gentibus imperent. Procul hæc à nobis arrogancia. Accipe societatem. Transgredior ad vos, seu me ducem, seu militem mavultis. Movebatur vulgus, condebantque gladios; cum Campanus, ac Juvenalis, ex primoribus Tungrorum, universam ei gentem dedidit. Labeo antequam circumveniretur, profugit. Civilis Bethasios quoque ac Ner-

vios in fidem acceptos, copiis suis adjunxit: ignes rerum, percussis civitatum animis, vel sponte inclinantibus.

CAP. LXVII. Interea Julius Sabinus, projectis foederis Romani monumentis, Cæsarem se salutare jubet: magnamque & inconditam popularium turbam in Sequanos rapit, conterminam civitatem & nobis fidam. Nec Sequani detractare certamen. Fortuna melioribus affuit. Fusi Lingones. Sabinus festinatum temere prælium, pari formidine deferuit. Utque famam exitii sui faceret, villam in quam perfugerat, cremavit. Illic voluntaria morte interiisse creditus. Sed quibus artibus latebrisque, vitam per novem mox annos traduxerit, simul amicorum ejus constantiam, & insigne Epponinæ uxoris exemplum, suo loco reddemus. Sequanorum prospera acie, belli impetus sterit. Respicere paullatim civitates, fasque & foedera respicere, principibus Remis: qui per Gallias edixere, ut missis legatis in commune consultarent, libertas an pax placeret.

CAP. LXVIII. At Romæ cuncta in deterius audita Mucianum angebant. Nequaquam egregii duces, jam enim Gallum An- nium (m) & Petelium Cerialem dilegerat, summam belli parum tolerare. (n) Nec relinquenda Urbs sine rectore. Et Domitiani indomitæ libidines timebantur: suspectis, uti diximus, Primo Antonio, Varoque Arrio (o). Varus prætorianis præpositus, vim atque arma retinebat. Eum Mucianus pulsum loco, ne sine solatio ageret, annonæ præfecit. Utque Domitiani animum, Varo haud alienum deliniret: Arretinum Clementem, domui Vespasiani per affinitatem innexum, & gratissimum Domitiano, prætorianis præposuit, patrem ejus sub Cajo Cæsare egregie functum ea cura dictitans. Lætum militibus idem nomen. Atque ipsum quamquam fenatorii ordinis ad utraque munia sufficere. Assumuntur è civitate clarissimus quisque; & alii per ambitionem. Simul Domitianus Mucianusque accingebantur, dispari animo. Ille, spe ac juvena properus; hic, moras neccens, quis flagrantem retineret, ne ferocia ætatis, & parvis impulsoribus si exercitum invalisset, paci belloque male consuleret. Legiones victrices, sextam & octavam (p), Vitellianarum unaetvicesima, è recens conscriptis secunda, Peninis Coctianisque Alpibus, pars monte Grajo traducuntur. Quartadecima legio, è Britannia, tertia ac prima (q) ex Hispania accitæ. Igitur venientis exercitus fama, & suoapte ingenio ad mitiora inclinantes Galliarum civitates, in Remos convenere. Treverorum legatio illic opperiebatur, acerrimo instinctore belli Tullio Valentinio. Is meditata oratione, cuncta magnis imperiis objectari solita, contumeliasque & invidiam in Pop. Romanum effudit:

Xx

(g) al. lucem diemque. (h) vectigalibus. (i) al. Deductis olim. (k) al. ipsa adyta intrare dilectus &c. (l) al. transnantes. (m) al. Ne, quamquam egregii duces (jam enim... dilegerat) (n) al. tolerarent. (o) al. Arrio. (p) al. VI. & XVIII. (q) al. sexta ac decima.

Sabini vanitas, qui Cæsarem se facit.

Sequanos invadit.

Fugit, latet.

Concilium Galliarum, super summa rei.

Varo Præfectura Prætorii adempta.

Clementi data.

Domitianus una cum Muciano ad bellum expediunt.

Legiones contra sunt.

Remis deliberant Galli.

Tullius in arma coarctavit.

Ubi ambigue & callide respondet.

Velledæ auctoritas.

Ejusque fastidium.

Labeo oppositæ Civilis.

Sed vincitur.

Tungri deduntur.

Bethasii & Nervii.

turbidus miscendis seditionibus, & plerisque gratus vecordi facundia.

Julius retinet.

CAP. LXIX. At Julius Auspex è primoribus Remorum, vim Romanam, pacisque bona dissertans, & summi bellum etiam ab ignavis, strenuissimi cujusque periculo geri, jamque super caput legiones: sapientissimum quemque reverentia fideque, juniores periculo ac metu continuit. Et Valentini animum laudabant, consilium Auspiciis sequebantur. Constat obsterisse Treveris Lingonibusque apud Gallias, quod Vindicis motu cum Verginio steterant. Deterruit plerisque provinciarum æmulatio. Quod bello caput? unde jus auspiciumque peteretur? quam, si cuncta provenissent, sedem imperio legerent? Nondum victoria, jam discordia erat: aliis fœdera, quibusdam opes viresque aut vetustatem originis, per jurgia jactantibus (r). Tædio futurorum, præsentia placuere. Scribuntur ad Treveros epistolæ, nomine Galliarum, ut abstinerent armis, impetrabili venia, & paratis deprecatoribus, si pœniteret. Restitit idem Valentinus, obstruxitque civitatis suæ aures, haud perinde instruendo bello intentus, quam frequens concionibus.

Varii eventus in plurimum imperio.

Galli Romanum jugum præferunt.

Interea hostes segniter agunt.

Romani undique irrum-punt.

Julius Briganticus pro iis.

Legionarii Treveros deserunt.

Aliique plures. Tutor victus.

Perculsi Treveri.

CAP. LXX. Igitur non Treveri neque Lingones, ceteræve rebellium civitates, pro magnitudine suscepti discriminis agere. Ne duces quidem, in unum consulere. Sed Civilis, avia Belgarum circumibat: dum Claudium Labeonem capere, aut exturbare nititur. Classicus, segne plerumque otium trahens, velut parto imperio fruebatur. Ne Tutor quidem maturavit superiorem Germaniæ ripam, & ardua Alpium præfidiis claudere (s). Atque interim unaetvicesima legio Vindonissæ, Sextilius Felix cum auxiliariis cohortibus per Rhætiā, irrupere. Accessit ala Singularium, excita olim à Vitellio, deinde in partes Vespasiani transgressa. Præerat Julius Briganticus, sorore Civilis genitus, ut ferme acerrima proximorum odia sunt, invisus avunculo infensusque. Tutor, Treverorum copias, recenti Vangionum, Caracatium, Tribocorum delectu (t) auctas, veterano pedite atque equite firmavit, corruptis spe, aut metu subactis legionariis. Qui primo cohortem præmissam à Sextilio Felice, interficiunt. Mox ubi duces exercitusque Romani propinquabant, honesto transfugio redire: secutis Tribocis, Vangionibusque & Caracatibus. Tutor Treveris comitantibus, virato Magontiaco Bingium concessit; fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat. Sed incurfu cohortium quas Sextilius ducebat, & reperto vado, proditus fususque. Ea clade, perculsi Treveri. Et plebes omisissis armis, per agros palatur. Quidam principum, ut primi posuisse bellum viderentur, in civitates quæ societatem Romanam non exuerant, perfugerunt. Legiones à Novesio Bonnaque in Treveros, ut

supra memoravimus, traductæ, seipsas in verba Vespasiani adigunt. Hæc Valentino absente gesta. Qui ubi adventabat, furens, cunctaque rursus in turbas & exitium conversus: legiones in Mediomatricos, sociam civitatem, abscessere. Valentinus ac Tutor, in arma Treveros retrahunt: occisis Herennio ac Numisio legatis, quo minore spe veniæ crescere vinculum sceleris.

Tamen iterum animos & arma recipiunt.

CAP. LXXI. Hic belli status erat, cum Petilius Cerialis Magontiacum venit. Ejus adventu, erectæ spes. Ipse pugnae avidus, & contemnendis quam cavendis hostibus melior, ferocia verborum militem incendebat. Ubi primum congregi licuisset, nullam prælio moram facturum. Delectus per Galliam habitos, in civitates remittit, ac nuntiare jubet *sufficere imperio legiones. Socii ad munia pacis redirent, securi velut confecto bello, quod Romanæ manus exceperant.* Auxit ea res Gallorum obsequium. Nam recepta juventute, facilius tributa tolerare, proniores ad officia quod spernebantur. At Civilis & Classicus, ubi pulsus Tutorem, cæsos Treveros, cuncta hostibus prospera accepere: trepidi ac properantes, dum dispersas suorum copias conducunt, crebris interim nuntiis Valentinum monuere, ne summæ rei periculum faceret. Eo rapidius Cerialis, missis in Mediomatricos, qui breviori itinere legiones in hostem verterent, contracto quod erat militum Magontiæ, quantumque secum transvexerat, tertiis castris Rigodulum (u) venit. Quem locum, magna Treverorum manu, Valentinus infederat, montibus aut Mosella (x) amne septum. Et addiderat fossas, obicesque saxorum. Nec deterruere ea munimenta Romanum ducem, quo minus peditem perumpere juberet; equitum aciem in collem erigeret; spreto hoste, quem temere collectum, haud ita loco juvari, ut non plus suis in virtute foret. Paullum moræ in ascensu, dum missilia hostium prævehuntur. Ut ventum ad manus (y); deturbati, ruinæ modo, præcipitantur. Et pars equitum, æquioribus jugis circumvecta, nobilissimos Belgarum, in quis ducem Valentinum, cœpit. Cerialis, postero die, coloniam Treverorum ingressus est, avido milite eruendæ civitatis. *Hanc esse Classicum, hanc Tutoris patriam. Horum scelere, clausas cæsasque legiones. Quid tantum Cremonam meruisse, quam è gremio Italiæ raptam, quia unius noctis moram victoribus attulerit? Stare in confinio Germaniæ integram sedem, spoliis exercituum & ducum cædibus ovantem. Redigeret prædam (z) in fiscum. Ipsi sufficere ignes, & rebellis coloniæ ruinas, quibus tot castrorum excidia pensarentur.* Cerialis metu (a) infamiæ, si licentia sævitiaque imbuere militem crederetur, pressit iras. Et pauere, posito civili bello ad externa modestiores.

Cerialis ingenium.

Civilis & Classicus accelerant.

Sed prævenit Cerialis.

Valentinum invadit.

Alios fugat.

Ipsum capit.

Treveris exitium imminabat.

Legiones nunc per dedit.

(r) al. perjurique jactantibus. al. perjuræ jactantibus al. pro jure jactantibus. (s) al. capere. (t) al. lectu. (u) al. Ridogulum. (x) al. montibus & Mosella. (y) al. in manus. (z) al. Redigeretur præda. (a) al. Cerialis à metu;

bilis aspectus. Stabant conscientia flagitii mœstæ, fixis in terram oculis. Nulla inter coeuntes exercitus consalutatio. Neque folantibus hortantibusve responsa dabant, abditi per tentoria, & lucem ipsam vitantes. Nec perinde periculum aut metus, quam pudor ac dedecus obstupescerat: attonitis etiam victoribus, qui vocem precesque adhibere non ausi, lacrymis ac silentio veniam poscebant. Donec Cerialis mulceret animos, fato acta dictitans, quæ militum ducumque (b) discordia, vel fraude hostium evenissent. Primum illum stipendiorum & sacramenti diem haberent: priorum facinorum neque Imperatorem, neque se meminisse. Tunc recepti in eadem castra. Et edictum per manipulos, ne quis in certamine jurgiove seditionem aut cladem commilitoni obiectaret.

Veniam impetrant.

Cavetur eorum infamia.

Cerialis facunda & sapiens oratio.

CAP. LXXIII. Mox Treveros ac Lingonas, ad concionem vocatos, ita alloquitur. Neque ego umquam facundiam exercui; & Populi Romani virtutem armis affirmavi. Sed quia apud vos verba plurimum valent, bonaque ac mala non sua natura, sed vocibus seditiosorum æstimantur: statui pauca differere, quæ profligato bello, utilius sit vobis audisse, quam nobis dixisse. Terram vestram, ceterorumque Gallorum, ingressi sunt duces Imperatoresque Romani, nulla cupidine: sed majoribus vestris invocantibus, quos discordiæ usque ad exitium fatigabant. Et acciti auxilio Germani, socii pariter atque hostibus servitutem imposuerant. Quot præliis adversus Cimbrum Teutonisque, quantis exercituum nostrorum laboribus, quove eventu Germanica bella tractaverimus, satis clarum (c). Nec ideo Rhenum insedimus, ut Italiam tueremur: sed ne quis alius Ariovistus, regno Galliarum potiretur. An vos cariores Civili Batavisque & Transrhenanis gentibus creditis, quam majoribus eorum patres avique vestri fuerunt? Eadem semper causa Germanis transcendendi in Gallias, libido atque avaritia, & mutandæ sedis amor: ut relictis paludibus & solitudinibus suis, fecundissimum hoc solum, vosque ipsos possiderent. Ceterum libertas, & speciosa nomina prætexuntur. Nec quisquam alienum servitium, & dominationem sibi concupivit, ut non eadem ista vocabula usurparet.

CAP. LXXIV. Regna bellaque per Gallias semper fuere, donec in nostrum jus concederetis. Nos, quamquam toties laceßiti, jure victoriæ id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur. Nam neque quies gentium sine armis; neque arma sine stipendiis; neque stipendia, sine tributis haberi queunt. Cætera in communi sita sunt. Ipsi plerumque legionibus nostris præseditis: ipsi has aliasque provincias regitis. Nihil separatim, clausumve. Et laudatorum principum usus ex æquo, quamvis procul agentibus: sævi proximis ingruunt. Quomodo steriliatem, aut nimios imbres, & cetera naturæ mala; ita luxum, vel avaritiam dominantium tolerare. Vitia erunt, donec homines. Sed neque hæc continua; & meliorum interventu pensantur. Nisi forte Tutore, & Classico regnantibus, moderatius imperium speratis: aut minoribus quam

nunc tributis, parabuntur exercitus, quibus Germani Britanni arceantur. Nam pulsus (quod dii prohibeant) Romanis, quid aliud quam bella omnium inter se gentium existent? Octingentorum annorum fortuna disciplinaque, compages hæc coaluit: quæ convelli, sine exitio convellentium, non potest. Sed vobis maximum discrimen, penes quos aurum & opes, præcipue bellorum causæ. Proinde pacem & Urbem, quam victi victoresque eodem jure obtinemus, amate, colite. Moneant vos utriusque fortunæ documenta, ne contumaciam cum perniciæ, quam obsequium cum securitate malitis. Tali oratione Treveris ignotum.

CAP. LXXV. Tenebantur victore exercitu Treveri; cum Civilis & Classicus mittere epistolas ad Cerialem, quarum hæc sententia fuit. Vespasianum, quamquam nuntios (d) occultarent, excessisse vita. Urbem atque Italiam, interno bello consumptam. Muciani & Domitiani, vana & sine viribus nomina. Si Cerialis imperium Galliarum velit, ipsos finibus civitatum suarum contentos: si prælium mallet, ne id quidem abnuere. Ad ea Cerialis Civili & Classico nihil. Eum qui attulerat ipsas epistolas, ad Domitianum misit. Hostes diversis copiis advenere undique. Plerique culpabant Cerialem passum jungi, quos discretos intercipere licuisset. Romanus exercitus castra fossâ valloque circumdedit: quis temere antea intritus confederat. Apud Germanos, diversis sententiis certabatur.

Treveris ignotum.

Civilis & Classici litteræ ad Cerialem.

Civilis & Classicus advenere.

CAP. LXXVI. Civilis opperiendas Transrhenanorum gentes, quarum terrore fractæ Pop. Rom. vires obtulerentur. Gallos quid aliud quam prædam victoribus? & tamen quod roboris sit, Belgas, secum palam, aut voto stare, Tutor contatione crescere rem Romanam affirmabat, coeuntibus undique exercitibus: Transrhenanorum (e) legionem: accitas ex Hispania: adventare ex Italia: nec subitum militem, sed veterem, expertumque belli. Nam Germanos, qui ab ipsis sperentur, non juberi, non regi, sed cuncta ex libidine agere. Pecuniamque ac dona, quis solis corrumpantur, majora apud Rom. & neminem adeo in arma promptum, ut non idem pretium quietis quam periculi malit. Quod si statim congregiantur, nullas esse Ceriali, nisi ex reliquiis Germanici exercitus, legiones, fœderibus Galliarum obstrictas. Idque ipsum, quod inconditam nuper Valentini manum contra spem suam fuderint, alimentum illis ducique temeritatis. Ausuros rursus venturosque in manus, non imperiti adolescentuli verba & conciones, quam ferrum & arma meditantis, sed Civilis & Classici: quos ubi aspexerint, redituram in animos formidinem, fugam, famemque, ac toties captis precariam vitam. Neque Treveros, aut Lingonas benevolentia contineri: resumpturos arma, ubi metus abscesserit. Diremit consiliorum diversitatem, approbata Tutoris sententia, Classicus, statimque exsequuntur.

Ille pugnam differre censet.

Tutor maturat.

Et cum eo Classicus.

CAP. LXXVII. Media acies Ubiis Ligonibusque data, dextro cornu cohortes Batavorum, sinistro Bructeri Tencterique. Pars montibus,

Romanos invadunt improviso.

XX2

(b) al. ducumve. (c) al. claret. (d) al. nuntii. (e) al. à Britannia.

montibus, alii viam inter Mosellamque flumen, tam improvisi affluere, ut in cubiculo ac lectulo Cerialis (neque enim noctem in castris egerat) pugnari simul, vincique suos audierit, increpans pavorem nuntiantium, donec universa clades in oculis fuit. Perrupta legionum castra, fusi equites: medius Mosellae pons, qui ulteriora Coloniae annectit, ab hostibus infessus. Cerialis turbidis rebus intrepidus, & fugientes manu retrahens, intacto corpore promptus inter tela, felici temeritate, & fortissimi cujusque accursu, reciperatum pontem lecta manu firmavit. Mox in castra reversus, palantes captarum apud Novesium Bonnamque legionum manipulos, & rarum apud signa militum, ac prope circumventas aquas videt. Incensus ira, non Flaccum, inquit, non Voculam deseritis. Nulla hic proditio. Neque aliud excusandum habeo, quam quod vos Gallici foederis oblitos praedixerim, memoriam Romani sacramenti tenere credidi. (f) Annuerabor Numisii & Herennii, ut omnes legati vestri, aut militum manibus, aut hostium ceciderint. Ite, nuntiate Vespasiano, vel, quod propius est, Civili & Classico, relictum a vobis in acie ducem. Venient legiones, quae neque me inultum, neque vos impunitos patiantur.

CAP. LXXVIII. Vera erant. Et a tribunis praefectisque eadem ingerebantur. Confistunt per cohortes, & manipulos. Neque enim poterat patescere acies effuso hoste, & impredientibus tentoriis sarcinisque, cum intra vallum pugnaretur. Tutor, & Classicus, & Civilis, suis quisque locis pugnam ciebant: Gallos pro libertate, Batavos pro gloria, Germanos ad praedam instigantes. Et cuncta pro hostibus erant. Donec legio vicesima prima (g) patientiore quam ceterae spatio conglobata, sustinuit ruentes; mox impulit. Nec sine ope divina, mutatis repente animis, terga victores vertere. Ipsi territos se cohortium aspectu ferebant, quae primo impetu disiectae, summis rursus jugis congregabantur, ac speciem novi auxilii fecerant. Sed obstitit vincentibus pravum inter ipsos certamen, hoste omisso spolia consecrandi. Cerialis, ut incuria prope rem affligeret, ita constantia restituit. Secutusque fortunam, castra hostium eodem die capit excinditque.

CAP. LXXIX. Nec in longum quies militi data. Orabant auxilium Agrippinenses; offerebantque uxorem ac sororem Civilis, & filiam Classici, relictam sibi pignora societatis. Atque interim dispersos in domibus Germanos trucidaverant. Unde metus & iustae preces invocantium, antequam hostes reparatis viribus, ad spem, vel ad ultionem accingerentur. Namque & Civilis illuc intenderat, non invalidus, flagrantissima cohortium suarum integra, & e Chaucis (h) Frisiisque composita, Tolbiaci (i), in finibus Agrippinensium agebat. Sed tristis nuntius aver-

tit, deletam cohortem dolo Agrippinensium, qui largis epulis vinoque sopitos Germanos: clausis foribus, igne injecto, cremavere. Simul Cerialis proprio agmine subvenit. Circumsteterat Civilem & alius metus, ne quattadecima legio, adjuncta Britannica classe, affligeret Batavos, qua Oceano ambiuntur. Sed legionem, terrestri itinere, Fabius Priscus legatus in Nervios Tungrosque duxit. Eaque civitates in deditionem acceptae. Classis ultro Caninefates aggressi sunt. Majorque pars navium depressa, aut capta. Et Nerviorum multitudinem sponte commotam, ut pro Romanis bellum capefferet, iidem Caninefates fudere. Classicus quoque adversus equites, Novesium a Ceriali praemissos, secundum praelium fecit. Quae modica, sed crebra damna, famam victoriae nuper partae lacerabant.

CAP. LXXX. Iisdem diebus, Mucianus Vitellii filium interfici jubet: mansuram discordiam obtendens, ne femina belli restinxisset. Neque Antonium Primum adsciri inter comites a Domitiano passus est: favore militum anxius, & superbia viri, aequalium quoque, adeo superiorum, intolerantis. Profectus ad Vespasianum Antonius, ut non pro spe sua excipitur, ita neque averso Imperatoris animo. Trahebatur in diversa. Hinc, meritis Antonii, cujus ductu confectum haud dubie bellum erat: inde, Muciani epistolis. Simul ceteri, ut infestum tumidumque infectabantur, adjunctis prioris vitae criminibus. Neque ipse deerat arrogantia vocare offensas, nimius commemorandis quae meruisset. Alios ut imbelles, Caeinam ut captivum ac deditionem increpat. Unde paulatim levior viliorque haberi, manente tamen in speciem amicitia.

CAP. LXXXI. Per eos menses, quibus Vespasianus Alexandriae statos aestivis flatibus dies, & certa maris, opperiebatur, multa miracula evenere, quis caelestis favor & quaedam in Vespasianum inclinatio numinum ostenderetur. Ex plebe Alexandrina quidam, oculorum tabe notus, genua ejus advolvitur, remedium caecitatis exposcens gemitu, monitu Sarapidis (k) dei, quem dedita superstitionibus gens ante alios colit. Precabaturque principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur respergere oris excremento. Alius manu aeger, eodem deo auctore, ut pede ac vestigio Caesaris calcaretur, orabat. Vespasianus primo irridere, aspernari: atque illis instantibus, modo famam vanitatis metuere, modo obsecratione ipsorum, & vocibus adulantium in spem induci. Postremo aestimari a medicis jubet, an talis caecitas ac debilitas, ope humana superabilis forent. Medici varie differere. Huic non exeam vim luminis, & redituram si pellerentur obstantia: illi elapsos in pravum artus, si salubris vis adhibeatur, posse integrari. Id fortasse cordi deis, & divino ministerio principem electum. Denique parati

(f) al. foederis & retinere memoriam Romani sacramenti temere credidi. (g) al. unaetvici-
celima. (h) al. suarum integra quae ex Chaucis &c. al. integra manu, & e Chaucis.
(i) al. Colbiaci. al. Tobiaci. (k) al. Serapidis.

Classis Roma-
na fusa.
Itemque Ner-
vii, eorum
socii.

Antonius Pri-
scus, ad Ve-
spasianum ve-
nit.

Cujus mores
non ad aulam.

Itaque vilescit.

Miracula Ve-
spasiano edita.

Caecum sanat.

Maneum sa-
nat.

patrati remedii gloriam, penes Cæsarem; ir-
riti, ludibrium penes miseros fore. Igitur
Vespasianus cuncta fortunæ suæ patere ratus,
nec quidquam ultra incredibile, læto ipse
vultu, erecta quæ astant multitudo, iussa
exsequitur. Statim conversa ad usum manus,
ac cæco reluxit dies. Utrumque qui inter-
fuere nunc quoque memorant, postquam nul-
lum mendacio preium.

Sarapidis tem-
plum adit.

Omen illi ei
factum.

CAP. LXXXII. Altior in Vespasiano
(l) cupido adeundi sacram sedem, ut super
rebus Imperii consulere. Arceri templo
cunctos jubet. Atque ingressus, intentusque
numini, respexit pone tergum è primoribus
Ægyptiorum, nomine Basiliden: quem pro-
cul Alexandria plurimum dierum itinere, &
agro corpore detineri haud ignorabat. Per-
contatur sacerdotes, *num illo die Basilides tem-
plum inisset?* percontatur obvios, *num in Ur-
be visus sit?* denique missis equitibus explo-
rat, illo temporis momento, octoginta milli-
bus passuum abfuisse. Tunc divinam speciem,
& vim responsi ex nomine Basilidis, inter-
pretatus est.

De Sarapide
ipso excursio.

CAP. LXXXIII. Origo dei nondum nō-
stris auctoribus celebrata: Ægyptiorum anti-
stites, sic memorant. Ptolemæo regi, qui
Macedonum primus Ægypti opes firmavit,
cum Alexandria recens conditæ mœnia, tem-
plaque & religiones adderet, oblatum per
quietem decore eximio & majore quam hu-
mana specie juvenem, qui moneret, ut fidis-
simis amicorum in Pontum missis, effigiem
suam acciret: lætum id regno, magnamque
& inclutam sedem fore quæ excepisset. Si-
mul visum eundem juvenem in cælum igne
plurimo attolli. Ptolemæus omine & mira-
culo excitus, sacerdotibus Ægyptiorum, qui-
bus mos talia intelligere, nocturnos visus a-
perit. Atque illis Ponti & externorum parum
gnaris, Timotheum Atheniensem è gente Eu-
moldidarum, quem ut antistitem caerimonia-
rum Eleusi exciverat, *quenam illa superstitio,
quod numen* interrogat. Timotheus, quæsi-
tis qui in Pontum meassent, cognoscit urbem
illic Sinopen, nec procul templum vetere in-
ter accolæ fama Jovis Ditis. Namque & mu-
liebrem effigiem assilire, quam plerique Pro-
serpinam vocent. Sed Ptolemæus ut sunt in-
genia regum, pronus ad formidinem, ubi
securitas rediit, voluptatum quam religionum
appetens, negligere paullatim, aliasque ad
curas animumvertere: donec eadem species
terribilior jam & instantior, exitium ipsi re-
gnoque denuntiaret, ni iussa patrarentur.
Tum legatos & dona Scydrothemidi regi (is
tunc Sinopenfibus imperitabat) expediri ju-
bet, præcipitque navigaturis, ut Pythium
Apollinem adeant. Illis mare secundum. Sors
oraculi haud ambigua. *Irent, simulacrumque
patris sui reveberent, sororis relinquerent.*

CAP. LXXXIV. Ut Sinopen venere,
munera, preces, mandata regis sui Scydro-
themidi allegant. Qui diversus animi, mo-
do numen pavescere, modo minis adversan-

tis populi terreri, sæpe donis promissisque
legatorum flectebatur. Atque interim trien-
nio exacto, Ptolemæus non studium, non
preces omittit. Dignitatem legatorum, nu-
merum navium, auri pondus, augebat. Tum
minax facies Scydrothemidi offertur, ne de-
stinata deo ultra moraretur. Contantem va-
ria perniciēs, morbiq̃ue & manifesta cœle-
stium ira, graviorque in dies fatigabat. Ad-
vocata concione, iussa numinis, suos Ptole-
mæique visus, ingruentia mala exponit. Vul-
gus adversari (m) regem, invidere Ægypto,
sibi metuere, templumque circumfidere. Ma-
jor hinc fama tradidit, deum ipsum appulsa
littori navis sponte conscendisse. Mirum in-
de dictu, tertio die tantum maris emensi,
Alexandriam appelluntur. Templum pro
magnitudine Urbis exstructum, loco cui no-
men Rhacotis fuerat illic sacellum, Sarapidi
atque Isidi antiquitus sacratum. Hæc de ori-
gine, & adveſtu dei, celeberrima. Nec sum
ignarus, esse quosdam qui Seleucia urbe Sy-
riæ accitum, regnante Ptolemæo, quem ter-
tia ætas tulit: alii auctorem eundem Ptole-
mæum, sedem ex qua transferit, Memphim
perhibent, inclytam olim, & veteris Ægy-
pti column. Deum ipsum multi Æscula-
pium, quod medeatur ægris corporibus; qui-
dam, Osirim, antiquissimum illis gentibus
numen; plerique Jovem, ut rerum omnium
potentem; plurimi Ditem patrem, insignibus
quæ in ipso manifesta, aut per ambages con-
jectant.

CAP. LXXXV. At Domitianus Mucia-
nusque antequam Alpibus propinquarent,
prosperos rerum in Treveris gestarum nun-
tios acceperunt. Præcipua victoriæ fides, dux
hostium Valentinus, nequaquam abjecto ani-
mo, quos spiritus gessisset, vultu ferebat. Au-
ditus ideo tantum, ut nosceretur ingenium
ejus, damnatusque, inter ipsum supplicium,
exprobranti cuidam patriam ejus captam,
Accipere se solatium mortis respondit. Sed
Mucianus quod diu occultaverat, ut recens
exprompsit. *Quoniam benignitate deam fra-*
ctæ vires hostium forent: parum decore Domi-
tianum, confecto prope bello, alienæ gloriæ in-
terventurum. Si status Imperii, aut salus Gal-
liarum in discrimen verteretur, debuisse Cæsarem
in acie stare. Caninefates Batavosque minori-
bus ducibus delegandos. Ipse Lugduni vim for-
tunamque principatus è proximo ostentaret, nec
parvis periculis immixtus, & majoribus non de-
futurus.

Domitianus
victoriæ nun-
tium accipit.

Valentinus da-
mnatus.

Mucianus do-
mitianum si-
stuit.

CAP. LXXXVI. Intelligebantur artes. Sed
pars obsequii in eo, ne deprehenderentur.
Ita Lugdunum ventum. Unde creditur Do-
mitianus, occultis ad Cerialem nuntiis, si-
dem ejus tentavisse, an præſenti sibi exerci-
tum imperiumque traditurus foret. Qua co-
gitatione (o) bellum adversus patrem cogi-
taverit (p), an opes viresque adversus fra-
trem, in incerto fuit. Nam Cerialis, salu-
bri temperamento elusit, ut vana pueriliter
cupientem. Domitianus sperni à senioribus
juventam

Hic res novas
tentat.

Nec perperat

Xx 3

(l) al. inde Vespasiano. (m) al. averſari. (n) al. in discrimine. (o) al. qua contagio-
ne. al. qua contatione. (p) al. agitaverit.

juventam suam cernens, modica quoque & usurpata antea munia Imperii omittebat. Simplicitatis (q) ac modestiæ imagine, in altitudinem conditus: studiumque litterarum & a-

Orium & poetam simulat.

morem carminum simulans, quo velaret animum, & fratris æmulationi subducere-
tur, cujus disparem mitioremque naturam contra interpretabatur.

C. CORNELII TACITI

AB

EXCESSU NERONIS HISTORIARUM LIBER V.

BREVIARIUM LIBRI V.

TIti in Judæos Urbemque Sacram expeditio. Ea Occasione, de gentis origine, moribus, religione, Urbisque ipsius opere & situ, accuratius & uberius dictum. Germanici belli progressus. Prælia aliquot inter Civilem & Civilem. Quæ denique pax (ita apparet ex fine admirati libri) excepit.

CAPUT I.

Titus in Judæa rem gerit.

Quibus copiis?

Hierosolyma adfidet.

De Judæorum ortu.

Varia & vana.

EJUSDEM anni principio, Cæsar Titus perdomandæ Judææ delectus à patre, & privatis utriusque rebus militia clarus, majore tum vi fama-
que agebat, certantibus provinciarum & exercituum studiis. Atque ipse, ut superior fui jam crederetur (r), decorum se promptumque in armis ostendebat, comitate & alloquiis officia provocans: ac plerumque in opere, in agmine, gregario militi mixtus, incorrupto ducis honore. Tres eum in Judæa legiones, quinta, & decima, & quinta-decima, vetus Vespasiani miles, excepere. Tradidit & Syria duodecimam, & adductos Alexandria duoervicesimanos tertianosque. Comitabantur viginti sociæ cohortes, octo equitum alæ: simul Agrippa Sohemusque reges, & auxilia regis Antiochi, validaque & solito inter accolos odio infensa Judæis Arabum manus. Multi, quos Urbe atque Italia sua quemque spes acciverat, occupandi Principem adhuc vacuum. His cum copiis fines hostium ingressus, composito agmine, cuncta explorans, paratusque decernere, haud procul Hierosolymis castra facit.

CAP. II. Sed quia famosæ Urbis supremum diem tradituri sumus, congruens videtur primordia ejus aperire. Judæos Creta insula profugos, novissima Libyæ insedisse memorant, qua tempestate Saturnus vi Jovis pulsus cesserit regnis. Argumentum è nomine peritur. Inclytum in Creta, Idam montem; accolos, Idæos, aucto in Barbarum (s) cognomento, Judæos vocitari [quasi Idæos] (t). Quidam regnante Iside, exundantem

per Ægyptum multitudinem, ducibus Hierosolymo ac Juda, proximas in terras exoneratam. Plerique Æthiopum prolem, quos rege Cepheo, merus atque odium mutare sedes perpulerit. Sunt qui tradant, Assyrios convenas, indigum agrorum populum, parte Ægypti potitos, ac mox proprias urbes, Hebræasque terras, & propiora Syriæ coluisse. Clara alii Judæorum initia: Solymos carminibus Homeri celebratam gentem, conditæ Urbi (u) Hierosolymam nomen è suo (x) fecisse.

CAP. III. Plurimi auctores consentiunt, orta per Ægyptum tabe, quæ corpora fœdaret, regem Occhorim (y), adito Hammonis oraculo, remedium petentem, purgare regnum, & id genus hominum ut invisum deis, alias in terras avehere jussum. Sic conquisitum collectumque vulgus, postquam vastis locis relictum sit; ceteris per lacrymas torpentibus, Mosén unum exsulum monuisse, Mosés, ne quam deorum hominumve opem expectarent, ab utrisque deserti, sed sibi ut duci cœlesti crederent, primo cujus auxilio credentes, præsentis miseriae pepulissent. Assensere, atque omnium ignari fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æque, quam inopia aquarum inopia, aquæ fatigabat. Jamque haud procul exitio, totis campis procubuerant: cum grex asinorum agrestium, è pastu in rupem nemore opacam concessit. Secutus Mosés, conjectura herbidi foli, largas aquarum venas aperit. Id levamen. Et continuum sex dierum iter emensi, septimo pulsus cultoribus, obtinere terras in quibus Urbs & templum dicata sunt.

CAP.

(q) al. Simul simplicitatis. (r) al. ut super fortunam crederetur. al. ut superior unam crederetur. al. ut superiori via ingrederetur. al. ut superior omnibus crederetur. (s) al. in Barbarum morem. (t) alii verba: quasi Idæos, omittunt. (u) al. conditam urbem. (x) al. nomine suo. (y) al. Bocchorim.

Religio gen-
tis.Astinus iis sa-
cer.Sabbathi
quies.Stipes in tem-
plum.

Circumcisio.

Animarum
aeternitas.Imaginum de-
scriptio.Quidam Libe-
rum iis deum
dant.

CAP. IV. Moyses, quo sibi in posterum gentem firmaret, novos ritus, contrariosque ceteris mortalibus, indidit. Profana illic omnia, quæ apud nos sacra. Rursum concessa apud illos, quæ nobis incesta. Effigiem animalis, quo monstrante errorem sitimque depulerant, penetrati sacrare: cæso ariete, velut in contumeliam Hammonis. Bos quoque immolatur, quem Ægyptii Apin colunt. Sue abstinent, memoria cladis, quod ipsos scabies quondam turpaverat, cui id animal obnoxium. Longam olim famem, crebris adhuc jejuniis fatentur. Et raptarum frugum argumentum, panis Judaicus nullo fermento detinetur. Septimo die, otium placuisse ferunt: quia is finem laborum tulerit. Dein blandiente inertia, septimum quoque annum ignavia datum. Alii honorem eum Saturno haberi: seu principia religionis tradentibus Idæis, quos cum Saturno pulsos, & conditores gentis accepimus: seu quod è septem sideribus, quis mortales reguntur, altissimo orbe & præcipua potentia stella Saturni feratur: ac pleraque cælestium, vim suam & cursum septimos per numeros conficiant.

CAP. V. Hi ritus quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur. Cetera instituta sinistra, foeda, pravitate valere. Nam pessimus quisque, spretis religionibus patriis, tributa & stipes illuc congerebant. Unde auctæ Judæorum res: & quia apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu, sed adversus omnes alios hostile odium. Separati epulis, discreti cubilibus, projectissima ad libidinem gens, alienarum concubitu abstinent. Inter se nihil illicitum. Circumcidere genitalia instituere, ut diversitate noscantur. Transgressi in morem eorum, idem usurpant. Nec quidquam prius imbuuntur, quam contemnere deos, exuere (z) patriam: parentes, liberos, fratres, vilia habere. Augendæ tamen multitudini consulitur. Nam & necare quemquam ex agnatis, nefas: animasque prælio aut supplicis peremptorum, æternas putant. Hinc generandi amor, & moriendi contemptus. Corpora condere, quam cremare, è more Ægyptio. Eademque cura, & de infernis persuasio. Cælestium contra. Ægyptii pleraque animalia effigiesque compositas venerantur. Judæi mente sola, unumque numen intelligunt. Profanos qui deum imagines, mortalibus materiis, in species hominum effingant. Summum illud & æternum, neque mutabile, neque interiturum. Igitur nulla simulacra urbibus suis, ne dum templis sunt. Non regibus hæc adulatio, non Cæsaribus honor. Sed quia sacerdotes eorum tibia tympanisque concinebant, hedera vinciebantur, vitisque aurea templo reperta: Liberum patrem coli, domitorem Orientis, quidam arbitrati sunt, nequaquam congruentibus institutis. Quippe Liber festos lætosque ritus posuit: Judæorum mos absurdus fordidusque.

CAP. VI. Terra finesque, quæ ad Orientem vergunt, Arabia terminantur: à Meridie, Ægyptus objacet: ab Occasu, Phœnices & mare: Septentrionem à latere Syriæ longe prospectant. Corpora hominum salubria, & ferentia laborum. Rari imbres, uber solum. Exuberant fruges nostrum ad morem (a). Præterque eas, Balsamum & Palmæ. Palmatis proceritas, & decor. Balsamum, modica arbor. Ut quisque ramus intumuit, si vim ferri adhibeas, pavent venæ: fragmine lapidis, aut testa aperiuntur. Humor in usu mendentium est. Præcipuum montium Libanum erigit, mirum dictu, tantos inter ardores opacum fidumque nivibus. Idem amnem Jordanem alit, funditque. Nec Jordanes pelago accipitur. Sed unum atque alterum lacum integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenso ambitu, specie maris, sapore corruptior, gravitate odoris accolis pestifer, neque vento impellitur, neque pisces aut sœtas aquis volucres patitur. Incertæ undæ (b) superjecta (c), ut solido feruntur (d), periti imperiti que nandi, perinde attolluntur. Certo anni (e), bitumen egerit: cujus legendi usum, ut ceteras artes, experientia docuit. Ater suapte natura liquor, & sparso aceto concretus, innatat. Hunc manu captum, quibus ea cura, in summa navis trahunt. Inde nullo juvante influit, oneratque, donec abscondas. Nec abscondere ære ferrove possis: fugit cruorem vestemque infectam sanguine, quo feminae per menses exsolvuntur. Sic veteres auctores. Sed gnari locorum tradunt, undantes bitumine moles pelli, manuque trahi ad litus: mox ubi vapore terræ, vi solis inaruerint, securibus cuneisque ut trabes aut saxa discindi.

CAP. VII. Haud procul inde campi, quos ferunt olim uberes, magnisque urbibus habitatos, fulminum jactu (f) arsisse: & manere vestigia, terramque ipsam (g) specie torridam, vim frugiferam perdidisse. Nam cuncta sponte edita: aut manu sata, sive herba tenus aut flore, seu solitam in speciem adolere, atra & inania velut in cinerem vanescunt. Ego sicut Judaicas (h) quondam urbes igne cælesti flagrasse concesserim, ita halitu lacus infici terram, corrumpi superfusum spiritum, eoque foetus segetum & autumnii putrescere reor, solo cœloque juxta gravi. Et Belus amnis Judaico mari illabitur: circa cujus os collectæ (i) arenæ, admixto nitro, in vitrum excoquantur. Modicum id litus, sed egerentibus inexhaustum.

CAP. VIII. Magna pars Judææ vicis dispertitur. Habent & opida. Hierosolyma genti caput. Illic immensæ opulentiae templum, & primis munimentis urbs, dejugis, templum (k) intimis clausum. Ad fores tantum Judæo aditus: limine, præter sacerdotes, arcebantur. Dum Assyrios penes Medosque & Persas Oriens fuit; despectissima pars fervientium. Postquam Macedones præpotuere; rex Antiochus demere superstitionem,

Judææ fines &
situs.Ubertas, &
fruges.Balsamum &
Palmæ.Jordanes a-
mnis.Lacus Asphal-
tites.Bitumen in
co.

Campi exusti.

Belus amnis.

Hierosolyma
urbs.

Templum ibi

Antiochus Ju-
dæis infestus.

(z) al. exire. (a) al. Uber solum: fruges, nostrum ad morem. (b) al. Incertum unde. (c) al. superjecta. (d) al. ferunt. (e) al. Certo anni tempore. (f) al. ictu. (g) alii tō ipsam omittunt. (h) al. inclitas. (i) al. collectæ. al. lectæ. (k) al. & primis munimentis urbs, dein regia, templum &c.

& mores Græcorum dare adnixus, quo minus teterrimam gentem in melius mutaret, Parthorum bello prohibitus est. Nam ea rempestata, Arsaces desciverat. Tum Judæi, Macedonibus invalidis, Parthis nondum adultis (& Romani procul aberant) sibi ipsi reges imposuere, qui mobilitate vulgi expulsi, resumpta per arma dominatione, fugas civium, urbium everfiones, fratrum, conjugum, parentum neces, aliaque solita regibus ausi, superstitionem fovebant: quia honor sacerdotii, firmamentum potentiae assumebatur.

Reges iis, una
& sacerdotes.

Pompejus vincit.

Parthi vexant.

Varii apud eos
reges, & turbae.

Felix, procurator
Judææ.

Florus, sub
quo bellum.

Vespasianus eo
missus.

Titus ibi relictus.

Pugnatur ad
Hierosolyma.

CAP. IX. Romanorum primus Cn. Pompejus Judæos (l) domuit: templumque jure victoriæ ingressus est. Inde vulgatum, nulla intus deum effigie (m) vacuum sedem, & inania arcana. Muri Hierosolymorum diruti, delubrum mansit. Mox belli civili interno (n), postquam in ditionem M. Antonii provinciæ cesserant: rex Parthorum Pacorus Judæa potitus, interfectusque à P. Ventidio, & Parthi trans Euphratem redacti. Judæos C. Sossius (o) subegit. Regnum ab Antonio Herodi datum, victor Augustus sanxit (p). Post mortem Herodis, nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen invaserat. Is à Quinctilio Varo obtinente Syriam punitus. Et gentem coercitam, liberi Herodis tripartito rexere. Sub Tiberio quies. Dein, jussi à C. Cæsare effigiem ejus in templo locare, arma potius sumpsere. Quem motum Cæsaris mors diremit. Claudius defunctis regibus, aut ad modicum redactis, Judæam provinciam equitibus Romanis aut libertis permisit. E quibus Antonius Felix, per omnem sævitiam ac libidinem, jus regium servili ingenio exercuit, Drusilla Cleopatrarum & Antonii nepte in matrimonium accepta. Ut ejusdem Antonii, Felix progener, Claudius nepos esset.

CAP. X. Duravit tamen patientia Judæis, usque ad Gessium Florum procuratorem. Sub eo bellum ortum. Et comprimere cœptantem Cestium Gallum Syriæ legatum, varia prælia ac sæpius adversa excepere. Qui ubi fato, aut tædio occidit: missu Neronis, Vespasianus fortuna famaue & egregiis ministris, intra duas æstates, cuncta camporum, omnesque præter Hierosolyma urbes, victore exercitu tenebat. Proximus annus civili bello intentus, quantum ad Judæos per otium transiit. Pace per Italiam parta, & externæ curæ rediere. Augebat iras, quod soli Judæi non cessissent. Simul manere apud exercitus Titum, ad omnes principatus novi eventus casusve utile (q) videbatur. Igitur castris, uti diximus, ante mœnia Hierosolymorum positus, instructas legiones ostentavit.

CAP. XI. Judæi sub ipsos muros struxere aciem, rebus secundis longius ausuri; & si pellerentur, parato perfugio. Missus in eos eques cum expeditis cohortibus, ambigue certavit. Mox cessere hostes, & sequentibus diebus crebra pro portis prælia ferebant: do-

nec assiduis damnis, intra mœnia pellerentur. Romani ad oppugnandum versi. Neque enim dignum videbatur, famem hostium opperiri. Poscebantque pericula, pars virtute, multi ferocia, & cupidine præmiorum. Ipsi Tito Roma, & opes, voluptatesque ante oculos; ac ni statim Hierosolyma conciderent, morari videbantur. Sed Urbem arduam situ, operam molesque firmaverant, quis vel plana satis munirentur. Nam duos colles immensum editos claudebant muri per artem obliqui, aut introrsus sinuati: ut latera oppugnantium, ad ictus patefcerent. Extrema rupis, abrupta. Et turres, ubi mons juvisset, in sexaginta pedes; inter devexa, in centenos vicenosque attollebantur. Mira specie, ac procul intuentibus pares. Alia intus mœnia, regiæ circumjecta. Conspicuoque fastigio turris, Antonia in honorem M. Antonii ab Herode appellata.

Eademque oppugnantur.

Frustra, quia permunita.

Turris Antonia.

Templum.

CAP. XII. Templum in modum arcis, propriique muri, labore & opere ante alios. Ipsæ porticus, quis templum ambiebat, egregium propugnaculum. Fons perennis aquæ, cavati sub terra montes: & piscinæ cisternæque servandis imbribus. Præviderant conditores ex diversitate morum, crebra bella. Inde cuncta, quamvis adversus longum obsidium: & à Pompejo expugnatis, metus atque usus pleraque monstrare. Atque per avaritiam Claudianorum temporum, empto jure muniendi, struxere muros in pace, tamquam ad bellum: magna colluvie, & ceterarum (r) urbium clade aucti. Nam pervicacissimus quisque illuc perfugerat; eoque seditionius agebant. Tres duces, totidem exercitus. Extrema & latissima mœnium, Simon: mediam urbem, Joannes, quem & Bargioram vocabant: templum, Eleazarus firmaverat. Multitudine & armis Joannes, ac Simon; Eleazarus, loco pollebat. Sed prælia, dolus, incendia inter ipsos, & magna vis frumenti ambusta. Mox Joannes, missis per speciem sacrificandi, qui Eleazarum manumque ejus obruncarent, templo potitur. Ita in duas factiones civitas discessit, donec propinquantibus Rom. bellum externum concordiam pareretur.

Duces Judæorum. Simon, Joannes, Eleazarus.

Inter se discordes.

CAP. XIII. Evenerant prodigia, quæ neque hostiis, neque votis piare fas habet gens, superstitioni obnoxia, religionibus adversa. Visæ per cælum concurrere acies, rutilantia arma, & subito nubium igne collucere templum. Expasæ repente delubri fores, & audita major humana vox, Excedere deos. Simul ingens motus excedentium. Quæ pauci in metum trahebant: pluribus persuasio inerat; antiquis sacerdotum litteris contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret Oriens, profectique Judæa rerum potirentur. Quæ ambages Vespasianum ac Titum prædixerant. Sed vulgus, more humanæ cupidinis, sibi tantam factorum magnitudinem interpretati, ne adversis quidem ad vera mutabantur. Multitudinem obsessorum omnis ætatis, virilis ac mu-

Prodigia ante exitum Judæorum.

Prædictio de rege regum è Judæa.

Mira multitudo obsessorum.

(l) alii τὸ Judæos omittunt. (m) al. nullas intus deum effigies. (n) al. bello civili inter nos. (o) al. Sossius. al. Sestius. (p) al. auxit. (q) al. utilius. (r) al. exterarum.

muliebris sexus (s), sexcenta millia fuisse accepimus. Arma cunctis, qui ferre possent. Et plures, quam pro numero, audebant. Obstinatio viris feminisque par: ac si transferre sedes cogentur, major vitæ metus quam mortis. Hanc adversus Urbem gentemque Cæsar Titus, quando imperum (t) & subita belli locus abnueret, aggeribus vineisque certare statuit. Dividuntur legionibus munia, & quies præliorum fuit: donec cuncta expugnandis urbibus reperta apud veteres, aut novis ingeniis, struerentur.

Machinis urbs
invaditur.

Civis ad Ve-
tera cum co-
piis.

Cerialis item
illuc.

Rhenus in
campis effu-
sus.

Pugna tumul-
tuaria in
aquis.

Que Civili
pro meliore
fuit.

Iterum pugna,
sed ordinata.

Cerialis suos
varie hortatur.

CAP. XIV. At Civilis, post malam in Treveris pugnam, reparato per Germaniam exercitu, apud Vetera confedit (u): tutus loco: & ut memoria prosperarum illic rerum, augescerent Barbarorum animi. Secutus est eodem Cerialis, duplicatis copiis, adventu secundæ & XVI. & XIV. legionum. Cohortesque & alæ jampridem accitæ, post victoriam properaverant. Neuter ducum contactor. Sed arcebat latitudo camporum, suoque ingenio humentium. Addiderat Civilis obliquam in Rhenum molem, cujus objectu revolutus amnis, adjacentibus superfunderetur. Ea loci forma, incertis vadis subdola, & nobis adversa. Quippe miles Romanus armis gravis, & nandi pavidus: Germanos fluminibus suetos, levitas armorum, & proceritas corporum attollit.

CAP. XV. Igitur laceffentibus Batavis, ferocissimo cuique nostrorum cœptum certamen. Deinde orta trepidatio, cum præaltis paludibus arma equique haurirentur. Germani, notis vadis perfultabant; omnia plerumque fronte, latera ac terga circumvenientes. Neque ut in pedestri acie, cominus certabatur; sed tamquam navali pugna, vagi inter undas, aut si quid stabile occurrebat, totis illic corporibus nitentes; vulnerati cum integris, periti nandi cum ignaris, in mutuam perniciem implicabantur. Minor tamen quam pro tumultu cædes: quia non ausi egredi paludem Germani, in castra rediere. Ejus prælii eventus, utrumque ducem, diversis animi motibus, ad maturandum summæ rei discrimen erexit. Civilis, instare fortunæ; Cerialis, abolere ignominiam. Germani, prosperis feroces; Romanos, pudor excitaverat. Nox apud Barbaros cantu aut clamore, nostris per iram & minas acta.

CAP. XVI. Postera lucē, Cerialis equite & auxiliariis cohortibus frontem explet: in secunda acie, legiones locatæ: dux sibi delectos retinuerat, ad improvisa. Civilis haud porrecto agmine, sed cuneis astitit. Batavi Cugernique in dextro; læva ac propiora fluminis, Transrhenani tenuere. Exhortatio ducum, non more concionis apud universos, sed ut quosque eorum (x) advehabantur. Cerialis veterem Rom. nominis gloriam, antiquas recentisque victorias: ut perfidum, ignavum, victum hostem, in æternum excinderent. Ul-tione magis, quam prælio opus esse. Pauciores

nuper cum pluribus certasse: attamen fusos Germanos, quod roboris fuerit. Superesse, qui fugam animis, qui vulnera tergo, ferant. Proprios inde stimulos legionibus admovebat, domitores Britanniae quartadecimanos appellans. Principem Galbam, sextæ legionis auctoritate factum: illa primum acie, Secundanos nova signa, novamque aquilam dicaturos. Hinc præfectus ad Germanicum exercitum, manus tendebat, ut suam ripam, sua castra sanguine hostium reciperarent. Alacrior omnium clamor, quas vel è longa pace prælii cupido, vel fessis bello pacis amor, præmiaque & quies in posterum sperabantur.

CAP. XVII. Nec Civilis silentem (y) struxit aciem, locum pugnae testem virtutis ciens: *Stare Germanos Batavosque super vestigia gloriae, cineres ossaque legionum calcantes. Quocumque oculos Romanus intenderet, captivitatem, clademque & dira omina obversari.* Ne terrentur vario Treverici prælii eventu: suam illic victoriam (z) Germanis obstitisse, dum omissis telis, præda manus impediunt. Sed cuncta mox prospera, & hosti contraria evenisse. Quæ provideri astu ducis oportuerit, providisse: campos madentes, & ipsis gnaros, paludes hostibus noxias: Rhenum & Germaniæ deos in aspectu, quorum numine capefferent pugnam, conjugum, parentum, patriæ memores. Illum diem aut gloriosissimum inter majores, aut ignominiosum apud posteros fore. Ubi sono armorum tripudis (ita illis mos) approbata sunt dicta, saxis, glandibusque & ceteris missilibus prælium incipitur: neque nostro milite paludem ingrediente, & Germanis ut elicerent laceffentibus.

Civis item
suos.

Commisa
acies.

CAP. XVIII. Absumptis quæ jaciuntur, & ardesciente pugna, procursum ab hoste infestius. Immenfis corporibus, & prælongis hastis fluitantem labantemque militem eminus fodiebant: simul è mole, quam eductam in Rhenum retulimus, Brueterorum cuneus transnavit. Turbata ibi res. Et pellebatur sociarum cohortium acies, cum legiones pugnam excipiunt, suppressaque hostium ferocia, prælium exæquatur. Inter quæ, perfuga Batavus adiit Cerialem, terga hostium promittens, si extremo paludis eques mitteretur: solidum illa, & Cugernos quibus custodia obvenisset, parum intentos. Duæ alæ cum perfuga missæ, incauto hosti circumfunduntur. Quod ubi clamore cognitum; legiones à fronte incubuere, pulisque Germani Rhenum fuga petebant. Debellatum eo die foret, si Romana classis sequi maturasset. Ne eques quidem institit, repente fusis imbribus, & propinqua nocte.

Turbatque
initio Roma-
ni.

Mox perfuga
suggestione
adjuti.

Hostes fu-
giunt.

CAP. XIX. Postera die, quartadecima (a) legio in superiorem provinciam Gallo Annio missa. Cerialis exercitum, decima ex Hispania legio supplevit. Civili Chaucorum auxilia venere. Non tamen ausus opidum Batavorum (b) armis tueri, raptis quæ ferri poterant, ceteris injecto igni in insulam concessit.

Civis in Ba-
taviam se con-
dit.

Y y

(s) al. virile ac muliebre sexus. (t) al. imperus. (u) al. Vetera castra confedit. (x) al. fuorum. (y) al. filens. al. filenter. al. filens instruxit. (z) al. suam illic materiam. (a) al. decimaquarta. (b) al. Batavodurum.

Molem Drusi
diruit.

Primores Gal-
liarum trans
Rhenum fu-
giunt.

Civiles diversa
praesidia inva-
dit.

Castra decu-
manorum.

Batavodurum.

Grinnes & Va-
dam.

Sed ubique
repulsus.

Cerialis pa-
rum providus.

Itaque pane
interceptus.

fit: gnarus deesse naves efficiendo ponti, ne-
que exercitum Rom. aliter transmissurum.
Quin & diruit molem à Druso Germanico fa-
ctam, Rhenumque prono alveo in Galliam
ruentem, disiectis quæ morabantur, effudit.
Sic velut abacto amne, tenuis alveus, insu-
lam inter, Germanosque, continentium ter-
rarum speciem fecerat. Transiere Rhenum
Tutor quoque & Classicus, & centum tredecim
Treverorum Senatores: in quibus (c) fuit
Alpinus Montanus, quem à Primo Anto-
nio missum in Gallias superius memoravimus.
Comitabatur eum frater D. Alpinus. Simul
ceteri miseratione ac donis auxilia concibant
inter gentes periculorum avidas.

CAP. XX. Tantumque belli superfuit, ut
praesidia cohortium, alarum, legionum, mo-
dicis vicis quatripartita Civilis invaserit: de-
cimam legionem, Arenaci; secundam, Bata-
voduri; & Grinnes Vadamque cohortium a-
larumque castra: ita divisis copiis, ut ipse
& Verax sorore ejus genitus, Classicusque ac
Tutor suam quisque manum traherent: nec
omnia patrandi fiducia, sed multa ausis ali-
qua in parte fortunam affore. Simul Cerial-
lem, neque satis cautum; & pluribus nuntiis
huc illuc cursantem, posse medio intercipi.
Quibus obvenerant castra decumanorum, op-
pugnationem legionis arduam rati, egressum
militem & cædendis materiis operatum tur-
bavere, occiso praefecto castrorum & quin-
que primoribus centurionum, paucisque mi-
litibus. Ceteri se munimentis defendere. Et
interim Germanorum manus, Batavoduri, ir-
rumpere inchoatum pontem nitebantur. Am-
biguum praelium nox diremit.

CAP. XXI. Plus discriminis apud Grinnes
Vadamque. Vadam Civilis, Grinnes Classi-
cus, oppugnabant. Nec fisti poterant, in-
terfecto fortissimo quoque: in quis Brigant-
icus praefectus alæ ceciderat, quem fidum
Romanis, & Civili avunculo infensum dixi-
mus. Sed ubi Cerialis cum delecta equitum
manu subvenit, versa fortuna. Praecipites
Germani in amnem aguntur. Civilis dum
fugientes retentat agnitus, petitusque telis,
relicto equo, transnavit. Idem Germanis
effugium. Tutorem Classicumque appulsæ
lintres vexere. Ne tum quidem Romana
classis pugnae affuit, ut jussum erat. Sed ob-
stitit formido, & remiges per alia militiæ mu-
nia dispersi. Sane Cerialis parum temporis
ad exsequenda imperia dabat: subitus consi-
liis, sed eventu clarus. Aderat fortuna, etiam
ubi artes defuissent. Hic ipsi exercituique,
minor cura disciplinæ. Et paucos post dies
quamquam periculum captivitatis evasisset,
infamiam non vitavit.

CAP. XXII. Profectus Novesium Bonnam-
que ad visenda castra, quæ hiematuris legio-
nibus erigebantur, navibus remeabat, disje-
cto agmine, incuriosis vigiliis. Animadver-
sum id Germanis, & insidias composuere.
Electa nox atra nubibus, & prono amne ra-
pti, nullo prohibente vallum ineunt. Prima

cædes astu adjuta: incisæ tabernaculorum fu-
nibus, suisque coriis (d) coopertos trucidab-
ant. Aliud agmen, turbare classem, injice-
re vincla, trahere puppes. Utque ad fallen-
dum silentio, ita cæpta cæde, & quo plus
terroris adderent, cuncta clamoribus misce-
bant. Romani vulneribus exciti, quærent ar-
ma, ruunt per vias, pauci ornati militariter
(e); plerique circum brachia torta veste, &
strictis mucronibus. Dux semisomnis ac pro-
pe intectus, errore hostium servatur. Nam-
que prætoriam navem, vexillo insignem, il-
lic ducem rati, abripiunt. Cerialis alibi no-
ctem egerat, ut plerique credidere, ob stu-
prum Claudiae Sacratæ, mulieris Ubiae. Vi-
giles flagitium suum ducis dedecore excusa-
bant, tamquam jussi filere: ne quietem ejus
turbarent. Ita intermisso signo, & vocibus,
se quoque in somnum lapsos. Multa luce
reverti hostes, captivis navibus, prætoriam
triremem, flumine Luppia, donum Velledæ
traxere.

CAP. XXIII. Civilem cupido incessit, na-
valem aciem ostentandi. Completer quod bi-
remium, quæque simplici ordine agebantur.
Adjecta ingens lintrium vis. Tricenis qua-
dragenisque armamenta Liburnicis solita: &
simul captæ lintres, sagulis versicoloribus,
haud indecore pro velis juvabantur. Spatium
velut æquoris captum (f), ubi Mosæ (g)
fluminis amnem Rhenus Oceano affundit. Cau-
sa instruendæ classis, super insitam genti vani-
tatem, ut eo terrore commeatibus Gallia ad-
ventantes interciperent. Cerialis miraculo
magis, quam meru, direxit classem: numero
imparem, usu remigum, gubernatorum arte,
navium magnitudine potiorum. Is flumine
secundo (h), illi vento agebantur. Sic præ-
vecti, tentato telorum jactu, dirimuntur. Ci-
vilem nihil ultra ausus, trans Rhenum conce-
ssit. Cerialis insulam Batavorum hostiliter po-
pulus, agros villasque Civilis intactos, no-
ta arte ducum sinebat: cum interim flexu au-
tumni, & crebris pluvialibus imbris super-
fusus amnis, palustrem humilemque insulam
in faciem stagni opplevit. Nec classis, aut
commeatus aderant: castraque in plano sita,
vi fluminis differebantur.

CAP. XXIV. Potuisse tunc opprimi legio-
nes, & voluisse Germanos, sed dolo à se fle-
xos, imputavit Civilis. Neque abhorret ve-
ro, quando paucis post diebus deditio infecu-
ta est. Nam Cerialis, per occultos nuntios,
Batavis pacem, Civili veniam ostentans, Vel-
ledam propinquosque monebat, fortunam bel-
li tot cladibus adversam, opportuno erga Po-
pulum Rom. merito mutare. Cæsos Treveros,
receptos Ubios, ereptam Batavis patriam: ne-
que aliud Civilis amicitia peractum, quam vul-
nera, fugas, luctus. Exsulem eum & extor-
rem, recipientibus oneri: & satis peccavisse, quod
toties Rhenum transcenderint. Si quid ultra mo-
liantur, inde injuriam & culpam, hinc ultionem
& deos fore.

CAP. XXV. Miscebantur minis promissa.
Et

(c) al. in quis. (d) al. tentoriis. (e) al. pauci ornatu militari. (f) al. electum. (g)
al. quo Mosæ. (h) al. His flumen secundum.

Navibus hostes
poriti.

Navale certa-
men tentatum.

Cerialis Bata-
viam intat.

In qua peridi-
tatur ab aquis.

Ad pacem Ba-
tavos invitat.

Atque hi in-
clinant.

Et concussa Transrhenanorum fide, inter Batavos quoque sermones orti, *Non prorogandam ultra ruinam: nec posse ab una natione totius orbis servitium depelli. Quid perfectum cæde & incendiis legionum, nisi ut plures validioresque accirentur? Si Vespasiano bellum navaverint, Vespasianum rerum potiri. Sin Populum Romanum armis provocent; quotam partem generis humani Batavos esse? Respicerent Rhætos Noricosque, & ceterorum onera sociorum: sibi non tributa, sed virtutes (i) & viros indici. Proximum id libertati: & si dominorum electio sit; honestius principes Romanorum, quam Germanorum feminas tolerari. Hæc vulgus. Proceres, atrociori Civilis rabie semet in arma trusos: illum domesticis malis, excidium gentis opposuisse. Tunc insensos Batavis deos, cum obfunderentur legiones, interficerentur legati, bellum uni necessarium, ferale ipsis sumeretur. Ventum ad extrema, ni resipiscere incipiant & noxii capitis pæna pœnitentiam fateantur.*

Civilem accu-
sant.

CAP. XXVI. Non fefellit Civilem ea inclinatio, & prævenire statuit. Super tædium malorum, etiam spe vitæ, quæ plerumque magnos animos infringit. Petitum colloquio, scinditur Nabaliæ (k) fluminis pons. In cuius abrupta progressi duces, & Civilis ita cœpit. Si apud Vitellii legatum, defenderer: neque factio meo venia, neque dictis fides debebatur. Cuncta inter nos inimica, hostilia, ab illo cæpta, à me aucta erant. Erga Vespasianum, vetus mihi observantia: & cum privatus esset, amici vocabamur. Hoc Primo Antonio notum, cujus epistolis ad bellum accitus sum, ne Germanicæ legiones & Gallica juventus Alpes transcenderet. Quæ Antonius absens, Flaccus præsens (l) movebat, arma in Germania movi, quæ Mucianus in Syria, Aponius in Mæsia, Fabianus (m) in Pan-
nonia.

Petitum ad
colloquium
Cerialis venit.

(i) al. virtutem. al. juventutem. (k) al. Navalæ. (l) al. Quæ Antonius epistolis, Hordeonius Flaccus præsens &c. (m) al. Flavianus.

C. CORNELII TACITI

DE

SITU, MORIBUS, ET POPULIS

GERMANIÆ,

LIBELLUS.

CAPUT I.

Fines Germaniæ.

GERMANIA omnis à Galliis Rhætiisque & Pannoniis, Rheno & Danubio fluminibus; à Sarmatis Dacisque, mutuo metu (n) aut montibus separatur. Cetera Oceanus ambit, latus sinus & insularum immensa

spatia complectens, nuper cognitis quibusdam gentibus, ac regibus, quos bellum aperuit. Rhenus Rhæticarum Alpium inaccesso ac præcipiti vertice ortus, modico flexu in Occidentem versus, septentrionali Oceano miscetur. Danubius molli & clementer edito montis Arnobæ (o) jugo effusus, plures populos adit, donec in Ponticum mare sex meatibus erumpit. Septimum enim os paludibus hauritur.

Populi qui?

CAP. II. Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitibus mixtos: quia nec terra olim, sed classibus advehebantur qui mutare sedes quærebant: & immensus ultra, utque sic dixerim, adversus Oceanus raris ab orbe nostro

navibus aditur. Quis porro præter periculum horridi & ignoti maris, Asia, aut Africa, aut Italia relictæ, Germaniam peteret? informem terris, asperam cœlo, tristem cultu aspectuque, nisi si patria sit. Celebrant carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuistonem deum ^{Tuisto deus.} terra editum & filium Mannum, originem gentis conditoresque. Manno tris filios assignant, è quorum nominibus proximi Oceano Ingævones, medii Herminones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem licentia vetustatis plureis deo ortos, pluresque gentis appellationes, Marfos, Gambrivios, Suevos, Vandalios affirmant: eaque vera & antiqua nomina. Ceterum Germaniæ Vocabulum recens, & nuper additum (p): quoniam qui primi Rhenum transgressi Gallos expulerint, nunc (q) Tungri, nunc Germani (r) vocati sint. Ita nationis nomen, non gentis evaluisse paullatim, ut omnes primum à victore ob metum, mox à seipsis invento (s) nomine Germani vocarentur. Fuisse apud eos & Herculem memorant, primumque omnium ^{Hercules Germanicus.} virorum fortium.

CAP. III. Ituri in prælia canunt. Sunt illis hæc quoque carmina, quorum relatu quem Bar- ^{Barditus.} ditum (t) vocant, accendunt animos, futuræque pugnæ fortunam ipso cantu augurantur. Terrent enim, trepidantve, prout sonuit acies. Nec tam vocis ille, quam virtutis concentus (u) vide-

(n) al. mutuo victu. (o) al. Arnobæ. al. Arnibæ. al. Arbonæ. (p) al. auditum. (q) al. ac nunc. (r) al. tunc Germani. (s) al. à reipsa invento. (t) al. Baritum. al. Blariturum. (u) al. quam mentis concentus.

Ulysses in
Germania.

videretur (x). Affectatur præcipue asperitas soni, & fractum murmur, objectis ad os scutis, quo plenior & gravior vox repercussu intumescat. Ceterum & Ulixem quidam opinantur longo illo & fabuloso errore in hunc Oceanum delatum, adisse Germaniæ terras, Asciburgiumque, quod in ripa Rheni situm hodieque incolitur, ab illo constitutum, nominatumque ἀσκιπύργιον (y). Aram quinetiam Ulixi consecratam, adjecto Laërtæ patris nomine, eodem loco, olim repertam: monumentaque, & tumulos quosdam Græcis litteris inscriptos in confinio Germaniæ Rhætiæque adhuc exstare. Quæ neque confirmare argumentis, neque revellere in animo est: ex ingenio suo quisque demat, vel addat fidem. Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos nullis [aliis] (z) aliarum nationum connubiis infectos, propriam & sinceram (a) & tantum sui similem gentem existisse arbitrantur.

Indigenæ Ger-
mania.Hominum ha-
bitus.

CAP. IV. Unde habitus quoque corporum, quamquam in tanto hominum numero, idem omnibus: truces & cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora, & tantum ad impetum valida (b). Laboris atque operum non eadem patientia: minimeque sitim æstumque tolerare, frigora atque inediam cælo solove assueverunt.

Terræ habitus.

CAP. V. Terra etsi aliquanto specie differt, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda: humidior qua Gallias; ventosior qua Noricum ac Pannoniam aspiciat: satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum fecunda, sed plerumque (c) improcera. Ne armentis quidem suus honor, aut gloria frontis. Numero gaudent. Eæque solæ & gratissimæ opes sunt. Argentum & aurum propitii an irati dii negaverint, dubito. Nec tamen affirmaverim, nullam Germaniæ venam argentum aurumve gignere. Quis enim scrutatus est? possessione & usu haud perinde afficiuntur. Est videre apud illos argentea vasa, legatis & principibus eorum muneri data, non in alia utilitate, quam quæ humo finguntur: quamquam proximi ob usum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formasque quasdam nostræ pecuniæ agnoscunt, atque eligunt: interiores simplicius & antiquius permutatione mercium utuntur. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos, Bigatosque. Argentum quoque magis quam aurum sequuntur, nulla affectione animi, sed quia numerus argenteorum faciliore (d) usui est promiscua ac vilia mercantibus.

Metalla, an
sint?

Pecunia rara.

Item ferrum
& tela.

Frameæ.

CAP. VI. Ne ferrum quidem superest, sicut ex genere telorum colligitur. Rari gladii, aut majoribus lanceis utuntur. Hastas, vel ipsorum vocabulo frameas gerunt, angusto & brevi ferro, sed ita acri & ad usum habili, ut eodem telo, prout ratio poscit, vel cominus vel eminus pugnent. Et eques qui-

dem scuto frameaque contentus est. Pedites & missilia spargunt, pluraque singuli, atque in immensum vibrant, nudi aut sagulo leves. Nulla cultus jactatio: scuta tantum lectissimis coloribus distinguunt. Paucis loricae: vix uni alterive cassis, aut galea. Equi non forma, non velocitate conspicui. Sed nec variare gyros in morem nostrum docentur. In rectum aut uno flexu dextros agunt, ita conjuncto orbe, ut nemo posterior sit. In universum æstimanti, plus penes peditem roboris: eoque mixti præliantur, apta & congruente ad equestrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni juventute delectos ante aciem locant. Definitur & numerus: centeni ex singulis pagis sunt: idque ipsum inter suos vocantur. Et quod primo numerus fuit, jam nomen & honor est. Acies per cuneos componitur. Cedere loco, dummodo rursus infles, consilii quam formidinis arbitrantur. Corpora suorum etiam in dubiis præliis referunt. Scutum reliquisse præcipuum flagitium. Nec aut sacris adesse, aut concilium inire ignominioso fas. Multique superstites bellorum, infamiam laqueo finierunt.

Scuta.

Equites.

Mixti pedites.

Pugnandi
ratio.Ignominia
ignavis.Reges, & Du-
ces.Sacerdotum
potestas.Cunei è fami-
liis.Femina in
bellis.Earum animo-
sitas.Obsides puel-
larum.

Vates feminae.

Mercurius
Deus.

CAP. VII. Reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt. Nec regibus infinita aut libera potestas; & duces exemplo potius quam imperio, si prompti, si conspicui, si ante aciem agant, admiratione præfunt. Ceterum neque animadvertere, neque vincere, neque verberare quidem nisi sacerdotibus permisum: non quasi in pœnam nec ducis jussu, sed velut deo imperante, quem adesse bellantibus credunt: effigiesque, & signa quædam detracta lucis in prælium ferunt. Quodque præcipuum fortitudinis incitamentum est, non casus, nec fortuita conglobatio turmam aut cuneum facit, sed familiæ & propinquitates. Et in proximo pignora: unde feminarum ululatus audiri, unde vagitus infantium. Hi cuique sanctissimi testes, hi maximi laudatores. Ad matres, ad conjuges vulnera ferunt: nec illæ numerare, aut exurgere (e) plagas pavent. Cibosque & hortamina pugnantibus gestant.

CAP. VIII. Memoriae proditur, quasdam acies inclinatæ jam & labantes à feminis restitutas, constantia precum & objectu pectorum, & monstrata cominus captivitate, quam longe impatientius feminarum suarum nomine timent: adeo ut efficacius obligentur animi civitatum, quibus inter obsides puellæ quoque nobiles imperantur. Inesse quinetiam sanctum aliquid, & providum putant: nec aut consilia earum aspernantur, aut responsa negligunt. Vidimus sub divo Vespasiano Velledam, diu apud plerosque numinis loco habitam. Sed & olim Auriniam (f), & complureis alias venerati sunt, non adulatione, nec tamquam facerent deas.

CAP. IX. Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hostiis

Y y 3

(x) al. Nec tam voces illæ, quam virtutis concentus videntur. (y) alii τὸ ἀσκιπύργιον omittunt. (z) alii τὸ ἀλῖς omittunt. (a) al. perpetuam & sinceram. (b) al. corpora tantum impetu valida. (c) al. pleraque. (d) al. faciliore. (e) al. exigere. (f) al. Fluriniam. al. Aluriniam.

Hercules &
Mars.

hostiis litare fas habent. Herculem ac (g) Martem concessis animalibus placant: pars Suevorum & Ildi sacrificat. Unde causa & origo peregrino sacro, parum comperi, nisi quod signum ipsum in modum liburnæ figuratum, docet advectam religionem. Ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris speciem assimilare, ex magnitudine coelestium arbitrantur: lucos ac nemora consecrant, deorumque nominibus appellant secretum illud, quod sola reverentia vident. Auspicia, sortesque ut qui maxime observant.

Luci pro tem-
plis.

Sortes eorum.

CAP. X. Sortium consuetudo simplex. Virgam frugiferæ arbori decidam, in furculos amputant, eosque notis quibusdam discretos super candidam vestem temere ac fortuito spargunt. Mox si publice consulatur, sacerdos civitatis; sin privatim, ipse paterfamilias precatus deos, coelumque suspiciens, ter singulos tollit, sublatos secundum impressam ante notam interpretatur. Si prohibuerunt; nulla de eadem re in eundem diem consultatio. Sin permissum; auspiciis adhuc fides exigitur. Et illud quidem etiam hic notum, avium voces, volatusque interrogare. Proprium gentis, equorum quoque praesagia ac monitus experiri. Publice aluntur iisdem nemoribus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos ac rex vel princeps civitatis comitantur, hinnitusque ac fremitus observant. Nec ulli auspicio major fides, non solum apud plebem, sed apud proceres, apud sacerdotes. Se enim ministros deorum, illos conscios putant. Est & alia observatio auspiciis, qua gravium bellorum eventus explorant. Ejus gentis, cum qua bellum est, captivum quoquo modo interceptum, cum electo popularium suorum, patriis quemque armis committunt. Victoria hujus vel illius, pro praedicio accipitur.

Ex equis praesagia.

Item de captivis.

Ratio consulandi.

Mos assentiendi, vel contra.

CAP. XI. De minoribus rebus principes consultant, de majoribus omnes. Ita tamen, ut ea quoque, quorum penes plebem arbitrium est, apud principes pertractentur. Coeunt, nisi quid fortuitum & subitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoatur luna aut impletur. Nam agendis rebus hoc auspiciatissimum initium credunt. Nec dierum numerum ut nos, sed noctium computant. Sic constituunt, sic condicunt. Nox ducere diem videtur. Illud ex libertate vitium, quod non simul, nec jussi (b) conveniunt, sed & alter, & tertius dies contatione coeuntium absumitur. Ut turbæ placuit, confidunt armati. Silentium per sacerdotes, quibus rum & coercendi jus est, imperatur. Mox rex vel princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia est, audiuntur, auctoritate suadendi magis quam jubendi potestate. Si displicuit sententia, fremitu aspernantur: sin placuit,

frameas concutiunt. Honoratissimum assensus genus est, armis laudare.

CAP. XII. Licet apud concilium accusare quoque, & discrimen capitis intendere. Distinctio poenarum ex delicto. Proditores & transfugas arboribus suspendunt. Ignavos, & imbelles & corpore infames, cæno ac palude, injecta insuper crate, mergunt. Diversitas supplicii illuc respicit, tamquam scelera ostendi oporteat dum puniuntur, flagitia abscondi. Sed & levioribus delictis pro modo poenarum, equorum pecorumque numero convicti multantur. Pars multæ regi vel civitati, pars ipsi qui vindicatur vel propinquis ejus exsolvitur. Eliguntur in iisdem conciliis & principes, qui jura per pagos vicofque reddunt (i). Centeni singulis ex plebe comites, consilium simul & auctoritas, adsunt.

Poenarum ratio.

Principes, sive Juridici.

CAP. XIII. Nihil autem neque publicæ neque privatæ rei, nisi armati agunt. Sed arma sumere non ante cuiquam moris, quam civitas suffecturum probaverit. Tum in ipso concilio vel principum aliquis, vel pater, vel propinquus scuto frameaque juvenem ornant. Hæc apud illos toga, hic primus juventutis honos: ante hoc domus pars videntur, mox reipublicæ. Insignis nobilitas aut magna patrum merita, principis dignationem etiam adolescentulis assignant. Ceteris (k) robustioribus ac jam pridem probatis aggregantur. (l) Nec rubor inter comites aspicitur. Gradus quineriam & ipse comitatus habet, judicio ejus quem sectantur. Magnaque & comitum æmulatio, quibus primus apud principem suum locus; & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæc vires, magno semper electorum juvenum globo circumdari, in pace decus, in bello praesidium. Nec solum in sua gente cuique, sed apud finitimas quoque civitates id nomen, ea gloria est, si numero ac virtute comitatus emineat. Expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ipsa plerumque fama bella profligant.

Arma tradendi mos.

Comites Principum.

Gradus pro virtute.

CAP. XIV. Cum ventum in aciem, turpe principi virtute vinci; turpe comitatu virtutem principis non adæquare. Jam vero infame in omnem vitam ac probrosum, superflitem principi suo ex acie recessisse. Illum defendere, tueri, sua quoque fortia facta gloriæ ejus assignare, præcipuum sacramentum (m) est. Principes pro victoria pugnant: comites pro principe. Si civitas, in qua orti sunt, longa pace & otio torpeat; plerique nobilium adolescentium petunt ultro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt. Quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clarescunt, magnumque comitatum non nisi vi belloque tueantur. (n) Exigunt enim principis sui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victtricemque frameam. Nam epulæ, & quamquam incompti, largi tamen apparatus, pro stipendio cedunt.

Devotio.

Militare studium.

(g) al. &. (b) al. nec jussu. al. nec injussu. al. nec ut jussi. (i) al. qui vita per pagos vicosque excellunt. (k) al. Ceteri. (l) al. aggregant. (m) al. principum sacramentum. (n) al. tueare.

cedunt. Materia munificentiae per bella, & raptus. Nec arare terram, aut exspectare annum, tam facile persuaseris, quam vocare hostes & vulnera mereri. Pigrum quinimo & iners videtur sudore acquirere, quod possis sanguine parare.

CAP. XV. Quoties bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium tranfigunt, dediti somno, ciboque. Fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus & penatium & agrorum cura feminis feminisque, & infirmissimo cuique ex familia. Ipsi hebet: mira diversitate naturae (p), cum iidem homines sic ament inertiam, & oderint quietem. Mos est civitatibus ultro ac viritum conferre (q) principibus vel armentorum vel frugum, quod pro honore acceptum, etiam necessitatibus subvenit. Gaudet praecipue finitimarum gentium donis, quae non modo à singulis, sed publice mittuntur: electi equi, magna arma, phaleræ, torqueque. Jam & pecuniam accipere docuimus.

CAP. XVI. Nullas Germanorum populis urbes habitari, satis notum est, ne pati quidem inter se iunctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. Vicos locant, non in nostrum morem, connexis & cohaerentibus aedificiis: suam quisque domum spatio circumdat, five adversus casus ignis remedium, five incitiae aedificandi. Ne caementorum quidem apud illos aut regularum usus. Materia ad omnia utuntur informi, & citra speciem aut delectationem. Quaedam loca diligentius illinunt terra ita pura ac splendente, ut picturam ac lineamenta colorum imitetur. Solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuper fimo onerant, suffugium hiemi & receptaculum frugibus; quia rigorem frigorum ejusmodi locis molliunt: & si quando hostis advenit, aperta populatur. Abdita autem & defossa, aut ignorantur, aut eo ipso fallunt, quod quaerenda sunt.

CAP. XVII. Tegumen omnibus sagum, fibula; aut, si desit, spina (r) confertum. Cetera intacti, totos dies juxta focum atque ignem agunt. Locupletissimi veste distinguuntur, non fluitante, sicut Sarmatae ac Parthi, sed stricta & singulos artus exprimente. Gerunt & ferarum pelles, proximi ripae negligenter, ultiores exquisitis, ut quibus nullus per commercia cultus. Eligunt feras, & detracta velamina spargunt maculis pellibusque belluarum, quas exterior Oceanus, atque ignotum mare gignit. Nec alius feminis quam viris habitus, nisi quod feminae saepius lineis amictibus velentur, eosque purpura variant, partemque vestitus superioris in manicas non extendunt, nudae brachia ac lacertos. Sed & proxima pars pectoris patet. Quamquam severa illic matrimonia.

CAP. XVIII. Nec ullam morum partem magis laudaveris. Nam prope foli barbaro-

rum singulis uxoribus contenti sunt, exceptis admodum paucis, qui non libidine, sed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur. Dotem non uxor marito (s) sed uxori maritus offert. Interfunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera non ad delicias muliebres quaesita, nec quibus nova nupta comatur, sed boves & frenatum equum, & scutum cum framea, gladioque. In haec munera uxor accipitur. Atque invicem ipsa armorum aliquid viro affert. Hoc maximum vinculum. Haec arcana sacra, hos conjugales deos arbitrantur. Ne se mulier extra virtutum cogitationes, extraque bellorum casus putet, ipsis incipientis matrimonii auspiciis admonetur, venire se laborum periculisque sociam, idem in pace, idem in praelio passuram ausuramque. Hoc juncti boves, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. Sic vivendum, sic pereundum. Accipere se quae liberis inviolata ac digna reddat, quae nurus accipiant, rursusque ad nepotes referant.

CAP. XIX. Ergo septa pudicitia agunt, nullis spectaculorum illecebris, nullis convivorum irritationibus corruptae. Litterarum secreta viri pariter ac feminae ignorant. Paucissima in tam numerosa gente adulteria, quorum poena praesens, & maritis permessa (t). Accitis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum verbere agit. Publicatae enim (u) pudicitiae nulla venia. Non forma, non aetate, non opibus maritum invenerit. Nemo enim illic vitia ridet: nec corrumpere & corrumpi, saeculum vocatur. Melius quidem adhuc eae civitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum spe votoque uxoris semel transigitur. Sic unum accipiunt maritum, quo modo unum corpus, unamque vitam; ne ulla cogitatio ultra, ne longior cupiditas, ne tamquam maritum, sed tamquam matrimonium ament. Numerum liberorum finire, aut quemquam ex agnatis (w) necare, flagitium habetur. Plusque ibi boni mores valent, quam alibi bonae leges.

CAP. XX. In omni domo nudi ac sordidi, in hos artus, in haec corpora, quae miramur, excrescunt. Sua quemque mater uberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur. Dominum ac servum nullis educationis deliciis dignoscas. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt; donec aetas separet ingenuos, virtus agnoscat. Sera juvenum Venus, eoque inexhausta pubertas. Nec virgines festinantur. Eadem juvena, similibus proceritas. Pares validique miscuntur. Ac robora parentum liberi referunt. Sororum filii idem apud avunculum, qui apud patrem honor. Quidam sanctiorem artiorumque hunc nexum sanguinis arbitrantur, & in accipiendis obfidibus magis exigunt, tamquam ii, & animum firmitus, & domum latius teneant. Heredes tamen successoresque sui

(p) al. Ipsi habent miram diversitatem naturae. (q) al. ultro equitium conferre. (r) al. pinna. (s) alii rō marito omittunt. (t) al. quorum poena parentibus & maritis permessa. (u) al. publicatae etiam. (w) al. ex gnatis.

Venatio.

Tributa aut
munera.

Nulla urbes.

Vici, & do-
mus.Specus subter-
ranei.Vestitus co-
rum.Feminarum
vestes.Matrimonia
eata.

Dotium rati.

Adulterii poe-
na.Universae ali-
bi.Educatio libe-
rorum.Cognationis
vincula.

Successio.

fui cuique liberi: & nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in possessione, fratres, patrui, avunculi. Quando plus propinquorum, quo major affinium numerus, tanto gratiosior senectus. Nec ulla orbitatis pretia.

Inimicitia
propagantur.

CAP. XXI. Suscipere tam inimicitias seu patris, seu propinqui, quam amicitias necesse est. Nec implacabiles durant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque satisfactionem universa domus; utiliter in publicum, quia periculosiores sunt inimicitiae juxta libertatem. Convictibus & hospitibus non alia gens effusius indulget. Quemcumque mortalium arcere teeto, nefas habetur. Pro fortuna quisque apparatis epulis excipit. Cum defecere, qui modo hospes fuerat, monstrator hospitii & comes, proximam domum non invitati adeunt. Nec interest. Pari humanitate accipiuntur. Notum ignotumque, quantum ad jus hospitii, nemo discernit. Abeunt, si quid poposceris, concedere moris. Et poscendi invicem eadem facilitas. Gaudent muneribus. Sed nec data imputant, nec acceptis obligantur.

Hospitalitas.

Victus, &
mensa.

CAP. XXII. Victus inter hospites comis. Statim è somno, quem plerumque in diem extrahunt, lavantur, saepius calida, ut apud quos plurimum hiems occupat. Lauti, cibum capiunt. Separatae singulis sedes, & sua cuique mensa. Tum ad negotia, nec minus saepe ad convivia procedunt armati. Diem noctemque continuare potando, nulli probum. Crebrae ut inter vinolentos rixae, raro conviciis, saepius caede & vulneribus transiguntur. Sed & de reconciliandis invicem inimicis, & jungendis affinitatibus, & adsciscendis principibus, de pace denique ac bello plerumque in conviviis consultant: tamquam nullo magis tempore aut ad simplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incalescat. Gens non astuta nec callida, aperit adhuc secreta pectoris, licentia loci. Ergo detecta & nuda omnium mens, postera die retractatur: & salva utriusque temporis (x) ratio est. Deliberant, dum fingere nesciunt: constituunt, dum errare non possunt.

Vinolentia &
ex eo pugna.

Consultatio
in conviviis.

Potus, cerevi-
cia.

CAP. XXIII. Potui humor ex ordeo aut frumento, in quandam similitudinem vini corruptus. Proximi ripae, & vinum mercantur. Cibi simplices, agrestia poma, recens fera, aut lac concreta. Sine apparatu, sine blandimentis expellunt famem. Adversus sitim, non eadem temperantia. Si induleris ebrietati, suggerendo quantum concupiscunt; haud minus facile vitiis, quam armis (y) vincentur.

Spectaculum
militare.

CAP. XXIV. Genus spectaculorum unum atque in omni coetu idem. Nudi juvenes, quibus id ludicrum est, inter gladios se atque infestas frameas saltu jaciunt. Exercitatio artem paravit, ars decorem. Non in quaestum tamen aut mercedem. Quamvis audacis la-

Alex studium.

sciviae pretium est, voluptas spectantium. A-

leam (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de libertate & de corpore contendunt. Victus voluntariam servitutem adit. Quamvis junior, quamvis robustior, alligari se ac venire patitur. Ea est in re prava pervicacia: ipsi fidem vocant. Servos conditionis hujus per commercia tradunt, ut se quoque pudore victoriae exsolvant.

Servi, diviti.

CAP. XXV. Ceteris servis, non in nostrum morem descriptis per familiam ministeriis, utuntur. Suam quisque sedem, suos penates regit. Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut vestis, ut colono injungit: & servus hactenus parat. Cetera domus officia, uxor ac liberi exsequuntur. Verberare servum, ac vinculis & opere coercere, rarum. Occidere solent, non disciplina & severitate, sed impetu & ira, ut inimicum, nisi quod impune. Liberti non multum supra servos sunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in civitate, exceptis duntaxat iis gentibus, quae regnantur. Ibi enim & super ingenuos, & super nobiles ascendunt. Apud ceteros, impares libertini libertatis argumentum sunt.

Et ut coloni.

Liberti.

CAP. XXVI. Fenus agitare & in usuras extendere, ignotum: ideoque magis servatur, quam si vetitum esset. Agri pro numero cultorum ab universis per vices occupantur (z), quos mox inter se secundum dignationem partiuntur. Facilitatem partiendi, camporum spatia praestant. Arva per annos mutant, & superest ager. Nec enim cum ubertate & amplitudine soli labore contentunt, ut pomaria conferant, & prata sepiant (a), & hortos rigent. Sola terrae seges imperatur. Unde annum quoque ipsum non in totidem digerunt species. Hiems & ver & aestas intellectum ac vocabula habent: autumnus perinde nomen ac bona ignorantur.

Usura nulla.

Agrorum cultus, & participio.

CAP. XXVII. Funerum nulla ambitio. Id solum observatur, ut corpora clarorum virorum ceteris lignis cremantur. Struem rogi, nec vestibus, nec odoribus cumulant. Sua cuique arma, quorumdam igni & equis adjicitur. Sepulcrum cespes erigit. Monumentorum arduum & operosum honorem, ut gravem defunctis, aspernantur. Lamenta ac lacrymas cito, dolorem & tristitiam tarde ponunt. Feminis lugere honestum est: viris meminisse. Haec in commune, de omnium Germanorum origine ac moribus accepimus. Nunc singularum gentium instituta, ritusque quatenus differant; quae nationes è Germania in Gallias commigraverint, expediam.

Funera.

Altera libelli pars.

CAP. XXVIII. Validiores olim Gallorum res fuisse summus auctor divus Julius tradit. Eoque credibile est, etiam Gallos in Germaniam transgressos. Quantulum enim amnis obstabat, quo minus, ut quaeque gens evaluerat, occuparet permutaretque sedes promiscuas adhuc, & nulla regnorum potentia divisas (b)? Igitur inter Hercyniam silvam, Rhe-

Galli in Germaniam.

(x) al. & sua utriusque temporis &c. (y) al. vino quam armis. (z) al. ab universis vicis occupantur. (a) al. separent. (b) al. diversas.

Helvetii.

Boji.

Pannonii.

Treveri &
Nervii à Ger-
manis.Vangiones,
Triboci, Ne-
metes, Ubii.Batavorum
laus & situs.

Mattiaci.

Agri Decuma-
tes.

Catti.

Bellica natio.
Et disciplina
sua.

Rhenumque & Mœnum amnes, Helvetii; ul-
teriora Boji, Gallica utraque gens, tenuere.
Manet adhuc Bojemi nomen (*d*), significat-
que loci veterem memoriam (*e*), quamvis
mutatis cultoribus. Sed utrum Aravisci in
Pannoniam ab Ofis Germanorum natione,
an Ofi ab Araviscis in Germaniam commigra-
verint, cum eodem adhuc sermone, institu-
tis, moribus utantur, incertum est: quia pa-
ri olim inopia ac libertate, eadem utriusque
ripæ bona malaque erant. Treveri & Nervii
circa affectationem Germanicæ originis ultro
ambitiosi sunt, tamquam per hanc gloriam
sanguinis, à similitudine & inertia Gallorum
separentur. Ipsam Rheni ripam haud dubie
Germanorum populi colunt, Vangiones, Tri-
boci (*f*), Nemetes. Ubii quidem, quam-
quam Romana colonia esse meruerint, ac li-
bentius Agrippinenses conditoris sui nomine
vocentur, origine erubescunt (*g*), transgres-
si olim, & experimento fidei super ipsam
Rheni ripam collocati, ut arcerent, non ut
custodirentur.

CAP. XXIX. Omnium harum gentium
virtute præcipui Batavi, non multum ex ripa,
sed insulam Rheni amnis colunt, Cattorum
quondam populus, & seditione domestica in
eas sedes transgressus, in quibus pars Ro-
mani Imperii fierent. Manet honos, & an-
tiquæ societatis insigne. Nam nec tributis
contemnuntur (*h*), nec publicanus atterit.
Exempti oneribus & collationibus, & tan-
tum in usum præliorum sepositi, velut tela
atque arma, bellis reservantur. Est in eo-
dem obsequio & Mattiacorum gens. Protu-
lit enim magnitudo Populi Romani ultra Rhe-
num, ultraque veteres terminos Imperii re-
verentiam. Ita sede finibusque in sua ripa,
mente animoque nobiscum agunt, cetera si-
miles Batavis, nisi quod ipso adhuc terræ
sua solo & cælo acrius animantur. Non nu-
meraverim inter Germaniæ populos, quam-
quam trans Rhenum Danubiumque confede-
rint, eos qui Decumates agros exercent. Le-
vissimus quisque Gallorum, & inopia audax,
dubiæ possessionis solum occupavere. Mox
limite acto (*i*), promotisque præfidiis, sinus
Imperii, & pars provinciæ habentur.

CAP. XXX. Ultra hos Catti initium sedis
ab Hercynio saltu inchoant, non ita effusis ac
palustribus locis, ut ceteræ civitates, in quas
Germania patescit. Durant siquidem colles,
paullatimque rarefcunt: & Cattos suos saltus
Hercynius prosequitur simul atque deponit.
Duriora genti corpora, stricti artus, minax
vultus, & major animi vigor. Multum (ut
inter Germanos) rationis ac solertiae: præ-
ponere electos, audire præpositos, nosse or-
dines, intelligere occasiones, differre impe-
tus, disponere diem, vallare noctem, fortu-
nam inter dubia, virtutem inter certa nume-
rare: quodque rarissimum, nec nisi ratione
disciplinæ (*k*) concessum, plus reponere in

duce quam in exercitu. Omne robur in pedite,
quem super arma ferramentis quoque & co-
piis onerant (*l*). Alios ad prælium ire videas,
Cattos ad bellum. Rari excursus & fortuita
pugna. Equestrium sane virium id pro-
prium, cito parare victoriam, cito cedere.
Velocitas juxta formidinem, contatio pro-
pior constantiæ est.

CAP. XXXI. Et aliis Germanorum po-
pulis usurpatum, rara & privata cujusque au-
dientia, apud Cattos in consensum vertit, ut
primum adoleverint crinem barbamque sum-
mittere, nec nisi hoste (*m*) cæso exuere vo-
tium obligatumque virtuti, oris habitum.
Super sanguinem & spolia, revelant fron-
tem, seque tum demum pretia nascendi re-
tulisse, dignosque patria ac parentibus ferunt.
Ignavis & imbellibus manet squalor. Fortif-
simus quisque ferreum insuper annulum (i-
gnominiosum id genti) velut vinculum ge-
stat, donec se cæde hostis absolvat. Pluri-
mis Cattorum hic placet habitus, jamque ca-
nent insignes, & hostibus simul, suisque mon-
strati. Omnium penes hos initia pugnarum.
Hæc prima semper acies, visu nova. Nam
ne in pace quidem vultu (*n*) mitiore man-
fuescunt. Nulli domus, aut ager, aut aliqua
cura; prout ad quemque venere aluntur, pro-
digi alieni, contemptores sui, donec exsan-
guis senectus tam duræ virtuti impares fa-
ciat.

CAP. XXXII. Proximi Cattis certum jam
alveo Rhenum, quique terminus esse sufficiat,
Usipii ac Tencteri colunt. Tencteri super
solum bellorum decus, equestris disciplinæ
arte præcellunt. Nec major apud Cattos pe-
ditum laus, quam Tencteris equitum. Sic
instituere majores, posteri imitantur. Hi lu-
sus infantium, hæc juvenum æmulatio; per-
severant senes. Inter familiam, & penates &
jura successuum, equi traduntur, excipit fi-
lius, non ut cetera maximus natu, sed prout
ferox bello & melior.

CAP. XXXIII. Juxta Tencteros Bructeri
olim occurrebant: nunc Chamavos & Angrivarios
immigrasse narratur, pulsos Bructeris
ac penitus excisis, vicinarum consensu natio-
num, seu superbiæ odio, seu prædæ dulce-
dine, seu favore quodam erga nos decorum.
Nam ne spectaculo quidem prælii invidere.
Super LX millia non armis telisque Roma-
nis, sed, quod magnificentius est, oblecta-
tioni oculisque ceciderunt. Maneat quæso,
duretque gentibus si non amor nostri, at cer-
te odium sui: quando urgentibus (*o*) impe-
rii fati nihil jam præstare fortuna majus po-
test, quam hostium discordiam.

CAP. XXXIV. Angrivarios & Chama-
vos à tergo Dulgubini, & Chafvari cludunt,
aliæque gentes haud perinde memoratæ. A
fronte Frisii excipiunt. Majoribus minori-
busque Frisiis vocabulum est, ex modo vi-
rium; utraque nationes usque ad Oceanum
Rhen-

Zz

(*d*) al. Manet adhuc Bojis è munere nomen. (*e*) al. veterem viæ memoriam. (*f*) al. Triboci, Ubii. (*g*) al. non erubescunt. (*h*) al. continentur. al. contenuantur. (*i*) al. aucto. (*k*) al. nec nisi Romanæ disciplinæ. (*l*) al. coonerant. (*m*) al. nec non hoste. (*n*) al. cultu. (*o*) al. vergentibus.

Crinis ex voto
ponitur.Insigne ferreæ
annuli.Usipii ac Ten-
cterii.Bructeri.
Chamavi.
Angrivarii.Dulgubini.
Chafvari.

Frisii duplices.

Rheno prætexuntur, ambiuntque immensos insuper lacus, & Romanis classibus navigatos. ^{Oceanum Romanum tentant.} Ipsum quin etiam Oceanum illa tentavimus. Et superesse adhuc Herculis columnas fama vulgavit: five adiit Hercules, seu quidquid ubique magnificum est, in claritate ejus referre consensimus (p). Nec defuit audentia Druso Germanico, sed obstitit Oceanus in se simul atque in Herculem inquiri. Mox nemo tentavit: sanctiusque ac reverentius visum, de actis deorum credere, quam scire.

^{Ghauci.} CAP. XXXV. Hactenus in Occidentem, Germaniam novimus. In Septembtrionem, ingenti flexu redit. Ac primo statim Chaucorum gens, quamquam incipiat à Frisiis, ac partem littoris occupet, omnium quas exposui gentium lateribus obtenditur, donec in Cattos usque sinuerur. Tam immensum terrarum spatium non tenent tantum Chauci, sed & implent: populus inter Germanos nobilissimus, quique magnitudinem suam malit justitia tueri. Sine cupiditate, sine impotentia, quieti secretique nulla provocant bella, nullis raptibus aut latrocinis, populantur. Idque præcipuum virtutis ac virium argumentum est, quod ut superiores agant, non per injurias assequuntur. Prompta tamen omnibus arma, ac si res poscat exercitus: plurimum virorum equorumque & quiescentibus eadem fama.

^{Cherufci.} CAP. XXXVI. In latere Chaucorum, Cattorumque, Cherufci nimiam ac marcentem diu pacem illaceffiti nutrierunt. Idque jocundius, quam tutius fuit. Quia inter impotentes & validos falso quiescas: ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita qui olim boni æquique Cherufci, nunc inertes ac stulti vocantur: Cattis victoribus fortuna in sapientiam cessit. Tacti (q) ruina Cheruscorum & Fosi cotermina gens, adversarum rerum ex æquo focii, cum in secundis minores fuissent.

^{Cimbri. Eorum vires & virtus.} CAP. XXXVII. Eundem Germaniæ finem proximi Oceano Cimbri tenent, parva nunc civitas, sed gloria ingens. Veterisque famæ late vestigia manent, utraque ripa castra, ac spatia, quorum ambitu nunc quoque metiaris molem manusque gentis, & tam magni exercitus (r) fidem. Sexcentiesimum & quadragesimum annum Urbs nostra agebat, cum primum Cimbrorum audita sunt arma, Cæcilio Metello ac Papirio Carbone coss. Ex quo si ad alterum Imperatoris Trajani consulatum computemus, ducenti ferme & decem anni colliguntur. Tamdiu Germania vincitur. Medio tam longi ævi spatium, multa invicem damna. Non Samnis, non Poeni, non Hispaniæ, Galliæve; ne Parthi quidem sæpius admonere. Quippe regno Arfacis acrior est Germanorum libertas. Quid enim aliud nobis quam cædem Crassi, amisso & ipse Pacoro,

infra Ventidium dejectus Oriens objecerit? At Germani Carbone, & Cassio, & Scauro Aurelio, & Servilio Cepione, M. quoque Manlio fufis vel captis, quinque simul consularibus exercitus Populo Romano, Varum tresque cum eo legiones etiam Cæsari abstulerunt. Nec impune C. Marius in Italia, divus Julius in Gallia, Drusus ac Nero & Germanicus in suis sedibus perculerunt. Mox ingentes C. Cæsaris minæ in ludibrium versæ. Inde otium, donec occasione discordiæ nostræ & civilium armorum, expugnatæ legionum hibernis, etiam Gallias affectare: ac rursus, pulsi inde, proximis temporibus triumphati magis quam victi sunt.

^{Suevi.} CAP. XXXVIII. Nunc de Suevis dicendum est, quorum non una ut Cattorum Tenctorumve gens: majorem enim Germaniæ partem obtinent, propriis adhuc nationibus nominibusque discreti, quamquam in commune Suevi vocentur. Insigne gentis, obliquare crinem, nodoque substringere. Sic Suevi à ceteris Germanis: sic Suevorum ingenui à servis separantur. Sic in aliis gentibus seu cognatione aliqua Suevorum, seu (quod sæpe accidit) imitatione, rarum & intra juventæ spatium: apud Suevos usque ad caniciem horrentem capillum retro sequuntur, ac sæpe in ipso solo vertice religant. Principes & ornatiorem habent. Ea cura formæ, sed innoxia. Neque enim ut ament amentur: in altitudinem quandam & terrorem aditur: bella compti, ut hostium oculis, ornantur (s).

^{Semnonēs.} CAP. XXXIX. Vetustissimos se nobilissimosque Suevorum Semnones memorant. Fides antiquitatis, religione firmatur. Stato tempore in silvam

^{Lucius facit.} *Auguriis patrum & prisca formidine sacram,* omnes ejusdem sanguinis populi legationibus coeunt, cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est & alia luco reverentia. Nemo nisi vinculo ligatus ingreditur, ut minor, & potestatem numinis præ se ferens. Si forte prolapsus est, attolli & insurgere haud licitum. Per humum evolvuntur. Eoque omnis superstitionis respicit, tamquam inde initia gentis, ibi regnator omnium deus, cetera subiecta atque parentia. Adjicit auctoritatem fortuna Semnonum. Centum pagis habitantur: magnoque corpore efficitur, ut Suevorum caput credant.

^{Langobardi.} CAP. XL. Contra Langobardos (t) paucitas nobilitat (u), quod plurimis ac valentissimis nationibus cincti, non per obsequium, sed præliis & periclitando tuti sunt. Reudigni deinde & Aviones, & Angli, & Varini, & Eudoses, & Suardones, & Nuithones, fluminibus aut filvis muniuntur. Nec quidquam notabile in singulis, nisi quod in commune Herthum (x), id est, Terram matrem colunt, eamque intervenire rebus hominum, invehì populis arbitrantur. Est in insula

^{Dea Herthum & ejus religio.}

(p) al. consuevimus. (q) al. Tacti. (r) al. magni exitus. (s) al. armentur. (t) al. Longobardos. (u) al. paucitas nobilitasque. (x) al. Nerthum vel Verthum, al. Ærthum.

insula Oceani Castum nemus, dicatum (y) in eo vehiculum veste contectum, attingere uni sacerdoti concessum. Is adesse penetrali deam intelligit, vectamque bubus feminis multa cum veneratione prosequitur. Læti tunc dies, festa loca, quæcumque adventu hospitioque dignatur. Non bella ineunt, non arma fumunt, clausum omne ferrum. Pax & quies tunc tantum nota, tunc tantum amata, donec idem sacerdos satiata conversatione mortalium deam templo reddat. Mox vehiculum & vestes, & si credere velis, numen ipsum secreto lacu abluitur. Servi ministrant, quos statim idem lacus haurit. Arcanum hinc terror, sanctaque ignorantia, quid sit illud quod tantum perituri vident. Et hæc quidem pars Suevorum in secretiora Germaniæ porrigitur.

Hermunduri.

CAP. XLI. Propior (ut quo modo paullo ante Rhenum, sic nunc Danubium sequar) Hermundurorum civitas, fida Romanis, eoque solis Germanorum non in ripa commercium, sed penitus, atque in splendidißima Rhætiæ provinciæ colonia, passim sine custode (z) transeunt: & cum ceteris gentibus arma modo castraque nostra ostendamus, his domos, villasque patefecimus, non concupiscentibus. In Hermunduris Albis oritur, flumen inclitum & notum olim: nunc tantum auditur.

Narisci.
Marcomanni.
Quadi.

CAP. XLII. Juxta Hermunduros Narisci, ac deinde Marcomanni & Quadi agunt. Præcipua Marcomanorum gloria viresque, atque ipsa etiam sedes, pulsus olim Bojis, virtute parata. Nec Narisci Quadive degenerant. Eaque Germaniæ velut frons est, quatenus Danubio prætexitur (a). Marcomanis, Quadisque usque ad nostram memoriam reges manserunt, ex gente ipsorum. Nobile Marobodui & Tudri genus. Jam & externos patiuntur. Sed vis & potentia regibus, ex auctoritate Romana. Raro armis nostris, sæpius pecunia juvantur.

Gothini.

CAP. XLIII. Nec minus valent retro Marfigni, Gothini, Osi, Buri: terga Marcomanorum, Quadorumque claudunt. E quibus Marfigni, & Buri sermone cultuque Suevos referunt. Gothinos Gallica, Oso Pannonica lingua coarguit non esse Germanos: & quod tributa patiuntur. Partem tributorum Sarmatæ, partem Quadi ut alienigenis imponunt. Gothini, quo magis pudeat, & ferrum effodiunt. Omnesque hi populi pauca campestrium. Ceterum saltus & vertices montium jugumque infederunt. Dirimit enim scinditque Sueviam continuum montium jugum, ultra quod plurimæ gentes agunt. Ex quibus latissime patet Lygiorum nomen in plures civitates diffusum. Valentissimas nominasse sufficiet, Arios, Helveconas, Manimos, Elyfios, Naharvalos. Apud Naharvalos antiquæ religionis lucus ostenditur. Præsides sacerdos muliebri ornatu, sed deos interpretatione Romana Ca-

Naharvali,
corumque re-
ligio.

storem Pollucemque memorant. Ejus numinis nomen Alcis. Nulla simulacra, nullum peregrinæ superstitionis vestigium. Ut fratres tamen, ut juvenes venerantur. Ceterum Arii super vires, quibus enumeratos paullo ante populos antecedunt, truces, insitæ feritati arte ac tempore lenocinantur. Nigra scuta, tincta corpora, atras ad prælia noctes legunt: ipsaque formidine atque umbra feralis exercitus terrorem inferunt, nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspectum. Nam primi in omnibus præliis oculi vincuntur. Trans Lygios Gothones regnantur, paullo jam addictius (b) quam ceteræ Germanorum gentes. Nondum tamen supra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii, & Lemovii: omniumque harum gentium insigne, rotunda scuta, breves gladii, & erga reges obsequium.

Alcis deus,
five dii.

Arii.

Gothones.

CAP. XLIV. Suionum hinc civitates, ipso in Oceano, præter viros armaque classibus valent. Forma navium eo differt, quod utrimque prora paratam semper appulsui frontem agit: nec velis ministrantur (c), nec remos in ordinem lateribus adjungunt. Solutum ut in quibusdam fluminum, & mutabile ut res poscit, hinc vel illinc remigium. Est apud illos & opibus honos. Eoque unus imperitat, nullis jam exceptionibus, non precario jure parendi. Nec arma ut apud ceteros Germanos in promiscuo, sed clausa sub custode, & quidem servo: quia subitos hostium incursus prohibet Oceanus. Otiosa porro armatorum manus facile lasciviunt. Enim vero neque nobilem, neque ingenuum, ne libertinum quidem armis præponere regia utilitas est.

Suiones.

Naves eorum.

CAP. XLV. Trans Suionas aliud mare, pigrum, ac prope immotum, quo cingi cludique terrarum orbem hinc fides: quod extremus cadentis jam solis fulgor in ortus edurat, adeo clarus, ut sidera hebetet. Sonum insuper emergentis (d) audiri, formasque deorum, & radios capitis aspici persuasio adjicit. Illuc usque (& fama vera) tantum natura. Ergo jam dextro Suevici maris littore Æstyorum gentes alluuntur: quibus rursus habitusque Suevorum, lingua Britannicæ propior. Matrem deum venerantur. Insigne superstitionis, formas Aprorum gestant. Id pro armis omniumque tutela (e), securum deæ cultorem etiam inter hostes præstat. Rarus ferri, frequens fustium usus. frumenta ceterosque fructus patientius quam pro solita Germanorum inertia laborant. Sed & mare scrutantur. Ac soli omnium succinum, quod ipsi Glesum vocant, inter vada atque in ipso littore legunt. Nec quæ natura quæve ratio gignat, ut Barbaris quæsitum compertumve. Diu quinetiam inter cetera ejectamenta maris jacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. Iphis in nullo usu, rude legitur: informe perfertur, pretium-

Mare extremum.

Æsty.

Succini inventio, & natura-

Z z 2

(y) al. dicatumque. (z) al. colonia. Passim & sine custode. (a) al. pergitur. al. peragitur. (b) adductius. (c) al. ministrant. (d) insuper se mergentis (e) al. omnique tutela.

que mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas: quia terrena quædam atque etiam volucris animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox durescente materia, cluduntur. Fecundiora igitur nemora lucosque, sicut Orientis secretis, ubi thura balsamæque sudantur, ita Occidentis insulis terrisque inesse crediderim, quæ vicini Solis radiis expressa atque liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempestatum in adversa littora exundant. Si naturam succini admoto igne tentes; in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem & olentem: mox ut in picem resinamve lentescit. Suionibus Sironum gentes continuantur. Cetera similes, uno differunt, quod femina dominatur: in tantum non modo à libertate, sed etiam à servitute degenerant. Hic Sueviæ finis.

Sitones.

Peucini.
Venedi.
Fenni.

CAP. XLVI. Peucinorum, Venedorumque, & Fennorum nationes Germanis an Sarmatis ascribam dubito: quamquam Peucini, quos quidam Bastarnas vocant, sermone, cultu, fede, ac domiciliis, ut Germani agunt. Sordes omnium ac torpor. Procerum connubiis mixtis, nonnihil in Sarmatarum habitum foedantur. Venedi mul-

tum ex moribus traxerunt. Nam quidquid inter Peucinos Fennosque silvarum ac montium erigitur, latrociniiis pererrant. Hi tamen inter Germanos potius referuntur, quia & domos figunt, & scuta gestant, & pedum usu ac pernecitate gaudent. Quæ omnia diversa Sarmatis sunt, in plaustro equoque viventibus. Fennis mira feritas, foeda paupertas. Non arma, non equi, non penates: victui herba, vestitui pelles, cubile humus. Sola in sagittis spes, quas inopia ferri ossibus asperant. Idemque venatus viros pariter ac feminas alit. Passim enim comitantur, partemque prædæ petunt. Nec aliud infantibus ferarum imbriumque suffugium, quam ut in aliquo ramorum nexu contegantur. Huc redeunt juvenes, hoc senum receptaculum. Id beatus arbitrantur, quam ingemere agris, illaborare domibus, suas alienasque fortunas spe metuque versare. Securi adversus homines, securi adversus deos, rem difficillimam assecuti sunt, ut illis ne voto quidem opus sit. Cetera jam fabulosa: Hellusios & Oxionas ora hominum vultusque, corpora atque artus ferarum genere. Quod ego ut incomptum, in medium relinquam.

Vita & pau-
pertas.

Exque ea felicitas.

JULII AGRICOLAE VITA

SCRIPTORE

CORNELIO TACITO

CAPUT I.

CLARORUM virorum facta moresque posteris tradere, antiquitus usitatum, ne nostris quidem temporibus quamquam incuriosa suorum ætas omisit, quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac supergressa est vitium parvis magnisque civitatibus commune, ignorantiam recti & invidiam. Sed apud priores ut agere memoratu digna primum, magisque in aperto erat: ita celeberrimus quisque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam sine gratia aut ambitione, bonæ tantum conscientiae pretio ducebatur. Ac plerique suam ipsi vitam narrare, fiduciam potius morum, quam arrogantiam arbitrati sunt. Nec id Rutilio & Scauro citra fidem, aut obrectationi fuit. Adeo virtutes iisdem temporibus optime aestimantur, quibus facillime gignuntur. At mihi nunc narraturo vitam defuncti hominis, venia opus fuit. Quam non petissem, ni incurfaturus (f) tam sæva & infesta virtutibus tempora.

CAP. II. Legimus (g) cum Aruleno

Rustico Pætus Thrasea, Herennio Senecioni Priscus Helvidius laudari essent, capitale fuisset: neque in ipsos modo auctores, sed in libros quoque eorum sævitum, delegato triumviris ministerio, ut monumenta clarissimorum ingeniorum in comitio ac foro urentur. Scilicet illo igne vocem Pop. Rom. & libertatem Senatus, & conscientiam generis humani aboleri arbitrabantur, expulsi insuper sapientiae professoribus atque omni bona arte in exilium acta, ne quid usquam honestum occurreret. Dedimus profecto grande patientiae documentum: & sicut vetus ætas vidit, quid ultimum in libertate esset; ita nos quid in servitute, adempto per inquisitiones & loquendi (h) audiendique commercio. Memoriam quoque ipsam cum voce perdidissemus, si tam in nostra potestate esset oblivisci quam tacere.

CAP. III. Nunc demum redit animus, & quamquam primo statim beatissimi sæculi ortu Nerva Cæsar res olim dissociabiles miscuerit,

(f) al. cursaturus. (g) al. vidimus. (h) al. etiam loquendi.

scuerit, principatum ac libertatem, augeatque cottidie facilitatem (*i*) Imperii Nerva Trajanus; nec spem modo ac votum Securitas publica, sed ipsius voti fiduciam, ac robur assumpserit: natura tamen infirmitatis humanæ, tardiora sunt remedia quam mala. Et ut corpora lente augeantur, cito extinguuntur; sic ingenia studiaque opprefferis facilius, quam revocaveris. Subit quippe etiam ipsius inertiae dulcedo: & invisa primo desidia, postremo amatur. Quid si per quindecim annos, grande mortalis ævi spatium, multi fortuitis casibus, promptissimus quisque sævitia principis interciderunt? Pauci, &, ut ita dixerim, non modo aliorum, sed etiam nostri superstites sumus, exemptis è media vita tot annis, quibus juvenes ad senectutem, senes prope ad ipsos exactæ ætatis terminos per silentium venimus. Non tamen pigebit vel incondita ac rudi voce memoriam prioris servitutis (*k*), ac testimonium præsentium bonorum composuisse. Hic interim liber honori Agricolæ foceri mei destinatus, professione pietatis, aut laudatus erit, aut excusatus.

CAP. IV. Cnæus Julius Agricola veteri & illustri Foro-Julienſium colonia ortus, utrumque avum procuratorem Cæſarum habuit: quæ equeſtris nobilitas est. Pater Julius Græcinus ſenatorii ordinis, ſtudio eloquentiæ ſapientiæque notus, iisque virtutibus iram Caji Cæſaris meritis. Namque Marcum Silanum accuſare juſſus, & quia abnuerat, interfectus eſt. Mater Julia Procilla fuit, raræ caſtitaſis. In hujus ſinu indulgentiaque educatus, per omnem honeſtarum artium cultum pueritiam adoleſcentiamque tranſegit. Arcebat eum illecebris peccantium præter ipſius bonam integramque naturam, quod ſtatim parvulus ſedem ac magiſtram ſtudio- rum Maſſiliam habuerat (*l*), locum Græca comitate & provinciali parcimonia miſtum, ac bene compoſitum. Memoria teneo ſolium ipſum narrare, ſe in prima juven- ta ſtudio philoſophiæ acrius ultra (*m*) quam (*n*) con- ceſſum Rom. ac ſenatori hauſiſſe, ni pruden- tia matris incenſum ac flagrantem animum coërcuiſſet. Scilicet ſublime & erectum ingenium, pulchritudinem ac ſpeciem excelsæ magnæque gloriæ vehementius quam caute appetebat: mox mitigavit ratio & ætas: retinuitque, quod eſt difficillimum, ex ſapientia modum (*o*).

CAP. V. Prima caſtrorum rudimenta in Britannia Suetonio Paullino diligenti ac moderato duci approbavit, electus, quem con- tubernio æſtimaret. Nec Agricola licenter more juvenum, qui militiam in laſciviam vertunt, ſneque ſegniter ad voluptates & com- meatus, titulum tribunatus & inſcitiam

retulit: ſed noſcere provinciam, noſci exer- citui, diſcere à peritis, ſequi optimos, nihil appetere ob jaſtationem (*p*), nihil ob for- midinem recuſare, ſimulque anxius & inten- tus agere. Non ſane alias exercitior, magis- que in ambiguo Britannia fuit. Trucidati veterani, incenſæ coloniæ (*q*), intercepti ex- ercitus. Tum de ſalute, mox de victoria certavere. Quæ cuncta eſſi conſiliis ductu- que alterius agebantur, ac ſumma rerum & recuperatæ provinciæ gloria in ducem ceſſit; artem & uſum (*r*) & ſtimulos addidere ju- veni: intravitque animum militaris gloriæ cupido, ingrata temporibus, quibus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus pe- riculum ex magna fama, quam ex mala.

CAP. VI. Hinc ad capeſſendos magiſtra- tus in Urbem digreſſus, Domitiam Decidi- anam ſplendidis natalibus ortam ſibi junxit. Idque matrimonium ad majora nitenti, decus ac robur fuit. Vixeruntque mira concordia, per mutuam caritatem, & invicem ſe ante- ponendo, niſi quod in bona uxore tanto major laus (*s*), quanto in mala plus culpæ eſt. Sors quæſturæ provinciam Aſiam, pro- conſulem Salvium Titianum dedit: quorum neutro corruptus eſt: quamquam & pro- vincia dives ac parata peccantibus, & pro- conſul in omnem aviditatem pronus, quan- talibet facilitate redempturus eſſet mutuam diſſimulationem mali. Auctus eſt ibi filia, in ſubſidium & ſolacium ſimul. Nam filium ante ſublatus, brevi amiſit. Mox inter quæſturam, ac tribunatum plebis, atque etiam ipſum tribunatus annum quiete & otio tranſit, gnarus ſub Nerone temporum, qui- bus inertia pro ſapientia fuit. Idem prætu- ræ tenor, & ſilentium. Nec enim juridi- ctio obvenerat. Ludos, & inania honoris, modo rationis atque abundantiae duxit (*t*), uti longe à luxuria, ita famæ propior.

CAP. VII. Tum electus à Galba ad do- na templorum recognoſcenda, diligentiffima conquiſitione fecit, ne cujus alterius ſacrile- gium Reſp. quam Neronis ſenſiſſet. Sequens annus gravi vulnere animum domumque ejus afflixit. Nam clafſis Othoniana licenter vaga dum in templo (*u*) (Liguriæ pars eſt) hoſtiliter populatur, matrem Agricolæ in prædiis ſuis interfecit: prædiaque ipſa, & magnam patrimoniî partem diripuit, quæ cauſa cædis fuerat. Igitur ad ſollemnia pie- tatis proſectus Agricola, nuntio affectati à Veſpaſiano Imperii deprehenſus, ac ſtatim in partes tranſgreſſus eſt. Initia principatus ac ſtatum Urbis Mucianus regebat, admo- dum juvene Domitiano, & ex paterna for- tuna tantum licentiam uſurpante. Is miſſum ad delectus agendos Agricola, integreque ac ſtrenue verſatum, viceſimæ legioni tarde ad ſacramentum tranſgreſſæ præpoſuit, ubi

Zz 3

deceſſor

(*i*) al. felicitatem. (*k*) al. prioris ſenectutis. (*l*) al. habuerit. (*m*) al. ultraque. (*n*) al. Philoſophiæ ac juris, ultra quam &c. (*o*) al. & ſapientiæ modum. (*p*) al. appetere jaſtatione. al. in jaſtationem. (*q*) al. incenſa colonia. (*r*) al. attamen & uſum. (*s*) al. tanto minor laus. (*t*) al. moderationis ſuæ atque abundantiae duxit. al. moderationi, ſatiſque abundantiae duxit. (*u*) al. dum Intemelio, al. dum Inteme- lium Liguriæ Urbs eſt &c. al. Dum Intemelios.

decessor seditiose agere narrabatur: quippe legatis quoque consularibus nimia ac formidolosa erat. Nec legatus praetorius ad cohibendum potens, incertum suo an militum ingenio: ita successor simul & ultor electus, rarissima moderatione maluit videri invenisse bonos quam fecisse.

CAP. VIII. Praerat tunc Britanniae Vectius Bolanus, placidius quam feroci provincia dignum est. Temperavit Agricola vim suam, ardoremque compescuit, ne incretceret, peritus obsequi, eruditusque utilia honestis miscere. Brevis deinde Britannia consulem Petilium Cerialem accepit. Habuerunt virtutes spatium exemplorum (x). Sed primo Cerialis modo labores & discrimina, mox & gloriam communicabat: saepe parti exercitus in experimentum, aliquando majoribus copiis ex eventu praefecit. Nec Agricola umquam in suam famam gestis exultavit, ad auctorem & ducem, ut minister, fortunam referebat: ita virtute in obsequendo, verecundia in praedicando, extra invidiam, nec extra gloriam erat.

CAP. IX. Revertentem ab legatione legationis divus Vespasianus inter patricos ascivit, ac deinde provinciae Aquitaniae praeposuit, splendidae in primis dignitatis administratione, ac spe consulatus cui destinaret. Credunt plerique militaribus ingeniis subtilitatem deesse, quia castrensis jurisdictio secura & obfusior, ac plura manu agens, calliditatem fori non exerceat. Agricola naturali prudentia, quamvis inter togatos, facile iusteque agebat. Jam vero tempora curarum remissionumque divisa. Ubi conventus ac judicia poscerent, gravis, intentus, severus, & saepius misericors: ubi officio satisfactum, nulla ultra potestatis persona. Tristitiam & arrogantiam, & avaritiam exuerat: nec illi, quod est rarissimum, aut facilitas auctoritatem, aut severitas amorem deminuit. Integritatem atque abstinentiam in tanto viro referre, injuria virtutum fuerit. Ne famam quidem, cui etiam saepe boni indulgent, ostentanda virtute, aut per artem quaesivit: procul ab emulatione adversus collegas, procul a contentione adversus procuratores. Et vincere inglorium, & atteri sordidum arbitrabatur. Minus triennium in ea legatione detentus, ac statim ad spem Consulatus revocatus est, comitante opinione, Britanniam ei provinciam dari, nullis in hoc suis sermonibus, sed quia par videbatur. Haud semper errat fama, aliquando & eligit. Consul egregiae tum spei filiam juveni mihi despondit, ac post consulatum collocavit, & statim Britanniae praepositus est, adjecto pontificatus sacerdotio.

CAP. X. Britanniae situm populosque multis scriptoribus memoratos, non in comparisonem curae ingeniive referam; sed quia tum primum perdomita est. Itaque quae priores nondum comperta, eloquentia percoluere, rerum fide tradentur. Britannia insularum quas Romana notitia complectitur

maxima, spatio ac caelo (y) in Orientem Germaniae, in Occidentem Hispaniae obtenditur: Gallis in Meridiem etiam inspicitur: Septentrionalia ejus, nullis contra terris, vasto atque aperto mari pulfantur. Formam totius Britanniae Livius veterum, Fabius Rusticus recentium, eloquentissimi auctores, oblongae scutulae vel bipenni assimilavere. Et est ea facies citra Caledoniam, unde & in universum fama est transgressa. Sed immensum & enorme spatium procurrentium extremo jam littore terrarum, velut in cuneum tenuatur. Hanc oram novissimi maris tunc primum Romana classis circumvecta, insulam esse Britanniam affirmavit, ac simul incognitas ad id tempus insulas, quas Orcadas vocant, invenit, domuitque. Dispecta est & Thyle, quam haecenus nix, & hiems abdebat. Sed mare pigrum & grave remigantibus perhibent. Ne ventis quidem proinde attolli: credo quod rariores terrae montesque, causa ac materia tempestatum, & profunda moles continui maris, tardius impellitur. Naturam Oceani atque aestus neque quaerere hujus operis est, ac multi retulere. Unum addiderim: nusquam latius dominari mare, multum fluminum huc atque illuc ferre, nec littore tenuis accrescere aut refoveri, sed influere penitus atque ambire, etiam jugis atque montibus inferi velut in suo (z).

CAP. XI. Ceterum Britanniam qui mortales initio coluerint, indigenae an advecti, ut inter Barbaros, parum compertum. Habitus corporum varii: atque ex eo argumenta. Namque rutilae Caledoniam habitantium comae, magni artus, Germanicam originem asseverant. Silurum colorati vultus, & torti plerumque crines, & positu (a) contra Hispaniam, Iberos veteres trajecisse, easque sedes occupasse fidem faciunt. Proximi Gallis, & similes sunt: seu durante originis vi; seu procurrentibus in diversa terris, positio caeli corporibus habitum dedit. In universum tamen aestimanti, Gallos vicinum solum occupasse, credibile est. Eorum sacra deprehendas, superstitionum persuasionem. Sermo haud multum diversus. In deposcendis periculis eadem audacia; & ubi advenere, in detrectandis eadem formido. Plus tamen ferociae Britanni praefereunt, ut quos nondum longa pax emollierit. Nam Gallos quoque in bellis floruisse accepimus. Mox segnitia cum otio intravit, amissa virtute pariter ac libertate, quod Britannorum olim victis evenit, ceteri manent quales Galli fuerunt.

CAP. XII. In pedite robur, quaedam nationes & curru praefiantur. Honestior auriga, clientes propugnant. Olim regibus parebant, nunc per principes factionibus & studiis trahuntur. Nec aliud adversus validissimas gentes pro nobis utilius, quam quod in commune non consulunt. Rarus duabus tribusve (b) civitatibus, ad propulsandum commune periculum conventus (c): ita dum singuli pugnant, universi vincuntur. Caelum crebris

(x) al. Habuerunt virtutes spatium & exemplum. (y) al. maxima spatio, ac caelo &c.

(z) al. velut insulis. (a) al. positus. al. posita. (b) al. tribusque. (c) al. consensus.

crebris imbris ac nebulis fœdum. Asperitas frigorū abest. Dierum spatia ultra nostri orbis mensuram, & nox clara, & extrema Britanniae parte brevis, ut finem atque initium lucis exiguo discrimine internoscas. Quod si nubes non officiant, aspici per noctem Solis fulgorem, nec occidere & exsurgere, sed transire affirmant: scilicet extrema & plana terrarum humili umbra non erigunt tenebras, infraque cœlum & sidera nox cadit. Solum præter oleam vitemque & cetera calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fecundum. Tarde mitescunt, cito proveniunt. Eademque utriusque rei causa, multus humor terrarum, cœlique. Fert Britannia aurum & argentum & alia metalla, prætiū victoriæ. Gignit & Oceanus margarita, sed subfusca ac liventia. Quidam artem abesse legentibus arbitrantur. Nam in rubro mari viva ac spirantia faxis avelli, in Britannia prout expulsa sint colligi. Ego facilius crediderim naturam margaritis deesse, quam nobis avaritiam.

CAP. XIII. Ipsi Britanni delectum, ac tributa, & injuncta imperii munera impigre obeunt, si injuriæ absint: has ægre tolerant, jam domiti ut pareant, nondum ut ferviant. Igitur primus omnium Romanorum D. Julius cum exercitu Britanniam ingressus, quamquam prospera pugna terruerit incolas, ac littore potitus sit, potest videri ostendisse posteris non tradidisse. Mox bella civilia, & in Rempublicam versa principum arma, ac longa oblivio Britanniae etiam in pace. Consilium id divus Augustus vocabat, Tiberius præcipue (d). Agitasse C. Cæsarem de intranda Britannia satis constat, ni velox ingenio, mobilis pœnitentia, & ingentes adversus Germaniam conatus frustra fuissent. Divus Claudius auctor operis, transvectis legionibus auxiliisque, & assumpto in partem rerum Vespasiano. Quod initium venturæ mox fortunæ fuit, domitæ gentes, capti reges, & monstratus satis Vespasianus.

CAP. XIV. Consularium primus Aulus Plautius præpositus, ac subinde Ostorius Scapula, uterque bello egregius: redactaque paulatim in formam provinciae proxima pars Britanniae. Addita insuper veteranorum colonia. Quædam civitates Cogiduno regi donatæ. Is ad nostram usque memoriam fidissimus mansit, vetere ac jam pridem recepta Populi Romani consuetudine, ut haberet instrumenta servitutis & reges. Mox Didius Gallus parta à prioribus continuit, paucis admodum castellis in ulteriora promotis, per quæ fama aucti officii quæreretur. Didium Veranius excepit, isque intra annum extinctus est. Suetonius hinc Paullinus biennio prosperas res habuit, subactis nationibus firmatisque præfidiis: quorum fiducia Monam insulam ut vires rebellibus ministrantem aggressus, terga occasione patefecit.

CAP. XV. Namque absentia legati remoto metu, Britanni agitare inter se mala servi-

tutis, conferre injurias, & interpretando accendere. *Nihil profici patientia, nisi ut graviora tamquam ex facili tolerantibus imperentur. Singulos sibi olim reges fuisse, nunc binos imponi; quibus legatus in sanguinem, procurator in bona sæviret. Æque discordiam præpositorum, æque concordiam subjectis exitiosam: alterius manus centuriones, alterius vim & contumelias miscere (e): nihil jam cupiditati, nihil libidini exceptum. In prælio fortiores esse qui spoliæ; nunc ab ignavis plerumque & imbellibus eripi domos, abstrahi liberos, injungi delectus, tamquam mori tantum pro patria nescientibus. Quantum enim transisse militum, si sese Britannii numerent? sic Germanias excussisse jugum, & flumine non Oceano defendi: sibi patriam, conjuges, parentes; illis avaritiam & luxuriam causas belli esse, recessuros ut divus Julius recessisset, modo virtutes majorum suorum æmularentur: neve prælii unius aut alterius eventu pavescerent. Plus impetus, majorem constantiam penes miseros esse. Jam Britannorum etiam deos miserevi, qui Romanum ducem absentem, qui relegatum (f) in alia insula exercitum detinerent: jam ipsos, quod difficillimum fuerit, deliberare. Porro in ejusmodi consiliis periculosius esse deprehendi, quam audere.*

CAP. XVI. His atque talibus invicem instincti, Voadica generis regii femina dux (neque enim sexum in imperiis discernunt) sumpsere universi bellum ac sparsos per castella milites confectati, expugnatis præfidiis, ipsam coloniam invadere, ut sedem servitutis. Nec ullum in Barbaris sævitiae genus omisit ira & victoria. Quod nisi Paullinus, eo cognito provinciae motu, propere subvenisset, amissa Britannia foret: quam unius prælii fortuna veteri patientiæ restituit, tenentibus arma plerisque, quos conscientia defectio- nis, & proprius ex legato timor agitabat. Hic cum egregius cetera, arroganter in deditos, & ut suæ quoque injuriæ ultor, durius confuleret (g); missus Petronius Turpilianus tamquam exorabilior, & delictis hostium novus, eoque pœnitentiæ mitior. Compositis (h) prioribus nihil ultra ausus, Trebello Maximo provinciam tradidit. Trebellius segnior & nullis castrorum experimentis, comitate quadam curandi provinciam tenuit. Didicere jam Barbari quoque ignoscere vitiis blandientibus. Et interventus civilium armorum præbuit justam segnitiae excusationem. Sed discordia laboratum, cum assuetus expeditionibus miles otio lasciviret. Trebellius fuga ac latebris vitata exercitus ira, indecorus atque humilis, precario mox præfuit: ac velut pacti, exercitus licentiam, dux salutem. Hæc seditio sine sanguine sterit. Nec Vectius Bolanus, manentibus adhuc civilibus bellis, agitavit Britanniam disciplina. Eadem inertia erga hostes, similis perulantia castrorum: nisi quod innocens Bolanus, & nullis delictis invisus, caritatem paraverat loco auctoritatis.

CAP.

(d) al. Tiberius præceptum. (e) al. alterum manus, centuriones; alterum, vim & contumelias miscere. (f) al. relegatum. (g) al. confulerent. (h) al. tamquam exorabilior. Qui delictis hostium novus, eoque pœnitentiæ mitior, compositis &c.

CAP. XVII. Sed ubi cum cetero orbe Vespasianus & Britanniam recipiavit, magni duces, egregii exercitus, minuta hostium spes: & terrorem statim intulit Petilius Cerialis, Brigantum civitatem, quæ numerosissima provinciae totius perhibetur, aggressus. Multa praelia, & aliquando non incruenta: magnamque Brigantum partem aut victoria amplexus, aut bello. Et cum Cerialis quidem alterius successoris curam famamque obruisset, sustinuit quoque molem Julius Frontinus, vir magnus quantum licebat, validamque & pugnam Silurum gentem armis subegit, super virtutem hostium, locorum quoque difficultates eluctatus.

CAP. XVIII. Hunc Britanniae statum, has bellorum vices media jam ætate transgressus Agricola invenit, cum & milites velut omissa expeditione ad securitatem, & hostes ad occasionem verterentur. Ordovicum civitas haud multo ante adventum ejus, alam in finibus suis agentem, prope universam obriverat: eoque initio erecta provincia, ut quibus (i) bellum volentibus erat, probare exemplum, aut recentis legati animum opperiri. Tum Agricola quamquam transacta ætas, sparsi per provinciam numeri, præsumpta apud militem illius anni quies, tarda & contraria bellum inchoaturo, & plerisque custodiri suspecta potius videbatur, ire obviam discrimini statuit: contractisque legionum vexillis, & modica auxiliorum manu, quia in æquum digredi Ordovices non audebant, ipse ante agmen, quo ceteris par animus simili periculo esset, erexit aciem. Cæsaque prope universa gente, non ignarus instandum famæ, ac prout prima cessissent, fore universa. Monam insulam, cujus possessione revocatum Paullinum rebellionem totius Britanniae supra memoravi, redigere in potestatem animo intendit. Sed ut in dubiis consiliis, naves deerant, ratio & constantia (k) ducis transvexit: depositis omnibus sarcinis, lectissimos auxiliarium, quibus nota vada, & patrius nandi usus, quo simul seque & arma & equos regunt, ita repente immisit, ut obstupescerent hostes qui classem, qui naves, qui mare expectabant, nihil arduum aut invictum crediderint sic ad bellum venientibus. Ita petita pace, ac dedita insula, clarus ac magnus haberi Agricola: quippe cui ingredienti provinciam, quod tempus alii per ostentationem aut officiorum ambitum transfigunt, labor & periculum placuisset. Nec Agricola prosperitate rerum in vanitatem usus, expeditionem aut victoriam vocabat, victos continuisse: ne laureatis quidem gesta profectus est. Sed ipsa (l) dissimulatione famæ famam auxit, æstimantibus quanta futuri spe tam magna tacuisset.

CAP. XIX. Ceterum animorum provinciae prudens, simulque doctus per aliena experimenta, parum profici armis si injuriæ se-

querentur, causas bellorum statuit exscindere. A se suisque orsus, primam domum suam coercuit, quod plerisque haud minus arduum est, quam provinciam regere: nihil per libertos servosque publicæ rei: non studiis privatis, nec ex commendatione aut precibus centurionum milites ascire, sed optimum quemque fidelissimum putare: omnia scire, non omnia exsequi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec poena semper, sed sæpius poenitentia contentus esse: officii (m) & administrationibus potius non peccaturos, quam damnare cum peccassent. Frumenti & tributorum auctionem (n) æqualitate munerum mollire, circumcisis quæ in quaestum reperta, ipso tributo (o) gravius tolerabantur. Namque per ludibrium assidere clausis horreis, & emere ultro frumenta, ac vendere pretio cogebantur. Devortia itinerum & longinquitas regionum indicebatur, ut civitates à proximis hibernis in remota & avia deferrent, donec quod omnibus in promptu erat, paucis lucrosum fieret.

CAP. XX. Hæc primo statim anno comprimendo, egregiam famam paci circumdedit; quæ vel incuria vel tolerantia priorum, haud minus quam bellum timebatur. Sed ubi ætas advenit contracto exercitu, militum in agmine laudare modestiam, disiectos coercere: loca castris (p) ipse capere, æstuaria ac silvas ipse prætentare: & nihil interim apud hostes quietum pati, quo minus subitis excursibus popularetur. Atque ubi satis terruerat, parcendo rursus irritamenta (q) pacis ostentare. Quibus rebus multæ civitates quæ in illum diem ex æquo egerant, datis obsidibus iram posuere, & præsidis castellisque circumdatæ, tanta ratione curaue, ut nulla ante Britanniae nova pars illaceffita transierit.

CAP. XXI. Sequens hiems saluberrimis consiliis absumpta. Namque ut homines dispersi ac rudes, eoque bello faciles, quieti & otio per voluptates assuescerent, hortari privatim, adjuvare publice, ut templa, fora, domus exstruerent, laudando promptos, & castigando segnes. Ita honoris æmulatio, pro necessitate erat. Jam vero principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum studiis Gallorum anteferre, ut qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam habitus nostri honor, & frequens toga. Paullatimque discessum (r) ad delinimenta vitiorum, porticus, & balnea, & conviviorum elegantiam. Idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset.

CAP. XXII. Tertius expeditionum annus novas gentes aperuit vastatis usque ad Taum (æstuario nomen est) nationibus. Qua formidine territi hostes, quamquam conflictatum sævis tempestatibus exercitum, laceffere non ausi. Ponendisque insuper castellis spatium fuit. Adnotabant periti, non alium ducem

(i) al. ut quibusque. (k) al. animo intendit: sed, ut in dubiis consiliis, naves deerant. Ratio & constantia &c. (l) al. profectus est, sed ipsa &c. (m) al. Præficere officiis &c. (n) al. exactionem. (o) al. circumcisis in quaestum reperta, quæ ipso tributo &c. (p) al. in castris. (q) al. invitamenta. (r) al. descensum.

opportunitates locorum sapientius legisse, nullum ab Agricola positum castellum aut vi hostium expugnatum, aut pactione ac fuga desertum. Crebræ eruptiones. Nam adversus moras obsidionis, annuis copiis firmabantur. Ita intrepida ibi hiems, & sibi quisque præsidio, irritis hostibus, eoque desperantibus, quia soliti plerumque damna æstatis hibernis eventibus pensare, tum æstate atque hieme juxta pellebantur. Nec Agricola umquam per alios gesta avidus intercept; seu centurio, seu præfectus, incorruptum facti testem habebat. Apud quosdam acerbior in conviciis narrabatur, ut bonis comis, ita adversus malos injucundus. Ceterum ex iracundia nihil supererat (s). Secretum & silentium ejus non timeres. Honestius putabat offendere, quam odisse.

CAP. XXIII. Quarta æstas obtinendis quæ percurrerat insumpta. Ac si virtus exercituum & Romani nominis gloria pateretur, inventus in ipsa Britannia terminus. Nam Glota & Bodotria, diversi maris æstu per immensum revecti (t); angusto terrarum spatio dirimuntur. Quod tum prædiis firmabatur: atque omnis propior sinus tenebatur, summotis velut in aliam insulam hostibus.

CAP. XXIV. Quinto expeditionum anno nave prima transgressus, ignotas ad id tempus gentes crebris simul ac prosperis præliis domuit: eamque partem Britanniae quæ Hiberniam aspicit, copiis instruxit, in spem magis (u) quam ob formidinem. Siquidem Hibernia medio inter Britanniam atque Hispaniam sita, & Gallico quoque mari opportuna, valentissimam Imperii partem magnis invicem usibus miscuerit. Spatium ejus si Britanniae compareretur angustius, nostri maris insulas superat. Solum cælumque & ingenia cultusque hominum haud multum à Britannia differunt. Melius aditus portusque per commercia & negotiatores cogniti. Agricola expulsum seditione domestica unum ex regulis gentis exceperat, ac specie amicitiae in occasionem retinebat. Sæpe ex eo audivi, legione una & modicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam posse. Idque etiam adversus Britanniam profuturum, si Romana ubique arma, & velut è conspectu libertas tolleretur.

CAP. XXV. Ceterum æstate qua sextum officii annum inchoabat, ampla civitate trans Bodotriam sita (x), quia motus universarum ultra gentium, & infesta hostili exercitu itinera timebantur; portus (y) classe exploravit: quæ ab Agricola primum assumpta in partem virium, sequebatur egregia specie, cum simul terra, simul mari bellum impelleretur: ac sæpe iisdem castris pedes equeque & nauticus miles mixti copiis & lætitia, sua quisque facta, suos casus attollerent: ac modo silvarum & montium profunda, modo tempestatum ac fluctuum adversa, hinc terra & hostis, hinc auctus (z) Oceanus mi-

litari jactantia compararentur. Britannos quoque, ut ex captivis audiebatur, visa classis obstupesciebat, tamquam aperto maris sui secreto ultimum victis perfugium clauderetur. Ad manus & arma conversi Caledoniam incolentes populi, paratu magno, majore fama, uti mos est de ignotis, oppugnasse ultro, castella adorti (a), metum ut provocantes addiderant: regrediendumque citra Bodotriam, & excedendum potius, quam pellerentur, specie prudentium ignavi admonebant. Cum interim cognoscit, hostes pluribus agminibus irrupturos. Ac ne superante numero, & peritia locorum circumiretur (b), diviso & ipse in tres partes exercitu incescit.

CAP. XXVI. Quod ubi cognitum hosti, mutato repente consilio, universi nonam legionem ut maxime invalidam, nocte aggressi inter somnum ac trepidationem caesis vigilibus irrupere. Jamque in ipsis castris pugnant, cum Agricola iter hostium ab exploratoribus edoctus, & vestigiis infecutus, velocissimos equitum peditumque assultare tergis pugnantium jubet, mox ab universis adjici clamorem. Et propinqua luce fulgere signa. Ita ancipiti malo territi Britanni: & Romanis redit animus; ac securi pro salute, de gloria certabant. Ultro quinetiam irrupere. Et fuit atrox in ipsis portarum angustis prælium, donec pulsi hostes, utroque exercitu certante, his ut tulisse opem, illis ne eguisse auxilio viderentur. Quod nisi paludes & silvæ fugientes texissent, debellatum illa victoria foret.

CAP. XXVII. Cujus constantia (c) ac fama ferox exercitus; nihil virtuti suæ invium, penetrandam Caledoniam, inveniendumque tandem Britanniae terminum, continuo præliorum cursu fremebant. Atque illi modo cauti ac sapientes, prompti post eventum ac magniloqui erant. Iniquissima hæc bellorum conditio est; prospera omnes sibi vindicant, adversa uni imputantur. At Britanni non virtute, sed occasione & arte ducis rati (d), nihil ex arrogantia remittere, quo minus juventutem armarent, conjuges ac liberos in loca tuta transferrent, cœtibus ac sacrificiis conspirationem civitatum sancirent. Atque ita irritatis utrimque animis discessum.

CAP. XXVIII. Eadem æstate cohors Ufipiorum per Germanias conscripta, in Britanniam transmissa, magnum ac memorabile facinus ausa est. Occiso centurione ac militibus, qui ad tradendam disciplinam immixti manipulis exemplum & rectores habebantur, tres Liburnicas adactis per vim gubernatoribus ascendere: & uno remigrante, suspectis duobus eoque interfectis, nondum vulgato rumore ut miraculum provehebantur. Mox hac atque illa rapti, & cum plerisque Britannorum sua defensantium prælio congressi, ac sæpe victores, aliquando pulsi, eo ad extremum inopiæ venire, ut infirmos suos,

Aaa

rum,

(s) al. super erat. (t) al. æstibus per immensum revectis. (u) al. in speciem magis. (x) al. amplas civitates . . . sitas. (y) al. prius. (z) al. victus. (a) al. oppugnare ultro, castella adoriri. (b) al. circumirentur. (c) al. conscientia. (d) al. arte ducis victos rati, al. non ut virtute, sed occasione & arte ducis superati.

rum, mox forte ductos vefcerentur. Atque ita circumvecti Britanniam, amissis per insciam regendi navibus, pro prædonibus habitati, primum à Suevis, mox à Frisiis intercepti sunt. Ac fuere quos per commercia venundatos, & in nostram usque ripam mutatione ementium adductos, indicium tanti casus illustravit. Initio æstatis Agricola domestico vulnere ictus, anno ante natum filium amisit. Quem casum neque ut plerique fortium virorum ambitiose, neque per lamenta rursus ac mœrorem muliebriter tulit. Et in luctu, bellum inter remedia erat.

CAP. XXIX. Igitur præmissa classe quæ pluribus locis prædata, magnum & incertum terrorem faceret, expedito exercitu, cui ex Britannicis fortissimos & longa pace exploratos addiderat, ad montem Grampium pervenit, quem jam hostes infederant. Nam Britanni nihil fracti pugnae prioris eventu, & ultionem aut servitium expectantes, tandemque docti commune periculum concordia propulsandum, legationibus & fœderibus omnium civitatum vires exciverant. Jamque super triginta millia armatorum aspiciebantur, & adhuc affluebat omnis juvenus, & quibus eruda ac viridis senectus, clari bello, ac sua quisque decora gestantes. Cum inter plures duces virrute & genere præstans, nomine Galgacus, apud contractam multitudinem prælium poscentem, in hunc modum locutus fertur.

CAP. XXX. Quoties causas belli & necessitatem nostram intueor, magnus mihi animus est, hodiernum diem, consensumque vestrum, initium libertatis totius Britanniae fore. Nam & universi servitutis expertes: & nullæ ultra terræ, ac ne mare quidem securum, imminente nobis classe Romana. Ita prælium atque arma, quæ fortibus honesta, eadem etiam ignavis tutissima sunt. Priores pugnae, quibus adversus Romanos varia fortuna certatum est, spem ac subsidium in nostris manibus habebant: quia nobilissimi totius Britanniae, eoque in ipsis penetralibus siti, nec servientium littora aspicientes, oculos quoque à contactu dominationis inviolatos habebamus. Nos terrarum ac libertatis extremos, recessus ipse ac sinus famæ in hunc diem defendit. Nunc terminus Britanniae patet. Atque omne ignotum, pro magnifico est. Sed nulla jam ultra gens, nihil nisi fluctus & saxa: & interiores (e) Romani. Quorum superbiam frustra per obsequium & modestiam effugeris. Raptores orbis, postquam cuncta vastantibus defuere terræ, & mare scrutantur: si locuples hostis est, avari: si pauper, ambitiosi. Quos non Oriens, non Occidens, satiaverit: soli omnium, opes atque inopiam pari affectu concupiscunt. Auferre, trucidare, rapere falsis nominibus imperium; atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant.

CAP. XXXI. Liberos cuique ac propinquos suos natura carissimos esse voluit: hi per delectus alibi servituri auferuntur. Conjuges sororesque

& si hostilem libidinem effugiant, nomine amicorum atque hospitum polluantur. Bona fortunæque, in tributum egerunt; in annonam, frumentum. Corpora ipsa ac manus, silvis ac paludibus emuniendis, verbera inter ac contumelias, conterunt. Nata servituti mancipia semel veneunt, atque ultro à dominis aluntur: Britannia servitutem suam cottidie emit, cottidie pascit. Ac sicut in familia recentissimus quisque servorum & conservis ludibrio est: sic in hoc orbis terrarum vetere famulatu, novi nos & viles in excidium petimur. Neque enim arva (f) nobis, aut metalla, aut portus sunt, quibus exercendis reservemur. Virtus porro ac ferocia subditorum, ingrata imperantibus. Et longinquitas ac secretum ipsum, quo tutius, eo suspectius. Ita sublata spe veniæ, tandem sumite animum, tam quibus salus, quam quibus gloria carissima est. Brigantes, femina duce, exure coloniam, expugnare castra; ac nisi felicitas in secordiam vertisset, exuere jugum potuere. Nos integri & indomiti, & libertatem non in præsentia laturi (g), primo statim congressu unde ostendamus (h) quos sibi Caledonia viros seposuerit?

CAP. XXXII. An eandem Romanis in bello virtutem, quam in pace lasciviam adesse creditis? Nostris illi dissensionibus (i) ac discordiis clari, vitia hostium in gloriam exercitus sui vertunt: quem contractum ex diversissimis gentibus, ut secundæ res tenent, ita adversæ dissolvent. Nisi si Gallos, & Germanos, & (pudet dictu) Britannorum plerosque dominationi alienæ sanguinem commodantes, diutius tamen hostes quam servos, fide & affectu teneri putatis: metus & terror est, infirma vincula caritatis. Quæ ubi removeris, qui timere (k) desierint, odisse incipient. Omnia victoriæ incitamenta pro nobis sunt: nullæ Romanos conjuges accendunt: nulli parentes fugam exprobraturi sunt: aut nulla plerisque patria, aut alia est: paucos numero (l) circum trepidos ignorantia, cælum ipsum ac mare & silvas, ignota omnia circumspectantes, clausos quodammodo ac vinctos alii nobis (m) tradiderunt. Ne terreat vanus aspectus, & auri fulgor atque argenti, quod neque tegit, neque vulnerat. In ipsa hostium acie inveniemus nostras manus. Agnoscent Britanni suam causam. Recordabuntur Galli priorem libertatem. Deferent illos ceteri Germani, tamquam nuper Usipii reliquerunt. Nec quidquam ultra formidinis, vacua castella, senum coloniae, inter male parentes & injuste imperantes, ægra municipia & discordantia. Hic dux, hic exercitus. Ibi tributa & metalla, & ceteræ servientium pænæ, quas in æternum proferre, aut statim ulcisci, in hoc campo est. Proinde ituri in aciem & majoreis vestros, & posteros cogitate.

CAP. XXXIII. Excepere orationem alacres, & barbari moris cantu & fremitu clamoribusque dissonis. Jamque agmina, & armorum fulgores, audentissimi cujusque procursum: simul instruebantur acies. Cum Agricola, quamquam lætum & vix monitis coërcitum

(e) al. inferiores. al. infestiores. (f) al. arma. (g) al. Et in libertatem non in præsentiam laturi. (h) al. congressu non ostendamus &c. al. prima statim congressione ostendamus. (i) al. discessionibus. (k) al. quos timere. (l) al. numeros. (m) al. ac vinctos dii nobis tradiderunt.

tum militem adhuc ratus (n), ita differuit. Octavus annus est, commilitones, ex quo virtute & auspiciis Imperii Rom. fide atque opera vestra Britanniam vicistis. Tot expeditionibus, tot praeliis, seu fortitudine adversus hostes, seu patientia ac labore pæne adversus ipsam rerum naturam opus fuit, neque (o) me militem, neque vos ducis penituit. Ergo egressi, ego veterum legatorum, vos priorum exercituum terminos, finem Britanniae non fama nec rumore, sed castris & armis tenemus. Inventa Britannia, & subacta. Equidem in agmine, cum vos paludes montesque & flumina fatigarent, fortissimi cujusque vocem audiebam. Quando dabitur hostis, quando acies? Veniunt à latebris suis extrusi. Et vota virtusque in aperto, omniaque prona victoribus, atque eadem victis adversa. Nam ut superasse tantum itineris, silvas evasisse, transisse aestuaria, pulchrum ac decorum in frontem; ita in fugientibus periculossima, quæ hodie prospera sunt. Neque enim nobis aut locorum eadem notitia, aut comineatuum eadem abundantia: sed manus, & arma, & in his omnia. Quod ad me attinet, jam pridem mihi decretum est, neque exercitus neque ducis terga tuta esse. Proinde & honesta mors turpi vita potior; & incolumitas ac decus, eodem loco sita sunt. Nec inglorium fuerit, in ipso terrarum ac naturæ fine cecidisse.

CAP. XXXIV. Si novæ gentes atque ignota acies constitisset: aliorum exercituum exemplis vos hortarer. Nunc vestra decora recensete, vestros oculos interrogate. Ii sunt quos proximo anno, unam legionem furto noctis aggressos, clamore debellastis: ii ceterorum Britannorum fugacissimi, ideoque tam diu superstites. Quomodo silvas saltusque penetrantibus, fortissimum quodque animal robore (p), pavida & inertia ipso agminis sono pelluntur: sic acervimi Britannorum jampridem ceciderunt; reliquus est numerus ignavorum & metuentium. Quos quod tandem invenistis, non resistunt, sed deprehensi sunt novissimi, & extremo (q) metu corpora deficere in his vestigiis, in quibus pulchram & spectabilem victoriam ederetis. Transfigite cum expeditionibus, imponite quinquaginta annis magnum diem, approbate Reip. numquam exercitui imputari potuisse, aut moras belli, aut causas debellandi (r).

CAP. XXXV. Et alloquente adhuc Agricola militum ardor eminebat, & finem orationis ingens alacritas consecuta est, statimque ad arma discursum. Instinctos (s) ruentisque ita disposuit, ut peditum auxilia quæ octo millia erant, mediam aciem firmarent: equitum tria millia, cornibus affunderentur. Legiones pro vallo steterunt, ingens victoriæ decus citra Romanum sanguinem bellanti (t), & auxilium si pellerentur. Britannorum acies in speciem simul ac terrorem editioribus locis constiterant: ita ut primum agmen æquo, ceteri per acclive jugum connexi velut insur-

gerent: media campi covinarius & eques strepitu ac discursu complebat. Tum Agricola superante hostium multitudine veritus, ne simul in frontem, simul & latera suorum pugnaretur, diductis ordinibus, quamquam porrectior acies futura erat, & arcessendas plerique legiones admonebant; promptior in spem, & firmus adversis, dimisso equo pedes ante vexilla constitit.

CAP. XXXVI. Ac primo congressu eminus certabatur. Simul constantia, simul arte Britanni, ingentibus gladiis & brevibus cetris, missilia nostrorum vitare, vel excutere, atque ipsi magnam vim telorum superfundere: donec Agricola tres Batavorum cohortes ac Tungrorum duas cohortatus est, ut rem ad mucrones ac manus adducerent. Quod & ipsis verustate militiæ exercitatum, & hostibus inhabile parva scuta & enormes gladios gerentibus. Nam Britannorum gladii sine mucrone complexum armorum, & in aperto pugnam (u) non tolerabant. Igitur ut Batavi miscere ictus, ferire umbonibus, ora fœdare, & tractis qui in æquo obstiterant, erigere in colles aciem cœpere; ceteræ cohortes æmulatione & impetu committæ proximos quosque cedere. Ac plerique femineces aut integri festinatione victoriæ relinquebantur. Interim equitum turmæ fugere, convinari peditum (x) se praelio miscuere: & quamquam recentem terrorem intulerant, densis tamen hostium agminibus & inæqualibus locis hærebant: minimeque equestris ea pugnae facies erat, cum in gradu stantes simul equorum corporibus impellerentur. Ac sæpe vagi currus, exterriti sine rectoribus equi, ut quemque formido tulerat, transversos, aut obvios incurfabant.

CAP. XXXVII. Et Britanni qui adhuc pugnae expertes summa collium infederant, & paucitatem nostrorum vacui spernebant, degressi paulatim & circumire terga vincientium cœperant: ni idipsum veritus Agricola quatuor equitum alas ad subita belli retentas, venientibus opposuisset; quantoque ferocius accurrerant, tanto acrius pulsos in fugam disjecisset. Ita consilium Britannorum in ipsos versum. Transvectæque præcepto ducis à fronte pugnantium alæ, averfam hostium aciem invasere. Tum vero patentibus locis grande & atrox spectaculum: sequi, vulnerare, capere, atque eosdem oblati aliis trucidare. Jam hostium, prout cuique ingenium erat, catervæ armatorum paucioribus terga præstare, quidam inermes ultro ruere, ac se morti offerre. Passim arma, & corpora, & laceri artus, & cruenta humus: & aliquando etiam victis ira virtusque. Postquam silvis appropinquarunt, collecti, primos sequentium incautos & locorum ignaros circumveniebant. Quod ni frequens ubique Agricola, validas & expeditas cohortes indaginis modo, & sic-

Aaa 2

ubi

(n) al. militem aciendum adhuc ratus. (o) al. opus fuit. Neque &c. (p) al. fortissimum quodque animal ruere. (q) al. ideo extremo. (r) al. rebellandi. (s) al. instructos. (t) al. bellandi. (u) al. in aperto pugnam. al. in opertos pugnam. al. in arcto pugnam. (x) al. Interim equitum turmæ effudere, & convinari peditum &c. al. turmæ effusæ & convinari.

ubi artiora erant, partem equitum dimissis equis, simul rariores silvas equitem persultare iussisset, acceptum aliquod vulnus per nimiam fiduciam foret. Ceterum ubi compositos firmis ordinibus sequi rursus videre, in fugam versi, non agminibus ut prius, nec alius alium respectantes, rari, & vitabundi invicem, longinqua atque avia petiere. Finissequendi nox & satietas fuit. Caesa hostium ad decem millia: nostrorum trecenti quadraginta cecidere, in quis Aulus Atticus praefectus cohortis, juvenili ardore & ferocia equi hostibus illatus.

CAP. XXXVIII. Et nox quidem gaudio praedaeque laeta victoribus: Britanni palantes, mixtoque virorum mulierumque ploratu, trahere vulneratos, vocare integros, deferere domos, ac per iram ultro incendere: eligere latebras, & statim relinquere: miscere invicem consilia aliqua, dein sperare (y): aliquando frangi aspectu pignorum suorum, saepius concitari. Satisque constabat saevisse quosdam in conjuges ac liberos, tamquam misererentur. Proximus dies faciem victoriae latius aperuit. Vastum ubique silentium, secreti colles, fumantia procul tecta, nemo exploratoribus obviis. Quibus in omnem partem dimissis, ubi incerta fugae vestigia, neque usquam conglobari hostes compertum, & exacta jam aestate spargi bellum nequibat; in fines Horestorum exercitum deducit. Ibi acceptis obsidibus, praefecto classis circumvehi Britanniam praecipit. Datae ad id vires, & praecesserat terror. Ipse peditem atque equites lento itinere, quo novarum gentium animi ipsa transitus mora terrerentur, in hibernis locavit. Et simul classis secunda tempestate ac fama Trutulensem (z) portum tenuit, unde proximo latere (a) Britanniae lecto omni (b) redierat.

CAP. XXXIX. Hunc rerum cursum, quamquam nulla verborum iactantia, epistolis Agricolae actum (c), ut Domitiano moris erat, fronte laetus, pectore anxius excepit. Inerat conscientia, derisui fuisse nuper falsum de Germania triumphum, emptis per commercia, quorum habitus & crines in captivorum speciem formarentur: at nunc veram magnamque victoriam, tot millibus hostium caesis, ingenti fama celebrari. Id sibi maxime formidolosum, privati hominis nomen supra principis attolli: frustra studia fori, & civilium artium decus in silentium acta, si militarem gloriam alius (d) occuparet: & cetera utcumque facilius dissimulari, ducis boni imperatoriam virtutem esse. Talibus curis exercitus, quodque saevae cogitationis indicium erat, secreto suo satiatus, optimum in praesentia statuit reponere odium, donec impetus famae & favor exercitus languesceret.

CAP. XL. Nam etiam tum Agricola Britanniam obtinebat. Igitur triumphalia ornamenta & illustris statuæ honorem, & quidquid pro triumpho datur, multo verborum hono-

re cumulata, decerni in Senatu jubet: addique insuper opinionem, Syriam provinciam Agricolae destinari, vacuum tum morte Attilii Rufi consularis, & majoribus reservatam. Credidere plerique, libertum ex secretioribus ministeriis missum ad Agricolam, codicillos quibus ei Syria dabatur tulisse, cum praepcepto, ut si in Britannia foret, traderentur: eumque libertum in ipso freto Oceani obvium Agricolae, ne appellato quidem eo ad Domitianum remeasse. Sive verum istud, sive ex ingenio principis fictum ac compositum est. Tradiderat interim Agricola successori suo provinciam quietam tutamque. Ac ne notabilis celebritate & frequentia occurrentium introitus esset, vitato amicorum officio, noctu in Urbem, noctu in palatium, ita ut praepceptum erat, venit: exceptusque brevi osculo & nullo sermone, turbae servientium immixtus est. Ceterum ut militare nomen, grave inter otiosos, aliis virtutibus temperaret, tranquillitatem atque otium penitus auxit, cultu modicus, sermone facilis, uno aut altero amicorum comitatus: adeo ut plerique, quibus magnos viros per ambitionem aestimare mos est, viso aspectoque Agricola, quaererent famam, pauci interpretarentur.

CAP. XLI. Crebro per eos dies apud Domitianum absens accusatus, absens absolutus est. Causa periculi non crimen ullum, aut querela laesi cujusquam, sed insensus virtutibus princeps, & gloria viri, ac pessimum inimicorum genus, laudantes. Et ea infecuta sunt. Reipublicae tempora, quae filieri Agricolam non finerent: tot exercitus in Moesia Daciaque, & Germania Pannoniaque, temeritate aut per ignaviam ducum amissi: tot militares viri (e) cum tot cohortibus expugnati & capti. Nec jam de limite Imperii & ripa, sed de hibernis legionum & possessione dubitatum. Ita cum damna damnis continuarentur, atque omnis annus funeribus & claudibus insigniretur, poscebatur ore vulgi dux Agricola: comparantibus cunctis vigorem, constantiam, & expertum bellis animum, cum inertia & formidine eorum. Quibus sermonibus satis constat Domitiani quoque aures verberatas, dum optimus quisque libertorum amore & fide, pessimi malignitate & livore, primum deterioribus principem exstimulabant. Sic Agricola simul suis virtutibus, simul vitiis aliorum, in ipsam gloriam praepceptus agebatur.

CAP. XLII. Aderat jam annus quo proconsulatum Asiae & Africae (f) fortiretur, & occiso Civica nuper, nec Agricolae consilium deerat, nec Domitiano exemplum. Accessere quidam cogitationum principis periti, qui iturus ne esset in provinciam, ultro Agricolam interrogarent. Ac primo occultius quietem & otium laudare, mox operam suam in approbanda excusatione offerre: postremo non jam obscuri, suadentes simul terrentesque, pertraxere ad Domitianum. Qui paratus

(y) al. separare. (z) al. Rurupensem. (a) al. littore. (b) al. omnis. (c) al. auctum. (d) al. altius. al. artius. al. arctius. (e) al. tot militares numeri. (f) al. Asiae aut Africae.

tus simulatione, in arrogantiam compositus, & audit preces excusantis, & cum annuisset, agi sibi gratias passus est: nec erubuit beneficii invidia. Salarium tamen proconsulari solitum offerri, & quibusdam à seipso concessum, Agricola non dedit: sive offensus non petitus, sive ex conscientia, ne quod vereratur videretur emisse. Proprium humani ingenii est, odisse quem læseris: Domitiani vero natura præceps in iram, & quo obscurior, eo irrevocabilius, moderatione tamen prudentiaque Agricola leniebatur. Quia non contumacia, neque inani jactatione libertatis, famam fatumque provocabat. Sciant quibus moris illicita mirari, posse etiam sub malis principibus magnos viros esse: obsequiumque ad modestiam, si industria ac vigor adfuit, eo laudis excedere (g), quo plerique per abrupta, sed in nullum rei post usum (h), ambitiosa morte inclaruerunt. Finis vitæ ejus nobis luctuosus, amicis tristis, extraneis etiam ignotisque non sine cura fuit.

CAP. XLIII. Vulgus quoque, & hic aliud agens populus, & ventitavere ad domum, & per fora & circulos locuti sunt: nec quisquam audita morte Agricola, aut lætatus est, aut statim oblitus est. Augebat miserationem constans rumor, veneno interceptum. Nobis nihil comperti affirmare ausim. Ceterum per omnem valetudinem ejus, crebrius quam ex more principatus per nuntios visentis, & libertorum primi, & medicorum intimi venerunt: sive cura illud, sive inquisitio erat. Supremo quidem die momenta deficientis per dispositos cursores nuntiata constabat, nullo credente sic accelerari, quæ tristis audiret. Speciem tamen doloris animo vultuque præ se tulit, securus jam odii, & qui facilius dissimularet gaudium quam metum. Satis constabat lecto testamento Agricola, quo coheredem optimæ uxori & piissimæ filiae Domitianum scripsit, lætatum eum, velut honore judicioque: tam cæca & corrupta mens assiduis adulationibus erat, ut nesciret à bono patre non scribi heredem, nisi malum principem.

CAP. XLIV. Natus erat Agricola Cajo Cæsare tertium Conf. Id. Junii: excessit sexto & quinquagesimo anno, decimo Kalend. Septemb. Collega Priscoque Coss. Quod si habitum quoque ejus posterius noscere velint, decentior quam sublimior fuit. Nihil metus in vultu: gratia oris supererat: bonum virum facile crederes, magnum libenter. Et ipse quidem, quamquam medio in spatio integræ ætatis ereptus, quantum ad gloriam longissimum ævum peregit. Quippe & vera bona, quæ in virtutibus sita sunt, impleverat; & Consularibus ac Triumphalibus ornamentis prædito, quid aliud adstruere fortuna poterat? Opibus nimis non gaudebat, speciosæ contigerant. Filia atque uxore superstibus, potest videri etiam beatus, incolumi di-

gnitate, florente fama, salvis affinitatibus & amicitis futura effugisse. Nam sicuti durare in hac beatissimi sæculi luce, ac principem Trajanum videre, augurio votisque apud nostras aures ominabatur: ita festinatae mortis grande solatium tulit, evasisse postremum illud tempus, quo Domitianus non jam per intervalla ac spiramenta temporum, sed continuo & velut uno ictu Rempublicam exhausit.

CAP. XLV. Non vidit Agricola obsessam curiam, & clausum armis Senatum, & eadem strage tot consularium cædes, tot nobilissimarum feminarum exilia & fugas. Una adhuc victoria Carus Merius censebatur, & intra Albanam villam (i) sententia Messallini strepebat, & Massa Bebius jam tum reus erat. Mox nostræ duxere Helvidium in carcerem manus: nos Maurici Rusticique visus, nos innocenti sanguine Senecio perfudit. Nero tamen subtraxit oculos, jussitque scelera, non spectavit. Præcipua sub Domitiano miseriarum pars erat, videre & aspici: cum suspiria nostra subscriberentur: cum denotandis tot hominum pallores sufficeret sævus ille vultus & robur, à quo se (k) contra pudorem muniebat. Tu vero felix Agricola non vitæ tantum claritate, sed etiam opportunitate mortis. Ut perhibent qui interfuerunt novissimis sermonibus tuis, constans & libens fatum excepisti, tamquam pro virili portione innocentiam principi donares. Sed mihi filiaque (l), præter acerbitatem parentis erepti, augeat mœstitiā, quod assidere valetudini, fovere deficientem, fatiari vultu, complexu, non contigit. Excepissemus certe mandata vocesque, quas penitus animo figeremus. Noster hic dolor, nostrum vulnus: nobis tam longæ absentiae conditione ante quadriennium amissus es. Omnia sine dubio, optime (m) parentum, assidente amantissima uxore, superfuere honori tuo: paucioribus tamen lacrymis compositus es, & novissima in luce desiderare aliquid oculi tui.

CAP. XLVI. Si quis piorum manibus locus, si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ; placide quiescas, nos (n) domum tuam ab infirmo desiderio, & muliebribus lamentis ad contemplationem virtutum tuarum voces, quas neque lugeri, neque plangi fas est: admiratione te potius temporalibus laudibus (o), & si natura suppediter, militum decoramus (p). Is verus honos, ea conjunctissimi cujusque pietas. Id filia quoque uxori praeceperim, sic patris, sic mariti memoriam venerari, ut omnia facta dictaque ejus secum revolvant, famamque ac figuram animi magis quam corporis complectantur. Non quia intercedendum putem imaginibus quæ marmore aut ære finguntur: sed ut vultus hominum, ita simulacra vultus imbecilla ac mor-

Aaa 3

talia

(g) al. accedere. al. ascendere. (h) al. in nullum reipublicæ usum. (i) al. & intra Albanam arcem villam. al. arcem nullam. (k) al. & rubor quo se &c. (l) al. sed mihi, filioque ejus. (m) al. optima. (n) al. nosque. (o) al. admiratione te potius, te immortalibus laudibus &c. (p) al. admiratione te potius, quam temporalibus laudibus; & si natura suppediter, imitando colamus.

italia sunt, forma mentis æterna, quam tenere & exprimere non per alienam materiam & artem, sed tuis ipse moribus possis. Quidquid ex Agricola amavimus, quidquid mirati sumus, manet, mansurumque est in animis

hominum, in æternitate temporum, fama rerum. Nam multos veterum velut inglorios & ignobiles oblivio obruet, Agricola posteritati narratus & traditus, superstes erit.

FAB. QUINCTILIANI
UT VIDETUR,
DIALOGUS,
AN SUI SÆCULI ORATORES ANTIQUIS
ET QUARE, CONCEDANT:
CORNELIO TACITO VULGO
INSCRIPTUS.

CAPUT I.

SÆPE ex me requiris, Iuste Fabi, cur cum priora sæcula tot eminentium oratorum ingeniis gloriaque effloruerint, nostra potissimum ætas deserta, & laude orbata, vix nomen ipsum oratoris retineat. Neque enim ita apellamus nisi antiquos: horum autem temporum disertis, causidicis, & advocatis, & patronis, & quidvis potius quam oratores vocantur. Cui percontationi tuæ respondere, & tam magnæ quæstionis pondus excipere, ut aut de ingeniis nostris male existimandum sit (*q*), si idem assequi non possumus, aut de iudiciis, si nolumus; vix hercule auderem, si mea sententia proferenda, ac non disertissimorum ut nostris temporibus hominum sermo repetendus esset. Quos eandem hanc quæstionem pertractantes, juvenis admodum audiui. Ita non ingenio, sed memoria ac recordatione opus est, ut quæ a præstantissimis viris & excogitata subtiliter, & dicta graviter accepi, cum singuli diversas vel easdem, sed probabiles causas afferrent, dum formam sui quisque & animi, & ingenii redderet, iisdem nunc numeris, iisdemque rationibus persequar, servato ordine disputationis. Neque enim defuit, qui diversam quoque partem fusciperet, ac multum vexata & irrita verustate, nostrorum temporum eloquentiam antiquorum ingeniis antefere-

CAP. II. Nam postero die quam accuratius Maternus (*r*) Catonem recitaverat, cum offendisse potentium animos diceretur, tam-

quam in eo tragædiæ argumento sui oblitus, tantum Catonem cogitasset, eaque de re per Urbem frequens sermo haberetur, venerunt ad eum M. Aper & Julius Secundus, celeberrima tum ingenia fori nostri: quos ego in iudiciis non utrosque modo studiose audiebam, sed domi quoque & in publico affectabar, mira studiorum cupiditate, & quodam ardore juvenili, ut fabulas quoque eorum & disputationes, & arcana semotæ dictionis penitus exciperem. Quamvis maligne plerique opinarentur, nec Secundo promptum esse sermonem, & Aprum ingenio potius & vi naturæ, quam institutione & litteris famam eloquentiæ consecutum. Nam & Secundo purus, & pressus, & in quantum satis erat, profluens, sermo non defuit: & Aper communi eruditione (*s*) imbutus, contemnebat potius litteras quam nesciebat. Tamquam maiorem industriæ & laboris gloriam habiturus, si ingenium ejus nullis alienarum artium adminiculis inniti videretur. Igitur ut intravimus cubiculum Materni, sedentem ipsum, quem (*t*) pridie recitaverat librum intra manus habentem, deprehendimus.

CAP. III. Tum Secundus: Nil ne te, inquit, Materne, fabulæ malignorum terrent, quo mius offensas Catonis tui ames (*u*)? An ideo librum istum apprehendisti (*x*), ut diligentius retractares, & sublati si quæ pravam interpretandi materiam dederunt, emitteres Catonem non quidem meliorem, sed tamen securiorem? Tum ille, Leges tu quidem si volueris & agnosces (*y*) quæ audisti. Quod si qua omisit Cato, sequenti tractatione (*z*) Thyestes dicet. Hanc enim tragæ-

(*q*) al. male existimandum habeam. (*r*) al. quam Curiatius Maternus. (*s*) al. & Aper cum eruditione. (*t*) al. & quem. (*u*) al. aures. (*x*) al. deprehendisti. al. reprehendisti. (*y*) al. Leges quid Maternus sibi debuerit, & agnosces &c. (*z*) al. recitatione.

diam disposui jam, & intra me ipse formavi. Atque ideo maturare libri hujus editionem festino, ut dimissa priore cura, novæ cogitationi toto pectore incumbam. Adeo te tragœdiæ istæ non fatiant, inquit Aper, quo minus omisiss orationum & curarum (a) studiis, omne tempus modo circa Medeam, ecce nunc circa Thyestem consumas? cum tot amicorum causæ, tot coloniarum & municipiorum clientelæ in forum vocent, quibus vix sufficeres, etiam si non novum tibi ipse negotium importasses. Domitium, & Catonem: id est, nostras quoque historias, & Romana nomina, Græcorum fabulis aggregares.

CAP. IV. Et Maternus, Perturbarer hac tua severitate, nisi frequens ac assidua nobis contentio jam prope in consuetudinem vertisset. Nam nec tu agitare, & insequi poëtas intermittis, & ego cui desidiam advocatorum objicis, cotidianum (b) hoc patrocinium defendendæ adversus te poëticæ (c) exerceo. Quo lætor magis oblatum nobis judicem, qui me vel in futurum veter versus facere, vel quod jam pridem opto, sua quoque auctoritate compellat, ut omisiss forensium Musarum angustis, in quibus satis mihi superque sudatum est, sanctiorem istam & angustiore eloquentiam colam.

CAP. V. Ego vero, inquit Secundus, ante quam me judicem Aper recuset, faciam quod probi & modesti judices solent, ut in his cognitionibus excusent, in quibus manifestum est, alteram apud eos partem gratiæ (d) prævalere. Quis enim nescit, neminem mihi conjunctiorem esse & usu amicitiae, & assiduitate contubernii quam Salejum Bassum, cum optimum virum, tum absolutissimum poëtam? porro si poëtica accusatur, non alium video reum locupletiore. Securus sit, inquit Aper, & Salejus Bassus, & quisquis alius studium poëticæ & carminum gloriam fovet, cum causas agere non possit. Et ego enim quatenus arbitrium litis hujus inveniri, non patiar, Maternum sollicitè plurimum defendi (e). Sed & ipsum solum apud eos (f) arguam, quod natus ad eloquentiam virilem & oratoriam, qua parare simul & tueri amicitias, adsciscere nationes, complecti provincias possit, amittit studium, quo non aliud in civitate nostra vel ad utilitatem fructuosius, vel ad dignitatem amplius, vel ad Urbis famam pulchrius, vel ad totius Imperii atque omnium gentium notitiam illustrius excogitari potest. Nam si ad utilitatem vitæ omnia consilia, facta nostra (g) dirigenda sunt; quid erit tutius quam eam exercere artem, qua semper armatus præsidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, invidis vero & inimicis metum & terrorem ultro ferat, ipse securus & velut quadam perpetua

potentia ac potestate munitus? cujus vis & utilitas, rebus prope fluentibus (h), aliorum præsidio (i) & tutela intelligitur. Sin proprium periculum increpuit (k); non hercule lorica aut gladius in acie firmitus munimentum, quam reo & periclitanti eloquentiæ præsidium simul & telum, quo propugnare pariter & incessere, vel in judicio, sive in Senatu, sive apud principem possis. Quid, aliud infestis Patribus nuper Eprius Marcellus, quam eloquentiam suam opposuit? qui accinctus & minax disertam quidem sed inexercitatam & ejusmodi certaminum rudem Helvidii sapientiam elusit. Plura de utilitate non dico, cui parti minime (l) contradicendum Maternum meum arbitrer.

CAP. VI. Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ transeo, cujus jucunditas non uno aliove momento, sed omnibus prope diebus & prope omnibus horis contingit. Quid enim dulcius libero & ingenuo animo; & ad voluptates honestas nato, quam videre plenam semper & frequentem domum concursu splendidissimorum hominum? Idque scire, non pecuniæ, non orbitati, neque officii alicujus administrationi, sed sibiipsi dari? illos quinimmo orbos & locupletes & potentes venire plerumque ad juvenem & pauperem, ut aut sua aut amicorum discrimina commendent. Ullane tanta ingentium opum ac magnæ potentiae voluptas, quam spectare homines veteres, & senes, & totius orbis (m) gratia subnixos, in summa omnium rerum abundantia confidentes id quod optimum sit se non habere? Jam vero qui togatorum comitatus & egressus? quæ in publico species? quæ in judiciis veneratio? quod gaudium consurgendi assistendique inter tacentes, in unum conversos? coire populum, & circumfundi coram, & accipere affectum quemcumque orator induerit? Vulgata dicentium gaudia, & imperitorum quoque oculis exposita, percenseo (n). Illa secretiora, & tantum ipsis orantibus nota, majora sunt. Sive accuratam meditatamque affert orationem; est quoddam sicut ipsius dictionis, ita gaudii pondus & constantia. Sive novam & recentem curam non sine aliqua trepidatione animus (o) attulerit; ipsa sollicitudo commendat eventum, & lenocinatur voluptati. Sed extemporalis audaciæ, atque ipsius temeritatis vel præcipua jucunditas est. Nam ingenio quoque, sicut in agro, quamquam alia diu ferantur atque elaborentur, gratiora tamen quæ sua sponte nascuntur.

CAP. VII. Equidem ut de me ipso (p) fatear, non eum diem lætiorem egi, quo mihi latus clavus oblatum est, vel quo homo novus & in civitate minime favorabili natus, quaesturam, aut tribunatum, aut præturam accepi: quam eos quibus mihi pro medio-

critate

(a) al. causarum. (b) al. cui desidiam advocamus, cotidianum &c. (c) al. defendens adversus te poëtice. (d) al. gratia. (e) al. Et ego enim quatenus arbitrium litis hujus inveniri, non patiar, Maternum societate plurimum defendi. (f) al. apud vos. (g) al. factaque nostra. (h) al. probe fluentibus. (i) al. præsidium. (k) al. irrepit. (l) al. dico, cum præsertim minime &c. (m) al. urbis. (n) al. parva censeo. (o) al. animi. (p) al. ipse.

critate hujus quantulacumque in dicendo facultatis, aut reum prospere defendere, aut apud centumviros causam aliquam feliciter orare, aut apud principem ipsos illos libertos & procuratores principum tueri & defendere datur. Tum mihi supra tribunatus & præuras & consulatus ascendere videor, tum abire: quod si non in alio oritur (*q*), nec in codicillis datur, nec cum gratia venit. Quæ fama & laus cujusvis artis cum oratorum gloria comparanda est, qui non illustres in Urbe solum apud negotiosos & rebus intentos, sed etiam apud juvenes & adolescentes, quibus morum indoles (*r*) est & bona spes sui? Quorum nomina prius parentes liberis suis ingerunt? quos sæpius vulgus imperitum, & tunicatus hic populus transeuntis nomine vocat, & digito demonstrat? Advenæ quoque & peregrini, jam in municipiis & coloniis suis auditos, cum primum Urbem attigerunt, requirunt ac vultus agnoscere concupiscunt.

CAP. VIII. Ausim contendere, Marcellum hunc Eprium, de quo modo locutus sum, & Crispum Vibium (libentius enim novis (*s*) & recentibus, quam remotis & oblitteratis exemplis utor) non minus esse in extremis (*t*) partibus terrarum, quam Capuæ aut Vercellis, ubi nati dicuntur. Nec hoc illis alterius ter millies sestertium præstat, quamquam ad has ipsas opes possunt videri eloquentiæ beneficio venisse. Ipsa eloquentia, cujus numen (*u*) & cœlestis vis multa quidem omnibus sæculis exempla edidit, ad quantam usque fortunam homines ingenii viribus pervenerint. Sed hæc, ut supra dixi, proxima (*x*), & quæ non auditu cognoscenda sed oculis spectanda haberemus. Nam quo fordidi & abjectius nati sunt, quoque notabilior paupertas & angustia rerum (*y*) nascentes eos circumsteterunt, eo clariora & ad demonstrandam oratoriæ eloquentiæ utilitatem illustriora exempla sunt. Quod sine commendatione natalium, sine substantia facultatum, neuter moribus egregius, alter habitu quoque corporis contemptus, per multos jam annos potentissimi sunt civitatis (*z*), ac donec libuit principes fori, nunc principes in Cæsaris amicitia, agunt feruntque cuncta: atque ab ipso principe cum quadam reverentia diliguntur. Quia Vespasianus venerabilis senex & patientissimus veri, bene intelligit, ceteros quidem amicos suos niti iis quæ ab ipso acceperint, quæque ipsi accumulare, & in alios congerere promptum est: Marcellum autem & Crispum, attulisse ad amicitiam suam, quod non à principe acceperint, nec accipi possit. Minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines, ac tituli & statuæ (*a*). Quæ neque ipsa tamen negliguntur: tam hercule quam divitiæ & opes,

quas facilius invenies qui vituperet, quam fastidiat. His igitur & honoribus, & ornamentis, & facultatibus, refertas domos eorum videmus, qui se ab ineunte adolescentia causis forensibus & oratorio studio dedērunt.

CAP. IX. Nam carmina & versus, quibus totam vitam Maternus insumere optat (inde enim omnis fluxit oratio) neque dignitatem ullam auctoribus suis conciliant, neque utilitates alunt: voluptatem autem brevem, laudem inanem & infructuosam consequuntur. Licet hæc ipsa, & quæ deinde dicturus sum, aures tuæ o Materne respuant, cui bono est, si apud te (*b*) Agamemnon aut Jason diserte loquitur? quis ideo domum defensus, & tibi obligatus redit? Quis Salejum nostrum egregium poetam, vel (si hoc honorificentius est) præclarissimum vatem deducit, aut salutat, aut prosequitur? Nempe si amicus ejus, si propinquus, si denique ipse in aliquod negotium inciderit, ad hunc Secundum recurret, aut ad te Materne, non quia poeta es, neque ut pro eo versus facias. Hi enim Bassi domi nascuntur, pulchri quidem & jucundi. Quorum tamen hic exitus est, ut cum toto anno, per omnes dies, magna noctium parte, unum librum extudit & elucubravit, rogare ultro & ambire cogatur, ut sint qui dignentur audire: & ne id quidem gratis. Nam & domum mutuatur, & auditorium exstruit, & subsellia conducit, & libellos dispergit: & ut beatissimus recitationum (*c*) ejus eventus prosequatur; omnis illa laus intra unum aut alterum diem, velut in herba vel flore præcepta, ad nullam certam & solidam pervenit frugem: nec aut amicitiam inde refert, aut clientelam, aut mansurum in animo cujusquam beneficium, sed clamorem vagum, & voces inanes, & gaudium volucre. Laudavimus nuper ut miram & eximiam Vespasiani liberalitatem, quod quingenta sestertia Bassi donasset. Pulchrum id quidem, indulgentiam Principis ingenio mereri; quanto tamen pulchrius, si ita res familiaris exigit, se ipsum colere; suum genium (*d*) propitiare, suam experiri liberalitatem? Adjice quod poetis, si modo dignum aliquid elaborare & efficere velint, relinquenda conversatio amicorum, & jucunditas Urbis, deferenda cetera officia, utque ipsi dicunt, in nemora & lucos, id est, in solitudinem recedendum est.

CAP. X. Nec opinio quidem & fama, cui soli serviunt, & quod unum esse pretium omnis sui laboris fatentur, æque poetas quam oratores sequitur. Quoniam mediocres poetas nemo novit, bonos pauci. Quando enim rarissimarum recitationum fama in totam Urbem penetrat? nedum ut per tot provincias inno-

(*q*) al. tum habere, quod non in alvo oritur. (*r*) al. quibus major indoles. (*s*) al. notis. (*t*) al. non minus esse notos in extremis. (*u*) al. Nec hoc illis alterius ter millies, alterius bis millies H. S. præstat, (quamquam ad has ipsas opes possunt videri eloquentiæ beneficio pervenisse) sed ipsa eloquentia. Cujus numen &c. (*x*) al. propria. (*y*) al. angustia ereptum. al. angustia parentum. al. angustia rerum. (*z*) al. potentissimi in judiciis. (*a*) al. imagines Attali & statuæ. (*b*) al. respuant, crebro etsi apud te &c. (*c*) al. recitationem. (*d*) al. ingenium.

innotescat. Quotus quisque cum Hispania vel Asia, ne quid de Gallis nostris loquamur, in Urbem venit, Salejum Bassum requirit? atque adeo si quis requirit & semel vidit, transit & contentus est: ut si picturam aliquam vel statuam vidisset. Neque hunc meum sermonem sic accipi volo, tamquam eos quibus natura sua oratorum ingenium dene-gavit, deterream à carminibus, si modo in hac studiorum parte oblectare otium & no-men inferere possunt famæ. Ego vero om-nem eloquentiam omnesque ejus partes sa-cras & venerabiles puto. Nec solum cothur-num vestrum, aut heroici carminis sonum, sed lyricorum quoque jucunditatem, & ele-gorum lascivias, & jamborum amaritudinem, epigrammatum lusus, & quamcumque aliam speciem eloquentia habeat, anteponendam ceteris aliarum artium studiis credo. Sed te-cum mihi Maternæ res est, quod cum natura tua in ipsam arcem eloquentiæ ferat, errare mavis, & summa adeptus, in levioribus sub-sistis. Ut si in Græcia natus esses, ubi ludi-cras quoque artis exercere honestum est, ac tibi Nicostrati robur ac vires dii dedissent, non paterer immanes illos ad (e) pugnam natos lacertos, levitate jaculi aut jactu disci vanescere: sic nunc te ab auditoriis & thea-tris, in forum & ad causas, & ad vera præ-lia voco. Cum præsertim ne ad id quidem confurgere (f) possis, quod plerisque pa-trocinatur, tamquam minus obnoxium sit of-fendere poetarum quam oratorum studium. Effervescit enim vis pulcherrimæ naturæ tuæ, nec pro amico aliquo, sed quod periculosius est, pro Catone offensis. Nec excusatur of-fensa necessitudine officii, aut fide advoca-tionis, aut fortuitæ & subitæ dictionis impe-tu: meditatus videris elegisse personam nota-bilem, & cum auctoritate dicturam. Sentio quid responderi possit. Hinc ingentis ex his assensus, hinc in ipsis auditoriis præcipue lau-dari, & mox omnium sermonibus ferri. Tolle igitur quietis & securitatis excusationem, cum tibi sumas adversarium superiorem. No-bis satis sit privatas & nostri sæculi contro-versias rueri, in quibus expressis si quando necesse sit (g) pro periclitante amico poten-tiorum aures offendere; & probata sit fides, & libertas excusata.

CAP. XI. Quæ cum dixisset Aper acrius, ut solebat, & intento ore: remissus & subri-dens Maternus, Paravi, inquit, me non mi-nus diu accusare oratores, quam Aper lau-dat. Fore enim arbitrabar, ut à laudatione eorum digressus detractaret poëtas, atque carminum studium prosterneret: arte quadam mitigavit, concedendo his qui causas agere non possent, ut versus facerent. Ego autem sicut in causis agendis efficere aliquid & eniti fortasse possum, ita recitatione tragœdiarum ingredi famam auspiciatus sum, rum quidem cum in Nerone improbam (h) & studiorum

quoque sacra profanantem vaticinii potentiam fregi. Hodie (i) si quid in nobis notitiæ ac nominis est, magis arbitror carminum quam orationum gloria partum. Ac jam me de-jungere à forense labore constitui, nec comi-tatus istos & egressus aut frequentiam saluta-tionum concupisco: non magis quam æra & imagines, quæ etiam me nolente in domum meam irruperunt. Nam statum cujusque (k) ac securitatem melius innocentia tueor (l) quam eloquentia. Nec vereor, ne mihi um-quam verba in Senatu nisi pro alterius disci-mine facienda sint.

CAP. XII. Nemora vero, & luci, & se-crerum ipsum quod Aper increpabat, tantam mihi afferunt voluptatem, ut inter præcipuos carminum fructus numerem, quod nec in strepitu, nec sedente ante ostium litigatore, nec inter sordes ac lacrymas reorum compo-nuntur, sed secedit animus in loca pura atque innocentia, fruiturque sedibus sacris. Hæc eloquentiæ primordia, hæc penetralia: hoc primum habitu cultuque commoda (m) mor-talibus, in illa casta & nullis contacta vitiis pectora influxit. Sic oracula loquebantur. Nam lucrosæ hujus & sanguinantis (n) elo-quentiæ usus, recens & malis moribus natus, atque, ut tu dicebas Aper, in locum teli re-pertus. Ceterum felix illud, &, ut more nostro loquar, aureum sæculum, & orato-rum & criminum inops, poëtis & vatibus ab-undat, qui benefacta canerent, non qui ma-le admittenda defenderent. Nec ullis aut gloria major, (o) aut augustior honor: primum a-pud deos, quorum proferre responsa & in-teresse epulis ferebantur: deinde apud illos diis genitos sacrosque reges, inter quos ne-minem caufidicorum, sed Orpheæ ac Linum, ac si introspicere altius velis, ipsum Apolli-nem accepimus. Vel si hæc fabulosa nimis & composita videntur, illud certe mihi con-cedis Aper, non minorem honorem Homero quam Demostheni apud posteros: nec angu-stioribus terminis famam Euripidis, aut So-phoclis, quam Lysiae aut Hyperidis includi. Plures hodie reperies qui Ciceronis gloriam, quam Virgilii detractent. Nec ullus Asinii aut Messallæ liber tam illustris est, quam Me-dea Ovidii, aut Varii (p) Thyestes.

CAP. XIII. Ac ne fortunam quidem va-rum & illud felix contubernium, comparare timuerim cum inquieta & anxiosa oratorum vi-ta. Licet illos certamina & pericula sua ad consularis evexerint: malo securum & secre-tum VIRGILII secessum, in quo tamen ne-que apud divum Augustum gratia caruit, ne-que apud Populum Romanum notitia. Te-stes Augusti epistolæ, testis ipse Populus, qui auditis in theatro versibus Virgilii, surrexit universus, & forte præsentem spectantemque Virgilium veneratus est, sic quasi Augustum. Ne nostris quidem temporibus, Secundus Pomponius Afro Domitio, vel dignitate vi-tæ,

Bbb

(e) al. illos & ad &c. (f) al. confugere. (g) al. in quibus expressit si quando neces-sitas pro &c. (h) al. improbatam. (i) al. & hodie. (k) al. hucusque. (l) al. tue-tur. (m) al. commodata. al. computa. (n) al. sanguinantis. (o) al. aut gloria more (p) alii verba: aut Varii omittunt.

tæ, vel perpetuitate famæ, cesserit. Nam Crispus & Marcellus, ad quorum exempla me vocas, quid habent in hac præsentī fortuna concupiscendum? an quod timent, an quod timentur? quod cum cotidie aliquid rogentur, hi quibus præstant (q) indignantur? quod alligati cum adulatione, nec imperantibus umquam satis ferve videntur, nec nobis satis liberi? Quæ hæc summa eorum potentia est? tantum posse liberti solent. Me vero dulces, ut Virgilius ait, Musæ, remotum à sollicitudinibus, & curis, & necessitate cotidie aliquid contra animum faciendi, in illa sacra illosque fontes ferant: nec insanum ultra & lubricum forum famamque pallentem trepidus experiar. Non me fremitus salutantium, nec anhelans libertus excitet: nec incertus futuri, testamentum pro pignore scribam: nec plus habeam, quam quod possum cui velim relinquere, quandocumque fatalis & meus dies veniet. Statuarque tumulto non mœstus & atrox, sed hilaris & coronatus: & pro memoria mei, nec consulat quisquam nec roget.

CAP. XIV. Vix dum finierat Maternus concitatus & velut instinctus, cum Vipstanus Messalla (r) cubiculum ejus ingressus est, suspicatusque ex ipsa intentione singulorum, altiore inter eos esse sermonem: Num parum tempestivus, inquit, interveni, secretum consilium & causæ alicujus meditationem tractantibus? Minime, minime, inquit Secundus, atque adeo vellem maturius intervenisses. Delectasset enim te & Apri nostri accuratissimus sermo, cum Maternum ut omne ingenium ac studium suum ad causas agendas converteret, exhortatus est: & Materni pro carminibus suis læta, utque poetas defendi decebat, audentior, poetarum quam oratorum similior oratio. Me vero, inquit, & sermo ipse infinita voluptate affecisset, atque id ipsum delectat, quod vos viri optimi & temporum nostrorum oratores, non forensibus tantum negotiis, & declamatorio studio ingenia vestra exercetis, sed ejusmodi etiam disputationes adjungitis, quæ & ingenium alunt & eruditionem (s) & litterarum jucundissimum oblectamentum, cum vobis qui illa disputatis, afferunt, tum etiam his ad quorum aures pervenerint. Itaque hercule non minus probari video in te Secunde, quod Julii Asiatici vitam componendo, spem hominibus fecisti plurimum ejusmodi librorum, quam in Apro quod nondum à scholasticis controversiis recessit; & otium suum mavult novorum rethorum more, quam veterum oratorum consumere.

CAP. XV. Tum Aper, Non definis Messalla vetera tantum & antiqua mirari, nostrorum autem temporum studia irridere atque contemnere. Nam hunc tuum sermonem sæpe excepi, cum oblitus & tuæ & fratris tui

eloquentiæ, neminem hoc tempore oratorem esse contenderes. Antiquis eo credo audacius (t), quod maligni in iis opinionem non verebaris, cum eam gloriam quam tibi alii cedunt, ipse tibi denegares. Neque illius, inquit, sermonis mei poenitentiam ago, neque aut Secundum, aut Maternum, aut te ipsum Aper, (quamquam interdum in contrarium disputes) aliter sentire credo. Ac velim impetratum ab aliquo vestrum, ut causas hujus infinitæ differentiæ scruteretur ac reddat, quas mecum ipse plerumque conquiro. Et quod quibusdam solatio est, mihi auget quæstionem, quia video etiam Graiis accidisse, ut longius absit Æschine & Demosthene Sacerdos iste Nicetes, (u) & si quis alius Ephesum vel Mitylenas contentus scholasticorum clamoribus quatit, quam Afer aut Africanus aut vos ipsi à Cicerone aut Asinio recessistis.

CAP. XVI. Magnam, inquit Secundus, & dignam tractatu quæstionem movisti: sed quis eam justius explicaverit quam tu, ad cujus summam eruditionem & præstantissimum ingenium cura quoque & meditatio accessit? Et Messalla, Aperiam, inquit, cogitationes meas, si illud à vobis ante impetravero, ut vos quoque sermonem hunc nostrum adjuveris. Pro duobus, inquit Maternus, promitto. Nam & ego & Secundus exsequemur partes, quas intellexerimus te non tam omisisse quam nobis reliquisse. Aprum enim solere dissentire, & tu paullo ante dixisti, & ipse satis manifestus est jamdudum in contrarium accingi, nec æquo animo perferre hanc nostram pro antiquorum laude concordiam. Non enim, inquit Aper, inauditum & indefensum sæculum nostrum patiar hac vestra conspiratione damnari. Sed hoc primum interrogabo, quos vocetis antiquos, quam oratorum ætatem significatione (x) ista determinetis? Ego enim cum audio antiquos, quosdam veteres & olim natos intelligo, ac mihi versantur ante oculos Ulysses & Nestor, quorum ætas mille fere & ccc. annis sæculum nostrum antecedit: vos autem Demosthenem & Hyperidem proferitis; quos satis constat Philippi & Alexandri temporibus floruisse; ita tamen ut utrique superstitessent. Ex quo apparet, non multo plures quam cccc. (y) annos interesse inter nostram & Demosthenis ætatem. Quod spatium temporis, si ad infirmitatem corporum nostrorum referas, fortasse longum videatur: si ad naturam sæculorum & respectum hujus immensi ævi, perquam breve, & in proximo est. Nam si, sicut Cicero in Hortensio scribit, is est magnus & verus annus, quo eadem positio cœli siderumque, quæ cum maxime est, rursus existit, isque annus horum quos vocamus annorum xii. ∞. dccccliv. complectitur: incipit Demosthenes vester, quem vos veterem & antiquum fingi-

(q) al. hi quibus non præstant. (r) al. Urbanus Messalla. al. Vibanius Messalla. (s) al. & eruditionis. (t) al. contenderes parem antiquis. Eo credo audacius. al. contenderes. Atque id eo credo audacius. (u) al. Sacerdos iste eniter. (x) al. signatione. (y) al. ccc.

fingitis, non solum anno quo nos, sed fere eodem mense exstitisse (z).

CAP. XVII. Sed transeo ad Latinos oratores, in quibus non Menenium ut puto Agrippam, qui potest videri antiquus, nostrorum temporum disertis antepone soletis: sed Ciceronem, & Cæsarem, & Cœlium, & Calvum, & Brutum, & Asinium, & Messallam. Quos quidem cur antiquis temporibus potius adscribatis quam nostris, non video. Nam ut de Cicerone ipso loquar, Hirtio nempe & Pansa Consulibus, ut Tiro libertus ejus scripsit, VII. Idus Decemb. occisus est, quo anno divus Augustus in locum Pansæ & Hirtii se & Q. Pedium Coss. suffecit. Statue VI. & L. annos, quibus mox divus Augustus Remp. rexit: adjice Tiberii tres & viginti, & prope quadriennium Caji, ac bis quaternosdenos Claudii & Neronis annos, atque ipsum Galbæ & Othonis, & Vitellii unum annum, ac sextam jam felicitis hujus principatus stationem, qua Vespasianus Remp. fovet, c. & xx. anni ab interitu Ciceronis in hunc diem colliguntur, unius hominis ætas. Nam ipse ego in Britannia vidi senem, qui se fateretur & pugna interfuisse, qua Cæsarem inferentem arma Britannia, arcere litoribus, & pellere aggressi sunt. Ita si eum qui armatus C. Cæsari restitit, vel captivitas, vel voluntas, vel fatum aliquod in Urbem pertraxisset, idem Cæsarem ipsum & Ciceronem audire potuit, & nostris quoque actionibus interesse. Proximo quidem congiario ipsi vidistis plerosque senes, qui se à divo quoque Augusto semel atque iterum accepisse congiarium narrabant. Ex quo colligi potest, & Corvinum ab illis & Asinium audiri potuisse. Nam Corvinus in medium usque Augusti principatum, Asinius pæne ad extremum duravit. Nec dividatis sæculum, & antiquos & veteres vocetis oratores, quos eorumdem hominum aures agnoscere ac velut conjungere & copulare potuerunt.

CAP. XVIII. Hæc ideo prædixi, ut si qua ex horum oratorum fama gloriaque, laus temporibus acquiritur; eandem docerem in medio sitam, & propiorem nobis quam Ser. Galbæ, C. Carboni, quosque alios antiquos merito vocaremus. Sunt enim horridi, & impoliti, & rudes, & informes: & quos utinam imitatus non esset Calvus vester aut Cœlius, aut ipse Cicero! Agere enim fortius jam & audentius volo, si illud ante prædixero, mutari cum temporibus formas & genera dicendi. Sicut Catoni seni comparatus C. Gracchus, plenior & uberior: sic Graccho politior & ornator, Crassus: sic utroque distinctior & urbanior & altior, Cicero: Cicerone mitior Corvinus & dulcior, & in verbis magis elaboratus. Nec quaero quis disertissimus. Hoc interim probasse contentus sum, non esse unum eloquentiæ vultum, sed in illis quoque quos vocatis antiquos, plures species deprehendi: nec sta-

tim deterius esse quod diversum est: vitio autem malignitatis humanæ vetera semper in laude, præsentia in fastidio esse. Num dubitamus inventos, qui pro Catone Appium Cæcum magis mirarentur? Satis constat nec Ciceroni quidem obrectatores defuisse, quibus inflatus & tumens, nec satis pressus, supra modum exultans & superfluens, & parum antiquus (a) videretur. Legisti utique & Calvi & Bruti, ad Ciceronem missas epistolas. Ex quibus facile est deprehendere, Calvum quidem Ciceroni visum exsanguem, & attritum, Brutum autem otiosum (b) atque disjunctum. Rursumque Ciceronem à Calvo quidem male audivisse, tamquam solum & enervem: à Bruto autem, ut ipsius verbis utar, tamquam fractum atque elumbem. Si me interroges, omnes mihi videntur verum dixisse. Sed mox ad singulos veniam, nec (c) mihi cum universis negotium est.

CAP. XIX. Nam quatenus antiquorum admiratores hunc velut terminum antiquitatis constituere solent, quem usque ad Cassium Severum faciunt (d), quem primum affirmant flexisse ab illa vetere, atque dicendi via directâ: non infirmitate ingenii, nec inscitia litterarum, transtulisse se ad id dicendi genus contendere, sed judicio & intellectu. Vidit namque, ut paulo ante dicebam, cum conditione temporum ac diversitate aurium formam quoque ac speciem orationis esse mutandam. Facile perferebat prior iste populus, ut imperitus & rudis, imperitissimarum orationum spatia: atque, id ipsum laudi dabatur, si dicendo quis diem eximeret. Ita vero longa principiorum præparatio, & narrationis alte repetita series, & multarum divisionum ostentatio, & mille argumentorum gradus (e), & quidquid aliud aridissimis Hermagoræ & Apollodori libris præcipitur, in honore erat: & si quis odoratus philosophiam, atque ex ea locum aliquem orationi suæ infereret, in cœlum laudibus ferebatur. Nec mirum. Erant enim hæc nova & incognita: & ipsorum quoque oratorum paucissimi, præcepta rhetorum aut philosophorum placita cognoverant. At hercule pervulgatis jam omnibus, cum vix in cortina (f) quisquam assistat, qui elementis studiorum etsi non instructus, at certe imbutus sit, novis & exquisitis eloquentiæ itineribus opus est, per quæ orator fastidium aurium effugiat, utique apud eos judices qui vi aut potestate non jure & legibus cognoscunt, & nec accipiunt tempora, sed constituunt, nec expectandum habent oratorem dum illi libeat de ipso negotio dicere, sed sæpe ultro admonent, atque alio transgredientem revocant, & festinare se testantur.

CAP. XX. Quis nunc ferat oratorem de infirmitate valetudinis suæ præfantem? qualia sunt fere principia Corvini. Quis quinque in Verrem libros expectaverit? Quis de exceptione-

Bbb2

(z) al. non solum mense quo nos, sed fere eodem die. (a) al. & parum Atticus. (b) al. odiosum. (c) al. nunc. (d) al. ad Cassium quem reum faciunt. (e) al. argumentorum genera. (f) al. corona.

ceptione & formula perpetietur illa immensa volumina, quæ pro M. Tullio aut A. Cæcina legimus? Præcurrit hoc tempore iudex dicentem, & nisi aut cursu argumentorum, aut colore sententiarum, aut nitore & cultu descriptionum invitatus & corruptus est, avertatur dicentem. Vulgus quoque affluens & affluens & vagus auditor, assuevit jam exigere lætitiā & pulchritudinem orationis; nec magis perfert in iudiciis tristem & impexam antiquitatem, quam si quis in scena Roscii, aut Turpionis Ambivii (g) exprimere gestus velit. Jam vero juvenes & in ipsa studiorum incude positi, qui profectus sui causa oratores sectantur, non solum audire, sed etiam referre domum aliquid illustre & dignum memoria volunt. Traduntque invicem, ac sæpe in colonias ac provincias suas scribunt, sive in suis (h) aliquis arguta & brevi sententia effulset, sive locus exquisito & poetico cultu enituit. Exigitur enim jam ab oratore etiam poeticus decor, non Attii aut Pacuvii veterino inquinatus, sed ex Horatii, & Virgilii, & Lucani sacrario prolatus. Horum igitur auribus & iudiciis obtemperans nostrorum oratorum ætas, pulchrior & ornatior existit. Neque ideo minus efficaces sunt orationes nostræ, quia ad aures judicantium cum voluptate perveniunt. Quid enim si infirmiora horum temporum templa credas, quia non rudi cæmento, & informibus tegulis exstruuntur, sed marmore nitent & auro radiantur?

CAP. XXI. Equidem fatebor vobis simpliciter, me in quibusdam antiquorum vix risum, in quibusdam autem vix somnum tenere, nec unum de populo * Canuti aut Aride Furnio & Toranio, quique alios in eodem valerudinario (i) hæc ossa & hanc maciem probant. Ipse mihi Calvus cum unum & viginti, ut puto, libros reliquerit, vix in una aut altera oratiuncula satisfacit. Nec dissentire ceteros ab hoc meo iudicio video. Quotus enim quisque Calvi in Afrinium (k) aut in Drusum legit? at hercule in hominum studiosorum manibus versantur accusationes, quæ in Vatinius conscribuntur (l), ac præcipue secunda ex his oratio. Est enim verbis ornata, & sententiis, auribus iudicum accommodata: ut scias ipsum quoque Calvum intellexisse quid melius esset, nec voluntatem quia sublimius & cultius diceret, sed ingenium ac vires defuisse. Quid ex Cælianis orationibus? nempe hæc placent sive in universa parte factum (m) in quibus nitorem & altitudinem horum temporum agnoscimus. Sordes autem verborum, & hians compositio & inconditi sensus redolent antiquitatem. Nec quemquam adeo antiquarium puto, ut Cælium ex ea parte laudet, qua antiquus est. Concedamus sane C. Cæ-

fari, ut propter magnitudinem cogitationum & occupationes rerum, minus eloquentia effecerit, quam divinum ejus ingenium postulabat: tam hercule quam Brutum philosophiæ suæ relinquamus. Nam in orationibus minorem esse famam suam, etiam admiratores ejus fatentur. Nisi forte quisquam aut Cæsaris pro Decio Samnite, aut Bruti pro Dejotaro Rege, ceterosque ejusdem lentitudinis ac teporis (n) libros legit, nisi qui & carmina eorundem miratur. Fece- runt enim & carmina, & in Bibliothecas rulerunt, non melius quam Cicero, at felicius, quia illos fecisse pauciores sciunt. Af- inius quoque, quamquam propioribus tem- poribus natus sit, videtur mihi inter Mene- nios & Appios studuisse. Pacuvium certe, & Attium, non solum tragædiis, sed etiam orationibus suis expressit. Adeo durus & fectus est. Oratio autem, sicut corpus ho- minis, ea demum pulchra est, in qua non eminent venæ, nec ossa numerantur: sed temperatus ac bonus sanguis implet membra & exsurgit toris, ipsos quoque nervos rubore tegit & decore commendat (o). Nolo Cor- vinum insequi, quia non per ipsum stetit quo minus lætitiā nitoremque nostrorum temporum exprimeret. Viderimus inquam (p) iudicio (q) ejus vis aut animi aut inge- nii suffecerit

CAP. XXII. Ad Ciceronem venio, cui eadem pugna cum æqualibus suis fuit, quæ mihi vobiscum est. Illi enim antiquos mira- bantur, ipse suorum temporum eloquentiam anteponebat. Nec ulla re magis ejusdem ætatis oratores præcurrit, quam iudicio. Pri- mus enim excoluit orationem, primus & verbis delectum adhibuit, & compositioni artem: locosque lætiores (r) attentavit, & quasdam sententias invenit: utique in his orationibus quas senior jam & juxta finem vi- tæ composuit, id est, postquam magis pro- fecerat, usuque & experimentis didicerat, quod optimum dicendi genus est. Nam pri- ores ejus orationes, non carent vitiis anti- quitatis. Lentus est in principiis, longus in narrationibus, otiosus circa excessus: tarde commovetur, raro incalescit: pauci sensus opt. & cum quodam lumine terminantur. Nihil excerpere, nihil referre possis (s): & velut in rudi ædificio, firmus sane paries & duraturus, sed non satis expolitus & splen- dens. Ego autem oratorem, sicut locuple- tem ac laudatum (t) patrem familiæ, non eo tantum volo recto tegi, quod imbrem ac ventum arceat, sed etiam quod visum & ocu- los delectet: non ea solum instrui supellectile, quæ necessariis usibus sufficiat; sed sit in apparatu ejus, & aurum, & gemmæ, ut su- mme in manus, & aspicere sæpius liceat (u): quædam vero procul arceantur, ut jam oblit- terata

(g) al. Turpionis aut Ambivii. (h) al. sensibus. (i) al. nec unum de populo Canuti aut Atti de Furnio & Coranio alios in eodem valerudinario. (k) al. Afrinium. (l) al. inscribuntur. (m) al. sive universa parte ferum. al. hæc placent, si non universæ, per partes attamen &c. (n) al. ac temporis, al. ac tenoris. (o) al. rubor regit & decor commendat. (p) al. in quantum. (q) al. an iudicio. (r) al. lætiores. al. altiores. (s) al. Nihil ex tempore referre possis. (t) al. lautum. (u) al. libeat.

terata & olentia: nullum sit verbum velut rubigine infectum, nulli sensus tardi & inertis structura, in morem Annalium, componantur: fugiat foedam & insulsam scurrilitatem, variet compositionem, nec omnes clausulas uno & eodem modo terminet.

CAP. XXIII. Nolo irridere *rotam fortune & jus Verrinum*, & illud tertio quoque sensu in omnibus pro sententia positum, esse videatur. Nam & hoc invitus (x) retuli, & plura omisi, quæ tamen sola mirantur atque expriment hi qui se antiquos oratores vocabant (y). Neminem nominabo, genus hominum signasse contentus: sed vobis utique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, & Lucretium pro Virgilio legunt: quibus eloquentia tui Aufidii Bassi, aut Servilii Noniani, ex comparatione Sisennæ aut Varronis sordet: qui rhetorum nostrorum commentarios fastidiunt, oderunt, Calvi mirantur: quos more prisco apud iudicem fabulantes, non auditores sequuntur, non populus audit, vix denique litigator perpetitur. Adeo mœsti & inculti, illam ipsam quam jactant sanitatem, infirmitate & jejunio consequuntur (z). Porro ne in corpore quidem valetudinem medici probant, quæ animi anxietate contingat. Parum est ægrum non esse, fortem & lætum & alacrum volo: Prope abest ab infirmitate, in quo sola sanitas laudatur. Vos vero disertissimi, ut potestis, ut facitis, illustrate sæculum nostrum pulcherrimo genere dicendi. Nam & te Messalla, video lætissima quæque antiquorum imitantem: Et vos Materne & Secunde, ita gravitati summum nitorem & cultum verborum miscetis; ea electio inventionis, is ordo rerum, & quoties causa poscit, ubertas; ea quoties permittitur, brevitatis; is compositionis decor, sententiarum planitas (a); sic exprimitis affectus, sic libertatem temperatis: ut etiam si nostra judicia malignitas & invidia tardaverit, verum de vobis dicturi sint posterius nostri.

CAP. XXIV. Quæ cum Aper dixisset, Agnoscitis ne, inquit Maternus, vim & ardorem Aprini nostri? quo torrente, quo impetu sæculum nostrum defendit? quam copiose ac varie vexavit antiquos? quanto non solum ingenio ac spiritu, sed etiam eruditione & arte, ab ipsis mutatus est, per quæ mox ipsos incesseret? Tuum tamen Messalla promissum immutasse non debes. Neque enim defensores antiquorum exigimus, nec quemquam nostrorum, quamquam modo laudati sumus, his quos infectatus est Aper, comparamus. Ac ne ipse quidem ita sentit, sed more veteri & aliis vestris (b) philosophis sæpe celebrato, sumpsit sibi contradicendi partes. Exprime nobis non laudationem antiquorum, satis enim illos fama sua laudat, sed causas cur in tantum ab eloquentia eorum recesser-

imus; cum præsertim centum & xx. annos ab interitu Ciceronis in hunc diem effici ratio temporum collegerit.

CAP. XXV. Tum Messalla: Sequar à te præscriptam formam Materne. Neque enim diu contradicendum est Apro, qui primum, ut opinor, nominis controversiam movit, tamquam parum proprie antiqui vocarentur, quos satis constat ante centum annos fuisse. Mihi autem de vocabulo pugna non est, si illos antiquos, si maiores, si quo alio mavult nomine appeller: dummodo in confesso sit, eminentiorem illorum temporum eloquentiam fuisse. Ne illi quidem parti sermonis ejus repugno, si comminus fatetur (c) plures formas dicendi etiam iisdem sæculis nedom diversis exstitisse. Sed quomodo inter Atticos oratores primæ Demostheni tribuuntur, proximum autem locum Æschines & Hyperides & Lyfias & Lycurgus obtinent; omnium autem consensu hæc oratorum ætas maxime probatur: sic apud nos Cicero quidem ceteros eorundem temporum disertos antecessit: Calvus autem & Asinius & Cæsar & Cælius & Brutus sic jure (d) & prioribus & sequentibus anteposuntur. Nec refert quod inter se specie differant, cum genere consentiant. At strictior Calvus, numerosior Asinius, splendidior Cæsar; amarior Cælius, gravior Brutus, vehementior & plenior & valentior Cicero; omnes tamen eandem sanitatem eloquentiæ ferunt: ut si omnium pariter libros in manus sumpseris, quamvis in diversis ingeniis, esse quamdam judicii ac voluminis similitudinem & cogitationem (e). Nam quod invicem se obtrectaverunt, & supersunt aliqua epistolis eorum inserta, ex quibus mutua malignitas detegitur, non est oratorum vitium, sed hominum. Nam & Calvum & Asinium & ipsum Ciceronem credo solitos & invidere, & vivere, & ceteris humanæ infirmitatis vitiis affici. Solum inter hos arbitror Brutum, non malignitate nec invidia, sed simpliciter & ingenue judicium animi sui detexisse. An invideret Ciceroni, qui mihi videtur ne Cæsari quidem invidisse? Quod ad Ser. Galbam & C. Lælium attinet, & si quos alios antiquorum agitare non destitit, non exigit defensorem, cum fatear quædam eloquentiæ eorum, ut nascenti adhuc nec satis adultæ, defuisse.

CAP. XXVI. Ceterum si omissis optimo illo, & perfectissimo genere eloquentiæ, eligenda sit forma dicendi; malim hercule C. Gracchi impetum, aut L. Crassi maturitatem, quam camalistros Mæcenatis, aut tinnitum Gallionis. Adeo melius oratorem (f), vel hirta toga induere, quam fucatis & meretriciis vestibus insignire. Neque enim oratorius iste, immo hercule ne virilis quidem cultus est, quo plerique temporum nostrorum

Bbb 3

(x) al. invitatus. (y) al. vocant. (z) al. inculti, ut illam ipsam quam jactant sanitatem, non infirmitate sed jejunio consequuntur. (a) al. sanitas. (b) al. & alias à vestris. (c) al. si communius fatetur. (d) al. suo jure. al. sic vere. (e) al. in manu sumpseris, scias, quamvis in diversis ingeniis, esse quamdam judicii ac voluntatis similitudinem & cogitationem. (f) al. Adeo malim oratorem.

rum (g) auctores ita utuntur, ut lascivia verborum & levitate sententiarum, & licentia compositionis, histrionales modos exprimant. Quodque vix auditu fas esse debeat, laudis & gloriæ, & ingenii loco plerique jactant, cantari saltarique commentarios suos. Unde oritur illa fœda & præpostera, sed tamen frequens quibusdam exclamatio, ut oratoris nostri tenere (b) dicere, histriones diserte saltare dicantur. Equidem non negaverim Cæsium Severum, quem solum Aper noster nominare ausus est, si his comparetur qui postea fuerunt, posse oratorem vocari, quamquam in magna parte librorum suorum plus vis habeat quam sanguinis. Primus enim contempto ordine rerum, omissa modestia, ac pudore verborum, ipsis etiam quibus utitur armis incompositus, & studio feriendi plerumque dejectus (i) non pugnat, sed rixatur. Ceterum, ut dixi, sequentibus comparatus, & varietate eruditionis, & lepore urbanitatis, & ipsarum virium robore, multum ceteros superat. Quorum neminem Aper nominare, & velut in aciem educere sustinuit. Ego autem expectabam, ut incusato Asinio, & Cœlio, & Calvo, aliud novum agmen (k) produceret, plurisque vel certe totidem nominaret, ex quibus alium Ciceroni, alium Cæsari, singulis demum singulos opponeremus. Nunc detrectasse nominatim antiquos oratores contentus, neminem sequentium laudare ausus est, nisi in publicum & in commune. Veritus credo ne multos offenderet, si paucos excerpisset. Quotus enim quisque scholasticorum non hac sua persuasione fruitur, ut se ante Ciceronem numeret, sed plane post Gabinianum?

CAP. XXVII. At ego non verebor nominare singulos, quo facilius propositis exemplis appareat quibus gradibus fracta sit & diminuta eloquentia. Appropera, inquit Maternus, & potius exsolve promissum. Neque enim hoc colligi desideramus, disertiores esse antiquos, quod apud me equidem in confesso est, sed causas exquirimus, quas te solitum tractare, paullo ante, plane mitiore (l) eloquentia & temporum nostrorum, miratus, antequam te Aper offenderet majores tuos laceffendo. Non sum, inquit, offensus Aprina disputatione (m), nec vos offendi decebit, si quid forte aures vestras perstringet, cum sciatis hanc esse ejusmodi sermonum legem, judicium animi citra damnum affectus proferre. Perge, inquit Maternus, de antiquis loquaris. Utere (n) antiqua libertate, à qua vel magis degeneravimus, quam ab eloquentia.

CAP. XXVIII. Et Messalla, Non reconditas Materne causas requiris, nec aut tibi ipsi, aut huic Secundo, vel huic Apro ignotas, & jam si mihi (o) partes assignatis proferendi in medium, quæ omnes sentimus. Quis enim ignorat & eloquentiam & ceteras

artes descivisse ab ista vetere gloria, non inopia hominum, sed desidia juventutis, & negligentia parentum, & inscientia præcipientium, & oblivione moris antiqui? quæ mala primum in Urbe nata, mox per Italiam fusa, jam in provincias manant: quamquam nostra nobis notiora sunt. Ego de Urbe & his propriis ac vernaculis vitiis loquar, quæ natos statim excipiunt, & per singulos ætatis gradus cumulantur, si prius de severitate ac disciplina majorum circa educandos formandosque liberos pauca prædixero. Jamprimum suus cuique filius ex casta parente natus, non in cella emptæ nutricis, sed gremio ac sinu matris educabatur, cujus præcipua laus erat, tueri domum, & inservire liberis. Eligebatur autem aliqua major natu propinqua, cujus probatis spectatisque moribus, omnis cuiuspiam familiæ suboles committeretur, coram qua neque dicere fas erat quod turpe dictu, neque facere quod inhonestum factu videretur. Ac non studia solum moresque (p), sed remissiones etiam lususque puerorum, sanctitate quadam ac verecundia temperabat. Sic Corneliam Gracchorum, sic Aureliam Cæsaris, sic Attiam Augusti matrem præfuisse educationibus, ac produxisse principes liberos accepimus. Quæ disciplina ac severitas eo pertinebat, ut sincera & integra & nullis pravitatibus detorta uniuscujusque natura, toto statim pectore arriperet artes honestas: & five ad rem militarem, five ad juris scientiam, five ad eloquentiæ studium inclinasset, id solum ageret, id universum hauriret.

CAP. XXIX. At nunc natus infans delegatur Græculæ alicui ancillæ, cui adjungitur unus aut alter ex omnibus servis plerumque vilissimus, nec cuiquam serio ministerio accommodatus. Horum fabulis & erroribus, teneri statim & rudes animi imbuuntur. Nec quisquam in tota domo pensi habet, qui coram infante domino, aut dicat, aut faciat: quando etiam ipsi parentes nec probitati neque modestiæ parvulos assuefaciunt, sed lasciviæ & libertati (q). Per quæ paullatim impudentia irrepit, & sui alienique contemptus. Jam vero propria & pecuniaria hujus Urbis vitia pæne in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, & gladiatorum equorumque studia. Quibus occupatus & obsessus animus quantulum loci bonis artibus relinquit? quorum quemque inveneris qui domi quidquam aliud loquatur? quos alios adolescentulorum sermones excipimus, si quando auditoria intravimus? Nec præceptores quidem ullas crebriores cum auditoribus suis fabulas habent. Colligunt enim discipulos non severitate disciplinæ, nec ingenii experimento, sed ambitione salutantium, & illecebris adulationis. Transeo prima discen-
tium elementa, in quibus & ipsis parum elaboratur. Nec in auctoribus cognoscendis, nec

(g) al. plerique ipsorum nostrorum. (b) al. temere. (i) al. dejectus. (k) al. aliud novum agmen. (l) al. paullo ante dixisti, paullo mitiore. (m) al. à prima disputatione. (n) al. Maternus, & cum de antiquis loquaris, utere &c. (o) al. etiam si mihi. al. Etenim jam si mihi. (p) al. studia modo curasque. (q) al. lasciviæ & bibacitati.

nec in evolvenda antiquitate, nec in notitia (r) vel rerum vel hominum, vel temporum, satis operæ infumitur. Sed expetuntur quos Rhetoras vocant: quorum professio quando primum in hanc Urbem introducta sit, quamque nullam apud majores nostros auctoritatem habuit, statim de curiis (s).

CAP. XXX. Referam necesse est animum ad eam disciplinam, qua usos esse eos oratores accepimus, quorum infinitus labor & cotidiana meditatio, & in omni genere studiorum exercitationes, ipsorum etiam continentur libris. Notus est vobis utique Ciceronis liber qui Brutus inscribitur, in cujus extrema parte, (nam prior commemorationem veterum oratorum habet,) sua initia, suos gradus, suæ eloquentiæ velut quamdam educationem refert. Se apud Q. Mucium jus civile didicisse, apud Philonem Academicum, apud Diodotum Stoicum omnis philosophiæ partes penitus hausisse: neque his doctoribus contentum, quorum ei copia in Urbe contingerat, Achajam quoque & Asiam peragrasse, ut omnem omnium artium varietatem complecteretur. Itaque hercule in libris Ciceronis deprehendere licet, non geometriæ, non musicæ, non grammaticæ, non denique ullius ingenuæ artis scientiam ei defuisse. Ille dialecticæ subtilitatem, ille moralis partis utilitatem, ille rerum motus causasque cognovit. Ita enim est, optimi viri, ita, ex multa eruditione, ex pluribus artibus, & omnium rerum scientia, exundat & exuberat illa admirabilis eloquentia. Neque oratoris vis & facultas, sicut ceterarum rerum, angustis & brevibus terminis cluditur: sed is est orator, qui de omni quæstione pulchre & ornate & ad persuadendum apte dicere, pro dignitate rerum, ad utilitatem temporum, cum voluptate audientium possit.

CAP. XXXI. Hæc sibi illi veteres persuadebant. Ad hæc efficienda intelligebant opus esse, non ut rhetorum scholis declamarent, nec ut fictis nec ullo modo ad veritatem accedentibus controversiis linguam modo & vocem exercerent, sed ut his artibus pectus implerent, in quibus de bonis ac malis, de honesto ac turpi, de justo & injusto disputatur. Hæc enim est oratori subjecta ad dicendum materia. Nam in judiciis fere de æquitate, in deliberationibus de honestate dicimus, ita ut plerumque hæc ipsa invicem misceantur. De quibus copiose & varie & ornate nemo dicere potest, nisi qui cognovit naturam humanam, & vim virtutum, pravitatemque vitiorum, & intellectum eorum quæ nec in virtutibus neque in vitiis numerantur. Ex his fontibus etiam in illa profluunt, ut facilius iram judicis vel instiget vel leniat, qui scit quid ira: promptius ad miserationem impel-

lat, qui scit quid sit misericordia, & quibus animi motibus concitetur. In his artibus exercitationibusque versatus orator, five apud infestos, five apud cupidos, five apud invidentes, five apud tristes, five apud timentes dicendum habuerit, tenebit habenas animorum: & prout cujusque natura postulabit, adhibebit manum & temperabit orationem, parato omni instrumento, & ad omnem usum reposito. Sunt apud quos alitum, & collectum, & singula statim argumenta concludens dicendi genus, plus fidei meretur. Apud hos dedisse operam dialecticæ proficiet. Alios fusa, & æqualis, & ex communibus ducta sensibus oratio, magis delectat. Ad hos permovendos mutuabimur aliquid à Peripateticis. Hi aptos & in omnem disputationem paratos jam locos dabunt: Academici pugnacitatem, Plato altitudinem, (t) Xenophon jucunditatem. Ne Epicuri quidem & Metrodori honestas quasdam exclamationes assumere, hisque, prout res poscit, uti, alienum erit oratori. Neque enim sapientem informamus, neque Stoicorum civitatem; sed eum qui non quasdam artes audire (u), sed omnes liberaliter (x) debet. Ideoque & juris civilis scientiam veteres oratores comprehendebant, & grammatica, musica, & geometria imbuebantur. Incidunt enim causæ plurimæ quidem ac pæne omnes, quibus juris notitia desideratur: pleræque autem, in quibus hæc quoque scientiæ requiruntur.

CAP. XXXII. Nec quisquam respondeat: sufficit ut ad tempus simplex quiddam & uniforme doceamur. Primum enim aliter utimur propriis, aliter commodatis: longeque interesse manifestum est, possideat quis quæ profert, an mutuetur. Deinde ipsa multarum artium scientia etiam aliud agentes nos ornat, atque ubi minime credas, eminet & excellit. Idque non doctus modo & prudens auditor, sed etiam populus intelligit: ac statim ita laude prosequitur, ut legitime studuisse, ut per omnes eloquentiæ numeros isse, ut denique oratorem etiam fateatur. Quem non posse aliter exsistere, nec exstitisse umquam confirmo, nisi eum qui tamquam in aciem omnibus armis instructus, sic in forum omnibus artibus armatus exierit. Quod adeo negligitur ab horum temporum disertis, ut in actionibus eorum sex quoque cottidiani sermonis, foeda ac pudenda vitia deprehendantur, ut ignorent leges, non teneant S. C., jus civitatis ultro derideant: sapientiæ vero studium & præcepta prudentium penitus reformident: in paucissimos sensus & angustas sententias detrudant eloquentiam, velut expulsam regno suo: ut quæ olim omnium artium domina pulcherrimo comitatu pectora implebat, nunc circumcisa & amputata, sine apparatu, sine honore, pæ-

ne

(r) al. in notitiam. (s) al. statim decursis his. al. statim docuero. al. statim audientis. (t) al. à Peripateticis. Aptos & in omnem disciplinam paratos jam locos dabunt Academici; Stoici pugnacitatem; Plato altitudinem, &c. (u) al. adire. al. hauris. (x) al. liberales.

ne dixerim sine ingenuitate, quasi una ex fordidissimis artificiis discatur. Ergo hanc primam & præcipuam causam arbitror, cur tantum ab eloquentia antiquorum oratorum recesserimus. Si testes desiderantur, quos potiores nominabo quam apud Græcos Demosthenem? quem studiosissimum Platonis auditorem fuisse memoriae proditum est. Et Cicero (y) his ut opinor verbis, *quidquid in eloquentia effecerit, id se non rhetorum, sed Academicæ spatii consecutum*. Sunt aliæ causæ magnæ & graves, quas à vobis aperiri æquum est, quoniam quidem ego jam meum munus explevi, & quod mihi in consuetudine est, satis multos offendi: qui si forte hoc audirent, certum habeo dicturos, me, dum juris & philosophiæ scientiam tamquam oratori necessariam laudo, ineptiis meis plau- sisse.

CAP. XXXIII. Et Maternus, Mihi quidem, inquit, susceptum à te munus adeo peregrisse nondum videris, ut inchoasse tantum, & velut vestigia ac lineamenta quædam ostendisse videaris. Nam quibus instrui veteres oratores soliti sint, dixisti, differentiamque nostræ desidie & inscientiæ adversus acerrima & fecundissima eorum studia demonstrasti; cetera exspecto, ut quemadmodum ex te didici quid aut illi scirent, aut nos nesciamus, ita hoc quoque cognoscam, quibus exercitationibus juvenes jam & forum ingressi confirmare & alere ingenia sua soliti sint. Neque enim arte & scientia, sed longe magis facultate eloquentiam (z) contineri, nec tu puto abnues, & hi significare vultu videntur. Deinde cum Aper & Secundus idem annuissent, Messalla quasi rursus incipiens: quoniam initia & semina veteris eloquentiæ satis demonstrasse videor, docendo quibus artibus antiqui oratores institui erudiri soliti sint, persequar nunc exercitationem eorum: quamquam ipsis artibus inest exercitatio, nec quisquam percipere tot reconditas aut tam varias res potest, nisi ut scientiæ meditatio, meditationi facultas, facultati vis eloquentiæ accedat. Per quæ colligitur eandem esse rationem, & percipiendi quæ proferas, & proferendi quæ perceperis. Sed si cui obscurior hæc videntur, isque scientiam ab exercitatione separar, id certe concedet, instructum, & plenum his artibus animum, longe paratiorem ad eas exercitationes venturum, quæ propriæ circa oratoriam videntur. (a)

CAP. XXXIV. Ergo apud majores nostros juvenis ille, qui foro & eloquentiæ parabatur, imbutus jam domestica disciplina, refertus honestis studiis, deducebatur à patre, vel à propinquis, ad eum oratorem qui principem locum in civitate tenebat. Hunc sectari, hunc prosequi, hujus omnibus dictionibus interesse, sive in judiciis, sive in con-

cionibus, assuescebat ita ut altercationes quoque excipere, & jurgiis interesse, utque sic dixerim, pugnare in prælio disceret. Magnus ex hoc usus, multum constantiæ, plurimum judicii juvenibus statim contingebat, in media luce studentibus atque inter ipsa discrimina, ubi nemo impune stulte aliquid, aut contrarie dicit, quo minus & judex respuat, & adversarius exprobet, ipsi denique advocati aspernentur. Igitur vera statim & incorrupta eloquentia imbuebantur: & quamquam unum sequerentur, tamen omnes ejusdem ætatis patronos in plurimis & causis & judiciis cognoscebant: habebantque ipsius populi diversissimarum (b) aurium copiam, ex qua facile deprehendebatur quid in quoque vel probaretur vel displiceret. Ita nec præceptor deerat optimus quidem & electissimus, qui faciem eloquentiæ non imaginem præstaret: nec adversarii & æmuli, ferro non fudibus (c) dimicantes: sed auditorium semper plenum, semper novum, ex invidis & faventibus: ut nec bene dicta (d) dissimularentur. Scitis enim magnam illam & duraturam eloquentiæ famam, non minus in diversis subfelliis parari quam suis. Quin immo constanter surgere ibi, fidelius corroborari. Atque hercule sub ejusmodi præceptionibus juvenis ille de quo loquimur, oratorum discipulus, fori auditor, sectator judiciorum, eruditus & assuefactus alienis experimentis, cui cotidie audienti notæ leges, non novi judicum vultus, frequens in oculis consuetudo concionum, sæpe cognitæ populi aures, sive accusationem susceperat, sive defensionem, solus statim & unus cuicumque causæ (e) par erat. Nonodecimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno & vicesimo Cæsar Dolabellam, altero & xx. Asinius Pollio C. Capitonem, non multo ætate antecedens Calvus Vatinius, iis orationibus infecuri sunt, quas hodieque cum admiratione legimus.

CAP. XXXV. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas (f) scholasticorum, qui rethores vocantur: quos paullo ante Ciceronis tempora exstitisse, nec placuisse majoribus nostris, ex eo manifestum est, quod Marco Crasso & Domitio censoribus eludere ut ait Cicero, ludum impudentiæ jussi sunt. Sed, ut dicere institueram, deducimur in scholas, quibus non facile dixerim utrumne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. Nam in loco nihil reverentiæ, sed in quem nemo nisi imperitus æque intrat. In condiscipulis nihil profectus, cum pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate dicant & audiantur. Ipsæ vero exercitationes magna ex parte contrariæ. Nempe enim duo genera materiarum apud rhetores tractantur, suasoriæ, & controversiæ. Ex iis suasoriæ quidem etsi tamquam plane leviores &

(y) al. Et Ciceronem. (z) al. facultate & meditatione eloquentiam. (a) al. propriæ esse Oratorum videntur. (b) al. populi & diversissimarum. (c) al. rudibus. (d) al. ut nec male nec bene &c. (e) al. statim unicuique causæ. (f) al. scholas.

& minus prudentiæ exigentes pueris delegantur; controversiæ robustioribus assignantur, quales per fidem, & quam incredibiliter compositæ! Sequitur autem ut materiæ abhorrenti à veritate declamatio quoque adhibeatur. Sic fit ut tyrannicidarum præmia, aut viriatarum electiones, aut pestilentiae remedia, aut incesta matrum, aut quidquid in schola cottidie agitur: in foro vel raro vel numquam, ingentibus verbis persequantur; cum ad veros iudices ventum est rem cogitare, nihil humile, nihil abjectum eloqui poterat.

CAP. XXXVI. Magna eloquentia, sicut flamma materia alitur, & motibus excitatur, & urendo clarescit. Eadem ratio in nostra quoque civitate antiquorum eloquentiam provexit. Nam etsi horum quoque temporum oratores ea consecuti sunt, quæ composita & quieta & beata Rep. tribui fas erat: tamen ista perturbatione ac licentia plura sibi assequi videbantur, cum mixtis omnibus & moderatore uno carentibus, tantum quisque orator saperet, quantum erranti populo persuaderi poterat. Hinc leges assidue, populare nomen, hinc conciones magistratuum (g) pæne pernoctantium in rostris, hinc accusationes potentium reorum, & assignatae etiam domibus inimicitiae, hinc procerum factiones & assidua Senatus adversus plebem certamina. Quæ singula etsi distrahebant Rempublicam, exercebant tamen illorum temporum eloquentiam, & magnis cumulare præmiis videbantur. Quia quanto quisque plus dicendo poterat, tanto facilius honores assequeretur; tanto magis in ipsis honoribus collegas suos anteibat; tanto plus apud principes gratiæ, plus auctoritatis apud patres, plus notitiæ ac nominis apud plebem probabat (h). Ni clientelis etiam exterarum nationum redundabant. Hos ituri in provincias magistratus reverebantur, hos reversi colebant, hos & præturæ & consulatus vocare ultro videbantur. Hi ne privati quidem sine potestate erant, cum & Populum & Senatum consilio & auctoritate regerent. Quin immo sibi ipsi persuaserant, neminem sine eloquentia aut assequi posse in civitate, aut tueri conspicuum & eminentem locum. Nec mirum, cum etiam inviti ad Populum producerentur: cum parum esset in Senatu breviter censere, nisi qui ingenio & eloquentia sententiam suam tueretur: cum in aliquam invidiam aut crimen vocati, sua voce respondendum haberent; cum testimonia quoque in publicis non absentes (i) nec per tabellam dare, sed coram & præsentibus dicere cogerentur. Ita ad summa eloquentiæ præmia magna etiam necessitas accedebat, & commoda. Disertum haberi pulchrum & gloriosum, sed contra, murum & elinguem videri, deformem habebatur. Ergo non minus rubore quam præmiis stimulabantur. Ne clientulorum lo-

co potius quam patronorum numerarentur: ne traditæ à majoribus necessitudines ad alios transirent: ne tamquam inertes & non suffecturi honoribus aut non impetrarent, aut impetratos male tuerentur.

CAP. XXXVII. Nescio an venerint in manus vestras hæc vetera, quæ & antiquorum bibliothecis adhuc manent, & nunc maxime à Muciano contrahuntur: ac jam undecim, ut opinor, Actorum libris, & tribus Epistolarum composita, & edita sunt. Ex his intelligi potest Cneum Pompejum & Marcum Crassum, non viribus modo & armis, sed ingenio quoque & oratione valuisse: Lentulos, & Metellos, & Lucullos, & Curiones, & ceteram procerum manum, multum in his studiis operæ curæque posuisse: nec quemquam illis temporibus magnam potentiam, sine eloquentia consecutum. His accedebat splendor rerum, & magnitudo causarum, quæ & ipsa plurimum eloquentiæ præstant. Nam multum interest utrumne de furto, aut formula & interdicto dicendum habeas, an de ambitu comitiorum, expilatis sociis, & civibus trucidatis. Quæ mala sicut non accidere melius est, isque optimus civitatis status habendus est, quo nihil tale patimur: ita cum acciderent, ingentem eloquentiæ materiam subministrabant. Crescit enim cum amplitudine rerum vis ingenii, nec quisquam claram & illustrem orationem efficere potest, nisi qui causam parem invenit. Non, opinor, Demosthenem orationes illustrent, quas adversus tutores suos composuit: nec Ciceronem, magnum oratorem P. Quintius defensum aut Licinius Archias faciunt: Catilina, & Milo, & Verres, & Antonius, hanc illi famam circumdederunt: non quia tanti fuit R. P. malos ferre cives, ut uberem ad dicendum materiam oratores haberent: sed, ut subinde admoneo, quæstionis meminimus, sciamusque nos de ea re loqui, quæ facilius turbidis & inquietis temporibus existit. (k). Quis ignorat utilius ac melius esse frui pace, quam bello vexari? Plures tamen bonos præliatores bella quam pax ferunt. Similis eloquentiæ conditio. Nam quo sæpius steterit tamquam in acie, quoque plures & intulerit ictus & exceperit, quo major adversarius, eo acrior qui pugnas (l) sibi asperas desumpserit, tanto altior & excelsior & illis nobilitatus criminibus, in ore (m) hominum agit, quorum ea natura est, ut secura nolint (n).

CAP. XXXVIII. Transeo ad formam & consuetudinem veterum iudiciorum: quæ & si nunc aptior est, ita erit eloquentia (o), tanto illud forum magis exercebat, in quo nemo intra paucissimas horas perorare cogebatur, & liberæ comperendinationes erant, & modum dicendi sibi quisque sumebat; & nu-

(g) al. migrantium. (h) al. parabat. (i) al. in publicis iudiciis non absentes. (k) al. existit. (l) al. eo acrior per pugnas. (m) al. in more. (n) al. ut dubia laudent, secura nolint. (o) al. etsi nunc aptior est veritati, eloquentiam tamen.

numerus neque dierum, neque patronorum finiebatur. Primus tertio (p) consulatu Cn. Pompejus astrinxit imposuitque veluti frenos eloquentiæ, ita tamen ut omnia in foro, omnia in legibus, omnia apud prætores gererentur: apud quos quanto majora negotia olim exerceri solita sunt, quod majus argumentum est, quam quod causæ centumvira-les quæ nunc primum obtinent locum, adeo splendore aliorum judiciorum obruebantur, ut neque Ciceronis, neque Cæsaris, neque Bruti, neque Cælii, neque Calvi; non denique ullius magni oratoris liber apud centumviros dictus legatur, exceptis orationibus Asinli, quæ pro heredibus Urbinæ (q) inscribuntur, ab ipso tamen Pollione mediis divi Augusti temporibus habitæ, postquam longa temporum quies, & continuum Populi otium, & assidua Senatus tranquillitas, & maximi principis disciplina, ipsam quoque eloquentiam sicut omnia alia pacaverat?

CAP. XXXIX. Parvum & ridiculum fortasse videtur quod dicturus sum, dicam tamen vel ideo ut rideatur. Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attulisse pænulas istas, quibus affecti & velut inclusi cum judicibus fabulamur? quantum virium detraxisse orationi auditoria & tabularia credimus, in quibus jam fere plurimæ causæ explicantur? Nam quomodo nobiles equos cursus & spatia probant; sic est aliquis oratorum campus, per quem nisi liberi & soluti ferantur, debilitatur ac frangitur eloquentia. Ipsam quinimmo curam & diligentem styli anxietatem contrariam experimur: quia sæpe interrogat iudex; quando incipias; & ex interrogatione ejus incipiendum est. Frequenter probationibus & testibus, silentium patronus indicit. Unus inter hæc dicenti ac alter assistit, & res velut in solitudine agitur. Oratori autem clamore plausuque opus est, & velut quodam theatro, qualia cottidie antiquis oratoribus contingebant: cum tot pariter ac tam nobiles forum coartarent: cum clientelæ quoque, & tribus, & municipiorum legationes, ac partes Italiæ periclitantibus assisterent: cum in plerisque judiciis crederet Populus Romanus sua interesse quid judicaretur. Satis constat C. Cornelium, & M. Scaurum, & T. Milonem, & L. Bestiam, & P. Vatinius, concursu rotius civitatis & accusatos & defensos. Ut frigidissimos quoque oratores, ipsa certantis populi studia, excitare & incendere potuerint. Itaque hercule ejusmodi libri exstant, ut ipsi quoque qui egerunt, non aliis magis orationibus censeantur.

CAP. XL. Jam vero conciones assiduæ, & datum jus quoque potentissimum quemque vexandi, atque ipsa inimicitiarum gloria, cum se plurimi disertorum; ne à P. quidem Scipione, aut Sylla, aut Cn. Pompejo abstinerint,

& ad incessendos principes viros, ut est natura invidiæ, populi quoque histriones auribus uterentur, quantum ardorem ingeniis, quas oratoribus faces admovebant? Non de otiosa & quietâ re loquimur, & quæ probitate & modestia gaudeat: sed est magna ista & notabilis eloquentia, alumna licentiæ, quam stulti (r) libertatem vocabant, comes seditionum, effrenati populi incitamentum, sine obsequio, sine servitute, contumax, temeraria, arrogans, quæ in bene constitutis civitatibus non oritur. Quem enim oratorem Lacedæmonium, quem Crentensem accepimus? quarum civitatum severissima disciplina, & severissimæ leges traduntur. Nec Macedonum quidem ac Persarum, ac ullius gentis, quæ certo imperio contenta fuerit, eloquentiam novimus. Rhodii quidam, Athenienses plurimi oratores exstiterunt: apud quos omnia populus, omnia imperiti, omnia, ut sic dixerim, omnes poterant. Nostra quoque civitas donec erravit, donec se partibus, & dissensionibus, & discordiis confecit, donec nulla fuit in foro pax, nulla in Senatu concordia, nulla in judiciis moderatio, nulla superiorum reverentia, nullus magistratuum modus: tulit sine dubio valentiorē eloquentiam, sicut indomitus ager habet quasdam herbas lætiores. Sed nec tanti Reipublicæ Gracchorum eloquentia fuit, ut pateretur & leges: nec bonæ formam eloquentiæ Cicero tali exitu pensavit.

CAP. XLI. Sic quoque quod superest antiquis oratoribus, forum non emendare, nec usquam ad (s) votum compositiæ civitatis argumentum est quidem, quod nemo nos advocat, nisi aut nocens aut miser. Quod municipium in civitatem nostram venit, nisi quod aut vicinus populus, aut domestica discordia agitat? quam provinciam tuemur, nisi spoliata vexataque? Atqui melius fuisset non queri, quam judicari (t). Quod si inveniretur aliqua civitas in qua nemo peccaret, supervacuus esset inter innocentes orator, sicut inter sanos medicus. Quo modo tamen minimum usus minimumque profectus ars mendicantis habet in his gentibus, quæ firmissima valetudine ac saluberrimis corporibus utuntur: sic minor oratorum obscuriorque gloria est inter bonos mores, & in obsequium regentis paratos. Quid enim opus est longis in Senatu sententiis, cum optimi (u) cito consentiant? Quid multis apud Populum concionibus, cum de Republica non imperiti & multi deliberent, sed sapientissimus & unus? Quid voluntariis accusationibus, cum tam raro & tam parce peccetur? Quid invidiosis & excedentibus modum defensionibus, cum clementia cognoscentis obviam periclitantibus eat? Credite optimi, & in quantum opus est disertissimi viri, si aut vos prioribus sæculis, aut isti quos miramur, his nati essent; ac deus aliquis vitas vestras, vestra tempora repente mu-

(p) al. Primus hujus rei spatia tertio &c.

(s) al. non emendatæ, nec usque ad &c. cum optima cito sentiantur.

(q) al. Ironiæ. al. Uriniæ.

(r) al. stulte.

(t) al. vindicari.

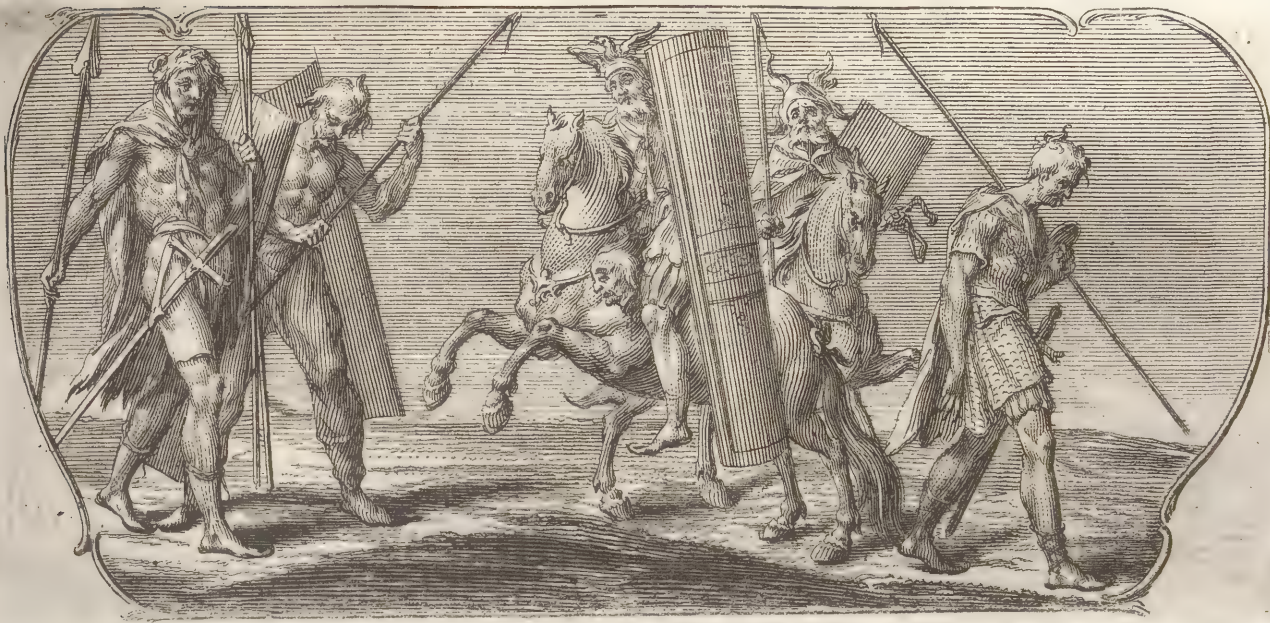
(u) al. cum optimis.

mutasset : nec vobis summa illa laus & gloria in eloquentia, neque illis modus & temperamentum defuisset. Nunc quoniam nemo eodem tempore assequi potest magnam famam & magnam quietem, bonis sæculi sui quisque, citra obrectationem alterius, utatur.

CAP. XLII. Finierat Maternus. Tum Messalla : Erant quibus contradicerem, erant de quibus plura dici vellem, nisi jam dies es-

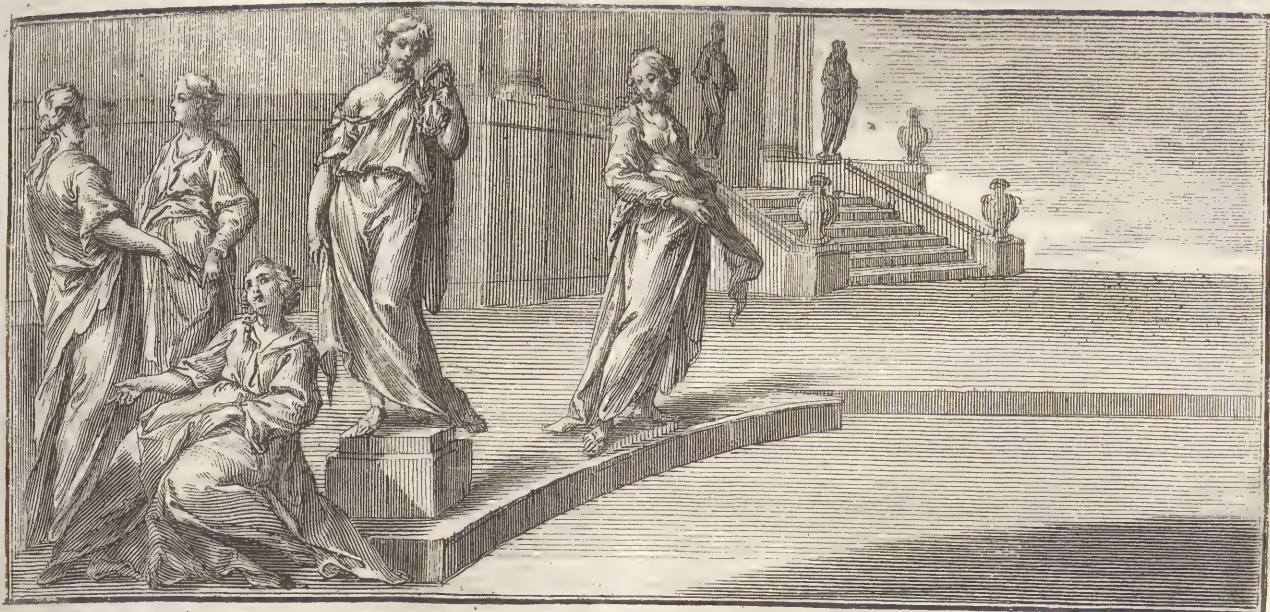
set exactus. Fiet, inquit Maternus, postea arbitrato tuo, & si qua tibi obscura in hoc meo sermone visa sunt, de his rursus conferemus. Ac simul assurgens, & Aprum complexus, Ego, inquit, te poëtis; Messalla, antiquariis, criminabimur. At ego vos rhetoribus & Scholasticis, inquit.

Cum adrisissent, discessimus..

C. JULII
CÆSARIS
COMMENTARIORUM
QUI EXSTANT
LIBRI.

CAESARIS
COMMENTARIORUM
DE BELLIS
GALLICIS

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO GALLICO LIBER I.

BREVIARIUM LIBRI I.

Galliae descriptio : quam Helvetii invadere tentant : sed duobus præliis à Cæsare profligantur, & reliquæ, in patriam, quam diservierant, repelluntur. Galli apud Cæsarem de Ariovisto, Germanorum rege, Sequanorum agrum insidente, conqueruntur : ille, componendæ rei, legatos ad Ariovistum mittit, sed frustra : copias adversus eum educit primum pavidas, post tamen fortitu suo confirmatas. Colloquuntur partim duces, sed nullo effectu. Proin armis res geritur : &, clade accepta, à Gallis profugiunt Germani.

CAPUT I.

GALLIA est omnis divisa in partes tres : quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt.

Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, à Belgis Matrona & Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgæ : propterea quod à cultu, atque humanitate provinciæ longissime absunt, minimeque ad eos mercatores sæpe commeant, atque ea, quæ ad effeminandos animos pertinent, important. Proximique sunt (a) Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reli-

quos Gallos virtute præcedunt, quod fere quotidianis præliis (b) cum Germanis contendunt, cum aut suis finibus eos prohibent, aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit à flumine Rhodano, contineturque Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum attingit etiam à Sequanis & Helvetiis flumen Rhenum : vergit ad Septentriones. Belgæ ab extremis Galliæ finibus oriuntur : pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni ; spectant in Septentriones, & Orientem solem. Aquitania à Garumna flumine ad Pyrenæos montes, & eam partem Oceani, quæ ad Hispaniam pertinet, spectat inter Occasum solis, & Septentriones.

CAP. II. Apud Helvetios longe nobilissimus, & ditissimus fuit Orgetorix. Is M. Messalla & M. Pisone COSS. regni cupiditate inductus, conjurationem nobilitatis fecit, & civitati persuasit, ut de finibus suis cum omnibus copiis (c) exirent : perfacile esse, cum virtute omnibus præstarent, totius Galliæ imperio potiri. Id hoc facilius eis persuasit, quod undique loci natura Helvetii continen-

U. C. 694. a.
C. N. 59.

(a) al. Proximi sunt. (b) al. bellis præliisque. (c) al. copiis suis.

tinentur (*d*), una ex parte flumine Rheno latissimo atque altissimo, qui agrum Helvetium à Germanis dividit; altera ex parte, monte Jura altissimo, qui est inter Sequanos, & Helvetios; tertia, lacu Lemano, & flumine Rhodano, qui provinciam nostram ab Helvetiis dividit. His rebus fiebat, ut & (*e*) minus late vagarentur, & minus facile finitimis bellum inferre possent. Qua de causa homines bellandi cupidi magno dolore adiciebantur. Pro multitudine autem hominum, & pro gloria belli atque fortitudinis, angustos se fines habere arbitrabantur, qui in longitudinem (*f*) millia (*g*) passuum CCXL in latitudinem CLXXX. patebant.

CAP. III. His rebus adducti & auctoritate Orgetorigis permoti, constituerunt ea, quæ ad proficiscendum pertinerent, comparare, jumentorum & carrorum quam maximum numerum coëmere, sementes quam maximas facere, ut in itinere copia frumenti suppetere; cum proximis civitatibus pacem & amicitiam confirmare. Ad eas res conficiendas biennium sibi satis esse duxerunt, in tertium annum profectionem lege confirmant. Ad eas res conficiendas Orgetorix deligitur; is sibi legationem (*b*) ad civitates suscepit. In eo itinere persuadet Castico, Catamantaletis filio, Sequano, cujus pater regnum in Sequanis multos annos obtinuerat, & à S. P. Q. R. amicus appellatus erat, ut regnum in civitate sua occuparet, quod pater ante habuerat: itemque Dumnorigi Æduo, fratri Divitiaci, qui eo tempore principatum in civitate sua obtinebat, ac maxime plebi acceptus erat, ut idem conaretur, persuadet: eique filiam suam in matrimonium dat. *Perfacile factu esse*, illis probat, *conata perficere; propterea quod ipse suæ civitatis imperium obtenturus esset. Non esse dubium, quin totius Galliae plurimum Helvetii possent. Se suis copiis, suoque exercitu, illis regna conciliaturum*, confirmat. Hac oratione adducti, inter se fidem, & jusjurandum dant, & regno occupato, per tres potentissimos ac firmissimos (*i*) populos totius Galliae sese potiri posse sperant.

CAP. IV. Ea res, ut est (*k*) Helvetiis per indicium enuntiata, moribus suis Orgetorigem ex vinculis causam dicere coegerunt. Damnum pœnam sequi oportebat, ut igni cremaretur. Die constituta causæ (*l*) dictionis Orgetorix ad iudicium omnem suam familiam, ad hominum millia decem, undique coëgit, & omnes clientes, obæratosque suos, quorum magnum numerum habebat, eodem conduxit: per eos, ne causam diceret, se eripuit. Cum civitas, ob eam rem incitata, armis jus suum exsequi conaretur, multitudinemque hominum ex agris magistratus cogerent, Orgetorix mortuus est: neque abest suspicio, ut Helvetii arbitrantur, quin ipse sibi mortem consciverit.

CAP. V. Post ejus mortem nihilo minus Helvetii id, quod constituerant, facere conantur, ut è finibus suis exeant. Ubi jam se ad eam rem paratos esse arbitrati sunt, oppida sua omnia, numero ad duodecim, vicos ad quadringentos, reliqua privata ædificia incendunt, frumentum omne, præter quod (*m*) secum portaturi erant, comburunt, ut domum reditionis spe sublata, paratiores ad omnia pericula subeunda essent: trium mensium molita cibaria sibi quemque domo efferre jubent. Persuadent Rauracis, & Tulingis, & Latobricis (*n*) finitimis, uti, eodem usi consilio, oppidis suis vicisque exustis, una cum iis proficiscantur: Bojosque, qui trans Rhenum incoluerant, & in agrum Noricum transierant, Noreiamque (*o*) oppugnant, receptos ad se socios sibi adsciscunt.

CAP. VI. Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire possent, unum per Sequanos, angustum & difficile, inter montem Jura & flumen Rhodanum, quo vix singuli carri ducerentur, mons autem altissimus impendebat, ut facile perpauci prohibere possent: alterum per provinciam nostram, multo facilius atque expeditius: propterea quod Helvetiorum inter fines & Allobrogum, qui nuper pacati erant, Rhodanus fluit, isque nonnullis locis vado transitur. Extremum oppidum Allobrogum est, proximumque Helvetiorum finibus, Geneva (*p*). Ex eo oppido pons ad Helvetios pertinet. Allobrogibus sese vel persuasuros, quod nondum bono animo in Populum Rom. viderentur, existimabant; vel vi coacturos, ut per suos fines eos ire paterentur. Omnibus rebus ad profectionem comparatis, diem dicunt, qua die ad ripam Rhodani omnes, conveniant. Is dies erat, a. d. v. Kal. April. L. Pisone & A. Gabinio COSS.

CAP. VII. Cæsari cum id nuntiatum esset, eos per provinciam nostram iter facere conari, maturat ab Urbe proficisci; & quam maximis itineribus potest, in Galliam ulteriorem contendit, & ad Genevam (*q*) pervenit: provinciæ toti quam maximum potest militum numerum imperat. Erat omnino in Gallia ulteriore legio una. Pontem, qui erat ad Genevam, jubet rescindi. Ubi de ejus adventu Helvetii certiores facti sunt, legatos ad eum mittunt, nobilissimos civitatis, cujus legationis Numejus & Veroductius (*r*) principem locum obtinebant, qui dicerent, *sibi esse in animo, sine ullo maleficio iter per provinciam facere, propterea quod aliud iter haberent nullum: rogare, ut ejus voluntate id sibi facere liceat*. Cæsar, quod memoria tenebat, L. Cassium Consulem occisum, exercitumque ejus ab Helvetiis pulsum & sub jugum missum, concedendum non putabat, neque homines inimico animo, data facultate per provinciam itineris faciendi, temperaturos ab injuria

(*d*) al. continerentur. (*e*) alii τὸ & omittunt. (*f*) al. in longitudine. (*g*) al. mille. (*b*) al. is igitur ubi legationem. (*i*) al. fortissimos. (*k*) al. Ut postquam ea res est &c. (*l*) al. ut constitutæ causæ. (*m*) al. præterquam quod. (*n*) al. Lacobricis. al. Latobricis. al. Latobrogiiis. (*o*) al. Noricamque. (*p*) al. proximumque Geneva. (*q*) al. Genuam. (*r*) al. Veroductius.

juriam & maleficio existimabat. Tamen, ut spatium intercedere posset, dum milites, quos imperaverat, convenirent, legatis respondit, *diem se ad deliberandum sumpturum; si quid vellent, a. d. Idus April. reverterentur.*

CAP. VIII. Interea ea legione (s), quam secum habebat, militibusque, qui ex provincia convenerant, à lacu Lemano, quem flumen Rhodanum influit, ad montem Juram, qui fines Sequanorum ab Helvetiis dividit, millia passuum decem & novem, murum, in altitudinem pedum sexdecim, fossamque perducit. Eo opere perfecto praesidia disponit, castella communit; quo facilius, si se invito transire conarentur, prohiberi possent. Ubi ea dies, quam constituerat cum legatis, venit, & legati ad eum reverterunt, negat se more & exemplo Populi R. posse iter ulli per provinciam dare; &, si vim facere conentur, prohibendum ostendit. Helvetii, ea spe dejecti, navibus junctis, ratibusque compluribus factis alii, alii vadis Rhodani, qua minima altitudo fluminis erat, nonnumquam interdium, saepius noctu, si percurrere possent, conati, operis munitione, & militum concursu & telis repulsi, hoc conatu destiterunt.

CAP. IX. Relinquebatur una per Sequanos via, qua, Sequanis invitis, propter angustias ire non poterant. His cum sua sponte persuadere non possent, legatos ad Dumnorigem Aeduorum mittunt, ut eo deprecatore à Sequanis hoc impetrarent. Dumnorix gratia & largitione apud Sequanos plurimum poterat, & Helvetiis erat amicus, quod ex ea civitate Orgetorigis filiam in matrimonium duxerat, & cupiditate regni adductus, novis rebus studebat & quam plurimas civitates suo sibi beneficio habere obstrictas volebat. Itaque rem suscipit, & à Sequanis impetrat, ut per fines suos Helvetios ire patiantur; obsidesque uti inter sese dent, perficit: Sequani, ne itinere Helvetios prohibeant; Helvetii, ut sine maleficio & injuria transeant.

CAP. X. Caesari nuntiatur (t), Helvetiis esse in animo per agrum Sequanorum & Aeduorum iter in Santonum fines facere, qui non longe à Tholofarium finibus absunt: quae civitas est in provincia. Id si fieret, intelligebat magno cum provinciae periculo futurum, ut homines bellicosos, Populi R. inimicos, locis patentibus, maximeque frumentariis finitimos haberet. Ob eas causas ei munitioni, quam fecerat, T. Labienum legatum praefecit. Ipse in Italiam magnis itineribus contendit, duasque ibi legiones conscribit (u): & tres, quae circum Aquilejam hiemabant, ex hibernis educit, & qua proximum erat iter, per Alpes in ulteriorem Galliam cum his quinque legionibus ire contendit. Ibi Centrones, & Garoceli, & Caturiges, locis superioribus occupatis, itinere (x) exercitum prohibere conantur. Compluribus his praeliis pulsus, ab Ocelo, quod est citerioris provinciae extremum, in fines Vocontiorum ul-

terioris provinciae die septimo pervenit: inde in Allobrogum fines, ab Allobrogibus in Segusianos exercitum ducit. Hi sunt extra provinciam trans Rhodanum primi.

CAP. XI. Helvetii jam per angustias & fines Sequanorum suas copias transduxerant, & in Aeduorum fines pervenerant, eorumque agros populabantur. Aedui, cum se suaeque ab his defendere non possent, legatos ad Caesarem mittunt rogatum auxilium: *ita se omni tempore de Populo R. meritos esse, ut pene in conspectu exercitus nostri agri vastari, liberi eorum in servitutem abduci, oppida expugnari non debuerint.* Eodem tempore, quo Aedui (y), Ambarri (z) quoque, necessarii & consanguinei Aeduorum, Caesarem certiorum faciunt, sese, depopulatis agris, non facile ab oppidis vim hostium prohibere. Item Allobroges, qui trans Rhodanum vicis possessionisque habebant, fuga se ad Caesarem recipiunt, & demonstrant, sibi praeter agri solum, nihil esse reliqui. Quibus rebus adductus Caesar, non expectandum sibi statuit, dum, omnibus fortunis sociorum consumptis, in Santones Helvetii pervenirent.

CAP. XII. Flumen est Arar, quod per fines Aeduorum & Sequanorum in Rhodanum influit, incredibili lenitate, ita ut oculis, in utram partem fluat, judicari non possit. Id Helvetii ratibus, ac lintribus junctis (a) transibant. Ubi per exploratores Caesaris certior factus est, tres jam copiarum partes Helvetios id flumen transduxisse, quartam vero partem citra flumen Ararim reliquam esse; de tertia vigilia cum legionibus tribus à castris profectus, ad eam partem pervenit, quae nondum flumen transierat. Eos impeditos & inopinantes adgressus, magnam partem eorum concidit; reliqui sese fugae mandarunt, atque in proximas silvas abdiderunt. Is pagus appellabatur Tigurinus. Nam omnis civitas Helvetia in quatuor pagos divisa est. Hic pagus unus, cum domo exisset, patrum nostrorum memoria, L. Cassium Consulem interfecerat, & ejus exercitum sub jugum miserat. Ita, sive casu, sive consilio deorum immortalium, quae pars civitatis Helvetiae insignem calamitatem Populo R. intulerat, princeps poenas persolvit. Qua in re Caesar non solum publicas, sed etiam privatas injurias ultus est: quod ejus soceri L. Pisonis avum, L. Pisonem legatum, Tigurini eodem praelio, quo Cassium, interfecerant.

CAP. XIII. Hoc praelio facto, reliquas copias Helvetiorum ut consequi posset, pontem in Arare faciendum curat (b), atque ita exercitum transducit. Helvetii repentino ejus adventu commoti, cum id, quod ipsi diebus xx. ægerrime confecerant, ut flumen transirent; illum uno die fecisse intelligerent, legatos ad eum mittunt: cujus legationis Divico princeps fuit, qui bello Cassiano dux Helvetiorum fuerat. Is ita cum Caesare egit: *Si pacem Populus R. cum Helvetiis faceret, in eam partem ituros atque ibi futuros Helvetios, ubi Caesar (c)*

Ddd

con-

(s) al. Interea legione. (t) al. renuntiatur. (u) al. conscripsit. (x) al. ab itinere. (y) al. quod Aedui. (z) al. Aedui Ambarrique. (a) al. vinetis. (b) al. curavit. (c) al. ubi eos Caesar.

constituisset, atque esse voluisset: *sin bello perse-*
qui perseveraret, reminisceretur & veteris in-
commodi Populi R. & pristinae virtutis Helve-
tiorum. Quod improvise unum pagum adortus
esset, cum ii, qui flumen transissent, suis auxi-
lium ferre non possent, ne, ob eam rem, aut suae
magnopere virtuti tribueret, aut ipsos despiceret.
Se ita à patribus majoribusque suis didicisse, ut
magis virtute, quam dolo, contenderent, aut in-
fidus niterentur (d). Quare, ne committeret,
ut is locus, ubi constitissent, ex calamitate (e)
Populi R. & internecione exercitus nomen ca-
peret, aut memoriam proderet,

CAP. XIV. His Cæsar ita respondit: *Eo*
sibi minus dubitationis dari, quod ea re, quas le-
gati Helvetii commemorassent, memoria teneret:
atque eo gravius (f) ferre, quo minus merito
Populi R. accidisset. Qui si alicujus injuriæ
sibi conscius fuisset, non fuisse difficile cavere:
sed eo deceptum, quod neque commissum à se in-
telligeret; quare timeret; neque sine causa timen-
dum putaret (g): quod si veteris contumeliæ
oblivisci vellet, num etiam recentium injuriarum,
quod, eo invito, iter per provinciam per vim
tentassent, quod Æduos, quod Ambarros, quod
Allobroges vexassent, memoriam deponere posset?
quod sua victoria tam insolenter gloriarentur,
quodque tam diu se impune tulisse injurias admi-
rarentur, eodem pertinere. Consueisse enim deos
immortales, quo gravius homines ex commuta-
tione rerum doleant, quos pro scelere eorum ul-
cisci velint; his secundiores interdum res & diu-
turniorem impunitatem concedere. Cum ea ita
sint, tamen si obsides ab iis sibi dentur, uti ea,
quæ polliceantur, facturos intelligat; & si Æduis
de injuriis, quas ipsis sociisque eorum intulerint,
item si Allobrogibus satisfaciant, sese cum iis (h)
pacem esse facturum. Divico respondit: Ita
Helvetios à majoribus suis institutos esse, uti ob-
sides accipere, non dare consueverint: ejus rei
Populum R. esse testem. Hoc responso da-
to, discessit.

CAP. XV. Postero die castra ex eo loco
 movent: idem Cæsar facit; equitatumque
 omnem, ad numerum quatuor millium, quem
 ex omni provincia & Æduis atque eorum so-
 ciis coactum habebat, præmittit, qui vide-
 ant, quas in partes hostes iter faciant. Qui
 cupidius novissimum agmen infecuti, alieno
 loco cum equitatu Helvetiorum prælium com-
 mittunt, & pauci de nostris cadunt. Quo
 prælio sublato Helvetii, quod quingentis equi-
 tibus tantam multitudinem equitum propule-
 rant, audacius subsistere, nonnumquam ex
 novissimo agmine prælio nostros laceßere cœ-
 perunt. Cæsar suos à prælio continebat, ac
 satis habebat in præsentia, hostem rapinis pa-
 bulationibus, populationibusque (i) prohi-
 bere. Ita dies circiter quindecim (k) iter fe-
 cerunt, uti inter novissimum hostium agmen
 & nostrum primum non amplius quinque aut se-
 nis millibus passuum interesset.

CAP. XVI. Interim quotidie Cæsar Æduos

frumentum, quod essent publice polliciti, fla-
 gitare. Nam propter frigora, quod Gallia
 sub Septentrionibus, ut ante dictum est, po-
 sita est, non modo frumenta in agris matura
 non erant, sed ne pabuli quidem satis magna
 cōpia suppetebat: eo autem frumento, quod
 flumine Arare navibus subvexerat, propterea
 minus uti poterat, quod iter ab Arare Hel-
 vetii avertērant, à quibus discedere nolebat.
 Diem ex die ducere Ædui; conferri, compor-
 tari (l), adesse, dicere. Ubi se diutius duci
 intellexit (m), & diem instare, quo die fru-
 mentum militibus metiri oporteret; convo-
 catis eorum principibus, quorum magnam
 copiam in castris habebat, in his Divitiaco &
 Lisco, qui summo magistratui præerat (quem
 Vergobretum appellant Ædui, qui creatur
 annuus, & vitæ necisque in suos habet po-
 testatem) graviter eos accusat; quod, cum
 neque emi neque ex agris sumi posset, tam
 necessario tempore, tam propinquis hostibus,
 ab iis non sublevetur, præsertim cum magna
 ex parte, eorum precibus adductus, bellum
 suscepit: multo etiam gravius, quod sit de-
 stitutus, queritur.

CAP. XVII. Tum demum Liscus oratione
 Cæsar adductus, quod antea tacuerat, pro-
 ponit: *Esse nonnullos, quorum auctoritas apud*
plebem plurimum valeat; qui privatim plus pos-
sint, quam ipsi magistratus. Hos seditiosa atque
improba oratione multitudinem deterrere, ne fru-
mentum conferant. Quod præstare dicant, si
jam principatum Galliae obtinere non possint;
Gallorum, quam Romanorum imperia, perferre.
Neque dubitare debeant, quin, si Helvetios su-
peraverint Romani unam cum reliqua Gallia Æ-
duis libertatem sint erepturi. Ab iisdem nostra
consilia, quæque in castris gerantur, hostibus
enuntiari: hos à se coerceri non posse. Quin et-
iam (n), quod necessario rem coactus (o) Cæ-
sari enuntiavit, intelligere sese, quanto id cum
periculo fecerit; & ob eam causam, quam diu po-
tuerit, tacuisse.

CAP. XVIII. Cæsar hac oratione Lisci
 Dumnorigem, Divitiaci fratrem, designari
 sentiebat: sed, quod pluribus præsentibus eas
 res jactari nolebat, celeriter concilium dimit-
 tit; Liscum retinet, quærit ex solo ea, quæ
 in conventu dixerat; dicit liberior atque auda-
 cius. Eadem secreto ab aliis reperit esse ve-
 ra (p): *Ipsam esse Dumnorigem, summa auda-*
cia, magna apud plebem propter liberalitatem
gratiæ, cupidum rerum novarum, complures an-
nos portoria, reliquæque omnia Æduorum ve-
tigalia parvo pretio redempta habere: propterea
quod, illo licente, contra liceri audeat nemo. His
rebus & suam rem familiarem auxisse, & facul-
tates ad largiendum magnas comparasse: magnum
nummum equitatus suo sumptu semper alere &
circum se habere: neque solum domi, sed etiam
apud finitimas civitates largiter posse: atque hu-
jus potentiae causa matrem in Biturigibus, ho-
mini illic nobilissimo ac potentissimo collocasse:
ipsum

(d) al. inniterentur. (e) al. & calamitate. (f) al. aut eo gravius. (g) al. putarat. (h) al.
 bis. (i) al. rapinis, pabulationibusque prohibere. (k) al. XII. (l) al. portari. (m)
 al. intellexit Cæsar &c. (n) al. Quin &. (o) alii tō coactus omittunt. (p) al. Eadem
 secreto ab aliis quærit: reperit esse vera.

ipsum ex Helvetiis uxorem habere: sororem ex matre, & propinquas suas nuptum in alias civitates collocasse. Favere & cupere Helvetiis, propter eam (q) adfinitatem: odisse etiam suo nomine Cæsarem & Romanos; quod eorum adventu potentia ejus diminuta, & Divitiacus frater in antiquum locum gratiæ atque honoris sit restitutus. Si quid accidat Romanis, summam in spem regni obtinendi per Helvetios venire; imperio Populi Rom. non modo de Regno, sed etiam de ea, quam habeat, gratia desperare. Reperiebat etiam Cæsar inquirendū, quod prælium equestre adversum paucis ante diebus esset factum; initium ejus fugæ à Dumnorige, atque ejus equitibus factum esse; (nam equitatu, quem auxilio Cæsari Ædui miserant, Dumnorix præerat) eorumque fuga reliquum esse equitatum perterritum (r).

CAP. XIX. Quibus rebus cognitis, quum ad has suspiciones certissimæ res accederent: quod per fines Sequanorum Helvetios traduxisset: quod obsides inter eos dandos curasset: quod ea omnia non modo injussu suo & civitatis, sed etiam inscientibus ipsis fecisset: quod à magistratu Æduorum accusaretur: satis esse causæ arbitrabatur, quare in eum aut ipse animadverteret, aut civitatem animadvertere juberet. His omnibus unum (s) repugnabat, quod Divitiaci fratris summum in Populum R. studium, summam in se voluntatem, egregiam fidem, justitiam, temperantiam cognoverat. Nam, ne ejus supplicio Divitiaci animum offenderet, verebatur. Itaque prius quam quidquam conaretur, Divitiacum ad se vocari jubet, & quotidianis interpretibus remotis, per C. Valerium Proculum, principem Galliæ provinciæ, familiarem suum, cui summam rerum omnium fidem habebat, cum eo colloquitur: simul commonefacit, quæ ipso præsentem in concilio Gallorum de Dumnorige sint dicta, quæ (t) separatim quisque de eo apud se dixerit: petit atque hortatur, ut sine ejus offensione animi, vel ipse de eo, causa cognita, statuatur, vel civitatem statuere jubeat.

CAP. XX. Divitiacus, multis cum lacrimis Cæsarem complexus, obsecrare cæpit, ne quid gravius in fratrem statueret. Scire se illa esse verā, nec quemquam ex eo plus quam se doloris capere; propterea quod, cum ipse gratia plurimum domi, atque in reliqua Galliā, ille minimum propter adolescentiam posset, per se crevisset. Quibus opibus ac nervis, non solum ad minuendam gratiam, sed pæne ad perniciem suam uteretur: sese tamen & amore fraterno, & existimatione vulgi commoveri. Quod si quid ei à Cæsare gravius accidisset, cum ipse eum locum amicitiae apud eum teneret, neminem existimaturum non sua voluntate factum: qua ex re futurum, uti totius Galliæ animi à se averterentur. Hæc cum pluribus verbis flens à Cæsare peteret, Cæsar ejus dexteram prehendit: con-

solatus rogat, finem orandi faciat: tanti ejus apud se gratiam esse ostendit, uti & Reipublicæ injuriam, & suum dolorem ejus voluntati ac precibus condonet. Dumnorigem ad se vocat, fratrem adhibet: quæ in eo reprehendat, ostendit: quæ ipse intelligat, quæ civitas queratur, proponit, monet, ut in reliquum tempus omnes suspiciones vitet (u): præterita se Divitiaco fratri condonare dicit. Dumnorigi custodes ponit, ut, quæ agat, quibuscum loquatur, scire posset (x).

CAP. XXI. Eodem die ab exploratoribus certior factus, hostes sub montem confedissee, millia passuum ab ipsius castris octo: qualis esset natura montis, & qualis in circuitu adfensus, qui cognoscerent, misit. Renuntiatum est, facilem esse. De tertia vigilia T. Labienum legatum proprætore (y) cum duabus legionibus, & iisdem ducibus, qui iter cognoverant, summum jugum montis adscendere jubet; quid sui consilii sit, ostendit. Ipse de quarta vigilia eodem itinere, quo hostes ierant, ad eos contendit, equitatumque omnem ante mittit. P. Confidius, qui rei militaris peritissimus habebatur, & in exercitu L. Syllæ, & postea in M. Crassi fuerat, cum exploratoribus præmittitur.

CAP. XXII. Prima luce, quum summus mons à T. Labieno teneretur, ipse ab hostium castris non longius mille & quingentis passibus abesset; neque, ut postea ex captivis comperit, aut ipsius adventus, aut Labieni, cognitus esset: Confidius, equo admissio, ad eum accurrit (z): dicit, montem, quem à Labieno occupari voluerit, ab hostibus teneri: id se à Gallicis armis atque insignibus cognovisse. Cæsar suas copias in proximum collem subducit, aciem instruit. Labienus, ut erat ei præceptum à Cæsare, ne prælium committeret, nisi ipsius copiae prope hostium castra visæ essent, ut undique uno tempore in hostes imperus fieret; monte occupato, nostros expectabat, prælioque abstinebat. Multo denique die per exploratores cognovit, & montem à suis teneri, & hostes castra movisse, & Confidium timore perterritum, quod non vidisset, proviso sibi renuntiasse. Eo die, quo consuevit, intervallo (a) hostes sequitur, & millia passuum tria ab eorum castris castra ponit.

CAP. XXIII. Postridie ejus diei, quod omnino biduum supererat, quum exercitui frumentum metiri oporteret, & quod à Bibracte, oppido Æduorum longe maximo ac copiosissimo, non amplius millibus passuum xviii. aberat, rei frumentariæ prospiciendum existimavit, & (b) iter ab Helvetiis avertit, ac Bibracte ire contendit. Ea res per fugitivos L. Æmilii decurionis equitum Gallorum, hostibus nuntiatur. Helvetii, seu quod timore perterritos Romanos discedere existimarent, eo magis, quod

Ddd 2

pridie,

(q) al. illam. (r) al. Reperiebat etiam Cæsar inquirendo, quod initium fugæ prælii equestris adversi paucis ante diebus à Dumnorige, atque ejus equitibus factum esset; (nam equitatu, quem auxilio Cæsari Ædui miserant, Dumnorix præerat) eorumque fuga reliquum esse equitatum perterritum. (s) al. His omnibus rebus unum &c. (t) al. & ostendit, quæ &c. (u) al. evitet. (x) al. possit. (y) al. legatum propere. al. pro Prætore. (z) al. currit. (a) al. ex intervallo. (b) alii tō & omittunt.

pridie, superioribus locis occupatis, praelium non commisissent, siue quod re frumentaria intercludi posse confiderent; commutato consilio, atque itinere converso, nostros à novissimo agmine insequi, ac lacessere coeperunt.

CAP. XXIV. Postquam id animadvertit, copias suas Cæsar in proximum collem subducit, equitatumque, qui sustineret hostium impetum, misit. Ipse interim in colle medio triplicem aciem instruxit legionum quatuor veteranarum, ita, uti supra se in summo iugo duas legiones, quas in Gallia citeriore proxime conscripserat, & omnia auxilia collocaret (c), ac totum montem hominibus compleret (d). Interea, sarcinas in unum locum conferri, & eum, ab iis qui in superiore acie (d) constiterant, muniri iussit. Helvetii, cum omnibus suis carris secuti, impedimenta in unum locum contulerunt: ipsi confertissima acie, rejecto nostro equitatu, phalange facta, sub primam nostram aciem successerunt.

CAP. XXV. Cæsar, primum suo, deinde omnium [è conspectu] remotis equis, ut, æquato omnium periculo, spem fugæ tolleret, cohortatus suos, praelium commisit. Milites, è loco superiore (f) pilis missis, facile hostium phalangem perfregerunt. Ea disiecta, gladiis districtis in eos impetum fecerunt. Gallis magno ad pugnam erat impedimento, quod, pluribus eorum scutis uno ictu pilorum transfixis & colligatis, quum ferrum se inflexisset, neque evellere, neque sinistra impedita, satis commode pugnare poterant; mul- ti ut, diu iactato brachio, præoptarent scutum manu emittere, & nudo corpore pugnare. Tandem, vulneribus defessi, & pedem referre, & quod mons suberat circiter ∞ passuum, eo se recipere coeperunt. Capto monte, & succedentibus nostris, Boji & Tulingi, qui hominum millibus circiter xv. agmen hostium claudebant, & novissimis præsidio erant, ex itinere nostros latere aperto aggressi, circumvenire: & id conspicati Helvetii, qui in montem sese receperant, rursus instare, & praelium redintegrare coeperunt. Romani conversa signa tripartito (g) intulerunt: prima ac secunda acies, ut victis ac submotis resisteret; tertia, ut venientes exciperet (h).

CAP. XXVI. Ita ancipiti praelio, diu atque acriter pugnatum est. Diutius quum nostrorum impetum sustinere non possent, alteri se, ut coeperant, in montem receperunt; alteri ad impedimenta, & carros suos se contulerunt. Nam hoc toto praelio, quum ab hora septima ad vesperam pugnatum sit, adversum (i) hostem videre nemo potuit. Ad multam noctem etiam ad (k) impedimenta pugnatum est, propterea quod pro vallo carros objecerant, & è loco superiore in nostros venientes tela conjiciebant, & nonnulli inter carros rotasque, mataras ac tragulas subiciebant, nostrosque vulnerabant. Diu quum esset pugnatum, impedimentis castrisque nostri

potiti sunt. Ibi Orgetorigis filia, atque unus è filiis captus est. Ex eo praelio circiter millia hominum cxxx. superfuerunt, eaque tota nocte continenter ierunt: nullam partem noctis itinere intermisso, in fines Lingonum die iv. pervenerunt, quum, & propter vulnera militum, & propter sepulturam occisorum, nostri, triduum morati, eos sequi non potuissent. Cæsar ad Lingones litteras nuntiosque misit, ne eos frumento, neve alia re juvarent: qui si juvissent, se eodem loco illos, quo Helvetios, habiturum. Ipse, triduo intermisso, cum omnibus copiis eos sequi coepit.

CAP. XXVII. Helvetii, omnium rerum inopia adducti, legatos de deditione ad eum miserunt: qui quum eum in itinere convenissent, seque ad pedes projecissent, suppliciterque locuti, flentes pacem petissent, atque eos in eo loco, quo tum essent, suum adventum expectare iussisset, paruerunt. Eo postquam Cæsar pervenit, obsides, arma, servos, qui ad eos perfugissent, poposcit. Dum ea conquiruntur, & conferuntur, nocte intermissa, circiter hominum millia vi. ejus pagi, qui Verbigenus (l) appellatur, sine timore perterriti, ne armis traditis, supplicio afficerentur: siue spe salutis induci, quod, in tanta multitudine dedititiorum, suam fugam aut occultari, aut omnino ignorari posse existimarent, prima noctis vigilia, ex castris Helvetiorum egressi, ad Rhenum finesque Germanorum contenderunt.

CAP. XXVIII. Quod ubi Cæsar rescivit, quorum per fines ierant, his, uti conquirent, & reducerent, si sibi purgati esse velent, imperavit. Reductos in hostium numero habuit: reliquos omnes, obsidibus, armis, perfugis traditis, in deditionem accepit. Helvetios, Tulingos, Latobrigos, in fines suos, unde erant profecti, reverti iussit: & quod, omnibus frugibus amissis, domi nihil erat, quo famem tolerarent, Allobrogibus imperavit, ut his frumenti copiam facerent: ipsos, oppida, vicosque, quos incenderant, restituere iussit. Id ea maxime ratione fecit, quod noluit eum locum, unde Helvetii discesserant, vacare: ne propter bonitatem agrorum, Germani, qui trans Rhenum incolunt, è suis finibus in Helvetiorum fines transirent, & finitimi Galliæ Provinciæ, Allobrogibusque essent. Bojos, petentibus Æduis, quod egregia virtute erant cogniti, ut in finibus suis collocarent, concessit, quibus illi agros dederunt, quosque postea in parem juris libertatibusque conditionem, atque ipsi erant, acceperunt.

CAP. XXIX. In castris Helvetiorum tabulæ repertæ sunt litteris Græcis confectæ, & ad Cæsarem perlatae; quibus in tabulis nominatim ratio confecta erat, qui numerus domo exisset eorum, qui arma ferre possent; & item separatim pueri, senes, mulieresque. Quarum omnium rerum summa erat, capitum Helvetiorum millia cclxiii. Tulingorum

(c) al. collocarit. (d) al. complerit. (e) alii τὸ acie omittunt. (f) al. Milites superiore loco. (g) al. bipartito. (h) al. sustineret. (i) al. aversum. (k) al. noctem & ad &c. (l) al. Urbigenus.

rum millia XXXVI. Latobrigorum XIV. Ra-
racorum XXI. Bojorum XXII. Ex his,
qui arma ferre possent, ad millia XCII. Sum-
ma omnium fuerunt ad millia CCCLXVIII. Eo-
rum, qui domum redierunt, censu habito, ut
Cæsar imperaverat, repertus est numerus mil-
lium c. & x.

CAP. XXX. Bello Helvetiorum confecto,
totius fere Galliae legati, principes civitatum,
ad Cæsarem gratulatum convenerunt: intelli-
gere sese, tametsi pro veteribus Helvetiorum in-
juriis Populi R. ab iis pœnas bello repetisset, ta-
men eam rem non minus ex usu terræ Galliae,
quam Populi R. accidisse: propterea quod eo con-
silio, florentissimis rebus, domos suas Helvetii re-
liquissent, ut toti Galliae bellum inferrent, im-
perioque potirentur, locumque domicilio ex ma-
gna copia deligerent, quem ex omni Gallia op-
portunissimum ac fructuosissimum judicassent, re-
liquasque civitates stipendiarias haberent. Petie-
runt, uti sibi concilium totius Galliae in diem cer-
tam indicare, idque Cæsaris voluntate facere li-
ceret. Sese habere quasdam res, quas è commu-
ni consensu ab eo petere vellent. Ea re per-
missa, diem concilio constituerunt, & iureju-
rando, ne quis enuntiaret, nisi, quibus commu-
ni consilio mandatum esset, inter se sanxerunt.

CAP. XXXI. Eo concilio dimisso, iidem
principes civitatum, qui ante fuerant, ad Cæ-
sarem reverterunt, petieruntque, uti sibi secre-
to, & in occulto de sua, omniumque salute cum
eo agere liceret. Ea re impetrata, sese omnes
fientes Cæsari ad pedes projecerunt: non mi-
nus se id contendere & laborare, ne ea, quæ di-
xissent, enuntiarentur, quam uti ea, quæ vel-
lent, impetrarent; propterea quod, si enuntiatum
esset, summum in cruciatum se venturos viderent.
Locutus est pro his Divitiacus Æduus: Gal-
liae totius factiones esse duas: harum alterius prin-
cipatum tenere Æduos, alterius Arvernos. Hi
cum tantopere de potentatu inter se multos annos
contenderent, factum esse, uti ab Arvernis Se-
quanisque Germani mercede accerserentur. Ho-
rum primo circiter millia xv. (m) Rhenum
transisse: posteaquam agros & cultum, & copias
Gallorum homines feri ac barbari adamassent,
transductos plures: nunc esse in Gallia ad c. &
xx. millium numerum. Cum his Æduos eorum-
que clientes semel atque iterum armis contendisse,
magnam calamitatem pulsos accepisse, omnem no-
bilitatem, omnem senatum, omnem equitatum a-
mississe. Quibus præliis calamitatibusque fractos,
qui & sua virtute, & Populi R. hospitio atque
amicitia plurimum ante in Gallia potuissent, co-
actos esse Sequanis obsides dare nobilissimos civi-
tatis, & iurejurando civitatem obstringere, se-
se neque obsides repetituros, neque auxilium à Po-
pulo R. imploratuuros, neque recusatuuros, quo mi-
nus perpetuo sub illorum ditione atque imperio
essent. Unum se esse ex omni civitate Æduo-
rum, qui adduci non potuerit, ut juraret, aut
suos liberos obsides daret: ob eam rem se ex civi-
tate profugisse, & Romam ad Senatum venisse,
auxilium postulatum, quod solus neque iureju-
rando, neque obsidibus teneretur. Sed pejus vi-

etoribus Sequanis, quam Æduis victis, accidisse:
propterea quod Ariovistus, rex Germano-
rum, in eorum finibus consedisset, tertiamque
partem agri Sequani, qui esset optimus totius Gal-
liae, occupavisset, & nunc de altera parte tertia
Sequanos decedere juberet; propterea quod, pau-
cis mensibus ante, Harudum millia hominum XXIV.
ad eum venissent, quibus locus ac sedes pararen-
tur. Futurum esse paucis annis, uti omnes è
Galliae finibus pellerentur, atque omnes Germani
Rhenum transirent. Neque enim conferendum
esse Gallicum cum Germanorum agro, neque hanc
consuetudinem victus cum illa comparandam. A-
riovistum autem, ut semel Gallorum copias præ-
lio vicerit, quod prælium factum sit Amageto-
bricæ, superbe & crudeliter imperare, obsides no-
bilissimi cujusque liberos pascere, & in eos omnia
exempla cruciatus edere, si qua res non ad nu-
tum, aut ad voluntatem ejus facta sit. Homi-
nem esse barbarum, iracundum, temerarium:
non posse ejus imperia diutius sustineri: nisi quid
in Cæsare, Populoque R. sit auxilii, omnibus
Gallis idem esse faciendum, quod Helvetii fece-
runt, ut domo emigrent, aliud domicilium, alias
sedes, remotas à Germanis, petant, fortunam-
que, quacumque accadat, experiantur. Hæc si
enuntiata Ariovisto sint, non dubitare, quin de
omnibus obsidibus, qui apud eum sint, gravissi-
mum supplicium sumat. Cæsarem vel auctoritate
sua, atque exercitus, vel recenti victoria, vel no-
mine Populi R. detertere posse, ne major multi-
tudo Germanorum Rhenum transducatur, Gal-
liamque omnem ab Ariovisti injuria posse defen-
dere.

CAP. XXXII. Hac oratione à Divitiaco
habita, omnes, qui aderant, magno flexu
auxilium à Cæsare petere cœperunt. Anim-
advertit Cæsar, unos ex omnibus Sequanos
nihil earum rerum facere, quas ceteri face-
rent, sed tristes, capite demisso, terram in-
rui. Ejus rei quæ causa esset, miratus, ex
ipsis quæsit. Nihil Sequani respondere,
sed in eadem tristitia taciti (n) permanere.
Quum ab iis sæpius quæreret, neque ullam
omnino vocem exprimere posset: idem Di-
vitiacus Æduus respondit. Hoc esse misero-
rem graviolemque fortunam Sequanorum, quam
reliquorum, quod soli nec in (o) occulto quidem
queri, nec auxilium implorare auderent, absen-
tisque Ariovisti crudelitatem, velut si coram ad-
esset, horrerent; propterea quod reliquis tamen
fugæ facultas daretur: Sequanis vero, qui intra
fines suos Ariovistum recepissent, quorum oppida
omnia in potestate ejus essent, omnes cruciatus es-
sent perferendi.

CAP. XXXIII. His rebus cognitis, Cæsar
Gallorum animos verbis confirmavit, polli-
citusque est, sibi eam rem curæ futuram: ma-
gnam se habere spem, & beneficio suo, & aucto-
ritate adductum Ariovistum, finem injuriis factu-
rum. Hac oratione habita, concilium dimi-
sit. Et secundum ea multæ res eum horta-
bantur, quare sibi eam rem cogitandam &
suscipiendam putaret: imprimis, quod Æduos,
fratres consanguineosque sæpenumero ab Se-
natu

Ddd 3

natu

(m) al. xii. (n) alii τὸ taciti omittunt. (o) al. soli hoc in &c.

natu appellatos, in servitute atque in ditione videbat Germanorum teneri, eorumque (b) obsides esse apud Ariovistum ac Sequanos intelligebat: quod in tanto imperio Populi R. turpissimum sibi & Reip. esse arbitrabatur. Paulatim autem Germanos consuescere Rhenum transire, & in Galliam magnam eorum multitudinem venire, Populo R. periculosum videbat: neque sibi homines feros ac barbaros temperaturos existimabat, quin quum omnem Galliam occupassent, ut ante Cimbri Teutonique fecissent, in provinciam exirent, atque inde in Italiam contenderent, praesertim quum Sequanos à provincia nostra Rhodanus divideret. Quibus rebus quam maturime occurrendum putabat. Ipse autem Ariovistus tantos sibi spiritus, tantam arrogantiam sumpserat, ut ferendus non videretur.

CAP. XXXIV. Quamobrem placuit ei, ut ad Ariovistum legatos mitteret, qui ab eo postularent, ut aliquem locum medium utriusque colloquio deligeret: velle sese de Rep. & summis utriusque rebus cum eo agere. Ei legationi Ariovistus respondit: Si quid ipsi à Caesare opus esset, sese ad eum venturum fuisse: si quid ille se velit, illum ad se venire oportere. Praeterea se neque sine exercitu in eas partes Galliae venire audere, quas Caesar possideret, neque exercitum sine magno commeatu atque molimento (q) in unum locum contrahere posse. Sibi autem mirum videri, quid in sua Gallia, quam bello vicisset, aut Caesari, aut omnino Populo R. negotii esset.

CAP. XXXV. His responsis ad Caesarem relatis, iterum ad eum Caesar legatos cum his mandatis mittit: Quoniam tanto suo Populi R. beneficio affectus, quum in consulatu suo rex atque amicus à Senatu appellatus esset, hanc sibi Populoque R. gratiam referret, ut in (r) colloquium venire invitatus gravaretur, neque de communi re dicendum sibi & cognoscendum putaret; hæc esse, quæ ab eo postularet: Primum, ne quam multitudinem hominum amplius trans Rhenum in Galliam transduceret: deinde obsides, quos haberet ab Æduis, redderet; Sequanisque permetteret, ut quos illi haberent, voluntate ejus reddere illis liceret: neve Æduos injuria laceraret: neve his sociisque eorum bellum inferret. Si id ita fecisset, sibi Populoque R. perpetuam gratiam atque amicitiam cum eo futuram: si non impetraret, quoniam M. Messalla, L. Pisone Coss. Senatus censuisset, uti, quicumque Galliam provinciam obtineret, quod commodo Reip. facere posset, Æduos, ceterosque amicos Populi R. defenderet, se Æduorum injurias non neglecturum.

CAP. XXXVI. Ad hæc (s) Ariovistus respondit: Nus esse belli, ut, qui vicissent, iis, quos vicissent, quemadmodum vellent, imperarent: itidem (t) Populum R. victis non ad alterius praescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consuevisse (u): si ipse Populo R. non praescriberet, quemadmodum suo jure uteretur, non oportere se à Populo R. in suo jure (x) impediri: Æduos

sibi, quoniam belli fortunam tentassent, & armis congressi ac superati essent, stipendarios esse factos: magnam Caesarem injuriam facere, qui suo adventu vectigalia sibi deteriora faceret: Æduis se obsides redditurum non esse: neque iis, neque eorum sociis injuria bellum illaturum, si in eo manerent, quod convenissent (y) stipendiumque quotannis penderent: si id non fecissent, longe ab iis fratrum nomen Populi R. abfuturum: quod sibi Caesar denuntiaret, se Æduorum injurias non neglecturum, neminem secum sine sua pernicie contendisse: quum vellet, congregaretur: intellecturum quid invicti Germani, exercitissimi in armis, qui intra annos XIV. tectum non subissent, virtute possent.

CAP. XXXVII. Hæc eodem tempore Caesari mandata referebantur, & legati ab Æduis & Trevis veniebant: Ædui, questum, quod Harudes, qui nuper in Galliam transportati essent, fines eorum popularentur: sese ne obsidibus quidem datis pacem Ariovisti redimere potuisse: Treviri autem, pagos centum Suevorum ad ripam Rheni confedisse; qui Rhenum transire conarentur (z): iis praefesse Nasuam & Cimerium fratres. Quibus rebus Caesar vehementer commotus, maturandum sibi existimavit, ne si nova manus Suevorum cum veteribus copiis Ariovisti sese conjunxisset, minus facile resisti posset. Itaque re frumentaria, quam celerrime potuit, comparata, magnis itineribus ad Ariovistum contendit.

CAP. XXXVIII. Quum tridui viam processisset, nuntiatum est ei Ariovistum cum suis omnibus copiis ad occupandum Vesontionem, quod est oppidum maximum Sequanorum, contendere, triduique viam à suis (a) finibus processisse. Id ne accideret, magnopere praecavendum sibi Caesar existimabat. Namque omnium rerum, quæ ad bellum usui erant, summa erat in eo oppido facultas: idque natura loci sic muniebatur, ut magnam ad ducendum bellum daret facultatem; propterea quod flumen Dubis (b), ut circino circumductum, pæne totum oppidum cingit: reliquum spatium, quod non est amplius pedum DC. qua (c) flumen intermittit, mons continet magna altitudine; ita ut radices ejus montis ex utraque parte ripæ fluminis contingant. Hunc murus circumdatus arcem efficit, & cum oppido conjungit. Huc Caesar magnis diurnis nocturnisque itineribus contendit: occupatoque oppido, ibi praesidium (d) collocat.

CAP. XXXIX. Dum paucos dies ad Vesontionem, rei frumentariæ commeatusque causa moratur, ex percuntatione nostrorum, vocibusque Gallorum, ac mercatorum, qui ingenti magnitudine corporum Germanos, incredibili virtute atque exercitatione in armis esse praedicabant, sæpenumero sese cum iis congressos ne vultum quidem, atque aciem oculorum dicebant ferre potuisse: tantus subito timor omnem exercitum occupavit, ut non mediocriter omnium mentes animosque per-

(p) al. horumque. (q) al. emolumento. (r) al. quando in. (s) al. Ad hoc. (t) al. item. (u) al. consuevisse. (x) alii tō jure omittunt. (y) al. convenisset. (z) al. conabantur. (a) alii tō suis omittunt. (b) al. Alduabis. al. Adduasdubis. (c) al. quia. (d) al. praesidia.

perturbaret. Hic primum ortus est à tribu-
nis militum, ab præfectis, reliquisque qui ex
Urbe amicitiae causa Cæsarem secuti, magnum
periculum miserabantur, quod non magnum
in re militari usum habebant. Quorum alius,
alia causa illata, quam sibi ad proficiscendum
necessariam esse diceret, (e) petebat, ut ejus
voluntate discedere liceret. Nonnulli pudore
adducti, ut timoris suspicionem vitarent, re-
manebant. Hi neque vultum fingere, neque
interdum lacrimas tenere poterant: abducti (f)
in tabernaculis aut suum fatum querebantur,
aut cum familiaribus suis commune pericu-
lum miserabantur: vulgo totis castris testa-
menta obsignabantur. Horum vocibus ac ti-
more paulatim etiam ii qui magnum in ca-
stris usum habebant, milites centurionesque,
quique equitatu præerant, perturbabantur.
Qui se ex his minus timidos existimari vole-
bant, non se hostem vereri, sed angustias itine-
ris, & magnitudinem (g) silvarum, quæ inter
eos atque Ariovistum intercederent, aut rem fru-
mentariam, ut satis commode supportari posset,
timere dicebant. Nonnulli etiam Cæsari re-
nuntiabant, quum castra moveri, ac signa
ferri iussisset, non fore dicto audientes milites,
neque propter timorem signa laturos.

CAP. XL. Hæc quum animadvertisset
Cæsar, convocato concilio, omniumque or-
dinum ad id concilium adhibitis centurioni-
bus, vehementer eos inculavit: primum,
quod aut quam in partem, aut, quo consilio
ducerentur, sibi querendum, aut cogitandum
putarent. Ariovistum, se Consule, cupidissime
Populi R. amicitiam appetisse: cur hunc tam te-
mere quisquam ab officio discessurum judicaret?
Sibi quidem persuaderi, cognitis suis postulatis,
atque æquitate conditionum (h) perspecta, eum
neque suam, neque Populi R. gratiam repudiaturum.
Quod si furore atque amentia impulsus,
bellum intulisset, quid tandem vererentur? aut
cur de sua virtute, aut de ipsius diligentia de-
sperarent? Factum ejus hostis periculum patrum
nostrorum memoria, quum Cimbris, & Teuto-
nis à C. Mario pulsus, non minorem laudem ex-
ercitus, quam ipse Imperator, meritis esse vi-
debatur: factum etiam nuper in Italia, servili
tumultu, quos tamen aliquis usus ac disciplina,
quam à nobis accepissent, sublevaret (i). Ex
quo judicari posset, quantum haberet in se boni
constantia: propterea quod quos aliquamdiu in-
ermes sine causa timuissent, hos postea armatos
ac victores superassent. Denique, hos esse eos-
dem Germanos, quibuscum sæpenumero Helve-
tii congressi non solum in suis sed etiam in illo-
rum finibus, plerumque superassent, qui tamen
pares esse nostro exercitui non potuerint. Si quos
adversum prælium & fuga Gallorum commove-
ret, hos, si quærent, reperiri posse, diutur-
nitate belli defatigatis Gallis, Ariovistum, quum
multos menses castris ac paludibus se continuisset,
neque sui potestatem fecisset, desperantes jam de
pugna & dispersos subito adortum, magis ratione
ac consilio quam virtute, vicisse. Cui rationi

contra homines barbaros atque imperitos locus
fuiſſet, hac ne ipsum quidem sperare nostros ex-
ercitus capi posse. Qui suum timorem in rei fru-
mentaria simulationem, angustiasque itinerum,
conferrent, facere arroganter, quum aut de of-
ficio imperatoris desperare, aut ei præscribere
viderentur. Hæc sibi esse curæ (k): frumen-
tum, Sequanos, Leucos, Lingones subministra-
re: jamque esse in agris frumenta matura. De
itinere ipsos brevi tempore judicatos. Quod
non fore dicto audientes, neque (l) signa latu-
ri dicantur, nihil se ea re commoveri: scire enim
quibuscumque exercitus dicto audiens non fuerit,
aut, male re gesta, fortunam defuisse, aut, ali-
quo facinore comperto, avaritiam esse convictam:
suam innocentiam perpetua vita, felicitatem
Helvetiorum bello esse perspectam. Itaque se,
quod in longiorem diem collaturus esset, repræ-
sentaturum, & proxima nocte de quarta vigilia
castra moturum, ut quamprimum intelligere pos-
set, utrum apud eos pudor atque officium, an
timor, plus valeret. Quod si præterea nemo
sequeatur, tamen se cum sola decima legione itu-
rum, de qua non dubitaret, sibi que eam præto-
riam cohortem futuram. Huic legioni Cæsar
& indulserat præcipue, & propter virtutem
confidebat maxime.

CAP. XLI. Hac oratione habita, mirum
in modum conversæ sunt omnium mentes,
summaque alacritas & cupiditas belli gerendi
innata est: princepsque decima legio per tri-
bunos militum ei gratias egit, quod de se o-
ptimum judicium fecisset, seque esse ad bel-
lum gerendum paratissimam confirmavit.
Deinde, reliquæ legiones per Tribunos mi-
litum & primorum ordinum centuriones ege-
runt, uti Cæsari satisfacerent: se neque um-
quam dubitasse, neque timuisse, neque de
summa belli suum judicium, sed Imperatoris
esse, existimavisse. Eorum satisfactione ac-
cepta, & itinere exquisito per Divitiacum,
quod ex aliis Gallis ei maximam fidem habe-
bat, ut millium amplius quadraginta circuitu
locis apertis exercitum duceret, de quarta vi-
gilia, uti dixerat, profectus est. Septimo
die, quum iter non intermitteret, ab explo-
ratoribus certior factus est, Ariovisti copias
à nostris millibus passuum quatuor & xx. ab-
esse.

CAP. XLII. Cognito Cæsaris adventu,
Ariovistus legatos ad eum mittit, quod antea
de colloquio postulasset, id per se fieri licere,
quoniam propius accessisset, seque id sine periculo
facere posse existimaret. Non respuit condi-
tionem Cæsar: jamque eum ad sanitatem re-
verti arbitrabatur, quum id, quod antea pe-
tenti denegasset, ultro polliceretur: magnam-
que in spem veniebat, pro suis tantis, Popu-
lique R. in eum beneficiis, cognitis suis po-
stulatis, fore, uti pertinacia desisteret. Dies
colloquio dictus est ex eo die quintus. In-
terim, quum sæpe ultro citroque legati in-
ter eos mitterentur, Ariovistus postulavit,
ne quem peditem ad colloquium Cæsar adduceret:

vereri

(e) al. necessaria esse duceret. (f) al. abducti, (g) al. itineris, locorum & magnitudi-
nem &c. (h) al. æquitate & conditione &c. (i) al. sublevarent. (k) al. aut præscri-
bere videret: hoc sibi curæ esse &c. (l) al. nec.

vereri se, ne per insidias ab eo circumveniretur: uterque cum equitatu veniret: alia ratione se non esse venturum. Cæsar, quod nec colloquium, interposita causa, tolli volebat, neque salutem suam Gallorum equitatu (m) committere audebat, commodissimum esse statuit, omnibus equis Gallis equitibus detractis, legionarios eo milites legionis decimæ, cui quam maximæ confidebat, imponere, ut præsidium quam amicissimum, si quid opus facto esset, haberet. Quod quum fieret, non irridicule quidam ex militibus decimæ legionis dixit: Plus, quam pollicitus esset, Cæsarem facere: pollicitum esse in cohortis prætorie loco decimam legionem habiturum, nunc ad equum rescribere.

CAP. XLIII. Planities erat magna, & in ea tumultus terreus satis grandis. Hic locus æquo fere spatio ab castris utriusque aberat: eo, ut erat dictum, ad colloquium venerunt. Legionem Cæsar, quam equis devexerat, passibus CC. ab eo tumultu constituit: item equites Ariovisti pari intervallo constitunt. Ariovistus, ut ex equis colloquerentur, & præter se, denos ut ad colloquium adducerent, postulavit. Ubi eo ventum est, Cæsar initio orationis, sua Senatusque in eum beneficia commemoravit: quod Rex appellatus esset à Senatu, quod amicus, quod munera amplissime missa: quam rem & paucis contigisse, & à Romanis pro maximis hominum officiis consuevisse tribui docebat: illum, quum neque aditum, neque causam postulandi justam haberet, beneficio ac liberalitate sua ac Senatus, ea præmia consecutum. Docebat etiam, quam veteres, quamque justæ causæ necessitudinis ipsis cum Æduis intercederent: quæ Senatusconsulta, quoties, quamque honorifica in eos facta essent: ut omni tempore totius Galliæ principatum Ædui tenuissent, prius etiam, quam nostram amicitiam appetissent: Populi R. hanc esse consuetudinem, ut socios atque amicos, non modo sui nihil deperdere, sed gratia, dignitate, honore auctos velit esse: quod vero ad amicitiam Populi R. attulissent, id iis eripi, quis pati posset? Postulavit deinde eadem, quæ legatis in mandatis dederat, ne aut Æduis, aut eorum sociis bellum inferret, obsides redderet: si nullam partem Germanorum domum remittere posset, at ne quos amplius Rhenum transire pateretur.

CAP. XLIV. Ariovistus ad postulata Cæsaris pauca respondit: de suis virtutibus multa prædicavit: transisse Rhenum sese, non sua sponte, sed rogatum, & accersitum à Gallis: non sine magna spe magnisque præmiis domum propinquosque reliquisse: sedes habere in Gallia ab ipsis concessas: obsides eorum voluntate datos: stipendium capere jure belli, quod victores victis imponere consueverint; non sese Gallis, sed Gallos sibi bellum intulisse: omnes Galliæ civitates ad se oppugnandum venisse, ac contra se castra habuisse: eas omnes copias uno abs se prælio fusas (n) ac superatas esse; si iterum experiri velint, paratum se decertare: sin pace uti malint,

iniquum esse, de stipendio recusare, quod sua voluntate ad id tempus pependerit (o). Amicitiam Populi R. sibi ornamento & præsidio, non detrimento esse oportere: idque se ea spe petisse. Si per Populum R. stipendium remittatur, & editi subtrahantur, non minus libenter sese recusaturum Populi R. amicitiam, quam appetierit. Quod multitudinem Germanorum in Galliam transducatur, id se sui muniendi, non Galliæ impugnandæ causa facere: ejus rei testimonium esse, quod nisi rogatus, non venerit, & quod bellum non intulerit, sed defenderit: se prius in Galliam venisse, quam Populum R. Numquam ante hoc tempus exercitum Populi R. Galliæ provinciæ fines (p) egressum; quid sibi vellet? cur in suas possessiones veniret? Provinciam suam esse hanc Galliam, sicuti illam nostram: ut sibi (q) concedi non oporteret, si in nostros fines impetum faceret, sic iterum nos esse iniquos, quod in suo jure se interpellaremus. Quod ex S. C. Æduos appellatos amicos diceret, non se tam barbarum, neque tam imperitum esse verum, ut non sciret, neque bello Allobrogum proximo, Æduos Romanis auxilium tulisse, neque ipsos in his contentionibus, quas Ædui secum & cum Sequanis habuissent, auxilio Populi R. usos esse. Debere se suspicari, simulata Cæsarem amicitia, quod exercitum in Gallia habeat, sui opprimendi causa habere: quod nisi decedat, aut exercitum deducat ex his regionibus sese illum non pro amico, sed pro hoste habiturum: quod si eum interfecerit, multis sese nobilibus, principibusque Populi R. gratum esse facturum: id se ab ipsis per eorum nuntios compertum habere; quorum omnium gratiam, atque amicitiam ejus morte redimere posset: Quod si discessisset, ac liberam sibi possessionem Galliæ tradidisset, magno se illum præmio remuneraturum, & quæcumque bella geri vellet, sine ullo ejus labore & periculo confecturum.

CAP. XLV. Multa à Cæsare in eam sententiam dicta sunt, quare negotio desistere non posset, & neque suam, neque Populi R. consuetudinem pati, ut optime meritos socios desereret: neque se judicare Galliam potius esse Ariovisti, quam Populi R. Bello superatos esse Arvernos & Rutenos à Q. Fabio Maximo, (r) quibus Populus R. ignovisset, neque in provinciam regedisset, neque stipendium imposuisset. Quod si antiquissimum quodque tempus spectari oporteret, Populi R. justissimum esse in Gallia imperium; si judicium Senatus servari oporteret, liberam debere esse Galliam, quam bello victam, suis legibus uti voluisset.

CAP. XLVI. Dum hæc in colloquio geruntur, Cæsari nuntiatum est equites Ariovisti propius tumultum accedere, & nostros adequitare, lapides telæque in nostros conjicere. Cæsar loquendi finem fecit, seque ad suos recepit, suisque imperavit, ne quod omnino telum in hostes rejicerent. Nam etsi sine ullo periculo legionis delectæ commissum cum equitatu prælium fore videbat; tamen committendum non putabat, ut, pulsus hostibus, dici posset, eos

(m) al. equitatu. (n) al. pulsas. (o) al. dependere. al. propendere. (p) al. finibus. (q) al. ut sibi. (r) al. Bello Arverni & Ruteni à Q. Fabio Maximo superati.

à se per fidem in colloquio circumventos. Posteaquam in vulgus militum elatum est (s), qua arrogantia in colloquio Ariovistus usus, omni Gallia Romanis interdixisset; impetumque in nostros ejus equites fecissent, eaque res colloquium ut diremisset; multo major alacritas studiumque pugnandi majus exercitui injectum est.

CAP. XLVII. Biduo post Ariovistus legatos ad Cæsarem mittit, velle se de his rebus, quæ inter eos agi ceptæ, neque perfectæ essent, agere cum eo: uti aut iterum colloquio diem constitueret: aut, si id minus vellet, ex suis legatis aliquem ad se mitteret. Colloquendi Cæsari causa visa non est, & eo magis, quod pridie ejus diei Germani retineri non potuerant, quin in nostros tela conjicerent. Legatum ex suis sese magno cum periculo ad eum missurum, & hominibus feris objecturum existimabat. Commodissimum visum est, Cajum Valerium Proculum Caji Valerii Caburi filium, summa virtute & humanitate adolescentem, (cujus pater à Cajo Valerio Flacco civitate donatus erat) & propter fidem & propter linguæ Gallicæ scientiam, qua multa jam Ariovistus longinqua (t) consuetudine utebatur, &, quod in eo peccandi Germanis causa non esset, ad eum mittere: & M. Mettium, qui hospitio Ariovisti usus erat. His mandavit, ut, quæ diceret Ariovistus, cognoscerent, & ad se referrent. Quos quum apud se in castris Ariovistus conspexisset, exercitu suo præsentem, clamavit: Quid ad se venient? an speculandi causa? conantes dicere prohibuit, & in catenas conjecit.

CAP. XLVIII. Eodem die castra promovit, & millibus passuum VI. à Cæsaris castris sub monte confedit. Postridie ejus diei, præter castra Cæsaris suas copias transduxit, & millibus passuum II. ultra eum castra fecit, eo consilio, uti frumento commeatuque, qui ex Sequanis & Æduis supportaretur, Cæsarem intercluderet. Ex eo die dies continuos v. Cæsar pro castris suas copias produxit, & aciem instructam habuit, ut, si vellet Ariovistus prælio contendere, ei potestas non deesset. Ariovistus his omnibus diebus exercitum castris continuit: equestri prælio quotidie contendit. Genus hoc erat pugnae quo se Germani exercuerant. Equitum millia erant vi, totidem numero pedites velocissimi ac fortissimi, quos ex omni copia singuli singulos, suæ salutis causa, delegerant. Cum his in præliis versabantur: ad hos se equites recipiebant: hi, si quid erat durius, concurrebant: si qui graviore vulnere accepto, equo deciderant, circumfistebant: si quo erat longius prodeundum, aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut júbis equorum sublevati, cursum adæquarent.

CAP. XLIX. Ubi eum castris sese tenere Cæsar intellexit, ne diutius commeatu prohiberetur, ultra eum locum, quo in loco Germani infederant, circiter passus DC. ab his castris idoneum locum delegit, acieque triplici instructa, ad eum locum venit.

Primam & secundam aciem in armis esse, tertiam castra munire jussit. Hic locus ab hoste circiter passus DC, uti dictum est, aberat: eo circiter hominum numerum XVI. millia expedita cum omni equitatu Ariovistus misit, quæ copiae nostros perterrerent, & munitione prohiberent. Nihilo secius Cæsar, ut ante constituerat, duas acies hostem propulsare, tertiam opus perficere jussit. Munitis castris, duas ibi legiones reliquit, & partem auxiliorum: quatuor reliquas in castra majora reduxit.

CAP. L. Proximo die, instituto suo Cæsar ex castris utrisque copias suas eduxit: paululumque à majoribus castris progressus, aciem instruxit, hostibusque pugnandi potestatem fecit. Ubi ne tum quidem eos prodire intellexit, circiter meridiem exercitum in castra reduxit. Tum demum Ariovistus partem suarum copiarum, quæ castra minora oppugnaret, misit. Acriter utrimque usque ad vesperam pugnatum est. Solis occasu suas copias Ariovistus, multis & illatis & acceptis vulneribus, in castra reduxit. Quum ex caprivis quæreretur Cæsar, quamobrem Ariovistus, prælio non decertaret, hanc reperiebat causam: quod apud Germanos ea consuetudo esset, ut matresfamilias eorum sortibus & vaticinationibus declararent, utrum prælium committi ex usu esset, nec ne: eas ita dicere, non esse fas Germanos superare, si ante novam lunam prælio contendissent.

CAP. LI. Postridie ejus diei Cæsar præsidio utrisque castris, quod satis visum est, relicto, omnes alarios in conspectu hostium pro castris minoribus constituit, quod minus multitudine militum legionariorum pro hostium numero valebat, ut ad speciem alariis uteretur. Ipse triplici instructa acie, usque ad castra hostium accessit. Tum demum necessario Germani suas copias à castris eduxerunt, generatimque constituerunt, paribusque intervallis Harudes, Marcomannos, Triboccos, Vangiones, Nemetes, Sedusios, Suevos, omnemque aciem suam rhedis & carris circumdederunt, ne qua spes in fuga relinqueretur. Eo mulieres imposuerunt, quæ, in prælium proficiscentes milites, passis crinibus flentes implorabant, ne se in servitutem Romanis traderent.

CAP. LII. Cæsar singulis legionibus, singulos legatos, & quæstorem præfecit, uti eos testes suæ quisque virtutis haberet. Ipse à dextro cornu, quod eam partem minime firmam hostium esse animadvertenterat, prælium commisit. Ita nostri acriter in hostes signo dato impetum fecerunt; itaque hostes repente celeriterque procurrerunt, ut spatium pila in hostes conjiciendi non daretur. Rejectis pilis cominus gladiis pugnatum est. At Germani celeriter, ex consuetudine sua phalange facta, impetus gladiatorum exceperunt. Reperti sunt complures nostri milites, qui in phalanges infilirent: & scuta manibus revelarent, & desuper vulnerarent. Quum hostium acies à sinistro cornu pulsa, atque in

E e e

fugam

(s) al. relatum. (t) al. longa. (u) al. quinque millia.

fugam conversa esset, à dextro cornu vehementer multitudine suorum, nostram aciem premebant. Id quum animadvertisset P. Crassus adolescens, qui equitatu præerat, quod expeditior erat, quam hi, qui inter aciem versabantur, tertiam aciem laborantibus nostris subsidio misit.

CAP. LIII. Ita prælium restitutum est, atque omnes hostes terga verterunt, neque prius fugere destiterunt, quam ad flumen Rhenum millia passuum ex eo loco circiter quinquaginta (u) pervenerunt. Ibi perpauci, aut viribus confisi, transire contenderunt, aut lintribus inventis, salutem sibi petierunt. In his fuit Ariovistus, qui naviculam deligatam ad ripam nactus, ea profugit: reliquos omnes equites consecuti nostri interfecerunt. Duæ fuerunt Ariovisti uxores, una Sueva natione, quam domo secum adduxerat; altera Norica, regis Vocionis soror, quam in Gallia duxerat à fratre missam: utraque in ea fuga periit: duæ filiae harum, altera occisa, altera capta est. C. Valerius Proculus, quum à custodibus in fuga trinis catenis vinctus traheretur, in ipsum Cæsarem, hostium equitatum per-

sequentem, incidit. Quæ quidem res Cæsari non minorem, quam ipsa victoria, voluptatem attulit, quod hominem honestissimum provinciæ Galliæ, suum familiarem & hospitem ereptum è manibus hostium sibi restitutum videbat: neque ejus calamitate de tanta voluptate & gratulatione quidquam fortuna diminuerat. Is, se præsentem, de se, ter fortibus consultum dicebat, utrum igni statim necaretur, an in aliud tempus reservaretur: fortium beneficio se esse incolumem. Item M. Mettius repertus, & ad eum reductus est.

CAP. LIV. Hoc prælio trans Rhenum nuntiato, Suevi, qui ad ripas Rheni venerant, domum reverti cœperunt: quos Ubii, qui proxime Rhenum incolunt, perterritos infecuti, magnum ex his numerum occiderunt. Cæsar una æstate, duobus maximis bellis confectis, maturius paullo, quam tempus anni postulabat, in hiberna in Sequanos exercitum deduxit: hibernis Labienum præposuit: ipse in citeriorem Galliam, ad conventus agendos, profectus est.

C. JULII CÆSARIS

COMMENTARIORUM

DE BELLO GALLICO

LIBER II.

BREVIARIUM LIBRI II.

Belgæ omnes conjurant, præter Rhemos: quorum oppidum Bibrax Cæsar liberat: discedentes insecutus vincit: Sueffones, Bellovacos, Ambianos in fidem accipit: Nervios fortiter repugnantes debellat: item Aduaticos. Armoricos P. Crassus superavit. Gesta hæc sunt U. C. 697. a. C. N. 56.

CAPUT I.

QUUM esset Cæsar in citeriore Gallia in hibernis, ita uti supra demonstravimus, crebri ad eum rumores afferebantur, litterisque item Labieni certior fiebat, omnes Belgas, quam tertiam esse Galliæ partem dixeramus, contra Populum R. conjurare: obsidesque inter se dare. Conjurandi hæc esse causas: primum, quod vererentur, ne, omni pacata Gallia ad eos exercitus noster adduceretur: deinde, quod ab nonnullis Gallis sollicitarentur, partim, qui, ut Germanos diutius in Gallia versari noluerant, ita Populi R. exercitum biemare atque inveterascere in Gallia moleste ferebant; partim, qui mobilitate & levitate animi novis imperiis studebant: ab nonnullis etiam, quod in Gallia à potentioribus, atque iis, qui ad conducendos homines facultates habebant,

vulgo regna occupabantur, qui minus facile eam rem imperio nostro consequi poterant.

CAP. II. Iis nuntiis litterisque commotus Cæsar duas legiones in citeriore Gallia novas conscripsit, & inita æstate in ulteriorem (x) Galliam, qui deduceret, Q. Pedium legatum misit. Ipse quum primum pabuli copia esse inciperet, ad exercitum venit. Dat negotium Senonibus, reliquisque Gallis, qui finitimi Belgis erant, uti ea, quæ apud eos gerantur, cognoscant, seque de his rebus certiores faciant. Hi, constanter omnes nuntiaverunt, manus cogi, exercitus in unum locum conduci. Tum vero dubitandum non existimavit, quin ad eos duodecimo die proficisceretur. Re frumentaria provisa, castra mover, diebusque circiter XV. ad fines Belgarum pervenit.

CAP. III. Eo quum de improvviso, celerius-

(u) al. quinque millia. (x) al. interiorem.

riusque omnium opinione venisset, Rhemi, qui proximi Galliae ex Belgis sunt, ad eum legatos Iccium & Antebrogium primos civitatis suae miserunt, qui dicerent, se suaque omnia in fidem atque potestatem Populi R. permittere, neque se cum Belgis consensisse, neque contra Populum R. omnino conjurasse, paratosque esse & obsides dare, & imperata facere, & oppidis recipere, & frumento ceterisque rebus juvare. Reliquos omnes Belgas in armis esse: Germanosque, qui cis Rhenum incolunt (y), sese cum his conjunxisse: tantumque esse eorum omnium furorem, ut ne Sueffones (z) quidem fratres, consanguineosque suos, qui eodem jure, iisdem legibus utantur, unum imperium, unumque magistratum cum ipsis habeant, detertere potuerint, quin cum his consentirent.

CAP. VI. Quum ab his quaereret, quae civitates, quantaeque in armis essent, & quid in bello possent, sic reperiebat: plerosque Belgas esse ortos à Germanis Rhenumque antiquitus transductos, propter loci fertilitatem ibi consedisse; Gallosque, qui ea loca incolerent, expulsi: solosque esse, qui patrum nostrorum memoria omni Gallia vexata, Teutonos, Cimbroque intra fines suos ingredi prohibuerint. Qua ex re fieri, ut earum rerum memoria magnam sibi auctoritatem, magnosque spiritus in re militari sumerent. De numero eorum omnia se habere explorata Rhemi dicebant, propterea quod propinquitatibus affinitatibusque conjuncti, quantam quisque multitudinem in communi Belgarum concilio ad id bellum pollicitus sit, cognoverint. Plurimum inter eos Bellovacos, & virtute, & auctoritate, & hominum numero valere: hos posse conficere armata millia centum; pollicitos ex eo numero lecta millia LX, totiusque belli imperium sibi postulare. Sueffones suos esse finitimos: latissimos feracissimosque agros possidere. Apud eos fuisse regem nostra etiam memoria Divitiacum, totius Galliae potentissimum, qui quum magnae partis harum regionum, tum etiam Britanniae, imperium obtinuerit: nunc esse regem Galbam: ad hunc propter justitiam prudentiamque, summam totius belli, omnium voluntate, deferri: oppida habere numero XII: polliceri millia armata quinquaginta: totidem Nervios, qui maxime feri inter ipsos habeantur, longissimeque absint: XV. millia Atrebates: Ambianos X. millia. Morinos XXV. millia: Menapios IX. millia: Caletes X. millia: Verocasses (a) & Veromandos totidem: Aduaticos XXIX. millia: Condrusos, Eburones, Cerafos, Paemanos, qui uno nomine Germani appellantur, arbitrari ad X. millia.

CAP. V. Caesar Rhemos cohortatus, liberaliterque oratione profecutus, omnem senatum ad se adduci iussit. Quae omnia ab his diligenter ad diem facta sunt. Ipse Divitiacum Aeduum magnopere cohortatus, docet, quantopere reipublicae communisque salutis intersit, manus hostium distineri, ne cum tanta multitudine uno tempore confliendum sit: id fieri posse, si suas copias Ae-

dui in fines Bellovacorum introduxerint, & eorum agros populari ceperint. His mandatis, eum ab se dimittit. Postquam omnes Belgarum copias in unum locum coactas ad se venire, neque jam longe abesse ab his, quos miserat, exploratoribus, & ab Rhemis cognovit: flumen Axonam, quod est in extremis Rhemorum finibus, exercitum transducere maturavit, atque ibi castra posuit. Quae res & latus unum castrorum ripis fluminis muniebat, & post ea, quae erant, tuta ab hostibus reddebat, & commeatus ab Rhemis reliquisque civitatibus, ut sine periculo ad eum portari posset, efficiebat. In eo flumine pons erat: ibi praesidium ponit, & in altera parte fluminis Q. Titurium Sabinum legatum cum VI. cohortibus reliquit. Castra in altitudinem pedum XII. vallo fossaque duodeviginti pedum munire jubet.

CAP. VI. Ab ipsis castris oppidum Rhemorum, nomine Bibrax, aberat millia passuum IIX. Id ex itinere magno impetu Belgae oppugnare ceperunt. Aegre eo die sustentatum est. Gallorum eadem atque Belgarum oppugnatio est. Hi, ubi circumjecta multitudine hominum totis mœnibus, undique in murum lapides jaci cepti sunt, murusque defensoribus nudatus est: testudine facta, portis succedunt, murumque subruunt. Quod tum facile fiebat. Nam tanta multitudo lapides ac tela conjiciebant, ut in muro consistendi potestas esset nulli. Quum finem oppugnandi nox fecisset, Iccius Rhemus, summa nobilitate & gratia inter suos, qui tum oppido praerat, unus ex iis, qui legati de pace ad Caesarem venerant, nuntios ad eum mittit: nisi subsidium sibi mittatur, se diutius sustinere non posse.

CAP. VII. Eo de media nocte Caesar iisdem ducibus usus; qui nuntii ab Iccio venerant, Numidas & Cretas sagittarios, & funditores Baleares subsidio oppidanis mittit. Quorum adventu, & Rhemis cum spe defensionis studium propugnandi accessit, & hostibus eadem de causa spes potiundi oppidi discessit. Itaque paulisper apud oppidum morati, agrosque Rhemorum depopulati, omnibus vicis aedificiisque, quo adire poterant, incensis, ad castra Caesaris omnibus copiis contenderunt: & à millibus passuum minus II. castra posuerunt. Quae castra, ut fumo atque ignibus significabatur, amplius millibus passuum IIX. in latitudinem patebant.

CAP. VIII. Caesar primo, & propter multitudinem hostium, & propter eximiam opinionem virtutis, praelio superfedere statuit. Quotidie tamen equestribus praeliis, quid hostis virtute posset, & quid nostri auderent, periclitabatur (b). Ubi nostros non esse inferiores intellexit, loco pro castris ad aciem instruendam natura opportuno atque idoneo; quod is collis, ubi castra posita erant, paululum ex planicie editus, tantum adversus in

Eee 2

latitu-

(y) al. qui ripas Rheni incolunt. (z) al. Sueffiones. (a) al. Velocasses. (b) al. sollicitationibus exquirebat.

latitudinem patebat, quantum loci acies instructa occupare poterat, atque ex utraque parte lateris dejectus habebat (c) & in fronte leviter (d) fastigiatus (e), paulatim ad planiciem redibat: ab utroque latere ejus collis transversam fossam obduxit circiter passuum CD; & ad extremas fossas castella constituit, ibique tormenta collocavit: ne quum aciem instruxisset, hostes (quod tantum multitudine poterant) à lateribus suos pugnantes circumvenire possent. Hoc facto, duabus legionibus, quas proxime conscripserat, in castris relictis, ut, si quid opus esset, subsidio duci possent, reliquas sex legiones pro castris in acie constituit. Hostes item suas copias ex castris eductas instruxerant.

CAP. IX. Palus erat non magna inter nostrum atque hostium exercitum. Hanc si nostri transirent, hostes expectabant. Nostri autem, si ab illis initium transeundi fieret, ut impeditos aggredierentur, parati in armis erant. Interim prælio equestri inter duas acies contendebant (f). Ubi neutri transeundi initium faciunt, secundiore equitum nostrorum prælio, Cæsar suos in castra reduxit. Hostes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt, quod esse post castra demonstratum est. Ibi vadis repertis, partem suarum copiarum transducere conati sunt, eo consilio, si possent (g), castellum, cui præerat Q. Titurius legatus, expugnarent, pontemque interscinderent; sin minus (h), agros Rhemorum popularentur, qui magno nobis usui ad bellum gerendum erant, commeatusque nostros sustinebant.

CAP. X. Cæsar certior factus à Titurio, omnem equitatum, & levis armaturæ Numidas, funditores sagittariosque pontem transducit, atque ad eos contendit: acriter in eo loco pugnatum est. Hostes impeditos nostri in flumine aggressi, magnum eorum numerum occiderunt. Per eorum corpora reliquos audacissime transire conantes, multitudine telorum repulerunt. Primos, qui transierant, equitatu circumventos, interfecerunt. Hostes, ubi & de expugnando oppido, & de flumine transeundo spem se fefellisse intellexerunt, neque nostros in locum iniquiorem progredi pugnandi causa viderunt, atque eos res frumentaria deficere cœpit: concilio convocato, constituerunt optimum esse, domum suam quemque reverti: & quorum in fines primum Romani exercitum introduxissent, ad eos defendendos undique convenire: ut potius in suis quam in alienis finibus decertarent, & domesticis copiis rei frumentariæ uterentur. Ad eam sententiam, cum reliquis causis, hæc quoque ratio eos deduxit, quod Divitiacum atque Æduos finibus Bellovacorum appropinquare cognoverant: his persuaderi, ut diutius morarentur, ne suis auxilium ferrent, non poterat.

CAP. XI. Ea re constituta, secunda vi-

gilia magno cum strepitu ac tumultu, castris egressi, nullo certo ordine, neque imperio, quum sibi quisque primum itineris locum peteret, & domum pervenire properaret, fecerunt, ut consimilis fugæ profectio videretur. Hac re statim Cæsar per speculatores cognita, insidias veritus, quod, qua de causa discederent, nondum perspexerat; exercitum equitatumque castris continuit. Prima luce, confirmata re ab exploratoribus, omnem equitatum, qui novissimum agmen moraretur, præmisit, eique Q. Pedium, & L. Aurunculeium Cottam legatos præfecit. T. Labienum legatum cum legionibus tribus subsequi iussit. Hi novissimos adorti, & multa millia passuum profecti, magnam multitudinem eorum fugientium conciderunt. Quum ab extremo agmine hi ad quos ventum erat, confisterent, fortiterque impetum nostrorum militum sustinerent. Priores, quod abesse à periculo viderentur, neque ulla necessitate, neque imperio continerentur, exaudito clamore, perturbatis ordinibus, omnes in fuga sibi subsidium posuerunt. Ita sine ullo periculo tantam eorum multitudinem nostri interfecerunt, quantum fuit diei spatium: sub occasumque solis sequi destiterunt, seque in castra, ubi erat imperatum, receperunt.

CAP. XII. Postridie ejus diei Cæsar, prius quam se hostes ex terrore ac fuga (i) reciperent, in fines Sueffonum, qui proximi Rhemis erant, exercitum duxit: & magno itinere confecto, ad oppidum Noviodunum contendit. Id ex itinere oppugnare conatus, quod vacuum ab defensoribus esse audiebat, propter latitudinem fossæ, murique altitudinem, paucis defendentibus, expugnare non potuit. Castris munitis, vineas agere, quæque ad oppugnandum usui erant, comparare cœpit. Interim omnis ex fuga Sueffonum multitudo in oppidum proxima nocte convenit. Celeriter vineis ad oppidum actis, aggere jacto, turribusque constitutis, magnitudine operum, quæ neque viderant ante Galli, neque audierant, & celeritate Romanorum permoti, legatos ad Cæsarem de deditione mittunt; & petentibus Rhemis, ut conservarentur, impetrant.

CAP. XIII. Cæsar, obsidibus acceptis, primis civitatis, atque ipsius Galbæ Regis duobus filiis, armisque omnibus ex oppido transditis, in deditionem Sueffones accepit, exercitumque in Bellovacos duxit: qui quum se suæque omnia in oppidum Bratuspantium contulissent, atque ab eo oppido Cæsar cum exercitu circiter millia passuum V. abesset, omnes majores natu ex oppido egressi, manus ad Cæsarem tendere, & voce significare cœperunt, *se in ejus fidem ac potestatem venire, neque contra Populum R. armis contendere.* Item quum ad oppidum accessisset, castraque ibi poneret, pueri mulieresque ex muro passis manibus, suo more, pacem à Romanis petierunt.

CAP.

(c) al. alii rē habebat omittunt. (d) al. leniter. (e) al. fastigatus. (f) al. contendebatur. (g) al. ut, si possent. (h) al. sin minus possent. (i) al. ex pavore & fuga.

CAP. XIV. Pro his Divitiacus (nam post discessum Belgarum, dimissis Æduorum copiis, ad eum reverterat) facit verba: *Bellovacos, omni tempore in fide atque amicitia civitatis Æduæ fuisse: impulsos à suis principibus, qui dicerent, Æduos à Cæsare in servitutem redactos, omnes indignitates, contumeliasque perferre, & ab Æduis defecisse, & Populo R. bellum intulisse. Qui huius consilii principes fuissent, quod intelligerent, quantam calamitatem civitati intulissent, in Britanniam profugisse. Petere non solum Bellovacos, sed etiam pro his Æduos, ut sua clementia ac mansuetudine in eos utatur. Quod si fecerit, Æduorum auctoritatem apud omnes Belgas amplificaturum: quorum auxiliis atque opibus, si qua bella inciderint, sustentare consueverint.*

CAP. XV. Cæsar, honoris Divitiaci atque Æduorum causa, sese eos in fidem recepturum & conservaturum, dixit: & quod erat civitas magna, & inter Belgas auctoritate ac hominum multitudine præstabat, DC. obsides poposcit. His traditis, omnibusque armis ex oppido collatis, ab eo loco in fines Ambianorum pervenit; qui se suaque omnia sine mora dederunt. Eorum fines Nervii attingebant: quorum de natura moribusque Cæsar quum quæreret, sic reperiebat: *Nullum aditum esse ad eos mercatoribus; nihil pati vini, reliquarumque rerum ad luxuriam pertinentium inferri: quod his rebus relanguescere animos, eorumque remitti virtutem existimarent. Esse homines feroces, magnæque virtutis. Increpitare atque accusare (k) reliquos Belgas, qui se Populo R. dedidissent & patriam virtutem projecissent: confirmare, sese neque legatos missuros, neque ullam conditionem pacis accepturos.*

CAP. XVI. Quum per eorum fines triduo iter fecisset, inveniebat ex captivis, *Sabin flumen ab castris suis, non amplius millia passuum X. abesse. Trans id flumen omnes Nervios consedisse, adventumque ibi Romanorum expectare, una cum Atrebatibus & Veromanduis, finitimis suis.* Nam his utrisque persuaserant, ut eandem belli fortunam experirentur: expectari etiam ab his Aduaticorum copias, atque esse in itinere. Mulieres, quique per ætatem ad pugnam inutiles viderentur, in eum locum coniecisse, quo propter paludes exercitui aditus non esset.

CAP. XVII. Cæsar his rebus cognitis, exploratores centurionesque præmittit, qui locum castris idoneum deligant. Quumque ex dedititiis Belgis, reliquisque aliis, complures Cæsarem secuti, una iter facerent: quidam ex his, ut postea ex captivis cognitum est, eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitus perspecta, nocte ad Nervios pervenerunt; atque his demonstraverunt inter singulas legiones impedimentorum magnum numerum intercedere; neque esse quidquam negotii, quum prima legio in castris venisset (l), reliquæque legiones magnum spatium abessent, hanc sub sarcinis adoriri. Qua pulsa, impedimentisque direptis, futurum, ut reliquæ contra consistere non auderent. Adjuvabat etiam eorum consilium,

qui rem deferebant, quod Nervii antiquitus, quum equitatu nihil possent, (neque enim ad hoc tempus ei rei student,) sed, quidquid possunt, pedestribus valent copiis, quo facilius finitimorum equitatum, si prædandi causa ad eos venisset, impedirent, teneris arboribus incisis, atque inflexis, crebrisque in latitudinem ramis [enatis,] & rubis sentibusque interjectis effecerant, ut, instar muri, hæ sepes munimenta præberent, quo non modo non intrari, sed ne perspicere quidem posset. Iis rebus quum iter agminis nostri impediretur, non omittendum tibi consilium Nervii existimaverunt.

CAP. XVIII. Loci natura erat hæc, quem nostri castris delegerant. Collis ab summo æqualiter declivis, ad flumen Sabin, quod supra nominavimus, vergebat: ab eo flumine pari acclivitate collis nascebatur, adversus huic, & contrarius, passus circiter CC, infimus apertus, ab superiore parte silvestris, ut non facile introrsus perspicere posset. Intra eas silvas hostes in occulto sese continebant. In aperto loco, secundum flumen, paucae stationes equitum videbantur. Fluminis erat altitudo circiter pedum III.

CAP. XIX. Cæsar, equitatu præmissis, subsequebatur omnibus copiis. Sed ratio ordoque agminis aliter se habebat, ac Belgæ ad Nervios detulerant. Nam quod hostis appropinquabat, consuetudine sua Cæsar VI. legiones expeditas ducebat. Post eas totius exercitus impedimenta collocabat: inde duæ legiones, quæ proximæ conscriptæ erant, totum agmen claudebant, præsidioque impedimentis erant. Equites nostri cum funditoribus sagittariisque flumen transgressi, cum hostium equitatu prælium committunt (m), quum se illi idemtidem in silvas ad suos reciperent, neque nostri longius, quam quem ad finem porrecta, ac loca aperta pertinebant, cedentes insequi auderent: interim legiones sex quæ primæ venerant, opere dimenso, castra munire cœperunt. Ubi prima impedimenta nostri exercitus ab iis qui in silvis abditi latebant, visa sunt, quod tempus inter eos committendi prælii convenerat, ita, ut intra silvam aciem ordinesque constituerant, atque ipsi sese confirmaverant, subito omnibus copiis provolaverunt, impetumque in nostros equites fecerunt. His facile pulsas, ac proturbatis, incredibili celeritate ad flumen decucurrerunt, ut pæne uno tempore & ad silvas & in flumine, & jam in manibus nostris hostes viderentur. Eadem autem celeritate adverso colle ad nostra castra, atque eos, qui in opere occupati erant, contenderunt.

CAP. XX. Cæsari omnia uno tempore erant agenda. Vexillum proponendum, quod erat insigne, quum ad arma concurrere oportet. Signum tuba dandum. Ab opere revocandi milites, qui paullo longius, aggeris petendi causa, processerant, accersendi. Acies instruenda, milites cohortandi, signum dandum. Quarum rerum magnam partem temporis brevitatem, & successus & incursus

Eee 3

hostium

(k) al. *incusare*. (l) al. *in castra venisset*. (m) al. *commiserunt*.

hostium impediēbat. Iis difficultatibus duæ res erant subsidio, scientia atque usus militum, quod, superioribus præliis exercitati, quid fieri oporteret, non minus commode ipsi sibi præscribere, quam ab aliis doceri poterant; & quod ab opere singulisque legionibus, singulos legatos Cæsar discedere, nisi munitis castris, vetuerat. Hi, propter celeritatem & propinquitatem hostium, nihil jam Cæsaris imperium spectabant; sed per se, quæ videbantur, administrabant.

CAP. XXI. Cæsar, necessariis rebus imperatis, ad cohortandos milites, quam in partem fors obrulit, decucurrit: & ad legionem decimam devenit. Milites non longiore oratione est cohortatus, quam uti suæ pristinæ virtutis memoriam retinerent, neu perturbarentur animo hostiumque impetum fortiter sustinerent. Et, quod non longius hostes aberant, quam quo telum adjici posset, prælii committendi signum dedit: atque item in alteram partem cohortandi causa profectus, pugnantibus occurrit. Temporis tanta fuit exiguitas, hostiumque tam paratus ad dimicandum animus, ut, non modo ad insignia accommodanda, sed etiam ad galeas induendas, scutisque tegmenta detrahenda, tempus defuerit. Quam quisque in partem ab opere casu devenit, quæque prima signa conspexit, ad hæc constitit, ne, in quærendo suos (n), pugnandi tempus dimitteret.

CAP. XXII. Instructo exercitu, magis, ut loci natura, dejectusque collis, & necessitas temporis, quam, ut rei militaris ratio atque ordo postulabat; quum diversis locis legiones aliæ alia in parte hostibus resisterent, sepibusque densissimis, ut ante demonstravimus, interjectis, prospectus impediretur: neque certa subsidia collocari, neque quid in quaque parte opus esset, provideri, neque ab uno omnia imperia administrari poterant. Itaque in tanta rerum iniquitate, fortunæ quoque eventus varii sequebantur.

CAP. XXIII. Legionis nonæ & decimæ milites, ut in sinistra parte aciei constiterant, pilis emissis, cursu ac lassitudine exanimatos: vulneribusque confectos Atrebatas (nam his ea pars obvenerat) celeriter ex loco superiore in flumen compulerunt: & transire conantes, insecuti gladiis, magnam partem eorum impeditam interfecerunt. Ipsi transire flumen non dubitaverunt: & in locum iniquum progressi, rursus regressos ac resistentes hostes, redintegrato prælio in fugam dederunt (o). Item alia in parte diversæ duæ legiones, undecima & octava, profligatis Veromanduis, quibuscum erant congressi, ex loco superiore in ipsis fluminis ripis præliabantur. Ac totis fere à fronte & à sinistra parte nudatis castris, quum in dextro cornu legio duodecima, & non magno ab ea intervallo septima constitisset, omnes Nervii confertissimo agmine, duce Boduognato, qui summam imperii tenebat, ad eum locum contenderunt; quorum pars aperto latere legiones circum-

venire, pars summum locum castrorum petere cœpit.

CAP. XXIV. Eodem tempore equites nostri, levisque armaturæ pedites, qui cum his una fuerant, quos primo hostium impetu pulsos dixeram, quum se in castra reciperent, adversis hostibus occurrebant, ac rursus aliam in partem fugam petebant. Et calones, qui decumana porta, à summo (p) jugo collis nostros victores flumen transire conspexerant, prædandi causa, egressi, quum respexissent, & hostes in nostris castris versari vidissent, præcipites sese fugæ mandabant. Simul eorum, qui cum impedimentis veniebant, clamor fremitusque oriebatur (q): Alique aliam in partem perterriti ferebantur. Quibus omnibus rebus permoti equites Treviri, quorum inter Gallos virtutis opinio est singularis, qui, auxilii causa à civitate missi, ad Cæsarem venerant, quum multitudine hostium castra nostra compleri, legiones premi, & pæne circumventas teneri, calones, equites, funditores, Numidas, diversos dissipatosque in omnes partes, fugere vidissent, desperatis nostris rebus, domum contenderunt. Romanos pulsos superatosque, castris impedimentisque eorum hostes potitos, civitati renuntiaverunt.

CAP. XXV. Cæsar ab decimæ legionis cohortatione (r) ad dextrum Cornu profectus, ubi suos urgeri, signisque in unum locum collatis duodecimæ legionis milites confertos, sibi ipsis ad pugnam esse impedimento, quartæ cohortis omnibus centurionibus occisis, signiferoque interfecto, signo amisso, reliquarum cohortium omnibus fere centurionibus aut vulneratis, aut occisis, in his, Primipilo P. Sextio Baculo, fortissimo viro, multis gravibusque vulneribus confecto, ut jam se sustinere non posset, reliquos esse tardiores, & nonnullos à novissimis desertos prælio excedere, ac relâ vitare: hostes neque à fronte ex inferiore loco subeuntes intermittere, & ab utroque latere instare, & rem esse in angusto vidit, neque ullum esse subsidium, quod submitti posset: scuto ab novissimis uni militi detracto (quod ipse eo sine scuto venerat) in primam aciem processit: centurionibusque nominatim appellatis, reliquos cohortatus milites, signa inferre & manipulos laxare iussit, quo facilius gladiis uti possent. Hujus adventu spe illata militibus, ac redintegrato animo, quum pro se quisque in conspectu Imperatoris etiam in extremis suis rebus operam navare cuperet, paullum hostium impetus tardatus est.

CAP. XXVI. Cæsar, quum septimam legionem, quæ juxta constiterat, item urgeri ab hoste vidisset, Tribunos militum monuit, ut paullatim sese legiones conjungerent, & conversa signa in hostes inferrent. Quo facto, quum aliis alii subsidium ferrent, neque timerent, ne averfi ab hoste circumvenirentur, audacius resistere, ac fortius pugnare cœperunt. Interim milites legionum duarum,

(n) al. in quærendis suis. (o) al. conjecerunt. (p) al. qui ab decumana porta, ac summo &c. (q) al. exaudiebatur. (r) al. Cæsar cum decimæ legionis cohorte.

rum, quæ in novissimo agmine præsidio impedimentis fuerant, prælio nuntiato, cursu incitato, in summo colle ab hostibus conspiciantur. Et T. Labienus, castris hostium potitus, & ex loco superiore, quæ res in nostris castris gererentur, conspiciat, decimam legionem subsidio nostris misit. Qui, quum ex equitum & calorum fuga, quo in loco res esset, quantoque in periculo & castra, & legiones, & Imperator versaretur, cognovissent: nihil ad celeritatem sibi reliqui fecerunt.

CAP. XXVII. Horum adventu tanta rerum commutatio est facta, ut nostri etiam qui vulneribus confecti procubissent, scutis innixi, prælium redintegrarent. Tum Calones, perterritos hostes conspicati, etiam inermes armatis occurrerent. Equites vero, ut turpitudinem fugæ virtute deleant, omnibus in locis pugnabant, quo se legionariis militibus præferrent. At hostes, etiam in extrema spe salutis tantam virtutem præstiterunt, ut quum primi eorum cecidissent, proximi jacentibus insisterent, atque ex eorum corporibus pugnarent. His dejectis, & coacervatis cadaveribus, qui superessent, ut ex tumulo tela in nostros conjicerent, pilæque intercepta remitterent: ut, non nequidquam tantæ virtutis homines judicari deberent, ausos esse transire latissimum flumen, adscendere altissimas ripas, subire iniquissimum locum: quæ facilia ex difficillimis animi magnitudo redegerat.

CAP. XXVIII. Hoc prælio facto, & prope ad internecionem gente ac nomine Nerviorum redacto, majores natu, quos una cum pueris mulieribusque in æstuaris, ac paludes collectos dixeramus, hac pugna nuntiata, quum victoribus nihil impeditum, victis nihil tutum arbitrarentur: omnium, qui supererant, consensu, legatos ad Cæsarem miserunt, seque ei dederunt, & in commemoranda civitatis calamitate, ex DC. (s) ad III. senatores, ex hominum millibus LX. vix ad D. qui arma ferre possent, sese redactos esse dixerunt. Quos Cæsar, ut in miseros ac supplices usus misericordia videretur, diligentissime conservavit, suisque finibus atque oppidis uti jussit: & finitimis imperavit, ut ab injuria & maleficio se suosque prohiberent.

CAP. XXIX. Aduatici, de quibus supra scripsimus, quum omnibus copiis auxilio Nervii venirent, hac pugna nuntiata, ex itinere domum reverterunt: cunctis oppidis castellisque desertis, sua omnia in unum oppidum egregie natura munitum contulerunt. Quod quum omnibus in circuitu partibus altissimas rupes despectusque haberet, una ex parte leniter acclivis aditus, in latitudinem non amplius CC. pedum relinquebatur. Quem locum duplici altissimo muro munierant. Tum magni ponderis saxa, & præacutas trabes, in muro collocarant. Ipsi erant ex Cimbris Teutonisque prognati (t): qui, quum iter in pro-

vinciam nostram atque Italiam facerent, his impedimentis, quæ secum agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depositis, custodiæ ex suis, ac præsidio VI. millia hominum una reliquerunt.

CAP. XXX. Hi, post eorum obitum, multos annos à finitimis exagitati, quum alias bellum inferrent, alias illatum defenderent, consensu eorum omnium pace facta, hunc sibi domicilio locum delegerunt. Ac primo adventu exercitus nostri, crebras ex oppido excursions faciebant, parvulisque præliis cum nostris contendebant. Postea, vallo pedum XII. in circuitu XV. millium, crebrisque castellis circummuniti, oppido sese continebant. Ubi, vineis actis, aggere exstructo, (1) turrim constitui procul viderunt, primum irridere ex muro, atque increpitare vocibus, *quod tanta machinatio ab tanto spatio instrueretur? Quibusnam manibus, aut quibus viribus, præsertim homines tantula staturæ* (nam plerumque omnibus Gallis præ magnitudine corporum suorum, brevis nostra contemptui est) *tanti oneris turrim in muros sese collocare confiderent?*

CAP. XXXI. Ubi vero moveri, & appropinquare mœnibus viderunt, nova, atque inusitata specie commoti, legatos ad Cæsarem de pace miserunt, qui ad hunc modum locuti: *Non se existimare, Romanos sine ope Deorum bellum gerere, qui tantæ altitudinis machinationes tanta celeritate promovere, & ex propinquitate pugnare possent. Se suaque omnia eorum potestati permittere dixerunt. Unum petere, ac deprecari: si forte pro sua clementia ac mansuetudine, quam ipsi ab aliis audissent, statuisset, Aduaticos esse conservandos, ne se armis spoliaret. Sibi omnes fere finitimos esse inimicos, ac suæ virtuti invidere, à quibus se defendere, traditis armis, non possent. Sibi præstare, si in eum casum deducerentur, quamvis fortunam à Populo R. pati, quam ab his per cruciatum interfici, inter quos dominari consueverent.*

CAP. XXXII. Ad hæc Cæsar respondit: *Se magis consuetudine sua, quam merito eorum, civitatem conservaturam: si prius quam aries murum attigisset, se dedidissent; sed deditiois nullam esse conditionem, nisi armis traditis: se id, quod in Nervios fecisset, facturum; finitimisque imperaturum, ne quam dedititiis Populi R. injuriam inferrent.* Re nuntiata ad suos, illi se, quæ imperarentur, facere dixerunt. Armorum magna multitudine de muro in fossam, quæ erat ante oppidum, jacta, sic ut prope summam muri, aggerisque altitudinem acervi armorum adæquarent: & tamen circiter parte tertia (ut postea perspectum est (u)) celata, atque in oppido retenta, portis patefactis, eo die sunt usi.

CAP. XXXIII. Sub vespere Cæsar portas claudi, militesque ex oppido exire jussit, ne quam noctu oppidani à militibus injuriam acciperent. Illi, ante inito (ut intellectum est) consilio, quod, deditioe facta, nostros præ-

(s) al. CD. (t) al. procreati. (u) al. compertum est.

(1) Turrim) Hujus turris structuram vide Tom. I. Scriptor. Rer. Romanarum. Tab. XXXIX. pag. 308.

præsidia deducturos (x), aut denique indigentius servaturos crediderant: partim cum his quæ retinuerant & celaverant armis, partim scutis ex cortice factis, aut viminibus intextis, quæ subito (ut temporis exiguitas postulabat) pellibus induxerant: tercia vigilia, qua minime arduus ad nostras munitiones adscensus videbatur, omnibus copiis repente ex oppido eruptionem fecerunt. Celeriter, ut ante Cæsar imperaverat, ignibus significatione facta, ex proximis castellis eo concursum est: pugnatumque ab hostibus ita acriter, ut à viris fortibus in extrema spe salutis, iniquo loco contra eos, qui ex vallo turribusque tela jacerent, pugnari debuit, quum una in virtute omnis spes salutis consisteret. Occisis ad hominum millibus IV, reliqui in oppidum rejecti sunt. Postridie ejus diei, refractis portis, quum jam defenderet nemo, atque intromissis militibus nostris, sectionem ejus oppidi universam Cæsar vendidit. Ab his, qui emerant, capitum numerus ad eum relatus est millium LIII.

CAP. XXXIV. Eodem tempore à P. Crasso, quem cum legione una miserat ad Venetos, Unellos, Osismios, Curiosolitas, Sefuvios (y), Aulercos, Rhedonès, quæ sunt maritimæ civitates, Oceanumque attingunt, certior factus est, omnes eas civitates in deditio-nem potestatemque Populi R. esse redactas.

CAP. XXXV. His rebus gestis, omni Gallia pacata, tantâ hujus belli ad barbaros opinio perlata est, ut ab nationibus, quæ trans Rhenum incolerent, mitterentur legati ad Cæsarem, quæ, se obsides daturas, imperata facturas, pollicerentur. Quas legationes Cæsar, quod in Italiam Illyricumque properabat, inita proxima æstate ad se revèrti iussit. Ipse in Carnutes, Andes, Turones, quæ civitates propinquæ his locis erant, ubi bellum gesserat, legionibus in hiberna deductis, in Italiam profectus est. Ob eas res (z), ex literis Cæsaris, diès XV. supplicatio decretata est: quod ante id tempus acciderat nulli.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO GALLICO LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI III.

*Q*uinqve bella adversus varias Gallie gentes gesta hoc libro describuntur: Primum adversus Veragros & Sedunos, quod ipso quidem absente, sed ejus auspiciis à legato Galba fuit gestum: Secundum, quod ipse contra Venetos prælio navali confecit: Tertium, quod à legato Titurio Sabino contra Unellos, Aulercos, Eburovices, & Lexovios: Quartum, quo debellati sunt à P. Crasso Sontiates, & cæteri Aquilani: Quintum, adversus Morinos & Menapios, quod, propter anni tempus, infectum relinquere coactus est. Quæ omnia tertio Gallici belli anno sunt peracta, qui fuit ab Urbe condita DCXCIX. a. C. N. 181. Cneio Lentulo Marcellino, L. Marcello Philippo Consulibus.

CAPUT I.

*Q*UUM in Italiam proficisceretur Cæsar, Ser. Galbam cum legione duodecima & parte equitatus, in Nantuates, Veragros, Sedunosque misit, qui à finibus Allobrogum, & lacu Lemano, & flumine Rhodano ad summas Alpes pertinent. Causa mittendi fuit quod iter, per Alpes, quo magno cum periculo, magnisque portoriis mercatores ire consueverant, patefieri volebat. Huic permisit, si opus esse arbitraretur, uti in iis locis legionem hiemandi causa, collocaret. Galba, secundis aliquot præliis factis, castellisque compluribus eorum

expugnatis, missis ad eum undique legatis, obsidibusque datis, & pace facta, constituit cohortes duas in Nantuatibus collocare, & ipse cum reliquis ejus legionis cohortibus in vico Veragrorum, qui appellatur Octodurus, hiemare. Qui vicus positus in valle, non magna adjecta planicie, altissimis montibus undique continetur. Quum hic in duas partes flumine divideretur, alteram partem ejus vici Gallis concessit, alteram vacuum ab illis relictam, cohortibus ad hiemandum attribuit (a). Eum locum vallo, fossaque munivit.

CAP. II. Quum dies hibernorum complures transissent, frumentumque eo comportari jussisset, subito per exploratores certior factus est, ex ea parte vici, quam Gallis concesserat,

(x) al. non inducturus. (y) al. Lexuvios. (z) al. ob easque res. (a) al. Gallis ad hiemandum concessit, alteram, vacuum ab his relictam cohortibus attribuit.

cesserat, omnes noctu discessisse, montesque qui impenderent, à maxima multitudine Sedunorum, & Veragrorum teneri. Id aliquot de causis acciderat, ut subito Galli belli renovandi, legionisque opprimendæ consilium caperent. Primum, quod legionem, neque eam plenissimam, detractis cohortibus duabus, & compluribus sigillatim, qui, commeatus petendi causa, missi erant, absentibus, propter paucitatem despiciebant: tum etiam, quod, propter iniquitatem loci, quum ipsi ex montibus in vallem decurrerent, & tela conjicerent, ne primum quidem posse impetum (b) sustineri existimabant. Accedebat, quod suos ab se liberos abstractos obsidum nomine dolebant, & Romanos, non solum itinerum causa, sed etiam perpetuæ possessionis, culmina Alpium occupare conari, & ea loca finitimæ provinciæ adungere, sibi persuasum habebant.

CAP. III. His nuntiis acceptis, Galba, quum neque opus hibernorum, munitionesque plene essent perfectæ, neque de frumento, reliquoque commeatu satis esset provisum, quod deditioe facta, obsidibusque acceptis, nihil de bello timendum existimaverat: concilio celeriter convocato, sententias exquirere cœpit. Quo in concilio quum tantum repentini periculi præter opinionem accidisset, ac jam omnia fere superiora loca multitudine armatorum completa conspicerentur, neque subsidio veniri, neque commeatus supportari, interclusis itineribus, possent: prope jam desperata salute, nonnullæ hujusmodi sententiæ dicebantur, ut, impedimentis relictis, eruptione facta, iisdem itineribus, quibus eo pervenissent, ad salutem contenderent. Majori tamen parti placuit, hoc reservato ad extremum consilio, interim rei eventum experiri, & castra defendere.

CAP. IV. Brevi spatio interjecto, vix ut his rebus, quas constituisent, collocandis, atque administrandis tempus daretur, hostes ex omnibus partibus, signo dato, decurrere, lapides gasaque in vallum conjicere. Nostri, primo, integris viribus fortiter repugnare, neque ullum frustra telum ex loco superiore mittere; ut quæque pars castrorum nudata defensoribus præmi videbatur, eo occurrere, & auxilium ferre. Sed hoc superari, quod diuturnitate pugnae hostes defessi, prælio excedebant, alii integris viribus succedebant: quarum rerum à nostris propter paucitatem fieri nihil poterat, ac non modo defesso ex pugna excedendi, sed ne faucio quidem ejus loci, ubi constiterat, relinquendi, ac sui recipiendi facultas dabatur.

CAP. V. Quum jam amplius horis VI. continenter pugnaretur, ac non solum vires, sed etiam tela nostris deficerent, atque hostes acrius instarent, languidioribusque nostris vallum scindere, & fossas complere cœpissent, resque esset jam ad extremum deducta casum, P. Sextius Baculus, primipili centurio, quem Nervico prælio compluribus confectum vul-

neribus diximus, & item C. Volusenus tribunus militum, vir & consilii magni, & virtutis, ad Galbam accurrunt, atque unam esse spem salutis docent, si eruptione facta, extremum auxilium experirentur. Itaque convocatis centurionibus, celeriter milites certiores facit, paullisper intermitterent prælium, ac tantummodo tela missa exciperent, seque ex labore reficerent, post, signo dato, è castris erumperent, atque omnem spem salutis in virtute ponerent.

CAP. VI. Quod jussi sunt, faciunt: ac subito omnibus portis eruptione facta, neque cognoscendi quid fieret, neque sui colligendi hostibus facultatem relinquunt. Ita commutata fortuna, eos, qui in spem potiendorum (c) castrorum venerant, undique circumventos, interficiunt, & ex hominum milibus amplius XXX, quem numerum barbarorum ad castra venisse constabat, plus tertia parte interfecta, reliquos perterritos in fugam conjiciunt: ac, ne in locis quidem superioribus consistere pariuntur. Sic omnibus hostium copiis fuis, armisque exutis, se in castra munitionesque suas recipiunt. Quo prælio facto, quod sæpius fortunam tentare Galba nolebat, atque alio sese in hiberna consilio venisse meminerat, aliis occurrisse rebus videbat, maxime frumenti commeatusque inopia permotus, postero die omnibus ejus vici ædificiis incensis, in provinciam reverti contendit: ac nullo hoste prohibente, aut iter demorante, incolumem legionem in Nantuates, inde in Allobrogas perduxit, ibique hiemavit.

CAP. VII. His rebus gestis, quum omnibus de causis Cæsar pacatam Galliam existimaret, superatis Belgis, expulsis Germanis, victis in Alpibus Sedunis, atque ita inita hieme in Illyricum profectus esset, quod eas quoque nationes adire, & regiones cognoscere volebat, subitum bellum in Gallia coortum est. Ejus belli hæc fuit causa. P. Crassus adolescens cum legione VII, proximus mare Oceanum (d) Andibus hiemabat. Is, quod in his locis inopia frumenti erat, præfectos, tribunosque militum complures in finitimas civitates, frumenti commeatusque petendi causa, dimisit. Quo in numero erat T. Teratidius, missus in Unellos (e) M. Trebius (f) Gallus, in Curiosolitas; Q. Velanius cum T. Silio, in Veneros.

CAP. VIII. Hujus civitatis est longe amplissima auctoritas omnis oræ maritimæ regionum earum, quod & naves habent Veneri plurimas, quibus in Britanniam navigare consueverunt, & scientia, atque usu nauticarum rerum ceteros antecedunt, & in magno imperu maris, atque aperto, paucis portibus interjectis, quos tenent ipsi, omnes fere qui eodem mari uti consueverunt, habent vectigales. Ab iis fuit initium retinendi Sillii atque Velanii, quod per eos suos se obsides, quos Crasso dedissent, recuperaturos existimabant. Horum auctoritate finitimi adducti (ut

Fff

sunt

(b) al. impetum suum. (c) al. potiendorum. (d) al. proximis Oceano in Andibus &c.
(e) al. Eufubios. (f) al. Trebonius.

sunt Gallorum subita & repentina consilia) eadem de causa Trebium Terrasidumque retinent: & celeriter missis legatis, per suos principes inter se conjurant, nihil, nisi communi consilio, acturos, eundemque omnis fortunæ exitum esse laturos, reliquasque civitates sollicitant, *ut in ea libertate, quam à majoribus acceperant, permanere, quam Romanorum servitutem perferre, mallent.* Omni ora maritima celeriter ad suam sententiam perducta, communem legationem ad P. Crassum mittunt: *si velit suos recipere (g), obsides sibi remittat.*

CAP. IX. Quibus de rebus Cæsar à Crasso certior factus, quod ipse aberat longius: naves interim longas ædificari in flumine Ligeri, quod influit Oceanum (h), remiges ex provincia institui, nautas, gubernatoresque comparari jubet. His rebus celeriter administratis, ipse, quum primum per anni tempus potuit, ad exercitum contendit. Veneti reliquæque item civitates, cognito Cæsaris adventu, simul quod, quantum in se facinus admisissent, intelligebant, legatos, quod nomen ad omnes (i) nationes sanctum inviolatumque semper fuisset, retentos ab (k) se, & in vincula coniectos: pro magnitudine periculi bellum parare, & maxime ea, quæ ad usum navium pertinerent, providere institunt, hoc majore spe, quod multum natura loci confidebant: pedestria esse itinera concisa æstuariis, navigationem impeditam propter inscientiam locorum, paucitatemque portuum sciebant: neque nostros exercitus, propter frumenti inopiam, diutius apud se morari posse, confidebant. Ac jam, ut omnia contra opinionem acciderent, tamen se plurimum navibus posse, Romanos neque ullam facultatem habere navium, neque eorum locorum, ubi bellum gesturi essent, vada, portus, insulasque novisse: ac longe aliam esse navigationem in concluso mari, atque in vastissimo ac apertissimo Oceano, perspiciebant. His initis consiliis, oppida muniunt, frumenta ex agris in oppida comportant. Naves in Venetiam, ubi Cæsarem primum bellum gesturum esse constabat, quam plurimas possunt, cogunt. Socios sibi ad id bellum Osisimios, Lexobios, Nannetes, Ambialites, Morinos, Diablintes (l), Menapios adsciscunt. Auxilia ex Britannia, quæ contra eas regiones posita est, accersunt.

CAP. X. Erant hæc difficultates belli gerendi, quas supra ostendimus: sed tamen multa Cæsarem ad id bellum incitabant: injuriæ retentorum equitum Romanorum: rebellio facta post deditionem: defectio datis obsidibus: tot civitatum conjuratio: in primis, ne hac parte neglecta, reliquæ nationes, idem sibi licere arbitrarentur. Itaque quum intelligeret, omnes fere Gallos novis rebus studere, & ad bellum mobiliter celeriterque excitari, omnes autem homines natura libertati studere, & conditionem servitutis odisse: prius

quam plures civitates conspirarent, partendum sibi, ac latius distribuendum exercitum putavit.

CAP. XI. Itaque T. Labienum legatum in Treviros, qui proximi Rheno flumini sunt, cum equitatu mittit. Huic mandat, Rhemos, reliquosque Belgas adeat, atque in officio contineat: Germanosque, qui auxilio à Belgis accersiti dicebantur, si per vim navibus flumen transire conentur, prohibeat. P. Crassum cum cohortibus legionariis XII & magno numero equitatus, in Aquitaniam proficisci jubet, ne ex his nationibus auxilia in Galliam mittantur, ac tantæ nationes jungantur. Q. Titurium Sabinum legatum cum legionibus III. in Unellos, Curiosolitas, Lexobiosque mittit, qui eam manum distinendam curet. D. Brutum adolescentem classi, Gallicisque navibus, quas ex Pictonibus, & Santonis, reliquisque pacatis regionibus convenire jusserat, præfecit: & quum primum posset, in Venetos proficisci jubet. Ipse eo pedestribus copiis contendit.

CAP. XII. Erant ejusmodi fere situs oppidorum, ut posita in extremis linguis (m) promontoriisque, neque pedibus aditum haberent, quum ex alto se æstus incitavisset, quod bis semper accidit horarum XII. spatio: neque navibus, quod rursus minvente æstu, naves in vadis afflicterentur. Ita utraque re oppidorum oppugnatio impediabatur. Ac, si quando magnitudine operis forte superati, extruso mari aggere ac molibus, atque his ferme mœnibus adæquatis, suis fortunis desperare cœperant, magno numero navium apulso, cujus rei summam facultatem habebant, sua omnia deportabant, seque in proxima oppida recipiebant. Ibi se rursus iisdem opportunitatibus loci defendebant. Hæc eo facilius magnam partem æstatis faciebant, quod nostræ naves tempestatibus detinebantur: summaque erat vasto atque aperto mari, magnis æstibus, raris ac prope nullis portubus, difficultas navigandi.

CAP. XIII. Namque ipsorum naves ad hunc modum factæ armatæque erant: carinæ aliquanto planiores, quam nostrarum navium, quo facilius vada ac decessum æstus excipere possent: proræ admodum erectæ, atque item puppes, ad magnitudinem fluctuum tempestatumque accommodatæ. Naves totæ factæ ex robore, ad (n) quamvis vim & contumeliam perferendam. Transtra ex pedalibus in altitudinem (o) trabibus confixa clavis ferreis, digiti pollicis crassitudine: anchoræ pro funibus ferreis catenis revinctæ: pelles pro velis, alutæque tenuiter confectæ, five propter lini inopiam, atque ejus usus inscientiam, five, quod est magis verisimile, quod tantas tempestates Oceani, tantosque impetus ventorum sustineri, ac tanta onera navium regi velis non satis commode arbitrabantur. Cum his navibus nostræ classi ejusmodi congressus erat, ut una celeritate & pulsu remorum

(g) al. recuperare. (h) al. in Oceanum. (i) al. apud omnes. (k) al. abs. (l) al. Diablintres. (m) al. lingulis. (n) al. Naves maximo robore ad &c. (o) al. altitudinem.

rum præstarent: reliqua pro loci natura, pro vi tempestatum, illis essent aptiora & accommodatiora. Neque enim his nostræ rostro nocere poterant: tanta in his erat firmitudo: neque propter altitudinem, facile telum adiciebatur: & eadem de causa minus incommodè scopulis continebantur. Accedebat, ut quum sævire ventus cœpisset, & se vento dedissent, & tempestatem ferrent facilius, & in vadis confisterent tutius, & ab æstu derelictæ, nihil saxa, & cautes timerent: quarum rerum omnium nostris navibus casus erant extimescendi (p).

CAP. XIV. Compluribus expugnatis oppidis, Cæsar, ubi intellexit, frustra tantum laborem sumi, neque hostium fugam captis oppidis reprimi, neque his noceri posse, statuit expectandam classem. Quæ ubi convenit, ac primum ab hostibus visâ est: circiter CCXX. naves eorum paratissimæ, atque omni genere armorum ornatissimæ, è portu profectæ, nostris adversæ constiterunt. Neque satis Bruto, qui classi præerat, neque tribunis militum centurionibusque, quibus singulæ naves erant attributæ, constabat quid agerent, aut quam rationem (q) pugnæ insisterent. Rostro enim noceri non posse cognoverant: turribus autem excitatis, tamen has altitudo puppium ex barbaris navibus superabat; ut neque ex inferiore loco satis commode tela adjici possent, & missa à Gallis gravius acciderent. Una erat magno usui res præparata à nostris, falces præacutæ, insertæ affixæque longuriis, non absimili forma muralium falcium. His quum funes, qui antennas ad malos destinabant, (r) comprehensi adductique erant, navigio remis incitato prærumpebantur. Quibus abscisis, antennæ necessario concidebant, ut, quum omnis Gallicis navibus spes in velis armamentisque consisteret, his ereptis, omnis usus navium uno tempore eriperetur. Reliquum erat certamen positum in virtute, qua nostri milites facile superabant, atque eo magis, quod in conspectu Cæsaris atque omnis exercitus res gerebatur, ut nulum paullo fortius factum latere posset. Omnes enim colles, & loca superiora, unde erat propinquus despectus in mare, ab exercitu tenebantur.

CAP. XV. Disiectis, ut diximus, antennis, quum singulas binæ aut ternæ naves circumfisterent, milites summa vi transcendere in hostium naves contendebant. Quod postquam Barbari fieri animadverterunt, expugnatis compluribus navibus, quum ei rei nulum experiretur auxilium, fuga salutem petere contenderunt: ac, jam conversis in eam partem navibus, quo ventus ferebat, tanta subito malacia ac tranquillitas exstitit, ut se loco movere non possent. Quæ quidem res ad negotium conficiendum maxime fuit opportuna. Nam singulas nostri confectati expugnaverunt, ut perpaucae ex omni numero, noctis interventu, ad terram pervenerint,

quum ab hora fere IV. usque ad solis occasum pugnaretur.

CAP. XVI. Quo prælio bellum Venetorum, totiusque oræ maritimæ confectum est. Nam, quum omnis juvenus, omnes etiam gravioris ætatis, in quibus aliquid consilii aut dignitatis fuit, eo convenerant: tum navium, quod ubique fuerat, unum in locum coegerant: quibus amissis, reliqui neque quo se reciperent, neque quemadmodum oppida defenderent, habebant. Itaque se suaque omnia, Cæsari dediderunt. In quos eo gravius Cæsar vindicandum statuit, quo diligentius in reliquum tempus à barbaris jus legatorum conservaretur. Itaque, omni senatu necato, reliquos sub corona vendidit.

CAP. XVII. Dum hæc in Venetis geruntur, Q. Titurius Sabinus cum his copiis, quas à Cæsare acceperat, in fines Unellorum pervenit. His præerat Viridovix, ac summam imperii tenebat earum omnium civitatum, quæ defecerant, ex quibus exercitum magnasque copias coegerat. Atque his paucis diebus Aulerci Eburovices, Lexoviique, senatu suo interfecto, quod auctores belli esse nolebant, portas clauserunt, seque cum Viridovice conjunxerunt; magnaue præterea multitudo undique ex Gallia perditorum hominum latronumque convenerat, quos spes prædandi, studiumque bellandi, ab agricultura, & quotidiano labore revocabat. Sabinus idoneo omnibus rebus loco castris sese tenebat; quum Viridovix contra eum duum millium spatio confedisset, quotidieque productis copiis pugnandi potestatem faceret, ut jam non solum hostibus in contemptum (s) Sabinus veniret, sed etiam nostrorum militum vocibus nonnihil carperetur: tantamque opinionem timoris præbuit, ut jam ad vallum castrorum hostes accedere auderent. Id ea causa faciebat, quod cum tanta multitudine hostium, præsertim eo absente, qui summam imperii teneret, nisi æquo loco, aut opportunitate aliqua data, legato dimicandum non existimabat.

CAP. XVIII. Hac confirmata opinione timoris, idoneum quemdam hominem & callidum delegit Gallum, ex iis, quos auxilii causa secum habebat. Huic magnis præmiis pollicitationibusque persuadet, uti ad hostes transeat, &, quid fieri velit, edocet. Qui ubi pro perfuga ad eos venit, timorem Romanorum proponit. Quibus angustiis ipse Cæsar à Venetis prematur, docet. Neque longius abesse, quin proxima nocte Sabinus clam ex castris exercitum educat, & ad Cæsarem, auxilii ferendi causa, proficiscatur. Quod ubi auditum est, conclamant omnes, occasionem negotii bene gerendi amittendam non esse, ad castra iri oportere. Multæ res ad hoc consilium Gallos hortabantur: superiorum dierum Sabini cunctatio, perfugæ confirmatio, inopia cibariorum, cui rei parum diligenter ab his erat provisum: spes Venetici belli, & quod fere libenter homines,

Fff2

id

(p) al. casus erat extimescendus. (q) al. qua ratione. (r) al. destinebant. (s) al. contemptionem.

id quod volunt, credant. His rebus adducti, non prius Viridovicem reliquosque duces ex consilio dimittunt, quam ab his sit concessum, arma uti capiant, & ad castra contendunt. Qua re concessa, læti, velut explorata victoria, sarmentis virgultisque collectis, quibus fossas Romanorum compleant, ad castra pergunt.

CAP. XIX. Locus erat castrorum editus, & paulatim ab imo acclivis, circiter passus CIO. Huc magno cursu contenderunt, ut quam minimum spatii ad se colligendos armandosque Romanis daretur, exanimatique pervenerunt. Sabinus, suos hortatus, cupientibus signum dat. Impeditis hostibus, propter ea, quæ ferebant, onera, subito duabus portis eruptionem fieri jubet. Factum est opportunitate loci, hostium incititia ac defatigatione, virtute militum, ac superiorum pugnarum exercitatione, ut ne unum quidem nostrorum impetum ferrent, ac statim terga verterent. Quos impeditos, integris viribus milites nostri consecuti, magnum numerum eorum occiderunt; reliquos, equites confecti, paucos, qui ex fuga evaserant, reliquerunt. Sic uno tempore, & de navali pugna Sabinus, & de Sabini victoria Cæsar certior factus est: civitatesque omnes se statim Titurio dediderunt. Nam, ut ab bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est.

CAP. XX. Eodem fere tempore, P. Crassus, quum in Aquitaniam pervenisset, quæ pars, ut ante dictum est, & regionum latitudine, & multitudine hominum, ex tertia parte Galliae est aestimanda, (t) quum intelligeret in illis locis sibi bellum gerendum, ubi paucis ante annis L. Valerius Præconinus legatus, exercitu pulso, interfectus esset, atque unde L. Manlius Procos. impedimentis amissis, profugisset; non medicorem sibi diligentiam adhibendam intelligebat. Itaque re frumentaria provisa, auxiliis equitatuque comparato, multis præterea viris fortibus Tolosa, Carcasone & Narbone, quæ sunt civitates Galliae provinciae finitimæ ex his regionibus (u) nominatim evocatis, in Sotiatium (x) fines exercitum introduxit, cuius adventu cognito, Sotiates, (y) magnis copiis coactis, equitatuque, quo plurimum valebant, in itinere agmen nostrum adorti, primum equestre prælium commiserunt: deinde, equitatu suo pulso, atque insequentibus nostris, subito pedestres copias, quas in convalle in insidiis collocaverant, ostenderunt. Hi, nostros disiectos adorti prælium renovaverunt. Pugnatum est diu atque acriter, quum Sotiates (z), superioribus victoriis freti, in sua virtute totius Aquitaniae salutem positam putarent: nostri autem, quid sine Imperatore, & sine reliquis legionibus, adolescentulo duce, efficere possent, perspicere cuperent. Tan-

dem confecti vulneribus, hostes terga vertere. Quorum magno numero interfecto, Crassus ex itinere oppidum Sotiatium (a) oppugnare cœpit. Quibus fortiter resistentibus, vineas turreaque egit. Illi, alias eruptione tentata, alias cuniculis ad aggerem vinearumque actis, cuius rei sunt longe peritissimi Aquitani, propterea quod multis locis apud eos ærariæ structuræ (b) sunt: ubi diligentia nostrorum nihil his rebus profici posse intellexerunt, legatos ad Crassum mittunt, seque in deditionem ut recipiat, petunt. Qua re impetrata, arma tradere iussi, faciunt.

CAP. XXII. Atque in ea re omnium nostrorum intentis animis, alia ex parte oppidi Adcantuannus, (c) qui summam imperii tenebat, cum DC. devotis, quos illi Soldurios appellant, quorum hæc est conditio, ut omnibus in vita commodis una cum his fruatur, quorum se amicitiae dediderint. Si quid iis per vim accidat, aut eundem casum una ferant, aut sibi mortem consciscant. Neque adhuc hominum memoria repertus est quisquam, qui eo interfecto, cuius se amicitiae devovisset, mori recusaret. Cum his (d) Adcantuannus eruptionem facere conatus, clamore ab ea parte munitionis sublato, quum ad arma milites concurrissent, vehementerque ibi pugnatum esset, repulsus in oppidum est: uti tamen etiam deditionis (e) conditione uteretur, à Crasso impetravit.

CAP. XXIII. Armis obsidibusque acceptis, Crassus in fines Vocatium & Tarusatum profectus est. Tum vero barbari commoti, quod oppidum, & natura loci, & manu munitum, paucis diebus, quibus eo ventum erat, expugnatum cognoverant, legatos quoque versus dimittere, conjurare, obsides inter se dare, copias parare cœperunt. Mittuntur etiam ad eas civitates legati, quæ sunt citerioris Hispaniae, finitimæ Aquitaniae: inde auxilia ducesque accersuntur. Quorum adventu magna cum auctoritate, & magna cum hominum multitudine bellum gerere conantur. Duces vero ii deliguntur, qui una cum Q. Sertorio omnes annos fuerant, summamque scientiam rei militaris habere existimabantur. Ii, consuetudine Populi R. loca capere, castra munire, commeatibus nostros intercludere instituunt. Quod ubi Crassus animadvertit, suas copias propter exiguitatem non facile diduci, hostem & vagari, & vias obsidere, & castris satis præsidii relinquere, ob eam causam minus commode frumentum, commeatumque sibi supportari, in dies hostium numerum augeri: non cunctandum existimavit, quin pugna decertaret. Hac re ad concilium delata, ubi omnes idem sentire intellexit, posterum diem pugnae constituit.

CAP. XXIV. Prima luce productis omnibus copiis, duplici acie instructa, auxiliis in mediam aciem collocatis, quid hostes consilii caperent, exspectabat. Illi, etsi propter multitudi-

(t) al. existimanda. (u) al. civitates Galliae provinciae, finitimæ his regionibus &c. (x) al. Sotiatium. (y) al. Sotiates. (z) al. Sotiates. (a) al. Sotiatium. (b) al. structuræ. al. structurae. (c) al. Adjatonius. al. Alatumus. (d) al. iis. (e) al. uti tamen eadem deditionis conditione &c.

titudinem, & veterem belli gloriam, paucitatemque nostrorum, se tuto dimicatuuros existimabant: tamen tutius esse arbitrabantur, obsessis viis, commeatu intercluso, sine ullo vulnere victoria potiri: &, si propter inopiam rei frumentariae Romani sese recipere cœpissent, impeditos agmine, & sub sarcinis inferiores animo (f) adoriri cogitabant. Hoc consilio probato ab ducibus, productis Romanorum copiis, sese castris tenebant. Hac re perspecta, Crassus, quum sua cunctatione atque opinione, timidiore hostes, nostros milites alacriores ad pugnandum effecisset, atque omnium voces audirentur, expectari diutius non oportere, quin ad castra iretur: cohortatus suos, omnibus cupientibus, ad hostium castra contendit.

CAP. XXV. Ibi, quum alii fossas complerent, alii multis telis coniectis, defensores vallo munitionibusque depellerent, auxiliaresque, quibus ad pugnam non multum Crassus confidebat, lapidibus telisque subministrandis, & ad aggerem cespitibus comporandis, speciem atque opinionem pugnantium præberent: quum item ab hostibus constanter ac non timide, pugnaretur, telaque ex loco superiore missa non frustra acciderent, equites, circuitis hostium castris, Crasso renuntiaverunt, non eadem esse diligentia ab decumana porta castra munita, facilemque aditum habere.

CAP. XXVI. Crassus, equitum præfectos cohortatus, ut magnis præmiis pollicitationibusque suos excitarent, quid fieri velit, ostendit. Illi, ut erat imperatum, eductis quatuor cohortibus, quæ præsidio castris relictæ, integræ ab labore erant, & longiore itinere circumductis, ne ex hostium castris conspici possent, omnium oculis mentibusque ad pugnam intentis, celeriter ad eas, quas diximus, munitiones pervenerunt. Atque his prorutis, (g) prius in hostium castris constiterunt, quam planè ab his videri, aut quid rei gereretur, cognosci posset. Tum vero, clamore ab ea parte audito, nostri redintegratis viribus, quod plerumque in spe victoriae accidere consuevit, acrius impugnare cœperunt. Hostes, undique circumveniri (h), desperatis omnibus rebus, se per munitiones dejicere, & fuga salutem petere con tenderunt. Quos equitatus apertissimis campis confectatus, ex millium L. numero, quæ

ex Aquitania Cantabrisque venisse constabat, vix quarta parte relicta, multa nocte se in castra recipit (i).

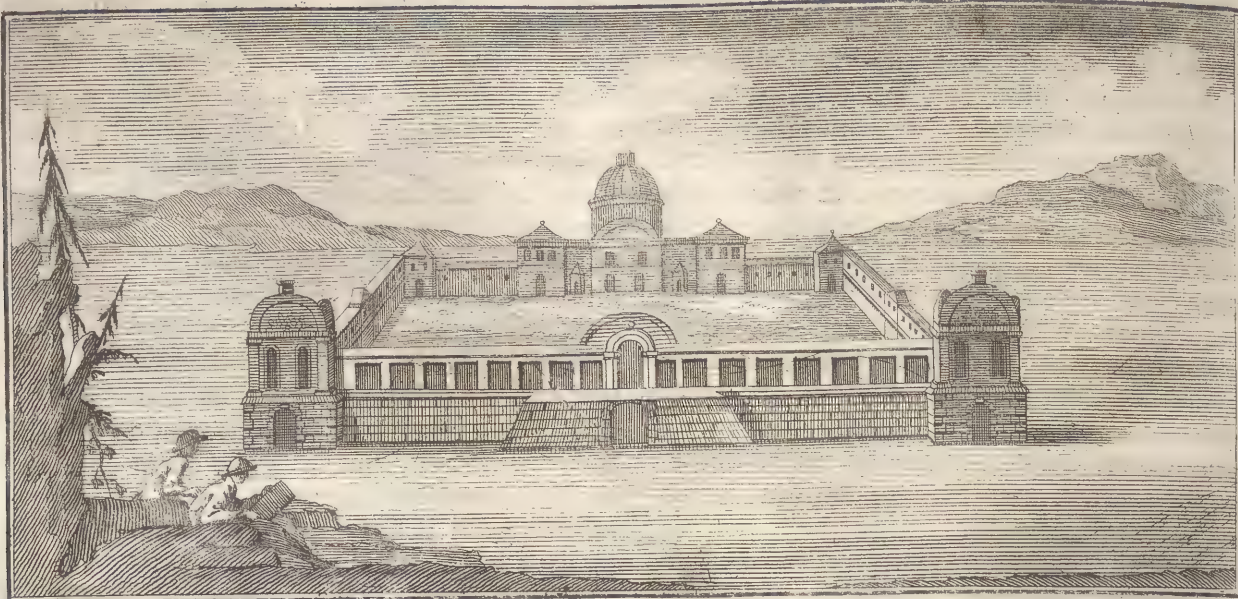
CAP. XXVII. Hac audita pugna, maxima pars Aquitaniae sese Crasso dedit, obli desque ultro misit: quo in numero fuerunt Tarbelli, Bigerriones, Preciani, Vocates, Tarusates, Elusates (k) Garites, Ausci, Garumni, Siburzates, Cocofatesque. Paucae ultimæ nationes (l), anni tempore confisæ, quod hiems suberat, id facere neglexerunt.

CAP. XXVIII. Eodem fere tempore Cæsar, etsi prope exacta jam æstas erat, tamen quod, omni Gallia pacata, Morini Menapiique supererant, qui in armis essent, neque ad eum umquam legatos de pace misissent, arbitratus id bellum celeriter confici posse, eo exercitum adduxit; qui longe alia ratione, ac reliqui Galli, bellum gerere (m) instituerunt. Nam, quod intelligebant, maximas nationes, quæ prælio contendissent, pulsas superatasque esse, continentesque silvas ac paludes habebant: eo se, suaque omnia contulerunt. Ad quarum initium silvarum quum pervenisset Cæsar, castraque munire instituisset, neque hostis interim visus esset, dispersis in opere nostris, subito ex omnibus partibus silvæ evolaverunt, & in nostros imperum fecerunt. Nostri celeriter arma cœperunt, eosque in silvas repulerunt: &, compluribus interfectis, longius impeditioribus locis secuti, paucos ex suis deperdiderunt.

CAP. XXIX. Reliquis deinceps diebus Cæsar silvas cedere instituit: & ne quis inermibus, imprudentibusque militibus ab latere impetus fieri posset, omnem eam materiam quæ erat cæsa, conversam ad hostem collocabat, & pro vallo ad utrumque latus extruebat. Incredibili celeritate magno spatio paucis diebus confecto, quum jam pecus atque extrema impedimenta ab nostris tenerentur, ipsi densiores silvas peterent, ejusmodi tempestates sunt consecutæ, uti opus necessario intermitteretur, & continuatione imbrium, diutius sub pellibus milites contineri non possent. Itaque, vastatis omnibus eorum agris, vicis ædificiisque incensis, Cæsar exercitum reduxit, & in Aulercis, Lexoviisque, reliquis item civitatibus, quæ proxime bellum fecerant, in hibernis collocavit.

(f) al. infirmiore animo. (g) al. prorutis. (h) al. circumventi. (i) al. recepit. (k) al. Flustates. (l) al. civitates. (m) al. egere.

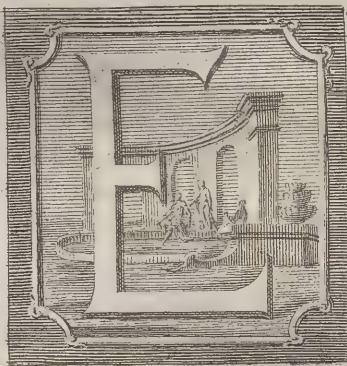
C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO GALLICO LIBER IV.

BREVIARIUM LIBRI IV.

U Sîpetes & Tenctheri, Germani, à Suevis exacti, Menapios invadunt, & inde in Eburones progressi, à Cæsare magna strage superantur. Qui evaserant, in Sicambros trans Rhenum se recipiunt. Cæsar, fabricato ponte, transit Rhenum, Sicambros ulciscitur, Ubios liberat. Inde in Galliam regressus, è Morinis solvit in Britanniam; & parte ejus difficulter subacta, in Galliam revertitur.

CAPUT I.

U. C. 697. 4.
C. N. 56.

E A, QUÆ secuta est, hieme, qui fuit annus Cn. Pompejo, M. Crasso Coss. Usîpetes Germani, & item Tenctheri, magna cum multitudine hominum flumen Rhenum transierunt, non longe à mari, quo Rhenus influit. Causa transeundi fuit, quod ab Suevis complures annos exagitati, bello premebantur, & agricultura prohibebantur. Suevorum gens est longe maxima & bellicosissima Germanorum omnium. Li centum pagos habere dicuntur; ex quibus quotannis singula millia armatorum, bellandi causa, suis ex finibus educunt. Reliqui domi manent pro se atque illis colunt. (n) Hi rursus invicem anno post in armis sunt: illi domi remanent. Sic neque agri-

cultura, neque ratio, neque usus belli intermititur: sed privati ac separati agri apud eos nihil est: neque longius anno remanere uno in loco, incolendi causa, licet. Neque multum frumento, sed maximam partem lacte atque pecore vivunt, multumque sunt in venationibus. Quæ res & cibi genere, & quotidiana exercitatione, & libertate vitæ (quod à pueris nullo officio, aut disciplina assuefacti, nihil omnino contra voluntatem faciant) & vires alit, & immani corporum magnitudine efficit. (o) Atque in eam se consuetudinem adduxerunt, ut locis frigidissimis neque vestitus, præter pelles, habeant quidquam, quarum propter exiguitatem, magna est corporis pars aperta, & laventur in fluminibus.

CAP. II. Mercatoribus est ad eos aditus, eo magis, ut quæ bello ceperint, quibus vendant, habeant: quam quo ullam rem ad se importari desiderent. Quin etiam jumentis, quibus maxime Gallia delectatur, quæque impenso parant pretio, Germani importatis non utuntur: sed, quæ sunt apud eos nata prava (p) atque deformia, hæc quotidiana exercitatione, summi ut sint laboris, efficiunt. Equestribus præliis sæpe

(n) al. Reliqui, qui domi remanserint, se atque illos alunt. (o) al. magnitudine homines efficit. (p) al. parva.

ex equis desiliunt, ac pedibus præliantur, equosque eodem remanere vestigio assuefaciunt; ad quos se celeriter, quum usus poscit, recipiunt. Neque eorum moribus turpius quicquam, aut inertius, habetur, quam ephippiis uti. Itaque ad quemvis numerum ephippiatorum equitum quamvis pauci adire audeant. (q) Vinum ad se omnino importari non sinunt, quod ea re ad laborem ferendum remollescere homines, atque effeminari arbitrantur.

CAP. III. Publice maximam putant esse laudem, quam latissime à suis finibus vacare agros: hac re significari, magnum numerum civitatum suam vim sustinere non potuisse. Itaque una ex parte à Suevis circiter millia passuum DC. (r) agri vacare dicuntur. Ad alteram partem succedunt Ubii, quorum fuit civitas ampla atque florens, ut est captus Germanorum, & paullo, qui sunt ejusdem generis, etiam cæteris humaniores, propterea quod Rhenum attingunt, multique ad eos mercatores ventitant, & ipsi propter propinquitatem Gallicis sunt moribus assuefacti. Hos quum Suevi, multis sæpe bellis experti, propter amplitudinem gravitatemque civitatis, finibus expellere non potuissent, tamen vectigales sibi fecerunt, ac multo humiliores infirmioresque reddiderunt.

CAP. IV. In eadem causa fuerunt Usipetes, & Tenchtheri, quos supra diximus: qui complures annos Suevorum vim sustinuerunt, (s) ad extremum tamen, agris expulsi, & multis locis Germaniæ triennium vagati, ad Rhenum pervenerunt: quas regiones (t) Menapii incolebant, & ad utramque ripam fluminis agros, ædificia, vicisque habebant. Sed tantæ multitudinis adventu perterriti, ex his ædificiis, quæ trans flumen habuerant, demigraverunt: & cis Rhenum dispositis præfidiis Germanos transire prohibebant. Illi, omnia experti, quum neque vi contendere, propter inopiam navium; neque clam transire, propter custodias Menapiorum possent; reverti se in suas sedes regionesque simulaverunt. Et tridui viam progressi, rursus reverterunt, atque omni hoc itinere una nocte, equitatu confecto, inscios inopinantesque Menapios opprefferunt: qui de Germanorum discessu per exploratores certiores facti, sine metu trans Rhenum in suos vicos remigraverant. His interfectis, navibusque eorum occupatis, priusquam ea pars Menapiorum, quæ citra Rhenum erat, certior fieret, flumen transierunt, atque omnibus eorum ædificiis occupatis, reliquam partem hiemis se eorum copiis aluerunt.

CAP. V. His de rebus Cæsar certior factus, & infirmitatem Gallorum veritus, quod sunt in consiliis capiendis mobiles, & novis plerumque rebus student, nihil his committendum existimavit. Est autem hoc Gallicæ consuetudinis, ut, & viatores etiam invitos consistere cogant: & quod quisque eorum de quaque re audierit, aut cognoverit, quærant; & mercatores in oppidis vulgus circumfistat; quibus ex

regionibus veniant, quasque res ibi cognoverint, pronuntiare cogant. His rumoribus atque auditionibus permoti, de summis sæpe rebus consilia ineunt: quorum eos è vestigio penitere necesse est, quum incertis rumoribus serviant, & plerique ad voluntatem eorum ficta respondeant.

CAP. VI. Qua consuetudine cognita Cæsar, ne graviori bello occurreret, maturius, quam consueverat, ad exercitum proficiscitur. Eo quum venisset, ea, quæ fore suspicatus erat, facta cognovit: missas legationes à nonnullis civitatibus ad Germanos; invitatosque eos, uti ab Rheno discederent: omniaque, quæ postulassent, ab se fore parata. Qua spe adducti Germani latius jam vagabantur, & in fines Eburonum, & Condrusorum, qui sunt Trevirorum clientes, pervenerant. Principibus Galliæ evocatis, Cæsar, ea, quæ cognoverat, dissimulanda sibi existimavit: eorumque animis permulsis & confirmatis, equitatuque imperato, bellum cum Germanis gerere constituit.

CAP. VII. Re frumentaria comparata, equitibusque delectis, iter in ea loca facere cœpit, quibus in locis Germanos esse audiebat. A quibus quum paucorum dierum iter abesset, legati ab iis venerunt, quorum hæc fuit oratio: Germanos neque priores Populo R. bellum inferre, neque tamen recusare, si laceasantur, quin armis contendant: quod Germanorum consuetudo hæc sit à majoribus tradita, quicumque bellum inferant, resistere, neque deprecari: hoc tamen dicere, venisse invitos, ejectos domo: si suam gratiam Romani velint, posse ejus utiles esse amicos; vel sibi agros attribuant, vel patiantur eos tenere, quos armis possederint: sese unis Suevis concedere, quibus ne Dii quidem immortales pares esse possint: reliquum quidem in terris esse neminem, quem non superare possint.

CAP. VIII. Ad hæc Cæsar, quæ visum est, respondit. Sed exitus fuit orationis: Sibi nullam cum his amicitiam esse posse, si in Gallia remanerent. Neque verum esse, qui suos fines tueri non potuerint, alienos occupare: neque ullos in Gallia vacare agros, qui dari, tantæ præsertim multitudini, sine injuria possint: sed licere, si velint, in Ubiorum finibus confidere, quorum sint legati apud se, & de Suevorum injuriis quærantur, & à se auxilium petant: hoc se ab Ubiis impetraturum.

CAP. IX. Legati hæc se ad suos relatores dixerunt, & re deliberata, post diem tertium ad Cæsarem reversuros: interea, ne propius se castra moveret, petierunt. Ne id quidem Cæsar ab se impetrari posse dixit. Cognoverat enim, magnam partem equitatus ab iis aliquot diebus ante prædandi, frumentandique causa ad Ambiuaritos trans Mosam missam. Hos expectari equites, atque ejus rei causa moram interponi arbitrabatur.

CAP. X. Mosa profluit ex monte Vogeso, qui est in finibus Lingonum, & parte quadam Rheni recepta, quæ appellatur Walis, (u) Insulam efficit Batavorum. Neque longius ab eo milli-

(q) al. audent. (r) al. LX. al. centum. (s) al. qui quum plures... sustinuerint. (t) al. qua regione. (u) al. Vacalos.

millibus passuum LXXX. in Oceanum transit. Rhenus autem oritur ex Lepontiis, qui Alpes incolunt, & longo spatio per fines Nantuatum, Helvetiorum, Sequanorum, Mediomatricorum, Tribocorum, Trevirorum citatus fertur: & ubi Oceano appropinquavit, in plures diffluit partes, multis ingentibusque insulis effectis, quarum pars magna à feris barbarisque nationibus incolitur: ex quibus sunt, qui piscibus, atque ovīs aviam vivere existimantur: multisque capitibus in Oceanum insluit.

CAP. XI. Cæsar, quum ab hoste non amplius passuum XII. millibus abesset, ut erat constitutum, ad eum legati revertuntur. Qui in itinere congressi, magnopere, ne longius progredieretur, orabant. Quum id non impetrassent, petebant, uti ad eos equites, qui agnien antecessissent, præmitteret, eosque pugna prohiberet: sibi que uti potestatem faceret, in Ubios legatos mittendi. Quorum si principes ac Senatus sibi jure jurando fidem fecissent, ea conditione, quæ à Cæsare ferretur, seseuros ostendebant. Ad has res conficiendas sibi tridui spatium daret. Hæc omnia Cæsar eodem illo pertinere arbitrabatur, ut, tridui mora interposita, equites eorum, qui abessent, revertentur: tamen, sese non longius millibus passuum IV. aquationis causa, processurum eo die dixit: huc postero die quam frequentissimi convenirent, ut de eorum postulatis cognosceret. Interim ad Præfectos, qui cum omni equitatu antecesserant, mittit, qui nuntiarent, ne hostes prælio lacefferent: & si ipsi lacefferentur, sustinerent, quoad ipsi cum exercitu propius accessisset.

CAP. XII. At hostes, ubi primum nostros equites conspexerunt, quorum erat V. millium numerus, quum ipsi non amplius DCCC. equites haberent: quod ii, qui, frumentandi causa ierant trans Mosam, nondum redierant: nihil nostris timentibus, quod legati eorum paullo ante à Cæsare discesserant, atque is dies induciis erat ab iis petitus, impetu facto, celeriter nostros perturbaverunt: rursus, resistentibus nostris, consuetudine sua, ad pedes defilierunt, suffossisque equis, compluribusque nostris dejectis, reliquos in fugam conjecerunt: atque ita perterritos egerunt, ut non prius fuga desisterent, quam in conspectum agminis nostri venissent. In eo prælio ex equitibus nostris interficiuntur IV. & LXX: in his vir fortissimus Piso Aquitanus, amplissimo genere natus, cujus avus in civitate sua regnum obtinuerat, amicus ab Senatu nostro appellatus. Hic quum fratri intercluso ab hostibus auxilium ferret, illum periculo (x) eripuit: ipse, equo vulnerato, dejectus, quoad potuit, fortissime restitit. Quum circumventus, multis vulneribus acceptis, cecidisset, atque id frater, qui jam prælio excefferat, procul animadvertisset, incitato equo, sese hostibus obtulit, atque interfectus est.

CAP. XIII. Hoc facto prælio, Cæsar neque jam sibi legatos audiendos: neque con-

ditiones accipiendas arbitrabatur ab iis, qui, per dolum atque insidias, petita pace, ultro bellum intulissent. Expectare vero dum hostium copiae augerentur, equitatusque reverteretur, summæ dementiæ esse judicabat: & cognita Gallorum infirmitate, quantum jam apud eos, hostes uno prælio auctoritatis essent consecuti sentiebat: quibus ad consilia capienda nihil spatii dandum existimabat. His constitutis rebus, & consilio cum legatis & quæstore communicato, ne quem diem pugnae prætermitteret, opportunissima res accidit, quod postridie ejus diei mane eadem & perfidia & simulatione usi [Germani] frequentes, omnibus principibus, majoribusque natu adhibitis, ad eum in castra venerunt, simul, ut dicebatur, sui purgandi causa, quod contra atque esset dictum, & ipsi petissent, prælium pridie commississent: simul, ut si quid possent, de induciis fallendo impetrarent. Quos sibi Cæsar oblatos gavisus, retineri jussit: ipse omnes copias castris eduxit, equitatum, quod recenti prælio perterritum esse existimabat, agmen subsequi jussit.

CAP. XIV. Acie triplici instructa, & celeriter IIX. millium itinere confecto, prius ad hostium castra pervenit, quam, quid ageretur, Germani sentire possent. Qui, omnibus rebus subito perterriti, & celeritate adventus nostri, & discessu suorum, neque consilii habendi, neque arma capiendi spatio dato, perturbantur, copiasne adversus hostem educere, an castra defendere, an fuga salutem petere, præstaret (x). Quorum timor quum fremitu & concursu significaretur, milites nostri, pristini diei perfidia incitati, in castra irruerunt. Quorum qui celeriter (y) arma capere potuerunt, paullisper nostris restiterunt, atque inter carros impedimenta que prælium commisserunt. At reliqua multitudo puerorum mulierumque (nam cum omnibus suis domo excefferant, Rhenumque transierant) passim fugere cœpit. Ad quos confectandos Cæsar equitatum misit.

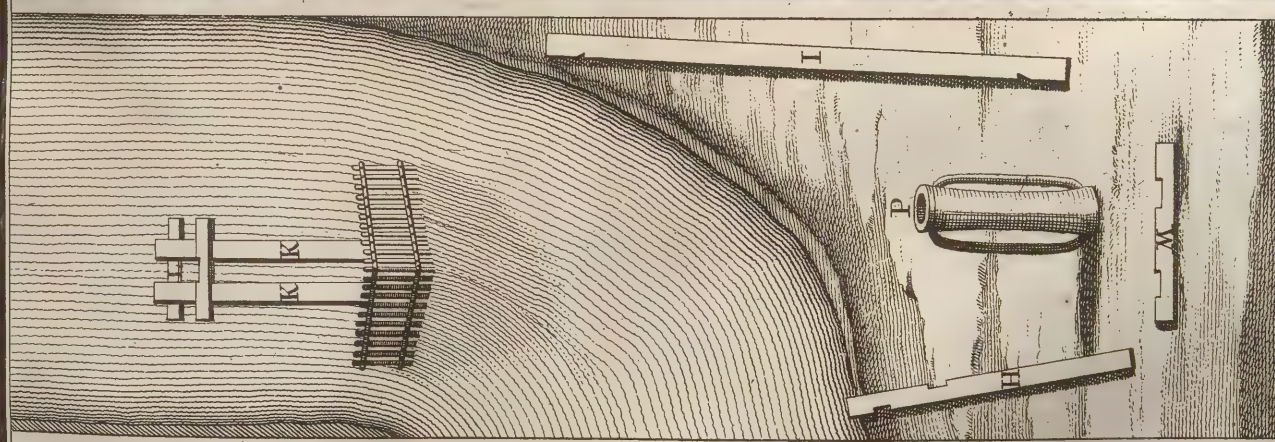
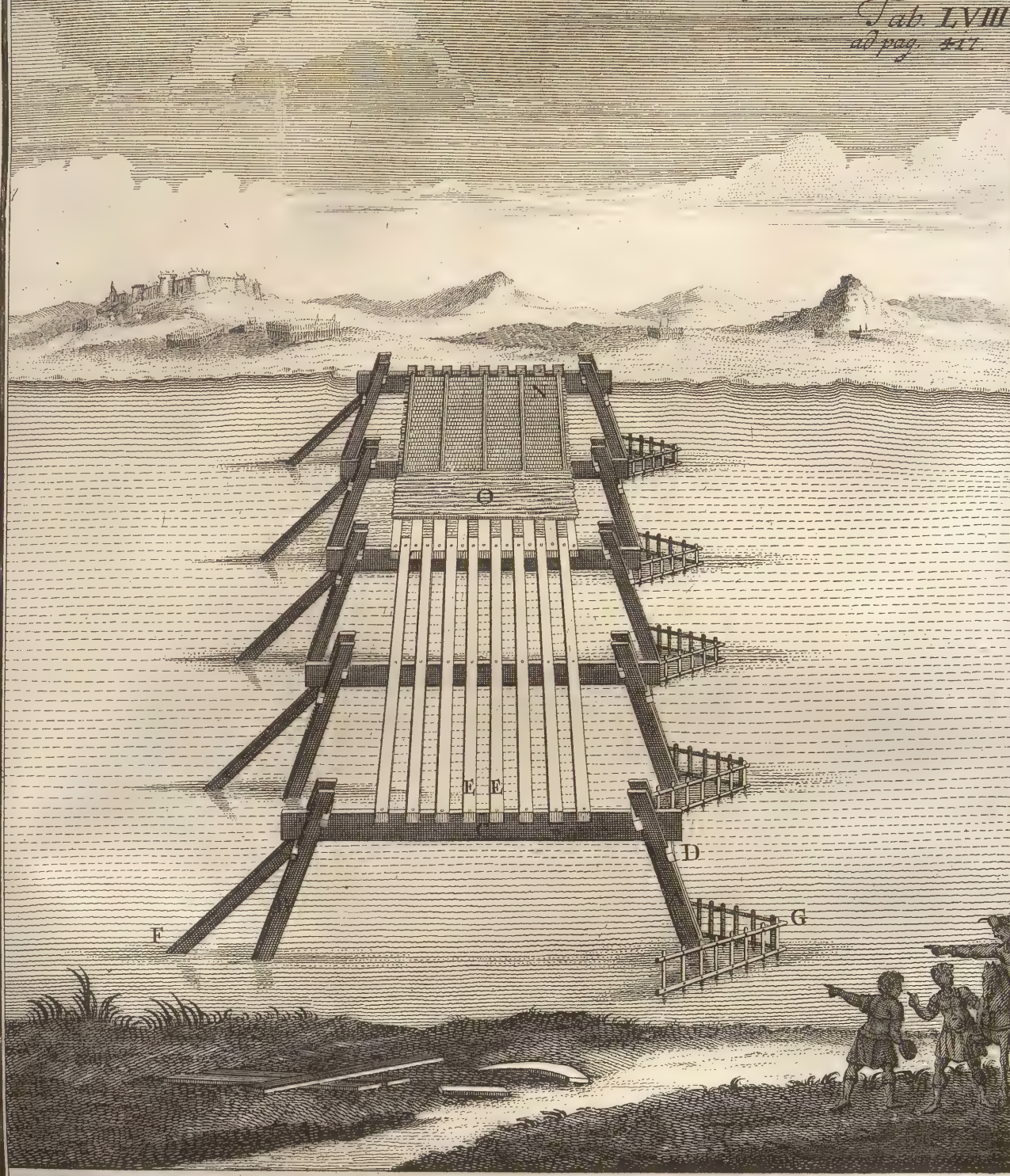
CAP. XV. Germani post tergum clamore audito, quum suos interfici viderent, armis abjectis, signisque militaribus relictis, se ex castris ejecerunt: & quum ad confluentem Mosæ & Rheni pervenissent, reliqua fuga desperata, magno numero interfecto, reliqui se in flumen præcipitaverunt atque ibi, timore, lassitudine, & vi fluminis oppressi, perierunt. Nostri ad unum omnes incolumes, perpaucis vulneratis, ex tanti belli timore, quum hostium numerus capitem CDXXX. millium fuisset, se in castra receperunt. Cæsar iis, quos in castris retinuerat, discedendi potestatem fecit. Illi supplicia cruciatusque Gallorum veriti, quorum agros vexaverant remanere se apud eum velle dixerunt. Iis Cæsar libertatem concessit.

CAP. XVI. Germanico bello confecto, multis de causis Cæsar statuit sibi Rhenum esse transeundum: quarum illa fuit justissima, quod quum videret Germanos tam facile impelli,

(x) al. ex periculo. (x) al. perturbabantur, ut copiasne ----- petere, ne scirent, quid præstaret. (y) al. Quo in loco, qui celeriter &c.

Pontis Figura a Caesare decem diebus ad Rhenum trajiciendum effecti.

Tab. LVIII
ad pag. 411.

A. Bina tigna sesquipedalia intervallo pedum duorum inter se juncta. B. Alia bina ad eundem modum & eodem intervallo juncta, ac ex adverso defixa. C. Trabes bipedales immissae. D. Binæ fibulae. E. Directa materia supra quam sternerentur crates & similia. F. Sublicae oblique contra vim & impetum fluminis operi adjunctae. G. Defensores pontis. H. Simplex unum tignum eorum sesquipedalium. I. Trabum bipedalium per se nuda figura. K. Bina sesquipedalia tigna inter se juncta, seorsim oculis subjiçuntur. L. Fibulae quibus distinebantur. M. Unius fibulae simplex figura. N. Crates. O. Longurū. P. Fistuca si-
ve machinatio qua tigna adacta.

pellī, ut in Galliam venirent, suis quoque rebus eostimere voluit, quum intelligerent, & posse, & audere Populi R. exercitum Rhenum transire. Accessit etiam quod illa pars equitatus Usipetum & Tenchtherorum, quam supra commemoravi, prædandi frumentandique causa Mosam transisse, neque prælio interfuisse, post fugam suorum se trans Rhenum in fines Sicambrorum receperat, seque cum iis conjunxerat. Ad quos quam Cæsar nuntios misisset, qui postularent, eos, qui sibi, Gallæque bellum intulissent, uti sibi dederent, responderunt: Populi R. imperium Rhenum finire: si, se invito, Germanos in Galliam transire non æquum existimaret: cur sui quidquam esse imperii aut potestatis trans Rhenum postulet? Ubii autem, qui uni ex transrhenanis ad Cæsarem legatos miserant, amicitiam fecerant, obsides dederant, magnopere orabant, ut sibi auxilium ferret, quod graviter ab Suevis premerentur: vel, si id facere occupationibus Reip. (z) prohiberetur, exercitum modo Rhenum transportaret: id sibi ad auxilium, spemque reliqui temporis satis futurum: tantum esse nomen apud eos, atque opinionem exercitus Romani, Ariovisto pulso & hoc novissimo prælio facto, etiam ad ultimas Germanorum nationes, uti opinione (a) & amicitia populi R. tuti esse possint. Navium magnam copiam ad transportandum exercitum pollicebantur.

CAP. XVII. Cæsar his de causis, quas commemoravi, Rhenum transire decreverat: sed navibus transire neque satis tutum esse arbitrabatur, neque suæ, neque Populi R. dignitatis esse statuebat. Itaque etsi summa difficultas; faciendi pontis proponebatur, propter latitudinem, rapiditatem, altitudinemque fluminis; tamen id sibi contendendum, aut aliter non transducendum exercitum, existimabat. Rationem igitur (2) pontis hanc instituit. Tigna bina sesquipedia paullum ab imo præacuta, dimensa ad altitudinem fluminis, intervallo pedum duorum inter se iungebat. Hæc cum machinationibus demissa (b) in flumen (c) deflexerat, fistucisque adgevat, non sublicæ modo directæ ad perpendicularum, sed prona ac fastigiata, ut secundum naturam fluminis procumberent: his item contraria duo ad eundem modum iuncta, intervallo pedum quadragenum ab inferiore parte contra vim atque impetum fluminis conversa statuebat: hæc utraque bipedalibus trabibus immixtis, quantum eorum tignorum iunctura distabat, binis utrimque fibulis ab extrema parte distinebantur. Quibus disclusis, atque in contrariam partem revinctis, tanta erat operis firmitudo, atque ea rerum natura, ut quo major vis aquæ se incitavisset, hoc arctius illigata tenerentur. Hæc directæ materia injecta contexebatur, ac longius cratibusque consternebantur. Ac nibilo secius sublicæ ad inferiorem partem fluminis obliquæ adigebantur: quæ, pro pariete subiectæ, & cum omni opere iunctæ, vim flu-

minis exciperent: & alia item supra pontem mediocri spatio: ut, si arborum trunci, si naves, deijcendi operis causa, essent à Barbaris missæ, his defensoribus earum rerum vis minueretur, neu ponti nocerent.

CAP. XVIII. Diebus X, quibus materia cæpta erat comportari, omni opere effecto, exercitus transducitur. Cæsar, ad utramque partem pontis firmo præsidio relicto, in fines Sicambrorum contendit. Interim à compluribus civitatibus ad eum legati veniunt, quibus pacem atque amicitiam petentibus, liberaliter respondit, obsidesque ad se adduci jubet. Sicambri ex eo tempore, quo pons instituti cæptus est, fuga comparata, hortantibus iis, quos ex Tenchtheris atque Usiperibus apud se habebant, finibus suis excesserant, suæque omnia exportaverant, seque in solitudinem ac silvas abdiderant.

CAP. XIX. Cæsar paucos dies in eorum finibus moratus, omnibus vicis, ædificiisque incensis, frumentisque succisis, se in fines Ubiorum recepit, atque his auxilium suum pollicitus, si à Suevis premerentur, hæc ab iis cognovit: Suevos, postquam per exploratores pontem fieri comperissent, more suo consilio habito, nuntios in omnes partes dimisisse, uti de oppidis demigrarent, liberos, uxores, suæque omnia in silvas deponerent: atque omnes, qui arma ferre possent, unum in locum convenirent: hunc esse delectum medium fere regionum earum, quas Suevi obtinerent: ibi Romanorum adventum expectare, atque ibi decertare constituisse. Quod ubi Cæsar comperit, omnibus his rebus confectis, quarum rerum causa exercitum transducere constituerat, ut Germanis metum injiceret, ut Sicambros ulcisceretur, ut Ubios obsidione liberaret: diebus omnino XIX. trans Rhenum consumptis, satis & ad laudem & ad utilitatem profectum arbitrat, se in Galliam recepit, pontemque resecidit.

CAP. XX. Exigua parte æstatis reliqua, Cæsar, etsi in iis locis, quod omnis Gallia ad Septentrionem vergit, maturæ sunt hiemes, tamen in Britanniam proficisci contendit, quod omnibus fere Gallicis bellis, hostibus nostris inde subministrata auxilia intelligebat: & si tempus anni ad bellum gerendum deficeret; tamen magno sibi usui fore arbitrabatur, si modo insulam adisset, genus (d) hominum perspexisset: loca, portus, aditus cognovisset: quæ omnia fere Gallis erant incognita. Neque enim temere præter mercatores adit ad illos quisquam; neque iis ipsis quidquam, præter oram maritimam, atque eas regiones quæ sunt contra Galliam, notum est. Itaque convocatis ad se undique mercatoribus, neque quanta esset insulæ magnitudo, neque quæ, aut quantæ nationes incoherent, neque quem usum belli haberent, aut quibus institutis uterentur, neque qui essent

Ggg

ad

(z) al. occupationibus Populi R. (a) al. ut etiam ad ultimas Germanorum nationes opinione &c. (b) al. immissa. (c) al. in flumine. (d) al. & genus.

(2) Pontis) Figuram hujus pontis, quam nullus in explicatione Julii Cæsaris prætermittit, vide Tab. LVHI.

ad majorum navium multitudinem idonei portus, reperire poterat.

CAP. XXI. Ad hæc cognoscenda, prius quam periculum faceret, idoneum esse arbitratus, C. Volusenum, cum navi longa præmittit. Huic mandat, *ut exploratis omnibus rebus, ad se quamprimum revertatur*. Ipse cum omnibus copiis, in Morinos proficiscitur: quod inde erat brevissimus in Britanniam transiectus (e). Huc naves undique ex finitimis regionibus, & quam superiore æstate ad Veneticum bellum fecerat classem, juber convenire. Interim, consilio ejus cognito, & per mercatores perlato ad Britannos, à compluribus ejus insulæ civitatibus ad eum legati veniunt, qui polliceantur, *obsides dare, atque imperio Populi R. obtemperare*. Quibus auditis, liberaliter pollicitus, hortatusque *ut in ea sententia permanerent*, eos domum remisit: & cum his una (3) Comium, quem ipse, Atrebatibus superatis, regem ibi constituerat, cujus & virtutem & consilium probabat, & quem sibi fidelem (f) arbitrabatur, cujusque auctoritas in his regionibus magna habebatur, mittit. Huic imperat, *quas possit, adeat civitates, horteturque, ut Populi R. fidem sequantur, seque celeriter eo venturum nuntiet*. Volusentis, perspectis regionibus, quantum ei facultatis dari potuit, qui navi egredi, ac se barbaris committere non auderet, V. die ad Cæsarem revertitur, quæque ibi perspexisset, renuntiat.

CAP. XXII. Dum in his locis Cæsar navium parandarum causa moratur, ex magna parte Morinorum ad eum legati venerunt, qui se de superioris temporis consilio excusarent; quod homines barbari, & nostræ consuetudinis imperiti, bellum Populo R. fecissent, seque ea, quæ imperasset, facturos pollicerentur. Hoc (g) sibi satis opportune Cæsar accidisse arbitratus, quod neque post tergum hostem relinquere volebat; neque belli gerendi, propter anni tempus, facultatem habebat. Neque has tantularum rerum occupationes sibi Britanniae anteponendas judicabat: magnum his numerum obsidum imperat. Quibus adductis, eos in fidem recepit, navibus circiter LXXX. onerariis coactis contractisque, quot satis esse ad duas legiones transportandas existimabat: Quidquid præterea navium longarum habebat, quæstori, legatis, præfectisque distribuit. Huc accedebant LIX. onerariæ naves, quæ ex eo loco millibus passuum IIX. vento tenebantur, quo minus in eundem portum pervenire possent. Has equitibus distribuit; reliquum exercitum Q. Titurio Sabino, & L. Aurunculeio Cottæ, legatis, in Menapios, atque in eos pagos Morinorum, ab quibus ad eum legati non venerant, deducendum dedit. P. Sulpicium

Rufum legatum, cum eo præsidio, quod satis esse arbitrabatur, portum tenere jussit.

CAP. XXIII. His constitutis rebus, nactus idoneam ad navigandum tempestatem, tertia fere vigilia solvit, *equitesque in ulteriorem portum progredi, & naves conscendere, ac se sequi*, jussit: ab quibus quum paulo tardius esset administratum, ipse hora circiter diei IV. cum primis navibus Britanniam attigit: atque ibi in omnibus collibus expositas hostium copias firmatas (h) conspexit. Cujus loci hæc erat natura: adeo montibus (i) angustis mare continebatur, uti ex locis superioribus in litus telum adjici (k) posset. Hunc ad egrediendum nequaquam idoneum arbitratus locum, dum reliquæ naves eo convenirent, ad horam IX. in anchoris expectavit. Interim legatis, tribunisque militum convocatis, & quæ ex Voluseno cognovisset, & quæ fieri vellet, ostendit: monuitque, *ut rei militaris ratio, maxime (l) ut res maritima postularent, (ut quæ celere atque instabilem motum haberent) ad nutum & ad tempus omnes res ab iis administrarentur*. His dimissis, & ventum, & æstum uno tempore nactus secundum, dato signo, & sublatis anchoris, circiter millia passuum HX ab eo loco progressus, aperto ac plano litore naves constituit.

CAP. XXIV. At barbari, consilio Romanorum cognito, præmisso equitatu, & essedariis, quo plerumque genere in præliis uti consueverunt, reliquis copiis subsecuti, nostros navibus egredi prohibebant. Erat ob has causas summa difficultas, quod naves propter magnitudinem, nisi in alto constitui non poterant. Militibus autem, ignotis locis, impeditis manibus, magno & gravi onere armorum pressis, simul & navibus (m) desiliendum, & fluctibus (n) consistendum, & cum hostibus erat pugnandum; quum illi aut ex arido, aut paullulum in aquam progressi, omnibus membris expediti, notissimis locis, audacter tela conjicerent, & equos assuefactos incitarent. Quibus rebus nostri perterriti, atque hujus omnino generis pugnae imperiti, non omnes eadem alacritate, ac studio, quo in pedestribus, uti præliis consueverant, utebantur.

CAP. XXV. Quod ubi Cæsar animadvertit, naves longas, quarum & species erat barbaris inusitatio, & morus ad usum expeditior, paullulum removeri ab onerariis navibus, & remis incitari, & ad latus apertum hostium constitui, atque inde fundis, tormentis, sagittis, hostes propelli, ac submoveri jussit: quæ res magno usui nostris fuit. Nam & navium figura, & remorum motu, & inusitato genere tormentorum permoti barbari, constiterunt: ac paullum modo pedem retulerunt. At, nostris militibus cunctantibus, maxime

(e) al. trajectus. (f) al. fidelem esse &c. (g) al. Hæc. (h) al. armatas. (i) al. atque ita montibus. (k) al. adigi. (l) al. maximeque. (m) al. & de navibus. (n) al. & in fluctibus.

(3) Comium) Ad hunc Comium Atrebatem numum Tab. LVII. num. 7. refert BEGERUS Thef. Brand. T. I. p. 305. Ubi etiam vocabulum GARMAN explicat, quasi significet GAR & MAN, quod est PRORSUS VIR *πρὸν ἀνδρῶν*, ad indicandam Germanorum virtutem & fortitudinem.

xime propter altitudinem maris, qui X. legionis aquilam ferebat, contestatus deos, *ut ea res legioni feliciter eveniret: Desilite*, inquit, *milites, nisi vultis aquilam hostibus prodere. Ego certe meum Reip. atque Imperatori officium praestitero.* Hoc quum magna voce dixisset, se ex navi projecit, atque in hostes aquilam ferre coepit. Tum nostri cohortati inter se, ne tantum dedecus admitteretur, universi ex navi desilierunt. Hos item alii ex proximis navibus (o), quum conspexissent, subsecuti hostibus appropinquarunt.

CAP. XXVI. Pugnatum est ab utrisque acriter. Nostri tamen, quod neque ordines fervare, neque firmiter insistere, neque signa subsequi poterant, neque alius alia ex navi, quibuscumque signis occurrerat, se aggregabat, magnopere perturbabantur. Hostes vero, notis omnibus vadis, ubi ex littore aliquos singulares ex navi egredientes conspexerant, incitatis equis, impeditos adoriebantur. Plures paucos circumstabant: alii ab latere aperto in universos tela conjiciebant. Quod quum animadvertisset Cæsar, scaphas longarum navium, item speculatoria navigia militibus compleri iussit: & quos laborantes conspexerat, iis subsidia summittebat. Nostri simul atque in arido constiterunt, suis omnibus consecutis, in hostes impetum fecerunt, atque eos in fugam dederunt: neque longius prosequi potuerunt, quod equites cursum tenere, atque insulam capere non potuerant. Hoc unum ad pristinam fortunam Cæsari defuit.

CAP. XXVII. Hostes prælio superati, simul atque se ex fuga receperunt, statim ad Cæsarem legatos de pace miserunt: *obsides datuos, quæque imperasset, sese facturos*, polliciti sunt. Una cum his legatis Comius Atrebas venit, quem supra demonstraveram à Cæsare in Britanniam præmissum. Hunc illi è navi egressum, quum ad eos Imperatoris mandata perferret, comprehenderant, atque in vincula conjecerant. Tunc, facto prælio, remiserunt: & in petenda pace ejus rei culpam in multitudinem contulerunt, & *propter imprudentiam, ut ignosceretur*, petiverunt. Cæsar questus, *quod, quum ultro in continentem legatis missis pacem à se petissent, bellum sine causa intulissent*, ignoscere imprudentiæ dixit: obsidesque imperavit: quorum illi partem statim dederunt: partem ex longinquiore locis accersitam, *paucis diebus (p) sese datuos* dixerunt. Interea suos remigrare in agros iusserunt: principesque undique convenere, & se civitatesque suas Cæsari commendarunt.

CAP. XXVIII. His rebus pace firmata, post diem IV. quam est in Britanniam ventum, naves XIX, de quibus supra demonstratum est, quæ equites sustulerant, ex superiori portu leni vento solverunt. Quæ quum appropinquarent Britanniae, & ex castris viderentur, tanta tempestas subito coorta est, ut nulla earum cursum tenere possent: sed aliae eodem, unde erant profectæ, referren-

tur: aliae ad inferiorem partem insulæ, quæ est propius Solis occasum, magno sui cum periculo dejicerentur (q). Quæ tamen, anchoris jactis, quum fluctibus (r) complerentur, necessario, adversa nocte in altum (s) provectæ, continentem petiverunt.

CAP. XXIX. Eadem nocte accidit, ut esset Luna plena, quæ dies maritimos æstus maximos in Oceano efficere consuevit: nostrisque id erat incognitum. Ita uno tempore & longas naves, quibus Cæsar exercitum transportandum curaverat, quasque in aridum subdlexerat, æstus complebat: & onerarias, quæ ad anchoras erant deligatæ, tempestas afflictabat: Neque ulla nostris facultas aut administrandi, aut auxiliandi dabatur. Compluribus navibus fractis, reliquæ quum essent funibus, anchoris, reliquisque armamentis amissis, ad navigandum inutiles, magna, id quod necesse erat accidere, totius exercitus perturbatio facta est. Neque enim naves erant aliae, quibus reportari possent; & omnia deerant, quæ ad reficiendas eas usui sunt: & quod omnibus constabat, hiemare in Gallia oportere, frumentum his in locis in hiemem provisum non erat.

CAP. XXX. Quibus rebus cognitis, principes Britanniae, qui post prælium ad ea, quæ jusserat Cæsar, facienda convenerant, inter se collocuti, quum equites, & naves, & frumentum Romanis deesse intelligerent, & paucitatem militum ex castrorum exiguitate cognoscerent: quæ hoc erant etiam angustiora, quod sine impedimentis Cæsar legiones transportaverat: optimum factu esse duxerunt, rebellionem facta, frumento, commeatuque nostros prohibere, & rem in hiemem producere: quod, his superatis, aut reditu interclusis, neminem postea belli inferendi causa in Britanniam transiturum confidebant.

CAP. XXXI. Itaque, rursus conjuratione facta, paullatim ex castris discedere, ac suos clam ex agris deducere coeperunt. At Cæsar, etsi nondum eorum consilia cognoverat, tamen & ex eventu navium suarum, & ex eo, quod obsides dare intermiserant, fore id, quod accidit, suspicabatur. Itaque ad omnes casus subsidia comparabat. Nam & frumentum ex agris in castra quotidie conferebat; & quæ gravissime afflictae erant naves, earum materia atque ære ad reliquas reficiendas utebatur: & quæ ad eas res erant usui, ex continenti comportari jubebat. Itaque quum id summo studio à militibus administraretur, XII. navibus amissis, reliquis ut navigari commode posset, effecit.

CAP. XXXII. Dum ea geruntur, legione, ex consuetudine, una frumentatum missa, quæ appellebatur VII, neque ulla ad id tempus belli suspitione interposita, quum pars hominum in agris remaneret, pars etiam in castra ventitaret; ii, qui pro portis castrorum in statione erant, Cæsari renuntiaverunt, *pulverem majorem, quam consuetudo ferret, in ea parte videri, quam in partem legio iter fecisset.* Cæsar,

Ggg 2

(o) al. Hos item alii ex primis, proximi navibus. (p) al. paucis post diebus. (q) al. rejicerentur. (r) al. quum finibus. (s) al. in alveum.

far, id quod erat, suspicatus, aliquid novi à barbaris initum consilii: *cobortes, quæ in stationibus erant, secum in eam partem proficisci, duas in stationem (t) succedere, reliquas armari, & confestim se subsequi*, iussit. Quum paulo longius à castris processisset; suos ab hostibus premi, atque ægre sustinere, & conferta legione ex omnibus partibus tela conjici animadvertit. Nam quod omni ex reliquis partibus demesso frumento, una pars erat reliqua, suspicati hostes hac nostros esse venturos, noctu in silvis delituerant. Tum dispersos, depositis armis, in metendo occupatos subito adorti, paucis interfectis, reliquos incertis ordinibus perturbaverant: simul equitatu, atque effedis circumdederant.

CAP. XXXIII. *Genus hoc est ex effedis pugnae: primo per omnes partes perequitant, & tela conjiciunt: atque ipso terrore equorum, & strepitu rotarum, ordines plerumque perturbant: & quum se inter equitum turmas insinuavere, ex effedis desiliunt, & pedibus præliantur. Aurigæ interim paulum à prælio excedunt, atque ita se collocant, ut, si illi à multitudine hostium premantur, expeditum ad suos receptum habeant. Ita mobilitatem equitum, stabilitatem peditum in præliis præstant: ac tantum usu quotidiano, & exercitatione efficiunt, ut in declivi, ac præcipiti loco incitatos equos sustinere, & brevi moderari ac flectere, & per remonem percurrere, & in iugo insistere, & inde se in curru citissime recipere consueverint.*

CAP. XXXIV. Quibus rebus, perturbatis nostris novitate pugnae, tempore opportunissimo Cæsar' auxilium tulit. Namque ejus adventu hostes constiterunt, nostri ex timore se receperunt. Quo facto, ad laceffendum hostem, & committendum prælium, alienum esse tempus arbitratus, suo se loco continuit; & brevi tempore intermisso, in castra legiones reduxit. Dum hæc geruntur, nostris omnibus occupatis, qui erant in agris reliqui, discesserunt. Securæ sunt continuos dies complures tempestates: quæ & nostros in castris continerent, & hostem à pugna prohiberent. Interim barbari nuntios in omnes partes dimiserunt: paucitatemque nostrorum militum suis prædicaverunt: & quanta prædæ faciendæ, atque in perpetuum sui liberandi facultas daretur, si Romanos castris expulissent, demonstraverunt. His diebus celeriter magna multitudine peditatus equitatusque coacta, ad castra venerunt.

CAP. XXXV. Cæsar, etsi idem, quod superioribus diebus acciderat, fore videbat, ut, si essent hostes pulsi, celeritate periculum, effugerent: tamen, nactus equites circiter XXX (u), quos Comius Atrebas, de quo ante dictum est, secum transportaverat,

legiones in acie pro castris constituit. Commisso prælio, diutius nostrorum militum impetum hostes ferre non potuerunt, ac terga verterunt: quos tanto spatio secuti, quantum cursu & viribus efficere potuerunt, complures ex iis occiderunt: deinde, omnibus longe lateque ædificiis incensis (x), se in castra receperunt.

CAP. XXXVI. Eodem die legati ab hostibus missi ad Cæsarem de pace venerunt. His Cæsar numerum obsidum, quem antea imperaverat, duplicavit; eosque in continentem adduci iussit: quod propinqua die æqui-noctii, infirmis navibus hiemi navigationem subjiciendam (y) non existimabat. Ipse idoneam tempestatem nactus, paulo post mediam noctem naves solvit. Quæ omnes incolumes ad continentem pervenerunt. Ex his (z) onerariæ II. eosdem portus, quos reliquæ (a), capere non potuerunt, sed paulo (b) infra delatæ sunt.

CAP. XXXVII. Quibus ex navibus, quum essent expositi milites circiter CCC, atque in castra contenderent; Morini, quos Cæsar, in Britanniam proficiscens, pacatos reliquerat, spe prædæ adducti, primo non ita magno fuorum numero circumsteterunt; ac, si sese interfici nollent, arma ponere iusserunt. Quum illi, orbe facto, sese defenderent, celeriter ad clamorem hominum circiter millia VI. convenerunt. Qua re nuntiata, Cæsar omnem ex castris equitatum suis auxilio misit. Interim nostri milites impetum hostium sustinuerunt, atque amplius fortissime horis IV. pugnaverunt, & paucis vulneribus acceptis, complures ex iis occiderunt. Postea vero quam equitatus noster in conspectum venit, hostes, abjectis armis, terga verterunt, magnusque eorum numerus est occisus.

CAP. XXXVIII. Cæsar postero die, T. Labienum legatum cum iis legionibus, quas ex Britannia reduxerat, in Morinos, qui rebellionem fecerant, misit. Qui quum propter siccitates paludum, quo se reciperent, non haberent; quo perfugio superiore anno fuerant usi; omnes fere in potestatem Labieni venerunt. At Q. Titurius & L. Cotta, legati, qui in Menapiorum fines legiones duxerant, omnibus eorum agris vastatis, frumenti succis, ædificiisque incensis; quod Menapii omnes se in densissimas silvas abdiderant, ad Cæsarem se receperunt. Cæsar in Belgis omnium legionum hiberna constituit. Eo duæ omnino civitates ex Britannia obsides miserunt: reliquæ neglexerunt. His rebus gestis,

ex litteris Cæsaris dierum XX. supplicatio à Senatu decreta est.

(t) al. duas ex reliquis in stationem &c. (u) al. CCC. (x) al. lateque adfectis intensisque. (y) al. subeundam. (z) al. Sed ex his. (a) alii verba: quos reliquæ omittunt. (b) al. & paulo.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO GALLICO LIBER V.

BREVIARIUM LIBRI V.

Cæsar grandem in Gallis per legatos instrui classem jubet. Ipse in Illyricum profectus, Pirustas cohibet. In Galliam reversus; turbisque Trevirorum compositis, in Britanniam trajicit. Cum Insularis citra ultraque Tamesim bella gerit. Quibus confectis, in Galliam reductas legiones, in varias partes distribuit. Plerique Galli deficiunt: primique Eburones, duce Ambiorige, castra Titurii legati adoriuntur. Ac desperata expugnatione, dolo ipsum cum omnibus copiis circumveniunt. Victor Ambiorix, junctis Nervius, castra Q. Ciceronis obsidet. Obsidione, ob adventum Cæsaris, soluta, totus ejus exercitus profligatur. Senones nihilominus & Treviri, res novas moliantur. Sed interfecto Indutiomaro, res paulum pacatae.

CAPUT I.

U. C. 698. a.
C. N. 181.

LUCIO Domitio, Ap. Claudio coss. discedens ad hibernis Cæsar in Italiam, ut quotannis facere consueverat, legatis imperat, quos legionibus præfecerat, uti quamplurimas possent, hieme naves ædificandas, veteresque reficiendas curarent. Earum modum formamque demonstrat. Ad celeritatem onerandi subductionesque, paullo facit humiliores, quam quibus nostro mari uti consuevimus: atque id eo magis, quod propter crebras commutationes æstuum, minus (c) magnos ibi fluctus fieri cognoverat: ad onera & ad multitudinem jumentorum transportandam paullo latiores, quam quibus in reliquis utimur maribus (d). Has omnes acturias imperat fieri: quam ad rem humilitas multum adjuvat. Ea quæ sunt usui ad armandas naves, ex Hispania apportari jubet. Ipse, conventibus Galliæ citerioris peractis, in Illyricum proficiscitur, quod à Pirustis finitimam partem Provinciæ incursionibus vastari audiebat. Eo quum venisset, civitatibus milites imperat, certumque in locum convenire jubet. Qua re nuntiata, Pirustæ legatos ad eum mittunt, qui doceant, nihil earum rerum publico factum consilio: seseque paratos esse demonstrant, omnibus rationibus de injuriis satisfacere. Accepta oratione eorum, Cæsar obsides imperat, eosque ad certam diem adduci jubet. Nisi ita fecerint, sese bello civitatem persecuturum demonstrat. Iis ad diem adductis, ut imperaverat, arbitros inter civitates dat, qui litem æstiment, pœnamque constituent.

CAP. II. His confectis rebus, conventibusque peractis, in citeriorem Galliam revertitur, atque inde ad exercitum proficiscitur. Eo quum venisset, circuitis omnibus hibernis, singulari militum studio, in summa rerum omnium inopia, circiter DC. ejus generis, cujus supra demonstravimus, naves, & longas XXIIIX. invenit instructas, neque multum abesse [ab eo], quin paucis diebus deduci possent. Collaudatis militibus, atque iis, qui negotio præfuerant, quid fieri velit, ostendit: atque omnes ad portum Itium (e) convenire jubet: quo ex portu commodissimum in Britanniam transjectum esse cognoverat, circiter millium passuum XXX. transmissum à continenti. Huic rei quod satis esse visum est militum, relinquit: ipse cum legionibus expeditis IV, & equitibus DCCC. in fines Trevirorum proficiscitur: quod hi neque ad consilia veniebant, neque imperio parebant, Germanosque transrhenanos sollicitare dicebantur.

CAP. III. Hæc civitas longe plurimum totius Galliæ equitatu valet, magnasque habet copias peditum, Rhenumque, ut supra demonstravimus, tangit. In ea civitate duo de principatu inter se contendebant, Indutiomarus & Cingetorix: ex quibus alter, simul atque de Cæsaris legionumque adventu cognitum est, ad eum venit: se suosque omnes in officio futuros, neque ab amicitia Populi R. defecturos, confirmavit: quæque in Treviris gererentur, ostendit. At Indutiomarus equitatum peditatumque cogere; iisque, qui per ætatem in armis esse non poterant, in silvam Arduennam abditis, quæ ingenti magnitudine per medios fines Trevirorum à flumine Rheno

Ggg 3

(c) al. magis. (d) al. quam quibus in alio mari uti consueverant. (e) al. Ic-
cium.

ad initium Rhemorum pertinet, bellum parare instituit. Sed postea quam nonnulli principes ex ea civitate, & familiaritate Cingetorigis adducti, & adventu nostri exercitus perterriti ad Cæsarem venerunt, & de suis privatim rebus ab eo petere cœperunt, quoniam civitati consulere non possent: veritus, ne ab omnibus defereretur, [Indutiomarus], legatos ad Cæsarem mittit, sese idcirco à suis discedere, atque ad eum venire noluisse, quo facilius civitatem in officio contineret, ne omnis nobilitatis discessu, plebs propter imprudentiam laberetur. Itaque civitatem in sua potestate esse, seque, si Cæsar permitteret, ad eum in castra venturum, & suas, civitatisque fortunas ejus fidei permissurum.

CAP. IV. Cæsar, etsi intelligebat, quæ de causa ea dicerentur, quæque eum res ab instituto consilio deterreret, tamen, ne æstatem in Treviris consumere cogeretur, omnibus rebus ad Britannicum bellum comparatis, Indutiomarum ad se cum CC. obsidibus venire iussit. His adductis, & in iis filio, propinquisque ejus omnibus, quos nominatim evocaverat, consolatus Indutiomarum, hortatusque est, uti in officio permaneret. Nihil tamen fecius principibus Trevirorum ad se convocatis, eos sigillatim Cingetorigi conciliavit. Quod quum merito ejus à se fieri intelligebat; tum magni interesse arbitrabatur, ejus auctoritatem inter suos quamplurimum valere, cujus tam egregiam in se voluntatem perspexisset. Id factum graviter tulit Indutiomarus, suam gratiam inter suos minui: & qui jam ante inimico in nos animo fuisset, multo gravius hoc dolore exarsit.

CAP. V. Iis rebus constitutis, Cæsar ad portum Itium (f) cum legionibus pervenit. Ibi cognoscit, XL. (g) naves, quæ in Meldis (h) factæ erant, tempestate rejectas, tenere cursum non potuisse, atque eodem, unde erant profectæ, relatas: reliquas paratas ad navigandum, atque omnibus rebus instructas invenit. Eodem equitatus totius Galliae convenit: numero millium IV, principesque ex omnibus civitatibus: ex quibus perpaucos, quorum in se fidem perspexerat, relinquere in Gallia, reliquos obsidum loco secum ducere decreverat: quod, quum ipse abesset, motum Galliae verebatur.

CAP. VI. Erat una cum ceteris Dumnorix Æduus, de quo à nobis antea dictum est. Hunc secum ducere in primis constituerat, quod eum cupidum rerum novarum, cupidum imperii, magni animi, magnæ inter Gallos auctoritatis, cognoverat. Accedebat huc, quod jam in concilio Æduorum Dumnorix dixerat, Sibi à Cæsare regnum civitatis deferri: quod dictum Ædui graviter ferebant, neque recusandi, neque deprecandi causa legatos ad Cæsarem mittere audebant. Id factum ex suis hospitibus Cæsar cognoverat. Ille primo omnibus precibus petere contendit, ut in Gallia relinqueretur, partim, quod infuetus navigandi, mare timeret; par-

tim quod religionibus sese diceret impediri. Posteaquam id obstinate sibi negari vidit, omni spe impetrandi adempta, principes Galliae sollicitare, sevocare singulos, hortarique cœpit, ut in continenti remanerent, metu territare, non sine causa fieri, ut Gallia omni nobilitate spoliaretur. Id esse consilium Cæsaris, ut, quos in conspectu Galliae interficere vereretur, hos omnes in Britanniam transductos necaret: fidem reliquis interponere: jusjurandum poscere: ut, quod esse ex usu Galliae intellexissent, communi consilio administrarent.

CAP. VII. Hæc à compluribus ad Cæsarem deferrebantur. Qua re cognita, Cæsar, quod tantum civitati Æduæ dignitatis (i) tribuebat, coercendum atque deterrendum quibuscumque rebus posset, Dumnorigem statuebat: quod longius ejus amentiam progredi videbat, prospiciendum, ne quid sibi ac Reip. nocere posset. Itaque dies circiter XXV. in eo loco commoratus, quod Corus ventus navigationem impediabat, qui magnam partem omnis temporis in his locis flare consuevit: dabat operam, ut Dumnorigem in officio contineret, nihilo tamen fecius omnia ejus consilia cognosceret. Tandem idoneam tempestatem nactus, milites equitesque conscendere naves jubet. At impeditis omnium animis, Dumnorix cum equitibus Æduorum à castris, insciente Cæsare, domum discedere cœpit. Qua re nuntiata, Cæsar, intermissa profectio atque omnibus rebus postpositis, magnam partem equitatus ad eum insequendum mittit, retrahique imperat: si vim faciat, neque pareat, interfici jubet. Nihil hunc, se absente, pro sano facturum arbitratus, qui præsentis imperium neglexisset. Ille enim (k) evocatus resistere, ac se manu defendere, suorumque fidem implorare cœpit, sæpe clamitans, Liberum se, liberæque civitatis esse. Illi, ut erat imperatum, circumstant, hominemque interficiunt. At Ædui equites ad Cæsarem omnes revertuntur.

CAP. VIII. His rebus gestis; Labieno in continente cum III. legionibus, & equitum millibus II. relicto, ut portus tueretur, & rei frumentariæ (l) provideret, quæque in Gallia gererentur, cognosceret, & consilium pro tempore & pro re caperet: ipse cum legionibus V, & pari numero equitum, quem in continente reliquerat, ad solis occasum naves solvit, & leni Africo provectus, media circiter nocte vento intermisso, cursum non tenuit: & longius delatus aestu, orta luce, sub sinistra Britanniam relictam conspexit. Tum rursus, aestus commutationem secutus, remis contendit, ut eam partem insulæ caperet, qua optimum esse egressum superiore aestate cognoverat. Qua in re admodum fuit militum virtus laudanda, qui victoris, gravibusque navigiis, non intermisso remigandi labore, longarum navium cursum adæquaverunt. Accessum est ad Britanniam omnibus navibus meridiano fere tempore: neque in eo loco hostis est visus. Sed, ut postea Cæsar

(f) al. Iccium. (g) al. LX. (h) al. Belgis. (i) al. quod tantum civitatis Æduæ dignitati &c. (k) al. Ille autem. (l) al. & rem frumentariam.

far ex captivis comperit, quum magnæ manus eo convenissent, multitudine navium perterritæ, quæ cum annotinis privatisque, quas sui quisque commodi causa fecerat, amplius DCCC. una erant visæ, (m) timore à littore discesserant, ac se in superiora loca abdiderant.

CAP. IX. Cæsar, exposito exercitu, ad loco castris idoneo capto, ubi ex captivis cognovit, quo in loco hostium copiae confederissent, cohortibus X. ad mare relictis, & equitibus CCC, qui præsidio navibus essent, de III. vigilia ad hostes contendit, eo minus veritus navibus, quod in littore molli atque aperto, deligatas ad anchoras relinquebat: & præsidio navibus Q. Arrium (n) præfecit. Ipse, noctu progressus millia passuum circiter XII. hostium copias conspicatus est. Illi equitatu atque effedis ad flumen progressi, ex loco superiore nostros prohibere, & prælium committere cœperunt. Repulsi ab equitatu se in silvas abdiderunt, locum nacti, egregie & naturæ & opere munitum: quem, domestici belli, ut videbatur, causâ, jam ante præparaverant. Nam crebris arboribus succis, omnes introitus erant præclusi. Ipsi ex silvis rari propugnabant, nostrosque intra munitiones ingredi prohibebant. At milites legionis VII. restudine facta, & aggere ad munitiones adjecto (o), locum ceperunt, eosque ex silvis expulerunt, paucis vulneribus acceptis. Sed eos fugientes longius Cæsar persequi vult, & quod loci naturam ignorabat, & quod, magna parte diei consumpta, munitioni castrorum tempus relinqui volebat.

CAP. X. Postridie ejus diei, mane, tripartito milites equitesque in expeditionem misit, ut eos, qui fugerant, persequerentur. Iis aliquantum itineris progressis, quum jam extremi essent in prospectu (p), equites à Q. Arrio ad Cæsarem venerunt, qui nuntiarent, superiori nocte maxima coorta tempestate, prope omnes naves afflictas, atque in littore (q) ejectas esse: quod neque anchoræ, funesque subsisterent, neque nautæ, gubernatoresque vim tempestatis pati possent. Itaque ex eo concursu navium magnum esse incommodum acceptum.

CAP. XI. His rebus cognitis, Cæsar legiones equitatumque revocari, atque itinere desistere jubet. Ipse ad naves revertitur: eadem fere, quæ ex nuntiis litterisque cognoverat, coram perspicit, sic, ut, amissis circiter XL. navibus, reliquæ tamen refici posse magno negotio viderentur. Itaque ex legionibus fabros deligit, & ex continente alios accersiri jubet; Labieno scribit, ut, quamplurimas posset, iis legionibus, quæ sunt apud eum, naves instituat. Ipse, etsi res erat multæ operæ ac laboris, tamen commodissimum esse statuit, omnes naves subduci, & cum castris una munitione conjungi. In his rebus circiter dies X. consumit, ne nocturnis quidem temporibus ad laborem militum inter-

missis. Subductis navibus, castrisque egregie munitis, easdem copias, quas ante præsidio navibus relinquit. (r) Ipse eodem, unde redierat, proficiscitur. Eo quum venisset, majores jam undique in eum locum copiae Britannorum convenerant. Summa imperii bellicæ administrandi, communi consilio, permixta est Cassivellauno, cujus fines à maritimis civitatibus flumen dividit, quod appellatur Tamēsis, à mari circiter millia passuum LXXX. Huic superiori tempore cum reliquis civitatibus continentia bella intercesserant. Sed, nostro adventu permoti Britanni, hunc toti bello imperioque præfecerant.

CAP. XII. *Britanniæ pars interior ab iis incolitur, quos natos in insula ipsa memoria proditum dicunt. Maritima pars ab iis, qui, prædæ ac belli inferendi causa, ex Belgio transierant: qui omnes fere iis nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eo pervenerunt, & bello illato ibi remanserunt, atque agros colere cœperunt. Hominum est infinita multitudo, creberrimæque ædificia, fere Gallicis consimilia: pecoris magnus numerus: utuntur aut æreo, aut taleis ferreis, (s) ad certum pondus examinatis, pro nummo. Nascitur ibi plumbum album in mediterraneis regionibus, in maritimis ferrum: sed ejus exigua est copia: ære utuntur importato. Materia cujusque generis, ut in Gallia est, præter sagum atque abietem. Leporem, & gallinam, & anserem gustare, fas non patant. Hæc tamen alunt, animi voluptatisque causa. Loca sunt temperatiora quam in Gallia, remissioribus frigoribus.*

CAP. XIII. *Insula natura triquetra, cujus unum latus est contra Galliam: hujus lateris alter angulus, qui est ad Cantium, quo fere (t) ex Gallia naves appellantur, ad orientem solem; inferior ad meridiem spectat. Hoc latus (u) tenet circiter millia passuum D. alterum vergit ad Hispaniam, atque occidentem solem, qua ex parte est Hibernia, dimidio minor, ut existimatur, quam Britannia: sed pari spatio transmissus, atque ex Gallia est in Britanniam. In hoc medio cursu est insula, quæ appellatur Mona. Complures præterea minores objectæ insulæ existimantur: de quibus insulis nonnulli scripserunt, dies continuos XXX. sub bruma esse noctem. Nos nihil de eo percuntationibus reperiebamus, nisi certis ex aqua mensuris, breviores esse noctes, quam in continente, videbamus. Hujus est longitudo lateris, ut fert illorum opinio, DCC. millium passuum. Tertium est contra septentrionem. Cui parti nulla est objectæ terra; sed ejus angulus lateris maxime ad Germaniam spectat. Huic millia passuum DCCC. in longitudinem esse existimatur. (x) Ita omnis insula est in circuitu vicies centena millia passuum.*

CAP. XIV. *Ex his omnibus longe sunt humanissimi, qui Cantium incolunt: quæ regio est maritima omnis, neque multum à Gallica differunt consuetudine. Interiores plerique frumenta non ferunt: sed lacte & carne vivunt: pellibusque*

(m) al. uno erant visæ tempore. (n) al. Arrium. (o) al. adjecto. (p) al. conspectu. (q) al. in littus. (r) al. quæ antea præsidio navibus fuerant, relinquit. (s) al. utuntur aut nummo æreo aut annulis ferreis. (t) al. quod fere omnes &c. (u) al. Hujus latus. (x) al. arbitratur.

que sunt vestiti. Omnes vero se Britanni vitro (y) inficiunt, quod cæruleum efficit colorem: atque hoc horribiliore sunt in pugna adpectu: capilloque sunt promisso, atque omni parte corporis rafa, præter caput, & labrum superius. Uxores habent dem duodenique inter se communes, & maxime fratres cum fratribus; & parentes cum liberis. Sed, si qui sunt ex his nati, eorum habentur liberi, à quibus primum virgines quæque ductæ sunt.

CAP. XV. Equites hostium effedarii que acriter prælio cum equitatu nostro in itinere conflixerunt; ita tamen, ut nostri omnibus partibus superiores fuerint, atque eos in silvas collesque compulerint. Sed, compluribus interfectis, cupidius infecuti, nonnullos ex suis amiserunt. At illi, intermisso spatio, imprudentibus nostris atque occupatis in munitione castrorum, subito se ex silvis eiecerunt; impetuque in eos facto, qui erant in statione pro castris collocati, acriter pugnauerunt: duabusque missis subsidio cohortibus à Cæsare, atque his primis legionum duarum, quum hæ, intermisso perexiguo loci spatio, inter se constitissent, novo genere pugnae perterritis nostris, per medios audacissime proruperunt (z), seque inde incolumes receperunt. Eo die Q. Laberius Durus tribunus militum interficitur. Illi, pluribus submissis cohortibus, repelluntur.

CAP. XVI. Toto hoc in genere pugnae quum sub oculis omnium, ac pro castris dimicaretur, intellectum est, nostros, propter gravitatem armorum, quod neque insequi cedentes possent, neque ab signis discedere auderent, minus aptos esse ad huius generis hostem: equites autem magno cum periculo dimicare, propterea quod illi etiam consulto plerumque cederent; & quum paululum ab legionibus nostros removissent, ex effedis desilirent, & pedibus dispari prælio contenderent. Equestris autem prælii ratio, & cedentibus & insequentibus, par atque idem periculum inferebat. Accedebat hic, ut, numquam conferti, sed rari, magnisque intervallis præliarentur, stationesque dispositas haberent, atque alios alii deinceps exciperent, integrique & recentes defatigatis succederent.

CAP. XVII. Postero die procul à castris hostes in collibus constiterunt, rarique se ostendere, & lentius, quam pridie, nostros equites prælio laceßere cæperunt. Sed meridie quum Cæsar pabulandi causa III. legiones atque omnem equitatum cum C. Trebonio legato misisset, repente ex omnibus partibus ad pabulatores advolaverunt, sic, uti ab signis legionibusque non absisterent. Nostri, acriter in eos impetu facto, repulerunt: neque finem insequendi fecerunt, quoad subsidio confisi equites, quum post se legiones viderent, præcipientes hostes egerunt: magnoque eorum numero interfecto, neque sui colligendi, neque consistendi, aut ex effedis defiliendi facultatem dederunt. Ex hac fuga protinus; quæ undique convenerant, auxilia discesserunt: neque post id tempus umquam summis nobiscum copiis hostes contenderunt.

CAP. XVIII. Cæsar, cognito consilio eorum, ad flumen Tamesim, in fines Cassivellauni exercitum duxit: quod flumen uno omnino loco pedibus, atque hoc ægre, transferri potest. Eo quum venisset, animadvertit, ad alteram fluminis ripam magnas esse copias hostium instructas. Ripa autem erat acutis sudibus præfixis munita: ejusdemque generis sub aqua defixæ sudes flumine tegebantur. His rebus cognitis à captivis perfugisque, Cæsar, præmisso equitatu, confestim legiones subsequi iussit. Sed ea celeritate, atque impetu milites ierunt, quum capite solo ex aqua exstarent, ut hostes impetum legionum atque equitum sustinere non possent, ripasque dimitterent, ac se fugæ mandarent.

CAP. XIX. Cassivellaunus, ut supra demonstravimus, omni spe deposita contentionis, dimissis amplioribus copiis, millibus circiter IV. effedariorum retentis, itinera nostra servabat, paululumque ex via excedebat, locisque impeditis, atque silvestribus sese occultabat; atque iis regionibus, quibus nos iter facturos cognoverat, pecora atque homines ex agris in silvas compellebat: & quum equitatus noster liberius, vastandi prædandique causa, se in agros effunderet, omnibus viis notis semitisque effedarios ex silvis emittebat; & magno cum periculo nostrorum equitum, cum iis confligebat; atque hoc metu latius vagari prohibebat. Relinquebatur, ut neque longius ab agmine legionum discedi Cæsar pateretur, & tantum in agris vastandis incendiisque faciendis hostibus noceretur, quantum labore atque itinere legionarii milites efficere poterant.

CAP. XX. Interim Trinobantes, prope firmissima earum regionum civitas, ex qua Mandubratius adolescens, Cæsaris fidem secutus, ad eum in continentem [Galliam] venerat, cujus pater Imanuentius in ea civitate regnum obtinuerat, interfectusque erat à Cassivellauno, ipse fuga mortem vitaverat, legatos ad Cæsarem mittunt: pollicenturque sese ei dedituros, & imperata facturos: perunt, ut Mandubratium ab injuria Cassivellauni defendat; atque in civitatem mittat, qui præsit, imperiumque obtineat. His Cæsar imperat obfides XL. frumentumque exercitui; Mandubratiumque ad eos mittit. Illi imperata celeriter fecerunt: obfides ad numerum, frumentumque miserant.

CAP. XXI. Trinobantibus defensis, atque ab omni militum injuria prohibitis, Cenimagni, Segontiaci, Ancalites, Bibroci, Cassi, legationibus missis sese Cæsari dediderunt. Ab his cognoscit, non longe ex eo loco oppidum Cassivellauni abesse, silvis paludibusque munitum, quo satis magnus hominum pecorisque numerus convenerit. Oppidum autem Britanni vocant, quum silvas impeditas vallo atque fossa munierunt, quo, incursionis hostium vitandæ causa, convenire consueverunt. Eo proficiscitur cum legionibus: locum reperit egregie natura atque opere munitum: tamen hunc duabus ex partibus oppu-

(y) al. luteo. al. nitro. al. glauco. al. ultro. al. glasto. (z) al. perruperunt.

oppugnare contendit. Hostes paullisper morati, militum nostrorum impetum non tulerunt: seseque ex alia parte oppidi eiecerunt. Magnus ibi numerus pecoris (a) repertus: multique in fuga sunt comprehensi atque interfecti.

CAP. XXII. Dum hæc in his locis geruntur, Cassivellaunus ad Cantium, quod esse ad mare supra demonstravimus, quibus regionibus IV. reges præerant, Cingetorix, Carvilius, Taximagulus, Segonax, nuntios mittit, atque his imperat, ut coactis omnibus copiis, castra navalia de improvviso adorientur, atque oppugnent. Hi quum ad castra venissent, nostri, eruptione facta, multis eorum interfectis, capto etiam nobili duce Lugotorige, (b) suos incolumes reduxerunt. Cassivellaunus, hoc prælio nuntiato, tot detrimentis acceptis, vastatis finibus, maxime etiam permotus defectione civitatum, legatos per Atrebatem Comium de deditione ad Cæsarem mittit. Cæsar, quum statuisset hiemem in continente propter repentinos Galliæ motus agere (c), neque multum æstatis superesset, atque id facile extrahi posse intelligeret, obsides imperat: & quid in annos singulos vectigalis Populo R. Britannia penderet, constituit. Interdicit atque imperat Cassivellauno, ne Mandubratio, neu Trinobantibus noceat.

CAP. XXIII. Obsidibus acceptis, exercitum reducit ad mare, naves invenit refectas. His deductis, quod & captivorum magnum numerum habebat, & nonnullæ tempestate deperierant naves, duobus commeatibus exercitum reportare constituit. Ac sic accidit, ut ex tanto navium numero, tot navigationibus, neque hoc, neque superiore anno ulla omnino navis, quæ milites portaret, desideraretur: at ex iis, quæ inanes ex continente ad eum remitterentur, & prioris commeatus expositis militibus, & quas postea Labienus faciendas curaverat, numero LX, perpaucae locum caperent, reliquæ fere omnes rejicerentur. Quas quum aliquamdiu Cæsar frustra expectasset, ne anni tempore navigatione excluderetur, quod æquinoctium suberat, necessario angustius milites collocavit: ac summam tranquillitatem consecutus, secunda ira quum solvisset vigilia, prima luce terram attingit, omnesque incolumes naves perduxit.

CAP. XXIV. Subductis navibus, concilioque Gallorum Samarobrinæ peracto, quod eo anno frumentum in Gallia, propter siccitates, angustius provenerat, coactus est aliter ac superioribus annis, exercitum in hibernis collocare, legionesque in plures civitates distribuere: ex quibus unam in Morinos ducendam C. Fabio legato dedit: alteram in Nervios, Q. Ciceroni; tertiam in Eburones L. Roscio; quartam in Rhemis, cum T. Labieno in confinio Trevirorum, hiemare iussit: tres in Belgio collocavit: his M. Crassum quaestorem, & L. Munatium Plancum, & C.

Trebonium, legatos præfecit. Unam legionem, quam proxime trans Padum conscripserat, & cohortes V. in Eburones, quorum pars maxima est inter Mosam & Rhenum, qui sub imperio Ambiorigis & Cativulci erant, misit. His militibus Q. Titurium Sabinum, & L. Aurunculejum Cottam, legatos præesse iussit. Ad hunc modum distributis legionibus, facillime inopiæ frumentariæ sese mederi posse existimavit. Atque harum tamen omnium legionum hiberna (præter eam, quam L. Roscio in pacatissimam & quietissimam partem ducendam dederat) milibus passuum C. continebantur. Ipse interea, quoad legiones collocasset, munitaque hiberna cognovisset, in Gallia morari constituit.

CAP. XXV. Erat in Carnutibus summo loco natus Tasgetius, cuius maiores in sua civitate regnum obtinuerant. Huic Cæsar, pro ejus virtute, atque in se benevolentia, quod in omnibus bellis singulari ejus opera fuerat usus, majorum locum restituerat. Tertium jam hunc annum regnantem inimici palam, multis etiam ex civitate auctoribus, interfecerunt. Defertur ea res ad Cæsarem. Ille, veritus, quod ad plures res pertinebat, ne civitas eorum impulsu deficeret, L. Plancum cum legione ex Belgio celeriter in Carnutes proficisci jubet, ibique hiemare; quorumque opera cognoverit (d) Tasgetium interfectum, hos comprehensos ad se mittere. Interim ab omnibus legatis quaestoribusque, quibus legiones transdiderat, certior factus est, in hiberna perventum, locumque hibernis esse munitum.

CAP. XXVI. Diebus circiter XV. quibus in hiberna ventum est, initium repentini tumultus ac defectionis ortum est ab Ambiorige, & Cativulco: qui, quum ad fines regni sui Sabino Cottæque præsto fuissent, frumentumque in hiberna comportavissent, Indutiomari Treviri nuntiis impulsu, suos concitaverunt; subitoque oppressis lignatoribus, magna manu castra oppugnatum venerunt. Quum celeriter nostri arma cepissent, vallumque adscendissent; atque una ex parte Hispanis equitibus emissis, equestri prælio superiores fuissent; desperata re, hostes suos ab oppugnatione reduxerunt. Tum suo more clamaverunt, *uti aliqui ex nostris ad colloquium prodirent: habere sese, quæ de re communi dicere vellent: quibus controversias minui posse sperarent.*

CAP. XXVII. Mittitur ad eos colloquendi causa C. Arpinus (e) eques Romanus, familiaris Q. Titurii, & Q. Junius ex Hispania quidam, qui jam ante, missu Cæsaris, ad Ambiorigem ventitare consueverat: apud quos Ambiorix in hunc modum locutus est: *Sese pro Cæsaris in se beneficiis, plurimum ei confiteri debere, quod ejus opera stipendio liberatus esset, quod Aduaticis finitimis suis pendere consueisset; quodque ei & filius, & fratris filius ab*
Hhh Cæsare

(a) al. pecorum. (b) al. Cingetorige. (c) al. quum statuisset hiemare in continente, propter repentinos Galliæ motus, &c. (d) al. cognoverat. (e) al. Carpinejus.

Cæsare remissi essent, quos Aduatici, obsidum numero missos, apud se in servitute & catenis tenuissent. Neque id quod fecerat de oppugnatione castrorum, aut iudicio, aut voluntate sua fecisse, sed coactu civitatis: suaque esse ejusmodi imperia, ut non minus haberet in se juris multitudo, quam ipse in multitudinem. Civitati porro hanc fuisse belli causam, quod repentina Gallorum conjurationi resistere non potuerit: id se facile ex humilitate sua probare posse, quod non adeo sit imperitus rerum, ut suis copiis Populum R. se superare posse confidat. Sed esse Galliae commune consilium, omnibus hibernis Cæsaris oppugnandis hunc esse dictum diem, ne qua legio alteri legioni subsidio venire posset: non facile Gallos Gallis negare potuisse, praesertim quum de recuperanda communi libertate consilium initum videretur: quibus, quoniam pro pietate satisfecerit, habere se nunc rationem officii: pro beneficiis Cæsarem (f) monere, orare Titurum pro hospitio, ut suae ac militum saluti consulat. Magnam manum Germanorum conductam Rhenum transisse, hanc affore viduo: ipsorum esse consilium, velintne prius, quam finitimi sentiant, eductos ex hibernis milites aut ad Ciceronem, aut ad Labienum deducere, quorum alter millia passuum circiter L, alter paullo amplius absit. (g) Illud se polliceri, & jurejurando confirmare, tutum se iter per fines suos daturum. Quod quum faciat, & civitati sese consulere, quod hibernis leveretur, & Cæsari pro ejus meritis gratiam referre. Hac oratione habita, discedit Ambiorix.

CAP. XXVIII. C. Arpinus & Junius, quæ audierant, ad legatos deferunt. Illi, repentina re perturbati, etsi ab hoste ea dicebantur, non tamen negligenda existimabant: maximeque hac re permovebantur, quod civitatem ignobilem atque humilem Eburorum sua sponte Populo R. bellum facere ausam vix erat credendum. Itaque ad concilium rem deferunt, magnaue inter eos existit controversia. (h) L. Aurunculejus, compluresque tribuni militum & primorum ordinum centuriones, nihil temere agendum, neque ex hibernis injussu Cæsaris discedendum existimabant: quantavis magnas copias etiam Germanorum sustineri posse, inunitis hibernis, docebant. Rem esse testimonio, quod primum hostium impetum, multis ultro vulneribus illatis, fortissime sustinuerint. Re frumentaria non premi. Interea & ex proximis hibernis, & à Cæsare conventura subsidia. Postremo quid esset levius aut turpius, quam auctore hoste de summis rebus capere consilium?

CAP. XXIX. Contra ea Titurius, sero facturos, clamitabat, quum majores manus hostium, adjunctis Germanis, convenissent, aut quum aliquid calamitatis in proximis hibernis esset acceptum. Brevem consulendi esse occasionem. Cæsarem arbitrari profectum in Italiam; neque aliter Carnutes interficiendi Tasgetii consilium fuisse capturos, neque Eburones, si ille adesset, tanta cum contempione nostri ad castra

venturos esse. Non hostem auctorem, sed rem, spectare. Subesse Rhenum. Magno esse Germanis dolore Ariovisti mortem, (i) & superiores nostras victorias. Ardere Galliam tot contumeliis acceptis, sub Populi R. imperium redactam, superiore gloria rei militaris exstincta. Postremo, quis hoc sibi persuaderet, sine certa re, Ambiorigem ad ejusmodi consilium descendisse? suam sententiam in utramque partem esse tutam: si nihil sit durius, nullo cum periculo ad proximam legionem perventuros; si Gallia omnis cum Germanis consentiat, unam esse in celeritate positam salutem. Cotta quidem, atque eorum, qui dissentirent, consilium quem haberet exitum? in quo si non praesens periculum, at certe longa obsidione fames esset pertimescenda.

CAP. XXX. Hac in utramque partem habita disputatione, quum à Cotta, primisque ordinibus acriter resisteretur, Vincite, inquit, si ita vultis, Sabinus; & id clariore voce, ut magna pars militum exaudiret: neque is sum, inquit, qui gravissime ex vobis mortis periculo terrear: hi sapient, & si (k) gravius quid acciderit, abs te rationem reposcent; qui, si per te liceat, perendino die cum proximis hibernis conjuncti, communem cum reliquis casum (l) sustineant: nec rejecti, & relegati longe ab ceteris, aut ferro, aut fame intereant.

CAP. XXXI. Consurgitur ex concilio: comprehendunt utrumque, & orant, ne sua dissensione & pertinacia rem in summum periculum deducant: facilem esse rem, seu maneant, seu profisciscantur, si modo unum omnes sentiant, ac probent: contra in dissensione nullam se salutem perspicere. Res disputatione ad mediam noctem perducitur. Tandem dat Cotta permotus manus. Superat sententia Sabini. Pronuntiatur prima luce ituros: consumitur vigiliis reliqua pars noctis, quum sua quisque miles circumspiceret, quid secum portare posset, quid ex instrumento hibernorum relinquere cogeretur. Omnia excogitantur, quare nec sine periculo maneatur, & languore militum, & vigiliis periculum augeatur. Prima luce sic ex castris profisciscuntur, ut, quibus esset persuasum, non ab hoste, sed ab homine amicissimo Ambiorige consilium datum, longissimo agmine, magnisque impedimentis.

CAP. XXXII. At hostes, postea quam ex nocturno fremitu, vigiliisque de profectione eorum senserunt, collocatis insidiis bipartito in silvis, opportuno atque occulto loco à millibus passuum circiter II. Romanorum adventum exspectabant: & quum se major pars agminis in magnam convallem demisisset, ex utraque parte ejus vallis subito sese ostenderunt: novissimosque premere, & primos prohibere adscensu, atque iniquissimo nostris loco praelium committere coeperunt.

CAP. XXXIII. Tum demum Titurius, uti qui nihil ante providisset, trepidare & concurrere, cohortesque disponere: hæc tamen ipsa timide, atque ut eum omnia deficeret

(f) al. Cæsaris. (g) al. paullo amplius ab iis absit. (h) al. inter eos ex his tot causis controversiaorta est. (i) al. sortem. (k) al. hi sapienter si quid erit gravius, &c. (l) al. cum reliquis belli casum.

cere viderentur: quod plerumque iis accidere consuevit, qui in ipso negotio consilium capere coguntur. At Cotta, qui cogitasset hæc posse in itinere accidere, atque ob eam causam profectionis auctor non fuisset, nulla in re communi saluti deerat, & appellandis cohortandisque militibus, imperatoris, & in pugna militis officia præstabat. Quumque propter longitudinem agminis minus facile per se omnia obire, & quid quoquo loco faciendum esset, providere possent; jusserunt pronuntiari, ut impedimenta relinquerent, atque in orbem consisterent: quod consilium, etsi in ejusmodi casu reprehendendum non est, tamen incommode accidit. Nam & nostris militibus spem minuit, & hostes ad pugnandum alacriores effecit; quod non sine summo timore & desperatione id factum videbatur. Præterea accidit, quod fieri necesse erat, ut vulgo milites ab signis discederent, quæque quisque eorum carissima haberet, ab impedimentis petere atque arripere properaret, & clamore ac fletu omnia complerentur.

CAP. XXXIV. At barbaris consilium non defuit. Nam duces eorum tota acie pronuntiari jusserunt, *ne quis ab loco discederet: illorum esse prædam, atque illis reservari, quæcumque Romani reliquissent. Proinde omnia in victoria posita existimarent.* Erant & virtute, & numero pugnando pares nostri: tamen à duce, & à fortuna deserebantur: tamen omnem spem salutis in virtute ponebant; & quoties quæque cohors procurrebat, ab ea parte magnus hostium numerus cadebat. Qua re animadversa, Ambiorix pronuntiari jubet, *ut procul tela conjiciant, neu propius accedant: & quam in partem Romani impetum fecerint, cedant: levitate armorum, & quotidiana exercitatione, nihil iis noceri posse: rursus se ad signa recipientes, insequantur.*

CAP. XXXV. Quo præcepto ab iis diligentissime observato, quum quæpiam cohors ex urbe excefferat, atque impetum fecerat, hostes velocissime fugiebant. Interim ea parte nudari necesse erat, & ab latere aperto tela recipi. Rursus, quum in eum locum, unde erant egressi, reverti cœperant; & ab iis, qui cesserant; & ab iis, qui proximi steterant, circumveniebantur: sin autem locum tenere vellent, neque virtuti locus relinquebatur, neque à tanta multitudine conjecta tela conferti vitare poterant. (m) Tamen tam multis incommodis conflictati, multis vulneribus acceptis, resistebant; & magna parte diei consumpta, quum à prima luce ad horam IIX. pugnaretur, nihil, quod ipsis esset indignum, committebant. Tum T. Balventio, qui superiore anno primum pilum duxerat, viro forti, & magnæ auctoritatis, utrumque femur tragula transjicitur. Q. Lucanius ejusdem ordinis, fortissime pugnans, dum circumvento filio subvenit, interficitur. L. Cotta legatus, omnes cohortes ordineque adhortans, in adversum os funda vulneratur.

CAP. XXXVI. His rebus permotus Q. Titurius, quum procul Ambiorigem suos cohortantem conspexisset, interpretem suum Cn. Pompejum ad eum mittit, rogatum, *ut sibi, militibusque parcat.* Ille, appellatus respondit: *si velit secum colloqui, licere; sperare, à multitudine impetrari posse, quod ad militum salutem pertineat; ipsi vero nihil nocitum iri; inque eam rem se suam fidem interponere.* Ille cum Cotta faucio communicat, si videatur, pugna ut excedant, & cum Ambiorige una colloquantur. Sperare se ab eo de sua ac militum salute (n) impetrari posse. Cotta se ad armatum hostem iturum negat, atque in eo perseverat.

CAP. XXXVII. Sabinus, quos in præsentia tribunos militum circum se habebat, & primorum ordinum centuriones, se sequi jubet: & quum propius Ambiorigem accessisset, jussus arma abjicere, imperata facit: suisque, ut idem faciant, imperat. Interim, dum de conditionibus inter se agunt, longiorque consulto ab Ambiorige instituitur sermo, paullatim circumventus, interficitur. Tum vero, suo more, victoriam conclamant, utque ululatum tollunt; impetuque in nostros facto, ordines perturbant. Ibi L. Cotta pugnans interficitur cum maxima parte militum. Reliqui se in castra recipiunt, unde erant egressi. Ex quibus L. Petrosidius aquilifer, quum magna multitudine hostium premeretur, aquilam inter vallum projecit. Ipse pro castris fortissime pugnans occiditur. Alii ægre ad noctem oppugnationem sustinent: noctu ad unum omnes, desperata salute, seipsi interficiunt. Pauci ex prælio elapsi, incertis itineribus per silvas ad T. Labienum legatum in hiberna perveniunt, atque eum de rebus gestis certiores faciunt.

CAP. XXXVIII. Hac victoria sublati Ambiorix, statim cum equitatu in Aduaticos, qui erant ejus regno finitimi, proficiscitur: neque diem neque noctem intermittit: pediatumque se subsequi jubet. Re demonstrata, Aduaticisque concitatis, postero die in Nervios pervenit, hortaturque, *ne sui in perpetuum liberandi, atque ulciscendi Romanos, pro iis, quas acceperint, injuriis, occasionem dimittant: interfectos esse legatos duos, magnamque partem exercitus interfuisse demonstrat: nihil esse negotii, subito oppressam legionem, quæ cum Cicerone hiemet, interfici: se ad eam rem profecturum adiutorem.*

CAP. XXXIX. Facile hac oratione Nervii persuadet. Itaque confestim dimissis nuntiis ad Centrones, Grudios, Levacos, Pleumofios, Gordunos, qui omnes sub eorum imperio sunt, quam maximas manus possent, cogunt: & de improvviso ad Ciceronis hiberna advolant, nondum ad eum fama de Titurii morte perlata. Huic quoque accidit, quod fuit necesse, ut nonnulli milites, qui lignationis munitionisque causa in silvas discessissent, repentino equitum adventu interciperentur. His circumventis, magna manu Eburones, Aduatici, Nervii, atque horum omnium

Hhh 2

(m) al. tela à confertis vitari poterant. (n) al. ab eo suam ac militum salutem.

mnium focii, & clientes legionem oppugnare incipiunt. Nostri celeriter ad arma concurrunt: vallum conscendunt. Ægre is dies sustentatur, quod omnem spem hostes in celeritate ponebant, atque hanc adepti victoriam (o) in perpetuum se fore victores confidebant.

CAP. XL. Mittuntur ad Cæsarem confestim à Cicerone litteræ, magnis propositis præmiis, si pertulissent. Obsessis omnibus viis, missi interceptiuntur. Noctu ex ea materia, quam munitionis causa comportaverant, turres CXX. excitantur incredibili celeritate. Quæ deesse operi videbantur, perficiuntur. Hostes postero die, multo majoribus copiis coactis castra oppugnant, fossam complent. A nostris eadem ratione, qua pridie, resistitur. Hoc idem deinceps reliquis fit diebus. Nulla pars nocturni temporis ad laborem intermittitur: non ægris, non vulneratis facultas quietis datur. Quæcumque ad proximi diei oppugnationem opus sunt, noctu comparantur. Multæ præustæ fudes, magnus muralium pilorum numerus instituitur: turres contabulantur: pinnae, loricaeque ex cratibus attexuntur. Ipse Cicero, quum tenuissima valetudine esset, ne nocturnum quidem sibi tempus ad quietem relinquebat: ut ultro, militum concursu ac vocibus, sibi parcere cogetur.

CAP. XLI. Tunc duces principesque Nerviorum, qui aliquem sermonis aditum, causamque amicitiae cum Cicerone habebant, colloqui sese velle dicunt. Facta potestate, eadem, quæ Ambiorix cum Titurio egerat, commemorant: *omnem esse in armis Galliam: Germanos Rhenum transisse: Cæsaris reliquorumque hiberna oppugnari. Addunt etiam, de Sabini morte: Ambiorigem ostentant, fidei faciundæ causa. Errare eos dicunt, si quidquam ab iis præsidii sperent, qui suis rebus diffidunt: sese tamen hoc esse (p) in Ciceronem Populumque R. animo, ut nihil, nisi hiberna recusent, atque hanc inveterasceve consuetudinem nolint: licere illis incoluminibus per se ex hibernis discedere, & in quascutunque partes velint, sine metu proficisci.* Cicero ad hæc unum modo respondit: *Non esse consuetudinem Populi R. ullam accipere ab hoste armato conditione: si ab armis discedere velint, se adiutore utantur, legatosque ad Cæsarem mittant: sperare se, pro ejus justitia, quæ petierint, impetraturos.*

CAP. XLII. Ab hac spe repulsi Nervii, vallo pedum XI, & fossa pedum XV. hiberna cingunt. Hæc superiorum annorum consuetudine à nostris cognoverant, & quosdam de exercitu nacti captivos, ab his docebantur. Sed nulla his ferramentorum copia, quæ esset ad hunc usum idonea, gladiis cespitem circumcidere, manibus sagulisque terram exhaurire cogebantur. Qua quidem ex re hominum multitudo cognosci potuit. Nam minus horis tribus, decem millium passuum XV. in circuitu munitionem perfecerunt: reliquisque diebus turres ad altitudinem valli, falces, te-

studinesque, quas iidem captivi docuerant, parare ac facere cœperunt.

CAP. XLIII. Septimo oppugnationis die, maximo coorto vento, ferventes fusili ex argilla glandes fundis, & fervefacta jacula in casas, quæ more Gallico stramentis erant tectæ, jacere cœperunt. Hæ celeriter ignem comprehenderunt, & venti magnitudine, in omnem castrorum locum distulerunt. Hostes, maximo clamore infecuti, quasi parta jam atque explorata victoria, turres, testudinesque agere, & scalis vallum ascendere cœperunt. At tanta militum virtus, atque ea præsentia animi fuit, ut, cum undique flamma torrerentur, maximaque telorum multitudine premerentur, suæque omnia impedimenta atque omnes fortunas conflagrare intelligerent: non modo demigrandi causa de vallo decederet nemo, sed pæne ne respiceret quidem quisquam, ac tum omnes acerrime fortissimeque pugnarent. Hic dies nostris longe gravissimus fuit: sed tamen hunc habuit eventum, ut eo die maximus numerus hostium vulneraretur, atque interficeretur; ut se sub ipso vallo constipaverant, recessumque primis ultimi non dabant. Paullum quidem intermissa flamma, & quodam loco turri adacta, & contingente vallum, tertiæ cohortis centuriones, ex eo, quo stabant, loco recesserunt, suosque omnes removerunt; nutu vocibusque hostes, *si introire vellent*, vocare cœperunt: quorum progredi ausus est nemo. Tum ex omni parte lapidibus coniectis deturbati, turrisque succensa est.

CAP. XLIV. Erant in ea legione fortissimi viri centuriones, qui jam primis ordinibus appropinquarent, T. Pulpio, & L. Varenus. Hi (q) perpetuas controversias inter se habebant, uter alteri anteferreretur, omnibusque annis de loco summis simultatibus contendebant. Ex iis Pulpio quum acerrime ad munitiones pugnaretur: *Quid dubitas*, inquit, *Varene? aut quem locum probandæ virtutis tuæ expectas? hic dies de nostris controversus iudicabit.* Hæc quum dixisset, procedit extra munitiones, & quæ pars hostium confertissima visa est, in eam irrumpit. Ne Varenus quidem tum vallo sese continet, sed omnium veritus existimationem, subsequitur, mediocri spatio relicto. Pulpio pilum in hostes mittit, atque unum ex multitudine procurrentem transjicit; quo percusso, & exanimato, hunc scutis protegunt hostes, & in illum universi tela conjiciunt, neque dant regrediendi facultatem. Transfigitur scutum Pulpioni, & verutum in balteo defigitur. Avertit hic casus vaginam, & gladium educere conantis dexteram moratur manum, impeditumque hostes circumfistunt. Succurrit inimicus illi Varenus, & laboranti subvenit. Ad hunc se confestim à Pulpione omnis multitudo convertit. Illum veruto transfixum arbitrantur. Illic vero occurrit ocius gladio, cominusque rem gerit Varenus: atque (r) uno interfecit, reliquos paullum propellit. Dum cupidius

(o) al. atque hoc adepta victoria. (p) al. sese tamen scire hoc esse &c. (q) al. li. (r) al. arbitantur. Varenus gladio, cominus rem gerit, atque &c.

dius instat, in locum inferiorem dejectus concidit. Huic rursus circumvento fert subsidium Pulio: atque ambo incolumes, compluribus interfectis, summa cum laude sese intra munitiones recipiunt. Sic fortuna in contentione, & certamine utrumque versavit, ut alter alteri inimicus auxilio salutique esset, neque dijudicari posset, uter utri virtute antefendus videretur.

CAP. XLV. Quanto erat in dies gravior atque asperior oppugnatio, & maxime quod magna parte militum confecta vulneribus, res ad paucitatem defensorum perveniret; tanto crebriores litterae nuntique ad Caesarem mittebantur: quorum pars deprehensa in conspectu nostrorum [militum] cum cruciatu necabatur. Erat unus intus Nervius, nomine Vertico, loco natus honesto, qui à prima obsidione ad Ciceronem profugerat (s), suamque ei fidem praestiterat. Hic servo spe liberatis, magnisque persuadet praemiis, ut litteras ad Caesarem deferat. Has ille in jaculo illigatas affert, & Gallus inter Gallos sine ulla suspitione versatus, ad Caesarem pervenit. Ab eo de periculo Ciceronis legionisque cognoscit.

CAP. XLVI. Caesar, acceptis litteris circiter hora XI. diei, statim nuntium in Bellovacos ad M. Crassum quaestorem mittit, cujus hiberna aberant ab eo millia passuum XXV. Jubeat media nocte legionem proficisci, celeriterque ad se venire. Exiit cum nuntio Crassus. Alterum ad C. Fabium legatum mittit, ut in Atrebatium fines legionem adducat, qua sibi iter faciendum sciebat. Scribit Labieno, si Reip. commodo facere posset, cum legione ad fines Nerviorum veniat. Reliquam partem exercitus, quod paullo aberat longius, non putat expectandam: equites circiter CD. ex proximis hibernis cogit.

CAP. XLVII. Hora circiter III. ab antecursoribus de Crassi adventu certior est factus: eo die millia passuum XX. progreditur. Crassum Samarobrinæ (t) praeficit, legionemque ei attribuit, quod ibi impedimenta exercitus: obsides civitatum, litteras publicas, frumentumque omne, quod eo tolerandae hiemis causa devexerat, relinquebat. Fabius, ut imperatum erat, non ita multum moratus, in itinere cum legione occurrit. Labienus, interitu Sabini, & caede cohortium cognita, quum omnes ad eum Trevirorum copiae venissent, veritus, si ex hibernis fugae similem profectionem fecisset, ut hostium imperum sustinere non posset, praesertim quos recenti victoria efferri sciret, litteras Caesari dimittit (u), quanto cum periculo legionem ex hibernis educturus esset: rem gestam in Eburonibus perscribit: docet, omnes peditatus, equitatusque copias Trevirorum III. millia passuum longe ab suis castris confedissee.

CAP. XLVIII. Caesar, consilio ejus probato, etsi, opinione III. legionum dejectus, ad II. redierat, tamen unum communis sa-

lutis auxilium in celeritate ponebat. Venit magnis itineribus in Nerviorum fines. Ibi ex captivis cognoscit, quae apud Ciceronem gerantur, quantoque in periculo res sit. Tum cuidam ex equitibus Gallis magnis praemiis persuadet, uti ad Ciceronem epistolam deferat. Hanc Graecis conscriptam litteris mittit, ne intercepta epistola, nostra ab hostibus consilia cognoscantur. Si adire non possit, monet, ut tragulam cum epistola ad amentum deligata, intra munitiones castrorum abiciat. In litteris scribit, *se cum legionibus profectum celeriter affore*: hortatur, *ut pristinam virtutem retineat*. Gallus periculum veritus, ut erat praecceptum, tragulam mittit. Haec casu ad turrim adhæsit, neque ab nostris biduo animadversa. Tertio die à quodam milite conspicitur, dempta ad Ciceronem defertur. Ille perlectam in conventu militum recitat, maximaque omnes lætitia afficit. Tum fumi incendiorum procul videbantur, quæ res omnem dubitationem adventus legionum expulit.

CAP. XLIX. Galli, re cognita per exploratores, obsidionem relinquunt, ad Caesarem omnibus copiis contendunt. Eæ erant armatorum circiter millia LX. Cicero, data facultate, Gallum ab eodem Verticone, quem supra demonstravimus, repetit, qui litteras ad Caesarem deferat: hunc admonet, *iter caute diligenterque faciat*: perscribit in litteris, *hostes ab se discessisse, omnemque ad eum multitudinem convertisse*. Quibus litteris circiter media nocte, Caesar, allatis, suos facit certiores, eosque ad dimicandum animo confirmat. Postero die luce prima movet castra, & circiter millia passuum IV. progressus trans vallem magnam, & rivum, hostium multitudinem conspicitur. Erat magni periculi res cum tantis copiis iniquo loco dimicare. Tamen quoniam liberatum obsidione Ciceronem sciebat, eoque omnino temittendum (x) de celeritate existimabat, confedit, & quam æquissimo loco potest, castra communit: atque hæc, etsi erant exigua per se, vix hominum millium VII, praesertim nullis cum impedimentis, tamen angustiis viarum, quam maxime potest, contrahit, eo consilio, ut in summam contemptionem hostibus veniat. Interim speculatoribus in omnes partes dimissis, explorat, quo commodissime itinere vallem transire posset.

CAP. L. Eo die parvulis equestribus praeliis ad aquam factis, utrique sese suo loco continent: Galli, quod ampliores copias, quæ nondum convenerant, expectabant; Caesar, si forte timoris simulatione hostes in suum locum elicere posset citra vallem, ut pro castris praelio contenderet: si id efficere non posset, ut, exploratis itineribus minore cum periculo vallem rivumque transfret. Prima luce hostium equitatus ad castra accedit, praeliumque cum nostris equitibus committit. Caesar consulto equites cedere, seque in castra recipere jubet: simul ex omnibus partibus

H h h 3

(s) al. profugerat. (t) al. Samarobrinæ. (u) al. remittit. (x) al. sciebat: æquo animo remittendum &c.

bus castra altiore vallo muniri, portasque obstrui, atque in iis administrandis rebus quam maxime concurrari, & cum simulatione agi timoris iubet.

CAP. LI. Quibus omnibus rebus hostes invitati, copias transducunt, aciemque in iquo loco constituunt, nostris vero etiam de vallo deductis, propius accedunt & tela intra munitionem ex omnibus partibus conji-ciunt: praekonibusque circummissis, pronuntiare iubent, *seu quis Gallus, seu Romanus velit ante horam III. ad se transire, sine periculo licere: post id tempus non fore potestatem.* Ac sic nostros contempserunt, ut, obstructis in speciem portis singulis ordinibus cespitem, quod ea (y) non posse introrumpere videbantur, alii vallum manu scandere, alii fossas complere inciperent. Tunc Caesar omnibus portis eruptione facta, equitatuque emissio, celeriter hostes dat in fugam, sic, ut omnino pugnandi causa resisteret nemo: magnumque ex his numerum occidit, atque omnes armis exuit.

CAP. LII. Longius prosequi veritus, quod silvae paludesque intercedebant; neque etiam parvulo detrimento illorum, locum relinqui videbat: omnibus suis incolumibus copiis, eodem die ad Ciceronem pervenit. Institutas turres, testudines, munitionesque hostium admiratur: legione producta, cognoscit, non decimum quemque esse relictum militem sine vulnere. Ex his omnibus iudicat rebus, quanto cum periculo, & quanta virtute sint res administratae. Ciceronem pro ejus merito legionemque collaudat: centuriones sigillatim, tribunosque militum appellat, quorum egregiam fuisse virtutem, testimonio Ciceronis cognoverat. De casu Sabini & Cottae certius ex captivis cognoscit. Postero die, concione habita, rem gestam proponit: milites consolatur & confirmat, quod detrimentum culpa & temeritate legati sit acceptum, hoc aequiore animo ferendum docet, quod, beneficio Deorum immortalium, & virtute eorum expiato incommodo, neque hostibus diuturna laetitia, neque ipsis longior dolor relinquatur.

CAP. LIII. Interim ad Labienum per Rhemos incredibili celeritate de victoria Caesaris fama perfertur, ut, quum ab hibernis Ciceronis millia passuum L. abesset, eoque post horam IX. diei Caesar pervenisset, ante mediam noctem ad portas castrorum clamor oriretur: quo clamore significatio victoriae, gratulatioque ab Rhemis Labieno fieret. Hac fama ad Treviros perlata, Indutiomarus, qui postero die castra Labieni oppugnare decreverat, noctu perfugit, copiasque omnes in Treviros reducit. Caesar Fabium cum legione in sua remittit hiberna. Ipse cum III. legionibus circum Samarobrinam (z) trinis hibernis hiemare constituit: & quod tanti motus Galliae exstiterant, totam hiemem ipse ad exercitum manere decrevit. Nam, illo incommodo de Sabini morte perlato, omnes fere Galliae civitates de bello consultabant,

nuntios legationesque in omnes partes dimittebant; & quid reliqui consilii caperent, atque unde initium belli fieret, explorabant: nocturnaue in locis desertis concilia habebant: neque ullum totius hiemis tempus intercessit sine sollicitudine Caesaris, quin aliquem de conciliis & motu Gallorum, nuntium acciperet. In his ab L. Roscio legato, quem legioni XIII. praefecerat, certior est factus, *magnas Gallorum copias eorum civitatum, quae Armoricae appellantur, oppugnandi sui causa convenisse; neque longius millia passuum IIX. ab hibernis suis abfuisse: sed nuntio allato de victoria Caesaris, discessisse, adeo ut fugae similis discessus videretur.*

CAP. LIV. At Caesar, principibus cujusque civitatis ad se vocatis, alias territando, quum scire, quae fierent, denuntiaret, alias cohortando, magnam partem Galliae in officio tenuit. Tamen Senones, quae est civitas in primis firma, & magnae inter Gallos auctoritatis, Cavarinum, quem Caesar apud eos regem constituerat, cujus frater Moritasgus, adventu in Galliam Caesaris, cujusque majores regnum obtinuerant, interficere publico consilio conati, quum ille praesensisset, ac profugisset, usque ad fines infecuti, regno, domoque expulerunt: & missis ad Caesarem satisfaciendi causa legatis, quum is omnem ad se senatum venire jussisset, dicto audientes non fuerunt. Tantum apud homines barbaros valuit, esse repertos aliquos principes belli inferendi, tantamque omnium voluntatis commutationem attulit, ut praeter Aeduos & Rhemos, quos praecipuo semper honore Caesar habuit, alteros pro veteri ac perpetua erga Populum R. fide; alteros pro recentibus belli Gallici officiis, nulla fere fuerit civitas non suspecta nobis: idque adeo haud scio, mirandumne sit, quum compluribus aliis de causis, tum maxime, quod, qui virtute belli omnibus gentibus praeferebantur, tantum se ejus opinionis deperdidisse, ut Populi R. imperia perferrent, gravissime dolebant.

CAP. LV. Treviri atque Indutiomarus totius hiemis nullum tempus intermiserunt, quin trans Rhenum legatos mitterent, civitates sollicitarent; pecunias pollicerentur; magna parte exercitus nostri interfecta, multo minorem superesse dicerent partem. Neque tamen ulli civitati Germanorum persuaderi potuit, ut Rhenum transirent, *quum se bis expertos dicerent, Ariovisti bello & Tenchiberrorum transitu; non esse fortunam amplius tentaturos.* Hac spe lapsus Indutiomarus, nihilominus copias cogere, exigere a finitimis, equos parare, exules damnatosque Gallia magnis praemiis ad se allicere coepit; ac tantam sibi jam iis rebus in Gallia auctoritatem comparaverat, ut undique ad eum legationes concurrerent; gratiam atque amicitiam publice privatimque peterent.

CAP. LVI. Ubi intellexit ultro ad se venire: altera ex parte Senones Carnutesque conscientia facinoris instigari; altera Nervios Adu-

(y) al. quod eas. (z) al. Samarobrivam.

Adhucque bellum Romanis parare, neque sibi voluntariorum copias defore, si ex finibus suis progredi cœpisset; armatum concilium indicit. Hoc more Gallorum est initium belli, quo, lege communi, omnes puberes armati convenire coguntur; & qui ex his novissimus venit, in conspectu multitudinis omnibus cruciatibus affectus necatur. In eo concilio Cingetorigem alterius principem factionis, generum suum, quem supra demonstravimus Cæsaris secutum fidem ab eo non discessisse, hostem judicandum curat, bonaque ejus publicat. His rebus confectis, in concilio pronuntiat, accersitum se à Senonibus, & Carnutibus, aliisque compluribus Galliae civitatibus: huc iter facturum per fines Rhemorum: eorumque agros populaturum; ac prius, quam id faciat, castra Labieni oppugnaturum: quæque fieri velit, præcipit.

CAP. LVII. Labienus, quum & loci natura, & manu munitissimis castris sese contineret, de suo ac legionis periculo nihil timebat; sed ne quam occasionem rei bene gerendæ dimitteret, cogitabat. Itaque à Cingetorige atque ejus propinquis oratione Indutiomari cognita, quam in concilio habuerat, nuntios mittit ad finitimas civitates, equitesque undique convocat. Iis certam diem conveniendi dicit. Interim prope quotidie cum omni equitatu Indutiomarus sub castris ejus vagabatur, alias ut situm castrorum cognosceret, alias colloquendi aut territandi causa. Equites plerumque omnes tela intra vallum conjiciebant. Labienus suos intra muni-

tiones continebat: timorisque opinionem, quibuscumque poterat rebus, augebat.

CAP. LVIII. Quum majore in dies contemptione Indutiomarus ad castra accederet, nocte una intromissis equitibus omnium finitimarum civitatum, quos accersendos curaverat, tanta diligentia omnes suos custodiis intra castra continuit, ut nulla ratione ea res enuntiari, aut ad Treviros perferri posset. Interim ex consuetudine quotidiana Indutiomarus ad castra accedit, atque ibi magnam partem diei consumit. Equites tela conjiciunt, & magna contumelia verborum nostros ad pugnam evocant. Nullo à nostris dato responso, ubivisum est, sub vesperum, dispersi, ac dissipati discedunt. Subito Labienus duabus portis omnem equitatum emittit, præcipit atque interdicit, *perterritis hostibus, atque in fugam conjectis, quod fore, sicut accidit, videbat, omnes unum peterent Indutiomarus, neu quis quemquam prius vulneraret, quam illum interfectum videret*; quod, mora reliquorum, illum spatium nactum, effugere volebat. Magna proponit iis, qui occiderint præmia: summittit cohortes equitibus subsidio. Comprobat hominis consilium fortuna; & quum unum omnes peterent, in ipso fluminis vado deprehensus Indutiomarus interficitur, caputque ejus refertur in castra. Redeuntes equites, quos possunt, confectantur atque occidunt. Hac re cognita, omnes Eburonum, & Nerviorum, quæ convenerant copiae, discedunt: paulloque habuit post id factum Cæsar quietiorem Galliam.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO GALLICO LIBER VI.

BREVIARIUM LIBRI VI.

Cæsar majorem Galliae motum prævidens, copias adauget. Subitoque subactis Nerviiis, & Senonibus ac Carnutibus in deditionem acceptis, Menapios debellat: atque interea Treviros T. Labienus. Cæsar secundum Rhenam transit. Instituta per occasionem Germanorum cum Gallis collatione, primo descripsi horum mores consuetudinesque. Cæsar ad Eburones, frustra tentatis Suevis, convertitur. At dum per eorum agros late vagatur, Sicambri, non sine cæde Romanorum, castra adoriuntur. Iis tamen non expugnatis, domum revertuntur. Et Cæsar, vastatis Eburonum agris, concilioque peracto, in Italiam, ad agendos conventus, proficiscitur.

CAPUT I.

MULTIS de causis Cæsar majorem Galliae motum expectans, per M. Silanum, C. Antistium Rheginum, T. Sextium, legatos, delectum ha-

bere instituit. Simul ab Cn. Pompejo proconsole petit, quoniam ipse ad Urbem cum imperio Reip. causa maneret, quos ex Cisalpina Gallia Consul (a) sacramento rogavisset, ad signa convenire, & ad se proficisci juberet:

(a) al. Consul sacramento rogaverat.

juberet: *magis interesse etiam in reliquum tempus, ad opinionem Galliae, existimans, tantas videri Italiae facultates, ut, si quid esset in bello detrimenti acceptum, non modo id brevi tempore sarciri, sed etiam majoribus adaugeri copiis posset.* Quod quum Pompejus & Reip. & amicitiae tribuisset; celeriter confecto per suos delectu, tribus ante exactam hiemem & constitutis & adductis legionibus, duplicatoque earum cohortium numero, quas cum Q. Titurio amiserat (b), & celeritate & copiis docuit, *quid Populi R. disciplina atque opes possent.*

CAP. II. Interfecto Indutiomaro, ut docuimus, ad ejus propinquos à Trevis imperium defertur. Illi, finitimos Germanos (c) sollicitare, & pecuniam polliceri non desistunt. Quum ab proximis impetrare non possent, ultiores tentant. Inventis nonnullis, civitates jurejurando (d) inter se confirmant, obsidibusque de pecunia (e) cavent: Ambiorigem sibi societate, & fœdere adiungunt. Quibus rebus cognitis, Cæsar, quum undique bellum parari videret, Nervios, Aduaticos, ac Menapios, adjunctis cisrhenanis omnibus Germanis, esse in armis, Senones ad imperatum (f) non venire, & cum Carnutibus finitimisque civitatibus consilia communicare, à Trevis Germanos crebris legationibus sollicitari; maturius sibi de bello cogitandum putavit.

CAP. III. Itaque, nondum hieme confecta, proximis IV. legionibus coactis, de improvviso in fines Nerviorum contendit; & prius, quam illi aut convenire, aut profugere possent, magno pecoris atque hominum numero capto, atque ea præda militibus concessa, vastatisque agris, in deditionem venire, atque obsides sibi dare coëgit. Eo celeriter confecto negotio, rursus legiones in hiberna reduxit. Concilio Galliae primo vere, ut instruerat, indicto, quum reliqui, præter Senones, Carnutes, Trevirosque venissent; initium belli ac defectionis hoc esse arbitratus, ut omnia postponere videretur, concilium Luteriam Parisiorum transfert. Confines erant hi Senonibus, civitatemque patrum memoria conjunxerant; sed ab hoc concilio abfuisse existimabantur. Hac re pro suggestu pronuntiata, eodem die cum legionibus in Senones proficiscitur, magnisque itineribus eo pervenit.

CAP. IV. Cognito ejus adventu, Acco, qui princeps ejus consilii fuerat, jubet, in oppida multitudinem convenire. Conantibus, prius quam id effici posset, adesse Romanos nuntiatur. Necessario sententia desistunt, legatosque deprecandi causa ad Cæsarem mittunt. Adeunt per Æduos, quorum antiquitus erat in fide civitas. Libenter Cæsar, petentibus Æduis, dat veniam, excusationemque accipit: quod æstivum tempus instantis belli, non quæstionis esse arbitrabatur. Obsidibus imperatis centum, hos Æduis custodiendos tradit. Eodem Carnutes legatos obsidesque mittunt, usi deprecatoribus Rhe-

mis, quorum erant in clientela: eadem ferunt responsa. Peragit concilium Cæsar, equitesque imperat civitatibus.

CAP. V. Hac parte Galliae pacata, totis & mente & animo in bellum Trevirorum & Ambiorigis insistit. Cavarinum cum equitatu Senonum secum proficisci jubet, ne quis aut ex hujus iracundia, aut ex eo, quod meruerat, odio civitatis morus existat. His rebus constitutis, quod pro explorato habebat, Ambiorigem prælio non esse certaturum, (g) reliqua ejus consilia animo circumspiciebat. Erant Menapii propinqui Eburorum finibus, perpetuis paludibus, silvisque muniti, qui uni ex Gallia de pace, ad Cæsarem legatos nunquam miserant. Cum iis esse hospitium Ambiorigi sciebat. Item per Treviros venisse Germanos in amicitiam cognoverat. Hæc prius illi detrahenda auxilia existimabat, quam ipsum bello laceffendum: ne, desperata salute, aut se in Menapios abderet, aut cum Transrhenanis congregi cogeretur. Hoc inito consilio, totius exercitus impedimenta ad Labienum in Treviros mittit, duasque legiones ad eum proficisci jubet. Ipse cum legionibus expeditis V. in Menapios proficiscitur. Illi, nulla coacta manu, loci præsidio freti, in silvas paludesque confugiunt, suæque eodem conferunt.

CAP. VI. Cæsar partitis copiis cum C. Fabio legato, & M. Crasso quæstore, celeriterque effectis pontibus, adiit tripartito; ædificia vicisque incendit, magno pecoris atque hominum numero potitur. Quibus rebus coacti Menapii, legatos ad eum pacis petendæ causa mittunt. Ille, obsidibus acceptis, hostium se habiturum numero confirmat, si aut Ambiorigem, aut ejus legatos finibus suis recepissent. His confirmatis rebus, Comium Atrebatem cum equitatu custodis loco in Menapiis relinquit: ipse in Treviros proficiscitur.

CAP. VII. Dum hæc à Cæsare geruntur, Treviri, magnis coactis peditatus equitatusque copiis, Labienum cum una legione, quæ in eorum finibus hiemaverat, adoriri parabant. Jamquæ ab eo non longius bidui via aberant, quum duas venisse legiones missu Cæsaris cognoscunt. Positis castris à millibus passuum XV, auxilia Germanorum expectare constituunt. Labienus, hostium cognito consilio, sperans temeritate eorum fore aliquam dimicandi facultatem, V. cohortium præsidio impedimentis relicto, cum XXV. cohortibus, magnoque equitatu, contra hostem proficiscitur; & passuum intermissa spatio, castra communit. Erat inter Labienum atque hostem difficili transitu flumen, ripisque præruptis. Hoc neque ipse transire habebat in animo, neque hostes transuros existimabat. Augebatur auxiliorum quotidie spes. Loquitur in concilio palam, *quoniam Germani appropinquare dicuntur, sese suas, exercituque fortunas in dubiam non devocaturum,*

(b) al. quas Cotta & Titurius amiserant. (c) al. Illi, finitimos atque Germanos &c. (d) al. Inventis nonnullis civitatibus, jurejurando &c. (e) al. & pecunia. (f) al. ad imperandum. (g) al. concertaturum.

& postero die prima luce castra moturum. Celeriter hæc ad hostes deferuntur, ut ex magno Gallorum equitatus numero nonnullos Gallicis rebus favere natura cogeat. Labienus, noctu tribunis militum primisque ordinibus convocatis, quid sui consilii sit, proponit; & quo facilius hostibus timoris det suspicionem, majore strepitu & tumultu, quam populi R. fert consuetudo, castra moveri jubet. His rebus fugæ similem profectionem efficit. Hæc quoque per exploratores ante lucem, in tanta propinquitatē castrorum, ad hostes deferuntur.

CAP. VIII. Vix agmen novissimum extra munitiones processerat, quum Galli, cohortati inter se, ne separatam prædam ex manibus dimitterent; longum esse, perterritis Romanis, Germanorum auxilium expectare; neque suam pati dignitatem, ut tantis copiis tam exiguum manum, præsertim fugientem atque impeditam, adoriri non audeant; flumen transire, & iniquo loco prælium committere non dubitant. Quæ fore suspicatus Labienus, ut omnes citra flumen eliceret, eadem usus simulatione itineris (b), placide progrediebatur. Tum præmissis paulum impedimentis, atque in tumultu quodam collocatis; Habetis, inquit, milites, quam petistis, facultatem: hostem impedito atque iniquo loco tenetis: præstate eandem nobis ducibus virtutem, quam sæpenumero Imperatori præstitistis: eum adesse, & hæc coram cernere existimate. Simul signa ad hostem converti, aciemque dirigi jubet: & paucis turmis præsidio ad impedimenta dimissis, reliquos equites ad latera disponit. Celeriter nostri, clamore sublati, pila in hostes jaciunt. Illi, ubi præter spem, quos fugere credebant, infestis signis ad se ire viderunt, impetum modo ferre non potuerunt; ac primo concursu in fugam coniecti, proximas silvas petiverunt: quos Labienus equitatu confectatus, magno numero interfecto, compluribus captis, paucis post diebus civitatem recipit. Nam Germani, qui auxilio veniebant, percepta Trevirorum fuga, sese domum contulerunt. Cum iis propinqui Indutiomari, qui defectionis auctores fuerant, comitari eos, ex civitate excessere. Cingetorigi, quem ab initio permanisse in officio demonstravimus, principatus atque imperium est traditum.

CAP. IX. Cæsar, postquam ex Menapiis in Treviros venit, duabus de causis Rhenum transire constituit. Quarum erat altera, quod auxilia contra se Treviris miserant (i): altera, ne Ambiorix receptum ad eos haberet. His constitutis rebus, paulum supra eum locum, quo antea exercitum transduxerat, facere pontem instituit. Nota atque instituta ratione magno militum studio, paucis diebus opus efficitur. Firmo in Treviris præsidio ad pontem relicto, ne quis ab iis subito motus oriretur, reliquas copias equitatumque transducit. Ubi, qui ante obsides dederant, atque in deditionem venerant, pur-

gandi sui causa ad eum legatos mittunt qui doceant, neque ex sua civitate auxilia in Treviros missa, neque ab se fidem læsam: petunt atque orant, ut sibi parcat, ne communi odio Germanorum, innocentes pro nocentibus penasendant, si amplius obsidum velit, dare pollicentur. Cognita Cæsar causa, reperit, ab Suevis auxilia missa esse; Ubiorum satisfactionem accepit; aditus viasque in Suevos perquirir.

CAP. X. Interim, paucis post diebus, fit ab Ubiis certior, Suevos omnes in unum locum copias cogere, atque iis nationibus, quæ sub eorum sunt imperio, denuntiare, ut auxilia peditatus equitatusque mittant. His cognitis rebus, rem frumentariam providet, castris idoneum locum deligit. Ubiis imperat, ut pecora deducant, suæque omnia ex agris in oppida conferant; sperans, barbaros atque imperitos homines, inopia cibariorum adductos, ad iniquam (k) pugnandi conditionem posse deduci. Mandat, ut crebros exploratores in Suevos mittant, quæque apud eos gerantur, cognoscant. Illi imperata faciunt & paucis diebus intermissis, referunt, Suevos omnes, posteaquam certiores nuntii de exercitu Romanorum venerant, cum omnibus suis sociorumque copiis, quas coëgissent, penitus ad extremos fines sese recepisse. Silvam esse ibi infinitæ magnitudinis, quæ appellatur Bacenis: hanc longe introitus pertinere, & pro nativo muro objectam, Cheruscis à Suevis, Suevosque ac Cheruscis, injuriis incursionibusque prohibere; ad ejus initium silvæ Suevos adventum Romanorum expectare constituisse.

CAP. XI. Quoniam ad hunc locum perventum est, non alienum esse videtur de Galliæ Germaniæque moribus, & quo differant eæ nationes inter sese, proponere. In Gallia non solum in omnibus civitatibus, atque pagis, partibusque, sed pæne etiam in singulis domibus factiones sunt: earumque factionum sunt principes, qui summam auctoritatem eorum judicio habere existimantur: quorum ad arbitrium judiciumque summa omnium rerum consiliorumque redeat. Idque ejus rei causa antiquitus institutum videtur, ne quis ex plebe contra potentiorum auxilium egeret. Suos enim opprimi quisque & circumveniri non patitur: neque, ne aliter si faciat, ullam inter suos habet auctoritatem. Hæc eadem ratio est in summa totius Galliæ. Namque omnes civitates in duas partes divisæ sunt.

CAP. XII. Quum Cæsar in Galliam venit, alterius factionis principes erant Ædui, alterius Sequani. Ii quum per se minus valerent, quod summa auctoritas antiquitus erat in Æduis, magnæque eorum erant clientelæ, Germanos atque Ariovistum sibi adjunxerant, eosque ad se magnis jacturis (l) pollicitationibusque perduxerant. Præliis vero compluribus factis secundis, atque omni nobilitate Æduorum interfecta, tantum potentia antecefferant, ut magnam partem cli-

Iii

tium

(b) al. timoris. (i) al. Treviris Germani miserant. (k) al. ad aliquam. (l) al. capturis.

tium ab Æduis ad se transducerent, obfidesque ab iis principum filios acciperent; & publice jurare cogerent, nihil se contra Sequanos consilii inituros; & partem finitimi agri per vim occupatam possiderent; Galliaeque totius principatum obtinerent. Qua necessitate adductus Divitiacus, auxilii petendi causa Romam ad Senatum profectus, infecta re redierat. Adventu Cæsaris facta commutatione rerum, obsidibus Æduis redditis, veteribus clientelis restitutis, novis per Cæsarem comparatis, quod ii, qui se ad eorum amicitiam aggregaverant, meliore conditione atque imperio æquiore se uti videbant: reliquis rebus eorum gratia dignitatemque amplificata, Sequani principatum dimiserant. In eorum locum Rhemi successerant: quos quod adæquare apud Cæsarem gratia intelligebatur, ii, qui propter veteres inimicitias nullo modo cum Æduis conjungi poterant, se Rhemis in clientelam dicabant. Hos ille diligenter tuebatur. Ita & novam & repente collectam auctoritatem tenebant. Eo tum statu res erat, ut longe principes haberentur Ædui, secundum locum dignitatis Rhemi obtinerent.

CAP. XIII. In omni Gallia eorum hominum, qui aliquo (m) sunt numero atque honore, genera sunt duo. Nam plebs pæne servorum habetur loco, quæ per se nihil audet, & nulli adhibetur consilio. Plerique, quum aut ære alieno, aut magnitudine tributorum, aut injuria potentiorum premuntur, sese in servitutem dicant nobilibus. In hos eadem omnia sunt jura, quæ dominis in servos. Sed de his duobus generibus alterum est Druidum, alterum Equitum. Illi rebus divinis intersunt, sacrificia publica ac privata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ causa concurrat; magnoque ii sunt apud eos honore. Nam fere de omnibus controversiis, publicis privatisque constituunt; & si quod est admissum facinus, si cædes facta, si de hæreditate, de finibus controversia est, iidem decernunt, præmia pœnasque constituunt. Si quis aut privatus, aut populus eorum decreto non stetit, sacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos est gravissima. Quibus ita est interdictum, ii numero impiorum ac sceleratorum habentur: iis (n) omnes decedunt, auditum eorum sermonemque defugiunt; ne quid ex contagione incommodi accipiant: neque iis petentibus jus redditur, neque bonos ullus communicatur. His autem omnibus Druidibus præest unus, qui summam inter eos habet auctoritatem. Hoc mortuo, si quis ex reliquis excellit dignitate, succedit. At, si sunt plures pares, suffragio Druidum adlegitur: nonnumquam etiam de principatu armis contendunt. In certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliae media habetur, confidunt in loco consecrato. Huc omnes undique, qui controversias habent, conveniunt, eorumque iudiciis decretisque parent. Disciplina in Britannia reperta, atque inde in Galliam translata esse existimatur. Et nunc, qui diligentius

eam rem cognoscere volunt, plerumque illo, discendi causa, proficiscuntur.

CAP. XIV. Druides à bello abesse consueverunt, neque tributa una cum reliquis pendunt: militiæ vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati præmiis, & sua sponte multi in disciplinam conveniunt, & à propinquis parentibusque mittuntur. Magnam ibi numerum versuum ediscere dicuntur. Itaque nonnulli annos vicetos in disciplina permanent: neque fas esse existimant ea litteris mandare, quum in reliquis fere rebus, publicis privatisque rationibus [Græcis] litteris utantur. Id mihi duabus de causis instituisse videntur: quod neque in vulgus disciplinam efferri velint: neque eos, qui discunt, litteris confisos, minus memorie studere. Quod fere plerisque accidit, ut præsidio litterarum diligentiam in perdiscendo, ac memoriam remittant. In primis hoc volunt persuadere, Non interire animas, sed ab aliis post mortem transire ad alios: atque hoc maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto. Multa præterea de sideribus atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum natura, de deorum immortalium vi ac potestate disputant, & juventuti transdunt.

CAP. XV. Alterum genus est Equitum. Ii, quum est usus, atque aliquod bellum incidit, (quod ante Cæsaris adventum fere quotannis accidere solebat, uti aut ipsi injurias inferrent, aut illatas propulsarent) omnes in bello versantur: atque eorum, ut quisque est genere, copiusque amplissimus, ita plurimos circumse ambactos clientesque habet. Hanc unam gratiam, potenti- amque noverunt.

CAP. XVI. Natio est omnis (o) Gallorum admodum dedita religionibus; atque ob eam causam, qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis periculisque versantur, aut pro victimis homines immolant, aut se immolatuuros vident, administrisque ad ea sacrificia Druidibus utuntur: quod pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse aliter deorum immortalium numen placari arbitrantur: publiceque ejusdem generis habent instituta sacrificia. Alii immani magnitudine simulacra habent: quorum contexta viminibus membra vivis hominibus complent: quibus succens, circumventi flamma exanimantur homines. Supplicia eorum, qui in furto aut latrocinio, aut aliqua (p) noxa sint comprehensi, gratiora diis immortalibus esse arbitrantur. Sed, quum ejus generis copia deficit, etiam ad innocentium supplicia descendunt.

CAP. XVII. Deum maxime Mercurium colunt. Hujus sunt plurima simulacra. Hunc omnium artium inventorem ferunt: hunc viarum atque itinerum ducem: hunc ad quæstus pecuniæ mercaturasque habere vim maximam arbitrantur. Post hunc Apollinem, & Martem, & Jovem, & Minervam. De his eandem fere, quam reliquæ gentes, habent opiuiorem: Apollinem, morbos depellere: Minervam, operum atque artificiorum initia transdere: Jovem, imperium cælestium tenere: Martem, bella regere. Huic, quum prælio dimicare consti-

(m) al. in aliquo. (n) al. ab iis. (o) al. omnium. (p) al. reliqua.

constituerunt, ea, quæ bello ceperunt, plerumque devocent: quæ superaverint animalia capta immolant, reliquas res (q) in unum locum conferunt. Multis in civitatibus harum rerum exstructos tumulos locis consecratis conspici licet. Neque sæpe accidit, ut, neglecta quispiam religione, aut capta apud se occultare, aut posita tollere auderet: gravissimumque ei rei supplicium cum cruciatu constitutum est.

CAP. XVIII. Galli se omnes ab Dite patre prognatos prædicant: idque ab Druidibus proditum dicunt. Ob eam causam spatia omnis temporis, non numero dierum, sed noctium finiunt; & dies natales, & mensium, & annorum initia sic observant, ut noctem dies subsequatur. In reliquis vitæ institutis hoc fere ab reliquis differunt, quod suos liberos, nisi quum adoleverint, ut munus militiæ sustinere possint, palam ad se adire non patiantur: filiumque in puerili ætate in publico, in conspectu patris adsistere, turpe ducunt.

CAP. XIX. Viri quantas pecunias ab uxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex suis bonis, æstimatione facta, cum dotibus communicant. Hujus omnis pecuniæ conjunctim ratio habetur, fructusque servantur. Uter eorum vitæ superavit, ad eum pars utriusque cum fructibus superiorum temporum pervenit. Viri in uxores, sicuti in liberos, vitæ necisque habent potestatem. Et quum paterfamilias, illustriore loco natus, decessit, ejus propinqui conveniunt, & de morte, si res in suspicionem venit, de uxoribus in servilem modum quæstionem habent: & si compertum est, igni atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt. Funera sunt pro cultu Gallorum magnifica, & sumptuosa: omniaque quæ vivis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia: ac, paullo supra hanc memoriam, servi & clientes, quos ab iis dilectos esse constabat; justis funeribus confectis, una cremabantur. (r)

CAP. XX. Quæ civitates commodius suam Remp. administrare existimantur, habent legibus sanctum, (s) si quis quid de Rep. à finitimis rumore aut fama acceperit, uti ad magistratum deferat, neve cum quo alio communicet: quod sæpe homines temerarios atque imperitos falsis rumoribus terrevi, & ad facinus impelli, & de summis rebus consilium capere cognitum est. Magistratus, quæ visa sunt, occultant: quæque esse ex usu judicaverint, multitudini produnt. De Rep. nisi per concilium loqui non conceditur.

CAP. XXI. GERMANI multum ab hac consuetudine differunt. Nam neque Druides habent, qui rebus divinis præsent: neque sacrificiis student. Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus aperte juvantur. Solem, & Vulcanum, & Lunam: reliquos ne fama quidem acceperunt. Vita omnis in venationibus, atque in studiis rei militaris consistit: ab parvulis labori ac duritiei student. Qui divitissime impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudem. Hoc ali staturam, ali vi-

res, (t) nervosque confirmari putant. Intra annum vero XX. feminae notitiam habuisse, in turpissimis habent rebus. Cujus rei nulla est occultatio, quod & promiscue in fluminibus perluuntur, & pellibus, aut parvis rhenorum (u) tegumentis utuntur, magna corporis parte nuda.

CAP. XXII. Agricultura non student; majorque pars victus eorum in lacte, & caseo, & carne consistit. Neque quisquam agri modum certum, aut fines proprios habet: sed magistratus, ac principes, in annos singulos gentibus, cognationibusque hominum, qui una coierunt, quantum eis, & quo loco visum est, attribuant agri, atque anno post alios transire cogunt. Ejus rei multas afferunt causas: ne assidua consuetudine capti, studium belli gerendi agricultura commutent: ne latos fines parare studeant, potentioresque humiliores possessionibus expellant: ne accuratus, ad frigora atque æstus vitandos, ædificent: ne qua oriatur pecuniæ cupiditas; qua ex re factiones dissensionesque nascuntur: ut animi æquitate plebem contineant, quum suas quisque opes cum potentissimis æquari videat.

CAP. XXIII. Civitatibus maxima laus est, quam latissimas circum se vastatis finibus solitudines habere. Hoc proprium virtutis existimant, expulsos agris finitimos cedere, neque quemquam prope se audere consistere. Simul hoc se fore tutiores arbitrantur, repentinæ incursionis timore sublato. Quum bellum civitas aut illatum defendit, aut infert; magistratus, qui ei bello præsent, ut vitæ necisque habeant potestatem, deliguntur. In pace nullus communis est magistratus: sed principes regionum atque pagorum inter suos jus dicunt, controversiasque minuunt. Latrocinia nullam habent infamiam, atque extra fines cujusque civitatis fiunt: atque ea juventutis exercendæ, ac desidie minuendæ causa fieri prædicant. Atque, ubi quis ex principibus in concilio se dixit ducem fore, ut qui sequi velint, profiteantur: consurgunt ii, qui & causam, & hominem probant, suumque auxilium pollicentur: atque ab multitudine collaudantur. Qui ex iis secuti non sunt, in desertorum ac proditorum numero ducuntur: omniumque rerum iis postea fides abrogatur. Hospites violare, fas non putant, qui quaque de causa ad eos venerunt, ab injuria prohibent, sanctosque habent: iis omnium domus patent, victusque communicatur.

CAP. XXIV. Ac fuit antea tempus, quum Germanos Galli virtute superarent & ultro bella inferrent, ac, propter hominum multitudinem, agrique inopiam, trans Rhenum colonias mitterent. Itaque ea, quæ fertilissima sunt, Germaniæ loca circum Herciniam silvam, quam Eratostheni, & quibusdam Græcis fama notam esse video, quam illi Orciniam appellant, Volcæ Tectosages (w) occuparunt, atque ibi confederunt. Quæ gens ad hoc tempus iis sedibus se continet, summamque habet justitiæ, & bellicæ laudis opinionem. Nuncque in eadem inopia, egestate, patientia, qua Germani, permanent; (x)

lii 2

eodem

(q) al. reliquasque res. (r) al. mistis funeribus confecti cremantur. (s) al. sancitum. (t) al. ali hoc vires. (u) al. renum. (w) al. Vulgò Tectosages. al. Volcæ Tectosages. (x) al. Nunc, quod in eadem inopia, egestate, patientiaque Germani permanent.

eodem victu & cultu corporis utuntur. Gallis autem propinquitas (y), & transmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atque usus largitur. Paullatim assuefacti superari, multisque victi praeliis, ne se quidem ipsi cum illis virtute comparant.

CAP. XXV. Hujus Herciniæ silvæ, quæ supra demonstrata est, latitudo IX. dierum iter expedito patet. Non enim aliter finiri potest, neque mensuras itinerum noverunt. Oritur ab Helvetiorum & Nemeturum, & Rauracorum finibus, rectaque fluminis Danubii regione pertinet ad fines Dacorum & Anartium. Hinc se flectit sinistrorsus, diversis à flumine regionibus, multarumque gentium fines propter magnitudinem attingit. Neque quisquam est hujus Germaniæ, qui se adisse ad initium ejus silvæ dicat, (z) quum dierum iter LX. processerit: aut quò ex loco oriatur, acceperit. Multa in ea genera ferarum nasci constat, quæ reliquis in locis visa non sint: ex quibus quæ maxime differant ab ceteris, & memoriæ prodenda videantur, hæc sunt.

CAP. XXVI. Est bos cervi figura, cujus à media fronte inter aures unum cornu existit excelsum, magisque directum his, quæ nobis nota sunt, cornibus. Ab ejus summo sicut palmæ, rami quam late diffunduntur. Eadem est femine marisque natura, eadem forma, magnitudoque cornuum.

CAP. XXVII. Sunt item, quæ appellantur alces. Harum est consimilis capris figura, & varietas pellium, sed magnitudine paullo antecedunt, mutilæque sunt cornibus, & crura sine nodis articulisque habent, neque quietis causa procumbunt; neque, si quo afflictæ casu conciderunt, erigere sese aut sublevare possunt. His sunt arbores pro cubilibus: ad eas se applicant, atque ita, paullum modo reclinatæ, quietem capiunt: quarum ex vestigiis quum est animadversum à venatoribus, quo se recipere consueverint, omnes eo loco, aut à radicibus subraunt, aut accidunt (a) arbores tantum, ut summa species earum stantium relinquatur. Huc quum se ex consuetudine reclinaverint, infirmas arbores pondere affligunt, atque una ipsæ concidunt.

CAP. XXVIII. Tertium est genus eorum, qui Uri appellantur. Isunt magnitudine paullo infra elephantos, specie, & colore, & figura tauri. Magna vis est eorum, & magna velocitas; neque homini, neque feræ, quam conspexerint, parant. Hos studiose foveis captos interficiunt. Hoc se labore durant adolescentes, atque hoc genere venationis exercent: & qui plurimos ex his interfecerunt, velatis in publicum cornibus, quæ sint testimonio, magnam ferunt laudem. Sed assuescere ad homines, & mansue fieri, ne parvuli quidem excepti possunt. Amplitudo cornuum, & figura, & species multum se nostrorum boum cornibus differt. Hæc studiose conquisita ab labris argento circumcludunt, atque in amplissimis epulis pro poculis utuntur.

CAP. XXIX. Cæsar postquam per Ubios exploratores comperit, Suevos sese in silvas recepisse: inopiam frumenti veritus, quod, ut supra demonstravimus, minime omnes Germani agriculturæ student, constituit non progredi longius: sed ne omnino metum reditus sui barbaris tolleret, atque ut eorum auxilia tardaret, reducto exercitu, partem ultimam pontis, quæ ripas Ubiorum contingebat, in longitudinem pedum CC, rescindit: atque in extremo ponte turrim tabulatum IV. constituit, præsidiumque cohortium XII. pontis tuendi causa ponit; magnisque eum locum munitionibus firmat. Ei loco præsidioque C. Volcatium Tullum adolescentem præfecit: ipse, quum maturescere frumenta inciperent, ad bellum Ambiorigis, (b) per Arduennam silvam, quæ est totius Galliæ maxima, atque ab ripis Rheni finibusque Trevirorum ad Nervios pertinet, millibusque amplius D (c) in longitudinem patet, L. Minutium Basilum cum omni equitatu præmittit, si quid celeritate itineris, atque opportunitate temporis proficere possit: monet, ut ignes fieri in castris prohibeat, ne quæ ejus adventus procul significatio fiat: sese confestim subsequi dicit.

CAP. XXX. Basilus, ut imperatum est, facit: celeriter, contraque omnium opinionem confecto itinere, multos in agris inopinantes apprehendit: eorum indicio ad ipsum Ambiorigem contendit, quo in loco cum paucis equitibus, esse dicebatur. Multum quum in omnibus rebus, tum in re militari fortuna potest. Nam sicut magno accidit casu, ut in ipsum incautum atque imparatum (d) incideret: priusque ejus adventus ab hominibus videretur, quam fama ac nuntiis afferretur: sic magnæ fuit fortunæ, omni militari instrumento, quod circum se habebat, erepto, rhedis equisque comprehensis, ipsum effugere [mortem.] Sed hoc eo factum est (e), quod, ædificio circumdato silva, (ut sunt fere domicilia Gallorum, qui, vitandi æstus causa, plerumque silvarum ac fluminum petunt propinquitates,) comites familiaresque ejus angusto in loco equitum nostrorum vim paullisper sustinuerunt. Iis pugnantibus, illum in equum quidam ex suis intulit: fugientem silvæ texerunt. Sic ad (f) subeundum periculum, & ad vitandum, multum fortuna valuit.

CAP. XXXI. Ambiorix copias suas judicio non conduxerit (g), quod prælio dimicandum non existimaverit: an tempore exclusus, & repentino equitum adventu prohibitus fuerit, quum reliquum exercitum subsequi crederet, dubium est. Sed certe, clam dimissis per agros nuntiis, sibi quemque consulere iussit: quorum pars in Arduennam silvam, pars in continentes paludes profugit. Qui proximi Oceano fuerunt, ii in insulis sese occultaverunt, quas æstus efficere con-

fuerunt.

(y) al. Gallis autem provinciæ propinquitas. (z) al. qui se aut audisse, aut adisse ad initium ejus silvæ dicat. (a) al. abscidunt. (b) al. ad bellum Ambiorigis profectus. (c) al. quinquaginta. (d) al. atque etiam imparatum. (e) al. sed hoc quoque factum est. (f) al. Sic & ad &c. (g) al. Ambiorix an copias suas judicio non conduxerit.

fuere. Multi ex suis finibus egressi, se suaque omnia alienissimis crediderunt. Cativulcus. (b) rex dimidia partis Eburonum, qui una cum Ambiorige consilium inierat, aetate jam confectus, quum laborem aut belli aut fugae ferre non posset, omnibus precibus detestatus Ambiorigem, qui ejus consilii auctor fuisset, taxo, cujus magna in Gallia Germaniaeque copia est, se exanimavit.

CAP. XXXII. Segni, Condrusique, ex gente & numero Germanorum, qui sunt inter Eburones Trevirosque, legatos ad Caesarem miserunt, oratum, ne se in hostium numero duceret, neve omnium Germanorum, qui essent citra Rhenum, causam esse unam judicaret: nihil se de bello cogitasse, nulla Ambiorigi auxilia misisse. Caesar, explorata re quaestione captivorum, si qui ad eos Eburones ex fuga convenissent, ad se ut reducerentur, imperavit. Si ita fecissent, fines eorum se violaturum negavit. Tum, copiis in tres partes distributis, impedimenta omnium legionum Atuaticam (i) contulit. Id castelli nomen est. Hoc fere est in mediis Eburonum finibus, ubi Titurius atque Aurunculeius hiemandi causa, confederant. Hunc quum reliquis rebus locum probabat Caesar, tum quod superioris anni munitiones integrae manebant, ut militum laborem sublevaret. Praesidio impedimentis legionem XIV. reliquit, unam ex iis III. quas proxime conscriptas ex Italia transduxerat. Ei legioni castrisque Q. Tullium Ciceronem praefecit, ducentosque equites attribuit.

CAP. XXXIII. Partito exercitu, T. Labienum cum legionibus III. ad Oceanum versus in eas partes, quae Menapios attingunt, proficisci jubet. C. Trebonium cum pari legionum numero ad eam regionem, quae Aduaticis adjacet, depopulandam mittit. Ipse cum reliquis tribus ad flumen Scaldis, quod influit in Mosam, extremasque Arduennae partes ire constituit, quo cum paucis equitibus profectum Ambiorigem audiebat. Discedens, post diem VII. sese reversurum confirmat: quam ad diem ei legioni, quae in praesidio relinquebatur, deberi frumentum sciebat. Labienum Treboniumque hortatur, si Reip. commodo facere possint, ad eam diem revertantur: ut rursus communicato consilio, exploratisque hostium rationibus, aliud initium belli capere possint.

CAP. XXXIV. Erat, ut supra demonstravimus, manus certa nulla, non praesidium, non oppidum, quod se armis defenderet, sed in omnes partes dispersa multitudo. Ubi cuique aut vallis abdita, aut locus silvestris, aut palus impedita spem praesidii, aut salutis aliquam offerebat, confederat. Haec loca vicinatis erant nota, magnamque res diligentiam requirebat, non in summa exercitus ruenda, (nullum enim poterat, universis perterritis ac dispersis, periculum accidere) sed in singulis militi-

bus conservandis: quae tamen ex parte res ad salutem exercitus pertinebat. Nam & praedae cupiditas multos longius evocabat; ac silvae incertis occultisque itineribus, confertos adire prohibebant. Si negotium confici, stirpemque hominum sceleratorum interfici vellent, dimittendae plures manus, diducendique erant milites. Si continere ad signa manipulos vellent, ut instituta ratio & consuetudo exercitus R. postulabat, locus ipse erat praesidio barbaris: neque ex occulto insidiandi, & dispersos circumveniendi singulis deerat audacia. At in ejusmodi difficultatibus, quantum diligentia provideri poterat, providebatur, ut potius in nocendo aliquid omitteretur; etsi omnium animi ad ulciscendum ardebant, quam quum aliquo detrimento militum noceretur. Caesar ad finitimas civitates nuntios dimittit. Omnes evocat spe praedae, ad diripiendos Eburones: ut potius in silvis Gallorum vita, quam legionariorum periclitarentur: simul ut, magna multitudine circumfusa, pro tali facinore, stirps ac nomen civitatis tollatur. Magnus undique numerus celeriter convenit.

CAP. XXXV. Haec in omnibus Eburonum partibus gerebantur, diesque appetebat VII, quem ad diem Caesar ad impedimenta legionemque reverti constituerat. Hic, quantum in bello fortuna possit, & quantos afferat casus, cognosci potuit. Dissipatis ac perterritis hostibus, ut demonstravimus, manus erat nulla, quae parvam modo timoris causam afferret. Trans Rhenum ad Germanos pervenit fama, diripi Eburones, atque ultro omnes ad praedam evocari. Cogunt equitum II. millia Sicambri, qui sunt proximi Rheno, a quibus receptos ex fuga Tenchtheros atque Usipetes supra docuimus. Transeuntes Rhenum navibus ratibusque, XXX millibus passuum infra eum locum, ubi pons erat imperfectus, praesidiumque ab Caesare relictum, primos Eburonum fines adeunt: multos ex fuga dispersos excipiunt: magno pecoris numero, cujus sunt cupidissimi barbari, potiuntur. Invitati praeda longius procedunt. Non hos palus in bello latrocinisque natos, non silvae morantur. Quibus in locis sit Caesar, ex captivis quaerunt: profectum longius reperiunt, omnemque exercitum discessisse cognoscunt. Atque unus ex captivis, Quid vos, inquit, hanc miseram ac tenuem sectamini praedam, quibus jam licet esse fortunatissimis? III. horis Atuaticam (k) venire potestis: huc omnes suas fortunas exercitus Romanorum contulit. Praesidii tantum est, ut ne murus quidem cingi possit, neque quisquam egredi extra munitiones audeat. Oblata spe, Germani, quam nacti erant praedam, in occulto relinquunt: ipsi Atuaticam (l) contendunt, usi eodem duce, cujus haec indicio cognoverant.

CAP. XXXVI. Cicero, qui per omnes superiores dies praecipis Caesaris summa diligen-

(b) al. Catovolcus. al. Catovicus. (i) al. ad Vatuca. (k) al. ad Varucam
(l) al. ad Vatuca.

ligentia milites in castris continuisset, ac ne calonem quidem quemquam extra munitionem egredi passus esset, VII. die diffidens Cæsarem de numero dierum fidem servaturum, quod longius eum progressum audiebat, neque ulla de ejus reditu fama afferebatur; simul eorum permotus vocibus, qui illius patientiam, pæne obsessionem appellabant; siquidem ex castris egredi non liceret: nullum hujusmodi (m) casum exspectans, quo, IX. oppositis legionibus, maximoque equitatu, dispersis ac pæne deletis hostibus, in milibus passuum III. offendi posset; V. cohortes frumentarum in proximas segetes misit, quas inter & castra unus omnino collis intererat. Complures erant in castris ex legionibus ægri relictæ: ex quibus qui hoc spatium dierum convaluerant, circiter CCC. sub vexillo una mittuntur: magna præterea multitudo calonum, magna vis jumentorum, quæ in castris subsederat, facta potestate, sequitur.

CAP. XXXVII. Hoc ipso tempore & casu Germani equites interveniunt, protinusque eodem illo, quo venerant, cursu ab decumana porta in castra irrumpere conantur: nec prius sunt visi objectis ab ea parte silvis, quam castris appropinquarent, usque eo, ut qui sub vallo tenderent mercatores, recipiendi sui non haberent facultatem. Inopiantes nostri re nova perturbantur, ac vix primum impetum cohors in statione sustinet. Circumfunduntur hostes ex reliquis partibus, si quem aditum reperire possent. Ægre nostri portas tuebantur. Reliquos aditus locus ipse per se munitione defendit: totis trepidatur castris, *atque alius ex alio causam tumultus querit: neque quo signa ferantur, neque quam in partem quisque conveniat, provident. Alius jam capta castra pronuntiat: alius, deleto exercitu atque imperatore, victores barbaros venisse contendit: plerique novas sibi ex loco religiones fingunt: Cottæque & Titurii calamitatem, qui in eodem occiderint castello, ante oculos ponunt.* Tali timore omnibus perterritis, confirmatur opinio barbaris, ut ex captivo audierant, nullum esse intus præsidium: perrumpere nituntur, seque ipsi adhortantur, *ne tantam fortunam ex manibus dimittant.*

CAP. XXXVIII. Erat æger in præsidio relictus P. Sextius Baculus, qui primum pilum apud Cæsarem duxerat, cujus mentionem superioribus præliis fecimus: ac diem jam V. cibo caruerat. Hic, diffusus suæ ac omnium salutis, inermis ex tabernaculo prodit: videt imminere hostes, atque in summo esse rerum discrimine: capit arma à proximis, atque in porta consistit. Sequuntur hunc centuriones ejus cohortis, quæ in statione erat. Paullisper prælium una sustinet. Relinquit animus Sextium gravibus acceptis vulneribus. Ægre per manus tractus, servatur. Hoc spatium interposito, reliqui sese confirmant, tantum ut in munitionibus con-

sistere audeant, speciemque defensorum præbeant.

CAP. XXXIX. Interim, confecta frumentatione, milites nostri clamorem exaudiunt, præcurrunt equites, quanto res sit in periculo, cognoscunt. Hic vero nulla munitione est, quæ perterritos recipiat. Modo conscripti atque usus militaris imperiti, ad tribunum mil. centurionesque ora convertunt: quid ab his præcipiatur, exspectant. Nemo est tam fortis, quin rei novitate perturbetur. Barbari, signa procul conspicati, ab oppugnatione desistunt, redisse primò legiones credunt, quas longius discessisse, ex captivis cognoverant. Postea, despecta paucitate, ex omnibus partibus impetum faciunt.

CAP. XL. Calones in proximum tumultum procurunt. Hinc celeriter dejecti, se in signa manipulosque conjiciunt: eo magis timidos perterrent milites. Alii, cuneo facto, ut celeriter perrumpant, censent: quoniam tam propinqua sint castra, & si pars aliqua circumventa ceciderit, at reliquos servari posse confidunt. Alii, ut in jugo consistant, atque eundem omnes ferant casum. Hoc veteres non probant milites, quos sub vexillo una profectos docuimus. Itaque, inter se cohortati, duce C. Trebonio equite R. qui eis erat præpositus, per medios hostes perrumpunt, incolumesque ad unum in castra perveniunt omnes. Hos subsecuti calones equitesque, eodem impetu, militum virtute servantur. At ii, qui in jugo constiterant, nullo etiam nunc usu rei militaris [percepto] neque in eo, quod probaverant, consilio permanere, ut se loco superiore defenderent, neque eam, quam profuisse aliis vim, celeritatemque viderant, imitari potuerunt: sed se in castra (n) recipere conati, iniquum in locum demiserunt. Centuriones, quorum nonnulli ex inferioribus reliquarum legionum, causa virtutis, in superiores erant ordines hujus legionis transducti, ne ante partem rei militaris laudem amitterent, fortissime pugnantes conciderunt. Militum pars, horum virtute summotis hostibus, præter spem incolumis in castra pervenit: pars à barbaris circumventa periit.

CAP. XLI. Germani, desperata expugnatione castrorum, quod nostros jam constituisse in munitionibus videbant, cum ea præda, quam in silvis deposuerant, trans Rhenum sese receperunt. Ac tantus fuit etiam post discessum hostium terror, ut ea nocte, quum C. Volusenus missus, cum equitatu ad castra venisset, fidem non faceret *adesse cum incolumi Cæsarem exercitu.* Sic omnium animos timor præoccupaverat, ut, pæne alienata mente, deletis omnibus copiis equitatum se ex fuga recepisse dicerent; neque incoluthi exercitu, Germanos castra oppugnaturus fuisse contenderent. Quem timorem Cæsaris adventus sustulit.

CAP.

(m) al. ejusmodi. (n) al. ad castra.

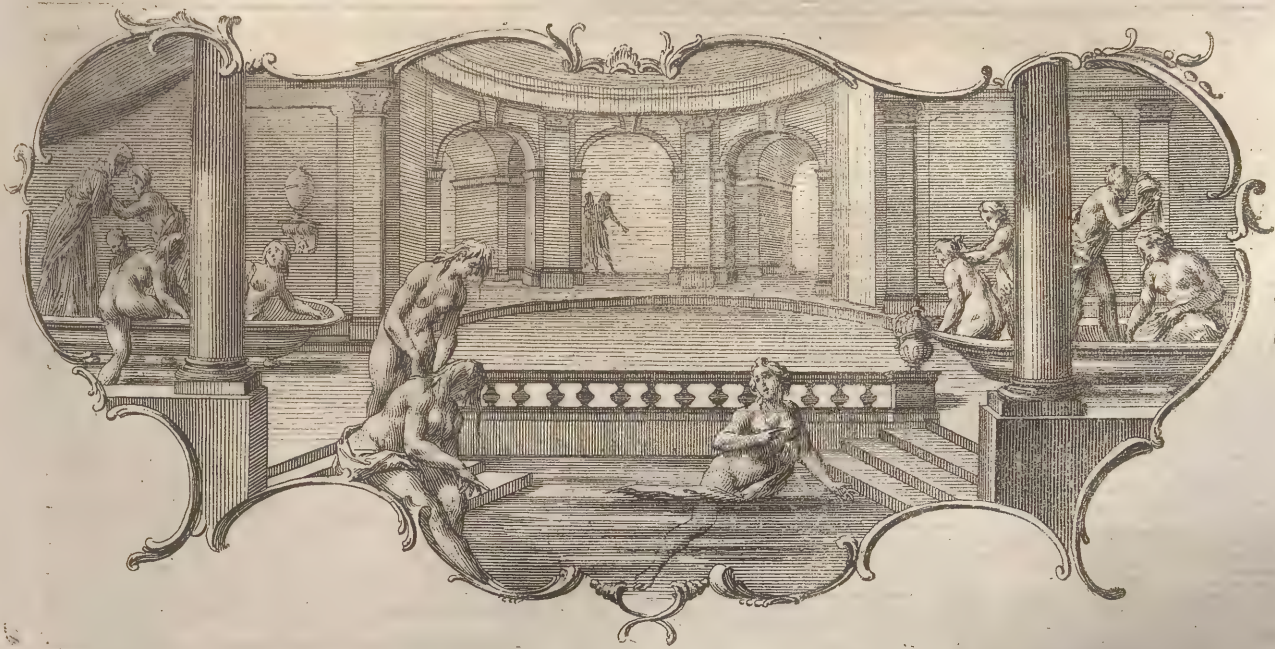
CAP. XLII. Reversus ille, eventus belli non ignarus, unum, quod cohortes ex statione & praesidio essent emissae, questus, ne minimo quidem casu locum relinqui debuisse, multum fortunam in repentino hostium adventu potuisse judicavit: multo etiam amplius, quod pæne ab ipso vallo portisque castrorum barbaros avertissent. Quorum omnium rerum maxime admirandum videbatur, quod Germani, qui eo consilio Rhenam transierant, ut Ambiorigis fines depopularentur, ad castra Romanorum delati, optatissimum Ambiorigi beneficium obtulerant.

CAP. XLIII. Cæsar ad vexandos rursus hostes profectus, magno coacto numero ex finitimis civitatibus, in omnes partes dimittit. Omnes vici, atque omnia ædificia, quæ quisque conspexerat, incendebantur: præda ex omnibus locis agebatur: frumenta non solum à tanta multitudine jumentorum atque hominum consumebantur, sed etiam anni tempore atque imbribus procubuerant: ut, si qui etiam in præsentia se occultassent, tamen iis, deducto exercitu, rerum omnium inopia pereundum videretur. Ac sæpe in eum locum ventum est, tanto in omnes partes diviso equitatu, ut non modo visum à se Ambiorigem in fuga captivi (o), sed

nec plane etiam abisse ex conspectu contenderent: ut, spe consequendi illata, atque infinito labore suscepto, qui se summam à Cæsare gratiam inituros putarent, pæne naturam studio vincerent: semperque paullum ad summam felicitatem defuisse videretur: atque ille latebris ac silvis (p), aut saltibus se eriperet, & noctu occultatus, alias regiones partesque peteret, non majore equitum praesidio, quam IV, quibus solis vitam suam committere audebat.

CAP. XLIV. Tali modo vastatis regionibus, exercitum Cæsar, duarum cohortium damno, Durocortorum Rhemorum reducit; concilioque in eum locum Galliae indicto, de conjuratione Senonum & Carnutum quaestionem habere instituit; & de Accone, qui princeps ejus consilii fuerat, graviore sententia pronuntiata, more majorum supplicium sumpsit. Nonnulli, iudicium veriti, profugerunt: quibus quum aqua atque igni interdixisset, II. legiones ad fines Trevirorum, II. in Lingonibus, VI. reliquas in Senonum finibus Agendici in hibernis collocavit: frumentoque exercitui provisu, ut instituerat (q), in Italiam ad conventus agendos profectus est.

(o) al. in fuga circumspicerent captivi. (p) al. aut silvis. (q) al. ut consueverat. al. ut constituerat.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO GALLICO LIBER VII.

BREVIARIUM LIBRI VII.

Multæ Gallorum gentes de recuperanda libertate conspirant: Ducemque eligunt Vercingetorigem Æduum. Cæsar de improvise Arvernos invadit. Bojis subsidio adest. Vellaunodunum, Genabum & Noviodunum oppida occupat. Galli, minus firmis Biturigum oppidis incensis, Avarico, quod obsidebat Cæsar, præsidium injiciunt. Interea Vercingetorix, proditiōis apud suos insimulatus, se purgat. Avaricum, aliquamdiu probe defensum, vi expugnatur. Æduorum turbæ Cæsarem à bello avocant. Iis compositis, ad Gergoviam cum exercitu proficiscitur. Dum ad eam bellum gerit, iterum in Æduis turbæ. Romani trinis ad Gergoviam, hostium castris occupatis, avidius oppidum invadentes, magna cum clade repellantur. Desperata oppugnatione, in Æduos castra movet Cæsar. Labienus, re prospere apud Parisios gesta, se ipsi conjungit. Omnes Galli (perpaucis exceptis) exemplo Æduorum deficiunt. In Sequanos iter facientem Cæsarem, Duce Vercingetorige, adgressi cæduntur. Ille ad Alesiam usque insequitur oppidum ipsosque circumvallat. Galli, convocatis auxiliis, socios obsidione liberare conati, prorsus profligantur. Alesia & Vercingetorix deduntur. Item Ædui, & plures alii.

CAPUT I.

UIETA Gallia, Cæsar, ut constituerat, in Italiam ad conventus agendos (r) proficiscitur. Ubi cognoscit de P. Claudii cæde: de Senatusque consulto certior factus ut omnes Italiæ juniores conjurarent (s),

delectum tota provincia habere instituit. Eæ res in Galliam Transalpinam celeriter perferuntur. Addunt ipsi & fingunt rumoribus Galli, quod res poscere videbatur: retineri urbano motu Cæsarem, neque in tantis dissensionibus ad exercitum venire posse. Hac impulsu occasione, qui jam ante se Populi R. imperio subjectos dolerent, liberior atque audacius de bello consilia inire incipiunt. Indictis inter se principes Galliæ conciliis, silvestribus ac remotis locis, queruntur de Acconis morte: hunc casum ad ipsos recidere posse demonstrant: miserrantur communem Galliæ fortunam: omnibus pollicitationibus ac præmiis deposcunt, qui

(r) al. peragendos. (s) al. Ibi cognoscit de Claudii nece Senatusque consulto certior factus, ne omnes minores Italiæ conjurarent.

qui belli initium faciant, & sui capitis periculo Galliam in libertatem vindicent. Ejus in primis rationem habendam esse dicunt, prius quam eorum clandestina consilia efferantur, ut Cæsar ab exercitu intercludatur. Id esse facile quod neque legiones, absente Imperatore, audeant ex hibernis egredi: neque Imperator sine præsidio ad legiones pervenire possit. Postremo, in acie præstare interfici, quam non veterem belli gloriam libertatemque, quam à majoribus acceperint, recuperare.

CAP. II. His rebus agitat, profitentur Carnutes, se nullum periculum, communis salutis causa, recusare: principesque se ex omnibus bellum facturos pollicentur: & quoniam in præsentia obsidibus (t) cavere inter se non possent, ne res efferatur, ut jurejurando ac fide sanciantur, petunt, collatis militaribus signis, quo more eorum gravissimæ cærimonie continentur (u), ne facto initio belli, à reliquis deserantur. Tunc, collaudatis Carnutibus, dato jurejurando ab omnibus, qui aderant, tempore ejus rei constituto, ab concilio disceditur.

CAP. III. Ubi ea dies venit, Carnutes, Coruato & Conetoduno ducibus, desperatis hominibus, Genabum dato signo concurrunt: civesque Romanos, qui negotiandi causa ibi constiterant, in iis C. Fusium Cottam, honestum equitem Romanum, qui rei frumentariæ, jussu Cæsaris, præerat, interficiunt: bonaque eorum diripiunt. Celeriter ad omnes Galliæ civitates fama perfertur. Nam, ubi major atque illustrior incidit res, clamore per agros regionesque significant: hunc alii deinceps excipiunt, & proximis tradunt, ut tunc accidit. Nam, quæ Genabi oriente sole gesta essent, ante primam confectam vigiliam in finibus Arvernorum audita sunt: quod spatium est millium passuum circiter CLX.

CAP. IV. Simul ratione ibi Vercingetorix, Celtilli filius, Arvernus, summæ potentiae adolescens, cujus pater principatum Galliæ obtinuerat, & ob eam causam, quod regnum apperebat, ab civitate erat interfectus, convocatis suis clientibus, facile eos incendit. Cognito ejus consilio, ad arma concurrunt, ab Gobanitione, patruo suo, reliquisque principibus, qui hanc tentandam fortunam non existimabant, expellitur ex oppido Gergovia. Non tamen desistit, atque in agris habet delectum egentium ac perditorum. Hac coacta manu, quoscumque adit ex civitate, in suam sententiam perducit. Hortatur, ut, communis libertatis causa, arma capiant: magisque coactis copiis, adversarios suos, à quibus paullo ante erat ejectus, expellit ex civitate. Rex ab suis appellatur. Dimittit quoquoque legationes. Obtestatur, ut in fide maneant. Celeriter sibi Senones, Parisios, Pictones, Cadurcos, Turones, Aulercos, Lemovices, Andes, reliquosque omnes, qui Oceanum attingunt, adjungit. Omnium consensu ad eum deferretur imperium. Qua oblata potestate, omnibus iis civitatibus obsides imperat. Certum numerum militum celeriter ad se adduci

jubet. Armorum quantum quæque civitas domi, quodque ante tempus efficiat, constituit. In primis equestratui studet. Summæ diligentiae summam imperii severitatem addit: magnitudine supplicii dubitantes cogit. Nam, majore commisso delicto, igni atque omnibus tormentis necat: levio de causa, auribus defectis, aut singulis effossis oculis, domum remittit, ut sint reliquis documento, & magnitudine poenæ perterreant alios.

CAP. V. His suppliciis celeriter coacto exercitu, Lucterium Cadurcum; summæ hominem audaciæ, cum parte copiarum in Ruthenos mittit: ipse in Bituriges proficiscitur. Ejus adventu Bituriges ad Æduos, quorum erant in fide, legatos mittunt subsidium rogatum, quo facilius hostium copias sustinere possint. Ædui de consilio legatorum, quos Cæsar ad exercitum reliquerat, copias equitatus peditatusque, subsidio Biturigibus mittunt: qui quum ad flumen Ligerim venissent, quod Bituriges ab Æduis dividit, paucos dies ibi morati, neque flumen transire ausi, domum revertunt: legatisque nostris renuntiant, se Biturigum perfidiam veritos revertisse: quibus id consilii fuisse cognoverint, ut si flumen transissent, una ex parte ipsi, altera Arverni se circumfisterent. Id eane de causa, quam legatis pronuntiarunt, an perfidia adducti fecerint, quod nihil nobis constar, non videtur pro certo esse ponendum. Bituriges eorum discessu statim se cum Arvernīs conjungunt.

CAP. VI. His rebus in Italiam Cæsari nuntiatis, quum jam ille virtute Cn. Pompeji urbanas res commodiorem in statum pervenisse intelligeret, in Transalpinam Galliam profectus est. Eo quum venisset, magna difficultate afficiebatur, qua ratione ad exercitum pervenire posset. Nam, si legiones in provinciam accerseret, se absente in itinere prælio dimicaturas intelligebat. Si ipse ad exercitum contenderet, ne iis quidem, qui eo tempore pacati viderentur, suam salutem recte committi videbat.

CAP. VII. Interim Lucterius Cadurcus, in Ruthenos missus, eam civitatem Arvernīs conciliat. Progressus in Nitioriges & Gabalos, ab utrisque obsides accipit; & magna coacta manu, in provinciam Narbonem versus, eruptionem facere contendit. Qua re nuntiata, Cæsar omnibus consiliis antevertendum existimavit, ut Narbonem proficisceretur. Eo quum venisset, timentes confirmat, præsidia in Ruthenis Provincialibus, Volcis Arecomicis, Tolosatibus, circumque Narbonem, quæ loca erant hostibus finitima, constituit: partem copiarum ex provincia, supplementumque quod ex Italia adduxerat, in Helvios (w), qui fines Arvernorum contingunt, convenire jubet.

CAP. VIII. His rebus comparatis, represso jam Lucterio & remoto, quod intrare intra præsidia periculosum putabat, in Helvios proficiscitur. Etsi mons Cebenna (x), qui Arvernos ab Helviis discludit, durissimo tem-

Kkk

pore

(t) al. de obsidibus. (u) al. quod more eorum gravissima cærimonia continetur. (w) al. in Iluos. (x) al. Gebenna. al. Cenenna vel Cevenna.

pore anni, altissima nive iter impediēbat: tamen discussa nive VI. in altitudinem pedum, atque ita viis patefactis, summo militum labore ad fines Arvernorum pervenit. Quibus oppressis inopinantibus, quod se Cebenna (y), ut muro munitos existimabant, ac ne singulāri quidem homini umquam eo tempore antī semitae patuerant; equitibus imperat, ut, quam latissime possent, vagentur, & quam maximum hostibus terrorem inferant. Celeriter haec fama, ac nuntiis ad Vercingetorigem perferuntur: quem perterriti omnes Arverni circumstant, atque obsecrant, ut suis fortunis consulat, ne se ab hostibus divipi patiatur: praesertim quum videat omne ad se bellum translatum. Quorum ille precibus permotus, castra ex Biturigibus movet, in Arvernos versus.

CAP. IX. At Caesar biduum in iis locis moratus, quod haec de Vercingetorige usu ventura, opinione praeceperat, per causam supplementi equitatusque cogendi, ab exercitu discedit. Brutum adolescentem iis copiis praeficit: hunc monet, ut in omnes partes equites quam latissime pervagentur: daturum se operam, ne longius triduo ab castris absit. His constitutis rebus, suis (z) inopinantibus, quam maximis potest itineribus Viennam pervenit. Ibi nactus recentem equitatum, quem multis ante diebus eo praemisērat, neque diurno, neque nocturno itinere intermisso, per fines Aeduorum in Lingones contendit, ubi II. legiones hiemabant; ut, si quid etiam de sua salute ab Aeduis iniretur consilii, celeritate praecurreret. Eo quum pervenisset, ad reliquas legiones mittit, priusque in unum locum omnes cogit, quam de ejus adventu Arvernīs nuntiari posset. Hac re cognita, Vercingetorix rursus in Bituriges exercitum reducit, atque inde profectus [Gergoviam (a)] Bojorum oppidum, quos ibi Helvetico praelio victos, Caesar collocaverat, Aeduisque attribuerat, oppugnare instituit.

CAP. X. Magnam haec res Caesari difficultatem ad consilium capiendum afferebat, si reliquam partem hiemis uno in loco legiones contineret, ne, stipendiariis Aeduorum expugnatis, cuncta Gallia deficeret, quod nulum in eo amicis praesidium videretur positum esse: sin maturius ex hibernis educeret, ne ab re frumentaria duris subvectionibus laboraret. Praestare visum est tamen omnes difficultates perpeti, quam, tanta contumelia accepta, omnium suorum voluntates alienare. Itaque cohortatus Aeduos de supportando comitatu, praemittit ad Bojos, qui de suo adventu doceant, hortenturque, ut in fide maneant, atque hostium impetum magno animo sustineant. Duabus Agendici legionibus, atque impedimentis totius exercitus relictis, ad Bojos proficiscitur.

CAP. XI. Altero die quum ad oppidum Senonum Vellaunodunum venisset, ne quem post se hostem relinqueret, quo expeditiore re frumentaria uteretur, oppugnare instituit. Idque biduo circumvallavit. Tercio die missis ex oppido legatis de deditioe, arma pro-

ferri, jumenta produci, DC. obsides dari jubet. Ea qui conficeret, C. Trebonium legatum relinquit. Ipse, ut quamprimum iter faceret, Genabum Carnutum proficiscitur: qui tunc primum, allato nuntio de oppugnatione Vellaunoduni, quum longius eam rem ductum iri existimarent, praesidium Genabi tuendi causa, quod eo mitterent, comparabant. Huc biduo Caesar pervenit; & castris ante oppidum positis, diei tempore exclusus, in potterum oppugnationem differt: quaeque ad eam rem usui sint, militibus imperat: & quod oppidum Genabum pons fluminis Ligeris continebat, veritus, ne noctu ex oppido profugerent, II. legiones in armis excubare jubet. Genabenses paullo ante mediam noctem silentio ex oppido egressi, flumen transire coeperunt. Qua re per exploratores nuntiata, Caesar legiones, quas expeditas esse jusserrat, portis incensis, intromittit, atque oppido potitur, perpaucis ex hostium numero desideratis, quin cuncti caperentur, quod pontis atque itinerum angustiae multitudinis fugam intercluserant. Oppidum diripit, atque incendit: praedam militibus donat: exercitum Ligerim transducit, atque in Biturigum fines pervenit.

CAP. XII. Vercingetorix, ubi de Caesaris adventu cognovit, oppugnatione desistit, atque obviam Caesari proficiscitur. Ille oppidum Biturigum, positum in via, Noviodunum oppugnare instituerat. Quo ex oppido quum legati ad eum venissent, oratum, ut sibi ignosceret, suaeque vitae consularet; ut celeritate reliquas res conficeret, quae pleraque erat consecutus, arma proferri, equos produci, obsides dari, jubet. Parte jam obsidum transacta, quum reliqua administrarentur, centurionibus & paucis militibus intromissis, qui arma jumentaque conquirerent, equitatus hostium procul visus est, qui agmen Vercingetorigis antecesserat: quem simulatque oppidani conspexerunt, atque in spem auxilii venerunt, clamore sublato, arma capere, portas claudere, murum complere coeperunt. Centuriones in oppido, quum ex significatione Gallorum novi aliquid ab iis iniri consilii intellexissent, gladiis districtis portas occupaverunt, suosque omnes incolumes receperunt.

CAP. XIII. Caesar ex castris equitatum educi jubet, praeliumque equestre committit. Laborantibus jam suis, Germanos equites circiter CD. submittit, quos ab initio secum habere instituerat. Eorum impetum Galli sustinere non potuerunt, atque in fugam coniecti, multis amissis, sese ad agmen receperunt. Quibus profligatis, rursus oppidani perterriti, comprehensos eos, quorum opera plebem concitatam existimabant, ad Caesarem perduxerunt, seseque ei dederunt. Quibus rebus confectis, Caesar ad oppidum Avaricum, quod erat maximum munitissimumque in finibus Biturigum, atque agri fertilissima regione, profectus est: quod, eo oppido recepto, civitatem Biturigum se in potestatem redacturum confidebat.

CAP.

(y) al. Gebenna. (z) al. omnibus suis.

(a) al. Gergoniam. al. Gergobinna.

CAP. XIV. Vercingetorix, tot continuis incommodis Vellaunoduni, Genabi, Novioduni acceptis, suos ad concilium convocat. Docet, longe alia ratione esse bellum gerendum, atque antea sit gestum: omnibus modis huic rei studendum, ut pabulatione & commeatu Romani prohibeantur. Id esse facile, quod equitatu ipsi abundant, & quod anni tempore subleventur: pabulum secari non posse, necessario dispersos hostes ex aedificiis petere: hos omnes quotidie ab equitibus deleri posse. Præterea, salutis causa, rei familiaris commoda negligenda. Vicos atque aedificia incendi oportere, hoc est, spatium (b) [a. Boja] (c) quoquoque, quo pabulandi causa adire posse videantur. Harum ipsis rerum copiam suppetere, quod, quorum in finibus bellum geratur, eorum opibus subleventur. Romanos aut inopiam non laturos, aut magno cum periculo longius à castris progressuros: neque interesse, ipsosne interficiant, impedimentisve exsuant, quibus amissis bellum geri non possit. Præterea, oppida incendi oportere, quæ non munitione & loci natura ab omni sint periculo tuta: neu suis sint ad detrectandam militiam receptacula, neu Romanis proposita ad copiam commeatus, prædamque tollendam. Hæc si gravia aut acerba videantur, multo illa gravius æstimari debere, liberos, conjuges in servitutem abstrahi, ipsos interfici, quæ sit necesse accidere victis.

CAP. XV. Omnium consensu hæc sententia probata, uno die amplius XX. urbes Biturigum incenduntur. Hoc idem fit in reliquis civitatibus. In omnibus partibus incensia conspiciuntur: quæ etsi magno cum dolore omnes ferebant, tamen hoc sibi solatii proponebant, quod se, prope explorata victoria, celeriter amissa recuperaturos confidebant. Deliberatur de Avarico in communi concilio, incendi placeret, an defendi. Procurrunt Gallis omnibus ad pedes Bituriges, ne pulcherrimam prope totius Gallie urbem, quæ & præsidio & ornamento sit civitati, suis manibus succendere cogerebatur: facile se loci natura defensuros dicunt, quod prope ex omnibus partibus flumine & palude circumdata, unum habeat & perangustum aditum. Datur petentibus venia, dissuadente primo Vercingetorige, post concedente, & precibus ipsorum, & misericordia vulgi. Defensores idonei oppido deliguntur.

CAP. XVI. Vercingetorix minoribus Cæsarem itineribus subsequitur, & locum castris deligit, paludibus silvisque munitum, ab Avarico longe millia passuum XV. Ibi per certos exploratores in singula diei tempora (d), quæ ad Avaricum agerentur, cognoscebat; & quid fieri veller, imperabat. Omnes nostras pabulationes, frumentationesque observabat, dispersosque, quum longius necessario procederent, adoriebatur, magnoque incommodo afficiebat: etsi, quantum ratione provideri poterat, ab nostris occurrebatur, ut incertis temporibus, diversisque itineribus iretur.

CAP. XVII. Castris ad eam partem oppi-

di positus, Cæsar, quæ intermissa à flumine & palude aditum, ut supra diximus, angustum habebat, aggerem apparare, vineas agere, turres duas constituere cœpit. Nam circumvallare loci natura prohibebat. De re frumentaria Bojos atque Æduos adhortari non destitit: quorum alteri, quod nullo studio agebant, non multum adjuvabant: alteri non magnis facultatibus, quod civitas erat exigua & infirma, celeriter quod habuerunt, consumpserunt. Summa difficultate rei frumentariæ affecto exercitu, tenuitate Bojorum, indiligentia Æduorum, incendiis aedificiorum, usque eo, ut complures dies milites frumento caruerint, & pecore è longinquiore vicis adacto (e), extremam famem sustenterent: nulla tamen vox est ab iis audita Populi R. majestate & superioribus victoriis indigna. Quin etiam Cæsar, quum in opere singulas legiones appellaret, & si acerbius inopiam ferrent, se dimissurum oppugnationem diceret: universi ab eo, ne id faceret, petebant: sic se complures annos, illo imperante, meruisse, ut nullam ignominiam acciperent, numquam infecta re discederent: hoc se ignominie laturos loco, si inceptam oppugnationem reliquissent: præstare omnes perferre acerbitates, quam non (f) civibus R. qui Genabi perfidia Gallorum interficissent, parentarent. Hæc eadem centurionibus, tribunisque militum mandabant, ut per eos ad Cæsarem deferrentur.

CAP. XVIII. Quum jam muro appropinquassent turres, ex captivis Cæsar cognovit, Vercingetorigem consumpro pabulo castra movisse propius Avaricum, atque ipsum cum equitatu, expeditisque, qui inter equites præliari consueverant, insidiarum causa eo profectum, quo nostros postero die pabulatum venturos arbitrabatur. Quibus rebus cognitis, media nocte silentio profectus, ad hostium castra mane pervenit. Illi, celeriter per exploratores adventu Cæsaris cognito, carros impedimenta que sua in arctiores silvas abdidderunt, copias omnes in loco edito atque aperto instruxerunt. Qua re nuntiata, Cæsar celeriter farcinas conferri, arma expediri iussit.

CAP. XIX. Collis erat leniter ab infimo acclivis. Hunc ex omnibus fere partibus palus difficilis atque impedita cingebat, non latior pedibus L. Hoc se colle, interruptis pontibus, Galli fiducia loci continebant; generatimque distributi in civitates, omnia vada ac saltus ejus paludis certis custodiis obtinebant, sic animo parati, ut, si eam paludem Romani percurrere conarentur, hæsitantes premerent ex loco superiore: ut qui propinquitatem loci viderent, paratos prope æquo Marte ad dimicandum existimarent: qui iniquitatem conditionis perspicerent, inani simulatione sese ostentare cognoscerent. Indignantem militem Cæsar, quod conspectum suum hostes ferre possent, tantulo spatio interjecto, & signum prælii exposcentes, edocet, quanto detrimento, & quot virorum fortium morte

Kkk 2

(b) al. hoc spatium &c. (c) al. ab hoste. (d) al. opera. (e) al. abacto. (f) al. quam ut non. al. quam non parentare.

neceſſe eſſet conſtare victoriam: quos quum ſic animo paratos videret, ut nullum pro ſua laude periculum recuſarent, ſummæ ſe iniquitatis condemnari debere, niſi eorum vitam ſua ſalute habeat cariorem. Sic milites conſolatus eodem die reducit in caſtra; reliquaue, quæ ad oppugnationem oppidi pertinebant, adminiſtrare inſtituit.

CAP. XX. Vercingetorix, quum ad ſuos rediſſet, proditiſſimis inſimulatus, quod caſtra propius Romanos moviſſet, quod cum omni equitatu diſceſſiſſet, quod ſine imperio tantas copias reliquiſſet, quod ejus diſceſſu Romani tanta opportunitate & celeritate veniſſent; non hæc omnia fortuito, aut ſine conſilio, accidere potuiſſet: regnum illum Gallie malle Cæſaris conſeſſu, quam ipſorum habere beneficio. Tali modo accuſatus ad hæc reſpondit: Quod caſtra moviſſet, factum inopia pabuli, etiam ipſis hortantibus: quod propius Romanos acceſſiſſet, perſuaſum loci opportunitate, qui ſe ipſum munitione defenderet: equitum vero operam neque in loco paluſtri deſiderari debuiſſe, & illic fuiſſe utilem, quo ſint profeſti: ſummam imperii ſe conſulto nulli diſcedentem tradiſſe, ne is multitudinis ſtudio ad dimicandum impelleretur: cui rei, propter animi molliſſimam, ſtudere omnes videret, quod diutius laborem ferre non poſſent: Romani ſi caſu intervenerint, fortunæ: ſi alicujus indicio vocati, huic habendam gratiam, quod & paucitatem eorum ex loco ſuperiore cognoscere, & virtutem deſpicere potuerint: qui dimicare non auſi, turpiter ſe in caſtra receperint. Imperium ſe à Cæſare per proditiſſimam nullum deſiderare, quod habere victoria poſſet, quæ jam eſſet ſibi ac omnibus Gallis explorata: quin etiam ipſis remittere, ſi ſibi magis honorem tribuere, quam ab ſe ſalutem accipere videantur. Quod ut intelligatis (g), inquit, ſincere à me pronuntiari, audite Romanos milites. Producit fervos, quos in pabulatione paucis ante diebus exceperat, & fame vinculiſque excruciataverat. Ii jam ante edocti, quæ interrogati pronuntiarent, milites ſe eſſe legionarios dicunt, fame & inopia adductos, clam ex caſtris exiſſe, ſi quid frumenti aut pecoris in agris reperire poſſent: ſimili omnem exercitum inopia premi, nec jam vires ſufficere cujuſquam, nec ferre operis laborem poſſe. Itaque ſtatuſſe Imperatorem, ſi nihil in oppugnatione oppidi profeciſſet, triduo exercitum deducere. Hæc à me, inquit Vercingetorix, beneficia habetis, quem proditiſſimis inſimulatis, cujuſ opera ſine veſtro ſanguine, tantum exercitum victorem fame pæne conſumptum videtis: quem turpiter ſe ex hac fuga recipientem, ne qua civitas ſuis finibus recipiat, à me proviſum eſt.

CAP. XXI. Conclamat omnis multitudo, & ſuo more armis concrepat, quod facere in eo conſueverunt, cujuſ orationem approbant: ſummum eſſe Vercingetorigem ducem, nec de ejus fide dubitandum: nec majori ratione bellum adminiſtrari poſſe. Statuunt, ut X. millia hominum, delecta ex omnibus copiis in oppidum ſubmittantur: nec ſolis Biturigibus commu-

nem ſalutem committendam cenſent, quod pænes eos, ſi oppidum retinuiſſent, ſummam victoriæ conſtare intelligebant.

Deſunt.

CAP. XXII. Singularem militum noſtrorum virtuti conſilia cujuſque modi Gallorum occurrebant, ut eſt ſummæ genus ſollertiæ, atque ad omnia imitanda atque efficienda, quæ ab quoque traduntur, aptiſſimum. Nam & laqueis falces avertebant, quas quum deſtinaverant (h), tormentis introrſus reducebant, & aggerem cuniculis ſubtrahebant, eo ſcientius, quod apud eos magnæ ſunt ferrariæ, atque omne genus cuniculorum notum atque uſitatum eſt. Totum autem murum ex omni parte turribus contabulaverant, atque has coriis intexerant. Tum, crebris diurnis nocturniſque eruptionibus, aut aggeri ignem inferebant, aut milites occupatos in opere adoriebantur: & noſtrarum turrium altitudinem, quantum has quotidianus agger expreſſerat, commiſſis ſuarum turrium malis (i), adæquabant: & apertos cuniculos præuſta & præacuta materia, & pice fervefacta, & maximi ponderis faxis morabantur, mœnibuſque appropinquare prohibebant.

CAP. XXIII. Muris autem omnibus Gallis hæc fere forma eſt (k): Trabes directæ perpetuæ, in longitudinem, paribus intervallis, diſtantes inter ſe binos pedes, in ſolo collocantur. Eæ revinciuntur introrſus, & multo aggerem veſtiuntur. Ea autem, quæ diximus, intervalla grandibus in fronte ſaxis effarciuntur. Iis collocatis & coagmentatis, alius inſuper ordo adjicitur, ut idem illud intervallum ſerveatur, neque inter ſe contingant trabes, ſed paribus intermiſſæ ſpatiis, ſingulæ ſingulis ſaxis interjectis, arte contineantur. Sic deinceps omne opus contexitur, dum juſta muri altitudo expleatur, Hoc quum in ſpeciem, varietatemque opus deforme non eſt, alternis trabibus aut ſaxis, quæ reſtis lineis ſuos ordines ſervant: tum, ad utilitatem & deſenſionem urbium, ſummam habet opportunitatem, quod & ab incendio lapidis, & ab ariete materia defendit, quæ perpetuis trabibus pedes quadragenos, plerumque introrſus revincta, neque perrumpi neque diſtrahi poteſt.

CAP. XXIV. Iis tot rebus impedita oppugnatione, milites quum toto tempore luto, frigore, & aſſiduis imbribus tardarentur, tamen continenti labore omnia hæc ſuperaverunt, & diebus XXV. aggerem latum pedes CCCXXX. altum pedes LXXX. exſtruxerunt. Quum is murum hoſtium pæne contingeret, & Cæſar ad opus conſuetudinē excubaret, militeſque cohortaretur, ne quod omnino tempus ab opere intermitteretur, paullo ante III. vigiliam eſt animadverſum, fumare aggerem, quem cuniculo hoſtes ſuccenderant. Eodemque tempore toto muro clamore ſublato, duabus portis ab utroque latere turrium eruptio fiebat. Alii faces, atque aridam materiem de muro in aggerem eminens jaciebant: picem

(g) al. Hæc ut intelligatis. (h) al. diſtinuerant. (i) al. turrium alis. al. aliis. al. ſcalis. (k) al. Muri autem omnes Gallici hæc fere forma ſunt.

picem alii reliquasque res, quibus ignis excitari potest, fundebant: ut, quo primum occurreretur, aut cui rei ferretur auxilium, vix ratio iniri posset. Tamen, quod instituto Cæsaris duæ semper legiones pro castris excubabant, pluresque (l) partitis temporibus in opere erant, celeriter factum est, ut alii eruptionibus resisterent, alii turrets reducerent, aggeremque interseinderent, omnis vero ex castris multitudo ad restinguendum concurreret.

CAP. XXV. Quum in omnibus locis, consumpta jam reliqua parte noctis, pugnaretur, semperque hostibus spes victoriæ redintegraretur, eo magis, quod deustos pluteos turrium videbant, nec facile adire apertos ad auxiliandum animadvertabant, semperque ipsi recentes defessis succederent, omnemque Galliæ salutem in illo vestigio temporis positam arbitrarentur: accidit inspectantibus nobis, quod, dignum memoria visum, prætermittendum non existimavimus. Quidam ante portam oppidi Gallus qui per manus sevi ac picis transdiras glebas in ignem à regione turris projiciebat, scorpione ab latere dextro transiectus, exanimatusque concidit: hunc ex proximis unus jacentem transgressus, eodem illo munere fungebatur: eadem ratione ictu scorpionis exanimato altero, successit tertius, & tertio quartus: nec ille prius est à propugnatoribus vacuus relictus locus, quam restincto aggere, atque omni parte submotis hostibus, finis est pugnandi factus.

CAP. XXVI. Omnia experti Galli, quod res nulla successerat, postero die consilium ceperunt, ex oppido profugere, hortante & jubente Vercingetorige. Id silentio noctis conati, non magna jactura suorum sese effecturos sperabant: propterea quod neque longe ab oppido castra Vercingetorigis aberant: & palus, quæ perpetua intercedebat, Romanos ad insequendum tardabat. Jamque hoc facere noctu apparabant, quum matresfamilias (m) repente in publicum procurrerunt, flentesque projectæ ad pedes suorum, omnibus precibus perierunt, ne se & communes liberos hostibus ad supplicium dederent, quos ad capiendam fugam natura & virium infirmitas (n) impederet. Ubi eos perstare in sententia viderunt, quod plerumque in summo periculo timor misericordiam non recipit, conclamare, & significare, de fuga Romanis coeperunt. Quo timore perterriti Galli, ne ab equitatu Romanorum viæ præoccuparentur, consilio destiterunt.

CAP. XXVII. Postero die Cæsar promotæ turri, directisque operibus, quæ facere instituerat, magno coorto imbri, non inutilem hanc ad capiendum consilium tempestatem arbitratus est, quod paullo incautius custodias in muro dispositas videbat, suosque (o) languidius in opere versari iussit, & quid fieri veller, ostendit. Legiones intra vineas in occulto expeditas cohortatus, ut aliquando pro tantis laboribus fructum victoriæ perciperent,

iis qui primi murum adscendissent, præmia proposuit, militibusque signum dedit. Illi subito ex omnibus partibus evolaverunt, murumque celeriter complerunt.

CAP. XXVIII. Hostes re nova perterriti, muro turribusque dejecti, in foro ac locis patientioribus cuneatim constiterunt, hoc animo, ut si qua ex parte obviam contra veniretur, acie instructa depugnarent. Ubi neminem in æquum locum sese demittere, sed toto undique muro circumfundi viderunt, veriti, ne omnino spes fugæ tolleretur, abjectis armis, ultimas oppidi partes continenti imperu petiverunt: parsque ibi, quum angusto exitu portarum se ipsi premerent, à militibus; pars jam egressa portis, ab equitibus est interfecta. Nec fuit quisquam, qui prædæ studeret. Sic, & Genabensi cæde, & labore operis incitati, non ætate confectis, non mulieribus, non infantibus pepercerunt. Denique ex omni eo numero, qui fuit circiter XL. millium, vix DCCC. qui primo clamore audito se ex oppido ejecerant, incolumes ad Vercingetorigem pervenerunt. Quos ille, multa jam nocte, silentio sic ex fuga excepit (veritus ne qua in castris ex eorum concursu & misericordia vulgi seditio oriretur) ut procul in via dispositis familiaribus suis, principibusque civitatum, disparandos deducendosque ad suos curaret, quæ cuique civitati pars castrorum ab initio obvenerat.

CAP. XXIX. Postero die concilio convocato, consolatus cohortatusque est, ne se admodum animo demitterent, neve perturbarentur incommodo: non virtute, neque acie vicisse Romanos, sed artificio quodam & scientia oppugnationis: cuius rei fuerint ipsi imperiti: errare, si quid in bello omnes secundos rerum eventus expectent: sibi numquam placuisse, Avaricum defendi, cuius rei testes ipsos haberet: sed factum imprudentia Biturigum, & nimia obsequentia reliquorum, uti hoc incommodum acciperetur: id tamen se celeriter majoribus commodis sanaturum. Nam quæ ab reliquis Gallis civitates dissentirent, has sua diligentia adjuncturum, atque unum consilium totius Galliæ effecturum: cuius consensu ne orbis quidem terrarum possit obistere: idque se prope jam effectum habere. Interea æquum esse, ab iis communis salutis causa impetrari, ut castra munire instituerent, quo facilius hostium repentinos impetus sustinere possent.

CAP. XXX. Fuit hæc oratio non ingrata Gallis, maxime, quod ipse animo non defecerat, tanto accepto incommodo, neque se in occultum abdiderat, neque conspectum multitudinis fugerat: plusque animo providere & præsentire existimabatur, quod re integra primo incendendum Avaricum, post deserendum censuerat. Itaque ut reliquorum Imperatorum res adversæ auctoritatem minuunt; sic hujus ex contrario dignitas, incommodo accepto, in dies augebatur. Simul in spem veniebant, ejus affirmatione, de reliquis adjungendis civitatibus. Primumque eo tempore

Kkk 3

(l) al. duæque. (m) al. matresfamilias. suos quoque.

(n) al. nature & virium infirmitas. (o) al.

pore Galli castra munire instituerunt, & sic sunt animo consternati, homines infueta laboris, ut omnia, quæ imperarentur, sibi patientia existimarent (p).

CAP. XXXI. Nec minus, quam est pollicitus, Vercingetorix animo laborabat, ut reliquas civitates adjungeret, atque earum principes donis pollicitationibusque alliciebat. Huic rei idoneos homines deligebat, quorum quisque & (q) oratione subdola, aut amicitia facillime capi posset. Qui Avarico expugnato refugerant, armandos vestiendosque curat. Simul ut deminutæ copiæ redintegrarentur, imperat certum numerum militum civitatibus, quem, & quam ante diem in castra adduci velit: sagittariosque omnes, quorum erat permagnus numerus in Gallia, conquiri, & ad se mitti jubet. His rebus celeriter id, quod Avarici deperierat, expletur. Interim Theutomatus, Olloviconis filius rex Nitobrigum, cujus pater ab Senatu nostro amicus erat appellatus, cum magno equitum suorum numero, & quos ex Aquitania conduxerat, ad eum pervenit.

CAP. XXXII. Cæsar Avarici complures dies commoratus, summamque ibi copiam frumenti, & reliqui commeatus nactus, exercitum ex labore atque inopia refecit. Jam prope hieme confecta, quum ipso anni tempore ad gerendum bellum vocaretur, & ad hostem proficisci constituisset, sive eum ex paludibus silvisque elicere, sive obsidione premere posset; legati ad eum principes Æduorum veniunt, oratum, ut maxime necessario tempore civitati subveniat: summo esse in periculo rem; quod quum singuli magistratus antiquitus creari, atque regiam potestatem annum (r) obtinere consueverent, duo magistratum gerant, & se uterque eorum legibus creatum esse dicat. Horum esse alterum Convictolitanem, florentem & illustrem adolescentem; alterum Cotum, antiquissima familia natum, atque ipsum hominem summæ potentiae, & magnæ cognationis, cujus frater Vedeliacus proximo anno eundem magistratum gesserit: civitatem omnem esse in armis: divisum senatum, divisum populum, in suas cuiusque eorum clientelas. Quod si diutius alatur controversia, fore, uti pars cum civitatis parte confligat: id ne accadat, positum in ejus diligentia atque auctoritate.

CAP. XXXIII. Cæsar, etsi à bello atque hoste discedere, detrimentosum esse existimabat; tamen non ignorans, quanta ex dissensionibus incommoda oriri consueverent; ne tanta, & tam conjuncta populo R. civitas, quam ipse semper aluisset, omnibusque rebus ornasset, ad vim atque ad arma descenderet; atque ea pars quæ minus sibi confideret, auxilia à Vercingetorige accerferet; huic rei prævertendum existimavit; & quod legibus Æduorum, iis qui summum magistratum obtinerent, excedere ex finibus non liceret; ne quid de jure aut legibus eorum diminuisse videretur, ipse in Æduos proficisci statuit, fe-

natumque omnem, & quos inter controversia esset, Decetiam ad se evocavit. Quum prope omnis civitas eo convenisset, docereturque paucis clam vocatis, alio loco, alio tempore atque oportuerit, fratrem à fratre renuntiatum; quum leges, duos ex una familia, vivo utroque, non solum magistratus creari vetarent; sed etiam in senatu esse prohiberetur; Cotum magistratum deponere coegit; Convictolitanem, qui per sacerdotes, more civitatis, intermissis magistratibus, esset creatus, potestatem obtinere jussit.

CAP. XXXIV. Hoc decreto interposito, cohortatus Æduos, ut controversiarum ac dissensionum, obliviscerentur, atque omnibus omnis rebus (s), huic bello servirent, eaque, quæ meruissent, præmia ad se, devicta Gallia, expectarent, equitatumque omnem, & peditum millia X. sibi celeriter mitterent, quæ in præfidiis rei frumentariæ causa disponderet; exercitum in duas partes divisit. IV. legiones in Senones Parisiosque Labieno ducendas dedit: VI. ipse in Arvernos, ad oppidum Gergoviam secundum flumen Elaver duxit: equitatus partem illi attribuit, partem sibi reliquit. Qua re cognita, Vercingetorix, omnibus interruptis ejus fluminis pontibus, ab altera Elaveris parte iter facere coepit.

CAP. XXXV. Quum uterque utriusque esset exercitus (t) in conspectu, fereque è regione castris castra poneret, dispositis exploratoribus, necubi effecto ponte Romani copias transducerent; erat in magnis Cæsaris difficultatibus res, ne majorem ætatis partem flumine impediretur, quod non fere ante autumnum Elaver vado transiri soleat. Itaque ne id accideret, silvestri loco castris positus, è regione unius eorum pontium, quos Vercingetorix rescindendos curaverat, postero die (u) cum II. legionibus in occulto restitit: reliquas copias cum omnibus impedimentis, ut consueverat, misit, demptis [quartis] quibusque cohortibus (x), uti numerus legionum constare videretur. Iis, quam longissime possent progredi jussis, quum jam ex diei tempore conjecturam caperet, in castra perventum, iisdem sublicis, quarum pars inferior integra remanebat, pontem reficere coepit. Celeriter effecto opere, legionibusque transductis, & loco castris idoneo delecto, reliquas copias revocavit. Vercingetorix, re cognita, ne contra suam voluntatem dimicare cogeretur, magnis itineribus antecessit.

CAP. XXXVI. Cæsar ex eo loco quintis castris Gergoviam pervenit; equestrique prælio eo die levi facto, perspecto urbis situ, quæ posita in altissimo monte omnes aditus difficiles habebat, de expugnatione desperavit: de obsessioe non prius agendum constituit, quam rem frumentariam expedisset. At Vercingetorix, castris prope oppidum in monte positus, mediocribus circum se intervallis, separatim singularum civitatum copias collo-

(p) al. sibi patientia & perferenda existimarent. (q) al. aut. (r) al. annuam. (s) al. omisissis his rebus. (t) al. exercitui. (u) al. postridie. (x) al. captis, quibusdam cohortibus. al. demptis quaternis è quibus cohortibus.

collocaverat: atque omnibus ejus jugi collibus occupatis, qua despici poterat, horribilem speciem præbebat; principesque earum civitatum, quos sibi ad consilium capiendum delegerat, prima luce ad se quotidie convenire jubebat, seu quid communicandum, seu quid administrandum videretur: neque ullum fere diem intermittebat, quin equestri prælio interjectis sagittariis, quid in quoque esset animi ac virtutis suorum, periclitaretur. Erat & regione oppidi collis sub ipsis radicibus montis egregie munitus, atque ex omni parte circumcitus: quem si tenerent nostri, & aquæ magna parte, & pabulatione libera prohiberi hostes videbantur. Sed is locus præsidio ab iis non nimis firmo (y) tenebatur: tamen silentio noctis Cæsar, ex castris egressus, priusquam subsidium ex oppido venire posset, dejecto præsidio, potitus loco, duas ibi legiones collocavit, fossamque duplicem duodenum pedum à majoribus castris ad minora perduxit, ut tuto ab repentino hostium incurfu etiam singuli commeari possent.

CAP. XXXVII. Dum hæc ad Gergoviam geruntur, Convictolitanis Æduus, cui magistratum adjudicatum à Cæsare demonstravimus, sollicitatus ab Arvernibus pecunia, cum quibusdam adolescentibus colloquitur, quorum erat princeps Litavicus, atque ejus fratres, amplissima familia nati adolescentes. Cum iis præmium (z) communicat, hortaturque eos, ut se liberos, & imperio natos meminerint: unam esse Æduorum civitatem, quæ certissimam Galliae victoriam distineat: ejus auctoritate reliquas contineri, qua transducta, locum consistendi Romanis in Gallia non fore: esse nonnullum se Cæsaris beneficio affectum, sic tamen, ut justissimam apud eum causam obtinuerit; sed plus communi libertati tribuere. Cur enim potius Ædui de suo jure & de legibus ad Cæsarem disceptaturi, quam Romani ad Æduos, veniant? Celeriter adolescentibus, & ratione (a) magistratus & præmio deductis, quum se vel principes ejus consilii fore profiterentur, ratio perficendi quærebatur, quod civitatem tenere ad suscipiendum bellum adduci posse non confidebant. Placuit, ut Litavicus decem illis millibus, quæ Cæsari ad bellum mitterentur, præficeretur, atque ea ducenda curaret, fratresque ejus ad Cæsarem præcurrerent: reliqua, qua ratione agi placeat, constituunt.

CAP. XXXVIII. Litavicus, accepto exercitu, quum millia passuum circiter XXX. ab Gergovia abesset, convocatis subito militibus, lacrymans: Quo proficiscimur, inquit, milites? omnis noster equitatus, nobilitas omnis interit; principes civitatis Eporedorix & Viridumarus (b) infimulati proditoris ab Romanis, indicta causa, interfecti sunt. Hæc ab iis cognoscite, qui ex ipsa cæde fugerunt. Nam ego, fratribus atque omnibus propinquis meis interfectis, dolore prohibeor, quæ gesta sunt, pronuntiare. Producentur ii, quos ille edocuerat, quæ dici vellet: atque eadem, quæ Litavicus pronuntiaverat, multitudini exponunt: multos

(c) equites Æduorum interfectos, quod collocati cum Arvernibus dicerentur: ipsos se inter multitudinem militum occultasse, atque ex media cæde profugisse. Conclamant Ædui, & Litavicum obsecrant, ut sibi consulat. Quasi vero, inquit ille, consilii sit res, ac non necesse sit nobis Gergoviam contendere, & cum Arvernibus nosmet conjungere? An dubitamus, quin, nefario facinore admissio, Romani jam ad nos interficiendos concurrant? Proinde, si quid in nobis animi est, persequamur eorum mortem qui indignissime interierunt, atque hos latrones interficiamus. Ostendit cives Romanos, qui ejus præsidii fiducia una erant. Continuo magnum numerum frumenti commearusque diripit, ipsos crudeliter excruciatos interficit: nuntios tota civitate Æduorum dimittit: in eodem mendacio, de cæde equitum & principum permover: (d) hortatur, ut simili ratione atque ipse fecerit, suas injurias persequantur.

CAP. XXXIX. Eporedorix Æduus, summo loco natus adolescens, & summæ domi potentiae, & una Viridumarus, pari ætate & gratia, sed genere dispari, quem Cæsar sibi ab Divitiaco transditum, ex humili loco ad summam dignitatem perduxerat, in equitum numero convenerant, nominatim ab eo evocati. His erat inter se de principatu contentio: & in illa magistratum controversia alter pro Convictolitane, alter pro Coto summis opibus pugnaverat. Ex iis Eporedorix, cognito Litavici consilio, media fere nocte rem ad Cæsarem defert; orat, ne patiat, civitatem pravis adolescentium consiliis, ab amicitia Populi R. deficere: quod futurum provideat, si se tot hominum millia cum hostibus conjunxerint, quorum salutem neque propinqui negligere, neque civitas levi momento æstimare possit.

CAP. XL. Magna affectus sollicitudine hoc nuntio Cæsar, quod semper Æduorum civitati præcipue indulserat, nulla interposita dubitatione, legiones expeditas IV, equitatumque omnem ex castris educit. Nec fuit spatium tali tempore ad contrahenda castra, quod res in celeritate posita esse videbatur. C. Fabium legatum cum legionibus II. castris præsidio relinquit. Fratres Litavici, quum comprehendi jussisset, paullo ante reperit ad hostes profugisse. Adhortatus milites, ne necessario tempore itineris labore permoveantur; cupidissimis omnibus, progressus millia passuum XXV, agmen Æduorum conspiciat, immisso equitatu, iter eorum moratur atque impedit: interdicatque omnibus, ne quemquam interficiant. Eporedorigem & Viridumarus, quos illi interfectos existimabant, inter equites versari suosque appellare jubet. Iis cognitis, & Litavici fraude perspecta, Ædui manus tendere, & deditionem significare, & projectis armis, mortem deprecari incipiunt. Litavicus cum suis clientibus, quibus nefas, more Gallorum est, etiam in extrema fortuna deserere patronos, Gergoviam profugit.

CAP. XLI. Cæsar nuntiis ad civitatem Æduo-

(y) al. non minus firmo. (z) al. Cum iis primum communicat. (a) al. oratione magistratus, & præmii spe ductis. (b) al. Viridumarus. (c) al. omnes. (d) al. permanet.

Æduorum missis, qui suo beneficio conservatos docerent, quos jure belli interficere potuisset, tribusque horis noctis exercitui ad quietem datis, castra ad Gergoviam movit. Medio fere itinere, equites, à Fabio missi, quanto res in periculo fuerit, exponunt: summis copiis castra oppugnata demonstrant; quum crebo integri defessis succederent, nostrisque assiduo labore defatigarent, quibus, propter magnitudinem castrorum, perpetuo esset iisdem in vallo permanendum, multitudine sagittarum, atque omnis generis telorum multos vulneratos: ad hæc sustinenda magno usui fuisse tormenta (e): Fabium discessu eorum, duabus relictis portis, obstruere ceteras, pluteosque vallo addere, & se in posterum diem similem ad casum parare. Iis rebus cognitis, Cæsar, summo studio militum, ante ortum solis in castra pervenit.

CAP. XLII. Dum hæc ad Gergoviam geruntur, Ædúi, primis nuntiis à Litavico acceptis, nullam sibi ad cognoscendum spatium relinquunt. Impellit alios avaritia, alios iracundia & temeritas, quæ maxime illi hominum generi est innata, ut levem auditionem habeat pro re comperta. Bona civium Romanorum diripiunt, cædes faciunt, in servitutem abstrahunt. Adjuvat rem proclinatam Convictolitanis, plebemque ad furorem impellit, ut, facinore admisso, ad sanitatem reverti pudeat. M. Aristium tribunum militum iter ad legionem facientem, fide data, ex oppido Cabillono (f) educunt: idem facere cogunt eos, qui negotiandi causa ibi constiterant. Hos continuo in itinere adorti, omnibus impedimentis exsunt: repugnantes diem noctemque obsident: multis utrimque interfectis, majorem multitudinem ad arma concitant.

CAP. XLIII. Interim, nuntio allato, omnes eorum milites in potestate Cæsaris teneri, concurrunt ad Aristium: nihil publico factum consilio demonstrant: quæstionem de bonis direptis decernunt: Litavici fratrumque bona publicant: legatos ad Cæsarem, sui purgandi gratia mittunt. Hæc faciunt, recuperandorum suorum causa. Sed contaminati facinore, & capti compendio ex direptis bonis, quod ea res ad multos pertinebat, & timore pœnæ exterriti, consilia clam de bello inire incipiunt, civitatesque reliquas legationibus sollicitant. Quæ tamen Cæsar intelligebat, tamen, quam mitissime potest, legatos appellat: *nihil se propter inscientiam levitatemque vulgi, gravius de civitate judicare, neque de sua in Æduos benevolentia deminuere.* Ipse majorem Galliæ motum expectans, ne ab omnibus civitatibus circumfisteretur, consilia inibat, quemadmodum à Gergovia discederet, ac rursus omnem exercitum contraheret, ne profectio nata à timore defectionis, similis fugæ videretur.

CAP. XLIV. Hæc cogitanti accidere visa est facultas bene rei gerendæ. Nam quum minora in castra, operis perspicendi causa,

venisset, animadvertit collem, qui ab hostibus tenebatur, nudatum hominibus, qui superioribus diebus vix præ multitudine cerni poterat. Admiratus, quærit ex perfugis causam, quorum magnus ad eum quotidie numerus confluebat. Constabat inter omnes, quod jam ipse Cæsar per exploratores cognoverat, dorsum esse ejus jugi prope æquum, sed silvestre & angustum, qua esset aditus ad alteram partem oppidi: vehementer huic illos loco timere, nec jam aliter sentire, uno colle ab Romanis occupato, si alterum amississent, quin pæne circumvallati, atque omni exitu & pabulatione interclusi viderentur. Ad hunc muniendum locum omnes à Vercingetorige evocatos.

CAP. XLV. Hac re cognita, Cæsar mittit complures equitum turmas eo de media nocte: iis imperat, *ut paullo tumultuosius omnibus in locis pervagarentur.* Prima luce magnum numerum impedimentorum (g) ex castris multorumque produci, eque iis (h) stramenta detrahi, mulionesque cum cassidibus, equitum specie ac simulatione, collibus circumvehi jubet. His paucos addit equites, qui latius ostentationis causa vagarentur. Longo circuitu easdem omnes jubet petere regiones. Hæc procul ex oppido videbantur, ut erat à Gergovia despectus in castra: neque tanto spatio, certi quid esset, explorari poterat. Legionem unam eodem jugo mittit, & paulum progressam inferiore loco constituit, silvisque occultat. Augetur Gallis suspicio, atque omnes illo munitionum copiarum transducuntur (i). Vacua castra hostium Cæsar conspiciens, tectis insignibus suorum, occultatisque signis militaribus, raros milites, ne ex oppido animadverterentur, ex majoribus castris in minora transducit: legatisque, quos singulis legionibus præfecerat, quid fieri vellet, ostendit. In primis monet, *ut contineant milites, ne studio pugnandi, aut spe prædæ longius progrediantur.* Quid iniquitas loci habeat incommodi, proponit: *hoc una celeritate posse vitari: occasionis esse rem, non prælii.* His rebus expositis, signum dat, & ab dextera parte alio adscensu eodem tempore Æduos mittit (k).

CAP. XLVI. Oppidi murus ab planitie, atque initio adscensus, recta regione si nullus anfractus intercederet, 800 passus aberat. Quidquid huic circuitus ad molliendum cli-vum accesserat, id spatium itineris augebat. A medio fere colle in longitudine, ut natura montis ferebat, ex grandibus saxis VI. pedum murum, qui nostrorum imperum tardaret, produxerant Galli; atque inferiore omni spatio vacuo relicto, superiorem partem collis usque ad murum oppidi densissimis castris compleverant. Milites, signo dato, celeriter ad munitionem perveniunt, eamque transgressi trinis castris potiuntur. Ac tanta fuit in capiendis castris celeritas, ut Theutomatus rex Nitiobrigum subito in tabernaculo oppressus, ut meridie conquieverat, superiore corporis

(e) al. tomenta. (f) al. Cavillonio. (g) al. jumentorum. (h) al. neque iis. al. atque iis. (i) al. omnes illo ad munitionem copiarum transducuntur. (k) al. remittit.

poris parte nudata, vulnerato equo, vix se ex manibus prædantium militum eriperet.

CAP. XLVII. Consecutus id quod animo proposuerat Cæsar, receptui cani iussit: legionisque decimæ, qua cum erat concionatus (l), signa constiterunt. At reliquarum milites legionum, non exaudito tubæ sono, quod satis magna vallis intercedebat, tamen à tribunis militum, legatisque, ut erat à Cæsare præceptum, retinebantur. Sed, elati spe celeris victoriæ, & hostium fuga, superiorumque temporum secundis præliis, nihil adeo arduum sibi existimabant, quod non virtute consequi possent: neque prius finem sequendi fecerunt, quam muro oppidi portisque appropinquarunt. Tum vero ex omnibus urbibus partibus orto clamore, qui longius aberant repentino tumultu perterriti, quum hostes intra portas esse existimarent, sese ex oppido ejecerunt. Matresfamilias de muro vestem argentumque jactabant, & pectore nudo prominentes, passis manibus obtestabantur Romanos, ut sibi parcerent, neu, sicut Avarici fecissent, ne mulieribus quidem, atque infantibus abstinerent. Nonnullæ de muris per manus demissæ, sese militibus transdebant. L. Fabius centurio legionis IIX, quem inter suos eo die dixisse constabat, excitari se Avaricis præmiis, neque commissurum, ut prius quisquam murum adscenderet, tres suos nactus manipulares, atque ab iis sublevatus, murum adscendit. Eos ipse rursus singulos exceptans, in murum extulit.

CAP. XLVIII. Interim ii, qui ad alteram partem oppidi, ut supra demonstravimus, munitionis causa convenerant, primo exaudito clamore, inde etiam crebris nuntiis incitati, oppidum ab Romanis teneri, præmissis equitibus, magno concursu eo contenderunt. Eorum ut quisque primus venerat, sub muro consistebat, suorumque pugnantium numerum augebat. Quorum quum magna multitudo convenisset, matresfamilias, quæ paullo ante Romanis de muro manus tendebant, suos obtestari, & more Gallico, passum capillum ostentare, liberosque in conspectum proferre cœperunt. Erat Romanis nec loco nec numero æqua contentio: simul & cursu & spatio pugnae defatigati, non facile recentes atque integros sustinebant.

CAP. XLIX. Cæsar, quum iniquo loco pugnari hostiumque augeri copias videret, præmetuens suis, ad T. Sextium legatum, quem minoribus castris præsidio reliquerat, mittit, ut cohortes ex castris celeriter educeret, & sub infimo colle ab dextero latere hostium constitueret; ut, si nostros depulsos loco vidisset, quo minus libere hostes insequerentur, terreret. Ipse paulum ex eo loco cum legione progressus, ubi constiterat, eventum pugnae expectabat.

CAP. L. Quum acerrime cominus pugnaretur, hostes loco & numero, nostri virtute confiderent; subito sunt Ædui visi, ab latere nostris aperto, quos Cæsar ab dextra parte

alio adscensu, manus distinendæ causa, miserat. Ii similitudine armorum vehementer nostros perterruerunt: ac tametsi dextris humeris exertis animadvertabantur, quod insignis pacatis esse consueverat, tamen id ipsum sui fallendi causa milites ab hostibus factum existimabant. Eodem tempore L. Fabius centurio, quique una murum adscenderant, circumventi atque interfecti, de muro præcipitantur. M. Petrejus (m) ejusdem legionis centurio, quum portas excindere conatus esset, à multitudine oppressus, ac sibi desperans, multis jam vulneribus acceptis, manipularibus suis, qui illum secuti erant, Quoniam, inquit, me una vobiscum servare non possum, vestra quidem certe saluti prospiciam, quos cupiditate gloriæ adductus, in periculum deduxi. Vos, data facultate, vobis consulite. Simul irrumpit in medios hostes (n), duobusque interfectis, reliquos à porta paulum submovit. Conantibus auxiliari suis, Frustra, inquit, meæ vitæ subvenire conamini, quem jam sanguis viresque deficiunt. Proinde hinc abite dum est facultas, vosque ad legionem recipite. Ita pugnans post paulum concidit, ac suis saluti fuit.

CAP. LI. Nostri, quum undique premerentur, XLVI. centurionibus amissis, dejecti sunt loco. Sed intolerantius Gallos insequentes legio X. tardavit, quæ pro subsidio paulo æquiore loco constiterat. Hanc rursus XIII. legionis cohortes exceperunt; quæ ex castris minoribus educæ, cum T. Sextio legato cœperant locum superiorem. Legiones ubi primum planiciem attigerunt, infestis contra hostes signis constiterunt. Vercingetorix ab radicibus collis suos intra munitiones reduxit. Eo die milites sunt paulo minus DCC. desiderati.

CAP. LII. Postero die Cæsar, concione advocata, temeritatem, cupiditatemque militum reprehendit, quod sibi ipsi judicavissent, quo procedendum, aut quid agendum videretur, neque, signo recipiendi dato, constitissent, neque à Tribunis militum legatisque retineri potuissent: exposuit, quid iniquitas loci posset, quid ipse ad Avaricum sensit, quum sine duce & sine equitatu deprehensis hostibus, exploratam victoriam dimisisset, ne parvum modo detrimentum in contentione propter iniquitatem loci acciperet. Quantopere eorum animi magnitudinem admiraretur, quos non castrorum munitiones, non altitudo montis, non murus oppidi tardare potuisset: tantopere licentiam arrogantiamque reprehendere, quod plus se quam Imperatorem, de victoria, atque exitu rerum sentire existimarent: nec minus se in milite modestiam & continentiam, quam virtutem atque animi magnitudinem, desiderare.

CAP. LIII. Hac habita concione, & ad extremum oratione confirmatis militibus, ne ob hanc causam animo permoverentur, neu, quod iniquitas loci attulisset, id virtuti hostium tribuerent: eadem de profectioe cogitans, quæ ante senserat, legiones ex castris eduxit, aciemque idoneo loco constituit. Quum Vercingetorix

LII

(l) al. qua tum erat comitatus. (m) al. Petronius. (n) al. Simul in medios hostes irrumpit.

torix nihilo magis (o) in æquum locum descenderet, levi factō equestri prælio, atque eo secundo, in castra exercitum reduxit. Quum hoc idem postero die fecisset, satis ad Gallicam ostentationem minuendam, militumque animos confirmandos factum existimans, in Æduos castra movit. Ne tū quidem infectis hostibus, III. die ad flumen Elaver pontem refecit, atque exercitum transduxit.

CAP. LIV. Ibi à Viridumaro (p) atque Eporedorige Æduis appellatus, discit, *cum omni equitatu Litavicum ad sollicitandos Æduos profectum: opus esse, & ipsos præcedere ad confirmandam civitatem.* Et si multis jam rebus perfidiam Æduorum Cæsar perspectam habebat, atque horum discessu ad maturari defectiōnem civitatis existimabat; tamen retinendos eos non censuit, ne aut inferre injuriam videretur, aut dare timoris aliquam suspiciōnem. Discedentibus his, breviter sua in Æduos merita exposuit, quos & *quā humiles accepisset: compulsos in oppida, multatos agris, omnibus ereptis copiis, imposito stipendio, obsidibus summa cum contumelia extortis, quā (q) in fortunam, quāque in amplitudinem reduxisset, ut non solum in pristinum statum redissent; sed omnium temporum dignitatem & gratiam antecessisse viderentur.* His datis mandatis, eos ab se dimisit.

CAP. LV. Noviodunum erat oppidum Æduorum, ad ripas Ligeris opportuno loco positum. Huc Cæsar omnes obsides Galliæ, frumentum, pecuniam publicam, suorum atque exercitus impedimentorum magnā partem contrulerat. Huc magnum numerum eorum hujus belli causa in Italia atque Hispania coemptorum, miserat. Eo quum Eporedorix Viridumarusque (r) venissent, & de statu civitatis cognovissent, Litavicum Bibracte ab Æduis receptum, quod est oppidum apud eos maximæ auctoritatis, Convictolitānem magistratum magnamque partem senatus ad eum convenisse, legatos ad Vercingetorigem de pace & amicitia concilianda publice missos: non prætermittendum tantum commodum existimaverunt. Itaque, interfectis Novioduni custodibus, quique eo negotiandi aut itineris causa convenerant, pecuniam atque equos inter se partiti sunt; obsides civitatum Bibracte ad magistratum deducendos curaverunt; oppidum, quod ab se teneri non posse judicabant, ne cui esset usui Romanis, incenderunt; frumenti, quod subito potuerunt, navibus avexerunt, reliquum flumine atque incendio corruerunt; ipsi ex finitimis regionibus copias cogere, præsidia, custodiasque ad ripas Ligeris disponere, equitatumque omnibus locis, injiciendi timoris causa, ostentare cœperunt; si aut re frumentaria Romanos excludere, aut adductos inopia ex provincia (s) expellere possent (t). Quam ad spem multum eos adjuvabat, quod Liger

ex nivibus creverat, ut omnino vado transiri non posse videretur.

CAP. LVI. Quibus rebus cognitis Cæsar maturandum sibi censuit, si esset in perficiendis pontibus periclitandum, ut prius, quam essent majores eo copiae coactæ, dimicaret. Nam ut commutato consilio iter in Provinciam converteret, id ne tū quidem (u) necessario faciendum existimabat, quum infamia atque indignitas rei, & oppositus mons Cebenna (x), viarumque difficultas impediebat; tū maxime, quod adjungi Labieno, atque iis legionibus, quas una miserat, vehementer cupiebat (y). Itaque, admodum magnis diurnis atque nocturnis itineribus confectis, contra omnium opinionem, ad Ligerim pervenit; vadoque per equites invento, pro rei necessitate, opportuno; ut brachia modo atque humeri ad sustinenda arma liberi ab aqua esse possent, disposito equitatu, qui vim fluminis refringeret, atque hostibus primo aspectu perturbatis, incolumem exercitum transduxit, frumentumque in agris & copiam pecoris nactus, repleto iis rebus exercitu, iter in Senones facere instituit.

CAP. LVII. Dum hæc apud Cæsarem geruntur, Labienus eo supplemento, quod nuper ex Italia venerat, relicto Agendici, ut esset impedimentis præsidio, cum IV. legionibus Lutetiam proficiscitur. Id est oppidum Parisiorum, positum in insula fluminis Sequanæ. Cujus adventu ab hostibus cognito, magnæ ex finitimis civitatibus copiae conveniunt. Summa imperii transditur Camulogeno Aulerco; qui prope confectus ætate, tamen propter singularem scientiam rei militaris, ad eum est honorem evocatus. Is, quum animadvertisset, perpetuam esse paludem, quæ influeret in Sequanam, atque illum omnem locum magnopere impediret, hic confedit, nostrosque transitu prohibere instituit.

CAP. LVIII. Labienus primo vineas agere, cratibus atque aggere paludem explere, atque iter munire conabatur. Postquam id difficilius confieri animadvertit, silentio è castris III. vigilia egressus, eodem, quo venerat, itinere Metiosedum (z) pervenit. Id est oppidum Senonum in insula Sequanæ positum, ut paullo ante Lutetiam diximus. Deprehensis navibus circiter L, celeriterque junctis, atque eo militibus impositis, & rei novitate perterritis oppidanis, quorum magna pars erat ad bellum evocata, sine contentione oppido potitur. Refecto ponte, quem superioribus diebus hostes resciderant, exercitum transducit, & secundo flumine ad Lutetiam iter facere cœpit. Hostes re cognita ab iis, qui à Metiosedo (a) profugerant, Lutetiam incendi, pontesque ejus oppidi rescindi jubent; ipsi profecti ab palude (b), in ripis Sequanæ, è regione Lutetiæ, contra Labieni castra confidunt.

CAP.

(o) al. nihilominus. (p) al. Viridumaro. (q) al. & quā. (r) al. Viridumarusque. (s) al. in provinciam. (t) al. Si aut re frumentaria, Romanos aut adductos inopia, ex Provincia excludere possent. (u) al. id ne metu quidem necessario. (x) al. Gebenna. (y) al. quod abjungendo Labieno timebat. (z) al. Melodunum. (a) al. Meloduno. (b) al. Ipsi perspecta palude. al. protecti palude.

CAP. LIX. Jam Cæsar à Gergovia dicefisse audiebatur: jam de Æduorum defectione, & secundo Galliæ motu rumores afferebantur, Galli que in colloquiis, interclusum itinere & Ligere Cæsarem, inopia frumenti coactum, in provinciam contendisse confirmabant. Bellovacii autem, defectione Æduorum cognita, qui ante erant per se infideles, manus cogere, atque aperte bellum parare cœperunt. Tum Labienus, tanta rerum commutatione, longe aliud sibi capiendum consilium, atque antea fenserant, intelligebat. Neque jam, ut aliquid acquireret, prælioque hostes lacefferet, sed ut incolumem exercitum Agendicum reduceret, cogitabat. Namque altera ex parte Bellovacii, quæ civitas in Gallia maximam habet opinionem virtutis, instabant: alteram Camulogenus parato atque instructo exercitu tenebat. Tum legiones à præsidio atque impedimentis interclusas maximum flumen distinebat. Tantis subito difficultatibus objectis, ab animi virtute auxilium petendum videbat.

CAP. LX. Itaque sub vesperum concilio convocato, cohortatus, ut ea, quæ imperasset, diligenter industrieque administrarent, naves, quas à Metiosedo (c) deduxerat, singulas equitibus Romanis attribuit, &, prima confecta vigilia, *IV. millia passuum secundo flumine progredi silentio, ibique se expectari*, jubet. V. cohortes, quas minime firmas ad dimicandum esse existimabat, castris præsidio relinquit. V. ejusdem legionis reliquas de media nocte cum omnibus impedimentis adverso flumine magno tumultu proficisci imperat. Conquirunt etiam lintres: has magno sonitu remorum incitatas, in eandem partem mittit. Ipse post paullo, silentio egressus cum III. legionibus, eum locum petit, quo naves appellii jusserat.

CAP. LXI. Eo quum esset ventum, exploratores hostium, ut omni fluminis parte erant dispositi, inopinantes, quod magno subito erat coorta tempestas, ab nostris opprimuntur: exercitus equitatusque, equitibus Romanis administrantibus, quos ei negotio præfecerat, celeriter transmittitur. Uno fere tempore sub lucem hostibus nuntiat, *in castris Romanorum præter consuetudinem tumultuari, & magnum ire agmen adverso flumine, sonitumque remorum in eadem parte exaudiri, & paullo infra milites navibus transportari*. Quibus rebus auditis, quod existimabant tribus locis transire legiones, atque omnes perturbatos defectione Æduorum fugam parare, suas quoque copias in tres partes distribuerunt. Nam & præsidio è regione castrorum relicto, & parva manu Metiosedum versus missa, quæ tantum progredieretur, quantum naves processissent, reliquas copias contra Labienum duxerunt.

CAP. LXII. Prima luce & nostri omnes erant transportati, & hostium acies cernebantur. Labienus milites cohortatus, ut suæ pristinae virtutis, & tot secundissimorum præliorum memoriam tenerent, atque ipsum Cæsarem, cujus ductu sæpenumero hostes superassent, adesse

existimarent; dat signum prælii. Primo concursu, ab dextro cornu, ubi VII. legio constiterat, hostes pelluntur, atque in fugam conjiciuntur: ab sinistro, quem locum XII. legio tenebat, quum primi ordines hostium transfixi pilis concidissent; tamen acerrime reliqui resistebant, nec dabat suspensionem fugæ quisquam. Ipse dux hostium Camulogenus suis aderat, atque eos cohortabatur. At, incerto etiam nunc exitu victoriæ, cum VII. legionis tribunis esset nuntiatum, quæ in sinistro cornu gererentur, post tergum hostium legionem ostenderunt, signaque intulerunt. Ne eo quidem tempore quisquam loco cessit, sed circumventi omnes interfectique sunt. Eandem fortunam tulit Camulogenus. At ii, qui præsidio contra castra Labieni erant relictæ, quum prælium commissum audissent, subsidio suis ierunt, collemque ceperunt, neque nostrorum militum, victorum (d) impetum sustinere potuerunt. Sic, cum suis fugientibus permixti, quos non silvæ montesque texerunt, ab equitatu sunt interfecti. Hoc negotio confecto, Labienus revertitur Agendicum: ubi impedimenta totius exercitus relicta erant. Inde, cum omnibus copiis, ad Cæsarem pervenit.

CAP. LXIII. Defectione Æduorum cognita, bellum augetur. Legationes in omnes partes circummittuntur: quantum gratia, auctoritate, pecunia valent, ad sollicitandas civitates nituntur. Nacti obsides, quos Cæsar apud eos deposuerat, horum supplicio dubitantes territant. Petunt à Vercingetorige Ædui, ut ad se veniat, rationesque belli gerendi communicet. Re impetrata, contendunt, *ut ipsis summa imperii transfatur*: & re in controversiam deducta, totius Galliæ concilium Bibracte indicitur. Eodem conveniunt undique frequentes. Multitudinis suffragiis res permittitur. Ad unum omnes Vercingetorigem probant Imperatorem. Ab hoc concilio Rhemi, Lingones, Treviri abfuerunt: illi, quod amicitiam Romanorum sequebantur: Treviri, quod aberant longius, & ab Germanis premebantur: quæ fuit causa; quare toto abessent bello, & neutris auxilia mitterent. Magno dolore Ædui ferunt se dejectos principatu: queruntur fortunæ commutationem; & Cæsaris indulgentiam in se requirunt: neque tamen, suscepto bello, suum consilium ab reliquis separare audent. Inviti summæ spei adolescentes, Eporedorix & Viridumarus Vercingetorigi parent.

CAP. LXIV. Ille imperat reliquis civitatibus obsides. Denique ei rei constituit diem, *huc omnes equites XV. millia numero, celeriter convenire jubet*. Peditatu, quem ante habuerat, se fore contentum dicit; neque fortunam tentaturum, neque acie dimicaturum; sed, quoniam abundet equitatu, perfacile esse factu, frumentationibus pabulationibusque Romanos prohibere: æquo modo animo sua ipsi frumenta corrumpant, ædificiaque incendiant; qua rei familiaris jactura, perpetuum imperium libertatemque se consequi videant. His constitutis rebus, Æ-

LII 2

duis,

(c) al. Meloduno. (d) al. victorumque.

duis, Segusianisque, qui sunt finitimi provinciae (e), X. millia peditum imperat. Huc addit equites DCCC. his praeficit fratrem Eporedorigis, bellumque inferre Allobrogibus jubet. Altera ex parte Gabalos, proximisque pagos Arvernorum in Helvios, item Ruthenos, Cadurcosque ad fines Volcarum Arecomicorum (f) depopulandos mittit. Hic (g) nihilominus clandestinis nuntiis legationibusque Allobroges sollicitat, quorum mentes nondum à superiore bello refedisse sperabat. Horum principibus pecunias, civitati autem imperium totius provinciae pollicetur.

CAP. LXV. Ad hos omnes casus provisae erant praesidia cohortium duarum & viginti, quae ex ipsa coacta provincia ab L. Caesare legato ad omnes partes opponebantur. Helvii sua sponte cum finitimis praelio congressi pelluntur, & C. Valerio Donotauro Caburi filio, principe civitatis, compluribusque aliis interfectis, intra oppida murosque compelluntur. Allobroges, crebris ad Rhodanum dispositis praesidiis, magna cum cura & diligentia suos fines tuentur. Caesar, quod hostes Equitatu superiores esse intelligebat, & interclusis omnibus itineribus, nulla re ex Provincia atque Italia sublevari poterat, trans Rhenum in Germaniam mittit ad eas civitates, quas superioribus annis pacaverat; equitesque ab his accersit, & levis armaturae pedites, qui inter eos praefici consueverant. Eorum adventu, quod minus idoneis equis utebantur, à tribunis militum reliquisque, sed & equitibus Romanis, atque evocatis, equos sumit, Germanisque distribuunt.

CAP. LXVI. Interea dum haec geruntur, hostium copiae ex Arvernis, equitesque, qui toti Galliae erant imperati, conveniunt. Magno horum coacto numero, quum Caesar in Sequanos per extremos Lingonum fines iter faceret, quo facilius subsidium provinciae ferri posset, circiter millia passuum X. ab Romanis trinis castris Vercingetorix confedit; convocatisque ad concilium praefectis equitum, venisse tempus victoriae demonstrat: fugere in Provinciam Romanos, Galliaque excedere: id sibi ad praesentem obtinendam libertatem satis esse: ad reliqui temporis pacem atque otium, parum profici. Majoribus enim coactis copiis reversuros, neque finem belli facturos: proinde, agmine impeditos adoriantur. Si pedites suis auxilium ferant, atque in eo morentur, iter confici non posse: fin id quod magis futurum confidat, relictis impedimentis, suae salutis consulant, & usu rerum necessariorum, & dignitate spoliatum iri. Nam de equitibus hostium, quin nemo eorum progredi modo extra agmen audeat, ne ipsos quidem debere dubitare. Id quo majore faciant animo, copias se omnes pro castris habiturum, & terrori hostibus futurum. Conclamant equites, *sanctissimo jurejurando*

confirmari oportere, ne tecto recipiatur, ne ad liberos, ne ad parentes, ne ad uxorem aditum habeat, qui non bis per hostium agmen perequistasset.

CAP. LXVII. Probata re, atque omnibus ad iurandum adactis, postero die in tres partes distributo equitatu, duae se acies à duobus lateribus ostendunt: una à primo agmine iter impedire coepit. Qua re nuntiata, Caesar suum quoque equitatum tripartito divisum ire contra hostem jubet. Pugnatur una omnibus in partibus: consistit agmen: impedimenta inter legiones recipiuntur. Si qua in parte nostri laborare, aut gravius premi videbantur, eo signa inferri Caesar, aciemque converti jubebat. Quae res & hostes ad insequendum tardabat, & nostros spe auxilii confirmabat. Tandem Germani ab dextro latere, summum jugum nacti, hostes loco depellunt: fugientes usque ad flumen, ubi Vercingetorix cum pedestribus copiis confederat, persequuntur, compluresque interficiunt. Quare animadversa, reliqui, ne circumvenirentur veriti, se fugae mandant. Omnibus locis fit caedes. Tres nobilissimi Aedui capti ad Caesarem perducuntur; Cotus praefectus equitum, qui controversiam cum Convictolitane proximis comitiis habuerat; & Cavarillus, qui post defectionem Litavici pedestribus copiis praefuerat; & Eporedorix, quo duce ante adventum Caesaris Aedui cum Sequanis bello contenderant.

CAP. LXVIII. Fugato omni equitatu Vercingetorix copias suas, ut pro castris collocaverat, reduxit; protinusque Alesiam (b), quod est oppidum Mandubiorum, iter facere coepit; celeriterque impedimenta ex castris educi, & se subsequi iussit. Caesar, impedimentis in proximum collem deductis, duabusque legionibus praesidio relictis, secutus, quantum diei tempus est passum, circiter III. millibus hostium ex novissimo agmine interfectis, altero die (4) ad Alesiam (i) castra fecit. Perspecto urbis situ, perterritisque hostibus, quod equitatu, qua maxime parte exercitus confidebant, erant pulsi; adhortatus ad laborem milites, Alesiam circumvallare instituit.

CAP. LXIX. Ipsum erat oppidum in colle summo, admodum edito loco, ut, nisi obfidione expugnari non posse videretur. Cujus collis radices, duo duabus ex partibus flumina sublebant. Ante oppidum (k) planities circiter millia passuum III. in longitudinem patebat. Reliquis ex omnibus partibus colles, mediocri interjecto spatio, pari altitudinis fastigio oppidum cingebant. Sub muro, quae pars collis ad orientem spectabat, hunc omnem locum copiae Gallorum compleverant; fossamque & maceriam sex in altitudinem pedum praeduxerant. Ejus munitionis, quae ab Romanis instituebatur, circuitus XI. ∞. passuum tenebat. Castra opportunis

(e) al. finitimi ei provinciae. (f) al. Arecomicorumque. al. ac Arecomicorum. (g) alii hic omittunt. (b) al. Alexiam. (i) al. Alexiam & sic ubique, quoties occurrit hujus oppidi nomen. (k) al. Ante id oppidum.

(4) Ad Alesiam castra fecit) Urbis hujus obfidio, quomodo à Caesare fuerit ordinata, representatur. Tab. LIX. ex DIONYSII VOSSII Caesare.

locis erant posita; ibique castella XXIII. facta in quibus (l) interdiu stationes disponebantur, ne qua subito irruptio fieret. Hæc eadem noctu excubitoribus ac firmis præfidiis tenebantur.

CAP. LXX. Opere instituto, fit equestre prælium in ea planitie, quam intermissam collibus III. millium passuum in longitudinem patere supra demonstravimus. Summa vi ab utrisque contenditur. Laborantibus nostris Cæsar Germanos submittit, legionesque pro castris constituit, ne qua subito irruptio ab hostium peditatu fiat. Præfidio legionum addito, nostris animus augeatur: hostes in fugam coniecti seipsi multitudine impediunt; atque angustioribus portis [relictis] (m) coarctantur. Germani acrius usque ad munitiones sequuntur. Fit magna cædes: nonnulli, relictis equis, fossam transire, & maceriam transcendere conantur. Paullum legiones Cæsar, quas pro vallo constituerat, promoveri jubet. Non minus, qui intra munitiones erant, Galli perturbantur. Veniri ad se confestim existimantes, ad arma conclamant. Nonnulli perterriti in oppidum irrumpunt. Vercingetorix jubet portas claudi, ne castra nudentur. Multis interfectis, compluribus equis captis, Germani sese recipiunt.

CAP. LXXI. Vercingetorix, priusquam munitiones ab Romanis perficiantur, consilium capit, omnem à se equitatum noctu dimittere. Discedentibus mandat, ut suam quisque eorum civitatem adeat, omnesque qui per ætatem arma ferre possint, ad bellum cogant. Sua in illos merita proponit, obtestaturque, ut suæ salutis rationem habeant, neu se de communi libertate optime meritum in cruciatum hostibus dedant: qui si indiligentiores fuerint, millia hominum LXXX. delecta secum interitura demonstrat: ratione imita, frumentum se exigue dierum XXX. habere, sed paullo etiam longius tolerare posse parcendo. His datis mandatis, qua erat nostrum opus intermissum, secunda vigilia silentio equitatum dimittit; frumentum omne ad se ferri (n) jubet: capitis pœnam iis, qui non paruerint, constituit: pecus, cujus magna erat ab Mandubiis compulsæ copia, viritum distribuit: frumentum parce & paullatim metiri instituit: copias omnes, quas pro oppido collocaverat, in oppidum recipit. His rationibus auxilia Galliæ expectare, & bellum administrare parat.

CAP. LXXII. Quibus rebus cognitis ex perfugis & captivis, Cæsar hæc genera munitionis instituit. Fossam pedum XX. latam directis lateribus duxit, ut ejus solum tantundem pateret, quantum summa labra distabant. Reliquas omnes munitiones ab ea fossa pedibus CD. reduxit: id hoc consilio, quoniam tantum esset necessario spatium complexus, ne facile totum opus militum corona cingeretur; neve de improviso, aut noctu ad munitiones hostium multitudo advolaret, aut interdiu tela in nostros operi de-

stinatos conicere possent. Hoc intermisso spatio? duas fossas, XV. pedes latas, eadem altitudine perduxit: quarum interiorem campestribus ac demissis locis, aqua ex flumine derivata, complevit. Post eas aggerem, & vallum XII. pedum extruxit. Huic lorica pinnasque adjecit, grandibus cervis eminentibus ad commissuras platearum atque aggeris, qui adscensum hostium tardarent: & turres toto opere circumdedit, quæ pedes LXXX. inter se distarent.

CAP. LXXIII. Erat uno tempore & materiari & frumentari, & tantas munitiones fieri necesse, deminutis nostris copiis, quæ longius ab castris progrediebantur: & nonnumquam opera nostra Galli tentare, atque eruptionem ex oppido pluribus portis facere summa vi conabantur. Quare ad hæc rursus opera addendum Cæsar putavit, quo minore numero militum munitiones defendi possent. Itaque truncis arborum, aut admodum firmis ramis abscisis, atque horum dolabratis, atque præacutis cacuminibus, perpetuæ fossæ quinos pedes altæ, ducebantur. Huc illi stipites demissi & ab infimo revincti, ne revelli possent, ab ramis eminebant. Quini erant ordines conjuncti inter se atque implicati, quo qui intraverant, se ipsi acutissimis vallis induebant, hos Cippos appellabat. Ante hos, obliquis ordinibus in quicuncumque dispositis, scrobes trium in altitudinem pedum fodiebantur, paullatim angustiore ad summum (o) fastigio. Huc teretes stipites feminis crassitudine, ab summo præcauti & præusti demittebantur; ita, ut non amplius IV. digitis ex terra emerent. Simul confirmandi & stabiliendi causa, singuli ab infimo solo pedes terra exculcabantur: reliqua pars scrobis ad occultandas insidias viminibus ac virgultis integebatur. Hujus generis octoni ordines ducti, ternos inter se pedes distabant. Id ex similitudine floris Lilium appellabant. Ante hæc taleæ pedem longæ ferreis hamis infixis totæ in terram infodiebantur, mediocribusque intermissis spatiis, omnibus locis differebantur, quos Stimulos nominabant.

CAP. LXXIV. His rebus perfectis, regiones secutus, quam potuit, æquissimas pro loci natura XIV. millia passuum complexus, pares ejusdem generis munitiones diversas ab his contra exteriorem hostem perfecit, ut ne magna quidem multitudine, si ita acciderat, ejus discessu, munitionum præfidia circumfundi possent. Neu cum periculo ex castris egredi cogerentur, dierum XXX. pabulum frumentumque habere omnes convectum jubet.

CAP. LXXV. Dum hæc ad Alesiam geruntur, Galli, concilio principum indicto, non omnes, qui arma ferre possent, ut censuit Vercingetorix, convocandos statuunt; sed certum numerum cuique civitati imperandum; ne, tanta multitudine confusa, nec moderari, nec discernere suos, nec frumentandi rationem habere possent. Imperant Æduis atque eorum clientibus, Segusianis,

L113

Am-

(l) al. in quibus castellis &c. (m) al. relictis. (n) al. referri. (o) al. ad unum vel infimum.

Ambivaretis (p), Aulercis, Brannovicibus, [Brannoviis] millia XXXV. parem numerum Arvernīs, adjunctis Eleutheris (q) Cadurcis, Gabalis, Velaunis (r), qui sub imperio Arvernorum esse consueverunt: Senonibus, Sequanis, Biturigibus, Xantonibus, Ruthenis, Carnutibus XII. millia; Bellovacis, X. totidem Lemovicibus; octona Pictonibus, & Turonis, & Parisiis, & Eleutheriis Svesfionibus (s); Ambianis, Mediomatricis, Petrocoriis, Nervii, Morinis, Nitiobrigibus quina millia; Aulercis Cenomanis totidem; Atrebatibus IV. millia; Bellocassis, Lexoviis, Aulercis Eburonibus (t) terna; Rauracis, & Bojis XXX. Universis civitatibus, quæ Oceanum attingunt, quæque eorum consuetudine Armoricæ appellantur, quo sunt in numero Curiosolites, Rhedones, Ambibari, Cadetes, (u) Osismii, [Lemovices,] Veneti, Unelli, Sena. Ex his Bellovaci suum numerum non contulerunt; quod se suo nomine atque arbitrio cum Romanis bellum gesturos dicerent, neque cujusquam imperio obtemperaturos. Rogati tamen à Comio, pro ejus auspicio II. millia miserunt.

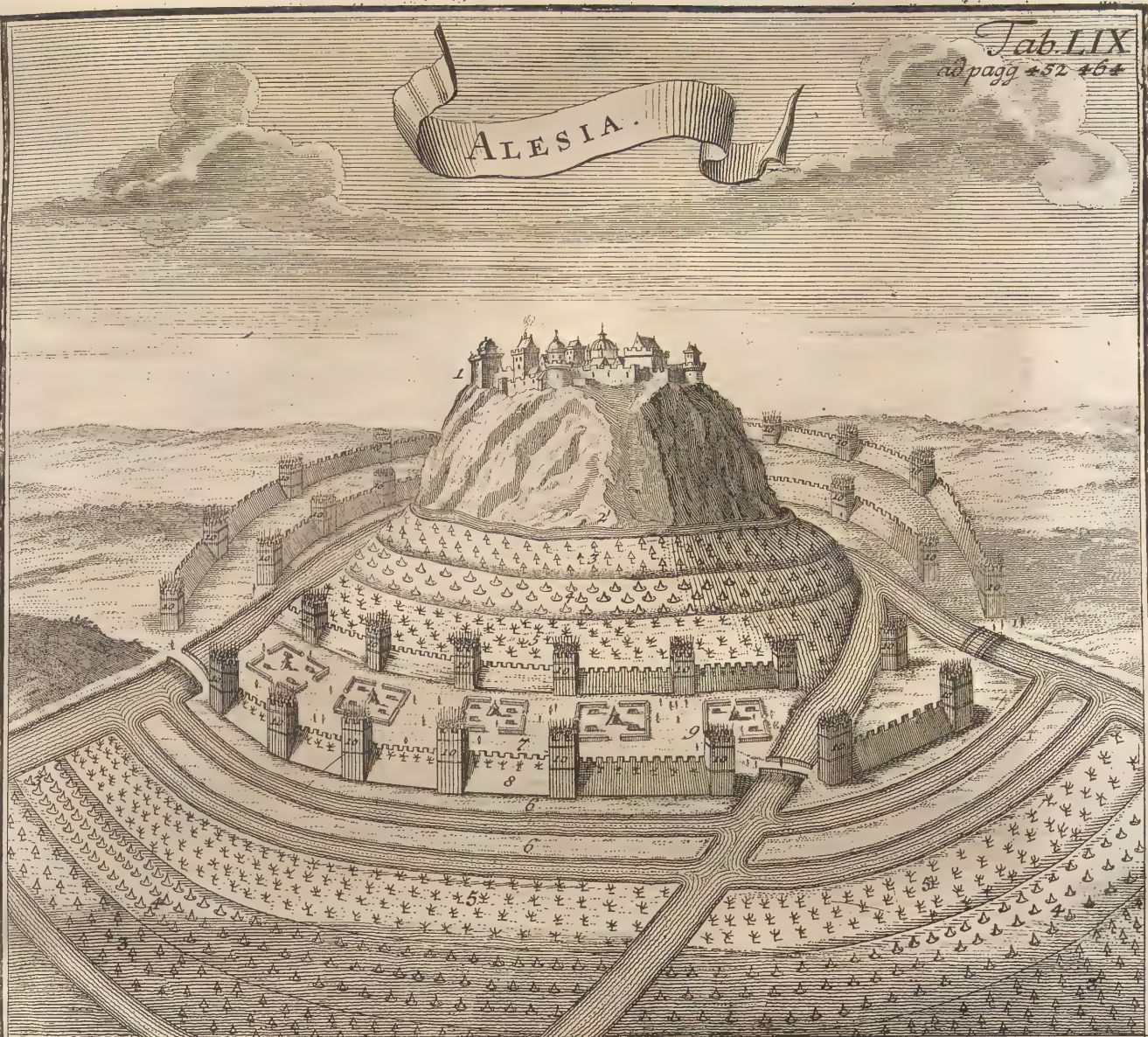
CAP. LXXVI. Hujus opera Comii, ita ut antea demonstravimus, fideli atque utili superioribus annis erat usus in Britannia Cæsar: pro quibus meritis civitatem ejus immunem esse jusserat; jura legesque reddiderat, atque ipsi Morinos attribuerat. Tanta tamen universæ Galliæ consensus fuit libertatis vindicandæ, & pristinae belli laudis recuperandæ, ut neque beneficiis, neque amicitia memoria moverentur, omnesque & animo, & opibus in id bellum incumberent; coactis equitum IIX millibus, & peditum circiter CCXL. Hæc in Æduorum finibus recenscebantur: numerusque inibat: præfecti constituebantur: Comio Atrebatī, Viridomaro, & Eporedorigi Æduis, Vergasillauno Arverno, consobrino Vercingetorigis, summa imperii transditur. Iis delecti ex civitatibus tribuuntur, quorum consilio bellum administraretur. Omnes alacres & fiduciæ pleni ad Alesiam proficiscuntur. Nec erat omnium quisquam, qui ad spectum modo tantæ multitudinis sustineri posse arbitraretur, præsertim anticipi prælio; quum ex oppido eruptione pugnaretur, & foris tantæ copiæ equiratus peditatusque cernerentur.

CAP. LXXVII. At ii, qui Alesia obfidebantur, præterita die, qua suorum auxilia exspectaverant, consumpto omni frumento, inscii, quid in Æduis gereretur, concilio coacto, de exitu fortunarum suarum consultabant. Ac variis dictis sententiis, quarum pars deditiōem, pars, dum vires suppetere, eruptionem censebant. Non prætereunda videtur oratio Critognati, propter ejus singularem, ac nefariam crudelitatem. Hic, summo in Arvernīs natus loco, & magnæ habitus auctoritatis, Nihil, inquit, de eorum sententia dicturus sum, qui turpissi-

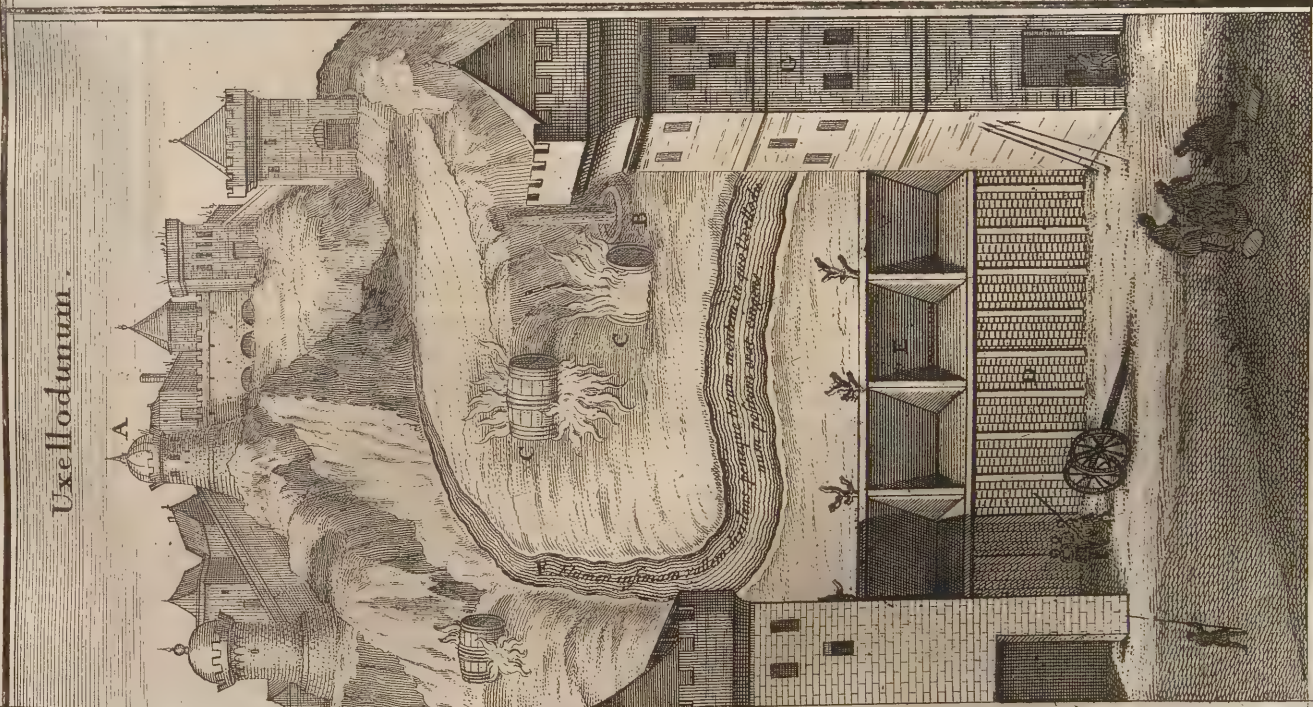
mam servitutem deditiōis nomine appellant; neque hos habendos civium loco, neque ad concilium adhibendos censeo. Cum iis mihi res sit, qui eruptionem probant: quorum in consilio omnium vestrum in consensu pristinae residere virtutis memoria videtur. Animi est ista mollities, non virtus, inopiam paullisper ferre non posse. Qui se ultro morti offerant, facilius reperiuntur, quam qui dolorem patienter ferant. Atque ego hanc sententiam probarem; nam apud me multum dignitas potest: si nullam præterquam vitæ nostræ jacturam fieri viderem. Sed in consilio capiēdo omnem Galliam respiciamus, quam ad nostrum auxilium concitavimus. Quid hominum millibus LXXX. uno loco interfectis, propinquis, consanguineisque nostris, animi fore existimatis, si pæne in ipsis cadaveribus prælio decertare cogentur? nolite hos vestro auxilio spoliare, qui vestrae salutis causa suum periculum neglexerint, nec stultitia ac temeritate vestra, aut imbecillitate animi omnem Galliam prosternere, ac perpetuæ servituti addicere. An, quod ad diem non venerint, de eorum fide constantiaque dubitatis? Quid ergo? Romanos in illis ulterioribus munitionibus animine causa quotidie exerceri putatis? Si illorum nuntius confirmari non potestis, omni aditu præsepto, iis utimini testibus, appropinquare eorum adventum; cuius rei timore exterriti, diem, noctemque in opere versantur. Quid ergo mei consilii est facere, quod nostri majores nequaquam pari bello Cimbrorum Teutonumque fecerunt; qui in oppida compulsi, ac simili inopia subacti, eorum corporibus, qui ætate inutiles ad bellum videbantur, vitam toleraverunt, neque se hostibus transdiderunt. Cujus rei exemplum si non haberemus, tamen libertatis causa institui & posteris prodi pulcherrimum judicarem. Nam, quid huic simile bello fuit? depopulata Gallia, magnaque illata calamitate, Cimbri finibus nostris aliquando excefferunt, atque alias terras petierunt: jura, leges, agros, libertatem nobis reliquerunt. Romani vero quid petunt aliud, aut quid volunt, nisi invidia adducti, quos fama nobiles, potentesque bello cognoverunt, horum in agris civitatibusque considerare, atque bis æternam injungere servitutem? neque enim unquam alia conditione bella gesserunt. Quod si ea quæ in longinquis nationibus geruntur, ignoratis, respicite finitimam Galliam, quæ in provinciam redacta, jure & legibus commutatis, securibus subjecta, perpetua premitur servitute.

CAP. LXXVIII. Sententiis dictis, constituunt, ut, qui valetudine, aut ætate inutiles sunt bello, oppido excedant, atque omnia prius experiantur, quam ad Critognati sententiam descendant: illo tamen potius utendum consilio, si res cogat, atque auxilia morentur, quam deditiōis, aut pacis subeundam conditionem. Mandubii, qui eos oppido receperant, cum liberis atque uxoribus exire coguntur. Ii, quum ad munitiones Romanorum accessissent, flentes, omnibus precibus orabant, ut se in servitutem receptos cibo

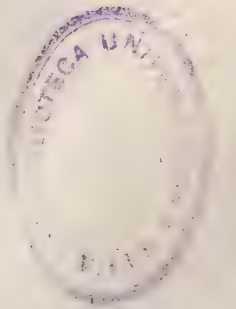
(p) al. Ambuaretis. al. Ambularetis. (q) al. Heleutheriis. (r) al. Velaviis. (s) al. Helvetiis, Senonibus. (t) al. Ebuovicibus. (u) al. Caletes.

1. Alesia oppidum in colle.	4. Lilia.	7. Vallum ipsum è terra,	eminentes contra ad-
2. Fossa infra collem	5. Cippi.	lorica, et ligno	scensum.
a Cesare ducta.	6. Fossae duae ad vallum.	8. Cervi sive Rami gran-	9. Castella in orbem.
3. Stimuli.	a. Virgultis opera tecta.	des et densi stipatique	10. Turres lignae.

A. Uxellodunum, natura loci egregie munitum. B. Magnus fons prorumpens sub ipsius oppidi murum, cuius venae à Cesare intercisae atque averse sunt. C. Cupae sero, pice, scandulis implete, ac ardentes in opera Caesaris provolutae. D. Agger cratibus ac viminibus contextus. E. Plutei et cuniculi. G. Turris decem tabulatum, fontis fastigium superans.

juvarent. Hos Cæsar, dispositis in vallo custodiis, recipi prohibebat.

CAP. LXXIX. Interea Comius, & reliqui duces, quibus summa imperii permessa erat, cum omnibus copiis ad Alesiam perveniunt, & colle exteriori occupato, non longius D. passibus à nostris munitionibus confidunt. Postero die equitatu ex castris educto, omnem eam planiciem, quam in longitudinem III. millia passuum patere demonstravimus, complent; pedestresque copias, paullum ab eo loco, abditas, in locis superioribus constituunt. Erat ex oppido Alesia despectus in campum. Concurritur, his auxiliis visis, fit gratulatio inter eos, atque omnium animi ad lætitiā excitantur. Itaque, productis copiis ante oppidum confidunt, & proximam fossam cratibus integunt, atque aggere explent, seque ad eruptionem atque omnes casus comparant.

CAP. LXXX. Cæsar, omni exercitu ad utramque partem munitionum disposito, ut, si usus veniat, suum quisque locum teneat & noverit, equitatum ex castris educi, & prælium committi jubet. Erat ex omnibus castris, quæ summum undique jugum tenebant, despectus; atque omnium militum intenti animi pugnae eventum expectabant. Galli inter equites, raros sagittarios, expeditosque levis armaturæ interjecerant, qui suis cedentibus auxilio succurrerent, & nostrorum equitum impetum sustinerent. Ab his complures de improvviso vulnerati, prælio excedebant. Quum suos pugna superiores esse Galli considerent, & nostros premi multitudine viderent; ex omnibus partibus, & ii, qui munitionibus continebantur, & ii, qui ad auxilium convenerant, clamore & ululatu suorum animos confirmabant. Quod in conspectu omnium res gerebatur, neque recte aut turpiter factum celare poterat, utrosque & laudis cupiditas, & timor ignominiae, ad virtutem excitabat. Quum à meridie prope ad solis occasum dubia victoria pugnaretur, Germani una in parte confertis turmis in hostes impetum fecerunt, eosque propulerunt. Quibus in fugam coniectis, sagittarii circumventi, interfectique sunt. Item ex reliquis partibus nostri cedentes usque ad castra insecuti, sui colligendi facultatem non dederunt. At ii, qui ab Alesia processerant, mœsti, prope victoria desperata, se in oppidum receperunt.

CAP. LXXXI. Uno die intermisso, Galli, atque hoc spatio, magno cratium, scalarum, harpagonum numero effecto, media nocte silentio ex castris egressi, ad campestrès munitiones accedunt. Subito clamore sublato, qua significatione, qui in oppido obsidebantur, de suo adventu cognoscere possent, crates projicere, fundis, sagittis, lapidibus nostros de vallo deturbare, reliquaque, quæ ad oppugnationem pertinent, administrare. Eodem tempore, clamore exaudito, dat tuba signum suis Vercingetorix, atque ex oppido educit. Nostri, ut superioribus diebus suis

cuique erat locus attributus, ad munitiones accedunt; fundis librilibus sudibusque, quas in opere disposuerant, ac glandibus Gallos perterrent. Prospectu tenebris adempto, multa utrimque vulnera accipiuntur, complura tormentis tela conjiciuntur. At M. Antonius, & C. Trebonius legati, quibus eæ partes ad defendendum obvenerant, qua ex parte premi nostros intellexerant, iis auxilio ex ulterioribus castellis deductos submittebant.

CAP. LXXXII. Dum longius ab munitione aberant Galli, plus multitudine telorum proficiebant: postea quam propius successerunt, aut se ipsi stimulis inopinantes inducunt, aut in scrobes delapsi transfodiebantur; aut ex vallo & turribus transjecti pilis muralibus interiebant. Multis undique vulneribus acceptis, nulla munitione perrupta, quum lux appeteret; veriti, ne ab latere aperto ex superioribus castris eruptione circumvenirentur, se ad suos receperunt. At interiores, dum ea, quæ à Vercingetorige ad eruptionem præparata erant, proferunt, priores fossas explent: diutius in iis rebus administrandis morati prius suos discessisse cognoverunt, quam munitionibus appropinquarent. Ita re infecta, in oppidum reverterunt.

CAP. LXXXIII. Bis magno cum detrimento repulsi Galli, quid agant, consulunt. Locorum peritos adhibent. Ab his superiorum castrorum situs munitionesque cognoscunt. Erat à septemtrionibus collis, quem quia, propter magnitudinem circuitus, operæ circumplecti non potuerant, nostri necessario pæne iniquo loco, & leniter declivi, castra fecerunt. Hæc C. Antistius Reginus, & C. Caninius Rebilus, legati cum II. legionibus obtinebant. Cognitis per exploratores regionibus, duces hostium LV. millia ex omni numero deligunt earum civitatum, quæ maximam virtutis opinionem habebant: quid, quoque pacto, agi placeat, occulte inter se constituunt. Adeundi tempus definiunt, quum meridies esse videatur. Iis copiis Vergasillanum Arvernum, unum ex IV. ducibus, propinquum Vercingetorigis, præficiunt. Ille ex castris prima vigilia egressus, prope confecto sub lucem itinere, post montem se occultavit, militesque ex nocturno labore sese reficere iussit. Quum jam meridies appropinquare videretur, ad ea castra, quæ supra demonstravimus, contendit; eodemque tempore equitatus ad campestrès munitiones accedere, & reliquæ copiae sese pro castris ostendere cæperunt.

CAP. LXXXIV. Vercingetorix ex arce Alesiae suos conspicatus, ex oppido egreditur, * è castris (x) longurios, musculos, falces, reliquaque, quæ eruptionis causa paraverat, profert. Pugnatur uno tempore omnibus locis, atque omnia tentantur. Quæ minime visa pars firma esse, huc concurritur. Romanorum manus tantis munitionibus distinetur, nec facile pluribus locis occurrit. Multum ad terrendos nostros valuit clamor, qui post tergum pugnantibus exstitit, quod suum peri-

(x) al. & crates. al. & rastros.

periculum in aliena vident virtute consistere. Omnia enim plerumque, quæ absunt, vehementius hominum mentes perturbant.

CAP. LXXXV. Cæsar idoneum locum nactus, quid quaque in parte geratur, cognoscit, laborantibus submittit. Utrisque ad animum occurrit, unum illud esse tempus prædicat, quo maxime contendere conveniat. Galli nisi perfregerint munitiones, de omni salute desperant. Romani, si rem obtinuerint, finem laborum omnium expectant. Maxime ad superiores munitiones laboratur, quo Vergasillaunum missum demonstravimus. Exiguam loci ad declivitatem (y) fastigium, magnum habet momentum. Alii tela conjiciunt, alii testitudine facta subeunt, defatigatis invicem integri succedunt. Agger ab universis in munitionem coniectus, & adscensum dat Gallis, & quæ in terram occultaverant Romani, contegit. Nec jam arma nostris, nec vires suppetunt.

CAP. LXXXVI. His rebus cognitis, Cæsar Labienum cum cohortibus VI. subsidio laborantibus mittit. Imperat, *si sustinere non possit, deductis cohortibus eruptione pugnaret. Id, nisi necessario, non faciat.* Ipse adit reliquos: cohortatur, *ne labori succumbant: omnium superiorum dimicationum fructum in eo die atque hora docet consistere.* Interiores, desperatis campestribus locis, propter magnitudinem munitionum, loca prærupta ex adscensu tentant. Huc ea, quæ paraverant, conferunt: multitudine telorum ex turribus propugnantes deturbant: aggere, & cratibus, aditus expediunt: falcibus vallum, ac loricam, rescindunt.

CAP. LXXXVII. Cæsar mittit primo Brutum adolescentem cum cohortibus VI. post cum aliis VII. Fabium legatum. Postremo ipse, quum vehementius pugnaretur, integros subsidio adducit. Restituto prælio, ac repulsis hostibus, eo, quo Labienum miserat, contendit. Cohortes IV. ex proximo castello educit. *Equitum se partem sequi, partem circumire exteriores munitiones, & ab tergo hostes adoriri* jubet. Labienus, postquam neque aggeres, neque fossæ vim hostium sustinere poterant, coactis una de quadraginta cohortibus, quas ex proximis præfidiis deductas fors obtulit, Cæsarem per nuntios facit certiores, quid faciendum existimet. Accelerat Cæsar, ut prælio intersit.

CAP. LXXXVIII. Ejus adventu ex colore vestitus cognito, quo insigni in præliis uti consueverat, turmisque equitum & cohortibus visis, quas se sequi jusserat, ut de locis superioribus hæc declivia & devexa cernebantur, hostes committunt prælium. Utrim-

que clamore sublato, excipit rursus ex vallo atque omnibus munitionibus clamor. Nostris, emissis pilis, gladiis rem gerunt. Repente post tergum equitatus cernitur. Cohortes aliæ appropinquant. Hostes terga vertunt. Fugientibus equites occurrunt. Fit magna cædes. Sedulius dux, & princeps Lemovicum occiditur: Vergasillaunus Arvernus vivus in fuga comprehenditur. Signa militaria LXXIV. ad Cæsarem referuntur. Pauci, ex tanto numero, se incolumes in castra recipiunt. Conspicati ex oppido cædem, & fugam suorum, desperata salute, copias à munitionibus reducant. Fit protinus, hac re audita, ex castris Gallorum fuga. Quod nisi crebris subsidiis ac totius diei labore milites fuissent defessi, omnes hostium copiae deleri potuissent. De media nocte missus equitatus novissimum agmen consequitur. Magnus numerus capitur, atque interficitur: reliqui ex fuga in civitates discedunt.

CAP. LXXXIX. Postero die Vercingetorix, concilio convocato, *id se bellum suscepisse non suarum necessitatum, sed communis libertatis causa demonstrat; & quoniam sit fortunæ cedendum, ad utramque rem se illis offerre, seu morte sua Romanis satisfacere, seu vivum transferre velint.* Mittuntur de his rebus ad Cæsarem legati. Jubet arma transdi, principes produci. Ipse in munitione pro castris confedit. Eo duces producuntur. Vercingetorix deditur. Arma projiciuntur. Reservatis Æduis, atque Arvernibus, si per eos civitates recuperare posset, ex reliquis captivis toto exercitu capita singula, prædæ nomine, distribuit.

CAP. XC. His rebus confectis, in Æduos proficiscitur; civitatem recipit. Eo legati ab Arvernibus missi, quæ imperaret, se facturos pollicentur. Imperat magnum numerum obsidum. Legiones in hiberna mittit. Captivorum circiter XX. millia Æduis Arvernibusque reddit. T. Labienum cum II. legionibus & equitatu in Sequanos proficisci jubet. Huic M. Sempronium Rutilum attribuit. C. Fabium, & L. Minucium Basilum cum II. legionibus in Rhemis collocat, ne quam à finitimis Bellovacis calamitatem accipiant. C. Antistium Reginum in Ambivaretos, T. Sexrium in Bituriges, C. Caninium Rebilum in Rutenos cum singulis legionibus mittit. Q. Tullium Ciceronem, & P. Sulpitium Cabiloni & Matisconæ in Æduis ad Ararim, rei frumentariæ causâ, collocat. Ipse Bibracte hiemare constituit. His rebus Cæsaris litteris cognitis, (z) Romæ dierum XX. supplicatio indicitur.

(y) al. Iniquum loci, ob declivitatem &c. (z) al. Hujus anni rebus cognitis.

A. HIRTII, ^{vel,} OPPII

COMMENTARIORUM

DE BELLO GALLICO

LIBER VIII.

BREVIARIUM LIBRI VIII.

Hirtii de continuandis Caesaris Commentariis institutum. Galli bella renovant. Caesar, vastatis Biturigum & Carnutum agris, Bellovacos ac plerosque alios aliquot praeliis subigit. Novum interea à Pictonibus, Carnutibus, & Armoricis motum bellum, à C. Fabio legato conficitur. Caninius legatus Luterii Cadurci & Drapetis Senonis copias profligat: atque hunc capit. Caesar, Caninio junctus, Uxellodunum occupat. Comio Atrebatum, equestri pugna victo, venia data. Sequenti anno, pacata universa Gallia, Caesar, ultro citroque commans, res singulas disponit. Inimici ipsius Romae interea contra eum conspirant.

COACTUS assiduis tuis vocibus, Balbe, quum quotidiana mea recusatio, non difficultatis excusationem, sed inertiae videretur deprecationem habere, difficillimam rem suscepi. Caesaris nostri Commentarios rerum gestarum Galliae, non comparandos superioribus, atque insequentibus ejus scriptis, contexui; novissimeque imperfecta ab rebus gestis Alexandriae confeci, usque ad exitum non quidem civilis dissensionis, cujus finem nullum videmus, sed vitae Caesaris. Quos utinam qui legent, scire possent, quam invitatus susceperim scribendos, quo facilius caream stultitiae atque arrogantiae crimine, qui me mediis (a) interposuerim Caesaris scriptis. Constat enim inter omnes, nihil tam operose ab aliis esse perfectum, quod non horum elegantia Commentariorum superetur: qui sunt editi, ne scientia tantarum rerum (b) scriptoribus deesset: adeoque probantur omnium judicio, ut praecepta, non praebita, facultas scriptoribus videatur. Cujus tamen rei major nostra, quam reliquorum est admiratio. Ceteri enim quam bene atque emendate; nos etiam quam facile atque celeriter eos perfecimus, scimus. Erat autem in Caesare quum facultas atque elegantia summa scribendi, tum verissima suorum scientia consiliorum explicandorum. Mihi ne illud quidem accidit, ut Alexandrino, atque Africano bello interesset. Quae bella quamquam ex parte nobis Caesaris sermone sunt nota; tamen aliter audivimus ea, quae rerum novitate, aut admiratione nos capiunt; aliter, quae pro testimonio sumus dicturi. Sed ego nimirum, dum omnes excusationis causas colligo, ne cum Caesare conferar, hoc ipsum crimen arrogantiae subeo, quod me iudicio cujusquam existimem posse cum Caesare comparari. Vale.

CAPUT I.

OMNI Gallia devicta, Caesar quum à superiore aestate nullum bellandi tempus intermisisset, militesque hibernorum quiete reficere à tantis laboribus vellet; complures eodem tempore civitates renovare belli consilia nuntiabantur, conjurationesque facere. Cujus rei verisimilis causa afferebatur, quod Gallis omnibus cognitum esset, neque ulla multitudo in unum locum coacta, resisti posse Romanis; nec, si diversa bella complures eodem tempore intulissent civitates, satis auxilii, aut spatii, aut copiarum, habiturum exercitum Populi R. ad omnia persequenda. Non esse autem alicui civitati sortem incommodi recusandam, si tali mora reliquae possent se vindicare in libertatem.

U. C. 700. 2.
C. N. 53.

CAP. II. Quae ne opinio Gallorum confirmaretur, Caesar M. Antonium quaestorem suis praefecit hibernis: ipse, equitatus praesidio pridie Kal. Januarii ab oppido Bibracte proficiscitur ad legionem XII, quam non longe à finibus Aeduorum collocaverat in finibus Biturigum, eique adjungit legionem XI, quae proxima fuerat. Binis cohortibus ad impedimenta tuenda relictis, reliquum exercitum in copiosissimos agros Biturigum inducit: qui quum latos fines, & complura oppida haberent, unius legionis hibernis non potuerant contineri, quin bellum pararent, conjurationesque facerent.

CAP. III. Repentino adventu Caesaris, accidit, quod imparatis disiectisque (c) fuit necesse, ut sine timore ullo rura colentes prius ab equitatu opprimerentur, quam confugere in oppida possent. Namque etiam illud vulgare incursionis signum hostium, quod incendiis aedificiorum intelligi consuevit, Caesaris id erat interdicto sublatum: ne aut copia pabuli frumentique, si longius progredi vellet, deficeret.

M m m

(a) al. medium. al. medius. (b) al. rerum gestarum. (c) al. dejectisque. al. defectisque.

deficeret; aut hostes incendiis terrerentur. Multis hominum millibus captis, perterriti Bituriges, qui primum adventum effugere potuerant Romanorum, in finitimas civitates, aut privatis hospitibus confisi, aut societate consiliorum confugerant. Frustra. Nam Cæsar magnis itineribus omnibus locis occurrit; nec dat ulli civitati spatium de aliena potius, quam de domestica salute cogitandi. Qua celeritate, & fideles amicos retinebat, & dubitantes terrore ad conditiones pacis adducebat. Tali conditione proposita, Bituriges, quum sibi viderent clementia Cæsaris reditum patere in ejus amicitiam, finitimasque civitates sine ulla pœna dedisse obsides, atque in fidem receptas esse, idem fecerunt.

CAP. IV. Cæsar militibus pro tanto labore ac patientia, qui brumalibus diebus, itineribus difficillimis, frigoribus intolerandis studiosissime permanferant in labore, ducenos sestertios, centurionibus II. millia nummum prædæ nomine condonanda (*d*) pollicetur: legionibusque in hiberna remissis, ipse se recepit die XL. Bibracte. Ibi quum jus diceret, Bituriges ad eum legatos mittunt, auxilium petiitum contra Carnutes, quos intulisse bellum sibi querebantur. Qua re cognita, quum non amplius X. & VIII. dies in hibernis esset commoratus, legiones XIV. & VI. ex hibernis ab Arare educit (*e*): quas ibi collocatas, explicandæ rei frumentariæ causâ, superiore Commentario demonstratum est. Ita cum II. legionibus ad persequendos Carnutes proficiscitur.

CAP. V. Quum fama exercitus ad hostes esset perlata, calamitate ceterorum ducti Carnutes, desertis vicis oppidisque, quæ tolerandæ hiemis causâ, constitutis repente exiguis ad necessitatem ædificiis incolebant (nuper enim devicti complura oppida dimiserant) (*f*) dispersi profugiunt. Cæsar erumpentes eo maxime tempore acerrimas tempestates quum subire milites noller, in oppido Carnutum Genabo castra ponit, atque in tecta partim Gallorum, partim quæ conjectis celeriter stramentis, tentoriorum integendorum gratia erant inædificata, milites contegit. Equites tamen, & auxiliarios pedites in omnes partes mittit, quasque petisse dicebantur hostes: nec frustra. Nam plerumque magna præda potiti nostri revertuntur. Oppressi Carnutes hiemis difficultate, terrore periculi, quum, tectis expulsi, nullo loco diutius consistere auderent, nec silvarum præsidio tempestatibus durissimis regi possent: dispersi, magna parte amissa suorum, dissipantur in finitimas civitates.

CAP. VI. Cæsar, tempore anni difficillimo, quum satis haberet convenientes manus dissipare, ne quod initium belli nasceretur; quantumque in ratione esset; exploratum haberet, sub tempus æstivorum (*g*) nullum summum bellum posse consilari; C. Trebonium cum II. legionibus, quas secum habe-

bat, in hibernis Genabi collocavit: ipse, quum crebris legationibus Rhemorum certior fieret, Bellovacos, qui belli gloria Gallos omnes Belgasque præstabant, finitimasque in civitates, duce Correo (*h*) Bellovaco, & Comio Atrebate, exercitum comparare, atque in unum locum cogere, ut omni multitudine in fines Sueffionum, qui Rhemis erant attributi, facerent impressionem; pertinere autem non tantum ad dignitatem, sed etiam ad salutem suam judicaret, nullam calamitatem socios optime de Rep. meritis accipere: legionem ex hibernis evocat rursus XI, litteras autem ad C. Fabium mittit, ut in fines Sueffionum legiones II, quas habebat, adduceret; alteramque ex duabus à T. Labieno accersit. Ita quantum hibernorum opportunitas, bellique ratio postulabat, perpetuo suo labore, invicem legionibus expeditionum onus injungebat.

CAP. VII. His copiis coactis ad Bellovacos proficiscitur; castrisque in eorum finibus positis, equitum turmas dimittit in omnes partes ad aliquos excipiendos, ex quibus hostium consilia cognosceret. Equites officio functi renuntiant, paucos in ædificiis esse inventos; atque hos, non qui agrorum incolendorum (*i*) causa remansissent (namque esse undique diligenter demigratum,) sed qui speculandi gratia essent remissi. A quibus quum quæreretur Cæsar, quo loco multitudo esset Bellovacorum, quodque esset consilium eorum; inveniebat, Bellovacos omnes, qui arma ferre possent, in unum locum convenisse, itemque Ambianos, Aulercos, Caletes, Vellocasses, Atrebates locum castris excelsum, impedita circumdatum palude (*k*), delegisse; omnia impedimenta in ultiores silvas contulisse; complures esse principes belli auctores, sed multitudinem maxime Correo (*l*) obtemperare, quod ei summo odio esse nomen Populi R. intellexissent. Paucis ante diebus, ex his castris Comium discessisse ad auxilia Germanorum adducenda, quorum & vicinitas propinqua, & multitudo esset infinita. Constituisse autem Bellovacos, omnium principum consensu, summa plebis cupiditate, si, ut dicebatur, Cæsar cum III. legionibus veniret, offerre se ad dimicandum; ne, miseriore ac duriori postea conditione cum toto exercitu decertare cogerentur: sin majores copias adduceret, in eo loco permanere quem delegissent. Pabulatione autem, quæ propter anni tempus quum exigua, tum disjecta esset, & frumentatione, & reliquo commeatu ex insidiis prohibere Romanos.

CAP. VIII. Quæ Cæsar quum, consentientibus plurimis, cognovisset; atque ea, quæ proponerentur, consilia plena prudentiæ, longeque à temeritate barbarorum remota esse judicaret; omnibus rebus inservendum statuit, quo celerius hostes, contempta suorum paucitate, prodirent in aciem. Singularis enim virtutis veteranas (*m*) legiones VII, VIII, & IX. habebat, summæ spei delectæque juventutis XI, quæ octavo jam stipendio

(*d*) al. condonata. (*e*) al. ducit. al. reducit. (*f*) al. amiserant. (*g*) al. æstivum. (*h*) al. Corbeo. (*i*) al. colendorum. (*k*) al. excelsum, in silvæ circumdata palude. al. in silva circumdatum palude. (*l*) al. Corbeo. (*m*) al. veterrimas.

pendio functa, tamen, collatione reliquarum, nondum eandem verustatis & virtutis ceperat opinionem. Itaque, concilio advocato, rebus iis, quæ ad se essent delatæ, omnibus expositis, animos multitudinis confirmat. Si forte hostes III. legionum numero posset elicere ad dimicandum, agminis ordinem ita constituit; ut legio VII, VIII, IX, ante omnia iret impedimenta; deinde omnium impedimentorum agmen (quod tamen erat mediocre, ut in expeditionibus esse consuevit) cogeret XI, ne majoris multitudinis species accidere hostibus posset, quam ipsi depoposcissent. Hac ratione pæne quadrato agmine instructo, in conspectum hostium celerius opinione eorum, exercitum adducit.

CAP. IX. Quum legiones repente instratas velut in acie certo gradu accedere Galli viderent, (n) quorum erant ad Cæsarem plena fiduciæ consilia perlata: five certaminis periculo, five subito adventu, seu expectatione nostri consilii, copias instruunt pro castris, nec loco superiore decedunt. Cæsar, etsi dimicare optaverat, tamen admiratus tantam multitudinem hostium, valle intermissa, magis in altitudinem depressa, quam late patente, castra castris hostium confert. Hæc imperat *vallo pedum XII muniri, coronisque pro ratione ejus altitudinis inædificari; fossam duplicem, pedum quinum denum, lateribus directis, deprimi; turres crebras excitari, in altitudinem III. tabulatorum, pontibus transjectis, constratisque conjungi; quorum frontes viminea lorica munirentur, ut hostis à duplici propugnatorum ordine depelleretur; quorum alter ex pontibus, quo tutior altitudine esset, hoc audacius longiusque tela permetteret; alter, qui propior hostem (o) ipso in vallo collocatus esset, ponte ab incidentibus telis tegetur. Portis fores, altioresque turres imposuit.*

CAP. X. Hujus munitionis duplex erat consilium. Namque & operum magnitudinem & timorem suum sperabat fiduciam barbaris allaturum; &, quum pabulatum, frumentatumque longius esset proficiscendum, parvis copiis castra munitione ipsa videbat posse defendi. Interim, crebro paucis utrimque procurrentibus, inter bina castra palude interjecta, contendebatur: quam tamen paludem nonnumquam aut nostra auxilia Gallorum Germanorumque transibant, acriusque hostes insequabantur, aut vicissim hostes, eandem transgressi nostros longius submovebant. Accidebat autem quotidianis pabulationibus, (id quod accidere erat necesse, quum raris disiectisque ex ædificiis pabulum conquireretur,) ut impeditis locis dispersi pabulatores circumvenirentur: quæ res etsi mediocre (p) detrimentum jumentorum ac servorum nostris afferebat, tamen stultas cogitationes incitabat barbarorum. Atque eo magis, quod Comius, quem profectum ad auxilia Germanorum accersenda dixeram, cum

equitibus venerat: qui tamen numero non amplius erant quingentis (q); tamen Germanorum adventu barbari inflabantur (r).

CAP. XI. Cæsar, quum animadverteret hostem complures dies castris palude & loci natura munitis se tenere; neque oppugnari castra eorum sine dimicatione perniciofa, nec locum munitionibus claudi, nisi à majore exercitu posse; litteras ad Trebonium mittit, ut, quam celerrime posset, legionem XIII, quæ cum T. Sextio legato in Biturigibus hiemabat, accerferet; atque ita cum III. legionibus magnis itineribus ad se veniret: ipse equites invicem Rhemorum, ac Lingonum, reliquarumque civitatum, quorum magnum numerum evocaverat, præsidio pabulatoribus (s) mittit, qui subitas hostium incursiones sustinerent.

CAP. XII. Quod quum quotidie fieret, ac jam consuetudine diligentia minueretur (quod plerumque accidit diuturnitate) Bellovacii delecta manu peditum, cognitiss stationibus quotidianis equitum nostrorum, silvestribus locis insidias disponunt; eodemque equites postero die mittunt, qui primum elicerent nostros in insidias (t), deinde circumventos aggredierentur. Cujus mali fors incidit Rhemis, quibus illa dies fungendi muneris obvenerat. Namque ii, quum repente hostium equites animadvertissent, ac numero superiores paucitatem contempsissent, cupidius insecuti, à peditibus undique sunt circumdati. Quo facto perturbati celerius, quam consuetudo fert equestris prælii, se receperunt, amisso Vertisco, (u) principe civitatis, præfecto equitum: qui quum vix equo propter ætatem posset uti, tamen consuetudine Gallorum, neque ætatis excusatione in suscipienda præfectura usus erat, neque dimicari sine se voluerat. Instantur (x) atque incitantur hostium animi secundo prælio, principe & præfecto Rhemorum interfecto. Nostri detrimento admonentur, diligentius exploratis locis stationes disponere, ac moderatius cedentem insequi hostem.

CAP. XIII. Non intermittuntur interim quotidiana prælia in conspectu utrorumque castrorum, quæ ad vada transitusque fiebant paludis. Qua contentione Germani, quos propterea Cæsar transduxerat Rhenum, ut equitibus interpositi præliarentur: quum constantius universi paludem transissent, paucisque resistentibus interfectis, pertinacius reliquam multitudinem essent insecuti, perterriti non solum ii, qui aut cominus opprimebantur, aut eminus vulnerabantur; sed etiam, qui longius subsidiari consueverant, turpiter fugerunt; nec prius finem fugæ fecerunt, sæpe amissis superioribus locis, quam se aut in castra suorum reciperent, aut nonnulli pavore coacti longius profugerent. Quorum periculo sic omnes copię sunt perturbatæ, ut vix judicari posset, utrum secundis nimisque

Mmm 2

(y) re-

(n) al. Quas legiones.... Galli, quum viderent. (o) al. quo propior hostium. (p) al. quæ res non mediocre &c. (q) al. quingenti. (r) al. nitebantur. (s) al. pabulationibus. (t) al. nostros insidiis. al. nostros insidiæ. (u) al. Verutio. (x) al. Inflammanur.

(y) rebus insolentiores, an adversis mediocribus timidiore essent. (s)

CAP. XIV. Complurimis diebus iisdem in castris consumptis, quum propius accessisset legiones, & C. Trebonium legatum, cognovissent; duces Bellovacorum, veriti similem obsessionem Alesiae, noctu dimittunt eos, quos aut aetate, aut viribus inferiores, aut inermes habebant, unaque reliqua impedimenta: quorum perturbatum & confusum dum explicant agmen (magna enim multitudo carrorum etiam expeditos sequi Gallos consuevit) oppressi luce copias armatorum, pro suis instruunt castris: (a) ne prius Romani persequi se inciperent, quam longius agmen impedimentorum suorum processisset. At Caesar neque resistentes tanto collis adscensu laceffendos judicabat; (b) neque non usque eo legiones admovendas, ut discedere ex eo loco sine periculo barbari militibus instantibus non possent: Ita quum paludem impediram a castris castra dividere, quae transeundi difficultas celeritatem insequendi tardare posset; atque id jugum, quod trans paludem pæne ad hostium castra pertineret, mediocri valle a castris eorum intercisum animadverteret; pontibus palude constricta, legiones transducit, celeriterque in summam planiciem jugi pervenit; quae declivi fastigio duobus ab lateribus munebatur. Ibi legionibus instructis ad ultimum jugum pervenit: aciemque eo loco constituit, unde tormento missa tela in hostium cuneos conjici possent.

CAP. XV. Barbari, confisi loci natura, quum dimicare non recusarent, si forte Romani subire collem conarentur, paulatimque copias distributas dimittere non auderent, ne dispersi perturbarentur, in acie permanserunt. Quorum pertinacia cognita, Caesar XX. cohortibus instructis, castrisque eo loco metatis, muniri jubet castra. Absolutis operibus, legiones pro vallo instructus collocat: equites frenatis equis in stationibus disponit. Bellovacis, quum Romanos ad insequendum paratos viderent, neque pernoctare, neque diutius permanere sine cibariis (c) eodem loco possent, tale consilium sui recipiendi iniierunt: Fasces, ubi confederant (nam, in acie (d) federe Gallos consueffe, superioribus commentariis (e) declaratum est) stramentorum ac virgultorum, quorum summa erat in castris copia, per manus inter se transditos, (f) ante aciem collocaverunt; extremoque tempore diei, signo pronuntiato, uno tempore incenderunt. Ita continens flamma copias omnes repente a conspectu texit Romanorum. Quod ubi accidit, barbari vehementissimo cursu fugerunt.

CAP. XVI. Caesar, etsi discessum hostium animadvertere non poterat, incendiis oppo-

fitis; tamen, id consilium quum fugae causa initum suspicaretur, legiones promovet; & turmas mittit ad insequendum: ipse veritus insidias, ne forte in eodem loco subsistere hostis, atque elicere nostros in locum conaretur iniquum, tardius procedit. Equites, quum intrare fumum (g) & flammam densissimam timerent; ac, si qui cupidius intraverant, vix suorum ipsi priores partes adverterent equorum, insidias veriti, liberam facultatem sui recipiendi Bellovacis dederunt. Ita, fuga timoris simul calliditatisque plena, sine ullo detrimento, millia non amplius X. progressi hostes, munitissimo loco castra posuerunt. Inde, quum saepe insidiis equites peditesque disponerent, magna detrimenta Romanis pabulationibus inferebant.

CAP. XVII. Quod quum crebrius accideret, ex captivo quodam comperit Caesar, Correum (h) Bellovacorum ducem, fortissimorum millia VI peditum delegisse, equitesque ex omni numero ∞, quos in insidiis eo loco collocaret, quem in locum, propter copiam frumenti ac pabuli, Romanos pabulatum missuros suspicaretur. Quo cognito consilio, Caesar, legiones plures, quam solebat, educit; equitatumque qua consuetudine pabulatoribus mittere praesidio consueverat, praemittit. Huic interponit praesidia (i) levis armaturae: ipse cum legionibus quam potest maxime appropinquat.

CAP. XVIII. Hostes in insidiis dispositi, quum sibi delegissent campum ad rem gerendam non amplius patentem in omnes partes passibus ∞, silvis undique impeditissimis, aut altissimo flumine, velut indagine munitum, hunc insidiis circumdederunt nostri. Explorato (k) hostium consilio, ad praeliandum animo, atque armis parati, quum, subsequen- tibus legionibus, nullam dimicationem recusarent, turmatim in eum locum devenerunt. Quorum adventu quum sibi Corneus (l) oblatam occasionem rei gerendae existimaret, primum cum paucis se ostendit; atque in proximas turmas impetum facit. Nostri constanter impetum sustinent insidiatorum; neque plures in unum locum conveniunt; quod plerumque equestribus praeliis quum propter aliquem timorem accidit, tum multitudine ipsorum detrimentum accipitur.

CAP. XIX. Quum dispositis turmis invicem rari praeliarentur; neque ab lateribus circumveniri suos paterentur; erumpunt ceteri, Corneo praeliante, ex silvis. Fit magna contentione diversum praedium: quod quum diutius pari Marte iniretur, paulatim ex silvis instructa multitudo procedit peditum, quae nostros cogit sedere equites: quibus celeriter subveniunt levis armaturae pedites, quos ante legiones missos docui; turmisque nostrorum inter-

(y) al. fecundis nimisque rebus. (z) al. an adverso mediocri casu timidiore essent. (a) al. oppressi luce, copiis armatorum, castrorum vias instruunt. (b) al. neque resistentes aggrediendos tanto collis adscensu judicabant. (c) al. sine periculo. (d) al. in otio. (e) al. Commentariis Caesaris. (f) al. declaratum est per manus stramentorum.... inter se transditos. (g) al. quum intrare summum jugum &c. (h) al. Corbeum. (i) al. auxilia. (k) al. hunc insidiis circumdederunt. Nostri explorato &c. (l) al. Corneus.

interpositi, constanter praeliantur. Pugnatur aliquamdiu pari contentione: deinde, ut ratio postulabat praelii, qui sustinuerant primos impetus insidiarum, hoc ipso fiunt superiores, quod nullum ab insidiantibus imprudentes acceperant detrimentum. Accedunt propius interim legiones; crebrique eodem tempore & nostris & hostibus nuntii afferuntur, Imperatorem instructis copiis adesse. Qua re cognita, praesidio cohortium confisi nostri, acerrime praeliantur: ne, si tardius rem gessissent, victoriae gloriam communicasse cum legionibus viderentur. Hostes concidunt animis; atque itineribus diversis fugam quaerunt. Nequidquam. Nam quibus difficultatibus locorum Romanos claudere voluerant, iis ipsi tenebantur. Victi tamen, propulsi, quo fors (m) tulerat, confugiunt: partim silvis petitis, partim flumine; qui tamen in fuga a nostris acriter insequentibus conficiuntur. Quum interim nulla calamitate victus Correus excedere praelio silvasque petere, aut invitantibus nostris ad deditionem, potuit adduci, quin fortissime praeliando, compluresque vulnerando, cogeret elatos iracundia victores in se tela conicere.

CAP. XX. Tali modo re gesta, recentibus praelii vestigiis ingressus Caesar, quum victos tanta calamitate existimaret hostes, nuntio accepto, locum castrorum relicturos, quae non longius ab ea caede abesse plus minus IIX. millibus passuum dicebantur, tamen flumine impeditum transitum videbat; tamen, exercitu transducto, progreditur. At Bellovacis, reliquaeque civitates, repente ex fuga paucis, atque his vulneratis, receptis, qui silvarum beneficio casum evitaverant, omnibus adversis, cognita calamitate, interfecto Correo, amisso equitatu, & fortissimis peditibus, quum adventare Romanos existimarent, concilio repente cantu tubarum convocato, conclamant, ut legati obsidesque ad Caesarem mittantur.

CAP. XXI. Hoc omnibus probato consilio, Comius Atrebas ad eos profugit Germanos, a quibus ad id bellum auxilia mutuatus erat. Ceteri è vestigio mittunt ad Caesarem legatos; petuntque, ut ea poena sit contentus [hostium], quam si sine dimicatione inferre integris posset, pro sua clementia atque humanitate, numquam profecto esset illaturus: afflictas opes equestri praelio Bellovacorum esse: delectorum peditum multa millia interuisse: vix refugisse nuntios caedis. Tamen magnum, ut in tanta calamitate, Bellovacos eo praelio commodum esse consecutos: quod Correus, auctor belli, concitator multitudinis esset interfectus. Numquam enim senatum tantum in civitate, illo vivo, quantum imperitam plebem potuisse.

CAP. XXII. Haec orantibus legatis, commemorat Caesar, eodem tempore superiore anno Bellovacos, ceterasque Galliae civitates, suscepisse bellum: pertinacissime hos ex omnibus in sen-

tentia permansisse, neque ad sanitatem reliquorum deditione esse perductos: scire atque intelligere se, causam peccati facillime mortuis delegari: neminem vero tantum pollere, ut invitis principibus, resistente senatu, omnibus bonis repugnantibus, infirma manu plebis bellum concitare & gerere posset: sed tamen se contentum fore ea poena, quam sibi ipsi contraxissent.

CAP. XXIII. Nocte insequenti legati responsa ad suos referunt, obsides conficiunt. Concurrent reliquarum civitatum legati, quae Bellovacorum speculabantur eventum: obsides dant: imperata faciunt: excepto Comio, quem timor cohibebat, cujusquam fidei suam committere salutem. Nam superiore anno T. Labienus, Caesare in Gallia citeriore jus dicente, quum Comium comperisset sollicitare civitates, & conjurationem contra Caesarem facere, infidelitatem ejus sine ulla perfidia judicavit comprimi posse: quem quia non arbitrabatur vocatum in castra venturum, ne tentando cautiorem faceret, C. Volusenum Quadratum misit, qui eum per simulationem colloquii, curaret interficiendum. Ad eam rem delectos transdidit centuriones. Quum in colloquium ventum esset, & ut convenerat, manum Comii Volusenus arripuisset, centurio, velut insueta re permotus, vellet hominem conficere; celeriter a familiaribus prohibitus Comii, non potuit (n). Gravi-ter tamen primo ictu gladio caput percussit. Quum utrimque gladii districti essent: non tam pugnandi quam diffugiendi fuit utrorumque consilium; nostrorum, quod mortifero vulnere Comium credebant affectum; Gallorum, quod, insidiis cognitis, plura, quam videbant, extimescebant. Quo facto statuisse Comius dicebatur, numquam in conspectum cujusquam Romani venire.

CAP. XXIV. Bellicosissimis gentibus devictis, Caesar, quum videret nullam jam esse civitatem, quae bellum pararet, quo sibi resisteret; sed nonnullos ex oppidis demigrare, ex agris effugere, ad praesens imperium evitandum; plures in partes exercitum dimittere constituit. M. Antonium quaestorem, cum legione XI. sibi conjungit: C. Fabium legatum cum cohortibus XXV. mittit in diversissimam partem Galliae, quod ibi quasdam civitates in armis esse audiebat; neque C. Caninium Rebilum legatum, qui illis regionibus praerat, satis firmas II. legiones habere existimabat. T. Labienum ad se evocat: legionemque XII (o), quae cum eo fuerat in hibernis, in Togatam Galliam mittit, ad colonias civium Romanorum tuendas; ne quod simile incommodum accideret decursione (p) barbarorum, ac superiore aestate Tergestinis accidisset; qui repentino latrocinio, atque impetu eorum erant oppressi (q). Ipse, ad devastandos depopulandosque fines Ambiorigis proficiscitur: quem perterritum atque fugientem quum redigi posse in suam potestatem desperasset; proximum [suae dignitati]

Mmm 3

(m) al. fors. (n) al. permotus, celeriter a familiaribus prohibitus Comii, conficere hominem non potuit. (o) al. IV. (p) al. de incurfione. (q) al. quia repentino latrocinio, atque impetu incolae illorum erant oppressi.

ti] esse ducebat, adeo fines ejus vastare civibus, ædificiis, pecore, ut odio suorum Ambiorix, si quos fortuna fecisset reliquos, nullum reditum propter tantas calamitates haberet in civitatem.

CAP. XXV. Quum in omnes partes finium (r) Ambiorigis aut legiones aut auxilia dimisisset, atque omnia cædibus, incendiis, rapinis vastasset, magno numero hominum interfecto aut capto, Labienum cum II. legionibus in Treviros mittit; quorum civitas, propter Germaniæ vicinitatem, quotidianis exercitata bellis, cultu & feritate, non multum à Germanis differebat: neque imperata umquam, nisi exercitu coacta, faciebat.

CAP. XXVI. Interim C. Caninius legatus, quum, magnam multitudinem convenisse hostium in fines Pictonum, litteris nuntiisque Duracii cognovisset, qui perpetuo in amicitia Romanorum permanerat; quam pars quædam civitatis ejus defecisset, ad oppidum Limonum (s) contendit. Quo quum adventaret, atque ex captivis certius cognosceret, multis hominum millibus, Dumnaco duce Andium, Duracium clausum, Limonum (t) oppugnari; neque infirmas legiones hostibus committere auderet; castra munito loco posuit. Dumnacus, quum appropinquare Caninium cognovisset, copiis omnibus ad legiones conversis, castra Romanorum oppugnare instituit. Quum complures dies in oppugnatione consumpsisset; & magno suorum detrimento, nullam partem munitionum convellere potuisset, rursus ad obsidendum Limonum (u) redit.

CAP. XXVII. Eodem tempore C. Fabius legatus complures civitates in fidem recipit, obsidibus firmat, litterisque C. Caninii certior fit, quæ in Pictonibus gerantur. Quibus rebus cognitis, proficiscitur ad auxilium Duracio ferendum. At Dumnacus, adventu Fabii cognito, desperata salute, si tempore eodem coactus esset & Romanum externum sustinere hostem, & respicere ac timere oppidanos, repente eo ex loco cum copiis recedit. Nec se satis tutum fore arbitratur, nisi flumen Ligerim, quod erat ponte propter magnitudinem transeundum, copias transduxisset. Fabius, etsi nondum in conspectum venerat hostibus (x), neque se cum Caninio conjunxerat, tamen doctus ab iis qui locorum noverant naturam, potissimum credidit, hostes perterritos eum locum, quem petebant, petituros. Itaque cum copiis ad eundem pontem contendit, equitatumque tantum procedere ante agmen imperat legionum, quantum quum processisset, sine defatigatione eorum in eadem se reciperet castra. Consequuntur equites nostri, ut erat præceptum, invaduntque Dumnaci agmen: & fugientes, perterritosque sub sarcinis in itinere aggressi, magna præda, multis interfectis, potiuntur. Itaque, re bene gesta, se recipiunt in castra.

CAP. XXVIII. Insequenti nocte Fabius

equites præmittit, sic paratos, ut confligerent, atque omne agmen morarentur, dum consequeretur ipse. Cujus præceptis, ut resgereretur, Q. Atrius (y) Varus, Præfectus equitum, singularis & animi & prudentiæ vir, suos hortatur, agmenque hostium consecutus, turmas partim idoneis locis disponit, partim equitum prælium committit. Constat audacius equitatus hostium, succedentibus sibi peditibus, qui, toto agmine subsistentes, equitibus suis contra nostros ferunt auxilium. Fit prælium acri certamine. Namque nostri, contemptis pridie superatisque hostibus, quum subsequi legiones meminissent, & pudore cedendi, & cupiditate celerius per se conficiendi prælii, fortissime contra pedites præliantur; hostesque nihil amplius copiarum accessurum credentes, ut pridie cognoverant, delendi equitatus nostri nacti occasionem videbantur.

CAP. XXIX. Quum aliquamdiu summa contentione dimicaretur, Dumnacus instruit aciem, quæ suis esset equitibus invicem præsidio. Tum repente confertæ legiones in conspectum hostium veniunt. Quibus visis perculsæ barbarorum turmæ, ac perterritæ acies hostium, perturbato impedimentorum agmine, magno clamore discursuque passim fugæ se mandant. At nostri equites, qui paulo ante cum resistentibus fortissime conflixerant, lætitia victoriæ elati, magno undique clamore sublato, cedentibus circumfusi, quantum equorum vires ad persequendum, dextræque ad cædendum valent, tantum eo prælio interficiunt (z). Itaque amplius millibus XII. aut armatorum, aut eorum, qui timore arma projecerant, interfectis, omnis multitudo capitur impedimentorum.

CAP. XXX. Qua ex fuga, quum constaret, Drapetem Senonem (qui, ut primum defecerat Gallia, collectis undique perditis hominibus, servis ad libertatem vocatis, exsulibus omnium civitatum accitis (a), receptis latronibus, impedimenta & commeatus Romanorum interceperat) non amplius hominum V. millibus ex fuga collectis, provinciam perere; unaque consilium cum eo Luterium Cadurcum cœpisse, quem in superiore commentario, prima defectione Galliæ facere in provinciam impetum voluisse, cognitum est; Caninius legatus, cum legionibus II. ad eos persequendos contendit, ne de timore aut detrimento provinciæ (b) magna infamia, perditorum hominum latrocinii, caperetur.

CAP. XXXI. C. Fabius cum reliquo exercitu in Carnutes, reliquasque proficiscitur civitates, quarum eo prælio, quod cum Dumnaco fecerat, copias esse accitas (c) sciebat. Non enim dubitabat, quin recenti calamitate submissiores essent futuræ; dato vero spatio ac tempore, eodem instante (d) Dumnaco, possent concitari. Qua in re summa felicitas celeritasque in recipiendis civitatibus Fabium

(r) al. fines partium. (s) al. Lemovicum. (t) al. Lemovicum. (u) al. Lemovicum. (x) al. hostium. (y) al. Q. Titius. (z) al. perficiunt. (a) al. ascitis. (b) al. ne detrimento aut timore provinciæ. (c) al. auctas. al. accitas. al. occisas. (d) al. instigante.

Fabium consequitur. Nam Carnutes, qui sæpe vexati numquam pacis fecerant mentionem, datis obsidibus, veniunt in deditiōem; ceteræque civitates positæ in ultimis Galliæ finibus, Oceano conjunctæ, quæ Armoricæ appellantur, auctoritate adductæ Carnutum, adventu Fabii legionumque imperata sine mora faciunt. Dumnacus suis finibus expulsus, errans, latitansque, solus extremas Galliæ regiones petere coactus est.

CAP. XXXII. At Drapes, unaque Luterius, quum legiones Caniniumque adesse cognoscerent, nec se sine certa perniciē, persequente exercitu, putarent provinciæ fines intrare posse; nec jam liberam vagandi latrocinandique facultatem (e) haberent, consistunt in agris Cadurcorum. Ibi quum Luterius apud suos cives quondam, integris rebus, multum potuisset, semperque auctor novorum consiliorum magnam apud barbaros auctoritatem haberet; oppidum Uxellodunum, quod in clientela fuerat ejus, natura loci egregie munitum, occupat suis & Drapetis copiis, oppidanosque sibi conjungit.

CAP. XXXIII. Quo quum confestim C. Caninius venisset, animadverteretque omnes oppidi partes præruptissimis saxis esse munitas, quo, defendente nullo, tamen armatis adscendere esset difficile; magna autem impedimenta oppidanorum videret: quæ si clandestina fuga subtrahere conarentur, effugere non modo equitatum, sed ne legiones quidem possent: tripartito cohortibus divisus, trina excelsissimo loco castra fecit, à quibus paulatim, quantum copię patiebantur, vallum in oppidi circuitu ducere instituit.

CAP. XXXIV. Quod quum animadvertērent oppidani, miserrimæque Alefiæ memoria solliciti, similem casum obsessiōis vererentur, maximeque ex omnibus Luterius, qui fortunæ illius periculum fecerat, moneret rationem frumenti esse habendam: constituunt omnium consensu, parte ibi relicta copiarum, ipsi cum expeditis ad importandum frumentum proficisci. Eo consilio probato, proxima nocte, II. millibus armatorum relictis, reliquos ex oppido Drapes & Luterius educunt: ii, paucos dies morati, ex finibus (f) Cadurcorum, qui partim re frumentaria sublevare eos cupiebant, partim prohibere, quo minus sumerent, non poterant; magnum numerum frumenti comparant. Nonnumquam autem expeditionibus nocturnis castella nostrorum adoriuntur. Quam ob causam C. Caninius toto oppido munitiones circumdare moratur (g); ne aut opus, effectum tueri non possit, aut plurimis in locis infirma disponat præsidia.

CAP. XXXV. Magna copia frumenti com-

parata, confidunt Drapes & Luterius non longius ab oppido X. millibus passuum, unde paulatim frumentum in oppidum supportarent. Ipsi inter se provincias partiuntur. Drapes castris præsidio cum parte copiarum restitit: Luterius agmen jumentorum ad oppidum adducit. Dispositis ibi præsidiis, hora noctis circiter X. silvestribus angustisque itineribus frumentum importare in oppidum instituit. Quorum strepitum vigiles castrorum quum sensissent; exploratoresque missi, quæ agerentur, renuntiassent; Caninius celeriter cum cohortibus armatis ex proximis castellis, in frumentarios sub ipsam lucem impetum fecit. Ii, repentino malo perterriti, diffugiunt ad sua præsidia: quæ nostri ut viderunt, acrius contra armatos incitati, neminem ex eo numero vivum capi patiuntur. Effugit inde cum paucis Luterius, nec se recipit in castra.

CAP. XXXVI. Re bene gesta, Caninius ex captivis comperit, partem copiarum cum Drapete esse in castris millibus non amplius X. (h). Qua re ex compluribus cognita, quum intelligeret, fugato duce altero, perterritos reliquos facile opprimi posse; magnæ felicitatis esse arbitrabatur, neminem ex cæde refugisse in castra, qui de accepta calamitate nuntium Drapeti perferret. Sed, quum in experiundo periculum nullum videret, equitatum omnem, Germanosque pedites summæ velocitatis omnes (i) ad castra hostium præmittit. Ipse legionem unam in trina castra distribuit; alteram secum expeditam ducit. Quum propius hostem accessisset, ab exploratoribus, quos præmiserat, cognoscit, castra eorum, ut barbarorum fert consuetudo, relictis locis superioribus, ad ripas fluminis esse demissa, at Germanos equites (k) imprudentibus omnibus de improvviso advolasse, & prælium commisisse. Qua re cognita, legionem armatam instructamque adducit. Ita, repente omnibus ex partibus signo dato, loca superiora capiuntur. Quod ubi accidit, Germani equites (l), signis legionis visis, vehementissime præliantur. Confestim omnes cohortes undique impetum faciunt: omnibus aut interfectis, aut captis, magna præda potiuntur. Capitur ipse eo prælio Drapes.

CAP. XXXVII. Caninius, felicissime re gesta, sine ullo pæne militis vulnere, ad obsidendos oppidanos revertitur. Externoque hoste deleto, cujus timore augere præsidia (m), & munitione oppidanos circumdare prohibitus erat, opera undique imperat administrari. Venit eodem cum suis copiis postero die C. Fabius, partemque oppidi sumit ad obsidendum.

CAP. XXXVIII. Cæsar interim M. Antonium quaestorem cum cohortibus XV. in Bel-

(e) al. nec tam libere vagandi latrociniorumque faciendorum facultatem &c. (f) al. in finibus. (g) al. conatur. (h) al. in castris intra millia passuum X. (i) al. homines. (k) al. Germanos, equitesque. (l) al. Germani, equitesque. (m) al. cujus timore antea dividere præsidia.

lovacis reliquit; ne qua rursus novorum confiliorum capiendorum Belgis (n) facultas daretur. Ipse reliquas civitates adit: obsides plures imperat: timentes omnium animos consolatione sanat. Quum in Carnutes venisset, quorum consilio in civitate, superiore Commentario Caesar exposuit initium belli esse ortum, quod praecipue eos propter conscientiam facti timere animadvertibat; quo celerius civitatem metu liberaret, principem sceleris ipsius, & concitatore belli Guturvatum (o) ad supplicium deposcit. Qui etsi ne civibus quidem suis se committebat; tamen celeriter, omnium cura quaesitus, in castra perducitur. Cogitur in ejus supplicium Caesar contra naturam suam, maximo militum consensu; qui omnia pericula & detrimenta belli à Guturvato (p) accepta referebant; adeo ut verberibus exanimatum corpus securi feriretur.

CAP. XXXIX. Ibi crebris litteris Caninii fit certior, quae de Drapete & Luterio gesta essent, quoque in consilio permanerent oppidani: quorum etsi paucitatem contemnebat, tamen pertinaciam magna poena esse afficiendam judicabat; ne universa Gallia non vires sibi defuisse ad resistendum Romanis, sed constantiam, putaret; neve hoc exemplo ceterae civitates, locorum opportunitate fretae, se vindicarent in libertatem: quum omnibus Gallis notum esse sciret, reliquam esse unam aetatem suae provinciae; quam si sustinere potuissent, nullum ultra periculum vererentur. Itaque Q. Calenum legatum cum legionibus II. relinquit, qui iustis itineribus se subsequeretur: ipse cum omni equitatu, quam potest celerrime, ad Caninium contendit.

CAP. XL. Quum, contra expectationem omnium, Caesar Uxellodunum venisset, oppidumque operibus clausum animadverteret; neque ab oppugnatione recedi videret ulla conditione posse (q): magna autem copia frumenti abundare oppidanos, ex perfugis cognovisset: aqua prohibere hostem tentare coepit. Flumen infimam vallem dividebat, quae (r) paene totum montem cingebat, in quo positum erat praeruptum undique (s) oppidum Uxellodunum. Hoc avertere loci natura prohibebat. Sic enim imis radicibus montis ferebatur, ut nullam in partem, depressis fossis, derivari posset. Erat autem oppidanis difficilis & perruptus eo descensus; ut prohibentibus nostris, sine vulneribus, ac periculo vitae, neque adire flumen, neque

arduo se recipere possent adscensu. Qua difficultate eorum cognita, Caesar, sagittariis funditoribusque dispositis, tormentis etiam quibusdam locis contra facillimos descensus collocatis, aqua fluminis prohibebat oppidanos: quorum omnis postea multitudo aquarum unum in locum conveniebat.

CAP. XLI. Sub ipsius oppidi (s) murum magnus fons prorumpebat, ab ea parte, quae fere pedum CCC. intervallo fluminis circuitu vacabat. Hoc fonte prohiberi posse oppidanos, quum optarent reliqui; Caesar unus videret, non sine magno periculo; è regione ejus vineas agere adversus montem, & aggeres struere coepit, magno cum labore, & continua dimicatione. Oppidani enim loco superiore decurrentes sine periculo praeliabantur, multosque pertinaciter succedentes vulnerabant (t). Non deterrentur tamen milites nostri vineas proferre, & labore atque operibus locorum vincere difficultates. Eodem tempore rectos cuniculos, crates & vineas agunt ad caput fontis (u). Quod genus operis sine ullo periculo, & sine suspitione hostium facere licebat. Exstruitur agger in altitudinem pedum LX. collocatur in eo turris X. tabulatorum, non quidem quae moenibus aequaretur, (id enim nullis operibus effici poterat) sed quae superaret fontis fastigium (x). Ex ea quum tela tormentis jacerentur ad fontis aditus; nec sine periculo possent adequari oppidani; non tantum pecora, atque jumenta, sed etiam magna hominum multitudo siti consumebatur. Quo malo perterriti oppidani, cupas sevo, pice, scandulis (y) complent. Eas ardentes in opera provolvunt. Eodem tempore acerrime praeliantur, ut ab incendio restinguendo dimicatione & periculo deterreant Romanos. Magna repente in ipsis operibus flamma existit. Quaecumque enim per locum praecipitem missa erant, ea vineis & aggeribus suppressa comprehendebant id ipsum, quod movebatur. Milites contra nostri, quamquam periculoso genere praelii locoque iniquo premebantur, tamen omnia paratissimo sustinebant animo. Res enim gerebatur & excelso loco, & in conspectu exercitus nostri: magnusque utrimque clamor oriebatur: ita quam quisque poterat, maxime insignis, quo notior restatorque virtus ejus esset, telis hostium flammæque se offerebat.

CAP. XLIII. Caesar, quum complures suos vulnerari videret, ex omnibus oppidi partibus cohortes montem adscendere, & simulatione moenium occupandorum, clamorem

(n) al. confiliorum ad capiendum bellum. (o) al. Gutuatum. (p) al. Gutuato. (q) al. neque oppugnatione posse recipi; aut conditione ulla videret. (r) al. quod. (s) al. Sub ipsius enim oppidi. (t) al. loco superiore decurrunt, & eminus sine periculo praeliantur. (u) al. Eodem tempore rectos cuniculos ad aggeres ac vineas agunt & ad caput fontis. (x) al. sed quae superare fontis fastigium posset. (y) al. scandulis.

(s) Oppidum Uxellodunum. Hujus oppidi situm obsidionemque, secundum Caesaris relationem ex Vossii delineatione vid. Tab. LIX. num. 2.

rem undique jubet tollere. Quo facto perterriti oppidani, quum, quid ageretur in locis reliquis, essent ignari, revocant ab impugnandis operibus armatos, murisque disponunt. Ita nostri, sine praelii facto, celeriter opera flamma comprehensa partim restinguunt, partim interseindunt. Quum pertinaciter resisterent oppidani, & jam magna parte suorum siti amissa, in sententia permanerent: ad postremum cuniculis venae fontis intercisae sunt, atque averisae. Quo facto repente fons perennis exhaustus (z), tantam attulit oppidanis salutis desperationem, ut id non hominum consilio, sed deorum voluntate factum putarent. Itaque, necessitate coacti se transdiderunt.

CAP. XLIV. Caesar, quum suam lenitatem cognitam omnibus sciret, neque vereretur, ne quid crudelitate naturae videretur asperius fecisse, neque exitum consiliorum suorum animadverteret, si tali ratione diversis in locis plures rebellare coepissent: exemplo supplicii deterrendos reliquos existimavit. Itaque omnibus, qui arma tulerant, manus praecidit. Vitam concessit (a); quo testator esset poena improborum. Drapes, quem captum esse à Caninio docui, sive indignatione, & dolore vinculorum, sive timore gravioris supplicii, paucis diebus sese cibo abstinuit, atque ita interiit. Eodem tempore Luterius, quem profugisse ex praelio scripsi, quum in potestatem venisset Epasnaeti Arverni (crebro enim mutandis locis, multorum fidei se committebat, quod nusquam diutius sine periculo commoraturus videbatur, quum sibi conscius esset, quam inimicum deberet Caesarem habere,) hunc Epasnaetus Arvernus, amicissimus Populi R. sine dubitatione ulla victum ad Caesarem duxit.

CAP. XLV. Labienus interim in Treviris equestre praelium secundum facit; compluribusque Treviris interfectis, & Germanis, qui nulli (b) adversus Romanos auxilia denegabant, principes eorum vivos in suam redegit potestatem, atque in iis Surum Aeduum, qui & virtutis & generis summam nobilitatem habebat, solusque ex Aeduis ad id tempus permanerat in armis.

CAP. XLVI. Ea re cognita, Caesar quum in omnibus partibus Galliae bene res gestas videret, judicaretque superioribus aestivis Galliam devictam & subactam esse, Aquitaniam numquam ipse adisset, sed per P. Crassum quadam ex parte devicisset; cum II. legionibus in eam partem est profectus, ubi (c) extremum tempus consumeret aestivorum. Quam rem, sicut cetera, celeriter feliciterque confecit. Namque omnes Aquitaniae civitates legatos ad eum miserunt, obsidesque ei dederunt. Quibus rebus gestis, ipse cum equitum praesidio Narbonem profectus est: exercitum

per legatos in hiberna deduxit: IV legiones in Belgio collocavit cum M. Antonio, & C. Trebonio, & P. Vatinio, & Q. Tullio legatis. Duos in Aeduos misit, quorum in omni Gallia summam esse auctoritatem sciebat: II in Turonis (d) ad fines Carnutum posuit, quae omnem regionem conjunctam Oceano continerent: II reliquas in Lemovicum fines non longe ab Arvernus, ne qua pars Galliae vacua ab exercitu esset. Paucos dies ipse in provincia moratus, quum celeriter omnes conventus percucurrisset; publicas controversias cognovisset; bene meritis praemia tribuisset; cognoscendi enim maximam facultatem habebat, quali quisque animo in Remp. fuisset totius Galliae defectione, quam sustinuerat fidelitate, atque auxiliis Provinciae illius.

CAP. XLVII. His rebus confectis, ad legiones in Belgium se recipit. Hibernavitque Nemetocennae. Ibi cognoscit Comium Atrebatem praelio cum equitatu suo contendisse. Nam quum Antonius in hiberna venisset, civitasque Atrebatum in officio maneret; Comius, qui post illam vulnerationem, quam supra commemoravimus, semper ad omnes motus paratus suis civibus esse consueverat, ne consilia belli quaerentibus auctor armorum duxque deesset, parente Romanis (e) civitate, cum suis equitibus se suosque latrociniis alebat, infestisque itineribus commeatus complures, qui comportabantur in hiberna (f) Romanorum, interciperat.

CAP. XLVIII. Erat attributus Antonio praefectus equitum C. Volusenus Quadratus, qui cum eo hibernaret. Hunc Antonius ad persequendum equitatum hostium mittit. Volusenus autem ad eam virtutem, quae singularis in eo erat, magnum odium Comii adjungebat, quo libentius id faceret, quod imperabatur. Itaque, dispositis insidiis, saepius ejus equites aggressus, secunda praelia faciebat. Novissime, quum vehementius contenderetur, ac Volusenus ipsius intercipiendi Comii cupiditate pertinacius eum cum paucis infecutus esset; ille autem fuga vehementi Volusenum longius produxisset; repente omnium suorum invocat fidem atque auxilium, ne sua vulnera, perfidia interposita (g), paterentur inulta; conversoque equo, se à ceteris incautius permittit in praefectum. Faciunt idem omnes ejus equites, paucosque nostros convertunt atque insequuntur. Comius incensum calcaribus equum jungit equo Quadrati, lanceaque infesta medium femur ejus magnis viribus transjicit. Praefecto vulnerato, non dubitant nostri resistere, & conversi hostem pellere. Quod ubi accidit, complures hostium, magno nostrorum impetu pulsi, vulnerantur, & partim in fuga proteruntur, partim intercipiuntur. Quod ubi malum dux equi velocitate evitavit; graviter vulneratus praefectus, ut vitae periculum aditurus videretur, refertur in castra. Comius autem, sive

N n n

ex-

(z) al. repente perennis exaruit fons. (a) al. praecidit, vitamque concessit. (b) al. nullis. (c) al. ut ibi. (d) al. Treviris. (e) al. parente sibi Romanis &c. (f) al. commeatus complures comparatos in hiberna. (g) al. imposita.

expiato suo dolore, siue magna parte amissa suorum, legatos ad Antonium mittit, seque ibi futurum, ubi praescripserit, & ea facturum, quae imperaverit, obsidibus datis firmat: unum illud orat, ut timori suo concedatur, ne in conspectum veniat cuiusquam Romani. Quam postulationem Antonius quum iudicaret ab iusto nasci timore, veniam petenti dedit; obsides accepit.

SCIO, Caesarem singulorum annorum singulos Commentarios confecisse: quod ego non existimavi mihi esse faciendum: propterea quod insequens annus L. Paullo, C. Marcello Coss. nullas habet Galliae magnopere res gestas. Ne quis tamen ignoraret, quibus in locis Caesar, exercitusque eo tempore fuissent, pauca scribenda, coniungendaque huic Commentario statui.

CAP. XLIX. CAESAR, quum in Belgio hiemaret, unum illud propositum habebat, continere in amicitia civitates, nulli spem aut causam dare armorum. Nihil enim minus volebat, quam sub discessum suum (b) necessitatem sibi aliquam imponi belli gerendi; ne, quum exercitum deducturus esset, bellum aliquod relinqueretur, quod omnis Gallia libenter sine praesenti periculo susceperet. Itaque, honorifice civitates appellando, principes maximis praemiis afficiendo, nulla onera nova imponendo, defessam tot adversis praeliis Galliam, conditione parendi meliore, facile (i) in pace continuit.

CAP. L. Ipse, hibernis peractis, contra consuetudinem in Italiam quam maximis itineribus est profectus, ut municipia & colonias appellaret, quibus M. Antonii quaestoris sui commendaret sacerdotii petitionem. Contendebat enim [gratia] quum libenter pro homine sibi conjunctissimo, quem paullo ante praemiserat ad petitionem; tum acriter contra factionem & potentiam paucorum, qui, M. Antonii repulsa, Caesaris decedentis (k) convellere gratiam cupiebant. Hunc etsi augur prius factum, quam Italiam attingeret, in itinere audierat, tamen non minus iustam sibi causam municipia & colonias adeundi existimavit, ut iis gratias ageret, quod frequentiam atque officium suum Antonio praestitissent: simulque se & honorem suum insequentis anni commendaret petitione; propterea quod insolentes adversarii sui gloriarentur, Lentulum & C. Marcellum Coss. creatos, qui omni honore & dignitate Caesarem exspoliarent: ereptum Ser. Galbae consulatum, quum is multo plus gratia suffragiisque valuisset, quod sibi conjunctus & familiaritate & necessitudine legationis esset.

CAP. LI. Exceptus est Caesaris adventus ab omnibus municipiis & coloniis incredibili honore atque amore. Tum primum enim veniebat ab illo universae Galliae bello. Nihil relinquebatur, quod ad ornatum porta-

rum, itinerum, locorumque omnium, quae Caesar iturus erat, excogitari posset. Cum liberis omnis multitudo obviam procedebat. Hostiae omnibus locis immolabantur. Tricliniis stratis fora templaque occupabantur, ut vel expectatissimi triumphii laetitia percipi (l) posset. Tanta erat magnificentia apud opulentiores, cupiditas apud humiliores.

CAP. LII. Quum omnes regiones Galliae Togatae Caesar percucurrisset, summa celeritate ad exercitum Nemetocennam rediit; legionibusque ex omnibus hibernis ad fines Trevirorum evocatis, eo profectus est, ibique exercitum lustravit. T. Labienum Galliae Togatae praefecit, quo maiore commendatione conciliaretur ad consulatus petitionem. Ipse tantum itinerum faciebat, quantum satis esse ad mutationem locorum, propter salubritatem existimabat. Ibi quamquam crebro audiebat, Labienum ab inimicis suis sollicitari; certiorque fiebat, id agi paucorum consiliis, ut interposita Senatus auctoritate, aliqua parte exercitus spoliaretur: tamen neque de Labieno credidit quicquam, neque contra Senatus auctoritatem, ut aliquid faceret, potuit adduci. Iudicabat enim liberis sententiis Patrum Confcriptorum causam suam facile obtineri. Nam C. Curio, Trib. pl. quum Caesaris causam, dignitatemque defendendam suscepisset, saepe erat Senatus pollicitus; Si quem timor armorum Caesaris laederet, & quoniam Pompeii dominatio atque arma, non minimum terrorem foro inferrent, discederet uterque ab armis, exercitusque dimitteret. Fore eo pacto liberam, & sui juris civitatem. Neque hoc tantum pollicitus est; sed etiam per se Senatus discessionem facere coepit. Quod ne fieret, Consules amique Pompeii intercesserunt, atque ita rem moderando, dicefferunt.

CAP. LIII. Magnum hoc testimonium Senatus erat universi, conveniensque superiori facto. Nam Marcellus proximo anno, quum impugnaret Caesaris dignitatem, contra legem Pompeii & Crassi, retulerat ante tempus ad Senatum, de Caesaris provinciis; sententiisque dictis, discessionem faciente Marcello, qui sibi omnem dignitatem ex Caesaris invidia quaerebat, Senatus frequens in alia omnia transiit. Quibus non frangebantur animi inimicorum Caesaris, sed admonebantur, quo maiores pararent necessitudines, quibus cogi posset Senatus id probare, quod ipsi constituissent.

CAP. LIV. Fit deinde S. C. ut ad bellum Parthicum legio una a C. Pompejo, altera a C. Caesare mitterentur, neque obscurae haec duae legiones uni Caesari detrahuntur. Nam Cn. Pompejus legionem primam, quam ad Caesarem miserat, confectam ex delectu provinciae, Caesari eam tamquam ex suo numero dedit. Caesar tamen, quum de voluntate adversariorum se exspoliari nemini dubium esset, Cn. Pompejo legionem remisit, & ex suo

(b) al. sub discessu suo. (i) al. conditione parendi meliore facilem. (k) al. intercedentis. (l) al. praecipi.

fuo numero (m) XV (n), quam in Galliam citeriore habuerat, ex S. C. jubet transdi. In ejus locum XIII. legionem in Italiam mittit, quæ præsidia tueretur, ex quibus præfidiis XV. deducebatur: ipse exercitum distribuit per hiberna; C. Trebonium cum legionibus IV. in Belgio collocat; C. Fabium cum totidem in Æduos deducit. Sic enim existimabat tutissimam fore Galliam, si Belgæ, quorum maxima virtus, & Ædúi, quorum auctoritas summa esset, exercitibus continerentur.

(m) al. ex suo nomine. (n) al. IV.

CAP. LV. Ipse in Italiam profectus est. Quo quum venisset, cognoscit, per C. Marcellum Consulem legiones II. ab se remissas, quæ ex S. C. deberent ad Parthicum bellum duci, Cn. Pompejo transditas, atque in Italia retentas esse. Hoc facto, quamquam nulli erat dubium, quin arma contra Cæsarem pararentur: tamen Cæsar omnia patienda esse statuit, quoad sibi spes aliqua relinqueretur jure potius disceptandi, quam belli gerendi.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO CIVILI LIBER I.

BREVIARIUM LIBRI I.

CAusa & origo civilis belli. Cæsar totam Italiam, favore municipiorum celeriter occupat. Pompejum Brundisii obsidet. Ille tamen elabitur. Oppidum deditur. Ejecti à Cæsarianis, è Sardinia Cotta, è Sicilia Cato. Cæsar ad Urbem proficiscitur, sed investis iis, quæ agere destinaverat, in Galliam ulteriorem contendit. Massiliam terra marique obsessurus, Fabium legatum in Hispaniam præmittit. Mox, relictis ad Massiliam C. Trebonio & D. Bruto, ipse subsequitur; ac cum Afranio & Petrejo bellum ad Ilerdam gerit. Subita coorta tempestate fractis pontibus inter duo flumina coartatur. Omnes nihilominus angustias perrumpit. Interea prælio navali vincuntur Massilienses. Cæsar ex eo tempore rem prospere in Hispania gerit. Euntes & redeuntes hostes passim insequitur, & equitatu à pabulatione prohibet. Tandem interceptos ad deditionem cogit.

CAPUT I

ITERIS [à Fabio C.] Cæsaris Consulibus redditis, ægre ab iis impetratum est, summa tribunorum pl. contentione, ut in Senatu recitarentur. Ut vero ex litteris ad Senatum referretur, impetrari non potuit. Re-

ferunt Consules de Rep. [in civitate.] L. Lentulus Consul Senatui Reique pub. se non defuturum pollicetur, si audacter ac fortiter sententias dicere velint: sin Cæsarem respiciant, atque ejus

gratiam sequantur, ut superioribus fecerint temporibus, se sibi consilium capturum, neque Senatus auctoritati obtemperaturum: habere se quoque ad Cæsaris gratiam, atque amicitiam receptum. In eandem sententiam loquitur Scipio: Pompejo esse in animo, Reip. non deesse, si Senatus sequatur, sin cunctetur atque agat lenius (o), ne quidquam ejus auxilium, si postea velit, imploraturum.

CAP. II. Hæc Scipionis oratio, quod Senatus in Urbe habebatur, Pompejusque aderat (p), ex ipsius ore Pompeji mitti videbatur. Dixerat aliquis leniorem sententiam: ut primo M. Marcellus, ingressus in eam orationem, non oportere ante de Rep. ad Senatum referri, quam delectus tota Italia habiti, & exercitus conscripti essent; quo præsidio tuto & libere Senatus, quæ vellet, decernere auderet: ut M. Calpurnius, qui censebat, ut Pompejus in suas provin-

cias

(o) al. lenius. (p) al. Pompejus ad Urbem erat.

ciās proficisceretur, ne qua esset armorum causa: timere Cæsarem, abreptis ab eo II. legionibus, ne ad ejus periculum reservare & retinere eas ad Urbem Pompejus videretur: ut M. Rufus, qui sententiam Calidii, paucis fere mutatis verbis, sequebatur. Ii omnes convicio L. Lentuli Consulis, correpti exagitabantur. Lentulus sententiam Calidii pronuntiaturum se omnino negavit. Marcellus perterritus conviciis, à sua sententia discessit. Sic vocibus Consulis, terrore praesentis exercitus, minis amicorum Pompeji, plerique compulsi, inviti, & coacti, Scipionis sententiam sequuntur; Uti ante certam diem Cæsar exercitum dimittat. Si non faciat, eum adversus Remp. facturum videri. Intercedit M. Antonius, Q. Cassius, tribuni plebis. Refertur confestim de intercessione tribunorum. Dicuntur sententiæ graves, ut quisque acerbissime, crudelissimeque dixit, ita quam maxime ab inimicis Cæsaris collaudatur.

CAP. III. Misso ad vespertinum Senatu, omnes, qui sunt ejus ordinis, à Pompejo evocantur. Laudat promptos (q) atque in posterum confirmat: segniores castigat, atque incitat. Multi undique ex veteribus (r) Pompeji exercitibus, spe præmiorum atque ordinum, evocantur. Multi ex duabus legionibus, quæ sunt traditæ à Cæsare, accersuntur. Completur Urbs. Ad jus comitiorum tribunos (s) pl. C. Curio evocat. Omnes amici Consulium, necessarii Pompeji, atque eorum, qui veteres inimicitias cum Cæsare gerebant, coguntur in Senatum, quorum vocibus & concursu terrentur infirmiores, dubii confirmantur, plerisque vero libere potestas decernendi eripitur. Pollicetur L. Piso Censor, sese iturum ad Cæsarem; item L. Roscius Prætor, qui de his rebus eum doceant. VI. dies ad eam rem conficiendam spatii postulant. Dicuntur etiam à nonnullis sententiæ, ut legati ad Cæsarem mittantur, qui voluntatem Senatus ei proponant. Omnibus his resistitur, omnibusque oratio Consulis, Scipionis, Catonis opponitur.

CAP. IV. Catonem veteres inimicitiae Cæsaris incitant, & dolor repulsæ. Lentulus æris alieni magnitudinæ, & spe exercitus, ac provinciarum & regum appellandorum largitionibus movetur: seque alterum fore Syllam, inter suos gloriatur, ad quem summa imperii redeat. Scipionem eadem spes provinciae, atque exercituum impellit; quos se pro necessitudine partituros cum Pompejo arbitratur: simul judiciorum metus, adulatio atque ostentatio sui potentium (t), qui in Rep. iudiciisque tum plurimum pollebant. Ipse Pompejus ab inimicis Cæsaris incitatus, & quod neminem dignitate secum exæquare volebat, totum se ab ejus amicitia averterat, & cum communibus inimicis in gratiam redierat; quorum, ipse maximam partem illo af-

finitatis tempore adjunxerat Cæsari. Simul infamia II legionum permotus, quas ab itinere Asiæ Syriæque ad suam potentiam dominatumque converterat, rem ad arma deduci studebat.

CAP. V. His de causis aguntur omnia raptim (u) atque turbate, neque docendi Cæsaris propinquis ejus spatium datur, nec tribunis pl. sui periculi deprecandi, neque etiam extremi juris intercessione (x) retinendi, quod L. Sylla reliquerat, facultas tribuitur; sed de sua salute die VII. cogitare coguntur, quod illi turbulentissimi superioribus temporibus tribuni pl. IIX. (y) denique mense suarum actionum respicere ac timere consueverat. Decurritur ad illud extremum atque ultimum S. C. quo, nisi pæne in ipso Urbis incendio, atque desperatione omnium salutis, latorum audacia, numquam ante discessum est, *dent operam Consules, Prætores, tribuni pl. quique pro consulibus sunt ad Urbem, ne quid Resp. detrimenti capiat.* Hæc S. C. perscribuntur ad VII. Id. Januarii. Itaque V primis diebus, quibus haberi Senatus potuit, qua ex die Consulatum iniit Lentulus, biduo excepto Comitali, & de imperio Cæsaris, & de amplissimis viris tribunis pl. gravissime acerbissimeque decernitur. Profugiunt statim ex Urbe Tribuni pl. seseque ad Cæsarem conferunt. Is eo tempore erat Ravennæ, exspectabatque suis lenissimis postulatis responsa; si qua hominum æquitate res ad otium deduci posset.

CAP. VI. Proximis diebus habetur Senatus extra Urbem. Pompejus eadem illa, quæ per Scipionem ostenderat, agit; Senatus virtutem constantiamque collaudat; copias suas exponit; legiones habere sese paratas X. Præterea cognitum compertumque sibi, *alieno esse animo in Cæsarem milites, neque iis posse persuaderi, ut eum defendant, aut sequantur.* De reliquis (z) rebus ad Senatum refertur, *tota ut Italia delectus habeatur; Faustus Sylla propriæ. (a) in Mauritaniam mittatur; pecunia uti ex ærario Pompejo detur.* Refertur etiam de Rege Juba, *ut (b) socius sit, atque amicus.* Marcellus vero, *passurum se in præsentia negat.* De Fausto impedit Philippus tribunus pl. De reliquis rebus S. C. perscribuntur. Provinciæ privatis decernuntur; duæ Consulares, reliquæ Prætoriae. Scipioni obvenit Syria; L. Domitio Gallia: Philippus (c) & Marcellus privato consilio prætereuntur, neque eorum sortes deiciuntur. In reliquas Provincias Prætores (d) mittuntur, neque exspectant, quod superioribus annis acciderat, ut de eorum imperio ad Populum referatur, paludatique, votis nuncupatis, exeant Consules. (e) Quod ante id tempus acciderat numquam. Ex Urbe proficiscuntur (f): lictoresque habent in Urbe & Capitolio privati, contra omnia vetustatis exempla. To-

Nnn 3

ta

(q) al. Laudat Pompejus. (r) al. in veteribus. (s) al. Completur Urbs ad jus comitiorum. Tribunos &c. (t) al. & potentium. (u) al. raptim. (x) al. intercessionem. (y) al. XII. (z) al. Statim de reliquis &c. (a) al. prope. (b) al. & ut. (c) al. Paullus. (d) al. Prætorii. (e) al. censores. (f) al. exeant. Consules quod ... numquam, ex Urbe proficiscuntur.

ra Italia delectus habentur, arma imperantur, pecuniæ à municipiis exiguntur, & è fanis tolluntur: omnia divina & humana jura permiscuntur.

CAP. VII. Quibus rebus cognitis, Cæsar apud milites concionatur: omnium temporum injurias inimicorum in se commemorat, à quibus diductum & depravatum Pompejum queritur, invidia atque obtreptione laudis suæ, cujus ipse honori & dignitati semper faverit, adiutorque fuerit. Novum in Rep. introductum exemplum queritur, ut Tribunitia intercessio armis notaretur, atque opprimeretur, quæ superioribus annis esset restituta. (g) Syllam, nudata omnibus rebus tribunitia potestate, tamen intercessionem liberam reliquisse: Pompejum, qui amissam (h) restituisse videatur, dona (i) etiam, quæ ante habuerat, ademisse: quotiescumque sit decretum, Darent Magistratus operam, ne quid Resp. detrimenti caperet; qua voce, & quo S. C. Populus R. ad arma sit vocatus; factum in perniciosis legibus, in vi Tribunitia, in secessione Populi, templis, locisque editioribus occupatis (atque hæc superioris ætatis exempla expiata Saturnini atque Gracchorum casibus docet:) quarum rerum illo tempore nihil factum, ne cogitatum quidem; nulla lex promulgata, non cum populo agi ceptum, nulla secessio facta. Hortatur, cujus imperatoris ductu IX. annis Remp. felicissime gesserint, plurimaque prælia secunda fecerint, omnem Galliam Germaniamque pacaverint, ut ejus existimationem, dignitatemque ab inimicis defendant. Conclamant legionis XIII. quæ aderat, milites, (hanc enim initio tumultus evocaverat: reliquæ nondum convenerant) sese paratos esse, imperatoris sui, tribunorumque pl. injurias defendere.

CAP. VIII. Cognita militum voluntate, Ariminum cum ea legione proficiscitur, ibique tribunos pl. qui ad eum confugerant, convenit: reliquas legiones ex hibernis evocat, & subsequi jubet. Eo L. Cæsar adolescens venit: cujus pater Cæsaris erat legatus. Is, reliquo sermone confecto, cujus rei causa venerat, habere se à Pompejo ad eum privati officii mandata demonstrat: velle Pompejum, se Cæsari purgatum, ne ea, quæ Reip. causa egerit, in suam contumeliam vertat; semper se Reip. commoda privatis necessitatibus (k) habuisse potiora: Cæsarem quoque pro sua dignitate debere & studium & iracundiam suam Reip. dimittere, neque adeo graviter irasci inimicis: ne (l), quum illis nocere se speret, Reip. noceat. Pauca ejusdem generis addit, cum excusatione Pompeji conjuncta. Eadem fere, atque eisdem de rebus (m) prætor Roscius agit cum Cæsare, sibi quoque Pompejum commemorasse demonstrat.

CAP. IX. Quæ res etsi nihil ad levandas injurias pertinere videbantur: tamen idoneos nactus homines, per quos ea, quæ vellent, ad eum perferrentur, petit ab utroque, quoniam Pompeji mandata ad se detulerint, ne graventur

sua quoque ad eam postulata deferre; si parvo labore magnas controversias tollere atque omnem Italiam metu liberare possent. Sibi semper Reip. primam fuisse dignitatem, vitæque potiore; doluisse se, quod Populi R. beneficium sibi per contumeliam ab inimicis extorqueretur, ereptoque semestri imperio, in Urbem retraheretur, cujus absentis rationem haberi proximis comitiis Populus jussisset; tamen hanc honoris jacturam sui Reip. causa æquo animo tulisse: quum litteras ad Senatum miserit, ut omnes ab exercitibus discederent, ne id quidem impetravisse. Tota Italia delectus haberi, retineri legiones II. quæ ab se simulatione Parthici belli sint abductæ: civitatem esse in armis. Quoniam hæc omnia, nisi ad suam perniciem, pertinere? sed tamen ad omnia se descendere paratum, atque omnia pati Reip. causa. Proficiscatur Pompejus in suas Provincias; ipsi exercitus dimittantur: discedant in Italia omnes ab armis; metus à civitate tollatur: libera comitia, atque omnis Resp. Senatui Populoque R. permittatur. Hæc quo facilius, certisque conditionibus fiant, & jurejurando sanciantur, aut ipse propius accedat, aut se patiat accedere. Fore, uti per colloquia omnes controversiæ componantur.

CAP. X. Acceptis mandatis Roscius cum L. Cæsare Capuam pervenit, ibique Consules, Pompejumque invenit. Postulata Cæsaris renuntiat. Illi, re deliberata, respondent, scriptaque ad eum mandata per eos remittunt: quorum hæc erat summa: Cæsar in Galliam reverteretur, Arimino excederet, exercitus dimitteret. Quæ si fecisset, Pompejum in Hispanias iturum. Interea, quoad fides esset data, Cæsarem facturum, quæ polliceretur, non intermissuros Consules, Pompejumque delectus.

CAP. XI. Erat iniqua conditio, postulare, ut Cæsar Arimino excederet, atque in provinciam reverteretur, ipsum & provincias & legiones alienas tenere; exercitum Cæsaris velle dimitti, delectus habere: polliceri se in provinciam iturum, neque, ante quem diem iturus sit, definire: ut, si peracto Cæsaris Consulatu, Pompejus profectus non esset, nulla tamen mendacii religione obstrictus videretur. Tempus vero colloquio non dare, neque accessurum polliceri magnam pacis desperationem afferebat. Itaque ab Arimino M. Antonium cum cohortibus V. Arretium mittit: ipse Arimini cum II. legionibus subsistit (n), ibique delectum habere instituit. Pisaurum, Fanum, Anconam singulis cohortibus occupat.

CAP. XII. Interea certior factus, Iguvium Thermum prætorem cohortibus V. tenere, oppidum munire, omniumque esse Iguvinorum (p) optimam erga se voluntatem; Curionem cum III. cohortibus, quas Pisauri, & Arimini habebat, mittit. Cujus adventu cognito, diffusus municipii voluntati (q) Thermus, cohortes ex Urbe educit, & profugit: milites in itinere ab eo discedunt, ac domum revertuntur: Curio, omnium summa

(g) al. ut tribunitia potestas ab iis notaretur, atque opprimeretur, à quibus superioribus annis esset restituta. (h) al. qui amissa. (i) al. bona. (k) al. necessitudinibus. (l) al. ut. (m) al. atque eisdem diebus. (n) al. cum reliquis subsistit. (o) al. Tignium. (p) al. Tigniorum. (q) al. civium voluntate.

summa voluntate, Iguvium (r) recipit. Quibus rebus cognitis, confusus municipiorum voluntatibus Cæsar, cohortes legionis XIII. ex præidiis deducit, Auximumque proficiscitur: quod oppidum Attius, (s) cohortibus introductis, tenebat, delectumque toto Piceno, circummissis Senatoribus, habebat.

CAP. XIII. Adventu Cæsaris cognito, decuriones Auximi ad Attium Varum frequentes conveniunt: docent, *sui iudicii rem non esse; neque reliquos municipes pati posse, C. Cæsarem, imperatorem bene de Rep. meritum, tantis rebus gestis, oppido manibusque prohiberi: proinde habeat rationem posteritatis (t), & periculi sui.* Quorum oratione permotus Attius Varus, præsidium, quod introduxerat, ex oppido educit, & profugit. Hunc ex primo ordine pauci Cæsaris consecuti milites, consistere cogunt: commissoque prælio, deseritur à suis Varus: nonnulla pars militum domum discedit: reliqui ad Cæsarem perveniunt: atque una cum iis deprehensus L. Pupius primipili centurio adducitur, qui hunc eundem ordinem in exercitu Cn. Pompeji antea duxerat. At Cæsar milites Attianos collaudat, Pupium dimittit, Auximatibus agit gratias, seque eorum facti memorem fore pollicetur.

CAP. XIV. Quibus rebus Romam nuntiatis, tantus repente terror invasit, ut quum Lentulus Consul ad aperiendum ærarium venisset, ad pecuniam Pompejo ex S. C. proferendam, protinus, aperto sanctiore ærario, ex Urbe profugeret. Cæsar enim adventare, jam jamque adesse ejus equites, falso nuntiabantur. Hunc Marcellus collega, & plerique magistratus, consecuti sunt. Cn. Pompejus, pride ejus diei (u) ex Urbe profectus, iter ad legiones habebat, quas à Cæsare acceptas in Apulia hibernorum causa disposuerat. Delectus intra Urbem intermittuntur. Nihil citra Capuam tutum esse omnibus videtur. Capuæ primum sese confirmant, & colligunt, delectumque colonorum qui lege Julia Capuam deducti erant, habere instituunt, gladiatoresque, quos ibi Cæsar in ludo habebat, in forum productos Lentulus libertati confirmat (x), atque iis equos attribuit, & se fequi iussit: quos postea, monitus à suis, quod ea res omnium iudicio reprehendebatur, circum familiares conventus Campaniæ (y) custodiæ causa distribuit.

CAP. XV. Auximo Cæsar progressus, omnem agrum Picenum percurrit. Cunctæ earum legionum præfecturæ libentissimis animis eum recipiunt, exercitumque ejus omnibus rebus juvant. Etiam Cingulo (z), quod oppidum Labienus constituerat, suæque pecunia exædificaverat, ad eum legati veniunt; quæque imperaverit, sese cupidissime facturos pollicentur. Milites imperat. Mittunt. Interea legio XII. Cæsarem consequitur. Cum his II. Asculum Picenum proficiscitur. Id

oppidum Lentulus Spinther X. cohortibus tenebat: qui Cæsaris adventu cognito, profugit ex oppido, cohortesque secum abducere conatus, à magna parte militum deseritur. Relictus in itinere cum paucis incidit in Vibullium Rufum, missum à Pompejo in agrum Picenum, confirmandorum hominum causa. A quo factus Vibullius certior, quæ res in Piceno gererentur, milites ab eo accipit, ipsum dimittit. Item ex finitimis regionibus, quas potest, contrahit cohortes ex delectibus Pompejanis. In iis Camerino fugientem Ulcillem Hirum, cum VI. cohortibus, quas ibi in præsidio habuerat, excipit. Quibus coactis, XIII. efficit. Cum iis ad Domitium Ahenobarbum Corfinium magnis itineribus pervenit; Cæsaremque adesse cum legionibus II. nuntiat. Domitius per se circiter XX. cohortes Alba, (a) ex Marfis (b), & Pelignis, & finitimis ab regionibus coegerat.

CAP. XVI. Recepto Asculo (c), expulsoque Lentulo, Cæsar conquiri milites, qui ab eo discesserant, delectumque institui jubet. Ipse, unum diem ibi, rei frumentariæ causa, moratus, Corfinium contendit. Eo quum venisset, cohortes V. præmissæ à Domitio ex oppido, pontem fluminis interrompebant, qui erat ab oppido millia passuum circiter III. Ibi cum antecursoribus Cæsaris prælio commisso, celeriter Domitiani à ponte repulsi, se in oppidum receperunt. Cæsar, legionibus transductis, ad oppidum constitit, juxtaque murum castra posuit.

CAP. XVII. Re cognita, Domitius ad Pompejum in Apuliam peritos regionum, magno proposito præmio, cum litteris mittit, qui petant atque orent, *ut sibi subveniat: Cæsarem duobus exercitibus & locorum angustiis facile intercludi posse, frumentoque prohiberi. Quod nisi fecerit, se, cohortesque amplius XXX, magnumque numerum Senatorum atque equitum Romanorum in periculum esse venturum.* Interim suos cohortatus, tormenta in muris disponit: certasque cuique partes ad custodiam urbis attribuit: militibus in concione agros ex suis possessionibus pollicetur, quaterna in singulos jugera, & pro rata parte centurionibus, evocatisque.

CAP. XVIII. Interim Cæsari nuntiatur, *Sulmonenses*, quod oppidum à Corfinio VIII. millium intervallo abest, *cupere, ea facere, quæ vellet, sed à Q. Lucretio Senatore, & Attio Peligno prohiberi, qui id oppidum VII. cohortium præsidio tenebant.* Mittit eo M. Antonium cum legionis IIX. cohortibus V. Sulmonenses, simul atque nostra signa viderunt, portas aperuerunt; universique & oppidani, & milites, obviam gratulantes Antonio exierunt. Lucretius & Attius de muro se dejecerunt. Attius ad Antonium deductus, petit, *ut ad Cæsarem mitteretur.* Antonius cum cohortibus, & Attio, eodem die, quo profectus erat, revertitur. Cæsar eas cohortes

cum

(r) al. Tignium. (s) al. Aëtius. (t) al. *potestatis*. (u) al. Pridie eidus. (x) al. ad forum deductos Lentulus libertatis confirmat. (y) al. circum familiæ patres conventus Campani, &c. (z) al. ex Cingulo. (a) al. ex Alba. (b) al. & Marfis. (c) al. Recepto oppido. al. Recepto Firmo.

cum exercitu suo conjunxit, Attiumque inco-
lumem dimisit. Cæsar III. primis diebus ca-
stra magnis operibus munire, & ex finitimis
municipiis frumentum comportare, reliquas-
que copias exspectare, instituit. Eo triduo
legio IIX. ad eum venit, cohortesque ex no-
vis Galliæ delectibus XXII, equitesque à Re-
ge Norico circiter CCC. Quorum adven-
tu altera castra ad alteram oppidi partem
ponit. Iis castris Curionem præfecit: reli-
quis diebus oppidum vallo, castellisque
communire (d) instituit. Cujus operis
maxima parte effecta, eodem fere tem-
pore missi in Pompeium revertuntur.

CAP. XIX. Litteris perlectis, Domi-
tius dissimulans, in consilio pronuntiat, Pom-
peium celeriter subsidio venturum; hortaturque
eos, *ne animo deficiant, quæque usui ad de-
fendendum oppidum sunt, parent.* Ipse arca-
na cum paucis familiaribus suis colloquitur,
consiliumque fugæ capere constituit. Quum
vultus Domitii cum oratione non consentiret,
atque omnia trepidantius timidiusque age-
ret, quam superioribus diebus consueffet,
multumque cum suis, consiliandi (e) causa
secreto, præter consuetudinem, colloque-
retur: concilia conventusque hominum fu-
geret; res diutius regi dissimularique non
potuit. Pompeius enim rescripserat, *se se
rem in summum periculum deducturum non esse;
neque suo consilio, aut voluntate Domitium se in
oppidum Corfinium contulisse.* Proinde, *si qua
facultas fuisset (f), ad se cum omnibus copiis
veniret.* Id ne fieri posset, obsidione, atque
oppidi circummunitione (g) fiebat.

CAP. XX. Divulgato Domitii consilio,
milites, qui erant Corfinii, prima vespera
secessionem faciunt: atque ita inter se per tri-
bunos mil. centurionesque, atque honestis-
simos sui generis colloquuntur; *obsideri se à
Cæsare; opera munitionesque prope esse perfe-
ctas; ducem suum Domitium, cujus spe atque
fiducia permanserint, projectis omnibus, fugæ
consilium capere: debere se suæ salutis rationem
habere.* Ab his primo Marci dissentire inci-
piunt, eamque oppidi partem, quæ muni-
tissima videretur, occupant. Tantaque in-
ter eos dissensio existit, ut manum conse-
rere, atque armis dimicare conarentur. Post
paullo tamen, internuntiis ultro citroque
missis, quæ ignorabant, de L. Domitii fuga
cognoscunt. Itaque omnes uno consilio
Domitium productum in publicum circumfi-
stunt & custodiunt; legatosque ex suo nu-
mero ad Cæsarem mittunt: *se se paratos esse
portas aperire, quæque imperaverit facere, &
L. Domitium vivum in ejus potestatem trans-
dere.*

CAP. XXI. Quibus rebus cognitis,
Cæsar, etsi magni interesse arbitrabatur,
quamprimum oppido potiri, cohortesque ad
se in castra transducere, ne qua aut largiti-
onibus, aut animi confirmatione, aut falsis

nuntiis commutatio fieret voluntatis, quod
sæpe in bello parvis momentis magni casus
intercederent; tamen veritus, ne militum
introitu, & nocturni temporis licentia oppi-
dum diriperetur, eos, qui venerant, col-
laudat, atque in oppidum dimittit, portas,
murosque asservari jubet. Ipse iis operibus,
quæ facere instituerat, milites disponit, non
certis spatiis intermissis, ut erat superiorum
dierum consuetudo, sed perpetuis vigiliis,
stationibusque, ut contingant inter se, atque
omnem munitionem expleant: tribunos mil.
& præfectos circummittit; atque hortatur,
*non solum ab eruptionibus caveant, sed etiam
singulorum hominum occultos exitus asservant.*
Neque vero tam remisso ac languido animo
quisquam omnium fuit, qui ea nocte conqui-
everit. Tanta erat summa rerum exspectatio,
ut alius in aliam partem mente atque animo
traheretur, quid ipsis Corfiniensibus, quid
Domitio, quid Lentulo, quid reliquis ac-
cideret, qui quosque eventus exciperet.

CAP. XXII. Quarta vigilia circiter Len-
tulus Spinther de muro cum vigiliis custodi-
busque nostris colloquitur, *velle, si sibi fiat
potestas, Cæsarem convenire.* Facta potestate,
ex oppido mittitur, neque ab eo prius Do-
mitiani milites discedunt, quam in conspe-
ctum Cæsaris deducatur. Cum eo de salute
sua agit, atque obsecrat (h), *sibi ut parcat,
veteremque amicitiam commemorat, Cæsaris-
que in se beneficia exponit; quæ erant maxima:
quod per eum in Collegium Pontificum venerat;
quod provinciam Hispaniam ex prætura habue-
rat; quod in petitione consulatus ab eo erat sub-
levatus.* Cujus orationem Cæsar interpellat:
*se non malefici causa ex provincia egressum,
sed uti se à contumeliis inimicorum defenderet;
ut tribunos pl. ea re ex civitate expulsos, in
suam dignitatem restitueret; ut se & Populum R.
paucorum factione oppressum, in libertatem
vindicaret.* Cujus oratione confirmatus Len-
tulus, *ut in oppidum reverti liceat, petit.*
*Quod de sua salute impetraverit, fore etiam re-
linquit ad suam spem solatio (i).* Adeo esse per-
territos nonnullos, ut suæ vitæ durius consulere
cogantur (k). Facta potestate, discedit.

CAP. XXIII. Cæsar, ubi illuxit, omnes
Senatores, Senatorumque liberos, tribunos
mil. equitesque Romanos ad se produci jubet.
Erant senatorii ordinis (l) L. Domitius, &
P. Lentulus Spinther, L. Vibullius Rufus,
Sex. Quintilius Varus quæstor, L. Rubrius;
præterea filius Domitii, alique complures
adolescentes, & magnus numerus equitum
Romanorum, & decurionum, quos ex mu-
nicipiis Domitius evocaverat. Hos omnes
productos à contumeliis militum conviciisque
prohibet: pauca apud eos loquitur, *Quod si-
bi à parte eorum gratia relata non sit, pro suis
in eos maximis beneficiis.* Dimittit omnes in-
columis. Sesterrium sexagies, quod aurum
ad-

(d) al. circumvenire. (e) al. consultandi. (f) al. si qua fugæ sit facultas. (g) al. cir-
cumventione. (h) al. agit, orat, atque obsecrat. (i) al. fore etiam reliquis ad su-
am spem solatio. (k) al. consulere cogitent. (l) al. Erant quinquaginta or-
dines.

adduxerat Domitius, atque in publicum deposuerat, allatum ad se ab II viris Corfiniensibus (*m*), Domitio reddit; ne continenter in vita hominum, quam in pecunia fuisse videatur; etsi eam pecuniam publicam esse constabat, datamque à Pompeio in stipendium. Milites Domitianos sacramentum apud se dicere jubet: atque eo die castra movet: justumque iter conficit. VII. omnino dies ad Corfinium commoratus, & per fines Marrucinatorum, Frentanorum (*n*), Larinatum in Apuliam pervenit.

CAP. XXIV. Pompeius, iis rebus cognitis, quæ erant ad Corfinium gestæ, Luceria proficiscitur Canusium, atque inde Brundisium. Copias undique omnes ex novis delectibus ad se cogi jubet. Servos, pastores armat, atque his equos attribuit. Ex iis circiter CCC. equites conficit. L. Manlius prætor Alba cum cohortibus VI. profugit: Rutilus Lupus prætor Tarracina cum III. Quæ, procul equitatum Cæsaris conspicatæ, cui præerat Bivius Curius, relicto prætore, signa ad Curium transferunt, atque ad eum transeunt. Item reliquis itineribus nonnullæ cohortes in agmen Cæsaris, aliæ in equites incidunt. Reducitur ad eum deprehensus ex itinere Cn. Magius Cremona præfectus fabrum Cn. Pompeii: quem Cæsar ad eum remittit cum mandatis: *quoniam ad id tempus facultas colloquendi non fuerit, atque ad se Brundisium sit venturus, interesse Reip. & communis salutis, se cum Pompeio colloqui: neque vero idem perfici longo itineris spatio, quum per alios conditiones ferantur, ac si coram de omnibus conditionibus discrepetur.*

CAP. XXV. His datis mandatis, Brundisium cum legionibus VI. pervenit, veteranis IV reliquis (*o*), quas ex novo delectu confecerat, atque in itinere compleverat. Domitianas enim cohortes protinus à Corfinio in Siciliam miserat. Reperit Consules Dyrrachium profectos cum magna parte exercitus, Pompeium remanere Brundisii cum cohortibus XX. Neque certum inveniri poterat, obtinendine causa Brundisii ibi remansisset, quo facilius omne Hadriaticum mare, extremis Italiæ partibus regionibusque Græciæ, in potestatem (*p*) haberet, atque ex utraque parte bellum administrare posset, an inopia navium ibi restitisset; veritusque, ne Italiam ille dimittendam non existimaret, exitus administrationesque Brundisini portus impedire instituit: quorum operum hæc erat ratio. Qua fauces erant angustissimæ portus, molem (*q*) atque aggerem ab utraque parte littoris jaciebat: quod his locis erat mare vadofum. Longius progressus, quum agger altiore aqua contineri non posset, rates duplices, quoquo versus pedum XXX. è regione molis collocabat. Has quaternis anchoris ex quatuor angulis destinabat, ne fluctibus moverentur. His perfectis collocatisque, alias

deinceps pari magnitudine rates jungebat. Has terra atque aggere contegebat (*r*), ne aditus atque incursus ad defendendum impediretur: à fronte, atque ab utroque latere cratibus ac pluteis protegebat. In quarta quaque earum turres binorum tabulatorum excitabat, quo commodius ab impetu navium, incendiisque defenderet.

CAP. XXVI. Contra hæc Pompeius naves magnas onerarias, quas in portu Brundisino deprehenderat, adornabat. Ibi turres cum ternis tabulatis erigebat, easque multis tormentis, & omni genere telorum completas, ad opera Cæsaris appellebat, ut rates perrumperet, atque opera disturbarer. Sic quotidie utrimque eminus fundis, sagittis, reliquisque telis, pugnabatur. Atque hæc ita Cæsar administrabat, ut conditiones pacis dimittendas non existimaret. Ac tamen si magnopere admirabatur, Magium, quem ad Pompeium cum mandatis miserat, ad se non remitti; atque ea res sæpe tentata, etsi impetus ejus consiliaque tardabat; tamen omnibus rebus in eo perseverandum putabat. Itaque Caninium Rebilum legatum, familiarem necessariumque Scribonii Libonis, mittit ad eum colloqui causa. Mandat, *ut Libonem de concilianda pace hortetur; in primis, ut ipse cum Pompeio colloqueretur, postulat. Magnopere sese confidere demonstrat, si ejus rei sit potestas facta, fore, ut æquis conditionibus ab armis discedatur: cujus rei magnam partem laudis atque existimationis ad Libonem perventuram, si illo auctore, atque agente, ab armis sit discessum.* Libo à colloquio Caninii digressus, ad Pompeium proficiscitur. Paulo post renuntiat, *quod Consules absint, sine illis de compositione agi non posse* (*s*). Ita sæpius rem frustra tentatam Cæsar aliquando dimittendam sibi judicabat, & [de] bello agendum.

CAP. XXVII. Prope dimidia parte operis à Cæsare effecta, diebusque in ea re consumptis IX, naves à Consulibus Dyrrachio remissæ, quæ priorem partem exercitus eo deportaverant, Brundisium revertuntur. Pompejus, sive operibus Cæsaris permotus, sive etiam quod ab initio Italia excedere constituerat, adventu navium, profectionem parare incipit: & quo facilius impetum Cæsaris tardaret, ne sub ipsa profectione milites oppidum irrumperent, portas obstruit, vicos plateasque inædificat, fossas transversas viis præducit, atque ibi fudes, stipitesque præacutos defigit. Hæc levibus cratibus, terraque inæquat. Aditus autem, atque itinera duo, quæ extra murum ad portum ferebant, maximis defixis trabibus, atque eis præacutis, præsepit. His paratis rebus, milites silentio naves conscendere jubet; expeditos autem ex evocatis sagittariis funditoribusque, raros in muro turribusque disponit. Hos certo signo revocare constituit, quum omnes milites naves conscendissent;

O o o

sent;

(*m*) al. ab his viris Corfiniensibus. (*n*) al. Ferentanorum. (*o*) al. veteranis tribus reliquis. (*p*) al. in potestate. (*q*) al. moles. (*r*) al. integebat. (*s*) al. *nihil sine illis de compositione agi posse.*

sent; atque iis expedito loco actuaria navigia relinquit.

CAP. XXVIII. Brundisini Pompejanorum militum injuriis, atque ipsius Pompeji contumeliis permoti, Cæsaris rebus favebant. Itaque, cognita Pompeji profectio, concursantibus illis, atque in ea re occupatis, vulgo ex tectis significabant: per quos re cognita, Cæsar scalas parari, militesque armari jubet, ne quam rei gerendæ facultatem dimittat. Pompeius sub noctem naves solvit. Qui erant in muro custodiæ causâ collocati, eo signo, quod convenerat, revocantur, notisque itineribus ad naves decurrunt. Milites, positis scalis, muros ascendunt. Sed, moniti à Brundisinis, ut valum cæcum, fossasque caveant, subsistunt, & longo itinere ab iis circumducti, ad portum perveniunt, duasque naves cum militibus, quæ ad moles Cæsaris adhæserant, scaphis lintribusque deprehendunt; deprehensas (t) excipiunt.

CAP. XXIX. Cæsar etsi ad spem faciendi negotii maxime probabat coactis navibus mare transire, & Pompejum sequi, prius quam ille sese transmarinis auxiliis confirmaret; tamen rei ejus moram, temporisque longinquitatem timebat: quod, omnibus coactis navibus, Pompejus præsertim facultatem insequendi sui ademerat. Relinquebatur, ut ex longinquiore regionibus Galliæ, Picensique, & à Freto naves essent expectandæ. Sed id, propter anni tempus, longum atque impeditum videbatur. Interea veterem exercitum, duas Hispanias confirmari, quarum altera erat maximis beneficiis Pompeii devincta; auxilia, equitatum parari; Galliam Italianque tentari, se absente, nolebat.

CAP. XXX. Itaque in præsentia Pompeji insequendi rationem omittit: in Hispaniam proficisci constituit: II. viris municipiorum omnium imperat, ut naves conquirant, Brundisiumque deducendas curent. Mittit in Sardiniam cum legione una Valerium legatum, in Siciliam Curionem proprætorem cum legionibus III: eundem, quum Siciliam recepisset, protinus in Africam transducere exercitum jubet. Sardiniam obtinebat M. Cotta, Siciliam M. Cato: Africam forte Tubero obtinere debebat. Caralitani, simul ad se Valerium mitti audierunt, nondum profecto ex Italia, sua sponte ex oppido Cottam ejiciunt. Ille perterritus, quod omnem provinciam consentire intelligeret, ex Sardinia in Africam perfugit. Cato in Sicilia naves longas veteres reficiebat: novas civitatibus imperabat; hæc magno studio agebat: in Lucanis, Brutiisque, per legatos suos civium R. delectus habebat: equitum pedumque certum numerum à civitatibus Siciliae erigebat. Quibus rebus pæne perfectis, adventu Curionis cognito, quæritur in concione sese projectum ac proditum à Cn. Pompejo: qui, omnibus rebus imparatissimus, non necessarium bellum suscepisset; & ab se reliquisque in

Senatu interrogatus, omnia sibi esse ad bellum apta ac parata confirmasset. Hæc in concione questus, ex provincia fugit.

CAP. XXXI. Nacti vacuas ab imperiis, Sardiniam Valerius, Curio Siciliam, cum exerlitibus eo perveniunt. Tubero, quum in Africam venisset, invenit in Provincia cum imperio Attium Varum; qui ad Auximum, ut supra demonstravimus, amissis cohortibus, protinus ex fuga in Africam pervenerat, atque eam sua sponte vacuam occupaverat; delectuque habito, II. legiones effecerat, hominum & locorum notitia, & usu ejus provinciæ, nactus aditus ad ea conanda, quod paucis ante annis ex prætura eam provinciam obtinuerat. Hic venientem Uticam cum navibus Tuberone portu atque oppido prohibet, neque affectum valitudine filium exponere in terram patitur, sed sublatis anchoris, excedere eo loco cogit.

CAP. XXXI. His rebus confectis, Cæsar, ut reliquum tempus à labore intermitteretur, milites in proxima municipia deducit. Ipse ad Urbem proficiscitur. Coacto Senatu, injurias inimicorum commemorat: docet, se nullum extraordinarium honorem appetisse, sed, expectato legitimo tempore [consulatus] eo fuisse contentum, quod omnibus civibus pateret: latum ab X. tribunis pl. contradicentibus inimicis, Catone vero acerrime repugnante, & pristina consuetudine dicendi mora diem extrahente, ut sui ratio absentis haberetur, ipso Consule Pompeio: qui si improbasset, cur ferri passus esset? sin probasset, cur se uti populi beneficio prohibuisset? patientiam proponit suam, quum pe exercitibus dimittendis ultro postulavisset; in quo jacturam dignitatis, atque honoris ipse facturum esset. Acerbitatem inimicorum docet; qui, quod ab altero postularent, in se recusarent, atque omnia permisceri mallent, quam imperium exercitusque dimittere. Injuriam in eripiendis legionibus prædicat; crudelitatem & insolentiam in circumscribendis tribunis pl. condiciones à se latas, & expetita colloquia, & denegata, commemorat. Pro quibus rebus orat ac postulat, Remp. suscipiant, atque una secum administrant. Sin timore defugiant, illis se oneri non futurum, & per Rem. administraturum. Legatos ad Pompeium de compositione mitti oportere: neque se reformidare, quod in Senatu paullo ante Pompeius dixisset, ad quos Legati mitterentur, iis auctoritatem attribui; timoremque eorum, qui mitterent, significari: tenuis atque infirmi hæc animi videri: se vero, ut opibus anteverstuderit, sic justitia & æquitate, velle superare.

CAP. XXXIII. Probat rem Senatus de mittendis legatis: sed, qui mitterentur, non reperiebantur; maximeque timoris causa pro se quisque id munus legationis recusabat. Pompeius enim discedens ab Urbe in Senatu dixerat, eodem se habiturum loco, qui Romæ remansissent, & qui in castris Cæsaris fuissent. Sic triduum disputationibus excusationibusque

(t) al. deprehensasque.

que extrahitur. Subjicitur etiam L. Metellus tribunus pl. ab inimicis Cæsaris, qui hanc rem distrahat, reliquasque res, quas cumque agere instituerit, impediatur. Cujus cognito consilio, Cæsar, frustra diebus aliquot consumptis, ne reliquum tempus omittat, infectis iis, quæ agere destinaverat, ab Urbe proficiscitur, atque in ulteriorem Galliam pervenit.

CAP. XXXIV. Quo quum venisset, cognoscit, missum in Hispaniam à Pompejo Vibullium Rufum, quem paucis diebus ante Corfinio captum dimiserat (u): profectum item Domitium ad occupandum Massiliam navibus actuariis VII, quas Igili & in Cofano (x) à privatis coactas, servis, libertis, colonis suis compleverat. Præmissos etiam legatos Massilienses domi nobiles adolescentes; quos ab Urbe discedens Pompejus erat adhortatus, ne nova Cæsaris officia veterum suorum beneficiorum in eos memoriam expellerent. Quibus mandatis acceptis, Massilienses portas Cæsari clauferant: Albicos, barbaros homines, qui in eorum fide antiquitus erant, montesque supra Massiliam incolebant, ad se vocaverant: frumentum ex finitimis regionibus, atque ex omnibus castellis, in urbem convexerant; armorum officinas in urbe instituerant: muros, classem portasque refecerant (y).

CAP. XXXV. Evocat ad se Cæsar Massiliensium XV. primos; cum his agit, ne initium inferendi belli à Massiliensibus oriatur: debere eos Italiae totius auctoritatem sequi potius, quam unius hominis voluntati obtemperare. Reliqua, quæ ad eorum sanandas mentes pertinere arbitratur, commemorat. Cujus orationem domum legati referunt; atque ex auctoritate hæc Cæsari renuntiant: *Intelligere se divisum esse Populum R. in partes duas; neque sui iudicii, neque suarum esse virium discernere (z); utra pars justiore habeat causam: principes vero esse earum partium, Cn. Pompejum, & C. Cæsarem; patronos civitatis; quorum alter agros Volcarum Arecomicorum & Helviorum publice iis concesserit: alter bello victas Gallias attribuerit, vectigaliaque auxerit. Quare paribus eorum beneficiis parem se quoque voluntatem tribuere debere, & neutrum eorum contra alterum juvare, aut urbe, aut portibus recipere.*

CAP. XXXVI. Hæc dum inter eos aguntur, Domitius navibus Massiliam pervenit, atque ab iis receptus, urbi præficitur. Summa ei belli administrandi permittitur. Ejus imperio classem quoquo versus dimittunt: onerarias naves, quas ubique possunt, deprehendunt, atque in portum deducunt: earum clavis, aut materia, atque armamentis instructis (a) ad reliquas armandas reficiendasque utuntur: frumenti quod inventum est, in publicum conferunt: reliquas merces commeatusque ad obsidionem urbis, si accidat, reservant. Quibus injuriis permotus Cæsar, legiones III. Massiliam adducit: turres, vineasque ad oppugnationem urbis agere, naves

longas Arelate numero XII. facere instituit. Quibus effectis, armatisque diebus XXX, à qua die materia cæsa est, adductisque Massiliam, his D. Brutum præfecit: C. Trebonium legatum ad oppugnationem Massiliæ relinquit.

CAP. XXXVII. Dum hæc parat, atque administrat, C. Fabium legatum cum legionibus III, quas Narbone, circumque ea loca, hiemandi causa disposuerat, in Hispaniam præmittit; celeriterque Pyrenæos saltus occupari jubet; qui eo tempore ab L. Afranio legato præfidiis tenebantur. Legiones reliquas, quæ longius hiemabant, subsequi jubet. Fabius, ut erat imperatum, adhibita celeritate, præsidium ex saltu dejecit, magnisque itineribus ad exercitum Afranii contendit.

CAP. XXXVIII. Adventu Vibullii Rufi, quem à Pompejo missum in Hispaniam demonstratum est, Afranius, & Petrejus, & Varro, legati Pompeji, quorum unus III. legionibus Hispaniam citeriorem, alter à saltu Castulonensi ad Anam II. legionibus, tertius ab Ana Vettonum agrum, Lusitaniamque pari numero legionum obtinebat, officia inter se partiuntur; ut Petrejus ex Lusitania per Vettones cum omnibus copiis ad Afranium proficiscatur; Varro cum iis, quas habebat, legionibus, omnem ulteriorem Hispaniam tueatur. His rebus constitutis, equites auxiliaque toti Lusitanie à Petrejo, Celtiberis, Cantabris, barbarisque omnibus, qui ad Oceanum pertinent, ab Afranio imperantur. Quibus coactis, celeriter Petrejus per Vettones ad Afranium pervenit. Constituunt communi consilio, bellum ad Ilerdam, propter ipsius loci opportunitatem, gerere.

CAP. XXXIX. Erant, ut supra demonstratum est, legiones Afranii III, Petreji II, præterea scutatae citerioris Provinciae, & cetratae ulterioris Hispaniae cohortes circiter LXXX, equitum utriusque provinciae circiter V. millia. Cæsar legiones in Hispaniam præmiserat, ad VI. millia auxilia peditum, equitum III. millia, quæ omnibus superioribus bellis habuerat, & parem ex Gallia numerum, quem ipse paraverat, nominatim ex omnibus civitatibus, nobilissimo & fortissimo quoque evocato. Hinc optimi generis hominum ex Aquitanis montanisque, qui Galliam provinciam attingunt. Audierat Pompejum per Mauritaniam cum legionibus iter in Hispaniam facere, confestimque esse venturum. Simul à tribunis mil. centurionibusque mutuas pecunias sumpsit. Has exercitui distribuit. Quo facto, duas res consecutus est, quod pignore animos centurionum devinxit, & largitione redemit militum voluntates.

CAP. XL. Fabius finitimarum civitatum animos litteris nuntiisque tentabat. In Sicore flumine pontes effecerat duos, inter se distantes millia passuum IV. His pontibus pabulatum mittebat: quod ea, quæ citra flumen fuerant, superioribus diebus consumpserat.

Ooo 2

Hoc

(u) al. caprum, ipse dimiserat. (x) al. quas Sicilia & in Cofano. (y) al. classem & portas reficiebant. (z) al. discernere. (a) al. parum clavis materia atque armamentis instructis.

Hoc idem fere atque eadem de causa Pompeiani exercitus duces faciebant; crebroque inter se equestribus praeliis contendebant. Huc quum quotidiana consuetudine [congressæ] (b) pabulatoribus praesidio [proprio] (c) legiones Fabianæ II. flumen transissent; impedimenta & omnis equitatus sequeretur; subito, vi jumentorum (d) & aquæ magnitudine, pons est interruptus, & reliqua multitudo equitum interclusa. Quo cognito [à Petrejo, & Afranio,] ex aggere atque cratibus, quæ flumine ferebantur, celeriter ponte Afranius, quem oppido castrisque conjunctum habebat, legiones IV. equitatumque omnem transiecit, duabusque Fabianis occurrit legionibus. Cujus adventu nuntiato, L. Plancus, qui legionibus præerat, necessaria re coactus, locum capit superiorem; diversa aciem in duas partes constituit; ne ab equitatu circumveniri posset. Ita, congressus impari numero, magnos impetus legionum equitatusque sustinet. Commisso ab equitibus praelio, signa II. legionum procul ab utrisque conspiciuntur, quas C. Fabius ulteriore ponte subsidio nostris miserat, suspicatus fore, id quod accidit, ut duces adversariorum occasione & beneficio fortunæ ad nostros opprimendos uterentur: quarum adventu praelium dirimitur, ac suas uterque legiones reducit in castra.

CAP. XLI. Eo biduo Cæsar cum equitibus DCCCC. quos sibi praesidio reliquerat, in castra pervenit. Pons, qui fuerat tempestate interruptus, neque erat reffectus, hunc (e) noctu perfici iussit. Ipse, cognita locorum natura, ponti castrisque praesidio VI. cohortes reliquit, atque omnia impedimenta: & postero die omnibus copiis, triplici instructa acie, ad Ilerdam proficiscitur, & sub castris Afranii constitit: & ibi paullisper sub armis moratus, facit æquo loco pugnandi potestatem. Potestate facta, Afranius copias educit, & in medio colle sub castris constitit. Cæsar, ubi cognovit per Afranium stare, quo minus praelio dimicaretur, ab infimis radicibus montis, intermissis circiter passibus CD, castra facere constituit: & ne in opere faciendo milites repentino hostium incursu exterrerentur, atque opere prohiberentur, vallo muniri vetuit, quod eminere, & procul videri necesse erat. Sed à fronte contra hostem pedum XV. fossam fieri iussit. Prima, & secunda acies in armis, ut ab initio constituta erat, permanebat. Post hos opus in occulto acies tertia faciebat. Sic omne prius est perfectum, quam intelligeretur ab Afranio castra muniri.

CAP. XLII. Sub vespere Cæsar intra hanc fossam legiones reducit, atque ibi sub armis proxima nocte conquiescit. Postero die omnem exercitum intra fossam continet: & quod longius erat agger petendus, in praesentia similem rationem operis instituit: singulaque latera castrorum singulis attribuit legionibus munienda: fossasque ad eandem

magnitudinem (f) perfici jubet. Reliquas legiones in armis expeditas contra hostem constituit. Afranius, Petrejusque, terrendi causa, atque operis impediendi, copias suas ad infimas montis radices producant, & praelio laceffunt. Neque idcirco Cæsar opus intermitte, confusus praesidio legionum III, & munitione fossæ. Illi non diu commorati, nec longius ab infimo colle progressi, copias in castra reducant. III. die Cæsar vallo castra communit: reliquas cohortes, quas in superioribus castris reliquerat, impedimenta ad se transducere jubet.

CAP. XLIII. Erat inter oppidum Ilerdam, & proximum collem, ubi castra Petrejus atque Afranius habebant, planities (g) circiter passuum CCC, atque in hoc fere medio spatium tumulus erat paullo editior: quem si occupasset Cæsar, & communisset, ab oppido, & ponte, & comiteatu omni, quem in oppidum contulerant, se interclusurum adversarios confidebat. Hoc sperans, legiones III. ex castris educit: acieque in locis idoneis instructa, unius legionis antesignanos praecurrere (h) atque occupare eum tumulum jubet. Qua re cognita, celeriter, quæ in statione pro castris erant Afranii cohortes, breviori itinere ad eundem occupandum locum mittuntur. Contenditur praelio, & quo prius in tumulum Afraniani venerant, nostri repelluntur, atque, aliis summissis praesidiis, terga vertere, seque ad signa legionum recipere coguntur.

CAP. XLIV. *Genus erat pugnae militum illorum, ut magno impetu primo procurrerent, audacter locum caperent, ordines suos non magno pœve servarent, rari dispersaque pugnarent: si premerentur, pedem referre, & loco excedere, non turpe existimarent, cum Lusitanis, reliquisque barbaris genere quodam pugnae assueti: quod fere fit, quibus quisque in locis miles inveteraverit, uti multum earum regionum consuetudine moveatur.* Hæc tamen ratio nostros perturbat insuetos hujus generis pugnae. Circumiri enim sese ab aperto latere, procurentibus singulis, arbitrabantur: ipsi autem suos ordines servare, neque ab signis discedere, neque sine gravi causa eum locum, quem ceperant, dimitti censuerant oportere. Itaque, perturbatis antesignanis, legio, quæ in eo cornu constitit, locum non tenuit, atque in proximum collem sese recepit.

CAP. XLV. Cæsar, pœne omni acie perterrita, quod præter opinionem consuetudinemque acciderat, cohortatus suos, legionem IX. subsidio ducit: hostem insolenter atque acriter nostros insequentem suppressit, rursusque terga vertere, seque ad oppidum Ilerdam recipere, & sub muro consistere cogit. Sed IX. legionis milites elati studio, dum sarcire acceptum detrimentum volunt, temere insecuti fugientes, in locum iniquum progrediuntur, & sub montem, in quo erat oppidum positum, succedunt. Hinc se recipere quum vellent, rursus illi ex loco superiori

(b) al. progressæ. (c) al. propere. (d) al. subita vi ventorum. (e) al. pœne erat reffectus. Hunc &c. (f) al. multitudinem. (g) al. planitia. (h) al. procurrere.

re nostros premebant. Præruptus locus erat, utraque ex parte directus, ac tantum in latitudinem patebat, ut tres instructæ cohortes eum locum explerent, & neque subsidia à lateribus summitti, neque equites laborantibus ului esse possent. Ab oppido autem declivis locus tenui fastigio vergebat in longitudinem passuum circiter CD. Hac nostris erat receptus; quod eo, incitati studio, inconsultius processerant. Hoc pugnabatur loco, & propter angustias iniquo, & quod sub ipsis radicibus montis constiterant, & nullum frustra telum in eos mitteretur: tamen virtute & patientia nitebantur, atque omnia vulnera sustinebant. Augebantur illis copiae; atque ex castris cohortes per oppidum crebro summittebantur; ut integri defessis succederent. Hoc idem Cæsar facere cogeatur: ut, summissis in eundem locum cohortibus defessos reciperet.

CAP. XLVI. Hoc quum esset modo pugnatum continenter horis V, nostrique gravius à multitudine premerentur, consumptis omnibus telis, gladiis districtis; impetum adversus montem in cohortes faciunt; paucisque dejectis, reliquos sese convertere cogunt. Summoris sub murum cohortibus, ac nonnulla parte propter terrorem in oppidum compulsi, facilis est nostris receptus datus. Equitatus autem noster ab utroque latere, etsi dejectis atque inferioribus locis constiterat, tamen in summum jugum virtute connititur, atque inter duas acies perequirans, commodiorem ac tutiorem nostris receptum dat. Ita vario certamine pugnatum est. Nostri in primo congressu circiter LXX. ceciderunt. In his Q. Fulginius ex primo hastato (i) legionis XIV. qui, propter eximiam virtutem, ex inferioribus ordinibus in eum locum pervenerat. Vulnerantur amplius DC. Ex Afranianis interficiuntur T. Cæcilius, primipili centurio, &, præter eum, centuriones IV, milites amplius CC.

CAP. XLVII. Sed hæc ejus diei præferatur opinio, ut se utrique superiores discessisse existimarent: Afraniani, quod, quum esse omnium judicio inferiores viderentur, cominus tamdiu (k) steterunt, & nostrorum impetum sustinuerunt, & initio locum tumultumque tenuissent, quæ causâ pugnandi fuerat; & nostros primo congressu terga vertere coëgissent; nostri autem, quod iniquo loco, atque impari congressi numero, V. horis prælium sustinuerunt, quod montem gladiis districtis adscenderent, quod ex loco superiore terga vertere adversarios coëgissent, atque in oppidum compulsi. Illi eum tumultum, pro quo pugnatum est, magnis operibus munierunt, præsidiumque ibi posuerunt.

CAP. XLVIII. Accidit etiam repentinum incommodum biduo, quo hæc gesta sunt. Tanta enim tempestas cooritur, ut numquam illis locis majores aquas fuisse constaret. Tum autem ex omnibus montibus nix profluit, ac summas ripas fluminis superavit; pontesque ambos, quos C. Fabius fecerat, uno die in-

terruit. Quæ res magnas difficultates exercitui Cæsaris attulit. Castra enim, ut supra demonstratum est, quum essent inter flumina duo, Sicorim, & Cingam, spatio millium XXX. neutrum horum transiri poterat: necessarioque omnes his angustis continebantur: neque civitates, quæ ad Cæsaris amicitiam accesserant, frumentum supportare; neque ii, qui pabulum longius progressi erant, interclusi fluminibus, reverti; neque maximi comitatus, qui ex Italia Galliaque veniebant, in castra pervenire poterant. Tempus autem erat anni difficillimum, quo neque frumenta in herbis erant, neque multum à maturitate aberant: ac civitates exinanitæ, quod Afranius pæne omne frumentum ante Cæsaris adventum Ilerdam convexerat; reliqui si quid fuerat, Cæsar superioribus diebus consumpserat: pecora, quod secundum poterat esse inopiæ subsidium, propter bellum finitimæ civitates longius removerant: qui erant pabulandi aut frumentandi causa progressi, hos levissimæ armaturæ Lusitani, peritique earum regionum cetrati citerioris Hispaniæ consectabantur, quibus erat proclivi transire flumen; quod consuetudo eorum omnium est, ut sine utribus ad exercitum non eant.

CAP. XLIX. At exercitus Afranii omnium rerum abundabat copia. Multum erat frumentum provisum & convectum superioribus temporibus: multum ex omni provincia comportabatur: magna copia pabuli suppetebat. Harum rerum omnium facultates sine ullo periculo pons Ilerdæ præbebat, & loca trans flumen integra, quò omnino Cæsar adire non poterat.

CAP. L. Eæ permanferunt aquæ dies complures. Conatus est Cæsar reficere pontes. Sed nec magnitudo fluminis permittebat: neque ad ripam dispositæ cohortes adversariorum perfici patiebantur: quod illis prohibere erat facile, tum ipsius fluminis natura, atque aquæ magnitudine, tum quod ex totis ripis in unum atque angustum locum tela jaciebantur: atque erat difficile, eodem tempore rapidissimo flumine opera perficere, & tela vitare.

CAP. LI. Nuntiatur Afranio, magnos comitatus, qui iter habebant ad Cæsarem, ad flumen constitisse. Venerant eo sagittarii ex Ruthenis; equites ex Gallia cum multis carris, magnisque impedimentis, ut fert Gallica consuetudo. Erant præterea cujusque generis hominum millia circiter VI, cum servis liberisque. Sed nullus ordo, nullum imperium certum, quum suo quisque consilio uteretur, atque omnes sine timore iter facerent, usi (l) superiorum temporum atque itinerum licentia. Erant complures honesti adolescentes, senatorum filii, & equestris ordinis: erant legationes civitatum: erant legati Cæsaris. Hos omnes flumina continebant. Ad hos opprimendos cum omni equitatu, tribusque legionibus Afranius de nocte proficiscitur, imprudentesque ante missis equitibus aggreditur. Celeriter tamen sese Galli equites expediunt,

Ooo 3

præ-

(i) al. Q. Fulginius centurio primi hastati. (k) al. tamen diu. (l) al. usu.

præliumque committunt. Hi, dum pari certamine res geri potuit, magnum hostium numerum pauci sustinere; sed, ubi signa legionum appropinquare cœperunt, paucis amissis, sese in montes proximos conferunt. Hoc pugnae tempus magnum attulit nostris ad salutem momentum. Nacti enim spatium, se in loca superiora receperunt. Desiderati sunt eo die sagittarii circiter CC, equites pauci, calorum atque impedimentorum non magnus numerus.

CAP. LII. His tamen omnibus (m) annona crevit; quæ fere res inopia non solum præsentis, sed etiam futuri temporis timore ingravescere consuevit. Jamque ad denarios L. in singulos modios annona pervenerat, & militum vires inopia frumenti deminuerat: atque incommoda in dies augebantur; & tam paucis diebus magna erat rerum facta commutatio, ac se fortuna inclinaverat: ut nostri magna inopia necessariarum rerum conflictarentur; illi omnibus abundarent rebus, superioresque haberentur. Cæsar iis civitatibus, quæ ad ejus amicitiam accesserant, quo minor ea frumenti copia, pecus imperabat; calones ad longinquiores civitates dimittebat. Ipse præsentem inopiam, quibus poterat subfidiis, rutabatur.

CAP. LIII. Hæc Afranius, Petrejusque, & eorum amici, pleniora etiam atque uberiora, Romam ad suos perscribebant. Multa rumor fingeat: ut pane bellum confectum videretur. Quibus litteris nuntiisque Romam perlatis, magni domum (n) concursus ad Afranium, magnæ gratulationes fiebant. Multi ex Italia ad Cn. Pompejum proficiscebantur; alii, ut principes talem nuntium attulisse; alii, ne eventum belli expectasse, aut ex omnibus novissimi venisse viderentur.

CAP. LIV. Quum in his angustiis res esset; atque omnes viæ ab Afranianis militibus equitibusque obsiderentur: nec pontes perfici possent: imperat militibus Cæsar, *ut naves faciant, cujus generis eum superioribus annis usus Britannia docuerat.* Carinæ primum ac statumina ex levi materia fiebant: reliquum corpus navium, viminibus contextum, coriis integebatur. Has perfectas carris junctis devehit noctu millia passuum à castris XXII, militesque his navibus transportat: continentemque ripæ collem improvise occupat. Hunc celeriter, prius quam ab adversariis sentiat, communit. Huc legionem postea transducit; atque ex utraque parte pontem institutum perficit biduo. Ita comitatus, & qui (o) frumenti causâ processerant, tuto ad se recipit: & rem frumentariam expedire incipit.

CAP. LV. Eodem die equitum magnam partem flumen transjecit: qui inopinantes pabulatores, & sine ullo dissipatos timore aggressi, quam maximum numerum jumentorum, atque hominum intercipiunt: cohortibusque cetratis subsidio missis, scienter in duas partes sese distribuunt; alii, ut prædæ subsidio sint; alii, ut venientibus resistent, atque eos propellant: unamque cohortem, quæ

remere ante (p) ceteras extra aciem procurerat, seclusam à reliquis circumveniunt, atque interficiunt; incolumesque cum magna præda eodem ponte in castra revertuntur.

CAP. LVI. Dum hæc ad Ilerdam geruntur, Massilienses usi L. Domitii consilio, naves longas expediunt, numero XVII, quarum erant XI. testæ. Multa huc (q) minora navigia addunt: ut ipsa multitudo nostra classis terreatur: magnum numerum sagittariorum, magnum Albicorum, de quibus supra demonstratum est, imponunt: atque hos præmiis, pollicitationibusque incitant. Certas sibi deposcit naves Domitius, atque has colonis, pastoribusque, quos secum adduxerat, complet. Sic omnibus rebus instructa classe, magna fiducia ad nostras naves procedunt, quibus præerat D. Brutus. Hæc ad insulam, quæ est contra Massiliam, stationes obtinebant.

CAP. LVII. Erat multo inferior numero navium Brutus: sed delectos ex omnibus legionibus fortissimos viros antesignanos, centuriones Cæsar ei classi attribuerat, qui sibi id muneris depoposcerant. Ii manus ferreas, atque harpagones paraverant; magnoque numero pilorum, tragularum, reliquorumque telorum se instruxerant. Ita, cognito hostium adventu, suas naves ex portu educunt, cum Massiliensibus configunt. Pugnatum utrimque est fortissime, atque acerrime: neque multum Albici nostris virtute cedebant, homines asperi & montani, exercitati in armis: atque ii modo digressi à Massiliensibus recentem eorum pollicitationem animis continebant; pastoresque indomiti, spe libertatis excitati, sub oculis domini suam probare operam studebant.

CAP. LVIII. Ipsi Massilienses, & celeritate navium, & scientia gubernatorum confisi, nostros eludebant, impetusque eorum excipiebant: & quoad licebat latiore spatio (r), producta longius acie, circumvenire nostros, aut pluribus navibus adoriri singulas, aut remos transcurrentes detergere, si possent, contendebant: quum propius erat necessario ventum, ab scientia gubernatorum atque artificis (s), ad virtutem montanorum confugiebant. Nostri, quod minus exercitatis remigibus, minusque peritis gubernatoribus utebantur; qui repente ex onerariis navibus, erant producti, neque dum etiam vocabulis armamentorum cognitis, tum etiam gravitate & tarditate navium impediabantur. Factæ enim subito ex humida materia, non eundem usum celeritatis habebant. Itaque, dum locus cominus pugnandi daretur, æquo animo singulas binis navibus objiciebant: atque injecta manu ferrea, & retenta utraque nave, diversi pugnabant, atque in hostium naves transcendebant; & magno numero Albicorum & pastorum interfecto, partem navium depri-munt; nonnullas cum hominibus capiunt, reliquas in portum compellunt. Eo die naves Massiliensium, cum iis, quæ sunt captæ, intereunt.

CAP. IX.

(m) al. omnibus incommodis. (n) al. domi. al. ad domum. al. demum. (o) al. & eos qui. (p) al. inter. (q) al. his. (r) al. latiore ut spatio. (s) al. artificii. al. artificis.

CAP. LIX. Hoc primum Cæsari ad Ilerdam nuntiato (z), simul perfecto ponte, celeriter fortuna mutatur. Illi perterriti virtute equitum, minus libere, minus audacter vagabantur: alias non longo ab castris progressu spatio, ut celerem receptum haberent, angustius pabulabantur: alias, longiore circuitu, custodias, stationesque equitum vitabant: aut, aliquo accepto detrimento, aut procul equitatu viso, ex medio itinere, projectis sarcinis, fugiebant. Postremo etiam plures intermittere dies, &, præter consuetudinem omnium, noctu constituerant pabulari.

CAP. LX. Interim Oscenses & Calagurritani, qui erant cum Oscensibus contributi, mittunt ad eum legatos, seseque imperata facturos pollicentur. Hos Tarraconenses, & Jacetani (u), & Aufetani, & paucis post diebus Illurgavonenses, qui flumen Iberum attingunt, insequuntur. Petit ab his omnibus, ut se frumento juvent. Pollicentur, atque, omnibus undique conquisitis jumentis, in castra deportant. Transiit etiam cohors Illurgavonensis ad eum, cognito civitatis consilio; & signa ex statione transfert. Magna celeriter fit commutatio rerum. Perfecto ponte, magnis V. civitatibus ad amicitiam adjunctis, expedita re frumentaria, extinctis rumoribus de auxiliis legionum, quæ cum Pompejo per Mauritaniam venire dicebantur, multæ longinquiores civitates ab Afranio desciscunt, & Cæsaris amicitiam sequuntur.

CAP. LXI. Quibus rebus perterritis animis adversariorum, Cæsar, ne semper magno circuitu per pontem equitatus esset mittendus, nactus idoneum locum, fossas pedum XXX. in altitudinem complures facere instituit, quibus partem aliquam Sicoris averteret (x), vadumque in eo flumine efficeret. His pæne effectis, magnum in timorem Afranius Petrejusque perveniunt, ne omnino frumento pabuloque intercluderentur: quod multum Cæsar equitatu valebat. Itaque constituunt ipsis locis excedere, & in Celtiberiam bellum transferre. Huic consilio suffragabatur etiam illa res, quod ex duobus contrariis generibus, quæ superiore bello cum L. Sertorio steterant, civitates victæ nomen atque imperium absens timebant: quæ in amicitia manserant, Pompeji magnis affectæ beneficiis, eum diligebant: Cæsaris autem in barbaris erat nomen obscurius. Hinc magnos equitatus, magnæque auxilia expectabant; & suis locis bellum in hiemem ducere cogitabant. Hoc inito consilio, toto flumine Ibero naves conquirere, & Octogesam adduci jubent. Id erat oppidum positum ad Iberum, milliaque passuum à castris aberat XX. Ad eum locum fluminis, navibus junctis, pontem imperant fieri: legionesque II. flumen Sicorim transducunt: castraque muniunt vallo pedum XII.

CAP. LXII. Qua re per exploratores cognita, summo labore militum Cæsar conti-

nuato diem noctemque opere in flumine avertendo, huc jam rem deduxerat, ut equites, etsi difficulter atque ægre fiebat, possent tamen atque auderent flumen transire; pedites vero tantum modo humeris ac summo pectore, exstare (y): & quum altitudine aquæ, tum etiam rapiditate fluminis ad transeundum non impedirentur. Sed tamen eodem fere tempore pons in Ibero prope effectus nuntiabatur; & in Sicori vadum reperiebatur.

CAP. LXIII. Jam vero eo magis illi maturandum iter existimabant. Itaque II. auxiliariis cohortibus Ilerdæ præsidio relictis, omnibus copiis Sicorim transeunt, & cum legionibus, quas superioribus diebus transduxerant, castra conjungunt. Relinquebatur Cæsari nihil, nisi uti equitatu agmen adversariorum male haberet & carperet. Pons enim ipsius magnum circuitum habebat; ut multo breviori itinere illi ad Iberum pervenire possent. Equites ab eo missi flumen transeunt; & quum de tertia vigilia Petrejus atque Afranius castra movissent, repente sese ad novissimum agmen ostendunt; &, magna multitudine circumfusa, morari atque iter impedire incipiunt.

CAP. LXIV. Prima luce ex superioribus locis, quæ Cæsaris castris erant conjuncta, cernebatur equitatus nostri prælio novissimos illorum premi vehementer, ac nonnumquam sustinere extremum agmen, atque interrumpi: alias inferri signa, & universarum cohortium impetu nostros propelli, deinde rursus conversos insequi: totis vero castris milites circulari (z), & dolere, hostem ex manibus dimitti, bellum necessario longius duci (a). Centuriones, tribunosque militum adire, atque obsecrare, *ut per eos Cæsar certior fieret, ne labori suo, neu periculo parceret: paratos esse, sese posse & audere ea transire flumen, qua transductus esset equitatus.* Quorum studio & vocibus excitatus Cæsar, etsi timebat tantæ magnitudinis flumini exercitum objicere, conandum tamen atque experiendum judicat. Itaque infirmiores milites ex omnibus centuriis deligi jubet, quorum aut animus, aut vires videbantur sustinere non posse. Hos cum legione una præsidio castris relinquit, reliquas legiones expeditas educit: magnoque numero jumentorum in flumine supra atque infra constituto, transducit exercitum. Pauci ex his militibus vi fluminis abrepti, ab equitatu excipiuntur ac sublevantur. Interiit tamen nemo. Transducto incolumi exercitu, copias instruit; triplicemque aciem ducere incipit. Ac tantum fuit in militibus studium, ut, millium VI. addito circuitu, magnæque ad vadum fluminis (b) mora interposita, eos qui de tertia vigilia exissent, ante horam diei IX. consequerentur.

CAP. LXV. Quos ubi Afranius procul [visos] cum Petrejo conspexit, nova re perterritus, locis superioribus consistit (c); aciem-

(z) al. Hoc primum Cæsari ad Ilerdam nuntiatur. Simul &c. (u) al. Lacetani. (x) al. quibus parte aliqua Sicorem averteret. (y) al. exstarent. (z) al. conturbati. (a) al. bellum non necessario longius duci. (b) al. ut, millium VI. ad iter addito ad vadum circuitu, magnæque fluminis &c. (c) al. constitit.

ciemque instruit. Cæsar in campis exercitum reficit; ne defessum prælio objiciat. Rursus conantes progredi insequitur & moratur. Illi necessario maturius, quam constituerant, castra ponunt. Suberant enim montes, atque à millibus passuum V. itinera difficilia atque angusta excipiebant. Hos intra montes se recipiebant, ut equitatum effugerent Cæsar; præditiisque in angustiis collocatis, exercitum itinere prohiberent; ipsi sine periculo ac timore Iberum copias transducerent. Quod fuit illis conandum, atque omni ratione efficiendum: sed totius diei pugna, atque itineris labore defessi, rem in posterum diem distulerunt. Cæsar quoque in proximo colle castra ponit.

CAP. LXVI. Media circiter nocte iis, qui, adaquandi causa longius à castris processerant, ab equitibus correptis, fit ab his certior Cæsar, *duces adversariorum silentio copias castris educere.* Quo cognito, signum dari jubet, & vasa militari more conclamari. Illi, exaudito clamore, veriti, ne noctu impediti sub onere configere cogerentur, aut ne ab equitatu Cæsar in angustiis tenerentur, iter supprimunt, copiasque in castris continent. Postero die Petrejus cum paucis equitibus occulte ad exploranda loca proficiscitur. Hoc idem fit ex castris Cæsar. Mittitur L. Decidius Saxo (d), cum paucis, qui loci naturam perspiciat. Uterque idem suis renuntiat, V. millia passuum proxima intercedere itineris campestris: inde excipere loca aspera & montuosa. Qui prior eas angustias occupaverit, ab hoc hostem prohiberi nihil esse negotii.

CAP. LXVII. Disputatur in concilio à Petrejo & Afranio & tempus profectionis quaeritur. Plerique censebant, *ut noctu iter facerent: posse prius ad angustias veniri, quam sentirentur.* Alii, *quod pridie noctu conclamatum esset in castris Cæsar, argumenti sumebant loco, non posse clam exiri, circumfundi noctu equitatum Cæsar, atque omnia loca, atque itinera obsideri: nocturnaque prælia esse vitanda, quod perterritus miles in civili dissensione timori magis, quam religioni consulere consueverit: at lucem multum per se pudorem omnium oculis, multum etiam tribunorum mil. & centurionum præsentiam afferre, quibus rebus coerceri milites, & in officio contineri soleant. Quare omni ratione esse interdiu perrumpendum. Etsi aliquo accepto detrimento; tamen, summa exercitus salva, locum, quem petant, capi posse.* Hæc vicit in concilio sententia; & prima luce postridie constituunt proficisci.

CAP. LXVIII. Cæsar, exploratis regionibus, albente cælo, omnes copias castris educit; magnoque circuitu, nullo certo itinere exercitum ducit. Namque itinera, quæ ad Iberum (e), atque Octogesam pertinebant, castris hostium oppositis tenebantur. Ipsi erant transcendendæ valles maximæ ac difficillimæ: saxa multis locis prærupta iter impediabant; ut arma per manus necessario transferrentur, militesque inermes, sublevatique alii ab aliis, magnam partem itineris con-

ficerent. Sed hunc laborem recusabat nemo, quod eum omnium laborum finem fore existimabant, si hostem Ibero intercludere, & frumento prohibere potuissent.

CAP. LXIX. Ac primo Afraniani milites, visendi causa, læti ex castris procurrebant, contumeliosisque vocibus prosequiebantur, *ne cessarii victus inopia coactos fugere, atque ad Ilerdam reverti.* Erat enim iter à proposito diversum; contrariamque in partem iri videbatur. Duces vero eorum suum consilium laudibus ferebant, quod se castris tenuissent: multumque eorum opinionem adjuvabat, quod sine jumentis impedimentisque ad iter profectos videbant; ut, non posse diutius inopiam sustinere confiderent. Sed, ubi paulatim retorqueri agmen ad dexteram conspexerunt; jamque primos superare regionem castrorum animadverterunt; nemo erat adeo tardus, aut fugiens laboris; quin statim castris exeundum, atque occurrendum, putaret. Conclamatur ad arma; atque omnes copiae, paucis præsidio relictis cohortibus, exeunt, restoque ad Iberum itinere contendunt.

CAP. LXX. Erat in celeritate omne positum certamen, utri prius angustias montesque occuparent; sed exercitum Cæsar viarum difficultates tardabant, Afranii copias equitatus Cæsar insequens morabatur. Res tamen ab Afranianis huc erat necessario deducta, ut, si priores, montes quos petebant, attrigissent, ipsi periculum vitarent, impedimenta totius exercitus, cohortesque in castris relictas, servare non possent, quibus interclusis exercitu Cæsar, auxilium ferri nulla ratione poterat. Confecit prior iter Cæsar; atque ex magnis rupibus nactus planiciem, in hanc contra hostem aciem instruit. Afranius, quum ab equitatu novissimum agmen premeretur, & ante se hostem videret, collem quemdam nactus, ibi constitit. Ex eo loco IV. cetratorum cohortes in montem, qui erat in conspectu omnium excelsissimus, mittit. Hunc magno cursu concitatos jubet occupare, eo consilio, uti ipse eodem omnibus copiis contenderet, & mutato itinere, jugis Octogesam perveniret. Hunc quum obliquo itinere cetrati peterent, conspicatus equitatus Cæsar, in cohortes impetum facit: nec minimam partem temporis equitum vim cetrati sustinere potuerunt; omnesque ab his circumventi, in conspectu utriusque exercitus interficiuntur.

CAP. LXXI. Erat occasio bene gerendæ rei. Neque vero id Cæsarem fugiebat, tanto sub oculis accepto detrimento, perterritum exercitum sustinere non posse, præsertim circumdatum undique equitatu, quum in loco æquo atque aperto configeretur. Idque ex omnibus partibus ab eo flagitabatur. Concurrerant legati, centuriones, tribuni mil. *ne dubitaret prælium committere: omnium esse militum paratissimos animos: Afranianos contra multis rebus sui timoris signa misisse; quod suis non subvenissent; quod de colle non decederent; quod vix equitum incursus sustinerent; collatis-* que

(e) al. Saxa. (d) al. Nam quæ itinera ad Iberum &c.

que in unum locum signis conferti; neque ordines, neque signa servarent. Quod si iniquitatem loci timeret, datum iri tamen aliquo loco pugnandi facultatem; quod certe inde decedendum esset Afranio, nec sine aqua permanere posset.

CAP. LXXII. Cæsar in eam spem venerat, se sine pugna & sine vulnere suorum rem conficere posse; quod re frumentaria adversarios interclusisset. Cur etiam secundo prælio, aliquos ex suis amitteret? cur vulnerari pateretur optime meritos de se milites? cur denique fortunam periclitaretur? præsertim quum non minus esset imperatoris, consilio superare, quam gladio. Movebatur etiam misericordia civium, quos interficiendos videbat; quibus salvis atque incolumibus, rem obtinere malebat. Hoc consilium Cæsaris à plerisque non probabatur. Milites vero palam inter se loquebantur: Quoniam talis occasio victoriæ dimitteretur, etiam quum vellet Cæsar, sese non esse pugnatuos. Ille in sua sententia perseverat; & paullum ex eo loco digreditur, ut timorem adversariis minuatur. Petrejus atque Afranius, oblata facultate, in castra sese referunt. Cæsar, præfidiis montibus dispositis, omni ad Iberum intercluso itinere, quam proxime potest hostium castris castra communit.

CAP. LXXIII. Postero die duces adversariorum perturbati, quod omnem rei frumentariæ, fluminisque Iberi spem amiserant, de reliquis rebus consultabant. Erat unum iter, Ilerdam si reverti vellent; alterum, si Tarracoenem peterent. Hæc consiliantibus (f) eis, nuntiatur, aquatores ab equitatu premi nostro. Qua re cognita, crebras stationes disponunt equitum, & cohortium alariorum: legionariasque interjiciunt cohortes; vallumque ex castris ad aquam ducere incipiunt; ut intra munitionem & sine timore, & sine stationibus aquari possent. Id opus inter se Petrejus atque Afranius partiuntur: ipsique, perficendi operis causa, longius progrediuntur.

CAP. LXXIV. Quorum discessu liberam nacti milites colloquiorum facultatem, vulgo procedunt; & quem quisque in castris notum, aut municipem habebat, conquirat atque evocat (g). Primum agunt gratias omnes omnibus, quod sibi perterritis pridie percussissent: eorum se beneficio vivere: dein de Imperatoris fide quærunt, rectene se illi sint commissuri, & quod non ab initio fecerint, armaque cum hominibus necessariis, & consanguineis contulerint, conqueruntur. His provocati sermonibus, fidem ab Imperatore de Petreji & Afranii vita petunt: ne quod in se scelus concepisse, neu suos prodidisse videantur. Quibus confirmatis rebus, se statim signa translaturus confirmant; legatosque de pace primorum ordinum centuriones ad Cæsarem mittunt. Interim alii suos in castra, invitandi causa, adducunt; alii ab suis abducuntur; adeo, ut una castra jam facta ex binis viderentur. Compluresque tribuni mili-

tum, & centuriones ad Cæsarem veniunt, seque ei commendant. Hoc idem fit à Principibus Hispaniæ; quos illi evocaverant, & secum in castris habebant obsidum loco. Ii suos notos hospitesque quærebant; per quem quisque eorum aditum commendationis haberet ad Cæsarem. Afranii etiam filius adolescens, de sua & parentis sui salute, cum Cæsare, per Sulpicium legatum, agebat. Erant plena lætitia & gratulatione omnia; eorum, qui tanta pericula vitasse, & eorum, qui sine vulnere tantas res confecisse videbantur; magnumque fructum suæ pristinae lenitatis omnium judicio Cæsar ferebat; consiliumque ejus à cunctis probabatur.

CAP. LXXV. Quibus rebus nuntiatis Afranio, ab instituto opere discedit, seque in castra recipit; sic paratus, ut videbatur, ut, quicumque accidisset casus, hunc quieto & æquo animo ferret. Petrejus vero non deserit sese; armat familiam. Cum hac, & Prætoriam cohorte cetratorum, barbarisque equitibus paucis, beneficiariis suis, quos suæ custodiæ causa habere consueverat, improvise ad vallum advolat; colloquia militum interrumpit; nostros repellit ab castris: quos deprehendit, interficit. Reliqui coeunt inter se & repentino periculo exterriti sinistras sagis involvunt, gladiosque distringunt; atque ita se à cetratis equitibusque defendunt, castrorum propinquitate confisi; seque in castra recipiunt; & ab iis cohortibus, quæ erant in statione ad portas, defenduntur.

CAP. LXXVI. Quibus rebus confectis, flens Petrejus manipulos circuit; militesque appellat; neu se, neu Pompejum absentem, Imperatorem suum adversarius ad supplicium transfundant, obsecrat. Fit celeriter concursus in Prætorium. Postulat, ut juvent omnes, se exercitum ducesque non deserturos, neque prodituros, neque sibi separatim à reliquis consilium capturos. Princeps in hæc verba jurat. Ipse in idem (h) iuramentum adigit Afranium. Subsequuntur tribuni militum, centurionesque. Centuriatim producti milites idem jurant: edicunt, penes quem quisque sit miles Cæsaris, ut producat. Productos palam in Prætorio interficiunt. Sed plerosque ii quos receperant (i), celant, noctuque per vallum emittunt. Sic terror oblatus à Ducibus, crudelitas in supplicio, nova religio iurandi, spem præsentis deditiois sustulit, mentesque militum convertit, & rem ad pristinam belli rationem redegit.

CAP. LXXVII. Cæsar, qui milites adversariorum in castra (k) per tempus colloqui venerant, summa diligentia conquiri, & remitti jubet. Sed ex numero Tribunorum militum, centurionumque, nonnulli sua voluntate apud eum remanserunt: quos ille postea magno honore (l) habuit. Centuriones in ampliores ordines (m), equites Romanos in Tribunitium restituit honorem.

Ppp

CAP.

(f) al. consultantibus. (g) al. quem plerisque in castris notum atque municipem habebat, conquirat atque vocat. (h) al. ad idem &c. (i) al. Sed plerique, quos ceperant, celant. (k) al. Cæsar milites adversariorum, qui in castra &c. (l) al. magno in honore. (m) al. Centuriones ampliorisque ordinis.

CAP. LXXVIII. Premebantur Afraniani pabulatione, aquabantur ægre; frumenti copiam legionarii nonnullam habebant, quod dierum XXII. ab Ilerda frumentum iussi erant efferre. Cetrati auxiliareque nullam; quorum erant & facultates ad parandum exiguae & corpora insueta ad onera portanda. Itaque magnus eorum quotidie numerus ad Cæsarem perfugiebat. In his erat angustis res. Sed ex propositis consiliis duobus explicitius videbatur ad Ilerdam reverti, quod ibi paullulum frumenti reliquerant. Ibi se reliquum consilium explicaturos confidebant. Tarraco aberat longius: quo spatium plures rem posse casus recipere intelligebant. Hoc probato consilio ex castris proficiscuntur. Cæsar equitatu præmissa, qui novissimum agmen carperet, (n) atque impediret, ipse cum legionibus subsequitur. Nullum intercedebat tempus, quin extremi cum equitibus præliarentur.

CAP. LXXIX. Genus erat hoc pugnae: *Expeditæ cohortes novissimum agmen claudebant: pluresque in locis campestribus subsistebant: si mons erat ascendendus, facile ipsa loci natura periculum repellebat: quod ex locis superioribus, qui antecesserant, suos adscendentes (o) protegabant. Quum vallis aut locus declivis suberat, neque ii, qui antecesserant, morantibus opem ferre poterant; equites vero ex loco superiore in adversos tela conjiciebant: tum magno erat in periculo res: tum inquirebant (p), ut, quum ejusmodi esset locis appropinquatum, legionum signa consistere juberent, magnoque impetu equitatum repellerent; eo summo, repente incitato cursu sese in valles universi demittere, atque ita transgressi, rursus in locis superioribus consistere. Nam tantum ab equitum suorum auxiliis aberant, quorum numerum habebant magnum, ut eos, superioribus perterritos præliis, in medium reciperent agmen, ultroque eos tuerentur: quorum nulli ex itinere excedere licebat, quin ab equitatu Cæsaris exciperetur.*

CAP. LXXX. Tali dum pugnatur modo, lente ac paullatim proceditur, crebroque, ut sint auxilio suis, subsistunt, ut tum accidit. Millia enim progressi IV, vehementiusque peragitati ab equitatu, montem excelsum capiunt: ibique una à fronte contra hostem castra muniunt, neque jumentis onera depouunt. Ubi Cæsaris castra posita, tabernaculaque constituta, & dimissos equites pabulandi causa animadvertere; sese subito proripiunt hora circiter VI. ejusdem diei; & spem nacti moræ discessu nostrorum equitum, iter facere incipiunt. Quæ re animadversa, Cæsar, eductis legionibus (q) subsequitur; præsidio impedimentis paucas cohortes relinquit: hora X. subsequi pabulatores, equitesque revocari jubet. Celeriter equitatus ad quotidianum itineris officium revertitur. Pugnatur acriter ad novissimum agmen, adeo, ut pæne

terga convertant: compluresque milites, etiam nonnulli centuriones interficiuntur. Instabat agmen Cæsaris, atque universum imminabat.

CAP. LXXXI. Tum vero neque ad explorandum idoneum locum castris, neque ad progrediendum data facultate, consistunt necessario, & procul ab aqua, & natura iniquo loco castra ponunt. Sed iisdem de causis Cæsar, quæ supra sunt demonstratæ, prælio non laceffit, & eo die tabernacula statui passus non est; quo paratiores essent ad insequendum omnes, five noctu, five interdiu erumperent. Illi animadverso vitio castrorum, tota nocte munitiones proferunt, castraque castris convertunt (r). Hoc idem postero die à prima luce faciunt, totumque in ea re diem consumunt. Sed, quantum opere processerant, & castra protulerant, tanto aberant ab aqua longius; & præsentis mali aliis malis remedia dabantur. Prima nocte aquandi causa nemo egreditur ex castris. Proximo die, præsidio in castris relicto, universas ad aquam copias educunt: pabulatum emittitur nemo. His eos supplices male haberi Cæsar, & necessariam (s) subire deditiorem, quam prælio decertare, malebat. Conatur tamen eos vallo fossaque circumvenire, ut quam maxime repentinas eorum eruptiones demoretur: quo necessario descensuros existimabat. Ibi & inopia pabuli adducti, & quo essent ad iter expeditiores, omnia sarcinaria jumenta interfici jubent.

CAP. LXXXII. In his operibus, consiliisque biduum consumitur. Tertio die magna jam pars operis Cæsaris processerat. Illi impediendæ rei causa, hora (t) circiter II. signo dato, legiones educunt, aciemque sub castris instruunt. Cæsar ab opere legiones revocat, equitatum omnem convenire jubet; aciem instruit. Contra opinionem enim militum, famamque omnium, videri prælium (u) diffugisse, magnum detrimentum afferebat. Sed eisdem de causis, quæ sunt cognitæ, quo minus dimicare vellent, movebatur; atque hoc etiam magis, quod spatii brevitatis, etiam in fugam conjectis adversariis, non multum ad summam victoriæ juvare poterat. Non enim amplius pedum millibus II. ab castris castra distabant. Hinc duas partes acies occupabant. Tertia vacabat, ad incursum atque imperum militum relicta. Si prælium committeretur, propinquitatis castrorum celerem superatis ex fuga receptum dabat. Hac de causa constituerat signa inferentibus resistere, prior prælio non laceffere.

CAP. LXXXIII. Acies erat Afraniana duplex, legio V, & III. In subsidiis locum alariæ cohortes obtinebant. (x) Cæsaris triplex: sed primam aciem quaternæ cohortes ex V. legione (y) tenebant. Has subsidiariæ ternæ, & rursus aliæ totidem, suæ cujusque legionis,

(n) al. caperet. (o) al. suos desuper adscendentes. (p) al. tum requirebant. (q) al. relictis iis munitionibus. (r) al. conferunt. (s) al. His eos supplices malis Cæsar necessariam &c. (t) al. Illi impediendæ rei causa, quæ munitionis causa fiebat, hora &c. (u) al. prælio. (x) al. Acies erat Afraniana duplex legionum quinque & in subsidiis locum alariæ cohortes tenebant. (y) al. ex quinque legionibus.

gionis, subsequebantur. Sagittarii funditoresque media continebantur acie, equitatus latera cingebat. Tali instructa acie, tenere uterque propositum videbatur; Cæsar, ut nisi coactus, prælium non committeret; ille, ut opera Cæsaris impediret. Producitur tamen res, aciesque ad solis occasum continentur. Inde utrique in castra discedunt. Postero die munitiones institutas Cæsar parat perficere. Illi vadum fluminis Sicoris tentare, si transire possent. Qua re animadversa Cæsar Germanos levis armaturæ, equitumque partem flumen transiit, crebrasque in ripis custodias disponit.

CAP. LXXXIV. Tandem, omnibus rebus obsessi, quartum jam diem sine pabulo retentis jumentis, aquæ, lignorum, frumenti inopia, colloquium petunt; & id si fieri possit, semoto à militibus loco. Ubi id à Cæsare negatum, & palam si colloqui vellent, concessum est; datur obsidis loco Cæsari filius Afranii. Venitur in eum locum, quem Cæsar deligit. Audiente utroque exercitu, loquitur Afranius: Non esset aut ipsi, aut militibus succensendum, quod fidem erga imperatorem suum Cn. Pompejum conservare voluerint: sed satis jam fecisse officio, satisque supplicii tulisse perpeffos omnium rerum inopiam: nunc vero pæne ut feminas (z) circummunitos, prohiberi aqua, prohiberi ingressu (a); neque corpore dolorem, neque animo ignominiam ferre posse: itaque se victos constiteri: orare atque obsecrare, si quis locus misericordiæ relinqueretur, ne ad ultimum supplicium progredi necesse habeant. Hæc quam potest demississime atque subjectissime, exponit.

CAP. LXXXV. Ad ea Cæsar respondit: Nulli omnium has partes, vel querimoniam, vel miserationis, minus convenisse. Reliquos enim omnes suum officium præstitisse; se, qui etiam bona conditione, & loco, & tempore æquo configere noluerit, ut quam integerrima essent ad pacem omnia; exercitum suum, qui injuria etiam accepta, suisque interfectis, quos in sua potestate habuit, (b) conservavit, & texerit; illius denique exercitus milites, qui per se de concilianda pace egerint; qua in re omnium suorum vitæ consulendum putarunt. Sic omnium ordinum partes in misericordia constitisse: ipsos duces à pace abhorruisse: eos neque colloqui neque induciarum jura servasse: & homines imperitos & per colloquium deceptos crudelissime interfecisse. Accidisse igitur his, quod plerumque hominibus nimia pertinacia atque arrogancia accidere soleat, uti eo recurrant, & id cupidissime petant, quod paullo ante contempserint: neque nunc se illorum bumilitate, neque aliqua temporis opportunitate postulare, quibus rebus augeantur opes suæ, sed eos exercitus, quos contra se multos jam annos aluerint, velle dimitti: neque enim VI. legiones alia de causa missas in Hispaniam, septimamque ibi conscriptam, neque tot tantasque classes paratas, neque summissos duces, rei militaris peritos.

(z) al. ut feras. (a) al. egressu. (b) al. habuerit. (c) al. noceatur. (d) al. sacramentum. (e) al. cogatur. (f) al. si quid. (g) al. in jus. al. ad Cæsarem introduxerunt.

Nil horum ad pacandas Hispanias, nihil ad usum provincie provisum, quæ, propter diuturnitatem pacis, nullum auxilium desideravit. Omnia hæc jampridem contra se parari: in se novi generis imperia constitui; ut idem ad portas urbanis præsideat rebus, & duas bellicosissimas provincias absens tot annos obtineat: in se jura magistratuum commutari, ne ex prætura & consulatu, ut semper, sed per paucos probati & electi in provincias mittantur: in se ætatis excusationem nihil valere, quod superioribus bellis probati ad obtinendos exercitus evocentur: in se uno non servari, quod sit omnibus datum semper imperatoribus, ut rebus feliciter gestis, aut cum honore aliquo, aut certe sine ignominia domum revertantur, exercitumque dimittant. Quæ tamen omnia & se tulisse patienter, & esse laturum: neque nunc id agere, ut ab illis abductum exercitum teneat ipse, quod tamen sibi difficile non sit; sed, ne illi habeant, quo contra se uti possint: proinde, ut esset dictum, provinciis excederent, exercitumque dimitterent. Si id sit factum, nociturum se nemini. Hanc unam atque extremam pacis esse conditionem.

CAP. LXXXVI. Id vero militibus fuit pergratum & jucundum, ut ex ipsa significatione potuit cognosci; ut, qui aliquid victi incommodi expectavissent, ultro inde præmium missionis ferrent. Nam quum de loco & tempore ejus rei controversia inferretur, & voce & manibus universi ex vallo, ubi constiterant, significare cæperunt, ut statim dimitterentur: neque omni interposita fide firmum esse posse, si in aliud tempus differretur. Paucis quum esset in utramque partem verbis disputatum, res huc deducitur, ut ii, qui habeant domicilium, aut possessiones in Hispania, statim; reliqui ad Varum flumen dimittantur. Ne quid eis noceretur, (c) neve quis invitus sacramento (d) dicere cogere (e), à Cæsare cavetur.

CAP. LXXXVII. Cæsar, ex eo tempore, dum ad flumen Varum veniatur, se frumentum daturum, pollicetur. Addit etiam, ut, quid (f) quisque eorum in bello amiserit, quæ sint penes milites suos, iis, qui amiserint, restituatur: militibus, æqua facta estimatione, pecuniam pro iis rebus solvit. Quas cumque postea controversias inter se milites habuerant, sua sponte ad Cæsarem intus (g) adierunt. Petreius atque Afranius, quum stipendium ab legionibus, pæne seditione facta, flagitaretur, cujus illi diem nondum venisse dicerent, Cæsar ut cognosceret, postulant; eoque utrique, quod statuit, contenti fuerunt. Parte circiter tertia exercitus eo biduo dimissa, II. legiones suas antecedere, reliquas subsequi iussit; ut non longo inter se spatio castra facerent: eique negotio Q. Fufium Kalenum legatum præfecit. Hoc ejus præscripto ex Hispania ad Varum flumen est iter factum, atque ibi reliqua pars exercitus dimissa est.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO CIVILI LIBER II.

BREVIARIUM LIBRI II.

Massiliæ undique arctius obsessæ, subsidio cum classe advenit L. Nasidius: conjunctaque suæ classis oppidana, prælium infelicitè cum Cæsariana committit. Trebonius inauditæ molis machinas ad oppidum exstruit. Quibus incolæ territi, inducias petunt. Obtentas ipsi violantes, subita eruptione opera Trebonii dissipant. Iis tamen summa festinatione refectis, denuo de deditioe agunt. Interim in Hispania ulteriore M. Varro; bellum dum apparat, ab omnibus pæne desertus, in potestatem Cæsaris devenit, uti etiam Massilienses. Curio in Africa primo res prospere gerit. Post temerarie prælio decertans, cum toto exercitu ceditur.

CAPUT I.

DUM hæc in Hispania geruntur, C. Trebonius legatus, qui ad (6) oppugnationem Massiliæ relictus erat, duabus ex partibus aggerem, vineas, turesque ad oppidum agere instituit. Una erat proxima portui, navalibusque; altera ad partem, qua est aditus [ex Gallia, atque Hispania ad id mare, quod adigit] ad ostium (b) Rhodani. Massilia enim fere ex III. oppidi partibus mari alluitur. Reliqua quarta est, quæ aditum habet à terra. Hujus quoque spatii pars ea, quæ ad arcem pertinet, loci natura, & vallè altissima munita, longam & difficilem habet oppugnationem. Ad ea perficienda opera C. Trebonius magnam jumentorum atque hominum multitudinem ex omni provincia vocat, vimina materiamque comportari jubet. Quibus comparatis rebus, aggerem in altitudinem pedum LXXX. exstruit.

CAP. II. Sed tanti erant antiquitus in oppido omnium rerum ad bellum apparatus, tantaque multitudo tormentorum, ut eorum vim nullæ contextæ viminibus vineæ sustinere possent. Asseres enim pedum XII. cuspidibus præfixi, atque hi maximis balistis missi per IV. ordines cratium [in terra] defigebantur. Itaque pedalibus lignis conjunctis inter se porticus integebatur; atque hac agger inter manus proferebatur. Antecedebat restudo pedum LX. æquandi loci causa [facta; item] ex fortissimis lignis, involuta omnibus rebus, quibus ignis jactus & lapides defendi possent. Sed magnitudo operum, altitudo muri, atque turrium, multitudo tormentorum omnem administrationem tardabat. Tum

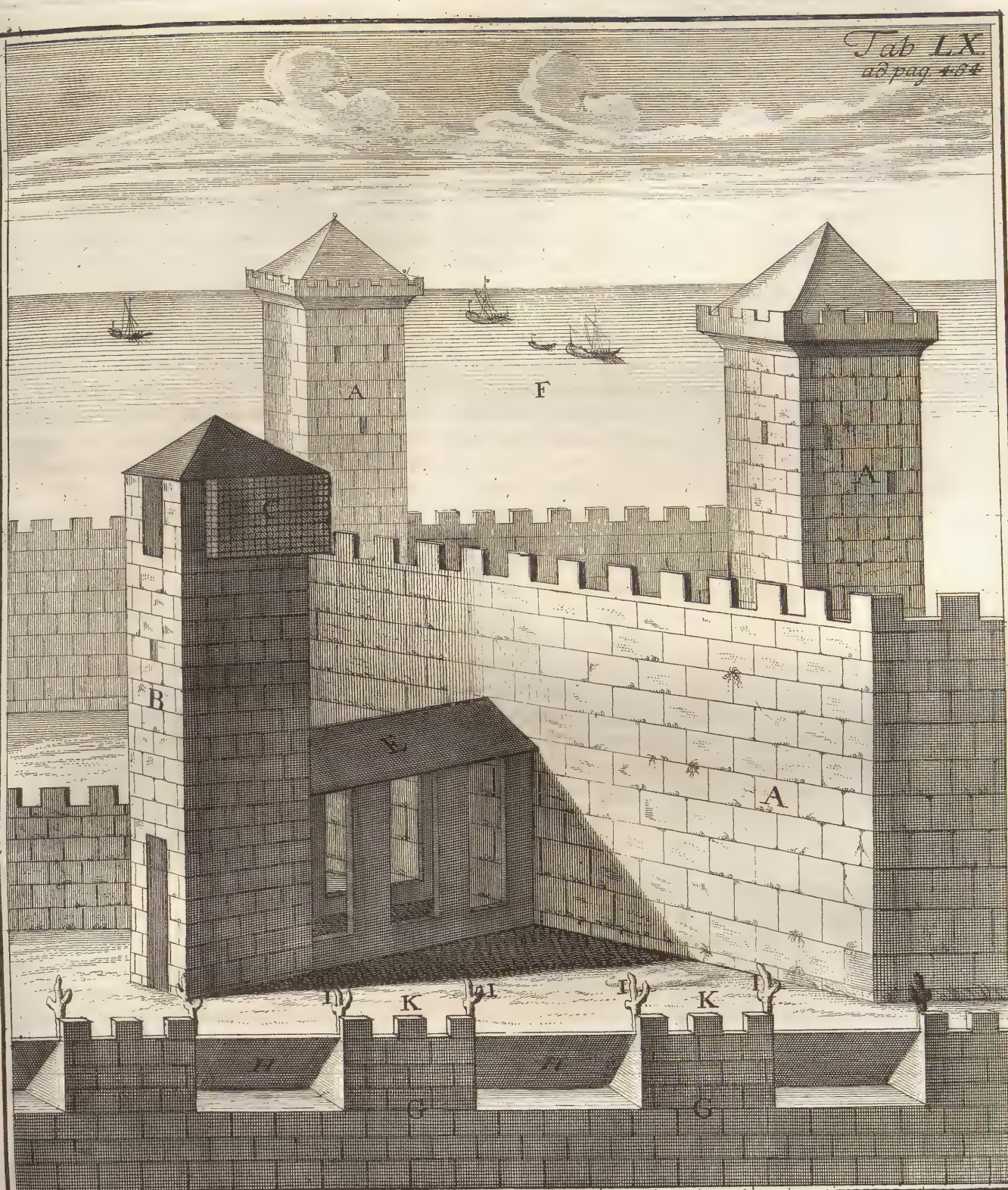
crebræ (i) per Albicos eruptiones fiebant ex oppido; ignesque aggeri & turribus inferebantur. Quæ facile nostri repellebant milites; magnisque ultro illatis detrimentis, eos, qui eruptionem fecerant, in oppidum rejiciebant.

CAP. III. Interim L. Nasidius, ab Cn. Pompejo cum classe navium XVI, in quibus paucae erant æratæ, L. Domitio Massiliensibusque subsidio missus, freto Siciliae imprudente atque inopinante Curione, provehitur: appulsisque Messanam navibus, atque inde, propter repentinum terrorem, Principum ac Senatus fuga facta, ex navalibus eorum unam deducit. Hac adjuncta ad reliquas naves, cursum Massiliam versus perficit; præmissaque clam navicula, Domitium Massiliensesque de suo adventu certiores facit; eosque magnopere hortatur, ut rursus cum Bruti classe, additis suis auxiliis confligant.

CAP. IV. Massilienses post superius incommodum veteres ad eundem numerum ex navalibus productas naves refecerant, summaque industria armaverant. Remigium gubernatorumque magna copia [suppetebat]. Piscatoriaque adjecerant, atque contexerant, ut essent ab ictu telorum remiges tuti; has sagittariis tormentisque compleverant. Tali modo instructa classe, omnium seniorum, matrum familiæ, virginum precibus & fletu excitati, ut extremo tempore civitati subvenirent, non minore animo ac fiducia, quam ante dimicaverant, naves conscendunt. Comuni enim sit vitio naturæ, ut invisis, latentibus atque incognitis rebus magis confidamus, vehementiusque exterreamur, ut tum accidit. Adventus enim L. Nasidii summa spe & voluntate civitatem compleverat. Nacti idoneum ventum ex portu exeunt, & Tauroënta,

(b) al. quod attingit ad ostium. al. quod attingit ostium. al. qua est aditus ab eo mari quod vergit ad ostium Rhodani. (i) al. Crebræ tamen.

(6) Ad oppugnationem Massiliæ) Delineationem oppugnationis Massiliæ exhibemus Tab. LX.

*Massiliæ Descriptio, qua ex tribus fere oppidi,
partibus mari alluitur, ex Jo. Ducund. Veronense L. II. bell. Civ.*

- A. Massiliæ moenia et turres.
- B. Turris ex opere lateritio tabulatorum sex, ab legionariis extructa contra Massilien-
sium eruptiones.
- C. Storie ex funibus anchorarum contextæ, præpendentes contra hostium tela atque
tormenta, quibus tecti milites turrim construebant.
- D. Summa contabulatio laterculis et luto et centonibus tecta, nequid ignis hostium
nocere possit.
- E. Musculus ab ipso Cæsare descriptus à turri lateritia usq; ad moenia productus,
ad suffodiendum et disjiciendum hostium turrem et murum.
- F. Mare alluens ex tribus fere partibus Urbem.
- G. Vallum.
- H. Plutei.
- I. Cervi.
- K. Pinnae.

roenta, quod est castellum Massiliensium, ad Nasidium perveniunt; ibique naves expediunt: rursusque se ad conflegendum animo confirmant; & consilia communicant. Dextra pars Massiliensibus attribuitur, sinistra Nasidio. Eodem Brutus contendit, aucto navium numero.

CAP. V. Nam ad eas, quæ factæ fuerant Arelate per Cæsarem, captivæ Massiliensium accesserant VI. Has superioribus refecerat diebus, atque omnibus rebus instruxerat. Itaque suos cohortatus, *quos integros superavissent, ut victos contemnerent*, plenus spei bonæ atque animi adversus eos proficiscitur. Facile erat ex castris C. Trebonii, atque omnibus superioribus locis prospicere in urbem, ut omnis juvenus, quæ in oppido remanserat, omnesque superioris ætatis, cum liberis atque uxoribus, publicisque custodiis, aut ex muro ad cælum manus tenderent, aut templa deorum immortalium adirent, & ante simulacra projecti victoriam ab diis exposcerent. Neque erat quisquam omnium, qui non in ejus diei casu (k) suarum omnium fortunarum eventum consistere existimaret. Nam & honesti ex juventute, & cujusque ætatis amplissimi, nominatim evocati atque obsecrati naves conscenderant; ut, si quid adversi accidisset, ne ad conandum quidem sibi quidquam reliqui fore viderent: si superavissent vel domesticis opibus, vel externis auxiliis, de salute urbis confiderent.

CAP. VI. Commisso prælio, Massiliensibus res nulla ad virtutem defuit: sed, memores eorum præceptorum, quæ paullo ante ab suis acceperant, hoc animo decertabant, ut nullum aliud tempus ad conandum habituri viderentur, & quibus in pugna vitæ periculum accideret, non ita multo se reliquorum civium fatum antecedere existimarent, quibus, urbe capta, eadem esset belli fortuna patiendæ. Deductisque nostris paullatim navibus, & artificio gubernatorum mobilitati navium locus dabatur; & si quando nostri facultatem nacti ferreis injectis manibus, navem religaverant, undique suis laborantibus succurrebant. Neque vero conjuncti Albicis cominus pugnando deficiebant: neque multum cedebant virtute nostris. Simul ex minoribus navibus magna vis eminens missa telorum, multa nostris de improvviso imprudentibus atque impeditis vulnere inferebant; conspicatæque naves triremes II. navem D. Bruti, quæ ex insigni (l) facile agnosci poterat, duabus ex partibus sese in eam incitaverant: sed tantum re provisâ Brutus celeritate navis enisus est, ut parvo momento antecederet. Illæ adeo graviter inter se incitatæ conflixerunt, ut vehementissime utræque ex concursu laborarent; altera vero, præfracta (m) rostro, tota collaberetur. Qua re animadversa, quæ proximæ ei loco ex Bruti classe

naves erant, in eas impeditas impetum faciunt, celeriterque ambas deprimunt.

CAP. VII. Sed Nasidianæ naves nulli usui fuerunt, celeriterque pugna excefferunt. Non enim has aut conspectus (n) patriæ, aut propinquorum præcepta ad extremum vitæ periculum adire cogeant. Itaque ex eo numero navium nulla deliderata est: ex Massiliensium classe V sunt depressæ, IV captæ, I cum Nasidianis profugit: quæ omnes citiorem Hispaniam petiverunt. At ex reliquis una præmissa Massiliam, hujus nuntii perferendi gratia, quum jam appropinquaret urbi, omnis sese multitudo ad cognoscendum effudit: ac, re cognita, tantus luctus excepit, ut urbs ab hostibus capta eodem vestigio videretur. Massilienses tamen nihilo sequius (o) ad defensionem urbis reliquæ apparare coeperunt.

CAP. VIII. Est animadversum ab legionariis, qui dexteram partem operis administrabant, ex crebris hostium eruptionibus magno sibi esse præsidio posse, si pro castello ac receptaculo (7), turrim ex latere sub muro fecissent: quam primo ad repentinos incursus humilem parvamque fecerant. Huc se referebant: hinc, si qua major opprimeret vis, propugnabant: hinc ad repellendum & proseguendum hostem procurrebant. Patebat hæc quoquo versus pedes XXX, sed parietum crassitudo pedum (p) V. Postea vero, ut est rerum omnium magister usus, hominum adhibita sollertia, inventum est, magno esse usui posse, si hæc esset in altitudinem turris elata. Id hac ratione perfectum est.

CAP. IX. Ubi turris altitudo perducta est ad contabulationem: eam in parietes instruxerunt ita, ut capita tignorum extrema parietum structura tegerentur: ne quid emineret, ubi ignis hostium inhæresceret (q). Hanc insuper contignationem, quantum tectum plutei ac vinearum passum est, laterculo adstruxerunt: supraque eum locum duo tigna transversa injecerunt, non longe ab extremis parietibus, quibus suspenderent eam contignationem, quæ turri tegumento esset futura: supraque ea tigna directo transversas trabes injecerunt, easque asseribus (r) religaverunt. Has trabes paullo longiores, atque eminentiores, quam extremi parietes erant, effecerunt; ut esset, ubi tegumenta præpendere possent, ad defendendos ictus ac repellendos, dum inter eam contignationem parietes exstruerentur: eamque contabulationem summam lateribus, lutoque constraverunt, ne quid ignis hostium nocere posset: centonesque insuper injecerunt; ne aut tela tormentis missa tabulationem perfringerent, aut saxa ex catapultis latericium discuterent. Storias (s) autem ex funibus anchorariis tres in longitudinem parietum turris latas IV, pedes fecerunt: easque ex III. partibus, quæ ad hostes vergebant, eminentibus trabibus circum turrem præpendentes, religaverunt. Quod unum genus tegumenti aliis

PPP 3

(k) al. in ejus diei eventu. (l) al. ex signo. (m) al. perfracta. (n) al. respectus. (o) al. segnius. (p) al. pedes. (q) al. adhæresceret. (r) al. axibus. (s) al. Storias.

(7) Turrim ex latere. Hujus formam conspice Tab. LXI. num. 1.

aliis locis erant experti nullo telo neque tormento transjici posse. Ubi vero ea pars turris, quæ erat perfecta, tecta atque munita est ab omni ictu hostium; pluteos ad alia opera abduxerunt: turris tectum per seipsum prebensionibus (t) ex contignatione prima suspendere ac tollere ceperunt; ubi, quantum storiarum demissio patiebatur, tantum elevabant. Intra hæc tegumenta abditi atque muniti parietes lateribus exstruebant: rursusque alia prebensione ad ædificandum sibi locum expediebant. Ubi tempus alterius contabulationis videbatur, tigna item ut primo tecta extremis lateribus instruebant (u); exque ea contignatione rursus summam contabulationem storiisque elevabant. Ita tuto, ac sine ullo vulnere ac periculo VI tabulata exstruxerunt: fenestrasque, quibus in locis visum est, ad tormenta mittenda in struendo reliquerunt.

CAP. X. Ubi ex ea turri, quæ circum essent, opera tueri se posse confisi sunt; musculum pedum LX. longum ex materia bipedali, quem à turri latericia ad hostium turrem, murumque perducerent, facere instituerunt: (8) cujus musculi hæc erat forma. Duæ primum trabes in solo æque longæ, distantes inter se pedes IV, collocantur: inque eis columellæ (w) pedum in altitudinem V, defiguntur. Has inter se capreolis molli fastigio conjungunt, ubi tigna, quæ musculi tegendi causa ponant, collocantur. Eo super tigna bipedalia injiciunt: eaque laminis clavisque religans. Ad extremum musculi tectum: trabesque extremas, quadratas regulas IV patientes digitos defigunt; quæ lateres, qui super musculo struantur, contineant. Ita fastigiato, atque ordinatim structo, ut trabes erant in capreolis collocatæ, lateribus lutoque musculus, ut ab igne, qui ex muro jaceretur, tutus esset, contegitur. Supra lateres coria inducuntur; ne canalibus aqua immissa lateres diluere posset. Coria autem, ne rursus igni ac lapidibus corrumpantur, centonibus conteguntur. Hoc opus omne tectum vineis ad ipsam turrim perficiunt, subitoque, inopinantibus hostibus, machinationi navali, phalangis subjectis, ad turrim hostium admovent, ut ædificio jungatur.

CAP. XI. Quo malo perterriti subito oppidani, saxa quam maxima possunt, vectibus promovent, præcipitataque muro in musculum devolvunt. Ictum firmitas materiæ sustinet; & quidquid incidit, fastigio musculi elabatur (x). Id ubi vident, mutant consilium: cupas tæda ac pice refertas incendunt, easque de muro in musculum devolvunt. Involutæ labuntur; delapsæ ab lateribus, longuriis, furcisque ab opere removentur. Interim sub musculo milites vectibus infirma saxa turris hostium, quibus fundamenta continebantur, convellunt. Musculus ex turri latericia à nostris telis tormentisque defenditur: hostesque ex muro ac turribus submoventur. Non datur libera muri defendendi facultas. Compluribus jam lapidibus ex ea, quæ suberat, turri subductis, repentina ruina

pars ejus turris concidit, pars reliqua conficiens procumbebat.

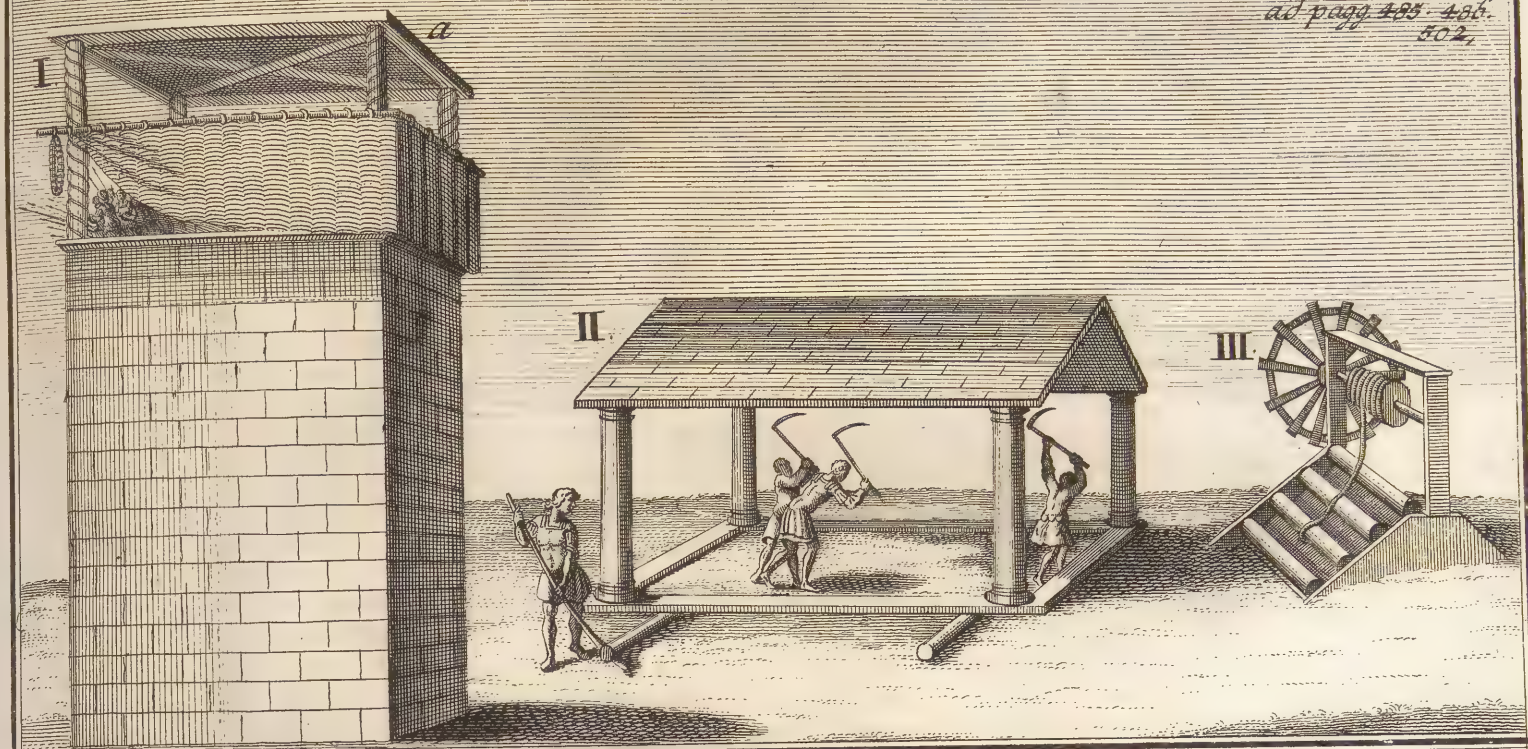
CAP. XII. Tum hostes turris repentina ruina commoti, inopinato malo turbati, deorum ira perculsi, urbis direptione perterriti, inermes cum infulis sese porta foras universi proripiunt; ad legatos atque exercitum supplices manus tendunt. Qua nova re oblata, omnis administratio belli consistit: militesque averfi à prælio ad studium audiendi & cognoscendi feruntur. Ubi hostes ad legatos exercitumque pervenerunt, universi se ad pedes projiciunt: orant, ut adventus Cæsaris expectetur: captam suam urbem videre, opera perfecta, turrem subrutam, itaque à defensione desistere: nullam exoriri moram posse, quo minus, quum venisset, si imperata non facerent, ad nutum è vestigio diriperentur. Docent, si omnia turris concidisset, non posse milites contineri, quin spe prædæ in urbem irrumperent, urbemque deleant. Hæc, atque ejusdem generis complura, ut ab hominibus doctis, magna cum misericordia fletuque pronuntiantur.

CAP. XIII. Quibus rebus commoti legati, milites ex opere deducunt, oppugnatione desistunt, operibus custodias relinquunt. Induciarum quodam genere misericordia facto, adventus Cæsaris expectatur. Nullum ex muro, nullum à nostris mittitur telum. Ut re confecta, omnes curam & diligentiam remittunt. Cæsar enim per litteras Trebonio magnopere mandaverat, ne per vim oppidum expugnari pateretur; ne gravius permoti milites, & defectionis odio, & contemptione sui, & diutino labore, omnes puberes interficerent. Quod se facturos minabantur: ægreque tunc sunt retenti, quin oppidum irrumperent: graviterque eam rem tulerunt (y), quod sterisse per Trebonium, quo minus oppido potirentur, videbatur.

CAP. XIV. At hostes sine fide tempus atque occasionem fraudis ac doli quærunt. Interjectisque aliquot diebus, nostris languentibus, atque animo remissis, subito, meridiano tempore, quum alius discessisset, alius ex diutino labore in ipsis operibus quieti se dedisset, arma vero omnia reposita contectaque (z) essent; portis se foras erumpunt; secundo magnoque vento ignem operibus inferunt. Hunc sic distulit ventus, uti uno tempore agger, plutei, testudo, turris, tormenta que flammam conciperent, & prius hæc omnia consumerentur, quam, quemadmodum accidisset, animadverti posset. Nostri repentina fortuna permoti, arma, quæ possunt, arripiunt. Alii ex castris sese incitant. Fit in hostes impetus: sed è muro, sagittis tormentisque fugientes persequi prohibentur. Illi sub murum se recipiunt; ibique musculum turrimque latericiam libere incendunt. Ita multorum mentium labor, hostium perfidia, & vi tempestatis,

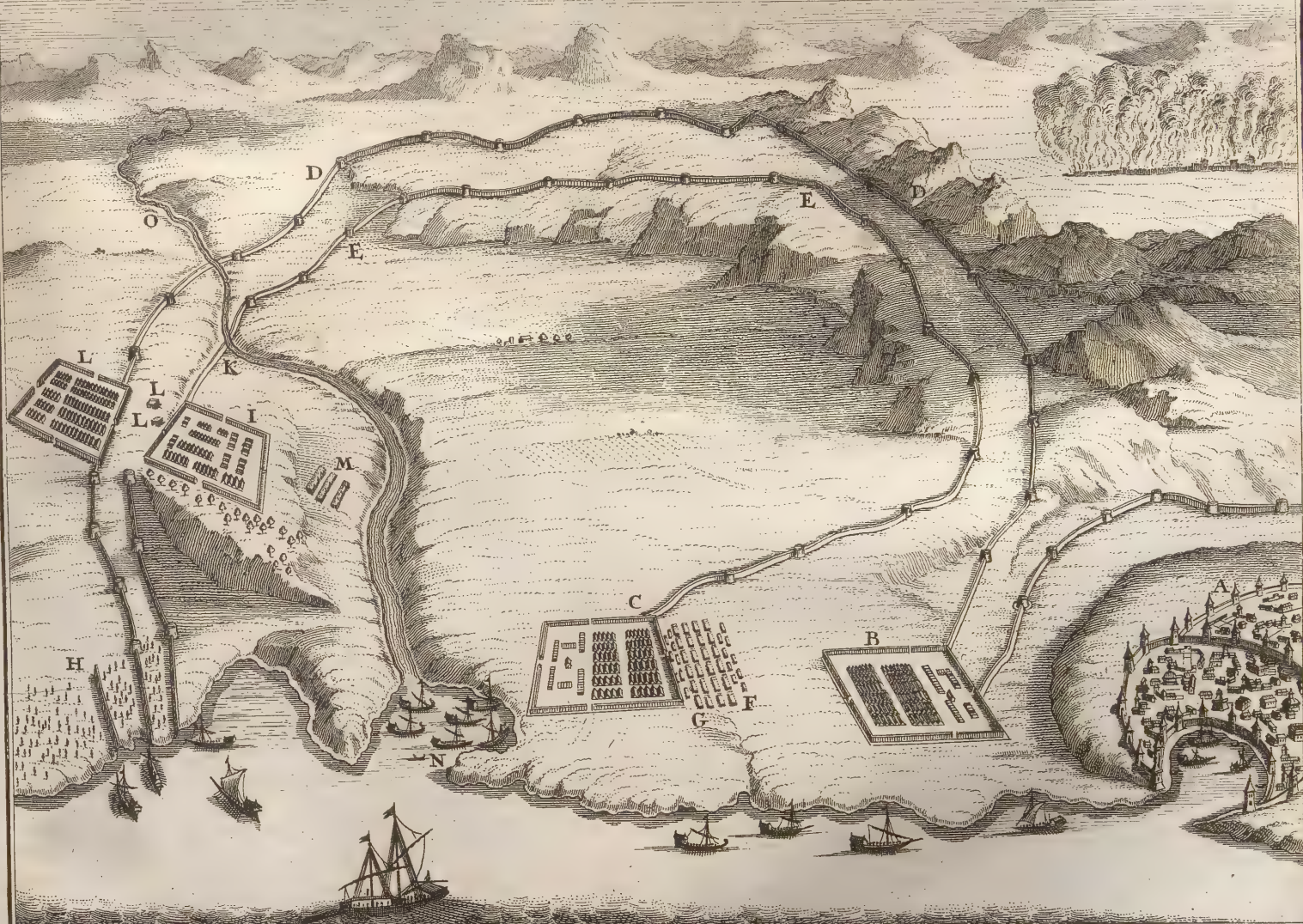
(t) al. pressionibus. (u) al. exstruebant. (w) al. columnellæ. (x) al. delabatur. (y) al. pertulerunt. (z) al. coniectaque.

(8) Cujus musculi hæc erat forma) Quæ ob oculos ponitur Tab. LXI. num. 2.

I. Turis latericia Caesaris, cum funibus anchorariis præpendentibus, dum fit opus. a. Tectum mobile.
II. Musculus Caesaris. III. Remulci forma.

Pompejus Dyrrachio interclusus à Cesare.

A. Dyrrachium. 42. 1. B. Caesaris castra prope Dyrrachium. 41. 5. C. Pompejus interclusus Dyrrachio, edito loco Petra dicto, castra communit. 42. 1. D. Cesar ex castello in castellum perducta munitione, circumvallare Pompejum instituit. 43. 2. E. Pompejus, cum Caesaris munitiones prohibere non posset castellis XXIV. effectis, XV. millia passuum circuitu amplexus hoc spatio pabulatur. 44. 1. F. Cesar exercitum in acie æquum in locum producit. 56. 1. G. Pompejus pro castris exercitum constituit. 56. 2. H. Pompejus de media nocte cohortes LX. ex maximis castris præsidisque deductas, ad eam partem munitionum ducit, quæ pertinebant ad mare. 62. 2. I. Pompejus tumulum occupat atque communit. 51. 8. K. Munitiones à castris ad flumen perductæ. 70. 3. L. Castra Caesaris inter mare et flumen contra Pompejanos 66. 2. 3. 4. M. Cesariani alio loco ignes faciunt, alio excubant. 50. 2. N. Pompejus V. legionem ab opere deductam suis subsidia mittit. 69. 1. O. Petra, locus editus, mediocrem navibus aditum habens. 42. 1. Flumen. 70. 2.

statis, puncto temporis interiit. Tentaverunt hoc idem Massilienses postero die, eandem nacti tempestatem; majori cum fiducia ad alteram turrem aggeremque eruptione pugnaverunt; multumque ignem intulerunt. Sed ut superioris temporis contentionem nostri omnium remiserant; ita proximi diei causa admoniti, omnia ad defensionem paraverant. Itaque multis interfectis, reliquos infecta re in oppidum repulerunt.

CAP. XV. Trebonius ea, quæ sunt amissa, multo majore studio militum administrare & reficere instituit. Nam ubi tantos suos labores & apparatus male cecidisse viderunt, induciisque per scelus violatis, suam virtutem irrisui fore perdoluerunt: quod, unde agger omnino comportari posset, nihil erat reliquum, omnibus arboribus longe lateque in finibus Massiliensium excisis & convectis, aggerem novi generis atque inauditum ex latericiis duobus muris, senum pedum crassitudine, atque eorum murorum contignationem facere instituerunt, æqua fere latitudine, atque ille congestus ex materia fuerat agger. Ubi autem spatium inter muros, aut imbecillitas materiæ postulare videretur, pilæ interponuntur, transversaria tigna injiciuntur, quæ firmamento esse possint. Et quidquid est contignatum, cratibus consternitur, cratesque luto integuntur. Sub tecto miles dextera ac sinistra muro rectus, adversus plutei objecta, operi quæcumque usui sunt, sine periculo supportat. Celeriter res administratur: diuturni laboris detrimentum sollertia & virtute militum brevi reconcinnatur (a). Portæ, quibus locis videtur, eruptionis causa in muro relinquuntur.

CAP. XVI. Quod ubi hostes viderent, ea, quæ diu longoque spatio refici non posse sperassent, paucorum dierum opera & labore ita resecta, ut nullus perfidiæ neque eruptioni locus esset; neque quidquam omnino relinqueretur, quo aut vi militibus, aut igni operibus noceri posset; eodemque exemplo sentiunt totam urbem, qua sit aditus, ab terra, muro, turribusque circumiri posse; sic, ut ipsis consistendi in suis munitionibus locus non esset; quum pæne ædificata (b) in muris ab exercitu nostro mœnia viderentur, ac tela manu conjicerentur; suorumque tormentorum usum, quibus ipsi magna speravissent, spatio propinquitatis interire; parique conditione è muro ac turribus belandi data, virtute se nostris adæquare non posse intelligunt, ad easdem deditionis conditiones recurrunt.

CAP. XVII. M. Varro in ulteriore Hispania initio cognitis iis rebus, quæ sunt in Italia gestæ, diffidens Pompejanis rebus, amicitissime de Cæsare loquebatur. *Præoccupatum sese legatione ab Cn. Pompejo, teneri obstructum fide: necessitudinem quidem sibi nibilo minorem cum Cæsare intercedere: neque se igno-*

rare, quod esset officium legati, qui fiduciarum operam (c) obtineret; quæ vires suæ, quæ voluntas erga Cæsarem totius provinciae. Hæc omnibus ferebat (d) sermonibus; neque se in ullam partem movebat. Postea vero, quum Cæsarem ad Massiliam detineri (e) cognovit, copias Petreji cum exercitu Afranii esse conjunctas, magna auxilia convenisse, magna esse in spe atque expectatione, & consentire omnem citeriorem provinciam, quæque postea acciderant, de angustiis ad Ilerdam rei frumentariæ accepit; atque hæc ad eum latius atque inflatus Afranius perscribebat: se quoque ad motum fortunæ movere cœpit.

CAP. XVIII. Delectum habuit tota provincia; legionibus completis II cohortes circiter XXX alarias addidit; frumenti magnum numerum coëgit, quod Massiliensibus, item quod Afranio Petrejoque mitteret. Naves longas X. Gaditanis, ut facerent, imperavit; complures præterea Hispali (f) faciendas curavit: pecuniam omnem omniaque ornamenta ex fano Herculis in oppidum Gades contulit. Eo VI cohortes, prælidii causa, ex provincia misit: Cajumque Gallonium, equitem Romanum, familiarem Domitii, qui eo procurandæ hereditatis causa venerat, missus à Domitio, oppido Gadibus præfecit: arma omnia privata & publica in domum Gallonii contulit. Ipse habuit graves in Cæsarem conciones. Sæpe ex tribunali prædicavit *adversa Cæsarem prælia fecisse, magnum numerum ab eo militum ad Afranium perfugisse. Hæc se certis nuntiis, certis auctoribus, comperisse. Quibus rebus perterritos cives Romanos (g) ejus provinciae sibi ad Remp. administrandam HS. CXC (h) & argenti pondo XX millia, tritici modios CXX. millia polliceri cogit. Quas Cæsari esse amicas civitates arbitrabatur, iis graviora onera injungebat: qui verba atque orationem adversus Remp. habuissent, eorum bona in publicum addicebat; præsidiaque eo deducebat, & judicia in privatos reddebat: provinciam omnem in sua, & Pompeji verba per jusjurandum adigebat. Cognitis iis rebus, quæ sunt gestæ in citeriore Hispania, parabat bellum. Ratio autem hæc erat belli, ut secum II legionibus Gadis (i) conferret, naves, frumentumque omne ibi contineret. Provinciam enim omnem Cæsaris rebus favere cognoverat. In insula, frumento navibusque comparatis, bellum duci non difficile existimabat. Cæsar, etsi multis necessariisque rebus in Italiam revocabatur; tamen constituerat nullam partem belli in Hispaniis (k) relinquere: quod magna esse Pompeji beneficia, & magnas clientelas in citeriore provincia scribebat.*

CAP. XIX. Itaque duabus legionibus missis in ulteriorem Hispaniam cum Q. Cassio, tribuno pl. ipse cum equitibus DC. magnis itineribus progreditur, edictumque præ-

(a) al. reconciliatur. (b) al. inædificata. (c) al. fiduciarum provinciam. (d) al. referebat. (e) al. detineri. (f) al. in Hispali. (g) al. Quibus rebus perterritis civibus Romanis. (h) al. CLXXX. (i) al. Gades. (k) al. in Hispania.

præmittit, ad quam diem magistratus principesque omnium civitatum sibi esse præsto Cordubæ vellet. Quo edicto tota provincia pervulgato, nulla fuit civitas, quin ad id tempus partem senatus Cordubam mitteret; nullusve civis Romanus paullo notior, quin ad diem conveniret (1). Simul ipse Cordubæ conventus per se portas Varroni clausit; custodias vigilasque in muro, turribusque disposuit. Cohortes II, quæ Colonicæ appellabantur, quum eo casu venissent tuendi oppidi causa, apud se retinuit. Iisdem diebus Carmonenses, quæ est longe firmissima totius provinciae civitas, deductis III in arcem oppidi cohortibus à Varrone præsidio, per se cohortes ejicit, portasque præcludit.

CAP. XX. Hoc vero magis properare Varro, ut cum legionibus quamprimum Gades contenderet: ne itinere, aut transiectu intercluderetur. Tanta, ac tam secunda in Cæsarem voluntate provinciae progressu (m) ei paullo longius litteræ à Gadibus redduntur; simul atque cognitum sit de edicto Cæsaris, consensisse Gaditanos principes cum tribunis cohortium, quæ essent ibi in præsidio, ut Gallonium ex oppido expellerent, urbem insulamque Cæsari fervarent. Hoc intimo consilio, denunciavisse Gallonio, ut sua sponte, dum sine periculo liceret, excederet Gadibus. Si id non fecisset, ibi consilium capturos. Hoc timore adductum Gallonium Gadibus excessisse. His cognitis rebus, altera ex II legionibus, quæ Vernacula appellabatur, ex castris Varronis, adstante & inspectante ipso, signa sustulit, seseque Hispalim recepit, atque in foro & porticibus sine maleficio confedit. Quod factum adeo ejus conventus cives Romani comprobaverunt, ut domum ad se quisque hospitio cupidissime reciperet. Quibus rebus perterritus Varro, quum itinere converso, sese Italicam venturum promississet, certior à suis factus est, præclusas esse portas. Tum vero, omni interclusus itinere, ad Cæsarem mittit, paratum se esse, legionem, cui jusserit, transdere. Ille ad eum Sex. Cæsarem mittit, atque huic transdi jubet. Transdita legione, Varro Cordubam ad Cæsarem venit: relatis ad eum publicis rationibus, cum fide, quod penes eum est pecuniæ, transdit; &, quod ubique habebat frumenti, ac navium, ostendit.

CAP. XXI. Cæsar, habita concione Cordubæ, omnibus generatim gratias agit; civibus Romanis, quod oppidum in sua potestate studuissent habere; Hispanis (n), quod præsidia expulissent; Gaditanis, quod conatus adversariorum infregissent, seseque in libertatem vindicassent, tribunis mil. centurionibusque qui eo præsidii causa venerant; quod eorum consilia sua virtute confirmassent, pecunias, quas erant in publicum Varroni cives Romani polliciti, remittit; bona restituit iis, quos liberius locutos hanc poenam tulisse

cognoverat, tributis quibusdam publicis privatisque præmiis: reliquos in posterum bona spe compler; biduumque Cordubæ commoratus Gades proficiscitur: pecunias monumentaque, quæ ex funo Herculis collata erant in privatam domum, referri in templum jubet: provinciae Q. Cassium præficit. Huic IV. legiones attribuit: ipse iis navibus, quas M. Varro, quasque Gaditani jussu Varronis fecerant, Tarraconem paucis diebus pervenit. Ibi totius fere citerioris provinciae legiones Cæsaris adventum expectabant. Eadem ratione privatim ac publice quibusdam (o) civitatibus habitis honoribus, Tarracone discedit, pedibusque Narbonem, atque inde (p) Massiliam pervenit. Ibi legem de Dictatore latam, seque (q) Dictatorem dictum à M. Lepido Prætor, cognoscit.

CAP. XXII. Massilienses, omnibus defessi malis, rei frumentariae ad summam inopiam adducti, bis prælio navali superati, crebris eruptionibus fusi, gravi etiam pestilentia conflictati, ex diutina conclusionē, & mutatione victus (panico enim vetere atque hordeo corrupto omnes alebantur: quod ad hujusmodi casus antiquitus paratum in publicum contulerant), dejecta turri, labefacta magna parte muri, auxiliis provinciarum, & exercituum desperatis, quos in Cæsaris potestatem venisse cognoverant, sese dedere sine fraude constituunt. Sed paucis ante diebus L. Domitius, cognita Massiliensium voluntate, navibus III comparatis, ex quibus II familiaribus suis attribuerat, unam ipse conscenderat, nactus turbidam tempestatem, est profectus. Hunc conspicatae naves, quæ jussu Bruti consuetudine quotidiana ad portum excubabant, sublatiis anchoris sequi cœperunt. Ex iis unum ipsius navigium contendit, & fugere perseveravit, auxilioque tempestatis ex conspectu abiit; duo perterrita concursu nostrarum navium sese in portum receperunt. Massilienses arma tormentaque ex oppido, ut est imperatum, proferunt: naves ex portu navalibusque educunt: pecuniam ex publico transdunt. Quibus rebus confectis, Cæsar magis eos pro nomine & vetustate, quam pro meritis in se civitatis, conservans, II ibi legiones præsidio relinquit; ceteras in Italiam mittit: ipse ad Urbem proficiscitur.

CAP. XXIII. Iisdem temporibus C. Curio, in Africa profectus ex Sicilia, & jam ab initio copias P. Attii Vari despiciens, II legiones ex IV, quas à Cæsare acceperat, & D. equites transportabat: biduoque & noctibus III navigatione consumptis, appellit ad eum locum, qui appellatur Aquilaria. Hic locus abest à Clupeis passuum XXII millia, habetque non incommodam [æstate] stationem, & duobus eminentibus promontoriis continetur. Hujus adventum L. Cæsar filius cum X longis navibus

(1) al. qui ad diem statutum conveniret. (m) al. Tanta, ac tam secunda in Cæsarem voluntas provinciae reperiebatur. Progressu &c. (n) al. Hispalis. (o) al. quibusque. (p) al. deinde. (q) al. seseque.

ad Clupeam præstolans (quas naves Uticæ ex prædonum bello subductas, P. Attius reficiendas, hujus belli causa curaverat,) veritus navium multitudinem, ex alto refugerat; appulsaque ad proximum littus trireme constrata, & in littore relicta, pedibus Adrumetum profugerat. Id oppidum C. Condidius Longus unius legionis præsidio tuebatur. Reliquæ Cæsaris naves ejus fuga Adrumetum se receperunt. Hunc secutus M. Rufus Quæstor navibus XII, quas præsidio onerariis navibus Curio ex Sicilia eduxerat, postquam relictam in littore navem conspexit, hanc remulco abstraxit: ipse ad Curionem cum classe redit.

CAP. XXIV. Curio Marcum Uticam navibus præmittit: ipse eodem cum exercitu proficiscitur: biduique iter progressus, ad flumen Bagradam pervenit: ibi C. Caninium Rebilum legatum cum legionibus relinquit: ipse cum equitatu antecedit ad castra exploranda Corneliāna; quod is locus peridoneus castris habebatur. Id autem est jugum directum, eminens in mare, utraque ex parte præruptum atque asperum, sed paullo tamen leniore fastigio ab ea parte, quæ ad Uticam vergit. Abest directo itinere ab Utica paullo amplius passuum mille. Sed hoc itinere est fons, quo mare succedit (r). Longe lateque is locus restagnat: quem si quis vitare voluerit, VI millium circuitu in oppidum perveniet.

CAP. XXV. Hoc explorato loco, Curio castra Vari conspicit, muro oppidoque conjuncta ad portam, quæ appellatur Bellica, admodum munita natura loci: una ex parte ipso oppido Utica altera theatro, quod est ante oppidum, substructionibus ejus operis maximis, aditu ad castra difficili & angusto. Simul animadvertit multa undique portari atque agi plenissimis viis, quæ repentini tumultus timore ex agris in urbem conferebantur. Huc equitatum mittit, ut diriperet, atque haberet loco prædæ. Eodemque tempore his rebus subsidio DC equites Numidæ ex oppido, peditesque CD mittuntur à Varo; quos auxilii causa rex Juba paucis diebus ante Uticam miserat. Huic & paternum hospitium cum Pompejo, & simulas cum Curione intercedebant; quod tribunus pl. legem promulgaverat, qua lege regnum Jubæ publicaverat. Concurrent equites inter se. Neque vero primum impetum nostrorum Numidæ ferre potuerunt; sed interfectis circiter CXX reliqui se in castra ad oppidum receperunt. Interim, adventu longarum navium Curio pronuntiari onerariis navibus jubet, quæ stabant ad Uticam numero circiter CC, se in hostium habiturum loco, qui non è vestigio ad castra Corneliāna vela direxisset. Qua pronuntiatione facta, temporis puncto, sublatis anchoris, omnes Uticam relinquunt, & quo imperatum est, transeunt. Quæ res omnium rerum copia complevit exercitum.

CAP. XXVI. His rebus gestis, Curio se

in castra ad Bagradam recepit, atque universi exercitus conclamatione Imperator appellatur. Postero die Uticam exercitum ducit, & prope oppidum castra ponit. Nondum opere castrorum perfecto, equites ex statione nuntiant, *magna auxilia equitum peditumque ab rege missa Uticam venire*; eodemque tempore vis magna pulveris cernebatur; & è vestigio (s) temporis primum agmen erat in conspectu. Novitate rei Curio permotus præmittit equites, qui primum impetum sustineant ac morentur. Ipse celeriter ab opere deductis legionibus, aciem instruit. Equites committunt prælium: & prius, quam plane legiones explicari, & consistere possent; tota auxilia regis impedita ac perturbata, quod nullo ordine & sine timore, iter fecerant, in fugam se conjiciunt: equitatuque omni fere incolumi, quod se per littora celeriter in oppidum recepit, magnum peditum numerum interficiunt.

CAP. XXVII. Proxima nocte centuriones Marci II. ex castris Curionis cum manipularibus suis XXII, ad Attium Varum perfugiunt. Ii, seu vere, quam habuerant, opinionem perferunt, sive etiam auribus Vari serviunt (nam, quæ volumus & credimus libenter; & quæ sentimus ipsi, reliquos sentire speramus;) confirmant quidem certe *totius exercitus animos alienos esse à Curione; maxime opus esse in conspectum exercitum venire, & colloquendi dare facultatem*. Qua opinione adductus Varus postero die mane legiones ex castris educit. Facit idem Curio: atque una valle non magna interjecta, suas uterque copias instruit.

CAP. XXVIII. Erat in exercitu Vari Sext. Quinctilius Varus, quem fuisse Corfinii supra demonstratum est. Hic dimissus à Cæsare in Africam venerat: legionesque eas transduxerat Curio, quas superioribus temporibus Corfinio receperat Cæsar; adeo ut, paucis mutatis centurionibus, iidem ordines manipuli constarent. Hanc nactus appellationis causam Quinctilius circumire aciem Curionis, atque obsecrare milites coepit, *ne primi sacramenti quod apud Domitium, atque apud se quæstorem dixissent, memoriam deponerent, ne contra eos arma ferrent, qui eadem essent usi fortuna, eademque in obsidione perpeffi: ne pro his pugnarent, à quibus contumelia (t) perfugæ appellarentur*. His pauca ad spem largitionis addit, *quæ ab sua liberalitate, si se atque Attium secuti essent, expectare deberent*. Hac habita oratione, nullam in partem ab exercitu Curionis fit significatio: atque ita suas uterque copias reducit.

CAP. XXIX. At in Castris Curionis magnus omnium incessit timor. Nam is variis hominum sermonibus celeriter augetur. Unusquisque enim opiniones fingeat; & ad id, quod ab alio audierat, sui aliquid timoris addebat. Hoc ubi non auctore ad plures permanerat, atque alius alii transdiderat, plures auctores ejus rei videbantur. *Civile bellum: genus hominum, quod liceret libere facere,*

Q99

85

(r) al. est pons, quod mare succedit. (s) al. & vestigio. (t) al. in contumeliam.

Et sequi quod vellet (u). Legiones eae, quae paulo ante apud adversarios fuerant (nam etiam Caesaris beneficium mutaverat consuetudo,) qua offerrentur (x) municipia etiam adversis (y) partibus conjuncta. Neque enim (z) ex Mar- tis Pelignisque veniebant, ut qui superiore nocte in contuberniis, commilitonesque (a) nonnulli graviores sermones militum vulgo durius accipiebant (b). Nonnulla etiam ab iis, qui diligentiores videri volebant, finge- bantur.

CAP. XXX. Quibus de causis concilio convocato de summa rerum deliberare inci- pit. Erant sententiae, quae conandum omni- bus modis, castraque Vari oppugnanda cen- serent; quod hujusmodi militum consiliis o- tium maxime contrarium esse arbitrantur. Postremo praestare dicebant, per virtutem in pugna belli fortunam experiri; quam desertos, et circumventos a suis gravissimum supplicium pati. Porro erant, qui censerent de tertia vigilia in castra Cornelianae recedendum; ut, majore spatio temporis interjecto militum men- tes sanarentur; simul, si quid gravius accidisset, magna multitudine navium et tutius, et facilius in Siciliam receptus daretur.

CAP. XXXI. Curio utrumque improbens consilium, quantum alteri sententiae deesset ani- mi, tantum alteri superesse dicebat: hos tur- pissimae fugae rationem habere, illos etiam iniquo loco dimicandum putare. Qua enim, inquit: fiducia, et opere, et natura loci munitissima ca- stra expugnari posse confidimus? Aut vero quid proficimus, si accepto magno detrimento ab op- pugnacione castrorum discedimus? Quasi non et felicitas rerum gestarum, exercitus benevolentiam imperatoribus, et res adversae odia concilient. Castrorum autem mutatio quid habet nisi turpem fugam et desperationem omnium, et alienatio- nem exercitus? Nam neque prudentes suspicari oportet, sibi parum credi; neque improbos scire, sese timeri; quod illis licentiam timor augeat, nostris studia deminuat. (c) Quod si jam, in- quit, haec explorata habemus, quae de exercitus alienatione dicuntur; quae quidem ego aut omni- no falsa, aut certe minora opinione esse confido: quanto haec dissimulare, et occultare, quam per nos confirmari, praestat? An non uti corporis vulnera, ita exercitus incommoda sunt tegenda, ne spem adversarii augeamus? At etiam, ut media nocte proficiscamur, addunt; quo mayo- rem, credo, licentiam habeant, qui peccare co- nentur. Namque hujusmodi res aut pudore aut metu tenentur; quibus rebus nox maxime adver- saria est. Quare neque tanti sum animi, ut sine spe castra oppugnanda censeam; neque tanti ti- moris, ut ipse deficiam: atque omnia prius ex- perienda arbitror: magna ex parte jam me una vobiscum de re iudicium facturum confido.

CAP. XXXII. Dimisso concilio, concio- nem advocat militum: commemorat, quo

fit eorum usus studio ad Corfinium Caesar; ut magnam partem Italiae beneficio atque auctorita- te eorum suam fecerit. Vos enim, vestrumque factum, inquit, omnia deinceps municipia sunt secuta, neque sine causa et Caesar amicissime de vobis, et illi gravissime judicaverunt. Pompe- jus enim nullo praelio pulsus, vestri facti praeju- dicio demotus Italia excessit: Caesar me, quem sibi carissimum habuit; provinciamque Siciliam atque Africam, sine quibus Urbem atque Ita- liam tueri non potest, vestrae fidei commisit. Ad- sunt, qui vos hortentur, ut a nobis desciscatis. Quid enim est illis optatius, quam uno tempore et nos circumvenire, et vos nefario scelere ob- stringere? Aut quid irati gravius de vobis senti- re possunt, quam ut eos prodatis, qui se vobis omnia debere judicant? In (d) eorum potesta- tem veniatis, qui se per vos perisse existimant? An vero in Hispania res gestas Caesaris non au- distis? Duos pulsos exercitus? Duos superatos duces? Duas receptas provincias? Haec acta die- bus XL, quibus in conspectu (e) adversariorum venerit Caesar. An qui incolumes resistere non potuerunt, perditum resistant? Vos autem incerta victoria Caesarem secuti, dijudicata jam belli for- tuna victum sequamini, quum vestri officii praemia percipere debeatis? Desertos enim se ac pro- ditos a vobis dicunt, et prioris sacramenti men- tionem faciunt. Vosne vero L. Domitium, an vos L. Domitius deseruit? Nonne extremam patri fortunam paratos projecit ille? Non sibi clam vo- bis salutem fuga petivit (f)? Non proditi per illum, Caesaris beneficio estis conservati? Sacra- mento quidem vos tenere qui potuit? Quum pro- jectis fascibus, et deposito imperio, privatus et captus ipse in alienam venisset potestatem? Re- linquitur nova religio, ut eo neglecto sacramento, quo nunc tenemini, respiciatis illud, quod dedi- tione ducis et capitis deminutione sublatum est. At credo, si Caesarem probatis, in me offendit- is, qui de meis in vos meritis praedicaturus non sum, quae sunt adhuc et mea voluntate, et vestra expectatione leviora. Sed tamen sui laboris mi- lites semper, eventu belli, praemia petiverunt: qui qualis sit futurus, ne vos quidem dubitatis. Diligentiam quidem nostram, aut quem ad finem adhuc res processit, fortunamque cur praeteream? An paenitet vos, quod salvum atque incolumem exercitum, nulla omnino nave desiderata, trans- duxerim? Quod classem hostium primo impetu adveniens profligaverim? Quod bis per biduum equestri praelio superaverim? Quod ex portu, si- nuque adversariorum CC. naves onerarias addu- xerim? Eoque illos compulerim, ut neque pede- stri itinere, neque navibus commeatu juvari pos- sint? Hac vos fortuna, atque his ducibus repu- diatis, Corfiniensem ignominiam, [an] Italiae fugam, [an] Hispaniarum deditionem, [an] Africi belli praedicia sequimini? Equidem me Caesaris militem dici volui: vos me Imperatoris nomine appellavistis. Cujus si vos paenitet; ve- strum vobis beneficium remitto; mibi meum re- situ-

(u) al. quod liberet, licere facere. et sequi quod vellet. al. quo vellent. (x) al. quae efferrent. (y) al. diversis. (z) al. Namque enim. (a) al. commilitonesque. (b) al. militum dubii durius accipiebantur. (c) al. quod his licentiam timor augeat noster; his studia diminuat. (d) al. Et in etc. (e) al. in conspectum. (f) al. projecit? Ille sibi clam non vobis salu- tem petivit?

stituit nomen; ne ad contumeliam honorem dedisse videamini.

CAP. XXXIII. Qua oratione permoti milites, crebro etiam dicentem interpellabant; ut magno cum dolore infidelitatis suspicionem sustinere viderentur. Discedentem vero ex concione universi cohortantur, *magno sit animo, neu dubitet praelium committere, & suam fidem, virtutemque experiri*. Quo facto commutata omnium voluntate, & opinione, consensu summo constituit Curio, quum primum sit data potestas, praelio rem committere. Postero die productos, loco eodem, quo superioribus diebus constiterat, in acie collocat. Ne Varus quidem Attius dubitat copias producere; five sollicitandi milites, five æquo loco dimicandi detur occasio, ne facultatem prætermittat.

CAP. XXXIV. Erat vallis inter duas acies, ut supra demonstratum est, non ita magno, at difficili & arduo adscensu. Hanc uterque si adversariorum copiae transire conarentur, expectabat; quo æquiore loco praelium committeret. Simul à sinistro cornu P. Attii equitatus omnis, & una levis armaturæ interjecti complures, quum se in vallem demitterent, cernebantur. Ad eos Curio equitatum, & duas Marrucinorum cohortes mittit; quorum primum impetum equites hostium non tulerunt; sed admissis equis ad suos refugerunt: relictis ab iis, qui una procurrerant, levis armaturæ, circumveniebantur atque interficiebantur ab nostris. Huc tota Vari conversæ acies suos fugere, & concidi videbat. Tum Rebilus, legatus Cæsaris, quem Curio secum ex Sicilia duxerat, quod magnum habere usum in re militari sciebat, *Perterritum, inquit, hostem vides, Curio. Quid dubitas uti temporis opportunitate?* Ille unum elocutus, *ut memoria tenerent milites ea, quæ pridie sibi confirmassent*, sequi sese jubet, & præcurrit ante omnes: adeoque erat impedita vallis, ut in adscensu, nisi sublevati à suis, primi non facile eniterentur. Sed præoccupatus animus Attianorum militum timore & fuga & cæde suorum, nihil de resistendo cogitabat; omnesque jam se ab equitatu circumveniri arbitrabantur. Itaque prius, quam telum adjici (g) posset, aut nostri propius accederent, omnis Vari acies terga vertit, seque in castra recepit.

CAP. XXXV. Qua in fuga Fabius Pelignus quidam, ex infimis ordinibus, de exercitu Curionis, primum agmen fugientium consecutus, magna voce Varum nomine appellans requirebat; *uti unus esse ex ejus militibus, & monere aliquid velle, ac dicere videretur*. Ubi ille sæpe appellatus, adspexit, ac restitit; & *quis esset, aut quid vellet*, quæsit; humerum apertum gladio appetit; paullumque abfuit, quin Varum interficeret. Quod ille periculum, sublato ad ejus conatum scuto, vitavit. Fabius, à proximis militibus circumventus interficitur, ac fugientium (h) multitudine ac turba portæ castrorum occupantur, atque iter impeditur; pluresque in

eo loco sine vulnere, quam in praelio, aut fuga, intereunt. Neque multum abfuit, quin etiam castris expellerentur; ac nonnulli protinus eodem cursu in oppidum contenderunt. Sed quum loci natura, tum munitio castrorum aditum prohibebat: quod ad praelium egressi Curionis milites iis rebus indigebant, quæ ad oppugnationem castrorum erant usui. Itaque Curio exercitum in castra reducit, suis omnibus præter Fabium incolumibus, ex numero adversariorum circiter DC. interfectis, ac ∞. vulneratis: qui omnes discessu Curionis, multique præterea, per simulationem vulnerum, ex castris in oppidum, propter timorem, sese recipiunt. Qua re animadversa, Varus, & terrore exercitus cognito, buccinato in castris, & paucis ad speciem tabernaculis relictis, de tertia vigilia silentio exercitum in oppidum reducit.

CAP. XXXVI. Postero die Curio Uticam obsidere, & vallo circummunire instituit. Erat in oppido multitudo insolens belli, diuturnitate otii; Uticenses pro quibusdam Cæsaris in se beneficiis illi amicissimi; conventus, qui ex variis (i) generibus constaret; terror ex superioribus praeliis magnus. Itaque de deditione omnes palam (k) loquebantur, & cum P. Attio agebant, ne sua pertinacia omnium fortunas perturbare vellet. Hæc quum agerentur, nuntii præmissi ab Rege Juba venerunt; *qui illum cum magnis copiis adesse dicerent, & de custodia ac defensione urbis hortarentur*. Quæ res eorum perterritos animos confirmavit.

CAP. XXXVII. Nuntiabantur hæc eadem Curioni, sed aliquamdiu fides fieri non poterat. Tantam habebat suarum rerum fiduciam. Jamque Cæsaris in Hispania res secundæ in Africam nuntiis ac litteris perferebantur. Quibus omnibus rebus sublatus, nihil contra se Regem nisurum existimabat. Sed ubi certis auctoribus comperit, *minus V. & XX. millibus [longe] ab Utica ejus copias abesse*; relictis munitionibus, sese in castra Corneliana recepit. Huc frumentum comportare, castra munire, materiam conferre cœpit, statimque in Siciliam misit; *uti II. legiones, reliquisque equitatus ad se mitteretur*. Castra erant ad bellum ducendum aptissima, natura, & loci munitione, & maris propinquitate, & aquæ & salis copia: cujus magna vis jam ex proximis erat salinis eo congesta. Non materia multitudine arborum, non frumentum, cujus erant plenissimi agri, deficere poterat. Itaque suorum omnium consensu Curio reliquas copias expectare, & bellum ducere parabat.

CAP. XXXVIII. His constitutis rebus, probatisque consiliis, ex perfugis quibusdam oppidanis audit, *Jubam revocatum finitimo bello, & controversis Leptitanorum restitisse in regno; Saburam (l) ejus præfectum cum mediocribus copiis missum Uticæ appropinquare*. His auctoribus temere credens consilium commutat, & praelio rem committere constituit.

Qq q 2

Multum

(g) al. abjici. (h) al. hac fugientium. (i) al. amicissimi erant, conventus is, qui ex variis &c. (k) al. omnes in palam. al. omnes jam palam. (l) al. Saburram.

Multum ad hanc rem probandam adjuvat adolescentia, magnitudo animi, superioris temporis proventus, fiducia rei bene gerendae. His rebus impulsus, equitatum omnem prima nocte ad castra hostium mittit, ad flumen Bagradam, quibus praeerat Sabura, de quo ante erat auditum. Sed Rex omnibus (m) copiis insequatur, & VI. millium passuum intervallo à Sabura confederat. Equites missi nocte iter conficiunt. Imprudentes, atque inopinantes hostes aggrediuntur. Numidae enim quadam barbara consuetudine nullis ordinibus passim confederant. Hos oppressos somno & dispersos adorti, magnum eorum numerum interficiunt. Multi perterriti profugiant. Quo facto ad Curionem equites revertuntur, captivosque ad eum reducant.

CAP. XXXIX. Curio cum omnibus copiis quarta vigilia exierat, cohortibus V. castris praesidio relictis. Progressus millia passuum VI, equites convenit; rem gestam cognovit; ex captivis quaerit, *quis castris ad Bagradam praesit?* Respondent, Saburam. Reliqua, studio itineris conficiendi quaerere praetermittit; proximaque respiciens signa, *Videtisne*, inquit, *militum, captivorum orationem cum perfugis convenire? Absesse Regem; exiguas esse copias missas, quae paucis equitibus pares non esse potuerunt. Proinde ad praedam, ad gloriam, properate; ut jam de praemiis vestris, & de referenda gratia cogitare incipiamus.* Erant per se magna, quae gesserant equites, praesertim quum eorum exiguus numerus cum tanta multitudine Numidarum conferretur. Haec tamen ab ipsis inflatus commemorabantur; ut de suis homines laudibus libenter praedicant. Multa praeterea spolia praeferebantur. Capti homines, equitesque producebantur: ut, quidquid intercederet temporis, hoc omne victoriam morari videretur. Ita spei Curionis militum studia non deerant. Equites sequi juber sese; iterque accelerat, ut quam maxime ex fuga perterritos adoriri posset. At illi itinere totius noctis confecti, subsequi non poterant: atque alii alio loco resistebant. Ne haec quidem res Curionem ab spe (n) morabatur.

CAP. XL. Juba certior factus à Sabura, de nocturno praelio, II. millia Hispanorum & Gallorum equitum, quos suae custodiae causa circum se habere consueverat, & peditum eam partem, cui maxime confidebat, Saburae submittit. Ipse cum reliquis copiis, elephantisque XL. (o) lentius subsequitur: suspicatus, praemissis equitibus, ipsum affore Curionem. Sabura copias equitum peditumque instruit: atque his imperat, *ut simulatione timoris paulatim cedant, ac pedem referant: sese quum opus esset, signum praelii daturum: & quod rem postulare cognovisset, imperaturum.* Curio ad superiorem spem addita praesentis temporis opinione, hostes fugere arbitratus, copias ex locis superioribus in campum deducit.

CAP. XLI. Quibus ex locis quum longius esset progressus, confecto jam labore exercitu XVI. millium spatio, consistit. Dat signum suis Sabura, aciem constituit, & circumire ordines, atque hortari incipit. Sed peditatu dumtaxat procul ad speciem utitur: equites in aciem mittit. Non deest negotio Curio; suosque hortatur, *ut spem omnem in virtute reponant.* Nec militibus quidem, ut defessis; neque equitibus, ut paucis, & labore confectis, studium ad pugnandum virtutisque deerat. Sed ii erant numero CC. Reliqui in itinere substituerant. Hi quamcumque in partem impetum fecerant, hostes loco cedere cogebant. Sed neque longius fugientes prosequi, nec vehementius equos incitare poterant. At equitatus hostium ab utroque cornu circumire aciem nostram & adversos proterere incipit. Quum cohortes ex acie procurrisent, Numidae integri celeritate impetum nostrorum effugiebant; rursusque ad ordines suos se recipientes circumibant, & ab acie excludebant. Sic neque in loco manere, ordinesque servare, neque procurrere, & casum subire, tutum videbatur. Hostium copiae summissis ab Rege auxiliis crebro augebantur. Nostros (p) vires lassitudine deficiebant. Simul ii, qui vulnera acceperant, neque acie excedere, neque in locum tutum referri poterant; quod tota acies equitatu hostium circumdata tenebatur. Hi de sua salute desperantes, ut extremo vitae tempore homines facere consueverunt, aut suam mortem miserabantur, aut parentes suos commendabant, si quos ex eo periculo fortuna servare potuisset. Plena erant omnia timoris & luctus.

CAP. XLII. Curio, ubi perterritis omnibus neque cohortationes suas, neque preces audiri intelligit, unam, ut in miseris rebus, spem reliquam salutis esse arbitratus, proximos colles capere universos, atque eo inferri signa juber. Hos quoque praecipue missus à Sabura equitatus. Tum vero ad summam desperationem nostri perveniunt: & partim fugientes ab equitatu interficiuntur, partim integri procumbunt. Hortatur Curionem Cn. Domitius praefectus equitum, cum paucis equitibus circumstans, *ut fuga salutem petat, atque in castra contendat: & se ab eo non discessurum pollicetur.* At Curio, numquam amisso exercitu, quem à Caesare fidei suae commissum acceperit, *se in ejus conspectum reversurum*, confirmat; atque ita praelians interficitur. Equites perpauci ex praelio se recipiunt. Sed ii, quos ad novissimum agmen, equorum reficiendorum causa, substitisse demonstratum est, fuga totius exercitus procul animadversa, sese incolumes in castra conferunt. Milites ad unum omnes interficiuntur.

CAP. XLIII. His rebus cognitis, M. Rufus quaestor in castris relictus à Curione, cohortatur suos, *ne animo deficient.* Illi orant, atque obsecrant, *ut in Siciliam navibus reportentur*, pollicetur: magistrisque imperat navium, *ut*

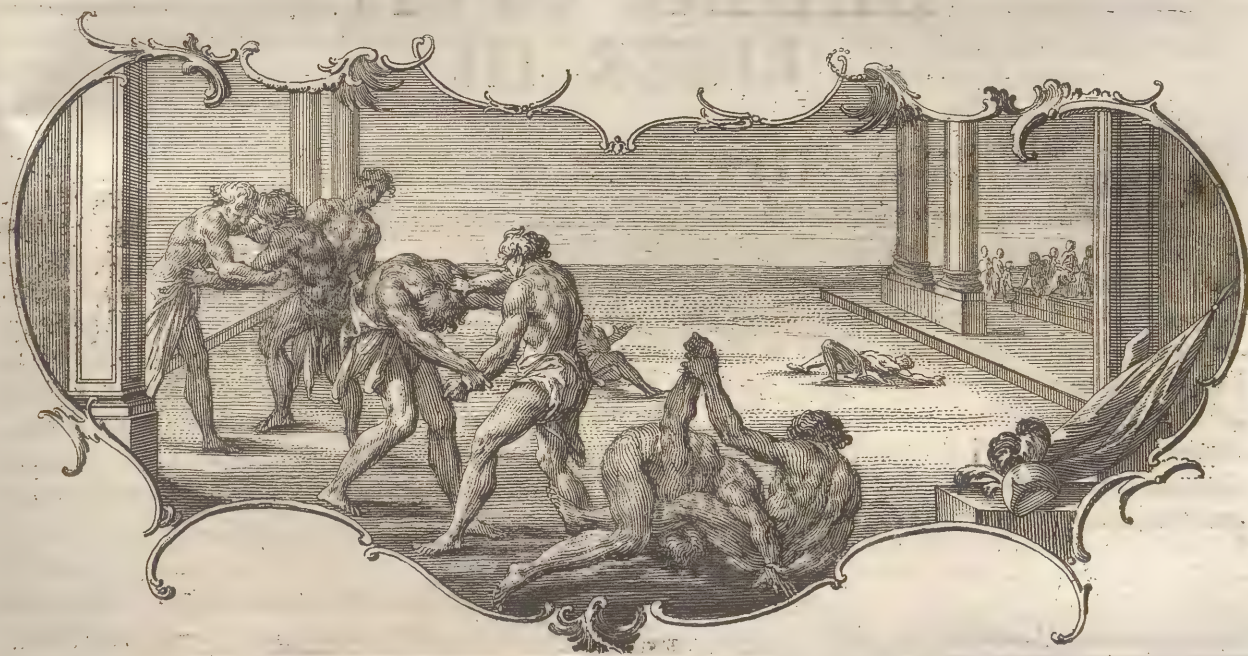
(m) al. cum omnibus. (n) al. ad spem. (o) al. LX. (p) al. Nostros.

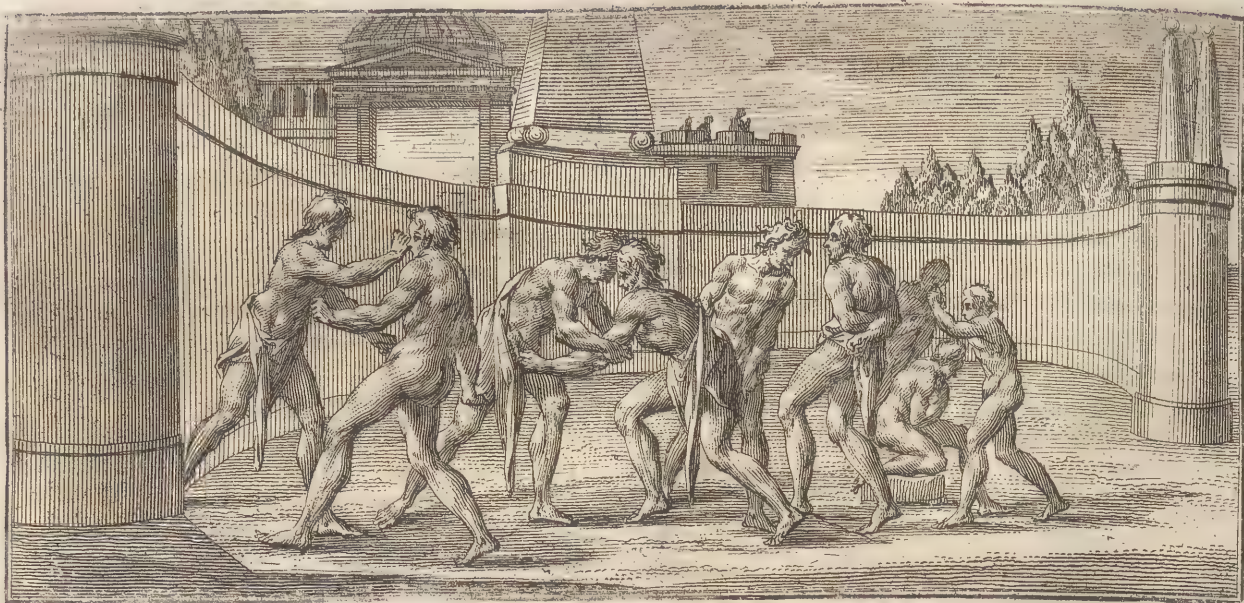
ut primo vespere omnes scaphas ad littus appul-
sas habeant. Sed tantus fuit omnium terror, ut
alii adesse copias Juba dicerent, alii cum legio-
nibus instare Varum, jamque se pulverem ventien-
tium cernere; quarum rerum nihil omnino ac-
ciderat; alii classem hostium celeriter advola-
turam suspicarentur. Itaque, perterritis o-
mnibus, sibi quisque consulebat. Qui in
classe erant, proficisci properabant. Horum
fuga navium onerariarum magistros incirabat.
Pauci lenunculi ad officium imperiumque
conveniebant. Sed tanta erat completis litto-
ribus contentio; qui potissimum ex magno
numero conscenderent; ut multitudine, atque
onere nonnulli deprimerentur, reliqui ob ti-
morem propius (q) adire tardarentur.

CAP. XLIV. Quibus rebus accidit, ut
pauci milites, patresque familiae, qui aut gra-

(q) al. reliqui hoc tempore propius &c.

tia aut misericordia valerent, aut naves adna-
re possent, recepti in Siciliam incolumes per-
venirent. Reliquae copiae, missis ad Varum
noctu legatorum numero centurionibus, sese
ei dederunt. Quorum cohortes militum
Juba postero die ante oppidum conspicatus,
suam esse praedicans praedam, magnam par-
tem eorum interfici iussit: paucos electos in
regnum remisit. Quum Varus suam fidem
ab eo laedi quereretur, neque resistere aude-
ret; ipse equo in oppidum vectus, profe-
quentibus compluribus senatoribus, quo in
numero erat Ser. Sulpicius, & Licinius Da-
masippus, paucis diebus, quae fieri vellet,
Uticae constituit atque imperavit: die-
busque post paucis se in regnum cum
omnibus copiis recepit.

C. JULII CÆSARIS COMMENTARIORUM DE BELLO CIVILI LIBER III.

BREVIARIUM LIBRI III.

Cæsar, rebus urbanis ordinatis, in Ceraunios trajicit. Salonas, Oricum, Apolloniam, aliasque civitates occupat. Pompejus Dyrrhachium se recipit. Bibulus moritur. Colloquia sepius iterata de pace, semper turbantur. Motus in Urbe sedatur. Libo Brundisinum portum frustra aliquamdiu obsidet. Antonius & Calenus cum subsidiis ex Italia advenientes, Cæsari junguntur. Scipionis in Syria tyrannides, atque in Macedonia & Thessalia res gestæ. Pompejus à Cæsare ad Dyrrhachium obsessus. Crebræ istic, variaque fortuna, velitationes. Duplici clade affectus Cæsar, ab obsidione exercitum reducit. In Thessalam Pompejum elicit. Pugnandi facultatem nactus, Pompejum fundit. C. Lælius interea Brundisinum portum obsidet; & Cassius classes Cæsaris in Sicilia incendit. Pompejus in Ægypto ab Achilla & Septimio interficitur, Cæsar Alexandriam usque eum insecutus, novo ibi bello intricatur.

CAPUT I.

U. C. 704.
c. 49.

DICTATORE habente comitia Cæsare, Consules creantur [Julius] Cæsar, & P. Servilius. Is enim erat annus, quo per leges ei Consulem fieri liceret. His rebus confectis, quum fides tota Italia esset angustior, ne-

que creditæ pecuniæ solverentur; constituit, ut arbitri darentur; per eos fierent æstimationes possessionum & rerum, quanti quæque earum ante bellum fuissent, atque eæ creditoribus transferrentur. Hoc & ad timorem novarum tabu-

larum tollendum minuendumque, qui fere bella & civiles dissensiones sequi consuevit, & ad debitorum tuendam existimationem, esse aptissimum existimavit. Item, prætoribus tribunisque pl. rogationes ad populum ferentibus, nonnullos ambitus Pompeja lege damnatos, illis temporibus, quibus in Urbe præsidia legionum Pompejus habuerat, quæ judicia, aliis audientibus judicibus, aliis sententiam ferentibus, singulis diebus erant perfecta, in integrum restituit, qui se illi initio civilis belli obtulerant, si sua opera in bello uti vellet; perinde æstimans, ac si usus esset, quoniam sui fecissent potestatem. Statuerat enim hos prius iudicio populi debere restitui, quam suo beneficio videri receptos; ne aut ingratus in referenda gratia, aut atrogans in præripiendo populi beneficio videretur.

CAP. II. His rebus, & feriis Latinis, comitiisque omnibus perficiendis XI. dies tribuit,

buit, Dictaturaque se abdicat, & ab Urbe proficiscitur, Brundisiumque pervenit. Eo legiones XII, equitatum omnem venire iusserat. Sed tantum navium reperit, ut angustissime XX (r) millia legionariorum militum, & DC equites transportare possent. Hoc unum [inopia navium] Cæsari ad conficiendi belli celeritatem defuit. Atque eæ copiae ipsæ hoc infrequentiores imponuntur, quod multi Gallicis tot bellis defecerant, longumque iter ex Hispania magnum numerum deminuerat; & gravis autumnus in Apulia circumque Brundisium, ex saluberrimis Galliae & Hispaniae regionibus omnem exercitum valetudine tentaverat.

CAP. III. Pompejus annum spatium (s) ad comparandas copias nactus, quod vacuum à bello, atque ab hoste otiosum fuerat, magnam ex Asia, Cycladibusque insulis, Corcyra, Athenis, Ponto, Bithynia, Syria, Cilicia, Phœnice, & Ægypto classem coegerat, magnam omnibus locis ædificandam curaverat; magnam imperatam Asiae, Syriae, regibusque omnibus & dynastis, & tetrarchis, & liberis Achaiae populis pecuniam exegerat, magnam societates earum provinciarum, quas ipse obtinebat, sibi numerare coegerat.

CAP. IV. Legiones effecerat civium Romanorum IX. V ex Italia, quas transduxerat; unam ex Sicilia veteranam, quam factam ex duabus Gemellam appellabat: unam ex Creta & Macedonia, ex veteranis militibus: qui dimissi à superioribus Imperatoribus in iis provinciis confederant; II ex Asia, quas Lentulus scribendas curaverat. Præterea magnum numerum ex Thessalia, Bœotia, Achaia, Epiroque, supplementi nomine in legiones distribuerat. His Antonianos milites admiscuerat. Præter has exspectabat cum Scipione ex Syria legiones II: sagittarios ex Creta, Lacedaemone, Ponto, atque Syria, reliquisque civitatibus III millia numero habebat: funditorum cohortes VI: mercenarias II: equites VII millia: ex quibus DC Gallos Dejotarus adduxerat, D. Ariobarzanes ex Cappadocia: ad eundem numerum Cotus (t) ex Thracia dederat, & Sadalem filium miserat. Ex Macedonia CC erant, quibus Rascipolis præerat, excellenti virtute. D ex Gabinianis Alexandria, Gallos Germanosque, quos ibi A. Gabinius præsidii causa apud Regem Ptolomæum reliquerat: Pompejus filius cum classe adduxerat DCCC, quos ex servis suis pastorumque suorum coegerat (u): CCC Tarcundarius Castor, & Donilaus ex Gallogræcia dederant. Horum alter una venerat, alter filium miserat. CC ex Syria à Comageno Antiocho, cui magna præmia Pompejus tribuit, missi erant. In his plerique hippotoxotæ. Huc Dardanos, Bessos, partim mercenarios, partim imperio aut gratia comparatos, item Macedonas, Thessalos, & reliquarum gentium & civitatum adjecerat; at-

que eum, quem supra demonstravimus, numerum expleverat.

CAP. V. Frumenti vim maximam ex Thessalia, Asia, Ægypto, Creta, Cyrenis, reliquisque regionibus comparaverat. Hiemare Dyrrhachii, Apolloniæ, omnibusque oppidis maritimis constituerat, ut mare Cæsarem transire prohiberet. Ejus rei causa omni ora (x) maritima classem disposuerat. Præerat Ægyptiis navibus Pompejus filius; Asiaticis D. Lælius & C. Triarius; Syriacis C. Cassius; Rhodiis C. Marcellus cum C. Coponio (y); Liburnicæ atque Achaicæ classi Scribonius Libo & M. Octavius. Toti tamen officio maritimo M. Bibulus præpositus cuncta administrabat. Ad hunc summa imperii respiciebat.

CAP. VI. Cæsar, ut Brundisium venit, concionatus apud milites, *quoniam prope ad finem laborum ac periculorum esset perventum, æquo animo mancipia atque impedimenta in Italia relinquerent: ipse expediti naves conscenderent, quo major numerus militum posset imponi; omniaque ex victoria, & ex sua liberalitate sperarent*; conclamantibus omnibus, *imperaret, quod vellet; quodcumque imperavisset, se æquo animo esse facturos*; pridie Non. Jan. naves solvit, impositis, ut supra demonstratum est, legionibus VII. Postridie terram attigit. Cerauniorum saxa inter & alia loca periculosa quietam nactus stationem, & portus omnes timens, quos teneri ab adversariis arbitrabatur, ad eum locum, qui appellatur Pharsalus (z), omnibus navibus ad unam incolumibus, milites exposuit.

CAP. VII. Erat Orici Lucretius Vespillo (a), & Minucius Rufus cum Asiaticis navibus XIIIX; quibus iussu D. Lælii præerant; M. Bibulus cum navibus CX Corcyrae. Sed neque ii sibi (b) confisi ex portu prodire sunt ausi; quum Cæsar omnino XII naves longas præsidio duxisset; in quibus erant constratae IV. Bibulus (c), impeditis navibus, disperfisque remigibus, satis mature (d) occurrit, quod prius ad continentem visus est Cæsar, quam de ejus adventu fama omnino in eas regiones perferretur.

CAP. VIII. Expositis militibus, naves eadem nocte Brundisium à Cæsare remittuntur; ut reliquæ legiones, equitatusque transportari possent. Huic officio præpositus erat Fufius Kalenus legatus, qui celeritatem in transportandis legionibus adhiberet. Sed serius à terra provectæ naves, neque usæ nocturna aura, in redeundo offenderunt. Bibulus enim, Corcyrae certior factus de adventu Cæsaris, sperans se alicui parti onustarum navium occurrere posse, inanibus occurrit; & nactus circiter XXX. in eas diligentiae suæ ac doloris iracundia erupit, omnesque incendit; eodemque igne nautas, dominosque navium interfecit, magnitudine poenæ reliquos deterre-
re sperans. Hoc confecto negotio, à Saloni-

ad

(r) al. XV. al. VII. (s) al. anni spatium. (t) al. Cotys. (u) al. quos ex servitiis pastorumque suorum coegerat. al. servis pastoribusque suis. (x) al. omni in ora. (y) al. Pomponio. (z) al. Palæste. (a) al. Hispilo. (b) al. Sed neque quatuor sibi. (c) al. in quibus erat & ipse: neque illi Bibulus &c. (d) al. non satis mature.

ad Orici portum stationes, littoraque omnia longe lateque classibus occupavit: custodiisque diligentius dispositis, ipse gravissima hieme in navibus excubabat, neque ullum laborem aut munus despiciens, neque subsidium exspectans, si in Cæsaris complexum venire posset (e).

CAP. IX. Sed post discessum Liburnarum, ex Illyrico M. Octavius cum iis, quas habebat, navibus, Salonas pervenit: ibique civitatis Dalmatis, reliquisque barbaris, Iffam (f) à Cæsaris amicitia avertit: conventum Salonas quum neque pollicitationibus, neque denuntiatione periculi permovere posset, oppidum oppugnare instituit. Est autem oppidum & loci natura, & colle munitum. Sed celeriter cives Romani, ligneis effectis turribus, iis sese munierunt: & quum essent infirmi ad resistendum, propter paucitatem hominum, crebris confecti vulneribus, ad extremum auxilium descenderunt: servosque omnes puberes liberaverunt: & præfectis omnium mulierum crinibus, tormenta effecerunt. Quorum cognita sententia, Octavius quinque castris (g) oppidum circumdedit, atque uno tempore obsidione, & oppugnationibus eos premere cœpit. Illi, omnia perpeti parati, maxime re frumentaria laborabant. Quare (h) missis ad Cæsarem legatis, auxilium ab eo petebant: reliqua, ut poterant, per se incommoda sustinebant: & longo interposito spatio, quum diuturnitas oppugnationis (i) negligentiores Octavianos effecisset, nacti occasionem meridiani temporis, discessu eorum, pueris mulieribusque in muro dispositis, ne quid quotidianæ consuetudinis desideraretur; ipsi, manu facta, cum iis, quos nuper manumissos liberaverant, in proxima Octavii castra irruperunt. His expugnatis, eodem impetu altera sunt adorti, inde tertia, & quarta, & deinceps reliqua: omnibusque eos castris expulerunt; & magno numero interfecto, reliquos atque ipsum Octavium in naves confugere coegerunt. Hic fuit oppugnationis exitus. Jamque hiems appropinquabat; & tantis detrimentis acceptis (k) Octavius, desperata oppugnatione oppidi, Dyrrhachium sese ad Pompejum recepit.

CAP. X. Demonstratum est L. Vibullium Rufum Pompeji præfectum bis in potestatem pervenisse Cæsaris, atque ab eo esse dimissum, semel ad Corfinium, iterum in Hispania. Hunc pro suis beneficiis Cæsar judicaverat idoneum, quem cum mandatis ad Cn. Pompejum mitteret: eundemque apud Cn. Pompejum auctoritatem habere intelligebat. Erat autem hæc summa mandatorum: *Debere utrumque pertinaciæ finem facere, & ab armis discedere, neque amplius fortunam periclitari: satis esse magna utrimque incommoda accepta; quæ pro disciplina & præceptis habere possent, ut reliquos casus timerent. Illum ab Italia expulsam, amissa Sicilia, & Sardinia, duabus-*

que Hispaniis, & cohortibus in Italia atque Hispania civium Romanorum C. atque XXX: se, morte Curionis, & detrimento Africani exercitus tanto, militumque deditione ad Corcyram (l). Proinde sibi ac Reip. parcerent, quantumque in bello fortuna posset, jam ipsi incommodis suis satis essent documento: hoc unum esse tempus de pace agendi, dum sibi uterque confideret, & pares ambo viderentur: si vero alteri paulum modo tribuisset fortuna; non esse usurum conditionibus pacis eum, qui superior videretur, neque fore æqua parte contentum, qui se omnia habiturum confideret: conditiones pacis, quoniam antea convenire non potuissent, Romæ à Senatu & à Populo peti debere: interea & Reip. & ipsis placere oportere, si uterque in concione statim juravisset, se triduo proximo exercitum dimissurum: depositis armis auxiliisque quibus nunc confiderent, necessario Populi Senatusque judicio fore utrumque contentum. Hæc quo facilius Pompejo probari possent, omnes suas terrestres, urbiumque copias dimissurum.

CAP. XI. Vibullius, his expositis à Cæsare, non minus necessarium esse existimavit, de repentino adventu Cæsaris Pompejum fieri certiores, uti ad id consilium capere posset, antequam de mandatis agi inciperet: atque ideo, continuato (m) & nocte & die itinere, atque mutatis ad celeritatem jumentis, ad Pompejum contendit; ut adesse Cæsarem omnibus copiis nuntiaret. Pompejus erat eo tempore in Candavia; iterque ex Macedonia in hiberna, Apolloniam, Dyrrhachiumque habebat. Sed, re nova perturbatus, majoribus itineribus Apolloniam petere cœpit: ne Cæsar oræ maritimæ civitates occuparet. At ille, expositis militibus, eodem die Oricum proficiscitur. Quo quum venisset, L. Torquatus, qui jussu Pompeji oppido præerat, præsidiumque ibi Parthinorum habebat, conatus portis clausis oppidum defendere, Græcos murum ascendere, atque arma capere jubet. Illi autem quum se contra imperium Populi R. pugnatos esse negarent; oppidani autem sua sponte Cæsarem recipere conarentur; desperatis omnibus auxiliis, portas aperuit, & se atque oppidum Cæsari dedit (n), incolumisque ab eo conservatus est.

CAP. XII. Recepto Cæsar Orico, nulla interposita mora, Apolloniam proficiscitur. Ejus adventu audito, L. Staberius, qui ibi præerat, aquam comportare in arcem, atque eam munire, obsidesque ab Apolloniatis exigere cœpit. Illi vero daturos se negare, neque portas Consuli præclusuros: neque sibi iudicium sumpturos contra atque omnis Italia Populusque R. judicavisset. Quorum cognita voluntate, clam profugit. Apolloniates ad Cæsarem legatos mittunt, oppidoque recipiunt. Hos sequuntur Bullidentis, Amantiani, & reliquæ finitimæ civitates, totaque Epirus; & legatis ad Cæsarem missis, quæ imperaret, facturos pollicentur.

CAP.

(e) al. Si in Cæsaris conspectum veniret. al. ne quod subsidium exspectabat Cæsar, in conspectum venire posset. (f) al. Hissam. (g) al. quindenis castris. (h) al. Qua de re &c. (i) al. diuturnas oppugnationes. (k) al. receptis. (l) al. Curictam. (m) al. atque adeo continuato. (n) al. dedit.

CAP. XIII. At Pompejus, cognitis iis rebus, quæ erant Orici atque Apolloniæ gestæ, Dyrrhachio timens, diurnis eo nocturnisque itineribus contendit. Simul ac Cæsar appropinquare dicebatur, tantus terror incidit ejus exercitui, quod properans noctem diei conjunxerat, neque iter intermiserat, ut pæne omnes in Epiro finitimisque regionibus signa relinquerent; complures arma projicerent; ac fugæ simile iter videretur. Sed, quum prope Dyrrhachium Pompejus constitisset, castraque metari jussisset; perterriti etiam tum exercitu, princeps Labienus procedit; juratque, *se eum non deserturum, eundemque casum subiturum, quemcumque ei fortuna tribuisset*. Hoc idem reliqui jurant legati. Hos Tribuni mil. centurionesque sequuntur; atque idem omnis exercitus jurat. Cæsar præoccupato itinere ad Dyrrhachium, finem prope- randi facit: castraque ad flumen Apsum ponit, in finibus Apolloniaticum; ut vigiliis castellisque benemeritæ civitates tutæ essent præsidio (o): ibique reliquarum ex Italia legionum adventum exspectare, & sub pellibus hiemare constituit. Hoc idem Pompejus facit; & trans flumen Apsum positis castris, eo copias omnes auxiliæque conduxit.

CAP. XIV. Kalenus, legionibus equitibusque Brundisii in naves politis (p), ut erat præceptum à Cæsare, quantum navium [facultatem] habebat, naves solvit (q); paulumque à portu progressus, litteras à Cæsare accipit; quibus est certior factus, portus littoraque omnia classibus adversariorum teneri. Quo cognito, se in portum recipit, navesque omnes revocat. Una ex iis, quæ perseveravit, neque imperio Kaleni obtemperavit, quod erat sine militibus, privatoque consilio administrabatur, delata Oricum, atque à Bibulo expugnata est: qui de servis liberisque omnibus ad impuberes supplicium sumit, & ad unum interficit. Ita, exiguo tempore, magno casu totius exercitus salus constitit.

CAP. XV. Bibulus, ut supra demonstratum est, erat cum classe ad Oricum: & sicut mari portubusque Cæsarem prohibebat, ita ipse omni terra earum regionum prohibebatur. Præsidii enim dispositis, omnia littora à Cæsare tenebantur; neque lignandi, neque aquandi, neque naves ad terram religandi potestas fiebat. Erat res in magna difficultate: summisque angustiis rerum necessariarum premebantur; adeo ut cogerentur, sicut reliquum commeatum, ita ligna atque aquam Corcyra navibus onerariis supportare: atque uno etiam tempore accidit, ut difficilioribus usi tempestatibus, ex pellibus, quibus erant tectæ naves, nocturnum excipere rorem cogerentur: quas tamen difficultates patienter & æquo animo ferebant; neque sibi nudanda littora & relinquendos portus existimabant.

Sed, quum essent in quibus demonstravi angustiis; ac se Libo cum Bibulo conjunxisset; loquuntur ambo ex navibus cum M. Acilio & Statio (r) Murco legatis: quorum alter oppidi muris, alter præsidii terrestribus præerat; *velle se de maximis rebus cum Cæsare loqui, si sibi ejus facultas detur*. Huc addunt pauca, rei confirmandæ causa, ut de compositione acturi viderentur. Interim postulant, *ut sint induciæ*; atque ab iis impetrant. Magnum enim, quod asseriebant, videbatur; & Cæsarem id summe sciebant cupere; & perfectum aliquid Bibuli mandatis (s) existimabatur.

CAP. XVI. Cæsar eo tempore cum legione una profectus ad (t) recipiendas ulteriores civitates, & rem frumentariam expediendam, qua anguste utebatur, erat ad Buthrotum oppositum Corcyræ. Ibi ab Acilio certior & Murco per litteras factus de postulatis Libonis & Bibuli legionem relinquit; ipse Oricum revertitur. Eo quum venisset, evocantur illi ad colloquium. Prodit Libo, atque excusat Bibulum, *quod is iracundia summa erat, inimicitiasque habebat etiam privatas cum Cæsare ex ædilitate & prætura conceptas: ob eam rem colloquium vitasse, ne res maximæ spei maximæque utilitatis ejus iracundia impederentur*. Pompeji summam esse ac fuisse semper voluntatem, ut componeretur, atque ab armis discederetur: sed potestatem se ejus rei nullam habere; propterea quod de concilio (u) sententia summam belli rerumque omnium Pompejo permiserint: sed postulatis Cæsaris cognitis, missuros ad Pompejum, atque illum reliqua per se acturum (x), hortantibus ipsis: interea manerent induciæ, dum ab illo rediri posset; neve alteri noceret. Huc addit pauca de causa, & de copiis, auxiliisque suis.

CAP. XVII. Quibus rebus neque tum respondendum Cæsar existimavit, neque nunc, ut memoriæ prodatur, satis causæ putamus. Postulabat Cæsar, *ut legatos sibi ad Pompejum sine periculo mittere liceret; idque ipsi fore reciperent, aut acceptos per se ad eum perducerent*. Quod ad inducias pertineret, sic belli rationem esse divisam, ut illi classe naves auxiliæque sua impedirent; ipse ut aqua terraque eos prohiberet: & si hoc sibi remitti vellent, remitterent ipsi de maritimis custodius; sin illud tenerent, se quoque id retenturum: nihilominus tamen agi posse de compositione, ut hæc non remitterentur: neque hanc rem esse impediendi loco. Illi neque legatos Cæsaris recipere, neque periculum præstare eorum, sed totam rem ad Pompejum rejicere: unum instare de induciis, vehementissimeque contendere. Quos ubi Cæsar intellexit præsentis periculi, atque inopiæ vitandæ causâ omnem orationem instituisse, neque ullam spem, aut conditionem pacis afferre; ad reliquam cogitationem belli sese recepit.

R r r

CAP.

(o) al. bene meritæ civitati esset præsidio. al. ut vicis castellisque bene meritæ civitatis esset præsidio. (p) al. in naves impositis. (q) al. quantum navium habebat solvit. al. quamprimum navigandi facultatem habuit, naves solvit. (r) al. Stajo. (s) al. & perfecturum aliquid de Bibuli mandatis &c. al. perfectum iri existimabatur aliquid Bibuli mandatis. alii legunt Vibullii. (t) al. profectus erat... utebatur. Erat autem ad Buthrotum &c. (u) al. consilii. (x) al. reliqua perfecturum.

CAP. XVIII. Bibulus multos dies terra prohibitus, & graviore morbo ex frigore ac labore implicatus, quum neque curari posset, neque susceptum officium deferere vellet, vim morbi sustinere non potuit. Eo mortuo, ad neminem unum summa imperii redit, sed separatim suam quisque classem ad arbitrium suum administrabat. Vibullius, sedato tumultu, quem repentinus adventus Cæsaris concitaverat, ubi (y) primum rursus adhibito Libone, & L. Luccejo, & Theophane, quibus (z) communicare de maximis rebus Pompejus consueverat, de mandatis Cæsaris agere instituit, eum ingressum in sermonem Pompejus interpellavit, & loqui plura prohibuit; *Quid mihi, inquit, aut vita aut civitate opus est, quam beneficio Cæsaris habere videbor? Cuius rei opinio tolli non poterit, nisi quum in Italiam, ex qua profectus sum, reductus existimabor, bello perfecto.* Ab iis Cæsar hæc dicta cognovit, qui sermoni interfuerunt. Conatus tamen nihilominus est aliis rationibus per colloquia de pace agere.

CAP. XIX. Inter bina castra Pompeji atque Cæsaris unum flumen tantum intererat Apfus; crebraque inter se colloquia milites habebant: neque ullum interim telum per pacationes colloquentium transjaciebatur (a). Mittit P. Vatinius legatum ad ripam ipsam fluminis, qui ea, quæ maxime ad pacem pertinere viderentur, ageret; & crebro magna voce pronuntiaret, *liceretne civibus ad cives de pace legatos mittere? Quod etiam fugitivis ab saltu Pyrenæo, prædonibusque licuisset; præsertim, ut id agerent, ne cives cum civibus armis decertarent.* Multa suppliciter locutus, ut de sua atque omnium salute debebat, silentioque ab utrisque militibus auditus, responsum est ab altera parte, *A. Varronem profiteri, se altera die ad colloquium venturum atque una etiam utrimque admodum tuto legati venire, & quæ vellent, exponere possent*: certumque ei rei tempus constituitur. Quo quum esset postero die ventum; magna utrimque multitudo convenit; magnaue erat ejus rei expectatio: atque omnium intenti animi ad pacem esse videbantur. Qua ex frequentia T. Labienus prodit. Summissa oratione loqui de pace, atque altercari cum Vatinio incipit. Quorum mediam orationem interrumpunt undique subito tela immissa; quæ ille obiectus armis militum vitavit. Vulnerantur tamen complures; in his Cornelius Balbus, M. Plotius, L. Tiburtius centuriones, militesque nonnulli. Tum Labienus, *Desinite ergo de compositione loqui. Nam nobis, nisi Cæsaris capite relato, pax esse nulla potest.*

CAP. XX. Iisdem temporibus Romæ M. Cælius Rufus prætor, causa debitorum suscepta, initio magistratus (b) tribunal suum juxta C. Trebonii prætoris urbani sellam collocavit; & si quis appellasset de æstimatione, & de solutionibus, quæ per arbitrium fierent, ut Cæsar præsens constituerat, fore auxilio

pollicebatur. Sed fiebat æquitate decreti, & humanitate Trebonii, qui his temporibus clementer & moderate jus dicendum existimabat, ut reperiri non posset, à quibus initium appellandi nasceretur. Nam fortasse inopiam excusare, & calamitatem aut propriam suam, aut temporum queri, & difficultates auctiōnandi proponere, etiam mediocris est animi: integras vero tenere possessiones, qui se debere fateantur, cujus animi, aut cujus impudentiæ est? Itaque, qui hoc postuleret, reperiebatur nemo. Atque ipsis, ad quorum commodum pertinebat, durior inventus est Cælius. Et ab hoc profectus initio, ne frustra ingressus turpem causam videretur, legem promulgavit, *** ut sexies semi dies sine usuris creditæ pecuniæ solvantur (c).*

CAP. XXI. Quum resisteret Servilius Consul, reliquique Magistratus; & minus opinione sua efficeret; ad hominum excitanda studia, sublata priore lege, duas promulgavit; unam, qua mercedes habitationum annuas conductoribus donavit; alteram tabularum novarum: impetuque multitudinis in C. Trebonium facto, & nonnullis vulneratis, eum de tribunali deturbavit: de quibus rebus Servilius Consul ad Senatum rerulit; Senatusque Cælium ab Rep. removendum censuit. Hoc decreto eum Consul Senatu prohibuit, & concionari conantem de rostris deduxit. Ille ignominia & dolore permotus palam se proficisci ad Cæsarem simulavit, clamnuntiis ad Milonem missis, qui Clodio interfecto, eo nomine erat damnatus; atque in Italiam evocato, quod magnis muneribus datis gladiatoriae familiæ reliquias habebat, sibi conjunxit; atque eum in Turinum ad sollicitandos pastores præmisit. Ipse quum Castilinum veniret, unoque tempore signa ejus militaria atque arma Capuæ essent comprehensa; familia Neapoli visa, atque proditio oppidi appareret; patefactis consiliis, exclusus Capua, & periculum veritus, quod conventus arma ceperat, atque eum hostis loco habendum existimabat, consilio destitit, atque eo itinere sese avertit.

CAP. XXII. Interim Milo, dimissis circum municipia litteris, ea, quæ faceret, jussu atque imperio facere Pompeji, quæ mandata ad se per Bibulum (d) delata essent: quos ex ære alieno laborare arbitrabatur, sollicitabat. Apud quos quum proficere nihil posset, quibusdam solutis ergastulis, Cosam in agro Turino oppugnare cœpit. Eo quum à Q. Pædio prætore cum legione *** lapide ictus esset ex muro, periit*: & Cælius profectus, ut dictitabat, ad Cæsarem, pervenit Turios: ubi quum quosdam ejus municipii sollicitaret, equitibusque Cæsaris Gallis atque Hispanis, qui eo præsidii causa missi erant, pecuniam polliceretur, ab iis est interfectus. Itaque magnarum initia rerum, quæ occupatione (e) magistratuum & temporum sollicitam Italiam habebant, celerem & facilem exitum habuerunt.

CAP.

(y) al. ibi. (z) al. quibuscum. (a) al. jaciebatur. (b) al. inviro magistratu. (c) al. *ut sexenni die sine usuris persolvantur*. al. *ut sex mensium die sine usuris creditæ pecuniæ solvantur*. (d) al. Vibullium. (e) al. præoccupatione.

CAP. XXIII. Libo profectus ab Orico cum classe, cui præerat, navium L, Brundisium venit, insulamque quæ contra Brundisium portum est, occupavit, quod præstare unum locum arbitrabatur, qua necessarius nostris erat egressus, quam omnium littora ac portus custodia clausos teneri. Hic repentino adventu naves onerarias quasdam nactus incendit; & unam frumento onustam abduxit; magnumque nostris terrorem iniecit, & noctu militibus & sagittariis in terram expositis, præsidium equitum dejecit; & adeo loci opportunitate profecit, ut ad Pompejum litteras mitteret, *naves reliquas, si vellet, subduci, & refici juberet; sua classe auxilia sese Cæsaris prohibiturum.*

CAP. XXIV. Erat eo tempore Antonius Brundisii; qui, virtuti militum confisus, scaphas navium magnarum circiter IX cratibus pluteisque contexit; eoque milites delectos imposuit; atque eas in littore pluribus locis separatim disposuit; navesque triremes II, quas Brundisii faciendas curaverat, per causam exercendorum remigum ad fauces portus prodire jussit. Has quum audacius progressas Libo vidisset, sperans intercipi posse, quadriremes V ad eas misit. Quæ quum navibus nostris appropinquassent, nostri veterani in portum refugerunt; illi studio incitati incautius sequebantur. Jam (f) ex omnibus partibus subito Antonianæ scaphæ, signo dato, se in hostes incitaverunt; primoque impetu unam ex his quadriremem cum remigibus defensoribusque suis ceperunt; reliquas turpiter fugere coegerunt. Ad hoc derrementum accessit, ut equitibus per oram maritimam ab Antonio dispositis aqua prohiberentur. Qua necessitate & ignominia permotus Libo, discessit à Brundisio, obsessionemque nostrorum omisit.

CAP. XXV. Multi jam menses transierant (g); & hiems jam præcipitaverat; neque Brundisio naves legionesque ad Cæsarem veniebant; ac nonnullæ ejus rei prætermisæ occasiones Cæsari videbantur; quod certe sæpe flaverant venti, quibus necessario committendum existimabat. Quantoque ejus amplius processerat temporis, tanto erant alacriores ad custodias, qui classibus præerant; majoremque fiduciam prohibendi habebant; & crebris Pompeji litteris castigabantur, quoniam primo venientem Cæsarem non prohibuissent, ut reliquos ejus exercitus impedirent. Duriusque quotidie tempus ad transportandum lenioribus ventis exspectabant. Quibus rebus permotus Cæsar, Brundisium ad suos severius scripsit, ut nacti idoneum ventum, ne occasionem navigandi dimitterent, & ad Oricum, sive ad littora Apolloniatium, cursum dirigerent; quod eo naves ejicere possent (h). Hæc à custodiis classium loca maxime vacabant; quod se longius portibus committere non auderent.

CAP. XXVI. Illi adhibita audacia & virtute, administrantibus M. Antonio, & Fusio

Kaleno; multum ipsis militibus hortantibus, neque ullum periculum pro salute Cæsaris recusantibus, nacti Austrum, naves solvunt; atque altera die Apolloniam Dyrrhachiumque prætervehuntur. Qui quum essent ex continenti visi, Q. Coponius, qui Dyrrhachii classi Rhodiæ præerat, naves ex portu educit; & quum jam nostri remissiore vento appropinquassent, idem Auster increbuit, nostrisque præsidio fuit. Neque vero ille ob eam causam conatu desisteat, sed labore & perseverantia nautarum se vim tempestatis superare posse sperabat; prætervectosque Dyrrhachium magna vi venti nihilo secius sequebantur. Nostri usi fortunæ beneficio, tamen impetum classis timebant, si forte ventus remississet. Nacti portum, qui appellatur Nymphæum, ultra Lissum millia passuum III, eo naves introduxerunt: qui portus ab Africo tegebatur, ab Austro non erat tutus: leviusque tempestatis, quam classis periculum existimaverunt. Quo simul atque intus est itum, incredibili felicitate Auster, qui per biduum flaverat, in Africum se vertit.

CAP. XXVII. Hic subitam commutationem fortunæ videre licuit. Qui modo sibi timuerant, hos tutissimus portus recipiebat: qui nostris navibus periculum intulerant, de suo timere cogeantur. Itaque tempore commutato tempestas & nostros textit, & naves Rhodias afflixit, ita ut ad unam constratæ omnes numero XVI eliderentur & naufragio interirent; & ex magno remigum propugnatorumque numero pars ad scopulos allisa interficeretur, pars à nostris distraheretur: quos omnes conservatos Cæsar domum remisit.

CAP. XXVIII. Nostræ naves II tardius cursu confecto, in noctem conjectæ, quum ignorarent quem locum reliquæ cepissent, contra Lissum in anchoris constituerunt. Has scaphis, minoribusque navigiis compluribus summissis, Otacilius Crassus, qui Lissi præerat, expugnare parabat: simul de deditione eorum agebat, & incolumitatem deditis pollicebatur. Harum altera navis ducentos viginti ex legione tironum sustulerat; altera ex veterana paullo minus ducentis [se compleverat.] Hic cognosci licuit, quantum esset hominibus præsidii in animi firmitudine (i). Tirones enim multitudine navium perterriti, & salo nausæque confecti, jurejurando accepto, nihil iis nocituros hostes, se Otacilio dederant: qui omnes ad eum perducti, contra religionem jurisjurandi in ejus conspectu crudelissime interficiuntur. At veteranæ legionis milites item conficti & tempestatis & sentinæ vitiis, non ex pristina virtute remittendum aliquid putaverunt; sed tractandis conditionibus, & simulatione deditionis extracto primo noctis tempore, gubernatorem in terram navem ejicere cogunt: ipsi idoneum locum nacti, reliquam noctis partem ibi confecerunt, & luce prima, missis ad eos ab Otacilio equitibus, qui eam partem oræ maritimæ asservabant, circiter CD, qui-

Rrr 2

(f) al. Tum. (g) al. Multum jam mensis transierat. (h) al. dirigere, atque eo naves ejicere possent. (i) al. fortitudine.

quique eos armati ex præsidio secuti sunt, se defenderunt; & nonnullis eorum interfecit, incolumes ad nostros sese receperunt.

CAP. XXIX. Quo facto, conventus civium Romanorum qui Lissum obtinebat, quod oppidum iis antea Cæsar attribuerat, muniendumque curaverat, Antonium recepit, omnibusque rebus juvit. Otacilius sibi timens, oppido fugit, & ad Pompejum pervenit. Ex omnibus copiis Antonius, quarum erat summa, veteranorum III legionum, uniusque tironum, & equitum DCCC, pleraque naves in Italiam remittit, ad reliquos milites equitesque transportandos: pontones, quod est genus navium Gallicarum, Lissi reliquit; hoc consilio, ut, si forte Pompejus vacuum existimans Italiam eo transjecisset exercitum, quæ opinio erat edita in vulgus, aliquam Cæsar ad insequendum facultatem haberet: nuntiosque ad eum celeriter mittit, quibus regionibus exercitum exposuisset, & quid militum transvexisset.

CAP. XXX. Hæc eodem fere tempore Cæsar atque Pompejus cognoscunt. Nam prætervectas Apolloniam Dyrrhachiumque naves viderant: ipsi iter secundum eas terra direxerant: sed quo essent eæ delatæ, primis diebus ignorabant: cognitaque re, diversa sibi ambo consilia capiunt; Cæsar, ut *quam primum se cum Antonio conjungeret*; Pompejus, ut *venientibus in itinere se opponeret*, & *si imprudentes ex insidiis adoviri posset*. Eodemque die uterque eorum ex castris stativis à flumine Apso exercitum educunt: Pompejus clam & noctu, Cæsar palam atque interdiu. Sed Cæsari circuitu majore iter erat longius, adverso flumine, ut vado transire posset. Pompejus, quia expedito itinere flumen ei transeundum non erat, magnis itineribus ad Antonium contendit; atque, ubi eum appropinquare cognovit, idoneum locum nactus ibi copias collocavit: suosque omnes castris continuit, ignesque fieri prohibuit; quo occultior esset ejus adventus. Hæc ad Antonium statim per Græcos deferuntur. Ille missis ad Cæsarem nuntiis unum diem sese castris tenuit. Altero die ad eum pervenit Cæsar. Cujus adventu cognito Pompejus, ne duobus circumcluderetur exercitibus, ex eo loco discedit: omnibusque copiis ad Asparagium Dyrrhachinorum pervenit, atque ibi idoneo loco castra ponit.

CAP. XXXI. His temporibus Scipio detrimentis (k) quibusdam circa montem Amanum acceptis sese Imperatorem appellaverat. Quo facto, civitatibus tyrannisque magnas imperaverat pecunias: item à publicanis suæ provinciæ debitam biennii pecuniam exegerat, & ab eisdem insequentis anni mutuam præceperat; equitesque toti provinciæ imperaverat. Quibus coactis, finitimis hostibus Parthis post se relictis, qui paullo ante M. Crassum Imperatorem interfecerant, & M. Bibulum in obsidione habuerant, legiones equitesque ex Syria deduxerat: summaque in

sollicitudine ac timore Parthici belli in provinciam quum venisset, ac nonnullæ militum voces audirentur, *sese, contra hostem si ducerentur, ituros; contra civem & Consulem arma non luros*; deductis Pergamum, atque in locupletissimas urbes in hiberna legionibus, maximas largitiones fecit; & confirmandorum militum causa, diripiendas iis civitates dedit.

CAP. XXXII. Interim acerbissime imperatæ pecuniæ tota provincia exigebantur. Multa præterea generatim ad avaritiam excogitabantur. In capita singula servorum ac liberorum tributum imponebatur. Columnaria, ostiaria, frumentum, milites, remiges, arma, tormenta, vecturæ imperabantur. Cujus modo rei nomen reperiri poterat, hoc satis esse ad cogendas pecunias videbatur. Non solum urbibus, sed pæne vicis castellisque singulis cum imperio præficiebantur. Qui horum quid acerbissime crudelissimeque fecerat, is & vir, & civis optimus habebatur. Erat plena licitorum & imperiorum provincia, conferta (l) præfectis atque exactoribus: qui, præter imperatas pecunias, suo etiam privato compendio serviebant. Dictitabant enim, se domo patriaque expulsos, omnibus necessariis egere rebus, ut honesta præscriptione rem turpissimam tegerent. Accendebant ad hæc gravissimæ usuræ, quod in bello plerumque accidere consuevit, universis imperatis pecuniis: quibus in rebus *prolationem diei donationem esse* dicebant. Itaque æs alienum provinciæ eo biennio multiplicatum est. Nec minus ob eam causam civibus Romanis ejus provinciæ, sed in singulos conventus, singulasque civitates certæ pecuniæ imperabantur: mutuasque illas ex S. C. exigere dicebant: publicanis, uti in sorte fecerant, insequentis anni vestigal promutuum (m). Præterea Ephesi à fano Dianæ depositas antiquitus pecunias Scipio tolli jubebat, ceterasque ejus deæ statuas (n).

CAP. XXXIII. Quum in fanum ventum esset, adhibitis compluribus Senatorii ordinis, quos advocaverat Scipio, litteræ ei redduntur à Pompejo, *mare transisse cum legionibus Cæsarem; properaret ad se cum exercitu venire, omniaque posthaberet*. His litteris acceptis, quos advocaverat, dimittit: ipse iter in Macedoniam parare incipit: paucisque post diebus est profectus. Hæc res Ephesiæ pecuniæ salutem attulit.

CAP. XXXIV. Cæsar Antonii exercitu conjuncto, deducta Orico legione, quam tuendæ oræ maritimæ causa posuerat, tentandas sibi provincias, longiusque procedendum existimabat; & quum ad eum legati venissent ex Thessalia, Ætoliaque, qui præsidio misso pollicerentur earum gentium civitates imperata facturas. L. Cassium Longinum cum legione tironum, quæ appellabatur XXVII, atque equitibus CC in Thessalam, C. Calvisium Sabinum cum cohortibus V, paucisque equitibus in Ætoliam misit. Ma-

xime

(k) al. emolumentis. (l) al. differta. (m) al. pro mutuo. (n) al. ceteraque ejus diei constituta. al. certaue ei rei die constituta.

xime eos, quod erant propinquæ regiones, de re frumentaria, ut providerent, hortatus est, Cn. Domitium Calvinum cum legionibus II, XI, & XII, & equitibus D, in Macedoniam proficisci jubet. Cujus provinciæ ab ea parte, quæ Libera appellabatur, Menedemus princeps earum regionum missus legatus, omnium suorum excellens studium profitebatur.

CAP. XXXV. Ex his Calvisius, primo adventu summa omnium Ætolorum receptus voluntate, præfidiis adversariorum Calidone & Naupacto rejectis, omni Ætolia potitus est. Cassius in Thessaliam cum legione pervenit. Hic quum essent factiones duæ, varia voluntate civitatum utebatur. Egessaretus veteris homo potentiæ Pompejanis rebus studebat. Petrejus, summæ nobilitatis adolescens suis ac suorum opibus Cæsarem enixe juvabat.

CAP. XXXVI. Eodemque tempore Domitius in Macedoniam venit: &, quum ad eum frequentes civitatum legationes convenire cœpissent, nuntiatum est *adesse Scipionem cum legionibus, magna & opinione & fama omnium.* Nam plerumque in novitate fama antecedit. Hic nullo in loco Macedoniae moratus, magno impetu contendit ad Domitium; &, quum ab eo millia passuum XX. abfuisset, subito se ad Cassium Longinum in Thessaliam convertit. Hoc adeo celeriter fecit, ut simul adesse, & venire nuntiaretur. Et, quo iter expeditius faceret, M. Favonium ad flumen Haliacmonem, quod Macedoniam à Thessalia dividit, cum cohortibus IIX præsidio impedimentis legionum reliquit, castellumque ibi muniri iussit. Eodem tempore equitatus regis Corti ad castra Cassii advolvit, qui circum Thessaliam esse consueverat. Tum timore perterritus Cassius, cognito Scipionis adventu, visisque equitibus, quos Scipionis esse arbitrabatur, ad montes se convertit, qui Thessaliam cingunt; atque ex his locis Ambraciam versus iter facere cœpit. At Scipionem properantem sequi litteræ sunt consecutæ à M. Favonio, *Domitium cum legionibus adesse, nec se præsidium, ubi constitutus esset, sine auxilio Scipionis tenere posse.* Quibus litteris acceptis, consilium Scipio iterque commutat; Cassium sequi desistit; Favonio auxilium ferre contendit. Itaque die ac nocte continuo itinere ad eum pervenit, tam opportuno tempore, ut simul Domitiani exercitus pulvis cerneretur, & primi antecursores Scipionis viderentur. Ita Cassio industria Domitii, Favonio Scipionis celeritas salutem attulit.

CAP. XXXVII. Scipio in Castris stativis biduo moratus ad flumen, quod inter eum & Domitii castra fluebat, Haliacmonem, tertio die prima luce exercitum vado transducit; & castris positus, postero die mane, copias ante frontem castrorum instruit. Domitius tum quoque sibi dubitandum non putavit, quin productis legionibus prælio decer-

taret. Sed quum esset inter bina castra campus circiter millium passuum VI, castris Scipionis aciem suam subjecit. Ille à vallo non discedere perseveravit. Attamen ægre retentis Domitianis militibus, est factum, ne prælio contenderetur; & maxime, quod rivus difficilibus ripis castris Scipionis subjectus progressus nostrorum impediēbat. Quorum studium alacritatemque pugnandi quum cognovisset Scipio, suspicatus fore, ut postero die aut invitus dimicare cogeretur, aut magna cum infamia castris se continere, qui magna expectatione venisset, temere progressus turpem habuit exitum; & noctu, ne conclamatis quidem vasis, flumen transit, atque in eandem partem, ex qua venerat, rediit: ibique prope flumen edito natura loco castra posuit. Paucis diebus interpositis, noctu insidias equitum collocavit: quo in loco superioribus fere diebus nostri pabulari consueverant. Et quum, quotidiana consuetudine, Q. Varus, præfectus equitum Domitii, venisset; subito illi ex insidiis consurrexerunt. Sed nostri fortiter eorum impetum tulerunt, celeriterque ad suos quisque ordines rediit, atque ultro universi in hostes impetum fecerunt. Ex his circiter LXXX. interfectis, reliquis in fugam coniectis, duobus amissis, in castra se receperunt.

CAP. XXXVIII. His rebus gestis Domitius sperans Scipionem ad pugnam elici posse, simulavit sese, angustiis rei frumentariæ adductum castra movere; vasisque militari more conclamatis, progressus millia passuum III, loco idoneo & occulto omnem exercitum equitatumque collocavit. Scipio ad sequendum (o) paratus, equitatum magnamque partem levis armaturæ ad explorandum iter Domitii, & cognoscendum præmisit. Qui quum essent progressi, primæque turmae insidias intravissent, ex fremitu equorum illata suspicione, ad suos se recipere cœperunt; quique hos sequebantur, celerem eorum receptum conspicati, restiterunt. Nostri cognitis hostium insidiis, ne frustra reliquos expectarent, duas nacti hostium turmas exceperunt (p). In his fuit M. Opimius Præfectus equitum. Reliquos omnes earum turma- rum aut interfecerunt, aut captos ad Domitium deduxerunt.

CAP. XXXIX. Deductis oræ maritimæ præfidiis Cæsar, ut supra demonstratum est, III. cohortes Orici, oppidi tuendi causa, reliquit; iisque custodiam navium longarum transdidit, quas ex Italia transduxerat. Huic officio oppidoque præerat Acilius legatus (q). Is naves nostras in interiorē partem post oppidum reduxit, & ad terram deligavit, faucibusque portus navem onerariam submersam objecit, & huic alteram conjunxit, super qua turrim effectam ad ipsum introitum portus opposuit, & militibus complevit, tuendamque ad omnes repentinos casus transdidit.

CAP. XL. Quibus cognitis rebus Cn. Rrr 3 Pom-

(o.) al. insequendum. (p.) al. Nostri, cognitis hosti insidiis, ne frustra reliquos expectarent, duas turmas exceperunt. (q.) al. præerat legatus Caninianus. al. Caninius.

Pompeji filius, qui classi Ægyptiæ præerat, ad Oricum venit; submersamque navim (9) remulco, multisque contendens funibus abduxit: atque alteram navem, quæ erat ad custodiam ab Acilio posita, pluribus aggressus navibus, in quibus ad libram fecerat turres (r), ut ex superiori pugnans loco, integroque semper defatigatis summittens, & reliquis partibus simul ex terra scalis, & classe mœnia oppidi tentans, ut adversariorum manus diduceret, labore, & multitudine telorum nostros vicit: dejectisque defensoribus, qui omnes scaphis excepti refugerunt, etiam navem expugnavit: eodemque tempore ex altera parte molem tenuit naturalem objectam, quæ pæne insulam contra oppidum effecerat (s): IV biremes subjectis scutulis impulsas vectibus in interiorē partem transduxit. Ita ex utraque parte naves longas aggressus, quæ erant deligatæ ad terram, atque inanes, IV ex his abduxit, reliquas incendit. Hoc confecto negotio, D. Lælium ab Asiatica classe abductum reliquit, qui comneatus Biblide (t), atque Amantia importari in oppidum prohibebat; ipse Lissum profectus naves onerarias XXX à M. Antonio relictas, intra portum aggressus, omnes incendit: Lissum expugnare conatus, defendentibus civibus Romanis, qui ejus erant conventus, militibusque, quos præsidii causa miserat Cæsar, triduum moratus, paucis in oppugnatione amissis, re infecta, inde discessit.

CAP. XLI. Cæsar, postquam Pompejum ad Asparagium esse cognovit, eodem cum exercitu profectus, & expugnato in itinere oppido Parthinorum, in quo Pompejus præsidium habebat, III die in Macedoniam ad Pompejum pervenit, juxtaque eum castra posuit; & postridie, eductis omnibus copiis, acie instructa, decernendi potestatem Pompejo fecit. Ubi cum suis locis se tenere animadvertit; reducto in castra exercitu, aliud sibi consilium capiendum existimavit. Itaque postero die omnibus copiis, magno circuitu, difficili angustoque itinere, Dyrrhachium profectus est, sperans, Pompejum aut Dyrrhachium compelli, aut ab eo intercludi posse, quod omnem comneatum, totiusque belli apparatus is eo contulisset; ut accidit. Pompejus enim primo ignorans ejus consilium, quod diverso ab ea regione itinere profectum videbat, angustis rei frumentariæ compulsum discessisse existimabat: postea per exploratores certior factus postero die castra movit; breviori itinere se occurrere ei posse sperans. Quod fore suspicatus Cæsar, militesque adhortatus, *ut æquo animo laborem ferrent*, parva parte noctis itinere intermisso, mane Dyrrhachium venit, quum primum agmen Pompeji procul cerneretur; atque ibi castra posuit.

CAP. LXII. (10) Pompejus interclusus Dyrrhachio, ubi propositum tenere non potuit, secundo usus consilio, edito loco, qui appellatur Petra, aditumque habet navibus mediocrem, atque eas à quibusdam protegit ventis, castra communit. Eo partem navium longarum convenire, frumentum comneatumque ab Asia, atque omnibus regionibus, quas tenebat, comportari imperat. Cæsar longius bellum ductum iri existimans, & de Italicis comneatibus desperans, quod tanta diligentia omnia littora à Pompejanis tenebantur, classesque ipsius, quas hieme in Sicilia, Gallia, Italia fecerat, morabantur, in Epirum rei frumentariæ causâ L. Canulejum legatum (u) misit: quodque hæ regiones aberant longius, locis certis horrea constituit, vecturasque frumenti finitimis civitatibus descripsit. Item Lisso Parthinisque, & omnibus castellis, quod esset frumenti, conquiri iussit. Id erat perexiguum; quum ipsius agri natura, quod sunt loca aspera & montuosa, ac plerumque utuntur frumento importato; tum quod Pompejus hæc providerat, & superioribus diebus prædæ loco Parthinos habuerat; frumentumque omne conquistum, spoliatis effossisque eorum domibus, per equites comportaverat.

CAP. XLIII. Quibus rebus cognitis, Cæsar consilium capit ex loci natura. Erant enim circum castra Pompeji permulti editi atque asperi colles. Hos primum præfidiis tenuit; castellaque ibi communit. Inde, ut loci cuiusque natura ferebat, ex castello in castellum perducta munitione, circumvallare Pompejum instituit: hæc spectans, quod angusta re frumentaria utebatur; quod Pompejus (x) multitudine equitum valebat, quo minore periculo undique frumentum, comneatumque exercitui supportare posset: simul, ut pabulatione Pompejum prohiberet, equitatumque ejus ad rem gerendam inutilem efficeret: tertio, ut auctoritatem, qua ille maxime apud exterarum nationes niti videbatur, minueret; quum fama per orbem terrarum percrebuisse, *illum à Cæsare obsideri; neque audere prælio dimicare.*

CAP. XLIV. Pompejus neque à mari, Dyrrhachioque discedere volebat; quod omnem apparatus belli, tela, arma, tormenta ibi collocaverat, frumentumque exercitui navibus supportabat; neque munitiones Cæsaris prohibere poterat, nisi prælio decertare vellet; quod eo tempore statuerat non esse faciendum. Relinquebatur, ut extremam rationem belli sequens, quamplurimos colles occuparet, & quam latissimas regiones præfidiis teneret, Cæsarisque copias, quammaxime posset, distineret. Idque accidit. Castellis enim XXIV effectis, XV millia passuum circuitu amplexus, hoc spatio pabulabatur; multa-
taque

(r) al. in quibus altiores fecerat turres. (s) al. Eodemque tempore exteriorē parte molis, quæ tenui tramite objecta (sive injecta) peninsulam oppidum efficiebat &c. (t) Bullide. al. Hellide. (u) al. Q. Tillium & L. Canulejum legatum. al. Quintilium & L. Canulejum &c. al. Q. Titium &c. (x) al. quodque Pompejus.

(9) Remulco) Formam Remulci vid. ex Vossii Editione Tab. LXI. num. 3.

(10) Pompejus interclusus Dyrrhachio) Hanc inclusionem repræsentat Tab. LXI. num. 4.

taque erant intra eum locum manu fata, quibus interim jumenta pasceret (y). Atque ut nostri, qui perpetuas munitiones habebant, perductas ex castellis in proxima castella, ne quo loco erumperent Pompejani, & nostros post tergum adorirentur, timebant: ita illi interiore spatio perpetuas munitiones efficiebant; ne quo loco nostri intrare, atque ipsos à tergo circumvenire possent. Sed illi operibus vincebant; quod & numero militum præstabant, & interiore spatio minorem circuitum habebant. Quæ quum erant loca Cæsari capienda, etsi prohibere Pompejus totis copiis & dimicare non constituerat; tamen suis locis sagittarios funditoresque mittebat, quorum magnum habebat numerum; multique ex nostris vulnerabantur: magnusque incesserat timor sagittarum: atque omnes fere milites aut ex coactis (z), aut ex centonibus, aut ex coriis tunicas, aut tegmenta fecerant, quibus tela vitarent.

CAP. XLV. In occupandis præfidiis magna vi uterque utebatur. Cæsar, ut (a) quam angustissime Pompejum contineret; Pompejus, ut quamplurimos colles quam maximo circuitu occuparet. Crebraque ob eam causam prælia fiebant. In his quum legio Cæsaris IX præsidium quoddam occupavisset, & munire cœpisset; huic loco propinquum & contrarium collem Pompejus occupavit, nostrosque opere prohibere cœpit: & quum una ex parte prope æquum aditum haberet, primum sagittariis funditoribusque circumjectis, postea levis armaturæ magna multitudine missa, tormentisque prolatis, munitiones impediabat. Neque erat facile nostris uno tempore propugnare (b) & munire. Cæsar, quum suos ex omnibus partibus vulnerari videret, recipere se statuit, & loco excedere. Erat per declive receptus: illi autem hoc acrius instabant, neque regredi nostros patiebantur, quod timore adducti locum relinquere videbantur. Dicitur eo tempore glorians apud suos Pompejus dixisse: *Non recusare se, quin nullius usus Imperator existimaretur, si sine maximo detrimento legiones Cæsaris sese recepissent inde, quo temere essent progressæ.*

CAP. XLVI. Cæsar receptui suorum timens crates ad extremum tumulum contra hostem proferri, & adversas locari; intra has mediocri latitudine fossam, testis militibus, obduci jussit, locumque in omnes partes quam maxime impediri. Ipse idoneis locis funditores instruxit, ut præsidio nostris se recipientibus essent. His rebus completis legiones reduci (c) jussit. Pompejani hoc insolentius atque audacius nostros premere & instare cœperunt; cratesque pro munitione objectas propulerunt, ut fossas transcenderent. Quod quum animadvertisset Cæsar; veritus, ne non reducti, sed rejecti viderentur, majusque detrimentum caperetur, à medio fere spatio suos per Antonium, qui ei legioni præerat,

cohortatus, tuba signum dari, atque in hostes impetum fieri jussit. Milites legionis IX subito constipati (d) pila conjecerunt; & ex inferiore loco adversus clivum incitati cursu, præcipientes Pompejanos egerunt, & terga vertere coegerunt. Quibus ad recipiendum crates directæ, longurique objecti, & institutæ fossæ magno impedimento fuerunt. Nostri vero, qui satis habebant sine detrimento discedere, compluribus interfectis, V omnino suorum amissis, quietissime se receperunt, pauloque citra eum locum, aliis (e) comprehensis collibus, munitiones perfecerunt.

CAP. XLVII. Erat nova & inusitata belli ratio, quum tot castellorum numero, tantoque spatio, & tantis munitionibus, & toto obsidionis genere, tum etiam reliquis rebus. Nam, quicumque alterum obsidere conati sunt, perculos atque infirmos hostes adorti, aut prælio superatos, aut aliqua offensione permos continuerunt, quum ipsi numero militum equitumque præstarent. Causa autem obsidionis hæc fere esse consuevit, ut frumento hostes prohibeantur. At contra integras, atque incolumes copias Cæsar inferiore militum numero continebat; quum illi omnium rerum copia abundarent. Quotidie enim magnus undique navium numerus conveniebat, quæ com meatum supportarent: neque ullus flare ventus poterat, quin aliqua ex parte secundum cursum haberet. Ipse autem, consumptis omnibus longe lateque frumentis, summis erat in angustiis. Sed tamen hæc singulari patientia milites ferebant. Recordabantur enim, eadem se superiore anno in Hispania perpeffos (f), labore & patientia maximum bellum confecisse. Meminerant, ad Alefiam magnam se inopiam perpeffos, multo etiam majorem ad Avaricum, maximam se gentium victores discessisse. Non, illis hordeum quum daretur, non legumina recusabant: pecus verò, cujus rei summa erat ex Epiro copia, magno in honore habebant.

CAP. XLVIII. Est etiam genus radicis inventum ab iis, qui fuerant cum Valerio, quod appellatur Chara: quod admistum lacte multum inopiam levabat. Id ad similitudinem panis efficiebant. Ejus erat magna copia. Ex hoc effectos panes, quum in colloquiis Pompejani famem nostris objectarent, vulgo in eos jaciebant, ut spem eorum minuerent.

CAP. XLIV. Jamque frumenta maturescere incipiebant; atque ipsa spes inopiam sustentabat (g); quod celeriter se habituros copiam confidebant. Crebroque voces militum in vigiliis colloquiisque audiebantur, *prius se cortice ex arboribus victuros, quam Pompejum à manibus dimissuros.* Frequenter etiam ex perfugis cognoscebant, equos eorum vix tolerari, reliqua vero jumenta interisse: uti autem ipsos valetudine non bona, quum angustiis loci, & odore tetro, & multitudine cadaverum,

(y) al. pascerebantur. (z) al. subcoactis. (a) al. magna vi uterque nitebatur, Cæsar ut &c. (b) al. pugnare. (c) al. reduci. (d) al. complicati. al. conspirati. al. conglobati. (e) al. citra eum locum morati, aliis &c. (f) al. eandem se superiore anno in Hispania inopiam perpeffos. (g) al. sustinebat.

daverum, & quotidianis laboribus; infuetos operum, tumaque summa inopia [affectos.] Omnia enim flumina, atque omnes rivos, qui ad mare pertinebant, Cæsar aut averterat, aut magnis operibus obstruxerat. Atque, ut erant loca montuosa, & ad specus angustiae vallium, has sublicis in terram dimissis præseperat, terramque aggrefferat; ut aquam continerent. Itaque illi necessario loca sequi demissa, ac palustria, & puteos fodere, cogebantur: atque hunc laborem ad quotidiana opera addebant: qui tamen fontes à quibusdam præfidiis aberant longius, & celeriter æstibus exarescebant. At Cæsaris exercitus optima valetudine, summaque aquæ copia utebatur; tum commeatus omni genere præter frumentum abundabat: quibus quotidie melius succedere (b) tempus, maioremque spem maturitate frumentorum proponi videbant.

CAP. L. In novo genere belli novæ ab utrisque bellandi rationes reperiebantur. Illi, quum animadvertissent ex ignibus, nocte cohortes nostras ad munitiones excubare, silentio adversi (i) universas intra multitudinem sagittas conjiciebant, & se confestim ad suos recipiebant. Quibus rebus nostri, usu docti, hæc reperiebant remedia, ut alio loco ignes facerent, alio excubarent.

Defunt.

CAP. LI. Interim certior factus P. Sylla, quem discedens castris præfecerat Cæsar, auxilio cohorti venit cum legionibus II: cujus adventu facile sunt repulsi Pompejani. Neque vero conspectum aut impetum nostrorum tulerunt: primisque dejectis, reliqui se verterunt, & loco cesserunt. Sed insequentes nostros, ne longius prosequerentur, Sylla revocavit. At plerique existimant, si acrius insequi voluisset, bellum eo die potuisse finiri. Cujus consilium reprehendendum non videtur. Aliæ enim sunt legati partes atque Imperatoris. Alter [omnia] agere ad præscriptum; alter libere ad summam rerum consulere debet. Sylla à Cæsare castris relictus, liberatis suis, hoc fuit contentus, neque prælio decertare voluit; quæ res tamen fortasse aliquem reciperet casum; ne imperatorias sibi partes sumplisse videretur. Pompejanis magnam res ad receptum difficultatem afferebat. Nam ex iniquo progressu loco in summo constiterant. Si per declive sese reciperent, nostros ex superiore insequentem loco verebantur. Neque multum ad solis occasum temporis supererat. Spe enim conficiendi negotii, prope in noctem rem deduxerant. Ita, necessario, atque ex tempore capto consilio, Pompejus tumulum quemdam occupavit: qui tantum aberat à nostro castello, ut telum, tormentumve missum (k) adjici (l) non posset. Hoc confedit loco, atque eum communit, omnesque ibi copias continuit.

CAP. LII. Eodem tempore duobus præterea locis pugnatum est. Nam plura castella Pompejus pariter, distindendæ manus causa tentaverat; ne ex proximis præfidiis succurri posset. Uno loco Volcatius Tullius impetum legionis sustinuit cum cohortibus III, atque eam loco depulit. Altero Germani munitiones nostras egressi, compluribus interfectis, sese ad suos incolumes receperunt.

CAP. LIII. Ita uno die VI præliis factis, III ad Dyrrhachium, III ad munitiones, quum horum omnium ratio haberetur, ad duorum millium numero (m) ex Pompejanis cecidisse reperiebamus, evocatos centurionesque complures. In eo fuit numero Valerius Flaccus L. filius, ejus qui Prætor Asiam obtinuerat: signaque sunt VI militaria relata. Nostri non amplius XX omnibus sunt præliis desiderati. Sed in castello nemo fuit omnino militum, quin vulneraretur; quatuorque ex una cohorte centuriones oculos amiserunt. Et quum laboris sui periculique testimonium afferre vellent, millia sagittarum circiter XXX in castellum conjecta Cæsari renumeraverunt; scutoque ad eum relato Scævæ centurionis, inventa sunt in eo foramina CCXXX (n). Quum Cæsar, ut erat de se meritis, & de Rep. donatum millibus ducentis [æris] ab octavis ordinibus ad primipilum se transducere pronuntiavit. Ejus enim opera castellum conservatum esse magna ex parte constabat. Cohortemque [postea] duplici stipendio, frumento, * ut speciaris militaribusque (o) donis amplissime donavit.

CAP. LIV. Pompejus, noctu magnis additis munitionibus, reliquis diebus turres extruxit; & in altitudinem pedum XV. effectis operibus, vineis eam partem castrorum obtexit; & V intermissis diebus, alteram noctem subnubilam nactus, exstructis (p) omnibus castrorum portis, & ad impediendum objectis, tertia inita vigilia, silentio exercitum eduxit, & se in antiquas munitiones recepit.

CAP. LV. Ætolia, Acarnania, Amphilocheis per Cassium Longinum, & Calvisium Sabinum, ut demonstravimus, receptis, tentandam sibi Achaiam, ac paullo longius progrediendum existimabat Cæsar. Itaque eo Fusium Kalenum misit: & Q. Sabinum, & Cassium cum cohortibus adjungit. Quorum cognito adventu, Rutilius Lupus, qui Achajam missus à Pompejo obtinebat, Isthmum præmunire instituit, ut Achaja Fusium prohiberet. Kalenus Delphos, Thebas, Orchomenum voluntate ipsarum civitatum recepit: nonnullas per vim expugnavit: reliquas civitates, circummissis legationibus, amicitiae Cæsaris conciliare (q) studebat. In his rebus ferre erat Fusius occupatus.

CAP. LVI. Omnibus deinceps diebus Cæsar exercitum in aciem æquum in locum produxit, si Pompejus prælio decertare vellet; ut pæne castris Pompeji legiones subjiceret: tan-

(b) al. subterere. al. subterire. al. subvenire. (i) al. silentio adgreffi. (k) al. telum tormento emissum. (l) al. adigi. (m) al. numerum. (n) al. CXX. (o) al. frumento, vespeciaris; militaribusque &c. al. frumento, speciosisque aliis &c. al. frumento veste & aliis militaribus. &c. (p) al. obstructis. (q) al. amicitia Cæsaris conciliare.

tantumque à vallo ejus prima acies aberat, uti ne in eam telum tormentumve adjici (r) posset. Pompejus autem, ut famam, & opinionem hominum teneret, sic pro castris exercitum constituebat, ut tertia acies vallum contingeret, omnisque ejus instructus exercitus telis ex vallo adjectis protegi posset.

CAP. LVII. Hæc quum in Achaja atque apud Dyrrhachium gererentur, Scipionemque in Macedoniam venisse, constaret; non oblitus pristini instituti Cæsar, mittit ad eum Clodium; suum atque illius familiarem; quem ab illo transditum initio, & commendatum, in suorum necessariorum numero habere instituerat. Huic dat litteras, mandatque ad eum: quorum hæc erat summa: *Sese omnia de pace expertum, nihil adhuc arbitrari factum vitio eorum, quos esse auctores ejus rei voluisset, quod sua mandata proferre non opportuno tempore ad Pompejum reverentur: Scipionem ea auctoritate esse, non solum libere, quæ probasset, exponere; sed etiam ex magna parte compellere, atque errantem regere posset: præesse autem suo nomine exercitui; ut, præter auctoritatem, vires quoque ad coercendum haberet: quod si fecisset, quietem Italiae, pacem provinciarum, salutem imperii uni omnes acceptam relaturos.*

CAP. LVIII. Hæc ad eum mandata Clodius refert. Ac primis diebus, ut videbatur, libenter auditus, reliquis ad colloquium non admittitur. Castigato Scipione à Favonio, ut postea confecto bello reperiebamus: infectaque re, sese ad Cæsarem recepit. Cæsar, quo facilius equitatum Pompejanum ad Dyrrhachium contineret, & pabulatione prohiberet, aditus duos, quos esse angustos demonstravimus, magnis operibus præmunivit: castellaque his locis posuit. Pompejus, ubi nihil profici equitatum cognovit: paucis intermissis diebus, rursus eum navibus, ad se intra munitiones recipit. Erat summa inopia pabuli, adeo, ut foliis ex arboribus strictis, & teneris arundinum radicibus contusis equos alerent. Frumenta enim, quæ fuerant intra munitiones lata, consumpserant; & cogeantur Corcyra, atque Acarnania, longo interjecto navigationis spatio, pabulum supportare; quoque erat ejus rei minor copia, hordeo adaugere, atque his rationibus equitatum tolerare. Sed postquam non modo hordeum, pabulumque omnibus in locis, herbæque defectæ, sed etiam fructus (s) ex arboribus deficiebant, corruptis equis macie, conandum sibi aliquid Pompejus de eruptione existimavit.

CAP. LIX. Erant apud Cæsarem ex equitum numero Allobroges duo fratres, Roscellus & Ægus, Adbucilli filii, qui principatum in civitate multis annis obtinuerat, singulari virtute homines, quorum opera Cæsar omnibus Gallicis bellis optima fortissimaque erat usus. His domi ob has causas

amplissimos Magistratus mandaverat; atque eos extra ordinem in Senatum legendos curaverat: agrosque in Gallia ex hostibus captos, præmiaque rei pecuniariæ magna tribuerat; locupletesque ex egentibus effecerat. Hi propter virtutem non solum apud Cæsarem in honore erant, sed etiam apud exercitum cari habebantur. Sed freti amicitia Cæsaris, & stulta ac barbara arrogantia elati despiciebant suos, stipendiumque equitum fraudabant, & prædam omnem domum avertebant. Quibus illi rebus permoti universi Cæsarem adierunt, palamque de eorum injuriis sunt questi; & ad cetera addiderunt, falsum ab his equitum numerum deferri, quorum stipendium averterent.

CAP. LX. Cæsar neque tempus illud animadversionis esse existimans; & multa virtuti eorum concedens, rem distulit totam; illos secreto castigavit; quod quæstui equites haberent: monuitque ut ex sua amicitia omnia expectarent, & ex præteritis suis officiis [reliqua sperarent.] Magnam tamen hæc res illis offensionem, & contemptionem ad omnes attulit. Idque ita esse, quum ex aliorum objectionibus, tum etiam ex domestico judicio atque animi conscientia intelligebant. Quo pudore adducti, & fortasse se non liberari, sed in aliud tempus reservari arbitrati, discedere à nobis, & novam tentare fortunam, novasque experiri amicitias constituerunt: & cum paucis collocuti clientibus suis, quibus tantum facinus committere audebant, primum conati sunt præfectum equitum C. Volusenum interficere, ut postea, bello confecto, cognitum est; ut cum munere aliquo perfugisse ad Pompejum viderentur. Postquam id difficilius visum est, neque facultas perficiendi dabatur, quam maximas potuerunt pecunias mutuati, perinde ac satisfacere, & fraudata restituere velent, multis coemptis equis, ad Pompejum transferunt cum iis quos sui consilii participes habebant.

CAP. LXI. Quos Pompejus, quod erant honesto loco nati, & instructi liberaliter, magnoque comitatu, & multis jumentis venerant, virique fortes habebantur, & in honore apud Cæsarem fuerant, quodque novum & præter consuetudinem acciderat, omnia (t) sua præsidia circumduxit, atque ostentavit. Nam ante id tempus nemo aut miles aut eques à Cæsare ad Pompejum transferat; quum pæne quotidie à Pompejo ad Cæsarem perfugerent, vulgo vero in Epiro atque Ætolia conscripti milites, earumque regionum omnium, quæ à Cæsare tenebantur. Sed hi, cognitis omnibus rebus, seu quid in munitionibus perfectum non erat, seu quid à peritioribus rei militaris desiderari videbatur, temporibusque rerum, & spatiis locorum, & custodiarum varia diligentia (u) animadversa, prout cujusque eorum, qui negotiis præerant, aut

Sss

na-

(r) al. telum tormento. (s) al. frons. (t) al. per omnia. (u) al. vera diligentia. al. custodiarum viribus ac diligentia.

natura aut studium ferebat, hæc apud Pompejum omnia detulerunt.

CAP. LXII. Quibus ille cognitis, eruptionisque jam ante capto consilio, ut demonstratum est, tegmenta galeis milites ex viminibus facere, atque aggerem comportare jubet. His paratis rebus, magnum numerum levis armaturæ & sagittariorum, aggeremque omnem noctu in scaphas, & naves acturias imponit; & de media nocte cohortes LX ex maximis castris præfidiisque deductas ad eam partem munitionum ducit, quæ pertinebant ad mare, longissimeque à maximis castris Cæsaris aberant. Eodem naves, quas demonstravimus aggere & levis armaturæ militibus completas, quasque ad Dyrrhachium naves longas habebat, mittit; & quid à quoquo fieri velit, præcipit. Ad eas munitiones Cæsar Lentulum Marcellinum quæstorem cum legione IX. positum habebat. Huic, quod valetudine minus commoda utebatur, Fulvium Postumum adiutorem summiserat.

CAP. LXIII. Erat eo loco fossa pedum XV, & vallus contra hostem in altitudinem pedum X: tantumdemque ejus valli agger in latitudinem patebat. Ab eo, intermisso spatium pedum DC, alter conversus in contrariam partem erat vallus, humiliore paullo munitione. Hoc enim superioribus diebus timens Cæsar, ne navibus nostri circumvenirentur, duplicem eo loco fecerat vallum; ut, si ancipiti prælio dimicaretur, posset resisti. Sed operum magnitudo, & continens omnium dierum labor, quod millia passuum in circuitu XIX munitiones erat complexus, perficiendi spatium non dabat. Itaque contra mare transversum vallum, qui has duas munitiones contingeret, nondum perfecerat. Quæ res nota erat Pompejo, delata per Allobroges perfugas; magnumque nostris attulit incommodum. Nam, ut ad mare nostræ cohortes IX legionis excubarent, accessere subito prima luce Pompejani [exercitus:] novusque eorum adventus exstitit: simulque navibus circumvecti milites in anteriorem (x) vallum tela jaciebant: fossæque aggere complebantur, & legionarii, interioris munitionis defensores, scalis admotis, tormentisque cujusque generis, telisque terrebant; magnaque multitudo sagittariorum ab utraque parte circumfundebatur. Multum autem ab ictu lapidum, quod unum nostris erat telum, viminea tegumenta galeis imposita defendebant. Itaque, quum omnibus rebus nostri premerentur, atque ægre resisterent; animadversum est vitium munitionis, quod supra demonstratum est: atque inter duos vallos, quæ perfectum opus non erat, per mare navibus expositi in aversos nostros impetum fecerunt; atque ex utraque munitione dejectos terga vertere coegerunt.

CAP. LXIV. Hoc tumultu nuntiato,

Marcellinus cohortes subsidio nostris laborantibus summisit; quæ ex castris fugientes conspiciatæ, neque illos suo adventu confirmare potuerunt; neque ipsæ hostium impetum tulerunt. Itaque quodcumque addebatur subsidio, id corruptum timore fugientium terrorem & periculum augebat. Hominum enim multitudine receptus impediabatur. In eo prælio, quum gravi vulnere esset affectus aquilifer, & viribus (y) deficeretur, conspiciatus equites nostros: *Hanc ego, inquit, & vivus multos per annos magna diligentia defendi, & nunc moriens eadem fide Cæsari restituo. Nolite, obsecro, committere, quod ante in exercitu Cæsaris non accidit, ut rei militaris dedecus admittatur (z); incolumemque ad eum referte.* Hoc casu aquila conservatur, omnibus primæ cohortis centurionibus interfectis, præter principem priorem.

CAP. LXV. Jamque Pompejani magnæ cæde nostrorum castris Marcellini appropinquabant, non mediocri terrore illato reliquis cohortibus. Et M. Antonius, qui proximum locum tenebat præsidiorum, ea renuntiata, cum cohortibus XII descendens ex loco superiore cernebatur. Cujus adventus Pompejanos compressit, nostrosque firmavit, ut se ex maximo timore colligerent. Neque multo post Cæsar, significatione per castella fumo facta, ut erat superioris temporis consuetudo, deductis quibusdam cohortibus ex præfidiis, eodem venit. Qui cognito detrimento, quum animadvertisset Pompejum extra munitiones egressum; castra secundum mare, ut libere pabulari posset, nec minus aditum navibus habere, commutata ratione belli, quoniam propositum non tenuerat, juxta Pompejum munire jussit.

CAP. LXVI. Qua perfecta munitione, animadversum est à speculationibus Cæsaris, cohortes quasdam, quod instar legionis videretur, esse post silvam, & in vetera castra duci. Castrorum hic situs erat. Superioribus diebus, quum se IX legio Cæsaris objecisset Pompejanis copiis, atque opere ut demonstravimus, circummuniret, castra eo loco posuit. Hæc silvam quamdam contingebant, neque longius à mari passibus CD aberant. Post mutato consilio quibusdam de causis, Cæsar paullo ultra eum locum castra transtulit: paucisque intermissis diebus, hæc eadem Pompejus occupaverat; &, quod eo loco plures erat legiones habiturus, relicto interiore vallo, majorem adjecerat munitionem. Ita minora castra inclusa majoribus castelli atque arcis locum obtinebant. Item ab angulo castrorum sinistro munitionem ad flumen perduxerat, circiter passus CD, quo liberius ac sine periculo milites aquarentur. Sed is quoque, mutato consilio quibusdam de causis, quas commemorari necesse non est, eo loco excesserat.

(x) al. interiorem. al. exteriorem. (y) al. & à viribus deficeret. (z) al. ut rei militaris decus amittatur.

cesserat. Ita complures dies manserant castra. Munitiones quidem integræ omnes erant.

CAP. LXVII. Eo signo legionis illato, speculatores Cæsari renuntiaverunt. Hoc idem visum ex superioribus quibusdam castellis confirmaverant. Is locus aberat à novis Pompeji castris circiter passus D. Hanc legionem sperans Cæsar se opprimere posse, & cupiens ejus diei detrimentum sarcire, reliquit in opere cohortes II, quæ speciem munitionis præberent. Ipse diverso itinere, quam potuit occultissime, reliquas cohortes, numero XXXIII, in quibus erat legio IX, multis amissis centurionibus, deminutoque militum numero, ad legionem Pompeji castraque minora duplici acie duxit. Neque eum prima opinio fefellit. Nam & pervenit prius, quam Pompejus sentire posset; & tamen sinistro cornu, ubi erat ipse, celeriter aggreffus, Pompejanos ex vallo deturbavit. Erat objectus portis eritius. Hic paullisper est pugnatum. Quum irrumpere nostri conarentur, illi castra defenderent, fortissime T. Pulcione, cujus opera proditum exercitum C. Antonii demonstravimus, è loco propugnante. Sed tamen nostri virtute vicerunt: excisoque eritio, primo in majora castra, post etiam in castellum, quod erat inclusum majoribus castris, irruperunt, & quod eo pulsa legio sese receperat (a), nonnullos sibi repugnantes interfecerunt.

CAP. LXVIII. Sed fortuna, quæ plurimum potest, quum in reliquis rebus, tum præcipue in bello, parvis momentis magnas rerum commutationes efficit; ut tum accidit. Munitionem, quam pertingere à castris ad flumen supra demonstravimus, dextri Cæsaris cornu cohortes ignorantia loci sunt secutæ, quum portam quærent, castrorumque eam munitionem esse arbitrantur (b). Quod quum esset animadversum, conjunctam esse flumini; protinus his munitionibus, defendente nullo, transcederunt: omnisque noster equitatus eas cohortes est secutus.

CAP. LXIX. Interim Pompejus, hac longa satis interjecta mora, & re nuntiata, V legionem ab opere deductam subsidio suis duxit: eodemque tempore equitatus ejus nostris equitibus appropinquabat, & acies instructa à nostris, qui castra occupaverant, cernebatur: omniaque sunt subito mutata. Pompejana enim legio celeris spe subsidii confirmata ab Decumana porta resistere conabatur, atque ultro in nostros impetum faciebat. Equitatus Cæsaris, quod angusto itinere per aggeres ascendeat, receptui sui timens, initium fugæ faciebat. Dextrum cornu, quod erat à sinistro seclusum,

terrore equitum animadverso, ne intra munitionem opprimeretur, ex parte, qua (c) proruebat, sese recipiebat: ac plerique ex his, ne in angustias inciderent, X pedum munitionis sese in fossas præcipitabant: primisque oppressis, reliqui per horum corpora salutem sibi atque exitum, pariebant. Sinistro cornu milites, quum ex vallo, Pompejum adesse, & suos fugere cernerent, veriti, ne angustias intercluderentur, quum extra & intus hostem haberent, eodem, quo venerant, receptui consulebant: (d) omniaque erant (e) tumultus, timoris, fugæ plena. Adeo, ut, quum Cæsar signa fugientium manu prehenderet, & consistere juberet, alii, dimissis equis, eundem cursum conficerent; alii ex metu etiam signa dimitterent, neque quisquam omnino consisteret.

CAP. LXX. His tantis malis hæc subsidia succurrebant, quo minus omnis deleteretur exercitus, quod Pompejus insidias timens; credo, quod hæc præter spem acciderant, ejus, qui paullo ante ex castris fugientes suos conspexerat, munitionibus appropinquare aliquamdiu non audebat; equitesque ejus, angustias, portisque à Cæsaris militibus occupatis, ad insequendum tardabantur. Ita parvæ res magnum in utramque partem momentum habuerunt. Munitiones enim à castris ad flumen perductæ, expugnatis jam castris Pompeji, propriam & expeditam Cæsaris victoriam interpellaverunt. Eadem res, celeritate insequentium tardata, nostris salutem attulit.

CAP. LXXI. Duobus his unius diei præliis Cæsar desideravit milites DCCCCLX, & notos equites Rom. * Felginatem (f) Tuticanum Gallum, Senatoris filium; C. Felginatem Placentia; A. Gravium Puteolis; M. Sacrativirum Capua; tribunos mil. & centuriones XXX. (g) Sed horum omnium pars magna in fossis, munitionibusque, & fluminis ripis oppressa, suorum terrore ac fuga sine ullo vulnere interiit, signaque sunt militaria XXXII amissa. Pompejus eo prælio Imperator est appellatus. Hoc nomen obtinuit; atque ita se postea salutari passus est. Sed neque in litteris, quas scribere est solitus, neque in fascibus insignia laureæ prætulit. At Labienus, quum ab eo impetravisset, ut sibi captivos transdi juberet, omnes productos (h) ostentationis, ut videbatur, causa, quo major perfugæ fides haberetur, *Commilitones* appellans, & magna verborum contumelia interrogans, *solerentne veterani milites fugere*, in omnium conspectu interficit.

CAP. LXXII. His rebus tantum fiduciæ, ac spiritus Pompejanis accessit, ut non de ratione belli cogitarent, sed vicisse jam sibi viderentur. Non illi paucitatem nostrorum militum, non iniquitatem loci, atque angustias præoccupatis castris, & ancipitem terrorem

Sss 2

intra

(a) al. & quo pulsa legio sese receperat. (b) al. quum portam quærent castrorum, quod eam &c. (c) al. ex qua. (d) al. receptui sibi consulebant. (e) al. omnia erant &c. (f) al. Fulginatem. (g) al. Equites Rom. CCCC. & Tuticanum Gallum, Senatoris filium, & à Placentia C, & à Puteolis C, & à Capua X, sacratii viri & X, trib. militum, & centuriones XXX. (h) al. omnesque deductos.

intra extraque munitiones, non abscissum in duas partes exercitum; quum alter alteri auxilium ferre non posset, causae fuisse cogitabant. Non ad hæc addebant, non ex concursu acri facto, non prælio dimicatum; sibi que ipsos multitudine atque angustiis majus attulisse detrimentum, quam ab hoste accepissent. Non denique communes belli casus recordabantur, quam parvulae sæpe causae vel falsae suspicionis, vel terroris repentini, vel objectae religionis, magna detrimenta intulissent: quoties vel culpa ducis, vel tribuni vitio in exercitu esset offensum: sed proinde, (i) ac si virtute vicissent, neque ulla commutatio rerum posset accidere, per orbem terrarum fama ac litteris victoriam ejus diei celebrabant.

CAP. LXXIII. Cæsar à superioribus consiliis depulsus, omnem sibi commutandam belli rationem existimavit. Itaque uno tempore, praesidiis omnibus deductis, & oppugnatione dimissa, coactoque in unum locum exercitu, concionem apud milites habuit; hortatusque est, ne ea, quæ accidissent, graviter ferrent; neve his rebus terrentur; multisque secundis præliis unum adversum, & id mediocre, opponerent: habendam fortunæ gratiam, quod Italiam sine aliquo vulnere cepissent; quod duas Hispanias, bellicosissimorum hominum peritissimis atque exercitatissimis ducibus; pacavissent; quod finitimas frumentariasque provincias in potestatem redegissent: denique recordari debere, qua facilitate inter medias hostium classes, oppletis non solum portibus, sed etiam littoribus, omnes incolumes essent transportati: si non omnia caderent secunda, fortunam esse industria sublevandam: quod esset acceptum detrimenti, ejus juri potius, quam suae culpæ debere tribui: locum se tum ad (k) dimicandum dedisse, potitum esse hostium castris; expulisse ac superasse pugnantes: sed sive ipsorum perturbatio, sive error aliquis, sive etiam fortuna partem jam præsentemque victoriam interpellasset, dandam omnibus operam, ut acceptum incommodum virtute sarciretur. Quod si esset factum, detrimentum in bonum verteret (l), uti ad Gergoviam accidisset; atque ii, qui ante dimicare timuissent, ultro se prælio offerrent.

CAP. LXXIV. Hac habita concione, nonnullos signiferos ignominia notavit, ac loco movit. Exercitui quidem omni tantus incessit ex incommodo dolor, tantumque studium infamiæ sarcindæ, ut nemo aut tribuni aut centurionis imperium desideraret; & sibi quisque etiam poenæ loco graviores imponeret labores, simulque omnes arderent cupiditate pugnandi; quum superioris etiam ordinis nonnulli oratione permoti, manendum eo loco, & rem prælio committendam existimarent. Contra ea Cæsar neque satis militibus perterritis confidebat, spatiumque interponendum ad recreandos animos putabat; relictisque (m) munitionibus, magnopere rei frumentariæ timebat.

CAP. LXXV. Itaque nulla interposita mora, fauciorum modo & ægrorum habita ratione, impedimenta omnia silentio prima nocte ex castris Apolloniam præmisit, ac conquirere ante iter confectum vetuit. His una legio missa praesidio est. His explicitis rebus, duas in castris legiones retinuit. Reliquas de IV vigilia compluribus portis eductas eodem itinere præmisit; parvoque spatio intermisso, ut & militare institutum servaretur; & quam serissime ejus profectio (n) cognosceretur, conclamari jussit; statimque egressus, & novissimum agmen consecutus, celeriter è conspectu castrorum discessit. Neque vero Pompejus, cognito consilio ejus, moram ullam ad insequendum intulit: sed, eadem spectans, si itinere impeditos & perterritos deprehendere posset, exercitum è castris eduxit, equitatumque præmisit ad novissimum agmen demorandum: neque consequi potuit; quod multum expedito itinere antecesserat Cæsar. Sed quum ventum esset ad flumen Genusum, quod ripis erat impeditis, consecutus equitatus novissimos prælio detinebat. Huic suos Cæsar equites opposuit, expeditosque antesignanos admiscuit CD, qui tantum proficere, ut, equestri prælio commisso, pellerent omnes, compluresque interficerent, ipsi incolumes se ad agmen reciperent.

CAP. LXXVI. Confecto justo itinere ejus diei, quod proposuerat Cæsar, transductoque exercitu flumen Genusum, veteribus suis in castris contra Asparagium confedit; militesque omnes intra vallum continuit; equitatumque per causam pabulandi emissum confestim Decumana porta in castra se recipere jussit. Simili ratione Pompejus, confecto ejusdem diei itinere, in suis veteribus castris ad Asparagium confedit, ejusque milites, quod ab opere, integris munitionibus, vacabant, alii lignandi pabulandique causa longius progrediebantur; alii, quod subito consilium profectiois ceperant, magna parte impedimentorum & sarcinarum relictæ, ad hæc repetenda invitati propinquitate superiorum castrorum, depositis in contubernio armis, vallum relinquebant. Quibus ad sequendum impeditis, Cæsar, quod fore providerat, meridiano fere tempore, signo profectiois dato, exercitum educit, duplicatoque ejus diei itinere, IIX millibus passuum ex eo loco procedit. Quod facere Pompejus discessu militum non potuit.

CAP. LXXVII. Postero die Cæsar similiter præmissis prima nocte impedimentis, de IV vigilia ipse egreditur; ut, si qua imposita esset dimicandi necessitas, subitum casum expedito exercitu subiret. Hoc idem reliquis fecit diebus. Quibus rebus perfectum est, ut altissimis fluminibus, atque impeditissimis itineribus nullum acciperet incommodum. Pompejus enim, primi diei mora illata, & reliquorum dierum frustra labore suscepto, quum se

(i) al. perinde (k) al. locum securum ad &c. (l) al. quod si esset factum, & detrimentum in bonum verteret. al. Quod si esset factum fore ut detrimentum in bonum verteret. (m) al. retentisque. (n) al. & ne citissima ejus profectio. &c.

se magnis itineribus extenderet, & progressos consequi cuperet, IV die finem sequendi fecit, atque aliud sibi consilium capiendum existimavit.

CAP. LXXVIII. Cæsari ad faucios deponendos, stipendium exercitui dandum, socios confirmandos, præsidium urbibus relinquendum, necesse erat adire Apolloniam. Sed his rebus tantum temporis tribuit, quantum erat properanti necesse: timensque Domitio, ne adventu Pompeji præoccuparetur, ad eum omni celeritate & studio incitatus ferebatur. Totius autem rei consilium his rationibus explicabat, ut, si Pompejus eodem contendere, abductum illum à mari, atque ab iis copiis, quas Dyrrhachii comparaverat, frumento ac commeatu abstractum pari conditione belli secum decertare cogeret: si in Italiam transfiret, conjuncto exercitu cum Domitio per Illyricum Italiae subsidio proficisceretur; sin Apolloniam Oricumque oppugnare, & se omni maritima ora excludere conaretur, obfesso tamen Scipione, necessario illum suis auxilium ferre cogeret. Itaque præmissis nuntiis ad Cn. Domitium Cæsar scripsit; ecquid fieri vellet, ostendit: præsidioque Apolloniæ cohortibus IV, Lyssi I, III, Orici relictis, quique erant ex vulneribus ægri, depositis; per Epirum atque Acarnaniam iter facere cœpit. Pompejus quoque, de Cæsaris consilio conjectura judicans, ad Scipionem properandum sibi existimabat, si Cæsar iter illo haberet, ut subsidium Scipioni ferret; si ab ora maritima Corcyraque discedere noller, quod legiones equitatumque ex Italia exspectaret, ipse ut omnibus copiis Domitium aggrediretur.

CAP. LXXIX. Iis de causis uterque eorum celeritate studebat, ut suis esset auxilio, & ad opprimendos adversarios, ne occasione temporis deesset. Sed Cæsarem Apollonia directo itinere averterat. Pompejus per Candaviam iter in Macedoniam expeditum habebat. Accessit etiam improvise aliud incommodum; quod Domitius, qui dies complures castris Scipionis castra collata habuisset, rei frumentariæ causa ab eo discesserat, & Heracleam Senticam, quæ est subjecta Candaviæ, iter fecerat; ut ipsa fortuna illum obicere Pompejo videretur. Hæc ad id tempus Cæsar ignorabat. Simul à Pompejo litteris per omnes provincias civitatesque dimissis, de prælio ad Dyrrhachium factò elatius inflatusque (o) multo, quam res erat gesta, fama percrebuerat, *pulsus fugere Cæsarem pæne omnibus copiis amissis*. Hæc itinera infesta reddiderant: hæc civitates nonnullas ab ejus amicitia averterant. Quibus accidit (p) rebus, ut, pluribus dimissi itineribus à Cæsare ad Domitium, & ab Domitio ad Cæsarem, nulla ratione iter conficere possent. Sed Allobroges Roscelli atque Ægi familiares, quos perfugisse ad Pompejum demonstravimus, conspicati in itinere exploratores Domitii, seu pristina sua consuetudine, quod una in Gallia bella gesserant; seu gloria elati, cuncta, ut

erant acta, exposuerunt, & Cæsaris profectiorem, & adventum Pompeji docuerunt. A quibus Domitius certior factus; vix IV horarum spatio antecedens, hostium beneficio periculum vitavit: & ad Æginium, quod est objectum oppositumque Thessaliæ, Cæsari venienti occurrit.

CAP. LXXX. Conjuncto exercitu Cæsar Gomphos pervenit; quod est oppidum primum Thessaliæ venientibus ab Epiro: quæ gens paucis ante mensibus (q) ultro ad Cæsarem legatos miserat, *ut suis omnibus facultatibus uteretur*, præsidiumque ab eo militum petierat. Sed eo fama jam præcucurrerat, quam supra docuimus, de prælio Dyrrhachino, quod multis auxerat partibus. Itaque Androsthenes, prætor Thessaliæ, quum se victoriæ Pompeji comitem esse mallet, quam socium Cæsaris in rebus adversis, omnem ex agris multitudinem servorum ac liberorum in oppidum cogit, portasque præcludit, & ad Scipionem Pompejumque nuntios mittit, *ut sibi subsidio veniant: se confidere munitionibus oppidi, si celeriter succurratur: longinquam oppugnationem sustinere non posse*. Scipio discessu exercituum à Dyrrhachio cognito, Larissam legiones adduxerat. Pompejus nondum Thessaliæ appropinquabat. Cæsar, castris munitis, scalas musculosque ad repentinam oppugnationem fieri, & crates parari jussit. Quibus rebus effectis, cohortatus milites, docuit, *quantum usum haberet ad sublevandam omnium rerum inopiam, potiri oppido pleno atque opulento: simul reliquis civitatibus urbis hujus exemplo inferre terrorem; & id fieri celeriter, priusquam auxilia concurrerent*. Itaque usus singulari militum studio, eodem, quo venerat, die, post horam IX, oppidum altissimis mœnibus oppugnare aggressus, ante solis occasum expugnavit, & ad diripiendum militibus concessit; statimque ab oppido castra movit, & Metropolim venit, sic, ut nuntios expugnati oppidi, famamque antecederet.

CAP. LXXXI. Metropolitæ, eodem primum usi consilio, iisdem permoti rumoribus, portas clausurunt, murosque armatis compleverunt. Sed postea casu civitatis Gomphenfis ex captivis cognito, quos Cæsar ad murum producendos curaverat, portas aperuerunt. Quibus diligentissime conservatis, collata fortuna Metropolitum cum causa Gomphenfis, nulla Thessaliæ fuit civitas præter Larissæos, qui magnis exercitibus Scipionis tenebantur, quin Cæsari parerent, atque imperata faceret. Ille segetis idoneum locum in agris nactus, quæ prope jam matura erat, ibi adventum exspectare Pompeji, eoque omnem rationem belli conferre constituit.

CAP. LXXXII. Pompejus paucis post diebus in Thessalam pervenit: concionatusque apud cunctum exercitum suis agit gratias; Scipionis milites cohortatur, *ut parta jam victoria, prædæ ac præmiorum velint esse participes*: receptisque omnibus in una castra legionibus, suum cum Scipione honorem partitur; classi-

SSS 3

(o) al. factò latius, inflatusque. (p) al. accedit. (q) al. diebus.

classicumque apud eum cani, & alterum illi jubet prætorium tendi. Auctis copiis Pompeji, duobusque magnis exercitibus conjunctis, pristina omnium confirmatur opinio, & spes victoriæ augetur adeo, ut, quidquid intercederet temporis, id morari reditum in Italiam videretur; & si quando quid Pompejus tardius aut consideratius faceret, unius esse negotium diei, sed, illum delectari imperio, & consulares prætoriosque servorum habere numero, dicerent. Jamque inter se palam de præmiis ac sacerdotiis contendebant; in annosque consulatum definiebant. Alii domos bonaque eorum, qui in castris erant Cæsaris, petebant; magnaue inter eosin consilio fuit controversia, *oporteretne L. Hirri, quod is à Pompejo ad Parthos missus esset, proximis comitiis prætoris absentis rationem haberi: quum ejus necessarij fidem implorent Pompeji, ut præstaret, quod proficiscenti recepisset, (r) ne per ejus auctoritatem deceptus videretur.* reliqui, in labore pari ac periculo, ne unus omnes antecederet, recusarent.

CAP. LXXXIII. Jam de sacerdotio Cæsaris Domitius, Scipio, Spintherque Lentulus quotidianis contentionibus ad gravissimas verborum contumelias palam descenderunt: quum Lentulus ætatis honorem ostentaret; Domitius urbanam gratiam, dignitatemque jactaret; Scipio affinitate Pompeji confideret. Postulavit etiam L. Afranium prodicionis exercitus Attius Rufus apud Pompejum, quod gestum in Hispania diceret. Et L. Domitius in consilio dixit, *Placere sibi bello confecto ternas tabellas dari ad judicandum iis, qui ordinis essent Senatorii, belloque una cum ipsis interfuis- sent, sententiasque de singulis ferrent, qui Romæ remansissent, quique intra præsidia Pompeji fuissent, neque operam in re militari præstitissent. Unam fore tabellam, qui liberandos omni periculo censerent; alteram, qui capitis damnarent; tertiam, qui pecunia multarent.* Postremo omnes aut de honoribus suis, aut de præmiis pecuniæ, aut de persequendis inimicis agebant. Nec quibus rationibus superare possent, sed, quemadmodum uti victoria deberent, cogitabant.

CAP. LXXXIV. Re frumentaria præparata, confirmatisque militibus, & satis longo spatio temporis à Dyrrhachinis præliis intermisso, quum satis perspectum militum animum habere videretur, tentandum Cæsar existimavit, quidnam Pompejus propositi aut voluntatis ad dimicandum haberet. Itaque ex castris exercitum eduxit, aciemque instruxit, primum suis locis, paulloque à castris Pompeji longius; continentibus vero diebus, ut progrediretur à castris suis, collibusque Pompejanis aciem subjiceret. Quæ res in dies confirmationem ejus efficiebat exercitum. Superius tamen institutum in equitibus, quod demonstravimus, servabat, ut, quoniam numero multis partibus esset inferior, adolescentes atque expeditos ex antesignanis electos milites ad pernecitatem, armis inter equites præ-

liari juberet, qui quotidianâ consuetudine usum quoque ejus generis præliorum perciperent. His erat rebus effectum, ut equites 80. apertioribus etiam locis VII, millium Pompejanorum imperum, quum adesset usus, sustinere auderent, neque magnopere eorum multitudine terrentur. Namque etiam per eos dies prælium secundum equestre fecit, atque unum Allobrogem (s) ex duobus, quos perfugisse ad Pompejum supra docuimus, cum quibusdam interfecit.

CAP. LXXXV. Pompejus, quia castra in colle habebat, ad infimas radices montis aciem instruebat; semper, ut videbatur, spectans, si iniquis locis Cæsar se subjiceret. Cæsar nulla ratione ad pugnam elici posse Pompejum existimans, hanc sibi commodissimam belli rationem judicavit, uti castra ex eo loco moveret, semperque esset in itineribus. Hoc sperans, ut, movendis castris, pluribusque adeundis locis, commodiore frumentaria re uteretur; simulque, in itinere ut aliquam occasionem dimicandi nancisceretur, & insolitum ad laborem Pompeji exercitum quotidianis itineribus defatigaret. His constitutis rebus, signo jam profectionis dato, tabernaculisque detentis (t), animadversum est, paullo ante, extra quotidianam consuetudinem, longius à vallo esse aciem Pompeji progressam; ut non iniquo loco posse dimicari videretur. Tunc Cæsar apud suos, quum jam esset agmen in portis, *Differendum est, inquit, iter in præsentia nobis, & de prælio cogitandum, sicut semper depoposcimus: animo sumus ad dimicandum parati: non facile occasionem postea reperiemus.* Confestimque expeditas copias educit.

CAP. LXXXVI. Pompejus quoque, ut postea cognitum est, suorum omnium hortatu statuerat prælio decertare. Namque etiam in concilio superioribus diebus dixerat, prius, quam concurrerent acies, fore, ut exercitus Cæsaris pelleretur. Id quum essent plerique admirati; Scio me, inquit, pæne incredibilem rem polliceri: sed rationem consilii mei accipite, quo firmiore animo in prælium prodeatis. *Persuasi equitibus nostris, idque mihi se facturos confirmaverunt, ut, quum propius sit accessum, dextrum Cæsaris cornu ab latere aperto aggredirentur, ut, circumventa ab tergo acie, prius perturbatum exercitum pellerent, quam à nobis telum in hostem jaceretur. Ita sine periculo legionum, & pæne sine vulnere bellum conficiemus. Id autem difficile non est, quum tantum equitatus valeamus. Simul denuntiavit, ut essent animo parati in posterum; & quoniam fieret dimicandi potestas, ut sæpe cogitassent, ne usu manique reliquorum (u) opinionem fallerent.*

CAP. LXXXVII. Hunc Labienus excepit, ut, quum Cæsaris copias despiceret, Pompeji consilium summis laudibus efferret. Noli, inquit, existimare, Pompei, hunc esse exercitum, qui Galliam Germaniamque devicerit. Omnibus interfui præliis; neque temere incognitam rem pronuntio. *Perexigua pars illius exerci-*

(r) al. promississet. (s) al. Ægum Allobrogem. (t) al. incensis. (u) al. ut usu manuum reliquorum &c.

exercitus superest; magna pars deperit; quod accidere tot praeliis fuit necesse. Multos autem pestilentia in Italia consumpsit: multi domum discesserunt: multi sunt relictii in continenti. An non audistis ex iis, qui per causam valetudinis remanserunt, cohortes esse Brundisii factas? Hæ copiae, quas videtis, ex delectibus horum annorum in citeriore Gallia sunt refectæ: & pleraque sunt ex coloniis Transpadanis. Attamen, quod fuit roboris, duobus praeliis Dyrrhachinis interit. Hæc quum dixisset, iuravit, se, nisi victorem, in castra non reversurum: reliquosque, ut idem facerent, hortatus est. Hoc laudans Pompejus, idem iuravit. Nec vero ex reliquis fuit quisquam, qui jurare dubitaret. Hæc quum facta essent in consilio, magna spe & lætitia omnium discessum est. Ac jam animo victoriam præcipiebant, quod de re tanta, & à tam perito Imperatore nihil frustra confirmare videbatur.

CAP. LXXXVIII. Cæsar, quum Pompeji castris appropinquasset, ad hunc modum aciem ejus instructam animadvertit. Erant in sinistro cornu legiones duæ, transditæ à Cæsare initio dissensionis ex S. C. quarum una prima, altera tertia appellabatur. In eo loco ipse erat Pompejus. Mediam aciem Scipio cum legionibus Syriacis tenebat. Ciliciensis legio conjuncta cum cohortibus Hispanis, quas transductas ab Afranio docuimus, in dextro cornu erant collocatæ. Has firmissimas se habere Pompejus existimabat. Reliquas inter aciem mediam cornuaque interjecerat: numeroque cohortes CX, expleverat. Hæc erant millia XLV. Evocatorum circiter duæ (x), quæ ex beneficiariis superiorum exercituum ad eum convenerant: quæ tota acie dispersæ erant (y). Reliquas cohortes VII, castris, propinquisque castellis præsidio disposuerat. Dextrum cornu ejus rivus quidam impeditis ripis muniebat. Quam ad causam cunctum equitatum, sagittarios funditoresque omnes in sinistro cornu objecerat.

CAP. LXXXIX. Cæsar, superius institutum servans, X legionem in dextro cornu, IX in sinistro collocaverat, tamen erat Dyrrhachinis praeliis vehementer attenuata (z); & huic sic adjunxit IIX, ut pæne unam ex duabus efficeret; atque alteram alteri præsidio esse jusserat. Cohortes in acie LXXX constitutas habebat. Quæ summa erat CC. XXII. Cohortes II castris præsidio reliquerat. Sinistro cornu Antonium, dextro P. Syllam, media acie Cn. Domitium præposuerat. Ipse contra Pompejum consistit (a). Simul his rebus animadversis, quas demonstravimus, timens, ne à multitudine equitum dextrum cornu circumveniretur, celeriter ex tertia acie singulas (b) cohortes detraxit; atque ex his quartam instituit, equitatuque opposuit; & quid fieri vellet, ostendit: monuitque, ejus diei victoriam in earum cohortium virtute constare. Simul tertiæ aciei, totique exercitui imperavit, ne injussu suo con-

curreret: se, quum id fieri vellet, vexillo signum daturum.

CAP. XC. Exercitum quum militari more ad pugnam cohortaretur, suaque in eum perpetui temporis officia prædicaret, in primis commemoravit, testibus se militibus uti posse, quanto studio pacem petisset; quæ per Vatinium in colloquiis, quæ per A. Clodium cum Scipione egisset; quibus modis ad Oricum cum Libone de mittendis legatis contendisset: neque se umquam abuti militum sanguine, neque Remp. alterutro exercitu privare voluisse. Hæc habita oratione, exposcentibus militibus, & studio pugnae ardentibus, tuba signum dedit.

CAP. XCI. Erat Craffinus evocatus in exercitu Cæsaris, qui superiore anno apud eum primum pilum in legione X duxerat, vir singulari virtute. Hic, signo dato, Sequimini me, inquit, manipulares mei qui fuistis; & vestro Imperatori, quam constituistis, operam date. Unum hoc praelium superest: quo confecto, & ille suam dignitatem, & nos nostram libertatem recuperabimus. Simul respiciens Cæsarem, Faciam, inquit, hodie, Imperator, ut aut vivo mihi, aut mortuo gratias agas. Hæc quum dixisset, primus ex dextro cornu procurrit: atque eum milites electi circiter CXX voluntarie ejusdem centuriæ sunt profecuti.

CAP. XCII. Inter duas acies tantum erat relictum spatii, ut satis esset ad concursum utriusque exercitus. Sed Pompejus suis prædixerat, ut Cæsaris impetum exciperent, ne se loco moverent; aciemque ejus distrabi paterentur. Idque admonitu C. Triarii fecisse dicebatur, ut primus excursus visque militum infringetur: aciesque distenderetur; atque suis ordinibus dispositis (c) dispersos adorirentur: levius quoque casura pila sperabat, in loco retentis militibus, quam si ipsi immixtis telis occurrissent. Simul fore, ut, duplicato cursu, Cæsaris milites exanimarentur, & lassitudine conficerentur. Quod nobis quidem nulla ratione factum à Pompejo videtur: propterea, quod est quædam animi incitatio, atque alacritas naturaliter innata omnibus, quæ studio pugnae incenditur. Hanc non reprimere, sed augere imperatores debent. Neque frustra antiquitus institutum est, ut signa undique concinerent, clamoremque universi tollerent: quibus rebus & hostes terreri, & suos incitari existimaverunt.

CAP. XCIII. Sed nostri milites, dato signo, quum infestis pilis procurrissent, atque animadvertissent, non concurrere à Pompejanis, usu periti, ac superioribus pugnis exercitati, sua sponte cursum represserunt, & ad medium fere spatium constiterunt: ne consumptis viribus appropinquarent; parvoque intermisso temporis spatio, ac rursus renovato cursu, pila miserunt; celeriterque, ut erat præceptum à Cæsare, gladios strinxerunt. Neque vero Pompejani huic rei defuerunt. Nam & tela missa exceperunt, & impetum legionum tulerunt, & ordines conservaverunt; pilisque missis ad gladios redierunt.

Eodem

(x) al. duo millia. (y) al. disperferant. (z) al. tamen erant . . . attenuatæ. (a) al. constitit. (b) al. senas. (c) al. dispositi.

Eodem tempore equites à sinistro Pompeji cornu, ut erat imperatum, universi procurrerunt: omnisque multitudo sagittariorum se profudit: quorum impetum noster equitatus non tulit, sed paulum loco motus cessit: equitesque Pompejani hoc acrius instare, & se turmatim explicare, aciemque nostram à latere aperto circuire cœperunt. Quod ubi Cæsar animadvertit, IV aciei, quam instituerat sex (d) cohortium numero, signum dedit. Illi celeriter procurrerunt; infestisque signis tanta ut in Pompeji equites impetum fecerunt, ut eorum nemo consisteret, omnesque conversi non solum loco excederent, sed protinus incitati, fuga montes altissimos peterent. Quibus summotis, omnes sagittarii funditoresque destituti inermes sine præsidio, interfecti sunt. Eodem impetu cohortes sinistram cornu, pugnantibus etiam tum ac resistentibus in acie Pompejanis, circumierunt, eosque à tergo sunt adorti.

CAP. XCIV. Eodem tempore tertiam aciem Cæsar, quæ quæta fuerat, & se ad id tempus loco tenuerat, procurrare iussit. Ita, quum recentes atque integri defessis successissent, alii autem à tergo adorirentur, sustinere Pompejani non potuerunt, atque universi terga verterunt. Neque vero Cæsarem fefellit, quin ab iis cohortibus, quæ contra equitatum in IV acie collocatæ essent, initium victoriæ oriretur, ut ipse in cohortandis militibus pronuntiaverat. Ab his enim primum equitatus est pulsus: ab iisdem facta cædes sagittariorum, atque funditorum: ab iisdem acies Pompejana à sinistra parte erat circumventa, atque initium fugæ factum. Sed Pompejus, ut equitatum suum pulsum vidit, atque jam partem, cui maxime confidebat, perterritam animadvertit, aliis diffusis acie excessit, protinusque se in castra equo contulit, & iis centurionibus, quos in statione ad prætoriam portam posuerat, clare, ut milites exaudirent, *Tueamini, inquit, castra, & defendite diligenter, si quid durius acciderit. Ego reliquas portas circumeo, & castrorum præsidia confirmo.* Hæc quum dixisset, se in prætorium contulit, summæ rei diffidens, & tamen eventum exspectans.

CAP. XCV. Cæsar, Pompejanis ex fuga intra vallum compulsis, nullum spatium perterritis dare oportere æstimans (e), milites cohortatus est, *ut beneficio fortunæ uterentur, castraque oppugnarent*: qui, etsi magno æstu fatigati (nam ad meridiem res erat perducta,) tamen, ad omnem laborem animo parati, imperio paruerunt. Castra à cohortibus, quæ ibi præsidio erant relictæ, industrie defendebantur, multo etiam acrius à Thracibus, barbarisque auxiliis. Nam qui acie refugerant milites, & animo perterriti & lassitudine confecti, missis plerisque (f) armis, signisque militaribus, magis de reliqua fuga, quam de castrorum defensione cogitabant. Neque vero diutius, qui in vallo constiterant, mul-

titudinem telorum sustinere potuerunt; sed confecti vulneribus locum reliquerunt; protinusque omnes, ducibus usi centurionibus, tribunisque mil. in altissimos montes, qui ad castra pertinebant, confugerunt.

CAP. XCVI. In castris Pompeji videre licuit triclinia strata (g); magnum argenti pondus expositum, recentibus cespitibus tabernacula constrata, L. etiam Lentuli, & nonnullorum tabernacula protecta edera, multaque præterea, quæ nimiam luxuriam, & victoriæ fiduciam designarent; ut facile æstimari (h) posset, nihil eos de eventu ejus diei timuisse, qui non necessarias conquirerent voluptates, atque ii miserrimo ac patientissimo exercitui Cæsaris luxuriam objiciebant, cui semper omnia ad necessarium usum (i) defuissent. Pompejus jam, quum intra vallum nostri versarentur, equum nactus, detractis insignibus imperatoris, Decumana porta se ex castris ejecit; protinusque equo citato Larissam contendit. Neque ibi constitit; sed eadem celeritate paucos suorum ex fuga nactus, nocturno itinere non intermisso, comitatu equitum XXX ad mare pervenit, navemque frumentariam conscendit; sæpe, ut dicebatur, querens, *tantum se opinionem fefellisse, ut à quo genere hominum victoriam sperasset, ab eo initio fugæ facto, pene proditus videretur.*

CAP. XCVII. Cæsar castris potius, à militibus contendit, *ne in præda occupati, reliqui negotii (k) gerendi facultatem dimitterent.* Qua re impetrata, montem opere circumvenire instituit. Pompejani, quod is mons erat sine aqua, diffisi ei loco, relicto monte, universi [juris ejus] Larissam versus se recipere cœperunt. Qua re animadvertens, Cæsar copias suas divisit; partemque legionum in castris Pompeji remanere iussit, partem in sua castra remisit: IV secum legiones duxit; commodioremque itinere Pompejanis occurrere cœpit: & progressus millia passuum VI aciem instruxit. Qua re animadvertens, Pompejani in quodam monte constiterunt. Hunc montem flumen sublebat. Cæsar, milites cohortatus, etsi totius diei continenti labore erant confecti, noxque jam suberat, tamen munitione flumen à monte seclusit, ne noctu Pompejani aquari possent. Quo jam perfecto opere, illi de deditione, missis legatis, agere cœperunt. Pauci ordinis Senatorii, qui se cum iis conjunxerant, nocte fuga salutem petierunt.

CAP. XCVIII. Cæsar prima luce omnes eos, qui in monte confederant, ex superioribus locis in planiciem descendere, atque arma projicere iussit. Quod ubi sine recusatione fecerunt; passisque palmis, projecti ad terram, flentes, ab eo petierunt salutem: consolatus consurgere iussit; & pauca apud eos de lenitate sua locutus, quo minore essent timore, omnes conservavit; militibusque suis iussit (l), *ne qui eorum violarentur, neu quid sui*

(d) al. ex. (e) al. existimans. (f) al. plerique. (g) al. trichilas stratas vel structas
(h) al. existimari. (i) al. victum. (k) al. belli. (l) al. commendavit.

sui desiderarent. Hac adhibita diligentia, ex castris sibi legiones alias occurrere, & eas quas secum duxerat, invicem requiescere, atque in castra reverti iussit: eodemque die Larissam pervenit.

CAP. XCIX. In eo praelio non amplius CC milites desideravit; sed centuriones, fortes viros, circiter XXX amisit. Interfectus est etiam fortissime pugnans Crastinus, cuius mentionem supra fecimus, gladio in os adversum coniecto. Neque id fuit falsum, quod ille in pugnam proficiscens, dixerat. Sic enim Caesar existimabat, eo praelio excellentissimam virtutem Crastini fuisse, optimeque eum de se meritum iudicabat. Ex Pompejano exercitu circiter millia XV cecidisse videbantur: sed in deditionem venerunt amplius millia XXIV. Namque etiam cohortes, quae praesidio in castellis fuerant, sese Syllae dederunt. Multi praeterea in finitimas civitates refugerunt. Signaque militaria ex praelio ad Caesarem sunt relata CLXXX, & aquilae IX. L. Domitius ex castris in montem refugiens, quum vires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interfectus.

CAP. C. Eodem tempore D. Laelius cum classe ad Brundisium venit; eademque ratione, qua factum à Libone antea demonstravimus, insulam objectam portui Brundisino tenuit. Similiter Vatinius, qui Brundisio praerat, rectis instratisque scaphis elicuit naves Laelianas; atque ex his longius productam unam quinqueremem, & minores duas, in angustis portus cepit: itemque per equites dispositos aqua prohibere classarios instituit. Sed Laelius tempore anni commodiore usus ad navigandum, onerariis navibus Coreyra Dyrhachioque aquam suis supportabat; neque ante praelium in Thessalia factum cognitum, aut ignominia amissarum navium, aut necessaria rerum inopia, ex portu insulaque expelli potuit.

CAP. CI. Hisdem fere temporibus Cassius cum classe Syrorum & Phoenicum & Cilicum in Siciliam venit: & quum esset Caesaris classis divisa in duas partes, & dimidia parti praesset P. Sulpicius praetor Liboque (m) ad fretum, dimidia M. Pomponius ad Messanam, prius Cassius ad Messanam navibus advolavit, quam Pomponius de ejus adventu cognosceret: perturbatumque eum nactus, nullis custodiis, neque ordinibus certis, magno vento & secundo completas onerarias naves tæda & pice & stupa reliquisque rebus, quae sunt ad (n) incendia, in Pomponianam classem immisit, atque omnes naves incendit XXXV, in quibus erant XX constrictae (o): tantusque eo facto timor incessit, ut, quum esset legio praesidio Messanae, vix oppidum defendere-tur: & nisi eo ipso tempore nuntii (p) de Caesaris victoria per dispositos equites essent allati, existimabant plerique futurum fuisse, ut amitteretur. Sed opportunissime nuntiis

allatis, oppidum fuit defensum; Cassiusque ad Sulpicianam inde classem profectus est & Libonem: applicatisque nostris ad terram navibus, propter eundem timorem, pari, atque antea, ratione egit. Secundum (q) nactus ventum, onerarias naves circiter XL praeparatas ad incendium immisit: & flamma ab utroque cornu comprehensa, naves sunt combustae V. Quumque ignis magnitudine venti latius serperet; milites, qui ex veteribus legionibus erant relictis praesidio navibus, ex numero aegrorum, ignominiam non tulerunt, sed sua sponte naves conscenderunt, & à terra solverunt; impetuque facto in Cassianam classem, quinqueremes II, in quarum altera erat Cassius, ceperunt. Sed Cassius, exceptus scapha refugit. Praeterea duae sunt deprehensae triremes. Neque multo post de praelio facto in Thessalia cognitum est: ut ipsis Pompejanis fides fieret. Nam ante id tempus fingi à legatis amicisque Caesaris arbitrabantur. Quibus rebus cognitis, ex iis locis Cassius cum classe discessit.

CAP. CII. Caesar omnibus rebus relictis, persequendum sibi Pompejum existimavit, quascumque in partes ex fuga se recepisset; ne rursus copias comparare alias, & bellum renovare posset: & quantum itineris equitatu efficere poterat, quotidie progrediebatur: legionemque unam minoribus itineribus subsequi iussit. Erat edictum Pompeji nomine Amphipoli propositum, *uti omnes ejus provinciae juniores, Graeci civesque Rom. jurandi causa convenirent.* Sed utrum avertendae suspicionis causa Pompejus proposuisset, ut quam diutissime longioris fugae consilium occultaret, an novis delectibus, si nemo premeret, Macedoniam tenere conaretur, existimari non poterat. Ipse ad anchoram una nocte constitit; & vocatis ad se Amphipoli hospitibus, & pecunia ad necessarios sumptus corrogata, cognito Caesaris adventu, ex eo loco discessit, & Mytilenas paucis diebus venit. Biduum tempestate retentus, navibusque aliis additis actuariis, in Ciliciam, atque inde Cyprum pervenit. Ibi cognoscit, consensu omnium Antiochiensium, civiumque Romanorum, qui illic negotiarentur, arcem ante captam esse, excludendi sui causa; nuntiosque dimissos ad eos, qui se ex fuga in finitimas civitates recepisse dicerentur, ne Antiochiam adirent: id si fecissent, magno eorum capitis periculo futurum. Idem hoc L. Lentulo, qui superiore anno Consul fuerat, & P. Lentulo consulari, ac nonnullis aliis acciderat Rhodi, qui quum ex fuga (r) Pompejum sequerentur, atque in insulam venissent, oppido ac portu recepti non erant: missisque ad eos nuntiis, ut ex iis locis discederent, contra voluntatem suam naves solverunt (s). Jamque de Caesaris adventu fama ad civitates perferebatur.

CAP. CIII. Quibus cognitis rebus, Pompejus, deposito adeundae Syriae consilio, pecunia

Ttt

(m) al. Vibone. (n) al. quae sunt aptae ad &c. (o) al. rostratae. (p) al. quidam nuntii. (q) al. egerunt. Cassius secundum &c. (r) al. Rhodi, nam quicumque ex fuga &c. (s) al. navesolvere jubebantur.

cunia societatis sublata, & à quibusdam privatis sumpta, & æris magno pondere ad militarem usum in naves imposito, duobusque millibus hominum armatis, partim quos ex familiis societatum delegerat, partim à negotiatoribus coëgerat, quosque ex suis quisque ad hanc rem idoneos existimabat, Pelusium pervenit. Ibi casu rex erat Ptolemæus, puer ætate, magnis copiis cum sorore Cleopatra gerens bellum; quam paucis ante mensibus per suos propinquos atque amicos regno expulerat: castraque Cleopatrarum non longo spatio ab ejus castris distabant. Ad eum Pompejus misit, ut pro hospitio atque amicitia patris Alexandria reciperetur, atque illius opibus in calamitate regeretur. Sed qui ab eo missi erant, confecto legationis officio, liberius cum militibus regis colloqui cœperunt, eosque hortari, *ut suum officium Pompejo præstarent, neque ejus fortunam despicerent.* In hoc erant numero complures Pompeji milites; quos ex ejus exercitu acceptos in Syria Gabinius Alexandriam transduxerat, belloque confecto apud Ptolemæum patrem pueri reliquerat.

CAP. CIV. His tunc cognitis rebus, amici regis, qui propter ætatem ejus in procuratione erant regni; live timore adducti, ut postea prædicabant, ne, sollicitato exercitu regio, Pompejus Alexandriam Ægyptumque occuparet; live despecta ejus fortuna, ut plerumque in calamitate ex amicis inimici existunt, iis, qui erant ab eo missi, palam liberaliter responderunt, eumque ad regem venire jusserunt. Ipsi clam consilio inito, Achillam præfectum regium, singulari hominem audacia, & L. Septimium tribunum mil. ad interficiendum Pompejum miserunt. Ab his liberaliter ipse appellatus, & quadam notitia Septimii productus, quod bello prædonum apud eum ordinem duxerat, naviculam parvulam conscendit cum paucis suis; & ibi ab Achilla & Septimio interficitur. Item L. Lentulus comprehenditur à Rege, & in custodia necatur.

CAP. CV. Cæsar, quum in Asiam venisset, reperiebat T. Ampium conatum esse tollere pecunias Epheso ex Fano Dianæ; ejusque rei causa Senatores omnes ex provincia vocasse (t), ut iis testibus in summa pecuniæ uteretur; sed interpellatum adventu Cæsaris profugisse. Ita duobus temporibus Ephesiæ pecuniæ Cæsar auxilium tulit. Item constabat, Elide in templo Minervæ, repetitis atque enumeratis diebus, quò die prælium secundum fecisset Cæsar, simulacrum Victoriæ, quod ante ipsam Minervam collocatum erat, & ante ad simulacrum Minervæ spectabat, ad valvas se templi, limenque convertisse. Eodemque die Antiochiæ in Syria bis tantus exercitus clamor, & signorum sonus exauditus est, ut in muris armata civitas discurreret. Hoc idem Ptolemaide accidit.

Pergami in occultis ac remotis (u) templi, quò, præter Sacerdotes, adire fas non est, quæ Græci Ἀδύται appellant, tympana sonuerunt. Item Trallibus, in templo Victoriæ, ubi Cæsaris (x) statuam consecraverant, palma per eos dies in tecto inter coagmenta lapidum ex pavimento exstitisse ostendebatur.

CAP. CVI. Cæsar paucos dies in Asia moratus, quum audisset, Pompejum Cypri visum, conjectans eum in Ægyptum iter habere, propter necessitudines regni, reliquaque ejus loci opportunitates, cum legionibus, una, quam ex Thessalia se sequi jusserrat, & altera quam ex Achaia à Fusio legato evocaverat, equitibusque DCCC, & navibus longis Rhodiis X, & Asiaticis paucis, Alexandriam pervenit. In his erant legionibus hominum III millia (y) CC. Reliqui vulneribus ex præliis, & labore, ac magnitudine itineris confecti consequi non potuerant. Sed Cæsar confusus fama rerum gestarum, infirmis auxiliis proficisci non dubitaverat, atque omnem sibi locum tutum fore existimabat. Alexandriæ de Pompeji morte cognoscit: atque ibi primum è navi egrediens clamorem militum audit, quos rex in oppido præsidii causa reliquerat, & concursum ad se fieri videt, quod fasces anteferrentur. In hoc omnis multitudo majestatem regiam minui prædicabat. Hoc sedato tumultu, crebræ continuis diebus ex concursu multitudinis concitationes fiebant: compluresque milites hujus urbis omnibus partibus interficiebantur.

CAP. CVII. Quibus rebus animadversis, legiones sibi alias ex Asia adduci jussit, quas ex Pompejanis militibus confecerat. Ipse enim necessario Etesis tenebatur; qui Alexandria navigantibus sunt adversissimi venti. Interim controversias regum ad Populum Rom. & ad se, quod esset Consul, pertinere existimans, atque eo magis officio suo convenire, quod superiore consulatu cum patre Ptolemæo, & lege, & S. C. societas erat facta; ostendit sibi placere, *regem Ptolemæum, atque sororem ejus Cleopatram exercitus, quos haberent, dimittere; & de controversiis jure apud se potius, quam inter se armis, disceptare.*

CAP. CVIII. Erat in procuratione regni propter ætatem pueri nutritius ejus, eunuchus, nomine Pothinus (z). Is primum inter suos queri atque indignari cœpit, regem ad dicendam causam evocari: deinde adiutores quosdam conscios sui nactus ex regis amicis, exercitum à Pelusio clam Alexandriam evocavit; atque eundem Achillam, cujus supra meminimus, omnibus copiis præfecit. Hunc incitatum suis, & regis inflatum pollicitationibus, quæ fieri vellet, literis nuntiisque edocuit. In Testamento Ptolemæi patris hæredes erant scripti ex duobus filiis

(t) al. evocasse. (u) al. reconditis. (x) al. Cæsari. (y) al. In his erant legionariorum III millia. (z) al. Pothinus.

filiis major, & ex duabus ea, quæ ætate antecede-
bat. Hæc uti fierent, per omnes deos,
perque fœdera, quæ Romæ fecisset, eodem
testamento Ptolemæus Populum Rom. obte-
stabatur. Tabulæ testamenti, unæ per lega-
tos ejus Romam erant allatæ, ut in ærario po-
nerentur, (eæ, quum propter publicas oc-
cupationes poni non potuissent, apud Pom-
pejum sunt depositæ:) alteræ, eodem exem-
plo, relictæ atque obfignatæ Alexandriæ pro-
ferebantur.

CAP. CIX. De his rebus quum ageretur
apud Cæsarem; isque maxime vellet pro com-
muni amico atque arbitro controversias re-
gum componere: subito exercitus regius, e-
quitatusque omnis venire Alexandriam nun-
tiatur. Cæsaris copiæ nequaquam erant tan-
tæ, ut eis extra oppidum, si esset dimican-
dum, confideret. Relinquebatur, ut se suis
locis oppido teneret, consiliumque Achillæ
cognosceret. Milites tamen omnes in armis
esse iussit: regemque hortatus est; *ut ex suis
necessariis, quos haberet maximæ auctoritatis,
legatos ad Achillam mitteret; & quid esset suæ
voluntatis, ostenderet.* A quo missi Dioscori-
des & Serapion, qui ambo legati Romæ fue-
rant, magnamque apud patrem Ptolemæum
auctoritatem habuerant, ad Achillam perve-
nerunt. Quos ille, quum in conspectum ejus
venissent, prius, quam audiret, aut, cujus
rei causâ missi essent, cognosceret, corripere
iussit. Quorum alter accepto vulne-
re occupatus (a), per suos pro occiso subla-
tus, alter interfectus est. Quo factò, re-
gem ut in sua potestate haberet, Cæsar effe-
cit; magnamque regum nomen apud suos
auctoritatem habere existimans, & ut potius
privato paucorum & latronum consilio quam
regio susceptum bellum videretur.

CAP. CX. Erant cum Achilla copiæ, ut
neque numero, neque genere hominum, ne-
que usu rei militaris contemnendæ videren-
tur. Millia enim XX in armis habebat. Hæc
constabant ex Gabinianis militibus: qui jam
in consuetudinem Alexandrinæ vitæ atque li-
centiæ venerant, & nomen disciplinamque
Populi Rom. dediderant, uxoresque duxe-
rant, ex quibus plerique liberos habebant.
Huc accedebant collecti ex prædonibus latro-
nibusque Syriæ, Ciliciæque provinciæ, fini-
timarumque regionum. Multi præterea, capi-
tis damnati, exsulesque convenerant: fu-
gitivisque omnibus nostris certus erat Alexan-
driæ receptus, certa que vitæ conditio, ut
dato nomine, militum essent numero: quo-
rum si quis à domino comprehenderetur,
concursum militum eripiebatur, qui vim suo-
rum, quod in simili culpa versabantur, ipsi
pro suo periculo defendebant. Hi regum a-
micos ad mortem deposcere; hi bona locu-
pletum diripere stipendii augendi causâ, re-
gis domum obsidere: regno expellere alios,
alios accersere, veterem quodam Alexandrini

exercitus instituto consueverant. Erant præ-
terea equitum millia II, qui inveteraverant
compluribus Alexandriæ bellis. Hi Ptolemæ-
um patrem in regnum reduxerant, Bibuli fi-
lios duos interfecerant, bella cum Ægyptiis
gesserant. Hunc usum rei militaris habe-
bant.

CAP. CXI. His copiis fidens Achilles,
paucitatemque militum Cæsaris despiciens,
occupat Alexandriam: præterea oppidi par-
tem (b), quam Cæsar cum militibus tene-
bat. Primo impetu domum ejus irrumpere
conatus est. Sed Cæsar dispositis per vias co-
hortibus impetum ejus sustinuit. Eodemque
tempore pugnatum est ad portum: ac lon-
ge maximam ea res attulit dimicationem.
Simul enim, diductis copiis, pluribus viis
pugnabatur: & magna multitudine naves
longas occupare hostes conabantur: quarum
erant auxilio L missæ ad Pompejum: quæ,
prælio in Thessalia factò, domum redierant.
Illæ triremes omnes, & quinqueremes erant,
aptæ instructæque omnibus rebus ad navigan-
dum. Præter has, XXII erant, quæ præsi-
dii causâ Alexandriæ esse consueverant, con-
stratæ omnes. Quas si occupassent, classe
Cæsari erepta, portum ac mare totum in sua
potestate haberent: commeatu auxiliisque Cæ-
sarem prohiberent. Itaque tanta est conten-
tione actum, quanta agi debuit. Quum ille
celerem in ea re victoriam, hi salutem suam
consistere viderent. Sed rem obtinuit Cæsar;
omnesque eas naves, & reliquas, quæ erant
in navalibus, incendit; quod tam late tueri
tam parva manu non poterat; confestimque
ad Pharum navibus milites exposuit.

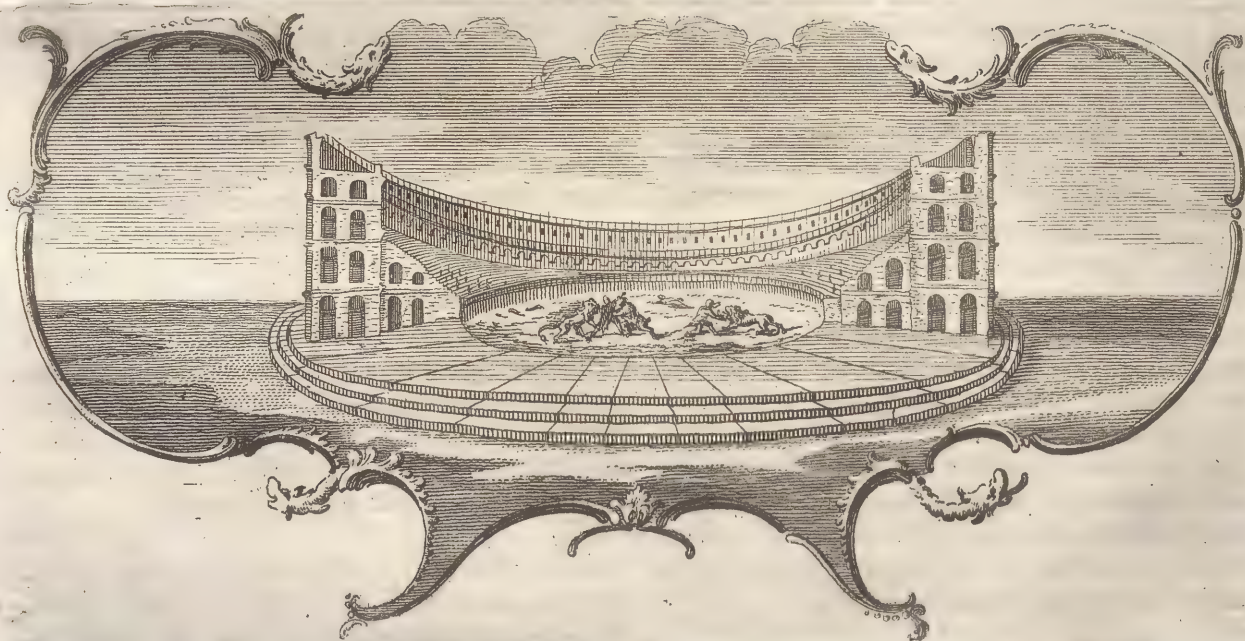
CAP. CXII. Pharos est in insula turris,
magna altitudine, mirificis operibus exstru-
cta, quæ nomen ab insula accepit. Hæc in-
sula objecta Alexandriæ portum efficit: sed
à superioribus regionibus (c), in longitudi-
nem passuum DCCCC. in mare jactis mo-
libus, angusto itinere & ponte cum oppido
conjungitur. In hac sunt insula domicilia Æ-
gyptiorum, & vicus, oppidi magnitudine:
quæque ubique naves imprudentia aut tem-
pestate paullulum suo cursu decesserint, has
more prædonum diripere consueverunt. Iis
autem invitis, à quibus Pharos tenetur, non
potest esse, propter angustias, navibus intro-
itus in portum. Hoc tum veritus Cæsar, ho-
stibus in pugna occupatis, militibusque expo-
sitis, Pharum apprehendit, atque ibi præsi-
dium posuit. Quibus est rebus effectum, uti
ruto frumentum, auxiliaque navibus ad eum
supportari possent. Dimisit enim circum o-
mnes propinquas regiones, atque inde auxi-
lia evocavit: reliquis oppidi partibus sic est
pugnatum, ut æquo prælio discederetur, &
neutri pellerentur (id efficiebant angustiae lo-
ci) paucisque utrimque interfectis, Cæsar lo-
ca maxime necessaria complexus, noctu præ-
munit: hoc tractu oppidi pars erat regiæ
exigua,

Ttt 2

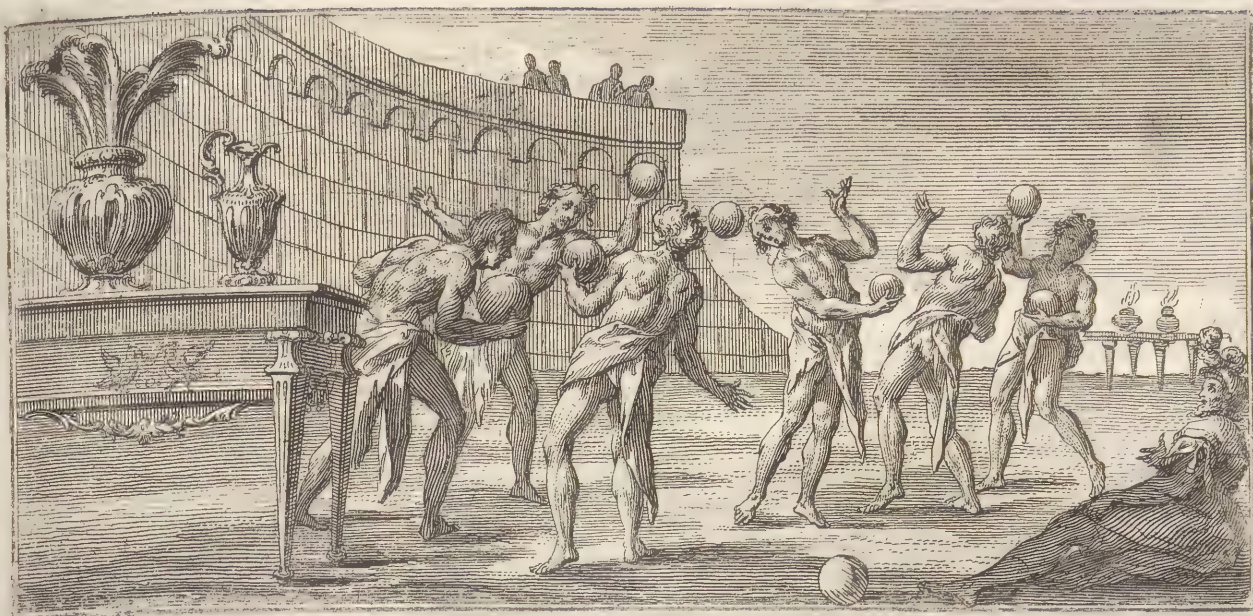
(a) al. fopitus. (b) al. parte. (c) al. regibus.

exigua, in quam ipse, habitandi causa initio erat inductus, & theatrum conjunctum domui, quod arcis tenebat locum, aditusque habebat ad portum, & ad reliqua navalia. Has munitiones insequentibus auxit diebus, ut pro muro objectas haberet, neu pugnare invitus cogeretur. Interim filia minor Ptolemæi regis, vacuum possessionem regni sperans, ad Achillam se ex regia transjecit, unaque bellum administrare cœpit. Sed celeriter est inter eos de principatu controversia orta, quæ

res apud milites largitiones auxit. Magnis enim jacturis sibi quisque eorum animos conciliabat. Hæc dum apud hostes geruntur, Pothinus, nutricius pueri & procurator regni, in parte Cæsaris, quum ad Achillam nuntios mitteret, hortareturque, *ne negotio desisteret, neve animo deficeret*, indicatis deprehensisque internuntiis, à Cæsare est interfectus. Hæc initia belli Alexandrini fuerunt.

A. HIR-

A. HIRTII ^{vel} OPPII, COMMENTARIORUM DE BELLO ALEXANDRINO LIBER.

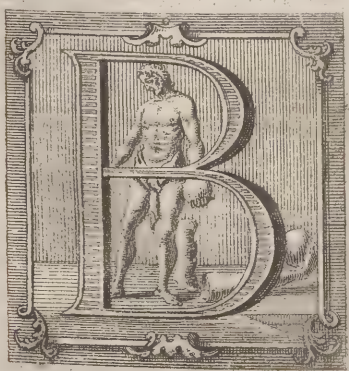
BREVIARIUM.

Belli Alexandrini historia continuata. Præliis aliquot navalibus victor Cæsar, castella ad portum constructa, quædam occupat, quædam frustra tentans, natatu periculum evadit. Ptolemæum Regem ad suos remissum, hostemque factum, Cæsar conjunctis cum Mithridate Pergameno copiis, profligat. Ipse Rex mergitur. Interea Domitius Calvinus in Ponto parum prospere rem gerit: & Illyricum, varia aliquamdiu fortuna jactatum, tandem, virtute Vatini, Cæsari restituitur. Sub idem tempus turbæ in Hispania ulteriore, ob extorsiones Cassii Longini, exortæ, interventu Lepidi, & morte Cassii, paulum sedantur. Cæsar, summa felicitate victo Pharnace, celerrimeque Pontico bello confecto, & provinciis pacatis, in Italiam revertitur.

ARGUMENTUM JOAN. RHELLICANI.

Primum Cæsaris auxilia describuntur. Dein Alexandrinorum ædificiorum structura, & totius Alexandriæ situs. Tertio, prælium navale, ex quo Alexandrini tandem inferiores discesserunt. Quarto, pugna cum Pharitis facta, ac eorum fuga. Quinto, Alexandrina legatio, ejusdem, ac regis Ptolemæi fallax oratio. Sexto, regis interitus, Alexandriæ, adeoque totius Ægypti deditio. Septimo, res Asiaticæ describuntur, quo pacto Pharnaces rex Domitium Cæsaris legatum prælio superaverit. Octavo, res Illyricæ. Nono, res Hispanæ, ubi mira Cassii Longini insolentia, & avaritia depingitur. Decimo, quum Cæsar Asiæ provincias ab externo hoste tutas reddidisset, quo modo easdem ab intestinis dissensionibus liberaverit. Postremo, res Ponticæ, ubi & Cæsaris Victoria de Pharnace describitur.

CAPUT I.

BELLO Alexandrino confiato, Cæsar Rhodo, atque ex Syria, Ciliciaque omnem classem accersit, ex Creta sagittarios, equites ab rege Nabathæorum Malco evocat; tormenta undique conquiri, & frumentum mitri, au-

xiliaque adduci juber. Interim munitiones quotidie operibus augentur: atque omnes oppidi partes, quæ minus firmæ esse viderentur, testudinibus atque musculis aprantur: ex ædificiis autem per foramina in proxima ædificia arietes immittuntur; quantumque aut ruinis dejicitur, aut per vim recipitur loci, in tantum munitiones proferuntur. Nam incendio fere tuta est (10) Alexandria; quod sine contignatione ac materia sunt ædificia, & structuris atque fornicibus continentur, tectaque sunt rudere (d) aut pavimentis. Cæsar studebat maxime, ut, quam angustissimam partem oppidi palus à meridie interjecta efficeret, bat,

Tt 3

(d) al. rudere novo.

bat, hanc operibus, vineisque agendis, à reliqua parte urbis excluderet: illud sperans, primum, ut, quum esset in duas partes urbs divisa, acies uno consilio atque imperio administraretur; deinde, ut laborantibus succurri, atque ex altera oppidi parte auxilium ferri posset. In primis vero, ut aqua pabuloque abundaret: quarum alterius rei copiam exiguam, alterius nullam omnino facultatem habebat: quod utrumque palus large præbere poterat.

CAP. II. Neque vero Alexandrinis in gerendis negotiis cunctatio ulla aut mora inferbatur. Nam in omnes partes, per quas fines Ægyptii, regnumque pertinet, legatos conquistoresque, delectus habendi causa, miserant; magnumque numerum in oppidum telorum atque tormentorum convexerant, & innumerabilem multitudinem adduxerant. Nec minus in urbe maximæ armorum erant institutæ officinæ. Servos præterea puberes armaverant: quibus domini locupletiores victum quotidianum stipendiumque præbebant. Hac multitudine disposita, munitiones semotarum partium tuebantur. Veteranas cohortes vacuas in celeberrimis urbis locis habebant; ut, quacumque regione pugnaretur, integris viribus ad auxilium ferendum opportunæ essent. Omnibus viis atque angiporis triplicem vallum obduxerant. Erat autem quadrato exstructus saxo, nec minus XL pedes altitudinis habebat. Quæque partes urbis inferiores erant, has altissimis turribus denorum tabulatorum munierant. Præterea alias ambulatorias totidem tabulatorum confixerant; subjectisque eas rotis, funibus jumentisque [objectis], directis plateis in quamcumque erat visum partem movebant.

CAP. III. Urbs fertilissima, & copiosissima omnium rerum apparatus suggerebat. Ipsi homines ingeniosissimi atque acutissimi, quæ à nobis fieri viderant, ea sollertia efficiebant, ut nostri illorum opera imitari viderentur: & sua sponte multa reperiebant, unoque tempore & nostras munitiones infestabant, & suas defendebant. Atque hæc principes in consilio concionibusque agitabant. *Populum Rom. paullatim in consuetudinem ejus regni venire occupandi: paucis annis antea Gabinium cum exercitu fuisse in Ægypto: Pompejum se ex fuga eodem recepisse; ac Cæsarem venisse cum copis: neque morte Pompeji quidquam profectum, quo minus Cæsar apud se commoraretur: quem si non expulissent, futuram ex regno provinciam: idque agendum mature. Namque eum, interclusum tempestatibus propter anni tempus (e), recipere transmarina auxilia non posse.*

CAP. IV. Interim, dissensione orta inter Achillam, qui veterano exercitui præerat, & Arsinoën Regis Ptolemæi minorem filiam, ut supra demonstratum est, quum uterque utrique insidiaretur, & summam imperii ipse obtinere vellet; præoccupat Arsinoë per Ganymedem eunuchum nutritium suum, atque Achillam interficit. Hoc occiso, ipsa sine ullo socio & custode omne imperium obti-

nebat. Exercitus Ganymedi transditur. Is suscepto officio largitionem in milites auget, reliqua pari diligentia administrat.

CAP. V. Alexandria est fere tota suffossa, specusque habet ad Nilum pertinentes, quibus aqua in privatas domos inducitur, quæ paullatim spatio temporis liquefcit ac subsidit. Hac uti domini ædificiorum atque eorum familia (f) consueverunt. Nam quæ flumine Nilo fertur, adeo est limosa atque turbida, ut multos variosque morbos efficiat. Sed ea plebs, ac multitudo contenta est necessario, quod fons urbe tota nullus est. Hoc tamen flumen in ea parte urbis erat, quæ ab Alexandrinis tenebatur. Quo facto est admonitus Ganymedes, *posse nostros aqua intercludi*; qui distriburi munitionum tuendarum causa vicatim ex privatis ædificiis, specubus & puteis extracta aqua utebantur.

CAP. VI. Hoc probato consilio, magnum, ac difficile opus aggreditur. Intersepis enim specubus, atque omnibus urbis partibus exclusis, quæ ab ipso tenebantur, aquæ magnam vim ex mari rotis ac machinationibus exprimere contendit. Hanc locis superioribus fundere in partem Cæsaris non intermittebat. Quamobrem falsior paullo præter consuetudinem aqua trahebatur ex proximis ædificiis, magnamque hominibus admirationem præbebat, quam ob causam id accidisset; nec satis sibi ipsi credebant; quum se inferiores ejusdem generis ac saporis aqua dicerent uti, atque ante consueissent: vulgoque inter se conferebant, & degustando, quantum inter se differrent aquæ, cognoscebant. Parvo vero temporis spatio, hæc propior bibi non poterat omnino, illa inferior corruptior jam falsiorque reperiebatur.

CAP. VII. Quo facto dubitatione sublata, tantus incessit timor, ut ad extremum casum omnes deducti viderentur; atque alii *morari Cæsarem dicerent, quin naves conscendere juberet*; alii multo graviolem extimescerent casum; *quod neque celari Alexandrinos possent in apparanda fuga, quum hi tam parvo spatio distarent ab ipsis; neque, illis imminentibus atque insequentibus, ullus in naves receptus daretur.* Erat autem magna multitudo oppidanorum in parte Cæsaris, quam domiciliis ipsorum non moverat; quod ea se fidelem palam nostris esse simulabat, & descivisse à suis videbatur: ut, si mihi defendendi essent Alexandrini, quod neque fallaces essent, neque temerarii, multa oratio frustra absumeretur. Quum vero uno tempore & natio eorum & natura cognoscatur; aptissimum esse hoc genus ad prodicionem, nemo dubitare potest.

CAP. VIII. Cæsar suorum timorem consolatione & ratione minuebat. *Nam puteis fossis (g) aquam dulcem posse reperiri affirmabat. Omnia enim littora naturaliter aquæ dulcis venas habere. Quod si alia esset littoris Ægyptii natura, atque omnium reliquorum; tamen, quoniam mare libere tenerent, neque hostes classem haberent, prohiberi sese non posse, quo minus quotidie aquam navibus peterent, vel à sin-*

(e) al. tempus hibernum. (f) al. familiæ. (g) fossisque.

fra parte à Parætonio, vel à dextra ab insula; quæ diversæ navigationes numquam uno tempore adversis ventis præcluderentur: fugæ vero nullum esse consilium, non solum iis, qui primam dignitatem haberent: sed ne iis quidem, qui nihil, præterquam de vitâ cogitarent: magno negotio impetus hostium adversos ex munitionibus sustineri: quibus relictis, nec loco, nec numero pares esse posse: magnam autem inoram & difficultatem adscensum in naves habere, præsertim ex scaphis: summam esse contra in Alexandrinis velocitatem, locorumque & ædificiorum notitiam. Hos præcipue in victoriâ insolentes, præcursuros, & loca excelsiora atque ædificia occupaturos: ita fugâ navibusque nostros prohibituos. Proinde ejus consilii obliviscerentur, atque omni ratione esse vincendum cogitarent.

CAP. IX. Hac oratione apud suos habitâ, atque omnium mentibus excitatis, dat centurionibus negotium, ut, reliquis operibus intermissis, ad fodiendos puteos animum conferant; neve quam partem nocturni temporibus intermittant. Quo suscepto negotio, atque omnium animis ad laborem incitatis, magna una nocte vis aquæ dulcis inventa est. Ita operosis Alexandrinorum machinationibus, maximisque conatibus, non longi temporis labore, occursum est. Eo biduo legio XXXVII ex dedititiis Pompejanis militibus, cum frumento, armis, telis, tormentis imposita in naves à Domitio Calvino, ad littora Africæ, paullo supra Alexandriam, delata est. Hæ naves Euro, qui multos dies continenter flabat, portum capere prohibebantur. Sed loca sunt egregia omni illa regione ad tenendas anchoras. Hi, quum diu retinerentur, atque aquæ inopia premerentur, navigio actuario Cæsarem faciunt certiores.

CAP. X. Cæsar ut per se consilium caperet, quid faciendum videretur, navim conscendit, atque omnem classem sequi iussit, nullis nostris militibus impositis; quod quum longius paullo discederet, munitiones nudare nolebat; quumque ad eum locum accessisset, qui appellatur Cherronefus, aquandique causa remiges in terram exposuisset, nonnulli ex numero, quum longius à navibus prædatum processissent, ab equitibus hostium sunt excepti: ex iis cognoverunt, Cæsarem ipsum in classe venisse, nec ullos milites in navibus habere. Qua re comperta, magnam sibi facultatem fortunam obtulisse bene gerendæ rei crediderunt. Itaque naves omnes, quas paratas habuerant ad navigandum, propugnatoribus instruxerunt, Cæsarique redeunti cum classe occurrerunt: qui duabus de causis eo die dimicare nolebat; quod & nullos milites in navibus habebat, & post horam X. diei res agebatur: nox autem allatura videbatur majorem fiduciam illis, qui locorum notitia confidebant: sibi etiam hortandi suos auxilium defuturum; quod nulla satis idonea esset hortatio, qua neque virtutem posset notare, neque inertiam. Quibus de causis naves, quas potuit, Cæsar ad terram detraxit: quem in locum illos successuros non existimabat.

CAP. XI. Erat una navis Rhodia in dextro Cæsaris cornu longe ab reliquis collocata. Hanc conspicati hostes non tenuerunt sese: magnoque imperu IV ad eam constratæ naves & complures apertæ contenderunt. Cui coactus est Cæsar ferre subsidium: ne turpiter in conspectu contumeliam acciperet; quamquam, si quid gravius illi accidisset, merito casurum iudicabat. Prælium commissum est magna contentione Rhodiorum: qui quum in omnibus dimicationibus & scientia & virtute præstitissent, tum maxime illo tempore rotum onus sustinerè non recusabant; ne quod suorum culpa detrimentum acceptum videretur. Ita prælium secundissimum est factum. Capta est una hostium quadriremis: depressa est altera. Deinde omnes (b) epibatis nudatæ (i): magna præterea multitudo id reliquis navibus propugnatorum est interfecta. Quod nisi nox prælium diremisset, tota classe hostium Cæsar potitus esset. Hac calamitate perterritis hostibus, adverso vento leniter flante, naves onerarias Cæsar remulco victricibus suis Alexandriam deducit.

CAP. XII. Eo detrimento adeo sunt fracti Alexandrini, quum non jam virtute propugnatorum, sed scientia classiariorum se victos viderent. ** quibus, & superioribus locis sublevabantur, ut ex ædificiis (k) defendi possent, & materiam cunctam objicerent, quod nostræ classis oppugnationem etiam ad terram verebantur. Iidem, postea quam Ganymedes in concilio confirmavit, sese & eas, quæ essent amissæ, restitutum, & numerum adaucturum, magna spe & fiducia veteres reficere naves, accuratiusque huic rei studere atque inservire instituerunt: ac, tametsi amplius CX navibus longis in portu navalibusque amiserant, non tamen reparandæ classis cogitationem deposuerunt. Videbant enim non auxilia Cæsari, non commeatus supportari posse, si classe ipsi valerent. Præterea nautici homines; & urbis & regionis maritimæ, quotidianoque usu à pueris exercitati, ad naturale ac domesticum bonum refugere cupiebant: & quantum parvulis navigiis profecissent, sentiebant: itaque omni studio ad parandam classem incubuerunt.

CAP. XIII. Erant omnibus ostiis Nili custodiæ exigendi portorii causa dispositæ. Naves veteres erant in occultis regiæ navalibus, quibus multis annis ad navigandum non erant usi. Has reficiebant; illas Alexandriam revocabant. Deerant remi: porticus, Gymnasia, ædificia publicâ detegebant: asseres remorum usum obtinebant. Aliud naturalis sollertia, aliud urbis copia subministrabat. Postremo non longam navigationem parabant, sed præsentis temporis necessitati serviebant, & in ipso portu confligendum videbant. Itaque paucis diebus, contra omnium opinionem, quadriremes XXII, quinquereemes V confecerunt. Ad has minores apertasque complures adjecerunt: & in portu periclitati remigio, quid quæque earum efficere posset, idoneos milites imposuerunt, seque ad confligendum omnibus

(b) al. omnibus. (i) al. Duæ omnibus epibatis nudatæ. (k) al. ut vix ædificiis.

omnibus rebus paraverunt. Cæsar Rhodias naves IX habebat; (nam X missis, una in cursu littore Ægyptio defecerat,) Ponticas IIX, Lycias V, ex Asia XII. Ex his quinqueremes V erant, & quadriremes X. Reliquæ infra hanc magnitudinem, & pleræque apertæ. Tamen virtute militum confusus, cognitis hostium copiis, se ad dimicandum parabat.

CAP. XIV. Postquam eo ventum est, ut sibi uterque eorum confideret; Cæsar Pharon classe circumvehitur, adversasque naves hostibus constituit: in dextro cornu Rhodias collocat, in sinistro Ponticas. Inter has spatium CD passuum relinquit, quod satis esse ad explicandas naves videbatur. Post hunc ordinem reliquas naves subsidio distribuit: quæ quamque earum sequatur, & cui subveniat, constituit atque imperat. Non dubitanter Alexandrini classem producunt, atque instruunt; in fronte collocant XXII. Reliquas subsidarias in secundo ordine constituunt. Magnum præterea numerum minorum navigiorum & scapharum producunt cum malleolis ignibusque; si quid ipsa multitudo, & clamor, & flamma nostris terroris afferre possent. Erant inter duas classes vada transitu angusto, quæ pertinent ad regionem Africæ. Sic enim prædicant, partem esse Alexandriæ dimidam Africæ. Satisque diu inter ipsos est expectatum, ab utris transeundi fieret initium: propterea quod, eo qui intrassent, & ad explicandam classem, & ad receptum, si durior accidisset casus, impeditiores fore videbantur.

CAP. XV. Rhodiis navibus præerat Euphranor, animi magnitudine ac virtute magis cum nostris hominibus, quam cum Græcis, comparandus. Hic ob notissimam scientiam atque animi magnitudinem delectus est ab Rhodiis, qui imperium classis obtineret. Qui, ubi Cæsaris animum adverit; *Videris mihi, inquit, Cæsar, vereri, si hæc vada primus navibus intraveris, ne prius dimicare cogaris, quam reliquam classem possis explicare. Nobis rem committe. Nos prælium sustinebimus. Neque tuum iudicium fallamus; dum reliqui subsequantur. Hos quidem diutius in nostro conspectu gloriari magno nobis & dedecori & dolori est.* Cæsar illum adhortatus, atque omnibus laudibus profecutus, dat signum pugnae. Progressus ultra vadum IV Rhodias naves circumstant Alexandrini, atque in eas impetum faciunt. Sustinent illi atque arte sollertiaque se explicant: ac tantum doctrina potuit, ut in dispari numero nulla transversa hosti objiceretur, nullius remi detergerentur, sed semper venientibus adversæ occurrerent. Interim sunt reliquæ subsecutæ. Tum necessario discessum ab arte est propter angustias loci, atque omne certamen in virtute constitit. Neque vero Alexandriæ fuit quisquam aut nostrorum, aut oppidanorum, qui aut in opere, aut in oppugnatione occupatum animum haberet, quin altissima tecta peteret, atque ex omni prospectu locum spectaculo

caperet, precibusque & votis victoriam suis ab diis immortalibus exposceret.

CAP. XVI. Minime autem erat par prælii certamen. Nostris enim prorsus neque terra, neque mari effugium dabatur victis: omniaque victoribus erant futura in incerto. Illi, si superassent navibus, omnia tenerent: si inferiores fuissent, reliquam tamen fortunam periclitarentur. Simul illud grave ac miserum videbatur, perpauca de summa ac de salute omnium decertare: quorum si quis aut animo aut virtute cessisset, reliquis etiam esset cavendum, quibus pro se pugnandi facultas non fuisset. Hæc superioribus diebus sæpenumero Cæsar suis exposuerat: ut hoc majori animo contenderent, quod omnium salutem sibi commendatam viderent. Eadem suum quisque contubernalem, amicum, notum prosequens erat obtestatus: ne suam, atque omnium falleret opinionem, quorum iudicio delectus ad pugnam proficisceretur. Itaque hoc animo est decertatum, ut neque maritimis, nauticisque sollertia atque ars præsidium ferret; neque numero navium præstantibus multitudo prodesset, neque flexi ad virtutem ex tanta multitudine viri virtuti nostrorum possent adæquari (l). Capitur hoc prælio quinqueremis una, & biremis cum defensoribus remigibusque; & deprimuntur tres, nostris incolumibus omnibus. Reliquæ propinquam (m) fugam ad oppidum capiunt; quas protexerunt ex molibus atque ædificiis imminentibus, & nostros adire propius prohibuerunt.

CAP. XVII. Hoc ne sibi sæpius accidere posset, omni ratione Cæsar contendendum existimavit, ut insulam molemque ad insulam pertinentem, in suam redigeret potestatem. Perfectis enim magna ex parte munitionibus in oppido, & illam, & urbem uno tempore tentari posse confidebat. Quo capto consilio, cohortes X, & levis armaturæ electos, quos idoneos ex equitibus Gallis arbitrabatur, in navigia minora, scaphasque imponit: alteram insulæ partem destinandæ manus causa, cum contratis navibus aggreditur, præmiis magnis propositis, qui primus insulam cepisset. Ac primo impetum nostrorum patiter sustinuerunt. Uno enim tempore & ex tectis ædificiorum propugnabant, & littora armati defendebant, quo propter asperitatem loci non facilis nostris aditus dabatur: & scaphis navibusque longis V mobiliter & scienter angustias loci tuebantur. Sed ubi locis primum cognitis, vadisque perentatis, pauci nostri in littore constitierunt, atque hos sunt alii subsecuti; constanterque in eos, qui in littore æquo institerant, imperum fecerunt; omnes Phariæ terga verterunt. His pulsas, custodia portus relicta, ad littora & vicum applicaverunt; seque ex navibus ad tuenda ædificia ejecerunt.

CAP. XVIII. Neque vero diutius ipsi [ex] munitione se continere potuerunt. Etsi erat non dissimile, atque Alexandriæ, genus ædifi-

(l) al. neque flexi ad virtutem ex tanta multitudine hostium neque virtutes nostrorum possent adæquare. (m) al. propinquum.

ædificiorum, (ut minora majoribus conferantur:) turreſque editæ & conjunctæ muri locum obtinebant. Neque noſtri aut ſcalis, aut cratibus, aut reliquis rebus parati venerant ad oppugnandum; ſed terror hominibus mentem conſiliumque eripit, & membra debilitat; ut tunc accidit. Qui ſe in æquo loco ac plano pares eſſe confidebant, iidem perterriti fuga ſuorum, & cæde paucorum: XXX pedum altitudine in ædificiis conſiſtere auſi non ſunt, ſequæ per molem in mare præcipitaverunt, & DCCC paſſuum intervallum ad oppidum enataverunt. Multi tamen ex iis capti interfectique ſunt. Sed numerus captivorum omnino fuit DC.

CAP. XIX. Cæſar, præda militibus conceſſa, ædificia diripi juſſit; caſtellumque ad pontem, qui propior erat Pharo, communicavit; atque ibi præſidium poſuit. Hunc fuga Phariæ reliquerant; fortiorem illum propiorremque oppido Alexandrini tuebantur. Sed eum poſtero die ſimili ratione aggreditur; quod, his obtentis duobus, omnem navigiorum excuſum & repentina latrocinia ſublatum iri videbatur. Jamque eos, qui præſidio eum locum tenebant, tormentis è navibus ſagittisq; depulerat, atque in oppidum redegerat, & cohortium III inſtar in terram expoſuerat. Non enim plures conſiſtere anguſtiæ loci patiebantur. Reliquæ copię in navibus ſtationem obtinebant. Quo facto imperat pontem adverſus hoſtem prævallari, & qua exitus navibus erat, fornice exſtructo, quo pons ſuſtinebatur, lapidibus oppleri atque obſtrui: quorum altero opere effecto, ut nulla omnino ſcapha egredi poſſet; altero inſtituto, omnes Alexandrinorum copię ex oppido ſe ejecere, & contra munitiones pontis latiore loco conſiſterunt; eodemque tempore, quæ conſueverant navigia per pontes ad incendia onerariarum emittere, ad molem conſtituerunt. Pugnabatur à noſtris ex ponte, ex mole; ab illis ex area, quæ erat adverſus pontem, & ex navibus contra molem.

CAP. XX. In his rebus occupato Cæſare, militesque hortante, remigum magnus numerus & claffiariorum ex longis navibus noſtris in molem ſe ejecit. Pars eorum ſtudio ſpectandi ferebatur: pars etiam cupiditate pugnandi. Hi primum navigia hoſtium lapidibus ac fundis à mole repellebant; ac multum proficere multitudine telorum videbantur: ſed poſtquam ultra eum locum ab latere eorum aperto auſi ſunt egredi ex navibus Alexandrini pauci, ut ſine ſignis certisque ordinibus, ſine ratione prodierant, ſic temere in naves refugere cœperunt. Quorum fuga incitati Alexandrini ex navibus egrediebantur, noſtroſque acrius perturbatos inſequiebantur. Simul qui in navibus longis remanſerant, ſcalas rapere, navesque à terra repellere, properabant; ne hoſtes navibus potirentur. Quibus omnibus rebus perturbati milites noſtri cohortium trium, quæ in ponte, ac prima mole conſiſterant, quum poſt ſe clamorem exaudirent, fugam ſuorum viderent, magnam

vim telorum adverſi ſuſtinerent, veriti ne ab tergo circumvenirentur, & diſceſſu navium omnino reditu intercluderentur, munitionem in pontem inſtitutam reliquerunt, & magno curſu incitati ad naves contenderunt. Quorum pars proximas naſta naves multitudine hominum atque onere depreſſa eſt: pars reſiſtens & dubitans, quid eſſet capiendum conſilii, ab Alexandrinis interfecta eſt: nonnulli feliciore exitu expeditas ad anchoram naves conſecuti incolumes diſceſſerunt: pauci allevati ſcutis, & animo ad conandum nixi, ad proxima navigia adnatarunt.

CAP. XXI. Cæſar, quoad potuit, cohortando ſuos ad pontem & munitiones contendere, eodem in periculo verſatus eſt, poſtquam univerſos cedere animadvertit, in ſuum navigium ſe recepit. Quo multitudo hominum inſecuta quum irrumperet, neque adminiſtrandi neque repellendi à terra facultas daretur; fore, quod accidit, ſuſpicatus, ſeſe ex navigio ejecit, atque ad eas, quæ longius conſiſterant, naves adnavit. Hinc ſuis laborantibus ſubſidio ſcaphas mittens, nonnullos conſervavit. Navigium quidem ejus, multitudine depreſſum militum, una cum hominibus interiit. Hoc prælio deſiderati ſunt ex numero legionariorum militum circiter CD, & paullo ultra eum numerum claffarii & remiges. Alexandrini eo loco caſtellum magnis munitionibus multiſque tormentis confirmaverunt, atque, egeſtis ex mari lapidibus, libere ſunt uſi poſtea ad mittenda navigia.

CAP. XXII. Hoc detrimento milites noſtri tantum abſuerunt ut perturbarentur, ut incenſi potius atque incitati, magnas acceſſiones fecerint in (n) operibus hoſtium expugnandis, in præliis quotidianis, quando-cumque fors obtulerat procurrentibus & erumpentibus Alexandrinis * manum comprehendendi multum operibus, & ardentibus ſtudiis militum. Nec divulgata Cæſaris cohortatio ſubſequi legionum aut laborem, aut pugnandi poterat cupiditatem: ut magis deterrendi & continendi à periculoſiſſimis eſſent dimicationibus, quam incitandi ad pugnandum.

CAP. XXIII. Alexandrini, quum Romanos & ſecundis rebus confirmari, & adverſis incitari viderent, neque ullum belli tertium caſum noſſent, quo poſſent eſſe firmiores; ut conjectura conſequi poſſumus, aut admoniti à regis amicis, qui in Cæſaris erant præſidiis, aut ſuo priore conſilio (o), per occultos nuntios regis probato; legatos ad Cæſarem miſerunt, ut dimitteret regem, tranſire-que ad ſuos pateretur: paratam etiam omnem multitudinem eſſe, conſectam tædio puellæ, fiduciario regno, dominatione crudeliſſima Ganymedis, facere id, quod rex imperaſſet: quo ſi auctore in Cæſaris fidem amicitiamque venturi eſſent, nullius periculi timorem multitudini fore impedimento, quo minus ſe dederent.

CAP. XXIV. Cæſar, etſi fallacem gentem, ſemperque alia cogitantem, alia ſimulantem

Uuu

(n) al. fecerint. Nam in &c. (o) al. aut ſuoſte conſilio.

lantem, bene cognitam habebat, tamen perentibus dare veniam utile esse statuit: quod, si quo pacto sentirent ea, quæ postularent, mansurum in fide dimissum regem credebatur. fin, id quod magis illorum naturæ conveniebat, ducem ad bellum gerendum regem habere vellent, splendidius atque honestius sese contra regem, quam contra convenarum ac fugitivorum manum, bellum esse gesturum. Itaque regem cohortatus, *ut consuleret regno paterno, parceret præclarissimæ patriæ, quæ turpissimis incendiis & ruinis esset deformata, cives suos primum ad sanitatem revocaret, deinde conservaret, fidem Populo R. sibi præstaret; quum ipse tantum ei crederet; ut ad hostes armatos eum mitteret; dextera dexteram tenens, dimittere cœpit adulta jam ætate puerum.* At regius animus disciplinis fallacissimis eruditus, ne à gentis suæ moribus degeneraret, flens orare contra Cæsarem cœpit, *ne se dimitteret. Non enim regnum ipsum sibi conspectu Cæsaris esse jucundius.* Compressis pueri lacrimis, Cæsar ipse commotus, celeriter, *si illa sentiret, fore eum secum affirmans, ad suos dimisit.* Ille, ut ex carceribus in liberum cursum emissus, adeo contra Cæsarem acriter bellum gerere cœpit, ut lacrimas, quas in colloquio projecerat, gaudio videretur profudisse. Accidisse hoc complures Cæsaris legati, amici, centuriones, militesque lætabantur; quod nimia bonitas ejus fallaciis pueri elusa esset. Quasi vero id Cæsar bonitate tantum adductus, & non prudentissimo consilio fecisset.

CAP. XXV. Quum duce assumpto Alexandrini nihilo se firmiores factos, aut languidiores Romanos animadverterent; eludentibusque militibus regis ætatem, atque infirmitatem, magnum dolorem acciperent, neque se quidquam proficere viderent: rumoresque existerent, magna Cæsari præsidia, terrestri itinere, Syria Ciliciaque adduci, quod nondum Cæsari auditum erat; interea com meatum, qui nostris mari supportabatur, intercipere statuerunt. Itaque, expeditis navigiis, locis idoneis ad Canopum in statione dispositis navibus, insidiabantur nostris com meatibus. Quod ubi Cæsari nuntiatum est, classem jubet expediri atque instrui. Præficitur Tib. Nero. Proficiscuntur in ea classe Rhodiæ naves, atque in his Euphranor, sine quo nulla umquam dimicatio maritima, nulla etiam (p) feliciter confecta erat. At fortuna, quæ plerumque eos, quos plurimis beneficiis ornavit, ad duriores casum reservat, superiorum temporum dissimilis, Euphranorem persequabatur. Nam quum (11) ad Canopum ventum esset; instructaque utrimque classis conflixisset, & sua consuetudine Euphranor primus prælium commisisset; & illic triremem hostium perforasset ac demersisset; proximam longius insecutus, parum

celeriter insequentibus reliquis, circumventus ab Alexandrinis est. Cui subsidium nemo tulit: siue quod in ipso satis præsidii pro virtute ac felicitate ejus putarent esse; siue quod ipsi sibi timebant. Itaque unus ex omnibus eo prælio bene rem gessit. Solus cum sua quadriremi victrice periit.

CAP. XXVI. Sub idem tempus Mithridates Pergamenus magnæ nobilitatis domi, scientiæque in bello, & virtutis, fidei dignitatisque in amicitia Cæsaris, missus in Syriam Ciliciamque initio belli Alexandrini ad auxilia accersenda; cum magnis copiis, quas celeriter & propensissima civitatum voluntate, & sua diligentia confecerat, itinere pedestri, quo conjungitur Ægyptus Syriæ, Pelusium adduxit: idque oppidum firmo præsidio occupatum ab Achilla propter opportunitatem loci, (namque tota Ægyptus maritimo accessu Pharo, pedestri Pelusio, velut claustris, munita existimatur,) repente magnis circumdatum copiis, multiplici præsidio pertinaciter propugnantibus, & copiarum magnitudine, quas integras vulneratis, defessisque subiciebat, & perseverantia constantiaque oppugnandi, quo die est aggressus, in suam redegit potestatem, præsidiumque ibi suum collocavit. Inde re bene gesta Alexandriam ad Cæsarem contendit; omnesque eas regiones, per quas iter faciebat, auctoritate ea, quæ plerumque adest victori, pacarat, atque in amicitiam Cæsaris redegerat.

CAP. XXVII. Locus est fere regionum illarum nobilissimus non ita longe ab Alexandria, qui nominatur Delta, quod nomen à similitudine litteræ cepit. Nam pars quædam fluminis Nili, [mire] derivata inter se, duobus itineribus paullatim, medium inter se spatium relinquens, diversissimo ad littus intervallo [à] mari conjungitur. Cui loco quum appropinquare Mithridatem rex cognovisset; & transeundum ei flumen sciret; magnas adversus eum copias misit, quibus vel superari delerique Mithridatem, vel sine dubio retineri posse credebatur. Quemadmodum autem optabat eum vinci; sic satis habebat interclusum à Cæsare à se retineri. Quæ primæ copię flumen à Delta transire, & Mithridati occurrere potuerunt, prælium commiserunt, festinantes præripere subsequenter victoriæ societatem. Quorum imperum Mithridates magna cum prudentia, consuetudine nostra castris vallatis, sustinuit. Quum vero incaute atque insolenter succedere eos munitionibus videret; eruptione undique facta, magnum numerum eorum interfecit. Quod nisi locorum notitia reliqui se texissent, partimque in naves, quibus flumen transierant, recepissent, funditus deleti essent. Qui ut paullulum ab illo timore se recrearunt, adjunctis iis, qui subsequerantur, rursus Mithridatem oppugnare cœperunt.

CAP.

(p) al. maritima parum etiam &c.

(12) Ad Canopum) Canopus siue Canobus insula atque oppidum Ægypti nomen trahit à Canobo Spartano, Menelai regis gubernatore, morsu serpentis in eadem insula serpentis extincto; ut habet TACITUS Annal. Lib. II. Cap. LX. supra hoc Tomo pag. 205. Coluere Canopum Ægyptii ut Deum, hinc varia ipsius simulacra Antiquarii proferunt; quale & in nostro museo servatur. Quod uti Moguntia Anno 1714. repertum, exhibemus Tab. LXII. num. 2. Cui addimus duo alia ex numo VALLANTII num. 3. & MARII DELPHINI Romani Num. 4.

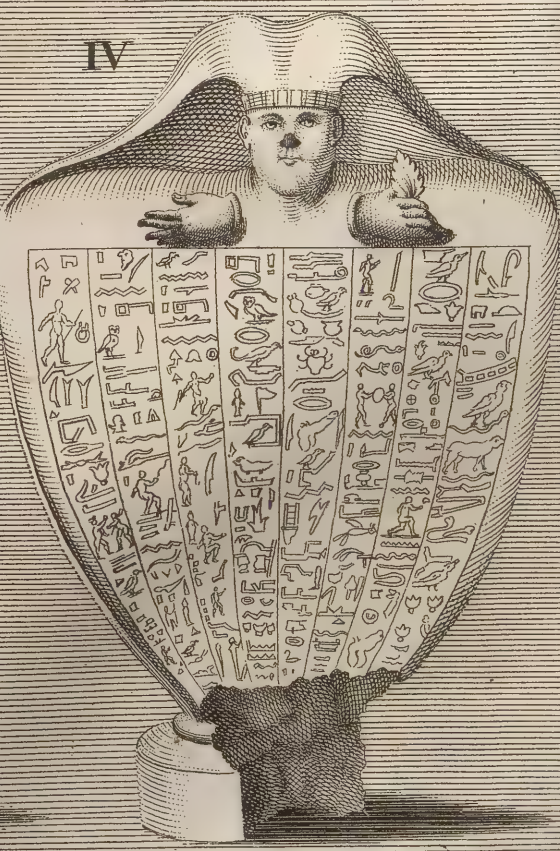
A Urbs Alexandria. B. Domus regia. C. Theatrum conjunctum domui regiae, quod arcis tenebat locum, aditusque habebat ad portum. D. Insula Pharus. E. Angustum iter in longitudinem passuum. DCCCCse extendens, quo cum oppido insula conjungitur. F. Caesar se e navigio eiecit et natatu periculum evadit. G. Naves Rhodiae numero 9, in dextro cornu Caesaris. H. Naves Ponticae octo collocatae in sinistro cornu. I. Naves subsidiariae. K. Duae et viginti naves de classe Alexandrina in fronte. L. Naves reliquae Alexandrinae subsidiariae in secundo ordine. M. Navigia minora et schaphae armatae Alexandrinorum. N. Palus Mareotis sive Mareotis a meridie Alexandriam alluens. O. Vallum Caesaris ad paludem. P. Portus quem tenuit Caesar. Q. Portus quem tenuit classis Alexandrina.

Canopus Musaei inae

Canopus Romae apud
Marium Delphinum.

Canopus in Nume
Dallanti.

CAP. XXVIII. Mittitur à Mithridate nuntius Cæsari, qui rem gestam perferret. Cognoscit ex suis, eadem hæc accidisse rex. Ita pæne sub idem tempus & rex ad opprimendum Mithridatem proficiscitur, & Cæsar ad recipiendum. Celeriore fluminis Nili navigatione rex est usus, in qua magnam & paratam classem habebat. Cæsar eodem itinere uti noluit; ne navibus in flumine dimicaret: sed circumvectus eo mari, quod Africæ partis esse dicitur, sicuti supra demonstravimus, prius tamen regis copiis occurrit, quam is Mithridatem aggredi posset, eumque ad se victorem incolumi exercitu recepit. Considerat cum copiis rex loco natura munito, quod erat ipse excellior; planicie ex omnibus partibus subjecta. Tribus autem ex lateribus variis genere munitionibus tegebatur. Unum latus erat adiectum flumini Nilo; alterum editissimo loco ductum, ut partem castrorum obtineret; tertium palude cingebatur.

CAP. XXIX. Inter castra regis & Cæsaris iter flumen intercedebat angustum, altissimis ripis, quod in Nilum influebat. Aberrat autem ab regis castris millia passuum circiter VII. Rex, quum hoc itinere venire Cæsarem comperisset, equitatum omnem, expeditosque delectos pedites ad id flumen misit, qui transitu Cæsarem prohiberent, & eminus ex ripis prælium impar inirent. Nullum enim processum virtus habebat, aut periculum ignavia subibat. Quæ res incendit dolore milites equitesque nostros; quod tam diu pari prælio cum Alexandrinis certaretur. Itaque eodem tempore equites Germani dispersi vada fluminis quærentes, partim demissioribus ripis flumen transierunt; & legionarii, magnis arboribus excisis, quæ longitudine utramque ripam contingerent, projectis, repentinique aggere injecto, flumen transierunt. Quorum impetum adeo pertimuerunt hostes, ut in fuga spem salutis collocarent. Sed id frustra. Namque ex ea fuga pauci ad regem refugerunt, pæne omni reliqua multitudine interfecta.

CAP. XXX. Cæsar, re præclarissime gesta, quum subitum adventum suum iudicaret magnum terrorem Alexandrinis injecturum, protinus victor ad regis castra pertendit. Hæc quum & opere magno vallata, & loci natura munita adverteret; confertamque armatorum multitudinem collocatam in vallo videret: lassos itinere, ac præliando milites ad oppugnanda castra succedere noluit; itaque, non magno intervallo relicto ab hoste, castra posuit. Postero die castellum, quod rex in proximo vico non longe à suis castris muniverat, brachiisque cum opere castrorum conjunxerat vici obtinendi causa, Cæsar aggressus, omnibus copiis expugnat; non quo (q) id minori numero militum consequi difficile factu putaret; sed ut ab ea victoria, perterritis Alexandrinis, protinus castra regis oppugnaret. Itaque eo cursu, quo refugientes Alexandrinos ex castello in castra

sunt milites infecuti, munitionibus successerunt, acerrimeque eminus præliari cœperunt. Duabus ex partibus aditus oppugnationi (r) nostris dabatur; una, quam liberum accessum haberi demonstravi; altera, quæ mediocriter intervallum inter castra & flumen Nilum habebat. Maxima & electissima Alexandrinorum multitudo defendebat eam partem, quæ facillimum aditum habebat. Plurimum autem proficiebant hostes in repellendis vulnerandisque nostris, qui in regione fluminis Nili propugnabant. Diversis enim relis nostri figebantur, adversi ex vallo castrorum, aversi ex flumine, in quo multæ naves instructæ funditoribus & sagittariis nostros impugnabant.

CAP. XXXI. Cæsar, quum videret milites acrius præliari non posse, nec tamen multum profici propter locorum difficultatem; quumque animum adverteret, excellissimum locum castrorum relictum esse ab Alexandrinis; quod & per se munitus esset, & studio partim pugnandi, partim spectandi, decurrissent in eum locum, in quo pugnabatur; cohortes illo circuire castra, & summum locum aggredi, iussit; hisque Carsulenum præfecit, & animi magnitudine, & rei militaris scientia virum præstantem. Quo ut ventum est, paucis defendentibus munitionem, nostris contra militibus acerrime pugnantibus, diverso clamore & prælio perterriti Alexandrini, trepidantes in omnes partes discurre (s) cœperunt. Quorum perturbatione, nostrorum animi adeo sunt incitati, ut pæne eodem tempore ex omnibus partibus, primi tamen editissimum locum castrorum caperent: ex quo decurrentes magnam multitudinem hostium in castris interfecerunt. Quod periculum plerique Alexandrini fugientes acervatim se de vallo præcipitaverunt in eam partem, quæ flumini erat adjuncta. Horum primis in ipsa fossa munitionis magna vi oppressis (t); ceteri faciliorem fugam habuerunt. Constat fugisse ex castris regem ipsum, receptumque in navem, & multitudine eorum, qui ad proximas naves adnabant, demerso navigio perisse.

CAP. XXXII. Re felicissime celerrimeque gesta, Cæsar, magnæ victoriæ fiducia proximo terrestri itinere Alexandriam cum equitibus contendit; atque ea parte oppidi victor introiit, quæ præsidio hostium tenebatur. Neque eum consilium suum fefellit, quin hostes, eo prælio audito, nihil jam de bello essent cogitaturi. Dignum adveniens fructum virtutis & animi magnitudinis tulit. Omnis enim multitudo oppidanorum, armis projectis, munitionibusque suis relictis, veste ea sumpta, qua supplices dominantes deprecari consueverunt, sacrisque omnibus prolatis, quorum religione precari offensos iratosque animos regum erant soliti, advenienti Cæsari occurrerunt, seque ei dederunt. Cæsar in fidem receptos consolatus, per hostium munitiones in suam partem oppidi magna gratulatione

Uuu 2

(q) al. quod. (r) al. oppugnationibus.
&c. (t) al. magna ruina oppressis.

(s) al. in omnes partes castrorum discurrere

ratione venit suorum, qui non tantum bellum ipsum ac dimicationem, sed etiam talem adventum ejus felicem fuisse lætabantur.

CAP. XXXIII. Cæsar Ægypto atque Alexandria poritus, reges constituit, quos Ptolemæus testamento scripserat, atque obtestatus erat Populum R. ne mutarentur. Nam majore ex duobus pueris rege amisso, minori transdidit regnum, majorique ex duabus filiæ Cleopatæ, quæ manserat in fide præsidiiisque ejus. Minorem Arsinoën, cujus nomine diu regnasse impotenter Ganymedem docuimus, deducere ex regno statuit; ne qua rursus nova dissensio, prius quam diuturnitate confirmarentur regis imperia, per homines seditiosos nasceretur. Legione veterana VI, secum deducta, ceteras ibi relinquit; quo firmitus esset eorum regum imperium: qui neque amorem suorum habere poterant, quod fideliter permanerant in Cæsaris amicitia; neque verustatis auctoritatem, paucis diebus reges constituit. Simul ad imperii nostri dignitatem utilitatemque publicam pertinere existimabat, si permanerent in fide reges, præsidii eos nostris esse rutos, & hos, si essent ingrati, posse iisdem præsidiis coerceri. Sic rebus omnibus confectis & collocatis, ipse itinere terrestri profectus est in Syriam.

CAP. XXXIV. Dum hæc in Ægypto geruntur, rex Deiotarus ad Domitium Calvinum, cui Cæsar Asiam, finitimasque provincias administrandas transdiderat, venit; oratum ne Armeniam minorem, regnum suum, neve Cappadociam, regnum Ariobarzani, possideri vastarique pateretur à Pharnace: quo malo nisi liberarentur, imperata sibi facere, pecuniamque promissam Cæsari non posse se persolvere. Domitius non tantum ad explicandos sumptus rei militaris, quum pecuniam necessariam esse judicaret, sed etiam turpe Populo R. & Cæsari victori, sibi infame esse statueret, regna sociorum atque amicorum ab externo rege occupari, nuntios confestim ad Pharnacem misit, Armenia, Cappadociæque decederet, neve occupatione belli civilis, Populi R. jus majestatemque tentaret. Hanc denuntiationem quum majorem vim habituram existimaret, si propius eas regiones cum exercitu accessisset; ad legiones profectus, unam ex tribus XXXVI secum ducit, II in Ægyptum ad Cæsarem mittit, litteris ejus evocatas: quarum altera in bello Alexandrino non occurrit; quod itinere terrestri per Syriam erat missa. Adjungit Cn. Domitius legioni XXXVI duas à Deiotaro, quas ille disciplina atque armatura nostra complures annos constitutas habebat, equitesque centum; totidemque ab Ariobarzane sumit. Mittit P. Sextium ad C. Plætorium quæstorem, ut legionem adduceret; quæ ex tumultuariis militibus in Ponto confecta erat; Quintumque Patium in Ciliciam ad auxilia accersenda. Quæ copiæ celeriter omnes jussu Domitii Comana conveniunt.

CAP. XXXV. Interim legati à Pharnace

responsum referunt, Cappadocia se decessisse, Armeniam minorem recepisse, quam paterno nomine jure obtinere deberet: denique ejus regni causa integra Cæsari servaretur: paratum enim se facere, quod is statuisset. Cn. Domitius, quum animadverteret eum Cappadocia decessisse, non voluntate adductum, sed necessitate; quod facilius Armeniam defendere posset subjectam suo regno, quam Cappadociam longius remotam; quodque omnes III legiones adducturum Domitium putasset; ex quibus quum II ad Cæsarem missas audisset, audaciusque in Armenia substitisset; perseverare cæpit, ut eo quoque regno decederet: neque enim aliud jus esse Cappadociæ atque Armeniæ: nec juste eum postulare, ut in Cæsaris adventum res integra differretur: id enim esse integrum, quod ita esset, ut fuisset. His responsis datis, cum iis copiis, quas supra scripsi, profectus est in Armeniam, locisque superioribus iter facere instituit. Nam ex Ponto à Comanis jugum editum silvestre est, pertinens in Armeniam minorem, quo Cappadocia finitur ab Armenia. Cujus itineris has esse [certas] opportunitates (u), quod in locis superioribus nullus impetus repentinus accidere hostium poterat, & quod Cappadocia his jugis subjecta magnam commeatus copiam erat subministratura.

CAP. XXXVI. Complures interim legationes Pharnaces ad Domitium mittit, quæ de pace agerent, regiaque munera Domitio ferrent. Ea constanter omnia aspernabatur: nec sibi quidquam fore antiquius quam dignitatem Populi R. & regna sociorum recuperare, legatis respondebat. Magnis, & continuis itineribus confectis, quum adventaret Nicopolim, quod oppidum in Armenia minore positum est, plano ipsum loco, montibus tamen altis ab duobus lateribus objectis, satis magno intervallo ab oppido remotis, castra posuit longe à Nicopoli circiter millia passuum VII. Quibus ex castris, quum locus angustus atque impeditus esset transeundus, Pharnaces in insidiis delectos pedites omnesque pæne disposuit equites. Magnam autem multitudinem pecoris intra eas fauces dissipari jussit; paganosque & oppidanos in iis locis obversari: ut, si amicus Domitius eas angustias transiret, (x) nihil de insidiis suspicaretur, quum in agris & pecora & homines animadverteret versari, tamquam amicorum adventu: sin vero ut in hostium fines veniret, præda diripienda milites dissiparentur, disperfique cæderentur.

CAP. XXXVII. Hæc quum administraret, numquam tamen intermittebat legatos de pace, atque amicitia mittere ad Domitium: quum hoc ipso crederet eum facilius decipi posse. At contra spes pacis Domitio in eisdem castris morandi attulit causam. Ita Pharnaces, amissa proximi temporis occasione, veritus, ne cognoscerentur insidiæ, suos in castra revocavit. Domitius postero die propius Nicopolim accessit, castraque oppido contrulit.

(u) al. hæc erant [certæ] opportunitates. eas angustias transiret.

(x) al. ut siue amicus siue inimicus Domitius

contulit. Quæ dum muniunt nostri, Pharnaces aciem instruxit suo more atque instituto. In fronte enim, simplici directâ acie, cornua trinis firmabantur subsidiis. Eadem ratione hæc media collocabantur acie, duobus dextra sinistraque intervallis, simplicibus ordinibus instructis. Præfecit inceptum castrorum opus Domitius, parte copiarum pro vallo instructa.

CAP. XXXVIII. Proxima nocte Pharnaces, interceptis tabellariis, qui de Alexandrinis rebus litteras ad Domitium ferebant, cognoscit, *Cæsarem magno in periculo versari, flagitareque à Domitio, ut quamprimum sibi subsidia mitteret, propiusque ipse Alexandriam per Syriam accederet.* Qua cognita re, Pharnaces victoriæ loco ducebat, si trahere tempus posset: quum discedendum celeriter Domitio putaret. Itaque ab oppido, qua facillimum accessum & æquisimum ad dimicandum nostris videbat, fossas II directas, non ita magno medio intervallo relicto, IV pedum altitudinis in eum locum deduxit, quo longius constituerat suam non producere aciem. Inter has fossas aciem semper instruebat: equitatum autem ab lateribus omnem extra fossam collocabat: qui neque aliter utilis esse poterat, & multum numero anteibat nostrum equitatum.

CAP. XXXIX. Domitius autem, quum Cæsaris magis periculo, quam suo, commoveretur; neque se tuto discessurum arbitrareretur, si conditiones, quas rejecerat rursus, appeteret, aut sine causâ discederet; ex propinquis castris in aciem exercitum eduxit. XXXVI legionem in dextro cornu collocavit, Ponticam in sinistro; Deiotari legiones in mediam aciem contulit, quibus tamen angustissimum frontis reliquit intervallum, reliquis cohortibus in subsidiis collocatis. Sic utrimque acie instructa, processum est ad dimicandum.

CAP. XL. Signo sub idem tempus ab utroque dato, concurrunt; acriter varieque pugnatur. Nam XXXVI legio, quum extra fossam in equitatum regis impetum fecisset, adeo secundum prælium fecit, ut mœnibus oppidi succederet, fossamque transiret, adversosque hostes aggrediretur. At Pontica ex altera parte legio, quum paululum aversa hostibus cecisset, fossam autem circuire [acies] secundo conata esset, ut aperto latere aggrediretur hostem, in ipso transitu fossæ confixa & oppressa est. Deiotari vero legiones vix impetum sustinuerunt. Ita victrices regis copię cornu suo dextro, mediaque acie converterunt se ad XXXVI legionem: quæ tamen fortiter vincentium impetum sustinuit; magnis copiis hostium circumdata, præsentissimo animo pugnans in orbem se recepit ad radices montium: quo Pharnaces insequi, propter iniquitatem loci, noluit. Ita, Pontica legione pæne tota amissa, magna parte Deiotari militum interfecta, XXXVI legio in loca se superiora contulit, non amplius CCL desideratis. Ceciderunt eo prælio splendidi

ac illustres viri nonnulli equites Romani. Quo tamen incommodo Domitius accepto, reliquias exercitus dissipati collegit, itineribusque tutis per Cappadociam se in Asiam recepit.

CAP. XLI. Pharnaces rebus secundis elatus, quum de Cæsare ea, quæ optabat, speraret, Pontum omnibus copiis occupavit: ibique & victor, & crudelissimus rex, quum sibi fortunam paternam feliciore eventu destinarer, multa oppida expugnavit; bona civium Romanorum Ponticorumque diripuit: supplicia constituit in eos, qui aliquam formæ atque ætatis commendationem habebant, ea quæ (y) morte essent miseriora; Pontumque nullo defendente, paternum regnum se recepisse glorians, obtinebat.

CAP. XLII. Sub idem tempus in Illyrico est incommodum acceptum, quæ provincia superioribus mensibus retenta non tantum sine ignominia, sed etiam cum laude erat. Namque eo missus æstate cum II legionibus Q. Cornificius Cæsaris quæstor proprætor, quamquam erat provincia minime copiosa ad exercitus alendos, & finitimo bello ac dissensionibus vastata & confecta, tamen prudentia, ac diligentia sua, quod magnam curam suspiciebat, ne quo temere progrediretur, & recepit, & defendit. Namque & castella complura locis editis posita, quorum opportunitas castellanos impellebat ad decursiones faciendas, & bellum inferendum, expugnavit; eaque præda milites donavit: quæ etsi erat tenuis, tamen in tanta provinciæ desperatione erat grata, præsertim virtute parata; & quum Octavius ex fuga Pharsalici prælii magna classe in illum se sinum contulisset, paucis navibus Jadertinorum, (z) quorum semper in Remp. singulare constiterat officium, dispersis Octavianis navibus erat potius; ut vel classe dimicare posset, adjunctis captivis, navibus fociorum. Et quum diversissima parte orbis terrarum Cn. Pompejum victor Cæsar sequeretur; compluresque adversarios in Illyricum, propter Macedoniæ propinquitatem, se, reliquiis ex fuga collectis, contulisse audiret, litteras ad Gabinium mittit, *uti cum legionibus Tironum, quæ nuper erant conscriptæ, profisceretur in Illyricum, conjunctisque copiis cum Q. Cornificio, si quod periculum provinciæ inferretur, depelleret: sin ea non magnis copiis tuto esse posset, in Macedoniam legiones adduceret (a).* Omnem enim illam partem regionemque, vivo Cn. Pompejo, bellum instauraturam esse credebat.

CAP. XLIII. Gabinus, ut in Illyricum venit, hiberno tempore anni, ac difficili; sive copiosiore provinciam existimans, sive multum fortunæ victoris Cæsaris tribuens, sive virtute & scientia sua confusus, quam sæpe in bellis periclitatus, magnas res & secundas ductu ausuque suo gesserat; neque provinciæ facultatibus sublevabatur, quæ partim erat exinanita, partim infidelis, neque navibus, intercluso mari tempestatibus, com meatus supportari poterat; magnisque difficultatibus

Uuu 3

(y) al. eaque quæ &c. (z) al. Hiadertinorum. (a) al. adducerent.

cultatibus coactus, non ut volebat, sed ut necesse erat, bellum gerebat. Ita, quum durissimis tempestatibus, propter inopiam, castella aut oppida expugnare cogeretur, crebra incommoda accipiebat; adeoque est à barbaris contemptus, ut, Salonam se recipiens in oppidum maritimum, quod cives Romani fortissimi, fidelissimique incolebant, in agmine dimicare sit coactus. Quo praelio duobus millibus militum amplius amissis, centurionibus XXXIX, tribunis IV, cum reliquis copiis Salonam se recepit; summaque ibi difficultate rerum omnium pressus, paucis mensibus morbo periit. Cujus & infelicitas vivi, & subita mors in magnam spem Octavium adduxit provinciae potiundae: quem tamen diutius in rebus secundis & fortuna, quae plurimum in bellis potest, diligentiaque Cornificii, & virtus Vatinii versari passa non est.

CAP. XLIV. Vatinus, Brundisii quum esset, cognitis rebus, quae gestae erant in Illyrico, quum crebris litteris Cornificii ad auxilium provinciae ferendum evocaretur: & M. Octavium audiret cum barbaris foedera percussisse, compluribusque locis nostrorum militum oppugnare praesidia, partim classe per se, partim pedestribus copiis per barbaros: etsi gravi valetudine affectus, vix corporis viribus animum sequebatur; tamen virtute vicit incommodum naturae, difficultatesque hiemis & subitae praeparationis. Nam, quum ipse paucas in portu naves longas haberet, litteras in Achajam ad Q. Calenum misit, uti sibi classem mitteret. Quod quum tardius fieret, quam periculum nostrorum flagitabat, qui sustinere impetum Octavii non poterant; navibus actuariis, quarum numerus erat satis magnus, magnitudine quamquam non satis iusta ad praeliandum, rostra imposuit. His adjunctis navibus longis, & numero classis aucto, militibus veteranis impositis, quorum magnam copiam habebat, ex omnibus legionibus, qui numero agrorum relictis erant Brundisii, quum exercitus in Graeciam transportaretur, profectus est in Illyricum, maritimasque nonnullas civitates, quae defecerant, Octavioque se transdiderant, partim recipiebat, partim remanentes in suo consilio praerervehebatur: nec sibi ullius rei moram necessitatemque injungebat, quin, quam celerime posset, ipsum Octavium persequeretur. Hunc oppugnantem Epidaurum terra marique, ubi nostrorum erat praesidium, advenru suo discedere ab oppugnatione coegit, praesidiumque nostrum recepit. Octavius, quum Vatinium classem magna ex parte confectam ex naviculis actuariis habere cognovisset, confusus sua classe, substitit ad insulam Tauridem.

CAP. XLV. Qua regione Vatinus insequens navigabat; non quod Octavium ibi restituisse sciret; sed quod eum longius progressum insequi decreverat. Quum propius Tauridem accessisset, distentis (b) suis navi-

bus, quod & tempestas erat turbulenta, & nulla suspicio hostis, repente adversam ad se venientem navem, antennis ad medium malum dimissis, instructam propugnatoribus animadvertit. Quod ubi conspexit, celeriter vela subduci demittique antennis jubet, & milites armari; & vexillo sublato, quo pugnandi dabat signum, quae primae naves subsequerentur, idem ut facerent, significabat. Parabant se Vatiniani repente oppressi: parati deinceps Octaviani ex portu procedebant. Instruitur utrimque acies: ordine disposita magis Octaviana; paratior militum animis Vatiniana.

CAP. XLVI. Vatinus, quum animadverteret neque navium se magnitudine, neque numero parem esse futurae dimicationi, fortunae rem committere maluit. Itaque primus sua quinquerei in quadriremem ipsius Octavii impetum fecit. Celerrime fortissimeque contra illo remigante, naves adversae rostris concurrunt adeo vehementer, ut navis Octaviana, rostro discusso, ligno contineretur. Committitur acriter reliquis locis praelium, concurruntque ad duces maxime. Nam quum suo quisque auxilium ferrer, magnum cominus in angusto mari praelium factum est: quantoque conjunctis magis navibus confligendi potestas dabatur, tanto superiores erant Vatiniani: qui admiranda virtute ex suis navibus in hostium naves transilire non dubitabant; & dimicatione aequata, longe superiores virtute rem feliciter gerebant. Deprimuntur ipsius Octavii quadriremes: multae praeterea capiuntur, aut rostris perforatae merguntur: propugnatores Octaviani partim in navibus jugulantur, partim in mare praecipitantur. Ipse Octavius se in scapham confert: in quam plures quum confugerent, depressa scapha, vulneratus tamen adnata ad suum myoparonem. Eo receptus, quum praelium nox dirimeret, tempestate magna velis profugit (c). Sequuntur hunc suae naves nonnullae, quas casus ab illo periculo vindicarat.

CAP. XLVII. At Vatinus re bene gesta receptui cecinit; suisque omnibus incolumibus in eum se portum victor recepit, quo ex portu classis Octaviana ad dimicandum processerat. Caput ex eo praelio penterem I, triremes II, dycrotas IX; compluresque remiges Octavianos: posteroque ibi die fuit, dum suas, captivasque naves resciceret. Post diem III contendit in insulam Itham; quod eo se recepisse ex fuga credebat Octavium. Erat nobilissimum regionum earum oppidum, conjunctissimumque Octavio. Quo ut pervenit, oppidani supplices se Vatinio dederunt: comperitque, ipsum Octavium, parvis paucisque navigiis vento secundo regionem Graeciae petisse, inde ut Siciliam, deinde Africam, caperet. Ita brevi spatio re praeclearissime gesta, provincia recepta, & Cornificio red-dita, classe adversariorum ex illo toto sinu expulsa, victor se Brundisium, incolumi exercitu & classe, recepit.

CAP.

(b) al. distentis (c) al. velis vix profugit.

CAP. XLVIII. Iis autem temporibus, quibus Cæsar ad Dyrrhachium Pompejum obfidebat, & Palæpharfali rem (d) feliciter gerebat, Alexandriaeque cum periculo magno, tum etiam majore periculi fama dimicabat, Cassius Longinus in Hispania prætor provinciae ulterioris obtinendae causa relictus, sive consuetudine naturae suae, sive odio, quod in illam provinciam susceperat quæstor, ex insidiis ibi vulneratus magnas odii sui fecerat accessiones: quod vel ex conscientia sua, quum de se mutuo sentire provinciam crederet, vel multis signis, & testimoniis eorum, qui difficulter odia dissimulant, animadvertere poterat; & compensare offensionem provinciae exercitus amore cupiebat. Itaque quum primum in unum locum exercitum conduxit, H-S centena milibus est pollicitus: nec multo post, quum in Lusitania Medobregam oppidum, montemque Herminium, expugnasset, quo Medobregenses confugerant; ibique Imperator esset appellatus; iterum H-S centenae milites donavit. Multa præterea & magna præmia singulis concedebat; quæ speciosum reddebant præsentem exercitus amorem, paulatim tamen & occulte militarem disciplinam severitatemque minuebant.

CAP. XLIX. Cassius legionibus in hiberna dispositis ad jus dicendum Cordubam se recepit, contractumque in ea æs alienum gravissimis oneribus provinciae constituit exsolvere; &, ut largitionis postulat consuetudo, per causam liberalitatis speciosam plura largitori quærebantur; pecuniae locupletibus imperabantur; quas Longinus sibi expensas ferri non tantum patiebatur, sed etiam cogebat: in gregem locupletium (e) simultatum causæ tenues conjiciebantur. Neque ullum genus quæstus, aut magni & evidentis, & minimi & sordidi, prætermittebatur, quo domus & tribunal Imperatoris vacaret. Nemo erat, qui modo aliquam jacturam facere posset, quin aut vadimonio teneretur, aut in reos referretur. Ita etiam magna sollicitudo periculorum ad jacturas, & detrimenta rei familiaris adjuungebatur.

CAP. L. Quibus de causis accidit, ut, quum Longinus Imperator eadem faceret, quæ fecerat Quæstor, similia rursus de morte ejus provincialis consilia inirent. Horum odium confirmabant nonnulli familiares ejus: qui, quum in illa societate versarentur rapinarum, nihilo minus oderant eum, cujus nomine peccabant: sibi que, quod rapuerant, acceptum ferebant; quod interciderat, aut erat interpellatum, Cassio assignabant. V legionem novam conscribit. Augetur odium & ex ipso delectu, & sumptu additæ legionis. Complentur equitum III millia: maximisque onerantur (f) impensis: nec provinciae datur ulla requies.

CAP. LI. Interim litteras accepit à Cæsare, ut in Africam exercitum transjiceret, per-

que Mauritaniam ad fines Numidiae perveniret: quod magna Cn. Pompejo Juba rex miserat auxilia, majoraque missurus existimabatur. Quibus litteris acceptis, insolenti voluptate efferebatur, quod sibi novarum provinciarum & fertilissimi regni tanta oblata esset facultas. Itaque ipse in Lusitaniam proficiscitur, ad legiones accersendas, auxiliaque adducenda. Certis hominibus dat negotium, ut frumentum navesque C. præpararentur, pecuniaeque describerentur atque imperarentur, ne qua res, quum redisset, moraretur. Reditus ejus fuit celerior omnium opinione. Non enim labor aut vigilantia cupienti præfertim aliquid Cassio deerat.

CAP. LII. Exercitu coacto in unum locum, castris ad Cordubam positis, pro concione militibus exponit, quas res Cæsaris jussu gerere deberet: polliceturque iis, quum in Mauritaniam transjecisset, H-S centenos se daturum: V fore in Hispania legionem. Ex concione se Cordubam recepit. Eoque ipso die, meridiana hora, quum in Basilicam iret, quidam Minucius Silo, cliens L. Racilii, libellum, quasi aliquid ab eo postulare, ut miles ei transdit: deinde post Racilium, (g) (nam is latus Cassii tegebat) quasi responsum ab eo peteret, celeriter dato loco, quum se insinuasset, sinistra corripit eum, dextraque bis ferit (h) pugione. Clamore sublato, fit à conjuratis impetus universis. Munatius Plancus (i) proximum gladio transjicit lictorem. Hoc interfecto, Q. Cassium legatum vulnerat. Ibi T. Vassius, & L. Mergilio, simili confidentia Plancum municipem suum adjuvant. Erant enim omnes Italicenses. Ad ipsum Longinum L. Licinius Squillus involat, jacentemque levibus fauciat plagis.

CAP. LIII. Concurritur ad Cassium defendendum. Semper enim Berones (k) compluresque evocatos cum telis secum habere consueverat. A quibus ceteri intercluduntur, qui ad cædem faciendam subsequerebantur. Quo in numero fuit Calpurnius Salvianus, & Manilius Tuscus. Minucius inter saxa, quæ jaciebant in itinere, fugiens opprimitur (l), &, relato domum Cassio, ad eum deducitur. Racilius in proximam se domum familiaris sui confert, dum certum cognosceret, confectusne Cassius esset. L. Laterensis, quum id non dubitaret, accurrit lætus in castra; militibus vernaculis, & secundæ legionis, quibus odio sciebat præcipue Cassium esse, gratulatur. Tollitur à multitudine in tribunal. Prætor appellatur. Nemo enim in provincia natus, aut vernaculæ legionis miles, aut diuturnitate jam factus provincialis, quo in numero erat II legio, non cum omni Provincia consenserat in odio Cassii. Nam legiones XXX & XXI paucis mensibus in Italia scriptas, Cæsar attribuerat Longino. V legio ibi nuper erat confecta.

CAP. LIV. Interim nuntiatur Laterensi vivere

(d) al. & prælio Parfali rem &c. (e) al. locupletum. (f) al. ornantur. (g) al. per Racilium. (h) al. ferit. (i) al. Munatius Flaccus. (k) al. Varrones. (l) al. inter saxa quæ jaciebantur, in itinere fugiens opprimitur. al. inter saxa quæ jacebant.

vivere Cassium. Quo nuntio, dolore magis permotus, quam animo perturbatus reficit celeriter sese, & ad Cassium visendum proficiscitur. Re cognita, XXX legio signa Cordubam infert, ad auxilium ferendum Imperatori suo. Facit hoc idem XXI. Subsequitur has V. Quum II legiones reliquæ essent in castris, secundani veriti, ne soli relinquerentur, atque ex eo, quid sensissent, iudicaretur, secuti sunt factum superiorum. Permansit in sententia legio vernacula, nec ullo timore de gradu dejecta est.

CAP. LV. Cassius eos, qui nominati erant consilii cædis, jubet comprehendi: legionem V in castra remittit, cohortibus XXX. retentis. Indicio Minucii cognoscit, L. Racilium, & L. Laterensem, & Annium Scapulam, maximæ dignitatis & gratiæ provincialem hominem, sibi que tam familiarem, quam Laterensem & Racilium, in eadem fuisse conjuratione. Nec diu moratur dolorem suum, quin eos interfici jubeat. Minucium libertis transfundit excruciantum: item Calpurnium Salvianum, qui proficitur indicium conjuratorumque numerum auget, vere, ut quidam existimant, ut nonnulli queruntur, coactus. Iisdem cruciatibus affectus L. Mergilio. Squillus nominat plures: quos Cassius interfici jubet, exceptis iis, qui se pecunia redemerunt. Nam palam H-S X. (m) cum Calpurnio paciscitur, & cum Q. Sextio quinquaginta (n), qui etsi maxime nocentes sunt multati, tamen periculum vitæ, dolorque vulnerum pecunia remissus, crudelitatem cum avaritia certasse significabat.

CAP. LVI. Aliquot post diebus litteras à Cæsare missas accipit; quibus cognoscit Pompejum in acie victum amissis copiis fugisse. Quare cognita, mistum dolori (o) voluptatem capiebat. Victoriæ nuntius lætitiā exprimebat: confectum bellum licentiam temporum intercludebat. Sic erat dubius animi, utrum nihil timere, an omnia licere mallet. Sanatis vulneribus, accersit omnes, qui sibi pecunias expensas tulerant; acceptasque eas jubet referri. Quibus parum videbatur imposuisse oneris, ampliorem pecuniam imperat. Æqua autem ratione delectum instituit (p): quos ex omnibus conventibus coloniisque conscriptos, transmarina militia perterritos, ad sacramenti redemptionem vocabat. Magnum hoc fuit vectigal, majus tamen creabat odium. His rebus confectis, totum exercitum lustrat. Legiones, quas in Africam ducturus erat, & auxilia mittit ad trajectum: ipse classem quam parabat, ut inspiceret, Hispalim accedit: ibique moratur: propterea quod edictum tota provincia proposuerat, ut, quibus pecunias impervasset, neque contulissent, se adirent. Quæ evocatio vehementer omnes turbavit.

CAP. LVII. Interim L. Titius, qui eo tempore Tribunus mil. legionis vernaculæ fuerat, nuntiat fama, legionem XXX. quam Q. Cassius legatus simul ducebat, quum Ilurgim ad oppidum castra haberet, seditione facta, centu-

rionibus aliquot occisis, qui signa tolli non patiebantur, discessisse, & ad II legionem contendisse, quæ ad fretum alio itinere ducebatur. Cognita re, noctu cum V cohortibus undevicesimanorum egreditur. Mane pervenit. Ibi eum diem, ut, quid ageretur, perspiceret, moratus, Carmonam contendit. Hic, quum legio XXX, & XXI, & cohortes IV, & V legio, totusque convenisset equitatus, audit, IV cohortes à vernaculis oppressas ad Obuculam, cum his ad secundam pervenisse legionem, omnesque ibi se conjunxisse & T. Thorium Italicensem ducem delegisse. Celeriter habito concilio, Marcellum Cordubam, ut eam in potestate retineret, Q. Cassium legatum Hispalim mittit. Paucis ei diebus affertur, conventum Cordubensem ab eo defecisse, Marcellumque aut voluntate, aut necessitate adductum, (namque id varie nuntiabatur) consentire cum Cordubensibus; II cohortes legionis V, quæ fuerant Cordubæ in præsidio, idem facere. Cassius his rebus incensus movet castra, & postero die Segoviam ad flumen Silicense venit. Ibi habita concione, militum tentat animos: quos cognoscit, non sua, sed Cæsaris absents causa sibi fidissimos esse, nullumque periculum deprecaturus, dum per eos Cæsaris provincia restitueretur.

CAP. LVIII. Interim Thorius ad Cordubam veteres legiones adducit: ac, ne dissensionis initium natum seditiosa militum suaque videretur natura; simul ut contra Q. Cassium, qui Cæsaris nomine majoribus viribus uti videbatur, æque potentem opponeret dignitatem; Cn. Pompejo se provinciam recuperare velle palam dictitabat. Et forsitan etiam hoc fecerit odio Cæsaris, & amore Pompeji: cujus nomen multum poterat apud eas legiones, quas M. Varro obtinuerat, sed id qua mente commotus fecerit, conjectura sciri non potest. Certe hoc præ se Thorius ferebat: milites adeo fatebantur, ut Cn. Pompeji nomen in scutis inscriptum haberent. Frequens legionibus conventus obviam prodit, neque tantum virorum, sed etiam matrumfamilias, ac prætextatorum; deprecaturque ne hostili adventu Cordubam diriperent: nam se contra Cassium sentire cum omnibus; contra Cæsarem ne facere cogerentur, orare.

CAP. LIX. Tantæ multitudinis precibus & lacrimis exercitus commotus, quum videret, ad Cassium persequendum nihil opus esse Cn. Pompeji nomine & memoria, tamque omnibus Cæsarianis, quam Pompejanis, Longinum esse in odio, neque se conventum, neque M. Marcellum contra Cæsaris causam posse perducere, nomen Pompeji ex scutis detraxerunt; Marcellum, qui se Cæsaris causam defensurum profitebatur, ducem adsciverunt, prætoremque appellarunt; & sibi conventum adjunxerunt; castraque ad Cordubam posuerunt. Cassius eo biduo circiter IV millia passuum à Corduba, citra flumen Bætis in oppidi conspectu loco excelso facit castra: litteras ad Regem Bogudem in Mauritaniam, &

(m) al. CCIOO. (n) al. LCOO. (o) al. dolore. (p) al. Equitum autem Romanorum delectum instituit.

& ad M. Lepidum proconsulem in Hispaniam citeriorem mittit, *subsidio sibi provinciaeque Caesaris causa quamprimum veniret.* Ipse hostili modo Cordubensium agros vastat, aedificia incendit.

CAP. LX. Cujus rei deformitate atque indignitate legiones, quae Marcellum sibi ducem ceperant, ad eum concurrerunt: *ut in aciem educerentur, orant, priusque configendi sibi potestas fieret, quam cum tanta contumelia nobilissimae carissimaeque possessiones Cordubensium in conspectu suo rapinis, ferro, flammaque consumerentur.* Marcellus, quum configere miserimum putaret, quod & victoris & victi detrimentum, ad eundem Caesarem esset redundaturum, neque suae potestatis esse (q), legiones Batim transducit, atque aciem instruit. Quum Cassium contra pro castris suis aciem intruxisse loco superiore videret, causa interposita, quod is in aequum non descenderet, Marcellus militibus persuadet, *ut se in castra recipient.* Itaque copias reducere coepit. Cassius, quo bono valebat (r), Marcellumque infirmum esse sciebat, aggressus equitatu legionarios se recipientes, complures novissimos in fluminis ripis interfecit. Quum hoc detrimento, quid transitus fluminis vitii difficultatisque haberet, cognitum esset, Marcellus castra Batim transfert: crebroque uterque legiones in aciem educit; neque tamen configitur, propter locorum difficultates.

CAP. LXI. Erat copiis pedestribus multo firmior Marcellus. Habebat enim veteranas legiones, multisque praeliis expertas. Cassius fidei magis, quam virtuti legionum, confidebat. Itaque quum castra castris collata essent, & Marcellus locum idoneum castello cepisset, quo prohibere aqua Cassianos posset; Longinus veritus, ne genere quodam obfidionis clauderetur in regionibus alienis sibi infestis, noctu silentio ex castris proficiscitur, celerique itinere Ullam (s) contendit; quod sibi fidele esse oppidum credebat. Ibi adeo conjuncta ponit moenibus castra, ut & loci natura, (namque Ulla in edito monte posita est) & ipsa munitione urbis, undique ab oppugnatione tutus esset. Hunc Marcellus insequitur, & quam proxime potest Ullam castra castris confert: locorumque cognita natura, quo maxime rem deducere volebat, necessitate adductus, ut neque configeretur, cuius si rei facultas esset, resistere incitatis militibus non poterat, neque vagari Cassium latius pateretur; ne plures civitates ea paterentur, quae passi erant Cordubenses. Castellis idoneis locis collocatis, operibusque in circuitu oppidi continuatis, Ullam, Cassiumque munitionibus clausit. Quae prius quam perficerentur, Longinus omnem suum equitatum emisit: quem magno sibi usui fore credebat, si pabulari frumentarique Marcellum non pateretur; magno autem impedimento, si clausus obfidione, & inutilis necessarium consumeret frumentum.

CAP. LXII. Paucis diebus litteris Cassii acceptis, rex Bogud cum copiis venit; ad-

jungitque ei legionem quam secum adduxerat, compluresque cohortes auxilias Hispanorum. Namque, ut in civilibus dissensionibus accidere consuevit, ita temporibus illis in Hispania nonnullae civitates rebus Cassii studebant; plures Marcello favebant. Accedit cum copiis Bogud ad dexteriores Marcelli munitiones. Pugnatur utrimque acriter crebroque, ut accidit, fortuna saepe ad utrumque transferente victoriam; nec tamen umquam ab operibus depellitur Marcellus.

CAP. LXIII. Interim Lepidus ex citeriore provincia cum cohortibus legionariis XXXV, magnoque numero equitum, & reliquorum auxiliorum, venit ea mente Ullam, ut sine ullo studio contentiones Cassii Marcellique componeret. Huc venienti sine dubitatione Marcellus se credit atque offert. Cassius contra suis se tenet praesidiis, five eo quod plus sibi juris deberi, quam Marcello existimabat, five eo, quod, ne praecipuus animus Lepidi esset obsequio adversarii, verebatur. Ponit ad Ullam castra Lepidus; neque habet à Marcello quidquam divisi. Ne pugnetur, interdicat. Ad exeundum Cassium invitat; fidemque suam in re omni interponit. Quum diu dubitasset Cassius, quid sibi faciendum, quidve Lepido esset credendum; neque ullum exitum consilii sui reperiret, si permaneret in sententia; postulat, *uti munitiones disjicerentur, sibiue liber exitus daretur.* Non tantum induciis factis, sed prope jam constituta opera quum complanarent, custodiaeque munitionum essent deductae, auxilia regis in id castellum Marcelli, quod proximum erat regis castris, neque opinantibus omnibus, si tamen in omnibus fuit Cassius (nam de hujus conscientia dubitabatur) imperum fecerunt, compluresque ibi milites oppresserunt. Quod nisi celeriter, indignatione & auxilio Lepidi, praelium esset diremptum; major calamitas esset accepta.

CAP. LXIV. Quum iter Cassio patefactum esset; castra Marcellus cum Lepido conjungit. Lepidus eodem tempore, Marcellusque Cordubam cum suis proficiscitur: Cassius Carmonam (t). Sub idem tempus Trebonius Proconsul ad provinciam obtinendam venit. De cujus adventu ut cognovit Cassius, legiones, quas secum habuerat, equitatumque in hiberna distribuit: ipse, omnibus suis rebus celeriter correptis, Malacam contendit; ibique adverso tempore navigandi naves conscendit, ut ipse praedicabat, *ne se Trebonio, & Lepido, & Marcello committeret:* ut amici ejus dictabant, *ne per eam provinciam minore cum dignitate iter faceret, cujus magna pars ab eo defecerat:* ut ceteri existimabant, *ne pecunia illa ex infinitis rapinis confecta in potestatem cujusquam veniret.* Progressus secunda, ut hiberna, tempestate, quum in Iberum flumen noctis vitandae causa se contulisset, inde paullo vehementiore tempestate nihilo periculosius se navigaturum credens, profectus, adversis fluctibus occurrentibus ostio fluminis in ipsis faucibus, quum

XXX

neque

(q) al. esset. (r) al. qui bene valebat. (s) al. Ullam. (t) al. Narbonem.

neque flectere navem propter vim fluminis, neque directam tantis fluctibus tenere posset, demersa navi periit.

CAP. LXV. Quum in Syriam Cæsar ex Ægypto venisset, atque ab iis, qui Roma venerant ad eum, cognosceret, litterisque urbanis animadverteret, multa Romæ male & inutiliter administrari, neque ullam partem Reip. satis commode geri; quod & contentione Tribuniciis perniciosæ seditiones orirentur; & ambitione atque indulgentia tribunorum militum, & qui legionibus præerant, multa contra morem consuetudinemque militarem fierent, quæ dissolvendæ disciplinæ, severitatisque essent: eaque omnia flagitare adventum suum videret; tamen præferendum existimavit, quas in provincias, regionesque venisset, eas ita relinquere constitutas, ut domesticis dissensionibus liberarentur, jura legesque acciperent, & externorum hostium metum deponerent. Hæc in Syria, Cilicia, Asia celeriter se confecturum sperabat; quod hæ provincie nullo bello præmebantur. In Bithynia ac Ponto plus oneris videbat impendere sibi. Non enim excessisse Ponto Pharnacem audierat, neque excessurum putabat, quum secundo prælio esset vehementer inflatus, quod contra Domitium Calvinum fecerat. Commoratus fere in omnibus civitatibus, quæ majore sunt dignitate, præmia benemeritis & viris, & publice tribuit: de controversiis veteribus cognoscit ac statuit. Reges, tyrannos, dynastas provincie, finitimosque, qui omnes ad eum concurrerant, receptos in fidem, conditionibus impositis provincie tuendæ ac defendendæ dimittit & sibi & Populo Rom. amicissimos.

CAP. LXVI. Paucis diebus in ea provincia consumptis, Sex. Cæsarem amicum & necessarium suum legionibus Syriæ præfecit. Ipse eadem classe, qua venerat, proficiscitur in Ciliciam. Cujus provincie civitates omnes evocat Tarsum: quod oppidum fere totius Ciliciæ nobilissimum fortissimumque est. Ibi, rebus omnibus provincie, & finitimarum civitatum constitutis, cupiditate proficiscendi ad bellum gerendum non diutius moratur; magnisque itineribus per Cappadociam confectis, biduum Mazacæ commoratus, venit Comana, vetustissimum & sanctissimum in Cappadocia Bellonæ templum, quod tanta religione colitur, ut sacerdos ejus deæ majestate, imperio & potentia secundus à rege consensu gentis illius habeatur. Id homini nobilissimo Nicodemi Bithynio adjudicavit: qui regio Cappadocum genere ortus, propter adversam fortunam majorum suorum mutationemque generis, jure minime dubio, vetustate tamen intermisso, sacerdotium id repetebat. Fratrem autem Ariobarzanis Ariaratem, quum bene meritis uterque eorum de Rep. esset, ne aut regni hereditas Ariaratem sollicitaret, aut heres regni terreret, Ariobarzani attribuit, qui sub ejus imperio ac ditione esset: ipse iter cœptum simili velocitate conficere cœpit.

CAP. LXVII. Quum propius Pontum finesque Gallogræciæ accessisset, Dejotarus te-

trarches Gallogræciæ tunc quidem pæne totus, quod ei neque legibus, neque moribus concessum esse ceteri tetrarchæ contendebant, sine dubio autem rex Armeniæ minoris ab Senatu appellatus, depositis regiis insignibus, neque tantum privam vestitu, sed etiam reorum habitu, supplex ad Cæsarem venit oratum, ut sibi ignosceret, quod in ea parte positus terrarum, quæ nulla præsidia Cæsaris habuisset, exercitibus imperiisque in Cn. Pompeji castris fuisset: neque enim se judicem debuisse esse controversiarum Populi Rom., sed parere præsentibus imperiis.

CAP. LXVIII. Contra quem Cæsar, quum plurima sua commemorasset officia, quæ Consul ei decretis publicis tribuisset; quumque defensionem ejus nullam posse excusationem ejus imprudentiæ recipere coarguisset; quod homo tantæ prudentiæ ac diligentiae scire potuisset, quis Urbem Italianque teneret; ubi Senatus Populusque Rom. ubi Resp. esset; quis deinde post L. Lentulum, C. Marcellum Consul esset; sed tamen se concedere id factum superioribus suis beneficiis, veteri hospitio atque amicitiae, dignitati ætatiue hominis, precibus eorum, qui frequentes concurrissent hospites atque amici Dejotari ad deprecandum: de controversiis tetrarcharum postea se cogniturum esse dixit: regium vestitum ei restituit. Legionem autem, quam ex genere civium suorum Dejotarus armatura disciplinaque nostra constitutam habebat, equitatumque omnem ad bellum gerendum adducere jussit.

CAP. LXIX. Quum in Pontum venisset, copiasque omnes in unum locum coëgisset; quæ numero, atque exercitatione bellorum mediocres erant (excepta enim legione VI, quam secum adduxerat Alexandria veteranam, multis laboribus periculisque functam, multisque militibus partim difficultate itinerum ac navigationum, partim crebritate bellorum adeo deminutam, ut minus 60 hominum in ea esset; reliquæ erant III legiones, una Dejotari, duæ, quæ in eo prælio, quod Cn. Domitium fecisse cum Pharnace scripsimus, fuerant); legati à Pharnace missi Cæsarem adeunt: atque in primis deprecantur, ne ejus adventus hostilis esset. Facturum enim omnia Pharnacem, quæ imperata essent. Maximeque commemorabant, nulla Pharnacem auxilia contra Cæsarem Pompejo dare voluisse; quum Dejotarus, qui dedisset, tamen ei satisfecisset.

CAP. LXX. Cæsar respondit, se fore acquisitum Pharnaci, si, quæ polliceretur, repræsentaturus esset. Monuit autem, ut solebat, mitibus verbis legatos, ne aut Dejotarum sibi objicerent, aut nimis eo gloriarentur beneficio, quod auxilia Pompejo non misissent. Nam se neque libentius facere quidquam, quam supplicibus ignoscere; neque provinciarum publicas injurias condonare vis posse, qui non fuissent in se officiosi: id ipsum, quod commemorassent, officium utilius Pharnaci fuisse, qui providisset, ne vinceretur, quam sibi, cui diu immortales victoriam tribuissent. Itaque se magnas & graves injurias civium Romanorum, qui in Ponto negotiati essent, quoniam in integrum restituere non

non posset, concedere Pharnaci. Nam neque interfectis amissam vitam, neque exsectis virilitatem restituere posse; quod quidem supplicium gravius morte cives Romani subissent: Ponto vero decederet confestim; familiasque publicarum remitteret; ceteraque restitueret sociis civibusque Romanis, quæ penes eum essent. Si fecisset, jam tunc sibi mitteret munera, ac dona, quæ bene rebus gestis Imperatores ab amicis accipere consueverant. Miserat enim Pharnaces coronam auream.

CAP. LXXI. His responsis datis, legatos remisit. At Pharnaces omnia liberaliter pollicitus; quum festinantem ac properantem (u) Cæsarem speraret libentius etiam crediturum suis promissis, quam res pateretur; quo celerius honestiusque ad res magis necessarias proficisceretur (nemini enim erat ignotum, plurimis de causis ad Urbem Cæsarem revocari), lentius agere, decedendi diem postulare longiorem, pactiones interponere, in summa frustrari coepit. Cæsar, cognita calliditate hominis, quod aliis temporibus facere consueverat, tunc necessitate fecit adductus, ut celerius omnium opinione manum confereret.

CAP. LXXII. Ziela est oppidum in Ponto positum ipso, ut in plano loco, satis munitum. Tumulus enim naturalis, velut manu factus, excelsiore undique fastigio sustinet murum. Circumpositi sunt huic oppido magni multique intercisi vallibus colles: quorum editissimus unus, qui propter victoriam Mithridatis, & infelicitatem Triarii, detrimentumque exercitus nostri, superioribus locis atque itineribus pæne conjunctus oppido, magnam in illis partibus habet nobilitatem; nec multo longius millibus passuum III abest ab Ziela. Hunc locum Pharnaces, veteribus paternorum feliciū castrorum refectis operibus, copiis omnibus suis occupavit.

CAP. LXXIII. Cæsar, quum ab hoste millia passuum V castra posuisset; videretque eas valles, quibus regia castra munirentur, eodem intervallo sua castra munituras; si modo ea loca hostes priores non cepissent, quæ multo erant propiora regis castris; aggerem comportari jubet intra munitiones. Quo celeriter collato, proxima nocte, vigilia quarta, legionibus omnibus expeditis, impedimentisque in castris relictis, prima luce, neque (x) opinantibus hostibus, eum ipsum locum cepit, in quo Mithridates secundum prælium adversus Triarium fecerat. Huc omnem comportari aggerem ex castris servitia, quæ ageret, iussit (y); ne quis ab opere miles discederet; quum spatio non amplius ∞ passuum intercisa vallibus castra hostium divideret ab opere incepto Cæsaris castrorum.

CAP. LXXIV. Pharnaces, quum id repente prima luce animadvertisset, copias suas omnes pro castris instruxit; quas, interposita tanta

locorum iniquitate, consuetudine magis pervulgata militari credebat instrui Cæsar, vel ad opus suum tardandum, quo plures in armis tenerentur, vel ad ostentationem regiae fiduciæ, ne munitione magis quam manu defendere locum Pharnaces videretur. Itaque deterritus non est, quo minus prima acie pro vallo instructa, reliqua pars exercitus opus faceret. At Pharnaces, impulsus sive loci felicitate, sive auspiciis & religionibus inductus, quibus obtemperasse eum postea audiebamus; sive paucitate nostrorum, qui in armis erant, comperta, quum more operis quotidiani magnam illam servorum multitudinem, quæ aggerem portabat, militum esse credidisset; sive etiam veterani fiducia exercitus sui, quem [cum legione] XXII in acie conflixisse, & vicisse, legati ejus gloriabantur; simul contemptum exercitus nostri, quem pulsum à se, Domitio duce, sciebat; inito consilio dimicandi, descendere prærupta valle coepit. Cujus aliquamdiu Cæsar irridebat inanem ostentationem, & eo loco militum coarctationem (z), quem in locum nemo sanus hostis subiturus esset: quum interim Pharnaces eodem gradu, quo in præruptam descenderat in vallem, adscendere (a) adversus arduum collem instructis copiis coepit.

CAP. LXXV. Cæsar incredibili ejus vel temeritate, vel fiducia motus, neque opinans imparatusque oppressus, eodem tempore milites ab operibus vocat, arma capere jubet, legiones opponit, aciem instruit. Cujus rei subita trepidatio magnum terrorem attulit nostris, nondum ordinibus instructis. Falcatae regiae quadrigæ permixtos milites perturbant, quæ tamen celeriter multitudine telorum opprimuntur. Insequitur has acies hostium; & clamore sublato confligitur, multum adjuvante natura loci, plurimum deorum immortalium benignitate: qui quum omnibus casibus belli interfunt, tum præcipue eis, quibus nihil ratione potuit administrari.

CAP. LXXVI. Magno atque acri comminus prælio facto, dextro cornu, quo veterana legio VI erat collocata, initium victoriae natum est ab ea parte, quum in proclive detruderentur hostes; multo tardius, sed tamen iisdem diis adjuvantibus, sinistro cornu, mediaque acie, totæ profligantur copiae regis. Quæ quam facile subierant iniquum locum, tam celeriter gradu pulsæ premebantur loci iniquitate. Itaque multis militibus partim interfectis, partim suorum ruina oppressis, qui velocitate effugere poterant, armis tamen projectis, vallem transgressi, nihil ex loco superiore inermes proficere poterant. At nostri victoria elati subire iniquum locum, munitionesque aggredi non dubitarunt. Defendentibus autem iis cohortibus castra, quas Pharnaces præsidio reliquerat, celeriter castris hostium sunt potiti.

Xxx 2

Inter-

(u) al. ac præcurrentem. al. præcurrentem. (x) al. non. (y) al. aggerem ex castris servitiisque agi iussit. (z) al. cohortationem. (a) al. quo in prælium descenderat vallem adscendere &c.

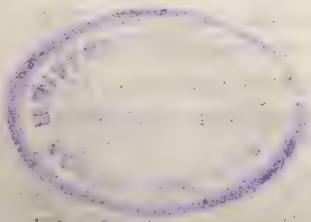
U. C. 705.
Ol. 183. 2.
C. N. 48.

Interfecta multitudine omni, aut capta suorum, Pharnaces cum paucis equitibus profugit. Cui nisi castrorum oppugnatio facultatem attulisset liberius profugiendi, vivus in Caesaris potestatem adductus esset.

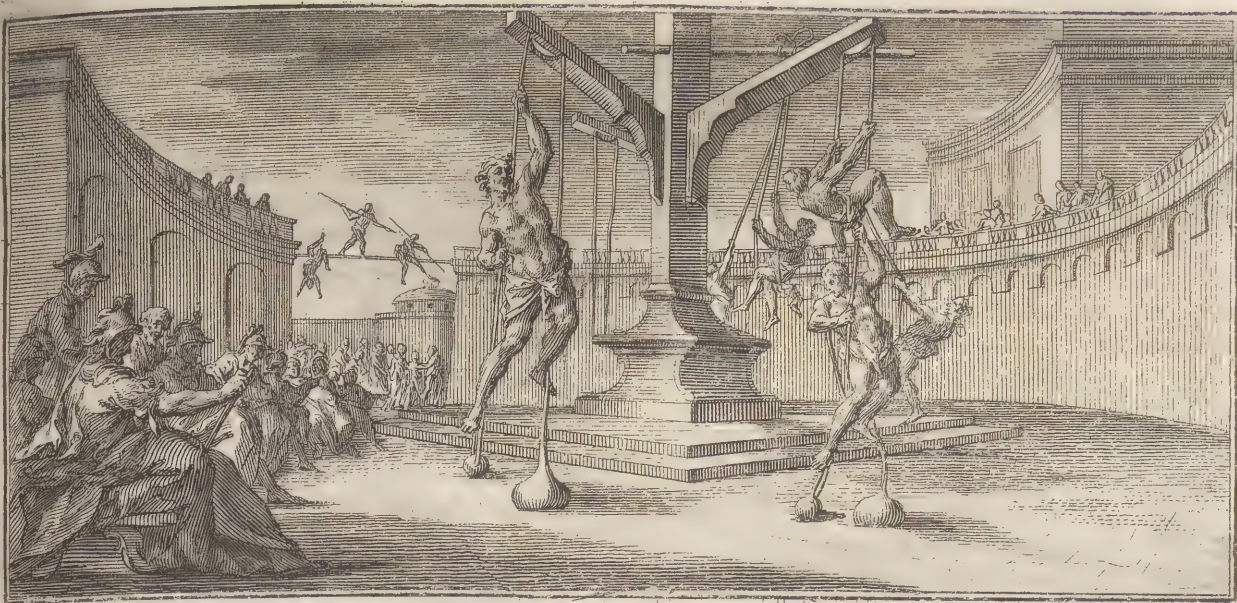
CAP. LXXVII. Tali victoria toties victor Caesar, incredibili est lætitia affectus, quod maximum bellum tanta celeritate confecerat: eratque subiti periculi recordatione lætior, quod victoria facilis ex difficillimis rebus acciderat. Ponto recepto, præda omni regia militibus condonata, postero die cum expeditis equitibus ipse proficiscitur: legionem VI decedere ad præmia atque honores accipiendos in Italiam jubet: auxilia Dejotari domum remittit: II legiones cum Caelio Vinciano in Ponto reliquit.

CAP. LXXVIII. Ita per Gallogræciam Bithyniamque in Asiam iter facit: omniumque earum provinciarum de controversiis cognoscit & statuit: jura in tetrarchas, re-

ges, civitates distribuit. Mithridatem Pergamenum, à quo rem feleriter celeriterque gestam in Ægypto supra scripsimus, regio genere ortum, disciplinis etiam regis educatum (nam eum Mithridates rex Asiæ totius propter nobilitatem Pergamo parvulum secum asportaverat in castra, multosque tenuerat annos), regem Bosphori constituit, quod sub imperio Pharnacis fuerat; provinciasque Populi Rom. à barbaris atque inimicis regibus, interposito amicissimo rege, munivit. Eidem tetrarchiam [legibus] Gallogræcorum, jure gentis & cognationis adjudicavit, occupatam & possessam paucis ante annis à Dejotaro. Neque tamen usquam diutius moratus est, quam necessitas urbanarum seditionum pati videbatur. Rebus felicissime celerissimeque confectis, in Italiam celerius omnium opinione venit.

A. HIR-

A. HIRTII ^{vel} OPPII,
COMMENTARIORUM
DE
BELLO AFRICANO
LIBER UNUS.

BREVIARIUM

Cæsar in Africam proficiscitur: Leptique oppido occupato, auxilia eo convocati & ibidem cum Labieno aliquoties conflictatur. Rex Juba, auxilio Scipioni profectus ad tuendum contra Bogudem regnum revocatur. Bellum exinde varia fortuna diu ductum. Oppida capta. Velitarum sepius. Naves interceptæ. Plus tamen Cæsari faventibus fatis. Tandem justo prælio res Scipionis profligatæ. Insecutæque M. Catonis, Juba, Petreji, ipsius Scipionis, ac plurimum illorum Virorum cædes.

ARGUMENTUM JOAN. RHELLICANI.

Quum ad finem superioris libri Hirtius Cæsaris adventum in Italiam descripsisset: nunc ab hujus libri initio, quibus modis inde in Africam navigaverit prosequitur. Deinde quo pacto Scipionem, Sextum Pompejum Magni Pompeji filium, M. Porcium Catonem cognomento Uticensem, Afranium, & Petrejum una cum rege Juba inibi devicerit, atque ex hujus regno provinciam fecerit, commemorat.

CAPUT I.

esque vix DC. Tabernaculum secundum

ÆSAR, itineribus justis confectis, nullo die intermisso, ad XIV Kal. Ian. in Lilybæum pervenit: statimque ostendit, sese naves velle conscendere: quum non amplius legionem tironum haberet unam, equi-

litus ipsum constituit, ut prope fluctus verberaret. Hoc eo consilio fecit; ne quis sibi moræ quidquam fore speraret, & ut omnes in dies horasque parati essent. Incidit per id tempus, ut tempestates ad navigandum idoneas non haberet. Nihilominus in navibus remiges militesque continere, & nullam prætermittere occasionem profectio- nis; quum præsertim ab incolis ejus provinciæ nuntiarentur adversariorum copiarum, equitatus infinitus, legiones regiæ IV levis armaturæ magna vis, Scipionis legiones X, elephantum CXX: classesque esse complures; tamen non deterrebat, animoque & spe confidebat. Interim in dies & naves longæ adau-

Xxx3

adaugeri, & onerariæ complures eodem concurrere, & legiones tironum convenire; in his veterana legio V, equitum ad II millia.

CAP. II. Legionibus collectis VI, & equitum II millibus, ut quæque prima legio venerat, in naves longas imponebatur, equites autem in onerarias. Ita maiorem partem navium antecedere iussit, & insulam petere Aponianam, quæ non abest (b) à Lilybæo. Ibique commoratus bona paucorum vendit publice: deinde Allieno prætori, qui Siciliam obtinebat, de omnibus rebus præcipit, & de reliquo exercitu celeriter imponendo. Datis mandatis, ipse navem conscendit a. d. VI. Kal. Ian. & reliquas naves statim est consecutus. Ita vento certo, celerique navigio vectus, post diem quartam (c) cum longis paucis navibus in conspectum Africæ venit. Namque onerariæ reliquæ, præter paucas, vento dispersæ atque errabundæ diversa loca petierunt. Cypream classe prætervehitur, inde Neapolim. Complura præterea castella & oppida non longe à mari relinquit.

CAP. III. Postquam Adrumetum accessit, ubi (d) præsidium erat adversariorum, cui præerat C. Confidius, & à Clupeis secundum oram maritimam cum equitatu Adrumeti Cn. Piso cum Maurorum circiter III millibus apparuit. Ibi paullisper Cæsar ante portum commoratus, dum reliquæ naves convenirent, exponit exercitum. Cujus numerus in præsentia fuit peditum III millium, equitum CL: castrisque ante oppidum positus, sine injuria cujusquam confedit; cohibetque omnes à præda. Oppidani interim muros armatis complent. Ante portum frequentes confidunt ad se defendendum. Quorum numerus II legionum intus erat. Cæsar circum oppidum vectus, natura loci perspecta, redit in castra. Non nemo culpæ ejus imprudentiæque assignabat, quod neque certum locum gubernatoribus præfektisque, quem peterent, præceperat: neque, ut mos ipsius consuetudoque superioribus temporibus fuerat tabellas signatas dederat, ut in tempore iis perlectis, locum certum peterent universi. Quod minime Cæsarem fefellerat. Namque nullum portum terræ Africæ, quo classes decurrerent, pro certo tutum ab hostium præsidio fore suspicatur: sed fortuitu oblatam occasionem egressus aucupabatur.

CAP. IV. L. Plancus interim legatus petit à Cæsare, ut sibi daret facultatem cum Confidio agendi, si posset aliqua ratione perducere ad sanitatem. Itaque, data facultate litteras conscribit, & eas captivo dat perferendas in oppidum ad Confidium. Quo simul atque captivus pervenisset, litterasque ut erat mandatum, Confidio porrigere cœpisset, prius quam acciperet ille, Unde, inquit, istas? Tum captivus, [Venio] à Cæ-

sare. Tunc Confidius, Unus est, inquit, Scipio Imperator hoc tempore Populi Rom. Deinde in conspectu suo captivum statim interfici jubet: litterasque nondum perlectas, sicut erant signatæ, dat homini certo ad Scipionem perferendas.

CAP. V. Postquam una nocte & die ad oppidum consumpta, neque responsum ullum à Confidio dabatur; neque ei reliquæ copiæ succurrebant, neque equitatu abundabat; & ad oppidum oppugnandum non satis copiarum habebat, & eas tironum; neque primo adventu convulnerari exercitum volebat; & oppidi egregia munitio, difficilisque ad oppugnandum erat accessus; & nuntiabantur auxilia magna equitatus oppidanis suppetias venire: non est vilis ratio ad oppugnandum oppidum commorandi; ne, dum in ea re Cæsar esset occupatus, circumventus à tergo ab equitatu hostium laboraret.

CAP. VI. Itaque castra quum movere vellet, subito ex oppido erupit multitudo: atque equitatus subsidio, uno tempore eis casu succurrit, qui erat missus ab Juba ad stipendium accipiendum: castraque, unde Cæsar egressus iter facere cœperat, occupant: & ejus agmen extremum insequi cœperunt. Quæ res quum animadversa esset, subito legionarii consistunt; & equites, quamquam erant pauci, tamen contra tantam multitudinem audacissime concurrunt. Accidit res incredibilis, ut equites minus XXX Galli, Maurorum equitum II millia loco pellerent, urgerentque (e) in oppidum. Postquam repulsi & coniecti erant intra munitiones, Cæsar iter constitutum ire contendit. Quod quum sæpius facerent; & modo insequerentur, modo rursus ab equitibus in oppidum repellerentur; cohortibus paucis ex veteranis, quas secum habebat, in extremo agmine collocatis, & parte equitatus iter leniter cum reliquis facere cœpit. Ita, quanto longius ab oppido discedebatur, tanto tardiores ad insequendum erant Numidæ. Interim in itinere ex oppidis & castellis legationes venire, polliceri frumentum, paratosque esse, quæ imperasset, facere. Itaque eo die castra posuit ad oppidum Ruspianam Kal. Jan.

CAP. VII. Inde movit, & pervenit ad oppidum Leptin liberam civitatem & immunem. Legati ex oppido veniunt obviam; libenter se omnia facturos, quæ vellet, pollicentur. Itaque centurionibus ad portas oppidi, & custodiis impositis: ne quis miles in oppidum intraret, aut injuriam faceret cuiquam incolæ, non longe ab oppido secundum littus facit castra. Eodem naves onerariæ & longæ nonnullæ casu advenerunt. Reliquæ, ut est ei nuntiatum, incertæ locorum, Uticam versus petere visæ sunt. Interim Cæsar à mari non digredi, neque mediterranea petere, propter navium errorem; equitatumque in navibus omnem continere,

ut

(b) al. quæ abest. (c) al. quartum. (d) al. ibi. (e) al. fugarentque. al. refugarentque. al. fugerentque.

ut arbitror, ne agri vastarentur; aquam in naves juberet comportari. Remiges interim, qui aquatum è navibus exierant, subito equites Mauri, neque opinantibus Cæsarianis, adorti multos jaculis convulneraverunt, nonnullos interfecerunt. Latent enim in insidiis cum equis inter convalles, & subito existunt (f), non ut in campo cominus depugnent.

CAP. VIII. Cæsar interim in Sardiniam nuntios cum litteris, & in reliquis provincias finitimas dimisit, ut sibi auxilia, commeatus, frumentum, simulatque litteras legissent, mittenda curarent: exoneratisque partim navibus longis, Rabirium Postumum in Siciliam ad secundum commeatum accersendum mittit. Interim cum X navibus longis ad reliquas naves onerarias conquirendas, quæ deerrassent, & simul mare tuendum ab hostibus, juberet proficisci. Item C. Sallustium Crispum prætorem ad Cercinam insulam versus, quam adversarii tenebant, cum parte navium ire juberet; quod ibi magnum numerum frumenti esse audiebat. Hæc ita imperabat, itaque unicuique præcipiebat, ut, fieri posset, nec ne, locum nullum excusatio haberet (g), nec moram tergiversatio. Ipse interea ex perfugis & incolis, cognitis conditionibus Scipionis, & qui cum eo contra se bellum gerebant, miserari, (regium enim equitatum in provincia Africa Scipio alebat,) tanta homines esse dementia, ut mallent regis esse vectigales, quam cum civibus in patria in suis fortunis esse incolumes.

CAP. IX. Cæsar ad III. Non Jan. castra movet: Leptique VI cohortium præsidio cum Saserna relicto, ipse rursus, unde pridie venerat, Ruspina cum reliquis copiis convertit: ibique sarcinis exercitus relictis, ipse cum expedita manu proficiscitur circum villas frumentatum; oppidanisque imperat, ut plaustra, jumenta que omnia sequantur. Itaque magno frumenti invento numero, Ruspina redit. Hoc eum idcirco existimo fecisse, ne maritima oppida post se vacua relinqueret, præsidioque firmata ad classem (h) receptacula muniret.

CAP. X. Itaque, ibi relicto P. Saserna, fratre ejus, quem Lepti proximo oppido reliquerat cum legione, juberet comportari ligna in oppidum quamplurima: ipse cum cohortibus VII, quæ ex veteranis legionibus in classe cum Sulpicio & Vatinius rem gesserant, ex oppido Ruspina egressus, proficiscitur ad portum, qui abest ab oppido millia passuum II; ibique classem sub vesperum cum ea copia conscendit. Omnibus in exercitu insciis, & requirentibus Imperatoris consilium; magno metu ac tristitia sollicitabantur. Parva enim cum copia, & eorum, neque omni exposita, in Africa contra magnas copias, & insidiosæ nationis, equitatumque innumerabilem, se expositos

videbant: neque quidquam solatii in præsentia, neque auxilium in suorum consilio animadvertabant, nisi in ipsius Imperatoris vultu, vigore, mirabilique hilaritate. Animum enim altum & erectum præ se gerebat. Huic acquiescebant homines, & in ejus scientia & consilio omnia sibi proclivia omnes fore sperabant.

CAP. XI. Cæsar in navibus una nocte consumpta, jam cælo albente (i), quum proficisci conaretur, subito navium pars, de qua timebat, ex errore eodem conferebatur. Hac re cognita, Cæsar celeriter de navibus imperat omnes egredi, atque armatos in littore reliquos advenientes milites expectare. Itaque sine mora navibus eis in portum receptis, & advectis militum equitumque copiis, rursus ad oppidum Ruspina redit, atque ibi castris constitutis, ipse cum cohortibus expeditis XXX frumentatum est profectus. Ex eo est cognitum Cæsaris consilium: illum cum classe navibus onerariis, quæ deerrassent, subsidio ire clam hostibus voluisse; ne casu imprudenter suæ naves in classem adversariorum inciderent: neque eam rem eos voluisse scire, qui in præfidiis relictis sui milites fuissent; ne illi propter suorum paucitatem, & hostium multitudinem, metu deficerent.

CAP. XII. Interim quum jam Cæsar progressus esset è castris circiter millia passuum III, per speculatores & antecessores equites nuntiatur ei, copias hostium haud longe à se visas. Et hercle cum eo nuntio pulvis ingens conspici cæptus est. Hac re cognita Cæsar celeriter juberet equitatum universum, cujus copiam habuit in præsentia non magnam, & sagittarios, quorum parvus è castris exierat (k) numerus, accersi, atque ordinatim signa (l) se leniter consequi: ipse antecedere cum paucis armatis. Jamque quum procul hostis conspici posset, milites in campo juberet galeari, & ad pugnam parari. Quorum omnino numerus fuit XXX cohortium cum equitibus CD & sagittariis. **

CAP. XIII. Hostes (m) interim, quorum dux erat Labienus, & duo Pacidii aciem dirigunt mirabili longitudine, non peditum, sed equitum confertam: & inter eos levis armatura Numidas & sagittarios pedites interposuerant: & ita condensaverant, ut procul Cæsariani pedestres copias arbitrarentur: & dextrum ac sinistrum cornu magnis equitum copiis firmaverant. Interim Cæsar aciem dirigit simplicem, ut poterat, propter paucitatem. Sagittarios ante aciem constituit: equites dextro sinistroque cornu opponit: & ita præcipit, ut providerent, ne multitudine equitatus hostium circumvenirentur. Existimabat enim se cum pedestribus copiis, acie instructa, dimicaturum.

CAP. XIV. Quum utrimque expectatio fieret; neque Cæsar se moveret: & cum

suo-

(f) al. exeunt. (g) al. ut, si fieri posset, nec locum ullum excusatio haberet. (h) al. classis. (i) al. albescente. (k) al. castris secum exierat. (l) al. ordinati in signa. (m) al. Et hostes.

suorum paucitate contra magnam vim hostium artificio magis, quam viribus decernendum videret; subito adversariorum equitatus sese extendere, & in latitudinem promovere, collesque complecti, & Caesaris equitatum extenuare, simulque ad circumeundum comparare se coeperunt. Caesariani equites eorum multitudinem ægre sustinebant. Acies interim mediæ quum concurrere conarentur, subito ex condensis turmis pedites Numidæ levis armaturæ cum equitibus procurrunt; & inter legionarios pedites jacula conjiciunt. Hic quum Caesariani in eos impetum fecissent; illorum equites refugiebant: pedites interim resistebant, dum equites rursus, cursu (n) renovato, peditibus suis succurrerent.

CAP. XV. Cæsar novo genere pugnae oblato, quum animadverteret ordines suorum in procurrendo turbari, (pedites enim, dum equites longius à signis persequuntur, latere nudato, à proximis Numidis jaculis vulnerantur, equites autem hostium pilum militis cursu facile vitabant), edicit per ordines, *ne quis miles à signis IV pedes longius procederet*. Equitatus interim Labieni suorum multitudine confusus, Cæsaris paucitatem circumire conatur. Equites Juliani pauci, multitudine hostium defessi, equis convulneratis, paulatim cedere: hostis (o) magis magisque instare. Ita puncto temporis omnibus legionariis ab hostium equitatu circumventis, Cæsarisque copiis in orbem compulsis, intra cancellos omnes coniecti pugnare cogeantur.

CAP. XVI. Labienus in equo, capite nudo, versari in prima acie, simul suos cohortari, nonnumquam legionarios Cæsaris ita appellare: *Quid tu, inquit, miles tiro, tam feroculus es? Vos quoque iste verbis infatuavit. In magnum mehercule vos periculum impulit. Misereor vestri. Tum miles; Non sum, inquit, tiro, Labiene, sed de legione X. veteranus. Tum Labienus; Non agnosco, inquit, signa Decumanorum. Tum miles; Jam me, quis jam, intelliges.* Simul cassidem de capite dejecit, ut cognosci ab eo posset, atque ita pilum viribus contortum dum in Labienum mittere contendit, equi graviter adverso pectori affixit, & ait: *Labiene, Decumanum militem, qui te petit, scito esse.* Omnium tamen animi in terrorem coniecti, & maxime tironum. Circumspicere enim Cæsarem, neque amplius facere, nisi hostium jacula vitare.

CAP. XVII. Cæsar interim, consilio hostium cognito, jubet aciem in longitudinem quammaximam porrigi, & alternis conversis cohortibus, ut una post alteram ante signa tenderet. Ita coronam hostium dextro sinistroque cornu mediam dividit; & unam partem ab altera exclusam, equitibus intrinsecus adortus, cum peditatu telis coniectis in fugam vertit: neque longius progressus, veritus insidias, se ad suos recipit. Idem altera pars equitum peditumque Cæsaris facit. His rebus gestis, & procul hostibus repulsis, con-

vulneratisque, ad sua præsidia sese, sic ut erat instructus, recipere coepit.

CAP. XVIII. Interim M. Petreius, & Cn. Piso cum equitibus Numidis ∞ Celestis peditatuque ejusdem generis satis grandi, ex itinere recta subsidio suis occurrunt. At hostes (p) suis ex terrore firmatis, rursusque renovatis animis, legionarios conversis equitibus se recipientes novissimos adoriri, & impedire coeperunt, quo minus se in castra reciperent. Hac re animadversa, Cæsar jubet signa converti, & medio campo redintegrari prælium. Quum ab hostibus eodem modo pugnaretur; nec cominus ad manus rediretur; Cæsarisque equites jumenta ex nausea recenti, siti, languore, paucitate, vulneribus defatigata, ad insequendum hostem perseverandumque cursum tardiora (q) haberent; dieique pars exigua jam reliqua esset; cohortibus equitibusque circumdatis imperat, *ut non ictu contenderent, neque remitterent, donec ultra ultimos colles hostes repulissent, atque eorum essent potiti.* Itaque, signo dato, quum jam hostes languide negligerentque tela mitterent, subito immittit cohortes turmasque suorum: atque puncto temporis, hostibus nullo negotio campo pulsus, post collemque dejectis, nacti locum, atque ibi paulisper commorati, ita ut erant instructi, leniter se ad suas recipiunt munitiones. Itemque adversarii male accepti tum demum se ad sua præsidia contulerunt.

CAP. XIX. Interim ea re gesta, & prælio dirempto, ex adversariis perfugæ plures ex omni hominum genere, & præterea intercepti hostium complures equites peditesque; ex quibus cognitum est hostium consilium, eos hac mente & conatu venisse, ut novo atque inusitato genere prælii tirones, legionarii pauci perturbati, Curionis exemplo ab equitatu circumventi opprimerentur: & ita Labienum (r) dixisse pro concione; *tantam sese multitudinem auxiliorum adversariis subministraturum, ut etiam cædendo in ipsa victoria fatigati vincerentur, atque à suis superarentur: quippe qui in illorum sibi confiderent multitudine; (s) primum, quod audierat, Romæ legiones veteranas dissentire, neque in Africam velle transire; deinde, quod triennio in Africa suos milites consuetudine retentos, fideles jam sibi effecisset; maxima autem auxilia haberet Numidarum equitum leviusque armaturæ.* Præterea ex fuga, prælioque Pompejano, quos secum à Brundisio transportaverat, equites Germanos Gallosque, ibique postea ex hybridis libertinis servisque conscripserat, armaverat, equoque frenato uti condocuerat. Præterea regia auxilia, elephantes CXX, equitatusque innumerabilis, deinde legiones conscriptæ ex cujusque modi generis amplius XII millibus. (u) Hac spe atque ea audacia inflammatus Labienus, cum equitibus Gallis Germanisque ∞ DC. (x) Numidarum sine frenis IIX millibus, præterea Petreiano auxilio adhibito equitibus

(n) al. concursu. (o) al. hostes. (p) al. cohortes. (q) al. tardiorum. (r) al. jubam. (s) al. quippe qui in nullo illorum sibi confideret. (t) al. equitumque levis armaturæ. (u) alii 70 millibus omittunt. (x) al. DCCC.

ribus ∞ C, peditum ac levis armaturæ quater tantis, sagittariis ac funditoribus, hipotoxotisque compluribus. His copiis pridie Non. Jan. post diem tertium, quam Africam attigit, in campis planissimis purissimisque ab hora diei quinta usque ad solis occasum est decertatum. In eo prælio Petrejus graviter iectus ex acie recessit.

CAP. XX. Cæsar interim castra munire diligentius, præsidia firmare majoribus copiis, vallumque ab oppido Ruspina usque ad mare deducere, & à castris alterum eodem; quo tutius ultro citroque commeari, auxiliaque sine periculo sibi succurrere possent: tela tormenta ex navibus in castra comportare, remigum partem ex classe Gallorum Rhodiorumque epibatarumque armare, & in castra evocare; uti, si posset, eadem ratione, qua adversarii, levis armatura interjecta inter equites suos interponeretur; sagittariisque ex omnibus navibus Ityreis, (y) Syriis, & cuiusque generis ductis in castra compluribus, frequentabat suas copias. Audiebat enim, Scipionem post diem tertium ejus diei, quo prælium factum erat, appropinquare, copias suas cum Labieno & Petrejo conjungere. Cujus copie legionum IIX, & equitum IV millium esse nuntiabantur. Officinas ferrarias instruere; sagittasque (z) & tela uti fierent complura, curare; glandes fundere, sudas comparare; litteras in Siciliam, nuntiosque mittere, ut sibi crates, materiemque congererent ad arietes, cujus inopia in Africa esset: præterea ferrum plumbumque mitteretur. Et animum etiam advertebat, (a) frumento se in Africa nisi importatio uti non posse. Priore enim anno, propter adversariorum delectus, quod stipendiarii avatores milites essent facti, messem non esse factam: præterea ex omni Africa frumentum adversarios in pauca oppida & bene munita comportasse, omnemque regionem Africæ exinanisse frumento: oppida, præter pauca, quæ ipsi suis præsidii tueri poterant, reliqua dirui, atque deleri, & eorum incolas intra sua præsidia coëgisse commigrare, agros desertos ac vastatos esse.

CAP. XXI. Hac necessitate Cæsar coactus, privatos ambiendo, & blande appellando, aliquantulum frumenti numerum in sua præsidia congesserat: & eo parce utebatur. Opera interim ipse quotidie circumire, & alternas (b) cohortes in statione habere propter hostium multitudinem. Labienus faucios suos, quorum numerus maximus fuit, jubet in plaustris (c) deligatos Adrumentum deportari. Naves interim Cæsaris onerariæ errabundæ male vagabantur, incertæ locorum atque castrorum suorum: quas singulas scaphæ adversariorum complures adortæ incenderant, atque expugnaverant. Hac re nuntiata Cæsar, classes circum insulas portusque disposuit; quo tutius commeari supportari posset.

CAP. XXII. M. Cato interim, qui Uticæ præerat, Cn. Pompejum filium multis ver-

bis, assidueque objurgare non desistebat. Tuus, inquit, pater, istuc (d) ætatis quum esset, & animadvertisset Remp. ab audacibus sceleratisque civibus oppressam, bonosque aut interfectos, aut exilio multatos patria civitateque cavere; gloria & animi magnitudine elatus, privatus, atque adolescentulus, paterni exercitus reliquiis collectis, pæne oppressam funditus & deletam Italiam, Urbemque Romanam, in libertatem vindicavit: idemque Siciliam, Africam, Numidiam, Mauritaniam mirabili celeritate armis recepit. Quibus ex rebus sibi eam dignitatem, quæ est per gentes clarissima notissimaque, conciliavit; adolescentulusque, atque eques Romanus triumphavit. Atque ille, non ita amplius rebus patris gestis, neque tam excellenti majorum dignitate [parta], neque tantis clientelis, nominisque claritate præditus, in Remp. est ingressus. Tu contra & patris nobilitate & dignitate, & per te ipse satis animi magnitudine diligentiaque præditus, nonne eniteris, & proficisceris ad paternas clientelas, auxilium tibi, Reique publicæ, atque optimo cuique efflagitatum.

CAP. XXIII. His verbis hominis gravissimi incitatus adolescentulus cum naviculis cuiusque modi generis (e) XXX, inibi paucis rostratis, profectus ab Utica est in Mauritaniam, regnumque Bogudis est ingressus: expeditoque exercitu numero fervorum, liberorum, II millium, cujus partem inermem, partem armatam habuerat, ad oppidum Ascurum accedere cœpit: in quo oppido præsidium fuit regium. Pompejo adveniente, oppidani usque eo passi propius eum accedere, donec ad ipsas portas ac murum appropinquaret, subito eruptione facta prostratos perterritosque Pompejanos in mare passim navesque compulerunt. Ita re male gesta Cn. Pompejus filius naves inde avertit, neque postea litus attigit; classemque ad insulas Baleares versus convertit.

CAP. XXIV. Scipio interim cum iis copiis, quas paullo ante demonstravimus, Uticæ grandi præsidio relicto, profectus primum Adrumeti castra ponit; deinde ibi paucos dies commoratus, noctu itinere facto, cum Petreji & Labieni copiis se conjungit; atque unis castris factis, III millia passuum longe confidunt. Equitatus interim eorum circum Cæsaris munitiones vagari, atque eos, qui pabulandi aut aquandi gratia extra vallum progressi essent, excipere. Ita (f) omnes adversarios intra munitiones continere. Qua re Cæsariani gravi annona sunt conficti; ideo quod nondum neque ab Sicilia, neque ab Sardinia commeari supportatus erat; neque per anni tempus in mari classes sine periculo vagari poterant; neque amplius millia passuum VI terræ Africæ quoque versus tenebant, pabulique inopia premebantur. Qua necessitate coacti veterani milites, equitesque, qui multa terra, marique bella confecissent, & periculis inopiaque tali sæpe essent conficti,

Yyy

(y) al. Ituræis. (z) al. sagittæ. (a) al. Etiam animadvertibat. (b) al. alteras. (c) al. plostris. (d) al. istius. (e) al. generisque. (f) al. excipere, & ita &c.

etati, alga è littore collecta, & aqua dulci eluta, & ita jumentis esurientibus data, vitam eorum producebant.

CAP. XXV. Dum hæc ita fierent, rex Juba, cognitis Cæsaris difficultatibus, copiarumque paucitate, non est visum (g) dari spatium convalescendi, augendarumque ejus opum. Itaque comparatis equitum magnis peditumque copiis, subsidio suis, egressus è regno, ire contendit. P. Silius interim, & rex Bogud, conjunctis suis copiis, cognito regis Jubæ egressu, propius ejus regnum copias suas admoverè: Cirramque oppidum ejus regni opulentissimum adorti paucis diebus pugnando capiunt; & præterea duo oppida Getulorum. Quibus quum conditionem ferrent, ut oppido excederent, idque sibi vacuum transderent, conditionemque repudiassent, postea ab eis capti interfectique sunt omnes. Inde progressi agros oppidaque vexare non desistunt. Quibus rebus cognitis Juba, quum jam non longe à Scipione atque ejus ducibus abesset, capit consilium, *satiùs esse sibi suoque regno subsidio ire, quam dum alios adjuturus proficisceretur, ipse suo regno expulsus, forsitan utraque re expelleretur.* Itaque rursus se recepit, atque auxilia à Scipione etiam abduxit, sibi suisque rebus timens: elephantisque XXX relictis, suis finibus oppidisque suppetias profectus est.

CAP. XXVI. Cæsar, quum de suo interim adventu dubitatio in provincia esset; neque quisquam crederet ipsum, sed aliquem legatum cum copiis in Africam venisse; conscriptis litteris circum provinciam, omnes civitates facit de suo adventu certiores. Interim nobiles homines ex suis oppidis profugere, & in castra Cæsaris devenire, & de adversariorum ejus acerbitate crudelitatemque commemorare cœperunt. Quorum lacrimis querelisque Cæsar commotus, quum antea constitisset in stativis castris, æstate inita, cunctis copiis auxiliisque accitis bellum cum adversariis suis gerere instituit; litterisque celeriter in Siciliam ad Allienum & Rabirium Postumum conscriptis, & per Catacopum missis, *ut sine mora, aut ulla excusatione hiemis, ventorumque, exercitus sibi quam celerrime transportaretur; Africam provinciam pervire, funditusque everti à suis inimicis: quod nisi celeriter sociis foret subventum, præter ipsam Africam terram nihil, ne tectum quidem, quod se reciperent, ab illorum scelere insidiisque reliquum futurum.* Atque ipse in tanta erat festinatione & exspectatione, ut postero die, quam misisset litteras, nuntiumque in Siciliam, *classem exercitumque morari diceret, noctes diesque oculos mentemque ad mare dispositos directosque haberet.* Nec mirum. Animadvertēbat enim *villas exuri, agros vastari, pecus diripi trucidarique, oppida castellaque dirui deserique, principesque civitatum aut interfici, aut in catenis teneri, liberos eorum obsidum nomine in servitutem abripi. Iis se in miseris suamque fidem implorantibus, auxilio propter co-*

piarum paucitatem esse non posse. Milites interim in opere exercere, castra munire, turres, castella facere, molesque jacere in mare non intermittere.

CAP. XXVII. Scipio interim elephantem hoc modo condocere instituit. II instruxit acies: unam funditorum contra elephantos, quæ quasi adversariorum locum obtineret, & contra eorum frontem adversam lapillos minutos mitteret: deinde in ordinem elephantos constituit; post illos autem aciem suam instruxit; ut, quum ab adversariis lapides mitti cœpissent, & elephantum perterritum se ad suos convertissent, rursus à sua acie lapidibus missis eos converterent adversum hostem: quod ægre tardeque fiebat. Rudes enim elephantum multorum annorum doctrina, usuque verusto vix edocti, tamen communi periculo in aciem producantur.

CAP. XXVIII. Dum hæc ad Ruspinam ab utrisque ducibus administrantur, C. Virgilius Prætorius, qui Thapso oppido maritimo præerat, quum animadvertisset naves singulas cum exercitu Cæsaris incertas locorum atque castrorum suorum vagari, occasionem nactus, navem, quam ibi habuit ætuariam, complet militibus & sagittariis: eidem scaphas de navibus adjungit; ac singulas naves Cæsarianas consecrari cœpit: & quum plures adortus, pulsus fugatusque inde discessisset, nec tamen desisteret periclitari, forte incidit in navem, in qua erant duo Titi Hispani adolescentes, tribuni legionis V, quorum partem Cæsar in Senatum legerat, & cum his T. Salienus centurio legionis ejusdem, qui M. Messallam legatum obsederat Messanæ, & seditiosissima oratione apud eum est usus: idemque & pecuniam, & ornamenta triumphis Cæsaris retinenda & custodienda curaverat: & ob has causas timebat sibi. Hic propter conscientiam peccatorum suorum persuasit adolescentibus *ne repugnarent, seseque Virgilio transderent.* Itaque deducti à Virgilio ad Scipionem, custodibus traditi, & post diem III sunt interfecti. Qui quum ducerentur ad necem, petisse dicitur major Titus à centurionibus, *uti se priorem, quam fratrem, interficerent;* idque ab eis facile impetrasse, atque ita esse interfectos.

CAP. XXIX. Turmæ interim equitum, quæ pro vallo in stationibus esse solebant, ab utrisque ducibus quotidie minutis (b) præliis inter se pugnare non intermittunt. Nonnumquam etiam Germani Gallique Labieniani cum Cæsaris equitibus, fide data, inter se colloquebantur. Labienus interim cum parte equitatus Leptim oppidum, cui præerat Safferma cum cohortibus III, oppugnare, ac vi irrumpere, conabatur: quod à defensoribus propter egregiam munitionem oppidi, & tormentorum multitudinem, facile & sine periculo defendebatur. Quod ubi ejus facere equitatus sæpius non intermittebat; & quum forte ante portam (i) turma densa adstitisset; scorpione accuratius missis, atque eorum decurione

(g) al. regi Jubæ (cognitis paucitate) non est visum. (b) al. muris. (i) al. ante portum.

curione percusso, & * ad Decumanam defixo, reliqui perterriti, fuga se in castra recipiunt.

CAP. XXX. Quo facto postea sunt deteriti oppidum tentare. Scipio interim fere quotidie non longè à suis castris passibus CCC. instruere aciem, ac majore diei parte consumpta, rursus se in castra recipere. Quod quum sæpius fieret, neque ex Cæsaris castris quisquam prodiret, neque propius ejus copias accederet; despecta patientia Cæsaris, exercitusque ejus, universis copiis productis, elephantisque turratis XXX ante aciem instructis, quam latissime poruit, porrecta equitum peditumque multitudine, uno tempore progressus, haud ita longè à Cæsaris castris constitit in campo.

CAP. XXXI. Quibus rebus cognitis, Cæsar jubet milites, qui extra munitiones processerant, quique pabulandi, aut lignandi, aut etiam muniendi gratia vallum perierant, quæque ad eandem rem opus erant, omnes intra munitiones minutatim modesteque sine tumultu, aut terrore se recipere, atque in opere consistere. Equitibus autem, qui in statione fuerant, præcipit, ut usque eo locum obtinerent, in quo paullo ante constitissent, donec ab hoste missum velum ad se perveniret: quod si propius accederetur, quam honestissime se intra munitiones reciperent. Alii quoque equitatu edicit, uti quisque suo loco paratus armatusque præsto esset. At hæc non ipse per se coram, quum de vallo perspecularetur, sed mirabili peritus (k) scientia bellandi, in prætorio sedens, per speculatores & nuntios imperabat, quæ fieri volebat. Animadvertēbat enim, quamquam magnis essent copiis adversarii freti, tamen sæpe à se fugatis, pulsis, perterritisque, & concessam vitam, & ignota peccata. Quibus rebus numquam tanta suppetere ex ipsorum inertia conscientiaque animi victoriæ fiducia, ut castra sua adoriri auderent. Præterea ipsius nomen auctoritasque magna ex parte, eorum exercitus minuebat audaciam. Tum egregiæ munitiones castrorum, & valli fossarumque altitudo, & extra vallum stili cæci, mirabilem in modum consiti, vel sine defensoribus aditum adversariis prohibebant. Scorpionum, catapultarum, ceterorumque telorum, quæ ad defendendum solent parari, magnam copiam habebat. Atque hæc propter exercitus sui præsentis paucitatem & tirocinium præparaverat, non hostium vi & metu commotus. Patientem (l) se, timidumque hostium opinioni præbebat. Neque iccirco copias, quamquam erant paucae, tironumque, non educebat in aciem, quod victoriæ suorum diffideret: sed referre arbitrabatur cujusmodi victoria esset futura. Turpe enim sibi existimabat, tot rebus gestis, tantisque exercitibus devictis, tot tam claris victoriis partis, ab reliquis copiis adversariorum suorum ex fuga collectis, se cruentam adeptum existimari victoriam. Itaque constituerat gloriam exultationemque eorum pati, donec sibi veteranarum legionum pars aliqua in secundo com-
meatu occurrisset.

CAP. XXXII. Scipio interim paullisper, ut ante dixi, in eo loco commoratus, ut quasi despexisse Cæsarem videretur, paullatim reducit suas copias in castra, & concione advocata, de terrore suo, desperationeque exercitus Cæsaris verba facit; & cohortatus suos, *victoriam propriam se eis brevi daturum* pollicetur. Cæsar jubet milites rursus ad opus redire, & per causam munitionum, tirones in labore defatigare non intermittit. Interim Numidæ Gerulique diffugere quotidie ex castris Scipionis, & partim in regnum se conferre, partim, quod ipsi majoresque eorum beneficio C. Marii usi fuissent, Cæsaremque ejus affinem esse audiebant, in ejus castra perfugere catervatim non intermittunt. Quorum ex numero electis hominibus, illustriores Gerulos, litteris ad suos cives datis, cohortatus, *ut manu facta, se suosque defenderent, & ne suis inimicis adversariisque dicto audientes essent*, mittit.

CAP. XXXIII. Dum hæc ad Ruspinam fiunt, legati ex Acilla civitate libera, etiam undique ad Cæsarem veniunt; *seque paratos, quæcumque imperasset, & libenti animo facturos* pollicentur: *tantum orare & petere ab eo, ut sibi præsidium daret, quo tutius id, & sine periculo facere possent: se & frumentum, & quæcumque res eis suppetere, communis salutis gratia subministraturos.* Quibus rebus facile à Cæsare impetratis, præsidioque dato, C. Messium ædilitia functum potestate Acillam jubet proficisci. Quibus rebus cognitis Confidius Longus, qui Adrumeti cum II legionibus, & equitibus DCC præerat, celeriter, ibi partem præsidii relicta, cum IIX cohortibus Acillam ire contendit. Messius celerius itinere confecto prior Acillam cum cohortibus pervenit. Confidius interim, quum ad urbem cum copiis accessisset, & animadvertisset præsidium Cæsaris ibi esse, non ausus periculo suo rem facere, nulla re gesta pro multitudine hominum, rursus Adrumetum se recepit: deinde paucis post diebus, equestribus copiis à Labieno adductis, rursus Acillanos castris positos obsidere cæpit.

CAP. XXXIV. Per id tempus C. Sallustius Crispus, quem paucis ante diebus missum à Cæsare cum classe demonstravimus, Cercinam pervenit. Cujus adventu C. Decimius quæstorius (m), qui ibi cum grandi familiæ suæ præsidio præerat com meatui, parvulum navigium nactus conscendit, ac se fugæ commendat. Sallustius interim prætor à Cercinatis receptus, magnò numero frumenti invento, naves onerarias, quarum ibi satis magna copia fuit, complet, atque in castra ad Cæsarem mittit. Allienus interim proconsul è Lilybæo in naves onerarias imponit legiones XIII, & XIV, & equites Gallos DCCC, funditorum sagittariorumque mille, ac secundum com meatum in Africam mittit ad Cæsarem: quæ naves, ventum secundum nactæ, IV die in portum ad Ruspinam, ubi Cæsar castra habuerat, incolumes pervenerunt. Ita Cæsar duplici lætitia ac voluptate uno tempore au-

Yyy 2

ctus,

(k) al. penitus. (l) al. Sapientem. (m) al. C. Decimius, quæstorius vir &c.

ctus, frumento auxiliisque, tandem suis exhilaratis, annonæque levata sollicitudine, deponit legiones; equitesque ex navibus egres-
 sos jubet ex languore nauseaque reficere; dimissos in castella, munitionesque disponit.

CAP. XXXV. Quibus rebus Scipio, qui-
 que cum eo essent comites, mirari, & re-
 quirere: *C. Cæsarem, qui ultro consuesset bel-
 lum inferre, ac laceßere prælio, subito commu-
 tatum non sine magno consilio suspicabantur.* Ita-
 que ex ejus patientia in magnum timorem
 coniecti, ex Getulis duos, quos arbitraban-
 tur suis rebus amicissimos, magnis præmiis
 pollicitationibusque propositis, pro perfugis
 speculandi gratia in Cæsaris castra mittunt.
 Qui simul ad eum sunt deducti, petierunt,
ut sibi liceret sine periculo verba proloqui. Po-
 testate facta: *Sæpenumero, inquit, Impera-
 tor complures Getuli, qui sumus clientes C. Ma-
 rii, & propemodum omnes cives Romani, qui
 sunt in legione IV & VI, ad te volumus, in
 tuaque præsidia confugere, sed custodiis equitum
 Numidarum, quod id sine periculo minus facere-
 mus, impediabamur. Nunc, data facultate, pro
 speculatoribus missi à Scipione, ad te cupidissime
 venimus, ut perspiceremus, num quæ fossæ, aut
 insidiæ elephantis ante castra portasque valli factæ
 essent: simulque consilia vestra contra easdem be-
 stias, comparationemque pugnae cognosceremus;
 atque ei renuntiavimus.* Qui collaudati à Cæ-
 sare, stipendioque donati, ad reliquos perfu-
 gas deducuntur. Quorum orationem celeri-
 ter veritas comprobavit. Namque postero
 die ex legionibus iis, quas Getuli nomina-
 verunt, milites legionarii complures à Scipi-
 one in castra Cæsaris perfugerunt.

CAP. XXXVI. Dum hæc ad Ruspinam ge-
 runtur, M. Cato, qui Uticæ præerat, dele-
 ctus quotidie libertinorum, Afrorum, servo-
 rum denique, & cujusquemodi generis ho-
 minum, qui modo per ætatem arma ferre
 poterant, habere, atque sub manum Scipio-
 nis in castra submittere non intermittit. Le-
 gati interim ex oppido Tifdro, in quo (n)
 tritici modium millia CCC comportata fue-
 rant à negotiatoribus Italicis aratoribusque ad
 Cæsarem venire; quantaque copia frumenti
 apud se sit, docent; simulque orant, *ut sibi
 præsidium mittat, quo facilius & frumentum &
 copiae suæ conserventur.* Quibus Cæsar in præ-
 sentia gratias agit; *præsidiumque brevi tempo-
 re se missurum dixit;* cohortatusque ad suos
 cives jubet proficisci. P. Silius interim cum
 copiis Numidiæ fines ingressus, castello in
 montis loco munito locato, in quod Juba bel-
 li gerendi gratia & frumentum, & res cete-
 ras, quæ ad bellum usui solent esse, compor-
 taverat, vi expugnando, est potitus.

CAP. XXXVII. Cæsar, postquam legio-
 nibus veteranis II, equitatu levique armatura
 copias suas ex secundo comœatu auxerat,
 naves VI onerarias statim jubet Lilybæum ad
 reliquum exercitum transportandum profici-
 sci: ipse VI Kal. Febr. circiter vigilia prima
 imperat *speculatores apparitoresque omnes ut si-
 bi præsto essent.* Itaque, omnibus insciis, ne-

que suspicantibus, vigilia tertia jubet *omnes
 legiones ex castris educi, atque se consequi ad op-
 pidum Ruspinam versus,* in quo ipse præsi-
 dium habuit, & quod primum ad amicitiam
 ejus accessit. Inde parvulam proclivitatem
 digressus, sinistra parte campi, propter ma-
 re legiones ducit. Hic campus mirabili pla-
 nie patet millia passuum XV: quem jugum
 ingens à mari ortum, neque ita præaltum,
 velut theatri efficit speciem. In hoc jugo
 colles sunt excelsi pauci, in quibus singulæ
 turres speculæque singulæ perveteres erant
 collocatæ: quarum apud ultimam præsidium
 & statio fuit Scipionis.

CAP. XXXVIII. Postquam Cæsar ad ju-
 gum, de quo docui, adscendit; atque in u-
 numquemque collem turres castellaque face-
 re cœpit; atque ea minus semihora efficit; &
 postquam non ita longe ab ultimo colle, tur-
 rique fuit, quæ proxima fuit castris adver-
 sariorum, in qua docui esse præsidium sta-
 tionemque Numidarum; paullisper commo-
 ratus, perspectaque natura loci, equitatu in
 statione disposito, legionibus opus attribuit;
 brachiumque medio jugo ab eo loco, ad
 quem pervenerat, usque ad eum unde egres-
 sus erat, jubet dirigi, ac muniri. Quod post-
 quam Scipio Labienusque animadverterunt,
 equitatu omni ex castris educto, acieque e-
 questri instructa, à suis munitionibus circiter
 passus ∞ progrediuntur, pedestremque (o)
 copiam in secunda acie minus passus CD à ca-
 stris suis constituunt.

CAP. XXXIX. Cæsar in opere milites ad-
 hortari, neque adversariorum copiis moveri.
 Jam quum non amplius passuum MC inter
 hostium aciem suasque munitiones esse anim-
 advertisset; intellexissetque ad impediendos
 milites suos, & ab opere depellendos hostem
 propius accedere; necesseque haberet legio-
 nes à munitionibus deducere; imperat turmæ
 Hispanorum, *ut ad proximum collem prope
 accurrerent, præsidiumque inde deturbarent, lo-
 cumque caperent; eodemque jubet levis armatu-
 ræ paucos consequi subsidio.* Qui missi celeri-
 ter, Numidas adorti partim vivos capiunt,
 nonnullos equites fugientes convulneraverunt,
 locoque sunt potiti. Postquam id Labienus
 animadvertit, quod celerius auxilium ferret,
 ex acie instructa equitatus sui prope totum
 dextrum cornu avertit, atque suis fugienti-
 bus suppetias ire contendit. Quod ubi Cæ-
 sar conspexit, Labienum ab suis copiis lon-
 gius abscessisse; equitatus sui alam sinistram
 ad intercludendos hostes immisit.

CAP. XL. Erat in eo campo, ubi ea res
 gerebatur, villa permagna IV turribus extru-
 cta, quæ Labieni prospectum impediabat, ne
 posset animadvertere ab equitatu Cæsaris se
 intercludi. Itaque non prius vidit turmas lu-
 lianas, quam suos cædi à tergo sensit. Ex
 qua re subito in terrorem converso equitatu
 Numidarum, recta in castra fugere contem-
 dit. Galli Germanique, qui restiterant, ex
 superiore loco & post tergum circumventi,
 fortiterque resistentes conciduntur universi.
 Quod

(n) al. in quod. (o) al. equestremque.

Quod ubi legiones Scipionis, quæ pro castris erant instructæ, animadverterunt; metu ac terrore obcæcatæ, omnibus portis in sua castra fugere cœperunt. Postea Scipione ejusque copiis campo collibusque exturbatis, atque in castra compulsis, quum receptui Cæsar cani jussisset, equitatumque omnem intra suas munitiones recepisset, campo purgato, animadvertit mirifica corpora Gallorum Germanorumque, qui partim ejus auctoritatem erant ex Gallia secuti, partim pretio pollicitationibusque adducti ad eum se contulerant: nonnulli qui ex Curionis prælio capti conservatique, parem gratiam in fide partienda præstare voluerant. Horum corpora mirifica specie amplitudineque, cæsa toto campo, ac prostrata diverse jaciebant.

CAP. XLI. His rebus gestis, postero die Cæsar ex omnibus præfidiis cohortes deducit, atque omnes suas copias in campo instruit. Scipio, suis male acceptis, occisis vulneratisque, intra suas continere se munitiones cœpit. Cæsar instructa acie secundum infimas jugi radices propius munitiones leniter accessit. Jamque minus ∞ passuum ab oppido Uzita, quod Scipio tenebat, aberant legiones Iulianæ; quum Scipio veritus, ne oppidum amitteret, unde aquari, reliquisque rebus sublevari ejus exercitus consueverat; e ductis omnibus copiis, quadruplici acie instructa, ex instituto suo, prima equestri turmatim directâ, elephantisque turrâ interpositis, armatisque suppetias ire contendit. Quod ubi Cæsar animadvertit, arbitratus Scipionem, ad dimicandum paratum ad se certo animo venire, in eo loco, quo (p) paullo ante commemoravi, ante oppidum constitit, suamque aciem mediam eo oppido textit. Dextrum finistrumque cornu, ubi elephantis erant, in conspectu patenti adversariorum constituit.

CAP. XLII. Quum jam prope solis occasum Cæsar exspectavisset, neque ex eo loco, quo constitit, Scipionem progredi propius se animadvertisset, locoque se magis defendere, si res cœgisset, quam in campo comminus consistere audere; non est visa ratio propius accedendi eo die ad oppidum; quoniam ibi præsidium grande Numidarum esse cognoverat, hostesque mediam aciem suam oppido texisse; sibi que difficile factu esse intellexit, simul & oppidum uno tempore oppugnare, & in acie in cornu dextro, & sinistro, ex iniquiore loco pugnare: præsertim quum milites à mane diei jejuni sub armis stetissent defatigati. Itaque reductis suis copiis in castra, postero die propius eorum aciem instituit exporrigere munitiones.

CAP. XLIII. Interim Confidius, qui Accillam, & IIX cohortes stipendiarias Numidis Gerulisque obsidebat, ubi C. Messius cohortibus præerat, diu multumque expertus, magnisque operibus sæpe admotis, & iis ab oppidanis incensis, quum proficeret nihil, subito nuntio de equestri prælio allato commotus, frumento, cujus in castris copiam habuerat, incenso, vino, oleo, ceterisque rebus,

quæ ad victum parari solent, corruptis, Accillam, quam obsidebat, deseruit; atque itinere per regnum Jubæ factò, copias cum Scipione paritum Adrumetum se recepit.

CAP. XLIV. Interea ex secundo commeatu, quem à Sicilia miserat Allienus, navis una, in qua fuerat Q. Cominius & L. Ticius eques Romanus, ab residua classe quum erravisset, delataque esset vento ad Thapsum, à Virgilio scaphis naviculisque actuariis excepta est, & ad Scipionem deducta. Item altera navis triremis ex eadem classe errabunda, ac tempestate ad Egimurum delata, à classe Vari & M. Octavii est capta: in qua milites veterani cum uno centurione, & nonnulli tirones fuerunt: quos Varus asservatos sine contumelia deducendos curavit ad Scipionem. Qui, postquam ad eum pervenerunt, & ante suggestum ejus constituerunt, *Non vestra, inquit, sponte vos, certo scio, sed illius scelerrati vestri Imperatoris impulsu & imperio coactos, cives & optimum quemque nefarie consecrari. Quos quoniam fortuna in nostram detulit potestatem, si, id quod facere debetis, Rempublicam cum optimo quoque defenditis, certum est vobis vitam & pecunia donare: quapropter, quid sentiat, proloquimini.*

CAP. XLV. Hac habita oratione, Scipio, quum existimasset pro suo beneficio sine dubio ab iis gratias sibi actum iri, potestatem iis dicendi fecit. Ex eis centurio legionis XIV, *Pro tuo, inquit, summo beneficio, Scipio, tibi gratias ago, (non enim Imperatorem te appello) quod mihi vitam incolumitatemque, belli jure capto polliceris: & forsitan isto uterer beneficio, si non ei summum scelus adjungeretur. Egone contra Cæsarem Imperatorem meum, apud quem ordinem duxi, ejusque exercitum, pro cuius dignitate victoriaque amplius XXXVI annis depugnavi, adversus armatusque consistam? Neque ego istud facturum sum, & te magnopere, ut de negotio desistas, adhortor. Contra cujus enim copias contendas, si minus antea expertus es, licet nunc cognoscas. Elige ex tuis cohortem unam, quam putas esse firmissimam, & constitue contra me. Ego autem ex meis commilitonibus, quos nunc in tua tenes potestate, non amplius X sumam. Tunc ex virtute nostra intelliges, quid ex tuis copiis sperare debeas.*

CAP. XLVI. Postquam hæc centurio præfenti animo adversus opinionem ejus est locutus; ira percitus Scipio, atque animi dolore incensus, annuit centurionibus, quid fieri vellet: atque ante pedes centurionem interfecit, reliquosque veteranos à tironibus jubet secerari. *Abducite, inquit, istos, nefario scelere contaminatos, & cæde civium saginatos.* Sic extra vallum deducti sunt, & cruciabiliter interfecti. Tirones autem jubet inter legiones disperiri, & Cominium cum Ticiâ in conspectum suum prohibet adduci. Qua ex re Cæsar commotus, eos, quos in stationibus cum longis navibus apud Thapsum custodia causa in salo esse jussit, ut suis onerariis longisque navibus præsidio essent, ob-

Y y 3

negli-

(p) al. quem.

negligentiam ignominiae causa dimitrendos ab exercitu, gravissimumque in eos edictum proponendum curavit.

CAP. XLVII. Per id tempus fere Caesaris exercitui res accidit incredibilis auditu. Namque, Vergiliarum (q) signo confecto, circiter vigilia secunda noctis, nimbus cum faxea (r) grandine subito est exortus ingens. Ad hoc autem incommodum accesserat, quod Caesar, non more superiorum Imperatorum, in hibernis exercitum continebat, sed in tertio quartoque die procedendo, propiusque hostem accedendo, castra communiebat; opereque faciendo, milites se circumspiciendi non habebant facultatem. Praeterea ita ex Sicilia exercitum transportaverat, ut praeter ipsum militem & arma, neque vas, neque mancipium, neque ullam rem, quae usui militi esse consuevit, in naves imponi pateretur. In Africam (r) autem non modo sibi quidquam non adquisierant, aut paraverant; sed etiam, propter annonae caritatem, ante parata consumpserant. Quibus rebus attenuati, oppido perquam pauci sub pellibus acquiescebant. Reliqui, ex vestimentis tentoriolis factis, atque arundinibus scopisque (t) contentis, permanebant. Itaque subito imbre grandineque consecuta, gravati pondere, tenebris, aquaque omnes subruti disiectique, nocte intempesta, ignibus extinctis, rebusque ad victum pertinentibus omnibus corruptis, per castra passim vagabantur, scutisque capita contegebant. Eadem nocte V legionis pilorum cacumina sua sponte arserunt.

CAP. LXVIII. Rex interim Juba de equestri praelio Scipionis certior factus, evocatusque ab eodem litteris, praefecto Sabura cum parte exercitus contra Sitium relicto, ut sic, quum ipse (u) aliquid auctoritatis haberet, exercitus Scipionis a terrore Caesaris liberetur, cum III legionibus, equitibusque frenatis DCCC(x). Numidis sine frenis, peditibusque ejus armaturae grandi numero, elephantisque XXX, egressus est regno ad Scipionem est profectus. Postquam ad eum pervenit, castris regis seorsum positis, cum eis copiis, quas commemoravi, haud ita longe a Scipione confedit. Erat in castris Caesaris (y) superiori tempore magnus terror, & expectatione copiarum regiarum, exercitus ejus magis suspensiore animo (z) ante adventum Jubae commovebatur. Postquam vero castra castris contulit, despectis ejus copiis, omnem terrorem deponit. Ita, quam antea absens habuerat auctoritatem, eam omnem praesens dimiserat. Quo facto facile fuit intellectu, Scipioni additum animum fiduciamque regis adventu. Nam postero die universas suas regisque copias cum elephantis LX productas in aciem, quam speciosissime potuit, instruxit; ac paullo longius progressus a suis munitionibus haud ita diu commoratus, se recepit in castra.

CAP. XLIX. Caesar, postquam animadver-

rit Scipioni auxilia fere, quae exspectasset, omnia convenisse, neque moram pugnandi ullam fore, per jugum summum cum copiis progredi coepit, & brachia protinus ducere, & castella munire, propiusque Scipionem capiendos loca excelsa occupare contendit. Adversarii magnitudine copiarum confisi proximum collem occupaverunt, atque ita longius sibi progrediendi eripuerunt facultatem. Eiusdem collis occupandi gratia Labienus confilium ceperat; &, quo propiore loco fuerat, eo celerius occurrerat.

CAP. L. Erat convallis satis magna latitudine, altitudine praerupta, crebris locis speluncae (a) in modum subrutis, quae erant transgredienda (b) Caesari ante, quam ad eum collem, quem capere volebat, perveniretur: utraque eam convallum olivetum vetus crebris arboribus condensum. Hic quum Labienus animadvertisset, Caesarem, si vellet eum locum occupare, prius necesse esse convallum obliverumque transgredi, eorum locorum peritus in insidiis cum parte equitatus, levique armatura confedit: & praeterea post montem collesque, equites in occulto collocaverat: ut, quum ipse ex improvviso legionarios adortus esset, ex colle se equitatus ostenderet, & re duplici perturbatus Caesar, ejusque exercitus, neque tetro regrediundi, neque ultra procedendi oblata facultate, circumventus concideretur. Caesar equitatu ante praemisso, inscius insidiarum, quum ad eum locum venisset, abusi, sive aboliti praceptorum Labieni, sive veriti, ne in fossa ab equitibus opprimerentur, rari ac singuli de rupe prodire, & summa petere collis. Quos Caesaris equites consecuti, partim interfecerunt, partim vivorum (c) sunt potiti. Deinde protinus collem petere contenderunt, atque eum, decusso Labieni praesidio, celeriter occupaverunt. Labienus cum parte equitum vix fuga sibi peperit salutem.

CAP. LI. Hac re per equites gesta, Caesar legionibus opera distribuit, atque in eo colle, quo erat potitus, castra munivit. Deinde ab suis maximis castris per medium campum, a regione oppidi Uzitae, quod inter sua castra, & Scipionis, in planicie positum erat, tenebaturque a Scipione, duo brachia instituit duci, & ita erigere, ut ad angulum dextrum sinistrumque ejus oppidi convenirent. Id hac ratione opus instruebat, ut, quum propius oppidum copias admovisset, oppugnareque coepisset, recta latera suis munitionibus haberet, ne ab equitatus multitudine circumventus ab oppugnatione deterreretur. Praeterea, quo facilius colloquia fieri possent, & si qui perfugere vellent, id quod antea saepe accidebat magno cum eorum periculo, tum facile & sine periculo fieret. Voluit etiam experiri, quum propius hostem accessisset, haberetne in animo dimicare. Accedebat etiam ad reliquas causas, quod is locus depressus erat, puteique ibi nonnulli fieri poterant. A-

quatione

(q) al. Vigiliarum. (r) al. saxorum. (s) al. In Africa. (t) al. coriisque. (u) al. ne secum ipse &c. (x) al. CD. (y) al. Scipionis. (z) al. suspensione animi. (a) al. spelunculae. (b) al. transeunda. vel transeunda. (c) al. vivis.

uatione enim longa & angusta utebatur. Dum hæc opera, quæ ante dixi, fiebant à legionibus, interim pars aciei ante opus instructa sub hoste stabat. Equites barbari levisque armaturæ, præliis minutis cominus dimicabant.

CAP. LII. Cæsar ab eo opere quum jam sub vespertum copias in castra reduceret; magno incursu, cum omni equitatu levique armatura, Juba, Scipio, Labienus, in legionarios impetum fecerunt. Equites Cæsariani vi universæ subitæque hostium multitudinis pulsi parumper cesserunt. Quæ res aliter adversariis cecidit. Namque Cæsar, ex medio itinere copiis reductis, equitibus suis auxilium tulit. Equites autem, adventu legionum animo addito, conversis equis in Numidas cupide insequentes, dispersosque impetum fecerunt, atque eos convulneratos usque in castra regia repulerunt, multosque ex iis interfecerunt. Quod ni in noctem prælium esset conjectum, pulvisque vento flatus omnium prospectu (d) offecisset (e), Juba cum Labieno capti iu potestatem Cæsaris venissent; equitatusque cum levi armatura funditus ad internecionem deletus esset. Interim incredibiliter ex legionibus IV & VI Scipionis milites diffugere, partim in castra Cæsaris, partim in quas quisque poterat regiones (f) pervenire. Itemque equites Curiani (g), diffusi Scipioni, ejusque copiis, complures se eodem conferebant.

CAP. LIII. Dum hæc circum Uzitam ab utrisque ducibus administrantur, legiones duæ, IX & X, ex Sicilia navibus onerariis profectæ, quum jam non longe à portu Ruspinae abessent, conspicatæ naves Cæsarianas, quæ in statione apud Thapsum stabant, veriti, ne in adversariorum, ut insidiandi gratia ibi commorantium, classem inciderent, imprudentes vela in altum dederunt; ac diu multumque jactati, tandem multis post diebus, siti inopiaque confecti ad Cæsarem pervenerunt.

CAP. LIV. Quibus legionibus expositis, memor in Italia pristinae licentiae militaris, ac rapinarum certorum hominum, parvulam modo causulam nactus Cæsar, quod C. Avienus Tribunus mil. X legionis navem commeatu, familia sua atque jumentis occupavisset, neque militem unum ab Sicilia sustulisset; postero die de suggestu, convocatis omnium legionum tribunis centurionibusque: *Maxime vellem, inquit, homines suæ petulantiae, nimique libertatis, aliquando finem fecissent, meaque lenitatis, modestiae, patientiaeque rationem habuissent. Sed quoniam ipsi sibi neque modum, neque terminum constituunt, quo ceteri dissimiliter se gerant; egomet ipse documentum more militari constituam. C. Aviene, quod in Italia milites Populi R. contra Remp. instigasti; rapinasque per municipia fecisti; quodque mihi Reique pub. inutilis fuisti, & pro militibus tuam fami-*

liam jumenta in naves imposuisti: tuaque opera, militibus tempore necessario Resp. caret: ob eas res, ignominiae causa, ab exercitu meo te removeo: hodieque ex Africa abesse, & quantum potest (h), proficisci jubeo. Itemque te, A. Fonteius, quod tribunus mil. seditiosus, malusque civis fuisti, ab exercitu dimitto. T. Saliene, M. Tiro, C. Clusinas, quum ordines in meo exercitu beneficio, non virtute consecuti, ita vos gesseritis, ut neque bello fortes, neque pace boni aut utiles fueritis, & magis in seditione concitandi milites (i), adversus vestrum Imperatorem (k), quam pudoris, modestiaeque fueritis studiosiores, indignos vos esse arbitror, qui in meo exercitu ordines ducatis; missosque facio, & quantum potest (l), abesse ex Africa jubeo. Itaque transdidit eos centurionibus; & singulis non amplius singulis additis servis, in navi imponendos (m) separatim curavit.

CAP. LV. Getuli interim perfugæ, quos cum litteris mandatisque à Cæsare missos supra docuimus, ad suos cives perveniunt: quorum auctoritate facile adducti, Cæsarisque nomine persuasi, à rege Juba desciscunt, celeriterque cuncti arma capiunt; contraque regem facere non dubitant. Quibus rebus cognitis Juba distentus triplici bello, necessitate coactus, de suis copiis, quas contra Cæsarem adduxerat, VI cohortes in fines regni sui mittit, quæ essent præsidio contra Getulos.

CAP. LVI. Cæsar brachiis perfectis, promotisque eo usque, ut telum ex oppido adjici non posset, castra munit; balistis scorpionibusque crebris ante frontem castrorum, contraque oppidum collocatis, defensores mari detertere non intermittit: eoque V legiones ex superioribus castris deducit. Qua facultate oblata, illustriores notissimique, conspectum amicorum propinquorumque efflagitabant, atque inter se colloquebantur. Quæ res quid utilitatis haberet, Cæsarem non fellebat. Namque Getuli ex equitatu regio nobiliores, equitumque præfecti, quorum patres cum Mario ante meruerant, ejusque beneficio agris finibusque donati, post Syllæ victoriam sub Hiempsalis regis erant potestate dati, occasione capta, nocte jam luminibus accensis, cum equis calonibusque suis circiter ∞ perfugiunt in Cæsaris castra, quæ erant in campo proximo Uzitæ locata.

CAP. LVII. Quod postquam Scipio, qui cum eo erant, cognoverunt, quum commoti ex tali incommodo essent, fere per id tempus M. Aquinium cum C. Salserna colloquentem viderunt. Scipio mittit ad Aquinium, nil attinere, eum cum adversariis colloqui. Quum nihilominus ejus sermonem nuntius ad se referret, restaretque, ut (n) reliqua, quæ vellet, perageret, viator postea ab Juba ad eum est missus, qui diceret, audiente Salserna: *Vetat te rex colloqui. Quo nuntio perterritus*

(d) al. prospectibus. (e) al. prospectum abstulisset. (f) al. in quam quisque poterat regionem pervenire. (g) al. Curioniani. (h) al. potes. (i) al. in seditione, concitandisque militibus. (k) al. adversariorum nostrorum Imperatoris. (l) al. potestis. (m) al. additis, servos in navi imponendos &c. al. & singulis non amplius singulos additos servos in navem imponendos &c. al. & ad singulos non amplius singulis additis servis in navi imponendos &c. (n) al. referret, diceretque, ne reliqua &c.

territus discessit; & dicto audiens fuit regi. Ufu venisse hoc civi Romano miror, & ei, qui à Populo R. honores accepisset, incolumi patria, fortunisque omnibus, Jubæ barbaro potius obedientem fuisse, quam aut Scipionis obtemperasse nuntio, aut, cæsis ejusdem partis civibus, incolumem reverti malle. Atque etiam superbius Jubæ factum, non in M. Aquinium hominem novum, parvumque fenatorem, sed in Scipionem hominem illa familia, dignitate, honoribusque præstantem. Nam quum Scipio sagulo purpureo ante regis adventum uti solitus esset, dicitur Jubæ cum eo egisse, *non oportere illum eodem uti vestitu, atque ipse uteretur.* Itaque factum est, ut Scipio ad album sese vestitutum transferret, & Jubæ homini superbissimo inertissimoque obtemperaret.

CAP. LVIII. Postero die universas omnium copias de castris omnibus deducunt; & supercilium quoddam excelsum nacti (o) non longe à Cæsaris castris aciem constituunt, atque ibi consistunt. Cæsar item producit copias, celeriterque iis instructis, ante suas munitiones, quæ erant in campo, constituit; sine dubio existimans, *ultra adversarios, quum tam magnis copiis auxiliisque regis essent prædicti, promptiusque profilissent, aut se concursuros, propiusque se accessuros.* Et equo circumvectus, legionesque cohortatus, signo dato, accessum hostium aucupabatur. Ipse enim à suis munitionibus longius non sine ratione non procedebat; quod in oppido Uzitæ (p), quod Scipio tenebat, hostium erant cohortes armatæ. Eidem autem oppido ad dextrum latus ejus cornu erat oppositum. Verebaturque, ne, si prætergressus esset, ex oppido eruptione facta, ab latere eum adorti conciderent. Præterea hæc quoque eum causa tardavit, quod erat locus quidam perimpeditus ante aciem Scipionis, quem suis impedimento ad ultra occurrendum fore existimabat.

CAP. LIX. Non arbitror esse præmittendum, quemadmodum exercitus utriusque fuerunt in aciem instructi. Scipio hoc modo aciem direxit. Collocabat in fronte suas & Jubæ legiones; postea autem Numidas in subsidiaria acie ita extenuatos, & in longitudinem directos, ut procul simplex esse acies media à legionariis militibus videretur; in cornibus autem duplex esse existimabatur. Elephantos dextro sinistroque cornu collocaverat, æqualibus inter eos intervallis interjectis. Post autem elephantos, armaturas leves, Numidasque substituerat auxiliares. Equitatum frenatum universum in suo dextro cornu disposuerat. Sinistrum enim cornu oppido Uzita claudabatur, neque erat spatium equitatus explicandi. Propterea Numidas, levisque armaturæ infinitam multitudinem ad dextram partem suæ aciei opposuerat, fere interjecto non minus ∞ passuum spatio, & ad collis radices magis appulerat, longiusque

ab adversariorum suisque copiis promoverat: id hoc consilio, ut quum acies II inter se concurrissent initio certaminis, paullo longius ejus equitatus circumvectus ex improvviso clauderet multitudine sua exercitum Cæsaris, atque perturbatum jaculis configeret. Hæc fuit ratio Scipionis eo die (q) præliandi.

CAP. LX. Cæsaris autem acies hoc modo fuit collocata, ut ab sinistro ejus cornu ordiatur, & ad dextrum perveniam. Habuit in sinistro cornu legionem IX, VII; in dextro cornu XXX, XXIX, XIII, XIV, XXIX, XXVI, in media acie: ipsum autem dextrum cornu, secundam aciem fere, in earum legionum parte cohortium collocaverat. Præterea ex tironum legionibus paucas adjecerat. Tertiam autem aciem in sinistrum suum cornu contulerat, & usque ad aciei suæ mediam legionem porrexerat, & ita collocaverat, ut sinistrum suum cornu triplex esset. Id eo consilio fecerat, quod suum dextrum latus munitionibus adjuvabat (r); sinistrum autem, ut equitatus hostium multitudini resistere posset, laborabat. Eodemque suum omnem contulerat equitatum. Et, quod ei parum confidebat, præsidio his equitibus legionem V præmiserat; levemque armaturam inter equites interposuerat. Sagittarios varie passimque, locis certis, maximeque in cornibus collocaverat.

CAP. LXI. Sic utrorumque exercitus instructi non plus passuum CCC interjecto spatio, quod forte ante id tempus acciderat numquam, quin dimicaretur, à mane usque ad horam X diei, perstiterunt. Jamque Cæsar dum exercitum reducere intra munitiones suas cœpisset; subito universus equitatus ulterior Numidarum Getulorumque sine frenis ad dextram partem se movere, propiusque Cæsaris castra, quæ erant in colle, se conferre cœpit. Frenatus autem Labieni eques (s) in loco permanere, legionesque distingere: quum subito pars equitatus Cæsaris cum levi armatura contra Getulos injussu ac temere longius progressi, paludemque transgressi, multitudinem hostium sustinere pauci non potuerunt, levique armatura deserti ac pulsi, convulneratique, uno equite amisso, multis equis faucis, levis armaturæ XXVI occisis, ad suos refugerunt. Quo secundo equestri prælio facto, Scipio lætus in castra nocte copias reduxit. [Quod] proprium gaudium bellantibus fortuna tribuere non decrevit. Namque postero die Cæsar cum parte equitatus sui Leptim, frumenti gratia, misit. In itinere prædatores equites Numidas Getulosque ex improvviso adorti circiter centum partim occiderunt, partim vivorum potiti sunt. Cæsar interim quotidie legiones in campum deducere, atque opus facere, vallumque & fossam per medium campum ducere, adversariorumque excursionibus iter officere non intermittit. Scipio item munitiones contra facere, & ne jugo à Cæsare (t) excluderetur, appro-

(o) al. & super alium quendam excelsum natura locum. (p) al. in oppido Uzita. (q) al. ea die. (r) al. adjuvabatur. (s) al. Frenati autem Labieni equites. (t) al. & in jugo, ne à Cæsare &c.

approperare. Ita duces utrique & in operibus occupati erant, & nihilominus equestribus praeliis inter se quotidie dimicabant.

CAP. LXII. Interim Varus classem, quam antea Uticæ hiemis gratia subduxerat, cognito legionis VII & IIX ex Sicilia adventu, celeriter deducit; ibique Getulis remigibus epibatique complet; insidiandique gratia progressus Adrumetum cum LV navibus pervenit. Cujus adventus inscius Cæsar L. Cispium cum classe XXVII navium Thapsum (u) versus in stationem, præsidii gratia commeatus sui, mittit: itemque Q. Aquilam cum XIII navibus longis Adrumetum eadem de causa præmittit. Cispium, quo erat missus celeriter pervenit. Aquila tempestate jactatus promontorium superare non potuit, atque angulum quemdam tutum à tempestate nactus, cum classe se longius à prospectu removet. Reliqua classis in salo ad Leptim, egressis remigibus, passimque in littore vagantibus, partim in oppido victus sui mercandi gratia progressis, vacua à defensoribus stabat. Quibus rebus Varus ex perfugis cognitis, occasionem nactus, vigilia secunda Adrumeto ex Cothone egressus, primo mane Leptim universa classe vectus, naves onerarias, quæ longius à portu in salo stabant, incendit, & penteres duas, vacuas à defensoribus, nullo repugnante cepit.

CAP. LXIII. Cæsar interim celeriter per nuntios in castris, quum opera circuiret, certior factus, quæ aberant à portu millia passuum VI, equo admissis, omisis omnibus rebus, celeriter pervenit Leptim: ibique moratus, omnes ut se naves consequerentur, primum ipse navigiolum parvum conscendit (x); in cursu Aquilam multitudine navigiorum perterritum, atque trepidantem, nactus, hostium classem sequi coepit. Interim Varus celeritate Cæsaris audaciaque motus, cum universa classe, converlis navibus, Adrumetum versus fugere contendit. Quem Cæsar in millibus passuum IV consecutus, recuperata quinqueremi cum omnibus suis epibatis, atque etiam hostium custodibus CXXX in ea nave captis, triremem hostium proximam, quæ in repugnando erat commorata, onustam remigum epibatarumque cepit. Reliquæ naves hostium promontorium superarunt, atque Adrumetum in Cothonem se universæ contulerunt. Cæsar eodem vento promontorium superare non potuit; atque in salo in anchoris ea nocte commoratus, prima luce Adrumetum accedit; ibique navibus onerariis, quæ erant extra Cothonem, incensis, omnibusque reliquis aliis, aut subductis, aut in Cothonem compulsis, paullisper commoratus; si forte vellent classe dimicare, rursus se recepit in castra.

CAP. LXIV. In ea nave captus est P. Vestrius eques Romanus, & P. Ligarius Afranianus; quem Cæsar in Hispania cum reliquis dimiserat, & postea se ad Pompejum contulerat; inde ex prælio effugerat, in Afri-

camque ad Varum venerat. Quem ob perjurium perfidiamque Cæsar jussit necari. P. Vestrio autem, quod ejus frater Romæ pecuniam imperatam numeraverat, & quod ipse suam causam Cæsari probaverat, se Nasidii classe captum, quum ad necem duceretur, beneficio Vari esse servatum, postea facultatem sibi nullam datam transeundi, ignovit.

CAP. LXV. Est in Africa consuetudo incollarum, ut in agris, & in omnibus fere villis, sub terra specus, condendi frumenti gratia, clam habeant, atque id propter bella maxime, hostiumque subitum adventum præparent. Qua de re Cæsar certior per indicem factus, tertia vigilia legiones II cum equitatu mittit à castris suis millia passuum X; atque inde magno numero frumenti onustos recepit in castra. Quibus rebus cognitis Labienus progressus à suis castris millia passuum VII, per jugum & collem, per quem Cæsar pridie iter fecerat, ibi castra duarum legionum facit; atque ibi ipse quotidie existimans Cæsarem eadem sæpe frumentandi gratia commeaturum, cum magno equitatu levique armatura insidiaturus locis idoneis confedit.

CAP. LXVI. Cæsar interim de insidiis Labieni ex perfugis certior factus, paucos dies ibi commoratus, dum hostes quotidiano instituto, sæpe idem faciendo in negligentiam adducerentur, subito mane imperat porta Decumana legiones se IIX veteranas cum parte equitatus sequi: atque, equitibus præmissis, neque opinantes insidiatores subito in convallibus latentes, levi armatura concidit circiter D. Reliquos in fugam turpissimam conjecit. Interim Labienus cum universo equitatu fugientibus suis suppetias occurrit. Cujus vim multitudinis quum equites pauci Cæsariani jam sustinere non possent, Cæsar instructas legiones hostium copiis ostendit. Quo facto perterrito Labieno, ac retardato, suos equites recepit incolumes. Postero die Juba Numidas eos, qui loco amisso fuga se receperant in castra, in cruce omnes suffixit.

CAP. LXVII. Cæsar interim, quoniam frumenti inopia premebatur, copias omnes in castra conducit; atque præsidio Lepti, Ruspinae, Acillæ relicto, Cispio, Aquilæque classe transdita, ut alter Adrumetum, alter Thapsum mari obsiderent (y), ipse castris incensis, IV noctis vigilia, acie instructa, impedimentis in sinistra parte collocatis, ex eo loco proficiscitur, & pervenit ad oppidum Aggar, quod à Getulis sæpe antea oppugnatum, summaque vi per ipsos oppidanos erat defensum. Ibi in campo castris unis positis, ipse frumentatum circum villas cum parte exercitus profectus, magno invento hordei, olei, vini, fici numero, paucis tritici, atque recreato exercitu, rediit in castra. Scipio interim, cognito Cæsaris discessu, cum universis copiis per jugum Cæsarem subsequi coepit; atque ab ejus castris millia passuum VI longe trinis castris, dispartitis copiis, confedit.

Zzz

CAP.

(u) al. ad Thapsum. (x) al. Ibi moratur, omnes ut se naves consequerentur, postea ipse &c. (y) al. obsideret.

CAP. LXVIII. Oppidum erat Zetta, quod aberat à Scipione millia passuum X, ad ejus regionem, & partem castrorum collocatum, à Cæsare autem diversum ac remotum, quod erat ab ea longe millia passuum XIX. Huc Scipio legiones II frumentandi gratia misit. Quod postquam Cæsar ex perfuga (z) cognovit, castris ex campo in collem ac tutiora loca collocatis, atque ibi præsidio relicto, ipse IV. vigilia egressus præter hostium castra proficiscitur cum copiis, & oppido potitur. Legiones Scipionis comperit longius in agris frumentari: &, quum eo contendere conaretur, animadvertit copias hostium iis legionibus occurrere suppetias. Quæ res ejus impetum retardavit. Itaque, capto C. Mutio Regino equite R. Scipionis familiarissimo, qui ei oppido præerat, & P. Atrio equite R. de conventu Uricensi, & camelis XXII regis adductis, præsidio ibi cum Oppio legato relicto, ipse se recipere cœpit ad castra.

CAP. LXIX. Quum jam non longe à castris Scipionis abesset, quæ eum necesse erat prætergredi; Labienus Afraniusque cum omni equitatu, levique armatura ex insidiis adorti, agmini ejus extremo se offerunt, atque ex collibus primis existunt. Quod postquam Cæsar animadvertit, equitibus suis hostium vi oppositis, sarcinas legionarios in acervum jubet comportare, atque celeriter signa hostibus inferre. Quod postquam cœptum est fieri, primo impetu legionum, equitatus, & levis armatura hostium nullo negotio loco pulsa & dejecta est de colle. Quum jam Cæsar existimasset hostes pulsos deterritosque finem laceffendi facturos; & iter cœptum pergere cœpisset; iterum celeriter ex proximis collibus erumpunt, atque eadem ratione, qua ante dixi, in Cæsaris legionarios impetum faciunt Numidæ, levisque armaturæ, mirabili velocitate præditi; qui inter equites pugnabant, & una pariterque cum equitibus accurrere & refugere consueverant. Quum hoc sæpius facerent, & Julianos proficiscentes insequerentur, & refugerent instantes, propius non accederent, & singulari genere pugnae uterentur; eosque jaculis convulnerare satis esse existimarent (a); Cæsar intellexit, nihil aliud illos conari, nisi, ut se cogerent castra in eo loco ponere, ubi omnino aquæ nihil esset; ut exercitus ejus jejunos, qui à quarta vigilia, usque ad horam X diei nihil gustasset, ac jumenta siti (b) perirent.

CAP. LXX. Quum jam ad solis occasum esset, & non rotos C passus in horam (c) IV. esset progressus, equitatu suo propter equorum interitum, extremo agmine remoto, legiones invicem ad extremum agmen evocabat. Ita vim hostium, placide leniterque procedens, per legionarium militem commodius sustinebat. Interim equitum Numidarum copiarum dextra sinistraque

per colles præcurrere, coronæque in modum cingere multitudine sua Cæsaris copias, pars agmen extremum insequi. Cæsaris autem (d) non amplius tres aut quatuor milites veterani, si se convertissent, & pila viribus contorta in Numidas infestos conjecissent, amplius II millium numero ad unum terga vertebant; ac rursus ad aciem passim, conversis equis, se colligebant, atque in spatio consequebantur, & jacula in legionarios conjiciebant. Ita Cæsar, modo procedendo, modo resistendo tardius itinere confecto, noctis hora prima omnes suos ad unum in castris incolumes, faucibus X factis, reduxit. Labienus, circiter CCC amissis, multis vulneratis, ac defessis, instando omnibus, ad suos se recepit. Scipio interim legiones productas cum elephantis, quos ante castra in acie, terroris gratia, in conspectu Cæsaris collocaverat, reducit in castra.

CAP. LXXI. Cæsar contra ejusmodi hostium genera copias suas, non ut imperator exercitum veteranum, victoremque maximis rebus gestis, sed ut lanista tirones gladiatores condocere: quo pede se reciperent ab hoste, & quemadmodum obversi adversariis, & in quantulo spatio resisterent, modo procurrerent, modo recederent, comminarenturque impetum, ac prope quo loco, & quemadmodum tela mitterent, præcipit. Mirifice enim hostium levis armatura anxium exercitum nostrum atque sollicitum habebat: quia & equites deterrebat prælium inire, propter equorum interitum; quod eos jaculis interficiebat, & legionarium militem defatigabat, propter velocitatem. Gravis enim armaturæ miles simul atque ab his infectatus constiterat, in eosque impetum fecerat, illi veloci cursu facile periculum vitabant.

CAP. LXXII. Quibus ex rebus Cæsar vehementer commovebatur: quia, quodcumque prælium, quoties erat commissum, equitatu suo, sine legionario milite, hostium equitatu, levique armaturæ eorum, nullo modo par esse poterat. Sollicitabatur autem his rebus, quod nondum hostium legiones cognoverat, & quonam modo sustinere se posset ab eorum equitatu, levique armaturæ, quæ erat mirifica, si legiones quoque accessissent. Accedebat etiam hæc causa, quod elephantorum magnitudo multitudoque militum animos detinebat in terrore. Cui uni rei tamen invenerat remedium. Namque elephantos ex Italia transportari jufferat, quo & miles noster speciemque & virtutem bestiae cognosceret (e), & cui parti corporis ejus telum facile adjici (f) posset. Ornatusque ac loricatorum elephantus quum esset, quæ pars ejus corporis nuda sine tegmine relinqueretur, ut eo tela conjicerentur. Præterea, ut jumenta bestiarum odorem, stridorem, speciem, consuetudinem captarum non reformidarent. [Quibus ex rebus

(z) al. perfugis. (a) al. crederent. (b) al. fibi. (c) al. horis. (d) al. Cæsariani interim &c. (e) al. Namque elephantos in Italiam transportari jufferat, quos & miles noster nosceret, speciemque & virtutem bestiae cognosceret. (f) al. adigi.

bus] largiter erat consecutus. Nam & milites bestias manibus pertractabant, earumque tarditatem cognoscebant: equitesque in eos pila præpilata conjiciebant; atque in consuetudinem equos patientia bestiarum adduxerat.

CAP. LXXIII. Ob has causas, quas supra commemoravi, sollicitabatur Cæsar, tardiorque, & consideratior erat factus, & ex pristina bellandi consuetudine celeritateque excesserat. Nec mirum. Copias enim habebat in Gallia bellare consuetas locis campestribus, & contra Gallos, homines apertos minimeque insidiosos; qui per virtutem, non per dolum, dimicare consueverunt. Tum autem erat ei laborandum, ut consuefaceret milites, hostium dolos, insidias, artificia cognoscere, & quid sequi, quid vitare conveniret. Itaque quo hæc celerius conciperent, dabat operam, ut legiones non in uno loco contineret, sed per causam frumentandi, huc atque illuc raptaret: ideo quod hostium copias ab se, suoque vestigio non discessuras existimabat. Atque post diem III productas accuratius suas copias, sicut instruxerat, propter hostium castra prætergressus, æquo loco invitat ad dimicandum. Postquam eos abhorreere videt, reducit sub vespertum legiones in castra.

CAP. LXXIV. Legati interim ex oppido Vacca, quod finitimum fuit Zettæ, cujus Cæsarem positum esse demonstravimus, veniunt. Petunt & obsecrant, ut *ibi præsidium mittat. Se res complures, quæ utiles bello sint, administraturos.* Per id tempus de eorum voluntate (g) studioque erga Cæsarem transfuga suos cives facit certiores: *Jubam regem celeriter cum copiis suis, antequam Cæsaris præsidium eo perveniret, ad oppidum adducuisse, atque adveniente multitudine circumdata, eo positum; omnibusque ejus oppidi incolis ad unum interfectis, dedisse oppidum diripiendum delendumque militibus.*

CAP. LXXV. Cæsar interim, lustrato exercitu a. d. XII Kal. Apr. postero die productis universis copiis, processus (h) à suis castris millia passuum V, à Scipionis circiter II millium interjecto spatio, in acie constitit. Postquam satis, diuque adversarios à se ad dimicandum invitatos superfedere pugnae animadvertit, reducit copias. Postero die castra movet, atque iter ad oppidum Sarfuram, ubi Scipio Numidarum habuerat præsidium, frumentumque comportaverat, ire contendit. Quod ubi Labienus animadvertit, cum equitatu levique armatura agmen ejus extremum capere cœpit: atque ita fixarum mercatorumque, qui plaustris (i) merces portabant, interceptis sarcinis, addito animo, propius audaciusque accedit ad legiones, quod existimabat, milites sub onere ac sub sarcinis defatigatos pugnare non posse. Quæ res Cæsarem non fefellerat. Namque expeditos ex singulis legionibus tri-

cenos milites esse jusserat. Itaque eos in equitatum Labieni immissos turmis suorum suppetias mittit. Tum Labienus, conversis equis signorum conspectu perterritus, turpissime contendit fugere; multis ejus occisis, compluribus vulneratis. Milites legionarii ad sua se recipiunt signa, atque iter inceptum ire cœperunt. Labienus per jugum summum collis dextrorsus procul milites subsequi non desistit.

CAP. LXXVI. Postquam Cæsar ad oppidum Sarfuram venit, inspectantibus adversariis, interfecto præsidio Scipionis, quum suis auxilium ferre non auderent, fortiter repugnante P. Cornelio Scipionis evocato, qui ibi præerat, atque à multitudine circumvento interfectoque, oppido potitur; atque ibi frumento exercitui dato, postero die ad oppidum Tisdram pervenit, in quo Confidius per id tempus fuerat cum grandi præsidio, cohorteque sua gladiatorum. Cæsar oppidi natura perspecta, atque inopia ab oppugnatione ejus deterritus, protinus profectus circiter millia passuum IV ad aquam fecit castra; atque, inde IV die egressus, redit rursus ad ea castra, quæ ad Agar habuerat. Idem facit Scipio, atque in antiqua castra copias reducit.

CAP. LXXVII. Thabenenses interim, qui sub ditione & potestate Jubæ esse consueverant, in extrema ejus regni regione maritima locati, interfecto regio præsidio, legatos ad Cæsarem mittunt, rem à se gestam (k) docent. Petunt orantque, *ut suis fortunis de Populo Rom. quod (l) bene meriti essent, auxilium ferret.* Cæsar, eorum consilio probato, M. Crispum tribunum cum cohorte, & sagittariis, tormentisque compluribus præsidio Thabenam mittit. Eodem tempore ex legionibus omnibus milites, qui aut morbo impediti, aut, commeatu dato, cum signis non potuerant ante transire in Africam, ad millia IV, equites CD, funditores sagittarii. ∞ uno commeatu Cæsari occurrerunt. Itaque tum his copiis, & omnibus legionibus eductis, sicut erat instructus, IIX millibus passuum à suis castris, ab Scipionis vero IV millibus passuum longe constitit in campo.

CAP. LXXVIII. Erat oppidum infra castra Scipionis nomine Tegea, ubi præsidium equestre circiter CD habere consueverat. Eo equitatu dextra sinistraque directo ab oppidi lateribus, ipse, legionibus ex castris eductis, atque in jugo inferiore instructis, non longius fere ∞ passus ab suis munitionibus progressus, in acie constitit. Postquam diutius in uno loco Scipio commorabatur; & tempus diei in otio consumebatur; Cæsar equitum turmas suorum jubet in hostium equitatum, qui ad oppidum in statione erat, facere impressionem; levemque armaturam, sagittarios funditoresque eodem submittit. Quod ubi cœptum est fieri, & equis concitatis, Juliani impetum fecit.

Zzz 2

(g) al. Per id tempus deorum voluntate &c. (h) al. profectus vel progressus. (i) al. plostris. (k) al. rem male gestam. (l) al. ut suis fortunis præsto, quod &c.

fecissent; Pacidius suos equites exporrigere coepit in longitudinem, ut haberent facultatem turmas Julianas circumfundere (m), & nihilo minus fortissime, acerrimeque pugnare. Quod ubi Cæsar animadvertit, CCC, quos ex legionibus, habere expeditos consueverat, ex proxima legione, quæ ei prælio in acie constiterat, jubet equitatu succurrere. Labienus interim suis equitibus auxilia equestria summittere, sauciisque ac defatigatis integros, recentioribusque viribus equites subministrare. Postquam equites Juliæni CD vim hostium ad IV millia numero sustinere non poterant, & à levi armatura Numidarum vulnerabantur, minutatimque cedebant (n); Cæsar alteram alam mittit, qui satagentibus, celeriter occurrerent. Quo facto, sui sublatis universi in hostes impressione facta, in fugam adversarios dederunt, multis occisis, compluribus vulneratis. Insecuti per III millia passuum, usque in colles hostibus adactis, se ad suos recipiunt. Cæsar in horam X commoratus, sicut erat instructus, se ad sua castra recepit, omnibus incolumibus. In quo prælio Pacidius graviter pilo per cassidem caput ictus, compluresque duces, ac fortissimus quisque interfecti vulneratique sunt.

CAP. LXXIX. Postquam nulla conditione cogere adversarios poterat, ut in æquum locum descenderent, legionumque periculum facerent; neque ipse propius hostem castra ponere propter aquæ penuriam se posse animadverteret; adversarios non eorum virtute confidere, sed aquarum inopia (o) freros, despicere se intellexit: pridie Non. Apr. tertia vigilia egressus, ab Agar XVI millia passuum nocte progressus, ad Thapsum, ubi Vergilius cum grandi præsidio præerat, castra ponit, oppidumque eodie circummunire coepit, locaque idonea opportunaque complura præfidiis occupare; ne hostes intrare ad se, ac loca interiora capere possent. Scipio interim, cognitis Cæsaris consiliis ad necessitatem adductus dimicandi, ne per summum dedecus fidissimos suis rebus Thapsitanos & Vergilium amitteret; confestim Cæsarem per superiora loca consecutus, millia passuum IIX à Thapso binis castris confedit (p).

CAP. LXXX. Erat stagnum salinarum, inter quod, & mare, angustia quædam non amplius mille & quingentos passus intererant, quas Scipio intrare, & Thapsitanis auxilium ferre conabatur: quod futurum Cæsarem non fefellerat. Namque pridie in eo loco castello munito, ibique trino præsidio relicto, ipse cum reliquis copiis lunatis castris Thapsum operibus circummunivit. Scipio interim exclusus ab incepto itinere, supra stagnum postero die & nocte confecta, cælo albente, non longe à castris, præsidioque, quod supra commemoravimus, D passi-

bus, ad mare versus confedit, & castra munire coepit. Quod postquam Cæsari nuntiatum est, milites ab opere deductos (q), castris præsidio Asprenate proconsule cum legionibus II relicto, ipse cum expedita copia in eum locum citatim contendit; classisque parte ad Thapsum relicta, reliquas naves jubet post hostium tergum quam maxime ad litus appellere, signumque suum observare; quo signo dato, subito clamore facto, ex improvviso hostibus aversis incuterent terrorem; ut perturbati ac perterriti respicere post terga cogerentur.

CAP. LXXXI. Quo postquam Cæsar pervenit, & animadvertit aciem pro vallo Scipionis elephantosque dextro sinistroque cornu collocatos (r), & nihilominus partem militum castra non ignaviter munire; ipse acie triplici collocata, legione X, secundaque dextro cornu, IIX & IX sinistro, oppositis V legionibus in quarta acie, ante ipsa cornua quinque cohortibus contra bestias collocatis, sagittariis, funditoribus in utrisque cornibus dispositis, levique armatura inter equites interjecta, ipse pedibus circum milites concursans, virtutesque veteranorum, præliaque superiora commemorans, blandeque appellans, animos eorum excitabat. Tirones autem, qui numquam in acie dimicassent, hortabatur, ut veteranorum virtutem emularentur; eorumque famam, nomen, locumque, victoria parta, cuperent possidere. Itaque in circumeundo exercitum, animadvertit hostes circa vallum trepidare, atque ultro, citroque pavidos concurrere, & modo se intra portas recipere, modo inconstanter immoderateque prodire. Quamque idem à pluribus animadverti coeptum esset, subito legati evocatique obsecrare Cæsarem, ne dubitaret signum dare: victoriam sibi propriam à diis immortalibus portendi. Dubitante Cæsare, atque eorum studio cupiditatique resistente, sibi, eruptione pugnari, non placere clamitante, & etiam aciem sustentante, subito dextro cornu, injussu Cæsar, tubicen, à militibus coactus, canere coepit. Quo facto, ab universis cohortibus signa in hostem coepere inferri, quum centuriones pectore adverso resisterent, vique continerent milites, ne injussu Imperatoris concurrerent, nec quidquam proficerent.

CAP. LXXXII. Quod postquam Cæsar intellexit, incitatis militum animis resisti nullo modo posse, signo Felicitatis dato, equo admissio in hostem contra principes ire contendit. A dextro interim cornu funditores, sagittarii que concita tela in elephantos, frequentes injiciunt. Quo facto bestia stridore fundarum, lapidumque perterritæ, sese convertere, & suos post se frequentes stipatosque proterere, & in portas valli semifactas (s) ruere contendunt. Item Mauri equi-

(m) al. circumfundi. (n) al. cædebant. al. cædebantur. (o) al. copia. (p) al. contendit. (q) al. milite ab opere deducto. (r) al. pro vallo Scipionis, castris elephantisque dextro, sinistroque cornu collocatis. al. aciem pro vallo Scipionis contra elephantos dextro, sinistroque cornu collocatam. (s) al. semifactas.

equites, qui in eodem cornu cum elephantis erant, praesidio deserti principes fugiunt. Ita celeriter bestiis circuitis, legiones vallo hostium sunt potitæ, & paucis acriter repugnantibus interfectis, reliqui concitati in castra, unde pridie erant egressi, confugiunt.

CAP. LXXXIV. Non videtur esse praetermittendum de virtute militis veterani V legionis. Nam quum in sinistro cornu elephantus vulnere ictus & dolore concitatus in lixam inermem impetum fecisset, eumque sub pede subditam, deinde genu innixus, pondere suo proboscide erecta vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret; miles hic non potuit pati, quin se armatum bestiae offerret. Quem postquam elephantus ad se telo infesto venire animadvertit, relicto cadavere militem proboscide circumdat, atque in sublime extollit armatum. Qui in ejusmodi periculo quum constanter agendum sibi videret, gladio proboscidem, qua erat circumdatus, cadere, quantum viribus poterat, non destitit: quo dolore adductus elephantus, milite abjecto, maximo cum stridore cursuque conversus ad reliquas bestias se recepit.

CAP. LXXXV. Interim Thapso, qui erant praesidio, ex oppido eruptionem porta maritima faciunt; &, sive ut suis subsidio occurrerent, sive, ut oppido deserto, fuga salutem sibi pararent, egrediuntur, atque ita per mare umbilici sine ingressi, terram petebant. Qui a servis puerisque, qui in castris erant, lapidibus pilisque prohibiti terram attingere, rursus se in oppidum receperunt. Interim Scipionis copiis prostratis, passimque toto campo fugientibus, confestim Caesaris legiones consequi, spatiumque se non dare colligendi. Qui postquam ad ea castra, quæ petebant, perfrugerunt, ut relictis castris rursus sese defenderent; ducem aliquem requirunt, quem respicerent, cujus auctoritate imperioque rem gererent. Qui postquam adverterunt, neminem ibi esse praesidio, protinus armis abjectis in regia castra fugere contendunt. Quo postquam pervenerunt, eaque ab Julianis teneri vident, desperata salute in quodam colle consistunt; atque armis demissis (t), salutationem more militari faciunt. Quibus miseris ea res parvo praesidio fuit. Namque milites veterani ira & dolore incensi, non modo ut parcerent hosti, non poterant adduci, sed etiam ex suo exercitu illustres urbanos, quos auctores (u) appellabant, complures aut vulnerarunt, aut interfecerunt. In quo numero fuit Tullius Rufus quaestorius: qui pilo transiectus consulto a milite interiit. Item Pompejus Rufus brachium gladio percussus, nisi celeriter ad Caesarem adcurrisset, interfectus esset. Quo facto, complures equites R. Senatoresque perterriti ex praelio se receperunt; ne a militibus,

qui ex tanta victoria licentiam sibi assumpserant immoderate peccandi, impunitate (w) propter maximas res gestas, ipsi quoque interficerentur. Itaque ii omnes Scipionis milites, quum fidem Caesaris implorarent, inspectante ipso Caesare, & a militibus deprecante eis uti parcerent, ad unum sunt interfecti.

CAP. LXXXVI. Caesar trinis castris potitus, occisisque hostium X millibus, fugatisque compluribus, se recipit, L. militibus amissis, paucis sauciis, in castra: ac statim ex timore ante oppidum Thapsum constitit; elephantosque LXIV ornatos armatosque cum turribus ornamentisque capit, captos ante oppidum instructos constituit: id hoc consilio, si posset Vergilius, quique cum eo obsidebantur, rei male gestæ suorum indicio a pertinacia deduci. Deinde ipse Vergilium appellavit, invitavitque ad deditionem, suamque lenitatem & clementiam commemoravit. Quem postquam animadvertit responsum sibi non dare, ab oppido recessit. Postero die, divina re facta, concione advocata, in conspectu oppidanorum milites collaudat: totumque exercitum veteranorum donavit. Præmia fortissimo cuique, ac bene merenti pro suggestu tribuit. Ac statim inde digressus, C. Rebello proconsule cum III. ad Thapsum legionibus, & Cn. Domitio cum II Tifdræ, ubi Confidius præerat, ad obsidendum relictis, M. Messalla Uticam ante præmisso, cum equitatu ipse eodem iter facere contendit.

CAP. LXXXVII. Equites interim Scipionis, qui ex praelio fugerant, quum Uticam versus iter facerent, perveniunt ad oppidum Paradam. Ubi, quum ab incolis non reciperentur, ideo quod fama de victoria Caesaris præcucurrisset; vi oppido potiti, in medio foro lignis coacervatis, omnibusque rebus eorum congestis, ignem subijciunt, atque ejus oppidi incolas cujusque generis, ætatisque, vivos, constrictosque in flammam conjiciunt, atque ita acerbissimo afficiunt supplicio. Deinde protinus Uticam perveniunt. Superiore tempore M. Cato, quod Uticensibus propter beneficium legis Juliae parum in suis partibus praesidii esse existimaverat, plebem inermem oppido ejecerat, & ante portam Bellicam castris, (x) fossaque parvula dumtaxat munierat, ibique custodiis circumdatis, habitare coegerat; Senatum autem oppidi custodia tenebat. Eorum castra ii equites adorti expugnare coeperunt, ideo quod eos partibus Caesaris favisse sciebant, ut, eis interfectis, eorum perniciem dolorem suum ulciscerentur. Uticenses animo addito ex Caesaris victoria, lapidibus fustibusque equites repulerunt. Itaque, postquam castra (y) non potuerant potiri, Uticam se in oppidum conjecerunt; atque ibi multos Uticenses interfecerunt; domosque eorum expugnaverunt ac diripuerunt. Quibus quum Cato persuadere nulla ratione quiret, ut secum oppidum de-

Zzz 3

fen-

(t) al. dimissis. (u) al. fautores. (w) al. immoderate peccandi impunitatis. (x) al. & ante portam belli causa, castris &c. (z) al. castris. al. postquam castra non potuerant capere.

fenderent, & cæde rapinisque delisterent, & quid sibi vellent, sciret, sedandæ eorum importunitatis gratia, singulis H-S C. divisit. Idem Sylla Faustus fecit, ac de sua pecunia largitus est: unaque cum iis ab Utica proficiscitur, atque in regnum ire contendit. (z)

CAP. LXXXVIII. Complures interim ex fuga Uticam perveniunt. Quos omnes Cato convocatos una cum CCC, qui pecuniam Scipioni ad bellum faciendum contulerant, hortatur, ut *servitia manumitterent, oppidumque defenderent*. Quorum quum partem assentire, partem animum mentemque perterritam, atque in fuga destinatam habere intellexisset; amplius de ea re agere destitit, navesque iis attribuit, ut, in quas quisque partes vellet, proficisceretur. Ipse omnibus rebus diligentissime constitutis, liberis suis L. Cæsari, qui tum ei proquæstore fuerat, (a) commendatis, & sine suspicione, vultu atque sermone, quo superiore tempore usus fuerat, quum dormitum isset, ferrum intro clam in cubiculum tulit, atque ita se transjecit. Qui dum anima nondum expirata concidisset; & imperu facto in cubiculum ex suspicione, medicus familiaresque continere atque vulnus obligare cœpissent, ipse suis manibus vulnus crudelissime divellit, atque animo præsentis se interemit. Quem Uricenses quamquam ode- rant partium gratia, tamen, propter ejus singularem integritatem, & quod dissimillimus reliquorum ducum fuerat, quodque Uticam mirificis operibus munierat, turreseque auxerat, sepultura afficiunt. Quo interfecto, L. Cæsare, ut aliquid sibi ex ea re auxilii (b) pararet, convocato populo, concione habita, cohortatur omnes, ut *portæ aperirentur: se in Cæsaris clementia magnam spem habere*. Itaque portis patefactis, Utica egressus, Cæsari Imperatori obviam proficiscitur. Messalla, ut erat imperatum, Uticam pervenit, omnibusque portis custodias ponit.

CAP. LXXXIX. Cæsar interim à Thapso progressus, Usceram pervenit, ubi Scipio magnum frumenti numerum, armorum, telorum, ceterarumque rerum cum parvo præsidio habuerat. Id (c) adveniens potitur: deinde Adrumetum pervenit. Quo quum sine mora introisset, armis, frumento, pecuniaque considerata, Q. Ligario, C. Confidio filio, qui tum ibi fuerat, vitam concessit. Deinde eodem die Adrumeto egressus, Livineio Regulo ibi cum legione relicto, Uticam ire contendit. Cui in itinere fit obviu L. Cæsar, subitoque se ad genua projecit, vitamque sibi, nec amplius quidquam, deprecatur. Cui Cæsar facile, & pro sua natura & instituto concessit. Item Cæcinæ, C. Ateio, P. Atrio, L. Cellæ patri & filio, M. Eppio, M. Aquinio, Catonis filio, Damasippique liberis, ex sua consuetudine, tribuit; circiterque noctem luminibus accensis Uticam pervenit, atque extra oppidum ea nocte mansit.

CAP. XC. Postero die mane oppidum introiit; concioneque advocata, Uricenses incolas cohortatus gratias pro eorum studio erga se agit; cives autem Romanos negotiatores, & eos, qui inter CCC pecunias contulerant Varo & Scipioni, multis verbis accusatos, & de eorum sceleribus longiori habita oratione, ad extremum, ut sine metu prodirent, edicit: *se eis dumtaxat vitam concessurum; bona quidem eorum se venditurum, ita tamen, ut, qui eorum bona sua redemisset, se bonorum venditionem inducturum, & pecuniam multæ nomine relaturum, ut incolumitatem retinere possent*. Quibus metu exsanguibus, de vitæ ex suo promerito desperantibus, subito oblata salute, libentes cupidique conditionem acceperunt: petieruntque à Cæsare, ut universis CCC uno nomine pecuniam imperaret. Itaque bis millies H-S his imposito, ut per triennium sex pensionibus Populo R. solverent, nullo eorum recusante, ac se eodem die demum natos prædicantes, læti gratias agunt Cæsari.

CAP. XCI. Rex interim Juba, ut ex prælio fugerat, una cum Petrejo interdiu in villis latitando, tandem, nocturnis itineribus confectis, in regnum pervenit; atque ad oppidum Zamam, ubi ipse domicilium, conjuges, liberosque habebat, quo ex cuncto regno omnem pecuniam, carissimasque res comportaverat, quodque inito bello operibus maximis munierat, accedit. Quem antea oppidani, rumore exoptato de Cæsaris victoria audito, ob has causas oppido prohibuerunt, quod bello contra Populum R. suscepto, in oppido Zama lignis congestis, maximam in medio foro pyram construxerat; ut, si forte bello foret superatus, omnibus rebus eo coactis, dehinc civibus cunctis interfectis, eodemque projectis, igne subjecto, tum demum se ipse insuper interficeret, atque una cum liberis, conjugibus, civibus, cunctaque gaza regia cremaretur. Postquam Juba ante portas diu multumque, primo minis pro imperio egisset cum Zamenisibus; deinde quum se parum proficere intellexisset, precibus quoque orasset, uti *se ad suos deos penates admitterent*. Ubi eos in sententia perflare animadvertit, nec minis, nec precibus suis moveri, quo magis se reciperent; tertio petit ab eis, ut *sibi conjuges liberosque redderent, ut secum eos asportaret*. Postquam sibi nihil omnino oppidanos responsi reddere animadvertit, nulla re ab iis impetrata, ab Zama discedit, atque ad villam suam cum M. Petrejo paucisque equitibus se confert.

CAP. XCII. Zamenenses interim legatos de iis rebus ad Cæsarem Uticam mittunt, petuntque ab eo, uti *antequam Rex manum colligeret, seseque oppugnaret, sibi auxilium mitteret: se tamen paratos esse, sibi quoad vita suppeteret, oppidum, seque ei reservare*. Legatos collaudatos Cæsar domum jubet antecedere, ac suum adventum prænuntiare. Ipse postero die Utica egressus cum equitatu ire

(z) al. atque in regnum Jubæ tendit. (a) al. qui tum ibi proquæstor fuerat. (b) al. ut aliquid sibi ex ea re auxilium. (c) al. Hoc.

ire in regnum contendit. Interim in itinere ex regiis copiis duces complures ad Cæsarem veniunt, orantque, *ut sibi ignoscat*. Quibus supplicibus venia data, Zamam perveniunt. Rumore interim perlato de ejus lenitate clementiaque: propemodum omnes regni equites Zamam perveniunt ad Cæsarem; ab eoque sunt metu periculoque liberati.

CAP. XCIII. Dum hæc utrobique geruntur, Confidius, qui Tifdræ cum familia sua gladiatoria manu, Getulisque præerat, cognita cæde suorum, Domitiique & legionum adventu perterritus, desperata salute, oppidum deserit, seque clam cum paucis barbaris pecuniæ (d) onustus subducit, atque in regnum fugere contendit. Quem Getuli sui comites in itinere, prædæ cupidi, concidunt; seque in quascunque potuere partes conferunt. C. interim Vergilius, postquam terrâ marique clausus se nihil proficere intellexit, suosque interfectos, aut fugatos, M. Catonem Uticæ sibi ipsum (e) manus intulisse, regem vagum à suis desertum ab omnibus aspernari; Saburam, ejusque copias ab Sitis esse deletas; Uticæ Cæsarem sine mora receptum; de tanto exercitu reliquias esse nullas, quæ sibi suisque liberis prodesse; à Caninio proconsule, qui eum obsidebat, fide accepta, seque, & sua omnia, & oppidum proconsuli transdit.

CAP. XCIV. Rex interim Juba ab omnibus civitatibus exclusus, desperata salute, [quum jam conatus (f) esset] cum Petrejo, ut per virtutem interfecti esse viderentur, ferro inter se depugnant: atque firmior imbecillior Juba Petrejum facile ferro consumpsit. Deinde, ipse sibi quum conaretur gladio transjicere pectus nec posset, precibus à servo suo impetravit, ut se interficeret; idque obtinuit.

CAP. XCV. P. interim Sitis, pulso exercitu Saburæ, præfecti Jubæ, ipsoque interfecto, quam iter cum paucis per Mauritaniam ad Cæsarem faceret, forte incidit in Faustum Afraniumque, qui eam manum habebant qua Uticam diripuerant, iterque in Hispaniam tendebant, & erant numero circiter ∞ D. Itaque celeriter nocturno tempore, insidiis dispositis, eos prima luce adortus, præter paucos equites, qui ex primo agmine fugerant, reliquos aut interficit, aut in deditionem accipit; Afranium & Faustum

vivos capit cum conjuge & liberis. Paucis post diebus, dissensione in exercitu orta, Faustus & Afranius interficiuntur. Pompejæ cum Fausti liberis Cæsar incolumitatem, suaque omnia concessit.

CAP. XCVI. Scipio interim cum Damasippo, & Torquato, & Plætorio Rustiano navibus longis diu multumque jactati, quum Hispaniam peterent, ad Hipponem Regium deferuntur, ubi classis P. Sitis per id tempus erat. A qua pauciora ab amplioribus circumventa navigia deprimuntur. Ibi Scipio cum iis, quos paullo ante nominavi, interit.

CAP. XCVII. Cæsar interim, Zamæ autione regia facta, bonisque eorum venditis, qui cives Romani contra Populum R. arma tulerant, præmiisque Zamenibus, qui de rege excludendo consilium ceperant, tributis, vectigalibusque regiis abrogatis, ex regnoque provincia facta, atque ibi Crispo Sallustio proconsule cum imperio relicto, ipse Zama egressus Uticam se recepit. Ibi bonis venditis eorum, qui sub Juba Petrejoque ordines duxerant, item Thapsitanis H-S XX millia, conventui eorum H-S XXX millia, Adrumetanis H-S XXX, conventui eorum H-S L. millia, multæ nomine, imponit. Civitates, bonaque eorum ab omni injuria rapinisque defendit. Leptitanos, quorum superioribus annis Juba bona diripuerat, & ad Senatum questi per legatos, atque arbitris à Senatu datis, sua receperant, tricies centenis millibus pondo olei in annos singulos multat, ideo quod initio per dissensionem principum societatem cum Juba inierant, eumque armis, militibus, pecunia juverant. Tifdritanos, propter humilitatem civitatis, certo numero frumenti multat.

CAP. XCVIII. His rebus gestis, Idibus Jun. Uticæ classem conscendit, & post diem III Carales in Sardiniam pervenit. Ibi Sulcitanos, quod Nasidium ejusque classem receperant, copiisque juverant, H-S C millibus multat; & pro decumis octavas pendere jubet: bonaque paucorum vendit; & ante diem III. Kal. Quint. naves conscendit; & à Caralibus secundum terram provectus, duodevigesimo die, eo quod tempestatibus in portubus cohibebatur, ad Urbem Romam venit.

U. C. 706.
Ol. 183. a. C.
N. 47.

(d) al. pecunia. (e) al. sibi ipsi. (f) al. convivatus.

A. HIRTII ^{vel} OPPII,
COMMENTARIORUM
DE
BELLO HISPANIENSI
LIBER UNUS.
BREVARIUM.

Praeludia magni ad Mundam praelii fusi & exacte narrata: transfugia, caedes, facinoraeque multa utrimque exercita: oppida occupata, spoliata. Totum ad extremum bellum, in Hispania à Cn. & S. Pompejis motum, isto praelio, Cneique morte & sexti fuga, terminatum.

ARGUMENTUM JOAN. RHELLICANI.

Liber istius summa in tribus consistit. Primum belli Hispaniensis occasio describitur. Dein praelium ad Mundam, in quo Pompejani inferiores facti sunt. Postremo quum Corduba, & Hispania à Caesare essent captae, quo pacto Sextus Pompejus hinc inde fugiens tandem in spelunca quadam latitans interfectus sit.

CAPUT I.

PHARNACE superato, Africa recepta, qui ex iis praeliis cum adolescente Cn. Pompejo profugissent, quum & ulterioris Hispaniae potitus esset, dum Caesar muneribus dandis in Italia detinetur, quo facilius praesidia contra compararet. Pompejus in fidem (g) uniuscujusque civitatis confugere coepit. Ita partim precibus, partim vi, bene magna comparata manu, provinciam vastare coepit. Quibus in rebus nonnullae civitates sua sponte auxilia mittebant. Item nonnullae portas claudebant. Ex quibus si qua oppida vi ceperat, quum aliquis ex ea civitate optime de Cn. Pompejo meritis civis esset, propter pecuniae magnitudinem aliqua ei inferebatur causa; ut, eo de medio sublato, ex ejus pecunia latronum largitio fieret. Ita paucis commodis hoste hortato, majores augebantur copiae. Ideoque crebris nuntiis in Italiam missis, civitates contrariae Pompejo auxilia sibi deprecabantur.

CAP. II. C. Caesar dictator III, designatus IV, multis itineribus ante confectis, quum celeri festinatione ad bellum conficiendum in Hispaniam venisset (h), legati Cordubenses, qui à Cn. Pompejo discesserant, Caesari obviam veniunt: à quibus nuntiabatur, nocturno tempore oppidum Cordubam capi posse, quod nec opinantibus adversariis ejus provincia (i) potius esset, simulque quod tabellarii à Cn. Pompejo dispositi omnibus locis essent, qui certiores Cn. Pompejum de Caesaris adventu facerent. Multa praeterea verisimilia proponebant. Quibus rebus adductus, quos legatos ante exercitui praefecerat, Q. Pedium, & Q. Fabium Ma-

ximum de suo adventu facit certiores, ut quem sibi equitatum ex provincia fecissent, praesidio mitterent. Ad quos celerius, quam ipse opinati sunt, appropinquavit, atque, ut ipse voluit, equitatum sibi praesidio habuit.

CAP. III. Erat idem temporis (k) Sex. Pompejus frater, qui cum praesidio Cordubam tenebat, quod ejus provinciae caput esse existimabatur. Ipse autem Cn. Pompejus adolescens Ullam (l) oppidum oppugnabat, & fere jam aliquot mensibus ibi detinebatur. Quo ex oppido cognito Caesaris adventu, legati clam praesidia (m) Cn. Pompeji, Caesarem quum adissent, petere coeperunt, ut sibi primo quoque tempore subsidium mitteret. Caesar eam civitatem omni tempore optime de Populo R. meritam esse sciens XI cohortes secunda vigilia jubet proficisci, parique equites numero: quibus praefecit hominem ejus provinciae notum, & non parum scientem, L. Julium Paciecum. Qui quum ad Cn. Pompeji praesidia venisset, incidit idem temporis, ut tempestate adversa vehementique vento affligeretur. Qua vi tempestatis ita obscurabatur, ut vix proximum cognoscere posset. Cujus incommodum summam utilitatem ipsis praebat. Ita quum ad locum venerunt, jubet binos equites incedere, & recta per adversariorum praesidia ad oppidum contendere. Mediisque ex praesidiis quum quaeretur, qui essent; unus ex nostris respondit, ut fileat verbum facere: nam id temporis condri ad murum accedere, ut oppidum capiant; & partim tempestate impediti vigiles non poterant diligentiam praestare, partim illo responso deterrebantur. Quum ad portam appropinquassent, signo dato, ab oppidanis sunt recepti; & pedites, equitesque, clamore facto, dispositis

(g) al. compararet Pompejus, in fidem &c. (h) al. quum venisset. (i) al. provinciae. (k) al. erat per idem tempus. (l) al. Ullam. (m) al. clam praeter praesidia. al. clam praesidio.

fitis ibi partim, qui remansere, eruptionem in adversariorum castra fecerunt. (n) Sic illud quum inscientibus accidisset, existimabat magna pars hominum, qui in iis castris fuissent, se prope captos esse.

CAP. IV. Hoc misso ad Ullam praesidio, Caesar, ut Pompejum ab ea oppugnatione deduceret, ad Cordubam contendit: ex quo itinere loricated viros fortes cum equitatu ante praemisit. Qui simul in conspectum oppidi se dederunt, in equis (o) recipiuntur. Hoc à Cordubensibus nequaquam poterat animadverti. Appropinquantibus, ex oppido bene magna multitudo ad equitatum concidendum quum exisset; loricati, ut supra scripsimus, ex equis descenderunt, & magnum praedium fecerunt, sic ut ex infinita hominum multitudo pauci in oppidum se reciperent. Hoc timore adductus Sex. Pompejus litteras fratri misit, ut celeriter sibi subsidio veniret; ne prius Caesar Cordubam caperet, quam ipse illo venisset. Ita Cn. Pompejus Ulla prope capta, litteris fratris excitus, cum copiis ad Cordubam iter facere cepit.

CAP. V. Caesar, quum ad flumen Bætium venisset, neque propter altitudinem fluminis transire posset, lapidibus corbes plenos demisit. Ita, insuper ponte facto, copias ad castra tripartito transduxit. Tenebant adversus oppidum (p) è regione pontis trabes, ut supra scripsimus, bipartito. Huc quum Pompejus cum suis copiis venisset, ex adverso pari ratione castra ponit. Caesar, ut eum ab oppido commeatuque excluderet, brachium ad pontem ducere cepit. Pari idem conditione Pompejus. Hic inter duces duos fit contentio, uter prius (q) pontem occuparet. Ex qua contentione quotidiana munita praedia fiebant, ut modo hi, modo illi superiores discederent. Quae res quum ad maiorem contentionem venisset, ab utrisque cominus pugna iniqua, dum cupidius locum student tenere, propter pontem coangustabantur; & fluminis ripis appropinquantibus coangustati praecipitabantur. Hic alteri alteris non solum mortem morti exaggerabant, sed tumulos tumulis exaequabant. Ita diebus compluribus cupiebat Caesar, si qua conditione posset, adversarios in aequum locum deducere, & primo quoque tempore de bello decernere.

CAP. VI. Quum animadverteret adversarios minime velle; quos ideo à via retraxerat, ut in aequum deduceret; copiis flumen transductis, noctu jubet ignes fieri magnos. Ita firmissimum ejus praesidium Ateguam proficiscitur. Id quum Pompejus ex perfugis rescisset, ea die per viarum angustias carra complura, multosque balistas retraxit, & ad Cordubam se recepit. Caesar munitionibus Ateguam oppugnare, & brachia circumducere cepit. Cujus rei Pompejo quum nuntius esset allatus, eo die proficiscitur. Cujus in adventum, praesidii causa Caesar complura castella occupavit, partim suo equitatu, par-

tim ut pedestres copiae in statione, & in excubitu castris praesidio esse possent. Hic in adventu Pompeji incidit, ut matutino tempore nebula esset crassissima. Itaque in illa obscuracione cum aliquot cohortibus, & equitum turmis circumcludunt Caesaris equites, & concidunt, sic, ut vix in ea caede pauci efugerent.

CAP. VII. Insequenti nocte castra sua incendit Pompejus, & trans flumen Salsum per convalles castra inter duo oppida Ateguam & Ucubim in monte constituit. Caesar in munitionibus, ceterisque, quae ad oppidum oppugnandum opus fuerunt, aggerem, vineasque agere instituit. Haec loca sunt montuosa, & natura edita ad rem militarem, quae planicie dividuntur Salso flumine; proxime tamen Ateguam, ut ad flumen sint circiter passuum II. millia. Ex ea regione oppidum in montibus castra habuit posita Pompejus in conspectu utrorumque oppidorum, neque suis ausus est subsidio venire. Aquilas habuit, & signa XIII legionum. Sed, ex quibus aliquid firmamenti se existimabat habere, duae fuerunt vernaculae, quae à Trebonio transfugerant, & una facta ex coloniis, quae fuerunt in his regionibus. Quarta fuit Afraniana ex Africa, quam secum adduxerat. Reliquae ex fugitivis auxiliares consistebant. Nam de levi armatura, & equitatu, longe & virtute & numero nostri erant superiores.

CAP. VIII. Accedebat huc, ut longius bellum duceret Pompejus; quod loca sunt edita, & ad castrorum munitiones non parum idonea. Nam fere totius ulterioris Hispaniae regio propter terrae fecunditatem, inopem difficilemque habet oppugnationem, & non minus copiosam aquationem. Hic etiam propter barbarorum crebras excursiones, omnia loca, quae sunt ab oppidis remota, turribus & munitionibus retinentur, sicut in Africa, rudere, non tegulis, teguntur. Simulque in his habent speculas, & propter altitudinem, longe lateque prospiciunt. Item oppidorum magna pars ejus provinciae montibus fere munita, & natura excellentibus locis est constituta, ut simul aditus adscensusque habeat difficiles. Ita ab oppugnationibus natura loci distinentur, ut civitates Hispaniae non facile ab hostibus capiantur. Quod in hoc contigit bello. Nam ubi inter Ateguam, & Ucubim, quae oppida supra sunt scripta, Pompejus habuit castra constituta, in conspectu duorum oppidorum, ab suis castris circiter millia passuum IV. grumus est excellens natura, qui appellatur castra Postumiana. Ibi praesidii causa castellum Caesar habuit constitutum.

CAP. IX. Pompejus, qui eodem jugo tegebatur loci natura, & quod remotum erat à castris Caesaris, animadvertebat loci difficultatem, & quod flumine Salso intercludebatur, non esse permittendum Caesarem, ut in tanta loci difficultate ad subsidium submittendum

Aaaa

(n) al. sunt recepti pedites. Equites clamore facto dispositi partim ibi remanserunt, & eruptionem in adversariorum castra fecerunt. (o) al. ex equis. (p) al. Tenebat adversum oppidum. (q) al. quis prius.

dum (r) se mitteret. Ista fretus opinione, tertia vigilia profectus castellum oppugnare coepit, ut laborantibus succurreret. Nostri, quum appropinquassent, clamore repentino telorumque multitudine jactus facere coeperunt, uti magnam partem hominum vulneribus afficerent. Quo peracto, quum ex castello repugnare coepissent, & majoribus castris Caesari nuntius esset allatus, cum III legionibus est profectus: & quum ad eos appropinquasset, fuga perterriti multi sunt interfecti, complures capti. In quibus multi praeterea armis exuti fugerunt; quorum scuta sunt relata LXXX.

CAP. X. Insequenti luce Arguetius ex Italia cum equitatu venit. Is signa Saguntinorum retulit V, quae ab oppidanis cepit. Suo loco praeteritus (s) est, quod equites ex Italia (t) cum Asprenate ad Caesarem venissent. Ea nocte Pompejus castra incendit, & ad Cordubam versus iter facere coepit. Rex nomine Indo, qui cum equitatu suas copias adduxerat, dum cupidius agmen adversariorum insequitur, a vernaculis legionariis exceptus est, & interfectus.

CAP. XI. Postero die equites nostri longius ad Cordubam versus profecti sunt eos, qui commeatus ad castra Pompeji ex oppido portabant: ex iis capti L cum jumentis ad nostra adducti sunt castra. Eodem die Q. Marcius, tribunus mil. qui fuisset Pompeji, ad nos transfugit. Et noctis tertia vigilia in oppido acerrime pugnatum est: ignemque multum miserunt; sicut & omne genus, quibus ignis per jactus solitus est mitti. Hoc praeterito tempore, C. Fundanius eques R. ex castris adversariorum ad nos transfugit.

CAP. XII. Postero die ex legione vernacula milites sunt capti ab equitibus nostris duo, qui dixerunt se servos esse. Quum venirent, cogniti sunt a militibus, qui antea cum Fabio & Pedio fuerant, & a Trebonio transfugerant. Eis ad ignoscendum nulla est data facultas, & a militibus nostris interfecti sunt. Eodem tempore capti tabellarii, qui a Corduba ad Pompejum missi erant, perperamque ad castra nostra pervenerant, praecisis manibus missi sunt facti. Pari consuetudine, vigilia secunda, ex oppido ignem multum, telorumque multitudinem jactando, bene magnum tempus consumpserunt, compluresque vulneribus affecerunt. Praeterito noctis tempore eruptionem in legionem sextam fecerunt, quum in opere nostri distenti essent, acriterque pugnare coeperunt: quorum vis repressa a nostris, etsi oppidani superiore loco defendebantur. L, quum eruptionem facere coepissent, tamen virtute militum nostrorum [qui] etsi inferiore loco premebantur, [tamen] repulsi [adversarii] bene multis vulneribus affecti in oppidum se contulerunt.

CAP. XIII. Postero die Pompejus ex castris suis brachium coepit ad flumen Salsum

facere: & quum nostri equites pauci in statione fuissent a pluribus reperti, de statione sunt dejecti, & occisi tres. Eo die A. Valgius senatoris filius, cujus frater in castris Pompeji fuisset, omnibus suis rebus relictis, equum conscendit, & fugit. Speculator de legione II Pompejana captus a militibus, & interfectus est. Idem temporis (u) glans missa est inscripta, *quo die ad oppidum capiendum accederent, sese scutum esse positurum*. Qua spe nonnulli, dum sine periculo murum ascendere, & oppidum potiri posse se sperarent, postero die ad murum opus facere coeperunt, & bene magna prioris muri pars dejecta est. Quo facto ab oppidanis, ac si suarum partium essent, conservati, *missos facere loricated, quique praesidii causa praepositi oppido a Pompejo essent*, orabant. Quibus respondit Caesar, *se condiciones dare, non accipere, consuevisse*. Qui quum in oppidum reversi essent, relato responso, clamore sublato, omni genere telorum emisso, pugnare pro muro toto coeperunt. Propter quod fere magna pars hominum, qui in castris nostris essent, non dubitarunt, qui eruptionem (x) eo die essent facturi. Ita, corona circumdata, pugnatum est aliquamdiu vehementissime, simulque balista missa a nostris turrem deiecit: qua adversariorum, qui in ea turre fuerant, V dejecti sunt, & puer, qui balistam solitus erat observare.

CAP. XIV. Eo praeterito tempore, Pompejus trans flumen Salsum castellum constituit; neque a nostris prohibitus, falsaque illa opinione gloriatus est, quod prope in nostris partibus locum tenuisset. Item insequenti die eadem consuetudine dum longius profectus, quo loco equites nostri stationem habuerant, aliquot turmae cum levi armatura, impetu facto, loco sunt dejectae, & propter paucitatem nostrorum equitum, simulque levi armatura inter turmas adversariorum protritae. Hoc in conspectu utrorumque castrorum gerebatur: & majore Pompejani exultabant gloria, longius quod nostris cedentibus prosequi coepissent. Qui quum aliquo loco a nostris recepti essent, ut consueissent, ex simili virtute clamore facto, adversarii (y) sunt praelium facere.

CAP. XV. Fere apud exercitus haec est equestris praelii consuetudo, quum eques ad dimicandum, dimisso equo, cum pedite progreditur, nequaquam par habetur. Id quod in hoc accidit certamine. Quum pedites ex levi armatura lecti ad pugnam equitibus nostris nec opinantibus venissent; idque in praelio animadversum esset; complures equites descenderunt. Ita exiguo tempore eques pedestre, pedes equestre praelium facere coepit: usque eo, ut eadem proxime a vallo fecerint. In quo praelio adversariorum ceciderunt CXXIII, compluresque armis exuti, multi vulneribus affecti in castra sunt redacti. Nostri ceciderunt III

(r) al. committendum. (s) al. perterritus. (t) al. ex Italica. (u) al. Per idem tempus. (x) al. irruptionem. (y) al. adversarii.

III, faucii XII, pedites & equites V. Ejus diei insequenti tempore pristina consuetudine pro muro pugnari coeptum est. Quum bene magnam multitudinem telorum, ignemque nostris defendentibus injecissent; nefandum crudelissimumque facinus sunt aggressi, in conspectuque nostro hospites, qui in oppido erant, jugulare, & de muro praecipites mittere coeperunt, sicut apud barbaros: quod post hominum memoriam numquam est factum.

CAP. XVI. Hujus diei extremo tempore à Pompejanis clam ad nostros tabellarius est missus, ut ea nocte turre, aggeremque incenderent, & III vigilia eruptionem facerent. Ita igne telorumque multitudine jacta, quum bene magnam partem muri consumpissent, portam, quæ è regione & in conspectu Pompeji castrorum fuerat, aperuerunt, copiaeque totæ eruptionem fecerunt, secumque extulerunt calcatas (z) ad fossas complendas, & harpagones ad casas, quæ stramentitiæ ab nostris hibernorum causa ædificatæ erant, diruendas & incendendas; præterea argentum, & vestimenta, ut, dum nostri in præda detinerentur, illi cæde facta ad præsidia Pompeji se reciperent. Nam, quod existimabat eos posse conatum efficere, nocte rota ultra ibat flumen Salsum in acie. Quod factum licet nec opinantibus nostris esset gestum; tamen virtute freti, repulso, multique vulneribus affectos oppido represserunt, prædaque & armis eorum sunt potiti, vivosque aliquos ceperunt, qui postero sunt interfecti die. Eodemque tempore transfuga nuntiavit ex oppido, Junium, qui in cuniculo fuisset, jugulatione oppidanorum facta clamasse, facinus se nefandum & scelus fecisse. Nam eos nihil meruisse, quare tali pœna afficerentur, qui eos ad aras & focos suos recepissent; eosque hospitium scelere contaminasse: multa præterea dixisse: qua oratione deterritos amplius jugulationem non fecisse.

CAP. XVII. Ita postero die Tullius legatus cum Catone Lusitano venit, & apud Cæsarem verba fecit: *Utinam quidem dii immortales fecissent, tuus potius miles, quam Cn. Pompeji, factus essem; & hanc virtutis constantiam in tua victoria, non in illius calamitate præstarem. Cujus funestæ laudes quippe ad hanc fortunam reciderunt, ut cives R. indigentes præsidii, & propter patriæ luctuosam perniciem dedamur hostium numero: qui neque in illius prospera acie primam fortunam, neque in adversa secundam obtinuimus victoriam: qui legionum tot impetus sustentantes, nocturnis diurnisque operibus gladiatorum ictus, telorumque missus expectantes, victi, & deserti à Pompejo, tua virtute superati, salutem à tua clementia deposcimus; petimusque, ut, qualem te gentibus præstitisti, similem in civium deditione præstes (a).*

CAP. XVIII. Remissis legatis, quum ad portam venisset Ti. Tullius, quum eum

introeuntem C. Antonius insecutus non esset, reversus est ad portam, & hominem apprehendit. Quod Tiberius quum fieri animadvertit, simulque pugionem eduxisset, manum ejus incidit. Ita refugerunt ad Cæsarem. Eodemque tempore signifer de legione prima transfugit; & nuntiavit, *quo die equestre prælium factum esset, suo signo perisse homines XXXV: neque licere castris Cn. Pompeji nuntiari, neque dici perisse quemquam.* Servus, cujus dominus in Cæsaris castris fuisset, uxoremque & filium in oppido reliquerat, dominum jugulavit, & ita clam à Cæsaris præsidiis in Pompeji castra discessit, & indicium glande scriptum misit, per quod certior fieret Cæsar, quæ in oppido ad defendendum compararentur. Ita litteris acceptis, quum in oppidum reversi essent, qui mittere glandem scriptam solebant, insequenti tempore duo Lusitani fratres transfugæ nuntiarunt quam Pompejus concionem habuisset: *quoniam oppido subsidio non posset venire, noctu ex adversariorum conspectu se deducerent ad mare versum: unum respondisse, ut potius ad dimicandum descenderent, quam signum fugæ ostenderent: tum, qui ita locutus esset, jugulatum.* Eodem tempore tabellarii ejus deprehensi, qui ad oppidum veniebant, quorum litteras Cæsar oppidanis objecit, & qui vitam sibi peteret, iussit turrem ligneam oppidanorum incendere. Id si fecisset, ei se promisit omnia concessurum. Quod difficile erat factu, ut eam turrem sine periculo quis incenderet. Ita facturus de ligno quum propius accessisset, ab oppidanis est occisus. Eadem nocte transfuga nuntiavit, *Pompejum & Labienum, de jugulatione oppidanorum indignatos esse.*

CAP. XIX. Vigilia secunda propter multitudinem telorum turris lignea, quæ nostra fuisset, ab imo vitium fecit, usque ad tabulatum secundum & tertium. Eodem tempore pro muro pugnatum acerrime, & turrim nostram, ut superiorem, incenderunt: idcirco, quod ventum oppidani secundum habuerunt. Insequenti luce materfamilias de muro se dejecit, & ad nos transiit, dixitque se cum familia constitutum habuisse, ut una transfugerent ad Cæsarem; illam oppressam & jugulatam. Hoc præterea tempore tabellæ de muro sunt dejectæ, in quibus scriptum est inventum: *L. Minucius Cæsari: Si mihi vitam tribuis, quoniam à Cn. Pompejo sum desertus, qualem me illi præstiti, tali virtute & constantia futurum me in te esse præstabo.* Eodem tempore oppidanorum legati, qui ante exierant, Cæsarem adierunt, si sibi vitam concederet, sese insequenti die oppidum esse dedituros. Quibus respondit, se Cæsarem esse, fidemque præstaturum. Ita ante diem XI Kalend. Martii oppido potitus, Imperator eî appellatus.

CAP. XX. Et Pompejus, ex perfugis quum deditionem oppidi factam esse scisset, castra movit Ucubim versus. Sed circum

Aaaa 2

ea

(z) al. crates. al. culcatas. al. cultatas. lem in civium deditione præstabo.

(a) al. Et qualem ait gentibus me præstiti, simi-

ea loca castella disposuit, & munitionibus se continere coepit. Cæsar movit, & propius castra castris contulit. Eodem tempore manē loricatus unus ex legione vernacula ad nos transfugit, & nuntiavit, *Pompejum oppidanos Ucubenses convocasse, eisque imperavisse, ut, diligentia adhibita, perquirerent, qui essent suarum partium, itemque adversariorum victoriæ fautores.* Hoc præterito tempore, in oppido, quod fuit captum, servus est prehensus in cuniculo, quem supra demonstravimus dominum jugulasse. Is vivus est combustus. Eodemque tempore centuriones loricati IIX ad Cæsarem transfugerunt ex legione vernacula & equites nostri cum adversariorum equitibus congressi sunt, & faucii aliquot occiderunt ex levi armatura. Ea nocte speculatores prehensi servi III, & unus ex legione vernacula. Servi sunt in crucem sublati, militibus cervices abscissæ.

CAP. XXI. Postero die equites cum levi armatura ex adversariorum castris ad nos transfugerunt. Et eo tempore circiter XI equites ad aquatores nostros excurrerunt: nonnullos interfecerunt, item alios vivos abduxerunt. Ex equitibus capti sunt equites IIX. Insequenti die Pompejus securi percussit homines LXXIV, qui dicebantur esse fautores Cæsaris victoriæ. Reliquos in oppidum iussit deduci; ex quibus effugerunt CXX, & ad Cæsarem venerunt.

CAP. XXII. Hoc præterito tempore, qui in oppido Ategua Bursavolenses, capti sunt: legati profecti sunt cum nostris, ut rem gestam Bursavolensibus referrent, quid sperarent de Cn. Pompejo, quum viderent hospites jugulari: præterea multa scelera ab iis fieri, qui præsidii causa ab his reciperentur. Qui quum ad oppidum venissent, nostri, qui fuissent equites R. & Senatores, non sunt ausi introire in oppidum, præterquam qui ejus civitatis fuissent. Quorum responsis ultro citroque acceptis, & redditis, quum ad nostros se reciperent, qui extra oppidum fuissent, illi de præsidio infecuti, ex aversione (b) legatos jugularunt. Duo reliqui, qui ex eis fugerunt, Cæsari rem gestam detulerunt, & speculatores ad oppidum Ateguam miserunt. Qui quum certum comperissent, [legatorum responsa] ita esse gesta, quemadmodum illi retulissent, ab oppidanis concursu facto, eum, qui legatos jugulasset, lapidare, & ei manus intentare ceperunt; illius opera se perisse. Ita, vix periculo liberatus, petiit ab oppidanis, ut ei liceret legatum ad Cæsarem proficisci: illi se fatis facturum. Potestate data, quum inde esset profectus, præsidio comparato, quum bene magnam manum fecisset, & nocturno tempore per fallaciam in oppidum esset receptus, jugulationem magnam facit. Principibus, qui sibi contrarii fuissent, interfectis, oppidum in suam potestatem recepit. Hoc præterito tempore, servi transfugæ nuntiaverunt, *oppidanorum bona vendere, ne cui extra vallum*

liceret exire, nisi distinctum. Idcirco, quod, ex quo die oppidum Ategua esset captum, metu conterritos complures profugere in Bethuriam, neque sibi ullam spem victoriæ propositam habere, ut si quis ex nostris transfugerit, in levem armaturam conjici, eumque non amplius XVI accipere.

CAP. XXIII. Insequenti tempore Cæsar castris castra contulit, & brachium ad flumen Salsum ducere coepit. Hic dum in opere nostri distenti essent, complures ex superiore loco adversariorum decurrerunt. Nec, detinentibus nostris, multis telis injectis, complures vulneribus affecere. Hic tamen, ut ait Ennius, nostri cessere parumper. Itaque, præter consuetudinem, quum à nostris animadversum esset cedere, centuriones ex legione V flumen transgressi duo restituerunt aciem; acriterque eximia virtute plures quum agerent, ex superiore loco multitudine telorum alter eorum concidit. Ita, quum is compar prælium facere coepisset, & quum undique se circumveniri animadvertisset, parumper ingressus pedem offendit. Hujus concidentis viri casu passim audito, quum complures adversariorum concursum facerent, equitēs nostri transgressi interiore loco adversarios vallum agere ceperunt. Ita, dum cupidius intra præsidia illorum student cædem facere, à turmis & levi armatura sunt interclusi. Quorum nisi summa virtus fuisset, vivi capti essent. Nam & munitione præsidii ita coangustabantur, ut equitēs spatio intercluso vix se defendere possent. Ex his utroque genere pugnae complures sunt vulneribus affecti, in quis etiam Clodius Aquirius. Inter quos ita cominus est pugnatum, ut ex nostris, præter II centuriones, sit nemo desideratus, gloria se efferentes.

CAP. XXIV. Postero die ab Soricaria utraque convenere copiae. Nostri brachia ducere ceperunt. Pompejus, quum animadverteret, castello se excludi Aspavia, quod ab Ucubi millia passuum V distat, hæc res necessario vocabat, ut ad dimicandum descenderet. Neque tamen æquo loco sui potestatem faciebat, sed ex grumo excelsum tumulum capiebat, usque eo, ut necessario cogere iniquum locum subire. Quo facto, quum utrorumque copiae tumulum excellentem petissent, prohibiti à nostris sunt, dejectique planicie (c). Quæ res secundum nostris efficiebat prælium. Undique autem cedentibus adversariis, nostri magna in cæde versabantur: quibus mons, non virtus, saluti fuit: quo subsidio tunc, nisi advesperasset, à paucioribus nostris omni auxilio privati essent. Nam ceciderunt ex levi armatura CCCXXIV: ex legionariis CXXXIX: præterquam quorum arma & spolia sunt allata. (d) Ita pridie II centurionum interitio hac adversariorum pœna est litata.

CAP. XXV. Insequenti die pari con-

(b) al. ex aversione. al. ex animadversione. (c) al. dejectique in planiciem. (d) al. Ita pridiana.

fuerudine, quum ad eundem locum ejus praesidium venisset, pristino illo suo utebantur instituto. Nam praeter equites nullo loco aequo se committere audebant. Quum nostri in opere essent, equitum copiae concursus facere coeperunt. Simulque vociferantibus legionariis, quum locum efflagitarent, ut, consueti insequi, existimare possent, se paratissimos esse ad dimicandum, nostri ex humili convalle bene longe sunt egressi, & planicie in aequiore loco constiterunt. Illi tamen procul dubio ad congregiendum in aequum locum non sunt ausi descendere, praeter unum Antistium Turpionem, qui fidens viribus, ex adversariis sibi parem esse neminem cogitare coepit. Hic, ut fertur, Achilles Memnonisque congressus. Q. Pompejus Niger, eques R. Italicensis, ex acie nostra ad congregiendum progressus est. Quoniam ferocitas Antistii omnium mentes converterat ab opere ad spectandum, acies sunt dispositae. Nam inter bellatores principes dubia erat posita victoria, ut prope videretur finem bellandi duorum dirimere pugna. Ita avidi cupidique suarum quisque partium, * expertorum virorum fautorumque voluntas habebatur. Quorum virtute alacri quum ad dimicandum in planiciem se contulissent, scutorumque laudis insignis praefulgens opus caelatum quorum * pugna esset prope profecto dirempta, nisi propter equitum * concessum, ut supra demonstravimus, levis armatura praesidii causa non longe ab opere castrorum constitiisset. Ut nostros equites in receptu, dum ad castra redeunt, adversarii cupidius sunt insecuti, universi clamore facto imperum dederunt. Ita metu perterriti, quum in fuga essent, multis amissis in castra se recipiunt.

CAP. XXVI. Caesar ob virtutem, turmae Cassianae donavit millia XIII, & praefecto torques auteos II, & levi armaturae millia X. Hoc die A. Baebius, & C. Flavius, & A. Trebellius equites Romani Astenses (e), argento prope recti equites, ad Caesarem transfugerunt. Qui nuntiaverunt, equites R. conjurasse omnes, qui in castris Pompeji essent, ut transitionem facerent; servi indicio omnes in custodiam esse conjectos, e quibus, occasione capta, se transfugisse. Item hoc die litterae sunt deprehensae, quas mittebat Urfaonem Cn. Pompejus; (13) S. V. G. E. V. *Et si, prout nostra felicitas, ex sententia adversarios adhuc propulso habemus; tamen, si aequo loco sui potestatem facerent, celerius, quam vestra opinio est, bellum confecissem. Sed exercitum tironum non audent in campum deducere, nostrisque adhuc freti praesidiis bellum ducunt. Nam singulas civitates circumfident. Inde sibi commeatus capiunt. Quare & civitates nostrarum partium conservabo, & bellum primo quoque tempore conficiam. Cohortes animo habeo ad vos mittere. Profecto nostro commeatu privati, necessario ad dimicandum descendunt.*

CAP. XXVII. Insequenti tempore quum nostri temere in opere distenti essent, equites in oliveto, dum lignantur, interfecti sunt aliquot. Servi transfugerunt, qui nuntiaverunt a. d. III. Nonarum Martii praelio ad Soritiam (f), quod factum est, ex eo tempore metum esse magnum, & Attium Varum circum castella praesse. Eo die Pompejus castra movit; & circa Hispalim in oliveto constitit. Caesar prius quam eodem est profectus, luna hora circiter VI visa est. Ita castris motis Ucubim praesidium, quod Pompejus reliquit, iussit ut incenderent, & deusto oppido in castra majora se reciperent. Insequenti tempore Ventisfonte oppidum quum oppugnare coepisset, deditioe facta, iter fecit in Carrucam: contra (g) Pompejum castra posuit. Pompejus oppidum, quod contra sua praesidia portas clausisset, incendit. Milesque, qui fratrem suum in castris jugulasset (h), interceptus est a nostris, & fusti percussus. Hinc itinere facto, in campum Mundensem quum esset ventum, castra contra Pompejum constituit.

CAP. XXVIII. Sequenti die quum iter facere Caesar cum copiis veller, renuntiatum est ab speculatoribus, Pompejum de III vigilia in acie stetisse. Hoc nuntio allato, vexillum proposuit. Iccirco enim copias eduxerat, quod Versaonensium civitati [fuissent fautores] antea litteras miserat, Caesarem nolle in convallem descendere, quod majorem partem exercitum tironem haberet. Hae litterae vehementer confirmabant mentes oppidanorum. Ita hac opinione fretus totum se facere posse existimabat. Etenim & natura loci defendebatur, & ipsius oppidi munitione, ubi castra habuit constituta. Namque, ut superius demonstravimus, loca excellentia tumulis contineri; interim nulla planicie dividit (i). Sed ratione nulla placuit taceri id, quod eo incidit tempore.

CAP. XXIX. Planicies inter utraque castra intercedebat, circiter millia passuum V, ut auxilia Pompeji duabus defenderentur rebus, oppidi excelli, & loci natura. Hinc dirigens proxima planicies aequabatur: cujus decursum antecedeat rivus, qui ad eorum accessum summam efficiebat loci iniquitatem. Nam palustri & voraginoso solo currebat ad dextram partem: & Caesar, quum aciem directam vidisset, non habuit dubium, quin media planicie in aequum ad dimicandum adversarii procederent. Hoc erat in omnium conspectu. Huc accedebat, ut locus illa planicie equitatum ornaret, & diei solisque serenitas: ut mirificum & optandum tempus prope ab diis immortalibus illud tributum esset ad praelium committendum. Nostri laetari, nonnulli etiam timere, quod in eum locum res fortunaeque omnium deducerentur, ut, quidquid post horam casus tribuisset (k), in dubio poneretur. Itaque nostri ad dimicandum

Aaaa 3

(e) al. hastenses. (f) al. praelium affore ad Soritiam. (g) al. Carrucam, contraque &c. (h) al. jugulaverat. (i) al. contineri, intervallum provinciam dividit. (k) al. post horam castris fieret.

(13) S. V. G. E. V. Hoc est: Si Valetis, Gaudco, Ego Valco.

candum procedunt : id quod adversarios existimabamus esse facturos. Qui tamen à munitione oppidi ∞ passibus longius non audebant procedere, in quo sibi prope murum adversarii constituebant. Itaque nostri procedunt. Interdum æquitas loci adversarios efflagitabat, ut tali conditione contenderent ad victoriam. Neque tamen illi à sua consuetudine discedebant, ut aut ab excelso loco, aut ab oppido, discederent. Nostri pede pressio propius rivum quum appropinquassent, adversarii patrocinari loco iniquo non desinunt.

CAP. XXX. Erat acies XIII aquilis constituta, quæ lateribus equitatu tegebatur, cum levi armatura millibus VI. Præterea auxiliares accedebant prope alterum tantum. Nostri præsidia LXXX cohortibus, & IIX millibus equitum. Ita, quum in extrema planicie iniquum in locum nostri appropinquassent, paratus hostis erat superior, ut transeundi superius iter vehementer esset periculosum (l). Quod quum à Cæsare animadvertum, ne quid temere culpa sua sequius amitteretur, eum locum definire cepit. Quod quum hominum auribus esset objectum, moleste & acerbe accipiebant, se impediri quominus prælium conficere possent. Hæc mora adversarios alacriores efficiebat, Cæsaris copias timore impediri ad committendum prælium. Ita se efferentes iniquo loco sui potestatem faciebant, ut magno tamen periculo accessus eorum haberetur. Hic Decumani suum locum cornu dextrum tenebant, sinistrum III, & V legio, itemque cetera auxilia, & equitatus. Prælium clamore factò committitur.

CAP. XXXI. Hic etsi virtute nostri antecedeabant, adversarii loco superiore defendebantur acerrime, & vehemens fiebat ab utrisque clamor, telorumque missus, concursus, sic, ut prope nostri diffiderent victoriæ. Congressus enim & clamor, quibus rebus maxime hostes conterrentur, in collatu pari erant conditione. Itaque ex utroque genere pugnae, quum parem virtutem ad bellandum contulissent, pilorum missu fixa cumulat, & concidit adversariorum multitudo. Dextrum demonstravimus Decumanos cornu tenuisse, qui, etsi erant pauci, tamen, propter virtutem, magno adversarios timore eorum opera afficiebant, quod suo loco (m) hostes vehementer premere coeperunt, ut ad subsidium, ne ab latere nostri occuparentur (n), legio adversariorum transduci cœpta sit ad dextrum. Quæ simul est mota, equitatus Cæsaris sinistrum cornu premere cepit. At ii eximia virtute prælium facere incipiunt, ut locus in acie ad subsidium veniendi non daretur. Ita, quum clamori esset intermissus gemitus, gladiatorumque crepitus auribus oblat, imperitorum mentes timore præpediebat. Hic, ut ait Ennius, *pes pede premitur, armis teruntur arma*, adversariosque vehe-

mentissime pugnantes nostri agere coeperunt: quibus oppidum fuit subsidio. Ita ipsis Liberalibus fusi fugatique non superfuissent, nisi in eum locum confugissent, ex quo erant egressi. In quo prælio ceciderunt millia hominum circiter XXX, & si quid amplius; præterea Labienus, Attius Varus: quibus occisis utrisque funus est factum: itemque equites Romani partim ex urbe, partim ex provincia ad millia III. Nostri desiderati ad hominum ∞, partim peditum, partim equitum: saucii ad D. Adversariorum aquilæ sunt ablatae XIII, & signa, & fasces. Præterea duces belli XVII capti sunt.

CAP. XXXII. Hos habuit res exitus. Ex fuga hac quum oppidum Mundam sibi constituisent præsidium, nostri cogebantur necessario eos circumvallare. Ex hostium armis, pro cespite cadavera collocabantur, scuta & pila pro vallo, * insuper occisi, & gladii, & mucrones, & capita hominum ordinata, ad oppidum conversa universa, hostium timorem, virtutisque insignia * proposita viderent, & vallo circumcluderentur adversarii. Ita Galli tragulis jaculisque oppidum ex hostium cadaveribus sunt circumplexi (o), oppugnare coeperunt. Ex hoc prælio Valerius adolescens, Cordubam cum paucis equitibus fugiens, Sex. Pompejo, qui Cordubæ fuisset, rem gestam refert. Cognito hoc negotio, quos equites, quod pecuniæ secum habuit, eis distribuit (p), & oppidanis dixit, *se de pace ad Cæsarem proficisci*; & secunda vigilia ab oppido discessit. Cn. Pompejus autem cum equitibus paucis, nonnullisque peditibus ad navale præsidium parte altera contendit Cartejam, quod oppidum abest à Corduba millia passuum CLXX. Quo quum ad octavum milliarium venisset, P. Calviti, qui castris antea Pompeji præpositus esset, ejus verbis nuntium mittit, quum minus bellicaberet, ut mitteret (q) lecticam, qua in oppidum deferri posset. Litteris missis, Pompejus Cartejam deferitur. Qui illarum partium fautores essent (r), conveniunt in domum, quo erat delatus: qui arbitrati sunt clanculum venisse, ut ab eo, quæ vellent, de bello requirerent. Quum frequentia convenisset, de lectica Pompejus eorum in fidem confugit.

CAP. XXXIII. Cæsar ex prælio munitione circumdata, Cordubam venit: qui ex cæde eo refugerant, pontem occupaverunt. Quum eo esset ventum, convivari coeperunt, *nos ex prælio paucos superesse, quo confugeremus?* Ita pugnare coeperunt de ponte. Cæsar flumen transiecit, & castra posuit. Scapula totius seditionis familiæ & libertinorum caput, ex prælio Cordubam quum venisset, familiam & libertos convocavit. Pyram sibi extruxit, cœnam afferri quam optimam (s) imperavit, item optimis insternendam vestimentis. Pecuniam & argentum in præsentia familiæ donavit. Ipse de tempore cœnavit; * refinam

(l) al. ut transeundum superius iter esset periculosum. (m) al. quod à suo loco. (n) al. occuparent. (o) al. complexi. (p) al. quos equites secum habuit, quod pecuniæ secum habuit, eis distribuit. (q) al. mitterent. (r) al. erant. (s) al. quam optimam.

resinam (t) & nardum idemtidem sibi infundit. Ita novissimo tempore servum iussit, & liberrum, qui fuisset ejus concubinus, alterum se jugulare, alterum pyram incendere.

CAP. XXXIV. Oppidani autem, simul Cæsar castra contra oppidum posuit, discordare cœperunt usque eo, ut clamor in castra nostra perveniret, fere inter Cæsarianos & inter Pompejanos (u). Hic legiones, quæ ex perfugis conscriptæ, partim oppidanorum servi, qui erant à Sex. Pompejo manumissi, tunc in Cæsaris adventum descendere cœperunt. Legio XIII oppidum defendere cœpit: nam quum jam repugnarent, turre ex parte & murum occuparunt. Denuo legatos ad Cæsarem mittunt, ut sibi legiones subsidio intromitteret. Hoc quum animadverterent homines fugitivi, oppidum incendere cœperunt. Qui superati à nostris, sunt interfecti hominum millia XXII, præterquam extra murum qui perierunt. Ita Cæsar oppido potitus. Dum hic detinetur, ex prælio, quos circummunitos superius demonstravimus, eruptionem fecerunt; & bene multis interfectis, in oppidum sunt redacti.

CAP. XXXV. Cæsar Hispalim quum contendisset, legati deprecatum venerunt. Ita quum oppidum sese tueri dixisset; Caninium legatum cum præsidio intromittit. Ipse castra ad oppidum ponit. Erat bene magnum intra Pompejanas partes præsidium, quod Cæsaris præsidium receptum indignabatur, clam quemdam Philonem, illum, qui Pompejanarum partium fuisset defensor acerrimus. Is tota Lusitania notissimus erat. Hic clam præsidio in Lusitaniam proficiscitur, & Cæcilium Nigrum nomine Barbarum ad Lenium convenit; qui bene magnam manum Lusitanorum haberet. Rursus in Hispalim oppidum denuo noctu per murum recipitur. Præsidium vigilesque jugulant, portas præcludunt, de integro pugnare cœperunt.

CAP. XXXVI. Dum hæc geruntur, legati Cartejenfes renuntiarunt, quod Pompejum in potestate haberent, quod ante Cæsari portas præclusissent, illo beneficio suum maleficio existimabant se lucrifacere. Lusitani Hispalim oppugnare (x) nullo tempore desistebant. Quod Cæsar quum animadverteret, si oppidum capere contenderet, ut homines perditum incenderent, & mœnia delerent. [Ita] consilio habito noctu, patitur Lusitanos eruptionem facere. Id quod consulto non existimabant fieri. Ita irrumpendo, naves, quæ ad Bætum flumen fuissent, incendunt. Nostri, dum incendio detinentur, illi profugiunt, & ab equitibus conciduntur. Quo facto, oppido recuperato, Astam iter facere cœpit. Ex qua civitate legati ad deditionem venerunt, Mundensesque, qui ex prælio in oppidum confugerant, quum diutius circumfiderentur, bene multi deditionem faciunt, & quum essent in legionem distributi, conjurant inter se, ut noctu signo dato, qui in oppido fuissent, eruptionem facerent, illi cædem in ca-

stris administrarent. Hac re cognita, insequenti nocte, vigilia III tesseræ data, extra vallum omnes sunt concisi Mundenses duces (y).

CAP. XXXVII. Cæsar in itinere reliqua oppida oppugnat: quæ propter Pompejum dissentire cœperant. Pars erat, quæ legatos ad Cæsarem miserat; pars, qui Pompejanarum partium essent fautores. Seditione concitata portas occupant. Cædes fit magna. Saucius Pompejus naves XXX occupat longas, & profugit. Didius, qui Gadis classi præfuisset, ad quem simul nuntius allatus est, confestim sequi cœpit, partim peditatibus & equitatibus ad persequendum celeriter iter faciens. Item IV die navigatione confecta, insequuntur. Qui imparati à Carteja profecti sine aqua fuissent, ad terram applicant. Dum aquantur, Didius classe occurrit, naves incendit, nonnullas capit.

CAP. XXXVIII. Pompejus cum paucis profugit, & locum quemdam munitum natura occupat. Equites & cohortes, quæ ad persequendum missæ essent, speculatoribus ante missis certiores fiunt: diem & noctem iter faciunt. Pompejus humero & sinistro crure vehementer erat saucius. Huc accedebat, ut etiam talum intorsisset: quæ res maxime impediabat. Ita, lectica à turre qua esset (z) allatus, in ea ferebatur. Lusitanus more militari, quum à Cæsaris præsidio fuisset conspectus, celeriter equitatu cohortibusque circumcluditur. Erat accessus loci difficultas. Nam iccirco, quod propter suos à nostro præsidio fuisset conspectus, celeriter munitum locum natura ceperat sibi Pompejus, quem vix magna multitudine deducti homines ex superiore loco defendere possent. Subeuntes in adventu nostri depelluntur telis. Quibus cedentibus, cupidius insequabantur adversarii, & confestim tardabant ab accessu. Hoc sæpius facto, animadvertebatur nostro magno id fieri periculo. Opere circummunire instituit, pari autem & celeri festinatione circummunitiones in jugo dirigunt, ut æquo pede cum adversariis congredi possent. A quibus quum animadversum esset, fuga sibi præsidium capiunt.

CAP. XXXIX. Pompejus, ut supra demonstravimus, saucius, & intorto talo, iccirco tardabatur ad fugiendum: itemque propter loci difficultatem, neque equo, neque vehiculo salutis suæ præsidium parare poterat. Cædes à nostris undique administrabatur, exclusa munitione, amissisque auxiliis. Ad convallem autem atque exesum locum in speluncam Pompejus se occultare cœpit, ut à nostris non facile inveniretur, nisi captivorum indicio. Ita ibi interficitur. Quum Cæsar gradiebatur Hispalim, pridie Id. Apr. caput allatum, & populo datum est in conspectum.

CAP. XL. Interfecto Cn. Pompejo adolescente, Didius, quem supra demonstravimus, illa affectus lætitia, proximo se recepit castello, nonnullasque naves ad reficiendum sub-

(t) al. vinum. (u) al. perveniret, quæ fere inter Cæsarianos & Pompejanos erant. (x) al. Hispali pugnare. (y) al. Cartejenfes duces. (z) al. quæ erat.

subduxit. Lusitani, qui ex pugna superfuerunt, ad signum se receperunt, & bene magna manu comparata, ad Didium se reportant. Huic etsi non aberat diligentia ad naves tuendas, tamen nonnumquam ex castello, propter eorum crebras excursiones, ejiciebatur: & sic prope quotidianis pugnis insidias ponunt, & tripartito signa distribuunt. Erant parati, qui naves incenderent, incensisque qui subsidium repeterent. Ii sic dispositi erant, ut à nullo conspectu omnium ad pugnam contenderent. Ita, quum ex castello Didius ad propellendum processisset cum copiis, signum à Lusitanis tollitur. Naves incenduntur: simulque qui in castello ad pugnam processerant, eodem signo fugientes, latrones dum persequuntur, à tergo insidiæ clamore sublato circumveniunt. Didius magna cum virtute cum compluribus interficitur. Nonnulli ea pugna scaphas, quæ ad littus fuerant, occupant. Item complures nando, ad naves, quæ in salo fuerunt, se recipiunt. Quæ res eorum vitæ subsidio fuit. Lusitani præda potiuntur. Cæsar Gadibus rursus ad Hispalim recurrit.

CAP. XLI. Fabius Maximus, quem ipse ad Mundam (a) præsidium oppugnandum reliquerat, operibus assiduus, hostesque circum sese interclusi, inter se decernere, facta cæde bene magna, * eruptionem faciunt. Nostri ad oppidum recuperandum occasionem non prætermittunt, & reliquos vivos capiunt, ac deinde Urfaonem proficiscuntur; quod oppidum magna munitione continebatur, sic, ut ipse locus non solum opere, sed etiam natura editus, ad oppugnandum hostem abverteret (b). Huc accedebat (c), quod aqua, præterquam in ipso oppido, non erat. Nam circumcirca rivus nusquam reperiebatur propius millia passuum IIX. Quæ res magno erat adjumento oppidanis. Tum præterea accedebat, ut agger, materiesque, unde solitæ sunt tures agi, propius millia passuum VI non reperiebantur. Ac Pompejus, ut oppidi op-

pugnationem tutiorem efficeret, omnem materiem circum oppidum succisam intro congeffit. Ita necessario deducebantur nostri, ut à Munda, quam proxime ceperant, materiem illo deportarent.

CAP. XLII. Dum hæc ad Mundam geruntur & Urfaonem, Cæsar, quum à Gadibus ad Hispalim se recepisset, insequenti die, concione advocata, commemorat: *Initio quaesturæ suæ eam provinciam ex omnibus provinciis peculiarem sibi constituisse, & quæ potuisset, eo tempore beneficia largitum esse. Insequenti prætura ampliato honore, vestigalia, quæ Metellus imposuisset, à Senatu petisse, & eis pecuniis provinciam liberasse: simulque patrocínio suscepto, multis legibus ab se in Senatum inductis, simul publicas, privatasque causas, multorum inimicitias susceptis, defendisse; suo item in consulatu absentem, quæ potuisset, commodam provinciam tribuisse: eorum omnium commodorum esse & immemores & ingratos in se, & in Populum Rom. hoc bello, & in præterito tempore cognosse. Vos jure gentium, inquit, & civium Rom. institutis cognitis, more barbarorum, Populi Rom. Magistratibus sacrosanctis, manus sæpe & sæpius attulistis; luce clara Cassium in medio foro nefarie interficere voluistis. Vos ita pacem semper odistis, ut nullo tempore legiones desint Populi Rom. in hac provincia haberi. Apud vos beneficia pro maleficiis, maleficia pro beneficiis habentur. Ita neque in otio concordiam, neque in bello virtutem ullo tempore retinere potuistis. Privatus ex fuga Cn. Pompejus adolescens à vobis receptus, fasces imperiumque sibi arripuit. Multis interfectis civibus, auxilia contra Populum Rom. comparavit: agros, vestramque provinciam vestro impulsu depopulavit. In quos vos victores existimabatis? An me deleto, non animadvertetis X habere legiones Populum Rom., quæ non solum vobis obfistere, sed etiam cælum diruere possent? quarum (d) laudibus & virtute.*

Desunt reliqua.

HISTORIÆ JULII CÆSARIS FRAGMENTUM

Ex V. C.

De quo scias: reperta fuisse ista in Cujacii codice sine ullo nomine; in codice autem eadem Petaviano, sub nomine PETRARCHÆ. Quæ quia videbantur facere ad eum librum ultimum, addere nos hic voluisse.

NAm diuturnitas belli pacem, labor requiem, triumphum victoriæ flagitant; non civiles quidem istæ, sed hostiles illæ, de quibus antea dixe-

ramus. Quo modo autem triumpharet, aut qua ratione quiesceret, de quo scriptum sit, nil actum credens cum quid superesset. Pompeji Magni filii Hispanias occupant (sequebatur autem illos non quidem patris virtus, sed hominum favor ingens, & paternum nomen) Cnejus & Sextus. Sic pro uno duos substituerat fortuna Pompejos. Egeratque Cnejus major natu, cui plus industriæ inerat atque consilii, confugiendo in fidem & clientelam

(a) alii τὴν Mundam omittunt. (b) al. appeteret. al. ab oppugnando hostem averteret. (c) al. acciderat. (d) al. quarum.

telam omnium Hispaniæ civitatum, precandoque, fortunam suam miserando, patrisque memoriam renovando, ut sibi multum jam licentiæ partum esset. Nec precibus tantum, sed vi etiam congregato exercitu inciperet provinciam vastare; ita ut pedetentim qui favorabiles ab initio fuerant, esse inciperent odiosi. Hunc sibi novissimum belli actum minime negligendum ratus Cæsar, eo raptim proficiscitur. Duo in hoc iter vix auditu credibilia inciderunt. Nam etiam ab Urbe Roma in Hispaniam ulteriorem immensum terræ spatium emensus, IV & XX die pervenit: viatori, ne dicam exercitui, celeritas optanda. Magnum: hoc quod sequitur, majus. Horum si quidem tam paucorum spatio dierum, tam multas inter curas, poëma scripsit, quod inscripsit Iter, quod illud scilicet in itinere edidisset. Sic Pierides armis inferre, etiam numquam otiosus esse didicerat. Primo Cæsar in Hispaniam adventu civitatum motus ingens fuit, undique legati ad eum, undique transfugæ. Jam enim Pompejani juvenes sive in odium, sive in tedium verti cœperant; etiam ut nulla esset in eis culpa. Mos est tamen antiquus populorum semper novos dominos, novas res optare; etiam fama Cæsar in haud immerito super omnes excreverat: ut universi homines ejus splendore caperentur, cuperentque coram cernere, quem usque adeo mirabilem audiebant. In hoc principio ipso maris in ostio, ubi Oceanus terris illabitur, etiam mediterraneum hoc pelagus nostrum parit, inter legatos invicem hinc Didium, illinc Varum, & ambobus cum ipsa tempestate certatum est. Nec minus à ventis & fluctibus, quam ab hostibus, periculi, atque horroris, dum & hinc hostes sævirent, & illinc sævitiam rabiemque hominum maria coërcerent, utraque classe, bello simul & naufragio laborante, duæ partes, duo maria, duplex furor, duæ elementorum atque hominum procellæ. Per hos dies à Cæsare duo pedites capti sunt, qui se servos dicerent. Non licuit in his Cæsari suam consuetudinem servare. Antequam ad eum deducerentur, quod à Cæsariano exercitu transfugissent, recogniti etiam à militibus interfecti sunt. Et tabelliones capti, qui ad Pompejum Cordubæ mittebantur, etiam præcis illico manibus sunt remissi. Similiter speculator Pompejanus captus, atque occisus est. Credo ego iratos bello milites, & Imperatoris sui morum conscios atque clementiæ, hoc remedii genus excogitasse, ne quis faciem ejus videret, ut sic nullus evaderet. Cordubam Pompeji tenebant, Cæsar obsidebat. Illis tamen absentibus, multis ibi etiam magnis præliis decertatum est. Cumque die quodam ferro & flammis solito etiam gravius pugnaretur, oppidani ira in furorem versa, hospites, qui securi secum jure veteris hospitii morabantur, inspectante Cæsaris exercitu, jugulatos è muris præcipitare; quasi crudelitate, non virtute victoria quæreretur, inceperunt. Spectaculum miserum atque horrendum. Qua re ex gemitu morientium au-

data: unus qui ad tutelam muri sub terram in cuniculo erat, exclamavit: *Tetrum scelus & immane flagitium, nullaque non barbarie detestandum commisit absque ulla causa. Nihil enim mali merebantur, qui nihil mali fecerant; qui ad vos vestrasque se aras & focos infaustra fiducia contulissent. Fus hospitii sanctum gentibus soli vos spreveritis, atque utinam sprevisse sufficeret. Inhumano illud scelere violastis.* Multa quoque in hanc sententiam dixit: quorum verecundia repressi cives ab hospitem cædibus se continuerunt. Sic interdum unius boni viri multos inter malos valuit oratio, etiam inter hostes, etiam suum honorem virtus invenit. Ea res relatu transfugæ in exercitu primum Cæsaris innotuit. Die proximo Tullius quidam cum Catone quodam Lusitano legatus ex oppido ad Cæsarem venit. Hujus prima pars orationis fuit optare, *ut suis potius felicitate, quam in illius miseria præstiteret.* Finis autem fuit, *se à Pompejo desertos, victos à Cæsare, seque & oppidum dedere, atque orare ut clementiam quam victis gentibus præbisset, suis civibus non negaret.* Multa præter hæc locutus est, quæ Scriptorum vitio confusa vix intelligi possunt. Unum illud intelligitur, quod multis ultro citroque dictis tunc deditio non processit. Crescebat, ut fit, in dies obsidio, nec Pompejus expectatam opem aut ferebat, aut mittebat obsessis. Quin etiam pro concione dixisse ferebatur; *ut quoniam eis auxilio adesse non posset, ipsi noctu etiam beneficio tenebrarum è conspectu hostium evaderent.* Quod cum diceret, unum ex astantibus respondisse, *ut pugnae potius quam fugæ signum daret; eumque qui id dixisset, quasi duci ignaviam exprobrasset, neci datum.* Hæc cum res ex * profugis agnita, intus quoque in oppido angustia * ita necesse est, crescebant. Matrōna è muro defiliens dixit *se cum ancilla sua statuisse transfugere: illam, forte cognito proposito, jugulatam: se fuga præcipiti evasisse.* Tabellæ quoque è muris projectæ, sunt inventæ; in quibus sic ad litteram scriptum erat. *Lucius Munatius Cæsari. Si mihi vitam tribuis, quoniam à Cn. Pompejo sum desertus, qualem me illi præstiti, tali virtute, etiam constantia futurum me in te præstabo.* Simul & legati, qui prius venerant, ad Cæsarem redierunt. Eorum oratio simplex fuit & aperta, & brevis. *Si eis vitam largiretur, se die proxima oppidum dedituros.* Quibus Cæsar hoc unum breve respondit; *Cæsar sum, fidem præstabo.* Sic effectum est ut ante diem XI. Kalendas Mart. oppido potiretur. Id cum Pompejorum est, deposita spe curaue Cordubæ defendendæ, castrisque motis, abscessit, ac Ucubim oppidum petiit. Ibiq; convocatis quos sibi fidos arbitrabatur, imperavit; *ut summo studio perquirerent, qui ad eum, quive ad Cæsarem proni essent.* Quod cum ad se relatum esset, LXIV ex his qui faventes Cæsaris victoriæ dicebantur, quasi Cæsarem amare ingens crimen esset, securi ictos occidit. Reliquos intra oppidum inclusit, * equitibus CXX reclusis custodiis ad Cæsarem

Bbbb

trans-

transfugerunt. Multa præterea ab ipsis Pompejanis per eosdem dies crudeliter gesta sunt; ceu præfagientibus fati sibi diem instare, & (qui mos ferus est quorundam) inferias sibi præmittere aliena cæde quærentibus. Pompejus hoc tempore magnanimitatem suam, etiam metum Cæsaris simulabat. Inventæ sunt litteræ ejus continentes, *Cæsarem non audere in campum copias educere, suis tironibus diffidentem, qui si copiam æquis in locis aliquando faceret, se rem omnium opinione celerius confecturum, idque se expectare, etiam sperare.* Ibat præterea Hispanias ambiendo, ut ipse dicebat, civitates suarum partium conservando. Itaque Hispalim venit, contraque urbem in oliveto castra posuit. Inde alias atque alias adiit. Ad extremum Mundæ substitit, quam supremis cladibus ejus fortuna delegerat. Eo & Cæsar venit, contraque Pompejum castra metatus est. Pompejus Fausto scripserat: qui quantum datur intelligi, intra oppidum erat: *Cæsar mediam in vallem nolle descendere, quod exercitus sui magna pars tironum esset.* Quæ litteræ miris modis oppidanorum animos attollebant. Cupide enim spes arripiunt omnes mortales, etiam ea sibi fingunt animis, quæ nec esse, nec fieri posse cognoscunt. Tam dulce est non dicam sperare, sed cogitare quæ delectant. Quod enim impossibilia sperentur, non intelligo. Cogitari autem possunt omnia. Dum se sic Pompejus, sic alios solaretur, & ingenti, quantum arbitror, sollicitudine agitatus, magna parte noctis stratis instaret aciebus; Cæsar, nescio quonam iter acturus, castris egrediebatur. Cui quum status hostium nuntiatus esset, constitit, constituitque aciem. Concursum est magnis hinc inde clamoribus; sed majoribus animis, ineffabilibus odiis atque immensis, pugnatumque acriter ac pertinaciter & (quod pene pudendum dixeris humanæ fragilitatis indicium) nusquam Cæsari, aut cum hostibus, aut cum civibus tam anceps eventus, extremove periculo propius res fuit. Usque adeo ut (sicut elegantissime ait Florus) plane videretur nescio quid deliberare fortuna: etiam quid aliud rear, nisi, an amicum suum usque in finem rara etiam sibi prorsus insolita fide comitaretur, an eum extremo jam colle dederet, ad alium transfiret. Tantaque hæc fortunæ deliberatio tam diuturna, ut inter moras prælii, neutram in partem inclinante victoria, quum jam veterana illa militum manus tot probata victoriis (Cæsareis oculis infuetum dedecus) sensim retrofugeret, nec quominus palam fugeret tam virtute, quam pudore teneretur. Quod numquam ante illum diem fecerat, dubitare Cæsar cœperit atque diffidere, etiam solito mæstior ante aciem stare, ita tamen, ut nihil idem de solita imperatoria virtute remitteret: imo equo desiliens, & furenti simillimus, primam peditum in aciem evolare, clamans, increpans, obsecrans atque exhortans. Nec tamen voce & oculis, sed manu & pectore fugam sistens, etiam fugere incipientes in prælium vi retorqueus. Tanta denique trepidatio lucis illius

fuit, tamque diu ambiguus pugnae finis, ut cogitasse Cæsarem de extremis, scriptorum plurimi tradiderint; & eo vultu fuisse, quasi jam mortem sibi consciscere cogitaret. Quamquam apud eos, qui prælio interfuerunt, nulla penitus rei hujus est mentio. Et est sane difficile non tantum absentibus, sed præsentibus, diffinire quid quisque secum cogitat. Ego autem haud difficile ad credendum ducar: quod, si de victoria Cæsar timuit, simul & de morte cogitavit. Quando enim quove animo uni adolescenti terga vertisset is, qui patrem ejus talem virum, qui tot reges, qui tot duces, qui tot populos, non urbium modo, sed regnorum totiens terga sibi vertere coëgisset? Utique igitur si vinci timuit, mori optavit, vincere solitus, non vinci. Sed an vinci timuerit, quis novit? Dicunt tamen etiam, quidam etiam pro comperto afferunt. Tamdiu hæc rerum ambiguitas duravit, donec quinque cohortes hostium à Labieno castris laborantibus directæ, mediamque per aciem properantes fugæ speciem protenderunt. O fortuna in omni re, ut creditur, potens, sed in bello potentissima! Siquidem Cæsar live illas vere fugere arbitratus, live crudelitatem simulans ducum sagacissimus; veluti in perfugas impetum fecit, animosque etiam suis addidit, ut fugere hostes rati sequerentur; etiam hostibus dempsit, ut dum suos fugere arbitrantur, fugerent. Ita Labienus Cæsaris desertor ac transfuga, sui que pristini ducis hostis inexorabilis, cui parare perniciem quærebat, victoriam insperatam, sibi vero mortem peperit; eo enim prælio & ipse concidit, unaque secum Actius Varus, & cum eis XXX millia hominum cecidere. Cecidissent plures nisi tam proximum urbis profugium fuisset. De victoribus ad tria millia hominum cæsi, plures saucii equitum ac peditum. Itaque quum Cæsar muris obsidionem admovisset, agger flebilis, etiam horrendus de cadaveribus factus est, per quem ad oppugnationem urbis ascenderetur, quæ telis ac mucronibus velut calce compacta invicem cohærebant; muri que cuiuspiam officium ministrabant. *Ite nunc miseri, & civilibus bellis incumbite, dumque aliis invidetis, vos ipsos opprimite. Ecce de vestris cadaveribus superstites oppugnantur. An aliud petitis, an quidquam furoribus etiam nunc vestris deest? An vult aliud Labienus tam fervidus insultator? Et alii cedere tuis instigatibus, Labiene, & tu miser cum aliis cadaver unicum jaces: quamvis & tibi etiam Varo sepulcra facta reperiam. Et quoniam tuis in eo statu vocasse non arbitror, æstimo illa Cæsareæ (tibi quod prorsus indebitæ) fuisse clementiæ: satisque auguror, si sic est, te obstinato, ut eras, animo inbumatum abjici maluisse.* Cnejus quidem Pompejus & humero & lævo crure saucio inter medias cædes prælio pulsus excessit. Hunc in lectica, quod nec equo, nec vehiculo uti posset, nemorosa avia penetrantem fuga humili & occulta, atque in speluncis habitantem, Cæsonius Cæsaris legatus resistentem adhuc, etiam miserae spei reliquias refoventem, assequutus ad Lauronem

ronem (id est loco nomen) obtruncat; caput ad Cæsarem refertur, talibus assuetum muneribus, non gaudentem. Hujus germanum Sextum Pompejum in Celtiberia abscondisse fortunam tradunt, ne quando scilicet deessent bellis civilibus alimenta. Munda post prælum expugnata quidem à Cæsare, sed ingenti prius sanguinis perfusa diluvio. Per eosdem dies oppugnata rursus Corduba: quæ qualiter defecisset non invenio. Magni ibi motus, ingens in civitate dissensio, parte una ad Cæsarem, altera in contrarium inclinante; cumque esset ad arma discursum, vicit pars quæ Cæsarem colebat, sibi que oppidum cecidit. De parte adversa duo & viginti millia cecidere, quamvis magnæ urbi civilibus insignis strages. Cæsar Hispali digressus Idibus Aprilis, Gades petiit. Inde rursus Hispaniam rediit, ut Hispanas res, velut ultima voluntate, disponderet; quo reversurus amplius non erat. Ibi vero concione advocata, beneficia sua in eam urbem commemoravit & antiqua, etiam nova. In finem eos arguit, tamquam mala pro bonis omni tempore reddidissent, in pace seditiosi, in bello autem ignavi.

Quod Cn. Pompejus adolescens, eorum fatus auxilio, cæsis civibus, agros & viciniam vastasset; etiam illic contra se fasces, etiam imperium suscepisset: imò vero contra Populum Romanum, cuius ipse regimen teneret. Quid enim? Crederent ne forsitan Hispalenses, Romanos vincere, quod eorum provinciam populati essent? An extincto Cæsare, qui mortalis esset, non sentirent Romanum Populum immortalem, & in præsens decem habere legiones, quæ non tantum Hispalensibus resistere, sed cælum ipsum diruere sint potentes? Quo in verbo non solum illa ineest altitudo, quæ omnibus patet; sed illa etiam occultior, quod in recensendis viribus Romanis, non omnes, sed suas tantum dinumerat legiones, quasi reliquas nullius pretii, & ne memoria quidem dignas censeat. Multa hic historiæ in loco scripta, scriptorum vitio confusa prætereo ad finem properans. Hic ergo bellorum civilium finis.

Gerardus Joannes Vossius in lib. de Latinis Historicis hoc Fragmentum de bello Hispaniensi Julio Cæso adjudicat, quod desumptum sit ex ejus commentariis de vita Julii Cæsaris.

C. JULII CÆSARIS FRAGMENTA.

EX LIBRIS EPISTOLARUM

AD M. T. CICERONEM

Cæsar Imperator S. D. Ciceroni Imperatori.

QUUM Furnium nostrum tantum vidissem, neque loqui, neque audire me commode potuisset, quum properarem, atque essem in itinere, præmissis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin & scriberem ad te, & illum mitterem, gratiasque agerem. Etsi hoc officium & feci sæpe, & sæpius mihi facturum videor: ita de me mereris. Imprimis à te peto, quoniam confido me celeriter ad Urbem venturum, ut te ibi videam; ut tuo consilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum uti possim. Ad propositum revertar: festinationi meæ, brevitateque literarum ignosces. Reliqua ex Furnio cognosces. Vale. *Ex CIC. Lib. IX. Epist. ad Attic. Epist. V.*

Cæsar Imp. Ciceroni Imp. S.

Recte auguraris de me (bene enim tibi cognitus sum) nihil à me abesse longius crudelitatis. Atque ego quum ex ipsa re magnam capio voluptatem, tum meum factum probari abs te, triumpho & gaudeo. Neque illud me movet, quod ii, qui à me dimissi sunt, discessisse dicuntur, ut mihi rursus bellum in-

ferrent: nihil enim malo, quam & me meum similem esse, & illos fui. Tu velim mihi ad Urbem præsto sis, ut tuis consiliis atque opibus, ut consuevi, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil mihi scito esse jucundius. Hanc adeo habeo gratiam illi. Neque enim aliter facere potuit: tanta ejus humanitas, is sensus, ea in me est benevolentia. Vale. *Ex CIC. Lib. X. Epist. ad Attic. Epist. IX.*

Cæsar Imp. Ciceroni Imp. S.

Etsi te nihil temere, nihil imprudenter facturum judicaram, tamen permotus hominum fama, scribendum ad te existimavi, & pro nostra benevolentia petendum, ne quo progredieris inclinata jam re, qua integra etiam progrediendum tibi non existimasses. Namque & amicitiae graviolem injuriam feceris, & tibi minus commode consulueris, si non fortunæ obsecutus videbere (omnia enim secundissima nobis, adversissima illis accidisse videntur) nec causam secutus (eadem enim tum fuit, quum ab eorum consiliis abesse judicasti) sed meum aliquod factum condemnasse: quo mihi gravius abs te nihil accidere potest: quod ne facias, pro jure nostræ amicitiae

Bbbb 2

citiae à te peto. Postremo, quid viro bono, & quieto, & bono civi magis convenit, quam abesse à civilibus controversiis? quod nonnulli quum probarent, periculi causa sequi non potuerunt. Tu, explorato & vitæ meæ testimonio, & amicitiae iudicio, neque tutius, neque honestius reperies quidquam, quam ab omni contentione abesse. XV Kal. Maj. ex itinere. Vale. *Ex CIC. Lib. X. Epist. ad Attic. Epist. IX.*

M. Furium (e) quem mihi commendas, vel regem Galliae faciam, vel Leptæ legatum: si vis tu, ad me alium mitte, quem ornem. *Ex CIC. Lib. VII. Epist. ad Fam. Epist. V. ad Cæs.*

Neque pro cauto ac diligente se castris continuit. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Quid quæris quid Cæsar ad me scripserit? Quod sæpe, grauius sibi esse, quod quierim: oraque in eo ut perseverem. *Ex CIC. Lib. VIII. Epist. ad Attic. Epist. XI.*

De tribunatu quod scribis, ego vero nominatim petivi Curtio, & mihi ipse Cæsar nominatim Curtio paratum esse rescripsit. *Ex CIC. Lib. III. Epist. ad Quintum Fratrem, Epist. I.*

Quod quidem propemodum videor, ex Cæsar's litteris, ipsius voluntate facere posse: qui negat neque honestius, neque tutius mihi quidquam esse, quam ab omni contentione abesse. *Ex CIC. Lib. X. ad Attic. Epist. X.*

Cæsar mihi ignoscit per litteras, quod non venerim; seseque in optimam partem id accipere dicit. Facile patior quod scribit, secum Tullum & Servium questos esse, quia non idem sibi quod mihi remisisset; &c. sed tamen exemplum mihi ad te Cæsar's litterarum. *Ex CIC. Lib. X. Epist. ad Attic. Epist. III.*

Sexius apud me fuit, & Theopompus pridie venisse à Cæsare narrabat litteras: hoc scribere, sibi certum esse Romæ manere; causamque eam adscribere, quæ erat in epistola nostra, ne se absente leges suæ negligerentur, sicut esset neglecta Sumptuaria. *Ex CIC. Lib. XIII. Epist. ad Attic. Epist. VII.*

Sed heus tu, celari videor à te. Quomodonam, mi Frater, de nostris versibus Cæsar? Nam primum librum se legisse scripsit ad me ante: & prima, sic, ut neget se ne Græca quidem meliora legisse. Reliqua ad quendam locum *παυμώτερα*. Hoc enim utitur verbo, &c. *Ex CIC. Lib. 2. Epist. ad Quintum Fratrem, Epist. XV.*

Ex Britannia Cæsar ad me Kalend. Septemb. dedit litteras, quas ego accipi A. D. IV. Kal. Octob. satis commodas de Britannicis rebus: quibus, ne admirer, quod à te nullas acceperim, scribit se sine te fuisse cum ad mare accesserit, &c. *Ex CIC. Lib. III. Epist. ad Quintum Fratrem, Epist. I.*

Quum hanc jam epistolam complicarem, tabellarii à vobis venerunt A. D. XI. Kal. Septemb. vicesimo die. O me sollicitum! quantum ego dolui in Cæsar's suavissimis litteris. Sed quo erant suaviores, eo maiorem dolo-

rem illius ille casus afferebat. *Ex CIC. Lib. III. Epist. ad Quintum Fratrem, Epist. I.*

EX LIBRIS EPISTOLARUM
AD C. OPPIMUM, ET
CORNELIUM.

Cæsar Oppio & Cornelio S.

Gaudeo mehercule vos significare litteris, quam valde probetis ea, quæ apud Corfinium sunt gesta. Consilio vestro utar libenter, & hoc libentius, quod mea sponte facere constitueram, ut quam lenissimum me præberem, & Pompejum darem operam ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, si possumus, omnium voluntates recuperare, & diuturna victoria uti: quoniam reliqui diuturnitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutius tenere, præter unum L. Syllam, quem imitaturus non sum. Hæc nova sit ratio vincendi; ut misericordia, & liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri possit, nonnulla mihi in mentem veniunt, & multa reperiri possunt. De his rebus, rogo vos, ut cogitationem suscipiatis. Cn. Magium, Pompeji præfectum, deprehendi: scilicet meo instituto usus sum, & eum statim missum feci. Jam duo præfecti fabrum Pompeji in meam potestatem venerunt, & à me missi sunt. Si volent grati esse, debebunt Pompejum hortari, ut malit mihi esse amicus, quam iis, qui & illi & mihi semper fuerunt inimicissimi: quorum artificibus effectum est, ut Resp. in hunc statum perveniret. *Ex CIC. Lib. IX. Epist. ad Attic. Epist. VIII.*

Cæsar Oppio & Cornelio S.

A. D. VII. Id. Mart. Brundisium veni: ad murum castra posui. Pompejus est Brundisii: misit ad me Cn. Magium de pace. Quæ visa sunt respondi. Hoc vos statim scire volui. Quum in spem venero, de compositione aliquid me conficere, statim vos certiores faciam. Valete. *Ex CIC. Lib. IX. Epist. ad Attic. Epist. XVI.*

De Cæsare fugerat me ad te scribere. Video enim quas tu litteras expectaris. Sed ille scripsit ad Balbum, fasciculum illum epistolarum, in quo fuerat & mea, & Balbi, totum sibi aqua madidum redditum esse: ut ne illud quidem sciat, meam fuisse aliquam epistolam. Sed ex Balbi epistola pauca verba intellexerat. Ad quæ rescripsit his verbis: De Cicerone video te quidem scripsisse, quod ego non intellexi: quantum autem conjectura consequebar, id erat huiusmodi, ut magis optandum quam sperandum putarem. Itaque postea mihi ad Cæsarem eodem illo exemplo litteras. Jocum autem illius de sua egestate ne sis aspernatus, &c. *Ex CIC. lib. II. Epist. ad Quintum Fratrem, Epist. II.*

Libri sunt epistolarum C. Cæsar's ad C. Oppium, & Balbum Cornelium, qui res ejus absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inveniuntur litteræ singulæræ, sine coagmentis syllabarum, quas tu putes positas incondite. Nam verba ex his litteris confici nulla possunt. Erat autem conventum inter eos clandestinum, de commutando situ litte-

(e) al. Orfium.

litterarum, ut inscriptio quidem alia aliæ locum, & nomen teneret; sed in legendo locus cuique suus, & potestas restitueretur, &c. est adeo Probi Grammatici commentarius satis curiose factus, de occulta litterarum significatione epistolarum C. Cæsaris scriptarum. *Ex AGELL. Lib. XVII. Cap. IX.*

**EX LIBRO EPISTOLARUM
AD Q. PEDIUM.**

Cæsar Q. Pedio S.

Pompejus se oppido tenet: nos ad portas castra habemus: conamur opus magnum, & multorum dierum, propter altitudinem maris: sed tamen nihil est, quod potius faciamus. Ab utroque portus cornu moles jacimus, ut aut illum quam primum trajicere, quod habet Brundisii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus. *Ex CIC. Lib. IX. Epist. ad Attic.*

**EX LIBRO EPISTOLARUM
AD PISONEM.**

Locellum tibi signatum remisi. *Ex CHARIS. Lib. I.*

**EX LIB. II. EPISTOLARUM
AD FRONTONEM.**

Vespera fatigatus luce dormitans.

**EX LIBRO EPISTOLARUM
AD ANTONIUM.**

Nam ad me misit Antonius exemplum Cæsaris ad se litterarum, in quibus erat: se audivisse, Cæsarem, & L. Metellum, in Italiam venisse, Romæ ut essent palam: id sibi non placere; ne qui motus ex eo fierent: prohiberique omnes Italia, nisi quorum ipse causam cognovisset, deque eo vehementius erat scriptum. *Ex CIC. ad Attic. Lib. XI.*

P. Servilius pater ex litteris quas sibi à Cæsare missas esse dicebat, significat valde te sibi gratum fecisse, quod de sua voluntate erga Cæsarem humanissime diligentissimeque locutus esses. *Ex CIC. Lib. III. Epist. ad Quintum Fratrem, Epist. I.*

De C. Julii Cæsaris Epistolis testimonia.

Epistolæ quoque ejus ad Senatum extant: quas primus videtur ad paginas, & formam memorialis libelli convertisse: quum antea Consules & Duces non nisi transversa charta mitterent scriptas. Extant & ad Ciceronem; item ad familiares domesticis de rebus. In quibus si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo litterarum ordine, ut nullum verbum effici posset. Quæ si quis investigare & persequi vellet, quartam elementorum litteram, id est, O pro A, & perinde reliquas commutet. *Ex SÆTTON. in Cæs. * Harum mentio apud CIC. in Epist. XI. Lib. XVI. ad Famil. Omnino & ipse Cæsar, amicus noster, minaces ad Senatum & acerbis litteras miserat, &c.*

Scribere, & legere simul, dictare & audire solitum accepimus. Epistolas vero tantarum

rerum quaternas pariter librariis dictare, aut si nihil ageret, septenas. *Ex PLIN. Lib. VII. Cap. XV.*

Εν ἐκείνῃ δὲ (14) τῇ στρατείᾳ προσεσχέσθησαν ἱππαζόμενος τὰς ἐπιστολὰς ὑπαγορεύειν καὶ δισὶν ὁμῇ γράφουσιν ἐξαρκεῖν. ὥς δὲ Ὀπίτιος φησὶ, καὶ πλείοσιν. λέγεται δὲ καὶ τὸ, διὰ γραμμάτων τοῖς φίλοις ὁμιλεῖν, Καίσαρα πρῶτον μηχανήσασθαι. *EX PLUTARCH. in Cæsare.*

**EX ORATIONE IN FUNERE
JULIÆ.**

Quæstor Juliam amitam uxoremque Corneliæ, defunctas laudavit è more pro rostris Sed in amitæ quidem laudatione, de ejus ac patris sui origine sic refert: *Amitæ meæ Juliæ maternum genus ab regibus ortum, paternum cum diis immortalibus conjunctum est. Nam ab Anco Marcio sunt Marcii reges: quo nomine fuit mater. A Venere Julii, cujus gentis familia est nostra. Est ergo in genere & sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent, & cærimonia deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.* *Ex SÆTTON. in Cæsare.*

Ὅτε τῆς Μαρίας γυναῖκος ἀποθανέσης, ἀδελφιδοῖς ὧν αὐτῆς, ἐγκώμιον τε λαμπρὸν ἐν ἀγορᾷ διήλθεν, καὶ περὶ τὴν ἐκφοράν ἐτόλμησεν εἰκόνας Μαρίας προδέσθαι. *Ex PLUTARCH. in Cæsare.*

EX ORAT. PRO BITHYNIS.

C. Cæsar Pont. Max. in oratione, quam pro Bithynis dixit, hoc principio usus est: *Vel pro hospitio regis Nicomedis, vel pro horum necessitate, quorum res agitur, refugere hoc munus M. * Vinici, non potui. Nam neque hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur; neque clientes sine summa infamia deferri possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.* *Ex AGELL. Lib. V. Cap. XIII. * Ita FULVIUS URSINUS ex libri Manuscripti corrupta scriptura.*

Quid ergo? syngraphæ non sunt, sed res aliena est. *Ex JULIO RUFINIANO de Figuris.*

EX ORAT. PRO LEGE PLAUTIA.

Reperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suasit; necessitatem dictam pro necessitudine, id est, jure adfinitatis. Verba hæc sunt: *Equidem mihi videor pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse.* *Ex AGELL. Lib. XIII. Cap. III. & NONIO in voce Necessitas.*

EX ORAT. IN CN. DOLABELLAM.

Cæsar in Dolabellam Actionis III. Ibi isti, (f) quorum in ædibus, fanisque posita, & honorari erant, & ornatu. In libris quoque Analogicis omnia istiusmodi sine I littera dicenda censet. *Ex AGELL. Lib. IV. Cap. XVI.*

Nono decimo ætatis anno L. Crassus C. Carbonem, uno & vigesimo Cæsar Dolabellam, altero & trigesimo Asinius Pollio Catonem, non multo ætatem antecedens Calvus

Bbbb 3

Vati-

(f) al. in Dolabellam Actionis illibuiisti.

(14) Εν ἐκείνῃ &c.) Hoc est: At illo in bello insuper meditatus fuerat epistolas inter equitandum dictare duobusque simul scribentibus sufficere, ut vero ait Oppius, etiam pluribus. Memorant eum præterea rationem cum amicis per litteras agendi principem exstitisse.

(15) Ὅτε τῆς Μαρίας &c.) Hoc est: Quum Marii uxorem Juliam amitam suam defunctam eximie laudavit in foro atque in funere, ausus est Marii imagines præferre.

Vatinius, iis orationibus infecuti sunt, quas hodieque cum admiratione legimus. *Ex Auctore Dialogi de Oratoribus.*

Cæterum composita seditione civili, Cornelium Dolabellam consularem & triumphalem virum repetundarum postulavit, absoluteque Rhodum secedere statuit. *Ex SÆTTON. in Cæsare.*

Divus quoque Julius, quam cælestis numinis, tam etiam humani ingenii perfectissimum columnen, vim facundiae propriae expressit, dicendo in accusatione Cn. Dolabellæ, quem reum agit, extorqueri sibi causam optimam L. Cottæ patrocínio. *Ex VALER. MAX. Lib. VIII. Cap. IX.*

C. Cæsar Cn. Dolabellam accusavit, nec damnavit. *Ex PEDIANO in Orat. pro Scauro.*

Significat & Cæsarem, item adolescentem, in Dolabella reo ex Sicilia, qui quidem damnatus est quantum oportuit per Hortensium, &c. *Ex PEDIANO in Divin.*

Ἐπανελθὼν (16) δὲ εἰς Ῥώμην, Δολαβέλλαν ἔκρινε κακώσεως ἐπαρχίας, καὶ πολλὰ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος τῶν πόλεων μαρτυρίας αὐτῷ παρέχον· ὁ μὲν ἔν Δολαβέλλας ἀπέφυγε τὴν δίκην. *Ex PLUTARCH. in Cæsare.*

EX ORAT. AD MILITES.

Fama vero hostilium copiarum perterritos, non negando minuendove, sed insuper amplificando, ementiendoque confirmabat. Itaque quum expectatio adventus Jubaæ terribilis esset, convocatis ad concionem militibus; Scitote, inquit, paucissimis his diebus regem affuturum cum X legionibus, equitum XXX, levis armaturæ C. millibus, elephantisque CCC. Proinde desinant quidam quærere ultra, aut opinari; mihiq; qui compertum habeo, credant: aut quidem vetustissima nave impositos quocumque vento in quasvisque terras jubebo avehi. *Ex SÆTTON. in Cæsare.*

C. Cæsar apud milites de incommodis (g) eorum; Non frustrabo vos, milites: *Ex DIOMEDE Lib. I.*

EX ORAT. PRO DECIO SAMNITE.

Nisi forte quisquam aut Cæsaris pro Decio Samnite, aut Bruti pro Deiotaro rege, ceterosque cujusdam lenti luminis ac temporis libros legit, &c. *Ex Auctore Dial. de Orator.*

EX ORAT. PRO SEXTILIO.

Quo enim nimbo (h) qua procella verborum, impium Sextilii caput obrui meretur? quod C. Cæsarem, à quo cum studiose, tum etiam feliciter gravissimi criminis reus defensus fuerat, &c. *Ex VALER. MAX. Lib. V. Cap. 3.*

EX ORAT. DE CONIURATIS.

Catonem primum putat de animadversione dixisse, quam omnes ante dixerant præter Cæsarem. Et quum ipsius Cæsaris tam severa fuerit, qui tum Prætorio loco dixerit, &c. *Ex CIC. ad Attic. Lib. XII.*

Sed Cæsar, ubi ad eum perventum est, rogatus sententiam à Consule, hujuscemodi verba locutus est: Omnes homines, &c. *Ex SALLUST. in Conjurat.*

Ὁ δὲ Καῖσαρ ἀνὰ σῆς, (17) λόγον δὴ ἡλθεν πεφροντισμένον, ὥς ἀποκτεῖναι μὲν ἀκρίτως ἀνδρας ἀξιώματι καὶ γένει λαμπροὺς, & δοκεῖ πατριον εἶδὲ δίκαιον εἶναι, μὴ μετὰ τῆς ἐχάτης ἀνάγκης. εἰ δὲ φρουροῖντο δεδέντες ἐν πόλεσι τῆς Ἰταλίας, ἃς αὐτὸς ἐλπίται κινεῖσθαι, μέχρι καταπολεμηθῆ Κατιλίνας, ὕστερον ἐν εἰρήνῃ καὶ κατ' ἡσυχίαν περὶ ἐκαστῇ τῇ βελῇ γνώμῃ παρέξει. ἔτω δὲ τῆς γνώμης φιλανδράπει φανείσης, καὶ τῆς λόγῳ δυνατῶς ἐπ' αὐτῇ ῥηθέντος, & μόνον οἱ μετὰ τῆτον ἀνιστάμενοι ἀροσετίζοντο, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν τὰς εἰρημίας γνώμας ἀπειπάμενοι πρὸς τὴν ἐκείνη κατέστησαν, ἕως ἐπὶ Κάτωνα τὸ πρῶτον καὶ Κάτελον περὶ ἡλθεν. *Ex PLUTARCH. in Cæsare.*

EX ORAT. IN FUNERE CORNELIÆ.

Sic fac existimes: post has miseras, id est, postquam armis disceptari cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Cæsar accusata acerbitate Marcelli (sic enim appellabat) laudataque honorificentissime & æquitate tua & prudentia, repente præter spem dixit, se Senatui roganti de Marcello, ne hominis (i) quidem causa negaturum. *Ex CIC. Lib. IV. Epist. ad Fam. Epist. IV. ad Ser. Sulpicium.*

Τὸ μὲν (18) ἔν ἐπὶ γυναιξὶ περὶ σπουδαίαις λόγοις ἐπιταφίοις διεξίεναι πατριον ἢ Ῥωμαίοις, νέαις δ' ἐκ ἡν ἐνέθει. πρῶτον ἔειπεν Καῖσαρ ἐπὶ τῆς εἰσαυτῆς γυναικὸς ἀποθανέσης. *Ex PLUTARCH. in Cæsare.*

DE C. CÆSARIS ORATIONIBUS TESTIMONIA.

Tum Brutus: Orationes quidem ejus mihi vehementer probantur, complures autem legi, &c. *Ex CIC. in Bruto.*

Orationes aliquas reliquit, inter quas temere quædam feruntur. Pro Q. Metello, quam non immerito Augustus existimat magis ab actuariis exceptam, male subsequentiibus verba dicentis, quam ab ipso editam. Nam in quibusdam exemplaribus invenio ne inscriptam quidem pro Metello, sed quam scripsit Metello, quum ex persona Cæsaris fermo sit, Metellum, seque adversus communium obrectatorum criminationes, purgantibus. Apud milites quoque in Hispania, idem Augu-

(g) al. commodis. (h) al. jambo. (i) al. ominis.

(16) Ἐπανελθὼν &c.) Hoc est: Ad Urbem vero reversus, postulavit Dolabellam repetundarum, civitatesque Græciæ frequentes ei testimonium dixere, verum absolutus Dolabella est.

(17) Ὁ δὲ Καῖσαρ ἀνὰ σῆς &c.) Hoc est: At Cæsar surgens, orationem habuit accurate meditatam, retulitque viros dignitate & genere illustres indicta causa necare, non videri sibi, nec usitatum nec legitimum nisi ultima urgente necessitate. Quod si victi in municipiis per Italiam quæ ipse eligeret Cicero quoad debellatur foret Catilina, custodirentur, tunc parva pace, otiose Senatui de unoquoque cognitarum. Ita sententia levis quum esset visa, & magna cum contentione oratio dicta, non solum qui post illum dicturi surrexerunt, assensu sunt, sed multi eorum, qui ante eum dixerant, discedentes à sua sententia, in illius transiere sententiam, donec ad Catonem & Catulum ventum est.

(18) Τὸ μὲν ἔν &c.) Hoc est: In honorem quidem magnarum natu foeminarum, orationes funebres habere, id moris erat Romani, in adolescentiarum vero funeribus, quum moris non esset, Cæsar primus uxorem suam defunctam laudavit.

Augustus orationem esse vix ejus putat. Quæ tamen duplex fertur, una quasi priore habita prælio, altera posteriore, quo Asinius Pollio ne tempus quidem concionandi habuisse eum dicit, subita hostium incurfione. *Ex SÆTTON. in Cæsare.*

Ex libris in Catonem.

Reliquit & de Analogia duos libros, & Anticatones totidem. *SÆTTON. in Cæsare.*

**C. JULII CÆS. FRAGM.
ANTICATONIS LIB. I.**

Cæsar in Anticatone priore: Uno enim excepto, quem aliusmodi atque omnis natura finxit. Suos quisque habet charos. *PRI-SCI-ANUS bis Lib. VI. & Lib. VII. & Lib. XIII.*

INCERTA EX IISDEM.

Erunt officia antelucana, in quæ incidere impune ne Catoni quidem licuit. Quem tamen C. Cæsar ita reprehendit, ut laudet. Describit enim eos, quibus obviis fuerit, quum caput ebrii retexissent, erubuisse. Deinde adjicit: *Putares non ab illis Catonem, sed illos à Catone deprebensos.* Potuine plus auctoritatis tribui Catoni, quam si ebrius tam venerabilis erat? nostræ tamen cœnæ ut apparatus & impendii, sic temporis modus constet. Neque enim hi sumus, quos vituperare ne inimici quidem possint, nisi ut simul laudent. *Ex PLIN. Lib. III. Epist. ad Attil. Sever.*

C. etiam Cæsar, gravis auctor linguæ Latinæ, in Anticatone: *Unius*, inquit, *arrogantiae, superbæque, dominatue.* *Ex AGELL. Lib. IV. Cap. XVI.*

**De C. Julii Cæsaris in Catonem scriptis
testimonia.**

Qualis futura sit Cæsaris vituperatio contra laudationem meam, perspexi ex eo libro, quem Hirrius ad me misit, in quo colligit vitia Catonis, sed cum maximis laudibus meis: itaque mihi librum ad Muscam, ut tuis librariis daret. Volo enim eum divulgar. *Ex CIC. Lib. XII. ad Attic.*

Hirrii epistolam si legeris, quæ mihi quasi (19) *πρόπλασμα* videtur ejus vituperationis, quam Cæsar scripsit de Catone. *Ex Lib. XII. ad Attic.*

Quum mihi Balbus nuper in Lanuvino dixisset, se & Oppium scripsisse ad Cæsarem, me legisse libros contra Catonem, & vehementer probasse. *Ex Lib. ad ATTIC. Epist. I.*

Quibus omnibus generibus usus est nimis

impudenter Cæsar contra Catonem meum. *Ex CIC. in Topic.*

M. Ciceronis libro, quo Catonem cælo æquavit, quid aliud Dictator Cæsar, quam rescripta oratione velut apud Judices respondit? *Ex TACITO Lib. IV.*

Hisque usum C. Cæsarem in vituperando Catone notaverit Cicero. *In Topic. Ex QUINCT. Lib. III.*

Ut Catonem Tullius laudans: & duobus voluminibus Cæsar accusans. *Ex MART. CAPELL. Lib. V.*

Atque utinam ritus veteres, & publica saltem

His intacta malis agerentur sacra. Sed omnes

Noverunt Mauri, atque Indi, quæ psalteria penem

Majorem, quam sint duo Cæsaris Anticatones:

Illuc, &c. *Ex JUVEN. Sat. VI. Vers. 337.*

(20) Πυθόμενος δὲ ὡς αὐτὸν ὁ ἀνὴρ διηγάσατο, δὴλ. μὲν ἦν δεχθεὶς, ἐφ' ᾧ δὲ, ἀδελφόν. εἶπε δ' ἐν ᾧ Κάτων, φθονῶ σοι τὴν θανά-τε, καὶ γὰρ σύ μοι τῆς σωτηρίας ἐφθόνησας. ὁ μὲν ἐν μετὰ ταῦτα γραφεὶς ὑπ' αὐτῆς πρὸς Κά-τωνος τεθνεῶτα λόγος, ὃ δοκεῖ πρῶτος ἔχοντος, εἰδὲ ἐνδιαλλακτικῶς σημεῖον εἶναι. πῶς γὰρ ἐφεί-σατο ζῶντος, εἰς ἀναίσιχτον ἐγχείρας ὀργὴν το-σαύτην. Paulo post: Καὶ τὸν λόγον ἐκείνον ἐκ ἐξ ἀπεχθείας, ἀλλὰ φιλοτιμίας πολιτικῆς συντεταχθεὶς διὰ τοιαύτην αἰτίαν. ἔγραψε Κι-κέρων ἐγκώμιον Κάτωνος, ὄνομα τῷ λόγῳ δέ μιν Κάτωνος. καὶ πολλοῖς ὁ λόγος ἦν διὰ σπεδῆς, ὡς ἐκός, ὑπὸ τῆς δεινότητος τῶν ῥητόρων εἰς τὴν Καλλίστην πεποιημένῳ ὑπόθεσιν. τὸτο ἡνία Κάισαρα, κατηγορίαν αὐτῆς νομίζοντα τὸν τῆς τεθνεῶτος δι' αὐτὸν ἔπαινον. ἔγραψεν ἐν πολλὰς τινὰς κατὰ τῆς Κάτωνος αἰτίας συ-ναγαγόν. τὸ δὲ βιβλίον Ἀντικάτων ἐπιγέ-γραπται. καὶ σπεδασὰς ἔχει τῶν λόγων ἐκεί-νων διὰ Κάισαρα καὶ Κάτωνα πολλὰς. *Ex PLUT. in Cæs.*

(21) Αὐτὸς δ' ἐν ὕστερον, ἐν τῇ πρὸς Κικέρωνα περὶ Κάτωνος ἀντιγραφῇ παρατίθεται, μὴ στρα-τιωτικῆς λόγον ἀνδρὸς ἀντεξέτασιν πρὸς δεινότητα ῥητορῶν ἐνὶ ψυῆς καὶ σχολῇ ἐπὶ τέττο πολλὴν ἀ-γοντος. *Ex PLUTARCH. in Cæs.*

(22) Ἐκ δὲ τέττε διετέλει τιμῶν καὶ φιλοφρο-νέμενος ὥς καὶ γραψάντι λόγον ἐγκώμιον Κά-τωνος ἀντιγράφον, τὸν λόγον τε αὐτῆς καὶ τὸν βίον, ὡς μάλιστα τῷ Περικλέει ἐοικότα καὶ θη-ρωμένως ἐταίρειν. ὁ μὲν ἐν Κικέρωνος λόγῳ Κά-τωνος. ὁ δὲ Κάισαρ Ἀντικάτων γ. γραπται. *Ex PLUTARCH in Cæs.*

Ex

(19) Πρόπλασμα) Hoc est: Specimen quod antequam ipsum opus aggreditur, adumbratum.

(20) Πυθόμενος &c.) Hoc est: Ubi vero ad eum allatum est, manus sibi Catonem violentas attulisse, ostendit ea re se morderi Cæsarem. Qua vero de causa obscurum est. Ait autem: Invideo tibi Cato, hoc lethum, siquidem mihi tuam salutem invidisti. Enimvero quam postea in Catonem defunctum orationem scripsit, non apparet benigni vel placabilis in eum animi habere significationem. Qui enim pepercisset vivo, in quem exanimem tantam bilem effuderit? Paulo post: Nec coniecit hunc librum odio, sed civili adductum ambitione commentatum fuisse ex ejusmodi causa. Scripsit Cicero Catonis laudationem, cui libro Catonem nomen indidit, is nimirum omnium manibus terebatur, ut ab Oratore eloquentissimo in argumento factus praestantissimo. Pupugit id Cæsarem suum esse crimen arbitratum ejus qui sui causa mortuus esset laudationem. Scripsit igitur ejus criminationem, multis in eum collectis criminibus, librum Anticatone in scripsit. Habet autem uterque liber æmulos Cæsaris & Catonis causa multos.

(21) Αὐτὸς &c.) Hoc est: At postmodum in oratione qua Ciceronis Catoni responderet, deprecatur ne quis hominis militaris dictionem, cum oratoris solertis quique multum in ea re otii posuerit, eloquentia conferat.

(22) Ἐκ δὲ τέττε &c.) Hoc est: Ex eo autem eum & perpetuo coluit & humanitate sua complexus est, ut quum scripsit in laudem Catonis orationem, ipse ex adverso scribens, dictionem ejus & vitam sicut maxime germanam Periclis Theramensisque extolleret.

Ex libris de Analogia ad M. T. Ciceronem. Reliquit & de Analogia duos libros &c. *Ex SÜETON. in Cæsare.*

Ex Lib. I.

Quin etiam in maximis occupationibus quum ad te ipsum, inquit, in me intuens, de ratione Latine loquendi accuratissime scripserit, primoque in libro dixerit verborum delectum originem esse eloquentiæ: tribuitque, mi Brute, huic nostro, qui me de illo maluit, quam se dicere, laudem singularem (nam scripsit his verbis, quum hunc nomine esset affatus;) ac si cogitata præclare eloqui possent, nonnulli studio, & usu laboraverunt, (cujus te pæne principem copiæ, atque inventorem, bene de nomine ac dignitate Populi Romani meritum esse existimare debemus.) Hunc facilem, & quotidianum noluisse sermonem, nunc pro relicto est habendum. Tum Brutus, amice hercule, inquit, & magnifice te laudatum puto, quem non solum principem atque inventorem copiæ dixerit, quæ erat magna laus, sed etiam bene meritum de Populi Romani nomine & dignitate. *Ex CIC. in Bruto.*

C. Cæsar ille perpetuus Dictator, Cn. Pompeji focer, à quo familia & appellatio Cæsarum deinceps propagata est; vir ingenii præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris quos ad M. Ciceronem de Analogia scripsit, *Arenas* vitiose dici existimabat, quod *Arena* numquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neque *Cælum*, neque *Triticum*. Contra autem *Quadrigas*, etiamsi currus unus equorum quatuor junctorum unum sit, pluralivo semper numero dicendas putat, sicut *Arma*, & *Mænia*, & *Comitia*, & *Inimicitias*, &c. *Paullo post*: Tunc prolato libro de Analogia primo verba hæc ex eo pauca memoriæ mandavi: ex lib. i. de Analogia, nam quum prædixisset, neque *Cælum* *Triticumve*, neque *Arenam* multitudine significationem pati: Num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam *Terram*, & *plures Terras*, & *Urbem*, & *Urbes*, & *Imperium*, & *Imperia* dicamus? neque *Quadrigas* in unam nominis figuram redigere, neque *Arenam* in multitudinis appellationem convertere possimus? *Ex AGELL. Lib. XIX. Cap. VIII.*

Atque id quod à C. Cæsare excellentis ingenii ac prudentiæ (*Ita AGELLIUS, MACROBIUS* providentiæ) viro in primo de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria atque in pectore, ut tamquam scopulum sic fugias inauditum atque insolens verbum. *Ex AGELL. Lib. I. Cap. X. & MACROB. Lib. I. Saturnal. Cap. V.*

Ex Libro II.

C. Cæsar in libro de Analogia secundo, *hujus die*, & *hujus specie* dicendum putat. *Ex AGELL. Lib. IX. Cap. XIV.*

Panium Cæsar de Analogia libro II. dici debere ait, sed Verrius contra. Nam *i* detracta *Panum* ait dici debere. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Cæsar libro de Analogia secundo *Fagos*, *Populos*, *Ulmos*. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Cæsar de Analogia secundo, *Turbonem* non *Turbinem* etiam in tempestate dici debere ait, ut *Cato Catonis*, non ut *homo hominis*. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Lacer, an *Laceris* &c., Cæsar de Analogia secundo, nec non Valgius de rebus per epistolam quæsit. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Is homo, *Idem* compositum facit, nisi quia Cæsar libro secundo (*de Analogia videlicet*) singulariter *Idem*, pluraliter *Idem* dicendum affirmat. Sed consuetudo hoc non fervat. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Ex iisdem, non distincto libro.

C. Cæsar gravis autor linguæ Latine in libris Analogicis omnia istiusmodi (*puta Senatu*, *Victu*, *Aspectu*, &c.) sine *i* littera dicenda censet. *Ex AGELL. lib. IV. Cap. XVI.*

Hic & hæc Samnis, *hujus Samnitis*. Sic Cæsar de Analogia. *Ex PRISC. lib. VI.*

Partum. Cæsar de Analogicis harum *partium*. *Ex CHARIS. Lib. I.*

Ex iisdem, uti Verosimile est, non adscripto tamen ubi laudantur libro.

Mihi autem placet Latinam rationem sequi quousque patitur decor. Neque enim jam *Calypsonem* dixerim, ut *Junonem*: quamquam secutus antiquos C. Cæsar utitur hac ratione declinandi. *QUINCTIL. lib. V. Cap. V.*

M. Tullius & C. Cæsar, *mordeo memordi*; *pugno pepugni*; *spondeo spepondi* dixerunt. *AGELL. lib. VI. Cap. IX.*

C. Cæsar ait, *L* littera nominativa singulari neutra finita nomina, eandem definitionem capere, quam capiant *E* littera terminata. *Huic animali*, & *ab hoc animali*. *huic puteali* & *ab hoc puteali*. *CHARIS. lib. I.*

Aplustre. Omnium nominum, quæ sunt neutri generis, & in *E* terminantur, ait Plinius, Cæsarem scisse eosdem esse ablativos, quales sunt dativi singulares. *CHARIS. lib. I.*

AR litteris nomina neutralia terminata, ait Cæsar, quod dativo & ablativo pari jure funguntur, ut idem Plinius scribit. *CHARIS lib. I.*

Jubar. Plinius ait inter cætera etiam istud Cæsarem dedisse præceptum, quod neutra nomina, *AR* nominativo clausa, per *J* dativum ablativumque singulares ostendant; *Jubar* tamen & *Far* ab hac regula dissidere. Nam *huic jubari* dicimus, *ab hoc jubare*, & *huic farri*, *ab hoc farre*. *CHARIS. lib. I.*

Ac ne illa ratio recepta est, quam Cæsar ponit in femininis, ut *puppin*, *vestim*, *pelvim*. Hoc enim modo & *ab hoc cani* & *ab hoc cane*. *CHARIS. lib. I.*

Tribus *III* junctis qualis posset syllaba pronuntiari? nam postremum *I* pro vocali accipiendum; quod Cæsari artis Grammaticæ doctissimo placitum fuisse à Victore quoque in arte grammatica de syllabis comprobatur. *PRISC. lib. I.*

V, loco consonantis posita, eandem prorsus in omnibus vim habuit apud Latinos, quam apud *Æoles* digamma *F*. pro quo Cæsar hanc figuram *J* scribere voluit. Quod quam-

quamvis recte visum est, tamen consuetudo antiqua superavit. *PRISC. lib. I.*

Hec pollis, pollinis. Sic *CHARISIUS*. Probus autem & Cæsar, *hoc pollen, pollinis* declinaverunt. *PRISC. lib. VI.*

Præterea Cæsar declinat, *pubis puberis: PROBUS, pubes puberis: quidam puber puberis.* *PRISC. lib. VI.*

Quamvis Cæsar non incongrue protulit *ens a Verbo sum, es, est.* *PRISC. lib. XVIII.*

Hoc lutum, atque macellum singulari exire memento, licet *ENNIUS, ista macella, dicatque & Cæsar, luta.* *Ex CAPRO.*

Lacrumæ an Lacrimæ, Maxumus an Maximus, & si quæ similia sunt, scribi debeant, quaesitum. *TERENTIUS VARRO* tradidit Cæsarem per *I* ejusmodi verba solitum esse enuntiare & scribere: inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam. Sed ego in antiquiorum, &c. *CASSIODORUS ex Annæo Cornuto de Orthographia.*

Varie etiam scriptitatum est, *Mancupium, Aucupium, Manubiæ.* Siquidem *C. Cæsar* per *I* scripsit, ut apparet ex titulis ipsius. *Ex VELIO de Orthographia.*

An ideo minor est *M. Tullius Orator* quod idem artis hujus (*grammaticæ*) diligentissimus fuit, & in filio, ut in epistolis apparet, recte loquendi usquequaque asper quoque exactor? Aut vim *C. Cæsaris* fregerunt editi de Analogia libri? *QUINCT. lib. I. Cap. VII.*

Apophtegmata.

Sed tamen ipse Cæsar habet peracre iudicium, & ut *Servius frater tuus*, quem literatissimum fuisse iudicio, facile diceret, hic versus *Plauti* non est, hic est, quod tritas haberet aures notandis generibus Poëtarum, & consuetudine legendi: sic audio Cæsarem, quum volumina jam confecerit? (22) *Ἀποφθεγμάτων*, si quid afferatur ad eum pro meo, quod meum non sit, rejicere solere. Quod eo nunc magis facit, quia vivunt mecum fere quotidie illius familiares. Incidunt autem in sermone vario multa, quæ fortasse, illis quum dixi, nec illitterata, nec insulsa esse videantur. Hæc ad illum cum reliquis actis perferuntur. Ita enim ipse mandavit. Sic fit, ut, si quid præterea de me audiat, non audiendum putet. *CIC. Lib. IX. Epist. ad Famil. Epist. XVI. ad Pap. Pætum.*

Dicta collectanea.

Feruntur & à puero, & ab adolescentulo quædam scripta, &c. item *Dicta collectanea.* Quos omnes libellos veruit Augustus publicari. *SUETON. in Cæsare.*

Ephemerides.

C. Julius Cæsar quum dimicaret in Gallia, ab hoste raptus equo ejus portaretur armatus, occurrit quidam ex hostibus, qui eum nosset, insultans ait: *Cecos Cæsar (i),* quod Gallorum lingua, *Dimitte*, significat:

& ita factum est, ut dimitteretur. Hoc autem ipse Cæsar in *Ephemeride* sua dicit, ubi propriam commemorat felicitatem. *SERVITIUS in lib. II. Æneidos Virgilii, Libri Auspiciorum.*

Sed contra *Julius Cæsar XVI Auspiciorum* libro negat nundinis concionem advocari posse, id est, cum populo agi, ideoque nundinis Romanorum haberi comitia non posse. *MACROB. lib. I. Saturnal. Cap. XVI.*

Auguralia.

Cæsar in *Auguralibus*: Si sincera pecus erat. *PRISCIANUS Lib. VI.*

De Divinatione

Genus eloquentiæ dumtaxat adolescens adhuc *Strabonis Cæsar* secutus videtur: cuius etiam ex oratione, quæ inscribitur *Pro Sardis*, ad verbum nonnulla transtulit in *Divinationem* suam. *SUETONIUS in Cæsare.* Erunt forte qui hoc ad *Orationem* fragmenta pertinere existimabunt, me non multum repugnante.

Astronomica.

Nam *Julius Cæsar* ut siderum motus, de quibus non indoctos libros reliquit, ab *Ægyptiis* disciplinis hausit; ita hoc quoque ex eadem institutione mutuatus est, ut ad *Solis* cursum finiendi anni tempus tenderet. *MACROBIUS L. I. Saturnal. Cap. XXVI.*

Tres autem fuere sectæ, *Chaldæa, Ægyptia, Græca*: his addit apud nos quartam Cæsar *Dictator*, annos ad *Solis* cursum redigens singulos, qui prius antecedebat. *Ex PLIN. lib. XVIII. Cap. XXV.*

A *Bruma* in *Favonium* Cæsari nobilia sidera significant, *III. Kal. Januarii* matutino *Canis* occidens. *Paullo post*: *Pridie Nonas Januarii* Cæsari *Delphinus* matutino exoritur, & postero de *Fidicula*, quo *Ægypto* *Sagitta* vesperi occidit. *Paullo post*: A *Favonio* in *Æquinoctium* vernum Cæsari significat *XVII. Kal. Martii* triduum varie. Et *VIII. Kal. Hirundinis* visu, & postero die *Arcturi* exortu vespertino. Item *III. Nonas Martii* Cæsari *Cancris* exortu id fieri observavit. *Paullo post*: Cæsar & *Idus Martias* ferales sibi annotavit *Scorpionis* occasu. *Paullo post*: *III. Nonas Aprilis* in *Attica* *Vergiliæ* vesperi occultantur. Eadem postridie in *Bœotia*: Cæsari autem *Chaldæis*, *Nonis*: *Paullo post*: Cæsari *VI. Idus* significatur imber *Libræ* occasu. *XIV. Kal. Maji* *Ægypto*, *Siculæ* occidunt vesperi, sidus vehemens & terra marique turbidum. *XVI Atticæ*, *XV Cæsari*, continuoque triduo significat. *Paullo post*: *VI. Nonas Maji* Cæsari *Siculæ* matutino exoriuntur, & *VIII Idus* *Capella* pluvialis. *PLIN. lib. XVIII. Cap. XXVI.*

A *Vergiliarum* exortu significant Cæsari postridie *Arcturi* occasus matutini. *Paullo post*: *XI Kal. Cæsari* *Orionis* gladius occidere incipit. *III Non. Junii* Cæsari, & *Cccc Assy-*

(k) al. *Cetos Cæsar.* al. *Cæsar Cæsar.*

(22) *Ἀποφθεγμάτων*) hoc est: Acute graviterque dictorum.

Affyriæ Aquila vesperi oritur, &c. XI Kal. ejusdem Oriōnis gladius Cæsari occidere incipit. *Ex PLIN. lib. XVII. Cap. XXVII.*

A Solstitio ad Fidiculæ Occasum VI Kal. Junii (al. Julii) Cæsari Orion exoritur. *Paullo post: XVIII. Kal. Augusti, Ægypto Aquila occidit matutino, Etesiarumque prodromi flatus incipiunt, quod Cæsar X Kal. sentiret Italiam existimavit. Paullo post: Aquila Atticæ matutino occidit: III Kal. regia in pectore Leonis stella matutino Cæsar immergitur. Ex PLIN. lib. XVIII. Cap. XXVIII.*

De Sideribus.

Etiam aliquid poeticum edidit.

Sed nec aliquis pæne Latinorum & hac arte Institutionis libros scripsit, nisi paucos versus Julius Cæsar, & ipsos tamen de alieno opere mutuatus. *JUL. FIRMICUS Matthes. lib. II. initio.*

Executus est etiam horum Siderum numerum Græce Aratus, Poëta disertissimus, Latine vero Cæsar, & decus eloquentiæ Tullius. Sed hi tantum nomina ipsorum & ortus, non autem apotelesmarum auctoritatem ediderunt: ita ut mihi videantur non aliqua Astrologiæ scientia, sed Poëtica potius elatilitentia, docilis sermonis studia protulisse. *JUL. FIRMICUS Matthes. lib. VIII. Cap. VI.*

Poëmata.

Reliquit & de analogia libros duos, & Anticatones totidem, ac præterea Poëma quod inscribitur Iter. Quorum librorum primos, in transitu Alpium, quum ex citeriore Gallia, conventibus peractis, ad exercitum rediret: sequentes, sub tempus Mundenlis prælii fecit: novissimum, dum ab Urbe in Hispaniam ulteriorem IV & XX (k) die pervenit. *SUETON. in Cæsare.*

Feruntur & à puero & ab adolescentulo quædam scripta: ut laudes Hercules, tragædia Oedipus, &c. quos omnes libellos vetuit Augustus publicari. *SUETONIUS in Cæsare.*

Olus quoque silvestre est trium foliorum, D. Julii carminibus præcipue pacisque militaribus celebratum. Alternis quippe versibus exprobravere lapsana se vixisse apud Dyrhachium, præmiorum parsimoniam cavillantes. Est autem id Cyma silvestris. *PLIN. lib. XIX. Cap. VIII.*

DONATUS, seu potius SUETONIUS in vita Terentii hos sub C. Julii Cæsaris nomine versus producit.

Tu quoque, tu in summis, o dimiate Menander

Poneris, & merito, puri sermonis amator. Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis

Comica, ut æquato virtus polleret honore,

Cum Græcis, neque in hac despectus parte jaceres.

Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse, Terenti.

(k) al. VII. & XX. &c. *STRABONE & APPIANO.*

Sequens etiam Epigramma C. Julio Cæsari quidam inscribunt, alii Germanico.

Thrax puer astricte glacie dum ludit in Hebro,

Pondere concretas frigore rupit aquas. Dumque imæ partes rapido traherentur ab amne,

Abscidit tenerum lubrica testa caput. Orba quod inventum mater dum conderet urna,

Hoc peperit flammis, cætera, dixit, aquis.

Illud vero Distichon

FELTRIA, PERPETUO. NIVIVUM. DAMNATA. RIGORE. TERRA. MIHI. POSTHAC. NON. HABITANDA. VALE.

Falso Cæsari inscriptum est, etsi quidam in membrana, alii in saxo exstare dicant. Ajunt quoque Cæsaris Decretum Viterbii in Hetruria inventum, hoc exemplo:

C. Julius. Cæsar. M. Tullium. Cicronem. Ob. Egregias. Ejus. Virtutes. Singulares. Animi. Dotes. Per. Totum. Orbem. Nostris. Armis. Virtuteque. Perdomitum. Salvum. Et. Incolumem. Esse. Jubemus. C. Jabolenus.

Nugæ, nugæ!

Incerta.

Unguenta dicuntur à locis, ut Telinum, cuius Julius Cæsar meminit, dicens: Corpusque suavi Telino unguimur. Hoc conficiebatur in Insula Telo, quæ est una ex Cycladibus, &c. *Isidorus lib. IV. Origin. Cap. XII.*

Insertum hoc ab FULVIO URSINO Fragmentis de Analogia. Ut & illud ex NONIO in voce Cinis, nec non locus PLINII ex lib. VII. Cap. III. ubi alloquitur M. T. Cicronem. Quid habuerit causæ, cur hoc fecerit, comminisci non potui. Quocirca inter INCERTA referendum duxi. Nisi quis potius Cæsari Straboni, non Dictatori tribuendum arbitretur. Si ad hunc modum addita una vocula scripseris, erit integer Senarius:

Corpusque suavi Telini unguine unguimur. *Idem URSINUS ex PRISCIANI lib. VIII. Fragmentum hoc:*

C. Cæsar, quæ res augurantur διωροσκοπῶνται, ad Auguralia transtulerat: ego prætermisi, quum isto Prisciani loco non Cæsar, sed Lucius Cæsar legatur. Non est quod corruptum aliquis existimet. Citatur nominatim L. Cæsar à FESTO, in voce Majorem. Ex eodem fortassis est quod apud SERVIUM nuper ex PETRI DANIELIS & Fuldaneæ bibliothecæ membranæ editum habemus, Commentario ad Aneidos Virgilii lib. I. Occiso, inquit, Mezentio Ascanium, sicut I. Cæsar (verosimile mihi sit legendum L. Cæsar) scribit Julum cæptum vocari dicunt, vel quasi ἰοβόλον, id est, sagittandi peritum, vel à prima barbæ lanugine, quam ἰσλον Græci dicunt, quæ ei tempore victoriæ nascebatur. *Hæc ibi. Similiter expunxi quod inter Fragmenta Epistolarum legebatur:*

Ve-

Vespera fatigatus, luce dormitans. Non enim apud CHARISIUM lib. II. unde hæc descripta sunt, nominatur Julius Cæsar, sed Aurelius Cæsar lib. II. five XI Epistolarum ad Frontonem. Quo comperto, auctoritatem Civis Romani insuper habui. Sed quid spuris his diutius immoror, quin legitima, si quæ porro restant, Fragmenta colligo?

Apud Cæsarem & Catulum & Calvum lectum est: quum jam fulva cinis fueris. NONIUS in voce Cinis.

Salve primus omnium parens Patriæ appellate, primus in toga triumphum linguæque lauream merite, & facundiæ, Latinarumque litterarum parens: atque (ut Dictator Cæsar hostis quondam tuus de te scripsit) omnium triumphorum lauream adepte majorem, quanto plus est, ingenii Romani terminos in tantum promovisse, quam imperii. PLIN. lib. VII. Cap. XXX. in fine, ubi de Cicerone.

Cicero caularum XIII: Re vendita iterum emptæ. Unde manifestum fit venita non dici, sed aut venundata, aut vendita, ut Cicero. C. Cæsar: Possessiones redimi, eas postea pluris venditas. DIOMEDES Lib. I.

Esseda, vehiculi vel currus genus, quo soliti sunt pugnare Galli. Cæsar testis est libro ad Ciceronem III. Multa millia equitum atque essedariorum habet. Hinc & gladiatores essedarii dicuntur, qui curru certant. JUNIUS PHILARGYRUS in III. Georg. Virg. lib. III.

Augustus quoque in Epistolis ad C. Cæsarem scriptis emendat, quod is Calidum dicere quem Calidum (in libris forte de Analogia) malit: non quia illud non sit Latinum, sed quia sit odiosum, &, ut ipse Græco verbo significavit, περιεργον. QUINCTILIANUS lib. I.

C. Julii Cæsaris Dicta.

Tu, quæso, quidquid novi (multa autem expecto) scribere ne pigrescere. In his, de Sexto, satisne certum: maxime autem de Bruto nostro: de quo quidem ille, ad quem diverti, Cæsarem solitum dicere: Magni refert, hic quid velit; sed quidquid vult, valde vult. (V. C. quidquid volet, valde volet.) Idque eum animadvertisse quum pro Dejotaro Nicææ dixerit, valde vehementer eum visum, & libere dicere. CICERO lib. XIV. Epist. ad Atticum Epist. I.

Proxime quum Sextii rogatu apud eum fuisset, expectaremque sedens, quoad vocaret; dixisse eum: Ego dubitem, quin summo in odio sim, quum M. Cicero sedeat, nec suo commodo me convenire possit? Atqui si quisquam est facilis, hic est. Tamen non dubito, quin me male oderit. CIC. lib. XIV. Epist. ad Atticum Epist. I.

Ajebat, Cæsarem secum, quo tempore Sextii rogatu veni ad eum, quum expectarem sedens: dixisse: Ego nunc tam sim stultus, ut hunc ipsum, facilem hominem, putem mihi esse amicum, quum tam diu sedens meum commodum expectet? CICERO lib. XIV. Epist. ad Attic. Epist. II. Idem cum eo quod supra ex epistola prima attulimus.

Quo gaudio elatus, non temperavit quin paucos post dies frequenti curia jactaret, in-vitis & gementibus adversariis adeptum se quæ concupisset: proinde ex eo insultaturum omnium capitibus: ac, negante quodam per contumeliam, Facile hoc ulli feminae fore, responderit quasi alludens: In Assyria quoque regnasse Semiramis; magnamque Asiæ partem Amazones tenuisse quondam: SÆTTON. in Cæsare.

Pharsalica acie cæfos profligatosque adversarios prospicientem, hæc eum ad verbum dixisse refert Asinius Pollio: Hoc voluerunt. Tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petissem. SÆTTON. in Cæsare.

Consecutusque cohortes ad Rubiconem flumen, qui provinciæ ejus finis erat, paullulum constitit, ac reputans quantum moliretur, conversus ad proximos, Et etiam nunc, inquit, regredi possumus. Quod si ponticulum transierimus, omnia armis agenda erunt. SÆTTON. in Cæsare.

Cunctanti ostentum tale factum est. Quidam eximia magnitudine & forma, &c. Tunc Cæsar. Eat, inquit, quo Deorum ostenta, & inimicorum iniquitas vocat. Facta alia est, inquit. SÆTTON. in Cæsare.

Romam iter convertit; appellatisque de Rep. Patribus, validissimas Pompeji copias, quæ sub tribus legatis, M. Petrejo, & L. Afranio, & M. Varrone in Hispania erant, invasit; professus ante inter suos, Ire se ad exercitum sine duce, & inde reversurum ad ducem sine exercitu. SÆTTON. in Cæsare.

Prolapsus in egressu navis, verso ad melius omine, Teneo te, inquit, Africa. SÆTTON. in Cæsare.

Quum expectatio adventus Jubæ terribilis esset, convocatis ad concionem militibus, Scitote, inquit, paucissimis his diebus regem affuturum cum X legionibus, equitum XXX, levis armaturæ C millibus, elephantis CCC. Proinde desinant quidam quærere ultra, aut opinari; mihi que qui compertum habeo, credant: aut quidem vetustissima nave impositos, quocumque vento in quascumque terras jubebo avehi. SÆTTON. in Cæsare.

Jactare solitus, Milites suos etiam unguentatos bene pugnare posse: nec Milites eos pro concione, sed blandiori nomine Commilitones appellabat (etiam Quirites). SÆTTON. in Cæsare.

Famem & cæteras necessitates, &c. tantopere tolerabant, ut Dyrrhachina munitione Pompejus, viso genere panis ex herba, quo sustinebantur, Eum feris sibi rem esse dixerit, &c. SÆTTON. in Cæsare.

Quosdam infimi generis ad amplissimos honores provexit. Quum ob id culparetur, professus est palam, Si grassatorum & sicariorum ope in tuenda sua dignitate usus esset, talibus quoque se parem gratiam relaturum. SÆTTON. in Cæsare.

Interrogatus cur repudiasset uxorem? Quoniam, inquit, meos tam suspicione, quam crimine judico carere oportere. SÆTTON. in Cæsare.

Acie Pharsalica proclamavit, *Ut civibus parceretur.* SÆTTON. in Cæsare.

Nec minoris impotentiae voces propalam edebat, ut T. Ampius scribit: *Nihil esse rempublicam. Appellationem modo, sine corpore ac specie. Syllam nescisse litteras, qui Dictaturam deposuerit. Debere homines consideratius jam loqui secum, ac pro legibus habere, quæ dicat.* SÆTTON. in Cæsare.

Eoque arrogantiae progressus est, ut, Haruspice tristitia, & sine corde exta sacro quodam nuntiante, *Futura diceret lætiora, quum vellet: nec pro ostento ducendum si pecudi cor defuisset.* SÆTTON. in Cæsare.

Triumphanti & subsellia Tribunitia prætervehenti sibi unum è collegio Pontium Aquilam non assurrexisse, adeo indignatus, ut proclamaverit: *Repete ergo à me Aquila Rempublicam Tribunas.* Nec destiterit per continuos dies quidquam cuiquam, nisi sub exceptione, polliceri, *Si tamen per Pontium Aquilam licuerit.* SÆTTON. in Cæsare.

Plebei, Regem se salutanti, Cæsarem se, non Regem esse respondit. SÆTTON. in Cæsare.

De quo genere optime C. Cæsarem prætextatum adhuc accepimus dixisse, *Si cantas, male cantas; si legis, cantas.* QUINCTIL. lib. I.

Elevandi ratio est duplex, ut aut veniam quis, aut jactantiam minuat: quemadmodum C. Cæsar Pomponio ostendenti vulnus ore exceptum in seditione Sulpicianæ, quod ipse se passum pro Cæsare pugnantem gloriabatur, *Numquam fugiens respexeris,* inquit. Aut crimen objectum, ut Cicero, &c. QUINCTIL. lib. I.

Est & illa ex ironia fictio, qua usus est C. Cæsar. Nam quum testis diceret, à reo femina sua ferro petita, & esset facilis reprehensio, cur illam potissimum partem corporis vulnerare voluisset, *quid enim faceres,* inquit, *quum tu galeam & lorica haberes?* QUINCTIL. lib. VI.

Sic fac existimes, post has miseras, id est, postquam armis disceptari cœptum est de jure publico, nihil esse actum aliud cum dignitate. Nam & ipse Cæsar, accusata acerbitate Marcelli (Sic enim appellabat) laudatæque honorificentissime & æquitæ tuæ, & prudentiæ, repente præter spem dixit, *se Senatui roganti de Marcello, ne hominis quidem causa negaturum.* (* Sic VICTORINUS edidit, eumque secutus LAMBINUS, cui tamen ominis legendum videtur. Ipsum vide.) CIC. lib. IV. Epist. ad Famil. Epist. IV. ad Ser. Sulpicium.

Demetrio Megæ Siculo Dolabella rogatu meo civitatem à Cæsare impetravit: qua in re ego interfui. Itaque nunc P. Cornelius vocatur. Quumque propter quosdam fordidos, qui Cæsaris beneficia vendebant, tabulam, in qua nomina Civitate donatorum incisa essent, revelli jussisset, eidem Dolabellæ, me audiente, Cæsar dixit, *Nihil esse, quod de Mega vereretur; beneficium suum in eo manere.* CIC. lib. XIII ad Famil. Epist. XXXVI ad Aciliam.

De C. Julio Cæsare.

Sed tamen, Brute, inquit Atticus, de Cæ-

sare & ipse ita judico, & de hoc hujus generis acerrimo æstimatore sæpissime audio, illum fere omnium Oratorum Latine loqui elegantissime, nec id solum domestica consuetudine, ut dudum de Læliorum & Domitiorum familiis audiebamus, sed, quamquam id quoque credo fuisse, tamen ut esset perfecta illa bene loquendi laus, multis litteris, & iis quidem reconditis & exquisitis est consecutus, &c. Ex CIC. in Bruto.

Sed perge, Pomponi, de Cæsare, & rede de quæ restant. Solum quidem, inquit ille, & quasi fundamentum Oratoris, &c. Cæsar autem rationem adhibens, consuetudinem vitiosam & corruptam, pura & incorrupta consuetudine emendat. Itaque quum ad hanc elegantiam verborum Latinorum, quæ etiam Orator non sis, & sis ingenuus civis Romanus, tamen necessaria est, adjungit illi oratoria ornamenta dicendi: tum videtur tamquam tabulas bene pictas collocare in bono lumine. Hanc quum habeat præcipuam laudem in communibus, non video cui debeat cedere: splendidam quamdam minimeque veteratorem rationem dicendi tenet, voce, motu, forma etiam magnifica, & generosa quodammodo. Tum Brutus: Orationes quidem ejus, &c. Atque etiam Commentarios quosdam scripsit rerum suarum, valde quidem, inquam, probandos: nudi enim sunt, recti, & venusti, omni ornata orationis tamquam veste detracta. Sed dum voluit alios habere parata unde fumerent, qui vellent scribere historiam, ineptis gratum fortasse fecit, qui volunt illa calamistris inurere; fanos quidem homines à scribendo deterruit, &c. Ex CIC. in Bruto.

Quid Oratorum? Quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? Quis sententiis aut acutior, aut crebrior? Quis verbis aut ornatior, aut elegantior? Ex CIC. ad Corn. Nep. apud SÆTTON. in Cæsare.

Sed bene loquendi de Catulis opinio non minor; sale vero (mero) conditus, & facetiis Cæsar. Ex CIC. lib. I. de Offic.

Reliquit & rerum suarum Commentarios, Gallici, civilisque belli Pompejani. Nam Alexandrini, Africique & Hispaniensis incertus Autor est. Alii enim Oppium putant, alii Hirtium: quin etiam Gallici belli novissimum, imperfectumque librum suppleverit. Paulo post: Pollio Asinius parum diligenter, parumque integra veritate compositos putat; quum Cæsar pleraque & quæ per alios erant gesta, temere crediderit: & quæ per se, vel consulto, vel etiam memoria lapsus, perperam ediderit: existimatque rescripturum, & correcturum fuisse. Ex SÆTTON. in Cæsare.

C. vero Cæsar, si tantum foro vacasset, non alius ex nostris contra Ciceronem nominaretur; tanta in eo vis est, id acumen, ea concitatio, ut illum eodem animo dixisse, quod bellavit, appareat: exornat tamen hæc omnia mira sermonis, cujus proprie studiosus fuit, elegantia. Ex QUINCT. lib. X.

Quid tantum noceret vim Cæsaris, asperitatem

tatem Cœlii, diligentiam Pollionis, iudicium Calvi, quibusdam in locis assumere? *Ex QUINCTIL. Lib. X.*

Hinc vim Cæsaris, indolem Cœlii, subtilitatem Calidii, gravitatem Bruti, acumen Sulpicii, acerbiteriam Cassii, diligentiam Pollionis, dignitatem Messallæ, sanctitatem Calvi reperiemus. *Ex QUINCTIL. Lib. XII.*

At tristior Calvus, numerosior Asinius, splendidior Cæsar, amarior Cœlius, gravior Brutus, vehementior & plenior & valentior Cicero. *Ex Auctore Dialogi de Oratore.*

Λέγεται (23) δὲ καὶ φῶναι πρὸς λόγους πο-
λιτικὰς ὁ Καῖσαρ ἄριστα, καὶ διαπονήσαι φιλο-
τιμώτατα τὴν φύσιν ὡς τὰ δευτεράϊα μὲν ἀδ-
ρίτως ἔχειν, &c. *Ex PLUTARCH. in Cæsare.*

Ἐν ᾧ Ῥώμῃ (24) πολλὰ μὲν ἐπὶ τῷ λόγῳ περὶ

τὰς συνηγορίας αὐτῆ χάρις ἐξέλαμπεν. *Ex PLUTARCH. in Cæsare.*

Ac mihi ex Græcis orationes Lysiae osten-
tat; ex nostris Gracchorum, Catonisque :
quorum sane plurimæ sunt circumcisæ & bre-
ves. Ego Lysiae, Demosthenem, Æschinem,
Hyperidem, multosque præterea; Gracchis,
& Catoni Pollionem, Cæsarem, Cœlium,
inprimis M. Tullium oppono, cujus oratio
optima fertur esse, quæ maxima. *Ex PLIN.
Lib. I. Epist.*

Sed ego verear ne me non satis deceat,
quod decuit M. Tullium, C. Calvum, Asi-
nium Pollionem, M. Messallam, &c. Divum
Julium, Divum Augustum, Divum Ner-
vam, Tib. Cæsarem, &c. *Ex
PLIN. Lib. V. Epist.*

(23) Λέγεται &c.) Hoc est: Dicitur autem & ad urbanam facundiam à natura maxime fuisse comparatus, ingeniumque
suum sedulo exercuisse, secundas ut citra controversiam ferret.

(24) Ἐν ᾧ Ῥώμῃ &c.) Hoc est: Romæ verò multa ejus orationis in defensionibus effulsit venustas.

TABLE	
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

TABLE

POMPONII LÆTI
ROMANÆ HISTORIÆ
COMPENDIUM

AB

INTERITU GORDIANI JUNIORIS

USQUE

AD JUSTINUM TERTIUM.

ROMAN HISTORY
COMPREHENSIVE

EDITED BY GORDON J. L. GORDON

AD JESUM CHRISTUM

POMPONII LÆTI ROMANÆ HISTORIÆ COMPENDIUM

AB

INTERITU GORDIANI JUNIORIS USQUE

AD JUSTINUM TERTIUM.

FRANCISCO BORGIAE

EPISCOPO TEANEN ET PONTIFICIALIS AERARII PRÆFECTO

POMPONIUS LÆTUS.

Solet quæri ab studiosis viris, utilis ne sit historia. Nos vero non modo utilem & frugiferam, sed necessariam mortalibus esse contendimus. Et quemadmodum agriculture corpora, sic monumentis rerum animi fovetur. Vitæ cupido, pharmaca pellendis morbis invenit. Series rerum, ne una cum eo qui gerit, interiret, historiam excogitavit. Quantoque nobilior corpore animus, tanto cæteras dotes præcellit historia, potissimamque sibi sapientiæ partem vendicat. In ea enim est imitatio vivendi, vitia detestatur, virtutes ardore quodam imitationis effert. Ut cum rebus omnibus tempora vetustatem adferant, historia numero annorum admirabilior est, & sanctior habetur. Scripserunt multi de ejus utilitate, deque ejus observatione, quæ præterire negligentia non est. Ab historicis abesse debent, fædum crimen adsentationis, & amor ac benivolentia, metusque & simulas; quibus corrumpitur narratio, uti sæpe numero contingit. Ajunt enim scribe securus quod lubet, & quod velis narres, habiturus mendaciorum comites. Principes historiæ cur dissentiant? Cur varia tradunt? quod judicium quo solemus in rebus uti, sæpius decipit. Itaque scribere, quæ ipsi vidimus unde nomen esse memorant, errore liberi vera fateremur. Sed quoniam ad ea quæ ab seculis nostris remota sunt, ad commodam narrandi materia, judicio opus est simul & memoria. Adcuratius legere prodest. Laudatur etiam in historia brevis, quæ sit aperta ac lucida, ut illa Crispi Sallustii. Livius modo brevis, modo copiosus, plus eloquentiæ addidit. Sunt & alii candidi, alii nimis phalerati & tumidi. Veterum simplicitas, ut fuit M. Catonis & Q. Fabii, interit. Nos vero breves esse volumus, & sæpius digressi sumus ornatus gratia. Verum si candor ille simplicitatis antiquæ aberit, veniam oramus, quam cum sciamus minime mereri, præcipue nobis dandam ab his qui legerint, aut audierint arbitramur. Præterea historia quovis modo scripta delectationem adfert. Natura ipsa ad rerum notitiam provocatur. Resque avidius quam eloquentia petitur, ut qui qualibet nuda rerum cognitione etiam anilibus fabellis capiamur. Nihil his commentariis falsi, quantum perspeximus ausi sumus. Exorsi ab interitu Junioris Gordiani usque ad exilium Justiniani Heracliorum, multa dispersa in unum corpus collegimus. Ab Philippis vero usque ad eadem Emilianii, quia Trebonii Pollionis labor sine capite est, & monumenta illorum temporum desiderantur, nimis circumscribere narravimus. Utcumque certi sumus procul dubio libellos tibi Borgia placituros, qui memoria seculorum plurimum delectaris, & ob id à publicis negotiis sevocaris. Alii vero, si cætera nobis deessent, quoniam titulus tuæ humanitatis index est, satis sunt probaturi. Vale.

Dddd

LIBER

LIBER PRIMUS.

BALBINUS, PUPIENUS, GORDIANUS.

Balbinus &
Pupienus Cæ-
sares.
U. C. 989. p.
C. N. 237.

Gordianus
Imp.
U. C. 990. p.
C. N. 238.

assensu ac lætitia scivit. Ii fuere DECIUS CÆLIUS BALBINUS, & M. CLODIUS PUPIENUS. Hic, quamvis homo novus, per gradus dignitatis satis illustris erat, & gravitate ac severitate venerabilis. Balbini majores ex Gadibus Hispaniæ cum Pompejo Magno venerant, & civitate donati. Horum primus Theophanes Balbus, Romæ appellatus Cornelius, quem M. Tullius defendit. Igitur Balbinus nobilitate familiæ fortunisque & clementia satis cognitus. Hic Cæsar, ille Catonis moribus comparatus. Ille contra Maximinos hostes judicatos copias eduxit, hic Urbis gubernationem suscepit. Illius auspiciis cæli Maximini, hujus bonitate tumultus in Urbe inter cives ac prætorianos exortus est. Tandem neque illi severitas, neque huic clementia profecerunt. Ambos milites occiderunt. GORDIANUM natum annos XIII qui modo Cæsar erat, Imperatorem fecerunt, non abnuente Senatu. Cujus successibus, quum posset Persicum nomen deleri, infidiæ Philippi vetuerunt. Quibus circumventus, adolescens occisus est. Etenim occultæ proditioes, ad excidium bonorum excogitæ, scelera audientium prodigiorum augent. Non fuit inulta juvenis Gordiani cædes. Quicumque in eum conjuraverunt, crudelibus suppliciis afflicti interierunt.

MARCUS ET SEVERUS HOSTILIANUS.

SENATUS, de morte Gordiani factus certior, MARCUM quemdam virum gravem ac sapientem, Imperatorem legit. Qui subita morte in palatio, ubi habitabat, decessit. Nec successor dilatus est. Statimque lectus à Patribus SEVERUS HOSTILIANUS, qui repente quum incidisset in morbum, medicis male venam solventibus, occubuit. Interea litteræ PHILIPPI ad Senatum afferuntur. In iis scriptum erat, *Gordianum gravi morbo affectum obiisse, & Philippum ab exercitu Imperatorem factum; rogareque uti Patres probarent.* Senatus, qui rem nondum noverat, Augustum Philippum confirmavit, Gordianum inter divos rerulit.

DE IMPERIO PHILIPPI.

MARCUS JULIUS PHILIPPUS, Vostreis Arabiæ urbe, obscuris parentibus natus est. Cujus fortunæ, humilitas generis non obfuit. Ab teneris annis relicto patrio solo militare cœpit: nec difficile hoc puero fuit. Nam Arabes optimi sunt equites, & militiam Romanam noscere cœperunt, in Oriente res gerente Pompejo. Philippus haud parum diligens, per gradus promotionis ascendit, comes ordinis, deinde dux, post præfectus prætorio. Tandem in Perside post mortem Misitheï, exercitui à Gordiano præficitur: & loco parentis, juvenis Imperator eum habuit. Misitheus, qui & idem Timeffocles, vir modestus ac frugi, Reip. & militibus moderandis tanta dexteritate usus, ut utrisque carissimus fuerit. Propter cujus bonitatem simul & ingenitam eloquentiam, ejus filia adolescenti Gordiano nupsit, præfectusque Urbi factus. Tanti viri consilio Imperium ex omni parte augebatur. Bello Persico senis providentia fugatus est Sapoies rex, Artaxerxis filius. Erat autem Sapoies statura procerus, & corpore horribilis. Recuperatæ urbes, Antiochia quæ est Nisibis, & Carræ. Exercitui com meatus numquam defuit. In eo exigendo provincialibus minime molestus. Senatus hominem quadrigis & titulo honestavit: MISITHEO PARENTI PRINCIPUM POP. ROM. TUTORI REIP. S. P. Q. R. Sunt qui scribunt & hunc consilio Philippi obiisse. Nam quum medici poculum decrevisent ventris profluvio cohibendo, aliud fraude porrectum quo magis solveret. Post hujus obitum factio Philippi plurimum crevit. Frumentariæ naves ejus opera interceptæ sunt: exercitusque esurie quum laboraret, ad loca difficiliora traductus, ad quæ per Euphratem com meatus advehi non posset. Amici Philippi negligentia principis id ascribebant. Ceteri, quum esurirent, facile crediderunt. Jamque palam princeps accusabatur, adolescentia culpabatur, quod non digna imperio esset. Tandem fames impulit pene omnes Imperium commendare Philippo, qui una cum juvene imperaret, quod diu durare non potuit. Nam & Philippus fraudulenter omnia agebat, per clandestinos amicos nova crimina fingeat. Et juvenis Scipionum proles & Augustorum hæres, æquatum sibi imperium cum indignitate Philippi ægre ferebat. Ea res cædem Gordiano festinavit. Accessit etiam ne amor S. P. Q. R. & militum, intellectis hominis Arabici fraudibus, Imperium abrogaret. Hac viâ jam Aug. Philippus proficiscendi ad Urbem concionem habuit, percussorque cum Persis foedere, Mesopotamiam & Assyriam hostibus reliquit, passus victricium armorum dedecus, ut ad Urbem è Syria advolaret. In na-

Philippus Imp.
U. C. 996. p.
C. N. 244.

Misitheï socii
Gordiani lau-
des & hono-
res.

Quo mortuo
factio Philippi
crevit.

Philippus Phi-
lippopolim
condidit.

tali

Ludos secularis celebrat
U. C. 1000.
P. C. N. 248.

tali agro Urbem sui nominis condi iussit Philippopolim. Et ne quis ambigat, aut nominis similitudine decipiatur, altera est in Thracia Philippopolis, quam Scythæ diripuerunt, regum Macedoniae opus. In itinere confortem Imperii fecit Philippum filium. Reversus ad Urbem, jam voti compos, plura largitus est. Sed ipsius adventu lætitia haud ingens, quod provincias amiserat; studens se dare animos omnium, inducto cum Persis decreto, illis bellum indixit, sperans ignominiam abolere. Res sine sanguine peracta est, Persis provincias restituere pollicentibus. Hujus Imperii anno II. ante XI. Kal. Maji, ingenti pompa magnoque sumptu & apparatu seculares ludi anno A. U. C. M. celebrati sunt. Belluæ triumpho Persico & iis ludis à Gordiano asservatæ (nam juvenis natali Urbis triumphare decreverat) hæ fuisse memorantur: Elephantum XXXII. Alces X. Tigrides X. Leones mansueti LX. Leopardi cicures XXX. Hyænæ X. Hippopotamus unus. Rhinoceros unus. Arcoleontes X. Camelopardi X. Onagri XX. Equi feri XL. Gladiatorum paria mille. Quæ omnia in Circo Maximo exhibita, & scenicos ludos in Pompeji theatro, tribus diebus totidemque noctibus (mirum dictu) pervigil Populus spectavit, funeralibus atque lychnis tenebras vincentibus. Et quum multitudo solemnibus ludis intenta esset, incendium aut ex luminaribus aut ex ignibus coalitum, in curia divagatum est: theatrum Pompeji arsit, & ei propinquum hecatonstylon. Centum columnarum in campo Martio opus, *centenariam porticum* appellabant. Circenses dati: in quibus certamine currendi quadragesimus equorum è carcere missus numeratus est. *De ludis secularibus* pauca referre haud ab re est. Eos instituisse fertur, exactis Regibus, M. Valerius Publicola, & appellatos quod plerumque hominis ætas semel intueri potest: idque aliquamdiu servatum est. Postea ambitione Cæsarum cupientium id solemnè suis temporibus exhiberi, ordo corruptus est, & pro libidine seculares ludi habiti. Interea Scythæ, qui Mithreo fidem præstiterant, & illius nutu quieti erant, facta irruptione limites transgressi, urbes & agros Imperii Romani vastare, prædas abducere, cædes undique facere, incendia suscitare, domos, villas, tuguria evertere: metum haud inanem inferebant. Expeditioni propere præficitur MARINUS quidam, dux limitis Sarmatici: ab exercitu Illyricorum Imperator est appellatus. Quod quum nuntiatum esset Romæ, Philippus advocato Senatu, plurimum de Marini ingratitudine questus est. DECIUS, vir clarus, hortatus est principem, *ne timeret, quod Marinus pœnas daturus esset*: qui post paullo cæsus seditione militari, pœnas luit. Confirmatus Imperator vaticinio Decii, contra Scythas cum supplemento copiarum ipsum Decium misit. Qui

quum ad exercitum pervenisset, concordiam assensu milites Illyriciani (1) Imperatorem fecerunt: renuentem ac repugnantem, strictis ensibus coegerunt. Dux experientia rerum cautus, ne à principe accusari posset, neve locum calumniis præberet, fidissimo nuntio litteras ad Philippum dedit, quibus se excusabat, suppliciter exorans *ne turbato animo ferret; promittens abdicaturum se dignitate, ad quam invitatus tractus esset*. Philippus vero, homo Punica fraude deterior, qui, ut scelera tegeret, cultum Christiani nominis simulabat, expeditionem scriptis etiam novis legionibus contra Decium paravit. Et quum posset per duces bellum gerere, ipse, eductis copiis, profectus est; minis ingentibus palam asserens, *se Decium cum toto scelerato exercitu perditurum*. Hac mente turbatus, velut furore concitus ferebatur. Itaque à militibus ipse Veronæ cæsus est, & Romæ filius à Prætorianis. Is traditur fuisse agelastos, & ludis secularibus ridentem, patrem severo vultu inspexisse, velut illum corrigeret. Ambo Philippi vixerunt annis quinque, & immerito inter divos relati.

DECIUS.

IMP. CÆS. M. Q. TRAJANUS DECIUS Decius Imp. U. C. 1001. P. C. N. 249.
AUG. Bibali inferioris Pannoniæ urbe natus, claris parentibus, ab ineunte ætate spem optimæ indolis præbuit: in quo virtutes cum ætate creverunt. Ad amplissimas dignitates non ambitio, non empta suffragia, non corruptæ amicitiae, sed boni mores perduxere. Igitur qui à militibus Illyricianis ante Imperator factus fuerat, ab Senatu Augustus est appellatus. Is quum magnitudinem Imperii contemplaretur, P. CORNELIUM LICINIUM VALERIANUM, qui postea imperavit, exercitui præfecit: virum militarem & bonis moribus nutritum, tum sexagesimum sextum agentem annum. Et quum de cenfore eligendo potestas Senatui data esset ab Decio, Valerianus absens Cenfor lectus, in æde Castoris & Pollucis, in parte fori Romani versus palatium, cujus vestigia effodi vidimus. Ea censura probata, Decio patre ac filio Consule, modestia Decii hoc passa est. Nam postquam Resp. unius nutu gubernari cœpta est, ipsi Imperatores Censores erant. Decius, cujus vita sanctissimis institutis nunquam adversata, cupiens nihil agere nisi quantum Senatus juberet, censuram amplissimo ordini permisit. Hujus Imperatoris Decii laudes. vita, quæ & civilis & militaris fuit, multos habuisset laudatores, si ab Christianorum cruciatibus se temperasset. Nam jus quintæ relationis, & Proconsulare Imperium, unde Augusti omnes, Pro-consulibus, nec non & jus tribunitiæ potestatis, quod Augustus primus sibi perpetuo vendicaverat, arbitrio Senatus Populique Romani permisit. *Patris patriæ*
Dddd 2 cogno-

Origo ludorum secularium.

Marinus.

(1) Milites Illyriciani. Hinc Decius in numo Tab. LXIII. num. 1. Genium exercitus Illyriciani expressit. Conf. ANGELONI l'Historia Augusta p. 253.

Decium filium
Cæsarem facit.

Deciorum ex-
peditio adver-
sus Scythas.

In quo ex in-
sidiiis incum-
bunt.

Mos devoven-
di apud Ro-
manos.

cognomen accepit. Sed priusquam ad Ur-
bem rediret, civiles in Gallia motus sedavit.
Parum in Urbe commoratus, cogente Sena-
tu, filium suum Decium Cæsarem fecit. Pa-
tribus Rempublicam commendavit, & una
cum filio ad liberandas Thracias profectus
est. Nam Scythæ & navalibus & terrestribus
copiis omnia infestabant. Victor in primis
congressibus, hostes in angustias locorum,
quæ in Dardanis sunt, compulit, & obsedit:
expugnassetque fame, ni proditus ab suis fuisset.
Hostium dux per legatos petiit, *ut re-
licta omni præda fineret cum suis abire trans
Istrum.* Romanus Imperator negavit, avidus
illos perdendi, qui, toties fractis fœderibus,
irruerant, & qui provincias Romani Impe-
rii quiescere non sinerent, & sua strage vix
domiti, amisso rege Decibalo, Nervæ Tra-
jano illuserint. Jamque fere voti compos,
TREBONIANUM GALLUM ducem limi-
tis Mysiæ, ad obsidendos aditus, ne fugerent,
cum bona parte copiarum misit. Gallus con-
siliium barbaris patefecit, & eos monuit, *ut
se dividerent, & alii consisterent in insidiis pro-
pe paludem, alii in primo congressu fugam simu-
larent, paludem versus.* Barbari, nonnihil ad-
dentes consilio Galli, rem peragunt. Quum
in pugnam descenderent, admiratus est De-
cius, quod qui modo perculsi metu erant,
jam arma poscerent. Ignarusque præditionis,
certus victoriæ, copias educit. Illi statim
terga dant, Imperator insequitur. Quum
venum est ad insidias, atrocissima sit pugna,
utrimque magnæ cædes. Deciani difficillime
præliabantur, luto palustri afferente cladem:
tamen non moriuntur inulti, & loco & fato
adversantibus pereunt. Decius pater cum fi-
lio occubere. Senior forte equo sedens, ne
vividus aut contra in manus hostium perveni-
ret, insiliit in voraginem paludis. Nam quæ-
situm ejus cadaver, nusquam repertum est.
Regnaverunt biennio nondum finito. Hic
fuit Deciorum finis: qui (ut credibile est)
se pro futura victoria devoverunt. Ita enim
Deciorum nomen facere consuevit. Decii
Mures duo, prioribus seculis, alter bello E-
trusco, alter bello Latino, constanti animo
inter confertissimos hostes pro victoria patriæ
se devoventes occubere. Hunc *devovendi
morem* primus creditur introduxisse Linus Co-
dri F. qui pro patria bello Dorico se devo-
vit. Hic Miletum coloniam Atheniensium
deduxit in Jonia. Quidam scribit Decium,
*cupientem Philippopoli ferre opem, cito petiisse
Beræam: & inde fugatum, ab Echina rege Go-
thorum, reparatisque in Mæsia viribus, redisse
ad hostes, qui Philippopolim ceperant, & Pri-
scum ducem sibi conciliaverant. In ipso congres-
su ictum sagitta Decium filium decessisse, & pa-
trem, vel, ut cædem filii ulcisceretur, vel, ut
morte sua finem dolori inveniret, in confertissi-
mos se immisisset hostes, & nusquam apparuisse,
& diis ante congressum immolasse, ad Abrittum
Mæsiæ urbem.* Inde factum loco nomen: *Ara
Decii* appellatur. Decius pater bonitate Tra-
jano adæquatus, nomenque Optimi principis
judicio Senatus meruit, appellatusque est,

IMP. CÆS. M. Q. TRAJANUS DECIUS
AUG. Exercitum Illyricianum mire dilexit,
quia ab eo primum Imperatoris nomen acce-
pit. Senatus Decii nomine, *Decianas themas*
in Aventino ædificavit.

GALLUS.

IMP. CÆS. C. VIB. TREBONIANUS GAL-
LUS AUG. patriciorum familia ortus. In
quo plus fortunæ quam fidei fuit. Quamvis,
quum Augustus esset, in numismatibus expri-
mi jussit, VIRTUS AUGUSTANORUM, de
se ac filio. Quasi virtute, non dolo princi-
patum assequutus. In tanta nostrorum stra-
ge, legio quæ integra Scytharum fide reman-
serat, Gallum Imperatorem fecit. Qui su-
perfuerant, ad hunc confugerunt, velut ser-
vatore reliquiarum Romani exercitus. Quo
rumore adductus Senatus, Augustum appel-
lavit: licet & ipse scripserit. Cum Scythis
fœdus percussit, non sine Romani nominis
ignominia. Tunc primum diuturno & libe-
ro potentatu Populus Romanus tributa pe-
pendit. Tunc primum Resp. jugum Scythi-
cæ servitutis accepit: tantaque est imperan-
di aviditas, ut qui præesse cupit, & ad id fa-
stidium legi, urbes & provincias sine disci-
mine donet. Hadrianus ab aliis occupatas re-
stituit (quod principis liberalitate videri actum
potest) sed qui tributo pendendo obnoxiam
fecerit Urbem, præter Gallum fuit nemo.
Tributum fuit drachmarum aurearum CC. Se-
cuse venit quam sperabat Imperator. Barbarus
quum vincit, insolentior est. Itaque, con-
templatus divitias Romani Imperii, quod &
sua fide ille imperaret, ac per hoc tributum
pro meritis non esset, incurfiones facere, præ-
das abigere, ingentique agmine terra mari-
que sæpius irrumpere. Depopulatur Darda-
niam, Thraciam, Thessaliam, Macedoniam-
que, & Hellada: & pars infestabat Asiam.
Undique cum plurium urbium vastatione &
excidio. Scytharum exemplo alii hostes fur-
gunt, armaque capiunt. Jam in viscera Sy-
riæ penetrant Parthi, & Armenias fugato re-
ge Tiridate occupant, cujus liberi hostibus se
dederunt. Scythæ magna onusti præda, in
Dardanos, velut regni sedem, redeunt. In-
terea Gallus quum Romam venisset, C. VIB.
VOLUSIANUM filium, Consortem imperii
fecit. Scythæ rursus, non contenti pretio,
jam Italiæ minabantur. Sic barbaricæ gentis
animus nostris opibus inhiabat. Itaque ope-
ra ÆMILIANI ducis limitis Mysiæ, rapacif-
simi hostes non sine magna cæde in suas soli-
tudines redire coacti sunt. Ita Imperium Gal-
li infauftum atque infelix; rerum gestarum
monimentis obscurum, verum clade generis
humani, memoriæ traditum est. Siquidem
eo imperante, perniciofa pestis undique vi-
guit. Tabis initium fuit ab Æthiopia, forte
ex nimio solis ardore. Pestilientia primo con-
sumptis fere meridianis, per Orientem diva-
gata est. Inde ceteras orbis partes invasit,
ubique maximam partem incolentium exhau-
sit, pleraque loca inhabitata reliquit. Ea la-
bes

Gallus Imp.
U. C. 1004. p.
C. N. 252.

Scythis tributa
pendit.

Volusianus
Cæsar.

Æmilianus
Scythas se op-
ponit.

bes vix intra decem annos finem invenit. Provenisse ex infelicibus Galli auspiciis visa est, ut qui prodicione Imperium arripuit, Christiani etiam dogmatis hostis. Qui quum copias contra Æmilianum duceret, victus, & ab suis militibus desertus, una cum filio cæsus est. Imperavit annis duobus.

IMP. CÆS. ÆMILIANUS AUG.

Æmilianus
Imp. U. C.
1005, p. C. N.
853.

ÆMILIANUS LYBICUS (namque in Mauritania ortus) à pueritia cœpit stipendia mereri: & quum pro ætate honores promotionis non deessent, dux limiti Sarmatico in Mœsia à Decio præpositus, & à Gallo minime submotus: quum Scythæ, solertissimum latrocinandi genus, contenti pretio non essent, Æmilianus pro concione suis militibus id pollicitus est, si hostes vicissent. Nostris, præmio accensum, ad conferendas cum barbaris manus incitiores facti. Quumque nimius ardor insisteret, apertis castrorum portis, avidum pugnandi militem educit: qui tanto impetu in hostes illatus est, ut non fugaverit modo, sed bona ex parte ceciderit, illorumque regiones abactis prædis pæne exhaustis. Reversus in Mysiam, præmia assequutus est. Æmilianus persolvit. Qui hoc successu adeo gratus victori exercitui fuit, (2) ut ab eo sit Imperator appellatus. Ad hos motus opprimendos Gallus una cum filio proficiscitur, nec profecit. Ambo in primis præliis cæsi sunt, & milites Æmiliano hæserunt. Qui statim ad Senatum scripsit docens, se Imperatorem lectum esse: promittens se liberaturum Thracias, & Mesopotamiam atque Armenias recuperaturum, & depulsurum undique hostes nominis Romani. Sed priusquam opus aggrediretur, milites qui in Alpibus erant, VALERIANUM Imperatorem faciunt. Quo nuntio accepto, qui sub Æmiliano erant, ne civili bello, & cognatorum sanguine, se invicem inficerent, contemplantès præterea humilitatem generis Æmilianus, & nobilitatem Valeriani, simul & laudatissimos mores, eo interfecto, Censorio viro se tradiderunt. Imperavit autem mensibus tribus: vixit annis quadraginta. Ita res solo ducis capite peracta est.

Valerianus
Imp. U. C.
1005, p. C. N.
854.

VALERIANUS.

PUBLIUS CORNELIUS LICINIUS VALERIANUS successit, homo majoris spei ac opinionis quam fortunæ. Captus ab Sapore rege Persarum, in captivitate consenuit. Interea ejus filius LICINIUS GALLIENUS, ab initio Cæsar, mox Augustus, præclara gessit: deinde ad delicias lapsus, dum popinæ studet, Imperium dilacerare non curat: & nisi in Galliis Occidentem AULUS POSTHUMIUS, & Orientem in Syria ODENATUS PALMYRENUS defendissent, Impe-

Gallienus Imp.
U. C. 1005, p.
C. N. 855.

rium Romanum sudore ac vigiliis, fortuna & virtute faventibus acquisitum, Germani, Persæ, Scythæque, & surgentes ubique hostes, perdidissent. Verum & TYRANNI TRIGINTA sibi bona ex parte occupare. Porro Gallienum cum fratre Valeriano, milites AUREOLI, qui dux erat Illyriciani exercitus, prope Mediolanum interfecerunt.

Triginta tyranni.

CLAUDIUS.

MARCUS AURELIUS CLAUDIUS deinde suscepit Imperium, vir ad barbaros delendos natus, quos statim multis in locis & vicit, fudit atque cecidit. Præliis ac rerum penuria Sarmatas, Getas, Scythas, Quados consumpsit. Daciam recuperavit, victor Sirmium Pannoniæ petiit, ubi in ægritudinem incidit, & priusquam decederet, convocatis ducibus, tribunis, & præfectis, concionatus est præsertim de eligendo Imperatore: & longa orationis serie Aurelianum probavit. Senatus, nuntiata Claudii morte, ejus fratrem AURELIUM QUINTILLUM Italici præsidii ducem, Cæsarem Augustum appellavit. Exercitus interea AURELIANUM Imperatorem legit. Postquam nuntium ad Urbem pervenit, illius conatibus se imparem quum videret, maleque expertus concione militum voluntatem, qui omnes favebant partibus Aureliani, venas solvit, & post paullo decessit, XVII. Imperii die. AURELIANUS solus imperat, qui Imperium multiplici tyrannide liberavit, & ejus terminos auxit, rebus gestis magnis principibus non modo æquandus, verum etiam anteferendus, interfectus medio itinere, quod ducit ab Heraclea Byzantium, non longe ab Cænophrurio, ministri à libellis manu.

Claudius Imp.
U. C. 1020, p.
C. N. 268.

Quintillus
Imp. U. C.
1022, p. C. N.
270.

Aurelianus
Imp. U. C.
1022, p. C. N.
270.

TACITUS.

PUBLIUS ANNIUS TACITUS post hunc imperat, vir egregius, & Reip. commodo, sine exercitu ab Senatu Imperator & Augustus appellatus. Tunc primum Resp. velut longo postliminio reducta, suo jure ac judicio usa est. Utinam nec militaris furor, aut nimia erga nutrices cura, bonos mores perdidissent. Nam quamdiu sua gravitate Senatus decernit, tamdiu Resp. viribus suis consistit. Quæ tunc renascens, Tacitum sui corporis legit, & militibus principem dedit, non accepit ab legionibus aut à prætorianis jugum. Sed invidit tanto facinori cælum, dum fama tanti principis ad suos limites producit, fata successorem dedere. Is fuit.

Tacitus Imp.
U. C. 1027, p.
C. N. 275.

MARCUS AURELIUS PROBUS.

Vir gloria rerum gestarum illustris. Nec potuit obesse M. ANNIUS FLORIANUS Taciti frater, qui, quum suo judicio ad tantum velut hæredium properaret. Imperium

Probus Imp.
U. C. 1028, p.
C. N. 276.
Florianus ty-
rannus.

Dddd 3

& in-

(2) Ut ab eo sit Imperator appellatus) Factum hoc, in Mœsia superiore. In ejus rei memoriam, ad designandam devotionem Provincie Mœsiæ Superioris COLONIA VIMINACIUM nummum Tab. LXIII. num. 2. cudit. Est ille nummus Cimblicarchii nostri præstantissimus quem PATINUS in Numism. Imp. Rom. pag. 321. sine annorum numero vulgavit. Nostro autem in nummo expressus est annus XIV. qui incidit in Anno 1005, quo Æmilianus Imperator appellatus est. Colonia verb deducta erat à Gordiano Imp. Ao. 991. Conf. PATIN. loc. cit.

Probi res ge-
sta.

& invasit & arripuit. Itaque quum vix duobus mensibus præfuisset, Tarsi à militibus occisus est. Probus igitur vere probus, ita se & in toga & in militia gessit, ut res ipsa nomen sequeretur. Sarmatas contudit, tyrannos extinxit, orbem pacavit, judicia bonorum de se admirabili virtute confirmavit. Pace terra marique parta, dicere solebat, *militēs minime necessarios fore, quum desunt hostes.* Quæ vox plurimum obfuit. In Sirmienſi agro, natali solo, dum moram trahit, tumultu militari occisus est. Imperavit annis VI. mensibus IV.

Probus occidi-
tur.

CARUS.

Carus Imp.
U. C. 1034. P.
C. N. 282.

MARCUS AURELIUS CARUS, Narbonæ genitus, molem subiit. Exercitus Imperatorem appellavit. Is cum Probi apparatu in Persas profectus; Mesopotamia recepta Ctesiphontem pervenit: & nisi fulmine ictus concidisset, regnum Persicum subvertisset. Traditæque sunt rerum habenæ ejus filio.

NUMERIANUS.

Numerianus
Imp. U. C.
1034. P. C. N.
282.

Cui Mars in armis familiare numen præbuit, Minerva peculiarius adfuit, & cirharam præbuit Apollo, miles, orator, simul & poëta: oculis æger (forte aer & vigiliæ in Bello Persico nocuerant) oclusa lectica ferebatur. Erat in castris Arrius Aper: cujus filia

nupserat Numeriano. Hujus igitur cupientis invadere Imperium factione, modestus & frugi juvenis occisus est. Nec ejus mors inulta: concionantem Aprum Diocletianus confodit. Imperium CARINO moranti in Galliis, ubi à patre relictus, obvenit. Hic primum florem pueritiæ, quem fruendum dederat, quum adolevisset, ab adolescentibus repetiit. Pater, si vixisset, abrogare sapius cogitavit filio Cæsaris nomen, & conferre CONSTANTIO viro claro. Sed hoc fata Herculio servatum statuerant. Carinus diu præesse non potuit. Piorum sanguine madefactus, totius ubique juventutis corruptor. Victor tamen exercitus in Perside, DIOCLETIANUM Imperatorem legerat, qui Carinum multis præliis vicit. Non defuit Carino vigor occupandi orbem, multumque progressus fuisset, si non incidisset in Dioclerianum cum exercitu recenti victoria ferocem. Occubuit Carinus ultimo prælio ad Margum commisso, à militibus fortissimis quos habebat, desertus.

Carinus Imp.
U. C. 1034. P.
C. N. 282.

Carinus oc-
cumbit.

Percurri gesta XI Imperatorum, ne interrupta temporum series admirationem legentibus faceret.

Ad destinatum opus redeo, professus initio, me scripturum de his Imperatoribus, quorum gesta magna ex parte fere interierant.

Pomponii Læti
instituti titio.

POMPONII LÆTI COMPENDIUM HISTORIÆ ROMANÆ LIBER SECUNDUS.

C. AURELIUS VALERIUS DIOCLETIANUS.

Diocletianus
Imp. U. C.
1036. P. C. N.
284.

Salonis Dalmatiæ ortus, utroque parente ignobili & obscuro, (quidam scribunt libertino Anullini Senatoris genitum, quidam scribæ filium) militare à pueritia cepit. Quumque gregarius miles in Gallia esset, diversorio cujusdam Dryadis utebatur: ab qua cibaria emebat, debebatque plurimum vetulæ. Quum illa pretium posceret, dicere solebat, *Solvam quum Imperator fuero.* At illa subjunxit, *Eris Imperator quum Aprum interficies.* Hac voce augurium futuræ felicitatis accepit. Etiam studebat venatum ire. Sæpius contra apros congregiendi, plurimos interfecit. Tandem quum Arrium Aprum sua manu confodisset, & Imperator ob id factus esset, intellexit vocem Dryadis haud vanam fuisse. Profligato & cæso Carino Augustus appellatus, & ab S. P. Q. R. magno honore exceptus est. In quibusdam Imperii regionibus facti sunt motus, & tyranni non de-

erant. Diocletianus, animadvertens consorte Imperii opus esse, (ut citius pacem ubique redderet) MAXIMIANUM legit. Tantaque fuit in gubernanda Rep. inter principes concordia, ut alter alteri, quamvis semper honesta cupiebant, numquam repugnaret: verum Maximianus, ut filius patri, Diocletiano obtemperabat. Felicissima cognomina sibi indidere.

Maximianus
Imp. U. C.
1038. P. C. N.
286.

Diocletianus Jovius, Maximianus Hercules appellati sunt, velut ille Jovis, hic Herculis heres. Jupiter gigantes, ut cæli regiam defenderet, perdidit. Diocletianus, ut orbis terrarum regiam rueretur, tyrannos surgentes, ut Centimanos, diligenti cura perdidit ac delevit. Et (3) ut Jupiter turbata pacavit elementa, sic Diocletianus domitis ac cæsis seditiosis hominibus, Imperium turbatum, tranquillum reddidit. Jupiter ab sua arce undique suum numen diffundit: Diocletianus, quam-

Diocletiani
cum Jove, à
quo Jovius di-
ctus compara-
tio.

quamvis uno esset in loco, sua providentia præsens ubique esse videbatur. Hercules ἀλκιμαχός, à nostris *custos generis humani* cognominatus, urbes, oppida, agros, regiones, silvas, horrendis & perniciosis monstris, & aërem infestis alitibus liberavit; simul & genus humanum tutatus est. Maximianus, post salubre temperamentum virtutis & Imperii assertor, numquam nisi reddita toti orbi securitate, quievit: conatus contra Remp. dispulit.

Maximiani cum Hercule à quo Herculis dictus comparatio.

Hercules, qui magna gessit, materiam præbuit Camœnis concinendi, harumque comes habitus est: unde *Musagetes* appellatus. (3) Maximianus, laborum Herculis æmulus, nivolas Alpes majore conatu tutior calcavit; Latrones plurimos toto Imperio exegit, superiora secula gestis adæquavit, pestilentem aërem in perpetuam salubritatem restituit, immixtis in perpetuas foveas paludibus, materiam canendi poetis exhibuit. Hercules, Jovis filius; Maximianus, Diocletiani. Veram igitur cognominis adoptionem duo Cæsares Augg. meruere. Inter quos quidam clarior ac præcipuus amor usque ad sapientiæ finem perduravit. Eam sic appello, quum Imperium deposuere. Ita cognomine patris ac filii unanimes, nihil orbi pacando prætermisere.

Maximianus motus in Gallia componit.

Maximianus tumultus in Galliis, quos AMANDUS & ÆLIANUS excitaverant sub specie tyrannidis, cum tota factione BAGAUDARUM (hoc nomine se appellavit turba rusticorum) compressit mira celeritate, statimque delevit. Ita pax Galliis restituta est. Inde translatus in Africam, GENTIANOS devicit: qui vix pacem impetrarunt. Quinquagenarii & supra eum numerum annorum, hi milites fuere: qui Africam diripiebant, cupientes sibi regnum vindicare.

Maximianus & Constantius Cæsares. U. C. 1043. P. C. N. 291.

Pullulantibus per varia loca novis bellis, concordēs Augustos duos adoptare: Diocletianus, GALERIUM MAXIMIANUM: Maximianus, CONSTANTIUM cognomine CHLORON: Cæsaresque fecerunt, & præter adoptionem affinitate junxerunt. Nam coacti repudiare primas uxores, novas duxerunt. Ille, Valeriam Diocletiani filiam; hic, Theodoram privignam Maximiani.

Achilleus ab Hercule superatus.

Erat in Gallia Herculus, Jovius vero in Ægypto. Ille Gallias, ut diximus; hic, eversis duabus urbibus, superato ACHILLEO, pacaverat Ægyptum. Urbes prope veteres Thebas positæ erant, dites ac populosæ, Busris & Copros. Spem rebellionis augebat Achilleus, cujus consilio fere tota dissenferat Ægyptus. Tandem cæsis ubique auctoribus defectionis, intra novem menses quievit provincia seminarium religionum, in qua archisynagogi plurimum auctoritatis habebant. Alexandria vero obfessa & VIII mense capta est. Imperator contentus optimatum cæde, abstinuit à multitudine. Achilleus vero meritis luit poenas, feris appositus & dilaniatus:

terra vero ubique cædibus potentium marduit.

Frustra contra CARAUSIUM, Britanniam insulam occupantem, arma cepimus per duces Maximiani: qui anno VII ab socio per insidias petitus occisusque est. Etis tyrannidem sumpsit: qui tertio post anno ab Asclepiodoto præfecto pr. victus est. Britannia X post anno quam defecerant receptæ sunt.

Carausius ab Asclepiodoto.

Britannia historia.

BRITANNIAM circumfluam Oceano, Aborigines tenuere. Nomen dederunt Britanni continentis, qui sunt intra Gallos & Hispanos, vocati post BRITONES, & hi accolæ Oceani insula potiti. Eo deinde concessere Hispani, Galli, & Germani. Primus Romanorum Cajus Cæsar insulam ostendit. Vespasianus, imperante Claudio, captis regibus domuit. Huc quum frequentes irent Romani, paulatim nostros imbibit mores.

Constantius vero, multa præclara gerens in Galliis, semel quum esset apud Lingonas populos, eodem die varietatem fortunæ expertus est. Alemanni magno impetu irrumpunt. Constantium in fugam verterunt. Is ad propinquam urbem fessus se contulit. Cujus portæ hostili metu oclusæ fuerant: & nisi demisso fune per muros sublatus fuisset, eum hostes captivum abduxissent. In urbe hortatus est robur suorum, qui eo ante confugerant, ne talem ignominiam paterentur. Post concionatus est civibus, ut arma cohererent, & dedecori abolendo auxilium præstarent. Ita apertis portis erumpunt, hostes fugant, & prope LX millia cædunt. Ea victoria liberatæ Gallia, attrita Germaniæ suas vires amifere, quas reparare nisi non sunt Alemanni.

Constantii res gesta in Galliis.

At in Ægypto erat Diocletianus, ut res turbatas in Oriente sedaret. NARSES enim modo Armenias, modo Mesopotamiam acri bello quatiebat, & cum eo convenerant propinqui reges ac duces præcipui, rex Scionitarum, & rex Albanorum.

Diocletiani in Ægypto.

Prinſquam bellum contra Perſas explicemus, non alienum forte erit acerrimi progeniem hostis aperire. Regnum in Perſide Artaxerxes quidam, ex genere illius, qui per ſeditionem à militibus regnum accepit, Perſis præfecit. Hujus filius fuit Sapoſes, Saporis Hormiſdas, Hormiſdæ Vararanes, hujus vero Vararaces, Vararacis Vararanes ſecundus, qui Narſem filium regni ſucceſſorem reliquit.

Historia Perſarum.

Contra hunc ab Diocletiano miſſus eſt Galerius. Etenim ipſe expéditionem parare cupiebat in Æthiopus, ſi res in Oriente proſpere ſuccederent. Galerius juvenili ardore auſus eſt contra multitudinem congregari, & æquo Marte diſceſſit. Inde factus animoſior, non longe à Carris iterum congreſſus, paulo inconſultius quam antea, dum ſperat vincere, ſuperatur, amiſſo fere toto exercitu. Itaque repulſus redit in Syriam, & inde ad Diocletianum, occurritque Auguſto in itinere, ad quem antea adverſi belli fama venerat. Galerius

Galerii res gesta adverſus Perſas.

(3) Jupiter turbata pacavit elementa, ſic Diocletianus - - - Maximianus laborum Herculis æmulus) Hæc duo loca elegantissime illuſtrant amborum Impp. numiſmata Tab. LXIII. num. 3. & 4. In quorum uno Jupiter Diocletiano, in altero Hercules Maximiano; vel ſi mavis, Diocletianus ſub effigie Jovis, Maximianus vero ſub ſpecie Herculis Populo Romano porrigunt Victoriolam. Conf. BEGER. Theſ. Br. T. II. p. 776.

lerius purpura indutus (nam Cæsar erat) mille passus ante carpentum indignati principis pedes cucurrit, veluti homo gregarius, & auditus non est. Tandem princeps post minas iussit uti ex *lectissimo supplemento exercitus reficeret, & in Persida rediret, ignomini- amque aboleret.*

Quos vincit.

Is ex militibus Daciæ, Illyriæ ac Myfiæ, pugnacissimas copias & robustissimas coëgit: & contra Persas meliore auspicio profectus, hostem invenit in Armenia majore, qui ex recenti victoria sumptis viribus, provincias Imperii Romani secundo Marte vexabat.

Maximinus vero, iratum principem placare studens, abolendæque ignominiae accensus, priusquam manus confereret, hostium stationes ipse habitu gregarii diligentissime exploravit.

Interea Diocletianus cum firmissimo subsidio Mesopotamiam concesserat, ut nostris animum & hosti terrorem præberet. Ibique Cercusium oppidum spatio ampliavit, mœnibus & turribus inexpugnabilibus munivit. Galerius cum XX millibus equitum ex improviso hostilia castra noctu aggressus, innumera- bilium Persarum strage, decus nostrum non modo ultus est; sed felici usus victoria, fines Imperii longius produxit.

De Oracu-
lorum
falsitate disse-
ritur.

Verus oraculum falsum esse ostendit. Antiquissimi vates cecinerant, *Romana arma Ctesiphontem transire nefas esse, & duces, qui ausi fuissent, penas darent.* Putant M. Crassum id cogitantem cum exercitu periisse. M. Ulpium Trajanum transgredi ausum, Italiam non repetiisse, & quinque provincias trans Tigrim statim amisisse. Satiusque fuisset iter non tentasse. Legiones longo labore attrivit, & fere consumpsit: & quamvis victor longius produxerit terminos, tamen non multum profecit. Nescio an sic volentibus fatis, an culpa successoris Hadriani. Ctesiphontem cupiens transire superato Tigride Valerianus, ab Sapore rege Persarum captus est. Verum Odenatus Palmyrenus victor Romanæ majestatis, Ctesiphontem usque trans Tigrim pervenit. Carus Imperator exercitum Probi Sarmatico bello late victorem duxit in Persida, hostile regnum vastavit. Seleuciam cinctam Euphrate, quam olim ceperat Ælius Verus Antoninus, expugnavit; deinde Ctesiphontem, & longius progredi volentem, vel morbus vel ictus fulmine cælo turbido & coruscante absumpsit.

Galerius, de quo nunc sermo est, totam Assyriam expugnata Ctesiphonte cepit. Et quinque provincias Transigritanas, quæ statim redeunte ad nos Trajano defecerant, subegit, & Imperio adjunxit. Victor rediit ad Diocletianum, & post imperavit Augustus.

Illud sane constat, numinum oracula bona ex parte vana & fidem raro implere; & si quando evenerit, vix intelligi, & sæpius eludere credentes. Adeoque præstat rationibus & experimentis atque consulto res aggredi. Etsi in rebus bellicis fortuna plurimum sibi vendicat, tamen credibile est etiam virtute

In bello fortuna & virtus juvant.

augeri atque ampliari, ut in propagando Rom. Imperio facile animadvertere licet. Nam si de rebus futuris certa starent vaticinia, virtus pro nihilo esset. Non eo inficias, cœlitus nostra gubernari: verum sapiens non vano consilio multa adversa effugere potest. Inconsultum & insipientem prosperi successus prætereunt. Illos vero non audio (ut in vita Maxentii post dicemus) qui ad magarum monitus ac divinationes res omnes compo- nunt.

Præter hoc quod divulgatum jam erat, aliud occurrit augurium. Aciem explicanti contra Narsen Maximino Leo & Aper trucidati oblato sunt. Tages aruspicum princeps, visum leonem exitialem pugnaturis putat. Verum & hæc, ut oracula, sæpius vanescunt.

In Maximini victoria fugatus & vulneratus Narses: quem victores usque ad invios Parthiæ montes persequuti sunt: & regis proles fere omnes & uxores & sorores captæ sunt, pleraque Persarum nobilitas abducta, reguli, ducesque, & triumpho tam illustri reservata, & quamvis per legatos ab rege convalescente petita, promissa tamen, sed non statim restituta. Ictum vero est fœdus, ut Persæ ab Armeniis, Mesopotamia, Assyria, & quinque novis provinciis abstinerent.

Diocletianus, rebus toto Oriente compositis, Europam repetiit: ubi jam Scythæ, Sarmatæ, Alani & Bastarnæ, jugum subiverant una cum Carpis, Cattis & Quadis.

Admonendi sunt qui legerint, pro Maximino in quibusdam codicibus Maximianum esse, & hoc qui è marmoribus epigrammata exscribere, satis indicant, scilicet simul imperasse Maximianum & Constantium, & deinde Maximinum & Severum: errorque est, aut ab librariis, aut ab iis, qui ex lapidibus acceperunt. Nos vero confusi, decernere non audemus. Æra lapidesque indicabunt. Sed in eo summopere hæremus, quod priori Maximiano præponitur *Herculius*, posteriori *Galerius*; dumque incerta aura ferimur, sit hic Constantii collega Maximianus.

Maximianus an
Maximianus
legendum?

Anno postquam hæc scripseramus, Seraphinus antistes sancti Petri à vinculis, & Vilelmus Heda Alphinius, commercio litterarum mihi valde familiares, & antiquorum monumentorum diligentissimi indagatores, quum Urbem Romam repeterent, secum attulere epigramma in agro Foro Sempronien- si ex saxo quadrato exscriptum, *ÆTERNI IMPERATORES DIOCLETIANUS ET MAXIMIANUS AUGUSTI: PERPETUI CÆSARES CONSTANTIVS ET MAXIMIANVS PONTIFEX METAURO.* Romæ in templo Vestæ nuper reperto ad forum Rom. in quodam marmorea basi, *DEDICATA XIII KALEND. JANUAR. CONSTANTIO III. ET MAXIMIANO III CÆSS. COSS. CURANTE AUR. NICETA.* Alias plures.

Ex Inscriptionibus docetur.

Quoniam hac via multum profecimus, studiis consulendum arbitramur, uti perquirendo his vestigiis insistant. Quod si fecerint, sciant velim & se nostræ linguæ plurimum

Studium Anti-
quiritatis com-
mendatur.

num collaturos, & laboris gloriam consequuturos.

Ex barbaris multi adducti captivi: qui non fuere securi cæsi, sed post triumphum in Romani Imperii finibus positi, ut una cum veteribus incolis habitarent. Regiones enim assiduus incursionibus vastatæ, fere in solitudinem ierant. Rediere ex diversis partibus orbis ad Urbem principes seniores, quorum auspiciis limites Imperii Romani longius producti atque prolati.

MAGNITUDO IMPERII ROMANI.

Fines Imperii Romani describuntur.

AB ortu usque ad Indos propagati Imperii fines, non Euphrates, non Tigris vetuere, non superbæ regum Persarum minæ. A meridie Æthiopes per legatos accessere. Ab Aquilone barbaræ feræque nationes Sarmatarum domitæ. Ab occasu Gensioriacus Oceanus admirabilis victoriæ testis est, simul & Britannicus. Igitur toto terrarum orbe undique Romana arma illustres victorias assequuta, fociis lætitiæ præbuere, rebellibus metum terroremque pugnare cupientibus. Porro Persæ armis Rom. cedere confessi, intra positos terminos se tenuerunt.

Diocletianus divinos honores sibi postulat.

Post tot victorias maximus triumphus ab Senatu decretus, & inclita cognomina principibus indita ab devictis populis. Diocletianus vero Romanorum principum victoriosissimus, divinos honores Imperatoribus Augustis habendos præcepit. Nam quum priores, ut Consules salutarentur, primus ipse voluit adorari, velut in eo esset cælestis majestas. Persarum iste mos, quorum princeps rex regum appellatur & adoratur, fratrem solis ac lunæ se nuncupans. Imperatores antea manus exosculandas nobilibus præbebant: post suis manibus sublevabant ad oris osculum: vulgus genua exosculabatur. Diocletianus edicto sanxit, uti omnes sine generis discrimine prostrati, pedes exoscularentur: quibus etiam venerationem quamdam adhibuit, exornans calciamenta auro, gemmis & margaritis: quod fecisse ante Cajum Caligulam memorant. Eundem ornatum immiscuit vestibus, ut augustior esset. Et quum contentus esse debuisset quibus priores fuissent insignibus, quæ Priscus Tarquinius accepta ab Etruscis induxit, reperit ex ipso habitu, uti deus haberetur, majoraque sumptu vanam Arsacis gloriam superaret.

Ferculorum origo.

Itaque veste gemmata, & aureo gemmatoque curru, cum Imperii Consorte triumphavit, ingenti ferculorum pompa, ante præcipientibus & saltantibus lætitia militibus; quibus libertas erat scommata in ipsos effundere triumphantes.

Ipsa quidem *fercula* primus ostendit Romulus, qui ramum quernum manu cepit, in quo cæsi Acronis regis Cæninensium opima Jovi Feretrio in Capitolium tulit. Ferculis apud veteres ferebantur spolia cæsorum hostium sanguinolenta. Postquam arma Romana longius provecta vicere, fabricata fuere cum

signis & monumentis victoriæ, quæ possent manibus militum ferri.

Inferebantur fere omnes *triumphi* via Appia, porta Capena. Ea enim via ampla, & VIII mil. pass. ab Urbe frequens ex utroque latere habitata: & inde in Capitolium rectum & amplum iter. In quo lignei primum continuique arcus, post marmoreis columnis sustentati. Unde multitudo satis commode triumphum spectare posset. Cujus ordo non semper idem. Verum qui tum fuerit, talem accepimus, qualem Diocletianus cum Consorte habuisse memoratur.

Triumphus quæ via Roman illati.

Templa deorum immortalium tota Urbe patebant, ornata fertis ac floribus: spirantia Arabicos odores: itinera ubique repleta pinguibus mensis & lætis poculis, ut fessi victores se recrearent. Præferebantur in vehiculis tabulæ, signa, colossi: hostium galeæ, thoraces, ocreæ, peltæ, scuta, vexilla, pharetræ, tela, arcus, enses, frena, & equorum picturata strata, opes, tapetes, & quæ pretiosa & digna spectaculis, devictis hostibus, allata erant: & modo ex Oriente, ut puta Assyriis ac Persis, tentoria, & ex Babylonico opere multa. Post ingens hominum grex, qui in vasis ferebant aurum argentumque & purum & signatum. Singula vasa validi juvenes humeris ferebant. Post argentei crateres, pelves, phialæ, calices, vestes, & tota regia suppellex, & vasa ex solidis gemmis. Hinc ferculorum multitudo, & hos sequebantur tubicines bellicum clangorem intonantes; deinde boves auratis cornibus, quorum medios vittæ cingebant: nec non & frontibus vittatos ad sacrificium succincti popæ, hoc est ministri, agebant: sequebantur & alii ministri cum argenteis patinis. Regia dehinc proles uxoresque & nati & sorores, cum pincernis servisque ac nutricibus, & pleraque Persarum nobilitate, patrio more vestiri omnes, sed pullati.

Ordo triumphus Diocletiani recensetur.

Spectantium oculos, etsi hic implevit numerus, tamen lectiores reddidere tabulæ duæ; altera, ipsam Persida ostendens suppliciter tollentem manus, & exorantem à Populo Romano gentium victore, veniam: altera, Narsen regem fugientem conspiciendum præbebat. Post ingens captivorum turba satis mœsta: in qua fuerunt Scytharum & variarum gentium duces, qui lacrymas effundebant. Præferebantur aureæ coronæ & munera victori dono data. Propius currum præcedebant homines stipitibus sudibusque accensis, qui turbam submoverent. Post, triumphantium currus ex auro & lapillis pretiosis, quem trahebant quatuor equi candore certantes cum nive. In quo sellæ curules duæ ornatae gemmis: in quibus sedebant principes terrarum. Triumphantium capitibus imminebant victoriæ alatae. Diocletianus (ut ceteri antea) una fuit corona ex lauro contentus; simili & collega. Reges vero Persarum tiaram quæ utebantur, tribus coronis exornabant. Currum sequebantur captivitate liberati, rasæ capite: & pileati deinde equites laureati.

Illud etiam lectorem ne fugiat, arma victorum

rum fuisse in triumpho laureata: & qui triumphabat, ex lauro coronam, quum pervenisset in Capitolium, post sacrificia ponebat in Jovis gremio.

Primi triumphus instituit.

Primi triumphus fuere currus, clypei, arma horrida, & spolia perfusa sanguine. Bello Punico secundo M. Marcellus devictis Syraculis, ostendit opes, & signa intulit, & deorum simulacra: in quo reprehensus est ab Q. Fabio Max. quod relinquere debuisset deos suis iratos, ut ipse prius fecerat de Tarentinis. Verum invaluit consuetudo Marcelli. Nam longe antea captis Vejis, M. Furius Camillus Vejentanam Junonem intulit Urbi.

DE TRIUMPHO ET OVATIONE.

Triumphus & ovationis differentia explicatur.

Operæ pretium est cognoscere hoc in loco, quid sit triumphus, quid ovatio, & unde sint factæ voces. Non solum chorographia, sed etiam interpretatione verborum, historia ornatur. Licet primum simplex fuerit narratio & nuda, tamen non caruere laudibus qui exornaverunt.

Triumphorum origo.

Triumphum primus mortalium post Indicam victoriam ostendit Bacchus: nomenque ab re inditum est. Milites ejus, foliis ficorum, quæ *Spīa* dicuntur, vultus cooperuerunt, jambos & scommata canentes: quæ sunt licentiose dicta mixta salibus, in eum qui triumphat. Post vero milites usi fuere rythmis. Scribunt alii triumphum dictum *ἐκ τῶν τριῶν*, hoc est tribus velut ordinibus, senatorio, populari, & militum, ab quibus celebris est triumphus. Cognomentum Baccho triumphanti inditum M. Varro tradidit. Unde clamabant omnes, *Jo triamße Bacche jo*. Nos convertimus in triumphum. Et Rom. milites dicebant, *Jo triumphæ, Jo triumphæ*. Tradunt & scenicos, priusquam ora sæcibus tegerent, foliis ficorum usos fuisse.

Triumphus vero non idem valet quod Ovationis. Domitis multa cæde hostibus, habebatur triumphus, & boves cornibus auratis mactabantur: & bos ipse qui mactabatur in triumpho, thriambos etiam dictus. Quum vero hostes sine pugna & sanguine cum ducibus nostris convenissent, quoniam res peracta sine cæde esset, *Ovatio* erat. Pedes ingrediebatur Urbem qui sic vicisset, sine ferulorum pompa, myrto coronatus una cum militibus: quia ea arbor dicata Veneri, quiescere ab armis ostendit. Tibicines ovanrem præcedebant, quæ pacifera choreæ instrumenta sunt. In sacris mactabantur oves: unde ovationis nomen. Modo de triumpho centuriæ decernebant, (& comitia erant centuriata) modo Senatus.

Primus Romanorum qui quadrigis Urbem invehit, fuisse Priscus Tarquinius memoratur. Sunt qui malint P. Valerium Publicolam.

Prima ovatio data est P. Posthumio Tuberio, qui fuit collega Menenii Agrippæ Lanati, & huic triumphus datus. Ille primum

contra Sabinos re male gesta, liberatus est ab Agrippa: in altero prælio causa victoriæ fuit. Ita quum ambobus honos haberetur, Senatus hujus laudis decus excogitavit, ut non sella curuli, sed pedes cum exercitu exciperetur. Verum sanguis in ea victoria, & nostrorum & hostium effusus est. Post vero ovationem his dedere qui conventionem vicissent. In triumpho clangor tubarum, in ovatione concentus tibiarum. Ille Martis, hic Veneris est.

Illud etiam huic loco addendum puto, quod Romani profecturi ad bellum, Nemesei sacrificabant, & munus gladiatorium edebant: quod non sine ratione factum arbitramur.

DE NEMESI DEÆ.

Virgo & *Victrix* Nemesis numen fuit: quo, qui ex malefactis delinquebant, puniebantur. Unde victores Nemesein non frustra invocabant. Romani enim semper iusta movere arma. Ceteræ nationes, odio, & malivolentia, livoreque, quod Imperium tantæ Urbis iustitia augeretur, tela in Populum Romanum capiebant.

Nemesis, quam plerique existimare esse vim fortunæ, alii filiam justitiæ, alii vim quamdam esse inter cœlestes discurrentem prima rerum semina, quæ fatorum & fortium vires temperat atque emendat, rebus humanis trutinam adhibens: è cœloque terrena despectans, nocentes punit, bonis præmia largitur: & quum sit velocissima, quia diu non permittit impios præesse atque grassari, alata fingitur à veteribus: & ejus pedibus supponitur rota, quum citissime discurrat. Sed tandem multitudine scelerum indignata, oculos jam diu ab rebus humanis avertit, & cum genitrice in remotiore parte cœli, ultra terrarum regiones, non reditura, renascentem Orbem exspectat. *Rhamnusia* est appellata ab Rhamnunte oppido Atticæ regionis, ubi templum & simulacrum habuit; & ab Adrasto, *Adraestia*. Roma templum huic deæ posuit in Capitolio, ut inde suam Urbem posset ulcisci: ludos vero gladiatorum, ut effusione sanguinis non expavescerent. Quidam tradunt hac specie pugnarum velut devotionem fecisse pro futura victoria.

Triumphaverunt autem victoriosi & felices Augusti anno imperii XVIII. Post tantam felicitatem, quum haberetur gloriosissimus principum Diocletianus, secum sæpe numero contemplans fortunæ nobilitatem, decrevit imperio se abdicare, & in privatam secedere vitam. Gestorum Pompeji admonitus veteranus princeps, quum quisque de rebus futuris ambiguus sit, non exspectavit incertæ vicissitudinis aleam. Raro enim permanent usque ad exitum successus.

Et si in primo Augusto fuisse videantur, tamen & acceptæ in Germania clades, & domesticæ libidines, hominis felicitatem turbare: & (quod minus fieri debuerat) Livia

Unde Rhamnusia & Adraestia dicta.

Diocletianus & Maximianus Imperium ponunt. U. C. 1057. p. C. N. 305.

Livia uxor venenatas porrexit ficos, ut cunctantem in sene animam citius educeret.

Scribunt quidam, ducēs post triumphum solitos se otio dare: & laudibus efferunt M. Catonem, postquam de Hispania triumphavit, non quievisse, sed foro & publicis negotiis incubuisse. Quod si in Diocletiano, quis objiceret, longe aberraret. Neque enim honor triumphi, neque ætas imbellis, sed metus rerum humanarum, quæ aut rarissime, aut numquam consistunt, Imperium deponere suavit. Ejus etiam consilio ferum & asperum ingenium Maximiani, qui solebat in omnibus collegæ non repugnare, acquievit.

Qua de re varie discutiunt.

Igitur eodem die (nam ita convenerant) Jovius Nicomediæ, Hercules Mediolani, rem monumentis Romanorum incognitam, & nepotibus non minus dignam memoratu, quam admirabilem, peregerunt. In quo Jovii animus veram philosophiam est imitatus: affirmans, *tunc illuxisse diem, & habuisse vitæ principium, quod magnis molestiis esset liberatus*. Philosophi asserunt, *dominatum appetere non esse sapientis hominis: & id cogitasse Augustum* scribunt, sed veritum ab amicissimis. Et M. Aurelius Imperium molestias vocabat. Tamen ambo se excusant: & rem laudabilem ab amicis impeditam dicunt. Verum ille sibi vixisse testari potest, qui privatus, sine rerum publicarum cura, & studio otio, & rei rusticæ felicissime indulgit. Stimulis collegæ, *ut Imperium una repeterent*, contradixit. *Differuitque se peste liberatum, nolle amplius venena imbibere, satis se pro Republica elaborasse, & tempus appetuisse, ut sibi vivat: & vixisse non posse testari, nisi postquam in patria suâ, hoc est Salonis, holera se visset*. Quum ille res angustas pro ea dignitate quæ præcesserat objiceret, respondit, *non esse turpe homini qui summum bonum in animo posuerit, honestam profiteri paupertatem: exemploque veterum, & præsertim C. Fabricii, castam opinionem confirmabat*. Vocatus ab Constantino atque Licinio, excusavit per litteras *senectuti minime licere: quumque illi ægre tulissent, rescripserunt, se non admittere excusationem, quod favisset Maxentio ac Maximiano*.

Diocletiani sapienter dicta.

Trebellius Pollio meminit Diocletianum dicere solitum, quum in privata esset vita, *nihil esse difficilius quam bene imperare*. Nam quisque pro voto de principe loquitur. Ad hæc, *principem cubiculo clusum vera minime noscere, aures suis præbere, horum verbis accendi ac sedari, magistratus creare: denique sit qui imperat bonus, sit cautus, sit optimus, omnino venditur ab aulicis ac decipitur*. Et interrogatus, *quæ esset potissima in principe dos*, respondit, *Liberalitas & Clementia*. Hæc quum Aureliano defuisset, assererat *ducem esse debuisse, non principem: asperitatemque collegæ Imperator sæpius detestatus*. In eoque summopere studuit, ut liberalitatis & clementiæ cognomen assequeretur. Unde (ut mihi videtur) Jovius appellatus. Nam qui juvat, largitur ac parcit. Jus vero ab

quo clementia abest, crucem veteres appellavere.

Vixit Diocletianus annis duodecoginta. Imperavit annos XX. Mansit privatus Salonis annos X. Scribunt quidam stupore mentis, & longa ægritudine confectum, animam inter suspiria efflasse. Quidam hausto veneno interiisse. Quidam decreto Senatus perfracta gulâ occubuisse.

Diocletianus & Maximianus quomodo mortui.

Id ego existimo de Herculio accipiendum esse, non de Jovio. Quoniam quum pœnitisset Herculum assensisse collegæ, & inde animum hominis non flexisse, contulit se ad Urbem, simulans filio ad gubernacula auxilio fore. Milites indignati sunt quod ea tentaret: statimque subjunxit, *se hoc figmento voluisse experiri, an milites Maxentium amarent*: unde tumultum suppressit. Inde profectus est ad Constantinum generum suum ex Fausta quæ in Galliis erat, & clanculum quærebat genero insidias. Res aperta est viro per uxorem, quæ patri maritum prætulit. Itaque jussu generi captus Massiliæ, strangulatusque est.

Hunc finem meruit Maximianus servus, asper & immitis: qui ubi collegæ obtemperavit, privatum vivendi statum sequi debuit. Diocletianus, qui ab tanto rerum culmine secesserat, nullius consilio adduci potuit, ut pœniteret. Igitur privatus quum esset, post mortem inter divos relatus est.

Thermæ ejus nomine Romæ sunt consecratae, & Maximiani Herculli Carthagini. Thermæ nominis Diocletiani inchoatae fuerunt à veteribus principibus, & consecratae ab novis Augustis Constantio & Maximino. Diocletianus igitur inchoatum opus absolvit omni cultu perfectum. Sequuti principes posuere ibi statuas, & seniorum & novorum Imperatorum: quorum capita integra, & fragmenta reliqua corporum, erui ex subterranea testudine, velut ibi post ruinas thermarum conservata, vidimus: & partim in Capitolium delata, partim Florentiam missa.

Thermæ Diocletiani & Maximiani celebrantur.

CONSTANTIUS ET MAXIMIANUS INVICTI AUGUSTI SEVERUS ET MAXIMINUS CÆSARES, THERMAS ORNAVÉRUNT ET ROMANIS SUIS DICAVÉRUNT.

Sitne in nominibus ambiguitas diximus. Hæc didicimus ex fractis marmoribus ibi effossis, in quibus & tituli victoriarum Maximiani Herculli in hæc verba:

Simul & Victoria.

M. AUR. VAL. MAXIMIANO INVICTO. AUG. PONT. MAX. SARMATIC. MAX. GOTIC. MAX. IMP. VIII, COS. III. P. P. PROCONSULI.

Et item Viennæ Allobrogum sic:

D. D. N. N. IMPP. CÆSS. C. AUREL. VALERIUS DIOCLETIANUS P. P. INVICT. AUG. MURIS CURALONENSIBUS AEDIFICIIS PROVIDENTIA SUA INSTITUTIS. ATQUE ERECTIS PORTAM VIENNENSIVM HERCULIAM VOCARI JUSSERUNT.

Et in fronte alterius portæ urbis, idem epigramma in fine sic:
PORTAM ROMANAM JOVIAM VOCARI JUSSERUNT.

Nam Diocletianus *Jovius* est dictus, & Maximianus *Herculus*. Jovius & Hercules ab Gallis adeo dilecti, ut ab eis duo populi nomina sumpserint, Joviorum & Herculiorum, & Viennenses duas urbis portas, Joviam & Herculiam appellavere, ut epigrammata docent. Porro Diocletianus aurei seculi parens, & Maximianus ferrei existimatus.

CONSTANTIUS CHLORUS, ET GALERIUS MAXIMIANUS.

Constantius Chlorus & Maximianus Imperatores U. C. 1057. P. C. N. 305.

SENIORES Augusti priusquam se Imperio abdicarent, Augustos appellavere adnuente Senatu, CONSTANTIUM & MAXIMIANUM. Ille natus est patre Eutropio, Romanæ gentis nobilissimo, qui genus ab Ænea deducebat; & matre Claudia, Claudii Augusti filia: ut Galliis, Hispaniis, Italiæ & Africæ præesset: hic, ut Illyrico, Græciæ, & Orienti imperaret.

Constantii indoles.

Constantius, natura mitissimus, & divitiarum spretor, administrationem Africæ & Italiæ recusavit: quod existimabat, *ab uno tantum pondus minime sustineri posse*. Et quoties feriatis diebus epulum dedisset, vasa argentea accipiebat ab amicis, ut abacum exoneraret. Nam & ipse paucis contentus, ab scitilibus non abhorrebat. Tanta modestia vixit, ut facilem & amabilem se cunctis præberet. Unde plurimum diligebatur. Eoque regnante in Hispaniis, Galliis, & Alpibus, nulli motus fuere, & hostes Populi Romani ab armis cessavere. In hac placida quiete ex Theodora libros suscepit, Constantium, ac Constantiam. XI anno ex quo Cæsar est factus, occubuit, morbo absumptus Eboraci, (sic est oppidi nomen in Britannia) & inter divos relatus.

Severus & Maximianus Cæsares. Maxentius Imp.

Galerius, postquam Constantius Italiam & Africam reliquit, adoptavit duos, SEVERUM & MAXIMIANUM. Illum præfecit Italiæ & Africæ, hunc Orienti. Romæ autem Prætoriani Imperatorem fecere MAXENTIUM, non abnuente Senatu: qui non ut Augustus, sed tyrannus imperavit, Prætorianis eum ad hanc sævitiam impellentibus.

Vincit Severum & cadit.

Aberat ab Urbe Severus quum Prætoriani Maxentium creaverunt. Ad Urbem cito rediit. Sed Maxentii vires (incredibile dictu) statim creverant. Severus impar aufugit: & quum Maximianum peteret, qui in Illyriis erat, Ravennæ captus cæsusque est. Ab cujus cæde Maxentius gloria elatus, cives Rom. libidinibus primum, inde cædibus vexare cœpit. Hinc odio haberi cœptus est.

Licinius Cæsar.

Maximianus, quum accepisset de morte Severi, Consortem Imperii legit LICINIUM

Dacia oriundum, qui genus suum ad Philippum Augustum referebat. Qua de re in monumentis publicis illius nomen adoptavit, dictusque est MARCUS JULIUS LICINIUS LICINIANUS, quoniam proavus (ut ipse dicebat) fuit Marcus Julius Philippus. Licinii virtus in re militari, bello Persico contra Narsen Maximiano cognita ante fuerat. Hic Licinius fuit, qui subvertit in Perside tumulum Gordiani, quod titulus videbatur progenitoribus suis injuriam facere. Multa tamen præclara gessit, & privatus & Augustus.

Ejus res gestæ.

Maximianus, relicto in Illyriis Licinio, Romam proficiscitur, pugnaturus contra Maxentium. In itinere quum acciperet de futura militum defectione, qui ita conveniant, si cum Maxentio conflisset, Illyriam rediit: & jam pœnitebat legisse Licinium. Incidit postea in morbum. Ulcus inguinibus innatum, virilia exedit. Marcescente tota illa corporis parte, vermes pullularunt: remedia deerant, medici desperavere, & si erant qui nova tentassent, admoveere manus non audebant, metuentes ne à sævissimo principe occiderentur. In hoc cruciatu quum esset, suspicatus est ob sævitiam in Christianos id perpeti. Unde revocavit decreta, & superinduxit illos, accersiri jubens, *ut pro salute principis orarent*. Sed pro truculento & sanguinolento homine preces non valuerunt. Si enim convaluisset, redisset ad solitam crudelitatem. Itaque ex eo morbo periit, homo gloria rei militaris illustris, verum sævitia in Christianos crudelis. Unde fœdum exitium habuisse creditus est. Regnavit solus annis II, cum Cæsaribus & Imperii Consorte annis XVI.

Maximianus mortuus.

Sævissimus in Christianos.

Adversus Licinium Maximianus in Oriente res novas molitus, oppressus est: & ne vivus caperetur, se strangulavit Tarsi. Imperavit annis VII. Et is contra Christianos toto Oriente, si non truculentior, tamen non inferior Maximino fuit.

Interea bona pars nobilium Romanorum per clandestinos nuntios CONSTANTIUM, qui in Galliis imperabat, exorant, *uti Urbem Romam, Imperii caput, tyrannide liberet*. Qui sæpius accersitus, tandem cessit precibus, & vix quarta parte exercitus Italiam petiit.

Constantinus M. contra Maxentium vocatus.

Maxentius, asperitate similis Maximiano patri, sævitia Domitiano & Commodi, plerosque claros viros occidit, bona accepit. Nova vectigalia invenit, in occidendo & omni via exigendo pecunias inexorabilis factus. Huic etiam mulieribus stuprandis libido inextinguibilis. Captus amore nobilissimæ & castissimæ fœminæ, misit ad eam ministros libidinum, quos solos aulicos habere consueverat, quibuscum de Republica consultabat. Vir puellæ, metu mortis, abduci non vetabat uxorem. Illa quæ Christiana erat, petiit se ornandi tempus, & impetravit. Ingressa cubiculum, sibi manus injectit. Illi, quum torquerentur mora, irrumunt, & rem uti evererat, ad principem re-

Maxentii libido.

referunt. Quo exemplo plures appetere non est deterritus, sed magis accensus.

Constantinus
M. contra
Maxentium.

Accepto nuntio de copiis Constantini, quæ Italiae fines tenebant, exercitum educit. Quintus erat annus Imperii Constantini, qui multis præliis, Maxentii conatus plerisque in locis, præsertim in foro Julii, fudit. Postremo coacto exercitu, intra mœnia Urbis se continuit Maxentius, & quum nihil umquam gesserit sine responsis muliercularum, consuluit magam de belli exitu. Illa omnia prospera vaticinabatur, admonens, *ut cæsis infantibus prius adversa numina placaret.* Ad hoc diem & horam dedit, quando deducturus esset exercitum & manus conferturus. Qui sacris peractis rem pro magæ consilio egit. Victus tamen est ad pontem Molvium magna strage. Ipse seu fugiens, seu numinibus magicæ vanitatis actus, in Tiberim una cum equo insiluit, submersusque est, & nusquam inventus. Cacodæmones corpus animamque ad perpetuos cruciatus retulere. Scribunt alii conantem evadere gurgite fluminis haustum, & imis retentum arenis ac limo. Sunt qui referunt, Tiberinum patrem indignatum devorasse, & statim evomuisse, & caput recisum adhuc sævitiam ac libidines præ se ferens, spectaculo fuisse ante currum victoris.

Qui victus
maximè interit.

Hunc exitum Maxentius meruit, magicis artibus quam Imperio aptior. Sævus in ceteros, sibi non pepercit. Quicumque magos consulunt, & vaticinia aut auspicia rebus gerendis quærunt, semper sunt anxii, & numquam inter metum & spem, avidi futurorum, quiescunt. Si illi prospera nuntiant, inani & vana spe jam tum lætari incipiunt: sin contra, repente tristitia affecti torpescunt. Heu, miseros mortalis imbecillitas ingenii, & mens stupida huc illuc distrahit atque suspendit. Infana sane sunt documenta, quæ nostra credulitas excogitavit, ut acrius torqueremur. Utinam facesseret à mentibus hominum tale figmentum: quod esse falsum & nullius momenti, etiam majores nostri tradiderunt.

Investiva in
magis sus-
pitiones.

Maxentius filius ne Maximiani, an suppositus uxori, simulanti partum, ut carior esset marito prolem cupienti, ad nos, qui tam remoti ab illo seculo sumus, differere non pertinent.

Et in sevitiam
Prætoriano-
rum & Prin-
cipum.

Verum & hæc sunt Prætorianorum militum semina, rapere, stuprare, necare, incendere, satis edocti; quorum scelera indomita abhorrendam fecerant consuetudinem. Stipatores & custodes principum, ipsos principes ad omne genus sævitiae armabant. Hi primum venale imperium proposuerunt. Quid iis ducibus ausa non est infania Commodi Antonini? Quod turpe atque crudele non excogitabat præfectus prætorio, etiam de capite principis decernens? Horum judicio Aelius Pertinax vir bonus & Reipublicæ utilis, cæsus est. Quid dicam de Balbino & Pupieno, quorum armis fluctuans Respublica constiterat? O Romule parens Urbis, qui te profecturum credidisti, quum

auspicato hos celeres primus legisti? Male auspicatus es, eos constituisse, qui opus tuum perdituri essent. Sed querimoniae in alia tempora differantur.

M. JULIUS LICINIUS LICINIANUS.

LICINIUS in Dacia natus parentibus agricolis, & ab iis puer nutritus (utinam inter rusticos cum aratro & sarculis consenuisset) extrema pueritia militavit: promotusque tribunus mil. bello contra Narsen, qui primus Armeniam Romanis ablatam Persarum juri adscripserat, optime se gessit. Unde duci semper postea gratus fuit.

Licinius Imp.
U. C. 1057.
P. C. N. 305

Mortuo Severo, Maximinus ob virtutem rei militaris, Consortem Imperii fecit, & Augustum appellavit. Prius Illyriis, post Orienti præfuit. Litterarum acerrimus hostis: asserens, *venenum ac pestem Reipublicæ esse philosophos & oratores*: quos odio præcipue habuit, & mirifice infectabatur. Litterarum enim adeo expers, ut nomen decretis vix subscribere posset. Sectæ etiam simplicium Christianorum minime parcens. Jure igitur CONSTANTINUS contra Licinium vires Gallicanas & Italicas expertus est. Nec affinitas prohibuit, & Licinii ingratitudo ferenda non erat. Nam Galerii liberos affines jure sodalitatis & consortii, interfecit. Sunt qui scribunt Licinium in nuptiis, ut Constantino gratificarentur, milites appellasse Imperatorem: & ab Constantino missum contra Galerium. Sed verisimilius est Imperatorem factum ab Galerio, ut simul & hostilitatis litterarum & ingratitudinis accusari posset.

Maximinus
Cæsar.

Constantinus
M. contra
Licinium.

Primi congressus fuere in Pannonia, ubi victus, concessit in Macedoniam: ibique reparantem vires, & magnas copias cogentem, improvisus Constantinus adortus fudit, copias dissipavit in Thraciam, fugavit in Asiam. Convenere duces, fœdere tamen incerto. Modo pax, modo bellum erat. Culpa datur ab historicis Licinio, qui sæpius tentavit fortunam, ac propterea infidus, tandem & navibus & terrestribus præliis victus, deditionem Nicomediæ fecit: missusque est Thessalonicens. Ubi homini maligno & mularum hosti, etiam contra sacramenti reverentiam minime fuit servanda fides, ut deditus esset & privatus viveret. Occisus est à militibus, meritaque luit pœnas, homo septuagenarius & vecors. Imperavit annis quatuordecim. Et ne qua turpitudine caret, Christianis adversabatur: sæpiusque rogatus ab Constantino, non destitit. Hinc femina discordiæ fuisse memorant. Scribunt quidam, ante deditionem Constantiam uxorem concessisse ad fratrem, & orasse pro imperio mariti, deinde pro titulo tantum, & non impetrasse: quum pro salute precaretur, flexisse animum fratris.

Qui vincitur.

Ita Licinius, qui annis sedecim præfuerat, in exilium missus est sine purpura & insignibus ad Constantinianum.

E e e e 3

stantinum venire, missusque est Theſſalonicen, ut illic privatus cum uxore degeret. Imperator ſcripſit ad Senatum, *ut de Licinio quod agendum eſſet, conſulereſ.* Senatores reſcripſerunt, *ut milites decernerent.* Quod ubi nuntiatum eſt, proficiſcentem Serras Licinium interfecerunt. Opinio fuit immorantem Theſſalonicae Licinium inſiſſe conſilium de reſumendis armis, & ideo miſſos interfectores.

Constantino
M. coelitus
contra Lici-
nium victoria
promittitur.

Ab Chriſtianis hiſtoricis quod traditur, prætereundum non puto. Ad Hadrianopolim, quum pugnaret contra Licinium, fertur Conſtantine vidiffe duos equites cædentes legiones hoſtium: & in agro Byzantino vidiffe lumen ſatis coruſcans ſupra caſtra. Et antea quum certamen fuiſſet ante oculos urbis contra Maxentium, conſpexiſſe in aëre crucem irradientem ſuas legiones: quibus ſignis ubique coelitus victoria data eſt.

Bellorum inter
Chriſtianos
ſemina dete-
ſtantur.

Ea vera eſſe quis eſt qui ambigat? Vetuſtas enim perſuaſit Caſtorem & Pollucem bis hoſtes Imperii Romani proſtigaviſſe, bello Latino, & bello Macedonico. Utinam qui pugnavit, certa ſtarent erga Deum fide. Sed præliandum eſſet contra hoſtes fidei. Tunc ſigna certæ victoriæ noſtris turmis & cohortibus divinitus micarent. Sed quoniam ſemper bello civili occupantur Chriſtiani, & odio inteſtino pacem inveniri non poſſunt: & quamdiu hæc rabies erit, non ceſſabunt furta, rapinæ, raptus mulierum & puerorum, cædeſque ſine discrimine ætatis & ſacerdotii reverentia, vaſtationes agrorum, direptiones urbium atque everſiones: & templis minime parcant, viri ſacrilegi qui eſcentes mortuos turbant, avidi ſanguinis civilis ac prædæ.

Votum pro
Ferdinando
Rege Hiſpa-
niæ.

Mali dæmones ſic implicuere noſtras mentes, ut relictis viris hoſtibus, quos longa pace frui permittimus, in nos noſtrorumque membra armatas & ſanguinolentas convertamus manus. Baſſarides, Bacchi numine concitatae in furorem, ſe invicem non trucidabant. Agave, quæ non ſœminam bacchantem, ſed irreligioſum filium trucidavit, ubi ad ſe rediit, ſeceſſit in antrum, & locum pœnitentiæ dedit. At nos numquam cædis pœnitet: imo exiſtimamus ad laudem & gloriam accedere, quamplurimos interficere, ac ſi hoſtes, non cives eſſent. Culpandine ſint principes qui ad tam pernicioſum facinus ſtipendia ſolvunt, iudicent alii. Illud vero auſim dicere, Chriſtianos omnes ſub uno ſigno crucis militare, noſtram religionem unicam eſſe Rempublicam, unicam ipſius Dei Urbem, cujus nos cives ſumus, & bellum inter nos eſſe non poſſe, niſi civile. Juſta arma noſtro ſeculo inter tot Reip. Salvatoris noſtri reges ac duces unus Ferdinandus rex Hiſpaniarum movit: cujus ingenia virtus, divinitus adjuta, victis, fugatis, partim cæſis, & partim ſub jugum actis hoſtibus, palmam divinae & im-

mortalis gloriæ invenit. Utinam Deus felices proroget annos, ut ſedatis moribus, quos omni via placare ſtudet, ad laudabile & ſanctiſſimum redeat opus, unde plures coronas quas meretur, ſibi atque uxori latius vindicet.

Jam ſatis commode digreſſi ſumus. Licinius laude non curavit in eo quod appellare ſolebat eunuchos, & ſecretiores aulicos, qui fumos venderent, *tineas & mures palatii.*

Licini dictum
de eunuchis &
aulicis.

MARCUS FLAVIUS VALERIUS CONSTANTINUS MAXIMUS PIUS FELIX SEMPER AUGUSTUS CONSTANTII FILIUS.

CONSTANTINUS natus eſt in Britanniiſ, patre Conſtancio, matre Helena: (4) quam vir coactus fuit repudiare, ut Theodoram (5) privignam Herculi duceret. Extremam pueritiam, quam parens litteris, moribus, & re militari ſevendam præbuerat, egit ſub Galerio Maximiano in Oriente: ab quo jam adoleſcens miſſus eſt cum exercitu contra Sarmatas, gentem ferociſſimam, cædibus hominum aſſuetam. In ea expeditione juvenculus plus quam promitterent anni geſſit: & præter opinionem hoſtes proſtigavit atque cecidit. Ducem Sarmatarum catenatum ad Galerium duxit: qui ea victoria minime lætatus eſt, quoniam adoleſcentem perdere quærebat, ut olim Eurystheus Herculem. Propter eam cauſam hortatus, *ut cum leone in theatro pugnaret.* Conſtantine, avidus gloriæ, in certamen deſcendit, feram pertinaciſſime vicit. Spectatores miris laudibus efferebant: ſubridens Imperator, cogitabat majoribus periculis objicere.

Constantini
M. ortus.

Res gestæ.

Quum intellexiſſet Conſtantine inſidiis ſe peti, cum ſidiſſimis quibuſdam auſugit, & ad patrem rediit: qui jam antea de filii virtutibus certior factus erat, & ſpem haud vanam de illo conceperat. Mortuo patre, regnum Galliarum Hiſpaniarumque & Alpium Cottiarum, teſtamento relictum, accepit. Eum ante pater Cæſarem fecerat, cœleſti nuntio admonitus, quum ægrotaret, *ut primum Conſtantine ſucceſſorum faceret, qui eſſet ab tyrannidis Romanum Imperium liberaturus, & militibus Dei opem laturus.* Illud conſtat, in initio ſanxiſſe, *ut agri, villæ, oppida, quæ ad victum emeritorum contributa erant, ad heredes tranſirent.* Unde milites ſibi magis obnoxios ac deditos reddidit. Prius ex vetere conſuetudine, tribunis, præfectis, comitibus & ducibus, qui pro augendo Imperio conſenuerant, dabantur agri villæque, ut neceſſaria ſuppetent, quoad viverent, *Parochias* vocabant.

Quum imperaſſet in Gallia annis tribus, in ſumma laude ubique erat: interdum, impellente

(4) Helena) Hujus effigiem ex MEDIOBARBO pag. 440. vid. Tab. LXIII. num. 5.

(5) Theodoram) Hujus effigiem ex MEDIOBARBO pag. 441. vid. Tab. LXIII. num. 6.

lente Fausta uxore, (6) opinionibus veterum hæsit, & diis sacrificavit. Accersitus per literas occultis ferentibus nuntiis ab Senatu, Italiam cum parte copiarum petiit, cum Maxentio conflixit: auspicio fulgidæ crucis victor fuit, eademque felicitate sæpius Licinium superavit. Victo Maxentio, Senatus Populusque Romanus, quod tyrannide liberatus esset, marmoreum arcum triumphis insignem, inter Palatium & Cælum posuit, qui nunc mutilatus conspicitur. Appellatusque est *Liberator Urbis*, & *Fundator quietis*: exceptusque est insigni & triumphali pompa. Hæc laurus Italiam dedit & Africam: fuissetque his orbis partibus conventus; nisi Licinius ultimi belli civilis causam præbuisset.

Verum jam antea Christianis obesse destituerat, solusque in toto Imperio Populi Rom. quum imperaret, cognomen induit MAXIMI: quod antea duo inter tot duces ab rebus gestis nomen accepere, & MAGNI dicti, Alexander Macedo, & Cn. Pompejus. Alexander vero Antonini Pii sobrinus ac filius adoptivus à militibus renuit: Alexandri vero sobrinus & pater Magnus Antoninus, *PIUS in monumentis ut appellaretur* mandavit. Inditæque sunt & appellationes aliæ, ut puta *Constantinus restitutor humani generis*, *propagator Imperii ditionisque Romanæ*, & *fundator æternæ securitatis*.

Ex Fausta Herculi quinque liberos suscepit: Constantinum, Constantem, & Constantium; Helenamque & Constantiam. Et ex priore quæ fuit ab eo dilecta, suscepit Crispum. Ante Licinii cædem, quum ille privatus viveret, Cæsares tres fecit, CRISPUM, CONSTANTINUM, & LICINIUM Juniores, sororis filium.

Post bella civilia, militaris gloriæ semper appetens, multis præliis vicit Sarmatas & Gothos Thraciam diripientes, & omnem fere Scythicam gentem; quibus & pacem dedit. Barbaræ nationes ob id Augusto deditissimæ fuere. Constantinus dum hostes habuit, optimis principibus æquandus. Postquam ex omni bello lauream adeptus, insolens factus est, amplo indito Maximo cognomine: & certe non meruit cæde suorum ac plurimorum nobilium.

Ferunt Faustam Crispum privignum, cuius amore capta erat, ad libidinem sæpius tentasse, & renuentem detulisse ad maritum, illum voluisse vim inferre: & virum præstitisse fidem, jussisseque interfici: cæsusque est Polæ, oppido Istriæ. Post aliquot annos comperta causa, occidisse uxorem. Illud fit verisimile, insidiis Faustæ circumventum Crispum occubuisse, ne peritia in militando filiis obesset: & propterea post paullo sublatus est Licinius junior. Non caruit ex eo quod factum est, suspitione Constantinus, quod aliquot quos noverat cædis illorum misereri, perdidit.

Post quinquennalia, quæ Nicomediæ edi-

dit, & deinde data sunt Romæ, liber curis suspiciosus atque molestus, decrevit animo Urbem sui nominis ædificare, & primum in Asia in Sardico agro, post ad Sigeum Troadis, ubi fundamenta jecit. Tertio transtulit opus Chalcedonem, ubi jam muri erecti erant. Sed aquilæ funiculos regulares ter quaterque architectis rapuere, & transmissio mari abjecerunt Byzantium. Periti augurandi, illo transferri urbem jubent. Imperator, veluti diis monentibus, mutavit mentem. Itaque translatus Byzantium architecti, ductis rite fossis, urbem in medio spatio condidere. Condi cœpta est ante quintum Iduum Maji. Sed postquam immortalis Deo sacra rite persolvit, conditam urbem Mariæ Virgini, quæ sola est Deipara, consecratam dedicavit. Valenti mathematico cura data, ut inspecto urbis horoscopo nuntiaret de ejus ætate. Ille respondit, *opus duraturum annos sexcentos nonaginta sex*. Intelligens quod tamdiu futuri principes rebus Imperii nihil essent detracturi, & tamdiu consilio Senatus Resp. esset gubernanda: post quod tempus tyranni essent imperaturi, qui Rempublicam dissiparent, & ad privatos tyrannulorum usus transferrent. *Qui totum lac ex uberibus ovium emulserit, agnis fraudans cibum, prædo est, non pastor.* Visumque est propter hoc Byzantium antiquum instaurari, quod ab Severo Pertinace fere totum eversum fuerat, triennali obsidione. Causa fuit, quod Pescennius Niger, ab Antiochenis appellatus Augustus, Byzantium contra opes Severi bene muniverat, & firmis præfidiis occupaverat. Deinde instauratam delevere milites Gallieni, ut nullus ex antiquis permaneret incola.

Urbs est Thraciæ, *Claustra Pontica* vocant, in angustissimo freto Propontidis posita, velut arx incursionibus barbarorum propulsandis. Moenia antiqua ex lapidibus quoquo-versus quatuor pedum, ab continente præalta, versus mare magis depressa: sed par undique latitudo. Duos habuit portus utrimque clusos ferreis catenis, & in frontibus eorum eminentes turres. Constantinus longe firmiter munivit, & multis monumentis exornavit. Pleraque ornamenta, tota Asia & Europa & Africa ad ejus dedicationem advecta sunt. Ex Urbe Roma genitrice cochlidem columnam porphyriam transferri jussit, & locari in foro lapidibus strato, & variis signis circumdato: & ex Troade æneam statuem Apollinis mirandæ magnitudinis. Supposito ejus titulo, numinisque sublato capite, suum accommodavit, columnæque superposuit, nec non & clavum tormenti Salvatoris. Statua post multos annos regnante Alexio, cognomento Comneno, cecidit violentia ventorum dejecta, quod tanta moles in illa altitudine consistere non poterat. In ipso casu fracta, multos in foro spatiantes contrivit.

Transtulit ex arce quæ fuerat Ilii, Palladium, Palladio.

(6) Fausta uxore) Hujus effigiem ex MEDIOBARBO pag. 469. vid. Tab. LXIII. num. 7.

Palladii histo-
ria.

dium, ut credidit una superstitio, olim cœlo
lapsum, & Dardani manibus exceptum. Scu-
tum id fuisse quidam scribunt, ut Romæ An-
cilia. Aliter sentiunt Diodorus atque Dion.
Palladium signum fuisse ligneum & tricubi-
tale, cœlo lapsum in Pessinunte urbe Phry-
giæ, dextra tenens hastam, læva colum &
fufum: & ad eum locum duce bove deve-
nisse Dardanum, deos rogasse, *ut signum da-
rent*, statimque decidisse e cœlo Palladium.
Alii scribunt, Chrysen Pallantis filiam in Ar-
cadia nupsisse Dardano, & signum Palladis,
quod Palladium est, secum tulisse ad domum
mariti, una cum signis Magnorum deorum,
qui sunt Penates: & hæc translata in Samo-
thracen, & inde in Phrygiam. Nec mirum
est in Arcadia contigisse. Nam & ibi natus
est Jupiter in oppido cui nomen erat Creta:
e cuius vertice nata fuit Pallas. Stefichorus
& Euphorion, tradunt sublatum Palladium
ab Ulysse & Diomede opera Antenoris, cu-
jus uxor Theano Palladis sacerdos adseruabat.
Veteres scribunt, urbes omnes fuisse sub tu-
tela Palladis, & eam esse præ cæteris numi-
nibus urbium custodem: & ejus sacerdotem
Nautium, comitem Æneæ, quum in Latium
navigaret, ejusque deinde posteros, quoad
vigit, dea cerimoniis præfuisse. Silius Ita-
licus asserit ab Diomede datum Æneæ. No-
stræ historiæ narrant servatum fuisse Lavinii,
postea translatum Romam, & asservatum in
templo Vestæ. Quid autem id fuerit cum
Penatibus, multis verbis differunt, nemo
tamen videre potuit. Itaque in ambiguo est,
an Dardanus an illis suscepit, fueritne li-
gneum an æneum, signum aut scutum: &
remanisse Illi, an advectum Romam, nemo
est qui affirmet. Ubi cumque fuerit, inde
Constantinus ferri iussit Constantinopolim, &
locari in foro. Credibile est fuisse simulacrum,
ut vox indicat. Palladis enim statua, ubicum-
que fuerit, *Palladium* dicitur.

Hieronymus ait, Constantinum nudasse ur-
bes, ut Constantinopolim ornaret: ut in fo-
ro Trajani ornando priores fecere principes.
Nec illic consistere ornamenta, sæpius irruen-
tibus barbaris, præsertim Getis.

Urbem appel-
lat Neoro-
mam.

Urbem suam titulis, honoribus, *Neoro-
mam* habendam censuit, & lege sanxit, illuc
deductis multis antiquorum Rom. familiis, &
liberam fecit; quum antea lege Severi sub ju-
re Perinthiorum esset. XXX Imperii anno tri-
cennalia dedit. In quibus, mutata mente,
quum poeniteret ejus quod fecisset in affines,
DALMATIUM Anaballiani fratris F. Cæsa-
rem fecit, & una cum filiis heredem sta-
tuit.

Dalmatius
Cæsar.

Hic Dalmatius, quum imperasset annis III
factione Constantii in Oriente à militibus oc-
cusus est, & eodem anno multi nobiles cæsi
cum Alladio præf. prætorio.

Constantinus
M. in Episco-
pos non vult
decernere.

Quum libelli dati essent de erroribus quo-
rumdam Episcoporum, manū accepit Con-
stantinus, & projecit in ignem, asserens,
nolle de Episcopis decernere, ut qui in ea au-

*toritate & veneratione sint, peccare non pos-
sunt.*

Helena Augusti mater, quæ totam se de-
derat nostræ religioni, octogenaria diem ob-
iit: filius in templo duodecim Apostolorum
condidit: ibi enim commune sepulchrum sibi
posterisque suis fecerat.

Helena Con-
stantini mater
moritur.

Jam senex, Persis Mesopotamiam diripien-
tibus bellum indixit, paratas ad hoc opus co-
pias eduxit, classeeque transvexit.

Ipse Sotriopolim urbem petiit, quæ Pythia
ante vocata est: ut aquis calidis senile corpus
foveret, viribus pro ætate conservandis.
Priusquam se ablueret, medici pharmacum
dedere: ministri corrupti pretio (ut scribunt)
ab affinis, nocua immiscuere. Ille intre-
pidus poculum ebibit: post paullo incidit in
morbum: quo ingravescente, ductus est in
villam publicam prope Nicomediam. Inter-
ea Constantinus, qui copias omnes Antiochiæ
cogebat contra Parthos, quum accepisset de
patris adversa valetudine, Nicomediam advo-
lavit, ut pater diligentius curaretur. Medi-
corum fomenta nihil profuere. Intrinsecus
absumente veneno, mortuus est. Et ab Nico-
media Constantinopolim regale perductum
est funus, comitante filio Constantino: & cum
genitrice sepultus.

Constantini
M. morbus.Mors & sepul-
tura.

Julianus in oratione de Cæsaribus scribit,
Mercurium interrogatum à patruo Constan-
tino *quis esset modus boni principis*, respondisse,
*Regem oportere multa possidere, & multa
impendere.*

Constantinus in initio bonis principibus si-
milis: post bella civilia, velut omni metu li-
ber contra jus æquitatis plerosque occidit,
minime suis parcens: & liberalitatis Augustor-
um immemor, coepit esse parcus, & inter-
dum nimis tenax: gloriæ tamen appetens
militaris, rebus gerendis fortunatus & felix.
Quod provenisse ex eo fertur, quoniam fidei
Christianæ plurimum faverat. Mirumque
est, quod quum deditissimus fuerit, lavacrum
renascentis vitæ in extremum vitæ suæ tem-
pus distulerit: ut existimo, volens id in Jor-
dane, iturus contra Persas, efficere: baptiza-
tusque est ab Episcopo Nicomedienfi.

Constantini
M. encomium.

Illud in eo principe laudabile memoratur,
quod si quos ex vulgo privatus dilexit, opi-
bus honestavit, non dignitate prætoria aut
consulari, uti priores principes nulla habita
honoris ratione fecerunt. Quumque fuerit
armorum studiosissimus, eloquentiæ expers
non fuit ac philosophiæ, & in differendo sa-
tis accuratus.

Dicere frequenter solebat, *pro utilitate Reip.
Imperatorem non debere labores recusare: &
partem corporis recidendam, si remedium non
admitteret: sin contra, fovendam.* Ea simili-
tudine notabat malos homines qui emendari
nequeunt.

Vixit annis sexaginta sex. Imperavit
XXXII, minus mensibus duobus. Quidam
tradunt Constantium orbem heredibus testa-
mento divisisse, quidam filios sorte fecisse.

DIVI-

(7) DIVISIO IMPERII
ROMANI.

Divisio Imperii
Romani in
ter filios Con-
stantii U. C.
1089. p. C.N.
337.
Constantius &
Dalmatius O-
rientem sor-
tiantur.

Dalmatius oc-
citur.

Constantinus
II. Imp.

Interficiunt U.
C. 1092. p. C.
N. 340.

Constantius Imp.

A Magnentio

Per Sycarios
occidit U. C.
1102. p. C.N.
350.

CONSTANTINO obvenere Galliae, Hispaniae, & Alpes Cottiae, Britanniae, Orcades, Hibernia, Thyle. CONSTANTII, Italia & Africa cum insulis, Illyricum, Macedonia, Achaia, Peloponnesus, Graecia. CONSTANTIO Oriens & Thracia, cujus caput Constantinopolis; & cum eo DALMATIUS imperavit, in omni actione patruo quam patri similior. Sed virtus obfuit. Nam factione Constantii patruelis (ut diximus) seditione militari interfectus est, quum imperasset annis III, neque prohibente neque jubente Constantio. Sed credibilis est hujus clandestino consilio facinus peractum fuisse.

CONSTANTINUS, qui in Gallia imperabat, minime contentus, legatos misit ad fratres, petens, ut fieret nova divisio: & quum non proficeret, post longas querimonias, filius opibus Gallicanis, & equitibus Hispanis, & Alpino peditatu, bellum civile contra jus & fas movit, & primum invasit propinquas regiones. Constantius tunc erat in Dacia, pugnans contra Getas & Sarmatas. Constantinus ad Aquilejam pervenerat. Cujus in agro obviam fiunt milites à fratre missi, qui conatum repellerent. Et quum ille longe viribus praestaret, quia per summum nefas arma ceperat, incautius congreditur, lapsusque est in insidias: quibus exercitus circumventus, in medio caeditur. Equus principis, vulnere ictus, sessorem Constantinum dejecit. Quum jaceret humi sine purpura incognitus, multis ictibus confossus est. Imperavit triennio nondum finito. Vixit annis XXV.

CONSTANS, post meritam caedem fratris omni conatu superatis Alpibus, Galliam intrat, varioque eventu pugnans, biennio partem fratris assequutus est. Praefuit aliquamdiu ut bonus rector. Post, siue debilitate naturae, siue amicis suadentibus, animum ad delicias flexit: ex quo in leves articulorum incidit aegritudines, quae hominem reddiderunt difficilem, morosum, austum: unde factus est provincialibus gravis, & militibus illiberalis. Ea causa seditionem peperit.

Erat in exercitu MAGNENTIUS, comes ordinum Augustae (urbs est Germaniae). Convivium militibus exhibuit à mane ad vespas more gentis. Inde cubiculum ingressus, statimque egressus, est indutus purpura, multis satellitibus cinctus. Qui conscii non erant, coacti sunt assentiri. Abiitque cum omni turba in praetorium, & donativum dedit. Positis custodibus, cavet ne quis rem aperiret aut referret.

Constantius, quarens mitigare tædia articulis morbi, ubicumque fuisset, venatibus operam dabat, & ad silvas divertebat: ubique cum formosis pusiunculis ludebat & bacchabatur, etiam fruens illorum tenera aetate. Ad

eum missi percussores, qui insidiarentur, offenderunt Constantem venatione fessum quiescentem: ingressi tentorium, nihil tale cogitantem interficiunt.

Quidam dicunt, eum vigilem cognovisse parricidas, & abiisse in propinquum templum, & insignia Imperii deposuisse, & ab altaribus tractum caesum fuisse. Scribunt ejus horoscopus inspectum à mathematico, qui dixit, *periturum gremio genitricis*. Nam Helena avia, mortua Faustae matre, Constantini filios nutrit, ut parens. Constantius occisus est in oppido haud longe ab Hispaniis, cui Helenae nomen erat.

Constantius si exemplo Ciceronis didicisset, non armasset in suam caedem Magnentium. Popilius Laenas reus capitis, M. Tullio defensori caput abscidit. Magnentius servatori suo mortem intulit. Nam quum milites exortu tumultu in Illyriis occidere vellent, obiecto paludamento Imperator texit ac servavit. Discant igitur qui legerint, illorum misereri, & illos tueri, quorum virtutes cognitae habeant: aliter poena quam illi propter flagitia meruerunt, in defensorum capita resiliit. Pauci praeterea reperiuntur, qui norint gratificari.

Vixit Constantius annis paulo plus XXX. Imperavit XIII. Milites trucidarii & conjurati, Magnentium Imperatorem salutant.

Quum haec nuntiata essent Romae, NEPOTIANUS Imperator à populo & myrmillonibus factus. Heraclides senator, fautor Magnentianae factionis, Populum decipit: factaque prodicione, Nepotianum Augustorum sororis filium, quem gladiatores cingebant, simulans velle cum eo loqui, obtruncat. Caput pilo fixum, per Urbis itinera deportatum est. Imperavit dies duodecingenta.

MAGNENTIUS.

MAGNENTIUS comes duorum ordinum dolo Imperator factus, Constantis nomine litteras scripsit sub illius signo, ad eos, qui praerant vel cohortibus vel urbibus, qui statim ad Imperatorem venirent. Quos in itinere caedi iussit, ut non esset qui motum faceret. Jam & Roma cesserat. Ejus enim factio plurimum valebat.

Constantius tunc in Oriente adversam fortunam contra Persas experiebatur. Igitur ingenti agmine Italiam petit, & Mediolani diu immoratus, fratrem suum DECENTIUM Caesarem fecit; misitque cum exercitu uti Gallias tueretur. Jamque tota Italia & Africa Magnentii erant. Factio Illyricorum duce Britannione cum novo Imperatore sentiebat. Ad Constantium legatos misit cum litteris, uti Oriente & Thracis contentus esset. Qui nihil respondit.

Constantius GALLUM patruelem Caesaris fecit, & reliquit in Oriente. Ipse Heliosperios

Ab ingratis ea-
vendum.

Nepotianus &
Magnentio
oppressus.

Magnentius
Imperium in-
vadit U. C.
1103. p. C.N.
351.

Decentius Ca-
sar.

Gallus Caesar.

(7) Divisio Imperii Romani) In fulgidissimo Maximi moduli aureo numismate Cimeliae huius nostri Tab. LXIV. num. I. Constantius qui in Antica capropter Augustus inscribitur, divisionem hanc expressit. In illo tres fratres Imperatoris paludamentis, clypeis & hastis conspiciuntur, ut victores & triumphatores gentium barbararum, salutem & spem de se à subditis conceptam adimplerent.

sperios petiit, ulturus fratris cædem. Sed, ne sua Roma bello civili vexaretur, misit ad Magnentium, concedens Galliam, si arma deponeret. Tyrannus, sperans vincere, non paruit. Ideo ambo ad pugnam se parant. Magnentio, priusquam congredederetur, magna consuluit *virginem jugulare, & cruorem vino miscere, potandumque militibus præbere* (mos est immanium barbarorum quum aliquid secretius agunt) ipsa interea carmina peragebat. Post hæc profana sacra, fit pugna utrimque magnis copiarum viribus ad Mursam. Vicit Constantius magna hostium & suorum strage. Verum hostes ad multam partem noctis cæsi. Tyrannus, dimisso equo & insignibus, in habitu equitis aufugit, equum suum reliquit, ut, qui viderent, existimarent fessorem esse mortuum. Victor Imperator die sequenti conscendit tumulum, ex quo tota planities conspici poterat; quam quum vidisset repletam cadaveribus, ingemuit.

Magnentius à Constantio victus. U. C. 1106. p. C. N. 354.

Cæsa fuere supra LIV millia pugnatorum. Omnes cæsi, jussu principis sepulti sunt: qui vero vulnerati non perierant, victoris beneficio curati & conservati. Exercitus tyranni fuit ex XXX millibus: Constantii vero LXX millia pugnatorum habuit. Periere illinc XXIV, hinc prope XXX. Ea pugna attritæ fuerunt Imperii Romani vires. Nam ii qui cæsi, & numero & robore ad quævis externa bella satis fuissent.

Magnentius quid agendum, hæsitat.

Magnentius, postquam in tutum locum se recepit, reliquias profligati exercitus collegit, & novo milite supplevit, cupidus rursus aleam dimicationis tentare. Et priusquam experiretur, misit unum è Senatoribus grandem natu ad Constantium, *quod vellet omnibus præterquam Gallie*. Constantius hominem rejecit, opinatus illum speculatorem venisse. Post misit Episcopos, nihil provinciarum quærens, sed tantum *ut liceret militare ducis titulo*: quibus nihil responsum est. Quod quum accepisset exercitus tyranni, plerique milites abierunt ad victorem.

Gallo per paricidam insidiatur.

Tyrannus, intelligens sibi dimicandum fore, exercitum ex copiis Gallicanis reparavit, militumque, dum milites cogeret, assuerum paricidam multis pollicitationibus Antiochiam, qui Gallum confoderet, ut illo cæso, Constantius relictis rebus Hesperiae, cogeretur Orientem petere propter Persas. Quum trucidarius Antiochiam pervenisset, domum cujusdam vetulæ divertit appositam, fluvio Oronti, qui labitur per eam urbem. Orontes antea dictus Ophites, post ab filio Cambyse regis Persarum ibi submerso, vocatus Orontes. Hic in cæna post vina rem communicavit, cum paucis quos invitaverat, minime expavescens mulierem ætate confectam. Illa clam se proripuit, & quod audiverat, ad Gallum retulit, qui statim omnes comprehendi jussit atque necari, ubi quæstionibus ordine suo regorium aperuerunt.

Denuo victus.

Magnentius, quia tale consilium irritum fuerat, rursus præliari statuit: victusque est, & aufugit Lugdunum. Comites, ut victori

grati essent, consilium ineunt tyrannum capere, & Augusto tradere. Ille, ubi se custodiri cognovit, quum fugæ locus deesset, furorem simulavit, & primum fratri Desiderio vulnera intulit, quæ non fuere letalia: post interfecit quosdam amicos, tandem se confodit. Hic exitus fuit ingrati hominis.

Sibi manus infert.

Decentius Cæsar, qui Gallias tuebatur, audito fratris casu, sibi metuens, laqueo apud Senonas usus est. Desiderius accessit ad Constantium, ab quo liberaliter exceptus est. Gerontium Magnentianæ factionis comitem, ex filio victor multavit dum in Gallia esset.

Decentius frater Magnentii laqueo vitam finit.

BRITANNION.

BRITANNION ante tyranni pericula, quocum convenerat, Imperator ab Illyriciano exercitu appellatus Mursæ, quo tempore & Nepotianus Romæ, posita purpura & Gallica veste indutus, Constantium adiit: & obviis venienti factus est in Thracia, obvolutus pedibus, veniam petiit, & impetravit.

Britannion de ve Vetrano Imperium in vadit.

Imperator senem ducem amplexus, patrem eum vocavit, & cænæ adhibuit, ab quo multa de Magnentio intellexit. Deinde jussit abire Prusiada, Bithyniæ caput, & propinqua oppida voluit ut ad victum senis contribuerent: qui plures ministros secum ducens, illic magna quiete vixit annis sex, post deceffit.

Sed à Constantio ad privatam vitam redigitur.

SILVANUS.

SILVANUS Bonitii F. in Gallia natus, qui bello Liciniano clarus sub Constantino, tribunus sub Magnentio fuit, post defecit ad Constantium, ab quo missus in Galliam est. Imperator vero, qui calumniis aures facile præbebat, successus ejus suspectos habuit. Quærebat igitur insidiis circumvenire. Silvanus ubi accepit, pro concione questus est. Ita à militibus Cæsar appellatus. Ad hunc motum opprimendum mittitur Ursicinus, qui pecunia tribunos Silvani corripit ut occiderent. Agrippinæ igitur de industria facto tumultu cæsus est. Cujus cæde tam magno gaudio exultavit Constantius, ut fere infans haberetur. Præfuit paullo plus duobus mensibus.

Silvanus Imperium invadit.

Sed Ursicini cura occiditur.

GALLUS.

GALLUS natus est in Massa Vetrernensi, patre Constantio, fratre Magni Constantiani, matre Galla, Rufini & Cerealis, qui consulares erant, sorore; ac liberaliter educatus, feros mores vincere non potuit. Profectus ad Orientem, consedit Antiochiæ: ubi stimulante uxore, omne genus sæviendi expertus est. Illud vero nefandum & abhorrendum: noctu cum satellitibus incognitus errabat per lupanaria & tabernas, explorans submissa voce, Græco sermone, *quid de Cæsare sentirent*, & notabat singulos qui obloquuti fuissent. Post aliquo reperto figmento trucidabat. Quod antea in Urbe Roma fecisse Galienum

Galli Cæsaris sævitia.

lienum memoriae proditum est. Utrumque uxoris stimuli exagitabant.

A Domitiano
compellatur.

Missus est ad eum Domitianus praefectus praet. ab Imperatore, qui de sceleribus Caesaris jam senserat, uti cum Gallo secretius ageret, & persuaderet venire ad principem. Quod quum parum proficeret, addidit mandata & minas. Indignatus Gallus, hominem comprehendi iussit, & custodiae tradidit. Montium etiam quaestorem, qui tale facinus non probabat, conjecit in vincula. Suadente uxore ambos per forum tractos & verberatos in fluvium projici mandavit.

A Constantio
evocatur.

Quod ubi accepit Imperator, misit qui Gallum adducerent. Ille uxorem Constantiam ire ad fratrem jubet, placaturam ejus indignationem: & haec in itinere decessit. Cujus morte audita, Constantius edicto Gallum dignitate privavit, exilio damnavit, & ne longius rem protrahat, (omnem autem ejus securitatem in morte Galli posuerat) percussoribus mandat juvenem obtruncare.

Occiditur
U. C. 1106, p.
6, N. 354.

Hi fuere Servianus reus majestatis, paullo ante absolutus, & Pentadius notarius, & Apodemius. Qui presso Gallo, & uti noxio manus post terga revincto, cervicem absciderunt. In foro truncus relictus est. Post paullo quam illi missi sunt, poenituit Imperatorem, & destinavit citissimos qui prohiberent: & ii retenti fuerunt ab Eusebio euncho. Is enim erat praepositus cubiculi, cujus consilio princeps fere omnia agebat. Quamvis Gallus meruerit poenas dare. Imperavit annis IV, vixit undetriginta.

Constantiae corpus delatum ad Urbem, & in suburbano viae Nomentanae post primum lapidem sepulcro majorum illarum est.

Constantii in-
felix contra
Persas bellum.

Constantius in Oriente adversa fortuna res gessit. Hostis enim semper superior fuit. Anno XI Imperii Persica palma praerepta semel est temeritate militum ad Singaram. Nam octies cum hoste congressus: & in hoc praelio quum victoria pro eo staret, ad hostes transiit non sine gravi vulnere. Amissa est Singara & Bizabda & Amida. Quum accepisset de fratris caede, dubius agebatur, permaneretne contra acerrimos Persas, an ad vindicandam Europam remearet. Sapores Armenias vexabat: jamque Nisibim obsedit, quam urbem Luculli arma juris Romani fecerant, quo tempore Mithridates Ponticus ad opem Tigranis foci confugerant.

Nisibis urbs
a Persis oppu-
gnatur.

Nisibis urbs est Mygdoniae, (sic appellare proxima Syriae Macedones) a nostris dicta Antiochia. Huic, quum capta fuit a Lucullo, praerat Guras Tigranis frater, quem Romanus dux apud se honorifice tenuit. Barbari Nisibim, Antiochus Antiochiam nominavit.

Expugnandae urbi intentus Sapores, bellica tormenta admovit. Alveum fluvii qui mediam secat urbem, alio ductis fossis deduxit. Sed ex hoc non obfuit propter frequentes illic fontes puteosque, qui satis suppetebant. Quumque hoc non procederet, occlusit meatum fluminis, deinde emisit: unde impetus aquarum subvertit partem mœ-

nium. Nisibenses noctu citissime obstruxerunt tabulis, trabibus & terra. Quum illuxit dies, rex vetitus ab expugnatione, re infecta moestus abiit. Nisibenses muros instauravere. In hac expeditione rex amisit XX millia hominum.

Sed frustra,

Messagetæ absentia regis ex superiore parte Persida invaserant abigentes praedam. Rex regno tuendo properavit.

Constantius subsidarios milites misit. Nisibim & mœnia firmari iussit. Inducias cum Sapore fecit, & priusquam Europam peteret, GALLUM patruelem Caesarem pronuntiavit, junxitque ei matrimonio uxorem Constantiam, sororem suam, praefecitque copiis Orientis. Ipse contra tyrannos properavit, & pacem ubique fecit. Et quum undique in Europa late victor esset, sedatis bellis civilibus, ludos Arelate dedit ante VI Iduum Octobr. Quo die Imperium sumpserat, Italiam venit: Mediolani constitit: & inde ut Galliis subveniret, JULIANUM patruelem adoptavit, misitque in Gallias cum paucis militibus. Ipse petiit Urbem comite Ormisda regis Persarum filio.

Julianus a
Constantio
adoptatur.

Nobilitatem Urbis & majestatem admiratus est. Nobilitatem, stans audit; vulgus, sella curuli sedens in foro. Et quoniam hostes praeter Persas deerant, suis manibus scripsit, CONSTANTIUS TOTIUS ORBIS DOMINUS: inscripsit, CONSTANTIUS DOMINUS ET DEUS VESTER DOMITIANUS. Hujus æmulus, cepit odio habere viros claros.

Constantius se
dominum to-
tius orbis vo-
cat.

Quum opera Urbis intueretur, ardor incessit statuam equestrem erigere similem illi quæ Trajani erat in ejus atrio: & Ormisdæ qui pone sequebatur, mentem aperuit. At ille subridens respondit, *prius oportere stabulum fieri molis equi capax.* Imperator contuit.

Locus admonet de Ormisda inspicere. Narses plures habuit more Persico uxores. Ex illustribus suscepit Adarnassem, Ormisdam, & Narsen; ex humilis generis uxore, verum supra ceteras formosa, genuit Saporem. Adarnasses successurus erat, quia major natu: sed coronam non assequutus est ob ingentem saevitiam. Mesopotamii tentorium ex corio camelorum intexto auro arte Babylonica, dono miserunt ad Narsen. Filio dedit Narses, & interrogavit *an placeret?* Respondit Adarnasses, *magis ei placere si imperaret: quod ex hominum corvis longe pulebrius facturus esset.* Hujus vocis memoria, & alia crudelissima, quæ in initio regni fecit, regnum abstulit. Itaque omnibus praepositus communi consensu Persarum Sapores, qui caeso illo Narsen fratrem luminibus privavit, Ormisdam in vincula compegit. Hujus vero mater & soror & uxor, corruptis pecunia custodibus, carcerem ingressæ, limam juveni dederunt, quam secum tulerant: quo instrumento fibula compedum dissoluta est. Ubi opus peregit, illæ pingue convivium custodibus exhibuere, qui dum cibo & potu graves quiescunt, Ormisda aufugit, & in castra Romanorum venit.

De Ormisda
historia.

ultimis Constantini Magni annis. Sapo-
res, re intellecta, uxorem sequi maritum iussit.

Ormisda vir-
tutis.

Ormisda bello civili à Constantio præpositus est turmis equitum. Fuit enim vir fortis ac certus jaculator, numquam jaculum frustra emittens, ante designans quo esset jaculaturus. Bellis Europæis ejus claritudo omnibus nota fuit, & magnam sibi laudem propagavit.

Saporis legati
ad Constanti-
um de pace.

Constantio redeuntiad Orientem, legati Saporis occurrunt ad Sirmium, petentes restitui Mesopotamiam & Armenias: aliter pax non esset. Constantius Augustus ad hæc rescriptit, Persas servisse Macedonibus, & Macedonas servire Romanis, hac ratione injuria petitis. Mesopotamiam majores nostros cepisse, Persas irrupisse latronum occupantium more; Armenias cessisse Romano imperio victo Tigra- ne contra quem justum bellum gessit L. Lucullus, qui Mithridatem hostem Populi Romani hospitio & affinitate fovendum exceperat: & ipsum Mithridatem nulla contumelia laceffitum, sponte injuriis ac cædibus affecisse Romanos, & Persas irrupisse sæpius in Armenias, & à patre tuo Narse non bello occupatas, sed insidiis interceptas. Qua de re define hæc petere quæ nostro jure tuemur: pacem quam petis, minime, sed conditiones ejus, recusamus.

Sapores lectis litteris bellum movit, Nisibim frustra obsidione tentavit: nam inde repulsus est. Post in alias urbes profectus, tantum Amida potius est, quæ non satis firmo præsidio tenebatur. Eam solo æquavit.

Julianus Caesar
U. C. 1107.
P. C. N. 355.

Ea res coëgit Constantium Confortem eligere, censuitque accersiri JULIANUM patruelem, Galli fratrem; quem adoptavit pro concione ad milites, & Cæsarem fecit. Non me præterit, qui sub Constantio militavit, scribere Julianum adoptatum fuisse in Gallia Cisalpina propter irruptionem Germanorum, qui Gallias vastabant; ut ab rapinis hostilibus Gallias, quas præcipue amabat, liberaret. Alii scribunt Athenis adoptatum. Ubi cumque fuerit, assensu militari purpuram induit ante diem VIII Iduum Novembris, Arbitione & Lolliano Coss. & Galliam missus, priusquam proficisceretur, Helena Constantii soror ei juncta matrimonio est. Et quia periculum imminebat, Kal. Decembr. egressus cum exiguo supplemento, deductusque est per aliquot millia passuum ab Aug. maturavitque iter Taurinos versus. Ferunt consilio Eusebii, quærentis perdere totum genus Constantini, paucos milites fuisse datos Juliano, ut ab hostibus occideretur; quod illud præcipue indicat, quoniam obsessio apud Senonas, auxilium non misit. Secus evenit.

Juliani res ge-
stæ in Gallia.

Re enim bene gesta in Galliis, sæpius hostes profligavit, ultra Rhenum coëgit, multos captivos abduxit. XI fere millia nostrorum, qui belli jure serviebant, ab Alamannis recepit: & prope Argentoratum urbem Galliae, totum fere Alamannorum exercitum perdidit. Jam inde barbaricæ cladis monumentum habuit (quod nisi contigisset, urbs minime nota, in obscuro esset) & præter o-

In Germania.

mnium opinionem, in solo hostili multa præ-
clara gessit.

Quumque ejus successus felix haberetur, ^{Julianus apud} non caruit calumniis apud Augustum. ^{Et Constantium} Erant qui appellabant eum loquacem talpam, ^{calumniis} alii purpuratam simiam, alii Græcanicum ^{aspergitur,} litterionem: & erant qui mollem Asianum, Græculumque fallacem, & sub specie sapientiæ stolidum. Constantii enim aures ad fidem præstandam faciles pronæque erant. Quod quum sciret Julianus, ægre tulit, & metuit ne idem sibi, quod Gallo fratri, eveniret. Ideo jam tunc cœpit cautior esse.

Et post victoriam ingentis pugnae, quum hostium peremptorum magni acervi essent cadauera in fluvium projecta, concordi assensu victoris exercitus vocatus est *Imperator*, & inde *Augustus*. Nomen Augusti pertinacissime renuit. Hinc tumultus militum fuit, nudatis ensibus cogentium meritum cognomen accipere. Itaque, ut illi quiescerent, adnuvit. Non reperiebatur diadema, facere tentaverunt ex mundo muliebri. Julianus veruit, asserens non esse boni eventus augurium. Tribunus coronam attulit non longe differentem ab corona quæ solet in xylo victoribus dari. Marcellinus scribit Maurum comitem ordinis detraxisse sibi torquem, (draconarius enim erat) & capiti principis aptasse. Post vero usus est diademate micantibus gemmis exornato.

Ab exercitu
Imperator &
Augustus sa-
lutatur.

Fœdus cum Alamannis percussit, illis restituentibus ablata. Deinde misit ad Constantium Pentadium quemdam magistrum copiarum cum litteris, in quibus erat tantummodo Cæsaris titulus. Summa litterarum hæc fuit: *Milites sæpius victores, & qui diu pro Republ. pugnaverunt, ut præmia laborum & diuturni sudoris petere possent, me, licet repugnantem, Imperatorem appellavere. Non ignoras antiquæ consuetudinis esse, qui sub ducibus ac Cæsaribus militant, non licere præmia Romano jure poscere. Quia ea causa justa censeri debet, te exoro, qui communis es parens, ut æquo animo ad communionem Imperii me patiaris, ne miseri milites frustra effudisse sanguinem videantur. Addebat in fine, se polliceri missurum certatores equos ex Hispaniis, & promptos milites ex Galliis. Id quidem erat annuum tributum.*

Erat Constantius quum accepit epistolam Juliani, Cæsareæ in Cappadocia. Ultra solitum excaudit. Cæsarea ante dicta Mazaca est posita in radicibus Argei montis. Et nihil rescribens, edixit expeditionem contra Persas, pro qua Orientem petierat, ita suadentibus qui utilitatem Reipubl. quærebant. Ejus animus, quum legit litteras, præceps fuit vertere copias contra Julianum. Post paullo legatos placide abire jussit, quibuscum misit Leonam quæstorem cum mandatis: cui & litteras dedit, in quibus admonebat juvenem, *ut Cæsaris nomine contentus, Augusti majestatem poneret.*

Leonas Parisiis exceptus honorifice est. Et postquam in campum cum armata multitudi-
ne stans pro tribunali velut concionaturus,

Constantii re
ponso,

litteras Imperatoris legit, quum ventum est ad Cæsaris nomen, omnis turba clamitare cœpit, *Juliane Auguste salve: Juliane Auguste, dii te servant: Juliane Auguste, dii te sospitent.* Postea unum ex iis quæ mandaverat Constantius, actum est: hoc est Nebridium præfectum prætorio factum, submoto Florentio. Et hoc minime processisset, ni Julianus ex sua sententia provenire diceret.

Julianus, ne ardor militum frigeret, legatos rursus ad Constantium mittit, ipse profectus est ad limites Germaniæ. Imperator interea accersivit Arsacem regem Armeniæ, *ut fidus cum Romanis perseveraret, neu fallaciis Persarum animadverteret.* Post milit ad reges Transigritanos, *ut in fide permanerent, ne deficerent ad Persas.* Julianus ordinatis in Germania rebus, statuit Viennæ hiemare.

Non desunt qui scribant mandatum fuisse Leonæ ut objiceret beneficia Imperatoris Juliano, ut homini ingrato: & illum questum etiam de Constantio, de cæde parentum ac fratris, & invocasse ultores deos, deinde iussisse abire omnes ab exercitu, qui dicta Constantii probarent. At uxor Constantii Augusti moritur, & ducta est Faustina; utraque forma pulcherrima. Sed illa mœstitia ac dolore interiit, impotentia genialis thori.

Helena uxor
Juliani mori-
tur.

Quum ad bellum civile Julianus se pararet, existimans Constantium numquam ad concordiam venturum, uxor ejus Helena moritur. Jussit corpus Romam perferri, & sepeliri in suburbano Nomentanæ viæ, ubi antea Constantia soror sepulta erat. Falsum est quod jampridem uxorem expulerit, quæ castissima erat.

Julianus Chri-
stianum se si-
mulat.

Julianus fertur dixisse militibus, *ut se pararent contra Constantium, priusquam ille adversus se moveret impetum.* In ipsa expeditione, quia multi erant in exercitu Christiani, iussit uti quisque coleret quos vellet Deos. Ipse vero, ne ab fide abhorrens animos militum alienaret, ingressus templum in natali Salvatoris; ut alii dicunt, in solenni Epiphaniæ, & una cum ceteris adoravit, & divinis rebus interfuit. Post, ut se corrigeret, dicebat, *se properare ut conjungeret exercitus, & præsciret quo die esset Imperator moriturus, ut per nocturnam quietem præmonitus erat, quando vocem audierat; Quum Jupiter erit in fine Aquarii, & Saturnus in XXV parte virginis, Constantius dominus Asiæ morietur.*

Constantius
agrotat.

Et moritur.

Quum ex Antiochia pervenisset Tarsum Imperator Augustus, ut Juliano obviam iret, incidit in febriculam semper æqualem: ratusque est gestatione aboleri. Vectus lectica est per invia itinera usque ad radices Tauri montis. Ibi in statione quadam quæ appellatur Fons Mopsi, Græce Mopsocrenis, intrinsecus exurente calore, febris aucta est, adeo, ut corpus tangi non posset. Hic quum deficeret, successorem statuit Julianum. Post paullo mortuus est ante III. Non. Octobr. Vixit annos XL, & paucos menses: imperavit annis XXIV.

Julianus ubi accepit de morte Constantii, citissime petiit Constantinopolim. Corpus

principis conditum in loculo, Jovianus qui post imperavit, domesticorum protector, cum regia pompa Constantinopolim perduxit: & sepulcro majorum intulit; interque divos relatus est.

Prope finem vitæ se palam accusare solebat, *quod occisor suorum fuerit, quod Julianum Cæsarem fecisset, & quod in nova credulitate numinum esset.* Natura debilis ad coitum fuisse traditur: in victu parcissimus, lata lege veruit phasianum & fumen convivii inferri. Numquam spuisse memoratur. In judiciis justus & moderatus, si secretiores consultores non habuisset. Ad iram tardus. Bellis civilibus fortunatus, Persicis semper infelix, Sarmaticis varius. Bis *Sarmatici* cognomen inscripsit. Nam quum Sarmatis, Dacis & Quadis fœdera feriret, & in suggestu orationem haberet, barbaris male audientibus, quod ad hoc opus assueti non erant, unus è Quadis secessit, & stercore alterum è calceis replevit, sub veste tulit, & propius accedens, in vultum concionantis projecit. Id dedecus mereri puto, qui inter rusticos aut philosophari, aut rhetorice loqui volunt.

Constantii
Imp. indoles.

In fide semper favit Arrianis: quorum causa synodum habendam præcepit: statuta est conventus dies. Imperator indignatus erat quod mandaverat Alexandro Episcopo novæ Romæ ut in communionem exciperet Arrium cum tota factione, & Alexander negaverat, qui prostratus orabat *ne sineret Deus à pernicioso lupo suum ovile corrumpi.* Tempus appetit. Arrius cum argumentosis syllogismis ingressus est, favente Eusebio Eunuchis; & in initio priusquam pudendum os solveret, correptos ciliaco dolore, secessit ut onus ventris deponeret: & quum niteretur vi expellere, una cum stercore animam emisit. Hunc finem meruit homo perfidus ac malignus, qui venenum in Urbe Dei latius sevit, aconito vehementius, unde geniti in fide Salvatoris ignes inextinguibiles, quibus Asia, Africa, & bona pars Europæ fidelibus & juxta credentibus ereptæ sunt. Præfuit Alexander annis XXIII.

Arrianis sem-
per favit.

Arrii stercorea
mors.

Successit Paulus homo justus, quem Constantius consilio Eusebii Eunuchi submovit, & in ejus locum subrogavit Eusebium Episcopum Nicomediensem, militem Arrii. Paulus ad Urbem Rom. se contulit, petiitque ab Episcopi Romani auctoritate restitui in suam dignitatem. Et quoniam vitæ sanctitas merebatur, ab Julio Pont. in sedem restitutus est. Constantius indignatus, hominem exilio prius multavit: deinde minime contentus, interfici iussit. Qua de re hæretico Arriano successit Macedonius Arrius.

Paulus Episco-
pus Constanti-
nopolitanus
amovetur, &
subrogatur
Eusebius Ar-
rianus.

Hoc in loco digredi non ineptum putamus, ut scilicet ostendamus, Episcopum Romanum caput catholicæ fidei semper fuisse. Roma ipsa terrarum dea & gentium regina, poscere videtur Dei sedes & Imperii generis humani. Sed ubi nova Roma præsentibus Augustis lacertos extulit, absentia principum nostra Roma paullulum imminuta. Utraque tamen Urbe principatum sibi vindicante,

De Episcopo
Romano, ca-
pite Fidei Ca-
tholicæ.

cante, nescio quo fato præfectis obtemperavimus, & aliquando Augustulis, & sæpenumero regibus Gothorum. Itaque per ea tempora Episcopalem majestatem, nutibus Imperatorum Constantinopolis sibi usurpavit. Nos vero non cessimus, sed passi fuimus: ne ira principum obesset, qui Urbis sacratissimæ dignitatem barbarorum prædæ reliquerant. Res non potuit diu differri. Phocas Imperator totius majestatis decus injuria ablatum restituit, & publico decreto sanxit. Nam plerique Episcopi Constantinopolitani, male usi auctoritate, pravis opinionibus fidei simplicitatem turbaverant. Romani vero Pontifices semper habiti orthodoxi & justissimi, ut ipsi Græci in historiis tradiderunt. Episcopus igitur Romanus & divino jussu & humanæ rationis vinculo, generis humani parens & princeps est. Nam illud perpetuo mansurum quis dubitat: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.*

Constantii
dotes.

Constantius eques optimus & certus jaculator, eloquens & carminibus componendis aptus. Quod fuit in suos ferus, non caruit exemplis, quod sic fecisset Caligula, Domitianus & Commodus, & F. Severi Antoninus: in ceteros ut Gallienus, qui tormentis adigebat homines fateri quod veller. In Galliis & Pannoniis triumphales arcus erexit, magno provincialium dispendio.

JULIANUS.

Julianus Imp.
U. C. IIII. p.
C. N. 361.

FL. CL. JUL. JULIANUS natus est Constanti-
nopoli, patre Constantio, Constantini fra-
tre, matre Basilina nobilissima foemina: forma liberali, ingenioque ad litteras & ad arma satis accommodato. Mater gravida somniavit se parituram Achillem: excitata, marito narravit. Peperit antequam pariendi tempus sentiret. Hinc parentibus bona spes de filio fuit: datusque est & initiandus & erudiendus Eusebio, Episcopo Nicomediæ. Primo bonæ indolis puer apparuit. Utinam non habuisset rhetorem Libanium, ab quo ita institutus est, ut prætermissa veritatis cognitione, puerilem animum ad antiquorum crudelitatem flexerit. Itaque sub illo immutatus est, Mercurium præponens cunctis. Non caruit tamen in ceteris laude, similis existimatus Tito, ut frater Gallus Domitiano, bellorum successibus comparatus Trajano: (res ei fuit cum ferocibus Germanorum populis, ut Trajano contigit, nondum principi) clementia Antonino: moderatione Marco Aurelio: litterarum studio magnis philosophis. Quumque his assuetus, soporiferæ quieti multum detrahens, insomnes noctes aliquando, quum utilitas Reip. posceret, ducebat: & musis vigilias impendebat, nulloque adhibito remedio, minimo strepitu excitabatur. Philosopho venienti statim occurrebat, ne ab litterarum rusticitatis reus citaretur. Memoria plurimum valuit. In rebus gerendis optimos imitabatur principes. In re venerea citra omnem suspensionem vixit. Modesta liberalitate semper usus. Eunuchis & pantomimis

Ejus educatio.

Indoles.

Et studia.

& morionibus nihil umquam largitus. Illud incredibile dictu, postquam solus imperavit, hostes Populi Romani intra suos terminos se continuerunt, & in laudes novi principis accendebantur.

Restabant profligandi & domandi Persæ. Itaque cum ingenti apparatu egressus Constantinopoli, transmissio Bosphoro, à Chalcedone Nicomediæ processit, quæ olim regia & ampla urbs, ædificiorum sumptibus, terræmotu corruebat: memor quod illic educatus erat, ingemuit. Per Bythinos Gallogræciam venit, & inde Antiochiam Orontis petiit, Orientis apicem. Et quum loci situs omnes ad voluptatem inviter, princeps ibi suapte natura continentissimus fuit.

Ex ejus imperandi ordine Justitiæ cælo ad mortales rediit. Julianus quartum inquit consulum, adscito Sallustio collega, quem præfecerat Galliis præfectum.

Quum ver appeteret, Hieropolim venit: hinc in Mesopotamiam signa commovit: post pervenit Cercusium, (fere instar insulæ inter Euphratem & Xaboretoram amnes positum est) quod Diocletianus mœnibus amplificatum, excelsis turribus circumdedit. Hic moranti allatæ sunt ab Sallustio litteræ, *ut expeditionem in Persas differret, & diis vetantibus cederet.* Sed quis fato repugnat? Transgressus flumen, pontem avelli jubet, Zaitamque ventum est, ubi Gordianum Imperatorem exercitus, tumultu intulit, quem Licinius hostis bonorum evertit.

Julianus, ubi hostes propere adesse intellexit, concionem habuit, *afferens majorum nostrorum exempla, initium faciens à Ventidio usque ad Maximianum, quod fere omnes rediere laureati, præter Gordianum & Carum: ille, insidiis mortalium, hic ira deorum sublati.* Hostes à prælio abstinerunt. Ipse Assyriam depopulatus, urbes, oppida partim vi cepit. Pleræque deditionem fecere. Victorque cum ingenti gloria profligato exercitu hostili usque Ctesiphontem pervenit. Castra aliquamdiu illic habuit cum exercitu satis lecto. Dum remeat, facem sereno vidit cælo. Aruspices Etrusci vetabant quidquam tentandum, quia signum erat infelix. Julianus & hoc contempsit, ut ante Sallustii monitus.

Primo felix.

Postquam illuxit, castra movit. Persæ sæpius afflictæ terga invadunt, & priusquam laborantibus subveniretur, hostilis ex improviso globus in cataphractos irruit: (sic mos Parthorum, ut confusos cædant) dumque Imperator incautius sese infert, vulnus excipit, emissæ hastæ incerti militis, transmissio brachio & costis, hæsit fibræ jecinoris: dum avellere conaretur, scidit digitorum nervulos. Prolapsus in cervicem equi, veloci cursu in castra relatus est. Adhibita fomenta paullulum dolorem lenivere. Poscit equum & arma ut prælium reviset. Quum spiritus deficeret, concionem habuit, *differuitque mortem esse summum præmium.* Petiit inde quid ageret Anatolius? Sallustius respondit, *Beate degere.* Ingemuit amici casum, quod interfectus esset. Circumstantes, qui dolore con-

Sed in prælio vulneratus.

conciti desiebat, sua auctoritate castigavit, turpe quidem principem fidei conciliatum lugere. Inde cum philosophis sermo ei fuit de immortalitate animæ. Epotaque frigida aqua, vita solutus est, annum agens alterum & XXX, ante sextum Kal. Julii. In suburbana villa agri Tarsensis Julianus sepultus est, & in divos relatus. Successor si vixisset, decreverat nobile sepulchrum.

Homo statura exigua & gracili, majestate conspicuus, inter veteres heroas connumerandus; ampliando Imperio & Reip. gubernandæ satis idoneus, si fata commisissent: Ore & manu (ut inquit ille) consultor patriæ. Imperavit solus annum unum, menses septem, ab eo quod Cæsar fuit, annos septem. Corpus Procopius Tarsum usque perduxit, & tumulo dedit. Inde abiit, & nusquam nisi ex improvviso Constantinopoli purpuratus apparuit.

Mirum creditu, barbaræ nationes eum plurimum diligebant. A militibus adeo observatus, ut in creando novo principe Juvianum legerint, ab vocis similitudine, una littera immutata. Memoria & liberalitate clarus. Tributa parcius exigenda mandavit, (licet sint qui nolint) gloriæ cupidius appetens: & quum Christianos nimis insectaretur, sanguine tamen abstinit. Hostes, morte nostri principis elati, & circumfusi, castra, quæ spatium trium mill. pass. complebant, disperdere quærebant.

Romanis vero controversia fuit in eligendo. Constantiani Abilum præponebant, proceres Gallorum Sallustium, qui, propterea quod senex & valetudinarius esset, recusavit: dumque mora fieret ob certamen, clamantibus militibus maturandum esse. JUVIANUS igitur domesticorum primus. Varonianus comes ordinum, agri Singidonensis incola in Pannonia liberos utriusque sexus quum plures subtulisset, mœrore anxius, ut qui sine prole esset, admonitus est per nocturnam quietem uti filium qui nasceretur, Juvianum vocaret: fore ut viveret, & ad purpuram venturus esset. Itaque editum filium Juvianum appellavit, præceptoribusque, quum ætas posceret, erudiendum dedit. Non parum liberalibus artibus profecit, ingenio valde ad omnes disciplinas prompto. Pater militia clarus, notissimus erat, & jam emeritus, secesserat in avitos agros, ut quiesceret, & agricoltationi incumberet.

bunis & comitibus. Instabat totus exercitus deduci in Mesopotamiam. Hostes à tergo territabant, quamvis semper victi. Fames in castris erat, & rerum penuria. Et quamvis noster exercitus victor esset, rerum difficultatibus, & recenti cæde ducis timebat, adeo, ut si hostis irruisset, magnam intulisset cladem. Cœptum est consilio iter. Institere hostes cum elephantis: qui gravi nidore terrere equos, opem ferentibus Joviis & Herculis, Gallis, restiterunt belluis.

Ubi Carras ventum est, infelicitate Crassi nobis tanta trepidatio non fuit. Hinc Duram oppidum, hoc in loco quatrimum consumptum est. Hinc miles quum abiret, pervenit ad Tigridem jam auctum cœlestibus aquis. Metus erat transire. Galli, assueti fluentia perfringere, ingenti animo ingressi, ad alteram ripam perveniunt: ibique hostes observantes ripas, obtruncant. Illos sequuta est cetera turba.

Ad hæc venire oratores à Persis Surenas (nomen est dignitatis post regiam) & alii proceres, offerentes conditiones pacis, si non æquas, attamen necessarias. Consultarunt cum Imperatore primates; ictumque est fœdus non sine calamitate Romani Imperii. Provinciæ quinque Transfigritanæ, quas Victor Galerius Maximianus acceperat, restitutæ sunt. Asarzamena, Mozena, Zabdicena, Rheumena, Garduena: tradita & Singarena, & Nisibis, & pars Mesopotamiæ: non tradita tamen est Ctesiphon. Et ita fines veteres innovati, non sine magno Imperii dispendio.

Accessit major ignominia: vetitus est Pop. Rom. Arsaci regi Armeniæ amico ac fido auxilium contra Persas ferre. Quod numquam antea ad hoc coactus est. Visaque est libertas victricium armorum corruisse. Ictum est ignobile fœdus ad annos XXX, & religioso ritu utriusque gentis confirmatum. Exercitus inde in tutum perductus est.

Juvianus, quum pervenit ad locum (Dastana vocant) qui dividit Bithynos à Galatis, assiduo labore longi itineris, aut recenti tectorio, positus ibi prunis, mortuus est. Sunt qui scribunt incidisse in morbum ex varietate ferculorum, quibus repletum corpus, quod avidissime illic sumebat, concoquere non potuit: & cruditate periisse. Vixit annis XXXIII, imperavit menses septem. A Valentiniano in divos relatus est.

FL. VAL. VALENTINIANUS AUG.

Post Juviani mortem, exercitus Nicææ, quæ urbs caput est Bithyniæ, VALENTINIANUM Gratiani filium, Imperatorem elegit. Nam L. Equitius, qui Illyrico præerat, quoniam absens, præteritus est. Augustus Cæsarem Valentem fratrem tribunum stabuli fecit. Post paullo, Constantinopolim quum venisset, & in suburbanum concessisset, consensu omnium ipsum VALENTEM Consortem Imperii & Augustum pronuntiavit.

Præ-

JUVIANUS.

JUVIANUS electus est princeps, & statim antesignani Juvianum clamaverunt. Qui in medio, quique postremi erant, opinati Julianum revixisse, ingenti lætitia effusi choreas ducebant. Quum novus Imperator purpuratus castra comitantibus primoribus circumiret, & conspectus esset ab ignaris hominibus incurvus, statura procera, statim lacrymæ ortæ sunt: auspiciu haud felix præsentis Imperii. Reductus in tentorium, de imminenti periculo sermonem fecit, adhibitis tri-

Pax cum Persis Romanis minime gloriosa.

Imo ignominiosa.

Juvianus moritur. U. C. 1116. p. C. N. 364.

Valentinianus I. Imp. U. C. 1116. p. C. N. 364.

de moritur. U. C. 1115. p. C. N. 363.

Julianus indolens.

Juviani natalis.

Et educatio.

Juvianus Imp. U. C. 1116. p. C. N. 364.

Procopius ty-
sannus.

Præerat eo tempore Romæ Rufius Turcius Apronianus, litteris & Reip. moderandis habens vir clarus & illustris. Procopius, qui genus suum ad Constantinum referebat, & paucis suffragationibus purpuram induerat, pœnas cœpti motus dedit. Porro Valens, Gothos, qui Procopio auxilia miserant, victos Thracia exegit, & Victor magister equitum Athalaricum regem Gruitugrorum (bellicosa gens est) vertit in fugam, & pacem dedit.

Valentiniani
res gestæ in
Germania.

Interea Valentinianus Saxonas, Oceani accolæ, inter invias paludes domuit. Alamanos attrivit, & victor ad Oceanum pervenit, Deinde in febrem incidit, qua liberatus, pro concione, exercitu assentiente, alterum ex filiis GRATIANUM, insignibus ornatum, appellavit Augustum, statimque expositulatus publicarum rerum admonuit, & Urbi Romæ præfecit Orphitum.

Gratianus Cæ-
sar.

Motus in Bri-
tannia.

Picti & Scoti Germaniæ gentes, Britanniam invadunt, illi, Caledonios & Veturi-
nas occupant: hi, depopulantur insulam. Sarmatæ præsidem quem Romanus Imperator dederat expulerunt. Parthi suo consilio qui Armeniam irruperant, occurrente Arintheo legato abierunt. Sic provincia liberata est. Alia via Sapo-
res rex Persarum rupto fœdere nos tentavit. Ctesiphontem cepit, ibique hiemavit, & Valens Antiochiæ. Ad aquilonem inquieta rebellat Germania. Eo missus cum exercitu Theodosius primus magister equitum: cujus prosperi successus similes ferebantur actis L. Domitii Corbulonis in America sub Nerone, & L. Veturini sub Trajano.

In Armenia.

In Persia.

In Germania.

Valentinianus, exacta Treveris hieme, Gallias revertitur. Post paullo, dum intentus audit legatos Quadorum, qui latrocinia excusabant, subita ira accensus, incidit in morbum, quo arescentibus venis, quum nil sanguinis emitti posset, mortem obiit. Imperavit annos undecim, menses octo, dies viginti.

In Pannonia.

Interea Hunni seu Alani, qui sunt Tartari & Nomades Scythæ, qui longe ante à regione trans Tanaim venerant, superato Istro, qui limes erat, vagi Pannonias Epirumque & Thessaliam, direptis & incensis aliquot urbibus, graviter vastaverunt. Majores nostri, viri boni, non ambitiosi, non contentiosi, sine avaritia & luxu, Scythas irruentes sæpius repulerunt. At vero quum opes in pretio fuere, & mensæ magnis sumptibus paratæ, & major cibi condiendi quam virtutis cura, Scythis bellatoribus cessimus, gravia vulnera perpeffi sumus.

Imperatores duo, Decius pater ac filius, non sine magna strage cum Scythis congregientes victi cecidere. At post Valens propere ex Antiochia accitus, tantam pestem avertere non potuit. Sed magna clade victus, terga dedit, & in fuga vulneratus decidit ex equo acceptusque est in vile tugurium, inter fomenta exspiravit. Victor A-

lanus quum persequeretur, locum armatis sepsit, & quia capere primo impetu non potuit, inscius quod illic Imperator esset, ignem iniecit & assumpsit. Hic fuit Valentis finis, qui modo terror Orientis erat. Boreali incendio fomentum præbuit. Hunni Alanique & Gothi, victricibus signis Constantinopolim obsident, persolutaque ingenti vi pecuniæ ab Dominica Augusti uxore Valentis, cœpta reliquerunt.

Dum hæc infelicitè ad Aquilonem geruntur, Theodosius pater ejus qui postea imperavit Theodosii in Africa FIRMUM nova molientem prælio vicit ac cepit. Et Gratianus Treveris agens fratrem suum VALENTINIANUM Justina matre editum, consulente Merobaude tribuno, titulo Cæsaris Augusti, Consortem Imperii fecit. Ipsum vero Gratianum otiosum, dum suos negligit, & habitu ac moribus Alanis, quos sibi post obitum patris conciliaverat, placere studet, MAXIMUS ab exercitu nostro dux electus, ex improvviso adoritur, & in Italiam transire properantem dolo circumvenit & occidit: & ab eodem junior Valentinianus Italia exactus, ad Theodosium, qui in Oriente res gerebat, concessit: à quo liberaliter exceptus est.

Firmus tyran-
nus.

Valentinianus
II. Cæsar.

Maximus ty-
rannus.

THEODOSIUS.

THEODOSIUS, qui sex ante annos à Gratiano, ut Orienti præesset, Olymbrio & Ausonio COSS. Augustus pronuntiatus erat, bello civili commotus, victricibus signis Aquileiam per invias Alpes raptim contendit. Maximum ibi secure degentem vix cepit & occidit, statimque Andragastius præfectus classis, & socius Maximi, certior de cæde factus, in mare se precipitem dedit.

Theodosius I.
M. Imp. U.
C. 1131. p.
C. N. 379.

VALENTINIANUS, in Occidentis regnum restitutus, ab Italia in Gallias profectus est, & dum Viennæ negligentius moraretur, fraude Arbogasti, Alanorum præfecti, noctu in cubiculo strangulatus: creditus subita aut voluntaria morte obiisse. Sic interit Gratianorum proles satisque faventi cœlo visum est, uno velut cursu quatuor eam numerasse Augustos, inter quos tertius parum bellicosus, non avo, non patri similis, Romæ quum à palatio ad hortos Sallustianos secederet, dicebat, *se confecisse Parthicam expeditionem.*

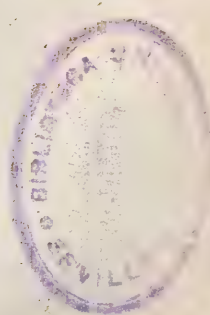
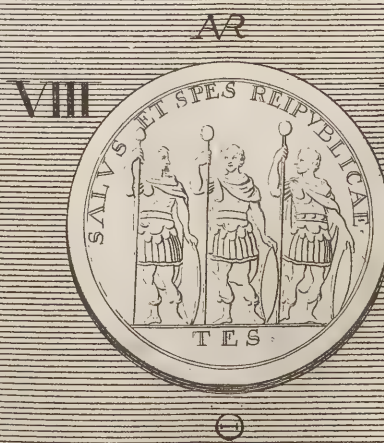
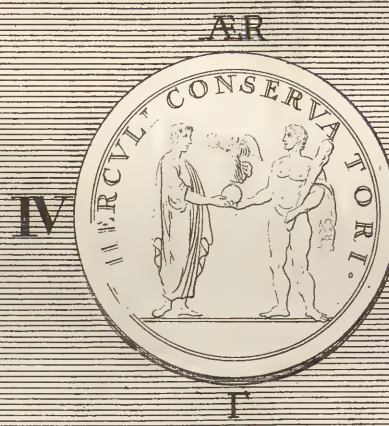
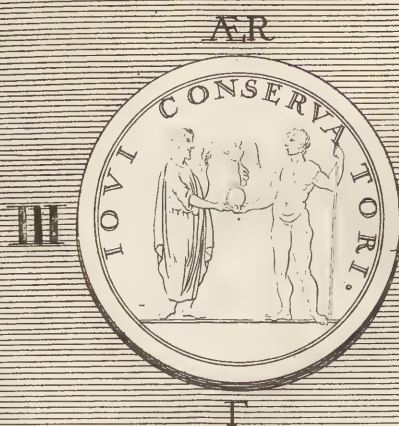
Valentinianus
II. Imp. O-
rientis occi-
dit. U. C.
1148. p. C.
N. 396.

Exstincto etiam in Galliis VICTORE, quem pater Maximus ibi copiis præfecerat, illa orbis pars minime quievit. Arbogastus enim occulta juvenis morte, (8) EUGENIUM Imperatorem cum exercitu facit. Hac scilicet via, sub titulo illius, Occidentis regnum invadere studebat. Multis millibus coadunatis, de summa rerum cum Theodosio configere statuit. Dux noster victus, Deo hominibusque acceptus, cum Honorio filio, ingenti animo opus aggressus, ho-

Victor tyran-
nus.

Eugenius ty-
rannus.

(8) Eugenium Imperatorem) Hujus effigiem vide ex MEDIOBARBO p. 520. Tab. LXIV. num. 3.

hostilia arma, pugnantibus etiam pro eo ventis, qui sponte carceris Æolii cedente obice eruperant, profudit atque delevit. Eugenius captus pœnas luit. Arbogastus, ut cruciatibus se eximeret, sua manu usus occubuit.

Arbogastus se ipsum interfecit.

Arcadius & Honorius Consortes Imperii.

Theodosius I. M. moritur U. C. 1147. p. C. N. 395.

Illius res gestæ.

Victor ingenti gloria potitus, amplissimo triumpho liberati orbis, subactis undique domitisque tyrannis, administrationi Reip. animum adjecit. Filios HONORIUM & ARCADIVM, quos ex (9) FLACCILLA suscepit, Consortes fecit Imperii, & quia nondum ætas matura Imperio erat, ductores legit qui abessent, testamentoque sanxit. Rufinum Arcadio adjungit, & Honorio Stiliconem. Ipse interea Mediolani morbo absumptus, Olymbrio iterum & Prino Coss. Imperavit annos septemdecim. Genus à Trajano ducere se jactabat nec ab re. Natum moribus, & vultu, & successu rerum similis fuit.

Ille labentem Remp. in pristinas vires restituit. Sub hoc Imperium Romanum, quod otio & negligentia trium principum consenuerat, dissensione partium dilaceratum, velut rejuvenescens lacertos movit. Ille pacata Europa ad Indos usque arma intulit. Hic prius auspiciis atque armis paternis asserta Lybia, attrita bellicosa Germanorum gente, dataque sua virtute toto Orienti pace, postremo subactis ardentissimis Gallis, non omissa Britannia, parenti gentium Urbi, Italiæque suæ, victrices aquilas reportavit: subque eo fortunæ simulacrum nusquam prætorium mutavit.

Arcadius sub tutela Rufini imperat in Occidente.

Moritur U. C. 1160. p. C. N. 408. Eius liberi.

Flaccilla castitas.

Arcadius igitur Constantinopoli, Honorius Romæ imperat. Sed quis animorum recessus intrueri potest? Veterem fidem & sanctissimum legati jus, cupido regnandi violavit. Prior RUFINUS clam missis muneribus, Alarico Gothorum regi capere arma contra Arcadium persuadet: ut sub eo metu diadema Orientis capiti suo imponeret. Re intellecta à militibus Italicis perniciosus tutor occisus est. Caput cum dextra præcisum, ante ipsas Constantinopolis portas pendit, ac spectantibus ludibrio fuit. CAJANUS Rufini imitator, auxilio Gothorum frater, bellum civile movit. Arrisit ei primo prælio fortuna: post navali inter Hellespontum & Cherronesum victus, dum fugit captus est. Caput ejus pilo suffixum Constantinopoli spectaculo fuit.

Arcadius, quum regnasset annis paullo minus tredecim, decessit, Basilio & Philippo Coss. relicto filio THEODOSIO, quem antea Cæsarem fecerat. Cui ex matre Eudoxia & Augusto patre, tres sorores erant, Flaccilla, Martina, & Pulcheria, quæ virginitatem perpetuo servavit, summa bonitate integritateque & sanctitate, religionis observantissima cultrix. Virgini Deiparæ nobile templum ædificavit Balchernis, in quo inclusas argenteo tabernaculo prætiosas Mariæ vestes, quas è Palæstina suis manibus tulit,

summa cum veneratione posuit. Eudoxia ante viri obitum tribus annis, morbo soluta est Honorio IV & Eutychiano Coss.

GILDO regnum Africæ adeptus, Mascezelis fratris filios enecat. Is Italiam navigavit, ab Honorio copias accepit. Mirum dictu, cum quinque millibus pugnatorum fraternas copias delevit, ipsiusque Gildonis à fuga tracti velo gulam, quibus mandatum est, fregere. Hoc modo Mascezel cædem filiorum ultus est.

Gildonis machinationes.

Interea STILICO secretiore via filio regnum parat. Mariam Honorio nuptui dat, quæ quum ante nuptiarum diem obisset, Thermantiam filiam alteram despondit. Et hæc illius fatum virgo sequuta est. Mæstus parens, EUCHERIUM filium Cæsarem visere cupiens, Suevos Wandalosque & Alamanios, magna prædæ spe sollicitavit. Illi properant cum rege Radagasio. Numerus fuit ducentorum millium. Stilico metum simulat. Hostis Urbis potiundæ causa in Italiam irrumpit. Occursu nostrorum subito repellitur. In Etruriam fugit, ibique victus est. Rex vero à fuga retractus, & in carcere strangulatus est.

Radagasis rex Gothorum Italiam invadit.

Hostes deinde qui superfuerunt, quum ad solita loca se recepissent, eligendo duci intenti, Alaricum regem salutavere. Qui statim legatos ad Honorium misit, qui agros ad habitandum peterent. Gallia ab Imperatore concessa est. Quo dum pergit cum omni suppellectile, fraude à Stilicone de industria peritus, iter omisit. Ultiores invocans Deos, quod jus gentium violatum sit, indignatus toto (ut dicitur) imperu, cælo duce Romam contendit: obstupescens cunctis, qua iter faciebat, voto potitus est. Pauca ædificia incendit. Non multa onustus præda, sexto die egressus est, captivam abducens Placidiam, Magni Theodosii filiam, quam in foro Cornelii Athaulpho propinquo suo uxorem dedit.

Alaricus rex Gothorum.

Ex lectione historiarum illud compertum habeo, victoriam semper fore in ea parte quæ jure pugnat. Victores olim Galli, post captam Urbem si à fœda innocentium nobilium cæde abstinuissent, conscendisse Capitolium Romanis minime profuisset, & anseris clangor Manlium non excitasset. Capta est Urbs anno ab U. C. millesimo CLXIV. ignominia potius quam clades illata est. Victor deinde Alaricus, in Siciliam tranare naufragio veritus, dum Consentia hiemat, morbo interiit. Milites metuentes ludibria effossi cadaveris, alveum Bussenti amnis mutaverunt: excavatoque hypogeo, regis tumulum congestis opibus posuerunt, & fluvium pristino alveo immiserunt, & præposito copiis Athaulpho rege, ad Urbem diripiendam redeunt.

Urbem Romanam capta.

Moritur, & in fluvii alveo sepelitur.

Dux vero Athaulphus, moribus uxoris Placidia lenitus, fœdus cum Romanis percutit: illi indignati, regem dolo sustulerunt. Jamque Stiliconis fraudes in aperto erant. I-

Athaulfus Rex Gothorum.

G g g g

gitur

gitur cum filio Romæ in foro Pacis occisus est: etiam ejus factionis plerique cecidere.

Tyranni in Britannia
Constantinus.

Constantinus.

Maximus.

Sed omnes
vincuntur.

De Placidia
sorore Honorii & Arcadii.

Honorius moritur U. C.
1175. p. C. N.
423.

Valentinianus
III. Imp. Occidentis.
Vincit Joannem tyrannum.

Res gestæ
Genserici Regis Wandalorum.

Et Attilæ Regis Hunnorum.

Interea in Britannia occiso GRATIANO tyranno, CONSTANTINUS præficitur, propter nomen dumtaxat ad hoc dignus existimatus. Is cum exercitu in Gallias navigavit, & CONSTANTEM filium Cæsarem ab eo factum, cum parte copiarum ad occupandas Hispanias frustra misit. Quum hoc accepisset Honorius, *Constantium* ingentis animi virum, ad liberandas Gallias proficisci jubet: qui Constantinum ad primos impetus compressit, & filius sortem patris sequutus, à Gerontio Viennæ occiditur. In cujus locum exercitus, homicida consultore, MAXIMUM legit: qui, dum in Hispania exularet, urgente rerum tenuitate perit.

Exstinctis undique in Gallis Hispanisque & Lybia surgentibus tyrannis, suasionem Constantii Placidia ad Honorium fratrem remittitur. Qua liberalitate, Gothorum rex Wallis pacem ab Romano principe impetravit. Porro Placidia, jubente Honorio, nupsit claro viro Constantio, quem dux Cæsarem & Consortem Imperii simul fecit. Ex quibus nuptiis Ravennæ quinto Nonas Quintilis natus puer est Valentinianus, Moma & Plinta Coss. Magno post apparatu Honorius tricennalia celebravit, quæ voverat pro Imperio liberando. Rursus Scotorum & Pictorum copiae à Britannia ab legionibus nostris pelluntur: & in Hispania res pro voto successerunt.

Post obitum Constantii Placidia cum filiis Valentiniano & Honoria, jussu Augusti pelluntur, & ab Theodosio Arcadii filio, qui Orienti præerat, hospitaliter excipiuntur. Post paullo Honorium febris invasit, qua decessit, rebus gerendis dissimilis patri. Nam qui ejus acta recensent, in quibusdam Magni Constantini F. Constantium imitatum fuisse reperiunt. Imperavit annis XXXI, cum patre II, cum fratre XIII, cum fratris filio XVI.

Theodosius junior, audita patris morte, VALENTINIANUM Cæsarem fecit, & cum matre Romam misit. Adventus satis opportunus fuit. Nam JOANNEM factione Castini Imperatorem factum & Africam sibi vindicantem, novus princeps oppressit.

Theodosius Constantinopoli vicennalia edidit, se XVI, & Festo COSS.

GENSERICUS rex Wandalorum accersitus à BONIFACIO, qui de Africa tenenda desperaverat, post multorum cædem Carthaginem occupavit.

Ad aquilonem BELBA & Attila fratres, Hunnorum reges, Illyricum, & Thraciam populationibus infestando, Thermopylas usque occupaverunt. Omnia Theodosius magna gloria tutatus est, & victor vota tricennalia edidit. Sic erat imminentibus periculis consuetudo, ut ludi voverentur, quod triumphalia monimenta ex marmore, ære, ar-

gento, auro, & indicant & testantur, sub ea figura, VOTIS XX. VOTIS XXX, hoc est, vicennalibus & tricennalibus: quod etiam indicat annos Imperii.

VALENTINIANUS.

VALENTINIANUS, in quo magna & non vana spes asserendi Occidentis erat, acclamatione totius Italiae Augustus ab Augusto appellatus est. Aëtius ductor, Gothos in Gallia vicit. Burgundionum regem afflixit. Sed in Africa fortuna nobis obfuit.

Wandali sub Genferico Carthaginem cædibus fœdaverunt. Nec contenti, Siciliam invadunt. Theodosius frustra movit arma, quoniam pro Barbaris victoria stabat.

Qui in Britannia erant, quum Scotorum & Pictorum rapinas & impetus ferre non possent, Anglorum regem Vertigomarum ad opem ferendam poposcerunt. Secus evenit. Angli insulam suæ ditionis fecere. Sunt etiam ii Saxonum Germanorum populi feroces atque pugnaces: qui adhuc cum Scottis interjectis limitibus imperant.

Valentinianus Constantinopolim concessit, filiam principis uxorem accepit: post nuptias Italiam repetiit. Mira res, aliquot annis quievit Oriens; existimo ut vires resumeret, & fortius insurgeret.

Theodosius, velut longo Imperii potentatu afflictus, (imperavit enim annos quadraginta octo) febre solutus est.

Attila toto potitus Septentrione, Orbis imperio inhians, Gothos qui in Gallia erant, socios accersit. Aëtius hæc longe ante prævidens, missis legatis, Theodericum regem certo fœdere Romanis conjunxit. Conveniunt ducum copiae in Gallia: hinc nostri cum auxiliariis, illinc Hunni, Gepidæ, Sarmatæ, Scythæ, Suevi, Quadi, Heruli, Ungri, faventibus etiam regulis quibusdam. Pugnatum est à mane ad vespæram utrimque acerrime. Nusquam cum majore hostium numero congressi sumus. Nusquam major cædes obstinatione animorum. Nam pugna contra Xerxem, & Persarum contra Aegyptios, fide carent. Prælium nox diremit. Ceciderunt supra ducenta millia fortissimorum hominum. Nemo loco cessit, vulnera adverso pectore infixæ. Nemo judicium ferre potuit, qui cadavera inspexit, utra pars ardentius pugnaverit. Agebatur enim de toto Imperio. Barbari tamdiu regnasse Romanos agre ferebant. Romani, illos toties impulsos ac victos, insultare non patiebantur.

Rivulus qui prope erat, humano sanguine auctus, rapidissimi torrentis instar effluxit. Sed quamvis superiores fuimus, non parva jactura fuit Theoderici cædes: quam ejus filius Thorismundus capite Attilæ rependisset, ni Aëtius consuluisse ei expedire paternum regnum defendere: veritus ne profligato Attila imperum in nos converteret.

Sed perniciosum fuit consilium. Attila enim, reparatis in Pannonia viribus, sæviori animo invasit Italiam, plerasque urbes diripuit,

Valentinianus
III. Imp. Occidentis, U.
C. 1177. p. C.
N. 425.

Angeli veniunt in Britanniam.

Valentiniani
uxor.

Theodosius II.
moritur, U.
C. 1202. p. C.
N. 450.

Aëtii & Theoderici contra
Attilam fœdus.

Pugna committitur, U.
C. 1203. p. C.
N. 451.

Magna atrocitate.

Attila redit in Italiam.

Sed à Leone
p. M. dehorta-
tus reuertitur
& in nuptiis
perit.

puir, Istriæ, Venetiæque, & togatæ Galliæ, ac Insulæ. Ad eum Leo Pontifex Maximus legatus venit: salutem Italiæ, perorans, impetravit. Reversus in Pannoniam: Atila, dum in novis nuptiis nimis vino indulget, & quieti se dedisset, ferocius stertendo, mero repleto spiritum efflavit. Vitio laboravit Bonosus Imperator, qui congiuvinum epotabat: quare quum pependit, non hominem pependisse, sed amphoram, in proverbio fuit. Veteres Græci heroës, ut plenius ingurgitarent, (quod hinc existimabant lætitiæ fore) magnis cornibus epotabant. Unde scripsit Athenæus, *cornutum pingi Bacchum*. Satiisque est (quod sapientes viri monent) vino abstinendum: quod immoderate sumptum, pro veneno est. Aëtius, vel Maximi figmentis, vel iussu principis, qui illius successus metuebat, occisus est. Qua de re non longe post Romæ in campo Martio Transtila & Ostia, milites Aëtii, ipsum Imperatorem confoderunt, consilio (ut ferunt) Maximi: quoniam statim arripuit Imperium, qui tertio post mense à Populo Romano membratim cæsus. Eudoxia, Valentiniani uxor, in ultionem cædis viri, Genfericum ex Africa accersivit. Ille magno cum exercitu navigavit. Urbem ingressus, à rapinis non temperavit. Ut cuique libitum est, præda abacta; abducta & Eudoxia cum duabus filiis, quarum altera Trasimundo Genferici filio nupsit. At milites avidi prædæ, in Campaniam irrupunt, Capuam evertunt, urbes alias diripiunt, onusti præda Lybiam repetunt.

FLAVIUS VALERIUS MARCIANUS.

Marcianus
Imp. Orient.
U. C. 1202.
p. C. N. 450.

Prodigium de
eius dignitate.

Dum hæc in Occidente aguntur, Orienti præficitur MARCIANUS, favente ad Imperium Pulcheria Arcadii filia, cujus consilio, nondum patefacta populo Theodosii morte, id factum est. Marcianus humili genere natus, prima stipendia meruit in Lycia. Quum ægrotaret hospitalitate usus cujusdam Tatiani & Julii, (germani erant) postquam convaleuit, animo recreando venatum exire: fastidii ardore solis, sub arbuscula quieverunt. Tatianus prior excitatus conspexit aquilam supra caput Marciani in aëre pendere, quæ panis alis solis radios arcebat. Ille fratrem ut videret, excitavit. Ubi somnus abiit, militi quæ viderant aperuerunt: regnum ex eo portendi nuntiantes. Igitur abeuntem viatico CC argenteorum prosequuti sunt. Hoc idem prodigium ei contigit sub Aspare, dum contra Wandalos militaret: captus cum ceteris captivis quiescebat. Rex cupidus eos recensendi, vidit aquilam supra caput illius. Per ejusmodi imaginem abire iussit, & si quando eveniret, *fædus cum Wandalis iniret* oravit. Seu aquila, seu vultur regnum portendit: talium prodigiorum plenæ sunt historiæ.

Pulcheria, in eligendo Cæsare princeps, senis Marciani capiti diadema imposuit. Et

quamvis satis cognitus ordinibus erat, boni ac probati mores eum principatu dignum fecerunt. Ideo magis expedit eligere quam ex hereditate mereri principem.

Novus Imperator statim pro Tatiano & fratre misit. Illum Constantinopoli, hunc Illyricis præfecit. Cum Wandalis fædus percussit. Arma numquam, nisi provocatus, movit. Quietis amator, quietum Orientem habuit. Dicere solebat, *donec liceret in pace vivere, non decere principem sumere arma*. Romæ Populus Rom. cum toto Senatu AVITUM patricium Imperatorem legit. Sed non diu vixit. Marcianus, quum præfuisset paullo amplius annis sex, naturæ concessit, ut quidam tradunt, conspiratione Asparis. Quæ de causa post creationem novi principis, quum filius Asparis ARDABURIUS Cæsar esset à Leone pronuntiatus, Populus patrem interfecit cum filio.

Marciani res
gestæ.

Avitus Imp.
Occid. U. C.
1207. p. C. N.
455.
Marcianus
moritur.

FL. VAL. LEON. I.

Factione & suffragiis Asparis LEON dicitur Imperator, & Augustus appellatus: qui post cædem Ardaburii Cæsaris nepotem ex filia Zenonis filium LEONTEM, Cæsarem fecit: quidam filium scribunt. Aspar enim ita convenerat cum Leone, ut factus Imperator, Ardaburium ejus filium adoptaret: quod Leon observavit. Populus ubi hæc novit, Ardaburium cum patre interemit. ANTHEMIUM patricium Cæsarem pronuntiavit, Romamque misit, eique Imperium Occidentis tradidit: quod MAJORIANUS, mortuo Avito, sibi vindicaverat. Is V anno necatus, Dagalaipho & Severiano Coss. Sed Ravennæ SEVERUS Imperium arripuit. Qui superato Biorgo rege Alanorum; lauream meruit, III anno occubuit. Quidam tradunt Anthemium factum Imperatorem post mortem Severi. Utrumque res convenit, (nam ante Marcianum res coepta est) Anthemius cum genero suo Ricimere à Gothis oriundo diu certavit. Et quum utriusque copiarum paratæ essent, & per factiones divisa Urbs & Italia esset, Leon à Constantinopoli OLYMBRIUM misit, purpura indutum, qui viventi Anthemio regnum auferret. Res non ita successit: quoniam Ricimer ad Ælium pontem, superatis auxiliaribus Gallis, cum Blimire Anthemium gladio transfodit. Civium Rombona data sunt prædæ: exhaustis etiam viscera, ni cæliacus dolor hominem extinxisset. Olymbrius sine controversia succedens VII post mense decessit. Jam Basiliscus Genfericum redeuntem in Italiam prælio vicerat. Ravennæ exercitus GLYCERIUM Imp. salutavit: & à NEPOTE (sic erat illi nomen) fororis filio regno pellitur.

Interea Basiliscus Zenonis (qui postea imperavit) gener, ingenti gloria victor, magni nominis fuit. Nepos ab ORESTE pulsus, Salonis (nomen villæ in agro Rom.) cæsus est. Orestem ODOACER Gothorum rex superavit, & Placentiam misit, iussitque interfici: & Orestæ filium AUGUSTULUM

Leo I. Imp. O-
rientis. U. C.
1209. p. C. N.
457.

Leo II. Cæsar.

Occidentis
Imperator An-
themius. U.
C. 1219. p. C.
N. 467.
Majorianus
U. C. 1209. p.
C. N. 457.
Severus. U. C.
1213. p. C. N.
461.

Olymbrius U.
C. 1224. p. C.
N. 472.

Glycerius U.
C. 1225. p. C.
N. 473.

Nepos U. C.
1226. p. C. N.
474.

Augustulus U.
C. 1227. p.
C. N. 475.

jam Romæ imperantem exilio damnavit. Exultavit in Lucullano Campaniæ. Scribunt alii hunc, ne caperetur à Gothis, sponte Imperium reliquisse. In eo sanctissimum Augustorum cognomen defecisse memoratur: etsi Justinianus postea jura vindicavit, neminem purpura & diademate insignitum. Ipse, & alii qui sequuti sunt principes Occidenti præfecerunt.

Gothi regnant
in Italia. U.C.
1249. p. C.N.
497.

GOTHI ab Augustulo ad Justinianum regnum tenuere. Mira res, ne quid integrum maneret, defecit cognomen Augustorum in uno Consule Basilio, quum consularus antea duorum fuisset: quod scilicet fore portendit Urbis Rom. excidium.

Hæc sunt Tite Arunti, quæ tu ante aliquot secula prædixisti ex Romuli vulturibus, utrum confusus fuisset numerus, ne quis tutelam vinciendo, jacturam peroraret. Matheos peritus homo invenit rem sacerdotum vitio turbatam, nec clavi in pariete Minervæ tam liquido constiteret, nec Annales sub titulo Consulum tenere numerum potuerunt.

Odoacer Rex
Visti-Gothorum
Romæ &
Italia potitur.

ODOACER igitur tyrannus Romæ, in tota Italia XIV regnavit annos. Cogitavit de Urbe transferenda, & nova colonia deducenda, ut ab suo nomine Urbem appellaret Odoacriam. Primus exterarum nationum quietus per X annos possessor, postea infelicem regno ac vitæ finem dedit. At Leon in Oriente XVI præfuit annos: Leon secundus, præfuit annum. Uterque morum, non belli studiosus. Eodem anno quo Roma capta est, equestris Theodosii Magni statua posita in foro Tauri supra cochlidem columnam sponte corruit.

FL. VAL. ZENON.

Zenon Imp.
Orient. U. C.
1226. p. C.N.
474.

ZENONEM Leon secundus sua manu coronavit. Fuit Zenon ex Isauris Ciliciæ, humilibus parentibus natus, humili & incognita villa, non minus vultu quam moribus deformis. Imperavit non ut Augustus, sed ut tyrannus. Sub eo **ILUS** (quid non audet fortuna?) è suis gentibus mutilatus auribus, una cum Leontio in Oriente civilem motum fecere.

Theodoricus
Rex Ostrogothorum
vincit
Odoacrum U.
C. 1245. p. C.
493.

THEODORICUS rex Ostrogothorum mire à Zenone diligebatur: ab eo factus Consul, collega Venantii, impetravit ab Augusto Italiam, si Odoacrem superasset. Cui Zenon assensus est, commendavitque ei Urbem Romanam Populumque Romanum. Theodericus cum exercitu per Illyrios Italiam petiit, occurrentem Odoacrem prælio vicit & fugavit. Fugiens intra mœnia Urbis, non admissus, citissime Ravennam contendit: triennium ibi obsessus, tandem captus in cœna jussu victoris crudeliter excarnificatus. Victor ingenti lætitia ac plausu ab obvio Senatu Populoque Rom. exceptus, plurimumque dilectus, quod gratuita liberalitate caritatem annonæ fugavit. Hoc scilicet Imperii conservandi salubre fomentum multaque ædificia Urbis instauravit: & si ab sanguine quorundam Senatorum ab-

tinuisset, nemo fuisset Theoderico acceptior.

An II. Zenonis Imperii, **BASILISCUS** à Basileus ty. ranus, sorore, quæ Augusta erat, quia Imperator aberat, in regali folio positus, **MARCUM** filium Cæsarem fecit. Rediens è Syria Zenon, jus suum repetens, in Cappadocia Basiliscum cum filio relegavit, qui Lemnis (nomen oppidi est) fame consumpti sunt. Præfuit Zenon annis septemdecim.

FL. VAL. ANASTASIUS.

ANASTASIUS **DIOCORUS** magno consensu princeps electus, statim donativum militibus dedit. Legatos Indorum cum muneribus venientes, placidissime audivit. A mari ad Selymbriam longum murum duxit, ne incursiones Myſorum, Bulgarorum & Scytharum, quum fierent, obesse possent. Statuam æneam equestrem inauratam sui nominis ac tituli supra columnam fori Tauri posuit: laudabilius si illam Theodosii Magni restituisset. **ATHENODORUS** tyrannus in Cilicia pœnas luit, cujus caput Isauricus miles veruto affixum ante portas Tarsi tulit, ibique relictum aruit. Priscus Antiochiæ, quæ est Ciliciæ, **LONGINUM** **SELYMANTHEUM** cepit, & vinctum catenis ad Anastasium misit. Cujus jussu Niceæ Bithyniæ, tamquam fera dilaniatus est. Et *Hunni* non contenti Armenorum spoliis, Cappadociam vastaverunt, & usque Lycaoniam urbes diripuerunt. Ad aquilonem vero **VITALIANUS** magister militiæ gravem fecit motum, & ut quiesceret, nongenta pondo auri ab Imperatore accepit. **GETÆ** Macedoniam, Thessaliam, Epirum diripuerunt. Multos fecere captivos. Pro quibus redimendis quum aurum misisset Anastasius, & non sufficeret hostium votis, barbari captivos aut in domibus suffocarunt, aut pro mœnibus in conspectu multitudinis trucidarunt.

Anastasius
Imp. Orient.
U. C. 1243. p.
C. N. 491.

Res geste cum
Athenodoro.

Longino Sely-
manthico.

Hunni.

Vitaliano.

Getis.

Anastasius, ut credibile est, malo genio affectus, in divinis præcepit non trinitatem, sed quaternitatem adorandam esse. Huic civiles motus adeo crevere, ut nisi simulasset se mutasse mentem, Imperio privatus dedisset pœnas. Sed cœlestem iram quis vitat? Ictus fulmine occidit. Marcellinus tamen tradit, eum natum supra annos LXXX, subita morte occubuisse. Imperavit annos XXIV, menses II, dies XXIX.

Anastasio hæ-
resis.

FL. VAL. JUSTINUS.

JUSTINUS **THRAX** sine imaginibus, sine tribu, utroque parente ignobilis, à tenebris annis suum custos, deinde boum, post lignarii cujusdam minister, natus annos XVI militare cœpit. Promptus manu & doctus hostem ferire, sortem mutavit, princeps ordinis fuit: & hinc promotus, comes factus est. Mortuo Anastasio ad eum Aman- tius spado, libertus superioris Augusti ditissimus, venit, magnam vim pecuniarum secum ferens: oravitque ut in toto exercitu du-

Justinus Imp.
Orient. U. C.
1270. p. C.N.
518.

Qua ratione
pervenerit ad
Augustalem
dignitatem.

Etori-

etoribus & militibus partiretur, & ipse acciperet quantum vellet, promitteret donativum per singula capita, & longe magis quam priores fecerunt, si THEOCRITIANUM Imperatorem legissent. Pecunia satis integre soluta est, non ad votum Amantii, sed Justinii, qui pro se suffragia caute emit. Itaque quum princeps eligeretur, nemine discrepante, Justinus pronuntiatus est: quem curuli acceptum sella, diademate ornatum, adoraverunt omnes. Amantius & Theocritianus, & Andreas minister à cubiculo, insidias principi paraverunt. Ea de causa è medio sublatis sunt.

In Occidente Theodoricus XXX mil. Gallorum prælio cecidit. Joannem Pontificem Max. Romæ carcere consumpsit. Inde subita morte occubuit: regnumque Athalarico ex filia nepoti tradidit.

In Oriente Justinus sororis suæ filium Justinianum Consulem fecit cum Valerio collega: qui consulatus contra legem Marciani, adeo insignis fuit ludis atque muneribus, ut facile priores superavit. Viginti leones jubatos, & triginta pardos exhibuit, aliasque innumerales feras. Item gladiatores & scenas Circensesque, & magna aurigarum præmia, in quibus ultima tantum mappa populo propter factiones denegata est. Anno Imperii ejus nono Kal. Aprilis Justinianum adoptavit, Consortem Imperii fecit, quarto post mense decessit. Imperavit annos novem, menses duos, Mavortio Consule.

FL. VAL. JUSTINIANUS.

JUSTINIANUS reparando Imperio animum admovit. Persas, qui transgressis limitibus Mesopotamiam, Cœlesyriam Syriamque prædati sunt, Bellisarius legatus ab Augusto missus, prælio fudit fugavitque. Trans Euphraten abire coëgit. Veteres firmavit limites. Jura Imperii toto Orienti asseruit. Cum victoria redeuntem & aureo curru triumphantem, Justinianus magna lætitia excepit. Idemque dux triumpho insignis, & rebus gestis clarus, recuperata Africa, GELIMEREM Wandalorum regem, victum catenis Constantinopolim misit. Carthaginem firmitus quam antea restituit.

Triumphus major ac pretiosior Persico fuit. Præferebantur pulvinaria ornata auro ac gemmis, signa militaria, tapetes, mensæ, pocula, vestes pretiosæ, pepla, regiaque hæc supellex distincta auro, lapillis & margaritis. Septem magna vasa plena auro, & vasa quædam è gemmis.

Quid gratius præberi oculis potuit quam captivum intueri regem cum uxore & regia familia? Quum ad conspectum Imperatoris ventum est, jussusque est rex adorare principem, ferunt eum pleno ore semper risisse. Existimabant ingenti dolore perculsum, mente captum esse, illumque dixisse, se videre fortunæ humanæ vicissitudines: ut quid modo rex fuisset, jam serviret. Eadem sententia fuisse Æmilii Pauli memoratur, quum post captum

Persæ Macedoniæ regem, de mutabilitate fortunæ non sine lacrymis differuisset.

Consul factus Bellisarius (quæ dignitas prima post Imperatorem erat) è Sicilia in Africam rediit. Rebellantes compressit. Solonioni præsidi partem invictarum copiarum reliquit.

At vero in Italia Athalarico defuncto, qui regnavit annos IV, successit THEUDATUS. Qui quum suspectus esset, in loco qui dicitur Quinctus, tumultu militari occisus est. Opinio fuit VITIGITEM, qui statim regnum accepit, auctorem cædis fuisse. Bellisarius cum victore exercitu, jussu principis in Italiam navigavit. Neapolim resistentem vi cepit: sævitumque est sine sexus, ætatis, & sacerdotii discrimine. Romam quum venisset, pavidi Gothi Ravennam profugerunt. Vitigitis, coadunatis innumerabilibus copiis, Romam contendit, obsidet: nihil quum proficeret, suburbana omnia incendit. Ita Bellisario acriter defendente, Urbs non capta est. Post annum Vitigitis re infecta, Ravennam reversus. Deinde, quod vix credibile esset, Bellisarius cum parva manu cum tanta multitudine confligit, profligatoque hoste, Vitigitem fugavit. Captus à Joanne magistro militiæ, Romam ductus est, & inde à Bellisario Constantinopolim. Justinianus, regii nominis memor, ne sine dignitate viveret, Persico limiti in ripa Euphratis hominem præposuit, ubi sequentibus annis diem obiit.

Dum hæc in Italia geruntur, Gothi in Africa duce GUNDORICO rebellant. Bellisarius rem sedavit, cæso auctore, qui duxerat. Gothi Circumpadani, HILDEBRANDUM regem creant. Cui post paullo interfecto substituitur VATRIUS, qui vix annum præfuit, & cæsus est. Ejus locum, assentientibus copiis, accepit BADULA cognominatus TOTILA: quo ductore Gothi populationibus & incendiis totam Italiam infestam reddiderunt. Averatium Pont. Ausinaturn, legatum ad Imperatorem misere, ut eis liceret Urbem & Italiam tenere, quemadmodum majores eorum tenuerant. Quibus respondit Justinianus, res Italicas commississe Bellisario & Joanni: cum illis agerent. Gothi intellexerunt sibi armis decernendum fore. Itaque sine spe veniæ ac pacis, omnia rapinis, cædibus, incendiis, ruinis, antequam Bellisarius rediret, ingenti miseratione fœdarunt. Urbem Romam proditione Isaurici militis XVI Kal. Jan. porta Cœlimontana ingressi, imperio potiti sunt: nec eo contenti, bona diripiunt: mœnia bona ex parte solo æquant, domos aliquot igni absumunt; incolas omnes cujusque gradus atque ordinis rex potissimum Totila ab Urbe abire præcepit, ducturus alio in loco coloniam. Multitudo omnis in propinquantibus urbem se recepit. Sine habitatoribus Urbs relicta est: mansitque in ea solitudine amplius XL diebus.

Hæc sunt tua monimenta parens Romule. Hæc est illa æterna Urbs, terrarum dea gentiumque Roma, cui par est nihil & nihil secundum: quæ undique pæne victo orbe ad vectos

Athalaricus
Rex Gotho-
rum. U. C.
528. p. C. N.
506.

Justinii ludi.

Justinianus
Imp. Orientis.
U. C. 527. p.
C. N. 527.
Persas per Bel-
lisarium vin-
cit.

Similiter
Wandalos,

De quibus tri-
umphus ma-
gnificus.

Gelimeris re-
gis Wandalo-
rum captivi
ingeniose di-
ctum.

Bellisarii Con-
sulis.

Res gestæ con-
tra Gothos in
Italia.

Vitigitem capit.

Ejusdem Bel-
lisarii res ge-
stæ contra Go-
thos in Africa.
Et iterum in
Italia.

Totila rex Go-
thorum.

Romam capit.
U. C. 528. p.
C. N. 534.

Querelæ de
capta Urbe.

vestros triumphos recepit: cujus Imperium Occidentis, Oceano & Transfigritanis regnis terminatum. Tu ne illa Roma ad quam quot sunt sub cælo gentes, convenire jus erat: quæ innumerabiles colonias emisisti? Sed jam civili intestinoque odio eo lapsa es, ut honorificentior habereris, si nomen tuum tantummodo exstaret. Quoniam dissensione partium, & assidua vastatione Romani agri, ita à tuis præsertim dilaniata es, ut exactam vetere pomœrio, mutilatamque in campo vix consistentem, nostra ætas non sine lacrymis conspiciat. Auget præterea dolorem, quod qui præfunt, licet velint, adjumentum tamen ferre non possunt.

Belisarius Urbem reparat.

Interea Belisarius morbo liberatus, silentio & ruina squalidam Urbem, & gravi dolore depasti incendii foetidam, ingressus est. Ferunt incendium surgentibus flammis XIII dies emicuisse. Dux cautus mœnia raptim reparavit lignis & ruinis: cives redire iussit, quorum major pars etiam non vocata reversa est. Sed non omnia ædificia in cineres ierant, quæ magno redeuntibus adjumento fuere. Verumtamen regiones tres, porta Capena, Piscina publica, & Aventinus, adeo consumptæ, ut neque tunc neque postea restitui potuerint.

Totila, accepto hujus rei nuntio, cum infesto exercitu ad evertendam Urbem rediit. Sed repulsus, Æmiliam petiit. Et, si Belisarius persequutus esset, Gothicæ victoriæ laudem Narseti ademisset. Belisarium à rebus Italicis fama belli Gallici revocavit. Germanus patricius Augusti patruelis, contra Gothos missus, in Illyria morbo occubuit. Itaque Italicæ expeditioni præficitur Narfes. In Africa Artabanes STUZAM tyrannum prælio vicit ac cepit. Dumque Cisalpinæ Galliæ Totilas auxilium præstat, à Longobardis occisus est. Deinde Gothi, audito Narsetis adventu, obsides Romanos quos & secum habebant, ad unum interfecere omnes. Narfes deinde cum Gothis magno prælio conflixit, & felici usus victoria, omnes pæne delevit. Etiam rex ipse, ne superstes dedecori esset, gladio pugnando transfixus una interiit.

Narfes contra Gothos in Italia mittitur.

Quos & vicit, U. C. 1286. p. C. N. 534.

Ob quam vic- toriam ludi editi.

Ob victoriam ludi editi, & in Circensibus ex factione Prasinorum & Venetorum tanta seditio ex certamine orta est, ut magnam fecerit cædem. Tale spectaculum aurigæ præbent, & inanis spectantium favor numquam quiescit. Sic Russati, Albati, Veneti, & Prasini, mappas in circo quærunt: sed ultima fere semper in ambiguo est. Sic pro vili panno, miserorum mortalium animi, huc illuc distracti pendent.

Justinianus Imp. moritur.

Princeps tandem affectus morbo, Justinum ex filia nepotem Consortem Imperii fecit, caputque diademate exornavit, Fortunæque faventis signum in cubiculum illius transferri iussit. Ingravescente morbo non sanus mente decessit. Imperavit annis triginta novem.

Justinus II. Imp. Orientis U. C. 1317. p. C. N. 555.

FL. VAL. JUSTINUS II.

Justinus patre Illyrico, matre Augusti filia, à teneris annis non ut nepos, sed uti filius

in aula principis educatus, magno in honore habitus est: natura facili, & ad omnia dexterior. Ab initio principatus, orante Sophia ejus uxore, æs alienum solvit. Tanta liberalitate usus, animos civium simul & militum conjunctissimos habuit. Cum Persis solutis induciis pacem fecit.

Narfes post Gothicam victoriam tenuit Italiam annis XVI. Accusatus à quibusdam se- ditiosis civibus apud Justinum, quod nimis austerus ac sævus in judiciis esset, per litteram se expurgavit. Sophia, ut hominem ir- rideret, ad eum scripsit, ut ad pensa, muliebre opus, rediret: eunuchus enim erat. Ille indignatus, sollicitavit LONGOBARDOS, qui in Pannonia erant, quorum auxilio delendis Gothis usus fuerat, ut Italiam occuparent.

Narfes accusatus.

Et à Sophia Augusta viliter habitus.

Longobardos in Italiam vocat.

Natio fuit Germanica, quæ ex Cimbrica peninsula ad quærendas sedes profecta erat, & non statim cœpit arma. Fere triennio post, cum uxoribus & liberis, & omni suppellectile, Italiam perierunt. Numerus fuit CC. milium, sub rege ALBUINO subactam ac domitam Italiam, in potentatus divisere. Tenuerunt an. CCIV.

Qui deficiunt.

Illo tempore UGRI, glacialis Oceani accolæ, quærendo sedes, Pannonias ingressi, ibi commorati sunt, quam adhuc pacifice tenent: rebus bellicis ita clari, ut nulli ferocissimarum gentium cedant.

Justinus, quum graviter dolore pedum laboraret, obiit. Tiberius, quem ante adoptaverat, ei successit.

Justinus Imp. moritur.

TIBERIUS.

Tiberio pax erat cum Longobardis, qui se paratos fore ad omnia principis mandata per legatos fuerant polliciti. Regem sibi creaverunt CLEPHEN, qui quum à suorum sanguine etiam non abstinere, in insidias lapsus, cædi meruit. Quo cæso, Longobardi XXX duces legere, qui Italiam regerent: quæ à Samnitibus ad Alpes, præter Urbem Romam & portum, ditionis eorum erat.

Tiberius Imp. Orientis, U. C. 1330. p. C. N. 578.

Tiberius in Oriente Persas sæpe profligatos intra suos fines compulit, recepta Mesopotamia.

Ejus res gestæ contra Persas.

Longobardi, rupto cum Imperatore fœdere, Urbem Romam gravi obsidione premunt: sed eos multitudo decidentium imbrium à mœnibus repulit.

Et Longobardos.

Qui, existimantes sacrum quoddam violari, magno silentio eo animo concesserunt, amplius cum hostilibus armis non redituri. Sequuta est imbres longa ficitas: & inde caritate annonæ laboratum est.

Tiberius Mauritiū generum suum adoptavit. Tiberii felicitas multi nominis fuisset, si res in Occidente ut in Oriente ei successissent. Imperavit annis VII. Mauriciū generum suum Consortem Imperii fecit, qui successit.

Tiberius Mauritiū adoptat.

MAURITIUS.

MAURITIUS gerendis rebus in initio Felix, Armenos & Persas per legatos fu-

Mauritius Imp. Orientis, U. C. 1334. dit: p. C. N. 582.

dit: Mœsia Scythas repulit. In Italia Longobardos repressit. Deinde auspiciis Theodosii filii sui, & Germani soceri, victos Hunnos Pannoniosque exactos ad solitudines fugavit, & Chaganum afflixit illorum ducem. Romanus quidam patricius, non abnuente Augusto, cum Longobardis sæpius pugnavit, & victor, primus *Italiae Exarchus* factus est. Felix est qui victoriam assequutus, temperare se didicerit.

Romanus primus Italiae Exarchus.

Romanus Græcis munditiis nutritus, ad delicias animum flexit, simulque ad rapinas. Mauritius vero veruit: cujus mens (quia pax erat) cumulandis thesauris accensa, finem non inveniebat. Ea de causa tenax factus, stipendia aut rara aut nulla dabat. Factaque contra eum conspiratio est ab exercitu, qui Sarmatico limiti præpositus erat: cujus dux PHOCAS. Rumor ad Augustum pervenit: qui PHILIPPICUM generum accersiri jubet: cui aperuit quomodo per nocturnam quietem bis terve admonitus erat, uti cum tota familia à Phoca præcaveret. Philippicus admirans, dixit, se noscere hominem, qui tale facinus non auderet, quum nimis timidus esset, improbus tamen. Propter id, inquit Mauritius, mihi cavendum est. Nam qui timidi sunt, postquam scelera ineunt, parcere nesciunt, & sævius agunt. Cogitemus igitur ne res eveniat. Tum Philippicus: Liberalitate opus est. Ea sola milites etiam irati sedantur. Mauritius furdus auribus audiebat: aut cogitabat inferos pecunia placere, ne acciperent admitterentque, aut ne privatus ut antea inter notarios lateret. Notarius enim fuerat, & ob diligentiam à Justino præfectus vigilum factus, inde Tiberii gener, post Augustus.

Præfagium de Phoez in Mauritium conspiratione.

Quam nutrit Mauritius avaritia.

Mauritius à Phoca caesus.

Detestatio avaritiae.

Longè avarius quam antea, omnia negotia principis agebantur, ut opinior, ob fatorum necessitatem. Quum milites id amplius ferre non possent, præsertim qui contra imperum Scytharum positi erant, loco sterili ac difficili, & gelu horrido, conjuravere in caput Mauriti. Sed quum ad opes ventum est, Chalcedone tota domus fere cum principe cæsa est: quod ei non contigisset, si non fraudasset milites stipendio, si, ut decebat, vixisset.

Ferunt enim, nihil esse in eo qui imperat, avaritia detestabilius. Fœdum crimen est, & parens omnium malorum. Hinc rapinae, hinc cædes, hinc dominandi cupido ortum habuere. Hæc in Pertinacem, cetera virum integrum ac sanctum, milites armavit. Contra, liberalitas Alexandro Magno Imperium propagavit. Utinam Mauriti aut Justinum aut socerum tuum imitari didicisses. Ab illo Justino æs alienum persolutum est. Hic Tiberius, cum uxore Anastasia, placido certamine indigentibus largas opes dedit. Sed tu, veluti fato concederes, thesauris inhians, gladio jugulum præbuiisti. Imperavit Mauritius annis XX.

PHOCAS.

Phocas Imp. Orientis. U. C. 1354. p. C. N. 602.

PHOCAS ab scelerato exercitu, cujus dux erat, Imperator lectus est. Qui pæ-

ne Mauriti oblitis, nec tanta cæde edoctus, avarissime tributa exigenda mandavit. Tenacius priore aurum servans, secreto cum suis aulicis Persico more omnia disponens: & hi legatos audiebant, judicia pendebant, magistratus dabant, quo in eo qui imperat, miserius & deterius nihil est. Palatini eum fumi graviter lædere solent. Gratiores apud eum erant qui inexplebili rapacitate populos vexabant. Stipendia numquam negavit, quæ tamen parcissime dabat. Unum porro sanxit, quod laudem meruit, hoc est, Urbem Romam totius salutaris vitæ caput esse, quum antea propter sedem principis, Constantinopolis haberetur.

Desidia & ignavia Imperatoris Romanorum hostes potentiores facti, Occidentis diœcesi Germanias cum insulis, Gallias, Hispanias, & bonam partem Italiae Pannoniasque & Mœsiam abstulerant, & magnam partem Africæ: Orientis vero, Iberos, Armenias, Arabas, & hinc Dardanos, & mediterranea Macedonia & Thracia. Chaganus Thrax, Hunnorum rex, modo huc, modo illuc undique discurrebat. Mesopotamiam, Assyriam, Persæ occupaverunt. Ægyptum Saraceni vastaverant.

Cujus desidia & ignavia viciis pereunt provinciae.

Proh dedecus, nostræ vires adeo defecerant per luxum ac libidinem, ut Imperium Romanum solo tantum nomine constaret. Res enim publica vindices non habebat. Magnam spem in initio præbuit de se Phocas, quod homo militaris: sed omnes fefellit opinio. Itaque ex omni parte reges soluti metu irruerant. Eoque ventum est, ut aut nomen Imperii deleteretur, aut Phocas occumberet.

Erat acceptus Imperatori Priscus Patricius gener Heraclonæ. Hujus filius Heraclius Proprætore Africam administrabat. Ii tres de Imperatore occidendo conjurationem inierunt. Heraclonæ, quia magister militiæ erat, in Thracia, velut defensusus regionem & propulsurus Barbaros, exercitum coëgit. Heraclius ex Africa Constantinopolim venerat, ne pater defectionis suspicionem faceret. Conveniunt statuto tempore: fit de industria tumultus: dum milites Prætoriani accurrunt, conjurati principem obtruncant. Milites primum Heraclium Imperatorem Cæsarem Augustum pronuntiant. Populus deinde & Senatus ingenti acclamatione probavit.

Qua de causa interficitur.

HERACLIUS.

HERACLIUS Sergius, Constantinopolitanus pontifex, caput diademate cinxit. Eademque die Fabiam Eudoxiam duxit uxorem: simulque & sacratissimæ coronæ & nuptiarum pompa celebrata est. Totum Orientem vastaverant Persæ, & legiones sæpius reparatas, sæpius deleverant. Hinc Scythæ & Avari Europam diripuerant, & Rom. milites interfecerat. Paucissimi in tot cædibus supererant ex his qui militaverant sub Mauritio & Phoca, vix crediderim quod qui-

Heraclius Imp. Orientis. U. C. 1362, p. C. N. 610.

quidam scribunt, duos tantum superfuissē. Ambiguus erat Heraclius, Europamne an Africam vindicaret. Crispum Cappadociæ præfecit. Fœdus cum Chagano ante Longum murum Anastasii percussit: cum Longobardis induciæ nondum exierant: Africam firma præsidia tuebantur. Itaque tota mole ad Orientem liberandum conversus est.

Ejus bellum
Persicum.

Priusquam bellum gereret, legatos misit ad Chosroën, *ut à vastatione urbium & Romanorum cæde cessaret, utque jam satur humano sanguine, rediret in Persida.* Deinde frustra oravit inducias. Ille, cui animus omnia perdendi erat, bis legatos contempsit: tandem spretis conditionibus pacis, superbe & contumeliose respondit, *se numquam cum Romanis quieturum, nisi postposita & abnegata Jesu Nazareni crucifixi religione. Mubram, hoc est Solem, qui unicus est Deus, adorarent.* Imperator indignatus, desperata pace, expeditionem quam cœperat, paravit. Acrem delectum undique haberi iussit. Novas legiones scripsit. Nam veteres occiderant. Et priusquam ad bellum duceret, exercuit, ut solet de tironibus fieri. Ad liberandum Orientem pergit. Chosroës factus de bello certior, Palæstinam Judæamque diripuit. Hierosolymas, post longam Christianorum occidionem, exhaustis omnibus & omni supellectile, consumpsit. Lignum salutiferæ crucis, una cum sanctissimo urbis episcopo, in avita regna ferri iussit. Ostanem satrapam cum valido exercitu, contra venientem Heraclium misit. Res primum levibus præliis tentata est: deinde totis viribus pugnatum est. Persæ victi terga dedere: cæsa sunt hostium supra triginta millia. Ostanes fugit. Saraces & Sarabasses duces cecidere. Nec tanta cæde ulți sumus. Jamque iterum ac tertio victores, delecto ac cæso supplemento longe majore, cum duce Saie & Razetene in viscera Persidis superato Tigride penetravimus, sævitumque est non modo in homines, verum in urbium direptiones. Nec temperatum est à profanis hostium templis. Qua strage nostra vulnera recompensavimus. Secundo & tertio prælio, cœlesti auxilio usi, victoriam assequuti sumus: sed tertius ille congressus, cæsus multis millibus, finem bello Persico fecit.

Et Chosroës
à filio interficitur.

Chosroës, desperatis rebus, Ctesiphontem aufugit: ubi à Siroë filio interfectus est, quod pater Medarsæ filio alteri, sed natu minori, regnum tradiderat. Quare & hic cecidit uxoresque. Negotio perfecto, Siroës ablatas opes quas reperit, captivosque Romanis, & lignum vitæ restituit Heraclio, & primus ipse de morte patris ac fratris scripsit ad principem. Paxque ei data est iis conditionibus, *ut limes Persici ac Romani Imperii Tigris esset, atque Persæ Mesopotamiam non attentarent.* Tertiæ pugnæ dies fastis Romanis adscriptus, adhuc magnæ venerationis est.

Triumphus de
victis Persis.

Exercitus victor & laureatus, onustus ferulis atque tropæis, magna lætitia & ingenti gloria Constantinopolim redit. Dux pur-

puratus, aureo invehctus curru, non lauream manu, sed lignum crucis tenens, se lætantibus populis spectandum præbuit. Gratum & salutiferum spectaculum, occurrentibus sacerdotibus regio ornatu insignibus pompaque admirabili, præeunte pontifice in sacratissimo templo positum est. Major hic certe triumphus quam qui de Gelimere victo & Africa recuperata habitus est.

Imperavit Heraclius annis XXXI. Ferunt Heraclius moritur.
hydropisi occubuisse: alii scribunt novo claudis genere, testium folliculo fursum verso, simul cum virili membro, & semper tento, adeo ut quoties mejeret, nisi tabula umbilico admota prohibente, vultum lotio sparsisset. Existimant ob illicitas nuptias id accidisse. Lapsus etiam fertur in hæresim Monothelitarum.

MAGMED.

HUJUS tempore prodisse in lucem Magmedis oritur.
MAGMED memoriæ proditum est, obscuris gentium in Arabia parentibus, caprumque ab Scenitis, (Numidarum more vivunt) & mox venditum. Abdimoneples Ismaelitici generis emit locuples mercator, qui non ut servum, sed liberum loco educavit. Forma puerum conciliabat. Quum adolevisset, mercimoniis præposuit. Qui dexteritate ingenii quum valeret, commercio usus Christianorum Judæorumque & aliorum, & lucro augendo diligens, primum domino gratus, inde in notitiam plurimorum venit.

Erat tum in Arabia SERGIUS monachus. A Sergio monacho illustratur.
Eo enim è Byzantio fugerat, scelestæ opinionis pœnas metuens: inque demum Abdimoneplis consuetudine divertebar, Magmedi plurimum favens: nactusque juvenis facilitatem atque promptitudinem, in diversa haud difficulter deduxit. Interea herus moritur sine liberis. Uxor vidua, dum virum quæreretur, & esset quinquagenaria, domique haberet validum annis juvenem, domesticis nuptiis usâ traditur, Sergio (uti ego existimo) persuadente. Juvenis, magicæ vanitatis non expertus, potens pollensque carmine, intra paucos dies muliebri menti mirum de se studium immiscuit, adeo ut illa nimio ardore deperiret. Corripiebatur Magmed comitiali morbo. Quod ubi uxor animadvertit, ægre ferens, rogavit *quidnam rei esset?* Tum ille, monitis Sergii, *Desine mirari, inquit, morbus adest. Sed conspectum cœlestis nuntii ad me Dei jussu venientis, ferre quum nequeam, mens & membra obstupescunt.* Idemque contingere omnibus prophetis narrabat, se quoque Prophetam esse dictitans. Vana spe elusa fœmina, fidem præstitit: & quem modo amabat, observare simul & colere cœpit. In ea persuasionem quum diem obisset, heredem virum toto (ut aiunt) asse scripsit. Iis opibus fretus, palam de se loquebatur. Multi assentiebantur, præsertim fœminæ, inter quas antea gloriabunda uxor, nomen laudesque mariti & cœlestium congressus disseminaverat. Si qui vero repugnarent, coge-

bantur armis: brevique sermone & metu exercitum satis amplum coëgit.

Quæ crescunt negligentia Imperatoris. Negligentia Cæsaris Augusti animos præbuit, qui exiguis copiis primos illos conatus effringere potuit. Neglectus ignis paulatim augescens, quum fomes suppetit, absumit omnia: desidiaque nostrorum, perniciofa tabes crevit, cui fomentum medicæ manus adhibere nequeunt.

Præsertim apud Arabes. Arabes primi defecere, proximæ deinde regiones ipsaque invaditur Syria, in qua ferax Damascus vi expugnata, viventis Phylarchi & templum & divinos honores princeps inspexit. Pugnassee postea fertur cum Persis, & partem copiarum amisisse: rediisseque ad suos Arabas, copiasque supplevisse Scenitis, manu tum bello validissima, & rebus gestis clara: quæ indignata ob negata stipendia fraude quæstorum & Romani ducis tenacitate, Magmedi hæsit. Et tunc defecisse provincias quidam scribunt. Scriptor haud ignobilis, qui paullo post illa tempora fuit, tradit Magmed cum plerisque affecclorum cohortibus Syriam intrasse, & per legatos petiisse ab Heraclio regiones ad incolendum, atque impetrasse: & ingentem illum numerum, quum alimenta deessent, direptionibus agrorum villarumque & urbium quæsisisse. Adiciunt post rapinas reversum eum ad antiquas sedes, apperuisseque leges, & fuisse legislatorem: tandem natum annos quadraginta veneno interiisse: quod affines dominorum ad quos hereditas spectabat, paravisse ferant, & clam cibus immiscuisse.

Magmed legislator. Eo sublato, Ismaëlitica gens, quod ab duce didicerat, ferre palam deterrita non est. Tota fere, quæ antea cæperat, cessit Africa, sed oræ mediterranei maris longe serius. Demum desidia Romanorum principum, eo superstitio crevit, ut magnitudine ejus atque armis perterritus Oriens & bona pars Europæ, non sine clade & nostra ignominia desciverit.

DE PROGENIE HERACLII.

Heraclii uxores & liberi. HERACLIUS ex Fabia Eudoxia uxore suscepit Epiphaniam & Heraclium, qui *Constantinus Novus* appellatus est; quem ab ineunte ætate sacro diademate adornavit pa-

ter. Defunctæ Fabiæ funus quum efferetur, puella forte quadam spuit per fenestram, contigitque tetigisse elatum cadaver: nulla facta mora, comprehensa, & rogo Fabiæ posita, viva exusta. Duxit postea Martinam filiam fratris, lata lege, ut idem omnibus liceret. Ex qua genuit Heraclonam.

Successit primum patri **CONSTANTINUS NOVUS**, qui regnum à patre accepit, non malum fidei dogma. Nondum annum imperans, à noverca noveno sublatu est. Arripuit Imperium Martina cum Heraclona, qui natus erat annos decem: & ii conspiratione Senatus ante biennium capti, & in exilium Cappadociam missi, Mulieri linguam præcidunt, ne oratione, qua plurimum valebat, populos commoveret. Puero absciderunt nasum, ne decor aut gratia in vultu miserationem facerent. Senatus tunc sine militibus principem fecit, quod raro contigit, & ante & post Tacitum.

Constantinus Imperator Orientis. U. C. 1393. p. C. N. 641.

Heraclonas Imp. Orientis. U. C. 1393. p. C. N. 641.

Augustus electus est **CONSTANS** Constantini filius, genitus ex Gregoria filia Nicetæ patricii, & is filius Gregoriæ, qui multum dilectus ab Heraclio fuerat, magnisque honoribus functus. Constans vero, dum frustra in Longobardos impetum facit, in suos convertit iram. Laminas argenteas, quibus Pantheon tegebatur, & alia quædam pretiosa, reliquias hostilium prædarum atque incendiorum, subtulit, & secum in Siciliam tulit. Dumque ibi in balneis se lavat, à ministris auctore Mazese interfectus est. Qui dum pace Constantinopoli fruitur, mortem obiit, regnumque per manus filio **JUSTINO** tradidit.

Constans Imp. Orientis. U. C. 1394. p. C. N. 642.

In hoc defecit Heraclii progenies, decimo Imperii anno, dejectus solio à Leontio patricio, exsul in Ponto, afflictus calamitate occubuit, abscissis naribus. Soli Heraclio inter omnes principes Romanos, quantum rerum gestarum monumenta docent, stirpis suæ apud inferos sextum legere Augustum, Lacelis suo inextricabili volumine concepit. Præfuerunt omnes annis **LXXXVII.**

Hhhh

JOAN-

JOANNIS BAPTISTÆ
EGNATHII

VENETI

DE

ROMANIS PRINCIPIBUS

LIBRI III.

THE
LIBRARY OF THE
MUSEUM OF NATURAL HISTORY
AND
ZOOLOGY
OF THE
CITY OF LONDON

JOHN BAPTIST

AGATA

1811

JOHN BAPTIST

1811

JOANNES BAPTISTA
EGNATIUS
VENETUS
PRÆSTANTISSIMO JURISCONSULTO
ET SENATORI REGIO
JACOBO MINUTIO
S. D.

Qui principibus, illustrioribusque viris ingenii sui monumenta nuncupant, Minuti clarissime, alii id agunt, ut aut veteri, summæque in eos observantiæ sese id tribuisse dicant: alii ut eorum præsidio tuti, invidiam minus gravem ac noxiam sentiant: alii ut fructum alieni de se judicii ea indicatura percipiant. Nec desunt, qui posteritatis laude rapti, ac immortalitatis spe quadam inflammati, ea sibi nomina deligant nuncupatione, quæ diutissime & vivere, & florere posse sibi persuaserint. Id quod à pictoribus, artificibusque plerisque observatum animadveritas: qui deorum principumque effingendis imaginibus eo libentius studeant, quo minus obnoxia illa existiment aut hominum, aut temporis injuriæ fore. Sunt etiam qui hoc veluti sacro litterarum munere promereri gratiam, benevolentiamque eorum cupiant: siquidem haud inter postremas laudes referri debet, si quis principibus perplaceat viris. Sed & multi facile sese, operamque suam his ostentant, quorum & auctoritate ornari, & opibus augeri se sperent. Ego uti ex prioribus quasdam fortasse sequar: sic certe duas, quarum altera publica, communisque tibi cum gente Gallica, altera plane tua, ac propria sit, secutum in primis esse me non negem. Et communis quidem illa, quod cum singulari, ac divina potius Grolerii beneficentia Mediolani agens alterum ab hinc annum ornatus, auctusque sim: non possum jam ex illo tibi, tuisque omnibus etiam atque etiam perpetuo velle debere. Filius enim consuetudine, & opera, facile quanta gentis vestræ morum simplicitas, quæ publica domesticaque disciplina, quæ in omnes charitas, quanta in Deum pietas vestra foret, est perspectum mihi plane, ac cognitum. Quid enim vobis ipsis magis rectum, apertumque esse potest? Quid minus insidiosum, ac fallax? Arctoæ (inquiunt) gentes hoc omnes habent. Ego vero cum fallacissimas ex his multas legam: non cælo, sed naturæ plane hoc vestræ, optimæque disciplinæ id tribuam. Jam quid animorum, voluntatumque vestrarum fraternam in omnibus consensionem prædicem? quam non conviviorum frequentia tantum, sed officiorum communicatione, ac summa charitatis mutue testificatione tuemini. Hæc vero vobis adeo natura insita, usu parta, consuetudine aucta fuisse videntur, ut tot mihi Germani fratres non de facie solum, sed de morum in primis similitudine, atque æqualitate videamini. Quare non immerito admirati Pænorum legati etiam in hoste Rom. scilicet Pop. id plurimum esse dicuntur, quod convivio accepti à pluribus civitatis principibus, eodem ubique cænassent argento, testati nullos hominum benignius Rom. Pop. vivere. Nam quid de vestra in regem observantia, in Deum pietate dicam? Quæ enim unquam gens aut externos principes non admisit, aut admissos non interdum expulit? Sæpe etiam per summum scelus non occidit? Francis id proprium, ac peculiare, nullos unquam externos pati: suos

autem usque adeo armare, ac colere, ut pro ejus dignitate, ac Majestate tuenda non opes tantum, sed vitam profundere possint. Illa vero, quæ Deo, ac religioni debetur, tanta talisque est, ut fieri melius putem: cum vestigia haud sane leviter impressa, tot, & tanta extent, ut nulla umquam delere illam oblivio, nulla obscurare temporum iniquitas valeat. Ceterum excellens quædam, ac eximia in te virtus, secundusque ac constans hominum de te rumor, & Joannis inprimis Francisci Asulani adolescentis cum summæ spei, tum vero laudum tuarum studiosissimi prædicatio effecit, ut & ego te pridem litteris consulendum dixerim: & nunc Cæsares tibi meos, reliquamque ad hoc non vulgarem (nisi fallor) industriam cupidissime nuncupem. Quorum lectio tanto tibi gratior ac jucundior esse debebit, quanto is qui ea tibi inscripsit, te plus amat, ac colit, quam multos alios. Huc accedit, quod singularem eruditionem tuam, ac multiplicem litterarum cognitionem magnificat: quod Minutiæ familiæ nobilitatem (quippe quæ à Romanis illis deducta Minutiis pro constanti habetur) observat: quod denique se tibi quam conjunctissimum, ac charissimum esse cupit. Sunt quidem in te corporis & animi (uti audio) egregiæ dotes: quibus Christianissimo regi gratus, admirabilisque sis. Nulla certe aut major, aut honestior, quam ut litteras, litteratosque homines, quod facis, foveas: illæ scilicet jure reposcunt abs te, quod tanta tua cum laude uberrime tribuere. Nam unum te esse, ac præcipuum, in quem Galliæ tuæ Transalpinæ olim intuerentur, quem Cisalpina tota prædicet, cujus singularem prudentiam, atque humanitatem etiam hostis commendat: totum hoc litterarum beneficium est. Quid, quod Cæsarum hæc à nobis instituta, tribusque libris concinnata series, multa interim habeat, quæ delicatum etiam lectorem & capere, & detinere valeant? Nam Byzantinæ urbis originem, Turcas ad hæc usque tempora principes, res ab his belligestas, Mahomethis ortum, Romanæ Urbis captivitatem, & Asiæ imperia supra quingentesimum, ac millesimum annum repetita continet: quæ omnia primus ego (quod sine aliorum injuria dictum velim) præstiti: ac ut una veluti tabella depicta spectari commode possent, curavi. Tametsi quid libris commune cum pictura? Pascit illa tantum oculos, hic animum, mentemque instruunt. Illa mutam, inanem, ac plerumque falsam descriptionem continet: libri viventem præceptionem, atque exactam spondent. Tabulas etiam imperiti pingunt, litterarum monumenta nonnisi doctissimi conficiunt. Tanto denique litteræ pingendi artem præstant: quanto docti indoctis, vivi mortuis antecellunt. Tu igitur cum ab ineunte ætate ornamenti plurimum, & laudis ex hisce tibi vendicaris, illis ipsis tantundem reddes: tanto etiam cumulatus, quod neque melius, nec honestius beneficium ullum collocari potest, quam quod in bonos, & doctos viros confertur: quorum tibi vestigia non solum sequenda, sed etiam atque etiam adoranda proposui. Bene vale.

JOANNIS BAPTISTÆ EGNATHI VENETI IN ROMANORUM PRINCIPUM LIBRUM I.

P R Æ F A T I O

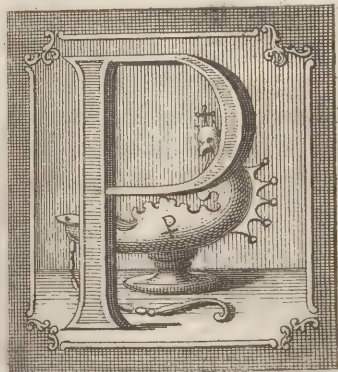
Imperatorum vitas à Dictatore Cæsare, qui primus patriæ libertatem oppressit, ad Constantinum Palæologum, sub quo Turcarum servitio Constantinopolis cecit: hinc à Carolo Francorum Rege ad Maximilianum Cæsarem brevi alioqui stylo perscripsimus: rem ut perdifficilem mihi, atque arduam, sic jucundam qui legent omnibus, & (ut opinor) haud inutilem. Nam præterquam quod multa hinc haurias, unde tibi, patriæque tuæ plurimum prosis: ipsa certe Romani Imperii Majestas admirabiles eorum, qui imperarunt, eventus, tot regnorum repetiti casus, tot principum mutationes relatæ, non fastidium solum operosæ lectionis adimunt, sed admirabundos sensim legentes partim ducunt, partim etiam trahunt: uti neminem arbitror vel mediocriter imbutum litteris, qui non hæc & libenter agnoscat, & summa cum voluptate non perlegat: & alioqui ad rei novitatem accedit, quod consulto non pauca sunt à nobis addita, quæ rerum seriem non modo non interrumpunt, verum etiam exornant: quod in fabula dextræ sinistræque tibiæ inter unum, alterumve actum adhibita etiam præstent: non in campis herbarum viror minus jucundus, quam violæ, bicynthique purpurei distinguant. Omnium certe rerum varietas expetitur: & falsum illud est, sacro semper conditiora fieri fercula. Quod si quis erit, qui plenior, uberiorque historiam à me exigat: ille saltem hoc mihi non neget, multa esse, quæ brevitate commendatiora sint sua. Nec tamen desunt interim principes, quos copiosius attingi: quorum scilicet & Imperii diuturnitas, & rerum magnitudo id exposcere videbatur. Illud vero testatum apud omnes esse velim, nihil à me gra-

gratia, nihil odio datum: ipsa veritas nec interim nuda, ut multi haecenus, tantum à me spectata. Anni praesertim Imperii, ortus eorum, & patria, illustrataque eorum gesta domi, forisque non omitta: series vero Principum tanta fide à me deducta, ut nihil desiderare amplius quis habeat. Nam & Flavius Blondus hisce libris, quos ab inclinatione Romani Imperii conscripsit, multos uno velut agmine, ut sibi incognitos, omisit: & qui post illum historiam totius orbis amplexi sunt, nihil omnino ad viri illius diligentiam addidere. Ego vero & praeter Zonarae graecam historiam, & Nicetae Choniatae, Christodulique commentarios, Gemistiquelque libros, etiam schedia quaedam non indignum, quae excuterem, duxi: ut rem semel captam Diis bene faventibus absolverem: quo certa omnia, explorataque posteris traderem. Utrum autem id affecuti simus, praesens aetas fortasse malignius, sequens certe simplicitus, ac candidius aestimabit.

JOANNIS BAPTISTÆ EGNATII VENETI ROMANORUM PRINCIPUM LIBER PRIMUS.

C. JULIUS CÆSAR DICTATOR.

C. Jul. Cæsar
Dictator per-
petuus.
U. C. 704. Ol.
182. a. C. N.
49.

Rimus hic perpetuam dictaturam invasit. Debellata enim intra decennium Gallia, tentata tunc primum Britannia, & Germanis in silvas, ac paludes suas compulsis, in Italiam descendit: eaque solita celeritate recepta,

Hispaniisque pacatis, Pompejum magnum Pharsalico praelio fudit. Quumque de omnibus hostibus triumphasset, tandem amicissimorum conjuratione oppressus, periit, ætatis anno VI ac quinquagesimo: dictaturæ vero initæ anno III. Vir pacis bellicue artibus, & in primis clementia longe clarissimus, si libertatis assertor, quam invasor esse maluisset.

OCTAVIUS CÆSAR AUGUSTUS.

Octavius Augustus Imperator.
U. C. 721. Ol.
187. a. C. N. 32.

Tribus ac viginti vulneribus interfecto Cæsare, felicissimus omnium ad hanc diem successit Octavius, ex Accia Cæsaris nepte. Vindicatis enim patris interfectoribus, victorque civilibus bellis omnibus, novissime Antonio ad Actium navali pugna superato, quocum duodecim annos Remp. tenuerat, triumphator Orbis totius, pacisque restitutor æternæ, per quatuor ac XL annos Imperium rexit, Urbemque Romam optimis institutis ac legibus, magnificentissimisque operibus sic exsoluit, ut merito *Parens patriæ* primus, at-

que *Augustus* diceretur. Obiit Nolæ septuagesimo sexto ætatis anno, quum LVI imperasset. Ad cujus Imperii felicitatem illud accessit, quod Servator noster CHRISTUS, lux gentium & orbis, sub eo nasci voluit: ut quem summis animi corporisque dotibus principem clarissimum terris dederat, eodem etiam generis humani Parens Optimus & Maximus nasceretur. Hujus felicitas ceteris optata principibus.

CHRISTUS
Servator nascitur.
U. C. 752. Ol.
194.

TIBERIUS NERO.

Tristissimus omnium mortalium optimo principi successit Tiberius, Liviæ uxoris magis impulsu quam Augusti judicio: quippe cujus neque mores, neque ingenium umquam probasset, pertinaciam, & infinitam ejus sævitiam pertæsus. Principatum ab initio dissimulato ingenio, & matris reverentia, non incommode gessit: mox Capreenli secessu, luxuriæ ac cædibus vacans, quum provinciæ undique vastarentur, Caligulæ nepotis astu & fraude periit, octavo ac septuagesimo ætatis anno, tertio & vigesimo Imperii. Hujus Imperii anno duodevigesimo CHRISTUM Servatorem nostrum Judæi cruci affixerunt: ex quo ad supremam gentis interneccionem numquam seditione, fame, ferro, peste laborari ab his desitum.

Tiberius Nero
Imp.
U. C. 766. p.
C. N. 14.

CHRISTUS
Servator crucifigitur.
U. C. 785. p.
C. N. 33.

C. CÆSAR CALIGULA.

Præfuit hic Reip. annos quatuor, magis in Germanici patris gratiam Populo ac militibus commendatus, quam ingenio suo. Primus enim à Cæsarum stemmate penitus degeneravit, ut non immerito *fæx humani generis* dictus sit. Certe vox ejus nefaria excepta, unam cervicem Populo Romano optantis, quo facilius uno ictu abscidi posset. Cæsari Chæreæ & aliorum conjuratione ferro occubuit,

C. Caligula
Imp.
U. C. 789. p.
C. N. 37.

cubuit, annum agens XXVIII. De quo sic dictum: *nec meliorem ab initio principem, nec pejorem postea fuisse.*

CLAUDIUS CÆSAR.

Claudius Imp.
U. C. 793. P.
C. N. 41.

Nescias in hoc principe quid primum acules: adeo vecordia cum sævitia ac luxuria certabant: qui fato potius ac fortunæ ludibrio ad Imperium, quum latitaret extrema pertimescens, interfecto Caligula venerit: quod non minore fœcordia, quam crudelitate per annos XIV vexarit. Quanta fuerit ejus stultitia, hinc advertas. Messallina uxor, portentosæ libidinis fœmina, C. Silio nupserrat: qua vix interfecta, Agrippinam Germanici fratris filiam, novo exemplo novercam liberis duobus superinduxit, & Britannico filio privignum Neronem anteposuit: cujus infidiis, & Agrippinæ veneno in boleto dato periit senex, ætatis anno LXIV.

DOMITIUS NERO.

Domitius Nero Imp.
U. C. 806. P.
C. N. 54.

Fæx altera totius orbis jure à nobis dicitur: qui ex Domitio atque Agrippina natus, Imperii Romani majestatem paterna maternaque cæde polluit, libidinis adeo effrenatæ, ut matris concubitus appetiisse credatur. Ipse certe sumpto flammeo nuptiali, sponsalia celebravit: sævitiae tantæ, ut præter Urbis incendium, & uxoris Octaviæ cædem, primus Christianum sanguinem, Petro & Paulo interfectis, hauserit. Et ne quid scelerum deesset, publice cantavit, in scenaque operam exhibuit. Tandem deficiente Galba, hostis à Senatu judicatus, nec fortiter perire potuit: adjutus alterius adigendo ferro manu. Periit ætatis anno XXXII, Imperii XIV. Quinquennio sub initia omnium princeps optimus existimatus, etiam Trajani testimonio, *procul distare ceteros principes à Neronis quinquennio prædicantis.*

SERVIUS GALBA.

Servius Galba Imp.
U. C. 820. P.
C. N. 68.

Nobilissima Sulpiciorum familia natus, ac per omnes dignitatis gradus ad proconsulatum Hispaniæ evectus, jam grandis natu, Imperium septimestre majore hominum ab initio favore quam læto successu tenuit. Avaritia & sævitia in eo principe juxta infames: ex quo invisus cunctis, quum Pisonem in conflata invidia remedium adoptasset, annos LXX natus, in medio foro à M. Othone jugulatur.

M. SALVIUS OTHO.

M. Salvius Otho Imp.
U. C. 820. P.
C. N. 68.

Male partum principatum adeptus, & adversâ per omnem ætatem fama, laudabili fine clausit. Dum enim IV vix mense exacto, Bebriacensibus campis bellum civile contra Vitellii duces exsecraretur, papillam pugione sibi transfixit: adeo militibus carus, ut multi ad ejus exemplum, ante mortui pedes semet interfecerint. Vixit annos XXXVII.

VITELLIUS.

Pudet tot dedecorum, sed ad institutam ferriem pertinet & hunc ipsum referre. Qui patre L. Vitellio & matre longe optima natus, militari factione, dum legatus Germaniæ superiori præest, Imperium invasit: fœdo ingenio, ventrique ac gulæ natus, &, quod usu in his venit, sævitia par. Ceterum Vespasiano principe declarato, cœno fimoque jactatus, ac furca sub mentum posita, diu per Urbem tractus, in scalis Gemoniis omnium ludibrio diu jacuit. Vita illi annorum LVII: Imperium vix octimestre.

Vitellius Imp.
U. C. 821. P.
C. N. 69.

VESPASIANUS.

Fessam atque labantem Remp. trium principum tyrannide potius, quam Imperio, Flaviæ gentis auctor Vespasianus primum restituit. Nam per X annos, quibus Imperium rexit, singulari studio ac providentia rem administravit, & ne Cæsarianum desideraretur nomen, effecit. Hierosolymis expugnat, cum filio triumphavit. Avaritiam ne culpes in eo, & temporum calamitas, & laudabilis ejus usus facit. Adeo inimicitiarum omnium princeps oblitus, ut Vitellii hostis filiam locupletissime dotatam, splendidissimo jungeret viro, & insolescentem Mucianum Imperiique participem agentem, adhibitis familiaribus satis habuerit admonere, *se quoque hominem esse.* Mors ejus, quantam animi tranquillitatem secum afferret, ostendit, dum allevatus inter assidentium manus, *stantem*, ait, *Imperatorem mori decere.* Periit anno ætatis undeseptuagesimo.

Vespasianus Imp.
U. C. 821. P.
C. N. 69.

D. TITUS VESPASIANUS.

Amorem ac delicias humani generis Titum infesta mortalibus numina intra biennium sustulere. Hujus præcipuam clementiam ac liberalitatem, virtutesque alias eximias, per totum ejus principatum magis commendavit & vitæ anteaactæ licentia, & sub initia luxuriæ & avaritiæ suspicio, ut Neronis tyrannidem plerique augurarentur. Sed mutatus, adepto Imperio, in melius, declaravit *ejusdem esse ingenii & pessima & optima interdum ferre.* Hic Hierosolyma expugnavit: sagittandi peritissimus, & litteris impense doctus. Vox ejus quandoque memorabilis audita. Recordatus enim super cœnam, quod nemini eo die officium contulisset: *Amici, inquit, diem perdidi.* Hujus Imperio Vesuvius conflagravit; incendium Romæ totum triduum, & lues fuit. Periit ætatis anno XLI, in summo omnium mœrore.

Titus Imp.
U. C. 831. P.
C. N. 79.

DOMITIANUS.

Ecquis Titi non doleret interitum? tali præsertim successore, qui per omnia patri fratrique dissimilis, sæpe etiam viventibus aut contumax, aut obrectator, Neroni ac

Domitianus Imp.
U. C. 833. P.
C. N. 81.

ac Caligulae propior vixit, dissimulatamque male favitiam per omnes ordines effudit? Quare nihil illi pater fraterque, aut Catorum Germanorumque clades, aut bibliothecarum incensarum restitutio profuit, quin caede illustrium virorum invisus omnibus factus, suorum tandem conspiratione post vitae annum quintum ac quadragesimum, Imperii quintum ac decimum, confossus occubuerit, omniaque ejus acta rescissa sint.

COCCEJUS NERVA.

Coccejus Ner-
va Imp.
U. C. 848. p.
C. N. 96.

Meliore Reip. fato, quod aurea gibba, Domitiano post cervicem in somnis enata, portendit, Coccejus Nerva suscepit Imperium, Parthenio id deferente: clarissimis ortus haud dubie natalibus, ut Dion auctor est, & jam senex: qui quum alias leges, tum *ne mares castrarentur*, edicto veruit: summæ civilitatis & clementiæ, etiam in eos, qui in illum conjuraverant. Ut optime verò semper de omnibus meritis esse videatur, Trajani præsertim adoptione factum est, quem absentem, dum senectam suam contemni vider, Cæsarem appellavit, Homérico etiam versu ad Imperium adhortatus,

(1) Τίσιαν Δανάοι ἐμὴ δάκρυα σοῖσι βέλυσσι.

Imperavit anno uno, mensibus IV: Vixit annos LXVIII.

ULPIUS TRAJANUS.

Ulpus Tra-
janus. Imp.
U. C. 850. p.
C. N. 98.

Optimus omnium princeps, externorum primus Trajanus, adoptione Nervæ Imperium meruit. Domi sanctus, foris adeo clarus, ut præter Daciam provinciam factam, victo etiam eorum rege Decebalo, Parthos superavit, superatis regem dederit, Transgritanas provincias Imperio adjecerit, Armeniam atque Arabiam pervastavit: ut nihil omnino habuerit, in quo culpari merito posset. Amicitiarum cultor, simplicium ingeniorum atque eruditissimorum admirator, juris humani divinique consultissimus: ipse à literis & Musis haud abhorrens. Hujus cineres & ossa in Urbem relata, cochlide columna supposita cum ejus imagine, quæ superstaret foro à se exstructo. Quanta fuerit in eo bonitas, acclamationes principibus exhiberi solitæ declarant, quum *Augusti felicitatem, bonitatem Trajani* his adprecarentur. Vixit annis LXIV, imperavit XX.

ÆLIUS ADRIANUS.

Ælius Adria-
nus Imp.
U. C. 869. p.
C. N. 117.

Hic Italicæ stirpis, Ælio Adriano, Trajani consobрино Adriæ orto, genitus, Plotina (ut creditur) favente Imperator est factus: ingenio sublimi, vario: literarum omnium peritissimus, sed matheseos in primis: idem architectus, musicus, statuarius: multarum denique artium magis non expers, quam cal-

lens. Doctorum hominum nunc irrisor & æmulus, nunc fautor & beneficus. Disciplinæ militaris scientissimus, in quâ multa etiam correxit, principibus qui sequuti postea sunt, ea maxime probantibus. Peregrinationis adeo studiosus, ut omnes ferme provincias pedibus etiam peragrans obierit. Miserabili tandem fato consumptus est, ut in seipsum favire potuerit, si per domesticos licuisset. Imperavit annos XX, vixit LXII. Invisum eum fecere viri illustres, non pauci sub ejus exitum exilio, aut morte multati.

ANTONINUS PIUS.

Huic è Transalpina Gallia paternum gentis Nemausense: PII cognomen causa di-
versæ traduntur. Illud mihi maxime probabile, ut à morum probitate, affectuque in Adrianum & servatos eos, quos Adrianus interfici jusserat, id traxerit. Numæ Pompilio maxime similis. Nam per annos tres ac viginti nullum sub eo bellum fuit. Amor ac timor gentium in eo certarunt, bellum movere timentibus his adversus principem, quem ut numen aliquod venerarentur: nec illæ gloriæ ita cupidus, ut per aliorum damna cadesque eam appeteret. Nam & à conjuratis vim omnem abstinuit, & in conscios quæri vetuit, nè plures inventi odium augerent. Apud Lorios duodecim millibus passuum ab Urbe, septuagenarius, quum M. Antoninum Philosophum adoptasset, obiit febre.

Antoninus
Pius Imp.
U. C. 890. p.
C. N. 138.

M. ANTONINUS PHILOSOPHUS.

Quam læta felixque successio optimis, piis, philosophis Imperatoribus referendis! Utinam qui sequentur, tales merito dici possent. Nam hic ea ingenii bonitate, his virtutibus excelluit, ut exemplum desit: & ea temporum calamitas affuit, ut solus ærumnis publicis obstiterit. Nisi enim hic præfuisset, majestas Romani nominis facile tunc concidisset, Marcomannis, Quadis, Septemtrione omni hinc faviente, inde Persis Orientem vastantibus: lue interim, inundationibus fluminum, locustarum vi, omnia populantibus. Sed victi primum Veri principis auspicio Persæ. Marcomannicum mox bellum, Christianorum etiam ope, qui tunc militabant, ex sententia per ipsius principis præsentiam confectum. Ad quod gerendum principalis supellex hastæ subjecta, quum pecunia in stipendium deesset. Felicissimus certe princeps, nisi hæredem Commodum reliquisset post annum Imperii duodevigesimum, ætatis quinquagesimum nonum.

Antoninus
Philosophus
Imp.
U. C. 913. p.
C. N. 161.

COMMODUS.

Adolefcens, mortuo in Germania patre, Imperator omnium voris est dictus. Et quis filium Antonini rejecisset? Ille vero, *etiam*

Commodus
Imp.
U. C. 932. p.
C. N. 180.

liii

etiam

(1) Τίσιαν &c.) Hoc est: Pendant poenas Danaï ob meas lacrymas tuis sagittis. HOMERUS Iliad. Lib. I. vers. 42.

etiam patri non satis probatus, statim Caligulae ac Neronis simillimus evalit: libidine, avaritia, & crudelitate illis antefereendus. Nam in scena saepe aurigae habitu prodiit. Ludis gladiatorii & Dalmaticatus praefedit, & in amphitheatro gladiator dimicavit. Athletarum etiam more publice se exercuit. Quae omnia actis inferenda publicis curavit. Tandem Laeto auctore & concubina Marcia, post tertiumdecimum Imperii annum strangulatur.

ÆLIUS PERTINAX.

Ælius Pertinax Imp.
U. C. 945. p.
C. N. 193.

Successerat haud dubie flagitiosissimo principi princeps optimus, si non illum militaris avaritia, satis in pejus omnia trahentibus, intra octogesimoquintum Imperii diem de medio sustulisset. Alba Pompeja in Liguribus huic patria, genus humile ac sordidum: virtus atque innocentia summa: militiae clarus, & in ea ad summas dignitates evectus: unde & *pila* dictus est *ludus*. Hic quum summam de se expectationem omnibus daret, Laeti insidiis, qui Imperium illi astruxerat, & militari factione, Juliano, qui successit, non infcio, LXXI. ætatis anno perit.

DIDIUS JULIANUS ME- DIOLANENSIS.

Didius Julianus Imp.
U. C. 945. p.
C. N. 193.

Imperium quod per scelus necis imperatoriae conscius, primus etiam licitatus esse dicitur, intra septimum mensem cum vita simul amisit. Neque enim militi gratus, ob non integrum donativum datum, & Populo etiam invisus, ob perfidiam in principem optimum. Quare inter utriusque odia destitutus, Septimii Severi jussu, qui Imperatorem se appellaverat, damnatorum more necatur: vocesque in illum graves à Populo saepe jactatae.

SEPTIMIUS SEVERUS.

Septimius Severus Imp.
U. C. 945. p.
C. N. 193.

Africa illa olim Imperii Romani æmula, hunc genuit Imperatorem, magis necessarium quam inutilem. Unde etiam jactatum vulgo, *aut numquam nasci debuisse, aut numquam mori*. Nam & Imperium fortiter administravit, & sublati in Oriente Pescennio Nigro, in Galliis Clodio Albino, quem & Cæsarem dixerat, Orientem omnem, Parthis, Arabibus, Adiabenis devictis, Romanæ majestati restituit. Arcus adhuc Romæ victoriæ monumentum titulis magnificentissimis visitur. Britannos tumultuantes compescuit, vallo per XXXII passuum millia à mari ad mare ducto: ubi etiam duodevigesimo Imperii anno, septuagenario major, ex articulari morbo decessit. Bellicis artibus clarus, pacis, nisi sævitia ac perfidia eas inquinasset, non contemnendus. Ceterum litterarum non ignarus, matheseos peritus, à Latinis non abhorrens, nisi Punicum quid redderet. Cædibus illustrium virorum adeo infamis, ut Pu-

nicas clades in toga cæforum civium Romanorum sanguine rependerit.

ANTONINUS CARACALLA.

Vestis huic, quam talarem è Galliis adventam, Romano Populo donarat, cognomen addidit. Severo patri adhuc viventi contumax: nec minus in fratrem Getam impius, quem patre mortuo statim occiderit: militi tamen gratus, quum ob ingens donativum his datum, tum quod in castris gregarii pæne militis vices ageret. Alexandri Magni admirator: quem collo in lævum humerum detorto, reddere cuperet. Hic Orbe peragrato, Alexandrinorum dicacitatem ultus ingenti eorum cæde, Persas dolo magis quam virtute fudit. Sexto demum Imperii anno, militum dolo Carris, dum ventris oneri levando intenderet, interficitur, XXX ætatis anno.

Antoninus Caracalla Imp.
U. C. 963. p.
C. N. 211.

OPILIUS MACRINUS.

Obscurissimis parentibus ortus, Maurusii generis, malis artibus ac pudendis ad præfecturam evectus, à juris tamen scientia non alienus, sed venali fide, ac vita semper fordida: post interfectum Antoninum, Imperium cum Diadumeno filio formosissimo Macrinus invasit. Quod quum per annum & menses duos obtinuisset, victus ab Heliogabalo, cum filio, quinquagenario major fugiens obtruncatur. Data est dictio consulenti super Imperio talis:

Opilius Macrinus Imp.
U. C. 969. p.
C. N. 217.

(2) Ὁ γέρον ἢ μάλα δὴ σε νέοι τεύροσι μαχηταί, καὶ δὲ βίῃ λελύται, χαλεπὸν δὲ σὲ γῆρας ἰάνει.

VARIUS HELIOGABALUS.

Assyrium (quis credat?) principem nescio majorine fortunæ ludibrio an Romanæ majestatis suggillatione, Orbis hunc per duos & amplius annos tulit, & eum incestum: siquidem verum erat Caracallæ filium ex Scenide consobrina natum. Qui ex Oriente Romanam profectus, interfecto (ut dixi) Macrino, tralato etiam inde Heliogabali numine ad Urbem, in summa omnium expectatione venit: sed illi mox omnia in ludibrium aut odium controversa sunt. Nullus enim principum ad hanc diem majore libidinis flagravat infamia, uti se in muliebrem sexum exsecari curavit. Nullus majore luxu opes prodegit Imperii: nullus denique contaminatus aut impurius vixit. Omnium religionum contemptor, præter patrii numinis Heliogabali. Hunc tamen in cloacam projectum, mox in Tiberim cum matre Scenide tractum per milites, Populus Romanus ita ultus est, uti nomen ejus ex publicis monumentis eraderet. Vixit annos XVI.

Varius Heliogabalus Imp.
U. C. 970. p.
C. N. 218.

ALEX-

(2) Ὁ γέρον &c.) Hoc est: O senex sane te valde juvenes affligunt pugnatores, vires autem tuae pereunt, difficilis vero senectus appropinquat.

ALEXANDER SEVERUS.

Alexander Se-
verus Imp.
U. C. 194. P.
C. N. 222.

Meliore Orbis fato ex Mammæa conso-
brinus Heliogabalo Alexander, jampri-
dem ab impura illa bellua adoptatus, in Im-
perium successit: optimis principibus æquan-
dus innocentia, in viros bonos benevolen-
tia, & (quæ præcipua dos principum) singu-
lari in omnes clementia: ut (2) ἀναιμάντων ejus
dicatur Imperium. Hic expeditione Persica
ex animi sententia confecta, dum ad Septem-
trionem vertit arma, Germanis tumultuantibus,
factione militari, terriodecimo Imperii,
vitæ anno undetrigesimo, Maximini perfidia
cum matre in tentorio necatur. Primus post
Adrianum principem, qui veræ pietatis lumen
acceperit. Nam Christum in larario suo sem-
per habuit. Quin illa ex sacris litteris sen-
tentia, frequens ei in ore esse, **QUOD TIBI
NOLIS, ID IN ALTERUM FACERE CAVEAS.**
Locum etiam Christianis adjudicavit, quibus
popinarii litem intendebant, rescribens: *Deum
multo melius quoquo modo coli, quam popinariis
assignari.*

DE PARTHORUM & PER-
SARUM IMPERIO.

De Parthis &
Persis.

Non alienum ab instituta serie fuerit, quan-
do posthac Persarum arma in Oriente,
post Parthica toties erunt referenda, si brevi
imperium utriusque populi, tum ad nostram
ætatem in eo terrarum tractu regnorum seri-
em perstringam.

Artaces Rex
Parthorum.

Primus igitur Parthis ARSACES libertatem
asseruit, ad eam diem cum ceteris Orientis
populis, regibus Macedonum obtemperanti-
bus: à quo ad ARTABANUM regem per-
petua Arsacidarum gloria per quadringentos
& amplius annos floruit; dissidentibus inter
se Syriæ regibus. Parthis vero per hæc tem-
pora varia admodum fortuna cum Romanis
contententibus, ARTAXERXES Persæ, vir
obscuris admodum parentibus ortus, genti
sue veterem imperii gloriam restituit: tripli-
cique prælio Artabano cum tota Arsacidarum
familia cæso, Persas Orienti iterum imposuit.
Quorum imperium ad CHOSROEN usque
regem & HERACLIUM Imperatorem, per
quadringentos annos mansit, gravibus præ-
liis, alternante fortuna, cum Romanis interim
gestis.

Mahometes
dux Saraceno-
rum.
A. C. 622.

Qua tempestate Saraceni ex Arabia profe-
cti, MAHOMETE duce, novi delirii aucto-
re, Persas primum, mox Romanos variis &
ingentibus cladibus afflixere; floruitque Sara-
cenicum nomen, Persico sublato, adeo ut
non contenti Asiæ imperio, maximam Euro-
pæ partem sibi subjecerint: ipsam etiam ter-
ram Italiam (quod horreat meminisse animus)
mari terraque fæde per ducentos & amplius
annos populati. Mox prævalentibus Turca-
rum rebus, divisum in Oriente Imperium est:
Saracenis Ægyptum & Asiam ad Orientem
sibi vindicantibus, Turcis propiores Europæ
provincias per nostrorum principum segni-

Et Turcs occu-
pant Impe-
rium in Orien-
te.

tiem occupantibus: repressaquæ interim gen-
tis in Christianum nomen infestissimæ rabies
Gallorum armis, Europæ principum commu-
ni expeditione, auctoribus tamen Francis, in
eos sumpta, & Hierosolyma nobis restituta.

Ceterum nostrorum discordia rebus in Asia
labentibus, & modo Tartaris, modo Sarace-
nis de Imperio contendentibus, Asiæ pars,
quæ à Tauro ad Euphratem protenditur, Sa-
racenorum imperio; reliqua, ad Helleston-
tum Turcis cessit.

Interim centesimum ab hinc & amplius an-
num, TAMBERLANES inter Scythas hu-
mili loco natus, ex gregario milite ordinis
primo mox exercituum ductor, Parthis im-
perium astruens, victis omnibus finitimis gen-
tibus, Syriam cum tota Ægypto populatus
est. Inde in minori Asia Paizeti Turcarum
principi congressus, eum captum cum tota
gente ad internecionem cæsa, in vinculis ha-
buit: victorque domum reversus, urbe etiam
Marchanti populosissima à se condita, & vi-
ctarum gentium spoliis ornata, imperium
moriens duobus filiis reliquit. Quorum dis-
fidio res tanta indole parta retro facile abiit.
Stetit tamen regnum trans Euphratem filiis
incolume ad Ufuncassanum usque; qui cum
Mahomete etiam confixit. Variatum demum
in his terris, re Ægyptiaca interim florente,
donec auditum est ætate nostra PSOPHIS
nomen, unius ex Ufuncassani heredibus (uti
credi volunt) fortuna servati: qui magno ho-
minum favore ad imperium ascitus, velut he-
reditarium odium cum Turcis exercent.

Tamberlanes
Parthorum
dux.

Paizeten Tur-
carum Princi-
pem vincit &
capit.
A. C. 1403.

Ufuncassanus
Rex Persarum
A. C. 1476.

Psophis Persa-
rum Rex.

JULIUS MAXIMINUS.

Redit nunc stylus ad institutam seriem. Nam
Alexandro interfecto, successit Maximi-
nus cum filio ejusdem nominis, Thrax gen-
te, & sævitia insignis: adversus quem, quum
Senatus Pupienum & Balbinum Imperatores
declarasset, immanitatem hominis ac barbariem
pertæsus, ille statim in Italiam cum Germa-
nico ac Pannonico exercitu descendit: Aquile-
jaque incassum obsessa, à militibus fame la-
borantibus cum filio necatur. Memorabilis
militum vox fuit, quum utrumque interfice-
rent: *Ex pessimo genere ne catulum quidem
habendum.* Imperarunt ambo annos tres. Pa-
ter, sexagenario major: filius, vigesimum an-
num agens, obiit.

Julius Maximi-
nus Imp.
U. C. 987. P.
C. N. 231.

BALBINUS & PUPIENUS.

Imperatores hi primum ex S. C. duo adver-
sus Maximinum creati. Balbinus, nobi-
litate generis præstans: Pupienus, qui & Ma-
ximus, militari disciplina clarus, à quo & Ma-
ximini victi. Ceterum quum parum inter se
concordi animo Remp. regerent, à militibus
uterque interficitur, Gordiano puero summæ
rerum imposito.

Balbinus &
Pupienus Imp.
U. C. 990. P.
C. N. 238.

GORDIANUS.

Oprimum ac nobilissimum principem terris
dii dederant, si diu rebus illum præef-
f-

Gordianus
Imp.
U. C. 990. P.
C. N. 238.

se voluissent. Nobilitatem ejus, avus paterque Imperatores, & Scipionum stemma genti insertum: bonitatem Romani Populi ac militum, & Orbis totius in adolescentem amor attestatur. Sed quum bellum ingens adversus insolescentes Persas conflasset, jamque Mithrei foceri diligentia feliciter confecisset, Philippi praefecti dolo, qui focer primo, mox princeps, interficitur. Haud tamen inulta mors optimi principis fuit. Omnes qui in illum conjuraverant, crudelibus suppliciis affecti: & Philippi non diu Imperium tenere. Vixit annos XXII: imperavit sex.

PHILIPPI.

Philippi pater
& filius Imp.
U. C. 996. p.
C. N. 244.

DUobus principibus, audita Gordiani morte, à Senatu creatis, Marco primum, mox, eo brevi absumpto, Severo Hostiliano, qui & ipse non diu supervixit, Philippus Imperium occupat: nec ei gentis humilitas obstare potuit, quo minus imperaret. Nam per omnes militiae gradus ob virtutem evectus, tandem praefectus à Gordiano in Mithrei locum factus, optimo adolescenti insidias comparavit: eoque per dolum caeso, Imperator ab exercitu dictus. Romam quum venisset, filium Philippum Imperii participem declaravit. Ipse post quintum Imperii annum Veronae medio capite supra ordines dentium praefixo, filius, duodenarius Romae necatur: quem adeo tristes ingenii ferunt, ut numquam riserit, & semel ridentem patrem averfatus sit. Sub his saeculares ludi magnificentissimi millesimo ab Urbe Condita anno dati. Sunt qui à Christiana pietate non abhorruisse Philippum tradant, quorum testimonio hominis perfidia fidem abroget.

Annum Urbis
millesimum
celebrant.
U. C. 1000. p.
C. N. 248.

DECIUS.

Decius Imp.
U. C. 1001. p.
C. N. 249.

INvritum ac pæne reluctantem Philippi socordia hunc Imperio praefecit, haud dubie tamen nobilissimis parentibus Bubalæ, inferioris Pannoniae urbe, natum. Nam Philippus, nuntiata Marini ducis & Moesici exercitus rebellione, quum Decium ad comprimendos eos motus mitteret, recusavit primo Decius: mox etiam admonuit *non esse ex Philippi re, ut ipse eo contenderet*. Ceterum factis rem ita trahentibus, ut primum provinciam attigit, Imperator omnium consensu dicitur: & interfectis (ut dixi) Philippis, quum adversus Gothos cum filio audacius quam consultius pugnaret, caesus cum toto exercitu ab his est, corpusque paludis voragine absorptum, nusquam inventum. Hic carissimus Senatui fuit, & qui à nobis etiam inter optimos principes adnumerari posset, si injuriam à Christiana pietate abstinuisset: in quam plus nimio Philippi etiam odio saeviit, Fabiano ac Cornelio Pontificibus Romanis martyrio affectis. Vixit tamen annos L. Imperaverunt uterque biennium.

GALLUS PATER, ET VOLUSIANUS FILIUS.

Gallus & Volusianus Imp.
U. C. 1004. p.
C. N. 252.

HI post Decium Imperium adepti, infelicissime illud per annos duos & menses

octo rexere. Nam cum Scythis tributo annuo drachmarum centum transgere, primi qui Romani majestatem Imperii tam foeda pactione suggillarint: & Armeniam amittere, expulso à Parthis Tiridate eorum rege. Tam saeva deinde lues Orbem invasit, quæ ex Æthiopia ortum habuit, ut per annos quindecim terras pæne omnes exhausserit. Tandem, Æmiliano Imperatore facto, victi praelio, à militibus occiduntur: pater ætatis anno XLVII.

ÆMILIANUS.

TRimestrem & hunc Imperatorem Mauritania nobis dedit, virum (quod fatendum est) militiae peritum, sed ignobilem: qui victis ad internecionem pæne Gothis, afflu etiam adhibito, quum omnem prædam militi promississet, Imperator ab exercitu dicitur. Mox Valeriano ab Alpino exercitu Imperatore nobilissimo ac censorio viro creato, qui Æmiliano faverant, ne civili bello Remp. conflictarent. Æmilianum necant, foloque ducis capite res peracta est, anno ætatis ejus XL.

Æmilianus
Imp.
U. C. 1005. p.
C. N. 253.

LICINIUS VALERIANUS.

Nullum principem majore umquam favore orbis accepit: nullus eo calamitosior ad hanc diem Imperio praefuit, vel quod à Sapore Persarum rege victus acie, five dolo suorum, five ejus imprudentia id acciderit, (nam utrumque traditur) miserabili captivitate apud eos consenuit: vel quod Gallienum filium post se reliquit, qui Caligulae ac Vitellii simillimus, orbem terrarum pæne perdidit: externis hostibus adeo nobis insultantibus, ut foeminae Imperium in Gallieni contemptum occuparint. Triginta certe tyranni nescio Remp. magis affligerint, an adversus hostes nostros necessarii tutati sint; qui per ea tempora in prorum rem Imperii labentem per Gallieni luxum sustinerent. Vixit Valerianus septuagenario major. Imperavit annos XV. Vir ante Imperium summis honoribus functus, & in his cum summa laude ac virtutis opinione versatus.

Licinius Valerianus Imp.
U. C. 1005. p.
C. N. 253.

GALLIENUS.

AD Valeriani calamitatem accessit Gallieni filii Imperium: qui nequissimus omnium mortalium, adeo per luxum ac socordiam Imperium afflixit, ut per totum terrarum Orbem gravissima externa bella senserimus: neque vero minus à XXX tyrannis vexatae fuere res. Is Gallienus, quum adversus Aureolum comparato exercitu Mediolanum usque contendisset, Aureoli commento jam pæne victi, certe intra Mediolanum obfessi, interficitur quinquagenarius. Imperavit annis XV, cum patre septem, solus octo. Affuit huic principi (quod mireris) animi quandoque vigor, & ad se ulciscendum audacia: nec minus in eo liberalitatis effulsit, quum nihil umquam petenti denegaret.

Gallienus Imp.
U. C. 1005. p.
C. N. 253.

CLAU-

CLAUDIUS.

Claudius Imp.
U. C. 1030. p.
C. N. 268.

Ostenderunt & hunc terris numina verius quam concesserunt. Quippe cujus principatu restitui ad integrum res potuerit, nisi intra biennium fato occubuisset. Is enim Gothorum arma late vagantia primus compescuit: navalibusque ac terrestribus bellis eorum opes attrivit, ut per omnes provincias nulla, nisi Gothica mancipia essent. Alemannorum ad Benacum lacum infinita millia profligavit. Illud memorabile, quod Græciæ vastitate quam Gothorum arma intulerant, Athenis captis, quum librorum ingentem vim coacervassent, de his comburendis barbari jam consilium ceperant; tum unus ex his, *Abstineamus*, inquit, *hanc injuriam ab his codicibus: quibus Graji homines dum studiosius incumbunt, minus ad bella idonei sunt.* Illud etiam in Claudio memorabile, quod accepto Imperio, quum in Senatu variarent sententiæ, *utri prius bello occurreret tyrannorum an Gothorum: Gothos censuit prius aggrediendos, quod ii Reip. hostes, tyranni principis essent.* Præfuit bienio non integro.

QUINTILLUS.

Quintillus Imp.
U. C. 1022. p.
C. N. 270.

Hic, quum dies septem ac decem Imperium auctore Senatu tenuisset, Aureliani Imperatoris nuntio exterritus, sanguine è venis emisso obiit.

AURELIANUS.

Aurelianus Imp.
U. C. 1022. p.
C. N. 270.

Hunc inter principes necessarios magis quam bonos multi reponunt. Nam quantum illi gloriæ triumphi hostiles & militaris peritia vindicat, tantum sævitia domi etiam in sororis filium exercita, laudis detrahit. Princeps tamen dignus qui Claudii etiam prærogativa, Remp. ea temporum calamitate susciperet. Barbaros enim in terra Italia vagantes, triplici prælio afflixit. Monetariorum bellum non sine ingenti cæde sedavit, Zenobiam insolescentem, duplici prælio victam, & per obsidionis moras tandem fractam, in triumphum duxit. Aureolum & tyrannorum non paucos aut interfecit, aut sibi conciliavit, Tetrico uno ex his etiam Lucaniæ correctore instituto. Imperavit annis V. Domesticorum fraude inter Byzantium & Heracleam oppressus.

TACITUS.

Tacitus Imp.
U. C. 1027. p.
C. N. 275.

Interregnum per septem menses Aureliano interfecto fuit, quum milites ad Senatum, Senatus ad militem prærogativam Imperatoris deferret eligendi: tandem Patres militari consensu victi, Tacitum Augustum dixerunt: ex quo tantum publice gaudium fuit, ut literas Senatus ad municipia Italiæ super ea redederit. Quam vero amplissimi ordinis iudicium à militari tumultu distet, Taciti declaratio ostendit, quum in curia testati sunt,

neminem aut justius quam gravem virum, aut prudentius quam doctum imperare posse. Verum hic tantus vir sexto quam imperare cœperat mense, militari scelere periit.

FLORIANUS.

Hic Taciti frater, quasi hereditarium Imperium esset, inter LX Imperii diem, tamquam ad fortunæ ludibrium, solutis sibi venis, ad Probi imperantis nuntium obiit.

Florianus Imp.
perium invadit.
U. C. 1027. p.
C. N. 275.

PROBUS.

Non fefellit omen nominis, quum hoc illi cognomen esse potuerit: ut si non illi fuisset Probi nomen, cognomento hoc appellari potuerit. Huic nec Taciti frater obstitit, quo minus Orbis totius consensu Imperator diceretur: nec generis humilitas, quum patrem Dalmatici sanguinis, & eum agrestem habuerit. Vir pacis bellicque artibus longe clarissimus. Huic per sex annos quibus imperavit, victi Sarmatæ debentur. Tyranni per hunc omnes sublati: pax universo terrarum Orbi restituta. Celebris vox ejus excepta, invidiam peperit apud milites. *Neque enim necessarios amplius dicebat fore milites, ubi hostes deessent: quos nusquam virtute sua futuros mox sibi promittebat.*

Probus Imp.
U. C. 1028. p.
C. N. 276.

CARUS.

Narbo Marcius hunc genuit Imperatorem bonum, sed ad posteros etiam commendatorem multo futurum, nisi CARINUM flagitiosissimum principem reliquisset. Hic bello Persico capta Seleucia & Cresiphonte, dum ad Tigrim fluvium castrametatur, fulmine ictus periit. NUMERIANO filio ab Apro focero mox interfecto, adolescente tum probitatis tum eruditionis egregiæ, maxime autem ad poëticen nato: & Carino Romæ per Diocletianum principem cæso. Hi tres vix triennium explerunt.

Carus Imp.
U. C. 1034. p.
C. N. 282.
Carinus.

Et Numerianus Cæsar.

DIOCLETIANUS ET MAXIMIANUS AUGG.

Subeat forsitan admiratio multos hac nostra principum relatione, quod paucissimos Quiritii sanguinis, omnes fere externos, & pudendæ quosdam etiam originis, non tamen pœnitendos, recenseam. Sic hæcenus Decium Pannoniæ, Aurelianum Daciæ, Claudium Dardani, Probum Dalmatæ, Carum etiam Galliæ sibi vindicant. Quid quod eadem Dalmatia alterum etiam nobis imputet, omnibus æquandum principibus, si à piorum sanguine abstinuisset, DIOCLETIANUM?

Multi Imperatores exteri.

Is enim Salonis ortus, libertini etiam sanguinis, quum molem Imperii graviores animadvertet, quam ut unus esse universæ par posset, MAXIMIANUM Augustum creat: amboque duo sibi Cæsares, GALERIUM ARMENTARIUM cognomine, & CONSTAN-

Diocletianus Imp.
U. C. 1036. p.
C. N. 284.
Maximianus Imp.
U. C. 1038. p.
C. N. 286.

STANTIUM Constantini Magni patrem, dicunt.

Diocletianus igitur, quando per partes remotius confici posse ratus est. Maximianum Gallias præfecit: eoque confecto bello, in Africam adversus *Quinquagenarios* transire jubet: utrobique sedati tumultus. Africanus certe aliquanto difficilius, quod *Quinquagenarii*, & supra eum annorum numerum veteranus miles, ad obsequium tam facile redigi non poterat. Interim Ægyptum Diocletianus invadit: Achilleum incubatorem Imperii, Alexandriae per menses aliquot obsessum & in potestatem redactum, feris lacerandum objicit: potentissimus quisque cædibus ac proscriptiōe petitus.

Achilleus in Ægypto pulsus.

Narseus Persarum rex victus à Galerio.

Interim adversus NARSEUM Persarum regem Galerius infelicitè primo, mox reparatis copiis, ira etiam animos illi faciente, quod ad Diocletiani carpentum post cladem acceptam per mille passus pedes currere coactus est, egregie vicit, Narseo fugato, & cæsis magna ex parte Persis, pellicibusque cum gaza omni regia captis. Hæc victoria Galerii virtute & audacia parata: qui, exploratis prius hostium castris, noctu cum XX millibus equitum Persas aggressus, dedecus acceptum hosti rependit. Diversa etiam parte Constantius ab *Alemannis* improvise insulturnum primum victus, & eodem die mox victor, LX eorum millia cecidit: ea clade Germaniæ attrita, Galliæ liberata. Sicque pacato Orbe, post annorum imperium XX, Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani Imperium eodem die deposuere.

Alemanni à Constantio victi.

Diocletianus & Maximianus Imperium ponunt.
U. C. 1057.
P. C. N. 305.

Rem miram, & ad hanc ætatem incognitam: ut sponte, nec prægravante saltem senecta, vel rerum mole, uterque in ordinem se redegerit. Diocletianus certe constantius in proposito mansit. Nam per decem annos, quot privatus Salonis superfuit, hortorum amœnitati vacans, iterum ad Imperium sollicitatus, à privata vita abduci non potuit: testatus, *nullos sibi umquam soles lætiores affuisse*. Obiit autem duodecoginta natus annos, vel alienatione mentis, vel veneno hausto, veritus Licinium ac Constantium, qui illum tamquam Maxentii fautorem graviter increpuerant. Sed & Maximianus, dum Constantio genero insidias parat Imperium affectans, Massiliæ captus, Constantii jussu necatur.

CONSTANTIUS CHLORUS, ET GALERIUS MAXIMINUS AUGG.

SUCCESSERE Diocletiano Jovio & Maximiano Herculo cognominibus, duo ab his antea dicti Cæsares, CONSTANTIUS videlicet CHLORUS (quasi virentem à colore dicas) & GALERIUS MAXIMINUS. Sunt qui ex veteribus monumentis, Maximianum magis probent: sed quocumque cognomine hic fuerit, diverso, quod constat, ingenio vixere. Constantius, benignus ac facilis, at-

Constantius Chlorus & Galerius Imp.
U. C. 1057.
P. C. N. 305.

que ad promerendam Gallorum gratiam, quibus præerat, propensior, nec à vera pietate abhorrens. Galerius, trux ac prope immanis, ut qui rus, unde venerat, oleret, nostrique sanguinis appetentissimus. Sed quum undecim annos Constantius Gallias & Hispanias in summo otio tenuisset, (nam Africam Italiamque sub Imperii initia sponte dimiserat, ratus id gravioris esse oneris, quam ut ab uno sustineri posset) Eboraci decessit, moderati principis fama, & Constantino filio successore felix.

Galerius Imperium adeptus, molem & ipse secum rei reputans, duos sibi asciscit Cæsares, SEVERUM & MAXIMINUM juniorem: illum Italiæ, hunc Africæ & Orienti præfecit: Ipse Illyricum sibi medius asciscit. Verum non multo post, genitalibus putrescentibus, vitæ tædio vim sibi gladio intulit.

Severus & Maximianus Cæsares.

SEVERUS ET MAXIMIANUS. IMPP.

SEVERUM haud multo post Maxentii factio Romæ intra Tabernas opprimit, & MAXENTIIUM Herculi, tyrannici virum spiritus, sibi præficit, adversus quem dum Maximinus festinat, militum suorum defectionem veritus, retro in Illyricum contendit: ubi ulcere inguinibus innato, quum deessent remedia, nec medici ob hominis immanitatem opem ferre auderent, vermibus undique erumpentibus obiit: Christiani sanguinis usque ad insaniam pridem effusi, incassum poenitens. Vir belli pacisque artibus insignis: nisi crudelitate nimia in nos, tantas virtutes fœdasset. Solus annos duos, cum Cæsaribus & Licinio Imperii Conforte, XVI præfuit.

Et Imperator.

LICINIUS ET CONSTANTINUS.

LICINIO Dacia natale solum fuit. Militaris disciplinæ ad veterem normam severissimus exactor. Rusticis & agrariis hominibus (ex eo enim genere fluxerat) æquus: avaritiæ & Veneris studio infamis, moribus plane barbaris: & litteris adeo infestus, ut virus ac pestem publicam eas appellaret. Sed cur eas non odisset, quarum adeo experts erat, ut ne decretis quidem subscribere posset? Illud in eo non reprehendas, quod spadonum aulicorumque insolentiam mire compescuit, *tineas soricesque palatinos* appellans.

Licinius & Constantinus Imp.
U. C. 1064.
P. C. N. 312.

Hunc Constantinus novas res molientem, primum in Pannoniæ campis fudit: mox reparantem vires, incredibili celeritate ex Europa in Asiam expulit: maleque reconciliata iterum gratia per Constantini sororem Constantiam, quæ illi uxor erat; quum rebelles animos homo vecors retineret, etiam contra sacramenti fidem, Thessalonicæ interfici jussus est. Imperavit annis XIV, sexagenario major, Christianis infestissimus. Unde illi discordiarum semina adversus Constantinum acriora,

M. FLA-

M. FLAVIUS CONSTAN- TINUS CONSTANTII AUG.

Constantini I.
M. ortus.

Militia.

Christianam
religionem
amplectitur.

Res gestæ.

Mortuus.

De baptis-
mate
ejus & de Im-
perii donatio-
ne.

Constantinus
II. Constantius
& Constantius
II. Imp.

Felicio-ribus auspiciis, ac meliore partium nostrarum eventu, rerum tandem Constantinus potitur, ex Helena Constantii uxore susceptus: & ceteris fratribus ob egregiam indolem, quum illi segnitiam præ se ferrent patris etiam testamento prælatus. Hic sub Galerio rudimenta militiæ felicissime auspica- tus, parta ex Sarmatis egregia victoria, veri- usque ex ea laude gliscentem invidiam, ad patrem transfugit: eoque mortuo, Gallias Hi- spaniasque & Cottias Alpes obtinuit: Con- stantio patre id multo ante somnio prælagien- te *egregium Imperatorem fore, qui Dei militi- bus opem primus ferret*. Jam primum igitur veteranis militibus agros assignatos, ut ad fi- lios suos transfirent, primus instituit. Tertio Imperii anno accersitus in Italiam ab iis, qui MAXENTII tyrannidem ferre non poterant, biennio totam Italiam Urbemque Romam pri- stinæ majestati asseruit, Maxentio Tiberinis gurgitibus absorpro.

Inde abnegato idolorum cultu, Christia- nam puritatem ita amplexus est, ut præter e- gregia dona divorum nostrorum templis illa- ta, Christum ab omnibus colendum præcepe- rit, templaque illi & aliis numinibus erexe- rit: nec alia magis causa acrius in Licinium exarsit, quam quod ille adversaretur nobis.

Bella contra barbaros multa felicissime con- fecit: unde primus Romanorum principum *Magni* cognomentum tulit. A bellis ad pacis studia conversus, optimum principem primis annis egit: leges sanctissimas tulit: litteris & ipse impense semper studuit, & eas fovit. Re- ligionis adeo observans, ut Nicæam Synodum CCC & XXII Patrum, multis dissidentibus, indixerit. Byzantium instauravit, *Imperato- riamque Urbem & Novam Romam* appellari voluit.

Moriens, & Constantinopoli sepultus, tres liberos, & Dalmatium fratris filium, succe- ssores reliquit: XXX & amplius annos impe- rans, tredecim vero ex his solus. De eo sic memoriæ proditum, decem primos annos ut præstantissimus diceretur, XII sequentibus latro: decem novissimis pupillus, ob im- modicas largitiones. De ejus baptis- mate uti variant auctores, sic constanti fide quæ de Imperii donatione circumferuntur, uti mi- nus similia veri, non probant. Sed alii hoc viderint.

CONSTANTINUS, CON- STANS, ET CONSTAN- TINUS CONSTANTI- NI FILII AUGUSTI.

Hi tres Imperium quod per manus à patre acceperunt, ita partiti sunt, ut Constan- tinus maximus natu Gallias, Hispanias, Bri-

tanniamque insulam obtineret, Constanti Ita- lia cum Illyrico & Græcia cederet; Byzan- tium & Oriens Constantii esset, qui Dalma- tium socium Imperii haberet: quem haud multo post, dolo exceptum, militari factione oppressit, quum annos tres imperasset.

Nec duravit diu fratrum concordia: siqui- dem in nefarium bellum rapti fratres. Nam Constantinus Gallico exercitu fretus, Con- stanti fratri bellum intulit: quod dum cupi- dius quam cautius gerit, ad Aquilejam exce- prus insidiis, nondum triennio finito, vulne- ribus confectus periit.

Inde Constans victor, quum non sine la- bore provincias Transalpinas in potestatem rede- gisset, egit primum optimum principem: mox adversa valetudine, sive rerum felicitate mutatus, ingratus omnibus esse cœpit; donec & ipse MAGNENTII dolo, dormiens intra tentorium, ad Helenam oppidum oppressus est, quum imperasset annos XIII, vixisset paullo plus XXX.

Constantius, cædem fratris ulturus, ingenti exercitu adversus Magnentium comparato, ingenti illum prælio & memorabili, ad Mur- tium fudit: quo Romani vires Imperii pæne concidere, LIII millibus utrimque desidera- tis. Mox quum Magnentius bellum reparas- set, & ad Lugdunum iterum victus esset, gla- dio sibi latus aperuit: sed & DECENTIUS frater, qui Cæsar ab eo dictus fuerat, laquei morte præpostera vitam finiit. Nam BRI- TANNIONI antea Constantius veniam pe- tenti facile dederat. Is Britannion adeo ex- pers litterarum est habitus, ut ne prima qui- dem elementa calleret.

Ceterum Constantius, GALLUM à se an- tea dictum Cæsarem, ferocientem & insole- scentem supra Cæsaris nomen, interfecit, & contra Persas infeliciter confligit, militum suorum stultitia. Quibus ad sua abeuntibus, quæ Massagetæ vastabant, dum Romam invi- sit, JULIANUM Galli fratrem, tres & vi- ginti annos ætatis agentem, Cæsarem à se fa- ctum, in Gallias adversus Alemannos eas va- stantes misit: ipse in Persas iterum conten- dens, dum ægre ferret Julianum à militibus Augustum esse dictum, apud Mopsucrenen juxta Tauri montis radices, æstuantissima febre decessit. Vixit annos XL imperavit XXIV.

JULIANUS.

CONSTANTIO extincto, Juliano facile cuncta cessere. Puer hic ingenio subli- mi, callido, & litterarum ardentissimo. Gal- lias sub primum accessum præter omnium spem, Alemannorum incursum vastatas asseruit, regemque eorum cepit: inde Augustus à mi- litibus salutaris Parisiis, mortuo (ut dixi) Constantio, adversus quem bellum civile pa- rabat. Persis adepto imperio, bellum indi- xit. Ubi dum inconsultius agit, Persæ viri dolo in desertum cum exercitu ductus, conto trajectus periit.

Sunt qui sagitta è cælo missa vulneratum dicant: unde in nefariam vocem erumpens, *Vicisti*

U. C. 1089.
P. C. N. 337.

Constantinus
II. moritur.
U. C. 1092.
P. C. N. 340.

Constans à
Magnentio
occiditur.
U. C. 1102.
P. C. N. 350.

Constantius
vincit Ma-
gnentium.

Britannionem.

Gallum Cæsa-
rem à se fa-
ctum interfi-
cit.

Julianus Cæ-
sar.
U. C. 1107.
P. C. N. 355.

Julianus Imp.
U. C. 1113.
P. C. N. 361.

Acerrimus
Christiano-
rum persecu-
tor.

Vicisti Galilææ (sic enim Christum appellabat) occubuerit. Christianos impio quodam odio adeo infectatus, ut studia & militiam hisce interdixit: plerisque præmiis & illecebris, quasi machinis, à vera pietate averterit. Quineriam Imperator (ita Deo visum) adversus nos libros edidit: ille vero si ingenium indolemque egregiam ad veram pietatem, quam puer imbiberat, convertisset, inter egregios principes adnumerari potuit. Decessit annos agens alterum & trigesium: solus annum unum, menses tres imperavit.

JOVIANUS.

Jovianus Imp.
U. C. 1116.
P. C. N. 364.

HUIC Varronianus pater, Pannonia patria, staturæ proceræ, ingenii amoeni, nec à litteris abhorrentis: qui à militibus primo Imperator salutatus, deceptis similitudine nominis, quasi Julianus revixisset, cum Persis pacem magis necessariam quam honestam, Transgiritanis provinciis quinque amissis, iniit. Accessit novæ ignominiae dedecus gravius: veritus Imperator Romanus Arsaci socio opem ferre. Perit octavo Imperii mense Dadastanis oppido, dum cubiculum ingreditur novi tectorii, prunis etiam ardentibus, sive (ut alii) stomachi cruditate, XXXIII ætatis anno.

VALENTINIANUS, ET VALENS AUGUSTI.

Valentinianus & Valens Imp.
U. C. 1116.
P. C. N. 364.

DEDIT & hos Pannonia principes Gratiano patre ortos. Primum Valentinianus ab exercitu Nicææ, inde Valens ab eo Augustus Imperiique Consors dictus: qui PROCOPIUM temere Imperium invadentem, Constantinopoli oppressere. Inde Gothi & barbaræ nationes à Valentiniano Thracia exurbatæ, Septemtrioque omnis cum Saxonibus ad officium ejusdem opera redactus. *Parthi* è Syria per legatos ejecti. In quieta *Germania* Theodosii majoris auspiciis pacata. Ipse dum *Quadorum* legationem latrocinia excusantem audit, subito morbo venis arefactis, ut sanguis mitti numquam potuerit, obiit, Gratiano filio prius Augusti appellatione donato, Imperii accepti anno undecimo, mense octavo, die XX, vitæ LV.

Valens Arrianis favet.

Valens post fratris interitum Arrianæ factionis fautor, dum adversus Scythas & Gothos prælium ferocius quam cautius ciet, victus ab his acie, vitam Imperiumque amisit, igne intra tugurium in quod confugerat, injecto. Digni Imperio fratres & inter bonos referendi, nisi Valens Arriano delirio virtutes egregias inquinasset.

GRATIANUS ET VALENTINIANUS.

Gratianus Imp.
U. C. 1127.
P. C. N. 376.

HAud sane improbandum principem numina terris dederant, si quantum litteris & militari disciplinæ vacabat ac venationibus, tantum curæ ad Remp. cognoscendam impen-

disset. Nam pietate in suos egregius, VALENTINIANUM adhuc puerum Augustum dixit, patre patruoque extinctis. Mox THEODOSIUM Hispanum Consortem Imperii adscivit. Verum dum spicula tantum & arcus meditatur, dum Alanum militem Romano præfert, MAXIMI ducis insidiis circumventus periit: quum imperasset cum patre annos octo, cum patruo tres, cum Theodosio IV. Valentinianus à Maximo emissus, Theodosiique ductu postea restitutus in Imperium, Maximo tyranno interfecto, mox EUGENII & ipse post Maximum tyranni dolis victus, laqueo seipsum necavit.

Valentinianus II. Imp.
U. C. 1127.
P. C. N. 375.

THEODOSIUS.

Hic Honorio patre & matre Thermantia, haud dubie inter optimos principes adnumeretur: quippe qui Remp. Gothicis armis pæne oppressam, accitus ex Hispania (quæ illi patria) à Gratiano restituerit, Maximum tyrannum & Andragatium præfectum ejus subito incurfu victos occiderit, Valentiniano Imperium asseruerit: mox Eugenium tyrannum in Valentiniani ultionem sustulerit, non sine numinis manifesto indicio. Cum multo minoribus enim copiis illi congressus, militante illi æthere, & conjuratis in ejus auxilium ventis, ut poeta eleganter cecinit, victoriam insignem adeptus est. Fuit autem hic princeps moribus & corpore Trajano principi similis: summa in eo clementia, incredibilis in suos pietas, rei militaris disciplina sagax: nec à litteris alienus, simplicium ingeniorum admirator; pietatis nostræ adeo observator, ut summa civilitate ab Ambrosio antistite castigatum se adyrisque prohibitum rulerit. Obiit Mediolani, ætatis anno quinquagesimo, Imperii XI.

Theodosius I. M. Imp.
U. C. 1131.
P. C. N. 379.

Eugenium tyrannum vincit.

Ejus Encomium.

ARCADIUS ET HONORIUS.

Hosce pueros Theodosius vivens, Imperii Consortes fecerat: & inoriens, quando ætas rerum moli non responderet, tres Imperii tutores testamento sanxerat, Arcadio *Rufinum*, Honorio *Stiliconem* commendans: Africæ vero *Gildonem* præesse voluit. Prior Rufinus, dum Gothica sollicitat arma, ut Imperium metu ab Arcadio extorqueret, perfidiæ pœnas dedit: parique pœna *Cajanus*, Rufini sceleris popularis, afficitur: inde mox Arcadius, quum Byzantii regnasset annos fere XIII, obiit, Theodosio filio relicto.

Arcadius & Honorius Imp.
U. C. 1147.
P. C. N. 395.

Arcadius moritur.
U. C. 1160.
P. C. N. 408.

Major rerum moles Honorium Romæ agentem excepit: qui rebellantem Gildonem quum Mascezelis fratris ductu superasset: eundem quoque Mascezelem rebellem expertus, Bonifacii ductu vicit. At Stiliconis perfidia eo perniciosior, quo occultior fuit. Nam magno nostro dedecore quum Gothi Italiani vastassent, Urbemque Romam cepissent, astu Stiliconis rem adjuvante, tandem ab Honorio cognita, Stilico cum filio sublatus est: qui genere Vandalus, & militaris disci-

Sub Honorio Roma à Gothis capta & vastata.
U. C. 1161.
P. C. N. 409.

disciplinæ scientissimus, Honorii etiam focer: si, quam operam in perdendo ad Fesulas Radagaso cum ducentis Gothorum millibus præstiterat, in asserendo Imperio præstisset; nec Romam Alaricus Gothorum rex umquam cepisset, nec Orbem totum cladibus assiduus involvisset. Decessit autem Romæ, quum annos duos & XXX. imperasset.

Honorius moritur.
U. C. 1175.
p. C. N. 423.

ROMÆ CAPTIVITAS.

Quædam de capta Urbe.

Non potui non vehementer mirari, tantam vel temporum injuriam, vel scriptorum inertiam, tum veterum tum recentium fuisse, ut, quum Romam Orbis reginam captam ab Alarico Gothorum rege, anno post eam conditam MCLXIV, certatim omnes memoriæ prodant: seriem tamen rei aut indagandam non censuerint, aut indagatam, tamquam rem plane ignobilem, nec scitu dignam, oblivione involverint. Pro deum hominumque fidem! Urbs Orbis totius regina, quæque eo auspicio condita credatur, ut caput Orbis semper esset, & quæ toties de barbaris gentibus Orbeque triumpharat, capitur Gothico astu: & interim rei series ordoque nescitur.

Ego vero id minime patiar, & omnis antiquitatis illustrandæ studiosus, hanc quoque rem tam memorabilem non negligam. Astu autem barbarico capta traditur in hunc ferme modum, quem Procopius solus ex omnibus quos legi, tradat: ut mirer ab interprete vel rem totam dissimulatam, vel, quum in mutilum Græcum codicem incidisset, non animadversam.

Urbs Roma quo astu capta.

Ille igitur in hanc sententiam: *Obsederat Romam Alaricus jam biennium: nec Honorius, qui Ravennæ desidebat, aut ferre suppetias poterat, aut audebat. Nam quum nihil minus quam de Urbis salute sollicitus esset, Stilicone interfecto, ducem exercitui minime præfecerat,*

qui rem adversus Gothos administraret. Unde Gothis obsidendæ Urbis cogitatio, Romano milite aut dilapso, aut segniter rem agente. Verum eam frustra obsessam quum expugnare vi non possent, ad dolum hostis barbarus vertitur. Protectionem in patriam simulat, trecentosque juvenes, corporis & animi vi præstantes deligit, quos Romanis principibus dono det: instructos prius, ut omni obsequio dominos suos promereri studeant, & ad certam diem circa meridiem, quum Romani principes somno vel otio vacarent, ad Asinariam portam advolent: interfectisque improvise insultu custodibus, portam sibi præsto futuro aperiant. Interea Gothi, quum reditum, alia atque alia deesse sibi simulantes, differrent, trecenti illi juvenes occasione egregie usi, portam stato die suis aperiunt: & intromissus Gothus, majore ignominia quam damno, Urbem omnem populatur. Sunt qui Probæ illustis sceminæ & opulentissimæ opera patefactam Gothis portam existiment, quum plebem Romanam passim fame & morbis pecudum more cadentem miseraretur. Duo sunt cognitu non indigna: Unum, edictum ab Alarico fuisse, ut, quicumque in templa divorum confugerent, præcipue Petri & Pauli, his nulla vis inferretur: quod & summa fidei servatum; Alterum, quod quum nuntiatum Honorio esset Ravennæ Romam perditam, credidit ille de pugnaci Gallo, cui nomen erat Romæ, significatum esse: admiratumque vehementer tam subito periisse eum quo cum paullo ante festivissime luserat. Adeo socordis ingenii princeps, nec quidquam omnino paternæ aviræque virtutis referens, quod & Arcadio fratri vitio datum est. Nam Eudoxiæ uxori addictus, cum alia improbe fecit, tum Chrysostomum antistitem sanctitatis & eruditionis egregiæ, uxori plus æquo inserviens, in exilium egit.

Honorii & Arcadii socordia.

JOANNIS BAPTISTÆ EGNATII ROMANORUM PRINCIPUM LIBER SECUNDUS.

Fragilitas summarum rerum humanarum deploratur, & exemplo Majestatis Romanæ demonstratur.

SEQUITUR abhinc ætas in qua mihi Orbis totius clades, regnorum tristes exitus, imperia funditus excisa, mutationes rerum frequentissimæ referendæ sunt: ut intelligat mortalitas, nihil esse inconstantius iis, quæ tantopere ut æterna miramur. Adeo enim vitæ fortunæque ista bona, in quibus opinione vulgi sita summa felicitas est, fragilia caducaque sunt, ut nihil his esse possit cladibus ruinisque magis obnoxium. Quod quum verera illa Asiæ imperia, tum vero nominis Romani majestas facile de-

clarat: quæ felicibus auspiciis orta, lætissimis rerum successibus aucta, viris clarissimis instructa; quorum virtute ac consiliis ad amplissimum fastigium sit evecta, legibus, institutis, deum pietate illustrata, conciderit tamen & funditus everfa sit: ut, quemadmodum illa de toto terrarum Orbe triumphos retulerat, sic nulla fere hodie in terris gens agat, aut antea fuerit, tam immanis, tam barbara, quæ non aut avitas injurias, aut suas illi rependerit.

Huc accessit, quod eorum deinde qui se-

Kkk

quen-

Causa everfa Majestatis Romanæ.

quentur principum partim ignavia, partim avaritia, res adeo nostræ pessum iere, ut ad rem Romanam sistendam, alienæ atque externæ virtutis eguerimus. Adeo mascula illa Romuli proles & Italica virtus, simul cum Imperii lapsu consenuerat. Nec Romani postea Pontifices ambitione plusquam immodica, pronam jam per se in casum rem Italianam non funditus affligere, dum studiis suis nunc Francos, nunc Germanos, atque alios quosvis potius quam Italicos principes parantur. Illi vero quantum Romanæ atque Italianæ majestati semper detulerint, vel illud argumento esse potuit, quum se Cæsares aut Augustos pro Henricis & Federicis dici malint: quumque se nunc Reges, nunc Romanorum Imperatores appellari gaudeant. Ceterum nec querelæ locus hic est, & ipsa nostra hæc commentatio, etiam nuda, satis allatura doloris ac molestiæ legentibus est. Quare Theodosium ipsum juniorem aggrediamur.

THEODOSIUS JUNIOR.

Theodosius
II. Imp. Ori-
entis.
U. C. 1160.
p. C. N. 408.

Quinquaginta quot vixit annos, totidem Imperio etiam præfuit. Nam puerum admodum moriens Arcadius eum reliquerat sub tutela Isidigerdis Persarum regis: quod & bene cessit. Barbarus enim rex & tutelam summa fide gessit, & pacem cum Romanis, quoad vixit, habuit. Is vero, Honorio defuncto, VALENTINIANUM ex Constantio & Placidia natum, data Eudocia filia in uxorem, Romam peropportune misit, quum turbata res essent tyrannorum libidine, qui rem Romanam invaserant. Sub hoc tertia Synodus contra Nestorium celebrata, Pulcheriæ sororis prudentia: nempe quoad illa est usus Imperator, bene res gesta. Hic uxorem Eudociam Leonis Atheniensis philosophi uxorem duxit: quæ præter egregiam formam singularemque pudicitiam, etiam literis excelluit, absoluto eo libro, cui titulum Græci (3) *Ὁμολογεῖν τε* faciunt. Hoc principe Veneti felicissimis auspiciis mediis in aquis habitari cœpere, quum Honorius adhuc viveret.

VALENTINIANUS TERTIUS.

Valentinianus
III. Imp. O-
rientis.
U. C. 1176.
p. C. N. 424.

Asferi fortasse in pristinum statum sub hoc principe res Romana potuit, si ejus inceptis aut fortuna favisset, aut imprudentia sua postea rem non afflixisset. Nam recepta sub adventum suum Italia, cum GENSERICUS statim Vandalorum rege pacem sanxit, parte Africæ, ut videri voluit, contento: & adversus ATTILAM Aëtii ductu rem feliciter gessit. Inde Maximi arte, viri per ea tempora potentissimi, Aëtium interimi jussit. Unde in ultionem ipse postea Romæ ab ejus commilitonibus confossus periit.

Imperium Ro-
manum apud
exteros colla-
bitur.

Hoc principe Occidentis Imperium, Francis Gallias, Anglis & Scotis Britanniam occupantibus, Vandalis Africam & ipsam Ur-

bem populantibus, Hunnis Europam vexantibus & Italiam, collapsam funditus est. Periit Imperii & ætatis Anno XXX.

De Aëtio pauca dicenda hic sunt. Hic è De Aëtio, Dorostana Mœsiæ, quum disciplina militari excelleret, Constantio defuncto, ab Honorio principe illi sufficitur: cujus ductu Attila in campis Catalaunicis victus est, & Burgundiones repressi. Hunc postea Valentinianus quum interfecisset, interrogaretque civem quempiam Romanum, *an jure occisum crederet? Jure an injuria occideris, Imperator, Aëtium, nescio: illud scio, quod sinistra tua dextram tibi abscideris*: nec falsus omnino vates. Nam ejus morte Hunni rerum potiti, & Imperium eversum est.

BREVIS ENUMERATIO EORUM, QUI POST VALENTINIANUM ROMÆ RERUM SUNT POTITI.

Post Valentinianum Romæ AVITUS, Senatorii vir ordinis, præfuit: Avitum inde MAJORIANUS quadriennio, hunc SEVERIANUS, Severianum ANTHEMIUS, Anthemium OLYBRIUS subsequutus: cui GLYCERIUS, & Glycerio NEPOS statim successit: quo per vim pulso, AUGUSTULUS male ominari nominis, rerum potitur: sub quo Romani majestas Imperii convulsa per ODOACREM Herulum, sero admodum ad Francos rediit.

FL. VALERIUS MARCIANUS.

Nunc Imperatores Constantinopolitanos (quando illi tantum per illa tempora viguere) ad Constantinum usque Palæologum continua serie perstringemus, initio à Marciano sumpto. Qui licet humili loco natus, militiæ tamen clarus, Pulcheriæ Theodosii sororis studio rebus præfuit, moderatus princeps, & rebus gerendis idoneus, si per senectam diutius vivere potuisset. Nam pacem, quoad ejus fieri potuit, coluit, illud sæpe usurpans, *Dum in pace esse possumus, arma non induamus*. Is Tatianum Juliumque fratres, qui olim aquilæ supervolantis ejus caput auspiciis retexerant, viaticoque ducentorum aureorum inopem & agrotantem adjuverant, statim ut princeps est dictus, alterum Illyrico, alterum Constantinopoli præfecit.

Hoc principe Chalcedonensis quarta Synodus celebrata adversus Dioscorum & Eutychen, Leonis Pontificis Romani jussu. Imperavit annos sex.

LEO.

Primus hic Græcanici vir sanguinis Imperium tenuit, Asparis patricii factione adjutus. Leo I. Imp. Orientis. U. C. 1209. p. C. N. 457.

Ὁμολογεῖν τε) Hoc est: Homeri centones, Carmen ex variis Carminum Homeri particulis confutum.

jutus. Cujus etiam filium Cæsarem quum invitatus creasset, postea cum Ardaburio fratre, ut insidiarum in se auctores, interfecit, Leonemque, ex Ariadna filia & Zenone filium, successorem sibi esse voluit. Is adversus GENSERICUM Vandalorum regem BASILISCUM ducem misit. Qui, si Zonaram sequare, victus navali prælio à Vandalis, aufugit, sive illud ignavia, sive proditio fuerit. Byzantium hujus Imperio magna ex parte conflagravit, præterquam quod Italia in perpetuo motu fuit. Imperavit autem annos XVII.

LEO JUNIOR.

Leo II. Junior
Imp. Orientis.
U. C. 1226.
p. C. N. 474.

Hic puer ab avo relictus, quum annum præfuisset, Zenoni patri manibus suis diadema imposuit, patremque pro se deinceps imperare iussit.

ZENO ISAURICUS.

Zeno Imp. O-
rientis.
U. C. 1226.
p. C. N. 474.

Quam varie rebus Romanis illuserit fortunæ vis, hic Zeno facile cum plerisque qui explicandi mihi principes erunt, probet. Vir obscurissimi sanguinis, & cum facie deformis, tum moribus plane tyrannicis, ut Isaurum agnoscas. Hic Theodericum Ostrogothorum regem quum unice diligeret, in Italiam adversus Odoacrem misit, Consulem prius à se factum. Pulsus vero à BASILISCO, factione uxoris, quum in Isauriam concessisset, non multo post reversus, & Basiliscum expulit, (quem & inedia mori coëgit) & annos XIII tyrannum verius quam principem egit. Sunt qui vivum adhuc inclusum ab uxore sepulcro tradant: frustra que resipiscentem, & opem quiritantem, obiisse. Hoc principe incendium adeo grave fuit, ut præter maximam Urbis partem conflagratam, centum & viginti librorum millia combusta sint: inter quæ & Homeri poema intestino draconis CXX pedum, aureis litteris descriptum.

FL. VALERIUS ANASTASIUS DICOROS.

Anastasius I.
Imp. Orientis.
U. C. 1243.
p. C. N. 491.

Dicorum hunc cognomento Græci appellant, à discoloribus videlicet oculorum pupillis: quarum dextra nigricans, sinistra cœrulea fuerit. Inter bonos principes utique mihi referendus, tamen ab humili loco ad Imperium evectus Ariadnæ Zenonis uxoris opera: nisi postea mutatus, Eutychianæ hæresi adhæsisset. Unde illi adversus orthodoxos grave dissidium conflatum. BULGARORUM arma tum primum audita, & SARACENI Alamundaro duce Syriæ graves incumbabant. Hic tyrannorum aliquot seditione fatigatus, post octogesimum & octavum vitæ annum, Imperii vigesimumseptimum, fulmine afflatus periit, ulciscente graviter numine pietatem toties ab impuro principe violatam.

JUSTINUS.

Quis credat Thracem hominem, armentarium & suæ agentem, sine tribu, ignotis obscurisque parentibus ortum, & rebus præfuisse, & rem tum feliciter tum optime administrasse? Rexit tamen ille summa cum laude, & pietatis studiosissimus veræ. Joannem Romanum Pontificem, ad se legatum venientem à Theoderico Gothorum rege, pro Arrianis, quos expulerat Justinus, restituendis, venerabundus excepit: & principatum dolo partum (quippe qui acceptam ab Amantio eunucho pecuniam, ut militi pro Theocritiano præficiendo distribueret, in se suffragia verterit) magna virtute postea administravit: nono Imperii anno Justinianum ex sorore nepotem, quum adhuc viveret, sibi successorem instituens: quo facto, non multo post obiit.

Justinus I.
Imp. Orientis.
U. C. 1270.
p. C. N. 518.

JUSTINIANUS.

Nepos Justino ex sorore, quum annum quartum & quadragesimum ageret, imperare cœpit: quod per annos undequadragesima administrans, veterem Romani Imperii gloriam mirum in modum ampliavit. Primum enim Persas Bellisarii opera intra suos fines continuit, inde eodem duce Romam à Gothorum servitute asseruit: Africam imperio pulsus Vandalis restituit: Narsete duce Gothicum tandem nomen delevit. Bis triumphatum ex instituto veterum Romanorum de Persis & Vandalis à Bellisario. Leges infinitis voluminibus antea dispersas, in L. Digestorum libros contraxit. Institutionem libros quatuor edidit. Codicem invulgavit. Maximus certe princeps, nisi avaritiæ & delirii Eutychiani reus fuisset. Serici usus è Persis ad Græcos hoc tempore transiit jampridem desitus.

Justinianus I.
M. Imp. Ori-
entis.
U. C. 1279.
p. C. N. 527.

Leges colli-
git.

JUSTINUS JUNIOR.

Hic æmulus Justini, & ut filius à Justiniano in regia semper habitus, facili admodum ingenio, atque ad promerendam ex liberalitate hominum gratiam nato fuit. Cum Persis pacem fecit, tributo quod Romani annum his expenderent sublato. Longobardi, Germanica gens, à Narsete indignato contra Sophiam, in Italiam hoc principe irrupere: quam ab Alboino rege ad Desiderium, per CC & IV annos, in principatus divisam tenere. Obiit gravi pedum dolore, anno XI Imperii.

Justinus II.
Imp. Orientis.
U. C. 1337.
p. C. C. 565.

TIBERIUS.

TIBERIUS adoptatus à Justino, rem per septennium foris satis feliciter gessit: domi summa cum pietatis & liberalitatis opinione: quod si quemadmodum Persas gravibus afflixit præliis, sic adversus Longobardos felix fuisset, nihil illo principe fortunatius. Obiit Mauritio genero successore declarato.

Tiberius II.
Imp. Orientis.
U. C. 1330.
p. C. N. 578.

Kkkk 2

MAU-

MAURITIUS.

Mauritius
Imp. Orientis.
U. C. 1334.
P. C. N. 582.

Cappadocem hominem virtus & rei militaris scientia, partaque ejus ductu de Persis insignis victoria, Imperio facile imposuit: quod sub initia Persis victis, Scythis afflictis, Longobardis repressis, & Hunnis à patrio solo in solitudines pulsas, feliciter administravit. Mox avaritiæ studens, quum frustra Phocæ insidias, somnio etiam admonitus præcavisset, dum miles stipendio fraudatus seditiosius agit, ab eodem Phoca Imperio & vita privatur: quum imperasset annos XX, vixisset tres & sexaginta: ejus etiam omnis profapia sublata est. Turcaicum nomen tunc primum Asiæ auditum.

PHOCAS.

Phocas Imp.
Orientis.
U. C. 1354.
P. C. N. 602.

A Deo præcipites in malum homines agimur, ut Phocas nec Mauritiæ avaritia admonitus, adepto Imperio per Mauritiæ cædem, ab hoc vitio temperavit. Quin longe studiosius colligendæ undique pecuniæ incubuit, & omnia ex Persicæ servitutis instituto egit. Unum in hoc homine laudes, quod Romanum Pontificem principem omnium jure declaravit. Cetera adeo socors & ignavus & frequentibus adulteriis infamis, ut quum Romanum Imperium undique barbari vastarent, staretque solum ejus nominis umbra, conspiratum sit in illum ab Heracleona & Heraclio & Prisco: qui captum inertissimum hominem prius interficere, quam ferre suppetias ejus milites potuerint, omni stirpe principis impurissimi sublata.

HERACLIUS.

Heraclius
Imp. Orientis.
U. C. 1362.
P. C. N. 610.

Persas vincit.

L Abenti jampridem Imperio, & prægravantibus Persarum armis, Syriacum ipsis Hierosolymis expugnata, Heraclius accepto diademate à Sergio Pontifice, primum omnium Persicum bellum parat: ad quos legatis antea missis pro induciis impetrandis, contemptim ab his habitus, adeo excanduit, ut differre amplius rem non potuerit. Responderunt enim impii hostes, *non prius se Romanis pacem duros, quam Christum abnegasset Imperator.* Quare ingentibus copiis in Chosroën ductis, victis ejus sæpe ducibus, & cum omnibus copiis cæsis: mox profligato Chosroë, Persideque omni in ultionem nostram igni ferroque vastata, lignum salutiferæ crucis recepit. Celebris adhuc est Christianis dies festus, argumentum victoriæ insignis, pacis videlicet partæ: & Tigridis fluvii inter utrumque Imperium termini. Triumphatumque egregie cruce prælata. Imperavit Heraclius annos XXXI. Novo morbi genere periit, virili morbo semper ita distento, ut quoties mejeret, lotio vultum aspergeret, nisi objecta tabula id prohibuisset. Creditum est hæreseos Monothelitarum, in quam incideret, & nequitiae supplicium luisse. Hoc tempore Saraceni Maho-

mete duce caput extulere. Quare breviter de ejus ortu & successu interim quædam perstringamus.

MAHOMETIS ORTUS.

Ex Arabia, constanti veterum scriptorum fide, hoc malum Orbi prodiit. Inde enim humili loco natus, dum locandis conducendisque camelis victum quærit, adolescens ingenii vafri, viduæ dominæ nuptiis & opibus mox auctus, Sergium monachum nostratrem familiarem habuit: cujus adjutus opera, quum Christianos & Judæos accusaret, hos ut impios, qui summum Prophetam excruciascent: nos ut simplices, qui de Christo ridicula prodamus: paulatim latronum manum coëgit, & divinitate quadam inde sibi astructa, facileque levissimo hominum generi persuasa, consilium armis addidit. Inde rerum successu prosperiore elatus, Syriam vastat, & Damascum regionis caput expugnat. Tum vero in Persas arma conversa. Quibus congressus, & primo victus, reparandis copiis intentus, Scenitas sibi Arabas adjungit, gentem per ea tempora Romanæ militiæ assuetam, & quæ ob negata ab Heraclio stipendia, rebelles animos induerat. Sicque paulatim firmato imperio, & divinitatis cujusdam opinione persuasa, quam armis tuendam contra adversantes præceperit, quadragesimo vitæ anno, veneno, (ut a-
A. C. 622.
junt) à domesticis dato periit. In quo homine nescio magisne ingenii calliditatem admirer, an gentis ejus stultitiam, an potius Christianorum principum socordiam: qui nec nascentem comprimere flammam, (factu tunc facile) voluere, nec magnis postea rerum successibus auctam potuerunt. Unde labe illa jam ad hoc ævi non Asiam solum & Africam, sed magnam Europæ partem infecerit, ut jam de Christiana pietate tuenda in discrimen ventum sit.

CONSTANTINUS HERACLI.

Hic annum unum quum imperasset, rectæ ac veræ pietatis cultor, Martinæ novæ insidiis, quæ Heracleonæ Imperium astrueret, veneno tollitur. Illa vero, quum Imperium male partum cum filio vix biennio tenuisset, à Senatu cum decenni filio expellitur, amputata prius matri lingua, filio naribus.

CONSTANS.

Constans ex Gregoria & Constantino proximo relato proles, rerum potitur, adnitente Senatu, qui Martinæ scelus execratur. Hic avitæ impietatis heres, Martinum Romanum Pontificem sibi adversantem, comprehendi jussu, in exilio mori coëgit. Cetera hominem non improbares, si impietatem & avaritiam demeres. Saracenis classe congressus victus aufugit: quibus paulo post diffidio

Historia de
Mahomete.

A. C. 622.

Constantinus
III. Heraclii
Imp. Orientis.
U. C. 1393.
P. C. N. 641.

Constantinus II.
Imp. Orientis.
U. C. 1393.
P. C. N. 641.

fidio laborantibus, biennii induciis impetratis, Italiam petiit, ut eam à Longobardico jugo liberaret. Sed quum Romam venisset, victus à Longobardis acie, quidquid antiqui operis signorumve fuit, intra quintum diem inde suffulit, ut plus ornamentorum paucissimis diebus Urbi detraxerit, quam barbari per tot annos. Inde in Siciliam trajiciens, quum sex- tum ibi annum ageret, & avare & crudeliter tributum exigeret, dolo suorum interficitur, postquam annos VII ac XX imperasset.

CONSTANTINUS POGONATUS.

Constantinus IV. Pogonatus Imp. Orientis. U. C. 1420. p. C. N. 668.

Meliore Orbis fato Constantinus Imperium excepit: qui maximus natu relictus à patre Byzantii, ut Imperium administraret, audita ejus morte, in Siciliam venit: ultusque Mizizium tyrannum, & cædis paternæ conscios, bellum adversus Saracenos septem annos, terra marique feliciter gessit. Fatigati enim bello maritimo Arabes, quod ex Cyzico à se capto, Byzantio singulis æstibus inferebant, maxime ignis miraculo territi, qui sub aqua arderet, (Callinici inventum) tempestate etiam gravi oppressi, fere omnes periere. Nec terra feliciter res eorum administrata. Victi enim una acie, XXX suorum millia amiserunt. Quare pax honestissima sequuta: pollicitusque Mavias eorum dux, Joanni legato Imperatoris ad id missi, tributum annuum auri pondo III millia, servorum etiam honestorum & equorum totidem.

Synodus Constantinopolitana VI.

Sexta hoc principe veræ pietatis celebrata Synodus Constantinopoli. Pax ubique etiam floruit: præterquam quod Bulgari trans Danubium repentine bellum ostentarunt: quod quum infelicitè gereretur, inhonesta pace Mysia his ad inhabitandum data est, tributo etiam annuo promisso. Imperavit annos septemdecim, Justiniano filio herede, quum fratribus minoribus nares amputasset. Pogonatus appellatus, quod imberbis in Siciliam profectus, barbarus redisset. *πρόγονα* enim Græci barbam appellant.

JUSTINIANUS.

Justinianus II. Imp. Orientis. U. C. 1437. p. C. N. 685.

Ultimus Heraclianæ stirpis Justinianus Imperio præfuit, prævi vir ingenii & varii, atque à fide recta abhorrentis. Siquidem Synodum adversus sextam à patre celebratam, indixit, bonis omnibus adversantibus, & in primis Romano Pontifice, quem comprehendendi mandavit. Bellum adversus Arabas & Bulgaros contra fœdera motum, utrumque calamitosissimum gessit. Quare & crudelitate etiam in suos invisior factus, Leontii patricii & Callinici Patriarchæ dolo deturbatur Imperio, atque Chersonam relegatur, nares prius abscissa. Unde mox fugiens, & ad Trebellium Bulgarorum regem fuga lapsus, ejus opera restituitur, Tiberio, qui Leontio successerat, fugato, & Callinico Patriarcha luminibus

privato. Illud sævitæ hominis argumentum traditur, quod quoties truncas nares emungeret, toties unum ex iis, qui Leontio faverant, ad supplicium rapi jubebat. Sexto demum & decimo anno à Philippico pulsus, quem, reclamante Constantino Pontifice, acrius insectabatur, (venerat autem ad illum Romanus antistes accersitus, & ab Imperatore honorificentissime exceptus) vitam & Imperium pariter amisit, sexto anno post exilium, quum X ante præfuisset.

LEONTIUS.

LXXXVII. annos ab Heraclio ad Justinianum in una gentè imperatum (quod nescio an ulli priorum contigerit) quum Leontius Justiniano relegato, Imperium sibi vindicavit: qui classe adversus Arabas Africam occupantes ingenti parata, quum infecta re rediret, Imperio expellitur, postquam tres tantum annos rerum potitus esset. Hunc ergo Tiberius captum (sic enim quam Absimarum dici voluit) adepto Imperio, naribus truncatum custodiri jussit.

Leontius Imp. Orientis. U. C. 1447. p. C. N. 695.

ABSIMARUS, QUI ET TIBERIUS.

Hunc classis in Creta Imperatorem dixit, qui Heraclium fratrem statim adversus Arabas omnia vastantes quum misisset, ejus fortiter opera hactenus repressit, ut à nostris abstinerent. Inde Philippicum nobilitatis præcipuæ Chersonam relegavit, quod aquila caput obumbrasse videbatur dormienti. Ceterum septimo post anno cum Leontio captus, à Justiniano interficitur.

Tiberius III. Imp. Orientis. U. C. 1450. p. C. N. 698.

PHILIPPICUS BARDANES.

Numquam major principum impietas, majorve (quod gravius doleas) sordida. Quippe hic adeptus Imperium, sextæ Synodi decreta altera Synodo infirmare contendit: gratificaturus monacho, qui imperatorum illum prædixerat, hoc prædictionis præmium petenti. Quare quum loquentiæ multum huic inesset, sapientiæ parum, opesque Imperii jampridem congestas dissiparet, passus etiam Bulgaros Thraciam populari, privatus oculis in ordinem redigitur, anno uno & mensibus sex vix expletis.

Philippicus Imp. Orientis. U. C. 1463. p. C. N. 711.

ARTEMIVS QUI ET ANASTASIUS.

Hic adeptus Imperium, quum optime quæ ad pietatem rectam attinent, instituisset ex Pontificum assensu, classem ingentem adversus Arabas in Alexandriam emisit. Verum classariis quibusdam contumacius agentibus, qui illum oderant domum reversi, Theodosium, ignobilem alioqui virum, Imperio præficiunt:

Anastasius II. Imp. Orientis. U. C. 1465. p. C. N. 713.

ficiunt: captaque Constantinopoli, monasterio Anastasium includunt: quum annum unum, menses tres imperasset.

THEODOSIUS ATRAMYTENUS.

Theodosius
III, Imp. O-
rientis.
U. C. 1467.
P. C. N. 715.

Obscuro licet loco natus, non pœnitendum Imperatorem egisset, si diutius illi per Leonem & Cononem Orientis præfectos imperare licuisset. Verum quum Leonem exercitus Imperatorem dixisset, pertæsus belli civilis Theodosius, cessit Imperio: monasticamque vitam amplexus, satis diu ac felix in ea vixit, quum annos duos imperasset.

LEON ISAURUS SIVE CONON.

Leo III, Isau-
rus Imp. O-
rientis.
U. C. 1469.
P. C. N. 717.

Obscuritatem generis (quippe qui apud Isauros natus exercuerat sedentariam) cum aliis sceleribus, tum vero impietate in Deum ac ejus imagines, facile Leon æquavit: (unde illi cognomen *εικονομάχου* & *θεομάχου* Græcis) quarum perdendi tantus hominem ardor invaserat, ut Judæis duobus gratificaretur, qui illum tanto ante imperaturum prædixerant, ut & Constantinopolitanum Pontificem, Germanum nomine, adversantem, sede extruserit, & Romanum antistitem obsistentem, comprehendi jussit.

Saraceni certe ducibus Masgaldæ & Solymano Constantinopolim triennali obsidione, terra marique fatigarunt. Verum peste fameque confecti, à Bulgaris etiam sæpe victi classe magna ex parte igne sub aquis ardenti consumpta, paucissimis ex tanto naufragio servatis, manifestam in se numinis iram sentire. Nec minori interim clade in Urbe sævitum. Trecenta & amplius civium millia peste fameque consumpta. Ridicula plane quidam de cœlesti igne & navium numero prodidere. Inde Siciliam Sergii præfecti opera rebellantem, ad officium retraxit. Circa finem Imperii, quod quartum & vigesimum duravit annum, gravi terræ motu Bithynia Thraciaque concussa: murique Byzantii magna ex parte collapsi, quo Theodosii majoris & Arcadii filii statuae ad terram dejectæ. Et quæ res flectere impii principis animum ab impietate debuerat, tamquam in manifesta deum ira, ille vero ad privatum quæstum retulit, tributo ad restituendos muros imposito, ut in singula numismata quatuor & viginti obolos ærario principis inferrent: quod postea in multas ætates abiit. Hoc principe Romani Pontifices ad Francos primum respexere.

CONSTANTINUS COPRONYMOS.

Constantinus
V, Imp. O-
rientis.
U. C. 1494.
P. C. N. 742.

Impio patri scelestissima successit proles Constantinus cognomento Copronymi,

quod infans baptismi lavacro admotus, mediis sacris alimoniarum excrementis aquam polluerat. Is non solum patris impietatem in abolendis divorum imaginibus reddidit, verumetiam graviore scelere reliquias eorum aut contempsit aut combussit. Quam in numina impietatem, immanitas hominis inviosorem fecit, dum nobilissimum quemque tollendum è medio curat. Antistites certe Constantinopolitanos unum & alterum ignominiose prius habitos, & graviter adhuc excruciatos, capite plectit. Hic Bulgaricum variante fortuna bellum terra marique gessit. Artabas dum primæ nobilitatis hominem, Imperatorem ab orthodoxis creatum, post biennium à se captum, oculorum usu cum liberis privat. Gravissimam hiemem, uti Pontus Bosphorusque ipse Thracius perglaciaverit, expertus, post infinita flagitia exquisitissimo cruciatu consumptus, obiit. Imperii anno XXXIV, duobus mensibus minus.

LEO.

Nomen Imperii solum, sed paterni sceleris heres, adversante matre Bulgarici sanguinis pientissima, successit Leo, qui ad impietatem sacrilegium etiam addiderit. Nam coronam à Mauritio principe Deo dicatam, nefario capiti imponens, captus gemmarum & auri splendore, brevi pœnas luit. Caput enim impium carbunculi apostemate statim intumuit: tandem ardentissima febris subsequuta, impium spiritum nefarius exhalavit, Imperii anno uno.

Leo IV, Im-
perator O-
rientis.
U. C. 1527.
P. C. N. 775.

CONSTANTINUS LEONIS F. ET IRENE MATER.

Reditus tandem his principibus veteri religioni suus pitor, reddita vetus pietas, Irenes matris opera: quæ Attici sanguinis, forma insignis, sed probitatis opinione infrior, Leoni nupserat. Quare conventu trecentorum & L Patrum Nicææ indicto, quæ septima Synodus habetur, templis divisque suæ restitutæ sunt imagines. Nec multo post tamen Constantinus jam adultus, matrem haud amplius passus, Imperio dejecit, ejectam in ordinem redigit. Nicephorum, Imperatorii & ipsum stemmatis, in quem suffragia multorum tacite inclinabant, oculorum & linguæ usu privat. Et, ne quid sceleris deesset, Maria uxore monasterio obtrusa, Theodoram concubinam inducit, matris consilio, ut filium invisum omnibus faceret. Unde mox rerum sola potita, filium in potestatem redactum excœcat, eadem die qua sexto anno Nicephorum ille eodem supplicio affecerat: ipsaque non multo post à Nicephoro pulsa, in Lesbium insulam relegatur. Hujus Imperio, quod fuit cum filio annorum X, lamina inventa est super cadaver his verbis: *Christus nascetur ex virgine, in eum credo: Constantini & Irenes imperio, o sol iterum me vide-*

Constantini-
nus VI, Imp.
Orientis.
U. C. 1532.
P. C. N. 780.

Carolus I. M.
Imp. Orientis.
A. C. 800.

videbis. Sed & CAROLUS à Leone Romano Pontifice Imperii corona donatur, virtutis & pietatis ergo.

NICEPHORUS.

Nicephorus I.
Imp. Orientis.
U. C. 1554. P.
C. N. 802.

Piget plane ac pariter me pudet, tot portentis verius quam principibus referendis immorari: nisi quod, præterquam quod rei series ita exigit, nonnihil & huiusmodi homines vitæ profunt, dum eorum exitu & deterrentur pessimi, & optimus quisque ad virtutem honestumque accenditur. Nemo enim majore hominum opinione ad Imperium venit, dum singulos aut muliebris impotentiae aut flagitiosissimi principis tædet: nemo avarius aut crudelius administravit, quorum scelerum mox poenas meritas luit. A Bulgaris enim paullo ante à se victis, improviso noctis assultu oppressus, ipse cum toto exercitu ad internecionem ceditur. Stauracius filius, faucius humerum, vix Adrianopolim evasit. Hic Venetam rem sociali classe adversus Gallos juvit. Populoniā dolo magis quam vi captam diripit.

STAUACIUS.

Stauracius
Imp. Orientis.
U. C. 1563. P.
C. N. 811.

Adrianopoli, in quam evaserat, post patris interitum Imperator ab amicis salutaris, non multo post à Michaële Curoplate, Rangabe cognomento, qui Procopiam sororem ejus in uxorem duxerat, Imperio deturbatur, & monasterio includitur, postquam cum patre annos IX imperasset.

MICHAEL CUROPLATES, RANGABE COGNOMENTO.

Michael I.
Curoplates.
Imp. Orientis.
U. C. 1563.
P. C. N. 812.

Melior pacis artibus, & pietate major duobus à me proxime relatis successerat Michael, si, quam in roga bonus, tam bellicis rebus administrandis viguisset: à quibus tantum abhorruit, ut ad unam adversam cum Bulgaris pugnam, à quibus castris etiam exutus est, ita conciderit, ut accepto nuntio de Leonis Imperio, monasterio sese abdiderit, habenas regni facile concedens, post annum alterum Imperii. Hic cum Carolo Francorum rege foedus ita iniit, ut Veneti suis legibus ac jure viverent, immunitate his servata: quam ad eam diem in terra Italia retinuerant.

LEO ARMENIUS.

Leo V. Armenius
Imp. Orientis.
U. C. 1565.
P. C. N. 813.

Pardi Patricii filius, magno omnium gaudio, majore spe, rei Romanæ præficitur: nec conceptam de se hominum animis spem frustratus esset, nisi egregias virtutes crudelitatem in suos, & impietatem in Deum mox foedasset. Quippe qui parta de Bulgaris insigni victoria, quum ab armis quies esset, ad caedem multorum conversus, divorum ima-

gines deleri penitus jubet. Nec præfagiis aut somniis maternis cladem imminentem evadere potuit. Nam à Michaële Traulo, quem in custodia detinebat, noctu per insidias, dum sacris operatur, cæsus, obiit post annos Imperii VII & menses quinque.

MICHAEL BALBUS.

A Morium Phrygiæ superioris oppidulum, dedit hunc principem, non humili solum, sed sordido etiam natum: (ad quæ impietas quoque accesserat, ex hæresi Judæorum atque Thinganorum hausta) linguæ præterea vitio balbutientem: unde Græci (4) τραυλον appellavere. Hic post interfectum Leonem, à quo ad tantam fortunam evehctus erat, Thomam, qui tyrannidem invaserat, vario primum rerum eventu, tandem oppressit: defectionisque socios cum ipso Thoma sustulit. Saraceni hoc principe ex Africa profecti, Cretam insulam occupant, totamque fere in ditionem redigunt, Græcosque duplici prælio vincunt. Ipse princeps, quum annos VIII menses IX imperasset, Theophilo filio per manus Imperium tradidit. Verus oraculum innouit, *tum rem Romanam in lapsum præcipitem ruituram, quum balbus & avarissimus princeps imperaret*, qualis hic vir fuit.

Michael II.
Balbus Imp.
Orientis.
U. C. 1572.
P. C. N. 820.

THEOPHILUS.

Major justitiæ cultus in Theophilo filio (quippe qui facillimum sese statis diebus adeuntibus exhiberet, & ad severitatem interdum propensior, acrius delicta puniret) sed par impietas, ut qui divorum imagines ex paterna æmulatione averfatus, non paucos qui eas colerent, ad mortem usque cædi jussit. Saracenis Asiæ provincias vastantibus bis congressus, bis victus est, castrisque exutus. Quinetiam Amorium, unde illi genus, ab iis obsessum & prodicione caprum, diripitur. Quumque annos duodecim rebus præfuisset, dysenteriae morbo periit.

Theophilus
Imp. Orientis.
U. C. 1581.
P. C. N. 829.

MICHAEL THEOPHILI, ET THEODORA EJUS MATER.

Fecit Irenes Constantini matris administratio, ut feminei non pœniteret Imperii. Quare Theophilo vita functo, Michaële filio adhuc infante, & sub tutela matris ac principum virorum relicto, Bulgari Scythicum genus, pietatem nostram populariter sunt amplexi, quum Theodora genitrix rebus adhuc præesset. Verum impotentiam muliebrem quis æquo animo ferat, ubi præsertim impietatem asserat? Nam & illa divorum imagines execrata est. Ceterum impietatis poenas mox dedit, à filio monasterio inclusa: qui avo similior quam patri, per summam ignaviam ac prodigaliteratē rem afflixit, à Saracenis etiam castris exutus: nec minore

Michael III.
Theophili
Imp. Orientis.
U. C. 1593.
P. C. N. 844.

(4) τραυλον) Hoc est: Balbum.

nore infania Circensibus ludis oblectatus est: quibus dum plus nimio indulget, Basilium Macedonem Barda interfecto, Consortem Imperii adscivit: à quo mox occisus est, Imperii anno XIV, quorum tres cum matre egerat.

BASILIVS MACEDO.

Basilivs Macedo Imp. Orientis.
U. C. 1619.
P. C. N. 867.

Quis crederet & hunc, captivum inter venales Constantinopolim adductum, Romanæ rei præfuisse: qui nec patriam, nec parentes saltem ciere posset? Præfuit tamen, & eo rerum successu, ut ad ejus nepotes Imperii majestas transferret. Primum igitur adepto Imperio, profusissimas Michaëlis largitiones revocavit, ut dimidium eorum, quæ acceperant ærario inferrent; & tres liberos Imperii heredes instituit. Inde in Saracenos, qui Cretam occupant, profectus, ab his navali prælio superatur: quos tamen alieno ductu post vicit. Hoc imperante, Saraceni ex Africa solventes, quum Italiam magna ex parte vastassent, Dalmatiam quoque populati sunt, Rhagufio etiam capto: quos Nicephori Phocæ ductu, inde post ejecit, Bario in ditionem suam redacto, tametsi Veneti una atque altera expeditione rem Christianam juvissent. Ceterum quum annos XX imperasset, à cervo in venatione cornu ictus, mox periit. Vir frugi, & quem principem non contempnas.

LEO BASILII PHILOSOPHUS.

Leo VI. Philosophus Imp. Orientis.
U. C. 1638.
P. C. N. 886.

Constantino filio maximo natu (vivente adhuc patre) vita functo, Leo cognomento Philosophus frater successit: qui Bulgaros desciscientes, Turcarum auxilio primo vicit. Verum ab his per inanes inducias delusus, magna clade afficitur. Inde in Saracenos classe comparata, Nicetæ ductu egregiam victoriam peperit. Litterarum omnium, & astrologiæ in primis peritus: & qui filium Constantinum imperatorem divinaret. Tandem post annos V & XX, menses tres, alvi doloribus fatigatus, Alexandri fratri Imperium, per manus tradidit, cui filium commendavit.

ALEXANDER.

Alexander Imp. Orientis.
U. C. 1663.
P. C. N. 911.

Nec Basilio patri nec Leoni fratri similis Alexander successit, vir luxu & ignavia perditus, annum & mensem rerum potitus. Qui quum nec ipse recte administraret Imperium, & ignobilissimum rebus præficeret, erumpente naribus sanguine, extinctus est.

CONSTANTINUS.

Constantinus VII. Imp. Orientis.
U. C. 1664.
P. C. N. 912.

Septennem hunc pater Leo sub tutela matris & nobilium quorundam reliquit: quorum diligentia ANDRONICUS DUCAS tyrannidis inceptor oppressus est. In-

de Bulgaris Thraciam vastantibus bellum indictum: quod feliciter sane Phocæ ductu successerat, nisi casu quodam consternati milites jam victores, in fugam conversi fuissent. Eadem quoque fortuna alterius in Bulgaros expeditionis fuit, ducum discordia & ambitione, ut & Constantinopolis à Bulgaro hoste sit obsessa, & ROMANUS LECAPENUS, Zoë Constantini matre prius ejecta, Imperii socius adscitus à Constantino necessario sit: qui Helenam ejus filiam in uxorem etiam duxit. Ceterum Romano in exilium pulso, Christophoroque ejus filio cum tota Lecapenorum gente extincto, ipse rem Imperii per annos undequadragesa satis prudenter administravit, Benevento de Longobardis expugnato, & tyrannis quibusdam oppressis, Turcarumque principibus aliquot Christiana pietate imbutis. Hic à literis optimisque disciplinis non abhorrens, quas pæne extinctas ab interitu vindicavit, librum Romano filio reliquit, in quo summam totius Imperii, sociorum omnium fœdera, hostium vires, rationes, consilia explicuit: quem nos in bibliotheca nostra tamquam thesaurum servamus: in quo multa de Venetis etiam nostris Imperator ipse differit.

ROMANUS LECAPENUS.

Non jusjurandum sanctissimum, quod præstiterat, non gener Constantinus obstitit, quo minus Imperium & sibi & Christophoro filio Romanus vindicaret, Constantinumque pæne in ordinem redigeret. Is vero quum Bulgaricum bellum contra Simonem eorum ducem infeliciter gessisset, & sextum ac vigesimum annum præfuisset, tandem à Stephano filio captus, insulæ includitur: mox & ejus filii à Constantino comprehensi, alter in Proconnesum, in Lesbum alter relegatur.

ROMANUS LEONIS JUNIOR.

Vir omnium ignavissimus luxuque ac otio perditus, post Constantinum patrem Imperium suscepit, Romanus nomine, quod tamen alieno arbitrio rexit: ingenio alioqui non malo, sed interdum sollerti, ubi animum adjecisset. Foris adversus Saracenos qui Cretam occupabant, Nicephori ductu, & adversus Turcas Asiam vastantes, ejusdem Nicephori & Leonis fratris Imperio felix. Domi in matrem ac sorores impius: ut regia ejectæ, quæstum meretricium sint amplexæ. Ipse ludis ac crapulæ intentus, post tertiumdecimum Imperii annum obiit, veneno etiam potionatus.

NICEPHORUS PHOCAS.

Nobilissimus haud dubie Romano successit Nicephorus, cognomento Phocas, Phocæ Nicephori nepos, qui in Sicilia contra Saracenos res egregias gesserat. Simulac igitur

Nicephorus II. Phocas Imp. Orientis.
U. C. 1715.
P. C. N. 961.

igitur adeptus Imperium est, classem in eisdem Saracenos occupantes Siciliam instruit: ipse in eisdem Asiam vastantes exercitum duxit. In Sicilia res infeliciter per duces acta: ipse Ciliciam & magnam Asiæ partem lætis auspiciis recepit: mox Antiochiam noctu aggressus, pulsus Saracenis, Imperio subdidit. Sed quam bellica re fortunatus, tam domi infelix: dum avaritiæ socordiaque sese emancipat. Ex quo in odium civium incurrens, facile à Joanne Zimisce, adjuvante Theophania Nicephori uxore, noctu intra cubile interficitur, quum rerum potitus esset annos sex, menses totidem.

JOANNES ZIMISCES.

Joannes I. Zimisces Imp. Orientis. U. C. 1721. p. C. N. 969.
CLarus hic jam antea militari laude, Imperium assequutus, Basilium & Constantinum fratres Romani junioris filios, Imperii Confortes adsciscit: in Rhoxolanos Bulgariam sibi vindicantes felicissime rem gerit: Phocam Nicephorum rebellantem capit: indeque Bulgariam omnem Imperio adjecit, ejectis inde Rhoxolanis, Sphendoslavoque eorum rege ad deditionem coacto. Mox Constantinopolim reversus, quum triumphantis specie invecus Urbi esset, potionatus, post Imperii annum sextum & menses sex decessit.

BASILIVS ET CONSTANTINVS FRATRES.

Basilus II. & Constantinus VIII. Romani Imp. Orientis. U. C. 1727. p. C. N. 975.
Nulli diuturnius rerum potiti: quippe qui annos LIII præfuerint. Et ne fine civili bello rem transigerent, Bardæ Scleri ambitio fecit, quem invasorem Imperii tandem acie victum, ad Persas fugere compulere. Nec multo post Phocas, Bardæ cognomento, ab exilio revocatus, indignatusque post rem præclare adversus Sclerum se duce navatam, ab Imperatoribus contemni, descivit: quem & ipsum cæsum in acie superarunt. Inde in Bulgaros itum: quos præliis aliquot victos, ad deditionem tandem totius gentis Basilus compulit, usus ad compescendam eorum perfidiam graviore in victos poena. Nam XV. millibus eorum captis oculos effodit, uno tantum incolumi, qui eis ad Samuelem eorum ducem præiret. Quare dolore animi Samuel affectus, non multo post obiit. Bulgaria igitur omni subacta, & Imperii terminis undique ampliatis, post LXX & alterum vitæ annum decedens, Constantinum fratrem successorem reliquit.

CONSTANTINUS.

Constantinus VIII. solus. U. C. 1777. p. C. N. 1025.
Hic cum fratre particeps dignitatis potius quam potentiae, post fratrem per summam ignaviam & luxuriam ita se gessit, uti obscurissimis & barbaris hominibus rem totam traderet. Illud eo principe dignum laude gestum, quod Diogenes qui Sirmio & Bulgariae præerat, Parzinacas Istrum superantes vicit.

Decessit tertio Imperii anno septuagenarius, Zoë filia Romano Argyropylo in uxorem collocata.

ROMANUS ARGYROPYLUS.

Romanus II. Constantini. U. C. 1780. p. C. N. 1028.
Hunc Zoë filia Constantinus, ut omnium nobilissimum, qui Imperii heres esset, delegerat, optima de eo omnium spe: quam sub initia nequaquam frustratus est, quum multa in melius mutaret, summa etiam liberalitate in omnes usus. Verum quum Saracenica Asiæ expeditio parum ex sententia illi cessisset, repente mutatus, totum se ignaviae ac pecuniæ colligendæ tradidit: nec multo post Zoë uxoris infidiis, & Michaëlis Paphlagonis adulteri dolo, intra balneas aquis immersus obiit, quum annos quinque & dimidium regnasset.

MICHAEL PAPHLAGO.

Michaël IV. Paphlago. U. C. 1786. p. C. N. 1034.
Quis non effrenem in quinquagenaria foemina libidinem exsecratur? aut fortunæ ludum in hoc principe non admiretur? mancipium videlicet barbarum, nec ulla re nisi forma commendatum, mente etiam commotum, labensque ad singula momenta, spuma insuper oris foeda, septem tamen annos imperavit: nec malum omnino principem egit. Nam & tricennales inducias cum Ægyptio rege percussit, & Edeffam obsidione liberavit: & domi in suos facilis ac beneficus admodum fuit, uni Zoë propter expertam libidinem parum æquus. Qui quum intercutis etiam morbo laborare cœpisset, Michaëlem Calaphatem heredem Imperii esse voluit.

MICHAEL CALAPHATES.

Michaël V. Calaphates Imp. Orientis. U. C. 1794. p. C. N. 1042.
Hic adoptatus à Zoë, præter sordes parentum, qui naves apud Paphlagonas pice oblinerent, (unde Calaphates etiam dictus) avare ac crudeliter rem susceptam administravit. Ingratissimus enim in omnes, patrum auctorem tantæ majestatis primum ejecit: reliquos deinde consanguineos exsecuit: inde Zoën matrem in insulam relegavit. Quod quum indignissime omnes ferrent, populi conspiratione restituta Zoë, fugiens cum fratre Constantino à turba capitur: & uterque oculorum usu, familiari Græcis poena, privatur: mensibus quatuor & totidem dies rerum potitus.

ZOE ET THEODORA.

Zoë & Theodora Imperatrices Orientis.
Flagitia principum, ut muliebri Imperio æquius videretur, effecere, quare sororibus duabus Imperii fasces ac majestas asserta. Ceterum, ut varium ac mutabile semper est foemina, facile Zoë ardenti adhuc libidine persuasum, ut maritum adscisceret. Quumque aliquot fastidisset, Constantinum Monomachum

machum, ab exilio revocatum, imperatorii & ipsum stemmatis virum, sibi adjungit, & Imperatorem pronuntiat, mensibus III vix exactis.

CONSTANTINUS MONOMACHUS.

Constantinus IX. Monomachus Imp. Orientis. U. C. 1794. P. C. N. 1042.

Hinc prima Imperii labes, hinc reliquæ, quæ consecutæ sunt clades ortum habuere: principe adeo ignavo & libidine perditio, ut concubinam egregia alioqui forma, uxoris legitimæ loco habuerit, quam efflictim deperiret. Duplex illum factio sub initia, Maniacis videlicet Georgii, & Leonis Tornicii, est aggressa: sed Maniacis motus, qui ex Italia in Epirum transierat, una pugna secunda & ducis morte facile compressus. Torniciana defectio, eo gravior, quo diuturnior. Sed eo post aliquot prælia tandem capto, & oculorum usu privato, facile confedit. Hoc principe Turcarum arma tunc primum per Asiam latius evagata: victi tamen interim Rhoxolani & Parzinacæ, Scythicum genus hominum. Zoëque uxore septuagenaria fato mox functa, & ipse tandem morbo prægravante decessit, post annos Imperii bisseños, & menses octonos.

THEODORA.

Theodora Imperatrix Orientis. U. C. 1806. P. C. N. 1054.

Non pudeat & Theodoram Zoës sororem, quæ biennio vix imperarit, nostris inferre commentariis: quandoquidem non muliebriter fœmina rebus præfuerit. Quinimo tanta domi forisque quies & otium fuit, tanta rerum omnium ubertas, ut fœminei Imperii neminem pœniteret. Verum ingravescente cum ætate morbo, illecebris eunuchorum Michaëlem jam senem in curæ partem quum advocasset, ipsa non multo post fati naturæque concessit.

MICHAEL SENIOR.

Michaël IV. Imp. Orientis. U. C. 1807. P. C. N. 1055.

Vix annum unum rerum potitus erat, quum Isaacii Comneni motus in ordinem illum redegit, virum genere & opibus clarum: cetera minus ad imperandum idoneum, ætate etiam prægravante: qui privatus non multo post obierit.

ISAACIUS COMNENUS.

Isaacus I. Comnenus Imp. Orientis. U. C. 1809. P. C. N. 1057.

Tandem virum fortem, & pace belloque illustrem Constantinopolitana res sortita fuerat, Isaacium scilicet Comnena gente nobili, si ultra biennium sceptri regnique potitus esset: verum ille lateris morbo inter venandum subito oppressus, quum de salute desperasset, cucullam monasticam indurus, regno se abdicat, CONSTANTINO DUCA de Senatus Populique voluntate successore declarato. Sunt qui scribant tanta continentia eum fuisse, ut nec uxorem cognoscere vellet post prolem semel ex ea susceptam, quum

tamen ad morbi remedium medici in primis consulerent, ut coitu frequentiore uteretur.

CONSTANTINUS DUCAS.

Et hunc suorum conspiratio sub initia gravis exceperat. Quam quum non sine discrimine compressisset, ad Reip. administrationem conversus, non pessimum principem egit. Veræ pietatis cultor, & æqui observantissimus, sed avaritiæ studium prægravabat. Unde invisus suis, hostibus etiam ludibrio fuit, Imperii res undique vexantibus. Accessit ad extrema mala familiaris Constantinopoli clades, gravis terræmotus, quo templa ædesque multæ corruere. Sed morbo invalescente, Eudociæ uxori & filiis sceptrum tradens, anno septimo & mense sexto Imperii, quum LX & amplius vixisset, excessit.

Constantinus X. Ducas Imp. Orientis. U. C. 1811. P. C. N. 1059.

EUDOCIA ET FILII.

Poterant res domesticæ fortasse muliebri prudentia non incommode administrari, si à bellis externis quies affuisset: sed imminentibus undique barbaris, vicit eorum sententia, qui virum idoneum præficiendum rebus esse contendebant. Quare jurisjurandi oblita, quo marito morienti sese obstrinxerat, non superinducturam se Imperii rebus maritum alium, sive etiam coacta, ROMANUM cognomento DIOGENEM filiis etiam non improbantibus, post menses VII Imperii, virum sibi adjunxit, qui Remp. prudentia ac fortitudine tueretur.

Eudocia Imperatrix.

Nubit Romano Diogeni.

ROMANUS DIOGENES.

Huic Diogenes pater fuerat, haud dubie domi militiæque clarus, qui postea tyrannidis affectatæ reus, seipsum præcipitavit. Paternæ igitur laudis æmulator filius, quum victoriam egregiam retulisset ex hoste barbaro, dignus est habitus, quem Eudocia in tori curæque partem acciperet: quam tamen non multo post facile pœnituit, quum insolentiæ hominis pertæderet, qui rem ad se totam traheret. Prior expeditio in barbaros Asiam vastantes vario rerum successu illi administrata. Altera funestissima, Romano milite vel fugato vel caeso, ipso certe Imperatore (quod ad eam diem numquam contigerat) capto. Ferunt AZAN Turcarum principem, ad primum nuntium capti Imperatoris Romani, vix credentem constitisse: mox ad se adductum & cognitum, in summo honore à barbaro habitum, & amplis donatum muneribus, pace inita dimissum. Sed Byzantii omnia ad primum cladis acceptæ nuntium mutata erant, ipsa Eudocia relegata, Romano abdicatum Imperium, & Michaël maximus Constantini filius rebus præpositus. Ipse Romanus, quum bellum frustra pararet, tandem deditus, præter jurisjurandi religionem oculis immanem in modum

Romanus III. Diogenes Imp. Orientis. U. C. 1820. P. C. N. 1068.

A Turcis captus & dimissus.

In exilio moritur.

dum prius effossis, deportatur in insulam: ubi non multo post decedens, ab Eudocia uxore sepelitur post annos tres, menses autem octo.

MICHAEL CONSTANTINI DUCÆ FILIUS PARAPINACEUS.

Michael VII.
Ducas Imp.
Orientis.
U. C. 1071.
p. C. N. 1071.

Ignavissimum principem numina nobis (ut arbitror) jampridem infesta dedere, quem à fame quæ sub eo invaluit, Parapinaceum appellavere. Quum igitur Imperii res pari ignavia ac sævitia vexarentur, principe sub Psello magistro versibus tantum factitandis intento, NICEPHORUS BOTONIATES cognomento, haud dubie nobilissimus, Imperium sibi asseruit: quem in socordis principis invidiam cives facile admifere, Michaële prius cum uxore & filio post sextum Imperii annum, & menses sex, cœnobio incluso.

NICEPHORUS BOTONIATES.

Nicephorus III.
Botoniatas
Imp. Orientis.
U. C. 1078.
p. C. N. 1078.

APhoca Imperatore stemma huic ductum: quare tamquam omnium nobilissimus, Michaële facile rejecto, surrogatur. Qui Comnenorum fratrum forti primum fidelique opera usus, qui BRYENNIUM tyrannidis infaurem, & BASILACIUM sustulerant, mox ab illis defectionem meditantibus, Imperio deturbatur anno III, quam imperare cœperat: ipse monasticam vitam sequutus. Alexius autem Comnenus, minor natu, militari turbæ acceptior, Imperator salutatur: qui Byzantium ingressus, die dominicæ cœnæ sacratissimo magnæ hebdomadis hostilem in modum Urbem totam diripuit, nullo non injuriarum genere in cives edito.

ALEXIUS COMNENUS.

Alexius I. Comnenus Imp.
Orientis.
U. C. 1081.
p. C. N. 1081.

Successit jam hinc familia, unde hereditarium ac prope justum in Græcam gentem odium ad nos transmissum sit. Nam et si jampridem sub Photio schisma cœperat, manebat tamen qualiscumque Romani Pontificis majestas, & male sartam gratiam affinitates quædam cum principibus nostris initæ focilabant. Alexius autem veluti ex professo hostis Latini nominis, præter bellum, quod cum Roberto Viscardo infeliciter gessit, Venetis etiam armis adjutus, Gallorum memorabilem illam expeditionem, quam suspectam semper ab initio duxerat, perturbare conatus est. Ceterum non succedente consilio, his conditionibus commeatu & aliis necessariis rebus adjuturum se Gallos recepit, si quæcumque cepissent ex hoste, sibi restituerent. Ex ducibus certe nostris plurimum Boamundo Nortmanno deferre visus est. Conversus inde ad pacis artes, orphanotropheion erexit & museum: in altero pueros puellasque parentibus orbos alendos, in altero erudiendos instituit,

sumptusque his ex regio vectigali datus. Ipse vero morbo fatigatus, post VII & XXX Imperii annum, menses quatuor cum dimidio, moriens, Joanni filio, reluctante in primis matre, Imperium reliquit.

JOANNES.

Joannes, quem nostrorum quidam Calojannem appellant, ubi Imperium adeptus est, suos omnes dignitatibus ornat, in Isaacium fratrem propensissimus, quem incredibili caritate dilexit. Variis expeditionibus in Asiam usus, Turcas Persasque præliis aliquot vicit, urbesque illis non paucas ademit. Latinorum militum fortem fidelemque operam semper expertus. Legatos ad Innocentium Pontificem & Lotharium Imperatorem, victoriam de Rogerio gratulatuos misit. Tandem memorabili exiru in venatione sagitta venenata digirum dextræ faucibus, post quintum & vigesimum Imperii annum & menses octo, natu minori Manuelli sceptrum reliquit, quum Isaacium ut minus ad imperandum idoneum rejecisset. Non contemnendus omnino princeps.

Joannes II.
Imp. Orientis.
U. C. 1118.
p. C. N. 1118.

MANUEL.

Nullus infestior in nos fuit, nulli invisiores successus nostrorum fuere: ut Corradum Germanum, & Ludovicum Francorum regem, variis insidiis fatigarit. Quare coacti intempestive Bosphorum trajicere, quum in locorum angustiis à Græcis nostri cæderentur, fame quoque laborare cœperunt: sed famem morbus etiam subsequutus, gypso per summum scelus farinæ immisto. Quare indignatus Sicilia rex Rogerius, bellum illi indixit, indictum fortiter gessit: vastata omni ora Græciæ, & Byzantio etiam per suos duces adeo insultatus, ut sagittas argenteas aureasque hortis regiis immiserint. Venetis etiam non minus infestus, contra jus gentium Henricum Dandulum eorum legatum violat: negotiatores, quos simulata pace evocarat, uno die comprehendit. Ex quo Venetis armis pressus, tandem promissa bonorum restitutione, æquis pensionibus pacem impetrat. Prælium cum Turcis funestissimum gessit: in quo pæne captus est. Federicum Ænobarbum etiam Italicis auxiliis exercuit. Rectæ fidei dogmata perturbare per insaniam adortus, non prius abstinuit ab incepto, quam omnes adversantes sibi vidit. Demum quum astrologiæ peritissimus haberetur, sponderetque sibi multos adhuc vitæ & Imperii annos, totiusque Orientis Imperium agitare animo, post XXXVIII principatus annos monasticam vitam sequutus, morbo periit, Alexio filio parvulo relicto.

Manuel I. Imp.
Orientis.
U. C. 1143.
p. C. N. 1143.

ALEXIUS.

Patri puer Alexius adhuc successit: qui fatigatus multorum insidiis, ANDRONICUM maxime infestum habuit, virum callidum

Alexius Imp.
Orientis.
U. C. 1180.
p. C. N. 1180.

lidum & impium : qui ex Isaacio Comneno Joannis fratre natus, nobilissimus haud dubie habebatur. Is Constantinopolim ingressus, primum tutorem egit, inde participem Imperii. Demum præter jurisjurandi fidem, dominici etiam corporis & sanguinis haustu sacratiorem, Alexium XV tantum annos natum, quum tres annos à patris morte rerum potitus esset, miserabiliter excruciatum necari jubet : capiteque abscisso, reliquum cada-ver in mare projecit.

tinopolitanus Romano Pontifici, tamquam majori, subesset : & damna Francis Venetisque à Manuele illata compensaret. Qui mente post restitutionem suam vix exacto, quum satage-ret rerum quas promiserat, à Murziphlo quodam ignobili, quem tamen ad summum di-gnitatis gradum extulerat, fraude puer neca-tur. Sed Murziphilus & ipse, non multo post in Peloponneso captus, & Constantinopolim retractus, per summam ignominiam & cru-ciatu obijt.

Murziphilus Imperium in-vadit.

ANDRONICUS COMNE-NUS.

Allidissimus mortalium ac sævus, cetera non improbandus, si regnandi libidinem demeres : biennium rebus præfuit, omnibus ob insitam sævitiam invisus. Quare bello etiam à Guilielmo Siculo appetitus, quum undique premeretur, tandem ab Isaacio Angelo præter suam omniumque opinionem, Imperio dejicitur : captusque ac per Urbem camelo sedens circumvectus, manu abscissa, oculoque effosso, turbæ vulgique tumultu lacer perijt.

Andronicus Imp. Orientis. U. C. 1195. P. C. N. 1183.

BALDUINUS FLAN-DRENSIS.

Excellens Veneti sanguinis virtus, adjuncta Gallicis armis, Imperium quod tot annos factiosissima & turbulentissima Græcorum natio possederat, Latino nomini facile asseruit. Capta enim Urbe post Murziphli fugam, Balduinus Flandriæ comes, XV virum suffragio Imperator eligitur. Veneti privato suffragio THOMAM MAUROCENUM (quando ita convenerat, ut ipsi antistitem darent, si Gallus imperaret) Patriarcham designant. Qui statim ad Romanum Pontificem profectus, eum dignitatis suæ auctorem fecit : moxque reversus, celeberrimo gentium conventu, Balduinum Imperii corona donat. Qui vix anno circumacto, quum præter Adrianopolim cuncta recepisset, moriens fratrem HENRICUM successorem habuit. Sunt qui annos V imperatum prodant.

Balduinus Imp. Orientis Latinus Constantinopolis. U. C. 1195. P. C. N. 1204.

ISAACIUS ANGELUS.

Comnenorum sublata stirpe, ad Isaacium cognomento Angelum summa rerum præter omnium spem deferitur. Qui quum prudenter se gerere sub initia videretur, classem ad recipiendam Cyprum frustra comparavit. Bellum etiam cum Mysis, qui & Valachi dicuntur, Petro & Asane fratribus defectionis auctoribus, infeliciter gessit. Varias interim multorum tyrannides oppressit. Federicum Ænobarbum in Syriam properantem, magnifice excepit. Ipse vero, quum in nostros benevolo animo esse videretur, ab Alexio fratre, quem captum à Turcis redemerat Isaacius, per summum scelus Imperio oculisque privatur.

Isaacus II. Angelus Imp. Orientis. U. C. 1197. P. C. N. 1185.

HENRICUS.

Balduino fratri successit HENRICUS : qui pace cum Valachis firmata, & filia ducis eorum in uxorem ducta, domi forisque quum prudenter se gereret, in Thessaliam profectus, Guilielmum filium Bonifacii, regem Thessaliæ declarat. Mox moriens, Jolantram filiam PETRO ANTISIODORENSI nuptam, reliquit heredem, anno Imperii XI.

Henricus Imp. Orient. Latinus Constantinopolis. U. C. 1198. P. C. N. 1206.

ALEXIUS FRATRICIDA.

Non ingratus in fratrem solum, sed plane impius Alexius videri possit : qui non solum majori fratri Imperium per scelus ademerit, verum etiam nepotem extorrem patetur. Sed affuit non multo post gravis ultio. Restitutus enim nepos, patrem adhuc viventem rebus præfuit. Ipso autem Alexio fuga dilapso, nepos Alexius Isaacii filius, post subitam patris mortem Imperator est dictus, Gallorum Venetorumque armis prævalentibus.

Alexius II. Imp. Orientis. U. C. 1197. P. C. N. 1195.

PETRUS ANTISIODORENSIS.

Hic uxorio jure (quando mascula nulla supererat proles) innixus, ab Honorio Pontifice ad Laurentii fanum extra Urbem insignia Imperii accepit. Inde Venetis navibus solvens, quum Dyrrachium in Venetorum gratiam frustra tentasset, à THEODO-RO LASCARE, qui se Græcorum Imperatorem gerebat, per assimulationem pacis, præter jurisjurandi religionem & fidem, medio convivio obtruncatur. Sunt qui circa nemorosa Thessaliæ loca (Tempe ea vocant) insidiis captum, & in vinculis asservatum prodant.

Petrus Antisiodorensis Imp. Or. Latinus Constantinopolis. U. C. 1198. P. C. N. 1216.

ALEXIUS JUNIOR, ISACI FILIUS.

Puer annorum XII, quum Pannonas Gallosque per matrem uxoremque attingeret, Venetorum Gallorumque ope in Imperium restituitur. Id vero præter alia in fœdere sanciendo diserte cautum, ut Patriarcha Constan-

Alexius III. Imp. Orientis. U. C. 1195. P. C. N. 1203.

ROBERTUS FILIUS.

Nulli dubium esse potest, tres à me principes relatos pietate ac fortitudine eximios poli.

Robertus Imp. Or. Latinus Constantinopolis.

U. C. 1968.
p. C. N. 1216.

mios fuisse, quibus tamen fortuna haud sane arriserit: tum quod rerum diu potiri non est datum, tum quod in tanta Imperii novitate obnoxiam ac plane precariam potestatem agerent. Eadem prope fors ROBERTO affuit: qui ad paternae captivitatis nuntium Byzantium advolans, quum sese optime gereret, Veneti nominis observantissimus, invidiam unius ex purpuratis suis sensit: qui abductam sibi ab illo sponsam iniquissime ferens, impotens animi, cum domesticis in regiam irrupit, dehonestatamque naribus puellam cecidit. Quam injuriam ulturus Robertus, dum Romam contendit atque inde revertitur, in Achaia morbo decessit, re interim Veneto praetori demandata.

BALDUINUS.

Baldwinus II.
Imp. Or. Lari-
nus Constanti-
nopol.
U. C. 1979.
p. C. N. 1227.

Quasi fato evenisse dicas, ut quemadmodum à Balduino auspicia regni coeperant, sic in Balduino conciderent. Patri Roberto sufficitur BALDUINUS filius. Cui, quod per aetatem tantae rerum molis non videbatur idoneus, Joannes Brennius focer adjutor datur. Qui, praevaleantibus Graecorum armis, quum Venetorum auxilio saepe retutus esset, tandem oppignurato filio & crucis dominicae parte, quin etiam templorum donariis omnium ablati, quum ingentem exercitum ad Bosphori fauces objecisset, per ejus absentiam à Michaële Palaeologo prodicione recipitur Byzantium. Ita, dum externam vim formidat, domestica opprimitur. Anno igitur LX fere quam imperari à nobis coeptum est, Byzantium amissum est.

LASCARORUM STEMMA.

Imperatores
Orientis Graeci.

Theodorus I.
Lascaris.
U. C. 1956.
p. C. N. 1204.

Joannes I.
U. C. 1974.
p. C. N. 1222.
Theodorus II.
U. C. 2007. p.
C. N. 1255.
Joannes II.
U. C. 2011. p.
C. N. 1259.

Detur & hoc ipsum quum studiosis omnibus, tum Lascareae familiae haud dubie clarissimae: ut qui interim ad Adrianopolim rei praefuerint, non ignorentur, quousque Michaëlis Palaeologi virtute Graecis iterum vindicatum Imperium est. Imperator Alexius cognomento Angelus, quem fratricidam superius ostendimus, Theodoro Lascari filiam despondit, dotisque nomine Imperii titulos genero tribuit. Huic mascula proles ex uxore nulla, foemina tantum Irene filia fuit: quam JOANNI DIPLOBATAZIO in matrimonium junxit, Imperiumque illi per manus tradidit. Cui postea THEODORUS filius successit, ex quo JOANNES: quem MICHAEL PALAEOLOGUS puerum quum interfecisset, ipse sibi & posteris per summum scelus Imperium vindicavit.

MICHAEL PALAEOLOGUS.

Michaël VIII.
Palaeologus.
U. C. 2014. p.
C. N. 1262.

Vehementis spiritus vir, quum illum fiduciariae quodammodo tutelae pertaderet, Imperiumque sibi ac suis destinasset, Guilielmum Achaiae principatu primum spoliavit: inde Byzantio capta, cum Veneris bellum diu gessit: à quibus facile Imperio deturbari potuit, nisi Genuenses obstiterent. Quare in-

duciis initis, Lugdunum ad concilium venit, quod Gregorius Pontifex indixerat: facileque illi cum Romano Pontifice convenit: ex quo tantam invidiam Graecanae gentis contraxit, ut nec morienti iusta persolverint, & locum sepulturae negarint. Hunc annos quadraginta & amplius rebus praefuisse, nisi annales dubia prodant, certum est.

ANDRONICUS, ET MICHAEL FILIUS.

EX tribus maribus natu maximus Andronicus, Imperium arripuit: qui Michaelē matre Ungarica natum, Confortem Imperii sibi ascivit. Quo mox vita functo, praedolore amissae filiae & generi, pater Andronicus CONSTANTIIUM DESPOTEN juniorem ad Imperii successionem invitat. Quod Michaelis filius Andronicus aegre ferens, in avum insurgit, Genuensiumque auxilio fretus, jus omne ad se trahit. Sed Veneti seniores Andronicum quum restituisent, tandem praegravantibus Bulgaricis auxiliis & Genuensium, avus coactus Veneros destituit, partesque Ligusticas à nepote coactus amplectitur, & septuagenario major tandem moritur.

Andronicus II.
U. C. 2035. p.
C. N. 1283.

ANDRONICUS JUNIOR.

SEX annos & amplius bellum varium & anceps hic cum avo gessit: saepe tamen reconciliatis animis amicorum interventu, & gratia male facta nequaquam coeunte. Tandem quum Byzantium nepos clam ingressus esset, in avum nihil ultra molitus, illum secum imperare, quoad vixit, passus est. Eo mortuo, quum adversus hostes Romani nominis res egregias gessisset, multisque victoriis clarus esset, undequinquagesimo aetatis anno moritur, febre capitisque dolore intra quatrimum confectus.

Andronicus III.
U. C. 2084. p.
C. N. 1332.

JOANNES PALAEOLOGUS, & JOANNES CANTACUZENUS.

MORTUO Andronico Juniore, quum Cantacuzeni arbitrio, qui magni domestici dignitatem supremam obtinebat, omnia prudenter gererentur, Apocauci fraude, viri obscurissimi, sed sollertia & calliditate inter principis amicos praecipuae dignationis, & Patriarchae ambitione, in exilium truditur. Ille vero, injuriae impatiens, bellum quinquennale adversus reginam & Joannem gessit, Turcarum arma Europae primus inferens. Ceterum rebus in dies pessum euntibus, proditur illi Byzantium. Quod quum occupasset, nulli fere molestus, Imperii tantum participem egit, filia in uxorem Joanni tradita. Inde in Genuenses, sociis Veneris & Arragoniis, bellum varia fortuna gestum; cui Nicolaus Pisanus dux praefuit. Nec multo post, bellum à Palaeologo exfule Cantacuzeno inditum,

Joannes V.
Palaeologus.
U. C. 2093. p.
C. N. 1341.

Joannes VI.
Cantacuzenus.
U. C. 2099. p.
C. N. 1347.

ctum, Turcarum in primis ope geritur : quibus etiam in Europa locum inhabitandum primus tradidit. Et quum ex Tenedo solvens, improvisus Byzantium ingressus esset, tandem Cantacuzenus Imperio se abdicans, monasticam vitam sequitur. Hic Joannes MATTHÆUM Cantacuzeni filium, Consortem Imperii agentem, tandem Imperium depone-
re coëgit. Et quum multa fortiter administ-
rasset bella, moriens filio Manueli Impe-
rium reliquit.

MANUEL.

Manuel II.
U. C. 2136.
P. C. N. 1384.

DE hoc nihil aliud memorabile proditum, nisi quod septem filios mares reliquit, quorum Joannes natu maximus morienti suc-
cessit.

JOANNES.

Joannes VII.
U. C. 2170.
P. C. N. 1418.

AVidus hic concordiae pacisque, princi-
bus cum sacris tum profanis Græciæ
totius comitatus, Italiam petiit, Eugenique
auctoritatem sequutus, Florentino concilio
interfuit : paceque ac concordia perpetua (ut
sperabatur) inita, mox domum reversus, non
diu supervixit, Jossippo etiam Patriarcha Flo-
rentiæ defuncto.

CONSTANTINUS.

Constantinus
XI.
U. C. 2196.
P. C. N. 1444.

HORret animus tantæ cladis recordatione,
& luctu adhuc, tamquam in novo malo,
mens refugit. Urbem totius Orientis am-
plissimam, in qua Christiana pietas millesi-
mum ac centesimum supra nonagesimum pri-
mum annum floruerat : ubi tot principes Chri-
stiani, tanta religio, tot divorum templa, tot
reliquiæ conditæ erant, paucis diebus quam
oppugnari cœpta sit, ab imanis ac nefa-
riis Turcis captam fuisse : in qua nullæ sce-
lerum facies defuerint : non dignitatis, non
sexus, non ætatis habita ratio : stupra cædi-
bus, cædes stupris additæ : ipsa divorum tem-
pla diruta : ipsa ossa martyrum canibus sui-
busque objecta. Constantinus Imperator, dum
ad portam trepidus se recipit, fugientium tre-
pidatione oppressus obiit : cujus caput hostis
ad ludibrium pilo affixum rotis castris gestave-
rit. Redemptor ipse Christus (pro pudor &
dedecus nobis æternum) iterum cruci affixus,
luto limoque vexatus est : eaque omnia repræ-
sentata quæ in illum Judæorum gens olim
impia patrarat. Elogium inde additum cru-
ci, HIC EST CHRISTIANORUM DEUS.

Triduum civitas vexata, atque ad arbitrium
impotentissimi victoris direpta : inde quicquid
regii sanguinis mares scæminæque illustres su-
perfuere, aut inter epulas prægravante vino,
Othomanni jussu fœde jugulantur, aut victo-
ris libidini (quod gravius morte fuerit) re-
servantur. Incidit autem clades hæc in an-
num salutis millesimum CCCCLIII, quarto
Kal. Junias : qui dies funestissimus ac religio-
sissimus esse nobis semper debeat.

Qua in re subeat ea reputatio, à Constan-

Constantino-
polis à Turcis
capta.
U. C. 2305, P.
C. N. 1453.

tino magno Helenæ filio constructam Urbem
esse, Romæ semper æmulam : sub Constanti-
no, qui ejusdem nominis matrem haberet,
captam, Turcarumque jugo ad hanc diem
subditam : quum Nicolaus Pontifex Romanæ
præfesset ecclesiæ, Fridericus Germanis im-
peraret. Nostri interim Veneti, quum clas-
sem ductu Jacobi Lauretani emisissent ad sub-
itæ oppugnationis nuntium, hostis Turcæ ce-
leritate præventi, nullam opem lapsis jam re-
bus afferre potuerunt. Regnatum à Palæolo-
gis annos fere ducentos.

DE BYZANTIO.

FUERit & hoc institutæ rei consequens, ut De Byzantio,
qui Byzantium primi condiderint, quæve
Urbis tam celebris incrementa à prima ejus
origine ad ætatem nostram fuerint, & quam
varia fortuna, perstringam. Nam si castelli
unius originem diligentius perscrutari non in-
eptum ducitur, cui, quæso, ingratum esse
possit, Urbis tam vetustæ, tam amplæ, in
qua Imperii Romani majestas qualiscumque
tot annos vigerit, ortum casumque perce-
pisse?

Byzantium primo in angustissimo Europæ
Asiæque Euripo posuere Lacedæmonii Pau-
sanias duce, Lygos ante dictum : quod va-
riante deinde fortuna, dum incerti juris pos-
sessio adhuc esset, Atheniensibus Spartanisque
id sibi certatim vindicantibus, tandem liber-
tatem sibi asserere ; & dum neuter populus,
tamquam propriam Urbem auxiliis juvat, li-
beræ conditionis esse cœpit. Per quæ tem-
pora res eorum admodum floruit, agro fœ-
cundo feracique in primis, & mari admodum
opportuno : unde vectigalia, vectigalibusque
eorum augendis piscium vis ingens ad eorum
littora deferebatur. Quam commode posita
esset, oraculi Pythii ambages arguit. Nam
consulentibus Græcis, ubi Urbem conderent,
data fors exciderat, sedem oppido Cæcorum ad-
versam quærent, Chalcedonios haud dubie
innuens, qui priores in ea loca profecti Me-
garis, pejora legerant. Pisces etenim, ex
Euxino in Propontidem illati, ubi ad Chal-
cedonense litus incurrere, territi candicante
faxo, quod à vado ad summa pelluceat, ad-
versum Byzantii promontorium, ex ea cau-
sa Chrysoceras appellatum, præcipiti perunt
agmine. Itaque omnis captura Byzantiis ;
Chalcedonensibus penuria.

Primum cum Romanis fœdus adversum
Pseudophilippum à Byzantiis initum est : in-
de semper forti fidelique opera eorum mul-
tis variisque bellis usi sumus, quousque Seve-
rus Imperator occupatam à Pescennio Nigro,
eo occiso, funditus evertit, & in vici formam
redegit, agro etiam eorum Perinthiis adju-
dicato. Fuit autem Urbis murus Milesio qua-
drato lapide, adeo indiscreta laterum structu-
ra, ut una prope muri compages spectanti-
bus videri posset.

In hujus ruinis Constantinus Magnus, a-
quilæ præperi volatu ex Chalcedone illuc re-
gulares funiculos terque ac quater inferentis
admonitus, Urbem ampliore mœnium cir-
citu

A Lacedæmo-
niis condito.

A Severo everti-
to.

Et à Constanti-
no I. M. re-
staurato.

cuitu construxit, Romæ operibus & nomine etiam æmulam futuram. Quam quum variis signis ac monumentis undique conquisitis ornasset, ante V Iduum Maji, Deiparæ Virgini dicavit. Quin & Valens mathematicæ prædictionis consultissimus, annos DCXCVI posituram rerum prædixit, quæ tamen adhuc daret. Portus duos habet, quos ductis utrimque catenis, & turribus erectis, munitissimos reddidit. Illud est quod Dion gravis in primis auctor memorabile prodiderit, septem turres eo artificio fuisse constructas, ut si quis uni inclamasset, lapidemve immisisset, sonitus ex omnibus redderetur æqualis, ita ut ex singulis propius exaudiretur. Et quum multa ad ornatum novæ Urbis conquisisset, cochlidem insuper porphyretici lapidis ex Urbe Roma advehendam curavit, cui statuam suam, & clavum unum Christi redemptoris cruciatu insignem, superimposuit, quæ Alexio Comneno vivente corruerit. Palladium etiam ex Illo comportatum.

Principes à Constantino quum diversa fortuna, tum rerum vario successu, multi præfuere: magna tamen eorum pars ambitiosi, crudeles, avari, & obscurissimi: quodque gravissimum sit, ab orthodoxa fide aut abhorrentes, aut etiam infesti: donec Urbs terræ motibus, incendiis, seditionibus intestinis obnoxia, quibus alimentum levitas genti insita præberet. Adde etiam quod principum instabilitate, in nefariæ gentis Turcicæ libidinem deciderit: in qua, non sine nostro gravi dedecore, septuagesimum prope annum dominati fuerint: MAHOMETHES primus, inde PAZAITES ejus filius, & qui nunc omnibus formidolosus Syriæ Ægyptoque imminet, SELIMUS.

Et quoniam Turcarum proxime meminimus, quinam illi fuerint, unde terrarum profecti, per quos duces eorum aucta res sit, brevibus explicandum est mihi: tum quia res memorabilis admodum sit, tum quod diversa quædam quam nostri hactenus tradiderunt, & (ni fallor) similia veri, proditurus sim: quum alii præter eorum nuda nomina, vix quidquam memoria dignum in multis retulerint.

DE ORIGINE TURCARUM.

Turcæ, partim Caspio mari proximi, qui Asiam Orientemque vastarunt, Caucasique veteres incolæ, qua parte ad Arctum vergit; partim inter Scythicas gentes relati, & Hunnici sanguinis, qui postea Ungari dicti sunt, existimati: quod ex Græcis auctoribus & Latinis aliquot colligas: Veteres scriptores (quod sciam) de his nihil, præter Melam & Plinium. Ille præter nudum Turcarum nomen, in Scythiæ relatione nihil aliud addidit. Sive igitur veteres illi à Mela relati, sive recens aliquod genus hominum, eorum certe qui Caspii maris accolæ fuere, tenuissima memorantur primordia, &, ut ceterarum gentium, plane obscura. Nam septingentesimum ab hinc annum, natali solo

relicto, in Persidem atque Asiam minorem primum impetum fecere. Sed nec unus dux illis, nec certum Imperium: vagi dispalati-que, quove cuique sors affuit, latrocinantes magis, quam belligerantes, provincias vastarunt.

Prima stipendia, Basilio Macedone imperante, sub MUCHUMETIO Saracenorum principe meruere: quorum præcipue opera Babylonios Indosque ille vicerit. Sed peperit his virtus invidiam, prohibitive ad sua redire, indignati primo secedunt: inde uno alteroque prælio, Tangrolipicis Mucaletii ducis eorum auspiciis, feliciter adversus Saracenos gesto, tandem egregie vincunt, Muchumetiumque profligatum acie obtruncant, ex quo res Turcica ad Tangrolipicem delata. Is aliis Turcis ad se accersitis, Cucumetium nepotem adversus Arabas cum paratissimis copiis misit: qui prælio ab his victus, quum à patruo per summum contemptum exceptus esset, ejus iracundiam veritus, ab illo deficit, & Pasara Chorasmiurum urbe munitissima sese includit. Tangrolipix interea prælio genti funestissimo in Mediæ finibus cum Romanis Asani alterius nepotis ductu confligit. Quo victo & cæso, indignatus ille, Aleimum fratrem iterum in Romanos misit: qui egregiam victoriam, capto Liparite Græcorum duce, & cæsis etiam Iberis Romanorum focis, retulit. Sed quum Lipariten primum, mox & dona à principe missa facile Turca reddidisset, nec præstarent Romani quod promiserant, ingentibus copiis accinctus Tangrolipix, Asiam omnem ad Euxinum mare aut vastat aut subigit.

Variatum deinde in gente factionibus exortis, ad Gallorum usque memorabilem illam expeditionem, qua fracti ab his sæpius, magna etiam Imperii parte mulctati sunt, donec OTHOMANNUS ab hoc Selimo, qui rerum nunc potitur, nonus, veterem gentis gloriam asserere ausus est.

Is obscuro loco & parentibus agrariis natus, virtute ac calliditate singulari, conflata per seditionem manu, circumferre Turcica cœpit arma, in suæ gentis homines non minus infestus quam in nostros, Paullatimque rerum successu & imperandi libidine inflammatus, castellum quod Othomannum de suo nomine appellari voluit, cepit: distabat id à Prusia Trapezuntem versus itinere dierum sex. Agebatur autem annus salutis nostræ millesimus trecentessimus, præeratque in Barionæ sede Bonifacius octavus, circa exitum Michaëlis Palæologi, & Adronici nepotis initia: quo tempore Germanis Albertus imperabat.

Othomannus igitur his auspiciis intra octo & viginti annos, quibus rerum potitus est, incredibile dictu quantum rem suam auxerit: magnam certe Bithyniæ partem brevi subegit, oppidaque ad Euxinum posita non pauca cepit. Qui moriens, ORCHANI filio regnum per manus tradidit. Sub quo, dissidio Græcorum, Cantacuzeno & Palæologis contentibus, adeo res Othomannica crevit, ut Prusiam Græcis ademere: & dum Cantacuzeno

Eorum res gesta sub Impp. Orientalibus.

Contra Impp. Orientales sub Othomanno. A. C. 1325.

Orchane, ab A. C. 1325 - 1357.

Et exornato.

Principum Constantino-politanorum indoles.

Transitio ad Historiam Turcarum.

Turcarum origo.

zeno magis quam Palæologis favet, primus in Europam ab eo accersitus trajecit. Caramanum etiam, perfidia in illum usus, cujus filiam in uxorem duxerat, interfecto ejus filio adolescente, non exigua principatus parte exuit. Qui post vigesimum secundum Imperii annum, AMMURATHEM filium heredem reliquit.

Ammurathe
ab A. C. 1357.
--- 1383.

Is avitam paternamque felicitatem æmulatus, in Caramanum avum maternum non minus infestus, quam pater fuit. Mox ab Imperatore Palæologo sollicitatus in Bulgaros, fratremque Peloponnesi principem, qui bellum moverant, XII Turcarum millibus in Europam transportatis, egregie Bulgaros hostesque Imperatoris ultus est. Hinc Europæis opibus illectus, dum ulcisci Imperii hostes simulat, usus Genuensium navibus, Hellepontum ad Abydum superat, Callipolimque cum aliis oppidis occupat. Is fuit annus millesimus trecentessimus sexagesimus tertius. Nec multo post Serviam Bulgariamque ingressus, quum Adrianopolim prius occupasset, occurrentes sibi cum paratissimis copiis hostes ingenti cæde profligat, Lazaro Serviæ principe in acie cæso. Sed mox à servo in domini vindictam Ammurathes occiditur, quum annos viginti tres imperium tenuisset, Pazaite & Solimanno liberis superstitibus.

Pazaite I. ab
A. C. 1383 ---
1403.

PAZAITES, interfecto per insidias fratre, patris mortem ulturus, Marcum Grajevicium Bulgarorum principem prælio superat & interficit: inde magnam Bulgariæ partem sibi subjecit. Nec tanto rerum successu quietus, Bosnam, Croatiam, ulterioreque Illyrici partes vastat. Constantinopolim annos octo obsidet, facileque obsessam jam tunc expugnasset, nisi Ungarorum Gallorumque adventum formidans, iis ad Nicopolim occurrisset: ubi memorabili prælio nostros superavit, cæsis captisque magna ex parte Gallorum ducibus, in primis Joanne Burgundiæ duce, & Sigismundo Ungariæ tunc rege tumultuaria pugna fuso: qui facile in hostis potestatem venisset, nisi Venetæ classis occursum servatus è fuga esset. Cui tum Thomas Moenicus, qui postea Michaëli Steno successit, præerat.

Inde ad Constantinopolitanam obsidionem spei plenus regrediens, quum eam biennio obsessam tenuisset, trepidissimis Tamberlanis Scythæ nuntiis, qui infinita pæne multitudine Turcarum terras invaserat, excitus. Illi ad Stellam montem congregatur, in Galatiæ Bithyniæque confinio. Cæsa sunt in ea acie Turcarum ducenta millia: vivus ipse Pazaites in hostis potestatem venit, qui aureis catenis caveæ vinctus, ad mortem usque à Tamberlane circumductus est. Incidit hæc clades Turcis in annum millesimum trecentessimum nonagesimum septimum salutis nostræ, Bonifacio nono Pontifice Romano.

Huic duo fuere liberi mares, ORCHANES, quem alii Calepinum, & MAHOMETHES, quem nostri Moysen, magno (uti video) errore dicunt. Orchane intra biennium per insidias à fratre interfecto, MAHOMETHES

Mahomethe I.
ab A. C. 1403
--- 1420.

rem Turcarum solus occupat: qui, Turcia avito regno Asiæ recepto per Tamberlanis interitum, Bulgaros & Valachos prædis & cladibus afflixit: Adrianopolique recepta, regiam ibi sedem statuit. Ipso post annos septem & decem mortuo, AMMURATHES filius regnum init, Joanne XXIII Barionæ sedem tenente.

Ammurathe
II. ab A. C. 1420,
--- 1451.

Hic majorum gloriam non solum æquavit, verum etiam longe superavit. Prima illi expeditio in Mysorum principem, qui nunc Servii dicuntur, fuit: de quibus Scopiam & Novemontum post longam obsidionem cepit. Duos reguli filios captos oculis privat: postea sororem eorum uxorem sibi asciscit, restitutoque per has nuptias Novemonto, in Valachos, Ungaros, & Germanos, incursiones graves facit: inde in Epirum deflectens, Croiam expugnat. Venetorum arma in se sollicitat, Theffalonica his per vim adempta. Interim una ab Ungaris ingenti pugna victus, induciisque ab his decennialibus impetratis, iterum ab iisdem Ungaris præter jurisjurandi fidem, Eugenii Pontificis hortatu, bello petitur. Quos duplici prælio ducum nostrorum discordia & ambitione vicit: in altero ad Varnam Ladislaus rex Poloniæ, & Julianus Cardinalis obiere: in altero ad Basila victus Hunniades, cæsi que principes Ungari non pauci, præter gregarium militem, qui ad internecionem occubuit. Nec moratus, Peloponnesum, fratrum discordia injuriæ obnoxiam, in ditio- nem redegit. Exinde reputans animo regni molestias, & fortunæ inconstantiam animo agitans, in Asiam abiit, solitariam vitam sequutus; & Mahomethi filio cura rerum de- mandata sub Calibassæ tutela, quam non multo post reperere suavus, (ætas enim filii non satis idonea rei administrandæ adhuc videbatur) Epirum ingenti exercitu repetit: (defecerat enim fere universa Scanderbechio auctore) & Croja frustra per aliquot menses oppugnata, mœrore animi obiit, quum annos quatuor & XXX regnasset.

Mahomethe II.
ab A. C. 1451,
--- 1481.

Longum esset, si MAHOMETHIS ejus filii res gestas explicem: quæ quantæ fuerint, novum Othomannicæ familiæ Magni cognomen ab eo quæsitum, & in heredes jam transmissum arguat. Is enim duo Christianorum Imperia, Constantinopolitanum & Trapezuntium subvertit: regna duodecim nobis ademit, ducentas urbes Christianam pietatem sequutas cepit: & in his Chalcidem insulam armis, & Scodram deditione Veneris extorsit: bellum maritimum per multos annos cum majoribus nostris gessit. Capham ponticam urbem expugnavit. Rhodum insulam frustra tentavit. Italiæ, capto Hydrunte, arma intulit: & dum plusquam civile bellum in majorem filium meditatur, quum annum unum & XXX præfuisset, obiit anno salutis nostræ MCCCC octogesimo primo, quinto Non. Maji.

Qui Imperium
Orientale sub-
vertit, A. C.
1453.

Quo mortuo, res Turcica civilibus armis aliquamdiu jactata est. Sed minore fratre victo & fugato, solus imperium PAZAITES

Pazaites II.
Turcarum
Imp. A. C.
1481 --- 1512.

obtinet, qui Valachiae castella quaedam quum expugnasset, inde in Sultanum Aegyptium copias eduxit; à quo sæpe victi Turcae, tandem pacem fœdusque iniere. Ceterum quum otii appetentior à natura videretur, nec tamen per suorum hominum ferociam feriari à re bellica posset, paratis terra marique ingentibus copiis, anno MCCCC nonagesimo secundo, Cerauniorum montium accolae invadit: tractumque illum liberarum semper ad eam diem gentium, Turcicae servituti sub-

dit. Inde septimo post anno, terribili classis apparatu Venetis Methonem Naupactumque, mox inde & Dyrrachium adimit. Quin & in Forojuliensi agro trepidatum, Turcis fœde terram eam magno nostrorum damno vastantibus. Nec multo post pax sequuta, Andreae Gritti patricii clarissimi opera, postquam non diu superstes Pazaites fuit, regno à SELIMO filio pulsus, qui rerum nunc potitur, ex quo annos ferme XXX imperitasset.

Selimus I.
Turcar. Imp.
A. C. 1512.

JOANNIS BAPTISTÆ EGNATII VENETI ROMANORUM PRINCIPUM LIBER TERTIUS.

Quantum differant Principes à priores,

VENTUM jam est mihi ad tertium atque ultimum institutæ commentationis librum: quæ mihi ut laboris & operæ minus, ita certe multo plus voluptatis allatura sit. Nam & à continuis Imperii cladibus tantisper avertitur animus, dum lætiora persequor; & hi mihi principes posthac erunt referendi, quorum res gestæ, & domi forisque felicitas in plerisque tanta est, ut veterum Romanorum, gloriam non pauci ex his æquent: certe recentiorum memoriam, eorum videlicet, qui supra millesimum annum à me repetiti sunt, adeo obscurerent, ut iniquissime propemodum faciat, si quis hosce illis conferat. Nam ut in plerisque sordēs & generis pudendam originem fileam, quorus eorum, quæso, fuit, qui aut augendæ Reip. studuerit? aut avaritia non flagrarit? aut sævitia in suos, in externos perfidia infamis non vixerit? Adde veræ pietatis in hisce contemptum, tot hæreses ab illis, aut per summum scelus excogitatas, aut ad infamiam usque & Pontificum Romanorum exilia & cædem, pertinaciter assertas: accessit odium plusquam hostile in Latinum nomen.

A quibus Ecclesia pressa,

Quid dicam quoties insultum sit Romanis Pontificibus? Quoties eorum violata majestas? Nam schismatis crimen eo gravius existimari debet, quo & concordiam nostrorum Pontificum sæpius expetiere, & expetitam pari levitate rejecere: donec paullatim vetere labente disciplina, reque magis ac magis in lapsum prona, tum demum in præceptis nostris temporibus acta, Imperium tanta indole partum & auctum ad Turcas transferit. Quo factum est, ut gens olim in terris ingeniorum acumine, tot artium sollertia, tanto rerum usu celeberrima, addo legibus, institutis do-

Et Imperium pessumdatum.

metisticis, eloquentiæ studio, & tot urbibus ac coloniis per orbem deductis frequentia & amplitudine optime de humano genere merita, nunc aris focusque patriis expulsa, inops, egenisque alienæ opis, aut erret profuga, aut immanium barbarorum jugo subjecta serviat: ut jam in ipsa Græcia quæramus Græciam.

Quod si verum est fruges & arbores pro soli terrarumque ingenio mutari, & de cœlo mortales quod hauriant, naturam & mores induere: simile veri certe videri possit, Thracicam illam feritatem, & Bithynicam barbariem (quando hæc loca recentiores Græci tenere) esse ab his haustam: & alioqui Thraces homines & Phryges, & (quod præcipue pudeat) Macedonum Cappadocumque mancipia, rerum potiti sunt: ne aliquot Isauricæ gentis ingeram: qui tamen usu consuetudineque Græcam linguam imbibierant, patrios tamen mores, quibus innutriti fuerant, retinerent: unde illis fortasse cuncta perdendi libido, tamquam non propria tuentibus, & Romani nominis Latinique contemptus ac odium, quod à principibus suis acceptum semigræci homines, nec quidquam avitæ indolis ac prudentiæ redolentes, si linguam vestitumque demas, in posteros transmissere. Si quidem divinitus à Platone dictum, *quales essent principes, tales fere esse eorum qui his obediunt mores.*

Ita & Græci feritatem & barbariem induerint,

Ceterum querelæ, ne tum quidem gratæ futuræ, quum necessariæ essent, certe ab his nostris libris absint. Quibus id tantum agimus, uti rem obscuram ac prope obsoletam illustremus: & variis monumentis traditam, nec Græcis Latinisque hominibus satis exploratam, brevi hoc volumine complectamur. Sumemus igitur auspiciam, diis faventibus,
M m m m à CA-

à CAROLO Francorum rege, cui res egregie gestæ MAGNI cognomentum jure pererere.

CAROLUS MAGNUS.

Irene Constantini matre Byzantii rerum potente, quum Imperii Romani majestas, omnia sibi barbaris vindicantibus, obsolesceret, nec in foemina, quamvis altæ indolis, inesse præsidii multum videretur, Leo pontifex, scito Romani Populi, Clerique rogatu, CAROLUM Francorum regem, ob egregia in Christianum nomen & Romanam sedem merita, Romanorum Imperatorem primus appellat, inunctumque cum Pipino filio Augustum consecrat, anno ex quo in Italia imperari desitum post Augustuli interitum trecentesimo ac trigesimo, salutis nostræ octingentesimo, regni vero ejus ex quo Francis præfuerat, trigesimo tertio. Dies tantæ rei Iduum Decembrium delectus. Subsequutaque mox Pop. Rom. acclamatio, *Carolo Augusto magno & pacifico vita & victoria.* Huic Pipinus pater fuit, qui primus *Christianissimi* cognomentum tulit, ob navatam Romano Pontifici adversus Longobardos egregiam operam.

Et res gestæ. Carolus autem paternæ virtutis æmulus, sub regni initia bello defunctus Aquitanico, Italiam, Adriani Pontificis adhortationem sequutus, ingreditur: *Longobardorum* regnum, capto eorum rege *Desiderio*, Francico nomini subigit. *Saxones* sæpius rebellantes, tricennali tandem bello vincit, &, quod ab initio semper egerat, vera pietate imbuit. *Saracenos*, Hispaniam fere omnem vastantes, intra Bæticæ angulum compellit: & præfidiis Pompejopoli ac Cæsaraugustæ impositis, dum in Franciam redit, *Vasconum* infidias passus, non paucos ex suis, & in his fortissimum quemque amittit. *Sclavos, Danos, & Bajuvarios* tumultuantes, in ditionem suam redigit. Iterum Italiam ingressus, ut Romanæ Ecclesiæ patrociniū semel receptum constanter tueretur, Beneventanorum ducem *Aragisum*, Longobardorum reliquias adhuc foventem, ad officium cogit. *Hunnicum* bellum octavo post anno felicissime conficit: quum eorum regiam, quæ Rhingus appellabatur, expugnasset, & thesauros opulentissimæ omnium gentis asportasset. Inde tertio in Italiam contendens, Pontificis Leonis injuriam ulturus, simul & ejus causam cogniturus, omnia ex sententia componit.

Unde illi post ingentia merita Imperatoria majestas & posteris quæsitæ. Quare compositis Italiæ rebus, quum nihil gravius in Longobardos statuisset, quam ut æquo cum Italis jure viverent, & partito Imperio cum Irene, in quo diserte cautum, ut Veneti suis uterentur legibus, & bello paceve neutrius censerentur juris, in Gallias redit: filioque *Ludovico* Consorte Imperii declarato, tandem moritur Aquisgrani quinto Kal. Februar. ætatis anno septuagesimoprimum, regni quadragesimoseptimo, post Longobardos debellatos

Carolus I. Magnus Imperator eligitur. Ao. Chr. 800.

Et coronatur.

Caroli M. pater.

Et res gestæ.

Cum Longobardis.

Saxonibus.

Saracenis.

Vasconibus.

Sclavis, Danis, & Bajuvaris.

Hunnis.

Carolus M. moritur. Ao. Chr. 814.

quadragesimotertio, ex quo vero Augustus à Leone Pontifice dictus est, XIV.

Fuit in hoc principe (quod incredibile multis videatur) pacis bellicque par studium, insignis pietas, beneficentia singularis, humanitas quanta in superiorum principum nullo: in rebus bellicis majorne virtus an felicitas exstiterit, nescias. Nullus certe ferociore gentes debellavit, nemo collatis signis sæpius dimicavit, nemo bonarum artium studia indulgentius fovit: ipse Parisiense gymnasium & Papiense, viris undique doctissimis accersitis, instituit: templa divis erexit: veræ religionis observator etiam in minimis fuit. Injurias illatas civili animo tulit: in hostes raro acerbius sæviit. Italicæ gloriæ ita studuit & quieti, ut præter Florentiam urbem instauratam, classes quoque paratas habuerit, quibus Maurorum populationes arceret. His meritis ad hæc usque tempora à multis ut coelitus unus colitur. Ejus monimenti elogium hujusmodi fuisse traditur: CAROLI MAGNI CHRISTIANISSIMI ROMANORUM IMPERATORIS CORPUS HOC CONDITUM EST SEPULCRO.

LUDOVICUS PIUS.

Jam uti Carolo patri res egregiæ domi forisque gestæ MAGNI cognomentum pererere, sic Ludovico facilitas ac clementia, religionisque summum studium, PII tertio ad hoc ævi dedit. Qui sub patris mortem Aquisgranum ex Aquitania contendens, diversarum primo gentium legationes audiit. Inde *Dacicum* bellum ex sententia conficit: nec multo post, *Bernardum* ex Pipino filio nepotem, in Italia res novas molientem, capitali pœna afficit: in antistites rerum novarum auctores mitius actum: inclusi coenobiis, vita donantur. Et quum *Britones* reliquosque pacis turbatores compressisset, à filiis tribus captus, tamquam in Carolum natu minimum propensior esset, Imperium ejurare cogitur: sed tumultuante optimo quoque, restitutus pristinae dignitati, non multo post partito Imperio decessit Maguntia, quum imperasset annis vigintiseptem, vixisset LXIV. Hic Stephanum Romanum Pontificem magna Gallorum frequentia exceptum, & cruce magni ponderis donatum, à se dimisit. Quin & Paschali jus eligendorum præfulum remisit, sanxitque, ut sacri ordinis homines à gemmis cultioreque vestitu temperarent. Quid facturus pientissimis Imperator, si luxum nostri temporis adverteret?

LOTHARIUS.

Tres superstites liberi Ludovico fuere. **LOTHARIUS** natu maximus, præter Italiae regnum, Narbonensem Galliam, & Imperii decus assequitur. CAROLO Gallia omnis citra Mosam data. LUDOVICUM Germani regem sortiti. Sed non diu mansit fratrum concordia. Violatus (credo) ab his pater, tanti sceleris pœnas exposcebat; quippe

Ejus encomium.

Et monimentum.

Ludovicus I. Pius Imp. Ao. Chr. 814.

Ejus bella.

Et trix cum filiis.

Ejus veneratio erga Pontifices.

Lotharius I. Imp. Ao. Chr. 846.

Dispositio inter filios Ludovici I. Pii de regni divisione.

pe

pe qui ardentibus animis inter se, dum paternam Imperii divisionem æquo animo non ferunt, infestis signis concurrere ad Fontanicum Antistiodorensis agri vicum: qua acie tot Gallorum millia utrimque cecidere, ut convulsæ prope Imperii vires sint: victus tamen Lotharius & Ludovicus à Carolo: & quum bellum iterum repararent, iterum fusi, pacem petiere. Quæ his prope conditionibus data, ut Imperii titulo Lotharius cum Italia & Narbonensi Gallia frueretur, Ludovicus Germaniam possideret, Carolus Francis à Mosa ad Oceanum præesset: addita & ea Galliæ pars, quæ Scalden inter & Rhenum jacet: ea nunc Lotharingia est.

Lotharius
Imperio se
abdicat.

Lotharius, quum Ludovicum filium regni Consortem adscivisset, & Imperii socium declarasset, XV post anno monasticam vitam sequutus est, tædio rerum adversarum (ut opinantur) affectus.

LUDOVICUS.

Ludovicus II.
Imp. Ao, Chr.
853.

Hic Lotharii filius, eo vivente (uti diximus) regni Imperique Consort efficitur, Romæque à Sergio Pontifice inungitur & coronatur: reversusque ex Italia in Germaniam, post patris mortem cum Carolo Calvo Francorum rege discordibus animis fere semper vixit propter Austrasiæ regnum, quod Lotharii fratris fuerat, & Calvus id sibi totum vindicarat. Sed mox compositis rebus, quum annum unum & XX rebus præfuisset, moritur, Ludovico filio superstitite.

CAROLUS CALVUS.

Carolus II.
Calvus Imp.
Ao, Chr. 875.

Redierat Ludovico mortuo summa Imperii ad Carolum Francorum regem, minimum natu Ludovici Pii, qui cum *Britonibus* & *Nortmannis* varia fortuna dimicavit: postea audita Ludovici morte, in Italiam profectus, à Joanne Pontifice corona donatur Imperii. Quare mox in Saracenos movens, facile conatus eorum repressit: inde in Galliam reversus, brevi Italiam repetit: adversus quem Ludovici Germanici filii dum bellum parant, ipse curis confectus, veneno à Sedechia medico Judaici sanguinis dato obiit, Ludovico Balbo herede. Notata in hoc Imperatore ambitio non modica.

LUDOVICUS BALBUS.

Ludovicus
III, Balbus
Imp. Ao.
Chr. 877.

LUDOVICO Calvi filio Joannes Pontifex Imperii titulum, præter Italiæ multorum principum voluntatem, solus asseruit, qui è custodia fugiens, cui Romani illum incluserant, & in Galliam contendens, ratur Balbo Imperium suo assensu fecit: quod tamen valetudinarius princeps biennio vix obtinuit. Obiit anno salutis octingentesimo octogesimo, Carolo simplice herede.

CAROLUS CRASSUS.

Hunc Crassum à corporis (ut arbitror) habitudine dixere, qui Ludovici Germanici regis filius, à Joanne obtinuit, mortuo Balbo, Imperii coronam. Hic *Nortmannos* & *Pannonasque* variis præliis afflixit. Robertum autem Nortmannorum ducem de sacro fonte levavit, data illi in uxorem filia. Sed mox quum inutilis Imperio, nec in eo satis præsidii videretur ad Nortmannos Gallia exturbandos, ob subitam vim morbi, abrogato illi Imperio, post decennium decessit. Laudatur in hoc principe religionis studium, & in litteratos homines benevolentia, quos ad scribendum adhortari solebat.

Carolus III.
Crassus Imp.
Ao, Chr. 880.

ARNULPHUS.

UT nihil certi affirmare de Arnulphi origine habebam, facit scriptorum instantia. Mihi tamen similis vero videatur, ex Carolo Magno Ludovici Balbi prognatum. Nec enim video, qui fieri potuerit, ut obscurissimus homo (quod quidam asserant) Imperio præfuerit, Gallis præsertim suos reges tanta veneratione colentibus, & ignobiles averfantibus. Hujus igitur virtus effecerat, ut quando Carolus Simplex parum idoneus haberetur, iste imperaret. Qui adversus Nortmannos res egregias primo gessit: mox in rapinas, templorumque spoliationes conversus, iusta numinum ira plectitur. Nam & prior illum felicitas deseruit, & brevi pediculari morbo confectus obiit. Illud accessit gravius, quod Imperii majestas in eo defecerit, quæ per annos centum tanta indole à Carolo Magno quæsitæ, nescias majore Gallorum dedecore & infamia, an damno, ad Germanos tralata sit.

Arnulphus
obscura ori-
gine.

Imperator
Ao, Chr. 896.

Terra certe Italica sub Gallorum principatu adeo floruit, ut vetera Romanorum Principum tempora non sane desiderares. Sed & anni sexaginta usque ad Othonem primum Saxonum regem quibus nullum non calamitatis genus sensit, illa olim gentium alumna & parens Italia, fecere, ut Gallicum nomen desiderabilius foret. Ceterum de his alias.

Imperium Ca-
rolingicorum
extollitur.

OTHO PRIMUS.

SEXAGELIMUS fere agebatur annus ab Arnulphi morte, *Berengarius* interim Longobardici sanguinis Italiam vexantibus, & *Ugone*, *Rodulpho*, & *Lothario* Gallis principibus rem sibi interdum asserentibus.

In Italia con-
fuso regnatur
ab Ao, Chr.
887. 962.

Ceterum cum Berengarius tertius cum Adalberto filio tyrannum verius quam principem ageret, accersitur à Romanis Otho, cujus tunc nomen ac pietas celebris erat, Boleslao Boëmo capto, & Ungaris præliis aliquot afflictis. Ille igitur Saxonia egressus, cum L millibus armatorum, Italiam patenter Forijulii portam ingreditur, facileque Berengarium & ejus filium ad obsequium retrahit: quos, data venia, magna etiam Galliæ Cisalpinæ parte donat. Inde abiens, Lu-

Cui subvenit
Otho I. M.

Vincendo Berengarium & Adalbertum.

Inde Imperator Ao. Chr. 962.

dovicum Franciæ regem, factione suorum carceri inclusum, eripit.

Nec quiescere diutius datum, Berengario & Adalberto res novas molientibus, quos facile victos & captos, alterum in Austriam, alterum Byzantium relegat. Inde Romam profectus, à Joanne Pontifice, primus Germanorum principum, corona donatur Imperii: quem tertio Italiam reperens, quum gravissimorum criminum reus ageretur, sæpe tamen antea ut resipisceret admonitum, coacta Synodo officio dejicit, Leone suffecto. Hunc quum Joannis Pontificis necessari, illo sub Othonis protectionem redeunte, Urbe ejecissent, statim ulturus insignem injuriam ex Umbria Otho advolat, ac Romanis COSS. in Germaniam relegatis cum præfecto, Leonem restituit: Saracenisque ac Græcis qui illis adhæserant, Calabria Apuliaque fugatis, in Germaniam reversus, Viennæ obiit. Vir pacis bellicue artibus insignis, pietatis autem assertor præcipuus, rebus præfuit annos XXX & amplius.

OTHO SECUNDUS.

Otho II. Imperator Ao. Chr. 967.

Ejus bellum cum Græcis.

Hunc ex Adelaida Lotharii uxore susceptum, pater successorem sibi instituit, & inungendum à Romano Pontifice curavit: cujus etiam opera Saracenos Græcosque Calabria expulit. Hic mortuo patre, Henricum Bavaricæ ducem novis rebus studentem armis domuit, & adversus Lotharium Francorum regem, qui sibi Lotharingiam asserebat, Galliam ingressus, fœdis populationibus vastat. Ceterum dum revertitur, in Axonæ fluvii transitu gravi incommodo à Francis affectus est, plerisque militum fluminis impetu, aliis ferro enectis: & dum in Italiam festinat ad famam Græcorum principum, qui Saraceno etiam milite instructi, Italiam sibi vindicabant, his congressus ad Basantellum vincitur: ipse scapha conscensa ad mare delatus, Romamque ex Sicilia profectus, Beneventanos in primis ultus est, quos uti desertores oderat. Benevento autem incensa, Bartholomæi reliquias inde asportatas Romæ componit: ubi non multo post fato vita decessit, decimosextimo Imperii anno.

OTHO TERTIUS.

Otho III. Imperator Ao. Chr. 983.

Gregorii V. Constitutio

Non poenitet adhuc Germanorum principum: quippe quorum virtute Christiana pietas & res Italica respirarit. Cui restituendæ avitæ paternæque virtutis æmulus Otho tertius incubuit: qui à principibus Germanis Imperator Romæ dictus, Brunonem Saxonem Pontificem creat, Gregorium quintum appellatum. Inde Saxoniam invicens, Romam ingentibus mox copiis accinctus, minarum iræque plenus, advolat. Ferebat videlicet iniquo animo Gregorium ab his expulsus. Capta igitur Roma, & Crescentio auctore discordiæ à multitudine cæso, Joanne adulterino Pontifice luminibus privato, Gregorius restituitur: qui statim san-

ctionem eam tulit, quæ per quingentos annos adhuc durat, *Imperatorum nullus hereditariam dignitatem vindicato: Principes sex sacri ordinis tres, profani totidem eum deligunt: Hi si discordes fuerint, Boëmiae regem cooptato.* Nec multo post Otho undevigesimo Imperii anno naturæ concessit. Fuit hic Veneto principi Urseolo familiaris, in cujus gratiam quum Venetias invisisset, voti reus, pallium aureum, quod annuum Veneti pendebant, remisit.

HENRICUS PRIMUS.

IN Othonis locum ex Gregorii formula, Henricus Bavarici sanguinis Imperium adipiscitur: vir pietate insignis, nec armis ulli priorum principum minor: par sanctimonia ac innocentia Kunegundæ conjugis, qua cum Henricus coelibem perpetuo vitam duxit: unde etiam mortui divorum numero adscripti, miraculis illustres fuere. Henricus igitur post Germaniæ res compositas, Italiam ingressus, Capua Saracenos expulit; Græcorum ducem Troja à se munita spoliatur. Quibus gestis octavo Imperii anno in humanis esse desiit.

CORRADUS SUEVUS.

Post trium annorum interregnum legitimo tandem suffragio Corradus Francus eligitur, virtute ac militari disciplina ad tantum fastigium evehctus: qui comparato exercitu, Mediolanum diu obsedit: & quum supremum exitium Urbi minaretur, deterritus oraculo, omnem graviolem injuriam abstulit: Romamque profectus, coronam Imperii à Pontifice accepit. In Sclavos inde ac Pannonas feliciter pugnatum, qui rebellantem Italiam fociabilis armis adjuverant: neque non Rodolphum Burgundiæ regem suis conciliat. Leopoldum etiam pacis, & otii turbatorem, bello petitem compescit. Moven- di belli causa, quod sub initia Imperii, legem severissimam tulerat, si quis pacem turbasset. Corrado autem post annum XV vita functo, HENRICUS successit.

HENRICUS II.

Gener hic Corradi, Imperium accipit, & ante omnia Odelricum Boëmiae bello fatigatum, tributum annuum sibi pendere cogit. Inde Petrum regem ab Ungaris ejectum restituit.

Cæterum pertæsus eorum, quæ Romæ circa Pontifices per summum scelus agerentur, Romam contendens, abdicatis adulterinis pontificibus aliquot, Bambergensem præfulem Pontificiæ sedis præfuit, quem Clementem secundum dixere: & ut caveret in posterum Summorum Pontificum securitati, jurejurando Romanos adigit, neminem creationi eorum interfuturum sine ejus permisso. Capuaque adversus Saracenos novo præsidio firmata, in Germaniam abiens, duo-

de Imperatore Germanico à Germanis eligendo.

Henricus I. Imperator Ao. Chr. 1024.

Corradus I. Imp. Ao. Chr. 1024.

Ejus res gestæ.

Henricus II. Imp. Ao. Chr. 1039.

Cujus optata Schisma Romæ tollitur.

duodevigesimo Imperii anno, HENRICO filio superstiti, ad superos abiit, quum Leonem nonum primo, mox eo defuncto Victorem secundum Pontifices suo privilegio declarasset: unde Victor, in beneficii gratiam, HENRICUM adhuc puerum Cæsarem creari passus est.

HENRICUS III.

Henricus III.
Imp. Ao. Chr.
1156.
Ejus bellum
Saxonum.
IS si, quam bello magnus, tam pacis artibus ac pietate insignis esse curasset, haud dubie Carolis & Othonibus æquari potuit. Nemo bellacior hoc uno fuit: nemo collatis signis ad hanc diem pluries cum hoste conflixit: quippe qui Marcum Marcellum & Cæsarem Dictatorem supergressus, bis & sexages pugnaret. In Saxones tamen & Rodolphum eorum regem arma sæpius intentata, quibuscum congressus, semper fere victor abiit. Quin novissimo prælio fugarum etiam Rodolphum interfecit. Mathildem Pontificis partes in terra Italica tuentem, vicit Henrici filii opera.

Controversia
cum Pontificibus.
Sed quam bello clarus, tam insectatione Pontificum infamis: à quibus diris etiam pontificiis primus Imperatorum post Arcadium petitus est. Nec causas in præsentia exquirere libet. Certe numquam laudes Gregorium Pontificem ab eo obsessum: adulterinum pontificem unum & alterum superinductum: dolis & veneno etiam in illos grassatum: matrem, foeminam optimam à filio expulsum atque in exilio mori coactam: Gallorum memorabilem illam expeditionem sæpe impeditam. Sed luit mox pœnas. Ab Henrico enim filio captus, & Leodii custoditus, pædore carceris post annum XLVIII Imperii miseram animam efflavit.

HENRICUS IV.

Henricus IV.
Imp. Ao.
Chr. 1106.
Similes cum
Pontificibus
controversie.
QUIS non Henrici prolem agnoscat, impietatem paternam redolentem ex continua Pontificum insectatione? Sed cui parceret homo nefarius, qui impias manus in qualemcumque parentem intulerit? Accessit ad impietatem animus dolo magis quam virtute, præter Germanorum morem, instructus. Quare Paschalem Pontificem per summam perfidiam, in potestatem redactum, non prius dimisit, quam ille cuncta rata, quæ voluit, faceret: à quo coronam quoque Imperii per vim expressit. Quæ mox, uti extorta sibi, quum irrita Pontifex denuntiasset, Henricum in Italiam statim excivit. Romæ ergo agens (quando Pontifex in Apuliam vitabundus hominis furorem contendebat) ab Bracharense antistite iterum corona insigniri voluit. Tertio quoque Italiam invadens, Gelasium Pontificem Urbe pellit. Cujus adventum reformidans Henricus (quippe qui Nortmannicis armis instructus adventare dicebatur) in Germaniam rediit, ubi post annum Imperii XV obiit, majorum sepulcro inferitur.

LOTHARIUS II.

Lotharius II.
Imp. Ao. Chr.
1125.
NON est cur Saxonum principum pietatem ac constantiam in asserenda pontificia dignitate præter alias egregias eorum virtutes, non magnopere commendes. Nulli certe ex his principibus qui Germanici sanguinis fuere, plus Pontificum majestati detulere, nulli religionem constantius fovere: id quod Lotharius à majoribus acceptum, velut hereditarium in Innocentio præstitit. Quem in Galliis pæne exulem, quum venerabundus excepiisset, brevi, uti pollicitus est, Barionæ sedi restituit, & in Germaniam ad componendos tumultus, qui exorti erant, mox profectus, brevi Italiam in Pontificis gratiam repetiit: eumque pulso ex Italia Rogerio Nortmanno & pseudopontifice, ita confirmavit, uti nihil inde movere Pontificis adversarii sint ausi. Sed breve Imperium annorum undecim, effecit, ne res felicibus auspiciis cæpta, convalescere admodum potuerit. Satis constat hunc, quum principes Imperatorem dicerent, diu reluctantum esse, indignum se professum, qui tantæ rei præficeretur.

Ejus officia in
Pontificibus.

CORRADUS II.

Conradus II.
Imp. Ao. Chr.
1138.
LUDOVICO Francorum rege contra Saracenos arma parante, Corradus gente Suevus, legitime Imperator creatur. Qui eandem militiam æmulatus, pia & ipse arma induit: sed Bosphorum Thracium immature à Græco Imperatore trajicere coactus, quum deesset commeatus, & qui à Græcis comportabatur, gypso infectus esset per summum scelus, ille Iconii obsidionem, in qua diu fuerat, solvere cogitur. Decimoque vix milite ex tanta nuper multitudine superstiti, ipse in Germaniam retro abiit, & Imperii anno XV inglorius obiit.

Ejus infelix
expeditio cruciata.

FRIDERICUS ÆNOBARBUS.

Fridericus I.
Imp. Ao. Chr.
1152.
PESSIMO jampridem exemplo pontificiæ cum Imperatoribus contentiones inoleverant: dum Pontifices Imperatoriam majestatem, quam illi suo suffragio ratam facerent, contemptim pæne habent: & Romani principes ambitionem in sacerdote præposteram æquo animo ferre non possent. Unde omnium malorum fons & origo his inter se decertantibus, quorum ope ac concordia res Christiana florere diutissime potuit. Id quum alias experti majores nostri sunt, tum vero hoc tempore: utinam non extrema cum nostra perniciie sentiamus.

Certe Friderico ingentes animi corporisque virtutes affuere: statura procera, robur & agilitas par: disciplinæ militaris & gloriæ appetens, periculorum contemptor animus, non tamen ut ad ea subeunda prudentia deesset: multarum rerum peritia, liberalitas egregia, felicitas summa. Quibus virtutibus instructus, in Italiam ex more descendens,

Ejus encomium.

Discordia inter
Fridericum & Pon-
tifices.

dens, primum omnium Dertonam portas sibi claudere ausam, obsessam capit: inde Romam ad Adrianum Pontificem profectus, coronæ insignia accipit.

Dumque Cremonam inter redeundum obfideret, nuntiis Alexandri Pontificis opem postulantis, ita respondit, uti rem in dubium trahere velle videretur. Hinc primum Alexandro timor, inde apertæ inimicitiae exportæ, indignante Friderico suum arbitrium declinari, Pontifice vero rem certam in disquisitionem venire recusante. Quapropter Imperator Octavianum ad se venientem complexus, concilio habito, ut verum Pontificem adoraret, & Alexandrum Alexandrique fautores infectatur: everſaque prius Dertona, quæ in partibus Alexandri stabat, Mediolanum inde solo æquat, Galliamque omnem Cisalpinam eadem sentientem vastat.

Mox in Germaniam abiens, tertio Italiam maximis copiis cinctus invadit, Anconamque expugnat, & Alexandrum Roma fugere compellit. Ex Urbe autem pestilentia coactus abscedere, postquam iterum suos Germanos inviserat, Italiam repetit: & Asta urbe capta, Alexandriam frustra obsidet: & quum Papienses ac Novocomenses obnoxios sibi imprimis haberet, eorum auxiliis fretus, prælioque Mediolanensibus congressus, multos ex suis amisit: ipse fuga elapsus, quinto post die Papiæ est visus. Ceterum Alexandro Pontifice Venetias ex diutino errore confugiente, victo etiam navali prælio à Venetis Othone filio Friderici, (quod varia monumenta nobis attestantur, etsi scriptorum variet fides) tandem pax Venetiis sancita, Imperatorque ac Pontifex ex diutina discordia amicissimi facti.

In expeditione
cruciata
moritur.

Nec multo post Fridericus, dum rebus Syriacis opem maximo apparatu ferret, jamque Saladinum & Turcarum principes in maximum sui nominis terrorem conjecisset, minore etiam Armenia recepta, lavandi causa amnem ingressus, periit, quum annos XXXVII imperasset. *Ænobarbus* à colore barbæ rufæ appellatus.

HENRICUS FRIDERICI FILIUS.

Henricus V.
Imp. Ao. Chr.
1190.

A Sperum à moribus appellatum hunc à quibusdam video: qui rex Siciliæ, accepta Constantia Rogerii Nortmanni filia in uxorem, mox etiam Imperator à Pontifice dictus, ut major illi auctoritas accederet acquirendi regni. Ductis in Tancredum copiis, qui impari matre natus, regnum sibi vindicabat, reclamantibus etiam Pontificibus, Neapolim frustra obsidet. Sed & pestilentia quæ grassabatur, avertit ab incepto hominem, retroque in Germaniam ad suos abire compulit.

Tancredo autem brevi mortuo potitus Henricus regni, Maguntinum antistitem, Philippumque fratrem in Syriam cum non contemnendis copiis misit. Dedit autem id

magis Pontificum gratiæ, quam quod animum haberet Christianæ rei juvandæ. Quare quum Imperii anno octavo Messanæ mortuus esset, Germanus miles, qui Berytum jam in Syria munierat, & Joppen obsidione levarat, tumultuose (ut mos est gentis) ex Syria in Italiam rediit, nec ullius Pontificis adhortatione in officio contineri potuit.

PHILIPPUS.

Hoc primum tempore in Germania seditione laboratum est, aliis Imperii nomen ad Othonem Saxonie ducem, aliis ad Philippum Henrici fratrem trahentibus. Stabant autem pro Philippo ii qui Germanum hominem Saxoni præferebant: recens insuper Henrici fratris & Friderici patris memoria Philippum adjuvabant: & ne quid ad alendam discordiam deesset, Othoni Anglus rex, Philippo Francorum Philippus, ex professo favebant. Prævaluit tamen Philippus, & fugato sæpius Othone, rerum tandem potitur, indignante etiam Innocentio Pontifice, qui Othonem Imperii infulis redimiverat. Philippo autem occiso à Palatino comite, postquam annum nonum imperasset, Otho successit.

Discors ele-
ctio.

Philippus
Imp. Ao.
Chr. 1197.

OTHO IV.

Philippo mortuo, facile à Germanis proceribus ad tollendam discordiam sufficitur Otho, pro quo haud dubie Pontificis favor stabat: quem & confestim corona donavit, quum Romam petiisset. Ille vero, quum & Pontificiæ ditionis quædam oppida capere, & Friderici junioris regnum invadere vellet, diris Pontificiis petitus, Imperii titulis privatur; Fridericusque illi ex professo hostis, adnitente etiam Innocentio creatur Imperator. Quo nuntio in Saxoniam profectus, ut res componeret, bellum Philippo Francorum regi indicit: nec sine manifesta vi numinis & Gallorum virtute, memorabili clade affectus Otho, in patriam se inglorius recepit, quum annos tantum IV rerum potius esset.

Otho IV.
Imp. Ao.
Chr. 1208.

Fridericus II.
Anti-Cæsar
Ao. Chr.
1212.

FRIDERICUS.

Viguere in hoc principe, quod negari non possit, egregiæ corporis animique virtutes. Namque avo simillimus, militaris laudis appetentissimus fuit. Corpus laborum non minus patiens quam strenuum: plurimum audaciæ ad pericula subeunda, non minus tamen consilii inter ipsa discrimina: nullo umquam labore fatigatus, nullis casibus victus, linguarum peritus, munificentia singularis, regii splendoris & ornatus ambitiosissimus, ut in ea professione qua evocatus ad concilium ab Innocentio fuerat, ostendit. Namque tot & tales secum eduxit, ut togatum agmen exercitui par esset. Sed & urbi Victoriæ à se conditæ ea omnia affuere, quæ

Friderici vir-
tutes corpo-
ris & animi

Victoriam ut-
bem condit.

quæ nulli umquam principes habuerint, nulla postea civitas simul viderit. Vestis varia & pretiosa, animantes feræ, cicuresque diversi generis: hominum portentosæ formæ, & in his Saracenicus miles illi in primis acceptus. Tanta præterea incolarum frequentia, commerciis etiam multarum gentium aucta, ut nihil ad amplissimæ urbis formam deesset.

Vita Friderici II. Ceterum has ingentes in principe virtutes calliditas ingenii ac perfidia, & sævitia in Guelphum nomen, neque non in Pontifices odium, obscurarunt. Accessit ad hæc libido hominis immensa, qui præter gentis morem concubinas multas & scorta aleret, scriptoribus etiam adnitentibus, ne is qui toties execratione pontificia petitus erat, quique Italiæ adeo infestus imminabat, uti eam prope ad internecionem redegerit, non omni infestatione dignus haberetur.

Suscipit expeditionem cruciatam. Cum hac igitur vitiorum virtutumque indole Aquigrani coronatus, quo se adolescens adhuc receperat, primum Othonem adhuc sibi obsistentem facile profligat: deinde paratissimis copiis de Syria vindicanda sollicitus, Gregorii etiam Pontificis adhortatione Brundisium appulit: indeque solvens, quum Anconem pervenisset, anathemati subiectum se à Pontifice accipit: unde irarum plenus abiens, ad Gregorium tamen supplex accessit: imperatæque ab eo venia, mox illum ludibrio habuit. Quare iterum diris pontificiis obnoxius, in Italiam descendens, Mediolanenses pro Pontifice sentientes, prælio vincit, & captum Petrum Teupolum Venetum eorum ducem, carceri inclusum, crudeliter necat. In Venetos quoque fines incassum arma mota. Mox Pisas sese recipiens, Guelphos ac Gibellinos, perniciosissima Italiæ nomina, primus invexit: quibus adeo Gregorium exercuit, ut ille non multo post obierit, prægravantibus curis.

Factiones Guelphorum & Gibellinorum. Cælestino autem intra XII diem vita functo, successit Innocentius: qui, pertæsus hominis calliditatem atque animum in se hostilem, primum Imperio abdicat, deinde anathematis spiculum in illum distringens, HENRICUM Thuringiæ Landgravium (ea est dignitas apud Germanos) Imperatorem dicit: mox magnam Italiæ partem in illum armat. Parmaque per ejus absentiam illi adempta, quum eam frustra Fridericus obsideret, tandem eruptione victus à Montelongo legato est, captaque urbs Victoria ac direpta. Nec interim ea clade à Pontificum injuria temperavit. Ceterum Panorum profectus, Manfredi filii nothi dolo necatur, quum annos duos ac XXX rebus præfuisset. Hic Bononiense gymnasium, quia cives imperata non statim fecissent, Patavium transtulit: ex Florentia etiam Guelphos populariter ejecit.

RODULPHUS.

Interregnum. Interregnum à Friderici morte ad Rodolphum Habsburgensem per duodeviginti

annos fuit, quo spatio Manfredus Friderici filius, & Corradinus, regno Neapolitano pariter & vita à Gallis spoliati sunt. Interim Rodolphus ex Comite (uti nunc vocant) Imperator declaratus, Alphonso Castellæ posthabito, qui eam dignitatem ambierat, Othocarum Boëmiæ regem acie victum occidit: Pseudo-Fridericum captum, qui se pro Friderico juniore Suevis ostentabat, Novesium combussit. Civitates Hetruriæ libertate, accepta pecunia, donavit. Quam rem Honorius Pontifex, uti infamem, sibi tamen & Italiæ non inutilem, magis non probavit, quam prohibuit. Obiit ante Rodolphus XVIII Imperii anno, & Spiræ sepelitur. In quo si avaritiam non accuses, cetera non reprehendas. Italia certe tum primum aliquid sibi polliceri potuit, Luchino Italici sanguinis Vicarii nomine tunc Mediolani præfecto. Floruit hujus Imperio Albertus cognomento Magnus.

Rudolphus I.
Imp. Ao.
Chr. 1273.

ADOLPHUS NASSAVIÆ.

Donatus Imperii titulis hic, primum in Columbarienses movit: inde in Albertum Austriæ ducem dum bellum parat, quem procures Germaniæ, pertæsi Adolphi fordes & ambitionem, eo rejecto, Imperatorem declararant, ab eodem apud Vangiones prælio superatur, & occiditur, quum annos octo rerum potitus esset.

Adolphus
Imp. Ao.
Chr. 1292.

ALBERTUS.

Rodulphi superioris filius, & Austriæ dux, à patre Othocarō occiso, declaratus principum suffragio, & Bonifacii Pontificis assensu dicitur Imperator: & Bonifacius eo libentius assensit, quum id obstinatissime antea negasset, quod Philippum Francorum regem oderat. Quare ea conditione Albertum ratum Imperium fecit, ut regnum quoque Francorum sibi vindicaret. Ille vero post Adolphum in Spirensi agro cæsum, quum copias tantæ rei idoneas parat, à Joanne fratris filio interficitur, post decimum Imperii annum.

Albertus I.
Imp. Ao. Chr.
1298.

HENRICUS LUCELBURGENSIS.

Henricus ex Lucelburgo Romanorum Imperator designatur. Cui Clemens Pontifex ea conditione ratum Imperium fecit, ut primo quoque tempore in Italiam transcenderet. Quam provinciam libentius Henricus obeundam suscepit, quod Guelphici nominis hostis, prævalentes ejus factionis opes infringere optabat. Per Taurinos igitur saltus Italiæ insinuatus, Mediolani factionem Turrianam oppressit, Vicecomiti summa rerum demandata. Inde Romam profectus accepta Imperii corona, & ab Ursinis brevi expulsus, adjuvante etiam Roberto rege, Hetruriam repetit: Aretique agens, post

Henricus VI.
Imp. Ao.
Chr. 1308.

Ejus res gestæ in Italia.

post Robertum regno privatum, dum Florentinis immineret, qui jam de salute desperant, veneno in Eucharistia dato, periit anno imperii V.

LUDOVICUS BAVARUS.

Ludovicus
IV. Bavarus
Imp.
Ao. Chr.
1314.

Ejus dissidium
cum Pontifi-
cibus.

Hic Rodulphi Imperatoris ex filia nepos, Fridericum Austriæ ducem adversarium habuit: quo cum per octo annos bellum varia fortuna gessit. Ceterum Friderico capto, & occiso, Bavarus rerum potitur, parique temeritate Imperatorem se citra Pontificis assensum appellat. Qua injuria offensus Joannes XXII, illi sacris interdixit: verum homines juxta ac numina contemnens, Italiam mox petit: atque in Vicecomites ingratus, quorum ope adjutus præcipue venerat, Castrutii filios pari improbitate, qui Gibellinæ factionis fautor acerrimus fuerat, paterno principatu exuit: Romæque coronatus à Stephano Columnio, Petrum Corbariensem pseudopontificem creat, minoritanæ familiæ unum, quem & Nicolaum appellari voluit. Et ne quid ad ferendas discordias malorum deesset, tyrannos in iis oppidis, quæ pontificii juris erant, privata auctoritate instituit, Pontificem æmulatus, qui & ipse Galliæ Cisalpinæ multos auctoritate sua regulos præfecerat. Imperii tandem anno XXII quum varia tentasset ad reconciliandam Pontificis gratiam, obiit.

CAROLUS IV.

Edwardus &
Fridericus An-
ti-Cæsares
Ao. Chr.
1347.
Guntherus
Imp.
Ao. Chr.
1349.
Carolus IV.
Imp.
Ao. Chr.
1349.

Boëmiæ ma-
gis curat
quam Impe-
rium.

Prius quam hic Imperium adiret, Germani principes Edoardum Anglum, & Misnensem principem, ac Guntherum Montis nigri regulum, Cæsares declararant. Ceterum altero post alterum vita functo, res ad Carolum Boëmum devenit: qui Joanne Henrici Imperatoris filio natus adolescens adhuc, egregiam in terra Italia patri operam navarat: quo ab Anglis interfecto, ea acie qua Philippus Valesius Francorum rex ab hisce profligatus est, Imperium adipiscitur. Litteris ac linguarum multarum cognitione instructus: sed qui Boëmiæ suæ quam Germanis aut Italis consultum mallet. Nam quum Pragam (Boëmiæ id oppidum totius regni metropolis) variis operibus excoluisset, Imperii majestatem adeo neglexit, ut coronam tantæ majestatis auctoramentum, turpissima pactione acceperit ab Innocentio: qua cautum erat expresse, ut ab acceptis insignibus confestim Italia abscederet: additum & gravius facinus, quod Venceslaum filium adolescentem à principibus Germanis Cæsarem dici obtinuit, exemplo maxime improbando. Imperavit annos XXXII.

VENCESLAUS.

Venceslaus
Imp.
Ao. Chr.
1378.

Vo patrique absumilis, per ignaviam ac socordiam Imperii res afflixit: afflixissetque diutius, nisi à fratre Sigismundo captus,

mox etiam procerum consensu abrogato illi Imperio, ROBERTUS Bavarus ei surrogatus esset. Hic Galeatium Vicecomitem Mediolanensibus primus ducem dedit: quæ dignitas ad nepotes postea transiit, quoad res Insubriæ ad Francorum regem rediit. Præfuit annos XXXII.

ROBERTUS BAVARUS.

Quum Venceslao suffectus esset Robertus Bavarix dux, nihil ille antiquius habuit, quam ut Florentino populo gratificatus, ad comprimendam Galeatii Vicecomitis potentiam in Italiam transcenderet. Ceterum ad Benacum Galeatii copiis congressus, facile repellitur: unde mox ad Venetos despectus, magno ab his honore excipitur: inde solvens, incassum Florentinis adnitentibus, ne Italia excederet, in Germaniam retro abiit, paci religionique vacaturus. Vita functus est anno Imperii X.

SIGISMUNDUS.

Optimum haud dubie principem ac nobilissimum Germania nobis imputet: & qui, si ad pacis artes, quibus excelluit, parem belli felicitatem addidisset, Carolis & Othonibus æquari potuit. Nam puer adhuc, per Mariam uxorem ad Pannonici regni spem evocatus, mox adolescens Venceslao fratre, quod parum utilis haberetur, à se capto, Boëmiæ regnum hereditarium assequitur: sed & Alberto vita functo, omnium votis Imperator designatur.

Hic igitur Pannonia potitus à Ludovici morte, cui Maria superstes filia fuit, duos ac XXX regulos securi percuti jubet, quod regis puellæ adversari essent. Unde illi tanta mox gentis invidia conflata, ut post uxoris mortem captus, necandusque magis quam aservandus, foeminae, cujus maritum ille interfecerat, sit traditus: ille vero, majestate oris & blanda oratione dimissus, hinc Boëmiam petit; quam non sine labore vix tandem obtinuit, longo ab his bello ac difficili petitus, sæpe etiam acie ab his victus.

Nec Italica expeditio una alterave in nos Taurisino agro pervastato felicior. Nam Pippus ejus dux, & ipse, mox tota Venetia ac Foro-Julio Venetis armis expellitur. Hinc quia gravius periculum à Turcis imminabat, qui jam magnæ Europæ parti sese insinuant, Gallicis etiam Philippi Burgundi copiis accinctus, ab Amurathe Turcarum principe gravi prælio victus, castris etiam exuitur, cæsis magna ex parte ducibus & Philippo capto, ipse Byzantium fugiens, mox Venetæ classis occursum, cui Thomas Mocenicus præerat, incolumis de fuga vix evasit. Quæ clades ignominiosiorne an funestior fuerit, haud satis explicem. Discordia certe nostra victor hostis, Adrianopolim se recepit. Et hæc foris.

Quantum autem pace præstiterit, præter generis nobilitatem (quæ haud dubie clarissima

Exautoratus.

Robertus
Imp.
Ao. Chr.
1400.

Sigismundus.

Rex Boëmiæ.

Et Hungaria,
Imperator.
Ao. Chr.
1411.

Res gestæ ejus
tenuæ.

Sigismundi
corporis &
animi doctri-
sima

sima fuit, tot summorum principum serie) & præter insignem corporis proceritatem ac imperatoriam plane indolem, affuit illi liberalitas ac munificentia quanta in nullo antea principum: religionis ac pietatis augendæ studium incredibile: multarum etiam linguarum scientia, & in his linguæ Latinæ studium excelluit: quare doctos homines in primis fovit, & dignitatibus etiam amplis honestavit. Accusavit sæpe Germanos principes qui Latinas odissent litteras. A quibus reprehensus quandoque, quod doctos homines foveret, sed humiles genere: *Ego, inquit, eos amo, quos natura alios antestare facile voluit.*

Schismati pro-
videt.

Illud autem nulla umquam ætas obliviscatur, quod triennium magnam Europæ partem ipse peragravit, dum princeps Christianos ac Pontifices adit, quo schisma Christiano nomini calamitosissimum tolleretur. Nec alterius principis opera magis enituit in vera pietate vindicanda. Quare ita effecit, ut reiectis adulterinis tribus qui Barionæ sedem invaserant, Oddo Columnius magno omnium consensu Pontifex declararetur. Parem operam Eugenio in Basileensi Synodo tollenda præstitit, à quo tamen prius contemptim pæne habitus, ac vix post sextum mensem quam Senis fuerat, Imperii corona donatus est. Hic vero princeps egregius, quum sine virili prole decessisset, ALBERTUM Austriæ ducem, filiiæ maritum, & utriusque regni heredem reliquit, anno Imperii XXVII.

ALBERTUS.

Albertus II.
Imp.
Ao. Chr. 1438.

Nemo umquam maiore spe ad Imperium venit. Et sane conceptam animis hominum opinionem haud frustratus esset. Siquidem toto biennio quo præfuit, Moravos ac Sarmatas, qui hodie Poloni sunt, intra suos fines quiescere compulit. Præconem Boëmum, factionis hæreticæ caput, ita attrivit, ut tota Boëmia sibi cederet. In Turcas autem profectus, Synderoviam castellum ad Danubii ripam munitissimum obsidentes, dum copias in itinere majores expectat, oppidani deditionem fecere, ipse Austriam repetens, apud locum, cui Longavilla est nomen, dysenteriae morbo confectus est, Ladislao filio superstite.

FRIDERICUS III.

Fridericus III.
Imp.
Ao. Chr.
1449.

Pacis atque otii studiosissimus Fridericus existit: quam tenore perpetuo annos quatuor ac L (tot enim rerum potitus est) coluit, seu fatum id fuerit, quietiore Ger-

mania, quam multis retroactis ætatibus, seu prudentia verius id principis effecit. Ille vero nihil ab initio antiquius habuit, quam tuendæ pacis studio, tumultus qui oriebantur, sedare. Quare & seditionem moventes Austriales facile compescuit, & bellum à Matthia Pannonum rege illatum composuit. Quin etiam in Flandros movens, qui Maximilianum Cæsarem asseruerant, recepto filio, paucorum pœna contentus, omnem discordiarum fomitem sustulit.

Ducta igitur Heleonora Lusitanici sanguinis, quum in Italiam transcendisset, ad Nicolaum Pontificem profecturus, ab eo nullo non honoris genere excipitur: illi & uxori corona Imperii imposita. Hinc Neapolim divergit in Alphonfi gratiam, cuius Heleonora pernecessaria erat. Nec minore apparatu à Venetis (ejus enim urbis invisendæ incredibili desiderio flagrabat) obviam illi itum: quos exinde summa semper amoris ac benevolentiae significatione dilexit. Ejus etiam opera Amadeus Allobrox, qui se pro pontifice gerebat, Basileensi Concilio innixus, in ordinem se redigit. Iterum Paulo Pontifice, privati pæne more voti reus Romam petit: quo damnatus, retro ad suos abiens, quiescente Germania, tandem Imperii anno quarto ac quinquagesimo naturæ concessit, MAXIMILIANO filio Cæsare prius declarato.

Cum uxore à
Pontifice Ro-
mæ coronatur.
Ao. Chr.
1452.

MAXIMILIANUS.

Supererat mihi Maximilianus Imperator, quem pater octavo antequam moreretur anno Cæsarem designandum curarat. Magnus bello princeps, & pace præclarus: cuius eximia bonitas, liberalitas summa, & Christianæ pietatis cultus præcipuæ commendantur. Accedunt ad hæc animi dotes, Oris probitas, statura quadrata, in qua tamen imperatoria majestas eluceat, corpus validum ac robustum, idemque laboris atque operis patientissimum, par victus frugalitas, & ex eo valetudo prosperrima. De hoc autem, quum adhuc vivat, Tranquillum Plutarchumque, ac veteres alios scriptores æmulatus, nihil est quod addam.

Maximilianus
I. Imp.
Ao. Chr.
1493.

Ejus corporis
& animi do-
tes.

Deus faxit, ut quod illum agitare semper animo Vincentius Quirinus assererat, qui legatum Venetum egit apud illum, summa cum laude ex sententia conficiat. Neque enim justius ullum est bellum, quam quod pro religione sumitur: & ea denique vera æternaque gloria principum nostrorum existimari debet, quam res præclare in hostes fidei gestæ commendant.

Votum.

TERTII ROMANORUM PRINCIPUM LIBRI FINIS.

EDITIONIS
SCRIPTORUM
HISTORIÆ ROMANÆ
AURELIANENSIS TYPOGRAPHUS
LECTORI S.

Joannes Baptista Egnatius, quum annis onustus, ac lege communi rebus humanis exemptus, Caesarum historiam imperfectam nobis reliquerit, virum de litteris humanioribus non male meritum interpellavi, ut elogia Friderici III. successorum ad Rudolphum II. describeret. Ille nostris postulat annuens ex Neotericorum libris pauca quædam, sed proluxa satis suo judicio, collegit ex probatis scriptoribus, quæ juris facimus publici, tibi que grata vovemus & utilia. Vale.

MAXIMILIANUS. I.

Maximiliani I.
Berosani.

NATUS anno MCCCCLIX. Martii die XII ad annum XII usque hebetioris ingenii linguæque impeditioris vitio laboravit. Sed illud Naturæ impedimentum, quum adolevisset, sapientiæ & eloquentiæ sublimitate superavit. Cunctos suæ ætatis in Orbe Christiano reges, heroici ingenii vigore, sollertia, pietatis ardenti studio, magnificentia, generosi spiritus invictique animi magnitudine secundis pariter & adversis casibus omnium judicio antecelluit. Vita ejus privata ornata fuit exemplis non simulatæ sanctimoniam, honestatis, gravitatis, temperantiæ, sobrietatis, castitatis. Cum viris doctis de fidei veritate, de omnibus philosophiæ partibus, de arte medica præcipue, de mathesi, de historia suavissime collocutus, & in ipsis curam lectionis ac meditationis assidue acuit, & suo exemplo hortatuque ac spe præmiorum amplissimorum, quum omnium liberalium artium, tum vero in primis historiarum studia in Germania, tunc adhuc profunda barbarie obruta, & solidæ eruditionis fontes ignorante, unus excitavit. Hujus exemplo invitati Germaniæ Principes Academias illustres erexerunt.

Bella ab ipso
varia fortuna
gesta.

Belgium.
Ao. Chr.
1494.

Bella gessit plurima, difficillima, domi forisque, sed necessaria, iis exceptis in quæ fœderum occasione fuit pertractus, in quibus quoties à partibus eorum stetit, qui cœlestia spernentes, terrestria tantum cogitabant, toties fortunam expertus est adversam. Tyrocinia prima fecit in bellis Sicambrieis, & Belgas factiose tumultuantes ita præliis aliquot & obsidionibus roto octennio attrivit contuditque, ut aliquot urbibus vi fameque expugnatis, ceteræ territæ vicinarum cladibus pacem suppliciter poscerent, & ad officium reductæ feliciter deinde viverent. Initia tamen in motibus Belgicis Maximiliano parum læta affulserunt. Burgenses enim biennio post electionem captum arctèque custoditum, & contumeliose habitum, ut terrore eum assiduo insuper ceu excruciant, atro-

cia suorum in orbe indignaque supplicia spectare assidue coegerunt immani quodam furore, donec totius Imperii auxiliis à patre liberaretur.

A Matthiæ Corvini excessu bellum Hungaricum aggressus, non solum occupatas urbes Austriacas recepit, verum etiam multas alias in ipso regno expugnavit. Nec magno negotio tunc forum perdomuisset regnum, præcipuis urbibus ad spontaneam deditionem paratis, nisi ex pacto Uladislao Boëmiæ regi procerum suffragiis expetito, id concedere visum fuisset satius, retento solo jure successionis, ut deficiente mascula sobole Uladislai, in suos posteròs regnum devolveretur.

Sequuta sunt deinceps bella Italica, funesta admodum & gravia, in quibus inimicam crebrius quam propitiam fortunam expertus, tandem iis excidit omnibus quæ occuparat. Propter Caroli octavi irruptiones in Italiam, & ut de bello Turcis inferendo mature deliberaretur, Maximilianus indicto conventu, Wormatiæ Imperii principes congregavit anno MCCCCXCIV sed irritò conatu.

Eum exercuit & bellum Helveticum, quod Helveticum. Ao. Chr. 1498.
morum anno supra millesimum proximo ante quingentesimum, varioque gestum eventu multa hominum millia devoravit, Helvetiis partæ libertatis conditiones & ablatas Austriacæ domui provincias pertinaci manu retinentibus, jugumque, quod ipsorum cervicibus imminebat, acerrime propulsantibus. Oeties quum dimicatum esset majore Maximiliani quam hostium clade, tandem transactione bellum compositum est Basileæ anno eodem, decimo Kal. Octobr.

Inde ad Bavaricum bellum devenit, Bavaricum. Ao. Chr. 1504.
uno anno cœptum & confectum anno MDIV adversus Rupertum Comitem Palatinum, qui prælio fractus, intercedente Friderico Saxone Maximiliano, dignitatem suam clementer tuenti, tandem reconciliatus est.

Anno supra millesimum quingentesimum Venetum. Ao. Chr. 1508.
octavo, pontificio instinctu bellum Venetis illatum est, fœdere inito inter Europæ reges, in quo Maximiliani conditio fuit eo deterior quam reliquorum, quo æqui justique ipse fidei

Maximiliani I.
in bello Ven-
etia justitia.

fidei pactorumque fuit observantior. Nihil enim in tanto Principe fucatum, infidiosum, suspicax, nihil captiosum, ambitiosum, vel avarum fuit. Natura enim ad veritatem, candorem, justitiam & æqualitatem ferebatur, ac fraudulentas simulationes oderat, alienus ab injusta sævitia, moderationis amans. Confilia dirigebat exquisito gravique judicio, non ad distractiones voluntatum, non ad involvenda ingenia vel negotia, non ad alendas simultates, non ad oppressionem & everfionem aliorum, sed ad concordiam cum salute & majestate Imperii conjunctam.

Socii hujus
belli.

Conspirarunt igitur in Venetos Maximilianus Cæsar, Julius Pontifex, Ludovicus Gallus, Ferdinandus Hispanus, Alphonsus Ferrariensis. Cameraci foedus ictum est. Ad hoc Maximilianus eo facilius accessit, quod occasionem quæreretur ulciscendi priori bello à Venetis illatam sibi cladem ad Perram Castellum & ad Cadurium, quum à Carnicis Alpibus & ad Tridentinas fauces copiis præmissis, ipse sequi, & Romam solemnem renuntiationis causa proficisci constitisset. Quade re priore anno septimo in Constantiensi conventu cum principibus Imperii deliberaverat. Bellum illud plenum variis casibus, atrox præliis, ipso etiam foedere sævum, Guicciardini historia prolixè describit, confectum cum multa clade gentis Italicae, quæ justissimo Dei judicio in tristissimis pœnis hæsit per aliquot annos. Quum vero in annum nonum gestum esset à Maximiliano, nullis interruptum induciis, tandem compositum est, pace inter Carolum Ferdinandi Hispani & Isabellæ heredem, & Franciscum Gallia regem, qui Ludovico XII successerat. Conditionibus non refragatus est Maximilianus jam senex, qui & bellorum pertæsus, & auxiliis Helveticis diffusus, quibus dimissis paulo ante ex Italia sese nulla re memorabili gesta receperat, nepotis sui commodis tunc obstare noluit.

Par.
Ao. Chr. 1518.

Rusticum.
Ao. Chr. 1501.

His ipsis annis commoverunt sese paullatim semina motuum popularium ex Helveticæ libertatis conspectu deducta. Circiter annum MDII in Spirensi dicecesi scintillæ tanti incendii paullatim serpendo Sueviam multis in locis & nonnullas Imperii civitates corripuerunt. Sed velut languens adhuc inter confertos cineres incendium latuit usque ad annum MDXXV quo magno sese impetu per Germaniam effudit.

Motus Un-
garici compo-
siti.
Ao. Chr. 1515.

Ungariam anno MDXIV alius seditiosæ multitudinis impetus concussit, quorundam horrendis suppliciis oppressus. Anno sequente convenerunt Viennæ Maximilianus Cæsar Ladislaus Ungariæ Boëmiæque, Sigismundus Poloniae, reges. Inter hos omnibus simultatibus è medio sublatis, vetera pacta renovata, liberalibus additionibus aucta, firmis comprobationibus & nuptiis inter liberos nepotesque contractis sancita sunt.

Ultima ejus
Comitia.
Ao. Chr. 1518.

Triennio absoluto, Maximilianus conventum egit postremum, nempe anno MDXVIII & eum quidem Principum frequentia celebrimum Augustæ, in quo de bello Turcico

actum est. Selimus enim Mamalucorum regno funditus exciso, magnum orbis Christiani principibus terrorem incusserat. Commendavit & Carolum nepotem principibus, ut se mortuo ejus in electione haberent rationem. Inde Oenipontem profectus, & febre correptus, quum transferri se Vellam curasset, accedente ex virium resolutione alvi profluvio, exspiravit, pridie Idus Januarias, anno MDXIX.

Et mors.
Ao. Chr. 1519.

Ante annos tredecim, nempe MDVI. Philippus Maximiliani filius, Belgarum princeps in Hispaniam navigarat, crebris procerum litteris evocatus, ut Isabellæ focrus dotale regnum capefferet. Sed ex indulgentiore victu, sub novi cæli intemperie, sæva febre correptus, cito decessit, anno ætatis vicesimo octavo, relictis ex Joanna conjuge filiis Carolo & Ferdinando, & filiabus quatuor.

Philippus Ma-
ximiliani filius
præmature
obiit.
Ao. Chr. 1506.

Uxores habuit Maximilianus, primam Mariam Burgundicam, ex qua suscepit tres, Philippum, qui dotalia regna, Hispanicum nempe, Siculum & Neapolitanum domui Austriacæ acquisivit, Franciscum & Georgium, in annis pubertatis mortuos, & Margaretham filiam connubiis infelicem. Carolo enim octavo, Galliarum regi desponsatam, & in aula Francicæ educatam, sponsus ubi adolevisset, repudiavit, rapta, propter successiones, Anna Francisci ultimi citerioris Britannia ducis unica filia herede, quæ Maximiliano promissa erat. Post Carolum, Arragonia principi, deinde (illo ante nuptias mortuo) Philiberto Sabauda non meliore fortuna nupsit.

Maximiliani f.
uxores & li-
beri.

CAROLUS V.

Maximiliano rebus humanis exempto, Carolus ex Philippo filio nepos, Hispania Neapolis, Sicilia rex, Imperator electus est XXVIII Julii MDXIX, annos natus XIX, sed animam gerens curasque viriles. Anno sequenti per Ferdinandum Cortesium novæ Hispania dominatum in Occidentali India seu novo orbe fundavit, temporum progressu confirmavit. Accepta dein Aquisgrani Cæsarea corona, Wormatiæ prima Imperii sui Comitia, ineunte anno MDXXI habuit, in quibus forma gubernationis & magni Senatus Rempublicam absente Carolo, judicia item Camerae, pace publica, nonnullisque aliis ad Germaniæ salutem pertinentibus rebus constitutis, ad belli necessarias artes convertit animum. Nam Pyrenæi montes, Hispania ipsa, nec non provinciæ Belgicae variis armorum strepitibus personabant. Quos quum per legatos feliciter repressisset, bellum in Italia pro Mediolanensi ducatu suscepit, & ab omnibus desertus ac proditus gessit: tandem per bellicosos duces illustrem victoriam ad Ticinum adeptus, ipso Gallia rege capto, sapientia & modestia significationes insignis demonstravit domi & foris. Rege custodia liberato, bellum in Italia recrudit. Roma capta Pontifex pecunia & jure patronatus in episcopatibus regni Neapolitani multatus, Galli toto illo regno tandem pulsi sunt. Pacem à Cæsare Pontifex, Gallus,

Carolus V.
Imperator.
Ao. Chr. 1519.

Prima ejus
Comitia.
Ao. Chr. 1521.

Bellum Me-
diolanense.
Ao. Chr. 1521.

Res cum Ger-
manis.

Et Turcis.

Alia bella Ca-
roli V. & res
gesta, diverso
successu.

Carolus V. re-
signat Imperi-
um.

Æo. Chr. 1556.

Et moritur.
Æo. Chr. 1558.

Carolus V. En-
comium.

Gallus, Dux Mediolanensis & Veneti anno MDXXIX obtinent. Bononiæ duplici corona redimitus, ad Augustana Comitata pergit, & quamvis adversus Protestantos jam tum violentis consiliis impelleretur, tamen anno MDXXXII prudentissimo Archiepiscopi Moguntini & Comitum Palatini Electorum consilio acquiescens, pacem toti Germaniæ concessit. Expeditiones deinde suscepit adversus Turcas Austria pulsos, in Barbariæ, Siciliæ, Italiæ littoribus variis cladibus affectos.

Porro, quum nihil in terris firmum vel omni ex parte beatum appareat, Carolus infeliciter Provinciam tentavit & Algeriam. Contra Flandriæ tumultus prudenter sedavit, Belgii rebus consuluit, quæ ad bella in Veromanduis & Pedemontana regione necessaria videbantur ordinavit, in Germania placidas de componendis circa religionem controversiis colloquutiones multas instituit. Geldriæ ducem reducit ad officium: bellum paullo post in Galliam transfert, & componit, ut Germanico facilius vacaret anno MDXLVI & sequentibus. Post victoriam novas de religionis negotio leges tulit, quas quum severius exequi cœpisset, fortuna ipsius mutata est. Nam Oeniponte fugatus à principibus foederatis, captivos Saxonem & Landgravium dimittere, & Germaniæ pacem concedere coactus est, anno MDLII, quo in urbis Metensis obsidione prosperi bellorum successus Caroli metam suam habuerunt. Quare triennio post, resignato Electoribus Imperio, omniumque regnorum & Belgicarum provinciarum gubernatione Philippo filio tradita, reliquum vitæ spatium in exercitiis spiritualibus consumere, & de morte omnino cogitare decrevit. Exeunte igitur anno MDLVI cum Leonora & Maria sororibus in Hispaniam navigans monasterium Justi, in Bæticæ, Castellæ & Lusitaniæ finibus, reliquæ vitæ sedem sibi delegit, quam anno MDLVIII Kal. Septembr. placide conclusit, annos natus circiter quinquaginta novem.

In eo principe, inquit nobilissimus Historicus, cum virtute certavit fortuna, ut illius meritis supremum felicitatis fastigium imponeret. Neque vero ullum perfecti magis & ad omnem virtutem expressi principis exemplar nostra & retro seculorum memoria reperiri posse arbitror, quod iis qui ad Imperium virtutis via grassantur, ad imitandum proponi queat. Nam quid ei ad summam utriusque laudem defuit, siue ingenium & prudentiam in consiliis spectes, siue constantiam in adversis, in prosperis moderationem, præsentiam animi in periculis, temperantiam, & quæ omnium in Principe virtutum culmen ac cumulus est justitiam? Vita ejus fere jam à primis pueritiæ initiis seria fuit, maximis negotiis & variis expeditionibus exercitata atque in ipso præcipuum pietatis studium fuisse, postquam ad Imperium evectus est, citra adulationem dicere possumus, eoque omnia ferme quæ ille pace & bello fecit, referri debere: nimirum, ut Concilium legitimum celebraretur, & per illud concordia in Ec-

clesia sarciretur: quod siue Pontificum in eo negotio non bona fide versantium ambitione, siue ob bella nostra toties infeliciter renovata impeditum fuit, semper ab eo postea reperitum est, ut mirari nemo debeat illius consilia, dicta & facta præsentis Numinis auxilio usque illustrata fuisse, qui tam sanctum propositum habuit.

Quum vero nulla ejus vitæ pars non summe laudabilis sit, nulla re magis animi magnitudinem ostendit, quam vitæ clausula, qua vir alios vincere assuetus, seipsum vicit, vitæque tot casibus obnoxia jam potiore mente agitans, antequam moreretur, renuntiavit, & qui reipublicæ vixerat, sibi ac Deo vivere cœpit. Itaque toto biennio, quod mortem præcessit, in Hieronymianorum fratrum sodalities, monitore usus Constantino quodam, qui ei à sacris confessionibus erat, præcipue D. Bernardi lectione se solabatur, & toto pectore in Deum revolutus, sic ratiocinabatur, se quidem indignum esse, qui regnum cælorum propriis meritis obtineret; sed Dominum Deum suum, qui illud duplici jure obtineat, & Patris hereditate, & passionis merito, altero contentum esse, alterum sibi donare, ex cuius dono illud merito sibi vindicet, hacque fiducia fretus minime confundatur. Neque enim oleum misericordiæ nisi in vase fiduciæ poni: hanc hominis fiduciam esse à se deficientis & innitentis Domino suo: alioqui propriis meritis fidere, non fidei esse, sed perfidiæ: peccata remitti per Dei indulgentiam: adeoque credere nos debere, peccata deleri non posse, nisi ab eo cui soli peccavimus, in quem peccatum non cadit, & per quem solum peccata nobis condonantur.

Ita quum sensim ad lentam tabem acuta febris accessisset, imaginem Christi cruci affixi idemtidem in oculis, ulnis, ore, & tota mente complexus, in eo solo se omnem salutis spem collocare declaravit: sumptoque viatico, *In me mane*, inquit, *dulcissime Salvator, ut ego in te maneam.* In quæ verba deficiens, animam Deo reddidit.

Reliquit tres liberos ex Elizabetha Lusitana, Philippum nempe, regnorum suorum heredem, Mariam Augustam Maximiliani II propioris sobriini uxorem, & Joannam, quæ Joanni Lusitanorum principi nupsit, ex qua natus Sebastianus postumus, qui avo in regnum successit. Ante matrimonium, ex contubernio Margaritam suscepit, quæ Alexandro Medici primum, dein Octavio Farnesio Parmensium duci nupsit. Et quum uxorem diu ante mortem amisisset, postremo Joannem Austriacum ex femina Ratisponensi quoque suscepit, qua in re tanta verecundia usus est, ut nisi à penitissimis matris Margaritæ nominibus ignoraretur: de Joanne vero nunquam, nisi paucis ante mortem diebus locutus sit, quum eum per amicos Philippo filio commendavit: memorabili imprimis Principibus documento, quorum vita suis pro exemplo est, ut si quid peccent, clam & in occulto peccent. Hæc nobilissimus Historicus:

FER-

FERDINANDUS I.

Ferdinandus I.
Studia.Scientia ma-
thematica.Pacis magis
quam belli
amator.Præcipue in eo
virtutes.Ferdinandus I.
Imperator.
Ao. Chr. 1556.Mors &
mors.
Ao. Chr. 1564.

Uxor & liberi.

Ferdinandus I.
virtutes.

Natus Modinæ in Castellæ regno Ferdinandus anno MDIII. X. Martii. Puer recte didicit linguam Latinam, neque solum veteres scriptores quum legeret intellexit, verum etiam animi sui sensus Romano sermone feliciter expressit, eoque familiariter utebatur. Ludovico Vive Valentino, nec non Desiderio Erasmo Roterodamo, quem magnificiebat, præceptoribus usus. Mathematicum initia cupide hausit adolescens, adeoque illis amavit grandævus, ut ex inspectione τῶν αὐτομάτων præcipuam caperet oblectationem, quando animus gubernationis laboribus defatigatum ex contemplatione admirandæ harmoniæ motuum in corporibus cælestibus recreabat. Ea in arte ita fuit exercitatus, ut eum nullus Princeps hujus ætatis superaret, & cum artificibus præstantissimis de difficillimis hypothesebus erudite differere poterat. Ante & post Imperium adeptum, princeps placidi plane ingenii, præliator minus felix fuit quam Carolus frater, sicut nec Augustus Cæsar ad arma natus erat: tamen in tot bellorum fluctibus, tantaque armorum imparitate, manifeste conspecta est Dei dextera, quæ Ferdinandum, Ungariam, Boëmiam, Austriam, Silesiam, aliasque provincias adversus potentiam Turcicam clementer defendit. Enituerunt in eo præcipuæ virtutes, Pietas erga Deum, Ecclesiam & Imperium, Æquitatis amor perpetuus, Prudentia, Temperantia, Mansuetudo. Fratræ per multos annos vices sapienter gessit in Comitibus, à civilibus turbis alienus, pacis publicæ tenacissimus: magnoque cum dolore Hispanica consilia vidit contra Imperii ordines luctantia.

Post electionem anno MDLVIII. d. XXIV. Februarii factam solemniter ritu, * Romanæ curiæ novas machinas in Cæsaream majestatem erectas dextra manu confregit, pacem publicam studiose conservavit, cum Turca inducias octennales pepigit, principes discordes conciliavit, Daniæ & Sueciæ regum cruentas lites composuit. Largitus est illi Deus senectam tranquillam, florentem auctoritate, gratia & laude apud omnes, quam multi alii potentissimi bellatores, quos ad extremum fortuna destituit & evertit, non adepti sunt. Pietas & Clementia Ferdinando fructuosæ fuerunt, & amplum atque felix ipsi pepererunt Imperium. In morbo, quem ex assiduitate laborum & curarum contraxerat, testimonia suæ in Deum fiduciæ, invocationis, spei & patientiæ multa protulit, atque placidissime decessit XXV die Julii, anno MDLXIV longa tæbe consumptus. Vixit annos LXI, menses IV cum dimidio.

Ex Anna Ladislai Hungariæ regis filia, unica uxore, cum qua conjunctissime vixit, quatuor habuit filios, Maximilianum, Ferdinandum, Joannem, Carolum, & undecim filias. Ex tot liberis superstites duodecim reliquit, & pariendi laboribus superata decessit Pragæ anno MDXLVII.

Imperium solus VII annos rexit Ferdinandus.

princeps prudentia, justitia, liberalitate, mansuetudine, vigilantia nulli secundus. At pietatis in illo, & pacis in Ecclesia constituendæ præcipuum fuit studium. Nam ut in Turcarum impetu, cui impar viribus erat, sustinendo atque frangendo, mora & arte uti optimum factu experientia didicerat, sic & in religionis negotio non igne & ferro grassari, ad quod ipsum plerique hortabantur, sed colloquiis, placidis disputationibus, amicis collationibus, Conciliis denique sive nationalibus, sive œcumenicis, rem gerere turius judicabat. Itaque quum videret malis artibus profanos homines uti, ut pacem publicam & pias conscientias everterent, de controversiis in religione articulis conciliandis seriam cogitationem suscepit. Sed dum mediis querendis vacat, nec idoneam conciliationis viam invenit, mors accedit atra, quæ cogitationibus tanto heroë dignissimis indixit silentium. At quum in magnis & voluisse satis sit, Ferdinando perennis sua laus maneat.

MAXIMILIANUS II.

Nulla re, secundum Deum, felicior fuisse videtur Ferdinandus, quam successore Maximiliano, qui paternis vestigiis insistens, raræ prudentiæ & æquitatis laude Imperium, post obitum patris administravit. Turcæ in Hungaria magna manu grassabantur. Germania morbis intestinis laborabat. De rebus Hungaricis novus Imperator ante omnia sollicitus, quamprimum curavit, ut hostium progressus reprimerentur, quod feliciter per legatos exequutus est anno MDLXIV & LXV. Turbas non leves in Germania passim exortas dissipavit, perduelles fortiter repressit, conscientias prudenter & placide consuluit, quæ ad aliorum principum honorem pertinebant sedulo procuravit; & dum Turcæ in Cypro, Hispani in Belgio, Galli adversus concives suos armati, lætæ horrendis delectantur, Cæsar, ut providus paterfamilias, suorum quieti indefinenter prospexisse censetur. Mense Julio anno MDLXXVI Moscoviticam legationem audivit Ratisponæ, ubi postremum suum inter homines conventum celebravit, & pie obiit XII Octobris annos natus XLIX absolutus, quum præsentis filio Rudolpho decreta conventus in palatio Senatorio publicarentur, atque principum qui subscripserant nomina recitarentur.

Reliquit vere Maximus ille Maximilianus suæ sapientiæ, pietatis, virtutis memoriam honestam, & optimo Imperatore dignissimam. Symbolum fidelis Patriarchæ, telo tentationis gravissimæ fauciati, *Dominus providebit*, ut plurimum in ore habuit, eos graviter increpans qui Fortunam constituebant Deam, cæloque locabant. Præsertim vero damnabat Principes subditorum fidei dominatores: nec peccatum gravius esse asserbat, quam conscientias jugum imponere velle. Nam * qui animas (inquebat) torquere conantur, dum cælum ambiunt, amittunt terram. Pius disputationibus de articulis, qui ad æternam vitam pertinent, maxime gaudebat: & quum

Nnnn 3

Præsertim studium in conciliandis negotiis religionis.

Maximilianus II. Imperator. Ao. Chr. 1564.

Res Hungaricas componit.

Præsertim Germanicas & alias.

In ultimis suis Comitibus moritur. Ao. Chr. 1576.

Maximiliani II. laudes ex pietate & virtute.

vir nobilis ei gratularetur, quod annum XLIX climactericum superasset: mihi (respondit) anni omnes sunt climacterici. Religionis controversias ardentibus votis, consultationibus & privatis adlocutionibus percupiebat extinctas, atque sapientes viros accersebat, ut eorum sententias de tanto negotio colligeret. Innumera extant mansuetudinis ejus erga suos hostes exempla. Fideles servos suos singulari quadam charitate complectebatur, proceres & principes viros multa reverentia prosequutus, alioquin heroico præditus ingenio, atque invicto animi robore, intemperantiæ hostis, naturalis philosophiæ studiosus, linguarum multarum notitia, judicio exquisito, tenaci memoria ornatus, eloquens, gra-

vis in dicendo numerosusque, æquitatis & liberalitatis cultor, avaritiæ censor acerrimus, agriculturæ præsertim hortensis amans. De sacris litteris, de animarum immortalitate, de resurrectione carnis & vita æternum beata frequenter differuit, atque peculiare de his capitibus libellos legit sæpissime.

Vixit cum Augusta Maria Caroli V. filia patruele sua XXIX annos, quam & unice perseveranterque dilexit. XVI liberos ex eadem suscepit, novem aut decem superstitionibus relictis, Rudolpho nempe, Ernesto, Carolo, Alberto, Wenceslao, Maximiliano, Mat-thia, Maria regi Hispaniarum Philippo, Elizabetha Carolo IX Franciæ regi, elocatis.

Uxor & liberi.

ANDREÆ

I.

ANDREÆ ALCIATI

JURISCONSULTI

DE

MAGISTRATIBUS

CIVILIBUSQUE ET MILITARIBUS OFFICIIS
LIBELLUS.

II.

P. VICTORIS

DE

REGIONIBUS URBIS

ROMÆ

LIBELLUS.

III.

ANONYMUS

DE

ORIGINE URBIS ROMÆ.

ANDREAS ALCIATI

PROCONSUL

DE

MAGISTRATUS

LEGATIONIS ET MILITARIS OFFICII

AD HOC

P. VICTORIS

MAGISTRATUS

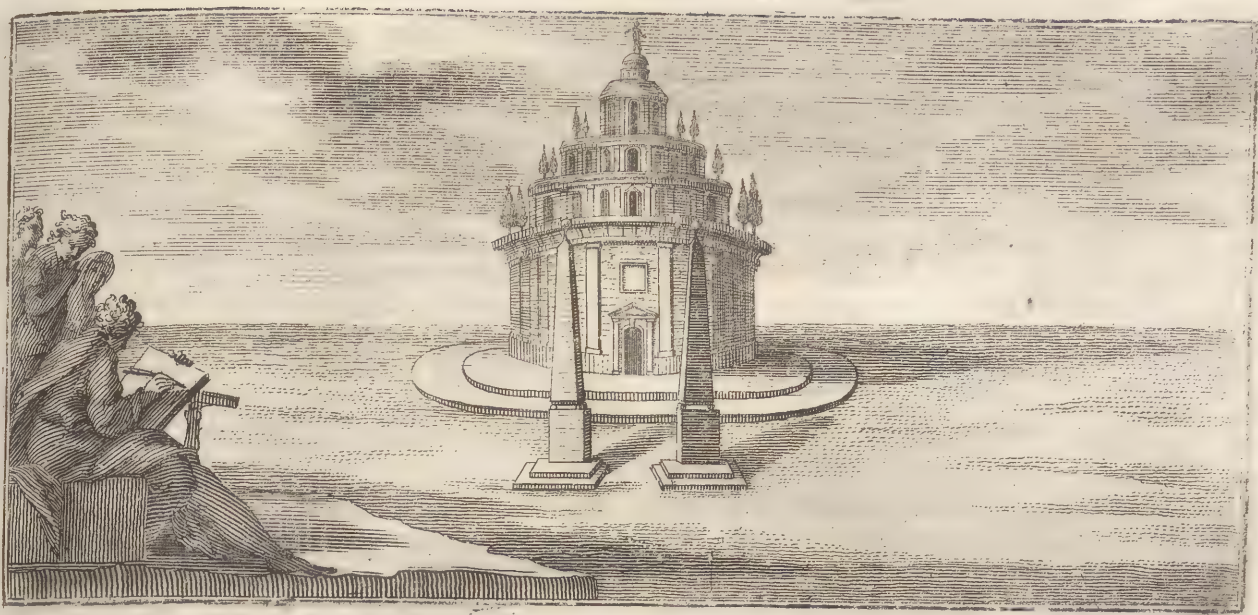
ROMAE

LEGATIONIS

DE

MAGISTRATUS

LEGATIONIS ET MILITARIS OFFICII

I. ANDREÆ ALCIATI
JURISCONSULTI
DE
MAGISTRATIBUS
CIVILIBUSQUE ET MILITARIBUS OFFICIIS.
LIBELLUS.

Scribendi oc-
casio.

UM multa sint in jure nostro non satis haftenus intellecta, tum is maxime tractatus expositione indiget, qui ad eos magistratus pertinet, quorum in primo Digestorum libro mentio habetur.

Quamvis enim ab interpretibus multa afferantur, ad Imperatorum potestatem, & Proconsulum, Praesidium, Procuratorum Caesaris, Juridici Alexandriae officium spectantia, non tamen rem omnem ita explicant, ut studiosis satisfacere possint. Nam cum ea munera antiquis Jurisconsultis cognitissima essent, non existimaverunt operae pretium se facturos, si longo sermone in eorum explanatione commorarentur. At in praesentia propter Latinarum litterarum diutinam calamitatem, cum ex Jurisconsultis plena cognitio haberi nequeat, vix quicquam superest, unde in certiore semitam deducamur, nisi recentiorum conjecturas, &, ut ipsi vocant, divinationes, pro exploratis rebus recipere velimus. Itaque, ut huic quoque parti pro virili opem feramus, quae ad hunc tractatum pertinentia ex anti-

quis autoribus collegi, in medium proferre, & cum studiosis communicare constitui.

Sciendum igitur Romani Imperii originem à Romulo Regibusque coepisse: ab his latae sunt leges, quas *Regias* vocant. Is Romulus ex antiquioribus civitatis centum Patres elegit, qui ordo Senatorius dictus est: ad hunc decernendi jus pertinebat, quae ex toto Regno ad eum deferrentur. Sed & sacra facere, jus dicere, magistratum gerere, soli Patritii poterant. Quoties vero vel leges sciendae, vel magistratus creandi, vel bella decernenda erant, tum Populus Romanus ipse consulebatur, ad eumque hujusmodi negotiorum jus pertinebat. Idque DIONYSIUS HALICARNASSEUS diffuse explicat.

Exactis deinde Regibus, plebis potestas multum aucta est, cum secessione facta à Senatoribus extorsisset, ut ex corpore suo Magistratus crearentur, qui *Tribuni plebis dicti sunt*. Sacrosancti hi erant summæque auctoritatis, ut qui Senatusconsultis intercedere possent. Et quamvis à principio latae ab his leges, quas plebiscita vocant, Patritios non obligarent, tamen lege Hortensia constitutum deinde est, ut eo jure quod plebs statuisset, omnes Quirites tenerentur. Sic acerrimum telum plebi adversus nobilitatem datum est. Fuit & de eo controversum, quod majores Magistratus ex plebe creari Patritii prohibebant, donec & hoc

Oooo

A quibus leges Romanae conditae sub Regibus.

Post exactos Reges.

Tribuni plebis, eorumque potestas circa ferendas leges.

ob-

Consul plebejus creatur unde origo bellorum civilium.

obtentum fuit, ut alter Consul plebejus esset. Cœpere deinde Caji Sempronii rogationibus judicia cognoscere. Is enim Equestrum ordinem in eorum possessione locavit, unde turbulentæ seditiones ortæ. Constatque C. Marium, & L. Syllam, qui ea Senatui demum reddidit, vel hac de re præcipue contendisse: unde & bellorum civilium maxima incendia orta sunt. Cum deinde pro Senatu Pompejus arma sumeret, Marianæque partes, quæ plebem tuebantur, Cæsar sequeretur, oppressaque per eum, & dein Triumviros Republica, cum in C. Octavium Cæsarem omnia cessissent, novum ipse regimen induxit. Nec enim Regem se, aut Romulum, quod odiosus superbusque is titulus esset, appellari est passus: sed Romano veterique nomine Imperator & Augustus dici voluit, sumpsitque Censuram, & Tribunitiæ potestatis jus, & Maximum Pontificem se inscripsit, Patriisque Patriæ titulum à Senatu Populoque Romano accepit.

Imperatoris Romani potestas.

Sane ejus nominum rationem sic DION exequitur, ut qui Imperatores appellati sunt, delectum facere, milites conscribere, pecunias colligere, hostibus bellum indicere possint. Iidem & pacem faciendi, summum supplicium etiam de Senatoribus sumendi, jus habeant. Solitos fuisse priscos duces sic appellari, TACITUS libro tertio auctor est. Illi enim, re bene gesta, gaudio & impetu victoris exercitus ea salutatione conclamabatur, erantque plures simul Imperatores, nec super ceterorum æqualitatem. Concessum ad eam similitudinem id vocabulum est quibusdam & ab Augusto & à Tiberio aliisque successoribus.

Censorum functio.

Censores autem vitam moresque nostros examinant, & de eis inquirunt, census rationem ducunt, professionem curant, & pro meritis hos de albo eximunt, illos deligunt, quod & diffusius in Valeriani vita apud TREBELLIIUM traditur.

Pontificis Max. jus.

Ad Pontifices vero Max. Sacerdotiorum conferendorum jus pertinet, sacris enim omnibus auspiciisque illi præstant.

Tribunitia potestas sacrosancta.

Tribunitiæ jus potestatis eam ob causam sumpsit, quod sacrosancta ea dignitas neminique violabilis esset. Nam etsi in re levissima solo sermone, nedum facto, Tribuni majestatem quisquam contempsisset, tamquam abominabilis, & facer indicta causa ad mortem adigebatur.

Has dignitates cur accepit Augustus.

Et has quidem dignitates Octavius accepit, in successoresque suos transmisit, quo potentius illustriusque Imperatorum nomen faceret. Concessum præterea & illud fuit quod ante eum antiquorum nemini, ut legibus solutus esset. Significat hoc (inquit DION) ab omni legum necessitate liberum, nullique juri scripto obnoxium: ut qui absque ulla disquisitione omnem Regum potestatem haberet, quamvis nomine abstineret.

Patriæ Patriæ titulus quid significet.

Patriæ vero Patriæ cognomentum apud antiquos, observationis ejusdem paternæ significatio erat, quod hoc nomine illustrati Principes omnes quoscunque sibi subessent, ceu

filios armarent, illique eos vicissim tamquam patres vererentur. Quamvis Imperatorii alia quoque nominis ratio reddi posset: nimirum, quod hi in nos eam potestatem exerceant, quam antiquitus parentes in filios habuerunt, hoc est vitæ & necis.

Cogitavit etiam plerumque Augustus de reddenda Republica. Cumque in Senatu sententiam suam exposuisset, Rationarium Imperii tamquam illud restitutus Consulibus tradidit. Sed Senatoribus sive per simulationem, sive metu, vel etiam ex composito reclamantibus, variasque rationes offerentibus, cur Reipublicæ Monarchia præstaret, in Principatu perseveravit, Deos hominesque testatus, intra decennium se omnem administrationem depositurum. Sed cum ea tempora lapsa essent, rursusque ejurare velle Imperium simularet, Senatus alios decem annos, quibus in eodem magistratu esset, decrevit: atque iterum aliis decem annis, quibus ipse dein extinctus est prorogavit.

Quamobrem inde observatum est, ut ejus successores, quamvis donec vixerint perpetuam administrationem recipiant, tamen singulis decem annis celeberrimos ludos faciant, tamquam principatum renovent. Ea festa decennalia, vicalia, tricenaliaque appellata sunt. Arelate Constantium tricenalia celebrasse, theatralesque & Circenses ludos ambitioso apparatu edidisse, auctor est AMMIANUS. Vovebantur autem hi ludi in proximos decem annos. Quapropter in antiquis nomismatis plerumque hujusmodi inscriptio cernitur, VOT. X. VOT. XX. hoc est, votis decennialibus vicalibusque. TREBELLIIUS quoque in vita Gallieni: Convocatis (inquit) Patribus decennalia celebravit, novo genere ludorum, nova specie pompæ, exquisito genere voluptatum. NAZARIUS in Panegyrico: In destinatis, inquit, decenniis jam vota properantia, & spes volucres constituerunt. Sed & MAMERTINUS: Reservo orationem quam quinquennio exacto decennialibus tuis dicam.

Extat Romæ in Lateranenfi Basilica Senatusconsultum æreis inscriptum notis, quo potestas Vespasiano Imperatori data cognosci potest. Licere enim illi fœdus quibuscumque vellet sancire, Senatum habere, remittere, Senatusconsultum per relationem discessionemque facere. Si ejus jussu vel mandato, eove præsentie Senatus haberetur, perinde servari, ac si ex lege Senatus convocatus esset. Si quos Magistratus Senatui P. Q. R. commendasset, suffragatione sua adjuvisset, eorum comitiis etiam extra ordinem rationem habendam. Fines pomerii cum è Republica censebitur proferre ei licere. Quicquid ex usu Reipublicæ, divinæ, humanæ, publicæ, privatarumque rerum esse existimabit, ei agere facere jus potestatemque esse. Quibus legibus plebi que scitis scriptum esset, ne Augustus Cæsar teneretur, eisdem & eum solutum esse. Acta, gesta, decreta ab eo, etiam ante illud Senatusconsultum, perinde rata haberi, ac si Populi Plebisque jussu acta essent. Si ejus concessionis causa aliud adversus leges factum esset, fraudi nemini esse, neque quicquam ob eam rem Populo dari

Augustus cogitavit de reddenda Republica.

Origo decennialium vicalium tricenariumque.

Monumentum ex quo Potestas Imperatoris definitur.

dari debere, nec cui de ea re actionem judicio-
nemque dandam. Quæ tam ampla auctoritas
Vespasiano præstita, videtur mihi formula ef-
se ejus potestatis, quam sibi Imperatores at-
tribuebant.

Legis Regiæ
ratio.

Scribunt Jureconsulti, lege Regiæ, quæ de
Imperio Augusti lata est, Pop. Rom. omne
suum Imperium & potestatem concessisse. Id-
circo autem legem eam Regiam appellari ar-
bitror, quod Romuli constitutione ad Popu-
lum ejus Regis creandi pertineret. Unde à
Tarquiniiis Servio Tullio objiciebatur (uti T.
LIVIVS inquit) quod injussu Populi Regnum in-
vasisset. Cum ergo Augustus à Populo Ro-
mano Imperator creatus est, videtur Regiæ
legis observatio in usum revocata, quamvis
Regiam plane potestatem ille numquam usur-
pavit, sed sua Populo, sua Senatui munia ob-
ire permisit.

Augustus
numquam usum
potestatis Re-
giæ.

Comitia enim Magistratum tum quoque
celebrabantur, conveniebantque Tribus o-
mnes, candidatosque Populi arbitrio deligi
ille sinebat, si modo eos approbasset: nec e-
nim quicquam ab his fieri permittebat, quod
præter animi sui sententiam esset. Curabat-
que id maxime, ne indigni, aut quibus jus
capeffendi honoris non erat, per ambitum le-
gibus eriperentur. Quod & à Tiberio ali-
quoties observatum, donec id juris penitus
sibi vindicavit, tradiditque successoribus, ut
necessario in Urbe Roma lex Julia de ambu-
tu cessaverit. Senatoribus quoque Augustus
non parum detulit, ex his enim XV. fortiri
jussit, qui sibi sex mensibus in consilio essent:
plerumque & ipse sententiam in Senatu dice-
re, una cum amplissimo ordine decernere.
Ad hæc, judicia Senatui permisit, cujus ju-
ris causa antea toties armis certatum fuerat:
sicque publica negotia & privatorum maxima
tractabantur.

Augustus quo-
modo Provin-
cias divisit.

Omnium præterea Provinciarum, quæ sub
Imperio Romano erant, formulam ita divi-
sit, ut aliæ *Proconsulares*, aliæ *Prætorias*, aliæ
Præsidiales essent. Proconsulares Senatui,
Prætorias Populo demandandas tradidit. In
Præsidiales ipse Legatum suum, qui nunc
Præses, nunc Legatus Cæsaris eam ob causam
dicebatur, mittebat. Deinde factum est, ut
etiam Prætorias in Senatu per sortes decer-
nerentur: nimirum sublatis ab Imperatoribus
comitiis, qui conventum Populi formidolo-
sum existimabant. Scribit STRABO libro ul-
timo, omnes Provincias, alias Cæsari, alias
Populo attributas: & ex his quæ ad Populum
pertinebant, Proconsulares & Prætorias consti-
tutas; quod videlicet viri Consulares vel Præ-
torii ad eas regendas mittebantur. Erant au-
tem hujusmodi Provinciæ imbelles, & quæ
militari præsidio non indigebant, neque pro-
ximos Barbaros habebant. Quæ enim vali-
diores, & legionum ope indigentes, sibi con-
servavit: eo videlicet prætextu, quod Popu-
lo paciora quæque & pulchriora concede-
ret, ipse difficiliora, periculisque & labori-
bus exposita retineret: sed revera (si DIO-
NI credimus) ut in manu sua res omnis mili-
taris esset, Senatus autem Populusque inermis

Rempubicam reperere non auderet. Proconsu-
lares Provincias fuisse Libyam & Asiam citra
Taurum, STRABO autor est. Prætorias ve-
ro in Hispaniis Bæticam, in Galliis Narbo-
nensem, tum Sardiniam cum Corsica, Sicili-
am, Illyricum qua in Macedoniam vergit,
Cretam, Cyrenaicam, Cyprum, Bithyniam
cum Ponto. Commutabantur tamen plerum-
que arbitratu Principis. Hinc LAMPRIDI-
US in Alexandri vita: Provinciarum alias Præ-
torias, Præsidiales plurimas fecit, Proconsula-
res ex Senatus voluntate ordinavit. SUETO-
NIUS in Claudio: Provincias Achaiam &
Macedoniam, quas Tiberius ad curam suam
transfulerat, Senatui reddidit. Scribit RUFUS
in eo quem edidit libello De Romani Impe-
rii accessione, omni ex Africa sex provincias
esse factas, quarum Carthago, Numidia, Cyre-
nensis, Consulares erant: Tripolis & Maurita-
niæ duæ, Sityphensis & Cæsariensis, Præsidia-
les. Pari quoque numero divisas Hispanias, in
quibus Bætica & Lusitania Consulares: Tarra-
conensis, Carthaginensis, Gallitia, Insulares, quæ
& trans fretum, Præsidiales.

Provinciæ Præ-
consulares
quæ?
Quæ Prætorias?

Sed & quandoque Imperator Legatos suos
seu Præsides in aliquam Provinciam missos
Consulari potestate ornabat, ut videlicet ejus
essent auctoritatis cujus Proconsules. Sic C.
Plinius Cæcilius Præses Provinciæ Ponti, Con-
sulari potestate fuit, ut in antiquis marmori-
bus annotasse me memini. Major autem Pro-
consulum dignitas quam Legatorum ideo erat,
quia non nisi Senatores Consularesque viri
Provincias sortiebantur, cum ex Equestri or-
dine etiam Præsides eligi possent. Sane Pro-
consulum magistratus annuus. Præsidentum cer-
tus finis non erat, sed in officio persevera-
bant, donec successor à Cæsare mittebatur.
Idque in Augusti vita etiam TRANQUIL-
LUS attestatur. Jus autem milites deciman-
di, civicaque corona donandi Proconsulibus
fuisse, TACITUS libro tertio ostendit. Idem
decimoquinto auctor est, Qui Senatores filiis
caverent, Provincias Prætoriasque inter Patres
sortiri non potuisse. Senatusque consulto cautum,
ne fictæ adoptiones ulla in parte publici muneris
orbis prodesse. Graviorem autem Provinciis
Proconsularem fuisse administrationem quam
Præsidium, idem ostendit, dum libro primo
tradit, Achaiam & Macedoniam onera depre-
cantes, Proconsulari Imperio ad præsens leva-
tas, Cæsarique traditas esse. Cujus rei eam ra-
tionem suspicor, quod Proconsularium Pro-
vinciarum vectigalia & tributa publica Po-
puli Romani erant, & ad ærarium pertine-
bant, neque ea diminuendi Proconsuli jus
esset. Quæ vero à Præsidibus in provinciis
colligebantur, ad Principem ejusque fiscum
spectabant, jusque illi remittendi erat.

Legati seu
Præsides Con-
sulari potesta-
te.

Hoc enim differt ærarium à fisco, quod il-
lud publicum, hoc est, Populi Romani; fiscus
Principis est. Quod apertissime C. PLINIUS
in Panegyrico ad Trajanum Cæsarem osten-
dit: At fortasse non eadem severitate fiscum qua
ærarium cobibes? imo tanto majore, quanto plus
tibi licere de tuo quam de publico credis. Hinc
est quod maxime in Proconsularibus Provin-
ciis

Ærarium in
quo à fisco dif-
ferat.

ciis Procuratores Cæsaris erant, qui ea procurabant, quæ ad Cæsarem ipsum seu Fiscum pertinerent.

Procuratorum
in Provinciis
potestas.

His varia potestas attributa à Principibus fuit. Tiberius jus in servitia familiaresque pecunias solum dedit, adeo ut Lucilium Capitonem procuratorem in Asia suum à Senatu damnari permiserit; quod præscripta mandata excessisset, vimque Prætorum usurpasset. Amplius Claudius Cæsar concessit, effecitque ut Senatusconsulto caveretur, *parem vim rerum habendam à Procuratoribus suis judicaturum, ac si ipse statuisset*. Hinc maximam sibi vim Cumanus & Felix, ejus in Judæa Procuratores usurparunt, de qua merito JOSIPPUS conqueritur. Illud constat, sub Trajano adversus invitos jurisdictionem nullam Procuratoribus fuisse, ut disceptantibus liberum esset eos non eligere: adhiberi tamen in consilium à Præsidibus debere, cum de causa fiscali agitur. Idem Imperator Cæcilio Plinio rescriptit. At hodie dubium non est, quoties inter fiscum & privatum quæstio vertitur, eos adeundos esse. Scribit LAMPRIDIUS, *Alexandrum Imperatorem eos sæpius mutare solitum fuisse, ne annum excederent, etiam si boni essent sibi invisos affirmasse, tamquam necessarium malum*.

Procuratores
Cæsaris & Fisci
eodem.

Hosce Procuratores Cæsaris, & Procuratores fiscali, eosdem fuisse non ambigo, qui & alio nomine Rationales, & Procuratores patrimonii appellantur. Idque in Commodò LAMPRIDIUS & in Maximini vita CAPITOLINUS ostendunt. Sed & in Pio, *Procuratores, inquit, suos & modeste suscipere tributa jussit, & excedentes modum, rationem factorum suorum reddere præcepit; nec unquam letatus est lucro quo Provincialis opprimeretur*.

Procurator pri-
vatæ rationis.

Procurator vero privatæ rationis, cujus in quadam Alexandri Constitutione mentio est, ut non multum à cæteris Rationalibus differbat, ita præcipuum Ægypti magistratus nomen erat. Devicto enim apud Actium Antonio, extinctaque Cleopatra, in formam Provinciæ C. Octavius Cæsar Ægyptum redegit. Et quoniam seditiosissimi naturaliter erant Ægyptii, opportunaque tellus alendo bello, noluit eam per Senatores administrari, ne popularibus studiis ducti, facile ad Imperium aspirarent: idque & DION tradidit. CORNELIUS TACITUS libro secundo, *Augustus, inquit, inter alia dominationis arcana vetitis, nisi permisso, ingredi Senatoribus aut Equitibus Romanis illustribus, seposuit Ægyptum, ne fame urgeret Italiam, quisquis eam Provinciam claustraque terræ ac maris, quamvis levi præsidio, adversum ingentes exercitus præsidisset*. Sed & in duodecimo D. *Augustus apud Equestres qui Ægypto præfiderent, lege agi, decretaque eorum perinde haberi jussit, ac si magistratus Romani constituisset*. VOPISCUS scribit: *Aurelium Imperatorem, Saturnino mandasse, ne Ægyptum videret. Quod præceptum cum ille sprevisset, levissima gens, rerumque novarum a-*

vida eum Imperatorem salutavit, quæ necis ejus causa fuit. STRABO auctor est, *devicta Cleopatra in certam administrationem Ægyptum redactam, expugnatamque à Romanis, & ad eam mitti solitos moderatione & prudentia insignes viros sub Præfecti titulo*. Is est Præfectus Augustalis, qui vicem regis obtinet. Est & *δικαιοδότης*, id est, Juridicus, in cujus potestate maxima est judiciorum pars. Est & *ἰδιῶτος λόγος*, quem ego Procuratorem privatæ rationis interpretor: ad quem indagatio bonorum vacantium pertinet, earumque rerum quæ Cæsari debentur. Horum Comites sunt Cæsaris Liberti & Actores, quorum fidei majora minoraque judicia creduntur. Ex patriis autem magistratibus apud eos est *ἐξηγητής* quasi Quæstorem dicas, qui purpuram gestat, aliisque municipalibus honoribus est insignis, omniumque curam habet, quæ civitati utilia sunt. Est & *ὑπομνηματογράφος*, id est, Commentariensis, seu Scriba. Tum *ἀρχιδίκας*, Judicalem Præfectum recte appellaveris. Τέταρτος δὲ ὁ ὑπερτεριὸς ἐρατὴν γὰρ, id est, Noturnus Prætor. Sane Hipomnematographi quoque mentio est Theodosii & Valentiniani constitutione quadam. Ea enim sancitum est, quoties *Hypomnematographus aliquos qui munera subeant, nominat, si sponte illi acciti sunt, Præfecti Augustalis consensum non esse expectandum, sed protinus functionem exequendam*. Quam constitutionem ex doctoribus nostris nemo hætenus mihi videtur percepisse.

Præfectus Au-
gustalis, &
ejus potestas.

Ut & Procura-
toris privatæ
rationis.

Horum Comi-
tes.

Magistratus
patrii.

Ceterum erant etiam Procuratores Cæsaris, non in universum alicui Provinciæ dati, sed particulariter alicui negotio. Quod ex antiqua Inscriptione conjectari pronum est, quæ Corinthi in hæc verba adhuc legitur (a):

Procuratores
particulariter
alicui negotio
dati.

Theo præpon. Aug. lib.
Proc. D. N. M. Aur. Severi
Alexandri, Pii. Fel. Aug.
Provinc. Achaïæ. et Epiri.
Et Thessaliæ. Rat. purpurac.
Proc. ab ephemeride. Proc. à
Mandatis, Proc. & ad prædia.
Gallicana. Proc. saltus. Domitiani.
Tricliniarcham. Præpositum. à
Fiblis. Præpositum. à. cristalli-
nis, hominem incomparabilem.
Tyfander. Aug. lib. officialis.

Et hi quidem sunt magistratus, qui ab Augusto constituti, diu perseveraverunt, & tempore quo Jurisconsulti nostri florebant, maxime viguerunt. Nam posteriores deinde Imperatores, quorum Princeps Constantinus, qui Romanorum Coloniam Byzantium transfudit, aliam ipsi formam commenti sunt: tumque cœperunt alii Patritii esse, quam prius erant, aliaque Præfectorum Prætoria jurisdictio. Hinc magistri militum, Magistri officiorum, Comites sacrarum largitionum, Comites rei privatæ, Comites sacri Palatii, Comites sacri patrimonii. Quorum officia

Magistratus
formula sub
Constantino I.
M. mutata.

(a) alii non Corinthi, sed in Corinthia legi testantur: Ex APPIANO SMETIUS, qui hoc nusquam sic Latine extare, sed è Græco translatum esse censet. Exhibetque GRUTERUS pag. CCCCLXXIV. 4.

officia quamvis in Constitutionibus explicata legantur, ut tamen clarius percipiantur, aliqua adhuc differere abs re non erit. Constantinus igitur Romanorum civium Coloniam quum Byzantium transfulisset, sedem quoque eam Urbem Orientalis Imperii esse voluit, Provinciasque certis limitibus designa-

vit, quibus suos Magistratus dedit, Militiamque ordinavit: cujus rei formulam à successoribus quoque observatam, ex antiquo, eodemque innominato auctore referemus:

Is in hunc modum ut sequitur, scriptum reliquit.

II. P. VICTORIS

DE

REGIONIBUS URBIS ROMÆ

LIBELLUS.

REGIO PRIMA, *Porta Capena.*

Regio in ambitu continet pedes XII. mill. CCXXII.

Vicus & ædis Camænarum.
Vicus Drusianus.
Vicus Sulpicii ulterioris.
Vicus Sulpicii citerioris.

Vicus Fortunæ Obsequentis.

Vicus Pulverarius.

Vicus Honoris & Virtutis.

Vicus Trium ararum.

Vicus Fabriti.

Ædis Martis.

Ædis Minervæ.

Ædis Tempestatis.

Area Apollinis.

Area Spei.

Area Galli, sive Thalli, sive Gallia.

Area Pinaria.

Area Carsuræ.

Lacus Promethei.

Lacus Vispsani vel Vespasiani.

Balineum Torquati.

Balineum Vectii Bolani.

Balineum Mamertini.

Balineum Abascantiani.

Balineum Antiochiani.

Thermæ Severianæ.

Thermæ Commodianæ.

Arcus divi Veri Parthici.

Arcus divi Trajani.

Arcus Drusi.

Mutatorium Cæsaris.

Almo fluvius.

Vici IX.

Ædiculæ X.

Vicomagistri XXXVI.

Curatores II.

Denuntiatores II.

Insulæ IV. mill. CCL.

Domus CXX.

Horrea XIII.

Balineæ privatæ LXXXII.

Lacus LXXXIII.

Pistrina XX.

REGIO SECUNDA, *Calimontium.*

Templum Claudii.

Macellum magnum.

Campus Martialis.

Lupariæ.

Antrum Cyclopi.

Castra peregrina.

Caput Aphricæ.

Arbor sancta.

Domus Philippi.

Domus Vectiliana.

Regia Tulli Hostilii templumque, quod is in Curiam redegit ordini à se aucto, id est, patribus minorum gentium.

Mansiones Albanæ.

Mica Aurea.

Armamentarium.

Spolium Samarium.

Ludus matutinus.

Ludus Gallicus.

Cohortes quinque vigilum.

Vici VII.

Ædiculæ VIII.

Vicomagistri XXVIII.

Curatores II.

Denuntiatores II.

Insulæ III. mill.

Domus CXXXIII.

Horrea XXIII.

Balineæ privatæ XX.

Pistrina XII.

Regio in ambitu continet pedes XII. mill. CC.

REGIO TERTIA, *Isis & Serapis.*

Moneta.

Amphitheatrum, quod capit loca LXXXVII. mill.

Ludus magnus.

Oooo 3

Ludus

Ludus Dacicus.
 Domus Bryttiana.
 Samium choragium.
 Prætura præsentissima.
 Thermæ Titi Cæsaris Augusti.
 Thermæ Trajani Cæsaris Augusti.
 Thermæ Philippi Cæsaris Augusti.
 Lacus Pastoris.
 Schola Quæstorum.
 Schola Capulatorum.
 Porticus Livia.
 Castra Misenatium.
 Subura.
 Vici VIII.
 Ædiculæ VIII.
 Vicomagistri XXIV.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ II. mill. DCCLVII.
 Domus CLX.
 Horrea XVIII.
 Balineæ privatæ LXXX.
 Lacus LXV.
 Pistrina XII.
 Regio in ambitu continet pedes XII. mill.
 CCCCL.

*REGIO QUARTA,
 Templum Pacis.*

Templum Remi.
 Templum Veneris.
 Templum Faustinae.
 Templum Telluris.
 Via Sacra.
 Basilica Constantini.
 Basilica Pauli Æmilii.
 Sacriportus.
 Forum Transitorium.
 Balineum Daphnidis.
 Porticus Afidata.
 Area Vulcani cum Vulcanali, ubi lotos à Romulo fata, in qua area sanguine per biduum pluit.
 Buccina aurea, vel Buccinum aureum.
 Apollo sandalarius.
 Horrea Chartaria vel Testaria.
 Sororium tigillum.
 Colossus altus CII & semis, habens in capite radios VII, finguli pedum XXII. & semis.
 Meta sudans.
 Carinæ.
 Domus Pompeii.
 Avita Ciceronum Domus.
 Vici VIII.
 Ædiculæ VIII.
 Vicomagistri XXXII.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ II. mill. DCCLVII.
 Domus CXXXVIII.
 Horrea VIII.
 Balineæ privatæ LXXV.
 Lacus LXXVIII.
 Pistrina XII.
 Regio in ambitu continet pedes XIII. mill.

*REGIO QUINTA,
 Exquilina cum Turri & Viminali.*

Lacus Promethei.
 Macellum Liviani.
 Nymphæum divi Alexandri.
 Cohortes VII vigilum.
 Ædis Veneris Erycinæ ad portam Collinam.
 Horti Planciani, vel Plautiani.
 Horti Mæcenatis.
 Regia Servii Tullii.
 Hercules Sullanus.
 Amphitheatrum castrense.
 Campus Exquilinus, & Lacus.
 Campus Viminalis sub Aggere.
 Lacus Petelinus.
 Templum Junonis Lucinae.
 Lacus Fagutalis.
 Domus Aquilii Jureconsulti, Q. Catuli, & M. Craffi.
 Ara Jovis Viminæi.
 Minerva Medica.
 Isis Patricia.
 Lavacrum Agrippinae.
 Thermæ Olympiadis.
 Vici XV.
 Ædiculæ totidem.
 Vicomagistri LX.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ III. mill. DCCCL.
 Domus CLXXX.
 Lacus LXXIX.
 Horrea XXIII.
 Balineæ privatæ LXXV.
 Pistrina XII.
 Regio in ambitu continet pedes XV. mill.
 DCCCC.

*REGIO SEXTA,
 Alta semita.*

Vicus Bellonæ.
 Vicus Mamuri.
 Templum Salutis in colle Quirinali.
 Templum Serapeum.
 Templum Apollinis, & Clatræ.
 Templum Floræ & Circus.
 Floralia.
 Capitolium vetus.
 Divus Fidius in Colle.
 Forum Sallustii.
 Fortuna publica in Colle.
 Statua Mamuri plumbea.
 Templum Quirini.
 Domus Attici.
 Malum Punicum, ad quod Domitianus dd.
 Templum gentis Flaviæ, & erat domus sua.
 Horti Sallustiani.
 Senatulum mulierum.
 Thermæ Diocletianæ.
 Thermæ Constantinianæ.
 Balinea Pauli.
 Decem Tabernæ.
 Ad Gallinas albas.
 Area Calidii.
 Cohortes III. vigilum.

Vici

Vici XII.
 Ædiculæ XVI.
 Vicomagistri XLVIII.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ III. mill. DV.
 Domus CXLV.
 Horrea XVIII.
 Balineæ privatæ LXXV.
 Lacus LXXVI.
 Pistrina XII.
 Regio in ambitu continet pedes XV. mill. DC.

*REGIO SEPTIMA,
 Via lata.*

Lacus Ganymedis.
 Cohortes VII vigilum, aliter Primorum Vigilum.
 Arcus novus.
 Nymphæum Jovis.
 Ædícula Capraria.
 Campus Agrippæ.
 Templum Solis.
 Castra Gentiana, aliter Gipsiana.
 Porticus Constantini.
 Templum novum Spei.
 Templum novum Fortunæ.
 Templum novum Quirini.
 Sacellum Genii Sangi.
 Equi ænei Tyridatis.
 Forum Suarium.
 Forum Archemorium.
 Horti Argiani.
 Pila Tiburtina.
 Ad Mansuetos.
 Lapis pertusus.
 Vici X.
 Vicomagistri XL.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ III. mill. CCCLXXXV.
 Domus CXX.
 Horrea XXV.
 Pistrina XVI.
 Balineæ privatæ LXXV.
 Lacus LXXVI.
 Regio in ambitu continet pedes XII. mill. DCC.

*REGIO OCTAVA,
 Forum Romanum.*

Rostra Populi Romani.
 Ædis Victoriæ, cum alia ædícula. Victoriæ virginis dd. à Porcio Catone.
 Templum Julii Cæsaris in foro.
 Victoriæ aureæ statua in templo Jovis Opt. Max.
 Ficus Ruminalis, & Lupercal virginis.
 Columna cum statua M. Ludii.
 Græcostafis.
 Ædis Opis & Saturni in vico Jugario.
 Milliarium aureum.
 Senatulum aureum.
 Pila Horatia, ubi tropæa locata nuncupantur.
 Curia.
 Templum Castorum ad lacum Juturnæ.

Templum Concordiæ.
 Æquus æneus Domitiani.
 Atrium Minervæ.
 Ludus Æmilius.
 Julia porticus.
 Arcus Fabianus.
 Puteal Libonis.
 Jani duo, celebris mercatorum locus.
 Regia Numæ.
 Templum Vestæ.
 Templum deum Penatium.
 Templum Romuli.
 Templum Jani.
 Forum Cæsaris.
 Stationes municipiorum.
 Forum Augusti cum æde Martis Ultoris.
 Forum Trajani cum templo & equo æneo, & columna cochlide, quæ est alta pedes CXXVIII: habetque intus gradus CLXXXV, fenestellas XLV.
 Cohortes sex vigilum.
 Ædícula Concordiæ supra Græcostafin.
 Lacus Curtius.
 Basilica argentaria.
 Umbilicus Urbis Romæ.
 Templum Titi & Vespasiani.
 Basilica Pauli cum Phrygiis columnis.
 Ficus Ruminalis, in Comitio, ubi & Lupercal.
 Ædis Vejovis inter Arcem & Capitolium prope Asylum.
 Vicus Ligurum.
 Apollo translatus ex Apollonia à Lucullo, XXX. cubitum.
 Delubrum Minervæ.
 Ædícula Juventæ.
 Porra Carmentalis versus Circum Flaminium.
 Templum Carmentæ.
 Capitolium, ubi omnium deorum simulacra celebrantur.
 Curia Calabra, ubi pontifex minor dies pronuntiabat.
 Templum Jovis Optimi Maximi.
 Ædis Jovis Tonantis, ab Augusto dd. in clivo Capitolino.
 Signum Jovis Imperatoris à Præneste devectum.
 Asylum.
 Templum vetus Minervæ.
 Horrea Germanica.
 Horrea Agrippina.
 Aqua cernens quatuor Scauros.
 Forum Boarium.
 Sacellum Pudicitæ patriciæ.
 Ædes Herculis Victoris duæ: altera, ad portam Trigemina, altera in foro Boario, cognomine Rotunda & parva.
 Forum Piscarium.
 Ædis Marutæ.
 Vicus Jugarius, idem & Thurarius, ubi sunt aræ Opis & Cereris cum signo Vortumni.
 Carcer imminens foro, à Tullo Hostilio ædificatus media Urbe.
 Porticus margaritaria.
 Ludi litterarii.
 Vicus unguentarius.
 Ædis Vortumni in vico Thusco.

Ele-

Elephantus Herbarius.
 Vici XII.
 Ædiculæ totidem.
 Vicomagistri XLVIII.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ III. mill. DCCCLXXX.
 Domus CL.
 Balineæ privatæ LXVI.
 Horrea XVIII.
 Lacus CXX.
 Pistrina XX.
 Regio in ambitu continet pedes XII. mill.
 DCCCLXVII.

Minerva Chalcidica.
 Insula Phelidii, five Phelidis.
 Vici XXX.
 Ædiculæ totidem.
 Vicomagistri CCXX.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ III. mill. DCCLXXXVIII.
 Domus CXL.
 Balineæ privatæ LXIII.
 Horrea XXII.
 Pistrina XX.
 Regio in ambitu continet pedes XXX. mill.
 D.

REGIO NONA,
Circus Flaminius.

Stabula IV. factionum.
 Ædis antiqua Apollinis cum lavacro.
 Ædis Herculi magno custodi Circi Flamini.
 Porticus Philippi.
 Ædis Vulcani in Circo Flaminio.
 Minutia vetus.
 Minutia frumentaria.
 Porticus Corinthia Cn. Octavii, quæ prima
 duplex fuit.
 Crypta Balbi.
 Theatrum Balbi, capit loca XXX. mill. XCV.
 Cl. Cæsar dedicavit, & appellatur à vicini-
 tate.
 Jupiter Pompejanus.
 Theatrum Marcelli, capit loca XXX. mill. ubi
 erat aliud templum Jani.
 Delubrum Cn. Domitii.
 Carcer CLX. virum.
 Templum Bruti Callaici.
 Villa publica, ubi primum Populi census est
 actus in Campo Martio.
 Campus Martis.
 Ædis Juturnæ ad aquam Virgineam.
 Septa trigaria.
 Equiria.
 Horti Lucullani.
 Fons Scipionum.
 Sepulcrum Augustorum.
 Ciconiæ nixæ.
 Pantheon.
 Theatrum Pompeji.
 Basilica Macidii.
 Basilica Marciani.
 Templum divi Antonii cum cochlide colu-
 mna, quæ est alta pedes CLXXV, habet in-
 tus gradus CCVI, & fenestellas LVI.
 Thermæ Hadriani.
 Thermæ Neronianæ, quæ postea Alexan-
 drinæ.
 Thermæ Agrippæ.
 Templum Boni Eventus.
 Ædis Bellonæ versus portam Carmentalem.
 Ante hanc ædem columna index belli infe-
 rendi.
 Porticus Argonautarum.
 Meleagricum.
 Iseum.
 Serapeum.
 Minervium.

REGIO DECIMA,
Palatium.

Vicus Padi.
 Vicus Curtarum.
 Vicus Fortunæ respicientis.
 Vicus salutaris.
 Vicus Apollinis.
 Vicus clivusque diei.
 Roma quadrata.
 Ædis Jovis Statoris.
 Casa Romuli.
 Prata Bacchi, ubi fuerunt ædes Vitruvii Fun-
 dani.
 Ara Febris.
 Templum Fidei.
 Ædis matris deum. Huic fuit conterminum
 delubrum Sospitæ Junonis.
 Domus Cejoniorum.
 Suilia.
 Jovis cœnatio.
 Ædis Apollinis, ubi lychni pendebant instar
 arboris mala ferentis.
 Ædis deæ Viriplacæ in Palatio.
 Bibliothecæ.
 Ædis Rhamnusiæ.
 Pentapylon Jovis Arbitratoris.
 Domus Augustana.
 Domus Tiberiana.
 Sedes Imperii Romani.
 Auguratorium.
 Ad Mammæam, hoc est, Diætæ Mammææ.
 Ara Palatina.
 Ædis Jovis Victoris.
 Domus Dionysii.
 Domus Q. Catuli.
 Domus Ciceronis.
 Ædis Dijovis.
 Velia.
 Curia Verus.
 Fortuna Respiciens.
 Septizonium Severi.
 Victoria Germaniciana.
 Lupercal.
 Vici VI.
 Ædiculæ totidem.
 Vicomagistri XXIV.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ II. mill. DCXLIV.
 Domus LXXXVIII.
 Lacus LXXX.

Horrea XLVIII.
Pistrina XX.
Balineæ privatae XV.
Regio in ambitu continet pedes XII. mill. DC.

REGIO UNDECIMA,

Circus Maximus.

Circus Maximus, qui capit loca CCCLXXXV
mill. XII portæ.
Templum Mercurii.
Ædis Ditis patris.
Ædis Cereris.
Ædis Veneris. Opus Fabii Gurgitis.
Ædis Portumni ad pontem Æmilii, olim
Sublici.
Porta Trigemina.
Salinæ.
Apollo Cælispe.
Ædis Portumni.
Hercules Olivarius.
Ara Maxima.
Templum Castoris.
Ædis Cereris.
Ædis Pompeii.
Obelisci duo, jacer alter, alter erectus stat.
Ædis Murciae.
Ædis Confi subterranea.
Forum Olitorium, in eo columna est Lacta-
ria ad quam infantes lacte alendos deferunt.
Ædis Pietatis in foro Olitorio.
Ædis Junonis Matutæ.
Velabrum majus.
Vici IX.
Ædiculæ totidem.
Vicomagistri XXXII.
Curatores II.
Denuntiatores II.
Insulæ MDC.
Domus LXXXIX.
Balineæ privatae XV.
Horrea XVI.
Lacus LX.
Pistrina XII.
Regio in ambitu continet pedes XI mill. D.

REGIO DUODECIMA,

Piscina Publica.

Vicus Veneris almæ.
Vicus piscinæ publicæ.
Vicus Dianæ.
Vicus Cejos.
Vicus Triarii.
Vicus aquæ salientis.
Vicus Laci recti.
Vicus Fortunæ Mammosæ.
Vicus Colaperi pastoris.
Vicus portæ Radusculanæ.
Vicus portæ Næviæ.
Vicus Victoris.
Horti Asiniani.
Area radicularia.
Caput viæ novæ.
Fortuna Mammosæ.
Isis Athenodoria.
Ædis Bonæ deæ subfaxanæ.
Signum delphini.
Thermæ Antoninianæ.

Septem domus Parthorum.
Campus Lanatarius.
Domus Chilonis.
Cohortes III vigilum.
Domus Cornificii.
Privata Hadriani.
Vici XII.
Ædiculæ totidem.
Vicomagistri XLVIII.
Curatores II.
Denuntiatores II.
Insulæ II. mill. CCCCLXXXVI.
Domus CXIV.
Balineæ privatae XLIV.
Lacus LXXX.
Horrea XXVI.
Pistrina XX.
Regio in ambitu habet pedes XII mill.

REGIO DECIMATERTIA,

Aventinus.

Vicus Fidiæ.
Vicus Frumentarius.
Vicus Trium viarum.
Vicus Cefetii.
Vicus Valerii.
Vicus Lacimiliarii.
Vicus Fortunati.
Vicus Capitis Canteri.
Vicus Trium alitum.
Vicus Novus.
Vicus Loreti minoris.
Vicus Armilustri.
Ædis Confi.
Vicus Columnæ lignæ.
Minerva in Aventino.
Vicus Materiarius.
Vicus Mundicieii.
Vicus Loreti majoris, ubi erat Vortumnus.
Vicus Fortunæ Dubiæ.
Armilustrum.
Templum Lunæ in Aventino.
Templum commune Dianæ.
Thermæ Varianæ.
Templum Libertatis.
Doliolum.
Ædis Bonæ deæ in Aventino.
Privata Trajani.
Remuria.
Atrium Libertatis in Aventino.
Mappa aurea.
Platanon.
Horrea Aniceti.
Scalæ Gemoniæ.
Porticus Fabaria.
Schola Cassii.
Templum Junonis reginæ à Camillo dd. Veis
captis.
Forum Pistorium.
Vici XVII.
Ædiculæ totidem.
Vicomagistri LXXIV.
Curatores II.
Denuntiatores II.
Insulæ II. mill. CCCCLXXXVIII.
Domus CIII.
Balineæ privatae LXIV.
Pppp

Lucas

Lacus LXXVIII.
 Horrea XXVI.
 Pistrina XX.
 Regio in ambitu habet pedes XVI. mill. CC.

*REGIO DECIMAQUARTA,
 trans tiberim.*

Vicus Censorii.
 Vicus Gemini.
 Vicus Rostrati.
 Vicus Longi Aquilæ.
 Vicus Statuæ Siccianæ.
 Vicus Quadrati.
 Vicus Raciliani majoris.
 Vicus Raciliani minoris.
 Vicus Janiculensis.
 Vicus Bruttanus.
 Vicus Larium ruralium.
 Vicus Statuæ Valerianæ.
 Vicus Salutaris.
 Vicus Pauli.
 Vicus Sex. Luceii.
 Vicus Simi Publici.
 Vicus Patratilli.
 Vicus Luci restituti.
 Vicus Saufeii.
 Vicus Sergii.
 Vicus Plotii.
 Vicus Viberini.
 Gajanum.
 in Insula Ædis Jovis & Æsculapii, & Ædis
 Fauni.
 Naumachiæ.
 Corniscæ.
 Vaticanus.
 Hortus Domitii.
 Janiculum.
 Mamæ sacellum.
 Balineum Ampelidis.
 Balineum Priscillianæ.
 Statua Valeriana.
 Statua Sicciana.
 Sepulchrum Numæ.
 Cohortes VII Vigilum.
 Caput Gorgonis.
 Templum Fortis Fortunæ.
 Area Septimiana.
 Janus Septimianus.
 Hercules cubans.
 Campus Bruttanus.
 Campus Codetanus.
 Horti Getæ.
 Castra Lecticariorum.
 Vici XXII.
 Ædiculæ totidem.
 Vicomagistri LXXXVIII.
 Curatores II.
 Denuntiatores II.
 Insulæ IV. mill. CCCCIV.
 Domus CL.
 Balineæ privatae LXXXVI.
 Lacus CLXXX.
 Horrea XXII.
 Pistrina XXII.
 Regio in ambitu habet pedes XXXIII. mill.
 CCCCLXXXIX.

SENATULA TRIA: unum, inter Capito-
 lium & Forum, ubi Magistratus cum Se-
 nioribus deliberant: alterum, ad portam
 Capenam: tertium, citra ædem Bellonæ
 in Circo Flaminio, ubi dabatur Senatus le-
 gatis, quos in Urbem admittere nolebant:
 quartum Senatulum marronarum in Quiri-
 nali, Antoninus Pius Bassiani filius fecit.

BIBLIOTHECÆ undetriginta publicæ. Ex
 iis præcipuæ duæ. Palatina & Ulpia.

OBELISCI MAGNI SEX: duo, in Circo
 Maximo: major est pedum CXXXII. mi-
 nor, pedum LXXXVIII, & femis. Unus,
 in Vaticano, pedum LXXII. Unus, in Cam-
 po Martio, pedum LXXII. Duo in Mau-
 soleo Augusti pares, singuli ped. XLII. &
 femis.

OBELISCI PARVI XLII. In plerisque sunt
 notæ Ægyptiorum.

PONTES VIII. Molvius, Ælius, Vatica-
 nus, Janiculensis, Fabricius, Cestius, Pa-
 latinus, Æmilius, qui ante Sublicius.

CAMPI VIII, Viminalis, Exquilinus, Agrip-
 pæ, Martius, Codetanus, Bruttanus, La-
 natarius, Pecuaris: unus ultra Tiberim,
 Campus Vaticanus, extra numerum.

FORA XVII, Romanum, quod dicitur Ma-
 gnum, Cæsaris, Augusti, Boarium, Tran-
 sitorium, Holitorium, Pistorium, Traja-
 ni, Ænobarbi, Suarium, Archemorium,
 Diocletiani, Gallorum, Rusticorum, Cu-
 pidinis, Piscarium, Sallustii.

BASILICÆ XI, Ulpia, Pauli, Vestini, Ne-
 ptumnii, Macidii, Marciana, Vastellaria,
 Floselli, Sicimni, Constantiniana, Basilica
 Porcia à Porcio Catone facta.

THERMÆ XII. Trajani, Titi, Agrippæ,
 Syriacæ, Commodianæ, Severianæ, An-
 toninianæ, Alexandrinæ, quæ Neronianæ,
 Diocletianæ, Decianæ, Constantinianæ,
 Septimianæ.

JANI per omnes regiones incrustati & ador-
 nati signis, duo præcipui ad arcum Fabia-
 num, superior inferiorque.

AQUÆ XX, Appia, Marcia, Virgo, Clau-
 dia, Herculanea, Tepula, Damnata, Tra-
 jana, Annia, Halsia sive Halsientena, quæ
 & Augusta Cœrulea, Julia, Argentiana,
 Ciminia, Sabbatina, Aurelia, Septimiana,
 Severiana, Antoniana, Alexandrina.

VIÆ XXIX, Appia, Latina, Labicana,
 Campana, Prænestina, Tiburtina, Colla-
 tina, Nomentana, quæ Figulensis, Salaria,
 Flaminia, Æmilia, Claudia, Valeria, O-
 stienfis, Laurentina, Ardeatina, Setina,
 Quintia, Gallicana, Triumphalis, Patina-
 ria Ciminia, Cornelia, Tiberina, Aurelia,
 Cassia, Portuensis, Gallia, Laticulensis.

CAPITOLIA II, Verus & Novum.

AMTHITHEATRA II.

COLOSSI II.

COLUMNÆ COCHLIDES II.

MACELLA II.

THEATRA III.

LUDI V.

NAUMACHIÆ V.

NYM-

NYMPHÆA XI.

EQUI ænei inaurati, XXIV.

EQUI eburnei, XCIV.

TABULÆ, signa, sine numero.

ARCUS Marmorei, XXXVI.

LUPANARIA, XLV.

LATRINÆ Publicæ, CXLIV.

COHORTES Prætoriae, X.

COHORTES Urbanae, IV.

COHORTES Vigilum, VI.

EXCUBITORIA, XIV.

VEXILLA II. communia.

CASTRA Peregrina.

CASTRA Misénatium.

CASTRA Tabellariorum.

CASTRA Lesticariorum.

CASTRA Victimariorum.

CASTRA Salgamariorum.

CASTRA Salicariorum.

CASTRA equitum singulorum II.

MENSÆ oleariæ XXIV mill.

III. DE ORIGINE URBIS ROMÆ.

Varia sunt de
origine Urbis
Romæ senten-
tiæ.

DE origine Urbis Romæ, ejus condi-
toribus, & nomine, & variæ & di-
screpantes sunt sententiæ, quæ à
LIVIO & PLUTARCHO recitan-
tur, atque refutantur, & ab ONUPHRIO
etiam PANVINIO initio librorum de Repu-
blica Romana breviter recensentur, quas huc
referre non est opus. Simplicissima autem,
& vero maxime consentanea hæc est: Condi-
tam esse Urbem à Romulo Rheæ Sylviae filio,
Numitoris nepote, cujus prosapia refertur
ad Æneam Trojanum.

Vero maxime
consentanea.

Æneas Lavi-
niam ducit.

Capta enim & diruta Troja, propter rap-
tum Helenæ, Æneas cum patre Anchise, &
aliis fociis fuga sibi consuluit: & incolumis
quidem à Græcis, quia autor Trojanis red-
dendæ Helenæ fuerat, dimissus est. Post
longam autem & diurnam navigationem in
Latium, quod est pars Italiæ, ad Regem La-
tinum venit, ibique aliquamdiu commoratus,
accepta Regis Latini filia Lavinia in matrimo-
nium, post soceri obitum, heres Regni re-
lictus est.

Ascanius.

Sublato autem & ipso è rebus humanis,
Ascanio filio, qui tamen nondum maturus
imperio erat, Regnum avitum, paternum-
que ad puberem ætatem incolume mansit, &
tutela matris Laviniae stetit. Is vero Asca-
nius, ubi ad maturam rebus gerendis ætatem
pervenit, abundante Lavinii multitudine, flo-
rentem atque opulentam Urbem matri reli-
quit, novam ipse aliam sub Albano monte
condens, quæ à situ porrectæ in dorso urbis,
Alba longa appellata est. Interfuere inter La-
vinium conditum, & Albam longam coloniam
deductam triginta fere anni.

Albam lon-
gam condit.

Reges Albani.

Initium regni Albani cœpit anno post ca-
ptam Trojam trigessimosecundo, ætatis Asca-
nii vigesimoquinto: à quo, ad Procam usque,
undecim Reges præfuerunt Imperio Albano:
quorum nomina apud DIONYSIUM HALI-
CARNASSÆUM recensentur hæc: I. SYL-
VIUS successor Ascanii, regnavit annos XXIX.
II. ÆNEAS SYLVIUS XXXI. III. LATI-
NUS SYLVIUS LI. IV. ALBA XXXIX. V.

CAPETUS, hunc quidam Atym dicunt XXVI.
VI. CAPYS XXVII. VII. CALPETUS XIII.
VIII. TIBERINUS VIII. IX. AGRIPPA
XXXIII. X. ALLADIUS, alii ROMULUM
SYLVIVM vocant, XIX. XI. AVENTINUS
XXXVII. Post Aventinum PROCAS rerum
Albanarum potitus est, & regnavit annos
XIII. relictis duobus filiis, NUMITORE &
AMULIO, quorum hic regnum, quod Nu-
mitori fratri propter ætatem debebatur, frau-
de occupavit; & ne vindex Regni ex fratris
genere oriretur, ac ipse Regno ejiceretur,
Rheam Sylviam filiam Numitoris, Vestæ sa-
cerdotem consecravit. Hæc perpetuæ virgi-
nitati devota, à Marte, ut fingunt aliqui, sive
ab alio quodam, gravida facta, geminos pro-
creavit pueros; ROMULUM scilicet ac RE-
MUM.

Amulius igitur hac re cognita, Rheam
Sylviam carceri includit, pueros exponi ju-
bet, qui à Faustulo regii pecoris magistro in
ripa fluminis Tiberis reperti, inter pastores,
ab ipsius uxore Laurentia, quæ ob vulgatum
corpus Lupa dicta fuit, educati sunt. Re-
mus, ubi ætatem virilem est adeptus, captus
à prædonibus, perductusque ad Amulium pa-
truum Regem, accusatur, ut qui Numitoris
greges abigere solitus sit. Itaque Numitori
traditur, ut ipse de eo pro arbitrio pœnas su-
mat. Verum Remus, multis sermonibus vi-
cissim habitis, & signis cognitis, nepos Nu-
mitoris agnitus est. Supervenit & Romulus
cum Faustulo, auxilium fratri Remo laturus.
Atque hi omnes, conjuratione facta, ex in-
opinato Amulium obruunt, atque obtruncant,
regnumque avo Numitori restituant.

Romulus ac
Remus nati.

Amulium re-
gno privant
illudque Nu-
mitori avo re-
stituunt.

Romam con-
dunt.

Anno hujus secundo Romulus & Remus
Urbem Romam in eo loco, ubi expositi fue-
raht (anno à capto Ilio 431. Olympia-
dis septimæ anno primo, anno mundi
MMMCCXIII. II. Kalend. Maji; five, ut alii
tradunt, anno mundi MMMCCXX. XXI die
Aprilis) condiderunt. Exorto postea bello
inter Romulum ac Remum de Imperio Re-
mus occiditur: Romulus civitati ac civibus

Pppp 2

Roma-

Romanis nomen dedit. LIVIUS, PLUTARCHUS, DIONYSIUS HALICARNASSÆUS, MESSALLA CORVINUS, & BARTHOLOMÆUS MARLIANUS, ex quo posteriora fere ad verbum descripsi.

DE FORMA ET MAGNITUDINE URBIS ROMÆ.

Urbis Romæ incrementum sub Romulo.

PERMISSA Numitori Albana re, ut jam dictum est, Romulus & Remus condiderunt Urbem Romam, quæ postea Septicollis dicta fuit, quod septem montes muris suis complexa sit. Non autem initio tam capax ea fuit. Romulus enim primum eam quadratam condidit in monte Palatino, atque pomerio clausit. Ne autem qua vis externa Urbem adoriri posset, atque finitimi colles, hostium aliquando arces essent, ex quibus Romam vexarent, non quod iis locis indigeret, Capitolium primo, mox Quirinalem & Caelium colles, qui erant Urbi viciniore, & ex quibus Urbs ipsa magis oppugnari poterat, fossa, five aggere, aut muro firmavit, præsidioque locato, tamquam arces munivit: quum nihilominus extra Urbis ipsius mœnia pomeriumque essent.

Tito Tatius. Sabini in Urbem recepti.

Paullo post TITUS TATIUS, Sabinorum Rex, quum à Romulo in prælio victus, & in Urbem receptus esset, veteris Urbis pomerio Tarpejum montem adjunxit, eumque Sabinis, qui secum Romam commigraverant, habitandum dedit, quem & ipse habitavit. Quirinalem quoque montem addita custodia, firmavit: non tamen urbis pomerio inclusit.

Numa Pompilius.

Romulo sublato, NUMA POMPILIUS II. Rex, teste DIONYSIO, collem Quirinalem, qui à Tito Tatius custodia tantum firmatus erat, Urbis circuitu inclusit, & Pomerium protulit. Neque vero hac Urbis capacitate reliqui Reges contenti fuerunt: quin nullus fuit, qui non pomerium protulerit, & montem aliquem vel collem Urbi addendo, eam capaciorem fecerit.

Tullio Hostilio.

TULLIUS enim HOSTILIUS, Hosti F. Rex III Alba longa diruta, Albanisque in Urbem receptis, montem Caelium Pomerio addidit, eumque Albanis colendum assignavit. Quem tamen montem Ancum Martium IV Regem Pomerio inclusisse STRABO, vel L. Tarquinius Priscus, TACITUS produnt.

Ancus Martius.

Post hunc ANCUS MARTIUS, Numæ F. Rex IV. Politorio, Latinorum urbe excisa, Latinis in Urbem adscitis montem Aventinum habitandum concessit, quem tamen ut ominosum Urbis pomerio non inclusit. Idem autem Rex, fossas circum Urbem fecit, quæ Quiritium appellatæ sunt, & Janiculum, quem, facto super Tiberim ponte Sublacio, muro cinxerat, Urbi addidit.

L. Tarquinius.

Secutus eum L. TARQUINIUS, Damarrati F. Priscus Rex V. Urbis muros rudibus, vilibusque structuris ad eam diem ædificatos, primus cœpit saxis magnis, Albano, Tiburtino, & Prænestino ad regulam forma-

tis exstruere, quos SERVIUS TULLIUS Rex VI. perfecit.

De hoc enim rerum Romanarum Scriptores tradunt, quod Esquilias, Quirinalem & Viminalem, montes, Urbis Pomerio addiderit, & Romam aggere, fossis & muro lapideo circumdederit.

Tandem L. TARQUINIUS, L. F. Superbus Rex VII immenso ab Oriente aggere addito, Urbem tutiorem fecit. Et ad hunc quidem modum septem illi Reges Urbem amplificasse, à veteribus scriptoribus traduntur: quamquam de nonnullis inter eos non conveniat.

Libertate Populi constituta, produntur L. Cornelius L. F. P. N. Sulla Felix Dictator, C. Julius C. F. C. N. Cæsar & Imperator Cæsar Divi F. C. N. Augustus, Urbis ambitum adauxisse, Urbisque Pomerium protulisse. Quo vero modo, aut quo loco Urbi addito, non exprimitur. Inter Imperatores Tiberius Claudius, Drusi F. Cæsar Augustus Aventino monte, L. Domitius Aurelianus Cæsar Augustus, Campo Martio Pomerio inclusis. Flavius Constantinus Maximus, Augustus, Castro prætorio exciso, Urbis ambitum ampliorem fecerunt.

Hæc omnia prolixè & diligenter, adductis plurimis veterum scriptorum testimoniis persequuntur GEORGIUS FABRICIUS in sua Roma, & ONUPHRIUS PANVINIUS libro I. Commentariorum Reipublicæ Romanæ: unde plenior ejus rei cognitionem, qui his contentus non est, petere potest. Nos vero, his præmissis, ad reliqua accedemus: & quum mentio Pomerii, ejusque prolacionis facta sæpe fuerit, de eo nunc quædam dicemus.

DE POMOERIO.

POMOERIUM, quasi post murum, ut autor est VARRO, quia veteres *mærum* post murum dixerunt; vel, ut FESTUS, quasi promurum: id est, proximum muro dictum, apud AGELLIUM sic definitur. *Pomerium* (inquit ex Augurum libris) est locus inter agrum effatum per totius Urbis circuitum, pone muros, regionibus certis determinatus, qui faciat finem urbani auspicii, &c. Ex quibus verbis intelligitur quid Pomerium sit. Quod idem tamen clarius fit ex antiquo illo ritu, quem in condendis & circumscribendis oppidis Veteres observarunt, qui à TERENTIO VARRONE libro 4. De latina Lingua ita describitur. *Oppida, inquit, condebant in Latio, Etrusco ritu multa, id est junctis bubus, tauro & vacca interiore aratro circumagebant sulcum: hoc faciebant religionis causa, die auspicato, ut fossa & muro essent munita. Terram unde exscalpservant, Fossam vocabant, & introversum factam, Murum. Postea quod fiebat Orbis Urbis, Principium quod erat post murum, Pomerium dictum: ejusque ambitu auspicia urbana finiuntur.* Hæc VARRO. Cum quo consentit PLUTARCHUS in Romulo, ubi indicat: Romam etiam hoc ritu à Romulo conditam. Ejus verba, uberioris explicationis gratia,

gratia, libet quoque adscribere. Sunt autem hæc: Romulus postquam Remum una cum nutritiis suis in Remonia sepelivit, condidit Urbem; ad quod accivit Hetruscos, qui velut in mysteriis, ut quidque faciendum erat, cæremoniis quibusdam, & scriptis præscripserunt, docueruntque. Comitio fossa est rotunda circumducta. In eam primitias detulerunt omnium, quæ de more ut bonis, natura utebantur ut necessariis. Postremo, ex qua quisque advenerat regione, ejus terræ portiunculam collatam, eo conjecerunt & commiscuerunt. Fossam hanc eodem quo cælum nomine vocaverunt Mundum. Hinc Urbe, sicut circulo, centrum circumscripsere. Conditor aratro cereum vomerem adjungit, junctisque bobus, mare & fœmina, ipse circum lineamenta profundum inducit sulcum. Sequentium munus est, ut excitatas ab aratro glebas introvertant, nec ullam sinant extra ferri. Ita mœnia linea definiunt, idque elisis aliquot litteris, Pomœrium dicitur, quasi post, vel pone mœnia. Ubi portam designare visum est, vomere exempto, atque aratro sublato spatium relinquunt. Unde totum habent murum, præter portas, sacrum. Nam eas si ducerent sacras, religiosum esset, necessaria & impura in Urbem recipere, & exportare. Hactenus PLUTARCHUS. Quibus addi possunt & ea, quæ DIONYSIUS Lib. I. eadem de re scribit, & LIVIUS Lib. I. de Ser. Tullio loquens, ubi indicat: Pomœrium locum fuisse, tam intra quam extra Urbis murum, quem antiqui in condendis urbibus augurato consecraverint, neque in eo ullum fieri ædificium passi fuerint.

Inde fit, ut quotiescumque Roma amplior facta scribitur, Pomœrium prolatum esse dicatur: atque ita proferre Pomœrium, idem sit, quod mœnia Urbis ampliari. Jus autem proferendi Pomœrii, teste AGELLIO, habebat is, qui Populum Romanum agro de hostibus capto auxerat.

DE MONTE PALATINO.

Mons Palatinus unde sic dicitur.

Dixi antea Urbem Romanam Septicollē appellatam fuisse, quod septem colles siue montes Pomœrio ejus inclusi fuerint: inter eos præcipuus fere est Palatinus. Hic mons alias Palatium dictus fuit: cujus nominis causæ variæ ab auctoribus referuntur. TERENTIUS VARRO Lib. IV de Lingua Latina scribit: Palatium dictum fuisse, quod Palantes cum Evandro in illum locum venerint; aut quod Palatini, qui & Aborigines, ex agro Reatino qui appellatur Palatium, ibi consederunt; & addit, alios à Palatia uxore Latini dictum eum montem tradidisse; alios vero à pecore balante; unde à Nævio Balantium sit appellatus; quod etiam FESTUS probat, in hæc verba scribens: Palatium mons Romæ appellatus est, quod ibi pecus pascens balare consueverit, vel, quod palare, id est, errare ibi pecudes solerent; & subjungit, alios existimasse, Palatium dictum: quod Hyperborei filia Palanto ibi habitaverit, quæ ex Hercule Latinum peperit; alios, quod Pallas Hercule & Dyna Evandri filia procreatus, ibi sepultus

sit, quod & DIONYSIUS ex POLYBIO recitat. SOLINUS Cap. II. scribit, quosdam auctores esse, Palatium à Pale Dea pastoralis nomen adeptum.

Nos in tanta Scriptorum dissensione, quid sequamur ignorantes, unicuique liberum judicium relinquimus, ut ex his, quam velit, sententiam amplectatur. Hoc certe constat, Romulum hunc montem primum omnium muro cinxisse, & in eo Romam quadratam condidisse, quæ postea additis semper aliis & aliis montibus & collibus, & Pomœrio prolato, ampliata fuit. Causas autem ejus rei, propter quas Romulus hunc montem, & non alium voluerit primum muro cingere, & in eum Coloniam suam ducere, DIONYSIUS refert duas præcipuas fuisse: primam, loci fortunam, quæ fratribus expositis incolumitatem & educationem præbuerat: alteram deinde causam accessisse auspiciū, quod duodecim vultures Romulo Imperium addixerant.

A Romulo primus muro cingitur.

Vix alius locus scriptis ita celebratus fuit, atque hic mons. Primum enim à Romulo deinde à Tullo Hostilio est habitatus: fuitque in hoc monte sedes Imperii Romani, & domus Augustana. Ab Octavio enim Augusto deinceps omnes Romani Imperatores in Palatio habitaverunt. Et quia Imperii sedes in eo constituta fuit, cujusvis Principis aulam aut splendidi hominis domum Palatium dicimus.

Præ aliis celebratur.

Quæ vero templa, ut alia celebria ædificia in hoc monte fuerint, manifestum fiet ex quatuordecim illis Urbis Romæ regionibus, quæ ex ONUPHRIO jam recitabuntur, regione decima.

Celebria in eo ædificia.

Habet ad Ortum Suburram & Cœlium: ad Occasum Forum Romanum & Capitolium: ad Meridiem Circum Maximum & Aventinum: ad Septemtrionem viam Sacram & Templum Pacis. Hodie suffossionibus & subterraneis specubus totus est quasi penfiliis, & aut ruinis deformis aut hortis occupatus.

Ejus situs.

Et hodiernus aspectus.

DE CAPITOLINO MONTE.

TRIBUS hic mons insignitus nominibus est, Capitoli, montis Trapeji, & Saturnii. Saturnius dictus fuit à Saturno, qui antiquis temporibus illum locum tenuisse dicitur, & in cujus tutela adhuc esse existimatur: TERENTIUS VARRO, DIONYSIUS, FESTUS. Unde etiam Saturnia terra ab eo dicta fuit Italia.

Mons Capitolinus.

Unde Saturnius dictus.

Trapeji appellationem accepit à virgine Vestali Tarpeja, quæ ibi armis à Sabinis necata, & sepulta est. Historiam eam recitant præter jam dictos Scriptores, etiam LIVIUS Lib. I. & PROPERTIUS Lib. IV.

Unde Tarpejus.

Capitolium idem mons dictus fuit, quod in eo, quum fundamenta foderentur ædis Jovis, caput humanum inventum fuerit, testibus iisdem & PLUTARCHO. THEODORUS CANTERUS libro I. Variar. Lect.

Unde Capitolium.

Lect. Cap. II. ex ARNOBIO demonstrat, montem hunc sic appellatum à capite Toli invento, qui in monte Capitolino fuerit sepultus. Verba ARNOBII ex libro VI. contra Gentes, quæ à THEODORO citantur, nolo addere.

Unde cele-
bris.

Celeberrimus autem hic mons fuit, quum propter alia multa, tum propter amplissimum templum Jovis Capitolini, quod in hoc à Traquinio Prisco rege inchoatum, & à Traquinio Superbo exædificatum est: de quo suo loco,

Eius situs.

Habet ad Ortum Forum & montem Palatinum: ad Occasum Urbem planam: ad Aquilonem Traiani Forum & Quirinalem: ad Meridiem Aventinum, Tiberim & Theatrum Marcelli, &c. Hunc collem cum Palatino IIX Urbis regionem Augustus fecit.

DE COLLE QUIRINALI.

Collis Quiri-
nalis unde sic
dictus.

Collis Quirinalis, ut auctor est VARRO à Curetibus dictus est, qui cum T. Tatius Curibus venerunt Romam, quod ibi habuerant castra. Festus ait, primum dictum hunc collem Agona, inquit: *Quirinalis collis qui nunc dicitur, olim Agon appellabatur, antequam in eum commigrarent Sabini, Curibus venientes, post fœdus inter Romulum & Tatium iktum, à quo hanc appellationem sortitus est: quamvis existiment quidam, sic dictum fuisse, quod in eo factum sit templum Quirino.* Idem alibi: *Agonia sacrificia, quæ fiebant in monte: hinc Romæ mons Quirinalis Agonius, & Collina porta Agonenfis.* Quare etiam confirmat DIONYSIUS lib. 2. appellans hunc collem *Agonalem*.

Dictus etiam
Agonalis.

Partes eius.

Porro si quis verba Varronis diligenter consideravit, inveniet ejusdem collis aliquot partes, five colles particulares fuisse: quorum unus Salutaris, alter Mutialis, alius Latiaris sit vocitatus.

Cur Caballus
dictus.

Sub Imperatoribus autem Caballum hunc montem dictum fuisse, à duabus statuis marmoreis Alexandri Magni Regis Macedonum, equum Bucephalum domantis, quas Alexandria Constantinus Imperator Romam transfulerit, atque in medio thermarum à se in Quirinali extructarum collocaverit, annotat ONUPHRIUS & GEORG. FABRI- TIUS in sua Roma.

Situs eius.

Collis hic habet ab Ortu Esquilias & Viminalem: ab Occasu Urbem planam & Campum Martium: à Meridie Nervæ & Traiani Fora, atque Capitolium: à Septemtrione Collem Hortulorum, & Portam Viminalem. In hoc colle fuit præcipua sextæ regionis pars, quæ Alta Semita dicebatur.

DE MONTE COELIO.

De Monte
Coelio.

Montis Cœlii (quem primum Romulum munivisse, Pomœrio vero Tullum ut DIONYSIUS & LIVIUS, vel Ancum, ut STRABO, vel Tarquinium, ut TACITUS scribunt, inclusisse) sic meminit VARRO

lib. 4. de Lingua Latina: *In Suburranae regionis parte princeps est Cœlius mons, à Cœlio Vibenna Tusco, duce nobili, qui cum sua manu dicitur Romulo venisse auxilio contra Sabinum Regem.* Hactenus VARRO, cum quo & DIONYS. & SECT. POMPEJUS FESTUS consentiunt: nisi quod FESTUS non Cœlium illum Etruscum ducem, sed Cœlem dictum fuisse scribit.

Unde sic di-
ctus.

Querquerulanum etiam hunc montem appellatum docet TACITUS Lib. IV. inquit: *Haud fuerit absurdum tradere montem eum (de Cœlio loquitur) antiquitus Querquetulanum cognomento fuisse, quod talis sylvæ frequens, fœcundusque erat, mox Cœlium appellatum ductavisset, sedem eam acceperat à Traquinio Prisco, seu quis alius Regum dedit: nam in eo scriptores dissentiant.*

Querquerula-
nus etiam di-
ctus.

Habitalle autem eum montem Etruscos, & deinde cum eum nimis muniissent, ab illo in planum locum deductos fuisse, qui ab iis Tuscus vicus dictus sit, tradidit VARRO, & breviter meminit TACITUS. Qui etiam cum SUETONIO auctor est, montem eum à Tiberio Imperatore, quod is post incendium habitationibus ædificia consumpta instaurasset, Augustum dici cœptum esse. Habuit in hoc monte Regiam suam Tullus Hostilius, ut scribit LIVIUS quæ postea Curia Hostilia vocitata est. Hodie insignis is mons in Urbe habetur, Basilica Joannis Lateranensis, de qua alii.

A quibus in-
habitus.

Unde insignis.

Hic mons ab Oriente habet Urbis mœnia, terminumque Esquilinæ regionis, Portam Esquilinam & Amphitheatrum: ab Occidente Suburræ & Montem Palatinum: à Septemtrione Carinas, Cœlium & Esquilias: à Meridie Piscinam publicam & Vallem, quæ est ante viam Appiam, quæ prope Septizonium Severi inchoans, versus portam Capenam protenditur. In hunc montem secundam Urbis regionem, Cœlimontium appellatam Aug. Cæsar posuit.

Eius situs.

DE MONTE ESQUILINO.

Esquilinus mons quando Urbi sit additus, & Pomœrio inclusus dictum supra est. Accepit autem nomen, ut plerique existimant, ab excubiis quas Romulus in monte habuit, quum Tito Tatius parum fideret, eumque infidæ societatis suspectum haberet, quasi Excubinus: unde postea Esquilinus factum est. Quam vocabuli etymologiam etiam OVIDIUS agnoscit Lib. III. *Fastorum*. Alii vero non ab excubiis sed à quisquiliis dictum eum montem Esquilias arbitrantur, quod Aucupes ibi quisquiliis sparsis aves illuderent. Alii vero, quod excultæ Esquilie à Rege Tatius in illo monte fuerint, sic appellantur: quæ omnia TERENTIUS VARRO Libro IV. de Lingua latina indicat, & quædam etiam SECTUS POMPEJUS FESTUS. Habuit autem hic mons aliquot colles, quorum unus Cispus, alter Oppius, Septimius alius dictus fuit, teste VARRONE loco eodem. Quomodo excultus hic mons, & quibus ædifi-

Mons Esquili-
nus unde sic
dictus.

ædificiis exornatus fuerit, ostendet quintæ regionis descriptio, paullo post secutura.

Habet ab Ortum Urbis muros, versus aggerem & Castrum Prætorium: à Meridie viam Lavicanam: ab Occasu vallem inter Cœlium & Palatinum longe lateque patentem: à Septemtrione Viminalem.

DE MONTE VIMINALI.

Viminalis mons, teste VARRONE Romanorum omnium doctissimo, à Vimineo Jove, quod ibi aræ ejus sint, dictus est: vel, quod ibi vimineta, vel viminum sylva fuerit: quod idem & SEXTUS POMPEJUS affirmat, & JUVENALIS: cujus autem generis vimina illa fuerint, nemo prodit. Fuit etiam Fagutalis appellatus, à sylva fagea, testibus iisdem. Maxima ejus montis pars hodie inculta jacet, & vel hortos, vel vinea, vel populos, salices, & harundines habet. Hunc collem cum Esquilis quintam Urbis regionem fecit Cæsar Augustus, quum spatium Urbis in vicos & quatuordecim regiones divideret: unde ex descriptione ejus regionis etiam hujus collis ædificia & ornamenta cognoscuntur.

In Ortum tendens hic mons, habet campum Esquilinum & Urbis muros, cum Castris Prætorii: in Occasum vero Quirinalem, falsam Suburram, & Vallem planam interjectam: in Meridiem Esquilias, viamque interpositam à Septemtrione Urbis muros, versus portam Viminalem.

DE MONTE AVENTINO.

AVENTINUM montem multis de causis sic appellatum, scribit VARRO: videlicet, vel ab Aventino Rege Albano, qui ibi sepultus fuerit: vel ab adventu hominum, quod ibi commune Latinorum Dianæ templum sic constitutum: vel ab avibus, quæ sese à Tiberi eo ferrent: vel etiam ab adventu, quod quum olim mons ille paludibus à reliquis esset disclusus, ex Urbe ratibus eo advecti homines essent: cui sententiæ ipse accedit.

Quod ab Aventino Albanorum Rege hic mons Aventinus dictus sit, docent etiam SEXTUS POMPEJUS FESTUS, DIONYSIUS HALICARNASSÆUS, LIVIUS & OVIDIUS. Meminit VARRO in *Libris de Gente Populi Romani*, quosdam ab Avente Sabinorum fluvio montem illum Aventinum dictum fuisse, opinari, quod Sabinis in Urbem susceptis, Romulus eum habitandum concesserit. Quæ tamen opinio non videtur esse verisimilis: quum & VIRGILIUS & OVIDIUS quodam in loco testentur, ante Evandri & Herculis in Italiam adventum hunc montem id nominis habuisse.

Fuerunt præterea & aliæ hujus montis appellationes: nam Murcius dictus est, teste SEXTO POMPEJO FESTO, à facello Deæ Murciæ, quod sub eo monte fuit. Item collis Dianæ, à templo ejus Deæ, quod

in hoc monte exitit. Et celebris fuit Aventinus, Aventini & T. Tatii Regum, ac Remi sepulcris: secessionē etiam plebis Romanæ in eum montem facta. Sed & hoc observandum de eo est, quod Romulus neminem eum habitare passus fuerit, sed sacrum fratri esse voluerit. Ideoque quum reliqui colles, de quibus hætenus dictum, Urbis Pomærio à Regibus inclusi fuissent, hoc tamen de Aventino non legitur.

Sed is tandem à Tiberio Claudio Imperatore Augusto Urbi additus legitur. Cujus quidem rei MESSALLA apud AGELLIUM *Libro XIII. Capite XIV.* hanc causam fuisse recitat, quod in eo monte Remus Urbis condendæ gratia auspicaverit, avesque irritas habuerit, & superatus in auspicio à Romulo fuerit. Idcirco addit, omnes qui Pomærium protulerunt, montem istum excluserunt, quasi avibus obsænis ominosum. Hæc MESSALLA. Hic mons, quem propter longitudinem certo describi non posse, GEORGIUS FABRICIUS fateretur, ad Ortum in Meridiem declinantem respicit mœnia: ad Meridiem Campum Figulinum: ad Occasum flumen: ad Septemtrionem Montem Palatinum. Hunc montem Augustus XIII. regionem fecit: unde ex ea cognosci poterit, quomodo fuerit excultus.

DE RELIQUIS COLLIBUS, HORTULORUM VIDE. LICET, JANICULO, ET VATICANO.

Quum Romani nimium studerent, non Imperii tantum auctiori, sed Urbis etiam amplificationi, ut cuivis, qui in scriptis veterum non plane hospes est, manifestum esse potest: ideoque non contenti veteribus Pomærii finibus, illos sæpe mutarunt, & aliis atque aliis montibus Urbi subinde additis protulerunt, uti hætenus de septem illis principalibus montibus dictum est: præter quos tamen etiam alios colles superioribus magnitudine nequaquam pares Urbis Pomærio incluserunt, de quibus hoc capite pauca dicam. Fuerunt autem hi tres: collis Hortulorum, Janiculum & Vaticanus.

Collis Hortulorum, vel, ut alii, Hortorum, hanc appellationem accepisse videtur à proximis ei hortis Sallustii. Postea vocitatus fuit Pincius, quod in eo Pinciorum domus essent: quæ familia nobilissima fuit, ac claruit in Urbe circa tempora Constantini. Hic collis antiquitus extra Urbis mœnia fuit, ideoque extra septem montium numerum. Tempore autem Aureliani Imperatoris Pomærio inclusus est. Celebris fuit, quum propter Neronem in eo sepultum, uti TRANQUILLUS in Nerone testatur, tum propter Candidatos, quibus usus erat (uti MACROBII verbis utar) in Comitium nundinis venire, & in hoc colle consistere: unde ab universis possent videri: & inde in Cam-

Eius situs.

Viminalis mons unde sic dictus.

Eius situs.

Mons Aventinus unde sic dictus.

Aliz huius montis appellationes.

Unde celebris.

Eius situs.

De reliquis tribus collibus.

De colle Hortulorum.

Unde celebris.

Campum Martium, petitem Magistratum descendere.

De Janiculo.

Janiculum, inquit SEXTUS POMPEJUS FESTUS, dictum, quod per eum, tamquam per januam, Populus Romanus primitus transierit in agrum Etruscum. Alii sic appellatum scribunt, à vetustissimo oppido, quod Janus in Italia condidit. MACROBIUS autem dictum putat Janiculum, quod Janus ibi vel sit sepultus, vel habitaverit. Hodie à flavis arenis mons aureus nominatur, & corrupto vocabulo Montorius. Ex hoc monte propter altitudinem Roma maxime est conspicua. Cæteris autem infrequentior est, ob æris gravitatem, ut MARTIALIS testatur. Celebris fuit Numæ Romanorum Regis, ut DIONYSIUS & LIVIUS, itemque Statii Cæcilii Poëtæ, ut CÆSARIENSIS EUSEBIUS produnt, sepulcris. In hunc aliquando plebem secessisse Romanam, & à Quinto Hortensio Dictatore revocatam, scribunt PLINIUS *Libro decimosexto*. Et LIVIUS. In eodem, ut scribunt LIVIUS, DIONYSIUS ITALICUSQUE SILIUS, Rex Tuscorum Porfenna castra habuit. Fuit autem trans Tiberim.

Unde celebris.

De monte Vaticano unde sic dictus.

Vaticanus etiam mons trans Tiberim fuit, olim non habitatus, nec ad Urbem pertinuit. Nomen accipit, ut est apud AGELLII *Libro XVI. Cap. XVII.* à Vaticiniis, quæ in eo agro fieri solerent. SEXTUS POMPEJUS scribit: *Vaticanum collem appellatum esse, quod eo potitus sit Populus Romanus Vatum responso, expulsis Etruscis.* Alii volunt à Vaticano, vel Vagitano Deo sic appellatum. Vetustissima in eo illex fuit, de qua PLINIUS scribit: *Vetustior Urbe in Vaticano illex, in qua titulus æreis litteris Etruscis religione arborem jam tunc dignam fuisse significat.* Nobilis olim fuit Scipionis sepulcro. Nunc vero clarus, cum propter alia, tum propter celeberrimam totius Orbis Bibliothecam Vaticanam.

Unde celebris.

Horum montium hodie nus conspicuus.

Porro autem ii montes jam rarissimi habitantur, maxima ex parte hortis, & dispersis hinc inde templis, aut claustris religiosis occupati: aut veterum ædificiorum ruinis obniti. Vetustissimis temporibus nemora & pascua habuit Palatinus, ut scribit TIBULLUS: Capitolinus dumetum, ut VIRGILIUS: Esquilinus, Quirinalis vimina & sylvam fageam, ut VARRO: Cælius quercetum, ut TACITUS: Aventinus lauretum, ut SOLINUS: Janiculum esculerum, ut PLINIUS. Vaticanus ilicetum, ut FULVIUS prodidere.

Et hæc quidem quæ de Urbis initio, ambitu, amplificatione & montibus Pomærio inclusis, hætenus dixi, præter veteres rerum Romanarum scriptores, quos citavi, habent etiam GREGORIUS FABRITIUS in sua Roma, BARTHOLOMÆUS MARIANUS in antiquæ Romæ Topographia, & ONUPHRIUS PANVINIUS *Lib. I. Comment. Reipublicæ Romanæ*, ex quibus plura peti possunt.

DE URBIS ROMÆ REGIONIBUS.

His explicatis, de quatuordecim nunc regionibus dicendum est, quod hoc capite faciam. Urbem Romam Romulus in tres partes distribuit, quas Tribus appellavit, DIONYSIO & LIVIO testibus. VARRO eas partes appellat, hæc fuerunt Tatiensium, Ramnensium, & Lucerum. An vero regiones recte dici possint, dubitari potest: sed tamen habent cognationem aliquam cum regionibus, eo ipso quod unaquæque harum Tribuum propriam sedem in Urbe occupavit. Ramnenses enim à Romulo sic dicti, Palatium & Cælium montes coluerunt: Tatienses, à Tito Tatio nomen adepti, Capitolium & Quirinalem habitarunt: Luceres, à Lucumone, vel, ut aliis placet, à Luco, in quo Asylum fuit, denominati, loca inter Palatium & Capitolium plana, atque circum Forum tenuere. Fuerunt autem tres tribus à Tarquinio Prisco auctæ, & ex tribus sex factæ; Servius Tullius VI. Romanorum Rex ex iis quatuor fecit, aliaque eis nomina attribuit, de quibus DIONYSIUS *Lib. IV.* ita scribit: *Cæterum Tullius, postquam septem colles uno muro complexus est, Urbem in quatuor partes divisit, à collibus cognominatas: Palatinam, Suburranam, Collinam, Esquilinam: & quatuor Tribus esse fecit, quæ ad id temporis tres fuerant, suosque cuique tribules adscribit, divisa habituros munia, nec mutatuos domicilium.*

Urbis Roma in Tribus divisa.

Quæ & regiones dictæ.

Et hæc quidem Urbis divisio in quatuor partes, seu regiones à Servio Tullio facta, duravit usque ad tempora Augusti. Is enim primum Urbem in certas regiones distribuisse legitur apud SUETONIUM, qui in AUGUSTO *capite XXX.* scribit, *Augustum spatium Urbis in regiones & vicos divisisse.* PLINIUS autem *Lib. III. cap. V.* auctor est, in quatuordecim regiones eam divisam esse: à quo non dissentit TACITUS, qui *Libro XV Annalium*, de incendio Neroniano loquens, idem perspicue confirmat. Ne dicam de SEXTO RUFO, & P. VICTORE, qui quatuordecim illas Urbis regiones descripserunt. Hos secutus est ONUPHRIUS PANVINIUS Veronensis, cujus descriptionem quum reliquis sit plenior & clarius, huc referre placet. Qualem autem in ea ordinem secutus sit, ipsemet indicat his verbis: *Huic, inquit, meæ Urbis descriptioni, integros illos duos libellos (SEXTI RUFI scilicet, & P. VICTORIS) inclusi, utriusque ordinem secutus in recensendis Urbis regionibus, quos deinde ex antiquis probatisque auctoribus, sexcentis locis auxi. In eis autem enumerandis, quæ per singulas regiones erant, eorum ordinem non admisi, sed quandam mihi commentus sum rationem, quam iis tradendis rebus commodissimam esse existimaui, ut facile legentes cognoscere poterunt. Primo enim loco regionis nomen, deinde montes, Insulam, vias intra Urbem, rivos, aquas, si quæ erunt, ponendæ: clivos, vicos, vicomagistros, curatores, denuntiatores, cohortes vigili-*

Ab Augusto in regiones dividitur.

lum, nomina locorum publicorum vel incertorum: deinde lucos, templa, ædes, ædículas, porticus, fanos, vel æanos, atria, areas, sacraria, sacella, delubra: nomina cæterorum locorum sacrorum, aras, signa, statuas Deorum, hominum, vel animalium: hippodromos, equitia, circos, obeliscos, stadia, factionum stabula, theatra, amphitheatra, ludos, naumachias, ædificia reliqua publica incerta, fora, cænacula, curias, basilicas, regias, comitia, septa, carceres, reliqua publica ædificia profana; castra sive stationes, campos, hortos, scholas, tabernas, aquas, thermas, balinea, limphea, nymphaea, lavacra, lacus, fontes, bibliothecas, arcus, columnas, septizonia, sepulcra, emporia,

macella, borrea, pistrina, domus, insulas, & postremo regionis ambitum. Hæc ille.

Regio autem à rego dicitur: quod priusquam provinciæ fierent, regiones sub Regibus erant, atque ab iis regebantur. ^{Regio unde dicta.} Postea à similitudine earum regionum, in quas Orbis dividitur, majores in Urbe partes regiones appellari cœptæ. Regionis pars est vicus: quippe Urbs in regiones tanquam in majora membra, & in vicos tanquam minora dividitur. Dictus vero est vicus, quod vias circum haberet, nos Germani dicimus, *Eine gassen, oder strassen.*

INDEX I.

RERUM MEMORABILIVM QUÆ IN SCRIPTORIBUS HISTORIÆ ROMANÆ CONTINENTUR.

Prior numerus Tomum, posterior paginam indicat.

- A** Baba vel Abaqua mater Maximini. II. 266.
 Abaci ex Asia Romam primum ad-
 vecti. I. 652.
 Abacus lusorius. III. 85.
 Abagarus *vide infra* Abgarus.
 Abanni pop. Mauritaniae. II. 581.
 Abarne vicus. II. 479.
 Abarus Arabum rex. III. 221.
 Abbassum oppidum. I. 634.
 Abdageses Parthus. III. 209.
 Abdalonimus ex hortulano Sidoniae rex. II. 639.
 Abdera oppidum. I. 763.
 expugnatur & diripitur. I. 727.
 Abderitæ propter ranarum & murium mul-
 titudinem solum patrium relinquunt.
 II. 650.
 queruntur apud Senatum de crude-
 litate Hortensii, & restituuntur in li-
 bertatem. I. 727.
 Abderitarum ager. I. 643.
 Abdicant Censores vitio facti. I. 297.
 Abdicare Consules coguntur. I. 302.
 Abdicat se Cenfor Collega mortuo. I. 276.
 Abdigidus tribunus. II. 476.
 Abdus Parthus ademtæ virilitatis. III. 207.
 Abelani Chalcædon. Colonia. II. 658.
 Abelo *vide infra* Abolex.
 Aberrigines post Aborigines dicti. II. 100.
Vid. infra Aborigines.
 Abeffe Italia quibus & quamdiu licuit. III. 10.
 Abgarus vel Abagarus ab Antonino Pio sola
 auctoritate ex Orientis partibus dedu-
 ctus. II. 289.
 à Severo subactus. II. 319.
 Abgarus transfuga Parthorum M. Crassum
 Consulem ad ignotam camporum soli-
 tudinem deducit. II. 165.
 Abjecti partus collisione decessit Darii uxor.
 II. 639.
 Abienus adulterii reus morte multatur. II.
 566.
 Abies in Britannia non provenit. III. 423.
 Abietis in classe Scipioni paranda usus. I. 472.
 Abii pop. II. 525.
 Abirus Annibalis ex Italia, qui Romæ ac-
 ceptus. I. 499.
 Ablabius Consul. II. 241.
 Murena Præfectus Prætorio Vale-
 riani. II. 359. 400.
 ejus filia Olympias nubit Arsaci
 Armeniæ regi. II. 494.
 Ἀβελία. III. 79.
 Abnoba mons. III. 356.

A

Abo-

- Abollex vel Abelox obfides Hispaniarum Sagunti tradere Romanis aggreditur. I. 334.
- Abolitio facti, ἀπονόμια. II. 48. III. 43. legis. III. 27.
- Abolitionem præteritorum spondet Maximus. II. 368.
- Abollæ purpureæ fulgore hominum oculos in se convertit Ptolemæus. II. 64.
- Abora vel Caboras fl. Mesopotam. II. 434. 531.
- Aboram fluvium cum omnibus copiis transiit Julianus. II. 521.
- Aborigines Antiquissimi Italiæ populi. II. 706. Britanniae incolæ. III. 583. cum Trojanis Romam condidere. II. 706. foedere juncti Trojanis. I. 3.
- Aborigines genus hominum agreste sine legibus. II. 706. in Italiam deveniunt. II. 100. petuntur bello ducemque Latinum amittunt. I. 3. primi Italiæ cultores. II. 694. qui? II. 450. unde sic dicti. II. 100. 706.
- Aboriginum rex Faunus. III. 13.
- Abraham Damasci rex. II. 683. in larario Alexandri Severi cultus. II. 351.
- Abricium Thraciæ locus. II. 239.
- Abrogari leges quando possint. I. 156. 157.
- Abrupolis à Perseo regno expellitur. I. 707. 714.
- Abfens fit Consul M. Marcellus. I. 373. victus Perfes. II. 27.
- de Absente Rege Philippo Senatus statuere non vult. I. 658.
- Absentes à petitione honorum submoti. III. 8.
- Absentes Reip. causa rei non fiebant. III. 7.
- Absentia vehementius hominum mentes perturbat. III. 456.
- Absentibus prorogata imperia. I. 373.
- Absentibus secundum præsentem litem dabat Claudius Imp. III. 73.
- Absentis etiam perinde ac præsentis Ariovisti Sequanis timetur crudelitas. III. 397.
- Absentium criminatores præsentium verecundia cohibentur. I. 111.
- Absentium ratio in Comitibus non habetur. III. 8.
- Absentium vires majores creduntur. III. 309.
- Abfimarus, qui & Tiberius III. Orientis Imp. III. 629.
- Abfolutionem opulenti pretiis immensis mercantur. II. 443.
- Abfolutiones reis vendit Fl. Vespasianus. III. 113.
- Abfolutoria tabella. III. 27.
- Abftinentia alieni optatur. II. 614.
- Abftinentia Romanorum. I. 238. 248. Principum. III. 125.
- Abudius Rufus ædilis. III. 207.
- Abundantia fervorum perniciofa. II. 37.
- Abundantiffima cœna Neronis. III. 91.
- Abundantiffimum epulum bis dat Senatui Caligula. III. 60.
- Abundantius Consul. II. 242.
- C. Aburius legatus. I. 713.
- M. Aburius trib. pl. se opponit M. Fulvio triumphum petenti. I. 651. Prætor. I. 695. 696.
- Abufus dominationis & potestatis C. Jul. Cæfaris. III. 15.
- Abufus in Principum imaginibus, quas pefsimi pro inviolato clypeo habent. III. 176.
- Abydeni obfidetur. I. 514. à fociis derelinquuntur. ibid.
- Abydenorum furor feipfos occidentium. ibid. urbs deditur. ibid.
- Abydenus pons. II. 618.
- Abydum oppid. Theb. II. 487. oppugnat Philippus. I. 513.
- Abydus Thraciæ oppugnatur à Romanis. I. 610. relinquitur. I. 611. ibi Xerxes junxit maria pontibus. II. 509.
- Acacius Epifcopus. II. 271.
- Academia Demofthenis. II. 586. Gymnafium Athenis. I. 516.
- ex Acantho apparatus & triumphus Cæfaris. II. 77.
- Acanthum oppidum captum & direptum. I. 524.
- Acarnanes. I. 417. 419. 454. Alexandrum Pyrrhi in regnum reftituunt. II. 671. ab Ætolis direpti. I. 417. Philippum adverfus eos accerfunt. I. 418. conjurant in bellum Iturorum. I. 418. ob juvenes religionis imprudentes ab Athenenfibus interfectos, Atticam depopulantur. I. 513. refpuunt focietatem Romanorum. I. 543. in concilio de focietate Romana deliberant. I. 545. à Romanis averfi. I. 596. Romanos implorant contra Ætolos. II. 672. foli Græcis auxilia contra Trojanos non miferunt. II. 672.
- Acarnania. I. 417. 532. 596. Cæfari fubdita. III. 504. in potestatem Romanorum venit. I. 545.
- Acarnaniæ bellum inferunt Ætoli. I. 418.
- Acarnaniæ motus. I. 545. fitus. ibid.
- Acarnaniam Ætoli populantur. I. 620. Scythæ pervafant. II. 383.
- Acarnanum concilio Leucas eximitur. I. 764. execratio. I. 418. factiones. I. 731. in bello cæforum elogium. I. 418. legati. I. 714. portus. I. 456.
- Vibius Accæus præfectus. I. 394. Vid. Vibius.
- Acca Larentia vel Laurentia. II. 105. 09.
- Accenfi in centurias diftributi. I. 19. milites in poftrema Romanorum acie. I. 162. Ac-

Accensus ante Consulem it. III. 6.
 Accius Navius augur cotem novacula disse-
 cuit. I. 17.
 Accius poeta *vide* Attius.
 Tullus *vide* Attius.
 Acclamatio. III. 31.
 Acclamationes Faustæ. III. 101.
 populi immodicæ ac novæ.
 III. 16.
 variæ. II. 287. 304. 309.
 335. 347. 348. 357. 362. 363.
 364. 367. 368. 369. 378. 397.
 400. 411. 412. 417.
 Acclamationum genere contumeliosissimo &
 acerbissimo Senatus mortuum Domiti-
 anum laceravit. III. 124.
 Acco Senonum princeps. III. 432.
 ejus supplicium. III. 439.
 Accua oppidum vi captum. I. 376.
 Accubita Heliogabali ex pilis leporinis &
 plumis perdicum. II. 342.
 Accubitationes ac mensas de rosis ac liliis
 fecit Ælius Verus. II. 286.
 Accusare innocentem occisum, alterum par-
 ricidium est. II. 329.
 Accusare si sufficiat, nemo innocens esse pot-
 erit. II. 473.
 Accusatio Agrippinæ. III. 236. sq.
 Accusatio Cæsii Cordi. III. 182.
 Accusatio Dolabellæ. III. 12.
 duorum Tribb. mil. I. 109. 112.
 Pisonis. III. 172. sq.
 Silani. III. 181.
 Accusationum omnium complementum sub
 Tiberio erat crimen majestatis. III. 177.
 Accusator idem ac judex C. Julius decemvir
 esse non vult. I. 63.
 Accusatorem flagitat Eusebius. II. 439.
 Accusatores præmiis illecti. III. 189.
 Accusatores exilio aut morte multati. III.
 203. 207. 237.
 Accusatoris actio. III. 131.
 Accusatori temere litiganti exilium poena.
 III. 121.
 Accusatoribus ac delatoribus suis respondere
 Marcellus non detrectat. II. 420.
 Accusatorius spiritus Appii Claudii. I. 49.
 Accusatorum denuntiationibus & Senatus con-
 sultis ad necem compulsus Gallus. III. 33.
 Acerbas Elissæ maritus à Pygmalione oc-
 ciditur. II. 656.
 Acerbitas judicis prodest. III. 5.
 Acerbum & miserum est, quod fateri nos
 fortuna cogit. I. 152.
 Acerina vel Ferina colonia Bruttiorum. I. 168.
 Aceronia familiaris Agrippinæ in mari oc-
 ciditur. III. 245.
 Acerræ opp. I. 302. 355.
 direptæ & incensæ à Pœnis. I.
 355. 356.
 reædificatæ. ibid. & 430.
 Acerrani civitate donati. I. 166. II. 61.
 Acerranis plus animi quam virium fuit. I. 355.
 Cn. Acerronius Proculus Cos. III. 55.
 Acesines amnis. II. 643.
 Aceto milites suos in expeditione contentos
 esse voluit Niger Imp. II. 323.

Achæi pop. I. 298. 443. 444. 456. 480.
 à Metello Macedonico fusi. II. 60.
 à Philippo ad Romanos desciscunt.
 II. 674.
 auxilia mittunt T. Quintio Ælio.
 I. 589.
 auxilium impetrant à Philippo con-
 tra Machanidam & Ætolos. I. 442.
 bellum gerunt cum Messeniis II.
 678. I. 564. 582. 583.
 Nabide. II. 676.
 Romanis. II. 681.
 Philippo ad Dymas occurrunt.
 I. 443.
 Concilium edicunt. I. 582.
 cum Ætolis Eleisque ad Messenem
 prospere pugnant. I. 444.
 cum Attalo ac Rhodiis societatem
 confirmant. I. 534.
 & Amynder ab Ætolis adversus
 Romanos tentantur. I. 589.
 ex Laconica pulsi. II. 58.
 funditores. I. 638.
 in fœdus Philippi Macedonis cum
 Romanis adscripti. I. 480.
 in verba Philippi quotannis ju-
 rant. I. 527.
 Lacedæmoniis bellum indicunt.
 I. 639.
 Legatos Persei non admittunt.
 I. 701.
 Legatos Romanos audiunt & ta-
 cent. I. 532.
 liberi pronuntiati. I. 550.
 Messenem oppugnant. I. 602.
 Peloponnesi incolæ, vicinos omnes
 æquo jure complectuntur. I. 259.
 Pergamum intromissi. I. 613.
 Pergamo erumpunt. ibid. 614.
 Perusinorum conditores. II. 618.
 Phthiotæ Thessalis dati. I. 550.
 Achæi quas occuparint sedes? II. 58.
 Zacynthum recipiunt. I. 602.
 Achæis civitas Lacedæmoniorum diu ob-
 noxia. I. 640.
 de bello adversus Nabin Lacedæ-
 moniorum regem deliberantibus
 auxilium promittit Philippus. I. 517.
 redduntur suæ civitates. I. 550.
 traduntur à Philippo Argi & Co-
 rinthus. I. 571.
 Achæorum agri à Nabide populantur. I. 582.
 Achæorum amicitiam quærit Perseus. I. 700.
 calamitas. I. 442.
 concilium. I. 455. 662.
 consultatio de bello Macedo-
 nico. I. 700.
 decretum in Lacedæmonios. I. 639.
 dissensus in Concilio. I. 534.
 gens magnæ auctoritatis apud
 Romanos. I. 550. 639.
 gratitudo erga Romanos. I. 570.
 honor à Quintio. I. 550.
 inter se conspiratio, fides, poten-
 tia. II. 681.
 A 2 juve-

- juventus cretico maxime armatu. I. 720.
 legati à Romanis perplexum respon-
 sum accipiunt. I. 639.
 introducti in Senatum. I. 677.
 opprobatio adversus Ro-
 manos. I. 662.
 portus. I. 610.
 prætoris Lycortæ ad Ap-
 pium oratio. I. 662.
 prætor Philopœmen à Mef-
 seniis captus. I. 666.
 querelæ. I. 714.
 res componit Consul. I. 638.
 fitus. I. 602.
 terror. I. 532.
 Achæos in medio quietos optat Antiochus
 dum cum Romanis bellat. I. 589.
 sibi socios Philippus adjungit. I. 527.
 Achaja prov. I. 395. 517. 699. II. 18. 34.
 307. 380. III. 43.
 à Romanis devicta. II. 8.
 & Macedonia Senatui redditæ à
 Claudio. III. 76.
 fit provincia. II. 163. 188. III. 112.
 in Achaja Nero Isthmum perfodere aggres-
 sus. III. 84.
 Achaja omnis magno liberata metu. I. 545.
 Achaja Patribus conscriptis à Claudio com-
 mendata. III. 80.
 in Achaja & Dyrrhachio à Cæsare gesta.
 III. 504. & 505.
 in Achaja pestilentia grassatur. II. 381.
 Achaja proconsulari imperio levatur. II. 153.
 Achaja Pompejo conceditur. II. 81.
 Achajam Mummus subjecit Romanis. II. 72.
 Scythæ devastant. II. 382.
 Achajæ caput Corinthus. II. 28.
 Achajæ civitates multæ Athenensium imperio
 adjectæ. II. 621.
 per præconem libertas pronuntia-
 tur. II. 25.
 Achajachala munimentum. II. 529.
 Achaica peregrinatio Neronis. III. 93.
 Vespasiani. III. 110.
 Achaicum bellum. I. 444. II. 28. 60.
 Achaicum concilium. I. 639. 731.
 frerum. II. 5.
 Achaicus, cognomen L. Mummii ab Achaja
 devicta. II. 120.
 Acharræ per deditionem receptæ. I. 530.
 Acheron seu Acherus Fl. I. 168. II. 641.
 Acherusium specus. II. 510.
 Achilles ad excipiendum Pompejum mitti-
 tur à Ptolemæo. II. 76.
 exercitus Alexandrini adversus Cæ-
 sarem dux. III. 514.
 ejus copiæ. III. 515.
 crudelitas. III. 515.
 interitus. III. 518.
 Pompejum occidendum suadet.
 II. 76.
 Ptolemæi satellites. II. 123.
 Achilleidos libri Statii. II. 367.
 Achilles appellatur Maximinus. II. 360.
 felix ab Alexandro M. quare di-
 ctus. II. 415.
 Achilleas dromos, i. e. Achillis ducis quondam
 Thessali cursus seu curriculum. II. 511.
 Achilles dux Palmyrenorum tyrannidem Æ-
 gypti affectat. II. 139. 152. 194. 267. 407.
 pellitur & pœnas luit. II. 139.
 III. 622.
 superatur ab Herculo. III. 583.
 trucidatur. II. 194.
 Achilli dedicata insula Leuce. II. 511.
 quod nomen inter virgines. III. 55.
 Achilles Ajacisque sepulcra. II. 509.
 & Memnonis congressus. III. 557.
 filius Pyrrhus. II. 5.
 imago in Alexandri Severi sacrario
 secundo. II. 552.
 pater Peleus. II. 517.
 Achivi, i. e. Græci Trojam capiunt. I. 3.
 Acholius Alexandri Severi præceptor. II. 348.
 Alexandri vitam scripsit. II. 355. 59.
 magister admissionum sub Vale-
 rio. I. 403.
 Acholla opp. I. 554.
 Achradina opp. Syracusanorum. I. 377. 378.
 capitur. I. 381.
 proditur Romanis. I. 401.
 in Achyrona, rure proximo Nicomediæ,
 moritur Constans Cæsar. II. 141. 241.
 L. Manlio Acidino Hispania provincia tra-
 ditur. I. 468. 492. 506.
 L. Manlius Acidinus cum Celtiberis acie
 confligit. I. 657.
 de provincia multos post annos
 decedit. I. 525.
 ex Hispania provincia decedens,
 privatus urbem ingreditur, & aurum
 argentumque fert in ærarium. I. 528.
 Fulvii Flacci filium adoptat. I. 65.
 prætor. I. 640.
 procos. I. 480.
 P. Cornel. Scipio Nasica. C. Fla-
 minius, tresviri coloniam deducunt
 Aquilejam. I. 681.
 Consul. I. 684.
 P. Manlius Acidinus legatus in Galliam
 Transalpinam. I. 668.
 Aciei Romanæ confusio ad Thrasymenum.
 I. 328. 329.
 Aciei Romanæ & Latinæ descriptio. I.
 161. 162.
 & Alexandri M. comparatio.
 I. 184.
 in Acie Perfarum plus prædæ quam peri-
 culi. II. 640.
 Tarentina contra Romanos auxilia
 Punica steterunt. I. 248.
 Acie Pyrrhi & Romanorum turbant ele-
 phanti. I. 245. 435.
 Acies Antonii. II. 718.
 Bedriacensis. III. 111.
 Catilinaria. II. 718.
 Consulum Romanorum contra Pyr-
 rhum. I. 237.
 Mutinensis. III. 21.
 Pharsalica. II. 76. III. 14. 15. 100.
 Philippensis. III. 37.
 Acies Romanorum contra Antiochum,
 I. 619.

- Acies Romanorum contra Gallos. I. 636. 638.
 & Alemannorum. II. 460.
 & Pœnorum. I. 273. 360.
 Scipionis & Annibalis. I. 503.
 ultra modum in rotundo habitu for-
 mata. II. 581.
 Acilia lex. *vid.* Icilia lex. I. 63.
 Aciliani annales citantur. I. 579.
 versi in Latinum à Claudio.
 I. 317. 405.
 C. Acilii Glabrionis virtus. III. 14.
 C. Acilius Trib. pl. I. 536.
 L. Acilius Glabrio castris hostium injicit
 ignem. I. 680.
 Man. Acilio Glabrioni delatus honor victo
 Antiocho. II. 435.
 Man. Acilius Aviola Consul. III. 80.
 Man. Acilius Glabrio Amphissam oppugnat.
 I. 609.
 adversus Antiochum
 castra locat. I. 597.
 Antiochum vincit &
 Græcia expellit. I.
 608. 626. 677.
 Consulatum petit. I. 578.
 Duumvir ædem Pietatis
 dedicat. I. 681.
 fit Consul. I. 582. II. 26.
 Heracleam oppugnat.
 I. 599.
 hortatur milites. I. 598.
 in Thessaliam it cum
 exercitu. I. 597.
 Lamiam oppugnat. I.
 608. capit I. 609.
 militi circa Heracleam
 prædas concedit. I. 602.
 multatur exilio. III. 121.
 Naupactum oppugnat.
 I. 605.
 peculatus accusatur. I. 626.
 petit Censuram. I. 626.
 Prætor. I. 547. 548. 551.
 rem Tarentinorum com-
 ponit. I. 440.
 fortitur Græciam provin-
 ciam & bellum contra
 Antiochum. I. 592. II. 677.
 Trib. pl. I. 506.
 triumphat de Antiocho
 & Ætolis. I. 622.
 Man. Acilius Strabo accusatur. III. 248.
 Q. Acilius triumvir. I. 313.
 Acilius Piso Historicus citatur. II. 102.
 Acilla civitas libera se Cæsari dedit. III. 539.
 obsidetur frustra à Pompejanis.
 III. 541.
 Acimincus opp. II. 486.
 Acinaces gladius Ægyptiacus. II. 51.
 Acincus opp. II. 588.
 Acini paucae uvæ. III. 35.
 Acone portus. II. 641.
 Acontias serpentes alit Ægyptus. II. 516.
 Acontisma aditus Macedoniæ angustissimus.
 II. 551. 557.
 Aeradina *vide supra* Achradina.
 Acræa promontorium Junonis. I. 534.
 Acræphia & Coronea Bœotiae urbes. I. 549.
 Acræ urbs Siciliae. I. 260. 382.
 Acræus Jupiter. I. 629.
 Acratus libertus Neronis cuicumque flagitio
 promptus. III. 265. 275.
 Acrillæ urbs. I. 382.
 Acroamata cœnis interponebat Augustus.
 III. 35.
 vetera revocat in ludis Flavius.
 III. 114.
 Acrocorintho præsidium imponitur. I. 550.
 Acrocorinthus Achæis traditur. I. 570. 571.
 Acron Cæninensium Rex à Romulo obtrun-
 catur. II. 6.
 Acropatenæ vocabulum quid sibi velit.
 II. 524.
 Acta Anni. III. 7.
 Antii citantur. III. 58.
 belli. III. 10.
 Cæsaris Aug. conjurati volunt rescin-
 dere. III. 17.
 servat Augustus. III. 21.
 Caji rescidit Claudius. III. 72.
 Claudii. III. 233.
 diurna Senatus & Populi confecta &
 publicata. III. 6.
 M. Coelii. II. 79.
 Pompeji. II. 43.
 cunctantius confirmantur.
 III. 6.
 publica citantur. III. 43.
 Senatus citantur. II. 357. III.
 20. 55.
 & Populi citantur. II.
 415.
 publicari vetat Augustus.
 III. 27.
 curat Hadrianus. II. 278.
 Syllæ rescinduntur. II. 42.
 in Acta Principum jurant magistratus.
 III. 234.
 in Acta sua jurare Tiberius non permittit.
 III. 124.
 Acta Urbis citantur. II. 347.
 Actis Urbis indi jubet Commodus omnia,
 quæ turpiter, quæ impure, quæ crude-
 liter, quæ gladiatorie, quæ lenonice
 faceret. II. 308.
 Acte concubina & liberta Neronis. III. 87.
 93. 234.
 Actiaca victoria. III. 23.
 Actiacas victorias solennibus feriis celebrari
 prohibuit Caligula. III. 62.
 Actiaci ludi instituti. III. 43.
 Actiaco Alexandrinoque bello Cæsar ulti-
 mam imponit manum. II. 84.
 Actiacum bellum. II. 9. II. 83. III. 20.
 prælium. II. 84. 186.
 Actiacus triumphus. III. 24. 43.
 Actibus magnificis inclaruit Constantius.
 II. 456.
 Actibus publicis operam nullam dat Alexan-
 der Severus. II. 351.
 se reddit M. Antoninus Phi-
 losophus. II. 296.
 Actio accusatoris. III. 131.
 Cæsaris contra Dolabellam. III. 4.
 Hel-

- Helvidii Prisci in Marcellum. III. 332.
- Actiones agrariae. I. 202.
 continuæ à Nerone Claudio omiffæ. III. 84.
 Dolabellæ & Curionis. III. 11.
 Oratorum prosperæ. III. 68.
 restituit iis Claudius, qui formula excidissent. III. 73.
- Actium Acarnaniæ portus. I. 734.
- apud Actium Antonium vincit Augustus. II. 124. III. 22. 23.
 Augusto descendenti in aciem, asellus cum asinario occurrit: *Eutychus* homini, bestię *Nicon* erat nomen. III. 39.
- Actius Centurio. III. 206.
- Actius Comædus. III. 50.
- Actius Navius *vide* Accius Navius.
 Pelignus Pompejanus captus, à Cæsare incolumis dimittitur. III. 472.
 Rufus L. Afranium prodicionis postulat. III. 510.
 Varus Pompejanus castellorum præfectus. III. 557.
 ejus castra. III. 489.
 copiae. III. 488.
 489.
 fuga. III. 471.
 periculum clades & castra. III. 489.
 pugna cum Curione. III. 489.
 moritur. III. 558.
 Tiberonem appulso Africæ prohibet. III. 474.
- Actor causarum. III. 10.
- Actoribus Atellanarum, tanquam expertibus artis ludicræ stipendia facere permissum. I. 141.
- M. Actorius Naso Historicus. III. 5. 12.
- Actor mimi. III. 68.
- Actorum Acholii liber IX. citatur. II. 403.
- Actorum auctoritas sequenda in historicis III. 59.
- Actorum Tiberii breviarium. II. 94.
- Actuariæ naves. III. 421.
- Actuarii. III. 13.
- Actuarii sarcinalium principis jumentorum Dynamii scelus. II. 445.
- ex-Actuario ratiociniis scrutandis incumbit Jovinianus. III. 544.
- Actuariorum factio & improbitas. II. 136.
- Actuarios à Juliano petunt Petulantes & Celæ. III. 491.
- Actuarius quidam Victorinum percutit. II. 192. 386.
- Actui rerum 30. amplius dies ab Augusto accommodati. III. 26.
- Actum rerum, divisum antea in hibernos æstivosque menses conjungit Claudius. III. 76.
- Actus Hadriani & Severi. II. 515.
- ad Actus aulæ à Procopio plures admittuntur. II. 551.
- Actus comes capitur. II. 600.
- Actus diurnos trajicit Heliogabalus. II. 344.
- Actus diurnus. III. 35.
- Actus Marci principis. II. 434.
- Actus Magnentii. II. 500.
- Actus Maximini venditantur. II. 565.
- Actus reipublicæ Hadrianus non prætermittit. II. 284.
 rerum. III. 26. 74. 84.
 tragicus Neronis. III. 86.
- Acuit animos injuria & indignitas. II. 621.
 virtutem ratio. II. 14.
- Aculei sagittarum ex ære. II. 633.
- Acumen Bruti. I. 24.
- Acumina ietibus hebescent. II. 461.
 pruinarum perpeffi sunt milites Romani. II. 468.
- Acuminibus extantium lignorum fixi pendent homines Nicomediæ. II. 467.
- Acuncula *vide* Juncula.
- Acu picta edulia exhibet Heliogabalus parafitis. II. 344.
- Acutia P. Vitellii quondam uxor, majestatis postulat. III. 210.
- Acutiores opes voluit Crassus. II. 43.
- M. Acutius Trib. pl. I. 105.
- Acyndinus Consul. II. 241.
- Acyron *vide* Achyrona.
- Adaces nobilis satrapa interficitur. II. 536.
- Adalbertus ab Ottone M. victus. III. 644.
- Adamante gemma Hadrianus ad spem imperii erectus. II. 278.
- Adamantiæ *vide* Amantiæ.
- Adamantis lapidis copia ubi. II. 511.
- Adarnases Narsis filius. III. 595.
- Adaspis subiguntur ab Alexandro. II. 642.
- Adbucillus Gallus Allobrox. III. 505.
- Adcantuanni seu Adjatonni rebellio ac mox deditio. III. 412.
- Addense municipium. II. 580.
- Addicendi mos apud Romanos. I. 132.
- Addicti in vinculis à Patriciis habebantur. I. 135.
- non Addicunt aves Fabio sacrificanti in simulata aditione Metapontinorum. I. 437.
- Addua fl. II. 244. III. 302.
- Adduus ficarius C. Cæsarem Agrippæ filium ab Augusto adoptatum interficit. II. 87.
- Adelphius Consul. II. 243.
- Adelphius Præfectus Urbi. II. 454.
- Adeundi sui potestatem omnibus fecit Tiberius. III. 49.
- Adgandestrius Cattorum princeps. I. 169.
- Adherbal & Hiempsal Micipsæ filii. II. 721.
 à Jugurtha expellitur. II. 31.
 victus Cirtam profugit & Romam contendit. II. 723. 725.
- Adherbal Bomilcaris filius. II. 23.
- Adherbal Carthaginensis prætor. I. 465.
 incidit in Lælium ibid.
 in fugam versus in Africam transmittit. I. 465. 466.
- Adherbal Numidarum regis filius obses à M. Livio Druso supprimitur. II. 120. Ad.

- Adherbal rei maritimæ Carthaginienſis præfe-
ctus cum novis copiis Lilybæum mitti-
tur. I. 282.
prælio ſe parat. I. 284.
cum paucis navibus prælium in-
choat. I. 285.
vincit Clodium. *ibid.*
- Adherbalis Micipſæ deditio & interitus.
II. 727.
- Adherbalis Micipſæ in Senatu verba. II. 723.
legati ad Jugurtham.
II. 725.
litteras ad Senatum elu-
dit Jugurtha. II. 727.
regnum invadit Ju-
gurtha. II. 725.
- Adherbalem inter & Jugurtham regnum Nu-
midæ ex Senatusconſulto diviſum. II. 724.
Jugurtha ejusque amicos interfi-
cit. II. 726. 727.
- Adiabena regio. II. 478.
ob terrarum maciem in tri-
butarios non redacta eſt.
II. 133.
ubi ſita, olim ut appellata,
unde ſic dicta, civitates
ejus præcipuæ. II. 523. 524.
- Adiabenicus appellatur Aurelianus II. 407.
Severus. II. 317.
- Adiabenos occupat Trajanus. II. 189.
Severus vincit & delet. II. 166.
191. 317. 319.
tributarios Romani faciunt. II. 319.
- Adjabas fl. II. 524.
- Adjabena regio *ibid.*
- Adiarteſiav h. e. inverecundiam ſummopere
laudavit Caligula. III. 63.
- Adis urbs à Regulo obſidetur. I. 272.
- Adjunctus adoptionis affectu Ælius Verus
Hadriano. II. 285.
- Adjutores ſuos occidit Pyrrhus. I. 243.
- Adjutoribus magnis magna negotia egent.
II. 94.
viri eminentes ad gu-
bernandam fortunam
ſuam uſi ſunt. *ibid.*
- in Adjutorium belli Pannonici Rhæmetalcus
Rex Thracum tractus à Romanis. II. 90.
- Adjutor partium Neronis fuit C. Vellejus.
II. 81.
- Adjutrix legio ſecunda. II. 277.
- Adjuvat Alcibiades bellum adverſus patriam
non gregarii militis opera, ſed impera-
toris virtutibus. II. 624.
- Adminiſtratio gentis Macedonicæ. III. 691.
Reipublicæ Spartanæ. II. 619.
- Adminiſtrationem Africæ ſortitur Veſpaſia-
nus. III. 110.
Romæ penes Romanum;
hoc eſt oriundum Urbe
eſſe voluit Peſcennius
Niger. II. 323.
- circa Adminiſtrationum augmenta perpauca
novari perpeſſus Conſtantius. II. 505.
- Adminius Cinobellini filius. III. 46.
- Admiratio divitiarum corrumpit Rempubli-
cam. I. 253.
- Admiſſionales. II. 346.
- Admiſſionis officium. III. 113.
- Admiſſionum magiſter Acholius. II. 403.
per Admiſſionum magiſtrum acciri, mos eſt
honoratior. II. 446.
- Adoleſcendi poteſtas rumoribus demenda.
II. 332.
- Adoleſcens à ſcorto ultro adamatus ab ea hæ-
res inſtituitur. I. 653. ſq.
- Adoleſcens Rex obnoxius eſt adulatoribus.
I. 371.
Scipio vir optimus judicatus.
I. 480.
- Adoleſcentes facile deducuntur. III. 447.
- Adoleſcentes filii. III. 24.
- Adoleſcentes Romani anno ſeptimo decimo
allecti in militiam. I. 346.
conjurant de Regibus
revocandis. I. 28.
in vincula conſecti dant
pœnas. I. 80.
- Adoleſcentia Claudii. III. 71.
Demetrii vitioſa. II. 682.
Domitiani. III. 118.
Othonis. III. 100.
Populi Romani. II. 11. 19.
Romuli & Remi. II. 6.
Tiberii poſt ſumptam virilem
togam. III. 43.
- Adoleſcentibus ignoſci poteſt, non ſenibus.
I. 33.
- Adoleſcentiæ ferocia ſibi ipſi exitioſa. I. 365.
lex omiſſa, pernicioſius repeti-
tur. II. 128.
- ob Adoleſcentiam negligentem & luxurioſam
C. Flaccus flamen captus. I. 433.
- Adoleſcentis rei patrocina. I. 55.
- Adoleſcentium animi molles & ætate fluxi.
II. 707.
- Adolphus Imperator Rom. Germ. III. 647.
- Adonidis ſolemnia ſacra. II. 480.
- Adoniorum ritus, & ſignificatio. II. 513.
- de Adoptando Cæſare Galba cogitat. III. 279.
- Adopratus nomen & cognomen adoptantis af-
ſumit, mutato prænomine. III. 96.
- Adoptio vel Adoptatio Appii Pulchri in fami-
liam Liviorum. III. 43.
- Adoptio vel adoptatio Auguſti à Cæſare. II.
47. III. 17.
ab avunculo.
III. 33.
Ælii Veri ab Hadria-
no. II. 283. 299.
Antonini Philoſophi ab
Antonino Pio. II. 291. 292.
Pii ab Ælio Ve-
ro. II. 283. 287.
ab Hadriano.
II. 291.
Aureliani ab Ulpio Cri-
ſtino per arrogationem. II. 404.
Caji & Lucii ab Au-
guſto per aſſem & libram. III. 32.
Germanici in fami-
liam Juliam. III. 71.
Lucii Commodi ab
Antonino Philoſopho. II. 291.

- Neronis à Claudio. III. 82.
 Pisonis à Galba III. 281.
 Sub conditione. II. 287.
 Tiberii ab Augusto. III. 45.
 à M. Gallio Senatore. III. 43.
 Adoptione amittitur jus patrisfamilias. III. 45.
de Adoptione brevi & ficta querelæ. III. 261.
pro Adoptione Ælii Veri pecunia data ab Hadriano. II. 286.
 post adoptionem Britannicus Neronem appellat Ænobarbum. III. 82.
 Adoptiones simulatæ prohibentur. III. 260. 361.
 Adoptionis affectu adjunctus Hadriano Ælius Verus. II. 285.
 laus. III. 280.
 lex. II. 288.
 nuncupatio. III. 281.
 præsumptio. II. 278.
 solemnitates. II. 283. sq.
 spe Otho à Galba frustratus. III. 101.
 sponsio. II. 278.
 Adoptivi filii parentum spem sæpe fallunt. II. 320.
 Adorantium more pacem petunt Carthaginienses. I. 497.
 Adorare Caligulam ut Deum Vitellius instituit. III. 104.
 Adorare principum imagines milites jussi. II. 364.
 Adorari cœpit Heliogabalus more Persarum. II. 349.
 Adorari se jubet Alexander M. II. 642.
 prohibet Alexander Severus. II. 349.
 ritu extero & regio Constantius. II. 446.
 ut Deum appellarique passus est Diocletianus. II. 139.
 primus jussit Diocletianus. II. 194. 240. 268.
 Adorari soliti Reges Persarum. II. 349. 627.
 Adorata est more Persarum Zenobia. II. 394.
 Adoratur Constantius peregre veniens. II. 500.
 ut Dominus mundi Julianus à Sarcenorum regulis. II. 520.
 Adores Damasci Rex. II. 683.
 Adoreus mons. I. 635.
 Adorfi pop. Asiæ. III. 222.
 Adra fl. III. 149.
 Adrastia vel Nemesis dea. II. 442. 508. 586.
 Adrafiæ campi. II. 637.
 Adramyttenus Andriscus, degener quidam infimæ fortis, adusque Pseudophilippi nomen evectus. II. 551.
 Adramytteum urbs. I. 613. 614.
 Adranitarum urbs à Romanis capta. I. 260.
 Adrano vicus munitus. I. 260.
 Adrestæ superantur ab Alexandro. II. 643.
 Adria vel Hadria colonia Romanorum. I. 222.
 Tuscorum. I. 114.
 vel Hadria oppidum agri Piceni. II. 148. 277.
 Adriani coloni ob servatam fidem à Romanis laudantur. I. 434.
 Adrianorum in agro lapidibus pluit. I. 569.
 Adrianum mare. II. 22.
 Adrianus ager. I. 330. 434.
 Adrianopolis *vide infra* Hadrianopolis.
 Adrianotheræ oppidum constituit Hadrianus. II. 283.
 Adrianus Imp. *vide infra* Hadrianus.
 Adriatici maris caput. II. 4.
 Adriatici maris fauces. II. 18.
 Adriaticum litus. I. 299.
 Adriaticum mare. I. 114. 221. 745. 758. II. 4. 33. 35. III. 45.
 unde dictum. II. 148.
 Adriaticus pelagus. I. 251.
 Adrumetanorum mulcta à Cæsare. III. 551.
 Adrumetina colonia. II. 313.
 Adrumeti orta seditio. III. 110.
 Adrumetum à Cæsare obsidetur. III. 534.
 capitur. III. 553.
 Africæ oppidum L. Cæsar pedibus profugit. III. 489.
 Albini natale solum. II. 325.
 Annibal venit. I. 501.
 Adscriptitii milites abrogati ab Alexandro Severo. II. 348.
 à Valeriano II. 381.
 Adspersus infamia nonnulla Augustus. III. 81.
 Aduatici eorumque res. III. 403. 405. 407. sq. 427. 431. 432.
 Advectus ex Ægypto Obeliscus. III. 75.
 Advectus Syracusis Apollo. III. 55.
 Advenarum Romæ ad spectacula multitudo. III. 10.
 Advenas Dianæ immolant Tauricæ gentes. II. 511.
 Adventitia cœna data Vitellio à fratre. III. 106.
 Adventus Consul. II. 238.
 Adventus Galbæ in Urbem non perinde gratus. III. 98.
 Jubæ in Urbem. III. 14.
 Adversa admonent Religionum. I. 120.
 consilium adimunt. III. 218.
 etiam bonos detrectant. II. 733.
 fortiter, secunda moderate tulerunt Romani. I. 722.
 majore animo tolerantur quam relinquuntur. III. 303.
 nudant voluntates sociorum. I. 722.
 pugna L. Æmilii in Hispania. I. 622.
 reputare sapientis est. I. 389.
 Tiberii. II. 95.
 uni imputantur, prospera omnes sibi vendicant. III. 369.
 Adversariorum æmulatione Nero certat in theatro. III. 86.
 Adversariorum consilia detegendi ratio in Augusto. III. 33.
 Adversis vulneribus cadunt Athenienses. II. 633.
 Adulantium certamen in Senatu. III. 270.
 Adulatio corruptis moribus anceps. III. 197.
 Dolabellæ in Tiberium. III. 182.
 fœda apud Romanos. III. 181. for-

- fortunæ comes. II. 87.
 in Pallantem. III. 228.
 mentem corrumpit. III. 373.
 non cadit in ingenuos. I. 184.
 Patrum ob natam Neroni filiam
 III. 261.
 pernicioſa vitiorum altrix. II. 447.
 493.
 Senatus in Liviam, quam Tiberius
 temperat. III. 142.
 qua Commodum Pium &
 Felicem appellarunt. II.
 307.
 Adulationes indecoras Augustus manu vultuque
 reſſit. III. 30.
 Tiberius averſatur. III.
 47. 181.
 Principum corrumpunt veritatem
 hiftoriæ. III. 103.
 Adulationis effectus. II. 677.
 Adulationis pars quarta Platoni quæ? II. 586.
 Adulator inſignis Lucius Vitellius. III. 104.
 ſummus Modeſtus. II. 573.
 Adulatorem aſpernatus eſt Alexander Severus.
 II. 349.
 Adulatores Conſtantii. II. 447.
 Adulatoria ſententia Togonii Galli. III. 202.
 Adulatoriæ laudes Velleji in Tiberium. II. 92.
 Adulatoribus dediti principes. II. 447.
 Adulatoris Omuli artes apud Antoninum Pium.
 II. 292.
 Adulterantem matronas Proculum mori coë-
 git Auguſtus. III. 33.
 Adulteras quaſi ſorores ſuas condemnavit Ca-
 ligula. III. 62.
 Adulteratæ reliquiæ Gallorum Gallogræci.
 II. 26.
 Adulter in Julia nepte Auguſti Silanus. III. 147.
 filia Auguſti Gracchus. III.
 149.
 Adulteri in Julia filia Auguſti. II. 87.
 Adulteria ab Auguſto ratione commiſſa. III.
 33.
 Caligulæ. III. 62.
 Julii. III. 12.
 Principum ut excuſentur. III. 33.
 Adulterii pœna apud Germanos. III. 359.
 pecuniaria. I. 210.
 ſub Macrino. II. 335.
 pœnam graviorem deprecatur C. Le-
 ctorius adoleſcens patricii generis.
 III. 20.
 Adulterii rea condemnata à Claudio. III. 80.
 Adulterii rea Fauſiana nobilis ſcœmina damna-
 tur. II. 566.
 Rufina damnatur. II. 566.
 reus Abienus morte multatur. II. 566.
 Cethegus capite punitur. II.
 564.
 de Adulteriis lex Auguſti. III. 27.
 Julia. III. 163.
 Adulterio conceptam filiam ad matris repudia-
 tæ januam objici juſſit Claudius. III. 77.
 Adulterium Ælii Sejani cum Livia Druſi uxore.
 III. 184.
 Adulterium Alcibiadis. II. 624.
 cum hofpita ab Aureliano atroci-
 ter punitum. II. 402.
 domesticum ab Aureliano capite
 punitum. II. 410.
 fatetur Anicetus in Octaviam. III.
 255.
 liberti gratiſſimi in uxore equitis
 Romani commiſſum morte pu-
 nivit Cæſar. III. 11.
 punitur graviter apud Parthos. II.
 691.
 Senecæ objicit P. Suilius. III. 241.
 ſervile objicitur Octaviæ. III. 255.
 Adulteros uxoris promovit M. Antoninus Phi-
 loſophus. II. 298.
 Adulterum matris Conſulem designat Com-
 modus. II. 307.
 Adulter uxoris Cæſaris Clodius. III. 15.
 Advocati incommoda plurima habent, parum
 ſuſtinenda recte victuri. II. 587.
 Advocatio ſiſci. II. 329. 331.
 Advocati Palatarum ſcholarum Montius.
 II. 437.
 de Advocatorum variis generibus eorumque
 pravitate. II. 586. 587.
 Advocatorum vulgo perfidia. III. 213.
 Advocatos inter contentio. III. 73.
 pro ingratis non audit Claudius.
 III. 76.
 Advocatus ſiſci. II. 333.
 Adyta templorum. III. 514.
 Æacidæ gens antiquiſſima. II. 645.
 Herculis Thebani progenies. II. 637.
 Æacidarum maxima pars intra trigeſimum an-
 num mortua. I. 644.
 Æacides vel Æacidas rex Molofforum. II. 649.
 regno pellitur. II. 654.
 Æbutia anus honeſta ex Aventino. I. 654.
 L. Æbutius Conſul. I. 53.
 M. Elva ad coloniam Ardeam dedu-
 cendam triumvir creatus. II. 82.
 Prætor creatus. I. 740.
 P. Cornicen Conſul. I. 82.
 Elva Magiſter Equitum. I. 86.
 Romanus adoleſcens Bacchis vult
 initiari. I. 653.
 dehortatur ab Hiſpala Fecenia ami-
 ca. ibid.
 domo pellitur, quia Bacchis ini-
 tiari non vult. I. 654.
 rem de Bacchanalibus Conſuli
 aperit. ibid.
 præmiis à Senatu ob detecta Bac-
 chanalia afficitur. I. 656.
 Carus Triumvir. I. 668.
 de tumultu Sar-
 dinia: Senatui
 ſcribit. I. 693.
 Conſul & magiſter equitum. I. 33.
 Decemvir. I. 704.
 Æcæ Apulorum à Romanis oppugnata: I. 376.
 in Æde Æſculapii Senatus datus Perſei legatis.
 I. 699.
 Ædes Æſculapii. III. 666.
 ab Æde Apollinis boves ſcœminæ albæ duæ por-
 ta Carmentali in Urbem ductæ. I. 445.

- in* Æde Apollinis Senatus datus L. Æmilio Regillo. I. 626.
 legatis Nabidis. I. 569.
 M. Fulvio. I. 651.
pro sacrificat Galba. III. 283.
 Ædes Apollinis. III. 664.
 Ædes Apollinis dedicata. I. 148.
 de cœlo tacta. I. 526. 671. 696.
 Ædes Apollinis medici. I. 686.
 Palatini. II. 524.
 poliendam albo locat M. Æmilius Lepidus. I. 686.
 Apollini vota pro valitudine Populi. I. 87.
 P. Africani. I. 740.
 quæ Alba dicitur de cœlo tacta. I. 529.
 Ædes Bellonæ. III. 664.
 Ædes Bellonæ vota. I. 204.
ad C. Calpurnio Senatus datus. I. 416.
ad C. Valerio Cof. Senatus datus. I. 697.
 legatis Carthaginiensium Senatus datus. I. 499.
 M. Livio & C. Claudio Senatus datus. I. 456.
 P. Cornelio Cof. Senatus datus. I. 604.
 Ædes Bonæ deæ in Aventino. III. 665.
 subfaxanæ. III. 665.
 Ædes Cæsarum de cœlo tacta. III. 95.
 Castoris. III. 102.
 Castoris dedicata. I. 42.
 & Pollucis de cœlo tacta. III. 61.
 & Pollucis dedicata à Tiberio. III. 41.
 in foro constituta, tantum Castoris vocabatur. III. 5.
 Castorum apud Ostiam. II. 485.
 Ædes Cereri Libero Liberæque dedicata. III. 163.
 Ædes Cereris. III. 665.
ad dantur ænea signa ex mulctatio argento. I. 432.
 Piso occiditur. III. 266.
 supplicatio. I. 702.
 tria signa data. I. 445.
in deferebantur Senatus consulta ab Ædilibus. I. 71.
 Ædes Cereris, Salutis, Quirini de cœlo tacta. I. 457.
 Ædes Cloacinæ. I. 68.
 Ædes Cassii dirutæ. I. 41.
 Ædes Concordiæ curia. II. 347.
 dedicata à C. Flavio. I. 196.
 in arce locata. I. 338.
 M. & C. Atilii dedicant. I. 357.
 Pollucis & Castoris dedicat Tiberius. III. 46.
in Æde Concordiæ Victoria quæ in culmine erat, fulmine icta decussaque. I. 417.
 Vitellius insignia ponere vult. III. 107. 327.
 Senatus advocatus. II. 347. 713.
 Ædes Confi subterranea. III. 665.
 Ædes Deæ Viriplacæ in palatia. III. 664.
 Ædes Deorum Penatium in Velia de cœlo tacta. I. 758.
 Punicis ac Gallicis bellis vota dedicataque, à Nerone combusta. III. 90.
 refectæ à Caligula. III. 61.
 Ædes Dianæ. III. 26.
 Ædes Dijovis. III. 664.
 Ædes Ditis patris. III. 665.
 Ædes D. Julii. III. 40.
 Ædes Fauni. III. 666.
 Ædes Fauno ex mulctatio argento facta. I. 571.
 Ædes Feroniæ in Capenate de cœlo tacta. I. 548.
 Ædes Floræ construitur. I. 293.
 Ædes Fortis Fortunæ de manubiis facienda locatur. I. 216. 434.
 Ædes Fortunæ de cœlo tacta. I. 434.
 Equestris vota. I. 684.
 facta. I. 704.
 dedicata. I. 705.
 Primigeniæ vota. I. 489.
 dedicata. I. 571. 730.
in Æde Fortunæ anguis jubatus videtur. I. 730.
 tria signa posita. I. 357.
 Ædes Herculis de cœlo tacta. I. 529.
 & Musarum à Marcio Philippo exstructa. III. 26.
 magni custodis Circi Flaminii. III. 664.
 rotunda. I. 206.
 Victoris duæ. III. 663.
ad Ædem Herculis supplicatio indicta. I. 325.
in Æde Herculis capillus enatus. I. 526.
 signum Herculis positum. I. 640.
 Ædes Honori & Virtuti vota. I. 440.
 Ædes Hortensianæ modicæ, & neque laxitate, neque cultu conspicuæ. III. 34.
 Ædes Jani clausa. I. 295.
 Ædes Imperatoriæ in Palatino monte. II. 339.
 Ædes in edito loco suspectæ. I. 29.
 Ædes in loco ubi exuerat Dido vitam struxerunt Carthaginienses. I. 253.
 Ædes Jovi deo vota. I. 515. 528.
 dedicata. I. 571. III. 37.
 duæ dedicatæ. I. 588.
 Statori vota. I. 211. II. 110. 264.
 Victori vota. I. 209. 212.
 Jovis Capitolini. I. 23. 686. II. 7. 14. III. 25. 666.
 Custodis nova à Domitiano in Capitolio excitata. III. 120.
 de cœlo tacta. I. 385. 431. 445. 457. 526. 529. 603. Fere-

- Feretrii amplificata. I. 16.
 refecta. I. 85.
 Olympici. III. 31.
 Pisauri & Fundis. I. 702.
 Statoris. III. 664.
 Tonantis. III. 25. 663.
 Victoris. III. 664.
in Æde Jovis edere tibicinibus prohibitum
 fuit à Cenforibus. I. 189.
 Ædes Junoni Monetæ vota. I. 151. 705.
 Sospitæ vota. I. 536.
 Junonis in arce Vejentana. I. 109.
 Lacinia tegulis marmoreis
 privatur. I. 704.
 Matutæ. III. 665.
 Reginæ dedicatur. I. 113.
 tacta de cælo. I. 445.
 Sospitæ communis est Lanuvi-
 nis municipibus cum Pop.
 Rom. I. 164.
 dedicata. I. 571.
in Æde Junonis Sospitæ Lanuvii corvi ni-
 dum faciunt. I. 373.
 cum hor-
 rendo fragore strepitus editus.
 I. 480.
in Ædem Junonis corvus devolat, atque in
 ipso pulvinari confidet. I. 325.
 Ædesius ex - Magister memoriæ. II. 445.
 Ædes Juturnæ ad aquam virginæam. III. 664.
 Ædes Juventutis dedicata. I. 603.
 Ædes Larium Permarinûm vota. I. 687.
 Ædes Liberi & Liberæ dedicata. I. 71. 702.
 III. 163.
 Ædes Libertatis ex mulctatitia pecunia reædi-
 ficata. I. 289.
 Ædes Lunæ in Aventino. I. 671.
 Ædes Mælii publice dirutæ. I. 84.
 Ædes Martis. III. 661.
 Ædes Martis de cælo tacta. I. 440.
 dedicata. I. 124. 149.
 Ultoris. III. 23. 25. 66. 73. 78.
 Ædes Matris magnæ. I. 489. 603.
 Matutæ. I. 108. 151. 457. 663.
 Ædes Menti & Veneri Erycinæ vota. I. 330.
 dedicata. I. 361.
 Ædes Mercurii dedicata. II. 34. 36.
 Ædes Minervæ. III. 661.
 Ædes modicæ Cæsaris. III. 11.
 Tiberii. III. 44.
 Ædes & officina Monetæ. I. 81. 85. 130.
 Ædes Opis & Saturni. III. 663.
 Ædes Orci. II. 336.
 Ædes Pietatis dedicata. I. 681.
 Ædes Pompeji. III. 665.
 Ædes Portumni. III. 665.
 Ædes publicæ. III. 97.
 publicæ Romæ omnes instauratæ.
 II. 321.
 Ædes Quirini. I. 86. 167. 216.
 Ædes Rhamnusiæ. III. 664.
 Ædes sacras collapsas Augustus reficit. III. 26.
 Ædes Salutis exstructa. I. 195.
 Romæ de cælo tacta. I. 250.
 Ædes Saturni. I. 34. 327. 699. 702. III.
 26. 101. 663.
 Ædes Serapidis. III. 111.
 Ædes Telluris deæ. II. 19. III. 128.
 Ædes Tempestatis. III. 661.
 Ædes Vejovis inter arcem & Capitolium
 prope Asylum. III. 663.
 Ædes in Velia ædificatas subjicit infimo cli-
 vo Valerius. I. 29.
 Ædes Veneri Erycinæ & Menti votæ. I. 330.
 I. 505.
 dedicata. I. 361. 681.
 Veneris genitricis. III. 16.
 quæ prope Circum est, ex mul-
 ctatitia ære facta. I. 210.
 Ædes Veneris. III. 665.
 Erycinæ ad portam Colli-
 nam. III. 662.
 Ædes Vestæ. I. 419. 457. III. 51. 84.
 ardet. I. 292.
 Ædes Victoriæ. III. 663.
 Ædes Victoriæ ex mulctatitia pecunia facta,
 dedicatur. I. 210.
in Ædem Victoriæ dea mater fertur. I. 480.
 Ædes Virtutis & Honoris ædificata. I. 440.
 dedicata. I. 479.
 Ædes Vitruvii Vacci dirutæ. I. 166. 167.
 Ædes Vortumni. III. 663.
 Ædes Vulcani. III. 664.
 Ædes Vulcani de cælo tacta. I. 536.
in Ædibus privatis Senatus datur Vulini-
 ensium legatis. I. 251.
 sordidis natus Titus. III. 115.
 Ædicula capraria. III. 663.
 Concordiæ supra Græcostasin.
 III. 663.
 Ædicula Juventæ. III. 663.
 Ædiculæ Romæ CLXXIV. III. 661. 666.
in Ædificando damnosus Nero. III. 87.
 Ædificatio effusissima Neronis. II. 513.
 Ædificia cuncta solo coherencia, emolumen-
 tis ærarii proficere debent ex jure. II. 513.
 in foro Capuæ de cælo tacta. I. 694.
 publica Tarquini Prisci. II. 7.
 Ædificiorum forma nova excogitata à Ne-
 rone. III. 84.
 Ædiles consolantur Populum. I. 358.
 Corinthii. II. 661.
 Ædiles curules creati. I. 439.
 comitiis. I. 525.
 primum. I. 141.
 Ædiles curules ludis maximis faciendis pri-
 mi Romæ. I. 141.
 ludos Romanos faciunt. I.
 528. 553.
 instaurant.
 I. 432. 506. 536. 548. 689.
 scenicos faciunt.
 I. 385.
 quaternis æris vicatim po-
 pulo describunt. I. 500.
 duo ex patribus facti. I. 138. 139.
 leges duodecim Tabularum in æs in-
 cidunt. I. 72.
 Senatus Consulta in ædem Cæreris
 ferunt. I. 71.
 plebis ludos plebejos instaurant. I.
 432. 457. 525. 528. 548. 553.
 Ædilibus negotium datum, ne quem in foro
 circo-

- circove, nisi positis lacernis, togatum consistere paterentur. III. 28.
 popinas ganeasque usque eo inhibendi, ut ne opera quidem pistoria proponi venalia finerent. III. 48.
 ut animadverterent, nequis, nisi Romani dii colerentur. I. 89.
- ab* fori ornandi initium natum. I. 193.
 popinarum coercitio adempta. III. 79.
 qui nocuisset ejus caput Jovi Sacrum. I. 71.
- Ædilis* ante legitimam ætatem factus P. Cornelius Scipio. I. 389.
 Curulis humili fortuna. I. 196.
 Domitius L. Plancum censorem via sibi decedere coëgit. III. 81.
 Scaurus juri reddendo magis, quam muneri edendo studuit. II. 121.
 fordidus repetundarum accusatus. III. 120.
 Tuditanus quis. I. 385.
- Ædilitas* C. Cæsaris. III. 5.
 Curulis. I. 141. 432.
 largita P. Cornelio Scipioni ante ætatem. I. 389.
 munificentissima. II. 367.
- Ædilitia* largitio P. Cornelii Scipionis. *ibid.*
Ædilitia munera C. Cæsaris. III. 5.
Ædilitii scribæ & viatores ærarium suppilant. I. 506.
- Ædilitium* jus coercitum. III. 238.
Ædilium Comitia. I. 135.
 medio tempore habet Cæsar. III. 16.
 ludii plebeji. I. 361.
 numerus à Cæsare ampliatus. III. 10.
- Ædituus* soli, quod primum Augustus nascens attigit. III. 20.
- apud* *Ædituum* clam pernoctat Domitianus. III. 119.
- Ædium* Sceleratorum hominum diruendarum mos. I. 166. 167.
 privatarum inquilinis pensionem annuam imponit Nero. III. 92.
- Ædui* à Romanis desciscunt. III. 177.
 de Arvernorum injuriis apud Pop. Rom. conqueruntur. II. 32.
 jus Senatorum in Urbe adepti. III. 217.
 pop. Galliae. I. 114. III. 287.
- Æduorum* auctoritas ac potestas, mox calamitas. III. 433. 442. 447. 448. 449.
 clientes. III. 397. 453.
 lex de Magistratibus suis. III. 446.
 perfidia. III. 450.
 res cum Ariovisto. III. 397. *seq.*
 Arvernus. III. 397.
 Biturigibus. III. 441.
 Cæsare & Romanis. III. 393. 394. *sq.* 397. 498. 400. *sq.* 422. 430. 432. 446. *sq.* 450. *sq.* 451. 456.
 Helvetiis. III. 393. 394.
 Sequanis. III. 434.
 Seditio ac tumultus. III. 446.
- Æduos* Sacrovir turbat. III. 177.
- Æethas* Ponticarum gentium rex. II. 33. I. 744.
- Ægæum* mare. II. 4. 28. 35.
- Ægates* insulæ. I. 291. 308. 318. 320. 345. 346. 354. 303. II. 22.
- Ægea* Urbs Macedoniae, quæ prius Edeffa. II. 629.
- Ægeades* unde dicti. II. 629.
- Ægeleos* Urbs opprimitur ab Attalo. I. 524.
- Ægeria* dea & nympa Numæ. I. 9. 10.
- Ægestæus* campus. I. 444.
- Ægesta* Siciliae Urbs. I. 239.
- Ægestani*. I. 241.
 contra Selinuntios Carthaginenses implorant. I. 254.
- Ægeus* Thesei pater rex Atheniensium. II. 616.
- Ægialus* Medæe frater. II. 693.
- Ægienses* funditores. I. 638.
- Ægimurus* insula. I. 289. 485. II. 22.
 Carthaginensem finem claudit. I. 500.
- Ægina* insula. I. 443. 514. 539. 549.
- Æginium* oppidum. I. 531. III. 509.
 recipitur. I. 596. 751.
 diripitur. I. 762.
- Æginorum* Urbs. I. 242.
- Ægisthum* Cæsarem appellat Pompejus. III. 12.
- Ægisthus* annis septem regni in Creta potitur. II. 57.
 occiditur *ibid.*
- Ægithallum* muro cingitur. I. 286.
- Ægium* oppidum. I. 456. 638. 639.
 ibi Achæorum concilium fuit. I. 456. 589. 590. 639.
- Ægospotami*. II. 509.
- Ægri* in insulam Æsculapii expositi. III. 76.
 militis ingens animus adversus hostes. III. 438.
 nonnulli pro salute armis se depugnatos vovent. III. 60.
- Ægrorum* militum colligendorum cura apud Romanos. I. 618.
 visitatio Alexandri Severi. II. 349.
 Tiberii ridicula. III. 44.
- Ægrum* corpus etiam levibus offensis quassari solet. II. 434.
- Ægus* Gallus Allobrox apud Cæsarem accusatus. III. 505.
 ad Pompejum transfugit. III. 505.
- Ægyptiacæ* Præfecturæ titulus, Dacia Turboni credita ab Hadriano. II. 279.
 fegetis fecunditas. II. 516.
- Ægyptiacarum* rerum descriptio. II. 515.
- Ægyptiacus* exercitus Æmiliano Imperium suscipienti consentit. II. 380. 392.
- Ægyptiæ* alites. II. 517.
 classes. III. 10.
 classis Pompejanæ Præfectus Pompejus filius. III. 502.
 fossæ patefactæ. III. 23.
 litteræ. III. 165.
- Ægyptia* gens omnium antiquissima. II. 515.
 Judaicaque sacra Roma pellenda. III. 169.
- Ægypti*

- Ægypti* animalia terrestria & aquatilia describuntur. II. 516.
 commoditates, quod ad temperiem aëris pertinet. II. 613.
 cornua Parætonium atque Pelusium præfidiis munita. II. 50. 264.
Ægypti descriptio. II. 515.
Ægypti feracitas. II. 516. 613.
Ægyptii à Juliano urbane elusi. II. 508.
Ægyptii ad seditiones proni & furiosi. II. 392.
 Alexandrini & Antiochenfes Alexandrum Severum convitiolis lacerant, *Syrum archisynagogum* eum vocantes & *archieva*. II. 351.
 à Palmyrenis bello petuntur. II. 398.
 calices. II. 400.
 corpore & animo quales. II. 518.
 generis polyphagus quidam. III. 90.
 in Claudii absentis verba jurant. II. 398.
 in triumpho ducti. II. 408.
 Judaicæque ritus compescuntur. III. 48.
 litium amantes. II. 508.
 milites Cæsari insidiantur. III. 514.
 Palmyrenos vincunt. II. 398.
 Saturninum Imperatorem & Augustum salutant. II. 422.
Ægypti munimenta. III. 522.
 opes inter Philippum Macedonem & Antiochum Syrum divisæ. I. 513.
Ægyptiorum Astronomia. II. 659.
Ægyptiorum cum Scythis contentio de vetustate generis. II. 613.
 fœdus cum Romanis. II. 8. 675.
 Magia. II. 683.
 natura & mores. II. 518.
 mores & studia describuntur. II. 422. 659.
 regum amicitia & fœdus cum Romanis. II. 8. 675.
per *Ægyptios* & *Æthiopes* argumenta inferiorum sub Caligula in spectaculo explicantur. III. 69.
Ægyptios Judaicosque ritus compescuit Tiberius. III. 48.
Ægyptiorum ingenium & mores. II. 392. 422. 508.
Ægyptiorum superstitiones. II. 612.
Ægypti paludes Scythas ab ipsa prohibuerunt. II. 614.
Ægypti præfectura ab Augusto Gallo deferretur. III. 33.
 salarium quantum haberet. II. 400.
 præfes Tiberius Alexander. III. 279.
 procuratio. III. 89.
 provinciæ earumque claræ urbes describuntur. II. 515. 516. 517.
 reges Prolemæus & Cleopatra Romanis gratulantur. I. 608.
 regnum Victor Cæsar provinciam facere veretur. III. 9.
 rex Lacedæmonios juvat. II. 627.
 quare à Persis bello petitus. II. 628.
Ægyptium linum. II. 380.
Ægyptium mare. II. 35. 614.
 vectigal. II. 410.
Ægyptius triumphus Cæsaris. II. 47.
Ægypto & Alexandria Cæsar potitus. III. 523.
ab *Ægypto* exordium trahit Africa. II. 3.
in *Ægypto* bellum cum Cæsare. II. 55.
 Cleopatra Pharum ædificat. II. 517.
 duæ legiones adhærent Othoni. II. 296.
 res bene gestæ à Cassio. II. 303.
apud *Ægyptum* Æmilianus Imperium sumit. II. 380. 392.
Ægyptum Augustus facit stipendiariam. II. 73.
in *Ægyptum* fugam agitat victus à Cæsare Pompejus. II. 45. 76.
 transfuit bellum inter Cæsarem & Pompejum. II. 43.
per *Ægyptum* milites Bucolici multa gravia faciunt. II. 296.
 peragrat Augustus. III. 23. 37.
Ægyptus ab Augusto seponitur. III. 165.
Ægyptus à Cambyse subacta. II. 612.
 claustra annonæ. III. 315.
 desciscit à Romanis. II. 380.
 fit provincia. II. 143. 164. 186. 518. III. 23.
 fossis conscissa. II. 614.
 gravibus proscriptionibus cædibusque fœdata. II. 194.
 in divisione imperii Alexandri Ptolemæo cecidit. II. 646.
 in provinciam cur non redacta per Jul. Cæsarem. III. 9.
 magna impensa regum munita. II. 614.
 memorabilia quæ habeat. II. 515. *sq.*
 Nilus fluvijs ab Homero appellatur. II. 515.
 occupatur ab Alexandro. II. 639.
 quando libera futura. II. 392.
 quomodo sub Romanorum venerit potestatem. II. 164. 263. 518.
 regitur à præfectis. II. 164. 263. 517. III. 279.
 Romanorum Jugo se subducere conatur, sed frustra. II. 407.
 scientiarum inventionem & exercitationem nobilissimam. II. 517. 518.
 Silvius Rex Latinorum. II. 230.
 stipendiaria facta. II. 73.
 fructa magnis molibus adversus vim incurrentium aquarum. II. 614.
 temperata semper fuit. II. 613.
 tributum Romanis pendere solita. II. 410.
 Vespasiano prima jurat. III. 308.
 urbicæ annonæ habitior ut effecta. III. 23.
Ælia civitas, i. e. Hierusalem, ab Ælio Hadriano condita. II. 237. 266.
Æliæ Calendæ. II. 307.
Ælia Petina Claudio in uxorem commendatur. III. 220.
 Claudii uxor. III. 77.
Æmilius Ælianus. III. 30.
 D
 Æli-

- Ælianus Comes.* II. 479.
 à Persis suspenditur. II. 484.
Consul. II. 238. 239.
 seu *Helianus* & *Amandus* tumultus
 per *Galliam* movent. II. 138. 194.
 tyrannus apud *Moguntiacum* domi-
 natum invadit. II. 151.
Ælii Veri adoptio. II. 283.
 ab *Hadriano* pecunia im-
 petrata. II. 286.
Ælii Veri *Cæsaris* nomina. II. 286.
 Verus filius. II. 286.
 forma & indoles. II. 131. 285.
 obitus. II. 131. 285. 286.
 post obitum honores. II. 286.
 pulcherrima oratio. II. 285.
 statuae *Colosseæ*. II. 131. 286.
 valetudo. II. 285.
 vita ab *Ælio Spartiano* descripta. II.
 284.-286.
 voluptates. II. 131. 285.
Æliorum familia. II. 285.
Ælio Vero templa facta. II. 286.
Q. Ælio traditur *Perseus* custodiendus. I. 756.
Ælius Bassianus Proconsul *Africae*. II. 325.
Lucius Ælius Grammaticus. III. 126.
Ælius Catus Consul. II. 87.
 Celsus à *Severo* occisus. II. 318.
 Celerianus praefectus *Urbis* *Tacitum*
 Imperatorem proclamat. II. 412.
P. Ælius Consul. I. 730.
 Bojos jubet vastari. I. 510.
Ælius Corduenus. II. 322.
Ælius Cordus Historicus. II. 325. 326. 362.
Ælius Gordianus in consilio *Alexandri* *Se-*
veri fuit. II. 359.
Ælius Gracilis *Belgicae* legatus. III. 243.
Ælius Hadrianus vide *Hadrianus*.
Lamia. III. 119.
 moritur. III. 121. 206.
Lampridius vide *Lampridius*.
Lanuvinus Grammaticus. III. 126.
Ælius libertus *Neronis*. III. 233.
P. Ælius Ligus praetor. I. 691.
 Consul. I. 706. 730.
 legatus in *Illyricum*. I. 759.
Maurus Historicus. II. 320.
 vel *Helvius Pertinax* Imp. Aug.
 II. 132. 150. 191. 238. 266. 309.
 III. 618.
Sabinus Historicus. II. 366.
Scorpius Consul. II. 417.
Ælii Sejani arrogantia erga *Senatores*. III.
 197. 198.
 bona publicantur. III. 200. 201.
 genus, vita, mores. II. 91. 94.
 III. 184.
 imagines aureae passim cultae.
 III. 54.
 impavida fides erga *Tiberium*.
 III. 195.
 liberi necantur. III. 200.
 natalis publice celebratur. II. 54.
 nullam imaginem inter signa solae
Syriacae legiones colunt. III. 50.
Ælio Sejano effigies à *Senatu* decernitur. III.
 184. 197.
 de *Ælio Sejano* querelae *Drusi*. III. 184.
Ælio Sejano se non accommodant praetori-
 ani. III. 50.
 erga *Ælium Sejanum* *Tiberii* diffidentia &
 suspicio. II. 54.
Ælium Sejanum *Tiberius* astu magis ac dolo,
 quam principali auctoritate subvertit.
 II. 54.
Ælius Sejanus *Agrippinam* criminatur. III.
 186. 194.
 causa cur *Tiberius* in pejus
 mutatus. III. 184.
 cum *Druso* in *Pannoniam* mit-
 titur. III. 144.
 cur à *Tiberio* ad summam po-
 tentiam provectus. III. 52.
 facinorum omnium repertor.
 III. 186.
 inter amicos *Tiberii* praecipuus
 habetur. II. 94.
 laudatur. II. 91. 94. III. 182.
 liberis *Germanici* infidiatur.
 III. 186.
Liviae matrimonium petit,
 quod oblique negat *Tiberius*.
 III. 191.
Liviam *Drusi* uxorem adulterio
 polluit. III. 184.
 praefectus praetorii. III. 144. 184.
Tiberii periculo se opponit.
 III. 195.
Tiberio vitam rusticam suadet.
 III. 194.
Tiberium in *Agrippinam* ac-
 cendit. III. 152.
 veneno tollit *Drusum*. III.
 185. 186.
 viam ad Imperium struit.
 III. 184.
C. Ælius Pætus Consul. I. 222.
 praetor. I. 535.
 tribunus plebis. I. 223. 691. 692.
L. Ælius Pætus *Ædil.* pl. ludos facit ex mul-
 tatiis pecunia. I. 206.
 Praconinus Grammaticus. III. 126.
P. Ælius Pætus Augur creatur de plebe. I.
 200. 445.
 Censor. I. 528.
 Consul. I. 165. 507.
 Decemvir. I. 510.
 descendit cum *Lælio* in rostra,
 & *Carthaginiensium* exer-
 citus fufos exponit. I.
 497.
 Jurisdictionem urbanam for-
 titur. I. 491.
 Magister equitum. I. 179.
 490. 506.
 moritur pestilentia. I. 699.
P. Ælius Pætus praetor. I. 490. 499.
 primus Quæstor creatur ex ple-
 be. I. 97.
 triumvir. I. 527.
P. Tubero *ædilis* plebis vitio creatus ab-
 dicat se magistratu. I. 506. 604.
 Consul. I. 706.
 legatus in *Asiam*. I. 623.
 præ-

- prætor. I. 604. 693.
triumvir Coloniae deducen-
dæ. I. 571. 695.
- Q.* Lætus præfectus *vid.* *Q.* Æmilius Læ-
tus.
- Q.* Pærus Augur. I. 399. 699.
Consul. I. 758.
in pugna Cannensi cadit. I. 357.
prætor. I. 726.
- Q.* vel Æmilius Tubero obviam mittitur
Perseo. I. 755.
- tribunus pl. fert
ad plebem de
duabus coloniis
Latinis dedu-
cendis. I. 571.
693.
triumvir crea-
tur. I. 577.
- Sex.* Ælius Pærus ædilis curulis. I. 525.
Censor. I. 569. 577.
Consul. I. 528.
in Capitolio Senatum habet.
I. 528.
proficiscitur in Galliam, ubi
nihil memorabile gerit. I.
529. 535.
triumvir. I. 527.
- Ælius Serenianus in consilio Alexandri Severi
fuit. II. 359.
Spartianus *vide* Spartianus.
- T.* Ælius tribunus militum tertiæ legionis ejus-
que res gestæ. I. 691. 692.
- Ælius Varro Historicus. II. 421.
vel Velius Gallus. III. 200.
Verus adoptionis affectu adjunctus Ha-
driano. II. 285.
Cæsar. II. 283. 287.
Pannoniis impositus. II. 285.
quibus causis ab Hadriano ad-
optatus. II. 285.
Urbi præficatur ab Hadriano. II.
131.
- Xifidius præfectus ærarii. II. 403.
- Æmilia Clara mater Didii Juliani. II. 312.
- Æmiliæ Musæ locupletis intestatæ bona petita
in Fiscum. III. 163.
- Æmilia Lepida *vide* Lepida.
lex de Censuræ tempore contrahen-
do. I. 86. 190.
- Æmiliana ardent. III. 74.
- Æmilia porticus resecta. I. 702.
tribus. I. 640.
via sternitur. II. 310.
uxor P. Scipionis Africani. I. 648.
- Æmiliani tyranni ortus vita & mors. II. 392.
III. 581. 620.
- Æmilianus Casperius à Severo occisus. II. 318.
Dux Nigri hostis appellatus. II. 317.
322.
victus & occisus. II.
317.
tyrannus Alexandrinus appellatur.
II. 392.
imperium sumit à seditio-
nis Ægyptiis coactus.
II. 135. 380. 392.
- Indos bello aggredi pa-
rat. II. 392.
milites promissis præmiis
accendit contra hostes
felici successu. III. 581.
mittitur Gallieno captus.
II. 380.
Scythis se opponit. III.
580.
Senatui promittit se ho-
stes Romani nominis
debellaturum. III. 581.
strangulatur in carcere vel
morbo absumitur. II.
135. 151. 392. III. 581.
- Æmilianus Consul. II. 239. 240.
- Fabius* Æmilianus disciplinæ in Hispania cla-
rissimus. II. 64.
- P. Scipio* Æmilianus *vide* Scipio.
- L.* Æmilii bellum grave cum Gallis. I. 299.
Consulis victoria de Perseo. I. 754.
Dictatoris corpus trucidatum à Sa-
mnitibus in castra Romanorum re-
fertur. I. 184.
Paulli concio ante triumphi diem.
II. 60.
laudes. II. 59.
Macedonici oratio ad popu-
lum antequam Macedoniam
adiret. I. 741.
quatuor filii. II. 60.
triumphus de Ligu-
ribus Ingaunis. I.
681.
vita, res gestæ &
mors. II. 119.
- prætoris litteræ de navali pugna ad
Myonnesum. I. 622.
- Proconsulis adversa pugna in Hispa-
nia. I. 622.
- Regilli triumphus navalis. I. 626.
stratagema. I. 227.
- M.* Æmilii Lepidi bellum civile. II. 42.
causa. III. 62.
filii ludos funebres & gladia-
torum paria duo & viginti
per triduum in foro dant.
I. 361.
oratio contra Syllam. II.
750.
- Scauri filius mortem sibi consciscit.
II. 122.
- Scauri ortus, vita & res gestæ. II.
121.
- L.* Æmilio deteguntur consilia Polyxenidæ. I.
616.
- Æmilius Ælianus Cordubensis contra accusa-
tores se defendit. III. 30.
Consul. II. 237.
Junctus Consul in exilium actus. II.
306.
Longinus Desertor primæ Legionis.
III. 343.
- Pacensis tribunus exauctoratur. III.
281.
inter Duces Othonis eligi-
tur. III. 293.

- per licentiam militum victus. III. 297.
in capitolio pugnans occiditur. III. 328.
Parthenianus Historicus. II. 302.
pons. II. 342.
primipilus. III. 156.
Sura Historicus. II. 59.
Æmilius genus bonorum civium fecundum,
& qui eadem familia corruptis moribus,
illustri tamen fortuna egere. III. 206.
C. Æmilius Trib. mil. Conf. pot. I. 111.
ejus res gestæ contra æquos. I. 112.
Volsinienſes vincit. I. 113.
L. Æmilius Barbula Consul. I. 226.
Tarentinis bellum infert. I. 227.
triumphat. I. 233.
Censor. I. 358. 373.
Consul. I. 41. 45. 46. II. 177.
Consulatus Candidatus. I. 661.
cum exercitu gallico prospere pugnât. I. 300.
Dictator Samnites vincit. I. 185.
in tempore subvenit laborantibus Romanis. I. 299.
Interrex creatur. I. 147. 168.
Legatus. I. 148.
Carthaginem mittitur. I. 310.
Lepidus Patricius Consul. I. 339.
L. F. Paullus. I. 726.
Magister Equitum. I. 136. 148.
Tribunus militum Conf. pot. I. 122. 124. 130. 134.
triumphat. I. 304.
Vejentes pacem mittere supplices cogit. I. 45.
Volscos & Aequos vincit. I. 42.
Volscos & Latinos fundit. I. 131.
L. Æmilius Mamercinus Consul. I. 139. 141. 167.
Dictator. I. 165.
Magister Equitum. I. 156. 158.
Sabellum agrum vastat. I. 158. 159.
scribit exercitum sine ulla vacationis venia. I. 167.
L. Æmilius Pappus Imperator. III. 19.
Papus Decemvir sacrorum moritur. I. 711.
in plerisque magistratibus collega Fabricii. I. 235.
Insubres vincit. II. 22.
Prætor. I. 468.
Triumvir mensarius. I. 357.
L. Æmilius Paullus Ædilis ex pecunia damnatorum pecuariorum clypea inaurata in fastigio Ædis Jovis posuit. I. 578.
cadiſ & moritur in pugna Cannensi. I. 343. 357.
Censor. I. 357.
centies HS. ærario confert. II. 59.
Consul. I. 303. 339. 357. 740. II. 23. 179.
contradicit Manlii triumpho. I. 644.
duos filios amittit. I. 768. II. 119.
fortunæ invidiam sibi suæque familiæ potius quam Reip. imprecandam censuit. I. 768.
in Illyricum venit. I. 303.
Dimalum expugnat. ibid.
ejus stratagema ad Pharum. I. 227.
in Ligures Ingaunos exercitum ducit. I. 678.
oppugnatur ab Ingaunis. ib.
erumpit caſtris. I. 679.
Ligures Ingaunos vincit. ibid.
de Liguribus Ingaunis triumphat. I. 681.
legatus. I. 618. 625.
Macedonicum bellum aggreſſitur. I. 741. II. 59.
in illo artes. I. 745.
explorat tranſitus Enipei fl. I. 745.
ejus oratio ad milites. I. 746.
per Perræbiam it ad hoſtes. I. 746.
ejus prudens oratio ad Nasicam. I. 747.
copias ſuas copiis Nasicæ adjungit. I. 747.
ſuos inſtruit & hortatur. ibid.
inſtructo exercitu petit caſtra. I. 742.
Differt pugnam. I. 748.
ejus de pugna dilata oratio. I. 748.
vincit Perſeum & cum illo Macedones. I. 749. II. 59. 680.
acceptis à Perſeo litteris illacrimatur forti humanæ. I. 754.
Perſeus ad eum adducitur, quem benigne excipit, eumque tacentem allocuitur. I. 755.
peragrat Græciam. I. 763.
Amphipoli componit res Macedoniae. I. 763. II. 680.
ſuccendit arma hoſtium. I. 765.
trajicit in Italiam. I. 765.
ei triumphus decretus impeditur à Ser. Sulpicio Galba trib. mil. I. 765. 766.
triumphat de Perſeo. I. 768.
ejus de fortuna ſua oratio. ibid.

- pauper moritur. II. 119.
 Prætor Hispaniam ulterio-
 rem provinciam fortitur.
 I. 582. 593.
 Proconsul cæditur à Lusita-
 nis. I. 622.
 Lusitanos fundit.
 I. 626.
 Triumvir. I. 569.
L. Æmilius Regillus classem fortitur. I. 608.
 612.
 convocat concilium. I.
 612.
 Epicratem secum in A-
 fiam reducit. I. 608.
 612.
 invadit agros Tejorum.
 I. 616.
 hostem aggreditur. ibid.
 mittuntur ad eum cadu-
 ceatores Antiochi, qui
 de pace agerent. I.
 616.
 Phocæam oppugnat. I.
 617.
 Prætor. I. 606.
 vincit classem Antiochi.
 I. 617. 687. II. 26.
 119.
L. Æmilius Scaurus trajicit Hellespontum. I.
 617.
M. Æmilius Barbula Consul. I. 185. 188. 297.
 bellum cum Etru-
 scis gerit. I. 189.
M. Æmilius Consul. I. 97. 113. 197. 271.
 creat Duumviros. I. 338.
 in fugam vertit Græcos. I. 198.
 magister procurandorum ludo-
 rum. I. 295.
 omnium flagitiosorum postre-
 mus. II. 751.
 Prætor. I. 320. 330.
 peregrinus. I. 385.
 Siciliam administrat. I.
 320.
 Urbis. I. 444.
 Prætoris frater decedit. I. 614.
 Trib. mil. Conf. pot. I. 113.
 triumphat. I. 276.
M. Æmilius Lepidus à Placentia Ariminum
 viam perducit. I. 651.
 ædem Apollinis polien-
 dam albo locat. I. 686.
 ædilis Curulis. I. 385.
 ex pecunia pecu-
 ariorum damnato-
 rum clypea argen-
 tea in fastigio ædis
 Jovis ponit. I.
 578.
 Annibalem navali præ-
 lio vincit. II. 677.
 Augur. II. 65.
 bellum civile movet. II.
 183.
 Censor. I. 730.
 Consul. I. 223. 296. 643.
 651. 656. 697. II. 183.
 III. 43. 163.
 Decemvir. I. 704.
 sacrorum. I.
 417.
 ejus pulchrum facinus.
 II. 678.
 hibernis præficitur in
 bello Pannonico. II.
 90.
 inimicus M. Fulvii. I.
 640.
 legatus ad Philippum,
 ejusque atrocior ora-
 tio. I. 514.
 ad Ptolemæum.
 I. 510.
 cum Gallis mis-
 sus trans Al-
 pes. I. 727.
 petit Consulatum. I. 622.
 Pontifex. I. 528. 684.
 685. 686. 691. 701.
 Prætor. I. 385. 582. 593.
 Princeps Senatus ter-
 tium lectus. I. 750.
 quum ædem Dianæ vo-
 >visset, devincit Ligu-
 res & Friniates. I. 651.
 triumvir. I. 668.
M. Æmilius M. Lepidi filius, trib. mil. fugien-
 tes Romanos cum præsidio retinet. I.
 621.
 Ædem Dianæ & Junoni vovet.
 I. 651.
 agros Ligurum vicosque deus-
 sit depopulatusque est. ibid.
 omnes Ligures quos non adie-
 rat, Flaminius subegit. ibid.
Mam. Æmilius adhortatur milites. I. 90.
 auctor legis Æmiliæ de Cen-
 suræ tempore contrahendo.
 I. 86. 190.
 cenfuram minuit. II. 87.
 Consul. I. 97.
 Dictator. I. 84. 86. 89.
 tribu movetur à Censoribus. I.
 87.
 triumphat. I. 85. 90.
Man. Æmilius Mamercinus præest castris ad
 Vejos. I. 106.
Man. Æmilius Mamercus Trib. mil. conf. pot.
 I. 84. 99. 101. 105.
M. Æmilius Numida decemvir sacrorum mo-
 ritur. I. 417.
M. Æmilius Paullus Consul. III. 8.
 Carthaginienfes
 navali prælio
 vincit. II. 175.
 ejus servus. III. 22.
M. Æmilius Pappus Dictator. I. 179.
 Maximus Curio moritur.
 I. 432.
M. Æmilius Regillus classe accepta concilium
 advocat. I. 612.

- M. Æmilius Regillus* Consul. I. 372.
 Flamen Martialis moritur.
 I. 479. 490.
 Flamen Quirinalis. I. 372.
 Jassum oppugnat. I. 612.
- M. Æmilius Scaurus* à Jugurthæ largitione se
 continet. II. 724.
 à Jugurthæ legatis cor-
 rumpitur. II. 31. 727.
 ex eloquentia gloriam pa-
 rit. II. 121.
 princeps Senatus ejusque
 mores. II. 724.
- Q. Æmilius Cerretanus* Consul. I. 173.
 Magister equitum. I.
 185.
 obit in pugna contra
 Samnites. I. 185.
- Q. Æmilius vel Ælius Lætus* præfectus, conju-
 rationem init ad occidendum Commo-
 dum. III. 308.
- Q. Æmilius Papus* Cenfor. I. 245.
 Consul Etruscis Bojosque
 vincit. I. 224. 233. 238.
- Q. Æmilius vel Ælius Tuberus* *vide supra* *Q.*
Ælius Tuberus.
- Tib. Æmilius* Consul. I. 48. 51.
 dandi agri plebi auctor.
 I. 51.
 in Sabinis bellum gerit.
 I. 49.
 Prætor. I. 159.
 Quinquevir mensarius.
 I. 148.
- Tib. Æmilius Mamercinus* Consule ejusque cum
 Senatu rixæ. I. 163. 164.
- inter Æmimontanas angustias clauduntur* Go-
 thi. II. 598.
- Æmulæ* urbis Romæ Carthaginis metu ablato,
 Urbs luxuriatur. II. 28.
- Æmulandi amor validior, quam pœna ex le-*
gibus & metus. III. 179.
- Æmula* Romæ Alba. II. 13.
 Carthago à stirpe interiit. II.
 707.
- Æmuli heroici.* II. 569.
- Æmulatio* alit ingenia. II. 62.
 antiquæ simplicitatis & virtutis in Ca-
 tone. I. 248.
 Caji cum Xerxe. III. 61.
 Fabiorum. I. 135.
 gloriæ. II. 609.
 bellorum causa. II. 654.
 honoris pro necessitate. III. 368.
 imperii inter Latinos & Romanos.
 II. 15. 17.
 inter Cononem & Pisandrum. II.
 627.
 duos dirimenda. III. 328.
 Lacedæmonios & Thebanos.
 II. 632.
 pares. II. 39. 163.
 metu remoto erumpit. II. 43.
 muliebris. II. 649.
 mutua. II. 621.
 rebus gerendis adversa. III. 163.
 Tiberii cum Cajo & Lucio. III. 44.
- Vespasiani ex similitudine gesta. III.
 111.
- virium Athenienses inter & Lacedæ-
 monios. II. 620.
- virtutis & animorum inter Lacedæ-
 monios & Messenios. II. 621.
- vocis Neronem in Britannicum ac-
 cendit. III. 88.
- Æmulatione* adversariorum Nero certat in
 theatro. III. 86.
 sui cunctos ad officia fortitudinis
 incendit Julianus. II. 528.
- Æmulationis* Cæsarem inter & Pompejum oc-
 casio. II. 43.
 suspecti per nomen obsidum
 amoti. III. 234.
- Æmulator* virtutum Agefilai Pisander. II. 627.
- Æmulatu* extincto securitas redit. III. 326.
- Æmulorum* odia. II. 627.
- Æmulus* Britannici Nero. III. 88.
 Cæsarianæ potentiae Antonius. II.
 47.
 Catonis M. Favonius. III. 21.
 omnium Nero. III. 93.
- Æmus* mons. I. 677. II. 501. 597.
 conscenditur à Philippo. I. 677.
- Ænaria* insula. I. 167. III. 37.
- Ænea* in Capitolio limina. I. 206.
- Ænea* oppidum ab Ænea conditum. I. 671.
 in eo statum sacrificium Æneæ
 conditori, quod quotannis
 fit. ibid.
- Ænea* statua Julianus honorat Victorem Histo-
 ricum. II. 501.
- Æneæ* adventus in Italiam. II. 5. 12. 102.
 694.
 Apotheosis. II. 103.
 de stirpe Nero. III. 90.
 & Antenoris insigne. II. 5.
 fata. I. 3.
 filii. II. 102. 103.
 Latini filia in matrimonium datur. I. 3.
 mons seu Athos. I. 764.
 paritum in excidio Trojæ. I. 3.
 pietas. II. 102.
 quotannis ab Æneatibus in Ænea op-
 pido statum sacrificium. I. 671.
 uxor Lavinia. II. 5. 102.
- Æneam* barbaram habet Cn. Domitius. III. 81.
- contra Æneam* Mezentius Rutili fert auxi-
 lium. II. 103.
- Æneas* Anchisæ & Veneris filius. I. 3. II. 4.
 apud Latinum in hospitio est. ibid.
 copias in aciem educit. ibid.
 honoratur templo & divino titulo. II.
 103.
 in Epirum venit. II. 5.
 Macedoniam venit. II. 3.
 Siciliam delabitur. ibid.
 Italiam petit. II. 4.
 Latino in regno succedit. II. 6. 102.
 Latinos populos condidisse videtur. II.
 658.
 oppidum condit, quod ab uxoris no-
 mine Lavinium appellat. II. 3. 5.
 patriam prodidisse existimatur à non-
 nullis. II. 102.

- profugus venit in Epirum, Macedoniam Siciliam & Italiam, ubi Lavinium condit. II. 3. 4. 5.
pugnans contra Mezentium occubuit. I. 3. II. 695.
rerum potitur. II. 103.
Rutilus bello persequitur. II. 103.
Silvius Rex Albæ. I. 4. II. 6. 230.
Troja eversa Italiam petit. II. 5. 102.
Turnum vincit. II. 6.
ubi situs. I. 3.
ut animos Aboriginum sibi conciliaret, ne sub eodem jure solum, sed etiam nomine omnes essent, Latinos utramque gentem appellat. I. 3. II. 706.
Ænea signa ex argento mulctatio tria Cereri, Libero ac Liberæ posita. I. 548.
quinque ex mulctatio argento in ærario posita. I. 525.
Æneates sacrificium quotannis Æneæ faciunt. I. 671.
Æneatores. III. 9.
Æneatorum occentu signum datur. II. 460. 532.
Æneidos libri Virgilii citantur. II. 367.
Ænei equi Tyridatis. III. 663.
orbes ex bonis commissis. I. 167.
vel Ænii populi. I. 519. 618.
Ænesidemi Dymæi præfecti Achæorum præsidii apud Argivos mira animi constantia in oppetenda morte. I. 535.
Æneum signum matronæ Junoni in Aventino dicatum. I. 325.
Æneus equus Domitiani. III. 663.
Ænia & Maronea præsidia Antiochi deducta. I. 659.
Ænians vel Æneates. *vide supra* Æneates.
Agrianus *vide infra* Agrianes.
Ænianus sinus. I. 453. 455.
Ænia oppidum. I. 738. 745.
Ænii vel Ænei pop. I. 519. 618.
Æniorum fines superati. I. 642.
Urbs direpta à L. Postumio. I. 763.
Ænobarborum Consulatus, censura, familia, gesta, prænomena, triumph. III. 81.
Ænobarbus salutatur Nero post adoptionem. III. 82. *vide infra* Domitius.
vocari non vult Nero. III. 91.
vocatur Fridericus I. Imp. *vide infra* Fridericus.
Ænum capit Philippus Macedo. I. 514. 627. 663.
sibi à Senatu petit Attalus. I. 760.
Ænus fl. III. 316.
Ænus oppidum an ab Ænea conditum. II. 102. 509. 514. 627.
Æolides insulæ nativis ignibus frequentes. II. 622.
Æolidis tumultus. I. 610.
Æolii longissimis æstis erroribus, quos locos obtinuerint, urbesque condiderint. II. 58.
Æolis prov. I. 552.
& Ionia Tolistobogiis attributa. I. 634.
Æpulo, Istrorum regulus, ne vivus capiatur à Romanis, pectus ferro trajicit. I. 694. II. 26.
Æquabilium legum conditor Septimius Severus. II. 133.
Æqualem se omnibus exhibet Ulpus Trajanus. II. 189.
Æqualitas difficilem electionem facit. II. 613.
discordiam parit, vel auget. II. 645.
patrimoniorum apud Spartanos. II. 620.
Æquatio juris societas est. I. 159.
de Æquato imperio inter Dictatorem, & Magistrum Equitum. I. 336.
Æquitas Juliani. II. 512.
Ulpii Trajani. II. 130.
Æquitate in pace, audacia in bello curata Romana Respublica. II. 707.
Æquitaris species in seditionibus Tribunitiis. II. 38.
Æquius id in summa fortuna, quod validius. III. 258.
Æqui à Camillo vincuntur, eorumque urbs capitur. I. 123. II. 173.
ad Lavicos oppugnant Romanam coloniam. I. 707.
agrum Hernicum populantur. I. 59.
arcem Tusculanam capiunt, sed cæduntur. I. 59.
à Romanis domiti armis. I. 153.
à Q. Servilio vincuntur. I. 52.
à Valerio vincuntur. I. 73.
bellum Romanis inferunt. I. 42. 60. 62. 75. 96. 97. 112. 200.
capiunt arcem Carventanam. I. 97.
Vitelliam Coloniam, & vincuntur iterum. I. 112. 113.
circumvallantur, & sub jugum mittuntur. I. 60. 61.
Coloniam Volas deducunt, sed cæduntur. I. 95.
depopulantur agrum Romanum, & cæduntur. I. 52.
& Lavicani Tusculanum agrum depopulantur. I. 60. 94.
& Volsci æterni hostes Romanorum. I. 42. 152. II. 15.
Hernicorum & Romanorum agros depopulantur. I. 126.
pacem impetrant. I. 110.
funduntur. I. 97.
inducias octo annorum impetrant. I. 89.
iterum bello petiti castra deferunt, & prope ad internecionem delentur. I. 196. 197.
Lanuvium agrum populantur. I. 60.
Latinos incursionibus vexant. I. 37. 44. 46. 48.
multi sub hasta venditi. I. 88.
nihil ex antiqua fortuna habent præter animos feroces. I. 200.
obsidentes Furium Cos. in castris à T. Quintio cæduntur. I. 53.
oppugnant castra Consulis, dum suis exuuntur. I. 26. 27. 28.
Ortonam. I. 42.
pacem petunt & impetrant. I. 131.
E 2 quam

- quam mox irritam faciunt. I. 52.
- populati. I. 60.
- redintegrant bellum. & subiguntur à C. Junio Dictatore. I. 197.
- Romanos prælio vincunt. I. 94.
- Romanorum audacia territi fugiunt. I. 37.
- triumphati. I. 197.
- vastationem agrorum metuunt. I. 195. 196.
- vincuntur. I. 37. 42. 46. 48. 49. 52. 61. 62. 73. 76. 87. 94. 95. 96. 112. 113. 123. 124. 197.
- Æquicolæ vel Æquiculæ antiqua gens. I. 15. II. 7. III. 103.
- Æquicolarum in agrum deducitur colonia. I. 202.
- Æquicum bellum à Q. Fabio gestum. I. 52.
- ab Æquiculis jus, quo res repetuntur, Ancus Marcius descripsit. I. 15.
- Æquis bellum infertur. I. 195.
- & Vejentibus induciæ dantur. I. 91.
- Æquis partibus hæredes reliquit Tiberius Cajum & Tiberium. III. 56.
- Æquis toties victis, unde suffecerint milites. I. 126.
- de Æquis triumphus. I. 196.
- Æquimelum quid sit. I. 386. 638.
- Æquinoctialis navigatio periculosa. III. 420.
- Æquinoctium Autumnale. I. 524.
- Vernum. I. 541. 610.
- Æquitius Consul. II. 241. 585.
- Æquitius Valentis propinquus, & palatii curator obses ad Gothos ire abnuat. II. 601.
- Illyriciano exercitui præponitur. II. 459.
- imperii suffragiis à quibusdam ornatur. II. 546.
- Magister armorum per Illyricum. II. 582.
- militum rector. II. 551.
- occumbit. II. 602.
- persequitur à Quadis. II. 583.
- Valentinianum creat Imperatorem. II. 155.
- Æquorum bellum redintegratum. I. 197.
- castra capiuntur. I. 88.
- defectio. I. 123.
- magna clades. I. 62.
- unum & quadraginta oppida à Romanis capta. I. 196.
- Urbem occupat Camillus. I. 123. II. 173.
- Æquos adversus rebellantes pugnatum. I. 200.
- & Volscos vincit L. Æmilius Cos. I. 42.
- fraude petere vult Sextus filius Tarquinii. I. 22.
- inter & Volscos feditio & atrox prælium. I. 41.
- contra Æquos obtinet præsidio Verraginem C. Æmilius Imp. I. 112.
- Æquo & bono ductus Tib. Gracchus. II. 38.
- de Æquo & bono cum Senatu acriter certatum. II. 20.
- Æra militibus constituta. I. 102.
- Ærariæ secturæ seu stricturæ in Aquitania. III. 412.
- Ærarii cura ad Prætores translata. III. 27.
- Quæstores revocata. III. 76.
- debitorum tabulæ ab Augusto exustæ. III. 26.
- fiscique inopia sub Vespasiano. III. 113.
- inopia. I. 375. 376.
- majoris procurator. II. 337.
- multi facti tribuque moti. I. 376.
- præfectum Gordianus filium Gordianum nomine Antonini, more Romano filium professus est. II. 367.
- tribuni. III. 10.
- varie habita ac sæpe immutata. III. 238.
- Ærario obligatam fidem liberare non potest Claudius. III. 72.
- subveniunt privati. I. 290.
- ab causæ ad forum translata. III. 84.
- ex Ærario pecuniam clam egerunt scribæ & viatores Ædilitii. I. 506.
- fiscarii pecunias accipiunt. III. 5.
- signa feruntur. I. 87. 149.
- templum Veneris Erycinæ in Sicilia resectum. III. 76.
- in Ærario & fisci quantum pecuniæ breviarium continuit Augusti. I. 41.
- Ærarium ambitione non exhaustum. III. 160.
- in Ærarium captivæ pecuniæ illatæ. I. 216.
- sestertium tricies octoginta milia illata. I. 457.
- Ærarium exhaustum quomodo sublevatum ab Antonino Philosopho. II. 295.
- faciunt octuplicato censu Censores. I. 87.
- litigatoribus præbet mercedem pro subselliis. III. 84.
- militare. III. 30.
- subsidio Centesimæ rerum venalium nititur. III. 154.
- Populi Rom. expeditio Porcii Catonis in Cyprum latius implet, quam ullus triumphus. II. 36.
- Reipublicæ nervus. II. 38.
- redacta pecunia ex captivis venditis. I. 151.
- sanctius. I. 434. III. 471.
- sanctum. II. 44.
- Saturni. II. 100. III. 76.
- se aperturum confidenter ait Scipio in Quæstorum hæsitantia. I. 648.
- sublevatur privatorum liberalitate & pupillorum ac viduarum pecuniis. I. 376.
- Vespasianus Imp. auget. II. 129.
- Ve-

- Ærarius factus* L. Metellus. I. 385.
 Mamercus Æmilius. I. 190.
 M. Livius à C. Claudio. I. 489.
Ærata clypea ab Ædilibus Curulibus posita.
 I. 640.
Æratis vehiculis utuntur privati. II. 410.
Ær emittendis corporis spiraminibus, resi-
 stens, necat nonnullos. II. 482.
Æria prælia Ægyptiarum alitum. II. 516.
Æris permutatio subita ægritudines parit.
 II. 482.
Ærea arma erant primæ classis Romanorum.
 I. 19.
Ære alieno laborantes civitates levavit Au-
 gustus. III. 29.
de lex promulgata à Tribunis. I. 135.
Ære alieno plebs oppressa omnia Patribus
 concedit. I. 135.
Ærea signa in triumphum duxit T. Quin-
 tius. I. 571.
Ærei numi, & taleæ ferreæ pro pecunia
 apud Britannos. III. 423.
Æreorum vasorum crepitus ab imbelli multi-
 tude Campanorum in commissione
 pugnæ. I. 409.
Æreum templum Minervæ Chalciceon. I. 586.
Æri affimilem capillum habuit Domitius. III. 81.
 plumbum miscere capitale. II. 413.
Æris alieni aggravatio. I. 132.
 causa Quinqueviri Menfarii cre-
 antur. I. 148.
 magna vis Romæ ædificando con-
 tracta. I. 126.
 magnitudo stimulat ad res novas.
 III. 5. 101.
 miseria. I. 126.
 remedium. III. 10.
auri argentique venæ in commune flu-
 xere in incendio Corinthi. II. 28.
Corinthii nota pretiosior. II. 28.
denarii. II. 403.
sestertium tricies octoginta millia in
 ærarium illata. I. 457.
signandi & monetæ cudendæ usum do-
 cet Saturnus. II. 100.
Æropus mons. I. 527.
Æropus vel Æropus Rex Macedoniæ. II. 629.
Ærumnarum expertes, dum opibus suis cun-
 ctos æstiment, minus consulunt. II. 139.
Ærumnas hominum ipsa quoque justitia de-
 flet. II. 571.
Æruscatores. II. 303.
Æs alienum, pro argento, ære solutum.
 II. 711.
Æs alienum Romæ maximum, turbæque
 magnæ. I. 34. 122. 132. 133. 134.
 apud Britannos non nascitur. III. 423.
 argento & auro miscere, atque æri plum-
 bum pœna capitali prohibetur. II. 412.
 argentumque omne in ærario conditum.
 I. 216.
Corinthiacum. II. 28.
 grave ante signatum. I. 99. 335.
 plaustris ad ærarium convehitur.
 I. 99.
 inauratum suppositum pro auro. III. 12.
Æsopus fl. II. 34.
Æsar Etruscus Deus. III. 39.
Æsarus fl. I. 241.
Æschines tragicus. II. 62. 586.
Æsculapii ædes in insula Tiberis locata. I. 220.
Æsculapii anguis pro Æsculapio. I. 220.
 fanum in Sicilia. I. 261.
 tabulis pictis exornatur.
 I. 727.
in Æde Carthagenenses clandestini-
 um per aliquot noctes consi-
 lium habent. I. 710.
 Senatus datur Persei le-
 gatis. I. 699.
 insula. II. 114. III. 76.
 in insulam ægri expositi. III. 76.
 numinis præsentia Memphis clara.
 II. 515.
 propugnaculum. I. 630.
 regio. I. 630.
 signum Antio Romam devehitur.
 I. 220. 479.
juxta Æsculapii signum statua Medico Anto-
 nio Musæ statuta. III. 31.
Æsculapii templum in Græcia. I. 763.
Æsculapii templum Romæ. I. 220. II. 114.
Æsculapio dona vota. I. 682.
de Romam pestilentiae ergo arcessen-
 do consilium. I. 216.
Æsculapio supplicatio habita. I. 216.
Æsculapium colunt Carthagenenses. I. 253.
Æsculapius deus. III. 349.
Æsculapius è Græcia Romam accersitus.
 I. 220. 479.
 Epidauro quando, cur, &
 quomodo Romam arcessitus.
 II. 114.
Æsernia & aliæ coloniae deductæ. I. 261. II. 61.
Æserniina turma Equitum. I. 749.
Æsernini à Romanis laudati quare. 434.
Æserninus ager. I. 209.
Æserninus nepos Pollionis crus frangit.
 III. 28.
Æsis opp. I. 114.
Æsopi cavillationes. II. 587.
 filia Phrygia. II. 3.
Æsquiliæ carinæ. I. 411.
Æsquilina porta. ibid.
Æsquilina tribus. I. 758.
in Æsquilinam tribum conjecti Libertini. ibid.
Æstas pestilens. I. 106.
Æstatis medium pestilentiae obnoxium. I. 614.
Æstimare modeste victoriam scivit Augustus.
 II. 52.
de Æstimatione mulctarum lex. I. 89.
Æstimationes rerum & possessionum in an-
 gustia fidei. III. 494.
Æstimatio possessionum. III. 10.
Æstimatio rerum & solutio arbitraria ex de-
 creto Cæsaris æquissima. III. 498.
Æstiva castra. III. 143. 145. 146.
in cohortes dimittit Augustus. III. 30.
Æstivæ deliciæ. II. 15.
*in Æstivis castris moritur Drusus pater Clau-
 dii*. III. 70.
*Æstivis noctibus somnus paullo ante lucem
 suavissimus*. I. 192.
Æstivorum ordo. III. 46.
 F
 Æstum

- Æstum* ut vitent Galli. III. 436.
Æstus fortunæ. II. 25.
 furoris. II. 46.
 marini vis. III. 422.
 maris bis incitatus XII. horarum spatio.
 III. 410.
 maritimos majores concitat plena luna.
 III. 419.
 Oceani. II. 36.
 refluxum naturalem vento etiam adju-
 rum Scipio deorum opem interpre-
 tatur. I. 426.
Æsty Germaniæ populi. III. 363.
Æsulana arx. I. 411.
Æsulum deducta colonia. II. 61.
 opp. I. 288.
Ætii consiliis ab interitu liberatur Attila.
 II. 210.
 & Theodorici fœdus contra Attilam.
 II. 209. III. 602.
Ætius Consul. II. 243. 244.
 & Theodoricus contra Attilam conve-
 niunt in Campis Catalaunicis, ubi
 atrox inter eos & Hunnos commit-
 titur pugna. II. 209. III. 625.
 Francis cæsis Galliam Rheno propin-
 quam recipit. II. 243.
 Gothis auxiliariis Attilam vincit.
 II. 243.
 Gothos vincit in Gallia. III. 602.
 Gundicarium vincit. II. 208.
 Hunos adversus Valentinianum ex-
 citatur. II. 208.
 profligat. II. 243. III. 625.
 occiditur à Valentiniano. III. 625.
 regem Burgundionum subigit. II. 243.
 III. 625.
 Severi Imp. gener Consul factus.
 II. 317.
Æta Colchorum rex. II. 679.
Ætas Cæsaris. III. 18.
 Galli. II. 442.
 non spectanda ubi mores & virtus elu-
 cent. II. 416. 417.
 Populi Romani. II. 11. 19.
 sera animum minuit. I. 111.
Ætate favorabilis Octavius. II. 48.
ante Ætatem legitimam P. Cornelius Scipio
 factus Ædilis. I. 389.
Ætates Populi Romani. II. 11. 19.
Ætatis discrimina in tabulas relata. II. 14.
 gradu senum maximum honorem
 esse voluit Lycurgus. II. 620.
 gratia in adoptione Marco ab Anto-
 nino facta. II. 21.
 immaturæ Scipioni imperium arduum
 committit Populus Rom. I. 415.
 majoris in successione regni momen-
 tum. I. 667.
 privilegium. II. 617.
Ætatulæ parcius indulgere suadet Claudius
 Imp. III. 74.
Æternas species anabolicas constituit Aureli-
 anus Imp. II. 410.
Æterna Urbs Roma. II. 435.
pro Æternitate Imperii ludos facit Nero.
 III. 83.
Æternitatis perpetuæque famæ cupido, sed
 inconsulta fuit Neroni. III. 94.
Æthalia insula. I. 611.
per Æthiopes & Ægyptios argumenta infero-
 rum explicantur in spectando sub Cali-
 gula. III. 69.
Æthiopes Africae incolæ. II. 725.
 in pugna ardentissimi. II. 581.
 legatos cum donis ad Augustum
 mittunt. II. 143.
Æthiopia. III. 12.
Æthiopiam imperio suo adjecit Semiramis.
 II. 610.
cum Æthiopibus aniculis amicos suos noctur-
 nis mansionibus inclusit Heliogabalus.
 II. 345.
ex Æthiopicis imbribus Nilum oriri quidam
 putant. II. 515.
Æthiops in aciem prædeuntibus obvisus ferale
 signum. II. 48.
Æthiopum situs. II. 725.
Ætnæ favillæ. II. 595.
Ætnæi verticis fumo pavefactus Caligula.
 III. 67.
Ætnæ montis incendium. II. 622.
Ætnæorum bellum cum Syracusanis. II. 661.
Ætnæus ignis. II. 17.
Ætna mons Siciliae ignifer, ejusque rei causæ.
 II. 622.
Ætnam montem conscendit Hadrianus, ut
 solis ortum videret, arcus specie, ut di-
 citur, varium. II. 281.
Ætoli accidunt ad pedes T. Quinctii, & le-
 gatos Romam mittunt. I. 603.
Ætolia à Cæsarianis ducibus recepta. III. 501.
 circumeunda Marco & Atilio assigna-
 tur. I. 714.
Ætoli adversus Philippum movent. I. 417.
Ætoli & Athamaniæ res. I. 629.
in Ætoliae ora nullus portus. I. 532.
Ætoliae princeps Archidamus. I. 732.
 Pantaleon. I. 708.
 Thoas. II. 26.
 promontoria. III. 22.
 tumultus. I. 629.
in Ætoliam eunt legati Romani. I. 585.
Ætoliam Fulvius Nobilior subjecit Romanis.
 II. 72.
Ætoli Amphilochiam, aliasque Urbes occu-
 pant. I. 629.
 Antiochum in Romana bella impel-
 lunt. II. 675. 678.
 vocant Imperatorem.
 I. 589.
 Archidamo duce defendunt Thaumaco-
 cos. I. 527.
 Attalo regi summum gentis suæ magi-
 stratum deferunt. I. 442. 443.
 bellum cum Philippo gerunt. I. 443.
 II. 673. 674.
 inferunt Acarnaniæ. I. 418.
 Athamaniæ & Dolo-
 piæ. I. 623.
 in Græcia movent. II. 647.
 Brundisium condunt. II. 641.
 cæduntur. I. 522. 526. 586. 598.
 Chalcidem oppugnare tentant. I. 526.
 Chy.

- Chiorum exules recipiunt. II. 670.
 Ætolici belli concitor Thoas. I. 622.
 Ætoli concitant reges ad bellum Romanorum. I. 578. 579. 584.
 copias mittunt Lacedæmonem. I. 526.
 cum Athamanibus bellum inferunt Philippo, & ab eo cæduntur. I. 522.
 Ætolicum bellum. I. 444. II. 26.
 Ætoli defectionem parant. I. 585.
 Demetriadem occupant Urbem. I. 586.
 depopulantur Achæos. I. 442.
 deferunt castra, & in Ætoliam fugiunt. I. 522.
 & belli & pacis causa Romanis fuerunt. I. 509.
 erumpentes repelluntur. I. 630.
 exasperantur. I. 601.
 fidei Populi Romani se dedunt. I. 601.
 gens inquieta. I. 518.
 vanissima & ingratiſſima. I. 519.
 Heracleam infidentes ſollicitantur ad defectionem. I. 599.
 includunt ſeſe Heracleæ, & juga montium occupant. I. 597. 598.
 inducias ſex menſium impetrant. I. 609.
 in Macedoniam tranſcendunt. I. 530.
 in partibus Pompeji. II. 26.
 invehunt in Athenienſes, & Romanos inſimulant fraudis. I. 563.
 Lacedæmonem diripientes interficiuntur. I. 586.
 latrones. I. 563.
 legatos ad Antiochum pro pecunia & auxilio mittunt. I. 601.
 Conſulem pacis petendæ cauſa mittunt. I. 601.
 Romam mittunt, qui ſine pace dimittuntur. I. 623.
 libertatem amittunt. II. 678.
 linguam tantum Græcorum habent, ſicut ſpeciem hominum, cætera ſicut Barbari & monſtra. I. 563.
 Naupactum adverſus Romanos mutant. I. 602.
 obſeſſi opem T. Quintii legati implorant. I. 603.
 occupant montem Coracem. I. 608.
 occurrunt ſorditati L. Emilio Paulo. I. 763.
 pacem faciunt cum Philippo. I. 479.
 petunt à M. Acilio Glabrio ne Coſ. qui nonnullos ſibi dedi perit. I. 601.
 M. Fulvio Coſ. I. 631.
 per Athenienſes. I. 609.
 pacis concilium intentabant. I. 443.
 pacis cum Philippo conditiones non approbant. I. 520.
 Romanis conditiones. I. 632.
 palam à Romanis deficiunt. I. 585.
 partem Acarnaniæ Epirotis eripere conantur. II. 672.
 primi hoſtes Philippi. I. 563.
 Romanis intercedentibus ſuperbe reſpondent. II. 672.
 Romanos de Lacedemone Nabidis in poteſtate reliſta criminantur. I. 569.
 ſaltum Thermopylarum infidentes à Philippo fuſi. I. 455.
 ſe conjungunt Antiocho. I. 595.
 ſocii adſciti Philippi. I. 422.
 ſocii ſemper Romanorum. I. 563.
 ſocios Romanorum tentant. I. 589.
 ſpem magis quam auxilium capiunt. I. 524.
 ſub Antiochi adventum ſeſe armant. I. 537.
 triumphati. I. 652. II. 179.
 varia oppida capiunt. I. 522.
 vaſtant fines Theſſaliæ. I. 30.
 vincunt Philippum. I. 554.
 vincuntur à Philippo. I. 442.
 ultro Romanis bellum inferunt. I. 593. 597.
 umbilicum Græciæ incolunt. I. 580.
 ab Ætolis Acarnanes dirempti. I. 417.
 Ætolis concilium Heracleam indicitur. I. 455.
 induciæ datæ. I. 601.
 cum leges pacis. I. 632.
 Ætolis Philippus bellum inferens retro compulſus à Lævino. I. 419.
 plus abſtulit Philippus ſocius quam hoſtis. I. 537.
 T. Quintius iratus. I. 603.
 Ætolorum amicitiam affectant Romani. I. 399.
 Ætolorum animi cur alienati à ſocietate Romanorum. I. 555.
 fracti. I. 601.
 indomiti & immutabiles. I. 631.
 aſperior oratio de pace. I. 543.
 audax conſilium. I. 586.
 cauſæ eventus. I. 764.
 civitatibus pecuniam imperat Eumenes. II. 648.
 commotio unde. I. 632.
 concilio Athenienſium oratio. I. 518.
 Romani legati oratio. I. 519.
 Ætolorum concilium. I. 601.
 ad claſſe expedita venit M. Val. Lævinus. I. 417.
 Ætolorum concilium dimittitur. I. 519.
 & ſœdera cum Romanis. I. 417.
 & in eo legatorum Macedonum oratio contra Romanos. I. 518.
 Heracleam indicitur. I. 541.
 conſtantia in tuenda Heraclea. I. 600.
 Ætolorum cum Attalo & Romanis colloquium. I. 524.
 Chalcidenſibus colloquium. I. 589.
 Romanis diſceptatio. I. 544.
 defectio à Philippo. I. 417.
 deſperatio. I. 601. ſq.
 dux Thoas. I. 587.
 diſcordias ſopit App. Claudius legatus. I. 705.
 & Antiochi ad Achæos legati. I. 589.

- Cn. Cornelii colloquium. I. 551.
 eques in Græcia longe optimus,
 pedite inter finitimos vincun-
 tur. I. 542.
 equites fugant equites Philippi.
 I. 542.
 gens inimica & infesta Romanis
 ut nulla alia. I. 578. 609.
 imprudentia in venia erroris seu
 culpæ à Romanis petenda.
 I. 623.
 in hostico negligentia & clades.
 I. 522. 523.
 insolentia. I. 589.
 juventus in Ægyptum advecta.
 I. 523.
 legati ad Antiochum. I. 579.
 Consulem. I. 631.
 Nabin & Philippum.
 I. 579.
 infecta pace dimittuntur.
 I. 607.
 molitiones adversus Romanos.
 I. 578.
 mutuis cædibus ad internecionem
 furor. I. 701.
 objectio scelerum in Philippum.
 I. 533.
 obmurmuratio in publica Græ-
 ciæ pace. I. 549. *seq.*
 prætor Damocritus à rege Philip-
 po pecunia accepta, nulli parti
 assentitur. I. 519.
 Phaneas quæ repetat à
 Philippo. I. 537.
 capitur. I. 600.
 principes in Lautumias conjecti.
 I. 608.
 principis Alexandri oratio. I. 563.
 principum contentio. I. 588. *sq.*
 querelæ de crudelitate militum
 Romanorum. I. 763.
 de pace. I. 549.
 quingenti pastores nongentos La-
 cedæm. cædunt. II. 665.
 Theſſalorumque legati auditi in
 Senatu. I. 710.
 vana promissa incusantur. I. 597.
 vanitas, insatiabilis aviditas præ-
 dæ, ferocia & arrogantia.
 I. 543.
 vexatio. I. 609.
 universus Senatus Romam mis-
 fus. II. 600.
ad Ætolos Achæosque legatio L. Postumii.
 I. 298.
adversus Ætolos Acarnanes arcessunt Philip-
 pum. I. 418.
 Aristeni oratio. I. 563.
 bellum Romæ decernitur.
 I. 623.
 Philippum concitat Damo-
 critus. I. 522.
ad Ætolos legatos mittit Philippus, ne ad-
 ventu Romanorum fidem mutent. I. 518.
 Ætolos oppugnare parat Philippus. I. 436.
 Philippus quibus vult conditioni-
 bus ad pacem petendam adigit.
 I. 479.
 Ætolus ager. I. 732.
 Afer Antonini Caracallæ patruelis ab ipso oc-
 cusus. II. 328.
 Affectatæ tyrannidis incusatur Dionysius ju-
 nior. II. 661.
 Affectationem Imperii clementer animadvertit
 Tit. Imp. III. 118.
 Affectatione nimia obscurabat stylum Tibe-
 rius. III. 55.
 Affectatio nimia verborum Atteji Philologi.
 III. 127.
 Affectatio regni L. Tarquinii. I. 20.
 Affectati regii nominis infamiam discutere
 non valuit Cæsar. III. 16.
 regni accusatur Maleus. II. 657.
 infimulatus Valerius. I. 29.
 Affectator Imperii populus Maced. II. 25.
 Affectu adoptionis Ælius Verus adjunctus
 Hadriano. II. 285.
 Affectum parentis exercuit Titus. III. 117.
in Affectus Cassii non sœvit Antoninus Philo-
 sophus Imp. II. 297. 303.
 Affectus intimæ necessitudines seu caritates.
 II. 367.
 neque Philosophia neque Imperium
 tollit. II. 289.
 suos unice dilexit Gordianus. II. 367.
 Affinitas inter Antonium & Cæsarem. II. 74.
 Cæsarem & Pompejum. II. 74.
 renova-
 ta. III. 8.
 Affinitates connubiorum Macedonum cum
 Persis. II. 644.
 & pacta Theodorici cum genti-
 bus Italiæ. II. 214.
 Afraniana legio. III. 553.
 Afranii & Petreji res. III. 475. *sqq.* 553.
 Afranii mors. III. 15. 551.
 togata fabula quæ *Incendium* inscri-
 bitur inducta à Nerone. III. 83.
 L. Afranium prodicionis postulat Actius Ru-
 fus. III. 510.
 Afranius Burrhus *vide* Burrhus.
 Dux Italus in bello sociali. II. 39.
 Poëta. II. 62.
 in togatis fabulis clarus. II. 65.
 Quinctianus in Neronem conjurat.
 III. 265.
 C. Afranius Stellio à præsidio Uſcanæ ad Per-
 ſeum mittitur. I. 731.
 Prætor. I. 657.
 Triumvir. I. 668.
 L. Afranius Consul. II. 43.
 Dux Pompeji. II. 185.
 legatus Pompeji. II. 75. III. 9. 15.
 occiditur. II. 47. III. 15. 551.
 Afras lineas donat Populo Romano Aureli-
 anus. II. 410.
 Valerianus donat Aureliano.
 II. 403.
 P. Terentii Afri ortus, vita, familiares amici
 &c. *vide* Terentius.
 Afri ad Agathoclem deficiunt. II. 663.
 Celsum Imperatorem contra Gallienum
 appellant. II. 394.
 Cartha-

- Carthaginienſibus ſtipendium remittunt.
II. 658.
cum Carthaginienſibus bellum gerunt.
II. 657.
propter vecti-
gal dimicant.
I. 254.
- Dionyfio militat. II. 664.
generis fuit proavus Auguſti. III. 20.
gens mobilis atque infida. I. 476.
in genituris explorandis peritiſſimi.
II. 331.
in Hiſpania procul ab domo meliores
milites. I. 312.
infidioſa natio. III. 535.
legatos ad Alexandrum mittunt. II. 644.
Punicam fidem præſtant. II. 369.
ſedem oppidi Phœnicibus concedunt.
I. 253.
transfugæ. I. 461.
venditi à Quæſtoribus. I. 438.
vincti. I. 451.
- in* Africa ab Ægypto exordium trahit. II. 3.
ab Auſtorianis & Mauricis gentibus
incurſata. II. 548.
à Gætulis & Libybus poſſeſſa. II. 724.
altrix & horreum Pop. Rom. ſemper
fuit. II. 564.
à Romanis infeſtatur. I. 276.
relinquitur. I. 275.
ter victa. II. 8.
vaſtatur. I. 287.
- in* bellum ardet. III. 14.
civile geritur. II. 43.
Cæſar devincit Scipionem & Jubam.
III. 9.
certis ſpatiis inter Romanos & Vanda-
los diviſa. II. 243.
Conſulum acta & progreſſus. I. 271.
Imperatoris Scipionis res geſtæ. I. 492.
legio cohortesque delectæ à Clodio
Macro mox à Galba dimiſſæ &c.
III. 312.
male res geſtæ à Servilio Cos. I. 337.
- Africa nomini induitur. II. 15.
Africa Orthoni obſequium præſtat. III. 291.
provincia facta. II. 162.
quando à Romanis primum bello pe-
rita & in provinciæ formam redacta.
II. 72. 162. 725.
Romani contenti eſſe debuerant. II. 37.
Romani legati diſcedunt, nullo Adher-
bali præſtito auxilio. II. 726.
Romanis præmium victoriæ fuit. II. 25.
Teneo te, dixit Cæſar, cum Africam
claffe appeteret, & in egreſſu navis
prolaberetur. III. 13.
tertia pars mundi. II. 3. 675.
triumphata à Cn. Pompejo. II. 73.
- Africæ adminiſtrationem Galba Proconſule
biennio obtinuit. III. 97.
ſortitur Veſpaſi-
anus. III. 110.
- Africæ calamitas. III. 534. 547.
captivitas. II. 23.
caſtella & urbes in plano absque mœ-
nibus. II. 663.
- comes Gildo à Theodoſio ordinatur.
II. 269.
descriptio. II. 696. 724.
incolæ Æthiopes. II. 725.
Gætuli & Libyes. II. 724.
Mauri. *ibid.*
Numidæ *ibid.*
Phœnices. I. 38. 312. II. 725.
infer bellum M. Atilius Regulus.
I. 269.
pars cultiſſima ſub ditionem Carthagi-
nienſis populi redacta. I. 254.
inferior à Numidis poſſeſſa. II. 725.
Proconſul L. Piſo inermis factus & cæ-
ſus. III. 341.
Provinciæ difficultas. I. 470.
Provinciæ particulares. II. 162.
ſinus. I. 252.
ſitus. I. 724.
ſtatus. I. 431.
vaſta regio. II. 647.
- in* Africam bellum Tarentinum vela dimittit.
II. 18.
- Africam claſſe populatur C. Lælius. I. 476.
M. Valerius. I. 442.
depopulatur claſſis Romana. I. 431.
infeſtat Achilleus. II. 194.
- in* Africam legati novi miſſi, qui à Jugurtha
corrumpuntur. I. 724.
navigatur à Tarento. II. 18.
nudam & apertam Romanis ab
Sicilia præſidio firmat Annibal.
I. 312.
- Africam petunt Romani. I. 690.
Pompejani obtinent exercitus. II. 77.
populatur M. Valerius Meſſalla.
I. 431.
Scipio. I. 486. 488.
Provinciam ambit Cn. Cornelius
Lentulus. I. 506.
cupiunt M. Servilius, &
Tib. Claudius. I. 500.
non adiit Auguſtus.
III. 29.
- qui primi incoluerint. II. 724.
recuperat Scipio Africanus. II. 24.
- in* Africam ſpem extendunt Scipiones rebus
in Hiſpania proſpere fluentibus. I. 386.
trajiciendum Scipionem cenſet
Senatus. I. 484.
trajicit Scipio. I. 492.
transgreditur Crispinilla ad inſti-
gandum in arma Clodium Ma-
crum. III. 291.
transire volunt Romani. I. 387.
- Africana claſſis à Commodò quare inſtituta.
II. 308.
- Africanæ Cæſaris copiæ. III. 547.
legiones duæ. III. 195.
LXIII. ludis Circenſibus adhibitæ.
I. 740.
- Africanam expeditionem detrectant Romani.
I. 271.
- Africana provincia per Bonifacium comitem
Wandalis tradita, à Romano jure ſub-
trahitur. II. 269.
- Africanarum ferarum venatio. III. 61.

- Africanas Trojæ in lusu exhibuit Claudius. III. 75.
 Africani cognomen unde? I. 508.
 Gordiano additum. II. 368.
 Africanis dilectus Hadrianus. II. 283.
 Africanum bellum tertium. II. 27.
Sex. Africanus censum per Gallias agit. III. 252.
 Africanus Consul. II. 237. 239.
 defensor causarum capite punitur. II. 578.
Fabius Africanus. *vide* Fabius.
 Africanus Pannoniæ secundæ rector. II. 444.
Scipio Africanus *vide* Scipio.
 Africanus triumphus. II. 180. III. 9.
 Africi belli Commentariorum incertus auctor. III. 13.
 difficultas. I. 470.
 triumphi apparatus ex robore. II. 77.
 Africum bellum. I. 306. 484. II. 76.
 mare. II. 22.
 Africus ventus. I. 425. 500.
 Afrorum mos in frumentis suis in specubus subterraneis condendis. III. 545.
 solus Imperium Rom. nactus Severus. II. 238.
 Afros agrestes Gulussa concitat ad rebellandum. I. 726.
 qui defecerant Carthaginienses mutant. I. 275.
 Agabana castellum. II. 562.
 Agaclyto liberto Libonis uxor data. II. 301.
 Agaclytus libertus multum potest sub Marco & Vero. II. 294. 298. 301.
 Agalsus equitum præfectus. I. 744.
 Agamemnon dux Græcorum. II. 4.
 Agamemnonia classis 1000 navium. I. 763.
 Agamemnon in Cretam delatus tempestate quas urbes condiderit? II. 57.
 in tragœdia à Poëta probris laceratus. III. 53.
 occiditur ab Ægypto. II. 57.
 Agapetus Consul. II. 244.
 Agapitus Pontifex. II. 216.
 Anthemium Episcopum Constantinop. ab hæresi Antichetis retrahit. *ibid.*
 Justinianum ab eadem hæresi retrahit. *ibid.*
 moritur. *ibid.*
 Agar oppidum. III. 545. 547.
 Agarrus Rex Persarum à Septimio Severo subactus. II. 133.
 Agas Cyrenarum rex. II. 671.
 Agafones dono dati. I. 727.
 Agassæ insulæ. I. 762.
 Agassa urbs capitur à Q. Marcio Philippo. I. 739.
ad Agathoclem Afri deficiunt. II. 663.
 Agathoclem Siculum ex figulo Regem fecit fortuna mirabilis & inconstans. II. 442. 661.
 Agathocles à Carthaginiensibus victus. I. 254.
 Lyfimachi, à patre occiditur. II. 654.
 Rex Syracusanus transgressione in Africam, bellum à Sicilia avertit. I. 471.
 Sicilia tyrannus ex humili genere factus. II. 442. 661.
 Syracusas obfidet. II. 661.
 bis exsul. *ibid.*
 cum Pœnis bellum gerit. II. 662.
 in Africam trajicit. *ibid.*
 navibus incensis spem fugæ sustulit. II. 663.
 Pœnos cædit. *ibid.*
 Cyrenarum Regem interficit. *ibid.*
 ex Africa fugit. *ibid.*
 in Italiam trajicit. II. 664.
 moritur. *ibid.*
 Ptolemæi Philopatoris scortum. II. 675.
 Agathoclia meretrix. II. 674.
 Agathoclis filia Lanassa uxor Pyrrhi. I. 227.
 miserabilis magis quam indignus exitus. I. 239.
 Siciliæ tyranni divitiæ. II. 664.
 Agathodæmones habuit Romæ Heliogabalus. II. 344.
 Agatho Papa legatos mittit ad Oecumenicum Concilium Constantinopolitanum sextum. II. 224.
 Agathyrna oppidum, colluviei hominum perfugium. I. 424. 434.
 Apathyrsi populi. II. 511.
 Agathyrforum ritus & mores. II. 593.
 Agave bacchans foemina filium trucidat, ubi ad se redit, secedit in antrum, & locum pœnitentiæ dat. III. 590.
 Agazaca urbs. II. 526.
 Agema legio Macedonum. I. 718.
 Agenarichus. II. 460.
 Agenoris filia Dido. I. 252.
 Agenor Pithonis Pater. II. 646.
 Agendicum oppidum. III. 439. 442.
 Agens in rebus Apodemius. II. 442.
 Agens pro magistro officiorum Florentius Nigriani filius. II. 436.
 Agentes in rebus à Juliano repetunt gradus militiae. II. 509.
 Florentii latebras monstrare promittunt. II. 509.
 rapere non accipere sciunt, dixit Julianus. II. 454.
 Agentum in rebus munus, varia nomina, & schola. II. 454.
 habitus & militia quæstuosa. *ibid.*
 Ager Abderitarum. I. 643.
 Adrianus. I. 330. 434.
 Æterninus. I. 209.
 Albenfis. I. 412.
 Amiternus. I. 325.
 Antigonenfis. I. 733.
 Apollinis sacer. I. 539.
 Apulus evastatus. I. 173.

- Aquilejensis. I. 665.
 Argivus. I. 583.
 vastatur à T. Quintio. I. 564.
 Belbinites restituitur Lacedæmoniis.
 I. 640.
 bene meritis de Rep. assignatur. I.
 525. 526.
 Campanus dividitur. I. 569. III. 20.
 locatur. I. 708.
 Crustuminus. I. 694.
 Etruscorum depopulatur. I. 191.
 Agere unusquisque debet quod novit. II. 355.
 Ager ex hoste captus populo dividitur. II. 116.
 Hispanis in Hispania, Numidis in Afri-
 ca post bellum, virtutis causa latus,
 datus est. I. 367.
 Insubrium. I. 498.
 L. Agerinus libertus Agrippinæ. III. 88 246.
 Ager Itinerarius. II. 484.
 Ager Latinus Privernati agro additus. I. 163.
 Ligurum populatur. I. 769.
 Maronitarum. I. 643.
 M. Reguli publice colitur. I. 271.
 Phalannæus. I. 723.
 Pheræorum à Perseo vastatus. I. 720.
 Pomptinus. I. 124. 126.
 Populo divisus. I. 51.
 publicus Populi Romani in Samnitibus.
 I. 682.
 quem Annibal castris infederat, publice
 Romæ venditur. II. 24.
 Romanus. I. 694.
 sacer Apollinis. I. 539.
 Senonum Gallorum. I. 250.
 Tarquiniorum consecratus Marti, fuit
 deinde Campus Martius. I. 28.
 Thurinus. I. 577. III. 19.
 Vejentanus plebi dividitur. I. 113.
 Veteranis militibus assignatus. I. 510.
 Agefilai æmulator virtutum Pisander. I. 627.
 res gestæ. II. 627. 628.
 Agefilus claudus altero pede. II. 627.
 Agefimbrotus Andrianorum præfectus. I. 524.
 Rhodiorum classi præest. I.
 531. 537.
 Agefipolis princeps exulum Lacedæmoni-
 orum. I. 564.
 legationis Rhodiæ. ibid.
 Rhodii oratio, qua Romanis de
 victoria ob victum Persea gratula-
 tur. ibid.
 verba de bello Mace-
 donico. ibid.
 Agger ad Rhenum cohibendum. III. 243.
 in Aggere celsiore Imperator Constantius
 Itans, iussa dat. II. 471.
 Aggere cinctæ civitates obsessæ. II. 44.
 Agger ex cadaveribus congestus. II. 46.
 in latericiis muris confectus. III. 487.
 Romanorum ad Avaricum oppidum.
 III. 444.
 Aggeres cæforum. II. 471.
 publici. II. 501.
 deserti. II. 478.
 Aggesta erecta intrinsecus. II. 484.
 Aggestum incenditur. II. 498.
 Aggravatio aeris alieni. I. 132.
 Aggredienda non sunt, quæ assequi nequeunt.
 I. 376.
 Agidis alterius bellum cum Antipatro. II. 640.
 Agidi Tarentinorum imperium permittitur.
 I. 227.
 abrogatum.
 ibid.
 Agilimundus subregulus Quadorum. II. 470.
 Agilo Aquilejæ defensor. II. 512.
 Aquilejenses de morte Constantii cer-
 tiores facit & ad deditionem com-
 pellit. I. 503.
 Magister equestris militiæ. II. 504.
 Procopio tyranno se adjungit. II. 551.
 Procopium prodit, & cum suis ad Va-
 lentem Augustum transit. II. 553.
 Secundo Sallustio præfecto prætorio
 adjunctus quæstionum agitandarum
 gratia. II. 507.
 Tribunus stabuli Alamannus. II. 440.
 ex genti-
 lium scutariorum Tribunus Ma-
 gister militum pro Ursicino.
 II. 488.
 Aginatus Maximino inimicus. II. 565.
 Vicarius Romæ, vir patriciæ stir-
 pis cur supplicio affectus? II.
 566. 567.
 Agis Rex Lacedæmoniorum. II. 624.
 Agitator Cythicus. III. 68.
 Prasinus. III. 85.
 qui Circensibus vicerat, ab editore
 coronabatur. II. 441.
 Aglaspides milites. I. 749. 750.
 Agmen dilatatur ad ostentandam multitudinis
 speciem. II. 528.
 Agmen quadratum. I. 151. 521. 660.
 Agminatim pisces Pontum petunt pariendi
 gratia. II. 512.
 Agminibus diversorum ordinum stipatus Va-
 lentinianus. II. 548.
 quadratis inceditur insidiarum
 meru. II. 528. 604.
 Agminis de ordine legiones fortiuntur. III.
 302.
 ducendi solertia & locorum capien-
 dorum in Philopœmene. I. 583.
 Romanis ducibus. I. 183.
 Agni mactandi in sponsonibus militaribus
 ritus. I. 319.
 Agnus biceps cum quinque pedibus Asculo
 natus. I. 536.
 cum suillo capite Frusione natus. I. 513.
 mas idemque fœmina natus. I. 457.
 Suessæ Aruncæ natus cum duobus ca-
 pitibus. I. 529.
 Agonem musicum Olympiæ Nero præter
 consuetudinem committit. III. 85.
 Athenis edidit Hadrianus. II. 237.
 Agones musici in civitatibus Achajæ edi soliti.
 III. 85.
 Agoni Herculeo Alexander Imp. præfidet.
 II. 352.
 Agon mille annorum actus. II. 239.
 quinquennalis triplex, musicus, gy-
 mnicus & equestris à Nerone Romæ,
 more

- more Græco institutus, appellatur-
que Neronia. III. 83.
- pro* Agonotheta refedit Athenis Hadrianus.
II. 280.
- Agræi pop. I. 538.
- Agraria de re certamen. I. 51.
- Agrariæ actiones. I. 202.
- Agrariæ legis auctor tribunus plebis Tib.
Pontificius. I. 42.
- desiderium. I. 49.
- dulcedo subit animos. I. 41.
- Agraria lex à Cæsare promulgata. III. 6.
- prima Cassia promulgatur. I. 41.
- promulgatur à Tribunis. I. 106.
- seditionem causat. I. 41. 46.
- Stolonis. II. 113.
- venenum tribunitium. I. 46.
- de* Agrariis legibus discordia & contentio
Tribunorum militum. I. 41. 46. 58. 95.
- Agrariis parentibus ortus Galerius. II. 153.
- Agrariorum causam suscipit P. Scipio Æmi-
lianus. II. 119.
- Agrarius Mergus appellatus Pertinax. II. 311.
- Agravonitæ populi Illyrici. I. 762.
- Agrestes Afros Gulussa concitat ad rebellan-
dum. I. 726.
- Agrestes pavidī Romæ omnia vano implent
timore. I. 51.
- Agrestibus opimavit mensam suam Tacitus.
II. 413.
- Agrianes vel Ænīanes pop. I. 454. 718.
- bellicosum genus. I. 455.
- propugnatores Cassandrea. I. 738.
- vincuntur. I. 455. 738.
- Agri captivi parte maxima publicati. I. 248.
- Calpurnius* Agricola adversus Britannos mit-
titur. II. 292.
- Agricola Consul. 242.
- Cn. Julii* Agricolaë vita. III. 364. --- 374.
- Agricola acerbus in conviciis. III. 369.
- ascitur inter patricios. III. 365.
- Aquitaniæ præponitur. III. 366.
- Britanniæ præponitur. III. 366.
- Consul. III. 466. 467.
- de Britannis consequitur victoriam.
III. 371.
- Domitiano suspectus. III. 372.
- Agricolæ ardor in studiis. III. 365.
- eloquium. III. 373.
- prima militia in Britannia. III. 365.
- Agricola legioni in Britannia præponitur.
III. 366.
- milites alloquitur. III. 370.
- Monam insulam capit. III. 368.
- Quæstor in Asiam mittitur. III. 365.
- Romam revertitur. III. 372.
- supremum diem obit. III. 373.
- Agricola triumphalis L. Quinctius Dictator.
II. 15.
- Agri Coronorum frumentarii & vinarii. II. 524.
- Agri cultores dum altius moluntur terram,
Numæ Pompilii arcam sepulchralem,
cum ejus libris inveniunt. I. 679.
- Agricoltura cessat, fiducia frumentationum.
III. 28.
- Agricoltura cur non studeant Germani.
III. 435.
- neglectæ causa. II. 19.
- Agricoltura docet in Italia primus Saturnus.
II. 100.
- Agri divisi invidia. I. 19. 21.
- per veteranos, veteribus posses-
soribus concessit Domitianus.
III. 121.
- Decumates. III. 361.
- de* Agri finibus contentio inter Carthagi-
nenses & Masanissam. I. 676.
- Agrigentini Pyrrho imperium suarum urbi-
um totiusque insulæ offerunt. I. 239.
241. 257.
- Agrigentinus taurus. II. 566.
- Agrigento præsidia detrahit Calatinus Dicta-
tor. II. 21.
- Agrigentum cum exercitu Pyrrhus profici-
scitur. I. 241. 257.
- Lævinus capit. II. 178.
- Marcellus recipit. I. 382.
- oppugnatur, & proditur Ro-
manis. I. 382. 398. 424.
- se recipit Himilco. I. 383.
- reliquiæ parvæ belli Romani.
I. 406.
- circa* Agrigentum Pœni diripiunt. I. 275.
- Romani diripiunt. I. 406.
- Agri jugera ne quis plus quingenta possi-
deret, lex à Tribunis pl. promulgata.
I. 135.
- Agri Ligustini & Gallici divisio. I. 704.
- Magorum in Asia fertiles. II. 524.
- Agri mediterranei. III. 44.
- Agrimensoris Innocentii consilium. II. 486.
- Agri municipales. III. 21.
- Agri plebi dandi Auctor Tib. Æmilius Cos.
I. 51.
- privati olim Suevis nulli. III. 414.
- privatis pro pecunia assignati. I. 513.
- pro numero cultorum ab universis per
vices occupantur. III. 360.
- proximi Rheno. III. 23.
- publici à privatis determinatio in Cam-
pania facta à L. Postumio Cos. I. 703.
- Romani terminus Italia. I. 431.
- viritem dividendi fax T. Quinctius Cos.
I. 539.
- Agris dividendis creati triumviri. II. 38.
- donati milites Scipionis. I. 525.
- multati hostes. II. 51.
- ex* Agro accersitus Romam Dictator L. Quin-
ctius Cincinnatus. I. 6. II. 15.
- Agrorum divisio bellum Perusinum concitat.
II. 48.
- Agrorum modus præscriptus. I. 135.
- pretiis plurimum accedit. III. 28.
- à finibus suis latissime vacare, pul-
chrum ducunt Suevi. III. 415.
- à finibus suis latissime vacare, pul-
chrum ducunt Suevi. III. 415.
- Agros à tribunis flagitat populus. II. 37.
- Agros & vineta colere per familias captivas
statuit Aurelianus. II. 410.
- Agros Laconum vastat Philopœmen. I. 584.
- promittit militibus Annibal. I. 319.
- Tejorum invadit L. Æmilius Regillus.
I. 616.

- in* Agrum Æquicolarum deducitur Colonia.
I. 202.
- Agrum Ariminensem & urbem postulant
Boji. I. 295.
controversum occupat Syphax.
I. 487.
Hernicum Æqui depopulantur. I. 59.
Lanuvinum Æqui populantur. I. 60.
Romanum Æqui populantur, sed
cæduntur. I. 52.
Sabellum L. Æmilius Mamercinus
vastat. I. 158. 159.
fatis Reip. commodantem cæsis im-
manibus filvis, atque emissio in
Danubium lacu Pelfone, apud
Pannonios fecit Galerius. II. 140.
Tusculanum Æqui & Lavicani de-
populantur. I. 94.
- M. Agrippa ab Augusto cæruleo vexillo do-
natur. III. 24.
visitur. III. 140.
- Agrippa Cæsari carus. II. 84.
- M. Agrippa complura & egregia ædificia Ro-
mæ exstruit. III. 24.
- Agrippa coronam classicam singulari virtute
meruit. II. 82.
- M. Agrippa cum Augusto legit Senatum.
III. 27.
- Agrippa cum fratre adoptatus ab Augusto.
III. 32. 45.
describitur & laudatur. II. 82.
falsus occiditur. III. 161.
Furius Trib. mil. Conf. pot. I. 23.
113.
- M. Agrippa fugat Sexti Pompeji naves.
III. 22.
- Agrippa gener Augusti. III. 28.
- Agrippa Haterius à Germanico & Druso fo-
vetur. III. 163.
Consul. III. 178.
excedit vita. III. 195.
fœdissimus adulator. III.
180. 202.
monimenta ingenii ejus.
III. 195.
tribunus plebis. III. 153.
- Juliam Cæsaris filiam, post mortem
M. Marcelli, ducit uxorem. II.
85. III. 32.
- in* insulam transportatus. III. 32.
- juvenis interemptus. III. 39. 46.
140. 161.
- legatus Augusti. II. 52.
- Leucadem expugnat, Patras capit,
Corinthusque occupat. II. 83.
- M. Agrippæ filius adoptatur ab Au-
gusto. II. 87.
Augustum mira
pravitate of-
fendit. II. 90.
- Consul. I. 32.
- Menenius dux electus adversus Sa-
binos. II. 113.
Lanatus cognomine. I.
83. II. 113.
pauper decedit. *ibid.*
Triumvir. I. 82.
- Mitylenas abiit. III. 44.
ob ingenium fordidum ac ferox
abdicatus, sepositus & interem-
tus. III. 32. 45.
- M. Octavianis navibus præficitur. II. 82.
- Agrippa pater Caji & Lucii. III. 32.
patruus Severi. II. 315.
per occultos nuntios excitus ab Ur-
be. III. 309.
- Postumus unicus nepos Augusti oc-
ciditur. III. 140. 149.
- quotidianis exercitationibus militem
remigemque ad summam artis
militaris perducit scientiam. II. 82.
- Rex Albanus. II. 6.
- Silvius Tiberini filius. I. 4. II. 230.
- Tito auxilium ducit contra Judæos.
III. 350.
- Agrippæ ductu prospere apud Mylas pugna-
tum. II. 82.
& Haterii mors. III. 195.
- M. Agrippæ filia Vipsania in matrimonium
ducta ab Asinio. III. 142.
- Agrippæ filium C. Cæsarem ab Augusto ad-
optatum interficit Addus. II. 87.
ignobilitas. III. 62.
intractabile ingenium, amentia, in
insulam transportatio. III. 32.
juvenis cædes. III. 39. 46. 140. 161.
lavacrum consecrat Hadrianus. II.
282. 583.
- magna & pæne incredibilia prædi-
cit Astrologus. III. 38.
- monumenta. III. 264.
- oratio ad plebem. I. 38.
- Menenii res gestæ. II. 113.
- nubit Iulia. II. 85. III. 32.
- patientia desiderata ab Augusto.
III. 33.
- Postumi vitia. II. 90.
- reconciliandus videtur Augustus.
III. 140.
- se nepotem neque credi neque dici
ob ignobilitatem ejus volebat Ca-
ligula. III. 62.
- Servus Clemens in ultionem do-
mini manum comparat. III. 47.
- super nomen sedet aquila. III. 39.
- templum restituit Antoninus Pius.
II. 289.
- Vibuleni fœda mors. III. 209.
- M. Agrippæ uxorem Juliam Gracchus con-
taminat. III. 149.
- M. Agrippam ignobilem loco, bonum mili-
tia, & victoriæ focium, geminatis con-
sulatibus extulit Augustus. III. 140.
- Agrippam generum Augustus in proximo si-
bi fastigio collocat. III. 280.
- Postumum Augustus in insulam
Planatiam projicit. III. 140.
- Agrippam se facit Clemens servus Agrippæ.
III. 161.
- Agrippiana septa. II. 350.
- Agrippina Augusti neptis. III. 32.
Germanici uxor.
III. 32. 58.
à Tibe-

- à Tiberio maritum petit, & non impetrat. III. 294.
 Bajas elicitur. III. 245.
 Colonia Ubiorum. III. 288. 334. 343. 344. 386.
 à Barbaris capta. II. 449.
 Corcyram cum Cineribus Germanici, deinde Romam appellit. III. 170.
 fama & fœcunditate Liviam Drusi uxorem præcellit. III. 162.
 inedia exstincta. III. 206.
 Iuliam parit. III. 164.
 legionibus grates agit. III. 152.
 pontem Rheni solvi prohibet. III. 152.
 queritur apud Tiberium, crudeliter tractatur ab eo, relegatur, oculus excutitur & moritur. III. 51. 52.
 Agrippina filia Germanici. III. 58. 82. 294.
 accusata serio se defendit. III. 200. 236.
 ad mortem adigit Lolliam. III. 223.
 Augusta appellata. III. 223.
 Capitolium Carpentio ingreditur. III. 226.
 nubit Claudio. II. 145. III. 43. 77. 220.
 Claudium boleto fanat. III. 231.
 illecebris & blanditiis capit. III. 77.
 prævenit & veneno occidit. III. 80.
 Coloniam Agrippinam deduci jubet. III. 224.
 Domitio nubit. III. 198.
 Galbam, morte Domitii viduata, ad nuptias sollicitat. III. 96.
 indignante Claudia Pulchra accusata. III. 193.
 inensa Narcisso. III. 229.
 infensior manet Neroni. III. 236.
 in mare se projicit, naviculis excipitur & villæ infertur. III. 245.
 Neronem filium illicit ad incestum. III. 245.
 Neronis filii jussu occiditur. III. 246.
 potens apud filium. III. 110.
 mariti & rerum. III. 221.
 scelus tentat. III. 245.
 Senatui interesse cupit. III. 233.
 vitæ suæ Commentarios scripsit. III. 294.
 Vitellium è periculo eripit. III. 226.
 Uxor Claudii. II. 145. III. 43. 220.
 Agrippina Urbs Galliæ. II. 451.
 sic dicta ab Agrippina Germanici filia ibi genita. III. 223. 224.
 Agrippinæ Germanici uxoris in casibus periculosis animus. III. 152.
 minax oratio ad Tiberium. III. 235.
 pudicitia impenetrabilis. III. 186.
 OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM aræ inscriptæ. III. 58.
 Agrippinæ Germanici filiae amor Neronis in Acten libertam odiosus. III. 234.
 cum Claudio patruo nuptiæ. III. 77.
 curæ supra fœminam. III. 233.
 dolus in procurando Imperium filio. II. 145.
 ingenium. III. 36.
 in Lepidam æmulatio. III. 230.
 infidiæ parantur à Nerone filio. III. 243. 245.
 lascivia. III. 235. 244.
 libertus L. Agerinus. III. 88. 246.
 matrimonio pœnitentia Claudii. III. 80.
 periculum vulgus excitata. III. 246.
 simillimam meretricem inter concubinas recipit Nero filius. III. 87.
 Agrippinæ stuprum cum Pallante. III. 223.
 summa rerum publicarum permissa à Nerone filio. III. 82.
 tumulum prodigium. III. 246.
 Agrippinam Germanici uxorem Ælius Sejanus criminatur. III. 186. 194.
 in Ælius Sejanus accendit Tiberium. III. 152.
 infidiæ Ælii Sejani. III. 294.
 matrem criminatur Caligula. III. 186.
 Agrippinam Germanici filiam Claudius ducit. III. 220.
 in crimen ridicule confingit Nero. III. 246.
 Agrippinam filiam & alumnam suam prædicat Claudius. III. 79.
 in honores. III. 233.
 Messallinæ odium. III. 214.
 Agrippinam M. Agrippa genitam uxorem ducit Tiberius, dimittit, & post divortium dolet. III. 43.
 apud Agrippinam urbem Imperator factus Trajanus. II. 148. 189.
 circa Agrippinam Proculus & Bonofus imperium arripiunt. II. 419.
 Agrippinam petit Julianus & recipit. III. 453.
 Agrippinensis colonia. III. 106. 288. 335. 336. 343.
 à Cæsare auxilium petit. III. 348.
 in anceps. III. 344.
 Romanis jurat. III. 344.
 Agrippinus Casperius à Severo occiditur. II. 318.
 Paconius detestanda carmina fœditat. III. 275.
 Italia depellitur. III. 276.
 Agrippus histrio veluti trophæum Parthicum è Syria adducitur à Vero. II. 300.
 Agron Rex Cæninensium à Romulo victus. II. 253.
 Rex Illyriorum moritur. I. 297.
 Agillæi populi Etruriæ. II. 103.

Agillæorum Rex Mezentius. *ibid.*

Agyrium opp. I. 255.

Ahala cognomen C. Servilii. I. 86.

Servilius Consul. I. 142.

Dictator. I. 144.

Interrex. I. 147.

Mælium occidit. I. 83.

Magister equitum. I. 123.

Tribunus militum. I. 98.

Conf. pot.

I. 104.

de Ahalæ Servilii bonis publicandis rogatio. I. 86.

Ahalæ Servilii oratio ad Tribb. milit. I. 105.

Aharna oppidum. I. 207.

Ahenobarbus *vide supra* Ænobarbus.

Ajacem suum in spongiâ incubuisse, dictum Augusti. III. 36.

Ajasis Achillisque sepulcra. II. 509.

Ajadalthes tribunus. II. 479.

Ajax Augusti tragoedia. III. 36.

Homerici optat perire potius luce,

quam nocturnos pavores pati. II. 566.

vocatur Maximinus. II. 360.

Ἀγίδα πολέχης, Clypeum Minervæ, dicta est patina immensæ magnitudinis, quam dedecavit Vitellius. III. 106.

Ajo Locutio templum fieri jussum. I. 119. 120.

Ἰὺς ὄφελον ἀγαμος &c. solitus est dicere Augustus de liberis suis nepotibus & neptibus. III. 33.

Ἀκροάσεις plurimas fecit Crates Mallotes Grammaticus. III. 126.

Alabanda oppidum. I. 546.

Alabandenſes acie vincuntur à Rhodiis. I. 762.

coronam auream quinquaginta

pondo in Capitolio donum

Jovi Opt. Max. ponunt. I.

632. 728.

templum Urbis Romæ fecerunt. I. 727.

Alabandorum legati ad Cn. Manlium Volsone[m] Cos. I. 632.

ad Alabaſtrorum speciem vasa aurea & argentea cum unguentis dedit in convivio Verus Imp. II. 300.

Alacritas animi pugnae studio incenditur. III. 511.

Equitum. I. 209. III. 148. 249.

Alæ Præfectus. III. 48.

Alæſini oppidum suum Romanis dedunt. I. 260.

Alamanni vel Alemanni *vide* Alemanni.

Alam post cohortem ordinat Claudius. III. 76.

Alamundarus Dux Syriæ. III. 627.

Alander fluvius. I. 635.

Alandri fontes. I. 634.

Alani à Gothis contra Romanos sollicitantur. II. 598.

antiquitus Massagetæ dicti. II. 522.

approbant Maximinum. II. 360.

conspirant contra Romanos. II. 296.

Europæi. II. 511.

gens bellicosa. II. 594.

gladium nudum humi fixum pro Marte regionum suarum præfule habent

& colunt. II. 594.

Gordianum III. in campis Philippicis

tumultuario prælio vincunt. II. 374.

in triumpho ducti. II. 408.

omni pernicie atrociores. II. 156.

Parthos infestant. III. 119.

per utramque mundi plagam partiti. II. 593.

Romano ac veteri militi à Gratiano præferuntur, non sine maxima pernicie. II. 156.

ſeu Hunni Pannonias, Epirum & Thessaliam vastant. III. 600.

trajecto Rheno Gallias intrant & prædantur. II. 242. 267.

ex Alanis mater Maximini Senioris. II. 359.

Alanorum, aliarumque Scythiæ Asiaticæ gentium sedes. II. 593.

latus extremum tangunt Scythæ

Perfici. II. 526.

mores & forma. II. 593.

religio. II. 594.

rex Biorgus. III. 603.

vel Roxolanorum tumultus componit Hadrianus. II. 279.

Alanos Hunni armis aut pactis sibi adjungunt. II. 594.

ſæpe molientes Antoninus Pius refrenat. II. 288.

Alares cohortes. I. 214. II. 326.

Alarii equites. I. 683. III. 177. 239. 259.

Alaricus Gothorum rex contra Arcadium instigatur. III. 601.

ingreditur Italiam. II. 205.

Romam capit. III. 601.

supremum diem obit & in amne Basento sepelitur. II. 206.

Ala Syllana Virellio se jungit. III. 292.

Alatheus tutor Viderichi. II. 594.

Gothorum Greuthungorum dux,

post transitum Histrum adversus

Romanos agit. II. 595. 601.

Alatrinates pop. I. 194.

Alatrinatibus suæ leges redditæ. I. 195.

Alauda legionis nomen. III. 7.

Alavivus dux Gothorum Thervingorum transito Histro adversus Romanos agit. II.

594. 595. 599.

Alba fl. II. 418.

Alba Colonia. I. 197. II. 61.

negat Consulibus Romanis milites & pecuniam. I. 433.

qua de re consultatur Romæ.

I. 480.

Alba Latini filius. I. 4.

Alba Longa oppidum à quo conditum. I. 3.

II. 6. 104. 695.

Latii caput. II. 12.

oriunda à Lavinio. I. 11. 156.

vi capitur & diruitur. I. 14. II. 7.

quæ ædes dicitur de cælo tacta. I. 529.

quas colonias emiserit. II. 104.

Romæ parens. II. 13.

Silvius Rex Albæ. I. 4.

veste usus est Alexander Severus. II. 346.

Albæ boves fœminæ duæ ab æde Apollinis porta Carmentali in Urbem ductæ. I. 445.

duo soles visi. I. 457.

H 2

i. e.

- i. e. margaritæ in vicem piperis ab Helio-
gabalo utuntur. II. 342.
Reges omnes Sylvii cognominati. I. 4.
Albam Perseus in custodiam missus. I. 769.
Albana aqua cruenta fluit. I. 434.
Albanæ columnæ. III. 34.
Albana arx. I. 4.
 sacra. I. 14.
 vallis. I. 54.
Albani ab Hercule conditi. II. 693.
Albaniam Pompejus cum victoria penetrat.
 II. 73.
Albania Pompejo sollicitati. II. 34.
 Romanis subjugati. II. 8. 73.
 Asiatici Persis finitimi. II. 523.
 bello peruntur. I. 11. II. 184.
 bellum gerunt cum Romanis. II. 7.
 cum Romanis fœdus faciunt. I. 11.
 de bello cogitant. I. 13.
 ex Romano agro prædas agunt. I. 10.
 exercitus proditio. I. 13.
 Hadriano amicissimi. II. 283.
 Lacus inundatio mira. I. 107.
 Montem Cœlium inhabitant. I. 15.
 Montis sacra. I. 120.
 omnes Romam devehuntur. I. 14.
 II. 7.
 patrio ritu sacra facere jubentur. I. 14.
 Reges. I. 4. II. 6. 104. 230.
 Romanis contra Persas auxilia promittunt.
 II. 379.
 Romanorum magnitudine adversus extrema
 imperia proteguntur. III. 185.
 unde orti. III. 207. 308.
ab Albanis & Romanis fœdus quibus condi-
 tionibus ictum. I. 11.
Albanis Pompejus infert bellum. II. 184.
 parcit. II. 34.
 Regem dat Trajanus. II. 189.
in Albano agro vincuntur Galli. I. 138.
 monte lapidibus pluit. I. 14.
 triumphat C. Papirius de
 Corfis. I. 297.
 Q. Minucius.
 I. 547.
 C. Cicerejus. I.
 709.
 quotannis Quinquatria Minervæ
 celebrat Domitianus. III. 120.
Albanorum Dictator Mettius quadrigis dis-
 cerpitur. II. 7.
 extremi montes. III. 207.
 fœdera cum Romanis. I. 4. 160.
 perfidia. I. 11. 13.
 principes in partes lecti. I. 14.
 Reges Narseris fœderati. III. 583.
 Regum Catalogus. I. 4. II. 6.
 104. 230.
 stirpe oriundi Romani.
 I. 11.
per Albanos Caspios lacus adiit Lucullus.
 II. 522.
in effugere conatur Vonones.
 III. 166.
Albanos inter & Romanos fœdus initum. I.
 4. 160.
in Albanos Nero bellum parat. III. 278.
Albanos vincit Tullus Hostilius. II. 172.
Albanum ab Ascanio conditum. II. 229.
 bellum. I. 10. 11.
Albanum saxum igne impervium. III. 264.
Albanus collis. II. 6.
Albanus lacus. I. 107.
 mons. I. 3. 391. 416. 738. II. 39.
 104. 303. III. 71.
 ritus. I. 5.
 secessus. III. 124.
Albati milites. II. 381.
 ministri. III. 122.
 sedent in lætitia Senatores. II. 415.
Albens cœlum. III. 548.
Albensis ager. I. 412.
Albertus II. Imp. III. 649.
Albia Terentia Othonis mater. III. 100.
Albici contra Cæsarem à Massiliensibus acciti.
 III. 475. 478. 484.
Albicorum feritas. III. 478.
 virtus. *ibid.*
Albingauni pop. I. 477.
 Proculi patria. II. 422.
Albingaunum Liguriæ oppidum. III. 297.
Albinianam defectionem graviter ultus Seve-
 rus. II. 318.
Albiniani Duces capti. II. 318.
L. Albinii religio. I. 116. II. 16.
Postumii Albini aspera censura. II. 60.
Albini pueritia. II. 325.
 solum natale Adrumetum. II. 325.
 familia. *ibid.*
 honores & res gestæ. *ibid.*
 forma corporis & mores. II. 326.
 filii cum matre trucidati. *ibid.*
 cadaver contumeliose tractatum & in
 profluentem abjectum. II. 318. 326.
M. Albinus Trib. mil. ex plebe. I. 133.
Albino cur Porphyrii nomen datum. II. 325.
 Senatus præ Severo faver. *ibid.*
Albinorum familia. II. 325.
Albinovanus. II. 41.
Albinus Consul ad bellum contra Jugurtham
 proficiscitur. II. 31. 729.
 & ejus castra circumventa.
 II. 729.
 in Numidia scelestam pacem cogitat.
 II. 544.
 Procurator occiditur. III. 305.
A Postumius Albinus Censor. I. 296. 701.
 Consul. I. 290. 702. 703.
 II. 176.
 Decemvir sacrorum.
 I. 706.
 & P. Cornelius Cethe-
 gus ludos Romanos
 faciunt. I. 653.
 Flaminium Martiale ha-
 ber. I. 290.
 legatus ad Perseum. I.
 754.
 in Cretam. I.
 713.
 Luscus Consul. I. 681.
 Prætor. I. 657.
C. Al-

C. Albinus Calenus gregarius miles & princeps seditionis exercitus Scipionis. I. 463. virgis cæsus securi percutitur. I. 465.

Clodius Albinus unde sic dictus. II. 324. Consul à Severo designatur. II. 325. à Marco designatur & laudatur. II. 326. in Gallia Imperator appellatur. II. 191. 324. cur se ut Cæsarem gerere noluerit. II. 324. 325. de fato suo responsum Apollinis Cumani accipit. II. 325. hostis à Senatu, suadente Severo, judicatus. II. 326. magno exercitu adversus Severum proficiscitur. ibid. Severi duces profligat. ibid. Severi insidiis petitur. ibid. victus & occisus. II. 132. 318. 326. à Senatu multum amatus. II. 325. 327. occidendi Pertinacis auctor fuit. II. 327. quare Commodum infensum sibi reddiderit? II. 327. sui temponis Catilina appellatur. ibid.

L. Albinus primus Tribunus plebis. I. 38. Virgines Vestales, sacraque in plaustrum imponit, & Cære pervehit. I. 116. II. 16.

L. Postumius Albinus Consul. I. 296. 297. II. 177.

ducit Phalangem adversus Leucaspidem. I. 750. ei prorogatur provincia ulterior Hispania. I. 691. revertitur ex Hispania. I. 693. Flamen Martialis inauguratus. I. 758. Legatus. I. 713. petit Censuram. I. 730. Prætor in Gallia. I. 539.

Nummius Albinus Didii Iuliani frater. II. 313.

Sp. Postumius Albinus Augur creatus. I. 665. decedit. I. 684.

Consul. I. 603. 699.

II. 179.

Prætor. I. 622. 652. 665.

Albis equis vehendi magnificentia. I. 110.

Albis fluvius. II. 88. 313. III. 23. 156. 158. 168. 363.

Albium Intemelium spoliatum. III. 297.

ab Alboino contra Gothos & Longobardos auxilium impetrat Narſes. II. 218.

Alboinus vel *Albuinus* Rex Longobardorum. III. 606.

Albo iudicum erasit *Claudius* splendidum virum, Græciæque provinciæ principem, quod Latini sermonis ignarus. III. 74.

Domitianus equitem Ro-

manum, ob reductam in matrimonium uxorem, cui dimissæ adulterii crimen intenderat. III. 121.

politæ Columnæ. I. 686.

in profitentium citharædorum nomen suum jussit adscribi *Nero Claudius*. III. 85.

Albo Senatorio erasus *Apidius Merula*, quod in Acta Augusti non juraverat. III. 193.

Albucilla, uxor *Satrii* secundi, multorum amoribus famosa, accusatur, & in carcerem ducitur. III. 210.

Albudinus fons. III. 75.

Albulæ calidæ aquæ. III. 36. 87.

Albula fluvius nunc *Tiberis*. I. 4. II. 6. 104.

Album in vestimentum petitionis causâ sumi prohibitum. I. 87.

A. Postumius Albus Consul. I. 52.

Albutius *Silus Rhetor*. III. 131.

Alces feræ. II. 367. 373. III. 436.

Alcetas *Perdiccæ* frater. II. 647.

ab exercitu hostis appellatur. II. 648.

Alce Urbs *Celtiberiæ*, in deditionem Romanorum venit. I. 686.

Alcibiades Dux Atheniensium ad Atheniensium partes redit. II. 624.

adulterata *Agidis* uxore ad *Darii* præfectum confugit. II. 624.

bellum adversus patriam adjuvat non gregarii militis opera, sed Imperatoriis virtutibus. II. 624.

exul. I. 662. II. 623. 625.

ingenti civium favore excipitur. II. 624.

in *Sicilia* vocatur ad Reatum. II. 623.

interficitur. II. 625.

Lacedæmonios bello petit. II. 624. ad bellum contra

Athenienses instigat. II. 623.

Lacedæmoniorum civitates ad defectionem impellit. II. 624.

pulcher & eloquens. II. 624.

revocatur ab exilio. II. 624.

vincit mari & terra. ibid.

vincitur. II. 625.

Alcis nomen numinis *Naharvalorum*. III. 363.

Alcidem vocant *Minervam* *Macedones*. I. 718.

Alcmæon ultimus *Archontum* perpetuorum *Atheniensium*. II. 59.

Alcmana Poëtam falso sibi vindicant *Lacones*. II. 62.

Alcon *Saguntinus* de pace agit cum *Annibale*. I. 309.

Alcyones *Ciceronis*. II. 367.

Alduabis seu *Adduasdubis* fluvius. III. 399.

de *Aleæ* arte liber *Claudii*. III. 78.

Aleæ indulgens notatur *Augustus*. III. 34. studium *Virellii*. III. 104.

Alea jacta est, dixit *Cæsar*. III. 9.

Aleam *Germani* (quod mirere) sobrii inter seria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, ut cum omnia defecerunt, extremo ac novissimo jactu de liber-

- libertate & de corpore contendant.
III. 360.
periculorum omnium abrupte jecit
Procopius. II. 550.
studiosissime ludit Claudius. III. 78.
Alea prosperiore usus Caligula. III. 66.
se oblectat Domitianus. III. 124.
Aleatores malunt tesserarii appellari. II. 569.
Aleatoriae amicitiae solae Romae sociales sunt,
& adfectu nimio firmitate plena con-
nexae, quasi gloriosis quaesitae fudoribus.
II. 569.
Aleatorium forum. III. 34.
Aleatorum optio. II. 100.
Alemanna gens. II. 578.
Alemanni vel Alamanni à Constantio vincun-
tur & caduntur. II. 194. 196. III. 622.
ad saevitiam & bella incitantur.
II. 488.
Alemanniae pagos aliquot vastat Valentinianus.
II. 585.
quaedam regna à Constantio pro-
strata. II. 489.
Alemanni à Juliano pacati. II. 499.
victi acie apud Argentoratum. II. 461.
à Maxentio caesi. II. 195.
Alemannia omnisque Germania Romanum Po-
pulum ferratam putat gentem. II. 387.
Aratorem & Hermogenem Duces
Rom. interficiunt. II. 567.
Alemanni à Romanis superantur. II. 599.
Auspiciis dediti. II. 440.
Barbationem fugant. II. 458.
Burgundiones decipiunt, illudunt,
eorumque captivos occidunt. II.
571.
caduntur. II. 555.
Germani dicti. II. 423.
Alemannici pagi. II. 444.
Alemannicis excursibus patet Gallia. II. 589.
Alemannicus cognominatus Antonius Cara-
callus. II. 330.
Alemanni Gallias & Rhætias populantur.
II. 548. 549.
Gallicanos limites pervadunt. II. 555.
Germaniae limites perrumpunt.
II. 549.
inimici totius Romani orbis. II. 545.
in Italiam irrumpunt. II. 192.
in ordinem rediguntur. II. 499.
obsident Julianum Caesarem. II. 453.
Optimates obsides Romanorum.
II. 567.
pacem cum venia à Constantio ob-
tinent. II. 440.
partim caesi per Rhætias, partim in
Italiam missi. II. 571.
robusti & celsiores, milites usu ni-
mio dociles. II. 460.
Romanos fundunt. II. 445.
limites infestant. II. 599.
trans Rhenum muni-
mentum exstruentes
interficiunt. II. 567.
trans Rhenum & à Valentiniano
Aug. fusi & fugati. II. 561.
ab Alemannis Constantius fugatur. III. 583.
Alemannis decimestres inducias concedit Ju-
lianus. II. 463.
Alemannorum Claudius tantam fundit multi-
tudinem, ut aegre dimidia pars super-
fuerit. II. 152.
& Burgundionum confinia.
II. 474.
lapides terminales. II. 474.
numerus in exercitu Romano
multitudine viribusque flo-
rens. II. 578.
in perniciem Burgundiones exci-
tat Valentinianus. II. 571.
Alemannorum Primas Hortarius vivus com-
buritur. II. 578.
Reges ad pacem petendam &
captivos reddendos com-
pellit Julianus. II. 474.
Reges Romanos adoriuntur.
II. 458. 460.
Rex Chnodomarius in dedi-
tionem Romanorum venit.
II. 462.
cum paucis captus ab A-
scariis, & patibulo af-
fixus. II. 555.
Hortarius. II. 458.
Macrinus. II. 586.
Priarius captus & inter-
fectus. II. 599.
Serapio. II. 458. 460.
Suomarius. II. 468.
Vadomarius vel Badoma-
rius capitur. II. 154 589.
foedus rumpit. II.
498.
Vestralpus. II. 458.
Urius. *ibid.*
Urficinus. *ibid.*
Virhicabius per insidias
confossus. II. 561.
sexaginta fere millia cecidit
Constantius. II. 194. 240.
268.
triginta millia occidunt à
Gratiano. II. 156. 268.
541. 542.
vicos diripit ac incendit Ju-
lianus. II. 463.
contra Alemannos aggreditur Charietto Comes. II.
555.
Julianus Caesar. II.
452. 457.
aggrediuntur Romani. II. 459.
caedit Theodosius. II. 571.
contra Dagalaiphus & Jovinianus mittun-
tur. II. 555.
Alemannos devicit Antonius Caracallus.
Imp. II. 133. 330.
contra mittuntur Nannienus & Mallo-
baudes. II. 599.
Alemannus Regalis Lando. II. 561.
Alendae externo succo civitates ut corpora.
I. 260.

- Aleriae urbis excidium. II. 21.
 Aleria Phocæensium Colonia. I. 266.
 à L. Cornelio
 Cos. expugnatur. *ibid.*
 Alefia. II. 75.
 Mandubiorum oppidum. III. 452.
 Alefiæ cladis memoria. III. 463.
 obsidio Cæsarianis difficilis. III. 503.
ad Alefiam opera Cæsaris. III. 452. 453. *sqq.*
 Alefienfium obsessorum angustiae. III. 454. *sqq.*
 Alesum opp. I. 255.
 Aletes Hippotis filius Corinthum condit. II. 58. 61.
 M. Aletus prætorius. III. 163.
 Alexameni ad Nabidem oratio. I. 586.
 imprudencia. *ibid.*
 Alexamenus princeps Ætolorum mittitur ad occupandam Lacedæmonem. I. 585.
 occidit Nabidem. I. 586.
 occupat regiam Nabidis, & obtruncatur à Lacedæmoniis. *ibid.*
 Alexander Acarnan relicto Philippo Antiochum sequitur. I. 580.
 nuntius cladis Antiochi, moritur ex vulnere in pugna accepto. I. 599.
 Alexandri Acarnanis consilia de bello Romano. I. 580.
 Alexandri Ætolorum principis oratio in vectiva in Athenienses & Romanos, quos fraudis insimulat. I. 563.
 in Philippum. I. 537.
 Alexander Amyntæ filius. II. 629. 630.
 egregie ampliat Macedoniæ regnum. II. 630.
 fratrem Philippum Illyriis obsidem dat. II. 630.
 libidinem legatorum Persicorum ulciscitur. II. 629.
 matris insidiis occumbit. II. 630.
 Alexander Bala induit nomen Alexandri & Demetrium Syriæ regno & vita exuit. II. 682.
 occiditur. *ibid.*
 Alexander Berceæus spiritum intercludit Demetrio Philippi filio. I. 678.
 Alexander Cassandri filius in ultionem maternæ necis bellum gerit cum fratre Antipatro. II. 652.
 à Demetrio per insidias interficitur. *ibid.*
 Alexander Consul. II. 237. 239.
 Alexander Dardanius, qui & Paris dictus, Helenæ raptu patriæ Græcorum bellum attrahit. II. 4.
 Alexander Ephesius scripsit de bello Marfico. II. 102.
 Alexander Epiri Rex Antigoni regno exuit. II. 670.
 à Demetrio Antiochi filio regno exuitur & restituitur. II. 670.
 à Tarentinis in auxilium accitus. I. 226.
 avunculus Alexandri M. I. 184.
 in Italiam classe appellit. I. 159. II. 640.
 interficitur à Lucanis & Consentia sepelitur. I. 169. II. 641.
 Olympiæ frater. II. 632.
 pacem facit cum Romanis. I. 166. II. 231.
 Samnites & Lucanos bello vincit. I. 166.
 sororem in matrimonium habet. II. 671.
 Alexandri Epiri Regis fata, res gestæ & fœda mors. I. 168. 169.
 ossa Metapontum ad hostes remittuntur. I. 169.
 Alexander Episcopus Constantinopolitanus. III. 597.
 Alexander Equitum Magister. I. 529.
 Alexander Grammaticus Græcus. III. 129.
 Alexandro Grammatico Græco Marcus usus. II. 291.
 Alexander Heliopolites à Juliano Syriacæ jurisdictioni præficitur. II. 519.
 Alexander Lyncistæ frater. II. 636.
 Alexander Lyncista gener Antipatri propter insidias Alexandro M. structas in vincula conjicitur & occiditur. II. 638. 644.
 Alexander M. ab Antonino Caracallo laudatus. II. 328.
 ab Atheniensibus duces & Oratores petit. II. 637.
 à Carano septimus decimus unde genus ducat. II. 59.
 Achillem felicem prædicat, quod scriptorem rerum suarum gestarum Homerum habuerit. II. 415.
 adorari se jubet. II. 639. 640. 642.
 aes alienum militum solvit. II. 643.
 Alexandriam condit. II. 639.
 à Lysippo impetrat, ut eorum equitum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, faceret statuas, & ipsius quoque iis interponeret. II. 60.
 annis tredecim regnavit. I. 756.
 Athenas proficiscitur. II. 633.
 si vixisset, deleturus erat. II. 647.
 cædis paternæ conscius. II. 634.
 Clitum interficit. II. 642.
 comparatur cum Cæsare. II. 73.
 Patre. II. 634.
 cum Amazone concumbit. II. 615. 641.

- cur Magnus dictus. II. 348.
 Cydno flumine morbum contraxit. II. 638.
 Darium vincit. II. 553. 639. 640.
 divina stirpe natus creditus. I. 415.
 Dux fit Græcorum. II. 636.
 è Dracone conceptus. I. 415. II. 153. 645.
 Ephæstionem sepelit. II. 644.
 exercitum in Asiam trajicit. I. 718.
 habitum Persicum sumit. II. 641.
 illacrymatur defuncto hosti. II. 640.
 incipit regnare. II. 636.
 inedia vult mori. II. 642.
 infinitos somniavit mundos. II. 443.
 in luxuriam lapsus. II. 641.
 in urbem hosticam solus defecit. II. 643.
 inter divos ab Alexandro Severo Imp. consecratus in larario suo majore. II. 352.
 Jovis Hammonis filius salutatur. II. 639.
 lætatur morte æmulorum Regum. II. 640.
 Lyfimachum leoni objicit. II. 651.
 militibus valedicit. II. 644.
 militum opera Magnus factus. II. 648.
 seditionem compescit. II. 643.
 moritur. II. 645.
 mortali manu cadere fas non putat. II. 649.
 noctes ad officia divisit tripartita, quietis, publicæ rei, & Musarum. II. 454.
 nondum alteram sortem experrus decessit. I. 183.
 non tam armis, quam terrore nominis sui vincit præfectos Darii. II. 637.
 orbem terrarum subegit. III. 4. 38.
 Persopolim capit. II. 640.
 Persis jugum servitutis imponit. II. 64.
 Porum vincit. II. 643.
 progenitoribus quibus ortus. II. 59.
 quo elogio matris petitionem repulerit. II. 442.
 quo tempore vixerit. I. 159.
 lævit in suos. II. 641. 642.
 Sandrocottum interfici jubet. II. 651.
 satellites ex Persis legit. II. 643.
 saxum, quod Hercules non poterat, expugnat. II. 642.
 Singaram ædificat. II. 492.
 Statiram Darii filiam ducit. II. 643.
 stirpis suæ ultimus & quare? II. 629.
 Thebas diruit. 637.
 thesauros apud amicos habere, interrogatus benigne respondit. II. 539.
 tres & triginta natus annos moritur. II. 645.
 triginta millibus peditum, quatuor equitum pugnavit. I. 184.
 Tyrum capit. II. 639.
 venenum bibit. II. 644.
 victor degeneravit in Persarum mores. I. 183.
 vinosus & iracundus. II. 635.
 vulneratur. II. 643.
 Alexandri M. ætas vix suffectura ad unum Punicum bellum. I. 184.
 avunculus Alexander Epiri rex. I. 184.
 civilitas. II. 349.
 copiarum comparatio cum copiis Romanis. I. 184.
 conditorium & corpus inspicit Augustus. III. 23.
 convivia. II. 352. 353.
 corpus ad Hannonem delatum. II. 646.
 cum Papirio Cyro, Pyrrho & Romanis ducibus, comparatio. I. 183. 184.
 dedecora. I. 184.
 domus tota à Cassandro sublata. II. 650. 652.
 dux Zopyrion, cum omni exercitu à Scythis deletur. II. 614. 640. 644. 648.
 Elogium. II. 646.
 filius Indorum rex. II. 62.
 fortunæ comparatio cum fortuna Populi Romani. I. 189.
 gloria celebratur. I. 236.
 imagine inspecta ingemiscit Cæsar, & ad res capeffendas excitatur. III. 4.
 imaginem Macrianorum familia ubique gestat. II. 390.
 imago, in Augusti sigillo. III. 30.
 indoles. I. 184.
 laudes Alexander Severus libenter audivit. II. 352.
 mater Olympias. I. 169. 153. 645.
 mores. II. 153.
 mortem consequentia. II. 645.
 mortui etiam apud suos reverentia. II. 647. 648.
 nomen quasi numen in auxilium vocant Macedones. II. 666.
 nominis Majestatem an Romani sustinere potuerint? I. 183.
 sacri favor etiam per vestigia mulierum quæritur. II. 647. 648.

- terror universum terrarum orbem invaserat. II. 644.
- parsimonia. II. 352. 353.
- phalanx, legio Neronis sic dicta. III. 85.
- præstantia ac virtus. I. 579. II. 645.
- quotidiana vita. II. 351.
- rudimenta prima. II. 633.
- simia Antoninus Caracallus. II. 150.
- foror materque. I. 169.
- stratagemia. II. 501.
- studia. II. 351.
- templo natus Alexander Severus. II. 347.
- terror apud Carthaginienfes. II. 644.
- thoracem gestat interdum Caligula. III. 67.
- vitam legit Alexander Severus Imp. II. 351.
- viria. I. 184.
- Alexandro M. ad aras Liberi patris sacrificanti quale ostentum evenerit. III. 38.
- ab Alexandro M. Adaspii subiguntur. II. 642.
- Adrestæ superantur. II. 643.
- cur felix dictus Achilles. II. 415.
- Alexandro M. ad resistendum aptus solus Papius Cursor Dictator æstimatus. II. 590.
- aræ sacratæ. II. 511.
- Alexandro M. merso in secundis rebus nemo intolerantior fuit. I. 184.
- nullius pugnae non secunda fortuna fuit. I. 184.
- ab occupatur Ægyptus. II. 639.
- par L. Papius. I. 183.
- quibus ducibus fuisset in Europa pugnandum. I. 183.
- cum sibi visi sunt Romani dimicare in bello Macedonico. II. 25.
- Alexandrum M. æmulatur Pyrrhus. I. 227.
- ad Afri legatos mittunt. II. 644.
- Alexandrum M. & Africanum imitatus Julianus castitate. II. 532.
- imitatur Alexander Severus. II. 356.
- maximum Imperatorem judicat Annibal. I. 579.
- post omnes duces fastidiunt Argyraspides. II. 648.
- Alexander Megapolitanus oriundum se fert ab Alexandro M. I. 589.
- Alexander Persei filius minor & naturalis. I. 718.
- cum patre capitur. II. 680.
- Alexander Phryx origine, quomodo in Africa Imperator factus. II. 153.
- Alexander Protarchi negotiatoris filius à Ptolemæo Ægypti rege, adversus Demetrium Regem Syriæ mittitur. II. 689.
- fit Rex Syriæ & insolenter se gerit, sed victus à Grypo occiditur. ibid.
- Alexander Ptolomæi filius matrem Cleopatram interficit. II. 689.
- pellitur à populo in exilium. II. 690.
- Alexander Pyrrhi filius. II. 655.
- ab Acarnanibus in regnum restituitur. II. 671.
- Alexander quidam à Commodò deficit, postea se & suos interimit. II. 307.
- Alexander Severus ab Heliogabalo Cæsar factus. II. 150.
- Alexander Severus ad bellum Germanicum profectus. II. 357.
- adulatorem aspernatur. II. 399.
- affectatorem quandam tyrannidis ulciscitur. II. 355.
- Agoni Herculeo præsidet. II. 352.
- alba veste utitur. II. 346.
- Albinianam defectionem graviter ulciscitur. II. 318.
- ante Marcellus dictus. II. 150.
- Antonini nomen delatum recusat. II. 347.
- Arcarios instituit, qui de arca fisci ederent munera, eademque parciora. II. 354.
- Augustum qua in re imitatur. II. 351.
- bellum adversus Xerxem movet. II. 134.
- Cæsar à Senatu dictus. II. 333.
- caritati prudenter occurrit. II. 350.
- constitutiones suas summa diligentia & multis jurisperitis in consilium adhibitis conficit. II. 349.
- contra Parthos proficiscitur. II. 355.
- detentus in custodia. II. 341.
- elaborabat ut dignus videretur nomine Alexandri, imo ut Macedonem vinceret, dicebatque *inter Romanum Alexandrum & Macedonem multum interesse debere*. II. 355.
- 356.
- fumos de se vendentem gravi poena affecit. II. 350. 352.
- Galliam pacat. II. 134.
- Heliogabali consobrinus. II. 150.

- honores omnes una die recipit. II. 346.
Imperator. II. 134. III. 619.
Aurelius dicitur. II. 134.
cur Severus dictus. II. 134. 346. 347. 348. 350.
unde Alexander dictus. II. 347.
imitatur Alexandrum M. II. 356.
Imperium brevi firmat. II. 134.
infinitas leges sancit. II. 349.
infidiis petitur. II. 341.
inter Deos relatus. II. 358.
laudes Alexandri M. libenter audit. II. 352.
litteratos amore profecquitur. II. 346.
Mammææ filius. II. 151. 191.
Magni cognomen recusat. II. 347.
matri nimium obedit. II. 348.
matris ex consilio omnia agit. II. 358.
ministros fideles & bonos muneribus afficit. II. 350.
natus in templo Alexandri M. II. 347.
ob nimiam civilitatem à matre & uxore culpatus, quid responderit? II. 349.
optimus juvenis à patre adoptivo odio habetur. II. 341.
optimus princeps. II. 345.
Persas vincit atque fugat. II. 356.
Pescennio Nigro comparatur. II. 352.
pius in matrem. II. 351.
res civiles & bellicas per amicos tractat. II. 351.
quomodo Severo cognitione junctus? II. 347.
seditionem mira constantia atque prudentia comprimit. II. 356.
servatus à militibus ab infidiis Heliogabali. II. 341. 346.
stemma generis depinxerat, quo ostendebatur genus ejus à Metellis descendere. II. 351.
strenue ducis munia implet. II. 356. 357.
Syrum se dici noluit. II. 351.
triumphat de Persis. II. 357.
trucidatur in tentorio à seditiosis militibus cum matre in Germanica expeditione, & cur? II. 134. 358. 360. III. 619.
vitam Alexandri M. legit. II. 351.
vitas Principum bonorum carminibus scripsit. II. 351.
Ulpianum in familiaritatem admittit. II. 352.
Alexandri Severi ætas. II. 357.
corporis forma. II. 346.
dictum de militibus. II. 355.
dies natalis fuit, quo Alexander M. excessit. II. 347. 348.
duces profigat Albinus. II. 326.
in re militari industria. II. 355.
infidiis petitur Albinus. II. 326.
interficiendi auctor Maximinus. III. 619.
in Alexandri Severi larario culti Christus, Abraham, Orpheus & Alexander M. II. 351. 352.
Alexandri Severi mater Mammæa. II. 151. 191.
modestia. II. 346.
nummi. II. 350.
opera. *ibid.*
Orationes, quibus nomen Magni & Antonini recusat. II. 347. 348.
ortus, vita & mors. II. 134. 150. 151. 266. 346. 359.
pueritia. II. 346.
sententia Christiana, QUOD TIBI FIERI NON VIS, ALTERI NE FECERIS. II. 356. III. 619.
visitatio ægrorum. II. 349.
vita descripta ab Ælio Lampridio. II. 346. 359.
ab Aurelio Philippo. II. 346.
uxor Memmia Sulpicii Confularis viri filia. II. 349. 355.
Alexandro Severo Imperatore Consules qui fuerint, & quæ res gestæ sint. II. 239.
in quæ reprehensa. II. 358.
Alexandro Severo suadente Albinus à Senatu hostis judicatus. II. 326.
ab Ale-

ab Alexandro Severo milites adscriptitii abrogati. II. 348.

Alexandrum Severum gentis suæ puduit. II. 351.

in Alexandrum Severum inclinant militum animi. II. 339.

Alexandrum Severum laceffunt convitiolis Ægyptii, Alexandrini & Antiochenfes, *Syrum archi-Synagogum* eum vocantes, & *archiereæ*. II. 351.

adversus Alexandrum Severum magno exercitu proficiscitur Albinus. II. 326.

Alexander Orientis Imp. III. 632.

Alexander Tiberius *vide* Tiberius Alexander.

Alexander vel Alexandrinus cognominatus Æmilianus tyrannus. II. 392.

Alexandra Cassii filia liberam vagandi potestatem ab Antonino Philosopho impetrat. II. 297. 303.

Neronis nutrix reliquias ejus in monumento Domitiorum condit. III. 93.

Alexandria à Cleomene ædificata. II. 646.

ad Tanaim ab Alexandro M. condita. I. 174. II. 642.

Ægypti condita & quando. I. 168. II. 61. 231. 266. 639.

crebris seditionibus agitur. II. 513.

Æmula Carthaginis. II. 661.

obsessa & capta. III. 22.

34. 129. 583.

potitur Cæsar. II. 185.

præstantium hominum & scientiarum domicilium. II. 518.

publicis expensis ab Hadriano instauratur. II. 237.

receptus fugitivorum Romanorum. III. 515.

subversa à Romanis. II. 237.

tentatur frustra ab Antiocho. I. 756.

tuta incendio. III. 517.

vertex omnium civitatum. II. 517.

Arachosiae. II. 526.

Arianorum. II. 526.

Bactriana. II. 525.

Persiae insula. II. 525.

Troas. I. 588. 618.

Alexandriae Cæsar periclitatur. III. 14.

conditor Alexander M. I. 174.

II. 642. 513.

descriptio. III. 518.

Episcopus Georgius. II. 513.

occiditur. II.

514.

in contubernio Scythobrachionis, ut aliqui tradunt, fuit Marcus Antonius Gniphogrammaticus. III. 127.

multa miracula eveniunt, quibus cœlestis favor, & quædam in

Vespasianum inclinatio numinum ostenderetur. III. 348.

Musæum alterum additum ex nomine Claudii. III. 80.

recens conditæ, mœnia addit Ptolemæus. III. 349.

Rex Ptolemæus summum civilis belli scelus peragit. II. 45.

Vespasiano delatum imperium auspicio confirmatur. III. 111.

308. 309.

Alexandriam Achilles occupat. III. 515.

Antoninus Caracallus venit, ibidemque crudeliter agit. II.

329.

commigrare proposuerat Caligula, interempto prius utriusque ordinis electissimo quoque. III. 67.

Commodianam togatam ridicule appellat Commodus Imp. II. 309.

contra instituta Augusti intrat Germanicus. III. 165.

defertur Magius. I. 353.

fugit Pompejus. III. 9.

ingredi fasces Consulares non licet. II. 392.

mittit Domitianus, qui describerent emendarentque Codices. II. 147. III. 124.

mittuntur legati confirmandæ amicitiae gratia. I. 246. II. 431.

multa nobilitant. II. 517.

obsidione terret Antiochus. I. 741.

petens Titus Vespasianus auget suspicionem, quasi desciscere à patre tentasset. II. 116.

Rabirius Postumus Ptolemæum secutus, crediti servandi causa. III. 74.

venit Alexander Severus. III. 319.

venit Vespasianus, ibique auspicio confirmatur. III. 111. 323.

vel Ilium migraturum Cæsarem, translatis simul opibus imperii, exhaustis Italia delectibus, varia percubuit fama. III. 16.

usque Pompejum Cæsar persequitur. III. 9. 514.

Alexandrina aqua. I. 350.

Alexandrina bibliotheca. III. 124.

& Achaica Neronis profectio. III. 84. 85.

licentia. III. 515.

navis. III. 39.

purpura. II. 353.

Alexandrinam historiam Zenobia epitomasse fertur. II. 394.

Alexandrinae ficus. II. 358.

Alexandrinae merces. III. 39.

plebis factione impune occiditur Georgius Episcopus Alexandriae. II. 514.

- thermæ. II. 236. 350.
 Alexandrini belli initia. III. 516. 517.
 Cæsari deduntur. III. 523.
 & Antiocheni Alexandrum Severum convitiolis laceſſunt, *Syrum archisynagogum* eum vocantes & *archievea*. II. 351.
 legati à Ptolemæo Romam miſſi. II. 175.
 Ptolemæi & Cleopatrarum regum audiuntur Romæ à Senatu. I. 740.
 queruntur de Antiocho. I. 740. 756.
 medici laudati. II. 518.
 regem ſuum expellunt. III. 5.
 Regi ſuo tutorem Roma petunt. II. 675.
 Romanorum potentiam ſuſpectam habent. III. 518.
 ſodales. II. 358.
 triumphi apparatus ex teſtudine. II. 77.
 Alexandrinis Caſſio adhærentibus Marcus ignovit. II. 297.
 jus buleutarum dedit Severus. Imp. II. 319.
 Maximinus inſenſus. II. 596.
 Alexandrino Actiacoque bello Cæſar ultimam imponit manum. II. 84.
 Alexandrinorum animi fracti. III. 579.
 cædes & fuga. III. 523.
 claiſis adverſus Cæſarem & contra. III. 519.
 diligentia, induſtria & verſutia. III. 518.
 diviſio. III. 518.
 laudationibus modulatis captus Nero. III. 85.
 Regum legati primum Romam veniunt. I. 246.
 technæ adverſus Romanos. III. 518.
 Alexandrinus appellatus Æmilianus. II. 392.
 Alexandrinus pharus. III. 75.
 triumphus. III. 9. 24. 28.
 Alexandrinum bellum. III. 43.
 Cæſaris periculum. III. 527.
 Alexiam urbem flammis adæquat Cæſar. II. 37.
 Alexius I. Comnenus Imp. Orientis. III. 635.
 II. ibid.
 III. III. 636.
 IV. ibid.
 Alexon Lilybæum prodir. I. 282.
 Nuceria Alfaterna *vide* Nuceria.
 Alfenus Juriconſultus. II. 587.
 Marius Alſius Medixtriticus ſummus Magiſtratus Campanorum. I. 363.
 Alga jumentis in paſtum data. III. 538.
 Algeria à Carolo V. fruſtra tentatur. III. 652.
 Algidum oppidum. I. 52. 53. 325. 373. 411.
 II. 15.
 Algidus mons. I. 52. 61.
 Alicodra urbs. II. 526.
 in Aliena domo & mutus & ſurdus eſto. II. 290.
 Alienæi Romanis accedunt. I. 260.
 Aliena qui affectat, propria amittit. II. 680.
 Alieni abſtinentia optatur. II. 614.
 de Alieno largiri facile. II. 683.
 Alienigenis Auguſtus regna contribuit. III. 29.
 Alienis malis doceri exemplum utiliſſimum. I. 533.
 Alienos ritus, mores, leges, ac linguam recipere nolunt Crotonienſes. I. 370.
 Alienus Cæcina *vide* Cæcina.
 L. Alienus Trib. pl. diem dicit Verurio. I. 62.
Ἀλιευτικά ſcripſit Olympius Nemefinus. II. 425.
 Aligildus comes. II. 503. 507.
 Alimenta pueris ac puellis à Trajano & Hadriano decreta. II. 279.
 Alimentaria compendia ſublata. II. 311.
 Alimentariæ puellæ in honorem Fauſtinæ, Fauſtinianas conſtituit Antoninus Pius. I. 289.
 rei gratia Florentius diſcedit Viennam. II. 493.
 Alimentaria res ſub Præfecto Urbi Maximo abundat. II. 503.
 Alimenta ſubducta Druſo. III. 52.
 Alimentis dividendis in via Æmilia procurat Pertinax. II. 310.
 publicis ab Antonino Philoſopho conſultum. II. 293.
 Alimentorum curam in Italia meruit Didius Julianus. II. 313.
 cura pertinaci mandata. II. 310.
 ob inopiam peregrini pelluntur ab Urbe. II. 436.
 L. Cincius Alimentus Hiſtoricus. I. 317.
 Legatus. I. 442.
 M. Tribunus plebis. I. 483.
 Alimne Urbs. I. 633.
 Aliphera Urbs. I. 456. 527. II. 422.
 Megalopolitis redditur. I. 456.
 Alipres in Ægypto nulli. II. 422.
 Aliſo fluv. II. 92. III. 156.
 Aliſonis Tribuni Procopianarum partium ſtrenuum facinus, ob quod Valens ei parcit. II. 552.
 Alites Ægyptiæ. II. 517.
 Alitrophagi pop. II. 526.
 Alitum Ægyptiarum aëria prælia. II. 516.
 Allaffontes calices verſicolores. II. 422.
 Allectus Carauſium occidit. II. 194.
 Allia fluvius. I. 115. 116. 120. 145. 343. 346. 390. 391. II. 16. 114. 173. 174.
 ad Alliam fuga ſicut Urbem prodidit, ita exercitum ſervavit. I. 343.
 omnis exercitus Romanus fugit. I. 390. 391.
 Allienſis clades. I. 115. 122. 145. 343. 390. 634. II. 16. 114.
 virtute compenſata. I. 145.
 Allienſi die Pontificatum Maximum ſumit Vitellius. III. 106.
 Allienſis dies religioſus. I. 122. 123. 133. II. 114.
 Allienus Proconſul Cæſari commeatum in Africam mittit. III. 539.
 Sicilia prætor. III. 534.
 Allifæ Samnitium urbs à C. Marcio Rutilo

- vi captæ. I. 192. 194.
- Allifanus ager. I. 331. 333. 411.
- super* Allifas, loco alto & munito, confedit Fabius. I. 333.
- Allifates populi subacti. I. 194.
- Allife oppidum in Samnio in potestatem Romanorum venit. I. 169.
- Allius Fuscus occisus. II. 306.
- Allium quam ungenta militem olere mavult Vespasianus. III. 112.
- Allobroges à Cn. Domitio superati. III. 81.
- ad Cæsarem confugiunt. III. 393.
- duo fratres viri nobiles à Cæsare ad Pompejum deficiunt. III. 505. 510.
- adversus* Allobroges Aduorum querelæ. II. 32.
- Allobroges ex præcepto Ciceronis à Conjuratis iusjurandum postulant. II. 713.
- frumentum Helvetiis dare jubentur. III. 396.
- gens nulla Gallica opibus aut fama inferior. I. 315.
- Q. Fabio Sangæ conjurationem produnt. II. 713.
- solicitantur. III. 452.
- ab Umbreno ad conjurationem. II. 712.
- in arma à Catilinariis. II. 43.
- Allobrogibus ob conjurationem detectam præmia decernuntur. II. 714.
- cum* T. Volturcius ad Catilinam proficiscitur. II. 713.
- Allobrogicum bellum. II. 34.
- Allobrogicus dictus Fabius Maximus Paullini nepos. II. 65. 72. 452.
- Allobrogum animus erga Romanos. III. 392. 452.
- per* fines exercitus ducitur. III. 289.
- Allobrogum gens devicta. II. 452.
- Allucii principis Celtiberorum sponsa capta à Scipione, pudice servata, & sponso reddita. I. 428.
- Almana Urbs. I. 743.
- Almo fluvius. II. 520.
- Almum vel Almam montem vineis confecit Probus Imperator. II. 152. 193. 419.
- Alope civitas. I. 720.
- Alopeconnesum oppidum recipit Philippus. I. 514.
- Alorcus Hispanus pacis se interpretem fore inter Annibalem & Saguntinos pollicetur. I. 309.
- Ἀλωσιῶν Ilii decantat Nero ardente Roma. III. 90.
- Alpes à Gallis post Herculem superatæ. II. 666.
- Tuscis occupatæ. II. 660.
- claustra Italiæ. II. 32.
- Cottia. II. 405. 451. III. 288. 293. 345.
- provincia. II. 187. 236.
- Romano nomini tributæ sub Nerone. II. 405.
- feris, multisque nationibus celebres. II. 85.
- inter* Alpes fretumque Italiam armis subegit Populus Romanus secunda ætate. II. 20.
- Alpes Gallorum terminus. I. 668.
- Grajae & Pœninæ, quæ oppida habent. II. 451.
- Provincia. II. 163.
- hieme crescunt. II. 36.
- nivibus altius levantur. II. 32.
- inter & Padum, sedes ponunt Galli. II. 16.
- in vias Taurino saltu transcendunt Galli. I. 114.
- per* Alpes in ulteriorem Galliam ire contendit Cæsar. III. 393.
- Alpes Juliae. II. 163. 501. 582. III. 315.
- Julias antiquitas appellabat Venetas. III. 604.
- maritimæ. II. 410. 422. 450. III. 297.
- provincia. II. 163.
- Alpes, montium altitudines esse, creditur. I. 314.
- Norica. II. 33. 50.
- Pannonicae præfidiis infestæ. III. 312. 314.
- paucis perviæ sunt. I. 314.
- Pœninæ. III. 288. 289. 293. 345.
- qua occasione excogitatæ. II. 450.
- quindecim diebus ab Annibale superatæ. I. 315. 317. 446. II. 23.
- trajicit Asdrubal. I. 445.
- transcendunt Marcus & Lucius. II. 294.
- transeunt Galli. I. 113. II. 177.
- vetustæ. II. 450.
- Alpibus campos subjacentes infestant Insu-bres. I. 301.
- Alpinarum gentium feritas. II. 264.
- origo. I. 114.
- Alpinas gentes Tiberius subigit. III. 44.
- Alpini populi. II. 8.
- omnes victi. II. 163.
- Alpinorum corporum vitia. II. 22.
- Alphenus vel Alfenus IC. II. 586.
- in consilio Alexandri Severi fuit. II. 359.
- Alphenus Varus ad Vitellium regreditur. III. 385.
- Apenninum obsidet. III. 383.
- Baravos ducit. III. 302.
- infamiae suæ superfuit. III. 397.
- præfectus castrorum. III. 300.
- Prætorii præfectus. III. 321.
- Alpheus fluv. II. 28. 445.
- Vilelmus Heda Alphinius antiquorum monumentorum diligentissimus indagator. III. 584.
- Alpinæ & Gallicæ gentes recipiunt Asdrubalem. I. 446.
- Alpinus amnis omnium Galliae fluminum transitu difficillimus. I. 315.
- Montanus Trevir. III. 337. 354.
- D. prioris frater ibid.
- Alpium Cottiarum descriptio. II. 450.
- incolæ Galli Annibalem oppugnant. I. 315.
- in jugo urbem condere statuerat C. Cæsar. III. 61.
- Alpium Iuliarum angustiae. II. 503.
- L clau-

- claustra. II. 600.
radices. II. 604.
maritimarum & Penninarum descriptio. II. 150. 151.
pars jure Latii donata. III. 262.
regnum in provinciæ formam redactum. III. 84.
transmittendarum difficultas. III. 408.
in transitu Augusti maximum periculum. III. 35.
Cæsar libros de Analogia composuit. III. 13.
- Alfa fl. II. 154.
opp. II. 241.
Alfienfis populus vacationem suam recitat. I. 446.
Alfium capitur. II. 256.
colonia deducitur. I. 288. II. 61.
Altera patria Annibalis Capua. II. 24.
quasi Ionia Cyzicum. II. 34.
Altercatio inter pullarios. I. 213.
Altaria deum. III. 147.
in Altercatione & jurgio tribuni plebis pulsati. III. 43.
Mastintha Jubæ regis Hiempolis filio barbaram invadit. III. 14.
Altercationes immodicæ disceptantium in Senatu. III. 30.
in Senatu de Consulibus triumphis. I. 547.
insolentissimæ Helvidii. III. 113.
inter Dictatorem & Fabium patrem. I. 172.
Altercationibus irritis triduum absumitur. III. 7.
Altinum oppidum. II. 81. 131. 149. 190. 301. 316.
Dasi Altinii Alpini familia ab Annibale combusta. I. 386.
Dasi Altinius Alpinus patriæ proditor. I. 385.
vinctus à Romanis. I. 386.
Altrix vitiorum perniciofa adulatio. II. 447. 493.
& horreum Pop. Rom. Africa semper fuit. II. 564.
Altum - castrum locus, insignis cæde Magni Amilcaris. I. 384.
Altus animus in rebellando Cantabris est. II. 52.
Alveis cavatarum arborum vehuntur Persæ. II. 531.
Alveo impositi Romulus & Remus fluvio committuntur. II. 105.
Alveus è materia cavatus pro ingenio. II. 88.
Alveus Tiberis ab Augusto laxatur. III. 26. 27.
Alumen illicitum ignis injurias arcet. II. 495.
Alumna Urbis Ostia. II. 13.
Alumnæ suam & filiam prædicat Claudius Agrippinam. III. 79.
Alumnus appellatur Caligula. III. 59.
Alyatti opp. I. 635.
Alypius Antiochenfis instaurandi templi Hierosolymitani negotium à Juliano accipit. II. 518.
cum Hierocle filio beneficii accusatur, & uterque damnatur. II. 575.
nobilis adolescens ob levem errorem relegatur. II. 564.
Amadas amicus Alexandri. II. 644.
Amadocus dux Thracum capitur à Philippo. I. 662.
Amagetobria. III. 397.
Amalasvinta vel Amalasventha filia regis Theoderici Eutharico nubit. II. 244.
pro filio regnans à confobrino interimitur. II. 272.
Amandus & Ælianus vel Helianus tumultus per Galliam movent. II. 138. 194.
Amantia. III. 502.
per Amantias Eusebia uxor Constantii famam viri vexat. II. 155.
Amantini inter Savum & Dravum à Romanis prostrati. II. 163. 262.
Amantus aruspex capitali supplicio interit. II. 564. 565.
Censul. II. 241.
Præpositus palatii inhians regno Justiniani capite truncatur. II. 271.
Amanuenses servos facit Nero. II. 92.
cum Amanuensibus suis cecidit Titus Vespasianus per ludum & jocos imitari chirographa, quæcumque vidisset, profususque est, se maximum falsarium esse potuisse. III. 115.
Amarus mons. II. 438. III. 500.
Amarus amnis. II. 525.
Amaritudo decretorum parendo mitigatur. II. 686.
Amarynthidis Dianæ sacrum anniversarium Eretrie. I. 587.
Amastris opp. II. 510.
Amata Latini uxor seipsam interficit. II. 103.
Amatoria carmina scripsit Hadrianus. II. 281.
Amatorium medicamentum Caligulæ datum à Cæsonia creditur. III. 67.
cum Amazone concumbit Alexander M. II. 615. 641.
Amazones à Romanis superatæ. II. 8.
Asiæ magnam partem tenere. III. 7.
Asiam vastant. II. 230.
durant usque ad Alexandrum M. II. 615.
genitas se Marte prædicant. II. 615.
necessitas subegit migrare ad Themiscyræos lucos. II. 510.
omnes intereunt. II. 615.
quare sic dictæ. ibid.
Scythæ. II. 613.
Amazoniæ signo Commodi litteræ signatæ. II. 324.
Amazonicis peltis Nero concubinas instruit. III. 92.
Amazonico bello Idmon Herculis socius letaliter vulneratur. II. 510.
Amazonum excursiones & sedes. II. 510. 511. 593.
mores. II. 614. 615.
regina ad Alexandrum M. proficiscitur. II. 615.
regio. II. 614. 615.

- Scytharum origo. II. 614.
 Ambacti equitum Gallorum. III. 434.
 Ambarri populi. I. 114.
 Ambarrorum ad Cæsarem legati. III. 393.
 Ambarvalia promissa ab Aureliano. II. 405.
 Ambestrices hominum duas urfas sævas habuit Valentinianus. II. 578.
 Ambialites Galli. III. 410.
 Ambiani opp. Galliae. II. 240. 268. 451.
 pop. Galliae. II. 559.
 Ambianorum deditio. III. 405.
 potestas. III. 403.
 Ambiatinus vicus. III. 58.
 Ambigatus Celtarum Gallorum rex. I. 114.
 Ambigui juris loca Augustus possessoribus adjudicavit. III. 26.
 Ambiguitas Scriptorum. I. 551.
 Ambiguus Consul. I. 237.
 Ambiorigem ulcisci & debellare Cæsar statuit. III. 432. 436. 461.
 Ambiorigis fraus & perfidia adversus Romanos. III. 425. 427. 432.
 mira fuga. III. 436. 439.
 Ambiorix Cæsaris beneficiarius. III. 426. 427.
 convocat Eburones contra Romanos. II. 36.
 & Cativulus Eburonum principes. III. 425.
 Ambitio avida & plerumque fallax est nova & ancipitia præcolere. III. 249.
 & avaritia causæ corruptionis Romanorum. II. 707.
 in Consularibus Comitibus. I. 578.
 Ambitione ærarium non exhauriendum. III. 160.
 per Ambitionem præscriptum. III. 8.
 Ambitio parentum in Professores. III. 127.
 præpostera. III. 273.
 Provincialium cohibita. III. 261.
 Romanorum causa belli Siculi. I. 238.
 Scriptorum gesta temporum corrumpit. I. 259.
 Ambitiosæ preces. III. 304.
 pulchritudinis scortum. II. 675.
 Ambitiosas sententias Centumvirorum rescindit Domitianus. III. 120.
 Ambitioso imperio & seditionibus læta vulgus. III. 292.
 regit Suedius Clemens. III. 297.
 Ambitiosus Princeps Augustus. III. 28.
 Ambitio Tulliae majoris. I. 20.
 Ambitu & correptione castra complet Cn. Piso. III. 164.
 de Ambitu lex. III. 27.
 contra leges candidas. I. 87.
 Popillia & Poetelia. I. 146.
 Ambitus condemnati P. Sulla & Autronius. III. 4.
 de Ambitu sententia judicum condemnatos restituit Cæsar. III. 10.
 Ambitus multiplici poena coercitus. III. 28.
 Ambivareti Æduorum clientes. III. 454.
 Ambivariti. III. 415.
 Ambracia. I. 631. 638. 724. 734. 501.
 Ambraciae ornamenta ablata. I. 652.
 situs. I. 630.
 Ambracia regia Pyrrhi. I. 632. II. 26.
 à Romanis oppugnatur. I. 630.
 se dedit. I. 631.
 vi capta. I. 652.
 Ambraciam in hiberna mittitur Popillius cum mille ferme militibus. I. 731.
 Romani cuniculo tentant. I. 631.
 Ambracienfes accusant M. Fulvium. I. 643.
 coronam auream Consuli centum & quinquaginta pondo dant. I. 632.
 Romanis se permittunt. I. 632.
 Ambracienfibus omnia restituta. I. 644.
 Ambracienfium & Ætolorum eadem causa. I. 643.
 in gratiam Senatusconsultum. I. 644.
 Ambracienfium querelæ de Marco Æmilio. I. 643.
 Ambracius sinus. I. 531. 732. II. 50.
 Ambri superantur ab Alexandro. M. II. 643.
 Ambrones pop. II. 181.
 Ambrosius Episcopus de Christiana fide multa sublimiter scribit. II. 242.
 Ambrysus urbs à Romanis occupata. I. 532.
 Ambubajarum inter ministeria Nero cœnitat. III. 87.
 Ambulationibus, cum esset otium, reficiebat animum Theodosius. II. 157.
 Amburbium celebratum ab Aureliano. II. 405.
 M. Fabius Ambustus vide Fabius.
 Amentum Funditoris vel fundæ. II. 604.
 Ameriola opp. I. 17.
 Amefalum opp. I. 255.
 Amethystinus color à Nerone interdictus. III. 88.
 Amicenses pop. II. 422. 472.
 Amica Claudii. III. 74.
 Neronis ab Othone corrumpitur. III. 101.
 Amicæ Serviliae Naidis desiderio Augustum transfugisse jactavit Antonius. III. 81.
 Amica vulgaris. II. 300.
 Amici admissi à moriente Augusto. III. 40.
 Augusti adulteria ejus non negant. III. 33.
 Augustum excitant ad pugnam. III. 22.
 Cæsaris. III. 12.
 quæ ab ipso neglecta renuntiaverint. III. 18.
 & conscii Silvani necantur. II. 447.
 ex factis non dictis pensandi. I. 570.
 fallaces. III. 276.
 familiares Terentii. III. 132.
 fortis & fidelis nulla pretiosior possessio. I. 234.
 Galbæ, Vinus, Cornelius & Icelus. II. 145.
 Germanici petuntur. III. 187.
 mali malos reddunt principes. II. 409.
 quid noceant. II. 358. 359.
 Persei ad Romanos transeunt. I. 755.
 Principis quales esse debeant, & quales sub Alexandro Imp. fuerint. II. 358. 359.
 qui, cum semereri omnia præsumunt, si quicquam non extorserint, atrocio-

- ciores sunt ipsis quoque hostibus. II. 147.
- qui neque armis cogi, neque auro parari possunt, officio & fide parantur. II. 722.
- Reges Augusti Imp. III. 31.
- tempore, fortuna, cupidinibus aliquando, aut erroribus, imminuuntur, transferuntur, desinunt. III. 342.
- Tiberii triplicis generis. III. 50.
- Tiberio loco Consiliariorum. III. 52.
- valentissimi fellam Augusti circumstant. III. 35.
- Vespasianum firmant in quaerendo Imperio. III. 308.
- Amicis deterrentibus milites iratos adit Cæsar. III. 14.
- & civitati etiam pauper prodest. I. 234.
- nimum tribuendo res suas Pyrrhus evertit. I. 243.
- procuracionem Urbis permittit Cæsar. III. 16.
- Respublica carior fuit Alexandro Severo. II. 359.
- Amicissimi & ornatissimi viri apud Sullam intercedunt pro Cæsare. III. 3.
- Amicitia aut pax in diversis mentibus esse non potest. II. 728.
- Demetrii cum Philippo Macedone. I. 303.
- ea demum firma, idem velle, ac idem nolle. II. 709.
- his duabus maxime rebus violatur, si focii pro hostibus habentur, & si conjunctio cum hostibus fiat. I. 566.
- non idem quod factio. II. 728.
- Othonis cum Nerone. III. 101.
- Populi Romani foederatis ornamento esse debet & præsidio, non detrimento. III. 400.
- Regum Ægyptiorum & foedus cum Romanis. II. 8.
- & Provinciarum à Cæsare allecta. III. 8.
- Amicitiae Aleatoriae solae Romae sociales sunt, & adfectu nimio firmitate plena connexae, quasi gloriosis quaesitae sudoribus. III. 569.
- Augusti. III. 33.
- foederaque cum populis regibusque renovata. I. 716.
- immortales inimicitiae mortales esse debent. I. 685.
- pro amicis. III. 51.
- regiae fragilitas. II. 642.
- Amicitiam Achæorum quaerit Perseus. I. 700.
- Ætolorum affectant Romani. I. 399.
- Augusti petunt Indi & Scythæ. III. 23.
- Germanicus ei more majorum renuntiat, qui beneficiis eum impugnaverant. III. 58.
- Romanam petere negligit Antiochus. II. 119.
- Populi Italici quaerunt. I. 247.
- ad Amicitias recipiendas Augustus fuit rarus, ad retinendas constantissimus. II. 144. III. 33.
- Amicitias reges & civitates tribus foederum generibus paciscuntur; unum, cum bello victis dicuntur leges; alterum, cum pares bello æquo foedere in pacem & amicitiam veniunt: tertium, cum, qui hostes numquam fuerint, ad amicitiam sociali foedere inter se junguntur. I. 572.
- utilitate non fide coluit Philippus. II. 634.
- Amicitiarum jura non fide, sed successu ponderantur. II. 663.
- Amicorum calumniatoribus aures præbuit Hadrianus, ita ut vel amicissimos postea hostium loco haberet. II. 281.
- ex Amicorum coenaculis Augustus spectat Circenses. III. 29.
- Amicorum cohors Caligulae. III. 61.
- cohorti Neronis additus Lucanus. III. 134.
- intimorum conspiratione oppressus Domitianus. III. 122.
- libertatem lenissime fert Vespasianus. III. 113.
- motus patienter fert Vespasianus. II. 146.
- secreta curiosius exploravit Hadrianus, ita, ut nec adverterent amici, sciri ab Imperatore suam vitam, priusquam ipse Imperator hoc ostenderet. II. 280.
- vitia Regibus non minus nocent, quam sua. I. 240.
- per Amicos C. Calvo, post famosa epigrammata, de reconciliatione agentis, ultro ac prior scripsit Cæsar. III. 15.
- Amicos ditavit Hadrianus, & quidem non petentes, cum petentibus nihil non negaret. II. 281.
- eosdem inimicosque haberi iussi focii Romanorum I. 607. 632.
- honoribus augebat Nero. III. 270.
- Vespasianus. III. 309.
- in Amicos inimicosque vehemens Septimius Severus. II. 150.
- Amicos jucundissimos & omnium horarum Codicillis proficitur. III. 49.
- principi & Reip. necessarios elegit Titus. III. 116.
- quanta facilitate indulgentiaque tractaverit Cæsar. III. 15.
- remittit Augustus Antonio hosti judicato. III. 22.
- salutandi causa, vel ægrotantes frequentat Trajanus. II. 189.
- suos Augustus magnos & potentes in civitate esse voluit. III. 31.
- ut admiserit & retinuerit Augustus. III. 33.
- Amicula Caligulae. III. 64.
- Amiculum purpureum dono missum reginae Cleopatrae. I. 431.
- nec Amicum nec inimicum habuit Nero. III. 92.
- Amicum quid inter dissimiles esse non potest. II. 74.
- Amicus & socius Populi Romani haberi vult Pro-

- Ptolemæus Philadelphus. I. 246.
 Galbæ Cornelius. II. 145.
 Icelus. *ibid.*
 Vinius. *ibid.*
 Amida. II. 478.
 celsos per aggeres muris proximos
 tentatur. II. 484.
 expugnatur à Persis. I. 167. II. 484.
 obsideretur. II. 480. 481.
 oppugnatur à Persis bis intra bidu-
 um. *ibid.*
 sub Constantio amittitur. III. 595.
 Amidæ descriptio. II. 479.
 excidii rationem reddere cogitur
 Urficinus. II. 488.
 excidium. II. 494.
 excisæ faciem deflet Constantinus.
 II. 494.
 muris turres & alia opera admoventur.
 II. 483.
 pestilentia oritur. II. 482.
 Amidam Persæ urgent. II. 482.
 venit Sapor. II. 480.
 Amidena clades. II. 485.
 Amidenſes ad deditionem hortatur Sapor.
 III. 480.
 sagittis & tragulis petunt Saporem.
ibid.
 Amilcar ad defendendum Drepanum occurrit.
 I. 287.
 Annibalis pater. II. 117.
 à Reguli uxore misere interimitur.
 I. 280.
 arma tradere recusat. I. 291.
 Barca cognomento. I. 287.
 bellum Romanum meditat. I. 306.
 Bomilcaris filius. I. 368.
 captus à Cornelio Cos. I. 384.
 cum Romanis sæpiſſime dimicat. I. 287.
 dicere solitus est: *Quatuor se filios*
contra Pop. Rom. velut catulos leo-
ninos educare. II. 232.
 Erycinam urbem occupat. I. 290.
 & Hanno consilia Romanorum ob-
 servant. I. 269.
 ex Sicilia Carthaginem accitus. I. 272.
 Gallorum dux invadit Placentiam.
 I. 512.
 multatur à Carthagi-
 nienſibus, & bona
 ejus publicantur.
 I. 515.
 Gisconis filius. I. 321.
 Hannonis filius in Sicilia à Gelone
 victus. I. 254.
 in Sardiniam trajicit. I. 432.
 Siciliam venit. I. 263. 287.
 triumpho transductus à quibusdam
 putatur. I. 547.
 Lilybætanos rebus necessariis instruit.
 I. 289.
 Locrenſes & Bruttios populatur. I.
 287.
 Locrenſium multitudinem in agris
 vagantem intercipit. I. 369.
 Mars alter. I. 308.
 Mauros & Numidas pacat. I. 276.
 montem Epiercten castris occupat.
 I. 287.
 moritur. I. 306.
 præfectus præſidii Locrenſis. I. 478.
 qualis Annibalis pater. I. 263.
 Romanis occurrere nusquam ausus.
 I. 265.
 Romanos cædit. I. 268.
 vim hostium ulterius ferre non pot-
 est. I. 270.
 vincitur à Romanis. I. 291. 318. II.
 117. 175.
 Amilcarem cecidiſſe in prælio ad Cremonam
 quidam dicunt. I. 515. 537.
 contra Amilcarem laborioſa & infructuoſa mi-
 litia. I. 288.
 de Amilcare responſum Carthaginienſium.
 I. 726.
 Amilcari Samiæ adhæret maxima pars Car-
 thaginienſium. I. 726.
 Amilcaris audacia. I. 290.
 cædes. I. 384. II. 232.
 filius Annibal. II. 117.
 filius Hanno. I. 758.
 Mago. I. 353.
 in Africa & Hiſpania res geſtæ.
 I. 296.
 ingenium. I. 289.
 laus. I. 287.
 perpetuum adverſus Romanos odi-
 um. I. 294.
 Præfectus Punicæ classiſſis Hanno.
 I. 488.
 progenies inquieta. I. 308.
 res prosperæ in Sicilia. I. 267.
 Amilcari ſummam belli paciſque deferunt
 Pœni. I. 291.
 Aminander vel Amynander Athamanum rex
 auctor eſt Gomphos petendi. I. 522.
 adest colloquio Philippi cum Epi-
 rotarum legatis. I. 429.
 Quintii cum Phi-
 lippo. I. 537.
 adhibetur ab Ætolis Pacificator.
 I. 443.
 Antiocho ſe conjungit. I. 595.
 benigne à Philippo excipitur. I.
 601.
 Cercinium obſidet. I. 522.
 cum Athamanum peditum ducen-
 tis & mille ſe jungit Quintio
 Cos. I. 541.
 conjuge & liberis Ambra-
 ciam ſe confert. I. 597.
 deficit ad Romanos. I. 517. 518.
 & Achæi ab Ætolis adverſus Ro-
 manos tentantur. I. 589.
 in caſtra Romanorum venit, iſſque
 auxilia promittit. I. 517.
 utque
 Ambracia ſe dedat Romanis,
 efficit. I. 631.
 incidit in Macedones. I. 601.
 legatus à Quintio Cos. Romam
 proficiſcitur. I. 538.
 pacem à Romanis perit. I. 629.
 Pellinæum occupat. I. 595.
 pellit

- pellit Macedones ex Athamania.
 I. 629.
 pellitur Athamania. I. 602.
 Phecam oppidum capit, & Gom-
 phos atque Thessaliam popu-
 latur. I. 530.
 Philippum Megapolitanum, Za-
 cyntho præficit. I. 602.
 recuperat regnum. I. 629.
 redit ab Antiocho. I. 601.
 tenet castella, quæ per belli tem-
 pus Philippo ademit. I. 550.
 Thessaliæ populationes ab Ætolis
 non probat. I. 522.
 Thessaliam populatur. I. 530.
 Aminandri atque Athamanum motus & ex-
 peditiones. I. 530.
 confilia de pace. I. 543.
 uxor & filia Apamia. I. 589.
 Aminandro & Athamaniæ bellum infert Phi-
 lippus haud magno certamine feliciter.
 I. 657. 658.
 Aminandrum sibi ab Ætolis dedi petit Aci-
 lius Glabrio. I. 601.
 tentat Antiochus. I. 589.
 Aminghum & Avidem Narfes vincit. II. 218.
 Aminia Medicus. II. 534.
 Amisia fluv. III. 150. 151. 156. 158.
 Amisos ampla civitas. II. 510.
 Amissa quasi rapta repetuntur à Romanis.
 II. 34.
 Amisum urbem capit L. Lucullus. II. 183.
 Amitæ necem junxit parricidio matris Nero.
 III. 88.
 Amitam Iuliam Cæsar pro rostris laudavit.
 III. 4.
apud Amitam Lepidam Nero pæne inops at-
 que egens nutritus est. III. 82.
 Amitam Lepidam, ream testimonio coram
 afflixit Nero, gratificans matri, à qua
 rea premebatur. III. 82.
 Amiterni flumen cruentum fluit. I. 385.
 lapidibus pluit. I. 603.
 terra pluit. I. 581.
 Amiternini pollicentur Scipioni milites. I. 472.
 Amiterninus ager. I. 325.
 Amiternum. I. 411.
 captum. I. 213.
 Ammianus Marcellinus adjuvat Urficinum in
 opprimendo Agrippina Silvano. II. 447.
 ad Satrapam Cordue-
 næ Jovinianum
 cum centurione
 missus, Saporis ad-
 ventum explorat.
 II. 477.
 à Persis capta Amida,
 nocte evadit, ac fu-
 ga Antiochiam pe-
 tit. I. 484.
 cum Urficino in Ori-
 entem redit. I. 457.
 venit
 Mediolanum. I. 441.
 dum puerum servat,
 vix Persas evadit.
 II. 477.
 miles quondam &
 Græcus scripsit Hi-
 storiam à Principa-
 tu Nervæ adusque
 Valentis interitum.
 II. 605.
 Protector, jussu Con-
 stantii Aug. Urfici-
 no Magistro mili-
 tum obsequitur. II.
 439.
 qua arte cum Urficino
 aufugerit. II. 477.
 veritati studet in sua
 historia. II. 557.
 605.
 Ammonis templum *vide* Hammonis &c.
 Ammonius Saccas Plotini Magister. II. 518.
 Ammurathes I. Turcarum Imp. III. 640.
 II. *ibid.*
 Amnestia decreto Patrum comprobata. II. 77.
 delictorum publicorum sub Aure-
 liano decreta. II. 409.
 Amnicæ aquæ. II. 512.
 Amnici lembi. II. 586.
 Amodocus Rex Thracum capitur. I. 662.
 Amœnitas Asiæ Martis viris ex consilio Man-
 lii cavenda ac fugienda. I. 635.
 Amœnitate Asiatica mollita Gallorum feritas.
 II. 26.
 insulæ Rhodi captus Tiberius.
 III. 44.
 Amor ac deliciæ generis humani Titus. II.
 146. 188. III. 115.
 Berenices insignis Titi. III. 116.
 Amor civium immensus erga Caligulam.
 III. 60.
 & fidelitas militum erga Cæsarem.
 III. 14.
 & indulgentia Cæsaris erga milites
 suos *ibid.*
 favorque omnium in Claudium. III. 73.
 L. Vitellii in libertinam perinfamem.
 III. 104.
 memoriæ juste imperantium. II. 622.
 Neronis in Acten. III. 234.
 Agrippinæ odiosus.
ibid.
 omnium erga Augustum. III. 31.
 in Titum. III. 115.
 post documenta flagrantior. II. 463.
 vecors Octavii Sagittæ. III. 241.
 Amore histrionis desperata uxor Domitiani.
 III. 119.
in Amore omnium fuit Helvius Pertinacis
 Imp. filius. II. 332.
 Amore sponsæ deperit Allucius. I. 428.
 Amoribus juventutis infamatus Verus Imp.
 II. 299.
 Amoris impotentia. I. 68.
in Amorgum insulam deportatur indeque re-
 portatur Vibius Serenus. III. 186. 189.
 Ampelius Urbi Præfectus, ejusque mores &
 dignitates. II. 565. 568.
 Ἀμφίβιοι, animalia, quæ humi & in humo-
 ribus vivunt. II. 516.
 Amphictyon Rex Athen. II. 616.
 Ἀμφί

Amphiprotos luna. II. 488.

Amphilochi. I. 538.

à Cætare recepti. III. 504.

Gallæciæ populus. II. 697.

Amphilochiam Ætoli, aliasque urbes recipiunt. I. 629.

Amphilochi oppugnantur à Perseo Philippi filio. I. 629. 630. 631.

Amphilochius Paphlago seditiones ferit. II. 500.

Amphilochus vates pro Deo colitur Oropi. I. 763.

Amphipoli ludi celebrati à Paulo Cos. I. 765. Philippus ægrotat. I. 688.

ad Amphipolim cum Chimaro colloquitur Cydas Cretensis. I. 742.

mittitur Perseus ad obsides

Thracum accipiendos.

I. 678.

Amphipolim petit Perseus fugiens. II. 750. 763.

venit Paullus Cos. ibique sacrificium instituit. II. 751. 752.

Amphipolis maximam partem copiarum Romanarum in hiberna accipit. II. 756.

opportunitas. II. 764.

Amphissam urbem Ætolie oppugnat Man. Acilius Glabrio. I. 609.

Amphistratus Castoris & Pollucis auriga. II. 693.

Amphitheatrales feræ elapsæ caveis, sæpe homines in urbibus devorabant, aut debilitabant. II. 564.

Amphitheatralibus muneribus diversi generis feras exhibuit Justinus Aug. II. 245.

Amphitheatralis circulus. II. 600.

in Amphitheatrali curriculo Apronianus Præfectus Urbi causas audit. II. 584.

spectaculo Isaurorum quidam feris prædatricibus objecti. II. 432.

Amphitheatri altitudo. II. 457.

per Amphitheatri harenam delatores mandatoresque traductos partim subjici ac venire impetrat Titus. III. 117.

Amphitheatri media harena Atellanæ Caligula igni cremavit poetam, ob ambigui joci verficulum. III. 63.

ruina Fidenatis viginti hominum millia sublata. III. 49.

in Amphitheatro epulatur Domitianus. III. 122.

navale prælium committit

Domitianus. III. 119.

sedet Commodus muliebri

veste. II. 308.

Tiberii corpus semiustulandum conclamant plerique. III. 56.

Tiberius munus gladiatorum edit in honorem patris. III. 43.

Amphitheatrum ædificat Vespasianus. II. 188. III. 112.

à Statilio Tauro exstructum. III. 26.

dedicatum à Tito. III. 117.

Fidenis parum firmiter stru-

ctum. III. 195.

inchoatum à Caligula III. 61.

instauratum ab Heliogabalo. II. 342.

ligneum in campo Martis fabricatum à Nerone. III. 83. 238.

Placentinum conflagrat. III. 298.

Tauri. III. 61.

Titus perficit. II. 129.

Amphitruonis filius Hercules. II. 450.

Amphirus Dioscuriæ civitatis auctor. II. 510.

Amphoram Capitolinam bibit in die Maximinus. II. 360.

Amphora pendens Bonofus dictus. II. 423.

vini epota in convivio. III. 49.

T. Ampius & Labienus tribuni plebis Cn.

Pompejo coronam decernunt. II. 73.

Historicus. III. 16.

natura ac senectæ contator suspiciones militum irritat, tamquam affinitatis cum Vitellio

meminisset. III. 315.

Amplissima gloria invidiæ objecta est semper. II. 469.

Amplitudine rerum gestarum invidia superatur. II. 610.

Amplitudo corporis egregia Esii Proculi. III. 64.

Amundis vel Amudum munimentum. II. 477.

Amulio interfecto Numitor restituitur. I. 4.

II. 4. 12. 109.

Remus captus traditur. ibid.

Amulius Albanus rex. ibid.

Numitoris filium interficit. ibid.

pellit Numitorem fratrem natu majorem ibid.

Rheam Silviam Vestalem legit. ibid.

regnum præripit fratri. I. 4. II. 4. 12. 104. 109. 230. 695.

Romulum & Remum in profluentem

abjici præcipit. ibid.

trucidatur à Romulo & Numitor restituitur. I. 4. II. 4. 6. 12. 105.

Serenus. III. 283.

Amusius, princeps Lacetanorum, ad Asdrubalem profugit. I. 324.

Amyci Regis sævitia. II. 510.

Amyclas oppidum. I. 565.

Amyntæ filius Alexander. II. 629.

Philippus. I. 756.

Amyntas Alexandri Consobrinus. II. 642.

Præfectus in divisione Im-

perii fortitur Bactri-

anos. II. 646.

Dux Philippi in Asia. II. 634.

Menelai filius Rex Macedonum.

II. 630.

Philippi filius. I. 640.

Rex ab Antonio ad Cæsarem transfugit. II. 83.

Ana fluv. II. 42.

oppidum. III. 475.

Anabolics species æternas constituit Aurelianus Imp. II. 410.

Anabura. I. 634.

M 2

Ana-

- Anacharfis Scytha Philosophus. II. 402.
 Anacliteria lecti. II. 286.
 Anagnia civitas. I. 232.
 Anagniae fax in cœlo conspecta, & bos fœmina locuta. I. 730.
 sparfi primum ignes cœlo, dein fax ingens arsit. I. 492.
 terra pluit. I. 758.
 fine ullo ignis alimento ardet. I. 431.
 Anagninis bellum iustum. I. 194.
 civitas sine latione suffragii data. I. 195.
 concilia, connubiaque adempta. I. 195.
 Anagninum compitum. I. 431.
 Anagninus ager. I. 411.
Ἀναστασι Imperium Severi vocatur. II. 356.
de Analogia libros composuit Cæsar in transitu Alpium. III. 13.
 Anaphe insula. II. 467.
 Anapus fluv. I. 382.
 Anarchiæ Curulium Magistratum anni quinque. I. 135.
 Anartes populi. III. 436.
 Anastasianæ balneæ Constantinopoli ab Anastasia sorore Constantini dictæ. II. 550.
Ἀνάστασις μωρῶν. III. 79.
ad Anastasium Imp. Indorum legati. III. 604.
Fl. Val. Anastasius Dioscorus Imp. ejusque res gestæ, cum Anthenodoro, aliisque gentibus, ejusque hæresis. III. 604.
 Anastasius Imperator Occidentis. II. 215.
 I. Imp. Orientis. II. 215. III. 627.
 hæresin de duabus in Christo naturis non vult ejurare. II. 215.
 ictu fulminis interit. *ibid.*
 II. II. 224. III. 629.
 Sextum Concilium defendit. II. 225.
 Monachus. II. 225.
 Anathan munimentum. II. 528.
 expugnat Iulianus. II. 629.
 Anatolii corpus terræ mandatur. II. 541.
 Anatolium desert Procopius, infidari Comiti Fortunatiano. II. 573.
 Anatolius moritur. II. 500.
 Consul. II. 243.
 Episcopus Theffalonicensis baptizat Theodosium. II. 269.
 officiorum Magister à Juliano factus. II. 491.
 interficitur à Persis. II. 538.
 Iuliani amicus. *ibid.*
 Præfectus Prætorio Illyrici patria fuit Berytius, religione paganus. II. 485. 486. 487.
 dignitates ejus variæ & nomina. *ibid.*
 moritur. II. 500.
 Anatomici. II. 570.
 Anaxagoræ sententia de terræ motibus. II. 467.
 vaticinium. II. 509.
 Anaxagoras futurorum scientiam unde hauserit. II. 518. 644.
 Anaxarchus Philosophus. II. 443.
 Anaxilai tyranni Siculi justitia. II. 622.
 Anaximandri sententia de terræ motibus. II. 467.
 Anazarbi conditor & nomina. II. 438.
 Ancalites Britanniae pop. III. 424.
 Q. Ancarius Præfes Orientis. II. 403.
 Anceps acies inter Romanos & Gallos. I. 300.
 II. 42.
 Sertorium & Pompejum. II. 42.
 bellum Romanorum in Hispania. II. 44.
 contentio Horatorum & Curiatorum. II. 13.
 prælium ad Mundam. II. 46.
 cum Etruscis. I. 189.
 Samnitibus. I. 174. 186.
 192.
 Volsis. I. 92.
 Romanos inter & Annibalem. I. 366.
 pugna Amilcarem inter & C. Attium. I. 268.
 Ancharia uxor Octavii. III. 20.
 Ancharius confoditur. II. 41.
 Priscus Cæsum Cordum repetundarum accusat. III. 177. 182.
 Anchialos civitas magna. II. 511. 557.
 à barbaris vastatur. II. 399.
 capta. II. 596.
 Anchisæ & Veneris filius. I. 3.
 Anchises Æneæ pater moritur. II. 5.
 ubi & unde miseriarum finem agnovit. II. 102.
 Anchora Seleuci & generis ejus naturalis nota, quia anulus cum anchora insculpta inventus in lecto matris ejus. II. 651.
 Ancilia arma coelestia appellantur. I. 10.
 cœlo demissa. I. 10. I. 121.
 ferre tenebantur Salii per Urbem, cænantes carmina cum tripudiis solennique cantu. I. 10. 120.
 in templum Heliogabali translata. II. 339.
 quibus diebus moventur, religio est producere exercitum. I. 718.
 Ancilibus nondum conditis infelicitè ad bellum proficiscitur Otho. III. 102.
 Ancillæ Octaviæ constantia & confidentia. III. 255.
 Ancilla habenda, quæ se alieno servo jungit. III. 112.
 heræ suæ Assyriæ nomine Barbationis uxoris litteras secretas prodit. II. 475.
 indicat veneficium. I. 166.
 Ancillariorum & historicorum dehonestamentum Gallus Antipater. II. 397.
 Ancillaris adulatio. II. 453. 550.
 Ancipitia Druso tam re quam exemplo perniciofa. II. 93.
 Sp. Ancius legatus Rom. iussu Tolumnii interficitur, eique publice in rostris statua po-

- ponitur. I. 84.
 Ancona. I. 69. II. 121. III. 470.
 Ancoralia. II. 432.
 Ancorarius mons. II. 580.
 Ancus Marcius creatur Rex. I. 15. II. 7. 13.
 110. 172.
 instituit bellicas cerimonias
 I. 15.
 jus, quo res repetuntur, ab
 Æquiculis descripsit. I. 15.
 Anci Marcii filii conspirant contra Tarqui-
 nium Priscum. I. 18.
 liberorum tutor ipsis regnum
 præripit & interficitur. II. 111.
 res gestæ & mors. I. 15. II. 7.
 13. 110. 172.
ab Anco Marcio Marcii sunt reges, à quibus
 genus maternum derivat Cæsar. III. 4.
 Ancyra jurisdictionibus vacat Iulianus. II. 512.
 Iovinianus cum Varroniano filio suo
 Consulatum init. II. 544.
 Ancyram populatur Perseus. I. 732.
 Ancyra urbs nobilis. I. 637.
 Andamia oppidum parvum inter Megapolim
 & Messenen positum. I. 602.
 Andecavi pop. III. 177.
 Andes oppidum III. 408. 409. 441.
 Andocides. II. 586.
 Andragathius belli dux sub Theodosio se suf-
 focat. II. 203.
 Andragoras regii Parthorum sanguinis auctor.
 II. 641.
 Andranodori ambitio. I. 371.
 conjux interfecta. I. 378.
 consilia præoccupantur. I. 372.
 oratio ad Syracusanos. I. 371. 377.
ad Andranodorum legati missi. I. 377.
 Andranodorus arcem Syracusis occupat. I. 377.
 cedit temporis. I. 377.
 creatur Prætor. I. 378.
 Hieronis gener. II. 371.
 Hieronymi Regis Siciliæ tutor.
 I. 371.
 horrea publica firmat præfidiis.
 I. 377.
 moritur. I. 378.
 Andreas Iustini regno inhiat. II. 271.
 Ἀνδρὶς ἐπαμύνονται &c. III. 80.
 Andrianorum Præfectus Agelimbrotus. I. 524.
 Andriſcus Adramyttenus degener quidam in-
 fimæ fortis adusque Pseudophilippi no-
 men evectus. II. 442. 551.
 regnum Macedoniae invadit. II. 27.
 triumphatur. II. 180.
 Androcles dux Persei. I. 745.
 Princeps Acarnanum. I. 543.
 Androgyni quinam sic appellati. I. 434.
 Androgyni, *vide* semimares.
 Androgynus Romæ visus, jussu aruspicum
 in mare missus. II. 180.
 vividus in arcam conditus & in
 mare projectus. I. 445.
 Andromache uxor Hectoris. II. 5.
 Heleni. II. 654.
 Androne Musico & Geometra usus Marcus.
 II. 291.
 Andronicus I. Comnenus Imp. Orientis. III. 636.
 II. 637.
 III. ibid.
 Ætolus, quod arma contra Ro-
 manos tulisset, securi percuti-
 tur. I. 764.
 Macedo populabundos Romanos
 male excipit. I. 611.
 Poëta læsæ majestatis accusatur.
 II. 487.
 Præfectus Persei interficitur. I.
 737. 738.
L. Livius Andronicus scenæ spectacula ad fa-
 bulas transduxit. I. 293.
 Andronicus *vide* Pompilius Grammaticus.
 Androstheneſ Theſſaliæ prætor III. 509.
 cæditur ad Co-
 rinthum. I.
 544.
 Corinthus
 fortiter de-
 fendit. I.
 534.
 Androstheneſ imprudentia. I. 544.
 Andrus vel andros insula. I. 514. 599.
 ab Ionibus occupatur. II. 58.
 à Romanis capta. I. 523.
 Anemurium promontorium Ciliciæ. I. 546.
 Anepſia Aginatii uxor adulterii rea morte
 multatur. II. 566. 567.
 Victorini uxor. II. 565.
 Aneroëſtus Rex Gallorum. I. 299. 300.
 Angli à Britannis auxilio vocati eos sibi sub-
 jiciunt. II. 208.
 in Britanniam veniunt. III. 602.
 Populi Germaniæ. III. 362.
 Angrivarii Germaniæ populi. III. 168. 361.
 à Romanis defi-
 ciunt sed re-
 vocantur. III.
 156.
 Angues duo sacrificio perpetrato, ad exta
 ex occulto allapſi, edere jecur, conspe-
 ctique repente ex oculis abierunt. I. 395.
 è genitali thoro Corneliæ repunt.
 II. 119.
 in bello prælati à sacerdotibus
 Tarquiniensibus, terrent milites
 Romanos. I. 147.
 miræ magnitudinis, Tarracinae
 in mari lascivientium piscium
 more exultant. I. 431.
 obtrito capite postremum cauda
 minantur. II. 34.
 Anguibus arenisque vallata urbs Capſa. II. 31.
 Anguis Æſculapii. I. 220.
 jubatus in Arabia visus. II. 289.
 Lernæus. II. 19.
 quingenta cubitorum. III. 29.
 seipsum comedens. II. 289.
 specie consuetudinem cum nobilibus
 mulieribus habere creditur Iupiter.
 I. 415.
 unus & vividus, Romanum exercitum,
 terra marique victorem exercuit,
 & interfectus submovit. I. 272.

- Anguium pinnata agmina. II. 516.
 Angulus Bruttius. II. 40.
 Italiae ultimus. II. 25.
 Angustiae Alpium Cottiarum. II. 447.
in Angustia fidei aestimationes rerum & possessionum. III. 494.
 Angustiae Helleponti. III. 14.
 loci pugnantibus incommodae. I. 567. 568.
 Angusticlavus tribunus fuit pater Suetonii, Suetonius lenis. III. 102.
 Angustiae rei familiaris Claudii. III. 72.
 Salamini freti à Græcis occupatae. II. 618.
 Angustiae Thermopilarum à Spartanis occupatae. II. 617. 632.
 Angustias inter Æmimontanas clauduntur Gothi. II. 598.
 Vicorum. III. 29.
 Anicetus ædes Agrippinae irruit. III. 246.
 Anicetus libertus Neronis fatetur adulterium in Octaviam. III. 255.
 pædagogus Neronis falsus index. III. 89.
 patrator necis maternae Neronis. III. 245. 246. 255.
 Polemonis libertus bellum movet in Ponto. III. 323.
 Romanis traditur. *ibid.*
 Anicii supra modum avari, & prædiorum multitudine gaudentes. II. 456.
Paullo Anicio triumphus decretus. I. 765.
 C. Anicius Gallus creatur Prætor. I. 740.
 in Illyricum adversus Gentium proficiscitur. I. 744. II. 179.
 Scodram obsidet. I. 744.
 vincit Illyricos & de Gentio triumphat. I. 745. 762. 769. II. 27. 59. 180.
 Anicius Lupus occisus. II. 306.
cum Aniculis Æthiopibus amicos suos nocturnis mansionibus inclusit Heliogabalus. II. 345.
 Anidus mons. I. 682.
in Anienem fluvium arma cruenta hostium eiecta. II. 7.
 Anienis fluvii aqua in Urbem ducitur. I. 248. 263.
 novi rivum Claudius in Urbem perducit. III. 75.
 pons. I. 143.
 Anienfis tribus addita cæteris. I. 201.
 Anima Cæsaris in cælum recepta. III. 18.
 Animadversio capitalis in Centuriones stationem deferentes. III. 24.
 non ubique exercenda. III. 505.
 Animalia consecrata antiquis observationibus apud Ægyptios Mnevis & Apis. II. 515.
 ad triumphum destinata. II. 373.
 Ægypti terrestria & aquatilia describuntur. II. 516.
 à Gordiano in silvis exhibita. II. 367.
 publica. II. 506.
 quæ humi & in humoribus vivunt. II. 516.
 regia. II. 405.
 silentio salutem suam tuentur. II. 475.
 Animæ immortalitas. II. 46. III. 434.
 Anima Imperii Imperator. II. 47.
ante Animam efflatam Augustus unum signum alienatae mentis ostendit, quod subito pavescit, à quadraginta se juvenibus questus est. III. 40.
 Animam vel Animulam quomodo moriens Hadrianus compellat. II. 284.
 Animarum aeternitas. III. 351.
 per sepulcra errantium ludibria. II. 487.
 Animas qui torquere conantur, dum cælum ambiunt, terram amittunt. III. 653.
 vel animulas noxias eliciendi gnarus Sardus quidam. II. 565.
 Animatus male erga Vitellium exercitus. III. 105.
 Animi duplicis ac diversissimi in eodem homine, Sulla nimirum, exemplum. II. 69.
 Ætolorum cur alienati à societate Romanorum. I. 555.
 alacritas pugnae studio incenditur. III. 511.
 & corporis dotes & munera. II. 706.
 viribus quomodo utantur homines. II. 705.
 ex otio & copia lasciviunt. I. 46.
 ferarum Insulribus. II. 22.
 ferocia cum corpore labante labascit. I. 14.
 fortitudo maximum hominis præsidium. III. 499.
 magni fiunt magnis honoribus. I. 91.
 magnitudo facilia ex difficillimis facit. III. 407.
 mobiles facinore obligantur. II. 14.
 plus est inferenti periculum, quam propulsi. I. 471.
 religione, ut corpora morbis infestati. I. 87.
 Animo cupienti nil satis festinatur. II. 736.
 Animorum & virtutis æmulatio inter Lacedæmonios & Messenios. II. 621.
 Animos acuit injuria & indignitas. III. 621.
 ad audendum facientia. III. 499.
præter Animos feroces Æqui nihil ex antiqua fortuna habent. I. 200.
 Animos hominum occæcat fortuna. I. 115.
 Animosior cladibus ipsis Samnitium gens. II. 17.
 Animofitas feminarum in restituendo acies, inclinatas jam & labantes. III. 357.
 Scipionis. I. 345.
 Animos truces ad mitiora flectit timor Deorum. II. 7.
 Animum ad loquendum libere dant ultimæ miseriae. I. 481.
 fera ætas minuit. I. 111.
 Animus à cœlitum cognitione defluens immaculate conservandus.
 Animus æger avaritia facile convertitur. II. 727.
 à vero ad voluptatem quando deficit. II. 767.
 Cæsaris altus & erectus. III. 535.
 Catilinæ describitur. II. 706.
 clemens in Probo fuit. II. 416.
 cupi-

- cupidine cæcus, ad incoeptum scelus rapitur. II. 726.
 ferox prava via ingressus, ubi consueti non suppetunt, fertur accensus in varia mala. II. 764.
 hominibus cum diis, corpus cum belluis commune est. II. 705.
 humanus insatiabilis. I. 83.
 ignavia & socordia corrumpitur. II. 227.
 in adversis major quam in secundis rebus est Cæsari. II. 765.
 inanis spe & cupidine facile impletur. III. 339.
 in consulendo liber, neque delicto, neque libidini obnoxius. II. 716.
 incorruptus æternus, rector humani generis. II. 720.
 vitæ mortalium dux atque imperator. ibid.
 indomabilis Cæsarianorum militum. III. 443.
 ingens. II. 611.
 ægri militis adversus hostes. III. 438.
 Mithridatis malis auctus. II. 34.
 non deest alicui in auxilium sui. II. 638.
 Romanorum in utraque fortuna idem. I. 435.
 vetusta memorando antiquus fit.
 Anio fluvijs. I. 13. 16. 35. 38. 85. 116. 138. 411.
 pons. I. 143. *vide supra* Anienis.
 Anius sacerdos Apollinis. II. 102.
 Anitorgis oppidum Hispaniæ. I. 402.
 Anna Ladislai Hungariæ regis filia Ferdinandi uxor. III. 653.
 Annæus Lucanus. III. 265.
 occiditur. III. 270.
 Mella Lucani pater occiditur. III. 273.
 Annæi Senecæ oratio ad Neronem, huiusque ad eam blanditiis fucata responsio. III. 253. 254.
 potentia morte Burrhi infringitur. III. 253.
 Annæus Seneca ab exilio revocatur. III. 221.
 fit Prætor. III. 221.
 imperio dignus est habitus. III. 269.
 instituta prioris potentiæ commutat. III. 254.
 rector juventutis Neronianæ. III. 82. 233.
 accusatur & veneno occiditur. III. 253. 267. 268. 269.
 Annæus Serenus. III. 235.
 Annales Acilianæ. I. 405.
 Cassini. I. 727.
 de conjuratione inter patres & plebeios variant. I. 157.
 Ennii. III. 126.
 Græci Latiniq. I. 528. 543.
 Magistratum. I. 184.
 pompæ Matri deorum Romæ celebrantur. II. 520.
 Pontificum. II. 104.
 Q. Hortensii. II. 67.
 quidam quasi funesti. I. 86.
 Romanorum prodigiorum atque miraculorum. II. 15.
 seu Commentarii. II. 332.
 viri Consularis. III. 53.
 Annalibus res illustres diurnis urbis actis mandare, ex dignitate Populi Romani reperiuntur. III. 238.
 Annalis numerus. II. 601.
 L. Villius Annalis Prætor. I. 711. 712.
 Annalium cognomen familiæ unde natum. I. 684.
 diversitas. I. 175.
 elenchorum opusculum Pompilii Andronici. III. 127.
 præcipuum munus, ne virtutes fiant, utque parvis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit. III. 181.
 Scriptores inserunt aliorum scripta. II. 404.
 varietas. I. 203. 209. 238. 338.
 veterum confusio. I. 182.
 Annaria lex L. Villi Trib. pl. I. 684. II. 305. 352.
 Annia Cinnæ uxor, deinde M. Pisonis, ab eoque dimissa. II. 73.
 Cornificia soror M. Antonini. II. 290.
 Faustina uxor Antonii Pii. II. 287. 290.
 Annianus Consul. II. 239. 241.
 Annia Rufilla. III. 176.
 Annibal ab Herdonia Tarentum ducit legiones. I. 398.
 obsidione Cumarum discedit. I. 363. 364.
 oppugnandis Romanorum castris se avertit. I. 409.
 oppugnatione urbis Neapolis absterretur. I. 350.
 Urbe recedit. I. 411.
 Acerras obsidet & diripit. I. 355.
 acriter arguitur à præfectis præsidii Capuani. I. 412.
 ad Antiochum regem fugit. I. 554. II. 117. 676.
 aram patri jurat. II. 22.
 Cannas castra ponit & aciem instruit. I. 342.
 certamen prolicit Magistrum equitum. I. 337.
 Hispanos milites orationem habet. I. 312.
 insidias convertitur. I. 441.
 Iunonis Laciniae templum æstatem agens, aram ibi condit, dedicatque, cum ingenti rerum ab se gestarum titulo, Punicis Græcisque litteris insculpto. I. 473.
 Leptin in Africa appellit. I. 500.
 Prusiam profugit. I. 667. II. 117. 679.
 pugnam suos hortatur & instruit. I. 503.

- solvendam Locrorum obsidionem proficiscitur. I. 442.
 suos milites concionem habet. I. 318.
 Tarentum aestatem agit. I. 388.
 castra ponit. I. 376.
 adverso prælio perculsus Crotonem exercitum abducit. I. 489.
 adversus omnia humana mala sæpe ac diu durat, bonis inexpertus atque infuetus. I. 356.
 ad urbem castra admovet. I. 411.
 Anienem fluvium transgreditur. I. 411.
 anno toto quietus. I. 458.
 à Nolanis vocatur. I. 374.
 à Romanis repellitur. I. 478.
 Salapianis delusus. I. 442.
 Africam nudam & apertam Romanis ab Sicilia, præsidio firmat. I. 312.
 Agrigenti clausus, solerter evadit. I. 262.
 Agrum Romæ venditum castris infidet. II. 24.
 Alexandro M. non postponendus. II. 686.
 Alexandrum M. maximum Imperatorem judicat. I. 579.
 Alpes transit, sed qua via, ambigitur. I. 315. 317. 446.
 altero oculo capitur. I. 328.
 Amilcaris filius. II. 117.
 an mirabilior fuerit adversis quam secundis, incertum. I. 458.
 annis sedecim Italiæ victor immoratur. II. 686.
 Antiochiam pervenit, ubi comiter exceptus. I. 555.
 Antiocho, Romanorum fraude, suspectus redditur. II. 676.
 Antiochum monet. I. 605.
 regem ad bellum concitat. I. 573.
 Appennini transitum tentat. I. 323.
 apud Minios Celeres diversatur. I. 352.
 Apuliam relictis castris petit. I. 447.
 arcem Tarentinam oppugnat. I. 393.
 Aristonem quemdam Tyrum Carthaginem mittit. I. 573.
 Asdrubalis capite viso, se Carthaginis fortunam agnoscere dicit. I. 451.
 filius. II. 658.
 successor natus. I. 303.
 auxilia omnia in extremum Italiæ angulum Bruttios contrahit. I. 451.
 bellum Punicum secundum excitat. II. 177.
 Campanis opem laturus ad Hamas pervenit. I. 363.
 Capuam flectit iter. I. 350.
 ingreditur. I. 352.
 Carthaginienfium dux. II. 673.
 Cassilinum oppugnat. I. 356.
 castra in Apuliam movet. I. 497.
 Romanorum magnis viribus adoritur. I. 409.
 Centumviros in ordinem redigit. I. 253.
 cladem ad Nolam accipit. I. 355.
 classi præficitur. I. 614.
 classis dux Carthaginem fugit. II. 116.
 corporibus humanis vesci docuit. I. 351.
 Crotonem exercitum abducit. I. 489.
 crucifigitur. I. 268.
 Cumas oppugnat. I. 363.
 cum duobus peditum millibus Romam obequitans contemplatus. II. 411.
 cum exercitu Nolam oppugnaturus accedit. I. 366.
 Tarentum proficiscitur. I. 392.
 Romanis septendecim annis bellavit. II. 33.
 Scipione colloquitur. I. 501.
 curas & copias partitur. I. 312.
 Decium Magium comprehendijubet. I. 351.
 de Cumis fugatur. I. 364.
 detrectans pugnam Tarentum proficiscitur. I. 375.
 deseritur ab Hirpinis aliisque. I. 436.
 Dictatoris Fabii prudentiam, non vim timet. I. 331.
 divinitus à Romæ expugnatione summovetur. II. 24.
 domi à Romanis accusatur concitandi Antiochi crimine. I. 362.
 duo millia ferme boum accensis cornibus in montem concitat. I. 332.
 dux immatura ætate. II. 673.
 equitatu Romanis melior. I. 320.
 & Consules æquo Marte pugnant. I. 397.
 Marcellus pares. I. 441.
 Etruriam petit. I. 327.
 & Scipio clarissimi duces. I. 317.
 ex agro Tarentino in Bruttios concedit. I. 447.
 ex Africa discedit. I. 554.
 exercitum in Africam trajicit. I. 499.
 ex hibernis movet. I. 327.
 redit Cassilinum oppugnaturus. I. 356.
 Hirpinis in Samnium transit, ducemque itineris virgis cæsum in crucem tollit. I. 331.
 insidiis Tarentum ingreditur. I. 392.
 Italia revocatur. I. 498. 500.

ex.

- exitum vitæ suæ prospicit.
 I. 667.
 ex obsidione elapsus, Drepa-
 num venit. I. 283.
 Fabii artibus utitur. I. 335.
 fœdus cum Philippo percutit.
 II. 25.
 frustra Romam petit. II. 24.
 fugatur à Rhodiis. I. 615.
 fundit Cn. Fulvium cum ex-
 ercitu. I. 430.
 Galliae mediterranea petit. I.
 315.
 Gallos conciliat sibi. I. 312.
 fundit. I. 316.
 Gallis invisus esse incipit. I. 327.
 Gisconi indignatur. I. 505.
 Gisconis filius in Siciliam mit-
 titur. I. 254.
 Præfectus Agri-
 genti. I. 261.
 Herdoneam incendit. I. 430.
 hortatur milites. I. 314. 318.
 hostis natus Romanorum. I.
 579.
 Iberum transit, & Pyrenæum
 saltum superat. I. 312.
 Imperator salutatur. I. 306.
 in acie cum Scipione octoginta
 elephantos habuit. I. 503.
 in Africam trajicit. I. 499. 500.
 agrum Nolanum traducit
 exercitum. I. 354.
 Apuliam abit. I. 430.
 Campaniam contendit. I. 409.
 inclusus arte se explicat. I. 333.
 incolumi exercitu ex Italia in
 Africam trajicit. I. 501.
 in Etruriam castra ponit. I. 328.
 extremam Italiam recedit.
 I. 451.
 ingreditur Italiam. I. 317.
 in hiberna Capuam it. I. 356.
 in Hispaniam mittitur. I. 306.
 jugum Alpium pervenit.
 I. 316.
 Ligures concedit. I. 324.
 insidiis locum circumspicit.
 I. 322.
 in Italiam transit. II. 177.
 Vaccæos bellum promovet.
 I. 307.
 invitatus Italiam relinquit. I. 499.
 Italia discedit. II. 25.
 Italiae agros devastat. I. 330.
 iudicum ordinem Carthaginis
 accusat. I. 554.
 laudatur à Nigro. II. 324.
 Romanis. I. 504.
 Lacinium copias admovet. I.
 441.
 legatos Romanorum non ad-
 mittit. I. 308.
 Lilybætanum portum petit,
 ibique magna cum lætitia
 accipitur. I. 282.
 litteras & nuntios ad Antio-
 chum mittit. I. 554.
 Locros contendit suis auxilium
 laturus. I. 477.
 magnam militum partem in
 trajiciendis Alpibus amisit.
 I. 317.
 Marcellum Cos. fugit. I. 430.
 Marcellum vincit, ejusque cor-
 pus sepelit. I. 435. 441.
 Masaniſſæ studet. I. 726.
 mentem despondet. I. 411.
 Metapontum se recipit. I. 437.
 militibus promittit agros. I.
 319.
 minus vastavit Italiam quam
 focii. II. 39. 41.
 multa oppida in Sicilia occu-
 pat. I. 266.
 nescit victoria uti. I. 344. II. 23.
 nobilis adolescens. I. 371.
 nocte castra movet. I. 437.
 Nolam oppugnat. I. 355. 366.
 novem annos natus hostem se
 Pop. Rom. fore jurejurando
 adstringit. I. 306.
 octo millia passuum à Roma
 castra locat. I. 411.
 Olcadum fines ingreditur. I.
 307.
 oppugnandæ Romæ consilium
 capit. I. 410.
 optasse non videtur quod Ca-
 tilina. II. 42.
 pacem suadet. I. 505.
 Pacuvium Calavium ad cœ-
 nam vocari jubet. I. 352.
 per serpentes victoriam pro-
 curat. II. 679.
 Philopœmen, & P. Scipio tres
 clari Imperatores uno anno
 mortui. I. 667.
 Pœnos in curia flentes ridet,
 & Carthaginenses increpat.
 I. 507.
 Pœnus recedit à Sicilia. I. 260.
 præceps ingenio in iram.
 I. 352.
 præmia suis promittit. I. 319.
 Prætor offendit Principes Car-
 thaginenses. I. 554.
 princeps prælium inibat, ul-
 timus confecto prælio exce-
 debat. I. 307.
 pugna saucius excedit. I. 323.
 pugnat è navi. I. 615.
 Puteolos frustra tentat. I. 374.
 qua astutia avaritiam suam te-
 xerit. I. 386.
 quæ in Italia gesserit. I. 386.
 quam cito in Italiam venerit.
 I. 316.
 quando bellum Romanis facere
 cœperit. II. 232.
 quot homines in armis habu-
 erit. I. 308.
 redit in Africam. II. 178.
 reli-

relictis castris fugam simulat.
I. 341.
rerum urbanarum ignarus,
belli peritus. I. 505.
Rhegium contendit. I. 412.
Rhodanum cum exercitu traji-
cit. I. 314.
Romam caput belli petere ju-
bet. I. 410.
Romam contendit. I. 410.
Romanis hostem toto orbe
quærit. II. 26.
Romanos adoritur. I. 324.
Saguntum capit & evertit. II.
I. 177.
Salapiam se confert. I. 377.
scorpione ictus receptui canere
jubet. I. 478. II. 44.
sententiam suam candide dicit.
II. 677.
senex in patriam revertitur,
unde puer egressus erat. I. 502.
sibi inprimis consulit in fœ-
deribus cum populis ad se
deficientibus faciendis. I.
362.
spectrum in quiete videt. I. 312.
spectaculo miro suos ad pu-
gnam stimulat. I. 318.
Spoletum frustra tentat. I. 330.
suos ad invadendam Italiam
hortatur. I. 315.
pugnam instruit. I.
503.
Tarentinos alloquitur. I. 392.
Taurinorum urbem expugnat.
I. 317.
ter Rom. vicerat cum Philip-
pus Macedonum rex ad
eum legatos mittit. I. 362.
terror maximus Romanorum.
I. 594.
tragula vulneratus cadit. I. 308.
transitus quosdam prelio mer-
catur. I. 360.
triennio sub Asdrubale Impe-
ratore meruit. I. 307.
Tyrum pervenit. I. 555.
vastat quæ tueri nequit. I. 422.
ubi est, ibi & caput belli. I. 476.
pax Rom. Pop. esse
non potest. I. 622.
ubi sepultus? II. 512.
vectigalia ordinat. I. 554.
venenum haurit, eoque perit.
II. 117. 179. 679.
vicina Romæ perpopulatur.
I. 411.
victoria frui mavult, quam uti.
II. 23.
victum se fatetur non prælio
sed bello. I. 504.
victus Adrumetum profugit.
I. 501. 504.
& Scipio victor iterum
committuntur An-
tiochi bello. I. 608.

non à Romanis, sed à
Senatu Carthagini-
ensi. I. 499.
vincit Romanos. I. 343. II.
23. 674.
vincitur. I. 453. II. 25. 117.
677.
Urbem obsidens, tabernas ar-
gentarias, quæ Romæ in
foro erant, in castris suis vœ-
nire jubet. I. 411.
ut semper iter fugæ præpara-
rum haberet, septem exitus
è domo fecit. I. 667.
ab Annibale Alpes transcenduntur. II. 23.
quindecim diebus superatæ.
I. 317.
Annibale judice princeps Romanæ civitatis
Fabius. I. 434.
ab obsidentur Acerrani. I. 355.
de queruntur Romanorum legati.
I. 555.
Thoantis consilium. I. 588.
Annibale vivo Italia numquam fine bello.
I. 433.
cum Annibale universæ dimicationis casum
detrectant Romani. I. 338.
Annibalem accusant Carthaginienfes apud Sci-
pionem. I. 497.
angit Capuæ oppugnatio. I. 422.
culpant Carthaginienfes. I. 499.
Galli ex insidiis adoriuntur. I.
315. 316.
jurejurando callide violando, frau-
dantes Romani milites, à Cen-
soribus rei judicantur. I. 376.
ad legati Philippi Macedonum regis.
I. 362.
Annibalem M. Æmilius navali prælio vincit.
II. 677.
Marcellus imparatum aggreditur.
I. 355.
prius Italia exigendum censet Fa-
bius Cunctator, quam bellum
in Africam portandum. I. 470.
Romani Carthagine accusant. I. 554.
Romanis dedendum censet Hanno.
I. 308.
sibi dedi ab Antiocho Romani pe-
tunt. I. 622. 641.
suum Romani habent, dixit Anni-
bal de Fabio. I. 437.
vincit C. Sulpicius. I. 268.
ut Vatem admiratur Antiochus.
I. 597.
Annibales duo in Italia. I. 448.
Annibali Casilini milites resistunt. I. 356. 357.
comperta omnia quæ apud Roma-
nos agerentur. I. 360.
Compsa traditur. I. 349.
faver Senatus Carthaginienfis. I. 309.
Marcellus ad Canusinum occurrit.
I. 435.
obviam it Marcellus. I. 375.
paria non audere, Romanis inde-
corum. I. 472.

- quæ in supplementum missa à Carthaginiensibus. I. 354.
 quantæ copiae fuerint in Italiam ingressæ. I. 317.
 spectrum in quiete apparet. I. 312.
 Annibalis abitus ex Italia qui Romæ acceptus. I. 499.
 altera patria Capua. II. 24.
 Amilcaris filii vita, mors & sepulchrum. II. 117.
 anxietas. I. 501.
 apparatus ad bellum. I. 312.
 apud Antiochum pretium. I. 588.
 astutia in militum animis sibi conciliandis. I. 309. 318. 319.
 auctoritas. I. 309. 605.
 benignitas celebrata erga captivos ex Cannensi clade. I. 346.
 castra & insidiæ ad Thrasymenum. I. 328.
 colloquium cum P. Villio, & P. Scipione Africano propter quæ suspectus, se apud Antiochum oratione purgat. I. 580.
 comitas & politica. I. 352.
 commentum in evadendo supplicio ob rem male gestam. I. 265.
 conciliatio cum Antiocho. I. 580.
 conditio in Italia. I. 340.
 congressus cum Scipione. I. 502.
 consilia. I. 337.
 consilium de vectigalibus. I. 550.
 contemptus apud Antiochum. I. 580.
 continentia. II. 679.
 convivium apud Campanos periculosum. I. 352.
 copiae adversus Flaminium. I. 328.
 centum quinquaginta millium. I. 308. 312. 323.
 crudelitas. I. 386.
 de se iudicium. I. 318.
 desiderium apud Carthaginienses. I. 494.
 dolus ad augendam Dictatoris invdiam. I. 335.
 in eripiendis Hieroni Mamerthinis. I. 255. 256.
 elevatio per Thoantem Ætolum apud Antiochum regem. I. 588.
 encomium vel laudes. I. 458. II. 679.
 Epitaphium. II. 117.
 equites ducenti septuaginta duo ad Marcellum transfugiunt. I. 367.
 & Scipionis acies. I. 503.
 exercitum Campanæ deliciae enervarunt. I. 356.
 exercitus ex colluvione omnium gentium constat. I. 458.
 omnium rerum penuria laborat. I. 341.
 exilium. I. 647.
 ex Italia depellendi gloria. I. 470.
 expeditiones bellicae. I. 307.
 factum ad abolendam invidiam nimirum divitiarum. II. 679.
 foedus cum Xenophane. I. 362.
 fratres. II. 177. 178.
 fraus in adulterinis litteris confingendis elusa. I. 437.
 fuga à Carthagine. I. 554. 555.
 implacabilis animus adversus Romanos. I. 554.
 indulgentia in captivos. I. 366.
 industria. I. 393.
 ingenium & natura. I. 306.
 in Hispaniam adventus. I. 352.
 inopia & anxietas. I. 341.
 insidiæ detectæ. ibid.
 introitus in Capuam celebritas. I. 352.
 iter in Alpes. II. 450.
 iudicium de Marcello. I. 437.
 legati ad Philippum intercipiuntur. I. 362.
 litteræ interceptæ. I. 448.
 modestia in agro Tarentino. I. 376.
 negligentia. I. 345.
 mors. I. 167.
 mortis tempus. I. 669.
 nuntius ad Scipionem de pace. I. 501.
 oratio ad Antiochum. I. 580.
 captivos Romanos. I. 346.
 milites & apparatus ad bellum. I. 312.
 Scipionem. I. 502.
 de bello Romano. I. 594.
 in Senatu Campano. I. 352.
 pater Amilcar. II. 117.
 patientia invincibilis. I. 328.
 præsens animus. I. 393.
 providentia. I. 605.
 qualis Amilcar Pater. I. 263.
 res gestæ in Italia. II. 117. 698.
 gestas in Senatu Carthaginiensium recitat Mago. I. 353.
 responsio ad Senatum. I. 366.
 revocati dolor, & ex Italia decedentis execrationes. I. 498.
 risus in publica Carthaginiensium mœstitia reprehensus, ejusque ea de re responsum. I. 507.
 sororis filiae mariti. I. 486.
 speculatores excepti à Scipione & dimissi. I. 501.
 stratagema. I. 313.
 testimonium de Quinti Fabii Maximi virtute. I. 337.
 vastatio. II. 39.
 vires elewantur. I. 366.
 virtutes & vitia. I. 306.
 vultus formidabilis. I. 352.
 Annibalici belli causa. I. 294.
 Annibalianus Cæsar. II. 154. 431.
 Consul. II. 240.
 dux sub Probo Imperatore. II. 420.
 Anibi pop. II. 526.
 Anniva mons. II. 526.
 Anniversarias valetudines expertus Augustus Imp. III. 35.
 Anniversarium munus dat Claudius. III. 75.
 sacrum Amarynthidis Dianæ.
 Eretriæ. I. 587.
 Cereris intermissum. I. 345.
 L. An-

- L. Annii Antoninus Verus Imperator, vide Verus.*
Annii Bassus. III. 323.
 Cimber. III. 36.
 Cornicula falso Gallienum laudat. II. 383.
L. Annii & P. Lucullus Tr. pl. magistratum continuare nituntur. II. 729.
 Faustus accusatur & damnatur. III. 296.
 Fuscus pater Pescennii Nigri. II. 321.
 Gallus à Vespasiano in Germaniam mittitur. III. 345. 353.
 dux Othonis. III. 293.
 ad occupandas Padi ripas præmittitur. III. 297.
 auxilium Placentiæ ducit. III. 299.
 milites Othonis placat. III. 303.
Annii Libo patruus Marci Antonini. II. 290.
T. Annii Luscus legatus ad res repetendas in Macedoniam missus, refert, quid apud Persea egerit. I. 710.
 Prætor. I. 697.
 Triumvir deducendæ coloniae. I. 731.
Annii Macer orator apud Marcum Imp. II. 291.
 Milo Ciceronem virtute sua patriæ restituit. II. 74.
 non magis invidia facti, quam Pompeji voluntate damnatus. II. 75.
 opprimitur. II. 79.
 occisus in comitiis. II. 38.
 Pollio in Neronem conjurat. III. 267.
 majestatis postulatur, & in exilium impellitur. III. 270. 276.
 maritus Serviliæ. III. 276.
C. Annii Præfectus Leptitanorum. II. 738.
Annii Scapula interficitur. III. 528.
 Severus focer Gordiani. II. 367.
 Serinus Latinorum Prætor Romam revocatur, ubi in Senatu Latinis petit Consulem & Senatores, labitur per gradus, & impactus ita est, ut sopiretur. I. 159. 160.
 oratio ejus in Concilio Latinorum. I. 60.
Q. Annii socius Catilinariæ conjurationis. II. 708.
Annii Tacitus vide Tacitus.
T. Annii Triumvir, ob Bojarum rebellionem Mutinam obsidet. I. 313.
Annii Vivianus gener Corbulonis. III. 262.
Annona arctissima. III. 97.
 convaluit Roma. III. 28.
 inopia præsentis non solum, sed etiam futuri temporis timore ingravescit. III. 478.
 militaris. II. 302.
Annonæ caritatem fames excipiens. I. 39.
 cura imprimis habita Romæ. I. 30.
 donatione populi favor conciliatur. II. 244.
 gravitate juxta seditionem ventum. III. 214.
 Præfectus Claudius Censor ab Anronino Heliogabalo factus. II. 341.
 subsidia hosti claudenda. III. 323.
 vilitas. I. 525.
 in hominum frequentissimo conventu ex Europa & Asia. I. 765.
 urbiæ Præfectus Flavius Arabianus. II. 410.
ob Annonam compressam damnati frumentarii. I. 640.
Annonam gratuitam comedere miles non debet, dixit Probus Imp. II. 419.
 militum diligenter inspexit Alexander Severus Imp. II. 348.
 Urbis curat Maximinus Vicarius Urbis Romæ. II. 564.
 Annonariæ regionis Correctorem Tetricum Seniore fecit Aurelianus. II. 393.
in Annonaria provisione singularis fuit Balista. II. 391.
 Annonaria Tuscia. II. 273.
 Annonarum urbicarum genus omne auxit uncia Aurelianus. II. 410.
 Annotinæ naves. III. 423.
 Annulariæ scalæ. III. 34.
 Annuli à Tuscis petiti. II. 14.
 aurei & phaleræ à nobilibus positæ præ indignatione promotionis plebejorum. I. 196.
 ponendi, ferrei summi diei exequiarum Augusti. III. 40.
 quare & quando Romæ positi. I. 179. 196.
 curam sub C. Cæsare Trogi pater habuit. II. 696.
 gemmari Sabinis. I. 7.
 occisorum Romanorum detracti ad Cannas, modii mensuram excedunt. I. 353.
 Senatorum. II. 23.
 signatorii ducis ab hoste capti in fraudem abusus. I. 442.
 Annulis aureis donatur à Vitellio adolescentulus mutua libidine constupratus. III. 106.
 ornatur Icelus libertus Galbæ. III. 89.
 Annulo aureo donatus Decimus Laberius. III. 10.
 insculpta effigies Augusti. III. 52.
 Annulorum aureorum usus sub Galba manet equestri ordini. III. 97.
 jus. III. 9.
 modii tres Carthaginem missi ab Annibale. I. 353. II. 23.
 Annulos gestare nonnisi equitibus Romanis permissum. I. 353. II. 23.
 in mare abjicit Sex. Pompejus. II. 49.

- Annulum aureum donat Massivæ Scipio. I. 438.
detracturum sibi, ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, affirmavit Cæsar. III. 9.
 Sporus muneri offert Neroni in fomo, cujus gemmæ sculptura erat Proserpinæ raptus. III. 92.
 suum Perdiccæ tradit moriturus Alexander. II. 645.
- Annulus à Tiberio moriente extractus. III. 55.
 aureus insigne equitis Romani. III. 10.
 bigemmus. II. 399.
 equestris dignitatis signum. II. 177.
 fatidicus. II. 575.
 in quo imago Hadriani sculpta, Hadriano sponte de digito delabitur. II. 284.
 opere antiquo sub Galba repertus, sculptura gemmæ victoriam cum tropæo exprimente. III. 97.
 sigillaricius. II. 411.
- Anni aurei, sancti, pii. 37.
 bellorum Annibalis, Pyrrhi & Mithridatis. II. 33.
 cursus ut distinctus. II. 546.
 initium unde fecerint quædam Italiæ civitates. III. 31.
omnes mihi sunt climacterici, dixit Maximilianus II. Imp. cum ei vir nobilis gratularetur, quod annum 49. climactericum superasset. III. 654.
 ordinatio ab Augusto instituta. III. 26.
 principium L. Aebutio, & P. Servilio Cos. Kalendis Sextilibus. I. 53.
- Annis ducentis Africa, Europa &c. à Romanis subactæ. II. 20.
 quinquaginta cum Samnitibus bellatum. II. 17.
 tredecim Carthaginenses in Hispania tumultuati. I. 460.
- Annorum limitatio in Magistratus petituris, quando primum facta. I. 684.
- Anno sextodecimo post Punica bella pax Italiæ reddita. I. 499.
 uno Roma ex ruinis resecta. I. 124.
- Annua Cæli conversio. II. 47.
 merces habitationum conductoribus donata. III. 498.
 præbita. III. 51.
 quadragesima ex schola capit Remmius Palæmon Vicentinus Grammaticus. III. 129.
- Annui Consules depulsis regibus. II. 8.
 Magistratus Vicos Urbis tumentur. III. 26.
- Annum in menses duodecim dividit Numa Pompilius, cum antea decem tantum habuerit. I. 9. II. 13. 172.
 novum Fortuna Prænestina commendat vel læta vel tristiore sorte. III. 123.
- Annus dierum 365. ad Solis cursum à Cæsare ordinatus. III. 10.
 calamitosus. I. 83.
 ætatis Cæsaris. III. 18. 26. 28. 31. 40.
 insignis hieme gelida & nivosa. I. 106.
 multiplici clade. I. 83.
- ficcitate & inopia frugum. I. 679.
- interjectus. III. 24.
 magnus & verus. III. 378.
- Millesimus ab Urbe condita Romæ celebratus. II. 373. III. 620.
 ordinatus à Cæsare, sed postea negligentia conturbatus atque confusus, rursus ad pristinam rationem redigit. III. 10. 26.
 quindecim mensium. III. 10.
- Annuus Magistratus. III. 7.
 Præfectus ad jura Capuæ reddenda ab Roma mittitur. I. 414.
- Anolinus Præfectus Prætorio occisus. II. 366.
- Anquisitio capitis in pecuniariam mulctam versa. I. 46.
- Ansa scuti. II. 498.
- Anser diebus festis ab Alexandro Severo Imp. adhibebatur in conviviis. II. 353.
- Anserem Britanni non gustant. III. 423.
- Anseres clangore & alarum strepitu Manlium excitant, eoque servant Capitolium à Gallis obsessam. I. 118. II. 16.
 Iunoni sacri. I. 118.
 Taurum transvolantes, quomodo evitent aquilarum insidias. II. 475.
- Anserum jecinoribus canes pavit Heliogabalus. II. 342.
- Anfibarii cæduntur. II. 243.
 occupant Frisiorum agros ibid.
- Antæ pop. II. 274.
- Antæum imitatur Urficinus. II. 566.
- Antæus. II. 587.
 vocatur Maximinus. II. 360.
- Antandrus Agathoclis frater Pœnos cædit. II. 663.
- Anteambulo fratris à matre Vespasianus dictus. III. 110.
- Antebrogius & Iccius legati Rhemorum. III. 403.
- Antecessores agminis. III. 107.
- Antecursores Cæsaris. III. 471.
- Ante finitum bellum Illyricum quam gerit nuntiaretur. II. 27.
- Anteire tribunis, ducibus, & legatis non nisi milites, & quidem ante tribunum quatuor, ante ducem sex, ante legatum decem voluit Alexander Severus. II. 356.
- Antejus fabricandæ classi præponitur. III. 156.
 Syriæ Præfectus. III. 237.
 ob Agrippinæ amicitiam Neroni invisus, & à Sejano accusatus hausto veneno, tarditatem ejus prorsus, intercisus venis, mortem approperavit. III. 273.
- Antemnates pop. ad Romam videndam proficiscuntur. I. 6.
 bellum parant ob raptum filiarum. ibid.
 palantes in agris opprimuntur. I. 6. II. 6.
- Antenoridæ ab Antenore dictæ. II. 5.
- Antenor Patavii conditor. II. 4.
potuit mediis elapsus Achivis &c. hic locus Virgilio illustratur. II. 99.

- Trojanus cum multitudine Henerum ex Paphlagonia pulsus venit in finem Adriaticum. I. 3.
Venetorum conditor. II. 658.
Antenor & Æneæ infigne. II. 5.
ortus. II. 4.
Antenor Præfectus classis Macedonicæ capit hippagogos Eumenis. I. 743. 744.
trajicit Cassandriam. I. 756.
Antennacum opp. *vide* Antunnacum. II. 472.
Antepilani & Pilani qui? II. 459. 460.
in militia. I. 162.
Anterus subactor Commodi. II. 305.
interfectus. II. 306.
Antesignani equitibus immisti. III. 508.
fortium facinorum. II. 481.
legionum. I. 153. 437.
ad Antesignanos M. Valerii Corvi Cos. oratio. I. 153.
Antesignanus hæreticorum, negantium, à Diva Virgine natum esse Deum-Hominem, est Theodorus. II. 224.
seditioforum Petrus Valvomerres post terga vinctis manibus suspenditur. II. 448.
umbratilis turmarum comprehensus suorum manibus. II. 552.
Anteurbia Cremonæ incenduntur. III. 320.
Anthemii gener Ricimer. III. 603.
Anthemium Episcopum Constantinopolitanum ab hæresi retrahit Agapitus. II. 216.
Anthemius Consul. II. 242. 243. 244.
Imperator Occidentis. II. 211. III. 603.
trucidatur à Ricimero. II. 212.
cum Anthenodoro Fl. Val. Anastasii Imp. res gestæ. III. 604.
Anthemusia oppidum an regio Mesopotamiæ. II. 433.
Anthemusium magnam Persidis regionem occupat Trajanus. II. 189.
Anthropophagi pop. II. 593.
Antias Valerius *vide* Valerius Antias.
populus recitat vacationem suam. I. 446.
Antiates bellum inferunt Romanis. I. 124.
caput rerum. I. 98.
dant pœnas. I. 165.
dedunt se Romanis. I. 134.
fusi. I. 38.
in argum Ostiensem excursiones faciunt. I. 163.
inter & Latinos Antium intrantes, seditio. I. 134.
mille milites cum ignominia dimissi. I. 53.
Satricum coloniam deducunt. I. 150.
vincuntur. I. 125.
in Antiati agro stativa aliquot menses habet Dictator L. Papirius Crassus. I. 263.
Antiatis dati ad jura statuenda ipsius Coloniæ Patroni. I. 185.
Antiatinæ sortes monent Caligulam, ut à Casio caveret. III. 68.
Antiati populo duce Volscorum exercitus tendit ad Satricum. I. 158.
mari interdictum. I. 165.
Antiati exercitus adjunctis Hernicis & Latinis. I. 125.
hostilis adversus Romanos animus. I. 151.
navibus Rostra Romæ facta. I. 163.
II. 15.
Antii acta. III. 58.
Antii mures coronam auream arroduct. I. 492.
portum operis sumptuosissimi fecit Nero. III. 83.
Antio Æsculapii signum Romam devehitur. I. 220.
negatur vacatio rei navalis. I. 593.
tenus nusquam Roma absuit Nero. III. 49.
Antium colonia. III. 261.
deducitur. I. 51.
nova missa. I. 165. 593. 728.
suspecta. I. 52.
commigrare proposuerat Caligula. III. 67.
dilectum Caligulæ ut natale solum. III. 59.
& Albanum Nero intrat albis equis. III. 86.
legatio missa. III. 31.
Antium urbs. I. 134.
capitur. I. 50.
olim opulentissima. I. 49.
Anti-Catones libri duo Cæsaris sic inscripti. III. 13.
Anti-Cæsares occidit Septimius Severus Imp. II. 150.
opprimit Probus Imp. II. 152.
sub Constantio & Armentario extincti. II. 153.
Anticipati ab Augusto sæculares. III. 75.
Anticyram Quintus à Corintho trajicit. I. 552.
valetudinis causa petit Caligula. III. 63.
Anticyra urbs Phocidis. I. 456. 532.
oppugnata & capta traditur Ærolis. I. 418.
Antidotis præmunita Agrippina mater Neronis. III. 88.
Antidotum adversus Cæsarem? interrogavit Caligula. III. 63.
largiter sumit Cejonius Commodus. II. 283.
sumit Silanus. III. 62.
Antigonensis ager. I. 733.
Antigoniæ fauces occupat Philippus. I. 527.
ad Antigoniæ fauces Græci Stena vocant. I. 527.
Antigonia urbs. I. 738.
Antigoni apothegma. I. 677.
bellum cum Perdicca. II. 647.
Echecratis filii ad Philippum oratio. I. 687.
Regis filius Demetrius. II. 521.
præclarum præceptum. I. 677.
Antigono bellum infert Pyrrhus. I. 247.
Demetrii filio adulatur Ptolemæus. II. 654.
Eche-

- Echecratis filio regnum destinat Philippus. I. 688.
- ab* Antigono Pyrrhus auxilia postulat. I. 246.
- Antigonum Alexander Epiri rex regno exuit. II. 670.
- Antigonus Echecratis filius Philippi regis amicus. I. 687.
- interficitur. I. 688. II. 651.
- moritur. II. 673.
- nepos Antigoni à Ptolemæo Macedonia pellitur. II. 665.
- bellum Atheniensibus infert. II. 670.
- Gallos cædit. II. 668. 670.
- Macedoniam amittit. II. 671.
- Peloponneses subjugat. II. 670.
- revertitur in Macedoniam. II. 688.
- Philippo & Alexandro Regibus in omni militia socius. II. 652.
- populi jussu regnat. II. 673.
- Phrygiam majorem in divisione imperii Alexandri consequitur. II. 646.
- Purpuratus Persei. I. 743.
- Rex appellatur. II. 650.
- Macedonum cum Cl omene Lacedæmoniorum tyranno dimicat. I. 564.
- mitissimus & justissimus. I. 533.
- fociis prædæ partem negat. II. 650.
- Spartam capit. II. 673.
- vincit Eumenem & Argyraspidas. II. 649.
- Lacedæmonios. II. 673.
- ultimus Philippi tutor diadema projicit. II. 673.
- Antimachum poetam in scriptione imitatur Hadrianus. II. 281.
- Antimachus Philippi regis dux. I. 742.
- Præfectus alæ sacræ in acie cadit. I. 723.
- Demetriadis. I. 739.
- Antinoos urbs Ægypti in honorem Antinoi ab Hadriano condita. II. 131. 517.
- Antinous ab Hadriano cur tantopere honoratus. II. 131.
- nimium ab Hadriano honoratur. II. 281.
- princeps Passaronis desciscit à Romanis & interficitur. I. 762.
- Antiochenes, Ægyptii & Alexandrini Alexandrum Severum convitiolis laceſſunt, *Syrum archisynagogum* eum vocantes & *archiereæ*. II. 351.
- Avidio Cassio adhærent. II. 303.
- contra Marcum. II. 297.
- Antiochenſibus ignoscit Antoninus Philosophus. II. 297.
- iratus Iulianus Misopogonem conscribit. II. 515.
- agrum Daphnensium concedit Pompejus. II. 263.
- Marcus graviter iratus. II. 303.
- obsides reddit Pompejus. II. 184.
- Severus iratus. II. 317.
- vetusta jura restituta ab Antonino Caracalla. II. 328.
- Antiochenſis oppidi incendium. II. 289.
- plebs Theophili Syriæ Consularis domum comburit, ipsumque interficit. II. 437.
- Antiochenſium inedia ut succurrerit Gallus. II. 437.
- Iulianus. II. 515.
- plebs festa à Pisone proturbatur. III. 166.
- theatrum. III. 309.
- Antiochia ab Aureliano capta. II. 406.
- à Cyriade capta. II. 385.
- ad filium Demetrii deficit. II. 682. 689.
- à Persis capta. II. 273.
- principatu Gallieni furto capta direpta & incensa. II. 521.
- apex Orientis pulcher. II. 513.
- à Seleuco ex nomine patris condita. II. 651.
- Margianorum civitas. II. 525.
- multarum civitatum Metropolis. II. 281.
- Persis à Gordiano erepta. II. 372.
- Antiochiæ Germanici corpus nudatur & crematur. III. 167. 172.
- jurisdictionibus vacat Iulianus. II. 513.
- Syriacæ situs & opes. II. 438.
- templum Iovis Capitolini magnificentum perfectum ab Antiocho Epiphane. I. 698.
- Antiochiam Annibal pervenit, ubi comiter excipitur. I. 555.
- apud* Antiochiam & Daphnen in deliciis vivit Verus. II. 293.
- ad* Antiochiam Grypo capitur. II. 689. 690.
- ad* Antiochiam in castra Consulſ Seleucus Antiochi filius venit. I. 633.
- Antiochiam in hiberna concedit Antiochus. I. 546. 553.
- Antiochiam petit Iulianus. II. 512.
- venit Constantius. II. 503.
- Marcellinus. II. 544.
- Verus. II. 300.
- Antiochicum bellum. II. 73.
- Antiochianus Consul. II. 240.
- Præfectus. II. 341.
- Antiochi acies contra Romanos. I. 619. 620.
- in Thermopylis. I. 597.
- animus abjectus. I. 597.
- sub* Antiochi adventum Ætoli sese armant. I. 537.
- Antiochi apparatus terrestres & maximi adversus Romanos. I. 610.

- bello iterum committuntur Annibal victus & Scipio victor. I. 608.
 bellum Syriacum cum Romanis. II. 25. 163.
 caduceatores missi ad L. Æmiliū Regillum, qui de pace agerent. I. 616.
 causa coram legatis Romanis disceptatur. I. 578. 579.
 clades maritima à tempestate. I. 553.
 terrestris à Scipione. I. 619. 621.
 classis dissipata. II. 26.
 in Græciam trajicit. I. 588.
 portu Ephesino vincitur ab Æmilio. II. 26. 112. 687.
 Comageni auxilia Pompejo. III. 495.
 concitandi crimine Annibal domi à Romanis accusatur. I. 362.
 consilia secreta cum Minione. I. 579.
 copiae exiguae ad sustinendum in Græcia bellum. I. 508.
 corpus remittitur à Parthis. II. 689.
 cum Villio legato disceptatio. I. 579.
 deliberatio de Annibale classi præficiendo. I. 588.
 & Ætolorum ad Achæos legati. I. 589.
 de Antiochi exercitu manubiæ & spolia quantafuerint. I. 622.
 Antiochi exercitus funditur. I. 598.
 filia Ptolemæo regi Ægypti nubit. I. 579.
 filii Arduus & Mithridates. I. 546.
 filius Antiochus moritur. I. 579.
 humanitas erga filium P. Cornelii Scipionis captivum. I. 618.
 infida pax. I. 566.
 insolentia. I. 589.
 legati ad Scipionem de pace. I. 618. 621.
 jactatio de copiis Regis sui. I. 589.
 in Achæorum concilio. I. 589.
 Romanis gratulantur de victoria. I. 757.
 legatis Romæ quid responsum. II. 550.
 legatorum oratio in Senatu. I. 572. 573. 625.
 molitiones adversus Romanos. I. 546.
 mollities. I. 598.
 naves incensæ. I. 641.
 oratio in Concilio Ætolorum. I. 588.
 de Antiochi pecunia inquisitio. I. 647.
 Antiochi perplexitas. I. 615.
 pessimi mores. I. 698.
 præsidia Ænia & Maronea deducta. I. 659.
 promissa Ætolis facta. I. 589.
 regni magnitudo. I. 649.
 res gestæ in Ægypto. I. 756. Asia. 551.
 responsum ad C. Cornelium legatum. I. 552.
 securitas. I. 604.
 statua in templo Minervæ Itoniæ. I. 599.
 Syriæ regis vita, res gestæ & mors. II. 119.
 ab Antiocho bellum imminere Romanis decem legati nuntiant. I. 553.
 Antiocho Ætoli se conjungunt. I. 595.
 amicitia cum Populo Romano quibus legibus & conditionibus. I. 641.
 ab Antiocho Aminander redit. I. 601.
 Antiocho Aminander se conjungit. I. 595.
 Annibal Romanorum fraude suspectus redditur. II. 676.
 cum Antiocho conciliatio Annibalis. I. 580.
 ab Antiocho filius P. Scipionis Africani captus. I. 618.
 de Antiocho & Ætolis triumphat Man. Acilius Glabrio. I. 622.
 cum Antiocho fœderis leges. I. 641.
 ab Antiocho frustra tentatur Alexandria. II. 756.
 Antiocho portas aperiunt Chalcidenses. I. 591.
 de Antiocho querelæ legatorum Eumenis. I. 659.
 queruntur Alexandri legati. I. 740. 756.
 ab Antiocho Romani Annibalem sibi dedit. I. 622. 641.
 cum Antiocho societas renovata. I. 705.
 Antiochum Ætoli decernunt vocandum. I. 585.
 in Romana bella impellunt. II. 675. 678.
 ad Antiochum Ætoli legatos mittunt pro pecunia & auxilio. I. 601.
 Antiochum Ætoli vocant Imperatorem. I. 589.
 ad Antiochum Annibal fugit. I. 554. II. 117. 676.
 Antiochum Annibal ad bellum concitat. I. 573.
 apud Antiochum Annibalis elevatio per Thonantem Ætolum. I. 588.
 Annibalis pretium. I. 588.
 Antiochum devincit ad Thermopylas Man. Acilius Glabrio. I. 626. II. 677.
 Græcia expellit Man. Acilius Glabrio. I. 608.
 inter & Ptolemæum certamina, ad quæ dirimenda missus ab Senatu C. Cornelius legatus. I. 552.
 ad Antiochum legati Rhodiorum. I. 546.
 Romanorum. I. 551.
 Thessalorum. I. 595.
 Antiochum monet Annibal. I. 605.
 ad Antiochum nuntios & litteras mittit Annibal. I. 554.
 apud Antiochum oratione se purgat Annibal, propter colloquia cum Villio habita. I. 580.
 Antiochum Philosophum Academicum audit Cicero. II. 124.
 Antiochum sollicitat Perseus. I. 742. Anti-

Antiochus *Asiaticus* Cyziceni filius. II. 690.
691.

Comagenus. III. 104. 163.

Consul. II. 243.

Cyzicenus. II. 689.

Deus. II. 654.

Pseudo-Alexandri filius. II.

683.

Antiochus Epiphanes condit fanum Apollinis
Daphnæi. II. 514.

filius Antiochi M. suc-
cedit in regno Syriæ.

I. 698.

in spectaculis se turpiter
gerit, & fana spoliatur.

I. 698.

legatos mittit Romam.

I. 705.

gratulationem ob victoriam
de Perseo. I. 757.

munificus est. I. 698.

Olympicum Athenis in-
choat. II. 59. 60.

prælio capit Artaxiam
Armeniae Regem. I.

698.

Ptolemæis infert bellum
& frustra tentat mœ-
nia Alexandriæ. I. 756.

Ptolemæum obsider. II.

60.

solicitatur à Perseo. I.

741.

stipendium præstat, &
vasa aurea quingento-
rum pondo donat Ro-
manis. I. 705.

virga circumscriptus à
C. Popilio responsum
dare cogitur. I. 757.

II. 681.

Antiochus Furnarius. III. 104.

Antiochus Grypus *vide* Grypus.

Antiochus Hierax unde sic cognominatus. II.

671.

ab Eumene Bithyno vincitur. II.

672.

à latronibus interficitur ibid.

Antiochus M. Ægyptum aggreditur. I. 711.

II. 674. 675.

Antiochus M. Rex Syriæ agit de pace, quæ
ei negatur. I. 613.

Alexandriam obsidione terret.

I. 741.

amicitiam Romanam petere ne-
gligit. II. 119.

Annibalem ut vatem admiratur.

I. 597.

à Philippo decem millibus ta-
lenterum spoliatur. II. 757.

bellum molitur adversus Roma-
nos. I. 579.

Romanis infert. II. 119.

transitumque in Euro-
pam molitur. I. 344.

Bæotos sibi adjungit. I. 594.

castellum Euripi capit. I. 591.

Chalcidem se recipit. I. 599.

Chalcidensem virginem ducit.

I. 596.

Chersonesum petit. I. 605.

civitates adversus Romanos
solicitat. I. 593.

Claudii arte deterretur ab ob-
sidione Larissæ. I. 595.

Colophonem oppugnat. I.

615.

debellatur à Scipione. II. 678.

deserit Lyfimachiam, & contra-
hit copias. I. 617.

Demetriadem venit arcessitus ab
Ætolis. I. 588.

de morte filii sui Antiochi su-
spectus. I. 519.

donat Scipioni filium. I. 619.

II. 677.

Ephesum perfugit. I. 599.

foedus icit cum Philippo. I. 513.

fugit in Lydiam. I. 621.

Hellespontum trajicit. I. 582.

impubes. II. 673.

in Ætoliam it, deinde in saltum
Thermopylarum. I. 597.

interficitur. II. 678.

Iudæis infestus. III. 351.

Lampsacum oppugnat. I. 532.

Larissam aggreditur, & ab ea re-
cedit. I. 595.

legatis Rhodiorum responder.

I. 547.

legatos ad Annibalem clam mit-
tit. I. 554.

ad Scipionem mittit de
pace. I. 618.

Romam mittit. I. 623.

625. 626.

Medione exceptus, Tyrio ex-
clusus redit in Eubœam. I.

596.

mittit ad Scipionem legatos pa-
cem petentes. I. 621.

monetur ab Annibale. I. 604.

morus in Cilicia sedat.

opibus verustis ingens, & in-
servientium Regum ditissi-
mus. III. 309.

orationi Annibalis non credit.

I. 595.

ossa legit Macedonum ad Cyno-
scephalas. I. 594. 595.

pacem obtinet. I. 625.

pellitur ex Eubœa insula. II. 26.

I. 614.

Pheras & Scotussam capit. I.

595.

Populo Romano argenti probi
duodecim millia Attica talen-
ta inter duodecim annos
pensionibus æquisolvere te-
netur. I. 641.

Prusiam Bithyniæ regem con-
citatur ad bellum. I. 615.

Q

Prole-

- Ptolemæi omnes civitates in
 Cœlesyria in suam pote-
 statem redigit. I. 546.
 Ptolemæo Ægypti regi bellum
 infert. II. 176.
 recedit in Syriam. II. 26.
 redit in Asiam, patiturque nau-
 fragium, I. 552.
 reparat classem, & exercitum
 comparat. I. 610.
 repellitur & castra amittit. I. 621.
 retrocedit & castra munit. I.
 619.
 Romanis est in auxilium. II. 179.
 III. 350.
 Salganeam capit. I. 591.
 Smyrnam oppugnat. I. 532.
 tentat Romanorum socios. I.
 589.
 trajicit in Asiam. I. 599.
 Europam. I. 588.
 victus. I. 599. II. 8. 26. 59. 119.
 179. 677.
 Antiochus Seleuci pater, clarus inter Philippi
 duces. II. 646.
 Antiochus Soter Demetrii frater Iudæos sub-
 igit. II. 683.
 Tryphonem
 regno ex-
 uit. ibid.
 Seleuci filius. II. 665.
 exercitum ducit adversus Par-
 thos. II. 688.
 occiditur. ibid.
 Antiope Amazonum regina, captam ab Her-
 cule sororem traditis armis liberat. II. 615.
 Antipater Agidem & Spartanos vincit. II. 640.
 alterius nepos matrem Theffaloni-
 cen occidit. II. 652.
 amarior semper minister regni fuit,
 quam ipsi reges. II. 652.
 Antigonus contra Perdiccam juvat.
 II. 647.
 Antiochi fratris filius legatus mit-
 titur ad Scipionem. I. 621.
 auctor necis Alexandri & quare. II.
 644.
 cum supplemento tironum ad Ale-
 xandrum evocatur. II. 644.
 Dux Perfei, vivus capitur. I. 723.
 Eumeni auxilia mittit. II. 648.
 (Gallus) ancillariorum & histori-
 corum dehonestamentum. II. 397.
 Græciæ præponitur. II. 647.
 interficitur à Lyfimacho focero. II.
 652.
 inter amicos Philippi. II. 633.
 Macedonia præfectus. II. 638.
 Macedonum insidiis interficitur. II.
 649.
 nascendo regi tutor constituitur. II.
 641.
 regno exuitur. II. 652.
 Antipatri arrogantia. I. 626.
 cum Antipatro Agidis alterius bellum. II. 640.
 ietum foedus in Capitolio. I.
 625.
 Antipatriæ urbis situs. I. 517.
 Antipatria urbs capitur & diruitur à Romanis.
 I. 517.
 Antiphilus Edeffæus, dux Cetratorum Perfei.
 I. 718.
 Prætor Bæotorum. I. 540.
 Antiphon Rhamnus. II. 586.
 Antipolis opp. II. 451.
 Antiqua ædes Apollinis cum lavacro. III. 664.
 Antiquæ simplicitatis & virtutis in Catone
 æmulatio. I. 248.
 Antiquarii vitiosi. III. 36.
 Antiquata omnia per Pertinacem potuissent
 restitui. II. 313.
 Antiquis rebus quantum fidei habendum.
 I. 109.
 Antiquissima omnium gens Ægyptii. II. 515.
 Antiquissimi Italiæ populi Aborigines. II. 706.
 Antiquitas obscura. I. 122.
 Antiquitatis fata veneratus Alexander, bello
 Appulorum abstinuit. II. 641.
 ex Antiquitate animadversionum & ignominia-
 rum genera repetit Tiberius. III. 46.
 Antiquitatem sibi redditam crediderunt Se-
 natores electo Tacito. II. 415.
 Antiquitatis studium commendatur. III. 584.
 Antiquitatum ignari negant malorum tenebris
 aliquando obfusam fuisse Remp. II. 596.
 peritus Iulianus. II. 522.
 Antiquorum hominum simplicitas. II. 99.
 Antiscii qui in Æthiopia appellantur. II. 516.
 Antisophistas frequentat Tiberius. III. 44.
 odit Orbilius Grammaticus. III.
 127.
 Antissæi traducti Methymnam. I. 764.
 Antissa in insula Lesbo. I. 764.
 Antisiodorensis Petrus Imp. Orient. Latino-
 Constantinopol. III. 636.
 Antistes Christianæ legis Singaræ. II. 492.
 Sancti Petri à vinculis Seraphinus.
 III. 584.
 Antistites Christianorum inter se committit
 Iulianus. II. 508.
 Antistitum discursationes per Synodos. II. 506.
 provincialium vita. II. 556.
 Antistia Plauti uxor. III. 249.
 Antistii Turpionis & Q. Pompeji Monoma-
 chia. III. 557.
 Antistii Veteris claritas. II. 74.
 uxoris Calpurniæ magnanimitas. II.
 69. 84.
 Antistius à Damasippo trucidatus. II. 69.
 Antistius Burrus. II. 310.
 C. Antistius Consul. II. 74. 184. 234.
 L. Antistius Consul. III. 234.
 Antistius Labeo hostem suum Senatorem legit.
 III. 31.
 Antistius legatus Augusti. II. 52.
 Antistius libertus Aureliani. II. 411.
 C. Antistius Labeo legatus in Macedoniam.
 I. 759.
 M. Antistius legatus. I. 325.
 Sex. Antistius legatus. I. 445.
 L. Antistius Plaurum generum ad res novas
 hortatur. III. 254.
 L. Antistius Plebejus trib. mil. Conf. pot.
 I. 133.

Anti-

Antistius Prætor majestatis delatus. III. 253.

Antistius fervus Taciti. II. 411.

Antistius Sofianus Antejum accusat, & ob id
ab exilio revocatur. III. 272.

exilio multatur. III. 272.

340.

Trib. pl. III. 238.

L. Antistius Trib. pl. absens creatur. I. 93.

Antistius medicus. III. 17.

L. Antistius Trib. pleb. III. 7.

Antistius Vetus è primoribus Macedoniæ, ab-
solutus adulterii. III. 117.

Antona fl. in Britannia. III. 224.

Antoninados libri XXX. Gordiani. II. 367.

Antoninianæ Caracallæ vestes, ex ejus no-
mine Antonini, Antoninianæ dictæ. II.
238. 266.

Antoninianæ necis auctor Antoninus Diadu-
menus. II. 332.

pænulæ. II. 337.

plateæ. II. 343.

puellæ. II. 337.

thermæ. II. 191. 350.

Antoniniana vexilla. II. 337.

Antoniniani argentei. II. 423.

aurei. II. 403. 416.

pueri. II. 337.

sacerdotes. II. 295.

sodales. II. 290. 294. 330.

Antoninianum congiarium. II. 337.

Antoninopolis opp. II. 479.

Antonini nomen Alexander Severus recusat.
II. 347.

à pluribus principibus af-
fectatum. II. 333. 337.

in Heliogabali titulis jubente
Senatu erasum. II. 352. 346.

in Pio ortum per gradus ad
fordes ultimas pervenit.
II. 333. 334.

quasi Augusti omnibus Im-
peratoribus adscribendum
putavit Severus. II. 320.

331.

octo Imperatores à vate designati.
II. 332.

qui fuerint. II.
337.

nomine alii proprio, alii adscitio
nomine dicti. II. 337.

Antoninorum fata. II. 166.

laudes scripsit Gordianus in
prosa. II. 367.

nomen & militibus, & Senatui,
& Pop. Rom. amabile. II. 333.

336. 337. 338.

nomen velut Augusti nomen
amatum. II. 330.

nomine neque Deorum clariora
fuere. II. 368.

ultimus Heliogabalus. II. 339.

342. 345.

Antoninos duos (Bassianum & Getam) Pii
exemplo, Reip. se relinquere gaudet Se-
verus. II. 320.

Antoninus mensis September ex decreto Se-
natus appellatur. II. 289.

Antoninus Arrius *vide* Arrius Antoninus.

Antoninus Balbus à Severo occisus. II. 318.

Antoninus Bassianus Caracallus *vide* Bassianus.

Commodus *vide* Commodus.

Consul. II. 236. ter. 237. 238. bis.

Diadumenus *vide* Diadumenus.

Gallus *vide* Gallus.

Geminus Commodi frater, qua-
drimus mortuus. II. 305.

Geta *vide* Geta.

Gordianus *vide* Gordianus.

Heliogabalus *vide* Heliogabalus

Mamertini filius occisus. II. 306.

Antonini Pii adoptio. II. 287.

ætas. II. 290.

auctoritas apud exteros. II. 190.

civilitas. II. 289. 290.

clementia. II. 149. 190. 452.

constitutio de legatis, pœnæ
causa relictis. II. 289.

diligentia. II. 149.

Elogium. II. 131. 284.

filia Vero destinata. II. 286.

generi. II. 287.

justitia. I. 149. 190.

laudes I. 190.

libertas. II. 190.

morbus & mors. II. 190. 290.

nomina. II. 287.

pietas. II. 289.

simulacrum aureum inter Con-
stantios Claudiosque à Con-
stantino formatum. II. 339.

res gestæ. II. 149. III. 617.

responsum avaritiam Apollonii
notans. II. 289.

socer Annii Verus. II. 287.

studia. II. 290.

virtutes. II. 290.

vitam descripsit Iulius Capito-
linus. II. 287. ---- 290.

uxor Annia Faustina. II. 287. 290.

uxoris impudentia. II. 131. 290.

sub Antonino Pio Consules & res gestæ. II.
237. 238.

ab Antonino Pio in adoptione Marci ætatis
gratia facta. II. 291.

Antonino Pio omnes honores decreti. II. 290.

ab Antonino Pio Quæstor ante tempus defi-
gnatus Annii Verus Antoninus dictus.
II. 288.

sola auctoritate ex Orientis
partibus deductus Abga-
rus Rex Persarum. II. 289.

apud Antoninum Pium adulatoris Omuli ar-
tes. II. 292.

Antoninus Pius Agrippæ templum restituit.
II. 298.

Alanos sæpe molientes re-
frenat. II. 288.

Alimentarias puellas, in ho-
norem Faustinae Faustini-
anas dictas, constituit. II.
289.

Consul. II. 287.

de jure multa sanxit. II. 290.

- Divus à Senatu appellatus. II. 290.
 febris consumitur. II. 149.
 neque civili neque hostili sanguine polluit. II. 290.
 Numæ comparatur. II. 290.
 Olbiopolitis auxilia mittit. II. 289.
 omnium suorum gestorum reddit rationem. II. 290.
 patris templum dedicat. II. 299.
 qua conditione ab Hadriano adoptatus. II. 286. 291.
 Serenus & clemens princeps. II. 591.
 victus. II. 288.
 vir sine exemplo. II. 149.
 unde Pii cognomen accepit. II. 283. 284. 287.
 vultu iustitiam ornat. II. 149.
Marci Antonini Philosophi avus Annii Verus. II. 290.
 bellum Marcomanicum ibid.
 imago fere per omnes domus. II. 295.
 indoles. II. 190.
 mors. II. 191.
 pater Annii Verus. II. 290.
 patruus Annii Libo. ibid.
 proavus paternus Annii Libo. ibid.
 simulacrum aureum à Constantino inter Constantios Claudiosque formatum. II. 339.
 soror Annia Cornificia. II. 290.
 virtutes. II. 191.
 vita descripta à Iulio Capitolino. II. 290. --- 298.
 Consules & res gestæ. II. 131. 149. 190. 266.
sub Marco Antonino Philosopho res gestæ. II. 238.
à Marco Antonino Philosopho ærarium exhaustum quomodo sublevatum. II. 295.
 alii mentis publicis consultum. II. 293.
Marco Antonino Philosopho non absimilis Iulianus. II. 197.
 quæ crimini data. II. 295. 298.
Marcus Antoninus Philosophus Antiochensibus ignoscit. II. 297.
 Antonino Pio adoptandus datur. II. 283. 286. 288. 291.
 Consul. II. 288.
 gener fuit Antonini Pii. II. 190.
 in affectus Caesaris non sævit. II. 297. 303.
 in aulicam domum adoptatur. II. 291. 292.
 instrumentum regii cultus distrahit. II. 149.
 Lucium Annium Verum in imperii partem adsciscit. II. 149.
 Philosophiæ & græcis litteris studet. II. 149.
 morbo extinguitur. II. 149.
 verecundus princeps. II. 506.
 ut numen cultus. II. 295.
 vultum nunquam mutat. II. 149.
Antoninus Rationarius apparitor ad Perfas deficit. II. 475.
 à Persis magnifice excipitur. II. 476.
 Persas hæsitantes per commodiorem viam ducit. II. 478.
 se Lericino excusat. II. 478.
Antoninus Verus filius Ælii Veri. II. 286. 337.
M. Antoninus Verus Imp. vide Verus.
 Antonia avia Caligulae. III. 49. 60. 62.
 Neronis. III. 81.
 Claudii filia. III. 77. 89.
 Neronis nuptias recusans interimitur. III. 89.
 Flaccilla Priscum maritum in exilium comitatur. III. 270.
 minor uxor Drusi, mater Germanici. III. 57. 70. 171. 173. 213.
 Lepidæ. III. 230.
 Antoniana præsidia. II. 49.
 Antonia soror Claudii. III. 231.
 turris Hierosolymis. III. 352.
 Antoniani jugulant Brutum. II. 79.
 Antonianorum militum post fugam Antonii constantia in pugnando. II. 81.
 Antoniorum clientela. III. 22. 23.
 Antonius Consul sub Gratiano & Theodosio. II. 242.
 Felix vide Felix.
 Flamma. III. 340.
 Antonium Gniphonem audit Antejus. III. 127.
Marcus Antonius Gniphon Grammaticus, ut aliqui tradunt, Alexandriae fuit in conventu Scythobrachionis. III. 127.
 Antonius Iulus Consul. II. 235. III. 71.
 adulter in Iulia. II. 87.
 ingratitude & nequitiae poenas luit. II. 87.
 aucto-

- auctore Augustus co-
actus est frigidis
curari, quia calida
fomenta non pro-
derant. III. 35.
- Antonio Musæ Medico statua juxta signum
Æsculapii statuta. III. 31.
- Antonius Naso tribunus prætorii exauctora-
tur. III. 281.
- Natalis conjurat in Neronem. III.
266. 267.
- ob festinatum indicium im-
punis. III. 270.
- Novellus Othonis dux. III. 293.
- nullius au-
toritatis in milites. III. 297.
- Antonii Primi avaritia & superbia. III. 323.
324.
- Callidum commentum. III.
319.
- imaginarium edictum pro ci-
vibus Cremonensibus. III.
321.
- neque Antonii Primi, neque Muciani ope Ve-
spasianus adolevit. III. 336.
- Antonii Primi opere Illyriciani ad Vespasi-
anum transeunt. III. 310.
- Antonium Primum adsciri inter comites à
Vespasiano Mucianus non passus est.
III. 348.
- Antonius Cæsarianus. III. 466. 469. 499. 500.
599. 502.
- Antonius Primus acerrimus belli concitator
Italiam invadit. III. 314. 315.
- adversarum partium dux
opprimit Vitellium. III.
108.
- arte milites mitigat. III.
306. 325.
- Consularia insignia accipit.
III. 332.
- Cremonæ Ante-urbia in-
cendit. III. 320.
- Cremonam oppugnat & ex-
pugnat. III. 319. 320.
- cum Vitellianis prospere di-
micat. III. 317.
- de belli festinatione differit.
III. 314.
- describitur. III. 310.
- differt obsidionem Cremo-
næ. III. 318.
- impotenter se gerit. III. 331.
- Muciano suspectus. III. 339.
345.
- occasione uti properat. III.
317.
- præpostero obsequio cri-
men meruit. III. 329.
- Vitellianas cohortes in de-
ditionem accipit. III. 326.
- Antonius sub Domitiano Imperator appella-
tus. III. 147. 323. III. 120.
- tyrannus, à Suetonio ut minuscule
omissus. II. 420.
- occiditur. III. 120.
- Taurus tribunus prætorii exaucto-
ratus. III. 281.
- A. Antonius legatus ad Perseum. I. 754.
- C. Antonius Consul. II. 184. 234. 710.
- Catilinam exercitu pro-
sequitur. II. 711.
- in Illyrico in adversario-
rum devenit potesta-
tem. III. 9.
- L. Antonius bellum civile commovet. II. 186.
Consul & dux. III. 21. 43.
- cum uxore Fulvia Italiam tumul-
tibus implet. II. 81.
- M. Antonius Magister Equitum vitio creatus
abdicat se magistratu. I. 165.
- Perusiam petit, qua expugnata,
in Cæsaris potestatem venit.
II. 81.
- Superioris Germaniæ præses. III.
120.
- Trib. plebis, adversatur rogati-
oni Thalmæ Prætoris. I. 760.
- Triumviri frater. II. 44. 48. III.
20. 21.
- M. Antonii Cæsaris & Lepidi Triumviratus.
II. 48.
- crudelitas Brutum interimit. II. 84.
- cum Augusto reconciliatio. III. 32.
- in M. Antonii domo recitatur testamentum
Cæsaris. III. 17.
- M. Antonii epistolæ. III. 20. 33.
- & Dolabellæ furor. II. 78.
- exprobationes Augusto factæ.
III. 22.
- ingenium pessimum. II. 48.
- liberi ut tractati ab Augusto. III.
22.
- memoriæ Cicero maculas inurit.
II. 79.
- merus & ignavia. II. 48.
- mors & sepultura. II. 234. III. 22.
- rapinæ. II. 78.
- societas cum Lepido & Cæsare
Octaviano. III. 22.
- stilus, seu obscurum dicendi ge-
nus. III. 36.
- testamentum. III. 22.
- Triumviri amicus Sex. Clodius.
III. 131.
- avi caput pro rostris
exponitur. II. 41.
- pater. II. 35.
- vita & res gestæ. II. 124.
- M. Antonio Triumviro totius oræ maritimæ
potestas à Senatu decreta. II. 71.
- M. Antonium docet Epidius Rhetor. III. 131.
- inter M. Antonium & Cæsarem affinitas. II. 74.
- bellum civile.
II. 50.
- & Octavium bellum civile.
II. 86.
- M. Antonium Augustus vincit apud Actium
navali prælio. III. 22.
- M. Antonius à Cæsare ad ædem Opis depo-
situm occupat, festertium septies millies.
II. 78.

- à Claudio Cæsare nepote suo post
 obitum laudatur. II. 73.
 adoptionem avunculi stupro me-
 ritum Augustum asserit. III. 33.
 æmulus Cæsarianæ potentiae.
 II. 47.
 affirmat Senatui, Cæsarem filium
 ex Cleopatra natum, agno-
 visse. III. 12.
 amore Cleopatrae enervatur. II.
 83. 84.
 à moribus Romanis ad Ægypti-
 acos desciscit. II. 264.
 antiquitatis studio insanus. III.
 36. 43.
 Artavasdem Armeniæ regem au-
 reis catenis vincit. II. 83.
 dolo capit. *ibid.*
 à Senatu hostis judicatus. II.
 78. 186.
 Augusto objicit, proavum ma-
 ternum ejus Afri generis fuisse,
 & modo unguentariam taber-
 nam, modo pistrinum Ariciæ
 exercuisse. III. 20.
 proavum paternum ex-
 probat, restitutionem è
 pago Thurino, avum
 argentarium. III. 19.
 avunculum proscribit. II. 79.
 avus Germanici. III. 155. 204.
 Cleopatram ducit, repudiata so-
 rore Cæsaris Augusti Octavi-
 ani. II. 186.
 diadema C. Cæsari Collegæ in
 Consulatu vult imponere. II.
 77. III. 16. 21.
 M. Antonius Cinnae Mariique jussu confossus.
 II. 68.
 classem exercitumque deserit.
 II. 83.
 Consul. III. 17. 21. 23. 32. 43.
 44. 47.
 declamat. III. 130.
 fax & turbo sæculi. II. 47.
 fugatur. III. 21. 22.
 Germanicianus. III. 162. 164.
 gravis Reipublicæ. II. 48.
 Imperator salutatur. III. 21.
 in Italiam venit. II. 81.
 in otio agit cum Cleopatra. II. 50.
 insignia regni offert Cæsari.
 II. 47.
 Italiam deferere turpi fuga co-
 gitur. II. 78.
 Lepido se jungit. II. 78.
 liberos suos obsides in Capito-
 lium mittit, fidem C. Cæsaris
 interfectores descendendi
 dans. II. 77.
 ob Sext. Pompejum jugulatum,
 in theatro Pompeji ludos fa-
 ciens execratione populi spe-
 ctaculo pellitur. II. 82.
 Octaviam sororem Cæsaris ducit
 uxorem. II. 82.
 Octavio iniquus. *ibid.*
 infidias struit. *ibid.*
 oppressus. III. 25.
 orator occiditur. II. 65. 586.
 repulsus à M. Lepido per collo-
 quia. II. 78.
 se Liberum Bacchum patrem ap-
 pellari jubet, ejusque habi-
 tum imitatur. II. 83.
 Parthis bellum infert. II. 691.
 Parthos perit, & ab iis clade af-
 ficitur. II. 83. 693.
 patriæ bellum inferre constituit.
ibid.
 Pompeji legatus in Asiam. II. 35.
 progressus in Asia. II. 165.
 scopulus securitatis publicæ. II.
 49.
 Triumvir. II. 186. III. 20.
 varias libidines objicit Augusto.
 III. 69.
 vecordia temeraria Creticum
 bellum gerit. II. 35.
 victus ab Augusto apud Muti-
 nam. II. 124.
 victus & devictus, vitam sibi eri-
 pit. II. 50. 84. III. 23. 30. 124.
 virtutis interitum sibi attrahit. II.
 49.
 Q. Antonius Romanorum militum pertina-
 ciam castigat. I. 617.
 Merenda Tribunus militum
 Consulari potestate. I. 93.
 Decemvir. I. 64.
 T.
 Antron oppidum. I. 715. 724.
 Anruates Galli seu Nantuates. III. 408.
 Anubin Antoninus Caracallus portavit. II. 330.
 Commodus portavit. II. 307. 322.
 Anubis simulacrum marmoreum moveri vi-
 sum est. II. 308.
 Anulini Senatoris libertus Diocletianus. II.
 152. 194.
 Anulinus Consul. II. 238. 240.
 Severi Imp. amicus. II. 150.
 Anxius apparatus Philippi. I. 527.
 Anxietas Æmilii Pauli de P. Scipione. I. 750.
 Annibalis. I. 501.
 Campanorum. I. 412.
 Domitiani ob suspicionem mortis.
 III. 23.
 Masanißæ. I. 496.
 Romanorum ob Asdrubalis adven-
 tum. I. 446.
 Anxuras populus recitat vacationem suam.
 I. 446.
 Anxur civitas Volscorum, nunc Tarracinæ.
 I. 99.
 Anxuri neglectum præsidium, proditis por-
 tarum custodibus opprimitur. I. 104.
 Anxuris situs. I. 106.
 Anxur trecenti in coloniam missi, bina agri
 jugera accipientes. I. 167.
 vi captum & direptum. I. 104. 106.
 107. 156.
 Audacia C. Cæsaris. II. 74.
 Anzaba fluv. II. 477. 478.
 Aous amnis. I. 527. 528. 529. 530. 541.
 645.

- Apamea soror Seleuci. I. 633.
 Urbs. I. 579. 613. 621.
 dicta Celænæ. I. 633.
 Apamenas uvas in præsepia equis misit Heliogabalus. II. 342.
 Apamenii à Demetrio deficiunt. II. 689.
 Apamia filia Alexandri cujusdam Megalopolitani, uxor Aminandri. I. 589.
 urbs. II. 509. 524. 525. 566.
 Apaudulus adulterium Abieni & Aneptiæ defert. II. 566.
 Apelaurus Stympaliæ terræ locus. I. 544.
 Appellem tragædum Caligula, cum assistens simulacro Iovis, consuluisse, *uter illi major videretur*, cunctantem flagellis discidit. III. 64.
 Apelles legatus Philippi ad Romanos. I. 677. 687.
 clam interficitur à Perseo. I. 704.
 Apenarii Cyclopea luserunt. II. 381.
 Apenninæ fortes. II. 421.
 Apennini frigora. I. 328.
 in Apennini jugis pervigilium agit Vitellius. III. 106.
 Apennini transitum Annibal tentat. I. 323.
 transitus quam difficilis Annibali fuerit. I. 208.
 in Apeninno natus Pertinax. II. 309.
 Apenninum obsidet Alphenus Varus. III. 383.
 occupat Vitellius. III. 324.
 transeunt multi Itolorum. III. 325.
 Apennius mons. I. 113. 114. 115. 208. 323. 597. 651. III. 11. 322. 323. 324. 325.
 in Aperantiam castra movet Archidamus. I. 732.
 Aperantia urbs à Philippo recipitur. I. 602.
 in deditionem Ætolorum venit. I. 629.
 Aperantii Perseum recipiunt. I. 732.
 Aper & Pollio Consules. II. 238. 305. 307.
 M. Aper orator celeberrimus. III. 374.
 Arrii Apri factione occiditur Numerianus. II. 138. 426. III. 582.
 Arrius Aper socer Numeriani occiditur. *ibid.*
 Apri Perfici. II. 533.
 Apro Trasio Grammatico usus Antoninus Philosophus. II. 291.
 Apes Hieronem parvulum, congesto circa jacentem melle, multis diebus aluere. II. 665.
 in signis confidentes malum omen. II. 23. 45. 260.
 mansuetæ Heliogabali. II. 344.
 Apis mellifica Ægyptiis quid significet. II. 464. 465.
 Apum & mellis usum Aristæus docuit in Arcadia. II. 648.
 Apum examen secundum Romæ visum, quod mirabile est, quia rarum. I. 373.
 Apex Dialis. I. 138.
 Orientis pulcher Antiochia. II. 513.
 Aphellas Cyrenarum Rex. II. 663.
 Aphirem profugum persequitur Masanissa per agrum Carthaginiensium. I. 574.
 Aphricanus Ictus in consilio Alexandri Severi fuit. II. 359.
 Aphrodisias castellum. I. 546. 614.
 Aphrodisienses pop. III. 181.
 Aphrodisius Scribonius Orbilii servus, & Scriboniæ libertus, Grammaticus. III. 129.
 sine Aphronitris se esse posse, Gallienus dixit, cum ei nuntiaretur, Asiam à Scythis vastatam. II. 381.
 Apiastrum herba. II. 342.
 Apicata, Sejani uxor, domo pellitur. II. 342.
 scelus in Drusum prodit. III. 186.
 Apices dignitatum maximi. II. 590.
 Apicis auctoritate nobilitari apud Persas qui solebant. II. 476.
 Apicum pristinatorum reliquias quasdam reperit Florentius. II. 446.
 Apicii cœnas Heliogabalus vicit. II. 342. 343.
 Apicius dives ac prodigus. III. 184.
 Apidius Merula albo senatorio erasus. III. 192.
 Apinius Tiro. III. 325. 329.
 Apion Cyrenensium Rex. II. 248.
 Apionis consilium Populo Romano subdidit Lybiam. II. 263.
 Apion Libyæ Rex. II. 164. 184. 518.
 ad Apin visendum in peragenda Ægypto paulum deflectere superfedid Augustus. III. 37.
 Apin Ægyptii colunt. III. 351.
 Apis apud Memphim à Tito consecratur. III. 116.
 bos describitur. II. 515.
 in Ægypto repertus. II. 280. 515.
 cæterorumque Ægyptiorum deorum dirui iussit Cambyfes. II. 612.
 Apis & Mnevis animalia consecrata antiquis observationibus apud Ægyptios. II. 515.
 Idolum. III. 351.
 natales septem dies celebrantur. II. 516.
 Apocalypsim in Pathmo vidit Iohannes Apostolus & Evangelista. II. 265.
 Apocleti sanctius Ætolorum Concilium. I. 585. 589.
 Apodemius Agens in rebus. II. 441. 442.
 calceos Galli Cæsaris ad Constantium Augustum defert, indicium cædis. II. 443.
 igneus turbarum incentor. II. 443.
 qui in Galli Cæs. & Silvani necem effrænate exarserat, vivus exustus Iuliani Aug. iussu. II. 507.
 Apodeotæ pop. I. 538.
 Apolaustus histrio dictus. II. 300.
 occiditur. II. 306.
 Apollinares ambo pater & filius in exilium acti. II. 439.
 ludi extra portam Collinam ad ædem Erycinæ Veneris quare parati. I. 505.
 facti à Prætoribus Urbis. I. 440.
 ab Alexandro Severo. II. 353.
 prædicuntur. I. 393.

- quando primi Romæ facti.
I. 393. 440.
voventur in perpetuum. I.
417. 434.
ludos populus coronatus spectat.
I. 393.
Sacri Antistites. I. 200.
Apollinaribus ludis Romæ cælo sereno inter-
diu obscurata lux est. II. 608.
Senatus contra Maximini
hominis improbißimi
furorem remedium re-
quirit. II. 374.
Apollinaris Aurelius poëta. II. 425.
Circus. I. 74.
Claudius *vide* Claudius Apolli-
naris.
consciis cædis Antonini Caracalli.
II. 324.
conspiratio. II. 437.
Consul. II. 238.
Domitiani gener. II. 437.
Tragædus donatus à Vespasiano.
III. 113.
pro Apolline ornatus Augustus. III. 33.
Apollinem cantu æquiparare vult Nero. III. 93.
colunt Carthaginenses. I. 253.
legum suarum auctorem facit Ly-
curgus. II. 620.
morbos depellere credunt Galli.
III. 434.
petit & consulit Nero. III. 86. 91.
Apollinis beneficiis utendum. II. 405.
Comæi simulacrum avulsū sedibus,
perlatumque Romam, in æde
Apollinis Palatini Deorum Anti-
stites collocarunt. II. 524.
Cumani templum. II. 325.
Ædes *vide* Ædes Apollinis.
antiqua cum lavacro. III. 664.
ager sacer grandi pecunia redemptus.
I. 539.
Daphnæi fanum condit Antiochus
Epiphanes. II. 514.
exurit. II. 514.
Delphici oraculum consulunt Tar-
quinii filii. I. 24.
Delphici responsum de Imperio Se-
veri. III. 38.
filius existimatus Augustus. III. 38.
oraculum ad Hieranconem. I. 632.
Palatini templum conflagrat. II. 519.
Promontorium. I. 500.
Pythii oraculum. II. 57.
responsum. I. 108.
tela. II. 482.
templum. II. 397. 618.
spoliatur à Phocensibus.
II. 631.
Deliurn. I. 590.
Seleucia. II. 300.
Sminthii. II. 509.
Apollini campi Antiocheni dicantur. II. 651.
consecratur gladius Pausaniæ, quo
Philippum occidit. II. 634.
ædes vota & dedicata. I. 87. 88.
106. 148.
vota pro valetudine populi.
I. 87. 106.
Delphico craterem aureum dono
mittunt Romani. I. 277.
Romani ex manubiis dona
mittunt. I. 303.
Delphis Paullus sacrificium facit.
I. 763.
sacrificat Antiochus. I. 596.
dona vota. I. 682.
donum aureum ex præda Vejentina
conflatum. I. 111.
& Dianæ ædes vota. I. 330.
lectisternium habitum. I. 106. 330.
ludi voti factique. I. 393. 663.
munera à Massiliensibus mittuntur.
II. 696.
pars decima prædæ Vejentanæ sa-
cra. I. 479.
Pythio litant Romani. I. 479.
sacrum factum bove aurato, & ca-
pris duabus albis auratis. I. 393.
templum in Palatio extruxit Au-
gustus. III. 25.
templum promittit Cæsar. II. 82.
Apollo alter Cæsar Augustus, sed Tortor.
III. 34.
Clarius. III. 164.
Comæus. II. 524.
consultitur. I. 107.
Cumanus de fato Albici respondet.
II. 325.
humore continuo fudat.
II. 25.
Cumis in arce triduum ac tres noctes
lacrymatur. I. 730.
Delphicus Romanis læta promittit.
I. 479.
idem qui Sol æstimatur. II. 482.
Medicus. I. 686.
Palatinus. III. 25.
Prætor comitiorum ominis causa
pronuntiatur. I. 535.
pro Delphis suis contra Gallos pu-
gnat. II. 667.
Pythius. I. 479. II. 16. III. 349.
Sandaliarius. III. 31.
Seleuci pater creditur. II. 651.
Solis filius, conditor, & rex totius
orbis. II. 465.
Syraculis Romam advectus. III. 55.
Temenites. III. 55.
Virginum raptor. II. 647.
Zerinthius, ejusque templum. I.
642.
Apollodorus Architectus. II. 282.
auctor defectionis Athenis, in
exilium ejcitur. I. 590.
Pergamenus Magister dicendi
Augusti. III. 37.
Apellonia Assyriæ urbs. II. 524.
oppidum ex adverso Italiæ situm.
I. 236.
Pontica opp. II. 511.
præsidium Romanum accipit. I. 384.
rediens Augustus Brutum Cassium-
que aggreditur. III. 21. Cæ-

- Cassander, incidit in A-
bderitas. II. 650.
- Apolloniæ commoditas Cæsaris. III. 508. 509.
incolæ in silvas montesque refu-
giunt. I. 456.
successus. III. 38.
Prætor Anicius. I. 744.
- Apolloniam Cæsar recipit. III. 496.
ad Apolloniam copias reducit Consul. I. 522.
circa Apolloniam M. Bæbius copiis se conti-
net. I. 582.
- ad Apolloniam obsidendam præfectos suos
mittit Teuta. I. 298.
- Apolloniam pergit Paullus Cos. I. 762.
pervenit Cn. Manlius. I. 643.
secum educit ab Urbe Apollodo-
rum Pergamenum Augustus
juvenis. III. 37.
tentat Philippus. I. 384.
Thraciæ evertit Lucullus. II. 184.
- Apolloniatarum agri à Philippo vastantur. I.
479.
juventus. I. 384.
legati violantur, eorumque
violatores deduntur. I. 251.
- Apolloniatae à Philippo obsidentur. I. 251. 384.
auxiliantur Romanis adversus
Gentium. I. 479.
bellicis instrumentis se de hostico
instruunt. I. 385.
legatos mittunt Romam. I. 251.
subito aggrediuntur à Philippo.
I. 418.
Romanis se permittunt. I. 298.
trecenti se jungunt Quinctio.
I. 541.
- Apollonides principum unus apud Syracusa-
nos. I. 379.
- Apollonidis salutaris oratio. ibid.
- Apollonienfes pro Scythiis auxilium à Philip-
po perunt. II. 633.
- Apollonii dictum. II. 289.
effigiem in larario servat Alexander
Severus. II. 351.
- Apollonium Rhetorem audit Verus. II. 299.
Stoicum Philosophum audit Ve-
rus. II. 237. 299.
- Apollonius Antiochi legatus. I. 705.
purpuratus. I. 614.
Chalcedonius Stoicus Philoso-
phus Marci Antonini Philoso-
phi præceptor. II. 289. 291.
Consul. II. 243.
Molonis, clarissimus dicendi ma-
gister. III. 4.
Syrus Platonius. II. 278.
Tyaneus Philosophus insignis. II.
236.
laudatur. II.
406.
sua interces-
sione apud Aurelium patriam ser-
vat. II. 406.
ubi natus.
II. 523.
- Apollophanes præfectus Sex. Pompeji. III. 22.
- Aponiana insula. III. 534.
- Aponianus *vide* Dillius Aponianus.
- in Aponi fontem talos aureos de consultati-
onibus cum jaceret Tiberius, evenit,
ut summum numero jacti ab eo ostende-
rent, hodieque sub aqua visuntur ii tali.
III. 45.
- M. Aponio Saturnino à Cajo ad tredecim gla-
diatores HS. nonagies ignoranti addi-
cuntur. III. 65.
- M. Aponius Saturninus Mæsiæ rector. III. 292.
cum ex-
citu celerare jubetur. III. 315.
cum le-
gione septima Claudiana ad-
venit. III. 316.
defecti-
onem Vitellio nuntiat. III. 312.
pessi-
mum facinus audet. III. 310.
trium-
phali statua donatur. III. 292.
- per Apologos vel fabulas Professores dicta sua
exponunt. III. 130.
- Apologus vel fabula de Cane. II. 696.
Menenii Agrippæ de
ventre & cæteris hu-
mani corporis partibus.
I. 38.
- Apophoreta confert Calligula Agitatori Cy-
rhico. II. 696.
viris & fœminis data à Vespasi-
ano. III. 114.
- pro Apophoretis quæ dederit Heliogabalus.
II. 342.
- Apophthegma Antigoni. I. 677.
Asdrubalis, Hædi cognomine.
I. 507.
- Apoplexia Lucius Cæsar corripitur. II. 294. 301.
- Aporidos Come, Vicus. I. 633.
- Apostoli à Gregorio M. in Britanniam missi.
II. 221.
- Apotheosis Æneæ. II. 103.
Romuli. I. 8.
- Apparatus Africi triumphus ex ebore. II. 77.
anxius Philippi. I. 527.
bellicus Carthaginis novæ. I. 425.
belli Romanorum adversus Anti-
ochum. I. 593.
conviviorum magnificus. II. 37.
Romanorum ad bellum cum An-
tiocho. I. 587.
adversus Pyrrhum.
I. 228. 229.
- sine apparitione in Mesopotamiam redire ju-
betur Ursicinus. II. 476.
- Apparitionis armorum magister rationarius
Remigius. II. 447.
Magister equitum Iacobus & Ce-
sius vinciuntur. II. 484.
præfecturæ prætorianæ Præfe-
ctus. II. 455.
præfecturæ prætorianæ princeps
Rufinus. II. 444.
- Apparitor Castrepsis Hyperechius. II. 552.
fidus auctori suo. II. 455.
largitionum sub Valente Venuustus.
II. 552.

- portam tuens. II. 584.
per Apparitorem, in spectaculo ludorum militem gregarium in XIV. ordinibus fedentem, excitari iussit Augustus. III. 21.
 Apparitores ab Hetruscis sumpti. I. 5.
 abrogati ab Alexandro Severo. II. 356.
 ad pignora capienda dimissi. I. 65.
 Consulum viginti quatuor, & ipsi plebei homines. I. 47.
inter Apparitores lictoresque ut præcederent equites Rom. trabeati, & cum hastis militaribus, quoties gereret Consulatum, iussit Domitianus. III. 123.
 Apparitores nullos passus est Alexander Severus. II. 356.
 regii. I. 18.
 turbæ seditiosæ immittuntur à Præfecto. II. 448.
 Vicariæ potestatis. II. 559.
cum Apparitoribus prodit Tiberius. III. 44.
 Appellatio Hymetii ad Cæsaris præsidium. II. 564.
sine Appellatione sui concessit Magistratibus liberam jurisdictionem Caligula. III. 60.
 Appellationes à iudicibus omnes ad Senatum fieri jubet Nero. III. 84.
 locorum inquirebant Rhetores. III. 131.
 quibus delegaverit Augustus. III. 27.
 Appellationes universæ decretæ à Tacito Præfecturæ urbanæ. II. 415.
 urbanorum litigatorum. III. 27.
de Appellationibus lex. III. 249.
ex magnorum iudicum ut cognoscerent Patres permisit Probus. II. 418.
 Appellationum honorificarum causa donativum militibus largissimum dedit Severus. II. 319.
 Appendices Olcadum & Vaccæorum. I. 307.
 Appia aqua ab Appio Claudio in Urbem inducta. I. 188. II. 232.
 Appiæ limes. I. 332.
 municipia. I. 410.
 Appia via. I. 156. 327. 344. 345. III. 55. 61. 70. 82.
 munita ab Appio Claudio. I. 188. II. 232.
 Appiani exercitus in retinendo Volumnio studium. I. 204.
 Appianus exercitus odio ducis vinci voluit. I. 48.
 Appiola urbs expugnata à Prisco Tarquinio. I. 16. II. 7.
 Appius Claudius *vide infra* inter Claudios.
 Appulejana feditio ejusque origo. II. 37.
 Appuleja Varilia sororis Augusti neptis. III. 163.
 Appuleji Milesiæ Punicæ. II. 327.
 Appulejus Rufinus Consul. II. 306.
 C. Appulejus Saturninus Quinquevir. I. 757.
 L. Appuleji Saturnini vita, res gestæ, casus & mors. II. 122. III. 470.
 L. Appulejus Decemvir. I. 704.
 L. Appulejus *vide* Lucius Grammaticus. II. 327. III. 126.
 L. Appulejus Saturninus à Mario fovetur. II. 38.
 creatur Prætor. I. 769.
 Tribunus plebis diem dicit M. Furio Camillo. I. 113.
 Q. Appulejus Consul. I. 199.
 Decemvir. I. 704.
 Pansa frustra obsidet Nequinum opp. I. 199.
 Sext. Appulejus Consul. II. 234. III. 40.
 in verba Tiberii Cæsaris jurat. III. 141.
 Pannonios subigit. II. 235.
 Απραιόπολις insulæ nomen. III. 39.
 Apri urbs Thr. II. 557.
 Aprianus & Papus Coss. II. 372.
 Apricitas loci. II. 683.
 Aprilis mensis Neronis dictus. III. 94.
 Apro incurrenti objectus Augustus à dispendatore suo per metum. III. 33.
 Aprum occidit Diocletianus. II. 194. 426. III. 138.
 Tiberius jaculis petit in harena. III. 55.
 Apronia à marito præcipitata. III. 188.
 Apronianus Consul. II. 237. bis. 239.
 Præfectus Urbi à Iuliano factus. II. 519. bis.
 cur in veneficos animadvertit. II. 548.
 Rufius Turcius Apronianus. III. 600.
 C. Apronius Trib. pl. I. 70.
 Cn. Ædilis. I. 251.
 L. Apronii virtus. II. 91.
 L. Apronius Cæsanus L. Apronii filius Numidas fundit. III. 175.
 L. Apronius ad munitiones viarum & fluminum à Germanico relinquitur. III. 149.
 Africæ præest. III. 186.
 censet, ut feciales ludis magnis præsiderent. III. 181.
 cohortem Rom. decumat. III. 174.
 eques Romanus ad Tiberium mittitur. III. 145.
 inferioris Germaniæ Proprætor. III. 197. 215.
 ob res cum Germanico gestas insignia triumphalia obtinet. III. 153.
 Rufum Helvium gregarium militem torquibus & hasta donat. III. 174.
 focer Getulici. III. 207.
 focer Plauti Silvani prætoris. III. 189.
 Tacfarinatem fundit. III. 174.
 Aprunculus Gallus orator. II. 506.
 Aprugnam carnem comedit libenter Gera. II. 331.
 Maximinus Iunior. II. 365.
 Aprugna perna. II. 286.
 fu-

- sumina exhibet per dies decem, tri-
 cena quotidie cum suis bulbis An-
 tonius Heliogabalus. II. 342.
 Apfius flumen. I. 517. III. 497.
 Apuani ad rebellionem spectant. I. 670.
 Ligures circumveniunt Q. Marcium
 Cos. I. 656.
 domantur à C. Flaminio Cos.
 I. 651.
 opprimuntur & traducuntur
 in Samnium. I. 682. 683.
 Apuanis Liguribus bellum infertur. I. 682.
 Apuli bello Tarentino involvuntur. II. 18.
 cæduntur à P. Decio. I. 203.
 foedere in amicitiam reficiuntur, defi-
 ciunt ad Pœnos, & vastantur. I. 169.
 170. 348.
 in triumpho ducti. I. 246.
 novum bellum movent. I. 173.
 Apulis pax datur. I. 185.
 Apulos petit Æneas. II. 4.
 Apulia. I. 138. 150. 177. 181. 185. 232. 237.
 300. 330. 333. 345. 349. 359. 362. 393.
 397. 406. 416. 660. II. 18. III. 473.
 Apuliæ gravis autumnus. III. 495.
 motus. I. 370.
 oppida distribuuntur. I. 238.
 saltus. I. 183. 377.
 in Apuliam abijt Annibal. I. 430.
 Cæsar proficiscitur. III. 473.
 castra movet Annibal. I. 397.
 Apuliam castris relictis petit Annibal. I. 447.
 Apulorum bello abstinet Alexander Antiquita-
 tis fata veneratus. II. 641.
 Apulum bellum. I. 173.
 Apulus ager evastatus. I. 173.
 Apulo Hister in crapula captus. II. 26.
 Apum examen inter omina imperii Antonini
 Pii. II. 287.
 L. Apustius Fullo Ædilis pl. I. 510.
 Consul. I. 299.
 cum Attalo ad classem re-
 dit. I. 524.
 extrema Macedoniæ popu-
 latur. I. 517.
 Legatus. I. 364. 523. 531.
 608.
 Prætor. I. 547. 548.
 fortitur urbanam jurisdicti-
 onem. I. 548.
 Triumvir Colonix Latinæ
 in Thurinum agrum de-
 ducendæ. I. 571. 577.
 tumultuario prælio cadit.
 I. 612.
 Aqua Albana cruenta fluit. I. 434.
 Anienis in Urbem ducta. I. 188.
 Claudia in Urbem inducta à Claudio
 Tiberio. II. 144. III. 75. 214.
 dulcis ad littora maris inventa. III. 518.
 gelida pota, facilius vita absolvitur
 moriens.
 quadraginta quinque dierum in navi-
 bus impolita, in Africam cum Sci-
 pione trajecturis. I. 485.
 falsa & foetida.
 Aquæ Amnicæ. II. 512.
 avertendæ labor. III. 518.
 calidæ, locus. I. 500.
 Cumanæ. I. 696.
 Aquæductum inchoavit Caligula. III. 61.
 lapidei operis à Cæsare incho-
 atum Claudius perfecit. III.
 75.
 Aquæductus Antiatum ab Antonino Pio resti-
 tuti. II. 289.
 Aquæ & ædificia publica privatis ademptra.
 I. 665.
 fontes suapte matura calentes,
 ad usus aptæ multarum medela-
 rum. II. 438. 525.
 ignis interdictio. II. 38. III. 439.
 hostibus nocentiores. II. 50.
 inopia. III. 350.
 Pompejani laborant. III. 504.
 intercutis morbo decedit Cn. Domi-
 tius, Neronis pater. II. 82.
 moritur Hadrianus.
 II. 237.
 in Urbem ducendæ se objicit Licini-
 us Crassus. I. 686.
 magnæ Romæ. I. 373.
 marinæ. III. 36.
 & albulæ. III. 87.
 Neptuniæ. I. 665.
 plurimum bibit Firmius. II. 421.
 Sextiæ. II. 32.
 à Sextio Calvino sic dictæ.
 II. 66.
 in Galliis à Sextio conditæ.
 II. 233.
 Sinuessanæ. I. 331.
 Aquam intrant Cæsariani, ut cum Britannis
 decerent. III. 424.
muliebrem præparatis mihi, dictum cla-
 rissimum Carini ad balneatores,
 cum ei balneum pertepidum præ-
 pararent. II. 426. 427.
 vulgarium ante horam quartam cale-
 facere prohibuit Ampelius Præfe-
 ctus Urbi. II. 568.
 Aquariæ fistulæ. II. 376.
 rei periti artifices. II. 567.
 ad Aquariam rotam Parasitos ligavit Helioga-
 balus, & cum vertigine sub aquas mitte-
 bat, rursusque in summum revolvebat,
 eosque Ixionios amicos vocabat. II. 343.
 Aquarius. III. 123.
 Aquarum calidarum fontes. I. 597.
 cura Augusti. III. 27.
 ductibus intersectis, obsessi ad de-
 ditionem compelluntur. II. 503.
 ductus infinitos suo nomine nuncu-
 pavit Hadrianus. II. 282.
 inopia præmuntur Thraces. III. 193.
 inopia tempore brumali. II. 514.
 inundatio. I. 500. 505.
 Aquas corporibus & clypeis retinere conan-
 tur Cimbri. II. 32.
 telis impetunt Thraces. II. 33.
 Aquatores Romani. I. 342.

- Aquila aufert pileum Lucumoni, & rursus capiti ejus imponit. I. 16.
 Catilinæ vexillum. II. 718.
 dexteriore humero Claudii confidet. III. 72.
 gallinam albam, ramulum lauri rostro tenentem in gremium Liviae dimittit. III. 95.
 in clypeo Hieronis confedit. II. 665.
 insignis statuam Domitiani circumplectitur, pennisque clangores lætissimos edit. III. 120.
 Pontius *vide* Pontius Aquila. III. 16.
 rapit extra de manibus avi Galbæ. III. 96.
 panem & reddit Augusto. III. 38.
 Rhodi conspecta in culmine Tiberii affedit. III. 45.
 Romanorum Legionum insigne. II. 82.
 fedet super nomen Agrippæ. III. 39.
 signum Romanæ legionis, servata à signifero intra Balthei latebras. II. 52.
 supersedens tentorio Augusti. III. 39.
 Vitellio advolat lætum auspiciū. III. 105.
 undevicesimæ Legionis cum Varo amissa reperitur. III. 150. 158.
 Aquilæ, casu quodam, an divinitus, neque ornari, neque signa convelli moverique potuerunt. III. 73.
 Aquilæ duæ in culmine domus nascente Alexandro. II. 645.
 Romanæ penes Germanos. II. 52.
 felicem pugnam Romanis prædicunt. III. 157.
 malum Romanis omen. II. 23.
 omen Imperii Vespasiano fuerunt. III. 111.
 ostento mors Augusti præcognita. III. 39.
 prodire nolunt. II. 23.
 Romanæ captræ à Parthis. II. 37.
 remittuntur. II. 53.
 ubi raro videantur. II. 325.
 Aquilam & signa amplectitur Plancus, seseque religione contra seditiosos milites tutatur. III. 147.
 flagitant milites refractarii. III. 98.
 humeris subit Augustus. III. 21.
 in castra refert Augustus. II. 48.
 Legionis rapere ausus est è castris Lepidi Cæsar. II. 82.
 Aquilaria, locus in Africa. III. 488.
 Aquilarum duarum certamine finito, tertia victricem abegit. III. 111.
 insidias quomodo evitent Anseres Taurum transvolantes. II. 475.
 Aquilas & signa Romana adorant Artabanus. III. 60.
inter Aquilas interque signa fisci de Imperatore rapti vehuntur. III. 146.
 Aquilis & vexillis circumseptus Imperator Valentinianus. II. 548.
 Aquileja. I. 691. 692. 693. 694. II. 294. 444. III. 23. 44. 111. 315. 393.
 Aquileja ab Istris habitata. II. 679.
 à Gallis condita. I. 657. 665.
 Maximino obsessa & oppugnata fortiter se defendit. II. 363. 364.
 Quadis & Marcomannis obsessa. II. 582.
 capitur à Romanis. I. 668.
 colonia suppleta. I. 731.
 cum duabus legionibus & cohorte sagittariorum partes Constantii adversus Iulianum tueretur, & obsidionem fortiter tolerat. I. 502.
 in agro Gallorum. I. 681.
 Iuliani copiis portas claudit. II. 502.
 Maximino fortissime resistit. II. 363. 364.
 per Iovinum à Iuliano oppugnatur. II. 502.
 Aquilejæ deditione Iulianus elatior fit. II. 512.
 defensor Agilo. II. 512.
 Aquilejam Attila obsidet & expugnat. II. 210.
 Colonia Latina deducta. I. 668.
 II. 61.
 deducunt Coloniam tresviri L. Manlius Acidinus, P. Cornelius Scipio Nasica, C. Flaminius. I. 681.
 Marcus & Verus veniunt. II. 301.
 Aquilejenses de morte Constantii certiores facit Agilo, & ad deditionem compellit. I. 503.
 Aquilejensibus colonorum numerus augetur. I. 730.
 Aquilejensis ager. I. 665.
 Urbs. II. 364.
 Aquilejensium devotio pro Romanis. II. 376.
 fides erga Romanos contra Maximinum. II. 366.
 querelæ. I. 725.
 Aquilifer in manu detinentis signum Cæsaris fugiens, reliquit. III. 14.
 moranti se Cæsari cuspide committitur. III. 14.
 quartæ legionis Galbæ nuntiat, legiones in verba Senatus & Populi Romani jurasse. III. 288.
 Aquilifero legionis faucio Augustus aquilam humeris subit, diuque portat. III. 21.
 Aquiliferi legionum, III. 336.
 Cæsariani moribundi fortis animus. III. 506.
 decimæ Legionis virtus. III. 419.
 Legionisterriæ templum Solis apud Palmyram diripiunt. II. 407.
 Aquiliferis signiferisque litteras Germanici recitat Cæcina. III. 148.
 Aquilinus Consul. II. 238. 239. 240. II. 684.
 Aquilii fratres. I. 28.
 Aquilius Centurio ad Severum occidendum missus. II. 314.
 cum servis debellat. II. 40.
 Niger Historicus. III. 21.
 primipilaris. III. 334.
 Regulus. III. 340.
 reliquias Asiatici belli conficit. II. 30.
 C. Aquilius Consul. I. 41. 266.
 Hernicos devincit. I. 41.
 Flo-

- Florus sub hiemem trajicere in Siciliam cogitur. I. 267.
triumphat. I. 268.
- L. Aquilius* Corvus Trib. mil. Conf. pot. I. 124.
Gallus Prætor. I. 695. 696.
- M. Aquilio* capite pœnas dat Aristonicus. II. 62.
- M. Aquilius* Mithridati vinctus traditur. II. 67.
servos vincit. II. 40.
- P. Aquilius* in Etruriam ad coëmendum frumentum missus. I. 430.
- Aquilo in Septentrionem versus. I. 611.
- Aquilonem ex Thracia flare fingit Homerus. II. 557.
- Aquilones venti. I. 605.
- Aquilonia urbs Samnitium. I. 213. 214. 215.
- Aquilus color. III. 35. 395.
- Aquinas ager. I. 411.
colonia. III. 306.
- Aquini curator avus Pescennii Nigri. II. 321.
- Aquitani Galliae pop. II. 451.
callidum genus. II. 36.
molliores Belgis. II. 451.
in Cæsaris copiis. III. 399.
- Aquitania ab Honorio conceditur Walliae Gothorum regi, vi foederis. II. 207.
à Iulio Cordo in verba Othonis obstricta. III. 291.
- ex* Aquitania commeatum translatio Cabillonem, ad expeditionem Alemannicam. II. 439.
- Aquitania describitur. II. 451.
- in* Aquitania secturæ seu stricturæ ærariæ. III. 412.
- Aquitania tertia Galliae pars. III. 391.
- ex* Aquitania vecta annona ad castra Iuliani. II. 468.
- Aquitaniæ Agricola præficitur. III. 366.
fines. II. 451.
limites. III. 391.
pars maxima se Crasso dedit. III. 413.
præest Galba. III. 96.
provinciae duæ. II. 451.
fitus & urbes. II. 451.
- Aquitaniam domat Augustus. III. 23.
ipse Cæsar adit. III. 465.
- Aquitanorum clades. III. 412.
convivia lauta plerumque & munda. II. 456.
cultus. II. 451.
rebellio adversus Romanos. III. 412. 413.
- apud* Aquitanos maxime nec viri nec feminae, licet perpauperes, fructis pannorum squalent. II. 451.
- Aquitius Clodius. III. 556.
- Ara Concordiæ. I. 377.
- Ara dedicata Augusto Lugduni. III. 71.
Decii, unde sic appellata. III. 580.
Dei. III. 27.
Drusi. III. 156.
extructa Divo Iulio. III. 21.
in cælo visa. I. 373.
Iunonis Laciniæ templi vestibulo, cujus cinis nullo umquam movetur vento. I. 370.
- templo ab Annibale condita & dedicata. I. 473.
- injussu Senatus aut Tribunorum plebis non dedicanda. I. 196.
- Iovis Elicii in Aventino à Numa Pompilio dedicata. I. 10. 677.
- Lunensis super monumento Neronis. III. 93.
- Martis in campo. I. 578. 685.
- Maxima ab Evandro Herculi dedicata. I. 5. 188. II. 101.
- exurit. III. 264.
- Neptuni in Circo Flaminio. I. 457.
- Octaviano consecrata. III. 19.
- Pudicitiae Plebejæ ab Virginia A. F. dedicata. I. 206.
- Solis. I. 677.
- Arae Alexandro M. & Augusto sacratae. II. 511.
Cæsari decretæ. III. 15.
cæspititiæ centum à Balbino, occiso Maximino, extructæ. II. 376.
constitutæ pro Augusto ex morbo restituto. III. 31.
destructio capitalis. II. 514. 515.
Deum subversæ die quo defunctus Germanicus. III. 58.
duodecim in belli vota statutæ ab Alexandro M. veniente in Asiam. III. 637.
in juramento tactæ. II. 666.
in monumenta rerum à se gestarum ab Alexandro M. statutæ ad ostium Indi. II. 643.
inscriptæ: OB AGRIPPINÆ PUERPERIUM. III. 58.
Legionum sacratae. III. 45.
- Aram adoptionis prohibet Tiberius. III. 142.
- ad* Aram D. Iulii trecentæ hostiæ mactatæ ab Augusto. III. 21.
Iovis Cassii cantat Nero. III. 85.
Martis in campo fellis Curulibus sedent Censores. I. 685.
patri jurat Annibal. II. 22.
- apud* Aram Ubiorum Germanicum adeunt legati Senatus. III. 146.
- Segimundus filius Segestis sacerdos creatus, vitras rupit, & ad rebelles profugit. III. 150.
- Arabes beati pop. II. 525.
Erotini virtute nobilitati. II. 690.
& Iudæi in Palæstina victi. II. 164.
Eudæmones. II. 403. 408.
in classe Cleopatrarum. II. 50.
in fidem accipit Trajanus. II. 189. 237.
provinciae formam rediguntur à Septimio Severo. II. 133. 191. 317.
Iudæis infensi. III. 350.
sagittarii gladios habent tenues, longos quaterna cubita. I. 620.
vincit Pompejus. II. 34. 184.
- Arabia à Romanis devicta. II. 8.
deserta. I. 757.

- in* Arabia res bene gestæ à Cassio. II. 303.
 visus anguis jubatus. II. 289.
 Arabia, beatæ situs, urbs & nominis ratio. II. 525.
 pars in divisione Imperii Alexandri
 M. Ptolemæo cedit. II. 646.
 situs & descriptio. II. 438.
 Arabum loca occupat Trajanus. II. 166.
 Arabianus Flavius, Annonæ Urbicæ Præfe-
 ctus. II. 410.
 Historicus. II. 374.
 Senator à Severo occisus. II. 318. 338.
 infidiator. II. 338.
 Arabicus appellatur Antoninus Caracallus. II.
 330.
 Severus. II. 317.
 Septimius Arabinus famosus crimine furtorum,
 inter Senatores Alexandrum Severum sa-
 lutat. II. 349.
 Arabium fl. II. 526.
 Arabius Comes Orientis. II. 519.
 Aracha urbs. II. 524.
 Arachosia situs, palus, oppida. II. 526.
 Arachosia regio Pers. II. 523.
 Arachotofcenes palus. II. 526.
 Aractus fluv. I. 732.
 Aracilium opp. II. 52.
 Aracossi in divisione Imperii Alexandri M. Si-
 byrtio cedunt. I. 646.
 Aradii & Sidetæ populi. I. 589.
 Aradion cum Probo singulari certamine pu-
 gnans, vincitur. II. 417.
 Aradius Comes Orientis. II. 519.
 Araharius & Ufaer, Regales Quadorum, pa-
 cem impetrant à Constantio. II. 470.
 Araneorum pondo decem millia collecta iussu
 Heliogabali. II. 343.
 Arar & Rhodanus in unum confluunt. I. 315.
 II. 451.
 Gallia fluvius. III. 243. 305.
 incredibili lenitate fluit. III. 393.
 Arare Hunni & Alani negligunt. II. 592.
 Arathis, uxoris Damasci regis, sepulchrum,
 pro templo colunt Syri. II. 683.
 Aratio inventa ab Atheniensibus. II. 615.
 Arato Principi Achæorum uxor à Philippo
 adempta. I. 443.
 Arator bos, decussu iugo, triclinium Vespas-
 iani irrumpit, & ad ipsius pedes procidit,
 cervicemque summittit. III. 111.
 & Hermogenes duces Romanorum in-
 terficiuntur ab Alemannis. II. 567.
 Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, poëta
 mirabilis, Apostolorum actus ver-
 sibus hexametris exaravit. II. 218.
 Aratores stipendiarii milites facti. III. 537.
 Aratorum & opificum sedes Capua. I. 414.
 ratio habita sub Augusto. III. 28.
 Sicyoniorum, patris & filii cædes.
 I. 533.
ab Aratro Dictator Titus Quinctius. I. 19.
 II. 15. 256.
 Aratus iustitiam offensam vitii hominum in
 cælum extollit. II. 513. 539.
 juventutem ad sobolem generandam
 domum remittendi author Spar-
 tanis. II. 620.
 Poëta. II. 367.
 Aravisci Pannoniæ pop. III. 361.
 Araxates fluv. II. 526.
 Araxis fluv. Armeniæ. III. 240.
 Parth. II. 49.
 Araxius Prætorio Præfectus exilio multatur.
 II. 551. 554.
 Arbaca opp. II. 526.
 Arbactii in Hispania à Q. Cæcil. Metello do-
 miti. II. 120.
 Arbactus Medorum Præfectus, fit Rex. II.
 610.
 Arbacula urbs Cartejorum vi capta. I. 307.
 Arbela urbs Pers. II. 524.
 Arbetio ad belli societatem vocatur à Valente.
 II. 552.
 adversus Iulianum præmittitur. II. 504.
 ambiguus & prætumidus in quæstio-
 nibus. II. 507.
 Consul. II. 241. 449.
 ad insidiandum acer & fla-
 grans. II. 440.
 ad Valentem vocatur. II. 553.
 ex invidia læsæ Majestatis ac-
 cusatur. II. 454.
 in damna potens. II. 443.
 infidiatur Ursicino. II. 440.
 Magister Equitum. II. 456. 504.
 ut Lentienſe bel-
 lum gesserit. II.
 444. 445. 446.
 Quæſitor Ursicini. II. 488.
 Arberionis domum spoliatur Procopius. II.
 552. 553.
 Arbitio & Lollianus Coss. III. 596.
 Arbitrator adhibetur Otho. III. 101.
 belli & pacis Græcorum quomodo fa-
 ctus Persarum Rex. II. 624.
 factus Annibal. I. 519.
 inter Reges Iudæos Pompejus. II. 34.
 Regum & gentium Populus Romanus.
 II. 39.
 Arbitraria æstimatio rerum & solutio ex de-
 creto Cæsaris æquissima. III. 498.
 Arbitria præliorum penes Tellurem deam,
 aut inferos esse non posse, docet Pyr-
 rhus. I. 237.
 Principum pro lege. III. 610.
ad Arbitrium hostium mori fortibus viris mi-
 ferrimum. II. 49.
 Arbogastes creat Eugenium tyrannum. II.
 156. 269.
 & Eugenius à Theodosio bello
 peruntur. *ibid.*
 miraculose vincun-
 tur. *ibid.*
 se ipsum interficit. II. 269. III.
 601.
 Arborii & Eusebii dira facinora. II. 444.
 Arbor Cupressus evulsa atque prostrata, viri-
 dior ac firmior resurgens, protendit
 Vespasiano Imperium. III. 111.
 felix. I. 110.
 infelix. I. 11.
 palmæ reperta. III. 38.
 quæ privato adhuc Domitiano eversa
 surrexerat, ante interitum Domiti-
 ani rursus repente corrui. III. 123.
 Quer-

- Quercus vice Deorum appellata. I. 60.
 templo Iovis propinqua de cœlo tacta. I. 434.
 Arbores ab hostibus exsecantur. II. 572.
 pomiferæ exuruntur. II. 563.
 quæ obnoxia frigoribus sunt, hieme sæva deustæ cunctæ. I. 685.
 Taxæ. II. 52.
 Arboribus inflexis alligatus adulter. II. 402.
 Arboris felicitis verbenas gestat Theodorus. II. 575.
 Arborum incidendarum astus in remorandis hostibus. III. 405.
 ruina obruti milites. I. 358.
 Arca Cæsarea opp. II. 348.
 Arcae lapideæ duæ sub Ianiculo inventæ, in quibus libri Numæ Pompilii. I. 679.
 II. 110.
 in Arcam ligneam conjectus M. Atilius Regulus, clavis introrsum actis. II. 117.
 Arca publica. II. 405.
 Arcades rerum navalium imperiti. I. 4.
 sub duce Evandro in Italiam veniunt. II. 12.
 in Arcadia effossa vasa operis antiqui, atque in iis assimilis Vespasiano imago. III. 112.
 ex Arcadia Evander in Italiam venit. I. 4.
 Arcadiæ regnator Aristæus, mellis usum primus invenit. II. 648.
 Arcadii & Honorii socordia. III. 625.
 foror. III. 602.
 vita, res gestæ & mors. II. 269. III. 601. 624.
 Arcadio & Honorio Remp. quietam relinquit Theodosius. II. 157.
 contra Arcadium Alaricus Gothorum rex instigatur. III. 601.
 Arcadius & Honorius Consortes Imperii. III. 601.
 Imperatores. II. 205.
 III. 624.
 sub tutela Rufini imperat in Oriente. III. 601.
 Arcadius fluv. II. 510.
 Arcana concilii jurejurando fanciuntur. III. 397.
 confiliorum matrimoniis explorantur. II. 423.
 Nabidis regii satellites produnt. I. 567.
 piacularia. II. 548.
 Arcani celandi religio. I. 212. 213.
 Arcanorum expiscandorum Persei fraus. I. 677.
 Arcanorum officium vide Areanorum &c.
 Regis particeps Harpagus. II. 610.
 Arcanum gentis Iudaicæ. II. 34.
 Arcarios instituit Alexander Severus, qui de Arca fisci ederent munera, eademque parciora. II. 354.
 Arcas Prætor Achæorum rudis in re navali. I. 582.
 Arcena urbs, ubi genitus Alexander Severus. II. 346.
 Arcefilaus Consul. II. 240.
 in divisione Imperii Alexandri M. Mesopotamiam fortitur. II. 646.
 Archagathum occidit Archesilaus. II. 664.
 Archagathus Agathoclis filius, occiditur à fratre Philippo. II. 663.
 Lysaniæ filius ex Peloponneso Romam venit, & Medicinam proficitur. I. 304.
 Archelais opp. II. 239.
 Archelaum Tiberius civilium officiorum rudimentis defendit. III. 44.
 Archelaus Acarnanum princeps. I. 545.
 Amyntæ filius. II. 630.
 Cappadocum Rex invisus Tiberio. III. 161.
 moritur in Campania. II. 187.
 263.
 removetur regno à Tiberio. II. 49. 144.
 187. 263. 295.
 testamento dat regnum Romanis. II. 263.
 Grammaticus. III. 126.
 Mithridatis dux. II. 33. 461.
 à Sylla vincitur. II. 33. 182.
 Archesilaus Archagathum occidit. II. 664.
 Archidæus Amyntæ filius. II. 630.
 Archidami insolentia. I. 589.
 Archidamo duce Ætoli Thaumacos defendunt. I. 527.
 Archidamus Ætolorum princeps. I. 732. 733.
 Agefilai filius. I. 226.
 fugit cum Perseo. I. 750.
 Lacedæmonum dux vulneratur. II. 628.
 legatus mittitur ad Achæorum concilium. I. 589.
 Archierea & Archisynagogum vocant Alexandrum Severum Antiochenfes, Ægyptii & Alexandrini, convitiolis eum lacessendo. II. 352.
 Archilochi laus. II. 58.
 Archimea urbs. II. 366.
 Archimedes Mathematicus. II. 547.
 quis. I. 381.
 Spectator cœli intentus formis, quas in pulvere descripserat, interficitur. I. 402.
 siderumque, unicus maritimam obsidionem Romanorum elusit. I. 381.
 Archimedis peritia in mechanicis. I. 381.
 sepulturæ cura habita à Marcello. I. 402.
 solertia in tuendis Syracusanis. I. 382. II. 24.
 Archimimus in funere Vespasiani. III. 114.
 Archippus Dux Argivus expellit præsidium Nabidis ex Urbe Argos. I. 568.
 Archisynagogi plurimum auctoritatis habent in Ægypto, seminario religionum. III. 583.
 T 2

- Archifynagogum, *vide paullo ante* Archierea.
 Archifynagogus Iudæorum. II. 422.
 Archiva Impp. II. 388.
 Archo Herodici Theſſalorum Principis filia,
 Poridi Æneatum Principi nupta, parvis
 admodum relictis liberis decedit. I. 671.
 Archoleontes. II. 373.
 Archo matrona nobilis calamitosa. I.
 Archon Athenis, i. e. ſummus Magiſtratus
 Gallienus fuit. II. 382.
 Hadrianus fuit. II. 282.
 Archontes annui & decennales Athenis. II. 59.
 hunc honorem uſque ad Charo-
 pum uſurparunt. II. 58.
 perperui quando Athenis eſſe deſi-
 erint. II. 59.
 Archontius Severus numos Firmi profert. II.
 421.
 Archos in diſiſione Imperii Alexandri M. Pe-
 laſgos conſequitur. II. 646.
 Arco, frater Xenarchi Achæorum Prætoris,
 ejusque contra Callicratem oratio. I. 700.
 Arctæ res Romanorum. II. 24.
 Arctoa montis pars, i. e. Septentrionalis. II.
 561.
 Arctoæ provinciæ. II. 441.
 Arctoi populi. II. 8.
 Arctoum fidus. II. 510.
 Arcubus honoratus Claudius. II. 397.
 Arcum marmoreum Senatus cum tropæis in
 via Appia Druſo Claudii patri decernit.
 III. 70.
 Tiberio juxta Pompeji
 theatrum, decretum
 quidem olim ab Se-
 natu, verum omiſ-
 ſum, peregit. III. 73.
ad Arcus cœleſtis ſpeciem, poſt necem Cæ-
 ſaris, circulus orbem Solis ambit. III. 39.
 Arcus cœleſtis cauſæ & rationes. II. 496.
 Fabianus. II. 384.
 interdiu ſereno cœlo ſuper Ædem Sa-
 turni in foro Romano effulſit. I.
 699.
 Perfici fortiter tenſi. II. 529.
 imbre corrupti. II. 26. 119.
 Sarmatici. II. 388.
 Scythici & Parthici, quid à cæteris dif-
 ferant. II. 511.
 triumphales ex clade provinciarum
 ſumptibus magnis in Galliis & Pan-
 noniis, titulis geſtorum affixis, e-
 rexit Conſtantius. II. 506.
 per regiones Urbis cum
 quadrigis & inſignibus
 triumphorum, tantos
 ac tot extruxit, ut cui-
 dam græce inſcriptum
 ſit Arcui, ΑΡΚΕΙ.
 III. 122.
 triumphalis Germanici. III. 161.
 Ardabures Conſul. II. 243.
 filius Aſparis Bigelem Getarum re-
 gem interficit. II. 270.
 in palatio trucidatur.
 II. 270. III. 603.
 Imperium tentans, juffu Anthemii
 exilio deportatur. II. 271.
 Ardarius Rex Gepidarum. II. 213.
 Ardea opp. Perſarum. II. 525.
 Rutulorum à Romanis obſeſſa & capta.
 I. 24. II. 14.
 Colonia negat Conſulibus
 milites & pecuniam. I.
 433.
ad Ardea Rutulorum quidam Saguntum in-
 coluerunt. I. 307.
de Senatusconſultum. I. 480.
 Ardeæ res compoſitæ. I. 82.
 Ardeam Coloniam deducendam creatus Tri-
 umvir M. Æbutius Elva. *ibid.*
 obſident Volſci. *ibid.*
 Ardeatibus à Conſulibus ſubventum, Colonia
 in eam ducta. *ibid.*
 Ardeates ad bellum concitat Camillus. I. 117.
ad Ardeates ager redit. I. 82. 117.
 Ardeates Gallis cladem inferunt. I. 117.
 legatos Romam mittunt de injuria
 querentes, qui comiter dimit-
 tuntur. I. 81.
 ob injuriam abjudicati, deſciſcunt.
 I. 78.
cum Ardeatibus fœdus renovatum. I. 81.
 Ardeatium inſeſtinæ calamitates ſeditioſæ.
ibid.
 Ardente Roma Nero decantat Ilii ἀλωσιν.
 III. 90.
 Ardentes oculi Romanis in congreſſu. II. 18.
 Ardent terræ nimio ardore Solis. II. 613.
 Ardere viſa tunica Tiberii. III. 45.
 Ardiæi pop. I. 298.
 Ardoneæ. I. 376.
 Ardore militum utendum. I. 619.
 Ardores æſtivi Solis incolas Ægypti premunt.
 II. 613.
 Ardor Romanorum militum. III. 443. ſqq.
 Ardor Spartani ex Carminibus Tyræi. II.
 621.
 Ardua ad virtutem via & una. II. 767.
 Arduæi pop. I. 443.
 Arduenna ſaltus. III. 177.
 ſilva. III. 436. 437.
 eſt totius Galliæ maxima, at-
 que ab ripis Rheni, fini-
 busque Trevirorum ad
 Nervios pervenit, millibus-
 que amplius D. in longitu-
 dinem pater. I. 436.
 Arduus & Mithridates Antiochi filii. I. 546.
 Arduum Hiſtorias ſcribere cur? II. 705.
 Arca Concordiæ. I. 669. 676.
 Vulcani. I. 665. 676.
 Areani ſpeculatores ob prodicionem læſæ
 Majeſtatis rei. II. 568.
 Areanorum inſtitutio, eorumque officium.
 II. 568.
 Areas Spartanorum dux contra Ætolos. II.
 665.
 Areas vacuas occupare & ædificare, ſi poſſeſ-
 ſores ceſſarent, cuicumque permiſit Ve-
 ſpaſianus. III. 112.
 Arecha *vide* Aracha.
 Arecomici. III. 398. 452.

- Arei. I. 545.
 in divisione Imperii Alexandri M. Sta-
 fanori cedunt. II. 646.
 Arelate hiemem agit Constantius. II. 434.
 Arelaten Tiberius Pontifex, pater Tiberii Cæ-
 saris, Coloniam ducit. III. 43.
 Arelatenfes naves Cæsaris. III. 475.
 apud Arelatum Constantinus & Constans ty-
 ranni vitam amittunt. II. 269.
 Arellius Fuscus. II. 392.
 Aremici seu Arecomici, vide Arecomici.
 Aremulus Silvius Rex Italiae. II. 104. 230.
 Arenacum. III. 354.
 Arena aurosa. II. 345.
 Arenæ Linterni. I. 332.
 ministeria varia. III. 83.
 in Arenæ scenæque opera edenda, quo mi-
 nus juvenes sub Tiberio Senatusconsulto
 tenerentur, famosi iudicii notam sponte
 subibant. III. 48.
 Arenarum remedio & arundinum confirma-
 tur claudicans. III. 35.
 Arena sine calce, diæterium Caligulae in Sene-
 cæ scribendi genus. III. 68.
 Arenariæ feræ. II. 574.
 Arenarius. II. 295.
 C. Arenarius Trib. pl. I. 431.
 L. Trib. pl. I. 431.
 capitur à Numidis. I.
 441.
 Areobindus Consul. II. 243.
 Areopagitæ, iudices Athenienses, eorumque
 æquitas. II. 577.
 Areopagitarum numero cupit ingeri Galli-
 enus. II. 382.
 Aretalogi. III. 34.
 Aretho amnis navigabilis. I. 630.
 Arethusa convallis & statio Thraciæ. II. 557.
 fons. I. 401. II. 34.
 Aretii puer natus unimanus. I. 581.
 Aretini cum reliquis Etruriæ populis contra
 Romanos in bellum non coeunt. I. 188.
 189.
 legatos pacem foedusque à Romanis
 petentes, mittunt. I. 189. 190. 192.
 rebellionis Etruriæ auctores. I. 199.
 Aretinorum periculum. I. 224.
 seditiones. I. 199.
 Aretinus ager. I. 300.
 Aretium. I. 400. 576.
 obsidetur. I. 223.
 Aretinus Clemens, Vir Consularis, à Domiti-
 ano capitis condemnatus. III. 122.
 Illyrius interficitur à Perseo. I. 707.
 714.
 Arevaci pop. I. 691.
 Areus cum Clenonymo diffidet. I. 247.
 & Alcibiades capitis damnati & abso-
 luti. I. 662. 663.
 Philosophus. III. 37.
 Argæus Apollinis ex Cyrene filius. II. 648.
 mons. II. 494.
 Rex Macedonum. II. 629.
 Argei loca sacris faciendis à Numa instituta.
 I. 10.
 Argenta oppidum Thessaliæ. I. 530.
 Argentanum oppidum Bruttiorum deficit à
 Pœnis ad Romanos. I. 498.
 Argentaria vel Argentoratus vel Argentora-
 rum, urbs Galliæ vel Germaniæ primæ,
 II. 451. 599. vide Articulus sequentes Ar-
 gentoratum vel Argentoratus.
 prope Argentariam oppidum Galliarum Ale-
 manorum circiter XXX. millia ab exer-
 citu Gratiani cæsa. II. 241. 268.
 Argentoratenses campi. II. 154.
 Argentoratensis pugna. II. 463.
 apud Argentoratum modicis copiis ingentes
 Alemanorum copias extinguit Iulianus.
 II. 154. 196. 241. III. 596.
 Argentoratus urbs Germaniæ primæ barbari-
 cis cladibus nota. II. 451.
 Argentariæ novæ apud Romanos. I. 686.
 tabernæ ab Annibale extra Ro-
 mam subjectæ, nec emptor in-
 ventus est. II. 24.
 Argentariam an faceret, an honores peteret,
 dubitavit Marcus Æmilius Scaurus. II.
 121.
 Argentarios pretiis rerum coëmptarum fraudat
 Domitius. III. 82.
 Argentarium avum Augusto exprobat M.
 Antonius. III. 19. 34.
 Argentea arma Samnitum. II. 17.
 hasta Salondici. II. 29.
 vasa è castris remota à Nigro quare?
 II. 323.
 in Cella Iovis. I. 206.
 Argentei Antoniani. II. 423.
 Aureliani. II. 416.
 Argenteis clypeis ornati Alexandri M. milites.
 II. 642.
 Argenteum carpentum Bituiti. II. 32.
 Argenti ab Antiocho Romanis pendendi sum-
 ma. I. 641.
 auri, & æris venæ in commune flu-
 xere in incendio Corinthi. II. 28.
 decem pondò pro luxuria habita. II.
 19.
 Argentifodinæ in Thracia. II. 631.
 Argenti in aurum mutati proportio in Ætolo-
 rum pensione. I. 632.
 minus in rerum natura quam auri.
 II. 410.
 spargendi affus Hannibalis. I. 341.
 venæ in agro Mattiaco reclusæ à Cur-
 tio Rufo. III. 216.
 pro Argento, æs alienum, ære solutum. II.
 711.
 Argento æs miscere, capitale. II. 412.
 ex Argento mulctatio ænea signa Cereri,
 Liberoque & Liberæ posita. I. 548.
 Argento fulgentes elephanti. II. 26.
 Argentum Antonii dolabris concisum. II. 50.
 auro miscere capitale. II. 413.
 aurumque omne in ignem conjici-
 unt Saguntini. I. 310.
 bigatum. I. 547. 551. 614.
 & æs omne in ærario conditum. I.
 216.
 aurum in ærarium publicum la-
 tum. I. 508. 468.

- factum & infectum. I. 571. 604.
 in Oringenſi agro Hiſpaniæ fo-
 ditur. I. 453.
 uſum armorum pro ferro à
 Carthaginienſibus conflatum.
 II. 28.
 menſale, quod prius privatus ha-
 buerat Tacitus Imp. miniſteriis
 conviviorum, quæ in templis
 fierent, dedicavit. II. 413.
 mulctatitium, ex quo ſigna ænea
 ad Cereris ædem data. I. 432.
 506. 548.
 non ſignatum. I. 99.
 omne de uſu expeditionali ſubmo-
 veri juſſit Peſcennius Niger. II.
 323.
 Ofcenſe. I. 560.
 puſtulum exigit Nero. I. 92.
 ſignari cœptum. I. 250.
 ſparſum populo à Nerone. III. 83.
 Argenteus campus. I. 444.
 Argiletum. I. 9.
 Argi ab uxore Nabidis ſpoliati. I. 539.
 duas arces habent. I. 568.
 in poteſtate Nabidis. I. 563.
 Philippi. I. 535.
 tutela Iunonis. I. 563.
 Nabidi traduntur. I. 539.
 Pyrrhi morte nobilitati. I. 511.
 receptaculum exulum. II. 625.
 ab Argis bellum in Nabidem convertitur.
 I. 565.
 Argis Nemea celebrantur. I. 568.
 oriundi Macedoniæ Reges. I. 443. 534.
 Argirhea caput Athamaniæ. I. 629.
 Argivi abeunt ex concilio Achæorum. I. 534.
 Lacedæmoniorum præſidium expel-
 lunt. I. 567.
 Argivorum ager. I. 583.
 vaſtatur à T. Quinctio. I.
 564.
 in urbe prælium. I. 247.
 libertas publicata. I. 568.
 urbs fiduciaria Nabidi à Philippo
 traditur. I. 539.
 in Argivos Nabidis crudelitas. I. 539.
 Argivus nullus orator. II. 62.
 Argius diſpenſator caput & truncum Galbæ
 ſepulturæ dat. III. 100.
 Argolicæ Urbes. II. 5.
 Argolica ſtatua aurata Calpurniæ uxori Titi
 in templo Veneris poſita. II. 396.
 Argolicus Achæus, maritus Pompejæ Ma-
 crinæ, à Cæſare Tiberio affligitur. I. 205.
 Argo navis ſcopulos innoxia præterit. II. 510.
 Argonautæ, eorumque navigatio. II. 693.
 Argonautarum augur Idmon ubi humatus. II.
 510.
 ad Argos Amphilochium caſtra ponit M. Ful-
 vius Cos. I. 632.
 Argos & Lacedæmon duæ clariffimæ urbes,
 lumina quondam Græciæ. I. 566.
 Philocli prodita. I. 535.
 Arguentius Cæſarianus. III. 554.
 Argumenta inferorum in ſpectaculo nocturno
 per Æthiopes & Ægyptios explicantur
 ſub Caligula. III. 69.
 Argumentum Pacis, Ianus clauſus. II. 13.
 Argunthis Scytharum Rex, provincias Im-
 perii Romani vaſtat. II. 373.
 Argutior homo Hadrianus. II. 286.
 Argyraſpides ad ſuas partes trahit Eumenes.
 II. 648.
 Antiochi milites à genere ar-
 morum appellati. I. 620.
 & Chryſoſpides ſibi fecit Ale-
 xander Severus Imperator,
 ad imitationem Macedonis.
 II. 356.
 Eumenis ducis Imperium con-
 temnentes, ab Antigono ſu-
 perantur. II. 649.
 à clypeis argenteis appellat An-
 tiochus. II. 642.
 invictus Alexandri M. exerci-
 tus. I. 648.
 poſt Alexandrum M. omnes
 duces faſtidiunt. II. 648.
 Ariadne Leonis uxor & Leonis junioris ma-
 ter. II. 270.
 evadit periculum Acacii
 ope. II. 271.
 nubit Anaſtaſio. II. 271.
 Aria mons. II. 526.
 regio, ejusque ſitus, fluvius, oppida.
 II. 523.
 Arias fluv. & lacus. II. 525.
 Ariani pop. II. 526.
 Ariarathes Ariarathis filius. II. 682.
 frater. II. 685.
 Ariobarzanis frater. III. 530.
 Artaxerxis filius. II. 635.
 Artemenis filius. II. 673.
 Cappadociæ Rex. I. 617. 638. 711.
 II. 547.
 à Conſule veniam
 petit, quod Antiochum auxilio
 juviſſet. I. 641.
 deſponder filiam
 ſuam Eumeni, recipiturque in
 amicitiam Romanorum. I. 642.
 in auxilium eſt
 Romanis. II.
 179.
 Mithridatis filius. II. 685.
 Ariarati ducenta talenta imperantur. I. 641.
 Ariarathis filius Romam mittitur educandus.
 I. 708.
 legati Romam veniunt. I. 677.
 Ariaspe opp. I. 526.
 Aricia opp. I. 21. 339. 385. III. 20.
 oppugnatur à Porſena. I. 32.
 Aricinæ forum & circa tabernæ de cælo tactæ.
 I. 505.
 Aricini & Ardeates de ambiguo agro cer-
 tant, & turpe Populi Romani de eo ju-
 dicium fruſtra reclamantibus Conſulibus.
 I. 76. 77.
 fuſi. I. 77.
 inter hoſtes Romanos. I. 164.
 quando in civitatem recepti. I. 164.
 II. 61.
 vincunt Etruſcos. I. 32.
 Aricinum nemus. III. 321.
 Urbs. II. 15. Ari-

- Aricinus. I. 733. III. 10.
 Aridaeus Philippi filius ab Alexandro præteritus. II. 645.
 Alexandro succedit. II. 634.
 necatur ab Olympiade. II. 649.
 nominatur pro successore à Meleagro. II. 646.
 recusatur à Ptolemæo. II. 646.
 Rex appellatur à militibus. II. 646.
 Arida virgulta. III. 18.
 Aridi atque ficci pueri non tradendi Rhetoribus. III. 126.
 Aries acumine suo turrim perfodit. II. 491.
 astu elusus. II. 495.
 insignis magnitudinis. II. 495.
 muralis adversus incendia ut muniti solitus. II. 492.
 Arietini capitis figmentum aureum pro diademate. II. 480.
 Arietis bellici descriptio. II. 520.
 Arietis frustratio. I. 722.
 in oppugnandis urbibus usus. I. 308.
 504. 534. 620.
 Arii pop. Germaniæ. III. 363.
 Ariminensem agrum & urbem postulant Boji. I. 295.
 Ariminenses quare à Romanis laudati. I. 434.
 Arimini noctu luxit, tresque lunæ apparuerunt. I. 301.
 puer natus sine oculis & naso. I. 569.
 Ariminum opp. I. 299. 325. 385. 468. 473.
 477. 492. II. 44. III. 20. 470.
 missi coloni. II. 61. 175. 250.
 provinciam fortitur Cn. Bæbius. I. 526.
 Arimaspi iusti homines, placiditateque cogniti. II. 511.
 luciferi homines & feri. II. 523.
 Arinchi pop. terribiles diritate immani. II. 51.
 de Arinthæo tribuno mira. II. 552.
 Arinthæus Consul. II. 241.
 cum litteris à Ioviano mittitur ad exercitum Gallicanum. I. 544.
 legatus de pace ad Gothos mittitur à Valente. II. 558.
 Persas expellit Armenia. II. 563.
 Procopianos ad deditionem sua auctoritate compellit. II. 552.
 Tribunus adversus Lentienses fortiter facit. II. 445.
 Magister peditum familias Gothorum prædatur. II. 557.
 sub Iuliano Persidem ingresso dux. II. 528. 535. 540. 541.
 Valentem in Orientem sequitur. II. 549.
 Ariobarzanes Cappadociæ rex à Mithridate fugatur. II. 182.
 Tigrane pellitur. II. 33. 686.
 in partibus Pompeji. II. 43.
 quingentos equites Pompejo suppeditat. III. 495.
 Medus à Cæsare Armeniis præficitur. III. 155.
 Ariobinda interficitur à Gunthari. II. 273.
 de Ariobistinis aliorumque Gallorum torquibus aureum trophæum Iovi erexit Flaminus. II. 22. 259.
 Ariovinda Consul. II. 244.
 Ariovisti crudelitas absentis etiam perinde ac præsentis timetur Sequanis. III. 397.
 superbia. II. 36.
 cum Ariovisto res Æduorum. III. 397. *sqq.*
 Ariovistus Gallorum dux. II. 22.
 Ariovistus Germanus. II. 36.
 Rex Germanorum. III. 347.
 397. *sqq.* usque ad pag. 402. 426.
 Aristænetus à Constantio cæditur. II. 467.
 Consul. II. 242.
 Aristæni contra Ætolos oratio. I. 563.
 sententia de oppugnandis Argis. I. 564.
 Aristænus Achæorum dux. I. 537.
 cum Nabide ad Quinctium Cos. venit. I. 565. 566.
 Achæorum Prætor, ejusque ad Achæos Oratio. I. 532. 533.
 Boeotis suadet, quæ Achæis suaserat. I. 541.
 castigat Ætolorum vaniloquentiam. I. 563.
 occurrit Quinctio Cos. cum decem millibus Achæorum, & equitibus mille. I. 563.
 Aristæus Arcadiæ regnator apium & mellis usum in Arcadia invenit. II. 648.
 Aristarchus Colchis Rex imponitur. II. 184.
 Grammaticus ubi natus. II. 518. III. 126. 128.
 inter primates Tarentinorum amore civium & eloquentia excellens familiarissimus Pyrrhi. I. 228.
 Aristhæus Cyrenen condit. II. 647.
 Aristias *vide* Aristippus.
 Aristides prodicionem Pausaniæ detegit. II. 619.
 Aristidis iusti disciplina. II. 587.
 Aristippus Antigonum, Aristias Pyrrhum ad opprimendos hostes advocat. I. 247.
 & Aristias princeps Argis factiones fovet adversas. I. 247.
 Aristo actor tragicus. I. 378.
 Mithridati Athenas tradit. II. 182.
 Tyrius mittitur ab Annibale Carthaginem ad concitandum Pœnos ad bellum, ubi deprehenditur, sed & aufugit. I. 573.

- Aristobulus Consul. II. 240.
in vincula conjicitur à Pompejo.
II. 34.
Præfectus Prætorio. II. 138.
Rex Iudæorum in triumpho ductus. II. 184.
- Aristocratiam Monarchiæ præferendam in Imperio censet Albinus. II. 327.
- Aristodemus dux recuperandi Imperii Peloponnesi. II. 57.
tyrannus, retinet naves Romanorum pro bonis Tarquiniorum. I. 39.
- Aristomachus Princeps plebis Crotone, ad Annibalem transfugit, eique urbem prodit. I. 370.
Tribunus. II. 341.
- Aristomenis lingua præciditur. II. 572.
- Aristonicus à M. Perperna victus, in triumpho ductus, & strangulatus. II. 62. 64. 72. 181.
armis Asiam occupat, & quo titulo. II. 64.
bellum movet in Asia. II. 180.
Crassum Mucianum interimit. II. 62.
Eumenis naturalis filius. II. 684.
M. Aquilio capitis poenas dat. II. 62.
Pergamenus. II. 30.
- Aristophanes Comicus. II. 62.
- Aristotimus Eliorum tyrannus. II. 670.
- Aristoteles II. 62.
Alexandri Callisthenisque Præceptor. II. 642.
Doctus inclytus omnium Philosophorum. II. 645.
Præfectus Regis Antiochi, adveniente Consule Chalcide excelsit. I. 599.
Stagirita. II. 402.
ubi natus. II. 557.
- Aristotelis monita ad Callisthenem. II. 475.
sententia de somniis. II. 498.
terræ motibus. II. 467.
- Aristus dux. II. 271.
- Arma adempta victis, *vide* Ferrum victis ablatum.
ærea erant primæ classis Romanorum. I. 19.
Amazonum inter Herculis stipendia. II. 615.
argentea & aurea Samnitibus in usu & quare? II. 17.
armis propulsare licet, jure Gentium. I. 715.
Cænomanis adempta. I. 651.
Celtiberis adimit Car. I. 561.
Cœlestia appellantur Ancilia. I. 10.
commutat Pyrrhus cum Megacle. I. 231.
- ad* Arma conclamatio in re crepera. I. 478.
- Arma cremata à Dominis. II. 30.
Victoribus. II. 51.
- Arma deponere jussi Numantini, manus sibi abscindi existimant. II. 29.
detracta templis. II. 23.
discoloria. II. 32.
Germanorum quæ? III. 351.
gravitate fugam impediunt. I. 621.
hostium lecta Vulcano cremata. I. 695.
sacra Marti, Minervæ & Luæ Matri dicata, face subdita, succendit Imperator. I. 171. 637.
in deorum templis suspendere post exactam militiam, antiquus mos est. II. 5.
Liguribus adempta. I. 651.
militum septima die semper respexit Avidius Cassius. II. 302.
non erant Romæ. II. 23.
nonnisi jussu Populi Romani permissa fociis. II. 37.
majoris emolumenti gratia, movenda non sunt. II. 143.
non sine stipendiis. III. 347.
Pœnorum fociis adimuntur. I. 292.
qui ferre possunt omnes conscripti. I. 53.
Romana peregrinantur in extremis finibus mundi. II. 42.
sacro sancta violantur ab Aquilio. II. 30.
rubiginem ac situm sentiunt. II. 22.
sacra templis detracta. I. 384.
Samnitium auro & argento cæcata. I. 193.
servis data. I. 251.
sunt pia, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes. I. 177.
telæque Romæ in muros congestæ. I. 198.
tradendi mos. III. 358.
tradere Amilcar recusat. I. 291.
victorum non ex more cremantur, sed in profluentem dantur. II. 7. 51.
Vulcano promissa. II. 22.
- Armamentarium Chalcidis. I. 516.
- Armamentis omnibus instructam navem mari committere potest insula Cyprus, nullius externi indigens adminiculi. II. 439.
- Armatarum legionum spectra videntur in Janiculo. I. 373.
- Armati conveniunt Alexandri M. amici. II. 645.
- Armatis non nisi pulvere bellico indurati præficiuntur. II. 505.
- Armatum Concilium Gallorum. III. 431.
- Armaturæ equestres & pedestres. II. 440.
Thracum studium præ se tulit Titus. III. 117.
- Armatura levis. II. 45. III. 14.
promptissimum genus ad lacerandum certamen. I. 735.
- Armaturas Myrmillonum recidit Caligula. III. 68.
- Armatus Consul. II. 244.
& cum armatis militibus in Senatum venit Antoninus Caracallus. II. 328.
gravis. I. 620.
- tyran-

- tyrannus Nabis, cum inermi Confule Rom. in colloquium venit. I. 539.
- Armis Æqui à Romanis domiti. I. 153.
- auro & argento politis, milites suos ornavit Iulius Cæsar. III. 14.
- concrepandi mos apud Gallos. III. 442.
- despoliari timent Aduatici. III. 407.
- gladiatoris in Amphitheatro sæpe dimicat Aurelius Commodus. II. 149.
- in* Armis jus ferunt Galli. I. 114.
- Armis multati hostes victi. II. 51.
- munimenta, non munimentis arma tuta esse debent. I. 186.
- non muris defensa Sparta. II. 649.
- pretio summovendus hostis. II. 627.
- sine* Armis nulla gentium quies. III. 347.
- Armis petit Populus Romanus, quod nequit precibus impetrare. II. 32.
- Armorum causa alia, aliis honesta & probabilis. I. 625.
- fragor classicorum sono amplissimo mistus. II. 558.
- genere vincuntur Gætatae, cætera non inferiores Romanis. I. 300.
- hostilium pulcherrima Iovi Fervetrio vovet Marcellus. I. 302.
- judicium: Pacuvii drama. III. 7.
- Magister Gumoharius. II. 494.
- Nevita. II. 500.
- manubiæ. II. 29.
- novorum inventor Valentinianus. II. 583.
- officinæ Alexandriæ institutæ. III. 518.
- præmia armis defendere. II. 44.
- similitudo nonnumquam fraudulenta. III. 449.
- sonus Germanis usitatus. III. 353.
- Armenes, Nabidis filius ante curram triumphalem T. Quinctii ductus. I. 51. II. 179.
- Armentarius cognomen Galerii Maximiani. II. 139. 152.
- vide* Galerius Maximianus.
- Armentum. I. 5.
- Armenia à Parthis occupata. III. 260.
- arbitrio suo relicta. III. 260.
- à Sapore Rege Persarum invaditur. II. 562.
- diffidiorum inter Romanos & Persas, causa perpetua. II. 584.
- in* Armenia & pro ea bellum. III. 239.
- Armenia infida Romanis. III. 155.
- in Populi Romani potestatem redacta. II. 86. 263.
- minor Dejotari regnum. III. 530.
- in* Armenia motus. III. 227.
- Armenia Provincia Romana. II. 164. 189. 237.
- de Armenia repetenda deliberat Vologeses. III. 257.
- in* Armenia res bene gestæ à Cassio. II. 303.
- Statio Prisco. II. 293.
- sub Nerone Legiones sub jugum mittuntur. III. 90.
- Armenia turbatur à Parthis. III. 233.
- in* Armenia varia mutatio Regum. III. 155.
- Armenia victo Vononi perfugium est. III. 155.
- vindicata. II. 300.
- utraq; armis Romanorum attrita. II. 8.
- Armenia avia incursant Isichi, gens ante alios socia Romanis. III. 239.
- conditor Armenius. II. 693.
- diadema Tiridati imponitur. III. 258.
- Exrex Tigranes damnatur. III. 209.
- magnitudo & descriptio. II. 693.
- rebus præpositus Corbulo. III. 234.
- Regem Artavasden Antonius dolo capit, & aureis catenis vincit. II. 83.
- Artaxiam capit Antiochus. I. 698.
- reliqua subigit Corbulo. III. 249.
- Rex Arsaces. III. 207.
- Para insidiis circumventus. II. 584.
- Terentius. II. 584.
- Tigranes. II. 184. III. 44.
- sinus. II. 523.
- utraq; h. e. major & minor. II. 34.
- Armeniam à Parthis recipit Trajanus. II. 189. 237.
- vindicat Augustus. III. 24.
- Romanis repetit Sapor Rex Persarum. II. 473.
- Hiberi magnis copiis irrumpunt. III. 207.
- incursat Tiridates. III. 239.
- ingreditur Corbulo. III. 240.
- inirat Pætus, ave infausta. III. 258.
- invadit Sapor Rex Persarum. II. 562.
- in* Armeniam ir Germanicus. III. 164.
- Armeniam minorem Pompejus donat Dejotaro, Galatiæ Regi. II. 184.
- in* Armeniam mittitur Rhadamistus. III. 227.
- Armeniam Parthi invadunt. III. 228.
- omittunt. III. 234.
- Armeniacum bellum sub Antonino Caracallo. II. 329.
- Armenicus appellati Marcus & Verus. II. 293. 300.
- appellatus Aurelianus. II. 407.
- Armenii ab Augusto per nepotem C. Cæsarem debellantur. II. 52. 264.
- à Macrino victi. II. 335.
- ambigua fide. III. 239.
- in divisione Imperii Alexandri M. Phrataferni cedunt. II. 646.
- obsidione coguntur. III. 249.
- quas terras colant. III. 165.
- Regni descriptio. II. 693.

- triumphi Romæ in theatris cantati.
 II. 43.
 Armeniis datus Rex à Germanico, Artaxias
 Zenonis Polemonis filius. III. 204. 205.
 imponitur Tigranes à Tiberio. III.
 155.
 præfecit Ariobarzanem Germanicus.
 III. 155.
 Regem permittit Trajanus. II. 283.
ab Armeniorum expugnatione Antoninus Pi-
 us, Parthorum Regem solis litteris re-
 pulit. II. 289.
 Armeniorum origo. II. 693.
 primores à Rhadamasto ad res
 novas illicitur. III. 227.
 Rex Artavasdes. II. 379. III.
 155.
inter Armenios & Parthos discordiæ. III. 207.
 pugna. III. 208.
 Armenius Armeniæ conditor. II. 693.
 Iasonis comes. II. 693.
 Armes, præsidii punici in Nova Carthagine
 Præfectus. I. 427.
 Armiger Iuliani vulneratur. II. 533.
 Armigeros circa in sui custodiam habet Au-
 gustus. III. 30.
 Armillæ aureæ. I. 7.
 inclusas exuvias serpentis,
 gestavit dextro brachio
 Nero. III. 82.
 dona militaria. I. 215.
 Armillis aureis fulgent Galli. I. 300.
 donantur Centuriones. I. 215.
 Armilustrum. I. 445.
 Arminii ad suos verba. III. 162.
 colloquium cum fratre Flavio. III.
 156.
 favor apud populares. III. 162.
 filius Ravennæ educatus. III. 150.
 pugna cum Germanico, à quo fun-
 ditur. III. 151.
 uxor capta. III. 150.
 Arminio virtus non prodest nisi ad effugium.
 III. 157.
 Arminius Cæcinam aggreditur, & tantum
 non fundit. III. 151.
 Cheruscorum Princeps. III. 149.
 157.
 occiditur.
 III. 169.
 Dux Germanorum Varum cum
 suis opprimit. II. 52. III. 151.
 insignis manu, voce, vulnere,
 sustentat pugnam. III. 157.
 latinum sermonem intelligit. III.
 156.
 manum cum Maroboduo conferit.
 III. 162.
 præmium defectionis pronuntiari
 jubet. III. 157.
 Romanorum castra aggreditur.
 III. 152.
 Romanos contemnit. III. 157.
 Sigimeri filius in Quinctilium Va-
 rum conjurat. II. 91.
 suos animat. III. 157.
 turbator Germaniæ. III. 149.
 Armonius mons. II. 510.
 Armoriciæ urbes. II. 194. III. 430. 454. 463.
 Arnegiftius Magister militum Mœsiæ. II. 270.
 Arniensis tribus. I. 124.
 Arnulphus, obscura origine, Imperator. III.
 643.
 Arnus fluv. I. 327. III. 154.
 Aromatica populo donata ab Hadriano. II.
 282.
 Arpi à Diomede conditi. II. 658.
 nocte capti. I. 386.
 Romanis commeatum parce suppeditant.
 I. 181.
 Arpinates Romanis favent. I. 181.
 Arpinatibus latio suffragii data. I. 640.
 Trepulanisque civitas data. I. 197.
 Arpini ad Romanos deficiunt. I. 386.
 terra campestri agro in ingentem fi-
 num confedit. I. 492.
 Arpinorum in agrum Colonia deducitur. I.
 569.
 Arpinum receptum à Samnitibus. I. 195.
 Arpis haud procul Annibal hiemat. I. 370.
 Arpos Annibal vastat. I. 330.
 Fabius Consul oppugnat. I. 386.
 Arpus Chattorum Princeps. III. 156.
 Arraces Saporis ad Valentem legatus. II. 585.
 Arracillum Urbs. II. 52.
 Arræ sponsalitiæ. II. 365.
 Arragoniæ Principi desponsata Margaretha
 Maximiliani I. Imp. filia. III. 651.
 Arretii cælum ardere visum. I. 529.
circa Arretii mœnia exercitus Romanus. I.
 328.
 Arretini coguntur dare obsides. I. 440.
 Etruriæ pop. meditantur defecti-
 onem, sed metu advenientis Mar-
 celli Cos. quiescunt. I. 439.
 triginta millia scutorum & alia polli-
 centur Scipioni. I. 472.
 Arretium à Bononia viam perduxit C. Flami-
 nius Cos. I. 651.
 laborat seditionibus. I. 198.
 legiones ducit M. Valerius Lævi-
 nus. I. 473.
 obsidetur. I. 223.
 pervenit Consul. I. 327.
 validissima urbs Etruriæ pacem pe-
 tit. I. 192. 212.
 Arretinus Clemens, domui Vespasiani per
 affinitatem innexus, & gratissimus Do-
 mitiano, prætorianis præponitur. III.
 345.
 Arria Fadilla, mater Antonini Pii. II. 287.
 Gallia C. Pisonis uxor. III. 268.
 Thraseæ uxor. III. 276.
 Arrianis semper favet Constantius Imp. III.
 597.
 Valens Imp. III. 624.
 Arrianos fovet Honorius, & Catholicos per-
 sequitur. II. 214.
 persequitur Iustinus Imp. II. 215.
 tuetur Theodoricus. *ibid.*
 Arrianus Consul. II. 239.
 Episcopus Eusebius *vide* Eusebius.

- Arrianus Græcus Historicus. II. 366. 367.
 Arricida Tertulla, uxor Titi. III. 115.
 ab Arrio Antonino adoptatur Annii Verus.
 II. 283.
 Arrius Antoninus à Cleandro occisus. II. 306.
 adoptatur ab Hadriano. II.
 283. 287.
 affectati Imperii infimula-
 tus. II. 310.
 bis Consul, avus maternus
 Antonini Pii. II. 287.
 Arrii Apri factione occiditur Numerianus. II.
 138. 426. III. 582.
 Arrius Aper fover Numeriani, Imperium ar-
 ripere conatur, sed meritas pœnas par-
 ricidii luit, & occiditur. II. 426.
 Arrii Hæresiarchæ assecla Eusebius Eunuchus.
 III. 597.
 stercorea mors. ibid.
 Arrius Macedonius. III. 597.
 Varus à Muciano timetur. III. 339. 345.
 apud Mucianum incusatur. III.
 324.
 Præfectus cohortis. III. 234.
 Præfectus Prætorii. III. 331.
 Prætoria insignia obtinet. III.
 332.
 strenuus bello. III. 516.
 Vitellianos fundit. III. 317. 326.
 Arrogantia Ælii Sejani erga Senatores. III.
 197. 198.
 Ætolorum. I. 543.
 Antipatrii. I. 626.
 Cæsaris. III. 16.
 Caligulae adversus Deos & homi-
 nes. III. 61.
 Cornelii Laconis socordiaque in-
 tolerabilis. III. 98.
 Domitiani. III. 122.
 Domitii. III. 81.
 & avaritia præcipua validiorum
 vitia. III. 287.
 Flaminii Consulis. I. 325.
 Postumii. I. 220.
 Arrogantiæ effectus. II. 648.
 Arrogantiam aulicam Marcum confirmasse
 existimatum est. II. 298.
 Arrogationis solennia coram Principe. II. 404
 Arruba Rex Moloscorum à Philippo regno
 exiit. II. 630.
 Arruntius Cæsaris dux. II. 83.
 Actius Reip. restituitur. II. 82.
 Camillus *vide* Camillus. III. 100.
 Arruntius Stella. III. 237.
 L. Arruntii accusatores Arusejus & Sanquinius.
 III. 202.
 L. Arruntii artes sanctissimæ. III. 202.
 potentia. III. 202.
 L. Arruntio remedium coercendi fluminis
 Tiberis à Tiberio mandatum. III. 153.
 L. Arruntius. III. 141.
 agit in Senatu de coercendis Ti-
 beris inundationibus. III. 154.
 Consul. II. 235.
 Tiberio suspectus. III. 142. 306.
 vita abijt tædio temporum. III.
 250.
 Arrybas Rex Epiri, populo vitam legibus cul-
 tiorem statuit. II. 654.
 Ars Astrologica à Domitiano illudatur. III. 15.
 bellandi Cilicum. II. 44.
 Ducis. II. 49.
 locorum angustiis impedita. III. 520.
 oratoria Cæsaris. III. 12.
 Arte bellandi firmat imperium Pœnorum
 Mago. II. 657.
 quæsitis remediis locorum vitia molli-
 untur. II. 613.
 Artem bellandi apud Romanos condidit Tul-
 lius. II. 13.
 citharœdicam, principi gratam, pri-
 vato necessariam, meditatatur Nero.
 III. 90.
 Artes amat Septimius Severus. II. 132.
 belli & pacis discit Titus. III. 115.
 bonæ, i. e. virtutes. I. 371.
 & ingenia fovet Vespasianus. III. 113.
 & studia uno ævo. II. 62.
 & via Augusti ad imperium. III. 140.
 Fabii Dictatoris. I. 331.
 Imperatoriæ & oratoriæ Iphicratis. II.
 628.
 liberales coluit Tiberius. III. 10. 55.
 militares non eadem & imperatoriæ.
 I. 401.
 Pyrrhi in tegendo consilio abitus sui. I.
 246.
 Romanorum in devincendis gentibus.
 I. 518.
 sanctissimæ L. Arruntii. III. 202.
 scenicas saltandi canendique Caligula
 studiosissime appetit. III. 59.
 Scipionis apud multitudinem. I. 415.
 variæ futura prænoscenti. II. 497.
 Artibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum
 excitantur. I. 9. 10.
 suis Iugurtham aggreditur Metellus.
 II. 31.
 Artifex decollandi. III. 64.
 Artifex in feriis & jocis Philippus Rex Mace-
 doniæ. II. 634.
 Artifices ex medio judicio quare repente ab-
 ducti. I. 101. 102.
 Artifices Græci. II. 62.
 rei aquariæ periti. II. 567.
 saltationis. III. 116.
 scenici. III. 18.
 Artis Augurandi clarus in adolescentia Domi-
 tius. III. 81.
 medicæ initium Romæ. I. 304.
 Artium discrimina in tabula relata. II. 14.
 græcarum opera quando primum ad-
 mirati Romani? I. 406.
 liberalium Doctores civitate donati
 à Cæsare. III. 10.
 noxiarum libri vetiti comburuntur.
 II. 575.
 omnium corpora constituit Alexan-
 der Severus. II. 352.
 Professoribus salaria & auditoria de-
 crevit Alexander Severus. II. 354.
 cum Arsace Armeniæ rege amicitiam contrahit
 Constantius. II. 494.

- Arfaces à Constantio ambrosiosis vestibus & multis donis donatur. II. 500.
 adversus Persas auxilium ferre, conditionibus pacis prohibetur Iovianus Augustus. II. 542.
 à Ioviniano abjuratur & capitur. II. 542.
 Sapore per dolum captus interficitur. II. 562.
 Armeniae Rex. III. 207. 597.
 in fide Romanorum confirmatur. II. 494. 500. 542.
 fidus semper amicus Romanorum. II. 542.
 omnes Parthorum Reges dicti. II. 692.
 Parthorum Rex. II. 692. III. 619.
 societatem Populi Romani petit. II. 165.
 Saporis ad Valentem legatus. II. 585. *vide supra* Arraces.
 Arfacia urbs. II. 525.
 Arfaci quid mandaverit Iulianus Aug. Persidem petens? II. 519. 520.
 Regi Armeniae Constantius Olympiadem, Ablabii Praefecti Praetorio filiam junxit matrimonio. II. 494. 495.
 Arfacis defectio. III. 352.
 filius Para à Valente suscipitur & in Armeniam reducitur. II. 562.
 Parthi ortus, res gestae, honores, posteritas. II. 522. 523.
 uxor cum thesauris abducitur. II. 562.
 Arfacidarum gens. III. 163. bis. 207.
 Arfacides in victum Demetrium clemens. II. 688.
 qui vocati fuerint in Persia. II. 523.
 Arfames Armeniae fluv. III. 260.
 Arsamofata castellum. III. 259.
 Arfia fl. II. 22. 259.
 ex silva vox, Silvani credita, auditur. I. 29.
 Arfiana urbs. II. 524.
 Arfinoë à Caesare in triumpho ducta. II. 47.
 Cyrenensium Regina. II. 671.
 in exilium abit. II. 666.
 Lysimachi uxor à fratre in matrimonium petitur. II. 654. 665.
 privignum veneno tollit. II. 654.
 Ptolemæi Regis minor filia. III. 518.
 urbs. II. 517.
 Arforum populosa gens. II. 268.
 Artabaces Ponticus. II. 33.
 Artabani Parthorum Regis precibus Vonones Pompejopolim urbem amotus est. II. 165.
 Artabannes praeficitur Armeniae & interficitur. II. 562. 563.
 quæ in Africa gesserit. II. 273.
 Artabano Parthorum Regi omnia infesta & infida. III. 208.
 Artabanus Parthorum Rex. III. 619.
 ad veneranda Legionum signa à Lucio Vitellio perceptus. III. 104.
 amicitiam Caligulae petit. III. 60.
 a quilas, signa Romana Caesarumque imagines adoratur. III. 60.
 Armeniis subsidium mittit. III. 207.
 bello Thogariis vulneratus, decedit. II. 693.
 cum Macrino pacem facit. II. 333.
 legatos ad Germanicum mittit. III. 165.
 metu Germanici fidus Romanis, æquabilis in suos, mox superbiam in Romanos, favitiam in populares sumit. III. 207.
 regno exiit à suis & iterum revocatur. III. 207. 209.
 Tiberium litteris lacerat, parricidia, & cædes, & ignaviam, & luxuriam objicit, monetque, ut voluntaria morte, maximo iustissimoque civium odio quamprimum satisfaceret. III. 54.
 Vononem deiecit. III. 155.
 Praefectus Xerxem, & ab ejus filio Artaxerxe iterum occiditur. II. 619. 620.
 Artabases Rex Armeniorum ab Antonio occiditur. II. 83. III. 155.
 Artabasis Regis Armeniorum epistola ad Saporem de dimittendo Valeriano. II. 379.
 Artabasses Syrus. II. 416.
 Artabius fluv. II. 527.
 Artacana urbs. II. 525.
 Artagena urbs Armeniae. II. 87.
 Artamenes Cappadociae Rex. II. 672.
 cum fratre Xerxe de regno disciprat. II. 617.
 Artamis fluv. II. 526.
 Artaphernes Darii frater, litem inter Xerxem & fratrem ejus dirimit. II. 617.
 Artarii C. Octavii medici somnium. II. 80.
 Artatus amnis. I. 732.
 Artavasdes *vide* Artabases.
 Artaxanæ vel Artaxerxes urbs à Gordiano Persis eripitur. II. 372.
 Artaxata caput Armeniae aggreditur. III. 240.
 capitur à Pompejo. III. 34.
 in Artaxata Germanicus Vononi insigne regium imponit. III. 164.
 Artaxata Parthi rapiunt inter dissensiones & turbamenta. II. 542.
 Parthorum jugum accipit. III. 228.
 potiuntur Hiberi. III. 207.
 Statius Priscus capit. III. 293.
 urbs à Romanis combusta, deleta, & solo æquata. III. 240.
 Artaxatis Domnes praefectus. II. 52.

- Artaxerxes Rex Persarum ab Alexandro victus fugatusque. II. 357.
 bellum cum fratre gerit. II. 626.
 Conona classi suae praeficit. II. 627.
 filios habet CXV. II. 635.
 multos infidias sibi fruantes interficit. II. 635.
 Graecos ab armis discedere jubet. II. 628.
 Longimanus vel Macrochir suppliciorum crudelitates lenivit. II. 590. 619.
 Mnemon Darii filius. II. 625. 626.
 obscuris admodum parentibus ortus, genti suae veterem imperii gloriam restituit. III. 619.
 Artaxerxis filius Ariarathes. II. 635.
 Artaxiam Armeniae Regem praelio capit Antiochus Epiphanes. I. 698.
 Artaxias Artabasdus filius, Romanis infensus, per dolum propinquorum occiditur. III. 155.
 Zenonis Polemonis filius, Rex datus Armeniis à Germanico. III. 111. 204. 205.
 moritur. III. 207.
 Artemenis filius Ariarathes. II. 673.
 Artemidorus dux Syracusanorum. I. 255.
 Artemisia Cares Regina. II. 569.
 Artemisiae Reginae Halicarnassi audacia. II. 618.
 Artemius ex-duce Aegypti morte multatur à Iuliano. I. 513.
 qui & Anastasius, Orientis Imp. III. 629.
 Vicarius Praefecti Urbi. II. 469.
 Artene urbis arx, prodicione servi capitur. I. 100.
 Artene urbs Volscorum capitur ibid.
 Arretarus Illyrius à Perseo occisus. I. 707.
 Arthocen vel Arthacen vincit, & in ditionem accipit Pompejus. II. 165. 184. 263.
 Arthoces vel Arthaces, qui Iberis imperat, obsides liberos dat Romanis. II. 34.
 Articulari morbo laborat Galba. III. 100.
 Severus. II. 319.
 Articulejus Consul. II. 278.
 Ἀρτίος, i. e. perfectus. III. 71.
 Artogerassa capta & direpta, incenditur à Sapore. II. 563.
 Artomici five Arecomici. III. 441.
 Artus humani dissidentes. II. 20.
 Arya negliguntur studio vinearum. III. 120.
 Arvas Mosis filius. II. 683.
 Arverni Asdrubalem recipiunt. I. 446.
 contra Romanos conjurant. II. 36.
 urbs Galliae. II. 451.
 à Caesare victa. II. 37.
 à Cn. Domitio superati. III. 81.
 & Ruteni à Fabio Maximo superati. III. 400.
 cum Arvernus res Aduorum. III. 397.
 Arvernorum & Aduorum factiones. III. 397.
 de Arvernorum injuriis Adui apud Populum Romanum conqueruntur. II. 32.
 Arvernorum nobilissimae Galliae civitati bellum inferunt Romani. II. 181.
 timor à Caesare. III. 441.
 Arvernos excitat Bellovesus contra Romanos. I. 114.
 apud Arvernos semel male inter tot successus praefens pugnavit Caesar. II. 185.
 Arvernus lacus. III. 87.
 A. Cornelius Arvina Consul. I. 174.
 Feclialis. I. 180.
 Consul. I. 194. 232.
 P. Arulenus Rusticus Praetor vulneratur & occiditur. III. 329. 373.
 Trib. pl. flagrans juvenis. III. 275.
 Thraseam laudat. III. 329. 364.
 Arunculejus Consul. II. 237. 278.
 Cornelianus. II. 318.
 Legatus Caesaris per insidias caesus. II. 7. 185.
 Arundinea fistula. III. 9.
 Arundine canens, Caesari Rubiconem transire dubitanti, apparet. II. 9.
 Arundines ferro armatae. II. 598.
 texendis casis adhibitae. I. 583.
 Arundinetum. III. 92. 478.
 Arundinum & arenarum remedio confirmatur claudicans. III. 35.
 radicibus pasti equi. III. 505.
 Aruns Clusinus, Gallis dux & auctor est oppugnandi Clusium. I. 113.
 vinum Gallis primum invexit. I. 113.
 Lucumonius filius, prior quam pater moritur, uxore gravida relicta. I. 16.
 Porfenae filius à patre Ariciam oppugnatum mittitur. I. 32.
 Tarquinii filius, & Brutus Cos. mutuis vulneribus cadunt. I. 27. II. 15. 112. 172.
 Tarquinius L. F. mitis ingenii juvenis, clam ab uxore tollitur. I. 20.
 Titi Aruntii Vaticinium allegatur. III. 604.
 Aruntio laevum Iulianarum navium cornu commissum. II. 83.
 Aruntius Aetius Reip. restituitur. II. 82. Confer supra Arruntius.
 Arusejus & Sanquinius L. Aruntii accusatores. III. 202.
 L. Arusejus morte affectus. III. 209.
 Arusini campi. II. 18.
 Aruspex Amantius. II. 564.
 capitali supplicio interit. II. 565.
 Etruscus. I. 445.
 C. Mario felicia omnia portendit. II. 735.
 Aruspices castrenses. II.
 & Augures consulit Iulianus. II. 506.
 Eru-

- Erufci peritiffimi prodigialium re-
 rum. II. 521.
 facrificium inftaurari mo-
 nent. I. 395.
 respondent rem divinam rite fa-
 ctam. I. 160. 165. 510.
 Arufpicinæ auguriisque intentus Iulianus. II.
 498.
 peritiffimus Alexander Severus
 Imp. II. 351.
 Arufpicum ambigua prædictione delufus Cius.
 I. 255.
 refponfo mendacii merito infimu-
 lata. II. 414.
ex Arufpicum refponfo fupplicatio indicta.
 I. 527.
 Arufpicum refponfum. I. 373.
 Arymphæi iufti homines, placiditateque co-
 gniti. II. 511.
 Arx Æfulana. I. 411.
 Capitolini montis infedit Manlius. II. 16.
 41. 247.
 ftrepitu & clangore an-
 ferum fervata. I. 118.
 Carthaginiensis Byrsa extructa ab Elifa
 vel Didone. I. 253.
 Ciliciæ, Ifaurus, evertitur à P. Servilio.
 II. 34.
 Crotonis describitur & expugnatur. I.
 370.
 & fpecula Africæ Clypea. II. 21.
 Fregellana. II. 189.
 Præneftina. II. 19.
 Tarentina ab Annibale fruftra oppugna-
 tur. I. 393.
 Arcis Tarentinæ descriptio. I. 392.
 inopia. I. 423.
 Tarpejæ proditio. I. 7.
 Arcem Capitolinam poft Manlium Capitoli-
 num inhabitare nemini permiffum. I. 130.
 Tusculanam Æqui capiunt, fed cæ-
 duntur. I. 59.
 Arces tres Syracufis. II. 34.
 Arzazena regio. II. 541.
 Arzia. II. 365.
 Ἀσάφης i. e. obfcure. III. 71.
 Afarzamena regio. III. 599.
 Asbamæ Iovis templum & fons. II. 523.
 Asbolius palæftrita interficitur. II. 564.
 Afcalonii cum Phœnicibus bellum gerunt.
 II. 655.
 Afcalon urbs Palæftinæ. II. 438.
 Afcanimia mons. II. 526.
 Afcanii cum populo reconciliatio. II. 104.
 inſignis virtus. II. 103.
 invidia apud Latinos. II. 104.
 mater incerta. I. 3.
 natales. I. 3.
ab Afcanio Albanum conditum. II. 229.
 Afcanius Iobus poft Iulus vocatus. II. 103.
 Afcanius Iulus Æneæ filius. I. 3. II. 6. 103.
 104. 196.
 Creufa matre,
 Ilio incolumi, Albam Longam con-
 dit. I. 3.
 idem qui Eury-
 leo Rex Latinorum. II. 103.
- perfequitur bel-
 lum cum Rutulis. ibid.
 fuccedit patri. II.
 695.
 Afcarii pop. II. 556.
ab Afcariis Rex Alemannorum cum paucis
 captus, & patibulo fuffixus. II. 555.
 Afcelum opp. I. 260.
 Afciburgium Germaniæ oppidum. III. 338.
 357.
 Afclepiades Philofophus. II. 514.
 Afclepiadis Menderis libri Θεολογμένων ci-
 tantur. III. 37.
 Afclepiodoti Præf. Præt. ductu Allectus op-
 primitur. II. 139. 194.
 Afclepiodorus Conful. II. 240. 242.
 Dux Perfei. I. 735. 736. 737.
 ſub Probo Imp. II. 420.
 & Lutto & Maudio Comites
 interempti. II. 448.
 Historicus. III. 410.
 Præfectus armorum Gallo-
 rum. I. 718.
 Afcletario Mathematicus à Domitiano interfe-
 ctus & à canibus laceratus. III. 123.
 Afcopera collo ſtatuae Neronis per contume-
 liam deligata. III. 92.
 Afcordus fl. I. 737.
 Afcraus vates. II. 435.
 Aſcripti Lacedæmoniis ſervi à tyrannis com-
 prehenſi & venditi. I. 640.
 Afculana defectio. II. 120.
 Afculanenſis fuit Minatius, atavus Velleji Pa-
 terculi. II. 67.
 Afculani Servium Prætorem, Fontejumque
 Legatum occidunt. II. 66.
 Afculanus furor. II. 39.
 Aſculi natus agnus biceps cum quinque pa-
 dibus. I. 536.
 Aſculum. I. 250.
 Apuliæ urbs. I. 237. 238.
 caput Picentium. II. 19.
 cepit Cn. Pompejus Magni pater.
 II. 68.
 evertitur. II. 39.
 oppidum à Cæſare recipitur. III.
 471.
apud Aſculum pugnatur. II. 39.
 Aſcuris palus. I. 735.
 Aſcurum oppidum. III. 537.
 Aſdrubal Amilcaris filius circa Saguntum hi-
 bernat. I. 415.
 à Romanis captus. I. 365.
 Calvus, ejusque res geſtæ in Sar-
 dinia. I. 362.
 Carpeſios vincit. I. 359.
 Carthaginiensium dux ultimus. II.
 28.
 circumventus fraude elabitur. I. 414.
 copias in Sardiniam exponit. I. 365.
 dux Carthaginiensium. I. 272.
 & Syphax copias jungunt. I. 493.
 exercitus adducunt. I. 488.
 vincuntur. I. 493.
 exercitusque ejus cadit. I. 603.
 Illiturgin oppidum oppugnat. I.
 368.
 Impe-

- Imperator captus cum Magone & Hannone. I. 365.
 Pœnorum. I. 277.
 in Italiam trajicit. II. 118.
 Panormitanum agrum castra transfert. I. 278.
 triumpho ductus. II. 180.
 jungere se vult Annibali. I. 431.
 moritur. I. 306.
 octo annos imperium Carthaginensium obtinet. I. 306.
 reliquias Romanas persequitur. I. 404.
 sinistro cornu præest. I. 342.
 supplicio afficitur. I. 279.
 veniens ex Hispania opprimitur. III. 42.
 vincitur & occiditur. II. 178.
 Annibalis frater aciem instruit in Claudium Neronem & Livium Coff. I. 449.
 à Romanis victus. I. 360.
 II. 24. 178.
 à Scipionibus vincitur. II. 29. 177.
 docet fabрили scalpro elephantos occidere. I. 450.
 fidelium Populi Romani fociorum agros vastat. I. 324.
 in fugam vertitur. I. 436.
 Hispaniam suscipit tuendam. I. 312. II. 177.
 in Galliam transgreditur. I. 445.
 in Lusitaniam concedit. I. 334.
 interficit ambos Scipiones. II. 178.
 jubetur in Italiam transducere exercitum. I. 359.
 nunc precando, nunc castigando, ut fortiter pugnent, militum animos accendere conatur. I. 450.
 obsidet Placentiam, & abscedit. I. 446. 448.
 Pœnorum Imperator. I. 359. 402.
 pugnans egregie cadit. I. 450.
 fero cum auxilio subvenit Hannoni. I. 324.
 transit Alpes. I. 446. II. 24.
 Asdrubalem Annibalis fratrem aggreditur Scipio. I. 437.
 assequuntur Romani. I. 449. II. 118.
 Asdrubalis Annibalis fratris caput projectum ante stationes. I. 450.
 & Romanorum fœdus. I. 306.
 exercitus ad Anitorgin oppidum. I. 402.
 sine viæ ducibus errat. I. 449.
 fides Punica. I. 414.
 mira prudentia & solertia. I. 449.
 pugna cum Cn. Scipione in Hispania. I. 315. *seqq.*
 uxor Scipioni se non dedit. II. 28.
 Asdrubal gener & successor Amilcaris. I. 298. 306.
 à quodam barbaro palam occiditur. I. 306.
 à Scipione fugatur & cæditur. I. 459. 460.
 cum Magone bellum instaurat. I. 402. 458.
 Scipione configere detrectat. I. 453.
 Asdrubal Gisgonis filius & Mago se conjungunt Asdrubali, Annibalis filio. I. 438.
 Scipio eodem tecto recipiuntur, unaque cœnant apud Syphacem. I. 460.
 fugit Gades. I. 460.
 in Africam. *ibid.*
 hibernat ad Oceanum & Gades. I. 384. 415.
 in Hispania ad Oceanum Gadesque concedit. I. 453.
 primus civitatis Carthaginensis. I. 486.
 tertius Carthaginensium dux in Hispania. I. 384.
 Asdrubalis de Scipione judicium. I. 460.
 & Syphacis fuga. I. 493.
 ingentes copiae adversus Scipionem. I. 488.
 filiam ducit Syphax. I. 484.
 nobilitas. I. 486.
 Asdrubal Hædus pacis auctor Carthaginensibus. I. 507.
 Asdrubalis Hædi Apophthegma. I. 507.
 sub Asdrubale triennio meruit Annibal. I. 307.
 Asdrubalem adoritur navali prælio Cn. Scipio. I. 333.
 aggreditur Scipio. I. 459.
 Hispani deferere volunt. I. 437.
 Nero persequitur. I. 414.
 ad Asdrubalem profugit princeps Laceranorum Amusitus. I. 324.
 Asdrubalem recipiunt Alpinae & Gallicae gentes. I. 446.
 Arverni *ibid.*
 Asdrubales quot? II. 177.
 Asdrubali descendentem ab Alpibus occurritur. I. 446.
 ob Asdrubalis adventum anxietas Romanorum. *ibid.*
 Asdrubalis anxietas. *ibid.*
 Barchini successor Hanno. I. 453.
 capite viso, se Carthaginis fortunam agnoscere, dixit Annibal. I. 151.
 castra

- castra capit Marcius. I. 405.
 comburuntur. I. 493.
 exercitum Romani assequuntur. I. 449.
 filius Annibal. II. 658.
 fortitudo & laus. I. 448. 450.
 in Hispania res gestæ. I. 437.
 litteræ intercipiuntur. I. 448.
 successor Annibal natus. I. 303.
 Asellii Sabini dialogus de boleti, ficedulæ, ostrea, & turdi certamine. III. 49.
 Marcus Asellio Senator à Severo occisus. II. 318.
 Asellius Caji ductor ab Augusto constitutus. III. 58.
 Claudianus Senator à Severo occisus. II. 318.
 Asellus Claudius nobilis eques. I. 367. 372.
 Asellus cum Afinario occurrit Augusto. III. 39.
 L. Claudius Asellus Prætor. I. 699.
 T. Ædilis plebejus. I. 479.
 Prætor. I. 457.
 Trib. milit. I. 447.
 Asemis tunicis usus est Alexander Severus. II. 352.
 Arsena à Carpesiis capta. I. 359.
 à Romanis vi capitur. ibid.
 Asia à L. Scipione Africani fratre erepta Antiocho. II. 72.
 amœnitate urbium, & copia terrestrium maritimarumque rerum, diutiores quam fortiores facit exercitus. I. 651.
 à M. Perperna facta tributaria. II. 72.
 Pompejo perdomita. II. 34. 36.
 Spartanis affectatur. II. 626. 627.
 in Asia bellum movet Aristonicus. II. 180.
 Asia beneficio S. P. Q. R. ab Attalis Regibus possessa. II. 72.
 causa multorum bellorum. II. 671.
 in Asia civitates socias Populus Romanus nondum habet. I. 479.
 Constantini facta. II. 166.
 Asia Gallorum plena. II. 668.
 imbellis. I. 184.
 Imperio Romano per testamentum accessit. II. 180. 262.
 in ditioe Atheniensium. II. 623.
 quadraginta quatuor regiones distributa. II. 234.
 Major. II. 651.
 minor Provincia Populi Romani. II. 3.
 omni, quæ cis Taurum montem est, Antiochus decedere jubetur. I. 622.
 Orientis Regina. II. 3.
 Persarum juris. II. 634.
 in Asia progressus Cassii. II. 165.
 Pompeji. ibid.
 Ventidii. ibid.
 Asia Provincia Craffi. II. 43.
 facta. II. 163.
 quam ampla, & unde dicta. II. 3.
 in Asia quartum Consulatum init Augustus. III. 25.
 Asia, Romanorum facta, eos corrumpit. II. 684.
 Scythis 1500. annos vectigalis. II. 614.
 in Asia stipendia fecit Cæsar. III. 3.
 Asia subacta à Cyro. II. 612.
 tertia pars terræ, quibus limitibus circumscripta. II. 3.
 tota inania parit ingenia. I. 761.
 triumphata à Cn. Pompejo. II. 73.
 vastata à Gothis. II. 192.
 ab Alcibiade. II. 624.
 vectigalis facta à Gallis. I. 634.
 Asia aditus Romanis patefactus per Eumenem. I. 618.
 amœnitas Martis viris ex consilio Manlii cavenda ac fugienda. I. 635.
 civitates multa se dedunt L. Scipioni Cos. & legatos mittunt Romam. I. 621.
 non perpetuo tenore semper sub ejusdem ditioe fuerunt. I. 580.
 quædam ab Amazonibus subactæ. II. 615.
 quas Antiochus bello perdidit, Eumeni Regi donantur à Senatu. II. 179.
 terræ motu collapsæ duodecim, & ob id tributo levatæ. II. 675.
 cœlo nihil est temperatius, nihil solo fertilius, nec urbium multitudine amœnitas. II. 687.
 & Græciæ legationes Romæ in Senatu auditæ. I. 572.
 Legati Romæ. I. 727.
 magnam partem Amazones tenuere. III. 7.
 minoris regiones. II. 8.
 opes secum trahentes Romani domum repetunt. I. 651.
 Proconsulatus, quomodo ab Antonio Pio actus. II. 287.
 Procurator Lucillius Capito damnatur. III. 187.
 Provinciæ particulares. II. 164.
 Regna semper abundarunt auro. I. 589.
 Rex Attalus. I. 417.
 Eumenes in auxilium est Romanis. II. 179.
 totius, & si posset, Europæ cupiditate flagrabat Mithridates. II. 33.
 ubertas & amœnitas, Gallos invitat. I. 634.
 Vicarius Musonius. II. 560.
 victoria ab Romanis in ipsa Asia parta. I. 626.
 urbes restitutæ. II. 94.
 templum Tiberio statuunt. III. 187.
 urbibus varia concessa. I. 642.
 Asiagenus cognomen L. Scipionis. I. 665.
 in Asiam ab Ægypti Regibus vocantur Romani. I. 608.
 Asiam Amazones vastant. II. 230.
 Armis occupat Aristonicus, & quo titulo. II. 64.
 in Asiam Cæsar proficiscitur. III. 532.
 Asiam circuit Augustus. III. 22.
 in Asiam copias mittit Cæsar. III. 14.

Asiam

- Afiam occupat Mithridates Rex Ponti. II. 67.
 petunt Ramani. I. 690.
 Philippus sollicitat. I. 509. 510. 551.
 552.
 in Afiam transitu Romanis permisso, Asiæ ve-
 lut potestas permissa. I. 618.
 veniens Alexander M. aras duode-
 cim in belli vota statuit. III. 637.
 Afiam vincit Scipio. II. 179.
 Afiani milites Romanis impares. II. 676.
 Afianos contemnunt Romani. I. 619.
 Afianus appellatur Iulianus à milite famem
 patiente II. 468.
 Asiatica amœnitas Romanos corrumpit. II.
 37.
 amœnitate mollita Gallorum feritas.
 II. 26.
 hereditas Attali Regis. II. 37.
 victoria nuntiatur Romæ. I. 623.
 Asiaticæ deliciae. II. 687.
 Asiatici Albani Persis finitimi. II. 523.
 belli faces persequuntur Romani. II.
 26.
 mota tempestas. ibid.
 reliquias conficit Aquillius. II.
 30.
 Græci levissima sunt genera ho-
 minum, & servituti nata. I.
 598.
 hominum genus leve. I. 634. 652.
 liberti arbitrio omnia regit Vitel-
 lius. III. 106.
 mirissimum genus hominum. I.
 634.
 oratores. III. 36.
 res gestæ, vide L. Corn. Scipio.
 sub imperio Cn. Manlii solute ac
 negligenter habiti. I. 651.
 Asiaticum bellum Aristonici. II. 180.
 imperium ab Assyriis ad Medos
 translatum. II. 58.
 mare. II. 35.
 Asiaticus clam accusatur vide L. Corn. Scipio.
 Antiochus Asiaticus Cyziceni filius. II. 690.
 691.
 Asiaticus Consul. II. 235. 237.
 Dux Galliarum ad supplicium po-
 stulatur. III. 311.
 exercitus invehit luxum Romam.
 I. 652.
 populus Harpali inclementiam vi-
 tat. II. 450.
 Asiaticus Vitellii libertus anulis donatur. III.
 305.
 Polycletos, Patro-
 bios, & vetera odiorum nomina
 æquat, & cruci affigitur. III. 312.
 333.
 Valerius Asiaticus Vitellio se jungit. III. 288.
 Asina, vide Cornelius Scipio Asina.
 Asinarius cum asello occurrit Augusto. III.
 39.
 Asinius Agrippa Consul. II. 235. III. 190.
 moritur. III. 195.
 Hevius Asinius Dux Italicorum. II. 67.
 Asinius Epicadus. III. 23.
 Asinii Galli improvisum telum Tiberius de-
 jicit. III. 142.
 libros in Ciceronem confurat Claudi-
 us Cæsar. III. 79.
 sententiæ in Senatu. III. 153. 160. bis.
 189. 197.
 sententia super Comitibus. III. 160.
 Asinio Gallo offensus Tiberius plurimis de
 de causis. III. 142.
 Asinius Gallus adulter Agrippinæ. III. 206.
 à Pisone Patronus petitur. III.
 172.
 conspirat ad res novas. III. 73.
 ferociam patris Asinii Pollio-
 nis retinet. III. 142.
 Tribunum pl. Haterium Agrip-
 pam increpat. III. 153.
 Vipsaniam M. Agrippæ fili-
 am in matrimonium ducit.
 III. 142.
 Asinii Pollionis dictum & factum memora-
 bile. II. 84.
 scripta. III. 190.
 Asinius Pollio. III. 190.
 alæ Præfectus. III. 305.
 Antonii partes tuetur in Ve-
 netia. II. 81.
 Consul. III. 8. 13. 26. 127. 235.
 gregibus, agris, armis mul-
 tat Dalmatas victos. II. 51.
 in Actiaco bello præda victo-
 ris esse mavult. III. 84.
 Iulianis partibus fidus. II. 81.
 Asinius Pollio Historicus. III. 8.
 quæ de Cæsar's ora-
 tione scripserit, & de ejus Commem-
 tariis senserit. III. 13.
 Asinius Pollio Orator de nepotis sui casu
 queritur. III. 28.
 Asinius Pollio Proavus Asinii Marcelli. III.
 252.
 Asinius Saloninus, illustris M. Agrippa & Pol-
 lione Asinio avis, fratre Druso insignis,
 Cæsari progener destinatus, moritur.
 III. 183.
 C. Asinius Consul. II. 235. III. 184.
 C. Asinius Gallus Consul. II. 235. III. 134.
 L. Asinius Consul. II. 235. III. 253.
 M. Asinius Consul. II. 235. III. 230.
 Asinius Marcellus Consul. II. 235. III. 80.
 proavo Asinio Pol-
 lione clarus, se sociat Valerio Fabi-
 ano. III. 252.
 Asini feri. II. 520.
 Asinorum agrestium greges. II. 535.
 Asino vehi cui per Senatus consultum muli-
 erum licitum. II. 339.
 Asinum occidisse ad usum artium secretarum,
 culpatur Faustinus. II. 588.
 Asinus Iudæis facer. III. 351.
 tribunal ascendens rugire auditus est.
 II. 556.
 tripes Calatiæ natus. I. 709.
 Ασινύργιον urbs. III. 357.
 Asmiræ pop. II. 526.
 Asmira mons. ibid.

- urbs. *ibid.*
 Asnaus mons. I. 527.
 Asopus fluv. I. 600.
 Aspabota civitas. II. 526.
 Aspacuras Hiberiæ præficitur. II. 562.
 Aspacuræ regnum Hiberiæ soli asserit Sapor. II. 585.
 Aspares pop. II. 563.
 Asparagi. III. 36.
 Asparagium Dyrrhachinorum oppidum. III. 500.
 Asparatæ pop. II. 526.
 Asparata urbs. *ibid.*
 Aspar Marcianum capit & iterum dimittit. III. 603.
 Asparis & Ardaburis dolo potius, quam virtute superatur Valentinianus. II. 269.
 Asparis filius Ardabures Bigelem Getarum Regem interimit. II. 270.
 in palatio trucidatur. II. 270. III. 603.
 Patricii potentia, ex Tribuno militum factus est Imperator Leo. II. 269.
 Aspar Numida. II. 747.
 Aspasia Cyri pellex. II. 635.
 Aspavia Castellum. III. 556.
 Aspectus venerationem minuit. III. 345.
 Aspendiis, Pamphiliæ populis pax datur. I. 614. 633.
 Asper cognomen M. Porcii Catonis. I. 535.
 Consul. II. 243.
 cum filio exilio multatur. II. 212.
 & Pollio Consules. II. 238. 305. 307.
 Asperior Ætolorum oratio de pace. I. 543.
 Asper, numus à Nerone ingenti fastidio & acerbitate exactus. III. 92.
 Sulpicius Asper forti animo moritur. III. 269.
 Asperum nihil fecit Antoninus Pius. II. 287.
 Ασφαλὴς γὰρ ἐστὶ ἀμείνων ἢ Θρασύς στρατηλάτης, jactabat sæpe Augustus. III. 24.
 Asphaltites lacus. II. 683. III. 351.
 Aspidis morsu perisse putatur Cleopatra. III. 22.
 Asporatius Consul. II. 243.
 Asprenas Consul. II. 235. 236.
 Asprenas Nonius. III. 28. 31. *vide* Nonius.
 L. Aspernas Proconsul Africae. III. 149. 548.
 Vari legatus laudatur. II. 92.
ab Aspernate opprimitur falsus Nero. III. 296.
 Fulvius Asprianus Historicus. II. 427.
 Aspri duo Consules. III. 238.
 Aspuna Galatiæ municipium. II. 544.
 Assaniræ Saraceni. II. 529.
 Assaracus & Ilus Troi filii. II. 4.
 Assaraci posterii, *ibid.*
de Assaturis maxime convivium Severi fuit. II. 411.
per Assem & libram emptos Cajum & Lucium adoptat Augustus. III. 32.
 Assentiendi mos vel contra apud Germanos. III. 358.
quæ Assequi nequeas, aggredienda non sunt. I. 376.
de Assertionibus lex à Marco firmata. II. 293.
 Asses viceni quini & semisses in millia æris soluti. I. 653.
 Assessor Alexandri Severi Ulpianus. II. 352.
ex Assessore Præfectus Prætorii, arrogantia socordiaque intolerabilis Cornelius Laco. III. 98.
 Assessores, in quibus provinciis assederint, ut his administrarent, intimavit Pescennius Niger. II. 323.
 Papiniani Paulus & Ulpianus. II. 350.
 qui fuerint? II. 323.
 Assessoribus salaria ab Alexandro Severo constituta. II. 323. 355.
 Assidui & anniversarii hostes Romanorum Veientes. II. 15.
 Assiduitas in oculis Romanorum obversandi, velut contemptum ac satietatem facit. I. 578.
 Assiduum inter pares discordiæ malum. II. 652.
 Assueti, viri nobilissimi Trojani filius Antenor. II. 4.
 Assulæ minio depictæ Catonis. III. 128.
 Assurgere Consulibus & decedere via solebat Tiberius. III. 48.
 honoratis Maximinus pater, homo alias crudelissimus, solebat. II. 365.
 jubet P. Decium Prætorem, transiens M. Æmilius Scaurus Consul. II. 121.
 venienti Claudio spectaculis equester ordo solet. III. 72.
 Assurrectum prætextatis filiis Augusti. III. 31.
 Assyriæ Barbetionis uxoris litteras secretas prodit ancilla. II. 475.
 fluvii. II. 524.
 Assyria Provincia quando facta. II. 164. 189. 237.
 Regio quibus rebus nobilitata. II. 523. 524.
in Assyria regnavit Semiramis. III. 7.
 Assyriam ingreditur Iulianus cum exercitu. II. 528.
 Assyrii à Romanis subjugati. II. 8.
 Assyrii convenæ, indigus agrorum populus, parte Ægypti potiti, ac mox proprias urbes, Hebræasque terras, & propiora Syriæ coluerunt. III. 350.
 postea Syri dicti 1300. annis imperarunt. III. 610.
 Principes omnium gentium. II. 59.
 supplices manus post terga connectunt. II. 479.
ab Assyriis Asiaticum Imperium ad Medos translatum. II. 58.
 Assyriorum Regum origo Damascena. II. 683.
 Rex Ninus finem pendendi tributum fecit in Asia. II. 614.
 stagnum à Phœnicibus habitatur. II. 655.
 Assyriorum tribuno Constantina Claudii soror nupta. II. 399.
penes Assyrios Oriens est. III. 351.
 Asta Consul. II. 237.
 oppidum Cæsari se dedit. III. 559.
 capitur à Romanis. I. 657.
 Astacia civitas Bactrianorum. II. 526. Asta-

- Aftacum urbs. II. 509.
Nicomedia postea dicta. II. 381.
Aftapa urbs oppugnatur. I. 462.
Aftapenses in obsidione urbis se suosque interficiunt, & cum armis injiciunt incendio. I. 462.
Astenfis ager. I. 657.
Asterius Consul. II. 243. 244.
Asteropæus pro Trojanis pugnat. II. 629.
Astii Thraciæ populi. I. 642.
Astragos castellum. I. 546.
Astrapa urbs. I. 462.
Astrionicus vel Ariovistus *vide* Ariovistus.
Astris (ut existimant Parthi) ritus sui consecratione permittus omnium primus, post obitum, Arsaces. II. 522.
Astrologi Babili scelestum consilium. III. 89.
Astrologica ars à Domitiano illuditur. III. 123.
Astrologus prædicit Agrippæ magna & pæne incredibilia. III. 38.
Astronomiæ peritia utilis in bello. I. 748.
Astronomiæ student Ægyptii. II. 659.
Astrudes palus. II. 27.
Astu capti Locrenses, Pœnis se dedunt. I. 369.
Astura fluv. I. 164. II. 53.
oppidum. I. 164. II. 53. III. 39. 55.
Asturconem equum, posteriore corporis parte in simiæ speciem transfiguratum, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros, somniat Nero. III. 92.
Astus Amilcaris eluditur virtute Romana. I. 270.
Annibalis spargendi argenti. I. 341.
Astutia Annibalis in militum animis sibi conciliandis. I. 309. 318. 319.
Astu Tibicines Romam reveci. I. 189.
Astures à Carisio victi. II. 52. 53.
Romanis victi. II. 8.
divitias suas nosse incipiunt. II. 53.
perdomiti. II. 235.
Astutia & avaritia Persei regis adversus Gentium. I. 745.
Astutum Hannonis responsum. I. 271.
Astyages Rex Medorum. II. 610.
ex Rege fit Præfectus Hyrcanorum. II. 611.
Astyagis bellum cum Cyro. II. 611.
crudelitas in Harpagum. II. 610. 611.
somnia. III. 610.
Astyci pop. Thraciæ. II. 262.
Astycos ludos in Sicilia Siracusis edidit Caligula. III. 61.
Astymedes Legatus Rhodiorum, ejusque oratio in Senatu. I. 760. 762.
Asyla Græcorum templa, eorumque religio. I. 590.
de Asylis civitatum Græcarum actum in Senatu. III. 186.
de Asylorum jure certamen. III. 180.
Asylorum jus, moremque abolevit Tiberius. III. 49.
Asylum à Romulo institutum. I. 6. II. 6. 12. 59. 109.
Iuris, Papinianus. II. 320.
Romæ. III. 328.
Atalanta insula. I. 587.
Parrhasii. III. 50.
Ategua oppidum capitur. III. 553. 556.
Atejus Capito coercendo flumini imponitur. III. 153.
in Senatu agit, quæ Tiberis coerceri possit. III. 154.
Tiberio adversatur. III. 182.
moritur & laudatur. III. 183.
Jurisconsultus. III. 127.
vel Attejus Philologus inter Grammaticos Rhetor, & inter Rhetores Grammaticus fuit. III. 127. 129.
Ateji vel Aetteji Philologi nimia verborum affectatio. III. 127.
Atejus Sanctus orator fuit Commodus. II. 305.
Atella Campaniæ oppidum. II. 186. III. 56.
& Calatia in deditionem acceptæ. I. 414. 421.
moritur Augustus. II. 186.
Vestia Oppia Atellana. I. 421.
Atellanæ fabellæ, earumque actores, nec tribu moventur, & stipendia faciunt. I. 141.
in conviviis exhibitæ. II. 284.
Poëta quidam, ob ambigui joci verficulum igni crematur à Caligula. III. 63.
Atellanarum Actoribus tamquam expertibus artis ludicræ stipendia facere permissum. I. 141.
histrio ob convitia in Neronem, Urbe Italiaque submotus. III. 90.
Atellani deficiunt ad Pœnos. I. 348.
jubentur migrare Calatiam. I. 430.
liberi esse jussi. I. 421.
Atellanicum exodium. III. 50.
Atellanum canticum. III. 98.
Ateria vel Carala urbs, *vide* Carala. II. 259.
Iulius Aterianus Historicus. II. 386.
A. Ateria vel Aternio Cos. ut Magistratu abiit, dies dicta. I. 62. II. 231.
A. Aterius vel Aternius Tribunus plebis creatur. I. 74.
Aternum à Romanis captum. I. 386.
Ates Rex Bojorum. I. 295.
Ateste oppidum occupatur. III. 316.
Athacum oppidum. I. 520.
Athagoræ vel Atharæ pop. II. 526.
Athalaricus Gothorum Rex. II. 216. III. 605.
moritur. II. 216.
Gruitungorum vel Greuthungorum Rex. III. 600.
Athamianes expellunt Macedones. I. 629.
fugiant in Ætoliam. I. 522.
inferunt cum Ætolis bellum Philippo, qui eos cædit. I. 522.
populantur Thessaliam. I. 530. 531.
reperunt libertatem, & castella Athenæum & Poerneum. I. 658.
tenentur sub Præfectis Philippi. I. 629.
tradunt se M. Acilio Cos. I. 597.
Atha-

- Athamania deficit ad Philippum. I. 629.
pellitur Amynder. I. 602.
tota sub jus iudiciumque Philippi
venit. I. 658.
- Athamaniae caput Argithea. I. 629.
& Aetoliae res. I. 629.
Dolopiae bellum inferunt Aeto-
li. I. 623.
regnum. I. 589.
- Athamaniam ingreditur Philippus cum exer-
citu. I. 629.
tentat & capit Philippus. I. 597.
transgreditur exercitus Roma-
nus. I. 719.
- Athanagia Ilergetum caput. I. 324.
deditur Cn. Sci-
pioni. I. 325.
- Athanaricus Rex seu iudex Gothorum iustif-
simus à Liberio Episcopo Romano, ut
damnaretur Constantius, obtinere non
potuit. II. 448.
- persequitur
Christianos. II. 201.
- venit Con-
stantinopolim & moritur. II.
203.
- Greuthingorum Gentis Gothicae
à Valente Aug. transgresso Hi-
strum funditur & fugatur. II.
538.
- à proximis regno pulsus, multo
post Constantinopoli decessit,
& à Theodosio Aug. regis ex-
equiis honoratus est. II. 558.
- medio in flumine cur pacem fe-
cerit cum Valente Aug. II. 558.
- terras Romanas petere non au-
sus, Sarmatas extrudit. II. 594.
- Thervingorum iudex funditur &
fugatur ab Hunnis. II. 594.
- Athanafius auriga vivus exurit. II. 578.
Episcopus Alexandrinus, damna-
tur in aliquot Synodis. II. 448.
- Athanafio Episcopo Alexandrino quid obje-
ctum fuerit. ibid.
- Atharæ vel Arthagoræ pop. II. 526.
- Athaulfus Rex Gothorum. II. 206.
Gallam Placidiam
ducit uxorem. ibid.
moritur. ibid.
- Atheas Rex *vide* Aethas. II. 33.
Scytharum Rex astu Philippi vincitur.
II. 633.
- Athenæum auditorium frequentavit Ale-
xander Severus. II. 352.
- Gordi-
anus. II. 362.
Perti-
nax. II. 317.
castellum & Poetneum Athama-
nes repetunt. I. 658.
- Athenæum h. e. ludum ingenuarum artium
constituit Romæ Hadrianus. II. 130.
- Athenæus Attali frater. I. 632.
& Cleodamus Byzantiis, instauran-
dis urbibus muniendisque, præ-
ficiuntur à Gallieno. II. 383.
- contra Scythas missi.
ibid.
- Eumenis Regis frater. I. 763.
- Athenagoras adoritur Dardanos. I. 523.
Dux Persei, præest Thessalo-
nicæ. I. 745.
mittitur in Chaoniam ad expu-
gnandas fauces. I. 527.
- Regius Præfectus adoritur L.
Apuftium legatum, & repel-
litur. I. 517.
- Præfectus Philippi non fert im-
petum Romanorum militum.
I. 520.
- Romanos repellit. I. 528.
- Athenio pastor, auctor belli servilis. II. 40.
- Athenæ alter oculus Græciæ. II. 625.
à Macedonibus obsessæ. I. 513.
Persis dirutæ, ex spoliis Lacedæ-
moniorum restituuntur. II. 628.
- Atticæ. II. 560.
capiuntur à Spartanis. I.
celebritatem suam Scriptoribus de-
bent. II. 706. 707.
- decus Græciæ. II. 33.
- eloquentia & operibus diutius floru-
erunt, quam tota Græcia. II. 62.
- ex integro restaurantur. II. 619.
- liberata à Lacedæmoniis. II. 58.
- Minervæ sacra. II. 616.
- Mithridati traduntur. II. 182.
- ne sibi placeant, Romani in Antio-
cho vicerunt Xerxem, in Æmilio
Themistoclem æquaverunt, &
Ephesiis Salamina pensarunt. II.
26.
- opem à Romanis contra Philippi in-
jurias implorant, cum ille ultra
jus victoriæ in templa, aras & se-
pulchra sæviret. II. 25.
- oppugnantur à Sulla. II. 33. 68.
- patria communis eloquentiæ. II. 626.
- quando sub Regibus esse desierint.
II. 57.
- veluti templum litterarum. II. 615.
616.
- Athenas Attalus venit. I. 513.
- apud Athenas & Corinthum inter Sympho-
nias & cantica navigat Verus Imp. dum
Oriens vastatur. II. 300.
- Athenas & Piræum frustra tentat Philippus
517.
- missi legati, qui Solonis leges, alia-
rumque Græciæ civitatum instituta
& jura describerent. I. 62.
- oppugnat Philippus. I. 516.
- proficiscitur Alexander M. II. 633.
Germanicus. III. 164.
studiorum sacrorumque
causa, & operum ac vetustatum, Se-
verus. II. 316.
- si vexisset Alexander M. deleturus
erat. II. 647.
- Athenarum arcis præfes Minerva. I. 763.
arx, portus, muri, Pyræum ur-
bi jungentes navalia, magno-
rum

- rum Imperatorum & deorum
hominumque simulacra. I. 763.
celebritas unde? II. 706.
partem Hadrianopolim appella-
vit Hadrianus. II. 282.
Athenienses adversus vulneribus cadunt. II.
633.
in Athenienses Alexander princeps invehit.
I. 563.
Athenienses Amazones vincunt. II. 615.
bellum cum Antigono gerunt.
II. 620.
decernunt adversus Phi-
lippum. I. 514.
Lamiacum in Græcia mo-
vent. II. 647.
celeres & audaces. I. 761.
classem in Ægyptum mittunt. II.
621.
eloquentes. II. 624.
& Megarense de proprietate Sa-
laminæ insulæ, prope usque
interitum armis dimicant. II.
616.
ex victoria Persica primam glo-
riam reportant. II. 619.
inducias impetrant. I.
in Eubœa Chalcida, & Erethri-
am occupant. II. 58.
inter & Lacedæmonios virium
æmulatio. II. 620.
in Athenienses invehuntur Ætoli, Romanos
vero infimulant fraudis. I. 563.
Athenienses iudices Areopagitæ, eorumque
æquitas. II. 577.
ad Athenienses legatio Romanorum, quæ
publico nomine eos adiret, Populique
Romani studium erga Græcos & æqui-
tatem erga omnes commendaret. I. 298.
299.
Athenienses libertatis quondam duces & au-
ctores. I. 563.
litteris ac verbis bellum contra
Philippum gerunt. I. 523.
Macedonibus finibus interdicut.
I. 700.
naves ducentas fabricant. II. 618.
odio ab omnibus habentur. II.
623.
omnem ditionem amittunt II. 625.
per Athenienses pacem petunt Ætoli. I. 609.
Athenienses patroni Ætolorum. I. 632.
periti rei nauticæ. II. 627.
pro Romanis in Panatolico
conventu orationem habent.
I. 585.
Rhodios civitate donant,
quemadmodum Rhodii A-
thenienses. I. 514.
societatem Romanorum am-
plectuntur. I. 299.
statum mutant. II. 616. 624.
superbi. II. 624.
Syracusas obsident. II. 623.
tyrannos exigunt. II. 616.
vincuntur à Philippo. II. 630.
633.
vini, olei, lanificii usum pri-
mi docent. II. 615.
ultro adversus Nabin auxilia
offerunt. I. 563.
una navali pugna florentem
Remp. suam in perpetuum
adfligunt. I. 470.
urbe egrediuntur. I. 516.
Xerxem vincunt. II. 619.
ab Atheniensibus Aratio inventa. II. 615.
Atheniensibus devictis, Lacedæmonii triginta
viros imposuere, qui Remp. eorum tra-
starent. II. 715.
ab Atheniensibus Alexander M. duces & ora-
tores perit. II. 537.
Atheniensibus petentibus leges Hadrianus ex
Draconis & Solonis, reliquorumque li-
bris jura composuit. II. 237.
plus quam dignitas Imperatoria
permittit, tribuitque Galli-
enus. II. 382.
suppetias ferunt Attalus &
Rhodii. I. 513.
Atheniensium agros vastat, & templa circa
Athenas diruit Philippus. I. 517.
bellum cum Antipatro. II. 647.
Dario. II. 616.
certa in Romanos fides. II. 68.
classes demersæ. I. 399.
colonia Miletus. II. 563.
cum Philippo belli origo &
causa. I. 513.
cupiditas imperandi. II. 615.
623.
in Atheniensium ditione Asia. II. 623.
Atheniensium erga Romanos gratitudo &
benevolentia. I. 563.
exemplo Romæ amnestia de-
creta. II. 409.
exulum receptaculum Argi.
II. 625.
fines depopulatur Philocles.
I. 517.
honor. I. 549.
imperio multæ civitates adje-
ctæ. II. 621.
ingenia. II. 62.
in Siciliam transgressio, omis-
so domi bello. I. 471.
invidia adversus principes
suos. I. 767.
laus. II. 631.
legati ad Ætolos. I. 518.
Romanorum. I. 727.
nomen unde? II. 616.
origo. II. 615.
ad Atheniensium partes redit Alcibiades dux
Atheniensium. II. 624.
Atheniensium plebiscitum adversus Philip-
pum. II. 523.
privilegia munita à Severo, &
quare? II. 316.
res gestæ amplæ, sed aliquan-
to minores fama. II. 706.
Rex Amphietyon. II. 616.
simultas cum Doriensibus. II.
616.

- virtus cum Epaminonda inter-
cidit. II. 629.
visenda, contemplatur Paullus
Cos. I. 763.
- Athenis Antoninus Philosophus inter alia
Cereris templum adiit, ut se innocen-
tem probaret, & sacrarium solus ingres-
sus est. II. 298.
Augustus ædem Iovis Olympici per-
ficit. III. 31.
initiat. III. 37.
Archontes &c. *vide* Archontes.
Archon i. e. summus Magistratus fu-
erunt Gallienus & Hadrianus. II.
282. 283.
Hadrianus Agonem edit. II. 237.
pro Agonthera refedit. II.
280.
Olympicum inchoat Antiochus E-
piphanes. II. 59. 60.
Philippus discedit, & omnia diruit.
I. 516.
revocatur à Nerone Lucanus. III. 134.
sociæ ac vetustæ urbis, ejusque fœ-
deri datum à Germanico, ut uno
lictore uterentur. III. 164.
statuæ Philippi omnes deletæ. I. 523.
- Athenodorus. III. 71.
tyrannus. III. 601.
- Athesis fluv. II. 32.
- Arhis Cranai filia, Atticæ nomen dedit. II. 616.
- Athletarum certamen Augusti honori à Nea-
politanis sacratum. II. 93.
primum Romæ. I. 657.
765. II. 233.
- ad* Athletarum spectaculum invitat Nero
Virgines Vestales. III. 83.
- Athletas edit Cæsar. III. 10.
in Campo Martio edit Augustus.
III. 28.
- Athletis privilegia conservata & ampliata ab
Augusto. III. 29.
- Atho mons, qui & Æneæ. I. 738.
- Athos mons. II. 509. 595. 743. 744. 764.
- Athribis urbs Ægypti. II. 517.
- Athyas portus. II. 509.
- Atia M. Atio Balbo & Iulia, sorore C. Cæsa-
ris genita, Octavii uxor, mater Augusti.
II. 77. 78. III. 20. 38.
- Atidius Cornelianus fugatus. II. 292.
- Atilia lex. I. 188.
- Atilianus Consul. II. 237.
- Atilii Electra. III. 18.
- Atilius, Præco Opimii Cos. occisus. II. 120.
quidam libertini generis Amphithe-
atrum Fidenis parum firmiter stru-
xit. III. 195.
- Rufus Vir Consularis Syriæ Præfe-
ctus. III. 373.
- Severus Consul, una cum collega in
exilium actus. II. 306.
- Tatianus reus tyrannidis. II. 288.
- Vergilio vexillarius Galbæ. III. 285.
- Verus Primipili Centurio, aquilam,
ad extremum moriens, servavit.
III. 319.
- A. Atilius Calatinus Censor. I. 288.
- Consul proclamar jussit,
prædam & homines capientium fo-
re. I. 267. 275.
Dictator. I. 286.
ejus res gestæ &c. II. 117.
triumphat. *ibid.*
- A. Atilio Serrano & Marco assignatur Ætolia
circumeunda. I. 714.
- A. Atilius Serranus ad occupandam Larissam
in Thessalia mittitur. I. 717.
Consul. I. 726.
cum classe in Græciam
contra Nabidem mittitur. I. 581.
quatuor & viginti re-
mibus ad Gythium accedit. I. 586.
Decemviros creat. I. 704.
dissipat Antiochi classem.
I. 599.
dividit frumentum Athe-
nensibus & aliis. I. 599.
Legatus. I. 714.
Prætor. I. 578. 581. 586.
702. 703. 705.
- C. Atilius Balbus vel Bulbus Censor. I. 296.
Consul. I. 289.
295.
Consul. I. 299. II. 76. 176.
in Gallos forte incidit. I. 300.
invadit Punicam classem. I.
268.
occiditur. I. 300.
triumphum navalem de Pœ-
nis agit. I. 269.
Duumvir dedicat Ædem Concor-
diæ. I. 357.
- Cn. Atilius Calatinus Consul. I. 260.
- C. Atilius Prætor auxilium fert L. Manlio
Prætori. I. 313.
vota suscipere jubetur. I.
325.
Tribunus plebis. I. 536.
- C. Atilius Labeo Prætor. I. 553.
Tribunus plebis. I. 548.
- C. Atilius Serranus Ædilis curulis, ludos sce-
nicos facit, quos Senatus primum à po-
pulo secerus spectavit. I. 571.
creatur Pontifex. I. 339.
Prætor. I. 657.
- L. Atilius Consul. I. 277.
desiderat Evandrum à Samothraci-
bus. I. 754.
illustris Adolescens, ejusque ad Sa-
motharacas oratio. I. 754.
Præfectus præsidii Locrensiū. I.
370.
cum
Romano præsidio elabatur. *ibid.*
Prætor. I. 536.
primus Tribunus mil. Conf. pot. I.
81. 106.
Quæstor in prælio ad Cannas cæ-
sus. I. 343.
Sardiniam sortitur. I. 536.
Tribunus plebis. I. 188. 421.
- Man. Atilius Trib. pl. I. 507.
- Marcus Atilius Prætor Lilybæi. I. 338.
Sallentes vincit. II. 19.
- M. Atili-

- M. Atilius* Cenfor, Legatus, primi principis signum inferri in cohortem Hispanorum cogit. I. 409.
Cenfor. I. 373.
abdicat se Magistratu. I. 385.
Consul Fabii artibus utitur. I. 338.
Duumvir dedicat ædem Concordiæ. I. 357.
Legatus ad Ptolemæum. I. 431.
Palicanus Picens, loquax magis quam facundus. II. 760.
legationes sociorum in Senatum introducit. I. 215.
Prætor novis religionibus liberat Populum. I. 389. 393.
Provinciam obtinet Sardiniam. I. 703.
M. Atilii Reguli res gestæ &c. II. 117.
sententia de Campanis. I. 421.
M. Atilio Regulo Consule, Prætorum numerus duplicatur. I. 299.
triumphus negatur. I. 212.
post M. Atilium Regulum Carthaginenses prope quinquaginta annis nullum Romanum exercitum viderant. I. 486.
M. Atilius Regulus bellum in Africa gerit. II. 175. 176.
Consul. I. 165. 210.
ad exercitum abit. I. 336.
adversus Sidicinos exercitum ducit. I. 165. 166.
frustra hortatur milites ad pugnam. I. 211.
in Africam navigat. II. 21.
arcam ligneam conjectus, clavis introrsum actis. II. 117.
insigne utriusque fortunæ exemplum. I. 470.
male rem gerit contra Samnites. I. 210. 211.
Salentinis bellum indicit. I. 251.
Triumvir mensarius. I. 357.
vincit cruenta victoria Samnites. I. 211.
vover Iovi Statōri templum. I. 211.
M. Atilius Serranus Bononiam Coloniam ducit. I. 626.
Prætor. I. 699.
Triumvir. I. 622.
urbem Oxythracas occupat. I. 699.
Atilla mater Annæi Lucani à filio accusatur. III. 267.
fine absolutione, fine supplicio dissimulata. III. 270.
Atimetus afficitur supplicio. III. 237.
Domitiæ libertus. III. 236.
Atina capta à Romanis. I. 188.
Atinatum ager depopulatus. I. 213.
C. Atinius cum Lusitanis prospere pugnat, & Astam oppidum capit. I. 657.
Hispaniam ulteriorem provinciam fortitur. I. 640.
Siciliam provinciam fortitur. I. 608.
Trib. militum, creatur Prætor. I. 640.
signa edempta signiferis in hostes jact. I. 570.
C. Atinius Labeo Prætor. I. 553. 606.
Provinciam fortitur peregrinam. I. 553.
Trib. pleb. I. 547.
Tib. Atinii somnium de instaurandis magnis ludis. I. 39.
M. & C. Atinii, capita conjurationis, & Bacchanalium auctores puniuntur. I. 656.
M. Atinio fidem fallunt Thurini. I. 395.
M. Antinius Præfectus socium, occiditur à Bojis. I. 570.
Atintanes pop. Philippo Macedoni accedunt. I. 479. 480.
vi coactos Demetrius Pharius in suas partes trahit. I. 303.
Atintania Macedonia regio. I. 764.
Atintaniam repetunt Romani. I. 443.
Atia M. Atio Balbo & Iulia, sorore C. Cæsaris genita, Octavii uxor, mater Augusti. II. 77. 78. III. 20. 38.
L. Atius Trib. primus secundæ legionis ejusque res gestæ. I. 692.
M. Arius Balbus pater Atiæ, matris Augusti. III. 20.
ab Atlante extremo Pergamius arguendos læsæ Majestatis poscit. II. 574.
Atlantei populi. II. 537.
Atlanticus Oceanus. II. 3.
Atlesbius Regulus Thracum impetum facit in Coryis Odrysarum regis fines. I. 724.
Atra imago Bruto se offert. II. 48.
Atramytenus qui & Theodosius III. Orientis Imperator. III. 630.
Atratinus. III. 131.
A. Sempronius Atratinus Magister Equitum. I. 133.
C. Sempronius Atratinus Consul. I. 81.
Atratus Senex. III. 99.
Atrax urbs. I. 541. 595. 596.
decem ferme millia ab Larissa, obsideretur à Romanis, qui re infecta abeunt. I. 531. 532.
Atrebates. III. 403. 405. 406. 454.
Atrebatii Birri. II. 427.
L. Atrejus. I. 730.
Atreus Olympicum certamen quando instituerit. II. 59.
in Atrio Libertatis custoditi obfides Tarentinorum. I. 391.
fortiuntur tribus. I. 758.
Atrium Libertatis amplificatum. I. 569.
mœnium in Latuniis. I. 665.
publicum in Capitolio. I. 373.
Regium incensum. I. 419.
refectum. I. 434.
Titium. I. 665.
C. Atrius UMBER, gregarius miles, & seditionis princeps exercitus P. Scipionis in Hispania. I. 463.
virgis cæsus securi percutitur. I. 465.

- Atrocitas belli in Hispania. II. 46.
 Domitiani. II. 130.
 rerum magis offendit, quam nomi-
 num. II. 138.
 Atrocitate verborum auget immanissima fa-
 cta Caligula. III. 63.
 Atropatos in divisione Imperii Alexandri M.
 Mediam majorem consequitur. II. 646.
 Atta Claudius. III. 42.
 Attacotti bellicosa hominum natio. II. 560.
 pop. Britannos vexant. II. 548.
 Attalicæ gazæ, hereditariæ Pop. Rom. na-
 vibus impositæ, Romamque translatae.
 II. 684.
 prædæ intentior Crassus, quam bel-
 lo, superatur. II. 684.
 Attali Regis amicitia cum Populo Romano. I.
 479.
 classis à Macedonibus intercepta.
 I. 744.
 conatibus obstat Philippus. I. 443.
 & aliorum de Philippo querelæ.
 I. 510.
 Quinctii Cos. colloquium cum
 Nabide. I. 539.
 Rhodiorum classis. I. 531.
 cunctatio. I. 539.
 Rhodiorum focii. I. 514.
 Romanorum expeditiones. I.
 523. 528. 529.
 frater Athenæus. I. 632.
 fuga. I. 455.
 heres Populus Romanus. II. 180.
 juvenis honos & laus. I. 637.
 legati de Antiocho queruntur. I.
 528.
 quæ repetant à Philippo. I.
 537.
 Romam veniunt ad agen-
 das gratias pro misso ad Antiochum
 legato, simulque coronam auream
 pondo CCXLVI. in Capitolio po-
 nunt. I. 535.
 legatus Romam venit. I. 706. 720.
 759.
 munificentia erga Sicyonios. I. 539.
 oppugnatio Orei urbis. I. 524.
 parricidia & varia studia. II. 683.
ab Attalis Regibus Asia possessa beneficio S. P.
 Q. R. II. 72.
 Attalis tribus erecta Athenis in honorem At-
 tali. I. 514.
ab Attalo Ægeleos urbs opprimitur. I. 524.
cum Attalo ac Rhodis societatem confirmant
 Achæi. I. 534.
 ad classem redit L. Apustius. I. 524.
 Attalo & Rhodiis honores habiti Athenis. I.
 514.
cum Attalo & Romanis Ætolorum colloquium.
 I. 524.
 Attalus à Gothis Imperator efficitur. II. 206.
 capitur à Constantio, & manibus trun-
 catur. II. 206.
 dux Alexandri. II. 646.
 Philippi. II. 634.
 Rex Germanorum. II. 136.
 Attalus Rex Asiæ. I. 417.
 Æginæ hibernat. I. 444.
 amicitiam facit cum Lævino.
 II. 178.
 à Peparetho Nicæam trajicit.
 I. 455.
 Athenas venit. I. 513.
 auxilium adversus Antio-
 chum à Romanis petit. I. 528.
 Cratem Malleotem ad Sena-
 tum mittit. III. 126.
 cum Rhodiis sequitur Phi-
 lippum cedentem in Macedoniam.
 I. 513.
 & Rhodii Atheniensibus sup-
 petias ferunt. I. 513.
 Sulpicius copias simul jun-
 gunt. I. 444.
 ferme à Philippo oppressus.
 I. 455.
 in concilio Bæotorum pri-
 mus verba facit, & loquens conci-
 dit. I. 540.
 Europam trajicit. I. 442.
 omisissis rebus Romanis in A-
 siam trajicit. I. 455.
 Opuntiorum urbem capit
 & diripit. I. 455.
 Oreum in Eubœa oppugnat
 & expugnat. I. 455. 524.
 Pergamum advectus mori-
 tur. I. 547.
 Piræeum venit renovandæ
 cum Atheniensibus societatis causa.
 I. 513.
 Populum scripto alloquitur.
 I. 513.
 focius adscititius Philippi. I.
 422.
 Attalus, Eumenis frater, arcessitur à Pergamo
 ad capeffendum bellum Gallicum. I. 632.
 à Stratio medico pru-
 denter admonetur. I. 706.
 circa Imperatorem
 Æmilium cum aliis ducibus. I. 747.
 Consulibus Æmilii la-
 tera tegit. I. 723.
 domum remittitur. I.
 724.
 navibus Chalcidem
 accedit. I. 720.
 parum fidus fratri
 Eumeni. I. 708.
 Pergami à Seleuco
 obsidetur. I. 613.
 præmissus ad repur-
 gandum iter. I. 736.
 sinceram fidem Con-
 suli Paulo præstat. I. 739.
 venit Romam, &
 nuntiat, Antiochum cum exercitu
 Hellespontum trajecisse. I. 582.
 Attalus Eumenis Pater abnuir stipendium Gal-
 lis. I. 634. 636. 637.
 Pergami Rex. II. 674.
 Romanorum focius. II. 25.
 Romanum Populum here-
 dem

- dem instituit. II. 30. 37.
64. 180. 684.
sibi à Senatu Romano Ænum
petit. I. 760.
sepulchro matris intentus ex
solis fervore morbum contrahit, &
decedit. II. 683.
- Attalus Tribunus. I. 514.
- Attanes Turdetanorum regulus, transfugit à
Pœnis ad Romanos. I. 459.
- Attejus Philologus. III. 127. *vide supra* Atejus
Philologus.
- Attellani, *vide* Atellani.
- Attianum tutorem suum obtruncare nititur
Hadrianus. II. 278. 279.
- Atticæ Athenæ. II. 560.
civitatis jus conceditur Romanis. I.
299.
- Atticæ nomen dedit Athis, Cranai filia. II. 616.
- Attica fides. II. 108.
terra. I. 456. 513.
- Atticam depopulatur Acarnanes cum Mace-
donibus. I. 456. 513.
- Atticianus & Orphitus Consules. II. 398.
- Attici marmoris copia, & ingeniis artificum
eximie exornata. I. 517.
- Atticis ignoscitur à Romanis præstitum Anti-
ocho auxilium. II. 26.
- Atticorum colonia. II. 509.
- Atticum talentum. I. 637.
- Atticus Consul. II. 239. 242. 372.
sævientibus eripitur. III. 328.
Satrius eques Romanus. III. 128.
Vestinus Cos. in honore ipso à Nero-
ne trucidatus. III. 89.
- Atticus *vide* Cæcilius.
Manlius.
- Attila Rex Hunnorum. II. 209. 243. III. 602.
Aëtii consiliis ab in-
teritu liberatur. II. 210.
Aquilejam obsidet &
expugnat. II. 210. 243.
Bledam fratrem &
confortem in regno suo perimit,
ejusque populos sibi parere compel-
lit. II. 243.
confligit cum Roma-
nis eorumque confederatis. II. 209.
III. 602.
in campis Catalaunicis
à Gothis superatus, abscedit. II. 243.
pacem cum Valenti-
niano facit. II. 210. 243.
post cladem in Gallia,
in Italiam redit. II. 602.
Romam petiturus, in-
tercedente Leone Pontifice, mutat
consilium, & repetit Pannoniam, ibi-
que in nuptiis cum Honoria Valen-
tiniani sorore moritur. II. 210. 243.
III. 603.
- Attilæ desperata consilia. II. 209.
exercitus. III. 602.
progressus in Italia. II. 210.
res gestæ. III. 602.
- inter* Attilam & Romanos in campis Catalau-
nicis pugna atrocissima. II. 243. III. 602.
- contra* Attilam fœdus Aëtii & Theodorici. II.
209. III. 602.
- Attilam Gothis auxiliariis vincit Aëtius. II.
243.
- Attius *vide* Aëtius.
- Attius Clausus, postea vocatus Appius Clau-
dius, fit Senator. I. 32.
- Attius Navius *vide* Accius Navius.
- Attius Tragædus. II. 62. 65.
- Attii Tulli dolosa oratio. I. 40.
- Attius Tullus Volscorum dux. I. 39. II. 113.
- Attuarii subacti. II. 88.
- Attuarios gentem Francorum aggreditur Iu-
lianus. II. 494.
- Atuaruca castellum. III. 437. bis.
- Atys Rex septimus Albæ. I. 4. II. 6.
- Avaricum urbs maxima, munitissimaque in
finibus Biturigum. III. 442.
oppugnatur & expugnatur à
Cæsare. I. 37. III. 442. 445.
446. 449.
- Avaris aurum in os infusum. II. 37.
- Avaritia animus æger facile convertitur. II.
727.
- bellorum mater. I. 614.
- bellua fera, immanis, intoleranda
est: quo intendit, oppida, agros,
fana, atque domos vastat: divi-
na cum humanis permiscet: ne-
que exercitus, neque mœnia ob-
stant, quo minus vi sua penetret:
fama, pudicitia, liberis, patria,
atque parentibus cunctos mor-
tales spoliât. Verum, si pecuniæ
decus ademeris, magna illa vis
avaritiæ facile bonis moribus vin-
ceretur. II. 767.
- cæca. I. 116.
- & ambitio causæ corruptionis Ro-
manorum. II. 707.
- arrogantia præcipua validiorum
vitia. III. 287.
- astutia Persei Regis adversus
Gentium. I. 745.
- luxuria diversa vitia in eisdem
tamen conveniunt. I. 2.
pestes Rerumpublicarum.
I. 557.
- rapinæ Domitiani. III. 122.
- superbia Antonii Primi. III. 323.
324.
- Magistratuum Romano-
rum in Hispania. I.
704.
- Galbæ. III. 98. 616.
- malum acerbissimum in Imperato-
re. II. 303.
- Mauritii Imperatoris. III. 607.
- pecuniæ studium habet, quam
nemo sapiens concupivit: ea
quasi venenis malis imbuta,
corpus virile, animumque vi-
rilem effœminat. Semper in-
finita, insatiabilis est, neque co-
pia, neque inopia minuitur. II.
707.

- Pertinacis. II. 312.
 Q. Pleminii. I. 478.
 Romana & Romanorum Equitum. II. 34. 37.
 Romanorum in bellum agit Britannos. III. 250.
 magis, quam obsequii impatientes, Frisii transrhenanus populus pacem exuit. III. 197.
 Tiberii. III. 50.
 Valentiniani. II. 590.
 Vespasiani. III. 113.
 Vitellii. II. 146.
 Avaritiæ detestatio. III. 607.
 famam valde Marcus timet. II. 298.
 Romanorum calumniatio apud Syracusanos. I. 381.
 Avaritiam Apollonii notat Antoninus Pius. II. 289.
 objicit Senecæ P. Suilius. III. 241.
 suam qua Astutia texerit Annibal. I. 386.
 Avastomates pop. Mauritaniae. II. 580.
 Auchenius auriga veneficii accusatur. II. 565.
 Auctio bonorum Iubæ Regis. III. 551.
 rerum aulicarum quare instituta ab Antonino Philosopho? II. 296.
 relictarum à Commodò habita. II. 311.
 Auctione ornamentorum Imperialium, succurrit ærario Antoninus Philosophus. II. 295.
 proposita vendit multa Caligula. III. 65.
 Auctiones hastæ. III. 12.
 de Auctionibus & Mensariis lex lata à M. Annio. II. 293.
 Auctionum genus exquisitissimum Caligulae. III. 65.
 Italiæ ducentessimam remisit Caligula. III. 60.
 Auctor Commentariorum belli Africi incertus. III. 13.
 Conjunctionis in Tarquinius Brutus. I. 24.
 Hadriani Trajanus. II. 280.
 peditum immiscendorum equiti, Q. Navius. I. 408.
 præscitionum, Numen. II. 575.
 pro Auctore suaforem se dici vult Tiberius. II. 47.
 Auctorem generis Galbæ, plures libertinum produnt. III. 103. 104.
 legum ac libertatis M. Brutum invocat Cajus Albutius Silius. III. 132.
 Auctores comitiis fieri Patres coëgit M. Curius Dentatus, Tribunus plebis. II. 116.
 convitiarum in se, per indicem delatos ad Senatum, affici graviore pœna prohibuit Nero. III. 90.
 disciplinarum. II. 291.
 idonei. II. 281.
 incendii Romæ comprehensi. I. 418.
 necis Domitiani puniuntur. II. 130.
 si Auctores Patres fierent, id ratum sic esset, decretum. I. 9.
 Auctores Pompejanæ necis, pro rostris nominat Vettius. III. 7.
 potestatis Tribunitiæ. III. 4.
 quidam Caligulam, si non de perfecto, at certe de cogitato quondam in Tiberium parricidio, professum tradunt. III. 59.
 in Auctores quosdam, quorum scripta etiam Augusto audiente fuerant recitata, animadvertit Tiberius. III. 53.
 Auctores rerum antiqui. I. 157.
 veteres præcipuos Tiberius bibliothecis dedicavit. III. 55.
 utriusque linguæ evolendi. III. 37.
 Auctoribus Centurionibus, inscio Imp. Avidio Cassio, quamvis feliciter pugnatum cum Sarmatis, tamen Centuriones in crucem tolluntur. II. 302.
 Diis Romani res suas gerunt. I. 182.
 exercitibus Syriacis, imperium contra Iulianum suscepit Pescennius Niger. II. 316.
 Gentis Romanæ Ilienibus, tributa remittit Claudius. III. 76.
 nullis vel parum idoneis, libros fatidicos Græci Latiniq; generis, supra duo millia cremavit Augustus. III. 26.
 Patribus decretum, ne cui militum fraudi secessio sit. I. 157.
 Auctoris sui Iuliani nutantem statum firmat Iovianus. III. 542.
 veteris nomen cum inciderit in circulo doctorum, rudes advocati, piscis aut edulii peregrinum esse vocabulum arbitrantur. II. 587.
 Auctorum adminiculis nullis fulta civitas Miletum. II. 563.
 dissensus. I. 274.
 Historicorum varietas. I. 427.
 Auctoramento funebri ad necem irritavit Antonius percussores Ciceronis. II. 79.
 Auctoramentum jugulati civis à Sulla constitutum. II. 70.
 Auctoratus signo suo proditor à Polyxenida ad Pausistratum mittitur. I. 610.
 Auctoritas ac potestas, & mox calamitas Æduorum. III. 442. 443. 447. 448. 449.
 Actorum. III. 59.
 Annibalis. I. 309. 605.
 Antonini Pii apud externos. II. 190.
 Claudii. III. 78.
 Consulium. III. 48.
 & timor Romani exercitus apud barbaros. III. 417.
 Iuliani. II. 539.
 Menenii. II. 20.
 Polybii. I. 304.
 Senatui restituta. III. 233.
 Senatus. II. 12. III. 52.
 armat Pompejum. II. 75.
 Populique. III. 18.
 Senecæ labascit. III. 253.
 Velledi. III. 345.

- Auctoritatem & quasi maiestatem miraculis fibi parat Vespasianus. III. 111.
Principis emollit nimia erga milites clementia. II. 144.
- Auctoritate Apicis nobilitari apud Persas qui solebant. II. 476.
sola ab Antonino Pio deductus ex Orientis partibus Abgarus, Rex Persarum. II. 289.
- Auctoritatis suae decoctores bonorum suorum catamidiari in amphitheatro & dimitti iussit Hadrianus. II. 282.
- L. Audasius falsarum tabularum reus. III. 23.
- Audax consilium Aetolorum. I. 586.
facinus Fabii Peligni. III. 475.
M. Porcii Catonis. I. 749.
oratio legati Romani ad Philippum. I. 514.
plus, quam Imperatorem decet, fuit Iulianus. II. 155.
- Audacia Annibalis Rhodii ipse intercipitur. I. 283.
Artemisiae Reginae Halicarnassi. II. 618.
C. Fabii. II. 16.
civilibus bellis etiam singulorum, plurimum valet. III. 325.
consilia cur maxime succedant? I. 404.
crescit ex metu alieno. I. 61.
& severitas Popilli apud Antiochum. I. 757.
- ab Audacia flagitiis manifestis subsidium petendum. III. 217.
- Audacia in bello, aequitate in pace curata Resp. Romana. II. 707.
interdum prudens in exitu. I. 735.
magistris & machinatoribus est, etiam quae natura denegavit, per artem tentare. III. 264.
muliebris *vide* muliebris audacia. Pontii Cominii. I. 118.
- ab Audacia praesidium mutuatur, postquam latebrae intus. III. 146.
- Audacia pro latebra habetur à malitiosis. III. 328.
Pyrrhi. I. 244.
Romanorum territi Aequi fugiunt. I. 37.
Sallustii in translationibus. III. 128.
tutior pavore. I. 181.
Voleronis Publilii. I. 47.
- Audaciam adolescentem in pejus, impunitas alit. III. 432.
- Audena amnis. I. 697.
- Audendo agendoque crevit res Romana. I. 332.
- Audendum aliquid pro patria vel cum periculo. II. 625. 626.
atque agendum, non consultandum. I. 345.
est aliquid universis, aut omnia singulis patienda. I. 129.
- Audientse castellum. II. 581.
- Audientium aures & animi ut sunt, ita dictum verba plerumque accipiuntur. I. 715.
- Audire plus quam loqui militem decet. II. 499.
- Audiri vult Iulianus, exemplo Marci & Scipionis. II. 508.
- Auditis visa indigniora videntur. I. 117.
- Auditores Caesaris in concione extrema pro dicto acceperunt, quod visu suspicabantur. III. 9.
- Auditoria & salaria artium Professoribus decrevit Alexander Severus. II. 354.
Professorum frequentat Tiberius. III. 44.
propria instituit Cajus Albutius Silius. III. 131.
- Auditorium. III. 36.
- Auditus prior animos occupat. III. 158.
- Aventicum opp. desertum, sed non ignobile quondam. II. 431.
Helvetiae caput. III. 290.
- in Aventino Ara Iovis Elicii à Numa Pompilio dedicata. I. 10. 677.
concilia habet plebs. I. 15. 36.
Iunoni aeneum signum dedicant matronae. I. 325.
Iunonis aedes de caelo tacta. I. 445.
lapidibus pluit. I. 329. 640.
locus ad inhabitandum Camertibus adsignatus. I. 250.
penates uxoris Vitellii. III. 327.
- Aventino relicto plebs in sacrum montem fecit. I. 69.
- Aventinum captum esse, vanus rumor. I. 411.
in auspicio cum Remo fratre, Romulus occupat. II. 12.
domum uxoris sellula deferretur Vitellius. III. 330.
insedit exercitus Romanus relictis castris. I. 68.
- in Aventinum iter vehiculis commodius fecit Publicius. I. 293.
- Aventinum Politorianis populis incolendum datum. I. 15.
- in Aventinum secedit Pop. Rom. I. 38. II. 39. 128.
- Aventinus deustus. III. 209.
unde dictus. I. 4. II. 6. 104. 230.
Urbi additus & datus Latinis ab Anco Marcio. I. 15. 36. II. 172.
- Aventinus Silvius Rex Albæ fulmine ictus. I. 4. II. 6. 104.
- Averno lacui mare immittitur. III. 22.
proxima jugera effodere connixus est Nero, manentque vestigia irritae spei. III. 264.
- Avernus lacus. I. 374. 377. II. 17.
- P. Sulpicius Averrio vel Saverrio Consul. II. 232.
- Averruncanda ira Deorum victimis. I. 160.
- Averruncandorum prodigiorum causa supplicationes decretæ. I. 206.
- Aversæ Veneris semper ignarus fuit Clodius Albinus & talium persecutor. II. 326.
- Avem inusitata specie, apud Regium Lepidum celebri luco consedisse, incolae memorant. III. 304.

- Aves æstivæ autumnō recta ac recessum circumspiciunt. I. 103.
 Augurales, iis admittentibus signum pugnae datum. I. 85.
 incendiariae. II. 308.
 nidos in arboribus relinquunt. I. 431.
 sanguine assuetæ. II. 12.
 victoriam Augusto promittunt. II. 48.
 Aufidena in Samnio à Romanis vi capta. I. 202.
 Aufidienus Rufus Præfectus castrorum à militibus seditionis violatur. III. 143.
 Aufidii Bassi eloquentia, ex comparatione Siffennæ, aliquibus sordet. III. 381.
 Epitomæ citantur. II. 104.
 Aufidius Bassus Historicus. II. 245.
 Lurco. III. 62.
 Cn. Aufidius Orestes Consul. II. 183.
 Trib. pleb. accusat C. Lucretium Prætorem, sacrilegii. I. 728.
 Aufidius Victorinus condiscipulus Marci. II. 291.
 contra Catos mittitur. II. 292.
 Afidus amnis. I. 342.
 cruentus. II. 23.
 Auginus mons in Liguria, in quem confugiunt Friginiates Ligures. I. 651.
 Augur Argonautarum Idmon ubi humatus. II. 510.
 Augur Ælius Pætus creatur de plebe. I. 200.
 445.
 Consul. II. 237. 290.
 destinatus Caligula. III. 59.
 Augurale. III. 157. 262.
 Augurales Aves, iis admittentibus signum pugnae datum. I. 85.
 Auguralis artis experientia & documentum. I. 17. II. 254.
 sacerdotii honor Claudio impertitus ab Augusto. III. 71.
 Augurandi artis clarus in adolescentia Domitius. III. 81.
 peritus Antoninus Philosophus. II. 295.
 de Augurandi disciplina volumina Ennii. III. 126.
 Augurandi ritus. I. 9.
 studium apud Gallos. II. 666.
 Auguratus Codicillares fecit Alexander Severus. II. 355.
 facer Romanis. II. 13.
 Augures à Numa Pompilio instituti. I. 80.
 consulti pronuntiant, non posse nisi à Consule dici Dictator. I. 89.
 168.
 describit Numa Pompilius. II. 13.
 & auspices consulit Iulianus. II. 506.
 ludos Magnos edunt. III. 181.
 Pannoniorum. II. 351.
 primi de plebe. I. 200.
 Severo belli eventum dixerunt. II. 318. 326.
 solvunt tributum. I. 553.
 sunt custodes religionis. I. 89.
 Auguria & auspicia quis dirigat. II. 497.
 Auguribus Alexander Severus permittit causas à se finitas, iterari, & aliter distinguere. II. 350.
 Augurii ritus. I. 9.
 Auguriis & aruspicinæ intentus Iulianus. II. 498.
 Augurinus Consul. I. 237.
 Augurium animorum Romanorum de victoria Macedonica. I. 753.
 aquilarum. III. 157.
 Augusti. III. 39.
 augustum. III. 20.
 corvi. I. 150.
 sic interitu Vitellii. III. 108.
 Fabii. I. 438.
 Romuli & Remi. I. 5. II. 6. 105.
 109.
 Tanaquili. II. 111.
 Tarquinio lætum. I. 16.
 Augurum auctoritas. I. 81.
 habitus. I. 200.
 de Augurum numero lex Ogulnia. I. 199.
 Augurum numerus impar. I. 199.
 triplicatur. ibid.
 quantus honos, & sacerdotium unde manarit. I. 17.
 Augusta Agrippina, Germanici uxor, neptis Augusti. III. 146. 164. 186. 193. 199.
 appellata Agrippina Iulia Germanici filia. III. 223.
 Augusti Antonini Philosophi filia, nubit equitis Romani filio, Claudio Pompejano, non satis nobili. II. 296.
 loca quæ dicantur. III. 20.
 Augustam Lundinium, vetus oppidum, posteritas appellavit. II. 560. 568.
 Augusta majestas. II. 437.
 Maria, Caroli V. filia, uxor Maximiliani. III. 654.
 nuncupatio Imperatoribus Romanis amabilis est & optata. II. 523.
 pax omnes terrarum angulos à latrociniis servat immunes. II. 94.
 signa. II. 588.
 Taurinorum. III. 306.
 Vindelica. II. 163. 262.
 Augustæ appellatæ Iuliani uxor Manlia Scantilla, & filia ejus Didia Clara. II. 314.
 cognomen matri defert Claudius. III. 73.
 Historiæ Scriptores sex. II. 275. ---
 --- 427.
 Iuliæ Augustæ morbus. III. 181.
 Augustæ nomen assumit Livia uxor Augusti. III. 141.
 affectat Victoria. II. 386.
 nomine matrem honoravit Vitellius. III. 311.
 stationis procurationem sibi parant Septimius Severus & Nonius Murcus. II. 324.
 ob Augustam nuncupationem donativum militi datur à Valentiniano. II. 548.
 Augustam uxorem suam appellari non vult Pertinax Imp. II. 266. 311.
 Augustarum ornamentis Sporus puer à Nerone excultus. III. 87.
 Au-

Augustales inter focios coopatus Galba. III.
97.
ludi de nomine Augusti fastis ad-
diti. III. 143.
sodales instituti. III. 149.
Augustalium sodalium ordini addicitur Clau-
dius. III. 72.
Augustamnica provincia Ægypti, ejusque
oppida. II. 517.
Augustani equites lecti ad plausum à Nerone.
III. 247.
Augustiani comitantur Neronem Romam è
Græcia redeuntem. III. 86.
Augustinum curram Claudius Liviae aviæ
decernit. III. 73.
Augustinus à Gregorio M. missus in Britanni-
am Apostolus. II. 221.
S. Augustinus quando floruerit? II. 206.
tertio mense obsidionis Hippo-
nensis moritur. II. 207.
Augustiore forma juvenes gemini, imperant
L. Domitio, nuntiaret Senatui ac Popu-
lo victoriam, de qua incertum adhuc
erat. III. 81.
Augustissimus vir Tacitus Imp. II. 412.
Augusti adoptio. II. 47.
adversarii impudicitiam ei obijciunt.
III. 33.
ædes ab Hadriano restitutæ. II. 280.
Ajax Tragœdia. III. 36.
alexæ studium. III. 34.
amici adulteria ejus non negant. III.
33.
Reges. III. 31.
amicitiæ. III. 33.
amicitiam perunt Indi & Scythæ. III.
23.
amici validissimi sellam ejus circum-
stant. III. 35.
amor in Drusum. III. 70.
artes & via ad Imperium. III. 140.
augurium. III. 39.
avunculus. III. 20. 21. 33.
avus. III. 19.
bella externa, qua per ipsum, qua
per legatos gesta. III. 23.
bellum Actiacum. III. 22.
civile Mutinense. III. 21.
Perusinum. *ibid.*
Philippense. *ibid.*
Siculum contra Sextum Pom-
pejum. *ibid.*
castra capta. II. 48.
cibi & potus ratio. III. 35.
clades. III. 24.
clementia. III. 30. 31.
codicilli ad Tiberium à Livia pro-
lati. III. 51.
cogitationes de reddenda Republica.
III. 25.
cognomen differt Vitellius. III. 105.
cognomina varia. III. 20.
comitiorum ordinatio, populi re-
census & repurgatio. III. 27.
consecratio. III. 40.
consilium coercendi intra terminos
imperii. III. 142.

de Britannia. III. 367.
contemporaneus Livius. I. 85.
continentia. III. 34.
conviviorum ratio. III. 34.
correctio varia morum publicorum.
III. 26.
corpus. III. 35.
consuetudo post cibum. III. 35.
creati ab Augusto pro Cæsaribus. II.
559.
cultus vestitusque. III. 35. 36.
cura aquarum. III. 27.
cura Urbis & opera publica. III. 25.
26.
de Ægypto sententia. III. 165.
dictum: *Ajacem suum in spongiam in-
cubuisse.* III. 36.
de futuro Galbæ imperio.
III. 96.
Tiberio. III. 46.
disciplina militaris in delectu, coër-
citione, præmiis. III. 24.
ductu & auspicio perdomita est Hi-
spania. I. 458.
duo Marcus & Verus primum in
Imperio Romano. II. 283. 286.
292.
ad Augusti effigiem Patres manus extendunt.
III. 142.
Augusti effigies anulo insculpta. III. 52.
eloquentia. III. 36.
epistolæ. III. 134.
ad Tiberium. III. 46.
exercitationes. III. 36. 83.
fata in Asia. II. 165.
de Augusti felicitate & magnitudine omnia,
somnia, & alia portenta, ante ipsius na-
tivitatem, & ipso natali die. III. 37. 38.
39.
Augusti filia, neptarum nepotumque mo-
res. III. 32.
filia Iulia obit alimentis subtrahitis.
III. 149.
filiis prætextatis assurrectum. III.
31.
forma. III. 35.
fortis audacia. II. 264.
forum consecrat Hadrianus. II. 282.
III. 78.
frugalitas. III. 34.
in Augusti funere honores eximii. III. 141.
Augusti funus. III. 40.
gener Agrippa. III. 28.
honores, affectusque in eum collati.
III. 31.
honores & magistratus. III. 24. 25.
honores supremi. III. 40.
honori certamen Athletarum à Ne-
apolitanis sacratum. II. 93.
ignominia & clades graves. III. 24.
imaguncula ærea. III. 20.
incestus cum Iulia filia. III. 62.
pro Augusti incolumitate vota, & similia. III.
31.
Augusti indoles & res gestæ. II. 126. 143.
186.

- instituta de militaribus copiis, & variis quibusdam ejus institutis. III. 30.
 varia circa acta Senatus. III. 27.
 urbana varia. III. 27.
 institutio variarum rerum & novorum officiorum. III. 27.
 iræ moderandæ artificium. II. 157.
 Italiæ administratio. III. 29.
 judicia de Claudio. III. 71.
 iudicium de his, qui imperio digni. III. 142.
 juvenus. III. 20.
 laudes. II. 265.
 liberalitas severitate temperata. III. 28.
 liberi & nepotes. III. 20. 32.
 loquendi genus. III. 36.
 magnificentia in spectaculorum varietate ac disciplina. III. 28. 29.
 majores paterni. III. 19.
 mater. II. 77. 78. III. 20. 38.
 & soror. III. 31.
 materna origo. III. 20.
 matrimonia. III. 32.
 Mausoleum. III. 40.
 mensis appellatio in Septembrem transferenda. III. 40.
 militares copiae. III. 30.
 modestia. III. 30. 31.
 morbi causæ. III. 40.
 morbus à fraude Liviæ censetur. III. 140.
 mors in osculis Liviæ. III. 40.
de Augusti morte præsentia. III. 39.
 Augusti mortis locus & tempus. III. 40.
 omina victoriarum. III. 39.
 mos signandi. III. 30.
 nativitatis locus & tempus. III. 20.
 nepotes. III. 32.
 nepotum præceptor Verrius Flaccus. III. 129.
in Augusti nepte adulter D. Silanus & Sempronius Gracchus. III. 174.
 Augusti neptis Agrippina, Germanici uxor. III. 32. 146. 164. 186. 193. 199.
 nomen decernitur Othoni. III. 286.
 differt & abnuir Vitellius. III. 306. 311.
 in epistolis tantum usurpat Tiberius. III. 47.
 quid significet. II. 53.
de Augusti nomine Augustales ludi Fastis additi. III. 143.
 Augusti *νομοθεσία.* III. 27.
 notabilia quædam in ejus quotidiano sermone. III. 36.
 nutrimentorum locus. III. 20.
 omina futuræ magnitudinis. III. 37. 38.
 omnes Romani Imperatores dicti. II. 692.
 orationes & triumphus. III. 24.
 parsimonia instrumenti & suppellectilis. III. 34.
 pater & filius Macrinus & Diadumenus. II. 338.
de Augusti patre, ejusque rebus gestis. III. 19.
 Augusti Patris Patriæ cognomen. III. 31.
 periculum maximum in transitu Alpium. III. 35.
 plures uno tempore. II. 190. 191.
 Pontificatus Maximus. III. 26.
 proavus. III. 19.
 provinciae partim ductu, partim auspiciis ejus domitæ. III. 23.
 provinciarum & regnorum administratio. III. 29.
 purpurati. II. 302.
 recognitio equitum. III. 27.
de Augusti regnorum ordinatione & sociis regibus. III. 29.
 Augusti religio circa auspicia. III. 37.
 peregrinas caerimonias. *ibid.*
 somnia. *ibid.*
 tonitrua. *ibid.*
 res per speciem figillatim exponuntur. III. 20.
 Augusti scripta. III. 36.
 seculum. III. 40.
 Augusti Senatus recognitio. III. 27.
in Augusti sigillo imago Alexandri M. III. 30.
 Augusti sepulchro infertur Nerva. II. 148.
 sepulchrum. II. 265.
 singuli, quousque fuerint. II. 237.
 sororis neptis Apuleja Varilia. III. 163.
 sponsæ. III. 32.
 statuæ caput demptum. III. 52.
ad Augusti statuam à iudicibus ad se delatam citharam ferri jubet Nero. III. 83.
 Augusti studia. III. 63.
 studium Græcarum litterarum. III. 37.
 pacis conservandæ. III. 23.
 successor cur Tiberius ab eo relictus. III. 46.
 super vita disputatio in utramque partem. III. 141.
 supremus dies. III. 40.
 templum. III. 50.
 Tarracoense. II. 316.
 tempore Ianus clausus. I. 9.
 tentorio aquila superfedens. III. 39.
ad Augusti testamenti recitationem gemitus Tiberii. III. 47.
 Augusti testamentum. III. 40.
 testimonia de Tiberii virtute. III. 46.
 tres. II. 241.
 tribunitia potestas perpetua. III. 25.
 valetudines. III. 35.
 valetudo & iter novissimum per Campaniam. III. 39.
 veneratio apud externos. II. 187.
 virtutis bellicæ æstimatio. III. 27.
 moderationisque fama ad Indos, Scythas, & Parthos fertur. III. 23.
 vita. III. 19. ---- 41.
 interior ac familiaris. III. 31.
 uxores. III. 32.
 uxor Livia assumit nomen Augusti. III. 141.
 prior

- prior Scribonia. III. 129.
- ab* Augusto actui rerum triginta amplius dies accommodati. III. 26.
- ad aram D. Iulii trecentæ hostiæ mactatæ. III. 21.
- in* adversariorum consilia detegendi ratio. III. 33.
- ab* adulteria ratione commissa. III. 33.
- Ægyptus seponitur. III. 165.
- alter imperio est Præfectus Prætorio. III. 129.
- anni ordinatio instituta. III. 26.
- cum* Augusto Antonii reconciliatio. III. 32.
- Augusto aquila panem rapit & reddit. III. 38.
- ara consecrata. III. 19.
- in Ponto dedicata. II. 511.
- Lugduni dedicata. III. 71.
- sub* Augusto Aratorum ratio habita. III. 28.
- ab* Armenii per nepotem C. Cæsarem debellantur. II. 52. 264.
- Affellius Caji ductor constitutus. III. 58.
- Augusto Afinarius cum asello occurrit. III. 39.
- aves victoriam promittunt. II. 48.
- Augustus Valerianus Gallieno. II. 416.
- ab* Augusto creati Augusti pro Cæsaribus. II. 559.
- Augusto effigiem dicat Iulia. III. 181.
- & Alexandro M. aræ sacratæ. II. 511.
- Liviæ obtrectat Caligula. III. 62.
- officia pietatis præstat Claudius. III. 73.
- pro* Augusto ex morbo restituto aræ constitutæ. III. 31.
- vota omnium. *ibid.*
- Augusto exprobrationes ab Antonio factæ. III. 22.
- ab* Augusto liberi Antonii ut tractati. III. 22.
- Augusto insinuatus Horatius. III. 134.
- de* Augusto judicia in utramque partem. III. 141.
- ab* M. Agrippa Agrippæ filius cum fratre adoptatur. II. 87. III. 32. 45.
- coeruleo vexillo donatur. III. 24.
- cum* legit Senatum. III. 27.
- Augusto M. Antonius objicit, proavum maternum ejus Afri generis fuisse, & modo unguentariam tabernam, modo pistrinum Ariciæ exercuisse. III. 20.
- proavum paternum exprobat, restitutionem è pago Thurino, avum Argentarium. III. 19. 34.
- ab* Augusto M. Antonius apud Mutinam, & in Actiaca pugna vincitur. II. 124.
- ab* Augusto moriente amici admissi. III. 40.
- nova officia excogitata. III. 27.
- Augusto patri filius Augustus scribit. II. 338.
- per omnia similis Gordianus senior. II. 371.
- ab* Augusto Sæculares anticipati. III. 75.
- Scribonia abjecta. II. 144.
- Augusto signa militaria remittuntur à Parthis. II. 694.
- ab* Augusto spectacula edita. III. 28.
- sub* status rerum & affectus civium. III. 140.
- Augusto templa, sacerdotes, collegia sacrata. II. 126.
- cum* Augusto, Tiberio provinciæ & imperium communicantur à Senatu. III. 46.
- ab* Augusto Tiberius adoptatur. III. 45.
- Augusto Tiberius templum molitur. II. 94.
- ab* Augusto Urbs ornata & exulta. III. 25.
- usque ad Vitellium Cæsarum laudes & vitia. II. 129.
- Augustorum nomen defecit in Consule Basilio. III. 604.
- reliquiæ Constantinopoli. II. 546.
- Augustodunum opp. Æduorum caput. III. 177.
- describitur. II. 451. 452.
- Augustophratenfis provincia, alias Comagene. II. 146.
- Augustulus Imperator Occidentis, ejusque res gestæ. II. 213. III. 603.
- sub* Augustulo expirat Imperium Occidentale. II. 213.
- Augustum Alexander Severus imitatur. II. 351.
- Augustum Amicæ Serviliæ Naidis desiderio transfugisse jactavit Antonius. III. 81.
- amici excitant ad pugnam. III. 22.
- erga* Augustum Amor omnium. III. 31.
- Augustum augurium. III. 20.
- in* Augustum collegium Valentinianus Valentem fratrem adscivit. II. 589.
- in* Augustum commilitium sumere parat Valentinianus filium Gratianum. II. 558.
- conjuraciones & insidiæ detectæ & compressæ. III. 23.
- ad* Augustum culmen ex Magistro peditum evectus Silvanus. II. 446.
- Augustum docet Epidius Rhetor. III. 131.
- imitatur Alexander Severus, & qua in re? II. 351.
- interimere statuit Egnatius Rufus. II. 85.
- per* Augustum jusjurandum instituit Claudius. III. 73.
- ad* Augustum legatos donis Æthiopes mittunt. II. 143.
- Augustum M. Antonius asserit: *adoptionem avunculi stupro meritum*. III. 33.
- mira pravitate offendit Agrippa M. Agrippæ filius. II. 90.
- montem, qui ante Cælius, vocari vult Tiberius. III. 50.
- multi culpant. III. 141.
- nomen à militibus Probo delatum. II. 417.
- apud populum & proceres. II. 378.
- prudentes laudant. III. 191.
- per* Augustum publica opera, & ejus hortatu per cæteros principes extructa. III. 25.
- in* Augustum Regum & sociorum observantia. III. 31.

Augustus à criminibus objectis vindicatur.
III. 34.

ad amicitias recipiendas fuit rarus,
ad retinendas constantissimus. II.
144. III. 33.

Apin visendum in peragrandam
Ægypto paulum deflectere
superfedit. III. 37.

adoptatur in familiam nomenque
Cæsaris. III. 17.

adulationes indecoras manu vultu-
que repressit. III. 30.

Ægyptum peragrat. III. 37.
stipendiariam facit. II.
73.

Africam provinciam non adiit. III.
29.

Agrippæ liberos, nepotes suos,
præpositis Caji ac Lucii nomi-
nibus, adoptat. II. 86. 87.

Agrippam generum in proximo si-
bi fastigio collocat. III. 280.

Postumum in insulam
Planasiam projicit. III. 140.

aleæ indulgens notatur. III. 34.

Alexandri M. conditorium & cor-
pus inspicit. III. 23.

alienigenis regna contribuit. III. 29.

ambitiosus princeps. III. 28.

amicos Antonio hosti iudicato re-
mittit. III. 22.

suos magnos & potentes
in civitate esse voluit.

III. 31.

ut amiserit & retinuerit.

III. 33.

anniversarias valetudines experi-
ebatur. III. 35.

annum Iulianum restituit. III. 26.
ordinat. II. 547.

Antonium vincit ad Perusiam &
ad Actium. II. 48. 50. 186. III. 22.

à Pescennio Nigro amatus. II. 324.

Apollinis filius existimatus. III. 38.
templum in palatio ex-
truxit. III. 26.

Apollo alter, sed Tortor. III. 34.

apro incurrenti objectus à Dispen-
satore suo per metum. III. 33.

aquilam humeris subit. III. 21.

in castra refert. II. 48.

aquilifero legionis saucio, aquilam
humeris subit, diuque portat.
III. 21.

Aquitaniam domat. III. 23.

à rebellibus non potuit superari. II.
303.

Armeniam à Parthis vindicat. III.
24.

armigeros circa in sui custodiam
habet. III. 30.

Asiam circuit. III. 22.

Athenis ædem Iovis Olympici per-
ficit. III. 31.

initatus. III. 37.

Athleras in campo Martio edit. III.
28.

Augurium salutis restituit. III. 26.
auspicia observat. III. 37.

avunculus major Claudii. III. 71.

bellicæ virtuti honorem tribuit. III.
27.

bellorum eventum præsentit. III. 39.

contra Cassium & Brutum profici-
scitur. II. 48. III. 21.

cærimonia antiquas abolitas resti-
tuit. III. 26.

colit. III. 37.

Cæsaris heres. III. 18.

Cajum & Lucium per assem & li-
bram emptos adoptat. III. 32.

calumniandi litigandique materi-
am undique tollit. III. 26.

calumnias spernit. III. 31.

Cantabros vincit. II. 52.

Cicerone Consule natus. II. 72.

Circenses ex amicorum cœnaculis
spectat. III. 29.

cogendus ad restituendam liberta-
tem. III. 51.

cognomen id universi S. P. Q. R.
consensu accipit. II. 85.

collegia non legitima dissolvit. III.
26.

congiaria frequenter dedit, sed di-
versæ summæ. III. 128.

consecratur à Tiberio. II. 94.

Consulatum quartum in Asia init.
III. 25.

Consul tredecies. III. 24.

declamat. III. 130.

dies festos & solennes profusissime,
nonnumquam joculariter cele-
brat. III. 35.

Divus appellatur. II. 187.

Doctorum cultor. II. 126.

Domini appellationem abhorret.
III. 30.

Dominus & Patronus non minus
severus, quam clemens. III. 33.

ergastula recognoscit. III. 26.

Galbæ imperium prædicat. III. 96.

Gallo gravissima crimina objicit.
III. 28.

genitus Septembri, defunctus Au-
gusto. III. 40.

Germanici filii jam puerascentis ef-
figiem exosculari solitus. III. 58.

gladiatorii muneris, naumachiaeque
spectaculo replet animos ocu-
losque Pop. Rom. II. 86.

habitus. II. 490.

Hispaniam perdomat. II. 52. 53.
698.

jactabat sæpe: Ασφαλὴς γὰρ ἐστὶ
ἀμείνων. III. 24.

Ianum claudit. II. 53. 126. III. 24.

Imperii corpus ordinat. II. 47.

infamia nonnulla adpersus. III. 81.

Italiam ordinat. III. 29.

judices ordinat. III. 26.

jus assidue dicit. III. 26. 27.

lautitiarum culpatur. III. 33.

leges fert & corrigit. II. 144.

- retractat, & quasdam ex integro sancit. III. 27.
- libros fatidicos Græci Latinique generis, auctoribus nullis, vel parum idoneis, supra duo milia cremavit. III. 26.
- Liviam sibi conjungit. II. 144.
- loca juris ambigui possessoribus adjudicavit. III. 26.
- ludos seculares edidit. III. 120.
- Magistratus quos ceperit. III. 24.
- M. Antonium apud Mutinam & in pugna Actiaca vincit. II. 124.
- mensis Commodus appellatur. II. 307.
- unde dictus? III. 26.
- mons Cælius dictus à Caligula. III. 50.
- moritur Atellæ vel Nolæ. II. 126.
144. 186.
- mortem patris ulciscitur. II. 47.
- morti proximus. III. 46.
- nec adoptivum bonum filium habuit. II. 320.
- Nicopolim Urbem condit. III. 23.
- Octavia gente ortus. III. 19.
- Octavianus ante dictus. II. 126.
- III. 615.
- Ovidium relegat. II. 144.
- Pater Patriæ. II. 126. III. 31. 615.
- per Apparitorem in spectaculo ludorum militem gregarium in XIV. ordinibus sedentem, excitari jussit. III. 21.
- pomærio addidit. II. 405.
- primus Imperii Romani auctor, Imperium nomenque Augusti, velut quadam adoptione, aut jure hæreditario in successores propagavit. II. 347.
- Princeps dicitur. III. 139.
- pro Apolline ornatus. III. 33.
- Proculum adulterantem matronas mori coëgit. III. 33.
- quæ circa rem spectaculorum primus instituerit. III. 29.
- in re militari commutaverit & instituerit. III. 24.
- qualem felicitatem attulerit Pop. Rom. II. 84.
- qualis circa cibos fuerit. III. 35.
- religiones fuerit. III. 37.
- somnum. III. 35.
- erga amicos fuerit. III. 33.
- qua ratione infirmitatem corporis tueri solitus. III. 35.
- quibus appellationes delegaverit? III. 27.
- vitiis deditus fuerit? III. 33. 34.
- quomodo amicos tractaverit, item liberos & servos. III. 33.
- epistolas signaverit. III. 30.
- provincias administraverit. III. 29.
- usus fuerit iis, quæ legerat. III. 37.
- Rempubicam bellis civilibus devastatam restaurat. II. 424.
- Sacerdotum numerum, dignitatem & commoda auget. III. 26.
- salutatur Vespasianus. III. 309.
- scribendi rationem à Grammaticis institutam, non adeo custodit. III. 36.
- Senatum legit & reformat. III. 27.
- somnia nec sua, nec aliena negligit. III. 37.
- spectaculis ut ipse interfuerit. III. 29.
- studiis liberalibus incumbit. II. 144.
- templorum omnium conditor & restaurator. I. 85.
- Tiberis alveum laxat. III. 26. 27.
- Tiberium abeuntem persequitur. II. 92.
- Neronem adoptat. II. 87.
- Nolam revocat, cumque eo collocutus moritur. II. 93.
- triumphum contemnit. II. 52.
- Triumvir Reipublicæ constituendæ. III. 25.
- Valens à Valentiniano pronuntiatus, decore imperatorii cultus ornatus, & diademate redimirus. II. 548.
- victoriam modeste æstimare scivit. II. 52.
- vini parcissimus fuit. III. 35.
- ultor vitiorum acerrimus. II. 144.
- unde sic dictus. III. 20.
- Urbem auget. II. 144.
- in regiones vicosque dividit, & magistratus varios ad omnium curam instituit. III. 26.
- ut Deus colitur. II. 126.
- Avia iterum. II. 81.
- materna Tiberii. III. 43.
- montium celsorum petunt dispersi milites. II. 433.
- paterna Vespasiani. III. 109.
- Aviaria Alexandri Severi. II. 354.
- Avidem & Aminghum Narfes vincit. II. 218.
- de Avidii Cassii defectione oratio Marci. II. 304.
- Avidii Cassii crudelitas. II. 302.
- dictum de exercendis militibus. II. 302. 303.
- diligentia duci conveniens. II. 303.
- epistola de Marci imperio. II. 304.
- liberi, propinqui & affines, ut ab Antonino Philosopho tractati. II. 297. 303. 304.
- mores. II. 302.
- severitas, plus quam Manliana. III. 302.

- vita. II. 301. ----- 304.
Avidio Cassio Antiochenfes adhærent. II. 303.
de Avidio Cassio epistola Marci, severitatem
ejus notans. II. 302.
epistola Marci & Veri. II.
301. 302.
Avidio Cassio infcio, auctoribus Centurioni-
bus quamvis feliciter pugnatum cum
Sarmatis, tamen Centuriones in crucem
tolluntur. II. 302.
Avidius Cassius arma militum septima die
semper respexit. II. 302.
avidus imperii. II. 301.
Bucolicos milites in Ægypto
retundit. II. 295.
ex Cassiorum familia. II. 300.
301. -
rebellat, & Imperatorem se
appellat. II. 297.
Avidius Severus, avus maternus Cassii. II.
301.
Avidi prædarum Galli. II. 668.
Aviditas prædæ insatiabilis Ætolorum. I. 543.
nimia consilium adimit. III. 299.
sæpe perniciofa. I. 462.
vini Tiberii. III. 49.
Avienus Consul. II. 243. 244.
Tribunus militum, ignominiose à
Cæsare dimittitur. III. 543.
Man. Acilius Aviola Consul. II. 236. 237. bis.
239. III. 80.
Legatus Andecavos co-
ercet. III. 177.
Aviones pop. Germaniæ. III. 363.
Avis dira visa sub Claudio. III. 75.
regaliolus. III. 17.
fangualis. I. 695. *vide supra* Aves.
Avium cujusque generis multiplex penus dis-
tributa à Nerone. III. 83.
iter. III. 39.
observatio in bello. I. 85. *vide supra*
Aves.
septem millia apposita una cœna à Vi-
tellio. III. 106.
Avitianus Mamertinum peculatus reum de-
fert. II. 559.
Avitus Britannicæ legatus. III. 250.
Consul. II. 238.
corrumpere conatur Bojocalum. III.
243.
Didius, *vide* Didius Avitus.
Dubius. III. 243. bis.
Gallionius legatus Thraciarum. II. 423.
Imperator Occidentis. II. 211. 243.
III. 603.
Lollianus Vir Consularis. II. 310.
mos. III. 610.
Avius ab itinere Comitum Ammianus Mar-
cellinus. II. 479.
ad Aulæ decus Honoria, germana Theodo-
fii, virginitatem suam custodire cogitur.
II. 269.
inter Aulæ ludibria Claudius est. III. 82.
Aulæ regalis petulantia frenatur ab Impera-
tore Valentiniano. II. 591.
Aulæa quasi in theatrâli spectaculo spectanda
monstrant. II. 461.
Aulæum. II. 439.
Aulæum scenæ. II. 455.
Aula Vitellii corruptissima. III. 312.
Aulam summam qui tenent, omni placendi
studio in adulationem, ex more regnan-
tes extollunt in cœlum. II. 443.
Aulicæ ædes. II. 340.
domus reverentia. II. 280.
in Aulicam domum adoptatus Antoninus Phi-
losophus ab Antonino Pio. II. 292.
Aulicam arrogantiam Marcum confirmasse
existimatum est. II. 298.
libertinam amat Otho. III. 101.
Aulici canunt inter epulas. II. 128.
luctatores. III. 92.
Aulico fastigio ornatur Antoninus Philoso-
phus ab Antonino Pio. II. 292.
Aulicos, tineas, foricesque palatii appellat
Constantinus. II. 154.
Aulicum ministerium in id contraxit Alexan-
der Severus, ut essent tot homines in
singulis officiis, quor necessitas postula-
ret. II. 354.
purgatur ab Alexandro
Severo. II. 349. 350.
Aulerci Brannovices. III. 454.
Cenomani. *ibid.*
Eburones. *ibid.*
Galli. I. 114.
Romanis dediti. III. 408.
rebellant. III. 411,
454.
Aulion Antrum. II. 510.
Aulis oppidum Antiocho aperitur. I. 587.
590.
portus. I. 763.
M. Aulius Præfectus socium occiditur. I. 441.
Q. Aulius Cerretanus Consul. I. 173. 182.
debellat cum Ferentanis
uno prælio. I. 182.
Magister Equitum occi-
dit Imperatorem Samnitium, & ob-
truncatur. I. 185.
Aulo Hirrio pudicitia Augusti subtrata. III.
33.
Aulus Atticus Præfectus cohortis. II. 372.
Helvius Pertinax Imp. *vide* Pertinax,
Manlius *vide* Manlius.
Auli fœda pax cum Iugurtha. II. 730.
cum Aulo fœdus facit Iugurtha. II. 729.
Aulus Posthumius. III. 581.
Proprætor oppidum Suthul, prorsus
opportuno tempore obsidet. II. 729.
Vitellius *vide* Vitellius.
Aurelia Cæsaris mater præfuit ipsius educati-
oni. III. 15. 382.
Messalina, mater Albini. II. 325.
Orestilla Catilinæ conjux. II. 708.
via. II. 187. III. 100.
Aureliani adhuc privati fortitudinis exempla.
II. 402.
argentei. II. 416.
cædes vindicatur. II. 418.
duo Tribuni. II. 402.
eloquium. II. 401.
imaginem depictam habere omnes
jussi. II. 403. in-

- indoles. II. 152.
 libertus Antistius. II. 411.
 mores & forma corporis describuntur. II. 402.
 nomini adjectum signum: *Manu ad ferrum*. II. 402.
 origo incerta. II. 401.
 fodales. II. 292.
 vita. II. 401. --- 411.
 uxor Zenobia. II. 166.
ab Aureliano Ambarvalia promissa. II. 405.
 Amburbium celebratum. *ibid.*
sub Aureliano amnestia delictorum publicorum decreta. II. 409.
ab Aureliano Antiochia capta. II. 406.
 Aureliano donat Valerianus Afras lineas. II. 403.
 gratiae aguntur à Valeriano ob res feliciter gestas. II. 403.
 ob res bene gestas cognomina data. II. 407.
 statuæ positæ. II. 413.
 sublato Interregnum est. II. 137.
 152.
 Aurelianus ab Ulpio Crinito arrogatus. II. 404.
 à Claudio dux cum exercitu contra Mæotidas missus, rem feliciter gerit. II. 404.
 Adiabenicus appellatur. II. 407.
 Afras lineas donat Populo Romano. II. 410.
 Agros & vineta colere per familias captivas statuit. II. 410.
 Anabolicas species æternas constituit. II. 410.
 Annonarum urbicarum omne genus auxit uncia. II. 410.
 Armenicus appellatur. II. 407.
 Aureolum interfecit. II. 404.
 à Valeriano laudatus, Corvinis & Scipionibus comparatur. II. 403.
 avaritiæ atque acerbitatis causas, quas habuerit? II. 407.
 auri usum terminare voluit. II. 416.
 à Zenobia, ad deditionem requisita, insolens responsum accipit. II. 406.
 Bonoso uxorem è gente Gothica dat. II. 423.
 Ciliciæ Proconsul Aureliani Imp. nepos. II. 409.
 Consul. II. 403.
 contra Suevos & Sarmatas feliciter dimicat. II. 404.
 Terricum profectus, eum in deditionem accipit. II. 393.
 Zenobiam profectus. II. 405.
 crudelis & sanguinarius nepotem suum interficit. II. 408.
 cum Zenobia pugnat, eamque in fugam agit. II. 406.
 de Gallieno tollendo consilium dat. II. 136.
 Diademate primus utitur. II. 152.
 Divus appellatur. II. 401.
 Dux exercitus fit. II. 403.
 Emeffam victor ingreditur. II. 406.
 expeditionem contra Persas suscipit. II. 408.
 festivus Historicus, de Firmo legendus. II. 421.
 Firmum contra se insurgentem, victum interficit. II. 421.
 gentilitio nomine Valerius dictus. II. 403.
 Imperium ut gesserit. II. 137.
 in imperio quæ gesserit? II. 141.
 in Senatores sævit. II. 405.
 inter Divos relatus. II. 408.
 interfectus ubi, & cujus fraude? II. 137. 408. III. 581.
 leges salutare sanxit. II. 408.
 Marcomannos Italiam devastantes repellit. II. 404.
 militarem disciplinam severissime servavit. II. 402.
 monetæ opifices delet. II. 137.
 monetariorum bellum accepta magna clade tandem conficit. II. 152. 408.
 muros Urbis Romæ dilatavit. II. 405.
 omnium legionum consensu Imperator fit. II. 404.
 Palmyram obsidet, urget, capit, in eamque crudelissime sævit. II. 407.
 pro Consulatu Valeriano gratias agit. II. 404.
 proditorem patriæ suæ interficit. II. 405.
 publico sumptu ob paupertatem adjutus. II. 403.
 Soli fanum constituit. II. 137.
 Terricum provehit. II. 152.
 Terricum vincit, & cum filiis in triumpho ducit. II. 137. 393.
 Thyanam proditione capit. II. 405. 406.
 Vindex Imperii Romani. II. 193.
 Urbem muris circumsepit. II. 137.
 Zenobiam ad deditionem hortatur. II. 406.
 Pescennius à Severo occiditur. II. 318.
 Severus filias suas filiis Pescennii desponder. II. 323.
 Tacitus, primæ sententiæ Senator, de eligendo Imperatore in Senatu concionatur. II. 409.
 Aurelianus Apollinaris Poëta, Cari res gestas Iambis descripsit. II. 425.
 Consul. II. 237. ter.
 vocatus M. Antoninus Philosophus. II. 291.
 C. Aurelii querelæ. I. 525.
 severitas, & res gestæ in Sicilia. I. 277. 387.
 C. Au-

- C. Aurelius Consul Liparam obsidet. I. 526.
II. 291.
Legatus. I. 355.
- Cn. Aurelius Consul. I. 513.
- L. Aurelius Quæstor urbanus cum sacerdotibus de tributo solvendo certat. I. 553.
- M. Aurelius Consul. II. 171. 235.
Legatus ad Philippum. I. 500.
- de M. Aurelio queruntur legati Philippi. I. 506.
- Aurelius clarissimus Senator. II. 152.
Alexander *vide supra* Alexander Severus.
- M. Aurelius Antoninus. *vide supra* Antoninus Pius & Antoninus Philosophus.
Bassianus Caracalla. *vide* Bassianus.
- M. Aurelius Carus. *vide* Carus.
Claudius. *vide* Claudius.
- Aurelius Commodus *vide* Commodus.
Cotta. III. 1.
judicandi munus inter Senatū & equites partitur. II. 71.
- Aurelii Cottæ lex judicaria. *ibid.*
- Aurelio Cottæ annuam pecuniam statuit Nero, quamvis per luxum avitas opes dissipasset. III. 239.
- C. Aurelii Cottæ res gestæ in Gallia. I. 524.
- C. Aurelio Cottæ urbana jurisdictio evenit. I. 501.
- C. Aurelius Cotta Cenfor. I. 292.
Consul. I. 276. 510. II. 234.
Italiam provinciam obtinet. I. 511.
Magister equitum. I. 296.
Prætor. I. 500.
- L. Aurelius Cotta Trib. mil. I. 679.
- M. Aurelius Cotta Consul. II. 183. 234.
Decemvir. I. 490.
Legatus Scipionis cum Antiochi legatis venit Romam, & exponit acta in Asia. I. 623. 624.
Præpositus Puteolis. I. 361. 398.
- C. Aurelius Valerius Diocletianus *vide* Diocletianus.
- Aurelius Fulvus vel Fulvius, Pater Antonini Pii. II. 190. 287.
Fuscus Consularis primæ sententiæ. II. 392. 409.
Gordianus Consul. II. 409.
- M. Aurelius Antoninus Heliogabalus. *vide* Heliogabalus.
- Aurelius Maximianus Herculeus. *vide* Maximianus.
Opilius Grammaticus. III. 127.
- P. Aurelianus Pecuniola adgnatus C. Aurelii Cos. I. 277.
- Aurelius Philippus, Præceptor Alexandri Severi, cujus vitam descripsit. II. 346.
- M. Aurelius Probus. *vide* Probus.
- Aurelius Quintillus. *vide* Quintillus.
- C. Aurelius Scaurus Prætor. I. 652. 653.
- L. Aurelius Verus. *vide* Verus. II. 298. *sqq.*
Victor, cognomento Pinus, quæ dixerit de Macrino. II. 333.
- Aureoli insidiis appetitus Constantius. II. 506.
- pons. II. 136. 151. 388.
- Aureolum Claudius tyrannum appellat. II. 397.
- Aureolum interficit Aurelianus. II. 136. 404.
- Aureolus decimus triginta tyrannorum. II. 388. III. 620.
decimus triginta tyrannorum à Claudio in consortium assumi petit, sed frustra. II. 397.
à Claudio victus. II. 397.
à militibus cogitur ad sumendum imperium contra Gallienum. II. 388.
à militibus occisus. II. 136. 389. 397. 404.
cum Gallieno reconciliatus, adversus Posthumium proficiscitur. II. 381. 388.
- Dux Illyriciani exercitus sub Gallieno. III. 381.
- Gallienum vincit. II. 136.
- Imperator sui nominis. II. 397.
- Imperium affectat. II. 136. 151.
- Macrianum vincit & capit. II. 380. 388. 389.
in Illyrico contra Gallienum Imperium sumit. II. 136. 380.
- Aures amicorum calumniatoribus ita præbuit Hadrianus, ut vel amicissimos postea hostium loco haberet. II. 281.
audientium & animi ut sunt, ita dicentium verba plerumque accipiuntur. I. 715.
- Aurium defectio in minoribus suppliciis. III. 441.
- Auriga Athanasius vivus exurit. II. 578.
Auchenius beneficii accusatur. II. 565.
Castoris & Pollucis, Amphistratus. II. 693.
- Aurigæ adventantes Romæ avide expectantur. II. 569.
Castoris & Pollucis, Amphitus & Cercius Spartani. II. 510.
ex nobilissimis juvenibus. III. 28.
habitu permixtus plebi Circensē ludicrum edit Nero. III. 265.
- Aurigandi arte clarus Domitius in adolescentia. III. 81.
studium Caligulæ. III. 68.
Neronis. III. 85. 86.
Vitellii. III. 104.
- Aurigando solem æquiparare voluit Nero. III. 93.
- Aurigarios mercede palmarum fraudat Domitius. III. 82.
- Aurigarum Britannorum in præliis mira dexteritas. III. 420.
factiones in Circensibus. II. 300.
- Aurigonæ. II. 52.
- Aurinia, mulier fatidica apud Germanos. III. 357.
- Aurinx. I. 384.
- Auratae aedes. III. 17.
metæ à Claudio constitutæ. III. 75.
vestes Marronarum. II. 381.
- Auratam statuam primus omnium in Italia patri ponit Man. Acilius Glabrio. I. 681.
vestem sub Alexandro Severo minifro-

- itrorum, vel publico convivio
 nullus habuit. II. 352.
 Aurata signa fornicibus imposita. I. 548.
 Aurata vestis Persarum procerum. II. 641.
 Aurati foruli. III. 26.
 Aurea corona, ducentorum pondo Delphos
 missa, ex præda Asdrubalis. I. 472.
 domus. III. 102.
 Neronis appellata. III. 87.
 effigies Oceani in triumpho Cæsaris.
 II. 47.
 & argentea arma Samnitibus in usu &
 quare? II. 17.
 acies Samnitium à parente
 suo occisione occisa, spoliaque eo
 honestiora victori hosti, quam ipsis
 arma fuerunt. I. 213.
 lorica Ptolemæi. II. 45.
 pelvis in ædem Iunonis donatur. I. 445.
 puppis Cleopatrarum. II. 50.
 tentoria. II. 26.
 vasa fecit Gallienus. II. 383.
 Aureæ armillæ. I. 7.
 coronæ undequinquaginta translatae
 sunt in triumpho Asiatico. II. 626.
 pateræ ad Cereris posita. I. 205.
 quadrigæ. I. 490.
 Auream coronam pondo ducentorum quadra-
 ginta sex in Capitolio ponunt legati At-
 tali. I. 535.
 Victoriæ pondo trecentum viginti,
 Romam attulerunt omnium primi
 legati Syracusani. I. 339.
 Aurei anuli ponendi, ferrei sumendi die ex-
 sequiarum Augusti. III. 40.
 quare & quando Romæ positi.
 I. 179. 196.
 anni. II. 30. 37.
 Antoniniani. III. 403. bis. 416.
 Philippii. 400.
 Valeriani. ibid.
 Aureis anulis donatus à Vitellio adolescentu-
 lus mutua libidine constupratus. III. 106.
 armillis fulgent Galli. I. 300.
 compedibus victi Reges. II. 626.
 mantilibus semper stravit Gallienus.
 II. 383.
super Aureorum acervos volutatus Caligula.
 III. 66.
 Aureorum semisses & tremisses formati ab
 Alexandro Severo. II. 353.
 zona plena se circumdat Vitel-
 lius. III. 107.
 Aureos ternos per singulos dividit Hadri-
 anus. II. 279.
 Aureus bacillus. II. 50.
 sinus à spoliis dictus. II. 34.
 Aureum cælum. II. 34.
 donum Apollini ex præda Vejent-
 na conflatum. I. 111.
 figmentum arietini capitis, pro dia-
 demate. II. 480.
 mare. II. 34.
 montem apud Mœsiam vineis con-
 fevit Probus. II. 193. 194.
 trophæum. II. 22.
 Iovi erexit Flaminius,
 de Ariobistinis, aliorumque Gal-
 lorum torquibus. II. 259.
 vellus. II. 693.
 Aureus anulus, insigne equitis Romani. III.
 10.
 currus triumphantium. II. 14.
 lectulus. II. 34.
 torques Gallo detrahitur à Manlio.
 II. 17.
 Auri, argenti, ærisque venæ in commune
 fluxere in incendio Corinthi. II. 28.
 argentique magna vis fertur ad Sci-
 pionem expugnata Carthagine no-
 va. I. 427.
 nulla cupido Scythiis. II.
 614.
 atque argenti fulgor neque tegit, ne-
 que vulnerat. III. 370.
 Aurichalcum pro auro supponit Vitellius. III.
 104.
 Auri cupido ad bellum accendit. III. 271.
 Auri & argenti Macedonici in triumpho Paulli
 summa. I. 768.
 metalla interdicta Macedoni-
 bus. I. 764.
 Aurifera regio. II. 53.
 Auri ferax Hispania. II. 697.
 inopia apud Romanos. I. 83. 111.
 minus in rerum natura, quam argenti.
 II. 410.
 ne guttulam quidem aut bracteolam po-
 suit in templis Alexander Severus,
 susurrans versum Persei: *In sanctis*
quid facit aurum? II. 354.
 pondus magnum saxo quadrato septum
 in Capitolio sacratum. I. 146.
 ramenta capiti resperfit Verus Imp. quo
 magis coma illuminata flavesceret. II.
 301.
 scobem crinibus suis asperfit. II. 383.
 fitis, auro in os infuso Crasso, restingui-
 tur. II. 37. 165. 264.
 venarum sequendarum periti. II. 596.
 vis atque opes principibus infensæ. III.
 212.
 usum terminare voluit Aurelianus. II.
 410. 413.
 usus nullus Parthis, nisi in armis. II. 691.
 Auro à Gallis obsidionem redimunt Romani.
 I. 119.
 argentum miscere capitale. II. 413.
 Asiæ regna semper abundarunt. I. 589.
 clavatam tunicam Bonoso dono dat Au-
 relianus. II. 423.
 Auroclavatis vestibus interdixit Tacitus. II. 413.
 Auro & argento arma Samnitium cælata. I.
 193.
 armis politis milites suos
 ornavit Iulius Cæsar. III.
 14.
 cælata scuta. I. 194.
 fulgentes elephanti. II. 26.
in Auro, in quo præter manus pretium ni-
 hil intertrimenti fit, nulla malignitas.
 I. 559.
 Auro micantes glebæ maximæ apud Hirca-
 nos. II. 525.
 E e mili-

- militant Galli. I. 743.
 pensatum caput Gracchi. II. 38.
 Samnitico præfert fictilia sua Curius. II. 19.
 sparso pallio unico matronas contentas esse voluit Alexander Severus. II. 354.
 Aurosa arena. II. 345.
 ex Auro panes & opsonia apposita à Caligula. III. 65.
 pro Auro æs inauratum suppositum. III. 12.
 Aurum ad obrussam exegit Nero. III. 92.
 adoptionis causa oblatum. II. 288.
 argentum & æs signatum, in publicum confertur. I. 422. 528. 560. 604.
 argentumque omne in ignem conjiciunt Saguntini. I. 310.
 scelerum materia. II. 620.
 à sociis oblatum, à Romanis repudiatum. I. 339.
 avaris in os infusum. II. 37.
 à vestibus & cameris & pellibus ut submoveretur, Aureliano auctor fuit Tacitus Imp. II. 413.
 coronarium Italiae remissum. II. 279.
 Romæ remissum. II. 352.
 de Gallicis spoliis in Capitolio sacrum. I. 146.
 & argentum Alexander Severus raro donare solitus. II. 352.
 Furius fert in ærarium publicum. I. 525.
 in ærarium publicum fertur. I. 468.
 latum in ærarium publicum. I. 508. 468.
 Macedonibus interdictum. I. 764.
 opponitur pecuniæ. II. 352.
 rude injectum Capitolii fundamentis. III. 342.
 ex præda eligunt Suevi. II. 51.
 in convivio nescit Alexander Severus. II. 352.
 in æde Iovis mures rosisse, Cumis allatum. I. 440.
 in signis Parthorum. II. 37.
 in usum armorum conflatum à Carthaginensibus. II. 28.
 liquidum in rictum oris Crassi à Parthis infusum. II. 37.
 mimis, histrionibus, & musicis donatum. II. 427.
 negotiatorium Romæ remissum. II. 352.
 Parthicum. II. 37.
 privatum in medium collatum. II. 23.
 promercale. III. 12.
 quam ferrum fortius adversus Romanos. II. 31.
 Senonibus datum, retulit Drusus in obsidione Capitolii. III. 43.
 templis omnibus deduxit Alexander Severus. II. 354.
 Tholosanum unde in proverbium abierit. II. 679.
 venis repurgare cogit Dalmatas vi-ctos Augustus. II. 51.
 vicestimarium servatum ad ultimos casus in sanctiore ærario. I. 434.
 Aurunca olim dicta Sueffa, deletur à Sidicinis. I. 165.
 Aurunci bellum inferunt Romanis, victores primo, deinde cæsi. I. 32. 33.
 in deditionem accipiuntur, eosque defendi Senatus jubet. I. 165.
 oppidum suum deferunt. I. 165.
 principes alii securi percussi, alii vænierunt. II. 34.
 profugi cum conjugibus ac liberis, Sueffam communiunt. I. 165.
 victi. I. 36.
 Auruncorum & Sidicinorum bellum. I. 165.
 legati Senatum adeunt bellum indicentes. I. 35. 36.
 leges. II. 587.
 prælium cum Romanis, quo victi. I. 33. 151.
 Aurunculejus & Tirurius legati Cæsaris, cæsi. III. 7.
 C. Aurunculejo prorogatur imperium. I. 439.
 C. Aurunculejus Prætor. I. 432.
 Trib. mil. tertiæ Legionis. I. 447.
 L. Aurunculejo negotium datum, ut viginti triremes, & triginta quadriremes faceret. I. 608.
 L. Aurunculejus creat triumviros ad colonos deducendos. I. 622.
 in Senatum introducit legatos Placentinorum & Cremonensium. I. 622.
 Legatus. I. 623.
 Prætor. I. 606.
 urbanam jurisdictionem fortitur. I. 608.
 Auruncum bellum ab repentina populatione cœptum. I. 151.
 Ausci Aquitani Romanis dediti. III. 413.
 Pop. Gallia. II. 451.
 Ausetani Pop. Hispaniæ ad Cæsarem transeunt. III. 479.
 deduntur Romanis. I. 324.
 deficiunt ad Catonem. I. 562.
 Ibero flumini accollunt. I. 312.
 subiguntur ab Annibale. ibid.
 vincuntur. I. 476.
 Ausetanos ad bellum contra Romanos concitat Indibilis. I. 475.
 Ausona urbs. I. 187.
 Ausones cum urbe sua capti. I. 165. 187.
 veniunt in potestatem Romanorum. I. 187.
 victi à Romanis. I. 165. 187.
 uno prælio vincuntur à Romanis. I. 187.
 Ausonia. II. 509.
 Ausonum gens deleta. I. 187.
 Auspicanti Galbæ pulli evolant. III. 99.
 auspi-

- Auspicato gesta à Romanis omnia. I. 645.
omnia faciendi mos unde inole-
verit. I. 17.
urbes condiderunt multas Atheni-
enses. II. 631.
- Auspicatum male bellum. II. 623.
- Auspices. III. 263.
- Auspicia adversissima Othoni eveniunt. III.
102.
alternantia. I. 441.
contemnit Claudius non impune. II.
22.
& auguria quis dirigat? II. 497.
falsa. I. 213.
incerta. I. 170.
more majorum penes Patres. I. 136.
nemo habet plebejus. I. 80.
non impune neglecta. II. 22. 176.
observat Augustus. III. 37.
omnia Regis Alexandri Antigono
tradunt Argyraspides. II. 649.
- contra Auspicia P. Clodius pugnat. I. 285.
- Auspicia penes quos fuerint Romæ? I. 138.
quædam pro certissimis observavit
Augustus. III. 37.
quando repetita? I. 192.
fortes & præsentia Germanorum.
III. 357. 338.
urbana. II. 6.
- Auspicii neglecti malum. I. 143.
- Auspiciis dediti Alamanni. II. 440.
fecundissimis confirmatur Galba.
III. 97.
urbs Roma condita est, & auspiciis
omnia gessit. I. 138.
- Auspicio Alexandria confirmatur Vespasi-
anus. III. 111.
controverfo audito, à prælio non
revocari potuit Volumnius Cos.
I. 214.
non obauditum à Pa-
pirio Cursore. I.
213.
- Auspiciorum & religionum observans Phar-
naces. III. 531.
observatio in suscipiendo bello
Macedonico ab Romanis. I.
712.
Religio ducibus in aciem de-
scensuris. I. 192.
repetitio. I. 170. 171.
- Auspicium felix domino equus emisit. II. 613.
mentis Pullarius. I. 213.
- in Auspiciis missus Pullarius ibid.
- Australis plaga. II. 272. 525.
- Austriacæ domui ablatas provincias pertinaci
manu retinent Helvetii. III. 650.
- Austrinum latus. II. 510.
- Austrogothi vel Ostrogothi Imperium Ro-
manum vastant. II. 397.
- Austriani vel Austoriani ter Lepitanum agrum
& Ocensem populantur. II. 571.
Mauricæque gentes
incurfant Africam solito acrius. II.
548.
Tripolim incurfant.
II. 571.
- Autharis Rex Longobardorum, ejusque res
gestæ. II. 220.
- Authocus Apollinis filius. II. 648.
- Authorem legum suarum Apollinem facit Ly-
curgus. II. 620.
- Authoritas major Consulis quam Prætoris. I.
292.
- de Authoritate Episcoporum effatum Con-
stantini M. III. 592.
- Autographæ litteræ Augusti. III. 34. 36.
- Αυτοκράτωρ appellatus Firmus. II. 421.
Αυτοκράτωρ. III. 78.
- Autolidorum urbs. II. 453.
- Autrigones pop. Hispaniæ. II. 52.
- Autroni cum Crasso & Sulla conjuratio. III.
4. 708.
focii Catilinæ. II. 42.
- Autronius Consul designatus. II. 708.
& P. Sulla ambitus condemnati.
III. 4.
Iustus. II. 415.
Tiberianus ad patrem de potestate
Senatui concessa scribit. II. 415.
- Autumno aves æstivæ recta ac recessum cir-
cumspiciunt. I. 103.
- Autunnacum opp. occupat Iulianus. II. 473.
- Avulvius Saturninus Scythici limitis dux. II.
403.
- ab Avunculo adoptatur Augustus. III. 33.
- Avunculum M. Antonius proscrit. II. 79.
- Avunculus Augusti. III. 20. 21. 33.
Cæsar. III. 38.
major Augusti. III. 20.
Claudii Augustus. III.
71.
- Avus Augusti. III. 19.
maternus Antonini Pii Arrius Antoni-
nus. II. 287.
Tiberii. III. 43.
Vellei Patereuli describitur. II. 81.
- Auxilia ab Antigono Pyrrhus postulat. I.
246.
- Afrorum conducti à Carthaginiensi-
bus. I. 476.
- Athenienses adversus Nabin offerunt.
I. 563.
- Bojocalum deferunt. III. 243.
cohortium. III. 185.
- contra Persas Romanis Albani pro-
mittunt. II. 379.
- distinguuntur à legionibus. III. 48.
- externa à Vespasiano recusata. III. 315.
- Masanisæ. I. 515.
- omnia in extremum Italiæ angulum
contrahit Annibal. I. 451.
- Philippus Rex Macedoniae promittit
Annibali. II. 178.
- Pompejo mittit Antiochus Comage-
nus. III. 495.
- Punica in acie Tarentina contra Ro-
manos steterunt. I. 248.
- Regibus submittebat Cæsar citra aucto-
ritatem Pop. Rom. eos alliciebat.
III. 8.
- Rex Athamaniae Aminander promit-
tit Romanis. I. 517.

- fociorum ad oppugnandam Lacedæmonem. I. 564.
 suspecta Consules amoliuntur. I. 301.
 Auxiliares cohortes. III. 226. 317.
 equites. III. 148. 197. 243.
 Galli. III. 157.
 externi apud Lacedæmonios ejecti. I. 640.
 milites. II. 489.
 Nabidis fugantur. I. 564. 565.
 Auxiliariæ cohortes. III. 149. 239. 251. 346. 353.
 Auxiliaria manus. II. 302.
 Auxiliariis barbaris quum Romanus iuvatur, *sentiendum esse, non videndum*, dixit Probus. II. 418.
 Auxiliarii milites. II. 474. 489.
 Auxiliatores. II. 440.
 Auxilio Hannoni subvenit Asdrubal. I. 324.
 Auxiliorum copia legionibus par. III. 45.
 inter Pyrrhum & Pœnos dandum leges. I. 239.
 Auxilium æris alieni. III. 12.
 adversus Antiochum à Romanis petit Attalus. I. 528.
 à Romanis frustra petit Maroboduus. III. 162.
 petit Segestes. III. 150.
 contra Iudæos Tito ducit Agrippa. III. 350.
 ferre adversus Persas, conditionibus pacis prohibetur Iovianus. II. 542.
 ferre perditis rebus serum est. I. 516.
 fert L. Manlio Prætori, C. Atilius Prætor. I. 313.
 præstitum Antiocho Atticis ignoscitur à Romanis. II. 26.
 in Auxilium Romanis est Antiochus Rex Syriæ. II. 179.
 Eumenes Rex Asiæ. ibid.
 Auxima urbs in Romanam fidem venit. II. 42.
 Auximum Colonia. II. 61.
 oppidum. III. 471.
 Axiculi. II. 520.
 Axiculos pontis dissolubilis secum in somnum abiens, transtulit Dionysius tyrannus Siciliae. II. 456.
 Axilos terra. I. 635.
 Ἀξιόδραμπευτος gallus procerissimus quidam sub Caligula. III. 66.
 Axis distractus. III. 9.
 Axius fluv. I. 668. 743. 750. 763. II. 501. III. 5.
 Axo. II. 453.
 Axomytæ pop. II. 407. 409.
 Axona fluv. III. 403. 404.
 Axones Lycurgi. II. 453.
 Azelus Damasci rex. II. 683.
 Azmorna civitas. II. 525.
 Azonæ captæ à Sofistrato. I. 241.
 Azorum oppidum venit in deditionem Persei. I. 719. 735.

B.

- Babili Astrologi scelestum consilium. III. 89.
 Babilus, alias Fabius. III. 554.
 Babylonia. I. 8. II. 167. 300. 524.
 à quibus condita. II. 58.
 Romanis subacta. II. 165.
 capitur ab Orode. II. 693.
 à Seleuco. II. 651.
 condita à Semiramide. II. 610.
 in divisione Imperii Alexandri M. Peucesti cedit. II. 646.
 in Babylonia pestis quomodo nata. II. 300.
 Babylonia vincitur à Cyro. II. 611.
 apud Babyloniæ Alexander M. moritur. II. 522. 645.
 Babyloniæ capit Trajanus. II. 166. 189. 237.
 fugit Antiochus. I. 699.
 humili procidisse, ornamentis omnibus spoliatam, exclamavit Iulianus. II. 520.
 Macedones habent. I. 634.
 petit Alexander M. II. 644.
 venit Constantinus. I. M. II. 166.
 Veri duces perveniunt. II. 300.
 Babyloniæ muros instaurasse memoratur Semiramis. II. 229.
 Babyloniæ studium Astronomia. II. 659.
 Babyloniæ aggreditur Antoninus Caracallus. II. 329.
 Bacalis Mediæ Præfectus. II. 692.
 Baccabafus Artabani consilia prodit. II. 620.
 Baccatum monile. II. 354.
 ob Bacchanalia detecta P. Æbutio præmiadantur à Senatu. I. 656.
 in invehit Postumius Cos. I. 655.
 in Bacchanalibus nefaria stupra, aliaque scelera. I. 653.
 de quæstio in Apulia. I. 677.
 mandatur Consulibus. I. 655.
 Senatusconsultum. I. 656.
 Bacchanali è choro *Liberum* se appellat Tiberius. II. 144. 145.
 ex thoro *Liberum* se asserit Caligula. II. 127.
 Bacchanalium auctores & capita conjurationis M. & C. Atinii puniuntur. I. 656.
 indiciū defertur ad Postumium Cos. I. 654.
 initia ex Etruria. I. 653.
 labes Æbutii opera Romæ innotescunt. ibid.
 reliquiæ vindicatæ. I. 665.
 Bacchans fœmina Agave. III. 590.
 Bacchantem & grassantem Caligulam adoriri, non deficit plerisque animus. III. 68.
 Baccharensis anristes. III. 645.
 Baccharum habitu, matronæ, crinibus passis, ardentibus facibus, ad Tiberim decurrunt,

- runt, demissasque in aquam faces integra flamma efferunt. I. 654.
- Bacchi initia quando inuenta. I. 653.
- lucus. III.
- prata ubi Aedes Vitruvii Fundani. III. 664.
- facra revelantur. I. 654.
- vestigii delectatus Alexander M. II. 642.
- Bacchis initiati. I. 653. 654.
- P. Aebutium, pupillum, initiari vult mater. I. 653.
- Bacchum Liberum se appellari jubet M. Antonius, ejusque habitum imitatur. II. 83.
- se appellavit Heliogabalus. II. 344.
- Bacchus quare cornutus pingatur. III. 603.
- Triumphorum auctor. III. 586.
- Bacenis silva. III. 433.
- Baceolus pro stulto. III. 36.
- Bachium insula frustra à Romanis oppugnatur. I. 614.
- Bactri Augusto legatos mittunt orando foederi. II. 126.
- legatos mittunt ad Antoninum Pium. II. 149.
- Bactrianam citeriorem, in divisione Imperii Alexandri M. Amyntas fortitur. II. 646.
- Bactriana ulterior in divisione Imperii Alexandri M. priores Praefectos retinet. II. 646.
- Bactriani pop. II. 409. III. 214.
- ab Aureliano in triumpho ducti. II. 457.
- à Parthorum regibus ægre subacti. II. 525. 549.
- à Seleuco expugnantur. II. 646.
- libertatem & omnia amittunt. II. 652.
- multarum gentium domini. II. 523. 524. 525.
- regni status sub Eucratide. II. 692.
- Romanis auxilia contra Persas promittunt. II. 379.
- Scytharum progenies. II. 613.
- Bactrianorum imperium 1000. urbium. II. 691.
- reges legatos supplices ad Hadrianum mittunt, amicitiae petendae gratia. II. 283.
- Bactrianus Zoroastres. II. 524.
- Baculo sambuceo aurum infusum, Apollini offert dono Brutus. II. 112.
- Baculus argenteus. II. 40.
- aureus. II. 50.
- elabatur Neroni certanti in theatro. III. 86.
- sine nodo aduncus, Lituus dictus. I. 9.
- Bacurius Hiberus, inerti discessu initium pugnae foedat. II. 601.
- Badiula juvenis nepos adsciscitur Hildebaldi. II. 273.
- Badius Campanus aeger, Romae liberaliter comiterque curatur à T. Quinctio Crispino. I. 396. 397.
- Crispinum ad singulare certamen provocat, & vulneratus aufugit ad suos. I. 396. 397.
- Badomarius Rex Alamannorum à Iuliano capitur. II. 154.
- Baduhennae lucus. III. 197.
- Badula. III. 605.
- Baëbia lex. I. 684.
- C. Baëbii impudentia. II. 729.
- Q. Baëbii Herennii Trib. pl. oratio in Senatum & Augures. I. 338.
- Cn. Baëbio Consule ludi facti. I. 685.
- M. Baëbio prorogatum imperium. I. 682.
- Baëbium Consulem summovet collega L. Apulejus Saturninus. II. 122.
- Cajus Baëbius à Iugurtha corrumpitur. II. 728.
- M. Baëbius Consul. I. 600.
- Consules creat. I. 681.
- copiis circa Apolloniam se continet. I. 582.
- A. Baëbius damnatus, quod milites Romanos praebuisset ad ministerium caedis Aetolorum. I. 764.
- M. Baëbius Legatus. I. 310.
- Carthaginem missus. I. 500.
- Baëbius Longus, condiscipulus Antonini Philosophi. II. 291.
- Macer Praefectus Urbis. II. 278. 403.
- Macrinus Rhetor. II. 346.
- Mecianus affinis Claudii Albini. II. 325.
- Cn. Baëbius Praetor. I. 526. 592.
- Porcos, Pisas mittitur. I. 678.
- provinciam fortitur Ariminum. I. 526.
- Baëbius ritu ferarum inter manus sine ferro laceratus. II. 41.
- M. Baëbius uncis trahitur. II. 31.
- L. Baëbium Divitem, proficiscentem in provinciam, circumveniunt Ligures & occidunt. I. 626.
- L. Baëbius Dives Praetor. I. 622. 623.
- sine lictoribus perfugit Massiliam, ubi intra triduum expirat. I. 626.
- fortitur Hispaniam ulteriorem. I. 623.
- Q. Baëbius Sulca Legatus. 705.
- M. Baëbio Tamphilo Bruttii decreti. I. 381.
- prorogatum imperium. I. 662.
- Cn. Baëbius Tamphilus à Consule L. Lentulo probris increpitus, provincia excedere jubetur. I. 528.
- M. Baëbius Tamphilus ad disceptandum inter Philippum & Eumenem Legatus mittitur. I. 658.
- Cn. Baëbius Tamphilus Aedilis plebejus instaurat Ludos plebejos. I. 525.
- Consulatum petit. I. 661.
- Consul creatur. I. 669.
- M. Baëbius Tamphilus cum Philippo in Dacis foretis congregitur. I. 595.

- Cn.* Bæbius Tamphilus cum toto exercitu à Gallis circumventus. I. 528.
- M.* Bæbius Tamphilus & Philippus varia opida ab Antiocho capiunt. I. 596.
- exercitum in Apuanos Ligures inducit. I. 663.
- in Consulatu nihil memorabile gessit. I. 682.
- in Thessalia quasdam urbes capit. I. 597.
- Q.* Bæbius Tamphilus iterum Legatus ad Carthaginenses. I. 310.
- M.* Bæbius Tamphilus jubetur transire in Epirum. I. 582.
- legationi ad Philippum & Eumenem renuntiat, eorumque Regum legatos in Senatum introducit. I. 661.
- Q.* Bæbius Tamphilus Legatus ad Annibalem missus. I. 307.
- Cn.* Bæbius Tamphilus Legatus in Illyricum. I. 759.
- L.* Bæbius Tamphilus Legatus in Macedoniam. I. 740.
- M.* Bæbius Tamphilus legiones ex Brutiis in Tarentum promover. I. 582.
- Ligures vincit. II. 22.
- M.* Bæbius Tamphilus M. Claudium ad præsidium Larissæ mittit. I. 595.
- nullo gesto bello primus triumphat. I. 683.
- Prætor. I. 525. 578. 581. 740.
- Q.* Bæbius Tamphilus probris laceratus in Senatu. I. 511.
- M.* Bæbius Tamphilus Proprætor. I. 595.
- Cn.* Bæbius Tamphilus temere ingreditur Gallorum Insubrium fines. I. 528.
- Q.* Bæbius Tamphilus Trib. pl. antiquam viam criminandi Patres ingreditur. I. 511.
- Cn.* Bæbius Tamphilus Trib. pl. diem dicit Cenforibus. I. 490.
- Triumvir Coloniae deducendæ. I. 657.
- M.* Bæbius Tamphilus Triumvir creatus. I. 569.
- Bacula vel Betula urbs. I. 437. 438. 458.
- A.* Bæculonius, signifer notæ fortitudinis ejusque res gestæ. I. 692.
- Bætica provincia à Bæte amne insignis. II. 524. III. 287. 291.
- Hispaniæ Consularis. II. 162.
- in Bæticam it Scipio adversus Asdrubalem Gisgonis filium. I. 453.
- Bætis fluv. I. 459. 462. 465. II. 524. III. 287. 291. 528. 529. 553.
- quem incolæ Cerrim appellant. I. 462.
- Bagaudæ, factio rusticorum. III. 583.
- pop. II. 194.
- vocantur agrestes ac latrones per Galliam. II. 138.
- Bagrada fl. I. 500. II. 46. 525. III. 492.
- & in illo serpens portentosæ magnitudinis. I. 272.
- Bajæ portus. II. 17.
- tepentes fontibus. II. 23. 292. 284. III. 22. 32.
- Bajani secessus. II. 415.
- in Bajano duobus mensibus fuit Tacitus. II. 412.
- quæ ædificaverit Alexander Severus. II. 351.
- Bajanus lacus. III. 245.
- pons. III. 61.
- finis. III. 61. 87.
- Bajarum intervallum. III. 61.
- Bajas Agrippina elicitur. III. 245.
- apud Bajas moritur Hadrianus Imp. II. 237.
- portus Iulius. III. 21. 22.
- tabe interit Lucius Ælius. II. 131.
- Bainobaudes Cornutorum Tribunus. II. 462.
- natione Francus Barbatonis fraude discingitur. II. 458.
- Scutariorum Tribunus. II. 441.
- Bajuli litterarum. II. 446. 485.
- Bajuræ Pop. Mauritanæ. II. 581.
- Bala falsus Alexander, Demetrium Syriæ regno & vita exuit. II. 682.
- occiditur. ibid.
- Balacer Nicandri filius autor Pyrrho nocentissimi consilii. I. 244.
- Balaneus, idem qui Xerxes, Rex Assyriæ. II. 229.
- Balanos Regulus Gallorum, Romanis auxilia pollicetur ad bellum Macedonicum. I. 739.
- Balari pop. invadunt Sardiniam, & cæduntur à Romanis. I. 693. 695.
- Balatrones. II. 427.
- Balbatus Zenobiæ filius. II. 408.
- C.* Balbillus. III. 227.
- Balbini Cæsaris Majores. III. 578.
- & Maximi de sua morte violenta præfagium. II. 377.
- laudes. II. 377.
- res gestæ. ibid.
- imago adoratur. II. 364.
- origo, studia, mores, officia publica. II. 375.
- vita à Iulio Capitolino descripta. II. 374. ---- 378.
- Balbino & Maximo epistola gratulatoria Claudii Iuliani Cos. II. 377.
- à Balbino & Senatu honores Maximo decreti. II. 376.
- Balbino & Maximo honor à Senatu exhibitus. II. 376.
- à Balbino, occiso Maxmino, aræ cæspitiæ centum extractæ. II. 376.
- Balbino statua cum elephantis decreta. II. 364.
- Balbinum & Maximum e medio tollendi occasionem quærunt milites. II. 376.
- inter & Maximum discordiæ tacitæ. II. 376.
- Cæcilius* Balbinus Cæsar. II. 134.
- Balbinus sub Gordiano, ob arreptum imperium, occiditur, Sabino & Venusto Coss. II. 239.
- Balbinus Consul sub Imp. Severo. II. 238.
- Clodius*

Clodius Balbinus & Maximus Pupienus Imp. & Augg. dicti à Senatu contra Maximinos. II. 192. 363. 366. 368. 370. 371. 374. III. 578. 619.

odium

militum incurrunt. II. 376.
à militibus interfecti. II.

377.

describitur. II. 375.

homo timidior natura. II. 364.

Balbinus regnum invadit. II. 151.

Balbi crypta. III. 664.

theatrum ejusque amplitudo. III. 664.

M. Atio Balbo & Iulia C. Caesaris sorore genita Atia, mater Augusti. II. 77. 78. III. 20. 38.

Iunio Balbo nubit Metia Faustina filia Gordiani senioris. II. 367.

Balbus cogitur à Tiberio, hostiles exuvias, aut exundantes opes ornatum ad Urbis, & posterum gloriam conferre. III. 182.

Antoninus Balbus à Severo occisus. II. 318.

M. Acilius Balbus inter Consules Kal. Ian. creatos. II. 233.

Ludovicus Balbus Imp. vide *Ludovicus*.

Balbus Cornelius vide *Cornelius*.

P. Fontejus Balbus vide *P. Fontejus*.

L. Nævius Balbus Quinquenvir vide *L. Nævius*.

C. Poetilius Balbus vide *C. Poetilius*.

Theophanes Balbus vide *Theophanes*.

Balbus mons herbidus aquosusque. I. 487.

C. Atilius Balbus Censor. I. 296.

Balchernis templum Deiparæ Virginis. III. 601.

Balchobaudes Tribunus à Germanis in fugam vertitur. II. 555.

Balduinus Flandrensis Imp. Orient. III. 636.

Baleares ante signa locati. I. 322.

classē Rom. adoriuntur, sed vincuntur. II. 35.

funditores maximi. I. 312. bis. 616. 638. III. 403.

insulæ. I. 503. II. 42. III. 97. 241. 537.

Imperio Romano partæ. I. 8. major & minor. I. 334. 365. 459. 468.

ad Baleares insulas foeda tempestate ejicitur classis Carthaginensium. I. 363.

in Baleares trajicit Mago. I. 439.

Baleares unde dicti. II. 35.

Balearica funda. I. 638.

Balearicum bellum. II. 35.

fretum maris Romani limen aperit. II. 35.

Balearicus dictus Metelli frater. II. 35.

Balerus Rex Cadusiorum, ejusque ad Saporem Regem Persarum epistola. II. 379.

Baleus Rex Assyriorum. II. 229.

Balista Præfectus Macriani. II. 380.

tyrannus cum Macriano de Imperatore eligendo consultat. II. 379. 380. 381. 389.

describitur. II. 391.

in Annonaria provisione singularis fuit. II. 391.

occiso Quieto Imperium affectat. II. 390.

filio Macriani per fide occiso,

Odenato se dedit. II. 380.

occiditur ab Odenato. II. 390. 391.

Præcepta gubernandæ Reip. dat Valeriano. II. 391.

de Balista tyranno Valeriani testimonium. II. 391.

Balistræ tyranni ad Macrianum oratio, qua ad Imperium suscipiendum illum adhortatur. II. 389.

solertia à Valeriano laudata. II. 391.

vita & res gestæ. II. 391.

Balista mons in Liguria. I. 651. 696.

obsidetur. I. 683.

Balistræ tormentales dispositæ. III. 66.

maiores & minores. II. 426. 427.

Balistræ tormentalis descriptio. II. 520. III. 229.

Balista tormentalis turrim dejiciens. III. 554.

Balistrarii. II. 453.

Balneæ vel Balineæ Anastasianæ Constantino- poli, à quo Anastasio dictæ. II. 550.

marinis fluentes aquis. III. 87.

privatæ Romæ quor? III. 661. 662. 663. 664. 665. 666.

Balneæ vel Balineæ à Gordiano III. exstructa. II. 373.

Nerone exstructa. III. 89.

mixta ab Alexandro Seve-

ro prohibita. II. 350.

omnibus regionibus addit Alexander Severus, quæ forte non habebant. II. 353.

Pauli. III. 662.

Balneæ jocus. II. 282.

vestis. II. 354.

Balneærum usum novum commentus Caligula. III. 37.

in Balneæ abditas Palatii ductus Iulianus, decollatur à Severo. II. 150.

ardentes conjicit uxorem suam Faustam Constantinus. I. M. II. 154.

Balneæ novas semper habere voluit Helio- gabalus. II. 344.

Balneis frigidis usus est Carinus. II. 426.

inclusos Romanos suffocant Campani fervore & æstu. I. 351.

publicis abstinet Atia ob maculam corporis. III. 38.

raro usus Tacitus Imp. II. 413.

in Balneis semper cum mulieribus fuit Helio- gabalus. II. 344.

in Balneo cœnantes à Caracallo cæsi. II. 328. Constans occiditur. II. 223.

à Balneo egresso Commodus, Marcia meretrix veneni poculum obtulit. II. 149.

Balneum vel Balineum Abascantiani. III. 661. Ampelidis. III. 666.

Annochiani. III. 661.

Daphni-

- Daphnidis. III. 662.
 Mamertini. III. 661.
 Priscillianæ. III. 666.
 Torquati. III. 661.
 Vestii Bolani. III. 661.
 Vespasiani. III. 114.
 Balneator in fornacem conjici jussus. II. 305.
 Balsama per gradus theatri fluere jussit Hadrianus in honorem Trajani. II. 282.
 Balsami Historia. II. 683.
 silvæ. II. 34.
 Balsamum arbor in Iudæa. III. 351.
 exhibuit in lucernis Heliogabalus. II. 343.
 Balthei aurati constellatique. II. 384.
 in Balthei latebris Aquilam abscondit signifer. II. 52.
 Baltheo se non prius soluturos, quam Capitolium ascendissent, jurarunt Galli. II. 22. 259.
 Baltheoli argentei. II. 359.
 non Baltheum, sed genitalia contorquenti Claudio Imp. in certamine, omnes dentes uno pugno excussit. II. 399.
 Baltheus argenteus inauratus. II. 399.
 gemmatus. II. 436.
 line auro. II. 280.
 T. Balventius primus pilus, vir fortis & magnæ auctoritatis. III. 427.
 Banthifis fluv. II. 526.
 Bantia. I. 441.
 L. Bantius Nolanus, juvenis acer, propensus est in Annibalem, Romanisque conciliatur. I. 355.
 Baphis Præpositus Aurelius Probus, purpuram Alexandrinam reperit. II. 354.
 Baphyrus fl. I. 736.
 Bappo Tribunus Promotorum. II. 445.
 de Baptismo Constantini I. M. III. 623.
 in Baptismo hæresis Olympii. II. 215.
 Baptismum polluit Constantinus Copronymus. III. 630.
 Barabo opp. II. 525.
 Baranius fons. II. 257.
 Baraxmalcha locus. II. 529.
 Barba aurea. III. 67.
 & capilli promissi ad movendam misericordiam. II. 623.
 capillus submissus in mœrore. III. 24.
 promissa barbarice prope. III. 62.
 Hadriani. II. 284.
 omnibus Gallis. I. 117.
 obsoletaque vestis signum ignominiae. I. 444.
 rutila. III. 81.
 Barbam adornatam margaritis in auream pyxidem posuit, & Iovi Capitolino consecrat Nero. III. 83.
 Æneam habet Cn. Domitius. III. 81.
 & capillum summittit clade Tituriana Cæsar. III. 14.
 comam Commodus adurit timore tonsoris. II. 308.
 crines promittunt supplices. I. 128. 740.
 Iubæ Regis filio in altercatione invadit Cæsar. III. 14.
 permulcere Gallo non permittit M. Papyrius. I. 117.
 ponunt Reguli in luctu Germanici. III. 67.
 psilothro curavit Heliogabalus. II. 342.
 Verus Imperator amicæ vulgaris arbitrio posuit. II. 300.
 Barbas multorum tantas Heliogabalus jussit exhiberi, ut pro nasturtiis, apiastris & facelaribus, & fœnogræco, exhiberet plenis fabatariis & discis: quod præcipue itupendum est. II. 342.
 Barbis detondendis pecunias petit miles. II. 468.
 Barbanus vel Barbana fluv. I. 745.
 Barbaræ nationes Aquilonis. II. 209.
 ab Aquilone domitæ. III. 585.
 ne Barbaræ nationes argento Romano gloriosiores se facerent, si sarcinæ militares in potestatem hostium venirent, omne argentum de usu expeditionali submo- veri jussit Pescennius Niger. II. 323.
 Barbaræ nationes ob quid Augusto deditæ fuerint. III. 591.
 Barbara Pœnorum feritas. I. 280.
 contra Barbaras gentes Claudii bellici apparatus. II. 397.
 Barbari Anchialium vastant. II. 399.
 ante pugnam jurant. II. 597.
 auxilium Galli Imp. III. 580.
 barbarorum Myfi. II. 51.
 clementiæ & justitiæ ignari. III. 221.
 coërciti. III. 96.
 cujusdam cupido videndi Cæsarem, & ejus oratio ad eundem. II. 88.
 populantur Thraciam. I. 743.
 diversa in loca diffugiunt. I. 298.
 fidem cum fortuna facile mutant. I. 460.
 Gildonis auxilium terga dant. II. 205.
 humiles in adversis, in secundis feroces. I. 460.
 iisdem telis utuntur quibus peruntur. II. 604.
 jure non agunt. II. 16.
 jus omne in viribus ponunt. I. 675.
 majorum laudes clamoribus strident inconditis. II. 597.
 minime cunctatores. III. 207.
 moris gladiatorii muneris in funere M. & D. Bruti auctores fuere. I. 260.
 oppida multa expugnant sub Iuliano. II. 196.
 Romani. I. 13.
 servi amor erga Dominum. I. 306.
 Barbaria profunda. II. 693.
 Orientalis. II. 641.
 Barbariæ inconditæ Rex Syphax. I. 501.
 incultæ mores culti collatione superantur. II. 614.
 multi boni malique, nobiles atque ignobiles, promiscue immixti in Imperium. II. 134.
 Barba-

Barbaricæ gentes Africam populantur. II. 560.
à Barbarica incursione securas reddit provincias in Britannia occupatas, Severus Imp. quomodo & quando? II. 238.
 Barbarica nomina. III. 66.
 Barbarica perfidia. I. 402.
 præda. II. 418.
 Barbarici pagi. II. 440.
 Barbarico astu Roma capitur. III. 625.
 in solo, inter confusas turbas gurgite paludis submersus Decius Imp. ita, ut nec cadaver ejus inveniri potuerit. II. 151.
 Barbaricum servitium. II. 419.
 solum. II. 418.
 Barbaricus globus. II. 567.
 Barbaries Sarmatarum. II. 51.
 Scythica cultis Græcorum moribus melior. II. 614.
 Barbaris è fortuna pendet fides. I. 402.
ex Barbaris multi captivi. III. 585.
 Barbaris nihil atrocius visum, quam quod abscissis manibus relictis, vivere superstites pœnæ suæ jubebantur. II. 33.
in Barbaris nullum sævitæ genus omisit ira & victoria. III. 367.
 Barbaris parentibus ortus Silvanus. II. 142.
 per Galliam præfider Postumus. II. 136.
 pro legibus semper dominorum imperia fuerunt. I. 625.
 solita temeritas. II. 53.
 viam in se ac posteros dominandi munivere Romani, dum oblectantur otio, simulque divitiis pavent, quarum usum & affluentiam æternitate majus putant. II. 138.
 Barbaro etiam patre & matre genitus Maximinus Senior. II. 359.
 torques aureus à Manlio inter spolia detractus. II. 17.
 Barbarorum assidui incursus. III. 112.
 comitatu, amicitia capitur Gracianus. II. 156.
 copiæ. III. 120.
 fluxa fides. III. 323.
 fraudem pari arte elusit ac retulit Gracchus. I. 691.
 gentes attrivit Probus Imp. II. 138.
 imperus cogitatione languescunt. III. 221. 222.
 incursionibus, & principum discordia inquieta Gallia. III. 44.
 irruptio quassavit Imperium sub Valeriano & Gallieno. II. 240.
 mos in castris figendis. III. 463.
 numerus contra Romanos sub Claudio. II. 398.
 plurimæ nationes ad Antoninum Pium controversias suas, litesque contulerunt, sententiæque ejus paruerunt. II. 190.

pondere acies Romanorum inclinatæ. II. 602.
 principes in Æde Martis Ultoris jurare coëgit Augustus, manfuros se in fide ac pace, quam peterent. III. 23.
 quique opportuna invadunt Imperium mortuo Probo Imp. II. 138.
 sub Attila pugna cum Romanis. III. 602.
 turmae equestres in exercitu Romano. II. 479.
 Barbaros attritos, vires ne recipere permetteret, monetur Commodus à patre. II. 149.
apud Barbaros auctoritas & timor Romani exercitus. III. 417.
 celebre nomen suum fecit Commodus. II. 325.
in Barbaros expeditio. III. 634.
 Barbaros externosque in exercitum cogere desidia & libido incessit cives Romanos. II. 127.
 fudit summovitque Claudius Imp. II. 137. 240.
 invenire laboriosius esse, quam vincere, expertus est M. Pomponius. I. 296.
adversus Barbaros minacissimus Caligula. III. 67.
 Barbaros se vocant Morini. III. 418.
 Barbarus Apparitor. II. 565.
 cum vincit insolentior est. III. 580.
 græce & latine differens. III. 80.
 quidam Asdrubalem occidit. I. 306.
 Barbatio Comes adversus Alemannos rem male gerit. II. 458.
 cur cum uxore capite truncatus. II. 474. 475.
 fugatus ab Alemannis ad Imp. Mediolanum redit. II. 458.
 ignavus & malignus. II. 458.
 Iuthungos fundit fugatque. II. 467.
 Magister peditum in Galliam cum magno exercitu mittitur. II. 458.
 pedestris militiæ rector. II. 474.
in Barbationis domo apes examen fecere perspicuum. II. 474.
 Barbationis fraude Bainobaudes, natione Francus discingitur. II. 458.
 indoles. II. 475.
 uxoris litteras secretas prodit ancilla. II. 475.
 Barbationi succedit Ursicinus. II. 476.
 Barbatus Consul. II. 237.
 esse noluit Orho. III. 103.
 Messalla. III. 77.
Cornelius Barbarus *vide* Cornelius.
T. Quintius Barbarus. *vide* Quintius.
 Barbus Proculus. III. 282.
 Barbitani montes. II. 527.
 Barboſthenes mons distat decem millibus passuum ab Lacedæmone. I. 583. 584.

- L. Æmilius* Barbula Consul. *vide* Æmilius.
Barca Amilcar *vide* Amilcar.
Barce urbs ab Alexandro M. condita. II. 643.
Barchalla Tribunus occiditur. II. 553.
Barchini Asdrubalis successor Hanno. *vide* Asdrubal.
Barcina factio. I. 306. 308. 507. 573.
 mavult bellum. I. 493. 507.
 familia. I. 354. 365.
Barcinorum in bello præstantia. I. 458.
cum Bardane pax inita à Gotarze. III. 214.
Bardanes Rex Parthorum occiditur. III. 213.
 214.
Bardas interficitur. III. 632.
 Sclerus cognomentum Phocæ. III. 633.
Bardæ Scleri scelus. III. 633.
Bardaici cuculli. II. 311.
Bardi apud Gallos qui? II. 450.
Barditus Germanorum sonus. III. 356.
Bardocucullus. II. 400.
Bardo & *Cardo* opp. I. 547.
Bardone urbs valida Hispaniæ confurgit cum
 Luscino regulo adversus Romanos. I.
 547.
Bareæ Sorani accusator Publius damnatur. III.
 339.
Barea Soranus. III. 228. 274.
 falso testimonio circumven-
 tus. III. 333.
in Baream Ostorius invehitur. III. 276.
Bargioras, dux in obsidione Hierosolymo-
 rum. III. 352.
Bargulus fl. I. 479.
Bargusii Hispaniæ pop. subiguntur ab An-
 nibale. I. 311. 312.
Bargusios contra Pœnos sollicitant legati Ro-
 mani. I. 311.
Bargylia. I. 537. 538. 546. 551. 552. 566.
Bargyliticus finus. I. 612.
Barione sedes. III. 639. 645. 649.
Barium opp. I. 676.
Barius in ditionem Basilii receptus. III. 632.
Barfene vel *Barfene* Alexandri M. conjux. II.
 638. 646.
 jussu Cassandri occiditur.
 II. 650.
Bartholomæi reliquiæ Romam portatæ. III.
 644.
Bartholomæus Marlianus citatur. III. 672.
Barzala castrum præsidarium. II. 478.
Barzimeres Scutariorum Tribunus interfici-
 tur. II. 528.
Basantellum. III. 644.
in Basento amne sepelitur Alaricus. II. 206.
Basilacius. III. 635.
ad Basila victus Hunniades. III. 640.
Basileensis synodus. III. 649.
Basilica opp. II. 585.
Basilicæ centenariæ tres Gordianorum. II.
 373.
 nondum Romæ. I. 418.
 Sanctorum Apostolorum Petri &
 Pauli. II. 205.
Basilicæ undecim Romæ. III. 666.
Basilica. III. 527.
 Alexandrina, instituta ab Alexandro
 Severo. II. 350.
Argentaria. III. 663.
Beati Joannis Baptistæ. II. 222.
Constantini. III. 662.
 in honorem Plotinæ extructa. II.
 280.
Joannis Lateranensis. III. 670.
Julia. III. 65.
Lucii & Caji. III. 25.
Macidii. III. 664.
Marciani. III. 664.
Neptuni ab Hadriano restaurata.
 II. 282.
Pauli Æmilii. III. 662.
 cum Phrygiis columnis. III.
 663.
 refecta. III. 182.
Porcia. I. 665.
 post argentarias novas. I. 686.
Sempronia. I. 740.
S. Zenonis Martyris. II. 220.
Trajani. II. 305.
Basilicam magnifice construit Constantinus I.
 M. II. 140.
 suo nomine primus fecit M. Por-
 cius Cato. II. 118.
circum Basilicas misit Caligula nomenclatores,
 ad invitandos in libidinem juvenes senes-
 que. III. 66.
Basilicas ornat porticibus Cæsar. III. 5.
Basilici duo Consules. II. 244.
Basilicus vincit Genfericum. II. 212.
Basilides Ægyptius sacerdos. III. 308. 349.
 libertus. III. 111.
 Scythopolitanus, Philosophus illu-
 stris. II. 237.
Basilina mater Iuliani Imp., filia Iuliani Præ-
 fecti Prætorio, soror Iuliani, Comitis
 Orientis. II. 538. III. 598.
Basilisci inveniuntur in Ægypto. II. 516.
Basiliscus Consul. II. 243. 244.
 Dux adversus Genfericum missus.
 III. 627.
 tyrannus. III. 604.
in Basilii ditionem venit Barius. III. 632.
Gallonius Basilus. II. 151.
in Basilio Consule defecit nomen Augusto-
 rum. III. 604.
Basilus Consul. II. 243. 244. III. 604.
Basilus I. & II. Imp. Orient. III. 632. 639.
Basilus Pompejo supperias mittit. II. 44.
Minucius Basilus. III. 456.
Basis Apollinis Palatini. III. 26.
 parata. III. 114.
 Statuæ triumphalis. III. 123.
Bassarides. III. 590.
Bassania urbs à Gentio obsidetur. I. 744.
Bassanitæ. I. 744.
Bassianæ pænulæ. II. 337.
Bassianam pro Bassiano appellari se jussit He-
 liogabalus. II. 150.
Antonini Bassiani Caracalli ætas. II. 330.
 Confilia. II. 134.
 crudelitas. II. 328. 331.
 filius putatur Heliogabalus.
 II. 338.
 iter in Galliam. II. 329.
 libido. II. 150. 191.
 mores.

- mores. II. 330.
 nomen assumit Heliogabalus. II. 334. 338.
 nomina & cognomina. II. 330. 331.
 opera. II. 330.
 de parricidio omina. II. 331.
Antonini Bassiani patricidium. II. 320. *bis*.
 ægre ferunt milites. II. 331.
 patruelis Afer ab ipso occiditur. II. 328.
 pueritia laudabilis. II. 328.
 scrinia curavit Papinianus. II. 133.
 simulacra ex auro & argento. II. 337.
 tanta fuit varietas, imo tanta sitis cædis, ut modo fautores Getæ, modo inimicos occideret, quos fors obtulisset. II. 332.
 quæ Victoria titulum præferebat, amissa palma, venti turbine vix consistit. II. 320.
Antonini Bassiani Caracalli vita, nomen, res gestæ, & mors. II. 133. 150. 191. 166. 266.
 vitam descripsit Ælius Spartianus. II. 328. --- 330.
 ab *Antonino Bassiano* Caracallo Alexander M. laudatur. II. 328.
 Antiochenisibus verusta jura restituta. II. 328.
Antonino Bassiano Caracallo Antonini nomen cur apposuerit Senatus? II. 318.
 vocabulary addidit Septimius Severus. II. 133.
 genitus Heliogabalus. II. 133.
 Heliogabalus ex meretrice conceptus. II. 339.
 in *Antonino Bassiano* Imperium affectatum fuit. II. 347.
 sub qui Consules fuerint & quæ res gestæ. II. 238. 239.
Antoninum Bassianum Caracallum Augustum facit Septimius Severus. II. 133.
 qui Cæsar appellatus jam fuerat, annum decimum tertium agentem, participem Imperii dixerunt milites. II. 319.
 in Senatus odia. II. 332.
Antoninum Bassianum successorem relinquit Septimius Severus. II. 150.
Antoninus Bassianus Ægypti sacra Romam deportat. II. 133.
 Imperator. II. 133. 150. 191. III. 618.
 Afrum patruelem occidit. II. 328.
 Alemannos devincit, inde Alemannicus cognominatus. II. 133. 330.
 Alexandriam venit, ejusque ibidem crudelitas. II. 329.
 Alexandri M. simia. II. 150.
 Alexandrum M. vult imitari. II. 328.
 à Macrino Præfecto Prætorii interfectus. II. 150. 191. 329.
 relatus inter deos. II. 330.
 antea dictus Aurelius Antoninus Caracallus. II. 150. 191.
 à plebe multum dilectus quare? II. 333.
 contra Parthos proficiscitur. II. 329.
 cum patre Severo ad milites procedit, & Marcus Aurelius Antoninus appellatur. II. 331.
 Consul. II. 319.
 Divus appellatur. II. 333.
 filius Severi natu major, Aurelii Antonini nomen recipit, & Cæsar appellatur. II. 317. 318.
 fratri varia crimina obicit, sed falso. II. 328.
 fratrem Getam occidit. II. 150. 328. 329.
 fratris mortem ipse flevit. II. 332.
 Getam fratrem inter divos refert. II. 331. 331.
 Germanicus appellatus. II. 329.
 gravi morbo laborat. II. 329.
 Helvium Pertinacem; filium Pertinacis occidit. II. 332.
 in consortium Imperii à militibus vocatus. II. 319.
 in conspectu suo occidi jubet Papinianum. II. 328. 332.
 Iuliam novercam uxorem ducit. II. 320. 330.
 Magnum se dicit & Alexandrum. II. 150.
 nafragii periculum adit. II. 329.
 ob cædem fratris joco laceratus. II. 330.
 Severi filius ex priori matrimonio. II. 318. 320.
 suasores parricidii occidit. II. 328.
 superbus. *ibid*.
 Tiberium & Sullam semper laudat. *ibid*.
 unde dictus Caracallus. II. 330.
Annius Bassus. III. 323.
Aufidii Bassi eloquentia, ex comparatione Sippæ aliquibus forder. III. 381.
Aufidius Bassus Historicus. II. 245.
 Bassianus matris Heliogabali avus. II. 150.
 Bassianus Notarius ob consultos mathematicos fortunis spoliatus. II. 576.
 G g 2 Ælius

- Ælius Bassianus* Pro-Consul Africae. II. 325.
Valerius Bassianus occiditur. II. 306.
Bassianus solis sacerdos. II. 151.
de Basso nuntii ad Vitellium. III. 321.
cum Basso prodicionem instruit Cæcina. III. 312.
Bassum ditat Septimius Severus. II. 150.
Bassus Consul. II. 236. 238. 239. 240. 241. 242. 340. 387. III. 601.
 Præfectus Prætorio. II. 469.
 suos facile immutat. III. 313.
 urbi *Præfectus*. II. 317.
Cesellius Bassus. III. 271.
Herennius Bassus Senator Nolanus. I. 366.
Lucilius Bassus. III. 332. *vide* *Lucilius*.
Pomponius Bassus. II. 152.
Thoracius Bassus Urbi *Præfectus*. II. 565.
L. Ventidius Bassus Persas vincit tribus præliis. II. 186.
Publius Ventidius Bassus Parthos fugat. II. 165.
Basterna genus vehiculi. II. 343.
Basternæ matronales Romæ opertæ & auratæ. II. 436.
Bastarnæ pop. I. 672.
 ab Antonino Philosopho victi. II. 296.
 concitati in Dardanos, eos vincunt. I. 688. 697.
 conspirant contra Romanos. II. 296.
 domum redeunt. I. 688.
 gens nobilis. I. 672.
 gentes. I. 706.
 Getas vincunt. II. 679.
 in solo Imp. Rom. CM. collocati. II. 419.
 jugum Romanum subeunt. III. 584.
 Mithridati contra Romanos auxiliantur. II. 686.
 se ad suas sedes recipiunt. I. 697.
 subacti. II. 194.
 tempestate vexantur. I. 688.
 Thraciam spoliunt. I. 688.
Bastarnarum auxilia. I. 754.
 castra incenduntur. I. 697.
 gens ab suis sedibus ejecta. I. 688.
Bastarnos lacessitos bellis ad concordiam compulit Augustus. II. 143.
Batavia portuosa. III. 156.
in Bataviam se confert Civilis. III. 353.
Bataviam intrat Cerialis. III. 354.
Batavi à Civile in arma rapiuntur. III. 335.
 cæduntur à Romanis. III. 338.
 Cattorum quondam populus. III. 333. 361.
 cum Romanis strenue, sed minus feliciter pugnat. III. 156.
 gens ferox. III. 288.
 Imperii obliviscuntur. III. 289.
 in Germaniam redeunt. III. 307.
 pugna quomodo se gerant. III. 371.
 subsidiis locati. II. 602.
 natatores. III. 156.
 operum & machinarum gnari. III. 337.
 stipendiarii Romanorum. III. 66.
 virtute præcipui. III. 361.
 à Batavis dissident quartadecimani. III. 306.
 structa turris. III. 337.
Batavodurum. III. 354.
Batavorum cohortes. III. 288. 300. 306. 307. 336. 371.
 corruptæ à Civile. III. 335.
 delectus. III. 334.
 formidabilis manus. II. 460.
 jactantia. III. 300.
 in armis gloria. III. 333.
 insula. III. 156. 354. 415.
 laus & situs. III. 361.
 motus. III. 333.
 regio. *ibid.*
 vexillum direptum. II. 555.
Batavos ad pacem invitat Cerialis. III. 354.
 Alphenus Varus ducit. III. 302.
Bathinus fl. II. 90.
Bathyllus à Mæcenate amatus. III. 149.
Batillum. II. 399.
Batne municipium. II. 519. 433.
Bato. III. 46.
 Dux Pannonum excellentissimus. II. 89. 90.
 Longari filius deficit ad Romanos. I. 517.
Batho Pannoniorum Rex à Romanis subactus. II. 163.
Battus Spartanus, cognomine Aristæus murus, Cyrenen in Libya condit. II. 517. 647.
Batuentem secum rudibus, confodit ferracea fica Caligula. III. 64.
Batuere pugnatoris armis solitus Caligula. III. 68.
Baturius Iberus sagittarios & scutarios regit. II. 602.
Bavaricum bellum. III. 650.
Ludovicus Bavarus. III. 648.
Robertus Bavarus. *ibid.*
Bauli opp. III. 88.
Baulos villa. III. 245.
Bauto Consul. II. 242.
Beatæ Mariæ Basilica. II. 223.
 vitæ fundamentum patria gloriosa. II. 435.
Beati Ioannis Baptistæ Basilica. II. 222.
Beatorum locupletium more, palatia exstruit, curavit epulas, signa, tabulas pictas: postremo omnia satis anxie prospexit Lucius Ælius, quæ luxur lasciviaeque essent. II. 131.
Beatus Ambrosius Theodosium vetat intrare templum, nisi pro quodam facinore publice poeniteret. II. 204. Martinus in Gallia. II. 203.
 quamvis, versa fortunæ rota, ante vesperum potest esse miserrimus. II. 552.
Bebase villa. II. 478. 479.
Bebius Massa. III. 41.
Bebois vel *Bœbe* palus. I. 444. 522. *Bebri-*

Bebriacenses vel Bedriacenses Campi. III. 616.
 copiæ & duces. III. 107.
 Bebriacensis vel Bedriacensis Acies. III. 111.
 Victoria. III. 105.
 Bebriacum vel Bedriacum opp. II. 188. III. 299. 102. venit Antonius. III. 317.
apud Bebriacum victus Otho à Vitellio. II. 146.
 Bebryces. II. 510.
 Becco cognomen Antonino Primo datum, quod Gallinacei rostrum significat. III. 108.
 Begorrites lacus. I. 719.
 Belbid animal, i. e. hyæna. II. 373.
 Belbinites ager Lacedæmoniis restituitur. I. 643.
 Belenus deus. II. 363.
 Beleus Rex Cimbrorum. *vide* Bojorix.
 Belgæ. III. 177. 335. Gallorum fortissimi. III. 391. 403.
 Belgarum civitates. III. 146. fines. III. 391. fuga & cædes. III. 404. in Britanniam commigratio. III. 423. in Romanos conjuratio. III. 402.
 Belgas vincit Cæsar. II. 36.
 Belgica. III. 279. à Chaucis infestata. III. 215. prima & secunda. II. 451. Urbs. II. 52.
 Belgicæ provinciæ variis armorum strepitibus personant. III. 561. Tractus. II. 194.
 Belgicarum provinciarum Philippo filio traditur gubernatio à Carolo. III. 652.
 Belgicam diu & sancte rexit Iulianus. II. 313. secundam tributis oppressam Iulianus Cæsar levare conatur. II. 464.
 Belgis Aquitani molliores. II. 451.
 Belgium. III. 425. 652. 653.
 Belgus Gallorum dux. II. 666.
 Belias fl. II. 520.
 Belisarii res gestæ contra Gothos. III. 605. sævitia in Gothos. II. 216.
à Belisario Silverius Pontifex jussu Theodoræ in exilium mittitur. II. 217.
per Belisarium Persas vincit Iustinianus. II. 216. res gestæ Iustiniani. II. 217.
 Belisarius ex Oriente in Italiam contra Gothos revocatur. II. 273. Consul Romanam ingreditur, ibique à Gothis obfideretur. II. 216. 272. Dux. II. 272. Persas vincit sub Imp. Iustiniano. II. 216. III. 605. 627. revocatur Constantinopolim. II. 273. Vandalos vincit. II. 216. Vigen capit, & Constantinopolim abducit. II. 217. Urbem Romam reparat. III. 606.
 Bellaria in Imperatorem Neronem prætereuntem ingeruntur. III. 86.
 Bellenes Princeps. II. 580.
 Bellepares Rex Assyriæ. II. 230.
 Bella ab Antonino Philosopho solo gesta. II. 296.
 Atheniensibus patrata, non modo ultra spem gerendi, sed etiam ultra gesti fidem. II. 615. Afri

cum Carthaginiensibus gerunt. II. 657. à Maximiliano I. gesta. III. 650. apud Romanos à primis ferme initiis numquam cessarunt. I. 259. Carthaginiensium. I. 254. 266.
 Civilia. II. 132. 424. 503. III. 14. 20. 24. 27. 36. communiter detestantur. III. 303. oriuntur ex creatione Consulis plebeji. III. 658. quare potissimum orta? II. 346. sub Augusto. III. 20.
 Bella Crotoniensium & Locrensiū. II. 659. Dolopiæ inferuntur. I. 707. Etrusca & Lucana. I. 223. ex bellis fata, ne pace umquam frui plebs posset. I. 511. externa Augusti, qua per ipsum, qua per legatos gesta. III. 23. externa & morus domesticos separatim persequitur Florus. II. 37. extraordinaria. III. 48. fervent per Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque sub Antonino Philosopho. II. 149. Gallica fato quodam data Furie genti. I. 525. Gallica civilia. I. 293. Germanica. III. 23. gesta, à Plinio viginti voluminibus comprehensa. III. 135. gravissima gerit Fabricius. I. 234. Heracleæ urbis & dissensiones domesticæ. II. 652. Ligurum Gallicis semper juncta fuerunt. I. 604. impetu valida, mora evanescunt. III. 301. intestina Catilinæ adolescentia grata fuere. II. 706. intestina Cretenſium & aliorum. I. 701. intestina Siculorum. I. 239. iuste suscepit Populus Romanus, & finit. I. 497. Massiliensium. II. 696. maxima quamvis Roma prospere confecerit, nec impetrare tamen sæpe pacem, nec retinere diu didicit. I. 295. multa & feliciter gessit Septimius Severus. II. 191.
 Bellandi ars Cilicum. II. 44.
 Ducis. II. 49. arte firmat imperium Pœnorum Mago. II. 657. artem apud Romanos condidit Tullus Hostilius. II. 13. cupidi Helvetii. III. 392.
 Bellando in Sicilia tempus extrahitur. I. 290.
ne Bellandum cum Antiocho & Pœnis simul, curant Patres Romani. I. 574.
 Bella non movit Theodosius, sed invergit. II. 156.
 Bellantes magis propitios habent Deos Romani, quam pacari. I. 58.
 Bella Pannonica. III. 23. Parthica sub Constantio. II. 30. 196. parvis momentis magnos casus admittunt. III. 472.
ad Bella pedestria rudis est Numidarum gens. I. 386.
 Bella Philippi. II. 630. plurima per legatos suos gessit Antoninus Pius. II. 288. Punica. II. 413. 415. 424. III. 45. quaerit Demetrius. II. 682.

- ne* Bellarent, multa homines voluntate remittunt, quæ bello & armis cogi non possunt. I. 589.
- Bellari cum Philippo non ante desitum, quam omnibus excederet Græciæ civitatibus. I. 568.
- in* Bella Romana Ætoli impellunt Antiochum. II. 675. 678.
- Bella Romanorum majora cum Samnitibus, Pyrrho & Pœnis. I. 151. Servilia. II. 37. varia. III. 278.
- Bellator felix & eximius fuit Galerius. II. 153. fortunatus Regulus. I. 274.
- Bellatoria jumenta. II. 522.
- neque* Bellatorum, neque numero spernanda manus Pyrrhi. I. 243.
- Bellatorum quinquaginta millia Agrigenti obsessa. I. 261. septem millia confecit Aurelianus Imp. II. 137.
- Bellatrice in urbe Roma insolitum spectaculum, Iani ædes clausa. I. 265.
- Bellatrices naves. II. 520.
- Bellatrix & potentissima natio Bactriani. II. 525. Hispania. II. 24.
- Bella, turbas atque simultates adeo execratus est Augustus, ut, nisi iustis de causis, numquam genti cuiquam bellum intulerit. II. 143.
- Belli administratio haudquaquam facilis. I. 94. *in* Liguribus felix fuit Graccho. I. 294.
- adversus Antiochum cupidus Eumenes. I. 579. Philippum initia. I. 417. Ætolici concitor Thoas. I. 622.
- relinquendi honeste causam quærit Scipio Africanus. I. 609.
- Africi difficultas. I. 470. Commentariorum incertus auctor. III. 13. aleam tentare recusat Pœnorum Imperator. I. 240. Alexandrini initia. III. 516. 517. à Manlio suscepti & gesti rationes. I. 645. Annibalici causa. I. 294.
- Belli Apparatum Syracusæ accipit Pyrrhus. I. 240. Apparatus. I. 236. 593. adversus Carthaginenses. II. 17. *in* Perseum. I. 710.
- de* Belli apparatu Senatusconsultum. I. 741.
- ad* Belli artes callidissimus Amilcar Barca. I. 289.
- Belli artes Carthaginensium. I. 322. arte Tarentinus Romano non par erat. I. 436.
- Asiatici reliquias confecit Aquilius. II. 30. Atheniensium cum Philippo causæ. I. 513.
- Bellicæ caerimonie ab Anco Martio institutæ. I. 11. 15. res gestæ Probi. II. 417. res secundæ urbanos motus excitant. I. 54. Virtuti Augustus honorem tribuit. III. 27. Virtutis Augusti æstimatio. III. 27.
- Bellica felicitas Agathoclis. II. 661.
- Bellica gloria Severi. II. 191. laude semper inclyti Galli. III. 430. 440. 454. natio Carti. III. 361. Porta Uticæ. III. 488.
- Belli casibus didicit Paullus, quando pugnandum, quando abstinendum pugna sit. I. 748. casus incerti. I. 717. causam cum Romanis quæ fivit Annibal. II. 117. causas Romani in Achæos quærunt & inveniunt. II. 681. causa Votum Marti factum. I. 330.
- Bellica virtus M. Catonis. II. 680. Navii. I. 409.
- Bellicas res & civiles per amicos tractat Alexander Severus. II. 351.
- Belli certamen anceps. II. 614.
- Bellici apparatus Macriani. II. 380.
- Bellicis artibus clarus Septimus Severus. III. 618. magis quam pacis artibus memorabilis vir Scipio Africanus. I. 647. nominibus assuevit Metelli Macedonici domus. II. 35.
- Belli Civilis arena prima Italia. II. 44. faces Thebani & Phocenses. II. 631. initia. II. 75. initia fortunæ permittenda. III. 325. tarda moles. III. 296.
- Belli comitem Cyrus Sibarem assumit. II. 611.
- communes casus. III. 508.
- consilia agitant Galli & Ligures. I. 293.
- Bellicorum certaminum Augusti finis. II. 53. tormentorum machinator Archimedes. I. 383.
- Bellicosa gens Alani. II. 594.
- Bellicosiores hostem Carthaginensibus Romani non experti. I. 310. Bellicosiores Galli, nondum exoleta stirpe gentis, servant animos. I. 610.
- Bellicosissimus omnium fuit Septimius Severus. II. 150. Rex Antiochus ex domo privata, amoris causa, uxorem ducit. I. 598. Rex Pyrrhus. I. 229.
- Bellicosissimas gentes devicit Cæsar. III. 641.
- Belli cum Philippo Macedoniae Rege causæ. I. 509.
- Bellicum signum apud Sarmatas: *Mayba! Mayba!* II. 486.
- Belli cupiditas. I. 257. cura occupat Fabium. I. 330.
- ad* Belli curam animos convertunt Consules. I. 290.
- Bellicus apparatus. I. 588. luxuriosus. II. 688. Romanorum conterruit Campanos. I. 373. clangor. III. 585.
- Belli dies. II. 155.
- Belli dura atque aspera Ætoli exhauferunt, pacis gratiam & fructum Romanus in se vertit. I. 543.
- L. Bellienus Prætor. II. 746.
- Belli & pacis artes discit Titus. III. 115. causa Romanis Ætoli fuerunt. I. 509. prælii discrimen. III. 21.
- Belli eventum Augures Severo dixerunt. II. 318. 326.
- eventu milites præmia sui laboris expectant. III. 490. exitus durissimi. III. 443. finem alterius, principum alterius prospiciunt.

- Romani animis. I. 506.
in Belli finem P. Scipioni prorogatum Imperium. I. 492.
 Belli fors quidquid tulisset, se passuros promittunt Romanis Pheræi. I. 595.
 Gallici apparatus. I. 299. initium. I. 296. metus. I. 299. depositus. I. 301.
 Belligeni agri jugera decreta quadraginta. I. 416.
non Belligeratum cum Gallis, tumultuatum verius. I. 310.
 Belli gerendi jus Antiocho ne sit cum iis, qui insulas colunt, neve in Europam transeundi, cautum in conditionibus pacis. I. 641.
 Germanici cura delegata Druso Claudio. II. 86. Tiberio delata. ibid. initium. III. 333.
 gloria in Rege uno fit oportet. I. 588.
 Hispanici auctores deduntur Romanis. I. 476.
 in Græcia caput Lacedæmon. I. 564.
 Illyria causa. I. 297.
in Belli Illyrici narratione Livius sequitur Polybium. I. 304.
 Belli impedimentum revocatio ducis, rebus vixdum inchoatis. I. 536. impensa refundere Romanis jubetur Antiochus. I. 622. incommoda sentit plebs. III. 294.
de Belli indicendi ratione Fecialium sententiæ. I. 593.
 Belli indicendi ritus per Feciales. I. 15. inferendi Vulfiniensibus causa. I. 252. ingens apparatus in nova Carthagine captus. I. 426. instigator acerrimus Nigrinus, vivus exurit. II. 503. inter Athenienses & Persas auctor & concitor Hippas tyrannus Atheniensis. II. 617. jura sua sunt, ut pacis etiam. I. 111. in captos victor vitæ necisque potestatem habet. III. 541. jure parata spolia Syracusana Romam deportantur. I. 405. jure servus Pœnorum Regulus. I. 279. jus est, ut, qui vicerunt, iis, quos vicerunt, quemadmodum volunt, imperent. III. 398. multa perperam facta defendit. I. 420.
 Macedonici causa. I. 657. initium. I. 510. finis. I. 740. 756. II. 25. perfecti decus nemo L. Paullo eripere potest. I. 767.
 machina, pettraria dicta. II. 222. materia cum Gallis non deest. I. 627. meditatio addit robur. III. 315. minæ. I. 296. minas timent Cretenfes. I. 627. moles in Bruttios, Lucanos & Samnites conversa. I. 246. tota circa Agrigentum. I. 261. in Samnites versa. I. 240.
 Belli munia dividunt Consules. I. 287.
ad Belli munia revocatur Philippus Megapolitanus. I. 602.
 Belli necessitates consilia humana non expectant. I. 98. nuntiatio quibus fit facienda. I. 554. pacisque summam Pœni deferunt Amilcari Barcæ. I. 291.
per Belli peritos Imperatores, ut Respublica gereretur in Senatu Romano decretum. I. 432.
 Belli potius quam otii consilia tractant Galli. I. 302.
 Belli Punici primi initium. I. 252. 254. II. 21. causæ & prætextus. I. 256. II. 20. exitus. I. 292. II. 22. perfecti decus nemo C. Lutatio eripere potest. I. 767.
ad Belli Punici primi finem pervenisse juvat Livium. I. 509.
 Belli Punici secundi causa. II. 22. Primordia. I. 691. finis. II. 25. perfecti decus nemo P. Cornelio eripere potest. I. 767. supplicatio per Urbem habita. I. 310. tempestatem ingentem subterfugerunt Cremona & Placentia. I. 512.
 Parthici causæ & initia. III. 155.
 Belli ratio nova & inusitata. III. 503. Romani pertæsus Pyrrhus. I. 246. Romani suasor & auctor Philippo Macedoni Demetrius. I. 304. salus incerta. II. 131. Samnitici diurnitas, atrocitas & finis. I. 210. 246. 247. femina restringenda. III. 348. fervilis auctor Athenio pastor. II. 40. Siculi causa sola ambitio Romanorum. I. 245. 258. II. 657.
in Belli societatem adversus Romanos trahit Mithridates Tigranem Armeniæ Regem. II. 685.
cum Belli sociis communicanda pacis consilia. I. 543.
 Belli sopiendi astus maximus Tusculanorum. I. 132. speciem in pace quaerit M. Furius Prætor. I. 651. summa classe decernenda. I. 290.
de Belli summa judicium ducis esse debet, non militum. III. 399.
 Belli Syriaci cum Rege Antiocho causæ. II. 26. Tarentini origo. II. 18. diurnitas, tædium rerum omnium Romanis iniecit. I. 244. finis. I. 246. 247. tempestas. II. 621. tempora moras & dilationes Imperatorum non expectant. I. 525.
 Belli tempore Verus luxuriosus. II. 300.
de terrore Carthaginis ipsius porris impingendo consultant Romani. I. 269.
 Belli timor, reditu Pyrrhi in Italiam, crescit. I. 244. viam & victoriam Romanis dat Mater Magna à Pessinunte. I. 635. Volsci diurnitas. I. 126. Vulfiniensis cepti finisque titulus à negligentioribus historicis Decio Muri adscribitur. I. 252.
 Bellis Africis assueti Romanis elephantibus. I. 621.
 Bellis attritæ vires Volfiniorum. I. 251. civilibus audacia etiam singulorum plurimum valet. III. 325. devastatam Remp. Augustus restaurat. II. 424. felix, externis lacrymabilis fuit Constantius. II. 155. lenius imperi-

- tandum. III. plus militibus, quam ducibus licet. III. 300.
- confectis Cæsar quinque triumphavit. III. 9. externis Romani clari. II. 37. quiescentibus Romani Ianum clauderant. II. 126. Victoriisque totum orbem terrarum peragravit Populus Romanus. II. 20.
- de* Bellis ubique consulebatur Senatus. III. 25.
- Bellocassi pop. III. 454.
- Bellona ab Appio Claudio invocatur. I. 204. Dea. I. 162. II. 592. 601. Victrix. I. 204. ritu secretiore placata. II. 499.
- Bellonæ ædes. III. 664. vota. I. 204.
- in* Bellonæ æde de rebus in Liguribus gestis actum. I. 711. Senatus datus. I. 416. 456. 465. 468. 499. 506. 524. 547. 548. 604. 660. 697. 706. 709.
- Bellonæ ædes versus Portam Carmentalem, & ante hanc ædem, Columna index belli inferendi. III. 664.
- in* medio pugnae discrimine, templum vovet Appius Claudius. I. 204. ridiculum & crudele sacrificium. II. 307. servientes vere exsecrare brachium præcepit Commodus, studio crudelitatis. II. 307. Templum. II. 321. III. 530. Vicus. III. 662.
- Bello accepta detrimenta, bello facienda sunt. I. 284. Actiaco & Alexandrino Cæsar ultimam imponit manum. II. 84.
- de* Bello adversum Nabin deliberantibus Achæis auxilium promittit Philippus. I. 517.
- Bello ætate ad bellum inutiles Cimbrico & Teutonico bello apud Gallos comesti. III. 454. aggredi Persas constituit Alexander. II. 636. aggreditur Parthos Antiochus Demetrii frater. II. 688. à majoribus superatas & stipendiarias ac vectigales factas, in antiquum jus repetit Antiochus. I. 580. Amazonico Idmon Hercules socius lethaliter vulneratur. II. 510. Antiochi Annibal victus, & Scipio victor, iterum committuntur. I. 608.
- de* Bello Antiochi in dies magis fama & cura Patribus crescit. I. 587.
- Bello Antiochi votos ludos edit L. Scipio. I. 657.
- bene gestæ res, si volumus fortuna uti, pacem nobis æquiores dabunt. I. 353.
- in* Bello audacia, in pace æquitate curata Romana Resp. II. 707. segnes, in otio tumultuosi Volsci. I. 88.
- Bello Cantabros petit Augustus. II. 52.
- Bellocassi pop. III. 454.
- Bello Celtiberico ædes Fortunæ Equestris vota à Q. Fulvio Flacco. I. 704. civili faciem subicit C. Curio. II. 75.
- in* Bello civili moderatio & clementia Cæsar. III. 15.
- Bello civili opus esse profligatis, & his, quos gravior vis criminum, inopia, luxurie urget, dixit Cæsar. III. 8. sub Diocletiano nemo fortunis, fama, dignitate spoliatus; quæ res post memoriam humanam nova atque inopinabilis fuit. II. 138. clara Macedonum gens. I. 117. Cleomenico, Dux Illyricorum auxiliorum Macedonicas opes adjuvit. I. 303.*
- Bello contra fœdus Philippum lacessit M. Aurelianus. I. 506.
- in* Bello cum Etruscis periit Æneas. II. 695.
- de* Faliscis triumphus. I. 293.
- in* Gothis Claudius vitam Reip. dono dat. II. 137.
- in* Bello cum Rutulis Turnus perit. II. 695.
- Bello domestico à Romanis Celtiberi avocantur. I. 402. & pace, foris & domi, omnem in partem Romana virtus se approbavit. II. 19. Etrusco constanti animo occubuit Decius Mus. III. 580.
- de* Bello Etrusco Fabii sententia. I. 207.
- in* Bello eventus plerumque non respondent. I. 502.
- Bello exteros petit Pop. Rom. II. 20. fatali Constantinus II. cadit. II. 141. foris nihil memorabile gestum à Romanis ob diffidium domesticum. I. 135.
- in* Bello fortuna & virtus juvant. III. 584.
- de* Bello Gallico legati Romani ad Carthaginienses & Masanißam. I. 512.
- Bello Gallico Victumviæ munitæ. I. 323. Galli læti, & ad iram præcipientes. I. 297.
- Bello gravi post pacem Siculam cum mercenariis suis implicati Carthaginienses, ad extrema pericula venerunt. I. 294.
- ex* Bello Illyrico triumphat M. Livius. I. 304.
- Bello Illyrios petit Augustus. II. 50.
- in* Bello imperium plurimum inutile. I. 89.
- de* in Italia Romanis inferendo iteratum Annibalis consilium. II. 677.
- Bello in suis sedibus tentantur Insuæres. I. 294.
- sine* Bello Italia nunquam vivo Annibale. I. 433.
- Bello Ligustino vota ædes Veneri Erycinæ. I. 681.
- lugubri tandem impositus finis. I. 506.
- de* Bello Macedonico cogitant Patres. I. 552.
- in* suscipiendo ab Romanis auspiorum observatio. I. 712.
- Bello magno & gravi Fabricius Rufinum inimicum Consulem facit. I. 239. Marcomannico proprias opes impendit Antoninus Philosophus. II. 295.
- de* Bello Marfico Alexander Ephesus scripsit. II. 102.
- Bello nihil tam leve, quod non magnæ interdum rei momentum faciat. I. 396. non modo prælio, se victum à Scipione, nec spem salutis alibi, quam in pace impetrandam esse, fassus est Annibal. I. 504. nullo orbem terræ rexit Antoninus Pius per annos viginti tres. II. 149.
- in* Bello pax, in pace bellum quæritur. I. 13.
- Bello

- Bello Perfico fugatus Sapo rex. III. 578.
petiti Æqui à Q. Servilio vincuntur. I. 52. petitur Germania. II. 51. Picentino Consules triumphum meruerunt. I. 250. Pifidiæ occupatus Eumenes Pergami Rex. I. 572. commoda & incommoda Romanorum in Sicilia. I. 264. Punico primo damna & Romanorum & Carthaginensium. I. 292. finem imposuit C. Lutatius Catulus. II. 117. M. Valerii felix & utilis opera fuit. I. 260. quasi tempestate præclusum mare. II. 34. quidam boni, pace mali. II. 33. re-fecto, cum impigre decertaret Decius Imp. interit. II. 135. Romani pressi aliarum rerum curam non ponunt. I. 338. Romulus, pace Numa Pompilius auxerunt Romanam. I. 10. rostrata columna à M. Æmilio Consule posita. I. 709. Rutilos persequitur Æneas. II. 101. Sabino tantum prædæ fuit, ut tum primum Romani gustum divitiarum ceperint. I. 248.
- in Bello Samnitico Lucanoque non cessatum. I. 242.
- Bello Sardi non desistunt, sed irritati potius damnis suis quam fracti, majori mole restaurant. I. 296. Sarmatico exercitus Probi victor. III. 584. se involvunt Romano Tarentini. I. 225.
- ex Bello Siciliensi captivi Punici omnes sine pretio restituntur. I. 294.
- in Bello Siculo Lacedæmoniis accedit Xerxes. II. 624.
- Bello stipendia fecit Cn. Nævius Campanus. I. 296. strenuus Tarquinius Superbus. II. 112. superaturum Romanos Antiochum, credit Minio. I. 580. Tarentino Apuli involvuntur. II. 18. cur se Pyrrhus immiscuerit? ibid. Thogariis illato, Artabanus in brachia vulneratus decedit. II. 693.
- in Bello Tarentino virtus Romana. II. 19. timiditas Xerxis. II. 617. vana pro veris maxime valent. I. 561.
- Bello victus & occisus est Macrinus in suburbano Bithyniæ. II. 335.
- in Bello virtus civitatum græcarum experta. I. 587.
- Bello ullo haud temere velocior majorve conversio fortunæ, quam Carthaginensium adversus Agathoclem, fuit. I. 254.
- Bellorum administrationem quis apud Carthaginenses habuerit? I. 253. anni Annibalis Pyrrhi, & Mithridatis. II. 33. causæ aurum & opes. III. 347. causa gloriæ æmulatio. II. 654. causas excindere statuit Iul. Agricola. III. 368. civilium finis. II. 50. eventum præsentit Augustus. III. 39. eventus explorandi ratio apud Germanos. III. 358. ex consuetudine multa duraverunt in perniciem publicam. III. 26. finis egregius clementia. III. 223. im-pensis fere indigna sunt, quæ bellis petuntur. I. 502. initia excitata ab uxore Demetrii. II. 672. initia famam in cetera spargunt. III. inter Athenienses & Lacedæmonios origo. II. 620. Italicorum finis. I. 251. mater avaritia. II. 614. mira felicitate obtinuit totius Imperii Rom. regimen Augustus. II. 154. molem Cæsarius committit Diocletianus. II. 139. multorum causa fuit Asia. II. 671. victor appellatur Constantius. II. 481.
- Bellovacii, eorumque res. III. 403. 404. 451. 454. 456. 458. 460. 461.
- Bellovadius insignis numeri Tribunus, obses pacis Iovianum inter & Sapoem factæ. II. 542.
- Bellovesi, filii sororis Ambigati Celtarum regis, expeditiones. I. 114.
- Bellovesus Ambigati filius Arvernos excitat contra Romanos. I. 114. favet Cenomanis Alpes transcendentibus. I. 114. in Italiam transit. ibid.
- Belluæ immanes. III. 34. ingenium tanquam sanguine hausto exercuit Caligula. II. 127. innantes in naumachia marina. III. 83. triumpho Perfico asservatæ. III. 579.
- Bellua magna Imperium. III. 47.
- Belluam immanem, quales fretum quondam ad perniciem navigantium circumfedis fabulæ ferunt, dicunt Locrenses Plemnium. I. 481.
- Belluarum acies turbata. I. 436. Captarum ferocitas paullatim immittit. I. 613. turre. I. 245.
- Belluas omnes Pyrrhi turbat & avertit Consul Curius. I. 245.
- Bellum ab Alexandro M. instauratum. II. 643. Antiocho imminere decem legati docent. I. 553. Atheniensibus & Ætolis pro Græciæ libertate reparatum. II. 646. Iliensibus in Sardinia concitatum. I. 676. Italia versum. I. 382.
- Acarnaniæ inferunt Ætoli. I. 418. Acarnanum adversus Athenienses. I. 513. Achæi Lacedæmoniis indicunt. I. 639. Achaicum. I. 444. 586. II. 28. 60. 681. Actiacum. II. 9. 83. 84. III. 20. 22. adversus Carthaginem parat Antiochus Annibale ministro. I. 573. Demetrium decretum. I. 303. Gothos, in quo capitur Litorius dux Romanus, sub Theodosio & Festo Coss. II. 243. Græcos instaurat Xerxes. II. 617. Iugurtham Metellus parat. II. 731. Nabin decernitur. I. 563. patriam, non gregarii militis opera, sed Imperatoris virtutibus adjuvat Alcibiades. II. 624. Persas Alexandri Severi. II. 191. Philippum, non magis communi animo, consilioque Romani & Græci gesserunt, quam utrique suas causas belli habuerunt. I. 563. Romanos

- nos sumit Viriathus. II. 121. Xer-
xem, Persarum Regem, magno
apparatu movet Aurelius Alexan-
der Severus. II. 134.
- Æneæ & Latini cum Turno. II. 103.
Æquicum. I. 37. 42. 52. 53. 59.
60. 73. 94. 97. 195. 197. Æt-
næorum cum Syracusanis. II. 661.
Ætolicum I. 444. 593. 597. 601.
631. 643. 659. 684. II. 26. Ætoli
Athamaniae & Dolopiae inferunt
I. 623. cum Philippo gerunt.
II. 673. 674. in Græcia mo-
vent. II. 674.
- Ætolis Philippus inferens retro com-
pulsus à Lævino. I. 419.
- Africae infert M. Regulus. I. 269. A-
fricanum civile. II. 185. Afri-
cum. I. 306. 484. II. 27. 76. III.
13. Africum magni terroris.
II. 94.
- Agathocles audaci consilio in Africam
transfert. II. 662. Agathoclis
adversus Carthaginem. ibid. Agi-
dis cum Antipatro. II. 640.
- Albanis infert Pompejus. II. 184. Al-
banum. I. 10. 11. II. 7. Ale-
xandrinum. II. 84. III. 13. 43. a-
lio vertit repens fama. I. 334. Al-
lobrogicum. II. 32. 34.
- Amazonicum. II. 510. Aminan-
dro & Athamaniae infert Philip-
pus haud magno certamine felici-
ter. I. 657. 658.
- Anagninis iussum. I. 194. Anceps
diuturnumque per Mesopotamiam.
II. 135.
- ad* Bellum Annibal Antiochum Regem conci-
tat. I. 573. Pœnos concitare conatur.
ibid.
- Bellum an pacem mallent, in sinu se porta-
re, Q. Fabius Rom. Legatus dicit Car-
thaginienfibus. I. 311. Antemnates
parant ob raptum filiarum. I. 6. An-
tiates Romanis inferunt. I. 124.
- Antigoni. II. 651. adversus Spar-
tanos. II. 673. contra socios.
II. 650. cum Perdicca. II. 647.
Antigono infert Pyrrhus, quod
in Italia belligerantem nullis au-
xiliis juvisset. I. 247. Antigo-
num inter & Perdiccam. II. 647.
- Antiochus M. adversus Romanos mo-
litur. I. 579. infert Ptolemæo
Ægypti Regi. II. 176.
- Antonini Philosophi contra Parthos.
II. 190.
- Antonius Parthis infert. II. 691.
- Apulorum cum Alexandro. II. 641.
- Apulum. I. 173.
- ad* Bellum Ardeates concitat Camillus. I.
117.
- Bellum ardens in Africa. III. 14.
- Aristonicus movet in Asia. II. 180.
Armeniacum & Parthicum sub An-
tonino Bassiano Caracalla. II. 329.
Armeniae. II. 693. Artaxerxes
cum fratre gerit. II. 626. armis
arcere injussu Romanorum Latinis
non licebat. I. 58. Arvernorum
nobilissimæ civitati Galliae inferunt
Romani. II. 181.
- Ascalonii cum Phœnicibus gerunt.
II. 655. Ascanius Rutulis per-
sequitur. II. 103. Asiaticum cum
Aristonico. II. 30. 180. Astyagi
infert Cyrus. II. 611.
- Athamanes cum Rutulis inferunt Phi-
lippo, qui eos cædit. I. 522. A-
thenienses decernunt adversus Phi-
lippum. I. 514. Athenienses lit-
teris ac verbis contra Philippum
gerunt. I. 523. Atheniensibus An-
tigonus Antigoni nepos infert. II.
670.
- ad* Bellum Atheniensibus inferendum Lace-
dæmonios concitat Alcibiades. II. 623.
- Bellum Atheniensium cum Antipatro. II.
647. cum Dario. II. 616. Attiacum.
III. 20.
- ad* Bellum auri cupido accendit. III. 271.
- Bellum Aurunci inferunt Romanis, victores
primo, deinde cæsi. I. 32. 33. Au-
runcorum & Sidicinorum. I. 165. Au-
runcum ab repentina populatione cœ-
ptum. I. 32. 36. 151. aut prælium us-
que ad spem emolumenti differt Augu-
stus. III. 24.
- Balearicum. II. 35.
- Barbariei profundæ. II. 693.
- Bavaricum. III. 650.
- Boji atrox & internecivum minantur
Romanis. I. 295.
- Britannicum. II. 296. sub Anto-
nino Philosopho. II. 292. Bruti
& Cassii. II. 48.
- Cæninenfe. I. 6. Cærites depre-
cantur. I. 148. Cæsaris & Pom-
peji. II. 43. Campanum. II. 70.
- Cantabricum. III. 23. 36. Car-
thaginienfe. I. 225. 254. Cartha-
ginienfes reparant. I. 493. Car-
thaginienfibus indicunt Legati Ro-
mani. I. 311. Carthaginensium
cum mercenariis componere stu-
dent Romani. I. 294. Carthagini
majore vi infert P. Scipio Africa-
nus. II. 60. Catilinarium. II.
42. 184. Catilinarium descripsit
Sallustius. II. 705. --- 719. Cat-
tos inter & Hermanduros. III.
243. causa injusta susceptum,
ingentes secum trahit clades. II.
29.
- Cimbricum. I. 181. II. 32. 122. III.
24. Civile. II. 123. 124. 125.
182. 196. III. 121. 600. in Afri-
ca geritur. II. 43. Cæsaris. III.
10. 15. Cæsaris & Antonii. II.
50. Cæsaris & Pompeji. II. 185.
III. 13. cum Lepido. II. 42. in-
ter Augustum & Antonium. II. 50.
186. Marianum. II. 40. mo-

- vet Furius Camillus. III. 73. L.
 Antonius. II. 186. III. 120. Mu-
 tinense. III. 21. sub Theodosio.
 II. 203. Sulla componere ten-
 tat. II. 69. suscipit Vespasianus.
 III. 111.
 confici non vult, qui licentia peccandi
 gaudet. III. 528. Constantinus I. M.
 infert Licinio. II. 195. Consuli-
 bus adversus ceteros hostes, inter
 alias Epirotæ Regis curas facilius
 fuit. I. 239.
- ad* Bellum contra Megarenses stratagemate
 concitantur Athenienses. II. 616.
- Bellum contra Nabin movet Philopœmenes.
 I. 582. Narsea. III. 589. Pyrrhum
 decernunt Patres. I. 236. Romanos
 Indibilis concitat Ausetanos. I. 475. Ta-
 rentinos. I. 226. Vandalos ineffaci-
 ter movet Theodosius. II. 243. Cor-
 sicum. I. 295. 301. Creticum. II.
 35. 184.
 cum Æquis. I. 62. 113. Alba-
 nis. I. 11. Amilcare Barca pari for-
 ma & fortuna gestum. I. 290. Anni-
 bale atrox. I. 469. Annibale Consuli-
 bus mandatum. I. 385. 389. Antem-
 natibus. I. 6. Antiatis. I. 125. An-
 tiocho. I. 592.
- ad* Bellum cum Antiocho, Philippus & Pto-
 lemæus Ægypti Reges pollicentur auxi-
 lium, pecuniam & frumentum. I. 593.
- Bellum cum Apulis & Samnitibus. I. 173. Ar-
 meniis. II. 52. Auruncis. I. 32. Au-
 sonibus. I. 165. Bojis celeriter con-
 fectum. I. 295. Cæsare. II. 55. Ca-
 penatibus. I. 107. 110. Celtiberis in
 Hispania citeriore. I. 680. 691. Co-
 riolano. I. 40. Cyro. II. 611. Etru-
 scis. I. 42. 123. 125. 126. 147. 188. 198.
 202. 203. 204. II. 15. Faliscis. I. 106.
 108. 109. 110. 111. 156. II. 15. 176.
 Fidenatibus. I. 8. 13. 84. 86. II. 15. 173.
 Gallis grave. I. 294. 299. II. 174. Gal-
 lis in Asia perfectum à Consule Cn. Man-
 lio. I. 638. Hernicis. I. 41. 123. 125.
 126. 142. Hierone, Syracusanis &
 sociis eorum ne gererent Pœni, condi-
 tionibus pacis sancitum. I. 291. Hi-
 spanis. I. 475. 547. Lacedæmoniis
 Athenienses gerunt. II. 620. Latinis.
 I. 15. 16. 17. 33. 123. 125. 126. 160.
 174. Lavicanis. I. 94. Lentiensibus
 Alemannis. II. 444. Liguribus.
 I. 695. 696. Ligustinis. I. 576. Lu-
 sitanis. I. 573. II. 29. Magone instau-
 rat Asdrubal. I. 402. 458. Marfis. II.
 182. Messeniis. II. 578. Nabide
 gerunt Achæi. II. 676. Numantinis.
 II. 29. Palæpolitanis. I. 167. Per-
 seo. I. 657. 708. 711. *sq.* Philippo
 Macedoniae Rege. I. 384. Picentibus.
 II. 182. Porfenna. I. 30. Præne-
 stinis. I. 130. 132. Privernatibus. I.
 146. 166. Ptolemæo difficillimum
 gessit Cæsar. III. 9. Pyrrho Rege.
 II. 424. Quadis gerit Commodus. II.
131. Romanis virandum. I. 533. Ru-
 tulis. I. 24. Rutulis persequitur Asca-
 nius. II. 103. Sabinis. I. 6. 14. 16. 32.
 35. 37. 49. 60. 62. 73. Salentinis.
 II. 175. Samnitibus. I. 151. 152.
 173. 201. *bis.* II. 174. Sarfinatibus
 Umbris. I. 250. Senonibus. I. 223.
 Sexto Pompejo. II. 49. 82. 186. Sy-
 phace. I. 493.
- Bellum cum Tacfarinate. III. 188. Ta-
 rentinis. II. 174. Tarquinienfibus. I.
 28. 107. 145. 172. Tiburtibus. I.
 143. Tusculanis. I. 132. tyrannis
 gestum. I. 420. Vejentibus. I. 8. 42.
bis. 44. 45. 46. 89. 98. 107. 110. II.
 173. Velitrenfibus. I. 130. Vestinis.
 I. 170. Volscis. I. 22. 34. 37. 40. 46.
 48. 49. 52. 55. 59. 87. 91. 97. 98. 99.
 107. 110. 123. 125. 126. 151. II. 173.
 Volsinienfibus Etrusca gente. I. 113. 223.
- Bellum Cydoniatae adversus Gortynios Gno-
 fiosque gerunt. I. 627.
- Dalmaticum. II. 90. III. 23. Dar-
 danos inter Bastarnasque. I. 697.
 Dario Rege Bersarum mortuo, in-
 ter filios ejus occultum primo,
 deinde apertum. II. 626. Dari-
 us Ionibus & Atheniensibus infert.
 II. 615. Demetrius contra Ro-
 manos haud segniter comparat.
 I. 303. Dionysius Siciliae tyran-
 nus infert Græciæ Magnæ. II. 658.
 durius fit Romanis sub Amilcare
 Barca. I. 287.
- è civili & externo mistum, est plus
 quam bellum. II. 43. etiam ab
 ignavis sumitur, à strenuis geritur.
 III. 346. & pacem Romanam
 in unius Manlii manu esse, asse-
 runt Tribuni pl. I. 646. Etru-
 sci Romanis moluntur. I. 201. 205.
 209. Etruscum. I. 223. 239. II.
 18. Etruscum cum Porfenna. I.
 15. II. 15. Eumenis adversus
 Antigonum. II. 648.
- ad* Bellum exeuntibus Imperatoribus mos est,
 gladiatorium munus & venatus dare. II.
 375.
- Bellum exhaurit, quidquid in Urbe novis re-
 bus pronum, ac superioris discordiæ
 nimium memor est. I. 223. ex mo-
 mento parvarum rerum sæpe pendet. I.
 536. ex Sicilia in Africam transduxit
 Agathocles. I. 254. externum con-
 cordia parit. III. 352. extra Macedoniae
 fines, neque cum Eumene Artali filio, ne
 injussu Senatus gereret Philippus, con-
 ditionibus pacis sancitum. I. 549.
- Bellum facile sumitur, sed ægerrime poni-
 tur. II. 740. Falisci contra Romanos
 cient. I. 292. Faliscis illarum. I. 118.
 fama majus, quam difficultate rei. I. 626.
 finitimi Romanis inferunt. II. 104. fi-
 nitimum. III. 18. formidabile sine
 Romano sanguine fortuna confectum. I.
 295. fraude trahitur. I. 338.
- Bellum Gallicum. I. 114. 138. 143. 145. 149.
 I i 2 223.

223. 294. 299. 302. 313. *bis*. 632. II. 16.
22. 36. 181. 424. III. 13.
ad Bellum Gallicum quantæ copiae conscrip-
ptæ. I. 299.
Bellum Gallogræcum. II. 26. gerere, fi-
mul & ærario parcere difficile est. II.
740. Germanicum. II. 86. 296. 301.
357. III. 44. 70.
ad Bellum Germanicum profectus Alexander
Severus. II. 357.
Bellum Gothicum sub Claudio. II. 397. Græ-
ciæ. II. 612. Græci reparant absente
Alexandro. II. 640. Gratiani cum Ale-
mannis. II. 202. grave ab Antiocho
Romanis imminet. I. 569.
Hereditarium. II. 38. Hispaniense.
II. 77. 180.
citra Bellum Illyricas controversias compo-
nere tentatum. I. 297.
Bellum Illyricum. I. 297. 303. 691. II. 22.
177. 183. finitum ante, quam nun-
tiaretur geri. II. 27. intra triginta
dies perfecit Anicius. I. 745. quibus
causis susceptum, qua fortuna gestum,
quibusque conditionibus finitum. I. 298.
Illyrii & Teutæ indictum. I. 297.
in Ægypto. II. 45. Africa. II. 175.
III. 14. Africa gerit M. Atilius
Regulus. II. 175. 176. Africa
motum, cui dux Tacfarinas. III.
163. 174. Africa profligat Ma-
ximianus. II. 194. Africam con-
vertit Scipio. II. 25. Albanos
parat. III. 278. Armenia &
pro ea sub Nerone. III. 239. Ci-
licia & Pamphilia. II. 183.
Bellum incipere nec Romanis, nec Cartha-
ginienfibus volentibus, species amicitiae,
magis quia non bellabatur, quam quod
fida pax esset, interea tenuit. I. 296. ine-
vitabile inter cupidos & vicinos. I. 256.
inexpiabile. I. 543. in Gallos negli-
genter paratur. I. 115. in Hispania.
II. 64. ciet Indibilis. I. 475. cum
Pompeji filiis. II. 46. 183. molitur
Annibal Amilcaris filius. II. 232. ul-
teriore ortum. I. 547.
in hostico potius gerendum, quam
suis finibus. I. 511. injuste in-
ferre noluerunt Romani. I. 295.
injustum, periculosum. III. 7. in
Lydiam transfert Cyrus. II. 612.
Mesopotamia gestum. II. 151. Me-
sopotamia Valerianus gerens, à Sa-
pore Persarum Rege superatus est.
II. 192. Perseum hostem judica-
tum paratur. I. 708. Ponto. III. 323.
Bellum in Sicilia natum. I. 248. admini-
strare jubetur L. Metellus. I. 278. in-
genti dimicatione geritur. I. 391.
ad Bellum instaurandum Carthaginienfibus
animi non deficiunt. I. 291.
Bellum inter Aborigines Trojanosque & Ru-
tulos. I. 3. Cæsarem & Pompejum
transiit in Ægyptum. II. 43. Con-
stantini I. M. filios. III. 623. cupi-
dos & vicinos inevitabile. I. 256. Ro-
manos & Albanos ortum. II. 110. Si-
dicinos Auruncosque ortum. I. 165.
intestinum. I. 707. III. 4. ob Vir-
ginis nuptias inter Ardeates. I. 81.
in Thracia motum. III. 192.
intulisse nullo jure gentium culpatur
Manlius à Legatis. I. 644.
Bellum Istricum. I. 691. 303. II. 26. 177. Ita-
licum. II. 66. *sq.* 182. *bis*.
ad Bellum it Cæcina. III. 312.
Bellum Iugurthinum. II. 31. 65. 181. de-
scripsit Sallustius. II. 720. --- 748.
Iustiniani II. adversus Arabas & Bul-
garos. III. 629. justum piumque.
III. 97. juvenes & pauperes,
alii pacem petunt. I. 226.
ad Bellum Lacedæmonii se parant. I. 567.
Bellum Lacedæmonii movent, Asiæ Imperi-
um affectantes. II. 626. Lacedæmo-
nios inter & Athenienses, vulgo Pelopon-
nesiacum dictum. II. 621. Laconum.
I. 589. Lamiacum Athenienses in
Græcia movent. II. 647. Latini oc-
culte in Romanos moluntur. I. 159. La-
rinum. II. 15. 17. 115. *bis*. III. 590. la-
tronum cum Viriatho duce. II. 63. 17.
Lentienfem ut gesserit Arberio Magister
Equitum. II. 444. 445. 446. Ligu-
sticum. I. 218. 221. 296. II. 22. Luca-
num. I. 223. Lyfimachum inter &
Pyrrhum. II. 652.
Bellum Macedonicum. I. 711. 718. 741. II.
25. 27. 59. 118. 177. 179. *bis*. 183. 184.
680. III. 590.
ad Bellum Macedonicum Balanos, Regulus
Gallorum, Romanis auxilia pollicetur.
I. 739.
Bellum Macedonicum in annum dilatum. I.
708. jubet Pop. Rom. I. 511. pa-
cem Punicam excepit. I. 509.
magnum magis, quam difficilis vi-
ctoria fuit in Numidia, aliisque
populis Africae. I. 275. male
auspicatum. II. 623. Manlius
injussu Pop. Rom. gessit. I. 644.
Marcomannicum. II. 190. 294. 296.
Marficum. III. 24. Messenii
contra Lacedæmonios instaurant.
II. 621. Messeniis illatum ob
stupratos virgines. II. 620. Mes-
senios inter & Achæos. II. 678.
Mithridaticum. II. 33. 67. 165.
183. 415. III. 49. Mithridati-
cum Manilius lege Pompejo con-
fert. II. 71. 72. monetariorum
severissime compescuit Aurelianus.
II. 408. montes ascendit. II.
50. 52. Mutinense. II. 47. III.
36.
Bellum Nabidis cum Achæis. I. 581. 584. na-
vale. II. 15. navale cum Veneris. II.
36. nemo sapiens, nisi pacis ergo
gerit. I. 295. neve in Africa, neve
extra Africam, injussu Pop. Rom. ut ge-
rerent Carthaginienfes, conditionibus pa-
cis cautum. I. 505. Nolanum. II. 67.
non semper moras patitur. I. 525. no-
vum

- vum in Africa. II. 45. Numæ Pompilio, ob justitiam ejus, nemo intulit. II. 110. Numantium. II. 29. 180.
- Bellum occultum, deinde apertum inter filios Darii. II. 626. omne fumitur facile, ægerrime vero definit. II. 740.
- ad* Bellum omnia parantur. III. 309.
- Bellum Orodes Romanis infert. II. 693.
- ad* Bellum Otho proficiscitur infelicitur, Ancilibus nondum conditis. III. 102.
- Bellum pace, nemo, nisi victor mutavit. II. 718. pactionibus finitum. I. 295. Palmyreni contra Ægyptios sumunt. II. 398.
- Pannonicum. II. 86. parandum, quando pax non potest tolerari. I. 503.
- Parthicum. II. 185. 186. 300. 310. 331. à Crasso infelicitur gestum. II. 37. duce Ventidio. II. 49. molitur Crassus. II. 74. sub Antonino Philosopho. II. 292.
- Parthis infert Demetrius. II. 682.
- M. Antonius. II. 165. Parthorum sub Hadriano. II. 280. Parthos inter & Medos. II. 692. Patres decernunt. I. 232. patriæ inferre constituit Antonius. II. 83. patriæ infert Cinna. II. 68. Peloponnesiacum. II. 621. periculosissimum Fabius Maximus periculo explicavit. II. 18. Persarum solenne. II. 138. Perseus jam vivo patre cogitat. I. 704.
- Perficum à Caro susceptum. II. 425. aggreditur Alexander M. II. 637. insigniter gessit Gordianus. II. 135. 371. sub Alexandro Severo. II. 356. sub Heraclio. III. 608. Valeriano. II. 379. Probus parans occiditur. II. 419.
- ad* Bellum Persicum parare se jubet Iulianus Arfacem, Regem Armeniæ. II. 517.
- Bellum Persis indicit Iulianus Imp. III. 623. Odenatus ad vindicandum Valerianum. II. 382. per totum orbem Romanis concitant Ætoli. I. 579. Perusinum. II. 186. III. 21. Perusinum concitat divisio agrorum. II. 48. Philippense. III. 21. 25. 133. Picenum. II. 19. Piraticum. II. 34. 71. 184. 415. Pompejo Siciliaeque infert Augustus. II. 82. post necem Dictatoris Fabii, administrat Decius Mus. I. 252. privatum. II. 16. Privernas. I. 166.
- ad* Bellum profecturi Romani Nemefi sacrificabant. III. 586.
- Bellum propter Saguntinos susceptum. I. 469. pro ultione paterna susceptum. III. 25. Prusiam inter & Eumenem. II. 679. Ptolemæus in Ægyptum parat. II. 648. Ptolemæis infert Antiochus Epiphanes, & frustra mcenia Alexandriae tentat. I. 756.
- Bellum Punicum primum. I. 256. 264. 269. 282. II. 20. 21. 27. 72. 116. 117. 175. difficile non magis, ob asperitatem locorum, quam ob Amilcaris Barcæ ingenium. I. 289.
- Bellum Punicum secundum. I. 306. 310. II. 22. 25. 85. III. 19. 126. ejus causa. I. 294. excitat Annibal. II. 177. quot annis duraverit? I. 509.
- Bellum Punicum tertium. II. 27. 28. 180. III. 126. Pyrrhi. II. 67. Pyrrhi adventu magnum & terribile confurgit. I. 229. Pyrrhus apparat. I. 227.
- Bellum quæ commoda secutura. I. 226. quasi mandatis inter se acceperunt Imp. Romani. II. 133. quibus necessarium, iis justum: & pia arma, quibus nulla nisi in armis relinquitur spes. I. 177. quietis gentibus, ostentandi sui, non fecit Antoninus Pius. II. 131. quod cum Antiocho Rege in Græcia gestum est, à Manio Acilio Consule finitum. I. 603. quod pater pæne confecerat, regibus hostium addictus, remisit Commodus, ac Romam reversus est. II. 305. quomodo suscipi voluerit Augustus. III. 24.
- Bellum reparantes tyrannos Athenienses trucidat Thrasybulus. II. 626. residuum. III. 84. Romani Philippo inferunt. II. 675. Romani terra gerunt in Græcia. I. 523. Romanis communi consilio parant Macedonum atque Illyriorum Reges. I. 710. Romanis inferre constituit Philippus, excitatus à Demetrio Illyriorum Rege. II. 673. Romanis infert Philippus cruentum. II. 644. Romanis infert Antiochus Rex Syriæ. II. 119. Pyrrhus. II. 116. Romanum ad liberandam Græciam suscipit Antiochus. I. 596.
- in* Bellum Romanum Regem Persarum impellit Antoninus. II. 476.
- ad* Bellum Romanum Reges concitant Ætoli. I. 578. 584.
- Bellum Romanum meditatur Amilcar Barca. I. 306.
- ad* Bellum Romanum Thoas, Prætor Ætolorum Græciæ gentes omnes stimulat. I. 578.
- Bellum Sabinum. I. 7. II. 17. Salentinum. I. 251. II. 19. Samniticum, quibus de causis susceptum. I. 151. 152. 177. 218. II. 17. 18. 114. III. 103. Sardinia inferunt Asdrubal & Amilcar. II. 657. Sardoum. I. 296. Sarmatis inferre parat Maximinus senior. II. 362. Scipio in Africam vertit. II. 25. Scytharum adversus servos. II. 615. Scythicum. II. 377. Scythi infert Cyrus. II. 612. segne, apparatus magni. I. 277. se ipsum alit, dictum Catonis. I. 560.
- ad* Bellum Senatores ducit Otho. III. 294.
- Bellum Senonense. I. 224. Sertorianum. I. 32. 70. 183. 415. servile. II. 39. 40. III. 189. Servile in Sicilia ortum. II. 381. Siciliense. III. 34. Siculum. I. 244. II. 622. 623. III. 21. 24. sine justis & necessariis causis nulli genti

- intulit Augustus. III. 23. fine Magi-
stratu & principum consensu geri non
potest. III. 461. sociale. II. 39. 120.
122. *bis*. 182. fociorum adversus
Demetrium. II. 652. Spartacium. II.
40. 70. 183. Spartanum varie nar-
ratur. I. 568.
- ante* Bellum sub Commodio cœlum ardet. II.
308.
- Bellum suscipiendi cupiditas apud Carthagi-
nenses & Romanos. I. 256. Sylla-
num vel Marianum. II. 182. Syracu-
fanorum cum Pœnis. I. 274. Syria-
cum Regis Antiochi. II. 25. 26. 118.
163. 179.
- Bellum Tarentinum. I. 225. 227. 230. &
cum Rege Pyrrho. II. 18. grave,
periculosum & improvisum. I. 226. in
Africam vela dimittit. II. 18. Tar-
quinienfe. II. 145. Taurinorum ad-
versus Insubres. I. 317. terrestre in
Sycilia C. Duilio evenit. I. 264.
- ad* Bellum terrestri Marte prosequendum,
animum consiliumque strenue advertit
Senatus Romanus. I. 286.
- Bellum Teutonicum. II. 32. 122. The-
odosii contra Vandalos. II. 208. The-
odosius parat contra Eugenium. II. 204.
Thracium. II. 33. 86. Thurinis in-
ferunt Tarentini. I. 225. Tib. Cl.
Nero ciet in Campania. II. 81. Ti-
gurinum. II. 32. transferendum, ibi-
que finiendum sentit Scipio. I. 485.
transitumque in Europam molitur An-
tiochus M. I. 344. Troicum. II. 50.
Turdulum. I. 562.
- Bellum Vaccæis infertur. I. 307. Vejens
ob superbum responsum. I. 99. Vi-
tellianum. III. 119. Viriathinum. II.
85. III. 96. Volscum. I. 130. Vol-
finienfe. II. 19. 223. Volfinienfe,
non bellum cum justis hostibus, sed ad-
versum scelestâ servitiâ pro focis ultio
fuit. I. 251. Volfiniensium dignum
triumpho visum est. I. 259. ut Æto-
li cum Philippo terra gererent, in con-
ditionibus pacis cum Pop. Rom. fan-
citum. I. 417.
- ante* Bellum ut omnia juste fierent, Legatos
Romani Carthaginem miserunt. I. 310.
Xerxis gloriatio. II. 617.
- Bellus Gentii Regis orator. I. 745.
- Belochus Rex Assyriæ. II. 230.
- Belsoli Regis Regum epistola ad Saporem.
II. 379.
- Belus amnis. III. 351.
- Belo, quem alii Saturnum vocant, Carthagi-
nenses quotannis victimam humanam
faciunt. I. 253.
- Belus Agenoris pater avus Elisæ vel Didonis.
I. 252.
- Rex Assyriæ. II. 524.
- Benacum. II. 420. III. 648.
- Benacus lacus. II. 152.
- Bendidium templum. I. 642.
- Benedictionem à Severino accipit Odoacer.
II. 212.
- S. Benedictus. II. 217. 218.
- Benedictus Papa. II. 219. 220.
- Benefacta multa uno delicto perdita. I. 742.
- Beneficentia Eumenis. I. 704. Massiliensium
in Phocenses. II. 684.
- Beneficia à superioribus Principibus concessa,
omnia uno confirmat edicto Titus. III.
117. nimia odium pariunt. III. 187.
plurima & immensa Cæsaris erga Regi-
nam Eunoën. III. 12. Populi Roma-
ni gratuita. I. 769. privata à publicis
secreta. II. 677.
- Beneficiarius Serviani. II. 277.
- Beneficii grata memoria. II. 621. quam
ultionis honestior occasio. II. 653. sui
Centurionis, à se promoti. III. 45. sui
facit commeatus Claudius. III. 76. fa-
cere munus imperii. II. 646. veteris
memoria an crimen recens extinguatur.
I. 126.
- Beneficiis Apollinis utendum. II. 405. qui
vincitur, vere victus est. II. 639. Ro-
manos vincere Pyrrhus nititur. I. 236.
238.
- Beneficio alieno quæ obvenierunt, creditæ
verius quam donatæ pecuniæ sunt. I.
275. vivit D. Brutus. II. 78. de-
um adjutor Consilio offertur. I. 678.
fides obstringitur. II. 619. ingratum
Lætum iussit occidi Iulianus. II. 314. li-
berorum habere decurias non permittit
Claudius. III. 73. Populi Romani
Chalcidenses & pacem & libertatem ha-
buerunt. I. 589. pro Beneficio
Xantippo insidias struunt Pœni. I. 274.
- Beneficiorum in adversis memoria nulla. II.
76.
- quoque potentia gravis liberis.
II. 47.
- Beneficium ab injuria superatur. III. 332. a-
mici taceri non debet. II. 415. con-
cessum eripitur denuo. III. 98. ma-
ximum, quod Romani exteris conferre
possunt, Regis & amici appellatio est.
III. 400. Populi. III. 8.
- Bene meritis de Rep. ager assignatur. I. 525.
526.
- Benevolentana colonia. II. 175.
- Beneventani. III. 644. à Romanis laudati.
I. 434. in publico epulantur paleati,
aut alba lana velatis capitibus Volones.
I. 375.
- Beneventanorum fines invadit Constantinus. II.
222. humanitas erga milites Roma-
nos. I. 375.
- Beneventanus ager popularatur. I. 331. 396.
- Beneventi gladiatorum munus. III. 263. ob-
sidio dimittitur. II. 223.
- Beneventum. III. 39. 89. 263. deducta co-
lonia. II. 61. olim maleventum di-
ctum. I. 188. 245. 250. 394. oppu-
gnat Constantinus. II. 222. Constantinus
oppugnat. ibid. expugnatur. III. 632.

- incensum. III. 644. triumphans Romualdus. II. 223.
- Benevolentiae & hospitalitatis omni genere accepti habitique Legati Romani Alexandriam missi. I. 208. novo genere ad Imperii partem adscivit Lucium Animum Verum Antoninus Philosophus. II. 149. officia corrupta per luxum lasciviamque. II. 135.
- Benevolentia & gratitudo Atheniensium erga Romanos. I. 563. & munificentia Massiliensium in Romanos. II. 696. mirabili ac perpetua fuit Septimus Severus. II. 150. mutua. III. 33. singularis. III. 57.
- Benevolentissimus natura Titus. III. 117.
- Benevolus apparuit Tiberius illis, quos ode- rat. II. 144.
- Benignitas Annibalis celebrata erga captivos ex Cannensi clade. I. 346. Antonini Philosophi in Commodum & ejus propinquos. II. 295. Augusti, ipsum ad coelestem gloriam effert. III. 34. Benignitate deum metus demptus. I. 480.
- Beorgor, rex Alanorum peremptus. II. 243.
- Berenice vel Beronice Agae regis Cyrenarum filia despondetur Ptolemæi filio. II. 671. à Seleuco privigno interficitur. II. 671. Attali sponsa. II. 683. Cyrenaica Demetrium sponsum, ob illatum matri suae stuprum, interficit. II. 671. Ptolemæo nubit. II. 671. Regina à Tito Vespasiano amata, sed dimissa. II. 146. III. 116. 295 309.
- Berenice urbs Africae. II. 184. 517.
- Berengarii. III. 643.
- Bergamum vel Bergomum civitatem Galli condiderunt. II. 242. 660.
- apud Bergentionem expirat Valentinianus. II. 155.
- Bergistani deficiunt. I. 561. Bergistanorum civitas subacta à Catone. I. 561. civitatis septem castella. I. 561.
- Bernardus nepos Ludovici I. Pii. III. 642.
- Beroea civitas. I. 764. II. 557. 600. deditur Romanis. I. 751. 765.
- Milo Beroeæus. I. 720.
- Beroeæus Alexander Demetrio spiritum intercludit. I. 678.
- Beroë Pyrrhi nutrix. II. 652.
- Berones Cassiani. III. 527.
- Crito Berræus legatus Philippi ad Annibalem. I. 364.
- Beryti conventus. III. 309.
- Berytus urbs Phœnices. II. 438.
- M. Valerius Probus Berytius vel Berritius Grammaticus. III. 130.
- Besæ dei oraculum. II. 487.
- Besantio opp. Galliae. II. 494.
- Besafides Imperator Hispanus funditur & fugatur à Romanis. I. 553.
- Besbicus. II. 509.
- Besidia oppidum Bruttiorum à Pœnis deficit ad Romanos. I. 498.
- Bessi pop. I. 667. 668. II. 184. à quo primum debellati. II. 163. 184. 262. fu-
- fi. III. 19. in copiis Pompeji. III. 495.
- Bessica progenie ortus Leo Imp. II. 270.
- Bessorum gens durissima. II. 557.
- Bessum interfectorem Darii de medio tolli curat Alexander M. II. 642.
- Bessus Darii interfectior excruciat. II. 642.
- Bestiae & feræ, ut bene merita, olim in agros & sylvas liberae dimittebantur. II. 578.
- innumerabiles in circo interficiuntur millesimi anni celebratione. II. 239.
- Bestiarii. II. 446. Bestiarius valde delectatur Claudius. III. 78.
- Bestiarum morientium morsus leriferi. II. 28.
- ad Bestias condemnavit in maiore fraude convictos Claudius. III. 73. multos honesti ordinis Caligula. III. 63.
- Bestiis objecti Germanorum Reges. II. 195.
- de L. Bestiae Calpurnii deditio cum Iugurtha consilium. II. 727.
- à Bestia Calpurnio Leptirani omnia impetrant. II. 738.
- L. Bestia Calpurnius avaritia corrumpitur. II. 727. exercitum in Africam parat. ibid.
- L. Bestia Calpurnius inter conjuratos. II. 708. inter Consules Kal. Ian. creatos. II. 233. primus in Numidiam immititur. II. 31. 727.
- L. Bestia Tribunus plebis. II. 713.
- Betæ pop. II. 526.
- Bethasii pop. III. 343. 345.
- in Bethleem positus Hieronymus presbyter. II. 242.
- Betizare vel Betiffare pro languere dixit Augustus. III. 36.
- Beturia. I. 660. III. 556.
- Beudos vetus. I. 634.
- Bevus fl. I. 519.
- Bezabden opp. Iulianus expugnat. II. 494. obsidione gemina aggredi vult Constantinus. II. 503. Sapor Rex Persarum expugnat, & reparatum praesidio, com- meatuque instruit. II. 491. 492.
- Bibacitas Gallorum. II. 451.
- Bibaculi carmina de Val. Catone. III. 128.
- L. Furius Bibaculus Consul. I. 343.
- Bibalus Pannoniae Urbs. III. 579.
- Bibendo Reip. profuit Bonosus. II. 423.
- Bibere in ossibus Capitem mos Thracum. II. 33. semel atque iterum poposcerunt legati Celtiberorum ab Imperatore Graccho, antequam loquerentur. I. 685.
- Biberius Mero dictus Tiberius Nero. II. 144. III. 49.
- Bibliotheca Alexandrina. III. 124. Graeca Latinaque in templo Apollinis. III. 25. in Octaviae porticu ordinanda. III. 129.
- in Bibliotheca novi templi ponitur Apollo. III. 55.
- Bibliotheca Palatina. III. 129. Sereni Sammonici, Gordiano juniori testamen-

- to relicta. II. 370. tanquam thesaurus
fervatus. III. 632. Tiberina. II. 415.
Ulpia in thermis Diocletianis. II. 401.
bis. 402. 412. 415.
Bibliotheca. III. 664. Ægypti inæstima-
biles. II. 517. Alexandrinæ volumi-
na septingenta millia. II. 517. copia
& splendore Gordianus, in famam lit-
eratorum, decore pervenit. II. 370.
ordinandæ Pompejo Marco delegantur.
III. 13. Ulpia armaria. II. 412. un-
detriginta publica, ex iis præcipuæ
duæ, Palatina & Ulpia. III. 666.
Bibliothecam miri operis exstruit Hadrianus.
II. 237.
Bibliothecas incendio consumptas, petitis un-
dique, præsertim Alexandria exemplis,
reparat Domitianus. II. 147. III. 124.
616. quas maximas possidet, publi-
care destinat Cæsar. III. 111.
Bibliothecis præcipuos auctores veteres dedi-
cavit Tiberius. III. 55.
in Bibliothecis omnibus Tacitum Historicum
poni iussit Tacitus Imp. II. 413.
Bibractense Gallorum concilium. III. 451.
Bibracte opp. Æduorum. III. 395. 450. 456.
458.
Bibrax opp. Rhemorum. III. 403.
Bibroci pop. Britannia. III. 424.
M. Bibuli crudelitas in Cæsarianos. III. 497.
edicta. III. 5. 11. filii duo interfici-
untur. III. 515. mors. odium in
Cæsarem. III. 497.
M. Bibulo evenit quod Polluci. III. 5.
Bibulum impugnat Cæsar. III. 7.
Bibulus & Verus Consules. II. 313.
C. Bibulus. III. 179.
C. Publicius Bibulus Trib. pl. I. 439.
L. Bibulus Consul. II. 184. Trib. pl. de
legione secunda. I. 344.
M. Bibulus armis expellitur foro à Cæsare.
III. 5.
Bibulus Cæsari collega & adversarius datus.
II. 74.
M. Bibulus Cæsaris collega in ædilitate. III.
5.
inter Cos. Kal. Ian. creatos. III. 6.
toti officio maritimo præpositus,
naves Cæsaris incendit. III.
495. *sq.*
Biceps Agnus cum quinque pedibus natus
Asculo. I. 536. Civitas Roma. II. 39.
porcus Cære natus. I. 457. puer
natus in Vejenti. I. 699. Romæ. II.
289.
intra Biduum Amida bis oppugnatur à Persis.
II. 482.
per Biduum ludi Romani & plebeji Romæ
instaurati. I. 490.
Biennales induciæ Etruscis datæ. I. 199.
Biferæ ficus. III. 35. Biformis Cecrops
& quare? II. 616. hominum partus.
III. 230.
Bigæ unius adjectione honoratur natalis Ti-
berii. III. 47. Bigati, pecuniæ spe-
cies. III. 357. quingenti, & equus
eximius strenuo militi dantur honoris
ergo. I. 355. Bigatum argentum. I.
547. 551. 569. 614.
Bigas quadrigasque, & equos defultorios agi-
tant nobilissimi juvenes. III. 10.
Bigelem Getarum regem Ardabures Asparis
filius interficit. II. 270.
Bigemmeus Anulus. II. 399.
Bigerra urbs, oppugnatur à Pœnis, sed obfi-
dionem solvit Scipio. I. 384. Biger-
riones Romanis dediti. III. 413.
Bijuge curriculum. III. 61. Bijugi cur-
ru decurrit Tiberius. II. 145.
Bibilis Hispaniæ fl. durando ferro aptus. II.
697.
Bilibres coronas Populo promisit Aurelianus.
II. 408.
formæ. II. 353.
Bilistages regulus Illeggetum, auxilium petit
à Romanis. I. 560.
Billimer occiditur. II. 212.
Bimestris Consulatus. III. 84.
Bimulus. III. 59.
Binariæ formæ. II. 353.
Bineses è numero Nobilium Optimatum Per-
sarum obses. II. 542. 543. Nisibin
à Ioviano recipit, nomine Saporis. II.
543.
Bingium opp. Germaniæ. III. 346. 473.
Bini triumphii Consulium. I. 251.
Biorgor vel Biorgus Rex Alanorum. II. 211.
III. 603.
Biothanatum se futurum, prædictum Heli-
ogabalo. II. 345.
Bipalme spiculum. I. 723.
Biremes. III. 10. prospectæ Pompejanæ.
III. 22.
Birri Atrebatii & Canusini. II. 427.
Bisaltæ pop. trans Nessum amnem incolunt,
& circa Strymonem. I. 764. frustra
à Perseo tentati. I. 751. viri fortif-
simi. I. 763.
Bissexti Populo Romano infausti ratio. II. 547.
Bisextum quid, & unde sit? *ibid.*
Bisturnicia vel Spinturnicia, *vide* Spinturni-
cia.
Bisula fluv. II. 511.
Bitaxa opp. II. 526.
Bitheridus, Primas Alamannus à Valentiniano
Aug. regere milites iussus. II. 578.
Bithynia. I. 443. 635. 711. II. 8. 396. 509.
510. III. 11. 151. 252. à Nicomede
Pop. Rom. testamento relicta. II. 64.
in Bithynia Aquilius Legatus Rom. à Mithri-
date vincitur. II. 686.
Bithynia à Scythis vastata. II. 381. *in* di-
tionem Procopii redigitur. II. 552. Ni-
comedem amicum Pop. Rom. Mithri-
dates vult expellere. II. 182. 757. o-
mnis in deditionem Nicomedis concedit.
I. 634. II. 33. stipendiaria facta. II.
73.
Bithyniæ ac Ponti compositio Cæsari diffi-
lis. III. 530. caput Prusias. III. 594.
Nicomedia constata terræ motu. II. 131.
pars à Turcis subacta. III. 639. pars
Gallo-Græcia. II. 668. principum
liberi saluant Pyrricham. III. 10. Re-
gem

- gem Prusiam ad bellum adversus Romanos concitat Antiochus. I. 615.
 Rex Prusias. I. 480. 549. Rex fines regni Attali transgreditur. I. 455. Nicomedem filium interficere studet. II. 682.
 Bithyniam regit Iulianus. II. 313.
apud Bithyniam Licinius adigitur à Constantino, pacta salute, indumentum regium ei offerre per uxorem. II. 153.
 Bithyniam primus statim belli imperus rapit. II. 33.
 Bithynica regina. III. 11.
 Bithynicus exercitus. II. 325. fornix. III. 11. Nicomedes. II. 33.
per Bithynos Gallo-Græciam venit Iulianus Imp. III. 598.
 Bitocus *vide* Sitocus Gallus, percussor Mithridatis. II. 123.
 Bittius vel Bitis Cotyis, Regis Thracum filius in triumpho, post in custodiam ducitur. I. 768. 769.
 Bitumen *apud* Babylonem è terra exæstuat. II. 610. ex Iordane egeritur. III. 351. ex quo muri Babylonis. II. 610.
 Bitumine stratum intrinsecus solum Siculum. II. 622.
 Bituitus Rex Arvernorum, discoloribus in armis, argenteoque carpento, qualis pugnaverant, in triumpho ducitur. II. 32. 181.
 Bituriges. II. 36. III. 456. regem Celtico dant. I. 114. summam Imperii Galorum tenent. I. 114.
 Biturigum res. III. 441. 458.
 Bivius Curius Cæsarianus. III. 473.
 Bizabda. III. 595.
 Bizes fl. II. 510.
 Blæfii duo voluntaria morte perempti. III. 209.
 Blæso pæne mortem attulisset audax Vibuleni facinus. III. 144.
 Blæsus Junii filius. III. 143. 145. 183. militem furem moderari & sistere conatur. III. 143. Pro-Consul Africæ. III. 182. salutatur Imperator. III. 183. Tacfarinatem aggreditur. III. 183.
 G. Sempronius Blæsus Aedilis. I. 653. Consul. I. 276. 290. cum navibus in Africam proficiscitur. II. 176. Prætor. I. 661.
 Cn. Sempronius Blæsus Cn. Fulvium accusat. I. 408. Legatus. I. 431.
 Iunius Blæsus laudatus. II. 93. *vide* Iunius.
 P. Sempronius Blæsus Trib. pl. I. 604.
 Blandæ, urbs ex Lucanis à Romanis captæ. I. 376.
 Blanditiæ cruentæ. II. 432. gratulantium blandientiumque. III. 101. Sophonisbæ uxoris Syphacis erga Masinissam. I. 495. virorum maxime efficaces ad muliebrem ingenium preces. I. 6.
 Blanditiarum occasiones. III. 77.
per Blanditias evocatos reges nunquam emit Tiberius. II. 187.
 Blanditias prohibuit inter suos Augustus. III. 30.
 Blandimentis nullis coalescere potuerunt vitia Neronis. II. 128.
 Blandissimus ingenio fuit Silvanus. II. 154.
 Blandus magis quam beneficus fuit Helvius Pertinax. II. 150.
 Blasius, Salapiæ princeps, favet Romanis, Dasiūque Annibali faventem, appellat de prodicione. I. 422. Salapiam tradit Marcello. *ibid.*
 Cn. Blasius Censor. I. 252.
 Merenda Blasius Prætor. I. 569.
 P. Cornelius Blasius Legatus. I. 727. Quinquevir. I. 757.
 Blatta & serico & cocco intortos funes paravit Heliogabalus, quibus, si necesse esset, laqueo vitam finiret. II. 345.
 Blatteæ tunicæ. II. 410.
 Bleda frater Artilæ Regis Hunnorum. II. 209.
 Bledam fratrem & consortem in regno suo Artila perimit, ejusque populos sibi parere compellit. II. 243.
 Blemyæ captivi, stuporem visu suo Romanis afferunt. II. 419. cum gladiatoribus committuntur. *ibid.* Blemyarum situs. II. 434.
 Blemyes ab Aureliano in triumpho ducti. II. 407. 409. subigit Probus & in triumpho ducit. II. 419.
 Blitius Catulinus. III. 270.
 Blossii, Principes fratres, *apud* Campanos, conjurantes contra Romanos, opprimuntur. I. 430.
 Boamundus. III. 635.
in Boario foro ante Fortunæ ædem duo fornices de manubiis facti. I. 548. bos in tertiam contrignationem escendit, atque inde tumultu habitatorum territus, se dejecit. I. 325.
 à Boario foro oritur incendium. I. 587.
in Boario foro sanguine pluit. I. 373.
 Boarium forum. I. 206. 446. III. 663.
 Boas insula Dalmatiæ. II. 507.
 Bocchar ex Præfectis regis Syphacis, vir acer & impiger, mittitur in Masinissam, quem vincit. I. 487. Rex Maurorum. I. 486.
 Bocchoris vel Occhoris Rex, *vide* Occhoris. III. 350.
 Bocchi ad Syllam oratio, qua se purgare nititur. II. 747. cum Iugurtha necessitudo. II. 739. fides Punica. II. 747. filia Iugurthæ uxor. II. 739. filius Volux Syllæ obviam mittitur. II. 746. legati à Iugurtha corrumpuntur. II. 747. magnanimitas. II. 746. monumenta tolli Sylla non patitur. II. 122.
ad Bocchi orationem Syllæ responsio. II. 747.
 Boccho ignoscunt Romani. II. 746.
 à Boccho Iugurtham in deditionem accepit L. Cornelius Sylla. II. 122. Boccho Magulsam Mauritaniam principem, accepta pecunia, prodidit M. Livius Drusus. II. 121. à Boccho Mauritaniam obtentæ. II. 162. cum Boccho per interpretem agit Sylla. II. 747.
 L 1 Boc-

- Bocchum Iugurtha adversus Romanos incitat. II. 739. Legati Metelli à bello dehortantur. II. 739. *ad* Bocchum mittitur Sylla à Mario de communibus rebus agendis. II. 746.
- Bocchus Rex Mauritaniae. II. 181. 725. *ad* Marium legatos mittit. II. 745. *ex* improvise Romanos aggreditur. II. 744. illectus praemio cum exercitu Iugurham accedit. II. 744. Iugurthae infidias tendit. II. 747. Iugurtham Romanis tradit. II. 748. occiditur. II. 31.
- Bodotria Britanniae aestuarium. III. 369.
- Boduognatus Nerviorum dux. III. 406.
- Bœbe palus. I. 522.
- Boëmiae Metropolis Praga. III. 648.
- Bœotarchæ, Magistratus Bœotorum. I. 548. 716.
- Bœotarches Brachylla occiditur. II. 548.
- Bœotia. I. 443. 444. 454. 456. 516. 523. 532. 540. 597. 707. 722. 724. 726. 734. 764. *in* Bœotia ad Plataeas Mardonius à Græcis victus. II. 619. Bœotia praesidium Regis dispulsum. II. 33. quæ infamis Romanis. I. 549. verus Macedoniae appellatio. II. 629.
- Bœotiae caput sunt Thebæ. I. 540. civitatum omnium suffragiis accipitur societas cum Romanis. I. 541. motus. I. 714. *sq.* 716. status. I. 594.
- Bœotiam Scythæ pervagantur. II. 383. *in* Bœotiam it Quinctius, ejus urbes oppugnat. I. 540.
- Bœoticum imperium perdunt Thebani. II. 621.
- Bœotii pro Thebanis. II. 632. Heracleam condunt. II. 652.
- Bœoti Antiocho nihil certi respondent. I. 590. castigati verbis, ob ingratum animum erga Romanorum beneficia. I. 599. decernunt in consilio societatem cum Romanis. I. 480. exacerbati multos Romanos per latrocinia tollunt. I. 549. Græciæ pop. I. 454. *in* latrocinium vertuntur. I. 544. multantur à T. Quintio. I. 549. petunt à Quintio, ut hi, qui suæ gentis militassent apud Philippum, sibi restituantur. I. 548. qui sub Philippo militarant, restituuntur, sed gratiam nullam habent Bœoti. I. 548. Romanos ex infidiis occidunt. I. 544.
- Bœotis suadet Aristæus, quæ suaserat Achæis. I. 541.
- in* Bœotorum concilio Attalus rex primus verba facit, & loquens concidit. I. 540. Bœotorum decreto Antiocho statua posita. I. 599. gens aversa ab Romanis jam inde à Brachyllæ morte. I. 589. *in* Bœotorum gentem Attali merita. I. 540. Bœotorum juvenus. I. 720. magistratus Bœotarchæ. I. 548. 716. perfidia. I. 549. prætor Antiphilus. I. 540.
- Bœotos sibi adjungit Antiochus. I. 594.
- Bœtius & Aëtius à Valentiniano occiduntur. II. 211. Præfectus prætorio manu
- Valentiniani Imp. interemptus. II. 243. senior & Exconsul gladio trucidatus à Theodorico. II. 215. V. C. Consul sub Zenone. II. 244.
- Bogud adversus Marcellum pugnat. III. 528. 529. à Pompejo filio infestatur. III. 537. & Pfitrius Cirtam Iubæ regis oppidum invadunt. III. 538. Mauritaniae rex à Cassio in auxilium vocatur. III. 528 529.
- Bogudis uxor Eunoë. III. 12.
- Boja oppidum. III. 443.
- Bojemi. III. 361.
- Boji ad deditionem à Romanis compulsi. I. 301. adversus Atilianas copias locati. II. 300. Æduis attributi. III. 396. Alpes transgressi. I. 114. animos addunt Annibali, ut in Italiam ire pergat. I. 314. Ariminensem agrum & urbem postulant. I. 295. à Romanis deficient. I. 313. ceterique Galli, tum ex aliarum rerum, tum mancipiorum venditione ingentem pecuniam cogebant. I. 257. C. Servilium & C. Lutatium ad vicum Tanetum capiunt. I. 498. cum Romanis decertant. I. 510. Transalpinis auxiliis dimicant. I. 295. datis obsidibus, mutantur agri parte fere dimidia. I. 604. 608. diripi sua impune, quam tuendo ea conferere certamen malunt. I. 576. duce Amilcare Poeno, invadunt Placentiam. I. 512. & Etrusci victi. I. 224. & Sallii & Illuates colonias Romanas vexant. I. 512. fusi circa Litanam silvam. I. 569. fusi & compulsi ad quietem. I. 697. gallica gens. I. 536. III. 361. gens minime ad moræ tædium patiens. I. 551. Helvetiorum auxiliares. III. 392. 399. in hostili animo propositoque persistunt. I. 299. jungunt se Insuëribus & Cenomanis. I. 536. magnas copias Gæfatarum Gallorum stipendio conducunt. I. 299. oppugnant castra Romana. I. 562. 570. rebellant in Italia. I. 313. respiciunt Annibalem, Saguntinam urbem summis viribus oppugnantem. I. 304. Romana castra ingressi repelluntur. I. 570. Romanos iterum aggrediuntur, & vincuntur. I. 551. se Domitio dedunt. I. 587. se Romanis dedunt. I. 301. 604. spolia corporis Postumii, caputque præcisum, ovantes, templo, quod sanctissimum est apud eos, inferunt. I. 358. tam inimici infestique Romanis fuerunt, quam Ætolorum gens. I. 578. ubi egressum è finibus suis hostem sentire, sequuntur silenti agmine, locum infidiis quærentes. I. 576. vincuntur à Romanis, ut vix nuntius cladis relinqueretur. I. 551. 562. 570. 576. 577.
- Boicus ager. I. 300.
- à Bojis circumventus C. Oppius. I. 510. *de* Bojis Gallis Liguribusque triumphat Q. Minucius. I. 547. *de* Bojis Gallis triumphat

- umphant P. Corn. Scipio. I. 604. *d*
 Bojis occiditur M. Atinius Præfectus fo-
 ciūm. I. 570. *cum* Bojis bellum cele-
 riter confectum. I. 295.
 Bojorum agri. I. 604. 626. 668. agros
 exurunt Cofs. I. 536. *sq.* agros po-
 pulantur Romani. I. 551. *in* Bojorum
 agrum colonia deducta. I. 622. *in*
 Bojorum agrum exercitum inducit L.
 Corn. Merula. I. 576. Bojorum a-
 grum invadit C. Oppius. I. 510. ani-
 mi fracti. I. 553. copiae iter per E-
 truriam tentant. I. 299. duces Trans-
 alpinos contra Romanos excitant. I.
 294. duodeviginti millia caesa à P.
 Corn. Scipione. I. 604. Etruscorum-
 que reliquiae. I. 225. fines populati.
 I. 510. mos, ex calvo hostium po-
 cula faciendi. I. 358. oppidum Ger-
 govio. III. 442. quatuordecim millia
 uno die caduntur. I. 577. *ob* Bojo-
 rum rebellionem Mutinam obsidet T.
 Annius. Triumvir. I. 313. Bojorum
 regulus Corolamus cedit Romanos. I.
 551. Rex Ates. I. 295. triumphi
 spem Marcellus Collegæ Furio relinquit.
 I. 551.
 Bojocalum corrumpere conatur Avitus. III.
 243. deserunt auxilia. *ibid.* Bojo-
 calus Anfibariorum dux, Frisiorum a-
 gros occupat. III. 243.
 Bojohæmum Marobodui regia. II. 89.
 Bojonia vel Bovinia Procilla avia materna An-
 tonini Pii. II. 287.
 Marcus Bojonius. II. 141.
 M. Bojonius dictus ante Aurel. Antoninus
 Philosophus. II. 131. 149. 190. 287.
 Bojorix Cimber in acie dimicans impigre,
 non inultus cadit. II. 33. Regulus
 Bojorum. I. 569.
 Bojos Etruscisque vincit Q. Æmilius Papus
 Cos. I. 224. 233. gravis armaturæ
 miles undiquaque adoritur, multosque
 interficit. I. 300. jubet vastari P. Æ-
 lius Cos.
 Fulvius Bojus Dux Rhærici limitis. II. 403.
 Bolæ. I. 123.
 Vectius Bolanus. III. 367.
ad Bolas æquorum exercitus oppressus. I.
 123.
 Bolbiticus. II. 516.
 Bolechus Rex Assyriæ. II. 229.
 Boleslaus Boëmus. III. 643.
 Boletare Halievicum. II. 400.
 Boleri deorum cibus. III. 88. *de* Boleri,
 ficedulæ, ostreae, & turdi certamine,
 dialogus Afellii Sabini. III. 40.
 Boleto sanatur Claudius. III. 231.
 Boletum medicatum Agrippina offert Clau-
 dio. III. 80.
 Bombi, plausuum genus. III. 85.
 Bomilcar Carthaginensium dux cruci suffi-
 xus. II. 663. Iugurthæ insidias struit.
 II. 737. Massivæ insidias tendit. II.
 729. Massivam obtruncandum curat.
ibid. Præfectus Classis Carthagini-
 ensis Locros accedit. I. 365. 382. reus
 ex æquo & bono à Iugurtha in Numidi-
 am mittitur. II. 72. vincitur & fu-
 gatur à Romanis. II. 738.
 Bomilcarem cum insidiarum fociis Iugurtha
 interficit. II. 737.
 Bomilcaris classis fugit, ne cum Romanis pu-
 gnaret. I. 399. 400. filius Adherbal.
 II. 23. Amilcar. I. 368. Hanno.
 I. 313. in prodendo Iugurtha focius
 Nabdalsa. II. 737. vades quinquaginta.
 II. 729.
 Bona Ælii Sejani publicantur. III. 200. 201.
 damnatorum. III. 28. fortuna bonaque
 mens raro simul hominibus datur. I.
 507. fortuna nova quibus est, ex in-
 solentia impotentes lætitiæ intaniunt. I.
 507. Iubæ regis sub hasta vendita.
 III. 551. libertorum. III. 88. ma-
 gis occasione, quam justa causa Sardinia
 & Corfica à Romanis occupatae. I. 294.
 Manlii Capitolini publicata. II. 114.
 militiam detrectantis vendidit M. Cu-
 rius Cos. I. 244. paterna repetit
 Sextus Pompejus Cn. Pompeji filius. II.
 123. proscripta per Ærarium pub-
 licum. II. 27. publicata. III. 5. quæ
 honesta, mala, quæ turpia. III. 332. re-
 gia diripiunt Romani. II. 14. segni-
 us homines quam mala sentiunt. I. 499.
 sub hasta vendita. I. 107. Vitruvii
 Vacci Semoni Sancto consecrata. I. 167.
 vivorum & mortuorum. III. 122.
 Bonæ artes. I. 371. deæ ædes. II. 282. deæ
 in Aventino ædes. III. 664. 665. deæ
 subfaxanæ ædes. III. 665. voluntatis
 Varus, sed malus dux. I. 92.
 Bonas artes florere facit Aurel. Antoninus
 Philosophus. II. 131.
 Boni Eventus templum. III. 664. malique
 in Rep. nihil est, quod in diversum tra-
 duci nequeat moribus præfidentium. II.
 130. Principes pauci enumerantur.
 II. 409. viri est, ne privatis quidem
 contractibus, emptione rescissa, recipere
 mercem, non restituere pecuniam. I.
 295.
d Bonis desciscit Tib. Gracchus. II. 63. Bo-
 nis & malis læta mors Neronis. III. 278.
 gravior crudelitate superbia. I. 14. *de*
 Bonis maternis Constitutio Marci An-
 tonini Philosophi. II. 293. Bonis
 omnibus displicet Marcus Brutus. II.
 124. omnibus hostis fuit Nero. II.
 187. salus civium ac longa sui me-
 moria cariora sunt, quæ non gloriæ mo-
 do, verum etiam ratione quadam po-
 sterorum felicitati proficiunt. II. 137.
 fociis fides sua maximum vinculum est.
 I. 383. vendendis, cur bona Porse-
 næ regis vendi dicerentur. I. 32.
ex Bono & æquo acrius cum Senatu certa-
 rum. II. 20. Bono & æquo ductu
 Tib. Gracchus. II. 38. Bono vinci
 satius est, quam malo more injuriam
 vincere. II. 731.
 Bonorum meorum heres esto Pop. Rom. for-
 mula institutionis Attali. II. 30. pater-
 norum

- norum substantia Amulii & Numitoris.
 II. 104. Principum vitas versibus
 scripsit Alexander Severus. II. 351. pu-
 blicationes post supplicia. I. 72.
 Bonos Imperatores omnes æquat Victorinus
 tyrannus, excepta libidine. II. 386.
 Bonum Eventum colebant Agricola. I. 582.
 Imperatorem in boni locum eligere, dif-
 ficile. II. 409. 411. imperium nul-
 la vis lædit. II. 304. maximum in ce-
 leritate. II. 713. publicum. II. 136. pu-
 blicum privatis similitudinibus impeditur.
 III. 251. publicum privato usui ante-
 ponendum. III. 204. publicum, ut in
 plerisque negotiis solet, privata gratia
 prævalet. II. 726.
Bonus Afer, ab Oraculo Delphico appellat-
 tur Severus. II. 323. Consularis Ru-
 pilius. II. 290. esse, quam videri
 malebat Cato. II. 717. militia atque
 ingenio Maximianus. II. 138. 139. Reip.
 fuit Alexander Severus. II. 150. tan-
 tummodo segnior fit, ubi negligitur; at
 malus, improbior. II. 728.
 Bonifacii ductu Honorius Mascezelem rebel-
 lem vincit. II. 624. filius Guilielmus.
 Rex Siciliae declaratur. III. 636.
 Bonifacio opponitur Sigisfuldus. II. 207.
 Bonifacium Castinus à societate expeditionis
 excludit. II. 207. *per* Bonifacium
 comitem Africana provincia Vandalis
 tradita, à Romano jure subtrahitur. II.
 269. *contra* Bonifacium Sigisfuldus
 mittitur. II. 207.
 Bonifacius fit potens in Africa. II. 207. in
 Urbem redit. *ibid.* vir præclarus, &
 artibus bellicis exercitatus. *ibid.* Van-
 dalos in Africam vocat. *ibid.* mori-
 tur. II. 208.
 Bonifacii Pontificis assensu Imperator fit Al-
 bertus I. III. 647.
 Bonifacius Pontifex ex Pantheo facit tem-
 plum omnium Sanctorum. II. 221. Bo-
 nifacius VIII. Pontifex in Bavione sede.
 III. 639.
 Bonitas Antonini Philosophi in Verum ejus-
 que cognatos. II. 294.
 Bonitatis summæ fuit Tiberius Imp. Orienta-
 lis. II. 220. tantæ fuit in principatu
 Antoninus Pius, ut haud dubie vixerit
 sine exemplo. II. 149.
 Bonitius Francus. III. 594.
 Bonitus & Celsus, stipatores Principis. II.
 388.
 Bonna Germaniæ civitas. II. 51. III. 335. 346.
 348.
 Bonnæ castra Romanorum. III. 335. 336.
 Bonnam veniunt Batavi. III. 335.
 Bononia. II. 48. 600. III. 39. 306. *à* Bo-
 nonia viam perduxit Arretium C. Fla-
 minius Consul. I. 651. urbs Belgii.
 II. 194.
circa Bononiam Cenforini sepulchrum. II.
 396.
 Bononiam coloniam ducit M. Atilius Serra-
 nus. I. 626. 651. II. 61.
 redit Senatus. III. 304. *ad* Bo-
 noniam Triumvirorum copiæ
 contractæ. III. 39.
 Bononiense Gymnasium Patavium transla-
 tum. III. 647. Bononienses in Anto-
 niorum clientela erant. III. 72.
à Bononiensibus Iulianus faustis vocibus in re-
 giam ductus. II. 501.
 Bononiensis ager vastatur ab Apuanis Ligu-
 ribus. I. 651. colonia. III. 229.
 Bonosi origo. II. 423. vita. II. 423. uxor
 & filii. *ibid.*
de Bonoso jocus Aureliani. II. 423. Bo-
 noso nuptias sumptu publico celebrat
 Aurelianus. II. 423. tunicam auro
 clavatam dono dat Aurelianus. II. 423.
 Bonosus Agrippinæ Imperator effectus, ibi-
 dem à Probo opprimitur, & cæditur. II.
 138. 193. 419. 423. Amphora pen-
 dens dictus. II. 423. congiuntum vini
 epotabat. III. 603. & Proculus circa
 Agrippinam Imperium arripuit. II.
 419. Reip. bibendo profuit. II. 423.
 Boodis fraus punita. I. 264. Punicae frau-
 des. I. 264.
 Bora mons Macedoniæ. I. 760. 763.
 Boreas ventus sævit. I. 523.
 Boreonstoma, unus è septem ostiis Danubii.
 II. 511.
 Borium promontorium. II. 515.
 Borysthenes fluvius & civitas. II. 511.
 Bos à Iudæis immolatur. III. 351. albus
 purpureis cornibus natus. II. 325. Apis
 describitur. II. 515. Apis in Ægy-
 pto repertus. II. 280. 515. arator
 decusso jugo, triclinium Vespasiani ir-
 rumpit, & ad ipsius pedes procidit,
 cervicemque summisit. III. 111. au-
 ratus Apollini mactatus. I. 393. cer-
 vi figura. III. 436. Consul Cn. Do-
 mitii locus: *Roma cave tibi*. I. 581.
 eximie magnitudinis in Sabinis natus. I.
 19. eximius Marti immolatus. I. 155.
 fœmina locuta. I. 55. fœmina Ana-
 gnæ locuta. I. 730. in agro Roma-
 no locutus. I. 457. in Campania lo-
 cutus. I. 695. 697. in foro boario in
 tertiam contignationem escendit, atque
 inde tumultu habitatorum territus, se
 dejecit. I. 325. insignis magnitudinis
 in Sabinis natus Dianæ immolatur. I. 19.
 locutus Priverni. I. 434. miræ ma-
 gnitudinis immolatus prælagium im-
 perii. II. 111.
 Bobus auratis Neptunum placat Sextus Pom-
 pejus. II. 124. barbaris arantur Gal-
 licana rura. II. 418. centum, exi-
 mioque uno albo opimo, auratis corni-
 bus donatur P. Decius. I. 155. cen-
 tum votis in Hispania Iovi, sacrificat
 P. Corn. Scipio. I. 468. decem do-
 natur M. Valerius Corvus. I. 150. mi-
 lites donati. I. 155. vivis apertis in-
 feri jussit Macrinus Imp. duos milites
 ob depravati pudoris ancillæ suspicio-
 nem. II. 334. 335.
 Bove aurato donatus L. Minucius, Præfectus
 annonæ. I. 84. aurato, & capris dua-
 bus

- bus albis auratis, sacrum factum Apollini. I. 393. fœmina aurata Latonæ sacrum factum. I. 392. *de Bove*, quem immolaverant, vescuntur Potitii. II. 101.
- Bovem Apidem consecrat apud Memphim Titus. III. 116. coronatum præ se agere, pacis susceptæ indicium est. II. 528.
- Boves albi centeni, coronibus auro jugatis, & dorsualibus sericis discoloribus præfulgentes in triumpho Gallieni. II. 381. albi vovetur diis. I. 330. auratis cornibus in triumphis mactari soliti. III. 586. centum honoris ergo, fervatori exercitus dati, cum aurea corona. I. 155. duo domiti in Carinis per scalas pervenerunt in regulas ædificii. I. 603. fœminæ albæ duæ, ab æde Apollinis, porta Carmentali, in Urbem ductæ. I. 445. fœminæ albæ duæ in sacrificio Iunonis Reginae. I. 445. immolari Domitianus noluit. III. 121. in muneribus militum, qui bene pugnascent. I. 150. 427. Lucæ. I. 246. primus in Italia terræ excolendæ gratia junxit Evander. II. 101. quos Herculi Cacus subripuit, mugitu se produnt. I. 8. II. 101. trecenti Iovi voti. I. 330.
- Bovis Apis in Ægypto inventio. II. 280. 515. ostentum. III. 111. Sescenaris, quem Consul immolaverat, jecur defluxit. I. 695. tergo secto, quantum completitur, Carthaginensibus datum. I. 574. II. 656.
- Boum ferme duorum millium cornibus fascēs virgarum, atque arida sarmenta alligat Annibal, hisque accensis, in hostes concitat boves. I. 332.
- Bosphorani. II. 509.
- Bosphoranis Regem imposuit Pompejus Mithridatem Pergamenum. II. 165.
- Bosphoranorum Regem in fidem accepit Trajanus. II. 166. 189.
- Bosphoranos in fœdus accipit Trajanus. II. 237.
- in* Bosphoranum regnum Rimethalcen remisit Antoninus Pius. II. 289.
- Bosphori duo unde dicti. II. 510. regnum affectat Mithridates. III. 222.
- in* Bosphoros fugit Mithridates. II. 165.
- Bosphorus. II. 34. Cimmerius. II. 182. civitas. II. 186. Thracius. II. 8. transfusus. III. 598.
- Bossina. III. 640.
- Bostar & Asdrubal Hannonis filius duces Carthaginensium. I. 272. Legatus Pœnorum ad Philippum. I. 362. Pœnorum dux cum suis interfectus. I. 294. Pœnus mœrore fameque extrahit. I. 280. Sagunti Præfectus non ad cætera ingenia Punica callidus. I. 334.
- Bostarem Sagunti Præfectum arte aggreditur Abolex. I. 334.
- Bostra civitas. II. 438.
- Boter libertus Claudii. III. 77.
- Nicephorus* Botoniates. III. 635. *vide* Nicephorus.
- Bottiaea. I. 417.
- Boudicea Pœnorum regina, Prasutagi uxor vitam veneno finit. III. 251. milites suos alloquitur. III. 251.
- Boviani. I. 335.
- Bovianum oppidum. I. 188. 394. caput Pentrorum Samnitium, armis virisque ditissimum, à Romanis captum. I. 189. 195. 202.
- Bovillæ. I. 15. 216. II. 75. III. 331. 340. Bovillarum via filice strata. I. 216.
- Bovina *vide* Bojonia.
- Brabeutæ humi in stadio assidebant. III. 93.
- Braccæ. III. 16.
- Braccarorum vectigal instituit Alexander Severus. II. 350.
- Braccas albas habuit Alexander Severus, non coccineas. II. 354.
- Braccata Gallia. II. 419. Braccati milites. II. 447.
- Braccatorum virtus. II. 461. Braccis Gallicis ornatus Tetricus. II. 408.
- Bracha tegmen barbarum. III. 298.
- Brachiales. II. 399.
- Brachio dextro Nero gestavit exuvias serpentis, inclusas armillæ aureæ. III. 82.
- Brachium ad flumen Salsum facit Pompejus. III. 554. Cassii arreptum. III. 17. dependens. III. 17. portus circumductum. III. 75. Scipionis lævum togæ lacinia circumdatur. II. 63.
- Brachmanes cur inter altaria celsius graderentur? II. 564. solis cultui cum tota gente Indorum præcipue dediti fuere. II. 564. Brachmanorum præcella ingenia. II. 524.
- à* Brachyllæ morte Boeotorum gens ab Romanis averfa. I. 589. Brachyllas Boeotharcha occiditur. I. 548. 549.
- ne* Bracteolam in templis posuit Alexander Severus. II. 355.
- Bradua Consul. II. 237. 238.
- Bragada vel Bagrada fl. II. 21.
- Branchidæ, nomen successorum Branchi, & loci in agro Milesio, ab ipsis dicti. II. 575.
- Branchidarum oraculis editi versus. *ibid.*
- Branco Allobrogum regulo, imperium restituit Annibal. I. 315. Brancus Allobrogum regulus contendit cum fratre de regno. *ibid.*
- Brannovii. III. 454.
- Aulerci* Brannovices. III. 454.
- Brasmatia, species terræ motus, quo humus intus suscitatur, & sursum immaniſſimas moles propellit. II. 467.
- Bratuspantium Bellovacorum. III. 404.
- Bregetio vel Bregitia opp. Pannoniæ. II. 470. 588.
- Brenni pop. II. 50. Brenni interitus. II. 667. & aliorum consultatio de oppugnatione templi Delphici. II. 667. Brenno duce Gallorum in Græciam expeditio. II. 666. Brennum inter & Sulpicium colloquium. I. 119. Brennus dux Gallorum. I. 115. II. 26. 666. infeli-

- feliciter contra Delphos pugnans, mortem sibi pugione consciscit. II. 667. Romanos vincit & fugat. I. 115. Tolitobojorum dux. I. 634.
- Brentensia vel Brentesia fl. II. 4.
- Brentorum Rex Sindual *vide* Sindual. II. 218.
- Breuci subacti à Tiberio. III. 44.
- Breve imperium Claudii, sed conspicuum. II. 397.
- Breviaria officiorum omnium exhibentur Vespasiano. III. 114.
- Breviarum actorum Tiberii. II. 94. Historiæ Romanæ Eutropii. II. 171. -- 225. rationum hero offert dispensator. III. 98.
- Rerum gestarum Populi Romani ad Valentinianum Sexti Rufi. II. 161. -- 167.
- Rerum Romanarum. III. 128. totius Imperii ab Augusto conscriptum. III. 41.
- Brevi milites necessarios non futuros*, dixit Probus. II. 193. 419.
- Brevis Catalogus ab Aureliano occidendorum à Mnestheo conscriptus. II. 408.
- corpore pater Galbæ. III. 96. fuit corpore Iulianus. II. 155.
- Brigæcini *vide* Trigæcini pop. Hisp. II. 53.
- Brigantes Britanniae pop. III. 224. 322. 368. componuntur. III. 224. Brigantiae lacus. II. 444. Briganticus *vide* Iulius Briganticus. III. 346. Brigantum civitas. III. 368.
- Brigio opp. II. 202.
- Brigitio opp. II. 241.
- Briniates. I. 651. 697.
- Brinio Caninefatum dux. III. 334.
- Brisoana fl. II. 525.
- Britanni. II. 37. anserem non gustant. III. 423. à Romanis contra Pictos & Scotos petunt auxilium, quo denegato, Anglos vocant, à quibus, pro hostibus habiti, subiguntur. II. 208. ignoti ante Cæsarem. III. 7. sub ditione Romana teneri non potuerunt. II. 273. tumultuantes sub Septimio Severo. III. 618. Verulamium capiunt. III. 250. vincuntur à Cæsare. II. 36. 184.
- in* Britannia abies non provenit. III. 423.
- Britannia amissa sub Nerone. III. 91. à Pictis, Saxonibus, Scotis & Attacottis vexata. II. 548. 559. *sq.* à Theodosio, Theodosii Aug. patre, fufis fugatisque, & repulsis barbaris, in integrum restituitur, & provincia Valentia recipitur. II. 568. bis penetrata à Cæsare. II. 75. *de* Britannia Augusti consilium. III. 367.
- in* Britannia gravem cladem accipiunt Romani. III. 90. 250. Constantius moritur. II. 140. hæresis Pelagiana opprimitur. II. 210. imperium affectat Corauius. II. 139. 194. Imperium Commodi recusant. II. 308. Imperium Constantinus I. M. capit. II. 195.
- Britannia in divisione Imperii Constantini I. M. Constantino natu majori cessit. III. 623. *in* Britannia meruit Vespasianus. III. 110. motus. III. 600. murum cespitium ducit Antoninus Pius, submotis barbaris. II. 288. perit Severus. II. 319.
- Britannia prima & secunda. II. 163. quamvis toto orbe divisa, tamen habuit, qui eam vinceret, Cæsarem. II. 36. qua occasione defecerit. III. 250. *in* Britannia rebellio. III. 322. Britannia Saxones potiti. II. 214. tumultuans tentata. III. 74. 615.
- in* Britannia tyranni. III. 602. Valentinus exul res novas molitur. II. 568. Valentinus oppressus. II. 202. vallum per triginta duo passuum millia à mari ad mare deducit Septimius Severus. II. 133. 150. 238. 320. vastatas urbes à Barbaris, Theodosius restituit, & castella reparat. II. 568. victa à Claudio. II. 187.
- Britanniae Apostoli Augustinus, Melitus & Iohannes. II. 221. descriptio. III. 423. 583. incolæ Aborigines. III. 583. intulit bellum Claudius, ob quod dictus *Britannicus*. II. 187. partes confusæ à Claudio. II. 127. populi Ancalites. III. 424. præponitur Agricola. III. 366. Provinciae. II. 163. Regum deditio. III. 75. situs & mores. III. 366. totius rebellio. III. 368. transmarinae. II. 488. tributariae factæ. II. 162. 163. quæ Britanniae videbantur infestæ gentes, subactæ à Severo. II. 319.
- in* Britanniam ad convertendos infideles mittitur Theodorus. II. 223. ad patrem Constantium pervenit Constantinus I. M. II. 153.
- Britanniam aggreditur Septimius Severus. II. 133. *apud* Britanniam Ambrosius Aurelianus purpuram induit. II. 214.
- in* Britanniam à Gregorio M. Pontifice missi Apostoli. II. 221. Angli veniunt. III. 602.
- Britanniam avaritia Romanorum in bellum agit. III. 250. Carausius occupat. III. 583. *in* Britanniam Claudii expeditio. III. 74. commigratio Belgarum. III. 423. Britanniam disciplinae ergo adibant Galli. III. 434. *in* Britanniam insulam exercitum ducit Claudius. II. 265. *apud* Britanniam Maximus tyrannidem arripit. II. 156. Britanniam muro per transversam insulam ducto, munivit Severus. II. 319. pæne amittit Nero. II. 187. petit Cæsar spe margaritarum. III. 11. petit Hadrianus, & res in ea componit. II. 280. qui primi incoluerint, incompertum. III. 366. subigit C. Iul. Cæsar. II. 123. *in* Britanniam trajicit Cæsar. II. 36. transfertur Pertinax ut Legatus. II. 310.
- Britannias curat Alypius. II. 518. invadunt Picti & Scoti. II. 488.
- Britannica annona in castella Cifrhennana convehit

- vehi solita. II. clades. III. 90. Brixia à Gallis condita. II. 660. Ceno-
 expeditio. III. 97. 104. manorum caput. I. 536. urbs Vene-
 Britannicæ legiones modeltæ. III. 279. res. ta. II. 210.
 III. 250. Brixiam urbem olim tenuere Libici. I. 114.
 Britannici strepitus sub Valentiniano. II. 591. 536.
 Britannicos exercitus non timet Iulianus. II. Brixiani Galli auxilio sunt Romanis. I. 313.
 314. Claudius Brocchus Præfectus. II. 398.
 Britannicum bellum. II. 289. 296. Brontolus, locus tertio ab milliario. II. 243.
 Britannicus dictus Claudius. II. 187. mu- Brotomagum. II. 453.
 rus Hadriani. II. 280. Oceanus. II. Bruchion regio Alemanniæ. II. 518.
 184. Oceanus victoriæ admirabilis Bruçteri pop. III. 149. 150. 243. in Ti-
 testis. III. 585. triumphus Claudii, berium conspirant. III. 46. pulsi ac
 III. 77. penitus excisi. III. 150. 361. subacti.
 Britannici Claudii filii mors. III. 235. 236. II. 88.
 sepultura. ibid. Brumæ temporis descriptio. I. 322.
 Britannico Domitium antepont Claudius. III. Brundusii princeps Rammius. I. 708.
 224. 226. cum Britannico educatus Brundusio trajicit Apolloniam L. Postumius.
 Titus. III. 115. Britannico statua au- I. 298.
 rea à Tiberio posita. ibid. venenum Brundusina pax inter Antonium & Augustum.
 paratur à Nerone. III. 235. II. 81.
 Britannicum Claudius Cæsarem destinat. III. Brundusini à Pop. Rom. laudati. I. 434. 445.
 78. militibus & plebi commendat cum civitate capti. II. 175. portus
 Claudius pater. III. 77. in Britanni- commoditas. I. 251.
 cum Neronem accendit æmulatio vocis. Brundusinum fœdus. III. 142. promon-
 III. 88. Britannicum suspicit Nero. torium. I. 198.
 III. 235. Brundusinus Darius, Præfectus præsidii. I.
 Britannicus appellatus Claudius. II. 187. 320. portus. I. 362.
 Claudii & Messalinæ filius. III. 77. 214. Brundusium opp. I. 251. 290. 513. 571. 593.
 218. 220. Commodus. II. 307. Se- 608. 621. 676. 684. 708. bis. 710. 711.
 verus. II. 319. spretus & depref- 718. 728. 734. 740. 754. 758. 768.
 sus. III. 224. veneno sublatu à Ne- 770. II. 44. 50. 293. 298. III. 9. 13. 22.
 rone. III. 88. ut subditivus arguitur. 170. 189. 647. ab Ætolis conditur.
 III. 82. II. 641. circa Brundusium res gestæ.
 Britannis bellum infert Cæsar. II. 185. Ho- III. 473. bis. 495. 499. Brundusium
 norius auxilium mittit. II. 207. cum deducta colonia. II. 61. in agro Sal-
 Britannis res gestæ Valentiniani. II. 589. lentino colonia deducta. I. 290. obfi-
 in Britannis natus Constantinus I. M. detur à Cæsare. II. 44. Sallentino-
 III. 590. de Britannis triumphat Clau- rum caput. II. 19.
 dius. II. 235. de Britannis victoriam Bruno Pontifex creatur. III. 644.
 consequitur Agricola. III. 371. cum Brutidius Niger. III. 181.
 Britannis ut decertent, aquam inrant Bruttanus campus. III. 666. vicus ibid.
 Cæsariani. III. 424. Bruttia mulier nomen dat genti. II. 664.
 Britannion sive Vetrano, vide Vetrano. Bruttia legiones fusæ ab Alexandro Epirensi.
 Britannorum aurigarum in præliis mira dex- I. 168.
 teritas. III. 420. gladii sine mucrone. Bruttii. I. 226. 239. 256. 445. 593. 608. 623.
 III. 371. paullo minus octoginta mil- 640. 704. agrum capiunt de Græcis. I.
 lia cæsa. III. 251. res. III. 418. 422. 587. Alexandrum Epirenses cædunt.
 apud Britannos æs non nascitur. III. 423. II. 641. Bæbio Tamphilo decreti. I.
 Britannos Anacotti pop. vexant. II. 548. ad- 381. cæduntur. I. 239. Carthagi-
 versus Britannos Calpurnius Agricola nienfium partium facti. I. 369. ca-
 mittitur. II. 292. Britannos per Lol- piunt Crotonem excepta arce. I. 370.
 lium Urbicum legatum vicit Antoniu- Crotonem græcam urbem capiunt. I.
 nus Pius. II. 288. in Britannos Severus 360. cum Tarentinis bella gerunt.
 Imp. bellum movet II. 238. tramit- II. 641. deficiunt ad Pœnos. I. 353.
 tit Septimius Severus. II. 132. & Lucani à Papirio perdomiti, & ad
 Britomarus vel Britomaris dux Gallorum. II. pacem petendam compulsi. I. 247. in
 22. vastat circumpadanam regionem. extremo Italiæ angulo siti. I. 445. 451.
 I. 302. ferox adolescens in Capitoli- in Bruttii agri extremum angulum com-
 um accinctus ducitur. I. 301. fu- pulsus Annibal. I. 424. Bruttii Græ-
 orum agmen præcedit, arma ferens au- corum soboles. II. 658. Græcos ex-
 ro argentoque & coloribus eximie per- pellunt. I. 569. plerique, vi magis
 ornata. I. 302. ac necessitate, quam sua voluntate dis-
 Britones pop. Gallia compressi. III. 642. Brit- cedentem ex Italia Annibalem securi.
 tonum exercitus. II. 214. I. 503. populi omnes deficiunt ad
 Brixellum. III. 102. 301. 302. 304. Pœnos. I. 348. vincti ante currum
 Brixellus capta, murique ejus usque ad so- M. Curii triumphantis acti à Claudio
 lum destructi. II. 220. Canina. I. 246.

- ex* Brutiis Annibal ne converteret agmen Crispinus Cos. impedivit. I. 442. *in* Brutiis adversus Annibalem bellum geritur. I. 472. Brutiis in colloquio nullius rei fides. I. 369. *in* Brutiis latrociniiis magis, quam iusto bello res geritur. I. 477. *ex* Brutiis legiones Tarentum promover M. Bæbius Tamphilus. I. 582. *cum* Brutiis Lucanis Carvilio res est. I. 247. *de* Brutiis Tempfanus ager captus. I. 569. *ex* Brutiis Petellini soli Romanis manserunt fidi. I. 357. *à* Brutiis progenie sua vincuntur Lucani. II. 664. Brutiis, quæ erepta à Romanis forent, ut redderentur, per Cineam petit Pyrrhus. I. 236. *in* Brutiis quæstiones de Conjuratationibus. I. 526. Brutiis spes veniæ facta. I. 436. *de* Brutiis triumphus C. Iunii & Q. Fabii. I. 242. *in* Brutiis varia oppida à Romanis capta. I. 490.
- Bruttiorum ager. I. 256. 388. 412. 447. 458. populatur. I. 435. civitates recipit Mago. I. 353. Colonia Acerina vel Terina. I. 168. Corrector Terricus Senior. II. 393. & Locrensiū agros populatur Amilcar Barca. I. 287. gesta. II. 664. origo. *ibid.* perfuga. I. 434. præsidium ab Annibale datum. I. 436. provincia. I. 588. semiruta castella. I. 472. urbes ad Servilium Consulem deficiunt. I. 498.
- in* Bruttios concedit Annibal ex agro Tarentino. I. 447. *cum* paucis ad exercitum novum comparandum missus Hanno. I. 448. *ad* Bruttios desciscunt Locrenses. I. 361. Bruttios & Locrenses populatur Annibal. I. 287. Bruttios Fabricius Consul cum exercitu populabundus percurrit. I. 234. *in* Bruttios Hanno remittitur. I. 367. Bruttios in sinistro cornu collocat Pyrrhus. I. 237. *in* Bruttios Latina colonia deducta. I. 571. Bruttios Lucanosque vincit C. Fabricius Luscinus Cos. I. 228. *in* Bruttios, Lucanos & Samnites conversa moles belli. I. 246. Bruttios occupat Annibal. II. 177. *apud* Bruttios Præfectus sociūm cæsus. I. 388. *in* Bruttios profectus Annibal. I. 442. *apud* Bruttios res gestæ Pœnorum. I. 369. *contra* Bruttios res Romanorum prospere gestæ. I. 239. *in* Bruttios se recipit Hanno. I. 364. 394. *adversus* Bruttios transit in Italiam Agathocles. II. 664. Bruttios vastat P. Cornelius. I. 241.
- Bruttius ager. II. 713. angulus Italiæ ultimus. II. 25. 40.
- Brutiana castra. II. 80.
- Brutianarum partium exitus. II. 80.
- Brutii Præsentis filia nubit Commodo. II. 298.
- Bruti adolescentis Cæsariani classis adversus Massilienses. III. 484. 485. 488. *in*
- Bruti & Cassii castris fatalia præfagia. II. 48. Bruti & Cassii conjuratio in Cæsarem, quem interficiunt. II. 47. Bruti facinus excellens. II. 127. familiaris Strato, manum morituro commodat. II. 80. fraude cadunt Decii, barbaros trans Danubium perfectantes. II. 135. mors. II. 172.
- A.* Bruti Callaici vel Gallæci cognominati præclara in Hispania militia. II. 64. templum. III. 664.
- D.* Bruti Scævæ res gestæ. I. 214.
- M.* & *D.* Bruti auctores fuere barbari moris gladiatorii muneris in funere. I. 260.
- L.* Iunii Bruti acumen. I. 23. 24. funus à Collega factum. I. 29. opera Tarquinii expelluntur. I. 7. statuæ inscriptio. III. 16. uxor Vitelliorum soror. I. 28.
- M.* Bruti caput Romam missum. III. 21. domus cum facibus petitur à plebe. III. 18. mater. III. 12. morientis ætas. II. 80. statua. III. 132. vita. II. 124.
- à L. Iun.* Bruto Collatinoque Coss. Adolescentia Pop. Rom. incipit. II. 11. Bruto Collatinoque ducibus & auctoribus, Pop. Rom. ad vindicandum libertatis ac pudicitiae decus, concitatus. II. 14. *à* Bruto Consules Romæ incipiunt. II. 162. Bruto suffectus Horatius. I. 29.
- cum M.* Bruto, conjurationis auctor in Macedonia se conjungit C. Cassius. II. 124. *M.* Bruto se offert atra imago. II. 48.
- M.* & *D.* Brutorum conspiratio. III. 16. 17. exitus. III. 142.
- Brutulus Papius, nobilis & potens Samnis, rumpit inducias. I. 175. deditur Romanis. I. 175. sibi mortem consciscit. *ibid.*
- M.* Brutum Antoniniani jugulant. II. 79. docuit Laberius Hiera. III. 128.
- M.* Brutum & Cassium, cædis Cæsarianæ auctores vincit Augustus. II. 123. *contra M.* Brutum & Cassium proficiscitur Augustus. III. 21. *M.* Brutum & Cassium ultimos Romanorum quia dixit Historicus quidam, à Tiberio in illum animadversum, scriptaque ejus abolita. III. 61. *ad L. Iun.* Brutum fit computatio temporis à Romulo, & à Bruto ad Consularum Theodorici regis. II. 245. *D.* Brutum interim crudelitas Antonii. II. 84. *M.* Brutum legum ac libertatis auctorem invocat Cajus Albutius Silius. III. 132. *L. Iun.* Brutum Romanæ matronæ, pudicitiae suæ defensorem per annum luxerunt. II. 172. *per D.* Brutum rebellantes Lusitanos in Hispania obtinuerunt Romani. II. 162.
- Brutus adolescens Cæsarianus. III. 442.
- C. Iun.* Brutus Consul. II. 220. 239.
- D.* Brutus Cos. Faliscos vincit. I. 219.
- D.* Brutus desertus à Planco. II. 79.
- D.* Brutus Hispanos vincit. II. 29.
- D.* Brutus inter Coss. Kal. Ian. creatos. II. 233.

233. 234. *D. Brutus* maritus *Semproniae*, ob quam domus ejus conjurationis *Catilinariae* haud infcia. II. 713. *D. Brutus* *Massiliam* capit. II. 44. *D. Brutus* *Mutinæ* obsideretur ab *Antonio*. II. 48. III. 21. *D. Brutus* *Scæva* legatus. I. 214. *D. Brutus* vivit alieno beneficio. II. 78. *D. Brutus* unus ex principibus conspirationis in *Cæsarem*. III. 16.
- Iun. Brutus* *Scæva* Consul creatur. I. 170. 216. II. 232. *Iun. Brutus* *Scæva* Magister equitum. I. 164. *Iun. Brutus* *Scæva* Magister Equitum *Vestinos* vincit, eorumque oppida capit. I. 170.
- L. Iun. Brutus* ab exercitu benigne excipitur. I. 24. arma adversus tyrannos capiendi auctor. *ibid.* auctor conjurationis in *Tarquinius*. *ibid.* Comitibus centuriatis à *Præfecto Urbis*, post exactos *Tarquinius* primus Consul creatur. I. 23. 25. II. 172. 220. 230. 239. convocat plebem ad concionem. I. 25. creat Collegam *P. Valerium*. I. 27. cur appellatus *L. Iunius*. I. 23. de suis liberis publice sumit poenas. I. 28. *Delphos* missus est portenti causa. I. 24. & *Aruns* *Tarquinius* filius, mutuis vulneribus cadunt. I. 27. 29. II. 15. 112. 172. fasces prior habet. I. 27. favori civium etiam domus suæ clade & parricidio velificatus est. II. 15. jurejurando populum adstringit, neminem *Romæ* regnare passuros. I. 27. moribundus ex equo labitur. I. 29. per annum à matronis lugetur. *ibid.* reddit *Romæ* libertatem. I. 27. stultitiam fingit, unde *Brutus* dictus. II. 112. *Tarquinius* bona diripi jubet. I. 28. *Tarquinius* expellit. II. 172. *Tarquinius* *Collatinum* collegam, propter affinitatem *Tarquinius* suspectum, cogit consulari se abdicare, & civitate cedere. I. 27. vindex idem libertatis & custos. *ibid.*
- M. Iunius Brutus* vide *M. Iunius*.
- Marcus Brutus* à *Stratone* *Ægeate* impetrat, ut sibi morituro manum commodet. II. 80. bonis omnibus displicet. II. 124. comparatur cum *Cassio*. II. 80. conjurationis in *Cæsarem* auctor. II. 77. confiliarius conjurationis in *Cæsarem* cum *C. Cassio* provincias exercitusque occupat. II. 77. *C. Antonio*, fratri *Antonii* in *Macedonia*, *Vatinioque*, circa *Dyrrachium* legiones extorquet. II. 80. cum *C. Octavio* & *Antonio* acie concurrat. *ibid.* de *Cæsare* quæ referat. III. 111. devincit *Lycios*. II. 80.
- Brutus* & *Cassius* ab *Augusto* vincuntur & interficiuntur. II. 49. bellum movent. II. 186. *Italia* excedunt. II. 78. *Parthicis* auxiliis adjuti. II. 693.
- P. Iunius Brutus* *Ædilis* curulis. I. 588. *Prætor*. I. 608.
- Bryanium* opp. I. 521.
- Bryennius* tyrannidis invasor. III. 635.
- Bryttiana* domus. III. 662.
- Bubaliæ* natus *Decius Imp.* II. 151. 192.
- Bubalia* *Pannoniæ* urbs. III. 620.
- Bubalos*, capreolos & spinturnicia *Ægyptus* alit. II. 516.
- Bubares* *Perſa*, *Amyntæ* Regis filiam ducit. II. 630.
- Bubaris* opera *Macedoniæ* pax conciliatur. *ibid.*
- Bubo* supra cubiculum *Commodi* deprehensus. II. 308.
- Bubula* capita. III. 20. *Bubulæ* carnis vititas, ut ab *Alexandro Severo* effecta. II. 350.
- Iun. Bubulcus* vide *C. Iunius Bubulcus*.
- Bubulcus* senex. III. 113.
- Bubulus* fimus pro ligno uritur. I. 635. *Bubulum* caput in fundamentis *Carthagini*. II. 656.
- Bucca* inflator. III. 131. *Buceæ*. III. 35.
- Buccina* aurea, vel *Buccinum* aureum. III. 662. convivium dimittebatur. III. 262. exciens. III. 75.
- Buccellinum* *Narfes* vincit. II. 218.
- Buccula* pueri inter salutandum apprehenditur. III. 96. *Bucculæ* terſæ. I. 746.
- Bucephala* vel *Bucephale*, urbs ex nomine equi. II. 643.
- à *Bucephalo* mons *Caballus* dictus. III. 670.
- Bucellato* vel *Buccellato* milites & omnes in expeditione contentos esse jubet *Pescennius Niger*. II. 323. *Bucellatum* vel *Buccellatum* vulgo dicitur frumentum, ad usus diuturnitatem excoctum. II. 468. præter *Bucellatum*, laridum atque acetum, militem in expeditione quidquam portare prohibuit *Avidius Cassius*. II. 302.
- Bucinobantes* pop. II. 578.
- Bucolica* *Virgilii*. III. 129. *Bucolici* milites per *Ægyptum* multa gravia faciunt. II. 296. 303. *Bucolicos* milites retundit in *Ægypto* *Avidius Cassius*.
- Budares* & *Befasis*, Imperatores *Hispani* capiuntur à *Romanis*. I. 553.
- Budinorum* pop. sedes. II. 593.
- C. Atilius Bulbus* Consul. I. 295.
- Bulchobaudes*, vel *Fullofaudes* dux. vide *Fullofaudes*. II. 559.
- Buleutarum* jus *Alexandrinis* dedit *Severus*. II. 319.
- Bulgaria* Impererio adjecta. III. 633.
- Bulgaricum* bellum. III. 632.
- Bulgari* *Scythicum* genus. III. 604. 627. 629. 631. 632. 640. *Thraciam* devastant. II. 214. 632. victi. III. 631. vincunt *Saracenos*. II. 225.
- Bulgaris* victis sub *Theodorico* *Sirmium* recipitur. II. 244.
- Bulini* pop. auxiliantur *Romanis* adversus *Gentium*. I. 744.
- Bulla*. I. 422. III. 131. filium donat *Tarquinius Superbus*. II. 111.

- Bullæ aureæ. II. 23. & prætextæ ingenuorum puerorum insignia. III. 18. Senatorum. II. 23.
 Bullidenfes seu Bellidenfes Cæsari se dedunt. III. 496.
 Bullis vel Biblis & Amantia oppida. III. 502.
 Bulfo Consul. II. 692.
 Bura insula in Crissæo sinu. II. 467.
 Burburus, notissimus notator. II. 421.
apud Burdegalam purpuram sumit Tetricus tyrannus. II. 192.
 Burgundiæ Rex Rudolphus. III. 644.
 Maria Burgundica Maximiliani I. uxor. III. 651.
 Burgundii Alemannis confines erant. II. 571. à Valentiniano Aug. per fraudem Alemanniæ immittuntur, ac illuduntur. II. 571. bellicosa & populosa gens. II. 571. simultatum cum Alemannis quas causas habuerint? II. 571.
 Burgundiones. II. 206. ad Christianam fidem accedunt. II. 202. cur soboles Romana dicti? II. 571. Galliam Rheno conjunctam occupant. II. 242. in Alemanorum perniciem excitat Valentinianus. II. 571. sacerdotem perpetuum habent. *ibid.* si victi essent ab hostibus, aut si fame laborarent, regem suum destituebant. II. 571.
 Burgundiorum LXXX. millia fere, quotquot nunquam, ad Rhenum descenderunt. II. 241. Regem subigit Aërius. II. 243. Rex & sacerdos, quibus nominibus appellentur, & qua sint conditione. II. 571. Rex Gundacius ab Attila victus. II. 209. Rex Gundubadus Liguriam diripit. II. 214. Rex Sigismundus. II. 214.
 Burgundiorum Alemannorumque confinia. II. 474.
 Philippus Burgundus *vide* Philippus.
 Buri ab Antonino Philosopho victi. II. 296.
 Buri Pop. Germ. III. 361.
 Burrhi laudatio. III. 233. morte potentia Annæi Senecæ infringitur. III. 253.
 à Burrho coërcetur Nero à morte matris. III. 236.
 Burrhus Afranius Neroni suspectus. *ibid.* Præfectus prætorio. III. 226. Rector Neronis. III. 233. super Agrippinæ cæde consulitur. III. 246.
 Burrus Antistius. II. 310.
 Burrus perfractus occisus à Nerone. III. 89.
 Burfavolenses populi. III. 556.
 Bursenus. III. 128.
 Burzia opp. II. 184.
 Busa castrum. I. 345.
 Busæ mulierculæ cuiusdam Canusinae erga Romanos humanitas. I. 344.
 Busam Bulgarorum Regem vincit Theodoricus. II. 213.
 Busiris. II. 566. Maximinus appellatus ob crudelitatem. II. 361.
 Bussentus amnis. III. 601.
 Busta gallica. I. 119. 332. Bustorum mo-
 do, Romæ domus, fora, viæ, templaque cruore, ac cadaveribus opplentur à Potentiano. II. 141. 142. Bustarius latro, sepulchri violator aut Vespillo. II. 564. Bustum. III. 18. 88. 90.
 Fabius Buteo *vide* Fabius.
 Butrotum opp. III. 497.
 Burrorus amnis haud procul à Locris. I. 477.
 Buthysia. III. 83.
 Buxentum opp. I. 536. adscripti coloni civium Romanorum. I. 569. *bis.* colonia deserta. I. 657. coloni missi. II. 61.
 Bylazora, locus Pæconia. I. 743.
 Byllinus ager. I. 594.
 Byrrhus Consul sub Antonino Commodo. II. 238.
 Byrrus Commodi affinis interfectus. II. 306.
 Byrsa arx Carthaginis. I. 253. II. 28. extracta ab Elisa vel Didone. I. 253. quare sic dicta. II. 656.
 Byzantii. I. 537. 662. à Constantino instaurati fata. III. 591. historia. III. 638. levare tribus postulant, & impetrant. III. 230. muri terræ motu collapsi. III. 630. mutata omnia, accepto cladis nuntio. III. 634. regnavit Arcadius. III. 624. Scythas vincunt. II. 383.
 Byzantiis auxilium fertur. I. 707. interventu Antonini Caracalli, verusta jura restituta. II. 428. urbibus instaurandis muniendisque præfecti Athenæus & Cleodamus. II. 383.
in Byzantino agro lumen supra castra, index victoriæ. III. 590.
 Byzantinorum civitas vastata. II. 381.
apud Byzantios cum Gothis pugnatum. II. 398.
 Byzantius Heraclides. I. 618.
 Byzantium. II. 8. 403. III. 164. 323. 591. an Atticorum colonia dici possit. II. 509. aquilæ funiculos regulares à Chalcedone transferunt. III. 591. Constantino-
 polis dicta. II. 154. ducens iter ab Heraclea. III. 581. sit provincia. II. 188. III. 112 fuga volucris pervenit Licinius. II. 153. in divisione imperii Constantini I. M. Constantio cessit. III. 623. *apud* Byzantium in thermis confedit Valerianus Augustus. II. 403. legati Persei veniunt. I. 716. magna ex parte conflagravit. III. 627. Mileto, unde originem ducit, potentius. II. 66. Neo-Roma appellata. III. 592. obsideretur à Philippo sed liberatur. II. 632. 633. tenent Galli. I. 634. tener Niger. II. 317. transtulit Constantinus I. M. coloniam. III. 660. 661. Thraciæ urbs. III. 164. 323. visit Germanicus. III. 164.
 Byzares pop. II. 510.

C.

- C**Aballus à Bucephalo dictus Collis Quirinalis. III. 670.
Cabillo opp. II. 440. III. 448. Cabillonem ex Aquitania transfertur commeatus ad expeditionem Alemannicam. II. 439. Cabillones urbs Belgii. II. 451.
Cabira urbs Ponti. II. 184. 757.
Caboras vel Aboras fl. Mesopotamiæ. II. 434.
Caburus Allobrox. III. 452.
Cabyle oppidum. II. 184.
in Cachinnos subito effusus Caligula, Consulibus, qui juxta cubabant, *quidnam rideret*, blande quærentibus? *Quid*, inquit, *nisi uno meo nutu, jugulari utrumque vestrum statim posse?* III. 64.
Cachinnum edit simulacrum Iovis, Olympiæ. III. 68.
Cacozelos sprexit Augustus. III. 36.
Cacus pastor ferox viribus. I. 5. boves Herculi subripit, qui mugitu se produnt. I. 8. II. 101. Herculi noxæ datur ab Evandro. *ibid.*
in Cadaver Albini sævit Severus. II. 318.
Cadaver Antonini Caracalli Romam missum. II. 333. Caligulæ clam asportatum in horro. III. 69. Heliogabalî tractum, & in Tiberim missum. II. 342.
inter Cadavera hostum Catilina inventus, retinet ferociam animi in vultu, quam vivus præ se tulit. II. 719. cadavera hostium pro cespite. III. 558. in peste passim jacentia. I. 699. Maximinorum in profluentem missa. II. 366. occisorum in Tiberim præcipitata. II. 121. Persica ut à Romanis internoscantur. II. 485.
ex Cadaveribus agger effectus. II. 46.
Cadaveris humani in privatis ædibus inventi atque effossi actio. I. 63. Neronis à nutricibus curatio. III. 93.
Cadaverum acervi montium similes. II. 154.
Cadetes vel Caletes pop. III. 454.
Cadicia, Scevini uxor. III. 270.
Cadius Rufus in Senatorium locum restituitur. III. 291. repetundarum damnatur. III. 223.
Caduca bona. II. 658. Caducum avidi alienarum rerum petunt. II. 603.
Caduceator à Philippo ad Quinctium Cos. missus, petit locum ac tempus colloquio. I. 537.
Coduceatore Consulem decipit Philippus. I. 521.
Caduceatorem Philippus ad Romanos mittit. I. 543.
Caduceatores ad Paullum mittit Perseus. I. 751. Antiochi missi ad L. Æmiliū Regillum, qui de pace agerent. I. 616. qui inducias ad sepeliendos milites petunt. I. 521.
Caduceum supplicibus Privernatibus præ se ferre permissum. I. 167.
Caduceus deorum insigne. III. 67.
Cadurci *vide* Helænteri.
Cadurcorum agri. III. 463.
Lucretius Cadurcus in Ruthenos. III. 441.
Cadufii. I. 589. 590. II. 389. 635.
Cadusiorum Rex Balerus scribit ad Saporem Regem Persarum. II. 379.
Cæciliæ familiæ claritudo. II. 65.
Cæcilianus senator. III. 202.
Cæcilius Atticus eques Romanus. III. 43. Balbinus, & Clodius Pupienus Cæsares. II. 134. Comædus. II. 62. Consiliarius Valentiniani torquetur. II. 572.
Cornutus. III. 189. Historicus. II. 426. Niger, nomine Barbarus, Pompejanus. III. 559. Simplex, Consul. III. 305. Spado. II. 304.
A. Cæcilius Ædilis plebis. I. 610.
C. Cæcilius Consul. II. 233. 235.
L. Cæcilius Legatus Romanus, Illyrico præest. I. 732. Prætor. I.
L. Cæcilius Denter, Prætor creatur. I. 669.
L. Cæcilio Metello Consule reparata Carthago. II. 181.
L. Cæcilius Metellus. I. 345. auctor infamæ deferendæ Italiæ, post Cannensem pugnam jurare cogitur Scipioni, se non deserturum Remp. I. 345. 375. Consul. I. 223. 277. 287. III. 232. 233. *bis.* de Andrisco triumphat. I. Quæstor ejus noxæ causam dicere jubetur. I. 375. Tribunus plebis. I. 385. III. 5. victoriam de Afris reportat insignem. II. 22. 176. vincitur à Senonibus. I. 224.
M. Cæcilius Decemvir. I. 704. 711. ad frumentum coëmendum in Apuliam mittitur. I. 711. Denter, Legatus. I. 329. Metellus ad Attalum Legatus. I. 479. Ædilis plebis. I. 445. Prætor. I. 457.
Q. Cæcilius Grammaticus. III. 128.
Q. Cæcili Metelli ad Censores oratio. I. 685.
Q. Cæcilius Metellus ad disceptandum inter Philippum & Eumenem Legatus missus. I. 658. Ædilis Curulis. I. 450. Ædilis Plebejus. 439. bellum in Brutiis adversus Annibalem gerit. II. 178. callide cum Iugurtha rem gerit, eumque vincit. II. 31. 181. Consul à M. Livio creatur. I. 457. II. 233. 235. *Creticus* dictus, Cretas duriter tractat. II. 35. Decemvir creatur. I. 510. Dictator Comitiorum causa dictus. I. 479. ex virtute *Macedonicus* dictus. II. 60. 120. in exilium mittitur & revocatur. II. 210. Magister Equitum creatur. I. 457. *Numidicus* dictus, quia Consul de Iugurtha Rege Numidiæ triumphavit. II. 120. Pius, Numidici filius, ejusque vita, & res gestæ. II. 120. Pontifex. I. 357. Prætor creatur. I. 457. renunciat legatio-
N n 2

- tionem, eorumque Regum legatos in Senatum introducit. I. 661. feverum in Hispania imperium exercet. II. 64. Tribunus plebis Mælii necem indignam queritur. I. 84. Tribunus militum primum creatus. I. 80.
- T.** Cæcilius Metellus primus Tribunus militum? Consulari potestate. I. 80.
- Cæcina** Alienus. II. 90. III. 145. 287. ad bellum it. III. 312. ad Vespasianum desciscit. III. 317. Aquiliferis significisque litteras Germanici recitat. III. 148. Arminium vincit. III. 152. à suis militibus victus, exsolvitur. III. 317. castra munit. III. 316. Consularis ob suspicionem stupri Berenicæ illari à Tito Vespasiano jugulari iussus. II. 146. contra Vespasianum mittitur. III. 312. criminofissimo libro lacerat existimationem Cæsaris. III. 15. cum Basso prodicionem instruit. III. 312. cum Fabio Valente conjungitur. III. 300. cum Helvetiis pugnat. III. 289. 290. Dux à Vitellio deligitur. III. 288. gladiatores Cremonæ edit. III. 307. milites à fuga castrorum arcet. III. 152. modeste per Italiam concedit. III. 298. perfidiam meditat. III. 312. 316. Placentiam frustra oppugnat. III. 298. 299. quadraginta annis militavit. III. 151. triumphalia insignia obtinet. III. 153. Vir consularis confoditur. III. 116. Vicentiae genitus. III. 315.
- Cæcinæ** Alieni ambitio. III. 305. 312. Editum. III. 337. favor apud milites. III. 300. habitus & mores. III. 287. modestia. III. 305.
- Cæcinæ** Alieno Cæsar ignoscit. III. 550.
- Cæcinam** Arminius aggreditur, & tantum non fundit. III. 151.
- Cæcina** Severus. III. 173. 176. Thuscus. III. 236. 321.
- Cædere** servum circa simulacrum Augusti capitale. III. 52.
- Cædes** Agrippæ, quam Tiberius frustra à se rejicit. III. 140. Alexandri Severi. II. 358. Amilcaris Magni. I. 384. II. 232. Aureliani vindicatur. II. 418. Caji. III. 97. Centeniana quanta? I. 397. Clodii. III. 7. exercituum optata à Caligula. III. 64. Galbæ annuntiata. III. 105. Postium. I. 436. 621. in Urbe. I. 461. Lusitanorum. I. 576. lustrali lacu expiata. II. 517. magna propter Sejanum. III. 205. mutuae Ætolorum, & furor in semetipsos. I. 701. pedum Macedonicorum. I. 750. Pœnorum. I. 447. 498. 504. regionum militum. I. 514. Remi. II. 106. Romanorum. I. 436. ruptura Iuris Gentium. I. 84. Senatus. III. 102.
- Cædibus** Carthaginem Vandali cædant. III. 602. à Cædibus in Eyrialo urbe capta, ac diripienda, jussu Marcelli temperatum. I. 399.
- Cædis** Cæsaris auctores Brutum & Cassium vincit Augustus. II. 123. cæptæ difficilis modus. III. 284. Gordiani conscii crudelibus suppliciis afflicti interierunt. III. 578. manifesta expiatio, summæ justitiæ exemplum. I. 12. paternæ Alexander M. conscius. II. 634.
- Cæditii** vel Cædicii Centurionis res gestæ. I. 118.
- C.** Cæditius Legatus. I. 213.
- L.** Cæditii Præfecti castrorum virtus laudatur. II. 92.
- L.** Cæditius Tribunus plebis diem dicit Sp. Servilio. I. 46. II. 52.
- M.** Cæditius audit silentio noctis, vocem clariorem humana de adventu Gallorum, sed nuntians eam spretus. II. 32.
- Q.** Cæditius Consul. I. 222. 269. II. 232.
- Cælatura** carminum. III. 92.
- Cælestinus** Historicus. II. 379.
- Cælestinus**, ut falsi conscius & particeps, supplicio capitali punitus. II. 572.
- Cælianus** Rhetor, Diadumeni Magister. II. 338.
- Cælia** gens. I. 223.
- Decius** Cælius Balbinus *vide supra* Balbinus.
- Cælius** Attianus vel Tatianus. II. 277. Calvus, præclari facinoris auctor. II. 92. Felix à Commodò occisus. II. 306. per Cremonis jugum transit. I. 317. Pollio Præfectus. III. 227. Sabinus Præfectus Consul. III. 291.
- L.** Cælius auctor de morte M. Marcelli variat. I. 441.
- M.** Cælii oratio. III. 131.
- M.** Cælius describitur. II. 79. seditionem movens primo summotus à Republica, deinde auctore Senatu circa Thurios oppressus. II.
- Cælius** mons additus Urbi. I. 14. 11. Augustus appellatus. III. 195. Romæ deustus. III. 195.
- Cæmenta** non calce durata, sed luto interlita. I. 309.
- Cæneum** *vide* Cenæum.
- Cæni** Thracum pop. I. 642.
- Cænis** liberta Antoniae, Vespasiani amica. III. 110. 122. defuncta. III. 114.
- Cæninense** bellum. I. 6.
- Cænineses** ad videndam Romam proficiscuntur. I. 69. bellum ob raptum filiarum parant. I. 6. faciunt impetum in agrum Romanum, quos Romulus fundit, duce eorum occiso. I. 10. vincuntur. I. 6. II. 6. 109.
- Cæninesium** oppidum captum & dirutum. II. 12. Rex Acron à Romulo victus & obtruncatus. II. 6. 253.
- Cænomani** adempta sibi arma, à M. Furio Prætoze recuperant. I. 651. Alpes transcendunt. I. 114. Insubres fallunt. I. 536. Insubribus se adversus Romanos jungunt. *ibid.* Romanis conciliati. *ibid.*
- Cænophrurium**. II. 193. *apud* Cænophrurium interemptus Aurelianus. II. 408.

- Cænos** Gallicanos, statio Bythiniae. II. 441.
Cæpio Cenfor severus. II. 65. à Cimbris fufus. Consul, propter ablatum aurum Tholosanum punitus. II. 679.
Cæpio Fannius *vide* Fannius. III. 44. Pompeji Legatus. II. 35. Ruscus. III. 121.
Cn. Servilius Cæpio. I. 457. 468. Consul judicia Equitibus & Senatoribus communicat. II. 233.
Q. Servilius Cæpio vincitur à Cimbris. II. 32. à sociis. II. 39.
Cærafi Germani. III. 403.
Cære oppidum. I. 3. delata sacra Populi Romani in tumultu Gallico. I. 116. lectisternium imperatum. I. 325. porcus biceps natus. I. 457. sacrum Populi Romani, ac diverforium sacerdotum. I. 148.
Cæretes aquæ sanguine mixtæ fluxere. I. 327.
Cærimonia barbara. III. 38. Deorum. III. 4.
Cærimoniæ antiquæ ab Augusto restitutæ. III. 26. Deorum. II. 13. in devovendis hostibus. I. 163. pollutæ. III. 15. publicæ. III. 4. venerabiles & sanctæ à Numa institutæ. I. 10.
Cærimoniæ cultu Roma crevit. I. 138. neglectus Romanis noxius. I. 330. abolitas Augustus restituit. III. 26. bellicas Ancus Marcius instituit. I. 15. colit Augustus. III. 37. externas compefcit Tiberius. III. 48. peregrinas, sicut veteres ac præceptas reverentissime coluit Augustus. III. 37.
Cærites vel Cæretes pop. I. 198. delubra Vestæ, hospitium Flaminum Vestaliumque invocant. I. 148. frumentum commeatumque sociis navalibus pollicentur. I. 472. pacem impetrant. I. 148. prædantur. *ibid.* Tarquinienfibus juncti. *ibid.*
Cæritibus bellum infertur. I. 148. *cum* Cæritibus hospitium publicum cur factum? I. 119. induciæ factæ in centum annos. I. 148.
Cæritum Legati errorum veniam petunt, & bellum deprecantur. I. 148.
C. Julius Cæsar Achilles occupat. III. 515. Ædilium plebis comitia medio tempore habet. III. 16. Ægypti regnum provinciam facere veretur. III. 9. Ægypto & Alexandria potitur. III. 523. Affectati regii nominis infamiam discutere non valuit. III. 16. Afranium ad deditionem compellere vult. III. 482. Alexandria periclitatur. III. 14. Alexandria potitur. II. 185. III. 523. *in* Alpium transitu composuit libros de Analogia. III. 13. Ambiorigem ulcisci & debellare statuit. III. 432. 436. 461. Amicis deterrentibus milites iratos adit. III. 14. Amicis procurationem Urbis permittit. III. 16. Amicos quanta facilitate indulgentiaque tractaverit. III. 15. Amitam Cæsar pro rostris laudat. III. 4. amplius quadraginta millia hostium cædit & capit. II. 75. an jure interfectus. II. 77. *annulum sibi detracturum, ad satisfaciendum omnibus, per quos dignitatem suam defensurus esset, affirmavit.* III. 9. Antonio adest in Auguratus petitione. III. 466. à Piratis captivis retinetur. II. 73. Apollini templum promittit. II. 82. Apolloniam recipit. III. 496. à Pompejo victus. II. 76. 185. Aquitaniam ipse adit. III. 465. Armis, auro & argento politis, milites suos ornavit. III. 14. *apud* Arvernos semel male, inter tot successus, præfens pugnavit. II. 185. à Senatu appellatur Bassianus jussu Severi. II. 318. Athletas exhibuit. III. 10. à Venere ortus. III. 12. Avunculus Augusti. III. 38. Auxilia Regibus submittens citra auctoritatem Pop. Rom. eos alliciebat. III. 8.
C. Julius Cæsar Barbam Iubæ Regis filio in altercatione invadit. III. 14. Basilicas ornat porticibus. III. 5. Belgas vincit. II. 36. Bellicosissimas gentes devicit. III. 461. Bellis confectis, quinques triumphat. III. 9. Bello Actiaco Alexandrinoque ultimam imponit manum. II. 84. *Bello Civili opus esse profligatis* dicebat. III. 8. Bellum difficillimum cum Ptolemæo gessit. III. 9. Bibliothecas, quas maximas possidet, publicare destinavit. III. 11. Bibulum impugnat. III. 7. Britanniam petit spe Margaritarum. *ibid.* Britanniam primum ostendit. III. 583. Britanniam subigit. II. 123. Britannis bellum infert. II. 185. Britannos vincit. II. 36.
C. Julius Cæsar Cæcinæ ignoscit. III. 546. **C.** Calvo post famosa epigrammata de reconciliatione per amicos agenti, ultro ac prior scripsit. III. 15. captivos cruci suffigit. II. 74. Cinnae gener. II. 73. classe contracta, classem piratarum ex parte fugat. *ibid.* Consul. II. 185. 234. *contra* Aduaticos. III. 405. 407. Æduos. III. 447. 448. Alexandrinos. III. 515. 517. Ambianos. III. 405. Ariovistum. III. 398. Belgas. III. 402. 403. Bellovacos. III. 404. Britannos. III. 417. 422. 423. Gallos. III. 456. Germanos. III. 415. 416. Labienum. III. 536. Massilienses. III. 475. Nervios. III. 405. 429. Pharnacem. III. 531. Scipionem. III. 533. 534. 540. Soriates. III. 412. Sueffiones. III. 404. Venetos. III. 410. Vercingetorigem. III. 441. 442. *cum* Afranio dimicat. III. 476. *cum* Africam classe appelleret, & in egressu navis prolaberetur, dixit: *Africa, teneo te.* III. 13. *cum* Bibulo Consul creatur. III. 6. *cum* exercitu Rubiconem transiit. *ibid.* *cum* Pompejo configit. II. 76.
C. Julius Cæsar Dejotaro ignoscit. III. 530. deprecans à suis militibus non auditur. III. 530.
O o

- III. 546. describitur & laudatur. II. 73. Dictator. II. 286. III. 10. 552. 615. Dictator à M. Lepido dictus. III. 488. Dictator perpetuus factus. II. 123. diffidentibus suis accedens, animum restituit. III. 406. dixit: *Alea jacta est*. III. 9.
- C. Julius Cæsar* & Pompejus vicina castra ponunt. III. 497. 500.
- C. Julius Cæsar* filios Pompeji vincit. II. 185. Galliam provinciam sortitur. III. 7. Hispaniam sortitur. III. 6.
- C. Julius Cæsar* in Africam pervehitur. II. 77. in Africa Scipionem & Iubam devincit. III. 9. in Asiam copias mittit. II. 14. in Asiam proficiscitur. III. 532. in Britanniam trajicit. II. 36. in Galliam ulteriorem contendit. III. 392. 393. 433. in jugo Alpium urbem condere statuerat. III. 61. in mare se abjicit, & nando evadit. III. 521. inter doctos viros memoratur. II. 72.
- C. Julius Cæsar* legatos suos violatos ulciscitur. III. 411. Magistratum in annos plures ordinat. III. 16. Magno Alexandro, sed sobrio simillimus. II. 73. M. Catonem duci in carcerem jubet. III. 6. mutata veste Sullam fugit. II. 73.
- noster, Augustus noster, Imperator noster*, acclamatum à Senatu Alexandro Severo Imp. II. 348. novem annis iisdem fere militibus usus. III. 470. occiditur. II. 47. 123. 185. 235. III. 17. Octavianus *vide* Augustus. Orienti à Constantio datus est Gallus. II. 196. per Alpes in ulteriorem Galliam ire contendit. III. 393. Pompejo conciliari vellet. III. 473. 496. 497. Pompejum oppugnare semel deliberat. III. 473. Pompejum terra arcet, Pompejus Cæsarem mari & portubus. III. 497. Pompejum vincit. II. 76. 123. 185. 234. Pompejum usque Brundisium persequitur, & Massiliam obsidet. II. 76. Pontifex factus. II. 74. Prætor creatus. III. 5.
- C. Julius Cæsar* quasi Tarquinius regno depulsus. II. 48. quinque agit triumphos. II. 77. quotannis in Italiam ibat. III. 421. Rhenum bis trajicit. II. 36. 37. III. 417. suis adversus elephantos pugnandi rationem communit. III. 545. suis periclitantibus subvenit. III. 420. supplicibus lubentissime ignoscit. III. 530. Thessaliam petit. II. 76. uni militum scutum detrahit, & in primam aciem provolat. III. 406. victor in Urbem revertitur. II. 77. vincit Ægyptios. II. 46. Gallos. II. 37. Germanos. II. 36. Pharnacem. II. 45. 77. Pompeji filium. II. 46. Pompejum. II. 45. Scipionem & Iubam. II. 46. subitam celeremque mortem sibi optat. III. 18. una æstate maxima bella conficit. III. 402. unde genus trahat. II. 73.
- C. Cæsar Agrippæ filius* cum Rege Parthorum coit. II. 87. Massiliæ moritur. II. 86. per insidias colloqui vulneratur à quodam, nomine Adduo. II. 87. virilem togam sumit. II. 86.
- C. Cæsar Germanici filius*. III. 58. Germanici filius alius, qui in pueritia obiit. ibid.
- L. Cæsar, Agrippæ filius* ab Augusto adoptatur. II. 86.
- L. Cæsar avunculus Antonii* ab Antonio proscribitur. II. 48. 79. Consul. II. 234. bis. vincitur à fociis. II. 39.
- Cæsar dictus Gordianus adhuc parvulus. II. 363. 371.
- Cæsar Strabo *C. Iul. Cæsarem* in eloquentia instruit. III. 12.
- Cæsarea insignia impartiuntur Tetrico. II. 136.
- Cæsarea Iudææ urbs. III. 308. Mauritanæ instauratur. II. 579. olim Mazaca. II. 187. 263. 265. Palæstinæ. II. 438. Syriæ. II. 143. 273.
- Cæsareæ dictæ civitates, in honorem Augusti conditæ. II. 187. 438. III. 31.
- à Cæsare* Adrumetum obsidetur & capitur. III. 534. 553. Ædilium numerus ampliatus. III. 10. Agraria lex promulgatur. III. 6.
- cum pro Cæsare* Alexander M. comparatur. II. 73. Cæsare amicissimi & ornatissimi viri apud Sullam intercedunt. III. 3. Cæsare amicitia Regum & provinciarum allecta. III. 8. *à Cæsare* Amphilocho recepti. III. 504. *sub Cæsare* annuli curam Trogi pater habuit. II. 696. *à Cæsare* annus 365. dierum ad solis cursum ordinatus. III. 10. *à Cæsare* annus ordinatus, sed postea negligentia conturbatus atque confusus, rursus ad pristinam rationem redigitur. III. 26. *à Cæsare* Ariobarzanes Medus Armeniis præficitur. III. 155. *à Cæsare* Armenia recipitur. II. 52. Arsinoë in triumpho ducta. II. 47. Arverni urbs victa. II. 37. Arvernorum timor. III. 441. Avaricum urbs oppugnatur & expugnatur. II. 37. III. 442. *sqq.* 445. 446. 449. Britannia bis penetrata. II. 75. Britanni vincuntur. II. 36. 184. Brundisium obsidetur. II. 44. *de Cæsare* quæ referat M. Brutus Historicus. III. 11. *à Cæsare* C. Biotius, seu Murius Reginus eques Rom. captus. III. 546. Cæserius Flavius Trib. pleb. po-

- potestate privatus. III. 16. C. Avienus Trib. militum ignominiose dimittitur. III. 543. delibata pudicitia Augusti. III. 33. cum Cæsare & Antonio epulatur Sextus Pompejus. II. 124. cum Cæsare & Lepido M. Antonii societas. III. 22. cum Cæsare & Romanis res Æduorum. III. 393. 394. sq. 397. 398. 400. sq. 422. 430. 432. 446. sq. 450. sq. 451. 456. d Cæsare in Achaia & Dyrrhachio gesta. III. 504. sq. cum Cæsare in Ægypto bellum. II. 55. d Cæsare M. Bibulus armis foro expellitur. III. 5. de Cæsare suspicio cur religionem neglexerit. III. 18.
- C. Iulium** Cæsarem Alexandriam vel Iulium migraturum, translatis simul opibus imperii, exhaustaque Italia delectibus, varia percubuit fama. III. 16. ad Cæsarem Allobroges confugiunt. III. 393. *adversus Cæsarem Antidotum?* dixit Caligula trucidaturus fratrem, quem metu venenorum præmuniri medicamentis suspicabatur. III. 63. Cæsarem appellari filium suum non vult Pertinax Imp. II. 266. ad Cæsarem Aufetani Pop. Hispaniæ transeunt. III. 479. Cæsarem, Britannia, quamvis toto orbe divisa, tamen habuit, qui vinceret. II. 36. Cæsarem Britannicum Claudius destinat. III. 78. ante Cæsarem Britanni ignoti. III. 7. ad Cæsarem C. Fundanius eques Rom. transfugit. III. 554. in Cæsarem conjuratio. II. 185. in Cæsarem consiliarius & auctor conjurationis M. Brutus cum Cassio, provincias exercitusque occupat. II. 77. in Cæsarem conspirant Cassii. II. 301. Cæsarem & Catonem Sallustius comparat. II. 375. erga Cæsarem fidelitas & amor militum. III. 14. Cæsarem inter conjuratos nominare non vult Cicero. II. 714. Cæsarem inter & Antonium affinitas. II. 74. Cæsarem inter & Pompejum æmulationis occasio. II. 43. affinitas. II. 74. bellum civile. II. 75. 185. 234. bellum in Ægyptum transfudit. II. 43. Cæsarem Cassius interficit. II. 185. Cæsarem filium ex Cleopatra natum agnovisse, M. Antonius Senatui adfirmat. III. 12. Iulianum declarat Constantius, purpuraque avita eum induit. II. 449. in Cæsarem M. Bibuli odium. III. 497. Cæsarem Pompejus Ægisthum appellat. III. 12. Cæsarem Romana Resp. desiderat. III. 530. Cæsarem Scipio velut despicit. III. 539. Cæsarem Severus dicit Bassianum filium. II. 317. Cæsarem sibi adsciscit M. Antoninus Commodus filium. II. 131. Cæsarem sibi adsciscit Hadrianus Imperator Lucium Ælium. II. 131. Cæsarem victorem Africanum belli, excipit Hispaniense. II. 77. ut Cæsarem se gerere noluit Commodus. II. 324. 325. per C. Cæsarem nepotem ab Augusto debellantur Armenii. II. 52. 264.
- Cæsares** cur etiam recenseat Ælius Spartianus. II. 284. designati quidam augustæ majestatis hæredes. II. 285. & Imperatores ipsi, advenienti exercitui honoris causa occurrebant. II. 490. ad Cæsares Imperium Romanum transfert fortuna. II. 47. Cæsares nuncupat filios suos Carus. II. 425. omnes Romani Imperatores dicti. II. 692. pallium coccineum & purpuram sine auro gestare soliti sunt. II. 326. quibus Caji prænomen, ferro perierunt. III. 69. Romani principes dicti à C. Iulio Cæsare. II. 234. triumphaturi, unde laureas petierint? III. 95. unde dicti. II. 285.
- Cæsari** Acarnania subdita. III. 504. Ægyptii milites insidiantur. III. 514. Agrippa carus. II. 84. Alexandrini deduntur. III. 523. animus in adversis major, quam in secundis rebus. II. 765. Aræ decretæ. III. 15.
- Cæsari** Bibulus collega & adversarius datus. II. 74. Bullidenfes se dedunt. III. 496. Catulus & Piso infensi. II. 714. consilium datum à Panfa & Hirtio. II. 77. difficilis compositio Bithyniæ ac Ponti. III. 530. Galliæ in quinquennium decretæ. II. 74. honores conferuntur. II. 185. III. 466. imponere vult diadema M. Antonius. III. 16. 21. insignia regni offert M. Antonius. II. 47. in Consultatu collega M. Antonius diadema imponit. II. 77. moranti se, Aquilifer cuspide comminatur. III. 14. mortuo honores à plebe exhibiti. III. 18. oppidum Asta se dedit. III. 559. Rubiconem transire dubitanti, apparet quidam arundine canens. II. 9. supplicatio decreta. III. 420.
- Cæsaribus** bellorum molem committit Diocletianus. II. 139. pro Cæsaribus creati Augusti. II. 559. Cæsaribus tanquam liberis suis, regenda patrimonii jura permisit Roma. II. 435.
- Cæsaris** abusus dominationis & potestatis. III. 15. accusatio de vi in civem illata. I. 56. accusatio gestorum in Consultatu. III. 7. Acies. II. 185. Actio contra Dolabellam. III. 14. Actiones civiles. II. 74. Actio ob conjurationem Catilinæ. III. 6. ad Scipionem de pace mandata. III. 505. adventus in Urbem & alia gesta. III. 9. Ædes modicæ. III. 11. Ædilis opera. III. 5. æstimatio rerum & solutio arbitraria ex decreto æquissima. III. 498. ætas, stella coronata, locus ac dies mortis. III. 18. 26. 28. 31. 40. affinitas cum Pompejo renovata. III. 8. Amici, quæ ab ipso neglecta renuntiaverint. III. 18. Animus altus & erectus. II. 12. III. 535. Antecursores. III. 471. Antonii & Lepidi Triumviratus. II. 48. appel-

- landi diversa ratio. II. 285. appellatione Marcus Antoninus Philosophus donatus ab Antonino Pio. II. 292. appellationem suscipit Galba. III. 98. Arrogantia. III. 16. ars oratoria. III. 12. artes variae ad firmandam augendamque potentiam. III. 7. Audacia. II. 74. Auditores in concione extrema pro dicto acceperunt, quod visu suspicabantur. III. 9. bellum aliorum pace mollius. II. 764. bellum civile. III. 10. 15. bellum civile cum Pompejo. II. 43. 185. 673. beneficia plurima & immensa erga Reginam Eunoem. III. 12. beneficiarius Ambiorix. III. 426. 427. cædis auctores Brurum & Cassium vincit Augustus. II. 123. clementia in victos. II. 76. 77. coercitio & cultus militum. III. 14. cognomen recusat Vitellius in perpetuum. III. 105. collega in ædilitate M. Bibulus. III. 5. columna. III. 18. commoditas Apolloniæ. III. 508. 509. constantia & severitas contra Cassium. III. 14. Consulatus repetiti. II. 234. III. 6. conviviorum ratio & domestica disciplina. III. 11. copiae Africanæ. III. 547. in Cæsaris copiis Aquitani. III. 399. Cæsaris cultus corporis. III. 11. cum Pisone & Catulo inimicitiae. II. 714. cum Pompejo & Crasso Triumviratus. II. 43. cupiditas circa gemmas. III. 11. despectus prodigiorum. III. 13. destinatio in ordinanda Urbe, & Imperio ampliando. III. 11. dux Arruntius. II. 83. effigies aurea Oceani in triumpho. II. 47. eloquentia. II. 12. & Antonii bellum civile. II. 50. & Catonis comparatio. II. 717. & Pompeji dissidiorum causæ. III. 468. 469. facilis reconciliatio militum iratorum. III. 14. felicitas. II. 184. 185. filius ex Eunoë. III. 12. forum. III. 663. funus & pompa exsequiarum. III. 17. fautor C. Curio Trib. pl. *vide* Curio. III. 466. gemitus apud statuam Alexandri M. III. 4. gener Pompejus. II. 74. gesta memorabilia. *ibid.* habitatio & structura villarum. III. 11. heres Augustus. III. 18. 20. hostis Cato. III. 469. 474. in Britannia res gestæ. II. 74. in conjuratos Oratio. II. 714. - 716. indulgentia & amor erga suos milites. III. 14. in Hispania res gestæ. II. 77. III. 487. 488. in scientia & consilio omnia sibi posita, milites existimabant. III. 535. interfecti causa. II. 77. labor contra seditionem militum. III. 14. labor in jure dicendo. III. 11. laudes. II. 73. legati Titurius & Aurunculejus. II. 7. 185. III. 7. legatus C. Antistius Rheginus. III. 437. legatus C. Fabius. III. 425. 462. 475. legatus C. Trebonius Massiliam oppugnat. III. 424. 438. 475. 498. lex de agro Campano plebi dividendo. II. 74. liberalitas erga milites & populum. III. 10. libido, & ab ipso corruptæ illustres foeminae in Urbe. III. 12. libido in provinciales matronas, & varias reginas, maxime Cleopatram. III. 12. mater Aurelia præest ipsius educationi. III. 15. 382. *post* Cæsaris mortem Arcus cælestis orbem Solis ambit. III. 39. Cæsaris mortem prodigia indicant. III. 16. Naves Arelatenfes. III. 475. naves M. Bibulus incendit. III. 495. *sq.* nomen. II. 284. III. 289. 296. 305. 325. nomen duntaxat accipit Ælius Verus. II. 283. Opera ad Alefiam. III. 452. 453. *sq.* ad Brundisium. III. 473. ad Alexandriam. III. 518. ad Dyrrhachium. III. 502. ad Ilerdam. III. 476. ad Massiliam. III. 487. Pharum. III. 521. ad Uzitam. III. 541. Oratio de conjuratis. II. 714. - - 716. *de* Cæsaris Oratione & Commentariis quæ scripserit & senserit Asinius Pollio Historicus. III. 13. parsimonia in cibo. III. 12. percursorum perfugium Capitolium. II. 48. periculum Alexandrinum. III. 527. Pompeji & Crassi Triumviratus. II. 74. præclare gesta in Gallia. *ibid.* *ad* Cæsaris præsidium appellatio Hymetii. II. 564. Cæsaris præstantia & labor in re militari. III. 13. Prætura & varia gesta in ea. III. 5. pro castris, semper duæ legiones excubabant. III. 445. Procuratores & Fiscii iidem. III. 660. progenies in Nerone deficit. III. 95. progressus à Ravenna ad Rubiconem flumen. III. 8. Provisio contra Senatus decretum. *ibid.* pudicitia apud Nicomedem prostrata. III. 11. Quæstura in ulteriore Hispania. III. 4. rapacitas cum in imperiis, tum in magistratibus. III. 12. Sanctiones. III. 11. sententia de Catilinæ sociis. II. 43. ficiariorum mors. III. 18. somnium de matris concubitu. III. 4. sororem Octaviam M. Antonius ducit uxorem. II. 82. spectacula varii generis. III. 10. statua. III. 21. statura corporis. III. 11. templum in foro. III. 663. testamentum in M. Antonii domo aperitur & recitatur. III. 17. transitus Rubiconis & ejus concio. III. 9. Tribunatus militum. III. 4. Triumphi. II. 47. verba ad suos milites. II. 77. virtus in acie inclinata reparanda. III. 13. vita à C. Suetonio Tranquillo descripta. III. 3. - - 18. vox ad Gubernatorem navis: *Quid times? Cæsarem vebis.* II. 44. vox ad milites: *Miles faciem feri.* Item: *Parce civibus.* II. 45. uxoris adulter Clodius. III. 15. uxor terria. III. 7. Cæsarianæ classis incendium. III. 511. necis conscius habetur proavus Neronis. III. 81. potentiae æmulus Antonius. II. 47.

- Caesariana familia quid speciale habuerit? II. 325.
- Caesariani à Pompejanis in colloquio condito contra fidem vulnerantur. III. 498. a quam intrant, ut cum Britannis dimicent. III. 424. Aquiliferi moribundi fortis animus. III. 506. Centurionis captivi ad Scipionem forte & intrepidum responsum. III. 541. equites mille, contra septem millia Pompejanorum eos profligabant. III. 510. exercitus tolerantia, sitis ac fames. III. 518. milites ab Afranio & Petrejo male plectuntur. III. 481. milites in quodam castello omnes vulnerati. III. 504. milites desperatione se interficiunt. III. 427. militis veterani ad Labienum verba. III. 536.
- à Caesarianis ducibus Aetolia recepta. III. 501. Caesarianis militibus Labienus insultat. III. 536.
- Caesariano nomine donatur Clodius Albinus. III. 325.
- Caesarianorum adversus Britannos difficultates. III. 419. Pompejanos pugna & victoria. III. 554. 555. Germanos trepidatio. III. 398. militum animus indomabilis. III. 443. bis. constantia seu pertinacia admiranda. III. 428. diligentia & industria singularis. III. 421. 423. lenitas. III. 488. sq. licet paucorum adversus multos hostes ingens animus. III. 412. peritia militaris. III. 406. perplexitas, atque etiam praesens animus. III. 409. sqq. res fortiter gestae. III. 508. strages à Pompejo. III. 507. temporum scriptor Theoclius. II. 402. virtus Pompejanis collata. III. 541.
- in Caesarianos M. Bibuli crudelitas. III. 497.
- Caesarianum imperium Clodio Albino decretum. II. 317. cum Augusti potestate. II. 426. nomen Cyriades accipit. II. 385.
- Caesarianus Arguentius. III. 554. C. Calvisius Sabinus. III. 500.
- Caesariensis Mauritania. II. 162. 262.
- Caesario Cleopatrae filius ex Caesare supplicio affectus. III. 22.
- Caesarius Consul. II. 242. Notarius. II. 551. Praefectus Constantinopolis sub Valente. II. 551.
- Caesarum ab Augusto usque ad Vitellium laudes & vitia. II. 129. de Caesarum abolenda memoria, sententia Senatus. II. 145. III. 69. aedes de caelo tacta. III. 95. gens litterata fuit. II. 129. genti finis, quibus prodigiis denuntiatus. II. 128. imagines & signa Romana aquilas adorat Artabanus. III. 60. nemo. III. 26. nomine consecrati. II. 286. primus Claudius militis fidem praemio pigneratus. III. 75. progenies in quo, & quibus signis defecerit. III. 95.
- Caesellius vel Cascellius Ictus. vide Cascellius. II. 587.
- Aelius Caesetianus Praefectus Urbis. II. 412.
- Caesetius Consul multis suffragiis declaratur. III. 16.
- Caesia filva. III. 146.
- Caesii oculi. III. 93.
- Caesius Cordus. III. 177. 182.
- Caeso à principibus civitatis defenditur. I. 56.
- Duilius Consul vide Duilius. II. 231. Decemvir. I. 64. III. 35. Triumvir deducendae coloniae. I. 165.
- Fabius vide Fabius Consul. II. 231.
- Caeso primus vades publicos dat. I. 56.
- Quinctius ferox juvenis Tribunis resistit. vide Quinctius. I. 55.
- in Caesonem Calumnia M. Volscii deregitur. I. 60.
- Caesonis pater L. Quinctius, Cincinnato cognomine, pro filio intercedit. I. 56. sodales juniores Patrum, Tribunis fortiter resistunt de Lege agraria agentibus. ibid.
- Caesonia Caligulae uxor. III. 62. 64. 65. 67. à Caesonia creditur datum amatorum medicamentum. III. 67. Caesonia uxor Caligulae perit. III. 69.
- Caesoninorum familia. i. e. Pisonum. II. 396.
- Caesonius Maximus. III. 270.
- Caesonius Vestilianus Historicus. II. 302.
- Caesorum aggeres. II. 471.
- C. Caestius. I. 203.
- Caespitem portare, poena erat Centurionum, qui stationem deseruerant. II. 24.
- Caespitem nudo cibum capit Tiberius. III. 46.
- Caespitis feracissimi est Thracia. II. 594.
- Caespitiæ aræ in Hecatombe sacrificio centum extruuntur. II. 376.
- Caespitium murum in Britannia ducit Antoninus Pius. II. 288.
- Caespitium tribunal. II. 417.
- Cafaves pop. Mauritaniae. II. 580.
- Cajana caedes. III. 97. 115.
- Cajanorum, Neronianorum, ac Vitellianorum vitiorum aemulus fuit Verus. II. 299.
- Cajanus, Rufini imitator, bellum civile movet. III. 601.
- Caicus amnis. I. 613. 619.
- Cajetæ aedes Apollinis de caelo tacta. I. 671.
- portus appellatio unde? II. 102.
- Cajus appellatus peculiari nomine C. Iul. Caesar CALIGULA vide Caligula.
- Cajus & Lucius Agrippa geniti, Caesares. III. 32. 140.
- Caji quibus praenomen Caesaribus, ferro perierunt. III. 69.
- Caji & Lucii Basilica. III. 25.
- cum Cajo & Lucio Tiberii aemulatio. III. 44.
- Cajum & Lucium per asem & libram emptos, adoptat Augustus. II. 86. 87. III. 32.
- Cajus & Lucius Caesares fratres, Augusti nepotes moriuntur. II. 52.
- Calabria II. 393.
- Calabriae extremum promontorium. I. 717.
- littora. I. 362.
- Calagurris oppidum Celtiberorum. I. 657.
- II. 42.
- P p
- Cala-

- Calagurritani pop. III. 479. Calagurritanorum manus ab Augusto dimittitur. III. 30.
- Bruti* Calaici templum. III. 664.
- Calamariæ aut graphariæ thecæ. III. 78.
- Calamitas Africae. III. 534. 547. *Ædu-*orum. III. 442. 443. 447. 448. 449. augetur ludibrio. II. 32. in experimen-
tum illata divinitus. II. 16. nostra
non semper nimis detegenda. I. 350.
quantum auferre potest, nihil acquirit
victoria. III. 13.
- in* Calamitate animi mortalium sunt molles.
III. 196. ex amicis inimici existunt.
III. 514.
- Calamitatem aut suam propriam, aut tempo-
rum queri, mediocris est animi. III.
498.
- Calamitates publicæ rectorum consiliis leni-
untur. II. 149. III. 64.
- Calamitatibus publicis insigniri sua tempora,
cupit Caligula. III. 61. magnitudo
virtutis approbatur. II. 16. 21.
- Calaphates cognomen Michaëlis V. Imp. Ori-
entis. III. 633.
- Calathana vicus. I. 530.
- Calatia. I. 354. 421. & Atella in dediti-
onem acceptæ. I. 414. 421. & Sora
expugnata. I. 194. a Calatia vetera-
nos paternos excivit Augustus. II. 78.
- Cataliæ asinus tripes natus. I. 709. in pub-
lico agro è foco sanguis per triduum &
duas noctes fluxit. I. 758.
- Calatiam migrare jubentur Atellani. I. 430. *ad*
Calatiam C. Pontius Herennius, mi-
lites decem pastorum habitu, mittit ca-
stra Romana visendi gratia. I. 177. *ad*
Calatiam Romani castra locant. *ibid.*
- Calatini pop. à Romanis deficiunt. I. 348. li-
beri esse iussi. I. 421.
- Calatinus ager. I. 331.
- A. Atilius* Calatinus *vide* Atilius.
- Calatis opp. Thraciæ. II. 163. 184. 557.
- Calator sacerdotio augurali Cornelius Epica-
dus Grammaticus. III. 128.
- Calaurus fl. I. 633.
- Calavii incendiarii. I. 418. filius de inter-
ficiendo Annibale consilium capit. I. 352.
Ovius & Novius mortem sibi consci-
scunt. I. 187. Pacuvii fraus. I. 340.
- Calavium Campanorum servus, Mannus
nomine, edicit incendiarios. I. 418.
- Calavium Pacuvium Annibal ad coenam vo-
cari jubet. I. 352.
- Calavius Campanorum Magistratus summus
eripit mortem senatores reliquos, arte
pulchra. I. 350. filium dehortatur,
ne quid in Annibalem molitur. I. 352.
- Calcania Camelorum cibus delicatus, quem
comedit Heliogabalus. II. 340. 342.
- Calcariae vino extinctæ. II. 556.
- Calce crura equo fregit Maximinus. II. 360.
recens illita, noxium exhalant odorem.
II. 68. 197. tenere in colluctationi-
bus quidam artifices palæstricæ solent. II.
444.
- extra* Calcem (quod dicitur) sermo decur-
rens, lecturo fastidium fert. II. 498. 544.
- Calcis penuriam supplevit farina Dynocrates.
II. 515.
- Calcearii nomine, qui sibi aliquid constitui
petunt à Vespasiano, iussit excalceatos
curitare. III. 112.
- Calceatu patrio non semper usus Caligula.
III. 67.
- Calcei Hunnorum formulis nullis aptati, ve-
tant incedere gressibus liberis. II. 592.
- Calceis signatis equi publici Romæ agitati.
II. 436.
- Calceos Galli Cæsaris Apodemius ad Con-
stantium Augustum deferret, indicium
cædis. II. 443. muleos, & cereos,
& albos, & hederacios, viris omnibus
tulit Aurelianus, mulieribus reliquit. II.
410. nunquam non intra cubiculum
habuit Augustus, ad subitos repentinos-
que casus paratos. III. 34.
- Calciamenta auro & gemmis exornata habuit
Heliogabalus. II. 339. 343. *servilia.*
II. 392.
- Calciamentis altiusculis, ut procerior quam
erat, videretur, usus Augustus. III. 34.
- Calciamentum Maximini constar pede majus
fuisse hominis vestigio atque mensura,
unde etiam vulgo tractum est, quum
de longis & ineptis hominibus dicere-
tur, *Caliga* Maximini. II. 365. nun-
quam iteravit Heliogabalus. II. 345.
- a* Calciamento militari Cajus cognominatus
Caligula. II. 127. 144.
- Calculatorum morem sequutus in Breviario
suo Sextus Rufus, qui ingentes summas
ære breviori exprimunt. II. 161.
- Caldaria de nardo exhibuit Heliogabalus.
II. 343.
- Caldariorum usus. *ibid.*
- Caldius Biberius Mero vocatus Claudius Ti-
berius Nero. II. 49. 144.
- Caldus Coelius præclari facinoris auctor.
II. 92.
- Caledonia Britanniae pars. III. 366. 369.
- Caledoniae silvæ. II. 36. Caledonius fal-
tus. II. 18.
- Calendæ Æliæ. II. 307. *Februariæ.* I.
626. *Ianuariæ.* *ibid.* *Ianuariæ* dies
sollemnis. III. 196. *Intercalares.* I. 729.
Sextiles duplici clade insignes. I. 122.
123.
- ad* *Calendas Græcas*, proverbium Augusti.
III. 36.
- ante diem XII.* Calendas Martias Comitia
Consularia habita. I. 711.
- Calendis Ianuariis Consulatus initus. II. 41.
libamina ponit Tacitus Imp. II. 413. *Iu-*
niis fuere Latine. I. 713. *Octobri-*
bus Magistratus initus. I. 105. 361.
Quinctilibus Magistratum occipiunt Tri-
buni militum Consulari potestate. I. 113.
Sextilibus anni principium L. Æbutio,
& P. Servilio Coss. I. 53.
- Calentes aquæ suapte natura, ad usus aptæ
multarum medelarum. II. 438. 525. *Ca-*

- Caleni victi. I. 165.
 Calenus ager. I. 205. 250. 331. Cæsari-
 anus Legatus. III. 495. *sq.* condisci-
 pulus & amicus Antonini Philosophi. II.
 291. *vide* Iulius Calenus.
 C. *Albinus* Calenus gregarius miles, & prin-
 ceptus seditionis exercitus Scipionis. I.
 463. virgis cæsus, securi percutitur.
 I. 465.
 Cales Colonia deducta. I. 480. II. 61. pro-
 vincia quæstoria. III. 189. urbs Au-
 sonum. I. 480. capitur à Romanis. I.
 165.
 Caleres vel Caderes pop. III. 403. 454.
 Caletranus ager. I. 668.
 Calicem crystallinum habuit Verus, nomine
 Volucrum, ex ejus equi nomine, quem
 dilexit, humanæ potionis modum super-
 gressum. II. 301.
 Calices Ægyptii. II. 400. myrrhinos &
 crystallinos Alexandrinos donavit Verus
 per singulas potiones. II. 301. verfi-
 colores, Allasfontes. II. 422.
 Calix fictilis. III. 78. 99.
 Calidæ aquæ albulæ. III. 36. locus. I. 500.
 Neronis. III. 87.
 Calida lavari à Romanis Hispani docti. II.
 697.
 Calidarum aquarum fontes. I. 597.
 Calidia rogatio. II. 120.
 Calidii area. III. 662.
 Calidius. II. 72. orator. II. 92.
 Calidon vel Cabilon opp. *vide* Cabilon.
 Caliga Maximini proverbium. *vide* Calci-
 amentum Maximini &c.
 in Caliga speculatoria processit Caligula. II.
 67.
 Caligarii. II. 352.
 Caligas gemmatas habuit Gallienus. II. 376.
 Caligo tam densa, ut neque signiferi viam,
 nec signa milites cernerent. I. 542.
 Cajus Cæsar Caligula. II. 127. 187. III. 57. - 69.
 96. 146. 152. 615.
 Caligula abundantissimum epulum bis dat
 Senatui. III. 60. à Calciamento mi-
 litari cognominatus Caligula. II. 127.
 144. à conjuratis è medio tollitur.
 III. 615. ad Bestias condemnavit
 multos honesti ordinis. III. 63. ad-
 versus barbaros minacissimus. III. 67.
 Ætnæi verticis fumo pavefactus. II. 67.
 Agrippæ se nepotem neque credi, ne-
 que dici ob ignobilitatem ejus volebat.
 III. 62. Alea prosperiore usus. III.
 66. Alexandriam commigrare pro-
 posuerat, interempto prius utriusque or-
 dinis electissimo quoque. III. 67. A-
 lumnus appellatur. III. 59. à Caligula
 Amphitheatrum inchoatum. III. 61. Ca-
 ligula Anticyram valetudinis causa perit.
 III. 63. Antium commigrare pro-
 posuerat. III. 67. Apophoreta con-
 fert Agitatori Cythico. III. 68. Aquæ
 ductum inchoavit. III. 61. *sub* Ca-
 ligula argumenta inferorum in spectacu-
 lo nocturno per Æthiopes & Ægyptios
 explicantur. III. 69. Caligula arma-
 turas Myrmillonum recidit. III. 68. Ar-
 tes scenicas saltandi canendique studi-
 osissime appetit. III. 59. Astycos lu-
 dos in Sicilia Siraculis edidit. III. 61.
 à Caligula Atellanæ poëta ob ambigui
 joci versiculum igne crematur. III. 63.
 Caligula atrocitate verborum auget im-
 manissima facta. III. 63. auctione
 proposita, venditat multa. III. 65. Au-
 ctionum Italiæ Ducentessimam remisit.
 III. 60. Augur destinatus. III. 59.
 Augusto & Liviæ obtrectat. III. 62. à
 Virellio primus ut Deus adoratur. III.
 104. Avunculus Neronis. III. 87.
sub Caligula Αἰῶνιδιὰ μὲντος Gallus pro-
 cerissimus quidam. III. 66.
 Caligula bacchanali ex thoro *Liberum* se asse-
 rit. II. 127. Caligula batuentem se-
 cum rudibus, confodit fica ferracea. III.
 64. batuere pugnatoriis armis sole-
 bat. III. 68. Belluæ ingenium, tan-
 quam sanguine hausto, exercuit. II.
 127.
 Caligula cædes exercituum optat. III. 64. ca-
 lamitatibus publicis insigniri sua tempora
 cupit. III. 64. Calceatu patrio non
 semper usus. III. 67. circum Basili-
 cas misit nomenclatores, ad invitandos
 in libidinem juvenes senesque. III. 66.
 Claudiam Silanam uxorem ducit. III. 205.
 à Caligula Cælius mons *Augustus* dictus.
 III. 50. cohæres Neronis. III. 82.
sub Caligula conditio temporum. III. 69.
 Caligula fæx humani generis appellatur. III.
 615.
 Germanici filius heres Tiberii. III.
 56.
 Heliogabalo comparatur. II. 336.
 Imperatore, qui Consules fuerint,
 & res quæ gestæ sint. II. 235. Im-
 perium adipiscitur ingenti omni-
 um gaudio. III. 59. Imperi-
 um ut administrarit. III. 59. in
 cahinnos subito effusus, Consuli-
 bus, qui juxta cubabant, *quidnam*
videret, blande quærentibus: *Quid*,
inquit, nisi uno meo nutu jugulari
utrumque vestrum statim posse? III.
 64. in Tiberio necando Ma-
 cronis conscius. III. 211. Iuli-
 am Augustam in funere laudat.
 III. 199.
 Caligula Magistratibus liberam jurisdictionem
 sine appellatione sui concessit. III. 60.
 M. Aponio Saturnino ad tredecim gladi-
 atores HS. nonagies ignoranti addicit.
 III. 65. milites præmiis donat. III.
 66.
 Caligula nepos Tiberii ex Germanico. III.
 56. nomine peculiari ante dictus
 CAJUS. III. 58. novum spectaculi
 genus edit. III. 61.
 occidi debuit. II. 303. occidi-
 tur. II. 127. III. 69.
 per quæ ingenii sævitiam ostende-
 rit? III. 63.
 processit in caliga speculatoria. II. 67.
 quomo-

- quomodo spem successionis firmare tentarit? III. 59. quo pacto propinquos & amicos tractaverit? III. 63.
- saevam ac probrosam naturam in juventute non potest inhibere. III. 59. *de* Caligula scitum Passieni dictum. III. 205. simulationem à Tiberio didicit. III. 210. sorores suas quasi adulteras condemnavit. III. 62. spectacula pergere edidit. III. 61. *de* Caligula spes concepta. II. 127. Caligula strenas petit & recipit. III. 66. super aureorum acervos volutatus. III. 66. Tiberium veneno aggreditur. III. 59. tragædum Apellum, cum assistens simulacro Iovis, confuisset, *uter illi major videretur*: cunctantem flagellis discidit. III. 64. ubi primo educatus fuerit, & ubi secundo. III. 59. Vespasianum ædilem oppleri luto jubet. III. 110. unam Populo Romano cervicem optat. III. 615.
- Caligulae acta rescidit Claudius. III. 72. æmulatio cum Xerxe. III. 61. amicitiam petit Artabanus Parthorum Rex. III. 60. Amicorum cohors. III. 61. Amicula. III. 64. Antium dilectum, ut natale solum. III. 59. Arrogantia adversus deos & homines. III. 61. Auctionum exquisitissimum genus. III. 65. avia Antonia. III. 59. 60. 62. auringandi, cantandi, & saltandi studium. III. 68.
- benevolentia singularis. III. 57. cadaver clam asportatum in hortum. III. 69. cædis futuræ prodigia. III. 69. cognomen unde? III. 59. confidentia & nimis metus. III. 67. Consulatus. III. 60. crudelitas. II. 127. crudelitas contra propinquos & cæteros. III. 62. 63. crudelitas inter ludos & epulas. III. 64. cura triumphi. III. 66.
- Caligulae detractio & saevitia contra propinquos. III. 62. dicta saeva in reditu ad Urbem. III. 67. dictæ in Senecæ scribendi genus: *Arena sine calce*. III. 68. disciplinæ liberales. III. 67. dos pro nata filia. III. 66. ductor ab Augusto constitutus Asellius. III. 58. eloquentia & ars oratoria. III. 67. extorfiones & rapinæ. III. 65. expeditio ridicula contra Oceanum. III. 66. facta civilia egregia. III. 60. facta in honorem patris, aviæ, patrui, fratris, sororum & matris. III. 60. funus tumultuarium. III. 69. gesta in castris. III. 66. gesta pia & civilia in initio principatus. III. 59.
- invidia contra omnes. III. 64. impudicitia. III. 203. Liberalitas erga Populum, Senatum & equestrum ordinem. III. 60. libido. II. 127. livor & malignitas adversus omnis ævi homines. III. 64. lucra turpia. III. 65. luxuria. *ibid.* luxuria in balneis, conviviis, ædificiis & aliis operibus. III. 65. malum propositum ob venena inventa. III. 67. matrimonia & uxores. III. 62. militia, & expeditio Germanica ludibrii plena. III. 66. mors & ætas. III. 69. nativitatis locus & tempus. III. 58. nefarium consilium trucidandi legiones aliquot. III. 66. nimis favor erga eos, quorum studio tenebatur. III. 68. noluit esse similis Antoninus Philosophus. II. 298. opera publica semiperfecta, absoluta, inchoata, destinata. III. 61. pater Germanicus, ejusque gesta. III. 57. popularitas, & facta ab eo in honorem Tiberii. III. 60. querela de felicitate temporum fuorum. III. 57. res descripsit Tacitus. III. 139. saevitia contra exules suos. III. 63. saevitiæ signa in juventute. III. 59. statura, valetudine corporis & mentis. III. 67. studium artium diversissimarum. III. 68. supra cum omnibus sororibus suis. III. 62. superbia. II. 127. superbia & violentia adversus Senatum, Magistratus & ceteros ordines. III. 63. vectigalia nova & sordidi quæstus. III. 65. vestes, cæterique habitus. III. 67. vita à Suetonio descripta. III. 57. - - - 69. vitam in Tranquillo legentem, feris objecit Commodus. II. 307. Urbem ingresso, Senatus jus arbitriumque rerum omnium permisit. III. 50. uxor Cæsonia perit. III. 62. 64. 65. 67. 69. Iunia Claudilla. III. 59. Livia Orestilla. III. 69. Lolliæ Paullina. *ibid.*
- erga* Caligulam Amor civium. III. 60. Caligulam Antiatinæ sortes monent, ut à Cassio caveret. III. 68. Auctores quidam, si non de perfecto, at certe de cogitato quondam in Tiberium parricidio professum tradunt. III. 59. Caligulam bacchantem & grassantem non defuit plerisque animus adoriri. III. 68. *in* Caligulam conspirationes & conjurationes. II. 127. III. 68. Caligulam & Tiberium æquis partibus heredes reliquit Tiberius. III. 56. *in* Caligulam jocus, incertæ virilitatis. III. 202. Cal-

- per* Caligulam diplomata Julii & Augusti deleta. III. 65. extortæ per nefas pecuniæ. III. 65. Ludiera geritur expeditio. III. 66. morte cruentâ præmiantur Amici. III. 63. omnia prodigorum ingenia sumptibus superata sunt. III. 65. Opes Tiberii Cæsaris viciis ac septies millies H. S. anno non integro assumptæ. III. 65. Silanus focer mortem compellitur. III. 62. Templum Hierosolymitanum profanatur. II. 265. Tiberius frater occiditur. III. 62.
- sub* Caligula familiis nobilissimis insignia adimuntur. III. 64. Liburnicæ sumptuosissimè ædificantur. III. 65.
- Callichori fluena. II. 510.
- Callicrates Tyrius scriptor græcus. II. 402. ad Achæos perorat. I. 700.
- Calliditas rationabilis non est, per quam ob falsa bona in vera mala ruitur.* I. 230.
- Callinicum. II. 194. monumentum. II. 520.
- Callipolis. II. 509.
- Callisthenes ab Aristotele docetur cautè loqui. II. 475. miserè ab Alexandro M. mutilatus. II. 651. Philosophus. II. 642. trucidatur. *ibid.*
- Callistratus Jurisperitus. II. 359.
- sub* Calluce Magmilide pugna notabilis. II. 274.
- Calocerus Cyprum insulam capeffit. II. 141.
- Calonsoma ostium. II. 511.
- Caloris fluminis hodie nomen est pugna. II. 223.
- Calpurnia Bestiæ filia, uxor Antistii, magni animi. II. 69. Cæsarem monet, ut domi subsistat Idibus Martiis. II. 77. Illustris foemina fraude Agrippinæ evertitur. III. 223. Pellex. III. 218. tertia Julii Cæsaris filia. III. 7.
- Calpurnius Bestia *vid.* Bestia.
- Crassus Tarentum mittitur à Nervæ Imp. II. 147. Flamma Atilium liberat. II. 117.
- C.* Consul. I. 681. peste moritur. I. 682. Prætor Romanus semel ab Hispanis victus. I. 660. viribus relictis eorundem ultra XXX. millia cædit. I. 660. triumphat. I. 664. Salvianus inter conjuratores in Cassium. III. 527.
- Calpurnii Flammæ eximia virtus. II. 21.
- M.* Tribuni militum generositas. I. 267. non satis remunerata. I. 268.
- Calvinus. *vid.* Sextius. Verurius. Domitius.
- C.* Calvisius Sabinus accusatus eripitur. III. 203. Omni Ætolia potitur. III. 501. Tullus Cof. II. 290.
- Calumniatores sub Tyrannis multi. III. 153.
- Calusidii militis in germanicum petulans facinus. III. 146.
- C.* Calvus Orator Rom. II. 72. post famosam in Jul. Cæsarem Epigrammata reconciliationem petit, & obtinet. III. 15.
- Calycadnus flumen. II. 433.
- Camalodunum Colonia deducitur. III. 224.
- Camarina Civitas. II. 117. Punica. I. 267. à Romanis occupatur. I. 268.
- Cambunii montes Tripolis. I. 719.
- Cambyfes amnis. II. 525. Rex II. 524. Astyagis Regis filiam obtinet. II. 610. Cyro succedit. II. 612.
- Cameli. II. 525.
- Camelinus M. Antonii hospes. II. 79.
- Camelopardi X. in ludis sæcularibus. III. 579.
- Camena Latinorum Colonia. II. 104.
- Camenius. II. 565.
- Camera genus navium. III. 323.
- Cameria oppidum. II. 7.
- Camerinensium saltus. II. 21.
- Camertes Umbri Romanis confœderati. I. 91.
- Furius* Camillus Africæ pro Cof. Africanis se opponit. III. 163. victis Furio nomini decus militiæ parit. III. 163. triumphalia insignia obtinet. *ibid.* Scribonianus bellum Civile movet. III. 73. intrâ quintum diem oppressus. II. 145. III. 73.
- M. Furius* Camillus Ardeates contra Gallos excitat. I. 117. Æquos cædit, urbemque eorum primo imperu capit. I. 123. Decreto Senatûs, & voto populi ab exilio revocatus. I. 118. dictator creatur. I. 108. 118. II. 173. quartum I. 136. Dictaturâ se abdicat. I. 110. ob turbas Tribunitias. I. 136. exulare jubetur. I. 113. II. 20. Faliscos cædit. I. 108. II. 114. & Capenates. I. 108. Faliscorum urbem obsidet. I. 111. à Gallis Romanos liberat. II. 17. 111. I. 117. Gallos funditus delet. II. 17. 111. I. 119. Milites ad prælium animat. I. 125. More militari in fugitivos animadvertit. I. 108. Nepete urbem recuperat. I. 126. Ob partem prædæ Apollini votam plebi non sat acceptus. I. 110. pactum Romanos inter, & Gallos rescindit. I. 119. peste sublatus. I. 141. plebem, & Consules acriter increpat. I. 112. Romulus ac Parens Patriæ nuncupatus. I. 119. Senex aciem Rom. jam inclinatam restituit. I. 131. Spes unica Romæ desperatæ. I. 108. Sutrium recuperat victis Etruscis. I. 123. 126. Tribunus militum creatus. I. 111. Triumphat. I. 110. 119. aliquantum excessivè. I. 110. triumphum simul bellorum Victor. I. 123. Veientes funditus delet. I. 109. Veios capit. *ibid.* II. 114. Volscos post bellum LXX. annorum Romanis subjicit. I. 123. sternit, & Satricum, quod fugerant, capit. I. 125.
- M. Fur.* Camilli ad populum Concio. I. 110. seqq. animi summa moderatio. I. 132. Decreta I. 119. Encomia. I. 141. generositas. I. 125, gesta heroica contra

- contrà Vejos. I. 109. II. 114. 173.
 Insigne justitiæ exemplum in Ludi-
 magistro. I. 111. II. 16. Invectiva
 emphatica in eos, qui Vejos migran-
 dum putabant. I. 119. seqq. Pre-
 ces I. 109. prudentia I. 124.
 131. bellica I. 124. Reli-
 gio. I. 119.
L. Fur. Camillus Cof. I. 164. Dux Roma-
 norum. II. 174. Latium omne
 Romanis subjicit. I. 164. Statuam
 Equestrem in foro obtinet. *ibid.*
 Campanæ Coloniae supplementum Creta.
 II. 82.
 Campani à Romanis Capuam repulsi I. 409.
 à samnitibus devicti. I. 151. Anni-
 balem invitant. I. 331. 394. 395. 398.
 Civitatem obtinent. II. 61. Con-
 trà Romanos Latinis adhærent. I. 159.
 Cum Annibale fœdus ineunt Romanis
 in balneo suffocatis. I. 351.
 Cumanam rem suæ ditionis facere
 cogitant. I. 363. de nomine
 Romano delendo cogitant. I. 351.
 In Pœnos propendent præ Roma-
 nis. I. 350. negato auxilio
 Romanis se dedunt. I. 152. op-
 primuntur à Romanis. I. 363.
 per Legatos à Romanis auxi-
 lium petunt. I. 151. seqq. Ro-
 mæ Censi. I. 638. Romanorum
 focii. II. 17. sternuntur. I. 163.
De Senatus supplicio Cof. Rom. diffident.
 I. 413.
 Campanorum anxietas. I. 412.
 equites CXII. nobiles ad Romanos
 deficiunt. I. 386.
 flebilis oratio. I. 151. Litteræ ad
 Annibalem stylo aspero scriptæ.
 I. 412. strepitus insolitus. I.
 409. timor. I. 373.
 Campania contrà Romanos insurgit. II. 39.
 describitur. II. 17. 257.
 Campaniam pervagantur spartacii. II. 40. per-
 transit Annibal. II. 23. populan-
 tur Samnitum Duces. II. 41. terre-
 re vult Mithridates. II. 34.
 Campanus ager venditur. I. 473. ut plebi
 dividatur, Lex Cæsaris est. II. 74.
 Campi exusti in Judæa. III. 351.
 Camulogenus Aulereus præfectus Parisiis.
 III. 450. in prælio interficitur.
 III. 451.
 Candaulis Lydorum Rex. II. 612.
 Candianus antistes. II. 221.
 Candidus Cof. II. 278.
 Cangi pop. vastantur. III. 224.
 Canidius terrestrem Antonii exercitum regit.
 II. 83. fugit. II. 84.
 Caninefates pop. ad rebellionem excitari.
 III. 334. Classem, & Socios Rom.
 fundunt. III. 348. subacti. II. 88.
 Caninius Celer Orator. II. 291.
 C. Legatus Castra sua strenuè defendit. III.
 462.
 C. Caninii gesta alia. III. 462. & seqq.
 Cannæ Vicus. I. 342. 343. ob stragem
 Romanorum celebres. II. 23.
 Cannarum Ars. II. 32.
 apud Cannas vincuntur Paullus & Varro. II.
 117.
 Cannaba Dux. II. 405.
 Cannenses Equites notati. I. 434. Legiones
 in Africam ducendæ. I. 484.
 Cannensi pugnae & cladi nulla comparabilis.
 I. 345. II. 118.
 Cannensis prælii descriptio. I. 342. 343.
 Canopus civitas. II. 517. III. 165.
 Cantabri bello petuntur ab Augusto seque ipsos
 perimunt. II. 52. per Augustum do-
 miti. II. 143. III. 23. II. 186. Roma-
 nis subduntur. II. 8.
 Cantauriani II. 580.
 Cantharidus succus oculis pro Collyriò im-
 positus Decium excæcat. I. 230.
 Cantichus sinus. II. 523.
 L. Cantilii stupratoris supplicium. I. 346.
 Cantium Regio in Britannia. III. 423.
 Canuleius Tribunus plebis. II. 20.
 Canusium oppidum. I. 344. II. 118. 300. fu-
 giunt Romani. I. 344.
 Canutius Antonium lacerat. II. 79.
 Capella Antistius Litterator Latinus. II. 305.
 Capellianus Tyrannidem affectat. II. 363.
 Capenates auxiliares Vejentibus. I. 104. Ro-
 manos cedunt. I. 108. vincuntur. I.
 107. 108.
 Caperfana fluvius. II. 478.
 Capetus. II. 6.
 Capita Romanorum censa. I. 52. 60. 216.
 222. 259. 288. 303.
 Capito Agrippæ subscribit in C. Cassium. II.
 80. cæsus. III. 279.
 Capitolini nomen ejuratur. II. 114.
 Capitolinus mons defenditur à Manlio & ser-
 vatur dum anseris clangore excitatur.
 II. 16.
 Capitolium à C. Jul. Cæsare exornatur. III. 5.
 ædificatum. I. 23. dedicatur. I. 29.
 fulgure tactum. III. 123. incensum
 Romæ. III. 328. occupatum à servis &
 exulibus seditiosis. I. 57. II. 39. multo
 sanguine recuperatur. I. 58. quâ Cæ-
 remoniâ quâ prece reffectum? III. 342.
 quis condiderit, auxerit, reparaverit.
 III. 328. restauratur per Vespasianum.
 II. 129. III. 112. per Domitianum.
 III. 120. Saxo quadrato substructum.
 I. 124. unde sic dictum. II. 112.
 Capitoli deflagratio ut signum finiti Imperii
 habetur à Germanis. III. 342.
 Cappadoces à Mithridate deficiunt. II. 685.
 rebellantes subacti. III. 209.
 Cappadocibus Prætor datur. III. 164.
 Cappadocia. II. 50.
 Augusto paret. II. 8. in Provinciam
 redigitur. III. 162. à Tiberio Imp.
 II. 144. Romanis stipendiaria. II. 73.
 Cappadociæ Legiones Romanæ additæ. III.
 112.
 Cappadociam ab Ariobarzane recipiunt Ro-
 mani. II. 33. Cappa-

- Capparonia vestalis, incestus rea, suspendio
 supplicium prævenit. I. 260.
 Capræpalus. II. 110.
 Caprarienses montes. II. 580.
 Capræ insulæ descriptio. III. 196. insulam
 obtinet Cl. Tib. Nero II. 126. palus
 à Romuli morte notatur. II. 7. 12.
 Capsa Urbs expugnatur à Mario II. 31. &
 igne vastatur. II. 742.
 Captivi Carthaginis novæ. I. 426. Romani
 à Cretenlibus frustra reperiiti. I. 627.
 fraus. I. 346.
 Captivorum permutatio. I. 288.
 Captivos suos Roma redimere non vult. I.
 348.
 Capua ab Annibale claret. II. 23. à quo
 & quando condita. II. 59. à Romanis
 obsideri cœpta. I. 397. tribus exerci-
 tibus operosè oppugnata. I. 398. Capi-
 tur. I. 413. II. 24. à samnitibus. I. 91.
 acrius obsessa quàm oppugnata. I. 409.
 à Præfecto annuo regenda. I. 414. con-
 trà Pyrrhum defenditur à Romanis. I.
 232. in aratorum & opificum sedem fer-
 vatur. I. 414. tentatur. II. 115. urbs
 Campaniæ. II. 17.
 Capuæ inopia. I. 394. ab Hannone fuble-
 vatur. I. 394. mores perdit. I. 350.
 oppugnatio pertinax decreta. I. 407.
 Capuam Coloni mittuntur à C. Grajo II. 120.
 petit Annibal. I. 350.
 Capuanæ deliciæ Romanos milites corrup-
 punt. I. 155.
 Capuani stant pro Vitellio. III. 325.
 Capuanis Præfectus & leges datæ. I. 185. quo
 anno? II. 74.
 Capusa occisus. I. 486.
 Capien capient Romani. II. 163.
 Capys Assaraci filius. II. 4. Anchysenge-
 nuit. II. 4. & Capetum. II. 6.
 Carabis obsessa. I. 691.
Ant. Caracalla. vide Bassianus.
 Caracalla genus vestis. II. 150.
 Caracallus. vide Bassianus.
 Caractacus Rex Silurum. III. 224. prælio
 memorabili victus Romam deducitur.
 III. 225. velut in triumpho ostentatus
 veniam cum Familia impetrat. III. 225.
 Caralis urbs Sardiniae celeberrima. I. 266. II.
 24.
 Carambis collis. II. 510.
 Caramitarum pagi. II. 510.
 Caranus Rex. II. 629. Macedoniam occu-
 pat. II. 59.
 Carausius anti-cæsar. II. 151. Britanniam
 occupans occiditur. III. 583.
 C. Carbo Cos. II. 182. adversus Romani
 copias ducit. II. 41. in senatum furit.
 II. 41. Italiâ expellitur. II. 122. Lu-
 canos domat. II. 39. solus Cos. II. 69.
 Tribunus. II. 64. trucidatur. II. 41. 69.
 Carbo papirius orator. II. 65.
 Carcerem primus ædificat Ancus Marcius. II.
 111.
 Carcinites finus. II. 511.
 Cardunei bello petuntur à Romanis. II. 162.
 Caria Romanorum provincia. II. 164.
 Caricini à Romanis prælio ancipiti devicti. I.
 250.
 Carinatem partis Marianæ ducem Sylla vincit.
 II. 182.
 Carinus Cari Imp. filius cæsar. II. 138. 152.
 424. Illyricum petit. II. 138. Imp.
 flagitiosissimus. II. 152. III. 621. Ju-
 lianum obtruncat. II. 138. Juventutis
 corruptor. III. 582. Occiditur à Diocle-
 tiano. II. 138. III. 582. 621.
 Cariovalda Dux Batavorum cum suis à Che-
 ruscis cæsus. III. 156.
 Cariovisius. II. 403.
 Carisius Dux. II. 53.
 Carmana civitas. II. 525.
 Carmania insula. II. 525. provincia. II. 523.
 Carmentis nymphea. II. 101. à carminibus
 dicta vel ab ea carmina. *ibid.* Evandri
 mater. *ibid.* Invitata ad Herculis sacra
 abest *ibid.*
 Carmina Neronis aureis litteris Iovi capito-
 lino dicata. III. 83.
 Carnulius morte anticipatâ Neronis evasit cru-
 delitatem. III. 53.
 Carnuntum oppidum. II. 89.
 Carnutæ adversus Cæsarem conjurant. II. 36.
 Carnutes defectionem à Romanis parantes ad
 saniora redeunt. III. 432. rebellant.
 III. 441. dispersi. III. 458. Roma-
 nis dediti. III. 463.
 Carnutum. II. 316. urbs Pannoniæ. II. 131.
 Carolus. I. Magnus. III. 631. 642. à Leone
 pontifice Imperii coronâ donatur. *ibid.*
 christianiissimi nomen tulit. III. 642. ejus
 res felicissimè gestæ. *ibid.* encomium,
 & monumentum. *ibid.* mors Aquis-
 grani. *ibid.*
 Carolus II. Calvus dictus Imp. III. 643. à
 Joanne pontifice coronatur. *ibid.* ambi-
 tione notatur. *ibid.* à medico Judæo
 veneno tollitur. *ibid.*
 Carolus III. Crassus dictus Imp. III. 643.
 commendabilis ob Religionem, & in
 litteratos benevolentiam. *ibid.*
 Carolus IV. Imp. Rom. III. 648. Bohe-
 miam plus curat, ac Imperium. *ibid.*
 Carolus V. Imp. Rom. III. 651. Aquis-
 grani coronatur. *ibid.* bella multa feli-
 citer; alia alternante fortunâ gessit. *ibid.*
 & 652. excellens ejus encomium.
ibid. galliæ Regem capit. III. 651. Li-
 beri, & uxor. III. 652. morbus, &
 mors. *ibid.* ratio vitæ ultima verè
 christiana. *ibid.* resignato imperio mo-
 nasterio se inclusit. *ibid.*
 Caropis principis pastores in bello duces. II.
 118.
 Carpesii Asenam urbem capiunt. I. 359. Pœ-
 nis in pugna superiores. *ibid.* vincun-
 tur ab Asdrubale. *ibid.*
 Carpi pop. II. 194. in solum Rom. trans-
 feruntur. II. 139.
 Carræ oppidum. II. 15. 37. eò secedens
 Caracalla interimitur. II. 150.
 Carfeoli oppidum. II. 61. bello vastatur.
 Q q 2 II. 39.

- II. 39. ed mittitur colonia. I. 202.
 Carfius sacerdos accusatus absolvitur. III. 186.
 Carfulenus praefectus Jul. Caes. laudatur. III. 523.
 Carteja urbs opulenta capta, & direpta. I. 307.
 Carthagine remotâ luxur Romae increbuit. II. 63.
De excindenda variae sententiae. II. 28.
 Carthaginem delendam censet. M. P. Cato. II. 118.
 Carthaginenses ab Annibale sollicitantur oc-
 cultè ad bellum contra Romanos. I. 573.
 à Pyrrho frustra pacem po-
 stulant. I. 242. à Romanis devicti.
 I. 262. 267. à Scipione pacem sub-
 missè petunt. I. 497. ad Panor-
 mum funduntur. II. 21. condiciones
 pacis respuunt. II. 28.
 cum Masaniissa discordes legatos
 Romam mittunt. I. 574. de
 eo in senatu queruntur. I. 709.
 equitatum novum sibi compa-
 rant. I. 488. Equites ex no-
 bilibus multi caesi. I. 488.
 exercitum in Siciliam trajiciunt.
 I. 89. factiones. I. 554.
 Romanis mittunt frumentum, &
 hordeum. I. 93. in Hispania
 civitates acquirunt. I. 254.
 pugna navali caesi, & fugati. I.
 263. Lilybaeum muniunt. I.
 242. ob victoriam Romanis
 gratulantur missâ in donum co-
 ronâ aureâ. I. 55. omnes Ita-
 lici generis conductitios crudeli-
 ter necant. 258.
 pacem petunt. I. 504. oblatam
 respuunt. II. 178. pacis cum
 Romanis ineundae consilia ca-
 piunt. I. 279.
 praelio navali Romanos vincunt. I.
 285. & Pyrrhum. I. 243.
 primum stipendium Romanis
 solvunt. I. 527. redacti ad
 angustias per ficulos. I. 254.
 Romanis suspecti. I. 554. 726.
 Xantippo duce Romanos supe-
 rant. II. 21. legatis Romanis
 superbè respondent. I. 311.
 obsident Syracusas. I. 239. &
 Tarentum. I. 247. sed sine
 effectu. I. 248. vincuntur. II.
 176. 663. vide Poeni.
 Carthaginensibus ob adventum Xanthippi
 crescit animus. I. 273.
cum foedus pangunt Romani. I. 150. re-
 novant tertio. I. 195. quarto. I.
 238. quâ conditione. I. 239.
 Carthaginensis ager vastatur à Masaniissa. I.
 487. Romanis. I. 454. Reipu-
 blicae forma. I. 253. Religio. *ibid.*
 Carthaginensium apparatus bellicus. I. 476.
 484. bella. I. 254. clades in
 Sardinia. II. 657. crudelis super-
 stitio. II. 657. de absentia Anni-
 balis sententiae variae. I. 555.
 de bello reparando consultatio. I.
 493. duces, & eorum con-
 silia. I. 272. ducum errores
 detecti, & correcti. I. 273. equi-
 tatus devictus. I. 486. & Cy-
 renensium contentio de finibus.
 II. 739. quâ conditione
 finita. II. 739.
 gaudium de victoria à Romanis
 obtenta. I. 274. industria in
 defensione. II. 28. Judices ex
 perperuis annui facti. I. 554.
 Luctus. II. 658. metus, &
 cura II. 271. 277. molitio-
 nes. I. 699.
 origo à Tyriis, & Phoenicibus.
 I. 252. principes ab Annibale
 offensi. I. 554. spes dubia. I.
 501. terror ingens. I. 476.
 485. 486. 493.
 Carthaginis conditrix Elissa, seu Dido. I. 252.
 II. 656. excidium. II. 28. nomen
 unde. I. 253. novae descriptio. I. 425.
 Carthago ante Romam LXX. annis condita. I.
 253. à Wandalis occupata caedibus
 foedatur. III. 602. II. 58. condita,
 quando? II. 657. cur à Scipione non
 deleta. I. 507. deleta. II. 60. finita.
 II. 27. Hispana capitur. II. 24. Im-
 perii Rom. aemula à stirpe interiit. II.
 707. in mari deletur. II. 22. inter
 urbes Campaniae maxima. II. 17. nova
 ab Asdrubale condita. I. 298. à Scipione
 op- & expugnatur. I. 425. seqq. fru-
 stra per Pœnos tentata. I. 468. obside-
 tur Mancino Cos. II. 28. restaurata.
 I. 726. Romanorum colonia. II. 61.
 terretur. II. 21. Tyro potentior.
 II. 66.
 Carthalo adversus classem Rom. missus naves
 plures corrumpit, & capit. I. 285. Aegi-
 thallum expugnat. I. 286. à patre pro-
 prio in crucem actus, quare? II. 657.
 apud Rom. accusatus. I. 726. Dux
 Annibalis. II. 178. Romanos in locum
 iniquum adigit. I. 286.
 Cartismandua Britannorum regina maritum
 repudiat. III. 322.
 Carventana arx ab Aëquis occupata. I. 96.
 frustra tentatur à Romanis. I. 97. re-
 cipitur. I. 96.
 Carvilius regulus in Britannia. III. 425.
 Sp. Carvilius. II. 94. Amiternum, & op-
 pida plura expugnat. I. 210. 214. seqq.
 Cos. I. 210. 247. 296. consulit impro-
 vidè. I. 357. secundò. I. 247. Sam-
 nites domat. I. 247. Sardos, Cor-
 ficosque ingenti praelio vincit. I. 296.
 triumphat. I. 216. 248. 296.
 Sp. Carvilius Ruga primus Romae uxorem ste-
 rilem dimittit. I. 297.
 Carvota. vide C. Cassius Longinus.
 M. Aur. Carus Imp. II. 138. 152. 424. III. 624.
 describitur. III. 584. tactu Fulminis
 conflagrat. II. 138. 152. III. 582.
 Carystii succurrunt Chalcidensibus. I. 587.
 Cary-

- Carystus oppidum à Romanis deditioe capitur. I. 531.
- Casander Jussu Philippi Maronitas interficit. I. 661. veneno creditur sublat. *ibid.*
- Serv. Casca in Cæsarem conjurat. II. 185.
- Cascellius Jurisperitus. II. 587.
- à Caseo comesto moritur Antoninus pius. II. 290.
- Casilini, & Casini vocabulorum ambiguitas Hannibalem decipit. I. 331. Incolæ oppugnati lora, pellesque mandunt. I. 357. pars à Romanis occupata. I. 356.
- Casilino excit copias Octavius Cæsar. II. 78.
- Casilinum ab Annibale oppugnatum, sed strenuè defensum. I. 356. arte frumentum mittitur. I. 356. & nuces. I. 357. Annibali traditur, liberis capitibus auro redemptis. I. 357. per Cos. Romanos expugnatur. I. 376.
- apud.* Casinum S. Benedictus floret. II. 217.
- Casius mons. II. 515.
- Casperius Æmilianus à Severo Imp. occiditur. II. 318. Agrippinus necatur ab eodem. *ibid.* Centurio Romanus. II. 227. necandus magnis sumptibus redimitur. II. 148.
- Caspia à Cn. Pompejo domantur. II. 123. à Mithridate sollicitantur. II. 34. à Romanis subjugantur. II. 8.
- Caspium mare. II. 123. 511.
- Cassander. II. 649. Abderitas in Societatem recipit. II. 650. dirus in familiam Alexandri M. cujus matrem occidi imperat. II. 650. Rex appellatur. II. 650. Thessalonicen uxorem ducit. *ibid.*
- Cassandrea urbs describitur. I. 738. à Romanis oppugnatur. I. 738. sed frustra. I. 523. 524. strenuè defenditur. I. 738.
- Cassia lex agraria, quando, & à quo lata. I. 41.
- Cassianus dux Mesopotamiæ. II. 456. 478.
- Cassii Chæreæ animosum facinus. III. 145. Severi exulis pœna aggravatur. III. 188. Scripta procacia. III. 153. S. C. abolita restituuntur. III. 60.
- C. Cassii castra delentur à Spartaco. II. 40. oratio pro more veteri retinendo. III. 252.
- L. Cassii classis præfecti gesta. III. 513. crudelitas conjuncta cum avaritia. III. 528. extorsiones in Hispania. III. 527. pro prætoris gesta alia. III. 528. & interitus in mari. III. 530.
- L. Cassio Drusilla neptis Tiberii elocatur. III. 204.
- Cassiodorus divinâ, & sæculari scientiâ clarus. II. 218.
- M. A. Cassiodori chronicon II. à p. 229. usque 245.
- Avid. Cassius. vide Avidius.
- Cassius anti-Cæsar. II. 151. Censor. II. 61. Chæreas Caligulam necat. III. 68. 69. parmensis Cæsaris interfector morte pœnas dat. II. 84. Patavinus levi exilio multatus, quare? III. 30.
- Rhodum capit. II. 80. perit. *ibid.* Severus Nonium veneficii accusat. III. 31.
- C. Cassius author conjurationis in Cæsarem. II. 47. 77. 134. III. 16. quem vulnerat. III. 17. cæditur ab Augusto. II. 49. 123. in provinciam suam abit. II. 48. 79. vult Cæsaris testamentum aboleri. II. 77.
- C. Cassius Longinus Carvora dictus Censor severus. II. 61. 65. Consul. Rom. I. 701. II. 61. falso accusatus relegatur. III. 272. Jurisconsultus. III. 89. 221. & miles regem Parthis adducere jussus. III. 221. multis querelis oneratur. I. 727. provincias occupat. II. 78. Senatus ei adhæret. II. 78. Syriam in potestate R. P. retinet. II. 75. trucidatur. II. 124. III. 89.
- L. Cassius Longinus à Julio Cæsare missus in Thessaliam. III. 501. prætor Jugurtham regem Romam adducit. II. 728. pro-prætor invidiam sibi Hispanorum conciliat. III. 527. vulneratur à conjuratoribus. *ibid.*
- Sp. Cassius Cos. Romanus. I. 41. equitum Magister primus. II. 173. occiditur. II. 20. an à patre, vel quæstoribus dubium. I. 41.
- Cassivellaunus bello à Britannis præfectus. III. 423. præliis aliquot victus pacem petit, & obtinet. III. 425.
- Cassius mons. II. 438.
- Castalius fons. II. 514.
- Castella gallica duodetriginta ad Romanos deficiunt. I. 551.
- Castinus ad Hispaniam defensandam mittitur. II. 207. rebellis damnatur exilio. *ibid.*
- Castor. II. 510. & pollux spectatores prælii ad Regillum lacum. II. 15. victoriam de Cimbris nuntiant. II. 33. 114.
- Castori ædes dedicatur ab. A. Postumio. II. 113. à Tib. Neroni. III. 46. Jdibus quintilibus. I. 42.
- Castra Herculis civitas. 473. Pompeji variâ fortunâ oppugnantur. III. 507. prætorum à servis capta. II. 40. Punica à Romanis explorata. I. 492. eum ingenti clade igne absumuntur. I. 493. Romana, & Punica collata. I. 447. Vitellianorum ante Cremonam qualia? III. 319. strenuè defensa expugnantur. III. 319. 320. in Castris pompejanis nimia fiducia. III. 512.
- Castrorum usus. I. 748.
- Castratio maribus vetita. III. 120.
- Castricius comes. II. 433.
- Castrum oppidum. II. 61.
- Castulo urbs Hispaniæ nobilis ad Romanos deficit. I. 384. perfida deditioe capitur. I. 461.
- Catacranos libros scripsit Hadrianus Imp. II. 281.
- Catadupi populi. II. 515.
- R r Cata-

- Catalauni pop. II. 193.
 Catalaunici campi. II. 209.
 Catamidiari jubentur bonorum decoctores. II. 282.
 Catelauni pop. II. 451.
 Catenæ. vide Pauli Notarii facinora.
 Catholica fides Arrianâ impietate subvertitur à Wandalis. II. 207.
 Catholicos persequuntur sequentes: Aurelianus. II. 267. Decius. II. 267. Diocletianus. II. 268. Eucherius. II. 269. Honorius. II. 214. Julianus apostata. II. 268. Maximinus. II. 266. Nero. II. 265. Severus. II. 319. Theodoricus. II. 215. Trajanus. II. 215. Valens Imp. in hæresin lapsus. II. 201. 202. Valerianus. II. 267. Zenon Isaurus. II. 270.
 L. Catilinæ adhortatio ad milites. II. 718. cæpta plebs probat. II. 712. detecta improbat. II. 714.
 conjuratio. II. 708. à scorto prodita. II. 42. discussa Cicerone, & Antonio Cos. II. 42. 43. 71.
 conjuratorum officia, & munia. II. 713.
 consilia nefaria. II. 42.
 exercitus. II. 717. fortiter pugnant. II. 719.
 genus, mores, & ingenium. II. 706.
 gesta in senatu. II. 711. literæ. II. 711. oratio ad focios. II. 709. molimina. II. 710. 711. focii quales & qui? II. 707. 708. supra. II. 708. vultus conscientiam malam arguit. II. 708.
 L. Catilina Ciceroni infidias struit. II. 710. consulatum petit. *ibid.* duobus exercitibus clauditur. II. 718. fugam in Gallias parat. *ibid.* hostis Reipublicæ judicatur. II. 712. quomodo juvenes corruerit. II. 708. Reipublicæ infidiatur, quare? II. 706. Senatum adit. II. 711. trucidatur in pugna. II. 719.
 Catilinarius bellum. II. 189. vide bellum.
 Catilius ferverus. II. 278.
 Catinenses. II. 623.
 M. & L. Catinii capita conjurationis cum confortibus puniti. I. 656.
 Cativulcus regulus Eburonum rebellat. III. 425. taxo se exanimat. III. 433.
 Cato Censorius Celtiberos frangit. II. 29. Etruscos discutit. II. 39. funditur, & fugatur à Cimbris. II. 66. judicat animadvertendum pro scelere. II. 43. Pompeji actis obstreperit. II. 43. relegatur in exilium. II. 74. historicus. 62. orator Rom. II. 72.
 C. Cato repetundarum ex Macedonia damnatur. II. 65.
 M. Cato. II. 94. Cenfor. II. 119. contra Cæsarem. II. 46. III. 8. Hæreditatem Prolemæi fideliter Romam transfert. II. 124. in Cyprum mittitur. II. 124. Milonem absolvit. II. 75. Pompeji partes sequitur. II. 124. III. 474. Pompejum Junio ad rebellionem excitat. III. 537. præfectus Uticæ militæ Scipioni succurrit. II. 77. III. 540. prætorius. II. 123. pronepos Catonis Censorii. II. 123. Servat Uticam positam ad Bagadram castris. II. 46. Siciliæ præfectus. III. 474. Vim sibi infert. II. 46. 124. III. 550.
 M. Porcius Cato. vide Porcius.
 Vol. Cato grammaticus insignis, summè pauper. III. 528.
 Catonis exercitus à Scordiscis intercipitur. II. 33. filii interitus. II. 80.
 M. Catonis genus, laudes, & virtus bellica. II. 71. 72. 680.
 Catta mulier Vindicata. III. 106.
 Catti à Domitiano domiti. II. 130. 147. III. 120. crinem ex voto ponunt. III. 361. invaduntur à Druso. II. 51. & opprimuntur. III. 149. latrocinantes cæsi. III. 224. ab Hermonduris. III. 244. vincuntur ab Augusto. II. 143.
 Cattorum disciplina bona. III. 361. natio, quæ? *ibid.*
 Catualda Maroboduum pellit. III. 165. pellitur. *ibid.*
 Val. Catullus calumniator singularis. II. 147. poëta. II. 72. reconciliatus Julio Cæsari. III. 15.
 Catulus ab hostibus se liberat. II. 41.
 L. Catulus Janiculum occupat. II. 42. illo consule finis belli punici primi. II. 22.
 Q. Catulus ad disquisitionem populi vocatus. III. 5. ante præturam vincitur à C. Cæsare. II. 74. autoritatis magnæ, & verecundiæ. II. 71. se ipse perimit. II. 68. 75.
 Catus Cos. vide Ælius.
 Firm. Drusi accusator. III. 159. & consiliarius perfidus. *ibid.* in exilium decretus à Tiberio exoratur. III. 189.
 Cavarillus præfectus gallicus capitur. III. 452.
 Cavarinus regulus Senonum ob cædem sibi à suis paratam ad Romanos perfugit. III. 430.
 Caucaladensis locus. II. 595.
 Caucasæ rupes. II. 511.
 Caucasum Piso penetrat, Scordiscos persequens. II. 33.
 Cauchi à Tiberio Cæsare recepti. II. 88. germaniæ populi. II. 313.
 Cauci. II. 399.
 Caudina pax. I. 176. II. 29. Romano nomini fatalis. I. 178.
 Caudinæ furcæ illustres ob Romanorum cladem. II. 17.
 de Caudina pace ad Senatum refertur. I. 179.
 Cavelanis è regibus unus in vincula datur. II. 36.
 Cavi-

- Cavillationes Cofs. de provinciis. I. 712.
 Caulonia oppugnatur. I. 435.
 Caunii à Rhodiis desciscunt. I. 762. coer-
 centur cum auxiliariis. *ibid.*
 Caufidicorum mores. II. 587.
 Caufisoleus Dux. II. 393.
 Cebulus Dux. II. 262.
 Cecropius. II. 420. Dux Dalmatarum. II.
 383.
 Cecrops rex Atheniensium. II. 616.
 Cejonius. II. 92. Albinus à Severo Imp.
 occiditur. II. 318. Commodus. vide
 Aelius Verus.
 Celenæ urbs. II. 633.
 Celenderis castellum Syriae à Pisone occupa-
 tur. III. 168.
 Celer Centurio. vide Fabius.
 P. Celer accusatur. III. 238. damnatur.
 III. 339.
 Celeres, quinam fuerint? I. 8.
 Celerianus fatelles. II. 271.
 Celetrum capiunt Romani. I. 522.
 Celia portio est ex frumento. II. 29.
 Celius Attianus eques Rom. II. 277.
 Cella Jovis. II. 118.
 Cella tribunus scutariorum. II. 458.
 Celsus à Juliano Imp. benignè habetur. II.
 512. in triumphum ducitur. II. 137.
 tyrannus occiditur. II. 279. 394.
 Aelius Celsus à Severo Imp. necatur. II. 318.
 Julius Celsus conjurationis condemnatus
 suam ipse cervicem frangit. III. 204.
 Celtæ. II. 397. unde sic dicti. II. 450.
 Celtiberi à Catone Censorio domantur. II. 29.
 à Poenis illecti Romanos deserunt. I. 402.
 à Porc. Catone subiguntur. II. 118.
 ad Alcem fusi, fugatique. I. 686. ca-
 strâ Romana adoriuntur. I. 691. duce
 Romano bellum gerunt. II. 42. ju-
 gum pœnorum excutunt. I. 334.
 obsident Carrabim. I. 691. per Roma-
 nos cæsi. I. 453. 560. 577. 657. 668.
 680. 683. 691. 701. II. 29. rebel-
 lant. I. 701. Romanos in saltu Man-
 liano aggrediuntur. I. 683. sollici-
 tantur frustra à Romanis. I. 562.
 subjiuntur Romanis. II. 8. pene
 omnes. I. 681.
 Turdulorum mercenarii. I. 561.
 Celtiberia. II. 44. Cn. Pompejo obligata.
 III. 479. subacta. I. 686. vastatur.
 I. 681.
 Celtiberis arma dempta. I. 561.
 Celtiberorum dux Salondicus transfigitur. II.
 29. perfidia. I. 402. simplicitas.
 I. 685.
 Celtici invaduntur à Decimo Bruto. II. 29.
 Cenæum oppidum captum, & dirutum. II.
 12. 253.
 Ceni liberti impudens mendacium punitur.
 III. 304.
 Cenomani Romanis conciliati. I. 536. suc-
 currunt contra gallos. I. 299.
 Cenotaphium Alex. Severi Imp. II. 358.
 Censores à Trib. pl. exagitati absolvuntur. I.
 730. seqq. foedo crimine se invicem
 notant. I. 489. frustra creati. I. 132.
 moribus corrigendis intendunt. I. 375.
 ordinem equestrem offendunt. I. 730.
 privata odia publicè deponunt R. P. cau-
 sa. I. 685.
 L. Censorino M. Cato obit. II. 61.
 Censorinus tyrannus describitur. II. 396.
 obit. II. 87.
 Censorio, Manlioque Cofs. Rom. Pop. Car-
 thaginem aggreditur. II. 28.
 Censorium edictum de rhetoribus Româ pel-
 lendis. III. 130.
 Censorum diligentia. I. 702. officia. III.
 658. reverentiæ. I. 235. severitas.
 245. 375. 758.
 Censum primus omnium ordinat Servius
 Tullius. II. 111. novat Tib. Clau-
 dius. II. 127.
 Censura insignis. I. 236. ob amotionem
 plurium tristis. I. 277.
 Censuræ initium. I. 81.
 Censuræ Romæ factus. I. 60. 166. 245. 259.
 292. 577. institutus. I. 18.
 M. Cætenius cum suis cæsus. I. 397. se-
 natui Rom. imponit. *ibid.*
 Centesima rerum venalium. III. 154. in
 ducentesimam mutatur. III. 162.
 Centumalus. Cof. II. 177.
 Centumcellæ. II. 305.
 Centuriæ Equitum. II. 110.
 Centuriones à militibus seditiosis interfecti.
 III. 145. parent Cofs. I. 713. tri-
 buni plebis appellantur. I. 112.
 Centurionis cujusdam oratio libera in Scipio-
 nem, quam morte luit. III. 541. vox
 pro omine habetur. I. 119.
 Centurionum duorum virtus, & generositas.
 III. 556.
 Q. Ceparius Catilinæ socius delectus profu-
 git. II. 713. retractus custodiæ tradi-
 tus. II. 714. strangulatur. II. 717.
 Cephallenia Ætolico bello obruitur. II. 26.
 cum oppidis variis Romanis se dedit. I.
 638.
 Cephaloedium opp. à Rom. proditione ca-
 ptum. 276.
 Cephalonesus. II. 511.
 Cera multa Corsis inperata. I. 681. 705.
 Cerasus civitas. II. 510.
 Ceraunii montes. II. 26. promontorium
 Epiri. I. 246.
 Cerceti. II. 510.
 Cercinium captum. I. 522.
 Cercius dux spartanus. II. 510.
 Cercops. II. 515.
 Cercusium. II. 521. 166.
 Cereali Cof. Nicomediâ terræ motu con-
 strata. II. 131.
 Cercalius spado. II. 270.
 Cerellii occiduntur à Severo Imp. III. 318.
 Ceremoniarum neglectu à Romanis peccatur.
 I. 330.
 Cereri spolia sacrantur. II. 115.
 Cereris ædes juxta Circum maximum sacrat.
 III. 163. anniversarium sacrum ob lu-
 ctum Romanorum intermissum. I. 345.
 & L.

- & Liberi certamen Campania. II. 17.
 initia colit Roma sub Hadr. Imp. II. 130. 131.
 Ceronius. vide Cecropius.
 Certamen inter patricos & plebejos de Sacerdotiis. I. 199.
 Certima urbs prævalida Romanis dedita. I. 685.
 Cefellius Bassus fomniator vanus se interimit. III. 271.
 Cefennii Pæti felix initium. III. 259. gesta in Armenia. III. 258. pacta infamia. III. 260.
 Cefennius Pætus. Armeniam intrat infausto omine. III. 256. & seqq. duxignavus imperitè militem spargit. III. 259. miserè obfessus. *ibid.*
 Cefonius Cnæum necat. II. 47. redux facelè à Neroni excipitur. III. 262.
 Sestrophendonis descriptio. I. 723.
 C. Cethegus Catilinæ socius. II. 42. 78. detectus custodiæ traditur. II. 713. 714. familiæ opem implorat. II. 714. occiditur. II. 71. 564. 717.
 C. Corn. Cethegus Col. I. 536. Cénomannos conciliat. I. 536. Hispanos vincit. I. 525. & Insulæ. I. 536. obit Pontifex. I. 553. Triumphans. I. 547.
 Chærecla urbs. II. 17.
 Chæronea. II. 122. à syllæ rebus gestis nobilis. II. 33.
 Chalcenterus Didymus scriptor. II. 518.
 Chalcicæum Minervæ templum æreum. I. 586.
 Chalcida occupatur ab Atheniensibus. II. 58.
 Chalcidenses Romanis fideles. I. 589. Antiocho portas aperiunt. I. 591. Cumas condunt. II. 58.
 Chalcidensium consilia. I. 587.
 Chaleis à Romanis capta, & direpta. I. 516. per Ætolos frustra tentatur. I. 586. 587. recipitur cum urbibus aliis. I. 599.
 Chalites sinus. II. 523.
 Chalybes populi. II. 510.
 Chamavi vincuntur à Juliano Cæsare. II. 468.
 Chaonum montes à Romanis penetrantur. II. 25.
 Chara herba usui famentibus Romanis. III. 53.
 Charcha civitas. II. 479. 541.
 Chardi populi. II. 526.
 Chariades dux. II. 623.
 Charicles medicus Tib. Neronis Cæsaris. III. 55. mortem Tib. vicinam astu comperit, & indicat. III. 211.
 Charietto Comes Alemannos aggreditur. II. 555. vir fortis. III. 469.
 Charilaus rex. II. 620.
 Charinda amnis. II.
ad usque Charopem mansit Archontis nomen Athenis. II. 58.
 Charops primus Archon decennalis. II. 59.
 Charopus princeps Epirotarum amicus Romanorum. I. 529.
 Charte civitas. II. 526.
 Charybdis descriptio. II. 622.
 Chasmatæ insulæ. II. 467.
 Chatra civitas. II. 526.
 Chauci Belgium infestant. III. 215. op. primuntur. *ibid.*
 Chaucius cognomen unde ortum. III. 76.
 Chaucorum descriptio. III. 362.
 Chauriana civitas. II. 526.
 Chereas contra C. Cæsarem Caligulam. II. 127.
 Cherronesum mare. II. 509.
 Cherronesus insula. II. 511.
 in Chersoneso multas civitates expugnat Philippus. II. 633.
 Chersonesum ab Antiocho rege occupatum. I. 552.
 Cherusci in Romanos excitari. III. 150. quales? III. 362. recepti. II. 88. regem Romæ petunt, & obtinent. III. 215. stratagemate Batavos cædunt. III. 156.
 Cheruscorum prælia aliquot satis felicia cum Romanis. III. 151.
 Cheruscos aggreditur Drusus. II. 51.
 Childepertus. Francorum rex Langbardos aggreditur. II. 220.
 Chiliocomum opp. II.
 Chilo. II. 564.
 Chionitæ. II. 456. 466.
 Chionitarum rex Grumbates. II. 477.
 Chium insulam græci occupant. II. 58.
 Chius horreum Romanorum. I. 616.
 Choaspa civitas. II. 526.
 Choaspes amnis. II. 525.
 Choatres fluvius. II. 525.
 Chonodomarius rex capitur. II. 154. Alemannorum. II. 458. in deditionem Romanorum venit. II. 462. Romam missus moritur. II. 462.
 Chorasmi dediti. II. 642.
 Chosroës persarum rex Heraclii legatos contemnit. III. 608. interficitur à filio. III. 608.
 Chrestius in necem Constantis Imp. conspirat. II. 154.
 Chrestologus, quis dictus? II. 312.
 Christiana ad stuprum rapienda à Maxentio manus sibi injicit. III. 588.
 Christiani per Neronem affliguntur. III. 84. 265. prohibentur à Juliano Imp. docere artes. II. 513.
 Christianis favet Alexander Severus Imp. II. 355. impuratur immeritò templum Apollinis exustum. II. 514.
 Christianorum Episcopos inter se committit Julianus Imp. II. 508.
 Christianos persequitur, & occidit Athanasius rex Gothorum. II. 201.
inter Christianos bello mutua detestanda sunt. III. 590.
 Christianum nomen, unde? III. 265.
 Christo templum facere vult Alexander Severus Imp. II. 354.
 CHRISTUS JESUS nascitur. II. 265. Sub Octavio Cæsare Augusto. III. 615. sub Tib. Nerone crucifigitur. III. 615.
 Chroni-

- Chronicon M. Aurelii Cassiodori. II. à p. 229. usque 245.
 Chronius amnis. II. 511.
 Chrysopolis. II. 509.
 S. Chrysostomus in exilium pellitur. III. 625.
 Chrysus. II. 183.
 Chuni. II. 598.
 apud Cibalos Licinius opprimitur. II. 153.
 Cibus Augusti Cæsaris modicissimus. III. 35.
 Cibyriticæ civitati ob terræ motus tributum in triennium remissum. III. 186.
 Cicerejus. I. 702. Corfos cædit. I. 705. prætor creatur. I. 702. triumphat in monte Albano, sine autoritate publica. I. 709. triumphum frustra petens. *ibid.* Verecundus. I. 699.
 M. Tull. Cicero Arpinas. II. 124. à Tito Tatio rege genus ducit. *ibid.* ad præturam usque græcè declamavit, latinè etiam Senior. III. 130. Ædilis C. Verrem damnat. II. 124. Antonio notas inurit. II. 79. Antonium hostem judicat. II. 124. Athenis philosophiæ incumbit. II. 124. Augustum fovet. II. 124. barbaris manus injici jubet. II. 43. Cæsarem laudandum censet. II. 78. Catilinam, & focios mover. II. 71. Consul. II. 709. conjuratos capite punit. II. 124.
 de conjuratione Catilinæ ad Senatum refert. II. 710. eloquentiâ clarissimus. III. 124. inimicus P. Clodii. II. 74. infidias prudentiâ declinat. II. 710. laudatur à plebe. II. 714. pellitur in exilium. II. 124. inde revocatur. II. 74. 124.
 Pompeji partes sequitur. II. 124. præsidio urbi esse jubetur. II. 712. prætor Ciliciam latrocinii liberat. II. 124.
 Quæstor Siciliæ præest. II. 124. Rhodi rhetoricæ dat operam. II. 124. trucidatur. II. 48. 78. capite ad Antonium relato. II. 124.
 M. Tull. Cicerone Consule nascitur D. Augustus. II. 71. occiso plangit populus. II. 79.
 M. Tull. Ciceronis animus in Pompejanos. II. 78. consilium prudens. II. 713. constantia. II. 714. de Julio Cæsare judicium. III. 8. gesta in conjuratione Catilinæ. II. 713. invectiva in eundem. II. 711. lætitia, & cura de conjuratione detecta. II. 713. laudes. II. 71. 124. testimonium de Julii Cæsaris eloquentia. III. 12. & scriptis. III. 13.
 Q. Tull. Cicero castris præfectus. III. 437. defendit ea strenuè. III. 428. legatus. III. 425. liberatur adventu Cæsaris. III. 429. plurimos suorum amittit. III. 438.
 Cicimbricus. II. 570.
 ex Ciconiis avolantibus Attila præfagit. II. 210.
 Cilicas extinguit C. Pompejus. II. 49.
 Cilicia. II. 8. ab Jsauro domatur. II. 73. à Pompejo invaditur. II. 35. Augusto subditur. II. 8. describitur. II. 438. in formam provinciæ redigitur. III. 112. rege defuncto turbata. III. 162. Trachea Rom. provinciis accedit. II. 146.
 Ciliciæ scopulus. II. 45.
 Cilo. II. 328. ditatur Septimio Severo Imp. II. 150.
 Cimbarionis oppidum. II. 102.
 Cimbri ad Athesin veniunt. II. 32. deliciis Italiæ resolvuntur. II. 32. impediuntur à Mario, dum Romam petunt. II. 32. imperium Romanum inundant. II. 596. per Marium vincuntur. II. 32. 66. 121. Rhenum transcendunt. II. 65. Romanos sternunt. II. 32. II. 66.
 Cimbricarum mulierum facinora. II. 32. 33.
 Cimbricum bellum. vide bellum.
 Cimbrorum vires, & virtus. III. 362.
 Cimeffores. II. 570.
 Cimetra capta. I. 203.
 Ciminia pars Italiæ. II. 467.
 Ciminius Salsus. II. 18. 257.
 Cimmerici pop. II. 510.
 Cimon Miltiadis filius. II. 469. 619.
 Cincius occiditur. II. 318.
 Cincinnatus. vide Quintus.
 Cineas de Roma, & Senatu judicium. I. 236. II. 655. prudens consilium. I. 233. Sapientia. I. 227.
 Cineas ambitionem Pyrrhi acutè castigat. I. 227. de Epicuri Secta differit. I. 235. legatus. II. 116. 175. mittitur ad Romanos. I. 236. 238. & Siculos. I. 239. Pyrrho charissimus. I. 236. Romanis pacem frustra offert. I. 238.
 Cingetorix ad Romanos inclinat. I. 421. de principatu Trevirorum contendit. III. 421. publicatis bonis suis. III. 431. Treviris principatum obtinet. III. 433.
 Cingetorix regulus in Britannia. III. 425.
 Cinithii natio non spernenda. III. 163.
 Cinna Catullus floicus. II. 291. Consul. II. 68. nec Mario, nec Sulpicio temperatior. II. 68. occupat cum Mario Urbem. II. 68. trucidatur. II. 69.
 Cinna. vide Cornelius.
 Cinnae gener C. Cæsar. II. 73.
 Helvius Cinna per errorem nominis à plebe tumultuante occisus. III. 18.
 Cio prætor Mamertinorum ambiguâ aruspicum prædictione delusus. I. 255. in prælio captus spiritum indignantem effundit. *ibid.*
 Cios. II. 509.
 Circenses ludi. II. 70.
 Circum ædificat L. Tarquinius Priscus. II. 111.
 Circus maximus olim vallis. II. 101.
 Ciris Campaniæ fluvius. II. 18.
 Cirra oppidum. II. 31.

- Masaniſſæ ſe dedit. I. 495. obſeſſa.
 II. 725. Jugurthæ traditur. II. 726.
 op- & expugnatur. III. 538. reſoſi-
 tum, & exornatum. II. 140.
 Civica Cerealis in proconſulatu Aſiæ à Domi-
 tiano occiditur. III. 121.
 Civile bellum. vide bellum.
 Civilis adminiſtratio qualis ſub Tiberio? III.
 185.
 Claudii Civilis conſilium. III. 347. dolus.
 III. 334. geſta ad Moſam. III. 345.
 & Rhenum. III. 353. geſta alia. III.
 337. ſeqq. pericula. III. 333. 338.
 354. ſævitia. III. 344. vana ad
 Legatum Rom. oratio. III. 337.
 Claudius Civilis à Batavis accuſatus. III. 355.
 ad arma ſuos excitat. III. 334. 353. ad
 colloquium à Romanis admittitur. *ibid.*
 caſtra Romanorum obſidet. III. 336.
 fœdus cum gallis quibusdam ferit con-
 tra Romanos. III. 342. fugatus cum
 ſuis in Batavia ſe condit. III. 353. gel-
 dubam capit. III. 338. germanos, gal-
 lōſque ſollicitat. III. 334. præſidia
 diverſa invadit, ubique reſuſſus. III.
 354. Romanos clade magnâ ſternit.
 III. 334. ſeqq. Veſpaſiano callide ju-
 rat. III. 335.
 Civismarus gallorum regulus in prælio inter-
 fectus. I. 385.
 Civitas ſicut corpus ſucco externo alenda eſt. I. 260.
 Civitatis Romanæ jus parciſſimè conceſſit
 Auguſtus. III. 28.
 Clades Britannica ſub Nerone. III. 90. egre-
 gia Pœnorum. I. 360. 365. & Sar-
 dorum. I. 365.
 Romanorum per Hannibalem facta.
 I. 329.
 Clamptia vi per Romanos capta. I. 490.
 Clara Æmilia. vide Æmilia.
 Claritas fœmina occiditur. II. 565.
 Clarum caſtrum. II. 218.
 Claſſes Romanæ, quot, quales, & ubi ſub
 Tiberio? II. 185.
 Claſſarii excalceati, unde? III. 112. per
 Neronem in militiam elevati deprimun-
 tur à Galba. III. 98. pertinacius reſi-
 ſtentes decimantur. *ibid.*
 Claſſicus alæ Trevirorum præfectus. III. 342.
 quæ geſſerit? III. 343. ſeqq.
 Claſſis Antiochi regis diſſipata. I. 599. II. 26.
 Cæſaris in Oceano perit. II. 36. Eu-
 meni regi erepta. I. 744. Gentii tum
 capta, tum fugata. I. 745. M. navium
 parata à Romanis contra Germanos. III.
 156. Miſenensis ad Veſpaſianum de-
 ſicit. III. 325. Navium CLX. II. 21.
 Rhodia diſſipatur. III. 499. Romæ
 paratur. I. 581. 290. III. 421.
 Claſſis Punica. I. 312. ad Uticam verſa. I.
 494. Romanæ claſſis naves aliquot ab-
 ſtrahit. I. 495. Sardiniam vaſtat. I.
 432. tempeſtate vexata. I. 363.
 Claſſis Romana. I. 373. 605. Africam va-
 ſtat. I. 431. 454. agrum Corynthium
 depopulans à Philippo repellitur. I. 443.
 bene inſtructa in Africam ſolvit cum
 Scipione. I. 484. ſeqq. miſſa ad oram
 Italiæ tutandam. I. 492. in Macedo-
 niam. I. 510. naufragio amiſſa. I.
 286. Punicam vincit. I. 454. tem-
 peſtate prope obruta. I. 505. 523. 610.
 611. III. 7.
 Claſſis Punicæ ordo, & diſpoſitio. I. 270.
 Romanæ expeditio in Campania. I. 192.
 ordo, & diſpoſitio. I. 270. pericu-
 la. I. 276.
 Claſſidium Pœnis proditum. I. 320.
 Claudia Antonii privigna uxor Auguſti. III.
 32. intacta dimittitur. *ibid.* Auguſta
 Neronis filia infans moritur. III. 89. &
 Eutropius parentes Conſtantii Cæſaris.
 II. 399. gens Lucii prænomen repudiat.
 III. 42. pulchra accuſata damnatur.
 III. 193. Sacrata mulier Ubia. III.
 354. Silani filia uxor Caligulæ. III.
 205. tribus, unde dicta? I. 32. Vir-
 go Veſtalis. II. 117.
 Claudie Appii Cæci filie ob verbum incau-
 rum dies dictus. I. 288. & multa
 impoſita. I. 289.
 domûs in plebem Romanam inju-
 riæ. I. 289.
 gentis nobilitas. I. 288. III. 42.
 Claudiani Drufi filia. vide Livia.
 Claudianus Afellius. vide Afellius.
 Claudii monumenta reſtaurat Veſpaſianus. II.
 129. 146.
 Claudio, & Fulvio Coſs. Romani contra Car-
 thaginem. II. 60.
 Claudiopolis. II. 438.
 Claudius Arabianus à Severo Imp. occiditur.
 II. 318. Caligulæ patruus in ludi-
 brium ſervatur. III. 62. Conſul Sici-
 liam intrat primus. II. 72. Drufus.
 vide Drufus.
 Euſthenius historicus. II. 427. Gly-
 cias. vide Glycias. Marcellus.
 vide Marcellus. Maximus ſtoi-
 cus. II. 291. mons. II. 90.
 Nero cum Livio ſalinatore Afru-
 balem debellat. II. 24. reſtituitur.
 II. 82.
 Pompejanus occiditur. II. 305.
 quadrigarius historicus. II. 65.
 Quintillus imperium ſuſcipit. II.
 399. Rufus à Severo Imp.
 necatur. II. 318. Severus
 peripateticus. II. 291.
 Sulpicianus à Severo Imp. occiditur.
 II. 318. Venatus orator. II.
 359. Unimanus à Viriatho
 cæditur. II. 29. 121.
 Appius Claudius Cæcus Appiam viam ſternit.
 I. 188. II. 116. aquam in urbem du-
 cit. I. 188. II. 116. unde aqua clau-
 dia. *ibid.* candidatus conſularis. I. 203.
 Cenſor. I. 188. Potitios popas ſubmo-
 vet, Pinarios introducit. II. 101. 102.
 unde cæcatur. II. 116.
 Cenſurâ abdicare ſe noluit. I. 190.
 condiciones pacis cum Pyrrho
 diſcutit. II. 116. & egregiâ ora-

- oratione rejicit I. 236. III. 42.
 Consul. I. 203. cum P. Sempronio
 trib. pl. contendit. I. 190. de
 bello Etrusco, quid judicârit. I.
 207. dissuadet, ne Fabius
 solus in bellum mittatur. II. 116.
 in carcerem mitti jubetur. I. 191.
 Libertinos in Senatum legit. II.
 116. praelia multa & locis,
 & temporibus iniquis committit.
 I. 204.
 Prætor. I. 206. Etruscos re-
 belles malè multat. I. 209. reus
 absolvitur. II. 119. Romam
 ab exercitu dimittitur. I. 207.
 Samnites vincit. I. 209. Vir
 acer, & Ambitiosus. I. 203.
- Appius Claudius Caudex.** II. 116. à Pœ-
 nis Mamertinos liberat. II. 116. acie
 Pœnos sternit. I. 259. Carthaginien-
 ses Messanâ expellit. II. 116. Consul
 Romanus. I. 252. contra Pœnos, &
 Syracusanos mittitur. I. 258. cur
 Caudex dictus? *ibid.* devictis Syra-
 cusanis Messanam ingreditur. I. 258.
 Hieronem capit. II. 116. in freto
 trajiciendo stratagemate usus. I. 258.
 periculum astutiâ evadit. I. 259. Siciliâ
 Pœnos expulit. III. 42. triumphat.
 I. 259.
- Appius Claudius Cento** legatus ab Uscanen-
 sibus cæditur. I. 729. ovans urbem
 ingreditur. I. 702. rebus malè in græ-
 cia gestis Romam redit. I. 733.
- Appius Claudius Consul Romanus.** I. 34. vir
 ingenii vehementis. I. 35. & super-
 biæ. I. 36.
- Appius Claudius Consulis filius, & Consul.**
 I. 47. à Volscis cum exercitu vinci
 volente vincitur, & fugatur. I. 48.
 extremè in Centuriones, & milites sævit.
 I. 48. invisus plebi ob patrem. I. 47.
 moritur accusatus ante condemnationem.
 I. 49.
- Appius Claudius Crassus** Cof. Rom. I. 250.
 Decemviri ejusdem nominis nepos. I.
 95. 137. juvenis prudens. I. 95.
 ob gesta præclara triumphum meruit. I.
 250. tribunos pl. acriter refutat. I.
 137. seqq. tribunus militum hiberna-
 cula egregiè defendit. I. 102. seqq.
- Appius Claudius Præfectus Ciliciæ** repetun-
 darum accusatur. II. 124. Larissæ An-
 tiochum stratagemate decipit. I. 595.
 præsidium infert. I. 596.
- Appius Claudius Pulcher** Cof. Rom. I. 389.
 ad veniam Senatui Campano dandam fa-
 cilis. I. 413. Capuam expugnat. I.
 413. in pugna Capuana vulneratus.
 I. 410. Moritur. I. 421.
 Prætor creatus. I. 358. legatos
 ad Hieronymum Syracusanum
 mittit. I. 371.
- Appius Claudius Pulcher** Cof. Rom. I. 657.
 Consulatum fratri procurat. I. 661. con-
 tra Achæos queritur. I. 662. legatus
 in Græciam. I. 661. rem in Liguri-
 bus feliciter gerit. *ibid.*
- Appius Claudius Regillianus** adulter. II. 87.
 accusatus in carcerem ducitur. I. 71.
 auræ popularis captator. I. 63. Col-
 legas suos pervertit. I. 66. Cof. Rom.
 II. 11. foro pellitur. I. 68. fretum
 ingreditur. II. 21. inter Decemviros
 primus. I. 63. legi agrariæ resistit. II.
 113. mortem sibi in cacere infert. I.
 72. II. 113.
- Appii Claudii Regilliani ambitio.** I. 63. bona
 publicata. I. 72. fraudulentum con-
 siliū. I. 67. in Virginiam plebejam
 virginem libido. I. 66. II. 8. 113.
 scelerata, & impotens. I. 68. III. 42.
 judicium injustum. I. 67. perfidia. II.
 8. violentia. I. 64.
- C. Claudius Cinna** Cof. II. 175. tribunus
 militum animos Mamertinorum explo-
 rat. I. 257. quæ in Sicilia gesserit?
 I. 257.
- C. Claudius Pulcher** Cof. Rom. I. 693. in
 Istriam præceps abit. I. 694. quam
 pacat. I. 695. in Proconsules ferox
 ab exercitu ridetur. I. 694. Ligures
 cædit. I. 695. Mutinam recipit. I. 696.
 Nesatium opp. expugnat. I. 694. seqq.
 triumphat. I. 695.
- Cn. Claudius Caninas** Cof. Rom. I. 246. II. 61.
 triumphum de populis variis ducit. I.
 246.
- M. Aur. Claudius Imp.** II. 397. Alamannos
 fundit. II. 152. Aureolum tyrannum
 vocat. II. 397. contra barbaras gen-
 tes proficiscitur. II. 397. Deciorum
 morem renovat. II. 137. describitur.
 III. 581. Gallienum Divum vult pro-
 nuntiari. II. 136. gerit imperium
 breve, sed conspicuum. II. 397. Gor-
 dianus fatus creditur. II. 151. Gothos
 fundit, & fugat. II. 137. honores ob-
 tinet. II. 397. eoquod vitam dono da-
 ret. II. 152. Imperii insignia ei desti-
 nantur. II. 136. Mediolanum recipit.
 II. 137. variorum de eo judicia. II.
 399. 400. victoriæ ejus, mores, &
 mors. II. 398. 399. vir ad barbaros
 delendos natus. III. 581.
- P. Claudius Pulcher** Cof. Rom. I. 661.
- Tib. Claudii Drusi** actus sine prælio, & san-
 guine triumphus. III. 74. Consulatus
 varii. III. 72. 73. convivium. III. 78.
 cura urbis, & annonæ. III. 74. II. 127.
 decreta multa pro irritis habita à Nerone.
 III. 80. discrimina varia. III. 72.
 expeditio in Britanniam. III. 74. for-
 ma, & statura. III. 78. gesta in cæde
 Sillii, & Messalinæ. III. 218. seqq. &
 alia. II. 145.
 gratia, & favor apud homines. III.
 72. in semet augendo civili-
 tas. III. 73. instituta varia. III.
 75. seqq. iracundia, & stul-
 titia. III. 79. libido in fæ-
 minas. III. 78. morbi inado-
 lescen

- leſcentia. III. 71. nativitas,
 & educatio. *ibid.* natura
 ſanguinaria. III. 78. oratio
 in ſenatu pro gallis. III. 216.
 parentes. III. 70. parricidia
 commiſſa. III. 77. pietas in
 parentes, & propinquos. III. 73.
 pœnitentia de matrimonio A-
 grippinæ, & adoptione Nero-
 nis. III. 80.
 Scripta græca. III. 80. & hiſto-
 rica. III. 79.
 Seceſſus pernicioſus. III. 71. 72.
 ſermones inepti. III. 79. ſtu-
 penda inconfiderantia. III. 79.
 teſtamentum, mors, & funus.
 III. 80. II. 145. teſtimonium
 de L. Othone. III. 100. timidi-
 tas, & diffidentia. III. 78. vale-
 tudo. III. 78. varietas in cognof-
 cendo & decernendo. III. 73.
 vita à Suetonio deſcripta. III. 70.
 uxores, liberi, generi. III. 77.
 Tib. Claudio Druſo à Tiberio patruo honor
 conſulatus negatur. III. 71.
 à Cenfura inæqualiter, ac probroſe geritur.
 III. 74. homicidia ex levibus ſuſpicioni-
 bus commiſſa. III. 78. liberti nimium
 dilecti. III. 77.
 in Tib. Claudium Druſum amor omnium.
 III. 73. deſunctum diſteria Neronis.
 III. 88. infidiæ ſtructæ. III. 73.
 per ludi celebrati. III. 229. opera publica
 confecta. III. 75. ſpectacula edita.
 III. 75. 229.
 Tib. Claudius Druſus Cæſar. III. 70. ab
 omnibus ſpernitur. III. 71. ad angu-
 ſtias rei familiaris adactus. III. 72.
 Agrippinam fratris filiam in uxorem du-
 cit. III. 77. 221. aleam ſtudioſiſſimè
 ludit. III. 78. à matre portentum
 hominis dictus. III. 71. à Meſſalina
 conjuge inpravum abducitur. II. 127.
 anno ætatis L. imperium capit caſu mira-
 bili. III. 72.
 annonæ egeſtatem componit. II.
 127. apparatiſſimo funere
 per Neronem elatus laudatur,
 & conſecratur. III. 82. bis
 penè demerſus. III. 74. cen-
 ſum novat. II. 127. cibi, vi-
 nique appetentiſſimus. III.
 78. conſul contumeliis impe-
 titur. III. 72. fines regni
 retinet, aut dat. II. 127. ha-
 ruſpices firmat. III. 215. im-
 periis libertorum, & conjugis
 ſubjectus. II. 145. III. 77. Im-
 perator. II. 127. 145.
 in numerum deorum relatus. III.
 80. 231. in ſeceſſu ebrieta-
 tis, & aleæ infamiam ſubit. III.
 72. infidias timet. III. 78.
 literas novas format. III. 214.
 mortem ſuam præſciviſſe credi-
 tur. III. 80. ob judiciorum
 varietatem vileſcit. III. 74. ple-
 raque egregiè conſultat. II. 127.
 primus Cæſarum fidem militis
 præmio oppignorat. III. 72.
 princeps timidus. III. 218. Se-
 natum leni viâ purgat. III. 217.
 veneno ſublatus. II. 127. 145.
 III. 80. 230. 231. vitia com-
 primit. II. 127. vitioſus. II.
 145. uxorem quærit, & à
 pluribus quæritur. III. 220.
 Clavus à Dictatore peſtilentiæ cauſa pactus. I.
 244. annorum index. I. 142.
 Clazomenas condunt Jones. II. 58.
 Cleadæ Thebani oratio. II. 637.
 Cleander potens apud Commodum Imp. II.
 306.
 Clearchi tyranni Heracleenſis artes, & ſævi-
 tia. II. 653. cædes. *ibid.*
 Clematius occiditur. II. 431.
 Clemens Julius tribunus à ſeditioſo milite re-
 ſervatus. III. 144. militem ſedat. III.
 145. Servus cædis domini ſui vin-
 dex. III. 47.
 Clementis ſervi non ſervile facinus. III. 161.
 mendacium, captivitas, & mors. *ibid.*
 Cleodamus Byzantius. II. 383.
 Cleofis reginæ cur ſcortum regium appellata.
 II. 642.
 Cleomenes. II. 646. Lacedæmoniorum
 rex victus ad Ptolemæum profugit. II. 673.
 occiditur cum omni familia. *ibid.*
 Cleonymus dux Lacedæmonius in Italiam ap-
 pellit. I. 197. Patavinos agros diripi-
 ens cæditur. I. 198.
 Cleopatra à marito dimiſſa Cyziceno nubit.
 II. 689. crudeliter necatur. II. 690.
 Cleopatra Antiochi uxor. II. 683. Pha-
 rum condit in Ægypto. II. 517. tra-
 gœdias varias ibidem excitat. II. 690.
 trucidatur. *ibid.*
 Cleopatra Soror Ptolemæi. II. 45. ab An-
 tonio Romanum imperium petit. II. 50.
 à Cæſare in regnum reſtituitur. II. 45.
 125. perverſe amata. III. 12. ad
 pedes Cæſaris fruſtra provolvitur. II. 50.
 cum fratre diſſidet. III. 514. fugit
 cum aurea puppe, veloſque purpureo. II.
 50. 83. in Mauſoleum ſe recipit. II.
 50. 84. 125. Romanis fida præmia-
 tur. III. 524. veneno periſſe credi-
 tur. II. 50. 84. 125. III. 22.
 Cleoptolemi Chalcidenſis filia Antiocho nupta.
 I. 596.
 Clephes rex Longobardorum à ſuis cæditur.
 III. 606.
 Clevæ Macedonis res geſtæ. I. 733.
 Clibanarii. II. 165.
 Climatæ inſulæ. II. 467.
 Clitæ ſeditioſi ſedantur. III. 229.
 Clitus ab Alexandro M. interfectus. II. 642.
 Clivus Publicius ſternitur. I. 293.
 Cloacæ maximæ facit Tarquinius ſuperbus.
 II. 112.
 Clodianus conjurat in necem Domitiani Imp.
 II. 147. quem & necat. III. 123.
 P. Clodii in nominando dictatore incredibilis
 inſolen-

- insolentia. I. 286. ob quam in iudicium populi adducitur. *ibid.* superbia, & temeritas. I. 288.
- Clodius à Cæsare ad Scipionem legatus. III. 505. Albinus hostis iudicatur à Severo Imp. II. 317. necatur. II. 132. 318. quæ ejus fata, gesta, & mores. II. 325. seqq. Balbinus, & Maximus Pupienus Imperatores. II. 363. Cellinus. II. 318. Glaber Spartacios obsidet. II. 40. castris exiit. *ibid.* Macrus in Africa legatus per Galbam opprimitur. III. 98. Rufus à Severo Imp. occiditur. II. 318. Quirinalis accusatus mortem antevortit. III. 238.
- M. Clodius Pupienus Cæsar. II. 134. III. 578. Aquilæ obsidione Julios Maximinos conficit. II. 134. homo novus, sed illustris. III. 578. prælio victus. II. 134. occiditur. II. 134. 578.
- P. Clodius Ciceronem in exilium pellit. II. 74. 124. Cof. Romanus. I. 284. contra auspicia pugnam orsus. I. 285. de adulterio infamatus. III. 4. Drepano temere tentato classem integram perdit, prælio navali devictus. I. 284. seqq. in Cyprum legat M. Catonem. II. 74. stragemate periculum evadit. I. 285. tribunus. II. 35. trucidatur à Milone. II. 75. vituperatur. I. 284. II. 74.
- Sext. Clodius rhetor malè oculatus, & dicax. III. 131.
- Cloelia virgo Rom. fortitudinis prodigium. I. 31. II. 15. 112. datur obfes Porfenæ regi. II. 15. elabitur è custodia. *ibid.* equitat per patrum flumen. *ibid.* statuâ equestri donatur. I. 32.
- Cloelius Cracchus Dux Volscorum, & Sabiorum. II. 113.
- Aulus Cluentius Dux. II. 182.
- Cluilius Volscorum Dux Ardeam obsidet. I. 82. à Romanis victus, sub jugum missus, in triumphum ductus. *ibid.*
- C. Cluilius Albanorum rex. I. 10. in castris moritur. I. 11.
- Clupea urbs Africana dedita Romanis. I. 271. munitur. *ibid.* & contra Punicos defenditur. I. 275. relinquitur. *ibid.*
- C. Clusinas ignominiosè dimittitur. III. 543.
- Clusini contra gallos auxilium petunt. I. 113. Sed legatos impetrant. I. 114. oppugnantur à Gallis. I. 114.
- Clusium oppidum. II. 16. 70. 114.
- Cluvia vi capta, vi recuperatur. I. 189. puberibus omnibus pœnâ talionis occisis. *ibid.*
- Cluvius Rufus clam delatus fidenter se purgat. III. 306. Præfes Hispaniæ. III. 279.
- Clycerius ex tyranno Episcopus. II. 270.
- Clypea Africæ civitas. II. 175. capitur. II. 21.
- Clypeum Hadriano Imp. statuit Antoninus Pius. II. 288.
- Clypeus argenteus pondo CXXXVIII Pœnis ereptus per Romanos. I. 403. Minervæ vocatur patina Vitellii. III. 106.
- Clytus Prætor Acarnanum Antiocho addictus. I. 596.
- Cnossium diripit Metellus. II. 35.
- Cocalus rex. II. 622.
- Salvius Coccejanus futili ex causa à Domitiano occisus. III. 121.
- Cocceus Nerva. vide Nerva.
- Cocceus Verus à Severo Imp. occiditur. II. 318.
- Coche. II. 533.
- Cochen urbem capit Carus Imp. II. 193.
- Codes libertus. II. 301.
- Codex Justiniani. II. 218.
- Codrion oppidum Macedoniæ deditur Romanis. I. 517.
- Codrus rex Atheniensium. II. 57. astu, & morte urbem servat. II. 58. Dorien- ses vincit. II. 616.
- Servius Codrus. II. 123.
- Cœci filius Appius. II. 61.
- Cœla fluvius. II. 509.
- Cœlesyria. II. 273.
- M. Cœlii acta. II. 79.
- Cœlius Calvus. vide Calvus.
- Cursor eques Rom. punitur. III. 177. Felix occiditur. II. 306. historicus. II. 65. mons à Tullo Hostilio intra Romæ mœnia clauditur. II. 7. 100. 172. incenditur. II. 95. orator Romanus. II. 72. Rufus Seditiosus Senatu movetur. III. 498. interficitur. *ibid.*
- Cœna Vitellii. II. 188. III. 106.
- Cœnocrurium opp. II. 137.
- Cœrenius philosophus occiditur. II. 577.
- Cogidunus rex. III. 367.
- Cois insulæ immunitas data. III. 230.
- Colca regulus. I. 458.
- Colchi pop. II. 510. à Cn. Pompejo M. domantur. II. 73. 123. à Romanis subjugantur. II. 8.
- Colchorum regem Orodem jubet Pompejus in plana descendere. II. 34. eumque remuneratur. *ibid.*
- Colchos terrere vult Mithridates. II. 34.
- Colechus cadit. II. 34.
- Colias Dux. II. 596.
- Collatiam opp. subjicit sibi Priscus Tarquinius. II. 7.
- Collatinus. vide Tarquinius.
- Collina porta. II. 41.
- Collis horrulorum, quid, & unde dictus? III. 671. Janiculi, quid, & quare tam celebris. III. 672. Quirinalis. III. 670. Agonalis, & Caballus dicitur. *ibid.*
- Vaticanus ob bibliothecam totius orbis celeberrimam insignis. III. 672.
- Colloquia varia, sed irrita Philippi Macedonis cum legatis Romanis. I. 537. 538. Persei cum iisdem. I. 714.
- Colobius. vide Licinius Valerianus.

- Jul.* Colon Consularia insignia obtinet. III. 223.
- Coloni maritimi in classem coacti. I. 593.
- Colonia Agrippina à Barbaris capta. II. 449. fato servata. III. 344. in oppidum Ubiorum deducta. III. 224. trans Rhenanis gentibus invisa civitas. III. 344.
- Colonia Antium deducta. III. 83. Aquilejam. I. 681. 731. Carteja. I. 726.
- Commodiana Roma nominatur à Commodò Imp. II. 307. Cosana augetur. I. 548. gravisca. I. 679.
- Latina Bononiam deducta. I. 626. Pisas. 684. Turinum. I. 577. Lunam deducta. I. 695.
- Coloniæ Romæ deductæ. I. 569. 571. 665. 668. II. 61. in agrum Bojorum. I. 622. Campaniam. I. 536. Galliam. I. 622. Sipontum, & Buccentum. I. 657.
- Coloniæ XII. Romanis rebelles castigantur. I. 433. Latinæ, quæ milites non suppetaverant, enumerantur. I. 480. Populo Romano fideles. I. 434.
- de* Coloniæ Agrippinensis direptione agitur. III. 344.
- Colonienses à Romanis auxilium perunt, & obtinent. III. 348. cohortem Germanorum dolo necant. *ibid.*
- Coloniensium responsum callidum. III. 345.
- Colophon urbs Joniæ. II. 58. oppugnatur. I. 615. sine effectu. I. 617.
- Colophonem Asiæ urbem Aristonicus occupat. II. 30.
- Colophonii Romanos implorant. I. 616.
- Colossus stans, atque suspensus exstruitur ab Hadriano Imp. II. 282.
- Columna rostrata fulmine discussa. I. 709.
- Comaginis prætor datur. III. 164.
- Comanus Segobrigiorum rex. II. 695. Phœcænsibus infidias fruens cum suis cæditur. II. 696.
- Combolomarus regulus Gallogræcorum. I. 635.
- Comedus mons. II. 526.
- Cometarum portenta. II. 544.
- Cometes magus. II. 612. stella mortem Claudii Cæsaris prænuntiat. III. 80. ortus sub Nerone. III. 248. virorum illustrium cæde expiatur. III. 89.
- Comici. II. 62.
- Cominii equitum præfecti audacia. I. 691.
- Cominium à Postumio expugnatum. I. 220. caprum igne vastatur. I. 214. seqq.
- C. Cominius prece fratris servatus. III. 189.
- Comitia à Tiberio Cæsare ordinantur. II. 93. cum populo partita. III. 10. turbulenta Romæ. I. 431. sub Tiberio. III. 154.
- Comitiorum jus pristinum reduxit Augustus. III. 28. ratio. III. 143.
- Comius Atrebatum regulus fidelis Romanis. III. 418. capitur à Britannis. III. 419. confugit ad Romanos cæsis suis. III. 461.
- Dux Bellovacensium contra Romanos. III. 458. nunquam in conspectum Romani venire statuit, quare? III. 461. præfectum Romanum graviter vulnerat. III. 465. Romanis se victus dedit. III. 466.
- Commagena urbs. II. 438.
- Commagena Rom. provinciis accedit. II. 146.
- Commeatus ex Sicilia in Græciam mittitur. I. 535. missus in Africam capitur à Carthagenensibus. I. 500.
- Commentarii Julii Cæsaris. III. 13.
- Aurelius* Commodus Cæsar. II. 131. atrox, infidus, gladiator. II. 149. bellum cum Quadis gerit. II. 131. Caligulæ, & Neroni simillimus. III. 617. ex adulterio natus fertur. III. 295. Imperator. II. 131. 149. III. 617. inter divos, ut referatur, suadet Septimius Imp. II. 133. patris collega in tribunitia potestate. II. 298. peritur infidiis. II. 574. propinato veneno à Palæstrita comprimitur. II. 149. 150. sævus admodum. II. 131. 132. Septembrem mensem Commodum nominat. II. 131. strangulatur. II. 131. 132. 305. III. 618. vituperatur. II. 295. 296. 305. seqq.
- Commodus magister. II. 291.
- Complegæ cives dolosi. I. 691.
- Compsa in Hirpinis oppugnatur ab Annio Milone II. 79. urbs Annibali traditur. 349.
- Comum opp. à Romanis captum. I. 551.
- Conchæ, & Umbilici Nympharum lumina. II. 127.
- Concilia Etruriæ Vejentibus auxilia negant. I. 108.
- Concilium Constantinopolitanum Oecumenicum quintum. II. 224. Sextum. II. 223. Florentinum sub Eugenio. III. 638. Lugdunense sub Gregorio. III. 637.
- Conciones seditiosæ tribunorum pl. I. 91.
- Concordia Aquilejæ civitas destruitur ab Attila. II. 210. Castellum. II. 462. civitas. II. 149.
- Concordia summa inter patres Romanos. I. 124.
- Concordiæ templum. II. 310. in arce locatur. I. 338. per Tiberium Neronem dedicatur. III. 46.
- Concordius supplicio capitali punitur. II. 572.
- Condianus. II. 306.
- Conditiones pacis Ætolis propositæ. I. 631. Romæ datæ. I. 636. Antiocho datæ. I. 621. 622. 641. à Scipione Carthagenensibus propositæ. I. 497. acceptatæ. I. 505. Nabim inter, & Romanos. I. 539. rejectæ. I. 567. tandem acceptantur. I. 568.
- Philippo præscriptæ. I. 544. 549.
- Conetodunus Dux. III. 441.
- Confidius Æquus punitur. III. 177.
- Confinium opp. Julio Cæsari deditur. III. 472.
- apud* Confluentes Mosella Rheno confunditur. II. 453.
- Congiarium populo bis dedit Caligula CCC. H. S. III. 60.
- Conju-

Conjurati Capitolium occupant. II. 77.
 Conjunctio in C. Julium. Cæsarem. III. 16.
 Cassium. III. 527. Pro Othone in Gal-
 bam quomodo coaluerit. III. 282. Ro-
 mana de revocandis regibus proditur,
 & supprimitur. I. 28.
 Servorum de incendenda Urbe. I.
 94. sine effectu. III. 4. 5.
 Conjuraciones in Augustum detectæ suppri-
 muntur. III. 23. prætextu Religio-
 nis. I. 653. detectæ. I. 654. op-
 pressæ. I. 656.
 Conjuratores Cassii excruciat. III. 528. in
 C. Julium Cæs. III. 80. Gordianum
 Imp. III. 578. Neronem. III. 256.
 seqq. detecti cæduntur.
 Conon Dux. II. 625. quæ gesserit? II. 627.
 Consentiam urbem Pœnus in deditionem ac-
 cipit. I. 360.
 Consentinus ager à Cos. Rom. vastatur. I.
 458.
 Confidius Proculus majestatis accusatus. III.
 204. occiditur. III. 205.
 C. Confidius præfectus Adrumeti Acillam ob-
 fidet. III. 539. fugiens à suis cædi-
 tur. III. 551. in Julium C. injurius.
 III. 534.
 P. Confidius rei militaris peritissimus. III. 395.
 Consilarii Antiochi de bello Romano. I. 580.
 Consilium belli socialis primum. II. 39.
 Consobrinarum nuptias prohibet Theodosius.
 Imp. II. 204.
 Conspiratio in Cæsarem. II. 77. cujus li-
 belli Cæsari traduntur, nec leguntur.
ibid. mortem Domitiani. III. 122.
 Conspiraciones in Augustum. II. 85. Ser-
 vorum contra Romanos. 229.
 Constans Cæsar. II. 141. contra fratrem
 bellat. III. 593. filius Constantini. M.
 III. 591. libidinosus. II. 141. Ma-
 gnentium ad necem quæsitum paluda-
 mento suo tegit. III. 593. occiso fra-
 tre Gallias occupat. III. 593. per
 Magnentium circumvenitur, & occidi-
 tur. II. 141. 154. III. 593. qualis
 indolis? II. 154. III. 593. 623.
 Constans Constantii filius Imp. Orientis. II.
 221. III. 609. atrox. II. 223. Lang-
 bardos aggreditur Viro Sancto eum de-
 hortante. II. 222. per Langbardos
 fugatur. II. 223. sævit in Romanos.
 II. 223. trucidatur in balneo. II. 223.
 describitur. III. 609. 628. seqq.
 Constans tyrannus occiditur. II. 206. III. 602.
 Constantia Constantini M. filia. III. 591. Li-
 cinio nupta. II. 153. III. 595. mori-
 tur. III. 595.
 Constantianus Strator. II. 577.
 Constantina datur Gallo Cæsari in uxorem. II.
 154.
 Constantina opp. II. 140.
 Constantinopolis. II. 152.
 maximo conflagrât incendio. II. 214.
 obfessa ab Hunnis. III. 600. stragem
 patitur. III. 211.
 Constantinopolitana Ecclesia primatum sibi
 vindicat. II. 221. III. 597.

Constantini I. M. Imp. bella felicia. III. 591.
 liberi. *ibid.* memorabilia facta. II.
 141. ortus, & res in adolescentia
 gestæ. III. 590. singulare encomium.
 III. 592. tituli varii. III. 591.
 Constantinus I. cognomento Magnus adhuc
 idololatra sacrificat. III. 590. seqq.
 baptismum in extremum vitæ distulit
 quare? III. 592. baptizatur ab Epi-
 scopo Nicomediensi. *ibid.* Cæsares
 tres creat. III. 591.
 Christianus Christum ab omnibus
 coli imperat. III. 623. cogno-
 men Maximi induit. III. 591.
 Constantii Augusti filius. II. 223.
 contra Maxentium vocatur. III.
 588. Crispum filium, Faustam
 uxorem necat. II. 154. III. 591.
 de Episcopis discernere recusat. III.
 592. Episcopos congregari facit.
 II. 223. hostibus victis pompâ
 triumphali Româ excipitur. III.
 591. in bello princeps optimus,
 in solens in pace. *ibid.* in Britan-
 nia Imperium capit. 140. 153.
 leonem in certamine vincit. III.
 590. Licinium præliis iteratis
 superat. III. 589. sæpe fœdi-
 fragum in exilium relegat. III.
 589. seqq. necat. III. 591.
 Maxentium petit. II. 140. &
 pluries devincit. III. 589. 620.
 Nicænam synodum indicit. III. 623.
 ob invidiam Galerii fugit in Gal-
 lias. III. 590. Persis bellum
 indicit. III. 592. prodigiis
 cœlestibus de victoria certioratus.
 III. 590. solus imperat. II.
 141. 152. 154. fruit, &
 exornat Byzantium. III. 591.
 supplicium patibulorum primus
 removet. II. 141. veneno inter-
 fectus Constantinopoli tumula-
 tur. III. 592. X. primis an-
 nis vir præstantissimus. XII. se-
 quentibus latro. X. novissimis
 pupillus dicitur. III. 623.
 Constantinus II. Constant. M. filius Cæsar. III.
 591. fratribus bellum movet. III. 593.
 623. Imperator. II. 153. in patrem
 ægrotantem & mortuum pius. III. 592.
 quo mortuo varia expertus. III. 593.
 interficitur. II. 140. 154.
 Constantinus III. Heraclii filius Imp. à noverca
 veneno tollitur. II. 221. III. 609. 628.
 Constantinus IV. Pogonatus Imp. cur sic di-
 ctus. III. 629. præclarus contra Sara-
 cenos. *ibid.*
 Constantinus V. Copronymus Imp. scelestus
 patre scelestior. III. 630.
 Constantinus VI. Imp. Orientis describitur.
 III. 630.
 Constantinus VII. Imp. egregius. III. 632.
 Andronicum opprimit. *ibid.* Bene-
 ventum expugnat, & aliquos Turcarum
 principes christianâ pietate imbuit. III. 632.
 T 1 2 Con-

- Constantinus VIII. Imp. III. 633.
 Constantinus IX. Monomachus Imp. III. 634.
 ignaviâ, & libidine perditus. III. 634.
 quæ gesserit? *ibid.*
 Constantinus X. Ducas Imp. III. 634.
 Constantinus XI. Imp. capto Byzantio oppri-
 mitur. III. 638.
 Constantinus, Crispus, Licinianus Cæsares.
 II. 141.
 Constantinus, Constantius, & Constans im-
 perium dividunt. II. 154.
 Constantinus Papa. II. 224.
 Constantinus tyrannus in Britannia occiditur.
 II. 206. III. 602.
 Constantius I. Imp. chloron dictus, quare? III.
 622. adoptatus à Maximiano, Theo-
 dorum ejus privignam obtinet. III. 583.
 Augustus dicitur. III. 588. II. 141.
 Constantini M. pater. III. 590.
 Coraesium delet. II. 139. de futura
 filii gloria nuntio cœlesti monitus.
 III. 590. Helenam repudiare co-
 gitur. III. 590. laudatur. III. 622.
 post præclara in galliis gesta. II.
 139. fugatus semel, ignominiam
 egregiè reparat. III. 583. 622.
 qualis profapiæ, & indolis. III. 588.
 Thermas prædecessorum exor-
 nat. III. 587. moritur in Britannia.
 II. 140. inter Divos relatus. III. 588.
 Constantius II. Constant. M. filius Imp. II.
 141. III. 591. ad credendum facilis.
 III. 596. ægrè abest ab armis. II. 142.
 Arrianis semper favit. III. 597. beni-
 gnus in Vetrantonem. III. 594. quem
 eloquentiâ imperio dejicit. II. 141.
 cæde Silvani ad insaniam hilaris. III. 594.
 Cl. Julianum Cæsarem facit. II. 142.
 154. contra eundem exaspera-
 tus. III. 596. Persas infelix.
 III. 593. 595. cujus indolis?
 III. 597. 598. II. 155.
 Gallum Cæsarem trucidari impe-
 rat. II. 154. III. 595. 623. Im-
 perator solus. II. 154. in vi-
 ctoria misericors. III. 594. lite-
 ras ad Saporem scribit. III. 595.
 Magnentio Gallias offert. III.
 594. quem vincit. II. 154.
 cæsis XXIV. millibus. III. 594.
 623.
 Paulum Episcopum Constantinop.
 interfici jubet. III. 597. Ro-
 mam ingreditur. II. 457. Se
 orbis totius Dominum nominat.
 III. 595. stercone à barbaro
 impetitur. III. 597. moritur
 ex febre. II. 155. III. 597. 623.
 inter Divos relatus. III. 597.
 Constantius Comes, Cæsar, & Consors Imp.
 creatur. III. 602. ad Gallias mittitur
 ab Honorio Imp. II. 206. quas à ty-
 rannis liberat. III. 602. Gallæ Placi-
 diæ matrimonio jungitur. II. 207. III.
 602. ex qua Valentinianum generat.
 II. 207. quæ gesserit præclarè? II.
 206. moritur. II. 207.
 Constantius Cof. Gallo Cæsari infidias fruit.
 II. 437.
 Constantius, & Armentarius Imperatores. II.
 140. 153.
 Constantius tyrannus occiditur. II. 206.
 Constitutio Antonini Pii Imp. de legatis. II.
 289.
 Constitutiones Alexandri Severi Imp. II. 349.
 M. Antonini Imp. II. 293. Hadriani
 II. 282.
 Consualia. II. 109. ludi Neptuno equestri
 solemnes. I. 6.
 Consulares aggreditur spartacus. II. 40.
 Consulatus in familia Fabiorum diu continua-
 tus. I. 41. seqq.
 Consularum anno ætatis XX. invadit Octavius.
 III. 24.
 de Consule plebejo creando consilia. I. 135.
 seqq.
 Consules primi Romæ creati. I. 25. quos
 & quot annis rexerint. I. 162. Ro-
 mana jura inchoant anno ab U. C.
 CCXXIV. II. 8. 14. quæ paulò
 post abdicare coguntur. II. 8. refu-
 munt. *ibid.* fociis nulla in re oneri,
 aut sumptui. I. 703.
 Consulum Rom. dissensio. I. 204. III. 201.
 circa Provincias. I. 206. in gerendo
 bello prudentia. I. 43. timor in sedi-
 tione. I. 507.
 Consultatio in castris Romanis de ratione belli
 gerendi. I. 746.
 Contentio Censorum de Libertinis. I. 758.
 de exercitu Hispanico. I. 663. Præ-
 tura. I. 663. III. 163. provinciis. I.
 474. 506. 607. triumphis Consulum.
 I. 547.
 inter Pisanos, & Lunenses. I. 757.
 Pontificem Max. & Flaminem
 Quirinalem. I. 623. Pœnos,
 & Masanissam. I. 676. Præ-
 torum, & tribunos. I. 760. Re-
 mum, & Romulum augurio di-
 rempta. II. 105. Romanos
 Coss. & Centuriones. I. 712.
 componuntur. I. 713.
 ob citeriorem Hispaniam. I. 681.
 legem Oppiam abrogandam. I.
 556.
 Contentiones. vide turbæ.
 Continentia Augusti Cæsaris. III. 34.
 Contrebia, seu Contebria capitur à Metello
 Macedoniano. II. 29. 120. expugna-
 tur à Q. Fulvio. I. 680.
 Convictolitanis Æduorum magistratum obti-
 net. III. 446. in Romanos conspi-
 rat. III. 447. injurius. III. 448.
 Convivia Augusti Cæsaris frugalit. III. 34.
 Copia fastidium parit. I. 52.
 Coponii sarcasmus in L. Plancum. II. 83.
 Q. Coponius classi Rhodiæ præfectus. III.
 499.
 Copton urbs. II. 419.
 Coqui ex aula Juliani pelluntur. II. 508.
 Coquus vilissimum antiquis mancipium. I.
 652. Cora

- Cora Latinorum colonia. II. 104. quam pervagantur Spartacii. II. 40.
- Coracis aurigæ capiti corona imponitur. II. 441.
- Corausius Menapiæ civis factis præclarus. II. 139. imperium in Britannia affectat. *ibid.* per Constantium circumventus deletur. *ibid.*
- Corax amnis. II. 511. mons. I. 602.
- Corbio urbs ab Æquis occupata. I. 62. expugnatur. I. 664. per Horatium Pulvillum recuperata diruitur. I. 62.
- Corbis, & Orsua patruales de principatu spectaculo gladiatorio decertant. I. 462.
- Domit. Corbulo Armeniæ præponitur. III. 243. bello Parthico iterum præfectus. 262. Chaucos opprimens disciplinam apud suos magno fructu firmat. III. 215. Gamnascum interficit. *ibid.* invidiam incurrit, quare? III. 250. ob quam à bene cæptis revocatus insignia triumphii obtinet. III. 216. milites imperitos strenuè, & fructuosè exercet. III. 239. rem in Armenia inter varia pericula bene gerit. III. 240. 249. 259. seqq. Tiridatem Romanis glorioso foedere conciliat. III. 262. vir industrius. III. 258.
- Corculum dicitur P. Scipio Nasica. II. 117.
- Corcyrenses Romanis se dedunt. I. 298.
- Corduba urbs Hispaniæ. III. 488.
- à Corduba erumpentes cæduntur. III. 553.
- Cordubenses à Cn. Pompejo ad Cæsarem desciscunt. III. 552. agri vastati. III. 529.
- Corduena urbs Persiæ. II. 477.
- Corduenos accipit Trajanus. II. 166.
- Ælius Corduenus. II. 322.
- Ælius Cordus. II. 325.
- à Corfinio Roma petitur. II. 39.
- Corfinium. II. 67.
- Corrinthus. vide Corinthus.
- Coriolanus. vide Marcus Coriolanus.
- Corioli à Romanis victi. II. 15.
- Cornelia Cinnæ filia uxor C. Julii Cæsaris. III. 3. Vestalis ob incestum defoditur. III. 121. uxor Cn. Pompeji. II. 76. Tiberii Gracchi. II. 64.
- Cornelianus. vide Arunculeius.
- Cornelii Balbi temeritas, & astutia. II. 76. Macri convivium. II. 390.
- Cornelio Cinnâ, & Cn. Octavio Coss. bellum recruduit. II. 41.
- Cornelius Asina interceptus, & oppressus. II. 21. Balbus. II. 322. Cinnas copias adversus urbem ducit. II. 41. quâ pellitur. *ibid.* & Duilius Coss. II. 21. Galbæ Imp. amicus. II. 145. Pontifex Rom. à Decio necatur. III. 620. Repentinus Urbis præfectus. II. 314. Senator occiditur. II. 565.
- Valerianus. vide Valerianus. Victorinus. II. 289.
- A. Cornelius Cossus Cof. Rom. I. 151. II. 114. dictator. I. 26. II. 91. Decii virtute, & consilio vincit. I. 155. Lartem Tolumnium necat. II. 114. spoliis Jovi Feretrio dicatis. I. 85. incautè exercitum exponit. I. 153. Volscis victis, & fugatis. I. 127. triumphum agit plebi invisum. I. 128.
- C. Cornelius eques Romanus conjurationis Catilinariæ socius. II. 710. insidias Ciceroni frustra parat. *ibid.*
- Cn. Cornelio Lentulo Cof. Carthago deletur. II. 60.
- Cn. Cornelius Cof. Rom. I. 264. 275. classi Rom. primò præfectus. I. 264. in manus Carthagenensium incidit. *ibid.* liberatus per Romanos Africam vastantes creditur. I. 271. magnum inconstantis fortunæ documentum. I. 276. triumphat de Poenis. *ibid.* de Tarsinatis. I. 250.
- Cn. Cornelius Gallus primus è Romanis Ægypti iudex. II. 186.
- L. Cornelius Cinna, ejusque gesta, & mors. II. 121.
- L. Cornelius Cof. Romanus Corsicam Romanis subjicit. I. 266. in hostem occisum perhumanus. I. 267. Sardis & Pœnis devictis triumphat. *ibid.*
- L. Cornelius Sulla consulatum init. II. 67. describitur. II. 122. felicem se appellat, felix prædictus. II. 122.
- L. Cornelius { Lentulus. vide Lentulus. Merula. vide Merula.
- P. Cornelius Rufinus Dux celeberrimus. II. 67. Samnites sternit. II. 174. expugnat Crotonem stratagemate. I. 241. Lucanos, & Luccios vastat. *ibid.* ope Fabritii, etsi inimici Cof. effectus. I. 239. Senatu à Censoribus moveretur. I. 245.
- P. Cornelius Scipio. vide Scipio.
- P. Corniculanus. II. 111.
- Corniculum opp. II. 7. provincia. II. 15.
- Corniculus. II. 121.
- Cornificius legatus Cæsaris. II. 82.
- Q. quæstor Cæsaris in Illyrico laudatur.
- Cornix morte Domitiani indicat. III. 125.
- Cornus urbs à Romanis capta. I. 367.
- Corocottæ. II. 289.
- Corolanus regulus Bojorum Romanos prælio tumultuario cædit. I. 551.
- Coronâ aureâ obsidionali donatur P. Scipio Æmilianus. II. 119. & murali. II. 60. pondo C. Capitolium. I. 603. pondo CL. M. Fulvius. I. 632. classicâ M. Agrippa. II. 82. obsidionali L. Q. Cincinnatus. II. 113.
- de Corona murali certamen. I. 427.
- Coronæ exploratoriæ à Caligula distributæ. III. 66.
- Coronæi jussu Senatûs Rom. in libertatem restituti. I. 726. Perseo contra Romanos favent. I. 717.

- Coronensis ager ob statuam Antiocho positam vastatur. I. 599.
- Coronus mons. II. 524.
- Corradus I. Suevus Imp. Rom. ejusque gesta. III. 644. II. Imp. Rom. contra Saracenos infelix. III. 645.
- Correus Dux Bellovacensium contra Rom. III. 458. fortissimè prælians occiditur. III. 461.
- Corribilo nobis Hispanorum regulus vivus à Romanis capitur. I. 581.
- Corfi devicti. I. 681. 705. pacem impetrant. I. 705. rebellant. I. 295. subiguntur. I. 296.
- Corfica à Carthaginensibus aliàs subacta per Romanos occupatur. I. 266. II. 21. nullo jure. I. 294. Othoni favet. III. 297. vastatur à Scipione. II. 165. vincitur à Metello. 162.
- Corficæ descriptio. I. 266. urbes supra XXX. *ibid.*
- in Corficam ex Sardinia facilis transitus. I. 254.
- Corvi auspicio necem discit Cicero. II. 124. castra circumvolitantes fatale signum. II. 48.
- Corvi, seu manus ferreæ. II. 116.
- Corvini, unde sic dicti? vide Valerius.
- Corvinus Messala. vide Messalla. orator. II. 72.
- Statil. Corvinus ad res novas conspirat. III. 75.
- B. & L. Coruncanii legati mittuntur ad Illyrios. I. 292. ille proditoriè occisus; hic tripedaneam in foro statuam obtinet. *ibid.*
- Tib. Coruncanus. II. 94. Cos. Rom. I. 230. Etruscos ad foedus novum cum Romanis cogens. I. 232. triumphat. I. 236. ex plebe Pontifex primus. I. 277. moritur. 290.
- Corus ventus navigationi parum faustus. III. 421.
- Corvus adolescentis Rom. in certamine socius, & adjutor. I. 150.
- Corycum Cilicæ urbem capit P. servilius. II. 183.
- Corynthiacum æs toto orbe laudatur. II. 28.
- Corynthii vincuntur à Metello Macedonico. II. 120.
- Corynthus urbs præclara. I. 763. ab Alete condita. II. 58. à Romanis, & Attilla oppugnato sed frustra. I. 534. direpta à Rom. II. 28. occupata à M. Agrippa. II. 83. relicta Achæis. I. 571. subversa. II. 681. à L. Mummius. II. 61.
- Cosa urbs oppugnatur. III. 498. occupatur à Minatio Magio. II. 67.
- Cn. Cosconius. II. 183.
- Cosentia. II. 206.
- Cosdroë rex Persarum. II. 130.
- Cossa. II. 61.
- Cossi Rom. Equitum Magistri stratagema. II. 15.
- Cossura insula per Romanos vastatur. I. 275. urbs occupata. I. 275. à Poenis recipitur. *ibid.*
- Cossus Dux Musulanios, & Gætulos compescit. II. 52.
- Cl. Vitellianos placat. III. 290.
- Cossuria C. Julio Cæsari prætextato desponsata. III. 3.
- Cossutianus Capito accusatus damnatur. III. 239. Thrasiae inimicus, & accusator. III. 274.
- Costoboci. II. 296.
- Cotiso Dacorum rex. II. 51.
- Cothus. II. 43.
- Cotta obsessus liberatur à L. Lucullo. II. 122.
- C. Fufius eques Rom. à Carnutibus perimitur. II. 36. III. 441.
- M. Pompejanus à suis ejectus in Africam perfugit. III. 474. Sardiniam obtinet. *ibid.*
- Cottæ lex Judiciaria. II. 71.
- C. Cottæ Cos. oratio ad populum. II. 759.
- in Consularis locum sufficitur C. Cæsar. II. 74.
- Cottiae alpes in provinciam rediguntur. II. 128. 145.
- Cottius rex. II. 128. 145. Romanorum amicus II. 450. quale sepulchrum? *ibid.*
- Cotruatus homo desperatus Dux Carnutum. III. 441.
- Cotus capitur. III. 452. magistratum Æduorum ponere cogitur. III. 446.
- Cotys Seuthæ filius rex gentis Odrysarum. I. 718. ad sua tuenda domum remittitur. I. 724. à Perseo bene defensus. I. 726. auxiliaris Persei. I. 718. dolose captus, & occisus. I. 166. Rex minoris Armeniæ coercitus. III. 214. Thraciæ. II. 179.
- Corzianum Phrygiæ civitas. II. 271.
- Cranaus rex Atheniensium. II. 616.
- Craffi Cos. cupiditas sui, suorumque interitu multatur. II. 37. exercitus hosti undique exponitur, & sternitur. *ibid.* mors, & ludibrium. *ibid.* Pater, & filius occiduntur. II. 41.
- Luc. Crassitius grammaticus. III. 129.
- Crassus à Metello tribuno pl. diris devovetur. II. 37. Asiam invadit. II. 43. dignitatis augendæ cupidus. II. 43. divitiis, dignitate, genere florens. II. 43. Mazavæ transfugæ simulato credit. II. 37. moritur apud Parthos. II. 43.
- Crassus Mucianus à M. Aquillione interimitur. II. 64. Prætor capitur, ejusque exercitus sternitur. II. 30. Senex, orator Romanus. II. 72.
- C. Crassus constituitur Triumvir. II. 120. Syriam obtinet. II. 123.
- L. Crassus orator. II. 65.
- M. Crassus Consularis de conspiratione suspectus. III. 4. accusatur. II. 714. Mycos vincit. II. 51. secundo Cos. describitur. II. 74. Spartacium bellum conficit. II. 70. 71. trucidatur ab Oroda. II. 75.
- P. Crassus legatus sub Julio Cæsare. III. 410. sociates vincit, ac in deditiorem accipit. III. 412. sua præclare gerit. III. 412. 413. Ora-

- Orator. II. 62.
 Craftini libide, & rabies pugnandi. II. 45.
 provocati generositas. III. 511. mors,
 & eloquium. III. 513.
 Cratera aurea Delphos Apollini dono missa. I.
 112.
 Crates Malotes primus Romæ grammaticus.
 III. 126.
 Cratinus comicus. II. 62.
 Craugasius Nisibenus. II. 479. amore uxoris
 à Sapore captæ. II. 480. ad Perfas
 transfugit. II. 485.
 Cremera fluvius. II. 112. celebris à clade
 Fabiorum. II. 16.
 Cremona. II. 61. à Gallis obfessa. I. 515.
 dedita spoliatur, ac igne vastatur. III.
 320. instauratur jussu Vespasiani. III.
 321. oppugnatur. I. 512. quomodo
 orta, & aucta. III. 320. seqq.
 Cord. Cremutii scripta cremanda censet Sena-
 rus, sed occultata manent. III. 190. re-
 stituuntur. III. 60.
 Cord. Cremutius de futile crimine accusatus
 liberè se defendit. III. 190. finem ab-
 stinentiâ finit. *ibid.*
 Creon Athenis primus Archon annuus. II. 59.
 Crescens vicarius prov. II. 572.
 Cresphontes Dux. II. 57. 570.
 Creta insula. II. 620. 34. à Metello subju-
 gata. II. 72. Campanæ coloniæ adji-
 citur. II. 82. primò in vasa à M. An-
 tonio. II. 35. at infelicer, quia vinci-
 tur. *ibid.* videbatur favisse Mithridati,
 hinc bellum. II. 35. victa à Q. Metel-
 lo. II. 71. subjicitur Romanis. II. 8.
 Cretenfes infida natio. I. 747. quadrigas
 falcatas Antiochi abigunt. I. 620. sa-
 gittis suis Romanis non nocent. I. 521.
 victi à Metello. II. 35. tum veneno
 se necant, tum ultro se dedunt. *ibid.*
 Cretenfium bella intestina. I. 701.
 Creticum bellum. II. 184. vide & bellum.
 Cretio Dux. II. 549.
 Cretion Comes. II. 500.
 Creusa mater Jani. II. 100. ab Apolline
 stuprata Xipheo collocatur. *ibid.*
 Ili Afcanii, qui & Julius. II. 4.
 unde gens Julia. *ibid.*
 Thespiensium emporium. I. 599.
 Crines mulierum pro nervis adhibentur. II.
 376.
 Galvia Crispilinæ libidinum Neronis magistra
 fervatur, & promovetur. III. 691.
 Crispinus Dux Consularis. II. 363. Roma-
 nus ab alio Campano ad singulare cer-
 tamen provocatus. I. 396. laceffen-
 tem superat. I. 397.
 Qu. Crispinus adulter punitur. II. 87.
 Crispus Claudii Imp. frater. II. 399.
 Constantini filius Cæsar. II. 141.
 153. III. 591. infidiis Faustæ
 circumventus juvenis pudicus
 occiditur. II. 153. III. 591.
 Marcius C. Cassium juvat. II. 80.
 Crissæus sinus. II. 467.
 Critias tyrannus. II. 626.
 Critognati Galli crudele consilium. III. 454.
 Critolaus causa belli Achaici. II. 28. à
 Metello vincitur. *ibid.*
 Criumetopon Tauricæ promontorium. II. 510.
 Crixus. II. 40.
 Crocodili. II. 289.
 Crocodilus describitur. II. 516.
 Cræsus rex Lydorum. II. 611. Solonem
 pellit adulari nescium. II. 447.
 Croto urbs in extrema Italiæ ora. I. 241. ca-
 pitur à Brutiis. I. 360. iterum, ex-
 ceptâ arce. I. 370. stratagemate. I.
 241. describitur. I. 370.
 Crotonia arx per Dionysium Siculum dolo
 capta. I. 370. quomodo sita? *ibid.*
 Crotoniatae ad Locros abeunt. I. 370. di-
 scordes. *ibid.*
 Crotoniensium, & Locrenfium bella. II. 659.
 Crudelitas nociva. I. 243.
 Crustumium opp. II. 7.
 Crustumini adversus Romanos. II. 109. à
 Romulo superati Romæ habitare cogun-
 tur. II. 6.
 Crustumium Latinorum colonia. II. 104.
 Crux aurea C. Librarum B. Petro offertur à
 Bellisario. II. 217.
 Christi Hierosolymis direptis in
 Persiam delata. III. 608. He-
 raclio restituitur, & Constantino-
 polim refertur. *ibid.*
 in cælo radians victoriæ Constan-
 tini contra Maxentium index.
 III. 590.
 Ctesiphon urbs. III. 584. Parthiæ. II. 138.
 Augusto subditur. II. 8. expugnatur
 à Romanis. III. 584. obsideretur. II.
 535.
 Cumæ urbs Campaniæ. II. 17. à Chalci-
 densibus condita. II. 58. ab Hanni-
 bale frustra oppugnata. I. 363. seqq.
 perfugium Tarquinii Superbi à Rom.
 pulsi. II. 112.
 Cumani à Campanis sollicitati. I. 363. Nea-
 polim condunt. II. 58. unde? I. 167.
 Cumanis Latine publicè loqui permissum. I.
 684.
 Cumanus Apollo. vide Apollo.
 Cupiditas habendi punita. II. 264.
 Cupiditates prius natae, quàm leges. I. 557.
 Curandus Dux. II. 580.
 Cures oppidum. II. 110.
 Curgionii inquietantur à Cantabris. II. 52.
 Curiatii fratres trigemini à toridem Horatiis
 occisi. II. 7. 13. 100. I. 12.
 Curistico littore castra ponit Dolabella. II. 44.
 Curinius subigit Marmaridos. II. 52.
 Curio, Fabriciôque Coss. Romani cum Ta-
 rentinis dimicant. II. 18. eorum ma-
 gnanimitas. II. 19.
 Curio Scordiscos persequitur. II. 33.
 C. Curio legatus Cæsar. III. 9. III. 489. ab
 exercitu Imp. proclamatur. III. 489. ad
 milites perorat. III. 490. bello civili
 facem subjicit. II. 75. contra Pompe-
 jum, & Cæsa rem foris, intus pro Cæsa re
 stabat.

- stabat. II. 75. Julianarum partium
Dux. II. 77. Pompejanos fugat. III.
491. tractus in insidias generose oc-
cumbit. II. 77. III. 492.
M. Curio Cof. Sabinis datur civitas. II. 61.
Curionis virtus, & calamitas in Africa. II. 44.
III. 9.
M. Curius dentatus. vide *Marius*.
Curius Fortunatianus historicus. II. 375.
Q. Curius Catilinæ socius. II. 42. 709. Ju-
lium Cæsarem inter socios Catilinæ no-
minat. III. 6. probri causâ Senatu
movetur. II. 709.
T. Curtius tumultus servilis author. III. 189.
Curtius lacus. II. 128. 145. Lupus con-
juratorem servilem disjicit. III. 189.
Mortanus, ejusque oratio in Re-
gulum. III. 340.
Rufus insignia triumphii obtinet,
quare? III. 216. cujus pro-
sapiæ, & fortunæ? *ibid.*
M. Curtius eques Romanus pro patria se de-
vovet. I. 142.
Curules Imperii insigne. II. 14.
Cuspidius Calerinus. II. 364.
Cyclades insulæ. II. 509. tenentur à Mi-
thridate Rege. II. 33.
Cydates Dux Cretensium. I. 541.
Cydnus amnis. II. 438.
Cydoneam urbium in Græcia matrem diripit
Merellus. II. 35.
Cylacus spado. II. 562.
Cymen Æolii condunt. II. 58.
Cynægirus Dux. II. 534. 617.
Cynofarges Athenis, quid? I. 516.
Cynofcephalæ tumuli. I. 542. II. 25.
Cynossema. II. 509.
Cypros. vide *Cyprus*.
Cyprus describitur. II. 438. devicta. II.
72. dives. II. 35. per Calocerum
capitur. II. 141. Romanos recipitur
sine bello. II. 35. prodest raptis opi-
bus ærario Rom. *ibid.* provincia Rom.
tributaria. II. 72. Teucris perfugium.
II. 57.
Cypselus tyrannus. II. 111.
Cyrenæ insula. II. 34.
Cyrene. II. 164. 184. orta. II. 647. Ro-
manis paret. II. 8.
Cyrenes liberi. II. 647. seqq.
Cyreschata civitas. II. 526.
Cyri regis educatio, indoles, res gestæ. II.
611. 612.
Cyria Firmi soror. II. 580.
Cyriades tyrannus. II. 385.
Cyrillus judex occiditur. II. 272.
Cyropolis civitas. II. 525.
Cyrus amnis. II. 53. 525. Darii filius. II.
624. rex. II. 454.
Cyrus Abbas Episcopus constituitur. II. 224.
Cytheridam Mimam adamat M. Brutus. II.
124.
Cythus urbs frustra à Romanis tentata. I. 523.
Cyzicena pugna. II. 183.
Cyzicenis ob violentiam in cives Romanos
libertas adempta. III. 49.
Cyzicenus frater Grypi. II. 689. quæ
uxor? *ibid.* vincitur. *ibid.* trucidat
Tryphænam victus. II. 690.
Cyzicum Asiæ civitas. II. 34. impugna-
tur à Mithridate. *ibid.* liberatur à L.
Iucullo. II. 71. 122. præstat Mileto.
II. 66.

D.

- Dator Massugradæ filius Romanis fidus*. II.
747.
Daci domantur à Domitiano. II. 120. II. 130.
Octaviano Augusto. II. 8. cui & do-
na mittunt. II. 123. *Lentulo*. II. 51.
Trajano. II. 130.
Mœsiam diripiunt. II. 144. rebel-
les. II. 50. oppressi. II. 322.
Dacia fit Romanorum provincia. III. 617.
Ripensis Galerii Armentarii patria. II.
153.
Dacorum incursiones Augustus coërcet. III.
23.
Dadaftana. II. 268.
Dagalaiphus domesticorum præfectus. II. 501.
contra Alemannos mittitur. II. 555.
Dahæ populi. II. 510. dediti. 642.
Dalii populi. II. 568.
Dalmatæ contra Romanos. II. 50. vincun-
tur à Marcio. II. 51. *Pollione Asinio*.
ibid. *Vibio*. *ibid.* per Tib. Nero-
nem subacti. III. 44. 73.
Dalmatia contra Romanos rebellat. II. 89.
per Augustum domatur. III. 23.
in Dalmatia milites exercet Cæsar. II. 82.
Dalmatiam C. Augustus subjugat. II. 84. 85.
186. Thraces veniunt. II. 33.
Dalmatius Cæsar. II. 141. III. 592. occi-
ditur. II. 141. à militibus. III. 592.
593.
Damaratus Corinthius L. Tarquinii Prisci
parens. II. 111. tyrannidem Cypseli
fugit. *ibid.*
Damascus urbs Phœnices. II. 438.
Damascus transgreditur Pompejus. II. 34.
*Damasi, & Urfini contentiones de Episcopa-
tu Romano*. II. 556.
Damasippi facinora. II. 69.
Damianus Ticinensis Ecclesiæ Episcopus. II.
224. utilem scribit epistolam. *ibid.*
*Damiurgus summus apud Achæos magistra-
rus*. I. 639.
Damocles adolescens majoris animi, quàm
consilii. I. 563. conjuratione ejus de-
tectâ. *ibid.* interficitur. *ibid.*
Damocriti prætoris Ætolorum sententia. I.
519.
*Damocritus Ætolorum legatus ad Nabin mis-
sus*.

- fus. I. 578. prætor adversus Philip-
 pum concitat Ætolos. I. 522. bellum
 contra Romanos suadet. I. 578. contra
 Quintium insolens. I. 585. Heracleâ
 expugnata capitur. I. 600. Romam
 deductus in Lautumias cum sociis conji-
 ciur. I. 608. transfigit se gladio, ef-
 fugiens è carcere, priusquam compre-
 henderetur. I. 622.
 Danaë amnis. II. 594.
 Dandace civitas. II. 511.
 Danicelus Comes. II. 584.
 Danubii accolæ Octaviano Augusto subduntur.
 II. 8.
 Danubio pons imponitur à Constantino Imp.
 II. 141. Trajano. II. 130.
 Danubium ne transeant Scordisci, Drusus ve-
 rat. II. 33.
 Danubius fluvius. II. 89. III. 356. oritur pro-
 pe Rauracos montes. II. 511.
 Danus læsæ majestatis accusatur. II. 455.
 Daphnæi fanum. vide Apollo.
 Daphnensis lucus. II. 165.
 Daræ urbis origo, & situs. II. 692.
 Dardani à L. Cornelio Sulla superantur. II.
 122. præfecto Philippo invaduntur.
 I. 523.
 Macedonia vastant. I. 444. 546.
 perpetui Macedonum hostes. I.
 698.
 vincuntur à Bastarnis. I. 697. Per-
 feo. I. 726. Philippo. I. 546.
 Thraciam intrant, quomodo? I.
 634.
 Dardania sub Dardano, & Teucro regibus
 floruit. II. 3.
 Dardaniæ condit Dardanus. *ibid.* inde
 gens Dardana, & Dardanidæ. *ibid.*
 Dardanidæ à Teucro Teucris sunt dicti. II. 4.
 Dardanus, quis? II. 3. Erichthonium fi-
 lium habuit. II. 4. Teucrum sedibus
 patriis expulsus in parte regni confor-
 tem suscipit. II. 3.
 Dareus. II. 523.
 Darius Persarum rex. II. 637. 658. fit ta-
 lis equi hinnitu. II. 613. Vincit Ba-
 bylonios. *ibid.* uxorem ducit Cyri
 filiam. *ibid.*
 Darius ac Xerxes Romanis terribiles. II. 25.
 Darius Codomannus ultimus Persarum rex.
 ab Alexandro superatur. II. 638. non
 tam hostis, quàm præda. I. 183. ad
 eundem scribit epistolas. II. 639. de-
 fletur ab Alexandro. II. 640. in ne-
 cem Patris conspirat. II. 635. pacem
 petit, sed non impetrat. II. 639. præ-
 lio tertio victus fugit. II. 640. vin-
 ctus à suis, & confossus in morte ani-
 mum regium prodit. II. 640. uxor
 quæ? mater, & filia captæ. II. 638.
 Darnis urbs. II. 517.
 Daroisi. II. 91.
 Dasius Brundisius auro corruptus Clasti-
 dium prodit Hannibali. I. 320. Salepiæ
 princeps Annibali amicus. I. 422.
 Dassaretiorum fines depopulati. I. 519.
 Dasummus. II. 290.
 Datianus Cof. II. 465.
 Datus Mediolanensis antistes. II. 217.
 Davana urbs. II. 520.
 Davares. II. 580.
 Daza quis? II. 153.
 Dea Egeria. II. 13.
 Deceates Romanis infesti. II. 22.
 Decebalus rex Daciæ devictus. III. 617.
 December Amazonius vocatur à Commodò
 Imp. II. 307.
 Decemviri, qui? II. 8. 113. abrogantur.
 II. 113. 173. creati ad dividendum
 agrum. I. 510. Describuntur. I. 63.
 64. 65. seqq.
 Decentius à Constantio Cæsar creatus. III.
 593. ad Gallias tuendas mittitur. *ibid.*
 laqueo sibi injecto finit vitam. III. 594.
 623.
 Magnentii frater. II. 142. Cæ-
 sar ab eo nuncupatur. II. 154.
 superatur. II. 459. vitam sibi
 tollit. II. 154.
 Decianæ thermæ. III. 580.
 Decibalus rex vincitur à Trajano. II. 130.
 Decimæ mittuntur Apollini Pythio. II. 16. I.
 109. 110.
 Decimam fructuum olim præstabant homines
 suis regibus. II. 101. pecoris sui Her-
 cules sacrat Inventori Patri. *ibid.* pro-
 fanandi mos, unde? *ibid.*
 Decimi Pacarii, Corsicæ procuratoris temeri-
 tas. III. 297. & sævitia. III. 298. cæ-
 des. *ibid.*
 C. Decimii legati moderatio in Rhodios. I.
 756.
 C. Decimius quæstorius Cercinnæ præfectus
 fugit. III. 539.
 L. Decimius legatus Rom. in græciam. I. 714.
 pecuniarum suspicione infamis Romam
 redit sine effectu. III. 716.
 Decimus Brutus aggreditur varios populos.
 II. 29. obsidetur à M. Antonio. II. 48.
 Num. Decimus Samnites Romanorum aciem
 feliciter restituit. II. 335.
 Decio Mure Cof. Rom. populus Latinos ag-
 greditur. II. 17.
 Deciorum expeditio contra Scythas. III. 580.
 Decius vir clarus contra Scythas mittitur. III.
 579. fundit M. Philippum Imp. II.
 135. inde Imperator. II. 135. 151.
 invitatus ab exercitu creatur. III. 579. 620.
 confirmante Senatu. III. 579.
 natos suos Decium & Etruscum
 Cæsares facit. II. 135. 151. III.
 580. plures habuisset lau-
 datores, si à Christianorum
 cruciatibus se temperasset. III.
 579. 620. pro futura
 victoria devovisse se cre-
 ditur. III. 580. Romæ mo-
 ratur mœnium dedicandorum
 gratiâ. II. 135.
 Succumbit cum filio in bello. Scy-
 thico proditore Gallo. III. 580.
 II.

- II. 135. 151. vocatur à Senatu Imp. Cæs. M. Q. Trajanus Decius Aug. III. 580.
voragine absumptus nusquam inventus. III. 620. indoles, gesta, laudes, natales. III. 579.
Decius Decii Imp. filius Cæsar. II. 602. extinguitur. II. 151.
Decius Jubellius tribunus militum in occupando Rhegio Confiliarius sceleratus. I. 229. ejectus Rhegio à Mamertinis Mefanæ Imp. legitur. I. 230. fraude medici oculis orbatur homo fraudulentus. *ibid.* violentas sibi manus injicit captus. I. 149.
Magius Campanorum princeps. II. 67. vide Magius. tribunus plebis. II. 113.
P. Decii Tribuni militum consilio Samnites cæduntur. I. 155. consulatus in præmium datus. I. 193. egregia in hoc facinora. *ibid.* generositas in bello Samnitico. *ibid.* impetus per media hostium castra felix. I. 154. laudes. I. 154. 155. oratio ad milites. I. 154. præmia relata. I. 155. prudentia, & virtus. I. 153. 154.
P. Decii Muris de Sacerdotibus plebejis creandis oratio. I. 200. res gestæ. II. 114. seqq.
P. Decius Cos. à Q. Fabio postulatus. I. 206. contendit cum Fabio. *ibid.* Diis Manibus se devovet pro exercitu Romano. I. 162. 206. II. 18. 115. telis obrutus in prælio cadit. I. 162. 208. tumultatur honorificè. I. 209.
P. Decius Mus. II. 114. Apulos vincit. I. 203. Consul postulatur. I. 202. prælio Volfiniensi, Consule vulnerato, creditur præfuisse. I. 252. primus ex plebejis Pontifex creatur. I. 200. Romuleam, Murgantiam, ac Ferentinum capit. I. 203.
P. Decius Decii Muris filius. II. 115. Cos. in bello contra Pyrrhum, vel solo nomine hostibus terribilis. I. 237. de Samnitibus triumphat. II. 115. Diis Manibus se devovet. *ibid.* patris, & avi exemplo. I. 238. duplici prælio cum Pyrrho contendit, eventu incerto. I. 237. magnificè sepelitur. II. 115.
Declamatio C. Sallustii in M. T. Ciceronem. II. 768.
Decrianus architectus. II. 282.
Decrius Romanæ cohortis præfectus generosè in pugna cadit. III. 174.
Decumani tumultuantes coerciti à Jul. Cæsare. III. 14.
Decuria quinta quatuor prioribus addita. III. 60.
Deillius exempli sui tenax. II. 83.
Dejotarus. II. 43. rex Armeniæ auxilium Romanorum implorat. III. 524. Supplex à Julio Cæsare veniam petit, & obtinet. III. 530. Tetrarches. II. 164.
Delationes promiscuæ. III. 203.
Delatores propulsi. III. 339.
Delium Apollinis templum. I. 590.
Delmatae subacti. II. 91. 143.
Delmaticum bellum. II. 90. seqq.
Delmatius Cæsar. II. 154. militum vi necatur. *ibid.*
Delminium urbs Dalmatarum. II. 51. expugnatur à P. Scipione Nasica. II. 117.
Delos in Asia per terræ motum emerfit. II. 467. partu Deorum insignis. II. 509. tenetur à Mithridate rege. II. 33.
Delphici templi, & oraculi descriptio. II. 667.
Delphicum oraculum. vide oraculum.
Delphis Janus prædicitur educandus. II. 100. Pyrrhus interficitur. II. 57.
Delphines. II. 512.
Delphorum effata olim solemnia. II. 487.
Delta insula. II. 516. quid, & unde? III. 522.
Delum insulam Æneas appellit. II. 102. Græci occupant. II. 58.
Demaratæ mulieris consilia improvida. I. 377. & mors. I. 378.
Demaratus rex Lacedæmoniorum. II. 617.
Demetrius occupata. I. 586. dedita. I. 602. relicta. I. 739.
Demetrius Antigoni filius. II. 671. Macedoniam recipit. *ibid.* ob stuprum socru illatum à Sponsa sua occiditur. *ibid.*
Demetrius Antiochi frater. II. 682. occasiones belli quærit. *ibid.* Orofernem capit. *ibid.* Romæ profugus regno Syriæ potitur. II. *ibid.* Sipiam amittit, dum Syriam tentat. II. 689. vitâ spoliatur, & regno. *ibid.*
Demetrius Chrytras læsæ majestatis accusatur, & damnatur. II. 487. Cynicus canis à Vespasione appellatus, quare? III. 113.
Pharius ad pacem à Romanis petendam ab Illyriis missus. I. 298. consilium ex arena capit in angustiis. I. 303. Illyricum regnum tutorio nomine suscipit administrandum. I. 298. multitudo à Teuta ad Romanos traducit. *ibid.*
quæ gesserit audacter, & iniquè? I. 303. superatus à Romanis ad Philippum Macedoniæ regem confugit, morum ejusdem futurus corruptor. I. 304.
Demetrius Philippi regis Macedonum filius. I. 544. II. 118. ad Romanos Legatus mittitur. I. 666. in certamine ludicro victor evadit. I. 672. invidiam patris, ac fratris sibi conciliat. I. 668. II. 679. meditatur fugam ad Romanos. I. 678. factus cautior. I. 677. suspectior. I. 672. obses datur Romanis. I. 549. II. 179. patri redditur. I. 603. quare? II. 179. Perseo confertur. I. 667. seqq. tuerur seoratione contra fratris accusationem. I. 674. seqq. veneno

- veneno hausto innoxius necatur. I. 678. 679. innocentia detecta. I. 678.
- Demetrius** prioris Demetrii filius Alexandrum necat. II. 652. 682. bello vincitur à Ptolomæo, ac honorificè dimittitur. II. 650. bellum Parthis impune infert, at infeliciter prosequitur. II. 682. capitur. *ibid.* fugatur fufus prælio. II. 652. fugit secundo, sed retrahitur. II. 688. Macedonicam usurpat. II. 652. prælio navali vincit Ptolomæum, eique suos honorificè dimittit. II. 650. rex appellatur. *ibid.* Seleuco se dedit, & moritur. II. 673. variè jactatus. II. 688.
- Demiurgi** magistratus Achæorum. I. 534.
- Demochares** medicus. II. 585.
- Democrates** Dux classis Tarentinæ. I. 423. occiditur. I. 436.
- Democritus**. II. 453. 570.
- Demophoon** Thesei filius. II. 616.
- Demosthenes** Dux. II. 623. orator defectio- nis author. II. 636. strenuè pro pa- tria laborat. II. 647.
- Demosthenis** sententia. II. 585.
- Deos** hostiis, & donis placant Romani. I. 327.
- Dertona**. II. 61.
- Descriptio** Augusti Cæsaris. III. 35.
- Desitiates**. II. 91.
- Deucalionis** tempora. II. 616.
- Dexagoridas** necatur. I. 565.
- Dexippi** factio. II. 355.
- Dextri** equitis Romani virtus. I. 231.
- Diabas** amnis. II. 524.
- Diacira** civitas. II. 529.
- Diademe** primus utitur Aurelianus Imp. II. 152.
- Diadumenum** describit Ælius Lampridius. II. 336. seqq.
- Diadumenus** Cæsar interficitur. II. 133.
- Diadumenus**, & Macrinus Imperatores. II. 150. obtruncantur. *ibid.*
- Diaeus** Dux. II. 120. successor Critolai à Mummio vincitur. II. 28.
- Diale** Flaminium ab Augusto restituitur. II. 26.
- Dialis** flamen. II. 110.
- Diana**. II. 511. Ephesina spoliatur à Sci- pione. III. 500. per Jul. Cæs. serva- tur III. 514.
- Dianæ** ædes vota. I. 651. & dedicata. I. 687. Ephesæ templum condidit Servius Tullius. II. 7. III. Romæ. I. 19. inde defiliit C. Gracchus. II. 120. grates exsolvit Sulla. II. 69. vasta- tur incendio. II. 381.
- Dibaltum** oppidum. II. 598.
- Dicæarchus** legatus Ætolorum. I. 578. An- tiocho bellum suadet contra Rom. *ibid.*
- Dicalidonæ**. II. 560.
- Dictator** primus Romæ fuisse creditur T. Lar- rius. I. 33. L. Quintius Cincinnatus egregius. I. 61.
- Dictatorem** inter, & tribunos certamen. I. 136.
- Dictatoris** Imperium. II. 8.
- Dictatura** Romana dignitas. II. 173.
- Didas** præfectus Pæonum contra Romanos. I. 718. prætor Macedo comes Deme- trii. I. 677. prodit ejus consilia. I. 678. venenum ei parat. *ibid.*
- Didia** Clara Didii Juliani Imp. filia. II. 314.
- A. Didii** gesta in Britannia. III. 226. 367.
- Didius** fugat Scordiscos Thracum sævissimos. II. 33. Julianus. vide Julianus. præfectus Gadis classi Pompejum fugitivum persequitur navésque ejus plures vastat. III. 559. quæ gesserit? *ibid.* trucidatur. III. 560. pro Pompejis dimicat. II. 46.
- T. Didius** à Minatio Magio capitur. II. 67.
- Dido**. vide Elissa.
- Didymeum** Miletî peragere destinat Caligula. III. 61.
- Didymi** machinationes. II. 206.
- Digesta** Justiniani. II. 218.
- Sex. Digitius** coronâ murali donatur. I. 427. prætor in Hispania rem malè gerit. I. 575.
- Dii Inferi**. II. 137. Manes Consulem pro victima petunt. I. 160. Penates. vide Penates. Romanis infensi. I. 232. placantur. III. 264. spectatores præ- lii ad Regillum lacum. II. 15. templa quasi stipendium commilitones accipiunt. *ibid.* Vejîs Romam ablati. I. 110. victo- riam de Cimbris Romæ nuntiant. II. 33.
- Dilius** Apronianus. II. 237. 238. vide Vocula.
- Diluvium** in Italia. II. 220.
- Dimalum** oppidum Illyriæ captum. I. 303.
- Dindyma**. II. 509.
- Dinis** Thracum Dux. III. 193.
- Dinocrates** præfectus regis Macedoniæ fuga- tur. I. 546.
- Dioclea** Diocletiani mater. II. 152.
- Diocles** comburitur vivus. II. 559. colitur à Christianis. *ibid.* Pisistrati filius oc- ciditur. II. 616. præfectus equitum apud Ætolos. I. 585.
- C. Aur. Val. Diocletianus** Aprum Numeriani interfectorem confodit. II. 138. III. 582. Ægyptum pacat. III. 583. aurei sæ- culi parens habetur. III. 588. confor- tem Imperii legit Maximianum. II. 138. 152. III. 582. 621. Constantium, & Galerium Cæsares creat. II. 152. cum Jove comparatur. III. 582.
- Deum**, ac Dominum se dici pati- tur. II. 138. divinos sibi ho- nores postulat. III. 585.
- domesticâ** libidine infelix. III. 586. effatis Sapiens. III. 587. 622. Imperator. II. 138. 152. ab exercitu lectus. III. 582. in Galerium victum indignatus. III. 584.
- Jovius** appellatur. II. 139. III. 582. magno honore habetur. II. 139. nomen Grajum in Romanum morem convertit. II. 152. po- nere

- nere Imperium cogitat. III. 586.
 ponit. II. 139. 152. III. 587.
 622. Theodorum Constantio
 tradit. II. 152.
 triumphat splendidissime. III. 585.
 moritur. II. 152. III. 587. in-
 ter Divos relatus. *ibid.*
- Diocmitæ. II. 296.
 Diodori Amphipolis præfecti fraus. I. 751.
 Diodorus Comes occiditur. II. 514. morte
 afficitur, & à Christianis colitur. II. 559.
 Archelai filius. II. 182.
 Diogenes grammaticus à Tib. Nerone leniter
 repulsus. III. 46. vir nobilis capite
 plectitur. II. 575. vilis Alypius, &
 Hieroclem accusat. II. 575.
 Diogmitæ. II. 560.
 Diognetus pictor. II. 291.
 Diomedes Dux Ætolorum. II. 641.
 Diomedis hospites Æneas, & Antenor. II. 4.
 sedes. II. 509.
 Dionysii Junioris artes tyrannicæ describun-
 tur. II. 660. crudelitas, doli, & luxu-
 ria. *ibid.* tyrannis in Locrenses. *ibid.*
 Siculi convivium. II. 576.
 Dionysius Alba calculum Paschalem compo-
 nit. II. 218.
 junior à Syracusanis pellitur. II.
 660. callido commento Lo-
 crenses spoliatur. *ibid.* Syracu-
 sas prodicione recipit. *ibid.* ter-
 ror gentium fit ludimagister Co-
 rynthi. II. 442. 661.
 Sicilia tyrannus Græciæ bella ma-
 gna infert. II. 658. Locren-
 sibus devictis adoritur Croto-
 nenses. II. 659. I. 370. re-
 tractus ab Hannone ex Italia, à
 suis opprimitur. II. 660.
 Dionysopolis oppidum. II. 557.
 Diophanes Achæorum prætor. I. 602. An-
 tiochi milites cædit, & fugat. I. 614.
 discipulus Philopœmenis. I. 613. Per-
 gamum intromittitur. *ibid.*
 Dioscurias civitas. II. 510. 525.
 Diphilus comicus. II. 62.
 Diplomata Julii, & Augusti à Caligula delen-
 tur. III. 65.
 Dipylon Athenis, quid? I. 516.
 Diræ ultrices. II. 150.
 Discenes tribunus. II. 485.
 Disceptatio in Comitibus Consularibus Romæ.
 I. 372. inter Cof. Romanum, & Æto-
 los. I. 544. Romanorum de Dictato-
 re creando. I. 431.
 Disciplina domestica à Julio Cæsare severè
 servata. III. 11.
 militaris ab Augusto severè exer-
 cita. III. 24. neglecta per
 Vitellium. III. 105. Tiberii
 Neronis Cæsaris. III. 46.
 Romana servat exercitum. I. 261.
 Disciplinæ liberales Caligulæ. III. 67.
 Discordiæ. vide turbæ.
 Diffidia de Consulibus creatione. I. 338.
 Diffidium inter filios Philippi, ejusque causa.
 I. 673. ob domesticum foris nihil
 bello memorabile gestum. I. 135.
 Divi populi. II. 409.
 Diviconis Legati Helveti ad Julium Cæs. ora-
 tio. III. 393.
 Divitiacus apud Æduos Summo præest Ma-
 gistratus. III. 394. Arvernos accusat.
 III. 397. Cæsarem pro fratre depre-
 catur. III. 395. fautor Romanorum.
ibid. Romanos adjuvat. III. 403.
 404. veniam Bellovacis impetrat. III.
 405.
 Divitiæ corrumpunt mores. II. 707. nimiae
 Rempublicam pessumdant. II. 37.
 Divitiarum admiratio pervertit Rempublicam.
 I. 253.
 Divoduri cives innoxii cæduntur. III. 289.
 Divortium primum Romæ factum. I. 297.
 mala inde orta. *ibid.*
 Divorum porticus. II. 189.
 Dius Firmi frater. II. 579.
 Dociruph dux Langbardis resistit. II. 220.
 Doctores artium liberalium civitate donantur.
 III. 10.
 Dodonææ arbores. II. 487.
 Dolobella ad lacum Vadimonis delet Gallo-
 rum reliquias. II. 17. 174. Adriati-
 cum mare jubetur occupare. II. 44. con-
 sularia corripit insignia. II. 77. furit.
 II. 78. Induciomarum regem necat.
 II. 36. laudatur. II. 93. per C. Cæ-
 sarem accusatur. II. 74. transmarinas
 sibi provincias decernit. II. 78. C.
 Trebonium occidit. II. 80. cæditur.
 II. 80.
 Corn. Dolabella adulator Tiberii. III. 178.
 182. à Julio Cæsare impetratus absol-
 vitur. III. 4. ob Othone relegatur. III.
 294. occiditur à Vitellio. III. 306.
 P. Corn. Dolabella, Cof. Rom. Senones vastat.
 I. 224. legatus ad Pyrrhum. I. 233.
 P. Corn. Dolobellæ, & M. Antonio Cof. Rom.
 Imperium ad Cæsares transit. II. 47.
 P. Dolabella Legatus Julii Cæsaris classem in
 Illyrico amittit. III. 9. judicio op-
 primitur. II. 123.
 Proconsul Tacfarinatem cum Nu-
 midis opprimit, & cædit. III.
 188. triumphalia perit, non
 impetrat. *ibid.*
 à Dollabella ad Cæsarem transfugit Amyntas
 rex. II. 83.
 Dolopes à Philippo ad Ætolos deficiunt. I.
 629. seqq.
 Domini appellationem exhorret Augustus. III.
 30.
 Dominatum appetere Sapientis non est. III.
 587.
 Dominica Valentis Imp. uxor regnum cogna-
 tis servat. II. 202.
 Domitia Calvilla mater M. Antonini Imp. II.
 290.
 Decidiana uxor Agricolæ. III. 365.
 Longina Lamiæ nupta ducitur à T.
 Flavio Domitiano. II. 147. III.
 119. repudiata reducitur. III.
 119.

119. in mortem mariti conspirat. III. 122. seqq.
Paulina Hadriani Imp. mater. II. 277.
- Domitiana gens prænomena nulla, nisi Cnæi, & Lucii usurpat. III. 81.
- Domitianæ gentis familia duplex Ænobarbarum, & Calvinorum. III. 81. prærogativæ insignes. *ibid.*
- Domitiæ familiæ felicitas. II. 65.
- T. Flav.* Domitiani adolescentia inops. III. 118. anxietas ob suspicionem mortis. III. 123. arrogantia, & elatio. III. 122. avaritia, & rapinæ. *ibid.* clementia, & abstinencia inter initia Imperii. III. 121. conatus contra occisores. III. 124. expeditio ambitiosa in Galliam, & Germanias. III. 119. expeditiones variæ, necessariæ, & spontaneæ. III. 120. gesta in bello Vitelliano. III. 119. in Deos religio. III. 121. industria in jure dicundo. III. 120. insidiæ in fratrem. III. 119. liberalitas. III. 120. libido. III. 119. 124. II. 130. 147. ortus. III. 118. opera publica. III. 120. peritia in sagittando. III. 124. II. 147. qualis cædes. III. 124. seqq. res gestæ. II. 147. sævitæ exempla. III. 121. 122. II. 130. 147. statura, & pulchritudo. III. 124. studia, & dicta notabilia. III. 124. vestitus in spectaculis. III. 120.
- Domitianus dux. III. 389. Gallo Cæsari infidiatur, & necatur. II. 437. 489.
- T. Flav.* Domitianus absente patre Dominationem exercet. III. 119. ad bellum Gallicum se parat. III. 345. aleas amat, & convivia. III. 124. Cæsar salutatur sub specie præturæ urbanæ. III. 119. 330. de Cattis, Dacisque triumphat. III. 120. II. 130. Consulatum unum gessit. III. 119. corruptus creditur à Nerva. *ibid.* Deum, & ac dominum se appellari instituit. III. 122. II. 130. 147.
- filii Vespasiani. III. 110. 616. fit prætor. III. 339. Galbæ memoriam restituit. III. 339.
- Germanici nomine assumpto, Septembrem Germanicum, Octobrem Domitianum transnominat. III. 122.
- impatiens laborum. III. 124. in sævitiam desciscit, & cupiditatem. III. 121. insidiatorem fratris benignè habet. III. 118. invisus familiaribus, & uxori. III. 122. 617. Julii Agricolæ invidus. III. 372. Magistratus, & præfides coërcet. III. 120. 121. muscarum agmina persequitur. II. 130. 147. indies per horam. III. 119.
- patres benignè alloquitur. III. 339. philosophos omnes Urbe, & Italiâ submovet. III. 121. periculo exponitur. III. 328. qualis in administratione Imperii? III. 119. simulat poeticæ studium antea infuerum, post omnino spreum. III. 119. 350. spectacula sumptuosa edit. III. 119. seqq. vano sub prætextu varios occidit. III. 121. varia non ineptè ordinat. III. 120. seqq. Vespasiano suspectus. III. 342. trucidatur. II. 130. 147. III. 124. 617.
- Domitii Afri mors, & laus. III. 248. Centurionis stratagemata. II. 51.
- Domitilla mater Tiri Vespasiani. II. 146. vide. Flavia.
- Domitius Afer accusator Claudie Pulchræ. III. 193. Vari. III. 196. laudatur. III. 193. seqq.
- Domitius Ahenobarbus Domitii Neronis pater. II. 145. Julio Cæsari contrarius. III. 471. seqq. per suos Cæsari traditus dimittitur. III. 372. Pompejo iterum se adjungit. III. 375. præficitur bello à Massiliensibus receptus. III. 475. profugit Massiliâ. III. 488. trophæa figit in turribus. II. 32.
- Celer Cn. Pisoni reditum in Syriam suadet. III. 167. & persuadet. *ibid.*
- Corbulo accusator L. Sullæ. III. 175. viarum curam severè exercet. III. 176. necatur. II. 443.
- de Arvernis triumphat. II. 65. trucidatur. II. 69.
- Dexter præfectus Urbis. II. 317. Gallias intrat primus. II. 72. Marianæ partis dux occiditur. II. 183.
- Neronis avus sævus, & arrogans. III. 81. pater omni vitæ parte detestabilis. III. 81. perit aquâ intercute, notatus ob adulteria, incæstus, sævitiam. III. 82. proavus laudatur, & vituperatur. III. 81.
- propulsatur cum Thorio à Cæsare. II. 42. 44.
- Ulpianus prætorio præfectus. II. 134.
- C. Domitius nobilissimæ simplicitatis juvenis. II. 65.
- Calv.* Domitius Vibellium fuste percutit. II. 82.
- Cn.* Domitius atavus Neronis, ejusque gesta. III. 81.
- Ænobarbus Cos. efficitur. I. 578. Bojos in deditionem accipit. III. 587.
- Calvinus à Julio Cæsare in Macedoniam missus. III. 501. in Ponto exercitum amittit. III. 9.
- præ-

- præclarè res gerit. III. 501.
 Cof. Rom. radicitus extirpat Senones. I. 224. primus ex plebe lustrum condit. I. 136. rem contra Pharnacem gerit infelicit. III. 524. seqq.
- Cn.* Domitius Agrippinam in conjugem accipit. III. 198. Domitii L. pater fugit. II. 80. jungitur Antonio. II. 81. transfugit ab eo ad Cæsarem. II. 83.
- L.* Domitius Ænobarbarum author. III. 81. minatur Julio Cæsari. III. 7. Nero. vide Nero. redactus ab eo in deditionem dimittitur. III. 9. trucidatur Pompejanus. III. 513. vita, mores, elogium. III. 192.
- Domnes, five Donnes. II. 52. Claudium Cæsarem necat. II. 165.
- C. Val.* Donotaurus princeps Helviorum occisus. III. 452.
- Dorientes. II. 616. qui? II. 450.
- Doriscum Thraciæ oppidum. II. 478.
- Doriscus fluvius. II. 595.
- Dorostorus provincia. II. 557.
- Dorus Arbetionem infectatur. II. 454.
- Doryphorianus homo audax. II. 566.
- Draco miræ magnitudinis. II. 220.
- Dracontius monetæ præpositus occiditur. II. 514.
- Drancæ subacti. II. 642.
- Drangiana Perfidis regio. II. 523.
- Drangiani. II. 526.
- Drapes Senon Romanorum inimicus. III. 462. capitur. *ibid.* perit. III. 465.
- Dravus fluvius. II. 51.
- Drepanum opp. dejicit Atilius Calatinus. II. 117. frustra obsident Romani. I. 276. obsidetur acriter à C. Lutatio Cof. I. 290. Num. Fabio. I. 287. temere tentat P. Clodius. I. 284.
- Drepſa civitas. II. 526.
- Dromon litus gracile. II. 511.
- Druentia fluvius. II. 451. transitu difficilissimus. I. 315.
- Druentianus. II. 303.
- Druas mulier præſagit mortem Alexandro fevero. II. 358. Diocletiano imperium. II. 426.
- Druidarum famosæ superstitiones. III. 127. prænuntiationes. II. 410. religio abolita per Claudium Cæſ. III. 76.
- Druides Galli qui? III. 434.
- Druncianus. II. 297.
- Drungi ante triumphum ducti. II. 419.
- Drusi Claudiani filia. vide Livia. Livii interitus. II. 80. magna, & grata apud populum memoria. III. 146.
- L.* Drusi insolens dictum. II. 39. seditio, & mors. vide Livius Drusus.
- Drusiana fossa. III. 156.
- Drusilla à fratre Caligula uxoris loco publicè habita. III. 62. moritur summo fratris dolore. *ibid.* Germanici filia, Tiberii neptis. III. 58. 204. vitatur à fratre. III. 62.
- Drusus in Germaniam mittitur. II. 51. seditio-nes militum sedat. II. 93. socios movet. II. 39. Thracum sævissimos fundit Scordiscos. II. 33.
- Drusus Claudius Neronis frater, & commilito. II. 86. rem belli Germanici suscipit, & obit. *ibid.*
- Claudii filius impubes, misere per infortunium strangulatus. III. 77.
- Germanici filius. III. 58. Tiberio criminante hostis à Senatu judicatur. III. 58. Tiberio diras imprecatur. III. 206. virilem togam sumit. III. 185. votis publicis inferitur. III. 187. tabescit inedia. III. 205. juvenis atrocis ingenii. III. 195.
- Drusus Liviæ filius pater Claudii Cæsaris. III. 70. quæ gesserit? quâ morte functus? *ibid.* à Senatu, & milite honores obtinet post obitum. *ibid.*
- Tiberii filius à Patre ad seditionem componendam mittitur. III. 144. cum Germanico comparatur. III. 162. discordias excitat in Germania. III. 165. honores obtinet. *ibid.* in Illyricum mitti ur. III. 162. ovans urbem ingreditur. III. 174. parum comiter à Legionibus excipitur. III. 144.
- prompto ad aspera ingenio. III. 145. queritur contra Sejanum. III. 185. secundò Consul. III. 175. Sejanum manus intentat. III. 184. simul fæminas ad provincias ducendas cenſet. III. 176. tribunitiam potestatem prece patris impetrat. III. 180. tumultu sedato in Urbem redit. III. 145. veneno tollitur. III. 185.
- nepos fame ab eo necatur. III. 52.
- C.* Drusus Rhætos vincit. II. 50.
- in* Drusum mortuum decreta Senatûs aspera. III. 160.
- Libo* Drusus accusatur majestatis. III. 159. Chaldaeos improvidè consulit. *ibid.* consilia init scelerata. II. 95. fugere conatur. III. 159. perimit se ex desperatione. III. 159. vecordiae potius, quàm sceleris accusatus. *ibid.*
- M. Livius* Drusus. II. 120. contra dignitatem multa facit. II. 121. liberalis nimium. *ibid.* quæ gesserit? II. 120. venit ex gratia in invidiam. II. 121. occiditur. *ibid.*
- Druidæ Gallorum doctores celebriores. II. 450.
- Dryas vetula Diocletiano Imperium auguratur. III. 582.
- Drypetina Mithridatis regis filia. II. 455.
- Dryſidæ. II. 450.
- Ducario eques insuber C. Flaminium transfigit. I. 329.
- Duces Romani proximum à Diis honorem obtinent. III. 26.
- Dicen-

- Duennius. II. 264.
 Dugnæ fæminæ factum nobilissimum. II. 210.
 Duilius, & Cornelius Coss. II. 21. triumphat. *ibid.*
 C. Duilius Cenfor Jani templum exstruit. I. 268. Coss. Romanus. I. 264. Pœnos pugna navali vincit, & fugat. I. 265. II. 116. quæ plura gesserit? *ibid.* triumphat honore extraordinario. I. 266.
 M. Duilius tribunus plebis. I. 71. qualis æquitatis? I. 72.
 Dulcitius Dux. II. 560.
 Dumnaeus Dux Pictonum castra Rom. frustra oppugnat. III. 462. fugatur. *ibid.*
 Dumnorix Helvetiorum amicus, & fautor. III. 392. Romanis infestus. III. 422. trucidatur. *ibid.*
 Duodienſe caſtellum. II. 581.
 Dura opp. II. 51. III. 599.
 Duracius Romanis fidelis. III. 462.
 Durius flumen. II. 29.
 Duronia urbs Samnitica expugnata. I. 212.
 Duumviri navales. I. 188. 676. lege Decia creati à populo. I. 188.
 Sororicidam condemnant Horatium. II. 110.
 Dymas fluvius. II. 526
 Dymæi Philippo Macedoni addicti. I. 534.
 Dynamii scelus. II. 445. detegitur. II. 446.
 Dynocrates architectus. II. 517.
 Dyrrachii expugnatio irrita. II. 44.
 Dyrrachium transmittit Pompejus, & obsider. II. 76.

E.

- Eboracum. II. 133.
in Ebri fluminis glacie vastantur Thraces. II. 163.
 Eburones convocat Ambiorix, sed infelicit. II. 36.
 Ecbatana civitas. II. 524.
 Ecclesiæ jura non servat Anastasius Imp. II. 271. spoliantur à Bellisario. II. 216.
 Ecclesiam temerare ausus Mafcelzer punitur. II. 205.
 Ecclesiis pax redditur ab Honorio Imp. II. 206.
 Eclectus libertus. II. 301.
 Eclipses solis & lunæ describuntur. II. 488. 489.
 Eclipsis lunæ prædicta. I. 748.
 Edeſco dux inter Hispanos clarus ad Scipionem deficit. I. 437.
apud Edeſſam Caracalla interficitur. II. 150.
 Edictum Coss. Rom. de remigibus dandis indignationem excitat. I. 421.
 Effigies Augusto apud Bovillas dicatur. III. 161.
 Egeria Dea. II. 13. 110.
 Egeſaretus Theſſalus Pompejo favet. III. 501.
 L. Eggius. II. 92.
 Egnatium coërcet C. Santius. Coss. II. 85.
 Egnatius. vide Gellius.
 Egnatius Capito interfectus. II. 306. Rufus Cæſarem interimere ſtatuit. II. 85. in carcere obit. *ibid.*
 P. Egnatius testis impurus. III. 276.
 Egnatuleius Honoratus occiditur à Severo Imp. II. 318.
Egregium ſemper eſt, metiri, quantum queas, neque ambitione præceps agi. II. 130.
 Elatia obſeſſa. I. 532. majori vi oppugnata. I. 534. capitur. I. 435.
 Eleater Zenon. II. 402.
 Eleazarus Dux judæorum. III. 352.
 Electra virilis animi fœnima. II. 57.
 Electus cubicularius neci Commodi Imp. intereſt. II. 308.
 Elei è Peloponneſo Antiochum implorant. I. 593.
 Eleienſis ager. II. 166.
 Elephant abſciſſa proboscide enecantur. II. 18. aciem Rom. turbant. I. 435. à Romanis fugati exitio ſunt Pœnis. I. 436. igne magis, quam ferro avertuntur. II. 245. in bello Tarentino Romanis noxii. II. 18. at caſu proficui. *ibid.*
 quâ arte per Hannibalem Rhodanum ſint trajecti? I. 314. quomodo à Scipione exercitati? III. 538. per vias difficiles tracti? I. 736.
 vulnerati ſæviunt in ſuos. I. 278.
 XXXVII. in ludis ſecularibus. III. 579.
 Elephantina urbs. II. 515.
 Elephantorum certaminis ſpectaculum. II. 77. in bello Punico uſus & utilitas. I. 273. 274.
 Rectores cladis punicæ apud Panormum cauſa. I. 278.
 terror. II. 32. apud Romanos. I. 277.
 Elephantos interficiendi modus. I. 450. Vulgus Rom. boves Lucas vocitat. I. 246.
Contra Elephantos præſidia à Rom. excogitata. I. 237.
 Elephantus vulneratus victoriam Pyrrhi turbat. I. 232.
 Eleuſin inſula primò ſeritur. II. 616. terræ motu emergit. II. 467.
 Eleuſina. II. 626. vide libera.
 Eleuſinem fruſtra oppugnat Philocles. I. 517. tentat Philippus. I. 516.
 Eleuſinia ſacra. II. 280. ex Attica Romam transferre conatur Claudius Cæſar. III. 76.
 Eleutheropolis urbs Palæſtinæ. II. 438.
in Elidem proficiſcitur Alcibiades. II. 623.
 Elidis campi. II. 28.

- Elissa Carthaginis conditrix. I. 252. II. 58.
656. cur Dido dicta? I. 253. fugâ
rebus suis consulit. II. 656. ob amo-
rem mariti & civitatis mortem sibi infert.
I. 253. II. 657. unde pro Dea colitur.
I. 253.
- Eloquentia Augusti Cæsaris. III. 36. C. Ju-
lii Cæsaris. III. 12.
- Eloquentiæ præstantia & voluptas. III. 274.
- Elusa urbs. II. 451.
- Emathia regio. II. 629. sub quo Rege?
ibid.
- Emaus in Judæa construitur. II. 266.
- Emessa. II. 406.
- Emissa urbs Phœnices. II. 438.
- Ultra Emodem montem Scythia. II. 523.
- Emodon mons. II. 526.
- Emonensis. vide Simplicius.
- Emporia per Masanißam vastata. I. 574.
- Emporiarum descriptio. I. 559.
- Emporium Castellum à Romanis contra Han-
nibalem defensum. I. 323.
- Empulum à Romanis captum. I. 147.
- Encolpius familiaris Alexandro Severo. II. 349.
- Eneti qui? II. 4. superantur à L. Cornel.
Sulla. II. 122.
- Enipei amnis descriptio. I. 737.
- Enna urbs à strage fervorum clara. II. 40.
dejicitur ab Atilio Calatino. II. 117.
describitur. I. 383.
- Ennenses inermes à præsidio Rom. cæduntur.
I. 383.
- Ennensium molitiones. I. 383.
- Ennia Nævia Macronis uxor ad stuprum sol-
licitata à Caligula. III. 59. occiditur.
III. 63.
- Ennius. II. 100. M. P. Catonem græcis
litteris imbuit. II. 118.
nascitur. I. 293.
primus elegantiarum poëticarum
conditor. I. 293.
- L. Ennius Eques Rom. majestatis postulatus.
III. 182.
- Q. Ennius M. Fulvii Nobilioris laudator. II.
119.
- Ennosigæon poëtæ vocant Neptunum. II. 467.
- Epaminondas Dux inclytus. II. 538. mori-
tur. II. 628.
- Epanterii cum Ingaunis bello impliciti. I. 473.
- Epaphra Rex. II. 263.
- Epaphroditus Neronem urbe elapsum sequi-
tur. II. 145. per Domitianum capita-
li poenâ condemnatur? III. 123.
- Ephæstionis obitus & tumulus. II. 644.
- Ephemeris. II. 569.
- Ephefii, alique jus asyli sibi vendicant. III.
180.
- Ephefii Salamina pensatur. II. 26.
- Ephefus urbs Asiæ restaurata. II. 131. Joniæ.
II. 58.
- Ephialtes. II. 515.
- Ephyram Philippus occupat. II. 57. quæ
ex post Corynthus. II. 58.
- Cornel. Epicadius Grammaticus. III. 128.
- Epicharis conjurationis in Neronem socia
proditor. III. 266. refutans accusato-
rem custodiæ datur. *ibid.* tormentis
admota nihil fatetur, sed semet exa-
minat. III. 267.
- Epicratis Rhodii de re maritima consilium. I.
612.
- Epietetus Philosophus. II. 281.
- Epicyles Dux Syracusanus. I. 378. Her-
beßum profugit. I. 380.
prætor creatus. I. 379. Leonti-
nos à Romanis abstrahit. I. 380.
feditiose perorat. *ibid.*
prætor iteratò creatus. I. 381. ex
agrigento per Romanos fuga-
tur in Africam trajicit. I. 424.
Syraculis obfessis evadit. I. 400.
- Epidauros urbs Æsculapii templo celebris. I.
763.
- Epidauro arcessitur Æsculapius. II. 114.
- Epidemus species pestis. II. 482.
- Epidius adversus C. Cæsarem. II. 80.
Rhetor insignis instructor M. An-
tonii & Augusti. III. 131.
- Epierete mons omni ex parte abruptus. I. 287.
describitur. *ibid.*
- Epigoni qui? II. 641.
- Epigonius Philosophus. II. 437. morte
punitur. II. 439.
- Epimenides Cretensis. II. 568.
- Epiphanes Rex impiger pro Othone vulne-
ratur. III. 299.
- Epiphania Ciliciæ opp. II. 513.
- Epiphaniæ festum. II. 498.
- Epiphanius Episcopus Aquilejensis. II. 221.
- S. Ticinensis captivos redimit. II. 214. pa-
cem conciliat. II. 212.
- Epiri civitates direptæ. I. 765. regni ori-
go, ejusque Reges. II. 654.
- Epiron sedem bello eligit Pompejus. II. 44.
- Epirotæ legatos ad Philippum de pace mit-
tunt. I. 479. per tyrannum afflicti. II.
670.
- Epirotarum ad Antiochum legatio. I. 593. seqq.
Legati ad Cos. Rom. ac inde Romam
missi. I. 603.
res ex florentissimis in angustas
rediere. I. 243.
Rex Pyrrhus. II. 116.
- Epirotas presbyter Christianus. II. 577.
- Epirotis discessio ad Philippum ignoscitur. I.
530.
- Epirum intrat Æneas. II. 5. occupat
Pyrrhus. II. 57. pacat L. Anicius. I.
762. Romani sibi subjiciunt. II. 8. to-
tam recipit Jul. Cæsar. III. 496.
- Episcopium. II. 271.
- Epistolæ quomodo ab Augusto fuerint signa-
tæ. III. 30.
- Epistolarum C. Julio Cæsaris fragmenta quæ-
dam. III. 563. seqq.
- Eporædia Rom. Colonia. II. 62.
- Eporedorix Æduus invitus Gallo paret. III.
451. Romanis favens. III. 447. ca-
pitur. III. 452.
- Marull. Eprius Thraseæ accusator. III. 275.
accusatus. III. 304. in Priscum pero-
rat. III. 304.
- Equa-

- Etruscum bellum. II. 257. vide bella & bellum.
- Etruscus Decii Imp. filius Cæsar interit. II. 135.
- Eruta Dardanorum Principis filia Conjux Gentii. I. 744.
- Evagoras Dux Cyprius. II. 625.
- Evagrius exilio multatur. II. 507.
- Evander quis? II. 5. 12. ab Ænea in auxilium postulatus. II. 5. annuit. II. 6. apud Faunum se insinuat. II. 101. in Italiam venit. II. 101. Italos litteras & alia docet. *ibid.* ob surreptos boves Cacus noxæ dat Herculi. II. 101. res gestas Fauno insinuat. *ibid.*
- Evastus municeps potens. II. 581.
- Eubœa. II. 119. ab Euripo abscinditur. II. 26. à Mithridate Rege tenetur. II. 33. compescitur. II. 25.
- ab* Antiochus pellitur. II. 26.
- Euboicus scopulus. II. 509. sinus nautis suspectus. I. 524.
- Eubuli domus comburitur. II. 437.
- Euburates Romanis infesti. II. 22.
- Eucærius scientiâ clarus. II. 573.
- Euchario filio regnum affectatur à Stilicone. II. 205. qui occiditur. II. 206.
- Eucratides Bactrorum Rex à filio opprimitur. II. 692.
- Euctemon. II. 547.
- Eudæmon ad egestatem perducitur. II. 281.
- Eudamus Annibalem prælio navali fugat. I. 614. 615. in pugna navali solers. I. 616. 617. Rhodiæ classis præfectus. I. 611. sententiam de re maritima dicit. I. 612.
- Eudemus Liviæ medicus cædis Drusianæ administrator III. 185.
- Eudocia Imperatrix coacta nubit Romano Diogeni dicto. III. 634. virum sepelit. III. 635.
- Eudoxia conjux Arcadii moritur. III. 601. Regina cum filiabus Carthaginem abducitur. II. 211.
- uxor Valentiniani III. ultionem de cædè mariti parat. III. 603.
- Eudoxiæ connubium cum Heraclio ipso die Coronationis peractum. III. 607. mors & funus. III. 609.
- Eudoxius Episcopus Arianus. II. 201.
- Evergetæ pop. subacti. II. 642.
- Eventus stultorum magister est. I. 340.
- Eugamius Rhetor. II. 365.
- Euganei expugnantur ab Antenore. II. 4.
- Eugenius tyrannus ab exercitu Imperator factus. III. 600. II. 204. à Theodosio victus. II. 156. II. 204. & captus pœnas luit. III. 601. II. 204.
- Euhages Gallorum Doctores. II. 450.
- Eumenes Alexandri M. Dux ad exercitum perorat. II. 649. capitur. II. 649. quæ fortiter gesserit. II. 648. victus Antigono traditur. II. 649.
- Eumenes Rex Asiæ minoris. II. 59. I. 579. ad bellum contra Perseum Romanos hortatur. I. 707. Antiochum vincit. II. 671.
- Attali Regis frater. II. 179. auxiliaris in castra Romana venit. I. 720. Cassandream, & Turonem frustra tentat. I. 738. Classe Romanis succurit. *ibid.* cum Romanis prædas agit. I. 610. cupidus belli adversus Antiochum. I. 579.
- Domestico bello avocatus. I. 613. domum dimittitur. I. 614. 724. fidelis Romanorum socius. I. 610. seqq. 619. frustra à Rhodiis accusatur. I. 707. fugit. II. 648.
- in regnum suum abit. I. 739. pacem cum Antiocho dissuadet. I. 613.
- quæ de eo sententiæ? I. 739. quomodo suos attraxerit. II. 648. Romam tendit. I. 622. veniens Perseum suspectum facit. I. 706. summâ vi Perseo bellum parat. I. 708. suspectus Romanis. I. 742. vincitur. II. 648. vulneratur per insidias. I. 708.
- Eumeni Regi naves variæ ereptæ. I. 743. seqq. præmia assignata. I. 626. quæ data in Europa & Asia? I. 642. Senatus datur. I. 623.
- Eumenis Regis amica cum Senatu Rom. contentio. I. 623. filius Attalus. II. 29. fratres Manlio Cos. succurrunt. I. 632. inimicitie cum Perseo. I. 742. oratio in Senatu Rom. I. 624.
- Eumenidæ furie. II. 511.
- Eumolpiada subigitur. II. 163.
- Eumolpias civitas. II. 507.
- Eunoës Adorforum gentis Regulus. III. 222. patronus Mithradatis. III. 223.
- Eunoës Maura Regina à Jul. Cæsare perverse dilecta. III. 12.
- Eunuchi tineæ, & mures palatii. III. 590.
- Eunus Syrus fanaticum furorem simulat. II. 39. fervile bellum concitat. *ibid.*
- Evocati quinam dicti. III. 97.
- Evodius Ticinensis Episcopus. II. 215. ad Anastasium Imp. convertendum directus repellitur. II. 215.
- Eupatoria civitas. II. 511.
- Euphoriones litterator. II. 291.
- Euphranor Classi Rhodiæ præfectus. III. 520. in pugna navali generosissimus perit. III. 522.
- Dux Macedo Melibœam obsidione liberat. I. 739.
- Euphranoras artifex. II. 148.
- Euphrasius præfectus. II. 551.
- Euphraten concupiscit Antonius. II. 49. transit Crassus. II. 74. & Pompejus II. 34.
- Euphrates nunc Tiberis. II. 15. à Parthorum strage celebris. II. 49. Exercitum Rom. abforbet. II. 37.
- Euphronius Mesopotamiæ Rector. II. 478.
- Eupolidas comicus. II. 62.
- Eupo-

Euporus servus C. Gracchi perempto domino. II. 120. se perimit. II. 64.
 Eupraxius Magister memoriae. II. 559.
 Euricus Wisigothorum Rex. II. 212.
 Eurimundus Theodahati Regis gener. II. 272.
 Euripedes tragœdias illustrat. II. 62.
 Euripi Castellum Antiocho deditum. I. 591.
 Euripus. I. 455.
 Europa ab Octaviano Augusto debellata. II. 8.
 26. panditur Mithridati Regi. II. 33.
 Europos civitas. II. 525.
 Europus Rex. II. 629.
 Euryalum quid. I. 399.
 Eurydice. II. 630. uxor Aridæi Regis cum marito occiditur. II. 649.
 Euryleo Æneæ filius. II. 103.
 Eurylochus Magnetarches imprudenter obviat Romanis. I. 584. in Ætoliâ fugit. I. 585. revocatus. I. 585. mortem sibi consciscit. I. 602.
 Eurymedon. II. 623.
prope Eurymedonta Persas delet Cimon Miliadiadis filius. II. 469.
 Euryon. II. 630.
 Eusaphius. II. 565.
 Eusebia Constantii Imp. uxor. II. 155. uxorem Juliani persequitur. II. 457.
 Eusebius Cof. majestatis læsæ falso accusatur. II. 576.
 cubicularius è turri dejicitur. II. 508.
 Episcopus. II. 512. Nicomedienfis Arianus ad sedem constantinopolit. eveſatur. III. 597.
 Eunuchus fautor Arianorum. III. 597.
 Mattiocopa. II. 445.
 Philosophus. II. 437. morte punitur. II. 439.
 Præpositus cubiculi. II. 440. quæ dirè gesserit. II. 444.
 Eufeni. II. 456.
 Euserius. II. 575.
 Eusthathius Philosophus. II. 467.
 Eutharicus Alemannus. II. 214.
 Euthierius cubiculi præfectus. II. 493. laudatur. II. 455.
 Euthymidas Princeps Chalcide pulsus. I. 586.
 Eutichius Proculus Siccensis grammaticus latinus. II. 291.
 Eutropia Syra uxor Maximiani Herculi. II. 153.
 Eutropius Asiæ Proconsularis. II. 575. & Claudia parentes Constantii Cæs. II. 399.
 Spado. II. 269.
 Eutyches Hæresiarcha. II. 215.
 Euthychiana Hæresis. II. 215.
 Euxinii sinûs appellatio unde? II. 102.
 Euxinus Pontus. II. 511.
 Exarchus Italiæ primus. III. 607.
 Exempla validius trahunt, quam leges. III. 179.
 Exequiæ C. Jul. Cæsaris solemniter celebratæ. III. 17. seqq.
 Exercitia militaria. I. 428.
 Exercitus Cæsareani angustia. III. 477. inopia. III. 537.

ex clade Cannensi reliqui postulata. I. 390. seqq. rejiciuntur. I. 391.
 Romani desperatio. I. 178. in montem Aventinum secessio secunda. I. 69.
 pugna segnis sub M. Atilio Cof. I. 211.
 Exercitus Annibalis Capuæ voluptatibus corrumpitur. I. 356. ex Italia Carthaginem revocatus. I. 499. penuriâ laborat. I. 341.
 Antiochi Luxuriâ corrumpitur. I. 596.
 Flavianus qualis in oppugnanda Româ? III. 330. saturnalia agendo moratur quare? III. 329.
 Exercitus Germaniæ superioris in fide Tiberii mansit. III. 146. Germanicianus contra Othonem conjurat. III. 102.
 Macedonum instructus. I. 720.
 Moesiacus insolens. III. 111.
 Pœnorum dissipatus per Scipionem. I. 460.
 Pompejanus ad Jul. Cæsarem inclinatur. II. 481. fugatur. III. 491. in angustis. III. 482. 497.
 Romanus C. Jul. Cæsari deditur. III. 483. Capuam veniens præter spem benignè excipitur. I. 178. in extremas prope angustias deductus. I. 578. in Italian transportatus. I. 571. instructus. I. 721. ob non datum stipendium queritur. I. 463. quomodo corruptus? II. 707. in Numidia? II. 728. 731. unâ cum Cof. sub Jugum mittitur. I. 178.
 Scipionis cæsus & fugatus. III. 548. seqq.
 Vitellii qualis? III. 310. Romæ effœminatus. III. 311.
 Exercitus Germaniæ primi contra Galbam obsequium rumpunt. III. 99. plures à Romanis dimissi. I. 569.
 quomodo instructi Cæsareanus & Pompejanus? III. 511. Romanus & Punicus? I. 435.
 Scipionis & Cæsaris? III. 544.
 Romani quales sub Tiberio? III. 185. Romanorum multiplicantur. I. 339.
 Romanus & Germanicus quomodo dispositi? III. 157.
 Varii à Vitellio deficiunt. III. 107.
 Vespasiano imperium deferunt. III. 111.
Exilium seni multò miserius est, dictum C. Marcii Coriolani. I. 41. sub Nerone plurimis sine causâ indictum. III. 270.
 Exodia unde dicta. I. 141.
 Exploratores Romani & Macedones concurrunt dubio eventu. I. 520. premuntur à Macedonibus. I. 542.

Exquiliæ. vide Esquiliæ.

Exsuperius miles. II. 532.

F.

- F** Abaterni in fidem à Romanis recepti. I. 166.
 Fabianus Pontifex Rom. à Decio interficitur. III. 620.
 Fabia gens bellum contra Veientes sola suscipit. I. 44. laudatur. *ibid.* viribus propriis nimium confidit. I. 45.
 Orestilla Antonini proneptis. II. 370.
 Fabii. II. 105. ad unum omnes à Veientibus occisi. I. 45. II. 16. 112. 173. sed non inulti. II. 16.
 Peligni generositas, & mors. III. 491.
 Samnites subigunt. II. 17.
C. Fabii in bello Tarquiniensi inconsiderantia. I. 146. obsidione arcis Capitolinæ audacia. I. 118.
 Legati consilia & gesta. III. 462. 475. dum civitates varias in deditionem accipit. III. 462. 463.
 Pontificis audacia. II. 16. 256.
L. Fabii Centurionis generositas. III. 449. & cædes ad Gergoviam. *ibid.*
 Fabilius Litterator græcus. II. 365.
M. Fabio Buteone Cof. Carthaginenses cæduntur. II. 22.
 Fabiorum æmulatio. I. 135.
 nomen populo Rom. invisum. I. 41.
 Fabius Æmilianus disciplinâ in Hispania clarissimus. II. 64.
 Celer Centurio Remum occidit. II. 109.
 Cerilianus scriptor vitæ Cari, Carini, & Numeriani. II. 424.
 Cof. occurrit Gallis Romam petentibus. II. 16.
 Dorso Cof. II. 16.
 Historicus. II. 177.
 Paulinus à Severo Imp. occiditur. II. 318.
 Paulli nepos dictus Allobrogicus. II. 72. de Allobrogibus victor. II. 65. Gallias intrat primus. II. 72.
 Paullus ex Victoria Allobrogicus dicitur. II. 65.
 Pictor Historicus partialis. I. 259.
 Repentinus. II. 289.
C. Fabius Pictor Cof. II. 175.
M. Ambustus. II. 113. II. 20. à Faliscis fusus, post victor evadit. I. 147. cum Dictatore altercatur. I. 172. nervosè perorat. I. 172. pro filio ad Tribb. pleb. appellat. *ibid.*
M. Buteo Dictator ex S. C. dictus. I. 358. perorat. *ibid.* prudens in legendo Senatu. I. 358.
M. Cæso Cof. II. 173. audaciâ felici sylvam Ciminiam penetrat. I. 191.
 cum Camertibus Umbris societatem init *ibid.*
M. Cof. generosus & modestus. I. 43. seqq. *Num.* Cof. de Umbris devictus bis triumphat. I. 251. iteratò, Drepanum obsidet. I. 287. quæ aliàs gesserit? *ibid.*
Q. Fabius Cof. in bello fortiter occumbit. I. 43.
 ad Cremeram extinctæ gentis superstes unicus Cof. creatur. I. 51. Consules contra Trib. pleb. acriter defendit. I. 54. Legatos ad Æquos mittit. I. 52. quos pacem renuentes prælio vincit. I. 52. opportunè moritur accusatus. I. 122.
 vir discretus. I. 51.
Q. Fabius Gurgis Fabii Max. filius. I. 216. accusatus. I. 218. per patrem liberatur. *ibid.*
 ad Alexandrinos legatus mittitur. I. 246.
 Cof. primò. I. 216. secundò I. 242. tertio. I. 251.
 cum Samnitibus pugnat infelicitè. I. 218.
 in L. Postumium moderatus & prudens. I. 220. laudatur. I. 248. Samnites cædit. I. 219. & Volfinos. I. 252. II. 19.
 Triumphat patre currum insequente. I. 221. de pluribus. I. 242. vulneratus in curatione decedit. I. 252.
Q. Fabius Maximus Cof. I. 190. II. 115. I. 202. 206. 296. 361. 373. 432. ab Annibale testimonium obtinet gloriosum. I. 337. timeretur ob prudentiam. I. 331. aciem lapsam restituit. I. 337. agrum Campanum depopulatur. I. 367. Annibalem frangit. II. 24. 117. & fugat. I. 337. Annibalis fraudem eludit. I. 437. Annonæ diligenter providet. I. 201.
 bellum ad Sutrium suscipit. I. 190. Cimetram capit. I. 203. Consul reluctans creatur. I. 202. 206. Consulatam oblatum recusat. I. 203. Consulem abiturum prudenter admonet. I. 340. cum populo agit, ne filium suum Consulem crearent. I. 219.
 Cunctator quare dictus? I. 331. 500. II. 24. 112.
 de bello Etrusco quid senserit? I. 207. gerendo quæ consilia? I. 330. Decium collegam poscit & obtinet. I. 206.
 Dictator. I. 185.
 Etruriam extra sortem obtinet. I. 206. 207. Etruscos vincit & fugat. 191. 192. II. 18. Etruscorum

- rum Reliquias cædit ad Perusiam. I. 193. quam capit. *ibid.* Gallorum & Samnitium cædit uno die XXV. millia, capit VIII. I. 209.
- in bello generosus. I. 207. 219. & prudens. I. 208. in consiliis providus. 345. 385. in filium pius. I. 219. in rebus desperatis Prodictator creatur. I. 330. laudatur. I. 500.
- L. Papirium inimicum suum Dictatorem dicit. I. 192. Lucanorum seditiones comprimit. I. 204. ob cunctationem Romæ & in castris infamis. I. 332. offert se legatum filio cunctis assentientibus. I. 219. oratione prolixâ contrariatur Scipioni Africam petenti. I. 469. seqq. pecuniâ propriâ captivos redimit. I. 335.
- Princeps senatûs. I. 222.
- rebelles Umbros ad deditionem cogit. I. 194. Romæ fama laborat. I. 335. Romam sacrorum causâ revocatus. I. 333.
- Samnites cædit. I. 186. II. 174. & confederatos domat. I. 193. fugat. I. 202. 203. castris direptis. I. 186. sub jugum mittit. I. 194.
- Samnium vastat, urbesque varias occupat. I. 376. se contra Trib. pleb. defendit. I. 336. se verè in Scipionem & Pleminium decernit. I. 482. Tarentum prodicione capit. I. 436. triumphat de Etruscis. I. 193. Liguribus. I. 296. Tropæa in turribus figit. II. 32. Viriathum Ducem Lusitanorum opprimit. II. 29.
- Vir magni animi. I. 437. sed pauper. I. 235. moritur. I. 500.
- Unde Maximus dictus? I. 196.
- Q. Fabius Maximus filius Fab. Max. Arpos oppugnat & capit. I. 386. Cof. Rom. I. 385. patrem obvium ex equo descendere jubet. *ibid.*
- Q. Fabius Rullianus contra imperium Dictatoris pugnat. II. 115. 174. & Samnites cædit. I. 170. 171. de variis populis triumphat. II. 115. è manibus Dictatoris per milites eripitur. I. 171. Libertinos tribu amovet. II. 115. Magister equitum. I. 170. maximus dicitur. II. 115. milites in defensionem sui contra Dictatorem animat. I. 171. Romam fugiens. I. 172. vitam & veniam ægre impetrat. I. 173. sepelitur publicè. II. 115.
- Q. Fabius Sangas conjurationem Catilinæ Ciceroni aperit. II. 713.
- Fabrateria opp. II. 61.
- Fabricenses. II. 596.
- Fabricio captivi redduntur gratis à Pyrrho. II. 116. Curioque Cof. Romani cum Tarentinis dimicant. II. 18.
- C. Fabricius Luscinus Cof. II. 174. I. 238. ad Pyrrhum legatus. I. 233. de Epicuri secta prudenter judicat. I. 235. *Difficilius ab itinere justis, & rectis, quam à cursu suo sol,* averti potest, aiebat Pyrrhus. I. 238. ditescere potens noluit. I. 234. 235. egregiè perorat. I. 234. seqq. Epirum invitatur. I. 234. laudatur. II. 116. 174. nec cupiditate, nec metu victus. I. 235. pauper, sed honoratus. I. 234. 235. prodigalitem damnat. II. 19. Pyrrhum fugat. II. 116. 174. Samnites pluribus præliis devincit. I. 225. suos præmiat. *ibid.* Triumphat. I. 228. de variis. I. 239. Vir constans & prudens. I. 235.
- Faburii. II. 568.
- Fadilla. vide Arria, Julia.
- Fæsula oppidum. II. 15. bello vastatur. II. 39.
- Falarica teli genus. I. 308.
- Falco Cof. II. 310. infidias fruit Pertinaci Imp. II. 311.
- Falconius Probus proconsul. II. 409.
- Falernus ager. II. 117. mons vitifer Campaniæ. II. 17. 24.
- Falisci contra Romanos succurrunt Vejentibus. I. 96. bello Romanos petunt. I. 292. sed dediti mulctantur. I. 292. 293. devicti. I. 107. 108. Etruscis arma jungunt. I. 215. Romanos cædunt. I. 108. ultro se Romanis dedunt. I. 111. II. 116. 114. 173.
- Falsarii Romæ damnati. III. 252.
- Famæ contemptu virtutes contemnuntur. III. 191.
- Famea Dux Carthaginensium. II. 180.
- Fames acerba Romæ. I. 83. 87. 119. cibum omnem suavem reddit, ut sitis potum. I. 234.
- & morbi in castris Rom. I. 283. pestilentia Romæ grassantur. I. 62. 96. 113. 130.
- Fannius Cæpio. III. 44. in Cæsaris necem conspirans. II. 85. opprimitur. *ibid.*
- C. orator. II. 62. 65.
- Fanum Æsculapii. II. 114. Soli constituitur ab Aureliano Imp. II. 137.
- Fara insula. II. 525. judex occiditur. II. 272.
- Farnace duce Getuli latrocinantur. II. 126.
- Farnobius Dux. II. 595.
- Fasces Imperii insigne. II. 14.
- Fasti per Jul. Cæsarem emendati. III. 10.
- Fatorum ineluctabilis vis. II. 77.
- Fatua uxor Fauni. II. 694.
- Faventia opp. II. 70.
- Faveria opp. deletur. I. 695.
- Fauno ædes dedicata. I. 571.
- Faunus. II. 694. Rex Italiæ. II. 100. Herculis ami-

- amicitiā appetit. II. 101. Syl-
vanus, Invidius Deus, Pan, dici-
tur. II. 101.
- Favonius Prætorius fugit. II. 76.
- M. Augustum fœdissimo convivio proscindit.
III. 21.
- Favorinus II. 281.
- Fausiana adulterii accusatur. II. 566.
- Fausta uxor Constantini. M. II. 153. cru-
delis & libidinosa. III. 591. maritum
ad idololatriam impellit. *ibid.* occidi-
tur à marito, quem fraude deceperat.
III. 591.
- Faustina. vide Annia.
- Faustinianæ puellæ, quæ? II. 289.
- Faustinianus occiditur à Severo Imp. II. 318.
- Faustinus Præses. II. 137. venificii accu-
satur & occiditur. II. 588.
- Faustulus interficitur. II. 106.
Pastor regius Romulum & Remum
invenit. II. 6. & educat. II.
12. 105. 109.
- Faustus Quintilius. II. 314. Senatorum
Nobilissimus Symmacho Pontifici con-
trarius. II. 215.
Sullæ filius à Jul. Cæsare occiditur.
II. 123.
Sylla. II. 47.
- Februarius mensibus additur. II. 110.
- Fecennia Hispala scortum nobile. I. 653. in
aedes Cos. recipitur. I. 654. munificè
præmiata. I. 656. quia spurcicias in
sacris Bacchi prodit. I. 653. seqq.
- Feciale jus. vide Jus.
- Feciales in Africam missi fœderis faciendi
causâ. I. 507.
- Fecialium sententia de modo bellum indicen-
di. I. 593.
- Felcis Arboris castra. II. 600.
- Felicissimus monetæ adulterator. II. 137.
- Felicitas nimia furores civiles parit. II. 37. 43.
publica sub Augusto. II. 84.
- Felix Judææ præfectus. II. 145. III. 228.
Largitionum comes. II. 519. Magi-
ster officiorum. II. 494. res in judæa
turbat. II. 228. sanguinis profluvio
interit. II. 519.
- Anton. Felix Procurator Judææ. III. 352. jus
regium servili ingenio exercet. III. 352.
- Feminæ à Sacrificiis abesse jubentur. II. 101.
- Fenius Rufus Prætorio Præfectus inter Con-
juratores Neronis. III. 266. detegitur.
III. 269. muliebriter moritur. *ibid.*
- Fenni pop. describuntur. III. 264.
- Ferculorum origo. III. 585.
- Ferdinandi Regis Hispaniarum laus egregia.
III. 590.
- Ferdinandi I. Imp. Rom. III. 653. amor
pacis. III. 653. studia mathematica,
& virtutes præcipuæ. *ibid.* studium in
negotiis Religionis componendis. *ibid.*
valetudo & mors. III. 653.
- Ferentani devicti. I. 182.
- Ferentinum Oppidum. II. 146. ab oppi-
danis desertum. I. 210. Romani oc-
cupant. I. 211.
- capitur à Decio. I. 203. Ro-
manis. I. 96.
- Feriæ Romæ indictæ. I. 53.
- Ferias Latinas primus instituit Tarquinius Su-
perbus. II. 112.
- Fericius præfectus. II. 580.
- Feroniæ lucus templum ditissimum. I. 411.
ab Annibale spoliatur. I. 412.
- Festa ab Augusto quomodo celebrata. III. 35.
- Festus occiditur à Severo Imp. II. 318. Tri-
dentinus crudelis. II. 577.
- Valer. Festus Africæ legatus occultè Vespas-
iano favet. III. 312. Equites ad cæ-
dem Pisonis mittit. III. 341. L. Piso-
nem criminatur. III. 341. Varios
punit. III. 341.
- Fesulanus mons. II. 205.
- Ficulnea oppidum. II. 7.
- Ficus Ruminalis extincta. III. 244.
- Fidei nomen apud Romanos sacrosanctum.
I. 293.
- Fidenæ Romanos impugnant & evertuntur.
II. 16. 173.
- Fidenates à Romanis deficiunt. I. 84. bel-
lum instaurant, sed infelicitè. I. 86.
contra Romanos. II. 109. 110. 173.
ignibus armati exterrere Romanos conan-
tur. I. 90. rebellant. I. 89. Roma-
norum legatos necant. II. 114. suo
igne cremantur. II. 16.
victi. I. 85. 90. à Romulo. II. 7.
à Tullo Hostilio. II. 7. 13.
urbem & se Romanis dedunt.
I. 90.
- Fidentia oppidum. II. 70.
- Fidustius Præsidialis accusatur. II. 573.
- Filiorum erga parentes proscriptos fides nul-
la. II. 79.
- Filius XIII. annorum prætextâ & bullâ dona-
tur. II. 111.
- Fimbria trucidatur. II. 41.
- Firmi tres. II. 421. Tyranni cædes. III.
600.
- Firmum oppidum. II. 61.
- Firmus Maurus à Romanis desciscit. II. 579.
fratrem necat. II. 578. petitur, &
pacem petit. II. 579. se ipsum stran-
gulat. II. 582.
- Firmus regnum invadens exstinguitur. II. 155.
407. unde? & qualis? II. 421.
- Fiscales calumniæ delentur ab Aureliano Imp.
II. 137.
- Fiscus Lien vocatur. II. 155.
- Flaccianus legatus. II. 571.
- Flaccus { Pomponius. II. 94. vide Pomponius.
 { Valerius. vide Valerius.
- Flacilla Theodosii Imp. uxor. II. 204. III.
601.
- Flaminem à Sacris vetat Pontifex Max. I.
290.
- de Flamine instituendo decretum. III. 187.
- Flumines instituit Numa Pompilius. II. 110.
- Flaminis Quirinalis erga sacra religio. I. 116.
- Flaminia via unde? I. 303.
- L. Flamininus senatu movetur. II. 118.
- T. Flamininus. II. 117. quæ gesserit. II. 118. 179.
Flaminio

- Flaminio duce Romani ipsa Macedonia claustra penetrant. II. 25.
 Flaminius Circus unde? I. 303.
 Flaminius Jovi Trophæum aureum erigit. II. 22. vincitur. II. 117. ad Thrasy-
 menum lacum. II. 23.
 C. Flaminius Cof. I. 301. abdicare cogi-
 tur. I. 302. adversus Senatum perti-
 nax. I. 301. in bello Gallico quæ
 gesserit? *ibid.* invito Senatu splendi-
 de triumphat. I. 302.
 Cof. iteratò. I. 323. arrogans.
 I. 325. & temerarius. I. 325.
 328. clam in provinciam
 abiens frustra à Senatu revoca-
 tur. I. 325. in Hannibalis
 insidias incidit. I. 328. nec
 patrum nec deorum fatis me-
 tuens. *ibid.* omina infortu-
 nii prodroma expertus. *ibid.*
 post prælium generosum lanceâ
 transigitur. I. 329.
 C. Flaminius Prætor. I. 571. Apuanos
 domat. I. 651. Cof. efficitur. I.
 643. de Hispania quæ gesserit con-
 filia? I. 576. Frinates in deditionem
 accipit. I. 651. M. Fulvium con-
 tra calumniatores defendit. I.
 643. Iluciam capit. I. 577. &
 oppida varia cum Regulo vivo I. 581.
 C. Flaminius Trib. pleb. agrariam legem
 ferre parat. I. 296. à patre de ro-
 stris detrahitur *ibid.*
 Flavia Domitilla uxor Vespasiani. III. 110.
 cujus profapia? *ibid.* marito adhuc
 privato moritur. III. 110.
 Flavia gens. III. 109. Titiana Pertinacis
 Imp. uxor. II. 310.
 Flaviæ Gentî sacerdotium per Africam decer-
 nitur. II. 140.
 Flaviana foemina occiditur. II. 565.
 Flaviani omnes igne absumpti à Vitellio Imp.
 III. 107.
 Flavianus Vicarius. II. 572.
 Flavii Lucani in Gracchum perfidia. I. 395.
 396.
 Flavius Cæsetius adversus C. Cæsarem. II. 80.
 Clemens patruelis Domitiani ex
 levissima suspitione ab eodem
 occisus. III. 123.
 Genialis Præfectus prætorii. II. 313.
 Julianus Præfectus prætorii. II.
 317.
 Sabinus patruelis Domitiani. III.
 121. occiditur *ibid.*
 Subrius trib. ob conjurationem in
 Neronem militariter moritur.
 III. 269.
 Vopiscus Syracusius Historicus II.
 401.
 C. Flavius Eques Rom. à Pompejo ad Cæsa-
 rem transit. III. 557.
 Fimbria. II. 121. quæ gesserit?
 II. 121. se ipsum interimit.
 II. 69. 121.
 Tit. Flavius Vespasianus vide Vespasianus.
 Floræ ædes constructæ. I. 293.
 Florales ludi quo anno cæpti. II. 61.
 Floralia ex libris Sybillinis Romæ instituta I.
 293.
 Florentia sub hasta venditur. II. 42.
 Florentinus Jurisconsult. II. 359.
 Florentius Nigriniani filius. II. 446. ab-
 sens damnatur. II. 507.
 Præfectus prætorii. II. 459. fu-
 git. II. 493.
 Florianus Imp. II. 152. imperio quasi per
 ludum usus. II. 152. incisis venis
 consumitur *ibid.*
 M. Annius Florianus imperium invadit. II.
 137. 414. III. 581. 621. occiditur
 III. 582. apud Tharsum à suis. II.
 137. 414.
 P. Florianus Trib. II. 313.
 Floritius Italiæ locus. II. 223.
 Florus Alexandrinæ urbis procurator. II.
 270. Evassii filius. II. 581. Poëta
 II. 281.
 C. Aquil. Florus Cof. Rom. I. 266. in
 Sicilia per hiemem manere cogitur I.
 267. Mytistratum frustra obsider.
ibid. triumphat. I. 268.
 Jul. Florus. II. 94. apud Treviros dux
 rebellionis. III. 177. suis dissipatis
 propriâ manu cadit. III. 177.
 Flumen Durius. II. 29. oblivionis. II.
 29.
 Focus Vestæ quid? II. 13.
 Fœderis feriendi ritus apud Romanos. I.
 11.
 Fœdus cum Carthagenensibus quartò reno-
 vatum. I. 238. quibus conditionibus.
 I. 239. toties cum Samnitibus. I.
 221.
 ignobile Romanorum cum Persis.
 III. 599.
 Persarum cum Romanis. III. 584.
 variis populis datum. I. 196.
 Fœminæ in obsides acceptæ. III. 23.
 Fœneratores in jus tracti. III. 204. mul-
 tati. I. 206. 588.
 Fœnus imminutum. I. 151.
 Fontejus Capito in Germania Legatus per
 Galbam oppressus. II. 66. III. 98. Fel-
 trinus Episcopus orthodoxus. II. 221.
 A. Fontejus Trib. milit. seditiosus ab exer-
 citu ignominiosè dimittitur. III. 543.
 M. Fontejus Firmum negat Principem. II.
 421.
 Forentum à Romanis captum. I. 185.
 Formiæ urbs Campaniæ. II. 17. 124.
 Formiani in civitatem recepti. II. 61.
 Formula belli indicendi. I. 15. deditionis.
 I. 17. spondendi. I. 178.
 Fortes fortuna juvat. I. 170.
 Fortuna Alexandri M. Fortunæ Romanorum
 & copiæ copiis comparatæ. I. 184.
 civitatis stat innocentia morum I.
 221. efficacior est, quam
 virtus. II. 48.
 Equestris. III. 182.
 & virtus in bello juvant. III.
 584.

584. obcæcat animos. I.
115.
se per Galbam dono fraudatam
queritur. III. 99.
Fortunæ comes adulatio. II. 87. Equestri
ædes vota. I. 683. magno studio
parata. I. 704. dedicatur. I. 706.
gratiæ dicuntur ob victum Perfen.
II. 119. in Algido supplicatio
Romæ facta. I. 325.
muliebri statuitur templum. II.
113.
primigeniæ ædes dedicata. I. 571.
Fortunatæ insulæ. II. 42.
Fortunatianus comes. II. 573.
Forum Cornelii. II. 206. Nervæ ædifica-
tum à Domitiano. III. 120. pervium.
II. 130. transitorium. II. 189.
Fossa Corbulonis Mosam inter & Rhenum.
III. 216. inter Ararim & Mosellam.
III. 243.
Fossæ Quiritium. II. 112.
Fragiledus, Subregulus. II. 470.
Fragilitas rerum humanarum deplorata. III.
625.
Fragmenta ex historiis Sallustii Crispi. II. 749.
Francorum gentes Italiam occupant. II. 136.
Reges bestiis obijciuntur. II. 195.
Rex Ludovicus. II. 214.
Fraomarius Rex Bucinobantum. II. 578.
Fregella arx à Samnitibus capta recipitur à
Romanis. I. 188. Colonia à Samniti-
bus occupata. I. 181.
Fregellana defectio. II. 120.
Fregellæ oppidum. II. 15. ab Opimio Cof.
excinditur. II. 64. populatus à Pyrrho
domiti. II. 19.
Fregellas Colonia deducta. I. 289.
Frentanæ turmæ præfectus Obsidius. II. 18.
Fretum Cæsari paret. II. 44.
Fridericus. I. Imp. Rom. III. 645. Æno-
barbus dicitur, quare? III. 646. cum
copiis suis tertio Italiam petiit. III. 646.
discordat extremè cum Pontifice Rom.
ibid. ex dotibus animi & corporis sat
commendabilis. III. 645. in amne pe-
riit. III. 646.
Fridericus II. Imp. Rom. III. 646. animi,
corporisque dotibus egregius. III. 646.
excommunicatus à Pontifice variè eum
exagitat. III. 647. expeditionem Sy-
riacam suscipit. *ibid.* filii sui nothi
dolo necatur. III. 647. libidine, aliis-
que vitiis notatus. III. 647. Victoriæ
urbem condidit. III. 646.
Fridericus III. Imp. Rom. III. 649. pacis
studiosissimus. *ibid.* quæ per annos LIV.
imperii sui gesserit. III. 649.
Fridigernus Ostrogothorum Rex. II. 212.
Frigeridus Dux. II. 597.
Frigora Apennini. I. 323.
Frisii agros limitaneos insident. III. 243.
sed cedere coguntur. III. 243.
Legati quam simplices? III. 243.
Præfidiarios Romanorum patibulo
affigunt. III. 197.
qui? III. 361. rebellant, quare?
III. 197. Romanos duplici
clade pellunt. III. 197.
transrhenani. II. 325.
Frisium nomen inter Germanos clarum;
quare? III. 197.
Frontinus in exilium mittitur. II. 565.
Ful. Vir egregius. III. 368.
Fronto orator. II. 291. nobilissimus. II.
190.
Frumentarii remoti. II. 139.
Frumenti inopia apud Cæsarianos. III. 503.
Frumentum vetus Romæ in Tiberim proje-
ctum. III. 260.
Frusinates mulctati. I. 197.
Fucinus lacus. II. 283.
Fuffetius. *vide* Mettius.
Fuga Hannibalis simulata. I. 341.
S. Fulgentius. II. 215.
Q. Fulginius laudatur. III. 477.
Fulgura horrenda Romæ ante mortem Domi-
tiani. III. 123.
Fullosandes Dux. II. 559.
Fulvia L. Antonii uxor ad bellum instigat vi-
rum. II. 48. describitur. II. 81. Italiâ
excedere permittitur. II. 81.
Fulvia Pia mater Severi Imp. II. 315.
Fulvia Scortum Q. Curii. II. 709. conjura-
tionem Catilinæ detegit. II. 42. 709.
Fulvius ad Catilinam perfugere volens retra-
hitur, & à patre necari jubetur. II. 712.
Antoninus. *vide* Antoninus Pius.
Asprianus scriptor vitæ Carini Cæ-
saris. II. 427.
Bojus. II. 403.
Pius avus paternus Severi Imp. II.
315.
Cn. Fulvius Centumalus Cof. Roman. I. 297.
domat Illyrios. II. 22. rem in Etruria
benè gerit. I. 209. Triumphum nava-
lem ex Illyriis agit. I. 299.
Cn. Fulvius Prætor. I. 397. accusatus cul-
pam in milites transfert. I. 408. ca-
pitis ferè damnatus fuisset, nisi Tarqui-
nios exulatum abiisset. I. 408. Senatu
moveretur. II. 60. temeritate mili-
tum clade ingenti ab Hannibale supera-
tur. I. 398.
Proconsul cum exercitu ab Hanni-
bale cæsus. I. 430.
M. Fulvius Flaccus Cof. Rom. I. 252. Duum-
vir creatus aquam Anienis in urbem du-
cit. I. 263. Triumvir constituitur. II.
120. Volfinienses fame domat. I. 259.
ac de iis triumphat. 259.
M. Fulvius Nobilior Cof. Rom. I. 622. II.
61. Achæorum res componere niti-
tur. I. 639. Ætoliam subjicit. II. 72.
Ætolis condiciones pacis proponit. I.
631. Ætolos repellit. I. 630. Am-
braciam oppugnat. I. 630. & dedi-
tione capit. I. 632.
Cephaleniam cum oppidis variis
expugnat. I. 638. Cuniculo
occulto Ambraciam tentat, sed
irrito conatu. I. 631.

- De Asiaticis ultionem sumere jubetur. II. 26. per Ambracienfes in Senatu accusatus defenditur à C. Flaminio Cof. I. 643. quæ alias gesserit ? II. 118.
- Romam redux triumphum perit. I. 651. gesta sua exponendo. I. 652. Samam oppugnat. I. 638. quam, etfi strenuè defensam capit. I. 639. Triumphat splendide. I. 652.
- Prætor. I. 571. diversis præliis victor. I. 581. Hispanorum socios fundit, & fugat Rege Hilermo capto. I. 577. ovans urbem ingreditur. I. 599. variis Hispanorum oppidis expugnat. I. 581.
- Q. Fulvius Flaccus Censor severus. II. 60. occiditur. II. 64.
- Q. Fulvius Flaccus Candidatus præturæ contentiosus. I. 663. à Celtiberis vexatus. I. 676. ædem fortunæ equestri vovet. I. 683. Celtiberos castris exuit cæsis. XXIII. millibus. I. 680. penè omnes in deditionem accipit. I. 681. post prælium atrox cædit & fugat. I. 683.
- Contrebiā expugnat. I. 680. Ligures cædit. I. 687. II. 22. prætor creatur. I. 669. triumphat. I. 684. ex Liguribus. I. 688. Urbicuā expugnatā & direptā. I. 676.
- Censor. I. 701. ædem fortunæ dedicat. I. 706. tegulis aliunde subreptis tegere parat. I. 704. sed impeditur. I. 704. laqueo perit. I. 711. quæ operā in censura locarit. I. 702.
- Consul. I. 389. 432. 684. à Capua ad Romam defendendam properat. I. 410. Capuam opp. & expugnat. I. 412. 413. castra Pœnorum oppugnat, ac cum ingenti cæde & præda capit. I. 394.
- Dictator creatur. I. 431. quæ aliās præclarè gesserit ? I. 436. Capuæ. I. 430. Senatum Campanum virgis cædi, ac securi percuti jubet, dissimulatis Senatûs Rom. litteris. I. 413.
- Fundani à Romanis veniam orant. I. 166. in civitatem recepti. II. 61.
- C. Fundanius Eques Rom. à Pompejo ad Cæsarem transfugit. III. 554.
- Funditores Achæi. I. 638.
- Fundus Perrensis. II. 579.
- Furculæ Caudinæ. II. 115.
- Fures severissimè plectuntur ab Alexandro Severo Imp. II. 351.
- Furfidii monitum. II. 41.
- L. Furii Tibuni militum temeritas in Camillum. I. 131.
- Furinæ Lucus. II. 120.
- Furius Placidus Cof. II. 404. Scribonianus in exilium pulsus perit. III. 228.
- L. Furius Purpurio Cof. I. 547. Bojos ad internecionem delet. I. 551. Prætor. I. 510. Galliam provinciam sortitur. I. 511. Gallos ad Cremonam clade magnâ sternit. I. 515. Romam redux triumphum perit. I. 524. ac tandem obtinet. I. 525.
- M. Furius Prætor. I. 643. Cænomanis arma adimit. I. 651.
- P. Furius Philus Cof. Rom. I. 301. abdicare cogitur. I. 302. quæ contra Gallos gesserit. I. 301. Triumphat invito Senatu. 302.
- Sp. Furius Cof. I. 52. bellum improvide gerit. *ibid.* temerè dimicans vulneratur. I. 53.
- Marcia Furnilla uxor Tit. Vespasiani. III. 15. dimittitur. III. 16.
- Furnius adukerii cum Claudia pulchra damnatur. III. 193. Cæsaris legatus. II. 52.
- Fuscus imperium sperat. II. 283.
- Cornel. Fuscus Vir magnæ autoritatis. III. 315. describitur. III. 310.
- Fusius Cof. dicax & in Tiberium facetus. III. 199.

G.

- G. Abias per astum subjugat Tarquinius Superbus. II. 7. 14. 112.
- Gabii Latinorum Colonia. II. 104. per fraudem à L. Tarquinio Jugo Romano subiecti. I. 22.
- Gabini superantur à Tarquinio Prisco. II. 7.
- A. Gabinii Tribuni Lex. II. 71.
- Gabinus adversus Ciceronem incitatur. II. 124. infelix. III. 525. seqq. Macedonia & Syriæ præest. II. 124. Marfos debellat. II. 39.
- Gades. II. 29. insulam condit classis Tyria. II. 58. sub Cæsare. II. 44.
- Gaditani Jul. Cæsari fideles. III. 488. Magistratus cruci affixi. I. 468. perfugæ urbis prodicionem Romanis promittunt. I. 462. sed detecti comprehenduntur. I. 465. Portas claudunt Magoni. I. 468. Romanis deduntur. *ibid.*
- Gaditanum fretum Tib. Nero obsidet. II. 35
- Gæfatarum Etymologia & origo. I. 300 ferocia & cædes. I. 300.
- Gæriuli à Cossio duce devicti. II. 52. cives suos à Juba Rege desciscere faciunt. III. 543. compressi à Nerone Imp. II. 126. & Libyes Africam primò possederunt.

- derunt. II. 724. plures à Scipione ad
Jul. Cæsarem transeunt. III. 540.
- Gætulia. II. 31.
- Gætulorum latrocinia reprimuntur à Tib. Imp.
II. 144.
- Cn. Lentul. Gætulicus Historicus. III. 58.
refutatur. *idib.*
- Gaina comes. II. 269.
- Gaiso perimit Constantem Imp. II. 154.
- Gala in parte Numidiæ Regulus cum Car-
thaginensibus foedus facit. I. 387.
- Galactophagi. II. 526.
- Galatæ unde sic dicti? II. 450.
- Galatia ab Annibale capta. I. 409.
- Galatiam ingrediuntur Romani. I. 635.
- Galathon. II. 262.
- Galba accusatur à M. P. Catone. II. 118.
- C. Galba Consularis voluntariâ morte cadit.
III. 209.
- P. Sulpicius Galba Cos. Rom. I. 510. fines
Dassaretiorum populatur. I. 519. in
Macedoniam trajicit. I. 513. oppida
varia capit. I. 519. 522. oratione po-
puli Rom. seignitiem castigat. I. 511.
quæ alia gesserit? I. 520.
- Ser. Sulpicius Galba Imp. II. 145. 128. Afri-
cam Proconsul egregiè administrat. III.
97. apud Liviam Augustam plurimum
valuit. III. 96. barbaros mature coërcet.
III. 96. Cæsaris appellationem susci-
pit. III. 98. cuncta Romæ vastat &
polluit. II. 128. de cæde instante ab
Haruspice monitus. III. 99. 282.
fluctuat & à suis deseritur. III.
284. Hispaniæ Tarraco-
nensi præficitur. III. 97. hono-
ribus variis domi forisque fun-
ctus. III. 96. Imperator salu-
tatus Legatum se professus est.
III. 97.
- Imperium quomodo gesserit? III.
98. sævitiâ inchoat. III. 278.
- Inimicus Æmilio Paulo milites
contra eum incitat. I. 766. cujus
triumpho adversatur. *ibid.*
- Neroni in Imperio succedit. III.
95.
- ornamentis triumphalibus, tripli-
cique sacerdotio honoratur. III.
97. partim spe, partim me-
tu à Nerone deficit. III. 97.
- Pisonem adoptat. III. 99. 280.
- Provinciarum Rector egregius.
II. 145. Romam ingreditur.
II. 128. severe milites tra-
ctat. II. 145. trium rectus im-
perio. II. 145. III. 98.
- trucidatus. II. 128. 145. III. 99.
285. per Othonem. III. 101.
variis contra Neronem ordina-
tis. III. 97. vix sepultus. III. 286.
- Ser. Sulp. Galbâ sacrificante puero capillus
repente toto capite canescit. III. 97.
- De Galba elogium & iudicium Taciti Histo-
rici. III. 286.
- Galbæ adventus ad urbem non adeò gratus.
III. 98. ad militem vanum insigne
dictum. III. 284.
- ætas. III. 100. avaritia & sævi-
tia. III. 98. aurea oratio ad
Pisonem. III. 280. avus clarior
studiis, quam dignitate. III. 96.
benè vel male acta in Imperio. III.
98. caput à milite gregario
amputatur. III. 99. cogno-
men unde? III. 95. cona-
tus contra Othonem. III. 283.
consilia variis eventibus ferè
rurbantur. III. 97. seqq. di-
ctum: legi à se militem, non
emi. III. 278. disciplina in
re militari. III. 96. funus. III.
100. honores decreti, sed à
Vespasiano aboliti. III. 100.
- imagines restitutæ. III. 312. &
memoria. III. 339.
- liberalitas. III. 98. luxuria &
gula. II. 145. III. 100. majo-
res illustres. III. 95. 96. na-
talis & nomina. III. 96. no-
bilitas. III. 95. otium & vari-
etas in administratione Hispa-
niæ. III. 97. pater cum uxori-
bus & liberis. III. 96. statura.
III. 100. studia, matrimo-
nium, liberi. III. 96. verba
novissima. III. 99. vita sub
Claudio. III. 97.
- in Galbam defunctum probra & illusiones.
III. 99. 100. ordinum omnium in-
vidiam. III. 99.
- per Galbam legati varii suppressi. III. 98.
- Ser. Galba Legatus sub Jul. Cæsare castella va-
ria expugnat. III. 408. sua præclare
& providè gerit. III. 409. orator. II.
62. 65.
- Galbio adversus Bonifacium mittitur, & ab eo
occiditur. II. 207.
- Galeatius Dux primus Mediolanensium. III.
648.
- Galeria Faustina Augusta. II. 290.
Fundana uxor Vitellii. III. 104.
Matrona modesta. III. 306.
- Galerius Armentarius. *vide* Maximianus.
Trachalus. III. 294.
- Galgaci Britannorum ducis oratio. III. 370.
- Galla. *vide* Placidia. Justinæ filia. II. 202.
uxor Theodosii. II. 204. & Gallus vi-
vi Romæ defodiuntur ex superstitione. I.
299. 346.
- Gallæ captivæ facinus memorabile. I. 637.
- Gallæcia Romanis subjicitur. II. 8.
- Gallæciæ populi invaduntur à Decimo Bruto.
II. 29.
- Gallæcorum origo & divitiæ. II. 27. 697.
- Gallæcus. *vide* A. Brutus.
- Gallia à Jul. Cæsare tota pacatur. III. 408.
& in formam provinciæ redigitur. III. 7.
à Nerone primò deficit. III. 90.
- Cisalpina. II. 47.
in partes tres dividitur. III. 391.
- Territa ob adventum Vitellia-
norum.

- norum. III. 289. Tributaria
 fit Julio Cæsari. II. 8. diripi-
 tur. II. 144.
- ex* Gallia quot copiae collectae? III. 454.
pro Gallia Narbonensi privilegium. III. 223.
 Galliae Cæsari decernuntur. II. 74. conce-
 duntur Alarico. II. 205. intrantur
 primò à Domitio & Fabio. II. 72.
 Galliam Cæsar invadit. II. 43. obtinet. II.
 123.
- domat Tib. Sempron. Gracchus.
 II. 119. occupat Antonius. II.
 78. pacat Aurelius Alexan-
 der. II. 134. Vinetis replet
 Probus Imp. II. 138.
- Galliarum Censui. III. 252. civitates re-
 bellant. III. 177. pars à Galba aliena.
 III. 279.
- Galli à Carthginensibus mercede conducti. I.
 261. adeptis armis extra ditionem
 populi Rom. abire jussi. I. 292. ad
 concilium veniunt armati. I. 311. ad
 quietem compositi. I. 697. ad unum
 omnes in oppugnatione templi Delphici
 delentur. II. 667.
- agrum Placentinum, & Cremonen-
 sem incurfant. I. 458. à Per-
 seò delusi Thraciam populantur.
 I. 743. arcem Capitolinam
 frustra oppugnant. I. 117. ar-
 millis aureis fulgent. I. 300. à
 Romanis odium in Hannibalem
 vertunt. I. 327. auxilium
 spondent Magoni, sed occul-
 tum. I. 477.
- caesi. I. 301. 515. 551. 409. ab
 Emilio. II. 22. à Decio Cof.
 II. 115. à Fabio Cof. I. 209.
 Rulliano. II. 115. à Furio
 Camillo. I. 150. II. 17. 173.
 à Julio Cæsare. III. 450. à
 Manlio & Sulpicio. II. 174. à
 M. Popillio Læna. I. 149. à
 C. Sulpicio. I. 146. in agro
 Albano. I. 138. penè ad in-
 terneccionem. II. 670. III. 456.
 per Ardeates. I. 117. sine de-
 lectu sexûs, aut ætatis. III. 445.
- circa Fæsulæ Romanos fugant. I.
 299. sed circumsepti hor-
 rendâ strage sternuntur. I. 300.
- Cremonam obsident. I. 515. cum
 exercitu Romam pergunt. I. 115.
 quam sine vi capiunt. I. 116.
- cum Romanis paciscuntur, sed
 pactum dolose violant. I. 119. II.
 16. 17.
- cur alpes transferint. I. 113.
- dediti Romanis. III. 456. 461. sed
 rebellantes. III. 457. inopi-
 natò opprimuntur. III. 457. seqq.
- devicti prælio navali. III. 411.
- donis capti cum Poëno pacem
 ineunt. I. 312. Etruscos cir-
 cumveniunt. I. 201.
- exercitum Annibalis in Alpibus op-
- pugnant. I. 315. sed fugan-
 tur. I. 316. Rom. unâ cum
 Consule delent. I. 358.
- ex* insidiis Annibalem adoriuntur.
 I. 316. fame & pestilentia
 vexantur. I. 119. frustra Rom.
 castra oppugnant. III. 455. gens
 ad labores mollis. I. 327. gen-
 tium immanissimi. II. 36.
- in Campaniam transeunt. I. 144.
 sed fugantur. *ibid.* Italiani.
 I. 114.
- Infidiatores caesi. III. 460. 461.
 in suos crudeles. II. 670. Ita-
 liam infestant. II. 659. jus ci-
 vitatis Romæ adepti jus hono-
 rum pariter petunt. III. 216. &
 impetrant. III. 217.
- jus in armis habere se dicunt. I.
 114. Legionem Jul. Cæsaris
 fundunt. III. 7. Litterarum
 bajuli intercepti. I. 448. Me-
 diolanum condunt. I. 114.
- Mercenarii Penorum ad Romanos
 transeunt. I. 290. Novi ac-
 colæ Etruriæ. I. 108. ob sti-
 pendia non soluta tumultuantes.
 I. 263.
- omnes dolo Hannonis caesi. I. 263.
 Romæ incolas passim trucidant.
 I. 117. pacem Macedonibus
 offerunt, respuentes prælio cru-
 ento cadunt. II. 666.
- perfidi. II. 671.
- primo impetu feroces ideoque
 prima eorum prælia plus quam
 virorum, postrema minùs, quam
 foeminarum sunt. I. 208.
- quas urbes in Italia condiderint?
 II. 660. rebellantes. II. 409.
- repulsi à Capitolio. I. 118. II.
 16. rident Legatos Rom. I.
 311. Romanorum socii. II.
 43. III. 336. Romanos im-
 provisò aggressi primò Victo-
 res, mox victi evadunt. III.
 348. vincunt & fugant. I. 115.
- Terrestres prædones. I. 149.
- Galli Insubres describuntur. II. 22. Ro-
 mnos laceffunt *ibid.*
- Senones contra Romanos pugnant.
 II. 16. 114. 173. describun-
 tur. II. 16. Romam capiunt.
 II. 16. 173. solo æquant. II.
 16. senes Rom. trucidant
ibid. veniunt ad Clusium. I.
 207. ubi legionem Rom. ita
 delent, ut nuntius non super-
 esset *ibid.*
- Transalpini de armis adeptis in
 Senatu Rom. queruntur. I. 668.
 in Italiam transgressi Aquilejam
 condunt. I. 665. Romanis
 se dedentes. I. 668. Italiâ
 excedunt *ibid.*
- Gallici apparatus triumphi ex cithro consta-
 bat.

- bar. II. 77. muri quomodo conficiantur? III. 444. tumultus. I. 512.
- Gallicinus Patriarcha Constantinopolitanus oculis orbatur. II. 224.
- Gallicum bellum. II. 22. 259. finum obfidet Pompejus. II. 35.
- Galliena Gallieni Imp. consobrina. II. 344.
- Gallienos duos describit Trebellius Pollio. II. 380. seqq.
- Licinius*. Gallienus Caesar. II. 135. Imperator. II. 151. III. 581. 620. à Gallia Germanos arcet. II. 135. Divus dicitur. II. 136. Ingetum & Regalianum competitores devincit. II. 135. initio præclarus, post deliciosus. II. 136. imperium dilacerat. III. 581. insignia imperii ad Claudium destinat. II. 136. omnium mortalium nequissimus. III. 620. telo trajectus. II. 136. cum fratre propè Mediolanum cæditur. II. 137. III. 581.
- Gallinaceus supra humerum & caput Vitellii sedens. III. 105. futuræ cædis augurium. III. 108.
- Jun.* Gallio adulator Curiâ, dein Italiâ pellitur. III. 202.
- de* Gallis victoria illustris obtenta. I. 294. 577.
- Q.* Gallius Prætor crudeliter ab Augusto occiditur, quare? III. 25.
- Gallogræci. I. 610. Barbarum genus humanum. I. 636. cæsi. I. 636. 637. II. 26. 119. fugantur. I. 635. missilibus malè habentur à Romanis. I. 636. qui? II. 26. 27.
- Gallogræcia unde? II. 668.
- Gallogræciam quo sensu se subegisse dixerit Caligula. III. 63.
- Gallogræcis leges statuuntur à Romanis. I. 642.
- Gallogræcorum consilia. I. 635.
- Gallogræcum bellum *vide* bellum.
- Gallonatis. II. 580.
- Gallonijs Basilis. II. 151.
- Gallorum ædventum vox cælitus delapsa prædicat. I. 113. armatura levior. I. 300. armorum invicta foelicitas. II. 668. callida fuga. III. 460. concilium. III. 451. Consilia. III. 451. contra Romanos. III. 440. 441. à transfugis prodita. I. 208. descriptio. II. 666. disciplina & mores. II. 451. III. 433. 434. seqq. enses inepti. I. 301. equites cæduntur. III. 452. 453. 455. expeditio in Græciam. II. 666. favore gentes variæ in Italiam transeunt. I. 114. in Antigionum Macedoniae ducem conspiratio. II. 668. sed infelix. *ibid.* in defendendo Avarico opp. fortitudo & diligentia. III. 444. sq.
- in prælio Cannensi armatura & habitus. I. 342.
- migratio. II. 666. 679.
- mosconsultandi. III. 415. ex calva hostium faciendi pocula. I. 358.
- motus in Italia. I. 297. nomen formidabile. II. 668. origo. II. 450. III. 435. perfidia. I. 320. Regulus per legatos Rom. implacabilis. I. 765.
- Religio. III. 434. solertia. III. 444.
- Gallus Antipater. II. 397. Augusti Imperio interit. II. 142.
- Gallus Caesar. II. 154. 431. à Constantio creatus. III. 593. cuius parentelæ? III. 594. describitur ab Ammiano Marcellino. II. 431. seqq. infidias à Magnentio structes detegit, & vindicat. III. 594. larvis à se occisorum agitur. II. 441. occiditur. II. 154. homo sævus. III. 595.
- Caninius Cof. II. 86.
- Poëta. II. 124.
- Provocator sternitur à M. Valerio. II. 115.
- Cornel.* Gallus ex infima fortuna ad Præfecturam Ægypti evectus. III. 33. ob animum malevolum domo & Provinciis interdictus ad necem compellitur. III. 33.
- Trebon.* Gallus Christiani dogmatis hostis. III. 581. Decium Imp. prodit. III. 580. Imperator ab exercitu factus dolo, non virtute. III. 580. fœdus inglorium cum Scythijs pangit. *ibid.* in faustus & obscurus. III. 580. Romam Scythijs tributariam facit. III. 580. 620. trucidatur cum filio. III. 581. 620. Imperii consorte. III. 580.
- Vibi.* Gallus & Hostilianus Impp. II. 135. 151. per suos cæditur. II. 135.
- Gamala urbs Judææ in potestatem redacta. III. 116.
- Gannascus Dux Chaucorum rebellium opprimitur. III. 215.
- Gantisci domantur à M. Æmilio Scauro. II. 121.
- Ganymedes Præfectus exercitus Alexandrini. III. 518. contra Jul. Cæsarem quæ molitus sit. *ibid.* fugâ & morte consumitur. II. 45.
- Garamantas subigit Curinius. II. 52.
- Garamantes dona Romam mittunt. II. 143. fusi. III. 342.
- Garamantum Legati Romæ rarò visi. III. 188. 189.
- Gargilius Martialis. II. 353.
- Gargoris Ceunetum Rex mellis colligendi usum primus invenit. II. 697. quam sævus in nepotem? *ibid.*
- Garumna flumen. II. 451.
- Gaudæ Manastabilis filio honores regii negantur. II. 736.
- Gaudentius Agens in rebus. II. 444. ex-plora-

- plorator. II. 500. Notarius occiditur. II. 513.
- Gaudiofus. II. 420.
- Gaugamela civitas. II. 524.
- Gavius Maximus Praefectus praetorii. II. 289.
- Gaurani saltus. II. 24.
- Gaurus Mons vitifer Campaniae. II. 17. 114.
- Gautolus Regulus Gallograecorum. I. 636.
- Gautunni II. 419.
- Gaza urbs Palaestinae. II. 438.
- Gazaca civitas. II. 524.
- Geapolis civitas. II. 525.
- Gedrosia Perfidis regio. II. 523.
- Gelani. II. 466.
- Gelduba capitur. III. 338.
- Gelimeres Rex Wandalorum devictus & in Triumpho Rom. ductus. III. 605. dictum ejus ingeniosum. *ibid.*
- Gellius Egnatius Author belli Etrusci. I. 204. capitur. I. 205. in acie cadit. I. 209.
- Gellius Historicus. II. 415. Tuscum mare obsidet. II. 35.
- Gelo Hieronis Regis filius ad Pœnos deficit. I. 361. in patrem pius. I. 254. regno, quam patre, carere perpetuo maluit. I. 254.
- Geloni pop. II. 511. 593.
- Geminas libertus. II. 294.
- Geminus Eques Rom. conjuratione cadit. III. 204.
- Geminus Comædus. II. 291.
- Gemoniae Scalae. II. 129. 136.
- Genabum opp. à Romanis captum ferro & igne vastatur. III. 442.
- Geneva opp. Allobrogum. III. 392.
- Genii Familiares. II. 505. Templum. II. 513.
- Genio Populi Rom. Majores hostiae caesae. I. 325.
- Genium publicum videt Julianus Caesar. II. 491.
- Genonia opp. II. 525.
- Genfericus Gothorum Rex à suis perimitur. II. 206.
- Genfericus Wandalorum Rex Carthaginem occupat. III. 602. & spoliatur. II. 208. Episcopos Catholicos persequitur. II. 208. ex Africa evocatur magna Italiae clade. III. 603. in Africam redit. II. 211. pacem init cum Valentiniano occidentis Imp. II. 209. Romam occupat. II. 211. Sebastianum occidit. II. 208. Siciliam affligit. II. 208. suosque. II. 209. veram fidem subvertere nitens. II. 208. praelio vincitur. II. 212. III. 603.
- Gentes liberae quomodo in Macedones vel Romanos affectae? I. 711. seqq. variae tumultuantur. II. 548.
- Gentiani devicti. III. 583.
- Gentius Illyriorum Rex. II. 59. I. 691. à Perseo contra Romanos sollicitatus pecuniam postulat. I. 732. dolose avaro alienatur. I. 743. à Romanis captus cum tota Familia Romam mittitur. I. 745. in Triumpho ibidem ductus. I. 769. cujus prosapia? I. 744. cum Perseo foedus pangit. I. 742. Romanis suspectus reditur. I. 710. 728. Spoletium, dein Igiturvium in custodiam mittitur. I. 769.
- Genova urbs. II. 450. à Magone capta I. 473.
- Q. Genticius Cos. I. 143. II. 174. in bello contra Hernicos infelicitè gesto interficitur. I. 143.
- Georgius Alexandriae Episcopus. II. 513. occiditur. II. 514.
- Gepidarum Rex Ardaticus. II. 209. jugum Hunnorum excutit. II. 213.
- Gerasa urbs Arabiae. II. 438.
- Gerasus flumen. II. 594.
- Gergovia Avernorum à Caesare ad deditionem cogitur. II. 37. oppugnatur. III. 446. seqq. strenuè oppugnata strenuè defenditur. III. 449.
- Geriones. II. 568.
- Germanae legiones ad Rhenum à Galba alienae. III. 279. 287. deficiunt. *ibid.* Virellio favent. III. 279.
- Germanorum foeminarum feritas. II. 264.
- Germani cujusdam factum peculiare. II. 88.
- Germani ad pacem inclinant. III. 159. ad custodiam à Caesaribus constituti dimittuntur à Galba. III. 98. auxilium nulli contra Romanos denegant. III. 465. contra Cerialem infelices. III. 353. Romanos. II. 50. devicti & caesi. III. 148. seqq. à Caesare. II. 36. à Domitiano. II. 147. à Druso. II. 51. arma resumunt. *ibid.* à Romanis. III. 152. 157. 158. 416.
- Equites Romanos turbant & caedunt. III. 416. ferociores, quam fortiores III. 157. fidem violant. III. 344. fugantur. III. 338. Gallis fortiores. III. 436. Gentium immanissimi. II. 36. inter se discordes. III. 162. Menapios opprimunt. III. 415. navibus Rom. potiuntur. III. 354. nomen unde? III. 356. othomanos gladiatores caedunt. III. 301. praedam agunt è Galliis. III. 337. Romanorum socii. II. 43. Romanos sternunt. III. 151. 337. se dedunt, & in Galliam trajecti juxta ripam Rheni sedibus assignatis collocantur. III. 44.
- Transrhenani à Jul. Caesare cladi- bus maximis affecti. III. 7.arii legatos ad Jul. Caesarem mittunt. III. 437. victi contumelia Romanorum ad pugnam reaccendantur. III. 158.

- ultra Albim fluvium per Augustum submoti. III. 23.
- Germania bello petitur. II. 57. domatur à Tib. Claud. Nerone. II. 86. rebellans II. 86. III. 600. Superior & Inferior Octaviano Augusto subditur. II. 8.
- in* Germania adulterii poena. III. 359. agrorum cultus, & partitio. III. 360. aleæ studium. III. 360. cognationis vincula. III. 359. discordiæ astu Drusi excitatæ. III. 165. Ducum & Sacerdotum potestas qualis? III. 357. fœminarum animositas. III. 357. inimicitiae propagantur. III. 360. liberorum educatio. III. 359. nullæ urbes. III. 359. Successio. III. 360. venatio rara. III. 359. usura nulla. III. 360.
- an in* Germania metalla sint? III. 357.
- Germaniæ fines. III. 356. terra qualis. III. 357.
- Germanianus vicem Nebridii tuetur. II. 500.
- Germanicæ gentes subactæ. II. 88.
- Germanicarum legionum acris feditio. III. 145. fœvitia in Centuriones. *ibid.* voces, & minæ feditiosæ. III. 145.
- Germanici belli origo. III. 333. motus graviores. III. 342. motus origo & causæ. III. 286.
- Germanicopolitani. II. 560.
- Germanicorum vexillatio ad Galbæ auxilium properat sed serò. III. 99.
- Germanicus Cæsar acceptus omnibus etiam Barbaris. III. 58. amicitiam Pisoni renuntiat. III. 166. animos militum callidè tentat. III. 157.
- Augusti nepos. II. 93.
- cum Alexandro M. comparatur. III. 167.
- Druso fratre Tiberii genitus. III. 146. ex veneno à Pisone dato ægrotat. III. 166. facundè ad milites feditiosos perorat. III. 147. filium & uxorem à se dimittit. *ibid.*
- frater Tib. Claudii Cæsaris. III. 70. Galliæ Præfectus. III. 140. Germanos cædit. III. 149. 157. 158. Imperatoris nomen Authore Tiberio accipit. III. 150. Imperium oblatum recusat acriter, ac mori præeligit. III. 146. in Familiam Julianam adoptatur. III. 71.
- in* orientem dum destinatur, acrius in Germanos bellum parat. III. 155. 156. irrumpit in Chattos eosque opprimit. III. 149. Juvenis magnæ apud populum spei & gratiæ. III. 146. laudem ac simul invidiam à Tiberio reportat. III. 149. legiones feditiosas verbis increpar, & ad fidem hortatur. III. 146.
- Marfos excindit & vastat. III. 159.
- militēs placat. III. 147. omne fausto animatus suos ad pugnam hortatur. III. 157.
- Pater Caligulæ. III. 57.
- Pisonis superbiam tolerat. III. 164. quæ in Germania gesserit? III. 156. quæsturam immature, ac post Consulatum gerit. III. 57. revocatur à Tiberio sub prætextu honorum III. 159.
- Rhenum cum suis transiens ad Marfos incautum hostem opprimit. III. 148. feditiosis vim parat. III. 148. Segeften aliosque è manu popularium eripit. III. 150. supra Drusum eminens. III. 162. tempestate jactatus in Chaucos ejicitur. III. 158.
- Tiberio præter meritum fidelissimus. III. 146. triumphat splendide. III. 161.
- variis benè ordinatis. III. 148. summo omnium luctu moritur. III. 167. non sine suspitione veneni. III. 57.
- Germani Cæsaris comitas & prudentia. III. 152. consulatus alter. III. 163. discretio. III. 146. gesta. III. 57. II. 93. pro Tiberio. III. 146. iter. III. 163. liberi in Senatum acciti. III. 185. morituri ultima monita. III. 166. 167. mors præfagiis indicata. III. 58. ulta. III. 173. pietas in inimicum. III. 164. Romanos defunctos. III. 151. quo luctu, quâ pompâ cineres excepti? III. 170. 171. valetudo & mors Romæ auditæ? III. 168. studium popularitatis. III. 165. virtutes animi & corporis. III. 57. seqq. uxor & liberi. III. 58.
- Germanico defuncto honores decreti. III. 168. & vivo. III. 165. Triumphus. III. 149.
- Germanicum Bellum. II. 86. vide Bellum.
- Germanorum arma parum firma. III. 157. contra Germanos pugna atrox. III. 162. devotio in principem. III. 358. Dii & superstitiones. III. 357.
- Dux Arminius. II. 52. 91.
- Equitum fortitudo in bello Gallico. III. 452. 453. 455. 459. 463.
- Fama Romanos intimidat. III. 398. 399.
- Funera. III. 360. habitatio & vestitus. III. 357. 359. hospitalitas. III. 360.
- in* Historia Romana prima mentio. I. 302.
- legati ad Jul. Cæsarem. III. 415. 416. legatis in orchestra Romæ federe permissum. III. 76.
- Marrimonia casta. III. 359. mores

- res & studia. III. 435. po-
puli qui & unde? III. 356.
potus & vinolentia. III. 360.
ratio consultandi, & puniendi.
III. 258. pugnandi. III. 357.
fervi & liberti quomodo tracten-
tur. III. 360. studium mili-
tandi. III. 358. varii populi.
III. 363. victus & mensa.
III. 360.
virtus. II. 45. & vafrities. II.
91.
Germanus Aklifiodorensis Episcopus Britan-
nos ab hæresi liberat. II. 210. hostes
miraculosè prostrernit. *ibid.*
Capuanæ urbis Episcopus. II. 215.
dubia multorum corda in fide
solidat. II. 215.
Dux. II. 208.
Patriarcha errori Leonis Isauri non
consentit. II. 225. unde per
eundem deturbatur. III. 630.
Gerontius excarnificatus. II. 434. jugula-
tur. II. 206. Magnientianæ factionis
comes exilio mulctatur. III. 594.
Geruntius Constantem Tyrannum perimit. II.
206.
Geryon Tyrannus. II. 450. superatur ab
Hercule. II. 101.
Geryonis, qui triplex fabulis dicitur, reg-
num. II. 697.
Gesonia Castellum. II. 51.
Gesoriacum oppidum. II. 15.
per Gessacem montem Scythæ fugiunt. II.
383.
Geta Bassiani frater interit. II. 133. 150.
Severi Imp. filius Cæsar dicitur. II.
319. cujus in dolis? II. 330.
seqq. moritur. *ibid.* fra-
ter. II. 317. Pater. II. 315.
Getæ ad concordiam compelluntur. II. 143.
Macedoniam, Thessaliam, Epirum di-
ripiunt. III. 604.
Lenz. Getulicus audacter ad Tiberium scribit.
III. 207. frustra accusatus. III. 207.
mirum sibi militum amorem conciliat.
ibid.
Gildo Africæ regulus. III. 601.
filios fratris enecat. II. 205. III.
601. quæ machinatus sit? II.
205. victus. II. 205.
necatur. II. 205. III. 601.
Firmi frater. II. 579.
Gilimer Rex Wandalorum capitur. II. 216.
Gillio. II. 411.
Girba insula. II. 151.
Gisa Romualdi Ducis soror. II. 222.
Gisgo pacem Carthaginensibus dissuadet, ideo
ab Annibale correctus. I. 505.
Gizericus *vide* Genfericus.
Glabrio Consul. *vide* Acilius.
Gladiatores fugantur à Licinio Crasso. II. 40.
Gladiatoria munera. I. 702.
Gladiatorii muneris origo. I. 260. specta-
culum. II. 77. à Nerone Cæsare
datum. III. 43. sed cruentum à Ti-
berio editum. III. 153.
Gladiatorum numerus Romæ contractus. III.
5. paria M. in Ludis Sæcularibus. III.
579.
Glaucia ab Apulejo Saturnino in Cos. petitur.
II. 38. occiditur. II. 122.
Glauciæ turbæ compressæ à C. Mario Cos.
II. 66. 121.
Gluturinus. II. 570.
Glyco Medicus de veneno Cos. Romano
porrecto suspectus. III. 21.
Glycerius Ravennæ Imp. salutatus. III. 603.
regno pellitur. III. 603.
M. Claud. Glycias Dictator dictus abdicare
cogitur. I. 286. cum Coris pacem
irritam pangit. I. 295. in publica
custodia necari jussus. I. 295.
Gnosius Rex Cypri. II. 263.
Gobryas. II. 613.
Gomoarius Dux. II. 551.
Gomphi castellum vastatur. II. 44. 45. opp.
Thessaliæ expugnatum diripitur. III.
509.
Gonni opp. I. 595.
Gordiani à Capellano victi. II. 363. Im-
peratores. II. 151. intereunt. II. 151.
Gordianorum trium vita, mores, mors de-
scribuntur à Julio Capitolino. II. 366.
seqq.
Antoninus Gordianus Imp. II. 134. Cartha-
ginem petit & perit. II. 134.
Gordianus Imperator. 134. 151. annos
natus XIII. creatur. III. 578. 619. bel-
lum Persicum gerit. II. 134. compe-
titores vincit. *ibid.* ac solus regnat.
ibid. ex insidiis Philippi perit. II.
135. 151. III. 578. 620. inter divos
relatus. III. 578. laudatur. III. 620.
quali sepulchro honoratus? II. 151.
Gordii Phrygiæ Regis historia. II. 638.
Gordium opp. ab incolis desertum. I. 635.
capitur. II. 638.
Gordius. II. 339. nodus quomodo ab
Alexandro M. solutus? II. 638.
Gorgopes Gythii Præfectus Collegam ut
proditorem interficit. I. 565.
Gotarzes à Bardane pulsus. III. 214. vires
reparat. *ibid.* fœdus cum eo init. III.
214. quod rumpitur. *ibid.* fraude
& auro rem contra Meherdatem agit. III.
222. regnat sed sævè. III. 214. vi-
ctor in prælio. III. 222. moritur. *ibid.*
Gothi Arriani efficiuntur. II. 202. auxilia-
res Attilæ. III. 602. cæduntur per
Romanos. II. 141. III. 606.
Constantinopolim properant. II.
202. quæ excedunt pecuniâ
molliti. II. 202.
cur Ostro- & Wisigothæ dicti? II.
212.
in fugam vertuntur à Litorio. II.
208. Narbonensè oppidum
infestant. II. 208. per loca
varia bacchantur. II. 206. pro-
sternuntur à Saulo duce pagano.
II. 205. rebel-

- rebelles, Italiam vastant. III. 605.
 vincuntur & venduntur. II. 205.
 regnant in Italia. III. 604. Ro-
 mam occupant & vastant. II. 205.
 III. 605. qua sponte cedunt.
 II. 205.
 sub Gallieno Imp. rem Roman. de-
 bilitant. II. 136. Valentem
 Imp. vincunt. II. 202. ultro se
 dedunt Theodosio. II. 203.
 Gothi Transpadani. II. 217. Romam ca-
 piunt. II. 217. vincuntur à Narſe.
ibid.
 Gracchi ex una civitatem fecerunt bicipitem.
 II. 39. oratores. II. 62. 65.
 Gracchuris opp. à Graccho statutum. I. 691.
 C. Gracchus accusatus absolvitur variis peri-
 culis defunctus. III. 186. majestatis
 Granium Martianum accusat. III. 208.
 Caj. Gracchus. II. 120. Capitolium inva-
 dit. II. 38. mortis, & legum fratris
 sui vindex. II. 38. seqq. plebem in
 libertatem vindicare volens. II. 730.
 seqq. quæ alias gesserit. II. 120.
 seditionem movet. II. 38. 64. sed op-
 primitur. II. 38. 64. 120. 731.
 Sempron. Gracchus adulter punitur. II. 87.
 morte. III. 149.
 Tib. Gracchus Mancini fœdus approbat. II.
 120. quæ gesserit? *ibid.* truci-
 datur. II. 120. 731.
 Tib. Sempron. Gracchus. II. 119.
 Consul. I. 693. res in Sardi-
 nia prosperè gerit Iliensibus cæ-
 sis. I. 695. Sardos vincit &
 subjugat. I. 696. II. 24. trium-
 phat. I. 699.
 Prætor. I. 681. Celtiberos fun-
 dit fugatque. I. 686. insigni
 victoriâ. I. 691. mulctat ever-
 sione CL. urbium. II. 29. in-
 dustrius & prudens. I. 691.
 Mundam, Certiniamque capit.
 I. 685. quæ ulterius gesserit.
 I. 686. II. 119. triumphat.
 I. 693.
 Trib. pleb. I. 647. decernit.
 L. Scipionem dimittendum. I.
 649. pro quo intercedit. II.
 119. I. 647. etsi inimicus. I.
 647. minorem Scipionis fi-
 liam in uxorem accipit. I. 648.
 perorat pro M. Fulvio. I. 652.
 peste perit. I. 699.
 Ti. Sempron. Gracchus Cof. I. 293. 358.
 Annibalem superat. II. 117. Hanno-
 nem cum exercitu suo cædit, & fugat. I.
 375. in urbe Cumana defendenda
 industrius. I. 364. libertatem promit-
 tit hostium capita adferentibus. I. 374.
 Ligures, Sardos, Corsasque debellat. I.
 294. opprimit Campanos. I. 363.
 Sacrificans, quale prodigium habuerit?
 I. 395. Senatum consolatur provi-
 dum suggerens consilium. I. 359. sup-
 primitur in insidias tractus. I. 396. qua-
 li morte dubium est. I. 396.
 Græci barbaris naturâ hostes sunt. I. 518.
 Maritimi prædones. I. 149. ob rap-
 tam Helenam Trojam excindunt. II. 4.
 ac post X. obsidionis annos Asiam petunt.
 II. 58. Romanis benevoli. I. 298.
 299. varias urbes in Ionia condunt.
 II. 58.
 Græcia absente Alexandro. M. rebellat. II.
 640. à Romanis domita. II. 8. gra-
 vibus concussa motibus. II. 58. turba-
 tur. II. 665.
 Græciæ decus Athenæ. vide Athenæ. gloria
 extinguitur. II. 633. libertas per
 præconem Rom. proclamata. I. 550.
 res compositæ. I. 764. status antiquus
 redditur. II. 25.
 Græcorum Classis Thurias capit. I. 197.
 gaudium ingens ob libertatem proclama-
 tam. I. 550. & gratiarum actio. *ibid.*
 Græcos Philippus sibi conciliat. I. 527.
 Græcostadium. II. 289.
 Græcula civitas. II. 44.
 Græculus quis? II. 148.
 Græcus & Græca vivi ex superstitione Romæ
 defodiuntur. I. 299. 346.
 Grammatica in provincias penetrat. III. 126.
 qualis olim Romæ fuerit. III. 125.
 quomodo aucta? III. 126.
 Grammatici illustres. III. 126. 127. Litte-
 ratum appellantur. III. 126. simul erant
 & Rhetores. III. 126.
 Grammaticorum salaria magna. III. 126.
 Grando Constantinopoli homines extinguit.
 II. 201.
 Granicus amnis ab occisorum sanguine cru-
 entus. II. 34. 60.
 Granus Martianus Senator majestatis accusa-
 tus vim sibi infert. III. 208.
 Grasidius sacerdos prætorius ob stuprum in
 insulam deportatus. III. 210.
 Grassatores ab Augusto inhibiti. III. 26.
 Grata Valentiniani Junioris filia. II. 202.
 Gratia atque honos opportuniore interdum
 sunt non cupientibus. I. 98.
 Gratiæ actæ Diis & exercitui. I. 427.
 Gratiani Valentiniani Imp. filius exercitui
 commendatur. II. 558.
 Gratianus Augustus. II. 599. III. 600. Christi
 potentiâ fretus hostes sternit. II. 202.
 inde Christianus. II. 202. describi-
 tur. II. 599. seqq. exercitum negli-
 git. II. 156. filius Valentiniani. II.
 156. 202. imperium Theodosio com-
 mittit. II. 156. litteris mediocriter
 institutus. II. 156. occiditur. III. 600.
 à Maximo Tyranno. II. 156. quæ
 gesserit? II. 156.
 Gratianus Tyrannus occiditur. II. 206. in
 Britannia. III. 602. Valentiniani Imp.
 pater. II. 155. cur funarius dictus?
ibid.
 Tattus Gratianus ad supplicium damnatus. III.
 208.
 Gratilius Ligusticum Sinum obsidet. II. 35.
 Gravisca. II. 61.

- B. Gregorius Diaconus. II. 220.
 Gregorius Patriarcha Constantinopolit. monothelita, at resipiscit. II. 223. 224.
 Pontifex Max. à Friderico II. exagitatus moritur. III. 647. pestem restinguit precibus. II. 221.
 V. Pontifex ab Othone creatur. III. 644. expulsus ab eodem restituitur. *ibid.* sancit de Imperatore Germanico à Germanis eligendo. III. 644.
 Greuthungi. II. 558.
 Grimoaldus Rex. 222.
 Grinus Rex Theræ insulæ. II. 647.
 Grumbales Chionitarum Rex. II. 477.
 Grumentum bello vastatur à Sociis. II. 39.
 Antiochus Grypus Rex Syriæ Alexandrum vincit & interficit. II. 689. cur sic dictus? II. 689. Cylicenum superat. II. 690. matrem sibi insidiantem veneno tollit. II. 689. vincitur. II. 690.
 Grypi misericordia in sororem. II. 690. uxor. II. 689.
 Quintius Gulo Cos. II. 175.
 Gulussa filius Masanissæ. I. 709. patrem defendit, Poenos Romanis suspectos reddit. I. 726.
 Gumathena regio. II. 479.
 Gumoharius magister armorum. II. 494. proditor. II. 500.
 Gundibarus Olimbrii Imp. nepos Patritius efficitur. II. 212.
 Gundicarius Burgundionum Rex. II. 208. proteritur ab Attila. II. 209.
 Gundomadus Alemannorum Rex. II. 439.
 Gundoricus rebellis cæditur. III. 605.
 Gundubaldus Burgundionum Rex Liguriam rapit. II. 214.
 Guntharis Magister militum. II. 273.
 Guntharith Wandalorum Rex. II. 217.
 Guturvatus author rebellionis apud Carnutes poenas luit. III. 464.
 Gygæa. II. 630.
 Gyges II. 612.
 Gylippus Dux. II. 623.
 Gymnasium dedicat Nero. III. 263. ictu fulminis conflagrât. III. 261.
 Gynæcon civitas. II. 527.
 Gyndes amnis II. 525.
 Gythium urbs valida Laudæmonia deditur Romanis. I. 565. oppugnata à Nabide. I. 579. expugnatur. I. 483.

H.

- Habis quis, & unde dictus? II. 697. mirè servatus, fit princeps Gallæciæ. *ibid.* res gerit præclare. *ibid.*
 Hadria. II. 277.
 Hadrianus Abbas ad convertendos Britannos mittitur. II. 223.
 Hadrianus cedit Persidem Romanis. II. 163. Imperator futurus prædicatur. II. 277. imperii terminos contrahit. II. 278. pro filio habetur à Trajano. II. 277. Pſamatofirim Parthorum Regem constituit. II. 278. Trajani reliquias Romanam mittit. II. 278.
 Hadriani Imp. origo. II. 277. publica officia. II. 277. 278. res gestæ; virtutes; vitia, peregrinationes. II. 278. seqq. sepulchrum; templum. II. 289. studia. II. 277.
 Hadrianus Polensis Episcopus orthodoxus. II. 221.
 Ælius Hadrianus Imp. II. 130. Cærimonia curat. II. 130. pater Hadriani Imp. II. 277. proprium rus Tibur secedit. II. 130. prospicit, quæ luxus, & lasciviæ. II. 131. tabe interit. *ibid.*
 Hadrianopolis urbs. II. 441.
 Hæmimons Romanorum provincia. II. 163. 404.
 Hæmus mons. II. 26.
 Hæreses Anastasii. III. 604. Arriana. II. 215. Eutychniana. II. 215. Manichæorum. II. 452. Monothelitarum. II. 223. Nestoriana. II. 270. Pelagiana. II. 219.
 Halale vicus. II. 297.
 Halcyones aves. II. 511.
 Haldegastes. II. 403.
 Haliartii Perseo contra Romanos favent. I. 717.
 Haliartum strenuè defensum expugnatur, & diruitur. I. 722.
 Haliarti obsidio soluta, & iterum inchoata. I. 720.
 Halicarnassi Regina Artemisia. II. 618.
 Halys amnis. II. 510.
 Hamilcar. *vide* Amilcar.
 Hammonis templum. II. 646. 612. Oraculum. II. 639. Sepulchrum Alexandri. II. 645.
 Hampficora Sardus potens. I. 362. contra Romanos pugnans fugatur. I. 365. se ipse perimit. *ibid.*
 Hannibal. *vide* Annibal.
 Hanno Amilcaris filius Equitatu Punico Præfectus ad Saleram victus interficitur. I. 488.
 Annibalis filius bello Præfectus. I. 257. Carthaginensis Romanos ad fœdera servanda provocat. I. 257. à suis in crucem agitur Messanâ amissâ. *ibid.*
 Dux exercitus Punici Campanorum inopiam sublevat. I. 394. cum exercitu suo à Romanis devictus in Bruttios fugit. I. 394. ex Agrigento fugatus in Africam fugit. I. 424. ex finibus Lucanis pulsus capitur. I. 364. I. 453. res

- res prosperè gerit in Africa. I. 287.
 Dux Pœnorum alius à Mercenariis in crucem actus. I. 294.
 Hanno Præfectus movetur officio à Pœnis cum ignominia, & mulcta. I. 263. trucidatur fortissimè dimicans. I. 267. quidam Pœnus Romanos cædit improvidos. I. 268. suadet cum Romanis pacem, sed non persuadet Pœnis. I. 354. Triarios Romanorum urget? I. 270. sub prætextu pacis petendæ ad Coss. Romanos legatur. I. 271. victus prælio navali infelicitatem suam luit pœnâ capitis. I. 291.
 Hanno Præfectus Magonis à Graccho fugatus. I. 375. Marcio pariter. I. 465. Senior cum novo exercitu in Siciliam transmittitur. I. 261. Erbesum occupat. I. 262. fidit, ac in prælio cunctatur. *ibid.* fraude utitur in puniendis Gallis feditiosis. I. 263. suis cæsis in Heracleam evadit. I. 262.
 Hannonis adolescentis intrepidi vox libera. I. 295. astutum responsum. I. 271. consilium de Annibale. I. 306. in eum oratio. I. 308. alia. I. 353. in Græcia gesta. I. 369. turma Rhodanum trajiciunt. I. 313. tyrannide Carthaginem occupare molientis tragœdia. II. 660. seqq.
 Harax fluvius. II. 524.
 Hariobaudes Tribunus. II. 473.
 Harmonia Gelonis filia interficitur. I. 378.
 Harmozonta Carmaniae promontorium. II. 523.
 Harpagus. II. 610.
 Harpalus Cyri regis Præfectus. II. 450. Legationis Mædonicæ Princeps oratione immodestâ Romanos offendit. I. 707.
 Harpocraton. II. 299.
 Harpyiæ. II. 510.
 Hartomundus. II. 403.
 Harudes pop. fines Æduorum vastant. III. 398.
 Haruspices Antonino Gordiano futura præfagiunt. II. 134. eadem sub Philippis Imp. II. 135. monent Cæsarem: *ut caveat diem Idum Martiarum.* II. 77.
 Hasdrubal. *vide* Asdrubal.
 Hastæ loco sceptrorum fuerunt in initio Imp. Rom. II. 695.
 Haterius Agrippa Cof. designatus C. Lutorium condemnat ad supplicium ultimum. III. 178. invisus. III. 202. Senex adulationis foedissimæ. III. 180.
 Q. Haterii elogium. III. 195. in Tiberium Imp. commissum, & periculum. III. 142. mors. III. 195.
 Hatra opp. II. 542.
 Habrus fluvius. II. 509.
 Hecataeus historicus. II. 510.
 Hecatombe quid? II. 376.
 Hecatompili Thebæ. II. 564.
 Hecatompilos oppidum. II. 525.
 Hecuba. II. 509.
 Hegesianax Antiochi Regis Legationis Princeps. I. 572. disceptat cum Romanis. I. 572. 573.
 Hegesilochus Rhodius fautor Romanorum. I. 716.
 Helena Constantini M. Mater. II. 154. à viro repudiata. III. 590. nepotes ut parens educat. III. 593. octogenaria moritur. III. 592. tumulatur in templo XII. Apostolorum. III. 592.
 Helena Constantini M. filia. III. 591. Juliano nupta. III. 596. moritur. III. 597.
 Menelai Regis uxor. II. 4. parens Hermionum filiarum. II. 57. pulcherrima Græcarum. II. 4. rapitur à Paride. *ibid.*
 Helena oppidum. II. 154.
 Helenus, quis? II. 5. ab Ænea revisitur. *ibid.* abducitur à Pyrrho. *ibid.* ab hoc Andromachen obtinet. *ibid.* Pyrrhi Regis filius. II. 669. Pyrrho interfecto, & abs prole mortuo succedit in regno Præses. II. 5. ventura prædicat Æneæ, & quæ? *ibid.*
 Helepolis machina. II. 521.
 Heleuteri Cadurci audacia reprimunt. III. 441.
 Heleuteri, seu Cadurci pop. III. 441.
 Helianus in Gallia vastator. II. 138.
 Helias Aquileiensis Episcopus tria capitula Synodi Chalcedonensis suscipere renuit. II. 220.
 Helice. II. 510. insula. II. 467.
 Heliodorus geniturarum interpretator. II. 573. malorum fabricator perit. II. 576. Philosophus laceffitur ab Hadriano Imp. II. 281. regnum Syricum affectat. I. 698.
 Heliogabalus Solis Sacerdos. II. 133.
 Varius Heliogabalus dicitur M. Antoninus. II. 133. Imperator. II. 150. in muliebrem sexum exsecari se curat. III. 618. luxuriosissimus. II. 134. 150. III. 618. notanter describitur ab Ælio Lampridio. II. 338. seqq. Solis imaginem Romam transfert. II. 133. 150. trucidatur. II. 150. nomenque ejus è tabulis publicis eraditur. III. 618.
 Heliopolis civitas. II. 465.
 Hellanicus prudenti consilio Tyrannum opprimit. II. 670.
 Hellepontus Romanis paret. III. 164.
 Helpidius Præfectus. II. 500.
 Helvetia in quatuor pagos divisa. III. 393.
 Helveti, seu Helvetii Galliæ primos motus suscitant. II. 36. in Germaniam transeunt. III. 360. 361. in fuga passim, aut capti, aut cæsi. III. 290. invaduntur, & vastantur à Vitellianis. III. 289.

289. magnâ parte cæduntur à Julio Cæs. III. 393. migrant aliò fedes petitum. II. 36. per provinciam Rom. transitum petunt, non impetrant. III. 392. seqq. populantur Æduorum agros. III. 393. postulant à Rom. pacem, & impetrant. III. 396. qualiter situati. II. 36. vincuntur, & castris exuuntur à Romanis. III. 396. à Cæsare. II. 35. Cof. II. 184.
- Helvetiorum molimina. III. 392. numerus contra Romanos egressorum. CCCLXVIII. Millia. III. 397.
- Helvidius ex suspitione à Domitiano occiditur. III. 121.
- Priscus legatus. III. 228. injurius in Vespasianum. III. 113. liberior in Vitellium. III. 311. occiditur. III. 113. quæ gesserit? III. 332. seqq.
- Helvii fugati. III. 452.
- Helvius Pertinax Cof. occiditur. II. 328.
- Aulus Helvius Pertinax Imp. II. 132. 150. Chrysologus, Divus, fortunæ pila vocatur. II. 150. jugulatur. II. 132. 150. laudatur. II. 150. refertur inter Divos. II. 132. unde Pertinax? II. 150.
- M. Helvius Celtiperos cædit. I. 560. ovans Urbem iugreditur. *ibid.*
- Rufus. Helvius miles gregarius, sed generosus. III. 174.
- Hemerodromus quid? I. 516.
- Hemimontani subiguntur. II. 163.
- Hemona. II. 363.
- Hendinos Rex. II. 571.
- Heniochi domantur à Cn. Pompejo. II. 73. 123.
- Heniochorum natio. II. 510.
- Henricus Imp. Orientis. III. 636.
- I. Rom. Imp. Sanctæ conjugis virginis virgo conjux, ejusque gesta. III. 644.
- II. Rom. Imp. ejusque gesta. III. 644. seqq.
- III. Rom. Imp. bellicosus bis, & sexagies pugnavit, plerumque feliciter. III. 645. infamis insectator Pontificum excommunicatus. *ibid.* per filium captus miseram efflat animam. *ibid.*
- IV. Imp. Rom. sævitiam in Pontifices, & suos à Patre imbibit. III. 645.
- V. Imp. Rom. ejusque gesta. III. 646.
- VI. Imp. Rom. dictus Lucelburgenfis. III. 647. quæ gesserit in Italia? III. 647. veneno in Eucharistia dato extinguitur. III. 648.
- Hephæstion. II. 299.
- Heptastadium. II. 517.
- Heraclammon proditor. II. 405.
- Heraclea civitas. II. 510.
- à pugna Romanorum cum Tarentinis præclara. II. 18. 116.
- à Romanis oppugnata. I. 597.
- describitur. I. 599. 600. fortiter defensa cum arce capitur, & diripitur. I. 600.
- in potestatem Pyrrhi venit. I. 241.
- Heracleæ origo, bella, diffensiones. II. 652.
- Hieronis filia crudeliter necatur, frustra supplicans. I. 379.
- Heracleensis ager à Romanis vastatur. I. 597.
- Heracleoticus amnis. II. 516.
- Heracleum summâ vi oppugnatum capitur. I. 737.
- Heraclianus. II. 269.
- Heraclides. II. 570. Senator Nepotianum Imp. dolo obtruncat. III. 593.
- Heraclionas Imp. Orientis. II. 221.
- Heraclitus dux. II. 317.
- Heraclius Imp. Orientis II. 221. à Sergio Constantinopolitano Pontifice coronatur III. 607. 628. in die coronationis Eudoxiam uxorem ducit. III. 607. in hæresin Monothelitarum lapsus creditur. III. 608. legatos ad Chosroën de pace frustra mittit. *ibid.* proles quas habuerit? III. 609. repidus in Magmede supprimendo. *ibid.* triplici prælio cruentissimo Persas cædit, Persiamquæ vastat. III. 608. tulit legem, ut filiam fratris sui habere quis posset. III. 609. uxorem habuit alteram, Martinam fratris sui filiam. *ibid.* moritur. III. 608. 628.
- Heraclius tyrannus perit. II. 206.
- Heraclonas Heraclii filius, ejusque factum. III. 609.
- Herba parietina qui dicantur? II. 556.
- Herbestum à Romanis recipitur. I. 382.
- Hercinia sylva. II. 18. 15. 36. 51. 88. describitur. III. 436.
- Herculaneum urbs Campaniæ. II. 17.
- Herculaneus à Minatio Magio capitur. II. 67.
- Herculanus Hermogenis filius. II. 439.
- Herculeanea pars, quæ? II. 101. feminas removeret à re divina. *ibid.*
- Herculeji. II. 42. à Q. Metello Pio opprimuntur. II. 120.
- Hercules Alcmenâ, & Jove genitus. II. 101. Cacum latronem interficit. *ibid.* Evandro, & Fauno gratus. *ibid.* Geryonem superat. *ibid.* in Italiam venit. *ibid.* Inventori Patri pecoris sui decimam profanat. *ibid.* Maximam aram consecrat. *ibid.* Trojam capit. II. 4. victor in Olympicis. II. 59. Alexandri filius. II. 638. Germanicus. III. 356.
- Hercules, & Jason à Laomedonte despecti. II. 4. unde ei excidium minitantur, & infert Hercules. *ibid.*
- Herculi vota exsolvantur ab Hannibale. I. 312 à Pyrrho. I. 242.
- Herculii pop. Galli, unde dicti? III. 588.
- Herculis ædes signo ipsius ornata. I. 640.
- D d d 2 cul-

- cultus annuus apud Carthagenenses. I. 253.
 gesta. III. 583.
 iter per Alpes. II. 450. in Italiam adventus. I. 5.
 progenies pellit Pelopis progeniem, & ab hac pellitur. II. 57.
 Sacra Potitiæ Gentis interitu immutata. I. 188.
 Silva. III. 157.
 Simulacrum in Capitolio positum, & dicatum. I. 195.
 templum præstigiis famosum. III. 222.
 Hercyllides Dux. II. 626.
 Hercynion Rex. II. 627.
 Herdonea urbs à Romanis frustra tentata. I. 429. incenditur ab Annibale. I. 430.
 Herdonius. *vide* Turnus.
App. Herdonius Dux Sabinus servile bellum tentat. II. 39. exulibus, servisque armatis Capitolium occupat. I. 57.
 Herennianus tyrannus. II. 394.
 Herennius Gallus legatus. III. 336. à Gallis capitur. III. 343. à militibus vapulat. III. 337.
 Nepos à Severo Imp. occiditur. II. 318.
 Titus Dux. II. 182.
 Zenobiæ filius. II. 382.
 C. Herennii Pontii prudens consilium. I. 177. II. 17. 115.
 C. Herennius Pontius in bello Samnitico capitur. I. 219. in triumpho Q. Fabii ductus securi percutitur. I. 221.
 Herius Asinius Dux. II. 67.
 Hermæum promontorium. I. 271.
 Hermantia Stiliconis filia, Honorio Imp. nupta virgo decedit. II. 207.
 Hermapion scriptor græcus. II. 465.
 Hermenduri, qui? III. 363.
 Hermes Termaximus. II. 505.
 Hermion Menelai filia Pyrrho jungitur matrimonio. II. 5.
 Hermiones Menelai, & Helenæ filia. II. 57.
 Hermogenes jurisconsultus. II. 359. magister officiorum. II. 272. 439. Tarsensis occiditur. III. 121.
 Hermonassa insula. II. 511.
 Hermopolis urbs. II. 517.
 Hermundi pop. II. 88.
 Hermunduri pop. II. 296. Catts cædunt. III. 243. *seqq.*
 Hermupolis civitas. II. 525.
 Hernici à Romanis deficiunt. I. 123. 194. vincuntur. I. 41. 127. 146. dedunt se victi. I. 194.
 Jovi Capitolino coronam auream offerunt. I. 71. Latinis juncti Romam petunt. I. 54.
 Leges à Romanis accipiunt. I. 195. pacem ineunt. I. 41. Romam missi. I. 194.
 Romanis amici. I. 52. 108.
 Hernicorum agri per Æquos, & Volscos depopulati. I. 53. atrox cum Romanis prælium. I. 143.
 Herodes Atticus orator. II. 291.
 Tyrannus describitur. II. 396.
 Herodianus. II. 325.
 Herodotus. I. 678.
 Hertum Dea, ejusque religio. III. 362. *seqq.*
 Heruli. II. 209.
 Herulorum Rex Odoacer. II. 212.
 Hesiodus poeta perelegans. II. 59.
 Hesiona Laomedontis soror Telamoni Salominae Regi datur in concubinam thori. II. 4. repetitur, non obtinetur à Priamo. *ibid.* inde Paris Helenam rapit. *ibid.*
ad Hesperias partes dirigitur Bellifarius. II. 272.
 Hesperius Proconsul. II. 572.
 Hefychia se necat. II. 566.
 Hiarba Rex Mauritaniae occiditur. II. 183.
 Hiarbæ Numidia eripitur. II. 123.
 Hiaspis. II. 476.
 Hiberi Romanis parent. II. 8. unde orti? III. 207.
 Hiberia à Cn. Pompejo penetrata. II. 73.
 Hibernacula à Rom. ædificari cæpta. I. 102.
 Hibernia dimidio minor Britannia. III. 423. describitur. III. 369.
 Hibita. II. 543.
 Hiempfal describitur. II. 721. *seqq.*
 Hiempfalem fratrem occidit Jugurtha. II. 31.
 Hiems sæva. I. 685. 106. 250.
 Hiera per terræ motum emergit. II. 467.
 Hierapolis urbs. II. 436.
in Hiericho reperitur editio V. Scripturæ Sacræ in dolio. II. 266.
 Hierius Asinius dux. II. 182.
 Hiero Dux Siciliae. II. 665. qualis, & quæ gesserit? *ibid.* II. 176.
 Rex Syracusanus. I. 254. 256.
 Artabano restitutionem regni Armeniæ pollicetur. II. 209.
 debellatur ab Appio Claudio. II. 21. educatur prodigiosè. I. 254. fortunam omnem sibi debuit. *ibid.*
 Mammertinos sternit. I. 255. Mercenariorum insolentiam retundit dolo usus. I. 255. Messanam obsidet. I. 257. per Romanos victus Syracusos fugit. I. 258. 259. Pœnorum focius contra Romanos. I. 257.
 Romam mittit classem cum com meatu. I. 339. venit ludos spectaturus. I. 295. cum Romanis fœdus init, fitque eorum amicus perpetuus. I. 260. 287. Romanos sublevat. I. 357.
ab Hierone adjuvantur Romani contra rebelles. I. 249.
 Hieronis benevolentia in Romanos. I. 320. 321. humanitas erga superstites naufragio. I. 275. laudes. I. 254. cum Legatis Rom. expostulatio. I. 258. mores. I. 255. regum classe Punica vastari

- itari nuntiatur. I. 346. Societas Romanis utilis. I. 260. voluntas ultima, & mors. I. 371.
- Hierocles. II. 339.
Alypii filius ad mortem ducitur. II. 575.
- Hieroglyphicæ quædam notæ explanantur. II. 465.
- Hieronymus Hieroni succedit in regno Syracusano. I. 371. à Romanis ad Annibalem deficit. *ibid.* trucidatur per conjuratos. I. 372.
- Hieronymi familiares, tutores, vitia, & mores perversi. I. 371.
- S. Hieronymus in Palæstinâ claret doctrinis & scientia. II. 203. moritur. II. 207.
- Hierosolyma Ælia appellatur. II. 266. capitur à Pompejo. II. 184. diripitur à Chosroë Rege. III. 608. expugnatur à Tit. Vespasiano. III. 116. occupatur, & spoliatur ab Antiocho Rege. I. 699. urbs Princeps Judææ describitur. III. 350. seqq.
- Hierosolymam defendere tentant Judæi. II. 34.
- Hierosolymitanum templum. III. 351. instar propugnaculi. III. 352. Jovis statuâ dehonatur. II. 265.
- Hilarinus veneficus damnatur. II. 548.
- Hilarius. II. 573.
- Hildebaldus miles Gothorum Regulus. II. 273.
- Hildebrandus Rex Gothorum perimitur. III. 605.
- Hildemundus. II. 403.
- Hildericus Rex Wandalorum. II. 211.
Trafamundi filius Rex Wandalorum Catholicus. II. 215.
- Hileia. II. 476.
- Hilermus Rex vivus capitur à Romanis. I. 577.
- Himera post infelicem conatum à Rom. occupatur. I. 276. 622.
- Himeri perfidia. II. 692.
- Himilco Hannonem increpat. I. 353. in Hispaniam mittitur. I. 360. ubi urbes aliquot expugnat. I. 360. 361. Murgantiam recipit. I. 382. prodendæ urbis consilia prudenter dissipat. I. 282. in pugna ad Lilybæum prior signum dat receptui. I. 283. oppugnat Romanos frustra. I. 400. in Siciliam cum exercitu veniens urbes aliquot capit. I. 382. tabe pestiferâ interit. I. 400.
- Himilconis in defendendo Lilybæo industria. I. 282. res gestæ aliæ. I. 382.
- Himmæ. II. 166.
- Hioftus Sardus temere cum Rom. pugnans cadit. I. 305.
- Hippagogus quid? I. 744.
- Hippana urbs per Rom. capta. I. 267.
- Hipparchus. II. 141. 547.
- Hippias Berocæus exercitus Macedonici Præfectus. I. 718. Rom. Consulem levibus præliis impedit. I. 735.
Eleus sophista. II. 454.
- Rex. II. 616.
Tyrannus. II. 617.
- Hippocephalus. II. 505.
- Hippocles. II. 58.
- Hippocrates Dux Syracusanus. I. 378. creatus prætor. I. 379. cum præsidio mittitur ad Leontinos, & Provinciam Rom. vastat. I. 380. fugatur à Marcello. I. 382. gerit res fraudulenter. I. 380. Herbeffum profugit. *ibid.* iterum à plebe creatur Prætor. I. 381. peste interit. I. 400.
- Hippolochus tyrannus. II. 626.
- Hippon urbs Africæ à Romanis vexata. I. 287.
- apud Hipponem Regium floret Augustinus totius Magister Ecclesiæ. II. 206.
- Hipponensis ager per Romanos populatus. I. 476.
- Hipponcatus Mutines Dux Romanos terret. I. 406.
- Hippotami. II. 289. describuntur. II. 516.
- Hippopotamus unus in ludis sæcularibus. III. 579.
- Hipporis filius Aleres. II. 58.
- Hircanis præponitur Astyages regno exutus. II. 511.
- Hircanum mare. II. 123.
- Hircanus à Pompejo jubetur regnare. II. 34.
juxta Hiriam flumen occiditur Majorianus Imp. II. 211.
- in Hirpinis Legionem conscribit Minatius Magius. II. 67.
- Hirtii Consilium: *Cæsar, ut principatum armis quæsitum, armis teneat.* II. 77.
- Hirtius Cos. Rom. II. 78. in acie cadit. III. 21. publicâ sepulturâ honoratur. II. 78.
- Hispalienfes Legati deprecatur ad Cæsarem veniunt. III. 559.
- Hispalis à Cæsare capitur. III. 559.
- Hispana Carthago. II. 24.
- Hispani ad concursandum inter saxa, rupesque apti. I. 333. ad Scipionem deficientes. I. 437. rebelles fere ad internecionem deleti. I. 467. variis præliis devicti. I. 581. 691. 660. 553. 525. 476. vigor militis Romano duce. II. 42. vincunt Romanos. I. 660. quorum Legatos malè excipiunt. I. 311. volunt Tiberio exstruere templum. III. 190.
- Hispania à Romanis primò inita, ultimò domita. I. 458. debellata tota per Scipionem. I. 460. discordiæ pœnas dat. II. 42.
domatur à Cæsare, & Agrippa. II. 84. à T. Semp. Graccho. II. 119.
oppugnata difficilis, quare? III. 553.
per Cn. & P. Scipiones rapitur. II. 24. iterum eis eripitur. *ibid.* recipitur à Cæsare. II. 76. 116.
per M. Porcium Catonem pacatur. I. 562. II. 53.

- Provincia fit sub Cæsare Augusto.
 II. 698. recipitur in pacem.
 II. 42. recuperatur à Scipio-
 ne Africano. II. 24. Roma-
 nos prælio vincit. I. 548.
 stipendiaria fit Romanis. II. 29.
 ductu Augusti. II. 72.
 subigitur. II. 8. tumultuatur. I.
 547.
in Hispania civitates quædam Carthaginenfi-
 bus stipendiariæ. I. 254. novi belli
 tumultus. I. 653. successus Romano-
 rum felix. III. 602.
 Hispaniæ à Nerone deficient. III. 91. bel-
 lum inferunt P. & Cn. Scipiones. II. 28.
 exacta descriptio. II. 696. litto-
 ra à Romanis depopulata. I. 334.
 magna pars subacta à Romanis.
ibid. populi defectionem spe-
 ctant. I. 335. prope omnes
 ad Romanos deficient. I. 368.
 Situs. II. 28.
 Status. I. 453.
 Hispaniam invadit Pompejus. II. 43. Cæ-
 sar. II. 44. Francorum gens. II. 136.
 Hispaniense bellum. II. 77.
 Hispaniensis triumphus apparatus ex argento
 rasili constabat. II. 77.
 Hispanilla. II. 564.
 Hispanorum acies instructa. I. 475. aliqui
 à Pœnis ad Romanos deficient. I. 367.
 armatura, & habitus in prælio Cannensi.
 I. 342.
 ingenia in res novas inquieta. I.
 334. mores. II. 697. olim
 virtus. II. 85.
 varia oppida oppugnantur. I. 581.
 Historia ab orbe condito usque ad diluvium.
 II. 250. nativatem Abrahamæ. *ibid.*
 Historici quidam nobiles. II. 62.
 Historicorum mendacia de morte Drusi. III.
 186.
 non bona fides. I. 259.
 varietas de Caligulæ nativatis lo-
 co. III. 58. morte Marcelli
 Cof. I. 441.
 notata. I. 414. 427. 551. 568.
 667. 739.
 Histri Cn. Manlii castra capiunt. II. 26. in-
 vaduntur, & cæduntur ab Appio Pulchro.
ibid.
 Histriæ excidium. II. 377.
 Histriæ bellum. *vide* bellum Istricum.
 Histrones Italiâ pulsi. III. 187. unde sic
 dicti? I. 141.
 Histroniæ turbæ. III. 149.
 Histronum tumultus coërcentur. III. 153.
 Histros civitas. II. 511.
 Hiulca lacus. II. 153.
 de Homeri carminibus abolendis cogitavit
 Caligula. III. 64.
 Homerus. II. 58.
 Homicidæ cujusdam in tormentis constantia.
 III. 192.
 Hominum antiquorum simplicitas. II. 99.
 Homuli sententia. II. 358.
 Honoratus Comes Orientis. II. 436.
 Honores Jul. Cæsari mortuo à plebe exhibiti.
 III. 18.
 Honori ædes ædificata. I. 440.
 Honoria Valentiniani principis soror. II. 210.
 uxor datur Attilæ. *ibid.*
 Honoricus Wandalorum Rex Arrianos fovet.
 II. 214. Catholicos persequitur. *ibid.*
 Honorius pater Theodosii Imp. II. 156.
 Theodosii Imp. filius. II. 204.
 Britannis, & Hispanis submittit
 auxilia. II. 207. consors im-
 perii creatur. III. 601. Con-
 stantium in regni consortem ad-
 mittit. II. 207.
 demandatur à patre Stiliconi viro
 potentissimo. II. 205. Placi-
 diam sororem cum liberis pellit.
 III. 602. cum rege Gorho-
 rum Walliâ fœdus init. II. 207.
 supinè socors. III. 625. trien-
 nalia vota splendide celebrat. III.
 602.
 vivere definit. *ibid.* II. 207.
 Imperator Orientis. II. 205. quæ
 gesserit? III. 624.
 Honunus Dardanorum princeps. I. 744.
 Horatii Barbat in decemviros inactiva. I.
 65. leges. I. 70.
 Cœlitis in bello virtus, ac præ-
 mium. I. 30.
 Horatii fratres trigemini contra totidem Cu-
 riatios dimicant, & vincunt, qualiter?
 I. 12. II. 7. 13.
 ex Horatiis his tertius victor sororem flentem
 occidit, ideoque à Duumviris damna-
 tur; à populo absolvitur. I. 12. II. 13. 110.
 Horatii, qui Flaccus vocatur, familiaritas
 cum Mecænate, & Augusto. III. 134.
 nativitas. *ibid.* Scripta; statuta corpo-
 ris; mores; mors; funus. *ibid.*
 M. Horatius Barbatus Dux multitudinis. I. 68.
 Legatus ad plebem mittitur. I. 70. Sabi-
 nos fugat, & cædit. I. 73. Cof. I. 70.
 Cocles Rom. fortitudinis prodi-
 gium. II. 15. 112. Tiberim
 ponte reciso transnatat, nec ar-
 ma dimittit. *ibid.* undique
 instantes hostes submovere solus
 nequit. *ibid.*
 M. Pulvillus. II. 172. in locum Lucretii
 Cof. Rom. sufficitur. I. 29. Jovi Ca-
 pitoliū dedicat. I. 29. 30.
 Hordeonius Flaccus auget seditionem, dum
 conatur reprimere. III. 287. contra
 Civilem tumultuantem segnis. III. 335.
 Germaniæ Præfectus. III. 305. mili-
 ti parum acceptus. III. 336. rebellio-
 nis suorum ignavus spectator. III. 288.
 trucidatur à seditionis. III. 338.
 Hordeum in culminibus arborum nascitur. II.
 289.
 Hormisda Papa convertere conatur Anasta-
 sium Imp. Eurychianum. II. 215. ad
 quem dirigit Evodium Ticinensem Epi-
 scopum, at frustra. *ibid.*
 Hor-

- Hormisdæ responsum, & Judicium de Roma. II. 457.
 Horologium in triumpho prætervectum. I. 261.
 Horontius Vincentinus Episcopus orthodoxus. II. 221.
per Horren suos ducit Sapor Rex Persarum. II. 479.
M. Hortalus Hortensii nepos compositâ oratione inopiæ suæ subsidium poscit. III. 160. à Tiberio repulsam patitur. III. 161.
 Hortarius. II. 458 Rex. II. 473. vivus exurit. II. 578.
 Hortensiana domus ad inopiam pudendam dilapsa. II. 161.
 Hortensii filii interitus. II. 80.
 Hortensius orator. II. 72. moritur. II. 75.
L. Hortensius prætor. I. 726. Abderitas durè tractat. I. 727. ab his accusatur. *ibid.* & à Chalcidenfibus. I. 728.
Q. Hortensius Annalista. II. 67. Dictator lege latâ plebem reconciliat. I. 222. in Magistratu obit. *ibid.*
 Horti Lucullæi. III. 212.
 Hospites innoxii crudeli spectaculo occisi. III. 555.
 Hostia urbs conditur sub Anco Martio. II. 7. 13.
 Hostiæ humanæ immolatae. I. 346.
 Hostilia curia. II. 69. 110. Quarta beneficii damnatur. I. 682.
 Hostilianus & Gallus Imperatores. II. 135. 151. peste necatur. *ibid.*
Sever. Hostilianus ex incuria medicorum perit. III. 578.
 Hostilius Tullus. *vide* Tullus.
C. Hostilius Mancinus. *vide* Mancinus.
 Hostilius Tubulus exercitum Annibalis cædit, & turbat. I. 447. peculatûs damnatur. I. 647.
 Hostus Hostilius occumbit. II. 110.
 Hucumbra villa. II. 536.
 Huldus Hunnorum Rex. II. 269.
 Humanus animus infatiabilis. I. 83.
 Hunila Dux. II. 272. uxor Bonosi tyranni. II. 423.
 Hunni à Mauritio Imp. vincuntur. II. 221. adversus Valentinianum excitantur. II. 208. Cappadociam vastant. III. 604. depinguntur. II. 592. seqq. in Gothos exardescunt. II. 202. per varias Venetiæ urbes bacchantur. II. 210. Thraciam, & Illyricum vastant. II. 208.
 Hyænæ X. in ludis sæcularibus. III. 579.
 Hybristas Lacedæmonius fretum Ecphalleniae infestum facit. I. 612.
 Hydriacus amnis. II. 525.
 Hylas Pantomimus flagellis cæsus. III. 29.
 Hymetius bonis multatur. II. 564.
 Hypatensis ager per Romanos vastatur. I. 597.
 Hypatius Cos. falsò accusatur læsæ Majestatis. II. 575.
 Hyperechius Dux. II. 552.
 Hypanis fluvius. II. 511.
 Hyppolite à Theseo capitur. II. 615.
 Hypsæi castrum capitur à Servis. II. 40.
 Hyrcana regio Perfidis. II. 523.
 Hyrcani, eorumque civitates. II. 525. Legatos mittunt ad Antoninum Pium Imp. II. 149.
 Hytaspes Rex Darii pater. II. 524. 613.

I.

- J* Abes Africanæ cujusdam gentis Regulus nuptias Didonis frustra ambit. I. 253.
 Jabolenus jurisperitus. II. 290.
 Jacerani ad Jul. Cæsarem desciscunt. III. 479.
 Jacobus Magister equitum captivus ducitur à Persis. II. 484.
 Jancyrus Rex. II. 615.
 Jani templum clausum. II. 22. à Marco, Gordianus aperit. II. 134. pacem, apertum bella signabat. II. 7. Spectaculo ab annis plurimis insolito. I. 295. sub Numa, victâ Carthagine, & ab Augusto. II. 53. 123. conditur à Numa Pompilio. II. 7. & à C. Duilio. I. 268. sacrat. apud forum olitorium. III. 163.
 Janiculum condit Janus. II. 100. in quo conditur Numa Pompilius. II. 110.
 Janiculus collis adjicitur Romæ ab Anco Martio. II. 7. 110. 172. insidetur à Lutatio Catulo. II. 42. Octavii milite exurit. II. 41.
 Jano Gemino portæ ædificantur. II. 110.
 Januarius mensibus additur. II. 110.
 Janus adoptatus à Xipheo comite. II. 100. Creusa matre genitus. II. 100. cur prior in Sacrificiis nominetur? *ibid.* Delphis educandus prædicatur. *ibid.* in Italiam venit. II. 99. 100. ubi cultum deorum docet. II. 100. Saturnum excipit. II. 99. belli & pacis index. I. 9.
 Janus Geminus. II. 13. clauditur à Nerone. III. 84. Quirinus ter tempore Augusti clausus. III. 24.
 Jasionis filius Parius. II. 509.
 Jason à Laomedonte despicitur. II. 4. quæ gesserit, describuntur. II. 693.
 Jasionion opp. II. 525.
 Jasionius mons. II. 524.
 Jaxamata pop. II. 511.
 Jaxartæ. II. 526.
 Jaxartes fluv. II. 526.
 Jazyges equites obsidionis impatientes. III. 224. populus. II. 511.
 Ibba Comes Theoderici Francos cædit. II. 216.
 E e e 2 Ibera

- Ibera urbs à Romanis obseffa. I. 360. liberatur ab Asdrubale. I. 360.
- Iberi à Cn. Pompejo vincuntur. II. 123. Mithridate sollicitantur. II. 34.
- Iberia unde dicta. II. 696.
- Iberiae ignoscit Pompejus. II. 34.
- Iberorum Rex Arthoces. *vide* Arthoces.
- Ibis avis. II. 516.
- Icarium mare. II. 58.
- Iccius Rhemus. III. 403.
- Marcian.* Icelus libertus Galbae Imp. amicus. II. 145. & paedagogus vulgò nominatur. III. 98. publicè cæditur. III. 286.
- Ichneumon Hydrus. II. 516.
- Icilia lex non abroganda. I. 63.
- L. Icilius. I. 66. cum App. Claudio iudice fraudulento acriter contendit. I. 67.
- Sponsus filiae L. Virginii. I. 66. Tribun. pleb. creatur. I. 70. Vir expertae virtutis. I. 66.
- Iconium Pisidiae opp. II. 432.
- Icosium opp. II. 579.
- Idaea mater Romam solemniter in aedem Victoriae portata. I. 480. ubi aedes ei dedicatur. I. 603.
- Idæi montes. II. 525.
- Idam petit Æneas. II. 102.
- Idistavisi campi descriptio. III. 157.
- Idmon. II. 510.
- Idolorum Tempia aperit Julianus Imp. II. 508.
- Idus Martiae ob caedem Jul. Caesaris tunc factam parricidium nominatae. III. 18.
- Icfalsium gens. II. 581.
- Iesus Christus nascitur. II. 265.
- Igilgitanum litus. II. 579.
- Igneae acies in caelo apparent. II. 219.
- Ignis è terra enatus. III. 244.
- in aede Vestae extinctus. I. 457.
- Iguvium opp. Jul. Caesar occupat. III. 470.
- Iidebrandus Rex Gothorum. II. 217.
- Ilerda. II. 44.
- Ilergetes à Romanis auxilium postulant. I. 560. deficientes vi subiguntur. I. 324. Rebellantes. I. 334.
- Ilienses caesi per Gracchum. I. 695. invadunt Sardiniam. I. 693. qui & unde dicti? II. 4.
- Iliensibus quasi Romanae gentis authoribus tributa in perpetuum remittuntur. III. 76.
- Ilium. II. 58. Achivis proditum ab Antenore. II. 102. incenditur à C. Flavio. II. 121.
- Illion opp. Macedoniae vi à Romanis captum. I. 517.
- Illiturgani in Romanos perfidi. I. 461. pecuniâ mulctantur. I. 467.
- Illiturgis opp. à Poenis obseffa magnâ eorum strage per Scipiones liberatur. I. 368. 384. expugnatur à Romanis ingenti oppidanorum caede. I. 461. solo æquatur. I. 461.
- Illurgavonenses se Jul. Caesari adiungunt. III. 479.
- Illyria à Romanis domatur. II. 8.
- in* res prosperè gerunt Romani. I. 725.
- Illyricae pacis leges. I. 298.
- Illyrici exercitus ad Vespasianum deficiunt. III. 310.
- in* Illyrico milites durat Caesar. II. 82.
- Illyricum bellum. II. 22. 259. 183. *vide* bella bellum. quâ de causa ortum? I. 297. petit Carinus Cari Imp. filius. II. 138.
- Illyrii ad Scodram à Romanis victi se dedunt. I. 745. & liberi pronuntiantur. I. 762. à Perse Rege conducti contra Romanos militant. II. 27.
- Domiti ab Anicio Praetore. II. 27.
- à C. Fulvio Centimalo. II. 22. 177. Livio Salinatore. II. 118.
- Tiberio Caesare. II. 73. III. 45.
- inter Arfiam & Titium flumen effusi. II. 22. laceffunt Romanos. II. 22. 50. petuntur ab Octavio Caesare. II. 50.
- Illyriorum latrocinia. I. 691. pugna infelix cum Romanis. I. 304. rebellio. I. 303. Regis piratica & injuriæ in cives Rom. I. 684. Rex Agron. I. 297. varia oppida per Romanos occupata. I. 298.
- Ilotæ à Nabite necati. I. 564.
- Ilucia opp. capitur. I. 577.
- Ilus à gente sua auribus mutilatus motum civilem in Imperio creat. III. 604.
- Ascanius Æneae filius. II. 4. *vide* Ascanius.
- Isaurus. II. 271.
- Troi filius. II. 4. Ilium arcem condit. II. 4. unde Trojani Ilienses dicti. *ibid.* Laomedontis Pater. II. 4. Patri succedit. *ibid.*
- Imagines Principum in abusum cedunt. III. 176.
- Imago atra de nocte apparens ferale signum. II. 48.
- Imavi. II. 526.
- Imazen Isaffensium Rex. II. 581.
- Imbres Longobardos ab obsidione Romanâ remonent. III. 606.
- Imbrus fluv. II. 509.
- Imilco Dux Carthaginensium exercitum peste amittit. II. 658. in Sicilia res benè gerit. *ibid.* semet interficit. II. 658.
- Immunitas localis agnita à Rege gentili. III. 625.
- Imperatorem stantem mori oportet* : dictum Vespasiani. III. 115.
- Imperatores Romani in Bello Italico. II. 66. quot & quot annis rexerint? II. 162.
- Imperatoris Romani potestas. III. 658.
- Imperia multis prorogata. I. 480.
- Imperii cupido ex opibus orta. III. 301.
- Romani divisio post obitum Constantini M. III. 593. fines sub Diocletiano. III. 585. vera definitio. II. 577.
- Imperio moles & molestia inest. II. 129.
- Imperiorum perferendorum in castris Rom. modus. I. 746.
- Imperium duobus viris decretum. III. 578. occi-

- occidentis sub Valentiniano. III. funditus collapsum. III. 626. orientale subversum à Mahomete II. Turcarum Imp. III. 640. plurium bello inutile. I. 89.
- Inachi filia in bovem mutata. II. 510.
- Incendii Romani sub Nerone descriptio. III. 263. 264.
- Incendium Romæ. I. 691. III. 579. atrox & horrendum. I. 292. 386. 587. III. 195. 209. fraude Campanorum exortum. I. 418. cujus authores convicti & multati *ibid.* Maximam Romæ partem vastans & CXX. Millia librorum consumens. III. 627. Triduanum sub Tit. Vespasiano. III. 117.
- Inconstantia plebis. I. 128.
- Indi in amicitiam populi Romani pelliciuntur. III. 23.
- Legationem mittunt ad Antoninum Pium. II. 149. Octavianum Augustum. II. 8. 53. 123. 143. Romanos non norunt. II. 34.
- Indibilis Princeps Hispaniæ ad Romanos cum copiis suis deficit. I. 437. ab his etiam. 463. fugit suis à Scipione cæsis. I. 467. iteratò bellum ciet & I. 475. per fratrem veniam petit, & obtinet. I. 467. perorat. I. 437. quæ molitus sit? I. 466. succumbit in acie. I. 476.
- Indices conjurationis præmiantur. I. 535.
- Indiges Pater, quis? II. 103.
- Indo Rex interficitur. III. 554.
- Induciæ datæ Ætolis. I. 601. 609. annorum. VIII. Æquis. I. 89. XX. Vejentibus. I. 91. & Volfiniensibus. I. 113. XL Tarquinienibus & Faliscis. I. 148. Tuscis. I. 212.
- Carthaginensibus in trimestre. I. 505.
- Nabidi. I. 568.
- Perseo. I. 716.
- Philippo ad quindenam. I. 543. in bimestre. I. 538. XXX. dierum. I. 443.
- Induciomarus bona æmuli sui publicat. III. 431. cum copiis suis fugit. III. 430. de principatu Trevirorum contendit. III. 421. plures ad rebellionem sollicitat. III. 425. Quæ contra Romanos molitus sit? III. 421. 422. 430. Treviros convocat. II. 36. trucidatur. II. 36. III. 431.
- Indus fluv. unde dictus? I. 633.
- Ingauni cum Epanteriis bellant. I. 473. Romanis infesti. II. 22. societatem cum Pæno componunt. I. 473.
- Ingebus regnandi cupidus vincitur à Gallieno Imp. II. 135.
- Ingenius de Sabione Episcopus orthodoxus. II. 221.
- Tyrannus occiditur. II. 387.
- ab Ingratis cavendum. III. 593.
- Inguimerus Arminii Patruus contra Romanos excitatus. III. 150. cum manu clientum ad Marboduum deficit. III. 162. effugio se salvat. III. 157. vulneratus graviter pugnam deferit. III. 152.
- Inimicitiae privatae Reipubl. causâ depositæ. I. 445.
- Initium belli Punici. I. 252.
- Innocentia urbs. II. 578.
- Innocentius Dux. II. 462.
- Pontifex sedi suæ restitutus per Lotharium Imperat. III. 645.
- Inopia in castris Romanis. I. 737.
- Insauria Romanis paret. II. 164.
- Insidiæ Philippi irritæ. I. 520.
- Romanorum. I. 459. *foelices.* I. 447.
- variae. I. 441.
- Insigne Antenoris & Æneæ. II. 5.
- Insignia vetera familiis adimuntur per Caligulam. III. 64.
- Instejus Cato Dux. II. 67.
- Institutiones Instliniani. II. 218.
- Instrumentum Balinei. II. 90.
- Insiber Mediolanensis avus paternus Juliani Imp. II. 313.
- Insibres à Romanis devicti. I. 536. Romanis in regiones suas irrumpentibus cum exercitu occurrunt. I. 301.
- Insibres Galli. *vide* Galli. describuntur. II. 22. Romanos laceffunt. II. 22.
- Insibribus pax negatur à Romanis. I. 302.
- Insibrum à Romanis defectio. I. 313. *rotationatio* in deditionem Roman. venit. I. 302.
- Insula Tiberina unde nata? I. 28.
- Insulæ Ægates. II. 22.
- fortunatæ. II. 42.
- Interamna à Samnitibus frustra tentata. I. 212.
- Interamnæ cæduntur Gallus Imp. & Volusianus Cæs. II. 135.
- Interamnium sub hasta venditur. II. 42.
- Intercatia opp. II. 119.
- Interreges Romæ tres. I. 108.
- Interregnum. II. 137. 152. Romæ. I. 697. à morte Romuli. I. 8.
- Inventori patri ara dedicatur ab Hercule. II. 101.
- Invidia fortunæ comes. II. 59. horrenda in Scipiones. I. 646. seqq. tanquam ignis summa petit. I. 171.
- Joannes Abbas Patriarcha Aquilejensis. II. 221.
- Anachoreta Theodosio Imp. Victoriæ spondet. II. 204.
- S. Baptista pro Langbardis intercedit. II. 222.
- Diaconus S. R. E. Legatus ad Concilium VI. Constantinopolit. II. 224.
- Dux Judæorum. III. 352.
- Joannes. I. Imp. Zimisces ejusque gesta. III. 633. potionatus interiit. *ibid.*
- II. Imp. orientis præclarus. III. 635. Turcas, Persasque præliis aliquot vincit *ibid.*
- Imp. Cantacuzenus. III. 637.
- Palæologus. III. 637.
- VII. Imp-

- VII. Imp. orientis Concilio Florentino interfuit. III. 638.
in Britanniam mittitur à B. Gregorio. II. 221. Parentinus Episcopus Histriae. II. 221. patritius Episcopus schismaticus. II. 221.
Joannes Pontifex Max. ad Justinum Imp. orientis directus. II. 215. honorificè excipitur. III. 627. à Thedorico Rege carcere consumptus est. II. 216. III. 605. à Romanis carceri inclusus. III. 643. in Galliam fugiens Ludovico Balbo titulum Imperii solus confert. III. 643.
XXII. Pontifex Ludovico Bavaro sacris interdicat. III. 648.
Joannes Pontifex adulterinus oculis privatur. III. 644.
Portuensis Episcopus S. R. E. legatus ad Concilium VI. Constantinopol. II. 224.
Ravennae Episcopus schismaticus. II. 221.
Sanguinarius Vitigem Gothorum Regem capit. II. 217.
Troglita. II. 273.
Tyrannus imperium invadit. II. 207. opprimitur à Valentiniano. II. 207. III. 602.
Jobus vocatur Ascanius à Latinis. II. 103.
Jolla Alexandro M. ministrare solitus. II. 644.
Jones populi. II. 618. Duce Jone Joniam occupant. II. 58. & urbes condunt. *ibid.*
Jonium mare ingreditur pop. Rom. Lævino Consule. II. 25. proximum Corintho. II. 28.
Jonum Coloniae. II. 58.
Jordanes fluv. II. 351.
Joseph Aegyptius. II. 683.
Josephus Historicus. II. 265.
Jossippus Patriarcha Constantinopol. Florentiae in Concilio obit. III. 638.
Jotapianus Alexandri stirpe tumens occumbit. I. 135.
Jovem se afferit Caligula ob incestum. II. 127.
Jovi aedes duae dedicatae. I. 588. arma suspendit Marcellus. II. 22. aureum trophaeum erigit Flaminius. II. 22.
Feretrio arma hostium pulcherrima vota & data. I. 302. spolia sacrantur. II. 12. 16. 109. 114. 117. templum statuitur à Romulo. II. 6. & ampliatur ab Anco Martio. II. 7.
Statori templum vovet M. Atilius Consul. I. 211.
Tonanti aedem in Capitolio exstruit Augustus. III. 25.
Victori vovet L. Papirius cursor. I. 214. Q. Fabius aedem. I. 209.
Jovis aedes aedificari coepta. I. 23. à Prisco Tarquinio. II. 7. multis expensis & prodigiis. I. 23. consummata à Tarquinio superbo. II. 7. 14. dedicatur ab Horatio Cos. I. 29.
Asbamæi templum. II. 523.
Custodis aedes excitata per Domitianum. III. 120.
Dodonæi oraculum. II. 641.
epulum I. 445. 490. 506. 510. 528. 553.
filius Scipio Africanus creditur. II. 118.
Olympii aedes apud Athenas. II. 280.
templum igne absumptum à Vitellio Imp. III. 107.
Jovianus Imperator. II. 155. III. 599. 624. Christianae legis studiosus. II. 544. cuius indolis. II. 155. III. 624. describitur. II. 340. seqq. III. 599. obit. II. 155. inter divos relatus. III. 599.
Miles fulmine sternitur. II. 522.
Notarius. II. 532.
Satrapa Corduenæ. II. 477.
Jovii pop. Galliae à Jovio Diocletiano sic dicti. III. 588.
Jovinus Dux. II. 501. Alemannos cædit. II. 555.
tyrannus cadit. II. 206.
Jovius quaestor. II. 500.
Iphicles Philosophus. II. 588.
Iphicrates Dux. II. 628.
Iphitus Elius author certaminis olympici. II. 59.
Ira unde nascatur. II. 559.
Irenæus accusatur. II. 573.
Irene Constantini VI. mater. III. 630. à filio ejicitur. *ibid.* quem excoecat. *ibid.* in Lesbum relegatur. III. 630.
Iris arcus, ejusque causæ. III. 496.
fluvius. II. 510.
Irpini superantur à L. Cornel. Sulla. II. 122.
Isaæus Angelus Imp. à fratre Imperio, oculisque privatus. III. 636.
Comnenus Imp. castissimus. III. 634.
Isastenses populi. II. 581.
Isara flumen. II. 32.
Isauri describuntur. II. 393. quos P. Servilius aggreditur. II. 183.
Isauria Augusto paret. II. 8. describitur. II. 438.
Isauricus Ciliciam perdomuit. II. 73. quis? II. 34.
Isauron Ciliciæ arcem evertit P. Servilius. II. 34.
Iseum. II. 189.
Isidis sacra colit Commodus Imp. II. 307.
Isidorus Cynicus Neronem publicè corripit urbe, & Italiâ submoveretur. III. 90.
Dux piratarum. II. 34.
Issinda liberata. I. 633.
Ismaeliticae gentis incrementum. III. 609.
Ismenias Dux. II. 626. potens inter Thebanos. I. 716.
Isocrates orator. II. 62.
Isocratis sententia. II. 590.
Issa ab Illyris obfessa. I. 297. adventu Romanorum liberatur. I. 298.
insula dedita Cæsareanis. III. 526. Isen-

Menses Legati Gentium Regem Illyriorum
suspectum reddunt. I. 710.

Istiacum mare. II. 515.

Ister fluvius. I. 697. II. 51.

tumulus Bastarnarum. I. 698.

Isthmii ludi inter quatuor Græciæ celeberrimi. I. 299. celebrati. I. 550.

Isthmum in Achaia perfodere destinat Caligula. III. 61. tentat Nero. III. 84.

Isthmus. II. 28. 58.

Istri domiti. II. 177. piratæ aut vi aut deditione subacti. I. 303. sæpè à Romanis in ordinem reducti ad pristina redeunt. I. 691. tumultum creant in castris Rom. I. 691. in quibus captis epulantur. I. 692. & opprimuntur. *ibid.*

Istria pacata. I. 695. subjugata. II. 8. vastata. I. 694.

Istorum latrocinia. I. 691.

Itali à Cheruscis in Regem petiti fata & fortuna varia. III. 215. profapia & dotes. *ibid.*

Itali ab Evandro litteras docentur. II. 101. etiam Trojani seu Antenoridae dicti. II. 5.

Italia ab Augusto ordinata. III. 29. ad rectam fidem repullulat. II. 203. armis subacta. II. 8. 15. cur Saturnia dicta? III. 694.

occupata à Francis. II. 136. pos-

sessà à Longobardis. III. 606.

Vastata per Annibalem. I. 330.

Attilam. III. 602. seqq. Toti-

lam. III. 605.

Univerfa pacata. I. 251.

Italiæ pars cur Græcia Major dicta? II. 659. stat pro Vitellio. III. 298. primi cultores & Reges. II. 694.

in Italiam remigant Antenor & Æneas. II. 4. 102. trajicit Annibal. II. 117.

Italici belli Imperatores qui? II. 67.

Iter Exercitus Punici per paludes molestissimum. I. 327.

Ituræi vincuntur à Pompejo. II. 184.

Juba Rex Mauritaniae. II. 46. 76. aliis subvenire volens ad sua tutanda compellitur III. 538. 543. Cæsari infidius & Pompejo. II. 76. contra Cæsarem agit. II. 46. fugitivus à Regia sua excluditur. III. 550. Pompejo favet. III. 489. Scipioni se conjungit. III. 542. succurrere parat Uticensibus. III. 491. victus à Cæsare. II. 77. 123. II. 8. III. 9. & fugatus. III. 543. à servo suo petens interficitur. III. 551.

Jubæ Regis desperata consilia. III. 550. exercitus contra Curionem. II. 44.

sævitia. III. 493. in suos. III.

545.

superbia. III. 544.

Jubalena natio. II. 581.

Jubatus anguis in Arabia. II. 289.

Jubellius Taurea Afello Equiti Rom. cedit. I. 367. eques Campanus nobilis. *ibid.* ne indignum quid paterentur captâ Ca-

puâ, conjugem, liberosque, ac demum semet interficit. I. 414. vir bello insignis. I. 352.

Jubilius Hermundurorum Rex. III. 224.

Judæa Augusto subditur. II. 8. diminutionem tributi orat. III. 162. diripitur à Chosroë Rege Persarum. III. 608.

Judææ fines & situs, ubertas, & fruges. III. 351. Templum spoliatur. II. 264.

Judæi ab Antiocho subacti. II. 683. à quibus domiti? II. 683. contra Romanos rebellant. III. 110.

cur circumcidantur? III. 351.

quiescant Sabbatho? *ibid.* &

suillâ abstineant. III. 351.

Hierosolymam defendere tentant.

II. 34. sed domantur à

Titio. II. 129. mulctati. III.

229. patritium necant. II.

142. Reges sibi & sacer-

dotes creant. III. 352.

Româ pulsi. III. 76. à Tibe-

rio Nerone. III. 48. seqq.

feditiosi opprimuntur. II. 142.

terrentur à C. Pompejo. II. 123.

vetantur mutilare genitalia. II.

281. inde bellum. *ibid.*

Judæorum Duces discordes. III. 352. exi-

tus ex Ægypto. II. 683. opes. II.

683. Religio. III. 351. varia for-

tuna. III. 352.

de Judæorum origine & incremento vana

narratio. II. 683. III. 350

Judaica sacra ex Italia pelluntur. III. 169.

Judaicam Juventutem in provincias gravio-

ris cœli Nero distribuit. III. 48.

Judaicos ritus compescit Tiberius Nero. III.

48.

Judaicus fiscus sub Domitiano acerbissime

actus. III. 122.

Judices ab Augusto ordinantur. III. 26.

Judicia in foeneratores tristia. I. 151.

Judicis potius est ignoscere, quam lædere.

II. 487.

Jugum quid? & unde hoc: sub Jugum

hostes mittere? I. 61.

Jugurtha Rex Numidiæ. II. 31. 721. Ad-

herbalem fratrem prælio vincit. II. 723.

pellit. II. 16. & cum amicis necat. II.

726.

à Micipsa adoptatus. II. 722.

à Scipione laudatur. II. 722.

sub quo egregie militat. II. 65.

721.

auxiliari exercitui Præfectus. II.

721. bis frustra Legatos

Rom. dimittit. II. 726. Boc-

chum Regem ad bellum contra

Romanos impellit. II. 739. 744.

castra Rom. capit, fœdusque

pangit Romanis inglorium. II.

729 seqq.

Cirtam obsidet. II. 725. & ur-

get. II. 726. coactus armis

cum Romanis certare statuit. II.

732. exercitum Gætulorum

co-

- cogit. II. 739. fugatus cum suis. II. 733. 744. 745. exercitum novum colligit. II. 733. Hiempſalem fratrem occidit. II. 722. & Maſſivam. II. 16. Infidias ſibi ſtructas detegit. II. 737. Legatos ſupplicatum ad Ducem Rom. mittit. II. 731. meliorem Numidiæ partem diſiſione Romanorum fortitur. II. 724. per Metellum & Marium impetitur. II. 31. 120. Prælia variâ fortunâ cum Romanis gerit. II. 734. ſeqq. regnum Adherbalis invadit. II. 725. Romanos dolis aggreditur. II. 734. largiendo fatigat. II. 723. & expugnat. II. 16. 724. vexat. II. 734. ſe dedit, ſed bellum mox reparat. II. 735. victus. II. 8. Thalam fugit. II. 738. ſed fraude capitur. II. 31. victus Syllæ traditur. II. 32. 748. ante currum ductus. II. 121. Jugurthæ Regis adhortatio ad milites. II. 732. dictum: *Romam venalem, & maturè perituram, ſi emptorem invenerit.* II. 729. dolus militari peritiæ conjunctus. II. 732. filia Bocchi Regis uxor. II. 739. genus, mores, ſtudia & ingenium. II. 721. inquietudo & anxietas. II. 738. Legati Italiâ diſcedere juſſi. II. 727. & ipſe. II. 729. Jugurthinum bellum *vide* bellum. Julia ſeu Lupia fluv. II. 88. Julia Aſcanii filia. II. 103. Auguſti filia ex Scribonia. III. 32. adultera impudens. II. 87. nupta Neroni & variis. II. 86. III. 32. 43. ob libidines damnata. III. 44. relegatur ab Auguſto. II. 87. III. 32. ac miſerè moritur. III. 149. Cæſaris filia Cn. Pompejo nupta. II. 43. repudiato ſponſo prior. III. 7. Drufi filia Rubellio denubit. III. 206. Drufilla Caligulæ filia ex Cæſonia. III. 62. infans fera. III. 62. Fadilla ſoror uterina Antonini Pii. II. 287. Germanici filia neptis Tiberii elocatur. III. 204. in exilio moritur. III. 197. uxor M. Pompeji moritur. II. 75. Juliae Auguſtæ obitus, elogium, & funus. III. 199. valetudo atrox. III. 181. filia & neptis Auguſti veritæ ſepulchro paterno inferri. III. 41. Juliam novercam conjugem affectat Antoninus Caracalla. II. 133. Juliacum validiſſimus Francorum cuneus. II. 464. Julianus Cæſar. II. 142. Africam quatit. II. 139. laudatur. II. 452. nationes feras ſubigit, regesque capit. II. 142. quæ benè geſſerit? II. 452. ſeqq. trucidatur à Carino. II. 138. 152. Julianus Ruſticus ad imperium vocatur. II. 558. Claudius cum gladiatoribus ad Flavianos tranſit. III. 325. occiditur. III. 329. Claud. Julianus Cæſar. II. 154. Auguſtus pronuntiatur. II. 154. deſcribitur. II. 154. 155. percutitur conto. II. 155. Religionis Chriſtianæ infectator. II. 197. Didius Julianus Imp. II. 313. ab exercitu Imperator & Auguſtus ſalutatur. III. 596. à Conſtantio Imp. adoptatus. III. 595. Auguſti nomen aſſumere cogitur invitus. III. 596. Cæſar creatur. III. 596. calumniam apud Conſtantium patitur. *ibid.* Chriſtianum ſe ſimulat. III. 597. quos perſequitur Apoſtata. II. 268. ſanguine tamen abſtinet. III. 599. 624. contra Perſas primò ſœlix, dein in prælio vulneratur. III. 598. deſcribitur ab Ælio Spartiano. II. 313. 314. 315. militibus ac barbaris acceptus. III. 597. 599. moritur inter divos reſatus. III. 598. ſagittâ periſſe dicitur, unde ejus vox blaſphema ad Chriſtum; vicisti Galilæe. III. 623. 624. Juliani ad Conſtantium litteræ. III. 596. expeditio adverſus Perſas. III. 598. geſta præclara in Gallia & Germania. III. 596. indoles. III. 598. 599. 623. ortus & educatio. III. 598. Senatores occiduntur à Severo Imperat. II. 318. ſtudia. III. 598. 623. Did. Julianus Mediolanenſis Imp. II. 132. 150. cædis Helvii Pertinacis Author. II. 150. homo factioſus, regni avidus. *ibid.* jurisperitus. II. 132. obtruncatur. II. 132. 150. III. 618. è tabulis erafus. II. 132. Julii Agreſtis centurionis factum memorabile. III. 324. Julius Aterianus ſcriptor. II. 386. Calenus ordinis equeſtris à Marco Antonino Philopho locupletatus. II. 291. Celfus Jurisconſultus. II. 282. Frontinus Rhetor. II. 346. Granianus. II. 346. Lupus vitricus Antonini Pii. II. 287. menſis à Julio Cæſare appellatus. III. 11. Papa. II. 224. Pau-

- Paulum Episcopum Constanti-
nopolit. amotum sedi suæ re-
stituit. III. 597.
- Proculus Romulum inter deos re-
cenſet. II. 12. 110.
- Tryphon. II. 403.
- vindex proprætor Galliæ Dux
defectionis à Nerone. III. 90.
- Galbam Hispaniæ præfectum
ad defectionem ſollicitans. III.
97. moritur. III. 98.
- Caj.* Julius Hyginus Grammaticus Ovidio
familiariffimus. III. 129.
- L.* Saturninus *vide* Saturninus.
- L.* Paciecus caſu felix. III. 552.
- M.* Philippus *vide* Philippus
- Q.* Poſtumus ornamenta Triumphalia
meretur. II. 91.
- Julus Antonius in Julia adulter clementiæ
Cæſaris exemplum. II. 87.
- Julus Aſcanius *vide* Aſcanius.
- Junia Bruti ſoror Mater M. Lepidi Junioris.
II. 84.
- Claudilla uxor Caligulæ. III. 59.
ex partu obit. III. 59
- Sylana à matrimonio C. Silii ex-
turbata. III. 214.
- uxor Caſſii ſolemniter elata. III.
183. teſtamentum condi-
dit multi rumoris. *ibid.*
- Junii Cordi inſtitutum minùs laudatum. II.
332. Maurici Conſtantis viri dictum.
II. 147. Meſſalæ profuſio. II. 427.
- Junior Veronenſis Episcopuſ orthodoxuſ. II.
221.
- Junius Balbuſ vir conſulariſ. II. 367.
- Blæſuſ. III. 176. contra Tacfa-
rinatè quæ geſſerit? III. 183.
fratrem Tacfarinatiſ capit. *ibid.*
in proconſulem Africæ propo-
ſituſ à Tiberio. III. 176. in-
ſignibuſ Triumphalibuſ ornatur.
III. 182. laudatur. II. 93.
nomen Imperatoriſ obtinet. III.
183. & prorogatuſ impe-
riuſ. III. 180. Rector Lug-
dunenſiſ Galliæ Vitellio ſe ad-
jungit. III. 288.
- Broccuſ. II. 298.
- Calpurniuſ. II. 425.
- Novatuſ pecuniâ mulctatuſ ob
Epiſtolam acerbam de Auguſto
in vulguſ ſparſam. III. 30.
- Palmatuſ. II. 357.
- Proconſul pirataſ captuſ punire
renuit. II. 73.
- Ruſticuſ Senatui Rom. ad mitio-
ra inclinatuſ. III. 200.
- Stoicuſ. II. 291. à Domitiano
occiditur. III. 121.
- Syllanuſ Coſ. II. 362.
- Tiberianuſ Præfectuſ urbiſ. II.
401.
- D.* Juniuſ Pera Coſ. devictiſ hoſtibuſ biſ
triumphat. I. 251.
- Silanuſ de conjuratiſ quid ſenſerit?
- II. 714.
- Coſ. Rom. I. 284. claſſem nau-
fragio amittit. I. 286. contra
auſpicia navigaſſe creditur. *ibid.*
- Erycem occupat. I. 286. plu-
ra quæ geſſerit incerta ſunt. *ibid.*
- Brutuſ *vide* Brutuſ.
- Libo Coſ. II. 175.
- M.* Juniuſ Dictator. I. 346. de captiviſ
redimendiſ egregiè perorat. I. 346.
- Brutuſ Coſ. Rom. I. 689. de
rebuſ in Iſtria geſtiſ ad Senatui
refert. I. 693. Iſtrioſ cædit.
I. 694.
- Pennuſ Prætor benignuſ in Hi-
ſpanoſ. I. 727. ſine ſanguine
Hiſpaniam Rebellantem domat.
I. 727.
- Pera Dictator. I. 354. à Nea-
politaniſ accerſitur. I. 354.
- Juno Vejiſ Romam religioſè allata. I.
110. non ſine portento. *ibid.*
- Junoni ædeſ in Aventino locata. I. 110.
dedicata. I. 113. dona à Romanis ob-
lata. I. 325.
- monetæ ædeſ in Capitolio vota.
I. 151. dicatur *ibid.*
- Reginæ ædeſ vota. I. 651 de-
dicatur. I. 687. & Soſpitæ.
I. 571.
- Junoniſ cultuſ apud Carthaginienſeſ præci-
puuſ. I. 253.
- Laciniæ Templuſ celebè prope
Crotonem. I. 370. detegi-
tur. I. 704.
- ſolemne Sacrificiuſ. I. 445.
- Jupiter *vide* Joviſ & Jovi.
- Eliciuſ. II. 110.
- ex Alcmena gignit Herculem. II.
101.
- Imperator in Capitolium illatuſ. I.
133.
- Stator quare ſic dictuſ? I. 7. II.
12. & à quo? I. 7.
- De Jure* aſylorum dijudicat Senatuſ Rom.
III. 180. remittitur ad Coſ. III.
181.
- Flaminio decretuſ. III. 182.
- Juſ à Jul. Cæſare laborioſiſſimè dictuſ.
III. 11.
- aſyli petitur à variis. III. 186.
adjudicatur pluribuſ. III. 181.
- Civile ad certuſ moduſ digeriſ
Jul. Cæſar. III. 11.
- ſeciale excogitat Rheſuſ. II. 111.
- Nundinaruſ in privata prædia per
Claudiuſ Cæſarem à Coſ.
petitur. III. 73.
- quatuor liberoruſ ſœminiſ con-
ceditur. III. 75. & Quirituſ
Latinis *ibid.*
- Tribunitiuſ & Ædilitiuſ coërcetur.
III. 238.
- Juſta Valentiniani Junioriſ filia. II. 202.
- Juſtina Valentiniani Junioriſ uxor ſuperin-
ducta. II. 202.

- Flav. Val.* Justinianus. I. Imp. orientis. II. 216. à Justino confors imperii creatus. III. 605. Eutychiani delirii reus. III. 627. leges colligit. II. 218. III. 627. Persas Wandalosque devincit. III. 605. quæ gesserit? II. 217. III. 605. Theodato graviter succensens. II. 216. placatur & ab Agopito Papa convertitur. II. 216. mente non sanà mortuus. III. 606.
- Justinianus. II. Imp. orientis. II. 218. describitur. III. 629. in hæresin Pelagianam & amentiam incidit. II. 219.
- Justinianus Justinus nepos à Tiberio Imp. objurgatur. II. 220.
- Justinianus orientis. Imp. II. 224. Africam à Saracenis aufert. *ibid.* Constantini filius minor. *ibid.* privatur Imperio, & restituitur. II. 224. Sergium Pontificem Constantinopolim deportari jubet. *ibid.* victus occiditur. II. 224.
- Fl. Val.* Justinus. I. Imp. orientis. III. 604. II. 215. describitur. III. 604. 627. Justinianum adoptat, & consortem imperii facit. III. 605. ludos insignes habuit. III. 605. persequitur Arrianos Imperator verè Catholicus II. 215. quà ratione ad dignitatem pervenerit? III. 604. succumbit. II. 216. III. 605. 627.
- II. Imp. orientis. III. 606. à Justiniano confors imperii lectus. *ibid.* describitur. III. 606. 627.
- Justitium remissum. I. 53. 61. 205.
- Juthungi Rhætiæ vastant. II. 467.
- Juturnæ lacus. II. 27.
- Juvenalis. II. 569. dies Saturnalibus adjectus. III. 61.
- Jun.* Juvenalis vita, scripta, exilium, & mors. III. 135.
- M.* Juvencii Thalnæ Prætoris immatura in Rhodios rogatio de bello indicendo. I. 760.
- Juvencius Prætor vincitur à pseudo-Philippo. II. 27.
- Juventius Laterensis se transfigit gladio. II. 78. Præfectus urbis. II. 556.
- Juventutis ædes dicata. I. 603.
- Jzala mons. II. 477.

K.

- K**æso L. Quintii Cincinnati filius. II. 113.
- Fufius* Kalenus navibus transportandis præpositus. III. 495. in hostes incidit. *ibid.* plures in Achaia civitates sponte, alias vi recipit. III. 504. quæ alias gesserit? III. 497.
- Kartago Poenorum restaurata. II. 131. *vide* Carthago.

L.

- Claud.* **L**abeo pro Romanis. III. 343. vincitur, & fugatur à Gallis. III. 345.
- Laberius Hiera grammaticus. III. 128. Maximus. II. 278.
- Decim.* eques Rom. Mimium agit. III. 10.
- Q.* Durus trib. mil. interfectus. III. 424.
- Labienus adducit Parthos. II. 82. Anti-Cæsar. II. 151. copias auxiliares submittit Cæsari. II. 46. Dux exercitus Scipionici. III. 535. arrogans. III. 536. fugatur. III. 540. 542. 543. 547. Leptim opp. frustra tentat. III. 538. occiditur ad Mundam. III. 558. invitat ad discordias. II. 49. sternitur à Ventidio. II. 49. 82. 77.
- T.* Labienus legatus. III. 395. altercatur cum Vatinio. III. 498. cædit Treviros prudenti stratagemate. III. 433. 465. captivos Cæsarianos necat. III. 507. denigratur apud Cæsarem. III. 466. Galliæ togatæ præficitur. III. 466. Gallos cædit. III. 451. Pompejo fidem jurat. III. 497. Proprætor. III. 395. quæ gesserit? III. 431. ad Lutetiam Parisiorum. III. 450. quam legem rulerit Trib. Pl? II. 73. vanè adulatur. III. 510. seqq.
- T.* Labieni scripta legenda restituuntur. III. 60.
- Labinius Dux. II. 264.
- Labrones. II. 209.
- Labyrinthum inspicit Severus Imp. II. 319.
- Lacani. II. 532.
- Lacedæmon ab Ætolis occupata. I. 586. coronâ oppugnatur à Rom. I. 567. ferè capta, per stratagemata servatur. I. 568. sub Nabide suo grassans compescitur. II. 25. Xantippum Carthagenensibus mittit in auxilium. II. 21.
- Lacedæmonii Achæis junguntur. I. 586. ab eis bello petuntur. I. 639. à Pyrrho satis afflicti. I. 247. à Tyranno suo trucidati. I. 564. Byzantii conditores. III. 638. ob exules solliciti. I. 639. ora-

639. oratores Atheniensibus cedunt.
 II. 62. repugnant Atticis. II. 57.
 recipiuntur in fidem à Romanis. II.
 179. urbem Magnesium occupant.
 II. 58. suam egregie defendunt. I.
 568. urgent, & cadunt Ætolos. I.
 586.
 Lacedæmoniis legis pacis datæ ab Achæis.
 I. 640. & acceptatæ. *ibid.*
 Lacedæmoniorum bella. II. 622. cum
 Messanis controversia de templo Dianæ.
 III. 192. laus. I. 259. postulata
 in Senatu Romano. I. 666. præsi-
 dium Argis expulsum. I. 568. ruina,
 quia peregrinos arcebant. I. 259. sen-
 tentiæ de conditionibus pacis à Rom.
 Coss. propositis. I. 567.
 Lacetani auxilium hostibus ferentes miserè à
 Romanis per infidias excepti. I. 324.
 deduntur Romanis, capto eorum op-
 pido. I. 562.
 Lacheræ. II. 570.
 Lachetes Dux. II. 623.
 Corn. Laco præfectus Prætorii vulgò pæda-
 gogus Galbæ vocatur. III. 98. 280.
 consilia quæ dederit? III. 283. de
 cæde Vinnii intempestivè agitat. III.
 284. occiditur. III. 285.
 Lacones Alcmana sibi vindicat falsò. II. 62.
 Laconica. II. 58.
 Laconici agri per Achæos depopulati. I. 583.
 Laconum CCC. cædes. II. 26.
 Lacorena opp. II. 494.
 Lacus Albanus. II. 104. ejus inundatio
 prodigiosa. I. 107.
 Curtius, unde dictus? I. 42.
 Lælius Balbus ob stuprum mulctatus. III. 210.
 grammaticus. III. 128.
 Lælii duo duobus Scipionibus sunt adjutorio.
 II. 94.
 C. Lælius Coss. Rom. I. 606.
 legatus ad Syphacem mittitur. I.
 460. classe populatur Afri-
 cam. I. 476. classis Rom.
 præfectus. I. 425.
 cum rege captivo Romam venit.
 I. 428. 497. nuptias Masaniissæ
 improbat. I. 496. prælio
 navali fugat Adherbalem. I.
 465. præmiatur coronâ au-
 reâ à Scipione. I. 427. 497.
 Syphacem devincit. I. 495.
 Lælius orator. II. 62. 65.
 D. Lælius præfectus Pompejanus. III. 513.
 Lænas vide M. Popillius.
 P. Lænatis sævitia. II. 69.
 Lætorii Trib. Pl. cum Appio Coss. certa-
 mina. I. 47.
 Lætorius C. Crassò fidelis. II. 120.
 Lætus Pertinaci Imp. quem promoverat, in-
 fidias struit. II. 312.
 Lævino Coss. Rom. populus Jonium mare
 ingreditur. II. 25. Marcelloque Coss.
 Romani nova capiunt consilia. II. 23.
 Lævinus Coss. Elephantorum novitate tur-
 batur. II. 116. vincitur à Pyrrho.
 II. 174.
 M. Valer. Lævini ad Ætolos oratio. I. 417.
 de sublevanda Reip. inopia prudens
 consilium. I. 422. res gestæ. I. 418.
 seqq.
 M. Valer. Lævinus proconsul Africam va-
 stat, classemque Punicam cædit, & fu-
 gat. I. 454. Anticyram oppugnat. I.
 418. & capit. *ibid.* Romam re-
 vocatus res à se gestas in Senatu com-
 memorat. I. 431. Rom. Coss. creatur.
 I. 417. 696. Siciliam totam Romanis
 subjicit. I. 423. 424. in societatem re-
 cipit Ætolos. I. 417. triumphat. I.
 697.
 P. Valer. Lævini arrogans responsio ad Lit-
 teras Pyrrhi. I. 231. fiducia. *ibid.*
 P. Valer. Lævinus Coss. Rom. I. 230. à
 Pyrrho devincitur. I. 231. 232. quæ
 aliàs gesserit? I. 232.
 Lagarimanus dux. II. 594.
 Lagidi. II. 263.
 Lagos direpta. I. 633.
 Laipso Dux. II. 462.
 Lamachus Dux. II. 623.
 Lamocetense oppidum. II. 579.
 Lamia à Romanis oppugnata. I. 608. 600.
 constanter defensâ capitur. I. 609.
 Syllanus. II. 287.
 Lamina sub Constantino VI. inventa Chri-
 stum è Virgine nasciturum prænuntiat.
 III. 630.
 Lampadius Prætorii præfectus. II. 445.
 Lampedo Amazonum regina. II. 615.
 Lamponius Dux. II. 623. partis Marianæ.
 II. 182. Samnitum. II. 41.
 Lampridia Pescennii Nigri mater. II. 321.
 Aelius Lampridius historicus. II. 275.
 Lampisacum. II. 509. ab Antiocho rege op-
 pugnatum. I. 552.
 Lanâ verâ pluit apud Atrebatas. II. 201.
 Lanassa à Pyrrho rapta. II. 654.
 Lancia civitas. II. 53.
 Langbardi cum Childeperto Francorum rege
 pacem faciunt. II. 220. cum Doci-
 rупh duce gravia bella gerunt. II. 220.
 invaduntur à Constantino Imp. II. 222.
 pro Pontifice pugnant. II. 225. vin-
 cunt. II. 223.
 Langbardorum res gestæ in Pannonia. II. 217.
 victoriæ, & clades. II. 218.
 Langobardi, eorumque religio. III. 362.
 Laniogaisus tribunus. II. 446.
 Lanuviana templâ. II. 289.
 Lanuvina villa. II. 287.
 Lanuvinum oppidum. II. 131.
 Laodamia interficitur. II. 672.
 Laodicea. II. 438. afflicta terræ motu. III.
 249. expugnata. II. 80.
 Laomedon Ili filius. II. 4. ab Hercule im-
 & expugnatur. *ibid.* Jafonem, &
 Herculem despicit. *ibid.*
 Laomedontis filius Priamus. *ibid.*
 Soror Hefiona datur Telamoni.
ibid.
 Lapi-

- Lapidibus pluit Romæ. I. 14.
 Largius primus Dictator Romæ. II. 173.
 Laranda oppidum. 433.
 Larissa urbs. II. 630. ab Æoliis conditur.
 II. 58. capitur. I. 524.
 Larissam Antiochus frustra aggreditur. I. 595.
 in deditionem accipiunt Romani. I. 724.
 Larium. II. 420.
 permarinûm ædes dedicata. I. 687.
 Lartes Tolumnius. *vide* Tolumnius.
 T. Lartius Dictator primus Rom. I. 33.
 Euripianus occiditur. II. 306.
 Lascarorum stemma. III. 637.
 de Lathene Cydoneæ duce triumphat Metellus. II. 35. sub eo Romani sæpe fracti. II. 71.
 Laterani ædes exstruuntur à Septimio Imp. II. 150.
 Lateranus ditatur ab eodem. *ibid.*
 Plaut. conjuratus in Neronem. III. 265.
 summâ constantiâ cæditur. III. 268.
 Latii caput Alba, Juli opus. II. 12. Jugo Rom. subiecti status infelix. I. 164.
 Latinæ feriæ instauratæ. I. 108. 268. 526. 696. 713.
 Latini ab Anco Martio bello petuntur. II. 7.
 à Prisco Tarquinio vincuntur. II. 7. III.
 à Tarquinio Superbo domantur. II. 112.
 à populo Rom. sub Manlio Torquato, & Decio Mure Coss. instantur. II. 17. contra pop. Rom. insurgunt sub Mamilio duce Tusculano. II. 15.
 dimicant ad Regillum lacum. *ibid.* funduntur. II. 174.
 Jus civitatis; partem Imperii; ac Magistratuum poscunt. II. 17.
 partes Tarquiniorum suscipiunt. II. 15. pelluntur à Manlio Torquato. II. 115.
 societatem ineunt cum Rutulis. II. 103. ob Sex Captivorum millia à Romanis remissa Jovi Capitolino mittunt coronam auream. I. 34. 71.
 soli Volscos profligant. I. 46. contra quos Romanis favent. I. 34.
 succurrunt Romæ. I. 54. 180.
 superantur à Romanis. I. 33. à quibus deficiunt centum prope annis confœderati. I. 123. 126. at cæduntur. I. 127. 134.
 Tusculum ex improvise occupant, sed oppido à Rom. recepto delentur ad unum omnes. I. 134.
 vastant agros Samnitium. I. 159. occultè in Romanos bellum moventes. *ibid.* igne Satricum. I. 134.
 vocantur decem eorum principes Romam. I. 159. inde consultant de dando Romanis responso. *ibid.* 160. & post prælium pertinax à Romanis fugantur. I. 162. 163.
 Coloni pro non civibus Romanis judicantur. I. 569. redire domum jussi. I. 651. vocitant Ascanium Jobum, & Julum. II. 103. quem suspectum habent de nece Lavinia. II. 104. unde sic dicti? I. 3.
 Latinis Afranius præest. II. 39.
 Latinus Latiaris proditor infidus. III. 196. accusatur. III. 202.
 Latinorum rabies. I. 134.
 Rex Ascanius. II. 103.
 Latinus Comes domesticorum. II. 440.
 Rex cum Ænea pacem init. I. 3. II. 695. cui Italiam intranti obviat armatus. II. 5. Aborigenum. II. 103. Italia. II. 102. pacatus alloquio, Æneæ Laviniam consignat uxorem. *ibid.* II. 103. quâ morte decedat? II. 695. II. 103.
 Romuli avus. II. 59.
 Latini historiam paulò aliter pertexit Virgilius. II. 5.
 Latino Æneas succedit in regno. II. 6.
 Latinus Silvius Æneæ Silvii filius. *ibid.*
 Latium contra Romam insurgit. II. 39.
 Latringes. II. 296.
 Latrones in spelunca oppressi. I. 197.
 Lavacrum Ostiense. II. 289.
 Laude non minus, quàm præmio gaudent militum animi. I. 48.
 Laudias castrum. II. 478.
 Laudice mater Seleuci, miraque de ea. II. 651. fratri Mithridati insidiatur. II. 685. Nicomedi nupta Romam mittitur. *ibid.* sæva in proprios filios. II. 684. trucidatur. *ibid.*
 Lavicani Romanos bello petunt. I. 94. subacti rebelles. I. 95.
 Lavicos colonia deducta. *ibid.*
 Lavinia Anii sacerdotis filia. II. 102. desponsata Turno Rutulorum regi. II. 5.
 fit uxor Æneæ. *ibid.* II. 102. 103. 695. III. 667. inde bellum. II. 5.
 in sylvam fugit, & enititur Silvium. II. 104.
 Laviniam arcem Lausus occupat. II. 103.
 Lavinium conditur. II. 102. 695. ab Ænea. II. 5.
 contemnitur à Julo. II. 12.
 Lavinia, & Silvio relinquitur ab Ascanio. II. 6.
 unde sic dictum? II. 5. 103.
 Laumellum. II. 449.
 Laureæ perpetuò gestandæ jus C. Julio Cæsari indultum. III. 11.
 Laurentes Tirum Tatium Sabinorum ducem perimunt. II. 7.
 Acca Laurentia Romuli, & Remi nutrix. II. 8. 105. 109.
 uxor

- uxor Numitoris, cur Lupa dica-
 tur? II. 105.
 Laurentinae paludes P. Sulpicium ibi occisum
 testantur. II. 67.
 ob Laurentii, & Symmachi electionem con-
 tentio. II. 215.
 Laurentius Belunensis Episcopus orthodoxus.
 II. 221.
 Laurens ora. II. 102. 103.
 Lauricius compescit Isauros. II. 487.
 Lauro oppidum. II. 42. 47.
 Laurus Ægyptia. II. 47. in prætoria pup-
 pe enata. II. 25. 262.
 Lausus Laviniam arcem occupat. II. 103. &
 interficitur. *ibid.*
 ad Lautulas certamen anceps. I. 186.
 Lazi. II. 289.
 Lazica. II. 563.
 Lebedum condunt Jones. II. 58.
 Lecticæ usus fæminis probrosis ademptus. III.
 121.
 Lectisternia. II. 294.
 Lectisternium. I. 141. 150. 169. factum
 Romæ primum ob pestilentiam. I. 106.
 per triduum Romæ habitum. I. 330.
 Legati Achæorum, & Lacedæmoniorum Ro-
 mam missi. I. 639. & responso æqui-
 voto dimissi. *ibid.*
 Ætolorum ad Cos. Romanum. I.
 631. pacis petendæ causa. *ibid.*
 I. 601. quam non impetrant,
 quia insolenter se gerunt. I. 289.
 290. 623. Romam petunt. I.
 632. & Thessalorum ad Ro-
 manos. I. 704. 710.
 Alexandrini cum muneribus pri-
 mum Romam missi. I. 246. de
 Antiocho queruntur. I. 740. seqq.
 Antiochi, & Ptolomæi Romæ be-
 ne excepti. I. 757. pacem
 humiliter petentis oratio. I. 621.
 quam impetrant Romæ. I. 625.
 societatem renovant cum Ro-
 manis. I. 705. superba ad
 Achæos oratio. I. 589.
 Athenienses ad Ætolos. I. 585.
 apud quos contra Philippum per-
 orant. I. 518.
 Attali coronam auream pondo
 CCXLVI ponunt in Capitolio.
 I. 535. de Antiocho querun-
 tur. I. 528.
 Bojorum Romam missi. I. 295.
 Campani ad Romanos missi. I. 350.
 351. I. 151.
 Carthaginienses auditi in Senatu
 Rom. I. 726. Romam veniunt,
 at pace infectâ dimittuntur. I. 499.
 rursus eò veniunt, & pacem im-
 petrant. I. 506. 507. quam pe-
 tierant. I. 505. & ad cujus con-
 firmationem Romam mittuntur.
 I. 508.
 Chalcidenses de Prætorum sævitia
 queruntur. I. 728.
 Civitatum Græcarum conquerun-
 tur de Antiocho. I. 580. Ma-
 cedoniæ Perseo ad bellum pa-
 cunias offerunt. I. 719.
 Epirotarum. I. 603.
 ex Tisdro ad Jul. Cæsarem. III. 540.
 Galliæ ad Jul. Cæsarem. III. 397.
 aliique de Cos. Rom. queruntur.
 I. 727. in bello Macedonico
 auxilia Romanis offerunt. I. 739.
 inde donantur. *ibid.*
 Græciæ ad Romanos. I. 500.
 Hispanorum de Magistratum
 Rom. injuriis queruntur. I. 726.
 & impetrant satisfactionem. *ibid.*
 Lacedæmonii violantur ab exulibus.
 I. 639. & necantur. I. 640.
 Macedoniæ apud Ætolos perorant
 contra Romanos. I. 518.
 Masaniissæ Romam missi. I. 497. in
 Senatu perorant, & remuneran-
 tur. I. 497. 498.
 ad Masaniissam. I. 512.
 Nabidis pacem Romæ impetrant.
 I. 569.
 Neapolitani Romam veniunt, Ro-
 manosque auro donant. I. 338.
 à Pæsto cum pateris aureis Romam
 missi. I. 339.
 Pamphili dona Romam afferunt. I.
 739.
 Persei ad varios. I. 716. 732.
 Philippi Macedonum regis capiun-
 tur à Romanis. I. 362. dolosi.
ibid. infectâ re Româ dimissi. I.
 539. ad Romanos. I. 548. 603.
 quæis auxilia addicunt. I. 593. à
 tentatis regem purgant. I. 658.
 Pœnorum ad Philippum. I. 362. 364.
 Prusiæ de pace cum Perseo ineun-
 da agunt. I. 739.
 Ptolomæi. I. 511. 608.
 ab Rege Syphace Romam veniunt.
 I. 431.
 Rhodiorum ad Regem Syriæ. I. 546.
 Romani ab Æquis malè habiti. I. 60.
 contra quod protestantur. *ibid.*
 Athenas missi ad describendas le-
 ges, & instituta Græciæ cognos-
 cenda. I. 62. contra jus gen-
 tium occisi. I. 84. III. 409. 410.
 ad Gallos missi ob Clusinos. I.
 114. cum quibus contra jus
 gentium ad certamen veniunt. I.
 115. Gallis eos sibi tradi po-
 stulantibus à plebe negantur. *ibid.*
 ad Samnites missi in causa Cam-
 panorum malè excipiuntur. I.
 152. 178. sorte lecti. III. 333.
 à Tarentinis ludibriis, convitiis-
 que onerati. I. 225. turpiter
 violantur à Senonibus. I. 224.
 verè liberaliter habiti à Pyrrho.
 I. 233. ad quem perorant. *ibid.*
 Legati Romanorum Alexandriam missi rever-
 tuntur. I. 248. apud Hannibalem non
 admissi eunt Carthaginem. I. 308. Car-
 thagi-

- thaginem missi. I. 310. Carthagen-
sibus superbè respondentibus bellum in-
dicunt. I. 311.
à Gallis ridentur. *ibid.* multos
ad societatem sollicitant vario
effectu. *ibid.*
in varia loca missi. I. 338. ad Sy-
phacem, & alios regulos Afri-
cæ. I. 431. Syracusas. I. 381.
ubi malè excepti à Rege. I. 371.
violati prope à Carthagenensibus. I.
500. apud quos de bello gal-
lico. I. 512.
- Legatio de captivis redimendis Romam missa.
I. 346. directa ad Annibalem ex Italia
revocandum. I. 494.
Romanorum Delphos donum por-
tantium. I. 472. missorum in
Asiam ad Idæam Matrem peten-
dam. I. 479. quam impetrant
ab Attalo rege. *ibid.* ad Sy-
phacem speculatum. I. 492. in
Macedoniam. I. 699. Rho-
dum, & Cretam. I. 709.
- Legationis in Græciam Romanæ renuntiatio,
tum ap - tum improbata. I. 717.
- Legationes variæ: ad Achæos Romana. I. 532.
decem Romanorum in Macedoniam pa-
cis causâ. I. 548. in Africam Roma-
na. I. 726. Galliam transalpinam Rom.
I. 668. Græciam ad tuendos socios.
I. 582. 584. seqq. è qua revertitur,
& redit. I. 661.
Romanorum ad Jugurtham his,
sed frustra. II. 726. Ptole-
mæum Regem. I. 510. II. 176.
Regem Antiochum. I. 573. 552.
Saguntinorum in Senatu Rom. gra-
tias agentium. I. 469. & be-
ne Romæ habitorum. *ibid.*
Syracusanorum ad Andranodo-
rum. I. 377. Appium Rom.
I. 379. Marcellum. I. 401.
Tarentinorum ad Annibalem. I.
514.
Thracum bene habitorum Romæ.
I. 709.
Variorum de prosperis ad Rom. I.
727. seqq. urbes suos Scipioni
dedentium. I. 621.
Volsinensium Romam ad exoran-
dam opem contra oppressores.
I. 251. proditorum, & cru-
deliter occisorum. I. 251. 252.
- Legationes variorum. I. 519. 572. 710. 713.
717. 714. 716. 740. 741. 750. 754. 756.
593. 625. 641. 658. 659. 665. 671. 677.
- Legatorum Antiochi regis oratio. I. 572. &
altercatio cum Romanis. I. 573.
Carthagenensium violatores à Ro-
manis extraditi. I. 643.
Eumenis querelæ de Antiocho. I.
659.
Philippi Macedonis oratio varia in
Senatu Rom. I. 506.
Romanorum acta in Græcia. I. 731.
- in Cn. Manlium gravis oratio.
I. 644.
violatores violatis dediti. I. 251.
Legatus Antiochi de pace missus nihil impe-
trat. I. 618. 619. Consulari potestate.
quid? III. 659.
- Leges decem tabularum feruntur. I. 63. illis
adduntur adhuc duæ. I. 64. quæ XII.
tabularum dictæ publicantur. *ibid.*
de Majestate ad utrumque sexum
pertinent. I. 288. novis civi-
bus. I. 640.
fœnebres. III. 204.
frumentarias fert C. Gracchus. II.
120.
Lycurgi. II. 620.
Macedonibus præscriptæ. I. 765.
moderata à Tiberio. III. 175.
Publilæ. I. 164.
Regiæ, unde dictæ? III. 657.
Valeriæ, & Horatiæ. I. 70.
variæ. I. 122. 157.
varias sancit Augustus. III. 27.
- Legum initia, & progressus. III. 175.
- Legio Campana, quæ, & unde vocata? I.
229.
Linteata, quid, & unde? I. 213.
Romana funditus per Gallos deleta.
I. 207.
Romanorum decimata. III. 174.
- Legiones duæ apud Ubios insaniunt. III. 146.
seqq. Vetera seditiosæ. III. 148. tur-
batores suos cædunt. *ibid.*
seditiosæ inter se discordes. III.
144.
Romanæ inter Dictatorem, & Ma-
gistrum equitum divisæ. I. 336.
miserè periclitantur. III. 152.
sub Nerone in Britannia sub ju-
gum missæ. III. 90.
- Lemanus palus. II. 451.
- Lemnus insula. II. 509.
- Lenæus grammaticus in Pompejum M. gratus.
III. 128.
- Lentienfes Alemanni. II. 599.
- Lentienfibus Alemannis bellum infertur. II.
444.
- Lentuli castrum capitur. II. 40. exercitus
funditur à Spartaco. *ibid.*
Catilinæ focii confilia detecta. II.
43. 71. litteræ ad Catilinam.
II. 713. molimina. *ibid.*
fugiunt. II. 76.
- Lentulo Cof. belli Pompejani initium. II. 34.
73.
- Lentulus augur Flamini Diali obsistit. III. 180.
Conjurationis Catilinariæ socius. II.
42. 712. custodiæ traditur. II.
714. detectus. II. 713. stran-
gulatur. II. 717. in carcere.
II. 43. 71.
- Consul emptus. II. 76. Dacos
vincit, & Sarmatas. II. 51. Li-
bycum fratrem obsidet. II. 35.
per Julium Cæsarem occiditur.
II. 123.
- Cn.

- Cn.** Lentuli periculum à milite seditioso. III. 144. seqq. præconium, mores, & mors. III. 192.
Cn. Lentulus Trib. Mil. Consuli in prælio vulnerato equum offert. I. 343.
L. Lentuli Consilium. I. 178.
L. Lentulus Cof. Rom. infensus Caj. Julio Cæsari, favet Pompejo. III. 468. seqq. quare? III. 469. quæ fata subierit? III. 471. 513. seqq.
Lnc. Corn. Lentulus Cof. Rom. I. 244. 294. 506. Africam provinciam ambit. *ibid.* devictis Samnitibus & Lucanis triumphat. I. 246. Liguribus victis triumphat. I. 294. redux ex Hispania triumphum petit, sed ovans tantum urbem ingreditur. I. 515.
Pontifex Max. moritur. I. 389.
Leo Imp. orientis. II. 211. Asprum cum filio suo multat exilio. II. 212. Leonem suum filium consortem regni efficit. II. 211. qui clericus fit. II. 212. moritur. *ibid.*
Leo Constantinum Imp. pellit. II. 224. Imperium invadit. *ibid.* jugulatur. *ibid.*
Leo admodum sævus. II. 225. Imp. Orientis suffectus Theodosio. *ibid.* S. s. imagines incendit. *ibid.*
Leo Papa Attilam placat. II. 210. III. 603. Genfericum lenit. II. 211.
Leon Atheniensis Romæ Patronus Ætolorum. I. 632.
Augustus, & Imperator appellatur. III. 603. 626. Cæsarem facit Leontem alterum. III. 603. in oriente annis XVI. præfuit. III. 604.
Leon II. anno uno Imperio præfuit. III. 604. 627. Zenonem Imp. coronat. *ibid.* Conon, sive Isaurus Imp. Orientis. III. 630. quæ gesserit impie? *ibid.* unde cognomento *εὐνομαχον*? *ibid.*
Leo IV. Imp. Sacrilegii pœnas luit. III. 630. V. Armenius Imp. Iconoclasta. III. 631. VI. Imp. Philosophus, ejusque gesta. III. 632.
Leo Pontifex Rom. Carolum M. Imperatorem Romanorum creat, & coronat. III. 642.
Leonatus victus. II. 647.
Leonas Quæstor. II. 494. à Constantio Imp. ad Julianum missus. III. 596.
Leones quatuor mansueti in Arabia se capiendos præbent. II. 289. mansueti LX. in ludis sæcularibus. III. 579.
Leonidas Rex. II. 617.
Leonides. II. 420.
Leonnatus Macedo Pyrrhum de periculo monet. I. 231.
Leopardi cicures in ludis sæcularibus. XXX. III. 579.
Leonorius regulus Bizantium repetit. I. 634. Regi Bithyniæ succurrit. *ibid.*
Leontius Imp. Orientis. III. 629. naribus truncatis custodiri juberetur. *ibid.* Urbis præfectus seditiones com-
primit. II. 448.
Leontini à Romanis deficiunt. I. 380. ur-
be eorum captâ *ibid.*
ad Leontinos præsidium Syracusis mittitur. I. 379.
Leontinus. II. 586.
Leosthenes rex occiditur. II. 647.
Lepida Cassii uxor accusatur. III. 272.
Galbæ Imp. uxor liberis duobus editis moritur. III. 96.
suppositi partus, & majestatis convincitur, & condemnatur. III. 174. interficitur. III. 230.
Emilia Lepida Claudii Cæsaris Sponsa. III. 77. adhuc virgo repudiatur. *ibid.* amita Neronis ab eodem affligitur. III. 82.
Drufo nupta mortem sibi infert. III. 209.
M. Lepidi Trib. Pl. oratio ad plebem. II. 755. seqq.
Lepidus fugatur à Cn. Pompejo M. II. 123.
Emilius. augur. II. 65.
M. à Caligula scelestè dilectus. III. 64. Africæ proconsulatum politicè recusat. III. 176. Antonio adhæret. II. 48. quocum, & Cæsare Triumviratum invadit. *ibid.* II. 124.
Basilicam Paulli reficit. III. 182. copiis Tiberianis præficitur. II. 90. donatur ornamentis triumphalibus. II. 91. exercitu spoliatus in perpetuum relegatur. III. 21. in Asiam mittitur. III. 176. Etruriam proficiscitur. II. 42. insigniter laudatur. III. 188. Lucium Paullum fratrem proscribit. II. 48. 79. nuntiat Cæsari, Sicilia excedat. II. 82. per colloquia repellit M. Antonium. II. 78. perimendi Cæsarem consilia capit filius. II. 84. pre- & opprimitur à C. Mæcenate. *ibid.* pro C. Lutorio perorat, frustra. III. 178. 179. repellitur urbi exercitum admo-
vens. II. 42. quo exiit Cæsaris genibus advolutus. II. 82.
Senatus hostis judicatur. II. 79. virâ excedit. II. 42. III. 206. vituperatur. II. 82.
Leporem frequenter comedit Alex. Severus Imp. II. 353.
Leptitana soror Severi Imp. II. 319.
Leptitani mulctati. III. 551. Romanis semper fideles auxilium petunt, & ob-
tinent. II. 738.
Leptitanorum lingua, & leges. II. 739.
Leptitanus. II. 316.
Hhh 2 Leptis

- Leptis opp. origo, & situs. II. 738.
 Leptis oppidum. II. 133. deditur Cæsari.
 III. 534. frustra oppugnatur à Labie-
 no. III. 538. incurfatur ab Aufuriana.
 nis. II. 571. provinciæ Africae. II. 150.
 Lesbon applicat Pompejus. II. 45.
 Lesbos, seu Lesbos infula. II. 509. inha-
 bitata ab Orestis liberis. II. 58.
 Leucadem insulam succingit Octavius Cæsar.
 II. 50.
 Leucæ expugnantur à M. Agrippa. II. 83.
 Leucas Acarniæ caput. I. 545. ubi confi-
 lium habitum de societate Rom. am-
 plectenda. *ibid.*
 oppugnatur, & prodicione capi-
 tur pertinaciter defenfa. *ibid.*
 qualiter situata? *ibid.*
 Leucaten montem succingit Octavius Cæsar.
 II. 50.
 Leuce infula. II. 511.
 Leucopetra. II. 120.
Leuius, vaniusque est, sua decreta, & consulta
tollere, quam aliorum. I. 59.
 Leutharius Francorum Dux moritur. II. 218.
 Lex Æmilia de censuræ tempore contrahen-
 do. I. 86.
 Agraria promulgatur. I. 106. rur-
 sus agitur. I. 296.
 Annaria. I. 684.
 Atilia, & Decia. I. 188.
 Cæsaris de agro Campano plebi
 dividundo. II. 74.
 Cincia postulat, non impetra-
 tur. III. 213.
 de Ambitu. I. 87. Appellatio-
 nibus. III. 249. binis matri-
 moniis. II. 202. Coss. intra
 decennium non reficiendo. I. 202.
 incestu Romæ lata sub Claudio.
 III. 221. Latinis. I. 694. de
 locis consecrandis. I. 196. Ma-
 ribus non castrandis. II. 475.
 mulctarum æstimatione lata. I.
 89. nexis liberandis. I. 222.
 Sacerdotibus. II. 66. suffra-
 giis. I. 223. testamentis. II. 311.
 Icilia. I. 63.
 Majestatis. III. 153. 163.
 Manlia. I. 146.
 ne quis Censor iteratò fiat. I. 252.
 Ogulnia de Pontificum, & Augu-
 rum numero. I. 199.
 Oppia. II. 118. I. 556. abroga-
 ta. I. 559.
 Papia ab Augusto lata. III. 175.
 Papiria. I. 222.
 Pedia adversus Cæsaris interfecto-
 res. II. 80. Popillia. I. 146.
 Porcia de tergo civium. I. 200.
 Sempronia foenebris contra frau-
 des. I. 577.
 Sextia de ære alieno. I. 135. mo-
 do agrorum. *ibid.*
 Tebronia. I. 74. Terentilla. I.
 54. 55. Valeria tertia de pro-
 vocatione. I. 200.
 Voconia contra luxum muliebrem.
 I. 733. impugnata acriter, sed
 acrius defenfa tandem recipitur.
ibid.
 Volsiniorum detestabilis de licetate
 stupri, & adulterii. I. 251.
 ut Monachi militent. II. 202.
in Lege Papia moderatio quæritur. III. 174.
 Legis Papiæ Poppææ vacatio. III. 75.
 Libanius rhetor malè Julianum imbut. III.
 598.
 Libanus Syriæ transgreditur Pompejus. II. 34.
 Libanus mons. II. 438. III. 351.
 Libelli famosi contra Tib. Neronem sparsi.
 III. 54.
 Liberæ Eleusinæ initia Roma colit sub Ha-
 driano Imp. II. 130. 131.
 Liberalitas Augusti Cæsaris in omnes ordines.
 III. 28.
 Liberi pop. II. 472. Seiani ob invidiam pa-
 tris occisi. III. 200.
 Liberi, Cererisque certamen Campania. II. 17.
 Liborius Christianus Antistes sede pellitur. II.
 448.
 Libero, Liberæque ædes sacrantur. III. 163.
 Liberum se afferit Caligula ex thoro Baccha-
 nali. II. 127. Patrem M. Antonius. II.
 83.
 Libertas Achaïæ decantata Nemææ in theatro.
 II. 25.
 Libertatis ædes in Aventino condita, & de-
 dicata. I. 289.
 Liberti à Claudio prædilecti. III. 77.
 Libertini amoventur tribu. II. 115. in Sena-
 tum leguntur. II. 116. in Exquilinam
 tribum conjiciuntur. I. 758.
de Libertis ingratis deliberatio. III. 237.
 Libertorum erga servatores fides media. II. 79.
 Libido Augusto Cæsari exprobat. III. 33.
 Caligulæ. II. 127. Cleopatrar.
 II. 125. coërcita. III. 112.
 excessiva Tib. Neronis. III. 49.
 feqq. muliebris compressa.
 III. 168. vaga C. Julii Cæ-
 saris. III. 12.
 Libino Comes. II. 498.
 Libo à Cæsare pellitur Etruriâ. II. 44. cir-
 cumvenit Cæsaris Duces. *ibid.* oppri-
 mitur. II. 94.
 Drusus scelerata init consilia. II. 95.
 Pompejanus colloquium cum Jul.
 Cæsare petit, & obtinet. III. 497.
 quæ gesserit? III. 499. rece-
 dere cogitur à Cæsarianis. *ibid.*
L. Jun. vide Junius.
 Libri aditi. I. 346. artium noxiarum com-
 buruntur. II. 575. fatidici aprocry-
 phi supra bis mille combusti. III. 26.
 Liburni domantur à C. Fulvio Centimalo du-
 ce. II. 22. qualiter situati? *ibid.* sub-
 duntur Romanis. II. 8.
 Libycum fretum Lentulus obsidet. II. 35.
 Libyi quales in Africâ? II. 724.
 Libyssa. II. 117.
 Licinianus, Crispus, Constantinus, Cæsares.
 II. 141.

- II. 141. 152. Valens. *vide* Valens.
Valerianus. *vide* Valerianus.
- Licerius Imp. Episcopus apud Salonas effici-
tur. II. 212.
- Licinii Crassi dictum in Cn. Domitium Æno-
barbum. III. 81.
- A.* Nervæ Siliani laus. II. 91.
- Licinius Augustus creatur. II. 140. im-
perium quærit. *ibid.* II. 153. pul-
sus Chalcedona concedit. II. 141.
quæis moribus? II. 153. vitâ
cedit. II. 140. 153.
- Crassus gladiatores fugat. II. 40.
- Gallienus *vide* Gallienus.
- Junior Cæsar à Constantino M.
factus occiditur. III. 591.
- Mucianus ad saniora reducitur à
Vespasiano Imp. II. 146. notæ
vir impuditiæ toleratur parùm
reverens in Vespasianum. III. 113.
cui favet Provinciæ Præses. III.
111.
- Proculus calumniarum Sator. III.
294. imprudens. III. 302.
Othonianis cæsis fugit. *ibid.*
Præfectus Prætorii. III. 285.
& exercitûs. III. 302.
- C.* Crassus Cof. Rom. I. 711. ad
bellum Macedonicum abit. I.
717. fugatur à Perseo, &
vincitur primo prælio. I. 721.
multa impotenter in socios agit.
I. 726. oppida varia expug-
nat. I. 724. Perseum cum
suis pellit. I. 723. cui etiam
victus pacem negaverat. I. 722.
quæ gesserit? I. 719. seqq.
- C.* Stolo à plebe consul alter fit. II.
113. legem fert agrariâ.
ibid. suâ lege punitur. *ibid.*
primus. I. 147.
- L.* Squillus Cassium legatum vulne-
rat. III. 527.
- M.* Crassus conjurationis Catilinariæ
consciis fuisse dicitur. II. 708.
- M.* Strabo Trib. Milit. ab Istris op-
primitur. I. 692.
- M. Jul.* Licinianus consors imperii legitur.
III. 588. 589. cur sic dici
voluerit? III. 588. eunuchos
quomodo vocaverit? III. 590.
622. hostis acerrimus lit-
teratorum, & Christianorum.
III. 589. 622. prostratus sæ-
pe, & fugatus à Constantino.
ibid. trucidatur à militibus,
in exilium relegatus. III. 589.
seqq.
- M. Jul.* Liciniani genus & adolescentia.
III. 589. gesta præclara. III.
588.
- P.* Calvus vir moderationis expertæ
filium sui loco tribunum milit.
creari postulat, & impetrat. I.
108.
- P.* Crassus inter candidatos plures
Pontifex Maximus creatur. I.
390. & Cof. I. 468. Ma-
gister equitum. I. 431. &
Censor. I. 432. abdicat.
ibid. morbo cum exercitu
suo afflicatur. I. 478. mori-
tur. I. 665. præconiis extol-
litur. I. 491.
- L. Por.* Licini Prætoris gesta. I. 449.
- Liçtoria virga. II. 20.
- P.* Ligarius Afranius à Cæsare captus ob
perfidiam necatur. III. 545.
- Ligures ad Alpes siti, Varum, inter, &
Macram. II. 22. Bæbium Prætorem
circumveniunt, & occidunt. I. 626.
castra Romana oppugnant. I. 678.
contra Romanos armantur. I. 477.
devicti à M. Bæbio, Fulvio, &
Postumio. II. 22. Q. Minu-
cio. I. 581. 604. ad Cary-
stum. I. 705. Mutinæ. I. 696.
- Friniates, Apuani, cæterique om-
nes domiti. I. 651.
hostes perpetui populi Rom. I.
ibid. in deditionem Romano-
rum accepti. I. 536. 687. in-
genti clade prostrati se dedunt.
I. 679.
- Marcium Cof. Rom. circumveni-
unt. I. 656. multosque cæ-
dunt. I. 657.
- pacem perpetuam orant, & ex-
orant. I. 681.
- plures Senatus Consulto in liberta-
tem restituti. I. 709.
- quærit. I. 676.
- rebellant. I. 695. sed oppri-
muntur. I. 682. vincun-
tur. I. 296. 695. II. 117. 119.
121. deduntur, cùmque
bonis venduntur. I. 705. in-
de inter Patres dissensio. I. 706.
- Statiellates cæsi. I. 709.
- Liguricum bellum. II. 259. *vide.* bellum
Ligurum agri vastati, & oppida capta. I.
587. conjuratio nuntiata Senatui. I.
572. rebellio. I. 576.
- Ligusticum bellum. II. 22. *vide.* bellum.
finum obsidet Gratilius. II. 35.
- Sp.* Ligustini oratio à Senatu laudata. I. 712.
- Ligustinorum Ilvatum natio Romanis dedita.
I. 537.
- Lilingis. II. 271.
- Lilybæi urbis obsidio per solidum decennium
tracta. I. 281. urgetur à Romanis. I.
286.
- Lilybætani erumpentes opera Romanorum
igne vastant. I. 284. obsessi per
Hamilcæris stratagema rebus necessariis
instructi. I. 289.
- Lilybæum à Carthaginensibus munitum fru-
stra à Pyrrho obsiderur. I. 242. com-
meatus importatur. I. 285. dejicit
Atilius Calatinus. II. 117. oppugna-
tur à Romanis pertinaciter, sed & per-
tina-

- tinaciter defenditur à Pœnis. I. 282. seqq.
- Limigantes Sarmatæ. II. 471. dolosè invadunt, sed non sine clade Constantium. II. 486.
- Limnæa capta. I. 597.
- Limyra urbs. II. 87.
- Lindius. II. 514.
- Lingones. II. 194. palam à Romanis deficiunt. III. 343.
- Lingonum Legati seditiosè agunt. III. 287.
- Lipara urbs Punica. I. 268. sine successu à Romanis oppugnata. I. 269. tandem capta non sine sanguine urbicolarum. I. 277.
- Liris à Pyrrho rege domatur. II. 19.
- Liscus summo Magistratui præest apud Æduos, suosque apud Julium Cæs. accusat. III. 394.
- Lissum Cæsari deditur. III. 500.
- Litabrum opp. capitur. I. 581.
- Litania septiformis, unde sic dicta? II. 221.
- Litavicus Æduorum rebellantium ductor. III. 447. bonorum publicatione multatur. III. 448.
- Lites compendiosissimè decise. III. 112.
- Lithinon Pyrgon vicum quendam nominant Sacæ. II. 526.
- Liticiani. II. 209.
- Litorius Comes Gothos fugat. II. 208. infeliciter cum eis pugnat. *ibid.*
- Litteræ a Legatis Macedoniae contra Deme- trium confictæ. I. 678.
- Litterarum inventores. III. 215.
- Litteratos inter, & Litteratores, quæ distin- ctio? III. 126.
- Livia Augusta Ulysses stolatus à Caligula ap- pellata. III. 62.
- Diocletiani uxor marito ficus venenatas porrigit. III. 587.
- Drusilla matrimonio Tib. Neronis, & quidam prægnans abducitur ab Augusto. III. 32. nihil li- berorum Augusto tulit. *ibid.* parit Drusum patrem Claudii Cæsaris. III. 70. refert ho- nores divinos à Claudio Cæsare decretos. III. 73.
- Drusi Claudiani filia describitur. II. 81. fugit Augustum. *ibid.* in Siciliam pervehitur. *ibid.* Octavio nubit. II. 82.
- Drusi uxor ad necem mariti im- pellitur. III. 184. à Sejano stuprata. *ibid.* ab eo in uxo- rem scripto petitur. III. 191. gemellos parit. III. 168. fe- creta mariti prodit. III. 185. feveris à Senatu decretis exagita- tur. III. 202.
- Livia effigiem pueri, habitu Cupidinis, in æde Veneris Capitolinae dedicat. III. 58.
- Medullina Camilla Sponsa Claudii Cæs. III. 77. vitâ cedit ipsâ die nuptiis destinata. *ibid.*
- Orestilla Pisoni à Caligula in uxo- rem abripitur. III. 62. rele- garur. *ibid.*
- Liviam alienam conjugem jungit sibi Augu- stus. II. 144. cui jamtum erant filii duo: Tiberius, & Drusus. *ibid.*
- Liviae Drusillæ prætervolans aquila, galli- nam albam lauri ramulum rostro tenen- tem dimisit in gremium. III. 95.
- Liviana familia, etsi plebeja, admodum flo- ruit. III. 43.
- Livianus Turbo eques Romanus. II. 278.
- Livilla filia Germanici. III. 58.
- Livillia soror Claudii Cæsaris. III. 71. fratrem judicat regiminis incapacem. *ibid.*
- Liviorum gesta. III. 43.
- Livius Historicus. II. 62.
- Poëta. I. 141. Romanus. II. 72.
- Salinator Asdrubalem debellat. II. 24. & sternit. II. 118. de Illyriis triumphat. *ibid.* quæ gesserit? *ibid.*
- C. Livius legatus Prusiam regem in amici- tia Rom. confirmat. I. 615.
- Præfectus classis Rom. in Græciam properat. I. 605. Italiam trajicit. I. 612. Lycios fugat. *ibid.* perorat in Drusum. III. 159. Præfectum Antiochi prælio navali vincit. I. 606. quæ aliàs gesserit? II. 610. seqq. quid senserit de re maritima? I. 612. Sexton capit. I. 610. tempestate Deli tenetur. I. 605. variâ fortunâ expeditiones facit. I. 612.
- Salinator Prætor creatur. I. 582.
- Pontifex. I. 208. II. 115.
- Præfectus Tarentinae arcis aliquot Tarentinorum Millia fugat, & cædit. I. 423. animat mili- tes. I. 209. quæis Senatûs sententiis subjectus? I. 440. reluctans Cos. creatur. I. 444. Romam reversus. I. 456. suc- censet civibus. I. 447. Ta- rentum tuetur. I. 376. 377. triumphat. I. 457. unde Sa- linator dictus? I. 489.
- M. Livii encomium. I. 444.
- M. Drusi seditio. II. 38. 39. 66.
- L. Livius Andronicus ludos novos Romæ instituit. I. 293.
- Tit. Livii scripta sugillata à Caligula. III. 64.
- Locrenses à Romanis ad Pœnos deficiunt. I. 361. astu capti Pœnis se dedunt. I. 369. conditionibus æquis. I. 370. quam mirè Crotoniates devicerint? II. 659. Scipionem accusare nolunt. I. 483.
- Locrensis libertas restituitur. I. 483.
- Locrensis defectionis authores puniti. I. 478.
- Locrensi Legatorum flebilis habitus, & oratio. I. 481. urbs cum utraq- ue arce occupata. I. 477.

- Locri ad Romanos deficiunt. I. 241. Latinorum colonia. II. 104. 116. oppugnati. I. 440. 442. relictæ. I. 441. 442.
- Locusta venefica infamis. III. 235.
- Locustæ in Apulia. I. 706.
- Lœmodes species pestis. II. 482.
- Lollia Paullina à Caligula in uxorem abrepta. III. 62. relegata jussu Agrippinæ interficitur. III. 223.
- Lolliana clades tempore Augusti in Germania accepta. III. 24.
- Lollianus. II. 136. artium vetitarum scriptor necatur. II. 565. necat Postumium tyrannum. II. 385. tyrannus occiditur. II. 386.
- Lollii Gentiani ager, patria Helvii Pertinacis Imp. II. 150.
- M. Lollii clades in Germania. II. 86. perfida ejus consilia, & mors. II. 87.
- Lollius Professus à Severo Imp. occiditur. II. 318. Samnites prædator. I. 250.
- M. Lollius auctor pravitatis, & discordiarum C. Cæsari. III. 178.
- Londinium in Britannia. III. 250.
- Longa Alba. *vide* Alba.
- Longinus, Catilinæ socius. II. 42. Philosphus occiditur. II. 407. Præfectus in Italiam mittitur. II. 219. Selymatheus captus, ut fera dilaniatur. III. 604.
- Longobardi. II. 273. à Tiberio Cæs. fracti. II. 88. in Italiam à Narsete evocati eam occupant, ac longo tempore retinent. III. 606. qui? *ibid.* Romam occupant, sed frustra. *ibid.*
- Lonium Aureliæ oppidum. II. 287.
- Lopix. II. 290.
- Lorii. II. 131.
- apud* Lorios moritur Antoninus Pius Imp. II. 149.
- Lorne castellum. II. 485.
- Lotharius I. Imp. regno abdicato monasterium ingreditur. III. 642. seqq.
- Lotharius II. Imp. pius, & in Pontifices Rom. religiosus. III. 645. quæ gesserit præclare? *ibid.*
- Luæ Matri dicantur arma hostibus erepta. I. 158.
- Luca. II. 61.
- Lucani à Rom. in fidem recepti. I. 166. 169. contra Samnites Romanos implorant. I. 201. dolosè à Tarentinis in Rom. concitantur. I. 170. fœdus cum Romanis pangunt. I. 201. Pyrrho contra Rom. sociantur. I. 232. recepti in ditionem pop. Rom. sine certamine. I. 458. scripta. III. 134. sternuntur à M. Curio Dentato. I. 116. vita. III. 134.
- Lucania sub signis Tefelini. II. 39. domatur à Carbone. *ibid.*
- Lucaniæ pugna. II. 18.
- Lucaniam corrigit Aurelianus Imp. II. 137.
- Lucanicus. II. 570.
- Lucanorum mores. II. 664.
- Lucanus à Romanis captus. II. 19. conjugationis Pisonianæ socius. III. 135. immoderatæ linguæ poëta. III. 134. seqq. libero mortis arbitrio sibi imperato venas medico secandas præbuit. III. 135.
- Lucatius tradit Æneam proditorem patriæ fuisse. II. 102.
- Lucejus Torquatus occiditur. II. 306.
- Luceres centuriæ. II. 110.
- Luceria. II. 61. Apulaurbs. II. 115. ad Samnites deficit. I. 187. capta. I. 182.
- Luceriam Colonia missa. I. 187.
- Lucerini a Fabio Maximo vincuntur. II. 115. delentur. I. 187.
- Lucii prænomen Claudia Gens repudiat. III. 42. Cæditii virtus laudatur. II. 92. Cæsaris obitus. II. 294.
- Lucilius Poëta. II. 65. Saxo Tarpeio dejicitur. II. 69.
- Lucillianus Comes. II. 473. 501.
- Lucillii Longi mors, & funus publicum. III. 187.
- Lucillius Capito damnatur. III. 187. centurio a seditiosis militibus interficitur. III. 144.
- Lucius Ælius *vide* Ælius. Afranius Cos. II. 43. Agrippa adoptatur ab Augusto. II. 86. moritur. II. 87. Albinus fugientes Vestas suscipit. II. 16. Annus Verus. *vide* Verus. Cæsar ab Antonio nepote proscribitur. II. 48. Cæsaris nepos contra Armenios missus moritur. II. 52. Cornelius Scipio *vide* Scipio. Paullus a Lepido fratre proscribitur. II. 48. Quinctius Dictator. II. 20. ab aratro dictus Volscos domat. II. 15. 113. M. Minucii castra pene capta servat. *ibid.* quæ gesserit? *ibid.* *vide* Q. Cincinnatus. Stilo occiditur a Severo Imp. II. 318. Sylla *vide* Sylla. Tarquinius obtruncat Servium Tullium. II. 7. *vide* L. Tarquinius. Verus. II. 131. *vide* Verus. Volusius Mæcianus Jurisconsultus. II. 291.
- Lucomo, quis? II. 111.
- Lucomon. II. 110.
- Lucretia Collatini Tarquinii uxor. I. 24. ab industria, forma, & castitate laudata. *ibid.* constupratur a Sexto Tarquinio. I. 24. II. 7. 112. ferro hoc dedecus expiat. II. 14. 112. patrem, maritum, amicos convocans, sibi que ultro

- ultrò mortem adsciscens. I. 24. ultionem suā mandat Bruto, & Collatino ducibus. II. 14.
- Lucretius Ædilis Gracchi corpus in Tiberim projicit, unde Vespillo. II. 120.
Offella Marium obsidet. II. 121.
Poëta Rom. II. 72.
- C. Lucretius Prætor cum classe in Græciam navigat. I. 717. Heliarrum expugnat, & diruit. I. 722. in deditionem Thebos accipit. I. 722. in socios impotenter multa agit. I. 726. per Chalcidenses accusatur. I. 728. damnatur. *ibid.* laceratur a Tribb. pleb. I. 727.
- L. Lucretius Tricipitinus Cof. efficitur. I. 54. contra Volscos missus nomen cum gente prope delevit. *ibid.* è prælio redit prædâ magnâ, gloriâ majore. I. 55. illam dominis restituit. *ibid.* triumpho honoratur, dilato paulisper ob turbas tribuni. *ibid.*
- Sp. Lucretius. II. 172. Cof. creatus in locum Bruti intra paucos dies obit. I. 29. Larissâ castella multa occupat circa Tempe. I. 737.
- in Lucrino lacu milites, & remiges exercet M. Agrippa. II. 82.
- Lucrinus Italiæ portus. I. 17.
- Lucretus Barbarorum, & Romæ ob mortem Germanici. III. 58. universalis post mortem Alexandri M. II. 645.
- Luculli castra capiuntur à servis. II. 40. filii interitus. II. 80.
- L. res gestæ. II. 71. 122.
- Lucullorum duorum mors. II. 75.
- Lucullus Cn. Pompejo adversatur. II. 73. Mithridatem oppugnat. II. 33. & fundit. II. 34. Scordiscos persequitur. II. 33. Turdulos, & Vaccæos vincit. II. 29.
- L. à Julio Cæsare intimidatur. III. 6. desipit. II. 122.
- M. L. Luculli frater. II. 122. Sullæ hostes sternit. II. 70.
- P. Magistratum continuare nititur, inde dissensio. II. 729.
- Lucus asylum statuitur à Romulo. II. 12. Furinæ. II. 120. Martis. II. 104.
- Ludi à Fulvio facti. I. 657. Nerone editi III. 83. Pyrrho. I. 242. Quinto Servilio voti. I. 144. Scipione. I. 525. Amphipoli celebrati. I. 765. Apollinares. I. 505. 608. 393. 417. 440. Augustales. III. 143. turbati. III. 149. celebrantur. I. 113. celebres ob victoriam Gothorum editi. III. 606. Cereales. I. 506. ex incerta pecunia primum voti. I. 512. mulctis facti. I. 206. voto. I. 82. 88. 91. 147. Fulvii decreti. I. 684. magno apparatu habiti. I. 685.
- Funebres. I. 361. à Scipione parati. I. 462. habiti. I. 295. Jovi voti ab Augusto. III. 24. instaurati. I. 432. 439. 506. 536. 689. Justiniani. III. 605. Magni. I. 444. 492. 569. decreti. III. 181. voti. I. 330. 592. Magno apparatu facti. I. 528. 548. 553. Nemei. I. 443. Neptuno, & Marti ab Augusto dedicati. III. 23. Novi Romæ instituti. I. 293. quatridentati. I. 501. Romæ præ lætitiâ relictî. I. 754. Romani. I. 389. 445. 490. 500. 571. 640. 653. ob varia prodigia instaurati. I. 39. 40. Sæculares. III. 214. II. 147. à Domitiano habiti. III. 120. & Compilatitii restituti. III. 26. solemnissimè celebrati. III. 579. scenici. I. 687. & plæbei. I. 510. ex superstitione primò institui. I. 141. Scipionis. I. 472. 603. 657. varii. I. 361. 525. à Claudio Cæsare habiti. III. 75. Victoriæ Cæsaris ab Augusto editi. III. 21. voti. I. 108. 575.
- Ludicrum Circense. I. 737.
- Ludorum Circensium magnificentia. I. 740. decennalium origo. III. 658. sæcularium. III. 579. tricennalium. III. 658. vicennalium. *ibid.*
- Ludos Circenses spernit Hadrianus Imp. II. 279. instituit L. Tarquinius Priscus. II. 111.
- Ludovici Francorum Regis expeditio infelix in Græcia. III. 635.
- Ludovicus Francorum Rex. II. 214. I. pius Imp. III. 642. bella gerit & tricas cum filiis. *ibid.* dissidentibus de regni successione. *ibid.* veneratur Pontifices Rom. *ibid.* II. Imp. Romæ à Sergio Papa ungitur, & coronatur. III. 643. III. Balbus Imp. Rom. *ibid.* IV. Imp. Rom. dictus Bavarus. III. 648. ingratus in promotores, in sedem pontificiam injurius. *ibid.*
- Ludus alearum, aut talorum Augusto frequens. III. 34.
- Lugdunenses cum Viennensibus dissidentes. III. 289. Vitellianos in Viennenses incitant. *ibid.*
- Lugduno combustæ succurrit Nero. III. 273.
- Lugdunum. II. 150.
- Lugdunus oppidum. II. 451.
- Luitprandus Langbardorum Rex. II. 225. Ra-

- Ravennam obsidet. *ibid.*
 Luna Flavianis in pugna nocturna favet. III. 319.
 Lundinium. II. 488.
 Lunus Deus. II. 329.
 Lupa ad Tiberim expositos fratres: Romulum, & Remum lambit. II. 6.
 juxta aliquos fera, juxta alios meretrix, eorum nutrix. II. 105. 109.
 Lupanaria unde dicta? II. 105.
 Luperca. II. 105.
 Lupercale sacrum restituitur. III. 26.
 Lupercalia rostra. II. 77.
 Lupia, seu Julia flumen. II. 88.
 Lupicinus dux. II. 474. mittitur contra Scotos, & Pictos. II. 488.
 Lupus Tracafenus Præful aberrantes ad veram fidem revocat. II. 210.
 J. *vide* Julius.
 Rutil. Achaia à Pompejo Præfectus. III. 504.
 M. Lurio dextrum Julianarum navium cornu dirigit. II. 83.
 Luscinus Dux. II. 532.
 Luscus curator Urbis vivus exurit. II. 437.
 Lusitani cædunt, & fugant Romanos. I. 622.
 cæsi per C. Atinium. I. 657. invaduntur à Decimo Bruto. II. 29. præliis aliquot devicti. I. 576. 681. strati, & fugati per L. Æmiliū. I. 626. sternuntur Hispalim oppugnantes. III. 559. subjiciuntur Romanis. II. 8. I. 691. quibuscum bella gesserant Romano duce. II. 42.
 Lusitania subigitur. II. 123.
 Lusitanorum prælia levia cum Cæsarianis. III. 559. 560.
 Lusius Quietus exarmatur. II. 278. occiditur. II. 279.
 Lustratio exercitus apud Macedones. I. 672.
 Lustrum conditum. I. 201. 236. 245. 216. 259. 288. 292. 296. 297. 445. 489. 577. 640. 691. 706. à Quintio Cof. I. 52. ob Capitolium captum, & Consulem occisum condi religiosum fuit. I. 59. unde nuncupatum? II. 7.
 Lutatii Reguli gesta. I. 634.
 Lutatio Catulo Cof. finis belli Punici primi. II. 22. 117.
 Lutatius Catulus Janiculum infidet. II. 42.
 C. Cof. Rom. I. 290. II. 117. in obfidione vulneratur. I. 290. Pœnis victis pacem concedit. II. 117. prælio navali Hannōnem, pedestri Amilcarem vincit. I. 291. triumphat. I. 292.
 C. Lutatii progressus in Siciliam missi. I. 290.
 C. Lutatio imperium prorogatum. I. 292.
 Q. Lutatius Cof. de Faliscis triumphat. I. 293. pro Cof. contra Cimbro felicitèr decertat. II. 66.
 Lutecia. II. 451.
 Lutetia Parisiorum. III. 432. 450.
 C. Lutorius Priscus Eques Rom. reus Majestatis defertur. III. 178. trucidatur. III. 179. sententiâ Haterii ad supplicium ultimum damnatus. III. 178.
 Lutto Comes necatur. II. 448.
 de Luxu coërcendo consilia. III. 179.
 Luxuria Antiochi Regis. II. 26. Reipublicæ pestis. I. 557.
 Luxuriæ peregrinæ origo Romæ. I. 652.
 Luxus, & luxuria Romæ crescunt, præcipuè in sexu muliebri. I. 733. publicus leviter coërcitus. III. 160. sponte paulatim exfolevit. III. 179.
 Lybia Romanis subditur. II. 8.
 Lyceum. II. 284.
 Lycia urbs. II. 87.
 Lycii bello vexati à Rhodiis. I. 701. per Livium fugati. I. 612. vincuntur. II. 80.
 Lyciis ob discordias intestinas libertas adempta. III. 76. per Vespasianum. III. 112.
 Lyciorum querelæ de Rhodiis. I. 693.
 Licortæ Prætoris Achæi ad Legatos Romanos oratio. I. 662. seqq.
 Lycurgi disciplina à Lacedæmoniis sublata. I. 640.
 Lycurgus. II. 453. Lacedæmonius. II. 50. Legislator Spartanorum. II. 620. III. 175. Rex. III. 673.
 Lydi rebelles subjugantur. II. 612.
 Lydia. II. 57. Octaviano Augusto paret. II. 8.
 Lydus. II. 57.
 Lygdu spado Druso venenum porrigit. III. 185. tormentis fractus factum fatetur. III. 186.
 Lyfander Præfectus. II. 624.
 Lyfias orator. II. 626.
 Lyfimachia. II. 509.
 ab Antiocho deserta. I. 617. repositur. II. 26. 119. restituitur. I. 552.
 fraude à Dardanis capta. I. 634. per terræ motum everfa. II. 653. Romanos excipit. I. 618.
 Lyfimachus Rex. II. 650. filium veneno tollit. II. 654. Leoni objicitur, quem exanimat. II. 651. Pyrrho bellum movet. II. 652. vitâ cedit amissis prius in bello liberis XV. ipse postremus. II. 654.
 Lyfimachi elogium, & in Callisthenem miseratio. II. 651. familiaritas cum Alexandro M. obtenta. *ibid.*
 de regali dignitate auspiciū. *ibid.*
 Lyfippus statuarius insignis. II. 60.

M.

- Macedones Athamania expulsi. I. 629.
 contra Alexandrum M. defunctum ingrati. II. 645. tumultuantes. II. 641.
 644. cum Romanis levibus præliis concurrunt. I. 747.

K k k

& Poe.

- & Poeni tertio vincuntur à Romanis. II. 27. Thraces contra Romanos insurgunt. *ibid.* fugantur à Rhodiis. I. 546. Romanis. I. 384. 750. 530. Scipione Naficâ. I. 747. in Philippum offensi. I. 671. occupantur à Gothis. II. 136. pelluntur ex angustiis. I. 522. victi cæduntur ab Achæis. I. 544. 545. à Romanis. I. 384. 542. ad XX. millia. I. 750.
- Macedonia ferè tota Romanis deditur. I. 751. in provinciam redacta. II. 680. libera Jul. Cæsari favet. III. 501. occupatur à Carano. II. 59. & pseudo-Philippo. II. 60. Pannonibus. II. 89. servitute mulctatur. II. 27. ter à Romanis debellata. II. 8. vastatur. I. 444. à Dardanis. I. 546. Romanis. I. 517.
- Macedonica juvenus bello penè absumpta. I. 541. præda notabilis. I. 765.
- Macedonici belli origo. I. 657. regni finis & fata varia. I. 756.
- Macedonicum bellum. II. 25. 27. 179. 177. 183. 184. 262. *vide* bellum.
- Macedoniæ claustra penetrantur à Romanis. II. 25. 27. descriptio. II. 629. divisio facta & libertas promulgata per Romanos. I. 763. pacem reddit L. Piso. II. 86. Pyrrhus inhiat. I. 238. res plene compositæ. I. 764. Rex Antigonus. II. 116. urbes aliquot direptæ. I. 762. *seqq.*
- Macedoniam Paullus tributariam facit. II. 72.
- Macedonii à Romanis capti. II. 19.
- Macedonum arma succenduntur. I. 765. de bello contra Romanos suscipiendo confilia. I. 718. exercitus. I. 718. luctus ob suos à Gallis cæsos. II. 666. metus ex vulneribus suorum. I. 520. offa ab Antiocho ad Cynoscephalas lecta. I. 595. feditio ob Successorem Alexandri M. II. 646.
- Macepracta vicus. II. 529.
- Macer avus maternus Severi Imp. II. 315.
- Maces promontorium. II. 523.
- Machagistia. II. 524.
- Machamæus Dux. II. 536.
- Machanidas compressus metu Philippi Macedonum Regis. I. 456.
- Machaon. II. 100.
- Macharius Monothelita. II. 223.
- Machina muralis describitur. II. 520.
- Machinæ ad comprehendendas, & tenendas hostium naves inventæ descriptio, & usus. I. 265.
- Macra flumen. II. 22.
- Macrianus cum Balista de Imperatore eligendo consultat. II. 380. Rex. II. 571. 474. Tyrannus occiditur. II. 389. cum filio Macriano. *ibid.*
- Macrinus à Severo Imp. occiditur. II. 318. Præfectus Caracallum occidit. II. 329.
- Opilius Macrinus Imp. vitæ fordidiæ. II. 133. III. 618. describitur. II. 332. *seqq.* & Diadumenus obtruncantur. II. 150.
- Macro Præfectus Prætorii nimiam potentiâ clarus. III. 210. Tiberium opprimi jubet. III. 211. trucidatur à Caligula. III. 63.
- Macrobius Dux. II. 541.
- Macrones pop. II. 510.
- Madena Armeniorum regio. II. 165. 189.
- Mæander amnis. I. 633. II. 26.
- C. Mæcenas Augusto amicus. II. 144. à quo Italiæ præponitur. III. 203. describitur. II. 84. M. Lepidum Juniores opprimit. II. 84.
- Mæcianus Cassii filius. II. 297.
- Sp. Mælius confilia coquit de regno occupando, sed maturè detecta. I. 83. occiditur. I. 84. II. 20. domo ejus destructa. I. 84.
- C. Mænius Cof. I. 164. Latinos sternit. *ibid.* triumphum cum statua equestri decretum obtinet. I. 164. Dictator dicitur. I. 187. infimulatus conjurationis se abdicat. I. 187. à Coss. plenè absolutus. *ibid.*
- Mæonius Aftyanax. II. 389. Tyrannus occiditur. II. 391.
- Mæotæ pop. II. 511.
- Mæotidos palus. II. 510.
- Mæotim lacum attingit Lucullus persequens Scordiscos. II. 33.
- Mæsa Heliogabali avia. II. 334.
- Maga Maxentium decipit. III. 589. & Magnentium. III. 594.
- Magaba. II. 263. mons. II. 264.
- Magi Persidis regnum occupant. II. 524.
- Magia quid? II. 524.
- in Magicas superstitiones invectiva. III. 589.
- Decii Magii Campani constantia. I. 352. facta. I. 353. fidelitas erga Romanos. I. 351.
- Magister Equitum apud Romanos. II. 173. Dictatori æquatur. I. 336.
- Magistratus forma mutata. III. 661.
- Magistratum peculatus. I. 253.
- Magistri puerorum fraus & supplicium. I. 111.
- Magmed tempore Heraclii ortus. III. 608. 628. direptiones. III. 609. 628. educatio, & institutio. III. 608. 628. Leges. III. 609. nuptiæ & præstigia. III. 608. obitus ex veneno. III. 609. 628.
- sub Magmilide Calluce pugna notabilis. II. 274.
- Magnentianorum supplicia. II. 434.
- Magnentii Imp. atrum dirumque ingenium. II. 141. immanis superstitio. III. 594. ingratitude in servatorem suum. III. 593. mores. II. 154.
- Magnentius condiciones pacis Constantio varias proponit, sed frustra. III. 594. Constantian-

- stantem per ficiarios interficit. II. 141.
 154. III. 593. 623. Decentio fratri
 Gallias decernit. II. 142. 154. dolo &
 vi Principatum occupare tentat. III. 593.
 plures obtruncat. III. 593. Gallo in-
 fidias struit, sed frustratas. III. 594. Im-
 perator à milite saluratur. III. 593. Ne-
 potianum opprimit. II. 154. vincitur
 & fugatur à Constantio. III. 594. 623.
 iterum, & fugiens occisis aliis se interi-
 mit. III. 594. 623.
- Magnesium occupant Lacedæmonii. II. 58.
 Magnetarches summus Magistratus Magne-
 rum. 584.
 Magnetes pop. I. 584. frustra sollicitan-
 tur à Romanis. I. 587
- Magni factio contra Maximinum Imp. II. 361.
 Magnus Tribunus. II. 532.
- Mago Dux Pœnorum ad Gades fugit. I. 460.
 Carthaginem missus ob Victoriâ Annib-
 alis ad Cannas. I. 353. novam fru-
 stra tentat non sine cæde suorum. I. 468.
 tuetur. I. 425. Consilia Pyrrhi spe-
 culatur. I. 239.
- Contra Pyrrhum missus. I. 238.
 & cum classe in Hispaniam. I.
 362.
- dedere se cogitur. I. 426. di-
 scepat cum Hannone. I. 353.
 excluditur ab insula Balcare ma-
 jore, sed potitur minore. I. 468.
- Hispaniâ expellitur. II. 118. in
 Italiam ire jubetur. I. 467. in
 prælio vulneratus fugit. I. 498.
 jubente Annibale infidias Roma-
 nis locat. I. 322. Magistratus
 Gaditanos cruci affigi jubet. I.
 468. missus Romam. I. 428.
 per Romanos devictus. I. 473.
 capitur. I. 365.
- repentino in Italiam adventu Ge-
 nuam expugnat. I. 473. re-
 vocatus in Africam in itinere ex
 vulnere moritur. I. 498.
- Vir præcipuæ & virtutis, & feli-
 citatis. I. 253.
- ob Magonis potentiam forma Reipublicæ mu-
 tatur. I. 253.
- Magulfa Mauritanie princeps Boccho prodi-
 tur. II. 121.
- Maguntiacorum direptiones. II. 136.
- Maharbal lentitudinis increpat Annibalem. II.
 476. Poenus sociorum pop. Rom.
 agros depopulatnr. I. 319.
- Maharbales. II. 260.
- Maharbalis consilium victori Annibali datum.
 I. 344.
- Mahometes Dux Saracenorum. III. 619. 628.
- Mahometis I. Turcarum Imp. gesta. III. 640.
 II. gesta Heroica. III. 640.
- Majestas Imperii Rom. eversa; quare? III.
 625. seq. sine viribus parum tuta.
 I. 47.
- Major Domus in Gallia. II. 224.
- Majorianus Imperator occidentis. II. 211. 270.
 imperium sibi vendicans occiditur. III.
 603.
- Majozamalcha civitas. II. 543.
- Malaberga Ermenfredi Toringorum Regis
 uxor. II. 214.
- Malarichus Gentilium rector. II. 445.
- Maleus Carthaginensium Dux exul filium
 proprium in crucem agit. II. 657. oc-
 ciditur. II. 657.
- Malechus Podofaces Phylarchus Saraceno-
 rum. II. 529.
- Malennius Rex Salentinus. II. 290.
- Maleventum in Samnio à Romanis Beneven-
 tum dicitur. I. 250.
- Maleum jugum. II. 26. quare aureum?
 II. 24.
- Malleoli teli genus. II. 521.
- Mallius Chilo. II. 405.
- Mallobaudes armaturarum Tribunus. II. 445.
- Mallœa capta & direpta. I. 724.
- Mallonja constans pudicitie conservatrix. III.
 50.
- Malovendus Marforum Dux in deditionem
 acceptus. III. 159.
- Mamæa Aurelii Alexandri Imp. mater. II.
 134. 151.
- Mamercus Æmilius. vide Æmilius.
- Scaturus ætate suâ oratorum uber-
 rimus. III. 176. 207. accusa-
 tur. III. 203. iterum. III. 207.
 defendit Imperatorem Tibe-
 rium. III. 142. se interimit.
 III. 207.
- Mamersides Præsidiorum Præfectus. II. 530.
- Mamertini casu insperato servantur. I. 255.
 devicti à Pyrrho. I. 243. per Hiero-
 nem Syracusanum. I. 255. liberantur.
 II. 116. Messanæ Decium Jubellium
 Imperatorem legunt. I. 230. Roma-
 nos arcessi suadent. I. 256.
- Mamertinis suspecta Pœnorum societas. I.
 256.
- Mamertinorum scelera. I. 258.
- Mamertinus largitionum curator. II. 501.
 pecularis arguitur. II. 559.
- C. Mamilius rogatio de iis, qui pecuniâ cor-
 rupti erant. II. 730.
- Mamilio Tusculano duce Latini Romanos im-
 petunt. II. 15.
- Mamilius Tarquinii gener. I. 21. II. 113.
- Mancino Cos. fervet obsidio Carthaginis. II.
 28.
- C. Hostilius Mancinus Cos. à Numantinis vin-
 citur. II. 120. 29. Cretenses vincit. II.
 35. fœdus in hostium leges percutit.
 II. 120.
- L. occiditur à Pœnis. I. 332.
- Mandonius Princeps Hispaniæ cum suis de-
 fit ad Scipionem. I. 437. à Scipione.
 I. 463. fugit suis à Scipione cæsis.
 I. 467. quæ molitus sit? I. 466. ve-
 niam petit, & obtinet. I. 467. victus
 post interatam rebellionem ad supplicium
 Romanis traditur. I. 476.
- Mandubii à Gallis ejecti. III. 454.
- Mandubratius manus Cassivelauni effugiens à
 suis in regem petitur. III. 424.
- Manduria vi capta. I. 436.
- K k k 2
- Mani-

- Manilii castrum capitur à servis. II. 40.
 Manilio, Censorioque Coss. populus Rom. Carthaginem aggreditur. II. 28.
 Manilius Mithridaticum bellum Pompejo lege decernit. II. 71.
 Manilius Tuscus conjuratus in Cassium. III. 527.
 Manipulares unde dicti? II. 105.
 Manius { Acilius Glabrio. *vide* Acilius.
 Sergius. *vide* Sergius.
 Manius Curius dentatus Coss. I. 244. II. 115. ad nomen non respondentem in servitutum vendit. I. 244. argos populo dividit. II. 115. aurum oblatum repudiat. II. 115. bis in eodem magistratu triumphat. I. 221. domo & agris domatur. II. 115. fictilia sua Samnitico præfert auro. II. 19. frustra arguitur. II. 115. in bello contra Sabinos præclarus. II. 17. quos vincit. I. 221. Pyrrhum fugat. I. 245. II. 116. 174. splendidissime triumphat. I. 245. seqq. triumphavit quater. I. 223.
 Manii Curii dentati insigne elogium. I. 248. vox magnifica. I. 221.
 à Manio Curio dentato nomen trahit villa Curiana. I. 248.
 Manlia Scantilla uxor Didii Juliani Imp. II. 314.
 Manliana imperia quid & unde dicta? I. 161.
 C. Manlii castra capiuntur ab Histris. II. 26.
 P. & C. Manlii rem Romanam malè gerunt. I. 133.
 Manlio adultero Italiâ, atque Africâ interdictur. III. 163.
 Manlius à Cimbris impetitur. II. 32. & fugatur. II. 66. in Etruria exercitum præparat. II. 43.
 Accidinus. II. 65.
 Statilius. II. 117.
 A. Manlius Coss. Rom. I. 292. de Faliscis triumphat. I. 293.
 Vulso Coss. Rom. I. 689. contra Istros & Illyrios tendit. I. 691. exutus castris per Istros illa recipit. I. 692. Istros cædit. I. 694.
 C. Manlius hostis reipub. judicatur. II. 712. in pugna perit. II. 719.
 C. Manlii in Etruria res gestæ pro conjuratione Catilinæ. II. 710.
 Legati & mandata ad Marcium Regem. II. 711.
 Cn. Manlius Coss. Rom. generose in prælio occumbit. I. 44.
 Vulso Coss. I. 622. II. 61. 119. accusatus, quod injussu populi, & male bellum gesserit. I. 644. strenuè se defendit. I. 644. seqq. agris multis vastatis, oppida plura capit. I. 633. asperè obviat Tyranno Cibyrae. *ibid.* cum Gallo-græcis bellum agit. I. 632. quos cædit & fugat. I. 636. seqq. II. 26. exercitu per Thraciam deducto parte prædæ spoliatur. I. 642. ex Hispania reduci triumphus negatur, ovatio conceditur. I. 660. fraude circumventus fugit. I. 637. Gallogræciam domat. II. 73. in Macedoniam venit, inde in Thessaliam. I. 643. & Pamphyliam. I. 641. Romam redux triumphum petit contradicentibus multis. I. 644.
 Tectosagos cædit. I. 637. seqq. & Thraufos prædatores. I. 642. triumphat. I. 652.
 Cn. Manlii Vulsonis ad milites oratio. I. 634. gesta. I. 632. seqq. II. 119. in Gallogræcia. I. 635. per Asiam. I. 641. seqq.
 Cn. Manlio Vulsoni Triumphus agrè decernitur. I. 646.
 L. Manlius Coss. Rom. I. 269. in pugna navaligenerosus. I. 270. rebus in Africa benè gestis Romam revocatus triumphat. I. 271.
 Dictator accusatus ope filii liberatur. I. 142. clavum pangit. I. 142. cognomento imperiosus. *ibid.* ob Tribunos pleb. Dictaturâ abit. I. 142.
 Prætor rem Rom. malè apud Mutinam gerit. I. 313.
 M. Manlius ab Anseribus excitus Capitolium tuetur & servat. I. 118. II. 16. 114. arce panes jaculatur, ut hostes decipiat. II. 16. author seditionis. I. 126. in carcerem mittitur. I. 128. II. 114. inde eductus seditionem renovat. I. 128. patronus appellatur. II. 114. plebem adversus Patres concitat. I. 127. quæ notæ defuncto inustæ? I. 130. seditiosè perorat. I. 129. Tarpejo de Saxo dejicitur. I. 130. II. 20. 114. vir nimius animi. I. 124.
 M. Manlio Coss. M. Cato obit. II. 61.
 P. Manlius Prætor. I. 669. Hispaniam ulteriore sortitur. I. 670. Lusitanos præliis aliquot vincit. I. 681. & Tuderitanos. I. 561.
 T. Manlius Torquatus Coss. II. 115. à juventute Romanâ semper execratus. I. 163.
 aureum torquem Gallo in conspectu duorum exercituum cæso detrahit. I. 138. II. 17. 115. inde Torquatus nominatur. I. 144. II. 17. 115.
 Captivos Romanos non redimendos oratione contendit & evincit. I. 347. 348.
 Consulatum recusât. I. 416.
 Dictator. I. 444.
 filium proprium contra imperium pugnantem securi percuti jubet. I. 161. II. 17. 115. in Provinciam redigit Sardiniam. II. 72. qua subactâ triumphat. I. 295. invidit

- invadit Latinos. II. 17. lapsu
ex equo interiit. I. 201. vir
priscae & nimis duræ severitatis. I.
347.
- T. Manlii Torquati** acre ad Legatos Latinos
responsum. I. 160. gesta. II. 115.
174. in bello virtus & providentia.
I. 162. 163. in parentem acerbè im-
periosum pietas. I. 142.
- T. Manlius Torquati filius** ad certamen à
Geminio Latino provocatus victor eva-
dit I. 161. à parente proprio securi
feriri iussus. I. 161.
- Mannius Tribunus**. II. 21. expeditionem
Africanam refugiens metu adigitur. I.
271.
- Mannus Campanus** incendii Romani autho-
res indicat, & præmiatur. I. 418.
- Manfuerus** Ecclesiæ Mediolanensis Archi-
Episcopus. II. 224.
- Mantineæ urbs**. II. 538.
- Manuel I. Imp.** III. 635. hostis Latinorum
ibid. Juris gentium violator. III.
635. moritur. *ibid.* quæ gesserit?
ibid.
- II. Imperator orientis. III. 638.
- Maogamalcha urbs**. II. 531.
- Maraboduus Suevorum Rex** circumvenitur
à Tib. Imp. II. 144.
- Maraccus amnis**. II. 511.
- Maranga regio**. II. 536.
- Maras Diaconus** torquetur à Gallo Cæsare.
II. 439.
- Marathonii campi**. II. 617.
- Maratocupteni** grassantur in Syria. II. 567.
- Marcellinus Ægyptium** fretum obsidet. II.
35. Ammianus *vide* Ammianus.
in necem Constantis Imp. conspirat. II.
154.
- Marcellus Alexander** ex post dictus, fit Cæ-
sar. II. 150.
- Dux. II. 453. exauthoratur.
II. 455. Judex occiditur. II.
272.
- Gran.** Bithyniæ prætor ut maledicus in
Cæsarem accusatus. III. 153. ab-
solvitur. *ibid.*
- M. Claud. Marcellus** Cof. Rom. I. 302. II. 117.
417. Annibalem vincit & fugat. I.
436. II. 117. ab eodem superatus. I.
435. a Nolanis imploratus succurrit.
354. arma hostium Jovi Feretrio vo-
vet. I. 302. & suspendit. I. 302. II.
22. Bantium Nolanum benevolentia
Romanis conciliat. I. 355. Britoma-
rum Gallorum Regem occidit. I. 302.
Consul quintum creatur, etsi ac-
cusatus. I. 439. vitio creatus
magistratu se abdicat. I. 361.
copias Syracusanas fundit. I.
382. cum Annibale dubio
marre configit. I. 430. 435.
de proditoribus Nolanis sup-
plicium sumit. I. 355. ex-
ercitum Annibalis imparatum
aggreditur, & cædit. I. 355.
- in Italia manet. I. 419. oppida
plura capit. I. 429.
- Jul. Cæsari** contrariatur. III. 8.
Leontinorum urbem expugnat. I.
380. Nola liberat. II. 24.
non ultra DC. pedites deligens
sternit numerosum Gallorum
exercitum. I. 302. obviam
procedit Annibali. I. 375.
- Pœnos** cædit. I. 366. 367. ite-
rum. I. 406.
- religionibus variis tenetur. I. 440.
res Siculorum componit. I. 406.
Romam rediens triumphum
petit, sed ovationem solum ob-
tinet. I. 416.
- Siciliam** subjugat. II. 24.
- Syracusas** obsidet. I. 381. per-
tinaciter. I. 398. proditione
tentat. I. 398. vi expugnat.
II. 117. scalis admotis. I.
399.
- Syraculis** captis illachrymasse
dicitur. I. 399. spolia Ro-
mam mittit. I. 405.
- triumphat in monte Albano. I.
416. II. 117. splendidissimè.
I. 302. victor Syracusas re-
dit. I. 406.
- urbibus variis expugnatis. I. 382.
occumbit. I. 441. fraude
Annibalis. II. 117.
- M. Claud. Marcelli** Cof. contra Siculos accu-
satores responsio. I. 420. gesta præ-
clara. I. 374. in expugnatione Casi-
lini. I. 376. industria. I. 366.
- Oratio ad Syracusanorum Legatos.
I. 402. in Senatu. I. 418.
sæva ad milites. I. 435.
prudentia bellica. I. 366. in
expugnatione Syracusarum. I.
399. seqq.
- M. Claud. Marcello** Cof. initium belli Pom-
pejani. II. 43. 75.
- Lævinoque Cof. Romani nova
cudunt consilia. II. 23.
- Sicilia sorte obvenit dolentibus
Siculis. I. 419.
- M. Claud. Marcellus** Marcelli filius Cof. I.
441. 547. à Bosis victus. I. 551.
agros Bosorum devastat. I. 551. Bo-
sos ingenti strage afficit. *ibid.* Pon-
tifex creatur. I. 553. 695. spes Ro-
mæ. II. 85. triumphat. I. 551.
vulneratus. I. 441. moritur. I. 695.
II. 85.
- M. Marcellus** ab exercitu Prætor & Dux ap-
pellatus. III. 528. quæ gesserit? III.
528. 529.
- Marchomedi**. II. 189.
- Marci Minucii** castra penè capta servat Lu-
cius Quinctius. II. 15.
- Marcia Aurelio Commodo** Imp. venenum
propinat. II. 149.
- uxor **M. Artillii Reguli** ob obitum
mariti luctu omnia complet.
I. 280.

- I. 280. Pœnos pœnâ talionis remunerat. *ibid.*
 Marcianopolis. II. 270. 398. 558.
 Marciano Imperatori ostenditur arcum Attilæ fractum esse. II. 210.
 Marcianus. II. 365.
 Imp. orientis. II. 209. III. 603. 606. describitur. III. 603. 626. occiditur. II. 211.
 Marcius Ancus *vide* Ancus.
 Crispus. II. 80.
 Præfectus prætorii. II. 306.
 Turbo. II. 278.
 vates illustris. I. 393. carmina, quæ scripsit Sybillinis oraculis congrua, inveniuntur & recitantur Romæ. I. 393.
 C. Marcius Censorinus cur sic dictus? I. 252. in honoribus appetendis moderatus. *ibid.*
 Coriolanus. II. 113. cur sic dictus. II. 113. 173. describitur. I. 38. II. 113. frumentum dat populo. II. 113. hostis Potestatis Tribunitiæ. I. 39. mulctatur exilio quare? I. 39. II. 19. placatur à matre & uxore injuriam vindicare volens. I. 41. II. 19. 20. Volscorum ductor adversus Romanos. I. 40. II. 113. oppida varia capit. I. 40. Romanis pacem negat. *ibid.* ut proditor occiditur. II. 113.
 Figulus Prætor agros Macedonum vastat commissis levibus aliquot præliis. I. 738. in Græciam trajicit. I. 734. Theſſalonicam urbesque alias frustra tentat. I. 738.
 C. Marcius Rutilus Censor creatur. I. 149.
 Consul. I. 190. quartum. I. 155. ancipiti cum Samnitibus prælio dimicans vulneratur. I. 192. multa Samnitium castella occupat. I. 192. victor Hernicorum. I. 194. cæsis Samnitibus Romæ triumphat statuâ equestri honoratus. I. 195. usu & ætate doctus seditiosâ militum consilia arte eludit. I. 156.
 Dictator de plebe primus. I. 147.
 Etruscos ingenti clade sternit. I. 147. solo populi jussu triumphat. *ibid.*
 L. Marcius Eques Rom. ad milites efficaciter perorat. I. 404. 405. Asdrubalem cum exercitu fugat. I. 404. Asapam urbem capit. I. 462. bina castra una die ac nocte capit cum ingenti strage ac præda Pœnorum. I. 405. Comitibus militaribus Dux exercitus creatus perditas Hispaniæ res restituit. I. 404. Hannonem cum suis fundit & fugat. I. 465. nomen illustre obtinet. I. 405. Proprætorem se scribit non fine offensâ Senatûs & populi. I. 408. Scipioni familiaris. I. 415.
 Q. Marcius. Cof. II. 62.
 Philippus Cof. I. 652. 729. ad Philan inconsulte recedit. I. 737. à Liguribus circumventus multos suorum amittit. I. 656. seqq. inde saltus Marcius. I. 657. destinatur immolari à suis. II. 39. de transitu suo ad Senatum scribit. I. 739. Heracleum capit. I. 737. Legatus Rom. in Græciam. I. 714. in quam trajicit. I. 734.
 Macedoniam via difficili ingreditur. I. 735. milites contra Perseum hortatur. I. 735. plurima Macedonum oppida capit. I. 737. Romæ legatione exposita in Græciam remittitur. I. 717.
 Q. Marcii Philippi Cof. consilium temerarium, sed casu fœlix. I. 736. gesta in Boetia. I. 716. oratio ad Perseum. I. 714. seqq.
 Q. Marcio Philippo Cof. populus Rom. Macedoniam ingreditur. II. 26.
 Q. Marcius Rex Fœstulas missus. II. 710. Manlio præclare responderet. II. 711. Trib. militum à Pompejo ad Cæsarem transfugit. III. 554.
 Marco Lepido Cof. bellum civile. II. 42.
 Marcodurum urbs. III. 337.
 Marcolica nobilis Hispaniæ urbs à Romanis capta. I. 754.
 Marcomanni. II. 88.
 Germani. III. 162. cæsi. II. 139. qui? III. 363. subjugantur ab Octaviano Augusto. II. 8.
 Marcomannicum bellum. II. 190. 294.
 Marcomannorum spoliis dives est Drusus. II. 51.
 Marcomarus Rex. II. 131.
 Marcomedos accipit Trajanus. II. 166.
 Agrippa.
 Marcus *vide*. { Afellio.
 { Atilius.
 Marcus Cæsar. II. 270.
 Basilisci Tyranni filius. III. 604. cum patre relegatus fame consumitur. *ibid.*
 Haruspex. II. 546.
 Imp. à Senatu lectus subitâ morte decedit. III. 578.
 Mardi latrones cæsi. III. 249.
 Mardonius Dux. II. 618.
 Mare Jonium & Ægeum. II. 28.
 Mortum. II. 683.
 Rubrum, Caspium, Hircanum, Arabicum. II. 123.
 Mareades vivus exurit. II. 521.
 Margaretha Maximiliani I. filia connubiis infœlix. III. 651.
 Margaritarum origo & captura. II. 527.
 Margaritas prætiosissimas aceto liquefactas sorbet Caligula. III. 65.
 Mar-

- Margiana regio Perfidis. II. 523.
 Margiani. II. 525.
apud Margum in prælio cadit Carinus Imp. II. 267.
 Maria Stiliconis filia Honorio Imp. nupta virgo decedit. II. 207.
B. Maria virgo verè Deum genuit & hominem. II. 224.
B. Mariæ vestes in templo à se condito devotè recludit Pulcheria. III. 601.
 Mariandana regio. II. 510.
 Marianus comes. II. 269.
 Marici infania castigata. III. 305.
 Maride Castellum. II. 485.
 Marini causarum patroni mors. II. 564.
 Marinus Imp. salutatus à milite feditioso cæditur. III. 579.
 Tribunus se necat. II. 444.
 Marius Celsus Cof. designatus ad cædem postulatur, sed ab Othone ereptus. III. 285. absolvitur, & Dux exercitus promovetur. III. 290.
 Cof. II. 62.
 Egnatius Dux. II. 67.
 & Sylla authores belli civilis Mariani. II. 40.
 ferri quondam opifex regnum capit. II. 136. sed jugulatur. *ibid.*
 incitat, & fovet Apulejum Saturninum feditiosum. I. 38.
 Juvenis in Senatum furians. II. 41. opprimitur. *ibid.*
 Maturus alpium procurator vincitur. III. 297.
 Tyrannus occiditur. II. 387.
 Valerius Dictator creatur. I. 37. hostes Romanos debellat. *ibid.*
 sponte dictaturâ se abdicat. I. 38.
 vir feditiosus ex Africa redit. II. 41. fugâ dilabitur. II. 41. honores ambit. *ibid.* in Syllam ferus. *ibid.* urbem Romanam occupat. II. 41. 68.
C. Marius pater. II. 121. in Africa exulat. II. 121. quæ gesserit? *ibid.* voluntariâ morte decedit. *ibid.*
 filius. II. 69. 121. describitur. II. 121. 69. jugulandum se præbet. II. 121.
 ignotæ originis honoratur. II. 94.
C. Marius Cof. Rom. II. 65. Capfam urbem expugnat. II. 742. 31. captis oppidis variis Mulucham sat temerè tentat, & casu adjutus expugnat. II. 31. 743.
 Cimbros Romam petentes impedit. II. 32. Consulatus petundi gratiâ missionem rogat. II. 737. quem obtinet. II. 738. contra Jugurtham bellat. II. 31. 65. quem capit. II. 66. & armis exuit. II. 742.
 infectus nobilitati. II. 740. inimicus fit Metello. II. 736. Jugurtham cum auxiliariis fundit, & fugat. II. 744. militat sub P. Africano. II. 65. Numidas contra Metellum stimulat. II. 736. Numidiam in Provinciam obtinet. II. 739. Regem Bocchum occidit. II. 31. Rempublicam procumbentem restituit. II. 67.
 Romam dimittitur. II. 737. Romanum Imperium vacillare ostendit. II. 33. Theutones vincit. II. 32. 66. sed capitur. II. 67. triumphat de Jugurtha. II. 748.
 Sexties Cof. II. 66. septimâ vice Cof. inglorius obit. II. 68.
C. Marii Cof. Rom. ad Siccam urbem periculum. II. 734. ambitiosa contra nobilitatem oratio. II. 740. augurium fœlix. II. 735. autoritas & fama ex capta urbe Capfa. II. 742. indoles, mores, patria, honores. II. 735. monumenta restituuntur à C. Cæsare. II. 74.
C. Mario Cof. sanguine conjunctissimus C. Cæsar. II. 73.
Sex. Marius ob incoestum filiae, magis ob divitias è Saxo Tarpejo dejicitur. III. 205.
 Marmaridas subigit Curinius. II. 52.
 Maroboduus Dux germanus. II. 88. III. 162. ad Romanos confugit. III. 165. à Romanis benè habitus. *ibid.* describitur. II. 88. 89. III. 165. hortatur milites ad pugnam. III. 162. invaditur à Tiberio Nerone. II. 89. laudatur. II. 88. 89. subducit suos, auxilium à Romanis frustra flagitans. III. 162. Vari caput Tiberio mittit. II. 92.
 Maronea fluv. II. 509. 557.
 Maronitarum querelæ. I. 659.
 Marpesia Amazonum Regina. II. 615.
 Mars à P. Scipione Nasica hospitio fuscipitur. II. 117. Pater Romuli & Remi. II. 12. pro Romanis pugnâsse creditus. I. 225. Rheam Silviam compressisse scribitur. II. 105.
 Marses fluv. II. 524.
 Marfi à Gabinio devicti. II. 39. Germanico devastati. III. 159. Q. Fabio domiti. I. 193. II. 115. Valerio Max. mulctati. I. 198.
 Samnitibus confœderati. I. 193.
 Marsis Popedius præest. II. 39.
 Marsias amnis. I. 633.
 Martialis Epigrammaticus poeta. II. 286. flamen. II. 110. suadet cædem Anton. Caracalli. II. 329.
 Martina Heraclionæ Imp. mater. II. 221. veneficiis infamis ex Syria Romam mittitur. III. 167. in via veneno extincta creditur. III. 171. uxor altera Heraclii Imp. III. 609. privignum veneno tollit. III. 609. 628. & ideo linguâ præcisâ in exilium relegatur. III. 609. 628.
 Martinianus Cæsar. II. 153. ad imperium cooptatus opprimitur. II. 141.
 L 112 Marti-

- Martinus Magister militum. II. 272.
 Paulum Notarium objurgat. II. 434. & occiditur. *ibid.*
 Pontifex Rom. in exilio moritur. III. 628.
- B. Martinus in Gallia multis floret virtutibus. II. 203. Maximi perditionem prædicat. *ibid.*
- Martis templum amplissimè exstructum. III. 11. dedicatur. II. 87. Gallico bello votum. I. 124.
 Ultoris templum exstruit Augustus. III. 25.
- in P. Martium Magum Coss. animadvertunt. III. 160.
- Martius Macer ab irato milite vulneratur. III. 301. prosperè pugnat. III. 299. remouetur ab exercitu. III. 301.
- Martyres Nitrienses. II. 202. sub Valentino Imp. 559.
- Marullus adversus C. Cæsarem. II. 80. Mimographus. II. 292.
- Maryllinus atavus Hadriani Imp. II. 277.
- Masæfyli qui? I. 460.
- Masanissa Rex Numidiæ. II. 178. avus Jugurthæ. II. 31. auxiliatur Romanis. I. 515. 535. auxilium Romanis addicit. I. 477. per Legatos. I. 593. bello laceffitur à Syphace. I. 486. seqq. Carthaginensem agrum vastare pergit, etfi victus. I. 487.
 conciliatur Romanis I. 460. in quorum partes transit. I. 467. & recipitur. II. 118. cum paucis periculum ingens evadit. I. 488. Sophonisba Syphacis uxore nuptias parat. I. 496. devictus primo prælio. I. 487. & altero. *ibid.* fugit. *ibid.*
 dona ampla accipit à Senatu Rom. I. 512. fidelis populi Rom. amicus. II. 721.
 filius Galæ. I. 387. in amnem infiliens cum duobus emergit. I. 487. in spelunca vulnere curato, regnum repetit. I. 487. junctus Scipioni Poenos fugat. I. 493. seqq.
 laudatur & præmiatur à Romanis. I. 497. Legatos Romam mittit. I. 574. regnum paternum recuperat. I. 495. per Scipionem. I. 508. reprehensus à Scipione ob nuptias venenum uxori mittit. I. 496. Syphacem prælio magno vincit. I. 387. & capit. I. 495. Thapsum urbem capit. I. 486.
- Masanissæ ad Scipionem oratio. I. 467. discordia cum Carthaginensibus. I. 574. fines terrentur. II. 28.
 fortuna varia in amittendo, ac recuperando regno paterno. I. 486. munerata à Romanis missa. I. 497.
- Masauccio Dux. II. 549.
- Mascelzer Gildonis fratris sui molimina detegit. II. 205. quem Divino auxilio sternit. II. 205. insolentior factus, punitur *ibid.*
- Mascezel cædem filiorum egregiè ulciscitur. III. 601.
- Mascizel Firmi frater. II. 579.
- Masgaba Masanissæ filius Romæ benè habitus. I. 758. perorat. I. 757. seqq. Senatum impetrat. I. 757.
- Masilla Mazicum Optimas. II. 582.
- Masinthia Juvenis nobilis à Jul. Cæsare enixè defensus. III. 14.
- Massageræ pop. II. 511.
- Massentius Juliensis Episcopus orthodoxus. II. 221.
- Massicus mons Campaniæ vitifer. II. 17.
- Massilia. II. 87.
 urbs. II. 451. condita. II. 695. ac mirè conservata. II. 696. obsidetur. III. 475. à Jul. Cæsare. II. 76. sed strenuè defenditur. III. 484. 485.
 Phocæa potentior. II. 66.
 portas Cæsari claudit. II. 44. III. 9. 475.
- Massiliæ Legati Rom. benignè excipiuntur. I. 311. moritur Lucius Cæsaris nepos. II. 52.
- Massiliam incurfibus vexant Salyi. II. 32.
- Massilienses bonâ fide se dedunt, & recipiuntur. III. 488. navali prælio victi à Cæsareanis. III. 478. 485.
- Massiliensium apparatus bellicus. III. 475. bella & fœdera. II. 696. in Phocenses beneficentia. II. 684. Romanos benevolentia. II. 696. perfidia. III. 486.
- Massissenses. II. 579.
- Massiva Gulussæ filius. II. 729. Numida captus à Scipione cum donis ad suos dimittitur. I. 438. Numidiæ regnum affectans interficitur. II. 729. à Jugurtha. II. 31.
- Massyla gens. I. 387.
- Mater Castrorum quæ? II. 297.
 Deum à Claudia vestali virgine moveri potest. II. 117.
- Materianus occiditur à Severo Imp. II. 318.
- Mathematicæ addictus est Tib. Nero. III. 55.
- Mathematici Italiâ pulsi. III. 306. Magique S. C. III. 160. Neroni defectiorem prædicunt. III. 90.
- Mathematicis infensus est Vitellius Imp. III. 106.
 pulsus, sed deprecantibus venia datur. III. 49.
- Mathesuenta vi copulatur Witigi Regi. II. 272.
- Matidia. II. 278.
- Matres duæ ex insperato filiis receptis gaudio exanimantur. I. 329.
- De Matrimoniis binis lex Valentiani Junioris Imp. II. 202.
- Matrona amnis. II. 451.
- Matronæ veneficæ CLXX. Romæ depræhensæ damnantur. I. 166.
- Ma-

- Matronarum Religio & liberalitas à Senatu Rom. honore exhibito recognita. I. 111.
- Mattiace aquæ. II. 578.
- Mattium incenditur. III. 149.
- Matutæ Matris ædem resectam se dedicaturum vovet Camillus. I. 108. & dicat. I. 110.
- templum in Satrico solum ab incendio servatur. I. 134. 151.
- Maudio comes necatur. II. 448.
- Mavortius contra Bonifacium mittitur, & ab eo occiditur. II. 207.
- Præfectus prætorii. II. 455.
- Maurentius cohortis Imperatoris Dux. II. 313.
- Mauri. II. 31. Romanis accedunt. I. 127. 145.
- Jun.* Mauricus vir constans. II. 147.
- Mauritania Romanis subditur. II. 8. utraque ad Vitellium redit. III. 305.
- Mauritius Decurio. II. 368.
- Imp. orientis. II. 220. III. 606. 628. per Childepertum Francorum Regem Langbardos aggreditur. II. 220. quæ alias præclare gesserit? III. 607. 628. trucidatur à Phoca. II. 221. ob tenacitatem. III. 607.
- Tribunus. II. 542.
- Thom.* Maurocenus Patriarcha Constantinopolitanus in Pontificem Roman. revereus. III. 636.
- Maurorum clades ingens. II. 745. Equitatus contra Curionem. II. 44. nomen unde? II. 725.
- Maurus Draconarius. II. 490.
- Mausolæum. II. 50. Augusti. III. 40.
- Maxentius Tyrannus. II. 140. 153. III. 588. à Constantino petitur. II. 140. ad bellum iturus infantium cæde numina placat. III. 589. Africam vastat. II. 140. à maga deceptus. III. 589. intercipitur. II. 140. 153. invisus Romanis ob cædes & libidines. III. 588. qualis? III. 589. Severi Cæsaris partes pecuniâ corrumpit. II. 140. submergitur in Tiberi & fugâ. III. 589. licet de genere mortis varient Authores. II. 153. III. 589.
- Maxera fluv. II. 525.
- Maxima ara ab Hercule consecratur. II. 101. Chilonis conjux. II. 564.
- Maximianopolis. II. 557.
- Maximianus Imp. II. 139. à Diocletiano Imp. adoptatus. III. 583. consors imperii lectus. III. 582. 621. indignè exceptus. III. 584.
- Africam cum Italia obtinet. II. 139. Assyriam totam occupat. III. 584. Cæsar créatur. III. 583. consilio Diocletiani imperium deponit. III. 587. 621. Constantino invidet. III. 590. cum Hercule comparatus. III. 583. unde & Hercules appellatus est. II. 139. III. 582. Persis primùm æquo, dein infœlici prælio congreditur. III. 583. 622.
- de imperio deposito dolet. III. 587. ferrei sæculi parens existimatus. III. 588.
- Homo asper & immitis. III. 587. ac libidinosus. II. 139.
- imperium dilatat. III. 584. in Christianos crudelis. III. 588. innumerabilium Persarum strage ignominiam priorem abolet. III. 584. 622. Maximianum dici debere, non Maximinum ex vetustis inscriptionibus docetur. III. 584.
- Motus in Gallia componit. III. 583. hostes aut fundendo, aut capiendo. II. 139.
- Severum & Maximianum adoptat. III. 588. necat. II. 153. splendidissimè triumphat. III. 586. Thermas prædecessorum exornat. III. 587.
- Valeriam Diocletiani filiam in uxorem obtinet. III. 583. vivus ne caperetur, se strangulat. II. 153. III. 587. 588.
- Galerius* Maximianus Cæsar. II. 139. adoptatus à Maximiano Aug. III. 588. 622. consortem imperii Licinium legit. III. 588. 622. describitur. II. 153. fugatur. II. 140. Narseum Regem vincit. II. 139. oras Illyrici ad usque Ponti fretum obtinet. II. 139. sævissimus in Christianos, meru tamen servili edicta in eos revocat. III. 588. 622. turpissimo morbo depascitur. II. 153. III. 588.
- Maximiliani I. Imperatoris affectus ad studia. III. 650. animi corporisque dotes. III. 649. bella variâ fortuna gesta. III. 650. 651. Comitibus extrema & mors. III. 651. uxores & liberi. III. 651.
- II. Imperatoris res benè gestæ. III. 653. virtutes singulares. III. 653. seqq. uxores & liberi. III. 654. & mors in comitiis Ratisponensibus. III. 653.
- C. Jul.* Maximinus Imp. II. 134. 151. Christianorum persecutor. II. 266. sævitiâ insignis. III. 619. cum filio ejusdem nominis Cæsare. II. 134. describitur. II. 359. seqq. necatur. III. 619. & discerpitur. II. 151.
- De Jul.* Maximino militum vox: ex pessimo genere ne catulum quidem habendum. III. 619.
- Maximinus histrio. II. 300.
- I. ab exercitu Imperator Augustus appellatus est. III. 578.

- Romæ Vicarius. II. 564. ferox
capite plectitur. II. 567.
- Maximus Imp. II. 363. describitur à Julio
Capitolino. II. 375.
- Imperium invadens à Romanis cæ-
ditur. II. 211. membratim.
III. 603.
- Libertus Parthenii Domitianum
trucidat. III. 123.
- Philosophus. II. 538. Asiaticus
benevolè excipitur à Juliano
Imp. II. 509. decapitatur. II.
575.
- Tyrannus exul obit. II. 206. 207.
III. 602. Gratianum Imp. ex-
tinguit. II. 156. III. 600. pellit
Valentinianum. III. 600. truci-
datur à Theodosio. II. 156. 203.
III. 600.
- Mazaca urbs. II. 494. Macedoniae maxima.
II. 164.
- Mazava syrus transfuga simulatus. II. 37.
- Mazices. II. 579.
- Mazippa Dux Maurorum. III. 163.
- Mazuca. II. 581.
- Meceus Brundisinus. II. 403.
- Medea. II. 616.
- Mederichus frater Chnodomarii Alemanno-
rum Regis. II. 460.
- Medi bello petuntur. II. 611. imperium
obtinent. II. 58. in Africam transvecti.
II. 725.
- Media à Cn. Pompejo penetrata. II. 73. urbs.
II. 133.
- Mediam ingreditur M. Antonius. II. 83.
- Medianum Munimentum. II. 581.
- Medicæ artis initium Romæ. I. 304.
- Medicus ad Pyrrhum tradendum se offerens.
II. 116. vinctus à Fabricio ad Pyrr-
hum remittitur. II. 116.
- Mediolanum. II. 451. à Gallis conditum.
I. 114. expugnatur à Marcello. II.
177. obsessum. II. 644. occupa-
tur à Romanis. I. 302. rapitur ab
Hunnis. II. 210. recipitur à Claudio.
II. 137.
- Mediomatrici. II. 451.
- Medius Medorum Conditor. II. 693.
- Medixtriticus summus Capuæ Magistratus. I.
410.
- Medon Codri filius, primus Atheniensium
Archon. II. 58. inde Medontidæ. *ibid.*
- Medulli montis obsidio. II. 52.
- Medullia opp. II. 7.
- Megabizus Dux. II. 629.
- Megacles amicus Pyrrhi Reg. I. 231. habitu
cum Pyrrho commutato occiditur. *ibid.*
- Megalefia ludi. I. 571. primò instituti. I.
480. scenica prima. I. 603.
- Megapolitani Philippo Macedoni addicti. I.
534.
- Megara Dux fortissimus. II. 29.
urbs condita à Peloponnesiis. II. 58.
per Romanos vi capta & direpta.
I. 382.
- Megarenses. II. 616.
- Megasthenes. II. 58.
- Meherdates ad folium paternum postularus à
Parthis. III. 214. datur. III. 221. in
prælio capitur, ac auribus præcis vive-
re jubetur. III. 222.
- Majacare locus nemorosus. II. 477.
- Melana. II. 509.
- Melanchlænæ pop. II. 511. 593.
- Melanes fluv. II. 433.
- Melanthi filius Codrus Rex. II. 57.
- Melanthias villa. II. 600.
- Meleagri Ducis Macedonum confilia. II. 646.
- Melibœa à Romanis frustra tentatur. I. 739.
describitur. I. 738. expugnatur & di-
ripitur. I. 751.
- Melissus Grammaticus. III. 129.
- Melita per Romanos capitur. I. 321.
- Melite insula vastatur à Romanis. I. 269.
- Melitera. II. 165.
- Melitina minoris Armeniæ oppidum. II. 484.
- Melitus ad Anglos convertendos mittitur à B.
Gregorio M. II. 220.
- Mellobaudes armaturarum Tribunus. II. 442.
- Memmii Reguli mors & elogium. III. 252.
- Memmius necatur. II. 122.
Rufinus à Severo Imp. occiditur.
II. 318.
- C. Memmius Trib. pleb. vir acer. II. 727. in
Jul. Cæsarem orator asperrimus. III. 15.
Jugurtham accusat. II. 729. iustâ, sed
acri oratione populum contra Cof. inci-
tat. II. 727. occiditur. II. 38. ab
Apulejo Saturnino. II. 38.
- Memnonem inspicit Severus Imp. II. 319.
- Memnonis statua. III. 165.
- Memoridus Tribunus. II. 542.
- Memorius Præses. II. 519.
- Memphin inspicit Severus Imp. II. 319.
- Memphis urbs. II. 515.
- Menalippe ab Hercule capitur. II. 615.
- Menander Comicus. II. 505.
- Menandrus Comicus. II. 62.
- Menapiæ civis Corauius. II. 139.
- Menapii pop. oppugnati se dedunt. III. 432.
- Menapila civitas. II. 526.
- Menas libertinus cænæ Augusti adhibitus. III.
34. prædationibus mare infestat. II. 81.
- Mendefius fluv. II. 516.
- Menecrates prædator marinus. II. 81.
- Menedemus Macedoniae liberæ legatus. III. 501.
- Menelai Regis filia duæ Hermiones. II. 57.
uxor Helena. II. 4.
- Menenius. *vide* Agrippa.
- Meninge insula. II. 151. à Romanis vastata.
I. 337.
- Lothophagorum. I. 276.
- Menippus Legatus Regis Antiochi. I. 572.
585. agrum Tripolitanum vastat. I. 595.
- Chalcidem missus aliquot Rom. socios
cædit. I. 590. incitat ad bellum Æto-
los. I. 585. perorat. I. 572. quæ
aliàs gesserit? I. 573. Salgancam ca-
pit. I. 591. urbesque alias. I. 595.
- Mennius castrorum Præfectus turbatores
quosdam fortiter reprimat & componit.
III. 146.

- Menon. II. 547.
 Menophilus Mithridatis Regis Eunuchus laudatur. II. 455.
 Vir consularis. II. 363.
 Mensarii quid & unde dicti? I. 148.
 Mensariorum cura & æquitas. *ibid.*
 Menti ædes vota. I. 330. dedicatur. I. 361.
 Menzentii crudelitas. II. 335.
 Mephitis templum ab igne manet inviolatum. III. 320.
 Mephra civitas. II. 525.
 Mercenariorum insolentia suppressa. I. 235.
 militum apud Carthagenenses seditio & poena. I. 287.
 Mercurii Rationalis nequitia. II. 444.
 Mercurio supplicat Julianus Cæsar. II. 454.
 Mercurius à Gallis maximè cultus. III. 434.
 Evandri pater. II. 101.
 Merenes Dux. II. 536.
 L. Mergilio conjuratus in Cassium. III. 527.
 Meribanes Hiberiæ Rex. II. 500.
 Mericus Hispanus Achradinæ Præfectus ad deditionem sollicitatur. I. 401. quam cautè procurat. I. 401. ideò agro donatus. I. 416.
 Merobaude auctore Valentinianus junior fit Imp. II. 155.
 Merobaudes. II. 573.
 Meroe insula. II. 516.
 Meroes urbs. II. 515.
 L. Cornel. Merula Flamen Dialis. II. 68.
 Consul creatus. *ibid.* I. 571. Gallos pertinaci prælio vincit, & fugat. I. 576. seqq. cæsis XIV. millibus. I. 577. obtrectatores patitur. *ibid.* triumphum postulat, sed non impetrat. I. 577.
 Prætor conjurationem servilem opprimit. I. 535. trucidatur. II. 41. 68.
 Mesamedes Lyricus. II. 289.
 Mesene civitas. II. 524.
 Meseus fluv. II. 524.
 Mesopotania Rom. provincia. II. 127. à Parthis & Persis sæpius petita. II. 8. occupata. II. 136. armis Romanis cedit. II. 8.
 & Assyria Persis concessæ. III. 578. redditæ Romanis. III. 579.
 Tigridem inter & Euphraten sita est. II. 8.
 Messa urbs à Syracusano milite & Punico obsessa. I. 257.
 Messala Corvinus beneficio Cæsaris servatur. II. 80.
 Cof. II. 83.
 in Cæsarem gratus, ac pius. II. 80.
 Messalæ Corvini auditor Tib. Nero Cæsar. III. 55.
 Stat. Messalina uxor Neronis. III. 89. destinata Othoni. III. 102.
 Valer. uxor Claudii. II. 124. 145. III. 77. adultera impudens. II. 127. 145. III. 214. adulteriis satura vivo marito alium solemniter inducit.
 III. 217. apud Claudium accusatur. III. 218. bacchatur.
 III. 218. carpento currum triumphantis Claudii sequitur.
 III. 74. maritum pervertit.
 II. 127. 145. occiditur. III. 77. 219. mulier fraudulenta & ferox. III. 213.
 Messalini opus egregium. II. 89.
 Cotta Messalinus accusatus ad Imperatorem provocat, & eripitur. III. 202. in sententia ferenda atrox. III. 200.
 Vipsan. Messalla fratrem suum eripere tentat. III. 340. laudatur. III. 315.
 Messana. II. 116. à quo condita? I. 256. discordia. I. 257. fœderata Siciliae civitas. II. 20. prodicione occupatur à Mamertinis. I. 229.
 Messene ab Achæis oppugnata. I. 602. liberatur. I. 602.
 Messenii bellant contra Lacedæmones. II. 621. cum Lacedæmoniis de templo Dianæ contendunt. III. 192. Philopœmenem victores capiunt. I. 666. II. 678. se subjiciunt Romanis. I. 602.
 Messeniorum clades. II. 678. lætitia ob captum Philopœmenem. I. 666. II. 678.
 Metapontini & alii ad Annibalem deficiunt. I. 395.
 Metapontinorum origo & fata. II. 659.
 Metapontum populantur Spartacii. II. 40.
 Metapontus condita. II. 57.
 Metaurus fluv. II. 118.
 Metella. II. 120.
 Metelli Balearii res gestæ. II. 35. seqq. duo unâ die triumphant. II. 65.
 Metellorum censura. II. 65.
 Metellus Numidicus orator. II. 65.
 Trib. pleb. Crassum Cof. diris devover. II. 37. ob seditionem fugit. II. 38.
 L. Cæcil. Metellus { vide Cæcilius.
 M. Cæcilius Metellus {
 Q. Metellus Cof. II. 43. 731. Achæos fundit. II. 60. bellum jugurthinum gerit. II. 65. 31. 731. conspectum successoris fugit. II. 741. Contrebiam capit. II. 29. Critolaum vincit. II. 28. denigratur Romæ. II. 737. seqq.
 exercitum licentiâ & ignaviâ corruptum ad disciplinam militarem revocat. II. 731.
 Imperator cautus. II. 734. innocens. II. 731. & prudens. II. 731. 736.
 inter ambitionem & sævitiam medius. II. 731.
 Jugurthæ insidias struit. II. 735. quem cum suis vincit & fugat. II. 733. iterum. II. 738.
 mollescere animo incipit. II. 739. seqq. Nertobrigis parcit. II. 29. Pompeji actis obstreperit. II. 43. Romæ lætissimè exceptus. II. 742. Thalam ca-

- pit & diripit. II. 738. Vaccen-
ses cædit. II. 737.
Zamam oppugnat. II. 31. sed
frustra. II. 734. 735. *vide in-
ter Cæcilius.*
Meteora unde formentur? II. 537.
Meterii epistola. II. 572.
Methona urbs. II. 630.
Metia tribus. II. 118.
Metii Falconii sententia de electione Taciti
Imp. II. 412.
M. Metilii in Q. Fabium oratio. I. 335.
Metiosedum opp. à Romanis capitur. III. 450.
Metius Gordianus affinis Gordiani Imp. II.
373. Pomposianus amicis Vespasiani su-
spectus. III. 113. Cos. crea-
tur. II. 146. à Vespasiano.
III. 113.
Metonis Tarentini factum lepidè providum.
I. 227.
Metrodorus scriptor. II. 540.
Metropolis Jul. Cæsari se dedit. III. 509.
Metrius Fufferius Albanorum Dux & Dictator.
I. 11. II. 7. contra Romanos insur-
git, & vincitur. II. 110. ob perfidi-
am causa est Albæ dirutæ. II. 110.
quadrigis lacerari jubetur à Tullo Ho-
filio. I. 13. II. 7. 13.
M. Metrius ad Ariovistum missus in vincula
conjicitur. III. 401. liberatur. III.
402.
ex Metu alieno crescit audacia. I. 61.
Metus ex superstitione ortus. I. 237.
Mevius Pudens milites pecunia ad partes
Othonis inclinat. III. 282.
Mezentius Agillæorum Rex adversus Æneam
Rutulis opem fert. II. 103. fuga-
tur. *ibid.* persecutus ab Ascanio. II.
103.
Mezetulus. I. 486. describitur. *ibid.*
Micaurfa. II. 548.
Micca mater Maximini Imp. II. 266.
Michael I. Imp. Curopalates pugna unâ victus
monasterio se includit. III. 631.
II. Imp. Balbus. III. 631. vitu-
peratur. III. 631. unde
τραυλον dictus. III. 631.
III. Imp. orientis. III. 631. oc-
ciditur. III. 632.
IV. Paphlago Imp. ejusque gesta
& indoles. III. 633.
V. Imp. dictus Calaphates, ejus-
que gesta. III. 633.
VI. Imp. ad imperium parùm
idoneus obit privatus. III. 634.
VII. Imp. Constantini Ducæ filius.
III. 635. cum suis cænobio
includitur. *ibid.* quare para-
pinaceus dictus. III. 635.
VIII. Imp. Palæologus dictus cum
gestis suis. III. 637.
Micipsa Rex Numidarum. II. 721. de
Jugurthæ cæde deliberat. II. 721. Ju-
gurtham adoptat. II. 722. moritur.
II. 722. pater Jugurthæ. II. 31.
Micipsæ liberi. II. 721. ultima ad filios
verba. II. 722.
Micola Capuanus comes atterit exercitum
Imperatoris. II. 223.
Micones. II. 570.
Mictio Præfectus Chalcidis. I. 587.
Chalcidenfibus portas Antiocho
aperientibus resistit. I. 590.
quem recipere recusat. I. 589.
Romanis fidelis. I. 589.
Micythus servus. II. 622.
Midas Rex Phrygiæ. II. 512. 638.
Miles horridus sit, non cælatus auro & ar-
gento, sed ferro, & animis. I. 193.
Mercenarius primùm apud Romanos.
I. 387. voluntarius auget agmen
Romanum. I. 449.
Milesii Atheniensium coloni. II. 510.
Miletum urbs Joniæ. II. 58. obsidetur.
II. 563.
Miliarenfis porticus. II. 410.
Malichus libertus conjuratores Neronis pro-
dit. III. 267. idè præmiatur. III.
270.
Milionia urbs à Romanis vi capta. I. 210.
Milites à C. Jul. Cæsare benè habiti. III. 14.
Ducibus suis pro merito præmiati. I.
215. Patribus Imperatorem petunt.
II. 137.
Milites carcerem effringunt. III. 144. Ger-
manicum laudant. III. 157. Impe-
rium, & jus creandi Principem ad se
rapiunt. II. 138. pugnam petunt. III.
157.
Rom. Jurejurando adiguntur. I.
339. ob inopiam ærarii sti-
pendia accipere renuunt. I. 376.
seditiosi. III. 144. per artem
sejunguntur ab invicem. III. 148.
pœnas ultro in se poscunt, ac
seditiosos puniunt. III. 147.
quæ petunt, impetrant. III. 146.
Samnitici ritu singulari sacramen-
to adiguntur. I. 212.
Militiæ diuturnitas, paupertas, & duritia
culpatur. III. 143.
Militem Cæsareanorum incredibilis genero-
sitas. III. 504. erga Jul. Cæsarem
amor, & fidelitas. III. 14. industria.
I. 746. in stativis exercitationes. I.
363. licentia. I. 463. & postulata
sub Othone. III. 285. luctus ob du-
ces & copias amissas. I. 404. præ-
mia. I. 571. pugnandi studium. III.
479. seditio. I. 463.
Milo Annii *vide* Annii.
Clodii interfector. II. 75. à seditiosis
sollicitatur. III. 498. damna-
tur. III. 498. à Pompejo,
absolvitur à Catone. II. 75.
oppugnans Cosam lapidis ictu
perit. III. 498.
Crotoniates. II. 589.
Laodamiæ interfector pœnas luit.
II. 672.
Præfectus Pyrrhi cum præsidio
Ta-

- Tarenti relictus. I. 240. 246.
 inimicus Tarentinis. I. 247. Ta-
 rentum Cof. Romano prodit. I.
 247. 248.
- Miltiades Dux. II. 617.
- Milvius pons. II. 132. 42.
- Mincius fluv. II. 210.
- Mindarus Dux. II. 624.
- Mindus urbs Asiae. II. 30.
- Minerva à Domitiano superstitiosè culta. III.
 123. eidem in somnio tutelam ne-
 gat. III. 123.
- Minervæ templum incenso Illo inviolatum.
 II. 121.
- Minervia legio. II. 278.
- Minervina Crispi Caesaris mater. II. 153.
- Minervium. II. 61.
- Minio Princeps amicorum Regis Antiochi. I.
 579. cum legatis Romanis colloqui-
 um habet, sed sine effectu. I. 580.
- Ministeria nefaria metu curantur. II. 129.
- Minithia Amazonum Regina. II. 615.
- Minium color. II. 53.
- Minos Legislator Cretensium. III. 175.
- Minturnæ. II. 61.
- Minternensium carcer. II. 67.
- Minucia Vestalis viva sub terram defossa. I.
 165.
- Minucius Magister equitum. II. 117.
 Rufus Trib. pleb. C. Graccho re-
 sistit. II. 120.
 Silo Cassium comprehendit, &
 interficere conatur. III. 527.
 fugiens opprimitur. III. 527.
 Trib. abrogare legibus suis audet.
 II. 38.
- C. Minucius Elephantem necat. II. 18.
- L. Cof. Rom. I. 60. ab hoste in
 castris obsidetur. I. 61. bellum
 malè gerit. I. 60. Consulatu
 se abdicat. I. 62.
 Præfectus annonæ Sp. Mælium
 affectati regni infimulat. I. 83.
 idè à Senatu præmiatus. I. 84.
- M. Rufus. I. 330. ab Annibale pel-
 lectus fugatur cum suis. I. 337.
 absente Fabio rem non malè ge-
 rit. I. 335. Dictatori æqua-
 tur. I. 336. errorem suum
 agnoscit, ac ad Q. Fabium re-
 dit, ut pareat. I. 337.
 incusat prudentem Fabii cunctatio-
 nem. I. 331. oratione seditio-
 sa. I. 331. 332.
 insolenter superbus. I. 336. Ma-
 gister equitum. I. 330. occi-
 ditur in prælio Cannensi. I. 343.
- M. Minucii castra fermè capta servat L. Quin-
 ctius. II. 15.
- Q. Minucius Rufus Cof. Rom. I. 536. ab
 Liguribus bellum orsus oppida XV. &
 hominum XX. millia in deditionem acci-
 pit. I. 536. agros Bojorum popula-
 tus Clastidium incendit. I. 537. in mon-
 te Albano triumphat. I. 547.
- Q. Thermus. I. 547. Cof. I. 571.
- accusatur. III. 203. exercitu
 ordinat. I. 572. in angustias
 propè extremas exercitum Rom.
 deducit. I. 578. in Liguria
 quæ gesserit. I. 576. Ligures
 cædit & fugat. I. 581. iteratò.
 I. 604. obsessus liberatur à
 L. Quinctio. II. 113.
- Prætor. I. 547. citeriorem Hi-
 spaniam in provinciam fortitur.
 I. 548. Hispanos cædit. I. 553.
 & triumphat. I. 560. per Thra-
 ces prædatores occisus. I. 642.
- Q. Minucio Thermo prorogatum apud Ligu-
 res imperium. I. 581. Triumphus ne-
 gatur. I. 622.
- Miracula falsa. II. 284.
- Mirmillo à Caligula crudeliter confossus. III.
 64.
- contra Mirmillonem insurgunt Romani. II. 40.
- Mirmillonum pugna. II. 147.
- Misael Tyrannus relegatur. II. 271.
- Misagenes alter Masanißæ filius Brundusii æ-
 grotans benè à Romanis habetur. I. 758.
- Misenensis pax cum Sex. Pompejo. II. 81.
- Miseno urbs unde dicta? II. 102.
- Misenum morbo consumptum sepelit Æneas.
 II. 102.
- Misenus Italiae portus. II. 17.
- Misitheus Socer Gordiani. II. 371. à Sena-
 tu quadrigis & titulo honestatur. III. 578.
 consiliò Philippi obiisse dicitur. III. 578.
- Misitheus encomium excellens. III. 578. ho-
 nores. *ibid.*
- Misopogonem conferibit Julianus Imp. II. 515.
- Missarum solemnia. II. 204.
- Mithradates Bosphoranus vagus Bosphori reg-
 num affectat. III. 222. in captivitate
 ferox. III. 223. pulsus, ad consilia
 mitiora inclinatur. III. 222.
- Mithradates Rex Armeniae invasus dolo, &
 armis à patrele. III. 227. victus pro-
 ditur, & perfidè cum suis necatur. III.
 227.
- Rex Ponti Romanos in Asia inter-
 ficit. II. 122. superatur à
 Pompejo. II. 122. Sulla. *ibid.*
 veneno frustra sumpto. II. 122.
 occiditur. II. 123.
- Mithriaca sacra. II. 307.
- Mithridates Bythiniam rapit. II. 33. Cyzi-
 cum oppugnat. II. 34. describitur.
 II. 67. felices facit progressus. 33.
 funditur à Lucullo. II. 34. 71. 122.
 Octaviano Augusto. II. 8. Pom-
 pejo. II. 33. 34. Sylla. II. 33.
- Pergamo expellitur à C. Flavio
 Fimbria. II. 121. per XL. an-
 nos Romanis resistit. II. 33. re-
 giones Rhodo proximas vastat.
 III. 4. varias gentes sollici-
 tat. II. 34. adjunctus à Serto-
 rio. II. 42.
- victo leges imponit Sulla. II. 69.
 violentè moritur. II. 34.
- Mithridates Pergamenus laudatur. III. 522.
- N n n oppu-

- oppugnatores suos egregiè repellit. III. 522. Pelusio expugnato cum Jul. Cæsare se conjungit. *ibid.*
 Rex Bosphori à Cæsare constituitur. III. 532.
 Mithridates I. Rex Parthorum. II. 692. post gesta gloriosa obit. II. 692.
 II. cognomento magnus. II. 693. regno pellitur, ac captus à fratre interficitur. II. 693.
 Mithridates Rex Ponti. II. 684. Scythas domat, Cappadociam occupat. II. 684.
 Mithridatis Regis Ponti elogium. II. 684. Epistola ad Regem Arsacem. II. 757. futura magnitudo ostentis prænuntiatur. II. 684. gesta præclara. II. 685. occupationes & peregrinationes. II. 684. oratio ad milites. II. 686. seqq. pericula. II. 684. 685.
 Mithridatica provincia Romanis accedit. II. 35.
 Mithridaticum bellum. II. 33. 72. 263. *vide* bellum.
 Mitylenæorum perfidia illuminat Rhodiorum fidem. II. 67.
 Mitylenem condunt Æolii. II. 58.
 Mnefilochus Princeps Acarnanum donis ab Antiocho emptus. I. 596.
 Mnester libertus Agrippinæ se interimit patronâ mortuâ. III. 246.
 Pantomimus sceleratè à Caligula dilectus. III. 64.
 Mnestheus author occidendi Aureliani Imp. II. 408.
 Mnevis soli sacrat. II. 515.
 Moageres Tyrannus Cibyriæ. I. 633. malè à Consule Romano exceptus. I. 633.
 Moderatus. II. 298.
 Modestinus Jurisconsultus. II. 365.
 Modestus magnus adulator. II. 573.
 Modiacus mons. II. 164.
 Modii tres annulorum aureorum è manibus Rom. detracti. II. 177.
 Modius unus aureorum annulorum ad Cannas Romanis exceptus. I. 353.
 Modoëtia. II. 222.
 Sp. Mælius *vide* Mælius.
 Mœnicaptus Gallorum Regulus in bello cadit. I. 385.
 Mœnius de Antio spolia refert. II. 15.
 Mœnus fluv. II. 133. 463.
 Mœoridae. II. 404.
 Mœsi domantur ab Octaviano Augusto. II. 8.
 Mœsia. II. 138. à Dacis diripitur. II. 144.
 Mœsorum colles vineis replet Probus Imp. II. 138.
 Moguntiacum civitas. II. 453.
 Molo Rhetor Græciæ disertissimus. II. 124.
 Molossi Romanorum captivi. II. 19.
 Molossorum Rex Neoptolemus. II. 630.
 Mona insula. III. 423. dedita Romanis. III. 368.
 Monachi militare jubentur à Valente Tyranno. II. 202. & nolentes fustibus interficiuntur. II. 202.
 Monarchiæ Perficiæ finis. II. 635.
 Moneta unde dicta? I. 250.
 Monetæ opifices deler Aurelianus Imp. II. 137. 152.
 Monobazus Vologesem contra Armenos stimulat. III. 257.
 Monæci arx & portus. II. 450.
 Mons Aventinus. II. 104. urbi adjicitur ab Anco Marcio. II. 172.
 Capitolinus describitur. III. 670.
 Saturnius & Tarpejus dicitur quare? III. 669.
 Cælius describitur. III. 670.
 cur querquetulanus dicatur. *ibid.*
 Palatinus. II. 105. ædificiis illustris. III. 669. describitur. III. 669.
 Monstrum nascitur apud Daphnen. II. 487.
 Montes vitiferi in Campania. II. 17.
 Montis Aventini nomina varia, celebritas, & situs. III. 671.
 Esquilini etymologia & situs. III. 670. 671.
 Viminalis descriptio. III. 671.
 Montius Quæstor occiditur. II. 437.
 Monumenta P. Scipionis Africani. I. 648.
 Monumentum cum titulo magnifico à Romanis in Germania erectum. III. 158.
 Moptiana familia potens. I. 349.
 apud Mopsocrenen Constantius Imp. moritur. II. 155.
 Mopsuestia. II. 438.
 Mopsus vates. II. 438.
 Morbus comitalis infestans C. Jul. Cæsarem. III. 11.
 Morientium bestiarum morsus mortiferi. II. 28.
 Morini in silvas dilapsi incenduntur à Cæsare. II. 36.
 Menapiique quomodo bellaverint? III. 413.
 Rebelles cæduntur. III. 420.
 Romanis se dedunt. III. 418.
 Morinus portus. II. 36.
 Mors repentina iudicio Jul. Cæsaris optima est. III. 18.
 Mortem non timent nihil timendum. I. 280.
 Mortis signa in Hadriano Imp. II. 284.
 Mos devovendi apud Romanos unde? III. 580. Romæ uni parendi. II. 143.
 Mosa fluv. II. 51.
 Mosæ fluv. origo. III. 415.
 Moses Dei Familiaris. II. 397. Dux Judæorum. III. 350. II. 683.
 Mossynæci. II. 510.
 Mosula fluv. II. 36.
 Mothone opp. II. 554.
 Motilenus præfectus necatur. II. 307.
 Mucaperem Aureliani interfectorem necari jubet Tacitus Imp. II. 137.
 Mucianus apparitor. II. 565.
 Licin. Mucianus avidus militaris gloriæ. III. 315.
 Syriæ Præses. III. 279. Antonium,

- nium, aliosque callidè exar-
mat. III. 339. Dacos op-
primit. III. 322. inimicus
Antonio. III. 324.
Romam veniens omnium in se
animos inclinat. III. 333.
seditionem comprimit. III. 340.
Vespasianum ab Antonio alienat.
III. 324.
Licin. Muciani egregia oratio ad Vespasia-
num. III. 308. gesta in Senatu. III.
340. & Romæ. III. 345. pro
Vespasiano. III. 309. Litteræ arro-
gantes ad Senatum Rom. III. 332.
vitæ compendium. III. 279.
C. Mucius Scævola manum scribam Regis
pro Rege obtruncantem foculo accenso
injecit ac ambussit. I. 31. II. 15. 112.
prata Mucia à Senatu in præmium tulit.
I. 31. Romanæ fortitudinis prodi-
gium. II. 15. unde sic dictus? I.
31.
P. Mucius Scævola Cof. II. 63. 120. juris
scientiâ celebris. II. 65. Porfenam
Regem per insidias aggreditur. II. 15.
112.
Q. Mucius Scævola Cof. I. 697. Ligures
subigit. *ibid.*
Pontifex fermè necatur. II. 41.
Prætor. I. 358. morbo non
tam periculoso quam longo
implicatus. I. 363. Sardiniam
fortitur. I. 361.
Mulctæ Capitolio, Jovi & Cereri impensæ
I. 206.
Muliebris clamor & lachrimæ. I. 68.
Mulierum cura.
Mulucha castellum expugnatur. II. 743.
urbs penetratur à Mario. II. 31.
Mulvius pons. II. 122.
Q. Mummius Cof. II. 60. 120. 681.
Achaicus. II. 94. bello achaico
præficitur. II. 60. 681. Coryn-
thum evertit. II. 61. descri-
bitur. II. 120. Diæum vin-
cit. II. 28. Tributariam fa-
cit Achaiam. II. 72.
Sub. L. Mummio Cof. Carthago deletur. II.
60.
Mummius Secundinus occiditur. II. 318.
Munarius Plancus conjuratus in Cassium. III.
527.
Munda. II. 46. oppidum. II. 123. Cæ-
sari deditur. III. 559. oppugnatur.
III. 558. vi capitur. I. 685.
Mundenfis campus. III. 557.
Munderichus Dux. II. 594.
Municipia Italiæ sub hasta vaneunt. II. 42.
Munificentia Antiochi in urbes & deos. I.
698.
- Munimenta Romæ à Vejis combusta. I. 104.
Murcus Staius *vide* Staius.
Murena. II. 122. in cæsaris necem con-
spirat. II. 85. opprimitur. II. 85.
Murentius. II. 403.
Murgantia à Pœnis recepta. I. 382. cum
præda locuplete à P. Decio capitur. I.
203.
Murgum. II. 138.
Murissimus familiaris Heliogabali. II. 341.
Murmura Romanorum ob bellum indictum.
I. 99.
Murocineta villa. II. 591.
Murfia. II. 135.
Murziphlus imperium invadens occiditur. III.
636.
Anton. Musæ medico statua ponitur ob ope-
ram ægrotanti Augusto exhibitam. III.
31.
Musculus quid? III. 486.
Musonem gentem petunt Romani. II. 580.
Musonianus Præfectus Prætorio per Orien-
tem. II. 452.
Musonius Rufus Celerem accusat. III. 333.
importunè sapiens. III. 329.
Mustius Fabianus à Severo Imp. occiditur.
II. 318.
Musulamii. II. 127. cæduntur. II. 145.
Musulani. III. 163.
Musulanii victi à Cossio duce. II. 52.
Musulanorum Principes ob defectionem secu-
ri percussii. III. 188.
Muthul fluv. in Numidia. II. 732.
Murila urbs deleta. I. 695.
Mutina obsidetur. I. 313. à M. Antonio.
II. 48. recipitur à Romanis. I. 696.
apud Mutinam C. Cassii castra delentur à Spar-
taco. II. 40.
Mutinensis Colonia à Liguribus capta. I. 695.
Mutinis præmia data. I. 431.
Mycales mons. II. 619.
Mycematæ insulæ. II. 467.
Mycenæ urbs. II. 57.
Mychon vir nobilis capitur. II. 572.
Mygdonia. II. 510.
Mygdum opp. II. 551.
Mylæ. II. 82. à Perseo expugnatae, & di-
reptæ. I. 719.
Mylesiæ civitates. II. 511.
Myonnesus promontorium. I. 616.
Myoparonas turbat P. Servilius. II. 34.
Myrinam condunt Æolii. II. 58.
Myrmidonum civitas. II. 58.
Myri contra Romanos. II. 50. qui? II. 51.
vincuntur à M. Crasso. II. 51.
Myria regio. II. 213.
Mytistratum secundò frustra obsessum. I. 267.
à Romanis capitur obviis quibusque cæ-
sis. I. 267.
Myuntem condunt Jones. II. 58.

N.

N Aarmalcha. II. 533.
Nabataei. II. 438.

Nabdalsa in prodendo Jugurtha socius Bomil-
caris. II. 737. proditur à familiari suo *ibid.*
N n n 2 Nab-

- Nabdates Præfidiorum Magister. II. 532.
vividus exurit. II. 533.
- Nabis Dux Lacedæmonum. II. 25. 118. Argos in urbem fiduciarum accipit. I. 539. auxilium mittit Romanis & inducias in quadrimestre cum Achæis facit. *ibid.* colloquium cum T. Quintio petit. *ibid.* conditiones pacis à Cof. Rom. præscriptas acceptat. I. 568. crudelis in Argivos. I. 539. cum Philippo Macedone fœdus init. *ibid.* deficit à Romanis, aliosque ad defectionem concitat. I. 579. diligens in apparando bello. I. 564. fugatur cum suis. I. 565. fugit. I. 584. Gythium oppugnat. I. 582. expugnat. I. 583. in oppugnatione Lacedæmonis anxius. I. 568. parat classem. I. 582. per Legatos colloquium cum Cof. Rom. petit, & impetrat. I. 565. perorat ad Cof. Rom. *ibid.* Philopœmenem classe vincit. I. 583. prælio bis fractus adhuc arma iterat. II. 676. trucidatur ab Ætolis dolose. I. 586. Tyrannus Romanis suspectus. I. 553.
- Nacolia. II. 553.
- Naessum opp. II. 501.
- Nævius Trib. Pl. II. 118.
- Q. Nævius Crista vir impiger Macedones vincit, & fugat. I. 384.
- Nagara civitas. II. 525.
- Nahamalcha fluv. II. 529.
- Naharvali, eorumque religio. III. 363.
- Nahodares Dux. II. 538.
- Serv. Nais amica Domitii. III. 81.
- Nannus Segobrigiorum Rex. II. 695.
- Nannenus Comes. II. 570.
- Nannienus Dux. II. 599.
- Napcei populi. II. 511.
- Naphtha similis bitumini nascitur in Perside. II. 523.
- Nar fluv. II. 17.
- Naracustoma ostium. II. 511.
- Narbana à Commodo Imp. occiditur. II. 305.
- Narbazacius. II. 269.
- Narbo martius Rom. colonia. II. 61. patria Cari Imp. II. 138.
- Narbona urbs. II. 451.
- Narbonense oppidum infestant Gothi. II. 208.
- Narbonensis provincia. II. 451.
- Narcissus Britannico fidus III. 230. Claudii Caesaris director. III. 218. seqq. cui imperat. II. 145. liberè in Agrippinam Augustam perorat. III. 230. morti destinatur. III. 233. strangulator Commodi Imp. leonibus objicitur. II. 318.
- Narisci. II. 296. qui? III. 363.
- Narnia colonia Nequinum deducta. I. 201. suppleta. I. 527.
- Narseus Rex Persarum. II. 166.
- Narses Chartularius. II. 218. Armeniam, Mesopotamiam turbat. III. 583. Constantinopolim vocatur. II. 219. contra Gothos missus eos ferè omnes delet. III. 606. Gothos vincit, Totilam necat. II. 217. Langbardos in Italiam vocat. II. 219. III. 606. Patriatus honore augetur. II. 218. petitur, & vilipenditur ab invidis. II. 219. se purgat accusatus. III. 606. suis victis, & capris fugatus vulneratur. III. 584. obit. II. 219. Rex. II. 164.
- Narfetis genealogia. III. 583. indoles. II. 218. res gestæ. *ibid.*
- Nascon civitas. II. 525.
- Nasica. *vide* Scipio.
- L. Nasidius Classi à Pompejo præfectus. III. 484. pugna navali fugatur à Cæsarianis. III. 485.
- Naso poeta Rom. II. 72.
- Nasus capitur. I. 401.
- Natalis Augusti celebratur. III. 31.
- Ant. Natalis inter conjuratores Neronis. III. 266. proditus in vincula rapitur. III. 267.
- Natissa fluvius. II. 210.
- Natuspardo scutarius. II. 562.
- Navale prælium ad Myonnesum victoribus Romanis. I. 616. 617. atrox Romanos inter, & Pœnos. I. 423. quo vincuntur Romani. *ibid.* magnum apud Ægimurum. I. 289. Rhodios inter, & Annibalem, hoc fugato. I. 614. 615. Romanos inter, & Syrios. I. 606. triplex, valde memorabile. I. 270. 271.
- Navales pugna in spectaculis editæ sub Domitiano. III. 120.
- Navali prælio Lælius Adherbalem fugat. I. 465. 466.
- Navalium sociorum conjuratio periculosa Romæ. I. 266. discutitur prudenti consilio. I. 267.
- Navalis pugna atrox Gallos inter, & Romanos. III. 411. Massilienses inter, & Cæsarianos. III. 478. 485. Romanos inter, & Pœnos ad Lilybœum. I. 321.
- Naves plaustris in mare translatae. I. 394. Punicae aliquot captae; reliquæ fugam capiunt. I. 321. captae. I. 365. Quinqueremem Rom. aggrediuntur in induciis. I. 500. raptæ Pœnorum onerariae. LXXX. I. 473. rostratae, seu liburnæ. II. 175.
- Navigatio Scipionis cum exercitu in Africam. I. 485.
- Q. Navii virtus bellica. I. 409.
- Navium à Romanis captarum, & depressarum numerus. I. 271. structura à Romanis in bello Punico primùm cœpta. I. 264. Venetarum descriptio. III. 410.
- Navius novacula cotem secuit. II. 111. *vide* & Accius.
- Naufragium horribile Romanorum. I. 275. 286. Nau-

Naulibus civitas. II. 526.
 Naumachiae Spectaculum. II. 77.
 Naupactum à Romanis obsessum. I. 602.
 Nauplius Palamedis pater. II. 509.
 Nauportus. II. 89.
 Nautæ imperati. I. 373.
 Nazavicius mons. II. 526.
 Neapolis à Cumanis condita. II. 58. à
 Wandalis pressa. II. 211. contra
 Pyrrhum defensa. I. 232 per Belli-
 sarium capta. III. 605.
 urbs Campaniæ. II. 17. Palæ-
 stinæ. II. 438.
 Neapolim Hannibal petit. I. 349. at ob
 mœnia oppugnare non audet. I. 350.
 Neapolitani certamen Ludicrum Augusto
 sacrant. II. 93. frustra tentantur ab
 Hannibale. I. 354. Romanis favent.
 I. 338.
 Nea Roma à Constantino M. condita. III.
 592.
 Nebo grammaticus. II. 346.
 Nebridius Comes in Tusciam abit. II. 499.
 Isauros pellit. II. 433. Prætorio præ-
 ficitur. II. 494.
 Nectarides. II. 559.
*Negligentia ex rebus prosperis oriri plerumque
 solet.* I. 241.
Negotia magna magnis adiutoribus egent. II.
 94.
apud Nemaufum Basilica ponitur. II. 280.
 Nemea. II. 118. celebrantur Argis. I.
 568.
 Nemeæ in Theatro libertas Achaïæ decan-
 tatur. II. 25.
 Nemefi Deæ sacrificabant Romani ad bellum
 profecturi. III. 586.
 Nemefianus conscius cædis Bassiani. II. 329.
 Nemesis, quid? III. 586. Adrastia di-
 cta, quare? *ibid.*
 Rhamnusia, quare? *ibid.* describi-
 tur. II. 442.
 Nemetes. II. 451.
 Neo Cæsarea. II. 562.
 Neophytus elapsus ex urbe Neronem sequi-
 tur. II. 145.
 Neoptolemus. II. 100. perfidus. II. 648.
 Præfectus. II. 33. Rex. II. 630.
 victus occumbit. II. 648.
 Neotherius. Cof. II. 549.
 Nepe. II. 61.
 Nepete urbs ab Etruscis occupata recupera-
 tur. I. 126. Colonia missa. I. 130.
 Nepos Imp. II. 212. Licerium regiâ po-
 testate exuit. *ibid.* eumque ad Salo-
 nas Episcopum destinat. *ibid.*
 lites habet cum Eurico Wisigotho-
 rum rege, quæ componuntur
 per Epiphanium Ticinensem
 Episcopum. *ibid.*
 per Augustum Imp. occidentis fu-
 gatur. *ibid.* regno pulsus cæ-
 ditur. III. 603.
 Nepotianus Augusti nomen rapit. II. 154.
 Imperator Romæ factus die XII.
 imperii obtruncatur. III. 593.

Neptuni se filium confitetur Sext. Pompejus,
 eumque placat bobus auratis, & equo. II.
 124. templum exstruit Hadrianus Imp.
 II. 282.
 Neptunia. II. 61.
 Neptuno equestri ludos parat Romulus. II. 6.
 Neptunus humentis substantiæ potestas. II.
 467.
 Nequinum frustra obsessum. I. 200. pro-
 ditione capitur. I. 201.
 Neratius occiditur à Severo Imp. II. 318.
 Neratius Priscus. II. 278. Jurisconsultus.
 II. 282.
 Nero Germanici filius. III. 58. fit Ponti-
 fex, Juliamque Drusi filiam in uxorem
 accipit. III. 175. gratias Senatui,
 avoque agit. III. 187. inter viros scri-
 bitur. III. 175. juveniliter incautus. III.
 195. Tiberio defertur. *ibid.* quo
 criminante hostis à Senatu judicatur. III.
 58. 200. votis publicis inferitur. III.
 187.
 falsus opprimitur. III. 296.
 C. Claud. Nero Asdrubalem debellat. II. 24.
 persequitur. I. 414. vincit. II. 118.
 fraude Punicâ delusus. I. 414. in
 Hispaniam mittitur. *ibid.* mili-
 tes hortatur. I. 448. nocte
 clam castra collegæ ingreditur. I.
 449.
 Pœnos cædit, ac fugitivum Anni-
 balis agmen insequitur. I. 447.
 prælio memorabili Asdrubalem
 cædit. I. 449. 450. Romam
 redux. I. 456. summâ om-
 nium gratulatione triumphat. I.
 457.
 C. Claud. Neronis gesta. I. 447. laus. I.
 444. III. 42. periculosum consilium.
 I. 448. at prudens. I. 449.
 L. Domitius Nero à Claudio adoptatur. III. 77.
 82. 223. conjuge suâ abhorret. III.
 234. matris cæde sui impos. III. 246.
 ad ingressum ædis Vestalis toto corpore
 trepidat. III. 263. amphitheatrum, &
 lavacra construit. II. 145.
 augeat urbem quinquennio. II. 128.
 tot annis tolerabilis. II. 145.
 barbam pretiosissimè adornatam
 Jovi Capitolino consecrat. III. 83.
 Britannicum veneno tollit. III. 235.
 Cæsar privignus Claudii Cæsa-
 ris, filiam ejus Octaviam in uxo-
 rem accipit. III. 77. 82. 229.
 causas agit. III. 229. certa-
 mina omnia probrosissimè obit.
 III. 85. 86.
 Christianum sanguinem primus
 hausit. III. 616. insigni cru-
 delitate. III. 265.
 Claudium in funere laudat. III. 233.
 consilia desperata agit. III. 92.
 curam belli suscipit. III. 234.
 de matre interficienda deliberat.
 III. 245. vectigalibus tollen-
 dis cogitat. III. 242.

- Eleusinis sacris interesse non audet. III. 88. ex Urbe se proripit. III. 92. fœx altera totius orbis. III. 616. famæ, & æternitatis cupidus. III. 94. fert primas eloquentiæ. III. 248.
- è Græciâ redux Romam pompâ triumphali ingreditur. III. 86. Janum claudit. III. 84.
- Imperator. II. 128. 145. Imperium occupat. III. 82. sceleratissimus. II. 265. infensus Vespasiano quare? III. 110. invidiam lenitate evadere nititur. III. 247. Isthmum perfodere tentat, & manu propriâ aggreditur. III. 84. 85.
- laudis avidus. III. 86. maternâ specie ac magis scelerum conscientia exagitatus. III. 88.
- matrem stuprat. II. 128. 145. in quam, & alios optimos sævit. *ibid.* matri infensus. III. 236. placatur. III. 237.
- novam ædificiorum Urbis formam excogitat. III. 84. sedem regno quaerit. II. 128. ob defectionem Galbæ, & Hispaniarum penè exanimatus, mox ad luxum pristinum redit. III. 91. Octaviam, & Sabinam Poppæam uxores ducit. II. 145. quarum maritos necat. *ibid.* omni in re Britannico præponitur. III. 226. oraculo perperam intellecto animatur. III. 91. pene ad necem cæditur à quodam. III. 86.
- Philosophiam, ut Imperatori contrariam averfatur. III. 93. per summum scelus Pythagoræ solemniter nubit. III. 263. Pontum, & Cottias in jus provinciæ redigit. II. 145.
- portentis somniorum, auspiciorum, & ominum terretur. III. 92.
- prætrepidus Romam redit. III. 91. provincias exhaurit, templa spoliât. III. 265. Religionum contemptor. III. 94. Româ ardente cantat. III. 264. Romæ tragœdias cantat, parùm decorè. III. 85.
- Romam vastat incendio. III. 90. 264. & moribus. III. 247.
- Sanctos Petrum, & Paulum Apostolos necat. II. 265.
- Senatum in ultionem sui, & Reip. hortatur. III. 91. spe thesauri inveniendi turpissimè illuditur. III. 271. spectacula, ludosque varios edit. III. 83. templum Claudii destruit. III. 112. Vestali virgini vim infert. III. 87. uxorem necat, libertos veneno tollit. III. 256. suicidio se eripit, ex impendentibus contumeliis. III. 93. undique desertus. II. 128. 145.
- à Nerone Gallia deficit primò. III. 90. Hispania, & Galba. III. 91. exercitus cæteri. III. 92.
- Contra, & pro Nerone dicta populi. III. 233. 234. Neronem ex casu subito accrescit invidia Rom. III. 92.
- in Nerone progenies Cæsarum deficit. III. 95. Neronem conjuratio facta. III. 265.
- per Neronem affliguntur Christiani. III. 84. 265. cautio adhibetur in falsarios testamentorum. III. 84. mater propria, una cum amita occiditur. III. 88.
- sub Nerone imperium non augeatur. III. 84. mala fortuita. III. 90.
- Tiberius Claudius Nero. vide Tiberius Neronia, quid? III. 83.*
- Tib. Cl. Nero Cof. Rom. I. 500. agitur tempestate. I. 505. privatus classem disjectam reducit. ibid.*
- Tib. Nero pater Neronis Cæsaris, Quæstor C. Cæsaris. III. 43. quæ gesserit, qui mortuus? ibid.*
- Nertobrigis parcitur. II. 29.
- Cocc. Nerva à Senatu gratanter excipitur. II. 147. admodum clemens, & dolens morti destinatus. ibid. imperium capit, eoque se abdicat. II. 130. ne mares castrarentur, edicto vetuit. III. 617. Imp. bonus. ibid.*
- Trajanum adoptat. II. 147. & Cæsarem facit. III. 617.
- trucidat se inedia. II. 148. III. 206. sepelitur augustè. II. 148.
- Nervii Pop. castra Romana fortiter oppugnant. III. 428. coacti se dedunt Romanis. III. 432. 407. quæis resistunt. III. 403. rebellant. III. 427. strenuissimè pugnantes delentur. III. 406. 407.
- Nerulum à Rom. captum. I. 185.
- Nesæi. II. 524.
- Nesattii incolæ in conjuges, & liberos crudeles. I. 694. seqq.
- Nesattium opp. expugnatur. *ibid.*
- Nestica Tribunus Scutariorum. II. 469.
- Nestor Dux. II. 57.
- Nevitta Cof. II. 467. Magister armorum. II. 500.
- Neumachia in lacu fucino. III. 229.
- Neuri populi. II. 593.
- Neurobaten in ludis exhibet Carinus Cæsar. II. 427.
- Neurorum montes. II. 511.
- Nicæa urbs. II. 451. ab Alexandro M. condita. I. 643.
- Nicander Archipirata. I. 611.
- Prætor. I. 630. ab Antiocho veniens

- veniens vanâ expectatione Æto-
los replet. I. 601. à Philip-
po Macedone interceptus cum
monitis dimissus est. *ibid.*
- Sevius* Nicanor grammaticus insignis in
Sardinia obiisse dicitur. III. 127.
- Nicasius Ædilis. II. 571.
- Nicator Seleucus. II. 438. superatur. II.
523.
- Nicea præbitionibus olei, ac frumenti ang-
tur. II. 141.
- apud* Nicephorum castra ponit Crassus Cos.
II. 37.
- Nicephorus Imperatorii stemmatis oculis &
linguâ privatur à Constantino. VI. Imp.
III. 630. Irenem in Lisbum relegat.
ibid.
- I. Imp. III. 631.
- II. Phocas Imp. III. 632. quæ
gesserit? III. 633. trucidatur.
ibid.
- III. Botioniates dictus ab Imperio
deturbatus eligit monasterium.
III. 635.
- Niceratus Achæorum Prætor. I. 544. An-
drosthenem regium Macedoniae præ-
fectum cum exercitu cædit, & fugat.
ibid. 545. stratagemate usus. I. 544.
- Curt.* Nicia grammaticus. III. 128.
- Nicias Dux. II. 623. medicus. II. 585.
- Nico, quæ gesserit? I. 391. 392. 423. 436.
- Nicodemes Bythinus. II. 33. Bythiniam
cedit Romanis. II. 33. 67. 73. 122.
- Nicomachus. II. 406. Dux Lucanorum à
Romanis deceptus cladem patitur. I. 241.
- Nicomedes Bythiniae Rex Cappadociam in-
vadit. II. 685. Prusiam patrem suum
regno, & vitâ exuit. II. 682. quæ
gesserit? I. 685. focius Mithridatis.
II. 685. Zybæam devincit. I. 634.
vide etiam Nicodemes.
- Nicomedia Bythiniae restaurata. II. 131.
terræ motu prostrata. II. 467.
- Nicopolis ab Augusto condita. III. 23.
Actiaca. II. 266. aliàs Emaus.
ibid. ibi editio sexta S. Scrip-
turæ in dolio reperta. *ibid.*
in Judæa. *ibid.*
- Nicostrate. II. 101.
- Niger Pescennius *vide* Pescennius. Prætorio
Præfectus. II. 306. trucidatur. II.
317.
- C. Nigridius opprimitur à Viriatho. II. 121.
- Nigrini insidiæ contra Hadrianum Imp. II.
279. interitus. *ibid.*
- Nigrinus Comes vivus exurit. II. 503.
- Nileus Codri filius. II. 510.
- Nilus. II. 47. flumen describitur. II. 438.
515.
- Nimbus grandine mixtus exercitum Cæsaris
affligit. III. 542.
- Nineve. II. 478.
- Ninus civitas. II. 524.
Rex primus Assyriorum. II. 610.
Babylonem condit. II. 58.
totum Orientem vincit, &
moritur. II. 610.
- Ninyas Nini filius. II. 610.
- Nisea oppidum. II. 525.
- Nisibis oppidum. II. 526. obsidetur,
sed frustra. III. 595.
- Nisus Rex. II. 209.
- Nitria Monachorum Martyrio incluta. II.
202.
- Nobilitatis Romanæ vitia. II. 568.
- Nocturnus terror Romæ. I. 174.
- Nohodares Mesopotamiam divexat. II. 433.
- Nola urbs. II. 59. ab Annibale oppug-
natur infelicitè. I. 355. & frustra.
I. 366. 367. acriter Romanis resistit.
II. 67. à Claudio Marcello liberatur.
II. 24. 117. quo, & quando condita?
II. 59. Romanis capitur. I. 188.
Spartaciis vastatur. II. 40. Wandalis
prostratur. II. 211.
- Nolæ Augustus moritur. II. 93. 144. dif-
fidia Senatum inter, & plebem. I. 354.
- Nolana plebs Hannibalem vocat Senatu dif-
sentiente. I. 374.
- Nolani belli reliquiae. II. 67.
- Nolanorum animi ab Hannone frustra tenta-
tur. I. 366. discordiæ intestinae. I.
364.
- Nolanus Senatus Prætorem Romanum contra
Annibalem implorat. I. 354.
- Nomades. II. 593.
- Nomentana via. II. 497.
- Nomentum oppidum. II. 7.
- Nonius Asprenas in ludicro lapsu debilitatus
ab Augusto aureo torque donatur. III. 28.
inde Torquati nomen. *ibid.* veneficii
causam in Senatu dicit. III. 31.
- Aulus. II. 122.
- Gracchus à Severo Imp. occiditur.
II. 318.
- Murcus. II. 324.
- Norba per servos tumultuantes capta. I. 535.
- Norbano Quinto, & Scipione Coss. seditio.
II. 41.
- Norbanus Appius Antonium sternit. II. 147.
Cos. exercitum perdit apud Ca-
puam. II. 41. superatur à Sul-
la. II. 69. trucidatur. II. 305.
- Norici ab Octaviano Augusto superantur. II.
8. contra Romanos. II. 50. subju-
gantur. II. 73.
- Notium oppidum Colophonium oppugnatur.
I. 615.
- Novandes sedantur. II. 270.
- Novella Justiniani. II. 218.
- November exsuperatorius vocatur à Commo-
do Imp. II. 306.
- Novempopulana Provincia. II. 163.
- Novesium civitas. II. 473. III. 336.
- Noviodunum. II. 558. captum à Roma-
nis. III. 442. & in deditionem accep-
tum. III. 404.
- Novius Rufus à Severo Imp. occiditur. II.
318.
- Cn.* cum ferro apud Principem depre-
herfus. III. 216.
- Nubel regulus. II. 578.
- O o o 2 Nuce-

- Nuceria ab Hannibale capta. I. 354.
 bello vastatur à Sociis. II. 39. Spar-
 taciis. II. 40.
 diripitur. I. 355.
 Nucerini migrare iussi. I. 430.
 Nucerinus ager à Romanis vastatus. I. 192.
 Numa Marcius Pontifex constituitur. I. 10.
 Pompilius annum primus distribuit
 in menses. II. 110. 172. duo-
 decim. I. 9. cultum Deorum
 docet. II. 13. 110. Jani tem-
 plum exstruit. II. 7. quem
 belli, aut pacis indicem con-
 stituit. I. 9.
 leges fert. II. 110. 172. Religio-
 nibus, & divino jure Romam
 devinxit. III. 175.
 Romulo succedit in regno. II. 7.
 13. 110. 172. primus post
 eum Rex Romanorum. I. 9.
 Sacerdotes, ac Sacrificia ordinat.
 I. 10. Sacra præscribit. I. 9.
 transactis in regno, & pace XLIII.
 annis. I. 10. moritur. II. 110.
 Numæ Pompilii inauguratio. I. 9. arcæ
 sepulchrales cum libris inventæ. I. 679.
 libri comburuntur autoritate publicâ. I.
 680. res gestæ reliquæ. II. 7. 13.
 172.
 Numantia à Romanis in potestatem re-
 digitur. II. 8. 28. 119. describitur.
 II. 29.
 Numantina de vecordia marito causata ac-
 cusatur, & judicatur. III. 188.
 Numantini grave bellum gerunt contra Ro-
 manos. II. 29.
 Hostilium Mancinum vincunt. II.
 29. 120.
 Pompejum aggrediuntur. II. 29.
 quem ad turpia deducunt fœ-
 dera. II. 63.
 vincuntur à Scipione. II. 29.
 Numantinorum fortitudo. II. 29.
 Numantinum bellum. II. 29. 63. *vide etiam*
 bellum.
 Numentana via. II. 187.
 Numerianus Cari Imp. filius Cæsar. II. 138.
 152. 425. Imp. miles, orator, Poëta.
 III. 582. occiditur. II. 138. 152.
 Apri factione, morte non inultâ. III. 582.
 621.
 Numerii judicio præsidet Julianus Cæsar. II.
 473.
 Numerius Fabius de Umbris devictis bis
 triumphat. I. 251. *vide etiam* Fabius.
 Numerus copiarum ad bellum Gallicum à
 Romanis descriptarum. I. 299.
 Pontificum, & Augurum ex ple-
 bejis auctus. I. 200.
 Numici fluminis stagnum. II. 103.
 Numidæ agrorum vastatores. I. 331. à
 Pœnis ad Romanos deficiunt. I. 367.
 Romanis in militia instructi. I. 387.
 cæsi. I. 504. III. 188. classe petuntur.
 II. 28. equites fusi. III. 489. in
 castris Pœnorum seditiosi. I. 406.
 litterarum bajuli intercepti. I. 448.
 ob fugam à Juba in crucem acti III.
 545. primum equitum in Africa ge-
 nus. I. 488. Romanis missi in copias
 auxiliares. I. 515. fociorum pop.
 Rom. agros devastant. I. 416. &
 Pœnorum. I. 272. transfugæ Roma-
 norum proditores mulctantur. I. 412.
 unde, & quomodo in Africam vene-
 rint? II. 725.
 Numidarum castra. I. 492. inconstantia.
 II. 734. Regis filius Adherbales. *vide*
 Adherbales. stratagema exercitum
 Rom. liberat. I. 578.
 Numidia à Romanis in potestatem redigitur.
 II. 8. 73. Hiabæ eripitur; Masaniissæ
 restituitur. II. 123.
 Numidiæ urbes à Romanis captæ. II. 727.
 Numitor & Amulius Procæ filii. II. 6. 104.
 facultates regno præfert. II. 104.
 Gentis Juliæ, Albanorum Regum ulti-
 mus. II. 6. natu major ab Amulio è
 Solio dejicitur. II. 6. 12. 109.
 Rex Italiæ opprimitur. II. 695.
 restituitur regno. II. 6. 105. 109.
 695.
 scribitur pro Rheæ partis geminis
 substituisse alios. II. 104. ob-
 stitisse, ne necarentur. II. 105.
 subministrasse alimenta. *ibid.*
 Numitoris filia Rhea Silvia, ne pareret, Vestalis
 induitur. II. 6. 104. proles mascula
 interimitur. II. 6. 104.
 Numitorius per medium forum trahitur. II.
 41.
 Nummi ingeniosè cusi. I. 250.
 Numonius. *vide* Vaala.
 Nuntii de victoriâ Asiatica. I. 623. varii
 de bello in Græcia instante. I. 582.
 victoriæ de Perseo Romam allati. I.
 753.
 Nursini ob mulctam non pensam oppido
 extorres acti. III. 21.
 Nutria strenuè ab Illyricis defensa, tamen
 per Romanos capitur. I. 298.
 Nycander Legatus Ætolorum. I. 578. Phi-
 lippo Macedoni bellum contra Roma-
 nos suadet. I. 579.
 Nymphæum. II. 448.
 Nymphidius Sabinus Legatus à Galba Cæ-
 sare oppressus. III. 98. imperium
 sibi molitur. III. 278. qualis? III.
 270.
 Nyfa urbs. II. 642.

O.

- Obeliscus Romæ in Circo erigitur. II. 465.
 Oblivionis flumen. II. 29.
 Obroatis civitas. II. 525.
 Obsides C. Carthaginensibus redditi. I. 527.
 Hispani

- Hispani benè habiti ac suis restituti. I. 427. Regum filii triumpho ducti. I. 571.
- Obsidio decennalis Vejorum incepta. I. 99. exercitus qua de causa suscipi soleat. III. 503.
- Obsidius cogit Regem Pyrrhum praelio excedere. II. 18.
- Obsidum Tarentinorum fuga & poena. I. 391.
- Obrila satelles. II. 270.
- Oceani ora attingit primus Scipio Africanus. II. 29. & Ponti complectitur Pompejus. II. 35.
- Oceanus Caesari pareat. II. 44. solitis se aestibus subducit. II. 36.
- Ochus amnis. II. 526.
- Artaxerxis filius & Successor in suos crudelis. II. 635.
- Oculani sponsione in amicitiam Romanorum suscepti. I. 194.
- Oculum opp. à Tarquinio Superbo capitur. II. 14. bello vastatur à sociis. II. 39.
- Ocrisia. II. 111.
- L. Octacilius Pilitus Rhetor illustris, instructor Cn. Pompeji M. III. 131.
- M. Cos. Rom. I. 260. quæ gesserit? II. 175. utiliter severus. I. 260.
- Octavia Caesaris soror à M. Antonio ducitur in uxorem. II. 82.
- Claudii Caesaris filia Neroni collocata. III. 77. 221. viro suo trucidato. II. 145. periculo strangulationis sæpè defuncta. III. 89. relegatur. III. 89. 255. revocata motu populi. III. 255. occiditur à marito. III. 89. 255. seqq.
- Pompejo copulata. III. 8.
- Octaviae caput Poppæe æmulæ oblatum. III. 256. Gentis excellentia. III. 19.
- Octaviani Augusti imperium. *vide* Augustus.
- Octavianus Proconsul Africae. II. 519.
- Octavii Janiculi milite exiit. II. 41.
- Sagittæ amor insanus. III. 241. factum immane, ob quod damnatur. *ibid.* in exilium eiectus. III. 340.
- Octavius Augusti pater magnâ existimatione & refuit. III. 19. quæ gesserit? *ibid.*
- Octavii uxores, liberi, & mors. III. 19. 20.
- Octavius Augustus. *vide* Augustus.
- Cos. occiditur. II. 41. 68. L. Cornelio Cinnae resistit. II. 121. à quo perimitur. II. 121.
- Mamilius Dux. I. 33. occiditur. I. 34.
- mortem patris ulciscitur. II. 47.
- Pompeji Legatus circumvenit Dolabellam, & Antonium. II. 44.
- Teucer Grammaticus. III. 126.
- Caj. Octavius Lampadio Grammaticus. III. 126.
- Prætor. II. 59.
- Cn. Octavius Præfectus Sardiniae LXXX. Pannonum naves onerarias capit. I. 473.
- Prætor Rom. I. 740. ad Samothracum appellens. I. 754. Melibœam capit, & diripit. I. 751.
- Perseum Regem cum pueris regis in deditiorem accipit. I. 755. triumphat. I. 769. triumpho sibi decreto. I. 765.
- Proprætor ad Carthaginem occupandam missus. I. 504. comitatus & vestimenta Scipioni advehit. I. 489. tempestatem infelicem patitur. I. 500.
- M. Octavius contra Jul. Caesarem varia molitur. III. 496. pellitur à Saloniis. *ibid.* praelio navali vincitur à Vatiniis. III. 526. vulneratus ægrè evadit. *ibid.*
- Octila interfecto Valentiani Imp. III. 603.
- October Domitianus nominatur à Domitiano. III. 122. invictus vocatur à Commodus Imp. II. 307.
- Octodurus vicus, ejusque situs. III. 408.
- Odelicus Bohemæ Rex tributum annuum Imperio Rom. pendere cogitur. III. 644.
- Odenatus Palmyrenus. II. 166. Ctesiphontem attingit. III. 584. Imperii Rom. in Syria defensor. III. 581. Saporem Regem vincit & fugat. II. 379. totius orientis Imperator. II. 380.
- Tyrannus. II. 193. occiditur. II. 390.
- Oderint, dum metuant: dictum tragicum Caligulae. III. 63.
- Odeum. II. 189.
- Odisso civitas. II. 511.
- Odoacer Herulorum Rex. II. 212. à Severino Christi servo benedicitur. II. 212. Italiam petit. II. 212. in qua viros facit progressus. II. 213. Orestem superat ac interficit. III. 603. Regiam arripens dignitatem. II. 213. infelicem regno ac vitæ finem dedit. III. 604. Roma ac Italia ponitur. II. 213. in qua annis XIV. regnat. III. 604. victus ac fugatus à Theodorico. II. 214. III. 604. capitur ac crudeliter excarnificatur. II. 214. III. 604.
- Odrysarum feritas. II. 557.
- Odyssus provincia. II. 557.
- Oechardes fluv. II. 526.
- Oeensis ager. II. 571.
- Oeneum opp. vi à Perseo expugnatum. I. 732.
- Oenomaus. II. 40. 183.
- Ofella Lucretius ad Sullam transfugit. II. 70.
- Officia nova ab Augusto excogitata. III. 27.
- Ogulnia lex. I. 199.
- Q. Ogulnius. II. 114.
- Olbia urbs excinditur. II. 21.
- Olbiopolitis auxilia fert Antoninus Pius Imp. II. 289.
- Oleinius Frisiorum Præfectus furorem rebellantium fugâ prævenit. III. 197.
- Oleum medicum. II. 525.
- Olymprius Imperator. II. 212. III. 603. moritur. II. 212. mense VII. imperii. III. 603.
- P p p Rex.

- Rex. II. 212.
 Olympi radices. I. 736.
 Olympias. II. 630.
 Ablavii filia. II. 494.
 Alexandri M. mater II. 649. Aridæum cum conjuge occidi jubet. *ibid.* non diu regnat à Cassandro fugata. II. 649. tradit se Cassandro, cujus jussu occiditur. II. 650.
 Filia Pyrrhi Regis. II. 672.
 nutrix Alexandri Severi Imp. II. 348.
 Philippi Regis uxor. II. 634. in Pausaniam Philippi interfectorem grata & officiosa. II. 634. ob stupri suspicionem repudiatur. *ibid.* quæ alias gesserit. *ibid.*
 Olympicum certamen quo anthore? II. 59.
 Olympium Fanum Jovis. I. 275.
 Olympius Arrianus igne è coelo lapso comburitur. II. 215. Nemesianus Numeriani æmulus. II. 425.
 Olympon urbem evertit P. Servilius. II. 34.
 Olympus mons. II. 164. capitur à P. Servilio. II. 183.
 Olynthii. II. 630.
 Olynthum civitas. II. 619.
 Omen faustum Germanico in somnis visum. III. 157.
 Omina imperii Diadumeni. II. 337. futuri in Antonino Pio. II. 287.
 in Alexandro Severo. II. 348. Aureliano Imp. II. 402. Juliano Cæsare. II. 498. dira. II. 519. Tacito Imp. II. 414. parricidii Bassiani. II. 331.
 Omulus. II. 290.
 Ona fluv. II. 523.
 Onagri XX. in ludis sæcularibus. III. 579.
 Onesicritus Litterator græcus. II. 305.
 Onesimus Macedo Romam transfugit, benè ibi habitus. I. 740. Scriptor vitæ Probi Imp. II. 423.
 Onomarchus Dux. II. 631.
 Onomastus Amicus Philippi. I. 661. cædem Maronitarum à Philippo jussam exequitur. I. 661.
 Opera publica à Caligula absoluta, inchoata, destinata. III. 61. facta à Claudio Cæsare. III. 75. per Augustum. III. 25. varia à Jul. Cæsare tum concepta, tum perfecta. III. 11.
 Ophiusa per terræ motum emergit. II. 467.
 Opimianum vinum. II. 65.
 Opimius Cos. Caj. Gracchum seditiosum opprimit. II. 38. 120. Judicio publico damnatur. II. 65.
 L. Pansa Quæstor Rom. occiditur. I. 210. vir clarus pecuniâ corrumpitur. II. 724.
 Opis ædes. II. 78.
 Opitergini. II. 44.
 Opitergium opp. II. 582. Vespasiano favet. III. 316.
 Oplacus Frentanæ turmæ Præfectus equum Pyrrhi interficit. I. 232. occiditur ab amicis regiis. *ibid.*
 Oppia Lex. II. 118. de mundo muliebri. I. 556. abrogatur. I. 559.
 Virgo Vestalis incoestus damnata, viva defoditur. I. 42.
 Oppida Sociorum à Philippo Rege vastata. I. 530. XLI. Æquorum intra L. dies vi capta. I. 196.
 Caj. Oppius Cares Grammaticus. III. 126.
 Jul. Cæsaris defensor. III. 12. infirmus ab eodem benè habetur. III. 15.
 Præfectus agros Bojorum vastat. I. 510. circumventus à Bojis cæditur. I. 510.
 L. Oppius Salinator Prætor creatur. I. 582.
 S. Oppius accusatus in carcere moritur. I. 72.
 M. Opus fraudulentus Sabini accusator. III. 196.
 Opuntina seditio. I. 537.
 Opuntiorum urbs ab Attalo capitur & diripitur. I. 455.
 Opurocarra mons. II. 526.
 Oraculorum falsitas ostenditur. III. 584.
 Oraculum Apollinis Clarii. III. 164.
 Delphicum consulitur. I. 107. 346. & respondet. I. 108. 353. de Idæa ab Attalo obtinenda. I. 479. Victoria Romana. I. 479.
 Sibyllinum de Idæa matre Romam avehenda. I. 479.
 Orationis in tempore adhibitæ magna vis. I. 282.
 Oratorum C. Jul. Cæsaris fragmenta quædam. III. 565.
 Oratores. II. 62. 72. varii & præclari. II. 586.
 an Oratores antiqui novis præstantiores, & quare? III. 374. --- 378.
 Orbilius Pupillus ex milite Grammaticus. III. 127. in antisophistas & discipulos acerbus. III. 127. moritur. *ibid.*
 Orbis in tres partes olim divisus. II. 3. describitur. *ibid.*
 Orcades insulæ. II. 187.
 Orchones Turcarum Imp. quomodo rem Othomannicam auxerit. III. 639.
 Orchomenon à L. Syllæ & Cornélii gestis celebratur. II. 33. 122.
 Ordinis Equestris & Pedestris erga patriam pietas. I. 104.
 Ordo, quo Romani provincias affecuti. II. 162. Senatorius Romæ quid valuerit. III. 657.
 Ordovices deleti. III. 368.
 Oreiloche. II. 511.
 Orestia civitas. II. 340.
 Orestes Ægisthum obruncat. II. 57. & à Pyrrho se vindicat. *ibid.*
 Dux in Hispania. II. 121.
 Patritius cæditur. II. 213.
 superatus à Gothorum Rege interficitur. III. 603.
 Orestis

- Orestis filii sedem capiunt circa Lesbum. II. 58.
Cn. Aufid. Orestes Cos. II. 183.
 Oreum in Euboea ab Attalo & Romanis capitur. I. 524. describitur. I. 455. terra marique op. & expugnatur. I. 455. Orgetorix captus ad ignem damnatur. III. 392. ereptus per clientis interfecisse se creditur. *ibid.* inter Helverios ditissimus. III. 391. quibus conjurationem persuasit. *ibid.*
 Orgetoricis liberi capiuntur. III. 396. molimina contra Helverios. III. 392.
 Oriagontis Regis facinus memorabile. II. 26. 119. uxor stupratur. II. 26.
 Orgomanes amnis. II. 526.
 Oricum à Philippo Macedone captum per Romanos recipitur. I. 384. Cæsari deditur. III. 496. vastatur. II. 44. 45.
 Oriens & Persæ Romanis terribiles. II. 25. in Vitellium jurat. III. 307. ruinis involvitur à Mithridate. II. 34.
 Orientis regna turbata. III. 155.
 Oringia urbs Hispaniæ. I. 453. describitur. I. 454. expugnatur. *ibid.*
 Orithya Amazonum Regina. II. 615.
 Ormisda. II. 194.
 Ormisdæ historia. III. 595. virtus. III. 596.
 Ornospadæ auxiliator Tiberii non inglorius. III. 208.
 Oroandes Cretensis Perseum Macedoniæ Regem deludit. I. 755.
 Oroates fluv. II. 524.
 Orodes Crassum occidit. II. 75. in Parthos mittitur. III. 207. pugna suis succumbentibus penè occubuit. III. 208. Rex Colchorum jussu Pompeji in plana descendit, & remuneratur. II. 34. Parthorum filium in pugna amissum immodicè luget. II. 694. fratrem Mithridatem interficit. II. 693. variâ usus fortunâ. II. 693.
ab Orode Rege missi Legati Romanorum fœdera denuntiant. II. 37.
 Oræsus Albanorum Rex. II. 165.
 Orofernas à Demetrio captus. II. 682.
 Orontes fluv. unde dictus? III. 594.
apud Orontem fluv. C. Cassius Osacem superat. II. 124.
 Orontis sinus. II. 49.
 Oropasta Rex constituitur. II. 612.
 Orphidius Legatus in pugna interficitur. III. 302. solito honore crematur. III. 303.
 Orphitus Cos. II. 398. Præfectus urbis. II. 289. 434.
 Orsua cum Patruale de Principatu spectaculo gladiatorio decertat. I. 462.
 Orthobula maritum veneno tollit. I. 701.
 Orthographia Augusti. III. 36.
 Ortiagon Regulus Gallogræcorum. I. 635.
 Ortogordomaris fluv. II. 526.
 Ortopana civitas. II. 526.
 Osacem superat C. Cassius Longinus. II. 124.
 Osca Cumanos ritus mutat. II. 58. Romanis subditur. II. 42.
 Oscenses se Jul. Cæsari dedunt. III. 479.
 Oscula quotidiana prohibet Tib. Nero. III. 48.
 Osdroënorum factio contra Maximinum Imp. II. 361.
 Osdroëna. II. 164.
 Osroene. II. 263.
 Ostanes vir nobilis. II. 612. Satrapa Persarum. III. 608. contra Heraclium missus fugatur. III. 608.
 Ostia diripitur. II. 41. urbi adjicitur. II. 172.
 Ostiæ portus exstructus à Claudio Cæsare. III. 75.
in Ostia Tiberis deducitur. II. 111.
 Ostodes insula unde sic dicta? I. 274.
 Ostorii Scapulæ mors violenta. III. 273.
 Ostorius Sabinus accusator Sorani. III. 276.
 P. Ostorius Proprætor memorabili prælio Regem Silurum vincit. III. 225. moritur Dux non spernendus. III. 226. triumphalibus sibi decretis. III. 225.
 P. Ostorii bene gesta in Brittannia. III. 224. res mox inclinant. III. 225.
 Ostranice urbs. II. 517.
 Ostrogothi Romam tendunt armati. II. 212.
 Otacilius Crassus Lissi Præfectus homo perfidus. III. 499. è Lisso fugit. III. 500.
 T. Otacilius frumentum Syraculas mittit. I. 402. prædam ingentem agit. *ibid.*
 Otho I. ex germanis Imp. Rom. ejusque fata. III. 643.
 II. Imp. Rom. Baviaræ Ducem domat. III. 644. expeditionem contra Francos & Græcos suscipit. III. 644. S. Bartholomæi reliquias Benevento asportatas Romæ componit. *ibid.*
 III. Imp. Rom. ejusque gesta. III. 644.
 IV. Imp. Rom. à Pontifice exauctoratus. III. 646.
Jun. Otho Prætor accusator C. Siliani vir impudens. III. 181.
M. Salv. Otho Imp. II. 129. ad imperium se exstimulat. III. 281. adolescens prodigus ac procax, sæpe flagris à patre objurgatus. III. 100. adoptionis spe à Galba frustratur. III. 101. ambitione viam sibi ad imperium sternit. III. 101. quod occupat. III. 101. 285. amicitiam singularem cum Nerone contrahit similitudine morum, & stupri mutui consuetudine. III. 101.
 an pugnandum deliberat. III. 300.
 bella civilia derestatur. III. 102. 303. civilia Romæ administrat. III. 291. conatibus Galbæ accedit ultionis causa. III. 101. contra Galbam rebellat. III. 99. Vitellium proficiscitur. III. 294. cultu & victu militaris. III. 297. de cæde Pisonis lætatur. III. 285. dimisso

- dimisso milite è clade superstiti ad mortem se parat. III. 303. sed impeditur seditione militum. III. 303. seqq.
- Galbam interficit. II. 128. III. 101. 285. & Pisonem. III. 101. 285.
- Galliam Narbonensem classe aggre-
gredi parat. III. 293. initio
capti principatus vitia tegit. III.
290. in Lusitaniam legationis
causa mittitur. III. 101. 242.
milites sibi conciliat. III. 282. quâ
arte? *ibid*
- Nero dici non renuit. III. 101. 291.
placare nititur Vitellium. III. 291.
à quo pellitur. II. 129. 146.
- Poppæam Sabinam Neroni malâ fi-
de servat. III. 101. 241. præ-
properè ac irreligiosè expeditio-
nem in Vitellianos inchoat. III.
102. pugnam imprudenter
decernit. III. 201.
- quomodo à milite ad imperium
raptus? III. 282. à Romanis
exceptus? III. 285.
- Victor tribus præliis mediocribus,
victus maximo. III. 102. semet
interficit. II. 129. 146. III. 103.
304.
- vitâ omni turpis. II. 146.
- pro* Othone Provinciæ multæ stant. III. 291.
Othonem manes Galbæ exagitant. III. 102.
Othoni benevolentiam multorum mors conci-
liat. III. 103. honores omnes in Se-
natu habentur. III. 286.
- Othonis acta in castris. III. 284. auxilia.
III. 297. elogium. III. 304.
& Vitellii comparatio. III. 300.
gesta extrema. III. 102. in bello
Vitellianis inferendo. III. 102.
inopia. III. 101. Majores. III.
100. molimina contra Gal-
bam. III. 101. 284. nativitas.
III. 100.
- oratio ad milites. III. 284. egre-
gia. III. 292. seqq
- pater honores tam urbanos, quam
exteros severè administrat. III.
100.
- statura & cultus corporis. III. 103.
- Othomannus cujus originis? III. 639. Tur-
carum gloriam auget. *ibid*.
- Othoniani milites devicti. III. 302. Vitellia-
nis se dedunt. III. 303. feditiosi. III.
298. 299. 302. seqq.
- Othonis Roscii Lex Theatralis. II. 71.
- Orium seditionis causa. III. 143.
- Otus. II. 515.
- Ovatio quid & quomodo à triumpho differat.
III. 586.
- Ovicula quis? II. 117.
- Ovidius exilio damnatur ab Augusto. II. 144.
- Ovinus Camillus rebellionem cogitat. II.
355.
- Ovius Paccius Sacerdos Samniticus. I. 212.
- Oxia palus. II. 526.
- Oxus fluv. II. 525.
- Oxybii Romanis infesti. II. 22.
- Oxyrynchus urbs. II. 517.
- Ozogardana opp. II. 529.

P.

- P**acchiorum modus. II. 132.
- Pachynum oppidum. II. 500.
- Pacidii duo Duces exercitus Scipionis. III. 535.
- Pacis ædem restaurat Vespasianus. II. 129. 146.
- Sext.* Paconianus in carcere strangulatur. III.
208.
- Pacorus Parthorum Dux sternitur à Ventidio.
II. 49.
- Regis filius occiditur. II. 82.
- Pacori Parthorum regis filii res gestæ. II. 693.
seqq. & mors. II. 694.
- Pactulejus Magnus occiditur. II. 306.
- Pacuvii Calavii fraus. I. 350.
- Pacuvius junior cogitat de Hannibale occi-
dendo. I. 352. à quo veniam impe-
trat, precibus patris. *ibid*.
- Tragicus. II. 65.
- Padum fluvium primò transeunt Romani sed
non impunè. I. 301.
- Padus fluvius. II. 16. 23. ponte stratus à
Vitellianis. III. 301.
- Pæstum. II. 61.
- Pætus Thraseas ob tristiore vultum à Nero-
ne occisus. III. 89.
- Pagonii. II. 568.
- Palamedes. II. 509.
- Remm.* Palæmon Grammaticus vitiis omnibus
infamis. III. 129.
- Palæpolis obsessa. I. 168. ac prodita. I.
169.
- Palæpolitæ qui, & unde orti? I. 167. Ro-
manis infensi. *ibid*.
- Palæstina Augusto subditur. II. 8. descri-
bitur. II. 438. diripitur à Persis. III.
608.
- Pales Pastorum Dea ædes sibi Romæ postulat
dedicari. I. 251. & obrinet ob victo-
riam à Sallentinis. II. 19.
- Palfurius latro. II. 418.
- Sura historicus. II. 384.
- Palilia, quid? III. 60.
- Palinuri promontorium. II. 82.
- Palladium. II. 254. II. 12. quid? ejusque
historia. III. 592.
- Palladius delator. II. 573.
- Notarius. II. 571.
- officiorum Magister exulare cogitur.
II. 507.
- Pallanteum mons Palatium dicitur. II. 101.
- Pallanti honores attribuuntur. III. 228.
- Pallas dominatur Tiberio Claudio Imp. II.
145.
- Evan-

- Evandri filius. II. 6.
fertur Agrippinae adulter. III. 230.
accusatus se purgat. III. 237. offi-
cio movetur. III. 235. ve-
neno tollitur. III. 256.
- Palma occiditur. II. 279.
- Palmae natura, & fecunditas. II. 531. vi-
ctoribus primum datae. I. 216.
- Palmyram obsidet Aurelianus. II. 406.
- Palmyreni Aegyptios bello petunt. II. 398.
- Paludamentum Imperii insigne. II. 14.
- Pamphylia Romanis paret. II. 164.
- Pamphylum mare Metellus obsidet. II. 35.
- Panætolicum Concilium. I. 585.
- Panætolium, quid? I. 518.
- Panætius vir ingenio præcellens. II. 61.
- de Panare Cydoneæ Duce triumphat Metellus.
II. 35.
- sub eo Romani sæpe fugati. II. 71.
- Panagorus Regis filius. II. 615.
- Panchariana statio. II. 579.
- Pancratius Legatus. II. 572.
- Pandarus libertus occidit C. Cassium Longi-
num. II. 124.
- Pandectarum codex. II. 218.
- Pandemus species pestis. II. 482.
- Pandofia urbs. II. 641.
- Pani fanum dedicatur. II. 181.
- Panis ab exercitu Cæsaris in penuria frumenti
quomodo confectus? III. 503.
- Pannonia contra Romanos rebellis. II. 89.
pacatur. II. 90. fit Romanis stipendia-
ria. II. 143. per Augustum domatur.
III. 23. subjecta Rom. II. 73. vineis
repletur. II. 138.
- Pannoniam Sarmatæ diripiunt. II. 144.
- Pannonicum bellum. II. 86. vide etiam bellum.
- Pannonii contra Romanos. II. 50. Octa-
viano Augusto parent. II. 8. vincun-
tur ab Octavio Cæsare. II. 51.
- Pannonum Dux Bato, & Pinetes. II. 89.
Claudium montem occupant, seque de-
fendunt. II. 90. contra se habent Ti-
berium. II. 89. fame premuntur. II.
90. Romanis terribiles. II. 89.
progressus. II. 89.
- Panormitana pugna. I. 278.
- Panormum capit Atilius Calatinus. II. 117.
occupat Pyrrhus. I. 242. Romani ob-
fident, & occupant. I. 276. Urbs prin-
ceps ditionis Punicae. *ibid.*
- Pansa Cof. Rom. ex vulnere in acie accepto
perit. III. 21. publicâ sepulturâ hono-
ratur. II. 78.
- Pansæ Consilium: *Cæsar ut principatum armis
quæsitum, armis tenevet.* II. 77.
- Pantagathi. II. 337.
- Pantheon B. M. V. & SS. Martyribus omni-
bus sacatur. II. 221.
- Pantheum Romæ instaurat Hadrianus Imp. II.
282.
- Panticapæon capit Augustus. II. 186.
- Panticapæum civitas. II. 511.
- Pantomimi. II. 297.
- Papa fidei Catholicæ caput. III. 597.
- Paphius Senator occiditur. II. 565.
- Paphlagonia. II. 510. Augusto paret. II. 8.
occupatur. II. 685. Romanis subdi-
tur. II. 164.
- Paphus urbs Cypri. II. 438.
- Papinianus Juris Asylum, & doctrinæ legalis
thesaurus occiditur. II. 133. 320.
- Sext. Papinius Consularis in matre suspectus
se præcipitat. III. 210.
- Papirii edomant Samnites. II. 17.
- Papirius Carbo Cof. II. 182.
- C. Papirius Maso Cof. Corfos fugat. I. 296.
- L. Papirius Cursor, bello clarissimus, Dictator
creatur. I. 170. II. 174. & quidem à
suo inimico. I. 192. Bruttios, & Lu-
canos ad pacem cogit. I. 247.
- Cof. Rom. vir insignis. I. 212. II.
115. de Samnitibus triumphat.
I. 173. II. 115. quos sub ju-
gum mittit. I. 182.
- disciplinam militarem acriter de-
fendit. I. 172. inde ab eo mi-
litum animi alienantur. I. 173.
quos, genium suum comitate
temperans reconciliat. *ibid.*
- egregio stratagemate Samnites ferè
ad internecionem delet. I. 214.
- Fabio Rulliano veniam largitur.
II. 115. Magistro equitum con-
tra Imperium suum pugnanti
ægerimè vitam donat. I. 173.
- par Alexandro Magno. I. 183.
- Samniticum præsidium oppri-
mit. *ibid.* Tarento capto trium-
phat. I. 248. unde Cursor dictus?
I. 183. votam à patre ædem
Quirini dicat, ornatque. I. 216.
- L. Papirii contra Samnites generositas. I. 193.
de quibus gloriosè triumphat. *ibid.* en-
comium. I. 182. foeda libido. I. 170.
in bello Samnitico gesta heroica. I. 213.
incerta auspicia. I. 170. indignatio
gravissima in Magistrum equitum. I. 171.
inflexibilitas. I. 172. de Tarento oc-
cupando consilium. I. 247. triumphus
Romæ gloriosus Sepino expugnato. I.
215.
- Papius Faustus à Severo Imp. occiditur. II.
318.
- Mutilus Dux. II. 67.
- Papus Cof. II. 372.
- Para Arfacis filius. II. 562. obtruncatur.
II. 583.
- Parada civitas vi expugnata. III. 549. in qua
crudele spectaculum. *ibid.*
- Parætonion urbs. II. 517. 50.
- Paralius occiditur. II. 305.
- Parapammeni. II. 642.
- Parion condit Parius Jasionis filius. II. 509.
- Paris histrio adamatur à Domitia Domitiani
Imp. conjuge. II. 147. Agrippinam
apud filium accusat. III. 236. ingenuus
judicatur. III. 238. jugulatur à mili-
tibus. II. 148.
- qui & Alexander; Priami filius
Helenam rapit. II. 4.
- Parisiorum castellum. II. 451.

- Parius Parion condit. II. 509.
 Parmenion Alexandrum monet, ut à Medico caveat. II. 638. interficitur. II. 641. seqq.
 Macedonum Dux in Persas missus. II. 634. 638.
 Parmensis Cassius. *vide* Cassius.
 Parnasius læsæ majestatis arguitur, & damnatur. II. 487.
 Parochia, quando primò dicta? III. 590.
 Paropanisadæ. II. 526.
 Parsimonia Augusti Cæsaris. III. 34.
 Parthamafines occisus. II. 189.
 Partheniæ. II. 620.
 Parthenius fluvius. II. 510. promovet conjurationes in Domitianum I. 147. jugulatur à militibus. II. 148.
 Parthenopolim subigunt Romani. II. 163.
 Parthi à C. Cassio funduntur. II. 75. Romanis subjugantur. II. 8. Ventidio sternuntur. II. 49. aspernantur Regem suum, ut externum. III. 155. Augusto Cæsari cedunt. III. 23. seqq. dissident. III. 213. invadunt Armeniam, sed non subjiciunt. III. 228. turbant tamen. III. 233. Meherdatem in Regem postulant. III. 214. 221. Mesopotamiam bellis laceffunt. II. 8. occupant. II. 136. petuntur ab Antonio. II. 49. callidi. *ibid.* postulant pacem à Theodosio Imp. II. 203. quam ineunt cum Romanis. II. 49. fœdera pangentes. II. 34. protervi ob cladem Crassianam. II. 49. rebellant. II. 86. Regem petunt Phrahatem. III. 207. Artabane amoto. *ibid.* signa à Crasso rapta Romanis reddunt. II. 53. 113. Sullæ Legatos mittunt. II. 69. vincuntur. III. 208. à Cn. Pompejo. II. 123.
 Parthici belli initia, & causæ. III. 155. regni administratio. II. 291. exercitus. *ibid.*
 Parthicum bellum. II. 183. 264. ejusque causa. II. 37. *vide* etiam bellum.
 Parthiscus fluvius. II. 471.
 Parthorum ædes exstruit Septimius Severus Imp. II. 150. cum Armenis discordia. II. 207. indoles; religio. II. 691. mores domestici, & præliandi. *ibid.* origo, nomen, successus, lingua, & habitus. *ibid.* Regum res gestæ. *ibid.* seqq.
 Parthos aggreditur Antonius. II. 82. clade afficitur, ægrè servatus. *ibid.*
 Parymæ pop. subacti. II. 642.
 Paschalis Pontifex captus ab Henrico IV. ei condescendit, sed liberatus revocat. III. 645.
 Pasiphilus Philosophus. II. 575.
 Pastoris boni est tondere pecus, non deglubere. III. 48.
 Passaron urbs Molossidis dedita Romanis. I. 762.
 Passienus. II. 91.
 Patara sine effectu oppugnata. I. 612. 613.
 Patarensis ager vastatus. I. 612.
 Patares angustia. II. 511.
 Patavii memoria, & monimentum pugnae navalis. I. 198.
 Patavinorum seditio. I. 701.
 Patavium conditur ab Antenore. II. 499. destruitur ab Attila. II. 210. faver Vespasiano. III. 316.
 Paternianus Notarius. II. 585.
 Patigran civitas. II. 525.
 Patrae Achaiae oppidum. II. 487. captae per M. Agrippam. II. 83.
 Patres à militibus Imperatorem petunt. II. 137. conscripti, quando primò, & quare sint dicti Senatores Romani. I. 27. minorum gentium. II. 111. qui? II. 59. 110.
 Patricii Romæ suppleuntur. III. 217. unde? II. 59.
 Patricius. II. 573. necatur à Judæis. II. 142.
 Patris Patriæ titulus quid significet? III. 658.
 Patruinus Consularis. II. 448.
 SS. Pauli, & Petri Basilicæ à Gothis intactæ. II. 205.
 Pauli Notarii facinora. II. 434. 486. nomen Catena? II. 434. vivus exurit. II. 507.
 Paulina Soror Hadriani Imp. II. 277.
 Paulini Episcopi Nolani charitas singularis. II. 211.
 Paulli, & Plancae censura. II. 86. Macedonici laus. II. 28.
 Paullina uxor Senecæ marito commori parat. III. 268. prohibetur. III. 269.
 Paulo Macedonico procreatus Scipio. II. 28.
 Paulus Episcopus Constantinopolitanus à Constantio Imp. amotus interficitur. III. 597. monothelita. II. 223. Satelles. II. 271.
 S. Paulus à Nerone necatur. III. 616.
 Paullus Cos. Macedoniam facit tributariam. II. 72. proscribitur à Lepido fratre. II. 79. redditur patriæ. II. 134. vincitur. II. 117.
 L. Paullus Æmilius. *vide* Æmilius. ad Cannas moritur. II. 52. 59. quos filios habuerit? II. 60.
 Paupertas honorata. I. 234. quæ habeat commoda? *ibid.*
 Pausanias Dux. II. 619. Philippum obtruncat, quare? II. 634. Rex. II. 626.
 Pausitratus Rhodiorum Prætor. I. 545. dolo circumventus vincitur. I. 610. 611. impigrè pugnans interficitur. I. 611.
 Pax Æquis data. I. 60. sed non altero ab eis rupta. *ibid.*
 Antiocho negata. I. 613. 618. 619.
 Caudina. *vide* Caudina.
 Carthaginensibus decreta. I. 507.
 Claudiana irrita. I. 295. cum Ætolis inita. I. 632. cupidos inter & vicinos rarissima. I. 256. frustra tentata. I. 722.
 Misenenfis, & Brundisina. II. 81. petita, & data Æquis; Capenatibus, & Volscis. I. 110. non petita

- petita à Romanis, etiam in rebus desperatis. I. 348.
- Regulum Cof. Rom. inter, & Pænos frustra tentata. I. 273.
- Romanos inter, & Carthaginenses. I. 291. ejusque conditiones. I. 291. 292. Macedones tentata, sed sine effectū. I. 529. Parthos. II. 49.
- Paxæa Pomponii conjux se interimit. III. 206.
- Pazaites, five Paizetes Turcarum Princeps. III. 619. 640. Gallos, Ungarosque cædit. III. 640. Imperium Turcicum egregiè dilatat. *ibid.* victus, & captus, à Tamberlane aureis catenis est circumductus. *ibid.*
- Pazaitis II. Turcarum Imp. gesta præclara. III. 641.
- Pecuarii mulctati. I. 216. 553. 578.
- Pecuniæ, quæ beneficio alieno obveniunt, creditæ verius sunt, quam donatæ. I. 235.
- Pecuniola obsidioni Liparæ Præfectus, mandatum Consulis agnati transgressus castigatur. I. 277.
- Pedanius secundus Urbis Præfectus à servo necatus. III. 252. unde ejus familia omnis ex more necata est. *ibid.*
- T. Centurio. I. 394. ob generositatem remuneratus. *ibid.*
- Q. Pedius Cof. II. 79. 80.
- Pedum à Rom. captum. I. 164.
- Peiræum portum recipit L. Cornelius Sulla. II. 122.
- Pelagia per terræ motum emergit. II. 467.
- Pelagiana hæresis in Britannia opprimitur. II. 210.
- Pelagius II. Pontifex. II. 220. peste necatur. II. 221.
- Pelægi Athenas commigrant. II. 58.
- Pelegonus Rex. II. 629.
- Peleus Achillis pater. II. 517.
- Peliades insula. I. 287.
- Peligni agmen Samniticum circumveniunt, & cædunt. I. 209. bellum movent Romanis. II. 182. Samnitibus juncti domantur. I. 193.
- Jul. Peligni conatus infelices. III. 228. transitus ad hostem. *ibid.*
- Pelium opp. capiunt Romani. I. 522.
- Pellæ urbis situs. I. 751.
- Pellinæum opp. oppugnatum. I. 596. expugnatur I. 597.
- Pelopi patri Atreus ludos funebres facit. II. 59.
- Pelopida. II. 629.
- Pelopis progenies Heraclidas pellit, & pellitur. II. 57.
- Peloponiacum bellum. II. 621.
- Peloponnesii. II. 623. Megaram condunt, & Uticam. II. 58. proditione traduntur Antigono. II. 670.
- Peloponnesum adit Pyrrhus. I. 247.
- Pelfo lacus. II. 140.
- Pelusiacus amnis. II. 516.
- Pelusium. II. 50. 517. eodem die op- & expugnatum. III. 522. littus à nece Pompeji infame. II. 45.
- Penates Dii. II. 102. Æneæ futura prædicunt. II. 103. Albam lati, Lavinium repetunt. II. 104.
- Penatium Deorum simulacra conflatur Nero. III. 88.
- Pentadius accusatur, & absolvitur. II. 507. Notarius. II. 442. Officiorum Magister. II. 493.
- Pentapharmacum. II. 286.
- Pentapolis. II. 164. 263.
- Penthesilea Amazonum Regina. II. 615.
- Penthilus Orestis filius. II. 57.
- Percennius seditiosus occiditur. III. 143. 145.
- Perdica. *vide* Ardabures.
- Perdicca Dux legitur. II. 646. annulo honoratur ab Alexandro M. II. 645. seditio- tionem prudenti oratione fedat. II. 646. uxores duas quærit, neutram obtinet. II. 647. occiditur. II. 648. Rex. II. 629.
- Perdiccæ consilium. II. 645. gesta alia. II. 646.
- Peredeo Vicentius Dux in prælio occumbit. II. 225.
- Perrennis Commodus Imp. familiaris occiditur. II. 306.
- Perfidia Advocatorum. III. 213.
- Perfugæ puniti. I. 507.
- Pergameni Regis hæreditas Romanos corrumpit. II. 37.
- Pergamius læsæ majestatis accusatur. II. 574.
- Pergamorum Rex Attalus. II. 25.
- Pergamum à Seleuco, & Antiocho oppugnatur. I. 613. liberatur ob audaciam Achæorum. I. 614.
- Pericles Dux. II. 621.
- Pericula Augusti Cæsaris. III. 21. seqq.
- Periculum, & difficultas exercitus Punici in transitu Alpium. I. 315. 316.
- Perinthum Niger occupare intendit. II. 317.
- Perpenna Hostilianus. *vide* Hostilianus.
- M. Perpenna Cof. Aristonicum superat. II. 30. 684. Sertorium occidit. II. 70. servos seditiosos vincit. II. 40. tributariam facit Asiam. II. 72. vincitur. II. 42.
- Perrasii. II. 568.
- Persæ ab Alexandro devicti. II. 637. 640. & Oriens Romanis terribiles. II. 25. innumeri cæduntur. III. 584. Mesopotamiam bellis laceffunt. II. 8. vastantes bello petuntur. III. 592. Neroni additi. II. 145. pacem petunt, & impetrant. III. 599. per Bellisarium superantur. III. 599. II. 216. per Julianum Imp. pariter. II. 537. quieti. III. 585. quomodo venerint in Africam. II. 725. Romanos cædunt. III. 583. quibus subduntur. II. 8. 143. sancta profanant. II. 221. trahuntur ad Catholicam fidem mirabiliter. II. 222. turbant Orientem. II. 139. turbantur ab Aureliano Imp. II. 137. vexillum dominicæ crucis abducunt. II. 221.
- Perfarum historia. III. 583. mos bellandi. III. 598. Optimates fidi, & taciturni. II. 504.
- Q q q 2 Rex

- Rex Agarrus vincitur. II. 133.
trucidati LXI. Mill. II. 638.
- Perfei ad patrem contra fratrem oratio. I. 673.
seqq. fraus à Dardanis detecta. I. 698.
iter Delphos. I. 699. Macedonum Re-
gis vitia. I. 690.
- Perfeis urbs. I. 668.
- Persepolis civitas. II. 525.
- Perseus Achæos sibi conciliare nititur. I. 700.
& Græcos. I. 704. Antigonum jubet
interfici. I. 688. bellum contra Roma-
nos apparat. I. 718. benignè à Cof.
Rom. excipitur. I. 755. Caduceato-
res ad Cof. Rom. mittit. I. 751. castra
Rom. invadere tentat, at frustra. I. 722.
conatur contra Romanos in Macé-
doniam irrumpentes. I. 735.
- Cotyn strenuè adjuvat, ejusque
hostes cædit, & fugat. I. 726.
crudelis in Præfectos. I. 738.
cum suis Romæ in triumphum
ductus. I. 768. Albam in cu-
stodiam mittitur. I. 769.
- dolosus in fratrem. I. 671. Evan-
drum occidit. I. 755. Eumeni
naves onerarias, & Hippagogos
eripit. I. 743. seqq.
- fratri invidet. I. 668. quem de-
nuo accusat. I. 678.
- fugam meditatur desertus à suis. I.
755. fugit in Insulam Samo-
thracem. II. 27. 59. Gentio
foedere jungitur. I. 742.
- ignavus. I. 735. in Macedoniam
redit. I. 724. inops consilii
prælium tandem decretorium
decernit. I. 747. Jovis filius,
& Danaës. II. 438. judicatur
hostis Romanorum. I. 708. Le-
gatos Romam mittit. I. 715.
- Macedonum Rex. II. 27.
- oppida varia recipit. I. 719. pa-
vidus ob adventum Romanor-
um. I. 736.
- Philippi filius Dolopes Amphi-
lochosque oppugnat. I. 630.
præmiat suos, & hortatur. I. 721.
primò prælio Romanos cædit, &
fugat. I. 721.
- rebellat. II. 179.
- Romanos merentes sternit. I. 723.
solicitat Rhodios, Eumenem,
& Antiochum. I. 742. varios
ad gentes alias Legatos mittit. I.
716. seqq.
- vincitur à Paulo Cof. II. 27. 59.
119. cum suis se dedit Ro-
manis. I. 755. moritur. II. 60.
- Perfei ad Legatum Romanum oratio. I. 715.
consilia scelerata. I. 708. cum Deme-
trio fratre comparatio. I. 667.
- cum Eumene inimicitiae. I. 742.
avaritia. I. 743.
- exhortatio ad milites. I. 718. seqq.
- expeditio in Illyricum. I. 731. ubi
Uscaniam capit. *ibid.* & op-
pida plurima. I. 732.
- post devictum à Romanis Gentium
angustiae. I. 735. seqq. pro-
ditæ insidiæ. I. 687. regni
scelere parti invasio. I. 688. res
gestæ. II. 27. I. 719. seqq. 731.
fors lachrymabilis mixta cum
superbia. I. 754. vitia. I. 704.
707.
- Perfici arcus pluvia corrumpuntur. II. 26.
- Aul.* Perfii Flacci amici, familiares, præcep-
tores. III. 136. Satyra in Neronem,
& Scripta. *ibid.* vita, mores, mors,
testamentum. *ibid.*
- Perfidis descriptio. II. 523. inhabitantium
mores. II. 527.
- Personæ illustres Urbanæ, & Provinciales à
Jul. Cæsare corruptæ. III. 12.
- Auli Helvii* Pertinacis Imp. officia, res ge-
stæ, & mors. II. 309. seqq.
- Pertusa Petra. II. 146.
- Pervium forum dedicat Nerva Imp. II. 130.
- Perusia capta. I. 193. per Augustum. III.
21.
- Pescennii occiduntur à Severo Imp. II.
318.
- Pescennina Marcellina. II. 375.
- Pescennius Niger ad Urbis præsidium voca-
tur. II. 314. creatur Augustus. II.
150. occumbit. II. 132.
- Pescennii Nigri origo, res gestæ, honores.
II. 321. seqq.
- è Pessinunte arcessitur Mater Deum. II. 117.
- Pessinus oppidum. II. 512.
- Pestilentia Carthaginenses ex Sicilia pellit. I.
254.
- gravis Romæ. I. 644. 676. ibi-
que atrocissimè sæviens. I. 260.
inguinaria sævissimè furit Romæ.
II. 221. quæ sedatur preci-
bus à Gregorio I. M. Pontifice,
ordinatis. *ibid.*
- in Pœnorum castris vehementior,
quàm Romanorum. I. 400.
- in Urbem incidit. I. 440. Ita-
liam vastans in III. Annum. I.
682. magna in castris Ro-
manis, & Punicis. I. 473.
- Romæ grassatur sub Tullo Hosti-
lio. I. 14. & fames. I. 62.
87. 96. 113. III. 630. & ter-
rores alii. I. 86. 89. 106. gra-
vissima. 141. III. 117. I. 150. I.
216. & fames. I. 130. tri-
ennio continuata. I. 220. pro
qua avertenda superstitiones va-
riæ. I. 89. sa viissima, ac
notabilis. III. 273. sub Ne-
rone XXX. funerum millia cau-
sat. III. 90.
- vexans Gallos. I. 119.
- Volsco depascens. I. 39.
- Pestilentiae causæ, & genera. II. 482.
- Pestis Romæ. I. 209. 244. sæva in homi-
nes, sævior in animalia. I. 697. 699.
sævissima sub Q. Æbunio, & P.
Servilio Coss. I. 53. quæ indi-
ctis

- etis supplicationibus publicis cessat. I. 54.
sub Gallo imperat. III. 580.
- Petelius Cerialis contra Gallos missus. III. 346. equestri praelio devictus. III. 329. sollicitatur ab hoste. III. 347. Valentinum capit copiis ejus expugnatis. III. 346.
- Petelii facunda, & sapiens oratio. III. 347. mira constantia, & egregia victoria. III. 348. res gestæ aliæ. III. 353. seqq.
- Petellia ab Hamilcone Pœno expugnata. I. 360.
- Petellia horrenda fames. *ibid.*
- Petelini ex Brutiis soli manserunt Romanis fidi. I. 357. petitum à Roma afflictæ auxilium habere nequeunt. *ibid.*
- Q. Petilii bini accusatores P. Scipionis Africani. I. 646. probris onerati. I. 647.
- Q. Petillius Spurius Cof. I. 695. à Liguribus occisus. I. 697.
- Petobio opp. II. 441.
- Petra urbs Philippo dedita. I. 678.
- Petrejus Legatus Pompeji, ejusque gesta. III. 475. seqq. Hispanias administrat. II. 75. milites ad Jul. Cæsarem inclinant restituit. III. 481. obsidetur à Cæsare, & ad deditionem cogitur. II. 44. III. 483. se occidit. II. 46. Thessalus Jul. Cæsarem enixè juvat. III. 501.
- M. Petreij generositas, & mors. III. 449.
- M. Petrejus cum Rege Juba fugiens Zamâ excluditur. III. 550. graviter ictus ex acie recedit. III. 537. volens à Juba interficitur. III. 551.
- Petronia uxor Vitellii Imp. III. 104.
- Petronianus filius Vitellii à patre interfectus creditur. III. 104.
- Petronii Parricii vitia. II. 550.
- C. Petronii descriptio, & mors. III. 274.
- Petronius Didius Severus pater Didii Juliani Imp. II. 313. hujus honores, origo, res gestæ. II. 321. seqq.
- Petronius Junior occiditur à Severo Imp. II. 318. trucidatur à militibus. II. 148.
- L. Petrosidius aquilifer fortissimè pugnans necatur. III. 427.
- S. Petrus sub Nerone interficitur. III. 616.
- SS. Petri, & Pauli Basilicas intactas volunt Gothi. II. 205.
- Petrus Antifiodorensis Imp. Orientis ab Honorio Pontifice imperii insignia accipit. III. 636. occiditur. *ibid.*
de Altino Episcopus orthodoxus. II. 221.
monothelita. II. 223.
Valvomeres suspenditur. II. 448.
- Petulantes populi. II. 514.
- Peuce insula. II. 511.
- Peucini populi. II. 296. 397. describuntur. III. 364.
- Phæacæ. II. 560.
- Phæneas Dux Ætolorum. I. 541. prudens dat consilium. I. 589.
Legatus Ætolorum ad Cof. Rom.
- pacis petendæ causâ territus. I. 601.
- Cornel. Phagitæ Infidatori Jul. Cæsaris par-citur. III. 15.
- Phagonis ingluvies. II. 411.
- Phalangius Consularis. II. 564.
- Phalantus Dux. II. 620.
- Phaleræ imperii insigne. II. 14.
- Phaleria expugnata, & direpta. I. 531.
- Phanagorus insula. II. 511.
- Phaon Urbe elapsus Neronem sequitur. II. 145. cui favet. III. 92.
- Pharasma Rex Hyberorum. II. 281. III. 213. 227. contra Parthos bellat. III. 207. gentile in Oriente Imperium obtinet. *ibid.*
Orodem fauciat. III. 208. perfidus in suos. III. 227. suum filium cædit. III. 239.
- Phari restitutio. II. 289.
- Pharii Romanorum stratagemate urbe suâ ex-clusi. I. 303.
- Pharnaces Medus Sardanapalum necat. II. 58. Mithridatis magni filius vincitur à Cæsare. II. 45. 77. 123. unâ acie. III. 9. patrem obsidet. II. 122. quem vincit. II. 73.
- Pharnacis astuta consilia. III. 524. felix contra Romanos victoria. III. 525. gesta in Ponto crudelia. *ibid.* Legatio ad Cæsarem de pace, sed simulatè. III. 530. strages, ac fuga. III. 531. seqq. superbia ob victoriam. III. 530.
- Pharniticus amnis. II. 516.
- Pharos peninsula. II. 45.
- Pharsalia. II. 45. 46. 123.
- Pharsalica pugna. II. 76.
- Pharus, quid? III. 515. Urbs, & insula Illyrica. I. 303. II. 47. à Romanis di-repta, & diruta. I. 304. occupatur à Græcis. II. 58. à Cleopatra conditur. II. 517.
- Phaselin urbem evertit P. Servilius. II. 34. 183.
- Phasis civitas. II. 510. mare. II. 509.
- Pheræ ab Antiocho capiuntur. I. 595. re-cipiuntur à Romanis. I. 597.
- Pheræi adhærent Societati Rom. I. 595.
- Pheræorum ager vastatur à Perseo. I. 720.
- Phidippus Ephyram occupat. II. 57.
- Philadelphia urbs Arabiæ. II. 438.
- Philænorum fratrum facinus memorabile. II. 739.
- Philagrius comes. II. 498.
- Philaxenus poëta. II. 447.
- Phileas Tarentinus vir inquietus Tarentinos Romæ obsides ad fugam sollicitat. I. 391.
- Philemenus nobilis Tarentinus Tarentum pro-dir Annibali. I. 391. 392.
- Philemon comicus. II. 62. grammaticus. II. 365.
- Philinus Agrigentinus historicus partialis. I. 259.
- Philippei nummi. II. 399.
- Philippensis pugna. II. 80.
- R r r
- Phi-

- Philippi Macedonum Regis animus regius. I. 514. apparatus bellicus. I. 519. 541. & anxietas. I. 527. 528. consultatio de pace. I. 537. 538. crudelitas. I. 671. II. 25. fœda libido. I. 443. indoles & liberi. II. 634. oratio. I. 659. ad filios. I. 672. seqq. res gestæ. II. 630. I. 516. seqq. I. 677. 417. seqq. 443. 454. seqq. scelera ab Achæis notata. I. 533.
- Philippici campi à pugna Cæsarem inter, & Pompejum celebres. II. 45.
- Philippicus Dardanes Orientis Imp. II. 224. Justinianum vincit, & occidit. *ibid.* litteras pravi dogmatis Romam dirigit. *ibid.* respuitur ex osus populo. *ibid.* spoliatus oculis in ordinem redigitur. III. 629.
- Philippus Arabs Præfectus Prætorii. II. 373. impiè, non jure obtinet imperium. *ibid.* à S. Cæpione princeps nobilitatis eligitur. II. 39. audet de legibus obrogare. *ibid.* inde crudeliter habetur. *ibid.* & 121.
- Imperator Romanus in discordia electus. III. 646.
- Maximiliani I. Imp. filius præmaturè mortuus. III. 651.
- Macedonum Rex. II. 25. Abydum deditione capit. I. 514. accusando alios se purgat accusatus. I. 658. Æmum montem ascendit. I. 677. Ætolos vincit. I. 522. bis. I. 442. Annibali auxilia promittit. II. 177. Antiocho infensus. I. 595. Athamantiam capit. I. 597. auxilium serum fert Chalcidi. I. 516. bellum Romanis infert. I. 384. II. 674. unde illud? II. 25. pro eo vires colligit. I. 658. circumventus à Romanis fugatur in Thessaliam. I. 529. 530. cum Ætolis pacem facit. I. 479. 674. Nabide fœdus init. I. 539. Romanis pacem ferit. I. 480. Dardanos Macedoniam vastantes opprimit. I. 546. De Ætolis Romæ conqueritur. I. 632. Demetriadem capit, urbesque alias. I. 602. exercitu suo cæso Tempe fugit. I. 543. exercitum Rom. humanissimè excipit. I. 609. frustra aggreditur Apolloniates. I. 479. humiliatus pacem petit. I. 544. in Maronitas iram effundit. I. 661. Peloponnesum proficiscitur. I. 443. prælio ferè captus à Romanis nocte clam recedit. I. 521. Thebanos sævit. II. 633. invdiam populi incurrit. I. 671. Lamiam oppugnat irritò conatu. I. 600. Macedoniam repetit. I. 384. milites hortatur. I. 541. mittit Legatos ad Hannibalem. I. 362. quocum fœdus init. I. 362. 674. Legatos alios captis primis. I. 364. nomen regium cum sola Macedonia retinuit. II. 675. omnia circa Athenas diruit, urbe frustra tentatâ. I. 516. 517. oppida Sociorum vastat. I. 530. Perseum filium regno privare intendit. I. 688. qui succedit. II. 27. prope feminudus, ac cum inermi exercitu fugit. I. 384. pugnam cum Romanis detrectat. I. 520. rebellionem parat. I. 671. repellitur ingressus in Athamantiam rebellantem. I. 629. à Scytharum Rege variè deluditur. II. 633. Scythas vincit, & Athenienses. *ibid.* superbum dat responsum Legatis Rom. I. 514. & T. Quintio. I. 537. Thaumacos acriter, sed frustra oppugnat. I. 527. Toronem, & oppida quædam capit. I. 456. vias munit. I. 521. victoriâ moderatè utitur. II. 633. vincitur à Romanis. I. 443. II. 25. 27. 118. & fugit. I. 444. uxorem suam repudiat. II. 634. moritur. I. 688. obtruncatus prodicione. II. 634. Medicus Alexandri. II. 638. Megapolitanus satis ferociter Romanis responderet. I. 596. vinculis ligatus Romam mittitur. I. 597.
- Philippo bellum inferunt Romani, quare? I. 509. 510.
- L. Philippi oratio contra Lepidum. II. 751.
- M. Philippus à Sociis destinatur immolari. II. 39. Prætorio Præfectus Gordianum necat. II. 135. 151.
- M. Philippo Cof. populus Rom. Macedoniam ingreditur. II. 27.
- M. Julius. Philippus, & ejus filius Philippus Imperatores. II. 135. annum urbis millesimum celebrant. *ibid.* Philippopolim oppidum condunt. *ibid.* filius Romæ necatur. *ibid.* ab exercitu. II. 151. pater adversus Decium proficiscitur. II. 135. cultum Christiani nominis simulat. III. 579. fœdus icit inglorium cum Persis. III. 578. rumpit bello, sed incruento. III. 579. Gordianum Imp. fraude circumvenit. III. 578. 620. obscuris parentibus natus. III. 578. per gradus promotionis ascendit. III. 578. 620. Philippopolim condit. III. 579. Philippum consortem imperii facit. *ibid.* primus Imp. Christianus. II. 267. Veronæ cum filio

- filio cæditur. II. 135. III. 579.
620.
- Philippopolis à Philippo occupata. I. 668.
duplex. III. 579.
- Philo Publilius Censor. II. 61.
- Philocharis malus confiliarius. I. 225.
- Philocles Præfectus Macedo. I. 514. Ar-
gos prodicione capit. I. 535. Coryn-
thum obsidione liberat. I. 534. Eleu-
finem frustra oppugnat. I. 517. Na-
bidis amicitiam Philippo Macedonum
Regi conciliat. I. 539.
- Q. Philocomus grammaticus. III. 126.
- Philodemus Euryalo præfectus. I. 399. ar-
cem Marcello tradit. *ibid.*
- Philomelus Dux. II. 631.
- Philonidis facinus impudens. I. 225.
- Philonis Pompejani audax facinus. III. 559.
- Philopœmen, Achæorum prætor. I. 582. II.
676. Achæos movet ad bellum con-
tra Nabin. I. 582. castris hostium
incensis agros Laconicos populatur. I.
583. classe vincitur. *ibid.* in re
navali rudis. I. 582. Lacædemonios
societati Achæorum jungit. I. 586.
magna cum gloria domum redit. I.
584. per stratagema Nabidem vin-
cit, & fugat. I. 583. 584. quem ex-
tremè persequitur, ac penè totum delet
exercitum. I. 584. vir prudens. I.
582. II. 676. veneno tollitur. I.
667. II. 678. captus à Messeniis. I.
666.
- Philopœmenes idem, qui supra.
- Philopœmenis decretum contra Lacedæmo-
nios. I. 639. elogium. I. 613. pe-
ritia, & solertia. I. 583. sententiam
expectant Achæi. I. 582.
- T. *Vm.* Philopœmenes ab Augusto equestri
dignitate decoratus quare? III. 25.
- Philoromus auriga. II. 448.
- Philosophi. II. 62. omnes Urbe, & Ita-
liâ submoventur à Domitiano. III. 121.
- Phineus vates. II. 510.
- Phiryles populi. II. 510.
- Phlegontis libri dicuntur esse Hadriani Imp.
II. 281.
- Phocæa. II. 450. urbs Joniæ. II. 58.
defenditur strenuè. I. 617. deditio-
ne capitur, attamen à furiosis militibus
reluctante Prætorè diripitur. I. 618.
per Seleucum prodicione recipitur. I.
611.
- Phocææ seditio. I. 610. situs. I. 617.
- Phocæenses Massiliam condunt. II. 695. Re-
gionem colunt. *ibid.*
- Phocas Imp. Orientis. II. 221. ab exer-
citu scelerato lectus. III. 607. homo
tenax. *ibid.* Mauritium Imp. necat.
III. 607. 628. necatur. III. 607. 628.
ab Heracliano. II. 221.
- Phocenses. II. 631.
- Phocidis urbes captæ. I. 531. receptæ. I. 599.
- Phocus interficitur. II. 517.
- Phoenix visus. II. 128. 145. III. 206. de
quo varia. III. 206.
- subditur Octaviano Augusto. II.
8. regio præclara. II. 438.
- Phœnices, quas urbes condiderint. II. 725.
- Photinus eunuchus tutor Ptolomæi Regis
contra Jul. Cæsarem insurgit. III. 514.
seqq. interficitur. III. 516.
- Phraates. II. 85.
- Phrahates Rex Parthorum Augusto amicus.
III. 155. interficitur. II. 693.
II. in Regem Parthorum postulat.
III. 207. moritur apud Sy-
riam. *ibid.*
- IV. Rex Parthorum. II. 694.
parricida insignis. *ibid.* pelli-
tur in exilium, sed per Scythas
restituitur. *ibid.*
- Phronemius Præfectus. II. 551.
- Phrygia Augusto subditur. II. 8. minoris
Asiæ regio, unde sic dicta? II. 3.
salutaris. II. 201.
- Phrygiam alii Æsopi, & Europæ; alii Jovis,
& Europæ filiam dicunt. II. 3.
- Phrygii etiam Trojani, seu Antenoridae sunt
II. 5.
- Phrynichus Tragicus. II. 563.
- Phthiriasi morbo interit L. Cornelius Sulla. II.
122.
- Phycus promontorium. II. 515.
- Phylarchi Saracenorum à Rom. victi. II.
164.
- Phyllis fluvius. II. 510.
- Pialis. II. 654.
- Picentes domiti. I. 250. à Romanis. II.
19. eorum CCCLX. milla in fidem
Rom. veniunt. I. 250.
- Picentia bello vastatur à fociis. II. 39.
- Picentium. II. 79.
- Picenum bellum. II. 19. contra Romam
insurgit. II. 39. occupatur. III. 9.
- Pictavi. II. 451.
- Picti Britannias invadunt. II. 488. Britan-
nos infestant. II. 210.
- Pictones rebelles cæduntur, & fugantur. III.
462.
- Pictorum infestationes. II. 207.
- Picus Remo, & Romulo cibos affert. II. 105.
Rex Italiæ. II. 100.
- Pietatis ædes dedicatæ. I. 681.
- Pontius Pilatus. II. 265.
- Pinarii, qui? II. 101. 116.
- Pinarius Lunæ Præfectus perorat ad milites.
I. 383. vir providus. *ibid.*
eques Rom. confossus. II. 25.
Valens Prætor. II. 375.
- M. Prætor Corfos subigit. I. 681.
- Pindarus Thebarum decus. II. 62.
- Pinetum. II. 214.
- Pinnetes Pannorum Dux. II. 89.
- Pinneus filius adhuc impubes Regis Ilyrio-
rum mortui. I. 297. in gratiam ejus
pax Ilyriis datur. I. 304.
- Pipa concubina Salonini Cæsaris. II. 151.
filia Attali Germanorum, seu Mar-
comannorum Regis. II. 136.
151.
- Pipara Regis filia. II. 384.
- Rrr 2
- Pipis

- Pipinus pater Caroli M. III. 642.
 Piræum frustra à Philippo tentatum. I. 517.
 Piratæ à Publio Servilio vincuntur. II. 34.
 C. Cæsarem Cof. capiunt. II. 73.
 capti crucifiguntur. II. 74. Chiorum
 oram depopulati classem Rom. effu-
 giunt. I. 616. iterum se movent. II.
 34. multas insulas populantur. II.
 208. ut desinant esse, ad terram co-
 lendam obligantur. II. 35.
 Piratarum classis à C. Cæsare fugatur. II. 73.
 latrocinia duce Isidoro. II. 34.
 Piraticum bellum. II. 184. 71. *ibid.* *vide*
 etiam bellum.
 Piratis victis nulli Romanis fidiiores. II.
 35.
 Pirifabora civitas. II. 529.
 Pirus mons. II. 567.
 Pirustæ pop. Romanis satisfaciunt. III. 421.
 Pisæ adventu Minucii Cof. servatæ. I. 576.
 Pisander Dux. II. 627.
 Pisaurum. II. 61.
 Pisces ob demersa à Claudio venena enecti.
 III. 67.
 Pifidis bellum infert Manlius Vulso. II. 119.
 Pifistratus Dux Atheniensium. II. 616. So-
 cietatis Romanæ author apud Bœotos. I.
 548. supplicio afficitur cædis accusa-
 tus. I. 549.
 Phisitheus medicus. II. 304.
 Pifo Acilius historicus. II. 102. Aquita-
 nus Scordiscos persequitur. II. 33. vir
 nobilissimus cum patre in prælio inter-
 fectus. III. 416.
 Tyrannus occiditur. II. 392.
Calpurn. Pifo cæditur. III. 333. oppor-
 tune moritur, accusatus ante damnatio-
 nem. III. 188.
Cn. Pifo. II. 95. Athenienses, & oblique
 Germanicum increpat. III. 164. Ce-
 lenderim occupat. III. 168. conjura-
 tionis reus fuisse dicitur. II. 708. III. 5.
 contra Ciceronem incitatur. II. 124.
 creditur Germanico venenum propinaf-
 se III. 166. crimina objecta non satis
 diluit. III. 172.
 de morte Germanici lætatur. III.
 167. à quo palam diffidet.
 III. 166. quèmq; creditur
 occidisse. III. 57.
 exculpandi suæ causâ ad Drusum
 pergit. III. 171. inde hilaris
 Romam. III. 171. 172.
 Gallo contrariatur. III. 160.
 ad Germanici spes coercendas
 missus. III. 162. immoderatè
 gravat ægrum Germanicum.
 III. 57. liberè arguit Tibe-
 rium. III. 153. Macedoniae,
 & Syriæ præest. II. 124. III. 57.
 162. pellitur à Sentio. III. 168.
 pertinaciter accusat Urgulianam.
 III. 160.
 à populo pene discerptus, à Senatu
 capitis damnatur. III. 57. *ad*
 cujus iudicium trahitur. III. 172.
 reditum in Syriam etiam vi parat.
 III. 167. seqq. Romam mit-
 titur captus. III. 168. supre-
 mis tabulis tyranno blanditur.
 III. 268. trucidat se ipsum.
 III. 173. II. 708. venis bra-
 chiorum ruptis. III. 268.
 Pisonis castrum capitur à servis. II. 40.
Cn. Codicilli ad Tiberium. III. 173. de-
 scriptis. III. 265. libera vox in
 Senatu. III. 160.
in Cn. Pisonem severæ sententiæ mitigantur
 à Tiberio. III. 173.
Licin. Pifo adoptione præfertur Othoni. II.
 128. à Galba adoptatus. III. 99.
 280. contra Othonem quanta moli-
 tus? III. 282. seqq. laudatur. III.
 286. par fortunæ. III. 281. per-
 orat ad milites. III. 282. seqq. tru-
 cidatur ab Othone. III. 101. extra-
 ctus ex æde Vestæ, ad quam profuge-
 rat. III. 285.
L. Pifo Præfectus Africae Centurionem ad se
 missum necat. III. 341. Romæ su-
 spectus. III. 339. Thraces vincit. II.
 51. trucidatur. III. 341.
 Prætor Hispaniæ interficitur. III.
 192.
L. Pisoni laus. II. 86. Pontificis mors, &
 elogium. III. 203.
M. Pifo *Cn.* Pisonis filius patri reditum in
 Syriam dissuadet. III. 167. in gratiam
 Sullæ dimittit Amicam, quæ Cinnæ uxor
 fuerat. II. 73.
 Pisonianus. II. 420.
 Pistoriense oppidum. II. 556.
C. Pituanus è Saxo dejectus. III. 160.
 Pityus oppidum. II. 510.
 Pityusa insula. I. 468.
 Placentia urbs. II. 61. 145. capta, &
 direpta à Gallis. I. 512. munitur ab
 Othonianis. III. 298. obsidetur ab
 Asdrubale. I. 446. oppugnatur à Vi-
 tellianis. III. 298. sine effectu. III.
 299. strenuè defenditur. *ibid.*
Galla Placidia Theodosii Imp. filia. II. 204.
 Athaulpho Gothorum Regi nuptui datur.
 II. 206. III. 601. capitur ab Alarico
 Rege. III. 601. *ad* Honorium frat-
 rem remissa Constantio nubit. II. 207.
 III. 602. pulsa hospitaliter excipitur à
 Theodosio. *ibid.* quas proles habue-
 rit? *ibid.* Romanis profuit. II. 206.
 quibus maritum conciliat. III. 601.
 Plætorius Nepos Senator. II. 278.
 Planci, & Paulli censura. II. 86.
 Plancia *Cn.* Pisonis uxor decora fœmina. III.
 164. de morte Germanici lætatur.
 III. 167. divellere conatur causam
 suam à mariti. III. 173. in Germa-
 nicum, & Agrippinam contumeliosa.
 III. 164. linquitur incolumis ob pre-
 ces Augustæ. III. 173. nobilis, &
 opulenta. III. 162. populo exosa.
 III. 173. fera magis, quàm immerita
 supplicia persolvit se perimendo. III. 206.
Aul.

- Aul.* Plancius juvenis à Nerone constupratus per vim interimitur. III. 89.
- L.* Plancus ad Cæsarem transit. II. 83. Cæsarem suâ sententiâ Augustum nominat. II. 85. Cenfor viâ decedere cogitur ab Ædili. III. 81. describitur. II. 83.
- Mutat.* Plancus describitur. II. 79. Legatus Rom. ad legiones Germaniæ. III. 146. opem Antonio ostendit, non affert. II. 81. à rebellante milite prope occisus. III. 147.
- Plataeæ civitas. II. 618.
- Plataeenses. II. 617.
- Plato. II. 62. 124. 402.
- Plator. I. 455. 744.
- Plautia Urgulanilla uxor Claudii Cæsaris. III. 77. ob probra libidinum, ac homicidii suspicionem dimittitur. *ibid.*
- Plautianus Dux. II. 317. odio habetur à Severo Imp. II. 318.
- Plautius Silvanus agit suam uxorem præcipitem. III. 188. cogitur ad mortem. *ibid.* vide etiam *Silvanus*.
- C.* Plautius Cenfor ob infamem, & invidiosam Senatûs lectionem magistratu se abdicat. I. 188.
- Plautus Asiæ Præpositus ad mortem quæsitus. III. 254. quam excipit intrepidè. III. 255.
- Plebis Romanæ furor in occisores Julii Cæsaris. III. 18.
- Plebis scitum Atheniensium adversus Philip-pum. I. 523. de Campanis. I. 421.
- Plebs Romana in Janiculum secedit. I. 222.
- Q.* Pleminius Locrensis Præsidii Præfectus. I. 478. crudelis, superbus, & avarus. *ibid.* à Legatis Locrensibus bene describitur. I. 481. seqq. malè à milibus tractatur. I. 478. à Scipione absolutus Tribunos, & Locrensiûm Principes occidit. *ibid.* victus Romam mittitur & in vinculis moritur. I. 483.
- Urbis incendium dicitur fuisse meditatus. I. 483. seqq. 569.
- Pleuratus Illyriorum Rex maritima Ætoliæ vastat. I. 631. Scerdiledi filius Romanis auxilium addicit. I. 517. seqq.
- Plinii secundi vita, honores gesti, studia, & scripta. III. 135.
- Plinius secundus Caligulam in Treviris natum scribit, sed refutatur. III. 58. 59. periit clade Campaniæ. III. 135.
- Plistiâ urbe Samnis per vim potitur. I. 186.
- C.* Plotii fræda libido à Senatu Rom. correpta. I. 222.
- Plotina Trajani conjux. II. 130.
- Plotinæ favor erga Hadrianum. II. 278.
- Plotinus. II. 505.
- Plotius Siculum mare obsidet. II. 35. Firmus Præfectus Prætorii. III. 285. Plancus proscribitur. II. 79.
- Luc.* Plotius Gallus Rhetor illustris. III. 131.
- Pœnia Julii Cæsaris, quod iter inscribitur. III. 561.
- Pœmenius raptus ad supplicium; interit. II. 448.
- Pœna scelestos sequitur à tergo. III. 197.
- Pœni à Mercenariis suis cæduntur in Sardinia. I. 294. Romanis Agrigento inclusi. I. 261.
- cæduntur per M. Atilium Regulum. I. 272. Romanos ad Illiturgim. I. 368. Nolam. I. 366. 367. per Scipiones. I. 360. 368. 384. 385.
- devicti à Romanis pugna navali bis. I. 265.
- & valde memorabili. I. 270. 271.
- Ducem puniunt re malè gestâ. II. 116.
- & Macedones tertio vincuntur à Romanis. II. 27. 117.
- Legatione Sardorum clandestinâ vocantur in Sardiniam. I. 362. multa oppida amittunt. I. 260. prælio navali, simul & pedestri per Romanos prostrati. I. 275. 442. 447. 498. valde celebri. I. 450.
- P.* Scipionem cum exercitu suo cædunt. I. 403. & Cn. Scipionem cum suo. *ibid.*
- Romanos ingenti clade sternunt, & fugant. I. 274. seditione Mercenariorum anguntur. I. 263. sæpe victi per Romanos. I. 260. student enixè retinere pacem Rom. I. 293. suos duces ob mala consilia punire solent. I. 257.
- vincuntur à Romanis. I. 259. clade magnâ affecti per Marcium. I. 405.
- Pœnima. II. 450.
- Pœnius Postumus gladio se transfodit. III. 251.
- Pœnis flentibus Annibal rider, quare? I. 507.
- Pœnorum ad bellum apparatus. I. 261. consilia. I. 438. cum Claudio disceptatio. I. 257. ducis in prælio nautico periculum. I. 265.
- expugnatio. II. 21.
- impotentia. II. 20.
- in liberatorem, & socios perfida crudelitas. I. 274. M. Regulum Cof. Rom. sævitia. I. 275. Sicilia virtus. I. 290.
- metus Romanorum disciplinam continet. II. 37.
- nobilis clades ad Ægates insulas. I. 291.
- octo millia cæsa in pugna Cannensi. I. 344.
- prælium atrocissimum cum Romanis sub Hannibale. I. 328.
- strages horrenda. I. 493. cum fuga Hannibalis. I. 504.
- stratagemata, & perfidia. I. 414. vulnus acceptum à Scipionibus. I. 458. 459. à quibus bello petiti. II. 28.

- Pœnus equitatu melior Romanis. I. 320.
 Poësis cum artè oratorio comparatio. III. 376.
 encomia. III. 377.
 Poëtæ. II. 62. 72.
 Pœonia regio. II. 629.
 Pola oppidum. II. 442.
 Polemonion civitas. II. 510.
 Polemonis permissu Pontus, inde Polemoni-
 niacus, redigitur in Provinciam. II.
 128. 145.
 Polentia. II. 205.
 Polentina plebs cœercita per Tib. Neronem.
 III. 49.
 Poliorcetes nominatur Demetrius Antigoni
 Regis filius. II. 521.
 Politorium unicum Latinorum præsidium ab
 Anco Martio expugnatur, & diruitur. II.
 7. I. 15.
 Pollentianus Tribunus. II. 576.
 Pollio Afinius orator Rom. II. 72. *vide etiam*
 Afinius. Grammaticus latinus. II. 291.
 Pollucis, & Castoris ædes à Tib. Nerone de-
 dicata. III. 46. pariter à Postumio. II.
 113.
 Pollux Dux. II. 510. & Castor spectato-
 res Prælii ad Regillum lacum. II. 15.
 victoriam de Cimbris Romæ nuntiant.
 II. 33.
 Polyæni oratio. I. 377.
 Polyænus ad mortem voluntariam cogitur. II.
 281.
 Polybii Historici autoritas. I. 300. 304.
 Polybius author non incertus rerum in Græcia
 gestarum. I. 543.
 ingenio vir præcellens. II. 61.
 Megapolitanus Historicus. II. 530.
 Polybum inter Consules medium incedere fa-
 cit Messalina. II. 145.
 Polycletos artifex. II. 147.
 Polycletus in Britanniam arbiter missus ab
 hostibus irridetur. III. 251.
 Polydectas Lycurgi frater. II. 620.
 Polydorus necatur. II. 102.
 Polymnestoris perfidia detecta. II. 102.
 Polyperchon amicus Alexandri M. II. 644.
 Polyxenidæ classis Antiochi committitur. II.
 26.
 Polyxenidas Antiocho pugnam navalem cum
 Romanis suadet. II. 605. inimicus
 Pausistrati fraudes ei fruit. I. 610. na-
 vali prælio vincitur. I. 617. pugnae
 navali præest. I. 605. Romanæ classi
 insidiatur frustra. I. 611. Tejis auxilio
 venit. I. 616. vincitur, ac fugatur. I.
 606. irritatis consiliis. I. 616.
 Pomeria Latinorum colonia. II. 104.
 Pometia opp. rapitur à Tarquinio Superbo.
 II. 7. 14. 112.
 Pomœrium quid? I. 19. III. 668. quid hoc
 proferre? III. 669.
 Pompeja Macrina exilio mulctata. III. 205.
 Plotina. II. 155.
 uxor C. Julii Cæsaris. III. 4. di-
 mittitur ob suspicionem adul-
 terii. *ibid.*
 Cl. Pompejanus occiditur. II. 305.
 Pompeji à Minatio Magio oppugnantur. II. 67.
 & Cæsaris bellum. II. 43. seqq.
 juvenes Adriaticum mare obsident.
 II. 35.
 nata, & patruales ex Sylla cædun-
 tur. II. 47.
 operâ Cicero redit ab exilio. II.
 124.
 oppidum terræ motu concutitur.
 III. 261.
 partes sequitur M. Brutus, & Cice-
 ro. *ibid.*
 potentia invidiam parat. II. 43.
 restaurant bellum in Hispania. II.
 46. 72.
 Statua. II. 78. III. 26.
 vincuntur ad Mundam à Cæsare.
 II. 46.
 urbs Campaniæ. II. 17.
 ustum theatrum restauratur. III.
 182.
 Pompejum dominationis suspectum arguit Ci-
 cero. II. 124.
 Cn. Pompejus æmulus C. Julii Cæsaris. III.
 468. seqq. Asiam subigit. II. 36.
 Brundisii manet. III. 473. è quo fu-
 git. III. 474.
 Cæsarianos pellit, atque inde Im-
 perator appellatur. III. 507. è
 castris pellitur. III. 512.
 Ciliciam aggreditur. II. 35. digni-
 tatis retinendæ cupidus. II. 43.
 Epiron bello sedem eligit. II. 44.
 eruptionem è castris molitur. III.
 505. seqq. feliciter. III. 506.
 exercitum Cæsaris frustra insequi-
 tur. III. 508. fugit per diver-
 sa loca, sed Cæsar insequitur. III.
 513. seqq. Hispaniam inva-
 dit. II. 43.
 inter Mylas, & Naulochum ab
 Augusto superatur. III. 22.
 Juliam Julii Cæs. filiam uxorem ha-
 bet. III. 7. hâc mortuâ Octa-
 viam. III. 8. Magnus gener
 Claudii ab eo necatur. III. 77.
 Milonem damnat. II. 75. ad
 Mundam sternitur à Julio Cæsa-
 re. III. 558.
 numerosum habet exercitum, qui
 minuitur ob transfugas. III. 555.
 seqq. nuntios ad Julium Cæ-
 sarem dirigit. III. 470.
 obsidet Dyrrachium. II. 76. sed
 Cæsar eum persequitur. *ibid.*
 qui vincitur. *ibid.*
 procumbentem Remp. restituit. II.
 67. pugna Pharsalicâ infelix. III. 9.
 securi percutit LXXIV. homines
 Cæsaris fautores. III. 556. ter-
 tium Cos. legum correctionem
 frustra molitur. III. 175. cum
 Thessaliam peteret, sequitur eum
 Cæsar, & vincit. II. 76. jugu-
 latur in Ægyptum fugiens, &
 post mortem viget. *ibid.* Cn.

- Cn.* Pompeji apparatus bellicus. III. 495. clades in fuga. III. 559. epistola ad Senatum. II. 754. epitaphium. II. 123. gesta. III. 500. 553. II. 123. 34. litteræ interceptæ. III. 557. Triumviratus. II. 123. valetudo, & fuga. III. 558. victoria de Mithridate. II. 122. 33. mors. II. 123. III. 559.
- Cn.* Pompejus filius de victoriâ obtentâ elatus. III. 509. Lissum frustra oppugnat. III. 502. naves multas incendit. III. 502. è prælio fugit. III. 512. ad vindicandam Patris dignitatem accingitur. II. 70. proditoriè necatur. III. 514.
- Cn.* Pompeji Junioris contra Cæsarem molimina, & prælia leviora. III. 602. seqq. laudes, & res gestæ. II. 70. seqq. turbæ in Hispania. III. 552. vana ostentatio. III. 510. & molimina. III. 537. uxor, & filius. II. 75. mors. II. 77.
- Q.* Pompejus Consulatum init. II. 67. interficitur. II. 68.
Niger eques Rom. generosus. III. 557.
- Sex.* Pompejus *Cn.* frater Cordubæ præfectus. III. 552. Cordubâ se proripit cæso fratris exercitu. III. 558. bello petitur ab Octavio. describitur. II. 81. epulatur cum Antonio, & Cæsare. II. 124. M. Lepidum exagitat. III. 176. refugium proscriptorum. II. 81. Siciliam occupat. *ibid.* traditur in Celtiberia fuisse absconditus. III. 563. trucidatur. II. 124. classis naufragium passus. II. 82. 123.
- Cn.* Pompejus Rhetor. III. 130.
- Pompejani cæsi. III. 504. castrisque exuri. III. 512. equites pulsi. III. 508. eruptione factâ plures ex Cæsarianis cædunt. III. 506. omnes pene deduntur Julio Cæsari. III. 512. quot à Julio cæsi, quot capti? III. 513.
- Pompejanorum angustia. III. 504. seqq. confilia vana. III. 510. seqq. equitum generositas. III. 507.
- Pompiliana curia. II. 411.
- Pompilius Cos. Viriathum Lusitanorum Ducem necat. II. 29.
- Andron.* Pompilius Grammaticus parvi habitus. III. 127. vixit Cumæ in otio, ac egestate. *ibid.*
- Pompo pater Numæ Pompilii. II. 100.
- Pomponia Græcina. III. 238.
- Pomponii in Cajum Gracchum fides. II. 64. 120.
- Q.* Pomponii pravitas. III. 205.
- Pomponius Bassus. II. 152.
Comicus. II. 65.
Flaccus. II. 94. ad vindicandam cædem Cotys in Thraciam missus. III. 166.
Labeo se perimit. III. 206.
Secundus accusatus fortunam adversam æquis tolerat. III. 200.
Silvanus absolvitur. III. 243.
- L.* Pomponius Vejentanus apud Brutios cæsus. I. 388.
- M.* canibus latentes Sardos investigat. I. 296. de quibus triumphat. *ibid.*
Marcellus Grammaticus, exactor permolestus. III. 129.
- Met.* Pomposianus levi de causâ à Domitiano occiditur. III. 121.
- Pomptinæ paludes ficcatae. III. 11.
- Pomptinus ager. II. 257. à M. Valerio celebris. II. 17.
- Pons Aureolus. II. 151. Danubio impositus. II. 141. de cadaveribus. II. 23. sanguinarius. II. 151.
- Ponti, & Oceani ora complectitur Pompejus. II. 35. regnum Augusto subditur. II. 8.
- Ponticæ gentes, quæ? II. 33. cum Romanis fœdus ineunt. *ibid.*
- Pontici Sinûs descriptio. II. 509. triumphus apparatus ex Acantho constabat. II. 77.
- Ponticum mare Varro Terentius obsidet. II. 35.
- Ponticus Aquila scripturas ex hebræo transfert. II. 266. Theodotion eas vertit ex hebræo in græcum. *ibid.*
- C.* Pontidius Dux. II. 67.
- Pontii Telefini laus; res gestæ, mors. II. 69.
- Pontifex Romanus Princeps omnium declaratur à Phoca Imp. III. 628.
- Pontifices mortui, & suffecti. I. 528.
plebeji. I. 200.
Romani à Principibus oppressi. III. 641. sub Leone Isauro ad Francos primò respiciunt. III. 630.
- Pontifici Symmacho bellum inferitur. II. 215.
- Pontificis maximi jus apud veteres Romanos. III. 658.
- Pontius Aquila Julio Cæsari triumphanti non assurgit. III. 16.
Dux Samniticus. II. 17. 115.
Fregellanus ob stuprum ordinem Senatorium amittit. III. 210.
Pilatus. II. 265.
Telefinus Marium volentem occidit. II. 121.
- C.* Pontius Herennius *vide* Herennius.
Herennii filius Imp. Samnitium. I. 176. fraude capit Romanos. I. 177. quos turpi Consulatum sponfione subjugum mittit. I. 178. sponsores sibi traditos respicit. I. 180. suos ad bellum animat. I. 176. 177.
- in* Ponto rebellio. III. 323.
- Pontones, quid? III. 500.
- Pontus à *Cn.* Pompejo subjugatur. II. 72. in jus provinciæ redigitur. II. 128. 145. 510.
- Q.* Popedius Silo Marforum Princeps. II. 39. 124. Dux, & author belli socialis. II. 39. interficitur. II. 120.
- Popilius legatus ad Antiochum propositione liberâ animum regis frangit. II. 681.
- C.* Popillius Cos. Rom. I. 706. è Liguri-bus redux malè à Senatu excipitur. I. 711.

- Sabellus eques generosus. I. 692.
- C. Popillii Legati asperitas in Rhodios. I. 756. in Regem Antiochum audax, sed eventu felix severitas. I. 757.
- M. Popillius Lænas. II. 60.
- Consul. I. 702. de plebe. I. 149. deditos cum bonis vendit. I. 705. generosus, etiam dum vulneratus. I. 194. Ligures cædit. I. 705. multorum iurgiis laceratur. I. 709. publico iudicio damnatur. II. 65. quia venditos redimere iussus non parat. I. 705. rogationem arte fallaci eludit. I. 709. Senatûs invidiam incurrit. *ibid.*
- Poppæa Sabina ab Othone servatur Neroni, sed malâ fide. III. 101. adulterii infimulatur. III. 213. Augusta appellatur, enixa filiam. III. 261. ducta à Nerone in matrimonium. III. 255. 89. machinationes cogitat in Octaviam. *ibid.* Neronem contra matrem stimulat. III. 244. prædilecta licet, ab eo calce occiditur. III. 89. 272. 213. sepulta more novo, pro rostris laudatur à Nerone. III. 272.
- Poppæa Sabinæ mulieris infamis genus, forma, mores, libido, impudentia. III. 241. 242.
- Rufas Crispinus maritus. III. 241. statuæ restitutæ ab Othone. III. 291. ad quem transit. III. 241.
- Poppæus Sabinus arctè obsidet Thraces. III. 193. quos pellens, & cædens. III. 192. seqq. triumphi insignia obtinet. *ibid.* moritur. III. 209.
- Populi Italici post mortem Pyrrhi amicitiam Rom. sollicitant. I. 247. multi, qui post cladem Cannensem à Romanis ad Pœnos defecerunt. I. 348. nimia potestas nociva est Reipublicæ. I. 253.
- Romani rerum gestarum magnitudo. *vide Romanus.* super morte Neronis lætitia. III. 55. seqq. vitia. II. 270.
- varii per Augustum domiti. III. 23. vitia. II. 436.
- Populus Romanus ex incommodis alacrior resurgit. I. 259. rogationem belli Macedonici anticipat. I. 511. *vide Rem. pop.*
- Porcinæ carnis usum populo Rom. instituit Aurelianus Imp. II. 152.
- M. Porcii Catonis encomium singulare I. 664.
- Porcius Catilinæ socius. II. 42.
- C. Porcius Cyprias opes Romano ærario invehit. II. 35. fauces Propontidis obsidet. *ibid.* occiditur. II. 67.
- L. Porcius Licinius Cos. Rom. I. 661.
- M. Porcius Cato Cos. II. 62. I. 553. arma adimit Celtiberis. I. 561. asper in sceneratores. I. 535. cum Cæsare comparatur. II. 717. dedicat Victoriæ ædiculam. I. 577. disiectis Ætolis jugum Callidromi occupat legatus Coss. in bello contra Antiochum. I. 598. eligitur Censor. I. 664. Hispanos cædit, castraque diripit. I. 561. in Italiam proficiscitur. I. 559. Laceranorum oppidum capit, eosque in deditio-nem accipit. I. 562. laudatur. I. 561. 562. milites hortatur. I. 560. oratione egregiâ legem Oppiam defendit. I. 556. seqq. perorat in conjuratos. II. 716. Rhodiorum causam adjuvat. I. 762. successu felici facinus aggreditur M. Cato filius. I. 749. tollit è Senatu plures homo austerus. I. 664. triumphat ex Hispania. I. 569. Vergium capit. I. 562. Victoriæ nuntius Romam missus. I. 599. vir vigil, & præclarus. I. 562. illudit Hergetibus stratagemate. I. 560. *vide etiam Cato.*
- Pordaca. II. 570.
- Porfenas, seu Porfennas Clusinus, seu Etrusco-rum Rex. I. 30. 31. II. 15. exagitat Rom. pop. at vincitur. II. 15. exercitum contra Aricinos mittit, qui cæsus benignè à Rom. excipitur. I. 32. facto heroico C. Mutii Scævolaë territus, pacem petit, & impetrat. I. 31. rogatu Tarquiniorum Romanos aggreditur, sed cæditur. I. 30. 31. Tarquinius Româ pulsos reducere intendit. II. 15. 112. 172. ex post amicus Romanorum. I. 32.
- Portenta. II. 554.
- Portentum lupi, & Cervæ. I. 208.
- Portospana civitas. II. 525.
- Porticus Centenaria igne vastata. III. 579. exstructa. I. 578.
- Porus Indorum Rex ab Alexandro M. vincitur, capitur, ac regiè exceptus dimittitur. II. 643.
- Posidippus medicus. II. 295.
- Posidius Eunuchus à Messalina armis honoratur. II. 145.
- Possessio nulla pretiosior, quàm fidelis amici. I. 234.
- Posthumii Albinii aspera censura. II. 60.
- Postumius Dictator Latinos aggreditur, per stratagemata. II. 15.
- Junior tyrannus. II. 386.
- tyrannus describitur. II. 385. lapidibus obruitur. II. 19.
- Severus à Severo Imp. occiditur. II. 318.
- A. Postumius Dictator. I. 33. 87. 106. II. 113. Æquos, & Volscos prosternt, ac post triumphum Dictaturâ se abdicat. I. 88. nullâ tristi notâ insignitus. *ibid.* Tarquinius fundit. II. 113. Castoris, & Pollucis ope, quædam ædem dedicat. *ibid.*
- L. Postumius Albinus Cos. Rom. I. 702. 652. II. 17. coram populo in Bacchanalia invehitur. I. 655. Ligures exarmat. II. 22. I. 296. rem expiscatam ad Senatûm defert. I. 654. scrutatus in Sacra bacchi.

- bacchi. *ibid.* triumphat. I. 693. Vac-
 cæis, & Lusitanis subactis. I. 691. vehe-
 menter succenset Prænestinis. I. 703. ac
 socios primus gravat. *ibid.*
 Megellus Cof. Rom. I. 210. quem
 se facit, collegam spernens. I. 220.
 Etruriam vastat, & Senatu ad-
 versante, solo populi jussu trium-
 phat. I. 212. in Siciliam de-
 stinatur. I. 261. varias Sam-
 nitium urbes occupat. I. 210.
 victorias præclaras superbiâ suâ
 fœdavit. I. 221.
 L. Postumii Megelli accusatio, & gravis mul-
 cta. I. 221. arrogantia. I. 220. intem-
 peries. I. 221. stratagema in bello Puni-
 co. I. 262.
 Princeps Legationis Tarentinæ. I.
 225. illutores suos generosè
 increpat. I. 226.
 M. Tribunus militum creatur. I. 95.
 occiditur. I. 96.
 M. Postumii Pyrgensis Publicani accusatio, &
 multa. I. 389. exilium. I. 390. fraus.
 I. 389.
 P. Tuberio primus ovat. III. 586.
 Sp. Postumus Cof. II. 61. I. 174. I. 176. ducitur
 in insidias. II. 115. I. 177. sub jugum
 mittitur cum exercitu. *ibid.* I. 180.
 Postumus imperium affectat. II. 136. 151.
 perit. II. 136.
 J. Postumus adulter Priscæ ad cædem filiorum
 Germanici subornatur. III. 186.
 Potentia aulæ infida. III. 175. oppidum
 II. 61.
 Potentianus Imp. exitio plebi Rom. & Patri-
 bus. II. 141.
 Potentius Dux. II. 602.
 Pothinus fugâ, & morte confumitur. II. 45.
 fatelles Cn. Pompejum occidit. II. 123.
 Potitii qui? II. 101.
 Potitiorum familia. II. 116.
 Præda ingens captæ Carthaginis novæ. I. 426.
 militibus distributa. I. 209. parta
 per Hannibalem post victoriam
 Cannensem. I. 344.
 Tarenti accepta. I. 437.
 de Præda Vejorum dividenda deliberatio. I.
 109.
 Prædones C. Julium Cæsarem capiunt. III. 4.
 ex omni colluvione misti. I. 424. pœnas
 luunt. III. 4. 15.
 Præfecti Italiæ varii. III. 203. 204.
 Præfecturæ Urbis origo, & progressus. III.
 203.
 Præfectus Augustalis, ejusque potestas. III.
 660.
 Prælium Cæsaris, & Pompeji notabile. II. 45.
 Latinorum, & Romanorum ad Regillum
 Lacum. II. 15.
 Præmia accusatorum à Cæsare firmantur. III.
 189. advocatis definita. III. 213.
 Prænestæ. II. 69. 104. æstivæ deliciæ pe-
 tuntur a Romanis. II. 25. 173. capitur.
 II. 81. 174. sub hasta venum. II. 42.
 Prænestina arx occupata à Pyrrho Rege. II.
 19.
 Prænestini rebellant. I. 133. vincuntur à
 Romanis. *ibid.*
 Prænestinis bellum indicitur. I. 130. oppi-
 da novem capiuntur. I. 133.
 Præfagia de cæde Cæsaris. II. 77.
 magnitudine Augusti ante ejus na-
 tivitatem. III. 37. ac post. III.
 38.
 morte, & divinitate Augusti. III.
 39.
 Principatu Sulpitio Galbæ obven-
 turo. III. 96. Tiberii Nero-
 nis. III. 45. Vitellii. III. 105.
 fatalia in castris Cassii, & Bruti. II.
 48.
 meliora in castris Cæsaris. *ibid.*
 mortem Claudii Cæsaris. III. 80.
 indicantia; & Domitiani. III. 123.
 multa cædem Galbæ portendentia.
 III. 96. T. Vespasiano Impe-
 rium promittentia. III. 110. 111.
 Præfagium de Phocæ conspiratione contra
 Mauritium. III. 607.
 Præsul XII. qui? II. 110.
 Prætexta Imperii insigne. II. 14.
 Prætextatus Præfectus Urbi. II. 560.
 Senator. II. 509.
 Prætores in exilium ire jussi. I. 726. sex pri-
 mum creati. I. 536. Syracusani deli-
 guntur. I. 378.
 in Prætorianorum sævitiam invectiva. III. 589.
 Prætura primum instituta. I. 141.
 Prævalis Romanorum provincia. II. 163.
 Prasini. II. 221.
 Prasutagus Rex. III. 250.
 Priamus Laomedontis filius. II. 4. Hesio-
 nem repetit, non obtinet. *ibid.* Trojam
 reparat. *ibid.*
 Priapatus Parthorum Rex. II. 692.
 Priarius Alemannorum Rex. II. 599.
 Priene urbs Joniæ. II. 58.
 Princeps, qui delatores non castigat, irritat di-
 ctum Domitiani. III. 121.
 in Principe tria commendantur: Sanctitas do-
 mi; in armis fortitudo; utrobique pruden-
 tia. II. 148.
 Priscianus Cæsariensis Grammaticus insignis.
 II. 218.
 L. Prisco defertur imperium; sed hostis patriæ
 censetur. II. 135.
 Priscus Philosophus. II. 538.
 Priscus Tarquinius succedit Anco Martio. II.
 7. vide etiam Tarquinius.
 Privernates cæduntur. I. 158. fugantur. I.
 166. rebellionis pœnas dant. I. 166.
 167. vincuntur. I. 146.
 Privernatis Legati responsum. I. 167.
 Privernatum rebellio. I. 157. 158.
 Privigna Antonii desponsa Cæsari. II. 79.
 Proba fœmina illustris Romam Gothis prodi-
 disse creditur. III. 625.
 Probatas Ægyptiorum Dux. II. 398.
 Probinus Symmacho Pontifici contrarius. II.
 215.
 Probus Præfectus Prætorii, ejusque vitia. II.
 562.
 T i t M. Aur

- M. Aur.* Imp. II. 137. 152. 414. III. 581. 621. barbaros atterit. II. 138. Galliam; Pannonias; Almam, & Mæforum colles vinetis replet. II. 138. 152. prope alter Hannibal. II. 137. Saturninum, Proculum, & Bonosum cædit. II. 138. 152. trucidatur. II. 138. 152. III. 582.
- M. Aur.* Probi gesta præclara. III. 582.
- Proca successit Aventino. II. 6. *vide etiam* Silvius.
- Prochyta Æneæ cognata, & insula. II. 102.
- Procilla. *vide* Bojonia.
- Ful.* raræ castitatis, mater Agricolaë. III. 365.
- Proconesus insula. II. 509.
- Procopius à Juliano Imp. purpuram accipit. II. 519. homo iniquus. II. 573. Notarius. II. 473. Tyrannus describitur. II. 548. seqq. occiditur. II. 156. III. 600.
- Proculus libertus ob adulteria mori cogitur. III. 33. Silvani amicus laudatur. II. 447. Tyrannus vincitur à Probo Imp. II. 419. 423.
- Ful.* *vide* Julius.
- Procurator particulariter alicui negotio datus. III. 660. privatæ rationis, quid? III. 660.
- Procuratores Cæsaris, & Fisci idem fuere. III. 660.
- Procuratorum in Provinciis potestas. III. 660. aucta. III. 229.
- Prodigia. II. 14. 135. 141. cladis Romanæ nuntia. III. 250. 293. excidium Hierosolymæ autecedentia. III. 352. indicantia cædem Cæsaris. III. 16. seqq. luporum in Capitolio. I. 62. magnitudinis Alexandri. II. 645. mortem Tib. Neronis Cæsaris præcedentia. III. 55. prognostica cædis Caligulaë. III. 68. Romæ visa. I. 55. 107. 151. 209. 268. 301. 325. 339. 361. 385. 391. 417. III. 226. 230. 265. varia. I. 250. in castris Rom. I. 319. Romanos terrent. I. 242. exposita. I. 327. 373. 431. procurata. I. 640. 657. 665. 671. 676. 689. 513. 526. 529. 536. 548. 691. 758. 569. 603. hostiis. I. 434. 440. 445. 457. 480. 492. 505. 577. 581. 608. publica, privata nihili habita. I. 730. per supplicationes averruncata. I. 206. portendentia Cæsarum extirpationem. III. 95. victoriam Cæsaris contra Pompejum comitantia. III. 514.
- Prodigium. I. 254. in loco nativo Augusti factum. III. 20.
- Proditio tentata, sed detecta. I. 398.
- Proditores puniti. *ibid.*
- Profuturus Dux. II. 597.
- Proletarii, qui? I. 228. à Romanis angustiatissimo Sacramento rogantur. *ibid.*
- Prologi historiarum Philippicarum Pompeji Trogi. II. 698. 702.
- Promontorium pulchrum. I. 485.
- Prophthasia municipium. II. 526.
- Propontidem Romani edomant. II. 8.
- Propontidis fauces Porcius Cato obferat. II. 35.
- Propontis. II. 523.
- Proscripti ad Sex. Pompejum confluunt. II. 81. restituuntur. *ibid.*
- Proscriptio instituta. II. 79. inde scelera. *ibid.*
- Proscriptorum uxores fidem summam; liberti mediam; servi aliquam; filii nullam servant. II. 79.
- Proserpina templum suum defendit. I. 482.
- Proserpinæ pecunia. II. 116. Thesauros amicorum suafu, sed eventu infelici spoliatur Pyrrhus. I. 244. tempestate enim in littora vicina referuntur. *ibid.*
- ex* thesauris pecunia clam sublata. I. 512. seqq. restituta. I. 513.
- Prosper Comes. II. 441. vir pessimus. II. 452.
- Protagoræ domicilium. II. 509.
- Proteus Philosophus. II. 575.
- Protis Dux Phocæensium. II. 695.
- Protogenes. II. 339.
- Provertuide. II. 559.
- Provincia ab Augusto ordinata. III. 29. Ægypti. II. 517. Prætoriae, quæ? III. 659. Proconulares quæ? *ibid.* Romanæ, quomodo divisæ? *ibid.* viribus parantur, Jure retinentur. II. 51.
- Provinciam retinere plus est, quàm facere. II. 29.
- Provinciarum enarratio. II. 72. Romanorum numerus. II. 162.
- Provincias obtinere difficilius est, quàm facere. II. 51.
- Proxenus ab uxore veneno sublatus est. I. 701.
- Prusias Bithyniæ Rex. I. 615. II. 117. 118. adversus Romanos concitatur. I. 615. domum Annibalis custodiri jubet. I. 667. litteris Scipionis ad pacis consilia revocatur. I. 615. mediator Perseum inter, & Romanos Romam venit. I. 739. 769. naves Romanis submittit. I. 738. suspectus Romanis. I. 667. vitæ, & regno exuitur à filio, dum eum molitur interficere. II. 682.
- Prytanis summus apud Rhodios Magistratus. I. 716.
- Pseudo Drusus Asiam, atque Africam turbat. III. 200.
- Pseudo Perseus in Macedonia. II. 180. superatur à Tremellio. *ibid.*
- Pseudo Philippus, quis? II. 27. 60. Juvenium Prætorem vincit. II. 27. Macedoniam occupat. II. 60. superatur à Metello Cof. II. 27. 60. 120. Thraciæ Regulo traditur. II. 27.
- Pseudostoma oppidum. II. 511. Psophis

- Punici perfidi. II. 21.
Punicum bellum. II. 257. seqq. 260. seqq.
vide etiam bellum.
Pupienus, & Balbinus Impp. II. 151. perimuntur. *ibid.* Imp. interficitur. III. 619. *vide etiam Maximus.*
Pusæus Præfectus. II. 528.
Puteolani favent Vespasiano. III. 325.
Puteolai urbs Campaniæ. II. 17. 61.
Puteolis discordia sedata. III. 242.
Puteolos frustra tentat Annibal. I. 374.
Pydna urbs. II. 59.
Pygmæi. II. 514.
Pygmalion Rex Tyri. II. 656. in avunculum, & sororem crudelis. *ibid.*
Pylæ. II. 512.
Pylæmenes Rex. II. 164. 180. Paphlagonum. II. 685.
Pylas histrio Urbe, & Italia submotus, quare? III. 29.
Pyraei portus subruitur à L. Sylla. II. 33.
Pyraeum mare. II. 34.
Pyralis prostibulum à Caligula amatum. III. 64.
Pyramides. III. 165. Ægypti. II. 517. inspicit Severus Imp. II. 319.
Pyrenæi montes. II. 450.
Pyrosen appellant Persæ Saporem Regem. II. 481.
Pyrrhi Proserpinæ fanum spoliantis fatum. I. 482. regia quatitur. II. 26. Regis Epiri gesta in Italia. II. 665. Sicilia. II. 664.
Pyrrichas militares populo exhibet Hadrianus Imp. II. 282.
Pyrrhus ambitiosus prudenter castigatur. I. 227. amicis nimium tribuendo res suas evertit. I. 243.
Andromachen & Helenum secum abducit. II. 5. Heleno tradit, uxorem sibi ducit Hermionem Menelai filiam. *ibid.*
artifex metandi castra. I. 245. caesos Romanos, exercitum, & Senatum miratur. II. 19. 116. castrametationem Romanam laudat. I. 231.
cum Romanis præliatur, victor an victus fuerit, dubium. I. 237. tremendo apparatu, & naufragii periculo in Italiam navigat. I. 228.
cur se bello Tarentino immiscuerit? II. 18. 116. 174.
discessum ex Italia tutum, & honestum meditans consilium suum arte variâ tegit. I. 246.
Dux, & miles generosus. I. 231.
Epeirota vincitur à M. Curio denotato. II. 116.
Epirotarum Rex à Tarentinis in auxilium vocatus. I. 226. 227.
Epirum reperit. I. 246. ex Sicilia sub prætextu honesto discedit. I. 243.
C. Fabricium Legatum Rom. muneribus allicere conatur. I. 233.
flore ducum, & militum amittit. I. 232. fugam suorum sistit. I. 231. fugatur. II. 19. 116. humanus. II. 18. 116.
Herculis neptem Lanassam rapit. II. 654. in Italiam redux sat miserè excipitur. I. 243.
in Siciliam vocatur. I. 239. II. 655. & venit. I. 239. honorificè à variis exceptus. I. 240.
Macedoniæ inhiat. I. 238. quam occupat. II. 668.
Mamertinos vincit. I. 243. Lilybæo frustra tentato. I. 242.
Mamertinum se laceffentem medium dissecuit. I. 244. metum suis adimere nititur. I. 237.
Monarchiam somniat. II. 668. multis frustra tentatis in Campaniam redit. I. 232. inde Tarentum. I. 233.
muneribus cumulat Legatos Romanos. I. 233. navali prælio vincitur. II. 668. in ipso freto à Carthaginensibus. I. 243. nihil sine consilio agere solitus. I. 233.
omnia ad bellum parat. I. 227. paludamentum, & arma commutat, periculi vitandi causâ. I. 231. Panormum occupat, & alia Carthaginensium loca. I. 242.
peremptos laudat, captos humaniter habet. I. 232.
Romanis obviam procedit. I. 230. litteris ad Cof. Rom. scriptis. I. 231.
Romanorum animos sustentat rebus in Macedonia bene gestis. I. 247.
Romanos nititur vincere beneficiis. I. 235. sed pacem renuentibus bellum apparat. I. 236. vincit. I. 231. 232. II. 655.
Siciliæ magnâ parte potitus, altos facit conceptus. I. 240. Siculorum odia sibi conciliat. *ibid.*
Tarentinos severè exercet. I. 228. Tarentum redit. I. 244.
Thesauros Proserpinæ infelicitè rapit. I. 244. viâ minus tutâ in Italiam pergat. I. 243. victus à M. Curio Tarentum fugit. I. 245. vulneratur. I. 244.
Pyrrhi consilia ardua. I. 227. de victoria querelæ. I. 232.
gesta in Sicilia. I. 241. præclara contra Erycinos. I. 242. seqq. in pugna periculum. I. 231. & vulnus. II. 655.
peritia bellica. I. 237. somnium. I. 245.

- I. 245. tegulâ à muliere percussâ mors, & elogium. I. 247.
II. 669. I. 579.
Pyrrhus Monothelita. II. 223.
Pythagoras. II. 450.
gener Nabidis Præfectus Præsidii Laconum. I. 563. Lacedæmonem ad Nabin venit. I. 565.
solâ urbis servatæ causa I. 568.
Legatus ad T. Quintium inducias impetrat. I. 568.
Philosophus. II. 518. breviter descriptus. II. 659.
Pythius Apollo. II. 16. ejusque oraculum. II. 57.

Q.

- Q Uadi qui. III. 363. rebellant. II. 582. superantur à Commodo Imp. II. 131.
Quadratus Cos. II. 278. occiditur. II. 305. Præfes Syriæ. II. 227. res in Judæa componit. III. 229.
Quadriburgium civitas. II. 463.
Quadrigæ aureæ in Capitolio positæ. I. 490. falcatæ eluduntur à Romanis. I. 620. quomodo compositæ? I. 620.
Quadrigarum tumultus. I. 620.
Quadruplatorum calumniæ delentur ab Aureliano Imp. II. 137.
Quæstio de Bacchanalibus Consulibus mandatur. I. 655.
Quæstiones adversus conjuratores institutæ. I. 187.
Quæstor Senatu motus à Domitiano ob gesticulandi saltandique studium. III. 121.
Quæstores plebeji primò creati, & nata inde discordia. I. 97. quando instituti & aucti. III. 216.
Quæstoribus necessitas muneris imponitur. III. 216.
Quæstorum numerus ampliatus, quare? I. 252.
Quartadecimani à Batavis dissident. III. 306.
Querelæ de brevi & ficta adoptione. III. 361. Consulibus in Senatu. I. 709. sociorum Latinorum in Sicilia contra Romanos. I. 433.
Quinctus Tyrannus occiditur. II. 390.
Quinquatria Minervæ celebrata. III. 120.
Quinquegentanæ nationes Africam quatunt. II. 139.
Quinquennale certamen. III. 248. sub Domitiano. III. 120.
Quinquennales ludi. II. 25.
Quinqueremis. II. 116.
Claudia Quinta Matrona Romæ insignis. I. 480.
Quintilii. II. 105.
Aurel. Quintilius Cæsar Augustus à Senatu appellatus. III. 581. venæ solutione decedit. III. 581. 621.
Quintillus Claudio Imp. succedit, & interimitur. II. 152. 399.
Quintilus vide Varus.
Quintius Dux. II. 115.
Tiberii Gracchi filium se mentitur. II. 120.
Cæso Quintius accusatus. I. 55. de vi in civem illata. I. 56. à Principibus civitatis defenditur. I. 56. & Sodalibus. *ibid.* ferox Juvenis Tribunis resistit. I. 55. in exilium abit. I. 56.
D. Quintius Dux classis Rom. genere obscurus, factis illustrior. I. 423. in pugna navali hastâ transfigitur. I. 423.
L. Quintius Cincinnatus Cæsonis pater. I. 58. Æquos circumvallat, & victos sub jugum mittit. I. 61. à tribus filiis navi publicè paratâ excipitur. I. 61. Consul. I. 58. Consulatum respuit. I. 59. Dictator ex opere rustico factus. I. 61. Dictaturâ se abdicat. I. 62. quam octogenarius reassumere cogitur. I. 83. in castigandis Senatu & Tribb. vehementior. I. 58. occisionem Mælii regnum affectantis justè factam defendit. I. 84. omnia benè ordinat. I. 61. perorat. I. 58. prædam suo, non consulari militi distribuit. I. 61. 62. spes unica Rom. Imperii. I. 61. Triumpho solemnissimo Romæ exceptus cum exercitu suo. I. 62.
L. Quintius Flaminius. I. 531. classis Rom. Præfectus. *ibid.* Cos. intercessione fratris. I. 578. Eretriam capit. I. 531. & Carystum *ibid.* cum variis oppidis in Lacedæmonia. I. 565.
Gythium urbem validam oppugnat. I. 565. Leucadem pertinaciter defensam expugnat. I. 545. Ligurum agros vastat oppidis aliquot captis. I. 587. quæ aliàs gesserit? I. 531. Senatu movetur, quare? I. 664.
Prætor ab Hispanis victus. I. 660. eisdem cædit. *ibid.* triumphat. I. 664.
T. Quintius Barbatus interrex creatur. I. 81. Capitolinus. I. 74. ad plebem de concordia efficacissimè perorat. I. 75. Æquos & Volscos vincit. I. 76. prædâ graves intercipit & cædit. I. 52. Cos. I. 52. 74. 83. in summo rerum periculo exercitum Rom. liberat. I. 53. laudatur singulariter. I. 76. lustrum condit. I. 52. Triumphum aut speravit, aut non speravit. I. 76.

T. Quintius Cincinnatus. II. 114.

Dictator. II. 174. I. 133. ab exercitu seditioso Imperator vi creatur. I. 156. quem ad pacem cum patria inclinatur. I. 157. Prænestinos fugat & vincit. I. 133. quæ gesserit heroicè? I. 133. Crispinus Cof. Rom. I. 439. ad Senatum scribit. I. 442. vulneratus fugit. I. 441. & ex vulnere moritur. I. 444.

Flaminius Cof. I. 528. ad Prufiam Legatus. I. 667. Ætolos hortatur. I. 585. Bæotos in Societatem Rom. accipit. I. 540. & malè mulctat. I. 549. condiciones pacis Nabidi conscribit, sed frustra. I. 567. Elatiam vi capit. I. 535. Epirotis ignoscit. I. 530. fugatis Lacedæmoniis inducias dat. I. 568. Gythium deditio accipit. I. 565. in latrocinia Bæotorum inquit. I. 549. Messenicos liberat. I. 602. monitis ad focios salutaribus lachrimas elicit. I. 570.

Nabidem fugat. I. 565. & focios. I. 564. Pastoris ductu Philippum circumvenit, accum exercitu fugat. I. 529. 530. Phaleriam expugnat. I. 531. prælio Philippum superat. I. 542. seqq. pro Ætolis intercedit. I. 603. properat

in Macedoniam. I. 529. prorogatum accipit imperium. I. 536.

studiosè Ætolos deprimit. I. 543. suos hortatur. I. 542. tendit in Bæotiam. I. 540. Thebas fraude capit. I. 540. triumphat per triduum splendiddimè. I. 571. vir animi invicti. I. 543.

T. Quintii Flaminii acris oratio in Nabidem Tyrannum. I. 566. acta cum Legatis Regis Antiochi. I. 572. 573. ad Achæos de Antiochi jactantia oratio. I. 590. consilia. I. 529. 566. genius. I. 602. gesta alia. I. 537. seqq. 563. seqq. 570. seqq. in Philippum devictum generofitas. I. 543. seqq. oratio ad Legatos Græcorum. I. 563.

Quinto Catulo Cof. bellum civile. II. 42.

Quintus Fulvius Cof. II. 11. *vide* Fulvius.

Quirinalis Collis. II. 7. urbi additur à Servio Tullio. II. 111.

Flamen. II. 110.

Quirini ædem à patre votam L. Papirius dedicat, & ornat. I. 216.

Sulpic. Quirini mors, ut publicis exequiis frequentaretur, petit Tiberius. III. 178.

Sulp. Quirinius describitur. III. 178.

Quirinus quis? II. 12. Romulus dicitur. II. 110.

Quirites. II. 110. unde sic dicti? I. 7.

Quiritium fossa conficitur à Tarquinio Superbo. II. 112. per plana deducitur ab Anco Marcio. II. 7.

R.

R Abannæ pop. II. 526.

Rabirius Poëta Rom. II. 72.

Senator. II. 122.

C. Rabirius perduellionis accusatur. III. 5.

L. Racilius conjuratus in Cassium. III. 527.

Radagafius Rex per Romanos devictus capitur, & in carcere strangulatur. III. 601.

Radagafus Rex Gothorum. II. 205. Italiam invadit. *ibid.* terror Romæ. II. 205. captus occiditur. II. 205.

Ragonius Celsus. II. 322.

Clarus Galliarum Præfectus. II. 391.

Ramneses Centuriæ. II. 110.

Q. Ramnius Brundisius scelerata Perfei consilia Romanis detegit. I. 708.

Rando Alemannus Moguntiacum occupat. II. 561.

Rapinæ Antonii. II. 78. Jul. Cæsaris. III. 12.

Raudius campus. II. 32. 66.

Ravenna. II. 36. 192. vastatur à milite Valentiniani. II. 207.

Ravennatium consilium adversus Pontificem dissipatur. II. 225.

Rauraci. II. 451.

Rauracum. II. 440.

Reate opp. bello vastatur à Sociis. II. 39.

Reatini Majores Vespasiani. II. 129.

Reburri. II. 568.

Recaranus *vide* Hercules.

Regallianus regnandi cupidus vincitur à Gallieno Imp. II. 135.

Reges Albani recensentur. III. 667.

Romani abrogantur. II. 14. quot,

& quot annis rexerint? II. 161.

varii quomodo Macedonibus v.

Romanis affecti? I. 711.

Regia potestas Romæ firmatur. II. 127.

Regibus amicorum vitia non nocent minùs, quam sua. I. 240. credi turò potest I. 234.

Regilli lacus à prælio Latinos inter & Romanos celebris. II. 15. 113.

Regillianus in Mœsia Anti-Cæsar. II. 151.

Tyrannus occiditur. II. 388.

Regillus Dux. *vide* Æmilius.

C. Mut. Reginus capitur. III. 546.

Regio unde dicta? III. 673.

Regiones urbis Romæ describuntur. III. 661. seqq.

Re-

- Regium flumen. II. 524.
 Regna Ponti & Alpium in Provinciae formam redacta. III. 84.
 Regni affectati suspicio à Jul. Cæsare elidi nequit. III. 16.
 M. *Attilius* Regulus Cof. I. 269. II. 17. 45. à Pœnis exercitu Rom. devicto capitur I. 273. cædit, & cæditur. II. 175. expugnatis Pœnorum castris & XVII. millibus cæsis, LXXX. oppida capit. I. 272. in Africa prorogatum accipit imperium. I. 271. Africam intrat primus. II. 72. inter Legatos Romam pacis petendæ causa mittitur. I. 279. quam efficaciter dissuadet. *ibid.* malè à Pœnis habetur. I. 275. quibus pacem sub duris conditionibus offert. I. 273. prosperis successibus elatior factus. I. 273. securim & virgas meticulosus minuitur. I. 271. serpentem monstrosæ magnitudinis, non sine clade, vincit. I. 272. vir autoritatis maximæ. I. 421. à Pœnis crudelissimè interimitur. I. 280. *vide* M. *Attilius*.
 M. *Attil.* Reguli constantia horribilis. I. 279. 280. elogium. I. 280. gesta præclara in Africa. I. 271. in pugna navali generositas. I. 270. paupertas ex publico sublevata. I. 271.
 Regum observantia & officiositas in Augustum. III. 31.
 Rehimena regio. II. 541.
 Reipublicæ Carthaginensis & Romanæ comparatio. I. 279.
 Romanæ status. I. 422. & Punica. *ibid.*
 Religio neglecta per Jul. Cæsarem. III. 13. piè magis quam magnificè Romæ culta. I. 71. populi Rom. I. 119.
 Religionis parum castè habitæ. I. 260.
 Reman castellum Rom. II. 479.
 Remi. II. 451.
 Remiges ex Romanis primi quomodo instructi. I. 264.
 Remigius magister officiorum. II. 560.
 Rationarius. II. 447.
 Remmius Ædilis. II. 121.
 Remora Dux. II. 542.
 Remuria. II. 105.
 Remus Aventinum montem occupat. II. 12. Avo materno puniendus traditur. II. 6. captus ex insidiis. I. 4. II. 6. 105. 695. liberatur à Romulo *ibid.* III. 667. occiditur. I. 5. II. 6. an jussu Romuli, dubium est. II. 12. unde sic dictus? II. 105. *vide* Romulus, Romuli.
 de Republica ordinanda oratio ad C. Cæsarem. II. 763. 765.
 Retianus conscius cædis Bassiani. II. 329.
 Rha amnis. II. 511.
 Rhadamisus à patre in Armeniam missus patruo dolum struit. III. 227. conjugem suam occidere conatur, quæ tamen casu fervatur. III. 228. in patruum perfidus. III. 227. regnandi avidus *ibid.* regno à suis pellitur. III. 228.
 ut proditor à patre occiditur. III. 239.
 Rhæti subiguntur ab Augusto. II. 143. vincuntur à Druso. II. 50. & Nerone. II. 86.
 Rhætia Romanis subditur. II. 73.
 Rhætiarum astutia & feritas. II. 50.
 Rhascupolis. II. 94.
 Rhea Silvia ab Amulio, ne partum ederet, Vestalis sacratur. II. 6. 104. 109. à Marte compressa. II. 6. II. 104. de quo variant alii. II. 104. 105. in vincula compingitur ab Amulio. II. 109. Numitoris filia. II. 6. Romuli & Remi mater. II. 6. II. 104. 109. 695. III. 667.
 Rhebas fluv. II. 510.
 Rhegina civitas. II. 223.
 Rhegium urb. II. 116. à Romana legione in præsidium vocatâ per scelus occupatur. I. 229. frustra à Pœnis & Brutiis tentatur. I. 369.
 Goti perveniunt. II. 206. immutatur quoad formam Reip. I. 229. prioribus incolis restituitur. I. 249.
 tenentes perduelles à Romanis obsessi capiuntur. I. 249. & puniuntur *ibid.*
 unde sic dictum? I. 256. II. 622.
 Rhemi Legatos ad Jul. Cæsarem mittunt. III. 403.
 Rhemorum opp. oppugnatur à Gallis, & Belgis. III. 403.
 Rheni accolæ Augusto parent. II. 8.
 Origo. III. 416.
 Rheno adjacent Helvetii. II. 36.
 Rhenum Cæsar transit. II. 36.
 Rhenus. II. 36. 51. ad Gallicam ripam Vahales, mox Mosa vocatur III. 156. describitur. II. 444. 445. diebus X. ponte instructus, quomodo? III. 417. in campos effusus. III. 33.
 Rhesus excogitat jus feciale. II. 111.
 Rhetores illustres. III. 131. ex Hieronymo suppleti. III. 132.
 Româ pulsi. III. 130.
 Rhetoricæ initium Romæ. III. 130. & incrementum *ibid.*
 Rhetoricus magister. II. 560.
 Rhetorum exercitamenta erant controversiæ veteres. III. 131.
 Rheuscopons Cotyn dolosè capit. III. 166. & occidit *ibid.* Romæ accusatus damnatur *ibid.* & fugam tentans interficitur. III. 166.
 Rhinoceros unus in Ludis Sæcularibus. III. 579.
 Rhinocolura urbs. II. 517.
 Rhodanus fluv. I. 313. II. 32. describitur. II. 451.
 Rhodia classis fraude Polyxenidæ oppressa. I. 610. 611.
 Rhodii adsunt Ætolorum precibus. II. 26. Caunios coercet. I. 762. fluctuantes. I. 710. in pugna navali felices, & generosi. III. 519.
 Legati ad Athenienses. I. 513. gratulantes de victoria frigide di-

- dimissi. I. 754. malè excepti
I. 760. inique à Romanis au-
diti. I. 746.
Legatos Rom. prætervehentes in-
vitant. I. 756. Macedones fu-
gant. I. 546.
Patroni Ætolorum. I. 632. Per-
seo faventes capitis damnant. I.
756. Pompejanos excludunt.
III. 513.
Romanorum focii. I. 546. II. 25.
26. 35. 59. semper fideles. II. 67.
Socios Ptolomæi tuentur. I. 547.
solicitati à Perseo. I. 742. vi-
ctoriâ uti non norunt. I. 546.
Rhodiis civitas ab Atheniensibus datur. I. 514.
Libertas adempta per Vespasianum.
III. 112. reddita ob pœniten-
tiam. III. 76.
Præmia assignantur. I. 626.
Rhodiorum confilia. I. 762.
erga Romanos affectus. I. 716. &
constantia. I. 716.
fidelis opera in pugna navali con-
tra Polyxenidam. I. 616. 617.
in Senatu oratio. I. 625. 760. seqq.
superba. I. 739.
luctus. I. 611. naves spoliis deco-
ratæ domum remittuntur. I. 617.
negligentia. I. 514.
res gestæ & pugna navalis cum An-
nibale. I. 614. seqq.
superba responsio ad Legatos Per-
sei. I. 744.
Rhodopen Piso penetrat persequens Scordis-
cos. II. 33.
Rhodopeni. II. 262.
Rhodum secedit Tib. Nero cur? II. 86.
Rhodus capitur. II. 80. per terræ motum
emergit. II. 467. stat pro Romanis.
II. 33.
Rhæmetalus Thraciæ Rex. II. 90.
Rhombites amnis. II. 511.
Ricimer patritius. II. 211. Anthemium
gladio transfodit. II. 212. III. 603. co-
pias auxiliares Gallorum fundit. III. 603.
fœdus rumpit. II. 212. Liguriæ præ-
est. II. 212. perit II. 212. III. 603.
Richomeres comes. II. 597.
Rigomagum opp. II. 453.
Riparioli. II. 209.
Robertus Imp. orientis. III. 636.
Imp. Rom. ejusque gesta. III. 642.
Robur munimentum. II. 585.
Rodolphus. I. ex comite Habsburgico Imp.
ejusque gesta præclara. III. 647.
Rœmnus fluv. II. 526.
Rogatio contra Scipionem Africanum obten-
ta. I. 647. de Statiellaribus. I. 709.
Rogerius Rex Siciliæ Græciam fortiter bello
urget. III. 635. sagittas aureas, argen-
teasque hortis regiis Byzantii immittit.
III. 635.
Rogomanis amnis. II. 525.
Roma ab Augusto reperitur lateritia, relinqui-
tur marmorea. II. 144. III. 25.
à Gallis capitur. II. 16. vastata
instauratur. I. 119. Gothis
capta sub Honorio Imp. III. 601.
Manlio asseritur, restituitur à Ca-
millo. II. 17.
Ante Carthaginem deletam placidè
tractata. II. 730. post dilace-
ratur. II. 730.
bello & peste periclitans. I. 53.
capta sit fedes Gothorum. III. 604.
per Totilam. III. 605. quo
astu à Gothis? III. 625.
crescit externorum virtute, atque
infinitivis artibus. II. 130. cur
non quieta trucidato Cæsare? II.
47. diis supplic. I. 54. fame,
& prædatione affligitur. II. 212.
florescens finitimis invisa. II. 706.
fœnore laborat. I. 577. fru-
stra petitur ab Annibale. II. 24.
Impetitur à Corfinio. II. 39. So-
ciis. II. 39. Spartaco II. 40.
incendio triduo vastatur sub Tit.
Vespasiano. II. 147. & lue
inauditâ. *ibid.*
in regiones vicosque divisa. III. 26.
ab Augusto. III. 672.
inter Campaniæ urbes maxima. II.
17. intra annum novata est.
I. 124. in Tribus divisa. III. 672.
luxui se dedit Carthagine remo-
tâ. II. 63. muro lateritio cin-
gitur à Prisco Tarquinio. II. 7.
quo anno condita? II. 6. 59. 109.
reparatur à Vespasiano. II. 146.
Scythis Tributaria sub Gallo Imp.
III. 580. servituti obnoxia.
III. 141.
sub Nerone corrupta. III. 247.
funeribus impletur, & Capitolium
victimis. III. 270. incendio
vastata. III. 263. seqq. pulch-
rior exsurgit, non tamen salu-
brior. III. 264.
sub Trajano revirescit. II. 12.
terræ motu concutitur. II. 208.
Romæ adolescentia sub Coss. II. 11.
corruptæ origo & causæ. II. 707.
extraordinaria pro tempore im-
peria constituuntur. I. 411.
fames magna. II. 217. frumen-
ti penuria. III. 342. incre-
mentum quale & unde? II. 706.
seq. infantia sub Regibus fuit.
II. 11.
Juventus militaris Capitolium oc-
cupat. I. 116. sub Augusto
fuit. II. 11.
magna consternatio ob victum ex-
ercitum. I. 108. maximus
pavor ob stragem Cannensem. I.
345. misera facies. III. 330.
331.
mos uni parendi. II. 143. senec-
tus domi obstinato ad morrem
animo

- animo Gallos expectat. I. 116.
 sub inertia Caesarum erat. II. 12.
 terror ingens ob cladem ab Annibale acceptam. I. 329. ejusdem adventum. I. 411. ob conjunctionem Catilinæ. II. 711.
 tumultus casu ortus. I. 411. vana trepidatio. I. 505. 692.
 Romani Gothi obsident. II. 216. ingreditur Bellisarius. II. 216. Neropolim nuncupare destinaverat Nero. III. 94. Tota capit. II. 217.
 Romana plebs ære alieno oppressa omnia Patribus concedit. I. 134. 135.
 Romanæ aciei contra Antiochum instructæ descriptio. I. 619.
 Reipubl. administratio per Coss. II. 255. seqq. per Imp. II. 265. seqq. per Reges. II. 253. seqq.
 urbis exordium. I. 5. 695. origo. III. 667. & incrementum sub Anco Marcio. I. 15. III. 668. Numa Pompilio. I. 10. III. 668. Romulo. I. 6. III. 668. Servio Tullio. I. 19. III. 668. Tullo Hostilio. I. 14. aliisque. III. 668. Termini sub Romulo. III. 223.
 Romani ab Eburonibus aut cæduntur, aut se mutuò cædunt. III. 427. à Cimbris funduntur. II. 32. ad Caudium sub jugum mittuntur. II. 17. à Gallis fugati. I. 211. duce amisso pugnam instaurant. I. 208. per Camillum liberantur. II. 17.
 Annibalem accusant. I. 554. Antiochum pugna pertinaci vincunt. I. 621.
 à Pœnis cæsi ingenti tumultu fugantur. I. 329. Pyrrho sternuntur. I. 231. seqq.
 arbitri aliorum, se ipsos regere nequeunt. II. 39.
 à Samnitibus in fugam acti. I. 211. tandem victores evadunt. I. 212.
 Attalum speciali honore afficiunt. I. 760.
 à Volscis pacem sollicitant. I. 40. premuntur. I. 91.
 bello Punico pressi rerum aliarum curam non posuerunt. I. 338.
 bellum contra Gallos negligenter parant. I. 115. atque ideo victi fugantur. I. 115. Pyrrhum decernunt, & parant. I. 236.
 bis naufragium patiuntur. II. 176.
 cæduntur. II. 110. ab Æquis. I. 94. Faliscis & Copenatibus. I. 108. Vejentibus. I. 104.
 capto Tarento. I. 392.
 C. Flaminius Cos. infensi. I. 327. castra Syracusis admovent. I. 381. sed sine effectū. I. 382.
 cogitationem rerum maritimarum abjiciunt. I. 276. Coronati Ludos spectant. I. 216.
 cum Gallis paciscuntur. I. 119. II. 16. 17. pro salute, non pro gloria certant. II. 748. Hierone Syracusanorum Rege fœdus pangunt. I. 260. Parthis pacem ineunt. II. 49.
 de classe denuò reparandâ consultant. I. 277. Pyrrho Rege triumphant. II. 19. dolo à Volscis fugam simulantibus capiuntur. I. 131.
 ex prælio Cannensi superstites Canusium perfugiunt. I. 344. externis bellis clari, internis miseri; quæ horum causa? II. 37.
 fame premuntur. II. 90.
 Gallis jurant. III. 342. Germanos timent. III. 398. seqq.
 Imperii initia. II. 694. in occidente finis. II. 213.
 in Achæos belli causam quærunt, & inveniunt. II. 681. Africam penetrant. I. 271. balneis per Campanos suffocati. I. 351. frumenti penuriâ generosi. III. 443.
 Italia non contenti. I. 690.
 Macedones ex angustiis deturbant. I. 522. pugna decretoriâ cædunt. I. 750.
 metentes à Perseo cæsi. I. 723.
 milites de industria male pugnant ex odio Dictatoris. I. 173. ob decemviros ultrò se vinci patiuntur. I. 66. multos Gallo- rum, Belgarumque in fuga cædunt. III. 404.
 ob æs alienum non nectendi. I. 170.
 obsidionem Abydi relinquunt. I. 611.
 opprimunt Tarquinienfes. I. 107.
 pavidî sub duce ignavo. III. 260.
 pecuniâ privatâ Remp. adjuvant. I. 368. 376. etiam pupillorum & viduarum. I. 376. penuriâ & morbis vexantur. I. 262.
 per Annibalem victi Placentiam fugiunt & indè Cremonam. I. 323. pugna equestri. I. 319. ultra padum recedunt. I. 320.
 perfidiam horrent. III. 169. perfugas virgis cædunt, & è saxo dejiciunt. I. 376. per Pœnos ingenti clade prostrati. I. 274. Picentes domant. II. 19.
 Pœnis favent ab initio. I. 294. ast post multa extorquent. *ibid.*
 Pœnorum LVI. millia cædunt. I. 450. prædatores opprimunt. I. 341.
 Populi auctoritas. III. 657. luctus ob exercitum turpi conditione Samnitibus subjugatum. I. 179. rerum gestarum magnitudo. II. 11. turpe iudicium. I. 76.

- privatis navigationem permittunt.
I. 287.
pueri Etruscis litteris erudiri soliti.
I. 191.
religiosi. I. 512. sternunt Æquos.
I. 37. *vide*. Æqui. Auruncos. I. 32. Etruscos. I. 43. 45. *vide* Etrusci. Gallos *vide* Galli. Germanos *vide* Germani. Hernicos. I. 41. *vide* Hernici. Latinos. I. 33. *vide* Latini. Pœnos *vide* Carthaginienses. ni. Prænestinos *vide* Prænestini. Sabinos. I. 35. 14. 32. 46. 73. Samnites *vide* Samnites. Veientes. I. 43. 45. 46. 90. 85. 107. Volscos. I. 34. 35. I. 22. 37. 49. 59. 73. 76. 82. 88. *vide* Volsi. rempestate dissipati. III. 158. Tuscos strage notabili cædunt. I. 118. victi ac cæsi à Germanis. III. 151. Volfiniensium victores. I. 113.
Romanis Magistratibus omnia præbentur publicè. I. 234.
Romanorum acies quam ordinatè instructa? I. 161. 162. affectus specialis in Germanicum, ejusque conjuges, & liberos. III. 171. à muneribus abstinentia. I. 238. angustiae & consilia. II. 23. 260. anxietas ob adventum Asdrubalis. I. 446. apparatus ad bellum contra Carthaginienses. I. 310. Pyrrhum. I. 228. aurea & ferrea ætas. II. 30. candor & sinceritas. I. 238. castra à Pœnis validè oppugnantur propè Capuam. I. 409. sed infelicitè. I. 410. se dedunt Annibali. I. 344. clades nautica. I. 285. 286. consilia de explendo Senatu. I. 357. finiendo bello Hispanico. I. 402. cunctatio in recipienda societate Mamertinorum. I. 256. cura ob transitum Annibalis. I. 501. Duces multi Alexandro M. pares. I. 183. fides & gravitas. I. 271. fuga & clades horrenda apud Cannas. I. 343. imperitia in rebus maritimis. I. 258. in Africam navigatio. II. 21. obsidione Agrigentina amissorum ingens numerus. I. 262. inopia. I. 368. in Sicilia virtus. I. 290. invidia in Cn. Pisonem. III. 172. lætitia ingens ob victoriam Claud. Neronis Cos. I. 450. victum Syphacem & Pœnos. I. 497. libido. II. 707. machinationes in obsidione Lilybæi. I. 283. metus. I. 275. nuntiatio Sagunti excidio. I. 310. ob devictum ab Annibale exercitum. I. 323. militum de Capua capienda consilium. I. 155. seditio contra patriam. I. 156. per Dictatorem sedatur. I. 157. modus ingeniosus naves è periculo eripiendi. I. 287. parsimonia. I. 245. pietas. I. 45. 59. prima in Sardiniam & Corsicam expeditio. I. 266. Victoria maritima. II. 21. Principum virtus & tolerantia. I. 235. progressus in Africa. I. 271. sub Regibus, Coss. Impp. II. 162. querelæ contra Tiberium. III. 171. rapinæ in Britannia. III. 250. res gestæ sub multiplici regimine. II. 8. Socii pro viribus succurrunt. I. 472. Status miser in Hispania. I. 403. strages. I. 344. terror. I. 448. 116. & miseria. I. 117. ob exercitum ex infidiis circumventum. I. 198. trepidatio. I. 692. virtus & constantia. II. 24. in bello Tarentino. II. 19.
Romanus Dux. II. 572. exercitus in discrimen adductus. I. 267. & fraude ad angustias. I. 177. I. Imp. ignavissimus. III. 632. in suos impius. *ibid.* veneno tollitur. III. 632. II. Argyropylos Imp. aquis balnearibus immergitur. III. 633. III. Imp. Diogenes dictus. III. 634. per Turcas captus, sed dimissus. III. 634. in exilio moritur. *ibid.* Lecapenus cum filiis imperium invadens insulæ includitur. III. 632. Patritius tyrannus occiditur. II. 212.
Romanus Populus ab Attalo hæres scribitur. II. 30. aggreditur varios. II. 17. à Regibus liber. II. 15. quæ gesserit? *ibid.* Dictatorem pro Q. Fabio exorat. I. 173. ingreditur ipsa Macedonia claustra. II. 25. 26. mare Jonium. II. 25. Syriam. II. 26. in libertatem assertus. I. 27. inter seditiones religiosus, & libertatis custos. II. 20. Lacones cædit. II. 26. partem Imperii cædit. II. 26. totam pervagatur Asiam Pompejo duce. II. 34. veterem Græciæ statum reddit. II. 25. victor

- victor Italiae, exteros bello petit. II. 20.
 Senatus augetur multum sub primis Coss. I. 27. Coss. inter & Tribunos arbiter. I. 59. erga populum tempore belli indulgentior. I. 30. in decemviro acres dicit sententias. I. 65. 69. liberalis in Latinos. I. 34. renuit in perpetuum Reges admittere. I. 32.
 Tribunus Scutariorum exilio multatur. II. 513.
 Rometalia regnante Thraces victi. II. 264.
 Romualdus Dux. II. 222. Constantinum Imp. fugat. II. 223.
 Romulca per Decium capta. I. 203.
 Romulianum. II. 153.
 Romulus Curialis. II. 503.
 Romulus Romae conditor. I. 5. II. 6. 12. 171. ad Tiberim cum fratre expositus. II. 6. 109.
 aedem Jovi Statori sacrat. II. 110. & Feretrio spolia. I. 6.
 Amulium obtruncat. I. 4. II. 6. 12. 105. III. 667.
 Antemnates vincit. I. 6. II. 6. & populos varios. *ibid.* & seqq.
 à se conditore Romam nominat. II. 6. I. 5.
 Asyla aperit. II. 109.
 à vinculis Remum liberat. I. 4. II. 105. III. 667. quem interficit. II. 6.
 conjuges rapit. I. 6. II. 109. contra Titum Tatium procedit. II. 110.
 Gabiis linguâ latinâ & græca cum fratre informatur. II. 105. in Palatino monte educatur, & parva mœnia exstruit. II. 6.
 Jovi Feretrio templum, Neptuno Equestri ludos parat. II. 6.
 Marte genitus & Rhea Silvia. II. 12. 109. 171. montem Palatinum occupat. II. 12. Numitorem regno restituit. II. 6. 12. 105.
 Patres C. constituit. I. 6. profana & sacra dat jura Romae florenti. I. 5.
 Quirinus dictus. II. 12. 110. 172. ac pro Deo cultus. I. 8. II. 110. moritur ad capreae paludem. I. 8. II. 7. post XXXVII. annorum imperium. I. 10. II. 7.
 Romuli custodia. I. 8.
 & Remi adolescentia. I. 4. II. 6. III. 667. contentio de appellatione urbis à se conditæ. I. 5. II. 105. educatio. I. 4. II. 6. 109. III. 667. ferarum aucupium. II. 6. natales. I. 4. II. 6. 105. 171. 695. III. 667. super Pastores dominatus. II. 6.
 Romulus Silvius Agrippæ filius improlis obit fulmine stratus. II. 6.
 Rosciano Judicio Cicero eloquentiam ostendit. II. 124.
 Roscii Lex Theatralis. II. 71.
 Roscillus Allobrox generosus à Jul. Cæsare ditatus, ad Pompejum cum fratre transit. III. 505.
 L. Roscius Legatus Pompeji ad Cæsarem. III. 470.
 Rostra lupercalia. II. 77.
 Romana. I. 84. undè dicta? I. 165.
 Rothomagi. II. 451.
 Roxanes interficitur. II. 650.
 Roxolani. II. 279. pop. II. 511.
 Rubellius Plautus ob nobilitatem ablegatur. III. 248. seqq.
 Rubico fluv. II. 162.
 Rubiconem transit Cæsar. II. 76.
 Ruffuli qui? I. 142.
 Rufino Cornelio Coss. Sabinis datur civitas. II. 61.
 Rufinus Aradius comes Orientis. II. 519.
 Crispinus privignus Neronis ab eodem ex futili causâ submersus. III. 89.
 Præfectus Prætorii dirus. II. 439. capite plectitur. II. 456.
 Tutor Arcadii Imp. II. 205. III. 601. Imperii proditor occiditur. *ibid.*
 Rufus Salvidienus *vide* Salvidienus.
 C. Rufus ex Octavia Gente primus Magistratum cepit. III. 19.
 Jul. à Severo Imp. occiditur. II. 318.
 Rugi Ticinensem urbem invadunt. II. 214.
 Rullianus *vide* Q. Fabius.
 Ruminalis arbor. II. 105.
 Rumones Sub Regulus. II. 470.
 Rumor vanus de captis Scipionibus, & exercitu Rom. deletus. I. 622.
 Rupes invia in Alpibus. I. 316. arte ab Annibale perrumpitur. I. 317.
 Rupilia Faustina. II. 290.
 Ruricius Perses. II. 560.
 Præses. II. 571. morte afficitur. II. 572.
 Ruspina opp. III. 535.
 Rusticani in Gallia tumultum excitant. II. 194.
 Rusticianus Sacerdotalis. II. 571.
 Rusticus de Tarviso Episcopus orthodoxus. II. 221. Julianus *vide* Julianus.
 Rutilius Historicus. II. 65.
 P. Rutilius ab Italis vincitur. II. 39. 67. damnatur. II. 39. 65. 66.
 Trib. pleb. contra Censores tumultuans. I. 730. seqq. tribu motus, fit ærarius. I. 740.
 Rutuli adversus Latinum & Æneam. II. 103. juvantur à Mezentio. *ibid.* societatem ineunt cum Latinis. II. 103.
 Rutupia. II. 488. 560.

S.

- S**aanfaan Persæ vocant Saporem Regem. II. 481.
 Saba Dux Palmyrenus. II. 398.
 Sabæorum spolia. II. 50.
 Sabaja potus. II. 552.
 Sabaria. II. 588.
 Sabaudia. II. 451.
 Sabbathum undè dictum? II. 683.
 Sabina Hadriani Imp. uxor. II. 277. ad mortem voluntariam compellitur. II. 148.
 Poppæa uxor Neronis. II. 145.
 Sabinae Virgines à Romanis sub ludis raptæ. I. 6. II. 6. II. 12. 59. & ortum hinc bellum. I. 6. seqq. II. *l. citt.*
 Sabini à populo Romano oppugnantur. II. 17. Tullo Hostilio invasi vincuntur. II. 7.
 contra Romanos. II. 109.
 domantur a L. Tarquinio Prisco. II. 111. Tarquinio Superbo. II. 112.
 Imperium Romam traducunt. II. 7. post acrem pugnam Romulo reconciliantur. II. 6. 7. II. 110.
 profligati per M. Curium. I. 221. Romanos. I. 14. 32. 35. *vide* Romani
 Romulo & Tito Tatius aliquamdiu communiter subiecti. II. 7.
 Sabinianus homo imbellis. II. 476. seqq.
 Sabinis civitas datur. II. 61. sed sine suffragio. I. 221.
 proditæ portæ per Virginem. II. 12.
 de Sabinis triumphat M. Curius Dentatus. II. 115.
 Sabinus Tyrannus perit. II. 206.
 Vespasiani frater occisus. II. 146.
 Cornel. Sabinus interfectus Caligulae. II. 69.
 Flav. Prætor Urbanus. III. 285. ad arma frustra incitatur. III. 326. contra Vitellianos strenuè se defendit. III. 327. sed captus confoditur. III. 328. laudatur. III. 328.
 Jul. Sabinus Cæsarem se facit. III. 345. sed à Sequanis fugatur. III. 345. qualis? III. 342.
 P. Prætorii Præfectus in vincula datus. III. 321.
 Titus ob amicitiam Germanici in carcerem datur. III. 196. turpi fraude circumventus. III. 196. miserè trucidatur. III. 197.
 Sabostius Curialis. II. 503.
 Sabura Præfectus Regis Juba. III. 491. interficitur. III. 551. quæ gesserit? III. 491. seqq.
 Saburanus Prætor sub Trajano. II. 130.
 Saburrus contra Romualdum pugnat infelicitè. II. 223.
 Sacæ. II. 523. natio fera. II. 526. domantur à Trajano. II. 130.
 Saccas Ammonius scriptor. II. 518.
 Saccurnum Italiae oppidum. II. 467.
 Sacerdos univiria quæ? II. 396.
 Sacerdotes mortui. I. 432. 490. 711. 729. 740. & suffecti. I. 432. 490. peste. I. 684. 699. publici creati. I. 417.
 Sacerdotii Jus Romæ Senatui ingrediendi. I. 433.
 de Sacerdotiis Romanorum contentio. I. 199.
 Sacerdotum numerus Romæ ab Augusto auctus. III. 26.
 Sacrarium Genti Juliae dicatur. III. 161.
 Sacrificia Coss. ritè peracta. I. 712. diis grata. I. 752. extraordinaria. I. 346. inauspicata Consulibus procurantur. I. 695. læta. I. 592.
 Sacriportus. II. 41. 69.
 Jul. Sacrovir apud Æduos Dux rebellionis. III. 177. exercitum grandem confiat. III. 177. suos ad pugnam ordinat, & hortatur. III. 178. vincitur, suæque manu cadit. *ibid.*
 Sacrum Campanorum ad Hamas. I. 363. Novendiale. I. 361. 657. piaculare à Romanis factum. I. 483.
 Sæva *vide* Commodus Imp.
 Saga civitas. II. 526.
 Sagalassenus ager vastatus. I. 633.
 Saganis amnis. II. 525.
 Sagareus amnis. II. 525.
 Sagillus Rex Scythiæ. II. 615.
 Sagittarum XXX. Millia in castellum unum coniecta. III. 504.
 Sagunti oppugnatio. I. 307. urbis & oppugnationis descriptio. I. 307. 308.
 Saguntini argentum, aurumque omne in ignem conjiciunt. I. 310. Legatos Romanos mittunt auxilii petendi causâ. I. 307. Pœnos à mœnibus exturbant. I. 308.
 Saguntinorum egregia contra Annibalem resistèntia. I. 309. incredibilis pertinacia. I. 310.
 Legati à Senatu Rom. benè habiti. I. 469. cui gratias & dona referunt. I. 469. Carthaginenses interceptos Romam adducunt. I. 499. idè præmiantur. *ibid.*
 Saguntum capitur puberibus omnibus interfectis. I. 310. evertitur. II. 117. recipitur à Romanis. I. 385.
 Saguntus verus Hispaniæ civitas. II. 23. 177.
 Salamina Ephesiis pensatur. II. 26.
 Salaminæ conditor. II. 4. Rex Telamon Trojam primus invadit. II. 4.
 Salaminium fretum. II. 618.
 Salamis urbs Cypri. II. 438.

Sala-

Salapia cum Præsidio Punico traditur Marcello, non sine cæde. I. 423.
 Salapiani fraudem Annibalis eludunt. I. 442.
 perfugas Romanos occidunt. I. 442.
 Salaria via. II. 187.
 Salassos vincit Augustus. II. 186.
 Salentini hostes novi domantur. I. 194. vincuntur. II. 175.
 Salernum. II. 61.
 Salganea à Menippo deditioe accepta. I. 591.
 Salia subitâ morte extinguitur. II. 574.
 T. Salienus ignominiose dimittitur. III. 543.
 Salii Martis Sacerdotes. II. 110.
 Salinacidis fluvius. II. 50.
 Salinarum vectigal instituit Ancus Marcius. II. 110.
 Salinator *vide* Livius.
 Salionis Centurionis generositas. I. 749.
 Saliorum Collegium. II. 291.
 Salios debellat Julianus Cæsar. II. 468.
 Sallentini ab Attilio Regulo funduntur. II. 117. à Romanis bello peruntur. I. 251. subiguntur. I. 251.
 Sallentinorum urbes ignobiles ad Annibalem deficiunt. I. 388.
 Sallentinum bellum. II. 19.
 Sallues aquæ à quo dictæ Sextiæ? II. 61.
 Sallustii Crispi calliditas. III. 161.
 Sallustius Consul Galliis Præfectus. III. 598.
 Imperium ob senectam recusat. III. 599.
 Julianum monet. III. 598.
 Crispus Historicus. II. 415. laudatur. III. 175. obit. III. 175.
 Lucullus, quod Lanceas novæ formæ Lucullæas appellari passus esset, à Domitiano occiditur. III. 121.
 Orator Rom. II. 72.
 Præfectus. II. 538.
 Scutarius Valenti infidiatur. II. 574.
 Salluvii. II. 451.
 Salmaces Firmi frater. II. 579.
 Salomon Dux. II. 272.
 Salona urbs. II. 152. capitur à Cn. Conio. II. 183. oppugnatur, sed frustra. III. 496.
 Salondici Hispani rebellis facinus temerarium. I. 727.
 Salondicus Dux Celtiberorum pilo transfigitur. II. 29.
 Salonina Salonini Cæsaris conjux. II. 151.
 Saloinus Cæsar. II. 136. 151. amoris pellicum deditus II. 151. contra Aureolum profectus interit. II. 151. describitur à Trebellio Pollione. II. 384. seqq.
 Salsula. II. 570.
 Salvidieni scelestâ confilia patefacta. II. 81.
 Salvidienus. II. 78.
 Orfitus à Nerone occisus. III. 89.
 Orfitus à Domitiano interficitur. III. 121.
 Rufus ex infima fortuna ad Consulatum usque ab Augusto eve-

ctus. III. 33. res novas moliens damnandus Senatui traditur. III. 33.
 Salvius Julianus *vide* Julianus.
 Jurisconsultus. II. 282.
 Otho *vide* Otho.
 Valens Jurisperitus. II. 290.
 Salyi Romanis infesti. II. 22. ab eis oppugnantur. II. 32.
 Sama urbs expugnata & direpta. I. 639.
 Samæi à Romanis deficiunt. I. 638. oppugnantur. *ibid.* sed strenuè se defendunt. I. 638. veneunt dediti omnes sub corona. I. 639.
 Sammonicus Serenus occiditur. II. 328.
 Samnites ab Etruscis auxilium postulant. I. 203. ad Caudium bellum renovant. I. 187. ancipiti responso à Romanis dimittuntur. I. 159. bellum instigante Imperatore iterant. I. 177.
 cæduntur. I. 155. 171. 173. direptis castris. I. 193.
 post pugnam diu ancipitem. I. 174.
 Campaniæ prædatores oppressi. I. 205. Campanos vastant. I. 218.
 cum Lucerinis ferè deleti. I. 187.
 188. exercitum Romanum sub jugum mittunt. I. 178. fœdere Romanis sociati. I. 147.
 Fregellam occupant, & cives contra fidem datam concremant. 181.
 Gladiatores. I. 193.
 invadit populus Rom. à Campania imploratus. II. 17. & domat. II. 115. per Fabios. I. 219. & Papirios. II. 17. 18. 174.
 metu Romanorum in montes se recipiunt. I. 241.
 pacem petunt. I. 195. & impetrant. I. 159. tantum inducias. I. 195. biennales. I. 185.
 per Legatos opem contra Latinos implorant. I. 159. post bellum LXXI. annorum à Romanis subacti. I. 247. præliando fessi fugantur. I. 203. propè Luceriam cum clade ingenti castris exuuntur. I. 182. & sub jugum mittuntur. *ibid.*
 Pyrrho contra Romanos sociati. I. 232. rebelles domantur à L. Emilio. I. 185. relictis in dimicatione Gallis ad castra confugiunt. I. 209. sed cæduntur. *ibid.* Romanis satisfaciunt. I. 175.
 Romanorum castra favore nebulæ aggrediuntur ac ferè capiunt. I. 210.
 Romanos superant. I. 218. & Sidicinos cum Campanis. I. 151.
 fuc

- succumbunt Romanis sub Q. Fabio I. 186.
 victi. I. 194. 195. 202. ad Caudium. I. 181. Cæsis XXX Millibus. I. 195. cum Etruscis. I. 204. 205. & sub jugum missi. I. 194. per Fabium Max. II. 115. 174. M. Curium Dentatum. II. 115. Papirium stratagemate. I. 214. pertinaciter pugnant. I. 153. præliis compluribus. I. 225.
- Samnitibus bellum à Romanis indicitur. I. 152.
 Samnitici belli origo. I. 151.
 Samniticum bellum. II. 257. *vide* bellum. præsidium per Q. Papirium Cursorem oppressum. I. 183.
 Samnitium ad Annibalem oratio. I. 365.
 apparatus belli extraordinarius. I. 212. in bello pretiosus. I. 193.
 cæsa sedecem millia trecenti, capta duo Millia septingenti. I. 209.
 Castella multa aut deleta aut capta. I. 192. de Romanis in angustia positus discors consilium. I. 177. descriptio. II. 17.
 Imperator in prælio cadit. I. 185. in bellando pertinacia. I. 210.
 insidiæ Romanis structæ insidiatoribus infelices. I. 189.
- Samnium domatur à Sylla. II. 39. hodie in ipso Samnio requiritur. II. 17. sub signis Tefelini. II. 39. vastatur. I. 376.
- Samo libertas adempta. III. 112.
 Samon Asiæ urbem Aristonicus occupat. II. 30.
 Samosata urbs. II. 438.
 Samothracia insula. II. 27. 59. 119.
 Sampso seu Viturgia uxor Proculi Tyranni. II. 423.
 Samuel Bulgarorum Rex dolore conficitur. III. 633.
 Samum insulam Græci occupant. II. 58.
 Sancia aqua & igni interdicitur. III. 205.
 Sanctio oppidum. II. 498.
 Sandan vir nobilis & dives. II. 438.
 Sandarionem occidunt Syri. II. 407.
 Sandix indica. II. 407.
 Sangarius fluvius. II. 510. describitur. I. 635.
 Sargibus Rex. II. 209.
 Sargis humanus haustus pignus conjunctionis Catilinariæ. II. 42. 709.
 Santones. II. 451.
 Saphrax Dux. II. 594.
 S. Sapientiae templum exstruit Justinianus Imp. II. 218.
 Sapires pop. II. 510.
 Sapor seu Sapo Persarum Rex Armeniam invadit. II. 562. & vexat. III. 595.
 Artogerassam incendit. II. 563. bello Persico fugatur. III. 578. foedus rumpit. III. 600. Nisibim obsidet. III. 595. pacem petit, sed conditionibus iniquis. III. 596. Romanis infestus. II. 573. seqq. quos aggreditur. II. 475. seqq. Valeriano capto. III. 584. utitur ad conscendendum equum. II. 151.
 Saporis litteræ ad Constantium. II. 466.
 Saraceni à Bulgaris devicti. II. 225. Constantinopolim obsident. II. 225. ubi divinitus mulcantur. III. 630. Siciliam spoliunt. II. 223. variis malis afflicti à Constantinopoli recedunt. II. 225.
 Saracenorum mores. II. 434. progressus III. 619.
 contra Saracenos bellant Romani. II. 162.
 Saramanna civitas. II. 525.
 Sardanapalus Rex ultimus Assyriorum. II. 610. à Pharnace interficitur. II. 58.
 Sardi devicti. I. 294. ingenti prælio. I. 296. per Romanos. I. 267.
 rebellant. I. 295.
 sæpe victi majori mole rebellionem instaurant. I. 296. sed vincuntur. *ibid.*
 subjugati. I. 295. 696. rebellant. I. 295. tumultuantur. I. 299. facile coerciti. I. 299.
 venales. II. 119. proverbium unde ortum? I. 699.
- Sardiani terræ motu correpti sublevantur à Cæsare & Senatu Rom. III. 163.
 Sardinia ad Romanos pervenit. II. 8. à S. Pompejo tenetur. II. 49. bello à Romanis petitur. I. 266. Cæsari servit. II. 44.
 devicta à Romanis. II. 24. & domita. I. 365.
 & Corsica expugnantur. II. 21. 119.
 in provinciam redigitur sub T. Manlio Coss. II. 72. nullo jure per Romanos occupatur. I. 294.
 obtinetur à C. Lutatio Catulo. II. 117.
 Othoni favet. III. 297. subigitur à M. P. Catone. II. 118. vastatur à Scipione. II. 175.
- Sardinia descriptio. I. 266. status in bello Punico cum Annibale. I. 362.
 Sardonica herba miræ virtutis. I. 266.
 Sardonii domantur à Trajano. II. 130.
 Sardorum indoles. I. 266.
 Sargetæ pop. II. 511.
 Sarmatæ à Domitiano cæsi. III. 120. Augusto dona mittunt. II. 123. contra Romanos. II. 50. Legatos Romam mittunt. II. 53. Mœsiam incurrunt, sed cæduntur à Romanis. III. 292. sternuntur. II. 141. vincuntur à Lentulo II. 51.
 Sarmatarum pugnandi mos. III. 292.
 Sarmatas attingit Appius persequens Scordiscos. II. 33.
 Sarmatina oppidum. II. 526.
- Sarsura

- Sarsura opp. III. 547. vi expugnatur à Cæfare. III. 547.
- Sarus Gothorum Dux. II. 205. Rex. II. 269.
- Saticula. II. 61. Romanis deditur. I. 186.
- Satricani cum urbe capti. I. 182. deficiunt ad Samnites. I. 181.
- Satricum à Latinis combustum. I. 134. capitur à Romanis. I. 125. Colonia missa. I. 128. incenditur à Romanis captum. I. 151. provincia. II. 15. restituitur. I. 150.
- Saturnus Cubiculariorum Decurio Domitianum trucidat. III. 123.
- Saturnalia celebrantur Romæ. I. 327. instituuntur A. Sempronio & M. Minucio Coss. I. 34.
- Saturnalia. II. 282.
- Saturninus cæditur à Probo Imp. II. 138. Tyrannus occiditur. II. 393. 419. 422.
- L. Saturninus Trib. pleb. Metellum urbe pel- lit. II. 66.
- L. Apuleji Saturnini res gestæ. II. 121. tur- bæ à Mario Coss. compressæ. II. 66.
- L. Apulejus Saturninus. II. 121. Cajum Memmium interfici jubet. II. 38. Con- sularia Comitia novâ cæde turbat. II. 38. Glaucium satellitem Consulem facere in- tendit. II. 38. Jurare in verba Sena- tum cogit. *ibid.* Leges Gracchanas asse- rit instigante, & foveante Mario. II. 38. Rex appellatus. *ibid.* opprimitur. II. 38. lapidibus & tegulis. II. 122.
- C. Julius Saturninus occiditur. II. 151.
- Saturni adventus in Italiam. II. 100. Æra- rium. *ibid.* encomium. II. 694. ver- sus. II. 100.
- Saturno fanum dicatur. I. 34.
- Saturnus agriculturam docet. II. 100. ar- cem propè janiculum constituit. *ibid.* in Italiam primus venisse creditur. II. 99. quo Sacrificio à Carthaginensibus cultus? II. 253. urbem condit. II. 100. usum signandi æris, ac monetæ cudendæ tra- dit. II. 100.
- Satyrus Tyrannus Heracleensis. II. 653.
- Sauconna. II. 451.
- Saulus paganus Dux. II. 205.
- Sauromaces. II. 562.
- Sauromaci præsidia. II. 585.
- Sauromatæ. II. 189.
- Savus fluv. II. 51.
- Saxa sive Calca, aut Xaxa Legatus. II. 49.
- Saxones à Romanis circumventi. II. 570. Bri- tannos oppugnant. II. 210. 214. mare infestant. II. 194. opprimuntur à Va- lentiniano Imp. II. 201.
- Saxum è Capitolio procidens multos oppres- sit. I. 581.
- Scæva. II. 132.
- Scævæ Centurionis scutum perforatur sagittis. CXX. II. 44. CCXXX. III. 504. virtus egregia. II. 44. III. 14. & præ- mium. III. 504.
- Scævola Jurisperitus. II. 293.
- Pontifex occiditur. II. 69.
- M. Scævola Porfenam Regem per insidias ag- greditur. II. 15. *vide* Mutius Scævola.
- Scanderbechius author defectionis in Epiro. III. 640.
- Scandrocotti Indorum Regis virtus. II. 651. ac mira de eo. *ibid.*
- Scaptii vanissimi senis turpe judicium. I. 77.
- Scapula seditionis author se suosque Mundæ crudeliter necat. III. 558. seqq.
- Scarponnæ opp. II. 555.
- Scaurus Doctor celeberrimus. III. 346.
- Scaurus à S. Capione Princeps nobilitatis eli- gitur. II. 39. corrumpitur à Jugurtha. II. 31.
- Cos. occiditur. II. 66.
- orator. II. 65. *vide* M. Æmilius.
- Scelera hominem non reddunt feliciorum. I. 229.
- Scenitæ Arabes. II. 515.
- Flav. Scevinus inter Conjuratores in Nero- nem primus. III. 265. seqq. prodi- tus fidenter se defendit. III. 267. tru- citatur cum sociis. III. 270.
- Schisma tollitur per Henricum. II. Imp. Ro- mæ. III. 644. Sigismundum Imp. III. 649.
- Schmyrnæ exulat Q. Cæcilius Metellus. II. 120.
- Scholasticus Patritius. II. 224.
- Scipio adulter punitur. II. 87.
- Æmilianus orator. II. 62. 65.
- Jubæ Regis focer. II. 76.
- Paullo Macedonico procreatus. II. 28. Carthaginem delet. II. 60. laudatur. II. 28. 60.
- Pompeji fautor. III. 468. seqq. à quo honoratur. III. 509. 510. contra Cæsarem. II. 46. qua- re? III. 469.
- diu jactatus cum sociis. III. 551.
- Imperatorem se appellat. III. 500.
- in Elephantis instruendis occupa- tur. III. 538.
- Jubæ obedit. III. 544. pacem renuit. III. 505. Romanos sternit. II. 23. Sociis se con- jungit. III. 537.
- vincitur. II. 46. 123. III. 9. & perit. *ibid.* III. 551.
- Scipionis Pompejani apparatus bellicus. III. 537. celeritas. III. 501. copiae op- pressæ. II. 41. crudelitas. III. 541. ostentatio vana. III. 539. sæva moli- mina. III. 500.
- Cn. Cornel. Scipio Asdrubalem prælio navali fugat. I. 333. seqq. cæsis Pœnis castris- quæ direptis Hannonem capit. I. 324. res Romanas in Hispania bene gerit. I. 324. Scissim expugnat. *ibid.* victus à Pœnis interficitur. I. 403.
- Cn. Cornel. Scipionis femur tragulâ confixum. I. 384.
- gesta præclara. I. 324. in His- pania. I. 334.
- Yyy 2 peri-

- periculum, dum Pænis cedit. I. 402.
- Cn. Cornel.* Scipio Hispalus Cof. I. 695. moritur funere magnifico elatus. I. 696.
- L. Cornel.* Scipio Degener filius Scipionis Africani. I. 699. de Senatu ejicitur. I. 701.
- L. Cornel.* Scipio Cof. Rom. I. 606. ad urbem venit. I. 626. Antiochum vincit. II. 119. pugna pertinaci, sed strage incredibili. I. 621.
- Asiam Antiocho eripit. II. 72. Asiaticum appellari se voluit. I. 626.
- Frater Africani. II. 72. I. 454.
- Græciam petitam in Provinciam obtinet. I. 608.
- in vincula duci jubetur. I. 648. sed dimittitur. *ibid.*
- Legatus Romam mittitur. I. 460. levia conferit certamina cum Antiocho. I. 619.
- Oringin expugnat. I. 454.
- peculatus accusatur & damnatur. I. 647. rogationi adversus fratrem demortuum contrariatur. I. 647. sine difficultate in Asiam transiit. I. 618.
- variis urbibus in deditionem acceptis. I. 621. triumphat splendide. I. 627.
- L. Cornel.* Scipioni equus per Censores ademptus. I. 665.
- L. Cornel.* Scipionis Constantia in Ætolos. I. 609. fata. II. 119. gesta alia. I. 618. II. 26.
- P.* Scipio Æmilianus. Cof. II. 119. Africam in Provinciam redigit. II. 72. Carthaginem delet. II. 119. Coronâ obsidionali aureâ donatus quare? II. 119. Numantiam vincit. *ibid.* pauper & exanimis invenitur. II. 119.
- P. Cornel.* Scipio accusatus non comparet. I. 646. Africam in Provinciam capit. I. 469. vastat. I. 486. 488.
- Africanus dictus. I. 389. II. 118. 178. unde? I. 508.
- Annibalem vincit. II. 25. 117. & fugat pugna decretoriâ. I. 504.
- Anno ætatis XXIV. imperium in Hispania obtinet. I. 415.
- Asdrubalem, Magonemque superat. II. 118. 178. Asdrubalis exercitum cædit, ingenti præda, & captivis potitus. I. 438.
- bina Pœnorum castra igne vastat. I. 493.
- Carthaginem petit. I. 504. & oppugnat. I. 425. expugnatque II. 118. 178. summâ difficultate. I. 426.
- Castulonem deditione accipit. I. 461.
- Censor creatur. I. 528. denuo. I. 638.
- Cof. Rom. I. 468. iterum I. 569.
- debellat Hispaniam totam anno imperii sui quinto. I. 460. defenditur & laudatur ab inimico. I. 647. delatus ad Senatum. I. 482. re non verbis se purgat. I. 483. de Turdulis & Vaccæis spolia refert. II. 29. Fabio inimico responder. I. 471. favet Annibali. I. 554. fratrem consilio juvat. I. 609. funebres Ludos parat Majoribus. I. 462. Græciam adit Legatus fratris. I. 608. gratiarum loco ob filium remissum Antiocho benè consulit. I. 619. gravi morbo implicitus. I. 463.
- Hispaniæ populos in fidem recipit. I. 438. rebelles delet. I. 466. 467. Hispaniam recuperat. II. 24. 29.
- hosti supplici generosè ignoscit. I. 467. icto cum Syphace fœdere in Hispaniam redit. I. 461. Illiturgim expugnat, & vastat. I. 461.
- Imperatoris nomen ratum habet, regis recusat. I. 438.
- in Africam trajicere jussu Senatûs potest. I. 484. infirmatur. I. 619.
- in Italiam redit, ac Romæ solemnissimè triumphat. I. 508.
- Literninum concedit. I. 646.
- Legato Antiochi conditiones pacis proponit. I. 621. seqq. Legatus Carthaginem mittitur. I. 574.
- Locros expugnat. I. 477. 478.
- Masanißam in fidem populi Rom. accipit. I. 467. regno paterno donat. I. 508. Numantiam excindit. II. 64. Numantinos vincit. II. 29.
- pacem dat Carthaginensibus. I. 507. renuit. I. 503. etsi humiliter ab Annibale petitam. I. 502.
- Pœnos vincit. I. 459. iteratò. I. 494.
- populum Rom. in Capitolium ducit. I. 646. primus à victoria cognominatus. I. 508. Prusiam Bithyniæ Regem litteris ad pacis consilia revocat. I. 615. rebus rite dispositis in Africam cum classe solvit. I. 484. seqq. res in Hispania fœliciter & prudenter gerit. I. 437.
- Romam revocatus. II. 178. triumphum tentat, sed non obrinet. quare? I. 468.
- se defendit contra Trib. pleb. I. 646.
- focietate à Syphace rescissâ milites ficto sermone animat. I. 484.
- solicitatus ab Antiocho animum ostendit.

- ostendit Scipione dignum. I. 618.
619.
stirpis divinæ fuisse creditur. I.
415.
Tarraconem proficiscitur. I. 429.
trajicit in Africam. I. 460. iis-
dem lecto, mensâ, & lecto cum
hoste Asdrubale exceptus. *ibid.*
Hispaniam. I. 415. Siciliam.
I. 473.
Uticam oppugnat. I. 488. sed
irrito conatu. I. 489.
P. Cornel. Scipioni Africano ante ætatem le-
gitimam Ædilitas confertur. I. 389. dies
à Tribuno pleb. dicitur. I. 646. im-
perium in finem belli prorogatum. I. 492.
majestas familiaris. I. 415.
P. Cornel. Scipionis Africani adolescentis ge-
nerositas. I. 345. appulsus in Africam
I. 485. comitas & dexteritas. I. 460.
continentia. I. 496. eloquentia & ars
populum sibi conciliandi. I. 415.
encomium. I. 647. ob eximiam
castitatem. II. 24.
Filius ab Antiocho captus. I. 618.
gesta. I. 496. II. 118. 178. in
Sicilia. I. 475.
industria. I. 492. ingenuitas. I.
427. & benigna liberalitas.
I. 428.
in partiendis provinciis consilium.
I. 569.
libertas. II. 64. majestas. I. 467.
monumenta. I. 648. mors.
I. 647. II. 64. 118. 178.
oratio egregia ad milites. I. 424. *seqq.*
feditiosos. I. 464.
preces. I. 485. prudentia bel-
lica. I. 459. stratagema foelix
ad Saleram. I. 488. stratege-
mata in Sicilia. I. 475.
de P. Corn. Scipionis Africani morte, fune-
re, sepultura sententiæ variæ. I. 648.
P. Cornel. Scipio Nasica. II. 117.
Cof. Rom. I. 727.
Consulem ad pugnam monet. I.
747.
in Asiam ablegatur. II. 120. Ca-
pitolioporticus erigit. II. 63.
Macedones fugat. I. 747.
mittitur ad Macedoniam plenè sub-
jiciendam. I. 752. Amphipolim.
I. 751. Heracleum. I.
747. fervari vult Carthagi-
nem, ne Romani otio diffuant.
II. 28.
statuas sibi positas tollit. II. 117.
Tiberium Gracchum feditiosum
opprimit. II. 38. 63. 120.
P. Cornel. Scipionis Nasicæ Consilia Perseo
detecta. I. 747. modestia & eruditio.
II. 117. pro Scipionibus Africano,
& Asiatico oratio. I. 648. *seqq.*
P. Cornel. Scipio Pater Africani. I. 307. ad
Padum occurrit Annibali. I. 317.
Cof. Rom. I. 307.
Dux clarissimus. I. 317.
frustra obviam it Annibali ad ri-
pam Rhodani. I. 315.
in bello vulneratus à suis protegi-
tur. I. 319. 320.
lanceâ transfigitur. I. 403.
P. Cornel. Scipionis ab hoste periculum. I.
402. egregia ad suos adhortatio. I.
317. 318. temerarium consilium. I.
403.
P. Scipio Cn. Scipionis filius benè res in Hi-
spania gerit. I. 573. Candidatus Con-
sularis. I. 578. Cof. efficitur. I. 582.
duodetriginta Bojorum millia cædit,
castraque capit. I. 604. Ludos Jovi
vover. I. 575. Lusitanos sternit. I.
575. *seqq.* triumphum oratione ele-
gante impetrat. I. 604. vir optimus
Romæ judicatus. I. 480. ideòque
Matrem Idæam de navi accipit. I. 480.
Scipione & Norbano Quinto Cof. seditio. II.
41.
Scipiones duo duobus Læliis quâ adjutoribus
utuntur. II. 94.
P. & Cn. Scipiones Asdrubali junctis copiis
obstistere decernunt. I. 360. exerci-
tum Punicum cladè ingenti sternunt. I.
360. ex Hispania litteras ad Senatum
Rom. scribunt. I. 367. in Hispania
res prosperè gerunt. I. 359. 384. Pœ-
nis bis cæsis. I. 368. opprimuntur.
II. 24. 29. 178.
Scipionis cautæ modestiæ dictum. III. 213.
Scipionum nomen Africæ fatale. II. 28.
Scissis opp. expugnatur à Romanis. I. 324.
Sclavini. II. 244.
Sclerus Imperium invadens ad Persas pelli-
tur. III. 633.
Scodra urbs. I. 745. cujus situs? I. 745.
deditione capitur. *ibid.* per Romanos
deletur. II. 27.
Scodri montis descriptio. I. 745.
Scolopitus Regius Juvenis. II. 614.
Scordisci Catonis totum exercitum intercipi-
unt. II. 33. Romanis subduntur. II.
73. vincuntur à variis. II. 33. 63.
Thracum sævissimi. II. 33.
Ælius Scorpionus Cof. II. 417.
Scorpio machina bellica. II. 520.
Scoti Britannias invadunt. II. 488. III. 602.
Scotia quomodo ad Anglos devenerit. III.
602.
Scotorum infestationes. II. 207.
Scotti. II. 560.
Scotussa Antiocho se dedit. I. 595. reci-
pitur à Romanis. I. 597.
Scribo Antimus. II. 217.
Scribonia Mater Juliæ Augusti filiæ. II. 87.
uxor Augusti dimittitur. II. 144. ob
morum perversitatem. III. 32.
Scribonianus Camillus occiditur. II. 145.
falsus mendacium capite luit. III. 307.
Scribonius Mathematicus præclara de Tiberio
Nerone spondet. III. 45.
Cn. Curio. II. 183.
Z z z L. Libo

- L.* Libo res novas molens in Senatu à Tiberio coarguitur. III. 47.
- Scripta Augusti Cæsaris. III. 36.
- famosa sub Domitiano abolita. III. 121.
- Historica Claudii Cæsaris. III. 79.
- Scripturarum divinarum editio. V. in Hiericho in dolio reperta. II. 266.
- VI. in Nicopoli Actiacâ. *ibid.*
- Scrofa è manibus ministrorum elapsa portentum. II. 102.
- Scudilo Scutariorum Rector. II. 440.
- Scupi. II. 388.
- Scuto magis, quam gladio opus est populo. I. 70.
- Seylacium. II. 61.
- Scyllæ descriptio. II. 622.
- Scyri. II. 212.
- Scythæ ad societatem, populi Rom. petendam pellecti. III. 23.
- hostesque alii Imperium Romanum ferè impunè dilacerant. III. 580.
- Imperium devastant. III. 579.
- Italiæ minantur. III. 580.
- Legatos Romam mittunt. II. 53. 123. 143.
- Romanis parent. II. 8.
- viatores Romanorum. III. 600.
- Scytharum origo, antiquitas, mores & bella. II. 613. seqq.
- Scythopolis civitas Palæstinæ. II. 487.
- Sebastianus Comes. II. 520.
- Tyrannus occiditur. II. 206.
- Sebennyticus amnis. II. 516.
- Secundinus Dux Osdronæ. II. 528.
- Sedelaucum. II. 453.
- Seditio acerrima in Germania. III. 145.
- in castris Romanis. I. 463.
- Vespasiani. III. 316.
- Hispania. III. 528. seqq.
- Italia supprimitur. III. 498.
- in Pannonia. III. 143.
- paululum composita recrudescit. III. 143. seqq.
- Militum. II. 82.
- à Cæsare discussa. II. 82.
- casu composita. III. 145.
- Rom. in Macedonia. I. 527.
- ob annonæ caritatem orta Senatûs consulto coercetur. III. 204.
- populi Romani prima. II. 173.
- Romæ periculosa. III. 192.
- fo-pitur. III. 293.
- Ticini orta ex levi causa. III. 306. seqq.
- venenum est civitatis. I. 42. *vide etiam* Turbæ.
- Seditiones militum sedantur à Tiberio. II. 93.
- variæ. II. 19. seqq. 37. seqq.
- Seditionis authores cæsi. III. 145.
- stratagemate comprehensi, & vin-cti. I. 464.
- pœnas dant pro-meritas. I. 465.
- Sedratyra civitas. II. 527.
- Sedulius Princeps Lemovicum in prælio oc-ciditur. III. 456.
- Segestani bellatores acerrimi. II. 481.
- Segestes Princeps. II. 52.
- Arminio invi-sus, fidelis Romanis. III. 149.
- au-xilium contra vim popularium petit & obtinet. III. 150.
- benignè cum comi-tibus habetur. *ibid.* perorat serviliter. III. 150.
- Varo conjuratos indicat. II. 91.
- Segestica civitas opulenta capta à Romanis. I. 562.
- Segidenfes. II. 29.
- Segimerus in deditionem acceptus cum filio. III. 152.
- Segisama. II. 52.
- Segonax Regulus in Britannia. III. 425.
- Segovia. II. 42.
- Segusio oppidum. II. 450.
- Sejani laus. II. 91.
- Sejanus Rex novas molens ob diffidentiam Tiberii Neronis subvertitur. III. 54.
- focer Claudii destinatus displicet populo. III. 175.
- Sejanus Ælius *vide* Ælius.
- Sejus Fuscianus. II. 291.
- Sele oppidum. II. 524.
- Selene uxor Ptolomæi. II. 689.
- dimitti-tur. II. 690.
- Seleucia. II. 37.
- civitas potens & opulen-ta. III. 209.
- in partes Tiridatis con-cedit. III. 209.
- septimo post defe-ctionem anno deditur Bardani. III. 214.
- Seleuciam petit M. Crassus. II. 75.
- Seleucius, opus Seleuci Regis. II. 438.
- Seleucus ad mortem innoxie à Tib. Nerone compulsus. III. 52.
- Antiochi filius. I. 611.
- ob au-daciam Achæorum Pergamo ca-stra mover. I. 614.
- Perga-mum oppugnat agris vastatis. I. 613.
- quæ alias gesserit? I. 613.
- varias urbes recipit. I. 611.
- Mathematicus imperium Othoni promittit. III. 101.
- novus hostis Antigoni. II. 651.
- cujus originis? *ibid.* devicto Lyfimacho per insidias occiditur. II. 654.
- Rex Syriæ à parricidio regnum cœ-pit. II. 671.
- Classem naufragio amittit. *ibid.* describitur. II. 671. 672.
- insidiis Helio-dori opprimitur. I. 698.
- Selimus I. Turcarum Imp. III. 641.
- extin-cto Mamalucorum regno Christianos terret. III. 651.
- Selymbria. II. 509.
- Semeâ consobrinâ nascitur Heliogabalus. II. 150.
- Semiamira consulta. II. 339.
- mater Helio-gabali. II. 334.
- Semicupæ. II. 570.
- Semimares in mare deportati. I. 513.
- Semiramis Regina. II. 683.
- Babylonem condidit. II. 58.
- res magnas gerit. II. 610.
- Semnones. II. 88.
- qui? III. 362.
- Sempro-

- Sempronia Conjuratōnis Catilinariæ conscia. II. 710. describitur. II. 710. Gracchorum socia. II. 122.
- Semprōniana Basilica unde? I. 740.
- Semprōnii Densi fides egregia. III. 285.
- C. Semprōnius Cos. I. 91. accusatus à Trib. pleb. I. 93. secundo, damnatur. I. 94. rem temerè & negligenter in bello agit. I. 91.
- Cof. Triumphum de Pœnis agit. I. 276.
- Tuditanus Procos. in Hispania prælio victus ex vulnere accepto exspirat. I. 548.
- M. Tuditanus Cof. Rom. I. 657. Pontifex Maximus creatur. I. 665. rem in Liguribus foeliciter gerit. I. 661.
- P. Semprōnio duce Romani Picentes domant. II. 175.
- sub P. Romani domantur. II. 23.
- P. Semprōnius Sophus Cof. I. 250. II. 61. suos terrâ motâ trepidantes confirmat. I. 250. triumphat insigniter re bene gestâ. I. 250.
- Trib. pleb. causam contra Censorem suscipit. I. 190. in App. Claudium acriter invehitur. *ibid.* quem in carcerem mitti jubet. I. 191.
- Tuditanus Cof. I. 479. cum Philippo pacem init. I. 480. Romam ad Consulatum redit. *ibid.* tumultuario prælio ab Annibale victus auctis copiis Pœnos fundit & fugat. I. 489.
- Prætor. I. 385. Aternum opp. expugnat. I. 386.
- Trib. Milit. I. 344. egregie perorat *ibid.* per medios hostes vadit. I. 344.
- Ti. Semprōnius Gracchus *vide* Gracchus. Longus Cos. I. 307. 569. II. 85. ad Comitia Romam proficiscitur. I. 323. apud Trebiam vincitur. II. 117. Hannonem vincit & fugat. I. 364. in Bojos vadit. I. 569. in castris suis à Bojis invaditur, sed irritò conatu. I. 570. invito Collega copias Annibalis aggredditur infeliciter. I. 322. seqq. Melitam capit. I. 321. Pœnos prælio navali vincit. I. 321. res ad Siciliam benè gerit. I. 320. varia cum Annibale certamina tentat clade ex utraque parte ferè pari. I. 324.
- Sena oppidum. II. 118.
- Senaculum. II. 339.
- Senam Colonia deducta. I. 222. 224.
- Senator Rom. pacem cum Pœnis suadens in Curia occiditur. I. 284.
- Senatores Orcini qui? III. 27. Romani ad bellum imbelles. III. 294. varii à Severo Imp. occisi. II. 318.
- Senatoria loca in Ludis fecernuntur à populo. I. 569.
- Senatoris illutores puniti. III. 340.
- in Senatu Rom. sententiæ variæ de Scipione. I. 482. Triumpho L. Furii. I. 524. 525.
- Senatus Ab Augusto reformatur. III. 27. à Julio Cæsare suppletur. III. 10. populo secretus Ludos spectat, non sine murmure populi. I. 571. Augustum Patrem Patriæ appellat. III. 31.
- Carthaginensis faver Annibali contra Legatos Rom. I. 309.
- Rom. amissâ classe terrâ rem statuit gerendam I. 286. de delenda Cæsarum memoriâ deliberat. III. 69. diis & sociis dona ex manubiis mittit. I. 303.
- in Ætolos iratus. I. 607. C. Flaminium Cos. indignans. I. 325. Cn. Pisonem austerus. III. 173. privatis ædibus ob causam Voluniorum congregatus. I. 251.
- Metelli exilio, & Rutilii damnatione debilitatus asseritur à Druso. II. 39. suadet Carthaginem solum loco movendam. II. 28. *vide etiam* Romanus.
- Senatus Campani supplicium. I. 413.
- Consultum contra Jul. Cæsarem. III. 469. de apparatu belli Macedonici. I. 741. bello Perseo indicendo. I. 712.
- de Coloniis Latinis, quæ milites non suppeditaverant. I. 480. exercitibus Hispanis. I. 663. gladiatorio munere edendo. III. 195. intervallo ad pœnam. III. 179. Latinis. I. 164. libidine muliebri. III. 228. Macedonibus & Illyriis. I. 759. Mathematicis. III. 228. Militibus. I. 684. sociisque navalibus dimittendis. I. 754. Philippo in gratiam filii Demetrii. I. 666. rebus Syracusanis. I. 420. reddenda pecunia à privatis collatâ. I. 481. regno Numidiæ dividundo. II. 724. Rhetoribus Româ pellendis. III. 130. Sacris Bacchi. I. 656. summa rerum Asiæ. I. 625. seqq. in gratiam Ambracensium. I. 644. ne Bacchanalia Romæ essent. I. 656. quo comitia impediuntur. I. 663. feverum de Campanis. I. 421.
- Decreta adversus conjurationem Catilinæ. II. 710.
- Decretum contra Jul. Cæsarem. III. 8.
- Romani adlatio. III. 180. 321. 332. de Româ defendenda sententiæ variæ. I. 410. in exercitu, & distribuendis provinciis providentia. I. 419. pericula varia. III. 304. vigilantia.

- lantia. I. 582. & apparatus
bellicus. I. 593. vitia. II.
434. seqq.
- Seniauchus. Trib. II. 445.
- L. Senius Senator. II. 710.
- Senones. II. 50. 421. persequitur Ca-
millus. II. 115.
Romanis rebelles. III. 430. ad
saniora redeunt. III. 432. cæ-
duntur per Dolabellam ob Le-
gatos violatos. I. 224. dum
Romam pergunt, ita excindun-
tur, ut inter gentes desierit na-
tio, Juris Gentium violatrix.
I. 324. Romanos sub L. Cæ-
cilio superant. I. 224.
- Senones *vide* Galli.
- Senonum Dux interficitur. II. 114. inde
bellum. *ibid.*
- C. Sentii Saturnini Cof. regimen & factum
præclarum II. 85.
- Sentius Saturninus Cof. II. 87. laudatur.
II. 88. restituitur. II. 82.
- Cn. Sentius Syriæ Præfectus. III. 167. se
contra Pisonem armat. III. 168. quem
pellit, capit, & Romam mittit. *ibid.*
- Sepinum à L. Papirio expugnatum. I. 215.
- Seppius Lefius medixtruticus Capuæ. I. 410.
cujus originis? *ibid.*
- September à Tacito Tacitus dicitur. II. 413.
& Commodus à Commodus. II. 131. 191.
item Hercules. II. 307.
transnominatur Germanicus à Do-
mitiano. III. 122. & Cali-
gula. III. 60.
- Septemzodium. II. 448.
- Septentrio ruinis involvitur à Mithridate. II.
34.
- Septicius clarus. II. 279.
- Seprimius. II. 123. apud Dalmatas Imp.
efficitur. II. 152. militibus seditiosis
ad exilium deditus. III. 145. Pom-
pejum trucidat. II. 45.
- Septimalejus Graechi amicus. II. 120.
- Septizonium. II. 520.
- Sequana fluv. II. 451.
- Sequani adversus Cæsarem excitantur. II. 36.
de incursionibus Germanorum querun-
tur. II. 36. Sabinum cum suis fun-
dunt. III. 345.
- Sequanorum provincia maxima. II. 163. ti-
mor. III. 397.
- Sera urbs. II. 526.
- Seræ populi. II. 526.
- Serapammom spado. II. 371.
- Serapeum templum. II. 517.
- Serapheum. II. 189.
- de Serapide Deo Historia. III. 349.
- Serapidis sacra. II. 297.
- Seraphini. II. 570.
- Serapion. II. 458. Rhetor. II. 346.
- Serdica oppidum. II. 455.
- Serendivi populi. II. 509.
- Serenianus Majestatis Imperii reus absolvitur.
II. 437.
- Seres. II. 433. Legatos Romam mittunt.
II. 53.
- Sergii conjuratio aperitur à M. Cicerone. II.
71.
- Sergius Dux. II. 538.
Lustralis à Severo Imp. occiditur.
II. 318.
- Monachus impius instructor Mag-
medis. III. 608.
- Pontifex Constantinopolitanus He-
rachium coronat. III. 607. er-
rori subscribere nolens Con-
stantinopolim deportatur. II.
224.
- Man. Sergius Trib. pleb. contra Vejentis in-
foeliciter pugnans. I. 104. accusatur
& mulctatur. I. 106.
- Series Regum Assyriorum. II. 250. Græ-
corum. II. 252. Medorum. II. 251.
Persarum. II. 252. Romanorum. II.
253. seqq.
- Serpens monstrosæ magnitudinis in Africa
victorem Rom. exercitum terret vivus,
amovet interfectus. I. 272.
pro Æsculapio Romam deve-
hitur. I. 220.
- Serpentes Ægypti varii. II. 516.
- Serpentis corium Romam missum in Tem-
plo suspenditur. I. 272.
- Serrorum montes. II. 557.
- Sertonianum bellum. II. 183. *vide* bellum.
- Sertorii res gesta & oppressio. II. 42. 120.
- Sertorius copias ducit adversus urbem. II.
41. Imperium Rom. vacillare osten-
dit. II. 33. incolumis dimittitur à
Sulla victus. II. 69. 123. necatur à
Perpenna. II. 70.
- Q Servæus Prætor Comagenum. III. 164
damnatur. III. 202. 203.
- Servandus Tyrannus exilio plectitur. II. 212.
- Servi cujusdam mira fides in Dominum. III.
341.
- Servi in Dominum torti contra S. C. III.
159.
- Servianus maritus Paulinæ sororis Hadriani
Imp. II. 277. Cof. II. 278. moritur.
II. 283.
- Servile bellum *vide* bellum.
- Servilia ob pietatem in patrem damnata. III.
276.
- Serviliæ virile factum, & fatum. II. 84.
- Servilii castra capiuntur à servis. II. 40.
duo vincunt hostes Sullæ. II. 70.
- P. Servilio Cof. Cn. Pompejus jugulatur. II. 76.
- Servilis circa Romam tumultus de obsidibus
Pœnorum liberandis oppressus. I. 535.
conjuratio in Etruria supprimitur. I.
551. motus in Apulia extinctus sup-
plicio multorum. I. 660.
- Servilius Ahala Magister equitum. II. 113.
Mælium trucidat. II. 20.
Cæpio equites asserit. II. 39. Vi-
riatum perimit. II. 63.
Glaucia opprimitur à C. Mario Cof.
II. 66.
- A. Servilius Dictator Fidenas oppugnat &
Cuni-

- cuniculo capit. I. 86.
- C.** Cof. patrem & patruum ex servitu-
te recipit. I. 498. trajicere
in Africam parans à Senatu re-
vocatur. I. 499.
- Cn.** Geminus Cof. I. 337. in prælio
Cannensi occiditur. I. 343.
quæ gesserit non fat providè?
I. 337.
- M.** Servilius laudatur. III. 248. pro tri-
umpho Æmilii Paulli perorat. I. 766.
seqq. vulnera, quæ pro Republ. ac-
cepit, ostentat. I. 767. & moritur.
III. 248.
- P.** Servilius Cof. Rom. I. 34. laudatur.
I. 35. seditionem supprimit. *ibid.*
tergiversando & plebis & Senatûs odi-
um incurrit. I. 36. & moritur. I.
54.
- P.** piratas vincit. II. 34. urbibus
eorum everfis. *ibid.*
quare Isauricus cognominatus? II.
34.
- Q.** Servilius Cof. II. 76. 174. Priscus Æ-
quos vincit, Lavicos capit. I. 95. vir
providus ætate, & usu doctus. I. 94.
Servius arcem Artenam Romanis prodit.
I. 100. atque idè præmiatur. I.
100.
- Claudius Eques Rom. Grammati-
cam auget. III. 126. quæ
gesserit? *ibid.*
- Maluginensis Flamen Dialis Afiam
in provinciam postulat. III. 180.
sed non impetrat. III. 182.
- Prætor occisus. II. 66.
- Servorum conjuratio in dominos. II. 470.
de urbe incendenda consilium. I. 94.
erga heros proscriptos fides aliqua. II.
79. in dominos insolentia apud Vol-
finios. I. 251. res gestæ. II. 40.
- Sesostris Rex Ægypti. II. 610.
- Sestius Pacionianus homo malitiosus à Tiberio
percussus. III. 202.
- Sesto Dux Lacedæmoniorum. II. 624.
- Seston capitur. I. 610.
- Sestos. II. 509.
- Sesualdus Romualdi ducis nutritius. II. 222.
à Græcis capitur, & capite minuitur.
ibid.
- Setia per servos tumultuantes occupata. I.
535.
- Setiam novi Coloni Romæ missi. I. 133.
- Seticani. II. 262.
- Setina. II. 61.
- Severianus Comes. II. 555. Imp. occiden-
tis. II. 270.
- Severinus Christi servus futura prædicat. II.
212.
- Severus à Galerio Maximiano adoptatus Ma-
xentium fugiens cæditur. III. 588. 622.
Alexander Imp. II. 150. capite
truncatur. II. 151.
- Aquileiensis Ecclesiæ Episcopus.
II. 221. à Smaragdo patritio
dehonoratur. *ibid.* dat libel-
- lum erroris sui in X. Synodo.
ibid.
- Archontius. II. 421.
- Dux Romanorum. II. 460.
- & Maximinus Cæsares. II. 140.
153.
- Histria Episcopus. II. 221.
- Imp. occidentis. II. 211. mo-
ritur. *ibid.*
- occiditur. II. 153.
- Parentinus Episcopus schismaticus.
II. 221.
- Ravennæ Imperium occupans oc-
cumbit. III. 603.
- Septimius** Severus Imp. II. 132. 150. 315. III.
618. adulterii accusatus absolvitur.
II. 316. artes amat. II. 132. 150.
quarum causâ Athenas proficiscitur. II.
316.
- Bassianum & Getam filios relin-
quit successores. II. 150.
- bellicosus. II. 150.
- Britanniam aggreditur. II. 133.
corrigendis moribus nimium
clemens. II. 132.
- delicta excidit. II. 132.
- factiones delet. II. 132. Ger-
manici exercitibus præficitur. II.
216.
- Honores gerit ante Imperium. II.
316. venundari non patitur.
II. 150.
- hostis Reipublicæ declaratur. II.
316.
- ingenio acer. II. 150.
- interfectorum manus effugit. II.
316.
- Persas, Arabas, Adiabenas subi-
git. II. 133.
- Pertinacem Divum vocat. II. 317.
& se Pertinacem. II. 132. 317.
- Pescennium Nigrum aliosque mo-
ri cogit. II. 132. 150.
- Romam terret. II. 217.
- Salvii nomen aboleri jubet. II. 132.
terribilis Romam ingreditur.
II. 317. Tripoli gentes sub-
movet. II. 133. vehemens in
suos & alios. II. 133. 150.
vir verè severus. III. 618.
- Septimii** Severi Imp. gesta alia. II. 317. seqq.
III. 618.
- mors. II. 317. 133. 250. & se-
pultura. II. 133.
- studia. II. 315. omen fœlicis
Imperii. *ibid.*
- uxor Marcia. II. 316. ejusque
probra. II. 133.
- Septimio** Severo Imp. futura prædicuntur. II.
316. Imperium decernitur cum Ju-
liano. II. 316. obviam veniunt Se-
natores Legati. II. 316.
- Sextia maritum ad suicidium hortatur, seque
ipsam interficit. III. 207.
- Sextiæ aquæ. II. 32.
- L. Sextii & Licinii** Tribunorum plebis am-
bitio-

- bitiosa querela. I. 137.
P. Sextii Baculi generositas. III. 438.
 Sextilia Vestalis viva defoditur. I. 246. seqq.
 Sextilius Lateranus Cof. II. 299.
 Sextius Calvinus Cof. II. 61.
L. Sextius primus de plebe Cof. I. 138.
 Sextus Chæronensis stoicus. II. 291. *Lu-*
cilius P. Lænatis sævitiam experitur. II.
 69.
 Sibylla futura prædicit Æneæ. II. 102.
 Sibyllæ varidicæ. II. 498.
de Sibyllino libro disceptatio. III. 204.
 Sibyllinorum librorum responsum. II. 117.
 Sicambri Augusto se dedentes in proximis
 Rheno agris collocantur. III. 23. Ro-
 manis cladem non exiguam inferunt. III.
 437. seqq. Romanos fugiunt. III.
 417.
 Sicambros aggreditur Drusus. II. 51.
 Sicania. II. 622.
 Sicca opp. primò à Jugurtha defecit. II. 734.
 Siccitas Romæ. I. 89. magna. I. 679.
L. Siccus invidia & fraude decemvirali non
 inultus occiditur. I. 66.
 Sicula vicus Britannia. II. 134.
 Sicilia à Sext. Pompejo tenetur. II. 49. Cæ-
 sari servit. II. 44. deditur Agathocli.
 II. 663. fit provincia Romanorum I.
 292. magnâ ex parte per Carthagi-
 nenses occupata. I. 254. miserrima
 terrarum dicitur. I. 239. obtinetur à
 C. Lutatio Catulo. II. 117. penè tota
 à Romanis ad Pœnos deficit. I. 383.
 plus bello servili, quam Punico vastatur.
 II. 39. Romanis subditur. II. 8.
 Marcellò duce. II. 24. unde sic dicta?
 I. 256.
 Siciliae bella intestina. I. 239. bellum in-
 fert Octavius. III. 21. 22. descriptio. I.
 256. II. 622. littora terrere vult Mithri-
 dates. II. 34. magnâ parte potitur Pyrr-
 hus. I. 240. multa oppida ad Roma-
 nos deficiunt. I. 276.
 Siciliam Claudius Cof. intrat primus. II. 72.
 occupat Sex. Pompejus. II. 81. per
 pacem Misenensem retinet Octavius. II.
 81. provinciam Romanis stipendia-
 riam facit Marcellus Claudius. II. 72.
in Siciliam Pyrrhus vocatur. I. 239.
 Siciliensis expeditio Pyrrhi. I. 238.
 Sicinius dentatus Dux. II. 538.
Cn. Sicinius Macedoniam obtinere jubetur. I.
 713.
 Sicobotes. II. 296.
 Sicoris amnis. II. 44.
 Siculi à Pyrrho deficiunt. I. 243. Mar-
 cello Claudio Cof. infensi. I. 418. seqq.
 Siculo arma adempta. I. 292.
 Siculorum in Senatu Rom. oratio. I. 419
 studia erga Romanos in bello Punico. I.
 261.
 Siculum mare Plotius obsidet. II. 35.
 Sideniste oppidum. II. 433.
 Sidicini cum Ausonibus devicti. I. 165.
 Romanis eos recusantibus, Latinis se de-
 dunt. I. 159.
 Sidon urbs Phœnices. II. 438.
 Sidoniæ urbs Salamina. II. 4.
 Sidoniorum acies contra Romanos instructa.
 I. 620.
 Sidonis origo, & Etymologia nominis. II.
 655.
 Sidual Brentorum Rex à Narsete vincitur. II.
 218.
 Sifavena capitur. II. 167.
 Sigillaricia. II. 282.
 Sigimerus Germanorum Princeps. II. 91.
 Sigipedes. II. 397.
 Sigismundus Burgundionum Rex. II. 214.
 Rex Bohemiæ & Hungariæ Im-
 perator Rom. III. 648. cor-
 poris, animique dotibus egre-
 gius. III. 648. seqq. infelix
 in bello, gloriosus in pace. III.
 648. seqq. Schismati provi-
 det. III. 649. XXXII. Regu-
 los securi percuti jubet. III. 648.
 & sine prole masculâ decedit.
 III. 649.
 Sigisuldus comes contra Bonifacium dirigitur.
 II. 207.
 Signa de Imperio Clodii Albini. II. 325.
 morte Alexandri Severi Imp. II. 358.
 Constantii Imp. II. 504. Hadriani
 Imp. II. 284. Maximinorum Impp.
 II. 366. Pertinacis Imp. II. 312.
 Severi Imp. II. 320. Taciti Imp. II.
 414. Valentiniani Imp. II. 588.
 Dominationi Galbæ faventia. III.
 97.
 Sigovesus Gallus ad Saltus Hercinios transit.
 I. 114.
Jun. Silana delatrix Agrippinæ. III. 236.
 in exilium agitur. III. 237.
 Silanus à Cimbris impetitus. II. 32. fun-
 ditur, & fugatur. II. 66.
 gener Claudii destinatus impubes
 Triumphalia ornamenta obtinet.
 III. 76. interficitur à Clau-
 dio. III. 77.
 Germanico affinis amovetur Syriâ.
 III. 162. dolos paritur, ideò
 à Senatu & affinitate Cæsaris amo-
 tus. III. 220. se necat. III.
 221.
 Socer Caligulæ ab eodem ad ne-
 cem sibi inferendam compulsus.
 III. 62.
App. Silanus accusatus eripitur. III. 203.
C. Asiæ Proconsul accusatur. III. 181.
 condemnatus relegatur. III. 182.
Decim. Cof. Sententiam suam in Conjura-
 tores Catilinæ interpretatione
 lenit. III. 5.
Jun. Adulter in nepte Augusti, pulsus
 veniam impetrat. III. 174. A-
 siæ Procos. palam veneno ne-
 catus, quare? III. 233.
L. falsò accusatus, & relegatus occi-
 ditur. III. 272.
M. Silanus contra Pœnum missus. I. 453.
 prudenter rem gerit, & Pœnos cedit.
 I. 453.

- I. 453. restituitur II. 82.
 Silentium numen à Persis colitur. II. 504.
 Silia in exilium agitur. III. 274.
 C. Silio insignia Triumphalia decernuntur. III. 153.
 Silius. II. 95. in Catos missus conjugem, filiamque Principis rapit. III. 156.
 C. Silius Cos. designatus. III. 213. agit pro Lege Cincia. III. 213. à Messalina impudenter amatus. III. 214. in Maritum assumptus. III. 217. cum Messalina bacchatur. III. 218. occiditur cum conficiis. III. 218. accusatus. III. 187. in Gallos mittitur. III. 177. quos fundit. III. 178. voluntario fine damnationem prævenit. III. 187.
 P. Silius gener Coponii viri Prætorii gravissimi. II. 83. Legatus Cæsaris Augusti. II. 85.
 Sillaces Præfectus Parthorum Regis. II. 37.
 Sillographi Scriptores. II. 518.
 Silo Poppædus Dux. II. 67.
 Silva Leptitanus Primas capitur. II. 571.
 Silva vide Sylva.
 Silvanus Imp. II. 154. describitur. *ibid.* perimitur. II. 154. Imperium invadens Vrsicini curâ occiditur. III. 594. in Imperium coactus. II. 142. trucidatur. II. 142.
 Magister peditum per Gallias. II. 445. ægrè fert indignos sibi præferri. II. 447. occiditur. *ibid.*
 Plautius Consularis. II. 90.
 Silverius Papa in exilium pulsus moritur. II. 217.
 Silvinus Rhetor. II. 341.
 Silvius Ascanii frater. II. 6. Æneâ patre, matre Laviniâ genitus. II. 104. Colonias deducit. II. 104. de Imperio contendit. *ibid.* Julius cognominatur. II. 6. Rex Italiæ. II. 104. unde sic dictus? II. 6.
 Amulius Silvius Rex Italiæ. II. 104. Numitoris filium interimit. *ibid.* Rheam Silviam Sacerdotem Vestæ fieri jubet. II. 104.
 Artemulus Rex Italiæ. II. 104. describitur. *ibid.*
 Aventinus Rex Italiæ. II. 104. in dimicando circumventus & prostratus. II. 104.
 Procas Rex Italiæ. II. 104. filios duos habet Numitorem & Amulium. II. 104. 109.
 Tib. Rex Italiæ. II. 104. in albula flumine perit. *ibid.*
 Silvii omnes Albæ regnant. II. 104.
 Silures Romanis pertinaciter resistunt. III. 226.
 Similes Præfectus. II. 279.
 Simon Dux Judæorum. III. 352.
 Simonides Lyricus. II. 435. 454. Philosopher. II. 575.
 Simplicius Emonensis capite plectitur. II. 567. Læfæ Majestatis arguitur, & damnatur. II. 487.
 Simulacrum Jovis Cachinnum edit. III. 68.
 Matris Deum. II. 118.
 Sinchi populi. II. 511.
 Sinderich Dux. II. 272.
 Sindi pop. II. 511.
 Singara. II. 166. 476. civitas op - & expugnatur. II. 491.
 Singarena capitur. II. 167.
 Singiliones. II. 400.
 Sinistus Sacerdos. II. 571.
 Sinope. II. 510. civitas Ponti capitur à L. Lucullo. II. 183.
 Sintula Trib. II. 489.
 Sinuessæ. II. 61.
 Sipylus mons. II. 26. 119.
 Sipyrrhicas Ætolus Legationis Princeps. I. 524.
 apud Sirmium trucidatur Probus Imp. II. 138.
 Siros à Romanis conditiones pacis impetrat. III. 608. Chosroem patrem interficit. III. 608.
 Siscennius Jacchus Grammaticus. III. 126.
 Sifemna Historicus. II. 65.
 Sifichthona vocant poetæ Neptunum. II. 467.
 Sithocus Gallus Mithradatem necat. II. 123.
 Sitifensis Romanorum Provincia. II. 162.
 Sitifis. II. 572.
 P. Silius Saburam interficit, ac exercitum ejus delet. III. 551. quæ alias gesserit. III. 538. 540. 551.
 Sizyges pop. II. 526.
 Smaragdus Patritius. II. 220. Severum Episcopum dehonorat. II. 221. ideo à dæmonio corripitur. *ibid.*
 Smerdim delet Cambyfes Rex. II. 612.
 Smyrna ab Antiocho Rege oppugnata. I. 552.
 Smyrnæ occiditur C. Trebonius. II. 80.
 Smyrnæa fœmina maritum necat & filium II. 577.
 Smyrnæorum fidelitas laudata. I. 625.
 Smyrnam Æolii condunt. II. 58.
 Socci. II. 570.
 Sociale seu civile bellum. *vide* bellum.
 Socii jus civitatis justissimè postulant. II. 39.
 Socrates Philosophus. II. 62.
 Socunda civitas. II. 525.
 Sodales Augustales instituti. III. 149.
 Sogdiani. II. 523.
 Sogdii. II. 526.
 Sohemus Rex. III. 309.
 Soldurii quinam? III. 412.
 Sole civitas. II. 525.
 Soli fanum constituit Aurelianus Imp. II. 137.
 Solicinum. II. 561.
 Solon Legislato Atheniensium. III. 175. pel-litur, quia adulari nescit. II. 447.
 Solonis Leges. II. 616. à Legatis Romanis describuntur. I. 62.
 Solpuga animalculum. I. 266.
 Somnia ab Augusto observata. III. 37.
 Somnus Augusti Cæsaris. III. 35.
 apud Sontium flumen castra ponit Theodericus. II. 214.
 Sopatrus Prætor Syracusanus. I. 378. in tyran-

- tyrannos perorat. *ibid.*
 Sophanes Dux. II. 534.
 Sophane eripitur à Pompejo Tigrani. II. 184.
 Sophia Justiniani Augusti conjux. II. 218.
 Narfatem vilipendit. II. 219. Tiberii
 munificentiam in pauperes increpat. II.
 219. cui & infidias struit. *ibid.* fed
 punitur. II. 220.
 Sophocles dux. II. 621.
 Scriptor. II. 539. tragœdias il-
 lustrat. II. 62.
 Sophonisba uxor Syphacis. I. 495. iussa
 veneno intrepidè se interimit. I. 497.
 Sophonisbæ ad Masanissam oratio supplex,
 & blanditiæ. I. 495. quibus conju-
 gium ejus extorquet. I. 496.
 Sophorius consiliarius. II. 538.
 Sophronius Notarius. II. 551.
 Sopianæ oppidum. II. 564.
 Sora opp. II. 15. 61. expugnatur. I. 194.
 interfectis Romanorum colonis ad Sam-
 nites deficit. I. 186. Transfugæ pro-
 ditione capitur. I. 186.
 Soram Colonia deducta. I. 197.
 Soranorum quorundam supplicia. I. 186.
 Soranus Prætor occiditur. II. 41.
 Sofia Galla uxor Silii ex invidia accusata. III.
 187. in exilium pellitur. *ibid.*
 Sofibes. II. 296.
propè Sofingiten lacum nascitur bitumen.
 II. 523.
 Sofistratus fidelis Pyrrhi amicus. I. 241. ad
 hostes confugit. I. 243.
 Sotius Classis Antonianæ Præfectus. II. 83.
 victus à Cæsare servatur incolumis ob L.
 Aruntium. II. 84. Pappus Senator.
 II. 278.
 Solthenes res Macedonum instaurat. II. 666.
 vincitur à Gallis. II. 667.
 Sotera opp. II. 526.
 Soteridas Medicus. II. 304.
 Sotiates pop. victi, & dediti. III. 412.
 Spaco Persis dicitur canis. II. 611.
 Spadonum Palatinorum vitia. II. 508.
 Sparta. II. 620. sub Lycurgo floret. II. 58.
 Spartacium bellum. II. 40. 70. 183.
 Spartacus. II. 40. 183. vincit & vincitur.
 II. 40.
 Sparti unde sic dicti. II. 484.
Ælius Spartianus Scriptor Historiæ Augustæ.
 II. 275.
 Spectacula domi & foris edita à Caligula. III.
 61. Domitiani III. 119. varia ha-
 bita per Neronem. III. 83. varii ge-
 neris edita ab Augusto. III. 28. à Jul. Cæ-
 sare. III. 10.
in Spectaculis ordo sedendi præscriptus ab
 Augusto. III. 29.
 Spectaculum gladiatorium. I. 461.
 Spectatus Tribunus & Notarius. II. 566.
 Spectrum inquiete visum ab Annibale. I. 312.
 Speculatores Annibalis excepti à Scipione, sed
 remissi. I. 501.
 Spei ædes sacrat. III. 163.
 Sperare semper magnæ indolis signum. II.
 49.
 Spiritriæ monstrosarum libidinum urbe sub-
 motæ. III. 60.
 Spirturnicia. II. 516.
 Spoletani stant pro Pontifice. II. 225.
 Spoletium. II. 61. 151. Colonia deduci-
 tur. I. 293. sub hasta venditur. II. 42.
 Spoletum Annibal oppugnat, sed magnâ suo-
 rum cæde repellitur. I. 330.
 Spolia hostium Jovi Victori cremantur. I. 209.
 ingentia Samnitibus erepta. I. 216.
 Spoliis Samniticis forum Rom. ornari cœptum.
 I. 193.
 Sporadæ insulæ. II. 509.
 Sporus spado elapsus urbe Neronem sequitur.
 II. 145.
 Spudafius Palatinus. II. 573.
Vestricius Spürinna exercitui ab Othone Præ-
 positus. III. 297. Placentiam obsidet.
 III. 298. Vir prudens. *ibid.*
 Spurius Cassius occiditur. II. 20. Postu-
 mius *vide* Postumius.
 L. Staberius Apolloniæ Præfectus à Pompejo
 fugit. III. 496.
 Stachao proditor flammis absumitur. II. 571.
 Stadium. II. 189.
 Stasanor Rex Parthorum. II. 691.
 Statarii. II. 570.
 Statianus Antonii Legatus funditur. II. 83.
 Statilii Sisennæ domus. II. 66.
 Statilius Corfulenus. II. 327.
 Taurus. II. 94. falsò accusatus
 se interficit. III. 229.
 Stationum modus in castris Rom. I. 746.
 Statira uxor Alexandri. II. 643.
 Statius Murcus Cassio opitulatur. II. 80. Sex.
 Pompejum petit. II. 80. à quo occi-
 ditur. II. 82.
 Statilius. I. 225.
 Q. Statorius Roman. Legatus militiæ Numi-
 darum Magister. I. 387.
 Statua Apollinis ex Troade Byzantium trans-
 lata. III. 591. violentiâ ventorum de-
 jicitur. *ibid.* Galbæ in loco cædis de-
 creta. III. 100. Julii Cæsaris spontè
 ad orientem conversa. III. 111. Luc.
 Vitellio pro rostris posita. III. 104.
 Othoni in Palatio locata, quare? III.
 100. Præneste in foro posita. I. 357.
 prima aurata in Italia. I. 681. Theo-
 dosii Magni spontè corrui Romæ. III.
 604. Tiberii intacta ab igne. III. 195.
 Statuæ Neronis contumeliosè tranctantur.
 III. 92. virorum illustrium à Caligu-
 la subversæ. III. 64.
 Statuas duas Britannico collocat Tit. Vespas-
 fianus. III. 115.
 Status Romanorum in Sicilia & Sardinia sat
 afflictus. I. 357.
 Statuta varia à Jul. Cæsare condita. III. 10.
 Stauracius Imperium invadens monasterio in-
 cluditur. III. 631.
 Stephanio Togatarius Histrio virgis cæsus re-
 legatur. III. 29.
 Stephanus Pontifex Rom. à Ludovico Pio Imp.
 reverenter exceptus, & donatus est. III.
 642.
 Procu-

- Procurator Domitillæ dolo Domitianum occidit. III. 123.
promovet conjurationes in Domitianum. II. 147. sed jugulatur à militibus. II. 148.
- L.** Stertinus Angrivariorum perfidiam ulciscitur. III. 156. Bructeros fundit. III. 150.
- Sthelenus. II. 100.
Sthenelus. II. 510.
Sthenostoma ostium. II. 511.
- Stilico Tutor Honorii Imp. II. 205. III. 601. homo vaser & perfidus. II. 205. 206. III. 601. occiditur. II. 206. cum filio & consortibus. III. 602.
- Stilio Philosophus. II. 346.
- Stipendia militibus ex publico primum decreta. I. 99.
- Stipendium à populo collatum ex pecunia Asiatica solvitur. I. 653. Sacerdotibus petitur. I. 553.
- Stirps regia ob tyrannidem Syracusis interfecta. I. 378. 379.
- Stœchades insulæ. II. 451.
- Stolo filiam Fabii Ambusti obtinet. II. 20. vide Licinius.
- Stoza in prælio à Romanis capitur. III. 606.
- Stozas Tyrannus. II. 272. Junior. II. 273.
- Stratagema egregium Annibalis à Romanis ferè circumsepti. I. 333.
- Strategius vide Mufonianus.
- Stratius Medicus Attalum prava molientem prudenter monet. I. 759.
- Strato Ægeates Brutum obtruncat. II. 80. I. 4. quod orientem solem primus spectasset, primus Tyrriorum Rex creatur. II. 655. 656.
- Stratus urbs Ætoliae validissima. I. 732. Romanos recipit. *ibid.*
- Strenarum commercium ultra Kalendas Januarias prohibet Tib. Nero. III. 48.
- Strepsicerotæ. II. 289.
- Studia & artes variæ. II. 62. quo accedantur, & langueant. II. 62.
- Studium antiquitatis commendatur. III. 584.
- Stultitia incredibilis hominum. I. 229.
- Subicarense castellum. II. 582.
- Sublacus. II. 218.
- Sucambri in Galliam transferuntur. II. 143.
- Sueci populi. II. 501.
- Succini inventio, & natura. III. 363.
- Sucro. II. 42.
- Sucridus Dux. II. 596.
- Suessæ Aurunca. II. 61. oppidum rapitur à Tarquinio Superbo. II. 7. 14. 112.
- Suetonius Optatianus Historicus. II. 413.
Paulinus Britanniae Præfectus. III. 250. biennio res prosperas habuit. III. 367. Britannos rebelles insigni victoriâ superat. III. 251. 367. fugit suis devictis. III. 302. in deditos arrogans. III. 367. in medio cursu impeditur. III. 251. Monam insulam ingreditur, & incolas cædit. III. 250. pug-
- nam Othoni dissuadet. III. 300. seqq. vir cautus & tardus. III. 299. seqq.
- Tranquillus Epistolarum Magister. II. 280. 375.
- Suevæ gentes ad Arminium deficiunt. III. 162.
- Suevi contra Romanos rebelles. III. 433. invaduntur à Drufo. II. 51. Octavianus Augusto subduntur. II. 8. 143.
- Suevorum descriptio. III. 362. 414. seqq.
- Legatio ad Honorium Imp. II. 206.
- Suffetes apud Carthaginienses quinam? I. 253. Gaditanus cruci affixus. I. 468.
- Sugabaritanum municipium. II. 580.
- Sugambri quomodo Alexandrum exceperint. II. 643.
- Suilius accusator Valerii Asiatici. III. 212. & aliorum. III. 213.
- P.** Suillius in insulam amoveretur. III. 189. 241.
- Suitonum descriptio. III. 363. naves III. 363.
- Sulcitani H. S. C. Millibus mulctantur. III. 551.
- Sullæ dictum de Jul. Cæsare ad optimates Rom. *ut puerum male præcinctum caverent.* III. 11.
- Sulla Dictator auctoritatem Tribunitiam diminuit. III. 4. Jul. Cæsarem mulctat, & exagitat. III. 3.
- L.** Dictator correctionem legum molitur. III. 175.
- L.** Juvenis nobilis immodestiae accusatur. III. 175. exculpatur. III. 176.
- L.** Quæstor. II. 65. ad Regem Bocchum mittitur. II. 66. à Minatio Magio oppugnatur. II. 67. Asiam provinciam obtinet. *ibid.* dissimilis bellator & victor. II. 69. felicitis nomen assumit. II. 70. obsidet C. Flavium. II. 121. Pontium Telesinum vincit. II. 69. procumbentem Rempubl. restituit. II. 67. quæ gesserit Dictator creatus? II. 70. seqq. in Græcia? II. 68. seqq. statuâ honoratur. II. 78. urbe elabatur. II. 73. urbem occupat. II. 67.
- P.** Sulla post designationem Consulatus, ambitus condemnatur. III. 4.
- Sullanos impugnat M. T. Cicero. II. 124.
- Sullanum bellum scribit Sisenna. II. 65.
- Sulmo opp. deletur. II. 42.
- Sulmonenses Cæsareanos recipiunt. III. 471.
- Sulpicianus Imperium affectat. II. 313.
- Sulpicius Asper conjuratus in Neronem cæditur. III. 269. Camerinus absolvitur. III. 242. Canus occiditur à Severo Imp. II. 31. Dictator. II. 115. filiam Fabii Ambusti obtinet. II. 20. orator Rom. II. 72. Syllæ obviat. II. 41.
- Aulus** Sulpicius. II. 113.
- C.** Dictator. I. 145. II. 174. providus

- vidus in bello. I. 145. pulchro strata-
gemate Gallos sternit. I. 146.
Gallus Trib. militum à Coss. Rom.
increpatur. I. 763. Ecclipsin
lunæ prædicit. I. 748.
Præfectus Classi Romanæ. I. 267.
Cof. *ibid.* cum Pœnis prosperè
dimicat. I. 268. navigat in
Africam. *ibid.* stratagemate
vincit Annibalem. I. 268. tri-
umphat. *ibid.*
- P.** Sulpicius agrum Corinthium vastat. I. 443.
Cyllenem trajiciens Philippum vincit.
ibid. & fugat. I. 444.
Legatus Rom. I. 573. colloqui-
um habet cum Minione, sed si-
ne fructu. I. 580. Pergami
æger subsistit. I. 579.
Orator. II. 65. contra Sullam
pro Mario legem fert turbulen-
tam. II. 67. filium Pompeji
occidit. *ibid.* jugulatur. II.
67.
Pro Cof. I. 455. Chalcidem
frustra tentat. *ibid.* Oreum ex-
pugnat. *ibid.*
Saverrio Cof. Rom. in bello contra
Pyrrhum. I. 237.
- Sumoarius Rex Alemannorum. II. 468.
Suomarius Dux. II. 458.
Superbiæ humanæ fugillatio. I. 272.
Superstitio varia pestis avertendæ causâ. I.
89.
Superstitiones Romæ. I. 141. exortæ co-
ercentur à Prætores. I. 389.
- Supplicatio biduana. I. 593. 622. ob
victoriam Hispan. I. 663. valetudi-
nis causâ. I. 682.
Diis facta. I. 457. 608. 640. ob
bellum contra Pœnos fuscipien-
dum. I. 310. Istros devictos.
I. 695. pestem. I. 697. 699.
prodigia. I. 669. 685. 704. 709.
Rempubicam benè gestam. I.
682. 697. 702. Sardos sub-
jugatos. I. 696. victoriam
Lævini. I. 697
- indicta ob devictos Bojos. I. 604.
Samnites. I. 215. prodigia.
I. 206. 373. 391. & victo-
riam. I. 758. 759. recitata à
Nerone carmina. III. 83. rem
benè gestam adversus Samnites.
I. 205. à Scipione. I. 432. in
diem unum. I. 657. Æscu-
lapius ob pestilentiam. I. 216. in
dies v. ob abitum Annibalis ex
Italiâ. I. 499. victoriam
Æmilii Paulli. I. 754. de
Philippo. I. 547. XV. ob ge-
sta Jul. Cæsaris. III. 408. XX.
ob eadem. III. 420. 456.
quatrduana ob victoriam de Gal-
lis. I. 537. victorias Africa-
nas. I. 497.
triduana. I. 506. 511. 515. 551.
- ob Antiochum devictum. I. 599.
Hispaniam pacatam. I. 562.
& Lacedomones victos. I. 568.
Illyrios. I. 754. Ligures su-
peratos. I. 679. pestem. I.
676. terræ motus. I. 572.
587. victoriam Claud. Ne-
ronis. I. 451. Q. Fulvii. I.
687.
pro valetudine populi. I. 644.
- Supplicationes publicæ ad Deos habitæ. I.
54. quatrduanæ ob victo-
riam decretæ. I. 110. 215.
- Supræ. II. 585.
Sura familiaris Trajani. II. 130.
Sura *vide* Æmilius.
ob Suræ honorem lavacra condit Trajanus
Imp. II. 148. Suranus Cos. II. 278.
Surena Dux. II. 529. Tiridatem Regem
coronat. III. 209.
Surenas Præfectus Regis Parthorum. II. 37.
Surus Æduus nobilis apud Treviros capitur.
III. 465.
Sus seu schrofa XXX. porcellos enixa Junoni
sacratur. II. 5. de qua varii varia. II.
5. 102. 103.
Susa oppid. II. 524.
Susiana regio Persidis. II. 523.
Suthul opp. importuno tempore obsidetur.
III. 729.
Sutrinum victi à Camillo. II. 173.
Sutrium. II. 61. ab Etruscis obsessum. I.
191. & occupatum. I. 123. 125. re-
cuperatur per Camillum. I. 123. 126.
Syagrius Notarius. II. 567.
Sybares Cyri in bello comes. II. 611.
Syedris pellitur Pompejus. II. 45.
Syene urbs Ægypti. II. 517.
Sylla Dictator. II. 42.
Catilinæ socius. II. 42.
& Marius Authores belli civilis Ma-
riani. II. 40.
- Cornel.** Sylla suspectus Neroni Massiliam ab-
legatur. III. 242. & occiditur. III.
254.
- F.** Sylla cæditur. II. 47.
- L.** Sylla adversus Mithridatem mittitur. II.
33. Athenas fame ad humanos cibos
compellit. *ibid.* cum Ponticis fœdus init.
II. 33. Eubocum præsidium Mithri-
datis dispellit. II. 33. ex Asia in Ita-
liam redit. II. 41. geminum agmen
Romam invehit. II. 41. Imperium
Rom. vacillare ostendit. II. 33. in ci-
ves furit. II. 41. in Marium sævus.
ibid. legiones circumagit. II. 41. Mi-
thridatem opprimit copiis ejus dissipatis.
II. 33. Pyræi portum subruit. II. 33.
recipit à Nicomede Rege Bythiniam. II.
33. & Cappadociam ab Ario Barzane
ibid. Samnites domat. II. 39. ac de-
let Sulmonem. II. 42.
- L.** Syllæ Jugurtha traditur. II. 32.
- L.** Sylla Quæstor. II. 744. à Boccho ad
res componendas petitur. II. 746. ad
quem Legatus mittitur. II. 745. exer-
citur

- citum Rom. corrumpit. II. 707. quo-
modo militi charus effectus sit? II. 744.
- L.** Syllæ Quæstoris genus, mores, indoles.
II. 744. gesta apud Bocchum. II. 747.
oratio II. 745. periculum & genero-
fitas. II. 746. seqq.
- P.** Sylla Præfectus castris Cæsareanis. III.
504.
- Syllani cum oppidis aliquot ad Vitellium trans-
eunt. III. 290.
- L.** Syllanus *vide* Lamia.
- Sylva Ciminia. I. 191. Litana. I. 358.
- Symmacho in Pontificem electo contradicitur.
II. 215.
- Symmachus Exconsul trucidatur à Theode-
rico. II. 215.
- B.** Papa Episcopis exulibus subvenit.
II. 215.
- Præfectus urbis laudatur. 556.
- Samarites fit Judæorum Profelytus.
II. 266. scripturas ex hebræo
in græcum vertit. II. 266.
- Symplegades scopuli. II. 510.
- Synhorium castellum. II. 455.
- Synmii Probus Imp. interficitur. II. 193.
- Synodum VI. infirmare conatur Philippicus
Imp. III. 629.
- Synodus Chalcedonensis IV. contra Diosco-
rum & Eutychen. III. 626.
- Constantinopolitana VI sub Con-
stantino Pogonato. III. 629.
- Nicæa sub Constantino M. III. 623.
- III. contra Nestorium sub Theo-
dosio Jun. III. 626.
- VII. Nicææ. III. 630.
- Syphaces maurorum Rex. II. 118.
- Syphax Rex Numidiæ. II. 178. Asdruba-
lis filiam ducit, & amicitia Scipionis re-
nuntiat. I. 484. à Scipione ad defe-
ctionem tentatur. I. 492. sed frustra
ibid. bellum infert Masanissæ. I. 486. sq.
quem primo prælio vincit. I. 487. &
altero. I. 487. conciliatur Romanis.
I. 386. 460. è castris magnâ suorum
strage fugatur. I. 493. foedus cum
Scipione pangit. I. 461. quod frangit.
I. 484. Legatos Romam mittit. I. 431.
per Masanissam prælio magno devictus.
I. 387. 494. & captus. I. 495. in
castra Scipionis adducitur. I. 496.
- Syphacis Regis ad Scipionem oratio. I. 496.
exercitus. II. 25. mors. I. 508.
- Sypilus mons. II. 179.
- Syracusæ captæ. II. 72. expugnatae. II.
24. 117. 178. diripiendæ militi tra-
duntur. I. 402. obsidentur. I. 260.
per Romanos. I. 381. 398. pertina-
citer. I. 398. ac tandem expugnantur.
I. 399. viribus æquis cum Cartha-
gine certabant. I. 402. urbs Coryn-
tho potentior. II. 66.
- Syracusana spolia Romam deportantur. I. 405.
- Syracusani. II. 623. de urbe dedenda de-
liberant. I. 400. 401. fraude Hippo-
cratis in Romanos accenduntur. I. 381.
pacem cum Romanis decernunt. I. 379.
per Romanos sæpe victi. I. 260. fe-
ditiosos in urbem recipiunt. I. 381. tu-
multus. I. 379. in exercitu ob Hip-
pocratem. I. 380.
- Syracusæ auxilium ferunt. I. 380.
- Syracusis mœnia, Deorumque ædes reficiun-
tur. III. 61.
- Syria à C. Cassio retinetur. II. 75. Roma-
nis sine bello recepta. II. 49. Vespas-
iano in provinciam redigitur. II. 129.
copiosa viris, armis, opibus. II. 26. di-
minutionem tributi flagitat. III. 162.
domatur ab Octaviano Augusto. II. 8.
fit Romanis stipendiaria. II. 72. M.
Crasso decernitur. II. 74. sub ignavo
Rege infœlix. II. 26. terræ motu va-
stata. II. 690. in provinciam forma-
tur. II. 691. victa Romanos corrup-
pit. II. 37.
- Syriacum bellum sub Rege Antiocho. *vide*
Antiochus & bellum.
- Syriæ Deæ comæ jactantur. II. 39. Rex
Antiochus *vide* Antiochus.
- in* Syriam mittitur Caj. Cæsar Agrippæ filius.
II. 87.
- Syringes Ægypti. II. 517.
- Syrium accolæ Musulanii, & Gætuli. II. 52.
- Syrmienium vico ortus est Decius Imp. II.
135.
- Syromedi. II. 525.
- Syrres. II. 515.

T.

- T**Abæ urbs Pisidiæ in deditionem accepta.
I. 633.
- Tabellarii capti præcisus manibus dimittuntur.
III. 554.
- Tabernæ civitas. II. 453.
- Tabiana insula. II. 525.
- Tabula de Sardinia subacta in æde Matris Ma-
tutæ posita. I. 702.
- XII.** Tabularum Lex ex libris Solonis. II.
114.
- Tabulius ager. I. 513.
- Tacfarinas Dux belli Africani. III. 163. Mu-
sulanorum habetur. *ibid.*

- in Africa bellum instaurat, ac co-
hortem Romanam fundit. III.
174. vincitur. *ibid.*
- mover rursus Africam. III. 176.
188. cæditur. *ibid.*
- Tacfarinatis frater à Romanis capitur. III. 183.
postulatio superba. III. 182. res ge-
stæ. III. 163.
- Tacitus Imperator. II. 137. 152. 409. seqq.
Mucaperem Aureliani Imp. interfectorem
necari jubet. II. 137. vir egregiè mo-
ratus. II. 152. moritur Tyanae. II.
137. ex febre. II. 152.
- Bbbb 2** *Corn.*

- Corn.* Tacitus fato res probat gubernari. III. 205. Historicus. II. 413. Sacerdotio quindecimvirali præditus, & Prætor. III. 214.
- P. Annius Tacitus Imperator.* III. 581. interimitur. III. 621.
- Tages haruspex. II. 498.
- Tagetici libri. II. 468.
- Tagus. II. 29.
- Taifali. II. 472.
- Talicus fluvius. II. 526.
- Tamberlanes Parthorum dux. III. 619. captum Pazaitem caveæ includit, & circumfert. III. 640. ducenta Turcarum millia cædit. *ibid.* quæ gesserit? III. 619.
- Tamesis fluvius. III. 424.
- Tamſapor Dux. II. 456.
- Tanaim attingit Lucullus Scordiscos persequens. II. 33.
- Tanais fluvius. II. 511.
- Tanaquil uxor Tarquinii. II. 14. angustiorum perita. II. 111.
- Tanaus Rex Scythiæ. II. 610.
- Tanetum. II. 218.
- Tanſanæ templum diruitur. III. 149.
- Taniticus amnis. II. 516.
- Tanufius Historicus. III. 5.
- Taphra civitas. II. 525.
- Taprobani. II. 414.
- Tapurii. II. 526.
- Tarchondimotus. II. 43.
- Tarenti origo, situs, & potentia. II. 18.
- Tarentina victoria populi Rom. fortitudinem ostendit. II. 19. 174.
- Tarentinæ arcis descriptio. I. 392. inopia. I. 423. quæ sublevatur à Romanis. I. 395. oppugnatio operosa, sed frustranea. I. 393. vallum, quo ab urbe separatur. I. 392.
- Tarentini. II. 621. agris vastatis cæduntur. I. 227. aliquot ad Annibalem deficiunt. I. 391. de bello, vel pace deliberant. I. 226. insigniter vituperantur. I. 225. Legatos Rom. ludibriis onerant. *ibid.* Luxuriæ, & crapulæ dediti. *ibid.* Pyrrhum in auxilium vocare statuunt. I. 226. 227. prælio Romano se involvunt. I. 225. puniuntur à Romanis. I. 249. Thurinis bellum inferunt. I. 225.
- Tarentinorum inimicitia cum Milone Pyrrhi Præfecto. I. 247. cujus operâ Tarentum Romanis proditur. *ibid.* mores à Pyrrho severe correcti. I. 228.
- in* Romanos indignatio. I. 169. in quos Lucanos dolosè concitant. I. 170.
- superba Legatio. I. 82. à Cof. Rom. risa. *ibid.*
- Tarentinum bellum. II. 18. 174. 257. 258. *vide* etiam bellum.
- Tarentum. II. 61. Annibal peragrat. II. 23. Colonos mittit C. Gracchus. II. 120. fugit Pyrrhus. II. 116.
- proditione capitur per Hannibalem. I. 392. Romanos. I. 436. recipit Fabius Maximus Cunctator. II. 117.
- Tarentus ad Romanos redit. II. 24.
- Tarichæa urbs Judææ in potestatem redacta. III. 116.
- Tarpeja virgo. II. 109. à Sabinis obruitur. II. 110.
- Tarpejus mons occupatur à Tito Tatio. II. 110. Tarpejum Saxum. II. 69. 114.
- Tarquinienſes bellum Romanis inferunt, sed opprimuntur. I. 107. furiali acie facibus armatâ primùm victores, dein victi fugantur. I. 147. Romanos vincunt, captosque immolant. I. 146.
- in* Tarquinienſes acerbè à Romanis sævitum. I. 147.
- Tarquinii bello petunt Romanos, in quo Aruns Tarquinius, & Brutus Cof. mutuis vulneribus cadunt. I. 29. movent aliud Cofs. P. Valerio, & Lucretio. I. 30. *vide* etiam bellum. tamdiu cum Romanis dimicant, donec Brutus Aruntem occidit. II. 15. urbs. II. 11.
- Tarquiniorum bona partim direpta, partim Marti consecrata. I. 28. de revocandis Romam regibus conjuratio suppressa. *ibid.* libido. II. 14. nomen Romanis invisum. I. 27. partes suscipit Porſena Rex Etruscorum. II. 15.
- Tarquinius Collatinus Consulatu fungitur primus. I. 25. quem sponte abjicit. I. 27. suffecto in ejus locum P. Valerio. *ibid.*
- & L. Junius Brutus Consules Romæ primi sunt creati. I. 25. illatum Lucretiæ stuprum vindicant. II. 14. 112. quæ gesserint? II. 14.
- Lucretiæ maritus. I. 24. II. 112.
- Lucius Tarquinii Prisci filius. II. 7. enecat Servium Tullium. *ibid.*
- Sextus L. Tarquinii filius. I. 22. & fugator. II. 7. Lucretiæ pudicitiam expugnat. I. 24. II. 112. occiditur à Gabiis. I. 25. in quos dolos, & Tyrannidem exercuit. I. 23.
- L. Tarquinius conjurationis Catiliniæ index fidem non invenit. II. 714.
- L. Priscus Damarati filius. II. 111. foedus cum Latinis pangit. I. 22. quos sibi conciliat, elocando filiam Mamilio Latinorum principis. I. 21. Latinorum conventum indicit. *ibid.* metu regnum firmat. *ibid.*
- à Romanis exilio multatur. I. 25.
- Rutulos bello petit. I. 24. uti & Volſcos, & Gabios. I. 22. quos fraude Romanis subjicit. I. 23.
- Servium Tullium in generum adſciſcit ex prodigio. I. 17. foſcerum

- cerum suum sepulturâ prohibet. I. 21. templum Jovis Capitolini ædificat. I. 23. triumphasse primus omnium dicitur. III. 586. moritur. II. 7. 13. III. 172. Cumis. I. 34. Tusculi exulat. I. 32.
- L.* Tarquinii Prisci crudelitas. I. 21. infidiæ Turno Herdonio structæ. *ibid.* regnum. I. 16. quod gessit annis. XXV. I. 25.
- L.* Tarquinius Superbus Rex. II. 7. 14. 172. quæ gesserit, quæque fata subierit? II. 7. 14. III. 112. 172.
- Tarquitiani libri. II. 537.
- Tarracii. II. 568.
- Tarracina obsessa. III. 328.
- Tarracinam Romana ducitur colonia. II. 61.
- Tarracius Bassus. II. 565.
- Tarraconenses se Julio Cæsari adjungunt. III. 479.
- Tarraconensium oppidum pæne direptum. II. 136.
- in* Tarraconis maritimis hibernat Cæsar. II. 52.
- Tarrutenus Paternus Prætorio Præfectus. II. 305.
- Tarfa Thracum Dux se interficit. III. 193.
- apud* Tarfum necatur Florianus Imp. II. 137.
- Tarfus oppidum nobilissimum Ciliciæ. III. 530. urbs perspicabilis. II. 438.
- Tasgetius Regulus dolo inimicorum occisus. III. 425.
- Tatienfes Centuriæ. II. 110.
- Tatius Cyrillus. II. 359. *vide* Titus Tatius.
- Taurasini campi. I. 245.
- Jub.* Taurea. *vide* Jubellius.
- Tauri populi. II. 511.
- Taurilia Ludi. I. 657.
- Taurinus efficitur Augustus. II. 150.
- Tauriscus Tyrannus. II. 450.
- Tauromenium. II. 82.
- Taurominitani à Romanis subacti. II. 175.
- Tauropolon Templum Dianæ. I. 751.
- Tauroschythæ. II. 289.
- Taurus Dux terrestrem Cæsaris exercitum regens. II. 83. mons. II. 119. 638. Præfectus Prætorii. II. 500. exilio mulctatur. II. 507. Quæstor. II. 441.
- Tausius Pertinacem Imp. occidit. II. 312.
- Taximagulus Regulus in Britannia. III. 425.
- Tectisago. II. 263.
- Tectosagi cæsi, fugatique castris direptis pacem petunt. I. 638. fraudulenter Cof. aggressi fundantur. I. 637. Legatos ad Cof. Rom. mittunt. I. 637. montes incolunt. II. 26. qui, & unde? I. 634.
- Tedius Cof. designatus territus minis Augusti se præcipitat. III. 25.
- Tegea urbs. II. 57.
- Teji Oratorem ad Romanos mittunt. I. 616.
- Tejorum agros Æmilius invadit. *ibid.*
- Telamon Salaminæ Rex. II. 4. accipit in concubinam Hesionam Laomedontis sororem. II. 4. Teucris pater. II. 57.
- Telephus. II. 299.
- Telefia urbs ab Hannibale capta. I. 331.
- Telefinus Samnitum Dux Campaniam populatur. II. 41. opprimitur. *ibid.*
- Telefinus frater C. Marii filii. II. 70. Pontius Dux. II. 67. Samnitum. II. 115.
- Telluri Deæ Templum voveretur. I. 250.
- Tellus Dea placatur à Sempronio contra Picentes. II. 19.
- Temenus. II. 570. Dux. II. 57.
- Sex.* Tempanii generositas, & virtus. I. 91. 92. modesta responsio, dum interrogabatur de Cof. negligentia. I. 92.
- Tempe in Theßalia saltus transitu difficilis. I. 736.
- Tempesta classem Romanam vexans. I. 505. prope obruit. I. 523. in Campania. III. 273. incommoda. III. 477. insolita. I. 685. Bastarnas domum compellit. I. 688. naves Romanas dilacerat. III. 419. orta prælium navale impedit. I. 268. Pænorum ac Romanorum acies diremit. I. 411. sæva exercitum Annibalis vexat. I. 323. prope demergit classem Antiochi. I. 553. Romanos ex Germania reduces exagitat, ac penè delet. III. 158.
- Thesauros Proserpinæ ablatos in vicina fano littora refert, Pyrrhi naves deperdens. I. 244.
- Templorum apud Romanos usus, & abusus. II. 707.
- Templum Aio Locutio erigitur. I. 119. Æsculapii. I. 220. II. 114. Apollini exstruit Cæsar. II. 82. D. Claudii à Nerone destructum restituitur à Vespasiano. III. 112. Flaviæ Gentis exstructum à Domitiano. III. 120. fulmine tactum. III. 123. Fortunæ muliebri quâ occasione ædificatum? I. 41. Pacis exstructum à Vespasiano. III. 112. primum Romæ à Romulo sacratum Jovi Feretrio. I. 6. struitur in Hispania Augusto. III. 154. Tiberio in Asia decretum. III. 187. in Hispania petium. III. 190.
- Tenedus fluvius. II. 509.
- Tenum insulam Græci occupant. II. 58.
- Tencteri de Germanis conqueruntur. II. 36. Germani. III. 361.
- Tencterorum Legati ad Ubios. III. 344.
- Tencteros invadit Drusus. II. 51.
- Teredona urbs. II. 523.
- Terentii cujusdam libri Sacra continentes cremantur. II. 110. Ducis scelera. II. 584. P. Afri

- P.* Afri vita. III. 132. scripta, & mors. III. 132. 133.
- Terentilla Lex. I. 54. 55.
- C.* Terentillus Arfa Trib. Pl. Consules apud plebem criminatur. I. 54.
- Terentium Gentianum suspectum habet Hadrianus Imp. II. 282.
- Terentius Comicus. II. 62.
- Pistor Tusciae corrector. II. 556.
- Varro. *vide* Varro.
- A.* Varro Praetor. I. 661. ob res in Hispania bene gestas ovans Urbem ingreditur. I. 676.
- M.* accusatur ob amicitiam Sejani. III. 203. libere se defendit, & absolvitur accusatoribus damnatis. *ibid.*
- Q.* Culleo Corneliae Familiae amicus. I. 647. pius in P. Scipionem demortuum. *ibid.* L. Scipionem peculatus damnat. *ibid.* Scipionem triumphantem pileatus sequitur. I. 508.
- Tergestes. II. 89.
- Termes in fide Romana. II. 42.
- Termessus mulctata. I. 633.
- Terminus Deus. II. 14.
- Terra Mater. II. 137.
- Terrae motus. I. 702. 572 675. diversis in locis. II. 467. durante praelio nec à Punicis, nec à Romanis animadversus. I. 329 ingens in Asia. III. 163. Romae diuturnus. I. 587. unde causentur? II. 467.
- Terram Matrem osculatur Brutus. II. 112.
- Terror insignis apud Romanos. III. 152. Romae ob defectionem Galliarum. III. 178.
- Tertrionensis civitas. II. 211.
- Tertullingi. II. 212.
- Terrullus. II. 298. Cof. perit. II. 206.
- Teselinus sub signis habet Samnium, & Lucaniam. II. 39.
- Testamenta rescissa per Caligulam. III. 65.
- Testamentum Augusti. III. 40.
- C. Julii Caesaris apertum, & recitatum. III. 17.
- Testimonia quaedam de C. Julii Caesaris orationibus. III. 566. seqq. scriptisque aliis. III. 567. seqq.
- Tetropharmacum. II. 286.
- Tetrici Tyranni. II. 393.
- Tetricus Imperium affectat. II. 136. provehitur ab Aureliano Imp. II. 152.
- filius Caesar. II. 136. vincitur ab Aureliano. Imp. II. 137. inque triumphum ducitur. *ibid.*
- Tatrinus latro. III. 64.
- Teucer alter Hesione filius. II. 4. non recipitur à patre Telamone. II. 57. Salaminam condidit alteram. II. 4. 57.
- Teuchira urbs. II. 517.
- Teuta foemina animi impotens Illyrici regni administratrix. I. 297. de pace ferio deliberat. I. 298. inconstans. I. 297. 298. Iffam obsidet. I. 297. regni administrationem abdicat. I. 298. Rhizonem opp. se confert. *ibid.*
- Teutana mulier. II. 22.
- Teutobodus Dux Cimbrorum. II. 181.
- Teutoburgiensis saltus Variana clade infamis. III. 150.
- Teutomenes protector domesticus. II. 444.
- Teutones Rhenum transcendunt. II. 65.
- Romanos fundunt. II. 66. Romanum Imperium inundant. II. 596. vincuntur. II. 121. à C. Mario Cof. II. 66.
- Texena uxor Agathoclis pia in maritum. II. 664.
- Thabenenses Julio Caesari se subjiciunt. III. 547.
- Thala urbs capta. II. 738.
- Thalassius. II. 109. 513. Praetorii Praefectus. II. 432.
- Thalenses se cum thesauris suis igne absumunt. II. 738.
- Thalestris Amazonum regina. II. 615. concubitus Alexandri M. experit, & obtinet. II. 641.
- M. Juv.* Thalna. *vide* Juvenius.
- Thapfixani mulctati. III. 551.
- Thapfos. II. 46.
- Thapsum urbs capitur. I. 486.
- Thasus insula. II. 509.
- Thaumaci acriter, frustra tamen oppugnati. I. 527. capti. I. 597. unde dicti? I. 527.
- Theatrum Augusti, & Pompeji à Caligula absolutum. III. 61.
- Thebae caput Boeotiae. I. 540.
- compescuntur. II. 25. destructae. II. 637. Phthionicae frustra à Romanis tentatae. I. 541. sine deditione per Romanos receptae. I. 722. veteres, earumque opulentia. III. 165.
- Thebais. II. 392.
- Thebani Oratores Atheniensibus cedunt. II. 62. vincuntur. II. 637.
- Thebanorum constantia. II. 633. decretum pro Romanis contra Perseum. I. 716. seditio. I. 716.
- Thebes ager opulentus per Antiochum vastatus. I. 613.
- Themis Dea. II. 497.
- Themiscyraei luci. II. 510.
- Themiscyrii. II. 614.
- Themistius Syracusis interfectus. I. 378.
- Themistoclem Aemilius aequat. II. 26.
- Themistocli dono datur Lampasum. II. 509.
- Themistoclis continentia. II. 590. gloria. II. 617.
- Theoclia Alexandri Imp. Soror. II. 365.
- Theoclius Scriptor Caesarianorum temporum. II. 402.
- Theocritus Satelles. II. 271.
- Theodahatus Rex Gothorum in Italia. II. 272.
- Theodatus regnum Gothorum invadit. II. 216. strangulat Amalasium Athalarici matrem. *ibid.* moritur. *ibid.*
- Theodericus Junior Wisigothorum Rex. II. 211. Arrianos tueretur. II. 215. crudelis.

- delis. *ibid.* Italiae imperat. II. 213.
 Trafillam, & Buſam reges vincit. *ibid.*
 geſta. II. 214. à Zenone honoratur.
 II. 213.
 Theodiodus. II. 214.
 Theodora Conſtantio Cæſari traditur à Dio-
 cletiano. II. 152.
 Imperatrix prudens. III. 634.
 Sacrilega à filio monaſterio inclu-
 ditur. III. 631. Silverium Pa-
 pam in exilium pellit. II. 217.
 Theodoricus Rex fœdere Romanis jungitur.
 III. 602.
 Gothorum Rex occumbit. II. 209.
 in pugna. III. 602.
 Oſtrogothorum Rex XXX. Gallo-
 rum Millia cædit. III. 605. Jo-
 annem Pontificem carcere con-
 ſumit. *ibid.* Odoacrem fu-
 gat, capit, & excarnificari jubet.
 III. 604. Romæ ſummo plau-
 ſu excipitur. *ibid.* ſubitâ mor-
 te perit. III. 605.
 Strabo Romam petit armatus. II.
 212.
 Theodoro Imperium prædicatur. II. 573.
 læſæ Majeltatis crimen capto imponitur.
 II. 574.
 Theodorus Archi-Epiſcopus mittitur ad con-
 vertendos Britannos. II. 223. decep-
 tus oraculo punitur. II. 156. 204.
 Hæreticus. II. 228.
 importunus vir Conſularis. II. 215.
 Laſcar Tyrannus Orientis Petrum
 Antiſiodorenſem Imp. prodito-
 riè necat. III. 636.
 Theodoſia civitas. II. 511.
 Theodoſii Imp. parens Theodoſius Chriſtia-
 nus. II. 202. debellat Thirmum.
ibid. glorioſâ morte perit. *ibid.*
 Theodoſius Arcadii filius Imp. Orientis. II.
 207. III. 601. 626. contra Wandalos
 bellum movet. II. 208. vicennalia
 edit Conſtantinopoli. III. 602. victor
 Hunnorum. *ibid.* moritur. II. 208.
 ex febr. III. 602.
 Atramytenuſ Imperium cum vita
 monaſtica commutat. III. 630.
 Imperator. II. 156. 225. ab
 Ambroſio Epiſcopo caſtigatur.
 III. 624. ab Anatolio Epiſ-
 copo baptizatur. II. 269. Au-
 guſtus pronuntiatur à Gratiano.
 III. 600. 624. Chriſtianus. II.
 203. gravi prælio vincit
 Anaſtaſium. II. 225. Magi-
 ſter equitum felici ſucceſſu. III.
 600. Maximum Tyrannum
 opprimit. III. 600. 624. re-
 ſtaurat imaginem, in qua S. Sy-
 nodus erant depictæ. II. 225.
 Tyrannos vincit. II. 156. 204.
 obit filiis in conſortium Imperii
 lectis Mediolori. III. 601.
 Theodoſii Imp. devotio ſingularis. II. 204.
 doctrina mediocriſ. II. 156. felix ex-
 peditio contra Euginium Tyrannum. III.
 600. 624.
 geſta. II. 156. 203. indoles. II.
 156.
 laus. II. 204. ſingularis. III.
 601. 624.
 mors, & ſepultura. II. 157. 202.
 virtutes. II. 204.
 Magiſter equitum. II. 579.
 Dux. II. 559.
 Theodotion ſcripturas græcas latino donat.
 II. 266.
 Theodorus contra Poſtumium Imp. II. 380.
 fuga & morte conſumitur. II. 45. Præ-
 fidaliſ Hierapolitanus. II. 515. ur-
 bium Baſtrianarum Præfectus Regem ſe
 jubet appellari. II. 692.
 Theognis poëta. II. 574.
 Theolaiphus Comes. II. 505.
 Theondas Summus apud Samothracæ Magi-
 ſtratus. I. 755.
 Theophanes amnis. II. 511.
 Theophani Mirylenæo defuncto cœleſtes ho-
 nores tribuit græca adulatio. III. 205.
 Theophania Nicephori Imp. uxor, marito
 infida. III. 633.
 in Theophanis gratiam quibusdam vinctis
 reſtituitur libertas. II. 67.
 Theophilus Conſularis Syriæ. II. 437. 452.
 Imp. Iconoclaſta. III. 631. mor-
 bo Dyſenteriae perit. *ibid.* quæ
 geſſerit? *ibid.*
 Theopompus Hiſtoricus. II. 512.
 Theramenes trucidatur. II. 625.
 Thermæ Diocletiani, & Maximiani exornatæ.
 III. 587. Severianæ. II. 320.
 Thermania mater Theodoſii Imp. II. 156. 203.
 Thermo impudiciæ arguitur. II. 123.
 Thermodon fluvius. II. 510.
 Thermodoontis fedes. *ibid.*
 Thermopylæ. II. 26. unde ſic dicantur?
 I. 597.
 Thermopylarum juga. II. 118. Saltûs ſitus
 & deſcriptio. I. 597.
 Thermus Umbriâ pellitur à Cæſare. II. 44.
 M. Prætor C. Julium Cæſarem coronâ
 civicâ donat. III. 4.
 Thervingi. II. 596. 189.
 Theſpiæ civitas. II. 618.
 Theſprotia regio. II. 57.
 Theſſali à Perſeo laudari, & donati. I. 721.
 Romanorum captivi. II. 19.
 Theſſalia à Theſſalo ſic dicta. II. 58. ex
 omni colluvione, & confuſione in for-
 mam tolerabilem a T. Quintio redacta.
 I. 571. nobiliſ à decretoria pugna
 Cæſarem inter, & Pompejum. II. 45.
 penè à Sociis Rom. ſubacta. I. 530. pe-
 ritur à Cæſare. II. 76. Romanis ſub-
 ditur. II. 8.
 Theſſaliæ caſtella vaſtantur. II. 45. fines
 ab Ætolis vaſtati. II. 530. urbes va-
 riæ ab Antiocho captæ. I. 595.
 Theſſaliam Thracæ veniunt. II. 33.
 Theſſalonica oppugnatur. I. 738. relin-
 quitur. *ibid.*

- Thessalonice Regina à filio suo occiditur. II. 652.
- Thessalonicenses. II. 398.
- Thessalorum concilium. I. 714. discordiæ intestinæ. I. 705. & aliorum querelæ de Philippo. I. 658. Legati ad Antiochum. I. 595.
- Thessalus Herculis filius. II. 58.
- Thesprotius. *ibid.*
- Theffander. II. 100.
- Theudatus Rex occiditur. III. 605.
- Theudebertus Rex Francorum. II. 218.
- Theutobochus Rex capitur. II. 32.
- Theutomatus Rex Nitiobrigum bellat contra Romanos. III. 446. ferè ab iis capitur. III. 448.
- Theurones vincit Marius. II. 32.
- Theutonicum bellum. *vide* bellum.
- Thilfaphata. II. 543.
- Thilura castra. II. 529.
- Thiodamas. II. 514.
- Thiodem Theodericus statuit Athalarici tutorem. II. 216.
- Thiodimer Walamiris frater regia jura suscipit. II. 213.
- Thiodimeris filius Theodericus. *ibid.*
- Thioxenus Præfectus Achæorum. I. 546.
- Thirmus Rex. II. 202.
- Thisamenus Orestis filius. II. 57.
- Thmuis urbs. II. 517.
- Thoas. II. 100. Ætolorum Prætor confilia molitur contra Romanos. I. 578. 585. Princeps. II. 26. præcipuus belli author. I. 585. Romanis quantum infensus. I. 589. tentat Chalcidem frustra. I. 586. 587. verbis speciosis spem Antiochi inflat. I. 588.
- Thorius, & Domitius. II. 42.
- Thracæ Amphipoli fraude excluduntur. I. 751. contra Romanos rebellant. II. 33. 50. III. 192. & Macedones contra eosdem insurgunt. II. 27. funduntur. III. 192. inopiâ, & discordiâ premuntur. III. 193. populares suos cædunt. *ibid.* prædâ graves abeunt multis cæsis. I. 642. sarcinas, & impedimenta exercitus Manliani invadunt. *ibid.* vincuntur à L. Pisone. II. 51. Romanis. II. 8.
- Thracia à Gallis vastatur. I. 743. diffidet. III. 166. divisa. *ibid.* in formam provinciæ redacta. III. 112. rebellat. III. 177. supprimitur. *ibid.* vastatur à Bulgaris. II. 214.
- Thraciæ Rex Rhœmetalces. II. 90.
- Thraciam appellit Æneas. II. 102.
- Thraciarum descriptio. II. 509.
- Thracicum bellum. II. 86. *vide* etiam bellum.
- Thracum apparatus bellicus. I. 749. ferocitas. II. 33.
- P. Thraseas accusatur. III. 274. liber in dicendo, & constans. III. 253. 261. nec minuta negligit. III. 242. ob adulationes aliorum Senatu exit. III. 247. prohibetur aditu Cæsaris. III. 261. moritur generosè. III. 276.
- Thraso familiaris Hieronymo Syracusarum Regi innocens condemnatur. I. 371.
- Thrasylbulus. II. 626.
- Mathematicus. II. 358.
- Thrasymenus lacus. I. 328.
- Thrauli Romanis insidiantur; cæduntur, & fugantur. I. 642.
- Thucydides. II. 482.
- Orator. II. 72.
- Scriptor. II. 527.
- Thurini ad Annibalem deficiunt. I. 395. fidem Romanam confugiunt. I. 223.
- Thurinorum fraus in Romanos. I. 395.
- Thurinum Colonia Latina deducitur. I. 577.
- Pœnis deditum. I. 395.
- Thurios populantur Spartacii. II. 40.
- Thurium urbs. II. 641.
- Thusci stant pro Pontifice. II. 225.
- Thyana obsessa. II. 405.
- Thyaneus Apollonius. II. 505.
- Thydri oppidum. II. 134.
- Thynia regio. II. 510.
- Thyrio excluditur Antiochus. I. 596.
- Tibareni. II. 510.
- de Tiberi coercendo confilia Romæ. III. 154.
- Tiberii Claudii Neronis adversa. II. 95. anceps cura in tumultu Romano. III. 161.
- in Archelaum dolus. III. 162.
- callida oratio. III. 172.
- constantia in morte Drusi. III. 185.
- crudelitas. III. 205. maxime in Drusum Germanici filium defunctum, & Agrippinam. III. 205. 206.
- dictum de Caligula. III. 59. expeditiones variæ. III. 44.
- filius Drusus. III. 43.
- gesta. II. 144. ad Rhenum. III. 46. Rhodi. III. 44. seqq.
- humanitas, cura, & amor in milites. II. 90. infantia, & pueritia. III. 43. laudes congregatæ. II. 93. seqq.
- locus, & tempus nativitatis. *ibid.* mortis. III. 55.
- post virilem togam adolescentia. III. 43. rudimenta officiorum civilium. III. 44. Secessus ex Urbe, ejusque causæ. *ibid.*
- statura, & forma. III. 54.
- studia. III. 55.
- testamentum, & funus. III. 56.
- triumphus. II. 86. vaticinium de Galba. III. 205. vita privata Romæ, & adoptatio. III. 45.
- uxor Agrippina. III. 43. alia Julia Augusti filia levicula. *ibid.*
- Tiberina insula, unde? I. 28.
- Tiberinus amnem repressit. II. 11. in Albula flumine mersus est, à quo Albula nunc Tiberis vocatur. II. 6. 104. reliquit Agrippam. II. 6.
- Tiberis amnis ultra solitum auctus Romam vastat. I. 292. Euphrates olim dictus. II. 15.
- exundans. I. 581. 638. III. 293. cum.

cum insigni detrimento Urbis.
 III. 154. II. 148.
 inundans agros. I. 373. ponte
 sublicio infertur ab Anco Mar-
 tio. II. 7. 13. transiatur ab
 Horatio Coclite. II. 15.
 unde sic dicatur? I. 4.
 Tiberius Alexander Praefectus Aegypti primus
 in verba Vespasiani legiones adegit. III.
 111.
 Claudius Nero ad Capreas diver-
 tit. III. 196. adversatur Sila-
 no. III. 181. adulationes non
 patitur. III. 47. adulationis
 virium Primoribus exprobrat.
 III. 181.
 Armeniam in potestatem populi
 Rom. redigit. II. 86. asper
 in Hortalum. III. 160. seqq.
 astuti, libidinosi, atrocis ingenii.
 II. 126.
 bellum ciēt in Campania. II. 81.
 Delmaticum gerit. II. 90. &
 Pannonicum. II. 86.
 caldus biberius mero dicitur ob
 vinolentiam. II. 144. III. 49.
 Cappadoces subigit. II. 126.
 cohortes Praetorios in castra re-
 digit. II. 126.
 contra filios Germanici à Sejano
 instigatur. III. 187. crimen
 laesae Majestatis atrociter exercet.
 III. 52. 153.
 cuncta fato agi persuasus. III. 55.
 curam rerum deprecatur, sed pa-
 rum ferid. III. 186. abjicit.
 III. 49. cur Rhodum secesse-
 rit? II. 86. cum gaudio à
 militibus recipitur. II. 88. de
 successore ambigit. III. 210.
 digreditur à Neapoli. II. 81.
 dimittere cogitur Agrippinam
 uxorem. III. 43.
 diffidet cum Julia. III. 44. diffi-
 mulat suorum clades. III. 197.
 erga uxorem adulteram officium
 lenitatis exercet. III. 44. &
 ovans, & curru Urbem ingre-
 ditur, primus triumphalibus
 ornamentis honoratus. III. 44.
 exercitum habet numerosum, quem
 dimittit. II. 90. factum Ger-
 manici improbat. III. 165. fi-
 lium pro rostris laudat. III. 186.
 fugae parentum socius. III. 43.
 Gallos confirmat. II. 92. Ger-
 maniam domat. II. 86.
 Germanicum laudat. III. 149. fa-
 vens ei ad speciem. III. 161.
 Getulos comprimit. II. 126. graeco
 sermone abstinet. III. 55.
 Imperator. II. 144. infirmatur.
 III. 55. sed & morbum dis-
 simulat. III. 210.
 in Germaniam mittitur. II. 88. 92.
 pariter & Orientem. II. 86.

iter in Germaniam simulat. III.
 148. & Gallias. III. 178.
 Juliam uxorem impudicitis infa-
 mem inedia; Sempronium Grac-
 chum adulterum ferro necat. III.
 149. cui mortuae parum æ-
 quus. III. 199.
 laudatur. II. 85.
 liberalis. III. 195. 204. 210. in
 quosdam, severus in alios. III. 163.
 liberos Germanici Patribus com-
 mendat. III. 185. 186. liber-
 tatis speciem inducit. III. 48.
 litteras ad Senatum mittit de lu-
 xu non coërcendo. III. 179.
 Liviam indirectè negat Sejano.
 III. 191. luxuriæ deditus
 clam, sed fœdè. III. 201.
 Magistratus percurrit. III. 44. ma-
 lorum suorum summam Magistra-
 tui per litteras profitetur. III. 54.
 Maroboduum Marcomannorum
 ducem aggreditur. II. 89. mo-
 destiam simulat. III. 153. 141.
 142. munificus in populum,
 & militem; in Senatores parcus.
 III. 50.
 non sincerè amat Juliam suam,
 quare? III. 181.
 novi juris repertor. III. 159.
 novem annos natus pro rostris de-
 clamat. III. 45. offenditur gene-
 rositate Agrippinae. III. 152.
 omnium, quas adit, gentium
 victor. II. 88. opera publica
 negligit. III. 50. orbatus fi-
 liis secessum Campaniæ petit. III.
 49. inde Capreas divertit.
ibid. Pannoniam pacat. II.
 90. Parthis, & Armenis Re-
 ges dat. III. 155. Patrem
 Augustum consecrat. II. 93.
 paulatim Principem exercet. III.
 48. pietatem Germanici in
 defunctos improbat. III. 151.
 pius in superos. III. 163. Pom-
 peji theatrum exstruit. III. 182.
 populum ob funus Germanici
 lugentem erigit. III. 171. po-
 testatem Germanici coërcet per
 adjunctionem æmuli. III. 162.
 Praefides rarè mutare solitus qua-
 re? III. 154.
 quare Callipedes vocatus? III. 49.
 quomodo iram dissimulare po-
 tuerit? III. 159. Regi Cap-
 padocum Archelao invisus, qua-
 re? III. 161. revocat Ger-
 manicum ex invidia, etsi sub
 prætectu honorum. III. 159.
 Rhætos, Vindelicosque aggredi-
 tur. 86. Rhodo revocatur Ro-
 mam. III. 45. quò abit. II.
 87. Româ discedit paucis
 comitatus, & quare? III. 194.
 Seditiones militum sedat. II. 93.
 Seja-

- Sejanum Aelium inter amicos habet præcipuum. II. 94. à quo dementatus. III. 184.
sententiam Galli de Comitibus rejicit. III. 160. quæ tamen ordinat. II. 93. in Silanum mitigat. III. 182. uti & Senatus in Pisonem. III. 173.
speciosa nomina averfatur. III. 169. sublevat Sardonios terræ motum passos. III. 163. Successor Augusti destinatur. II. 93.
Templum Augusto patri molitur. II. 94. sibi strui vetat oratione egregia. III. 191.
in terrore publico securus. III. 178. Româ cedit. III. 175.
Tiberio Cl. Druso moriens favet. III. 72. Tribunitiam Potestatem capit. II. 86. atque ab Augusto adoptatur. II. 87. Druso petit, & obtinet. III. 180. Triumphum differt. III. 45. sed agit. II. 92. III. 46.
varia severè ordinat. III. 48. externas caerimonias compescens. *ibid.* seqq.
varius ingenio. III. 174. pertinaciter sævo. III. 208. extinguitur ex insidiis. II. 144. in villa Lucullana Anno ætatis. LXXVIII. Imperii. XXIII. non sine vi Macronis. III. 211.
Tiberio Claudio Neroni arcus marmoreus erigitur à Claudio Cæsare. III. 73. à Caligula venenum dicitur porrectum. III. 59. honores, & triumphis decreti. III. 45. sævitia exprobat. III. 53. testimonium præclarum datur ab Augusto. III. 46. vota declamantur. II. 95. describitur. III. 211.
Tiberius Constantinus Cæsar Christianus. II. 219. Imperator Orientis. *ibid.* munificus in pauperes. *ibid.* Narsetis Thesauros, aliumque invenit, inde in pauperes magis liberalis. *ibid.* quâ indole fuerit, & morte obierit? II. 220.
frater Caligulae ab eodem inopinatò enectus. III. 62.
Imp. à Justino adoptatus. III. 606. 627. quæ gesserit contra Longobardos, & Persas? III. 606. moritur. *ibid.*
Nero. *vide* Nero.
Silvius. II. 104.
Tyrannus post Leonem Imperium invadit, & jugulatur. II. 224.
Tibicines Censorio edicto irritati Romam relinquunt, sed astu per Tarentinos revehuntur. I. 189.
Tibullus Poëta Romanus. II. 72.
Tibur secessus Hadriani Imp. II. 131. suburbanum. II. 15. Latinorum Colonia. II. 104.
Tiburtes Gallis confederati cæduntur. I. 144. 147. ad mœnia Romana. I. 145.
Tiburibus bellum indicitur à Romanis. I. 143.
Tichobaten in ludis exhibet Carinus Cæsar. II. 427.
Ticiensis Episcopus Epiphanius. II. 212.
Ticinus fluvius. II. 23. 118.
Ticinum oppidum. II. 136. rapitur ab Hunnis. II. 210.
apud Ticinum P. Scipio vincitur. II. 117.
Tifata mons. II. 69. Capuæ imminens. I. 409.
Tigavia. II. 580.
Sofonius Tigellinus accusator plurium. III. 254. seqq. crescit quotidie. *ibid.* infamis vitâ. III. 291. noxæ permissus, quia æqualiter omnibus odiosus. III. 290. præficitur Prætorio à Nerone. III. 253. præsecat sibi jugulum novacula. III. 291.
Tigillum Sororium, undè sic dictum? II. 110.
Tigranes Armeniæ proficitur sub Nerone. III. 249. Armenorum Rex contra Romanos sollicitatur à Mithridate. II. 685. in Regem petitur à Syris. II. 690. non diuturnus. III. 155. pacificus. II. 690. Romæ damnatur. III. 209. supplex jussu Pompeji regnat. II. 39. in regnum impositus à Tiberio. III. 155. vincitur à Cn. Pompejo. II. 72. L. Lucullo II. 71. 290. urbem Parthorum principem vastat. III. 258. eorumque fines depopulatur. III. 257.
Tigrani regnum Armeniæ restituit Tiberius Nero. III. 44.
Tigranocerta urbs maxima Armeniæ. II. 165. in fidem recipitur. III. 249. occupatur à Tigrane. III. 258. tentatur à Parthis frustra. *ibid.*
Tigrides. II. 289. in ludis sæcularibus. III. 579.
Tigurini fugâ dilabuntur. II. 33.
Tigurinum bellum. *vide* bellum.
Timagenes scriptor græcus. II. 450.
Claud. Timarchus Cretensis accusatur. III. 261.
Timasitheus religio. I. 112.
Timasitheo gratiam referunt Romani. I. 277.
Timochares Pyrrho Regi familiaris, eundem veneno tollere paratus. I. 238.
Timocrates Pellenensis Argis ad tempus præfectus. I. 565. ob mite regnum ab Argivis fide datâ dimissus. I. 568.
Timogenes Dux Palmyrenus. II. 398.
Timolaus Rhetor, & Tyrannus. II. 394. Zenobiæ filius. II. 382.
Timoleon cum Carthagenensibus feliciter pugnat. I. 254.
Tingitanica provincia. II. 162.
Tios civitas. II. 510.
Tipata. II. 580.
Tiphys. II. 510.
Tiposa opp. II. 579.
Tiridates Armeniæ Rex à Tiberio destinatus. III. 207. Armeniam palam invadit. sed prælium cum Romanis vitat. III. 239. coronatur. III. 209. excipitur magnificè à Nerone. III. 83. ignavus ad peri-

- pericula hosti cedit. III. 209. Legatos mittit ad Corbulonem. III. 239. cui sub prætectu colloqui infidiatur. III. 240. morâ res suas corrumpit. III. 209. octingena nummum millia diurna à Nerone accipit. III. 87. pellitur à Parthis. III. 580. prosper in initio. III. 209. Romam venit. III. 275. detractumque sibi diadema Neroni subjicit. III. 262. faniora capit consilia. III. 262. Vo-legefem exstimulat, à quo fuerat coronâ insignitus. III. 258. Parthorum Rex ad Cæsarem fugit. II. 694.
- M.** Tiro ignominiosè à Cæsare dimittitur. III. 543.
- Tisæus mons. I. 455.
- Tisdra opp. III. 547.
- Tisdritani mulctati. III. 551.
- Tifias. II. 586.
- Tiffafernes Lydiae Præfectus. II. 623.
- Titii adolescentes duo nobiles interfecti. III. 538.
- Titianus orator præclarus. II. 365. pro-feribitur. II. 281.
- Salv.** frater Othonis copiis præfectus. III. 299. imprudens. III. 302.
- Titius Sex. ad Cæsarem transit. II. 83. Pompejum jugulat. II. 82. inde in se odium populi concitat & pellitur. *ibid.*
- Q.** Titurii Sabini Legati consilia, & gesta. III. 411. 425. 426. mors violenta. III. 427.
- Titurio Sabinus Legatus perit. II. 36.
- Titurius Legatus. II. 185.
- Titus Aurelius Fulvius. *vide* Aurelius.
- Tatius. II. 109. Dux Sabino-rum. II. 6. & Rex. I. 6. Capitolium capit. II. 6. inde à Romulo pellitur. *ibid.* cui reconciliatur. II. 7. 12. cum eo commune obtinens impe-rium. *ibid.* montem Tarpe-jum occupat. II. 110. moritur, à Laurentibus enectus. II. 7. 12.
- Tyrannus occiditur. II. 396.
- Vespasianus adipiscitur imperium. II. 129. 146. Amphitheatrum perficit. II. 129. Bere-nicen conjugem dimittit. II. 146. Cæcinam Consularem occidit. II. 146. deditus studiis. *ibid.* in se conspirantes tuetur. II. 129. Judæam excindit. II. 265. po-terestates, ait, fato dari. II. 129. 146. queis dotatus virtutibus? II. 146. 147. vocatur gene-ris humani deliciae. II. 129. pe-rit omnium luctu. II. 129. 147. *vide* etiam Vespasianus.
- Veturius *vide* Veturius.
- Tochari. II. 526.
- Togæ pictæ. II. 14.
- Togonii Galli sententia adulatoria à Tiberio refutata. III. 202.
- Tolbiacum. III. 348.
- Tolerum capitur. I. 581.
- Tolistoboji in Olympum montem fugiunt. I. 635.
- Tolistobojorum origo, gesta, & sedes. I. 634.
- Tolosa. II. 209. 212. urbs. II. 451.
- Tolostobogi montes inhabitant. II. 27.
- Tolumnius Rex Veientium. II. 173. in bel-lo necatur. I. 84. 85. *vide* etiam Lar-tes Tolumnius.
- Tomii urbs. II. 511.
- Tomos subigunt Romani. II. 163.
- Tomiris Scytharum Regina. II. 523. Cy-rum Regem trucidat. II. 612.
- Tonitrua timet Tib. Nero Cæsar. III. 55.
- Tonfores ab aula Juliani moventur. II. 508.
- C. Toranius Tutor Augusti, ab eodem pro-scribitur. III. 25.
- Toringorum Rex Ermenfredus. II. 214.
- Toron à Romanis frustra oppugnatur. I. 738.
- Toronem urbem capit Philippus Macedonum Rex. I. 456.
- Torquati, unde sic dicti? *vide* Manlius.
- Torquatus Balearium fretum obsidet. II. 35. *Jun.* Silanus ad mortem adigitur. III. 263.
- L.** Orici Præfectus se dedit Julio Cæ-sari. III. 496.
- Totila Gothorum Rex. II. 217. 273. Italianam vastat, Romam capit. III. 605. trans-fixus gladio interit, superatus cum suis. III. 606.
- Totordanes amnis. II. 511.
- Toxiandria. II. 468.
- Toxotius Senator. II. 365.
- Trabes Imperii insigne. II. 14.
- Trachala quis? II. 154.
- Tractitius quis? II. 150.
- Tragici. II. 62.
- Tragonice civitas. II. 525.
- Trajanus comes. II. 573. 584. laudat L. Domitium. II. 128. Princeps. II. 11.
- Ulp.** Imp. II. 130. 148. adoptatur à Nerva Imp. *ibid.* ab æquita-te; clementia; liberalitate; pru-dentia insignis. II. 148. Da-cos; Sacas; & Sardonios domat. II. 130. Danubio pontem imponit. *ibid.* deducit colo-nias. *ibid.* Hadriani post Imp. promotor. II. 277. seqq. in-stituit cursum vehicularium. *ibid.* laudatur eximie. II. 148. III. 617. optimus. III. 617. Pater Pa-triæ dictus. II. 148. moritur. II. 130. exuritur, humatur, II. 148.
- Ulp.** Trajani Imp. bonitatem Romani princi-pibus apprecantur. III. 617. res præ-clare gesta. *ibid.*
- Trallis foemina Sacerdos. II. 287.
- Tranquilli liber vitam Caligulae continet. II. 307.
- Tranquillina Gordiani Imp. uxor. II. 192.
- D d d d 2 Tran-

- Transalpini à Bojis in auxilium vocantur. I. 294.
 Transcellensis mons. II. 580.
 Transfugarum in Syracusanos rebellio, & cædes. I. 401.
 Transfistila satelles. II. 270.
 Transjugitani. II. 470.
 Transmigratio animarum à Gallis traditur. III. 434.
 Transthebaitani milites. II. 380.
 Transstigitanæ regiones. II. 166.
 Transstila occisor Valentiniani. III. 603.
 Trapezus urbs. II. 510.
 Traiamundus Wandalorum Rex Catholicos persequitur. II. 215.
 Trafila Ætii miles. 211.
 Trafilla Gepidarum Rex. II. 213.
 Traiamundus Valentiniani filiam uxorem ducit. II. 211.
 Trafullus artis Chaldaicæ magister à Tiberio tentatur. III. 205.
apud Trafymentum Flaminus vincitur. II. 117.
 Trafymentus lacus. II. 23.
 Trebatius. II. 587.
 C. Trebarius Julium Cæsarem monet, ut Patribus Conscriptis assurgat. III. 16.
 Trebellianus Tyrannus occiditur. II. 393.
 Trebellicæ præest C. Julius Maximinus. II. 134.
 Trebellienus Rufus suâ manu cadit. III. 208.
 Trebellius Maximus Britanniae præfectus. III. 288.
 Vitellio se adjungit. III. 288.
 Pollio multa scripsit incuriosè. II. 401.
 A. eques Rom. à Pompejo ad Cæsarem transit. III. 557.
 M. Cappadoces rebellantes subigit. III. 209.
 Q. Centurio coronâ murali donatur. I. 427.
 Trebellus Bulgarorum Rex. II. 224.
 Trebia. II. 23.
apud Trebiam Sempronius Longus vincitur. II. 117.
 Trebonia lex. I. 74.
 C. Trebonii cædes. II. 80.
 C. Trebonius cum Sociis Cæsarem necat. II. 77.
 dat pœnas morte. II. 84.
 eques Rom. cum manipulo hostes perrumpit. III. 438.
 Legatus Julii Cæsaris, ejusque clementia in victos. III. 486.
 gesta Massilia. III. 484.
 machina inaudita. III. 486. 487.
 Prætor à seditioso Collega è tribunali dejicitur. III. 498.
 vir moderatus. *ibid.*
 Tremellius Pseudo-Perseum superat. II. 180.
 Trestabernæ castellum. II. 458.
 Tresevi nocturni damnantur. I. 578.
 Treveri urbs. II. 559.
 Treverici tumultus initium, & finis. III. 177.
 Treveri convocantur ab Induciamaro. III. 36.
 equites fugiunt. III. 406.
 ferunt querelas *apud* Julium Cæsarem de Suevis. III. 398.
 palam à Romanis deficiunt. III. 343.
 quâ fortunâ. III. 346.
 per Labienum cæsi, & capti. III. 365.
 plebumque rebelles Romanis. III. 462.
 Trevis exitium imminet. III. 346.
 ignoscitur victoris clementia. III. 347.
 Trevirorum potentia, & molimina. III. 421.
 Triarii in classe Romana. I. 270.
 qui? I. 162.
 unde proverbium: *res ad Triarios rediit? ibid.*
 Triarius oblatum à militibus imperium respicit. II. 311.
 Triballi. II. 181.
 Philippum prædâ spoliant. II. 633.
 Tribunci castellum. II. 462.
 Tribuniciam Potestatem, per se exercet Octavianus Augustus. II. 143.
 Tribuni autoritate L. Quintii Patrum sententiæ se subjiciunt. I. 59.
 decem creantur. I. 62.
 ob prædam venditam Consules damnant. *ibid.*
 Militum. II. 8. 173.
 decem creantur. I. 69.
 & alii decem. *ibid.*
 octo creati cum Consulari Potestate. I. 101.
 primicreati Consulari Potestate. I. 80.
 alii 87. alii 89.
 pulsi à militibus. III. 144.
 selecti à Consulibus. I. 712.
 à populo Lege Atilia. I. 188.
 tertio mense honore abeunt. I. 81.
 abrogantur. II. 174.
 Plebis. II. 8.
 coronam è statua Julii Cæsaris detrahere jubentes, ab eodem potestate privantur. III. 16.
 eorumque in ferendis legibus potestas. III. 657.
 Hibernacula à Romanis primum condita sugillant. I. 102.
 sed egregiè refelluntur ab Ap. C. Crasso Tribuno Mil. I. 102. seqq.
 in Aventino creantur. I. 70.
 Sacrosancti dicuntur. *ibid.*
 stant pro Jul. Cæsare. III. 468. seqq.
 suscitant discordias, delectum, & comitia conantes impedire. I. 97. 99.
 Tribunitia Potestas in quinquennium Tiberio Neroni data. III. 45.
 perpetuatur in Augusto. III. 25.
 Sacrosancta. III. 658.
 seditio causa. II. 38.
 perniciosaque Reip. Rom. II. 712.
 Tribunorum cum Coss. contentio. I. 55. 59. 60.
 plebem seditiosam excitans. I. 56.
 sopita à Cæsone Quintio. I. 55.
 ejusque sociis ac junioribus Patrum. I. 56.
 renovatur. I. 62.
 Plebis conciones seditiosæ. I. 91. 105.
 Tribunus Militum ex plebejis unus, dein plures creati. I. 106.
 Tribus Dux adjectæ. I. 292.
 Metia. II. 118.
 Novæ prioribus additæ. I. 124. 146. 166. 185. 201.
 Romæ una, & viginti factæ App. Claudio, & P. Servilio Coss. I. 34.
 unde

- unde appellata? I. 19.
 Tributorum ingens malum Italiae invecum.
 II. 139.
 Tributum agrè collatum. I. 105. duplex
 Romanis imperatur. I. 361. indicitur.
 I. 99.
 Tricastra urbs. II. 453.
 Tricassini. II. 451.
 Tricensima oppidum. II. 494.
 Tricesimæ civitas. II. 473.
 Tricipitinus cum Collatino, & Bruto in Tar-
 quinios conjurat. II. 112.
vide L. Lucretius.
 Tricoria saltus. II. 451.
 Tridentina juga. II. 32.
 Trigæcini proditores. II. 53.
 Trientius ager. I. 513.
 Trieterica sacra. II. 510.
 Trigetius. II. 208.
 Trinacria. II. 622.
Sanctissima Trinitatis Mysterium Olympius
 Arrianus impugnans, cælitus comburi-
 tur. II. 215. sicut & Barbas Episco-
 pus Arrianus aquâ baptismi subito avo-
 lante confunditur. *ibid.*
 Trinobantes Britannia pop. auxilium Roma-
 norum petunt, & impetrant. III. 424.
 insigni victoriâ superantur à Sueto-
 nio. III. 251. LXX. millia Romano-
 rum cædunt, & fugant. III. 250.
 Trinuntium oppidum. II. 318.
 Trio accusator Drusi. III. 159.
Fulcin. Cn. Pisonem accusat. III. 172.
 Suffragium ad honores in pro-
 missis accipit. III. 173.
Fulcin. Trionis in Tiberium mira libertas.
 III. 208.
 Triphonius Jurisconsultus. II. 359.
 Tripolis. II. 133. angitur præbitione olei,
 & frumenti. II. 141. per Romanos
 recepta. I. 724.
 Tripolitani à Romanis opem petunt. II. 571.
 Tripolitanus ager vastatur. I. 595.
 Triptolemi currus. II. 507.
 Triptolemus frumenti sationem reperit. II.
 616.
 Tritanus vincitur à Firmo. II. 421.
 Trivia lucus. II. 511.
 Triumphalia ornamenta sine difficultate con-
 cedit Claudius Cæsar. III. 76. & Nero.
 III. 84.
 Triumphandi nova consuetudo. I. 297.
 Triumphus acti à M. Aurelio Antonio. II. 131.
 Cæsaris quinque eorumque apparatus.
 II. 77. duo navales. I. 276. *de*
 Macedonia descriptio. II. 27. *Quin-*
 tiani adumbratio. I. 571. quo mo-
 do, & viâ Romam illati. III. 585. va-
 rii. II. 183. ab Augusto decreti. III. 27.
 Triumphus à populo sine Authoritate Senatus
 primò decretus. I. 74. Aureliani Imp.
 II. 407. Diocletiani splendidissimus.
 III. 385. Gallieni Imp. II. 283. in-
 signis de Persis ab Heraclio devictis. III.
 608. L. Lucretio Cos. decretus. I. 55.
 primus de transmarinis. I. 259. *Pro-*
bi Imp. II. 419. quid, & unde, cui-
 que primo obtigerit? III. 586. splendi-
 dissimus Æmilii Pauli. I. 768.
 Triumvralis conspiratio. II. 79.
 Triumviratus Augusti. III. 25. Cæsaris;
 Pompeji, & Crassi. II. 74. Lepidi,
 Antonii, & Cæsar. II. 48.
 Triumviri. I. 51. II. 120. Epulones pri-
 mò creati. I. 553. quid capitales, &
 quare creati? I. 222.
 Trochilos avis. II. 516.
 Troemi qui, & unde? I. 634.
 Trogi Pompeji Historia. II. 609. seqq.
 Majores. II. 696.
 Troja capta à Græcis Agamemnone Duce post
 decennem obsidionem. II. 4. ab Her-
 cule. *ibid.* à Priamo Laomedontis fi-
 lio reparata. *ibid.* armorum insigne
 vulgò scropha, vel sus dicitur. II. 5. un-
 de sic dicta? II. 4.
 Trojani in Italiam veniunt. II. 100. unde
 Ilienses dicti? II. 4.
 Trojus author Trojanorum. II. 148.
 Tropæa à C. Julio Cæsare restituta. III. 5.
 Tropheum Romani victores excitant. III. 158.
 Trophonis specus. I. 763.
 Trofius Aper grammaticus latinus. II. 291.
 Trou Erichthonii filius, filios habuit Ilum,
 & Aslaracum. II. 4. inde Trojani.
ibid.
 Trulla. II. 570.
 Trutungi. II. 397.
 Tryphæna uxor Gryphi. II. 689. foro-
 rem jubet necari, & ipsa necatur. II. 690.
 Trypho regnum Syriæ per scelus invadens
 opprimitur. II. 683.
 Tubusuptum oppidum. II. 579.
 Tudertina urbs. II. 148.
 Tuditanus. *vide* P. Sempronius.
 Tuffa Odoacro se jungit. II. 214.
 Tullia acta in exilium. II. 111. impia in
 patrem. *ibid.* uxor Tarquini Superbi.
 II. 14. marito similis, & ferox. *ibid.*
 Tullia majoris Serv. Tullii filia ambitio. I. 20.
 conjugium. *ibid.* consilia de regno
 invadendo violenta. *ibid.* impietas in
 corpus patris occisi. I. 21.
Sex. Tullii discretio. I. 145. generositas.
 I. 146. laus. I. 145.
 Tullius orator disertissimus. II. 62. Præto-
 rii Præfectus Crispinus dictus. II. 313.
 Valentinus, ejusque gesta & fata. III.
 345. 346. 349.
M. *vide* Cicero.
Servi. censum Romæ instituit. I. 18. in
 generum Regis adsciscitur. I.
 17. primus injussu populi, solâ
 Senatus voluntate regnare cæpit.
 I. 18. accedente ex post po-
 puli consensu. I. 20.
 quæ gesserit? I. 18. 19. II. 7. 14.
 172. Sanctior legum Rom.
 III. 175. trucidatur à L. Tar-
 quinio, postquam regnasset an-
 nis. XLIV. I. 21.
 visum est ejus caput ardere. I. 17.
 Eccc Tit.

- Tit.* Legatus ad Cæsarem pro se, & suis perorat. III. 555.
- Tullus Hostilius Albam urbem solo æquat. I. 14. II. 13. servatis tamen Deorum Templis. I. 14. Albanos Romam de-vehi jubet. II. 13. bellum cum Albanis parat. I. 11. sed fœdere isto res tota singulari certamine inter trigeminos fratres Horatios, & Curiatios dirimitur. I. 11. 12. Coelium montem intra Mœnia claudit. II. 7. fugat Fidenates, & Veientes. I. 13. II. 7. & Albanos. I. 13. Metium Fuffetium equis discerpi jubet. I. 13. II. 13. Sabinos aggreditur, & vincit. I. 14. II. 7. stratus fulmine interit. I. 14. II. 7. anno regni XXXII. I. 14. II. 7. Rex Rom. I. 10. II. 110. 172. Successor Numæ Pompilii. II. 7. 13. 172.
- Att.* Tullus Volscorum Dux. II. 113.
- Tumultus inter Præfidiarios Locrenses. I. 478. Syracusanos. I. 377. in Sardinia. I. 693.
- Romæ obrumorem redivivi Agrippæ. III. 161. callidè sopitur. *ibid.*
- Servilis subito oppressus. III. 189.
- Tuneta. I. 494.
- Tunicæ palmatæ. II. 14.
- Tungri se Gallis associant. III. 345.
- Turbæ Ardeaticæ ob virginis cujusdam nuptias. I. 81. 82. Consules inter, & Senatum. I. 87. de altero Consule plebejo. I. 147. 148. Decemvirorum abdicatione sedatæ. I. 70. Manlianæ. *vide* Manlius.
- Romanæ obæ alienum, earumque occasio. I. 34. 36. 38. 132. seqq. Decemviros, & libidinem Appii Claudii. I. 68. electionem Tribunorum. I. 74. Legem Cassiam agrariam. I. 41. 42. 46. 95. nominandum Dictatorem. I. 98. prædam Vejorum. I. 110. Quæstorum numerum duplicandum. I. 93. Tribunitias Leges Coss. inter, & Tribunos. I. 78. 79.
- suppressæ per edictum Consulare. I. 35. 37.
- tempore C. Claudii, & P. Valerii Coss. I. 57. nonnisi multorum sanguine extinctæ. I. 58.
- Tribunitiæ. I. 60.
- Turcaicum nomen primò sub Mauritio Imp. auditum. III. 628.
- Turcarum arma per Asiam latius evagata sub Constantino Monomacho. III. 634. du-centa Millia à Tamberlane cæsa. III. 640.
- Europæ primò illata arma. III. 637. immanitas capto Byzantio. III. 638. ludibria in effigiem Christi Crucifixi. *ibid.*
- origo. III. 639.
- progressus in Oriente. III. 619.
- res gestæ sub Imp. Orientalibus. III. 639.
- Trudetani alienis armis bellum parant. I. 562.
- Hispanorum maximè imbelles. I. 561.
- in potestatem Rom. redacti venduntur. I. 385. vincuntur. I. 561.
- Turdetanorum Regulus à Pœnis ad Romanos transfugit. I. 459.
- Turduli Gallicani ephemeris. II. 415. spoliantur à Scipione Africano. II. 29.
- vincuntur à Lucullo. *ibid.*
- Turesis Thracum Dux cum suis se strenuè defendens in deditionem à Romanis accipitur. III. 193.
- Turgana insula. II. 525.
- Turini. II. 451.
- Turiscendus Gepidarum Rex. II. 217.
- Turismandus Turiscendi filius extinguitur. II. 217.
- Turismundus Theodorici Regis filius. II. 209.
- Turlingi. II. 209.
- Turno Herdonio desponsata erat Lavinia. II. 103.
- Turnus bellum gerit cum Latino, & Ænea *ibid.* ob ereptam Laviniam. I. 3.
- Herdonius ab Aricia in L. Tarquinium invehitur. I. 21. atque ita ob impactam innocentium calumniam novo lethi genere perimitur. I. 22.
- victus. II. 6. ad Mezentium Etruscorum Regem conficit. I. 3.
- vitâ exuitur. II. 103. in bello. II. 695.
- Turonii per Romanos oppressi. III. 177.
- T. Turpilius Silanus Vaccæ Præfectus. II. 736. evadit solus præsidio ab incolis cæso. *ibid.* perfidiæ poenam capite solvit. II. 737.
- Turris à Caligula excitatur in monumentum ludicræ victoriæ. III. 66. ferrata. II. 193. in oppugnatione ædificandæ ratio. III. 485.
- Turrus Celtiberorum Regulus. I. 686.
- Tusci Capuam condunt. II. 59. sternuntur à P. Decio, & Fabio Maximo Coss. II. 115. vincuntur à C. Marcio. II. 174.
- Tusciæ populos subigit Tarquinius Priscus. II. 14.
- Tuscorum Imperium ante Romanum fuit. I. 113. seqq. opes, & latitudo. *ibid.* strages per Romanos illata. I. 118.
- Tusculani Romanis supplices. I. 174.
- Tusculanis à Romanis bellum paratur, sed pacem, & civitatem miro stratagemate merentur. I. 132.
- Tusculanus Dux Mamilius. II. 15.
- Tusculum à Latinis occupatur; à Romanis recuperatur. I. 134. capitur ab Æquis. I. 59. quos fame inde pulsos delet Coss. Rom. I. 60.
- civitas. II. 172.
- Latinorum Colonia. II. 104. *Tuf-*

- Tuscanum mare Gellius obsidet. II. 35.
 Tuscus Albinus. II. 445.
 vicus, quando, & unde appellatus? I. 32.
 Tutia Romanis subditur. II. 42.
 Virgo Vestalis in castus damnata sua se manu interimit. I. 296.
Jul. Tutor Agrippinenses ad Sacramentum cogit. III. 344. Praefectus quis? III. 342. vincitur. III. 346.
 Tyana oppidum. II. 523.
 Tyanae moritur Tacitus Imp. II. 137.
 Tycus Dux Osdronorum. II. 361.
 Tyndaridae fratres. II. 569.
 Tyndaritani ad Romanos transire prohibentur à Pœnis. I. 260.
 Tyndenses. II. 579.
 Tyntæus Poëta II. 621.
 Tyranni XXX. bona Romana occupant. III. 581. varii in Britannia, sed omnes vincuntur. III. 602.
 Tyrannorum occulta supplicia. III. 202. XXX. historiam edit Trebellius Pollio. II. 385. seqq.
 Tyri origo. II. 655.
 Tyria classis Gades condit. II. 58.
 Tyrii Uricam condunt. II. 656.
in Tyrios servorum conspiratio. II. 655.
 Tyros amnis. II. 511.
 Tyrus ab Alexandro expugnata. II. 639. 656.
 Tyrrhenus in Italiam venit. II. 57.
 Tyrrhus. II. 104.
 Tyndrum oppidum. II. 362.

V.

- Vaala Numonius Vari Legatus. II. 92.
 Vacationes militum, quid? III. 285.
 populorum totius Italiae. I. 446.
 Vacca Numidia oppidum. II. 732. à Rege Juba deletum. III. 547.
 Vaccæi populi à Cantabris inquietantur. II. 52. Lucullo vincuntur. II. 29.
 devicti, & dediti per Hannibalem. I. 307. spoliatur à Scipione Africano. II. 29.
 Vaccatum munimentum. II. 541.
 Vaccei victi, & subacti. I. 577. 691.
 Vaecenses à Romanis deficiunt, praesidiumque Rom. unâ die obruncant. II. 736.
 perfidiae poenas luunt. II. 737.
 Vadimonis lacus ab excidio Gallorum Illustris II. 17.
 Vadamarius Allemannorum Rex. II. 439.
 foedus rumpit. II. 498.
 Vagabanta veniunt Romani. II. 573.
in Vagiennis Eporædia Rom. Colonia. II. 62.
 Valens à Valentiniano fratre Cæsar, dein Augustus, & consors Imperii creatur. III. 599. 624.
 Christianus. II. 201. factionis Arrianæ fautor. III. 620.
 Gothos, aliosque superat. III. 600.
 Imp. II. 155.
 in hæresin lapsus Catholicos persequitur. II. 201. victus à Scythiis, & in fuga vulneratus in vili tugurio obiit. III. 600. 620.
 Valentis Imp. descriptio. II. 548. seqq. impietas, mores, & mors. II. 156. 202.
 Valens Licinianus Imp. morte mulctatur. II. 151. 153.
Fab. æmulus Cæcinæ. III. 311. cum copiis in Italiam mittitur. III. 288. libidine omnia foedat. III. 322. nuntium de cæde Galbæ accipit. III. 289. omen lætum in itinere habet. *ibid.* post pericula multa capitur. III. 322. seditione militum fere opprimitur. III. 300. spectaculum gladiatorum Bononiæ exhibet. III. 307. Vitellium ad capiendum Principatum exstimulat. III. 287. quem primus Imperatorem salutat Colonia Agrippinæ. III. 288. perimitur in custodia. III. 326.
Fab. Valentis auxilium Gallis missum. III. 297. in Italiam adventus. III. 300. in via libido, & rapinae. III. 289. vafrities. *ibid.* dum cohortes Romanos corrumpere nititur. III. 291. vita, & mores. III. 326.
Jul. Valens Imperium capit. II. 135. Imp. inutilis. II. 151. Colobius cognomine. *ibid.*
 Valentia. II. 61. 451. Romanis subditur. II. 42. vocatur Britannia. II. 568.
 Valentinianus Imp. II. 155. Christianam fidem colit. II. 201. Gratianum Augustum creat. II. 155. jussus aut idolis immolare, aut militiâ excedere, excessit. II. 201. Saxones opprimit. *ibid.* Valentem socium adsciscit. II. 155. moritur. *ibid.* II. 202.
 Junior Imp. II. 155. Justinam superinducit uxorem. II. 202. strangulatur. II. 203. quæ gesserit? II. 548.
 Placidiae filius Aetium, & Boetium occidit. II. 211. Augustus decreto Theodosii. II. 207. Cæsar efficitur. II. 207. Constantinopolim proficiscitur. II. 208. Imp. totius Italiae consensu. II. 207. Occidentis Imp. II. 209. opprimit Joannem Tyrapnum. II. 207. pacem firmat cum Genserico Wandalarum Rege. II. 209. confoditur. II. 211.
Fl. Val. Valentinianus ab exercitu Imp. creatur.

- tur. III. 599. fratrem primò Cæsarem, dein Augustum, & Confortem Imperii facit. *ibid.* quæ gesserit? III. 600. 624. moritur. *ibid.*
- Valentinianus. II. Cæsar. III. 600. pelli-
tur à Maximo Tyranno. III. 600. 624.
strangulatur Viennæ. III. 600.
- III. Constantio patre nascitur. III.
602. felix in Gallia, non
item in Africa. *ibid.* Joannem
Tyrannum opprimit. *ibid.* quam
uxorem habuerit? *ibid.* ne-
catur à militibus. III. 603. 626.
- Valentinus Dux. II. 475. opprimitur. II.
202. Pannonius nova molitur in
Britannia. II. 568.
- Valeria provincia. II. 140.
- Valeriani duo describuntur à Trebellio Pollio-
ne. II. 378. seqq.
- Corn. Valerianus Cæsar. II. 151.
- Pub. Corn. Licin. Valerianus exercitui Romano
præfectus. III. 579. Imp. II.
135. majoris spei, quàm fortu-
næ. III. 581. 620. instruit bel-
lum per Mesopotamiam. II. 135.
interit à Sapore Persarum Rege
circumventus. *ibid.* servi-
tute ignobili confesescit. II. 151.
III. 581.
- Valerius Antias Historicus. II. 65.
- Asiaticus clam accusatus, & audi-
tus. III. 212. securè moritur.
III. 213. Legatus Belgii
Vitellio se jungit. III. 288. in
generum Vitellii asciscitur. *ibid.*
- Bassianus occiditur. II. 306.
- Catulinus. II. 314. occiditur à
Severo Imp. II. 318.
- Catullus de impudicitia Caligulæ
in se exercita conqueritur. III.
64.
- Diocletianus. *vide* Diocletianus.
- Flaccus Cof. II. 62. M. P. Ca-
tonem sollicitat. II. 118.
- Historicus Hyperbolicus. I. 542.
- Marcellinus. II. 375.
- Maximus Cof. II. 114.
- Paullinus Vespasiano adhæret, Va-
lentem capiens. III. 322.
- Pontifex. II. 115.
- Publicola de Vejentibus, & Sabinis triumphat. II. 113. stat
pro libertate pop. Rom. II. 15.
172. quem ne offendat,
eminentes ædes submittit. II. 15.
Suspicionem affectati regni pur-
gans. II. 113.
- Valerii Flacci Cof. turpissima lex. II. 68.
victoria de Annibale. II. 117. mors
illata à C. Flavio Fimbria. II. 69.
- Messalæ Consulatus, & encomium.
III. 239.
- Messalinæ oratio levis de fœminis
ad provincias ducendis. III. 176.
- C. Valerius Flaccus invitus inauguratur Fla-
men Dialis. I. 433. quare? *ibid.* ju-
re Sacerdotii Senatum ingreditur. *ibid.*
- Cof. II. 172.
- Flaccus Cof. Rom. I. 553. Bo-
jos vincit. I. 562. 569.
- Consularis Legatus. I. 598. Æto-
lis pacem petentibus bene con-
sultit. I. 601. Cenfor. I. 664.
- Trib. pl. de Lege Oppia abroganda
ad plebem fert. I. 556. in
eum finem perorat. I. 558.
- Corvus Cof. tertio. I. 151. bel-
lum contra Samnites suscipit. I.
152. Dictator contra exerci-
tum seditiosum creatus militem
placat. I. 152. generosus
Samnites prosternt. I. 153.
iterum ad Sueffulam, ubi accep-
ta centum septuaginta Millia
scutorum castris direptis. I. 155.
optimis verbis exhortatur mili-
tes. I. 153. refert de Gallis
spolia corvo adjutus. II. 17.
115. 174. inde is Corvus,
& Corvini. *ibid.* seditionem
Romæ comprimit. II. 115.
- Maximus Dictator Marfos vincit,
& mulctat. I. 198. trium-
phat fufis Etruscis. I. 199.
- Messala Præfectus Classis Romanæ
Africam depopulatur. I. 431.
Classem Punicam suâ vincens. I.
442.
- Poplicola Cof. Rom. creatur. I. 27.
cur Poplicola dictus? I. 29.
post mortem Bruti affectati regni
insimulatus se purgat. I. 29.
per stratagema Porfenam fugat.
I. 30. quartò Cof. profliga-
tis Sabinis moritur adeo egenus,
ut funeri deesset sumptus. I. 32.
ut Brutus Cof. sic is deploratus
à Matronis. *ibid.* ut creditur
Ludorum Sæcularium institutor.
III. 579.
- Poplicolæ frater ad populum se-
ditiosum nervosè perorat. I. 57.
in vestibulo Capitolii decertans
interficitur. I. 58.
- Probus Grammaticus. III. 130.
- Cof. Rom. I. 27. 293. Illustrem
de Gallis Victoriâ reportat. I.
294. triumphare prohibetur.
ibid.
- Lævinus vincitur à Pyrrho. II.
174. *vide* etiam Lævinus.
- C. Valerii Procelli laus. III. 401. liberatio
è vinculis. III. 401. 402.
- cum Æquis certamen, & victoria.
I. 72. 73.
- cum Gallo singulare certamen. I.
150. in quo assistente sibi
Corvo Gallum obruncat. *ibid.*
eligitur is Cof. XXIII. annos
natus. *ibid.* triumphus splen-
didus

- didus de Volscis. I. 151. Legati in bello Samnitico generositas. I. 193. Prætura præmii loco. *ibid.*
- Valetudines Augusti Cæsaris. III. 35.
- Valla conficiendi modus apud Macedones. I. 541. apud Romanos. *ibid.*
- Vallia. *vide* Wallia.
- Valvomeres. *vide* Petrus.
- Vangiones. II. 451.
- Vannius Rex Gentis Quadorum. III. 165. Sueviæ à suis invasus, & prælio victus regno exiit. III. 224.
- Vardanes Rex. II. 524.
- L. Vareni Centurionis generositas. III. 428. seqq.
- Q. Vargontejus Grammaticus. III. 126.
- Varguntejus Catilinæ socius. II. 42.
- L. Senator Ciceroni infidias struit. II. 710.
- Vari cædes in Germania, & causæ. II. 91. infelicis pugnae locus in Germania. III. 150. seqq. Quinctili, seu Quinctilii libido, & superbia. III. 51. res gestæ III. 545. strages. II. 52. mors. II. 80.
- Variana clades in Germania accepta Augustum affligit. III. 24.
- Variana cladis series. II. 92.
- Varius Sueronensis. II. 122. *vide* Heliogabalus.
- Varro poeta Rom. II. 72. superatur. II. 117. Terentius Ægæum mare oblidet. II. 35.
- C. Terent. ad bellum abiturus multa ferociter perorat. I. 340. apud Cannas infeliciter pugnat. I. 342. Arretinos frænât. I. 440. candidatus honoris consularis. I. 338. Consulatum favore populi obtinet. I. 339. describitur. I. 336. homo vilis. *ibid.* perorat ad Campanos parum providè. I. 351. Romanam advocatur. I. 346. Senatum de clade certificat. I. 345. Venusiam fugit. I. 343. Vir ingenii præpoperi. I. 341.
- Varronianus Comes. II. 540. pater Joviani Imp. II. 155.
- P. Terent. Varronis missio ad Annibalem. II. 177. ruina, & interitus. II. 80.
- Varus Dux fugatur à Curione. II. 44. malus, bonæ vir voluntatis. II. 92. in ostio Oceani pro Pompejis dimicat. II. 46. perit. II. 77. 92. capite ad Maroboduum misso, corpore honorificè sepulchro. II. 92.
- fluvius. II. 22. 32.
- Quinctilius accusatur. III. 196. cum tribus legionibus infelix. III. 45. describitur. II. 91. securus nimium, & incuriosus. II. 92.
- S. Q. Julii Cæsaris copias ad defectiorem hortatur sine effectu. III. 489. pellitur. III. 545.
- T. Vastus conjuratus in Cassium. III. 527.
- Vaticinium senis cujusdam Vejentis. I. 107.
- Vatinius. II. 80. Brundisio Præfectus. III. 513. homo pessimus gladiatorum munus edit Beneventi. III. 263.
- Vatini gesta fortia. III. 526. victoria navalis egregia. *ibid.*
- P. Vatinius Legatus frustra agit de pace cum Pompejanis. III. 498.
- Vatrachites fluvius. II. 525.
- Vatrius Rex Gothorum interficitur. III. 605.
- Ubii Augusto se dedentes in proximo Rheno agris collocantur. III. 23. auxilium Romanorum implorant. III. 417. fugiunt turpiter. III. 335. Legati ad Julium Cæsarem. III. 433. meliori usi fide, quàm fortunâ in bello germanico. III. 337. origine suâ erubescunt. III. 361.
- Ubiorum civitas, & mores. III. 415. oppidum excidio destinatum. III. 146.
- Ucubis urbs incensa. III. 557.
- Vecta insula. II. 188.
- Veftigal ex annona salinaria. I. 489.
- Veftius Grammaticus. III. 126. Sabinus Cof. II. 374.
- Vectores victi. I. 577. 581.
- Vefturiones. II. 560.
- Vehicularium cursum primus instituit Trajanus Imp. II. 130.
- Vejentanus ager plebi dividitur. I. 113.
- Vejentes adversus Romanos. II. 109. 110. 173. affidui eorum hostes. II. 15. à Romanis funduntur, & fugantur. I. 29. 43. seqq.
- Fabiæ Gentis victores. I. 45. II. 16. 112. 173. at clades hæc victoriis expiatur. II. 16.
- munimenta Romanorum comburant. I. 104. à quibus deficiunt. I. 84. quorumque Legatos occidunt. *ibid.*
- Regem creant. I. 101.
- respondent Legatis Rom. superbè. I. 99. sternuntur à Romulo. II. 7. 12. Servio Tullio. II. 7. Tullo Hostilio, dum in agrum Romanum irruunt. *ibid.* vincuntur. I. 107. funditusque delentur. II. 16. 173.
- Vejentibus bellum indicitur. I. 89. fed fugant Romanos. I. 89. 104.
- Vejento calumniator coram Nerva Imp. confunditur. II. 147.
- Fab. Vejentus Italiâ pulsus. III. 253.
- Veji domantur à M. Furvio Camillo. II. 114.
- Vejorum decennalis obsidio incepta. I. 99. expugnatio, & excidium. I. 109.
- Vejos concupiscit plebs Romana, fed obstentibus efficaciter optimaribus. I. 110.
- Vejovis fulmine tangendi heberantur. II. 468.
- Velia à naufraga Sex. Pompeji classe notatur. II. 82. locus Romæ tutissimus. II. 113.
- Velini fontes. II. 17.
- F f f f
- in Ve-*

- in* Veliternos sæpius rebelles graviter sævitum. I. 164.
- Velites, ut in acie essent, instituti. I. 409.
- Velitræ à Romanis obsessæ, non tamen expugnatae. I. 135.
- Velitrenses à Romanis devicti. I. 130.
- Velitum arma. I. 636.
- Velius Rufus, interfectus. II. 306. Cornificius Gordianus Cof. II. 411.
- Vellaunodunum Senonum opp. deditione capitur. III. 442.
- Velledæ virginis autoritas. III. 344. 345.
- Vellejus Paternus cum Tiberio Nerone in Germaniam abit. II. 88. etiam contra Pannonos. II. 89. Prætor creatur. II. 93. Tiberium adulatoriè laudat. II. 92. 93. Tribunus militum. II. 87.
- C. describitur. II. 81.
- P. Thraces rebellantes cædit. III. 177.
- Venatio Leonum, & Pantherarum Romæ. I. 657.
- Vendobona urbs. II. 131.
- Venedi qui? III. 364.
- Venefici exterminantur. II. 548.
- Veneficia inquisita severè. I. 664. primo Romæ audita. I. 166. qui ibi innotescant? II. 564.
- Veneficii quæstio. I. 682.
- Veneficorum. III. millia ab uno Præatore damnata. I. 684.
- Veneno fontes inficere, contra fas Deum, morisque Majorum.* II. 30.
- Venerium Columbianum unde sic dictum? III. 68. ex arboribus taxeis exprimitur in Cantabria. II. 52.
- Veneri Erycinæ ædes vota. I. 330. & dedicata. I. 361.
- Venerianus Dux. II. 383.
- Veneris ædes ad Circum ædificata. I. 210. Erycinæ templum dedicatum. I. 681. in Sicilia vetustate colapsum, publico sumptu Rom. reficitur. III. 76. Paphiæ oraculum. III. 116. templum ejusque conditor, & ritus Sacrorum. III. 295.
- Veneti corriguntur à Juliano. II. 138. mediis in aquis habitare incipiunt. III. 626. rem Christianam adjuvant. III. 632. Romanis contra Gallos dant suppetias. I. 299. suis legibus, ac jure vivere permitti. III. 631.
- Venetia in potestate Antonii retinetur à Polione Asinio. II. 81. plaga Italiæ mollißima. II. 32.
- Ventidius Cumanus Judææ Præfectus res ibidem turbat. III. 228. Labienum, Patricum, & Parthos sternit. II. 49. 694. Prætor, & Cof. II. 79.
- Ventisponte opp. deditione captum. III. 557.
- Venulejus Jurisconsultus. II. 359. occiditur. II. 41.
- Venus Erycina unde sic dicta? I. 286. futura prædicit Anchisæ. II. 102.
- Venusia II. 61. suppletur. I. 525.
- Venusiam Colonia deducta. I. 221.
- Venusius Britannorum Dux, ejusque fata. III. 322.
- Venustus Cof. II. 371. Hispaniæ Vicarius. II. 519.
- Ver Sacrum factum. I. 330. 553. 569.
- Veranius accusator Cn. Pisonis. III. 172. ad Sacerdotium promovetur. III. 173.
- Q. Prætor Cappadociæ. III. 164.
- Vercellum oppidum. II. 507.
- Vercingetorix adversus Cæsarem insurgit. II. 36. debellatur ab eo, & vincitur. II. 37. Gallorum rebellantium Tyrannus. III. 441. 451. pabulatores Romanos vexat. III. 443. prælium declinat. III. 446. prodicionis apud suos insimulatus mendaciis se excusat. III. 444. quæ egerit, quæque agitaverit consilia? III. 442. 443. 451. 452. seqq. Romanis deditur. III. 456. sævus. III. 441. superbus. III. 445.
- Verconius Herennianus Præfectus. II. 410.
- Verennianus Domesticus Protector. II. 479.
- Vergasillaunus Arvernus in fuga captus à Romanis. III. 456.
- Vergelli torrens ponte de cadaveribus insternitur. II. 23.
- Vergellus torrens. II. 260.
- Vergestanus princeps ad Cof. Rom. transfugit. I. 562.
- Verginius vir consularis ad necem poscitur. III. 307.
- Vergium opp. captum. I. 562.
- L. Veri Antonini origo; mores; indoles; educatio; officia. II. 299. seqq. splendidum convivium. *ibid.* vitæ insidiatur Avidius Cassius. II. 301.
- Veridiani machinationes. II. 206.
- Verina Augusta. II. 270.
- Verinianus. II. 446.
- Veritas laborat sæpe, at nunquam moritur. I. 340.
- Vermina Syphacis filius. I. 487. Carthaginensibus succurrit. I. 504. fugatur à Romanis. I. 505. Legatos ad Senatum Rom. mittit, sed sine fructu. I. 512. Masanißam insequitur. I. 488.
- Verminæ pax datur. I. 515.
- Vernaculis offensus est Vitellius Imp. III. 106.
- Verona Venetiæ urbs. II. 210. destruitur ab Attila. *ibid.* obsidetur. III. 316. rapitur. III. 315. terretur à Theoderico. II. 214.
- Veronæ cadit M. I. Philippus Imp. II. 135.
- Veronense prælium. II. 129.
- C. Verres repetundarum damnatur. II. 124.
- Verrius Flaccus Grammaticus statuam adeptus. III. 129.
- Verrucosus quis? II. 117.
- Verrugo à Rom. exercitu recepta. I. 98. expugnata denuo à Volscis. *ibid.*
- Vertæ. II. 481.
- Vertegernus Anglorum Rex. II. 208.
- Vertigomarus Rex Anglorum. III. 602.
- Vertiscus Princeps Rhemorum in prælio occisus. III. 459.
- Verulos vincunt Romani. II. 15. 256.

L. Annius Verus in Imperii partem asciscitur à M. Antonino. II. 149. perit ex apoplexia. *ibid.*

Vescia urbs receptaculum fugientium Latinorum. I. 163.

Veseris fluvijs. II. 115.

Vesevi montis in Campania conflagratio. III. 117.

Vespasia Polla mater Vespasiani. III. 109.

T. Flav. Vespasiani administratio Africae. III. 110. clementia in reos. III. 113. convivium. III. 114. dictum novissimum: *Imperatorem stantem oportet mori. ibid.* disciplina militaris. III. 112. educatio. III. 109. seqq. expeditiones. III. 110. honores gesti. *ibid.* ingens pecuniae cupiditas, unde hæc? III. 113. liberalitas in omnes. *ibid.* locus, & tempus nativitatis. III. 109. ludii editi. III. 113. modestia singularis. *ibid.* ordo vitæ in principatu. III. 114. parentes. III. 109. patientia erga criminales. III. 113. præfagium de filiorum successione. III. 115. Sales, jocique varii, etiam in extremo vitæ. III. 114. somnium de futura felicitate. III. 111. statura, & valerudo. III. 114. triumphus, & dignitates. III. 112. uxor, & liberi. III. 110.

Tit. Flav. Vespasiani amor insignis in Beronice Reginam. III. 116. clementia in infidiatores suos, ac præcipue fratrem. III. 118. dictum Principe dignum: *Amici, diem perdidit.* III. 117. excellentes corporis, animique dotes. III. 115. familiaritas cum Britannico. *ibid.* in calamitate publica sollicitudo, & affectus paternus. III. 117. liberalitas. *ibid.* militia sagata, & togata egregie gesta. III. 115. mirabilis in omnes benevolentia. III. 117. morbus, & mors. III. 118. ortus, & educatio. III. 115. triumphus, & honores gesti. III. 116. uxores. III. 115.

T. Flav. Vespasianus Imp. II. 129. 146. III. 109. ærarium auget novis vectigalibus. II. 129. 146. Alexandrinæ auspicio confirmatur. III. 111. amicam olim dilectam penè uxoris loco habuit. III. 110. amicorum motus fert patienter. II. 146. auctoritatem sibi miraculis parat. III. 111. 112. 348.

Causidicorum dicta contemnit. II. 146. conjurationes inultas patitur. II. 129. Cybiosactes ab Alexandrinis vocatur. III. 114. divinis addictus. II. 129. doctos fovet, & artifices. III. 113. duas Gentes, ac oppida XX. cum insula subigit. III. 110.

expeditionem Judaicam strenue, & feliciter gerit. III. 110. 279. honores à Senatu obtinet. III. 332. insensus Senatui Cæsarem omni modo demereri conatur. III. 110.

in spem Imperii erigitur. *ibid.* in qua firmatur à suis. III. 308. signis, & prodigiis. III. 110. III. 308.

lites compendiosissime dirimit. III. 112. luxuriam, ac libidinem coërcet. *ibid.* Mulio, cur vocatus? III. 110. Neronis offensam incurrit, quare? *ibid.* occulte de imperio agit. III. 307. offensarum immemor. III. 113. opera nova erigit. III. 112.

Princeps vulgi spe futurus. III. 295. probrosiores Senatu movet. II. 129. provincias varias acquirit. III. 309. seqq. Remp. nutantem stabilit. III. 112.

rudera Urbis restituit. *ibid.* II. 146. terrarum orbem reficit. II. 129. Tribunitiam Potestatem, & Patris Patriæ appellationem nonnisi serò meruit. III. 113.

triumphalibus ornamentis, ac duplici sacerdotio insignitus. III. 110. Veneris Paphiæ templum adit. III. 295. vitæ specie vitia abolet. II. 129.

Volegesum ad pacem, Syriam in provinciam cogit. II. 129. 146. ex morbo perit. III. 115.

Tit. Flav. Vespasianus Vespasiani filius agit incivilius, & incautiùs. III. 116. alter Nero visus est populo. III. *ibid.* amor, & deliciae generis humani. III. 115. Beronice Reginam invitatus ab urbe dimittit. III. 116. ex potione venenata gustasse creditur. III. 115. factum unum pœnitendum se commississe fatetur. III. 118. Hierosolymâ expugnatâ Imperator salutatur. III. 116. in bello Judaico generosè rem agit. III. 116. 350. in Sacrificio diadema gestavit. III. 116. invidiam populi incurrit. *ibid.* laudatur à Senatu defunctus. III. 118. luctu publico mortuus. *ibid.* maximum se falsarium esse potuisse fatetur. III. 115. oraculo in spem imperii erigitur. III. 116. 295. Patrem erga Domitianum placare nititur. III. 342. Pontificatum Max. assumit, ut servet manus puras. III. 118. Romam rediens non bene agit consortem, ac tutorem Imperii. III. 116. statuas binas Britannico ponit. III. 115. vitia in se suspecta mutat in melius. III. 116.

in Tit. Vespasiano varia vitia suspecta. III. 116. *sub* casus fortuiti, & tristes. III. 117.

Vespronius Candidus. II. 314.

Vestæ ædem sacrat Numa Pompilius. II. 110. dum Româ fugiunt, suscipiuntur à L. Albinio. II. 16. focus, seu ara. II. 13. ignis extinctus. I. 691.

Vestales à Vitellio de pace missæ. III. 329. duæ stupri reæ compertæ puniuntur. I. 346. instituit Numa Pompilius. II. 110. Legataria Tib. Neronis Cæsaris. III. 56.

- quoad numerum, dignitatem, & com-
moda auctæ ab Augusto Cæsare. III. 26.
Virgines ad spectaculum athletarum in-
vitantur à Nerone. III. 83. in foro,
& judicio audiuntur. III. 160.
Vestalibus honor additus. III. 187. locus
in spectaculis assignatur. III. 29.
Vestaliū incoësta severè coërcita à Domitia-
no. III. 121.
Vestalis de incoëstu accusata absolvitur. I. 94.
ob negligentiam flagro Romæ cæditur.
I. 457. substituta. III. 169. virgo
à Nerone vi corrupta. III. 87.
Vestilianus. II. 266.
Sex. Vestilius accusatus se interficit. III. 203.
Vestini à Romanis deficiunt. I. 170. à qui-
bus bello indicto mulctantur. I. 170.
Romæ fœdus impetrant. I. 198.
Vestinus Cof. à Nerone occidi jussus intrepidè
moritur. III. 269.
Vestitus Caligulæ nec patrius; nec civilis; nec
semper virilis; quin nec humanus fuit.
III. 67.
Vestralpus Rex Alemannorum. II. 458.
Vestrius eques Rom. à Cæsare captus veniam
obtinet. III. 545.
Vesuvius mons Campaniæ ignivomus. II. 17.
Spartariis placet. II. 40. sub Tito Ve-
spasiano cæpit ardere. II. 147.
Vetranio, Britannion aliàs Imp. ab exercitu
Illyrico appellatus à Constantio veniam
petit, & impetrat. III. 594. domi-
nationem occupat. II. 141. 154. ha-
bitus benignè, Prusiadæ privatus quievit.
III. 594. regno exutus. II. 154.
Vetrasinus. II. 293.
Vetronius Turinus. II. 352.
L. Vettius Julium Cæsarem inter socios Ca-
tilinæ nominans malè mulctatur. III. 6.
veneno à Julio Cæsare sublatus creditur.
III. 7.
Veruria Coriolani mater. I. 41. II. 20. 113.
173. filium placat. I. 41.
Veturius Macrinus. II. 315.
L. Philo Dictator creatus. I. 338.
T. Calvinus Cof. Rom. I. 176. II.
115. 61.
Cof. Rom. ejusque gesta. I. 54.
55. II. 17. 174.
L. Verus cum suis misserrimè interfectus. III.
272. seqq.
Vexillarii turbatores. III. 146.
Vexoris Rex Ægyptius. II. 614.
Ugri Gens bellicosa Pannoniam occupat. III.
606.
Via Appia, quo, & unde dicta? I. 188.
Viæ difficiles. I. 736. filice stratae, & mar-
ginatae. I. 702.
Vibidia Vestalium vetustissima, Messalinæ
patrona. III. 218.
Vibilius Dux Catualdam pellit. III. 165.
Vibillius Centurio fuste percutitur à Domitio
Calvino. II. 82.
Vibius Accæus Præfectus Cohortis Pelignæ.
I. 394. generosus, ideoque remune-
ratus. *ibid.* contra Pannonios, &
Dalmatas. II. 51.
Crispus accusator Annii. III. 296.
Gallus. *vide* Gallus.
Marfus Syriæ Legatus Bardanem
cohibet. III. 214.
Secundus eques Rom. damnatur.
III. 249. seqq.
Serenus Procos. relegatus. III.
186. 189.
Virius author defectionis Campa-
næ. I. 412. perorat desperatè.
ibid. veneno se perimit cum
XXVII. Senatoribus. I. 413.
Vibo Colonia. I. 587.
Vibuleni militis gregarii facinus fraudulentum.
III. 144. & mors. III. 145.
Vibullius Rufus Pompejanus. III. 741. Cor-
finii à Cæsare captus, & dimissus. III.
472. iterum Pompejo addictus. III.
475. secundò captus dimittitur à Cæ-
sare. III. 496. tumultum sedat. III.
498.
Vicentia occupata. III. 315.
Vicinianus accusatur. III. 203.
Victimarum millia ultra CLX. tribus mensi-
bus cæsa. III. 59.
Victohali. II. 470.
Victophali. II. 189.
Victor Dux. II. 532.
historicus. II. 501.
Maximi filius necatur à Theodosio
Imp. II. 156. 204.
Pinius. II. 333.
Tyrannus in Gallis extinctus. III.
600.
Victoria de Macedonia qualis, & qualiter
Romæ innotuerit? II. 26.
gloriosissima ab Heraclio de Persis
relata. III. 608.
Mater Castrorum dicta describitur.
II. 395.
nuntiata ex Hispania. I. 663.
præfagiis prius, quam nuntiis Ro-
mæ comperta. III. 120.
Victoriæ ædes dedicata. I. 210. 577. fi-
mulacrum prodigiosè se vertit.
III. 514.
Victorinus belli scientiâ clarus; libidine præ-
cipiti. II. 136. Imp. deligitur. *ibid.*
per seditionem Agrippinæ occiditur.
ibid. regnum capit. II. 152. 192.
Tyrannus occiditur. II. 386. cum fi-
lio Victorino. II. 387.
Victorinorum epitaphium. II. 387.
Victovali. II. 294.
Victumviæ, Emporium à Romanis munitum,
captæ ab Hannibale oppidanis fufis. I.
323.
Victus Antonini Pii Imp. II. 288.
Vicus sceleratus. II. 111. unde sic dictus?
III. 673.
Viderichus Regis filius. II. 594.
Viduarius Rex. II. 470.
Vienna urbs. II. 451.
Viennam ingreditur Julianus. II. 449. Vien-

- Viennenses Vitellianis supplices occurrunt. III. 289.
 Viennensis provincia. II. 451.
 Viennensium dissensiones Tib. Nero emollit. II. 92.
Tit. Vietius Dux. II. 182.
 Vigil de Saxo dejectus. I. 119.
 Vigiliæ quomodo in castris Romanis peractæ I. 746.
 Vigilius Papa in exilium agitur. II. 217.
 Vigilus Gordius auriga. II. 341.
 Villa Curiana. I. 248.
 publica in Campo Martio à Censoribus ædificata. I. 86.
L. Villii Tribuni Pl. lex annaria. I. 684.
P. Cof. res gestæ incertæ sunt. I. 528.
P. Villius Legatus Rom. I. 573. cum Annibale frequens gerit colloquium. I. 579. frustra sollicitat Magnates. I. 587.
 Viminacius mons. II. 194.
 Viminalis collis. II. 7. urbi additur à Servio Tullio. II. 111.
 Viminantium oppidum. II. 317.
 Vincentia occupatur. III. 315. Venetiæ urbs destruitur ab Attila. II. 210.
 Vincentius Scutatorum Tribunus exilio mulctatur. II. 531.
 Vincere nil predest, nisi quis victoriâ sciat uri. II. 260.
 Vindelici subiguntur ab Augusto. II. 143. vincuntur à Nerone, & Druso. II. 86.
 Vindelicus amnis. II. 32.
 Vindemius Histriæ Episcopus. II. 221.
 Vindieta, unde dicta? I. 28.
 Vindimer occiduum regnum sortitur. II. 213.
 Vini usus apud Augustum Cæsarem parcissimus. III. 35.
M. Vinicio Julia Tiberii neptis in uxorem datur. III. 204.
M. Vinicius Cof. II. 59. 86. Cof. II. 87.
P. Vinidius Verus Jurisperitus. II. 290.
 Vinus Galbæ Imp. amicus. II. 145.
T. Galbam regit. III. 280. furti suspectus. III. 286. Othonem promovet. III. 280. trucidatur ab Othonianis. III. 285. vituperatur. III. 286.
 Vinum immoderatè sumptum venenum est. III. 603. Latinum Jovi consecratur. II. 103.
 Vipfania mater Drusi obit. III. 174.
 Vipfania Cof. adulatio. III. 217.
 Vipfanius Lenas damnatus. III. 238.
 Viridius Hunnorum Dux. II. 205.
 Viridius Geminus rebelles comprimit. III. 322.
 Viridomarus Æduus. III. 447. favet Romanis. *ibid.* invitatus paret Gallis. III. 451.
 Virgania castellum. II. 450.
 Virgili locus: *Trojæ, qui primus ab oris* --- illustratur. II. 99.
de scriptis abolendis cogitavit Caligula. III. 64.
 Virgilius diligitur ab Augusto. II. 144.
 Poëta à Pop. Rom. qualiter honoratus? III. 377. Poëtarum Rom. facillè princeps. II. 72.
C. Prætorius Thapsi Præfectus. III. 538. cum suis se dedit. III. 551.
 Virgines Christiano cultu sacræ servantur intactæ. II. 480.
 Virginia virgo adamatur ab Appio Claudio. II. 114. violatur. II. 8. atque à proprio patre occiditur. II. 114.
 Virginie Auli filie, uxoris Volumnii Cof. factum egregium. I. 206.
 Virgini factum. II. 20. 113.
L. accusatio, & condemnatio. I. 106. invidia erga M. Sergium, quem in prælio deserit. I. 104.
L. Virginius castra ad tuendam libertatem contra Decemviros concitat. I. 68. diem dicit Appio Claudio. I. 71. ferro per mediam turbam sibi viam ad portam parat. I. 68.
 filiam suam despondet L. Icilio. I. 66. de qua contendit cum Appio Claudio. I. 67.
 Tribunus Pl. creatur. I. 70. vir exempli recti domi, militiaeque. I. 66.
T. Cof. II. 173.
 Viri magni vel nullos, vel inutiles relinquunt filios. II. 320.
 Viriathus Dux Lusitanorum. II. 85. 29. 121. opprimitur à Fabio Maximo; à Pompeio vincitur. II. 29. à Cæpione occiditur. II. 63. 121. valde continens. II. 697.
 Viridomarus Dux Germanorum. I. 302. Rex Gallorum sternitur. II. 177. victus à Romanis. II. 22. 117.
 Viridoriæ Regulus Unellorum. III. 411.
 Virta munimentum. II. 492.
 Virtingui. II. 397.
 Virtus etiam in hoste honoranda. I. 267. *non in re, sed in verbo tantum.* II. 48.
 peregrina plerumque invidiosa. I. 274.
 Virtuti sacellum ædificat Marcellus. I. 440.
 Visceratio. I. 167.
 Vistilia ob licentiam stupri in insulam Scriphon abdita. III. 169.
 Visurgis fluvius. II. 51. 88.
 Vitalianus. II. 271.
 Dux Prætorianorum occiditur. II. 368.
 Papa. II. 223.
 Vitalis Episcopus exilio damnatur. II. 218.
 Vitalius Victor à Severo Imp. occiditur. II. 318.
 Vitelliani milites, quàm fideles Principi. III. 317. se dedunt Flavianis. III. 326. fusi, fugatique. III. 318.
 Vitellii conjurant ad recipiendos Tarquinius. II. 112.
de Vitelliorum origine varietas. III. 103.
Aul. Vitellius ad deditionem sollicitatur. III. 326. à Galba in inferiorem Germaniam contra opinionem mittitur. III. 105. cognomen Germanici avidè recipit; Augusti differt; Cæsaris in perpetuum recusat. III. 105. 289.
 comis;

- comis, & largus in milites. III. 287.
 concionem Romæ habet applaudente Vulgo. III. 311. corruptissimam habet aulam. III. 312. crudelis; avarus; profugus. II. 146. de veneno propriæ matri præbito suspectus. III. 106. 107. famosus cænarum magnificentiâ. III. 104.
 Flavium Sabinum, Vespasiani fratrem, ac Flavianos omnes unâ cum Templo Jovis igne absumit. III. 107.
 Imperator salutatur. III. 105. 288.
 Imperium capit. II. 129. 146. quod inchoat Romæ turpiter. III. 106. 310. regit arbitrio liberti. III. 106.
 in omnem se luxum dat. III. 307. in omnes sævit promiscuè. III. 106. in Tiberim dejicitur. II. 129. milite fervente ipse ignavus. III. 289. militum favorem aucupatur. III. 105. 287.
 Neroni parentat. III. 312.
 Othonem pellit. II. 129. tum blanditiis tum minis. III. 291.
 per scalas Gemonias trahitur, & occiditur. II. 129. 146. pessimo in omnibus usus consilio. III. 324. Petronium filium interemisse creditur. III. 104. principatu cedere parat, milite, & populo contradicente. III. 327.
 probris omnibus contaminatus in pueritia. III. 104. prodigus. III. 311.
 rumorem de defectione suppressit. III. 312. Sabinum, & Capitolium cremat. II. 129. Sacerdotia, & honores gerit estimatione dispari. III. 104. superatur à Vespasiano. II. 146. veneno tollit Blæsum. III. 321. vocatur patinarius, & incendiarius. III. 107.
Aul. Vitellii Imp. avus; patrui; parentes. III. 104. conatus retinendi Imperii. III. 107. 329. copię accessione variorum augentur. III. 288. dicta, factâque in itinere ex Germania Romam versus. III. 105. 106. educatio inter scorta Tiberiana. III. 104. egestas, & injustitia. III. 105. fœdus in libertum amor. III. 106. frustranea fugæ meditatio. III. 107. 330. honores, quos accipit. III. 304. & suis dividit. III. 307. ignavia. III. 321. liberi, & uxores. III. 104. mores, & vita. III. 330. prodigalitas gulosa. III. 106. 305. statura. III. 107. vox supra indolem. III. 330.
L. Vitellius Vitellii Imp. frater. III. 324. alius pater. II. 146. cohortibus urbanis præfectus. *ibid.* infamis licet, industrius tamen. III. 329. se dedit victoribus. III. 331. Tarracinam obsidet. III. 328. & magnâ strage expugnat. III. 329. trucidatur. III. 322.
P. Vitellius adulator Claudii paralyfi decessit, funere publico honoratus. III. 104. amore Libertinæ perinfamis. *ibid.*
P. Vitellius Cn. Pisonem condemnat. III. 104. eques Rom. ejusque filii. III. 109. scalpro librario venas sibi incidit. III. 104.
 Vithicabius Rex confoditur. II. 561.
 Vithigabius Rex Alemannorum. II. 589.
 Vithimiris Rex. II. 594.
 Vitia ob fletum trucidatur. III. 203.
 Vitigis Gothorum Rex. II. 216. Romam obsidet. *ibid.* vincitur; capitur; moritur. II. 217.
 Vitigites Rex caprus, Perfico limiti præpositus obit. III. 605.
 Vitrasia Faustina interfecta. II. 306.
 Vitrodorus Regalis. II. 470.
 Vitruvius secundus occiditur. II. 306.
 Vaccus, Dux Fundanus, domi, & foris clarus. I. 166. Priverno capto à Rom. necatur. I. 167.
 Ulixes in Germania. III. 357.
 Ulla oppidum. III. 529. à Cn. Pompejo oppugnat. III. 552. relinquitur. III. 553.
 Ullenses auxilium à Cæsare implorant, & obtinent. III. 552.
 Ulpianus Jurisconsultus. II. 166. 341.
 Ulpus Crinitus. II. 403. Syllanus. II. 405. Trajanus. *vide* Trajanus.
 Ulysses, ac Diomedis honoratissimi hospites Antenor, & Æneas. II. 4.
 Ulyxes. II. 100.
 Umbilici, & conchæ Nympharum lumina. II. 127.
P. Umbrenus Allobroges ad conjurandum sollicitat. II. 712.
 Umbri adversus Romanos insurgunt. II. 18. Consulibus, & Senatui adhærent. II. 39. excinduntur à Fabio Maximo. II. 18. 115.
 Umbria occupata à Julio Cæsare. III. 9.
 Umbrorum defectio, & superbia. I. 193. strages. I. 194.
 Unelli pop. III. 411. rebelles egregiè cæduntur. III. 412.
 Unicornis descriptio. III. 436.
Cl. Unimanus à Viriatho cæditur. II. 29.
 Voadica regii generis fœmina. III. 367.
Dillius Vocula Legatus. III. 336. facinus tentat intrepidum. III. 333. Germanos fugat. III. 338. militibus perorat. III. 343. penè opprimitur cum suis à Civili, sed casu adjuvatur. III. 338. servili habitu manus suorum evadit. *ibid.* trucidatur. III. 343. victoriâ non usus. III. 338.
 Q. Vo-

- Q.** Vocanius Saxa Trib. Pl. rigidus mulierum Cenfor. I. 733.
 Vocuntii. II. 385. 451.
 Volæ à Romanis captæ. I. 95.
 Volandum Armeniæ castellum expugnatur. III. 240.
 Volero Publilius fasces Consulis frangit. II. 19. homo plebejus audax. I. 47.
Tit. Vollureius Catiliniarius. II. 713. 714.
 Vologeses de repetenda Armenia deliberat. III. 257. Ducem Romanorum ignavum terret. III. 259. & ad pacta deducit infamia. III. 260.
 Parthorum Rex. III. 227.
 Vespasiano auxilium offert. III. 342. ad pacem inclinans. III. 234. 258.
 Volageffia urbs. II. 524.
 Vologessius Rex Parthorum in pacem cogitur à Vespasiano. II. 129. 146. memoriam Neronis colipetit. III. 94. spondet Vespasiano opem. III. 111.
 Persarum ab Aur. Antonino domatur. II. 131.
 Volonés ad signa Romana revocantur. I. 446. in bello contra Hannonem sua egregiè præstant spe libertatis. I. 374. 375. liberi declarantur, sed segniores norantur. *ibid.* sub T. Graccho militant. I. 374.
 Volonum exercitus mortuo Graccho à signis Romanis discedit. I. 397.
 Volsci agros Romanos populantur. I. 133. sed propriis à Romano milite populatis cæduntur. I. 134.
 bellum parant Romanis. I. 98. I. 123. sed vincuntur. I. 98. 123. 125. suffectis usque militibus, & unde? I. 126.
 castra Romana noctu oppugnant. I. 88.
 & Æqui confederati in se mutuo sæviunt. I. 41.
 expugnantur à Tarquinio Superbo. II. 7. 112. per M. Valerium Corvum sternuntur. I. 151. prælio ancipiti victi noctu fugiunt. I. 158.
 quotidiani Romanorum hostes. II. 15. domiti per L. Quintium Dictatorem. II. 15. 173.
 Romanum exercitum premunt, ac cedere cogunt. I. 91. vincunt exercitum Romanum, odio ducis sui vinci volentem. I. 48.
 vincuntur à Romanis. I. 22. 35.
 Volsciani Romanis contrarii Hispanos cæteros à Societate Romana avertunt. I. 311.
M. Volscius Fictor de vi fratri suo à Cæsone Quintio illata queritur. I. 56. sed calumnia fuisse detegitur. I. 60. quâ damnatus in exilium abit. I. 62.
 Volscorum juvenus à Cos. Rom. urbe pellitur. I. 40. inde bellum. *ibid.*
 Volfinense bellum. II. 19. *ibid.* etiam bellum.
 Volfinenses fame domiti. I. 259. vincuntur à Romanis. I. 113. & XX. annorum inducias obtinent. *ibid.*
 Volfinii nobile Etruriæ oppidum. II. 116.
 Volfinios superat Fabius Gurgus. II. 19.
 Voluminia uxor C. M. Coriolani. II. 113. 173.
L. Volumnius Cos. de plebe creatur. I. 203. contra Samnites rem bene gerit. I. 204. dissensiones habet cum Appio Claudio. *ibid.* prælia multa feliciter conficit. I. 194. Samnites Campaniæ prædatores opprimit. I. 205. & cædit. I. 209.
C. Volusenus ad explorandam Galliam mittitur. III. 418. conjuratores habet Allobroges, sed sine effectu. III. 505. fortissimè pugnans graviter vulneratur. III. 465. fugit vulnere accepto, dum mittitur ad necandum Comium. III. 461.
 Volusianus Cæsar à suis cæditur. II. 135. Imp. II. 151.
C. Vib. filius Galli Imp. consors Imperii legitur. III. 580.
Ruf. Prætorio Præfectus Alexandri Duces conficit. II. 140.
 Volusius Mertianus Jurisperitus. II. 290.
L. Volusii opes, & mors. III. 238. Consulatu, & Censurâ gestis. III. 175.
 Volusus P. Valerii parens. II. 113.
 Volux filius Bocchi. II. 746. dubiæ fidei apud Syllam. *ibid.* se expurgat. II. 747.
 Vonò à Parthis in Regem petitur, à Tiberio mittitur. III. 155. è regno ejectus in Armeniam fugit. *ibid.* ob mores Romanos suis displicet. *ibid.*
 regno Armeniæ impositus, metu Parthorum amoveretur. *ibid.*
 Rex Parthorum à suis pulsus, perfidè spoliatur, & occiditur à Tib. Nerone Cæs. III. 51. tentans fugam. III. 166.
 Syriâ amotus. III. 165.
 Vorago vasta in foro Romano. I. 142.
 Vota diis facta. I. 330. Romæ procurata. I. 325.
 Votum impium pro scelere damnatur. I. 288. populi Romani. I. 699. 711.
 Vox divinitus emissâ de Gallorum adventu. I. 113.
 Ur castellum. II. 542.
 Urbanæ tribus quatuor plebis inquilinæ. I. 196.
 Urbes Ægypti celebres. II. 517. certæ certis artibus claræ. II. 62. Græciæ à Romanis liberatæ, aliisque attributæ. I. 550. Samnitium captæ. I. 215. variæ Carthagenensibus à Rom. ereptæ. I. 268. ultra XX. uno die à Gallis incensæ. III. 443.
 Urbicius Dux. II. 585.
 Urbicua capta, & direpta à Romanis. I. 676.
 Urbium Asiaticarum ob templum Tiberio struendum contentio. III. 194.
 Urgulania delictum Liviae. III. 160. nepoti suo gladium mittit. III. 188. ob elationem in jus vocata. III. 160. potens,
 Gggg 2

- tens, sed civitati nimium. *ibid.*
 Urius Dux. II. 458.
 Urficinus contra Silvanum in Gallia Imperatorem mittitur. II. 446. exin contra Perfas. II. 476. seqq.
 exauthoratur. II. 488.
 læsæ majestatis accusatur. II. 440.
 441. condemnatur. II. 443.
 Urfini, & Damasi contentiones de Episcopatu Romano. II. 556.
 Urfinianus. II. 420.
 Ursulus Largitionum Magister. II. 456. occidi jubetur. II. 507.
 Urus animal. III. 436.
 Ufafer Regalis. II. 470.
 Uscana à Perseo oppugnata deditur. I. 731.
 Uscanenses App. Claudium cum suis cædunt. I. 729.
 Uscanensium dolus. *ibid.*
 Uscudama oppidum. II. 184.
 Uscudania subigitur. II. 163.
 Uspetes domantur à Druso. II. 51.
 Uspiorum facinus memorabile. III. 369.
 Uspes urbs expugnatur, & cum incolis excinditur. III. 222.
 Ufuncassanus Persarum Rex. III. 619.
 Utica. III. 46. 124. Colonia Tyriorum. I. 253. condita à Peloponnesiis. II. 58. Tyriis. II. 656. deditur Cæsari, ficut & Usceta. III. 550. frustra à Punicis obsessa. I. 275. oppugnata à Romanis. III. 489. sed infelicer. III. 493. per Scipionem. I. 488.
 Uticenses Scipionis equites pellunt. III. 549.
 Uticensis ager per Romanos depopulatus. I. 431. 454.
 Utilius Dux. II. 298.
 Walamir Gothorum Rex. II. 209. jugum Hunnorum excutit. II. 213.
 Walani. II. 270.
 Wallia Rex Gothorum. II. 206. cum Honorio pacem init. *ibid.* cui Placidiam reddit. *ibid.*
 Wandali Carthaginem cædibus foedant. III. 602. in Africam vocantur. II. 207. pacem obtinent. II. 208. Siciliam invadunt. III. 602. vincuntur per Belisarium. II. 216. III. 605.
 Wandalorum Legatio ad Honorium Imp. II. 206. sævitia in Campania. II. 210.
 Wenceslaus Rom. Imp. exauctoratus. III. 648.
 Wisigothæ Hispaniam invadunt. II. 211.
 Wisigotharum Rex Ericus. II. 212.
 Witiges Dux primò, dein Rex Gothorum. II. 272.
 in Vulcanali Horatio Coclitæ statua ponitur. II. 112.
 Vulcani olla. II. 216.
 Vulcano ex voto cremantur spolia hostium. I. 367.
 Vulcanus apud Tyrrhenos terræ motu apparet. II. 467.
 Vulcatus Rufinus. II. 559. Scriptor. II. 102.
 Vulgus uti non didicit summâ potestate. I. 222. 223.
 Vulpes pilum mutat, non mores. III. 113.
 Vulso Manlius Gallo-Græciam domat. II. 73. *vide etiam Manlius.*
 Vultejus Tribunus. II. 44.
 Vulturcii proditio. II. 48.
 Vultures apparent, dum condenda Roma. II. 105.
 Vulturum urbs Etruscorum à Samnitibus do- lo crudeli captum. I. 91.
 Vulturnus amnis. II. 41. ventus. I. 342.
 Uxellodunum oppidum. III. 463. obside- tur à Romanis. *ibid.* pertinacissimè defenditur. III. 464. tandem dedi- tur ob aquarum penuriam. III. 465. incolarum manibus præcisus. *ibid.*
 Uxor Arminii, pertinax fœmina capitur à Ro- manis. III. 150.
 Uxores à provinciis arcendæ. III. 176.
 Uzita oppidum. III. 541. seqq.

X.

- X Antippo Duce Romani à Carthaginensi- bus vincuntur. II. 21.
 Xantippus Lacedæmonius. I. 273. II. 117. acies prudenter instruit. I. 273. Du- cum Punicorum errores detegit, & im- perio accepto corrigit. *ibid.* ingeniosus in vitanda invidia. I. 274. infidias pro beneficio à Pœnis recipit. *ibid.* lauda- tur a suis. *ibid.* vir egregius Carthagi- nem venit. I. 273.
 Xenocrides Chalcidis Præfectus. I. 587. Ro- manis fidelis. I. 590.
 Xenophanes fœdus cum Hannibale pangit. I. 362.
 Legatus Philippi Macedonum Re- gis ad Hannibalem. *ibid.*
 mentitur, & sic Romanorum ma- nus evadit. *ibid.*
 Secundo mendacio infelix a Roma- nis captus Romam mittitur. *ibid.*
 Xerxes describitur. II. 617. seqq.
 & Darius Romanis terribiles. II. 25.
 Persarum Rex ab Antiocho vin- citur. II. 26. etiam ab Au- relio Alexandro. II. 134. Ju- dæos domat. II. 683.
 Xeuxis ab Antiocho Legati oratio ob pacem petendam. I. 621.
 Xifidius ærarii præfectus. II. 403.
 Xipheo collocatur Creusa. II. 100.
 Xipheus oraculum consulit, Janum adoptat. *ib.*
 Xychus infidias Persei contra Demetrium de- tegit. I. 687.
 Xystarcha. II. 497.
 Ylinos

Y.

Ylinos Regius Juvenis. II. 614.

Z.

Zaba. II. 406.

Zabdicena regio. II. 541.

Zabdiceni Sagittarii. II. 491.

Zacharias Protospatarius Constantini Imp.
Româ pellitur. II. 224.

Zacra mons. II. 524.

Zacynthon Ætolicum bellum sentit. II. 26.

Zacynthus reperunt Romani, & accipiunt.
I. 602.

Zaitha. II. 521.

Zama urbs. I. 501. II. 734.

à Metello petitur. II. 31.

oppugnatur; & strenuè defenditur.

II. 734. obsidione liberatur.

II. 735.

Regia Jubæ. III. 550.

Zamam contendit Annibal. I. 501.

ad prælia varia. II. 734. 735.

Zamenfes Regem suum urbe excludunt, &
Cæsari se dedunt. III. 550. 551.

Zamma à fratre necatur. II. 578.

Zanchæ. II. 400.

Zariaspes amnis. II. 526.

Zelus inter Zenonem Imp. & Ariadnen Au-
gustam. II. 271.

Zeno fidelis Philippo, ad quem fugit cæso
præsidio. I. 629.

Imp. Orientis. II. 212. moritur.

II. 214.

Isaurus. II. 270.

ob responsum innocuum Tib. Ne-
roni datum relegatur. III. 52.

Polemonis Regis filius Rex Arme-
niæ. III. 164.

Princeps clarus apud Magnetes
imprudentiam Magnetarchis de-
precatur. I. 584. 585. gra-
tus in populum Rom. I. 585.

stoicus linguam in os Tyranni ex-
spuit. II. 439.

Zenobia describitur. II. 394. 395.

Odenati uxor. II. 166. marito

fortior. II. 390.

uxor Rhadamisti à marito vulne-
rata, casu servatur incolumis.
III. 228.

Fl. Val. Zenon Imp. coronatur à Leonte. III.
604. 627. imperavit ut Tyrannus

ibid. quibus natalibus? *ibid.* vi-

vus ab uxore sepulchro inclusus traditur.
III. 627.

S. Zenonis Martyris basilica. II. 220.

Zephyrus ventus. II. 509.

Zetta oppidum capitur à Cæsare. III. 546.

Zeugma fluvium transit exercitus Rom. II.
37.

Zeuxidæ Prætori Acarniæ Imperium abro-
garum. I. 545.

Zeuxippus apud Bœotos Rom. Societatis au-

thor. I. 548. cædis accusatus fugâ

fibi consulit. I. 549.

Ziannorum legio. II. 537.

Ziata castellum. II. 482.

Zicla oppidum, ejusque situs. III. 531.

Zinafer subregulus. II. 470.

Zizais Regalis pacem petit, & impetrat à Ro-
manis. II. 470.

Zœe filia Constantini VIII. maritum mergit
adultera. III. 633. relegata restituitur.

ibid. imperat. *ibid.* moritur. III.

634.

Zoippus tutor Hieronymi Syracusarum Re-
gis. I. 371. Pœnis additus. *ibid.*

Zombis civitas. II. 525.

Zopyri facinus enorme. II. 613.

Zopyrion Dux. II. 614. Præfectus Alex-
andri à Scythis vincitur. II. 640. 641.

Zopyrus Babylonii Proditor. II. 476.

Zoroastres. II. 524.

Rex Bactrianorum. II. 610.

Zorfines Soracorum Rex. III. 222.

Zosimio Procurator Syriæ. II. 399.

Zuma. II. 399.

Zyboea Bithyniæ Regulus devictus. I. 634.

F I N I S

208

CRIPTORES
HISTORIAE
ROMANAE

TOM III

104

